

ALTER TOMVS
COMMENTARIO-
RVM DE VERBI DEI
CORRVPTELIS, ADVERSVS NOVOS ET
veteres Sectariorum errores,

IN EO LIBRIS QVINQVE DISSERTI-
TVR DE MARIA VIRGINE INCOMPARABILI,
ET DEI GENITRICE SACROSANCTA.

AVTHORE
D. PETRO CANISIO SOCIETATIS
IESV THEOLOGO.

APOCALYP. XIII.
Et aperuit BESTIA os suum in blasphemias ad DEVM,
blasphemare nomen eius & TABERNACVLVM eius, &
eos qui in caelo habitant.

*Secunda EDITIO multis in locis locupletata, & ab eodem nunc
demum recognita.*

Cum PONT. MAX. & CAESAR. MAIEST. Gratia & Priuilegio,
INGOLSTADII,
EX OFFICINA TYPOGRAPHICA DAVIDIS SARTORII,
Anno Domini 1583.

ALTER TOMVS
COMMENTARIO-
RVM DE VERBI DEI
CORRVPTELIS, ADVERSVS NOVOS ET
veteres Sectariorum errores,

IN EO LIBRIS QVINQVE DISSERTI-
TVR DE MARIA VIRGINE INCOMPARABILI,
ET DEI GENTRICE SACROSANCTA.

AVTHORE
D. PETRO CANISIO SOCIETATIS
IESV THEOLOGO.

APOCALYP. XIII.
Et aperuit BESTIA os suum in blasphemias ad DEVM;
blasphemare nomen eius & TABERNACVLVM eius, &
eos qui in cœlo habitant.

*Secunda EDITIO multis in locis locupletata, & ab eodem nunc
demum recognita.*

Cum PONT. MAX. & CAESAR. MAJEST. Gratia & Privilegio,

INGOLSTADII,
EX OFFICINA TYPOGRAPHICA DAVIDIS SARTORII,

Anno Domini 1583.

QVÆ LIBRIS QVINQVE HVIVS
OPERIS CONTINEANTVR.

PRÆFATIO duplex, ad Bavarie Principem ALBERTVM una, & ad Lectorem altera.

PRIMVS Liber, de MARIÆ ortu, pueritia, moribus & vita in omni virtutum genere perfecta.

SECUNDVS, de illius admirabili & perpetua virginitate, alijsq; rebus annexis.

TERTIVS, de MARIÆ Virgine per Gabrielem Angelum salutata, eademq; Dei & hominis Matre sacrosancta.

QVARTVS, de varijs Euangelij locis in MARIÆ iniuriam hoc auro malitiosè detortis, & Catholicè vindicatis.

QVINTVS & postremus, de eiusdem Virginitate in caelos transitu, deq; cultu & honore, quo Deiparam Ecclesia in hunc usque diem profequitur.

Accedit copiosus INDEX tum locorum sacre Scripturae, tum rerum principalium, quæ in hoc Opere passim tractantur & explicantur.

SERENISSIMO
ET ILLVSTRISSIMO

PRINCIPI AC DOMINO, D. ALBERTO COMITI

Palatino Rheni, superioris & inferioris Ba-

variae Duci, PETRVS CANISIVS Theo-

logus in Christo IESV

S. P. D.

QVIDEM ITA CENSEO, SERENISSIME Princeps, quàm diu in orbe viguit religio Christiana, tam copiosè ac elaboratè nihil esse dictum & scriptum, quantumuis id multi tentauerint, quod sacrosanctæ Virginis MARIÆ laudibus, honori ac meritis vlla ex parte satisfaceret. Nam etsi prætermisissis alijs, hoc vnum dún taxat quod Euangelica prodit historia, de MARIÆ cognosceremus, mox tantæ illius virtutes ac dotes apparent, quantæ nec verbis exprimi, neque calamo describi, nec humanæ quidem mentis acumine comprehendí possunt. Et tamen magnoperè confert, omniumq; in Christum credentium interest, suos MARIÆ non deesse laudatores, eosq; non solùm optimos ac peritissimos, quorum ingens paucitas esse solet, verùm etiam mediocriter saltè hac facultate præditos, vt suam de illa fidem apertè testentur, aliosq; moneant ac doceant, cum in Sanctis alijs, tum in hac sanctissima, & præstantissimis donis exornata Virgine matre, fontem ipsum bonorum omnium DEVM rectè suspicere, palàm prædicare, & cum fructu venerari. Sed quemadmodum illi, qui debitam & iustam MARIÆ laudem tribuunt, sunt plurimùm commendandi: sic contrà vix nomine quidem Christiano digni videntur, qui propter Christum Dominum benedictam verè Matrem eius nec amant, nec colunt, nec magnificiunt, quum hoc ipso declarent, se in Iudæis impijs potius quàm Christianis esse recensendos. Etenim illi secundum suum & nostrum Messiam, nullius beatorum sanctitati ac gloriæ, præterquàm laudatissimæ Virginis, sunt magis infensi: hi verò diuino parentes oraculo, Matrem Domini nullo non seculo beatam dicunt, publiceque celebrant per omnes credentium Ecclesias & generationes. Cuius laudationis ne

probata deessent exempla, quæ futuris ætatibus Ecclesiæ, perpetuò quasi præluerent, ecce tibi primos velut Euangelij testes, magnum illum dico Archangelum Gabrielem, & sanctam Ioannis Baptistæ matrem Elizabetham. Ambo enim cœlesti Spiritu afflata ac venerabundi, singularem MARIÆ dignitatem atque præstantiam clarissimis verbis in initio prædicauerunt. Quod si antehac unquam, nunc sane potissimum incredibilis MARIÆ virtus & dignitas agnoscenda simul & profertenda est, quum noua impietas & impia nouitas (prò pudor) per multos Mariam astigas in orbem extrusit, qui Virgini Matri, quemadmodum postea monstrabimus, miris modis clam palam inuident, obtreçant, adeoque impudenter insultant. Sed hoc totum Satanae, antiquo nimirum serpenti, tribuendum est, qui ad suum acerbissimum odium, quod in alteram hanc Euam iam pridem collegit effundendum, nihil prorsus intentatum relinquit, eoque contendit maxime, vt primum optimæ Matri, deinde paulatim & præpotenti eius Filio cultus debitus, si vsquam alibi, potissimum certè in Prouincijs Septentrioni subiectis imminuatur, ac prorsus labefactetur. Quocirca huius deprauati, ne dicam furiosi seculi improbitate permotus, committere non potui, quin maledictis benedicta quædam opponerem, & pro mea erga hanc talem tantamque Matrem obseruantia, scriberem aliquid, quod si placare non posset aduersarios, at certè quidem doctrinam Ecclesiæ firmiorem, ac fortassis etiam aliquantò illustriorem fratribus redderet. Quod opus vt late admodum patet (plenum est enim contentionum) sic etiam in recessu plus habere videtur, quam prima fronte promittat: ideoque nobis, si verum fatendum est, non mediocri labore constitit, præsertim quia bellum, vt sic dicam, Marianum conficiendum fuit, in quo cum hostibus insidiosis, versipellibus, peruicacibus confingeremus, qui nulla se ratione vinci patiuntur, sed & victi manus dare nolunt, & more anguillarum lubrici, quoquo illos modo apprehenderis, arte & fraude quadam elabuntur.

Quicquid autem hoc erit certaminis ac operis nostri, quod non gloriolæ captandæ, sed veritatis tuendæ studio susceptum, & nunc tandem aliquando Duce Christo confectum in lucem proferimus, id nulli alij quam Amplitudini Tuæ Illustriss. Princeps nominatim volui dedicare. Primum enim, præclaram in spem venio, fore vt MARIÆ Orthodoxa defensio pondus apud te habeat, qui summo iudicio omnium opinione polles, qui que de sacris li-

benter

benter & sæpè audis & intelligis, ac præterea Ioannem nostrum Baptistam à Sectariorum iniuria nuper vindicatum legisti sedulo, & lectum tuo etiam calculo dignum existimasti. Deinde nobilissima & illustrissima Virgo ad verè nobilem illustremque Principem meritò mittitur, eum præcipuè, qui sui peruetusti stématis dignitatem ac gloriam heroicarum quoque virtutum splendore summo perè ornat atque commendat. Sed & illud, me ad hoc opus tibi nuncupandum adduxit, quod existimarem, quæ de MARIÀ nunquam satis laudata Virgine scriberentur, religioso Principi non posse non probari, qui iam inde à prima ætate MARIAM in summo precio habuisset, & eiusdem honori semper studuisset, memoriaque fuisset plurimum delectatus. Quare non ita pridem contigisse nouimus, sicut & illi qui coram adfuere magnates testantur, vt Oetingensem ædem religionis ergò inuiseres, & eximijs quibusdam oblati ad altare muneribus publicè cohonestares. Loquor autem de peruetusta apud Oetingenses æde, quam sanctus Antistes, idemque Bauarorum olim Apostolus Rupertus suis venerandis manibus primum in ditione tua consecrauit, quamque gloriosus in Sanctis Deus magnis per sæpè miraculis in hunc usque diem illustrat, quam demum nec Bauari solùm, sed etiam exteri complures reuerenter ac frequenter ad eunt, ingenti que cum fructu, quantumcunque noui calumniantur Vigilantiani, in honorem MARIÆ Virginis celebriorem indies efficere non desistunt. Idem ego de lectissimo Filio tuo & Illustriss. Principe GVILIELMO possem dicere, qui eodem pietatis ardore incensus, & paternæ virtutis amulator studiosissimus, non solùm Oetingensem, quam dixi, verum etiam Dontenhausianam ædem Dei paræ sacram superioribus Annis haud semel inuisit. Sed qua ille pompa, quo apparatu quæso, suam in Dontenhausen profectiorem sanctè susceptam absoluit? Vtrò in viam se dedit egregius Heros, simplici vestitu contentus abiit, vt à prætereuntibus ne agnosceretur quidem, suum equum Sacerdoti profectiorem comiti vtendū tradidit, ipse longum iter pedibus confecit, paucis etiam qui comitarentur assumtis, nec alijs adhibitis armis, quam quod baculum peregrinatorium, qui fortasse vix triobularis esset, manu teneret, etiam si calores æstiuæ hanc illi peregrinationem difficiliorem redderent. Qui quum ad sacram ædē peruenisset, non sat habuit precari Dominum supplex, sed Sacerdoti etiam sua peccata confessus est, & sacrosanctam sumisit Eucharistiã, nihilque demum prætermisit, quod ad pia vota Deo

summo, & sacratissimæ Virgini religiosè persoluenda spectaret. Ego vorò rara hæc & memoranda vestræ pietatis exempla tantò libentiùs repeto, magisq; probò, quo certius mihi persuasum est, singulare istiusmodi religionis auitæ studium atq; testimonium clementissimo Deo, eiusq; venerandæ semper Matri admodùm placuisse, neq; solùm apud præsentès, sed absentes etiã pondus & momentum ingens obtinere. Talium enim exempla Principum, qui Constantinos, Theodosios, Carolos, Ottones, Henricos vt per se religiosissimos, ita de Repub. Christiana optimè meritos proceres imitantur, hoc maximè seculo desiderantur, seculo, inquam, quo vetus illa sæpeq; laudata sanctæ peregrinationis forma tam foedè neglecta, quàm impiè cõtemta iacet, ac si vsquam alibi, tùm apud Bauaros maximè in vsum publicum reuocatur.

Quocircà si legitimus MARIÆ honos, quem tot ætatibus optimi & excellentissimi homines comprobârunt, hoc opere vtcunq; vindicatur, id profectò iure quodam Domui Bauariçæ vestræ debetur, quæ nimirùm purissimam & dignissimam Dei genitricem peculiariter hucusque coluit, ac summoperè obseruauit. Cui rei argumẽto esse possunt templa illa, quemadmodùm Ingolstadij & Monachij, sic alibi quoque per totam Bauariam passim in MARIÆ honorem magnificè & eleganter exædificata, à vestris verò maioribus piissimisq; Ducibus vel sumtuosè posita, vel liberaliter dotata, variisq; muneribus, ornamentis, priuilegiis tam præclarè cohonestata, vt exteri sanè hanc Bauaricorum templorum, simul & monasteriorum & sacellorum copiam, stabilitatem atq; splendorem nõ iniuria demirentur. Commendent alij generis vestri, vt perantiqui, sic etiam admodùm illustri Regiique decus, quo alias Germanorum Principum familias complures præcellitis & obscuratis. Illud longè præstantius & memorabilius Dei donum est, vestræq; familiæ immortalẽ parit gloriam, quòd in summa temporum difficultate, & foedissima grassantium hærese non colluuiione Catholicæ doctrinæ puritatem non solùm sincerè amatis & colitis, verùm etiam inter medios & coniuratos Ecclesiæ hostes singulari studio & ardenti zelo vindicatis. Cui ergò labor hic noster, qui pro veteris religionis officio certat, omninò rectiùs, quàm inuictò illi Ecclesiæ Catholicæ Propugnatori inscriberetur, per quẽ inclyta Bauaria inter tot lapsas misereq; iacentes Germaniæ Prouincias alias pulchrè consistit, ac velut excelsa domus super firmam petram siue rupem fundatã perdurat immobilis, totq; iam Annis in vna & veteri religione

religione constans, iucundissima tranquillitate perfruitur? Sic enim Bauari & nomine & officio Catholici perseuerant, (immortales Deo gratiã) nulla vt humana vel Satanica vis tanta fit, quæ illorum animos ab Euangelio semel accepto (in hoc enim stant atq; florent) possit dimouere. Iactent alij purioris, vt vocant, religionis ac Ecclesiæ nouæ dogmata, quæ sine tot tantisq; contentionib. digladiationib. turbis, seditionib. rapinis atq; sacrilegiis nec inuehi possunt, nec retineri atq; defendi. Quæ præterea vt nobiles plerasq; prouincias, sic florentissimum imperij Germanici statum ex pristina illa dignitate deiectum omni impietatis genere defœdârunt, perniciosissimè distraxerunt, grauissimèque dilacerârunt. Quantò autem rectiùs Bauari sapiunt, quos vicinorum vel lapsus, vel stultitia, vel cœcitas, vel detrimentum prudentiores effecit, vt iam specioso Euangelij noui prætextu; & blandientis Verbi fucò se nõ patiantur illudi, vt quæ religionis doctrinam non varient, vt potè qui se ad immutabilem Christianæ fidei vnitatem semel adscitos & admissos esse lætantur? Proinde vt se germanos & legitimos Ecclesiæ ciues præstare pergant, Apostolicum illud depositum mordicus retinent, quod primi eorum in Christo Patres & Apostolici viri iam inde ab initio Germanis concediderunt, ipsisq; veluti per manus traditum reliquerunt. Iis ducibus, iis pastoribus doctoribusque contenti, Euangelij noui ministros nec requirunt, nec probant, sed in illa puri puri Euangelij prædicatione acquiescunt, quam post Apostolos tradiderunt Lucius, Rupertus, Virgilius, Erardus, VVolfgangus, VVilibaldus, Corbinianus alique id genus Euangelicæ simul & Catholicæ pietatis assertores omni exceptione maiores, qui, vt tota prædicat Ecclesia, vitæ sanctimonia non minùs quàm Euangelij sincerè prædicati successu, frequenter & miraculorũ gloria commendati, iam olim apud Bauaros insigniter claruerunt. Errant sanè qui putant, Bauaros in Apostolicis literis tam infeliciter esse versatos, vt nesciant ad se quoque pertinere, quod gentium Doctor in fide & veritate Paulus tam seriò quàm necessariò sanxit: Si QVIS vobis euangelizauerit præter id quod accepistis, Anathema sit. Qui Apostolicus Canon quantumuis variè à multis hodie arripiatur atque dilaceretur, tamen si Athanasio Magno & Vincentio Lirinensi fidem habemus, ab illis quidem propriè obseruatur, qui Apostolicæ tùm doctrinæ, tùm traditionis lineæ diligenter insistant, & nec religionis & doctrinæ nouæ magistris,

AD ALBERTVM BAVARIÆ PRINC.

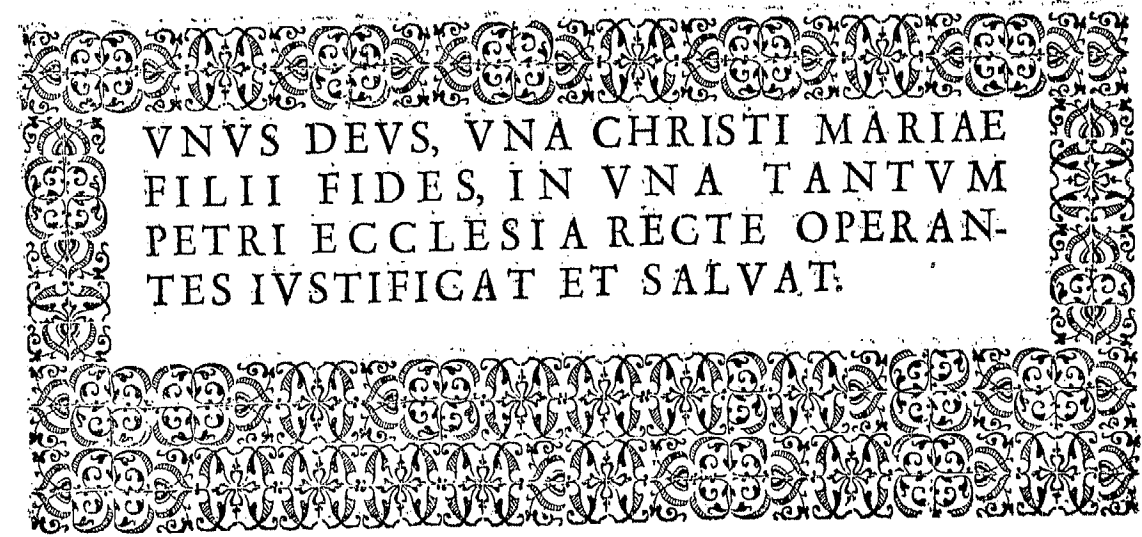
nec sanctæ & Apostolicæ Ecclesiæ contemptoribus locum vllum reliquum faciunt; quinimò his omnibus cum Paulo perpetuum dicunt Anathema, & in præclara illa Tertulliani sententia conquiescunt: Regula fidei omninò vna est, sola immobilis & irreformabilis. Conseruet in illis hanc gratiam perpetuò Deus, vt auream Antonij Magni sententiã suis infixam animis tenere pergant, qui quum Annos centum & quinq; perquam sanctè vixisset, iam que moriturus velut testamentum vellet condere, hoc memorabile dictum inter vltima mandata, suis commendauit: CUSTODIENDA est pia fides in Christum, & Patrum religiosa traditio, quemadmodum Athanasius de hoc viro celeberrimo testatum reliquit. Tu verò ALBERTE Princeps, præterquã quòd piæ in Christum fidei, & religiosæ Patrum traditionis fidiſſimus ac tenaciſſimus es Custos, quo nomine plurimùm ab exteris quoque commendaris, tanto etiam Catholicæ pietatis tuendæ studio flagras, vt Iosiam aliquem aut Theodosium nobis referre videaris. Ingenti enim cura prudentiaq; singulari prospicis, vt proſtigatis lupis, pastores idonei passim constituantur, suaq; Ecclesiæ iura bona fide reddantur. Non te sumtus deterrent, non minæ Principum, variaque obiecta pericula remorantur, quò minus templis Catholicis consulas, vt diuinus in illis cultus aut instauretur, aut confirmetur, promoueaturq;. Vident ac dolent aduersarij suos sæpè conatus tuis impediri consiliis, & quod ad Catholicum institutum pertinet, autoritate tua prouehi atq; defendi queruntur. Sic demùm res Prouinciæ tuæ moderaris, vt quamuis inuideant, frendeant ac obsistant pluri mi, tamen Bauariam cum aliis præſidiis & ornamentis mirum in modum instruas, tum in Catholicæ religionis instituto ita confirmes, nulla vt ferè sit Germaniæ ditio alia in Orthodoxæ fidei professione constantior, & quæ à nouæ istius doctrinæ fermento atq; toxico magis abhorrens & aliena esse videatur.

Postremò ad præsentem nuncupationem me illud inuita ac permouet, quod palàm extare cupiam hoc qualecunque testimonium veteris obseruantix ac debitæ gratitudinis erga te meæ, Humanissime idem & Benignissime Princeps. Memini enim Annum nuncagi vigesimum septimum, quum ex vrbe Romana missus, in Bauariam ego primùm accessi, & Ingolſtadij cœpi sacras literas profiteri. Ex quo tempore nostri ordinis homines tuam Patroni singularis non exiguam beneuolentiam, paremq; liberalitatem, Monachij præsertim & Ingolſtadij, sæpenumerò sunt experti.

Quarè

EPISTOLA NVNCVPATORIA.

Quarè illorum & meo nomine testatum velim publicè, Societate hanc omnem amplitudini tuæ, ac eius vniuersè ditioni sic esse diunctam, vt etiam si in Bauariã vinea plurimùm laboremus, quod quidè facere Christo Duce conamur, tamen pro summis in nos beneficiis tuis iustam dignamq; gratiam referre nunquam posse videamur. Precamur autem Christum IESVM Dei Patris & MARIÆ Virginis Filium Opt. Max. velit vt ipse Vestræ beneficentiæ amplissimus esse remunerator, & collatam in nos gratiam solidis illis cõpensare bonis, quæ immortales animos verè locupletant ac beant. Ille idem tuam Celsitudinem diu nobis ac Ecclesiæ sospitem, præclaram verò ipsius familiam, omnemque Bauariam in officio Catholicæ religionis constantem perpetuò tueatur atque conseruet. Ingolſtadij anno post salutiferum partum Virginis supra Sesquimillesimum Septuagesimo septimo.

PER MULIEREM PECCATVM: PER MULIEREM SALVS
 INTRAVIT IN MVNDVM. REDEMPTOREM DEVM ET
 HOMINEM VIRGO MATER HOMINI PEPERISTI.

IN COMMENDATIONEM
 MARIANI HVIVS OPERIS, CARMEN
 PHILIPPI MENZELII, MED. DOCTORIS, ET
 IN ACADEMIA INGOLSTADIANA
 Professoris, ac P.L. &c.

HEV fraudes, prisci q̄, odiū fatale colubri,
 Quā nō ille suas vaser obliuiscitur artes,
 Huc, atq̄ huc seuo pessūdata collarotatis
 Contorquens: vanisq̄, ferox insibilat iris
 Reginam contra superūm, Matremq̄ Tonantis
 At (recolo) Pater ipse, nouum dum conderet
 Multa minās, inimicitias sine fine gerendas (orbē,
 Cum Serpente tibi posuit, docuitq̄ futurum,
 O Mulier, damnatus homo, ē protritū ut idem
 Ille tuae insidias calci meditetur manes.

Hæc ea nimirū rabies, qua perfurit vsq̄
 Assaultans, ē membra sui ciet omnia regni,
 Si MARIANVS honos, si fulgens clarior astris
 Gloria, fors aliquam posset trahere obruta labem.

Et vetus hoc illi summa cum Virgine bellum
 Est equidem, ducibus variis ac milite multo
 Pugnatum: sua cuiq̄, duci prouincia cecidit
 Debellanda, inter MARIANAE illustria fama
 Tot monumenta. Fuit, sumtis temerarius armis
 Illesum partu qui Virginitatis honorem
 Appetcret: fuit ē materno sanguine cretum
 Qui nollet sentire DEVM, contraq̄ prophana,
 Ab demens, hebetem rationis stringeret ensem.
 Alter, ut unigenā Matre hac de Virgine Christū
 Non daret esse satum, velis pugnavit, equisq̄.

Quid reliquos mūdi Domina tot persequar ho-
 Ecce Gygantū facinus: quā mystica Legis (stes?
 Mosaica transfenna olim, sub imagine rerum
 Multiplici, ostendit terris placitamq̄ Tonanti
 Antè homines natos, antè astra recentia Matrem
 Edocuit: quæq̄ ipsa, DEO dictante, beatam

Per gentes sese cecinit fore: quamq̄ piorum
 Omnis ubique cohors, seclis sic omnibus ultrò
 Cœlicolas suprâ reliquos à NVMINE primam
 Ritè sacris coluit precibus, votisq̄ vocavit:
 Ecce illam (Stygiÿ virus cognosce Draconis)
 Inuoluit probris hodiè gens impia nostris,
 Deiectâmq̄ alto priscarum culmine laudum
 In numerum redigens, miseris mortalibus aequat,
 Et solio immensi deturbare ardet Olympi.

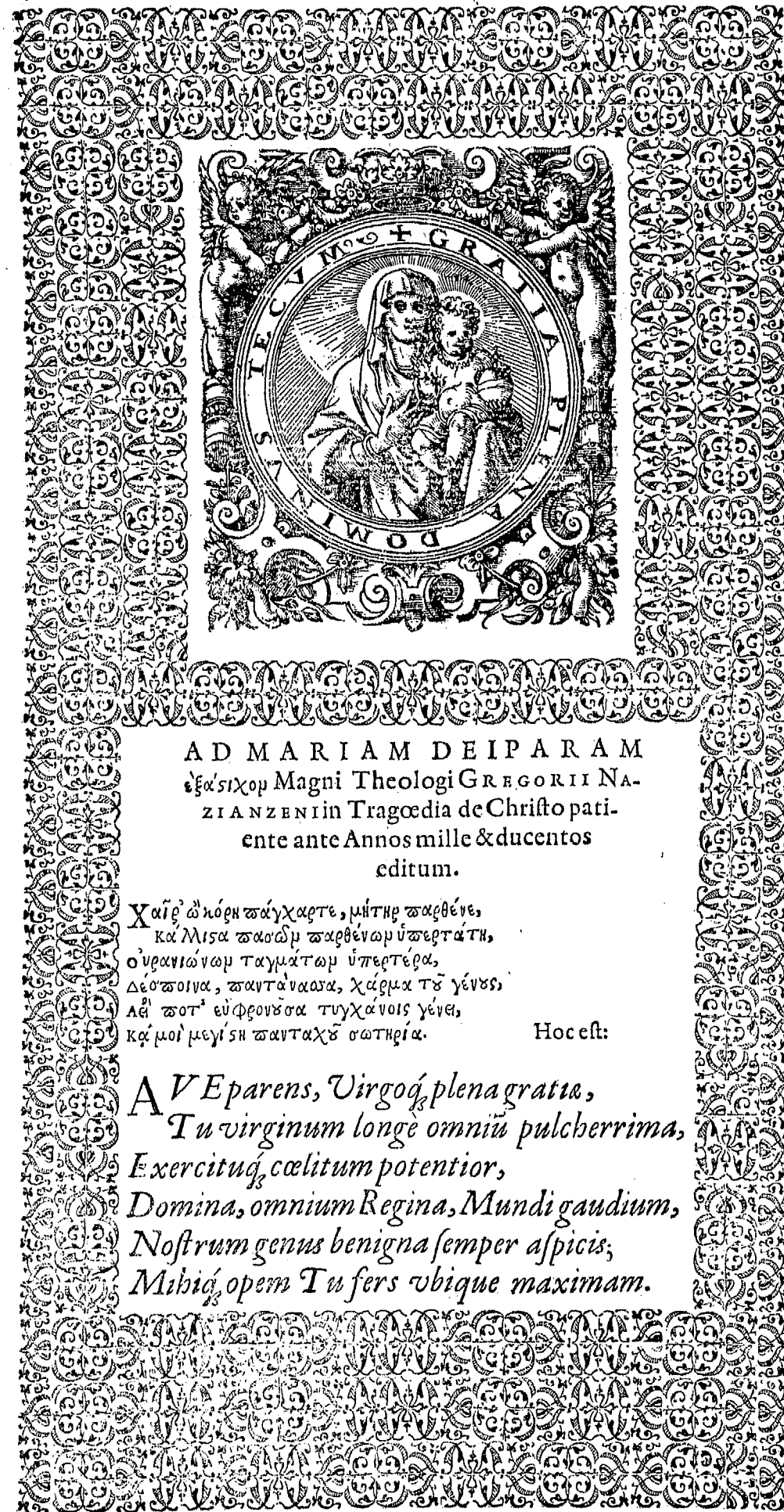
O genus infelix, nam quis te fascinat error?
 Quæ nouitas malefuada? Animum deponere rebellem
 In cœli Dominam: meliora monentibus aures
 Tandem aperi: clangente tubâ canit ecce receptu
 Nunc iterum Præco ille DEI, quo vindice nuper
 Vidisti Agniferum ripa in Iordanide Vatem
 Sylvarum assertum latebris, vitæq̄ seuera.

Ille inter medias acies, instructaq̄ Patrum
 Agmina Sanctorum cœlestis robore Verbi,
 Fulminat ore sacro, & MARIANO simpiger hostes
 Futilibus reuocans nullam spem ponere in armis
 Hortatur. Videas illius ab ore loquentis
 Diuinas exire faces, mox plumbea tela
 Ad terram fluere, & cinerem considerare in atrum,
 Solis ut à facie nix irradiat liquefcit.

Viuat honos igitur MARIÆ: MARIAM arduus
 Ingeminet: MARIAM tellus, pelagiq̄ profunda (at her
 Demto sine sonent: MARIAM matremq̄ Salutis
 Patronamq̄ cliens, animi nunc equior, Orbis
 Antiqua virtute colat, solennibus aris
 Imponens merit as gratanti pectore laudes.

DEO OPT. MAGNÆQVE MATRI
 VIRGINI LAUS ET GRATIARVM
 actio infinita.

AD

AD MARIAM DEIPARAM
 ἑξάρχου Magni Theologi GREGORII NA-
 ZIANZENI in Tragœdia de Christo pati-
 ente ante Annos mille & ducentos
 editum.

Χαίρε ἡλόρη πάχχαρτε, μήτηρ παρθένε,
 καὶ Μίσα πασιῶν παρθένων ὑπερτάτη,
 οὐρανῶνων ταχυτάτη ὑπερτέρα,
 Δέσποινά, παντάνασσα, χάρις τῷ γένει,
 λέ' ποτ' εὐφρονέσα τυχενοῖς γένει,
 καὶ μοι μέγιστη πανταχῶ σωτηρία. Hoc est:

A VE parens, Virgoq̄ plena gratia,
 Tu virginum longe omnium pulcherrima,
 Exercituaq̄ cœlitum potentior,
 Domina, omnium Regina, Mundi gaudium,
 Nostrium genus benigna semper aspicias,
 Mihiq̄ opem Tu fers ubique maximam.

b

IN

IN LIBRVM SECVN-
DVM DE CORRVPTELIS
VERBI DEI, QVI CIRCA VIRGINEM
DEIPARAM VERSATUR, AD
Lectorem Præfatio.

SUPERIORE LIBRO EXPOSUIMVS,
Christiane Lector, quo nos consilio permoti, novum hoc
lateq; patens, & arduum sanè de corruptelis verbi DEI
argumentum aggredi voluerimus, & simul indicavimus,
quò demum progressa sit multorum verbum Dei nunc corruptentium
effrenata quadam audacia: eò certè, ut primum & summum sacro-
sancta fidei nostra de Deo, diuinisq; personis mysterium, quod adorand-
um magis quàm discutiendum erat, aperte conuellatur, ac sacrilegè
oppugnetur. Sed & vana illorum studia, multiplicesq; fraudes detex-
imus, qui specioso verbi Dei prætectu falsas tegunt opiniones, tetras fo-
uent hæreses, ac exitiales planè Sectas, si antehac unquam, nunc sum-
ma quidem contentione in Europa excitant, propagant, tuenturq;.
Semper autem id usitatum fuisse constat, ut malè sans & superbi ho-
mines magnas in Ecclesiaturbas hac de causa concitarent, quòd ex di-
uinis literis ut cunque de tortis noua sensa elicerent atq; conflarent, fal-
sa inde dogmata nouis ornarent coloribus, Dominicum semen pro sua
libidine vitarent, fanaticis erroribus Dei verbum impudenter præte-
xerent, ad diuina oracula omnes audacter prouocarent, in Dei verbo
scripto disputandi fiduciam extremam ponerent, illius deniq; tractan-
di & interpretandi summam sibi sumerent, & aliis adimerent auctori-
tatem. Proinde quod iam olim vir verè Apostolicus dixit Ignatius, id
nos etiam iure ob vigentes hodie, lateq; grassantes corruptorum verbi
Dei familias usurpare posse videmur: FUGITE ut filij lucis & ve-
ritatis, diuisionem unitatis, & prauam doctrinam Hæreticorum, à
quibus pollutio in omnem terram egressa est. Multi enim lupi pellibus
ouium induti, in Deo studio currentes, eosq; perniciosos voluptatibus il-
lectos captiuos comprehendunt. Neque dissimilis, sed ardentis quoq; Ze-
li plena est illa Hieronymi commonitio: CAVE Lector ne legas, fuge
viperam: aut si legere volueris, scito à malis hominibus, & hæreticis ef-
se corrupta. Atque hac ego de illis maximè corruptelis dixerim, quas
libri Nouatorum, præsertim in regionibus Septentrionalibus, passim
habent inpersas, quasq; vulgus nunc hominum nouanda religionis
studio

Circa Dei Ver-
bum in axim
semper abusus
existere.

Vitanda nunc
in axim corrup-
tela Verbi Dei.

In epist. ad
Philipp.

In epist. ad
Pamphilum
& Quir.

in totum opus Præfatio.

studio vehementer incensum, propensissimè consecatur. Etenim ut ad-
uersarij quoq; fatentur, & inprimis Oecolampadius pronunciat: Nul-
læ persecutiones tã sunt damnosæ, sicut Scripturarũ adulteratio.
Tum Sectariorum caput Lutherus affirmat, Scripturam sanctam
Hæreticorum esse librum, quo illi maximè quidem nituntur, imò & abu-
tuntur: Nulla enim vnquam, inquit, hæresis tã mala aut rudis fu-
it, quæ se Scriptura iuuare, aut defendere noluerit. Valeant igitur
Gnostici nostri adeò impudentes, ut cum in verbo Dei maximè inter se
ipsi dissentiant, ac Andabitarum more cæcis ictibus in ipsis congressibus
digladientur, tamen eius possessionè sibi solis propemodum arrogent, ac
de sensu illius Germano, nunc primum sibi suisq; patefacto, vanissimè
glorientur. At qui nullum scelus magis detestandum, nullum toxicum
ad Ecclesiæ unitatem scindendam, omnemq; atheismum inuehendum
presertim, & ad perniciem publicam alendam vehementius, quàm Dei
verbum adulterare, & è suo priuatoq; hominum sensu magis quàm ex
Ecclesiæ iudicio libros Propheticos & Apostolicos interpretari. Quod
qui hoc seculo maximè facit ant, nouarum falsarumq; doctrinarũ vino
velut ebrj, admirando spiritu vertigenis agitantur, omnes verecundia
& Christiana modestia limites excedunt, in religionis negotio sæpè minus
quàm talpa vident, summos Magistratus, summosq; Patres quasi per-
latus petunt, ac demum instar Gigantum cum Diis cælestibus, hoc est,
cum triumphante simul & militante Ecclesiâ, non minus furiosè quàm
seditiosè bellum immanissimum sustinere videntur.

Quoniam verò à Ioanne Baptista Domini præcurfore, nostriq; ope-
ris veluti prodromo, rem omnem sumus exorsi, & Euangelicam de illo
historiam, in qua mirificè nosiri falluntur & fallunt Sectarij, ut cun-
que vindicauimus, consequens esse putamus, ut à Ioanne porrò ad
MARIAM, id est, à probatissimo viro ad sanctissimam Virginem, Lu-
cæ ordinem insequentes, stylum animumq; Christo propitio, conuerta-
mus. Etenim his duabus Euangelij personis inter sanctos Dei omnes
(Christum Iesum, qui etiam Dei sanctus & sanctus Sanctorũ dictus
est, semper excipimus) nihil omnino sublimius, nihil illustrius atq; ve-
nerabilius habet ac obseruat religio Christiana. Sed & MARIA est,
ad cuius vocem Ioannes in matris adhuc utero conclusus diuinam sen-
sit virtutem, ut hinc exiliat gessiatq; letitia, sicut ex Lucæ verbis O-
rigenes Christianorum Philosophia suo quidem tempore princeps (sic
enim à Gregorio Nysseno dicitur) & Nazianzenifrater Casarius
comprobant. Ac MARIAE quidem adscribit Ambrosius, quod non

Nulla pestis no-
centior Des Ger-
bo corrupto.
Scriptura est Lu-
thero libet Hæ-
reticorum.

Verbo Dei
præcur-
torius Gene-
ralium est.

Tractationem
de Maria & Io-
anne non per-
perã coherere.

Phil 4. 13.
Dante 9.
Luc 4.

a Homel. 7.
in Luc 4.
Ioh 9 in
Ioan

in or. de
Sita Grego-
rij m. ca.
lenti epist.
c. 13. Dial.
di 1 de in
in virginis
cap 7.

Ad Christianum Lectorem

*Adriaquanti
Berique Ioanni
Baptista & En-
angelista conti-
turis.*

*solūm incomparabilem virginitatis gratiam in se referuārit, sed etiam
bis, quos inuiseret, integritatis insigne contulerit, idq̄, statim duplici de-
clarat exemplo: Visitauit Ioannem Baptistam, inquit, & in utero ma-
tris priusquam nasceretur exultauit infantulus, obsecutus antequam
genitus. Nec immeritō integer corpore, quem in tribus mensibus oleo
quodam sua presentia & integritatis unguento Domini mater exercu-
it: eademq̄, postea Ioanni Euangelista est tradita, coniugium nescienti:
Vnde non miror, præ cateris locutum mysteria diuina, cui præsto erat
AVLA cœlestium Sacramentorū. Vbi non obscure docet Ambrosius,
utriq̄, Ioanni, Baptista nimirum & Euangelista, quorum multiplex in
Euangelio laus est, MARIAM plurimum profuisse: illi quidem, ut &
corporis castimoniā & mentis innocentiam perpetuam consequeretur:
huic uero, ut præ cateris diuina mysteria disceret ac doceret. Adiungit
hoc et de Ioanne Baptista: Nā si primo ingressu tantus profectus extitit,
ut ad salutationē MARIÆ exultaret infās in utero, & repletur Spi-
ritu sancto mater infantis, & quantū putamus, usu tāti temporis (quō
tribus nempe mensibus apud Ioannis parentes diuersaretur) sancta
MARIÆ addidisse presentiam? Quæ Ambrosij sententia, ni planè
fallor, ex Origene desumpta est, ad hunc modum ratiocinante: Si mater
Domini cum primū Zacharia domum accessit, suamq̄ cognatam sa-
lutauit, tantam infanti Ioanni & eius parenti gratiam attulit, ut & il-
le in matris utero letus exiliret, & hæc Spiritu sancto repleta, Prophe-
tia donum consequeretur, quanto maior & copiosior utriq̄, profectus ac-
cessit, Deipara tribus adhuc mensibus in eisdem edibus perseuerante?
Sed & alij Patres in eundem sensum sæpè loquuntur: Ioannes ad introi-
tum MARIÆ exultauit & lusit, ut Hieronimus. Saluatio sancta
Virginis MARIÆ Iesum ferentis in utero Ioannem mouit ad Prophe-
tiam, sicut Cyrillus. Nondum natus Ioannes in utero Elizabeth ad
MARIÆ salutationem est prophetica exultatione commotus, quem
admodum Leo magnus affirmat. Tum Bernardus MARIAM esse
dicit, cuius salutationis uox & ipsos exultare facit in gaudio, quos ma-
terna adhuc viscera claudunt: quōm Ioannis paruuli nec dum nati a-
nima liquefacta sit, ut MARIA locuta est. Ac plura quidem id genus
de MARIÆ uirtute à Patrib. decantata possent adferri, ne quis nouū
& absurdum esse putet, quod singularē eximiamq̄, MARIÆ uirtutē
ac beneficentiam, quæ ad mortales iuandos diuinitus illi communi-
cata, multisq̄, sæpè comperta est, etiam nunc Orthodoxi libenter agnos-
cunt, & gratis animis prædicant, sicuti nos plurib. alibi comprobamus.*

*Ioannem nondū
natum ob Ma-
riam in matris
utero exultasse.*

*Homel.
in Luc.*

*b In epist. ad
Iac. am de in-
fir. filia
& De uel-
fite ad reg-
nas
d. Sermon. de
Epiphania
& Sermon. de
affinitate
Maris.*

Sed-

in totum opus Præfatio.

Sed enim quo maior veterum consensus, quo constantior piorum
usus ad hanc sacrosanctam Virginem celebrandam conspirat, quæ nec
satis quidem unquam extolli, & pro dignitate honorari queat, eo minus
plerique (non de Iudæis & Turcis, sed de quibusdam Christiano nomine
insignitis loquor) eidē nunc tribuunt, imo uerō eius laudib. & excellentia
plus in dies adimere moliuntur. Hinc illæ siue sententiæ, siue uoces impu-
ra, quas nouus Sectariorum spiritus eructare, nec sine multorum offen-
sione clam & palam pergit effundere: Quid est Maria? Christi mater,
inquiunt. Nam Dei matrem siue Deiparam appellare hodie non pau-
cis, sicut olim Nestorianis, minus lubet. Et virginē hanc esse fatentur,
sed perpetuā virginem agrè cum Orthodoxis agnoscunt. Est illis uirgo
desponsata uiro, sed eadem à religione uoti de integro cœlibatu seruando
aliena. Est gratiosa & gratificata, nam gratia plenam, ut nobiscum ue-
tus legit Ecclesia, piget, adeoq̄, pudet eos dicere. Est benedicta inter om-
nes mulieres, non autem coram Deo, ut ipsi somniant. Est sancta, sed in-
terim, ut adiciunt, non perfecta, neq̄, sic à peccato libera, quin suas eti-
am retineat imbecillitates. Beata illa quidem quæ credidit: sed sola fide,
non operib. ac meritis, sicut ipsi contendunt, iustitiæ ac beatitudinis ali-
quam laudem adeptæ. Quamquam nec fidem illi permittunt integram,
quia in uerbo Dei hæsitantem, in fide infirmam, & humana potius quā
diuina sapientia nitentem: ac se uerè quidem à Christo aliquoties obur-
gatam, & publica reprehensione dignam audent fingere: quam præterea
in peccato cum prima peccatrice Eua comparare non uerentur. Est illis
ancilla humilis, hoc est, ut interpretantur, uilis, obscura, contempta, mi-
sera & apud uulgus abiecta. Est uirgo magnificè ab Angelo salutata, à
nullis autem, ut putant, nunc iterum salutanda mortalibus, nisi fru-
stra illi laborare contendant. Ad hæc quoniam MARIA illis creatura
est Christi egens gratia, eiusq̄, redempta sanguine (id quod nemo pius ig-
norat) eandem post Christum inuocare nefarium & idololatricū cen-
sent. Diuinitus quidem ornata & honorata Virgo, sed iuxta horū opi-
nionem aliis in cœlo beatis æquanda, non præferenda, ut potè cui præcel-
lens gloria & prerogatiua inter cœlites nulla conueniat: imò quæ aliis
etiam in hac uita credentibus ex æquanda sit. Demum quæ mirifica fe-
cerit in MARIA Deus, iubent illi quidē considerare: personā uerò ipsā
Deipara sic honorare docent, ut uilitatem eius & abiectiōnem intuea-
mur. Prætermitto alios id genus complures cauillos, imò & execrabiles
uel nugas, uel hereses ab Ecclesia Spiritu atq̄, consensu tam alienas, quā
hodie Sectariis uisitas atq̄, familiares, huc imprimis contendente Sata-

*Maria dignita-
tem & excellen-
tiā Sectarij ho-
die multis mo-
dis obscurat &
deprauant.*

Ad Christianum Lectorem

na, ut virgo incōparabilis ipsisq; angelis admirabilis, vel inuito Christo, & Ecclesia vniuersa contradicere, in ordinē redigatur, suaq; præstantia & æplitudine, q̄ ceteris p̄stat iustis ac beatis omnib; immaniter spoliatur.

*Novatorum
verba & senten-
tiae aduersus
Deiparam Vir-
ginem.*

Verum hæc paulò luculentiora reddentur, si testimonia quadam ex nouis petita scriptoribus repetamus, quorum de **MARIA** iudicandi docendiq; supercilium, petulantia & impudentia tanta est, ut eam pij, sapientes & docti siue legant, siue audiant, non possint non horrere, simul & cum stomacho detestari. Calvinus quidem non magnoperè laborandum censet, ut **MARIAM** ab omni purgemus vitio non solum originali, verum etiam, ut in scholis vocant, actuali, quod ab hominis voluntate procedit, quicquid demum Augustinus et alij veteres in contrarium tradant. Notat & **Loßius**, in hac Virgine reliquias mansisse peccati: Sicut **Brentius** quoque confirmat, humani nihil à **MARIA** fuisse alienum, sed eam publico humani generis iudicio contineri, quo peccato & iniustitia omnes subiiciuntur. Sic ergo peccatricem Domini matrem facit **Brentius**, imò etiam ad marginem luculenter adscribit, ne Lector scilicet hoc tantum ignoret mysteriū, quod spiritus non bonus nouis istiusmodi doctorib; patefecit. Nisi fortassis adeò delirauit **Brentius**, ut censuerit, **MARIAM** peccatricem dici ad illius exemplum mulieris, de qua scripsit **Lucas**, καὶ ἰδοὺ γυνὴ ἐρτυή πόλει, ἧτις ἦν ἀμαρτωλός, id est:

*In hanc
ca. l. c. lxx.*

*In explic.
12. c. Mart.
In tractat.
12. c. Enang.
Ioan.*

Lucas

Et ecce mulier in ciuitate, quæ erat peccatrix, siue quæ fuerat peccatrix, ob notam videlicet vitæ turpitudinem, quæ personam vulgo infamem ac bonis inuisam reddiderat. Quid porro magister Sectariorum **Lutherus**? non se continet homo mirabiliter stomachosus, quin animi sui impietatem insignem hæc etiam blasphemata voce testetur: Tam nos sancti sumus atq; **MARIA**, & alij diui quantumuis magni, si modo in Christum credamus. O insanum caput, cuius opinione citra exceptionem tam sancti sunt noui Euangelici, quamlibet Sectam amplectantur, modo in Christum credant, quam Dei spiritus pleni, amplissimiq; virtutibus exornati Apostoli, & in his Virgo purissima beatissimaq; Quibus hoc etiam **Lutherus** adiungit, maiore quidem gratia exuperasse **MARIAM**, quòd Deipara fuerit, quando quidem non omnes Dei parentes esse possumus: ceterum in aliis illam à nobis nihil discrepare. Quid verò indignius, quid abiectius de Virgine tanta iactaret os impudens, & Spiritui sancto reclamans, qui tot veteris ac noui testamenti præconiis **MARIAM** ornauit ac defendit, sanctisq; aliis, cuiuscunque illi sint ordinis, longè præstantiorem ostendit, sicut & Patres, ut postea conuincemus, magno consensu clarissimè docent. Ac iterum **Lutherus** credentes omnes cum **MARIA** confert, & præsertim quantum

*Lutherus quom
si iniquus &
imprim Virginis
matris.*

in totum opus Præfatio.

quantum ad precandi iuandiq; vim attinet, parem illis omnibus facultatem & potestatem assignat: Si credis, inquit, Christum æquè in te ac **MARIA** habitare, non minùs tibi quàm illi procliuè est, ut me adiuues. Quæ autem paradoxa dici & censerì unquam possunt, si hæc non sunt, quæ lectissimam Dei matrem ex sublimi & præcellenti loco detrudunt, ac tantum non in extremam classem, quam vel infimi Christiani tenent, coniciunt, omnemq; gratiæ ac gloriæ in cælis prerogatiuam illi adimunt, quæ nec primam similem visa est, nec habere sequentem? Estq; tam vehemens nonnunquam & acerbus idem **Lutherus**, ut si quis cum Ecclesia Virginem sacratissimam inuocet, hunc ille pro impio apertè damnet, talemq; ducat, qui **MARIAM** contumeliis afficiat, & ex illa idolum extruat, dignus etiam, cui execrandam idololatricæ crimen inuratur. Nos autem, qui per Dei gratiam Catholici sumus, neque cum cæcis Ethnicis Deos impios colentibus, neq; cum fanaticis Hereticis idola sua, id est, falsa dogmata nouasq; opiniones mordicus tuentibus, commune quicquam habemus, quin potius, ut omnem idololatriæ notam & speciem effugiamus, nullius hominis verbum, etiam si tertius vel quartus **Elias** habeatur, pro Dei Verbo recipimus & adoramus: in illius autem Ecclesiæ iudicio acquiescimus, cui non obedire, sit reuera se idololatriæ scelere obstringere, si ex Dei verbo iudicandum est. Eodem furore percitus **Lutherus**, ut probra probris cumulet, **MARIAM** errasse & ignorasse Christum fingit, quæ prætereà in fide nutarit, præsertim quando tribus diebus filium amiserat, ac minorem quoque fidem habuerit, atque Centurio à Christo laudatus. Et **MARIA** Virgo Deipara, inquit, cō vsque errauit, ut nesciret, vbi Christus quærendus. Sed et **Paulo** Apostolo audeat attribuere, quod hanc Virginē & filij Dei matrem mulierem per contumeliam vocet. Quæ mihi sanè tam arroganter ac superbe dicta videntur, ut suspicer hunc hominē plura & maiora fortasse de seipso, quàm de matre Domini sentire, aliosq; iudicare voluisse, præsertim quum in laudanda fidei parte officioq; ponat, si quisquam se Sanctis vel maximis exequare conetur. At quis demum pius ob has aliasq; plures istorū contumelias tam impurè putideq; profusas non meritò stomachetur? quis non tanta maledicentiæ pertusus, cum **Ambrosio** simul exclamet: **CLAVDAT** ora sua perfidia, & obmutescat, ne matrem Domini aliquo audeat maculare conuitio. Sed præter hæc omnia pulchrè scilicet monet **Lutherus**, haud ita multum referre, licet nihil prorsus honoris Virgini matri deferamus, adeoq; si eius nobis ne in mentem quidem veniat unquam.

ibidem.

*In minore
Postilla cir-
ca Euangel.
de die Sisti-
tat. Maria.
Et iustus
de illius na-
tuitat.*

*Qui hodie
Christianis mit-
tamè censent
idololatriæ.*

*1. Reg. 15.
ala maiore
Postilla cir-
ca Euang.
Domenica
tertia, ab
Ephraim.*

*b in cap. 4.
ad Galat.*

*In Postilla
circa Euang.
Domenica
prima ad-
uentus.*

*In Epist. ad
Borolam.*

Ad Christianum Lectorem

Per Scarios
laborat Satan
MARIÆ nomen
& honorē am-
nem abster-
re.

Ubi certè infernalis bestia aperta se produnt cornua, ne amplius dubitemus, quid mille artifex & insensus ille Satanas in suis electis organis molatur. Huc enim planè contendit versutissimus insidiator, ut sacrosancta Virginis, quæ maximam ipsius regno cladem inuexit, nec honos neque memoria in Ecclesia celebretur, sed perpetua potius obliuionis tenebris inuoluatur, ut quæ si fieri possit, gratiosum MARIÆ nomen tum in Apostolico Symbolo, tum in sacro Evangelio penitus tandem expungatur. Sedenim nullis aut artibus, aut viribus Satanicis, nedum humanis, diuinum decretum potest euertere, quo firmissimè sancitum est, ut quamdiu vox Euangelij sonabit, celebris etiam MARIÆ vigeat in orbe memoria, tantiquam Messia mater incensis piorum animis ubique Gentium prædicetur.

Lutheri Sectatores quàm indignè Dominam matrem scribant & insultent publicè.

Iam verò qui ex Lutheri schola prodierunt, ut in aliis plerisque dissentientes, ita hic nimium sibi similes atque concordēs, nec minus in exprimendo magistri spiritu, fideles esse consueuerunt. Etenim singularem quandam contra Virginem matrem amarulentiam & mirabilem acerbiter sic animis inclusam gerunt, ut suum liuorem & latens odium haud obscure declarent. Scribit in primis Bucerus, Euangelistas Christi, non MARIÆ præcones esse, quum tamen res ipsa comprobet, amplissimas MARIÆ laudes verbis Euangelicis contineri. Tum Catholicis idem tribuit, quod Christi parentem propter opus carnis, vel solum, vel potissimum magnificēt: nimirum, ut hoc saltem fūco, imò & splendido mendacio, imperitis imponat. Præterea summōs MARIÆ Virginis veneratores, summōs eius blasphematores, qui & Christum ipsum blasphemant, audet contra suam conscientiam nuncupare. Tanta enim huius quoque Martini est virulentia: tam præceps mordendi carpendiq; libido, nihil ut pensi habeat, quid non solum huius, sed & superioris ætatis Orthodoxis ad MARIÆ cultum sanctè conspirantibus imputet, quos idcirco grauissimi sceleris arguit, quoniam Euanomiani & Vigilantiani esse recusent. Quam verò durus & iniquus Losius? qui MARIÆ amissum in itinere illo triduo filium requirenti multiplicem culpam, ut ignorantia, negligentia, incuria palam adscribit, ac eidem tam sapienti, quàm innocenti matri carnalem, nescio quam, de corporali regno Christi imaginationem affingit. Porro autem Ioānes Pomeranus & Georgius Maior, ut omittam alios eiusdem farinae assentientes, matrem Domini sic affectam fuisse fabulantur, quod non solum de damno filij duodennis amissi, verum etiam ob peccatum

In cap. 1. Math.

In explicat. 2. cap. Luc.

In cap. 4. Prophecia Herem. b. In Enchiridion. d. post Epiphani.

in totum opus Præfatio.

In tractat. eiusdem Euang.

In expositi. 1. cap. Luc.

In epi. circa Euangelij de Christi conceptione.

tum coram Deo in conscientia tunc perpetratum extremis fracta fuerit doloribus, ac tantum non desperarit, seq; ipsam Eva, quæ peccati & mortis fuit propagatrix, infeliciorē, id est, omnium miserrimam, reputarit. Sed & Antonius Coruinus MARIAM non solum filio, sed etiam fide erga Deum, quum amissum filium mæsta quæreret, priuatam fuisse, dicere non veretur. Etsi verò fatetur Sarcerius, quod ob perspicuam Euangelij lucem negare nō potuit, benedictam illam esse inter mulieres, tamē hoc dictum sic exponit, ut eo ipso negetur prerogatiua, quod præ reliquis mulieribus MARIAM coram Deo sit benedicta. Quomodo autem benedicta, si verum dixit idem Sarcerius, eam veluti non credentem ab Angelo esse reprehensam, & huc Gabrielis verba spectare, ut Virgo à rationis argumentis, ab infirmitate, à dubitatione, ignoratiua, imò etiam ab infidelitate ad fidem reuocetur? Quibus adhuc alia fœdiora, & auditu magis horrenda subiungit, dum vult MARIAM sic à Luca describi, ut typus sit omnium hominum, qui natura se opponunt Verbo Dei, quiq; rationis, & sapientiæ humana argumentis nituntur, nec in Dei verbo acquiescunt. Tam isti modestè, tam dextrè & humaniter tuam, o Christe, matrem tractant, ut nihil propemodum veræ eximiaq; laudis illi relinquunt, sed probris potius & maledictis purissimam & beatissimam, quam tu prædicandam & honorandam omnibus proposuisti, per licentiam summam incessant. Nec mirus effrenis est Iacobi Schenckij petulantia, cuius pudendo testimonio MARIAM non solum corruptam & vitiatam naturam habuit, sed in suis etiam cogitationibus, verbis, vita & conuersatione damnabilis persona mansit, mortis & inferni terroribus obnoxia, Deiq; iram & damnationem æternam in animo suo sentiens, ut propterea verbis Angeli fulcienda fuerit & confirmanda, ne in suis angoribus misera desperaret. Ut omittam alios id genus Mariomastigas, à nobis alibi proponendos simulq; confutandos, ut potè qui non ineptè solum ac improbè, verum etiam maledicè impieq; in Deiparam complura profundat, ut Christiana mētes illa ne audire quidē sustineant, quæ suis isti libris infarciunt, vulgig; mentibus & auribus pestilenter infundunt. Hos ego non dissimiles dixerim suibus, quæ ut natura sunt immunda, sic etiam gemma preciosa inuenta gruniunt, & lutosis eam & rostris & pedibus, sæpè & stercore cōtaminant: tum quoniam stolidum simul et stupidum est hoc animal, sordibus & volutabro magis, quàm auro & margaritis delectatur.

Maria Sarcerio typus est impiorum. & Deo verbo contradicitur.

Mariam à Sancta Maria, sicut margaritam à porcis tractant.

Addam solum de Centuriatoribus, ut vulgato nomine illos appellem, qui non tantum in Ioannis Baptista, sed etiam in MARIÆ nostra

Centuriatores Maria inprimis infelicitate & repugnatores.

Ad Christianum Lectorem

nostra historia non tam contemenda, quam contaminanda sibi certè nimium permiserunt, uti suis quidem locis planum faciemus. Et passim i censoriam velut virgulam arrogant sibi, ac nulli fere Patrum ac veterum parcunt, qui **MARIÆ** commendationem, innocentiam, perfectionem, excellentiam, inuocationem, cultum, imagines, templa, dies festos, miracula suis monumentis prodiderunt, ac ratione vlla confirmarunt. Tergiuersantur in dicto Irenæi, ubi **MARIAM** Eua statuit aduocatam: sicut & Gregorium Nazianzenum sigillant, quod **MARIAM** à Virgine quadam ipsa Cypriani, hoc est, Martyrum atate, inuocatam ostendat. Ob eandem Deipara inuocationem virulentè proscindunt Athanasium, Ambrosium, Ephrem, Damascenum, Germanum, Bedam, Nicenæ Synodi secundæ Patres, pluresq; alios graues ac probatos Doctores & historiographos Ecclesiæ, quos isti tantum non pro idololatriis damnant, quoniam sanctissimam Dei matrem aut inuocârunt, aut piam eius inuocationem rectè ab aliis factam significârunt. Non dicam de Camerario, Chytrao, Chemnicio: sunt enim in eadem nauis cum Centuriatoribus, nihil nõ molientes, ut & Patrum eleuent auctoritatem, & Ecclesiæ inuidiam consent, ubi de **MARIÆ** cultu & decretis illi iam olim honoribus disputatur. Verum difficile non est veteres excusare, quorum laudandam in hac parte pietatem postea tuebimur, quicquid isti demum tanquam Catharis puriores, & Diuorum irrisores potius quam cultores canino more oblatrent ac mordeant.

Ex quibus Lector oculatus facile perspicit, hoc nostro quidem ut extremo, sic etiam infelicissimo seculo verè compleri, quod Ioannes non Propheta minus, quam Apostolus & Euangelista de Antichristo, eiusq; sodalitis futurum iam olim in Pathmo prædixit: Datum est, ait, ei os loquens magna & blasphemias. Nec multo post: Aperuit os suum in blasphemias ad **DEVM**: blasphemare nomen eius & tabernaculum eius, & eos, qui in cælis habitant. Dignus planè locus solerti animaduersione, quoniam præsentis seculi mundiq; senescentis miserandum statum exponit, in quo Pseudopropheta valdeq; impij homines, ut antea nunquam, impune & publicè in summum blasphemie crimen incurrent. Quod autem Satan mendacij pater, eiusq; socij demones dicti, in Deum & Sanctos blasphemant, horum enim odio ardentissimo flagrant, quodq; ad blasphemandum miseros mortales sollicitent, etiam à Climacho legimus annotatum. Neque dubitare fas est, quin sicut de Christo multa

In. annis Saticinij
nisi de blasphemis
in Ecclesiis
sub mensuris
orturis, hodie
magis ac magis
impletur.

Declaratio præ
dicti Saticinij.

Apoc. 13.

Grada 13.

intotum opus Præfatio.

multa in sacris literis dicta, non solum ad ipsum caput, verum ad corpus etiam eius mysticum necessariò referuntur: ita Ioannes de Antichristo sub nomine Bestia differens, simul totum eius sodalitium complectatur, nobisq; considerandum aptè proponat. Tres ergò blasphemantium ordines facit, qui cum suo capite Antichristo sub mundi finem in maximâ blasphemandi licentiam ac rabiem se totos petulanter effundent. Alij quippe summum Deum diuinamq; maiestatem, alij diuinum illud in terris tabernaculum Deiparam Virginem: alij beatos et cælitates cum Christo regnantes, blasphemis afficere minimè verebuntur. Hoc est, quod Petrus & Iudas Apostoli, quum extremi seculi Hæreticos et ipsi depingunt atq; perstringunt, verbis illis insinuât: κυριότητα δε θεου σιμ, δόξας δε βλασφημῶσιν, id est, Dominationem spernunt, & maiestatem siue glorias blasphemât. Ac nos quidè priore libro demonstrauimus, quæ ad nostri temporis blasphemos valdeq; contumeliosos in Deum & Christum eius Doctores cognoscendos pertinent, quos paucis abhinc annis in Polonia, Pannonia, Germania, Gallia nimis multos vidimus, ac p̄ meritò detestantur. An verò vlla persona diuina, vlla Symboli Apostolici pars, vllus sacra Scriptura liber nobis superest, in quam noui Gigantes impetum non faciant, suaq; nefanda commenta & blasphemos errores non congerant? tanta quidem audacia, ira, odio, impudentia inflammati, ut cum cælo iam ipso atrox bellum gerere, & quidam ex illis ne cælum quidem agnoscere, sed omninò negare videantur. Mentior profectò, si mille abhinc annis vlla præter nostram fuit ætas, quæ Ioannem hic verum fuisse vatem certius compererit, pluresq; blasphemos in diuinam maiestatem aduersarios magis habuerit exploratos.

a. Pet. 2. Et
in epist. Iuda.

Triplex genus
blasphemantium.

Qui hac ætate
in Deum blasphemis
maiestatem.

Nunc ad eos porrò veniamus, qui ex Ioannis testimonio se in Dei Tabernaculum planè blasphemos ostendent, ut ne matri parcat Bestia, quæ siue per se, siue per suos satellites contra Dei Filium, omnesq; sanctissimæ Trinitatis personas plenis blasphemis velis nauigat, adeoque furiosè decertat. **MARIAM** verò Dei tabernaculum dici, præter veteres alios^a Methodius & ^b Athanasius annotârunt, illoque Davidis dicto confirmârunt, Sanctificauit tabernaculum suum altissimus. Nullus enim vnquam aut fuit, aut erit mortalium, qui nomen hoc rectius mereatur, præterquam illa benedicta & electa præ omnibus Virgo, in qua Verbum illud æternum nostro omnium nomine caro factum est, ac velut in lectissimo tabernaculo, multis mensibus lætissimè habitauit, & ex quo demum, velut sponsus, matris diademate, id est,

Prædicte Ioannes
blasphemos
in Dei tabernaculum.

Mariam esse
dici Dei tabernaculum.

a. In hypopante
Domini.
b. In Enangeli de Deipara.
c. Psal. 45.

Ioann. 1.

Ad Christianum Lectorem

id est, carne virginea coronatus, ad filias Sion, non sine cordis latitia, processit in orbem. Ac superior quidem atas multos Mariomastigas tulit, qui in hoc Dei viui tabernaculo inuadere, illudque blasphemica caeno, ac sordibus conspurcare non reformidarunt. Fecit hoc Cherintus, fecit Ebion, Mannes, Valentinus, Heluidius, Iouinianus, Nestorius, ut reliquos id genus Antidicomarianitas postea nobis refellendos silentio pretereamus. At hi blasphemis linguis, impiisque calamis nihil aliud profecerunt, nisi quod MARIÆ laudem et gloriam nullis temporibus delendam hac sua insectatione uti ampliorem atque illustriorem, ita veritatis causam longè quàm antea confirmatiorem in Ecclesia reddiderint, ac sibi demùm suisque nominibus turpiorem, adeoque ineluibilem infamiae notam conflare. Caterùm Ioannes de blasphemis tabernaculi hostibus loquens, in nostram, et ultimam, sanctissimamque mundi aetatem, vel maximè respicit, quae complures Mariomastigas, ac sacrorum omnium impios tum contemptores, tum irrisores, tum insectatores, velut turmatim irrupentes, ac impunè grassantes tulit, ac in posterum sine dubio latura est. Ex his fuit non ita pridem Lucas Sternbergerus, tanto MARIÆ odio flagrans, ut eam virginitatis gloria, omni honore spoliandam putaret, utpotè quam ex Iosepho coniuge multos filios peperisse, et à reliquis non differre feminis flagitiosissimè finxit ac tradidit. Deinde Martinus Bucerus, Petrus Martyr, aliisque plures Sectarij, ut blasphemiam laxent habenas, in hoc irruunt tabernaculum, multisque illud modis debellare conantur, ac ideò perpetuam Virginem aperto utero peperisse contendunt. Quid porrò furiosi Anabaptista? Summum tabernaculo decus tollunt, quum MARIAM Dei matrem esse, ex qua suam carnem, suumque sanguinem Christus assumerit, veteri Nestorianorum, imò et Valentinianorum, et Manicheorum blasphemiam turgidi, nequissimè inficiantur. His bonam Sectariorum partem adiungo, qui ex MARIA, nullius pretij puellam, vereque contemptam, et contemptibilem ancillulam faciunt, ac vulgo spectandam pro suo scilicet candore proponunt: qui prater eam illam credentibus aliis admiscunt atque aggregant, si non exaequant, nullas ut propemodum prerogatiuas tantae Virgini atque matri largiri dignentur, quam Patrum auctoritas et Ecclesiae consensus summo semper in pretio habendam, et praesentis in caelo reliquis colendam esse, certissimè pronunciauit. Et dubitamus adhuc, quod Ioannes de diuini tabernaculi blasphemis insectatoribus est vaticinatus, quodque postea subiecit, draco persecutus est mulierem, quae peperit masculum, id nostro blasphemiam omnis feraci seculo

Qui olim in Aetium blasphemus.

Ioannes de Stribu Martialis hoc loco vaticinatur.

Blasphemus in Mariam nostro tempore Lucas Sternbergerus.

In Mariam, qui nunc blasphemus maxime.

Anabaptista in Mariam blasphemus.

Apocal. 17.

in totum opus Praefatio.

seculo usu venisse? quum certatim hoc ipsum tabernaculum variis et horrendis Hæreticorum blasphemis, quas maiores nostri pro suo sancto zelo flammis ultricibus expiassent, itentidem afficiatur, quumque hoc mulierum et matrum decus præcipuum, petulantius ac furiosius quàm antea unquam, à Satana et Satani seminis copiis passim oppugnetur.

Longum porrò esset de aliis referre sanctissimis viris, utpotè Patriarchis, Prophetis, Apostolis, quos in verbo Dei apprimè laudatos, et ad regnum Christi caeleste translatos, mater Ecclesia meritò veneratur, quosque Sectarij tam odiosè, tam acerbè perstringunt ac lacerant, totque criminibus et conuitiis grauant, ut sicuti Ioannes fore prædixit, in caelo habitantes illi, multis etiam et nefandis Bestiae blasphemis impetantur publiceque traducantur. Habet enim suos vel satellites, vel ut Iudas Apostolus dixit, illusores Bestia, per quos suam in blasphemando libidinem expleat, et quorum opera in primis ad maledicendum et blasphemandum gaudet ac solet abuti. Quare Calvinum subornauit, qui haud semel in amicum Deo charissimum, et per celebrem illum credentium Patrem Abraham inuehitur, huiusque filium Isaac et nepotem Iacob, probatissimos nempe Patriarchas, oppidò quàm impudèter incusat. Sed ne Moysi quidè parcitur, licet inter Prophetas spectatissimo, qui ut Calvinus audeat effutire, legem Dei imperiosè præscribit, et præcipiti impetu, quantum in se est, externum eius consilium labefaciat, ac inconsideratè suam ipsum iustitia exiit. Quid verò Brentius de Iob et Hieremia Prophetis eximie sanctis in Ecclesia Dei? Hos ille pro blasphemis inducit et haberi postulat, quasi non secus ac impij et damnati apud inferos, plenas impatientiae et blasphemiae voces euomerint. Tum de Iona Propheta censet Pomeranus, quod gratiam inuiderit Ninuitis, quodque contra Deum et proximum, id est, contra omnia Dei præcepta contumaciter peccarit, quum iam saluus, ut ait, ex inferis rediisset. Opera verè Ninuitarum, quae Christus publicè commendanda putauit, ac Deus ipse respexit grataque habuit, stulta opera Pomerano dicuntur, quoniam illa Deus sua lege non requisierit. Ac de Patribus quidem uniuersis, audi quæso, quid arrogantissimus idem simulet et petulantissimus homo audeat pronunciare: Nostri Patres, inquit, siue sancti, siue non sancti, nihil moror, excæcati sunt Montanico spiritu per traditiones humanas et doctrinas dæmoniorum in hypocritico loquētium. Quid obsecro isthuc est aliud, nisi Dei Spiritum in electis suis organis Ecclesiarum magistris habitantem ac loquentem vel extinguere, vel blasphemare, eiusque possessionem venerandis Patribus ademtam, sibi suaque Sectæ

Qui blasphemus spiritus in sanctos Dei, iuxta Ioannis vaticinium exagitantur.

Quam maledicus Calvinus in Patriarcha et Moyse.

Brentius ex Iob et Hieremia homines blasphemos facit.

Pomeranus Iona nam Prophetam et Ninuitas sigellat.

Iudicium Pomerani de Patribus omnibus.

Ad Christianum Lectorem

ministris arrogare, qui præ omnibus quamlibet sanctis & probatis Theologis in orbe duntaxat & videant & sapiant?

Sectarij in Christi Apostolos contumeliosi.

Nunc ad sacrosanctos Apostolos veniamus, quos primos & precipuos Ecclesie sue Pastores & Doctores, quos illius celestis Hierusalem architectos ac fundamenta, quos populorum Principes elegit Deus, ac mirificè cohonestavit. Sed neq; ab horum insectatione profana & blasphemata novatorum procacitas se potuit ac voluit continere. Brentius de

Quam indigna Petro Apostolo affligantur.

Petro Apostolorum Principe audet pronunciare, quod natura carnis superstitiosa in eo describatur, quod ipse nulla religionis reverentia moveatur, quod Christi officium excludat, ac eo in loco reiiciat, ubi Christum affatur: Exi à me, quia homo peccator sum. Iam verò quàm multa, quàm turpiter de hoc ipso Apostolo Centuriatores cum suo Illyrico fabulantur, ut lapsus eius gravissimos scilicet, orbi contemplandos proponat? Ageranus Paulum Apostolum, vas illud electionis, Gentiumq; Doctorem sepe reprehendit, velut indoctum illum hominem censens, qui verbis declamatoriis ad rem non congruentibus perperam utatur, quiq; sententias mutilas in medium afferat, sicut Ioannes Manlius de hoc homine blasphemus testatum reliquit. Anabaptistarum in Gallia

Agerani ad veritas Paulum sententia execrabilis.

Coriphæus fuit Quintinus, tam furiosus atque maledicus, ut sanctissimos Christi Apostolos per ludibrium appellaret, ac unumquemq; illorum aliquo notaret scommate. Paulum igitur Picardico suo sermone vas fractum, Ioannem iuvenem stolidulum, Petrum abnegatorem Dei, Matthæum fœneratorem ausus est homo impius appellare, id quod Calvinus etiam ab illo factum esse confirmat. O linguam præscindendam, o monstrum in extremas insulas deportandum. Nemo præter Centuriatores, Paulum Apostolum suggillavit, quod in Asia supra modum

Que maledicta et probra Quintinus in Apóstolis iactat.

gravatus de vita desperavit, quod ob dissensionem de Marco incidit: tem sese à Barnaba collega seiungi sustinuerit, quodq; ut Iacobo & aliis fratribus gratificaretur, Iudaicas ceremonias non contempsit, sed eas in templo Hierosolymis voluerit observare. Rursum eundem Iacobum, nescio cuius incusant criminis, quando quidem Paulo suavit, ut propter Iudæos offensos in templo sese purificaret. En tibi profanos, ne dicam insanos & blasphemos magistros, qui quum in Sanctos alios de Ecclesia optime meritos, tum in Apostolos Christi Spiritu plenos virgam sibi censoriam sumant, ac præclare ab illis facta tam malignè, quam sycophanticè calumniantur atq; pervertunt.

Quomodo Petrus et Paulus Apostoli a Centuriatoribus struuntur.

Verumenimverò me ipse comprimam, ne longius in hoc amplo dicendi campo præter institutum excurram, nèue infinita Sectariorum

maledicta, quibus celestis illius patria, ac totius Ecclesie lumina horrendis modis obscurant, elevant, atque subsannant, pergam congerere. Sic enim ipsis lubet os in cælum (ut dicunt) ponere, cælestesq; in summa illa & beatissima quiete constitutos laceffere. Qui quidem si præscis Gigantibus non sunt immaniores, at certè Momos & Aristarchos omnes superare videntur, modò blasphemam illorum impudentiam & impudentem blasphemiam aqua lance perpenderimus. Ex quo fonte manat & illa impuritas, quod isti Hagiomachi, ut novos intrudant atq; substituunt, veteres plerosq; Sanctos in suo expungunt Calendario. Non enim agnoscunt laudatissimos homines, quos tot seculis veneratur Ecclesia, Christophorum, Georgium, Blasium, Ursulam, Margaretam, Barbaram, Catharinam, ac plures id genus catalogo Sanctorum iam pridem adscriptos, magnoq; populorum consensu receptos ac probatos, nunc isti primum, quasi in rerum natura nunquam homines extiterint, nequiter abnegant exhibantq;. Visum est autem propositum Ioannis locum pluribus explicare, quod ad nostri seculi mores, imò furores rectius & cognoscendos, & detestandos non parum valeat, si ritè consideretur.

intotum opus Præfatio.

Igitur veniam à Lectore precatus, in viam demum redeo, haud sine animi mœrore cogitans, quò demum Sectarum colluvies, velut ingens cataclismus ab irato Deo nobis immissus evaserit ac exundavit. Eò sanè, ut qui in MARIAM benedictam non peccet, qui scandalum in illa non patiat, qui fidem de illa non parte saltem ex aliqua nutantem habeat, raro aliquis in multis Prouinciis, præsertim Aquilonariibus, inveniat. Christum quidem & Euangelium iactant omnes; sed de illa qua Christum nobis edidit, & Euangelij testimonio locupletissimo communita est, exigua cura, celebris vix mentio, ferè rara, solemnè superesse videntur: sed nec amor, nec honor, nec reverentia huic matri debita, nisi fortè apud paucissimos, viget. Arbitrantur autem nonnulli, nec omninò falluntur, Catholicos à Sectariis hoc etiam argumento internosci, quod illi quidem MARIÆ memoria, veneratione & cultu haud parùm afficiantur: hi verò ab isto pietatis & officij genere sint abhorrentes, ut si commendationem & honorem singularem Virginis non aperte contemnunt, ac nequiter supprimunt, at certè quidem agrè sustineant, ac fermè respuant nauseabundi. Quia in re novi Mariomastiges, ubicunq; demum versentur, suum ingenium produnt satis, talesq; videri possunt, ut non solum Turcis immanibus & Iudæis perfidis conferantur, verum etiam eosdem apertos & rabidos Christiani

Vide L. 1. thes. in Matth.

Cent. 1. cap. 16.

In huius muni.

In istum contra L. 1. thes.

Cent. 1. lib. 1. cap. 2. Cent. 1.

Act. 15.

Act. 11.

Plerosq; Sanctos à Romanis rebus abnegari.

Maria etiam in petra iactata multis hodie postea videtur.

Catholicos à Sectariis etiam in Maria veneratione dignari.

Ad Christianum Lectorem

Multis ex Nonatoribus pestes, quam Iudaei & Turca de Maria merentur.

Secularios non matrem ferre fructum, quam Iudaei ex Maria referre.

Circa proprium Matrem cultum à Catholicis quosdam peccari.

nominis hostes, ne dicam canes, quodammodo superare videantur. Et si enim Christiana professionis titulo gaudeant, & se Deiparae fingant amantes, tamen plusquam Barbarico studio decretos, ac iam olim solemnivitu firmatos honores, qui MARIÆ tribuerentur, è Christianis templis aliquot ab hinc annis exturbant: dies praterè festos Virgini matri dicatos abrogant, nec solum in contentionem, sed in risum etiam & calumniam ea cupidè rapiunt, quaecunq; ad Deiparam cohonestandam maiorum pietas introduxit, & Ecclesiae sanctae auctoritas constabiliuit. Video interim ac miror, haud sine singulari diuini numinis providentia iustiq; iudicio fieri, ut hodie Sectarij vna cum Iudaeis ac Ethnicis pari propemodum stupiditate plectantur, expertesq; maneat sanctae illius consolationis, voluptatis, virtutis, omnisq; sensus spiritalis, quem diuini homines Ephrem, Damascenus, Hildephonsus, Anselmus, Bernardus, Bernardinus, aliiq; complures, tum doctrina celebritate, tum vita sanctimonia illustres in MARIÆ & per MARIAM experti sunt, neq; pauci adhuc pij, qui in vera Sanctorum communiione persistunt, duce diuina gratia mirabiliter experiuntur.

Quaquam non ignoro dolensq; fateor, hic à Catholicis quoque peccari, qui tamen si de matre Domini praclare sentiant, loquantur & cantent, nihilq; concedant Mariam asperis: tamen aut raro, aut proposere frigideq; curant, qui ad laudabilem Deiparae venerationem faciunt: tantum abest, ut quod verentur & fingunt aduersarij, hic sint immodici stulteq; superstitiosi. Multi ne intelligunt quidem, quo pacto & quo fructu Virginem sacratissimam domi publiceq; colant simul & imitentur. Alij vix perpendunt, sibiq; proponunt unquam, quae & quanta sit MARIÆ nobilitas, praestantia, pulchritudo, sanctitas, bonitas, amabilitas, ut reliquas id genus dotes maxime in illa lucentes, & frequenti seriaq; consideratione dignas vltro missas faciamus. Complures torpor quidam atq; socordia, & nescio quae falsa securitas impedit, quò minus per MARIAM ad Christum comunem Dominum bonorumq; omnium Largitorem assurgant. Nec enim satis expendunt, quanti referat mortalium, si Matris adiuti precibus, & exemplis incitati, summum Deum ac Dominum familiarius adeant, ardentius ament, perfectius colant, studiosius predicent, ac firmiter amplectantur. Quotumquemq; modò reperire licet, queso, qui cum eximie pio adolescente Bernardino ex animo dicat: Captus sum amore beatissimae Virginis & Matris Dei MARIÆ, quam semper amavi, in qua post DEVM omnes meae spes collocatae sunt? Illam unice diligo, illam inquirò, illam videre

Videbilitatem in 7. tomo Smg.

concu-

in totum opus Praefatio.

concupisco: haec est amica illa mea et spes mea, piissima Virgo MARIA. Quid verò illorum sanctam simplicitatem, aut potius prudentiam commemorarem, quibus olim tanta cum nostra Virgine familiaritas intercessit, ut in suis meditationibus, perinde ac si corpore simul & animo praesentes adessent, cum lactante illa lactarent IESVM, cum gestante gestarent, cum exultante exultarent, cum dolente dolerent, quarerent cum quarente, starent demum cum stante sub Dominica cruce? Bone Deus quantoperè ab hisce pijs affectibus sanctisq; meditando studiis, in quibus veteres excelluerunt, haec atas nostra degeneravit? in MARIÆ quidem amore & cultu frigidissima. Igitur ut Sectarios minime probamus, ut potè à spiritu & disciplina Ecclesiae sanctae alienos, ita neque Catholicos, qui re bona non bene utuntur, aut excusamus, aut defendimus: sed partim in illis errores, impiumq; contemptum, partim in his praesentes abusus corrigi veramq; pietatem torpentibus restituere ex animo desideramus. Nihil autem tantè Matri gratius, aut nobis utilius contingere posse duco, praeterquam ut qui ad commune Christi regnum, in quo MARIA fulget pulcherrime, sumus adsciti, cum eadem Dei verbum & audiamus, & custodiamus, eiq; verbo constanter puro & simplici peccatore adhaereamus, ac propter hoc ipsum verbum Dei legatis ministrisq; promtè obtemperemus, & pro nostro etiam modulo iuxta sensum mysticum, si magnis parua componere fas est, nos Christi matres quadantenus exhibeamus. Dulcissima enim & planissima Christi vox est: Mater mea & fratres hi sunt, qui verbum Dei audiunt & faciunt. Fac voluntatem Patris, ut Christi mater sis, ait Ambrosius. Petrus verò Damianus in hunc modum: Conceptit MARIA Christum in matrice carnis: deferimus & nos in visceribus mentis. Resiciebat MARIA Christum, quum teneris labris lac exprimeret uberum: resicimus & nos variis bonorum delitiis operum. At quoniam latè patet hic locus, alibi rectius excutietur, ne in hac praefatione longius excurramus, & septa, quod aiunt, cum Lectoris aut tadio, aut offensione trahiliamus.

Quomodo Maria praecipue colenda ab Orthodoxis.

a In ca. 22. Luc. b Ser. 2. de nativ. Ma. 116.

Etiam de matris officio sumus & deventus.

Ad extremum ut nostri consilij ac instituti rationem aperiamus, atq; hinc rectius de praesenti opere iudicari possit, primò quidem librorum complectimur, quae primam Marianae historiae partem necessariò tangunt: nimirum de antea Virginis nomine, genere, parentibus, conceptu, ortu, annis puellaribus, primisq; studiis ac totius vitae moribus, quantum nos quidem ex veterum scriptis potuimus inuestigare. Secundum librum dedimus MARIÆ virginitati, quòd ea longam magniq; mo-

Quae tractandi ratio in praesenti opere observetur.

Argumentum primus libri.

Argumentum secundus.

Ad Christianum Lectorem

Argumentum
tertium.

Argumentum
quartum.

Argumentum
quintum.

Excusatio pro-
licitatis, prefer-
tims ob citatis
veterum testi-
monia in hoc
opere.

Deus in Maria
sicut maxime
laudari se po-
tuit.

Quid maxime
spectatum sit in
hoc opere scri-
bendo.

Mariam in hoc
opere commen-
davi, ut Christi-
stis etiam glo-
rificetur.

mentitractationem exigat, si praesertim, quae illi adhaerent alia, cum iudicio excutiantur. Tertius liber Angelicam salutationem defendit, ac multos refellit errores, qui in MARIAM Dei esse hominis matrem incurrunt. In quarto libro certos Evangelij locos, quibus in eiusdem Virginis iniuriam Novatores nunc maxime abutuntur, expendimus atque vindicamus. Quintus demum liber de Domina nostra in caelos transitu, siue ut nunc loquimur, assumptione differit, eumque cultum religiosum esse legitimum asserit, quo Deiparam in caelis modo regnantem prosequitur, et usque per aetates omnes prosequuta est Ecclesia Dei. Atque haec de praesentis operis distributione, ac singulorum librorum argumentis indicasse sat sit.

Fatemur interim, multa, et fortasse non necessaria, veterum testimonia saepe nobis cumulari, nostrumque calamum in MARIAE laudem aliquando ita procurrere, ut Lectori properanti, praesertim erudito, nimium seduli ac ingrati esse possimus. Verumenimvero hac qualicunque copia et diligentia nulli obesse, ac bonis quibusdam etiam prodesse volumus, maxime ut veritas in Ecclesia retinenda hoc nostro studio illustraretur, magisque confirmaretur. Neque abs re fore putabamus, si nos velut infusus aquis illatum ab hostibus incendium restingueremus, ac Sectariorum Virgini matri libenter obrectantium, maledicentiam si non bene, at verè tamen dicendo pro nostra quidem tenuitate retunderemus. Etenim ut Psalter Regius docet, ad pii iustique viri partes proprias pertinet, Sanctos Deumque, timentes glorificare, et in Sanctis ipsis Deum bonorum authorem agnoscere et predicare. Quod si de sancta vlla et illustri muliere, de MARIA certè dictum et scriptum videri debet, Mulier timens Dominum, ipsa laudabitur. Nusquam enim tam gloriosum ac mirabile in suis Sanctis se prodidit Deus, quemadmodum in lectissima et augustissima illa Virgine, in qua, velut ornatissima domo, summus artifex summum incepit et absolvit opificium, illudque mysterium sacrosanctum, unde salus humana dependet, explevit. Atque ut maxime noster hic conatus paucos laudatores habeat, extabit tamen in eo aliqua nostri amoris ac studij reverentiaque in Virginem sacrosanctam testificatio: et quicquid superciliosi aduersarij iudicent, erit hoc quaecumque nostri officij symbolum, quo Ecclesia matri, fratribusque nostris et civibus Ecclesia volumus gratificari. Sic autem in MARIA laudanda versamur, ut à Patrum vestigiis volentes nusquam discedamus, utque una cum illis ducibus testatum semper esse velimus, quicquid in laudem matris à nobis adfertur, ad filium quoque referri ac di-

vigi.

in totum opus Praefatio.

Lib. de Vir-
gini. MARIA.
ca. 1.

vigi. Tenemus enim Hildefonsi regulam, rati quod servit ancilla, ad Dominum pertinere quod matri impenditur, ad filium redundare: ac demum in Regis honorem transire, quod in famulatum Regina transferatur. Ceterum sunt quadam in hoc opere, ut sic dicam, excursions siue digressiones, dum ob argumèti affinitatem quosdam errores aduersariorum obuios arripimus, coarguimus, refutamus, quasi non nihil à via deflectentes. Id verò liberius idcirco facimus, quoniam de verbi Dei corruptelis, ita scribere coepimus, ut cum Ecclesia hostibus congregederemur, quorum artes, insidias et fraudes qualicunque ratione detegere, ac pro nostra virili labefactare, ut in superiore, sic etiam in praesenti opere laboramus.

Cur quadam
in hoc opere di-
gressiones subin-
deant.

Excusatio de
mutata ordinis
ratione, qua in
priori opere ob-
servabatur.

Postremo nos veniam ab omnibus facile impetraturos confidimus, quod in hisce libris ab illa tractandi ratione, quam de Ioanne Baptista scribentes observauimus, planè discedamus. Etenim bonorum et sapientum hominum consilio parendum esse putauimus, qui laborem nostrum in hac editione Lectori commodiorem, et addocendum gratiore fore monuerunt, si opus hoc longum in varios libros et crebriores sectiones, quae ab aliis capita vocantur, distribueretur. Porro quod ad novos Centuriatores attinet, horum verba non cuique capiti praefigenda, sed sensum potius alicubi repetendum, nec istorum magis, quam reliquorum aduersariorum rationem habendam esse iudicauerunt. Superest hoc unum à Christo IESU Dei et Mariae filio enixe precari, nostrum ut conatum pro summa benignitate sua fortunet, hoc est, ut praesentis operis initium faustum, successum optatum, et euentum prosperum ac felicem ad sui sacrosancti nominis gloriam conferre dignetur.

Praefatio ad
Deum.

LA V D A T I S S I M A E
VIRGINIS MAGNAE MATRIS

ENCOMIUM. EX VENANTIO FOR-
TVNATO IN CARMINE DE PARTU
Virginis.

Virgo excellens, vincens super omnia matres,
Quam genus erexit, cui Deus alta dedit.
Cuius fructus adest, & flos non perdit honores,
Qua nato es genitrix, & tibi virgo manes.
Felix qua generi humano sub tartara lapsa,
Ad caelos facta es fors, via, porta, rota,
Aula Dei, ornatus paradisi, gloria regni,
Hospitium vita, pons penetrando polos.
Arcanitens, & thecapotens gladij bis acuti,
Ara Dei assurgens, luminis alta Pharos.
Celsa super cedros, & vasta cacumina montis,
Subq; tuis plantis & rota solis adest.
Virgineo caetu dux, sexu prima secundo,
Prelata astrigeris sola puella choris.
Figmentum figuli super omnia vasa decorum
Atque creatura fulgida massa noue.
Candelabrum pulchrum verbi capiendo lucernã,
Quam formam sculpsit tam super astra faber.
Ornans Hierusalem sanctam, speciosa venustas,
A facie templi vas in honore Dei.
Exuperans portas Sion splendore corusco,
Stans merito fidei gemma superba throni.
Ore diem iaculans, radios à fronte, sagittas
Luminibus rutilus, lumen honore rotans.
Sidereum speculũ, illustris domus omnipotentis,
Vultibus ex illis fulgura clara ferens.
Nomen honoratum, benedicta Maria per suum,
Ad laudem artificis nobilis artis opus.
Dulcis & Angelico preciosa puella relatu,
Omnes ultra homines dona decoris habens,

Inde

Inde rubore rosas, candore hinc lilia vincens,
Flos nouus è terra, quem polus arce colat.
Crystallum, electrum, aurum, ostrum, concha alba, smaragdus
Quo tua forma nitet, cuncta metalla iacent.
Nix premitur candore tuo, sol crinis honore,
Palescunt radij virgo decore tui.
Lychnites hebes est, cedit tibi lucifer ardens,
Omnibus officiis lampade maior ades.
Occulti in terris Sacramenti conscia summi,
Et secreta poli sunt patefacta tibi.
Dignus ager Domini, generans sine semine frugem,
Ignara amplexus mater opima sinu.
Virgo intacta manens, fidei ubertate marita,
Inscia coniugio facta negante viro.
Accipis ut nescis: sic reddis, ut integra constes.
Nec violata paris, nec pariendo doles.
Et tamen est genitus Deus atq; homo verus & vnus
Spiritus atq; caro Christus, utrumq; genus,
In deitate patri aequalis, sed corpore matri,
Et sine peccato de genitrice caro.
Factor dans legem, factus sub lege minister,
Ipse pater mundi, filius ipse tibi.
Unde tuum mater generas natum atq; parentem
Hinc prolem, inde patrem: hoc Deus, illud humus.
A patre perpetuo, certo tibi tempore natus
Est mihi spes venia, causa salutis Amen.

SEQUEN-

*SEQUENTIVM IN LIBRO PRIMO
capitum cum suis argumentis Index.*

- I. De M A R I A E Deiparæ typo, nomine & ætiologia, deque Mariis Euangelicis aliis.
- II. De M A R I A E præstantia & singulari dignitate, quam non modò Patres, sed etiam ex aduersariis quidam agnoscant.
- III. De nobiliac Regia M A R I A E genealogia, & quomodò circa illã Ecclesiæ hostes multo modis impingant: Christum per M A R I A M Regem & Sacerdotem in Ecclesia perpetuum esse.
- IIII. De spectatissimis M A R I A E parentibus Ioachim & Anna.
- V. De triplici genere quæstionum, deq; discrimine peccatorum, ad quæstionem difficilem de immaculata conceptione M A R I A E rectius intelligendam.
- VI. Disputatio cõtra eos, qui salua Ecclesiæ fide, immaculatam Virginitatis M A R I A E conceptionem oppugnant.
- VII. Responso ad Patrum, & præcipuè Bernardi sententias, quæ cum illibata Virginis conceptione pugnare videntur.
- VIII. Puram M A R I A E conceptionem à Sectariis indignè conuelli, à Luthero autem & Erasmo defendi.
- IX. M A R I A M sanctificatam fuisse antequàm nasceretur, nec solùm ipsi, sed & Hieremiæ in matris vtero sanctificationis contigisse donum, multisq; modis M A R I A M sanctificatam censerì.
- X. M A R I A M ob commissum actuale peccatum falsò accusari, quam Patres & scholastici Doctores, Augustinus verò præsertim, ab omni vitio immunem fuisse declarant.
- XI. De M A R I A E Deiparæ natiuitate, quæ meritò in Ecclesia, die festo cohonestetur, & à piis magno in precio habeatur.
- XII. De M A R I A E pueritia, & eiusdem præsentatione seu oblatione à parentibus facta in templo Hierosolymitano.
- XIII. De M A R I A E studiis, moribus & vita perfecta, præsertim antequàm ab Angelo saluaretur.

IN AR-

IN ARBOREM IESSAE,
SEQUENTI FOLIO DELINEATAM
PHILIPPI MENZELI I. D. ET IN ACADEMIA
INGOLSTADIANA PROFESSORIS MEDICI,
ac P. L. Carmen.

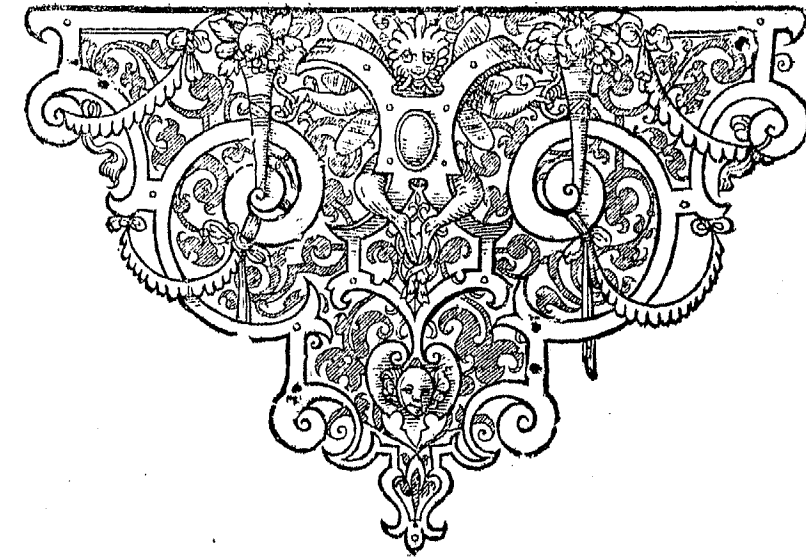
S Tirpis Iessæ radice exhibit ab alta
Virga, nonis visenda modis: & pulchricolor flos
Efferet inde caput: Domini Sabaothis ibi ipse
Spiritus omnipotens æterna in sede quiescet.

Inclytus hæc cecinit non vana oracula vates,
Oramouente D E O. Quis enim sub imagine Virgæ
Te, Mater virgo: specie sub Floris I E S V M,
Prætexi unigenam, tua dulcia pignora, natum
Nesciat? Hæc illa est sanctis radicibus arbor,
Depacta antiqui generoso in pectore Iessæ:
Quæ genus omne tuum, proauosq; ab origine Reges
Explicat educens, duodenis ardua ramus.

Et par quippè fuit, regum Rex maximus ipse,
Progenies summi Superùm ter maxima Regis,
Vt regale genus, materno etiam inclytus ortu,
Duceret, humanos dum se demittit in artus.

Nec latet, has quondam spes, atq; casata manere
Sceptrigerum vatem, funda, citharag, potentem
Hymnisona: ipsius tandem vt de sanguine surgat,
Qui pollens virtute noua, venientibus annis
Victor auos, longa mæstos in nocte sedentes,
Vindicet: & solium ascendens potatur auitum:
Imperioq; regat populos, quod mobile nunquam
Nec metæ rerum, nec temporis orbita claudat.

F I N I S.

LIBRI

LIBRI PRIMI, MARIAE ORTVM, PVERITIAM, MORES AC VITAM EXPLICANTIS,

CAPVT PRIMVM.

De MARIÆ Deiparæ typo, nomine & ætiologia, deq; Ma-
riis Evangelicis aliis.

ANTEQVAM AD SCRIPTVRÆ SACRÆ LOCA DESCENDAM, in quibus MARIÆ causâ potissimum nobis defendenda est, operæ precium facturus videor, si quædam prolegomena expedi- uero, vt sic etiam nonnullis contentiosis occurrâ, & sequenti tractationi lucem maiorem adferam, viamque Lectoribus planiorem sternam. Nam & ipsa natura rei postulat, quom de MARIÆ dicendum sit, huius nomen, familiam, parentes, ortum, pueritiam, educationem, quoad eius fieri potest, primum ostendi, ac postea de rebus grauioribus ad illam ipsam pertinentibus, è sanctis diuinæ Scripturæ fontibus Patrumque monumentis disputari. Igitur vt rem paulò altius ordiar: Maria nomen Hebræum est, & sanè peructustum, illi mulieri quondam inditum, quæ multò ante urbem conditam, & primam Olympiadem, adeoque ante Troiam captam ex Hebræis parentibus Amram & Iochabed nata, puellares tunc annos excessit, quom Hebræa gens ab Ægyptiacis immaniter diuexata, per mare rubrum DEO iubente ac Moysè duce profugit. Quo tempore mulier eadem percelebris apud suos extitit, summorum hominum Moysi & Aaronis germana soror, ac nobilis eadem prophetissa, tum in cantandis DEO laudibus probè exercitata. Quamobrem quom penes Israëlitas præclara staret victoria, & hostes Ægyptiaci cum suo rege Pharaone maris fluctibus obruti oppressique iacerent, illa tympanum arreptum pulsauit, DEOQUE victorigratias dixit publicè, qui sua potentia crudeles aduersariorum copias delcuisset: simulque genti est suæ gratulata, quod mare rubrum sicco pede incolumis transiisset, ac ex misera seruitute ad nouam hanc libertatem feliciter peruenisset. Vbi non solum ipsa DEO se gratam præbere voluit, sed fœminis etiam omnibus præcinuit, & se quasi ducem & antesignanam ad laudes DEO summo decantandas egregiè præstitit, princeps omnium mulierum, quæ apud Hebræos erant, insignis sapientia, vt Clemens inquit Alexandrinus.

Lib. 4. Sero-
matum.
a In c. 2. Lu.
et epist. 8. i.
b Lib. 17. de
ciuita Dei
cap. 56.
c Esai. 8.
d In c. 6. Esai.
e Lib. de no-
minib; He-
bræis.
f Lib. 1. de
gloria et ho-
nore filij ho-
minis, c. 1.
i. commen-
m. Centre.
g In cap. 6.
Michæ.
h Serm. 17. de
uirtutib; Do-
mini.

HAC imaginem tum prælusit, & pulchrè adumbravit DEVS, venturam aliquando esse MARIAM alteram virtute præstantem, & nulli secundam, sed inter mulieres omnes benedictam, adeoque incomparabilem, quæ prioris huius MARIÆ typo satisfaccret. Illa Moysi soror, hæc CHRISTI summi verè Sacerdotis & Legislatoris soror simul & mater est, sicut Ambrosius annotauit. Illa propheticum accepit Spiritum in veteri lege: hæc noui Testamenti primam egit prophetissam, quæ antè Ioannem etiam, vt Augustinus comprobât, diuino afflata Spiritu, vaticinatur. Sed & prophetissam dici MARIAM Esaias docet, probat & Basilius, ac Hieronymus quoque confirmat: imò hanc prophetissam prophetarum, & magistram magistrorum, id est, Apostolorum Rupertus, & vaticinium Prophetarum Hieronymus, non in elegantèr appellat. Illa tympano vsa, hymnum piè cantauit, & alias cantare docuit ad prædicandam DEI gratiam, qui suum populum in libertatem asseruisset. Sed quæ vnquam peritior, & in modulandis DEI laudibus absolutior hac vna nostra fuit tympaniftria? (sic enim & Augustinus illam vocat) præsertim quando post inchoatam humani generis liberationem,

Primum in to-
tius operæ tracta-
tionem in-
gressus.

Maria nomen
Hebræum et Se-
rmatum sorori
Moysi primum
inditum.
Vide Eusebium
lib. 10. de præpa-
rat. Evangelica.
Qualis Maria
Moysi soror fue-
rit apud He-
bræos.

Quomodo Moy-
si soror Maria
figura fuerit no-
stra Maria, &
in quibus amba
conueniant.

Maria Prophe-
tissa celeberrima.

Maria singula-
ris tympanif-
tria.

A quom

quum promissus Emanuel ad Satanæ regnum evertendum iam coram adesset, illa in Spiritu sancto exultavit, & gratulabunda suavissimum Deo canticum in ædibus Zachariæ persoluit, ac piis demum omnibus ubique gentium ad finem vsque mundi decantandum reliquit: Illa demum sine viro, sine liberis, hoc est, virgo, vt Ambrosius censet, describitur, quæ inter foeminas exercitum quoque foemineum post se duxit, illam vtiq; vnam designans, ac veteri populo Dei præmonstrans, quæ mulierum, & maxime virginum omnium princeps esse debebat. Ambrosij verba si quis requirat, hæc sunt: Multas foeminas Scriptura diuina in lacem euexit; palmam tamen publicæ salutis, solis virginibus dedit. In veteri Testamento terra ac mari clausum Hebræorum populum Virgo per maria pedes duxit. In Euangelio authorem mundi & redemptorem Virgo generauit. Sed & Apponius has duas in virginitate componit, adeoque virginum in veteri ac nouo Testamento principes facit, quæ primæ, inquit, coeperunt sponsa Ecclesiæ genas mirandas efficere, integritatem seruando. Neque dissentit ab Apponio Gregorius Nyssenus, vetustior sanè ac celebrior Theologus, qui hanc ipsam Moyfis sororem coelibem, adeoque primam virginitate perfunctam videri, & à quibusdam doctis probari asserit, quod in sacra historia matrimonij eius, ac liberorum procreationis nulla fiat mentio, quodque non à marito, sed à fratre Aarone agnominetur, quando foemina caput non frater, sed vir appellari solet. Igitur Deiparam MARIAM per eam ipsam & virginem & vatem præsignari colligit. Nunc porrò de ipso nomine aliquid enucleatius discramus.

Publica salutis palma virginibus data.

Dua Mariae principes virginum veteris & noui Testamenti. Prima Virgo Maria Moyse soror.

De nominis Mariae aetologia.

Concedam esse licentiam nouam in rectoribus Ecclesiæ. Scilicet in tribus immunitatis, in soluto, que modo pronuntiantur.

Retinendum esse Mariae nomen circa illius mutationem.

Non credendum esse Victorino in nominis Mariae aetologia.

Luc. 2.

In exhort. ad virginem.

Lib. 6. tit. 1. in C. 1. Lib. de virginibus. cap. 4.

In 1. Math.

1. Timoth.

Proverbia.

In scholiis circa primam. cap. Luc.

suum,

sum, nam Miriah significat miseram, id est, Jamer. Vbi Victorinus, vt breuiter dicam, haud bonum & fidum agit Scholiasten, nec se in Hebræa lingua probè versatum ostendit. Etenim si Hebræos vel testes vel iudices consulamus, quod illi Miriam vocant, etiam si radices omnes huius vocis Grammatico studio peruestigemus, cum miseria nihil prorsus commune habet. Deducitur autem vel à verbo Marah, quod rebellionem designat, vel à Marar & lam, quod amarum mare interpretantur, vel à Mon & lam, Myrrham maris licet appellare, vel à verbo Iarah, quod significat docere vel proicere, vel à Morehiam, quod perinde est, ac si dicas pluuiam maris temporaneam, vel partim à Mare, quod est Syriacum, partim à lam quod est Hebraicum: vnde Domina maris confici potest, vel demum à verbo Scir & lam, quod illuminatricem maris, aut sicut alij vertunt, stellam maris denotat. Proinde vel mediocriter in Hebræis versatus, inane Victorini figmentum merito respuet, qui primus vt opinor, huius author est fabula, vt etymon Mariæ ad miseriam alludere vel pertinere dicatur. Sed neque Luthero fides habenda est, qui Mariam Hebraicam vocem id Hebræis sonare docet, quod apud nos valet aquæ guttula, quæ situle aut hydricæ adhæret: Quæ quidem guttula, inquit, si mari, aut magno fluuio comparetur, nihil quicquam est. Atque hinc nouam ille confingit allegoriam, pusillum Iudæorum credentium gregem per Mariam adumbrari. Verum hæc fictitia prorsusque coacta sibi habeat atque seruet, qui se publicum Ecclesiæ hostem profitetur. Omitto etiam disputationem malibi proponendam, de nomine humilitatis, an hoc, sicut apud Græcos ταπεινωσις, pro miseria tantum præsentis loco accipiat, quasi MARIA de se dicere voluerit: Respexit miseriam ancillæ suæ, sicut Victorinus alijque nouatores contendunt. Nunc de Mariæ nomine certamus, de quo Hieronymus, aut potius quem ille Latinè conuertit Philo, Hebraicarum quidem literarum peritissimus, ita scribit; Mariam plerique æstimant interpretari illuminant me isti, illuminatrix, vel Zmyrna maris: sed mihi nequaquam videtur. Melius autem est, vt dicamus sonare eam stellam maris, siue amarum mare: sciendumque, quod Maria sermone Syro domina nuncupatur. Qui alibi quoque monet, Mariam perinde sonare, ac si illuminantem aut illuminatam vocemus. Alij sic vertunt, vt exaltatam, doctricem populi ac magistram, interpretentur. Præclara hæc quidem nomina, quæ in matrem Domini pulchrè cõpetunt, nullique rectius tribui possunt, sed in quibus explicandis, ne sim longior, nolo immorari. Illud negari non potest, quo tempore MARIA nata & educata est, Syriaci sermonis vsu, quæ crebro in Euangelio eernimus, apud Iudæos valdè receptum & frequentem extitisse. Quare nihil mirum, nec improbabile videri debet, quod nonnulli ex lingua Syriaca nomen Mariæ deducant, ac libentius interpretentur, vt pro domina scilicet accipiat. Nam hæc interpretandi ratio, tum ab Hieronymo, vt diximus, demonstrata, tum ab Epiphanio, Chryologo, Eucherio & Damasceno confirmata est, eò quod verè MARIA dicatur & sit domina, vt alia mulier nulla fuit, nec in perpetuum esse potest. Damasceni verba, si propriè reddantur, hæc sunt: Parit itaque gratia (id enim Anna Latinè sonat) dominam. Nam hoc Mariæ nomen denotat. Merito enim creaturarum omnium declarata est domina: quæ illum enixa est, per quem condita sunt vniuersa. Tum docet Anselmus, MARIAE iure quodam competere, vt illam omnis creatura summam dominam & dominatricem agnoscat, suspiciat & honoret. Vbi non abs re fuerit, si Epiphaniij verba subiiciamus: MARIAM interpretari solemus dominam atque etiam spem: peperit enim Dominum, qui est spes totius mundi, nempe CHRISTVM. Et patulo potest: Rursum præclare puellam MARIAM beatum nomen interpretatur, illustrata, vtpotè quæ illustrata sit à filio DEI, & cunctos vsque ad terminos terræ credentes Trinitati illuminauerit. Sancta enim puella virgo MARIA est sponsa Trinitatis, & Theaurus dispensationis planè arcanus, cui Gabriel inquit: Gratia plena. Sed & Rabbini Haccados grauius apud Iudæos doctorantè CHRISTVM natum, scripsit: Messia matrem absolute dominam, ac rursus omnium Prophetarum dominam & magistram fore. Neque falluntur qui ex vtraque lingua Syriaca & Hebræa hanc nominis interpretationem adferunt, vt sicut indicauimus, Mariam maris dominam dici putent. Beda in hunc modum: Maria Hebraicè stella maris, Syriacè verò domina vocatur: & merito, quia & totius mundi

Vnde Maria hinc Hebræorum deducatur.

Vt Lutherus Maria nomen interpretetur.

De vera nominis Mariae etymologia.

Mariam Syriacè dominam dicit.

Mariam Serè dominam appellari atque censeri.

In Postilla circa Euang. in festo annuntiat. Maria.

Luc. 1.

Lib. de nominibus Hebraicis. in festo ad Roman.

a Ser de laudibus Virginitatis. b Sermon. 1. 46. c Lib. 2. in festo. d Li. 4. fidei orthodox. cap. 15. e De excellent. Virg. cap. 9. f In sermone de laudibus Virginitatis.

In responsis ad petitionem Antonini Romani consulis.

In 1. caput Luca.

Mariam nostram dominam a muliere vocari.

Dominum, & lucem seculis meruit generare perennem.] Ego verò laudandos veteres dixerim, qui Domini matrem hoc præclaro epitheto libenter ornârunt, vt eam honoris gratia Dominam nostram subinde salutarent. Et apud Germanos quidem hic loquendi mos perseverat, vt vulgo etiam cognomen hoc tritum sit, Unser liebe Frau / quod perinde est, ac si nostram dilectam Dominam dicas. Visum est enim nostris maioribus, quam fidem corde conceptam tenebant, eam & lingua publicè testari, suamq; simul gratitudinem in honoranda Virgine matreingenuè profiteri. Facit idem Ecclesia in solènis precationibus, vbi Deiparam gloriosam Dominam super sidera excellam, & rursus Angelorum Dominam, nec non coeli Reginam cõstanter appellat. Etenim verè hæc Sara, id est, domina seu princeps ac mater multarum gentium extitit; quandoquidem verè Isaac, hoc est, risum nostrum in summo communiq; mortaliu luctu, vt anrea Deus promiserat, generavit. Prior Eua mater viuentium appellatur, ex qua secundum carnem infeliciter nascimur, qui altera indigemus Eua matre viuentium, vt feliciter in Christo secundo Adam, iuxta spiritum regeneremur.

Perpetua offensa: annuuntur, quod ex Maria nostram dominam & matrem faciantur.

ETSI VERÒ hæc Domina & matris nostræ nuncupatio, quæ apud Damascenum & Patres frequenter seise offert, longa piorum consuetudine corroborata est, sæpeque multis consolationem sanctam excitat, tamen m̃drosos Ecclesiæ hostes non parùm offendit, vt potè qui suis & collegarum, ne dicam & amicarum laudibus magis, quam piis MARIÆ & Sanctorum titulis, præconiis, honoribusq; delectantur. Quid autè impedit quæso, si positis affectibus ex æquo iudicandum est, cõmunem & Dominam & matrem illam agnosci atque prædicari, quæ omni nobilitatis natiuiq; splendoris genere progenuit: heros, heras, principes & reges omnes facillè superauit, summoque beneficio vniuersum genus humanum sibi deuinxit, quum mundi Saluatorem edidit atq; donauit? Non alius CHRISTVS quam ex MARIA, inquit Tertullianus. MARIÆ Filius nemo fuit nisi IESVS, & omnis verè Christianus MARIÆ filius, quod Origenes perspicuè dixit.

Maria Christi mater corporalis simul & spiritalis.

Tum Augustinus adstruit, MARIAM corporalem simul & spiritualem CHRISTI matrem esse: quia nō modò caput ipsam & Saluatorem totius mystici corporis enixa est, sed & spiritu matrem se membrorum Christi præbuit, eod quod charitate sit maxima cooperata, vt fideles in Ecclesia nascerentur. Quare fidenter cum Arhanasio magno dicimus orthodoxi: Quandoquidè Christus rex est, qui natus est ex Virgine, idemq; & Dominus & Deus, ea propter & mater, quæ eum genuit, & regina, & domina, & Deipara propriè & verè censetur, licebitq; nobis ita congruenter dicere, dum ad ipsum & ad eum, qui ex ea genitus est, carniferum filium respicimus.] Qua ratione ductus Petrus Damianus, vt piè, sic reuerenter hæc communem Dominam matremq; compellat. Scio, inquit, Domina, quia benignissima es, & amas nos amore inuicibili, quos in te & per te filius tuus & Deus tuus summa dilectione dilexit.] Et rursus: Meritò beata MARIA dicitur parens parentis, fons fontis viui, origo principij: quia ille ex ea prodiit per materiam carnis, qui caput est & initium omnium rerum per essentiam Deitatis.] Quid? quod Lutherus manifestè docet, Euam primam illam matrem mortalium, ex qua in peccatis nascuntur omnes, cum matre MARIA componendam esse, ita vt singuli Deiparam hoc pacto alloqui possint: En puer ille, quem tu MARIA peperisti, meus est: sua caro & sanguis, mea caro & sanguis sunt, atq; ideo etiam mater mea es, & pro tuo filio à te habebor. Postremò an singulare matris & Domina nostræ nomen illi non cõgruit, quæ si cum aliis conferatur electis, secundum æternam summi patris electionem, quasi primogenita, & præ omnibus benedicta: Christi verò sicuti parens, sic etiam socia, vel vt Epiphaniij vertit interpretes, affectatrix coniunctissima, & demum humanæ salutis cupidissima fidissimaq; semper procuratrix extitit, ac multò de nobis melius, quam parès vlla de suis liberis est merita: ac in cœlis porrò mereri pergit, vt alibi duce Christo euincemus. Proinde turpiter hallucinantur, nimiumque secundum carnem iudicant, qui MARIAM perinde ac Adæ filiam, naturæ & communibus gratiæ donis præditam duntaxat intuentur, ac aliis ita intuendam proponunt, vt iustis & Sanctis reliquis illam exæquent. Tantùm abest, vt gratis animis eandem pro matre & domina incomparabiliter à Deo exornatam suspiciant, prædicent atque venerentur.

Materna erga nos Maria charitas dicitur.

Lutheri testimonio nos Maria matris filios dicere possimus.

Genes. 31. Genes. 22. Genes. 22.

De præcipuo nom. h. retinendum. Tom. 1. in Ioan. Lib. de sancta Trinitate. cap. 6. In Euang. de sanctiss. Deipara.

Ser. 1. de nat. Mariæ.

Serm. 3.

In festo natiuit. Christi. Euang. Missa antelucana.

Haros. contra Arianos.

In Cantico de Maria natiuit.

a Cap. 5. in contempl. de Virgine b Ser. 146.

c Homil. in festo annuunt. d De altercat. Synagoga & Ecclesie.

e Ser. de natiuit. Maria.

f Hom. 2. super Euang. Missus est.

Num. 24.

Vida in hymno Magnæ matris Virgini.

CÆTERVM vt ad MARIÆ nomen redeam, etiam atque etiam affirmo, hoc nequaquam nouum esse atque vulgare, sed antiquitatis, & gratiæ, & maiestatis refertum, quod legis antiquæ mysterio eleganter respondeat, simulque coruscantis Euangelij splendorem aptè commendet: nomen inquam, tali personæ congruens, quæ summi Dei & regis æterni digna mater effecta, non potest etiam domina nostra & omnium credentium mater non meritò existimari. In quem sensum Anatholius author Græcus dixit: Quæ ab æterno prædestinata fuerat, vt Dei domicilium diuinumque sempiternæ naturæ templum foret, hæc vniuersorum Regina iure saluatur.] Quare si vllum aliud venustum, præclarum & gratiosum nomen vlli contigit mortalium, quod scribi, legi, decantari, pingi sculpique mereatur, id MARIÆ nomen videri potest, dignum sanè quod in omnium oculos, aures & mentes incurrat, magnaque cum reuerentia & priuatiu & publicè nominetur. Nam & cum ipso Euangelio natum est, si veram MARIAM spectemus, nec abolebitur vnquam, quamdiu vox Euangelica in mundo sonabit, sed vbique gentium, & ab omni credentium ordine, clam, palam, celebrabitur, quod vt pios mirificè recreat & oblectat; sic etiam impiis profuit sæpè; quodque nec ab alio, quam ab Angelo in terras demisso sanctis parentibus primùm denunciatum est: quod demum inter alios omnes, quorum nomina in libro vitæ scribuntur. & excellentius & venerabilius iudicatur, sicut doctus Idiota notauit. Ac multò quidem vetustior Chrysologus, ne huius dignitatem nominis ignoremus, sequens ille tribuit eulogium: Nomen hoc prophetiæ germanum est, hoc renascentibus salutare, hoc virginittatis insigne, hoc pudicitia decus, hoc indicium castitatis, hoc Dei sacrificium, hoc hospitalitatis virtus, hoc collegium sanctitatis. Meritò ergo matris Christi nomen est hoc maternum.] Non quod tanta vis siue exnuda trium syllabarum compositione, siue ex nominis huius prolatione pendeat, quando & Maria dicta est ciuis Hierosolymitana, mulier tam scelestâ, vt suum ipsa filium iugularet, igneque coctum veller edere: sed quod proprium hoc Deiparæ nomen ad tantæ matris honorem & sanctitatem relatum, ac piè reuerentq; prolatum multis. sæpè proficit, & singularem quandam energiam diuinamque virtutem contineat.

Maria nomen præclarum & venerabile.

Quatenus Maria nomen sit efficax & preciosum.

Maria Hierosolymitana filium necat. Vide Io. sephum lib. 7. cap. 5. de bello Iudaico.

Mariam velle stellam maris vocari.

VULGARIS autem interpretatio, quam sæpè Bernardus, & ante illum Eucherius & Beda sunt amplexi. sed & Hieronymus præter Hebræos comprobat, in eo versatur, vt MARIA idem quod stella maris significare dicatur: Ipsa enim quasi sidus eximium inter fluctus seculi labentis, gratia priuilegij specialis refulsit, vt Bedæ verbis vtamur. Ipsa est stella, imò stella stellarum, cuius ductu & interuentu ad patriam transfreramus, si Gisbertum audimus. Tolle MARIAM hanc maris stellam, inquit, Bernardus, maris vtique magni & spaciosi, quid nisi caligo inuoluens & umbra mortis ac densissimæ tenebræ relinquuntur? Totis ergo medullis cordium, totis præcordiorum affectibus & votis omnibus MARIAM hanc veneremur, quia sic est voluntas eius, qui totum nos habere voluit per MARIAM.]

Quatenus Bernardus probet Mariam pro stella existimari.

QVOD si plura de hoc nomine cupis audire, sic idem Bernardus tantoperè à Luthero laudatus alibi disserit: Ipsa namque aptissimè sideri comparatur: quia sicut sine sui corruptione: sidus suum emittit radium sic absque sui læsione Virgo parturit filium. Nec sideri radius suam minuit claritatem: nec Virgini filius suam integritatem. Ipsa est igitur nobilis illa stella, ex Iacob orta, cuius radius vniuersum orbem illuminat, cuius splendor & præfulget in supernis, & inferos penetrat, terras etiam perlustrans, & calefaciens magis mentes quam corpora: fouet virtutes, excoquit vitia. Ipsa inquam, est præclara & eximia stella super mare magnum & spaciosum subleuata, micans meritis, illustrans exemplis.] Scitum est igitur quod Pœta Christianus ad nomen hoc sacrum alludens MARIÆ decantat:

Nunc ô stella maris nostri nos aspice presens, Eripe tot pelagi penè haustos fluctibus atris. Nunc lucem, lucisq; tuæ iubar exere, & orbi Exorere, ac radiis nigrantem discure nubem.

ACFORTASSIS huc pertinet, quod Hebraei inter arcana sua celeberrimum du- cunt, vnam inter creaturas omnes longè perfectissimam esse, ipsi Mitatron, hoc est, principem facierum appellant, quia semper stet ante faciem summi Imperatoris, & ius habeat ad ipsius praesentiam benè meritos introducendi. Anima uersum est autem ab cruditis, MARIÆ nomen cum illo (Mitatron) haud perperam conuenire, quum & numerus ex literis collectis respondeat, & supputanti summam efficiat 999, nouem vi- delicet centenarios, nouem denarios ac nouem unitates. Quid quod antiqui Hebraei MARLÆ nomen, longè antequàm in lucem esset edita, praedixerunt, & ex quodam Esaia loco Miriam Sara, id est, MARIAM dominam nuncupandam esse diuinarunt? Etenim quemadmodum Abrahæ vxor Sarai, hoc est, Domina mea, non sine iussu Dei Sara, Iod litera nimirum detracta, absolute Domina vocata est, ut in cuius semine gentes omnes benedicerentur, quod quidem semen ad Christum ex hac Virgine procreatum Apo- stolus refert: ita multò magis hæc Domina nuncupari digna fuit, in cuius semine gentes omnes, ut re ipsa compertum est, benedictionem Abrahæ promissum adipiscuntur. Il- lud verò admirabilius, Ethnicos olim in summa rerum diuinarum ignoratione versan- tes, etiam è suis Sibyllis de MARIÆ nomine didicisse. Nam Sibylla Erythraea, quum de Messia nostro multa praedicat, hoc de MARIÆ eius matre luculenter adiungit:

καὶ βράχυσ ἐλάω παρθένος ἐν μαρίαις λαγόνων τε
ἐξενέτειλέ νεορ φάστ.
Et breuis, inquit, egressus MARIÆ de virginis aluo
Exorta est noua lux.

ACCEDIT quod Magnus ille Constantinus Imperator, quum ad Sanctorum cœ- tum disserit, Virgilij versus è Cuma Sibylla de promptos repetit, ut inde CHRISTI ad- uentum, eiusque è Vergine natiuitatem comprobet. Verum nos alibi de hoc Virgilia- no carmine plura dicemus. An non priusculo seculo Gedeon & Orpheus & Argonautæ vixerunt? quorū ætate post captum Cyzicum ut antiquissimā, ita & celeberrimam vr- bem, templum in primis magnificum, quod & Plinius accuratè descripsit, ab eisdem Argonautis extructum fuit. Qui deinde quum Apollinis oraculum consuluisent, cui hanc suam ædem conditam dedicare conueniret, hoc tulere responsum:

Afidua sublime decus virtute paratæ,
Atque vnum (sic mando) DEVM, qui cuncta gubernat
Cælesti resiaens solio, colite atque time.
Illius æternum Verbum, anteq, secula Verbum
Nescia virgo viri quædam partu tenera edet,
Qui velut igniferus impulsus sagitta procellis
Edormitum reddet pro munere mundum.
Huius, quam MARIÆ nomen manet, alma
Agnoscat templum proprium tibi ritè dicatur.

ITA ENIM Guilhelmus Xylander Latinè conuertit carmina, quæ apud Cedre- num Græcè, ut cæcitatuit Apollo, legimus. Quod oraculum tanti fecerunt Ethnici, ut illud arcis literis in marmore impressis conscribi, & in superiore portæ limite omni- bus proponi curauerint: quare multò etiam tempore posteris conseruatum est. Ne- que vanum hoc fuit, licet à dæmone profectum, vaticinium. Ædes enim ab Argonautis illis constructa, & Rheæ Deorum, seu potius dæmonum matri dedicata, tandem quum imperaret Zenon, ad Christianæ pietatis vsum conuersa, egregium templum Deiparæ virgini MARIÆ sacrum præbuit, multisque fuit singulari venerationi. Illud sanè maio- rem fidem huic historiæ adstruit, quod in clytus Christi martyr Procopius, antequàm pro Christiana religione sub Cæsare Diocletiano vitam sanguinemque profunderet, hoc ipsum oraculum repetat, ac præsentis iudici Flauiano, multisque aliis Ethnicis obiciat confidenter. Sic enim inter alia loquitur: Quum Iason princeps eorum, qui dicuntur, Argonautarum, de templo quod Athenis primum constructum est in arce, sciscitatus esset Delphicum Apollinem, & dixisset: Prædic nobis Propheta Phœbe Apollo, cuiusnam erit hæc ædes, & ad quid futura sit in posterum? sic respondit: Quæ- cunque

Deumini (Mr- saron) ad Ma- riam relato.

Maria nomen Hebrais multò antereuelat.

Maria nomen etiam olim Eth- nicis prædictum.

Templi ab Ar- gonautis Veru- tistimè extruc- tum, Maria sa- cr. m. d. esse præ- dicit Apollinis oraculum.

Procopij Mart. testimonium de fide dicta histo- ria.

Genesin
Genesin
Galat.

Lib. 1. Or- culum.

Lib. 1. 11.

Lib. 1. 11. histor. 36. cap. 15.

In histo- ria.

Vide Simo- nem Me- taph. in 4. tomo Surij

cunquē ad virtutem quidem & honestatem vos incitant facite. Ego autem tres cu- pio, Deum vnum regnantem apud Superos, cuius verbum ab interitu alienum, con- ceptum in simplice Virgine, qui tanquàm ignitus arcus percurrrens mundi medium omnes capiens, eos adducet domum Patri: huiuserit hæc ædes. Maria autem erit no- men eius.] Et hæc quidem oratio est luculentior, quàm superior illa Xylandri inter- pretatio versibus alligata, neque parum obscura. Sed vtrinque satis perspicui potest admiranda Dei sapientia, qui sanctum Mariæ nomen non Iudæis modò, uti diximus, verum etiam cœcis & impiis Ethnicis maturè patefecit, aut saltem aliquam de futu- ri Messia matre lucem eminus ostendit, simulque arcana fidei nostræ mysteria mul- tò magis quàm plerique putant, nonnullis subinde prodidit. Cur ergo qui per Dei gratiam Catholici sumus, magnum Athanasium ducem imitandum nobis non proponamus, & vnâ cum illo MARIÆ ingenuè non accinamus: DEUS TE ma- trem, Dominam ac Heram cognominari, eò quod ex te prodiit Rex, Dominus & Deus noster. Ave gratia plena, & pro nobis intercede Hera, Domina, Regina & mater Dei.]

SED quoniam & alias eiusdem nominis fœminas, easque sanctas & laudabi- les in Euangelio reperimus, de his quædam adiicere, non omninò fuerit intempe- stium. Ac habent illæ quidem cum nostra MARIA omnium principe non pauca sibi communia, potissimum si & Christi erga illas, & illarum vicissim erga Christum amo- rem singularem, pietatemque officiosam ritè consideremus. De hisce Mariis Theo- philus Lebbæus, in Lutheri schola educatus ad hunc modum scribit: In historia Euan- gelica quatuor Mariæ celebrantur. Prima est Maria Mater Iesu Christi, filia Eli, qui alio nomi- ne Ioachim dictus est. Matrem eius fuisse Annam scribit Epiphanius & Ioannes Damascenus. Aliqui etiam addunt sanctam Annam matrem Mariæ, fuisse sororem sanctæ Elizabeth matris Baptistæ. Secunda fuit Maria Cleophe, soror Mariæ virginis. Tertia fuit Maria Magda- lena. Quarta soror Martha & Lazari resuscitati. In quibus verbis multa se nobis offerunt paulò pressius excutienda. Primum & nos cum Lebbæo fatemur, inter quatuor Marias, quarum in Euangelio laus est, matri Domini primas deberi, ut potè inter mu- lieres omnes planè benedictæ, atque citra omnem controuersiam sanctissimæ cele- bratissimæque. Recipimus præterea, quod idem Epiphanius & Damascenus se- quens, suos Mariæ parentes Ioachim & Annam, de quibus postea dicemus, assignat. An verò eadem Anna soror fuit Elizabethæ, non satis constat: probabilius videtur, quod magnus ille Patriarcha Germanus affirmat, cognatam illam potius fuisse, quàm sororem huius Elizabethæ, quæ Ioannem Baptistam procreauit. Porro quod ad numerum harum fœminarum attinet, quem fortasse Lebbæus ex a Theophyl- acto transcripsit, maximi Doctoris b Hieronymi verba subiiciam, à quo faciliè disce- dendum non est, si opinionem ut probatiorem, ita & securiorem amamus. Quatuor, inquit, fuisse Marias in Euangelio legimus: Vnam matrem Domini Saluatoris: Al- teram materteram eius, quæ appellata est Maria Cleophe: Tertiam Mariam, ma- trem Iacobi & Iosæ: Quartam Mariam Magdalenam.] Quæ si vera sunt & Euange- lio consonant, ut certè consonant, hallucinatur planè Lutherus, qui præter Deipa- ram & Magdalenam non nisi vnam adhuc Mariam agnoscit, eamque simul Mariam Cleophe vxorem, nec non Iacobi, sed & Simonis & Iudæ & Iosæ siue Iosetis matrem constituit. Certè Matthæus diuersas recenset, præter Domini matrem, Mariam Mag- dalenam, & Mariam Iacobi (minoris videlicet) & Iosæ, & tertiam Salome filiam, quam & ipsam Mariam appellant, Zebedei nempe coniugem, quæ à suis filiis Iacobo & Io- anne subornata, & materno amore decepta, ob ambitionis vitium à Christo repul- sam tulit. Eadem matris Domini soror, hoc est, cognata Ioanni vocatur, quum Deipara, ut c Gregorius & Theophylactus affirmant, vnica fuerit Annæ parentis filia. At- que ut maximè dubitent nonnulli, sitne Salome propriè Maria dicta, vulgò tamen re- ceptum est, vno & gratioso Mariæ nomine tres illas matronas appellare, quæ sum- mo mane cum aromatibus ad corpus Dominicum vngendum simul accesserunt. Hinc

In EUANG- de sanctiss. Deipara.

In nomof- tico Theolo- gico.

In ferm. de Virg. oblata in templo.

a In exposi- Joannis c. 9. b In quæstio- ne quarta ad Hebræos.

In commet. epist. ad Ga- lat. cap. 1.

Matth. 27.

Matth. 20.

Joan. 19. c Ibidem Theophyl. c Orat. de Mariae na- tuiæ.

Digestio ad Ma- riam alias Euan- gelicam.

In Euangelio quatuor Marias reperiri iuxta Theophilum Lebbæum.

Excursus Serba- rum de floribus Lebbæi, quod in illis probandum scilicet improbandum videatur. Maria Deipara inter omnes Ma- rias euangeli- cas princeps. Maria mater cognata potius quàm soror Elizabethæ censenda. Verus numerus harum Mariarum ex Hierony- mo perentende maximè.

Lutherus ex duabus Mariis vnâ facere conatur.

Vnam & eadem fuisse Mariam Magdalenam & Lazari Marthæ sororem. Ecclesia vnam solum Magdalenam agnoscat & celebrat.

Novatores de Mariis Evangelicis perperam docere ac scribere.

Sarcerius in hacce Mariis præsertim contumeliosus.

Ex qua præcipue causa Sarcerius cum aliis huius Mariis accuset.

Maria licet infide non dicitur perfecta non tamen digna reprehensione, si volunt aduersarij. Angelus non obiurgat Mariam, sed consolatur & instruit.

præterea liquet, Mariam Magdalenam à Lazari Marthæ que sorore non distinguenam, sed vnam & eandem illam vnictricem Domini apud Euangelistas intelligendam esse. Qua in re Augustinus, Gregorius, Beda, Christianus Druthmarus, Rabanus, alii que plures Theologi Hieronymo astipulantur: Quorum sententiam eò maioris facere debemus, quò propius ad illam accedit auctoritas Ecclesiæ, non nisi vnam Magdalenam Domini vnictricem tot seculis & agnoscentis, & publicè celebrantis. Nam Græci Theologi hinc sibi ipsi fidem derogant, inter se tantoperè variantes, vt modò tres, modò duas Marias Magdalenas sine mulieres, que Christum vixerint, in Evangelio statuerent verentur. Aduersus hos Ioannes Episcopus Rossensis, sanctimonia æque ac doctrina præstans, toto libro decernit: ac propterea de præsentri controuersia nos pluribus hoc loco non digladiabimur.

VT AD Marias euangelicas redeam, nihil sanè attinebat, nouatores in illas impetum facere, suam que acerbiter exercere, ac præter omnem veterum morem eadem calumniosè traducere. Nam Georgius Æmilii infirmitatem & ignorantiam, adeoque incredulitatem illis tantam imputat, quanta meruerint, vt Christum in sepulchro quæsitum, nec mortuum, nec viuentem potuerint inuenire. Humanior non est Antonius Coruinus, qui eandem curiositatis simul & incredulitatis accusat, quandoquidem sine mandato Dei aromata compararint, quasi carnali Dei cultui deditæ, quum ad Christum in sepulchro vngendum accesserunt. Sed & Melancthon cum hisce Mariis confert eos, qui volunt Domino ostendere aliqua bona opera (verbis illius vtor) & non ab ipso potius accipere bona. Sed angelus obiurgat mulieres. His accedit Rudolphus, Gualtherus, bonas matronas ab Angelo reprehensas affirmans, quoniam Resurrectionis Christi mysterium nec intellexerint, nec obseruârunt. Quid autem Erasmo Sarcerio vehementius? quid insulsius? qui tot criminibus hæc Marias grauat & infamat, vt cæcas, stultas, ridiculas, carnales, infideles non semel appellet. Cur ita rogas? quandoquidem sine Dei verbo emerunt aromata, summo diluculo exierunt, ad monumentum Domini se contulerunt, de lapide reuoluendo inter se contulerunt, ac demùm in monumentum ingressæ sunt. O atrocitas crimina, & digna scilicet, quæ distinctè Sarcerius numeraret atque publicè perstringeret, ob quæ Marias infidelitatis ab Angelo conuictas esse fingeret, & ex quarum exemplo colligeret, omnem bonam hominis intentionem & actionem, etiam si sanctissima videatur, sine verbo Dei meram esse infidelitatem. Hoc sine Evangelium illustrare? imò peruertere, insignes Euangelij personas malitiosè denigrare, laudanda illarum benefacta Diabolico studio conuellere, Dei que verbum non solum ad sensum omninò peregrinum, de quo nunquam cogitauit antiquitas, sed etiam ad fœdi erroris patrocinium impiè detorquere. Totius autem deprauationis caput in eo versatur, quod isti pro sua libidine hoc idolum iam antea sæpè protritum extruunt atque defendunt, pro inutilli ac damnabili cultu habendum esse, quicquid sine Dei verbo vel instituitur, vel agitur à mortalibus. Atqui nullum Dei verbum scriptum (de Apostolicis literis loquor) tunc extabat, & ne Apostoli quidem Evangelium de Christi Resurrectione adhuc intelligebant. Tùm hæc mulieres eodem negotio excusari possunt, quo Christus ipse vnam illarum aduersus Simonis Pharisei, Marthæ sororis & Iudæ Apostoli siue querelas, siue sugillationes falsas iam antè purgauerat defenderatque. Hinc illa Domini verba: Quid molesti estis huic mulieri? bonum opus operata est: licet aliòquin ea suæ pietatis testimonia ederet, quæ nec Dei verbum, nec Christus ipse flagitaret atque præciperet.

EST ITA quidem, in hisce Mariis aliquam fidei imbecillitatem apparere, ad quam curandam instructione quadam & opera spiritalis medici indigebant, nimirum vt de nouo & nondum patefacto verèque sublimi Resurrectionis Domini mysterio informarentur. Verùm hæc qualiscunque ignorantia vel hallucinatio eo quidem tempore nulli culpæ fuit affinis, & si qua culpa fuisset, præclaris illis officiosè pietatis studiis facillè potuit compensari atque sarciri. Quòd verò Mariis ab Angelo dicitur: Nolite expauescere, Iesum quæritis Nazarenum, & quæ sequuntur, non obiurgatoria, vt isti fin-

a Lib. de cõsentia angelorum. b Hom. in festo Magdalenæ. c In c. 7. Luc. d In cap. 6. Matth. e In c. 7. Luc. e. 1. Luc. 2.

In explicat. Euangelij de Pascha.

In postilla circa Euan. Pascha. In explicat. c. 23. Euang. Ista. Matth.

In tradit. Mariæ Euang. Ista. In postilla Euang. Pascha.

f Luc. 7. g Luc. 10. h Mar. 14. i Rom. 11. k Matth. 26.

Marc. 16.

isti fingunt, sed consolatoria est oratio, qua illarum animi pauidi (ob aspectum enim & alloquium Angelicum non poterant non timere affici) statim erigantur atque confirmantur. Vt enim Gregorius & Beda locum interpretantur, tantumdem illis Angelus dixisse videtur: Pauca illi, qui non amant aduentum supernorum ciuium, inter quos erant vtique milites sepulchri custodes, omnesque Christi hostes sanguinarij. Vos autem cur pertimescitis, quæ vestros conciuos videtis? Vnde Chrysologus eundem locum sic interpretatur: Vos gaudere conuenit, non timere, quia resurrexit, quem quærebatis mortuum: Viuit, quem lugebatis occisum. Certè non magis hinc obiurgat Marias Angelus, quàm Gabriel nostram Virginem illo dicto corripit: Ne timeas Maria: vel quum rursus pastores Bethleemiticos Angelus affatur: Nolite timere. Quæ loquendi formulæ bonis Angelis valdè sunt vsitatae, vt passim Scriptura declarat, & præsentem consolationem adferunt mortalibus, & vsum ferè necessarium habent ad metum depellendum, qui ex rerum magnarum, præsertim spirituum apparitione insolitoque conspectu, piis etiam & sanctis oboriri consuevit. Qua de re apud Athanasium, videre licet, quæ Antonius magnus, vt spirituum apparitiones ritè discernantur, sapienter exponit.

QUOCIRCA relictis nouatorum næniis, quid veteres de hisce Mariis ac piis earum operibus indicarint, ex vno atque altero Patrum, adscribemus. Gregorij Magni, & Venerabilis Bedæ verba sunt: Sanctæ mulieres, quæ Dominum fuerant secutæ, cum aromatibus ad monumentum venerunt, & ei, quem viuentem dilexerant, etiam mortuo, studio humanitatis obsequuntur. Tùm Eusebius Emisenus: Considera modò, inquit, quo dilectionis igne interioris ardebant, quæ fœminci timoris & fragilitatis oblitæ, non solum in nocte veniunt, verùm etiam confidenter in monumentum ingrediuntur. Vnde & consolationis (non reprehensionis) verba audire meruerunt, dicente Angelo: Nolite expauescere, Iesum quæritis Nazarenum crucifixum. Surrexit, non est hinc. Qui verò Emisenum non audiunt, suum saltè ducem & Sarcerij Magistrum Lutherum audiant: ita certè his matronis erunt æquiores, multa que in ipsis laudanda reperient, vt potè quòd solæ itineri sese accinxerint, quòd seuam Pilati & Iudæorum iram contemserint, quòd vitæ & salutis periculo sese obiecerint, quando sub aurora ad monumentum Dominicum sponte profectæ fuerunt. Hinc illas nihil aliud urgebat, inquit, præterquam fauor & amor, quo in Dominum rapiébantur. Iam altè enim in corda earum dilectio Christi illapsa erat, vt vel mille cernices ipsius causâ incerta fortuna commississent. Adiungit etiam, Resurrectionis Christi virtutem in illis tunc emicuisse, quæ fœmineos animos plusquam viriles reddiderit, rursusque illas animarit. Hæc Euangelio certè magis congruunt, quàm quæ vani & inepti nouatores, præsertim Sarcerius, vt à suo præceptore Luthero desciscant, oprimis Mariis insolenter affingunt. Atque vt mutus hinc esset Lutherus, si Euangelicam historiam propius inspiciamus, tam præclara & multiplex harum mulierum laus est, vt vix alia magis Euangelicæ vel dici, vel censeri posse videantur. Hæc Christum Dominum in illis coruscantis Euangelij primordiis, si vlla alia, familiarius agnouerunt, tantaque sacri Euangelij audiendi cupiditate fuerunt incensæ, vt ex Galilæa proficiscentes, longis itinerum spaciis talem Doctorem vltro prosequerentur, quem suis etiam sumtibus in hoc munere liberaliter aluerunt atque sustentarunt. Quid? quod Apostolis cordatioris, Dominum ab amicis omnibus desertum, ab ipsis magistratibus fauissimè tractatum, & in crucem denique cum latronibus suffixum, vel solæ, vel præcipuæ non deserunt, Christi passionibus, vt Petrus loquitur, haud dubiè fideliter communicantes. Quarum pietas in Christi funere honestè curando mirabiliter eluxit, dum nullis curis, laboribus, sumtibus, vigiliis parcunt, dum publicam contemunt inuidiam, dum ingens fortunarum ac vitæ periculum subeunt, suo vt in Christum mortuum amoris faciant satis: adeò charitas vel morte fortior in illis perseverabat. Quæ ob Domini crucem & mortem plenæ doloribus, vnguenta sumtuosè parant, tota nocte peruigilant, sollicitè lucem expectant, ante Solis exortum excurrunt, sangu-

a Hom. 21. circa Euan. festo Pascha. b In explicat. 36. c. Marc.

Serm. 30. de Christi Resurrex. Luc. 1. Luc. 2.

In Vita Antonij Magni per Euan. Gersa. c Hom. 21. circa Euan. festo Pascha. d In explicat. 36. c. Marc.

In explicat. Euangel. in festo Pascha.

e In Postilla circa Euan. dei Pascha.

Luc. 2.

Matth. 27. Marc. 15. Luc. 23. Ioan. 19. 1. Petr. 4.

Cantic. 8.

Hæc Marias à Patribus commendari.

Etiam Lutheri testimonio Euangelicæ Marias laudem eximiam promerentur.

Discipuli Lutheri, Marias Euangelicis iniquitates suo præceptore.

Dicto Maria in Euangelio multis nominibus commendantur, & merito in Ecclesiâ celebrantur.

Maria Christum amat, & ab eo vicissim amatur.

sanguinariam urbem, media castra perrumpunt, non hostium sæuitia, non periculorum metu, non sexus & conditionis imbecillitate absterrentur, quominus ad sepulchrum Dominicum penetrent. Nihil aliud erat in votis, nisi magistri dulces tractare manus, & sacris eius vulneribus amica infingere oscula, corpus verò non modò vnguentis perfundere, sed & rigare lachrymis, totumque locum complere lamentis. An verò amantes illas Christus non redamat? piis harum officiis aded delectatus, vt non modò per fulgentem Angelum illis destinatum, sed per seipsum etiam easdem ante alios discipulos à morte inprimis inuisat, ac verbis amicis consolatus sit. Has primùm augustæ Resurrectionis suæ conscias, testes, concionatrices, & quasi Apostolorum Apostolas fecit: his pedes suos in rediuiuo & glorioso illo corpore contrectandos dedit: has sibi præcipuas velut amicas in terris delegit, ac procul dubio variis illustribusque donis, plus quàm à nobis possit intelligi, eximie cohonestauit. Scitum est, quòd Ambrosius illas appellat aquilas, circa Christi corpus congregatas, quum dictum Euangelicum interpretatur. Vbi fuerit corpus, ibi congregabuntur & aquila. ^aRupertus easdem deuotas Christo foeminas, ^bBeda sanctas, quæ solæ Christum arctius amauerint, vocat. Radulphus Ardens, ^cadmodum feruidas, sanctè audaces officiosissimasque describit, quæ & Apostolæ Apostolorum nuncupari possunt. Has ipsas vnguentiferas non semel Damascenus extollit, & inter alia de illis canit: Mulieres piæ cum vnguentis post te (CHRISTE) excurrerunt: quem autem vt mortalem cum lachrymis quærebant, eundem viuentem Deum lætis animis adorârunt, ac mystici Paschatis nuncium Christi discipulis attulerunt. De his ipsis Propheticum illud in Christi persona dictum esse putant: Derelicta sunt tantummodò labia mea circa dentes meos. Etenim per labia, quæ membra sunt reliquis molliora, hoc loco sexum foemineum, virili quidem infirmoerem atque molliorem intelligunt, qui tamen viros ipsos vicerit, quando Christo dire afflictio & excruciatio firmius adhæsit atque seruiuit: verè vt hîc cum Paulo dixerimus: Elegit Dominus infirma mundi, vt confundat fortia. His iam Deiparam annumerare decet, quæ si vlla mulierum alia, fidelissimè constantissimèque Christo in rebus aduersis assistit, & quemadmodum ex Epiphaniò meminimus, indiuidua Iesu affectatrix perpetuò fuit. Neque tamen illa, vt dictæ alia, Christo iam mortuo & sepulto fidem vacillantem & imbecillam præbuit, sed inconcussam, firmam integramque seruauit, sicut alibi pluribus asseremus. Hinc Euangelistæ quum alias mulieres circa Dominicæ sepulturæ curam versantes inducunt atque describunt, hanc vnam velut absentem & ab aliis seiunctam omniumque Marianum beatissimam prætermittunt. Cuius rei causam his verbis Bernardus ostendit: Illa mater, quæ plus habuit pietatis, cum aliis ad vngendum non venit corpus Christi sepultum: quia frustrà putabat eum vngi, quem resurrecturum sciebat. Verè fortis hæc mulier, & præ cunctis post filium honoranda. Verè & virago dici potest, quæ à viro Christo per animi fortitudinem separata non est: sed eum, quem morientem & mortuum vidit, credidit immortalitatis gloria sublimatum. Est & illa percelebris Maria, Ioannis qui & Marcus à Luca dicitur, mater, vt potè in primos credentes tam officiosa, vt hi cœtus pios in illius ædibus celebrâsse legantur. Ad huius ergo domum statim Petrus sese contulit, quum ob Patrum comprecantium vota per Angelum adiutus, & Herodiano carcere liberatus fuisset. Neque vulgaris alterius MARIÆ laus est, de qua scribit Apostolus, Salutate MARIAM, quæ multum laborauit in nobis, quòd ea Euangelij fideique succrescentis negotium egregiè sua cura & opera promoueret. Neque dissimilis fuit MARIÀ Cossobolita, quam tantoperè magnus ille Ignatius prædicat, pudicissimam, sacratissimam, doctissimam, sapientissimam, in omni opere & verbo bono perfectam, adeoque piissimam mulierum normam & exemplum appellans. At quantò rectius hæc aliaque id genus commendationes in MARIAM Domini nostri matrem, & inter mulieres omnes benedictam, omni que virtute & gratia præ aliis cumulatam competunt? Si enim tanti vitrum, vt Tertullianum ac Hieronymum sequamur, quanti verum margaritum? Sed enim satis sit hæcenus tanquam è via deflexisse: ad quod diuerticulum aduersarij

Idas Marias aquilas esse circa corpus Domini congregatas.

Easdem Marias per dentes Christi reseruit in Iob designari.

Mariam Deiparam inter ceteras per alias Marias merito cõmendar.

Cur de Mariæ Deipara secet Euangelistæ, quæ de aliis mulieribus circa Domini sepulturam præterit.

Quomodo Bernardus Mariam veliquis Mariis anteponat.

Maria Ioannis sine Maria Matris, et alia.

*Matth. 23.
Marc. 16.*

*Lib. 8. in
Luc.
a Lib. de deli-
tibus offi-
b. Marc. 23.
Lucæ.
c. In Sermon.
Iesse papha-
11.
d. In odia de
Paschatis.*

Iob. 16.

1. Corin. 1.

*Her. 7. in
tra. Antidi-
comarian.*

*Cap. 2. in
tractat. de
pass. Domi-
ni.*

Aff. 11.

Rom. 16.

*In epist. ad
Hier. omes
Mariam
Cossobolit.*

uersarij nos vel inuitos abripuerunt, dum Marias Euangelicas indignè proscindunt, quarum honorem & officiosam in Christum pietatem cum propter earundem meritum, tum ob Mariani nominis reuerentiam aliquo studio vindicare decebat.

CAPUT SECVNDVM.

De Maria præstantia & singulari dignitate, quam non modò Patres, sed etiam ex aduersariis quidam agnoscunt.

IRVM HAC TEMPESTATE COMPLURES REPERIRI, QUI AD PRÆCLARAS MARIÆ laudes nauſcent: aded illis inuisum, suspectum & immodicum videri solet, quicquid de insigni MARIÆ virtute, sanctitate & gloria vel scriptum legunt, vel dictum fortassis audiunt. Horum nos imbecillitati consulere, aut turpi potius errori occurrere cum primis desideramus, vt eodem velut pharmaco & ægri hac in parte curentur, & sani in sua incolumitate corroborentur: sibi que certius persuadeant omnes, nobilissimum hoc excellentissimumque Dei organum, electis & beatis quibuslibet anteponendum esse. Principiò negari nequitiam potest, MARIÆ typum primam mulierem Euam extitisse, & quicquid de hac ipsa cum laude dicitur, in illam longè magis competere, quæ alteram nobis & mundo Euam diuino consilio præstare debebat. Quemadmodum igitur haud sine miraculo contigit, vt in rudis adhuc mundi primordiis primo Adam grauitè obdormiente, de lateribus eius portionem vnam tolleret Deus, & ad formandam præclaram vereque formosam foeminam Euam accommodaret: ita de MARIÀ sentire fas est, quod à secundo Adam, qui certè cruci affixus, & in profundum mortis somnum coniectus fuit, præcellentem illam virtutem acceperit, vt instar Eua & ipsa omnium foeminarum, imò & mentiu humanarum pulcherrima simul & purissima in orbem prodiret, ipsique Adæ & charissima & coniunctissima foret. Eua noim accipit, vt mater viuentium appellaretur. Eandem appellationem MARIÆ largitur Epiphanius, quando quidem vt omnis hominum generatio ex prima illa, quæ primæ uam nobilitatem inobedientia vitiauit infeliciter exorta est, sic vera vita, qua Deo secundum spiritum viuimus, per alteram matrem MARIAM verè obedientem nobis perditis quasi restituitur, dum hæc ipsum vitæ fontem & authorem Christum nobis exhibet. Vetus Eua foetos suos priusquam pareret extinxit, nouerca potius, quàm mater appellanda. Sed noua hæc Eua non morientium, sed reuiuiscientium mater existit, quæ incogitabili mysterio, de cuius osse fuerat genita, cum ipsum de sua carne vicissim genuit, nec ab alio foecundata, quàm quem peperit. Vnde Chrysologus quoque dixit: In quibus Eua maledicta puniebat viscera, nunc in illis gaudet, honoratur, suscipitur MARIÀ benedicta. Et facta est verè nunc mater viuentium per gratiam, quæ mater antè extitit morientium per naturam. Tum Petrus Damianus affirmat: Per hanc beatissimam Virginem non solùm amissa olim vita hominibus red dicitur, sed etiam beatitudo Angelicæ sublimitatis augetur: quia dum homo ad superna reducitur, illorum numerus, qui diminutus fuerat, reparatur. Verùm de Mariæ & Eua iusta collatione, quæ latissimè patet, alius erit locus postea disputandi.

HÆC illa in paradiso mulier promissa, totque seculis expectata, de qua serpenti primorum hominum nequissimo seductori tam grauitè dixit Deus: Inimicitias ponam inter te & mulierem, inter semen tuum & semen illius. Qui sermo diuinus nec Eua, neque vlli alteri mulieri, sed soli Mariæ congruit, quæ diuinitus electa est, vt inter ipsam & serpentem, & inter vtriusque semen non qualiscunque contentio, sed acre & perpetuum bellum intercederet, tam diu nempè duraturū, quoad eadem mulier ac benedictum eiusdem semen maledicti serpentis caput potestateque summam contereret, vt amissa

Gen. 2.

*Contra An-
tidicomari-
anum.*

Serm. 140.

*Serm. 3. de
Mariæ nati.*

Genes.

*Maria typum
primam Euam
esse.*

*Maria uidentia
mater, non mi-
nis serè, quàm
Eua dicitur.*

*Maria in para-
diso promissa
descripta, qua
Vingo pareret
Redemptorem.*

amissa dignitas & salus humano generi tandem restitueretur. Nec temerè monent Hebraica lingua periti, non simpliciter, sed cum articulo peculiari hoc loco de muliere pronunciat, perinde ac si dicatur: Inimicitias ponam inter te & illam mulierem; sic admonente nos diuino Spiritu, selectam prorsus & eximiam mulierem ad beatum illud semen procreandum certo Dei consilio prædestinatam esse. Et mulier quidem appellatur, quando & virgines propter sexum, mulierum nomine solent contineri, sed non mulier passiva virum, quum Deus non viri & mulieris, sed mulieris duntaxat, ac idcirco Virginis semen polliceatur. Quo enim de semine hæc dicuntur, vt Rupertus inquit, nisi de vno, qui est Christus: Ipse namq; solus ita semen mulieris est, vt non etiam viri semen sit. Eodem ferè modo Epiphanius admonet, semen non ex viri coniugio, sed à MARIÀ duntaxat acceptum hinc intelligi oportere.

Hæc illa Rebecca verè alma, hoc est, adolescentula abscondita, viro incognita, eximie speciosa, inter plurimas electa, à magno Patre conquisita, preciosis donata monilibus, & singulari pudore cohonestata virgo, sola que digna reperta, cui verus Isaac, omnipotentis nempe Patris risus, idemque omnis veræ lætitiæ nostræ fons beatissimo spiritualium nuptiarum vinculo coniungeretur. Hæc sancta & seculis omnibus celebranda Iudith, eleganti sanè aspectu prædita & decora nimis, quæ superbissimum caput amputat Holoferni; mulier Hebræa, quæ populo Dei pro certa desperatione præsentem salutem ac triumphum adfert, de qua rectè proprièq; dixeris, quod de illa miranda victrice gratus Dei populus prædicabat: Benedicte tu filia à Domino Deo excelso præ omnibus mulieribus super terram: tu gloria Hierusalem, tu lætitia Israël, tu honorificentia populi nostri. Hæc illustris illa Hester delitiæ Regis æterni abscondita & custodita, incredibilisq; pulchritudinis foemina, præ aliis omnibus electa regina, & summo Regi summè grata, quæ toti populo ad depellendum triste mortis decretum singularem gratiam impetrat atq; conseruat. Hæc templi & sanctuarii Dei, aut sicut in Ezechiele Septuaginta transtulerunt, Sanctorum via, quod per hanc virginem & viuentium, id est, Sanctorum matrem, sanctitas ingressa fuerit in orbem terrarum, quodque sanctus ille sanctorum, qui Sanctos omnes efficit ac perficit, per hanc foelicem portam siue viam primum apparuerit mortalibus. Hæc præcipua lectissimaq; Dei sponsa & amica, quam in mystico epithalamio haud sine diuino Spiritu Salomon celebrat, & dulcissimis vocibus affatur, quod nempe sit sponsa Domini & amica, sponsaq; prorsus immaculata, pulcherrima, coronanda, sed & columba perfecta, talisq; mulier, quæ suo miro decore non sit absimilis Hierusalem ciuitatum omnium elegantissima amplissimaq; mulier dico, quam filia Sion vident & laudant, imò quam reginæ beatissimam prædicant. Neque fat erat diuino huic encomiasta, illam plerisq; rebus, quæ ob gratiam, pulchritudinem, speciem & venustatem singularem amatur & appetuntur, conferre, quemadmodum fonti mundissimo, horto amoenissimo, puteo aquarum scaturientium lectissimo, paradiso & horto deliciarum vndiq; concluso maximèq; munito, & aciei castrorum decenter instructa, ac idcirco etiam hostibus formidabili. Sed quum idem animaduertent, se tantæ personæ maiestatem nullius quidem verbis, aut symbolis, aut præconiis posse consequi, in hanc demùm vocem admirabundus erupit: Quæ est ista, quæ progreditur quasi aurora consurgens, pulchra vt Luna, electa vt Sol? Et rursum: Quæ est ista, quæ ascendit per desertum, sicut virgula fumi ex aromatibus myrrhæ & thuris, & vniuersi pulueris pigmentarij? Iterum verò: Quæ est ista, quæ ascendit de deserto, deliciis affluens, innixa super dilectum suum? Etsi enim hæc mysticè dicuntur, & ab aliis aliter, præsertim verò de Ecclesia explicantur, tamen vt interpretes doctissimi fatentur, ad MARIAM quoque spectant, eo que magis, quod sicut apud Aponium legimus, qui non credit Deum per Ecclesiam facere, quod fecit per MARIAM, infelix est. Ac probabiliter affirmat Rupertus, totum Canticorum librum sic esse conscriptum, vt præcipua Dei sponsa MARIÀ, qua ille nihil habet charius sibi que coniunctius, in eo vel maximè ab amatore diuino Deoque ipso depingatur, imò quædam illic eius esse generis, vt ad Ecclesiam & personam aliam nisi MARIAM, vix possint accommodari. Iudicat & Andreas Cretensis non vulgaris author, MARIAM in hoc ipso libro depingi, variisq; modis mysticè adumbrari.

Rebecca typus Maria.

Maria per Iudith aduibrata.

Hester Maria figura.

M. vi. per Ezech. Hierusalem ostensa.

Maria per Salomonem celebrata.

Liber Canticorum de Maria non minus, quàm de Ecclesia tractat ex veterum sententia.

Hæc est, vt paucis multa complectar, quæ a Moyse in rubo & igne; a Aaroni in virga & flore; a Israëlitis in arca testimonij de lignis Sethim fabricata; a Iessæ in virga nunquam curua & semper erecta; a Ezechieli in porta orientali perpetuè clausa & lucida; a Gedeoni in vellere & rore depicta multò antè diuinitus præmonstrabatur. Hæc stella illa orta ex Iacob, ex qua processit radius totum orbem illustrans. Hæc arca illa mystica testamenti, quæ cœlestis manna, hoc est, Angelorum & hominum panem continuit. Hoc anreum illud propitiatorium, per quod infensum sceleribus nostris diuinum numen placatur. Hic veri Salomonis thronus, hæc aula regia, hic thalamus, in quo cœlorum rex & Dominus suauissimè requieuit. Hæc schala illa mystica, quàm Iacob in somnis mirabiliter esse contemplatus. Vt omittam interim alias id genus figuras ac singulares typos veteris Testamenti, quibus Messia matrem significari & exprimi, ne Hebræi quidem Rabbinii dissentur, qui præclara de illa solent commemorare. Hanc enim petram primariam vocant, ex qua Messiam velut excindendum esse prædixerit Zacharias: hanc primam creaturarum in humano genere, primumque hominem à peccato prorsus immunem faciunt: hanc Prophetissam, quæ cuncta præ cæteris nôit, omniumque Prophetarum Dominam & magistram appellant, sicut & Galatinus ipsis Rabbinorum verbis repetitis comprobatur. Ego verò fat habeo, vnam Rabbinii Haccados proferre sententiam, qui Messia matrem his verbis illustrat: Sicut abacus est armarium, quod Principes conficiunt, vt auri & argenti vascula in eo recondant, suamque gloriam & opes cunctis ostendant: ita Regis Messia mater erit armarium, quod Deus ipse construxit, vt Messias in ea sedeat ad maiestatis suæ gloriam mortalibus omnibus demonstrandam. Atque hæc magister ille noster sanctus (sic enim à Iudæis honoris gratia nuncupatur) ad Romanum tunc scripsit Consulem, quum ne Mariæ parentes quidem in lucem essent editi. Cæterum ad eiusdem Virginis matris commendationem, si Iudaicos libros quærimus, nihil vehementius facit, quàm quod illa in Propheticiis literis prægnans Virgo, & pariens idem Virgo, quæ Deum inter homines generet, ac rursus Prophetissa, nec non foemina virum circundans eximie appellatur.

Quid ergo mirum, credentes omnes, qui inde ab orbe condito Messia & Saluatoris sui desiderio tenebantur, de ipsius Messia matre præclare sensisse, & eius aduentum exoptasse: nimirum vt in suis tenebris præsentem veluti Luciferum & rutilantem auroram, veri nempe Solis prænunciam, cernerent exoriri. Cæterum noui Testamenti locos alibi proponendos, eosque apud Lucam clarissimos prætermitto, in quibus de hac sacra Virgine ac eius admirabili sanctitate & excellentia singulari supra quam verbis explicari potest, Spiritus sanctus abundè nos commonefecit. Ingens profectò pondus tenent, & in Ecclesia tenere semper huiusmodi Euangelicæ voces: Aue gratia plena, Dominus tecum. Inuenisti gratiam apud Deum. Fecit mihi magna, qui potens est. Beatam me dicent omnes generationes. Beatus venter qui te portauit. Beata vbera, que suxisti. Vnde hoc mihi, vt veniat mater Domini ad me? Benedicte tu inter mulieres, & benedictus fructus ventris tui, vt reliqua id genus testimonia, quæ ad Mariæ dignitatem astruendam maximè faciunt, & in Euangelio siue ab illa ipsa dicta, siue de illa scripta, piis dulcissimè sonant, silentio committamus. Hæc sola est, quæ mater Dei ac viuentium dici mereatur: sola de qua mundus lætè profiteatur: Quod in ea natum est, de Spiritu sancto est. Sola cui promittat Angelus: Quod ex te nascetur sanctum, vocabitur filius Dei. Sola, cui & Archangelus de cœlo missus, & Elizabeth sancta laudes maximas clarissimè tribuant. Sola mulier, quam Sole amictam vidit & descripsit Ioannes. Sola demùm, quæ vt nouum Dominus faceret super terram, Virum circundedit.

IGITUR à Scripturis ad Patres Ecclesiæ que Doctores transeo, copiosos illos quidem & liberales Mariæ præcones, quemadmodum hoc opus vniuersum luce clarius demonstrabit, sed ex quorum monumentis nunc pauca duntaxat, & veluti carptim ad commendandam huius Virginis gloriam attingemus. Si de peccatis agitur, nullà de Maria quæstionem vel disputationem sustinet Augustinus, quod plus gratiæ illi, quàm Sanctis reliquis ad vincendum omni ex parte peccatum collatum fuerit, quæ concipe-

Lex veteris Testamenti figuris Mariam designant ostendit.

Maria in Propheticiis literis commendata maxime.

Mariam noui Testamenti extollit.

A peccato immunitas Maria sua.

Lib. de Trinitate. Cap. 10. Contra Arianos. Titulus 11. de Resurrectione. Cap. 11.

Gen. 24.

Ind. 13. 11.

Hest. 1. 10. 11.

Ezech. 44.

Num. 11.

Cantic. 1. 1. 11.

Cantic. 6. Cantic. 1. 1. 11.

Cantic. 1. 1. 11.

In appendice committitur Cantic. 1. 1. 11. de gloria Trinitatis. Cap. 11. de processione Spiritus sancti. Cap. 11. de dimitte Deiparam.

a Exod. 3. b Exod. 25. c Deut. 10. d Esai. 11. e Ezech. 44. f Iudic. 6. Num. 22.

5. Reg. 8. Gen. 24.

g Li. 7. de articulis Catholicæ doctrinæ cap. 4. 12. h In responsione ad 7. perit. Antonini Confessio.

i Esai. 7. k Esai. 9. l Hier. 31.

In Euangelio Maria mirifice commendata.

Luc. 1. 2. 11. 11.

Apo. 2. Hierem. 2.

re ac parere meruit Saluatorem. Sicut etiam à Bernardo dictum est: Decuit nimirum Reginā virginum singulari priuilegio sanctitatis, absq; omni peccato ducere vitam, quæ dum peccati mortisq; pareret peremptorem, munus vitæ & iustitiæ omnibus obtineret.] Si puritatem maximam quærimus: Maria est inter tot hominū, qui saluantur, animas velut electa columba, non solum pulchra penitus & immaculata, sed etiam quæ puritate Cherubin & Seraphin antecellit, vna omnium sanctissima & innocentissima & beatissima, quam omnes omnium hominum generationes omnibus vocibus nūquam cessantibus meritò prædicent, teste Theodoretō. Si gratiæ sublimitatē, & virtutum siue multitudinem, siue magnitudinem consideramus, sic de illa quidem Chrysostomus concionatur: μέγα γὰρ ὄντως τὴν παρθένον. ὅ θάυμα. τί γὰρ μεζού, ἢ ὄντως ἐνυρθήσεται ποτε, τίς γὰρ γίγῃ ἢ τῶ ὄντως πλατύτερα αὐτῆ μόνῃ ἐφανε. τίς γὰρ ταύτης ἀγιότερα γέγονε, ἢ προφῆται, ἢ ἀπόστολοι, ἢ μάρτυρες, ἢ πνευματικοὶ, ἢ πατέρες, ἢ ἄγγελοι, ἢ θρόνοι, ἢ κυριότητες, ἢ τὰ σέβασμα, ἢ τὰ χερσὶ βέβαια, ἢ ἄλλο τι τῶν τε ὁρατῶν ἢ ἀορατῶν ἐν ποιήμασι μεζού ταύτης ἐνρίσκειται. Quæ Latinè versā hunc sensum expriment: Magnum reuera Virgo hæc mundi miraculum est. Ecquid enim in rerum vniuersitate queat hac maius ac sublimius inueniri? Sola hæc cœlum & terram amplitudine superauit. Quidnam illa sanctius? non Prophetæ, non Apostoli, non Martyres, non Patriarchæ, non Patres, non Angeli, non Throni, non Dominationes, non Cherubin, non Seraphin, non aliud denique quippiam inter creatas res visibiles, aut inuisibiles vna hac maius aut excellentius inueniri potest.] In eundem sensum alibi quod docet, vbi Virginem eandem reucrenter affatur: Vt verè dignum & iustum est glorificare te Deiparam & semper beatissimam & penitus incontaminatam matrem Dei nostri, honoratiorem Cherubin, & gloriosorem incomprehensibiliter Seraphin, quæ citra corruptionem Deū peperisti: verè Deiparam te magnificamus: Aue gratia plena &c. Cum qua oris aucti sententia non malè congruit, quod Gregorius Nazianzenus ille, qui ab excellenti rerum sacrarum doctrina Theologi cognomen inuenit, suauissimè modulatur:

Maria puritas incomparabilis.

Chrysostomi & Cyrilli Patrum testimonium pro Maria dignitate & excellentia.

καὶ ὁ νόμος πάχαρτε μήτηρ παρθένη
 κάλλισα πασῶν παρθένων ὑπερτάτη
 οὐρανίωνων ταχυτάτων ὑπερτέρα
 Δεσποίνα, πνεύμασσαν, χάριμα τὸ γένος.

Hoc est (vt vertit Cl. Roilletus Belnensis: *Salue puella gratia*
Aequanda nullis, mater & Virgo supra
Omnes decora virgines, & maxima
Quæ vincis omnes ordines Cælestium
Regina, domina, generis humani bonum.

Vt Gregorium & Chrysostomum sequitur Damascenus, cuius testimonio MARIÆ res creatas omnes excellit, ac omnibus præest, utpotè rerum omnium dominatrix ac domina censenda, postquam eius, qui condidit omnia, mater esse & ea est. Suffragatur his Germanus Patriarcha Constantinopolitanus, qui velut Chrysostomum præcipuè imitaretur, ad Ioannem Synædon Episcopum hoc modo scribit: Verè ac propriè verè Dei matrem veneramur & magnificamus, & quauis visibili & inuisibili creatura superiorē reputamus.]

Quam præclarè Patres Latini de Maria loquuntur, vt Terrentianus, Irenæus, Cyprianus.

HIS Græcis Theologis Latinos addamus, ex quibus peruectus ille Tertullianus MARIAM, quia CHRISTI matrem, & beatissimam & gloriosissimam vocat, & de qua dicere non veretur: Quod Eua credendo deliquit, cum nempè serpentem audiret, MARIA credendo Gabrieli deleuit.] In quam sententiam Eua inobedientia nodus acceperit solutionem. Quin apertè & in vniuersum de illa testatur: Sicut Eua inobaudiens facta est sibi, & vniuerso generi humano causa mortis: sic & MARIA habens prædestinatum virum, tamen virgo obaudiens, & sibi & vniuerso generi humano causa facta est salutis.] Ad quem ferè modum Hieronymus quoque scripsit: Mors per Eua; vita per MARIAM.] Iam verò Africæ lumen Cyprianus tanti MARIAM habuit, vt pro-

Epist. 174.

Li. 3. contra Valent. cap.

In epist. ad Eusebium.

In lumen.

In fine Tragedia de Christophoriente.

Ser. de lumen. Deip. & lib. 4. de file orthodoxy. c. 11.

Li. 1. de cons. Christi.

Li. 3. contra Valent. cap.

In epist. ad Eusebium.

pronunciare audeat: Non æquanda est mulieribus cunctis, quæ genuit Maiestatem. Plurimum à cœteris differens, natura communicabat, non culpa. Erat ei proprium priuilegium, quod nulla mulierum nec antè, nec deinceps meruit obtinere, quod erat simul mater & virgo singulis titulis insignita. Vnde & matri plenitudo debebatur, & virgini abundantior gloria, quæ carnis & mentis integritate insignis, spiritali & corporali intuitus & extrâ Christi præsentia fruebatur.] Tūm qui doctoribus Ecclesiæ Latinæ primariis annumeratur Gregorius Magnus, vt MARIAM cunctis Sanctorum ordinibus eminentiorē faciat, ac Esaiam Prophetam sequatur, eam ipsam sublimem montem, & in omnium montium vertice situm appellat. Sic enim sanctus ille Pontifex loquitur: Potest huius montis nomine beatissima semper Virgo MARIAM, Dei genitrix designari. Mons quippe fuit, quæ omnem electæ creaturæ altitudinem electionis suæ dignitate transcendit. An non mons sublimis MARIAM, quæ vt ad conceptionem æterni Verbi pertingeret, meritorum verticem supra omnes Angelorum choros vsque ad solium Deitatis crexit? Huius enim montis præcellentissimam dignitatem Esaias vaticinans, ait: Exit in nouissimis præparatus mons domus Domini in vertice montium. Mons quippe in vertice montium fuit, quia altitudo MARIÆ supra omnes Sanctos refulsit. Nam sicut mons altitudinem, ita domus designat habitationem. Mons quippe & domus aptè dicitur, quæ dum incomparabilibus est illustrata meritis, Dei Vnigenito, in quo recomburet, sacrum præparauit vterum.] Cum his non malè conuenit, quod insignis author Petrus Damianus non tam suo, quàm totius Ecclesiæ nomine testatum reliquit. Ecquid mirum, inquit, si hæc ineffabilis Virgo in suis laudibus modum humanæ vocis exuberat, quum & ipsam humani generis naturam excellentium meritorum dignitate transcendat? Non denique excellentissimus ille Patriarcharum chorus, non prouidus Prophetarum numerus, non iudex Apostolorum senatus, non Martyrum victor exercitus, non aliquis antiquorum, non quisquam sequentium Patrum huic beatissimæ Virgini poterit comparari. Quid enim sanctitatis, quid iustitiæ, quid religionis, quid perfectionis singulari huic Virgini deesse potuit, quæ totius diuinæ gratiæ charismate plena fuit? Neque solum Bernardus, verum & Augustinus agnoscit, MARIAM esse mulierem illam in Apocalypsi descriptam, quæ & amictum solaribus fulgoribus radiantem, & caput duodecim stellarum corona redimitum habuit, Lunam interim suis subiectam pedibus tenens. Iure autem Sole perhibetur amicta, vt Bernardi verbis vtamur, quæ profundissimam Diuinæ sapientiæ ultra quam credi valeat, penetravit abyssum: vt quantum sine personali vnione creaturæ conditio patitur, luci illi inaccessiblei videatur immerfa. Quis verò stellas MARIÆ caput cingentes, & è quibus regium eidiadema compactum est, dignè satis explicet? Notauit de his aliquid quoque Bernardus, duodecim prerogatiuas gratiarum, velut stellas lucidissimas, indicans, quibus hæc Virgo singulariter adornatur. Adiungit porrò: Sed & defectus omnis sub ea, & quicquid fragilitatis seu corruptionis est, excellentissima quadam sublimitate præ cæteris omnibus excedit, & supergreditur creaturis, vt meritò sub pedibus eius Luna esse dicatur.] Eodem pertinet, quod Rupertus docet, MARIAM in Canticis veluti Solem iure vocari, quæ licet natura non sit idem, quod Sol verus & æternus, ex ipsa nimirum prodiens, tamen ab hoc ipso Sole honoretur, quemadmodum parentes à filiis decet honorari. Qui enim dixit: Honora patrem tuum & matrem, non dubium, quin & ipse honoret, & ab omnibus amicis suis suam velit honorari matrem. Hæc vna & perfecta illa columba electa genitrici suæ, antiquæ videlicet Ecclesiæ, ac matri etiam Hierusalem, quæ sursum est. Quia nec inter Angelos, inquit, nec inter homines similem vel primam habet, vel sequentem habitura est.] Vnde alibi hoc etiam MARIÆ culōgium defert: Qua sui corporis parte altius post ipsum caput suum Christum Ecclesiæ sublimitas eminuit, quàm singularibus huius Reginæ Angelorum meritis, cuius ex carne sine viro Christus, vt lapis de monte sine manibus, est editus? Et quo in vertice montium tantum myrrhæ, id est, mortificationis, cum thuris, id est, piæ orationis odoribus, inueniri potuit, quantum in huius beatæ Virginis anima, quam singulariter Dominicæ passionis gladius

Li. de singul. laris. cloris. & serm. de nativitate Christi.

Epist.

In li. 1. Reg. cap. 1.

Ser. de Marianis.

In Ser. Signum magnum. bl. de symbol. ad catechum. ca. 1. c. Apoc. 12. Lucocitat.

Li. 6. m. C. 11.

Exod. 20.

Li. 7. de diuini offic. cap. 25.

Mariam quæ fecerit Gregorius Magnus.

Maria mulier illustris, à Ioanne descripta.

Petrus Damiani-
nus quom pre-
clare de Maria
pronunciet.

Mariam & An-
gelu & homini-
bus antecellere.

Nil post Deum
Deata Virgine
grandius.

Methodij mart.
e- Episcopi de
Maria testimo-
nium viguere.

Quibus episto-
lis Methodius
Matrem exornet.

pertransierat?] Hos omnes Marianæ dignitatis & testes & præcones non possum mis-
sos facere, nisi Petrum Damianum, grauem sanè Theologum, ac dignum illis socium
adiecero, qui MARIAM pulchram vt Lunam, & electam vt solem præclare depingit. Vir-
go, inquit, inter animas Sanctorum & Angelorum choros supereminens & euecta, me-
rita singulorum & omnium titulos antecedit. Quantumlibet alia stellæ reluceant, Lu-
na tamen & magnitudine præminet & splendore: sic vtramque naturam Virgo singu-
laris exuperat, & immensitate gratiæ, & fulgore virtutum. Virga Iessæ, veri præuia lumi-
nis, in illa inaccessiblei luce perlucens, sic vtrorumque spirituum hebetat dignitatem, vt
in comparatione Virginis nec possint, nec debeant apparere. Sicut Sol solus orbem
illuminat, sic hæc sola solidiori lumine & Angelos & homines illustrat. Terribilis vt
castrorum acies ordinata: terribilis dæmonibus, ordinata virtutibus, singularis timor
malignorum spirituum, specialis amor ciuium beatorum.] Ac alibi rursus: Quid gran-
dus virgine MARIA? quæ magnitudinem summæ Diunitatis intra sui ventris conclu-
sit arcanum? Attende Seraphin, & in illius superioris naturæ superuola dignitatem: &
videbis quicquid maius est, minus Virgine, solumque opificem opus istud supergredi.]
Quare MARIAM confert throno Salomonis excellentissimè pulcherrimæque fabri-
cato, ita vt in vniuersis regnis opus præstantius non reperiretur. Reginam cœli &
Sanctam Sanctorum esse docet, quam ipsi etiam Apostoli non sine maximo stupore
demirentur, & dicant: Quæ est ista, quæ ascendit sicut aurora confurgens, pulchra vt
Luna, electa vt Sol, terribilis vt castrorum acies ordinata?] Tandem ad eandem Vir-
ginem sermone conuersio: Summa gloria est, inquit, post DEVM te videre, adhærere
tibi, & in tuæ protectionis munimine demorari.]

VERVM enim uerò ne in citandis hoc loco Patribus modum excedam, vnum
& peruetustum illum duntaxat adiungam, qui præstantem MARIÆ dignitatem asse-
rat, solusque Sectariis omnibus opponi mereatur. Methodius is est ab Hieronymo
celebratus, nec solum Olympi, & postea Tyri Episcopus, sed & clarissimus Christi
martyr in Ecclesia, qui Deiparæ laudes longa & diserta oratione profequitur, ex
qua nos quidem pauca mutuabimur, & in Lectoris gratiam Græcè adscribemus:
ευλογημένη σύ παντελώς και πασιπρόθεως, επί ευλογίας κυρίας. τό θεοχεριτάτατόν ος όνομα,
θεογενήτορ ή δάδραχε ήψύ ζωισωμ. ή περιγραφή, ή έτος έπω, τέ άπειρηράπη. ή ριζα τέ
ώρεοτάτα άνηκας. ή μητερ τέ πλασάντος, ή πτή ή τέ τρέφοντος. ή περιή ή τέ περιήχοντος ή φέρουσα
ήμ φέροντα ήματι τά πάντα, ή πύλη της έμ σαρι άνατολής τέ οες. ή λαβίς τέ καθαρηής
άνθρου. ή βραχίς κόλπος τέ πάντων κόλπος. ή ποίη τέ άκαταλήπτης δόξης. ή της επιθυ-
μίας δαδί ή ζωοδόχ ή λάμνη ή της βιβλεης, ή ή πύμα άθανάτης έφέλλουσε, τέ ίλασήριον έξ ή
οείος έγνώσθη άνθρώποις άνθρωπόμορφος. τό άυπυλον ένδυνα τέ αναβαλλόμενος φως ώς ήμάπορ
ή θανείσασα οεώ τέ άνενδραεί σάρκα, ήνπερ ούκ έχεν, ίνα ή ό παντοδύναμη ή υπερ ένδύνασην, τί
τάτα περιφανέστερον; τί τάτα ή φιλοπερομό τέ όυρανόν και την γήν πλιζωμ ή τέ σύμπαντα κτή-
ματα, ος γεγένηται έπηδείσ; ού γαρ έδάνεσας οεώ θεαρ σάρκασιν. ή ενέχεμ. ού έθαρίμισας τέ
δυνατήν τέ ένπερήν τέ σώματος παντεσοχίαν, δι ής άντός μέν ό φθίναι χωρητός έμοι δεδύνηται,
έγώ δε ένπροσίτως άνταπίσαι άυτώ ένίσχυσα. δι ής πάντα τέ πονηρά τέ πεπυραμένα βέλη
σθεδύσεται. ευγε ευγε μητερ! οεώ και δ'σλη ευγε ευγε ή υπόχρωμ έχουσα τέμ πάντων θανείσην.
πάντες μέν οεώ έποφείλομεν, σοι δε έποφείλεται. ή γαρ έπωμ, τιμα τέμ πατέρα ος και τέμ μητέρα
πολλώ μάλλον άντός έμ τέτοις έξεταζομαι έλόμεν. φιλίξω τέμ χάριμ και τό ίδιου δόγμα τέ
διακονησαμένη τέμ άνάρετον γέννησιν, και δόξασσε θεοπερπώς, ή έπεγράφητα άπάτωρ ως
άγαυδρον μητέρα.

HÆC si latinè reddantur, in hunc modum sonant: Benedicta tu celeberrima &
desideratissima: tuum Dei genetrix nomen diuinis benedictionibus & gratiis omni
est ex parte refertum. Tu fidelium fax, tu incircumscripti (si ita quidem loqui fas est)
circumscriptio, tu speciosissimi floris radix, tu Creatoris mater, tu nutrix omnia nu-
trientis, tu cuncta continentis & comprehendentis comprehensio, tu illius gestatrix,
qui verbo portat vniuersa, tu Porta, per quam in carnem ingressus est Deus, tu pu-
rificantis carbonis forceps. Tu præangustus illius sinus, qui sinu suo omnia complec-
titur. Tu incomprehensibilis illius roris Vellus. Tu Berhleemitica illa Cisterna, quam
velut vitæ refocillatricem Dauid desiderauit, & ex qua immortalitatis poculum im-
mortalibus emanauit. Tu propitiatorium, per quod Deus humanam naturam
indutus,

Serm. de
genis affm
ione.

Serm. de
natiuit.
Mariæ.

3 Reg.

Cantic.

a In ecclia
gostris
Ecclesiasti-
corum.

Innotuit
habita ob
hypocritas
Domini

3 Reg.

indutus, mortalibus innotuit. Tu impollutum illius indumentum, qui luce vt vesti-
mento circumfunditur. Tu Deo, nullius aliòquin rei indigo, carnem, quam non ha-
bebat, mutuata es, quo nimirum hac ratione Omnipotens, id, quod esse dignatus est,
homo videlicet, verè appareret. Quid hoc illustrius? quidue sublimius? Qui cœlum &
terram implet, cuius præterea sunt omnia quæcunq; mouentur atque subsistunt, is
tui factus est indigus. Tu enim admirabilem incarnationem, quam aliquando non ha-
buit, Deo mutuo dedisti. Tu potentem illum corpore, tanquam decenti quadam pan-
oplia induisti, per quam quidem ipse facilè à me caperetur & cerneretur; ego verò tu-
tum & commodum ad illum accessum haberem, per quam etiam ignita omnia maligni
tela extinguuntur. Euge, euge, mater Dei & ancilla: Euge, euge quæ debitorem illum
habes, qui omnibus mutuatur. Deo namq; vniuersi debemus: tibi verò etiam ille debet.
Proinde qui dixit: Honora patrem tuum & matrem tuam, vt is decretum à se promul-
gatum obseruaret, atque adeò hac in parte alios excelleret, omnem matri & gratiam,
& honorem impendit, quæ certam secundæ natiuitatis ministram illi se præbuit, quam-
que ipse patrem (hominem) nefciens, secundam hanc ipsam natiuitatem in matrem vi-
ri expertem vltro sibi cooprauit.] Quæ verba tam eruditè, grauitè & ingeniosè ab
illo Martyre proferuntur, qui sub Valeriano & Decio suum pro Christi Euangelio san-
guinem fudit, vt pios animos non possint non admodum delectare, præsertim si sensus
in his reconditi sedulo excutiantur. Totam demùm orationem his verbis absoluit:
Quapropter ego cum celebri Propheta de immensa excellentiâ tua nos admonente,
concludens dixerim: Quàm magna est domus Dei, & ingens locus possessionis eius? Mag-
nus est, & non habet finem, excelsus & immensus.] Nec dubium, quin eadem ratione ve-
lit intelligi, quæ passim apud Prophetas de domo, de ciuitate, de monte, de templo Dei,
cum laude dicuntur, vt sciamus his veluti typis MARIAM adumbrari, nobisque com-
mendari. Idem Methodius MARIAM alibi vocat νοητόν θρόνον δεδοξαμένον και θεώ έπαξίον.
hoc est, glorificatam Deoque dignam sedem, quæ solis mentis oculis conspici possit.
Appellat itidem verè animatam arcam nostri legislatoris Dei, & eius, qui loco non
potest comprehendi cœlum verè comprehensibile. Tum pulchrè isthac subiicit:
καίρε άγάπης θεώ θύσασσε. καιρε άνθρωπείας ήου πηγη. καιρε πνεύματος άγίος κατάσσειον. Sal-
uc, inquit, dilectionis Dei thesaurus: Salue humanitatis Filij fons: Salue Spiritus sancti
vmbraculum.] Nec sunt dissimilia, quæ apud ^a Cyrillum Alexandrinum leguntur, sed à
nobis alibi repetenda.

AN VERÒ quisquam Sectariorum Deiparam ita commendat, totq; diuinis in illa
dotes tantoperè suspicit atq; veneratur, quemadmodum cum Methodio sancta fecit
antiquitas, & in hunc vsque diem Ecclesia tum Græca tum Latina profertur? Enimue-
rò ita sese res habet, quemadmodum ex aduersariis Chytræus vel inuitus fatetur, nostro
etiam seculo Ecclesias in Græcia, Asia & Africa in eum modum esse constitutas, vt in illis
Deiparæ Virginis cultus non minus quam apud nos Catholicos in Europa vigeat, ac so-
lennibus tum ritibus, tum precibus publicè cohonestetur, in quibus & Æthiopes & Indi
MARIÆ plurimum tribuere consueuerunt. Quid autem noui Mariomastiges, primiq;ue
pseudoeuangelicæ doctrinæ professores? Sacrosanctam virginem aut criminibus onera-
re, aut in ordinem redigere student, multa que illi indecenter affingunt, & præeminen-
tem dignitatem adimunt, ad obscurandam eius gloriam omnia comminiscetes. An-
cillam Domini esse MARIAM passim inculcant: de matre Domini honoranda, totq; no-
minibus prædicanda vix vlla mentio: quum tamen Christus se matri adeò accommoda-
rit, vt eius ministerio egere, vt i & potiri voluerit, nulliq; alteri plus gratiæ & honoris co-
municarit. Nec est interim, quod quisquam hac minus vsitata verborum formâ offen-
datur, qua testatur Methodius, vt auditum est, Deum MARIÆ quodammodo indigum,
aut illi obnoxium esse factum. Absit vt id circò diuinæ virtuti & gratiæ quicquam voluc-
rit derogatum, vt i Creatori creaturam anteponat, sed summam potius summi Dei
ad Virginem matrem sese demittentis deiectionem, & inexplicabilem exinanitionem
aliqua ex parte nobis insinuauit. Sciebat ille vt i; Christum ^b MARIÆ subditum appel-
lari, & postea in cruce ^c oblatum esse, quando quidem ipse ita vellet, ac nullius opera veli-

Mariae honos in
Ecclesijs Orient-
ali & Occident-
ali adhuc vige-
ret, quæ solus no-
uatores eleuante,
In oratione de
statu Ecclesia-
rum.

Quomodo Chris-
tus Maria indig-
us, & illi obno-
xius fuisse de-
catur.

Exod. 20.

Baruc. 3.

In Threnis.

a Hic Ephef.
dicitur con-
Nest.

b Luc. 2.
c Esai. 53.

praesidio indigeret, quum etiam mortuus seipsum ad vitam potuerit excitare. Caeterum ne quisquam haec aliaq; Graecorum Patrum testimonia in dubium reuocet, quae in hoc opere subinde recurrunt, & in vulgaribus codicibus non reperiuntur, ingenuè quod res est, hoc loco fatebor. Agit Romæ praestantissimus simulque doctissimus Cardinalis Guilielmus Sirletus, cui hanc debeo & habeo sanè gratiam, quod suas opes ex antiquissimis optimisque Graecorum Theologorum scriptis vndique corrasas nobis perbenignè communicarit. Ex huius locuplete & rara quidem Bibliotheca, quae multis Croesi thesauris praeferrì meretur, complures veterum sententias veluti lumina quaedam proferimus, vt hinc etiam Catholica veritas illustretur. Quod si hoc studium nouatores offendit, at certè piis, vt spero, non displicebit, qui secundum Euangelicam parabolam vnum vetus musto anteponent, & duccem sequentes apponium, elata voce MARIÆ simul accinè: Verè digna, quam solam beatam omnes generationes dicant, quam gloriosam inter omnes foeminas non solùm diuersarum gentium nationes, sed etiam caelorum virtutes admirantes collaudent, per quam, vitam paratam, mortem fugatam, mundum reconciliatum gaudemus, per quam in terra maledictionis, in terra impiorum primum sanctae voluntatis tuae vox conseruanda virginitalis audita est, de qua praedixerat Dauid: Terra nostra dabit fructum suum.

De Guilielmo Sirleto illustr. Cardinale.

Praecipui Patres Mariae amatores & cultores esse soluerunt.

Quibus epistolae Patris Mariae honorent.

Sed enim infinitum penè sit persequi, quo studio Patres Mariam praedicarint, quibus illam honoribus affecerint. quam excellentem illi gloriae detulerint, quantumq; semper tribuerint illius meritis & intercessioni. Ac praeter alios quidem Deiparae amatores atq; cultores existerè, quantum ex illorum scriptis coici potest, Ignarius, Methodius, Athanasius, Basilus, Chrysostomus, Eusebius, Ambrosius, Augustinus, Cyrillus, Theodoretus, Andreas Hierosolymitanus, Ioannes Damascenus, Germanus, Hillesonius, Anselmus, Damianus, Bernardus, Richardus, Rupertus, Guericus, Honorius, Idiora, Amadæus, Bonaventura, Dionysius, vt caeteros siue mediae, siue posterioris antiquitatis Theologes praetermittam. Ac nimium est sanè vetustatis omnis ignarus, qui nescit Deiparae verbis Patrum honorificètissimis subinde compellari, & his ornari eulogiis: Quod sit plena gratia, sanctissima, integerrima, purissima, beatissima, superbenedicta, tota pulchra, intemerata, experta omnis maculae, Domina, Regina, Mater, Hera & Aduocata nostra, super Angelos exaltata, ac iuncta Sanctos demum omnes incomparabilis. Quibus de rebus multa veterum testimonia suo loco monstrabimus, vt non solùm veteres nouiq; Antidicomarianita perspicuè coarguantur, sed & Orthodoxi in vera confirmetur sententia, MARIÆ autem honos & gloria inconuulsa persistat, nullaque hostium peruersitate, aut temporum iniuria vel extinguatur, vel obscuretur.

Porrò vt nouus mundus verè immundus non ad eò Patribus obrectet, qui seduli & officiosi MARIÆ amici, praedicatores & cultores tot seculis extiterunt, vtq; Sectariorum nobis in veterum auctoritate aequiuectibus magis fiant propitij, dabo illis quos audiunt, non aliunde, quam ex noua ipsorum schola profectos, nec eos vulgares, sed praecellentes, & quasi Sectarum Antesignanos, qui tamen si multa inceptè, falso, perulenter impièque de MARIA garriant, tamen siue prudentes, siue imprudentes ea non nunquam in mediū adferunt, quae si aequè à nobis in MARIA laudem pronunciantur, aut profecto risu ipsorum Sardonicò exciperentur, aut internauos & stipulas facillè numerarentur. Lutherus nostri temporis Hæresiarcha Virgini aliàs vehementer infensus, sui veluti oblitus, hoc MARIÆ testimoniū alicubi praebet: *a dignū & iustū erat, Mariæ personam ab originali peccato praeseruari, de qua Christus sumpturus erat carnē, quæ omnia peccata superaret.* b Faterur praeterea, illā Spiritus summe plenam, & Prophetissimam esse maximam, quæ doctrina omnes Apostolos & Prophetas excelluerit, quæ nulli aliquando maledictioni fuerit obnoxia, praeter cetera à Deo benedicta, adeoque à primo conceptu secundum animam gratia plena. Id verò sic alibi declarat, *c quod gratia Dei Mariae omnis bona abundantem fecerit, eamque ab omni malo liberarit, sed & cum illa Dominum esse, vt praedicat Angelus, quoniam omne, quod faceret aut ommitteret, non nisi diuinum esset, & à Deo in ea perficeretur, qui praeterea tutaretur eam atque defenderet ab omni, quod noxium & incommodum esse posset. Eiusdem Lutheri illa quoque vox est: *d Nulla mulier tam sancta est,**

Etiam nostri temporis Sectariorum de Mariae noxam quam praecare loquuntur.

In 10. Ep.

In li. 4. C. 1.

Psalmus.

a In Postilla maiore circa Euangelij Concept. Mariae. b In Postilla maiore circa Euangelij Domini praesentis ab Epiphania in die Concept. Mariae. c In eodem meo festo Vsi Mariae. d Circ. Eius in festo Annuntiat.

a In festo Concept. Mariae.

Haec est, nec fuit, nec in posterum erit, quae fructum ventris sui benedictum parit, quando nulla citra voluptatem & peccatum concipit. b Quid verò illud? Eo ipso, inquit, quod MARIÆ Dei mater facta est, tam praecleara et ingentia bona ei data sunt, vt superent captum cuiuscumque. Hinc enim omnis honos ac beatitudo prouenit, vt in vniuerso humano genere vnica persona sit superior cunctis, cui nemo sit par, quod cum caelesti Patre Filium habeat communem. Atque hūc idem Lutherus MARIÆ dictum applicat: Fecit mihi magnifica, qui potens est. Talem enim ac tantum honorem in hac matris Dei nomenclatura contineri, nemo vt maiora de illa praedicare possit, etiam si tot linguas habeat, quod flores terra, stellas caelum, mare arenas sustinet. Alto igitur corde perpendendum esse, quid sibi velit Dei esse parentem. An verò mutus est Occolampadius? quam piè protestatur? quam egregiè Catholicum simulat hac oratione? *c Nunquam de me, vt in Domine confido, audietur, quasi auerfer MARIAM, erga quam minus bene afficit, reprobate mentis certum existimem iudicium.* Atque vt certius pateat, quantum illa MARIÆ tribui velit: *d Quae supra omnes, inquit, quae Regina est omnium, quam Deus pra omnibus honorauit, cui similis non reperitur alia, quid non affecuta, quod eminentissimū probet? Tūm alibi e MARIAM ab Esaiā prophetissimā induci perhibet, de qua nihil impudicum cogitare fas sit, ad quam Propheta in visione admirandus accesserit, & quae ab omnibus gentibus praedicetur, beataq; dicatur. Neq; cōtemnenda, sed approbanda nobis est Caluini sententia, MARIAM ita commendans: *e Hodie celebrari nequit allata nobis per Christum benedictio, quin simul occurrat, quam honorificè MARIAM ornauerit Deus, qui vniuersi Filij sui matrem esse voluit. Et rectè dicit Bucerus: *f Pius animus de MARIA, vascū tam sancto atq; electo, vt Christum nobis pareret, non nisi sanctissima cogitabit.* Confirmat praeterea Bullingerus, MARIAM plurimis maximisque charismatibus à Deo esse donatam, atque adeo omnium gratissimam, & charissimam Deo, mulieribusque praetam omnibus: membrum Ecclesiae Catholicae excellentissimum, ab ipsis etiam Angelis omnibusque generationibus benedictam vereq; beatam praedicatam, cuius memoria per Ecclesiam inter fideles iugis & celeberrima esse debeat, & quae demum in communem vulgarium mulierum sortem iniquissimè rapiatur. Neque perperam in hunc modum ratiocinatur: *Si MARIA benedicta est inter omnes mulieres, & beata ab omnibus praedicanda nationibus, infelices certè sunt Iudaei, qui ipsam nunquā conuictis incesse desinuit: infelices sunt Pseudochristiani, qui Iudaeis nihilo meliores, sua laude ipsam spoliant. Praeclearum & illud: *Excellentissima sunt in MARIA omnia, & hoc splendidiora, quod proficiscebantur ex fide sinceriore, & flagrantiore Dei dilectione. Aequè luculentum est illud: *oportuit singulari & perpetua virginitate & puritate omnium selectissima, illustrem & esse & permanere, quae singulariter electa à Deo in sacrosanctum Filij sui thalamum & templū, mater erat omnium sanctissimi partus, Filij vtiq; aeterni Dei futura. Haec propterea nobis repetuntur è scriptis aduersariorum, non quod illorum praeconiis Deipara egeat, quae meliores profecto meretur encomiastas, sed vt maior horum appareat turpitudine, qui ex eodem ore, vt iniquiunt, calidum efflant & frigidum, suasque operas tam iniquè partiumtur, vt ad eandem Virginem & ornandam & deformandam saepè Proteos agere, & in varias se formas mutare videantur. Ego verò immortalī Deo singulares ago gratias, qui non solùm ex ore infantium & lactentium, sed per iugulum etiam aduersariorum laudem suae Matri perficit, ipsamq; veritatem cum MARIÆ honore coniunctam nobis in Ecclesia reddit illustriorem.*****

In com. sup. Magnificat.

In ferm. de laudando in Maria Deo.

In cap. Esai.

Circ. principum lib. de harm. Euangel. In exposit. primi capituli Matth. In ser. de beata Virgine Maria.

Excellentissima in Maria omnia.

Cur hoc loco citentur testimonia Sectariorum ad Mariae commendationem.

CAPVT TERTIVM.

De nobili ac regia MARIÆ genealogia, & quomodo circa illam Ecclesia hostes multis modis impingant.

Nihil pene intentatum relinquit mille Artifex ille SATAN, quò minus omni ex parte ter sanctam Virginem scelestus oppugnet: adeo infensus & infestus est huic mulieri, quae inter cunctas alias clades, regno ipsius grauissimam attulit. Quare vltro citroque suos submittit satellites, quinon modò MARIÆ verba & facta in Euangelio descripta mordeant & deprauent, sicut postea conuincemus, verum etiam qui in genus, parentes & primam aetatem eius

Negat Paracel- sus Mariam A- dami esse filiam.

hostilem impetum faciant, signaque infesta moueant. Ex hisce fuit Philippus Paracel- sus, medicorum qui arte Chimica gloriantur, nostra ætate princeps, neq; in Theologia minùs quàm in Medica facultate arrogans hæreticus, quem non puduit inter alios erro- res effutire, quod MARIA Virgo ex Adamo primo parente, ac eius semine non fuerit pro- creata. Sic enim scripsit: *Ex hoc sequitur, Virginẽ ex qua noua creatura produit, filia fuisse Abra- hami iuxta promissionem: at nõ ex Adamo, nec ex eius semine.* Neq; multò post: *Virgo MARIA,* inquit, *mater nostra pura fuit absq; carne & sanguine Adam & Eua.* Ridiculum hoc sanè cõ- mentum; eandem Virginem Abrahami filiam asserere, & Adæ filiam negare, quõ vtriq; promissio Dei facta sit de vëturo ter beato semine. Deinde quis nisi insanus, sacrosanctæ Virgini plus quàm Christo omnium Dño largiatur, quem sanè constat ex Adam & Eua secundum carnem propagari? Ac præter alios veteres, quorũ sententias repetere longũ sit, Athanasius ad Epictetum scribens, *MARIAM non modò Davidis & Abrahami, verum Adæ quoq; filiam facit, sicut & Damasceus illã Adami filiam luculenter appellat.* Vbi Paracelsus non solum in matrem, sed in Christum quoq; filium peccat, vt potè quem ex Virgine quidem, non autem de Virgine carnẽ sumissẽ audet fingere, quemadmodum qui ex vase aliquo vinum depromit, ex vase quidem, sed non de vase accipit. Non enim de substantia vasis est vinum, sed in eo duntaxat continetur. Sed enim siue per inscitiam, siue per malitiam Paracelsus hæc euomat, veterum hæresim sordibus scẽe conspurcat, cum illis impiè sentiens, qui Christo corpus aut nõ verum, sed phantasticum, aut verum sed non carneum, cœlestè tamen, aut corpus carneum, sed nõ de *MARIAE* Virgine sum- tum attribuerunt. Hos scèdos & execrandos errores, qui humanæ carnis substantia Chris- tum nefariè spoliant, & Virgini matri maximã auferunt dignitatem, nos alibi coargue- mus, & Euãgelista quidem vnico dicto satis reiecißẽ videtur, quum grauißimè pronun- ciat: *DE QVA natus est IESVS qui vocatur Christus.* Tũm Lucas dubium hĩc nobis om- ne submouet, quum Christum ex Adamo eiusq; progenie ortum fuisse tam longa & continua progenitorum serie adducta probat: in quo sanè frustra laboraret, nisi natura- lis & propria Christi mater extaret, quæ ex Adamo ac Eua carne simul & sanguine se- cundum veram lineam maiorum sibi succedentium procreata fuisset.

Confutatio im- pie opinionis.

Quam nefariè Paracelsus de Christo scribat.

Mariæ genitrix ad Leuiticum quã Iuda veniit Faustus Mani- chæus.

Julianus apostata negat ex Iuda Christũ ortũ esse. Iudas Christum David successo- rem non agnos- cunt.

Suida locus de Christi Sacerdo- tio corruptus, cuiusq; legon- dus.

Lib. 1. ca. 2.

Genes. 1. ca. 2.

Matth. 1. Luca 3.

Li. 23. cõtra Faustum, cap. 9.

Contra Iulianum.

In nomine I. J. J.

insulãam de Sacerdotio Christi opinionem inuehat, ex Hebræorum archiuiis profertur testimonium ab Argëtario, cui in re tanta crederet orbis scilicet. Quæ narratio planè fabu- losa videtur, & cum Apostolicis literis pugnat, ac plus absurditatis quàm probabilitatis adfert, quum ex Euangelio satis cõstet, infensissimos Christo Pontifices nunquam fuisse passuros, vt externũ & Iudaicum illud Sacerdotium *MARIAE* filio deferretur, aut ipse in eo publicè ministraret. Certè Apostolus Paulus de Christi Sacerdotio multa exponit He- bræis, & ex professo tradit, eum non Aaronicum, sed secundum ordinem Melchisedech Sacerdotem extitisse, sicut sæpè Scriptura diuina confirmat. Quocirca non modò non superuacaneum, sed etiã ad ora impiorum obturanda necessarium fore videtur, vt gene- alogiam Christi ac Virgini hoc loco aliqua ex parte vindicemus.

Hebra. 7. 1. 9.

Genes. 22. 1. 2. Genes. 49.

Psal. 88. Psal. 131.

1. Reg. 7. 1. Paral. 17. Hierem. 33.

Esai. 9.

Matth. 1. Luca 1.

1. Timot. 2.

Hebra. 7.

Matth. 22. Marc. 12. Luca 20.

Esai. 1. 1. Petri 2.

Matth. 9. 2. Luca 1. 2. 18.

1. Ion. 1. 6. 7.

Quomodo Passus loquatur de Christi Sacerdo- tio.

Christi genealo- gia ex tribu Iu- dae et stirpe Da- uidis ortæ est se- cundum Scrip- turam Prophe- ticam & Apo- stolicam.

Christum Da- uidis esse filium, Pharisei & Iu- dae quoque sen- tentur.

Quod promissus & demum orbi exhibitus ille Messias, quem admodum magni Pa- tris Abrahamæ, & pronepotis eius ex Iacob geniti Iuda, sic etiã Davidis, in quo post Saul re- gia dignitas primũ effulsit, semen & filius fuerit, nõ solum Prophetis, sed Apostolicis etiam literis luculenter expressum habemus. Quid enim apertius hac Dei promissione Abrahamæ facta, & in Iacob repetita: *Benedicentur in semine tuo cõs gentes terræ: b Iacob porò de sceptro Iudæ filij, quem catulum leonis & inuictum principẽ fore promittit, omnibusq; fratribus anteponebat, liquidò est vaticinatus: Ipse erit, inquit, Gentium expe- ctatio. Multa aut ac illustres in Dauid, sicut in nullum alium, Dei promissiones concu- runt. Semel, inquit, iuravi in Sancto meo, si Dauid mentiar: semen eius in æternum ma- nebit, & thronus eius sicut Sol. Ac rursum Dauidi dictum est: De fructu ventris tui ponã super sedem tuam: Vt omnittam alias id genus promissiones, quæ in Regum historia sæpè cõmemorantur. Eodẽ spectat, quod apud Hieremiam loquitur Deus: Si irritum po- test fieri pactum meum cum die, & pactum meum cum nocte, vt non sit dies & nox in tempore suo: pactum meum irritum esse poterit cum Dauid seruo meo, vt non sit ex eo filius, qui regnet in throno eius. Esaias in hunc modum: Super solium Dauid & super re- gnum eius sedebit, vt confirmet illud, & corroboret in iudicio & iustitia a modò & vsq; in sempiternũ. Quocirca talis venire Messias debuit, qui non modò Davidis esset filius, & regnandi ius cõsequeretur, sed cuius quoq; regnum, aut potiùs monarchia perpetuò vigeret, nullisq; hostium viribus aboleretur. Pertuasum hoc quoq; Iudæis erat, quorum gratiam vt sibi magis magisq; Matthæus cõciliaret, his enim suum scripsit Euãgelium, statim inde ab initio Iesum Christum, quẽ de *MARIA* deinde natum ostendit, Davidis & Abrahamæ filium appellauit. Sed & Angelus Gabriel, quum de Christi regno Virginem in- struit, & Virgini eiusdem filium describit, clarissimè loquitur: Dabit illi Dñs Deus sedem Dauid patris eius, & regnabit in domo Iacob in æternũ. Paulus aut suo Timotheo, imò Ecclesiæ vniuersæ hanc credendi præscribit regulam: Memor esto, Dominum nostrum Iesum Christum resurrexisse à mortuis, ex semine Dauid secundum Euangelium meum. Ac alibi rursus: Manifestum est, inquit, quòd ex Iuda ortus sit Dñs noster, in qua tribu ni- hil de Sacerdotibus Moytes locutus est. Quid, quòd Pharisei Iudæorũ in Scripturis peri- tissimi, & à nostro quidem Christo alienissimi, dum rogantur: Quid vobis videtur de Christo, cuius filius est? expeditè profitetur, Davidis illum esse filium. Et manet hoc Iu- dæis infixum penitens, quantumuis aliòquin perfrictæ frontis, & deploratæ sint peruica- ciæ, vt Messiam alium, nisi qui è stirpe Davidis regiam originẽ ducat, non recipiant neq; probent. Qui si pergunt de *MARIAE* filio esse cõtentiosi (is enim verè illis est petra scan- dali & lapis offensionis, nulloq; illum Messia officio & honore dignantur, sed omni po- tiùs probrorum & blasphemie genere infestantur) licebit suo illos gladio iugulare, suisq; armis, id est, Prophetis testimoniis expugnare, imò etiam contra perfidos ingentẽ do- mesticorũ testium turbam, à quibus fortissimè coarguantur, producere poterimus. Et- enim ipsorum pueri, mēdici, cœci, pastores, milites, filij, fratres, seniores, probatissimiq; homines, vt Zacharias, Simeon, Ioannes, sed & cõplures è ciuibus Hierosolymitanis, ac omnium ferè ordinũ Israëlite, hunc ipsum IESVM verum & proprium Davidis esse filium, ipsumq; Messiam iam olim publicè proclamauerunt, vel certis indiciis ita declarauerunt, vt de sincera illorum in IESVM fide non possit addubitari. Quæ satis quidẽ esse putamus tũm ad communem Patrum sententiam stabilendam, tũm ad stultam aliorum opinionem refutan-*

refutandam, qui MARIAM ex tribu Levi potius, quam Iuda genus duxisse fingunt, nulla interim tot Scripturarum autoritate communis, qua Christum, sicut ostendimus, secundum carnem Davidis Filium & promissum & exhibitum esse testantur. Non potest autem filius ex alia, quam materna prodire tribu, ac talis praesertim filius, quem citra viri consortium mater Virgo concepit ac peperit, ut hic locum maximè habeat, quòd à Jurisperitis dici solet: Ventrem sequitur partus.

Esaiam de Maria genere loquitur, cum Virga Iesse, & florem eius promittit.

Quando et quomodo Esaias vaticiniis de Virga Iesse fuerit completum.

Euangelica de genere Mariae testimonia.

QV ANQVAM & alia Scripturae loca suppetunt, quae abundè nos doceant, MARIAM profapiam ad tribum Iuda, cuius David quoque fuit, referri oportere. An enim Esaias vaticinium est obscurum, & ad genus Messiae proprium non pertinet? Egre ditur, inquit, Virga de radice Iesse, & flos de radice eius ascendet. Quod ab aliis ita vertitur: Existet è stirpe Iesse, & virga de radice eius pullulabit. Quidam hoc pacto transferunt: Egre ditur virga de stirpe Isai, & surculus de radicibus eius fructificabit. Non autem alius Iesse seu Isai, nam idem utroque modo nuncupatur, praeterquam Davidis pater Bethlehemi- ta, quem de tribu Iuda fuisse constat, omninò intelligi potest. Ceterum Esaias quum Virgam nominat, MARIAM significat, quam antea Virginem parituram & Prophetis- sam appellauerat: eamque non nisi ex Isai seu Iesse, hoc est, è Davidis stirpe ac sangui- ne prodituram ostendit, sicut & florem siue surculum ad CHRIS TVM retulit eleganter. Hinc illud apud Tertullianum legimus: Habes florem ex virga Iesse, super quem tota diuini Spiritus gratia requieuit, florem in corruptum, immarcescibilem, sempiternum. Impletum autè est hoc Esaias vaticinium post tempus Babylonicæ captiuitatis, quando nullo de stirpe David antiqui regni gloriam possidente, quasi de trunco MARIA, quasi virga cum suo ter beato flore fructuq; Christo, in orbè prodit. Nam quo tempore Virgo nata est, tribus David ob summam Herodis regis immanitatem ferè interciderat, & non tam viridi arbori, quam arido trunco similis videbatur, DE O interim mirabiliter prouidente, ut ex huiusmodi trunco adhuc radicibus adhaerente, virga & propago insignis succresceret, unde surculus & fructus benedictus, germenq; delectabile, sicut idem Propheta vocat, generaretur. Quam sanè virgam ne vulgarem fuisse putemus, a Rubertus gracilem, pulchram, humilem & rectam prudenter appellat. Petrus verò Damianus ita scribit: Germinat virga Iesse de tortuosa radice generis humani, & de Patriarcharum arbore in altitudinem & rectitudinem erumpens, omnem ignorat nodositate. Longum sit Patrum interpretationes recensere, qui magno consensu MARIAM hoc loco vir- ga nomine intelligunt, quemadmodum Tertullianus, Ambrosius, Augustinus, Leo & Damascenus. Certè luculenta dixit Hieronymus. Nos virgam de radice Iesse sanctam MARIAM Virginem intelligimus, quae nullum fructicem (alij fructum legunt) sibi habet coharentem. Consonat prorsus Beda, inquit: Egressa est virga de radice Iesse, & Nazaraeus de radice eius ascendit: quia intemerata Virgo MARIA de stirpe David exor- ta est. Eadem Isidori est sententia. Nunc & alia Scripturae testimonia de proprio MA- RIAE genere dicta in medium adferamus.

IOSEPH MARIAE coniunx ita nobis in Euangelio depingitur, ut filius David, & de domo David fuisse dicatur. Vnde Bernardus rectissime colligit, certò statui oportere, non tantum Ioseph, sed & MARIAM de domo David descendisse. Alioquin, inquit, non esset desponsata viro de domo David, si non esset & ipsa de domo David. Ambo igitur erant de domo David: sed in altera completa est veritas, quam iuravit Domi- nus, altero duntaxat conscio & teste adimpletae promissionis. Ac idem Ioseph à Lu- ca describitur, quòd cum esset de domo familiaque David, vnà cum MARIA despon- sata sibi vxore pragnante in Bethlechem profectus sit, ut ambo censum Caesari pende- rent. Ex quo loco aptè infert Tertullianus, CHRIS TVM de patria Bethlechem, & de do- mo David genus ducere, sicut apud Romanos in censu descripta est MARIA, ex qua nas- citur CHRIS TVS. Iam verò Archangeli Gabrielis non est obscura oratio, qui de MARI AE Filio nascituro verba faciens, perspicuè dixit: Dabit illi Dominus DEVS sedem David patris sui. Certum est igitur, sicut & Ambrosius ratiocinatur, MARIAM de David gene- ratione manasse. Qui rursus confirmat, Ioseph originem à Matthaeo describi, sed in qua simul MARI AE origo demonstratur: quia quum vir ille iustus erat, nò poterat con- tra id

Esai. 11.

1. Reg. 17.

Cap. 7. & 1.

Lib. de or. rona mil. ti.

Isai. 5. In serm. de annunciatione. Virg. a Lib. 11. de Victor. Ver. bi cap. 11. Et in Esai. lib. 2. ca. 6. b In cap. 11. Esai. c In Homel. de natum. Domini in gallicantu. d Ad Iov. Florentina ca. 1. Matth. Luca 2. Homel. 2. de B. Virgine.

Psal. 131.

Luca 2.

Lib. aduer. suo Iudaei. Luca 1.

In 1. cap. Luca Matth.

tra id

tra id quod lege sancitum erat facere, sed secundum legem ex tribu sua vxorem accepit. Ideo autem per generationem Ioseph origo significatur, sicut Eucherius notat; quia consuetudo Scripturarum est, virorum potius quam foeminarum seriem in generatio- nibus contexere. Quare Hilarius quoq; dixit: Quod Ioseph potius quam MARI AE na- tiuitas recensetur, nihil refert: eadem enim est totius tribus atq; vna cognatio. Etenim apud Iudaeos legitimum erat ac solenne, ut tribus duodecim, quibus tota illorum Resp. continebatur, in coniugiis non permiscerentur, sed contribules tantum matrimonij foedere coniungerentur.

In lib. de diff. quae non sunt Te- stament. In 1. cap. Matth.

In annotat. noui Testa- menti.

Matth. 1. Luca 3.

Nam. 9. 11.

In hoc com. met. in 11.

a In epistol. ad Aristid. b In quoes. ad orthod. 66. c Li. 1. Eccl. hist. ca. 7. d In cap. 3. Luc. e In 1. cap. Matth. f Lib. 2. de offensa Eua- gelistarum cap. 3. Erz. retracta. li. cap. 5. g Lib. 4. de Iuda ortho- doxa ca. 15. h Lib. 1. in Luc. ca. 10. i In 3. Luc. k Lib. 1. Ec- clestia. hist. cap. 11. l Lib. 11. de locis Theo- logicis ca. 5.

QV AE omnia quum & Scripturis & Patribus sint consentanea, Erasmi Roteroda- mi consilium mirari magis, quam probare cogor, qui MARI AE genealogiam nobis tan- tum non incertam reliquit, quum quod ad illam asserendam & stabilendam maxi- mè pertinere, id eleuare atque in dubium reuocare conatur. Fingit enim litem ad- huc esse sub iudice, an MARIA & Ioseph eiusdem fuerint tribus. Atqui veteres Theo- logi, ut probent MARIAM Davidis stirpe regia ortam esse, hoc maximè fundameto nituntur, quod eandem cum Iosepho familiam tenuerit: non enim hac in parte adimi posse sponsa, quod sponso eius ambo Matthaeus & Lucas attribuerunt, & idcirco Io- seph filium David dici ab Angelo, ut MARIA quoque de stirpe David esse monstrerur, Hieronymo teste. Praeterea hic nobis obstreperit Hosiander, homo qui nouis Scripturae sensus effingendis mirificè delectatur, & Christi Domini genealogiam tam dextrè tractat, ut foedis illam erroribus inuoluat atque contamine. Primum enim veteres sine omni iudicio finxisse contendit, quòd vbi constet de tribu mariti, consequenter etiam de tribu constet vxoris: non igitur concedit è Matthaeo posse conuinci, quod sicut Iosephus, sic & coniux eius MARIA de tribu Iuda, atque de domo Davidis suum duxerit genus. Quid verò tum postea, si vnus negat Hosiander, quod grauisissimi Patres tam constanter affirmant, sicut ipsorum verbis paulò antè citatis demonstrauius? Quid? quod Scriptura diuina communem ipsorum sensum liquidò comprobat, quum lex Mosayca sic sanciat. Nubat quibus voler: tantum ut suae tribus hominibus, ne commisceatur possessio filiorum israel de tribu in tribum. Omnes enim viri, inquit, ducent vxores de tribu & cognatione sua: & cunctae foeminae viros de eadem tribu ac- cipient, ut haereditas permaneat in familiis, nec sibi misceantur tribus, sed ita maneat vt à Domino separatae sunt. Diuinum igitur est praecipuum, velut nolit Hosiander, ut israelitae coniugali foedere contribulibus confocientur, eaque de causa, ne bono- rum & tribuum fiat confusio, quemadmodum supra etiam prohibitum fuerat, ne gentiles seu ethnicae vxores ducerent, neque cum impiis sua connubia commiscerent: quemadmodum & Procopius annotauit. Neque sat habet Hosiander haec legis ver- ba quamuis luculenta, & certa ratione sustulsa eludere, sed veteres etiam omnes su- perbè contemnit, ut Africanum, Iustinum, Eusebium, Ambrosium, Hiero- nimum, Augustinum, Damascenum, Bedam, Theophylactum, Nicephorum, & quotquot demum MARI AE virum Ioseph secundum naturam Iacob, & iuxta le- gem Eli filium fuisse testantur, ut hac ratione Matthaeus & Lucas in Euangelio ritè con- ciliantur. Quid autem impudentius fingeret Hosiander, nisi quod eximii Patribus hoc nomine palàm insultet, eosque insanos appelleret, qui eiusmodi portenta ut loqui- tur, primum somniarunt? Sed enim Canus in hoc ipso campo certauit, & quae Ho- siander contra communem veterum opinionem argumenta produxit, ita enerauit atque contriuit, ut pluribus illum oppugnare superuacaneum arbitremur. Atque ut maximè concedamus, Hosiandri opinionem posse defendi, & quibusdam eruditis pro- bari: tamen relicere & damnare cogimur superciliosum venerandae antiquitatis con- temtum, quem Hosiander eiusque similes noui Theologastri ex haeretico spiritu, nec sine intolerabili fastu in censendis Patribus praeseferunt. Existimauerunt veteres cum A- phricano, duos patres, naturalem vnum & legalem alterum Iosepho MARI AE viro tri- bui ab Euangelistis, & Matthaeum id sibi propositum habere, ut vniuersam CHRIS TI genealogiam ad patrem Iosephi naturalem vsque deducat, Lucam verò in eo versari, ut ad eiusdem Iosephi socerum Eli dictum perueniat.

Cur Ioseph po- tius quam Ma- ria genealogia recatur in Eua- gelio. Contribules tan- tum apud Iuda- os contribunt matrimonium.

Erasmus de Maria tribu te- merè dubitat.

Hosiander nec ca Christi gene- alogiam multa modis hallucina- rit.

Et Patribus ex Scripturae cõso- nare, quòd com- ges apud Israe- litas omnes tri- bus Iesse dicitur.

Ioseph Mariae vir, duorum fi- lius in Euainge- lio conuincatur.

Vnde

Vnde fit consequens, Christum ex utroque parente verò & adoptiuo suum genus ad ipsum progenitorem David extendere, & singularem illum esse Regem, qui secundum Dei promissiones in domo Iacob imperaturus, & David patris sui sedem accepturus erat, sicut postea declarabimus. Tùm eruditi non solum ex Iosepho & Philone, sed è diuinis etiam literis probant, hæc duo nomina Ioachim siue Iehoiackim & Eli vel Eliachim eidem personæ tribui solere, quemadmodum 4. Regum libro cap. 23. & secundo Paralipom. 26. capite, ac insuper 4. cap. Iudicum aperta reperimus exempla. Quin & Hosander ipse fatetur, in sacris literis vñtatissimum esse, pluribus eadem imponi nomina, sed & eundem Eli & Iehoiackim patrem MARIÆ virginis extitisse. Quocirca vt contentionis funem semel abrumpamus, quòd Ioseph MARIÆ filium Iacob naturalem, & Eli legalem diximus, sicut apud veteres communior ac vñtator, ita & certior quàm recentiorum opinio iudicanda est.

Hoc de Sectariis in vniuersum dixerim, in præsentī causa tantò minùs illos ferendos & audiendos esse, quantò audaciùs communi veterum opinioni reclamant, dum vnà cum Erasmo vel Hosandro scrupulum iniiciunt, an MARIA & Ioseph eiusdem fuerint tribus: dumque pro sua mirabili prudentia censent, ad historię fidem parum facere illa, quæ in Scholis non solum de MARIÆ, sed de CHRISTI etiam genealogia disputantur. Etenim hoc quæstionis genus à Paulo vetari putant, dum nos arcet à genealogiis & non finiendis quæstionibus, quæ non conducunt ad pietatem, sed contentiones & lites pariunt. Vnde pro vehementia sua solita, Lutherus in hanc vocem erumpit: *Expeditissimam rationem omnium genealogiarum sanctus Paulus etiam prohibuit, nec dum docere voluit, vocans eas interminatas & inutiles.* At nos Apostolica verba, quæ ab istis temerè arripiuntur, inspicimus, caq; Timotheo ita scribuntur: *Vt denunciare quibusdam ne aliter docerent, nec intenderent fabulis & genealogiis interminatis: quæ quæstiones præstant magis, quàm adificationem Dei, quæ est in fide.*

Hæc oratione Timotheus, qui ex matre Iudæa & patre Græco natus, & Christianus Episcopus factus fuerat, admonetur, vt vigentibus tùm Iudæorum, tùm Ethnicorum morbis nôrit rectè mederi. Iudæi quippè vnà cum Pseudoapostolis de veteri more antiquis fabulis nimirum tribuebant, quas de ratione suarum originum, deque Abraham, Isaac & cæteris Patriarchis libenter narrare solebant, vt etiam Ambrosius indicauit. His annumerari possunt falsæ Iudæorum traditiones, siue *δευτερωσες*, quales adhuc in Thalmud & Cabala reperiuntur, in quibus tradunt Deum primo homini duas creasse mulieres, ex quibus porro varias texunt genealogias, vt alios ex vna, alios ex alia muliere descendisse contendant. Præterea istiusmodi genealogiis magis illi quàm Euangelicis testimoniis nitentur, haud sine gentium ostendiculo curiosè disputantes, sicut etiam Theodoretus admonet, ac in dubium reuocantes, an secundum illas Christus ex Abraham & David legitime natus esset. Quod verò ad Ethnicos attinet, suis & illi fabulis ac Theogoniis gloriabantur, & sicut Iudæi ex auorum & proauorum dinumeratione; sic ipsi ex Deorum genealogia non mediocrem sibi gloriam vindicare studebant, vt Chryostomus, Theophylactus & Oecumenius hunc locum interpretantur: Iubet ergo Paulus vtriusque, Iudæis nimirum ac Gentibus, indici silentium, omnemque de huiusmodi genealogiis disceptationem & iactationem præscindit, maximè quum vanum & curiosum hoc studium nascentis Euangelij lucem obscuraret atque labefactaret. Tùm res ipsa loquitur, Paulum hinc loqui de fabulis & genealogiis interminatis *ἀπεράντοις*, id est, quæ finem non habent; vnde Ambrosius veritè insinitis, & quæ non solum inutiles, sed & perniciosas pariant contentiones. Ac similis profusus est eiusdem Pauli locus, cum velut seipsum magis explicans, Tito Episcopo mandat: *Stultas quæstiones & genealogias & contentiones & pugnas legis deuita: Sunt enim inutiles & vanæ.* Vbi notat Hieronymus vetari ab Apostolo, ne nos superfluis contentionibus implicemus, quæ in lege de generationibus oriuntur. Eiq; rei maiorem lucem præbet Ignatius, quum hoc modo scribit: *Ne patiamini vos seduci aliis opinionibus, nec fabulis, nec genealogiis nunquam finiendis, nec fastui Iudaico attendatis.* Vetera transierunt, ecce noua facta sunt omnia. Ac rursus alibi eos reprehendit, qui dicere non verentur:

Trullatione de Christi & Maria genealogia, Theologis Sicut Seruendam non esse, nec à Paulo vetari. Lutheri iudicium de genealogiis à Paulo Seruatis. Paulus quales improbet genealogias.

Ignatius Pauli locum declarat de genealogiis relinquendâ.

Tom. 4. le. nen. fol. 10.

1. Tim. 1.

In eundem Paulicâ.

In eandem epist.

In eiusdem loci explicat.

Ad Tit.

In eandem epist.

Epist. ad Magne. nos.

bantur: Nisi Euangelium inuenero in Archiuis, non credo. Eisdem igitur hoc loco Paulus petere videtur, sed cui nihil minùs in mentem venit, quum hæc scriberet, quàm Doctorem industriam, qui de sancta Christi genealogia piè & sincerè iam olim disputarunt, aut nunc etiam in Scholis disquirere pergunt, perstringere, vetare ac impedire, Hinc enim labor eorum pertinet, vt Euangelica veritas rectiùs intelligatur ac solidiùs defendatur. Nisi fortassè Augustinum inculabimus, qui propter hanc ipsam genealogiam cum Fausto & Manicheis aperto Marte certauit: ac veteres alios, vt Africanum, Originem, Eusebium, Hieronymum, Ambrosium, Cyrillum in Pauli præceptum impigisse dicemus, quandoquidem Celso, Porphyrio, Iuliano & aliis id genus impiis eandem genealogiam insectantibus vi magna resisterunt, multumque in eo studij posuerunt, vt Matthæum & Lucam in hac genealogia, quæ varios & graues adfert scrupulos, ritè conciliarent.

Qua in re si nobis fortassè Lutheri amantes non credunt, saltem suæ farinae Doctorem Brentium audiant, cuius iudicio hæc Christi genealogia non solum vtilis, sed etiam ad fidem in Christum cõfirmandam necessarium vsum habet. Quum verò Paulus monet, vt genealogias deuitemus, intelligit superstitionas, nunquam finiendas, sicut ipse sese interpretatur, inutiles & superuacaneas, quas Iudæi magis superstitionis quàm pietatis studio inquirebant: quales ferè etiam illæ ambitiosæ genealogiæ sunt, quales Nobiles mundanæ gloriæ animalia, ad ostentandam suæ familiæ antiquitatem & claritudinem, auos, proauos, abauos, atauos & tritauos suos, à nescio cuius vel Pompeij, vel Æneæ, vel Euandri genere ductos enumerant. Horum & superstitionem & ambitionem Paulus reiicit, sicut ad verbum idem Brentius confitetur. Cæterum quamuis Catholici Theologi, quum in hoc argumento versantur, varias difficilesq; quæstiones inducant, & inter se variant aliquando sententias, in eo tamen consentiunt omnes siue veteres, vt Hilarium, Hieronymum, Chryostomum, Theophylactum, Bernardum, siue recentiores, contemplemur, quòd MARIA simul cum Ioseph ex eadem tribu Iudæa & stirpe David orti fuerint, suumque coniugium inchoarint.

Sic ergo citra hæsitacionem vllam habendum est, quemadmodum Ecclesia non modò Latina, sed & Græca constanter tot seculis proficitur, MARIAM ex semine Abrahamæ, & de tribu Iudæa stirpèque David illustrem tenere profapiam, ac progenitoribus regali principalique dignitate conspicuis resurgere, quos tamen ipsa præcellenti nobilitate facillè superarit. Qua ratione Bernardus non solum cordis, vt ipse vocat, sed & carnis prærogatiuas MARIÆ tribuit, quibus veluti stellis duodecim pulchrè micantibus Regina huius caput coronetur, aliisque præfulgeat omnibus. Verba tantum quæ hinc pertinent, ex Bernardo transcribam: *Quod ergo sidereum micatin generatione MARIÆ? Planè quòd ex regibus orta, quòd ex semine Abrahamæ, quòd generosa ex stirpe David.* Si id parum videretur, adde quòd generationi illi ob singulare priuilegium sanctitatis diuinitus noscitur esse concessa, quòd longè antè eisdem Patribus coelitis repromissa, quòd mysticis præfigurata miraculis, quòd oraculis prænunciata prophetis. Vbi vir sanctus vno veluti fasce non pauca comprehendit, quæ Virginis nostræ tum ortum, tum nobilitatem præstantiamque commendant: nec minùs illorum stultitiam tacitè coarguit, qui hodie de MARIÆ natalibus nihil ferè præclari vel cogitant, vel admittunt.

Sunt qui Deiparam, pro pudor, puellam obscuro loco natam, aut sicut Caluinus loquitur, ignobilem, nec vllius coram mundo precij, contemtam & contemtibilem faciant. Lutherus eam inopem, abiectam, afflictam, despectam, ylem, nullius coram mundo existimationis ac precij puellam, quæ in summa vilitate vixit & permanserit, imò quæ & inanis & vacua bonorum omnium fuerit, auder appellare. Hæc autem omnia ex vno dicto colligit & concludit vanissimè Lutherus, quoniam in Cantico MARIÆ dixit: *Respexit humilitatem ancillæ suæ.* De qua humilitate nos alibi quantum fat erit, respondebimus. Qualem verò MARIAM depingit Brentius? Mulierem longè omnium abiectissimam, & cunctorum ludibrio expositam, quæ ante Christum natum vitam nullo penè loco securâ agere potuerit, & durissimam sustinuerit egestatè.

Li. 2. contra aduersariū legi cap. 1. Et in lib. contra Faust. Manichæum 12.

Super Luc. homil. 2. in ca. 1. lib. 1. Samuel. hom. 2.

Vide illorū commentariū in Matthæum.

Ser. Signi magni.

In harmon. Euangel.

In exposit. Cantic. Magificat.

In Ench. de Sicut. Maria.

Veterum & recentiorū Theologorū studium in excutienda Christi genealogia, nec à Paulo improbatum nec meretur reprehensionem.

Quomodo Brentius Pauli locū de genealogiis deuitandis exponat.

Nobiles de suis genealogiis sepiè ambitiosè cõtemnant.

Catholici Doctores sine Sicuti sententias, circa Christi & Maria genealogiam.

Ecclesiæ fides & doctrina de Maria genealogia.

Quanta fuerit Maria nobilitas iuxta carnem.

Maria nobilitati detrahunt notatores, vt Lutherus & Brentius.

Resuratio ad-
necessarium

Atq; hæc fingi ab infanis & impiis calumniatoribus possunt, æquis autem & prudentibus rerum æstimatoribus comprobari nõ possunt, quoniam nullis aut Scripturæ, aut historiarum, aut veterum testimoniis fulciuntur, cum ipso etiam decore pugnantia, & quæ duntaxat existorum stolido pendet phantasmate, qui nouo artificio matris despicientiam ad filij Dei; gloriam illustrandam referre conatur. Ergone Christi honos labascet, nisi MARIAM in ordinem redigatur, vt omnium illustrissima Virgo tantum non infimæ sortis hominibus, ac vilissimis ancillis aggregetur? Vnde quiuis non valde crassius intolerabilem istorum de MARIAM sine iudicio iudicantium petulantiam, paremque stultitiam intelligit, quos nihil pudet in Domini matrem quiduis euomere, pudet autem ac piget, eximij ac præclari ferè quicquid de illa profiteri. Quid obsecro, ad veram plenamque nobilitatem illi deesser, quæ in suo stemmate quatuordecim Reges atq; Duces & heroas Israël longæ serie computabat, nec solum nobilitate sanguinis, & parentum celebritate, sicuti paulò post monstrabimus, sed etiam virtutis excellètia tam multis antecellebat, ac demum propter eximias dotes in ea fulgentes plerisque commendatior erat sanè, quàm isti tam iniqui quàm imperiti cõsors, ne dicam illusores purant, omnibusque persuadere conantur. In humano genere ille nobilis dicitur, qui claris maiorum titulis insignitur: Beata verò MARIAM, licet generosa sit Patrum stirpe progenita (Damiani verbis vtor) ab illo tamen trahit excellentissimæ nobilitatis genus, qui de illa est nouo nascendi genere procreatus, & per clarissimam sobolè omnem humani stemmatis excedit nobilitatem. Clara proauorum titulis, sed incomparabiliter clarior generositate prolis: filia siquidem Regum, (sed mater Regis Regum.) Non moramur interim, paruoque in precio habendū scimus, quid mundus de fucata & vana, crebro & ementia nobilitate sentiat, multis falsò existimantibus, vera & egregia nobilitate illos insigniri, qui clara duntaxat progenitorum stemmata recentent, & hinc magnificos iactant titulos, licet suis ipsi flagitis cooperiti, ad nullam maiorum suorum virtutem prælucentem vel perueniant, vel adspirent. Habet interim suam quoque laudem nobilitas, & duplex ornamentum adfert, quæ generis claritate simul & virtutis splendore constat, sicut in MARIAM profecdo cõstruit, quoniam ex inlyto illo Patriarcharum, Prophetarum & Regum sanguine, vel lectissima radice processit, & pulchriores virtutū fructus adiunxit, ad eam demum gratiæ dignitatisque sublimitatem progressa, vt huius veluti solis ac lunæ splendor, maiores omnes licet stellis clarissimis illustriores obicuret, nullaque vel Regum vel Principum tanta sit nobilitas ac celsitudo, quæ Mariano generi non cedere videatur. Vnde quem, admodum preciosæ fulgentesque gemmæ, quæ annulo aureo inseruntur, magis ac magis cum illuminant & illustant: sic natura & animi dotes in MARIAM tam insignes & cummulata fuerunt, vt præsentem eius virtutem cum stirpis nobilitate coniunctam cunctis admirabiliorem & gratiosorem redderent. nihilque de illa vulgare & abiectum iudicari facillè paterentur. Tanta donorum Dei affluebat copia, tam diuinus morum ornatus apparebat, tam accurata vitæ institutio & parentum honestas accedebat. At verò si fortunas & conditionem vitæ spectes, esto, non fuerit illa Virgo tam diues & copiosa, vt magnorum Principum filiabus, aliisque sceminis generis sui splendorem ostentantibus vulgò compararetur. Nihil hoc sanè obstat, quo minus suum in Regum genealogia teneat locum, quos genere & sanguine vtrique contingebat. Nouatores verò parum ab impio & impiorum olim patrono Celso differre videntur, qui non modò MARIAM humile & simplex vitæ genus, quod Fabri esset coniunx, exprobrare, sed & Christianis hoc nomine insultare veritus non est. Reprehendit ergo Celsum Origenes ad eò impudentem, vt MARIAM illudens, puellam eam nec fortunatam, nec regiam, adeoque suæ vix viciniam notam, sed potius exosam fuisse diceret. Qui Epicureus Philosophus nõ animaduertit, multos ex egenis opulentos, & ex obscuris claros atque præstātes, quemadmodum Saul & Dauid, effici: tum vicissim è Regibus & Principibus natos, non æquè florere cum parentibus, sed maiorum suorum gloriam & claritatem cum plebæ & obscura vitæ sæpè commutare. Quæ restantò plus eximia virtutis verique decoris homini adfert, quantò is expressius contemti honoris & amatæ submissionis specimen exhibet. Itaque dum Iosaphat, Lotharius, Ludouicus regium diadema vltro deponunt, & summum,

Maria nobilitas primum a progenitoribus partem à Christo pendet.

Nobilitatis suo abutuntur, quæ generis, non virtutis claritate respondent.

Sanguinis nobilitas virtutis deus augeat & ornent.

Mariam & genere & virtute prænobilitem existisse.

Maria non adiuuat laudem nobilitatis, quod fuerit fortuna tenuior.

Celsus Philosophus Epicureus quid in Maria taxauit.

Contempti nobilitatem & gloria nobilitatem & sublimiorè hominem reddidit.

Serm. de Maria no. 1111.

Lib. 1. & 2. contra Celsum.

a. 1. Regum b. 1. & c. 16. & 2. Regum.

1. Ian. 6. Philip. 2.

Epist. 11.

Lib. 3. contra heres. ca. 21.

a. Matth. 1. b. Ioan. 1. & Luc. 1.

c. Apocal. 5. d. Num. 24. e. Michæ 5. & Matth. 2.

f. Luc. 1. & Malach. 3. g. Esai. 9. h. Luc. 1. & Daniel. 7.

Lib. 1. Eccles. hist. ca. 3.

Lib. 7. de ciuit. Dei ca. 21.

Luc. 1.

i. in carmine de Christi genealogia.

k. Lib. 2. de consens. Eu. ang. ca. 3. Et li. 33. quæst. cap. 61.

l. Lib. quæst. noui Test. Matth. 1.

Lucæ 3. Psal. 44.

Lib. 3. contra Iudeos.

mun vitæ splendorem piè fugiunt, vt Monasticen profiteantur, tantò illi certè nobiliores extiterunt, quantò se ipsi religionis ergò submissius abieciusque gesserunt. Ita neque CHRISTVS & Dominus & Rex esse desiit, quin potius nominis sui gloriam illustriorem reddidit, quum oblatum Regis honorem recusauit, & sicut Paulus inquit, ἐκένωσεν ἑαυτὸν, id est, seipsum exinaniiuit. Verum nos alibi de MARIAM suam & nobilitatem & gloriam nescientis, adeoque contemnentis humilitate, vita, sanctissimisque moribus differemus, vt fortius istorum retundatur error, qui nobilissimam ornatissimamque Virginem tantum non terræ, vt vocant, filiam efficere, ac pudendo studio deformare conantur.

ACCEDIT quod non solum in matrem, sed in Christum quoque filium quodammodo, contumeliosi esse videtur, qui parum, aut nihil tribuunt MARIAM nobilitati, hoc est, illius tam antiqui, sacri & eximij stemmatis claritati, vnde Iesæa virgo & virga Christum suauissimum florem & simul felicissimum fructum orbi adportans prodiit. Nam verissimè dixit Irenæus: Filius Dei Dominus noster existens Verbum Patris & Filius hominis, quoniam ex MARIAM, quæ ex hominibus habebat genus, quæ & ipsa erat homo, habuit secundum hominem generationem, factus est Filius hominis. Christo igitur eiusque gloriæ detrahunt, qui matris generi præstantissimo & natalibus laudatissimis detrahunt, quum in illam omnes, vt ita dicam, nobilitates concurrant, quæ splendorem generis ipsi filio poterant conciliare, vt iure nempè dicatur & sit ^a filius Dauid, ^b Rex Israël, ^c Leo de tribu Iuda, ^d Stella ex Iacob, ^e Dux & Rector populi Dei, ^f Dominator in domo Iacob, ^g super solum Dauid sedens, & ^h sedem habens æternam.

DVPLICI verò in primis nobilitate Christus egebat, quam ab illo propheticae literæ postulabant, vt nempè Rex & Sacerdos nasceretur: quod vtrunque nobilitatis genus apud Israëlitas vigebar maximè, & sacra etiam vnctio decorabatur, sicut & Eusebius Cæsariensis annotauit. Iam verò vt hac vtrâque nobilitate Christus insigniretur, illam habere matrem debuit, quam & germanam Abraham filiam, & ex tribu Iudæ stirpeque Dauidis regia prognatam esse constaret, & quæ præterea cum tribu Leui aliquâ cognationem haberet. Quæ duæ tribus, Iuda & Leui, apud Iudæos præcipuè florebat, vt aliæ præ illis obscuræ viderentur, neque tam illustribus Dei promissionibus & prærogatiuis ornarentur. Ac Leuitica quidem tribus, quæ & sacerdotalis, Dei, non regum erat seruitio mæcipata, vt Augustinus loquitur, & tertia decima numerabatur, multoque magis quàm tribus aliæ, ad regnum Hierosolymitanum pertinebat.

IGITUR vt MARIAM nobilitati nihil deesser, quam propter Christum absolutam esse congruebat, non modò illa cum tribu Iuda, sed Leui etiam, vt diximus, aliquid habuit affinitatis, eamque nobilitatem in Christum filium, vt prophetis oraculis satisficeret, deriuauit. Hinc factum est, vt satis non fuerit Euangelistis MARIAM sponsi Iosèph contribulem ex Dauidico genere prognatam ostendere, sed eam Elizabethæ quoque συγγενή id est, cognatam siue consanguineam, vt sacerdotalem in ea stirpem cognosceremus, facere voluerunt. Si enim Elizabethæ cognata est, vt ex Luca intelligimus, non potest tribum Leui non attingere sanguinis affinitate: quod hæc Elizabeth Aaronis esset filia, & Zachariæ Sacerdotis vxor, Euangelio teste. Hoc est, quod veteres Theologi vt ¹ Gregorius Nazianzenus, ² Augustinus, ³ Eucherius perspicuè docent, MARIAM genealogiam non solum ex Dauidis, sed è Leui quoque stirpe deduci, fortassè quod MARIAM matrem Annam in tribu Leuitica ponant, quum & Hyppolitus Martyr, quem postea producemus, affirmet, Matthan huius Annæ patrem, Sacerdotem fuisse. Cui rei illud etiam argumento est, quod Matthæus per Salomonem, Lucas verò per Nathan Christi genealogiam pertexit, ne videlicet ignoremus, MARIAM ex regali simul & sacerdotali genere prodidisse, atque ita vnicum MARIAM Filium verè Christum, id est, omnis diuinæ gratiæ liquore, præ suis consortibus perunctum fuisse, suo vt iure idem & Rex Regum, & Sacerdos Sacerdotum de vtrâque tribu Iuda & Leui ortus, vt postremis, ita summus existeret, adeoque summa inter summos omnes mortales & dignitate præstaret. Rectè igitur monet Iulianus Pomerius, alias generationum lineas à Luca quàm à Matthæo describi, quum Christi tractant genealogiam. Lucas enim sacerdotalis generis

Maria nobilitas ad Christi nobilitatem Summā dicandam pertinet.

Duplicem in Christo nobilitatem existisse.

Maria nobilitatem ex Syriaque tribu Iuda & Leui pendere.

Maria Elizabeth cognata, & idcirco generis sacerdotalis.

Matthæus et Lucas Christi regem & Sacerdotem notant in eius genealogia.

Quomodo Matthæus & Lucas ratione Maria regem Christi genealogiam.

dententes Reges ac Principes suum gubernare regnum, uti hæc illius verba demonstrant: Capiens Christus thronum Davidis, transtulit illum, & dedit sanctis Christianorū Regibus, ut cōuerterent eos ad domum Jacob: qua tradita in opprobrium & direptionē, regnabit in Christianis in æternum, & regni eius non erit finis. Neq; solum Athanasius, sed etiam Anastasius Abbas, qui postea fuit Antiochenus Patriarcha, thronum David Christianis Regibus à summo Rege Christo traditum esse luculenter affirmat. Verum hæc obiter de Christi Regno & Sacerdotio, ut hinc etiam MARIÆ genealogia illustretur. Nam propter Deiparam Christus ex Davidis semine procreatus, in eiusdem Davidis throno sedet, sicut notat Epiphanius, atq; in cœlo quidē per seipsum, in terris verò per Pontifices & Reges suum Regnum, ut diximus, administrat. Illud in primis meminimus, quod suscepti argumenti caput est, MARIAM Abrahæ & Davidis tam carne quam spiritu generosam & incomparabilem esse filiam, quæ omni virtutum genere suos maiores excellit, longoq; post se intervallo reliquit. Honorius ita dixit: Ex benedicto Patriarcharum semine, & præclaro Prophetarum germine, atq; sacra Sacerdotali stirpe, generosa quoq; & Regali progenie, hæc inclita virtutis Dei virga, insignis Virgo MARIA processit, quæ omni genere generositatis iure debuit præfulgère, quoniam ipsum totius generositatis principalissimum & singularissimum Fontem ac Florem meruit germinare. Tùm Honorio antiquior Isidorus Hispalensis ingenue profiteretur: MARIA quæ interpretatur Domina sive illuminatrix, clara ex stirpe David, virga Iesse, hortus conclusus, fons signatus, mater Domini, sacrarium Spiritus sancti. Jt cætera præteream. Neq; solum hic Isidorus, sed & Damascenus MARIÆ genealogiam perfidis Iudæis opponit, ut cuincar Christum legitimum Davidis successorem & heredem in illius regno sedisse, verumq; de tribu Iuda, esse Messiam, quemadmodum antè illos antiquissimus etiã Irenæus ostendit.

CAPUT QUARTUM.

De spectatissimis MARIÆ parentibus Ioachim & Anna.

ROCVLDBVIO SVOS HABVIT PARENTES VIRGO ILLVSTRISSIMA, non solum Israëlitas ex nobili patris magni Abrahæ semine, verum etiam ex tribu Iuda & regio Davidis genere, ut iam môstrauimus, procreatos. Sedenim qui nam hi parentes fuerint ambigit Pomeranus, & quærunthuc nouatores, ex quibus Centuriatores quidem planis verbis pronunciant: Qui fuerint MARIÆ parentes certum non est: quia disertè in sacris literis expressum non legimus. En tibi morosos & iniquos Iudices, qui tam multa sine Scripturis effatiunt, probant, improbant: hæc verò Scripturas tanto supercilio exigunt, ut sine illarum autoritate parentes MARIÆ nolint agnosci, sed potius obscuram cam, ac velut puellam exposititiam, videri cupiant. Æqua scilicet postulatio, ut ipsis solis negantibus ad stipulemur, reliquis autem licet vetustioribus & probatoribus testibus (de quibus breui dicemus) affirmantibus, fidem nullam habeamus. Facessat autem ridiculum, sed istis tamen familiare argumentandi genus: In sacris literis de MARIÆ parentibus expressè non legitur, incertum est igitur qui fuerint. Et quam demùm certitudinem quærunt, ac necessarium statui volunt homines contentiosi? E sacris literis, ut prudenter scripsit Epiphanius, peti non possunt omnia, sicut nec illa quidem, quæ ad Christi doctrinam, opera & miracula pertinent, ut Ioannes Euangelista testatur. Palàm est interim, ut Augustinus monet, quod in re dubia ad fidem & certitudinem valeat autoritas Ecclesiæ Catholicæ. Sedenim iam pridem hæc propria Hæreticorum basis euerfa atque prostrata est, omnem videlicet sacris de rebus concertantium victoriam in sola Scriptura esse constituendam. Quin & ipsi Centuriatores tot volumina non cōficerent, nisi è Doctoribus Ecclesiæ multa, & è profanis aut oribus quædam mutuarentur, quæ nusquam in Scripturis diuinis reperiuntur, præsertim vbi Principum magnorumque hominum nomina, familias, dicta & facta commemorant.

CVR igitur ad eò se difficiles ac præfractos modò præbent in MARIÆ Parentibus agnoscendis: quorum nomina extrant tam illustria, quæ & antiquis quidem scriptoribus nota, trita, probata fuisse in confesso est. An forsassè vbi Centuriatoribus dubitare libet ac hal-

Quid precipue sit retinendum è superiore traditione.

Maria parentes agnoscere notat Scell. 9.

Lib. contra Iudæos.

Aduersus Nazoræos har. 11.

Lib. de lib. dubio 179.

In lib. de Syria et mure Sandi. Et ad for. Florentiã. b Oratio. 2. de Man. Natim. 1. 2. c Lib. 3. cap.

In exp. ca. 4. Hier. c. Cent. 1. ca. 10.

Contra hæref. 61. Ioan. 16. c. 20.

Lib. 11. contra Faust. cap. 2.

Tim. a apud Nicophor. lib. 2. Ecclesiast. hystor. ca. 3. v. 1. s. contra Collyridianos, hæref. 79. c. Lib. 4. de fide orthod. ca. 15. d. In cantico de Maria natiuitat. e. In hom. de eodem festo. f. In compend. hystor.

In Onoma. sico Theologico. h. Lib. de vita Christi.

Li. 1. Ecclesiast. hyst. ca. 7.

Super Luc.

In c. Mat. In annot. in lib. 1. hystor. Enim. c. 16.

Idem.

De emendationibus temporum.

Hæref. 26. contra Gnosticos.

ac hallucinari, toti est mundo dubitandū & cœcutiendum, totque seculorum fides & traditio contemnenda? Vbi nunc Paulinum illud: Quæ audisti, inquit, à me per multos testes, hæc commenda fidelibus hominibus? Si duorum hominum testimonium verum & recipiendum est, quantum magis quæ per multos testes confirmata, & veluti per manus tradita, perque omnes propemodum regiones decantata, ac tot demùm seculis corroborata, nobis commendantur, & in Ecclesiâ recipiuntur atque comprobantur? Scilicet inepti, vani ac mendaces homines erant Hippolytus, b Epiphanius, c Damascenus, d Anatholius, e Sergius Hagiopolita, f Georgius Cedrenus, ut alios cum Græcos, tum Latinos scriptores præteream, qui de hisce sanctis & præclaris MARIÆ parentibus meminerunt. Neque scriptorem vllum extare puto tam impudentem, qui præter Centuriatores, & id genus futiles nouatores ab hac maiorum fide, & constanti bonorum opinione certaque traditione Ecclesiæ nos renocare conetur. Tantundem verò istorum Antesignano Luthero responsum volumus, qui quum aliquando de veterum Saxonum more in statibus beatæ Annæ feriis concionem haberet, has ineptas admiscere voces veritus non est: Dicendum etiam aliquid esset de diua Anna, cui hæc feria dicata sunt: verum de illa ne apiculum quidem in scripturis offendo. Egregia scilicet, ac tali dōctore, imò & Arrianorū discipulo digna ratiocinatio. Vbi à Luthero duce suo discedit nō modò Lebbæus, ut diximus, sed etiam h Ioachim Camerarius, qui MARIÆ patrem Ioachimum Mathethæ filium, Zorobabelinepotem appellat, matrem verò virginis Annam ex Leuitico genere profectam tradit cum hac appendice: De matre quidem Iesu virgine Maria credamus sanè, id quod & Nicephorus tradit, habuisse illam Patrem Ioachimū & Annam. Nicephori verba, si quis fortasse requirit, valdè sunt luculenta: Ioachim & Anna, inquit, parentum MARIÆ erant nomina, ambo accuratiore iuxta præscriptum legis vita præstantes & clari, necnō primis quibusq; & splendidissimis nobilissimisque genere connumerati. Ac Brētius quidem, quicquid cum Luthero suo garriant Centuriatores, de MARIÆ patre Ioachimō sic liberè profiteretur: Mihi ex maiorum traditione manifestū est, quod pater Mariae Ioachim vocatus sit. Apud Syros autem quemadmodum testatur Philo, idem sunt Heli, Eliachim & Ioachim, Quare cum pater Mariae vocatur Ioachim, manifestum est ipsum & Heli vocatum: & is est Heli quem Lucas vocat patrem Ioseph. Eandem sententiam ac Lucæ interpretationem sequitur Lossius, aliq; plures nouatores confirmant. Imò verò, ut Bullingerus inquit, omnium sententia est, Heli esse eundē, qui & dicitur Ioachim, patrem scilicet Mariae. His gloriofus ille Hosiander consonat, qui ne parum & ipse hoc loco tribuat Vetustati, in hunc modum scripsit: Vbi dubitatur de patre Iosephi, veteris Ecclesiæ traditionem retineamus, quæ docet, Iosephum fuisse filium Iacobi, generum autem ipsius Eli, hoc est, Eli, qui vero nomine Iehoiakin dictus fuit, fuisse Patrem virginis Mariae, & auum Iesu Christi secundum carnem. Nam huic sententiæ omnes circumstantiæ, omnesq; coniecturæ accedunt & ad stipulantur. Ac postea rursus: Itaq; ut dixi, hoc iam firmiter teneamus, Eli non fuisse patrem Iosephi, sed socerum: Patrem autem virginis Mariae, & auum Domini nostri Iesu Christi, idq; Apostolorum tempore tam fuisse omnibus notum, ut in genealogia Virginis apud Lucam rectè intelligenda nemo errare potuerit. En tibi testem Hosiandrum, qui tūc è Scriptura Euangelica, tūc ex veteri & perpetua Ecclesiæ traditione confirmat, adeoq; certissimum haberi vult, Deiparæ patrem fuisse Ioachim, ut vulgò nunc dicitur, quem proprio quidem nomine Iehoiachim dictum esse putant. Cur igitur in aperta veluti luce, quam alij demonstrant, & partim ex Lucæ testimonio, partim ex Ecclesiæ traditione comprobant Euangelici, adeo cœcutiunt Centuriatores, ut soli non videant, suosq; MARIÆ parentes assignent ac relinquunt? Quid quod secum ipsi quoque pugnant, quando quidem quod ad Eli personam attinet, Hosiandro alibi ad stipulantur, ac simul Lucidum citant ex Iudæorum traditionibus afferentem, MARIÆ patrem Binominem fuisse, qui simul Eli & Ioachim appelletur?

VALBAT interim liber Gnosticorum, qui de MARIÆ Prosapia vel Stirpe conscriptus olim extabat, nec solum ab Epiphanio, sed etiam à piis omnibus ob id, quod ex horrendis ac perniciosis constet fabulis, meritò repudiatur. Ac fuit istorum narratio fortasse non dissimilis alij operi, quod magnarum interrogationum volumen ab eisdem impurissimis Gnosticis, sed non sine MARIÆ contumelia, circumferrebat. Fingebant enim,

Lutherus cur Anna beata ferias non agnoscat.

Camerarius, Lebbæus, Erenius & alij Mariae parentes agnoscunt.

Idem Ioachim qui in Euangelio Eli & Heli dicitur pater Mariae.

Iehoiachim proprie dicitur, qui vulgò Ioachim.

Spernendum Gnosticorū signum de stirpe & reuelationibus Mariae.

Gnosticonum turpissimi ritus in sacra communione. Augustinus de patre Mariae Ioachim, non sicut dubitari.

Reste ab Augustino pro apocrypho dicit, quod Manichaei contendunt Mariam patrem Sacerdotem fuisse.

Veterum testimonium de Mariae parentibus.

enim, reuelationes à Deipara esse profectas de horrendis ritibus, quos ipsi Dominicae Coenae, imò turpissimae Communioni ex more sacrilego adhibebant. Sed neque Augustinus nobis est obliuiscendus, quòd de Ioachim ita scribere videatur, velut pro apocrypho habeat, cum MARIÆ patrem extitisse. Etenim si animum diligenter aduertas, disputat illi Augustinus aduersus Faustum Manichæum de MARIÆ generatione Catholicis obliuiscendum, quòd quum illa virgo ex tribu Leui patrem simul & Sacerdotem Ioachim habuisset, Dauidicæ cognationis prosapia non contineretur, in qua nec patrem, nec matrem vnquam esset consequta. Respondet igitur Augustinus in hunc modum: Quod de generatione MARIÆ Faustus posuit, quòd patrem habuerit ex tribu Leui Sacerdotem quendam nomine Ioachim, quia canonicum non est, non me constringit. Non igitur vel dubitat, vel negat Augustinus hoc loco Ioachim MARIÆ parentem esse, sed Fausti commentum ex apocrypho scripto siue Gnosticonum, siue Seleuci, qui & ipse Manichæus de ortu MARIÆ falsa sparserat, defunctum reiicit, ac meritò quidem, ne Ioachim Sacerdotem fuisse credamus, neue propter fictam & incertam historiam Manichæis concedamus, MARIAM non ex tribu Dauid, sed Leuitica tantum, vel maximè prodiisse. Subiungit igitur illi Augustinus: MARIAM fuisse de cognatione Dauid, ostendo clarissimo planè ac firmissimo documento, quod Scriptura fundatissimæ autoritatis & Christum dicit ex semine Dauid, & illius matrem sine vllius concubitu virginem MARIAM. Nos verò in historia nulla, sed ne in Iacobi quidem Proteuangelio scriptum legimus, Ioachim Annæ maritum, & MARIÆ patrem pro Sacerdote censi, imò verò qui de his coniugibus scribunt, contrarium adferunt, quòd nempe à Sacerdotibus virille tulerit repulsam, & in deserto vixerit aliquando, velut indignus habitus, qui cum foecundis maritis locum honestum teneret, quandoquidem in prouectam ætatem vsque, sine liberis vixisset, donec Anna vxor demùm è sterili non sine miraculo foecunda esse coepisset. Nam & Epiphanius, author certè grauis, ipsoque Augustino ætate non inferior, aperte testatur, MARIÆ patrem Ioachim quum in deserto esset, ab Angelo ad se misso, hoc accepisse vaticinium, vxor tua concepit: & hanc sanctam prolem ab Anna genitam, & eidem Ioachim per sacras preces diuinitus promissam atque concessam fuisse. Acalio rursus in loco: Anna gratia interpretatur, propterea quod Ioachim & Anna gratiam acceperunt, vt accedentibus precibus talem fructum germinarent, sanctam Virginem adepti. Ioachim siquidem precabatur in monte, & Anna in horto suo. Anna verò grauida effecta coelum & thronum Cherubicum peperit, sanctam puellam MARIAM. Fusius autem hoc ipsum explicat Constantinopolitanus Patriarcha Germanus, Ioachim nempe quum solus in monte ageret, ac pias preces Quadragenario ieiunio adiungeret: Annam verò quum sub dio in horto suo versaretur, openique diuinam ardentibus votis & lachrymis imploraret, tandem diu exoptatam prolem diuinitus impetrasset. Confirmat eandem veritatem Gregorius Nyssenus apud Græcos quidem probatissimus Theologus, qui de Virginis matre Anna disertè meminit, licet MARIÆ patrem nominatim non exprimat, satis tamen eum depingens ac prædicans, cum virum eum vocat insignem in accurata vitæ, quæ ex lege est, institutione, & inter optimos homines apprimè notum, quem sine liberis consensuisset dicit, quòd vxorem ad procreandas proles non satis aptam obtinisset. Iam verò his tribus, Epiphanio, Gregorio & Germano Nicephorus planè suffragatur, nec solum Ioachim & Annam MARIÆ virginis parentes recenset, sed eos quoque velut non vulgares homines, accuratiore iuxta præscriptum legis vita præstantes & claros commendat, qui præterea primis quibusque & splendidissimis nobilissimisque genere Israëlitis connumerarentur, vitam verò ad senectutem sine prole edita producerint. Tum de Anna Virginis matre peculiariter narrat, alio illam ad liberorum procreationem infœcundam fuisse, cui ob sterilitatis causam negati fuerint honores, qui secundum legem matronis & matribus aliis ob procreatos liberos tribuebantur: quare illam de probro sterilitatis dolentem ad precandi studium sedulo accessisse, & à summo Deo, vt ei Mater esse liceret, tandem impetrasse. Omiserunt ferè Damascenum Theologum Nicephorum vtique tum vetustiore, tum probatiorem, qui & dictos Virginis parentes, vt par beatum castissimorum turturum, quibus omnis creatura

Li. 22. contra Faust. Manich. c. 9.

Contra C. Lyridianum hares. 70.

In sermone super cetera se à Ioune Pico Canonico Parisiensi de Maria laudibus. In sermone habito de Maria in templo oblatione. Nam de humana Christi generatione.

Lib. 1. Eccl. hist. cap. 7.

Orat. 5. de Mariae nativitate.

creatura ob procreatam talem filiam obstricta sit, eximie laudat, Ioachim virum diuinum, Annam venerandam, Virginem verò foetum sterilitatis & factæ precationis fructum appellans. Atque vt certam diuini consilij rationem agnoscamus, cum audimus, Virginem matrè ex matre sterili non sine miraculo nasci: Conueniebat inquit, vt ita, per quem omnia, & in quo omnia, vt potè naturæ dominus, in auia sua nouum miraculum designaret, & eam quæ sterilitate laborabat matrem redderet, atque ita deinde in matre leges naturæ immutaret, ac Virginem matrem efficeret, & virginitatis signacula obsignaret.]

Quid autem obstat, quòd minùs & illa superioribus adiungamus, quæ libris Hieronymianis inserta leguntur, & horum quoque parentum historiam efficiunt luculentior? Sic autè habent: Pater MARIÆ Ioachim, mater verò Anna dicebatur. Domus paterna ex Galilea & ciuitate Nazareth: materni autem genus ex Bethleem erat. Vita eorum simplex & recta apud Dominum: apud homines irreprehensibilis & pia. Nam omnem substantiam suam trifariam diuiserunt: vnà partem templo & templi seruitoribus impendebant: alià peregrinis & pauperibus erogabant: tertiam suæ familiæ vsibus & sibi reseruabant. Ita isti Deo chari & hominibus, pij per annos circiter viginti castum domi coniugium sine liberorum procreatione exercebant. Vouerunt tamen, si fortè Deus donaret illis sobolem, eam se Domini seruitio mancipaturos, cuius rei gratia & templum Domini singulis per annum diebus frequentare solebant. Omitto cætera, quæ tametsi ab Hieronymo scripta non essent, vt plerique suspicantur, tamen probatiorum aliorum scriptis, quæ diximus, haud malè congruunt, & probabilè certè narrationem faciunt, sed & antiquæ fidei scriptorem redolent, cum ob alia, tum in eo sanè laudandum, quod adulterinam Seleuci Manichæi de ortu MARIÆ historiam, quæ olim etià piis imponebat, hoc suo labore castiget ac dissipet, sicut ipse in operis sui præfatione testatur. Quid ergo mirum, quod & Theologis & Historiographis prodierint multi, quemadmodum Germanus, Damascenus, Nicephorus, Metaphrastes, Cedrenus, qui post veteres illos Patres præsentis historiam sunt veritatè amplexati, & præcipuè suos legitimos MARIÆ parentes asseruerunt? Ac inter alios Georgius Cedrenus refert, Ioachim octogenarium, Annam verò annos natam vnde octoginta è vniis excessisse. Vtrinam verò extaret nobis historia, de qua his verbis meminit Epiphanius: Historia inquit, MARIÆ & traditiones habent, quod dictum est patri ipsius Ioachim in deserto, vxor tua concepit. Vbi addit etiam Ioachim ab Angelo instructum in suam rediisse domum, vt à Deo acciperet quod per preces patris ac matris petiti erat, nimirum vt ambo, sublato probro infœcunditatis, felici prole gauderent. Tum Andreas Cretensis, qui Archiepiscopus fuit Hierosolymitanus, sic MARIAM à generis claritate commendat, vt eius parentibus insignem tribuat nobilitatè, qui hinc sacerdotalem, illinc regiam dignitatem nacti fuerint, liberorum interim egeni ac steriles, sed quorum pia vota & frequentes preces respexerit Deus, soluto illis vinculo sterilitatis, & cõplens promissionem suam, nimirum vt amota sterilitate, mater foecunda generosam hanc filiam ederet, pulchrumque munus auctori Deo dedicaret. Nec à ratione alienum est, quod inter diuinas Brigittæ factas reuelationes legimus, hos duos coniuges Ioachim & Annam charitate diuina in primis flagrasse, summumque coniugium ita sanctificasse, vt par coniugium per se castius Deoque charius nusquam eo tempore inueniretur. Ego vero præclarum & copiosum quoddam gazophylacium Annæ Vterum dixerim, in quo thesaurum preciosissimum sibi primum recondidit Deus, & vas ornatissimum effinxit, quale nulla mulier suo vnquam gremio complexa est, suisque manibus contrectauit. An non igitur iure cum Damasceno dicamus? Quam beata domus Dauid, ex qua prodisti Anna, & beatus venter, in quo Deus sanctificationis arcam, hoc est, eam, à qua ipse sine semine in lucem editus est, condidit? Verè beata es ac ter beata, quæ beatitudine donatam à Deo infantem, hoc est, MARIAM nomine quoque ipso magnoperè venerandam peperisti, ex qua CHRISTVS vitæ flos extitit.]

In Compendio hist. contra C. Lyridianum.

In sermone de dormitione Deiparae.

Ser. Angel. c. 7. Et lib. 1. reuel. ca. 9.

Orat. 2. de Mariae nativitate.

In c. Luc.

Decibat matrem virginem nasci ex matre sterili.

Narratio de Mariae parentibus ex libro Hieronymianis.

Egenis scripturis mulier pro prios Mariae parentes est ante nominatim.

Mariae parentes non tam obsecrosos, & egenos fuisse, & Sideri volunt narrantes.

Ex quibus demùm facile colligas, Bullingerum à veterum discrepare sententiis, quum MARIAM modicis & tenuibus ortam esse parentibus refert. Æquè prudenter alij docent, eosdem parentes obscuro loco natos, ac omnibus ferè Fortunæ bonis destitutos vixisse, vt iis carerent præsiidiis, quæ ad liberalem & honestam filiae institutionem educationemque spectabant: vnde vilem magis & abiectam Virginis nostræ conditionem

ditionem (de qua supra meminimus) ob vulgi oculos ponunt. Ac ego quidem huius fabulæ primum authorem Lutherum esse puto, cuius verba subiicere visum est, vt in fani fabulatoris improbitas rectius ab omnibus iudicetur. *Maria pauperula, nullius existimationis puellula erat, annos circiter tredecim, quatuordecim aut quindecim nata. Nam credi potest obscuram adeo fuisse apud Nazareth, vt ipsa de se in Ode, quam vulgus Magnificat vocat, testatur. Humilitatem ancillæ suæ respexit. Parentes eius obscurorum natalium & vilis conditionis erant, privati scilicet & plebei, atq; adeo quis scit, an parentes eius, in superstitibus fuerint. Credi quidem potest eam fuisse pupillam, nec verum est id quod affirmant quidam, Ioachim & Annam parentes eius opibus abundasse, atq; in tres partes dispersisse bona sua, vnam dedicasse templo, alteram egenis, tertiam Mariæ reliquisse. Nterum commentum est. Hæc superciliosus, & mirè semper petulans Lutherus, vt habeat nempe quod mordeat, tum Virgini, tum eius Parentibus, tum Orthodoxis opponit. Verum si rectè tecum reputes omnia, nihil in his verbis comperies præterquam inanes coniecturas, neq; Scripturæ, neq; rationis pondere, nec veterum autoritate suffultas, sed ex contradicendi duntaxat libidine profectas, Ecclesiæq; odio confirmatas. Perinde ac si Lutherus dicat: Fortè apud Nazareth MARIA vixit obscura: fortè vilis conditionis & pauperes parentes habuit. Fortè pupilla & suis orbatâ parentibus, Christi mater esse cœpit. Fortè commentitium est Ioachim & Annam eius parentes Bona sua, vt referunt, in tres partes distribuisse. Quid verò firmi ex hoc partim diuinationis, partim tergiuerfationis genere colligas, nisi quod Lutherus Ecclesiæ summus hostis, quoniam ex propriis loquitur, sicut cæteri, & plusquam cæteri rerum nouandarum studiosi, quum sæpè aliàs, tum hoc etiam loco & potuit, & voluit falli ac fallere? Scilicet nouus hic Legislator nobis necessitatem imponet, vt quod ipse tot falsarum opinionum architectus, velut de cathedra pronunciat, totus orbis pro Euangelio amplectatur: quod verò alij probatoris fidei & doctrinæ scriptores à suis maioribus ac veteribus partim scripto, partim viuâ voce traditum acceperunt, suisque monumentis consignârunt, id nullo in precio à posteris habeatur. Sed vnum tamen MARIÆ dictum: Humilitatem ancillæ suæ respexit, in medium profert, vt eiusmodi miracas coniecturas aliqua ex parte defendat, suisque comprobet. Onugatorem, qui ex hisce paucis verbis tantæ virgini eiusque parentibus obscuritatem natalium, vitæ calamitatem, rerum penuriam aliaque id genus plura ad miseros pertinentia, tam impudenter quam infulse attribuenda esse concludit. Cur non eadem calumniandi licentia fractus pergat ratiocinari, egenam & ignobilem fuisse Rachel, quando quidem de se ipsa testatur: Vidit Dominus humilitatem meam? Non vilis profectò conditionis, sed spectabilis & honesta matrona erat Anna, quæ magnum illum genuit Samuelem, & quæ vota sua Deo nuncupans dixit, Si respiciens videris afflictionem famulæ tuæ, quod sanè tantundem est, ac si pronuciasset: Si humilitatem ancillæ tuæ respexeris. Quod si cœcæm ducem Lutherum sequimur, etiam inclytum regem Dauidem tantum non sordidis homuncionibus adnumerabimus, quando quidem se ipsum ille deiciens aperte loquitur: ^a Vide humilitatem meam & laborem meum: ^b Respexisti humilitatem meam. Ego verò egenus sum & pauper: quod multò est sanè amplius, quam in regio illo splendore humilem sed duntaxat appellare. An fortasse ita delirabimus, vt ad solos egenos & mendicos contrahamus, id, quod apud Esaiam Deus ipse testatur: Ad quem respiciam nisi ad pauperulum? Verum Scriptura sicut paupertatem spiritus, sic & cordis humilitatem, quæ propriam contemnit excellentiam, passim nobis commendat, ac de illa ipsa Virgine loquitur Origenes, Augustinus, Beda, Bernardus aliaque plures affirmant, vt suo quidem loco planum faciemus. Atque vt alium etiam sensum in his MARIÆ verbis admittamus, infirma est ramentum & futilis Lutheri ratiocinatio, qui tantam vim in sola humilitatis voce collocat, & inde cum suis sæpè confirmat, MARIAM non claris natalibus conspicuam, sed humili & obscuro loco natam puellulam, quam nemo magnoperè curaret, & quæ nulli nota, infimæque sortis & prorsus abiecta foret, extitisse, cuius insuper parentes priuari duntaxat ac plebei inter obscuros & pauperes miserè vererentur. Non attingimus cætera, velut minoris momenti sint, quæ Lutherus obiter intermiscet, quoto ætatis anno MARIA Christum conceperit, suosque parentes*

Lutheri Censura de Maria parentibus.

Confutatio Serbarum Lutheri, ad Parentum Mariæ dignitatem vindicandam.

Quomodo Lutherus nomine humilitatis abuteretur, si Mariæ eam ius parentibus omnino miseram & abiectam faciat.

De qua humilitate propriè scriptura loquitur.

In Popilla circa expl. cat. Enge. ly in f. 10. annuon. Maria.

Luc. 1.

Gen. 25. 1. Reg. 1.

a psal. 138. b psal. 138. c psal. 138.

Esai. 66.

Luc. 1.

rentes amiserit, vt orphana & pupilla videretur. Vetustus admodum, & ab Ignatio commendatus apud Antiochenes Episcopus fuit Euodius, qui apud Nicephorum clarè testatur, sicut & alij comprobant, MARIAM annum ætatis suæ decimum quintum egisse, quum mundi lucem generaret.

Nos verò etsi non negamus, MARIÆ vitam cum paupertate aliquando fuisse coniunctam, quemadmodum Christi primum nascentis conditio, & Iosephi fabrilis opera contestantur, tamen eiuscemodi rerum penuriam ac egestatem voluntariam magis quam coactam fuisse arbitramur, simulq; diuino consilio & moribus noui Messia congruentibus hoc dicimus adscribendum, quod mater & filius vitam minimè lautam & opulentam, sed plebæam potius traduxerunt. Eleganter dixit Rupertus: Si parentes Christus diuites elegisset, quis hodie pauperibus in Ecclesia Christi locus esset? Nunc autem & potentes Deus non abiicit, quum & ipse sit potens, & sapius in hoc mundo pauperes eligit, cognoscendo illos in benedictionibus suis, id est, præclara illis dona tribuendo spiritus sui, qualia nimirum diuitibus habentibus consolationem suam rariùs concedit. J Cæterum de MARIÆ forrunis & opibus non temerè tacent Euangelistæ, ob Christum verò ipsum maximè, qui diuitibus minimè blandus esse volebat, sed sanctæ paupertatis Doctorem; imò abolutum exemplar præstare debebat, vnde non habuit vbi caput suum reclinarer, propter nos, quum diues esset, factus egenus, & pauperes quoque discipulos colligens, quibus ob paupertatis amorem & cultum ingentia præmia pollicetur. Igitur quando nascebatur, matrem non locupletem, sed vt Chryostomus docet, pauperissimam, & fabro desponsatam elegit, quæ illum in tugurio pareret, ac natum in præsepio collocaret. An verò propterea consequi necesse est, parentes Virginis, sicut isti videri volunt, in genere obscuro & vita misera abiecta que conditione, inde ab initio semper fuisse versatos? Quid? quod Eusebius siue ille sit Emiffenus, siue alius, non disputo) manifestè tradit, hos nobilissimos parentes MARIAM filiam hæredem instituisse, quæ quum nullos fratres haberet, in bonis parentum vnicè successerit, suamque possederit hæreditatem, præsertim quum lege cautum esset, vt parentum possessiones ad alienos non transferrentur, sed in eadem familia hæredibus proximis obuenerent. Quomodo ergo, inquit, sine hæreditate esse poterat, quæ ex nobilissimis parentibus orta fuerat? J Meminit præterea Nicephorus, Iosepho & MARIÆ in Nazareth non domicilium modò, sed & substantiam & possessionem propriam fuisse, & quoniam vtroque loco apud Bethleemitas & Nazarenos prouentum aliquem habuerint, vtrobique eos habitasse. Neque tacet Epiphanius, quum aduersus Nazarenos disputat, Ioseph MARIÆ sponso suam fuisse domum in Nazareth ciuitate, in qua à Bethleem digressus habitauit: in ea domo à Ioseph Christum puerum educatum esse: id quod Euangelicæ historiæ non malè responderet.

Epist. ad Antiochenos. b. l. 2. Eccl. h. 1. ca. 9.

Luc. 1. Marc. 6.

Lib. 11. de Victoria Verbi cap. 21.

Job. 37. 1. Cor. 13. Luc. 6.

Matth. 2. Cor. 8. Matth. 4. 19.

Hom. 67. in Matth.

Homil. in Euangel. de nativ. Maria.

Lib. 1. c. 19.

Epiphanius heret. 29.

Matth. 2.

Quando Maria conceperit Christum.

Maria pauperes quatenus admittenda.

Christi parentes esse pauperes conueniebat.

Christi parentes non semper & æque pauperes fuisse.

Parentes Mariæ in bonis hæredes suam retulerunt.

Quomodo Centuriatores aduersus Mariæ parentes excipiant & cautiorem.

Iacobi Proterogelum non esse recipiendum.

turi

Maria parentes
quiam a Rabbi-
nis commendat.

ruri Mefsia matrem ex tribu Iuda & stirpe Dauidica orituram, huius patrem Ichoiakim, nomen autem proprium MARIAM fore? His enim de rebus meminit Rabbini Haccados, vir tantæ apud Iudæos existimationis, ut illum magistrum nostrum sanctum appellent, cuius testimonium crebrò repetit Galatinus, qui nec sine Prophetico spiritu de rebus futuris tam difertè potuit vaticinari. Extant quoque nonnulla, quæ Rabbini Haccanas Nehumia filius edidit, & inter cætera de MARIAM testatur, puellam illam in Bethleem Iudæ, filiam Ichoiakim, & de genere Sorobabel natam fuisse, ut cætera, quæ apud Galatinum leguntur, omittam. Quòd si Christianum potiùs, quàm Hebræum

De genealogia
Anna simul &
Maria testimo-
nium Hippolyti
Martyris.
Matri Domini
Anna duas fu-
isse sorores.

Doctorem requiras, en tibi Hippolytum Portuensem Episcopum, ac eundem insignem Christi Martyrem, qui de Anna Virginis nostræ matre, ac eius genealogia in hunc modum scripsit: Tres fuere sorores Bethleemiticæ, filia Matthan Sacerdotis, & Mariæ coniugis eius, sub Cleopatræ & Casoparis Persæ regno, ante Herodis Antipatri filij regnum. Primæ Mariæ, secundæ Sobæ, tertiæ Annæ nomen erat. Nupsit prima in Bethleem Maria, & peperit Salomen obstetricem. Nupsit quoque secunda itidem in Bethleem Sobæ, & genuit Elizabetham. Nupsit postremò & tertia Anna in terra Galijæ, & protulit MARIAM Dei genitricem, ex qua nobis exortus est Christus, ipsa veritas. Quæ Hippolyti verba prudenter Nicephorus repetiuit, ut diuini viri, sicut appellat, testimonio contra istos maledicos sese tueretur, simulque monstraret, matrem Domini, licet ratione Patris ex tribu Iuda descenderet, tamen si matrem eius consideremus, cum Sacerdotali etiam genere, sicut supra diximus, affinitatem contraxisse. Cum hoc Hippolyto Germanus Patriarcha consentit, sic nobis Annam depingens, ut ramus quidem fuerit ex genere Sacerdotali, tribu Aaronica, radice Prophetica, simul & regia prodiens, & cognata demum Elizabethæ, quæ Ioannem Domini præcursores procreauit.

Anna Deipara
mater, ex tribu
Leuitica simul
& regia prodit.

LONGVM esset adijcere, quæ in huius Annæ laudem^a Ioannes Trithemius Abbas Sponhaimensis, quæque Scholæ Haidelbergensis quondam lumen^b Rudolphus Agricola Frisus, ambo non minus Catholici, quàm Germani, paulò ante nostram ætatem piè simul & doctè scripserunt. Ille matrem hanc nobilem & nobilioris filia parentem inclytam vocat, diuinitus quidem electam & sanctam Saluatoris nostri auiam, quæ Christum Dei filium in terris nepotem haberet, cuius & dignitas & sanctitas variis miraculis à Deo Ecclesiæ commendetur. Rudolphus verò Annam Virginis nostræ matrem carmine celebrat, sequè in illa colenda & inuocanda sedulum fuisse declarat, præsertim quòd præsentem inuocationis eius virtutem, quam & Erasmus comprobatur, se frequenter expertum esse dicat. Ego pauca duntaxat, quæ ad communem & matris & filia commendationem spectant, ex carmine Rudolphi repetere non grababor:

In laudem An-
na Trithemius
& Rudolphum
Agricolam
scripsisse.

Salve sancta parens, & tu Nata inclyta salve,
Quas caro, quas pietas, has quoque iungit honor.
Natam mater amas, & natam mater amaris,
Latus caput vna duas ut tenet vultus amor.
Bis tamen Anna potens hoc partu bisq; beata,
Et prolis titulis nobilis atque tuus.
Conspicuos præstant alios benefacta parentum,
Tu contra natæ nobilitate nites.
Magna quidem meritisq; tuis pietate fideq;
Quis neget? at nata hæc splendidiora facit.

Tum alius non indoctus, ut breuiter, sic eleganter huic Annæ canit:

Salve parens sanctissima,
Sacro beata coniuge,
Sacratiore filia,
Nepote sacratissima.

Annam Maria
parentem non
tertio nupsisse,
Sicut a fuisse.

Est autem consentaneum, quod cruditi quidem affirmant & probant, hanc Annam vniueram, & non tertio nuptam fuisse, quæ liberos è singulis viris procreauit. Etenim hoc multiplex Annæ coniugium vulgi opinione magis, quàm veterum auctoritate

Carmen Rudol-
phi Agricole in
honorem D.
Annæ.

Cont. Golly-
vidianus
hæres. 79.

In compon-
dia histor.

Luce.

Lib. de Gi-
dud c. 7.

In cap. 19.
Ioan.

Ioan. 19.

a Genes. 13.
b Gen. 29.

c Genes. 12.
d L. aduer-
sus Helu-
dum.

e Lib. 3. Ec-
clesiast. hist.
cap. 11.

inc. 6. Mar.

Genes. 13.

ritate nititur, ac recentiores duntaxat habet suffragatores, qui Deiparæ matrem nescio quàm prudenter ac solidè, tam malè castam proponunt. Epiphanius quidem cum aliis tradit, quemadmodum supra meminimus, parentes hanc illustrem filiam procreasse, quum grandæui & proeclatæ essent ætatis, ut MARIÆ ortus maiore Deo miraculo commendaretur. Post quem ortum pater Ioachim duodecim ferè annis, ut etiam Cedrenus ostendit, cum Anna coniuge superuixit. Quocirca probabile non est, Annam ferè decrepitam, & viro suo demum orbatam, ad secundas & tertias nuptias porrò transisse, præsertim quum nullo præcepto legis ad repetendum connubium vrgeretur, ac proculdubio sciret iteratas sæpè nuptias accusari magis, quàm probari. Quod igitur de Anna illa Euangelica, quæ vnico viro contenta fuit, legimus, de hac MARIÆ parente non temerè dici posse videtur, eam nimirum vniueram viduam, ac idcirco beatiorum fuisse, quæ secundas nuptias idè libentiùs recusaret, quia in Spiritu nouerit, Christo ex Virgine proximè venturo meliùs continendi studio, quàm pariendi officio, & castificandis vidualibus moribus, quàm coniugalibus foerandis visceribus seruendum, ut verbis Ambrosianis vtamur. Igitur quod ad maiorem & matris & filia laudem pertinet hinc retinendum putamus, ut Deipara tum primogenita, tum vnica huius matris Annæ filia constituat. Testatur enim & Theophylactus, quod Ioachim aliam matris Annæ nisi MARIAM non habuerit, & Euthymius affirmat, eandem vnigenitam extitisse. Tum his duobus antiquior Gregorius ille Nyssenus ita de Virginis parentibus loquitur, ut qui sine alia prole peruenerint ad senectutem, sicut & antè probauimus. Atque hanc de Annæ vnica filia sententiam tanquam probabiliorem amplecti fas est, quando illam & recentiores Theologi re diligentius excussa comprobant, præsertim Iudocus Clichtoueus, Iacobus Faber, Melchior Canus, ut nihil interim de Cornelio Agrippa dicamus. Neque his aduersatur Euangelista Ioannes, vbi MARIAM Cleophe, matris Domini sororem vocat, quum in sacris literis nomen fratris & sororis, ad cognatos & propinquos referri sit perquam vsitatum. Sic enim^a Loth Abraham, &^b Iacob Laban est appellatus frater, tum^c Abraham Saram vxorem sororis nomine nuncupauit, quemadmodum &^d Hieronymus annotauit. Eusebius verò Cæsariensis ex Eggesippo confirmat, quòd Cleophas, à quo maritò MARIA Cleophe dicta est, germanus fuerit frater Ioseph viri Deiparæ, eosque habuerit liberos, qui fratres Domini, id est, secundum carnem consobrini, in Euangelio sæpè proponuntur. In quem sensum Beda dixit: Fratres & sorores Domini, Iudæi secum esse testabantur, qui tamen non liberi Ioseph aut MARIÆ iuxta Hæreticos putandi sunt: sed potiùs iuxta morem sacra Scripturæ cognati ipsorum sunt intelligendi: quomodo Abraham & Loth fratres appellantur, quum esset Loth filius fratris Abraham. Habemus ergo nunc, ut arbitror, Virginis nostræ nomen, idque dulcissimum; & genus, quo nullum aliud in terris illustrius; & parentes apprimè laudatos atque per celebres. Quid superest, nisi ut MARIAM sicut cæteros omnes ex primo parente procreatos, conceptam demum & natam fuisse fatemur, quum ita Deo visum esset, ut noua hæc & diu exoptata lux in densis huius mundi tenebris exortiretur? Cæterum an eadem, quæ tot prærogatiuis abundauit, sine peccato & concepta & nata sit, quæstionem non exiguam, multumque agitatum continet, quæ nobis deinceps propitio Christo excuritur.

Mariam Ange-
nitam fuisse fi-
liam Ioachim
& Annæ.

Fratres & sorores
dicuntur in
Scriptura sæpè
cognati & affi-
nes.

Epilogus qua-
rior cap. super-
riorum.
Transito ad se-
quentem mate-
riam de Maria
Conceptione.

CAPUT QUINTVM.

De triplici genere quæstionum, deq; discrimine peccatorum, ad
Quæstionem difficilem, de immaculata Conceptione
MARIÆ, rectius intelligendam.

AGGRESSVRI GRAVEM ET ARDVAM TRACTATIONEM, QUÆ MATREM Domini ab omni peccato liberam & immunem faciat, nonnulla hoc loco præfanda putamus, ut studiosus Lector inoffenso velut pede, ad cætera commodiùs progrediat. Triplex quæstionum est genus, quod in Ecclesia pro-

D poni

De primo gene-
re quæstionum
Theologicarum.

poni, rectèq; tractari solet. Primum sacris & canonicis Scripturis liquidò expeditur. Vt quum interrogatur, si neq; ut omnium rerum author & procurator, sic etiam hominum Rector & Iudex Deus, idemq; potens, sapiens, iustus, irreprensibilis? An Iudæi & Gen- res egeant Christo Mediatore? Num ad bene beatèque viuendum opus habeat homo Pœnitentia, Fide, Baptismo, Charitate, Obedientia & aliis in Dei verbo expressè præceptis? Etenim de his dubitare vel contendere, quæ clarissimis Scripturæ testimoniis explicata leguntur, non ridiculum modò, sed impium etiam meritò videatur. Alterum quæstio- num genus ut ritè absoluat, Ecclesiæ constat & nititur auctoritate, quæ certissima est Scripturarum interpres, diuinitus in hoc constituta, vt sicuti de Scripturarum Canoni- cis libris approbandis, ita etiam de controuersis & quæstionibus in religione terminan- dis iudicet, ac modum demùm & finem his, qui de sacris contendunt, imponat. Ad hanc classem pertinet, quum quæritur: Vtrum Christus duas naturas & duas voluntates ha- buerit in vna persona, idemq; Deus & homo vna diuinitate adoratione adorandus? An Spiritus sanctus à Patre Filioq; procedat necessariò, vtriq; per omnia æqualis, & pari ho- nore colendus? An paruulos baptizandi potestas non solum Catholicis, sed etiam Hæ- reticis constet? Hic enim quam lucem è Scripturis euidentem capere non possumus, Ecclesiæ nobis definitio subministrat, vtique loquente nobis per illam veritatis colum- nam Spiritu sancto, qui secundum Christi promissionem docet non vno eodemque se- culo, sed ad mundi finem vsq; omnem veritatem. Tertium & postremum quæstionum genus quodam modò arbitrarium dici potest, quoniam vbi neq; Scriptura, neq; Ecclesia certi quicquam constituit, liberum nobis relinquitur (salua interim & fide & charitate) hoc illò modo sentire: Et vtramlibet partem defendamus, ab hæreseos nota sumus immunes. Tale est, quum in disputationem venit: Num & quando in gratia creati coe- lestes spiritus? An qui mortui post Christum rediuuuium è monumentis surrexissent legun- tur, sint immortalitate donati, vt cum assumptis corporibus Christum in celos ascen- dentem prosequerentur? Verè an simulatè facta sit reprehensio, qua Paulus apud Iu- dæos & Gentes primum credentes erga Petrum est vsus? An idem Paulus & Moyse, quum in corpore versarentur, diuinam viderint essentiam? Hic enim & in aliis pluribus variant Theologi sententias, & citra reprehensionem licet in vtramq; partem discedere atque concludere, quam diu sumus Ecclesiæ iudicium non interponit.

De secundo ge-
nere quæstionum.

De tertio gene-
re.

Priora quæstio-
num genera con-
tra Mariam quoque
locum habere.

Non aequè nunc
licet, sicut olim
de quibusdam du-
bitare, aut in du-
tramque partem
statuere.

IAM verò ad nostrum institutum redeamus, non dissimilia quæstionum genera sese statim offerunt, si de MARIA propriè seduloque tractandum & disputandum est. Primitum generis: An illa Filium Dei cõceperit salua virginitate? An verè Christi mater habenda, ex qua suam ille carnem assumerit? Num seminis aliis præferenda, & orbe toto celebranda sit? Nisi enim quis planè vel stupidus est, vel malignus, qui Scriptura Di- uinæ fontes rabiosè conspueat, ex iisdem facile hauriet, quid propositis quæstionibus oporteat respondere. Ad secundum porrò genus hæc quæstiones referuntur: An MARIA sit perpetuò Virgo, quæ in partu, & post partum, sicut antè partum, semper manserit in uiolata? Num eadem θεοτόκος siue Deipara prædicanda? Nunquid sine peccato nata sit, & vitam semper ab omni labe etiam minima solutam & perfectam exegerit? Hic Eccle- siæ auctoritas nobis patrocinetur: è Scriptura verò peti non potest: quantum ad præ- fractum aduersarium conuincendum satis est: Sed & tertij generis quæstiones emergunt eiusmodi: Vtrum Virgo in vtero matris ita sit concepta, vt eam ab omni labe peccati originalis excusare possimus, & singulari Dei priuilegio ab omni peccato semper præser- uatam credere debeamus? Item, an inter MARIAM & Ioseph sit Matrimonium constitu- endum? Rursus, quam diu illa inter mortales vixerit, & fuerit post mortem vnâ cum corpore in celos assumpta? Multi enim & præclari Theologi aliter atque aliter his de re- bus sentire videntur, nihil certi Ecclesiæ præscribente. Tamen si quæ sunt huius arbitrii generis quæstiones, nõ omnes eodem loco censeri debent, sed quòd plures & posteriores Theologi re tota pressius excussa pbauerint, id magis eligendū erit atq; complectendū. Etenim sicut veræ fidei specimen præbet, qui quis in diuina Scriptura, & sanctæ Ecclesiæ auctoritate, vbi & quãdo de illa constat, firmiter acquiescit: ita se Christianæ charitatis studiosum & candidum magis, quàm contentiosum ostendit, qui à communi & vtrunq; recepta

recepta Doctorum sententia non discedit, sed pro eorum, inter quos viuatur societate feruat id, quod neque contra fidem, neque contra bonos mores traditur ac docetur, si- cur faciendum etiam admonet Augustinus.

Epist. 118.
ca. 1. ad lo-
uianianum.

Ioan. 3.
1. Theoss.

Luc. 11.

Li. de Sclã-
dis Virgini-
bus.

Ioan. 16.

Matth. 11.

Galat. 3.

Li. de parad-
iso.

a. Lib. de bo-
no coniug.
cap. 6.

b. Rom. 6.

c. Iacob. 1.

d. Galat. 3.

e. 1. Cor. 3.

f. in Enchr-
rid. cap. 68.

Et li. de fide
& oper. c. 15.

g. 16.

h. 17.

Eccles. 40.

QVARE non possumus plerisque nouatoribus assentiri, qui contentions atque distractionis potius, quàm Christianæ pacis & vnitatis amantes, omne quæstionum ge- nus ad solas Scripturas reuocant, & præter illas nihil ferè admittunt, siue de MARIA, si- ue de personis & rebus aliis Euangelicis, adeoque diuinis, in medium adferatur. Quid autem hoc est aliud, quæso, quàm cum Deo ipso pugnare, & præpotentis Spiritus gra- tiam, qui vbi & quando vult, spirat ac docet, vel extinguere vel impedire? Quid est, in- quam, nisi vias illas ad veritatem inuestigandam atque confirmandam, non sine diuino Numine nobis monstratas atq; patefactas perturbare, ac pios à laudabili sapientiæ stu- dio, vt minùs petant, quærant, pulsent atque proficiant, auocare? At qui propterea mi- sit Paracletum Dominus (Tertulliani verbis vtor) vt quoniam humana mediocritas omnia simul capere non poterat, paulatim dirigeretur, & ordinaretur, & ad perfectum perduceretur disciplina ab illo Vicario Domini Spiritu sancto.] Er paulò post: Quæ est Paracleti administratio, inquit, nisi hæc, quòd disciplina dirigitur, quòd Scripturæ reue- lantur, quòd intellectus reformatur, quòd ad meliora proficitur?] Facebant igitur na- suti ac morosi censores, qui statim naueant & offenduntur, quum ea de MARIA legunt, vel audiunt, quæ in verbo Dei non sunt explicata, sed ex veterum vel recentiorū Theo- logorum scriptis perita, eaque talis personæ dignitati, sed & rationi in mente piorum lucenti consentanea, vt de Matre Domini rectè, piè ac probabiliter affirmetur. Cæ- terum non inuiti fatemur, vim in illis quæstionibus esse maiorem, lucemque apparere certiorum, quæ ipsis Scripturæ testimoniis possunt dissolui, vel de quibus iudex veri- tatis Ecclesia pronunciauit, aut suum sensum nobis vtrunque patefecit, vt dubitandi locus non nisi contentiosis & peruicacibus relictus videatur. Hæc de triplici genere quæstionum Theologicarum, quantum ad hunc quidem locum satis esse videbatur: nunc eadem breuitate de peccatis ad præparandum, vt dixi Lectoris animum, nonnul- la subiiciemus.

Theologicæ
quæstiones è sa-
lis Scripturis in-
dicari & abso-
lui omnino non
oportere.

Spiritus sanctus
paulatim docet
& illuminat
Ecclesiam.

Non omnia, qua
de Maria credū-
tur, è Scripturis
probari.

Peccatum quid
sit & quæplex.

Peccatū adua-
le partim mor-
tale, partim
veniale.

Piorum om-
nium fons ori-
ginale peccatū.

Peccatum ori-
ginale quàm
permissum.

PECCATUM cum Ambrosio definimus, vt sit præuaricatio legis diuinæ, & coele- stium inobedientia præceptorum; quum ea peccat natura sit, vt peccantem à summo Deo auocet, eiusq; legi repugnantè, vel ab ea certè declinantè faciat. Duplex autem pec- catum cum Theologis statuimus, vt aliud sit originis, aliud actionis. Illud velut hære- ditaria quædam lucis, inde à primo parente mortaliū in omnes transfunditur, qui ex viri & foemine coniunctione concipiuntur siue procreantur, neq; sine Christiano Baptismo nunc tollitur. Iam verò Actuale peccatum partim mortale, partim veniale est, suo au- tem ambitu omnia comprehendit, quæ humano corde, ore & opere, siue ex ignorantia, siue infirmitate quadam, siue malitia hominis committuntur. Porrò quod vulgus mor- tale peccatum & Augustinus lethalem culpam appellat, in Scriptura peccatum dicitur regnans & consummatum, quod mortem generet, & carnis opus, quod à Dei regno tum fideles, tum infideles excludat, quodq; supplicio æterno dignos faciat. Venialis au- tem culpa per signa, scenum & stipulam, quæ sunt ignis non adeò diurni, necdum æter- ni pabulum, ex Augustini multorumque veterum sententia designatur, quia per sordes & maculas velut vesti candidæ inpersas, & tamen eluendas, vel igne purgatorio exu- rendas, contrahitur, quemadmodum grauiissimi Patres è sacris literis probant.

FONS autem caput vitiorum omnium, quæ in homines cadunt, originis pec- catum est: idque hominem nobilissimè à Deo creatum, & in summa dignitate pulcher- rimaque iustitiæ possessione collocatum, diuina gratia spoliatur, ac in eam calamitatem detrudit, vt statim ille ab ipso conceptu fiat immundus, & natura sit iræ filius, peccati seruus, morti obnoxius; sed & huius mundi principi Satanæ subditus, ac demùm siue corpus eius, siue animum spectes, à primæuo illo statu, qui Adæ adhuc innocenti con- rigit, in alium longè deteriorem commutatus. Hoc nimirum est graue iugum, quod idem humani generis princeps Adam, quum Dei pactum inobedientia sua rescinderet, suis liberis & posteris omnibus imposuit: hæc dura seruitus, ex qua nullus in liber-

ratem seipsum afferere possit: hæc terra & pestilens macula, quæ cuiusque ex patre & matre procreata proles animam obscurat, deturpat, corrumpit, adeoque mortem adfert: hæc sæva plaga, quam omnes quidem sentire possumus, satis autem deplorare nequimus. Hinc ille tyrannus carnis, lex membrorum, fomes peccati, languor naturæ, pabulum mortis, sine quo nemo nascitur, sine quo nullus moritur: qui si quando transit reatu, semper tamen remanet actu, ut ab Innocentio scriptum est. Ac veteres quidem Philosophi in alijs acuti, hic stupidi, de hoc summo vitio nihil intellexerunt, atque idcirco naturam veluti Nouercam temerè accusarunt.

Omnes peccato, tum originale, tum actuali obnoxii.

NEQUE solum originale, sed etiam actuale, siue (ut Cyprianus vocat) personale, Augustinus actiuum, sæpè & proprium peccatum nominat, in omnibus Adæ filiis reperitur, ut etiam Sancti à primo illo & natiuo peccato mundati, Deoq; reconciliati, cauere tamen non possint, quin saltem in peccata venialia, quæ Augustino etiam minura dicuntur, sæpè prolabantur. Quare Sanctorum non vera minus, quam humilis est, manetque semper confessio: Si dixerimus, quia peccatum non habemus, ipsi nos seducimus, & veritas in nobis non est. In multis offendimus omnes. Dimitte nobis debita nostra. Delicta quis intelligit? Ab occultis meis munda me. Pro hac (iniustitia) orabit ad te omnis sanctus in tempore opportuno. Peccauimus, iniquitatem fecimus. Non est homo, qui non peccet, quemadmodum & Mileuitana Synodus & Augustinus huiusmodi Scripturæ testimonia interpretantur. Rectè igitur Clemens Alexandrinus admonet, nihil omnino peccare, Dei proprium esse: & apud Hieronymum Orthodoxus affirmat, sacrilegium esse vel cogitare, quod homo absque Dei gratia peccato carere possit.

Originale peccatum sufficit ad damnationem, damnable autem actuali peccato accedenti.

Quomodo Augustinus de peccatis maioribus & minoribus, eorumque remedia docet.

Errores Sarig de peccatis cauet hoc tempore.

An Maria originali peccato subiecta.

Scio interim quam latè hæc pateant, quam copiosè de his Theologi disputent, quamque luculenter superiora tum Scripturæ testimoniis, tum Patrum suffragiis confirmari possint: sed omissis alijs, vnum atque alterum locum de vtroque peccatorum genere, quod diximus, ex Augustino Theologorum principe hæc tantum transferemus. Suffecerit, inquit, ad condemnationem, etiam si non esset in hominibus nisi originale peccatum. Quamuis enim condemnatio grauior sit eorum, qui originali delicto etiam propria coniunxerunt (de actualibus loquitur) & tantò singulis grauior, quanto grauius quisque peccauit, tamen etiam illud solum, quod originaliter tractum est, non tantum à regno Dei separat, quò paruuli sine accepta Christi gratia defuncti intrare non possunt, verum & à salute & vita æterna facit alienos. Tum ad Hilarium scribens, de mortalibus & venialibus peccatis hæc tradidit: Planè qui misericordia Dei adiutus & gratia, se ab eis peccatis abstinuerit, quæ etiam crimina vocantur, atque illa peccata, sine quibus non hic viuatur, mundare operibus misericordiæ & pijs orationibus non neglexerit, merebitur hinc exire sine peccato, quamuis quum hic viueret, habuerit nonnulla peccata: quia sicut isti non defuerunt, ita etiam remedia, quibus purgarentur, adfuerunt. Valeant igitur fastuosi Pelagiani, cæci Armeni, stupidi Albanenses, & quotquot cum his infans errorum magistris originale peccatum ignorant, aut insipienter, illudque non propagatione, sed imitatione transgressionis Adæ metuntur, aut præterea poenā eiusdem post mortem hominis reliquam esse non concedunt Sit & anathema omnibus, qui vnā cum Manichæo contendunt, peccatum originis non esse accidens in homine, sed substantiā malumque substantiale. Facessant insuper, qui cū Bucero sentiunt, infantes ob diuinam prædestinationem in materno vtero sanctificari, vel qui cum Caluino tradunt, inter capitale & minutum, ut Augustinus loquitur, siue ut nos dicimus inter mortale & veniale peccatum nullū esse discrimen, omnesque præterea credentium filios ob promissionem Abrahamo & femini eius factam in matrum vtero sanctificari. Sed & illi detestandi sunt, qui cum Luthero iustos in omni opere bono peccare, aut solum infidelitatis peccatum Christiano esse damnable statuerunt, quiq; demum cū Stoicis peccata omnia tantum non æqualia reddere conantur, ut nempe non diuinam modò, sed humanam quoque iustitiam è medio tollant.

His ita constitutis, atque in mentem Lectori summatim reuocatis, ad eam nunc questionem accedimus, quæ huius loci est propria: Si ne Mariæ, quemadmodum alijs Adæ posteris, tum originale, tum actuale peccatum imputandum? Quod autem originis vitium, ut de illo primum agamus, in Virginem quoque cadat, si solam eius naturam

Lib. de remota man. discip.

a. In sermone de ierem. c. 1. b. In Enchirid. cap. 4. c. Sermon. 1. ad Sanctum.

c. Ioan. 1. d. Matth. 23. e. Math. 23. f. Psal. 139. g. Dan. 9. h. Reg. 1. i. Epist. ad Rom. 7. m. Lib. 1. de dogm. c. 1. n. Lib. 1. de ues. Pelag.

Lib. de peccat. orig. merit. & remiss.

Epist.

turam spectemus, & Scripturæ testimoniis, & Patrum sententiis facile probari potest, multique copiosè admodum confirmarunt. Etenim Scripturæ passim ita loquuntur, ut solum quidem Christum agnum illum, sicut Petrus loquitur, immaculatum & incontaminatum, aut iuxta Paulum, Pontificem sanctum, innocentem, impollutum excipiant, omnes autem alios Adæ posteros peccati huius lege constringant, eosque in primo parente peccasse, & natura iræ filios, ac sub maledicto esse, verbis & sententiis generalibus adstruant, ac frequenter inculcent. Iam verò Patres tum Græci, tum Latini eodem modo cum Paulo consentent, homines nimirum vniuersos originis peccatum non effugere, sed ab ipso conceptu immundos ac sordidos Christi egere gratia: omnes enim in Adam peccare, & peccando mori, eosque perditos non nisi per Christum, qui solus inter mortuos liber esse dicitur, viuificari atque liberari posse, ut quod regeneratione attractum est, regeneratione detraharur, utque ex peccatoribus iusti, & ex iræ filiis Dei amici per fidem & Baptismum efficiantur. Quid multis? Memento, quoniam omnes in corruptione sumus. Non est homo, qui non peccet. Omnes peccauerunt, & egent gratia Dei. Quod natum est ex carne, caro est, ut Scripturæ verbis ytatur. Præterea veteribus, ut putant, ignota fuit quæstio, quando Mariæ primum sanctificata, vel ab originali peccato præseruata sit. Quingenti autem propemodum anni fluxisse dicuntur, quod à Theologis publicè disputari coeptum est de Mariæ Conceptione: & si verum fatendum est, non leues quidem turbas multis in locis hæc disputatio inter doctissimos excitauit. Ac de Romana quidem constat Ecclesia, quod in hac Petra, si omnium ætatum scriptoribus creditur, firmissima & sincerissima fidei confessio vigeat, quodque ab hac Ecclesiarum matre atque magistra quæstiones fidei plurimæ maximæque definiantur. Verum in præsentia causa nullum Ecclesiæ Romanæ iudicium certum reperimus, nisi quod Sixtus quartus Pont. Maximus tulit legem, qua constat, neutrius partis damnandam esse sententiam, siue Mariam sine peccato conceptam affirmantium, siue contra, illam ab originis peccato non fuisse præseruatam sententium. Eandem legem & recepit, & confirmauit postrema Synodus Tridenti celebrata, & suum deinde calculum adiecit Pius Quintus Pont. Max.

Omnes excepto Christo in Adæ primo peccato.

Quando disputari capium sit de Mariæ Conceptione.

Ecclesia Romana nihil certi statuit, quod sit de Mariæ Conceptione credendum.

Falsò Catholicis obicit, quod fide exigit de Mariæ pura Conceptione.

Heshusius Romanam Ecclesiam immerisè damnat.

Ecclesia Romana non improbat, sed sibi placere ostendit opinionem de immaculata Virgine Concept.

a. Petrus. b. Hebr. 7. c. Rom. 3. d. Ephes. 1. Cor. 15. e. Gal. 3.

Psalm. 77.

g. Eccl. 7. h. Reg. 1. i. Rom. 7. k. Ioan. 3.

1. Sess. de peccat. orig. in proprio diplomate de hæc edito.

In committ. Hæc. m. ca. 1. & 4.

In examine contra Conc. Trident.

Quæ nos idcirco præfamur, ne quis putet vel à nobis, vel ab Orthodoxis alijs asseri, puram & sanctam Virginis Conceptionem pro certo fidei articulo ab omnibus agnosci & defendi oportere. Nimirum ergo est impudens Pomeranus, qui Catholicis affingit, quod pro articulo fidei habeant ac tradant, Mariam sic sanctificatam esse, ut absque peccato ex viri semine, imò è Spiritu sancto concepta sit. Nec huic est dissimilis Tilemannus Heshusius, qui sexcentos errores blasphemis in Deum plenos collegit, ac non ita pridem edidit, quos, ut ipse ait, Romana Ecclesia contra verbum Dei furenter defendit. Inter hos errores vnus est, Mariam Virginem sine peccato originis conceptam & natam esse: sic enim docere Scotum & Concilium Basiliense. Sed ô ridiculum censorem, qui sine iudicio de blasphemis, & cum Dei verbo pugnantibus erroribus iudicat; qui que non sine spiritu blasphemie sanctam Romanam Ecclesiam tam atrociter accusat, quam peruersè condemnat. Certè Scotus dubitanter, non asseueranter de re proposita loquitur, & sicut docti sæpè solent, verisimiliter ratiocinatur. Romana vero Ecclesia, neque Scotum, neque Synodum Basiliensem tanti facit, ut ob illorum asseuerantium autoritatem credat, credendique certam tradat regulam de Mariæ sancta Conceptione. Nam de illius Natiuitate postea respondebimus. Nihil ergo firmi præscribit, sed hanc piam & probabilem opinionem sibi non displicere demonstrat, præsertim recepto & confirmato die festo, qui de Mariæ Conceptione ritu solemnè celebratur. Vnde fatetur etiam Chemnitius, & rectè quidem, quod Sixtus Pont. Max. autoritatem suam interposuerit, scriptoque publico declararit, vtramque opinionem, Mariam sine peccato, & cum peccato esse conceptam, relinqui liberam oportere, ita ut vna pars hoc illò modo sentiens, alteram hæreseos accusare ac damnare minimè possit: nihil enim hic certi Romanam Ecclesiam & Apostolicam Sedem vnquam definiisse. Verum cum Heshusio pluribus contendere non attinet, qui certè nisi effrons & maledicus esset calumniator, illi saltem parceret Ecclesiæ, quam tanti semper anti-

quitas fecit, vt crederet accessum ad illam habere uon posse perfidiam, sicut Cyprianus luculenter expressit. Nec pudet hunc hominem tam contumeliosè Catholicos profcindere, & in illis pleraq; dogmata reprehendere, quæ iam olim Græci Latiniq; Patres magno consensu, & vno velut ore tradiderunt, & amplexa est semper Ecclesia. Quod si omnes qui MARIÆ Conceptionem illibatam probant, Heshusio errant atq; blasphemii sunt, errauit igitur simulq; blasphemus fuit Heshusij præceptor Lutherus, quando hanc ipsam tuerur sententiam, vt postea conuincemus. Nos verò priusquam nouatoribus, qui turpissimam peccati notam purissimè inurunt Virgini, respondeamus, committere non possumus, quin Catholicorum quorundam aduersus sanctam MARIÆ Conceptionem disputantium sententiam, sine graui contentione, & saluo Christiano candore, paulisper expendamus.

CAPVT SEXTVM.

Disputatio contra eos, qui salua Ecclesie fide, immaculatam virginis MARIÆ Conceptionem oppugnant.

Catholici & Sectarij non eodem modo cõtra puram Mariæ conceptionem disputant. De sententiâ Catholicorũ puritatis conceptiõis Mariæ minus fauentium.

PLEX NOBIS ADVERSANTIVM EST GENVS, QVI MARIÆ CONCEPTIONEM à lege peccati nolunt excipi: alterum quidem Catholicorũ contra illam, salua Ecclesie fide disputantium: alterum verò Sectariorum, qui omni Ecclesie auctoritate contenta, nihil præclari de Conceptione vel sentiunt, vel admittunt. Priores etũ Virginem aliis omnibus Adæ liberis in peccato conceptis conferunt, mox tamen illam in vtero materno sanctificatam esse confirmant, mirabiliter speculantes, eodem quasi temporis puncto animã Virginis quũ in corpus infunderetur, contraxisse peccatum, & statim ab eo singulari Dei gratia expurgatam fuisse: semperq; postea Virginem prorsus integram, innocentem & culpæ omnium expertem perseuerasse. Quare si Ioañi Baptistæ, aut Hieremias, aliisq; vllis in vtero materno contigit sanctificatio, vt nefas est subdubitare, eam longè amplius ac perfectius MARIÆ contigisse libentissimè confitentur, fortissimeq; defendunt.

Responso ad prædictam sententiam Catholicorum.

SED ENIM, si libere quod sentio dicendum est, hi se MARIÆ simul benignos, simul rigidos censores præbere videntur. Benigni sunt sanè, quando illam aliis in matris vtero sanctificatis anteposunt, & præ cæteris omnibus sanctam priusquam natam prædicant, & præterea vitam eius totam ab omni peccato immunem asserunt ac tuerunt, nullam vt MARIÆ propriam & actiuam fuisse peccatum constanter affirmant. Quæ omnia illi sine Scripturis affirmant, solo nitentes priuilegio MARIÆ concessio, cui multa & magna fecerit Deus, quæ nullis aliis quàm libet eximie sanctis vnquam communicarit. Aliòquin si secundum Scripturæ normam iudicabimus, quotquot Adamo secundum carnem in humani generis propagatione succedunt, siue viri sint, siue mulieres, in materno vtero non sanctificantur, sed in peccato ac ira diuina simul concipiuntur & nascuntur, nati verò sine peccato difficilem illam inter carnem spiritumque luctam nequeunt absoluerè, sed omnes in multis offendunt, sæpè in die cadunt, à via sua declinant, nec solùm inutiles, sed & mendaces reperiuntur. Contrà verò, illi se rigidos exhibent, quando sine omni candore, sine reuerentia Virginem matrem aliis Scripturæ didis, quibus omnes peccato Adæ subiiciuntur & inuoluuntur, adstringunt. Verùm si illic MARIÆ priuilegium vltro tribuunt, cur hinc inclementer adimunt quæso? Si absque peccato illa omnem vitæ suæ decursum perficere potuit, absque peccato etiam concipi non potuit? Qui Virginem in stupendo illo conceptu & partu integram conseruauit, & filij Dei in carne manifestari matrem effecit purissimam, illène talem Virginem & matrem in peccati sorte & sorde aliquando reliquit, & prima muliere infeliciores condidit? quam sanè constat nulla peccati labe inustam, sed prorsus nitidam & integram esse formatam. Vltro largiuntur primis parentibus, quod originali gratia iustitiaq; ornatos eos condiderit Deus, ita vt in originali peccato nunquam concepti fuerint. Hoc ipsum beneficium ac priuilegium cur inuidet potius quàm concedunt Virgini matri?

Iuxta communẽ Scripturæ regulã a peccato nullus immunus.

Eph. 3. ad Cornel.

Luc. Hierem.

a Galat. b Iacob. c Pro. 24. d Psal. 32. e 115.

SED

SED AD Scripturas expressas prouocant, vt quod volunt, euincant. Nos illis verba Scripturæ largimur, sensum negamus, idque constanter dicimus, in Scripturis multas propositiones, vt vocant, vniuersales adferri, quæ commodam interpretationem, sæpè & certam exceptionem requirant, sicut Scripturarum periti omnes agnoscunt, & res ipsa fateri cogit. Etenim ad omnes non pertinent, licet de omnibus tradi videantur hæ sententiæ. ^a Omnis caro corruperat viam suam super terram. ^b A minimo vsque ad maximum omnes auaritiã sequuntur. ^c Omnes conuersi sunt ad cursum suum, quasi, equus impetu vadens ad prælium. ^d Omnes quæ sua sunt, quarunt, non quæ IESV CHRISTI. ^e Illuminat omnem hominem venientem in hunc mundũ. ^f Omnes quotquot venerunt, fures sunt & latrones. ^g Bibite ex eo omnes. ^h Omnia traham ad me ipsum. ⁱ Omnes declinauerunt, simul inutiles facti sunt. ^k Omnis homo mendax. ^l Omnia mihi licent. ^m Omnibus omnia factus sum. ⁿ Effundam de Spiritu meo super omnem carnem. ^o Conclufit Deus omnia in incredulitate, vt omnium misereatur. Ad eò vera & certa est ^p Fulgentij regula, diuinis eloquiis esse familiare, vt omnes non nunquam dicant, nec tamen omne humanum genus in ipsis omnibus semper intelligant. Et sicut Photius Patriarcha Constantinopolitanus annotauit, sæpè in Scripturis figura est vniuersalis, sed non tamen sententiã vniuersaliter accipienda. Habet igitur Scriptura leges communes, sed singulis Christi membris non accommodandas: proponit Cãones, sed quibus potentiam suam Deus non alligauit, vt potè suum sibi ius retinens integrum in legibus relaxandis, ac de illarum rigore, quando & quibus ipse vult, aliquid remittendi. An non contra naturam, & præter communem Dei ordinationem Sara nagenaria & Rebecca sterilis filios pepererunt? Quomodo Enoch viuus ex hoc mundo in Paradisum transfertur? Quid Elias, qui verbo Domini cõtinuit cœlum, & à se ignem terræ deiecit, & in turbine ignis & curru equorum igneorum in cœlum receptus est: sicut Sirach de illo testatur. Qui præterea Elisæum prædicat, quòd corpus eius mortuum prophetarit, & in vita sua fecerit mōstra, sed & in morte mirabilia fuerit operatus. Quo loco alij, legunt: Miracula designauit in vita sua, defuncti que facta miranda sunt. An obscura est lex antiquæ Circumcisionis? Seuera illa quidem, & sub graui Dei interminatione omnibus & singulis præcepta masculis, sed multis tamen annis ab Israëlitis sine peccato intermissa, & iussu Iosue tandem in vsum reuocata. Quis verò nescit, quàm multa & magna fecerit MARIÆ matri Deus non secundum legem sanè communem, sed ex mera & effusa in illam liberalissimè gratia? quum nullos ferè terminos suæ bonitati ac prouidentie in illa Sponsa tũ sanctificanda, tũ exornanda sibi statuisse videatur. Quid ni verò? quum summa illi facultas esset, Marrem quam velle, ex omnibus deligendi, eam verò velle ad hoc tantum munus adsciscere, quæ sibi gratissima, nec non puritate & innocentia simillima foret.

a Genes. 6. b Hierem. 6. c Hierem. 8. d Philip. 2. e Ioan. 1. f Ioan. 10. g Marc. 14. h Ioan. 12. i Psal. 13. k Psal. 115. l 1. Cor. 6. m 1. Cor. 9. n Ioel. 2. o Act. 2. p Rom. 12. q Lib. de incarnatione. r gratia Iesu Christi, cap. 21. In responsis ad Amphibolium.

Genes. 21. e 25. Genes. 5. Eccles. 44.

4 Reg. 13. Eccles. 48. Genes. 17. Iosue 5.

Sententiã in Scriptura generalis ad singulos homines non referenda.

Exempla Scripturae de operibus Dei supernaturalibus & extraordinariis.

Nihil mirum Deum etiam in Conceptione, adfuisse magis Mariæ quam reliquis.

Mariæ pura Conceptio non præiudicat Christi Conceptioni. Christi Conceptio multis modis excellit Mariæ Conceptionem.

Quo sensu pura Conceptio Mariæ probetur.

q. 2. Cor. 5. 1 Galat. 3.

D 4 sit, pecc-

fit, peccato utique subiicienda, ac interirã filias recensenda, nisi eximia & singulari quada[m] CHRISTI filij ac Redemptoris beneficio præservata fuisset, quò minus natiui peccati fordibus inquinaretur. Per gratiam inquam, non per naturam ab originalis peccati contagione exemptam faciunt, quæ tantò magis CHRISTI Redemptoris merito & misericordia eguerit, quantò præstantius est, à peccato ne contrahatur præservari, quàm à contracto mundari. Nam vtrunque beneficium ad CHRISTVM pertinet Redemptorẽ, & culpam commissam lapsis condonare, & MARIAM in perpetua innocentia ne laberetur, conseruare. Certè qui alterius ope, ne hostis mancipium fiat, maturè liberatur, redimi quidem & ille dicitur, suoque Redemptori haud minùs debet, quàm si captiuus ex ipsis vinculis erueretur. Hinc nonnulli geminam statuunt Redemtionem, subleuatiam nimirum & præservatiuam, hanc verò illa nobiliorem & perfectiorem esse non leuiter probant. Non ergo Christi gloriam imminuit, sed singularem eius bonitatem atque sapientiam magis magisque cõmendat, quòd vt sæpè aliàs, sic etiam in Conceptione, Matris rationem Filius maximam habuit, sanctamque semper radicem & arborem, ex qua fructus ipse sanctior prodiret, peculiari studio sibi præparauit. Vbi nobis Durandus quoque suffragatur, licet alteram, interim propugnet sententiam, & in hunc modum scribit: Puto quòd si beata Virgo peccatum originale non contraxisset, posset tamen verè dici redempta à Deo pro eo, quod in radice sua ex natura suæ Conceptionis obligata erat ad incurrendum peccatum, nisi fuisset à Deo præservata. J Faterur idem quoque Caietanus: Si tenetur inquit, beatam Virginem non ex vi Conceptionis, sed ex gratia singularissima in ipso instanti infusionis animæ, infusæ illi animæ præservata ab originali peccato, quod tunc incurrisset, nisi illa gratia adiuuisset, nihil contra fidem tenetur: sed specialis modus redimendi ac saluandi à peccato originali Christo attribuitur respectu suæ Matris. J

Ad Christi gloriam illustrandam facti opinio de Maria puri conceptio-

Durandi & Caietani testimo-

Esdem rationibus puram Mariæ Conceptionem defendit, quib' ab actuali peccato immunis esse Virgo asseritur.

Argumenta Thomæ ad adstruendam puram Mariæ Conceptionem quoque salere.

I.

AGE verò parumper expendamus, quibus de causis MARIÆ faueant & patrocinentur, qui omnis actualis peccati labe illam liberare contendunt, vt nullum vnquam mortale aut veniale crimen admitterit, ex DEI nempe gratia speciali. Causas eius rei nescio quis doctius & luculentius, præterquam scholasticorum Doctorum facile princeps Thomas Aquinas exposuerit, & his quidem verbis illas recenset: Illos quos DEVS ad aliquid eligit, ita præparat & disponit, vt ad id, ad quod eliguntur, inueniantur idonei secundum illud 2. Corinth. 3. Idoneos nos fecit ministros noui Testamenti. Beata autem Virgo fuit electa diuinitus, vt esset Mater DEI, & idè non est dubitandum, quòd DEVS per suam gratiam eam ad hoc idoneam reddidit, secundum quòd Angelus ad eam dixit: Inuenisti gratiam apud DEVM, Ecce concipies, &c. Non autem fuisset idonea Mater DEI, si peccasset aliquando: tum quia honor parentum redundat in prolem, secundum illud Prouerb. 17. Gloria filiorum patres eorum: vnde & per oppositum ignominia Matris ad filium redundasset. Tum etiam, quia singularem affinitatem habuit ad CHRISTVM, qui ab ea carnem accepit. Dicitur autem 2. ad Corinth. 6. Quæ conuentio CHRISTI ad Belial? Tum etiam, quia singulari modo DEI Filius, qui est DEI Sapientia, in ipsa habitauit, non solum in anima, sed etiam in vtero. Dicitur autem Sap. 1. In maleuolam animam non introibit sapientia, nec habitabit in corpore subdito peccatis. Et ideo simpliciter fatendum est, quòd beata Virgo nullum actuale peccatum commisit, nec mortale nec veniale: vt sic in ea impleatur quòd dicitur Cantic. 4. Tota pulchra es amica mea, & macula non est in te. J Præclare hæc quidem & eruditè Thomas, vt prober nullum actionis peccatum, siue mortale, siue veniale, in MARIAM cadere, quam non modò Matrem, sed & idoneam dignamque Dei Matrem esse oportebat. Quid verò impedit, quò minus easdem rationes tres ab illo redditas amplectamur, eoque conuertamus, vt MARIAM etiam ab originali peccato vindicemus? Primum illius iudicio indecorum, & quòdammodò ignominiosum CHRISO esset, si tanti filij matrem actionis vitio pollui sateremur. Sed quantò maiorem & CHRISO & Matri constabit ignominiam (iudicet quæso Lector) si originale piaculum, quod hominem Deo inimicum Satanæ mancipium efficit, in MARIAM deriuemus? quum hoc peccatum quodammodò præponderet actuali, longèque sit existimandum grauius, siue infectionis, siue turpitudi-

In 3. sent. dist. 3. q. 4.

In 3. part. Thomæ 27. art. 2.

In 3. part. Thomæ 27. art. 2.

Lucan.

Opusculo de humanitate Christi.

Opuscul. de humanitate Christi.

pitudinis, siue magnitudinis ratio habeatur. Deinde si CHRISTI consulamus honori, quid minus congruit obsecro, quàm talem illi assignare parentem, quæ peccati serua, Dei inimica, maledicto obnoxia, ipsiq; dæmoni aliquando subiecta fuisse credatur? Ad hæc secundum Thomæ sententiam, nec venialiter quidem delinquere decebat MARIAM, ne vllam cum Belial conuentionem vel societatem habere videretur illa, quæ CHRISO semper debuit esse coniunctissima. Sedenim multò minùs illam decuit originis macula foedissima conspurcari, ne summa illius cum CHRISO affinitas perfecta que coniunctio hoc infami crimine, per quod Adæ filij omnes in DEI odium incurrunt, & diabolo coniunguntur, vel labefactaretur, vel obfuscaretur. Rursus verè à Thoma dicitur, quòd æternæ Sapientia & Sancto Sanctorum nõ nisi purum sanctumque domicilium instruendum fuerit & accommodandum. Atqui huc maximè pertinet, si corpus non solum à veniali, sed etiam ab originali peccato purum & incorruptum Matri Redemptoris attribuiamus, vt habitet nempe Christus, aptamque sibi sedem æterna Sapientia vendicet in vtero non expurgato, sed semper immaculato, quem nulla vnquam veteris fermenti labes vel modicè asperserit atque vitiarit. Hoc nisi MARIÆ donemus, ac de illa nobis persuadeamus, non video sanè, quàm rectè perfectèque dicat illi sponsus ille cœlestis, quòd Thomas dici rectè postulat: Tota pulchra es amica mea, & macula non est in te. Quomodo enim in oculis Dei hæc verba loquentis tota pulchra & immaculata censeatur, quæ tam enormis peccati velut cœno oblita & defœdata, suum primæuum debitumque nitorem amisit, & quasi sub nequissimi serpentis pedibus denicta iacuit atque profra? Quid? quòd idem Thomas nõ satis huc sibi constat (pace tanti viri dixerim) quum alibi puram MARIÆ Conceptionem adstruat, & his verbis confirmet: Ipsa purissima fuit quantum ad omnem culpam, quia nec originale, nec mortale, nec veniale peccatū incurrit. J Ac alibi rursus docet: Puritas intenditur per recessum à contrario: & ideo potest aliquid creatum inueniri, quo nihil purius esse potest in rebus creatis, sine vlla contagione peccati: & talis fuit puritas beatæ Virginis, quæ à peccato originali & actuali fuit immunis. Tamen ista puritas fuit sub Deo, in quantum erat in ea potentia ad peccandum. J Sed & Caietanus, qui Thomæ doctrinam defendit acerrimè, non diffitetur MARIÆ puritatem post Christum fuisse maximam, sed hunc ex vi suæ Conceptionis sanctum facit, qui nullo modo indigeret redemtionem: MARIAM verò secundum naturam in peccati maculam incursum fuisse dicit, nisi munus præuenientis gratiæ illam in ipso instanti infusionis animæ impediisset, ideoque CHRISO redemtionem Virginẽ indiguisset. Hæc ille pro altera opinione profert, licet in contrariam magis inclinet, vt originale peccatum non quidem in tempore aliquo, sed in ipso vt vocant, instanti, quum anima corpori fuit infusa, MARIÆ imputeretur: neutram verò partem fidei documentis aduersari liberè profitetur. Videant interim alij, quàm rectè Caietanus Thomæ suo Aquinati consentiat, simpliciter asserenti, MARIAM si absque originali peccato concepta fuisset, Redemptore Christo, & salute per Christum facta nõ illi opus fuisset. Secus enim, vt dixi, Caietano visum est, nec immeritò sanè.

SED Scripturas à nobis adhuc exigunt, quibus hanc MARIÆ ab ipso Conceptu puritatem probemus. Enimuerò qui Catholicè sentiunt, ignorare non possunt, quàm multa sine Scriptura de MARIÆ pij proficeantur, & aliis profitenda commendent. Cur igitur illi ipsi hoc vnum, quòd ad peccati DEO aduersantis exclusionem pertinet, ac minimam veræ iustitiæ æternæque salutis partem tenet, de tanta Virgine nolunt profiteri? Cum Thoma isti testantur, omnibusque persuasum volunt, MARIAM statim post animæ in corpus infusionem præ aliis omnibus in Matris vtero diuinitus esse sanctificatam, maioreque donatam & repletam gratia, quæ & à malo ipsam liberaret, & in bono perficeret, & ob plenitudinem gratiæ Christo propinquissimam redderet: hanc igitur ab omni peccato actuali siue mortali, siue veniali semper immunem conseruatam pronunciant, quam ne inordinati quidem passionum motus, qui rationem perturbat, attigerint: nec Christi Matrem idoneam videri posse, si aliquando peccasset: tantam in illa gratiæ copiam exundasse. Cur huc verò resistunt, nec longius progrediuntur, vt ad ipsum MARIÆ Conceptum suam liberalitatem extendant, ac priuilegium, vt sic dicā, dimi-

II.

III.

II.

Quomodo Maria tota pulchra & sine macula prædicetur.

Thomas Aquinas aliquando fuisse esse Mariæ Conceptionem esse sine peccato.

Maria immunis ab omni peccato dicitur à Thoma.

Faterur & Caietanus, puram Mariæ Conceptionem bonore Christi saluo, admissa posse.

Non exigendam esse Scripturas de Mariæ Conceptione immaculata.

Ratio scribendi
nouum Testa-
mentum maxi-
mè ad Christi-
perinet.

Typis Veteris
Testamenti ad
quid conferant.

Insignè Maria
puritatè ex fi-
guris antiqui
Testamenti no-
bis ostendi, quo
ad eius quoque
Conceptionem
referri possint.

Primus Adam
de terra pura
formatus.

Eius productio
Mariæ concepti
& ortum ad-
umbrat.

Salomonis thro-
nus Mariam ac
eius puritatem
inducit.

Templum Salo-
monis Mariam
pulchrè conue-
nit.

dimidiatum absoluant? Agedum porrò quas proferri volunt sibi Scripturas? an noui Testamenti? Atqui hæ in capite & fundamento salutis nostræ Christo constituendo versantur, & primas velut lineas doctrinæ cœlestis ostendunt, MARIÆ verò & Apostolorum vitam attingunt magis quàm explicant: quanquam nec omnia quæ Christus fecit, si Ioanni credimus, eloquuntur atque pertractant. Sin veteris Testamenti Scripturis agendum est, non illic sanè defunt umbræ, typi, figuræ, quibus vetus & rudis ille populus ad veritatem Euangelicam præparabatur, quibus & MARIÆ nobis ita depingitur, vt illius præcellentem perpetuamque puritatem, si candidi & non præfracti censores esse velimus, non ad eò difficile sit colligere atque piis comprobare. Nam & Paulus perspicuè tradit, Iudæis omnia in figura contigisse, vt quæ ad noui Testamenti statum pertinent, saltem eminè à præcis illis conspicerentur, & eadem scripto consignata, ad fidem Christiani populi stabilendam adiumentum adferrent.

AN MYSTERYO vacat, Adamum primum parentem non aliter à summo Deo conditum esse atque formatum, præterquam de terra Virgine, nulli adhuc maledicto subiecta, neque humani sanguinis profusione vnquam vitata? Hic typus Christum secundum Adam haud dubiè attingit ac refert, qui de Matre nullo vnquam peccato inquinata, nulli maledictioni obnoxia, nulla concupiscentiæ, aut libidinis labe aspersa atque infecta, sed sicut in omni vita, sic etiam in Conceptione, quæ vitæ principium esse solet, sincera & immaculata existeret. Ad Euam porrò primam in terra mulierem veniamus, quæ multis modis MARIÆ typum gessit & expressit, in primis verò si creationis & originis rationem ritè contemplemur. Nullum in orbe peccatum hominis exarabat, originalis tantum vigeat iustitia, quando pura & integra Virgo illa, quæ postea Eux nomen accepit, ex iusti viri costa constata & formata prodiit, eaque primo Adæ verè pulchra & amabilis, ac summæ familiaritatis, maximeque charitatis coniunctione digna iudicata est. Hac velut imagine iam tum prælusit & ostendit DEVS, quod in altera Eua efficere postea decreuerat, vt præ cæteris illa Virginum princeps & Mater viuentium, ac verè virago futura, sicut eam Epiphanius vocat, singulari Adæ beneficio talis conciperetur, qualem idem secundus Adam ob summam puritatis ac innocentiam raram pulchritudinem merito sibi adscisceret, summaque coniunctione copularet, ac inter filias Hierusalem vnã omnium speciosissimam ac generosissimam sibi statim inde ab ipso principio redderet.

NEC AB HOC negotio aliena est de Salomone Rege scripta historia, qui thronum sibi fecit de ebore grandem, & vellinit cum auro fuluo nimis, nec factum est tale opus in vniuersis regnis. Vbi MARIAM rursus pulchrè depictam habemus, sicut & Petrus Damianus comprobat, nec malè adumbratam eburneo grandi & eleganti throno Salomonis, qui certè summam summi Dei sapientiam, ipsumque MARIÆ filium Christum nobis certo certius representauit. Huic alteri Salomoni sius consistere debet thronus excellens, sublimis, augustus, ac omni ex parte quidem elaboratus, nihil vt spectandum purius & magnificentius orbis posset exhibere. Quam pulchrè autem & quam commodè in hoc mystico throno (MARIAM loquor) noster Salomon conuiciscit, suumque regnum auspiciatur? throno inquam tam grandi, vt cœli terræque principem suo ambitu contineret: throno eburneo, quem omnis puritatis candor inde ab initio vndique commendaret, ac throno demum ob fuluum aurum rutilante, quem fulgens eximia charitatis virtus coram Deo & Angelis vel maxime cohonestaret. Eodem pertinet, sicut multi confirmant, dicti Salomonis templum, quo nihil erat apud Iudæos olim admirabilius, templum inquam tam sumtuosè sollicitèque constructum, tam sapienter & exquisitè dispositum, tam præclare & splendidè intus & foris exornatum, vt etiam Ethnicis intuentibus summam simul admirationem & venerationem adferret. Ac nostri quidem Salomonis templum, nisi cœci sumus, in MARIÆ cernitur, meritoque prædicatur, suspicitur & colitur; sed de ipso architecto non optime profectò iudicabimus, si hoc eius opus non omni ex parte purum, perfectum & expolitum esse fatcamur.

QVID

Ioan. 11. 6

1. Cor. 10.

Genes. 1.

Genes. 1.

Contradictio
videtur.
vniuersi ha-
ref. 62.

3. Reg. 10.

Serm. 1. de
Mariam
1111.

3. Reg. 6.

Exod. 16.

Primer. 27.
& Eccles. 2.

1. Genes. 2.
2. Serm. de
annunciat.
Maria.

Cantic. 4.

Genes. 1.

Exod. 2.

Esai. 11.

Eccl. 44.

Psal. 124.

In emadè
Psal.
Ad sororè
Florentinã.

Psal. 92.

Psal. 45.

QVID ego de Arca testimonij porrò dicam? quam optimus artifex Moyfes sedulo fabricauit, & ex lignis Serthim imputribilibus accuratè compegit, & ne quicquam ad summam deesset elegantiam, intus & extrinsecus auro præstanti affabrè textit atque munuit, vt vas nempè mundissimum atque ornatissimum esset, quo Manna illud cœleste contineretur. An non satis hoc typo admonet Spiritus sanctus, qualem futuri Messia Matrem esse oporteret, summi profectò artificis Dei nutu & sapientia sic conditam, quam nulla vel peccati corruptio, vel putredo vnquam inuaderet, quæ ab omni vitiorum carie & situ immunis perseueraret, quam quum in corpore, tum in animo nulla virtus magis quàm flagrans & incredibilis Dei charitas, quæ sicut aurum in igne tribulationis probatur, vndique cingeret, firmissimè tegetet, solidissimè corroboraret, & pulcherrimè insigniret. O salutiferam & impuritatis omnis expertem arcam, quæ panem de cœlo allatum, & filiis Dei ne deficiant in via necessarium, ambitu suo primum complexa est, totque mensibus intimis corporis sui recessibus conseruata ita produxit, vt is demum vniuerso mundo edendus præberetur. Hic locus voluptatis, in quo delicias deliciarum, vt Damianus vocat, Deus ipse cumulauit, neque vt in cœlo apud Angelos, prauitatem reperit, locus inquam, de quo fons ille debebat ascendere, qui vniuersam terræ superficiem irrigaret.

HIC paradisi singulari cura à Deo plantatus, in quo nihil lethale, nihil noxium, nihil spinis obductum, sed omnia suauiua, lenia & salutaria; Paradisus inquam, generis omnis floribus pulcherrimis exornatus, quibus apis illa cœlestis, hoc est, incarnata Sapientia ibidem habitans pasceretur, & quem Angelicum præsidium vndique cingeret ac muniret, & in cuius medio lignum vitæ primum inueniretur ac mirabiliter operaretur. Hæc vna speciosa & electa dilecta que columba, suum semper natium & perpetuum candorem retinens, omnis peccati sorde, foetore, felle vel amaritudine vacans, nihil nisi viridum ac floridum Domino suo exhibens, eique postquam emissâ fuit, perpetuò fida & gratiosa. Hic hortus mirè solideque conclusus, ipso etiam Paradiso præstantior, ad quem nullus serpenti accessus pateat, nulla peccati labe penetret, nulla Dei maledictio ingrediatur. Hæc mulier Hebræa veri Moyfis mater, nunquam seruile iugum sub Pharaone passâ, in Ægypto semper libera, inter omnes alias mirabiliter conseruata, & ingenti ornata priuilegio, suum vt filium ad totius salutem populi & parent, & enutriet. Hæc virga Iesû nunquam curua & semper erecta, præque omnibus benedicta, quæ benedictum & fructum toti mundo generauit. Hæc demum singularis illa domus, de qua veri Israëlita cum Propheta dicant: Ecce impleuit gloria Domini domum eius.

CÆTERVM ciufcemodi, pluraque id genus legis mysteria, quæ longum sit persequi, infelices Iudæi, si velint, contemnant, vt potè quorum oculos veluti clausos antiquum velamen impedit, quique suæ vocationis tempus cum suo maximo malo pernicaces ignorant. Sint etiam à Christianis, qui tales typos, aut foecordes negligant, aut contentiosi fastidiant, aut nimium nasuti respuant, quoniam illis datum non est, legis typos & mysteria cognoscere, nec didicerunt Prophetarum dicta cum Euangelica veritate & Redemptoris nostri Matre conferre. Vidit certè in spiritu David Propheta terram, de qua veritas oriretur, & gaudio inde perfusus, cantauit: Benedixisti Domine terram tuam. Veritas de terra orta est. Terra nostra dedit fructum suum, sicut Arnobius hunc Psalmum ad MARIAM quoque transfert, eumque sequitur Isidorus. Et erunt adhuc, qui ex hac benedicta terra (MARIAM inquam) tantum non maledictam facere & proclamare conentur? Vidit idem Psalterius regius domum ac habitationem Messia propriam: videndo autem quasi gratulabundus in hanc vocem crupit: Domum tuam decet sanctitudo Domine. Quæ autem sanctitudo tali habitatore digna atque perfecta sit, si cum peccati vel scoria, vel fermento vnquam commixta fuisse dicatur? Vidit rursus David purum & exornatum tabernaculum, quod promissus sibi & Abrahæ filius in domo Iacob aliquando inhabitaret, & in quo magna cum voluptate cubaret DEI Filius: nec solum vidit, sed eius præstanti etiam specie delectatus exclamauit, Sanctificauit tabernaculum suum altissimus, quemadmodum huc locum de MA-

Arca testimonij
Mariam eius
puritatem de-
clarat.

Maria insur
paradisi, hanc
columba, hanc
conclusi, nobis
describitur.

Mater Moyfis
quibus Mariam
adumbrat.

Figura legis non
leniter est sum-
da, sed ad sum-
Christum
transferenda
sunt.

Mariam in spi-
ritu prauit et
celebrant Da-
uid.
Maria terra
benedicta.

Maria, domus
sancta et taber-
nacul sanctissi-
catu purissimè.

de MARIA Methodius interpretatur, camque sanctissimum & augustissimum DEITA-
bernaculum vocat. Quomodo autem hoc tabernaculum rectius, taliq; & Filio & Ma-
tri conuenientiùs sanctificatum putemus, præterquam gratia, vt vocant, præueniente,
& à peccato præseruante, omnibusque virtutibus MARIAM inbuente, quam sibi soli
DEVS in purissimum tabernaculum & impollutum planè thalamum, vnde tanquam
Sponsus in orbem procederet, elegit, assumpsit, conseruauit? At de MARIÆ sanctifica-
tione postea. Etsi verò sensus allegoricus est imbecillior, quam qui nobis fidei necessi-
tatem imponat, quique renitentem cogat aduersarium, præfractio autem & contentio-
so vix quicquam satis fuerit: idem tamen bonos in recta confirmat sententia, & verita-
tem ipsam illustriorem efficit, piusq; in suo instituto non parùm recreat & cõsolatur.

Ad quid cõfer-
at allegoricus
sensus.

CAPVT SEPTIMUM.

Responsio ad Patrum, & præcipuè Bernardi sententias, qua
cum illibata Virginitate pugnare videntur.

Quid de Patri-
bus Maria pec-
cati adscriben-
ribus sit senti-
endum.

Patres et à pec-
cato Christum
solum excipiunt,
reliques omnes
facere peccato-
res.

Christus quo-
modo prole
& sanctum, imò
sanctus Sancto-
rum dicitur.

Christus suam
gratiam nulli
magis quam
Mariæ commu-
nicauit, secun-
dum Patrum
sententiam.

VI MARIAM IN CONCEPTIONE MACVLATAM POTIUS QUAM PVRAM
& sanctam videre & monstrare gaudent, magnam suæ causæ præsi-
dium in Patribus ponunt, eosque contrariæ sententiæ assertoribus
fortiter opponere solent. Enimvero, si Patrum verbis mordicus inhere-
mus, non desunt sanè, qui Matrem Domini in Euangelio & reprehensibilem,
& reprehensam fuisse doceant, talemque faciant, quam ab actualis virij nota
difficile sit vindicare: quorum tamen opinionem alibi diluimus. Id verò constanter
isti cum quibus disputamus, negant, sicut & Thomas contra illos Patres excipit, qui
MARIAM actualis peccati turpi onere grauari videntur. Deinde more Scripturæ lo-
quuntur veteres, vt ostendant secundum legem communem nascendum, omnes pec-
cati lege teneri, totumque mortalium genus ex ipsa conditione naturæ consideratum,
nulloque singularis gratiæ priuilegio decoratum, in peccato concipi atque nasci. Hinc
Propheta regius non de seipso tantum, sed etiam in persona totius humani generis, si-
cut Hieronymus & Augustinus interpretantur, dolens hoc queritur, Ecce in iniqui-
tate conceptus sum, & in peccato peperit me mater mea, quemadmodum idem Hiero-
nymus iuxta veritatem Hebraicam reddidit. De Christo autem iidem constanter
affirmant, quod ex vi sui conceptus, & ex conditione suæ generationis, iureque pro-
prio solus ab originis peccato excipitur, & natura sanctus, siue vt Angelus dixit san-
ctum existat. Quam Lucæ sententiam sic Rupertus explanat: Multi quidem sancti vel
sanctificati dicuntur: vnum autem est sanctum, id est, sanctitas, qua sancti omnes san-
ctificantur. Hoc sanctum est, iste Sanctus Sanctorum, quem non in delictis præuarica-
tionis Adæ conceptum vel natum sanctitas accidens sanctificauit, sed essentialiter san-
ctum Virgo incorrupta de Spiritu sancto concepit. Ac multò ante Rupertum Atha-
nasilus vbi Danielis locum de Sancto Sanctorum explicat, multi quidem nomē sanc-
torum tribui posse fatetur, vni tamen Christo id nominis & honoris, vt Sanctus Sancto-
rum dicatur congruere docet, nimirum non modò propter sanctitatis excellentiam,
verum etiam efficientiam, vt qui citrà mensuram supra omnes eximie sanctus, alios
etiam sanctificet, ac sanctis omnibus vniuersæ sanctitatis causam adferat, quia de pleni-
tudine eius, tanquam iugi fonte donorum, nos omnes accepimus, quemadmodum
Cyrillus quoque confirmat. Neque interim hos ipsos Patres lauit, CHRISTI gratiam
& merita si in Sanctis vllis, tum in MARIÆ vim suam potissimum exeruisse, nihil vt illi
ad plenam perfectamque sanctitatem deesset, quæ præ omnibus in paratissimam, pu-
rissimam, aptissimamque summi Dei domum, imò & Matrem iam inde ab æterno iuis-
set prædestinata. Fuit idem haud dubiè sensus veterum, quem Eusebius Emisenus hac
est oratione complexus: A peccati veteris nexu, PER SE non est immunis nec ipsa ge-
nitrix Redemptoris. Solus ille licet ex debito renascatur, lege tamen veteris debiti non
tenetur. Et Ambrosij vox est: Solus PER OMNIA EX NATIS DE FEMINA sanctus Domi-
nus

Hom. in hy-
pocrit. De
mini.

2. 2. 2.

1. 1. 1.

Tractat. 79.
in Ioan.

Lib. de nat.
et grat. 6. 36.

Lib. 1. 2.
Lucæ 12.

1. Timot. 5.

Lib. de de-
peribus spi-
ritu sancti
cap. 10.

Ad Lib. de
carnalitate
Serbi.
c. Daniels.

Ioan. & illi-
dem Cyril-
lus.

Hom. 1. de
natiuitate. De
mini.
In Euang.
Lucæ.

nus IESVS, qui terrenæ contagia corruptelæ immaculati partus nouitate non senserit, &
cœlesti maiestate depulerit.]

SIC ENIM docemus & nos, quòd per se Christus potuit, MARIAM potuisse nun-
quam, sed per solam præseruatam Redemptoris gratiam accepisse, vt à cõmuni omnium
peccato esset immunis, solumq; Christum immaculatum esse agnum per omnia, qui
legi peccati nihil debeat, simulq; mundi peccata tollat, vnus videlicet Dei & hominum
Mediator, qui nisi natiua & absoluta puritate gauderet: pro aliis purificandis seipsum
offerre, suoq; iure dicere non posset: Venit princeps mundi huius, & in me non habet
quicquã, nullum scilicet omninò peccatum, sicut Augustinus interpretatur. Cùm igitur
aduersus hæreticos olim certarent Patres, communem fidei regulam prudenter vr-
serunt, ac citrà discrimen omnes tam paruulos quàm adultos Adæ peccato inuoluerunt,
vt generales illos Scripturæ Cãones de originis peccato traditos, sicut diximus, fortius
defenderent, simulq; Christi gratiam omnibus à peccato liberandis & sanctitate ornan-
dis necessariam confirmarent. Et enim Pelagius & Coelestius hos tetros tuebantur erro-
res: pueros sine peccato concipi atq; nasci, vt neq; Christo Medico, neq; Baptismi Sa-
cramento ad peccati remissionem egèrent, reliquos verò Christianos in hac vita sine
peccato sic posse viuere, vt suis ipsi viribus, quum vellent, sine adiutorio diuinæ gratiæ
summam veræ iustitiæ perfectionem assequerentur. Hinc factum est, vt Patres zelo san-
cto flagrantem aduersus hæreticos, peccatum originis exaggerarent, Christi q; gratiam &
eius necessitatem fortissimè prædicarent. Augustinus interim, quem ducem multi pru-
cul dubio sequuti sunt, & de quo deinde plura dicemus, expressè cauet, caucrique vult,
vt vbi de peccatis agitur, cuiuscunque nempè sint illa generis, nulla illuc de Matre Do-
mini quæstio habeatur, sed ea prorsus ob peculiarem prærogatiuam excipiantur. Si verò
quidam secus sentiunt, & hoc originis vitium MARIÆ tribuunt, rectè & illi quidem de
illo vitio scribunt, quod in Virgine, sicut in aliis omnibus extitisset, nisi hæc præcellenti
Dei beneficio, vt diximus, præseruata fuisset, & non de actu ipso, sed de natura & debi-
to loquentes intelligi possunt. Nec enim in Scripturis est infrequens, vt quod genera-
tim & absolute affirmatur, strictim certa que ratione duntaxat accipi debeat. Vt nemo
bonus nisi solus Deus, non bonitatis ac virtutis laudem Sanctis adimit, sed ad omnem
hominem secundum naturam suam, & seclusa Dei gratia consideratum spectat. Ita si
Apostolo credimus. Solus Deus habet immortalitatem, vt quæ nulli creaturæ tam
proprie, perfectè & sicut dicunt, originaliter, essentialiter ac independentem quemad-
modum ipsi Creatori competit, etsi Angelos interim & hominum animas immorta-
les esse conser. Eodem modo inde ab ipso conceptu omnis homo peccat, vanusq; &
& mendax dicitur, sicut è Scripturis Patres frequenter & citrà exceptionem vllam asse-
runt, aliquando MARIAM etiam includentes. At certum est eos de summa summi Dei
bonitate & potestate non dubitasse, qua fieri posset, vt huic aut illi creaturæ singulare
beneficium ac eximium priuilegium, sicut est originalis iustitia, communicare-
tur.

1. Timot. 2.

Ioan. 12.

Tractat. 79.
in Ioan.

Lib. de nat.
et grat. 6. 36.

Math. 19.
Lucæ 12.

1. Timot. 5.

Ad Lib. de
carnalitate
Serbi.
c. Daniels.

Ioan. & illi-
dem Cyril-
lus.

Hom. 1. de
natiuitate. De
mini.
In Euang.
Lucæ.

Quomodo Pa-
tres Mariam exa-
cipient alios in
peccato Con-
ceptis.

A peccato nulli
excipi præter
Christum, do-
cent Patres hæ-
reticorum gra-
tia.

Errores præci-
pius Pelagianor-
um.

Quo sensu acci-
pi possit, Mariam
in originali pec-
cato esse conce-
ptam.

Propositiones in
Scripturis gene-
rales cum re-
strictione qua-
dam sepe accipi
debent.

Non ad seclera
gulim spectant, se
Patres puram
Mariæ Conce-
ptionem non cõ-
probent.

Quo spectet Pa-
tres in hoc doc-
trina genere
seruantes.

QUANQUAM minus attinet veteres excusare scriptores, qui re parùm considerata, &
in nullam adhuc disputationem adducta, suam dicere sententiam liberè potuerunt,
nullam verò firmam & necessariam credendi regulam aliis hac in re præscribere aut
voluerunt, aut debuerunt. Versabantur illi in aliis de fide quæstionibus longè grauioribus,
atque vt res ipsa postulabat, satis habebant præcipua religionis capita de DE o
diuinisque personis, ac de iustificante CHRISTI gratia contra infestos & grassantes tunc
hæreticos propugnare. Huc autem ibant maximè, vt probarent atque conuincerent,
ex tota posteritate Adæ nullum in conceptione, nullum in ortu, nullum in vita vel
morte ab omni peccato immunem esse censendum, considerata nimirum humanæ
tam imbecillis, quàm corruptæ naturæ conditione, & seclusa Redemptoris CHRISTI
gratia, cuius vt Augustinus, Hieronymus, Innocentius & Prosper, sic alij etiam asser-
tores accerrimi esse voluerunt. Interim verò quid iidem præpotenti Cristi Saluatoris
gratiæ non tribuunt? An verò huius gratiæ virtutem Sanctis omnibus æquè efficacem
assignant? Num in quibusdam, & in MARIÆ potissimum, gratiæ plenitudinem negant?

Qui certè dum Deiparam in omni vita, adeoque in ortu ipso peccati puram prædicant, an non aliis viam muniunt & ostendunt, vt ex eodem fundamento, nempe Christi erga suam parentem amore ac studio singulari porro colligatur, nihil omnino vetare, quò minus vt omnis MARIÆ vita, ipsaque natiuitas, sic etiam Conceptio pura & immaculata constituatur? Demùm habuerint Patres suorum temporum rationem, quibus multa vel profus incognita erant, vel obscura, neque satis euoluta, quæ posteris diligentius excutienda, & clariùs illustranda explicandaque non sine certo Dei consilio relinquerebantur. Non enim homini tantùm, sed etiam Ecclesiæ Christi tempus auget sapientiam, & Spiritus sanctus, vt ex Tertulliano diximus, aliam atque aliam doctrinam lucem omnibus seculis patefacit, vt eadem fide manente, in cognitione veritatis, sicut & in reliquis virtutibus, paulatim proficiamus. Igitur vt cætera, ita hoc etiam grauissimè dixit Gregorius Magnus, scientiam spiritualium Patrum per incrementa temporum crescere, ideoque Apostolos plusquam Prophetas de diuinis mysteriis cognouisse. Hinc refert sententiam Danielis: Plurimi pertransibunt, & multiplex erit scientia: & tandem ita concludit: **Quantò mundus ad extremitatem ducitur, tantò nobis æternæ sapientiæ aditus largius aperitur.** Et qui ætate sua doctissimus Theologus floruit Gerson, sapienter monet, in his quæ ad inflammandum affectum faciunt, veteres Patres efficacius quam posteriores Theologos docere ac mouere: hos autem in aliis quæ ad intellectum erudicendum, & ad controuersias ac quæstiones de fide iudicandas pertinent, acutiùs cernere, cerriusque ac limatiùs veteribus illis pronuciare. Sed nos loco suo monstrabimus, quo iudicio veteres legendi sint, si ea quæ proferunt, cum Ecclesiæ iudicio, & cum meliore aliorum Scriptorum sensu atque consensu minus congruere videantur. Certè ab initio quum de hac MARIÆ prærogatiua disputari cœptum est, nouitas ipsa non poterat non odiosa existimari, & sicut Bernardum, sic alios etiam plures fortassis offendit, quibus non satis cõsultum ac tutum fore visum est, nouam & non satis agitatum de MARIÆ pura Conceptione opinionem statim recipi ac probari. Quæ de re tam diu, tam acriter non solum in Scholis, sed etiam in templis est disceptatum, vt qui moderatores & pacis amantes fuere, modum & finem aliquid tantæ contentionis optarent, ne grauiores aliòquin in Christiana Repub. motus ob nata Theologorum diuidia exorirentur. Ventum est deinde ad Synodum Basiliensem, in qua noui super hac quæstione congressus Doctõrum sunt habiti, ambaque partes audita, & illorum scilicet qui contendebant, Virginem & eius animam per aliquod tempus, aut inflans temporis, originali culpæ, vt ipsorum verbis utar, actualiter subiacuisse, & aliorum qui contrà putabant, quod ab initio creationis MARIÆ, DEVS ipsam amaerit, & amando gratiam contulerit, per quam à macula originali personam illam beatissimam liberarit atque præseruarit, ideoque sublimioris sanctificationis genere illam redemerit. Tandem quum rationum momenta essent vtinque ponderata, totus ille doctissimorum hominum cõtus, vt tranquillitati publicè contuleret, in hunc modum vno velut ore, anno post Christum natum M. CCCC. XXXIX. definiuit.

Quidam posteriores relictis & certius quàm Patres in sacris intellexerunt.

Doctrinam spirituali per incrementum temporum crescere.

In quibus veteres Theologi rectoribus præsent, & contrari.

Disputatio de Mariæ Conceptione primitim suspensa, & saltem de nouitate, sensum recepti & probata sunt.

De hac Conceptione maxime disputatum in Synodo Basili.

Sententia Concilij Basiliensis de Mariæ Conceptione pura & immaculata.

Decretum hoc Synodus non leuiter affirmatum esse.

Lib. de Spiritu Sancto

Hom. 2. super Zach. Daniel.

In finibus de oratione.

Disputatio.

a Lib. 3. aduersus hæreses. b Lib. 4. epistola.

Ecclesia cohonestetur, sicut passim multis abhinc annis cernimus obseruari. Atque hæc de illibata Conceptione doctrina tanquam pia, fideique Catholica, & recte rationi, sed & sacre Scripturæ consentanea, nec minùs cultui Ecclesiastico consona, & proinde omnibus amplectenda hinc clarissimè definitur atque declaratur Scimus interim, auctoritatem huic Concilio maiorem posse constare, si Romanæ Ecclesiæ calculum meruisset, quoniam vt Gratianus ex antiquis Canonibus probat, quæ Concilia Episcoporum à Sede Apostolica non approbantur, ad definiendum & constituendum inuvalida reputantur. At vicissim intelligimus, Synodum hanc Basiliensem à multis Prouinciis receptam, & à Sede Apostolica non omnino reiectam esse. Imò quod ad prædictum decretum attinet, res ipsa testatur, & fidem, & celebritatem de hac ipsa Conceptione non modò nostra, sed etiam maiorum ætate quum in aliis Ecclesiis, tum in Romana, ritu publico comprobari. Deinde nullum præclari nominis vel Episcopum, vel Theologum hac de re scribentem videas, qui eidem decreto, & festi huius celebrationi se palam opponat. Certè Pontifices Max. qui nostra & maiorum ætate Romanam & Catholicam Ecclesiam administrarunt, Sixti quarti Pontif. constitutionem mordicùs retinuerunt, propositis indulgentiis corroborarunt, & anniuersaria festi diei celebratione cohonestarunt. Quis verò Catholicorum non magnificat, meritoque amplectendum putet, quod summa Sedes Ecclesiæ Catholica matrix & radix, Ecclesiæque principalis, ad quam necesse est omnem conuenire Ecclesiam, sicut ^a Irenæus & ^b Cyprianus loquuntur, instituit, recipit, obseruat atque confirmat, adeoque in cultum diuinum introducit, introductum retinet, ac innouat sæpè? De Sixto quarto Pontifice dubium non est, quin sanctæ Conceptioni Virginis diem esse sacrum voluerit, eumque auctoritate Apostolica confirmarit, & Christianos ad eundem celebrandum extimularit. Idem verò seuerè vetuit damnari eorum opinionem, qui gloriosam & immaculatam Dei genitricem absque originalis peccati macula fuisse conceptam, vel priuatim, vel publicè profiterentur. Et quamuis eiusdem Pontificis auctoritate liberum relinquatur, hanc illamue sequi opinionem, sicut & antea confirmauimus: tamen prior sententia, velut pia magis ac probabilior, vt dictum est, palmam obtinuit passim: nec solum in Romana Ecclesia, sed in aliis etiam longè distitis nationibus mirabili populorum consensu corroboratur, hæc omnium animis maximè propendentibus, vt sanctam sanctæ Virginis Conceptionem tam libenter, quam reuerenter admittant, seduloque complectantur. Qui verò secus modò sentiunt, eorum sanè rarus est numerus, hi que pudore impediti, quod in animo gerunt, & secum ipsi tacitè loquuntur ac sentiunt, palam efferre ac pronuciare non satis tutum arbitrantur. Tum si id facere quidam audeant, haud sine publica contradictione vulgi que offensione audiuntur: vsque adeò & inuisa & debilitata & explosa, & quodammodò eiecta est penitus nunc opinio aduersariorum, & contraria sententia cunctorum ferè mentes occupat. Interim Ecclesiæ Latine, quarum vix numerum inire licet, velut obsequentes filie, suæ Matris & Magistræ, Romanæ scilicet Ecclesiæ, ductum & exemplum sequuntur, suamque sententiam & iudicium dic statò, & ritu publico, multisque lectionibus & sacris caremoniis non obscurè testantur. De scholis Catholicis nihil attinet dicere, quæ vt iam pridem suspiciunt, sic libenter etiam imitantur Theologos Gymnasij Parisiensis, quos quidem in Europa tot iam seculis maximè spectabiles & Doctõrum vbique sermone prædicatos commendatosque videmus. Extat autem decretum scholæ Parisiensis, quo planissimè definitur, quod Mater Domini MARIÆ per nullum instans vel momentum originali culpæ subiecta, sed speciali priuilegio ab omnium macula immunis fuerit præseruata. Cuius decreti obseruandi Parisienses tanto studio, tantaque religione tenentur, vt in ordinem Theologorum cooptari neminem sinant, nisi sanctè iurantem, se in asserenda Virginis Matris illibata Conceptione constanter perseueraturum. Nec solum apud Gallos, sed etiam in Hispania & vtrâque Germania, qui nomine Catholico censentur, quam sententiam Romana iam Ecclesia tanquam magis piam & probabilem amplexa est, eandem nullo contradicente profitendam, ac perpetuò defendendam recipiunt, ac mordicùs tenent.

Romana Ecclesia decreuit Synodi Basiliensis confirmat potius quam a neruit.

Quid Sixtus Pontifex definiit circa Virginis Conceptionem, anno scilicet 1476.

Idem sententiam de pura Virginis Conceptione paulatim antea atque confirmatam fuisse.

Ecclesia Latina suam de hac Conceptione fidem non obscurè profitentur.

schola Parisiensis reliquæ Gymnasia definiunt per Virginis Conceptionem. Parisienses fidem confessionis huius, à Theologis omnibus exigunt.

Quid sentiendū de Bernardo Cōceptioni huic contradicente.

Novitas in religione Ecclesiarū respectu. Bernardum in hoc argumento dubiū habuisse.

Quid Bernardus circa Virginitatis Cōceptionem in quibusdam maxime reprehendat.

Bernardus non male iudicavit pro sui temporis ratione, sed aliter hoc tempore de Virginitatis Cōceptione iudicaturus.

Eodem sermone respondendum Thomae, sicuti Bernardo de materia Cōceptionis.

POSTREMÒ devno Bernardo dicam, qui sanctus Abbas huius sanctæ Conceptionis, ut mihi sanè videtur, & primus & præcipuus oppugnator fuit. Scripsit is epistolam ad Canonicos Lugdunenses, ac illis dissuadere conatur, ne festum de Conceptione MARIÆ diem admittant ac celebrent, quoniam huius Conceptionis sanctitas non aliquid dogmatis adferre videretur. Torsit enim religiosissimum virum ea difficultas, quòd videret, ac proinde ægrius ferret, nullum huiusmodi novæ celebritatis, ut ipse vocat, exemplum vel apud vicinos, vel in aliis Ecclesiis eius temporis reperiri, quod quæ vereretur, ne infelicem haberet exitum contra Ecclesiæ ritum præsumpta novitas, quam eleganter ipse matrem temeritatis, sororem superstitionis & filiam leuitatis appellat. Verumenimvero ex eiusdem Bernardi scriptis potest ostendi, ipsum in hoc argumento ne sibi quidem satisfecisse, sed velut animi dubium maiorem lucem quæsiuisse. Primum enim dubitantis ac pauidæ mentis hæc est oratio: Quod si originalem à parentibus maculam traxit (de MARIÆ sermo est (sed minus à Hieremia sanctificatam in utero, aut non magis à Ioanne Spiritu sancto repletam credere prohibet pieras Christiana. Hæc enim festis laudibus nascens honoratur.) Et post pauca subiungit: Ut omninò pius est credere, proprium MARIÆ delictum non habuit. Quod si Bernardus constanter affirmaret, certoque credi vellet, nullam in Conceptione MARIÆ sanctitatem inesse, cur hanc adiceret conditionem: Si originalem à parentibus maculam traxit: aut cur explicatè traderet, proprium MARIÆ delictum non extitisse: nisi hoc fortassis de solo actuali peccato intellexit. Deinde Augustini sententiam alicubi refert, qui quum de peccatis agitur, MARIAM prorsus vult excipi, quòd maior illi collata sit virtus ad vincendum omni ex parte peccatum. Vbi mox ille Augustini verbis interpretationem adiungit: Ex omni, inquit, parte, hoc est, ex parte originalis, & ex parte actualis peccati. Ad hæc notatu dignū est, Lugdunenses hoc maxime nomine à Bernardo reprehendi, quòd inconsulta Sede Apostolica, fortassis suo etiam Episcopo insalutato, & contra morem aliarum Ecclesiarum novum in diuino cultu ritum, propter hanc Conceptionem admittere & introducere voluissent. Ac totam demum epistolam, qua suspectum ipsorum studium in cultu innouando coarguit, hoc sermone concludit: Quæ autem dixi, abique præiudicio sanè dicta sint sanius sapientis. Romana præsertim Ecclesiæ auctoritati atque examini totum hoc, sicut & cætera quæ huiusmodi sunt, vniuersa referuo, ipsius siquid aliter sapio, paratus iudicio emendare.] En tibi singularem viri sancti modestiam, nec minorem sapientiam, qui zelo quidem pietatis incensus, cum his Canonicis expostulauit, sed interim aliorum, ac potissimum Ecclesiæ Romane iudicium in eo ipso saluum manere voluit, adeò in sua opinione non pertinax, ut ad amplectendam alteram sententiam se promptum ostendat, eoquæ non obscure demonstrat, se non nihil de causa præsentis dubitare, ac certiorum rei definitionem, præsertim ab Ecclesiæ Primoribus desiderare. Quid verò illum facturum fuisse putemus, si hoc nostro seculo vixisset, quo tot Ecclesiæ vnà cum Romana coniunctæ, non totum in vnâ eandemque sententiam sed etiam in diuini festi celebrationem tanto consensu conspirant? Quantum obsecro, vir modestissimus simul & obedientissimus, ut aliàs semper ira hic etiam Sedi Apostolicæ detulisset, si ætate sua vidisset, aut etiamnum cerneret, eiusmodi fidei professionem, ac festi etiam celebrationem non sine ritu solenni, accedente insuper Pontificis Max. expressa cohortatione, totque populorum suffragiis consentientibus, in multis nationibus exerceri atque stabiliri? Rectè autem ac prudenter vir æquè sapiens ac pius, sui temporis rationem habendam duxit, quòd fides & solennitas de MARIÆ sancta Conceptione in Ecclesiis Catholicas nondum erat inducta, fortassis apud Gallos vix etiam cognita, à primaria quidem Sede necdum recepta probataque.

CÆTERVM quod iam de Bernardo diximus, ad Thomam etiam Aquinatem potest accommodari, quum nec illius, nec huius sententia, si ritè accipiat, alteri & contrariæ opinioni multum obistere videatur. Qui Thomas non magis Conceptionis quàm Sanctificationis tantæ Virginis festum auerteretur, si præsentis Ecclesiæ cuius esset, ac eandem Conceptionem in Ecclesia Romana publicè & constanter celebrari coram

Epist. 111.

Serm. 24. Assumpt. Mariæ.

Serm. 41. Cantab. ne reges.

1. Cor. 14. In 2 part. Summa q. 10. artic. 12.

In lib. 3. sentent. dist. 3. quæst. 1.

In 3. part. Summa q. 21. artic. 2.

In lib. Inst. in unum. c. de peccato originali.

Hom. 1. ex varia locis collecta.

In epist. ad Romanos & Oceanum.

Psal. 77. & ibidè Hieronymus. In cap. 10. Eccles.

coram adspiceret. Nam is quarundam sui temporis Ecclesiarum vel ordinationi, vel consuetudini tantum tribuit, ut celebritatem Conceptionis ab illis vel inductam, vel receptam non esse spernendam ingenuè fateatur. Quantò igitur amplius vir candidissimus & piissimus tot idem sententibus Ecclesiis, ac in primis suadenti Romanæ deferret, hanc si faciem & receptum passim vsum ætatis nostræ superstes intueretur? Sciebat utique permultum deberi Ecclesiæ consuetudini, quam Paulus contentiosus omnibus opponeret, & de qua Thomas ipse tam præclare testatur: Dicendum quod maximam habet auctoritatem Ecclesiæ consuetudo, quæ est in omnibus amulanda: quia & ipsa doctrina Catholicorum Doctorum ab Ecclesia auctoritatem habet. Vnde magis standum est auctoritati Ecclesiæ quàm Augustini, vel Hieronymi, vel cuiuscunque Doctoris.] Sicut ergo veteres Ecclesiæ Doctores, quum viuerent, Ecclesiam diuini verbi interpretem; veræque doctrinæ Magistram reuerenter audiuerunt, & ab omnibus diligenter audiri atque consulti præceperunt, idem etiam illi nunc, si superessent, haud dubiè verbo simul & exemplo præstarent, seque totos præsentis Magisterio Spiritus sancti in Ecclesia sua loquentis, aut certè, quid in præsentis causâ probabilius videatur, satis indicantis, accommodarent, nihilque haberent antiquius, quàm ut omnes Catholicos, quid Spiritus dicat Ecclesiis, etiam atque etiam obseruare hortarentur. Vbi Thomæ per similes est Bonaventura, qui Bernardi sententiam sequitur quidem, sed hoc timore & pudore sancto ductus, ut dicat se non audere simpliciter eos reprehendere, qui ex speciali deuotione tantæ Virginis celebrant Conceptionem, quum nullus possit MARIÆ esse nimis deuotus, ut eiusdem verbis utamur.

FATETUR autem vel inuitus Caietanus, qui Leone decimo Pont. Max. floruit, etiã ætate sua opinionem illorum præualuisse, qui MARIÆ Conceptionem à lege peccati excimunt, ac exemptam solenni cæremonia venerantur. Ac eodem sanè modo de multis siue Theologis, siue Patribus, qui de MARIÆ sanctificatione loquuntur, existimabimus, ne aliòquin ex legitimis & morigeris spurios & rebelles Ecclesiæ filios faciamus: quamuis illi minus apertè quàm Bernardus & Thomas, Conceptioni huic suis in scriptis aduersentur. Postremò Ioannes Vigerius, recens licet Theologus à Dominicis, in hunc modum scribit: Si dicatur, quod diua Virgo non habuit peccatum originale; licet processerit ab Adam secundum rationem seminalem, dicendum est, quod ipsa sola speciali gratia præuenta fuit & præseruata, eò quòd fuit præuisa esse Mater & domus Dei. Vnde Psalmista: Domum tuam Domine decet sanctitudo. Et de illa Salomon: Tota pulchra es amica mea & macula non est in te. Ex quibus auctoritatibus potest haberi priuilegium, maxime autem ex auctoritate Ecclesiæ, quæ non potest errare.]

AN VERÒ desunt ex Patribus, qui singularem hanc MARIÆ puritatem innocentiamque; nouerint & confirmarint? Pro multis quidem Origenes esse potest, magnus ille vir ab infantia, verè Martyris filius, tum Ecclesiasticæ scholæ apud Alexandriam princeps, tantusque voluptatis contemptor, ut ferro etiam genitalia sibi truncaret, Hieronymo teste. Is ipse Origenes tanti MARIAM facit, ut vocet eam non modò Matrem Virginem vnigeniti Dei, sed & dignam digni, immaculatam sancti & immaculati, imò verò cælestem thesaurum Deitatis (alij veritatis legunt) diuitias, plenissimam sanctitatem, perfectam iustitiam, & Regis cælestis domum immaculatam. Hæc certè tam præclara & illustria sunt epitheta, ut si ex æquitate iudicemus, non obscure commonstrent, illius iudicio MARIAM omni vacillè vitio, & ab originali labe præseruatam, atque sicuti subiungit, neque per uersionem serpentis deceptam, neque venenosis eius aspartibus infectam fuisse. Quò minus ego miror, Hieronymum quum aliàs sapè, tum hic quoque libenter Origeni suffragari, dum legis antiquæ mysterium de nube lucida, quæ Israëlitas in deserto peregrinantes præcedebat, interpretatur, illam nempe Psalmographi sententiam explicans. Deduxit enim eos in nubedici, & tota nocte in illuminatione noctis. Vbi nubem hanc pulchrè ad MARIAM accommodat. Nubes enim illa inquit, non fuit in tenebris, sed semper in luce: sicut & alibi Virginem eandem Sanctis omnibus à peccato liberatorem natam esse confirmat. Igitur an non perpetuò puram prædicat, qui eam ne per momentum quidem in peccati tenebris, sed semper in gratiæ luce collo-

Quantum Ecclesiæ consuetudini tribuendū ex Thomæ sententia.

Præsentis Magisterio Spiritus sancti in Ecclesiæ loquentis maxime attendendum.

Bonaventura quum Socerum de loquitur de hoc argumento.

Caietani confessio de recepta doctrina in uoluntate Conceptionis Mariæ.

Vigerio teste Mariæ per priuilegiū ab originali peccato immunis.

Patrum sententiæ, quæ puritatem Mariæ Conceptionis asserunt.

cat, ac Sanctis aliis in peccati immunitate præponit: Ambrosius de Christo rectè tradit, quòd solus per omnia ex natis mulierum terrenæ contagia corruptionis non sensit: de MARIA verò non minus sapienter iudicat, quòd Virgo sit per gratiam ab omni integra labe peccati. Ac tantundem nostri quoque docent, Christo nempe per naturam, Matri per gratiam conuenire, ab omni peccato immunitatem. Vnde hoc præclare scripsit Rupertus: Sicut Luna lucet & illuminat luce non sua, sed ex Sole concepta: sic tu o beatissima hoc ipsum quod tam lucida es, non ex te habes, sed ex gratia diuina, gratia plena.] Vbi ne dubitemus, quousque gratia MARIE collata pertingat, sic idem Rupertus eodem in libro sese declarat: Libera es ab omni iugo peccati.] Eòdem referri possunt veterum sententiæ tum antea productæ, tum alibi repetendæ, quibus Deipara semper beatissima & penitus incontaminata, sed & Cherubin & Seraphin puritate quidem ac sanctitate prior & admirabilior clarissimè commendatur. Extat epistola Sophronij Patriarchæ Hierosolymitani, quæ in sexta Synodo recitata, & à Photio Constantinopol. comprobata est: prædicatur autem in illa Virgo sancta, pura, quæ Dei sunt sapiens, & ab omni labe secundum corpus & animam & mentem libera fuit, certè & veniali & originali peccato caruit, planeque innocens ac immaculata perseueravit. Vnde Idiota ille scripsit: Tota pulchra es Virgo gloriosissima, non in parte, sed in toto; & macula peccati siue mortalis, siue venialis, siue originalis non est in te, nec vnquam fuit, nec erit; sed adest tibi omnis gratia naturalium bonorum, spiritualium charismatum & cœlestium donorum.] Tum adiungit, in MARIE anima nihil vnquam vitij aut peccati adfuisse. His Petrus Damianus accedit, dum citrà omnem exceptionem affirmat: Quid rogò, vitij in eius mente vel corpore vendicare sibi potuit locum, quæ ad instar cœli plenitudinis totius Diuinitatis meruit esse sacrarium? In Christo enim, sicut per Paulum dicitur, habitat omnis plenitudo Diuinitatis corporaliter. Nec mirum, si cunctorum merita transcendat mortalium, quæ & ipsam super excedit celsitudinem Angelorum.] Ac alibi clarissimè pronunciat: Caro Virginis ex Adam assumpta, maculas Adæ non admisit.] Ad hæc qui prædicat ortij ordinis est princeps Dominicus, quid in propolita causa sentiret, his quidè verbis satis prodidit: Sicut primus Adam fuit ex terra virgine, & nunquam maledicta formatus, ita decuit in secundo Adam fieri.] Id quod non primus ipse cõfinxit, qui matrem Domini aliòquin plurimum est veneratus, & de illa semper mundissima mundissimum nasci filium censuit, sed vt mihi videretur, ex Apostoli Andrea oratione desumit, quem legimus ad Ægeam proconsulem, vt mysterium crucis exponeret, inter cætera hoc modo dixisse: Et quoniam de immaculata terra factus fuerat homo primus, qui per lignum præuaricationis mundo mortem intulerat, necessariò de immaculata virgine natus est perfectus homo, in quo Dei filius, qui primùm fecerat hominem, vitam perfectam, quam perdiderant per Adam homines, repararet.] Sed & antè Scholasticos Doctores omnes floruit Damascenus, qui de MARIE patre Ioachimo differens, purè illam esse conceptam his verbis non obscurè significauit: O beati lumbi, ex quibus immaculatissimum semen fluxit. Extat eiuidem Damasceni Martyrologium, in quo dies Conceptionis MARIE notatur, hoc expressè addito, quòd illa πρὸ συλλήπτος ἀγνή, id est, antè Cõceptionem pura dicatur, sicut & Galatinus annotauit. Sed & Bruno Carthusianorum ille princeps disertè pronunciat: Hæc est incorrupta terra illa, cui benedixit Dominus, ab omni propterea cõtagione peccati libera, per quam vitæ vitam agnouimus, quæ quia digna fuit, Dominus de cœlo in terrâ adspexit.] Et luculentius adhuc Laurentius Iustinianus si non adeò vetus, ac certè quidem laudatissimus Præsul, ita definit: Ab ipsa sui Cõceptione in benedictionibus est præuenta dulcedinis, atq; à damnationis aliena chirographo.] Nec multò post: Erat planè à carnis colluione immunis, ita & ab omni peccati labe extranea.] Tum alio in libro: Hæc est originalis pœna delicti, à qua nemo, quamuis eximia polleat sanctitate, liber existit. Quotquot em̄ ex ipsa nati sunt propagine (excepto duntaxat Mediatore Dei & hominum homine Christo Iesu, & ipsius matre) sub hac peccati lege sunt conditi, vnde Propheta vice omnium gemens, ait: Ecce iniquitas tibus conceptus sum.] Ac

Sophronij & Idiota testimonia.

Dominicus Matrem confert terram nunquam maledictam sicut & Andreas apostolus.

a In Exa. Luca. b Crea. in sum. c. 7. d. Quæ feruntur. Lib. 6. in Cantu.

c. Athan. d. In Bibl. theca.

Lib. 1. de platea.

Serm. de Matrice. i. m.

Coloss.

Ser. de Virginitate.

In orat. de corpore Christi.

e Lib. 7. de arcu. Co. stola. v. r. a. u. s. In Psal. 101.

Ser. de et. nunt. Maria.

Lib. de ca. sto. comm. bo. Veri. & amia.

Psal. 101.

alibi

In Fasciculo amari. c. 7. Lib. de gradibus perfectionis.

a Cent. 10. cap. 10. b In Chronico Hirschan gen. sic. 14.

De Assumpt. Maria.

Quæst. 1.

e Lib. 1. in Job. d. Hom. 2. de patient. Job.

Lib. 1. reuelat. c. 9.

alibi rursus: Nemo ab ipso mundi initio vsque ad temporis plenitudinem (duntaxat Mediatore eiusque Genitrice exceptis) iugum damnationis euasit.] Demum in opere, quod ante mortem postremum scripsit: Ab hoc quippe originali peccato, inquit, nullus excipitur, præter illam, quæ genuit mundi Saluatorem.] Tam aperte, tam constanter suam ille sententiam profiteretur, vt nesciam, quid pro MARIE immaculata Conceptione dici opportunius ac vehementius queat. Extat vetus quoque nec minus eruditus liber de altercatione Ecclesiæ & Synagogæ, siue scriptor eius fuerit Giselbertus, vt Cæturiiatores cum Trithemio diuinant, siue alius antiquior, apud quem hæc verba leguntur: Vellusistud (Gedeonis videlicet) sacratissimæ Virginis corpus est, sine omni carnis macula. Cum enim vellus sit in corpore, corporis nescit passionem: Sic rore Spiritus sancti vellus, id est, corpus virginalis complutum, nullum carnalis vitij sensit contactum.] Quod postremum à Sophronio mihi videtur acceptum, vt potè qui MARIAM quoque velleri comparauit. Vellus namque quum sit de corpore, nescit tamen, inquit, corporis passiones, ideoque MARIAM gratia plenam fuisse testatur, in quam se infuderit gratiæ Plenitudo.] An hæc puritati & innocentia MARIE non satis patrocinantur? Sicut & illud ab eodem Giselberto dictum, Virginem omnis corporalis vel spiritualis macula alienam, vitaque & moribus præcellentissimam extitisse. Neque contemnendus est Theologus, sed & sanctus Episcopus Fulbertus Carnotensis, qui ante quingentos annos MARIAM salutauit, & salutare docuit in hunc modum: AVE MARIA electa & insignis inter filias, quæ immaculata semper exiitisti ab exordio tuæ creationis, quia paritura eras Creatorem totius sanctitatis.] Quibus non malè consonat vir de Ecclesia benè meritis Adam de sancto Victore, ac doctior ille quidem, quàm eloquentior, qui Deiparam his verbis piè compellat:

Salve Verbi sacra Parens,
Flos de spina, spina carens,
Flos spineti gloria.
Nos spinetum, nos peccati
Spina sumus cruentati,
Sed tu spina nescia.

ALLVDIT enim ad locum Canticorum, qui à multis MARIE meritò accommodatur: Sicut liliam inter spinas, sic amica mea inter filias: id est, inter animas æterno Patri per Christum reconciliatas, & filiarum loco adoptatas. Hæc siquidem inter se comparantur, & quæ mente simul & carne sunt virgines, lilia & ipsæ videri possunt. Ceterum si eas cum hac Dei sponsa selecta conferas, in spinas abeunt, & nec odorem, nec colorem habere videntur: Spinæ sunt, inquam, præ illa horridæ senticosæque contactu. Hæc vna candidissimum & fragrantissimum liliam refert, quod nihil cum spinis habet commune, licet in spinis, sicut rosa nascatur. Quod igitur de viro eximie sancto Iob, Origenes & Chryostomus prodiderunt, multo id rectius ac sublimius in MARIAM competet, vt ea cum aliis collata dicatur Columba in medio accipitrum, Ouis in medio luporum, Stella in medio nubium, Liliam in medio spinarum, Germen iustitiæ in oppido iniquitatis. Nec grauabor ex Brigitta quædam adscribere, quòd huic per sanctæ viduæ multa sunt arcana diuinitus patefacta, & maximorum hominum auctoritate, Romanæque Ecclesiæ calculo ita probata, vt apud Catholicos quidem defensionem nequitiam egeant. Illa igitur cœlitus edocita refert, MARIAM parentes in suo coniugio tanta Dei charitate fuisse coniunctos, vt castius coniugium eo tempore non reperiretur, eos verè nunquam nisi ex legis præscripto, & solo suscitandæ proles desiderio congrederi voluisse. Qui quum ex Angelo intellexissent, filiam sibi fore Virginem, ex qua mundi Salus procederet, nihil ipsis quidem minus libuisse, quàm ad carnis redire commercium, quandoquidem in illa ætate carnis voluptati ac libidini nuncium penitus remississent: verum eosdem Angeli admonitione, ac Dei potius, quàm carnis voluptate vlla permotos, & diuinæ duntaxat obedientiæ ratione habita, coniugali officio satisfecisse. Sic MARIAM carnem ex Patris Matrisque congressu procreatam, sed haud

Maria sicut liliam inter spinas.

Non parui ponderis habenda esse Brigittæ reuelationes.

Quam castissime Mariæ parentes ex Brigittæ testimonio.

¶ sine sin-

Quomodo Maria in utero matris creavit Deum.

Maria sine peccato in matris utero fuisse conceptam.

Cur Deus multos de Maria Conceptione arbitrare peraverit.

Celsum testimonium de Maria Conceptione immaculata.

sine singulari Divinae charitatis virtute compaginatum fuisse: Deum verò animam à se peculiariter creatam illi corpusculo indidisse, moxque animam vnà cum corpore sanctificatam esse, quam Angeli postea sedulò & assidue custodierint. Tum alibi hæc apud Brigittam verba legimus: Verè sine omni ambiguitate credendum est, quòd materiam illà statim, quando in Anna vtero concepta & collecta fuit, de qua materia **MARIA** formari debeat, ipse Deus diligebat plùs quàm omnia humana corpora à viro & muliere generata & generanda per mundum vniuersum.] Et ne quis cauilletur, hinc sanctificatam tantùm Virginem dici, quod etiam in peccato concepta congruit, alia luculentiora subiungam: **MARIA**, inquit, de radice Adæ processit, & de peccatoribus nata est, licet sine peccato concepta, vt Filius Dei de ea sine peccato nasceretur.] Quid autem sequenti oratione, quam ipsa Dei mater ad Brigittam habuit, euidentius? Veritas est, quòd ego concepta fui sine peccato originali & non in peccato. Quia sicut Filius meus & ego nunquam peccauimus, ita nullum coniugium fuit, quod honestius esset, quàm illud, de quo ego processi.] Atque vt minus miremur, quod multis multo tempore vel obscura, vel ignota incertaque manserit hæc Conceptio, collatione quadam hunc etiam nodum, loquens eadem Virgo sequenti oratione dissoluit: Sciro, quòd Conceptio mea non omnibus nota fuit: quia voluit Deus, quod sicut ante legem scriptam præcessit lex naturalis, & electio voluntaria boni & mali, & postea veniret lex scripta, quæ cohiberet omnes inordinatos motus: Sic placuit Deo, quòd amici sui prædubitarent de Conceptione mea, & quilibet ostenderet zelum suum, donec veritas claresceret in tempore præordinato.]

AN VERÒ contemnendus est scriptor Nicolaus Cusanus natione Germanus, dignitate Cardinalis, doctrina verò & sapientia summus sui sæculi Theologus atque Philosophus, qui ante centum & quinquaginta ferè annos oratione non disertà, sed graui, hoc **MARIAE** in causâ præsentis testimonium præbet: Virgo gloriosa, quum esset prædestinata ante secula, vt ex ipsa reciperet Dei Filius naturam humanam, vt Dei Filius fieret Filius hominis: ita concepta est, vt dignum ad hoc, habitaculum fieret. Inducere se debuit Deus humanitate **MARIAE**: quare humana natura Virginis digna facta est ab initio. Nam etsi ipsa concepta fuit ex virili semine, via propagationis ab Adam, & quantum ad illud initium indiguit liberatore, quia in Adam nisi liberentur aut præferentur, omnes moriuntur, vt in Christo omnes, qui viuificantur, viuificantur: tamen sicut anima eius rationalis nullo tempore fuit, antequàm esset corpori vnita, ita ipsa dum crearetur, sancta creata fuit: sic etiam quod nulla duratione fuit verum dicere, Virginem fuisse sub peccato.] Et rursus alio in loco: Hoc cedit ad laudem Dei & Virginis **MARIAE** matris, quòd ipsa sub principatu auctoris mortis nullo vnquam tempore fuit, in qua Vita debuit incarnari. Non indiguit Virgo Liberatore, qui ipsam absolueret à sententia in Adam & posteris eius ex voluptate carnis lata, cui nunquam subiacuit, quia præuenit succurrere misericordia electæ Matri misericordia, qui concipitur & nascitur liber: nec indiget Liberatore à seruitute, in qua nunquam fuit. Præliberatore enim Virgo sancta habuit, ceteri Liberatorem & Postliberatorem. Christus enim sic omnium Liberatorem, quòd & Virginis Liberatorem & Præliberatore ceterorum verò Liberatorem & Postliberatorem. Ipsa sola post Adæ lapsum non indiga, sed plena originali iustitia vt Eva, & multò magis creata fuit: sicut Christus secundum humanitatis naturam in omni plenitudine iustitiæ multò magis, quàm Adam creatus. Sola ipsa electissima Dei Mater hoc habet, quòd in initio essendi sub nequitia maligni deficere nequiuit, puta quòd in creatione rationalis anima in corpore, & separatione à corpore in potestate Maligni nunquam fuit. Sola igitur gloriosissima Virgo non reperitur tempore villo peccato originali subiacuisse.] Præclara hæc quidem, & solerti consideratione digna, quæ summi Dei Creatoris magnificentiam, creatæque Virginis perpetuam excellentiam nobis ob oculos ponunt: ita nimirum decuisse, vt quæ dignum Dei Opt. Max. habitaculum fieri debebat, inde ab initio creationis suæ sanctam acciperet animam, Satanæ potestati iniquam esset subdita, Christum Præliberatorem haberet, plena esset iustitia originali, ac demum neq; in creatione ipsa, neq; in morte Principi mundi huius quicquam deberet:

Recentiores autem,

Recentiores autem, qui nostro seculo cum laude scripserunt authores, & eandem **MARIAE** gloriam comprobauerunt, volens prætermittere, ex omnibus vnum citare contentus, cumque per celebrem Episcopum, & Ferdinandi Regis, posteaque Cæsaris Ecclesiasten, **Fridericum** nempe **Nauscam**, qui suam de re proposita sententiam his verbis declarauit: Sicut liliū inter spinas, sic amica mea inter filias: id est, Etsi ex lege naturæ omnes filia humanæ spinosæ, id est, in peccato conceptæ sunt: **MARIA** tamen sanctissima Virgo per legem gratiæ immaculata mansit, haud secus atque liliū inter spinas, quæ etsi sint quàm liber horrida, asperæ, rigidæque, atque tumida, crescit tamen subter ipsas sine macula liliū ipsum speciosissimum, nihil suæ virtutis amittens.] Ac ne vir tantus hæc temerè ac leuiter asserere videatur, sententiæ suæ rationes aliquot hoc modo subiicit. Prima: Si Angeli à peccato fuerunt præseruati, ergo longè magis **MARIA**, quæ super Angelos erat exaltanda. Secunda: Absurdum esset credere, **MARIAM** fuisse aliquando in indignatione Dei (quales fuimus nos) quæ Dei mater fuit charissima. Tertia: Quum ipsa fuerit speciale Dei tabernaculum, ergo specialiter præparandum: quale non fuisset, si ipsa in peccato originali extitisset. Quarta: Quòd Deus facere potuit, & ipsum decuit, fecit. Sed Deus potuit præseruare Virginem **MARIAM**, & decuit, ideoque fecit. Quinta: Nulla dignitas erat ab ea auferenda Virgini consona, qualis fuit à peccato originali præseruatio. Succinctè quidem isthæc, sed luculenter, scholasticorum nempe Doctorum more, quorum sententias ex eruditione potiùs, quàm eloquentia iudicare debemus. Finem faciam tandem, si **Baptistæ Mantuanij**, qui verè Christianus Poëta est, carmen adiecero, quo breuiter ille vtramque de proposita quaestione opinionem indicat, & suam tamen pro illibata Conceptione **MARIAE** sententiam non minùs, quàm alij supra citati, aperte significat.

*Ante tener sacra fetus quàm viueret aluo,
Conceptus ne prima nouos exordia pullis
Induerent maculis? mens ne sincera nitensq;
Communem imbiberet labem, ne pigra liquore
Pectora lethæo fierent: que lactea magno
Pabula & amplexa fuerant latura Tonanti?
Semine confusas sordes, & virus inustum
Dissecuit: felici anima mox imbuit artus.
Sunt tamen audentes contra sentire: nec illos
Incusamus: habent, quo se tuentur: & olim
Ista hominum communis erat sententia: verum
Iam senio ex angui frigans sua robora sensim
Perdit: & amissa iam maiestate recedit
Sponte sua: creditq; nouo Latonia Phæbo.*

Vtram verò sententiam ipse amplectatur, his verbis non obscure prodidit:

*Sed prior (vt nobis æquum sentire videtur)
Dignior est, & gratia magis Nato atque Parenti.
Nam legi assurgens **MARIAE** decus addit: opusq;
Materna dignum attribuit pietate Tonanti.
Adde quod & multis fert adiumenta, fidemq;
Roborat infirmam: nam nec venisse sub aluum
Sorde laborantem tali sublimia cæli
Numina nonnulli ingenio præstante putarunt.
Religio maior, pietas animosior, istam
Consummat a fides legumq; peritia fecit.
Altera verborum textum & fastigia tantum
Summa videns, abstrusa Dei mysteria nescit.
Quod si sideret tanto splendoris honore*

Fulget,

Ser. Angel. de Virginit. excellentia.

Li. 5. vult. in fine.

Li. 6. c. 14.

Li. 5. vult. tit. de illa dicit: Cui & terra transfuit.

Li. 8. vult. tit. in dicit illud: Sunt filium in ter spina.

Friderici Nausca pro immaculata Virginitate Conceptione sententia. Rationes ad adseruendam purissimam Mariæ Conceptionem.

Baptistæ Mantuanij carmè de Mariæ Conceptione.

Cur probanda sententia de Mariæ pura Conceptione.

*Fulget, ut aeterno qui temperat ordine mundum
 Gestavit gremio, lactauerit ubere dulci,
 Strinxerit amplexu, summoq; vocarit Olympo:
 Quare illam in nostras opus est detrudere sordes,
 Et turpi infestare luto, mortalibus aquas,
 Cui prater AEthereus mentem subiecit & astra?*

CAPVT OCTAVVM.

*Puram MARIÆ Conceptionem à Sectariis indignè con-
 uelli, à Luthero autem & Erasmo defendi.*

NONIAM QUIDEM SATIS, VT OPINOR, CVM ILLIS DISPVAVIMVS, qui Catholicam religionem profitentes, nec vulgari zelo, sed fortasse non secundum scientiam præditi, contra sanctam sanctæ Virginis conceptionem suadent atque pronunciant, superest modò, vt Sectariis, qui ad eundem sanè finem, sed longè alia & tortuosiore via contendunt, aliquid respondeamus. Ac duplici quidem ratione hi Catholicis maximè aduersantur: tum quòd puritatem huiusmodi Conceptionis contra Dei verbum impiè defendi vociferantur: id quod cum Sixti quarti simulque Concilij Tridentini decreto planè pugnat: tum quòd non solum in Conceptione, sed etiam in Natiuitate, imò & in reliquo vita decursu MARIAM à peccato liberam & integram extitisse non sine impudentia inficiantur. Etenim præter originale peccatum, etiam proprium & actuale, quod priores alij nulla ratione concedunt, huic vni omnium inculpatissimæ audent imputare. Multum igitur inter vtramq; partem aduersariorum interest, quum hos quidem Anathemate feriat atq; condemnat, illos verò toleret ac damnari vetet Censura Ecclesiastica. Vnde illud quoque consequi necesse est, nouat orum neminem hoc sibi posse sumere, quòd verè castus & Christianus Poëta, sermone ad MARIAM conuerso, eleganter canit:

*Postquam diuino fœdere rupto
 Primus in orbe parens hominum se perdidit ipse,
 Seq; suumq; genus veniens corruptit in auum,
 Sola malo exorta es veteriq; impernia noxa.*

EX NOVATORIBVS haud est postremus Sarcerius, qui suam & suorum de MARIÆ Conceptione sententiam, ne ignoremus, his verbis patefecit: *Quia nihil facit ad nostrarum animarum salutem, siue diua Virgo in peccato originali concepta fuerit, siue non: neq; inde nostræ religioni quicquam accedit, neq; recedit: igitur ea questio otiosis ventribus relinquenda est. Quamquam iustus sit credere, diuam MARIAM communi omnium hominum more conceptam esse. Nam Christus ex peccatoribus nasci voluit, unde non timuit et Euangelista quosdam peccatores in genealogia Christi recensere.* Ecce tibi petulantem aduersarium, qui à sui magistri Lutheri sententia, quam postea producemus, turpiter desiscit, ac optimis doctissimisque viris, qui MARIÆ Conceptionem à peccati labe immunem defendunt, perinde ac otiosis ventribus, proteruè satis insultat. Habet suum sanè fructum, & salutarem piis vsum adfert illorum doctrina & pietas, qui DEVM in MARIÆ Conceptione præpotentem & efficacem prædicant, atque inde principium aliquod Euangelicæ gratiæ sumunt, dum sanctam illam radicem, ex qua fructus sanctior Christus prodiit, grato pectore contemplantur, meritisque laudibus prosequuntur. At verò conceptæ Virginis ferias celebrare quid Catholicis est aliud obsecro, præterquam prima diuini operis & redemptionis nostræ fundamenta, quæ in terris iacta sunt, in animum reuocare, & admirandam telam à Spiritu sancto contextam, ex qua æterno Dei filio mortalis naturæ vestis aptaretur, recta intueri? Quid enim aliud est Deiparæ Virginis Conceptio, quam virginalis palatij constructio, in quo Dei filius, mundi que conditor & redemptor carne pro nobis assumpta habitaret? Quæ Conceptio tanquam salutis nostræ initium, tantò iustius in Ecclesia celebratur, quantò maior ac perfectior eius Virginis puritas fuit ac esse debuit, quæ inter creaturas

*Quam indignè
 Sectarij tractent
 & oppugnent
 Mariæ Concep-
 tionem & in-
 nocentiam.*

*Confutatio do-
 ctrinæ Sarceria-
 næ, quæ transla-
 tionem de Mari-
 æ Conceptione
 necontemnit
 Quis scis et fru-
 ctus ex hac do-
 ctrina & præ-
 senti festo colli-
 gi possit.*

*In Hymno
 Vid. ad ma-
 gnam ma-
 trem Vir-
 ginem.*

*In Postilla
 circa Eua-
 ngelium
 in die Con-
 cept. Mariæ.*

*Eccles. 49.
 Matth. 1.
 Luca 3.*

Matth. 9.

creaturas omnes Deum puritatis omnis fontem proximè attigit, ac sese dignum auctori omnium habitaculum præstitit. Nec parum decedit religioni, quicquid contra fingat Sarcerius, quum quod publico ritu, statisque feriis proficitur Ecclesia, id proleuissimorum hominum arbitrio conuelleretur, atque in dubium reuocatur. Præterea religioni apud multos derogat, quum Mater Domini & Redemptoris nostri sanctissima, honore suo fraudatur, hoc est, dum non pulchra, vt Luna, non electa vt Sol, non terribilis vt castrorum acies, sed potius vas iræ, sed filia Diaboli, & maledicto obnoxia fuisse aliquando censetur. Auget verò in multis pietatem, quum cogitant sibi que persuasum habent, illud omnis puritatis sanctitatisque ornatissimum domicilium tanto crimine infectum & conspurcatum non fuisse, quod in alios omnes cum incredibili clade pernicieque peruasit. Rursus non potest religioni non obesse, quum Christiani de summa summi Dei bonitate sapientiaque non optimè sentiunt, sed in eam cogitationem inducuntur, Christum Dominum aut non potuisse, aut noluisse Matris suæ curam iam inde ab initio ducere maximam, sed potius Angelis, Adæ, Eux, imò Dæmonibus ipsis fauisse, quum matri negauerit, quod illis concessit, vt in gratia nempè sine vilo peccato primum crearentur. Alant interim suos ventres Sectarij, ne hoc etiam in verbis Sarcerij dissimulemus, quibus satis est ad iustitiam, cognoscere, non obseruare decalogum; hunc enim credentibus impossibilem fingunt, qui que vt Euangelicæ scilicet libertati patrocinentur, omnem ciborum delectum, omnem abstinentiæ studium, omnem ieiunandi disciplinam vel sponte conceptam, vel ab Ecclesia indictam abrogant, dissoluant, eludunt. Certè ventres Apostolo Paulo dicuntur, qui non solum aduersus Christi Spiritum Ecclesiæque doctrinam, sub quouis prætextu carni ventri que laxant habenas, sed etiam qui suæ venena perfidiæ sinceræ fidei sociare conantur, panemque mendacij sese aut alios fouent ac nutriunt pestilenter. An verò parui est momenti quæstio, sitne originali crimini MARIÆ Conceptio subiicienda? Iudicet quilibet Sarcerius, qui optimis de rebus pessimè iudicat sæpè, & satis ne quidem ipse intelligit, quid originalis peccati nomine contineatur, si scripta eius sedulo excutiantur. At verò cruditi hanc quæstionem magni ponderis & tractatione dignam esse, tot editis de illa libris & institutis disputationibus abundè commonstrant.

*Rom. 16.
 Ad Tit. 1.*

*Religioni de-
 rogant festi hæc
 negligentes.*

*Suos etiam ven-
 tres habent &
 alunt Sectarij.*

*Qui ventres a-
 pud Paulum di-
 cantur.*

*Gratum et ma-
 gni momenti esse
 quæstionem de
 Mariæ Concep-
 tione.*

*Cur neget Sar-
 cerius puram esse
 Mariæ Concep-
 tionem.*

SED NUNC suam & suorum insignem sententiam nobis Sarcerius declarabit: *Tutius est, inquit, credere, diuam MARIAM communi hominum more conceptam esse.* Cur ita verò? *Nam Christus, inquit, ex peccatoribus nasci voluit.* Quam verò, vt prouerbio dici solet, semper habent sibi similes labra lactucas? quam iste semper crassa Minerua philosophatur? qui tamen si suam fulcire causam nescit, tamen sapientibus tam leuiter obstreperit. Habuit utiq; Christus plures improbos, quam pios in sua stirpe progenitores. Nam si Ecclesiastico fidem habemus, in tota illa Regum serie, quam ad Christi genealogiam probandam adferunt Euangelistæ, tres duntaxat religionis & iustitiæ veræ cultores, vt Dauid, Ezechiam & Iosiam, reperiemus. Igitur si Sarcerium audimus, vt potiori, sic etiã deteriori parti suorum maiorum, MARIAM exæquari decuit, ne præ illis nihil singulare & eximium sibi vendicaret, sed vt iisdem ferè vitiis sordidata esset. Quis verò nisi infans, hoc in animi inducere, nedum alios docere possit? Ex peccatoribus nasci, & cū illis in terra ventari rectè voluit Christus, qui velut Medicus non benè valentes, sed malè habentes curaturus accessit. Sed & matrè sibi puram, electam ac sanctam adsciuit, ex qua puram sanctamque carnem peccati expurgatricem, & super omnia exaltandam assumeret, sibi que perperuò coniunctam retineret. Etenim non malam & maledictam, sed verè bonam ac radicibus benedictam esse arborem cõueniebat, quæ fructum tam generosum, tam benedictum ac salutariferum orbi perditò erat procreatura. Iam verò si antehac vnquã fas fuit credere, MARIAM communi omnium hominum & peccatorum more esse conceptam, nunc profecòdò minimè liceat ac expediat nostris hoc dare aduersariis, qui sub peccati originalis inuolucro tot alunt monstra, & grauissimos quidè tuentur errores, qui totam deinde doctrinã de hominis iustificatione perniciosè deprauant, & Scripturæ testimonia falsò ac nequiter interpretantur. Quid enim est illis MARIAM communi hominum more conceptam esse, nisi quòd imaginè Dei perdidit, libero arbitrio caruerit, naturam

*Etiam quæquã
 tutum est, con-
 cedere Sectari-
 is, vt Maria in
 peccato concep-
 ta dicatur.*

naturam habuerit depravatam, tantamque naturæ corruptionem contraxerit, ut etiam postquam per Spiritum sanctum renouata & sanctificata est, non Deum dilexerit, non legem impleuerit, adeoque nihil nisi contaminatum & peruersum, Dei que odio dignum per vitam omnem efficere potuerit? Hærebat enim, ut videri volunt, natium & viuum in illius mente peccatum, & quæcunque rectè agere videbatur, immunditia & sordibus conspurcabatur, ut nunquam pura & omni peccato esset immunis, licet propter Christi gratiam à reatu liberaretur, & peccata illa credenti non imputarentur. Sed ò deformem, sordidam, impuram, ac tantum non maledictam Dei matrem, si his Doctoribus fides habenda est, qui post hominum memoriam, ut sua placita noua confirmet, tam multa, tam foeda non solum originali peccato inscitè assuunt & includunt, sed renatis etiam & Sanctis omnibus nequiter assignant, ac reuera in ipsum gratiæ Spiritum valdè sunt contumeliosi. Sic autem quemadmodum diximus, de natura, vi & effectibus originalis peccati sentit ^a Sarcenius, docet ^b Æpinus, scribit ^c Chemnitius, tradunt ^d Centuriatores, inulroque ineptius garrit ^e Illyricus princeps Centuriatorum, fingit enim is, peccatum originis in homine non accidens, sed proprio loquendo substantiam esse: sicut & hæc vocabula corruptionem, defectum, concupiscentiam, inordinatam dispositionem, ut in scholis vocant, substantiam denotare contendit. Atque ut hominem bestia deteriore faciat, asserere non veretur, illum post Adæ lapsum gestare imaginem Satanæ, adeoque in illam transformatum esse. Ac eo tandem Illyricana impietas progreditur, ut Diabolum Creatorem inducat animarum, quæ sint peccatum originis substantiale, sicut Heshusius, suo contra eundem Illyricum scripto demonstrat, noua hæc & horrenda Manichæorum deliria iure damnans atque detestans.

Quæ incommoda & absurda sequantur, si originale peccatum in Maria consiliatur.

Impia Illyrici doctrina de originali peccato.

Quomodo Illyricus colligat, peccatum esse substantiam.

Hombertius ab Illyrico seductus, palmosidum cecinit.

Est autem hæc præcipua, sed inutilis, Illyrici ratiocinatio: *Quicquid inconforme est, legi Dei, id peccatum est, sicut scriptum est: ἡ ἀμαρτία ἐστὶν ἡ ἀνομία. Tota hæc corrupta natura humana & substantia, post lapsum est inconformis legi Dei. Ergo hæc ipsa natura & substantia est peccatum. Et per consequens, hæc ipsa natura, quæ tanquam fons actualium peccatorum accusatur, est substantia.* In eundem errorem pertractus Hieremias Hombertius, qui postea respuit, carmen hoc cecinit:

*Prò dolor hinc Satana simulachrum nascitur omnis,
Quem Patris & Matris copula gignit homo.*

Etrursus.

Ipsè ego peccatum sum propriè, vocor.

EXTAT autem integra disputatio, quæ de hoc Illyrici, imò Manichæorum errore inter eundem Illyricum & Iacobum Andream, sed sine fructu Argentorati multis horis est habita, & ab eodem Iacobo in lucem edita. Illyricus pro se stare Lutherum contendit, quinaturam ipsam & cor hominis peccatum originis esse scripsit.

Quomodo alij nouatores errēt circa peccatum Orig.

Quomodo Lutherus errans causam dederit circa peccatum Originis.

Iacobi Andree confessio, quid nomine peccati nouatores complectantur.

ALII verò Sectarij, etsi non tam crasse ac impiè de Originali peccato philosophantur, ideoque Manichæorum detestandum delirium nobiscum in Illyrico damnant: tamen sædum & perniciosum in eo tuentur errorem, quod soleant originale peccatum cum actualibus, mortale cum venialibus confundere, ex concupiscentia in renatis, perpetuum & inhabitans peccatum facere, ad iustitiam imputatiuam omnia referre, ac MARIÆ demum, vbi de peccatis agitur, nihil eximium ac sublime supra cæteros concedere. Retinent enim mordicè, quod à magistro non bono Luthero didicerunt, nostram natiuitatem eiuscemodi esse, ut sicut ipse loquitur, tota peccatis mædeat: peccatum autem originale esse totum humanæ naturæ lapsum, & quicquid est deperditum de iis conditionibus, quas Adam natura integra præditus habuit. Huic præterea peccato tribuit, quod omnes Deum odio prosequantur & contemnant, nec non mammona diligant, ac illi feruiant, quod fures & homicidæ sint, quod hominis demum voluntas nihil nisi malum appetat & peccato delectetur. Nihil ergo mirum, quòd Iacobi Andree, ut omnium collegarum, id est, omnium Euangelicorum causam agat, in hunc modum, hoc est, omnino Lutheranicè pronunciet: *Dicimus, scribimus, docemus & monemus, quicquid est in nobis essenziale, videlicet animam, corpus & spiritum, intellectum & voluntatem*

a De cõfess. Særa Eccl. sic. artic. 11. b De mbe. callitate peccati in d. 1. c. d. In. Cent. de peccan. Originali. e In Variu. li. de peccato Orig. In epist. ad Illy. de peccato Orig. an sit substantia.

In elegia de Originali peccato.

In Enq. de nat. Christi, & m. c. n. d. i. c. p. Genes. c. 1. m. Osee. c. 1. v.

In confuta. resp. Illyrici de peccato Orig. n. 1.

tantatem hominis, id omne esse peccatum, hoc est, peccato vitiatum & contaminatum. Item, omnes qualitates in nobis, & actiones à nobis proueniētes esse peccata, id est, vitiatæ & contaminatæ. Sed quo pacto hæc paradoxa nobis comprobant? Smalcaldicam profert Synodum, in qua sit articulus conditus; ad veram poenitentiae doctrinam necessarium esse statuere, omnia nostra esse peccata, non solum quicquid facimus, loquimur aut cogitamus, sed etiam quicquid sumus. Quid autem hoc est aliud, per Christi matrem oro, si de horum fanaticis opinionibus rectè iudicemus: quid est aliud, inquam, nisi veteris ac noui Testamenti discrimen tollere, crucis ac mortis Domini virtutem enervare, Spiritus sancti vim comminuere, Sacramentorum nouæ legis efficientiam proculcare, totiusque Ecclesiæ constantem fidem ac doctrinam Apostolicam contemnere ac labefactare? Atque interim isti ad Pseudosynodos prouocant, qui sacris & Oecumenicis Conciliis sua idola & magistrum vnum Lutherum, omni pudoreposito, anteponunt. Etenim omnia, quæ homines etiam fide præstantes aut agitant animo, aut operibus exequuntur, hæc isti continent imbuta esse flagitio, inquinata scelere, & necessariò denique peccati inhærentis contagio maculata penitus & infecta, quæ nec sacris vllis expiari, neque viribus opprimi, nec virtute vlla deleri vnquam possint. Igitur quæ sancti etiam homines inflammato in Deum studio moliuntur, ex se capitalia quædam esse crimina, supplicio æterno vindicanda mirabiliter docent, peiusque confirmant. O blanda vulgo, sed verè fallax pestilensque doctrina, quæ corruptos hominum animos in veteris vitæ sordibus egregiè fouet, & iustorum benefactis ac meritis permultum detrahit, eoque mirificè confert, ut nullus iam poenitentiae antidotum animi sui morbis sanandis adhibeat, non ab omni carnis & spiritus inquinamento sese mundet ac expurget, neque peccatorum reliquias & vitiosos habitus, quos malè viuendo comparauerat, contrariis virtutum actionibus tollat. Sic isti speciem pietatis præ se ferentes, virtutem eius abnegant, & accepta Christi gratia licenter abutuntur, & velut iniurij & conrumeliosi Spiritui sancto, se necessariò etiam peccare, & sine obedientia poenitentiaque saluari posse arbitrantur.

Articulus Smalcaldicæ Synod. à Lutheranis Doctoribus celebrata. Quæ incommoda sequantur ex doctrina noua de originali peccato.

In explicat. Evangelij de Christi Conceptione.

Ad Tit. 1.

Inorat. quæ Pat. Virgini in scriptur.

EX hoc ipso fonte manant, quæ Iacobus Schenckius non ita pridem in Virginem nostram impiè puridèque profudit, affirmans eam: *verbis Angeli consolatoris fulciendâ fuisse, ne desperaret, quod corruptam & vitiatam naturam haberet, suorumque peccatorum sibi esset conscia, mortis ac inferni terroribus affecta, corde demum pauida & pusillanimis. Quæ virgo tamen si per Dei verbum & Spiritum sanctum sit renata, iustificata & sanctificata, tamè illa perinde ac Adam, Noë, Loth & ceteri, in hac vita peccatrix, adeoque damnabilis persona extitit, quantum ad eius naturam, cogitationes, verba, vitam & conuersationem pertinet.* Hæc ille Lutheri discipulus concionari audeat ac scribere, nullo alio fundamento sussultus, nisi quod communi collegarum phantasmate de Originis peccato fascinetur, tam imperitus, ut MARIAM à renatis aliis nequeat discernere, sicut Augustinus probè & apertè discreuit. Ad hæc multa & foeda in purissimam Virginem euomit, quæ nec Ioanni Baptistæ, nec aliis pluribus vereque sanctis hominibus iure possunt adscribi. Verum si ingenium istorum ritè perpendas, scelerum consuetudine animos tenent effæratos, horrendisque malæ conscientia stimulis agitantur, non modicis peccatis, mortis & inferni angoribus obnoxij, imò & suo ipsorum iudicio, si Paulo credimus, condemnati. Igitur eximie sanctos, & in his MARIAM ex se stulti homines metiuntur, ac palam de illis perinde ac vulgaribus & sordidis peccatoribus, solent fatiliter pronunciant. Ergone tandem intelligis Lector, quantum periculi & incommodi consequatur, quantumque dedecoris & infamiae hoc ipso Virgini matri creetur, si eam in originali peccato, sicut isti de illo loquuntur, conceptam fuisse assentiamur? Quodò reatius Erasmo visum est, de nostris enim alibi diximus, MARIÆ typum esse floridum illum Salomonis lectulum, quem puritatis amator Dei filius ita cœlestis militiæ excubiis, omniumque corona virtutum communiuit, ut nulli vnquam vel cogitationi parum piæ patuerit aditus, in quo vno nihil vnquam repertum sit, quod aut delitiantem offenderet sponsum, aut obstreperet quiescenti. Hanc esse præterea instar turris Dauidicæ, quam vnam contra omnia nequissimi hostis tela, propugnaculis, clypeis millenis omnigenaque virtutum armatura muniuir bellatore egregius, ut neque corpus, nec animum eius vllus vnquam libidinis assultus, nõ dicam expugnârit, sed ne oppugnârit quidem.

Quam insulè & impiè in Mariam de accehur Schenckius.

Referatio interpretato Schenckiana.

Quam reuerenter de Maria loquantur Erasmi.

dem. Atq; hæc obiter ad Sarcerij, Schenckij aliorumq; nouatorum calumniam depel- lendam. Etenim paradoxa, quæ vel ignorauit, vel damnauit prudens antiquitas, Luthe- ri Scholæ modò integra relinquemus.

Decretum Syn-odi Tridenti-ns cõtra nonato-rii firmiter ob-feruandum, ad Mariæ innocen-tiã referendũ.

Chemnitium remouit Conci-lij Concip- Virgini oppug- nare.

Quo concilio Synodus Trid. illu- trauit in pec- cato uoluntate ex- pugnari.

Errone Chem- nitium in reuelationibus om- nibus continenda.

Chemnitius sul- so citat Augusti- num.

Quomodo Cal- uinus Mariam nõ caruisse pec- cato, demonstrat ex Augustino.

Quicquid autem moliantur versipelles, à Concilio Tridentino haudquaquam nos abducent, in quo sapientissimi doctissimiq; Patres demonstrarunt, propositum sibi non fuisse, vt hoc suo decreto, quod de Originis peccato traditur, immaculatam Virginem Deigenitricem comprehenderent: tantum abest, vt istorum Sectariorum sententiam stabilirent, quæ MARIAM æquè ac cæteros omnes originali peccato durissimè subiicit. Nullum enim Virginis priuilegium hinc agnoscunt, quod etiam oppugnat Chemnitius, ne quid omninò, quod in sacro Concilio non mordeat, hic audax calumniator omittat. Non enim satis est illi, quod à Patribus confirmetur Sixti constitutio, quæ potestatem in vtramq; partem de MARIÆ Cõceptione opinandi facit omnibus, sed ita, vt qui cū peccato conceptam sentiunt, sciant & fateantur, hoc ipsum è Scripturis nõ colligi & conuinci necessariò, quando quidè mater Domini generalibus illis Scripturæ sententiis non cõprehendatur: fas interim esse, vt eam à peccato præseruata fuisse credatur. Quam verò nõ habeat, quæ vel huius Pontificis cõstitutioni, vel dicti Concilij Patribus firmiter opponat, nouam excogitat fallaciam ad inuidiam illis augendam, qui nempè ad hoc decretũ edendum per reuelationes, miracula, legendas, scriptaq; profus in sullã incitati fuerint atq; permoti. Ira more suo ludit Chemnitius, & rem feriam suis figmentis inuoluit, vt Sixti Pont. Patrumq; illorũ omnium voluntatem optimam, & studiũ sanctissimũ non solum inuidiosè traducat, sed profus etiã malignè deprauet. Hinc enim illi spectarunt, hoc curarunt maximè, quicquid iste calumnetur, vt ob publicam tranquillitatem decretum sapientiar & moderationis plenum ederent, eodq; contentiosis ingeniiis frenum imponerent, & curiosas magis quàm vtilis in Scholis templisq; disceptationes penitus amputarent. Quid isthinc demum est aliud, quàm Pauli confirmare doctrinam, vt quæ ad populi offensionem potius quàm ædificationem faciunt, magno studio prædicantur? Neq; tamè aspernamur, si quæ extant in hoc genere reuelationes, miracula, historiar, quæ honorum fidem merentur, & conceptionis huius doctrinam confirmant, quàm scriptum esse sciamus: Spiritũ nolite extinguere: prophetias nolite spernere. Omnia probate: quod bonum est tenete. An fortassè Chemnitio stulti sunt illi, de quibus in Christianam Ecclesiam prospiciens non obscurè prædixit Spiritus sanctus? Prophetabunt filij vestri & filiar vestrar: & iuuenes vestri visiones videbunt, & seniores vestri somnia somnabunt. Certè inclytus & perquam eruditus Christi martyr Cyprianus non dubitat in medium adferre, & crebrò quidem, visiones ac reuelationes suo seculo factas: tum de Sacerdotum contempribus queritur, quod eiusmodi reuelationes vt ridiculas aspernarentur. Nos cum præclaro Episcopo Amadæo ingenuè profitemur: Sciendum certissimè, quod creberrima miracula, spiritalis visiones, cœlestes reuelatiões, sublimes cõsolationes almæ Parentis Domini orbe terrarum assiduè coruscabunt, donec fidem mutus iste senescens inueniat. De quibus visionibus ac reuelationibus libro quinto plura dicemus. Illud verò etiã atq; etiã Chemnitio negamus, quod, vt ipse fingit, Patres præcipuum sententiæ suæ pondus in reuelationibus, miraculis, historiis posuerint, aliasq; firmiores condendi decreti causas non habuerint. Eodem candore de Augustino iudicat, qui non tantum Virginem cum labe peccati originalis conceptam esse senserit, sed etiam diuersam sententiam hæresim esse pronũciarit. Nihil verò tale vel sensu vel pronunciauit Augustinus, sed eius verba peruersè corripit Chemnitius, quem admodum vir doctissimus Tileranus, vbi pro Concilio Tridentino responderet, hunc aduersarium in præsentia causa falsitatis mendaciq; apertè conuicit. Et nos deinceps monstrabimus, ex Augustini sententia, Virginem matrem in hoc reliquis iustis & sanctis præstare, quod ab omni peccato pura sit atque habeatur.

SEd obstreperit nobis quoque Caluinus, & aduersus eandem Synodum hoc proca- citè ingerit: De speciali Virginis Mariæ priuilegio cum cœleste diploma protulerint, credemus quod iactant. Annecit & illud: Ecclesie certè membrũ erat Augustinus, qui tametsi amolenda inuidia

Seffs in de- creto de pe- cato Orig- nis.

2. Tim. Ad Tim.

1. Thess.

1. Cor. 13.

1. Cor. 13. de Mariæ uirg.

In antidot. contra Con- cilij Trid.

causa

causa vult alicubi de beata Virgine silere, passim tamen sine eius exceptione totum Adagenu pecca- to inuoluit. Quin etiam propè diseris verbis eam in peccatorum ordinem aggregat, cum ad Marcel- linum scribens, multum eos errare tradit, qui vlli sanctorum præterquam vni Christo necessariam fuisse hanc deprecationem negant: Dimitte nobis debita nostra. Vbi Caluinus non sine vafricie, vel potius impostura MARIAM in ordinem redigere, & peccatoribus aliis exæquare con- tendit, siue de originali vitio, siue de actualibus peccatis agatur. Porro de vero & germa- no verborum Augustini sensu, quem in suam partem Caluinus rapere & detorquere co- natur, non multò infra dicemus, vt tanti Patris autoritate Virgo semper purissima vin- dicetur. Illud ridiculum videri potest, quod præfractus Caluinus de speciali Virginis MARIÆ priuilegio, sicut ipse loquitur, nolit credere, nisi cœleste diploma illi profera- mus. An enim Iudaicam non sapit perfidiam, & ad tentandum Deum pertinet, signa, & cœlestia signa postulare, quibus modò fides Ecclesiæ adstruatur? Sin de diuinis oraculis loquitur, rursus meritò videatur ineptus, quòd solum ex Dei verbo scripto pendere velit omnia, nihilque Ecclesiæ sanctæ, quam Christus simpliciter iussit audi- ri, tribuat authoritati. Nec videt interim Caluinus, quantò nos æquius ab ipso postu- lare possimus, vt cœleste diploma nobis tandem proferat, quo sua ipse confirmet dog- mata, imò paradoxa: vt potè peccatum nullum esse nisi mortale, hominem libero ar- bitrio destitui, infantes ex fidelibus parentibus genitos, etiam si sacro fonte non tin- gantur, Christi & Ecclesiæ membra esse, nulla necessitate aqua tingi pueros, vt cætera id genus plurima prætermittamus. Sed & Brentius nihil humani, vel quòd in homi- nem cadere possit ac soleat, alienum à MARIÆ fuisse vult, quam dicit in publico huma- ni generis iudicio contineri, quo quidem peccato & iniustitiæ omnes subiiciuntur. Tum Gulielmus Rodingus Deiparam ita loquentem inducit: Ipsa in peccatorum sordibus concepta, & in mundum nata sum. Suffragatur his Hieronymus VVeller, sese cum MARIÆ improbè conferens in his, quæ ad communem peccati rationem pertinent, nec illam magis quàm se miserum de iustitia, meritis & dignitate gloriari potuisse garrit. Adcò istis tantum non ludus est, MARIAM facere peccatricem, & inter Deiparam communem- que Adæ sobolem nullum ferè discrimen statuere, quasi Christum si non crudelem, at certè quidem negligentem in curanda & honoranda parente faciant, quam possit qui- dem, sed non vellet eximiè pulchram, & profus immaculatam, hoc est, puritate sibi si- millimam reddere, aliisque omni sanctitate præferre. Venio demum ad Centuriatores, quorum iudicio vehementer errarunt veteres, qui MARIÆ innocentiã singulari præ- conio illustrarunt. Flagellant igitur Anselmum, omnes in peccatis esse mortuos, dem- ta solum modò matre Dei asseuerantem. Accusant Idiotam crassi erroris, quoniam ni- hil vnquam vitij, peccati aut turpitudinis in MARIÆ anima substituisse testetur. Verber- rant & Giselbertum, cuius opinione vellus Gedeonis pro sanctissima Virgine corpore maculæ omnis experre sit mysticè accipiendum. Adcò sunt procliues & præcipites ad carpendum Centuriatores, qui dum veteres Marianæ puritatis laudatores accusant, certè quo loco ipsi, ipsorumque similes tantæ Virginis obtrectatores habendi sint, ni- mium orbi apertè declarant.

CÆTERUM aduersus hos omnes si nihil aliud proferre possimus, communem co- rum patrem & præceptorem Lutherum magno iure obiceremus, qui si in ceram Virginis Conceptionem adstruit, ac de illa præclarum testimonium mox addendũ edidit. Sed & Luthero Erasmus cõsonat, si fortè hos Doctores audiant, qui Concilij Tridentini Patres & alios rectius de MARIÆ sentientes non audiunt, pro sua mirabili scilicet æquitate. Ac Lutherus quidem diem Conceptioni MARIÆ sacrum celebrauit, ac frequenter in illo ad populum verba fecit, hisq; verbis est publicè concionatus: In virginis Mariæ Conceptione, cuius corpus progressu temporis iuxta aliorum infantulorum ritum factum est vsq; ad animi infu- sionem, nõ opus fuit tali Cõceptione, quemadmodum Christi videlicet, quem solum Deum & homi- nem citra viri operam omnibus membris absolutum concipi oportebat. Potuit enim Maria ab omni originali peccato præseruari, donec anima infundenda esset. Et statim postcà: Mariæ Conceptio piè creditur sine originali peccato facta esse, vt scilicet in ipsa anime infusione, vnà etiã ab originali pec- cato purificata fuerit, diuinis dotibus redimita, ad accipiendam sanctam animã à Deo ipso infusam.

Matth. 23.

In c. 2. Euag. Ioan.

Inorat. con- tra Scholas Iesuitarum. In postilla circa festũ Annuntiat. Domini.

Cent. 11. cap. 4. Centur. 9. cap. 10. Centur. 10. cap. 4.

Caluinus cœle- ste diploma ad fides confir- mationem variè requirit.

Libet Sectaris Virgini mariæ peccatum sicut & aliis imputare.

Centuriatores Mariæ innocen- tiam adimere student.

Nonatores con- tra Lutheri ma- gistri sui senten- tiam docent de Mariæ Cõceptio- ne ac innocentiã.

Quomodo Lu- therus sanctam Mariæ Cõceptio- nem cuiusq; festũ adstruit ac defendit.

Atque ita in primo momento cum viuere inciperet, omnis peccati expers erat. Vbi præterea inter duplicem hominis Conceptionem distinguit, alteram quæ ex naturali commixtione viri & mulieris prouenit, alteram quàm iam corpusculum in materna aluo præparatum est, & anima illi à Deo infunditur creatore, ac tandem ita concludit: *Sic virgo MARIA quodammodo inter Christum & alios homines medium tenet. Siquidem Christus cum conciperetur & uiueret, eo ipso articulo tēporis plenus gratia fuit. Ceteri homines sine gratia sunt, tam in prioribus quàm in posteriori Conceptione. Atqui virgo MARIA quamuis iuxta priorē Conceptionem non plena gratia erat, tamen iuxta alteram Conceptionem plena gratia erat, atque hoc non immerito. Nam medium fuit inter omnes natiuitates: & patre enim & matre nata est, ipsa uero sine patre peperit, & mater facta est partim carnalis, partim uero spiritualis filij. Equidem Christus partim de ipsius carne, partim de Spiritu sancto conceptus fuit. Porro autem Christus pater multorum filiorum est sine carnali patre, & sine matre carnali. Iam uero sicut virgo MARIA ritè inter carnalem & spiritualem natiuitatem medium est, finis carnalis, initiū autem spiritualis; ita etiam iuxta medium tenet inter Conceptionem. Nam ut ceteri homines tam anima, quàm corpore in peccato concipiuntur, Christus autem sine peccato tam corpore quàm anima, ita MARIA uirgo iuxta corpus quidem sine gratia, iuxta animam autem plena gratia concepta est. Hoc sibi uolunt uerba illa, quæ Angelus Gabriel ad eam dicebat: *Benedicta tu inter mulieres. Non enim ad eam dici posset: Benedicta tu, si aliquando maledictioni obnoxia fuisset. Dignum etiam & iustum erat, personam hanc ab originali peccato præseruari, de qua Christus sumiturus erat carnem, quæ omnia peccata superaret. Illud enim propriè benedictum uocatur, quod diuina gratia donatum est, hoc est, quod peccato carct. De hoc alij longè plura scripserunt, & pulchras rationes ostenderunt, quas hic percensere nimis longum fuerit.**

Quomodo de-
cuerit matrem
Domini bene-
dictam à pecca-
to etiam Orig-
enis præseruari,
omnisque dona-
re gratia.
Sicut dicitur
Lutheri de Ma-
ria Conceptione.

Quæ Lutheri uerba interpretem non requirunt, ad eò luculenter ostendunt; quid ipse de MARIA Conceptione ac eius festo die senserit, aliisque sentiendum docuerit. Vult Deiparam ratione Conceptionis reliquis mortalibus omnibus, uero Christo duntaxat excepto, anteponi. MARIA animam corpori sic dicit infusam, ut ab originali peccato fuerit præseruata, omniq; peccato caruerit, quæ inde ab initio plenitudinem habuerit gratiæ, maledictioni nunquam obnoxia, ac ipso etiam Conceptionis tempore benedicta: sic enim profus decuisse, ut Christus Dominus carnem de carne illa sumeret, quæ peccata omnia superaret. An hæc non clarè, fortiter & generosè tradit Lutherus, non per omnia quidem in hac tota oratione laudandus, sed qui tamen suos discipulos aliosq; nouatores, immaculatam MARIA Conceptionē oppugnantes, adeoq; substantes, multis modis redarguit & conuincit, ut longè magis nobiscum quàm cum illis facere uideatur. Pudeat ergo recentes Mariomastigas, qui cū Sarcerio, Caluino, Chemnitio, Brentio, Heshusio, Cæturarioribus MARIA Conceptioni sanctæ, turpiter obgannunt, qui præterea festum Conceptionis huius diem, ubi cunq; possunt, pro sua libidine abrogant, aliosq; illum celebrantes irrident, ac breuiter de hoc toto Conceptionis argumento nihil præclari aut sentiunt, aut scribunt, imò uero illud foedissimè, sicut ostendimus, tractant, planeq; contemnunt. Sed & alibi peripicuè docet Lutherus, quando quidem MARIA ab Angelo gratiæ plena salutatur, per hoc illam omnis peccati puram cognosci, idq; magnum quiddam & sublime ducendum esse. *Siquidem gratia Dei, inquit, ipsam omnis boni abundantem facit, & ab omni malo liberat. Secundo Deus cum ea est, hoc est, omne quod facit aut omittit diuinū est, & in eo à Deo perficitur: adhuc tutatur eam & defendit ab omni, quod obnoxium & incommodum esse potest. Quid autem isthuc est aliud quæso, nisi Virginem ab omni peccato & peccati suspicione immunem uerbis dilucidis pronunciare?*

Lutherus Ma-
riæ inuoluptate
laudat ex Ser-
bia angelica sa-
lutationis.

Et Erasmi huius
Conceptionis fa-
uor ac patro-
cinium.

SUPEREST, ut Erasmi quoq; contra istos restè minimè uulgarem, & à nouatoribus ualdè probatum inducamus, quantum uis idem, MARIA in multis, ut alibi differemus, durum se & iniquum præbere non uereatur. Erasmi uerba sunt: *Quàm magnificè sentiā de sacratissima Virgine, declarat Pæan meus, & obsecratio iam toties excusa, præterea Liturgia cum concione, quæ edidi aduersus obretractores Virginis, semperq; sanæ sententiæ, quæ liberat eam ab omni peccato etiam originali. Et postea: Proseor mihi magis probari sententiā illorum, qui MARIAM faciunt immunè ab omni peccato. Ac rursus: Quod ad Originis peccatū attinet, omnes uetusti solum Christū eximunt ab omni peccato, nec hodie desunt, qui in templis suis publicè doceant, illā non fuisse immunem à peccato Originis, cum ego contrarium sentiā in libro meo. Quare MARIA non solum ab omni*

In Postilla
circa Eman-
de Annun-
tiatione
Mariæ.

In Apolog.
ad libros Al-
berti Pij.

ab omni labe uitiorum, sed etiam ab Originis peccato immunis, & absque omni contagio concepta fuit, si Erasmi iudicio stare uelimus, quicquid idem alibi in contrarium adferre uideatur. Tum Bedæ respondens fatetur, etiam si Christus solus omnium nulla peccati labe contactus & inquinatus sustulerit peccata mundi, se tamen non obstare Virginis matris priuilegiis, nec illorum sententiam à se reiici, qui puram eius Conceptionem propugnant. Ac alibi rursus: *Non ideo inquit, falsum dixit Paulus: Omnes in Adam peccauerunt, si credamus MARIAM & CHRISTVM à peccato fuisse immunis. Et cum Paulus ait: Omnes quæ sua sunt quærunt, non omnes sensit esse tales, sed intelligi uoluit per paucos esse, qui Euangelium sincerè tractarent.] Demùm Pæan Erasmius MARIAM his uerbis affatur: Tu felix illa plantula de Iesseæ radice subnata, nihil tamen inde genitalium fordidum trahens. Tu sacratissimum pacifici regis templum, tam magnificum, ut in eo Rex olympi præsideret: tam sacrum, ut nulla unquam peccati labe potuerit prophanari. Verum nec Lutheri, nec Erasmi, nec Budæi, nec Rudolphi Agricolæ oratio, qui certè Scholastici Theologi non fuerunt, ut nihil de aliis dicam, tantum apud nouatores potest, ut illorum auctoritate à sua sententia se dimoueri, atq; ad illibatam MARIA Conceptionem probandam adduci patiantur. Budæus uero non modò Catholicus, sed etiam æuo suo Galliæ lumen & decus existimatus, hoc euidenter affirmat: Immunitas est hæc (à uitiis malisq; animi motibus) singularis omnino & eximia, rarissimiq; exempli, quod olim prouidentia in Diua Christi parente Dei atque hominis, non modò à partu salutis integra atque intacta, sed etiam à natiuitatis conditione immuni, ut credimus, aliquando usurpauit. Et Rodolphus Agricola paulò uetustior, nec uulgaris & ipse politioris literaturæ professor, æquum fuisse testatur, ut qui filius esset æterni Patris optimi & uindicte consummatissimi, is filius quoque fieret matris intemeratæ & nulla humanæ iniquationis labe confectæ.*

Ad Gerbar-
dum Nouo-
magensem.

Libros de
Christi Hel-
lenismi ad
Christi-
nismum.
In orat. de
Natiuit. Do-
mini.

Budæi & Agri-
cola testimonij
pro illibata Ma-
ria Conceptione.

CAPUT NONVM.

MARIAM sanctificatam fuisse antequàm nasceretur, nec solum ipsi, sed & Hieremia in matris utero sanctificationis contigisse donum, multisq; modis MARIAM sanctificatam censeri.

CONVENIT SANE INTER ERVDITOS, DEVM SOLVM, QUI SANCTVS IN Scripturis toties predicatur, natura siue essentialiter, uti uocāt, sanctum & sanctificantem: MARIAM uero ex accepto diuinæ gratiæ dono sanctam & sanctificatam esse. Verum quando illa sanctificari cœperit, in controuersia positum manet, sicut hucusque multis demonstratum est. Alij quippe sanctificationem cum ipsa Virginis Conceptione ita coniungunt, ut animam eius quum corpori primùm infunderetur, omni peccati contagione liberent, ac idcirco MARIAM sanctificatam, hoc est, ab originali uitio præseruatam appellent. Alij rursus sanctificatam faciunt post Conceptionem, quando eius anima modico quidem tempore peccato polluta, ac deinceps purgata, uereq; sancta esse cœperit: & hi sanctificatam, id est, ab Originis uitio mundatam interpretantur. Vtraq; sanctificatio aliquid habet eximij, sed necessariò discernenda, ut variantes de MARIA sanctificatione atque puritate sententiæ rectius diiudicentur. Etenim prior admissa & probata opinio, ut maiorem Virgini matri sanctitatem adstruit, sic etiam illustriorem sanctificantis Dei uirtutem ac munificentiam arguit; qui templum hoc suum electum, ab omni macula ut semper aliàs, sic etiam conceptus tempore purum & sanctum conseruauit. Posterior uero sententia etsi longè minus MARIA, uelut in peccato conceptæ, largiatur, tamen illam aliis, qui sancti cum Baptista nascuntur, & in matris utero sanctificantur, citra controuersiam anteponi, ut potè cui plenior & copiosior, quàm cæteris, sanctificationis gratia contigerit, quæque maturius ab originis labe fuerit expurgata.

Sanctitatis Scel-
eris sanctificationis
nomē aliter Ma-
ria, quàm Deo
tribuit.
Maria in ma-
tris utero bifi-
uam sanctifi-
cata dici potest.

Quò conferat
uossè discernent
huius duplicis
significationis.

Luc. x.

Aliter Sectarij quum quidam Catholicis aduersus Mariæ Conceptionem purâ disputant.

EX HIS conficitur, non habere Sectarios, cur de Catholicis quibusdam, velut se- cum sentientibus, admodum gloriantur, quum inter vtrosque permultum interfit. Illi quippe licet in vtramque partem liberè disputent, tamen alij alios damnare cauent, vtralibet demum sententia defendenda suscipiatur. Deinde ambæ partes non ad solam Scripturam prouocant, sed suum iudiciũ Ecclesiæ Scripturæ interpreti & veritatis magistra liberum integrumque relinquunt, & huius definitioni se totos permittunt atque subiiciunt. Rursus in eo consentiunt, sanctificationis gratiam quæ MARIÆ contingit, si cum aliis in vtero sanctificatis conferatur, incomparabilem extitisse. Cuius quidem effectus proprius fuerit, MARIÆ vitam ab omni etiam leuissimo peccato, & inordinato sensualitatis, vt vocant, motu quolibet, immunem conseruari, ac præterea Virginem sapientiæ dono, & virtutum perfectione, omnisque gratiæ plenitudine, quantum personæ conditio patiebat, supra Sanctos reliquos insigniter cumulari. Hi verò (de Sectariis loquor) qui semper in præcipitia tendunt, omnemque modum prætergrediuntur, illam solùm vrgent, ac retineri ab omnibus volunt sententiam, qua Virginis Conceptio in communi hominum sorte ac sordè relinquitur, abiecta interim ac damnata prorsus altera opinione quasi Scripturis diuinis aduersa, & tantum non hæretica. Tùm vt antiquum obtineant, in hac ipsa controuersa, vt in aliis omnibus, non Ecclesiæ, sed Scripturæ autoritate conuinci postulant, ne sacræ quidem Scripturæ fidem habituri, nisi pro suo ipsorum arbitrio intellectæ. Præterea si maximè concedatur, Virginem in originis peccato fuisse conceptam, in eo isti à Catholicis dissident, quod audaçter negant, illam in suæ matris vtero ab hoc vitio mundatam, gratiaque sanctificationis donatam esse. Quare natalem MARIÆ diem, de quo postea disseremus, cum Catholicis refugiunt honorare, & receptum ritum honorandi publicum è suis tollunt Ecclesiis. Postremò vt summam huius sanctissimæ Virginis puritatem egregiè polluant, aduersus Catholicos omnes matrem Domini non solùm originali, sed actuali etiam peccato subdunt & immergunt, multa que in eius vita & moribus vitia recensent: quàm verè autem, suo loco considerauerimus. Operæ precium igitur facturi videmur, si ad hos varios coarguendos errores, MARIAM priusquam nasceretur, in materno vtero verè sanctificatam, & in tota deinde vita ab actuali peccato puram & immaculatam extitisse monstremus.

IOANNES Pomeranus, qui Sectariis aliis mordacitate & petulantia non facile cedit, ridet Catholicos MARIÆ sanctificationem in vtero matris Annæ factam asseuerantes, atque hoc modo ratiocinantes: Si Hieremias & Ioannes Baptista in vtero materno sunt sanctificati, probabile est admodum, haud inferiorem sanctificationis gratiam Deiparæ contigisse. Vbi præterea negat, vt hoc obiter addam, quod hæcenus docti oēs affirmant, de Hieremia Propheta in vtero matris sanctificato. Nihil enim aliud illi tribuit, quàm quod ad sacrum verbi ministerium electus fuerit atque segregatus, quemadmodum Apostolus Paulus de seipso testatur: Deus me segregauit ab vtero matris meæ, ad Euangelium videlicet annunciandum. Atque hoc est Hieremiam sanctificari, si non solùm Pomerano, sed etiam Caluino fidem habemus, perinde ac si dicat Deus: Ego te formaui Prophetam, & non hominem duntaxat. Hæc est sanctificatio non realis, inquit Caluinus, sed tantum quia ordinatus fuit Hieremias antequam natus esset, qui suo tempore manifestaretur. Negat interim eundem, quemadmodum de Ioanne Baptista scribitur, ex vtero sanctificatum fuisse: quod & Bullingerus confirmare videtur. Verum luculentior est Propheta, imò Dei sermo, quàm vt hoc modo eludi, & à Sectariis corrupti possit ac debeat. Ac primum quid quantumque apud Hebræos valeat sanctificare solerter aduertere conuenit; id enim quum de hominibus loquimur, ex propria sua significatione multa cõplectitur. Etenim sanctificari dicitur, qui ex naturæ corruptæ statu, & ex peccati seruitute liberatur, ita vt ex polluto munderetur ac purificetur. In quem modum Ecclesiæ, sicut Paulus affirmat, à Christo sanctificatur. Deinde sanctificatur, qui in statum nouæ creaturæ asseritur, & in perfectum Dei obsequium consecratur, vel ad eximium aliquod munus præ reliquis segregatur atque destinatur. Ita Leuitic & Prophetæ peculiari quadam ratione, sicut Scriptura loquitur, sanctificabantur, & Ioel præcepit, sanctificate Ecclesiam. Cum verò Hieremias

Quomodo Hieremias in matris vtero sanctificatus inuenerit non auctores.

Ex concionibus eiusdem in ca. 1. Hieremia. Quomodo Verbum sanctificatur accipitur.

In explicat. 1. cap. Hier.

aliter. Luc. 1.

Galat. 1.

Explicat. in 1. cap. Hier.

In ca. 1. Hier.

Ephes. 1.

Hieremias & Baptisma sanctificari dicuntur, non solùm de officio illorum prophético, sed etiam de nouo & excellenti gratiæ mentem sanctificantis, ac eos omnino innouantis dono, id est intelligendum, ipsaq; verborum proprietates retinenda. Priusquam reformarem in vtero, dicit Dominus ad Hieremiam, noui te, & antequam exires de vulua, sanctificauit te, & Prophetam in Gentibus dedi te. Hic diserte distinguit illa Deus, quæ isti foedè commiscet, quod Hieremias nondum natus in matris vtero à Deo notus & sanctificatus dicitur, quodque natus licet puer adhuc, in Prophetam deligitur, qui non solum Iudæis, sed & multis in circuitu Gentibus propheticum ministerium esset suo tempore præstiturus: Quibus in rebus typum ille gessit Christi Saluatoris, qui in vtero Virginali notus Patri & sanctificatus fuit, ac præterea Prophetam se quasi Gentium fecit, dum per suos Apostolos Gentium nationes omnes è tenebris ad Euangelij sui lucem adsciuit. Vnde ab Hieronymo dictum legimus: Hieremias in vulua sanctificatur, cligitur, roboratur, & in typo Christi Propheta Gentibus mittitur. Ac rursus idem quum in Hieremiam præfatur, Sacerdotem illum ex Sacerdotibus, & in matris vtero sanctificatum, sed & Virginem, qui puer exorsus sit vaticinari, nuncupat. Tùm alibi de illo prædicat: Hieremias antequam formaretur in vtero & conciperetur, in vulua matris suæ notus Deo sanctificatusque pethibetur. Et clarius adhuc Athanasius: Permulti fuisse viri sancti, inquit, puri omnis criminis. Siquidem Hieremias ex vtero sanctificatus fuit, & Ioannes, dum adhuc à grauida matre gestaretur, exultrauit in gaudio ad vocem Deiparæ Virginis. Nec dissentit Ambrosius, vt cuius testimonio Hieremias in vulua matris sanctificatus est & probatus. Quo loco statim illi Ioannem Baptistam adiungit, sicut & priores fecere Patres, vt nimirum vtrique Prophetæ non dissimilem sanctificationem in vtero datam fuisse sciamus, hocque diuinum opus in vtroque celebremus. Ac Origenes quidem Hieremiam reliquis Prophetis in materno vtero non sanctificatis anteponebat, ac de Abraham quoque fatetur, Prophetam illum quidem à Deo dici, sed ad hunc sanctificationis gradum tam maturè, vt Hieremiam, minimè peruenisse. Cæterum quod ad Paulum Apostolum attinet, nullus dubitat prorsus, illum ab vtero suæ matris, vel antequam nasceretur, ad prædicationem Euangelij diuina fuisse prouidentia segregatum: sed procul abest, vt idcirco Hieremiæ rectè conferatur, quum in peccato natus diuque versatus, in sancti Stephani necem impiè consenserit, adeoque crudelis Ecclesiæ persecutor, & in Christum ipsum blasphemus extiterit, sicut de se ipse testatur. Hieremias verò præterquam quod ad munus propheticum diuinitus prædestinatus & adscitus esset, etiam in ipso matris vtero tale ac tantum sanctificationis donum accepit, vt ab originis peccato purgatus, & innocenter natus, per omnem quoque vitam potuerit in Dei gratia perseuerare, nullo grauiore crimine mentem polluens, vt eo rectius officio suo grauiissimo, quod asperrimo tempore, & in summa Reipub. perturbatione sustinuit, apud Iudæos & Gentes satisfaceret. Nec interim ignoramus, sed vltro fatemur, in Scripturis etiam sanctum & sanctificatum appellari, quod templi viui designatum, Deo ab hominibus offertur atque consecratur, quemadmodum illud dictum ostendit: Sanctifica mihi omne primogenitum. Igitur & mutæ pecudes, quæ Deo maclantur in templo, & vasa, quibus ad altare ministrantes vtuntur, sancta vocantur, sicut & Hieronymus annotauit. Et Paulus vtrique Christianos Baptismo initiatos & semel iustificatos omnes indiscriminatim sanctos facit, vt potè qui Christo omnium sanctissimo Regi & Sacerdoti, cui sanctè per omnem vitam seruiant, statim in sacro fonte addicuntur atque consecrantur.

CÆTERVM quod ad præsentem locum attinet, Luthero haud licuit, Dei verbum adulterare, quando quidem licenter pro sanctificauit transfert præparauit & segregauit re, quantumuis Hebræi & Græci codices vnà cum Latinis refragètur. Vnde Castalio quodque vertit: Priusquam ex vtero exiisses, consecraueram. Pagninus verò transfert; Antequam prodires de vtero, sanctificauit te. Nec aliter habet Latina versio, quæ iuxta fidem Septuaginta interpretum est reddita. Et neque Pomeranus decuit, veterum sensu repudiato, nouam hanc cum ipsius Prophetæ iniuria interpretationem inuicere, aliosque rectius sentientes tam temerè ac procaciter insectari. Scholastici Doctores merito

Hieremias.

In apologia aduersus Roffianum.

In c. 1. epist. ad Galat.

Ser. 4. contra Arrianum.

In Euangel. Luc.

Homil. 1. in Hierem.

1. Cor. 15. Act. 9.

Exodi 13. In 1. c. ep. ad Ephesios. Roman. 1. Ephes. 1. Philip. 1. Coloss. 1. 1. Thess. 5.

De sanctificatione Hieremias in vtero matris. Confutatio eorum qui negant Hieremiam in matris vtero sanctificatum esse.

Quomodo Patres de Hieremia sanctificatione loquuntur.

Aliter Paulus quæ Hieremias ad munus docendi segregatus atque sanctificatus.

Sanctum & sanctificatum quid in Scriptura dicitur.

Sancti, Paulo fideles & baptizati vocantur.

Luthero & Pomerani Serborum Hieremia corruptores esse.

Sententia Scholasticorum de Hieremia sanctificatione.

retinent, quòd cum ab aliis Patribus, tum à Bernardo didicerunt ita pronunciant: Cum omnes in iniquitatibus concepti sint, neminem vnquam mortalium intra materna viscera sanctificatum legimus præter Hieremiam & Ioannem Baptistam.] Ac iterum: Hieremiæ quidem admiranda sanctificatio; quia etsi in peccato conceptus est, nascitur tamen sine peccato. Antè enim quàm exiret de ventre, sanctificatus est, nec poterat nasci non sanctus, qui in vtero matris erat sanctificatus. Mira res, & à transactis seculis non audita, hominem conceptum in peccatis, nasci sine peccato.] Nec pudet tamen nouatores, tam abiectè & indignè de Hieremia sentire, illumq; hac tanta spoliare gloria, quam illi summus Deus cum paucissimis mortalibus voluit esse communem, vt sanctus antequàm natus esset, tantaque sanctitatis polleret gratia, quæ vitam illius ab omni crimine seruaret immunem, verèque beatum redderet, hoc est, qui in via Domini ambularet, semperque persisteret immaculatus. Præterea ingentia miracula, quæ ad eximiam eius integritatem sanctitatemq; commendandam Deus per illum nõ modò viuum, sed defunctum etiam est operatus, sicut Epiphanius & Dorotheus memorarunt. An non rarum & præclarum est eulogium, quod illi desert Hieronymus? Certè nullum, inquit, puto esse sanctiorem Hieremia, qui Virgo, Propheta, sanctificatusq; in vtero, ipso nomine præfiguratur Dominum Saluatorem. Hieremias enim interpretatur Domini excelsus.] Nec vanum illorum est iudicium, qui putant, excellens hoc sanctificationis donum, paucissimisq; delatum priuilegium, Hieremiæ idcirco conferri, quoniam præ cæteris diuinitus fuit electus, qui verbis, factis, vita & morte Messiam expressius adumbraret. Ac prudenter interim causæ suæ consulit Pomeranus, vt cæteros omittam, quid fortassis Hieremiæ, quia cœlibi Sacerdoti minus fauet, eiq; singularem perpetuam sanctimoniam laudem inuidet, ægrè ferens (vt arbitror) inhærentem quandam iustitiam & excellentem puri animi sanctitatem in illo lucere, quum ipse solùm externam & imputatiuam iustitiam doceat, ac in Sanctis omnibus velit agnosci, nullumque locum tribuat, characteri, vt vocant, Sacramentali.

Hæc vero pluribus explicanda duxi, non solum ad Sectariorum sententiam refutandam, qui vt Hieremiæ sanctitatem obsecrant, sic Dei verbum quoque corrumpunt, verum etiam ad retundendum simul illorum errorem, qui palam affirmant, Hieremiam & Ioannem Baptistam non aliter in vtero sanctificatos fuisse, quàm alios Christianorum parentum filios, qui Sancti, id est, Christi & Ecclesiæ membra censentur, verèque iustitiæ & salutis participes fiunt, etiam si vel in alio materna preant, vel in lucem editi, sine Baptismo è vita decedant. Crassum hoc dogma est Sectariorum, neque nostro primùm seculo natum, sed à Pelagianis acceptum, & frequenter ab Augustino dissipatum, qui de illis clarissimè docet: In paruulis nolunt credere per Baptismum solui originale peccatum, quod in nascentibus nullum omninò esse contendunt.] Quid autem ille vicissim? Quisquis dixerit, quòd in Christo viuificabuntur etiam paruuli, qui sine Sacramenti perceptione de vita exeunt: hic profectò & contra Apostoli prædicationem venit, & totam condemnat Ecclesiam.] Ac rursus: Nulla ex nostro arbitrio præter Baptismum Christi salus æterna promittatur infantibus, quam non promittit Scriptura diuina.] Prætermitto cætera, quæ ad hunc coarguendum errorem priore libro, quum de Ioanne Baptista paruulo disputarem, in medium allata fuerunt, nullus vt dubitare debeat, hominem siue paruulum, siue adultum, nisi secundum carnem in mundum prius nascatur, secundum spiritum renasci, & in Christi regnum adscisci nõ posse. Nunc ad MARIAM redeat oratio.

NON EST sanè, cur nouatores tam petulanter insurgant, ac fastidiosè respuant hoc argumentandi genus, quod ex Ioannis & Hieremiæ sanctificatione petitur, ad adstruendam MARIÆ sanctificationem quæ in vtero materno facta sit, accommodatur. Etenim nisi cum rationis ac simul fidei clara luce pugnemus, sic nos docet, sic sentire docet pietas Christiana, æternam illam Dei bonitatem erga dilectissimam lectissimamque parentem, non minus quàm erga seruos & amicos reliquos quamlibet iustos fauentem, effusam ac liberalem semper extruisse. Præterea summopere congruissè dubium non est, vt quæ sola totius gratiæ fontem & authorem orbi erat exhibitura, præstantioris

Hieremia sanc-
tissimus illustris, et
comprobata.

In historia pro-
phetarum.

Cur Pomeranus
obseruet Hie-
remiam.

Infantes, Hiere-
mia & Epiphani-
us in dono sancti-
ficationis à no-
uatoribus exa-
quantur.
Infantes in ma-
tris vtero ne-
queunt sanctifi-
cari, sed nati-
uentis Sacramen-
to.

Ab Ioannis &
Hieremiæ sanc-
tificatione ve-
lè argumentum
deduci ad Ma-
riam sanctifica-
tionem adstruen-
dam.

Sermon de
excellenti
sancti Ioan-
Baptista,
ibidem.

Epiphanius.

In cap.
Hierem.

Libros de
peccato me-
rito & re-
missionibus.
Epistolam
ad Hiero-
nymum.
Libros de
peccato me-
rito & re-
missionibus.

stantioris gratiæ donis ac prærogatiuis, si vllus in terris alius, diuinitus illustraretur. Tan- tum abest, vt mater MARIÆ præ Ioanne Domini Præcurfore laboraret, atque in pecca- ti fecibus iaceret eo tempore, quo maternis visceribus clausa tenebatur. Quid si Angeli quoque spiritus hanc felicitatè, aut singularem certè gratiam Virginis admirentur, & ob rei nouitatem in hunc modum exclament: Quàm pulchri sunt gressus tui in calcea- mentis filia principis? Ac velut inter se cum stupore quodam colloquantur: Quæ est ista, inquit, quæ ascendit per desertum quasi virgula fumi ex aromatibus myrrhæ & thuris, ac vniuersi pulueris pigmentarij? Neque primi Scholastici hoc argumentandi genus inuenerunt, quo MARIÆ sanctificatio à sanctorum licet paucorum exemplo cõfirmatur, sed eadem ratione haud semel vitur quoque Bernardus: Quod, inquit, vel paucis mortalium constat fuisse collatum, fas certè non est suspicari, tantæ Virgini fuisse negatum, per quam omnis mortalitas emerfit ad vitam. Fuit procul dubio & mater Domini antè sancta quàm nata.] Et alibi, quum de Hieremia & Ioanne in vtero sanctificatis posuisset exempla, hoc statim adiecit: Quanquam & de singulari Virgine nulla sit ambiguitas, quæ in ipsa maternis circumseptis visceribus, sublimiori sanctificationis genere mundata sit, vt potè sanctuarium illud, in quo Deus & Dei filius carnem fuerat suscepturus.] Quantum verò in MARIAM & alios in vtero sanctificatos interfit, ex doctissimo Cardinale Cusano intelligi potest, cuius verba repetere non grauabimur, vt maiorem lucem adferant studioso Lectori: Originale peccatum diuidit hominem ex Adam, à Deo, qui est spiritus: & non reparatur, nisi per spiritum Christi via regenera- tionis. Sed confusa fuit in gloriosa Virgine, quando anima infusa fuit & superaddita gratia, quasi ignis illuminans & ornans, & penitus non admittens fontem concupiscen- tiæ. In aliis verò in vtero sanctificatis post animæ infusionem superaddita est gratia, quasi ignis consumens & exiccans fomitem concupiscentiæ, & purificans atque expellens contagiosam fœditatem, sicut si vino in vas fœtidum infuso statim potest superueniret fragrans odor, omnem vasis odorem excellens.] Nec multò potest: Omnia in Virgine glo- riosa ab initio sic habuerunt, quòd ipsa fuit capax gratiæ, non vt cæteri diminutè, sed planè, ita quod non habuit opus in vita sua purgatione, sed conseruauit animam suam sanam, quia actualiter ita nunquam peccauit, quòd aliquid plene gratiæ perdiderit. Fuit enim confirmata in gratia: quia lex membrorum, stimulus scilicet peccati & fomes non regnauerunt in ipsa. Singulari enim priuilegio fuit exempta de principatu & legibus Principis huius mundi.] Atque idem alibi docet, solam inter mortales MARIAM (Christum semper excipimus) reperiri, quæ non solum originali peccato vacârît, sed etiam originalem iustitiam obtinuerit, vt eò dignior esset, ex qua æternus Dei filius natura humana indueretur. Id verò de nullo alio vel Angelo vel homine quamlibet sanctificato, rectè quicquam affirmârit.

Atque huc spectat firmissimum argumentum, quicquid aduersarij calumnien- tur, quòd nobis Ecclesiæ sanctæ suppeditat authoritas, institutio & praxis tot confir- mata seculis in MARIÆ natiuitate solenniter celebranda. Vnde Bernardus si non per- uetustus, at certè præstantibus Theologis annumerandus, vt probet matrem Domini prius sanctam quàm natam esse, hanc adhibet ratiocinationem: Non fallitur omninò sancta Ecclesia, sanctum reputans ipsum Natiuitatis eius diem, & omni anno eam exul- tatione vniuersæ terræ votiuâ celebritate suscipiès.] Et adhuc manifestius: Ortum Vir- ginis didici in Ecclesia, & ab Ecclesia indubitanter habere festiuum atque sanctum, fir- missimè cum Ecclesia sentiès, in vtero eam accepisse, vt sancta p̄diceret.] Tum Hillefon- sus qui Bernardo est antiquior, non dispari modo ad sanctificationem MARIÆ proban- dam argumentatur: Sancta Virgo, inquit, nisi in vtero matris sanctificata fuisset, minimè eius Natiuitas colenda esset. Nunc autem quia authoritate et orius Ecclesiæ celebratur, constat illam ab omni originali peccato immunem esse. Nullis ergo postquàm nata est beata Virgo, delictis subiucuit, nec originale peccatum iam in vtero sanctificata nascendo contraxit. Apta igitur & concinna est confessio, quam in commentariis Cy- rillo Alexandrino ad Euangelistam Ioannis explicationem adiectis, hoc modo expres- sam legimus: Omnes homines, excepto illo, qui de Virgine natus est, & sacratissima eius Virgine,

Cantic. 7.
Cantic. 3.

Epist. 174.

Ser. de ex-
cellentiâ et
sanctitate
Ioan.

Lib. 5. exci-
ta. in dicitur
causâ & ter-
ra trans-
fuit.

Ibidem.

Lib. 5. exci-
ta. in dicitur,
sicut lib. 5.

Epist. 174.

Ibidem.

Lib. de Vir-
ginit. beata
Maria.

In Euang.
Ioan. cap. 6.
cap. 15.

Testimonia Sa-
cerum sanctifi-
cationis Mariæ
confirmantium,
exemplo aliorum
in matris vtero
sanctificatorum.

Longè magis et
sublimius Ma-
ria sanctifica-
tur quàm reli-
qui.

Omnia in Vir-
gine gloriosa.

Maria præile-
giu est, nihil de-
bere huius mû-
di Principi &
Domino.

Maria sola post
Christum iusta
obtinuit ori-
ginalem.

Esse de Ma-
ria natiuit. san-
ctificatione eius
comprobata.

Virgine, ex qua Deus homo prodiit in mundum, exempta, cum peccato originali nascimur, & grauiſſima cœcitate depreſſi, in mundum venimus, quam quidem cœcitatē de radice primi parentis contraximus.]

ET NE fallat aliquem nominis ambiguitas, variis quidem modis loquuntur vereres de MARIÆ ſanctificatione, quam nonnunquam in matris vtero eidem contigiſſe ſtatuunt, aliàs verò cum ipſa filij Conceptione coniungunt. Scribit igitur Arnobius, MARIAM ingredientē Chriſto in eius vterum ſanctificatam fuiſſe, vt eiufdem verbis poſteà cõfirmabimus. Teſtatur & Cyrillus Hieroſolymitanus: Spiritus ſanctus in MARIAM veniens, ſanctificauit eam, quo poſſet eum, per quem omnia ſunt, ſuſcipere, ſicut Angelus prædicabat.] Quibus loquendi formulis haudquaquam negant Patres, Virginem priùs, adeoque in vtero ſanctam & ſine peccato natam fuiſſe, ſed indicant, tunc maiorem gratiæ & ſanctitatis cumulum acceſſiſſe, quàm ipſa Virgo Altiffimi virtute obumbrata, & carne & Spiritu concepit filium, viuumque viui Dei templum effecta eſt. Et eum ſcripturæ phraſis eſt propria, vt quod antea non fuit immundum, nec aliquo vitio inquinatum, id etiam ſanctificari aliquando dicatur, quia munditiam ac ſanctitatem priùs acceptam retinet vel auget, aliùſue notioſiorem efficit ac illuſtiores. Proinde Chriſtus licet ſit maneatque ſemper æquè ſanctus, innocens & impollutus Pontifex, tamen à Patre dicitur ſanctificari, ac ſeipſum etiam ſanctificat, vt Euangelista teſtatur. Primùm enim ſi naturam Chriſti diuinam ſpectemus, à Patre dicitur ſanctificatus, qui Sanctum illum genuit, atque vt Sanctus eſſet gignendo ei dedit. Deinde Pater eſt, qui Chriſtum ſecundùm humanam naturam ſine vllo peccato, & cum eximia ſanctitate & puritate conſtituit incarnari: qui præterea eundem ſanctificauit, hoc eſt, pro peccatis & mundi ſalute offerendum designauit, prout Cyrillus interpretatur. Hinc de illo etiam Hieronymus: Iſte verè, inquit, priuſquàm in vtero Virginali formaretur, & antequàm exire de vulua matris, ſanctificatus in vtero eſt, & notus Patri.] Quo mirum admirari, aut veterum dictis aliquem offendi par eſt, quum ſcribitur: MARIAM, licet in vtero matris munda & ſancta eſſet, poſteà etiam mundari, purgari, vel ſanctificari. Etenim hæc purgatio, ſine ſanctificatio, quæ in ipſa Chriſti Conceptione matri contigit, non fuit culpæ cuiuſquàm, vel ſomitis emundatio, ſicut fatetur & Thomas, ſed ad ſacroſanctum & incomparabile illud opus, quo Verbum caro factum eſt, præparatio quædam, & maioris gratiæ collatio, quam Chriſtus verus Eliſæus per ſuum ingreſſum non potuit tam adamatæ hoſpitæ non affatim elargiri. Atque hoc eſt, quod Cyrillus Hieroſolymitanus dixit: Spiritus ſanctus in MARIAM veniens, ſanctificauit eam, quo poſſet eam, per quem ſunt omnia ſuſcipere, ſicut prædicebat Angelus.] Er apud Gregorium Theologum hoc ſcriptum extat: Chriſtus ſecundùm omnia, præter peccatum, ſit homo è Virgine prognatus, carne ſimul & anima priùs per Spiritum præpur-gata.] Nec diſſimilis eſt apud Damascenum locus, qui MARIAM purgatam aſſerit, quum Spiritus ſanctus in eam ſuperueniret. Affirmat & Sophronius, quod licet MARIÆ reliquas omnes, quæ ſub cœlo ſunt Virgines, excelleret ſanctitate, per Chriſti tamen Conceptionem ampliora virtutum priuilegia promeruerit, vt fieret meritis prætioſior, & glorioſior ſanctitate.

Cur Maria Chriſtum concipiens dicatur ſanctificata.

Iuxta ſcripturam phraſim ſanctificatur etiam quod ante non fuit immundum.

Chriſtus ſanctificatus à Patre cur dicatur.

De Aſſumtione beate Virginis.

Quomodo Chriſtus conceptus matrem à maculis liberauit ſecundum Arnobium.

Etiã Angeli ſanctificari dicuntur.

QVARE non eſt cur quenquam moueat & offendat Arnobius, valdè vetuſtus author, quum in huc modum ſcribit: IESVS autem immaculatus ſolus, virginem aulam ingreſſus, ipſum tabernaculum à maculis carnalibus liberauit, & dedit ſanctificationem potiùs quàm accepit.] Non enim hoc vult Arnobius, MARIAM ingredientē Chriſto in eius vterum, fuiſſe mundatam à maculis, quibus ante Chriſti Conceptionem eſſet infecta, ſed ſicut è ſequentibus verbis probare licet, ac etiam fatetur Eraſmus, de his maculis loquitur, non quæ ante Chriſti ingreſſum fuiſſent in MARIÆ, ſed de his, quæ in aliis foeminis eſſe conſueuerunt, à quibus Chriſtus ſuam matrem ſeruauit immunem. Quid verò mirum, ſic de MARIÆ loqui Patres, vt quamuis munda & ſancta priùs eſſet, tamen ſanctificata & purgata dicatur poſteà, quando etiam Angeli, quantumuis puri & immaculati, ſanctificari ac purgari Dionyſio teſte dicuntur? De MARIÆ igitur, ſicut à Richardo Viſtorino dictum eſt, ſentire debemus: Niſi ab omni vitiorum contagio penitus

In Pſal. 115.

Catech. 11.

In An. 10. 11.

In Euang. Ioan. In Gal. 4. rem.

In 3. par. 9. 17.

4. Reg. 4.

Catech. 11.

In hom. 11. ſchola.

Li. 4. or. 11. deſa. ſil. 1. cap. 15.

In expl. 11. Pſalm. 114.

In preſat. Arnobij ſcribentis in Pſalterium.

a Lib. de Ec. cleſiaſt. hier. arch. ca. 6. b Lib. 2. de Emanu. cap. 1.

penitus purgata fuiſſet, Deum & Dei filium generare non poſſet. Vt enim Virgo conciperet, Virgo pareret, ſumma ſanctitate, ſumma puritate opus habebat.] Id quod Anſelmus etiam comprobat, & ſublimem MARIÆ ſanctificationem ſive puritatem his verbis adſtruit: Nempe decens erat, vt ea puritate, qua maior ſub Deo nequit intelligi, Virgo illa nitèret, cui Deus pater vnicum Filium ſuum, quem de corde ſuo æqualem ſibi genitum, tanquam ſeipſum diligebat, ita dare disponebat, vt naturaliter eſſe vnus idemque cõmunis Dei Patris & Virginis filius.] Eandem ob cauſam Bernardus MARIAM vt Sanctis aliis, ſic etiam in materno vtero ſanctificatis antepoſuit, & in hunc modum diſſerit: Attende diligenter, quàm ordinata diſpoſitione Spiritus ille multiplex Hieremiam ſanctificat, Ioannem replet, & ſuperuenit in MARIAM. Ineffabiliore enim modo ſuperuenit in Virginem, quam tota diuinitatis plenitudo ſine menſuræ diſcretione perſudit, vt totum caperet qui fecit totum.] Igitur iſthæc quæ in Conceptione filij Dei contigit MARIÆ ſanctificatio, longè ſublimer fuit quàm quæ aliis comperat, eſſi acceptæ à Deo ſanctitatis titulo inſigniantur. Vna hæc præ omnibus plena dicitur gratia, ſive mentem, ſive corpus inſpicias, quatenus ſcilicet plenitudo diuinitatis (Bernardi verbis vtar) quæ antè in illa, ſicut & in multis Sanctorum, ſpiritualiter habitabat, etiam ſicut in nullo Sanctorum, corporaliter in ipſa habitaret. Quoddam autem ſola per ſe Trinitas in ſola & cum ſola Virgine voluit operari, cum hæc virtute altiffimi obumbraretur, ſoli datum eſt nõſſe, cui ſoli datum eſt experiri.] Meminerit interim Lector, propoſitas Patrum ſententias noſtris nouatoribus aduerſari, qui de ſingulari MARIÆ ſanctitate nugari non deſinunt, omnia ferè inſciantes, quæ de illa præclare ſcribuntur. At verò iam antè commonuimus, quo pacto, iidem Patres accipiendi ſint, quotic primam illam ſanctificationem cum pura MARIÆ Conceptione coniunctam (quæ veterum ætate non ſatis diſcuſſa, nunc verò plurimis comprobata eſt) minus recipere & cõfirmare videntur.

De concept. Virginali et peccato origin. a. 11.

Ser. de excell. et ſanctific. B. 10. annu.

Hom. 4. de beata Virgine.

1. Corin. 6.

1. Cor. 2.

Ioan. 10.

In 3. cap. Ioan.

Lib. 2. hiſt. cap. 3.

1. Cor. 2.

VBI SANE profuerit obſeruare, quod multi sæpè parum animaduertunt, diuerſos ſanctitatis eſſe gradus, qui MARIÆ competunt, & ad prærogatiuas eius meritò referuntur. Sanctificata eſt primùm in æterna illa Dei prædeſtinatione, deinde vt ſine fidei periculo ſtatu poſſe diximus, in ſacra Conceptione, poſteà in admiranda illa Verbi incarnatione, quando filium mente priùs quàm carne concepit, & poſtremò in illa ſublimi Aſſumtione, quum è terris in cœlum ſublata, redundantem ſanctitatis & glorificationis ſuæ cumulum, imò & præmium immenſum adeptæ eſt. Nos verò quicunque ſacro Baptiſmo initiamur, in Chriſti quidem nomine abluimur, iuſtificamur atque ſanctificamur: ſed vt maneamus ab illa ſanctificatione remoti, quæ per aduentum Spiritus ſancti Apoſtoliſ in Dei gratia confirmatis contigit, eoſque porrò ab omni peccato lethali defendit. Plenior adhuc & noſtræ Virgini congruens eſt ſanctificatio, quæ cor illius purum ſemper atque ſincerrum adeò conſolidauit, vt ab omni etiam leuioribus peccati labe integra conſeruaretur. Sed eximia proſus & incomparabilis eſt illa Chriſti ſive ſanctitas, ſive ſanctificatio naturalis, reliquos omnes, qui gratiæ munere ſanctificantur excellens, quum is, ſicuti diximus, maneat Sanctus Sanctorum, vniceque purificet & ſanctificet omnes, qui inde ab orbe condito peccati macula expurgantur, & coram Deo ſanctificantur.

ETSÏ verò affirmari non poteſt, vbi & quando MARIÆ ſit ſacro tincta Baptiſmate, tamen eam baptizatam eſſe legimus, nec de illo dubitat ſapientes. Euthymius habet in hunc modum: Scribunt quidam Apoſtolorum temporibus proximi, quod Chriſtus Petrum ac Virginem matrem baptizauerit.] Inter alios autem veteres, qui Apoſtolicorum temporum vicini fuerunt, Euodijum numerare licet, qui Nicephoro teſte, in eundem ſenſum de MARIÆ & Petri Baptiſmo tradidit. Quis verò ambigat, ad ſingularem Virginis honorem pertinere, quod ipſam non alius niſi ſummus ſummi Dei filius ſalutaribus vndis perſuderit, ſuæque matris voluerit eſſe baptiſta? Quod quum fieret, bone Deus, quàm ſubmiſſè, quàm compoſitè, quàm reuerenter illa ſe columba geſſit? qualem fidei ardorem, quantam obedientiæ ſimplicitatem cum ſuo Baptiſmo coniunxit? an non incredibile gaudium, ſicut ille potens cunuchus, à Baptiſmo reporrtaui?

Mariam imprimis decet alii ſanctificari. Summa puritas matrem Deo commendare debet.

Varij gradus et modi Mariam ſanctificandi.

Nos minime, et Maria ſanctificamur.

Chriſtus in ſanctitate Mariæ excellit.

Mariæ à Chriſto percipiſſe Baptiſmum.

Quum

Quum enim veteris legis & cæremoniæ eius esset obseruantissima, vnde aliis puer-

Marka baptif-
mum officium fu-
it, nec suo effec-
tu carnis.

An illud factum
est Maria sanc-
ta, in die Be-
ate Mariæ, & quæ
fuerit Encha-
ristia, vel quæ
liber religionis
ab omni suspensio-
ne carnis exerce-
ret.

Mariam à solo
Sacramento Or-
dinis ablinis-
se, & quæ causa.

Mulieribus in-
terdictum est
sacerdotium.

Maria Virgo
& merita, sicut
& aliorum sanc-
torum, incre-
mentum susce-
perunt.

Cur aduersarij
caecitiam in pu-
ritate & perfe-
ctione Mariæ
perfectè consi-
deranda.

Luc. 1.

Matth.

Altor. 1.

De laudib.
Virginu. ca.
11.

Hier. 11.
contra Cal-
lyridianu.

Loco citat.
10.

15. quæst. in
principio
& dist. 23.
can. Sacer-
dotu.

a. De hiero-
ad Quod
videtur ha-
ref. 27.

b. Hiero-
contra Cal-
lyridianu.

c. 2. Pet. 1.
dist. 23.
c. Apoc. 1.

Roman. 7.

2. Cor. 7.

Deipara nequeant cõtemplari. Accedit quòd pari veluti pede Sanctos omnes metian-
tur, & nullum penè discrimen agnoscant inter eos, qui sunt in vtero diuinitus sanctifica-
ti gratiaq; confirmati, vel à peccati lege immunes effecti, & alios communis quidem or-
dinis renatos atq; sanctos, de quibus plerunq; Scriptura loquitur, vt potè ad generalem
illam hominum indolem atque conditionem accommodata. Proinde nec Deo, nec
Sanctis honorem debitum tribuunt, nò perpendentes hanc insignem Dei gloriam sem-
per nobis prædicandam, quod is mirificas ac sæpè nobis incognitas suis Sanctis præro-
gatiuas impertit, vt sicut cœlum multiplici & ineffabili claritate stellarum exornatur,
sic etiam in Ecclesia Sancti præcipui, veluti lumina quædam pulcherrima, spiritualium
donorum varietate conspicui fulgeant, nobisq; admirandi sæpè potiùs, quam imitan-
di proponantur. Rectè igitur admonet Rupertus, quod Paulus de Sanctis omnibus af-
firmavit, eos antè mundi constitutionem in Christo electos esse, vt in conspectu Dei
sancti & immaculati in charitate versentur, id ad MARIAM omnibus plenam virtuti-
bus vel maximè pertinere. Sed & diuisiones gratiarum in MARIAM optimè competūt,
quas idem Apostolus ad authorè spiritum refert, qui singulis Ecclesiæ membris, quan-
tum ipse vult, admirando modo paritur. Quæ pluribus explicare hoc loco supercede-
mus, sat habet in onuisse Lectorem, fidem vt nullam nouatoribus habeat, qui MARIÆ
siue sanctificationem, siue sanctitatem cum peccato & peccandi necessitate imperitè
commiscent. Ex his præterea non obscurè colligi potest, parùm firmam & solidam il-
lorum esse sententiam, qui MARIAM sanctam & sanctificatam sic dici haberiq; postu-
lant, vt illam peccato priùs maculatam, & postea mundatam, ac non potiùs præser-
uatam, intelligere debeamus.

Quomodo Deum
in Sanctis ob eo-
rum Spiritus et
prærogatiuas
laudandum.

2. 2. Cant.
Ephes. 1.

1. Cor. 12.

CAPVT DECIMVM.

MARIAM ob commissum actuale peccatum falso accusari, quam
Patres & Scholastici Doctores, Augustinus verò præsertim,
ab omni vitio immunem fuisse declarant.

ARBITROR SANE, NULLVM VNQVAM SECVLVM PERINDE AC NOS-
trum extitisse, quod pluribus & iniquioribus MARIÆ censoribus, magis-
que furiosis sanctissimæ Virginis insectatoribus exundarit. Non satis fo-
re illis visum est, si in ipso conceptu puram & incontaminatam eam es-
se pernegarēt, nisi etiam otiosam & vanam illorum disputationem af-
firmarēt, qui eam ipsam in matris vtero sanctificatam, & sine peccato in lucem editam,
atque ab omni fomitis, vt vocāt, motu atque perturbatione liberam & remotam fuisse
confirmant. Verùm vt longius adhuc progrediantur, ne vitam quidem eius satis inte-
gram & inculpatam esse sinunt, vt potè quam non paucis nec leuib; vitis ex libera vo-
luntate profectis, obnoxiam reddere conātur. Vnde insana illa Caluini vox: *Non magno-
perè laborandum est, vt MARIAM purgemus ab omni vitio. Qui præterea Concilij Triden-
tini Patribus impudenter oblatrat, quòd speciale priuilegium MARIÆ deferant, ac
deferri velint, vt credamus, quemadmodum tenet Ecclesia, omnia peccata etiam ve-
nialia vitari à Virgine potuisse. Et iam satis monstrauimus, quot quantisq; vitis niger
Sarcerius candidissimam Virginem contaminare attentarit, tam effrenato quidē con-
uitiandi ardore æstuans, vt multiplicem illi culpam, nimirum ignorātiā, cœcitatē,
infirmatē, subdubitatiōem, tarditatē, imò & incredulitatē imponere non ve-
reatur. Est illi MARIÆ non speculum & exemplar innocentium, vt Patres de illa sem-
per iudicārent, sed typus hominum secundum carnem sapientium, & ex ignorantia sal-
tem peccantium, Deiq; legem aut violantium, aut præposterè obseruantium, vt potè
qui præceptis secundæ tabulæ plus quàm primæ tribuunt, ac humana diuinis antepo-
nunt. Nec opus est repetere, quàm multa & horrenda crimina congerat Brentius, nihil
non rapiens ad MARIAM conuitiis profcindendam. Hinc illam immodestiæ, stultitiæ,
ambitionis arguit, in illa studium moderationis requirit, velut quæ suæ vocationis non*

Quomodo sint pe-
ccantes non-
tore in Virgine
matre profan-
denda.

Exempla Selt-
riorum huius
temporis, qui
Mariæ peccatū
altroni adscri-
bunt.

In harm. cir-
ca. ca. Luc.

In 1. & 2.
cap. Luc.

In Euang.
Dominica
primæ post
Ephes. et
in 12. cap.
Matth.

contenta terminis, in Messiae honorem violenter irruerit, illumque Filio subreptum sibi voluerit vsurpare, & quam demum aded effrenem & immoderatam depingit, vt feuera Christi obiurgatione debuerit in officio contineri. Fingunt & Centuriatores nescio quas MARIÆ imbecillitates: tum alij alia in optima Virgine licenter sugillant; ex quibus multa iam supra commemorauimus, & postea Deo iuuante depellemus. Insimulant illam criminis, quandoquidem ex Angelo est sciscitata; Quomodo fiet istud? Peccati ream faciunt, quod filium amisit, quum se ille subduceret parentibus, & solus in templo manere veller. Peccauit illis, quod amissum filium dolenter & quasi desperanda quaesuit. Peccauit, quod filij verba in templo dicta non intellexit. Peccauit, quum in nuptiis Canae dixit: Vinum non habent. Peccauit, quum filium concionantem interpellauit, & ad colloquium expetiuit. Praetereo alia id genus plura vitia, quae tot seculis non animaduersa, nunc tandem isti Chryppaeo quodam acumine in Euangelio primum sibi deprehendisse videntur, & propter quae tantas tragedias concitant, omnia pertentantes, Virgo vt pulcherrima propter nauos & lapsus vulgo tantum non exosa & inuisa reddatur. Quare si horum iudicio arbitrioque stamus, non solum MARIAM in peccatum prolabi potuit, sed & saepe grauiusque prolapsa est, digna etiam, quae ad tribunal publicum pertrahatur, sicut ab illis quidem pertracta est, & vna cum infelici Eua in iudicio statuatur, sicut ab istis quoque factum videmus, vt iudices demum decernant, vtra quidem grauius, Euae an MARIAM peccarit, & maiorem peccati commissi poenam pendere debeat. O acutos nimiumque otiosos & curiosos iudices, quibus licet & vacat innumerandis aestimandisque MARIAM vitii tantoperè laborare. Iures eos cœno oblitos, vt sic loquar, hoc curare maximè, vt nauulos Virginis diligentissime obseruent, & seuerissime iudicent grauissimeque condemnent. Aded verum est illud, quod ex Euangelio sumit Tertullianus: Stipulam quis in alieno oculo facilius respicit, quam in suo trabem: quodque ab Hieronymo dictum accepimus: Malorum solarium est bonos carpere, dum peccantium multitudine putant culpam minui peccatorum.]

VERVMENIMVERO quicquid isti calumniantur atque fingant, non cadunt profecto neui in purissimam, peccata in sanctissimam non competunt, inoffensa perstat MARIAM semper innocentia, per se verò concidit acculatorum peruersa nequitia, & mentitur, vt ille inquit, iniquitas sibi. Præcipua certè insecrationis capita vel idcirco reici merentur, quod partim cum Scriptura diuina, partim cum Ecclesia Catholica, partim cum sanctis Patribus ex diametro pugnent. Cum Scriptura quidem, quae multis modis beatam commendat & excellenter prædicat: nunquam verò peccato cuiquam obnoxiam hanc Virginem facit, sed eam ab omnibus generationibus vtique celebrandam, hoc est, summis verissimisque laudibus virtuti soli congruentibus afficiendā ostendit. Cùm Ecclesia verò, quae inter omnes Dei filias, amicas, sponsas, dicam & animas, hanc vnam secundum Christum maximè suspicit, hanc totam pulchram & immaculatam tot seculis profitetur, eamque præ sanctis reliquis & choris Angelicis venerandam proponit. De Patribus mox dicam, si Augustinum prius in medium adduxero, quando Calvinus & Chemnitius ad huius iudicium prouocant, & ex eo demonstrare conantur, nullum MARIAM fuisse priuilegium innocentiae singularis, vt præ aliis peccata omnia potuerit deuitare.

DVO SVNT apud Augustinum in primis obseruanda, nisi in illo interpretando, quemadmodum aduersariis accidit, turpiter hallucinari velimus: alterum, quod ad omnes Adæ filios peccato inuolutos, ex æquo pertinet, quibus necessaria sit precatio: Dimitte nobis debita nostra: alterum, quod MARIAM causam propriè tangit, vt sciamus, illam communi peccatorum ordini non aggregandam, sed à lege peccati peculiariter exiungendam esse. Ac de priore quidem Augustini sententia nobis cum Caluino conuenit, de posteriore non conuenit, quum simpliciter asseramus, primum & secundum ab eodem Augustino tradi, si verba eius ritè accipiantur. Ad priorem sanè classem refert illud, quod Marcellino scribit: Quicumque in hac vita diuinarum Scripturarum testimonij in bona voluntate atque actibus iustitiae prædicati sunt, & quicumque tales vel post

Quia ob causas Mariam accipiunt & persuingant non iustos.

Maria innocens, tam latelesens di scriptura, facta & Patrum testimonio.

Ad Augustini sententiam rectè accipiendè, aduersarij oportet.

Cent. de Virgine

Luc. 11.

Ioan. 1. Math. 1.

In Ap. gen. 1. Luc. 1. Math. 1. c. in ep. ad Rom.

In Gal. 1. Luc. 11.

In Cor. Cor. 1. Trid. c. in exam. ne Concilij Trid.

Math. 1.

post eos fuerunt, vel nunc vsq; etiam sunt, vel postea quoque futuri sunt, omnes magni, omnes iusti, omnes veraciter laudabiles sunt, sed sine aliquo peccato non sunt: nec ququam eorum tam arroganter insanit, vt non sibi pro suis qualibuscunq; peccatis Dominica oratione opus esse arbitretur.] Et alibi rursus: Multi baptizati fideles sunt sine crimine: sine peccato autem in hac vita neminem dixerim, quatenus libet Pelagiani, quia hæc dicimus, aduersum nos insentur & dirumpantur insania.] Hoc est, quod Patres omnes vna voce comprobant, non posse sine peccato humanam esse fragilitatem, vt Ambrosius loquitur, & pietissimos etiam homines, quod sint peccatores, multifariam deplorare, vt apud Cyrillum legimus: Sanctosque omnes nec originali, nec personali carere delicto, vt hinc misericordia Dei geant, per quam edocti & restituti gratias agant Redemptori, sicut admonet Cyprianus, ac demum nullam animam esse sine crimine, monet Tertullianus. Quocirca Synodus Milenitana illorum detestatur errorem, Pelagianos autem intelligit, qui contendunt, Sanctos humiliter potius, quam veraciter inter precandum dicere: Dimitte nobis debita nostra. De iisdem Pelagianis dixit Hieronymus: Pudeat eos principum & sociorum suorum, quia iust, posse hominem sine peccato esse, si velint, quod Graeci dicunt ἀναμάσθητον.]

PROGREDIAMVR autem ad alterum ex eodem Augustino probandum, quod MARIAM causa cum aliis quamlibet iustis & sanctis non sit communis habenda, sed proprium aliquod illi priuilegium tribuendum, quo à peccato & peccandi lege prorsus eximatur. Vbi suam ille sententiam sic nobis ad verbum exponit: Excepta itaque sancta Virgine MARIA, de qua, propter honorem Domini, nullam prorsus, quum de peccatis agitur, habere volo quaestionem: * vnde enim scimus, quod ei plus gratiae collatum fuerit ad vincendum omni ex parte peccatum, quae concipere & parere meruit eum, quem constat nullum habuisse peccatum, Hac ergo Virgine excepta, si omnes illos Sanctos & Sanctas, cum hic viuerent, congregare possemus & interrogare, vt rum essent sine peccato, vna voce clamassent: Si dixerimus, quia peccatum non habemus, nos ipsos seducimus, & veritas in nobis non est.] Præclara hæc sanè doctissimi viri & probatissimi Doctoris verba sunt, quae quum ad MARIAM innocentiam causamque præsentem conuincendam maximè faciant, non ita leuiter transmittenda, sed mature potius nobis ponderanda videntur. Primum ex eo libro hæc verba petuntur, qui citrà controuersiam est Augustini, ac tali quidem dignus authore, quod Pelagianos accuratè solideque confutet. Horum dogma erat proprium, Sanctos absque peccato hic viuere posse, imò multos in veteri nouoque Testamento vixisse, & inter alios quidem, qui probata sanctitatis titulum in sacris haberent literis, MARIAM extirpsit, ita vt secundum Christianam pietatem fateri necesse sit, sicut Pelagius confirmabat, quod Domini & Saluatoris nostri mater caruerit omni labe peccati. Quid ad hæc Augustinus? partim negat, quod de iustis & sanctis aliis Pelagius vna cum suis assumebat, quando ne Apostoli quidem post acceptum etiam Spiritum sanctum peccato vacarunt, vt illorum nomine Ioannes, sicut dictum est, planissime confitetur: partim concedit MARIAM de laetum eulogium, eam sine peccato fuisse. Neque verò semel, sed bis repetit Augustinus, inter Sanctos omnes MARIAM, vbi de peccatis agitur, excipi oportere: quod certè nihil est aliud, nisi Deiparam peccati omnis expertem pronunciare. Nec omittit, cur ita sentiat exponere, ne temerè factum putemus, quod vnam omnibus anteponat. Testatur ergo, MARIAM præ ceteris electam à Deo, vt plus gratiae acciperet, non solum ad vitandum, sed etiam ad vincendum, non vnum dico, vel semel, aut imperfectè, sed omni ex parte peccatum. Id verò fieri non potest, nisi MARIAM de peccato triumphatricem intelligamus, de peccato, inquam, sanctissimo illo Tyranno, mundi que Principe, cui omnes hominum ordines, si Christum & matrem eius excipias, ter miseram seruitutem aliquando seruire coguntur. Adiungit porò, cur MARIAM reliquis in eo fuerit felicior, quod ad vincendum omni ex parte peccatum gratiam & virtutem acceperit singularem. Nam concipere, inquit, & parere meruit Redemptorem, vt idcirco propinquior & coniunctior illi esse non potuerit, qui solus natura est monetque semper impollutus, suoque merito, peccati, mortis ac damnationis potuit esse destructor. Si verè hanc tantam dignitatem à Christo non solum filio, sed &

Iusti & Sancti omnes, quia peccatores, peccati debent: Dimitte nobis debita nostra.

Consentiri Patres, nullum sine peccato Virgine.

Augustini testimonium, Mariam sine peccato fuisse. * alius, inde.

Experto Seruati Augustini, quibus Maria puritas & perfectio, quod sine peccato fuerit, illustratur.

Lib. 1. cont. duas episto. Pelagianorum, c. 14. & Lib. 6. de Apologet. Diuid. c. 6. & Lib. 1. de Trinit. h. sermo. de reuincio & tentationi. 1. de anim. 1. k. Cap. 8. 1. In epist. ad Cyprianum.

Lib. de nat. & grat. cap. 36.

1. Ioan. 1.

Ibidem.

capite mater accepit; vt à peccato non inquinaretur, sed vt pura purum, benedicta benedictum nobis fructum ederet, quis nisi aut stolidus, aut impius diuinæ voluntati contradicat, tantamq; laudem Deiparæ tollat? An hic quoq; nō locum habeat illud, quod Paulus affirmat: Quæ participatio iustitiæ cum iniquitate? quæ societas luci ad tenebras? quæ conuentio Christo ad Belial? Et quod alius testatur: In maleuolam animam non introibit sapientia, nec habitabit in corpore subdito peccatis. Obseruandum & illud, quod prudenter dixit Augustinus: Scimus plus gratiæ MARIÆ fuisse collatum: Scimus, inquit, indicans nimirum se non dubitanter, aut expriuata quadam opinione loqui, sed multorum, imò cunctorum Catholicorum nomine de re tanta fidenter pronuntiare, nec aliud, quam quod certum, & ab omnibus recipiendum sit, decernere. Adde, quod MARIAM ad eō reuereatur, vt omnem disputationem vel tractationem de peccato Virginis respuere, & exhorreere videatur, velut ipse Christi honos aliqua ex parte labefactetur, vbi MARIÆ honos periclitatur. Et sanè periclitatur, quum de aliis legi peccati subiectis quaritur aut disputatur, nulla illius exceptione facta, cui cum Christo summa & arētissima coniunctio intercessit.

VTINAM verò hunc Augustini animum & singularem religionem illi præstarent, qui peccatum originis in matre Domini fabricare cōtendunt, & quod longè quidem est absurdius, actualis etiam voluntariiq; peccati maculis aspergere purissimam pergunt. Qui dum sanctissimos MARLÆ mores arrodunt, & nescio quos, in illam nauos reiciunt, petulantia certè vincunt Pelagium Hæresiarcham, hoc quidem loco tam prudentem & verecundum, nullam vt Virgini labem auderet imputare, sed eam absque peccato fuisse loco probationis adferret. Quam Pelagij ratiocinationem tantum abest, vt Augustinus impugnet, vt palam etiam approbet, aliisque Christi honorem amantibus complectendam proponat. Eat ergo Caluinus, & apud suos vanissimè iactet, ex Augustini sententia totum Adæ genus peccato inuolui, & ab illo MARIAM non excipi, quum citatus locus si ritè ponderetur, contrarium euidentissimè probet. Et huic prorsus affine est, quod idem Augustinus ad Hilarium epistolam scribens, de iisdem Pelagianis refert: Sed isti, inquit, vtcunq; tolerandi sunt, quando dicunt vel esse vel fuisse aliquem, præter vnum Sanctum Sanctorum, qui nullum haberet omnino peccatum. Vbi rursus insinuat, sacris literis non repugnare, neque damnandam, sed tolerabilem eorum esse sententiam, qui non modò Christum, sed & Sanctis etiam aliquem à lege peccati putant eximendum esse. Quis verò prudens ambigat, quod Augustinus Pelagianis hoc loco concedit, id ad MARIAM propriè pertinere, quæ sola propter honorem Domini, & ob acceptæ gratiæ magnitudinem, vt dictum est, hanc meretur prærogatiuam, vt vbi de peccatis agitur, vna Sanctos & Sanctas omnes excellat, & ad summam capitis Christi puritatem propius, quam quisquam alius, accedere censeatur? Vnde quum Augustinus alibi Christum ex MARIÆ Virgine natum esse dixisset, hoc quoque subiecit: Quæ Virgo ante partum semper fuit, & absq; contagione vel macula peccati perdurauit. Ac fortassis huic etiam referrî potest, quod idem de MARIÆ loquens, affirmat: Sola nostro vulnere medicinam parere potuit, quæ non ex peccati vulnere germen piæ proles emisit. Proinde Ioannes Caluinus & quotquot illi ad stipulantur, aut nimium oscitanter in lectione Augustiniana versati sunt, aut malignè subtrahunt, quod ad probandam MARIÆ innocentiam asserit Augustinus. Huius verò sententiam Tridentina Synodus rectè percepit, meritoq; cum illo definiuit Ecclesia, speciale Dei priuilegium Virgini competere, vt illam à Sanctis reliquis segregemus, & feliciorum hoc nomine prædicemus, quòd omnia peccata etiam venialia, quum viueret, deuitare potuerit, & in via Domini semper manserit immaculata.

AC PRÆTER Augustinum multi veteres, quos commemorauimus, ac porro citaturi sumus, hanc MARIÆ laudem ac prerogatiuam agnoscunt, planeq; testatum faciunt, matrem Domini ab omni vitio si non originis, ac certè quidem actionis eximi oportere. Originis testimonium iam ante protulimus, quod MARIÆ perfectam iustitiam & plenissimā sanctitatem, maculæq; omnis expertè vitam declarauit. Quòd si Cyprianum audimus, vas illud electionis (de MARIÆ loquitur) à cæteris plurimum differat, quibus

Commodius de Maria Pelagi, quum turbato- ratorum iudi- cat.

Aug. Pim. S. v. in loc. M. v. in a peccato laborare Sule- tur.

Concilium Tri- dentinum rec- itis quum Cal- uinus & nota- tores intelligit, Mariam affen- tis peccati suspi- cione & c.

Singularè Ma- ria puritatem ac innocentiam Patru sententiis comprobari.

2. Corin. 6. Sapien. 1.

Epist. 11.

De Natim. Christ.

quibus natura communicabat, non culpa: neque lex carnis in ea, quemadmodum in aliis, legem mētis infestabat, sicut & rebellio nulla quietem Mariani spiritus affligebar. Quis verò si sapiat, tale quicquam de vilo Sanctorum affirmet? quisue summam vitæ integritatem animiq; puritatem huic Virgini non largiatur? Si Zachariam & vxorem eius Elizabetham in Euangelio contemblemur, ingens illi quidem suæ sanctitatis ob- tinent testimonium, sed qui MARIÆ sanctitate sunt inferiores, quum hæc vna sit, b. cu- ius clarum lumen aliarum sanctarum mulierum velut siderum igniculos abscondat, Sanctis quidem omnibus à peccato liberior nata, ac tantè demum puritatis, vt mater Domini esse mereretur, quemadmodum insignis Ecclesiæ doctor Hieronymus tradit. Iam verò Theodoretis sententiam nemo quantumuis versipellis eludet, qui hanc Virgine- m vt beatissimam, sic etiam immaculatissimam pfitetur, de qua disseruerit Spiritus sanctus: Vna est columba mea, perfecta mea. Hanc vnam & electam perfectamq; colū- bam esse MARIAM, quæ puritate quidem Cherubin & Seraphin antecellat. At quomo- do vitij suspitio in illam possit cadere, quæ Angelos omnium excellentissimos purissi- mosq; spiritus, & nulli vnquam peccato obnoxios, sed in gratia Dei confirmatos quo- dammodò puritate ipsa præcellit? Ac scèpe quidem Patres ita loquuntur, vt ex Chryso- stomo, Gregorio, Germano, Damiano supra confirmauimus, inter Sanctorum ordines, atq; ad eō inter creaturas oēs, Virgine matre nihil maius, nihilq; sanctius inueniri. Vnde Proclus etiam Constantinopolitanus MARIAM facit mundissimum cœlestis pluuiæ vel- lus, ex quo Pastor ouem induit, vt alia id genus epitheta, quæ omnem peccati labem & suspicionem excludunt, silentio prætereamus. Hic pertinet Græcicæ Liturgiæ tantò magis probandæ nobis, quòd multis ab hinc seculis ingens obtineant pondus in Orien- te, & publico quidem Ecclesiarum ritu commendentur. In his verò MARIÆ præclarè saluta- tur, quòd sit verè semperq; beata, modis omnibus irreprehensa, penitus inconta- minata, sanctissima, intemerata, præcipuè benedicta, vt missas faciam voces & phrasas alias his affines, & Græcis sanè perquam familiares, quæ virtutis, integritatis, perfectionis & innocentiae Marianæ laudem vt hæreticis inuisam, sic piis iucundam, nec minus An- gelis admirabilem liquidò comprobant. De Sophronio Patriarcha diximus, quòd Vir- ginem ab omni corporis, animæ simul & intellectus contagione liberam pronunciârit, quam insuper sanctam, præclaram & incontaminatam appellat, ex cuius inuolabili & virginali sanguine DEVS homo factus sit. Sed & Aretas in Apocalypsim scribens, ad MARIAM refert eam mulierem, quam Ioannes sole amictam, & duodecim stellarum co- rona cinctam inducit. Vbi eandem Domini matrem puram, & à terrenis rebus liberam ac alienam appellat, quæ licet in terris corpore versaretur, tamen in cœlo & ipsis æqua- lis Angelis animo esse videretur.

EX LATINIS Patribus Bernardum non esse postremum, fatentur eruditi, qui pecu- liarem Virgini sanctificationem adscribit, ob quam sancta priusquam nata fuerit, & quæ vitam eius ab omni deinceps peccato immunem seruaerit: quod nemini alteri, inquit, in natis quidem mulierum creditur esse donatum. Et mox illustrem hæc probationem adiungit, quæ cum superiore Augustini sententiâ pulchrè quadrat: Decuit nimirum Re- ginam virginum, singularis priuilegio sanctitatis absq; omni peccato ducere vitam: quæ dum peccati mortisq; pareret peremptorè, munus vitæ & iustitiæ omnibus obtineret. Tum alibi clarè pronunciat: Quæ vel Angelica puritas virginitati illi audeat compara- ri, quæ digna fuit Spiritus sancti sacrarium fieri, & habitaculū Filij Dei? Ac rursus quod in rem præsentem facit maximè: Absit vt proprii quicquam inquinamenti domus hæc aliquando habuisse dicatur, vt in ea proinde scopa Lazari quæreretur. Proinde si Bernardo fidem habemus, si rationem ducem sequimur, proprium delictum MARIÆ non habuit, sed Angelica puritate omnes excelluit, illis etiam sanctior, qui antè Sancti quam nati, vel in gratia confirmati vnquam extiterè. Etenim hi quoque, si- cut & cæteri, maculis peccati omnibus minimè caruerunt, sed lenibus saltem insperfis vestimenta sua, sicut Scriptura loquitur, inquinauerunt, sordesq; suas in Dei conspectu non potuère non dolenter cernere, ac subinde deplorare. Vnde licet sanctus esset Hie- remias, & in ipso matris vtero, vt dictum est, sanctificatus, tamen illum omnis peccati

Luca 1.

a Hieron. li. 1. c. 1. Pelag. b in presat. li. Sophron. c in cap. 10. Ecclesiast. d Ad Enst. de custodia Virginis. in lib. Cant.

Ser. in Na- timita. Dei- para.

In cap. 12. Apocal.

Epist. 174.

Sermo 4. de Assumptione Maria.

Sermo 2. de Assumptione Maria.

Apocal. 3.

Hierem. 1.

A peccato Ma- ria remotior, quam reliqui in matris vtero sanctificati, sed in gratia con- sistenti.

Hieremias non vixit absq; pec- cato.

aberrare, & de istorum etiam stultitia pronuntiare posse videantur. Ac rectè docet Hieronymus, Ecclesiæ candorem Ethnicorum sordibus, hoc est, secularium literarum sententiis & exemplis non pollui: quum & nonnulla in libris Mosaicis atque Prophetiis de Gentiliū scriptis assumantur, & Paulus apud Athenienses in Martis Curia disputans, ex Arato Ethnico testimonium petat.

Qui scriptores Conceptionem Mariæ immaculatam propugnant.

Mirum Sideri posse de Catholicis, qui Conceptionis huius puritatem impugnant.

Mariam sine peccato esse conceptam credentem, nihil Christo derogat.

Piorum precationes simul Mariæ Conceptionem illustrant confirmant.

Epilogus superioris translationis de Mariæ Conceptione.

Regula observanda in honore Virginis Sincera.

SED FINEM semel faciam, non ignarus alios extare scriptores, qui hoc argumentum de Conceptione Virginis longè lateq; tractarint. Inter hos numero Ioannem Gersonem, Iacobum de Valentia, Gabriëlem Biel, Petrum Galatinum, Iodocum Clichtoueuem, Albertum Pium, Ambrosium Catharinum, Ioannem Eckium, vt cæteros non obscuros Theologos præteream, qui tamen cum Catholicis quibusdam potius, quàm cum vllis Sectariis in hanc descenderunt arenam. Ac minùs fortasse nos mirari conuenit, eos qui se publicos Ecclesiæ Catholicæ hostes profitentur, quum tam multos & perniciosos mordicus defendant errores, etiam hoc cauere non potuisse, quin impuri impura contra purissimam Deiparæ Conceptionem, eiusque vitam sanctissimam profunderent. Verum de Catholicis ego miro, mirandumque puto, inter eos etiam reperiri nonnullos, qui post lucem in tot Ecclesiis Gymnasiisque fulgentem, & post tetram caliginem in hæreticis nunc omnibus apparentem tam egrè concedant, vt Dei matrem innocentia puram, & ab omni peccato semper immunem ac immaculatam, hoc est, Virginem quum corpore, tum animo integram perpetuoq; incorruptam clam palam salutare atq; prædicare possimus. Scio quàm multa & eximia iudem MARIÆ vltro tribuant, quodque non postremi Virginis cultores & prædicatores videri velint: sed in eo præposterè scrupulosi, aut suspiciosi, quod existiment Orthodoxos etiam, ab ipsis dissentientes cum Christi Domini iniuria Virginem efferre & honorificare velle. Sed profectò in ea opinione falluntur. Quos enim illi petunt, hi libentissimè planissimeque fatentur, inter CHRISTI & MARIÆ sanctitatem plurimum interesse, omnemque MARIÆ sanctitatem ex Christi veluti fontis sanctitatis manare: hunc solum secundum naturam, vt sapè dictum est, sanctum omnisque creaturæ Sanctificatorem existere, qui ne capax quidem sit illius ex peccato maculæ, teste Cyrillo Alexandrino. Alij verò si velint, aliter sentiant: nobis quidem videtur magnoperè in eo laborandum non esse, vt credant homines, tantum non esse piaculum, si vel mente cogitemus, vel disertè dicamus: IMMACULATAM Conceptionem MARIÆ Virginis celebremus: Christum eius Præseruatorem adoremus Dominum. An sit religio in hunc modum precari obsecro, vt in plurimis quidem prouinciis iam pridem multæ piorum myriades precari pergunt, Sixtum Pontificem imitantes: DEVS, qui per immaculatam Virginis MARIÆ Conceptionem dignum Filio tuo habitaculum preparasti. Quasi verò ad veram pietatem aliquid conferat, si homines doceantur Christo suam matrem ad eam curam non fuisse, plus vt tribuere voluerit omnibus Ad posteris citra exceptionem, si eorum quidem parens non peccasset: sic enim illi procul dubio & à sceditate peccati, & ab ira Dei, & à potestate Satanae liberi & præseruati omninò mansissent. Totius autem doctrinæ hucusque propositæ summa sit; MARIAM ab originali peccato præseruatam, aut certè quidem in ipsa Conceptione statim emundatam ita fuisse, vt ex omni hominum ordine atque conditione nullus post Christum & maturius, & copiosius in terris à Deo fuerit sanctificatus. Vnde quemadmodum auibus Aquila, quadrupedibus Leo, piscibus Delphis, arboribus Palma, & Liliū floribus præstare dicitur, ita si magnis modica componere fas est, Sanctos omnes illa præcelluit, quæ in mulieribus & supra viros benedicta, nec primum visa est similem nec habere sequentem. Digna certè Chrysologo vox est: MERITO Virgini salua sunt omnia, quæ omnium genuit Saluatorē. Certè in Christianis Academiis, quæ tum doctrinæ, tum pietatis laude in hunc vsque diem florent, magno consensu has regulas amplectuntur Theologi, vbicunque de peccatis agitur MARIAM excipi oportere: de hac semper asserendum esse, quod ad honorum eius cumulum pertinet, & sacris literis non aduersatur; nec tantæ Mariæ adimi decere, quod electis aliis rectè attribuitur, quoniam à nullo illustrium superetur, & insignibus gratiæ prærogatiuis abundet illa, cui verè magna fecit, qui potens est.

In Epist. ad Magni oratorem.

Act. 17.

Lib. 6. Dialog. de Trinitate.

Serm. 147.

CAPVT VNDECIMUM.

De MARIÆ Virginis Natiuitate, quæ merito in Ecclesia die festo cohonestetur, & à pijs magno in precio habeatur.

In Martyrologio.

In Chron.

Supra cap. 4.

Genes. 49. Lib. 2. hist. sacra. Genes. 49.

In c. 2. Matt. 9. 91.

Lib. 2. Eccles. hist. cap. 3.

STENSA EST MARIÆ ILLUSTRISSIMA ET SACRATISSIMA PROSAPIA: demonstrati cius Parentes non minus virtute quàm genere nobiles atq; præstantes, qui haud sine ingenti miraculo in tali aetate, & post longum cunctisq; notum sue sterilitatis vitium incomparabilem filiam, sexto idus Decembris Beda recte conceptam, Septembri mense orbi pepererunt. Sicut autem Dauid ex Iesse homine non admodum illustri natus est, idemque suis maioribus excellenti tum sapientia, tum sanctitate præluxit, vt eos illustraret magis quàm illustraretur: sic & MARIÆ profectò vsu venit, vt parentes, auos, at auos, pro auos omnesque suos progenitores vera nobilitate superaret magis, quàm equaret: vt que illis & posteris omnibus, quasi quoddam insolitæ nobilitatis initium, & perfectæ virtutis exemplum præbuerit. Marianus Scotus verbis luculentis admonet: Sancta MARIA nascitur ex patre Ioachim de tribu Iuda, & ex matre Anna filia Isachar de genere Dauid. Siue autem Anna isthæc filia Isachar, siue alterius Matthan ex Hippolyti sententia iam antè citata fuerit: siue insuper MARIÆ Natiuitas in Cost. M. Drusum Liuium & Q. Calphurnium Pisonem, siue vt alij volunt, in L. Domitium, & P. Cornelium incidit, non ad eò magni referre putamus. Ecclesia quidem eiusmodi Natiuitatis non tam tempus & modum, quàm fructum & effectum, qui æquè ad Iudæos & gētes omnes pertineat, vult sedulò considerari, ideoque diem illi peculiarem dicauit. Veruntamen haud crit abs re, vt existimo, si de ipso etiam tempore ad MARIÆ natalem illustrandum destinato quadam obiter adiiciamus.

Maria plus, com tulit suis progenitorib, quam ab illis accepit.

Quo tempore Maria nata sit iuxta Historiam scriptorū.

Mariam sub Rege Casare Augusto natam esse.

Congruentia Mariæ sub Herode tyranno nasci.

Quomodo Maria Natiuitas eū natali Christi congruat. Mariam non tempore nasci mense Septembri.

NATA EST Deipara, vt ab eruditis obseruatum accepimus, anno ab vrbe condita Septingentesimo trigésimo octauo, qui vigésimus fuit secundus Romæ regnantis Augusti, hebdomade nimirum, si Danielis supputationem sequimur, Sexagesima quarta, quum Herodes Idumæus, Iudaicam Rempub. miserè diuexaret, ac regni gloriam à tribu Iuda surreptam, per suam vim atq; nequitiam sibi vendicaret. Igitur hunc primum regem externum Iudæi tum habere coeperant, quoniã aduentante iam Christo impleri debebat, quod Iacob Patriarcha prædixerat fore, vt suis illi ducibus regibusq; priuarentur, solo nimirum rege Christo contenti, sicut & Sulpitius annotauit. Sic autem habet Iacob varicinium: Non auferetur Sceptrum de Iuda, & Dux de femore eius, donec veniat, qui mittendus est, & ipse erit expectatio Gentium. Quam verò pulchrè, quàm comòdè tunc MARIA nascitur, quo furibundus simul & stolidus diuini consilij impugnatō Herodes regium Dauidis genus extinguere, ne quisquam ex illo Messias procreetur, visum conatur? Vnde in communi ferè omnium desperatione, & cum Satan diuinites coniuges diuinitus eliguntur, qui Messia Matrem lectissimam, vel inuitis Herodianis, in lucem proferrent. Quod si Abulensi credimus, fuit hic annus quo MARIA gignitur, decimus quartus imperantis Herodis, idemque ab orbe condito ter millesimus noningentesimus quadragesimus septimus: à transmigratione autem Israëlitarum in Babylonem, quingentesimus septuagesimus sextus, ideoque annis plus minus quindecim vol sedecim MARIÆ natalis Christi natalem antecessit. Nam & Euodius à Nicephoro citatus asserit, annum ætatis decimum quintum, & diem mensis Decembris vigésimum quintum fuisse, quo MARIA mundi lucem peperit. Ac licet diuersis annis & mensibus, tamen sub eodem Augusto Casare & Herode Rege, hoc est, sub iisdem magistratibus orbi & Iudææ Imperantibus, MARIA & CHRISTVS sunt editi, illa quidem 6. idus Septembris, hic autem in Decembri 8. Cal. Ian. Hebræi verò à Nouilunio Septembris vulgarè annū sicut facti & Ecclesiasticum annū ab æquinotio verno in Martio, ex veteri more oriuntur, eodemque mense Septembris orbem fuisse conditū putant. Quamobrè nō vacat mysterio, MARIÆ natalem in hunc mensem incidere, quo prima mulier Eua mirabili Dei opificio condita,

condita, vt rursus Hebræi asseuerant, sui que viri Adam oculos ob eximiam corporis elegantiam & pulchritudinem mirificè oblectauit. Idem ergo mensis, secundum nobis Euam mulierum omnium & pulcherrimam & dignissimam non temerè dedit, quæ singulari sui conditoris beneficio sic formata & exornata prodiit, vt si humano more loquendum sit, lætioribus quidem oculis viuum in terris hominem nunquam aspexerit Deus, in quo post Christum nihil maculæ, & plus gratiæ ac iustitiæ originalis, veræque pulchritudinis & amabilitatis deprehenderet. Nam paradus ille voluptatis, hoc est, omnium spiritualium deliciarum, omniumque virtutum & gratiarum floribus adornatus, manuque diuinæ sapientiæ confusus hodie primum apparuit, in cuius medio lignum vitæ, adeoque salutis æternæ fructus non sine summo Dei munere mortalibus debuit exhiberi. Iam se videndum præbet mundum & exquisitum illud domicilium quod clarissimis virtutum gemmis ornare voluit Pater cœlestis, vt filius eius in mundum veniens, in eo molliter quiesceret, ac dignum se habitaculum inueniret. En vnam verè auream, quæ manna illud suauissimum suo tempore non solum asseruaret, sed & orbi depromeret, eiusque deliciis plenissimè fruere tur.

Natales Mariae, & Ioannis Baptiste in multis rebus conueniunt.

Quod si collatio quædam inter MARIÆ & Ioannis natalem facienda est, vtrinque sancti & infœcundi parentes se nobis offerunt, è quorum senilibus & longè à naturæ feruore alienis membris ipsi foetus mirabiles procreantur. Rursus dicti Ioannis & MARIÆ parentes ab Angelo primum de nascitura sibi prole sancta certiores fiunt, magnamque inde procul dubio capiunt voluptatem. Præterea hi foetus in Marris vt cetero sancti priusquam nati reperiuntur: tum ad excellentissima munera, & ad commune bonum totius Ecclesiæ pertinentia, inde ab initio singulari diuini numinis prouidentia deliguntur & destinantur. Ad hæc sicut Ioannis, sic & MARIÆ ortus ex eo celebrior apparet, quando quidem parentibus in oratione sanctè pieque versantibus velut munus quoddam singulare promittitur atque donatur. Etenim Epiphanius, Damascenus aliique confirmant, hanc benedictam prolem longis & ardentibus Ioachim & Annæ precibus simul ab Angelo promissam, ac lætè tandem exhibitam esse. Obhas igitur aliasque præstantes dotes, vtrobiusque singularis summi Dei elucet gratia, sed quæ tamen in MARIÆ tantò illustrius & copiosius, quam in Ioanne fulget, magisque prædicanda est, quantum pluris referebat, Messiam à matre generari, quam à Ioanne seruo annunciari. Quò magis Ecclesiæ institutum probari debet, quæ diem natalem MARIÆ consecrauit, & anniuersarium esse voluit, vt ad gratias immortalis Deo agendas, eaque miracula, quæ in admirabili ortu Virginis mirabiliter concurrerunt expendenda, Christiani homines plus otij ac temporis reperirent. Ad quem sanè diem hæc voces, quæ magno cum iudicio introductæ sunt, in Ecclesiâ personant: NATIUITAS tua Dei genitrix Virgo gaudium annunciauit vniuerso mundo: ex te enim ortus est sol iustitiæ Christus Deus noster, qui soluens maledictionem, dedit benedictionem, & confundens mortem, donauit nobis vitam sempiternam. Quod Ecclesiæ canticum Græcis ignotum non est, ideoque à Sergio Hierapolyta repetitum legitur, vbi de hoc ipso festo tractat. Eodem spectat & illud solenne canticum: Natiuitatem hodiernam perpetuæ Virginis genitricis Dei MARIÆ solenniter celebremus. Etenim si natalem Ioannis, qui statim præco & præcursor Domini fuit, die statim ritumque publico cohonestamus, & Angeli vaticinium illud: Multi in Natiuitate eius gaudebunt, ad nos quoque pertinere præ nobis ferimus: cur non tantundem operæ ac studij Natali MARIÆ celebrando ponamus, & nouam quandam animorum lætitiâ declaremus, quando non Christi modò, sed nostra quoque Mater primum apparet, suoque aduentu Euangelium, hoc est, faustum felixque nuncium adfert, vt mundus tristitia diuturna oppressus, tandem aliquando, vt nunquam antea, possit respirare? Quid enim? Nonne lucidissimum solem post densissimas longissimæ noctis tenebras statim exoriturum sibi crederent, qui hanc roseam & nitentem auroram iucundissimè intuentur? Cur non iure suo dicerent: Quæ est, quæ progreditur quasi aurora consurgens, pulchra vt luna, electa vt sol, terribilis vt aëtorum acies ordinata? Quibus verbis MARIAM describi docet etiam post Damianum Innocentius, eamque per auroram designari tradit, vt potè quæ fugatis tenebris mundo lumen ostendat: eam verò auroram consurgentem esse, quòd sit finis noctis,

Piorum est ob Mariæ natalem letari. Maria natalis plus Sergio magis asfert, quam Ioannis Baptiste.

Mariæ ortus sicut aurora consurgens in orbe.

Genes.

Hebræi.

a Cetero Col.

lyrid hanc.

79.

b Lib. 4. de

file Ortho.

doct. 11.

In canticis de

festis Nat.

uit. Mariæ.

Canticis.

Serm. 2. de Assumpt. B. Virginis.

noctis, & origo diei: finis præterea damnationis & salutis origo: eandem porrò vt lunam pulchram & rotundam apparere, hoc est, ob prolis foecunditatem plenè formosam existere, neque minus tamen electam vt solem videri, quòd præ aliis ex Dei prouidentia in hoc orbe per sapientiam splendeat, & calorem per charitatem cum ipso splendore coniungat. Et quoniam in locum Canticorum incidimus, non intermittam carmen elegans adiacere, quo eundem locum à quodam redditum esse animaduerti.

Quanam ista est mulier, quæ se hinc ceu luce serena

Aurora surgens intulit?

Pulchra velut radios plenis è cornibus effert

Quum luna puro lumine.

Orat. 2. de Maria Natiuitate.

QUIS VERÒ, si sapiat, MARIÆ natalem non magnificat, reuerenterque colendum non censcat, quum sit festorū noui Testamenti antea mbulo, mysteriorum Christi præludium, Dei foederum cum hominibus in ortum restricta memoria, earum rerum quæ prædictæ fuerunt demonstratio, absconditi mysterij patet factio & finis, ac demum totius humani generis visitatio? quemadmodum hunc diè Damascenus luculenter appellat. Tantum abest, vt natalitias Virginis ferias temerè institutas videri, aut sine fructu celebrari posse credamus, præsertim si res illas, de quibus hoc tempore admonent, in animū sedulo reuocemus. Admonet hæc ferie de antiquis Dei promissionibus tum ad Messiam, tum ad Matrem eius pertinentibus, quas ille in verbo suo fidelis nunc tandem vult implere. Admonent de vera, laudabili & perfecta nobilitate, quæ vt MARIÆ, sic aliis quoque gratiam conciliat singularem. Admonent de officio iustorum & conjugum & parentum, quibus Ioachim & Anna probatæ virtutis exemplo egregiè præluxerunt, suæque constantis pictatis fructum & præmium in coniugio amplissimum reportarunt. Admonent de corrupta & ærumnosa hominū natiuitate, quam infelices Euæ filij non temerè à lachrymis & vagitu auspicantur. Admonent de recta liberorū & præsertim Virginum institutione. Admonent demum de MARIÆ pueritia, vita & moribus integerrimis, sicuti sub finem huius libri commonstrabimus.

Proverb. 1.

Lib. 7. de arcanis Carthage Veritate cap. 1.

Orat. 2. de Theologia. Lib. 4. contra Eunomium.

Festum huius ecclesiæ, & quibus de rebus nos monent.

In Maria natali cogit uoluntatem de ortu eius non solum temporaneo, sed etiam eo, qui fuit in mente diuina perpetuo.

Ecclesiæ est quædam ad beatitudinem transferre, qua ad æternam sapientiam impertinet.

Quomodo veteres acceperint locum Proverb. 8. Dominus possedit me, &c.

QUANQUAM non solum hic dies non piosque omnes commonfacit de temporaria Virginis Natiuitate, quando ex Annæ Matris vtro illa Ioachim filia prodiit, qui clarissimus sanè ortus fuit, verum etiam ad sublimiorem & nobis penè incomprehensibilem electionem ac prædestinationem contemplandam excitat, quomodo hæc ipsa Dei Mater inde ab æterno in mente & præordinatione diuina vel nata, vel prædestinata, & præ sanctis aliis electa, dilecta & ornata, omni que virtute & gratia repleta fuerit, adeò vt in orbem edita verissimè diceret: Dominus possedit me in initio viarum suarum, antequam quicquam faceret à principio. Ab æterno ordinata sum, & ex antiquis antequam terra fieret. Et si enim summa & æterna sapientia Christus est, cui superiora verba primum & præcipuè competunt, nihil tamen prohibet, quò minus eadem secundariò ad Matrem Domini referantur: nec à Scripturæ phrasi alienū est, vt idem locus ad caput & insigniora eius membra in alium atque alium sensum accommodetur. Quod quum optimè noverit Ecclesiæ, vt prudenter, ita piè hunc morem obseruat, vt MARIAM ad huiusmodi ferias natalitias velut sanctè in Domino gratulabundam inducat, eaque singularem sui conditoris gratiam & gloriam sibi præ omnibus communicatam prædicet, ac nos etiam doceat prædicare. Galatinus perspicuè docet, eiusmodi verba, quæ tum ex libro Prouerbiorum, tum ex Ecclesiastico ab Ecclesiâ in MARIÆ laudem repetuntur, ne possent quidem diuinæ sapientiæ inde ab æterno genitæ per omnia tribui, sed sanctissimæ Messie Matri quædam in illis rectè potius adaptari. Quin & Epiphanius mille ab hinc annis eo que amplius annotauit, diuinis literis non videri contentaneum, vt productus hic è Salomone locus ad Christum Dei filium referatur. Atque idem fuit Gregorij Nazianzeni & Basilij Magni iudicium. Certè Ariani Catholicos hoc loco ipso valde vexarunt, indeque Christi diuinitatem oppugnarunt, & ex Dei filio creaturam efficere non erubuerunt. Sunt autem illic nonnulla, quæ si propius inspicias, naturæ Christi diuinæ, alia quæ humanæ conueniant. Quatenus verò ad Christum hominem spectant, aptissimè quidem illa hisce feriis nostræ Virginis accommodantur, ex qua nimirum Dei filius

κλισης της ἀφρασίας ἢ πηγῆς της φθορᾶς ἀπαλλαγῆ, οἱ ἡμεῖς εὐεώθημεν, καὶ τὸ θανάτου ἐλυτρώθημεν, καὶ βοήσωμεν αὐτῇ σὺν τῷ Γαβριὲλ οἱ πιστοὶ, χαίρει κεχαριστομένη, ὁ κύριος μετὰ σε ὁ δὲ δὲ χάριτος ἡμῶν τὸ μέγα ἔλεος. Quæ simpliciter verba hunc sensum expriment: In hac festa celebrâ; luce buccina spiritali clangamus. Et enim quæ præfenti die ex Davidico semine nascitur, vitæ Mater est, tenebrarum expultrix, Adæ reparatrix, Euvæ reuocatrix, immortalitatis fons, corruptionis interitus ac liberatio, per quam nos quidem in Diuinæ naturæ participationem translati sumus, atque à morte ipsa liberati, & acclamamus ipsi omnes fideles cum Gabriele: Ave gratia plena, Dominus tecum, qui propterea MARIA magnam erga nos misericordiam declarat atque commonstrat. J Deinde quàm venuste idem credentes omnes hortatur, vt festum hunc diem religiosè colant, & studiis ornent spiritalibus, quàm ita pergit concionari: δεῦτε ἄπαντες πιστοὶ, πρὸς τὴν παρθένον δοξαζώμεν, ἡ δὲ γὰρ γεννᾷται ἡ πρὸ γαστρὸς προσομοιωθεῖσα τῆς θεᾶς ἡμῶν μητρί, τῆς παρθένου κειμήλιον. ἡ τῆς Λεωῶν βλαστήσασα εὐεώθησε ἐκ τῆς εἰζῆς τῆς Ιεουᾶ, τῆν προφητῶν τὸ κήρυγμα, καὶ τῆν δικαίων Ιωακίμ καὶ Ἄννης τὸ βλάστημα γεννᾷται πίνυρ, καὶ ὁ κύριος σὺν αὐτῇ ἀνακαινίζεται, τίκτειται. καὶ ἡ ἐκκλησία, τὴν εὐαγγέλιον ἐντρέπειται μετασολίζεται ὁ γὰρ ὁ ἀγίος, ὁ τῆς θεότητος ὀμοειός, ὁ παρθενικὸν ὄργανον, ὁ βασιλικὸς θάλαμος, ἐμ τὸ παρὰ σοφὸν τῆς ἀποστόλου ἐνίσταται τὴν συνελθούσων ἐπὶ χριστῷ φύσιν ἐπελεωτεργηθῆ μυστήριον, ὃν προσηνύει αὐτὴ ἡμῶν τὴν τῆς παρθένου παναμωμορ Γέννησιν. ἡ Γέννησις σε θεοτικῆ χάριτος ἐμάνησε πᾶσι τῶν οἰκουμενῶν. Venite, inquit, fideles omnes, cursu quodam ad Virginem contendamus. En illa nascitur, quæ antequàm nasceretur, Dei Mater futura designata est. Nascitur singulare virginitatis decus & ornamentum: nascitur Aaronis virga de radice Iesæ germinans: nascitur prophetarum præconium, & iustorum Ioa-chim & Annæ gemen. Hæc iam nascitur, & vnâ cum ipsa mundus renascitur ac renouatur: nascitur & Ecclesia, suoque ipsius decore circumdatur atque ornatur templum sanctum, recepraculum diuinitatis, organum virginale, Regiusque thalamus, in quo admirandum illud mysterium vnionis naturarum in Christo ineffabili modo inter se coeuntium perfectum est. Hunc proinde Christum adorantes, omnis reprehensionis expertem immaculatæ Virginis Natiuitatem hoc laudum præconio celebremus: Natiuitas tua Dei genitrix gaudium annuncianit vniuerso mundo. J Verùm alios festi huius præcones, vt mihi sanè videtur, Damascenus excellit in tribus orationibus, quas Græcè & Latinè paucis retrò annis Billius primùm edidit. Adeste, inquit, gentes omnes, omne hominum genus, omnes cuiusvis lingue & ætatis ac dignitatis orbis vniuersi: lætitiæ natalem diem animis celebremus. Nam cum gentiles, Dæmonum per commentitias fabulas mentem surripientium, ac veritatem obscurantium, atque Regum natiuitates omni honoris genere celebrârunt, pro sua quisque facultate munus quoddam offerentes, tamen etiam aliòquin illi vitæ humana perniciem inferrent. J Sed prælagit mihi animus, non defuturos morosos hic iudices, quos offendant tam præclari tituli ac producta epitheta, velut MARIAE minus congruentia. Quid autem non Momos ostendit? quid Ecclesiæ hostibus non displicet in MARIAE laudat oribus? Illud negari non potest, antiquiores etiam Theologos tum Græcos, tum Latinos à similibus loquendi ac salutandi formulis minimè abhorretere, nihilque in illis inesse periculi metuendum, modò iuxta communem Ecclesiæ sensum, qui ad Christi filij gloriam hæc Matris refert præconia, & soli Deo cultum lætitiæ inconculsum tribuit, prudenter ac legitime accipiantur, sicut alibi pluribus euincemus.

Epitheta præclara Deipara.

Egregia commendatio festi Mariæ natalis.

Epitheta præclara Deipara.

Alia veterum testimonio de hoc festo edita.

Canticum Lib. comment. in Canticum.

Serm. de Natiuitate Mariae.

3 part. q. 27. artic. 1.

In concione de festo Natiuitatis Mariae.

In ferm. angelico. 7.

Luc. 1. Matth. 11.

quoque singularem vereque sanctam Deiparæ Natiuitatem, sicut & illa, quæ apud Guaricum de hoc natali die concionantur legimus: Nata est, inquit, hodie Virgo, de qua salus omnium voluit nasci, vt natis ad mortem, daret ad vitam posse renasci. Nata est hodie Mater noua, quæ primæ matris maledictionem dissoluit, vt per istam benedictionem, hæreditatem possideant, qui per illam sub præiudicio maledicti æterni fuerant nati. Prorsus noua Mater, quæ natiuitatem attulit filiis inueteratis, vitiumque sanauit tam ingenitæ quàm superadditæ vetustatis. Prorsus noua Mater, quæ iam nouo miraculo parit, vt pariat & Virgo sit, ipsumque pariat, qui omnia matremque ipsam inter omnia creauit. J Demùm vt Thomæ Aquinatis verbis vtamur, rationabiliter creditur, quòd illa quæ genuit vnigenitum à Patre plenum gratiæ & veritatis, præ omnibus aliis maiora gratiæ accepit priuilegia. Vnde Angelus dicit: Ave gratia plena. Hinc Ecclesia celebrat MARIAE Natiuitatem. J Atque hæc sint satis tum ad sanctam huius Natiuitatem adstruendam, tum ad pium Ecclesiæ institutum vindicandum, quo MARIAE natalis ritu publico condecoratur. Oblatrent interim Sectarij, quibus haud dubiè suggerit Satanas, & animos addit Lutherus, vt hunc diem MARIAE natalem è medio tollant, ne piorum animi ad Deum in MARIA laudandum, & ad beatam illam publicè comprobendam, tunc peculiariter excitentur. Verè sanctus & colendus dies, quo primùm ex tot millibus Adæ liberis, in lucem illa prodiit, quæ plus puritatis & sanctitatis quàm reliqui omnes, adferret, maioremque causam publici gaudij & incredibilis emolumenti mortalibus exhiberet. Quis omninò diestalis tantæque filij parentibus ortus est iucundior? Quis itidem vicinis, consanguineis & amicis vberiore gratulandi tribuit occasionem, gratulandi inquam piis & dilectis, sed infœcundis parentibus, quos Deus supra spem & expectationem omnium prole pulcherrima cumulasset? Nobis quidem admodùm probabile videtur, quod sanctæ Brigittæ diuinitus reuelatum legimus, ipsos etiam in cœlis Angelos lætitiæ quadam insolita fuisse perusos, quum Dei Matrem ante mundi constitutionem nascituram diuino illustrati Spiritu cognoscerent; imò & primum parentem Adam quum huius Natiuitatis esset præscijs, magnam inde consolationem & exultationem animo percepisse sit credibile. Tantundem de alijs Patriarchis his & veteris Testamenti fidelibus iudicare licet, quotquot demùm Messiæ matrem in Spiritu præuiderunt, quum summo illius desiderio proculdubio tenerentur, quæ sola sua partu vnico, plusquàm reliquæ mulieres cum liberis suis omnibus, orbi profutura esset. Iam verò quum MARIA in lucem edita, & Deo & Angelis, si humano more loquendum est, eadem Brigitta teste, gaudium quoddam accessit. Tum nata puella longè quidem maturius quàm infantes alios rationis vsu & intellectus acumine viguit, sicut & infanti Ioanni accidit, vt multiveteres Lucam interpretantur. Cæterum quamuis hæc certò & solidè confirmari nequeant, tamen non contemnenda videntur, & suis sæpè paruulis arcana reuelat Deus, quæ mundi sapientes Ecclesiæque desertores tantum non fabulosa & ridicula esse arbitrantur. Nunc quando quidem de felici MARIAE ortu diximus, ad ea veniamus, quæ cum prima pulcherrimæ huius puellæ coniunguntur ætate, quantum ex veterum scriptis potest deprehendi.

Guaricus testimonium de Mariae Natiuitate.

Celebrandum dies Mariae natalis, vel munitis nouatoribus, & qua de causa.

Angelus de futuro Mariae ortu esse lætatos, sicut & Patres veteris Testamenti.

CAPVT DVODECIMVM.

De MARIAE pueritia, & eiusdem puella præsentatione seu oblatione, à parentibus facta in templo Hierosolymitano.

AMPRIDEM TRADITVM, ET MVLTORVM AVTHORITATE CORROBORATVM EST, IOACHIM & ANNAM, INTEGERRIMOS VIRGINIS NOSTRÆ PARENTES, POST LONGAM STERILITATEM FŒCUNDITATIS SUE DESIDERATISSIMUM MUNUS, NATAM SCILICET AC ABACTATAM PUELLAM, CAMQUE TRIMAM IN TEMPLVM HIEROSOLYMITANVM REUERENTER ADDUXISSE, ATQUE ADDUCTAM VT VOTVM SUVM RE IPSA PERFICERENT, DIUINO NUMINI, & CIUS TEMPORIS SACERDOTIBUS SOLENNITER OBTULISSE. Quæ quidem oblatio, siue vt vulgò dicunt, præsentatio,

Summa historia de Maria in templum oblata.

Hunc oblationem in templo uolens fuisse mentis.

Cur et quomodo Centuriatores presentem conuelli historiam.

Responsio ad Centuriatores oblationes.

De iam historia etiam a veteribus approbata esse.

Historiam eandem in scriptura et veteris Testamenti conuenire.

Diuisio Annae et Helcanæ iocundum in multis conuenire.

Nicephori testimonium de presentem historiam.

tatio, partim ob ipsorum parentum offerentium eximiam pietatem, partim propter oblatæ puellæ, quæ se ipsam authori Deo libenter dedicabat, præclaram voluntatem, non potuit summo Deo non esse pergrata, meritoque in hunc diem usque commendatur. Etenim ex hoc munere singulari, non minus quam ex peccatoris vnus conuersione, proculdubio Angelis nouum in cælo gaudium creabatur: deinde memorandum in Ecclesia, imò & imitandum exemplum tum parentibus, tum filiis arcano Dei consilio statuebatur. Accedunt porrò Centuriatores, & ne sui dissimiles esse videantur, nihil non admoliuntur, ut omnem huius historiæ, ac Ecclesiasticæ traditionis fidem prorsus, si possint, aboleant, aut certè quidem apud simplices in dubium uocent, ne quid præclari de pueritia, præsentatione & educatione miranda Virginis vel credatur à piis, vel cogitetur. Vbi primùm quidem Iacobi Proteuangelium, tanquam Apocryphum librum improbant: deinde verò Nicephorum, velut qui multa ex eo sine iudicio coarctauerit, sicut & Germanum, superbè contemnunt: postremò quæ de MARIÆ pueritia commemorantur, ea cum veteris Testamenti historiis minus conuenire contendunt. Caterùm nos ad priora duo huius accusationis capita proximè respondimus, iterumque testamur, in præsentis historiæ confirmationem præsidia nobis firmiora superpetere, quam quæ dictum Proteuangelium subministrat, de cuius quidem libri auctoritate nunc minimè laboramus. De Nicephoro & Germano diximus, atque hinc etiam repetitum esse volumus, eos in causam præsentem nihil noui aut suspecti adferre, sed veterum niti testimoniis, bonaque fide quod ipsi partim scripto, partim traditione acceperunt, suis proderet monumentis, nimirum ut certius de tantæ Virginis constet historia, quam alij quondam, Epiphanio presbytero teste, non sine fraude corruerunt. Falsò & illud assumunt Centuriatores, cum historiis veteris Testamenti non conuenire, quod de MARIÆ præsentatione & educatione in templo facta refert antiquitas, & Nicephorus probat. Etenim perbellè conuenit, quemadmodum veteres etiam, ut Gregorius Nyssenus & Ioannes Damascenus ante Nicephorum annotarunt, & ex ipsis antiqui Testamenti literis confirmarunt. Etenim quod in libris Regum de Samuele puero eiusque Matre traditur, multis modis huic negotio affine est, quod de MARIÆ puella & eius parente affirmatur. Nam sicut de Anna Ioachim coniuge, sic etiam de Samuelem matre & Helcanæ vxore scribitur, quòd multo tempore sterilis uixerit, quòd proli desiderio magno teneretur, quòd pro fecunditate Deum sedulo precaretur, quòd libenter versaretur in templo, quòd honesta esset ac religiofa matrona, quòd uero se obstrinxerit prolem natam offerendi Deo, sacroque ministerio in templo consecrandi, demùm quòd statim post ablationem promissum exoluerit, suamque prolem in templo obtulerit, & oblatum reliquerit, ut piè illic educaretur. Tam pulchrè matres hæc duæ inter se consentiunt, totque modis similia faciunt, ut non frustrà eodem etiam dici nomine, & quasi germanæ sorores, & eiusdem ferè classis esse viderentur. Quòd prior Anna ob sterilitatem contemta, precibus à Deo contendit & exorauit, ut Deo charam haberet offerretque in templo sobolem, id nostra etiam Anna, cum simili morbo laboraret, ac eodem remedij genere uteretur, feliciter est consecuta, pro Samuele MARIAM summo Deo dedicans, ac templo instituendam relinquens.

QVÆ NARRATIO ut paulò illustrior efficiatur, ex Nicephoro mihi repetendum est, Annam in suo cum Ioachim coniugio senem & sterilem multo uixisse tempore, quæ tam en dicto exemplo alterius Annæ ad sedulum precandi studium, ut ei Mater esse liceret, confugerit, simulque id quòd pareret, ipsi Deo dicaturam se esse sanctè sponderit. Quibus rebus hanc etiam orationem adiungit: Sedenim diuino nutu ad eam quam petierat gratiam, Anna confirmata atque roborata, postquam puella è maternis prodiit locis, MARIAM eam statim nominauit, ænigmatè latenter à Deo acceptam gratiam de-

Luce. 11.

Lib. de Vita Maria.

a Hom. de hunc Chr. si generat. b Li. 4. fidei Orthodox. cap. 15. 1. Reg. 1. et.

Lib. 1. Eccl. siast. histor. cap. 7.

1. Reg. 1.

Lib. de Vita Christi.

Homil. de hunc. Christi generat.

2 Lib. 2. Eccl. siast. histor. cap. 3. b in epist. ad Antiochenus.

In compend. de Histor.

Centur. 8. cap. 10.

ad antiqui illius Samuelis similitudinem. Itaque illa ut res diuina intacta & sacrosancta in templi sanctiore loco & adytis ipsis uiuebat. Quid autem est obsecro, quòd in superioribus Nicephori uerbis merito suggilletur? quæ fingendi libido illi tribui potest? an non grauitè, piè & commodè sic loquitur, ut legis morisque ueteris ratio exigit, & MARIÆ puellæ dignitati est consentaneum? Facit certè cum Nicephoro iterum Camerarius, & ab illo narrata confirmat, quòd Anna, sicut Helcanæ vxor, sterilis impetrauerit precibus suis à Deo sobolem, & hanc illi consecrauerit, ac etiam in templo educandam curarit: tandem verò uirginitatem ipsius dicatam Deo, custodiae Iosephi senis optimi & sanctissimi commissam fuisse scribit. Eant ergo Centuriatores, & apud suos porrò garriant, Nicephorum ea quæ diximus, ex Iacobi Proteuangelio temerè arripuisse & coarctauisse. Atqui non minus ille prudenter quam fideliter hæc aliaque id genus plura ex instructissima Ecclesiæ Constantinopolitanæ Bibliotheca collegit, nec sine singulari Dei prouidentia nobis conscripta reliquit, ut nimirum hæc ueluti luce accedente, non solum noua istorum sensa, uelut atræ nubes, faciliùs dissipentur, sed & uetus Ecclesiæ fides ac traditio ab Orthodoxis tenacius retineatur. Quàm uerò sunt multa in illo Proteuangelio prætermissa, & hinc alibi que à Nicephoro annotata, sed & uigilanti obseruatione digna, quicquid Mariam astigens calumniantur? Quo loco Nicephorus, sicut & Simeon Metaphrastes aliique uetustiores, Theologum apud Græcos grauissimum atque probatissimum Gregorium illum Nyssenum ducem habent atque sequuntur, qui uel vnus quidem suffecerit ad uanitatem nouatorum fortissimè coarguendam, si de miranda Virginis pueritia litem nobis pergent intendere, ac ueterem negare traditionem. Sic autem docuit & scripsit ille Gregorius: Erat insignis in accurata uitæ, quæ est ex lege, institutione, & inter optimos apprimè notus pater Virginis. Conseruauerat autem sine liberis, quòd non erat eius coniux apta ad procreandos filios. Erat uerò ex lege quidam honor matribus, quem non adipsæbantur quæ carebant filiis. Imitatur ergo ea quoque illa quæ narratur de Matre Samuelis. Et cum fuisset intra templum Sanctorum, sit supplex Deo rogans, ne excideret ab ea, quæ est ex lege, benedictione, cum in legem nihil peccaret: fieret autem Mater, & Deo consecraret id quòd pareret. Cum nutu autem diuino confirmata esset ad gratiam quam petierat, postquam peperit puellam, eam quidem nominauit MARIAM: ut uel ipsum nomen significaret, à Deo datam esse gratiam. Cum uerò iam creuisset puella, ut non amplius opus haberet sugere mammillam, eam Deo tradidit, & promissum impleuit, & ad templum adduxit. Sacerdotes autem interim quidem, ad similitudinem Samuelis, inter Sanctos educabant puellam.]

SED ET Gregorio Nysseno antiquior est Euodius, diuinus ille uir, ut Nicephorus, uel beatissimus, ut Ignatius loquitur, idèque primus Ecclesiæ Antiochenæ post Apostolū Petrum Episcopus, qui epistolam scribens, hæc uerba interseruit: MARIAM trimula quàm esset, in templo est præsentata, & ibi in Sanctis Sanctorum traduxit annos undecim. Deinde uerò Sacerdotum manibus Iosepho ad custodiam est tradita, apud quæ quàm menses exegisset quatuor, ab Angelo Gabriele latum illum accepit nuncium. Nec sunt dissimilia quæ scribit Georgius Cedrenus, uelut priores, quos dixi, authores legerit: Ioachimus inquit, octogenarius discessit: Anna annos nata unde octoginta uitam finiit. Ab his in templum deducta Dei genitrix anno ætatis suæ tertio, undecim annos nata parentes amisit: neque uerò unquam templo excedebat, sed si qua re opus haberet, ad solam Elizabetham ibat cognatam & templo uicinam. Literas Hebraicas superstitè etiamnum Ioachimo didicit. ut cætera prætermittam. Cum his planè consentit Germanus, ut ipsi quoque Centuriatores fatentur, quàm discretè narrat, MARIAM ex Anna sterili Matre natam, & post annos tres in templum adductam, Deoque sanctè dicatam esse, quæ illic ad secundam usque ætatem manserit. Confirmat eadem Simeon Metaphrastes, qui

Camerasius eadem firmat Nicephori narrationem.

Qua narrat Nicephorus, bona fide narra de Maria in templum oblata.

Gregorij Nysseni testimonium priorum confirmat de Maria oblatione in templo facta, eiusque parentibus.

Euodius pertheustus uerborum de Maria puella oblatæ, eiusque parentibus testatur.

Confirmat superiora Cedrenus, de Maria suam diuinitatem.

Germanus Patriarcha testimonium.

Eadem à Simeone

ancum cum basi sua de speculis mulierum, quæ excubabant in ostio tabernaculi. Hæc alij transferunt: Fecit & labrum ancum, & basim eius ancum, de speculis excubantium, quæ ad ostium tentorii constitutionis excubabant. Chaldaus Paraphrastes vertit, quæ veniebant vt orarent in ostio tabernaculi. Septuaginta sequitur Hieronymus, quum has mulieres ieiunantes, pro eo, quod noster interpres habet excubantes, legit. Vtrumque autem piis & religiosis foeminis conuenit, ieiunare atq; vigilare, sicut Anna illa insignis pudicitiae vidua, quæ semper orans, semper ieiunans in templo depingitur ab Euangelista. Nec dubium, loqui Moysen non de foeminis coniugatis, sed de virginibus ac viduis, quæ mundi vanitate reiecta, soli Deo diuinoq; cultui inferuient, quæ idcirco singulari religione specula portasse, & Domino obtulisse, perq; singulos dies ad tabernaculum pios cœtus habuisse dicuntur, vt se mutuo ad sacras preces & exercitationes ardentius incitarent. Nec leuis illorum coniectura est, qui putant, inde ab Moysi tempore solennem in Iudaismo durasse morem, vt eiusmodi religiosæ mulieres ante tabernaculum foederis, quasi strenui milites pro castris vigilarent, ac veluti militarent, vt hinc Domini exercitus in Scriptura vocetur. Cui rei maiorem fidem facit Rabbini Abenazara, quo teste, hoc foeminarum genus relicta seculi pompa, & sese & bona sua Deo consecrauit. Tùm Tostadus affirmat, præter Euangelicam Annam viduam, de qua diximus, multas alias de veteri more Iudæis fuisse mulieres, casq; singulari religione insignes atq; præstantes, quæ de templo non discederent, ac nocturnæ illic preceationi vacarent, quasi vigilias & excubias obseruantes, nec solum preceationibus, sed & ieiuniis deditæ, vt in diuino cultu peragendo essent expeditiores.

Quæ mulieres ad ostium tabernaculi cum excubauerunt.

Legis tempore mulieres quædam ante tabernaculum sine templo, pro ceteris vacabant pietate.

Heli Sacerdotis filij quatuor mulierum constituta preceat.

Petri Martyris ex Iudæis in templo quædam mulieribus ad ostium tabernaculi obseruauerunt.

Quomodo Martiri mulieres in templo quædam excubantes cum nobis Monialibus conferat.

ACCEDIT, quod legimus de malè castis Sacerdotis Heli filiis, quos & loci & temporis occasio ad nefariam libidinem magis incitauit, vt dictarum mulierum pudicitiam, quæ religionis ergo nocte in loco sacro commorabantur, malis artibus expugnarent. Id quod non solum Iosephus commemorat, sed & sacra probat historia, dum filios Heli velut insigniter sacrilegos accutat, quandoquidem nec templi, nec personarum habita reuerentia, mulierum ad ostium tabernaculi excubantium castitatem turpissimè commaculassent. Historia sacrae verba sunt: Heli autem erat senex valdè, & audiuit omnia, quæ faciebant filij sui vniuerso Israël: & quomodo dormiebant cum mulieribus, quæ obseruabant ad ostium tabernaculi. Quem locum tractans Petrus Martyr licet in proteindendis Ecclesiæ institutis mirè procax & petulans, agnoscit tamen dictos Heli filios in templo rem habuisse cum mulieribus, quæ religionis causa turmatim aut frequentes illic congregabantur, vt iuarent sacrum ministerium, & diuino cultui operam darent. Id autem, inquit, facillimè prestare potuerunt viduæ, quod essent liberæ ac solutæ à iure virorum, atq; ita scribitur apud Lucam capite secundo de Hennach, quæ putatur ex hoc genere mulierum fuisse. Neque dissentit ab hoc Martyre Brentius, qui palàm fatetur, quod illic mulieres quædam, præsertim viduæ, religionis ergo ante tabernaculum Domini militarent, quæ in obsecrationibus ac preceationibus cum Anna Prophetissa nocte dieque perseuerarent, in cultu diuino assiduæ, quas Scriptura Zabaoth, hoc est, exercitus vocet. Verùm haud intelligo, quàm prudenter adiugit Martyr, has mulieres ab Heli filiis in templo constupratas, cum nostris Monialibus Cœlibatum impurum seruantibus posse conferri. Nam eo ipso concedit Martyr, Iudæis olim suas quodammodo Moniales superpetuisse, siue ille duntaxat viduæ, siue quod probabilius videtur, viduæ simul & virgines ex professio fuerint. Ac de impuris quidem Monialibus, quas alicubi in Ecclesia reperiri non probamus, sed dolemus, idem huic Martyri respondemus, quod Augustinus alicubi dixit: Inuenis sanctimoniales indisciplinatas: nunquid ideo sanctimonium reprehendendum est? Nunquid propter virgines malas damnaturi sumus & sanctas & corpore & spiritu, aut propter istas laudabiles etiam illas improbandas laudare cogemur? Vndique vnus assumetur, & vnus relinquetur. Obiecit Catholicis quoque Heluidius, quod Virgines quædam essent tabernariæ; responsum autem hoc tulit ab Hieronymo, virginitatem in culpa non esse, sed simulationem virginitatis, quod non modò tabernariæ, sed & adulteræ Virgines in Ecclesia reperirentur. Eodem spectat AVEVSTINI oratio, qua totum Monachorum ordinem

Lib. 1. contra Iovinianum.

Luc. 1.

In cõmentariis circa can. Exod.

Lib. 5. iniquit. cap. 1. Reg. 2.

Ibidem.

In cõmentariis in 1. li. Sam.

Hom. 10. in lib. 1. Sam.

In exposit. Psal. 59.

Matth. 24.

Contra Heluidium.

ordinem defendit, & calumniantibus Donatistis, qui nostrorum aduersariorum Patriarchæ fuerunt, manifestè respondet: Tàm sunt Monachi falsi, quàm & Clerici sunt falsi, & fideles falsi. Hæc tria genera fratres mei, quæ aliquando vobis commendauimus (nec vt puto semel) habent bonos suos, habent malos suos. Meritò autem insultat nomini vnitatis, qui se ab vnitatis præsciderunt. Ac eo minus admirandum est, tùm Monachos, tùm Monachas nonnunquam à recto curriculo descedere, suumq; institutum ac ordinem dehonestare, quandoquidem dæmones habent sibi maximè aduersantes, vt qui cum Christianos quidè omnes, tùm Monachos & Virgines Christi maximè, sicut Antonius Magnus tradidit, immani odio prosequi solent.

Albanus in vita Antonij.

a De Vita antipatri. b Lib. 2. Ecclesiast. hist. cap. 17.

1. Timot. 5. In eandem epistolam scribentes. Lib. 2. consp. Apostolicarum, ca. 61.

In episto. ad Antiochen.

Rom. 16.

Lib. 8. consp. Apo. cap. 26. d Contra Collyridas. e Lib. 1. ad Socrum & h. de castit.

Lib. 8. hist. Eccle. ca. 26.

In episto. ad Euseb. In Psal. 93. h. Orat. in laud. Basil.

VERVM vt ad Apostolicum seculum porro veniamus, ne illic quidem Deo diuinoq; cultui dicatæ foeminæ, superioribus haud prorsus absimiles defuerunt. Nam a Philo Apostolorum æqualis testatur, & confirmat Eusebius, quasdam solitarias, θεραπειτριδας, hoc est, cultrices in Ecclesia dictas esse, quæ ab hominum vulgo semotæ, sibi ac Deo vacarent, sanctamq; continentiam, & pietatem omnem magno studio amplecterentur. Atque huc referri possunt Christianæ Diaconissæ, sicut veteres appellitant, in Apostolica etiam Ecclesia celebratæ, quum legem de illis tulerit quoq; Paulus, vbi de viduis ab Ecclesia nutriendis disserit, quemadmodum Hieronymus, Primasius & Sedulius Paulum interpretantur. Certè Apostolico seculi & Petri discipulus Clemens fuit, qui simul Iudaicum & Christianum, quem dixi, morem de mulieribus in templo pie versantibus comprobatur, quum in hunc modum scribit: Diaconissæ ad introitus foeminarum, more nauticorum custodum, in templo scilicet maneant. Nam in tabernaculo testimonij eadem seruabatur forma cum populo Dei. Præterea vir & ipse Apostolicus Ignatius virginum meminit, quæ Christo se consecrârunt, ac disertè salutat τὰς φρεσὸς τῶν θυγατρῶν πλωγῶν, τὰς ἐν χριστῷ διακόνους, hoc est, Diaconissas, quæ in Christo sunt, & sacrarum portarum, siue vt alij vertunt, sacrarum vestibulorum custodes agunt. Talem Phœben fuisse putant Cenchreensis Ecclesiæ Diaconissam, per quam Paulus suam ad Romanos epistolam Corintho misit.

Monachorum & Monialium Virginitas non præiudicant bonis eiusdem ordinis. Dæmones Monachis & Virginibus maximè insidiantur.

Apostolico seculo mulieres quasdam cultus diuino se dicat.

Diaconissas fuisse in primo seculo Ecclesiæ.

QUÆ OMNIA venerandæ vetustatis non obscura sunt vestigia, & palàm confirmant solennem Hebræorum morem, qui selectas & piæ foeminas ante tabernaculum foederis excubantes, summoque Deo veluti pro castris militantes fouerint atque retinuerint. Hinc præterea constat, Iudaicum hunc morem non prorsus interisse, sed ad meliorem usum Christianæ Ecclesiæ translatum, & à viris Apostolicis inde ab initio approbatum fuisse. Quocirca Clemens & Epiphanius de veteri Diaconissarum ordinatione testificantur, & Tertullianus Apostolicorum temporum vicinus indicat, sacrarum in Ecclesia virginum, quas moris erat velari, & vniuirarum viduarum ordinationem suo etiam seculo extitisse. Constantinus verò Magnus literas ad prouinciarum Præfectos dedit, annuam decernens annonam virginibus ac viduis sacris, quæ diuino cultui additæ, ad sanctiora diuinorum templorum sacraria excubarent. Hosce sumtus illis postea Iulianus ademit, vt erat auarus simul & impius Apostata, quos tamen successores eius restituit, atque ex triente pendi curauit, quæ admodum præter alios Nicephorus tradit.

Mos asseruandus religiosas foeminas in templis à Iudæis ad Christianos dimanauit.

Sacra Virgines olim de publico alabantur, Socrus rectius Sacras religioni.

VERVM instituti nostri ratio non patitur his rebus nos longiùs immorari, quas antiquitatis aut contemtores, aut dissimulatores aduersarij, quum vitæ monasticæ odio flagrent, cœcis velut oculis transeunt, ac nostras interim Moniales more suo substantiant. Nam verè scripsit Nazianzenus: Facile est reprehendere, sed recta docere difficile: sicut & Demosthenes dixit: ἐπιτιμᾶν παντός ἐστὶ, οὐ μὲν λέγουσιν δὲ παντός. Nos alibi plura de Monialibus proferemus, quas Hieronymus Nonnas, & Augustinus Sanctimoniales appellat, quarum insuper cœnobita Magnus ille Basilius, si Gregorio Nazianzeno credimus, non modò passim instituit, sed sacris etiam legibus decorauit. Ad MATRIAM nostram demùm redeo, quæ puella in templo ita vixit ac floruit, vt quum aliarum virginum, tùm Monialium nostrarum exemplar pulcherrimum extiterit, quod illæ vtinam perpetuò intueantur. Ab hac nimirum matre & magistra virginum discunt, in de à primis annis iugum Domini auidè complecti, ac sustinere cõstanter. Discunt nuces relin-

Aduersarij libenter dissimulant antiquitatem, quæ ipsorum placentia aduersatur.

Moniales Virgines & exemplum Mariae spectare debent ac sequi.

relinquere, vt vulgò inquirunt, & ad perfectioris vitæ normam dicta factaq; omnia componere, vt si fieri possit, etiam supra ætatem sapiant. Discunt mundo, amicis, parentibusq; nuncium remittere, secularis autem vitæ luxum ac noxam libertatem cum sancta seruitute commutare, ac præcipuas quidem voluptates non in aliis, quàm in spiritualibus studiis collocare. Discunt cõspectum hominum, præsertim virorum & amicorum confortia fugere: Deum verò & Angelos suæ castitatis, omnisq; conuersationis inspectores ac testes ob oculos semper habere, simul & vbiq; locorum reuereri. Omittit cætera, quæ sanctæ religiosæq; Virgines de MARIÆ vita, moribus & exemplis rectissime meditantur, quæq; illis ^a Hieronymus & ^b Ambrosius meditanda proponunt, sicut sequenti mox capite fusiùs cognoscetur.

Festum Præsentationis Mariæ non contemnedum, & olim à multis obliuiscitum.

Ecclesia Romana non reprehendit festum hoc Virgini.

Nonnulli cum Iudæis & Turcis in hoc festo, quædam in Cænobitis improbant.

De hac historia & Præsentatione Mariæ multis libris Hieronymus, et alii perierunt. Nonnulli vti cetera opera, quæ certum non tenent auctorem.

Nimium præcipue fecerunt ad scripta veterum præsentationis.

RESTAT de sacro Præsentationis MARIÆ (vt vocant) die aliquid dicere, quãdo huic sese iterum opponunt Centuriatores, rem suo iudicio præclaram facturi, si non solum anniuersariam huius festi celebritatē, sed totam etiam historiæ fidem abolere possent. Ac fateri tamen coguntur, non recens hoc esse institutum, vt dies quidam peculiaris ob honorem oblatæ seu præsentatæ huius in templum Virginis quotannis celebretur. Qui mos non solum multis in locis Ecclesiæ Orientalis, & apud Græcos maximè receptus durat, sed etiam apud Latinos haud est infrequens. Et si verò Ecclesia Romana, quam honoris gratia nomino, festum hunc diem modò non celebrat, alios tamen cum priuatim, tum publicè celebrantes nec damnat nec vituperat, quin multo etiam tempore iam pridem celebrauit, priusquam tandem Pio Quinto Põrifici Maximo visum est, Sanctorum ferias contrahere, minor vt illarum numerus maiore cum fructu retineatur. Inactent aduersarij (quod vera pietas certè prohibet suspicari) tam insulosos improbosq; fuisse scriptores veteres, vt pro veris ficitia, pro certis fabulosa narrarent, quum de hac ipsa Præsentatione testarentur, præsertim Germanus Constantinopolitanus, Nicephorus Callixtus, Gregorius Nicomediensis, Simeon Metaphrastes, Georgius Cedrenus, atque his omnibus antiquiores Eudius & Gregorius ille Nyssenus. Extant horum aliorumque Doctorum complures homeliæ coràm frequenti cœtu populi habitæ, nobisq; ita conscriptæ, vt & de fide historiæ certiores reddamur, & aduersariorum latratus nunc fortius merito aspernemur. Quare non video, cur longiore confutatione sit opus, quum nihil aliud aduersarij faciant, nisi quod cum Iudæis, Turcis & impijs pro suo arbitratu ea negent, quæ aduersus ipsos facere, & vel MARIÆ gloriam, vel Ecclesiæ consuetudinem, sæpè & doctrinam confirmare posse videntur. Hinc illi toties tergiversantur, excipiunt, mordent, reiiciunt, calumniantur, nullo interim rationum pondere muniti, nullaque veterum autoritate commoti, nisi quod suo & suorum palato velint satisfacere. Non recipiunt, sat scio, quæ in operibus Hieronymianis de MARIÆ ortu, præsentatione pueritiæq; leguntur, neq; nos contendemus, vt isthæc narratio auctori Hieronymo Stridonensi attribuat. Verum enim uerò vt opus hoc nõ sit Hieronymi proprium, an idcirco Christiani etiam ac veteris Doctoris, bonique Theologi opus esse desistet? Quis libros Regum & Iob scripserit, nondum conuenit inter eruditos, & plura sunt scripta Biblica, de quorum certis authoribus adhuc sub Iudice lis est. Idem in multorum veterum monumentis accidit, quæ propterea velut suspecta, notha & impura non sunt reiicienda, quod velut expositiij partus, suos parentes ignorent. An non in profi conuiuia, ac nimium inhumani videntur hospites, qui cibos aliunde & ex locis longinquis apportatos, vel à cocis peregrinis præparatos fastidiunt atq; cõtemnunt? digni sane, quos fames tantisper excruciet, donec se gratiores magisque comes declarent hospiti, à quo sunt ad mensam inuitati. Vtinam huic seculo mentem sanioerem largiatur Deus, vt quid dicatur, non verò quis dicat, attenderet homines, ac veritatem ipsam omni studio candidè peruestigarent, neque tanto supercilio inexplorata damnarent, ac de alienis tam temerè iudicarent. Ego nihil omnino vetare censo, quò minus eas complectamur historias, quæ nihil periculi ac vitij habent admixtum, & maiorum traditione veterumque scriptorum narratione fulciuntur, nullo vnquam ex bonis pijsq; Doctoribus contradicente. Quod si superciliosi quidam & nauisabundi adhuc respuunt, quæ de MARIÆ parentibus, oblatione pueritiæq; veteres crediderunt, docuerunt atq; scripserunt, non deerunt

a Ad Esph. de custodia Virginit. b Lib. de Virginitate.

deerunt tamen alij, ac maiore quidem iudicio sapientiaque præditi, qui eadem non modò libenter amplectantur, sed cum fructu etiam legant, sibi que persuadeant, Deum vt alibi sæpè, ita hic etiam in MARIÆ virgùcula gloriosum ac mirabilè extitisse. Ad quam rem fortasse conferet, si Baptistæ Mantuani non inelegans carmen adscripsero, quo præfens historia de oblata in templo Virgine haud parùm illustratur. Sic ergo canit eruditus ille Poëta:

Pisum est ea non negligere, quæ à veteribus adferuntur, & ad Deum Mariæ laudandum faciunt. Carmen Baptistæ Mantuani, de historia oblatæ in templo Virginis.

*Mos erat antiquus longum seruatus in æuum,
A Edepuellares annos includere sacra,
A Et atemq; Deo teneram, primumq; dicare
Virgineæ storem vitæ, & generare pudoris
Ingenui curam, sanctosq; inducere mores.
Mox ubi vestitum prima lanugine tempus
Venerat, in thalamos ibant, Hymenæaq; tecta,
Coniunctaq; viris proli indulgere solebant.
Propterea legum memores, & moris auiti,
Venturi Solyman trima cum prole parentes
De seruere solum, Galilæaq; Nazareth arua.
Floribus intextis & odore gramine cinxit
Virginis oraparens: stellatæ lumina frontis
Hærebant cælo, teneroq; in pectore clausum
Numen erat: niueo tunica talaris amictu
Albebant humeri, quam circumtextus oliuæ
Laureus ambibat torques ad colla per imas
In strophium flexis palma ibat frondibus oras.
Matris opus, molliq; sinus variauerat auro.
Ventum erat ad magni templum sublime Tonantis.
Quò ducunt ter quinque gradus de marmore viuo.
Et iam porrectis curuabat prona lacertis,
Serua manus summum ad limen latura puellam.
Cum mox virgineo conceptum pectore numen
Adfuit, & retrahens promte sinuata ministra
Brachia, debilibus plantis animoq; vigorem
Addidit, & supra et a tem fiducia creuit.
Protulit audaces sublata cyclade passus
In sublime volans Virgo, turbamq; relinquens:
Sicut ubi multa volitant ad littora puppes,
Ocyus illa subit portum, quæ mole minori
Labitur, & melius velis & remige fertur.
Vertice iam summo magni penes atria templi
Stabat, ubi ascensu fessos solata parentes,
Risit, & aeternum curuato poplite numen
Cum nuribus venerata pijs, in claustra recessit
Virgineæ secreta domus: fletuere parentes,
Cognatq; nurus, gemitumq; dedere ministræ.
Quando è conspectu vultus abitura nitente
Vertit, & induxit sublata in tecta Sacerdos.*

In part. 4. Ob omnes emi em an ibat.

CONGRVNT hæc planè cū testimonio Gotfridi Viterbiensis, qui Baptista Mātuanus est lógè antiquior, minus verò disertus, ac pro sui quidè seculi ratione simpliciter canit:

*Mos erat in templo teneras seruare puellas,
Quas tibi lege sua cum religione referuant,
De MARIÆ porro hæc adiicit:
Nata maris stella, Regina MARIÆ nouella
In templo Domini nocte dieq; fuit.*

I

Creuit,

*Crenit, & à cunctis meruit vehementer amari,
Moribus & specie dignior absque pari.*

CÆTERUM Hieronymus Vida, qui nostro seculo inter Poetas floruit, superioris historiarum summam hoc disticho feliciter comprehendit:

*Continuò sedes liquisti paruula anit as,
Templi adytis oblata parentum debita votis.*

CAPVT DECIMVM TERTIVM.

De MARIÆ studiis, moribus & vita perfecta, præsertim
antequam ab Angelo salutaretur.

*Petrus Martyr
Mariam vel quia
puellis iudaicis
conferre & ex-
aguit.*

ETRVS VERMELIVS, QUI SPECIOSO MARTYRIS NOMINE seipsum indignum reddidit, inter cetera in Deiparam petulanter effusa hoc etiam admiscuit, puellam illam reliquis Iudaicis puellis exæquandam esse, velut quæ ad normam aliarum apud Hebræos virginum suam quoque vitam instituerit. Quæ iniuria tolerare fortasse & contēni poterit, si à Cherintho, si ab Hebione vel alio palam impio proficisceretur:

sed in homine Christiano adeoq; doctore & professore puri, vt dicunt, Euangelij, contumelia censenda, minimeq; dissimulanda est, dum in ordinem redigitur, quæ supra omnes cuiusvis ætatis mulieres vsquequaque sacrosancta, & mirificè semper benedicta permanet. Hæc enim illa Virgo est, vt demonstrauius, quæ sola inde à primo conceptu & ortu aliis fœminis, quascunq; Synagoga vetus complexa est, longè antecellit, nulla vt Iudaica vel matrona, vel virgo illi possit comparari. Id verò euidētius fiet, si de primis MARIÆ studiis, moribus & actionibus dicere pergamus, quantum mihi sanè in veterum lectione versanti, atq; rem omnē diligentius peruestigati licuit obseruare.

VBI duo in primis præfabor, quæ Lector æquus postulanti mihi non grauatim, vt spero, concedet: alterum ad diuinam prouidentiam spectat, alterum cum digna tantæ Virginis institutione cōiunctum est. Non temerè quidem aut fortuito, sed certo summi numinis consilio accidit, vt non modò MARIÆ conceptio & ortus, sed pueritia etiam ac iuuentus necessariis constaret præfidiis, sine quibus perfectionem suam obtinere non posset. Permultum autem in prima hominis institutione situm est, quū difficulter eradatur, quòd rudes animi perbiberunt, sicut recens testa diu & sapore retinet & odorem, quo primùm imbuta est. Quam Ethnici Poëtæ sententiam quū alia multa cōfirmant, tum Salomonis Prouerbia hisce verbis comprobant: Adolefcentis iuxta viam suam, etiam quum senuerit, non recedet ab ea. Proinde cum Samuel & Ioannes ad sublimia munia obeunda destinarentur, maturè illis etiam pueris adfuit Deus, vt hic in solitudine, ille in templo mirabiliter & institueretur & præpararetur. Nam Ioannes quidem, licet sanctus sanctorum parentū esset filius, qui domi certè pieq; institui potuisset, tamē vrbes fugit, eremi deserta sectatur, locustis & melle syluestri alitur, vestem asperam induit, seq; totum ad virtutem, continentiam & pœnitentiam præstandam prius, quàm docendam, duce Spiritu sancto cōponit ac instruit. Samuel verò postquàm ex promissione natus, & in templum infans oblatus esset, parètes & amicos deserit, vinum & siceram nō bibit, Heli Sacerdotis imperiose subiicit, paruulus Deum audit alloquentē, & longæuo Sacerdote Heli est longè sapientior ac religiosior. Sicelecta sua organa paulatim præparat Deus, ac pueriles illorum animos inde ab initio ritè sanctèque formados curat, vt eò aptius ab adolescentia sua portent Dominiciū iugum, quod illius teneræ ac mollis ætatis humeros pulcherrimè cohonestat. Hinc tantam quoq; primogenitorum curam habuit Deus, vt illa sibi soli in veteri lege veller offerri atque dedicari, quòd puris huiusmodi primitiis, quas maiorum pietas in filiis offerri, author omnium Deus vel maximè delectetur. Statuamus igitur congruissè prorsus, vt si vllus vnquam alius, MARIÆ in primis peculiari & efficaci summi Conditoris gratia fruere- tur, præsertim in lubrica & prima illa ætate, quæ & optima & diligentissima eget edu- catio-

*Congruerat
Mariam præter
alios à primis
annis sedulo ac
fideliter educa-
ri.*

*In scriptis
cetera Sm.
thann. Et
in cap. 4. p.
ad Rom.*

Prouer. 11.

*Luc. 2. 51.
Marc. 11.*

*1. Reg. 1. 2.
3.*

Exod. 11.

catione, & sequentium ætatum quasi basis & fundamentum est. Vbi fidiſſimus simul & sapientissimus MARIÆ amator Deus nihil prætermisit, quod ad primam & solidam electæ domus suæ constructionem spectaret, sed ea subsidia, quibus ad præclaram institutionem erat opus, non in domo parentum, sed in loco sacro abundè illi suppeditauit. Etenim quò maior personæ huius dignitas erat, quò excellentiori etiã officio illa deſtinabatur, eò ampliùs referebat, singularè & ingentè in eadem educanda curâ accedere, atq; vt iacta iam tantè virtutis & gratiæ quasi semina feliciter excreſceret, prouidere.

EX QUIBUS de altero, quod dixi, iudicari facile potest, non vulgarem, sed excellentem & absolutam puellæ huius institutionem, fuisse, licet nihil de illa scriptum vsquam legeremus. Consentaneum est enim in hac tam nobili Annæ filia educanda ad vnguem obseruatum esse, quicquid sapientes vel infantulis vel puellis ad sinceram pietatem rectè prouehendis vnquam præscriperunt, & ab illis ratione vlla exigendum putarunt. Ego verò ex multis vnum dabo Hieronymum, qui ad rudis ætatis filiam sanctè ac religiosè instituendam leges præclaras tradidit, vnã vt alibi nusquam, in nostra quidem Virguncula ad vnguem expressas reque ipsa comprobatas habemus. Nihil aliud, inquit, discat audire, nihil loqui, nisi quod ad timorem Dei pertinet: turpia verba non intelligat, cantica mundi ignoret. Surda sit ad organa: Tibia, lyra, cithara cur facta sint, nesciat. Nunquam iuenculos, nunquam cincinnatos videat. Spernat bombycum telas, serum vellera, & aurum in fila lentescens. Nec egrediatur cum Dina, & velit videre filias regionis alienæ, ne ludat pedibus, ne trahat tunicas, non vescatur in publico, id est, in parentum conuiuio, ne videat cibos, quos desideret. Discat & vinū non bibere, in quo est luxuria. Nunquam exeat foras ne inueniant eã, qui circumcūt ciuitatem: ne percutiant & vulnerent, & auferant theristrum pudicitia. Habes, à quibus rebus & MARIÆ primis annis abstinuerit, & puella omni perfecta pietate imbuenda debeat abstinere: nunc officia & studia eidem sexui & ætati sectanda cognosce. Placeat ei comes non compta, inquit, neq; formosa atq; lasciuia, quæ liquido gutture carmen dulce moduletur, sed grauis, pallens, fordidata, subtristis. Proponatur ei probæ fidei ac morū & pudicitia Virgo veterana, quæ illã doceat & assuescat exemplo ad orationes & psalmos nocte confurgere, manè hymnos canere: tertia, sexta, nona hora stare in acie quasi bellatrix Christi, accensaq; lucerna reddere sacrificium vespertinum. Sic dies transeat, sic nox inueniat laborantem. Orationi lectio, lectio succedat oratio. Discat & lanam facere, tenere colum, ponere in gremio calathū, rotare fufum, stamina pollice ducere. Cibus eius olusculum sit & cimilia, raroq; pisciculi: sic cōdat, vt semper esuriat, vt statim post cibum possit legere & psallere. Adhuc tenera lingua psalmis dulcibus imbuatur, pro gemmis & serico diuinos codices amet. Illorū tractatibus, illorum delectetur ingeniis, in quorū libris pietas fidei non vacillet. In cubiculo suo totas delicias habeat. Æmuletur eã, de qua dicitur: omnis gloria eius filia Regis ab intus. Illam videat, illam amet, illã primis miretur ab annis, cuius & sermo, & incessus, & habitus doctrina virtutum est. Nesciat præterita, fugiat præsentia, futura desideret.]

*In epist. ad
Lactam de
instr. filia,
et ad Gau-
dium de
inſimula
educatio-
ne.*

Genes. 34.

1. Jul. 44.

Job. 3.

*Præcepta de
puellis perfectè
inſtituendis in
Maria ad vng-
uè obseruata.*

*A quibus rebus
eandem puellam
le primis annis.*

*Quæ officia &
studia puellarum,
si ad perfectam
etiam pietatem
inſtituantur.*

*Maria paruula
præ aliis insigni-
ter placuit
Conditori.*

Hæc ego carptim ex Hieronymo repetui, multis interim prætermisissis, quæ sapienter ille puellis & virginibus ad benè beatèque viuendum præscribit: quorum quæ obseruatio in aliam nullam, vt dixi, sicut in MARIAM Virgunculam, paucis rebus fortassis exceptis propriè competit. Nulla enim vnquam tam benè & præclare instituta virgo fuit, tantoque sub magistris vel nutricibus in omni virtute progressus fecit: hæc sola pleno iure id sibi vendicat, quod in eius persona testatur Ecclesia: CVM ESSEM paruula, placui Altissimo. Non placuisset autem, nisi acceptum ingentem gratiæ & sanctitatis innocentiaque thesaurum sedulo conseruasset, nisi omnis iustitiæ perpetuò esurientissima fuisset, nisi cum ætatis incremento maiorem sapientiæ, virtutis & perfectionis omnis accessionem coniungere studuisset, nisi denique sicut sacra Virgo, animam ab omni concupiscentia mundana & liberam tum sibi, tum Deo retinuisset. Igitur in æde sacra non modò cum ingenti fructu, sed etiam cum singulari voluptate primos ætatis annos ita consumsit, vt in Paradiso sibi quodam modo viuere, & sola cum solo Deo suo ambulare videretur, nō dissimilis priori Mariæ, quæ ad cōcinnēdas Deo

summo laudes aliis exemplar & ducem se præbuit. Cæterum vt nō solūm corpore, sed & cogitatione à mundi rebus & curis abducta, maiorem continentia ac pietati operam daret, locum in templo secretum & aræ vicinam amabat, illicque coram Deo & Angelis eius subinde suam effundebat animam, vt non solūm in abscondito, sed etiam in Spiritu & veritate Patrem cōmodiū adoraret. Vnde Cedrenus & b Georgius Nicomedienſis affirmant, MARIAM in templo libenter mansisse, imò etiam ab Angelo sancto nutritam fuisse, qui frequenter inuſitatam speciem præ se ferens, puellam inuiserit, quod indicat etiam Ambrosius, & sermones cum illa miscuerit familiares: tū diuinarum apparitionum gratiam illi minimè defuisse. Quod verò dictum est, illam ab Angelo fuisse nutritam, non video cur suspecta vel incredibilis narratio debeat existimari, præsertim si, quæ ad eius rei confirmationem scribit dictus Georgius, æquis animis expendantur. Tu autem ô homo, inquit, admirabilem & nouam in templo viuendi rationem audiens Virginis, noli de eo dubitare: noli examinare ratione ea, quæ capere non potest cogitatio. Vides ipsum Dei verbum modo ineffabili habitasse in eius vtero: & contendes, fuerit ne alimentum, quo nempe MARIAM vesceretur, materiale, an expers materia? Vides paterno consilio Spiritus in ea adumbrationem: & de ministerio Angelorum dubitas? Nihil est dubium, ex his, quæ sunt castissimæ Virginis, ex eius magnalibus nihil est, quod non sit conueniens: omnia à veritate ipsa sunt confirmata. Oportebat enim diuinum tabernaculum augeri talibus ascensionibus: oportebat agnam immaculatam tali excipi conuiuio, talibus cibis excitari. Certè Palladius qui sub Theodosio maiore vixit, inter sanctos eremitas Abbatem Apollo recenset, eūq; sacris precibus noctes ac dies intentū fuisse narrat, ad quem de more Angelus nutrimentum adferret. Tūm Abbatem Anuph inde commendat, quod nullius omnino rei, præterquam Dei desiderio teneretur, qui nihil etiam humani cibi sumserit, quoniam Angelus illi cœlestem cibum suppeditaret. Vsq; adeo mirūm videri nō debet, quod scribūt veteres, & sæpè quidē Mariæ cibum Angelicū suppetiuisse, quæ admodū Ioannis patrem Zachariam vidisse confirmat Pantoleon apud Metaphrasten.

PORRO ad annum ætatis suæ duodecimum Virgo sacra peruenerat, quū media nocte piis precationibus incumbens, quarum semper fuit studiosissima, vocem diuinitus ad se perlatam audiuit: Paries filium meū: neq; hoc ex ea quisquam ante Christi in cœlos ascensum rescivit, vt ex Cedreno intelligimus. Is præterea refert, MARIAM viuo adhūc patre in Hebraicis literis institutam, & anno ætatis vndecimo suis parentibus orbatam fuisse. Quod si Damasceno credimus, MARIAM in puellari ætate pergrauem incessum, amictum pulchrè congruentem, singularem oris venustatem, & quidē senilem in iuuenili corpore prudētiam tenere solebat. Honestus, inquit, vestitus, molliciem omnem ac luxum fugiens. Gressus grauis ac sedatus, atque ab omni mollicie remotus. Parentibus morigera & dicto audiens. Animus humilis in sublimissimis contemplationibus: sermo iucundus ex leni anima progrediens: denique quid aliud quam Dei domicilium. Atque vt idem Damascenus alibi docet, MARIAM in templum adducta & oblata, non secūs quam oliuam frugiferam se præstitit, quæ in domo Dei plātata, diuinoque Spiritu impinguata, fructus pulcherrimos protulit, adeoq; virtutum omnium domicilium effecta est. Mentem igitur ab omni seculari cura, & à carnis concupiscentia seu ocavit, animam cum carne Virginem puram illibatamq; conseruans, prout eam decebat, quæ Deum ipsum in suo vtero gestatura esset. Hic enim quū sanctus sit & impollutus, non nisi in Sanctis & impollutis requiescere solet. Adhuc itaque modum illa castimoniam & sanctimoniam omnem exercens, breui tantoperè profecit, vt sanctum, admirabile, summoq; numine dignum templum efficeretur. In eandem ferè sententiam docet Gregorius Nicomedienſis. Erant, inquit, MARIÆ mores incomparabiles, & agenda vitæ ratio composita virtutibus: quam ob rem Spiritus dona, ætate indies procedente, illi crescebant, & cum Angelis versabatur, nec erat expers diuinarum reuelationum. Tūm ad singularem Virginis humilitatem industriamque commendandam pertinet, quod ex Maiorum traditione repetit Sabellicus, diuini ocij & negotij rationem ita constituisse Virgini, vt à prima luce ad tertiam diei

Non absurdum videri, quod veteres narrant, Mariam ab Angelo fuisse nutritam.

Sanctos quosdam per Angelum nutriti Deum.

Reuelatio Mariæ puellæ cœlestis, quæ non sicut L. narrantur.

Maria in puellari ætate pergrauem incessum, amictum pulchrè congruentem, singularem oris venustatem, & quidē senilem in iuuenili corpore prudētiam tenere solebat.

Maria in templum adducta & oblata, non secūs quam oliuam frugiferam se præstitit, quæ in domo Dei plātata, diuinoque Spiritu impinguata, fructus pulcherrimos protulit, adeoq; virtutum omnium domicilium effecta est.

In comp. die hystor. b. Hom. de oblatione Virginis in templo. Lib. 2. de virginibus. De cū Deipara, quæ dicitur oblata in templum.

In hystor. Sancti.

In comp. die hystor.

Orat. de Natiuit. Virg.

Luc. 1.

Li. 4. de fil. arch. ca. 15.

In orat. de Maria in templo oblata.

Li. 2. ex. pl. cap. 4. & 9. Et li. 3. ca. 4.

diei horam rebus diuinis peculiarem operam daret: inde ad meridiem puellare ali- quod opus obiret, sæpè & lanificio vacaret, mox autem à cibo, qui parcissimus illi erat, reliquam diei partem Scripturæ sacræ lectio- ni sedulo impenderet, ita vt quū ritè san- ctæque cœlestia curaret, humana tamen non despiceret, vt runque munus Marthæ & Magdalenzæ complexa. Qui præterea refert, in priuato illam egisse, vt etiam à morte filij nunquam temerè ab vilo visa sit, quæ aut orationi intenta esset, aut diuina legeret. Ac præter alios refert etiam Damascenus, ita sese comparasse Virginem, vt nullis viris ad eam patèret accessus, ideoque illam trepidasse, quū Angelus ad illam ingressus colloqui cœpisset: nunquā enim à viro fuerat salutata Hieronymo teste. Vel sicut Am- brosius loquitur, mota est Gabrielis introitu, quod ad virilis sexus speciem peregrinam turbaretur. Sed plenior apud Brigittam extat narratio, vt tantæ Virginis mores rectius cognoscantur, præsertim quū reuelationes, quas illi sanctæ viduæ mirabiliter patefecit Deus, à nullo verè pio contemni posse videantur. Igitur MARIAM Virgo, sicut ab illa refertur, inde ab infātia Spiritu sancto plena fuit, qui cum ætatis progressu magis ac magis in illa se prodidit, sic corpus eius & animam imbuens, nullum vt in illa locum vel minimi peccati labes haberet. Vt primūm autem puella de Deo audire, ac Deum intelligere cœpit, non sine metu & cura de suo munere, quod summo deberet numini, deq; illius retinenda gratia non puriliter cogitauit. Accessit maior deinde cum ætate lux, vt Deum suum creatorem, ac omnis vitæ spectatorem & iudicem intelligeret: hinc statuit illum maiorem in modum amari ac reuereri, semper animo secum reputans, ne aut verbo aut opere quicquam committeret, quo tanta maiestas offenderetur. Quū verò perfectius agnosceret, hunc etiam peculiarem Deum Israël esse, & qui suum populum electum lege sacra, multisq; donis & miraculis præstantibus exornasset, hunc solum Deum amare omnino decreuit: quod tanto quidem studio perfecit, vt quæ bona mundus habet ac amplectitur, acerbæ & amara illi omnia viderentur. Iam verò ad eam cognitionem progressa, eundem Deum mundi redemptorem fore, qui de Virgine naceretur, ingenti erga illum charitate flagrauit, nihil vt præter illum cogitare, nihil desiderare vellent. Quare tūm à parentum, tūm ab amicorum conspectu atq; colloquiis, quātum licebat, libenter sese subduxit, sed & facultates & bona exteriora tantoperè contempsit, vt quicquid in bonis haberet, in egenos propensè conferre gauderet, eo solo contenta, quod ad tenuem necessariumq; victum sat esse videretur. Itaque nulla renisi solo Deo delectabatur, in votis illud habens maximè, vt præsentis Messia tempore viuere, & eius augustæ matri ancillari aliquando posset. Castitatis verò tantus amor & ardor inerat, vt vouerit in corde suo, se Virginem perpetuò esse mansuram, si ita Deo summo visum esset, ac præterea in hoc mundo nihil possidere proprium, iam tūm se, omniaque sua Deo & diuinæ voluntati dedicans religiosè. Quū verò Dei amor magis magisque illius animum incenderet, ac penitens occuparet, diligentiore quoque studio secessum, quietem ac silentium coluit, vt noctes & dies sola versari, & cum solo Deo colloqui desideraret. Accedebat enim hic metus, ne quicquā improuidè lingua proferret, ne aures perciperent, oculiue cernerent aliquid, quod optimo charissimoq; Deo & sponso suo ingratum esse posset. Sed & silentium illam sollicitam reddidit, quū vereretur tacere, sicubi loquēdi occasio & fructus sese obrulisset. Corpus ipsum, quod Angelis magnæ curæ fuit, sic animæ subiecit, subiectumque tenuit, vt illi velut domina per omnia obsecundaret. Præclaræ verò præsidia & ornamenta, quæ ad corpus ritè moderandum & gubernandum faciunt, diuina illi bonitas impertiit, nempe vt cibum & potum vitæ sustentandæ necessarium temperantissimè sumeret, certūque in vigiliis modum teneret, & in iis, quæ corpori amica vel molesta esse solent, singularem quādam temperiem adhiberet. Nec defuit eidem corpori eximia venustas, vt hinc omnibus & gratiosa, & amabilis virgo haberetur: sed accessit ea verborum modestia & gestuum grauitas, quæ spectantium lasciuiam & impuram concupiscentiam facilè reprimeret atque profligaret. Quid sublimis ille animus, qui parata iustis in cœlis præmia subinde contemplabatur, ac diuitiis temporariis omnibus longè anteponebat: vt potè claro mentis acumine prouidens atq; perspicuens, quanto demū interuallo

Orat. de Natiuit. Virg. Luc. 1. Ad Eustachium. Lib. 1. Of. fitorum. Lib. 2. reuelat. ca. 10. Et li. 3. cap. 8.

Brigitta testimo- nium de Vita & conuersatione Mariæ in ætate puellari.

Maria in cogni- tione Dei pau- latim profecit, & hinc perfec- tiorum studes vitam instituit.

Quomodo Ma- ria charitas erga Deum sensim sese prodiderit. Mariae deside- ria circa Messiam aduentum.

Circa linguam suam sollicitudo Mariæ singula- ris. Qualem corporis curam & moderatorem habuerit Virgo.

Maria ob seu- sationem cunctis amabilis, qua tamen impudens carere solet. Maria mundi puritatem & sollicitatem cō- temens, cœlestibus rebus intentebat.

totius mundi pompam & splendorem vera spiritualisque gloria superaret. Sic demum charitate flagrabat, vt nihil ei, nisi Dei perfecta voluntas probaretur, in nullo quidem opere bono languerent, sed quæ Deo placerent, vt charissima dulcissimaq; complectens omnia, reliqua verò felle amariora deputaret.

Quæ omnia quum tantæ Virginis perfectissimæ vitæ sanctissimisq; moribus egregiè quadrent, è Brigittæ libris ita repetimus, vt sententiam potiùs quàm eius verba sparsim scripta sequamur, Lectoris nempe commodo consulentes. Cum hac sancta vidua virginem æquè illustrem, & gratam Christo virginem, imò sponsam Mechtildem libet coniungere, quandoquidem & ipsa diuino spiritu illustrata & in sacris reuelationibus probè sancteque versata, de matre Domini memoratu digna prodidit, ex quibus nos pauca tantum repetemus. Vt primùm anima corpori Virginis est infusa, repleuit illam Spiritus sanctus, & singulari quadam sanctificatione illam sibi in sacrarium elegit, vt velut rosa sine spina, & tanquam Lucifer in mundum oriretur: Aded enim illam inde ab vtero matris præuenit gratia, vt ad omne bonum mirè propèsa & parata esset. Prima verò virtus, in qua iam nata infantula sese exercuit, singularis humilitas fuit, per quam nulli se vnquam creaturæ prætulit. Cum hac humilitate obedientiam & charitatem sociavit, parentibus quidem ad eò subiecta & obsequens, nulla vt illos ratione vnquam offenderit & contritârît, vtque bonum virtutis singulari & dilectione & delectatione cõpleteretur, & complectendo imitaretur. Tùm prudentiam in puellari ætate tantam præ se tulit, vt nihil vnquam puerile contra Dei gesserit voluntatem. Quod ad spiritualium rerum desiderium attinet, ex Patriarchis & Prophetis nullus vnquam ardentior venturi Messia desiderio, quàm ipsa, flagrauit: nullus gratitudinis dono illam exæquauit, qui pro acceptis Dei beneficiis se fonti bonorum gratiorem ostenderet ac exhiberet. Postremò si de corde Virginis agendum est, fuit hoc & purissimum, vnde prima omnium votum virginittatis emisit, & humillimum, vt si vilare alta, præcipuè quidem humilitate meruerit de Spiritu cõcipere Emanuelem, & feruentissimum, quia incredibili Dei & proximi amore succenderetur, & conseruâtissimum, vt quæcunque infans, puella & grandescens perageret, potuerit conseruare. Hæc aliq; plura Mechtildis exponit, Virgo tam sancta & sapiens, vt electum Dei organum præclaris diuinisq; dotibus ornatum quum viueret, meritò haberetur, multaq; miranda per illam suam sponsam Christus & docuerit & ostenderit. Nec est quicquã in his, quæ diximus, vel suspectum vel improbabile, sicut & fidem meretur, quod Albertus Magnus vir suo seculo clarissimus in medium adducit, MARIAM non potuisse non eximia forma & incomparabili pulchritudine præditam esse, quæ multò rectiùs in ipsa, quàm in Hester coniuge & Iudith vidua, vel in Rachel & Rebecca virginibus MARIÆ typum exprimentibus, prædicetur. Habuit, inquit, sumum & perfectissimũ in pulchritudine, quod potuit esse in mortali corpore secundum statum vitæ operante natura. Sicut enim Dominus noster Iesus Christus fuit speciosus forma præ filiis hominum, ita beatissima Virgo pulcherrima & speciosissima inter filias hominum. Pulchritudo autem exterior hominis in debita corporali quantitate, deinde in eleganti membrorum dispositione & proportione, postremò in coloris venustate consistit.

CÆTERVM ad Marianæ pulchritudinis commendationem facit & illud, quod Galatinus annotauit, omnia Virginis membra à vertice capitis ad vngues vsque pedum, omnesq; sensus eius & cogitationes animæ imperio absq; omni repugnantia obtemperasse, vsq; ad eò quidem, vt oculi eius nihil honesti, nihil illiciti vnquam aspexerint: imò vt oculos nunquam eleuârît, sicut cæteri homines facere solent, sed semper nisi Deum oraret, humi defixos tenuerit. Atque inter cæteras perfectiones eo spiritu prophetiæ donata est, vt si fortè aliquid inconcessum seu illicitum vel auditura, vel visura esset, illicò eius aures & oculi clauderentur: ita vt eius membra & sensus omnes non nisi voluntati diuinæ deseruire viderentur. Et si verò diuinare non possum, ex quo fonte Galatinus ista depromat, tamen nihil dubito, quin prudentes omnes narrationem eius credibilem esse fatebuntur, præsertim qui cum eodem Galatino in MARIÆ gratiam puræ & illibatæ Conceptionis agnoscunt. Ac nimis profectò stupidum & insulsum

Testimonium Virginis sanctæ Mechtildis de infantia & pueritia Deiparæ admiranda.

De corde Mariæ.

De Mariæ pulchritudine corporali.

Ex quibus rebus constat ex- teriora hominis pulchritudo.

Quam sculo Maria sensus & membra omnia in officio continuerit.

Li. 7. de ar. canu. Catho. lica. Seru. lica. cap. 1.

Psal. 44.

Lib. de lan. dibus. ha. ca. Virgini.

Vide lib. 5. Gratiæ. Virginalis. beata. Mechtildis.

sum esse necesse est, qui in hac sacra semper & admiranda Virgine summas animi doctes semper latuisse putauerit, vt illæ in eiusdem incessu, sermone, gestu, oculis, totoque corporis habitu non apparerent, neque mirificam lucem siue bonis siue malis multis adferrent.

ITAQVE non illam vel pupugit, vel polluit illa spiritus carnisq; colluctatio, quæ vel inuitos etiam iustos & quamlibet sanctos exercet, nec parùm impuritatè in tota illorum vita comiscet, sæpeq; vt in via Domini minùs expedite procurrât impedit, præsertim si sublime illud Dei mandatũ intueantur: SANCTI estote, quia ego sanctus sum. Quod mandatũ MARIÆ præcæteris exactè seruauit, nullam sanctitatis partè vel executionem, quæ in hominẽ mortalem cadat prætermittens: vt potè mulier illa fortis, quã Salomon in spiritu cognouit, ac rarissimam esse præmonstrauit. Hæc sola spiritualibus præpotentis Dei gratiæ armis instructa, cæteros quantumuis strenuos & inuictos Dei milites, longo post se interuallo reliquit, tantò in vindicèdis malis generosior atq; felicior, quantò ab omni carnis rebellione Spiritum infestante liberior, ac in omnibus virtutum studijs & officijs præstandis expeditior perfectiorque. Vicit in illa, si in villo alio, quæ nostra est victoria fides, vicit plenitudo legis charitas: vicit regina virtutum iustitia: vicit angelicam vitam referens perpetua puritas: vicit denique summus virtutis omnis amor & ardor, sacrificium Deo gratissimum dixeris: in quo illa non antèa merendi, quàm viuendi finem fecit. Enimverò quid non pium & sanctum, summaque grauitate plenum exprimeret ac monstraret illa, cuius cogitatio, cura & voluntas omnis in lege Domini noctes ac dies versabatur, vt etiam dormiente illa, sicut meminit Ambrosius, Mariæ vigilaret animus, qui frequenter in sono aut lecta repeteret, aut somno interrupta cõtinuaret? Igitur quod spõsa loquitur in libro Canticorũ: Ego dormio, & cor meũ vigilat, ad hanc etiã Virginem pertinet, vt Rupertus annotauit. Quod si de spirituali somno hæc accipiantur, Maria vtiq; quum dormire videretur, tunc vel maximè vigilauit. Hic enim eximia piorũ verèq; spiritualiũ hominum mos est in medio mundi strepitu ac frequèti negotiorũ tumultu ita versari, vt crebrò velut furdi, cœci & omnino aliud agentes, adeoque dormientes esse videantur. Vigilant interea, sed Deo vigilant, diuinæque contemplationi, nulla mundi, sed vix etiam sui ratione habita, dum animus velut à corpore seiunctus, & cum Deo coniunctus, mirabiliter peregrinatur. Sed ò verè sua uem & salutarem somnum, qui non modò Magdalenam: sed nostram quoque MARIAM corripuit & oppressit, vt omnium rerum oblita, illud vnum & summè necessarium toto pectore completeretur, partemque optimam electam studiosissimè conseruaret. Tribuant alij quantum velint, Moyse, Eliæ, Iohanni, Paulo, aliisque sanctissimè iam olim philosophantibus, & in contemplante vita multum exercitatis. Quis verò, si sapiat, MARIAM his omnibus in summa sapientia & contemplatione diuina peritissimam non anteponat? MARIAM, inquam, sacris rebus ad eò deditam, vt summo æternoque bono inde à primis annis intentè vacaret, & vacando videret simul & gustaret, quàm suavis esset Dominus, & quàm bonus Israel Deus his, qui recto sunt corde. Igitur illa iam puerpera facta, & circa puerum IESVM sollicita, non alia de re magis à Luca commendatur, quàm quod omnia quæ acciderent, sedulo, more suo videlicet, cõseruaret, & in corde suo accuratè conferret. Certè quod ad visiones diuinas & cœlestes reuelationes attinet, quales Paulo licet antè blasphemus, & Ecclesiæ persecutori Deus mirabiliter patefecit, eas tam sanctæ, tam sapièti, tam dilectæ matri haudquaquam denegauit, sicut Rupertus etiam animaduertit. Quid si & ipsa siue in corpore, siue extra corpus, in Paradisum abriperetur, sic in diuinitatis arcanis & mysticis rebus instructa, nullus vt assequi possit mortaliũ, quæ illi soli beatissima Trinitas non modò per Angelos, sed etiam per seipsam voluit manifestare? Vt hîc etiam locum habeat illud: Fecit mihi magna qui potens est.

NI SI fortè iniquus aliquis rerum æstimator accedit, qui in proposita contemplandi arte eam nostræ Virgini laudem adimet, quam Iohanni abbati tribuit Cassianus. Is enim Iohannem illum ita loquentem inducit: Pio Domini nostri munere meminime in huiusmodi raptum frequenter excessum, vt obliuiscerem me sarcina cor-

De hac pulchra mihi non eximia & perfectissimè esse sentiedum.

Mariam alios omnes iustos excellentissimè & perfectione virtutum, & ob quas causas.

Maria mulier fortis à Salomone prædicta.

Mariam mudo dormuisse, & Deo vigilasse.

Qualis piorum somnus soli Deo vigilanti sum.

Mariæ alios pios non cessasse in paradiso & pueritia sua contemplatiua.

Reuelationes cœlestes Virgini facta.

Iohannis anachoreta perfectio in vita contemplatiua.

Leuit. 11. 19. 21.

Primer. 31.

Li. 1. de Virginit. Cantic. 5. Li. 7. comment. in Cantic. Cantic.

Psal. 33. & 99. Psal. 72. Luc. 2.

1. Tim. 1. 2. Cor. 12.

Libros in Cant. Cant.

Luc. 2.

Lib. 19. col. 44. cap. 4.

poreæ fragilitatis indutum, mentemq; meam ita omnes exteriores sensus subito respuisse, & à cunctis materialibus rebus omnimodis exulasse, vt neq; oculi neq; aures meæ proprio fungeretur officio, & ita diuinis meditationibus ac spiritalibus theoriis animus replebatur, vt sæpè ad vesperam cibum me percepisse nescirem. J Atque hæc ille in medium profert, vt ostendat se eremi secretis delectari, humana consortia obliuioni tradere, & cum Hieremia dicere posse: Diem hominis non desideravi, tu scis. Et si verò MARIAM vitam, vt Ioannes ille & alter Baptista, non egit anachoreticam, tamen, vt veteres de illa prodiderunt, inde à puellaribus annis vitæ communis tædio quodam affecta, perinde ac purissima quædam columba, quæ lufosa deuitat, & alta petit, sese à mundi strepitu studiosè subduxit, secessum & secretum amauit, ocio sancto libenter vacuit, cœlestibus studiis diu ac multum incubuit, sola vt cum solo in quem desiderant Angeli prospicere, quietissimè versaretur. Ac tantò quidem illa diuinis reuelationibus sacrisque contemplationibus erat aptior, quantò plenius mundi curis ac negotiis sese omnibus abdicarat, nihil vt terreni pulueris, qui sanctis hominibus frequenter adhæret, aut admitteret, aut retineret. Deinde quomodo illa in contemplan-do non studiosissima & exercitissima foret, quam citra conuersiam constat, à primis infantia pueritiaque suæ annis non solùm accepisse, sed & cõseruasse, & excoluisse summa summi Dei munera? vt si vllus in terris alius à Deo dilectus, tùm illa quidem in omni benedictione spiritali, sicut Paulus loquitur, benediceretur, sanctaque semper esset in conspectu eius, & viueret immaculata. Quæ diuinã erga se beneuolentiam charitatemque maximam intelligens, quò plenius per ætatem suam authorem agnouit, eò vehementius illi vni vacare, & amantem redamare curauit, nihil omninò intermittens, quod ad summum illud bonum sibi conciliandum atque demerendum posset excogitare. Quid autem amanti, & Deum amanti difficile, imò quid non iucundum esse videretur? Amica speciosa, qua nihil Deus habebat charius, iam tùm cœlesti amore velut multis iaculis vulnerata, & vna ex millibus ad castissimos amplexus electa, ò quantos æstus, ò quantos ignes noctu diuque persensit? Quem verò modum ac finem amandi teneret, cui dulcissimus ille & suauissimus Dei Spiritus pius & amantes cœre lachrymas, quam ad inenarrabiles gemitus prouocare, cuius sensus omnes penitus occupare & pascere, cui tam diuinis subinde impetus ad ferre, mens vt illa mirificis splendoribus illustrata, & diuinis ardoribus æstuans, in suauissima summi boni contemplatione quodammodo deficere videretur? Nisi fortasse id MARIAM negamus, aut Deum negasse dicimus, quòd aliis & longè quidem inferioris ordinis amicis pietas illa in menta sæpè & vltro concessit, vt diuino amore velut inebriati, & à sensibus alieni, non nisi diuina sentire & eruere possent. Quid verò MARIAM felicius, quæ vbicunque degeret, sempiternum illud numen ob oculos sibi contemplandum proponere, tantam maiestatem intimè reuereri, Patrem in spiritu & veritate semper adorare, nihil nisi purum & diuinum puro illo sanctoque pectore concipere atque conseruare? Quòd si qua mens humana vnquam in terris, inter sponsi cœlestis hæsit brachia, & beatissimum illud tulit osculum, quod nemo scit, nisi qui accipit, MARIAM profecto mens illa fuit incredibili numinis charitate flagrans, & ex illo summo bonorum fonte summam sæpè voluptatem hauriens, vt rerum omnium, adeoq; sui velut immemor, in excessu mētis diceret: a Quid enim mihi est in cœlo? & à te quid volui super terram? Defecit caro mea & cor meum: Deus cordis mei, & pars mea Deus in æternum. b In-troduxit me Rex in cellam vinariam, ordinauit in me charitatem. c Inueni quem diligit anima mea. d nec dimittam nisi benedixerit mihi. e Ego dilecto meo, & dilectus meus mihi, qui pascitur inter lilia. f Cor meum & caro mea exultauerunt in Deum viuum

Maria cur alio-
aprior ad diu-
nas contempla-
tiones & reue-
lationes.

Vi Maria erga
Deum, Deiq;
gratiam se ab-
initio gesserit.

In Maria pios
omnes Dei per-
fecte amati af-
fectus & effec-
tus excelsissime.

Quomodo Ma-
ria personam
Dei cultu consi-
deranda.

Negat Luth-
rus reperiri ve-
rè iustum ali-
quem, qui Deū
diligat, & legem
impleat.

Hierem.
Matth.

Ephes.

a Psal. 73.
b Cantic. 3.
c Cantic. 3.
d Genes. 3.
e Cantic. 6.
f Psal. 138.

nostris imponi humeris vanissimè iudicetur. Contrà verò Lutherus vociferatur, ne in Sanctis quidem fuisse vel nunc esse aliquem, à quo Deus ex imo pectore, omnibusque viribus & membris ita, vt par est, adametur, lexque diuina ex amore & voluptate præstetur, *Detis, inquit, mihi eiusmodi mortalium quæquam.* Nec diffitetur interim, suam cõscientiam ita esse constitutam, vt nescintillulam quidem charitatis, sed igneum clibanum prauæ cupiditatis in seipso sentiat: imò verò damnatum, maledictum ac Satanæ subiectum esse, quicquid in se, ipse reperiatur. Tùm alibi de se iterum pronúciat: *Optimè mihi conscius sum & ignorantia & vitæ meæ pessima.* Vbinos Luthero de se ipso testanti, ac se suo ipsius iudicio condemnanti non grauim credimus, quoniam & reipsa probauit, se insanis cupiditatibus sædisq; affectibus aded conflagrare, nullam vt charitatis veræ scintillam in animo suo reliquam habere aut sentire posset: tantum abest, vt qui pestis Europæ fuit, aliqua ex parte diuinam legem impletet. Sed enim seruus nequam, qui ex suo ipsius ore iudicandum se orbi præbuit, alios pios ex se falsò & malignè metitur, ac temerè prorsus nullum esse aut fuisse mortalium putat, qui Deum vt par est, dilexerit Dei que legem obseruauit. Vt enim Sanctos alios in charitate obedientiaque perfectos omittamus, MARIAM Domini matrem constanter damus atq; proferimus, quæ proximam cum Deo coniunctionem in terris habuit, ab omni vitio libera, in charitate, iustitia, omniq; virtute perfecta, ac originali etiam, vt diximus, innocentia eximie cohonestata, nimirum vt plenitudo diuinitatis in hoc suo pulcherrimo & nitidissimo domicilio tantò suauius corporaliter inhabitaret. Est enim sagitta electa amor Christi (Bernardi verbis vtatur) quæ MARIAM animam non modò confixit, sed etiam pertransiuit, vt nullam in Virginali pectore particulam vacuum amore relinqueret, sed toto corde, tota anima, tota virtute diligeret, & esset gratia plena. Jam verò vbi charitas de corde puro, cõscientia bona & fide non ficta regnat, quæ admodum in MARIAM perfectè regnauit, illic legis plenitudinem, iustitiæq; perfectio-nem & perfectionis vinculum constituit & agnosci necesse est, quantum huius quidem vitæ status admittit, Vincat interim nostram Virginem fortis illa Iudith cruentæ victoriæ de obruncato Holoferne laude ac gloria. Vincat illam Anna religiosa Phanuelis filia iuniorum asperitate. Vincat Zachariæ filius Ioannes perpetua victus ac vestitus austeritate. Cæterum charitate nullus mortalium illam aut vicit, aut æquauit: in qua charitate, & non in vitæ rigore, sanctitas & meritum hominis præcipuè consistit. Quare in nulla animam sanctam, sicut in MARIAM propriè magis competit dictum: Vulnerata charitate ego sum. Et rursus illud: Dilectus meus mihi, & ego illi. Perinde ac si virgo Seraphica testaretur: Meritò illum deamo, & deamando langueo, qui totus in meam salutem intentus est. Ille quamuis omnia curet, aded salutem meam rebusque meis consulit, quasi ab aliis omnibus feriat, mei vnus curam habere videatur. Ego verò vicissim ita illius amoris & obsequio addicta sum, vt omnibus aliis pensata sim: ac postremò omnes curas, cogitationes, vota atque desideria mea ad illius gloriam vnice conferam. Sed fortasse libet lectori non tam nos balbutientes, quam Patres de MARIAM vita fusiùs differentes audire.

In psal. 138.
vbi dicitur.
Domine
Deus
Trinitatis.

In psal. 138.
vbi dicitur.
Domine
Deus
Trinitatis.

Ser. 20. f.
per Cant.

a Tim. 1.

Rom. 13.

Iudith. 13.
Luc. 2.
Matth. 23.

Cantic. 3.

Li. 2. de Vir-
ginit.

Credendum Lu-
thero, ipsi de
sua cõscientia,
quòd plena sit
prauæ cupiditatis.

Mariam in cha-
ritate & lege
Dei fuisse per-
fectam præca-
teris.

Maria licet in
quibusdam non
tames in cha-
ritate à sanctis
aliis superatur.

Maria vitam
quomodo Pa-
tres subinde na-
bis proponant,
& in primis
Ambrosius.
Virginis Maria
sinceritas, mo-
destia, circum-
spectio, diligen-
tia, charitas, in-
dustria, obedi-
entia.
A quibus citius
Maria sibi ma-
ximè cauerit.

EX PATRIBUS illustris est Ambrosius, qui MARIAM vitam virtutis formã, omniumque disciplinam appellat, in qua secretum verecundiæ, vexillum fidei, deuotionis obsequium mirabiliter fulserint. Virgo erat non solùm corpore, inquit, sed etiam mente, quæ nullo doli ambitu sincerum adulteraret affectum: corde humilis, verbis gratius, animi prudens, loquendi parcior, legendi studiosior, non in incerto diuitiarum, sed in prece pauperis spem reponens: intenta operi, verecunda sermone, arbitrum mentis solita non hominem, sed Deum quærere, nullum lædere, benè velle omnibus, assurgere maioribus natu, æqualibus non inuidere, fugere iactantiam, rationem sequi, amare virtutem. Quando ista vel vultu læsit parentes? quando dissenfit à propinquis? quando fastidiuit humilem? quando derisit debilem? quando vitauit inopem? Nec multò post subiicit: Nihil toruum in oculis, nihil in verbis procax, nihil in actu inuerecundum,

non

Maria in Sicuti
frugalitas & ab
stinentia.
Maria Sicuti
omniū disciplina.
Maria immu-
nis à tumultu
cogitationum,
percuncta mi-
rabili.

Nihil Maria
castius & sanctius
in terra re-
peritur.
Maria Virgo
Sua omnium
purissimam aetate
suam reperta.

Maria purita-
tis amans, Sicuti
praesentiam &
colloquium me-
ruit.
Maria in aliis
& cōtemplati-
ua Sicuti bene
deservata.

Quomodo Ma-
ria Sicuti in
re spūm efflu-
averit.
Epiphanius Pres-
byterus testimonio
narrat de Maria
in Sicuti Sicuti &
mores.

non gressus fractior, non incessus solutior, non vox petulantior: vt ipsa corporis speci-
es simulachrum fuerit mentis, figura probitatis. Bona quippe domus in ipso vestibulo
debet agnosci. Inter alia verò quæ MARIÆ tribuit Ambrosius, annumerantur cibo-
rum parsimonia, officiorum redundantia, dies ieiunio congeminati, & quod victum
obuium ad necessitatem, non ad voluptatem perceperit, omniaq; demum virtutis im-
pleuerit officia, vt non tam disceret quā doceret. Breuiter TALIS MARIA fuit, si Am-
brosio credimus, vt vnus vita omnium sit disciplina. Quid verò si Chrysostomum, qui
ab ore aureo dictus est, Ambrosio adiungamus? Erat virgo, inquit, percuncta mirabi-
lis, cuius animam decebat ab omni esse tumultu cogitationum immunem, quæ tanti
electa est ministra mysterij. Et rursus in alia oratione, quæ Latine nondum extat: Bea-
ta MARIA vltra omnem humanæ naturæ modum, modestiam ac temperantiam, ex-
coluit, ac ob id vnuerforum Dominum in vterogestare promeruit. Quòd si qua virgo
alia, maiore modestia, vel ampliore puritate, aut maturitate præter hanc ornata extitisset,
illam sibi Dominus præ hac ipsa omnino in habitaculum elegisset. Quam Chry-
sostomi sententiam Basilius quoq; Magnus confirmat, sic MARIÆ virginitatem prædi-
cans, vt ad effectum Spiritus sancti excipiendum nihil illi æquale, nullamq; puritatem
inter homines vsq; ampliorem reperire potuisse testetur. Igitur & Hieronymus MA-
RIAM veluti speculum virginibus omnibus contemplandum præbet, & vnamquæque
illarum hac voce cōpellat: PROPONE tibi beatam MARIAM, quæ tantæ extitit puritatis,
vt mater Domini esse mereretur. Ad quam quæ Angelus Gabriel in viri specie descen-
disset dicens: Aue gratia plena, Dominus tecum, cōsternata & perterrita, respondere
non potuit. Nunquā enim à viro fuerat salutata. Deniq; nuncium discit, & loquitur.
Et quæ hominem formidabat, cū Angelo fabulabatur intrepida. Sed & Petrus Dami-
anus, quod ab aliis pluribus est traditum, perspicue docet, MARIAM in actiua, & con-
templatiua vita tam sedulo fuisse versatam, vt nec actio contemplationem minueret,
& contemplatio non deferret actionem. Considera, inquit, quia ipsa est, quæ in con-
templatiua dignitatis superuicta dulcedine, in ipsius Dei substantiam lucidiores infi-
xit obtutus. A læua eius, inquit, sub capite meo, & dextera eius amplexabitur me. De
illa itidem scriptum esse dicit in eodem Canticorum libro: Sicut lilium inter spinas,
sic amica mea inter filias. Sicut, n. lilium inter spinas, sic beatissima Virgo MARIA eni-
tuit inter filias, quæ de spinosa propagine Iudæorū nata, cædescebat mundicia virginæ
castitatis in corpore, flammecebat autem ardore gemine charitatis in mente, flagra-
bat passim odore boni operis, tendebat ad sublimia intentione continua cordis.

His Patribus Epiphanius adiungam, non illum Constantiæ Cyprî Episcopum,
sed Constantinopolitanum Presbyterum, qui magno se vsū studio dicit in Græcis
authoribus relegendis & excutiendis, vt de MARIÆ vita non solum credibilia, sed &
vera firmaq; proferret, reiectis interim malæ fidei scriptoribus, inter quos nominat Iac-
obū quendam Hebræum, qui fortassis dicti Proteuangelij author est, Aphrodisianū
Porfam, Ioannem Thessalonicensem, & alterum Ioannem falso cognomento Theo-
logum, vt qui omnes MARIÆ historiam parum sincere tractassent. Refert igitur inter
cætera hinc Epiphanius, sicut & supra commemorauimus, MARIAM quum pater adhuc
viueret, Hebraicas literas didicisse, fuisseq; εὐμαθὴ καὶ φιλομαθὴ hoc est, ingenio ad dis-
cendum & facili & cupido: & quamuis orbatam parentibus, non solum in sacris literis,
sed etiam in lana, lino, serico & bysso laborasse: illam præterea in sapientia & intelligē-
tia super omnes illius seculi adolescentulas cunctis admirationi fuisse, quæ & nere
confueuerit ea, quorum vsus in templo esset Sacerdotibus. Alebatur autem ex tem-
plo, inquit, donec propter ætatem non deceret illam inter Sacerdotes versari, & spon-
sum Ioseph virginis suæ custodē accepit. De moribus Virginis hoc etiam annectit:

τὸ δὲ εἶδ' αὐτῆς τοιοῦτο, σεμνὴ κατὰ πάντα, καὶ ὀλιγόλαλ' ἄτακτος, εὐπροσώγου, ἀπαθήσια
σ' ἔχει πρὸς πάντα ἄνθρωπον, ἀγλαῶ, ἀτάραχος, εὐπροσώγου, τιμητικῆς, τιμῶσα καὶ προσκυνῶσα
πάντα ἄνθρωπον, ὡς θαυμάζειν ἅπαντας πρὸς τὴν ὀνειρῆν, καὶ τὴν λαλίαν αὐτῆς. Omitto cæ-
tera, nec aliam interpretationem Græcis verbis adiungam, quàm quæ apud Ni-
cephorum Calixtum extat, Langio traductore, vbi hæc ipsa Epiphanius oratio non
solum

Hom. 4. in
Marth.

Hom. in Di-
mini hy-
pant.

In orat. de
humana
Christi ge-
nerat.
In epist. ad
Eustoch. de
castitia
Virgin.

Ser. 1. de Ma-
riae uicini.

2. Cantica.
1. Ser. 3. de
Mariæ
uicini.

L. 1. 2. Eccl. 1.
hisp. cap. 13.

solum de Virginis moribus, sed etiam de modo formæ & staturæ eius repetita est in
hunc modum: Erat MARIA in rebus omnibus honesta & grata, pauca admodum,
eaque necessaria loquens, ad audiendum facilis, & perquam affabilis, honorem su-
um & venerationem omnibus exhibens, statura mediocri; quamuis sint, qui eam
aliquantulum mediocrem longitudinem excessisse dicant. Decenti dicendi libertate
aduersus omnes homines vsa est, sine risu, sine perturbatione, & sine iracundia ma-
ximè. Colore fuit triticum referente, capillo flauo, oculis acris, subflauas & tanquã
oliuæ colore pupillas in eis habens. Supercilia ei erant inflexa & decenter nigra: nasus
longior, labia florida & verborum suauitate plena: facies non rotunda & acuta, sed ali-
quantò longior: manus simul & digiti longiores. Erat denique fastus omnis expers,
simplex, minimè que vultum fingens, nihil mollitiei secum trahens, sed humilitatem
præcellentem colens. Vestimentis, quæ ipsa gestauit, coloris natiui contenta fuit: id
quod etiamnum sanctum capitis eius velamen ostendit. Et vt paucis dicam, in rebus
eius omnibus multa diuinitus inerat gratia. Sedenim quæ apud Græcum Epiphani-
um leguntur, sensum aliquantò illustriorem efficere possunt, eumque Latinus inter-
pres nescio an satis per omnia sit affectus. Rectè MARIAM prædicat simplicè ab om-
ni fastu alienam, & quæ humilitatem præcellentem coleret, quæ insuper pauca eaque
necessaria loqueretur, ac aliis multum deferret. Verum his non satis responder, quod
idem adiungit, MARIAM aduersus omnes dicendi libertate vsam esse: tum de suo as-
suet, eam libertatem fuisse decentem, quum Epiphanius tantum scripserit ἀπαθήσια
& quasi diceret, in loquendo cum aliis audaciam illi defuisse; quod vel ipsa priuatiua
particula & satis apertè docet. Idenim proprium est sanctarum Virginum, vt si
vsquam, tum in colloquendo sint verecundæ, parciq; sermonis, sine omni vitio mu-
liebris loquacitatis. Hinc est quòd Ambrosius in MARIAM verecundiam laudat, imò &
erubescensiam, maioremq; pudorem quàm in mulieribus esse solet, eidem adscribit. Et
digna Bernardo vox est: Solent virgines quæ verè virgines sunt, semper puidæ, & nū-
quam esse secutæ: & vt caueant timenda, etiam tuta pertimescere. Sunt interim fi-
de digni testes, qui Venetiis nouerint Titianum pictorem nostro seculo celebratissi-
mum, apud quem extare dicunt exemplar sacrae picturæ ex archetypo Luca Euan-
gelistæ, vt arbitrantur, exceptum: Cæterum in eo spectantur omnes illæ notæ, quas
non solum Epiphanius, sed & Nicephorus iam à nobis commemoratus expressit. Memi-
nit & Cedrenus, quæ statura corporisq; habitus & forma Virgini fuerit, sed fortassis E-
piphanius secutus in hac descriptione: Erat, inquit, statura mediocri, subfusca, fuluo
crine, oculis fuluis ac mediocribus, magno supercilio, naso mediocri, manibus ac digi-
tis longis, vestes amplexans nullo colore tinctas. His non malè cōsonant, quæ Anselmi
operibus adscripta hoc modo leguntur: MARIA Dei genitrix didicit Hebraicas
litteras, adhuc patre eius Iosachm viuente. Erat docilis, amans doctrinā, & circa sacram
Scripturā perseuerabat. Opus verò manuum eius erat lanæ, lini & serici. Erat itaq; locus
distinctus in domo Domini, scilicet in templo, prope læuā altaris: Ibi stabant virgines
solæ, & diuino officio peracto ibant omnes ad propria. MARIA verò perseuerabat &
custodiebat altare & tēplum, Sacerdotibus ministrans. Mos eius erat modicæ loquele,
expeditæ obediētia, mundæ cōuersationis: sine audacia, sine risu, sine turbatione, sine
ira benignè salutans, eloquentiā eius homines mirabatur. Fuscus habebat oculos, re-
ctos aspectu, nigra supercilia, mediocrem nasum, vultus eius longus, longæ manus, lon-
gi digiti, mediocri statura, perseuerans in orationibus, ferens pannū proprii coloris,
lectioni, ieiuniis & labori manuum, & omni bonæ virtuosæq; operationi se dederat.

Quæ omnia verbis quidem simplicibus exponuntur, sed si sincerè iudicabimus,
multa & præclara, in mulieribus verò rarissima, & singulari tamen commendatione
digna continent ornamenta virtutum, quæ tota posteritas in hac Virgine simul & ad-
miretur, & nūquam satis imitetur. Quod si isthæc fortasse Sectariis nō ad modum pro-
bentur, qui Ethnicis etiam sæpè magis quàm Ecclesiasticis rerum scriptoribus fidem
accommodant: at pios tamen multos si non oblectabunt, certè non offendent, vt pote
quum Canonem nōrint Apostolicum: Omnia probate: quod bonū est tenete. Credat
qui

De Mariae for-
ma & statura,
corporisq; com-
positione.
Epiphanius Ser-
bia describens.
Mariae mores &
Sicuti.

L. 1. 2. Eccl. 1.
hisp. cap. 13.

Confirmatio
narrationis de
figura & imagi-
ne Deiparae.

Cedreni senten-
tia de corpore
Mariae constitu-
tione.

Testimonium
ex Anselmi ope-
ribus ad Mariae
mores Sicuti
pertinens.

Quomodo ve-
rè dicendum su-
perioribus, ad
Mariae Sicuti
pertinentibus.

qui volent, hæc commentitia esse: ego verò tantò magis credenda dixerim, quo ipsorù fides minus habet periculi, quoque fructus maior potest consequi, si iis aliisque narrationibus veluti per manus traditis, nec vanorum ac leuium hominum suffragio corroboratis, conuenienter vtamur. Id verò fiet, si ex his velut quibusdam lineis, augustissimam Domini & Dei nostri matrem, velut in tabella depictam vtunque cognoscamus, ac sæpè quidem ob mentis oculos propositam habeamus. Extat enim Ambrosianum præceptum, quod non modò Virginibus, sed & Christianis omnibus rectè inculcari potest: SIR vobis tanquam in imagine descripta virginitas vitaque MARIÆ, de qua velut in speculo refulget species, castitas & forma virtutis.] Sicut & Sophronius dixit: Christus matrem virginem elegit, vt ipsa omnibus esset exemplum castitatis, in qua velut in speculo refulget forma virtutis. Habetis igitur in ea, magisteria probitatis expressa, quid primùm eligere, quid respuere, quid sequi debeatis.]

Non contentum esse quod de Maria in epistolis Ignatii reperitur.

Qualis Maria describitur in epistolis Ignatianis.

Maria religioſa & penitentiæ magistra dicitur.

Maria virtutes inde à prima ætate spectanda.

Maria à demonibus terribilis. Mariam omnimoda gratia & dono accepto confirmata. Maria virtutum operatrix, & religionis magistra excellentissima.

CVM his omnibus coniungi illa possunt, quæ in epistolis Ignatii reperiuntur, & ad Ioannem Euangelistam scripta esse dicuntur, sicut salutatio ipsa designat, & Bernardus agnoscit, confirmatque Marcus Michaël Presbyter Cortonenſis. Cuiuscunque verò sint authoris, res quidem ipsa cogit fateri, institutam de MARIÆ narrationem verò esse consentaneam, sed & multò excellentiora de tanta Virgine meritò prædicari. Fuit vtique in persecutionibus & afflictionibus hilaris, in penuriis & indigentis non querula, erga inimicos placida & officiosa, in relictâ æqualis & modesta. Miseris & afflictis comilerationis affectum præstitit, ac impigrè illorum subuenit necessitati: non defugit certamina contra vitiorum pestiferos impetus, & præsertim si fidei & pietatis defensio illius operam desideraret. Appellatur illic nouæ religionis nostræ, veræque penitentia magistra, & omnium pietatis operum apud fideles ministra, quæ & humilibus libenter se traderet, & in gratiam piorum se dimitteret religioſè, quantumuis interit ab omnibus mirè collaudaretur, à Scribis autem & Phariseis innocenti multum detraheretur. Neque sum nescius, hanc qualemcumque descriptionem, quam nos aliquot in locis correximus, non MARIÆ puellæ in templo versanti, sed à partu potiùs proeclatorem iam ætatem attingenti congruere, quando nimirum illa post Filium in cælos assumptum, discipulis tum admirationi, tum venerationi præcipua fuit, multum vt eam velut cæleste prodigium, sacrumque spectaculum reuerenter inuisere, & secretiora quædam ex illa, tanquam fidei magistra, percunctari solerent, sicut eadem epistola testificatur. Quis verò ambigat, Marianis virtutibus, quæ in omnem illius ætatem durauerunt, sua etiam fuisse semina, suosque flores, primosque fructus in prima illa ætatis institutione apparuisse, quum puella in templo habitans, omnis sanctimonie pulcherrima & solidissima iecit fundamenta, annos vndecim in sanctis sanctorum transigens, sicut Euodius indicauit, priusquam sponso Iosepho Sacerdotum manibus ad cultodiam traderetur? Cùm enim ad ætatis florem iam perueniret, atque intra templi septa manere lege prohiberetur, quemadmodum author est Damascenus sponso, hoc est, Virginitatis custodi Iosepho tradita ac relicta fuit à Sacerdotibus. Apud hunc verò sacra & prorsus immaculata puella sanctè & religioſè commemorabatur, ita vt domi se contineret, & eorù que ante fores gererentur, nihil omninò aut cognosceret aut curaret: Verè igitur de illa dixerimus, quod in Ecclesia publicè decantatur: Sacrarium Spiritus sancti sola Domino sine exemplo placuisti: quodque de illa Richardus Victorinus affirmat: Tota pulchra meritò, quia pulchra facie, pulchramente, pulchro corpore, quæ etiam principibus tenebrarum terribilis fuit. Deterrebat enim eos flammæ chatitatis, incendebant orationes & feruor deuotionis, stupebant immunem à peccatis. Nemo enim tam sanctus, qui maculam non habuerit & defectum præter MARIAM.] Ac rursus: videtur beata Virgo MARIÆ non solum in omni gratia consummata, verum etiam in omni bono & dono, quod acceperat, confirmata. Ruperru eandem Virginem esse ait, cuius vita incluta, vt in templis publicè decantatur, cunctas illustret Ecclesias, Tu inquit, virtutum operatrix, ac totius sanctæ magistra religionis qualem nunquam oculus vidit, qualis ab initio quando Eua facta est, non fuit, nec est nec erit incogitationibus suis, in verbis suis, in factis suis in omni odore suauitatis, in omni

Li. 2. de Virginitate.

De Assumptione beate Mariæ.

a. Serm. 7. in Psal. 90. b. Li. de Virginitate illustri.

Nicophorus li. 2. de ecclesiasticis lib. 3. in orat. 3. de Natiuitate Mariæ. Libro 2. de Emanucl.

Libro 5. in Cantico.

Libro 4. in Cantico.

Lib. 3. comment. in Cantico.

Lib. 4. excelsa in Euangelio. dicitur: Maria via optimæ partem elegit.

Luc. 10. ibidem.

Psalm. 33.

Li. 2. de præconio & dignitate Mariæ.

Lib. 1. partheno. Mantuanus.

omni flore & fructu honoris & honestatis.] At idem Rupertus septem virtutes ex libro Canticorum colligit, propter quas dilecta illa à dilecto laudatur, vereque formosa Virgo tum ab hominibus tum ab Angelis meritò reputatur. Virtutes illæ sunt simplicitas, cogitationum munditia, innocentia, doctrina, verecundia, humilitas, mentis & carnis integritas siue incorrupta virginitas. Nec pigebit Cardinalem Cusanum addere, virum si non eloquentem, at certè quidem eruditum, & qui suam pro Deipara sententiam dicat, nequaquam indignum. Inter omnes homines, inquit, MARIÆ θεοτόκου & tam in actiua quam contemplatiua vita optimam partem habuit: ipsa enim sanctissima fuit, quia tabernaculum altissimo sanctificatum.] Et rursus: Quamuis multæ filia seu animæ rationales illuminatæ verbo vitæ via electionis optimi diuitias congregassent: sola illa illuminatissima turris MARIÆ θεοτόκου & Dei mater supergressa est vniuersas, vt meritò illi in excellentia conteneret illud, quod adepta est Maria Magdalena: Maria optimam partem elegit, quæ non auferetur ab ea.] Vnde porrò ille ratiocinatur: Si Maria Magdalena sedens secus pedes Iesu, ex auditu verborum eius peruenit ad electionem optimi, suo modo scilicet, vt Maria Magdalena: ò quam excellenter tunc eleuata Virgo MARIÆ super omnes cælos, ad electionem optimi perducta est, quæ electa est esse mater Iesu & Verbi, & lucis, & rationis, & veritatis. O quam altè super omnes visiones intellectuales ipsa vnũ illud inuisibile videt: & quam sano palato vnũ fontem vitæ gustauit & gustat. Si Dauid ad hoc eleuatus est vt diceret: Gustate & videte quam suauis est Dominus: meritò ipsa quantò altior omnibus Prophetis, tantò perfectius videt, vidit, gustat & gustauit ipsum, apud quem est fons boni, qui solus est hoc vnũ bonum, quod omnia apperunt. Elegit igitur ipsa hanc optimam partem, quæ non auferetur ab ea, quoniam eligere est vnire.] Cusani verò æqualis, imò & amicissimus fuit Dionysius Carthusianus, Doctor ecclasticus meritò celebratus, & in laudatione Virginis admodum copiosus. Testatur & ille Virginem inde ab initio sui conceptus maximis Dei donis exundasse, quæ nullum verbum illicitum dixerit, nullum indecentem habuerit motum, nullum impudicũ stimulum senserit, ab omni inordinatæ passionis affectu semper immunis, sensualitate illius rationi nunquam vel leuiter aduersante. Hanc vnã dicit ad originalis perfectionem iustitiæ peruenisse, quæ non modò trium Theologicarum, sed etiam duodecim moralium virtutum catherenam pulcherrimam absoluerit, studiis interim & exercitiis contemplatiuæ vitæ cum primis intenta, quæ & sapientissimum Adam in statu innocentie versantem omni virtutum ac donorum copia & perfectione longè superauit, & medio interim modo inter beatorum & viatorum vitam inceserit. Quid verò si Poëtam Christianum, pium & disertum adfiscamus, qui hoc nobis caput absoluat, simulque suo carmine MARIÆ in templo studia & mores exponat? Is Baptista Mantuanus est, in hunc modum non minus verè quam eleganter canens:

Septem virtutes Mariæ exornant.

Ex Cusano quadam ad Mariam Virginitatem spectantia.

Maria lugè magis quam Magdalena, circa d. nũ servata est, & optimam partem elegit.

Maria præ cæteris diuinè gustauit dulcedinem.

Testimonium Dionysij Carthusiani de diuina perfectione.

Baptista Mantuanus testimonium de Maria Virgine in templo transactum.

Assiduis veterum studiis oracula diuina
Peruigiliis, legens cura Moscmq, piung,
Esaiam, mæstisq, virum qui versibus urbem
Plorat, ab ingenio curas, à lumine somnos
Sedula pellebat, paruo sua vota sacello
Supplicibus palmis narrabat, & ore supino
Ocia nulla die carpens, nulla ocia nocte,
Cura cibi somniq, breuis que pasceret artus,
Pauperibus mensis genium fraudabat & ora,
Et castigato tolerans ieiunia ventre
Carmina discibat, sanctiq, poemata Regis,
Qui tetricis olim fidibus cantabat ad aras,
Sacrag, fatidico psallebat ad organa cantu.

Et paulò post:

Nunc lanam pingebat acu, nunc pensa trahebat
Serica, & immixtis per licia pendula filis
Vela Sacerdotum sacros terebat in usus.
Terrenum nihil ore sonans, inclusa latensq,

K Plena

Plena Deo pectus, toti gratissima celo,
 Nervosaq; animo vires: semperq; voluntas
 Iustitia rectiq; memor, moderamine certo
 Discordes animæ motus luxuriamq; domabat.
 Qualis purpureo radians carbunculus ore
 Obscuros inter lapides, gemmasq; minores
 Splendet arenoso qua tingitur India Gange:
 Parthenice mea talis erat &c.

Totius libri
 epilogu.

Atque hinc demum receptui canentes, finem libro primo imponemus, non quod
 satis de MARIÆ ortu, pueritia, moribus dictum esse putemus (quid enim ad tantæ Vir-
 ginis gloriam atq; splendorem satis adferri unquam posset?) sed quod hæcenus allata,
 humano quidem candidoq; Lectori sufficere arbitremur, ut bonæ voluntatis nostræ in
 hoc tam præclaro argumento testimonium aliquod habere, & si dignabitur, aliqua ex
 parte probare possit. IESU CHRISTO Opt. Max. Redemptori, & MARIÆ incompara-
 bili Virgini matri in cælo terraque tum gratia, tum gloria.

FINIS LIBRI PRIMI.

IN ICONEM SEQVENTEM

EPIGRAMMA PHILIPPI MENZELII D.

ET APVD INGOLSTADIENSES PROFESSO-

ris Medici & v. c. d. i. a. s. scriptum.

Andida VIRGINITAS, Superùm gratissima Regi,
 Virtutes una ante alias, quam plexa perenni

Fronde corona manet, quisnam vel Tullius ausit
 Oceano laudum committere vela tuarum?

Nullus in orbe locus, regio tam barbara nusquam
 Exiit ulla, tuo qua non caperetur honore.

Scilicet & fragili iam dum sub corpore nobis,
 Pura animi, detecta oculos, castissima fando,

Cælicolum præstas imitatrix optima vitam.

Ergo etiam mundi regnator maximus ipse
 Humanos quondam sibi quum circumdaret artus,

Ad tantum te legit opus, te sospite nasci

Instituit: qualis radiosi luminis ictu

Crystallum liquidam sine vi, sine fragmine transit

Sol rapidus. Stupuit partus Natura creatrix

Miros, more nouo, neque sese agnouit in ipsis.

At tuus hinc duplicatur honos: iamq; illa Tonantis

Filia, Sponsa, Parens, eadem intactissima Virgo,

Virgo decus rerum, Virgo lux altera mundi,

Illam tibi peperit clarum trans æthera nomen,

Exemplumq;, coli quo te decet, edidit ipsa

Immensum, ac numero perfectum prorsus ab omni.

Hic veteratoris collegia dira Satana

Audio multa equidem contra strepere, audio appellas

Iudeos, rabitem hereseon, Sophiamq; prophanam,

Ut laudes nec ferre tuas, nec credere possint

Virgineum in partu florem mansisse. Sed ite

Hinc procul, o vani Lemures, damnata tenebris

Pectora, nilq; ultra brutos sapientia sensus,

Ite (Fides operosa iubet) concedite Vero,

Cuius inextinctum sacra hæc dat pagina lumen.

Feminei tu sola chori pulcherrima Virgo,
 Una Dei pariter filia, sponsa, parens.

IN LIBRUM SECUNDUM DE MARIA DEIPARA, VIRGINE SACROSANCTA, PRÆFATIO.

EXPEDITO priore libro in his, que ad Mariæ ortum, pueritiam & vitam puellarem faciunt, proximum esse putamus, ut eius virginitatem describere, & adversus multorum hostiles impetus vindicare, duce Christo pergamus. Etenim hoc insigne donum illam etiam puellam admirabiliter illustrat: hæc virtus in ipsius vita & moribus, ut alibi nusquam, elucet: hoc nomen illi propriè convenit, ut quemadmodum Abraham ob præcellentem fidem princeps suæ gentis, adeoq; pater omnium credentium dicitur, & sicut Paulus, præ cæteris equalibus in Evangelio laborans, singulare Apostoli nomen obtinet: ita & MARIA quæ virginitatis laudè ante omnes maximè floruit, Virgo & Virgo virginum à tota Ecclesia prædicetur. Virgo, inquam, beata in primis & gloriosa, adeoq; incomparabilis, quam cum humana tum Angelica generationes pro dignitate nunquam extollant. Cæterum ut perspicua sit magis isthac omnis tractatio, quæ non ita breviter potest absolvi, operæ precium facturi videmur, si velut viam ad sequentia munientes, diversâ virginum genera primum exposuerimus.

Cum priore libro, hunc secundum non male connecti.

Causa sequentis tractationis de variis virginum generibus.

Aliæ atq; aliæ esse Virgines, mundi, Synagoga, & Ecclesiæ.

Virgines in Ecclesiâ prudentes & fuitæ.

Vera Virgines ad Eunuchos Evangelicos, si ne ipsos voluntarios referenda.

Habet suas mundus virgines, ex quibus Ethniciam olim Iunoni, Palladi, Diana, Vestæ sacerdotes & Sacrorum Antistites, id est, primarias Demonum cultrices, magno studio assignabant. Habet suas etiam virgines Ecclesiæ, & in his longè ditor atque illustrior veteri Synagoga, quod virginitas apud Israelitas inculta iaceret atque neglecta, ut per pauci manerent cælibes, iidemq; tantum non infelices vulgò existimarentur. Nec unius quidem classis virgines tenet Ecclesiæ, quum Christus ipse inter virgines prudentes ac fatuas, licet in uno eodemq; regno versantes, aperte distinguat. Facit præterea triplex Eunuchorum genus, nativum, factitium, voluntarium: postremo duntaxat palmam tribuens, in quo sanè virgines & sanctè continententes omnes includit. Hi quippe sunt Eunuchi Evangelici, qui sponte se ipsos propter Dei regnum castrarunt vel absciderunt, hoc est, qui non natura vel necessitate coacti, sed libera voluntate commoti, ac religionis ergo continentiam colunt, suum haud dubiè præmium, si in ea virtute persistant, inter Cælitæ consecuturi. Hos Tertullianus spadones appellat voluntarios, qui

Matth. 19.

Matth. 19.

Matth. 19.

qui Dei regno parantur, & sua vel virginitatis, vel continentia mercedem à Domino expectant, & impetrant, teste Cypriano. Sunt & coactæ virgines, quia non volentes, sed alieno imperio, vel necessitate quadam adactæ, suum servant cælibatum. At coactæ virginitas flagitia libenter admittit, eodem teste Tertulliano. Sunt & ostentatitiæ, ut idem appellat, quæ nimirum pudica videri magis, quam re ipsa esse cõtendunt, & externa specie castitatis hominum quidem, sed non Dei oculos fallere possunt. Sunt præterea heretica virgines, & olim apud Manichæos, Arrianos & Donatistas extabant, quæ carnis duntaxat, non cordis retinent puritatem. Ut enim Augustinus tradidit: Virginitas in carne, corpus intactum: virginitas in corde, fides incorrupta. Quare ut maximè paucorum sit virginitas in carne, tamen omnium in corde debet persistere, qui Christo sponso nomen in Baptismo dederunt, ne spirituali aliòquin adulterio polluti, & sincera fide destituti, Christum animarum sponsum amittant. Quod si Chrysostomo credimus, hereticorum continentia omnifeda libidine flagitiosior habenda est, ac illorum virgines pro scortis habet, haberiq; vult Hieronymus. Sunt demum Christianæ & Evangelicæ virgines, quæ in Prophetis etiam literis, præsertim apud Esaiam commendantur, & à Paulo Apostolo describuntur, quod & corpore & spiritu suam tueri sanètimoniam norint. Ex his quædam ad tempus, quædam per omnem vitam in sancto cælibatu perseverant. Rursus harum nonnulla castitatem suam sacri voti nuncupatione confirmant, quoniam se Christo dicauerunt, & à carnali concupiscentia recedentes, tam carne quam mente se Deo vouerunt, ut loquitur Cyprianus: aliæ ut libertate sua gaudeant, nullam voti adhibent religionem. Et Augustinus quidem virginum nomen ac honorem vix aliis defert, quam cõtinentiæ sanctæq; virginitatis, ut ipse vocat, sectatoribus ac sectatricibus, à quibus carnis integritas ipsi corporis & animi Creatori vouetur, consecratur atque conservatur. Qui præterea virginalem hanc virginitatem, & per piam continentiam ab omni concubitu immunitatem tantifacit, ut Angelicam portionem, & in carne corruptibili incorruptionis perpetuæ, meditationem appellet, ad quam Christus etiam suos fideles exhortatus sit, quum diceret: Qui potest capere, capiat. In primis verò mirificus virginitatis & custos & prædicator fuit Paulus, ut hinc virginum pronubus à Basilio appelletur, omnes sui similes esse percipiens, & in hac virtute cõtendanda tam sedulus, ut à nuptiis deterrere videatur, & perpetuam continentiam viriduali simul & conjugali pudicitia palam anteponat. In eundem sensum tota cõspirat antiquitas, ac virginitati seu cõtinentiæ virginæ tribuit pudicitia principatum, multisq; modis illorum damnat errorem, qui

Lib. de d. & b. h. virg. num.

Li. de Gelandis virginitatibus. d. libidem.

In Psalm. 147. & tractat. 13. in Ioan. Evang. gel.

In epist. ad Euseb. de cast. virgin.

1. Cor. 7.

Lib. de d. & b. h. virginitatibus.

Lib. de sancta virginitate. cap. 11. 18. & 30.

Matth. 19.

1. Cor. 7.

De virginibus hereticis.

Virgines Evangelicæ, aliæ ad tempus, aliæ perpetuò continententes, quædam vero adstrictæ, quædam libera.

Virginis eximius prædicator Paulus, qui Virgines & Virgines & Virgines, & cõtinentibus anteponit.

virginitati coniugium audent exaquare. His de rebus nos alibi differemus, sat habentes nunc carptim aliquid attingere, maiore ut in precio habeatur virtus, qua tantum non sordet hodie, maleq; olet Sectarius, virtus, inquam, Evangelica, literis & exemplis Apostolicis confirmata, tum multis Patrum scriptis & mirificis encomiis illustrata, ac demum inter præcipua Ecclesie Christianæ ornamentatum à nostris, tum ab Ethnicis Scriptoribus eximie commendata. Deus bone quam hodie multos reperire licet Gnosticos, qui derideant virginitatem, & Ebionitas, apud quos tantum non interdicta sit ista virtus, quiq; de sancta continentia non reuerentius quam de castris & rastris loquantur, ac qui demum inter Virginum Monasteria & meretricum Lupanaria, inter ancillarum Dei sanctuaria & victimarum Veneris prostibula nihil ferè discriminis ponant? Caterum ut ad nostram Virginem redeat oratio, fuit illa utique non de seculi virginibus, ut Hieronymi more loquamur, non è Judaicis Evangelium ignorantibus, non è fatuis lucente oleo destitutis, non ex dubiis & vacillantibus, aut mente corruptis, quarum ingens proventus ubique Gentium & omnibus seculis esse consuevit: fuit autem Virgo una inter pudicas pudicissima, inter bonas optima, inter sapientes sapientissima, inter religiosas religiosissima, Virgo carne, Virgo mente, Virgo professione, ac demum illius absolutum exemplar virginis, qualem Paulus omni ex parte sanctam esse postulat, Virgo, inquam, & corpore & spiritu, sola mater simul & Virgo, mater Christi & Virgo Christi, uti apud Augustinum legimus.

Et si vero nulli non Christiano cognitum, & à pueris etiam celebratum, magnoq; tot seculorum & populorum consensu comprobatum est, MARIAM virginem, & singularem virginem existere, quis enim nisi fortasse impius aut insanus, perspicuis Apostolici Symboli verbis reclamet? tamen hac ipsa fidei nostræ confessio, si paulo penitius inspicatur, multa certè, qua non solum imperitos & simplices, sed & doctos exerceant, magnumq; usum & fructum adferant Ecclesie, suo ambitu comprehendit. Et cum hac ipsa MARIÆ virginitate coniuncta sunt non pauca, nec omnibus obuia, & merito tamen considerata diuinæ Scripturæ testimonia, in quibus arcana quaedam religionis nostræ mysteria continentur, ac sanè utiliter excutiuntur. An verò dormit? imò lapidem omnem mouet Satan, tenebrarum teterrimus simulq; impurissimus princeps, ut summam MARIÆ puritatem, ac propriam eius virginitatem cominus aggrediens, eam vi magna conuellat. Hoc igitur duce tot Iudeorum, Ethnicorum, Philosophorum, Hæreticorum, agmina funesta prorumpunt, qui vnā hanc Virginem eiusq; integritatem hostiliter impetunt, ne Matrem Domini vel ante

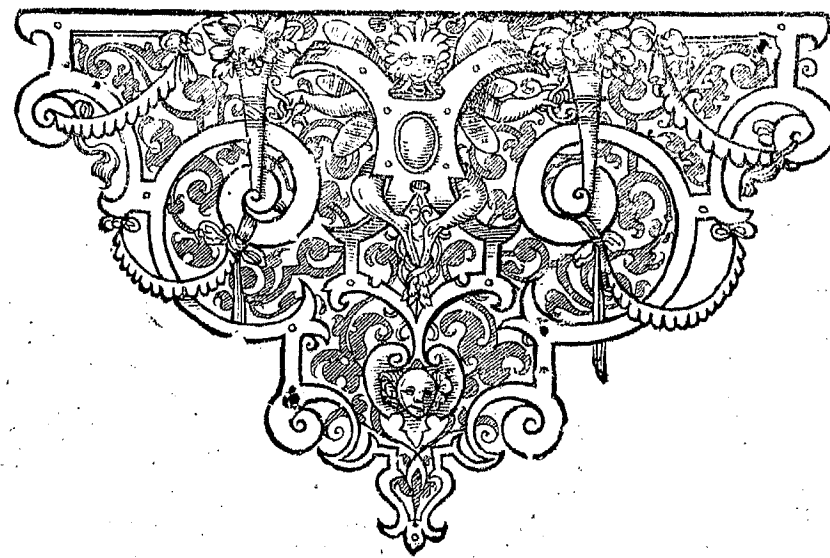
par-

partum, vel in partu, vel post partum incorruptam perdurasse, constanter mundus agnoscat, ac prædicet Ecclesia. Unde complures eximij Patres, quorum postea meminimus, multum in eo studij ac opera posuerunt, ut probarent: quòd MARIAM perpetuam Virginem profiteamur, id & impiis probabile, & Orthodoxis constans solidumq; dogma videri debere, à quo ne latum quidem unguem sit fas ulli discedere. Accedet, quod in hac fœda tot opinionum atque Sectarum colluue, quam gignit atas nostra ferrea, haudquaquam desint Novatores, qui Deiparæ propriam ac illustrem à virginitate laudem & gloriam non solum clam inuidere, sed palam etiam surripere moliantur. Etenim quod libet, id etiam sibi licere plerique putant, ut sepultos veterum Hæreticorum cineres in orbem reuocent, & Serpenti aduersus promissam & benedictam illam à DEO Mulierem pugnantem, per quam gnauiter famulentur. Quapropter nobis non vitio vertendum, sed huius temporis calamitati, & presentis operis necessitati potius adscribendum putamus, si librum hunc secundum, eumq; integrum, MARIÆ virginitati tribuerimus, in quo partim cum veteribus, partim cū recentioribus Mariomastigibus aperto Marte congregiamur, ac pro nostra quidem virili oppugnata veritatis causam, ut res ipsa postulat, aduersus hostes Ecclesie verbique diuini corruptores vindicemus. Utinam verò quod ex animo desideramus, id MARIÆ filio adiuvante præstare possimus, ut qua vulgò in hoc argumento non satis euoluta & percepta esse videntur, hac qualicunque opera multis tum explicatiora, tum illustriora reddantur.

Ingeni Patrum
studium fuit in
Maria Virgini-
tate tuenda &
illustranda.

Maria Virgini-
tatem à multis
hodie impugna-
ri atque ladi.

Argumentum
libri presentis.

K 4

SEQVEN-

Qualis Virgo
Marta, si cum
reliquis conse-
ruetur.

Non satis est,
simpliciter cre-
dere Mariæ Vir-
ginitatem.

Satana studio,
Mariæ Virgini-
tatis, à multis op-
pugnatur.

Lib. de fan-
cta Virgini-
tate cap. 6.

1. Cor. 7.

SEQUENTIVM IN HOC SECUNDO LIBRO
Capitulum & Argumentorum Index.

- I. Multis de causis MARIAM aliis tūm virginibus, tūm matribus longè præstare ac feliciorē esse.
- II. MARIÆ virginitatem, vt eximium Dei opus, quod paulatim orbi patefactum est, nos suspicere ac venerari oportere.
- III. Quibus de causis conuenerit MARIAM virgineam esse matrem, ex qua Christus conciperetur ac nasceretur.
- IIII. Scripturę diuinę testimonia virginitati MARIÆ patrocinari, & Matthæi locus expensus, de sollicitudine Ioseph à sua sponsa diuertere meditantis.
- V. Patrum testimoniis virginitatem MARIÆ abundè adstrui, atq; contra hostes impios defendi.
- VI. De MARIÆ virginitate aduersus Iudæos aliosque Iudaizantes.
- VII. De MARIÆ virginitate contra Ethnicos, omnesque Christianæ fidei alienos.
- VIII. De MARIÆ virginitate contra Pseudochristianos, eamque necessaria fidei doctrina contineri.
- IX. MARIAM etiam in partu Virginem permanisse, contra veteres & novos Iouinianistas.
- X. MARIAM post partum non fuisse corruptam, contra Heluidianos.
- XI. De MARIÆ despenatione, & quonam consilio hæc ipsa cum Ioseph sponso facta sit.
- XII. Quod MARIÆ desponsatio perfectam eius virginitatem non immiuerit, & ad cœlibatus commendationem valeat, quamuis noui reclament Euangelici.
- XIII. MARIÆ sponsum Ioseph, à singulari prudentia, iustitia, sanctitate & castitate meritò commendari. Tūm que consideranda sint circa Ioseph & MARIÆ conuictum familiarem.
- XIIII. MARIAM ex voto Virginem fuisse ac rectè laudari cœlibatum ex voto susceptum pieque seruatum.
- XV. MARIÆ virginitati præcellens competere meritum, & in cœlis præmium, quo sacris virginibus reliquis antecellat. Vbi errores etiam Christianis meritis aduersantes disiciuntur.
- XVI. Quo pacto MARIA, vt Dei mater fieret, promeruisse dicatur: & de illo Virginis dicto: Ecce ancilla Domini, deque aliis meritis eiusdem.
- XVII. An fides de MARIÆ perpetua virginitate ob Ecclesiæ auctoritatem necessario retinenda & prædicanda sit.

LIBRI

LIBRI SECUNDI DE
MARIÆ ADMIRABILI ET
PERPETVA VIRGINITATE
aliisque rebus annexis.

CAPVT PRIMVM.

Multis de causis MARIAM aliis tūm virginibus, tūm matribus longè præstare ac feliciorē esse.

In libro in
scripto LXX.
men.
Parte tert.
Annalium.

VLTA QUIDEM SUPERIORE LIBRO EXPOSIVIMVS, QUÆ AD MARIÆ conceptum, ortum, pueritiam spectant, ac nisi fallimur, planè conuincunt, eam diuinitus promissam, diu exoptatam, ex Ioa- chim & Anna præclaris parentibus procreatam, & in templum Domini Hierosolymitanum adductam, ibique vndecim an- nis, si Euodio credimus, per sanctè nutritam & institutam fuisse. Cum his probè congruunt, quæ Michaël Glyrus, author apud Græcos non ignobilis, memoriæ prodidit, de nostra Virgine in hunc modum scribens: Mulier hæc inculcata ex diuino promisso nata fuit, quumq; tertium attigisset annum, ad templum deducta, diu in penetralibus eius vixit, quum quidem ab Angelo visus ei præberetur, donec ad annum ætatis decimum quartum peruenisset. Hac de re pontifices, vt fieri par erat, inter se consultant, & Deum precibus implorant: inde Iosepho despondetur.] Quæ autem & qualis hæc Virgo fuerit, si cum omnibus omnium ætatum siue virginibus, siue mulieribus conferatur, id porro excutiamus.

Summa libri
primi præce-
dentia.

Genes.

VIRGO est isthæc in locum primę virginis, quam serpens in paradiso decepit, cooperta, statimq; post primū hominis lapsum à Deo promissa, quæ iam nata, quū nubilis esse coepisset, à Dei Legato Gabriele innocens, morigera & gratia plena primū Nazaretū inuenta ac salutata est: Virgo ex terreno quidē Adā nata, sed terra cœlesti imbre foecunda, & aratro Spiritus sancti culta, atq; vt Saluatorē mundi germinaret, vnicè benedicta. Virgo magni Patriarchæ Abrahamæ, si non modò genus, sed fidem quoq; spectes. Virgo in- clyti Regis Dauidis, si promissionis & nobilitatis hæredum quæras, filia verè generosa. Virgo abscondita, Deoq; magis, quàm hominibus nota, per quam verus virginitatis op- probrium cum Mosayca Ige coniunctum, penitus aboletur. Virgo, quæ supra legis mo- rem & institutum, sineque cuiusquam exemplo castitatem suam prima, vt monstrabi- mus, Domino consecrauit. Virgo illis instructa & exulta dotibus, quæ sapientissimæ, religiosissimæ & ornatissimæ Virgini, imò & futuræ sui omniumq; Conditoris parenti, vel maximè congruebant. Virgo non sterilis, sed foecunda: homini nupta, sed Deo plena: habens filium, sed nesciens virū: semper clausa, & matrimonij tamen fructu amplissimo cumulata. Virgo sine corruptione grauida, & in partu inuiolata. Virgo ante coniugium, Virgo in coniugio, Virgo pgnans, Virgo lactans, Virgo perpetua. Virgo sine libidine con- cipiens Emanuelem, Virgo sine onere gestans vt erum, sine dolore pariens Deum. Virgo tam augustè pmissa, tam diu & ardèter expectata, tamq; ab omni parte felix & perfecta, nullam vt aliam visā sit similem, vel habere sequentem. Virgo, cuius foetus non tempo- raneus, sed momentaneus extitit, vt perfectus idem filius subito intrauerit, dum conciperetur, & sine mora egressus fuerit, quū nasceretur: Virgo matris gaudia sentiens, dāna verò matris, incendia matris, libidinem matris, & sordes angoresq; parientis necleuit ter quidē experta. Virgo virilisignara confortij, quæ non solum in cōceptu & partu illæsa, sed & gaudio plena, Deoq; semper mansit coniunctissima, sic maternū exhibēs munus, vt sibi virgineū decus non seruaret modò, sed etiā augeter atq; incredibiliter illustraret.

MARIA Vir-
go multis modis
aliis excellens
mulieres, pla-
neque sicut in-
comparabilis,
in qua Deuse-
cit magni & mir-
rabilis.

Virgo

Virgo carnis integritate, simulque mentis puritate præstantissima, reliquis antecellens mortalibus, & Angelos ipsos antegrediens. Etenim quam puritatem cœlestes illi spiritus ex nativa obtinent conditione, quod sint à corporea concretione omnique contagio remoti, eandem hæc Virgo per gratiam singularem adiuta, & simul arbitrij applicatis viribus sibi comparauit, & in illa terra, cui Deus maledixit, inuiolatè custodiuit. Virgo in carne viuens, & cum carne fœdatur; voluptate nihil commune retinens, in lege Domini ambulans immaculata, quæ in cœlesti gestu, sermone modestissimam simul & sanctissimam, & amabilissimam se vndique proderet. Virgo Sanctis & Sanctorum ordinibus tantò excelsior, Deoq; immortalis charior atq; propinquior, quanto à concupiscentia, omnique labe & lege peccati liberior. Nam incorruptio est, vt Scriptura diuina testatur, quæ hominem Deo proximum reddit. Virgo vna ob castitatem corporis mundissima, præ omnibus perpetuæ virginitatis laude cohonestata, primitiæ, mater, regina & princeps virginum Euangelicarum. Nam hæc prima inuenit, & aliis monstrauit sacram viam integre perfectæque continentiæ, vt in carne vitam angelicam degant, & cœlestium spirituum puritatem æmulentur: ad cuius virginitatem omnis alia virginitas, quæ cogitationis libidinem, carnisque molestias effugere non potest, corruptio quædam possit existimari. Virgo demum tam sacra, pura, immaculata carne, mente, sermone, opere, aspectu atq; contactu, vt suos inspectores, si sic dicere licet, virgines faceret, eiusque virginitas quasi virginis germinaret.

QVID PLVRA? quod in Ecclesia tot est seculis decantatum, atq; vti putant, à Gregorio magno profectum, id mihi iure quodam hic vsurpare posse videor: SANCTA & immaculata Virginitas quibus te laudibus efferā nescio: quia quem cœli capere non poterant, tuo gremio continuisti. Fremant interim ac frendant dæmones, insultent ac furant Ethnici, subfannent ac torqueantur Iudæi, calumniantur ac oblatrent hæretici, quum audiunt, tot illustres Virginis nostræ dotes & prærogatiuas in Ecclesia deprædicari. Ægros oculos & obcœcatos animos hic tantus splendor feriat ac offendat: inuisa sit & amara veritas filiis tenebrarum: sed eadem filiis lucis tantò gratior iucundiorque futura, quanto maiorem nostræ Virgini gratiam ac venustatem adiungit. Quod mundi principes ac sapientes aut assequi nequeunt, aut malignè obscurare contendunt, id gratis lætisque animis Christi vel infantes, vel paruuli vsque complectentur, rati quod res est, tantam huius dignitatem ac sublimitatem esse Virginis, quantam nulla orationis facultas, aut ingenij solertia vnquam comprehendat. Atque hæc ego propter illos maximè dixerim, qui tamen Christianum nomen gerant, tamen siue Ecclesiæ odio incitati, siue contentionis amore permoti, censores se præbent iniquos Marianæ virginitatis, ac dictis prærogatiuis etiam num obstrepunt, neque Deiparam tot ornatam monilibus, tantisque Dei muneribus cumulatam nobiscum agnoscere ac prædicare dignantur.

CÆTERVM in hanc virginitatem nihil sublimius, nihil admirabilius, nihil commendabilius cadere potest, quam illa, vt sic loqui liceat, maternitas, quæ virginem matrem & Dei matrem effecit. Quæ Virginis huius gloria nulli alteri concessa, & ne Angelis quidem communicabilis, aliquatò rectius intelligitur, si de communi more fœminarum, quo matres ex virginibus efficiuntur, nonnulla repetiuerō, vt ex hac qualicumque collatione, magis ac magis veritas inclarescat. Et quidem natura comparatum est, vt arbores quædam sua sponte nascantur, & herbarum genera non pauca sine cultore proueniant. Sunt etiam animantia, quæ ad procreandum nullos, vel non magnos labores suscipiunt, ac suum tamen genus tuentur. Cæterum vt homo ex homine generetur (de piis æque ac impiis loquor) rem longè difficiliorem esse constat: ad eò multa concurrant necesse est, priusquam suum fœtum mulier concipiat, suumque partum mater edat, & noua proles huius vitæ lucem aspiciat. Nulla certè post hominum memoriam fuit fœmina, quæ prolem sine viri commercio, sine virginitatis iactura, sine pruritu libidinis, sine ardore concupiscentiæ conciperet: nulla quæ conceptum fœtum absque onere, fastidio, lassitudine in utero gestaret: nulla quæ inoffensa valetudine, citra doloris acerbitatem, sine fordidibus pareret, ac sine languore suum absolueret puerperium. Volens præterea morbos muliebres & affectus vterinos, vt medici vocant, qui grauidis ad partum vsque accidunt:

nam

Lib. de morbis muliebribus. De Sterilitate affectibus. De curam in passionibus. h. c. p. 1.

nam de his Hippocrates, Aëtius, Paulus Ægineta, pluresque rerum medicarum periti accuratè scripserunt, eosque prægnantes & puerperæ vel inuitæ sentiunt. Hinc illæ stomachi exundationes, continuæ vomitiones, spura crebra, oris ventriculi arrosio, cibi fastidium, carbonum & rerum fordidarum appetentia, quum more canum aut nihil omnino, aut malos cibos appetunt, Græci κατάρ, siue μαλακίαν vocant, vt reliquum & longum illum muliebrium calamitatum tenorem semel abrupam: ob quas, vt arbitrator, quædam apud Euripidem non omnino frustra queritur:

*Omnium, quæ sunt animata & mentem habent,
Mulieres sumus miserissima planta.*

QVOCIRCA velint nolint mulieres, seueram iusti Dei legem, qua veteri maledictio subiciuntur, non possunt effugere, sed acerbo sensu doloris vel inuitè restantur, quod aduersus primam parentem initio decretum fuit, id ad se quoque, tanquam hæredes & filias Eua, pertinere. Verba legis, quæ à singulis pœnam exigit, in hunc habent modum: Multiplicabo arumnas tuas & conceptus tuos: in hoc dolore paries filios, & sub viri potestate eris, & ipse dominabitur tui. Quod alibi vertit Hieronymus: In anxietatibus & doloribus paries mulier. Nonnulli verò reddunt: Multiplicans multiplicabo tristitias tuas, & gemitu tuum: in tristitiis paries filios. Quasi dicat mulieri Deus, sicut Chrysostomus interpretatur: Ego quidem volebam te citra dolorem & arumnam viuere, liberamque ab omni mœrore & tristitia, & omni voluptate repleti, & licet corpore circumdatam, corporaliu sensu non affici. At quia non vsa es, vt oportet, tanta prosperitate, sed affluentia bonorum in tantam te ingratitude inuexit, propterea tibi frenum impono, vt ne amplius lasciuas, ad tristitias & gemitus te condemnans. Rem magnæ latitiæ & filiorum propagationem à tristitia te incipere faciam, vt & ipsa, quanta peccati & inobedientiæ magnitudo sit, perpetuam habeas memoriam ex perpetuis doloribus, & præsertim tempore partus. Et ne processu temporis obliuioni tradas quod factum est, quod hæc impostura horum tibi causa facta sit, propterea multiplicans multiplicabo tristitias tuas & gemitu tuum. In tristitiis paries filios. Hic significat parturientium dolores, multiplicemque illum laborem, quum ferre necesse est: Vt potè tot mensibus gestare vterem, velur sarcinam pueri, & sentire singulares qui inde oriuntur dolores, & membra distendi, & ferre intolerabiles illos cruciatus, quos solæ illæ sciunt, quæ expertæ sunt. Nam & mulier ipsa sæpè post menses illos, post noctes infomes, post membrorum distensiones, paruo quodam interuallo facto, licet ante statutum tempus partum abortiuerit informem & nondum lineamentis figuratum: vel etiam formatum quidem, non integrum autem, neque sanum, vel etiam sæpè mortuum, vix tamen è periculis elabatur. Et quid dico? sæpè cum fœtu nato commori eas contingit: & neque hoc cæteras terret, neque persuadet vt rem fugiant: tantum Deus tristibus illis in seuit dolorem simul & voluptatem. Propter hoc dicebat: Multiplicans multiplicabo tristitias tuas, & gemitu tuum. In tristitiis paries filios. Quæ Chrysostomi oratio vt genuinum huius loci sensum explicat, sic & longam illam calamitatum veluti catenam mulieribus impostam continet, simulque singularem Dei iustitiam comprobat, tantas pœnas de muliere prima sumentis, quæ primùm à serpente decepta, & viri initio peruerit, & vt runque sexum inexplabili ferè noxæ obnoxium reddidit. Etenim à muliere initium peccati factum est, & per illam omnes morimur, vt affirmat Ecclesiasticus. Tum sicut Paulus testatur, Adam non est seductus, mulier autem seducta in præuaricatione fuit. Hæc igitur non modò peccati, sed & mortis initium dedit mortalibus, quæ vbi semel virum docuit, cuncta peruertit, digna profectò, cui perpetuum silentium, ne vnquam in Ecclesia doceret, mandato etiam Apostolico imponeretur. Poterat aliòquin Adam, vt inquit Ambrosius, inter illas paradisi inconcussus stare delicias, si Eua ibidem cum diabolicis illecebris non fuisset. Tertullianus verò mulier tantum non exprobrans & insultans: Tu es, inquit, Diaboli ianua; tu es arboris illius resignatrix; tu es diuinæ legis prima desertrix; tu es quæ eum inuasisti, quem Diabolus aggredi non valuit: tu imaginem Dei hominem tam facile elisisti: propter tuum meritum, id est, mortem, etiam filius Dei mori

Mulieres tot erumnis obnoxie ob diuinam ordinationem.

Quam miserè torqueatur grauidæ & parturientes.

Mulier à Tertulliano grauius ter accusatur.

Tanto Virginis splendore aduersarios non posse obistere, sed frustrari.

Proposito de sequenti tractatione.

Multa in rerum natura facilius quam homines generantur.

Vt homo nascitur, multa in matre præcedant necesse est.

De morbis muliebribus & grauidarum affectionibus.

Genes. In epist. ad Demetri. ad de Virginitate seruanda. Rom. 17. in 8 cap. Gen.

Eccl. 25. c. 1. Tim. 2.

1. Tim. 2. 1. Cor. 14. Serm. 23. Lib. de habitibus mulierum.

mori habuit.] His dissimilia non sunt, quæ Chrysologus in mulieris accusationem adfert vocans mali causam, peccati auctricem, mortis viam, sepulchri titulum, inferni ianuam, lamenti originem, quæ demum iure mancipetur mœroribus, gemitibus addicatur, viribus infirma, sed lamentis onusta. Demum è Salomone probat Hieronymus, malorum omnium caput esse mulierem, quia per illam mors in orbem terrarum introierit, ipsaque preciosas virorum animas capere solet.

Nunc ad nostram Virginem redeundum est, eò certè laudabiliorem simul & admirabiliorem, quò longius eadem à communi & multiplici mulierum maledicto abfuit; quia verè ac plenè inter mulieres benedicta, ac nullis eiusmodi ærumnis, quas diximus, & ne dicere quidem satis possumus, vnquam obnoxia. Concepit quidem & peperit filium, & grauidis & puerperis annumerata, nec non communi mulierum nomine comprehensa: sed tamen ab istiusmodi morbis muliebribus quos maledè sana mater dicam, an nouerca Eua in orbem inuexerat, singulari munere præseruata est. Etenim vt Petri Damiani verbis vtamur. Quæ sine contraminatione concepit, & filium sine dolore procreauit. Non secutus est dolor partum, quia non præcessit libido conceptum.

Dicitum namque fuerat Eux: In dolore paries filios. Quæ sententia in aliis matribus viguit, in MARIA verò modum sui iuris amisit. In mulieribus fixa persistit, in Virgine præualere non potuit. Quæ enim Virgo permanfit concipiendo, dolorem sentire non potuit pariendo.] Nec aliter sanè sensit Fulgentius, quum in hunc modum scribat: Eux dictum est: In doloribus & tristitia paries, & ad virum conuersio tua, & ipse dominabitur tui. Tribus ergo his malis se subiugant foemina, quæ MARIAM non sequuntur, dolori, tristitia, seruituti.] Hanc porrò nouam Euam esse dicit, cui & concipienti nulla grauedo, & parturienti nulla tristitia potuerit oboriri, quando quidem ille qui venerat triste lætificare seculum, ventris non contristauit hospitium.] Vnde si MARIAM cum Eua componamus, iustitiæ diuinæ rigor in hac quidem valuit ac viguit: in illa verò nec vim suam exercuit, nec locum vllum offendit. Ac tale quid Angelus subindicare videtur, quum in ipso ad Virginem ingressus non nisi fausta lætaque nunciata, de gratiæ plenitudine MARIÆ gratulans, eamque vt benedictam inter mulieres, quæ Deum sibi maxime fauentem ac præsentem haberet, agnoscens ac prædicans. Sic enim ostendit, vt verbis vtar Fulgentij, ex integro iram exclusam primæ sententiæ, & plenam benedictionis gratiam restitutam. Vbi addit præterea, quòd MARIA facta sit restauratio foeminarum, quæ per ipsam à maternæ maledictionis ruina probentur esse substractæ. Virgines autem idem hoc modo compellat: Venite virgines ad Virginem & lætamini: ponite maledictionem præuaricationis, & benedictionem restorationis assumite. Proiicite dolores, quos Eua per serpentem accepit: & quos per Angelum MARIA suscepit honores, assumite.] Sentit proculdubio Fulgentius, MARIAM à reliquis mulieribus in immensum abesse, quòd non solum à communi sexus maledicto semper vixisset immunis, sed & illarum foeminarum princeps esset ac regina, quæ à coniugij sollicitudine, & carnis voluptate soluta, cœlesti sponso se totas consecrant, illique soli liberè seruiunt. Affirmat igitur Ambrosius, quod ante illum notauit & Cyprianus, potiore virginitate, quàm vxorum esse conditionem, quòd illæ cum MARIA ærumnis careant, quibus ex Dei lege mulieres adstringantur. Hinc & illa Bernardi vox: Benedicta tu in mulieribus, quæ illam generalem maledictionem euasisti, qua dictum est: In tristitia paries filios: & nihilominus illam, qua secutum est: Maledicta sterilis in Israël: ac singularem consecuta es benedictionem, vt nec sterilis maneat, nec cum dolore parturias.] De alijs verò virginibus, quæ hanc MARIÆ benedictionem aliqua ex parte consequuntur, idem Bernardus alibi hoc differit modo: Felices virgines, quæ sponsum suum Christum accipientes, illi se soli subiecerunt, cuius iugum suaue est & onus leue, eique soli tota & integra mente placere desiderant, qui sanè speciosus forma præ filiis hominum, non diuidentes mentem suam, ita vt nec ex parte cupiant, & sollicitæ sint placere Deo, nec ex parte placere viro: sed se totas integras reddunt illi, à quo acceperunt vt essent, & receperunt vt benè essent.]

Mariam immunito à communi mulierum maledicto.

Cum decerneret Mariam cum alijs mulieribus in parte non laborare.

Attribum mulierum malis Maria libera.

Mariam se ab Angelo compellat, vt ornati multo prærogatiua.

Maria secum Virgines à mulierum maledicto libera tenet.

De felicitate virginum, quæ soli Christo vacant.

Sermo 44. de resurrectione Christi. Ecclesiæ. & ibidem iterum.

Sermo 42. de Maria Natiuitate. Genes.

Sermo de laudibus Mariae ex parte filianæ. Genes.

Luce.

ibidem vt supra.

In eodem Sermo.

a Lib. de Virginitate. b Lib. de disciplina & habitu virginum. c Hom. de beata Virgine. Exod. 12. Tractat. de passione Domini ca. 30.

SVNT

SVNT PORRÒ & alia, quæ Marianam virginitatem vt rem omninò mirandam, omnibusque magnificandam doceant, præsertim si Virginis huius viram in animum sedulò reuocemus. Viuit cum MARIA Ioseph, & multis quidem annis perquam familiariter: ducit ille sponsam in Ægyptum, & ab Ægypto reducit, solus sæpè cum sola dormi versatur, & in cõuiuio, & in thalamo illi præstò est, ambo iter longinquum & secretum vnà conficiunt. Hæc argumenta Bernardus profert, vt probet, non arduum modò, sed etiam incredibile multis videri posse, quòd MARIA eo præsertim tempore, & iuenerute florente, quum sponsum in virum haberet, virgo prædicetur. Illane virgo erit, quæ puerum in vtero gestat, & post nouem menses conceptum parit, ac natum pleno lacte vberè, omnibusque maternis fouet officiis, vt paruulus educetur? A seculo non est auditum, inquit, quòd virgo esset, quæ peperit, quòd mater esset, quæ virgo permanfit. Nunquam iuxta rerum ordinem virginitas, vbi foecunditas prædicatur: nec foecunditas, vbi virginitas integrè conseruatur. Quomodo igitur potuit hoc persuaderi generi humano, vniverso orbi terrarum, in MARIA Virgine semel factum esse, quòd factum non fuerat, nec fiet in æternum, vt virginitas & foecunditas in illa obuiaret sibi?] Audiat omnis ætas, inquit Augustinus, quòd nunquam audiuit: virgo partu suo nupsit, virginitatem dum panderet duplicauit, filium quem genuit adorauit.] Ac iterum: Virgo sine viro grauidatur, viri nesciam sermo Dei maritat: simul facta est mater & virgo: mater facta sed incorrupta: virgo habens virum, nesciens virum, semper clausa, sed non infœcunda.] Quis obsecro, si sapiat, non demiretur, quòd virginitas conceptu clarescit, quòd partum virginitas comitatur, quòd generatio assignat virginem, quòd virginitas probat matrem, & matrem vicissim virginitas glorificat, quòd virginem grauitas matris honorat, ac decus matrem virginis assequitur, decus verò virginem magis foecunditate seruat? vt Hillefonsi verbis vtamur. Ac inter alia quidem miracula, quæ diuinam virtutem nobis illustant, orbi que comprobant, nullum ferè augustius, quàm mortuorum ad vitam resuscitatio celebratur. Atqui virginem parturire maius est miraculum, si Ambrosio credimus, quàm mortuum reuiuiscere. Hoc enim aliquoties, quemadmodum Elia, Elifæo, Paulo precantibus: illud verò semel duntaxat in orbe factum est, nec in posterum fiet. Nec est dissimile quòd affirmat Theophylactus: Maius est, inquit, Christum è Virgine nasci, quàm à mortuis resurgere.] Notauit & Petrus Damianus, MARIAM in virgineo suo partu, quem edidit, Sanctorum omnium virtutes ac signa præcelluisse. Tum Sophronius in Synodicis, quæ in sexto Constantinopolitano laudem publicam meruerunt, præcipuis Euangelij miraculis annumerat, MARIAM ante partum, & in partu, & post partum intemeratam virginem permanfisse. Quid multa? ænigma inextricabile videri potest, talem reperiri creaturam, de alterius osse genitum, quæ vicissim de sua carne auctorem patremque suum generet, non ab alio quàm quem peperit foecundata, & quæ eidem simul & filia & sponsa & mater existat. Et si verò quòd Virgo vna concipiat & pariat, summum sit miraculum omnibus ætate tibus celebrandum, tamen fateri quoque cogimur nonnulla illic naturæ effecta accedere, quæ ad naturalem hominis generationem concurrere solent. MARIA quippe quum foemina esset, ac per florentem ætatem generare filium posset, formando corpori materiam præbuit, vterum subministravit, alimentum præstitit, foetum nouem mensibus fouit. Cæterum vt Anselmus alii que docti sentiunt, eiusmodi generationem miraculosam potius quàm naturalem habendam ac iudicandam esse res ipsa conuincit, vt potè quum dominicæ incarnationis auctor fuerit Spiritus sanctus, qui supra naturæ ordinem humanæque intelligentiæ captum in sacro Virginis vtero tam admirabiliter est operatus, vt ex purissimo eius sanguine sacrosanctum Christi corpus formaretur, eique tum anima, tum diuinitas simul coniungeretur, matre in ipso conceptu & partu filij semper integra virgine perseverante, nullumque molestiæ vel doloris sensum experiente.

Sermo 3. in vigilia Natiuitatis Domini.

Sermo 6. in natali Domini.

Sermo 9. in natali Domini.

Lib. de Virginitate. Maria cap. 1.

Lib. de iustitia virginis cap. 5. a 3. Reg. 17. b 4. Reg. 4. c Alter. 20. d in vita Domini laudat.

Lib. de conceptu virginis.

Maria Virginitatem quousque na cum Ioseph familiariter, facit admirabilem.

Præcipuum miraculum resuscitatio mortuorum.

Quales quantumque sit miraculum, Mariam virginem parere.

In Maria reperi ænigma inextricabile.

Conceptus parit Maria miraculosus magis quàm naturalis.

L CAPVT

capitulum iam inde ab orbe ferè condito doctrinæ huius velut semina sparsit Deus, ne omnino nescirent homines de matre ventura Emanuelis, qui non è viri, sed mulieris duntaxat, ideoque virginis semine procrearetur. Hinc extat nobilis illa in paradiso facta, & prorsus Euangelica promissio, qua primi illi Adæ filij, ne propter peccatum desperarent, se suamque in Deum fiduciam vel maximè fulciebant. Acceperunt postea prisco- rum Patrum & Prophetarum vaticinia, legisque Mosaici typi & ænigmata, quemadmo- dum alibi docebimus, velut in medijs mundi tenebris prælucentia, vt & sub lege natu- ræ, & in Synagoga viuentes, fidem eandem à maioribus haud dubiè traditam & accep- tam confirmarent, suosque animos ad promissam de tribu Iuda virginem, quæ mundi redemptorem conciperet ac pareret, tum expectandam, tum excipiendam paratiores adferrent. Interea miracula quædam excellentia, diuini numinis prouidentia contige- runt, & in magni quidem nominis mulieribus, quemadmodum ^a Sara, ^b Rebecca, ^c Ra- chel, ^d mater Samsonis, ^e Anna Samuelis parente, vt alias præteream, ex quibus septem

Septem matres steriles, Mariæ Virginis partum præfigurant, ac crediditorem ostendunt.

Cur Lucas de Mariæ partu di- catur, Euangeli- um à Iohanne parentibus au- spiciatur.

Quomodo Ga- briel confirmet fidem de Virgi- ne pariente.

Cur Maria è ste- rilimatre nata fuerit.

vxores alijs dissimiles in sacris literis teste ^f Ruperto memorantur. Etenim licet natura steriles, aut propter senectutem ætate ad sobolem generandam impedita forent, tamen præter communem naturæ cursum & ordinem inclytos filios procreauerunt. Cuiusmodi matronarum exempla, sicut ^g Chrysostomus etiam annotauit, benedictam inter mu- lieres MARIAM, quæ maiore miraculo virgo mater futura esset, pulchrè adumbrabant, & ad finem virginis partus crassos rudesque homines quasi manu ducebant. Nam propter hoc steriles istæ fuerunt (Chrysostomi verbis vtor) vt credatur virginitatis partus, ipsæ- que nos manu ducant ad fidem promissionis. ^j Neque dissimili consilio ductus Lucas, Euangelium suum non aliunde quam à Zacharia & Elizabeth voluit exordiri, ab his porro ad virginem paritura statim dilabitur, nimirum vt à minore miraculo ad gran- dius illud, quod in MARIA successit, Lectorem commodè traduceret atque promoueret. Etenim si Iohannis mater, anus licet sterilis ac effœta, quod per naturæ facultatem non potuit, gratia Dei duce filium promissum concepit ac peperit, cur adeo mirum ac incre- dibile videatur, eadem summi numinis effectrice virtute, MARIAM nec ætate senem, nec natura sterilem, in ipsa virginitate fecundam atque Deiparam reddi? Vnde Lucam expla- nans Theophylactus, in hæc verba scribit: Quia virgo paritura erat, præordinauit Deus, vt vetula pareret, non secundum legem naturæ, tametsi ex viro. ^k Gregorius verò Nyffe- nus rem fusiùs explicans, in hunc modum disserit: Zacharias non solum Sacerdos, ve- rum etiam prophetiæ dono ornatus erat: vis autem prophetiæ in libro Euangelij præ- scripta prædicatur, quum diuina gratia viam hominibus parans ad hoc, ne incredibile putarent, ex Virgine partum edi posse, minoribus miraculis antè, exercendo fideles ad assentiendum & credendum assuefacit. Sterilis ac decrepita filium parit: id quasi præludium est, & principium existit miraculi, quod in Virgine subsecutum est. Vt enim Elizabeth non potentia ac virtute naturæ mater fit: quippè infœcunda & sobolis ex- pers consenuerat: sed ad diuinam voluntatem pueri natiuitas refertur: sic virginis par- tus incredibilitas per hoc, quod ea res refertur ad Diuinam voluntatem, probabilita- tem in se continet. ^l In eundem sensum scribit Cyrillus Alexandrinus, quum aduer- sus Anthropomorphitas disputat, sed locum breuitatis studio prætermittit, Gabrielis Angeli oratione contentus. Is quippè de hoc diuino partu MARIAM instruens, vt præ- sentis miraculi fidem adstruat, omnemque mentis humanæ dubitationem non Vir- gini soli, sed nobis etiam eximat, significanter adiungit: Et ecce cognata tua, & ipsa concepit filium in senectute sua: & hic mensis sextus est illi, quæ vocatur sterilis, quia non erit impossibile apud Deum omne verbum. ^m Igitur quod in Iohannis matre sterili Deus est operatus, vt cœlestem potiùs, quam naturalem in pariendo virtutem illi con- ferret, id in Christi quoque Matre & potuit, & voluit effectum reddere, nihil vt necesse sit humanæ vel cognitioni, vel rationi vel consuetudini magis, quam diuinæ potentia in re tanta deferre atque tribuere. Præterea ne MARIA quidem in orbem prodiit, nisi è ste- rilibus parentibus, vt diximus, mirabiliter nata, nimirum vt hominum animi ex minore miraculo, quod in auia Domini contigit, ad fidem maioris miraculi de partu virgineo faciliùs erigerentur, sicut Damascenus obseruauit. Sed & Christo ex Virgine iam edito,

Genes.

a Genes. b Genes. c Genes. d Indus. e Regu. f In Isay. g Homs. in Genes. h Idem.

Luc.

Tract. Homel. de sancta Chi- stigema- ti.

Cap. 17.

Luc.

Orat. 1. de natiuit. Vi- ginis.

suam Deus benignitatem iterum declarauit, quum fidem de MARIÆ perpetua virgini- tate non statim per Apostolos tradi, neque à quoquam exigi voluit, velut infirmis nem- pè parcens vasculis, quæ hoc Euangelici multi genere haud tutò prægrauarentur. Petiuit enim cœlos Christus, & Spiritum sanctum in discipulos vbertim effudit, priusquam in- ter alia secretiora fidei nostræ arcana hoc mysterium per illos orbi prodiceret, ac paruulis alijs reuelaret. Nam velut industrius agricola, semen suum sparsit, & sic agro mandauit, vt rationem etiam haberet temporis, quo rectè iactum semen felicius excreceret, ac maiores fructus adferret. Tam clementer, tam prouidè nobiscum egit Deus, vt sublimis de hac virginitate doctrina mundo paulatim innotesceret: & quia res humano sensu atque intellectu non potuerat comprehendi, viam quasi præstruxit mortalibus, vt ad veræ fidei rationem faciliùs adducerentur.

Ex Dei miseri- cordia, fides de Virgine matre, paulatim est tradita & accep- ta.

Christus Sælus bonus agricola, semen Euan- gelij dispensat in tempore.

Quam ingratos & iniquos se lu- das & Hæretici prodant in hoc mysterio.

Nō satis est Ma- riæ Virginitatē in Ecclesia prof- fessione aliter sciendum est, quæ vulgò fuit.

Patrum aliquos exemplis, qui do- cent Mariæ Vir- ginem rellig. con- templari.

Quomodo Mis- sus ad Mariam Angelus iuxta Chrysostomum.

CÆTÈRVM quo isthæc gratia Dei ad fragilitatem humanam subleuandam effu- sior fuit, eò grauiore noxa ingrati Iudæi sese obligant, qui quum legis ac Prophetarum peritiam sibi arrogent, tantam lucem ipsis primùm patefactam, iamque toto terrarum orbe fulgentem, cœcis oculis prætereunt, adeoque infani repudiant, ac peruicaciter auersantur. Ac Iudaico quidem fermento vitiat os dixerim, qui ex qualicumque Satanæ Synagoga ebulliant, ne parùm & ipsi diuino numini aduersentur, aut virginem peperis- se negant, aut MARIAM non perpetuò Virginem mansisse contendunt. Sunt porro qui huius doctrinæ lucem in Ecclesia diuinitus accensam agnoscunt, & MARIAM Virginem liberè profitentur, vix interim vnquam de illa seridè cogitantes, sed hoc Dei opus, vt alia ferè communia, parui admodum æstimantes. Nam si de vulgo Christianorum loquen- dum est, rerum sacrarum plerique sunt, pro dolor, ad eò negligentes, vt quod de Christo, de MARIA aliisque fidei mysterijs legunt, audiunt, profitentur, id sola consuetudine & vulgari hominum persuasione contenti, recipiant quidem & approbent, sed quod nul- lo pietatis gustu, nullis viuacis animi sensibus complectantur: tantum abest vt inde ad singularem Dei potentiam, sapientiam tum intuendam, tum amandam assurgant. Igitur ex multis vix paucos reperimus, qui hoc illustre miraculum Propheti- cis & Euangelicis literis celebratum in animum studiosè reuocent, reuerenter obser- uent, sæpè suspiciant, remque illam non solum dignitatis, sed & utilitatis, & consolatio- nis, & admonitionis plenam esse sentiant. At quantò melior ac diligentior Virginis no- stræ contemplator, simul & amator Bernardus fuit, qui quum angelicam legationem ad Virginem diuinitus destinatam perenderet, ex feruore Spiritus in hæc verba prorup- it: O admirandam & omni honore dignissimam Virginem: ô fœminam singulariter venerandam, super omnes fœminas admirabilem, parèrum reparatricem, posterorum viuificatricem. Missus est, inquit, Angelus ad Virginem: Virginem carne, Virginem men- te, Virginem professione, Virginem denique qualem describit Apostolus, mente & cor- pore sanctam. Nec nouiter, nec fortuito inuenta, sed à seculo electam, ab altissimo præcognitam, & sibi præparatam, ab Angelis seruata, à Patribus præfigurata, à Pro- phetis promissam. Scrutare Scripturas, & proba quæ dico. ⁿ Neque solum Bernardus, sed & multò antè Chrysostomus dicta Luca verba tractauit: Missus est Angelus Gabriel à Deo ad Virginem, quibus non vulgarem eiusdem Virginis commendatione contineri, sequenti sermone monstrauit. Missus est, inquit, Gabriel ad Virginem, vt mulieris dede- cus in honorem conuerteret. Missus est Gabriel, vt puro sponso thalamum pararet. Missus est Gabriel, vt inter creaturam, & Creatorem sponsalia celebraret. Missus est Ga- briel ad animatum palatium Regis Angelorū. Missus est Gabriel ad Virginem despon- sata quidem Ioseph, sed seruata filio Dei. Missus est seruus incorporeus ad Virginem immaculatam. Missus est à peccato integer, ad corruptionis expertem. ^o At quotusquis- que nostrum, quum Euangelium de MARIA legitur & canatur, viua fide in illam Virgi- nem rapitur, eiusque præstantiam cum Chrysostomo venerabundus intuetur? Egregius autem MARIÆ contemplator Petrus quoque Damianus fuit, qui magna illius admi- ratione commotus, ex animo dixit: O mirabiliter fecunda virginitas, quæ nouo & inaudito miraculo & Mater dici possit & Virgo. Qui toto mundo non capitur, puellæ innuptæ membris infunditur. Sentiebat quidem pondera ventris, quæ pudorem non

Hom. 2. de Virgine.

1. Cor. 7.

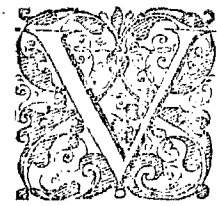
Orat. in An- nuntiat. Ma- ria.

Serm. 3. de Natiuit. Ma- ria.

amiserat castitatis. Mirabatur partus insignia, quæ nulla viri nouerat contagia. Erat spes in partu, quum non fuisset voluptas in coitu. Immenſum concepit, æternum genuit, genitum ante ſecula parturiuit, qui ſibi & munus ſœcunditatis attulit conceptus, & deus virginitatis non abſtulit natus.] Luculenter hæc ſanè non vnum, ſed multiplex Virginitatis noſtræ miraculum arguunt, quod non ſuſpicere, non venerari ego ſtupidorum ac ingratorum potiùs, quàm piorum proprium eſſe duco. Sed & eximiè pius Gregorius ille Nyſſenus ſe continere non poterat, quin ad tantæ Virginitatis contemplationem admirabundus exclamaret: O miraculū ingens, Virgo mater fit, & Virgo permanet; vides opus nouum naturæ. In aliis ſœminis, quamdiu Virgo aliqua eſt, mater non eſt. Poſteaquàm enim mater facta fuerit, virginitatem non habet; hinc verò duo illa nomina ſimul concurrerunt, eadem enim & Mater & Virgo eſt: ac neq; virginitas partum prohibuit, neq; partus virginitatem ſoluit.] Reliqua id genus tum ex Origene, tum aliis ex Patribus recenſere ſuperſedeo, quòd ſuperiora plus ſatis eſſe arbitret, non ſolum ad veterum in hac Virgine ſuſpicenda ſedulitatem reuerentiamq; commendandā, ſed etiam ad ſupinam præſentis ſeculi ſocordiam coarguendā, quo ſumma Dei opera, & præſtantiffima quæq; in MARIA Dei miracula, pro dolor, ſœdiſſimè negliguntur, frigidiffimèq; conſiderantur. Facit interim ſuum officium Eccleſia; quæ filiorum animos, vt poſtea dicemus, ſapè ac multum ad huius tanti myſterij memoriam ritè celebrandam excitat ac impellit.

CAPVT TERTIVM.

Quibus de cauſis decuerit MARIAM virgineam eſſe matrem, ex qua CHRISTVS conciperetur ac naſceretur.

VNON INGRATVM LECTORI, ITA NEQVE INSTITVTO NOSTRO ALIENVM FORÈ putamus, aliquas ſi cauſas hoc loco reddamus, ob quas viſum ſit ſapientiffimo Deo, non aliam matrem niſi Virginem deligere, quæ ipſum Dei filium modo ineffabili procrearet. Digna proſectò res, cuius cauſas ſedulo inquirerent, nobisq; ſcripto conſignarent Patres, quantum humani quidem intellectus, qui arcana diuina omnia nequit perueſtigare, fert exiguitas, & ſumma Dei ſapientia mortalibus manifeſtare dignatur. Illud inconfefſo eſt, Deum inde ab initio voluiſſe, omnia verò quæcunq; voluit fecit, ac deinde per Prophetam prædixiſſe, Virgo vt conciperet ac pareret Emanuelem. Cæterum non modò licet, ſed & decet & prodeſt diuinæ huius voluntatis atque diſpenſationis cauſas, curioſitate ſemota, modeſtè inquirere, ſeduloq; contemplari. Hæc enim animaduerſio veram & neceſſariam in Eccleſia fidem illuſtrat, ac deinde ſingularè Dei ſuauiſſimè ac fortiter omnia diſponentis prouidentiam comprobat: tum eiufdem numinis effuſam erga nos beneuolentiam magis magisq; commendat, ac demum Chriſtianis animis haud vulgarem conſolationem & doctrinam adducit. Quod ſi Scriptura, ſi ratio poſtulat, vt humana mens authorem ſuum, eiufque diuinam potentiam, ſapientiam & bonitatem in hoc inferiore mundo, eiufque certa gubernatione relucentem obſeruet, ac grato pectore celebret, quantò nos demum pluris facere, & à maiore gratitudinis ſtudio ſummum illum diuini numinis amorem proſequi conuenit, quo demum factum eſt, maximum vt redemptionis humanæ myſterium non ſolum per ſe decentiſſimè, ſed nobis etiam utiliffimè ſimul inchoaretur atque perficeretur?

Prima cauſa.

IGITVR vt ad rem ipſam accedamus, quam ex venerandis Patrum veſtigiis indagare certum eſt, primùm ex Apoſtolo^a Paulo & Martyre^b Irenæo ſatis conſtat, quòd primus ille Adam, de terra nempè terrenus, ſecundi qui de cælo cœleſtis acceſſit, & noui mundi quaſi princeps fuit, imaginem geſſerit, nobisq; repræſentârît. Quemadmodum ergo primus de terra immaculata, & ſicut veteres appellant, Virgine formatus prodiit: id quod haud ſine magno Creatoris miraculo contigit: ita proſectò decebat, eandem Dei virtutè præpotenter accedere, vt alter Adam Chriſtus, non niſi ex Matre Virgine ſupra omnem naturæ ordinem procrearetur. Qua de re Baſilius Magnus præter alios multos

Christus de Virgine natus, & veteris Adæ typum implet.

Licet, decet, ac expediat inquirere, quibus de cauſis Deus ſi non niſi ex matre Virgine ſoluus generaretur.

Cur & quomodo ſit ſic hinc inſcriptio de ſolentate diuina.

In orat de S. Chriſti Nativitate.

Hom. in diuerſis.

Epil. 13. Eſt. 7.

Sap.

a 1. Cor. 15. b Lib. 3. contra hæreſes cap. 33.

Lib. de vera Virginitate.

Sermo. 37.

Sermo. 5. in natali Domini.

Lib. 3 ad ueritatem hæref. ca. 33.

Lib. de carne Chriſti.

Catech. 12.

Genes. 2.

Lib. 4. de ſe. de Orſhad. cap. 11.

Ser. de Auſt. Chriſti Nativitate.

Lib. 4. de ſe. de ad Petru cap. 2.

hoc ſcriptum nobis reliquit: Quando primus Adam non ex viri ac ſœminæ congreſſu proceſſit ad ortum, ſed è terra formatus eſt, vltimus Adam vt veteris illius cõtationem corruptelamq; inſtauraret ſua nouitate, corpus aſſumſit in virginali vtero, formatum, vt per carnem in ſimilitudinem eſſet peccati.] Sed & Chriſtum cum Adamo ita cõponit Ambroſius: Adam de terra Virgine natus eſt, & Chriſtus de MARIA Virgine procreatus. Illius maternum ſolum necdum ſciſſum fuerat: iſtius maternum ſecretū nunquam concupiſcentia violatum. Adam Dei manibus plasmatur è limo: Chriſtus Dei Spiritu formatur in vtero. Vterq; ergo oritur cum Patre, vterq; Virgine vtitur Matre.] Saccinatus verò Auguſtinus: Primus Adam, inquit, de limi materia figuratur. Ecce etiam nūc ſecundus Adam quaſi de intacta ac rudi terra Virginitatis de carne formatur.]

NEQVE ſolum Adæ, ſed & coniugis eius Eux rationem hinc habere voluit Deus, vt quod in prima illa omnium morientium parente veluti typo præceſſit, id in MARIA omnium matre reuiuifcentium pulchrè conſequeretur. Vnde ſicut Eua dum adhuc Virgo eſſet, in tranſgreſſione inobedienciæ fuit, ita rurfus per MARIAM Virginem obedienciæ gratia facta eſt, annuncio aduentu in carne de cælo, & vita æterna.] Sic enim habet Epiphanius à Cornario verſus, meliore autè dignus interprete, quem breui proditorum ſperamus. Irenæus rem eandem clariùs explicat, quemadmodum antea citauimus, quum in hunc modum ſcribit: Sicut Eua quum eſſet Virgo inobediens facta, & ſibi & vniuerſo generi humano cauſa facta eſt mortis: Sic MARIA habens prædeſtinatum virum, tamen Virgo obediens & ſibi & vniuerſo generi humano cauſa facta eſt ſalutis.] Nec multò poſt ſubiicit: Quod alligauit Virgo Eua per incredulitatem, hoc Virgo MARIA ſoluit per fidem.] In eandem ſententiam dixit Tertullianus: In Virginem adhuc Eua irreſerat verbum ædificatorium mortis. In Virginem æquè introducendum erat Dei verbum extructorium vitæ, vt quod per huiusmodi ſexum abierat in perditionem, per eundem ſexum redigeretur in ſalutem.] Neque diſſentit Cyrillus Hieroſolymitanus, quum hanc collationem adducit: Eua ab initio de quo nata eſt? quæ Mater conceperat illam, quæ Matrem non habuit? Dicit enim Scriptura, quòd de latere facta eſt Adami. Nunquid igitur Eua quidem de latere viri ſine Matre naſcitur: de virginali autem vtero ſine viro nihil naſcitur? Mutuata eſt à viris ſœmineo generi gratia. Eua enim ex viro nata eſt, & non ex matre concepta, ſed ex ſolo viro tanquam partu edita. Reddidit igitur MARIA gratiæ huius mutuum officium, & non ex viro, ſed ex ipſa ſola impollutè, ex Spiritu ſancto virtuteque Dei peperit.] Quibus conſonans Damascenus: Quemadmodum, inquit, prima mulier Eua ex Adam citra coitum formata eſt: ita & MARIA ſupra communem naturæ curſum, nouum Adam in lucem edidit, licet ipſa communi aliarum prægnantium lege & cõſuetudine vterum geſtare videtur.] Quam Chriſti & MARIAE cum primis illis parentibus collationem, ſi Fulgentium dūcem ſequimur, ſic demum confirmare licebit: Primum hominem mulier corrupta mente concepit: ſecundum hominem Virgo incorrupta virginitate concepit. In primi hominis coniuge nequitia diaboli ſeductam deprauauit mentem: in ſecundi autem hominis Matre, gratia Dei & mentem integram ſeruauit & carnem. Menti contulit firmiſſimam fidem, carni abſtulit omninò libidinem. Ille de limo plasmatus terrenos protulit: iſte de Spiritu ſancto natus, cœleſtes effecit.] Ac alibi rurfus: Quia in conditione generis humani, quæ de ſolo viro facta eſt, contigit vt mortis vinculo teneremur obſtricti: hoc in redemptione humani generis diuina bonitas egit, vt per virum, qui de ſola muliere natus eſt, vita hominibus redderetur. Illic humanam naturam nequiſſima deceptione ſibi diabolus in peccati ſimilitudinem ſociauit: hinc Deus humanam naturam in vnitæ perſonæ ſuſcepit. Ibi ſœmina decepta eſt vt fieret filia diaboli: hinc Virgo gratia repleta eſt vt fieret Mater ſummi atque incommutabilis vnigeniti Dei. Ibi Angelus deiectus per ſuperbiam, ſeductæ mulieris animam obtinuit: hinc Deus humilians ſe per miſericordiam, incorruptæ Virginitatis vterum ex ea naſciturus impleuit.] Verum hæc abundè ſatis, vt intelligat Lector, magnum ſubefſe myſterium, ſi cum Chriſto & Matre eius Virgine, primi parentes Adam & Eua ritè conferantur, idque ad partum quoq; Virgineum pertinere.

Maria Virgo ad Chriſtum genitandum electa. Si obediendo Mater eſſet ſuuentium, ſicut Eua Virgo peccando fuit mater mortalium.

Quomodo Maria Virgo et Domini Mater tyro prima mulier facta eſt.

Et Eua de latere viri ſine matre nata, ſic & Chriſtus ex Virgine ſine Patre generatus.

Primum parentum formatio, Chriſti ex Virgine Natiuitatem præluſit & adumbrauit.

Secunda causa. Christi maiestas & veraque natura, per Mariam Virginitate illustrantur. Quia Melchisedech sine patre & matre? CHRISTVS ἀπατωρ & ἀμήτωρ. Christi hinc nasci oportuit.

Non decuit Christum nasci ex humano semine.

Christus in ortu suo Deum se & hominem prodidit.

Ignatij Martyris testimonium.

Tertia causa.

Mariae Virginitas Christum pro ceteris immaculatissimum et Mediatorem ostendit.

Primum ex Virgine nasci debuit, qui impurus erit purificatus.

A C C E D I T quod Matrem habere Virginem, Christo & eius maiestati maximè cōpetit, vt inde vtraque eius natura illustretur, rectiusq; à mortalibus cognoscatur. Est ille nimirum verus ille Melchisedech, qui sine patre, sine matre esse Paulo dicitur, quandoquidem & matrem in illa diuina generatione nesciuit, & patrem in M A R I A B partu seu natiuitate humana respuit, ex Patre solo natus ante secula, & ex Virgine sola ortus in hoc seculo, sicut Ambrosius annotauit. Quade re locus apud Lactantium extat in signis, qui arcanum hoc explicat mysterium, cur Christus vt Deus è solo Patre, atq; vt homo à Matre sola Virgine sit procreatus. Ipse enim inquit, Pater Deus & origo & principium rerum, quoniam parentibus caret, ἀπατωρ & ἀμήτωρ à Trimegisto verissimè nominatur, quod ex nullo sit procreatus. Idcirco etiam filium bis nasci oportuit, vt ipse fieret ἀπατωρ atq; ἀμήτωρ. In prima enim Natiuitate spiritali ἀμήτωρ fuit, quia sine officio Matris à solo Deo Patre generatus est. In secunda verò carnali ἀπατωρ fuit, quoniam sine Patris officio, virginali vtero procreatus est, vt mediam inter Deum & hominem substantiam gereret, nostram hanc fragilem imbecilemque; naturam quasi manu ad immortalitatem posset ducere, factus est & Dei Filius per Spiritum, & hominis per carnem. Eodem Tertulliani spectat oratio, qui decuisse negat, vt ex semine humano Dei Filius nasceretur, nisi totus esset filius hominis, non esset & Dei Filius, nihilque haberet amplius Salomone. Ergo iam Dei Filius, inquit, ex Patris Dei semine, id est, Spiritu, vt esset hominis Filius, caro ei sola erat ex hominis carne sumenda sine viri semine. Tum luculenter dixit Maximus: Dei Filius ab intacta natus est foemina, vt Deum pariter & hominem testaretur partus humanus, & Deum probaret aeterna virginitas. Postremò quum sit ingens Ignatij vt antiquissimi, ita & vetustissimi Martyris autoritas, non possum illius verba prætermittere, præsertim quod supradictas rationes breuiter explicet atque confirmet: Adæ corpus, inquit, ex quatuor elementis confectum est, Eua corpus ex ipsius Adæ latere: & insolens admirandusque partus ille Domini ex sola Virgine, non quod detestanda sit legitima commixtio, sed quod huiusmodi partus decebat Deum. Decebat namque Creatorem non consueto, sed peregrino & admirando vti partu vtpote omnium opificem.]

P R A E T E R E A singularem Christi puritatem innocentiamque declarat, quod Matrem habet Virginem, ne quis aliòquin puret, illum vnà cum reliquis Adæ filiis impure conceptum & natum, vllaque peccati labe contraminatum, & idcirco Mediatoris officio indignum esse. Vnde qui erat Agnus sine macula, & mundi peccata expiaturus venerat, ex sola puraque Virgine concipi voluit ac generari. Talis enim decebat, vt nobis esset Pontifex, sanctus, innocens, impollutus, segregatus à peccatoribus, vt Paulus testatur Hebraeis. Ac verè quidem segregatus à peccatoribus, quum hoc purissimo conceptu simul & ortu sese abiræ filiis apertè distinguat. Aliòquin si ex communi lege iudicandum est, quicumque de viri & foeminae concubitu vel concipitur, vel nascitur, ex pudenda carnis prodit concupiscentia, eumque non solum peccato subiici, sed etiam Redemptore quodam indigere necesse est. Verum de Christo ita Fulgentius: Dei Filius vnigenitus, qui est in sinu Patris, vt carnem hominis animamque mundaret, susceptione carnis atque animæ rationalis incarnatus est: & qui est Deus verus, homo verus factus est: non vt alter Deus esset, alter homo, sed idem Deus, idem homo. Qui vt illud peccatum, quod in concubitu mortalis carnis generatio humana contraxit auferret, conceptus est nouo more, Deus incarnatus in Matre Virgine, sine coitu viri, sine libidine concipientis Virginis: vt per Deum hominem, quem absque libidine conceptum, inuiolatus edidit Virginis vterus, ablueretur peccatum, quod nascentes trahunt omnes homines: quibus in corpore mortis huius, talis est nascendi conditio, vt matres eorum foecunditatis opus implere non possint, nisi prius carnis virginitatem amiserint. Solutus igitur abstulit peccatum conceptionis atque natiuitatis humanæ Deus vnigenitus, qui dum conciperetur, veritatem carnis accepit ex Virgine, & quum nasceretur, virginitatis integritatem seruauit in matre. Ista causa est, qua Deus factus est Filius Virginis M A R I A B, & M A R I A Virgo facta est Mater vnigeniti Dei, vt quem Patet genuit ex æternitate, ipsum Virgo conceptum proferret in tempore.] Atque hinc non obscure constat, quàm aptè

Hebr. 7.

Epist. 3. Lib. 4. de Vera sap. 11a.

Lib. de uita Chrij.

Hom. 3. in natali Domini. In epist. ad Hieronem Discipulum.

1. Tim. 1.

Hebr. 7.

Lib. de fide ad Petrum cap. 2.

Roman. 8. Lib. 3. de peccatorum meritis & remissione cap. 12. L. 1. de nuptiis & concupiscentia cap. 12. Serm. 5. de natiuitate Domini.

Sermo. 4. de eadem Domini natiuitate.

1. Cor. 15.

Epist. 81.

Apocal. 12.

1. Tim. 1.

Catech. 12.

Epist. 81.

In Genesin.

Sermo. 7. in natali Domini. Matth. 19.

Matth. 19.

Lib. de fide in Virginitate cap. 2.

aptè Paulus & Augustinus dixerint: Christum Dei filium non in carne peccati, sed in similitudinem carnis peccati, ac veluti sanum medicum ad sanandos ægrotos accessisse. Quum igitur nuptialis concubitus in carne peccati fieri non possit sine illa carnis foeda & impura concupiscentia, quæ accidit ex peccato, sine hac ipsa concipi voluit, qui futurus erat sine peccato, vt Augustini verbis vtamur.

A D D E, quod mirandus hic Christi ortus ex Virgine nobis in hoc quoque seruiat, vt sacri Baptismatis admoneamur, ac pulchram eius velut imaginè adumbratam habeamus. Leo Magnus figuram hanc sic explicat: Originem quam sumpsit Christus in vtero Virginis, posuit in fonte Baptismatis. Dedit aquæ, quod dedit matri: virtus enim altissimi & obumbratio Spiritus sancti, quæ fecit vt M A R I A pareret Saluatorem, eadem facit, vt regeneret vnda credentem. Ac rursus: Omni homini renascenti aqua Baptismatis est instar vteri virginalis, eodem Spiritu sancto replente fontem, qui repleuit & Virginem: vt peccatum quod ibi vacauit conceptio, hinc mystica tollat ablutio.]

R V R S V S, quod Christus ex pariente Virgine prodeat, absolutam illam nouitatem, nouamque generationem designat, quam orbis in nouator hominumque; Saluator perfectè in fine mundi præbebit electis. Non enim satis illi visum est, miscorum nunc animas quærere, & è corruptis quasi castas virgines reddere, sibi que desponsare, sed & iustorum corpora demum reformare, suoque glorioso corpori conformare decreuit, Quum verò corpus hoc corruptibile, quæadmodum Paulus loquitur, ad incorruptionem perducet, hominem etiam exteriorem, tanquam Virginem ab omni carnis impuritate sensuque libidinis immunem, omni que ex parte purum & integrum, id est, sibi simillimum reddet. Purus igitur & ipse tot virginum Sponsus non ex corrupta, sed pura Virgine prodiit, nimirum vt optimam illam humanæ vitæ rationem, quæ cum Angelis purissimis nobis erit æqualis, hac etiam ratione monstraret, & suis quasi præluderet. Rectè igitur Gregorius ille Nyssenus: Decebat eum, inquit, qui propter integritatem & incorruptibilitatem vniuersitatis, in humana natura versatus est, initium facere ab ea, quæ natiuitati eius inseruiret integritate atque incorruptibilitate. Nec alienum est, quod scripsit Ambrosius: Ille qui carnem sic suscepit, & sic homo factus est, vt hominem redimeret atque à morte reuocaret, inusitato tamen quasi Deus itinere venit in terras, vt quemadmodum dixerat: Ecce facio omnia noua, partu etiam immaculatæ Virginis nasceretur.]

A D H Æ C, Christum ex Virgine mundo dari congruebat, vt virginitatis institutum antè inusitatum, ac etiam Iudæis probrosum, post natum Redemptorem multò & gratiosius & illustrius in Ecclesia efficeretur. Igitur ex omnibus mulieribus eam sibi matrem delegit, quæ virginitatis floreret gloria, eamque non solum in orbem veniens, sed & per mortem ex mundo discedens, charissimoque discipulo virgini commendans, peculiariter cohonestauit. Decebat enim profus, doctore Cyrillo Hierosolymitano, vt purissimus puritatis Doctor ex thalamis puris prodiret. Et Ambrosij dictum est: Speciale sibi donum virginitatis Christus elegit, & integritatis munus exhibuit atque representauit, quod elegit in matre. Hic consonat Iunilius: Ipse, inquit, in fine seculi assum. sit hominem de carne Virginis, vt virginitatis se gloriam potiùs quam nuptias diligere probaret. Neque minus luculenter Augustinus: Diligamus præ omnibus castitatem, quia vt placere hanc sibi Christus ostenderet, pudicitiam vteri Virginalis elegit. Vnde quod in Euangelio de Eunuchis suo erat tempore traditurus, vt credentes multos ad perfectam pudicitiam, Deoque & Angelis gratam virginitatem perduceret, id partim in se ipso, partim in Matre sapientissimè præmonstrauit, bonus vti que & perfectus magister, qui facere cœpit & docere, idem Virginis filius, virginumque; sponsus, virginali vtero corporaliter natus, & virginali connubio spiritaliter coniugatus, vt Augustini verbis vtamur. Tàm pulchrè seruauit decorum CHRISTVS, non contentus, vt ipse Pontifex esset secundum ordinem Melchisedech sine patre, sine matre ἀγενεαλόγητος, hoc est, sine nuptiis, nisi & Prophetam virginem, à quo primùm annunciaretur & baptizaretur, & præcipuum Euangelistam virginem, à quo perfectè describeretur, sibi adiunxisset.

Quarta causa. Ortus Christi ex Virgine, Baptismi Sacramentum et gratiam designat.

Quinta causa. Status beatorum in gloria corporis per partum Virginis significatus.

Sexta causa. Christus de Virgine procreatus, institutum Virginitatis commendat.

Christus non solum ex Virgine nasci, sed etiam à Virgine baptizari & describi maximè soluit.

Septima causa. Maria Virginitas docet, et Christo Virginitas animas vobiscum.

EST ET spiritualis quaedam virginitas, qua Christiani hominis mentem a peccati labe puram integramque conseruat, vt prudens ac volens a Christo velut vnico sponso se nulla ex parte diuelli & abstrahi patiatur, sed fidem illi datam sanctissime praestet. Hanc virginitatem nobis & credentibus omnibus illud testatorem facit, quod totius puritatis fons & amator, qui non habitat in corpore subdito peccatis, & in animam maleuolam non ingreditur, ex matre duntaxat Virgine, ea que non minus animo quam carne profus immaculata generetur. Vt hinc moneat etiam Tertullianus, de cuius profus, vt Dei Filius, nouae natiuitatis dedicator, noue de Virgine nasceretur. Vnde Cyrillus Hierosolymitanus, Dominum vt virgines efficiat animas, de Virgine nasci voluisse confirmat.

Octava causa. Mariam Virginitatem a Deo eligi, et eius personam dignitas magis honorari.

PRÆTEREA isthaec diuini numinis dispositio singularem vim habet ad MARIAM & eius praestantiam magis magisque mortalibus commendandam. Hi certe, nisi sint stupidi homines, facile animaduertunt, inter tot virgines quamlibet selectas hanc vnam excellentissimam esse, quoniam inde ab aeterno summo Dei consilio praedestinata, & per Archangelum Gabrielem euocata, vitæ gratiaque fontem, suaeque castitatis fructum Christum orbi produxit perditum. Quomodo enim perfecta mentis & corporis virginitate non resplenduit, in quo virtutum genere vlli Sanctorum illa cessit, quae immaculata immaculatum peperit mundi Redemptorem? Talis eligitur Virgo de toto mundo, inquit Augustinus, quae tantum haberet meritum, vt Dei Filium in semetipsam susciperet, & post partum omni modo Virgo permaneret. Testatur Basilium quoque Magnus, tantam MARIAE virginitatem ac puritatem extitisse, vt in aliis foeminis nihil æquale, Deoque gratius reperiretur. Et æqualis Basilij Gregorius Nazianzenus carmen edidit, in quo Mater Domini de se ipsa in hunc modum loquens introducitur:

ὄνκ διδρα πέρι, ἢ λόγῳ κλυτέρ φέρω, Γραφῆ τε λέύσει, ὅνδ'ε γάρ τῶντα σκοπέμ' ἐγώ προθυμός, παρθένορ ψυχῆρ δ' ἔχω. ὄμνυμι ἅρ' οὐμπαυτα σαφῶς εἰδέτα μὴ δ' ἄρ' θελίσομαι, μὴ δ' ἄρ' ἔννοιαμ λαβῆρ.

Hoc est:

Libidines auersor, vt nec verbulo Audire, pictura nec eas feram aspicere. Sprenendo siquidem haec, virginem animum possideo. Testem facio quem latere potest nihil, Nunquam vlla placuit, nec animum capit Venus.

ATQUE vt ad Augustinum redeam, fatetur is palam, virilem appetitionem non fuisse in MARIA Virgine tam sancta, ad quam Spiritus sanctus venire dignaretur: Virgine tam speciosa, quam Dominus sponfam eligeret: Virgine tam copiosa, cuius generationem cunctus orbis exciperet, demum Virgine tam casta, vt etiam post partum Virgo esse posset, ac sanctior etiam fuerit effecta. Ac prudenter sanè Thomas Aquinas docet, quandoquidem Christi corpus per Spiritum sanctum formari debuit, oportuisse profus eam foeminam, de qua suum Christus corpus assumpsit, spiritualibus maxime donis imbui ac repleti, vt non solum eius anima virtutibus foecunda, sed venter etiam prole diuina praegnans esset. Vnde oportuit, inquit, non modò mentem eius a peccato immunem esse, sed & corpus eius ab omni corruptela carnalis concupiscentiae elongari. Quis ergo, si sapiat, & Christiano saltem sit spiritu praeditus, talem ac tantam Virginem non honoret, quam Deus ipse tantum fecit, & ad mysterium hoc augustissimum conuenienter instruxit: quam & Christus ipse cum saepe aliàs, tum quando in orbem veniens decus virgineum parenti non abstulit, sed conseruauit & auxit, insigniterque cohonestauit? Non enim de terra, vt Ambrosius loquitur, sed de caelo vas sibi hoc, per quod descenderet, Christus elegit, & sacrauit templum pudoris. Quid? an MARIAM non honorauit, qui talem fecit, vt ipse in illa fieret? qui praeterea illi & munus foecunditatis attulit conceptus, & donum virginitatis non abstulit natus, vt alibi loquitur Augustinus? Nec tacet Sophronius, Christum sponsum virginum idcirco matrem virginem elegisse, vt ipsa omnibus esset exemplum castitatis, in qua velut

Sap. 1. Lib. dec. ne Christi. Catech. 1.

Serm. 10 in natali Domini. De humana Christi generati. De Christi patientia.

Ser. 6 et 11. de natali Domini.

Oppos. 1. cap. 27.

Lib. de insit. Virginitas cap. 1.

a Serm. 5 in natali Domini. b Serm. de Assumpt. Virginitas.

velut in speculo, resulget forma virtutis. Verum de hoc Christi Domini & Matris eius exemplo imitando, quod male casti Sectarii auersantur, ac profus indignè tractant, nos alibi differemus.

Lib. de sancta Virginitate. cap. 6.

POSTREMÒ si Augustino credimus, oportebat caput nostrum propter insigne miraculum secundum carnem nasci de Virgine, quo significaret, membra sua de Virgine Ecclesia secundum Spiritum nascitura. Ac saepe quidem hoc ipsum repetit Augustinus, vt Lectorum insigat animis, quod in Virgine praecessit, hoc in Ecclesiam sanctam rectè competere. In MARIAM certè descendit Spiritus sanctus, eidem virtus altissimi obumbravit, in eadem Christus plenus gratia & veritate habitauit, sua illi munera cumulatissime impertiuit, pudicam & incorruptam perpetuò cõseruauit. Quis verò prudens ambigat, hos gratiae spiritualis effectus, haec varia & illustria Christi dona ad sanctam Ecclesiam peruenire, & omnibus quidem aetatibus in illa Christi sponsa, dicam & arca, reperiri? Hæc ipsa est immaculata concubitu, foecunda partu, Virgo & casta perpetuò: hæc concipit non è viro, sed spiritu: hæc parit non dolore, sed gaudio: hæc nutrit non vberibus corporis, sed lacte doctoris, vt apud eundem August. legere licet. Eodem planè spectat quod succinctè quidem, sed euidenter dixit Gregorius Magnus: Sicut MARIAM Christum peperit Virgo, & post partum incorrupta permansit: ita & mater Ecclesia filios Dei sine dolore generat, & Virgo semper illibata perseuerat. Isidorus verò qui ante annos mille in Hispania floruit, MARIAM, inquit, Ecclesiam significat, quae quum sit desponsata Christo, Virgo nos de Spiritu sancto concepit, Virgo etiam parturit. Atque vtinam hæc notent Ecclesiae desertores, qui dum noua falsa que serunt aut defendunt dogmata, profecto non minore flagitio sese obstringunt, quam si Deo sacratam Virginem, ipsamque Christi Matrem ad stuprum nefarium sollicitarent. At qui, vt verè Cyprianus ostendit, adulterari non potest sponsa Christi, incorrupta est & pudica, vnam domum nouit, vnius cubiculi sanctitatem casto pudore custodit. Quae satis fuerint, vt arbitramur, ad qualemcunque rationem de MARIAE virginitate reddendam his, qui rectam & sinceram discendi adferunt cupiditatem, ac de re ipsa positus affectibus iudicant. Poterat aliòquin hoc argumentum, quod latissime patet, explicari fufius & amplificari: sed gratius Lectori fore cõfidimus, si capita rerum potius indicemus, quam citra necessitatem singula perfequamur.

Nonna causa. Maria Virgo Christum concipiens et pariens designat Ecclesiam conditionem. Quae Maria Virginitas tributa sunt, in Ecclesia quotidie reperitur.

Serm. 6 in natali Domini. In Psal. 4. penitentiam. In libro allegoriarum noni Testam.

Lib. de Unitate Ecclesiae.

CAPVT QVARTVM.

Scriptura diuina testimonia virginitati MARIÆ patrocinari, et Matthæi locus excussus de sollicitudine Ioseph à sua sponsa diuertere meditantis.

RELVS IAM SATIS EXPERIMVR, SIVE AFFLICTAE MATRIS ECCLESIAE faciem tristissimam intueamur, siue varios praesentis argumenti oppugnatores consideremus, quam verè dici soleat, hostes domesticos externis & barbaris nocentiores, ac proinde magis cauendos esse, quod nullum sit bellum intestino perniciosius. Contemni fortasse poterat argutia Philosophorum, surdisque praeteriri auribus Ethnicorum rabies, & stupiditas Iudaeorum MARIAB virginitati impudenter oblatrantium negligi, quando seipsos potius quam illam insani atque blasphemi homines velut in caelum, expuentes, commaculant atque conspurcant. At si Ambrosium de simili argumento differentem sequimur, haereticorum pertinacia, fidem de MARIAE virginitate tot tantisque modis confirmatam negantium, detestabilior est, quam Iudaeorum incredulitas, adeoque daemorum immanitas, qui saepe vel inuiti hanc veritatem agnoscunt & comprobant. Certè nec à Iudæis, nec à Dæmonibus tantum periculi, quantum ab haereticis Ecclesiae imminet, qui sub velamento pij nominis, sermonem serpentinae disputationis effundunt, atque veritatem Catholicam vertendo ad suae doctrinae rabiem, diabolico more traducunt,

Non minus cauenda hostes clancularij, quae aperit in causa praesentis.

Haereticis Iudæis et dæmonibus quoad amemus nocentiores, magisq. cauedi.

Serm. 91. et 113. de fide.

Propositio de tractatione sequenti.

traducunt; ouiumq; simplicitatem defraudant, vt verbis vtar Ambrosianis. Quid verò aliud sibi propositum habent versipelles, nisi vt Deiparam candidissima pulcherrimaq; veste (sic enim virginitatem appello) nefarie spolient, & ex Virgine non virginem faciant impudenter: Contra quas beluas arma sumturi, gladium Spiritus, quòd est verbum Dei, primùm arripiemus, deinde illos etiam milites in aciem producemus, quorum virtus in hostibus Ecclesie subigendis, & in multis errorum monstris profligandis præclare iam olim effulsit. Etsi enim contra Iudæos multa, quæ MARIAM Virginem probent, in medium attulerimus, tamen aliis etiam telis ex eodem diuinæ Scripturæ armamentario depromtis vtremur, vt minus habeant aduersarij, quo se causamq; suam aduersus veritatis columnam Ecclesiam tueantur. At si nonnullis vt prolixum, ita molestum videbitur hoc studium nostrum, quod in citandis tot argumentis atque testimoniis bona fide præstamus, veniam tamen aliquam, vt spero, præfens diligentia impetrabit, ac saltem hoc nobis donabit Lector, vt quas eas ipse fortassis ex paratis atque propositis ferulis non attigerit, aliis mensæ sociis gustanda permittat.

Primum Scripturæ locus, qui Maria Virginitatis patrocinatur.

Cur Christum semen mulieris, non viri in Scriptura dicatur.

PRINCIPIO MARIÆ virginitas tacite insinuatur, si non disertè traditur, quùm in Paradiso seductori serpenti loquitur & interminatur Deus: INIMICITIAS ponam inter te & mulierem, & semen tuum & semen illius. Vbi nulla quidem viri, sed mulieris duntaxat ac feminis eius sit mentio, seminis, inquam, tam sancti ac efficacis, cuius virtute caput maledicti victorisq; serpentis contereretur, & omnes vbiq; gentes benedicerentur. Quod vaticinium rectè intellectum, non in Euam, sed in MARIAM propriè cõpetit, quæ licet in muliebri sexu versetur (nam & virgines mulierum nomine continentur) nihilq; rei cum viro habuerit vnquam, tamen hoc cœlesti semen accepit ac protulit. Idcirco autem Christus semen mulieris appellatur, vt sciamus naturalè illum mulieris filium existere: sicut Scripturæ phrasis mulieris semen accipere solet. Quod verò idem nõ viri dictus est semen, ob MARIAM contigit, ex qua Virgine illum nasciturum esse clarè significabatur. Ita hunc locum intelligit Cyprianus, & auctor minimè cõtemnendus, qui de viro perfecto scripsit, de illo in hunc modum differit: Mater Domini nostri IESU CHRISTI in illa tùm muliere promissa est. Hæc inimicitias opposita est serpentis: Ponam, inquit, inimicitias inter te & mulierem: nõ certè pono dicit, ne ad Euam pertinere videretur. Verbum promissionis est, quod transmittitur in futura. Ponam, inquit, inimicitias inter te & mulierem: id est, suscitabo mulierem, quæ repudiata facilitate credendi, non solum te nõ audiat, sed ipso etiam Gabriele decerente verbum, rationem de promissionis exigat nouitate, dicendo: Quemadmodùm erit istud, quoniam virum non cognoui? Ecce istud semen mulieris, quod non per traducem genitalium ministeriorum, commixtione sexus vtriusq; infunderetur in vterum, sed claustro clauso inexplorata Virginitatis inueniretur in vtero. Ex hac ergo, semen promissum est mulieris, quod semen secundum hominem Dominus Deus noster est, qui non infusus est in vtero, sed inuentus, Euangelista confirmante, quùm dicit de MARIA: Inuenta est in vtero habens. Omitto cætera, quæ ab eodem Theologo adferuntur, vt MARIAM à reliquis discernat mulieribus, quibus ad concipiendum & pariendum factum non suum tantum, sed & viri semen est necessarium: in huius autem virgineo vtero, non Patris, sed Matris semen vnicum sufficisse, vt Dei Filius, etiam hominis Filius ex semine Dauid secundum carnem efficeretur. In eundem ferè sensum scribit Leo Magnus hoc loco denunciens serpenti futurum semen mulieris quod noxij capitis elationem sua virtute contereret, Christum scilicet in carne venturum, qui natus ex Virgine, violatorè humanæ propaginis incorrupta natiuitate damnaret. Plures Patrum sententias, quæ huc spectant, & à nobis alibi repetuntur, breuitatis studio prætermittimus.

Secundus Scripturæ locus, pro Maria Virginitate.

DEINDE quùm in sacris literis nihil otiosè tradatur, obseruatione dignum est, quod Moyses in Leuitico disertè præcipit: Mulier si suscepto semine pepererit masculinum, immunda erit. Vbi Origenes admonet, MARIAM à legislatore prudenter & significanter excipi, ac verè Virginem illam designari, quæ Verbum carnem factum pareret, sed sine suscepto semine, quia non viri opera, sed Spiritus sancti virtute accedente, Deum hominem suo vtero completi ac gignere debuerit. Origenem verò sequitur Theo-

Genes.

Lib. 3. de simoniacis aduersus Iudæos, b In operibus Hieron. Genes.

Luc. 4.

Matth.

Rom. 1.

Serm. de natini. Dr. mini.

Leuit. 12.

Hom. 8. in Leuit.

In 2. cap. Luc.

In Hom. de purific. Maria. b In 2. cap. Luc. c Ser. de purificat. Maria.

Xi. d. 11. Num. 5. Luc. 2. d. Hom. 14. in Luc. e. Esh. 2. in Luc. f. In 2. Luc. g. In lib. de simoniacis. ex Veteri Testam. h. Contra Antim. monitarum h. e. 7. 2.

Psal. 131.

Lib. 3. aduersus Marcionem.

Lib. 3. aduersus Marcionem. ref. ca. 27.

In enarrat. eiusdem Psal.

2. Reg. 7.

Theophylactus, qui eandem Moyfi legem tractans, Virgo, inquit, non concepit de semine, sed ex Spiritu sancto peperit: vnde nulla iam necessitas vrgebat, sed volens implere legem venit in templum. Loquitur autem de lege purificationis, quam expleto puerperio suo Deipara obseruare voluit, licet ea non teneretur, quandoquidem non suscepto semine masculinum peperit, sed Virgo concepit, Virgo peperit, ante & post partum clausa permanens, quod & Eusebius Emisenus obseruauit. Eadem Bedæ, Bernardi ac aliorum est sententia, Moysen nimirum in alias mulieres hinc ferre legem, sed Christi Matrem, quia Virginem, data opera excipere, taciteq; monere de ventura muliere, quæ supra naturæ ordinem absque semine masculinum procrearet. Alioquin frustra omnino diceret: Mulier si suscepto semine pepererit, quùm nulla possit parere, nisi semen viri concipiat prius, & amittat virginitatem, Deipara sola duntaxat excepta. Quanquam non me fugit, quosdam in alia esse opinione, quod asserant, hunc locum iuxta Hebraicam veritatem non quadrare dicto mysterio, quod vulgatæ quidem editioni est consentaneum, vt ab hac lege Virgo pariens excipiat. Quis autem prudens leuiter asstimet aut negligat, quod Græci Latiniq; Patres concorditer tradiderunt, quodque Iudæis etiam obicit Galatinus?

Tertius locus.

EIVSDEM Moyfi dictum atque decretum est, sicut citauit & Lucas: Omne masculinum adaperiens vuluam, sanctum Domino vocabitur. Hoc veteres vt Origenes, Ambrosius, Theophylactus ita interpretantur, quasi Moyses discrimen aliquod statuat inter MARIAM & alias foeminas parientes: his enim viri concubitu maternum vterum aperiri, vt ad generandam prolem foecundæ reddantur: soli autem Deiparæ conuenire, vt non à viro, sed ab ipso Filio atq; primogenito singulari quodam modo aperta fuisse dicatur. Nullus masculus aperit vuluam, inquit Gregorius Nyssenus, sed consuetudo viri cum muliere: igitur dictum illud de Domino est intelligendum. Epiphanius verò de Christo agens: Hic est, inquit, qui verè aperuit vterum matris. Omnes enim quotquot geniti sunt primogeniti (quod etiam castius dicam) non potuerunt hoc implere: verum solus vnigenitus, qui virgineum vterum aperuit, in hoc enim solo perfectum est, & in alio nullo. Scimus autem, aduersarios qui MARIAM in partu Virginitatem negant, hoc ipso Moyfi dicto ad suum tuendum errorem abuti, quùm audiunt de veteri patefactione, quæ de more parientibus accidit. Quem nos scrupulum, vel potius errorem, ne quis eo fallatur, postea reiiciemus.

Quartus Scripturæ locus, pro Maria Virginitate.

EODEM referri potest & illa Dei promissio, quæ Dauidi Regi facta est: De fructu ventris tui ponam vel collocabo super Sedem tuam, vel super Thronum tuum. In qua verba Tertullianus: Quis iste venter est? inquit, ipsius Dauid? vtiq; non: neque enim pariturus esset Dauid. Sed nec vxoris eius; non enim discessit: Ex fructu ventris tui, sed potius ex fructu ventris vxoris tuæ. Ipsi autem dicendo ventrem, superest vt aliquem de genere eius ostenderit, cuius ventris fructus esset caro Christi, quæ ex vtero MARIÆ floruit. Ideoque & fructum ventris tantum nominauit, vt propriè ventris, quasi solius ventris, non etiam viri: & ipsum ventrem ad Dauid redegit, ad principem gentis & familiæ patrem: nam quia viro deputare non poterat, Virginitatis cum ventrem patri deputauit. In eundem sensum docet Irenæus: Messiam scilicet hoc loco ex Dauidico genere nasciturum prædici, sed per Virginem, non de fructu lumborum aut renum patris Dauid, neque ex viri mulierisque complexu. Et Augustinus similem adfert interpretationem, dum ita scribit: Poterat dicere, ex fructu femoris tui. Quare ex fructu ventris voluit dicere? Et illud quidem si diceret, verum diceret: sed significantius dicere voluit, ex fructu ventris, quia de foemina natus est Christus, quod vir non accessit. Superior autem promissio quam diximus, ex verbis Prophetae Nathan desumpta videtur, per quem Deus seruum suum Dauid affatur: Cumque completi fuerint dies tui, & dormieris cum Patribus tuis, suscitabo semen tuum post te, quod egredietur de vtero tuo, vel secundum Hebræos de in testinis tuis. Id quod haudquaquam ad Patrem, vti dictum est, sed ad Matrem, ex cuius intestinis Christus exiit, referre conuenit: quandoquidem sola Virgo, quæ fuit filia & caro Dauid, Regem hunc & filium Dauidi promissum generauit, quùm aliòquin reliqui pueri, quotquot nascuntur, non sine lumbis viri, paternaque virga egrediantur.

Confirmatur dicta promissio Scribis Nathan.

Primum locus.

Nec prætereunda Dei vox & aperta promissio, quæ Achaz Regi, & vniuersæ do-
mni David facta est: Propter hoc dabit Dominus ipse vobis signum: ECCE VIRGO
concipiet & pariet Filium, & vocabitur nomen eius Emanuel. Quid enim illustrius,
quid accommodatius in rem præsentem potest desiderari, quàm quod Euangelicus
Propheta Esaias de Virgine non modò conceptura, sed & paritura prædixit? Matthæus
verò in MARIA completum esse confirmavit, & cum eo Apostoli prædicauerunt, ac
vniuersa demùm Ecclesia tot seculis tantoque consensu vbiq; gentium profitetur, si-
cut abundè aduersùs Iudæos postea conuincemus, nihil vt neccesse sit hunc locum plu-
ribus vrgere & explicare.

Secundus locus.

CONSONAT & illud præclarum Hieremiæ dictum: Nouum faciet Dominus super
terram, MULIER circumdabit virum. Secundum Aquilam locuta vertitur: Creauit Do-
minus nouum in foemina, hoc est, in MARIA. Nihil autè conditum est nouum in foemi-
na, nisi quod ex MARIA Virgine editum est sine commercio Veneris Dominicum cor-
pus, vt apud Athanasium legimus. Sensus est: Rem prorsus inuolatam & seculis omni-
bus inauditam qui præpotens omnium author est Deus ostendet, quando in sexu foemi-
neo deliget sibi vnam, quæ non ab altero viro virum suscipiet, non humana lege concipiet
hominem, sed intra viscera intacta & integra virum claudet, ita sanè, vt intrante &
exeunte Domino iuxta alium Prophetam, Porta orientalis clausa iugiter perseveret, vt
Bernardi verbis vtamur: Verùm his aliisq; veteris instrumenti locis & figuris non im-
morabimur, quùm de illis iterum aduersùs Iudæos nobis sit decertandum.

Noni Testamē-
ti loca diuina
Mariam Virgi-
nem compro-
bant.

IGITUR vt ad nouum Testamentum accedamus, nescio equidem, an quisquam
Patrum ex illo plura testimonia quàm Ambrosius congeserit, quibus MARIAE virgini-
tas adstrui possit. Repetit enim ex Euangelio, quod Ioseph & MARIA non cõuenerint,
quodque MARIA dixerit Angelo: Quomodò fiet istud, quoniam virum non cognoui?
quod præterea Lucas Virginem illam nominatim appellãrit. Citat & illud quod apud
Matthæum legimus: Ecce Virgo in vtero concipiet: additque de Ioseph historiam, qui
quoniam prægnantem sponsam videbat, cum qua rem non habuerat, dimittere illam
statuebat. Profert demùm ex Ioanne, quid Christus de cruce Matri & discipulo dixerit,
velut hoc etiam ad probandam huius Virginis integritatem vim habeat, sicut^a Epiphani-
us & ^b Hieronymus annotârunt. Verùm hæc scripturarum vel indicatio, vel enume-
ratio vt valdè succineta, sic multis quod vereor, obscura, paucis verò grata fuerit, ac ali-
quod explicationis lumen profectò requirit. Nos ergo de Lucæ testimoniis, qui vel solus
ad MARIAE virginitatem adstruendam suffecerit, postea videbimus: nunc ex Matthæo
duntaxat excepturi, quæ vt minimum Ebionitas resellant, vt potè primos & præcipuos
Marianæ hostes pudicitie, qui ipso etiam Apostolorum seculo in dominico agro, vt pes-
sima zizania, pullulârunt. Quod hominum genus adeò fastidiosum ac nefarium fuit,
vt cõtemtis reliquis Euangelistis, solum iuxta Matthæum Euangelium recipere digna-
retur, quemadmodùm post^c Irenæum indicat^d Theodoretus. Agè igitur Matthæum
isti superbi audiant, qui alios non audiunt, & ex eo saltè de Iosepho MARIAE viro, qui
eam ante partum Virginem certo certius deprehendit, cognoscat, ne pergant in sacram
Virginè adeò esse petulantes atq; contumeliosi. Vbi non abs re fore arbitramur, si pau-
lò tufius declaremus ac illustremus, quæ Matthæus miro quodam compendio comple-
ctitur, vt insignis Euangelij locus, à multis fortasse parùm animaduertus, ad causam Vir-
ginis vindicandam rectiùs accipiatur.

Mariae Virgini-
tas aduersus E-
bionitas è solo
Matthæi Euan-
gelio adstruitur.

Solum Matthæi
Euangelium re-
cipitur ab E-
bionitis.

Quomodo Mat-
thæus intelligit
dum quàm de
scribit Mariam
Ioseph sponsam
historiam.
Ex qua causa
Ioseph de Ma-
ria sceleratè
causa capere
suspicari.
Cur Ioseph Ma-
riam et culpam
exchare po-
tuerit.

MARIAE iam nubile puellæ sponsus Ioseph, de quo postea differemus, obtigit, quo-
cum illa domesticam consuetudinem nondum egerat, quùm è Nazarena domo pro-
fecta, Zachariam eiusq; coniugem inuiseret. Ioseph post menses tres redeuntem ad se
sponsam excipit, ac vterum eius intumescentem obseruat, miratus vehementer, quòd
nuptiis nondum peractis grauidam reciperet, quam abiisse Virginem certò credebat, vt-
potè ignarus mysterij, quod internuncio Gabriele in castis MARIAE visceribus fuerat di-
uinitus inchoatum. Hic multa in mentem illi veniebant, quæ partim MARIAE causam
premerent, partim excusarent, quæque iusti viri animù inter spem & metum fluctuan-
tem nõ parùm discutiarent. Cogitabat humanum videri lapsum, si Virgo in tali ætate,
sive

sive volens, sive coacta, quùm tamdiu à suis abesset, & peregrè versaretur, à sollicitatore
improbo vitata fuisset. Et auxit illi suspicionem MARIAE silentium, quæ ad se purgan-
dam omninò nihil adferret: fortasse quòd diuinæ confidens prouidentia, hoc myste-
rium alio tempore & non per se, sed per alium viro reuelandum, suamq; innocentiam
illi declarandam esse speraret. Contrà verò æquior erat MARIAE Ioseph, vt potè vir hu-
manus, non sæuus, & candidus magis quàm suspicax, qui ab impotenti illo zelotypiæ
morbo, per quem viri in vxores sæpè grauitè exasperantur, grauesq; motus concitant,
haudquaquam se vinci pateretur. Eoq; minus in suum induxit animum, sponsam adul-
terij vel crimine, vel suspitione grauandam esse, quòd illam ab optimis optimè com-
mendatam, & probatam ab omnibus virginem accepisset, in cuius etiam vita & mori-
bus nõ nisi admiranda pudicitia simul & eximia sanctitas eluceret. Abhorrebat igitur pius
animus ab ea persuasionè, vt malè castam sponsam crederet, quæ contra Dei legem ex-
pressam, contra honestatem publicam, contra fidem sponso datam, contra spectatam
sive prioris, sive præsentis vitæ integritatem, scõrtata fuisset. Sed & illud secum fortasse
animo reputabat, diuino numini nihil esse difficile, cuius virtute^a Sara & ^b Elizabetha,
licet anus infœcunda, vterum gestare, & prolem suscipere potuissent; eandem summi
Dei potentiam nunc tantò magis in hac Virgine posse operari, quò certius Propheta
diuinus de paritura Virgine prædixisset. Sed enim cum his curis & æstibus animi vir an-
xiùs torqueretur, nihilq; certi de re tanta definire posset, cœpit tandem occultè diuor-
tij consilia meditari, quòd speraret hoc clanculario secessu non modò suæ conscien-
tiæ, sed & famæ honoriq; sponsæ rectiùs cõsuli posse. Nam in legem diuinam & discipli-
nam publicani sibi peccaturus videbatur, si sponsam corruptam & infamem domi con-
seruaret, vel nuptias cum ea celebraret. Rursus iniquum fore duxit, si crearet periculù
innocenti foeminae, sive in ius illam vocaret, sive impudicam fingeret. Sunt qui non te-
merè cum^c Origene & ^d Bernardo sentiant, Ioseph summa erga sponsam reuerentia cõ-
morum, occultè illam deserere voluisse, quòd vir modestissimus existimaret, se illius
indignum cõrubernio, quam tot tantisq; Dei donibus ornata suspiciebat, & in quam
nulla vel incontinentiæ, vel minime labis suspicio cadere posse videbatur. Bernardi ver-
ba sic habent: Quare Ioseph voluit dimittere MARIAAM? Accipe & in hoc nõ meam,
sed Patrum sententiam. Propter hoc voluit Ioseph dimittere eam, propter quod & Pe-
trus Dominum à se repellebat, dicens: ^e Exi à me Domine, quia homo peccator sum:
propter quod & Centurio à domo sua eum prohibebat, quùm diceret: ^f Domine non
sum dignus vt intres sub tectum meum. Ita ergo & Ioseph indignum & peccatorè se re-
putans, dicebat intra se, à tali & à tanta non debere sibi vltra familiare præstari cõtuber-
nium, cuius supra se mirabilem expauescebat dignitatem. Sic igitur Ioseph animo se-
cum reputasse, taciteq; dixisse videtur: Ergone cum illa domesticam agam consuetudi-
nem, quæ tantæ grauitatis & exquisitæ puritatis, omnisq; virtutis viuum velut speculù
& exemplar se mihi, ac omnibus admirandum potiùs, quàm imitandum præbet? For-
tasse de Spiritu sancto cõcepit, vt ego neq; mariti, neq; mancipij officium illi dignè vn-
quam possim exhibere. Præstat igitur discedere, quàm cum periculo illi cõhabitare, in
qua mirabilis Deus præstantiora quàm ego exiguus assequar, fortassis operatur. Nihil er-
go mirum, quod Chrysostomus in hæc verba prorumpat: O ineffabilis laus MARIAE; ma-
gis credebat Ioseph castitati eius quàm vtero eius, & plus gratiæ quàm naturæ. Verùm
enimuerò fidelis & prouidus erga electos est Deus, nec sinit illos supra vires tentari, qui
per Angelum suum Ioseph admonet dormiẽtem, vt sollicitudinis plenas cogitationes
missas faciat, & ad priorem animi redeat tranquillitatem. Ioseph filii Dauid inquit: noli
timere accipere MARIAAM coniugem tuam, quod enim in ea natum est, citra tuam scili-
cet, ac alterius cuiuscunq; viri operam, id ex Spiritu sancto est. Quare non humanum
lapsum, sed diuinum illapsum huic ascribas Virgini, quæ tibi sponsa dicata est, & cuius
intumescentem vterum admiraris. Tantùm verò abest, vt illam à domestico conuictu
debeas semouere, vt nunc etiam reuerentiùs tibi veniat adiungenda, quia nõ nisi Deum
nasciturum ex ipsa filij, & summi quidem filij omniumq; Redemptoris habet authorem: re-
verò fidum ministrum, perpetuumq; tanti thesauri custodem conseruatura est.

a Gen. 31.
b Luc. 1.

Esai. 7.

c Serm. 1. ex
d Hæm. 2. de
beata Vir-
gine.

e 1. Cor. 5.
f Marc. 9.

In Marc.

1. Cor. 10.

Esai. 7.

Hierem.

In epist.
one. 1. 1.

Eccl. 1. 1.
Serm. 2. 1.
par. 1. 1.
Mat. 1. 1.

In 1. op.
Luc. 1. 1.

Matth.

Joan. 19.

a Contra
Antidico-
mas. he-
ref. 1. 1.
b Lib. ad-
uersus Ihe-
rudum.

c Lib. con-
tra Valen-
tin. ca. 16.
d Lib. 1. h.
reticatum
salutaris.

Luc. 1.

Cur Ioseph Ma-
riam sibi magis
habuerit com-
mendatam.

Cur Ioseph
clam à Maria
diuortio cogi-
tari.

Quom reueren-
ter de Maria
senserit Ioseph.

Ioseph angelica
voce monitus,
mysterium in-
telligit, & Ma-
riam Virginem
licet gratulam,
contingit retinet
loco.

Profuit posteris Ioseph dubitatio de Mariae Virginitate.

Thomas & Ioseph de fide dubitare propter aliorum profectum diuinitus permittuntur.

Ebionita & Sternbergeriani multis modis a Mattheo conuincuntur.

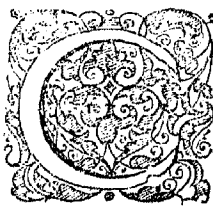
A quo Maria inueniatur, quod Virgo conceperit.

Quis iam prudens, aut modicè saltem peritus non videat, singulari diuini numinis prouidentia contigisse, vt Ioseph de MARIÆ virginitate ad tempus dubitaret, eaque vnus dubitatio multis in fide confirmatio, sed & aliis ægris, vel in fide nutantibus quasi medicatio quædam esset? Vnde Ioseph Thome Apostolo rectè comparatur, quod ambos in aliquam fidei dubitationem prolabi permiserit Deus, vt per hanc quidem dominicæ resurrectionis, per illum verò Marianæ virginitatis credulitas in multorum cordibus magis magisque corroboraretur, sicut Gregorius quoque Magnus testatum reliquit. Facebant igitur & obmutescant non solum veteres Ebionita, sed & noui Sternbergeriani, ne impudentissimè mentiantur, Iosephum cum MARIÆ uxoriæ habuisse, & Christum ex illa sustulisse filium, licet eximii aliòquin dotibus præcellentem. Quid enim dici à Mattheo clarius potuit, quàm quod nullus connubialis congressus inter Ioseph & MARIAM intercesserit, priusquàm illa suum filium vtero completetur? Vnde disertè prouideque dixit & illud Euangelista: Cum desponsata esset Mater eius MARIA Ioseph, antequàm conuenirent inuenta est in vtero, habens de Spiritu sancto: Inuenta inquam, non solum à Ioseph, cui pro licentia maritali, vt Hieronymus loquitur, Virginis mores corporisque gestus omnes diligenter licuit contemplari, sed ab ipsis etiam Angelis, qui cum Gabriele hoc tantum mysterium diuinumque conceptum in castis illis MARIÆ visceribus non poterant ignorare, quique beatissimam Virginem, ac eius animam singulari studio conseruabant, Origene teste. Accedit quod idem Euangelista non contentus Angeli verba posuisse, de suo etiam significanter adiungit: Hoc autem totum factum est, vt adimpleretur quod dictum est à Domino per Prophetam, dicentem: Ecce Virgo in vtero habebit, & pariet Filium, & vocabit nomen eius Emmanuel. Quod si MARIÆ ad partum vsq; Virgo, & casti Ioseph casta sponsa non perstitit, frustra profus asserit, adeoq; falso pronunciat Euangelista, Prophetæ vaticinium in MARIÆ fuisse completum. Post hæc iterum subiicit: Et non cognoscebat eam, donec peperit Filium suum primogenitum. Qui locus et si prima fronte Heluidiano dogmati fauere videtur, quod alibi reiciemus, tamen vel ipso Heluidio teste probat satis, MARIAM ad partum vsq; Virginem integram & inuiolatam perseuerasse. At si tam multa, tam fortia nobis argumenta suggerit Mattheus, quid quantumque præsidij Lucas suppedabit? qui MARIÆ causam egit diligentius, pluribusq; perscripsit, præsertim vbi Virginem illam Angelo respondentem, suq; virginitatis votum adstruentem introducit, vt alibi ex professo dicemus.

CAPVT QVINTVM.

Patrium testimoniis virginitatem MARIÆ abundè adstrui atque aduersus hostes impios defendi.

Spiritus sanctus non solum Apostolis, sed etiam Ecclesie Doctoribus promittitur atque conferitur. Consensus Patrum, testimoniū est loquentis in illis Spiritus sancti.

ERTE NON SOLVM AD SANCTOS APOSTOLOS ET EVANGELISTAS, VERVM etiam ad probatos Ecclesie Doctores siue veteres, siue recentiores præclarum illud Christi dictum pertinet: Non vos estis qui loquimini, sed Spiritus Patris vestri, qui loquitur in vobis. Quod si supremus veritatis doctor est Spiritus sanctus, & idem in suis electis organis ac nostris venerandis Patribus loquitur, vt diuinam veritatem atq; sententiam, quæ omnibus ætatibus est scitu necessaria, nobis interpretetur atq; confirmet, magna certè illorū dicitis & scriptis debetur auctoritas, præsertim vbi studiosè cõspirant, & vno quasi ore de fidei doctrina contestantur, vnum & idem pronunciantes. Id verò in præsentia argumẽto faciunt, quemadmodum hæc vsq; multis cõmonstrauimus, ac pluribus etiam illorum sententiis in medium adductis euidenter faciemus, nimirum vt loquentem in illis ipsis veritatis Spiritum, à quo regitur & docetur Ecclesia, maioris æstimemus, & prædicatã tot seculis MARIÆ virginitatem si non aduersariis, qui sæpè Spiritu sancto resistunt cõprobemus, ac certè quidem reuerentius amplectamur, firmiusq; retineamus. De Ignatio, Iustino, Irenæo, Tertulliano alibi diximus, quod MARIÆ virginitatem secundo &

tertio

Hamil. 1. ex Sarrin loca. I. Origen.

a Exod. 3. b Daniel. 3. c Daniel. 6.

II. Cyprianus. Lib. aduersus Iudæos, ca. 9. Ser. de nativitate Christi.

III. Hilarius. In apologetico aduersus Rufinum. Lib. 10. de Trinitate.

1 Cor. 15.

tertio nascentis Ecclesie seculo disertè propugnãrunt, dictum illud Propheticum aduersariis obicientes: Ecce Virgo concipiet & pariet Filium.

IGITVR ab Origene Ecclesiãrum, vt vocant, magistro incipimus, qui in hunc quiddem modum concionatur: MARIÆ desponsata fuit Ioseph, non tamen in concupiscentia iuncta, Mater immaculata, Mater incorrupta, Mater intacta. Mater eius. Cuius eius? Mater Dei vnigeniti Domini & regis omnium, plasmatris & creatoris cunctorum. Illius, qui in excelsis sine matre, & in terra est sine patre. Ipsius, qui in cœlis secundum Deitatem in sinu est patris, & in terris secundum corporis susceptionem in sinu est matris. O magnæ admirationis gratia. O inenarrabilis suauitas. O ineffabile magnumq; Sacramentum. Ipsa est demiq; Virgo, ipsa & Mater Domini, ipsa & genitrix, ipsa eius ancilla, plasmatio eius, ipsa quæ genuit. Quis vnquam ista audiuit? quis vidit talia? & quis cogitare potuit, vt mater virgo esset, & intacta generaret, quæ & Virgo permanit, & genuit? Sicut enim quondam rubus comburi videbatur, & ignis eum non tangebatur: & sicut tres pueri in camino ignis inclusi habebantur, & tamen eos non lædebat incendium, nec odor fumus erat in eis: vel quemadmodum Danieli intra lacum leonum incluso, claustris non apertis allatum est prandium ab Abacuc: ita & hæc Virgo sancta genuit Deum, sed intacta permanit: mater effecta est, sed virginitatem non amisit: genuit infantem, & vt dictum est, Virgo permanit. Virgo ergo genuit, & Virgo permanit. Mater filij facta est, & castitatis sigillum non perdidit. Quare? quia non homo iste tantum qui videbatur, sed vnigenitus erat Deus, qui in carne aduenit. Vides quàm luculentè, quàm copiosè, quàm constantè Origenes doceat, suamque doctrinam Scripturæ probatis exemplis illustrat, vt ne quisquam si sapiat, admirabile & perpetuam MARIÆ virginitatem in dubium vocet.

CYPRIANVS totius Africæ primas & Christi Martyr insignis, non modò MARIAM agnoscit, & contra Iudæos probat Virginem, sed eius quoq; virginitatem sequentibus laudibus, licet paulò aliter ab ipso dispositis, non immeritò vehit: In MARIÆ incendium originale fuit extinctum, nihil illic petiit vltio, nec præcedens delectatio aliquam expectiit pœnarum vsuram. Innoxia affligi non debuit, nec sustinebat iniustitia, vt illud vas electionis communibus lassaretur iniuriis, quoniam plurimum à cæteris differens naturam communicabat, non culpa. Non aliqua naturæ iniuria matrem Domini læsit, quoniam sine tormento peperit, quæ in conceptione caruit voluptate. Vtrò maturus ab arbore baiula fructus elapsus est: nec oportuit vellicari, quod sponte prodibat. Erat ei proprium priuilegium, quod nulla mulierū nec aptè, nec deinceps meruit obtinere, quod erat simul mater & virgo, singulis titulis insignita. Vnde & matri plenitudo gratiæ debebatur, & virgini abundantior gloria, quæ carnis & mentis integritate insignis, spiritali & corporali intus & extrâ Christi præsentia frucebatur. Præclare hæc quidè sanctus ille Martyr, paucis multa complectens, quæ summus Deus in hac Virgine cunctis suspicenda seculis, præsertim ob perpetuam & eximiam corporis animiq; puritatem potenter effecit, quæq; in nullo Sanctorum alio liceat reperire.

HILARIVS Arrianis inuisus, & Hieronymo tam eloquentis iudicatus, vt illum aduersus Arrianos Romani sermonis tubam, Latinæq; eloquentiæ Rhodanum vocet, hoc de MARIÆ testatum reliquit: Quomodò filius Dei hominis filius erit natus, vel manens in Dei forma, formam serui acceperit: si non potente Deo verbo, ex se & carnem intra Virginem assumere, & carni animam tribuere homo Christus Iesus ad redemptionem animæ & corporis nostri perfectus est natus: & corpus quiddem ita assumpsit, vt id ex Virgine conceptum, formam eum esse serui effecerit? Virgo enim non nisi ex sancto Spiritu genuit. Et quibusdam interiectis, quum Pauli sententiam: Primus homo de terræ limo: secundus homo de cœlo reperiuisset, hæc è vestigio adicit: Hominem dicens, natiuitatem ex Virgine docuit: quæ officio vsa materno, sexus sui naturam in conceptu & partu hominis excuta est. Et quum ait, secundum hominem de cœlo, originem eius ex superuenientis in Virginem sancti Spiritus aditu testatus est. Atq; ita quum & homo est, & de cœlis est, hominis huius & partus à Virgine est, & conceptus ex spiritu est. Vbi non sit indecorū, Episcopum Episcopo, Athanasium Hilario licet paulò vetustiorum,

M 3 & in

Patrum testimonia, qui magno consensu adstruunt Mariæ Virginitatem.

Mariam parere Virginem, alio Scripturæ miraculo declaratur.

Que miracula Deus in Maria Virgine perpetravit.

Proprium Mariæ priuilegium matrem & Virginem esse.

Athanasij testimoniū.

In diffinitione de Nereo Con- cilio contra Ari- um.

& in eodem aduersus Arrianos certamine gloriosum Christi confessorem adiungere. Deus, inquit, & Pater Christi, ob nostram salutem edificauit sibi domum in vtero Dei- paræ MARIÆ sine commercio virili, & homo, sicut dixi, factus est.] Tùm ad Epictetum scribens, MARIAM vocat impollutam Virginem, in qua nouum huiusmodi conditum fuit, quale in nulla alia foemina: sicut & sermone quarto aduersus Arrianos disputans, Deiparam Virginem frequenter appellat, & partim ex Esaia, partim è Lucæ verbis de- monstrat. Inter cætera verò sic loquitur: Quis quæso omnium, quorum mentio fit in sacris historiis, iustorum & sanctorum tùm Patriarcharum, tùm Prophetarum ex sola Virgine ortum sui corporis habuit? Aut quæ mulier sine viro vnquam suffecit ad homi- nis procreationem? quis vnquam ex sola Virgine genitus est?] præter Christum solum videlicet ex pura Virgine conceptum atq; natum.

EPIPHANIVS valdè grauis & celebris author, qui propter quinque linguarum pe- ritiam πεπτάλωττος, tantæque authoritatis vir, quem ne regnantes quidem Hæretici auderent persequi, à Hieronymo nuncupatur, contra eos ex professo decertat, Antidi- comarianitas autem vocat, qui Deiparam virginittatis gloria spoliare non verebantur. Quarè inter cætera de illis queritur: Quomodò audent impetere impollutam Virgi- nem, quæ digna facta est habitaculum fieri filij Dei, & ad hoc electa est ex multis milli- bus Israël, quò vas & habitaculum dignum esset, in signum solum partus?] Ac iterum: Nemo rursus debacchetur, contumelia afficiens sanctam Virginem: absit enim, non fuit copulata carni post partum, neque ante partum Saluatoris.] Hùc transfert Euang- elicam historiam de Christo in cruce pendente, qui matrem suam Virginem nulli alij Apostolorum, quàm soli Ioanni propter virginittatem commendauit, atq; tradiderit, quùm diceret: Ecce mater tua. Quamquam non esset, inquit, mater ipsius Ioannis se- cundum carnem: sed vt ostenderet ipsam Matrem esse principem virginittatis, quo- niam ex ipsa vita erat.] Ac paucis interpositis: Si non fuisset verè ipsius mater, quæ se- cundum carnem peperit ipsum, non sanè de ipsa curam habuisset, vt semper Virginem commendaret, quæ mater quidem facta est propter dispensationem, impolluta autem erat propter honorem erga ipsam, & vas admirabile. Dicit autem Euangelium: Et ab illa die accepit ipsam ad seipsum. Si verò habuisset virum, si habuisset domum, si ha- buisset filios, in sua secessisset, & non ad alienum.]

EPIPHANIO Hieronymus, quia æqualis & familiaris eius, meretur adiungi, vir tan- roperè ab Augustino laudatus, qui summam præclaræ victoriæ laudem inde cõsecutus est, quòd Heluidium MARIÆ virginittatis petulantissimū insectatorem arripuerit, pro- triuerit, extinxerit: b qui alibi quoque his epithetis MARIAM ornat, vt ob perpetuam virginittatem dicatur & sit soror, sponsa, hortus conclusus, fons signatus, porta Ezcchie- lis orientalis. Eiusdem dictum est: Postquam Virgo concepit in vtero, soluta male- dictio est.] Ac rursus ex Heluidio querit, Ioseph qui miracula tanta cognouerat in bea- ta Virgine, Dei templū, Spiritus sancti sedem, Domini sui Matrem audebat attingere?] Sed & alibi sanctæ MARIÆ corpus nubem leuem à Propheta dici asserit, quoniam hoc nullo humani seminis pondere sit prægrauatum: magnoq; studio contra Iudæos dispu- tat, vt locum Esaia: Ecce Virgo concipiet, ad solam & perpetuam MARIÆ virginittate- m referri demonstrat. Demùm vt eiusdem verbis vtamur: Quod clausum est atque signatum, si similitudinem habet matris Domini, Matris & Virginis. Vnde & in sepulchro Saluatoris nouo, quod in petra purissima fuerat excisum, nec antea, nec postea quif- quam positus est: & tamen hæc Virgo perpetua multarum est mater virginum.] Cate- rùm quo pacto sepulchrum Domini respondeat, MARIÆ virginittati, & quid vtrinque sit similitudinis, planius ex Maximo, què postea citabimus, intelligetur. Vbi præceptor Hieronymi Gregorius Græcis summoperè laudatus, & proprio Theologi nomine in- signitus, haudquaquam est mihi prætereundus. Quoties verò, & quàm præclare nostrā ille Virginem laudat & approbat? sicut hi quoque versus declarant:

Veneranda virgo, honesta, casta, te unicam
Has inter omnes terra matres, quas habet
Matrem absque sponso scimus & viro,

AC RYR-

Quomodò Ma- ria sit mater de- i.

Maria sepulch- ro Domini cu- i auitur.

Testimonium Gregorij Na- zianzen. In tragedia de Christo passen- te.

Lib. de in- carnat. Verbi.

III. Epi- phan. In epist. ad Romanos, aduersus hereses hær. Hieron. Hær. 19.

10m. 19.

V. Hierony- mus & Gre- gor. Nazian- zen. a Epist. ad Martel- linum de Baptismate parvulorū. Et lib. de em. Di- ca 43. Lib. 1. ad- uersus Iou- nianum. In epist. ad Euseb. In caput. Esaiæ. In caput. Esaiæ.

AC RYRVS in eodem libro:

Vt qua parens
Expers laboris & doloris extitit
Integra & incorrupta, nescia illius
Etiam voluptatis viri, quæ ex copula est.]

VOCAT eandem castissimam, felicissimam, nulli æquandam, & supra omnes de- coram maximamque Virginem, quæ cunctos coelitem ordines excellat.

AMBROSIVS clarissimum Ecclesiæ lumen, quo spiritali patre Augustinus ma- gnoperè gloriatur, toto, vt aiunt, pectore se illis opponit, qui cum Iouiniano virgini- tatem Deiparæ saltem post partum labefactant, eosq; totius Synodi autoritate con- demnat. Sed vt pauca ex illo repetamus: Speciale, inquit, sibi donum virginittatis Chri- stus elegit, & integritatis munus exhibuit, atq; ipse representauit, quod elegit in matre. Quanta dementia funestorum la ratuum, vt iidem dicerent Christum ex Virgine non potuisse generari, qui asserunt ex muliere, & ex his humanorum pignorum partibus vir- gines permanere? Aliis ergo præstat Christus, quod sibi, vt dicunt, præstare non potuit? Ille verò qui carnem sic suscepit, & sic homo factus est, vt hominem redimeret, atque à morte reuocaret, inuitato tamen Deo quasi itinere venit in terras, vt quemadmodum dixerat: Ecce facio omnia noua: partu etiam immaculatæ Virginis nasceretur?] Ac rur- sus aliam Epistolam scribens, ex Euangelico loco, sicut antea Epiphanius, ratiocinatur: Quid sibi istud vult, inquit, quod quùm in cruce Dominus positus peccatum mundi tolleret, pronunciauit etiã de integritate materna? Aut quid aliud dicitur, nisi vt clau- dat (sua ora perfidia, obmurescat, ne matrem Domini aliquo audeat temerare conuictio? Testis est ergo idem arbiter, idem materni pudoris assertor, quod desponsata fuerit viro tantummodò Ioseph, nulla tamen coniugalis coitus consuetudine thori iura cogno- uerit. Neque enim eam suscepturam ex Ioseph filios à viri consortio separare voluisset. Sed si hoc parum est, addidit testimonium Euangelista dicens, quod suscepit eam disci- pulus in suam. Nunquid ergo diuortium fecit? nunquid à viro abduxit atque abstulit? Ergo qui hoc legit in Euangelio, quomodò quasi naufragus titubet & fluctuat? Hoc ergo testamentum filij est de matris integritate, hæc MARIÆ Iocuples integri pudoris hæ- reditas, hic coitus finis consummationis.]

VI. Ambro- sium. Epist. 97.

Apocal. 21. Epist. 97.

10m. 19.

VII. Chryso- stom. 15.

Hier. in Do- mino hysto- ric.

VIII. Euse- bium Emise- nus. Hom. 2. de natu. Do- mino.

EX IOANNE CHRYSOSTOMO, qui oris aurei cognomen tum merito tenet, ac eloquen- tia sua Græciam vniuersam illustrat & commouet, ad MARIÆ virginittatem compro- bandam in ultra peti possunt, sed nos vno erimus loco contenti, qui ad ingens hoc Dei opus celebrandum valet, quamuis in libris vulgaribus non inueniatur. Sic igitur de MA- RIA dixerit: Ancilla est Deipara: Virgo est & Mater. Nemo hic ambigat ac dicat, quomo- dò si Dei ancilla est MARIÆ, Dei quoq; parens est? Fide o homo quæ dicuntur apprehen- de, & noli de his ambigere, quæ à Patribus tradita sunt & approbata: illa in dubium vo- care noli, sed reuerenter & citra curiosam inquisitionem fidem adhibe. Crede, inquam, & anxie noli perquirere. Aliòquin si duntaxat id quod ratione assequeris credere vo- lueris, caue ne in periculum te ipse conicias. Si verò verbi internuncio & Ecclesiastæ fi- dem adhibueris, non tu rationem de fide tua, sed antistes redditurus est. Crede igitur his, quæ de Virgine à nobis dicuntur; nec dubites eandem & Dei ancillam, & Dei parentem, tùm rursus virginem & matrem profiteri. Ancilla quidem est, quia vera illius, qui ex ipsa prodiit creatura; Deipara est, quando quidem Deum ipsum, qui carnem ex ipsa suscepit, enixa. Virgo est, vt potè omnis virilis seminis omnisque concubitus expers: ac Mater est denique, quod parens eius effecta sit, quæ absque principio ab ipso patre suam habuit generationem.]

CVM HIS pulchrè congruunt, quæ tradit elegantis ingenij scriptor copiosissimus, ab Hieronymo prædicatus, Eusebius nimirum Emisenus, qui & ipse mysterium Mar- ianæ virginittatis his verbis extollit: Ecce absq; vllius, seminis incremento de intacta ac rudi terra foecundum germen ascendit, & de radice mortali vitæ arbor effloruit, & sa- lutifera propago nullo plantante processit. Obstupescit natura rerum; virgo procreat sobolem, nullum procreandæ sobolis experta consortem, & venienti in vitam homini

Non commen- dasset de cruce matrè Christus Ioanni, nisi Ser- go illa fuisset.

Fide imprimè opus est ad Ma- riæ virginittatè rectè cognosce- dum.

Crede dum Ma- riam simul Dei ancillam, ma- trem & Virgi- nem esse.

Admirandæ Deiparæ Vir- ginittas.

Contra Homosionitas.

DEVM ne Christianos Poetas prætereamus, superioribus Patribus & illi consonant, apertisq; verbis MARIÆ virginitatem vel inuitis impiis comprobant & illustrant. Prudentius quidem valdè vetus, qui sub Valentiniano secundo & Theodosio magno floruit, nec minus grauis Poëta, in hunc modum canit:

Innuba virgo
Nubit spiritui, vitium nec sentit amoris,
Pubertas signata manet, grans intus & extrâ,
Incolumis, florens de fertilitate pudica,
Iam mater sed virgo tamen, maris inscia mater.

TVM in alio carmine quàm venustè & blandè modulatur illud?

Ac rursus Christum celebrans, inquit:
Emerge dulcis pufio, Quem matris edit castitas.

Hunc quem latèbra & obfetrrix, Et imbecilla infantia
Virgoq; facta & cunula, Regem dederunt gentibus.

EIVSDEM & illud est:
O quanta rerum gaudia Ex qua nouellum seculum
Aluus pudica continet, Procedit, & lux aurea.

In hymno de natali pueri IESV.

IN SEDVLIO æquè vetusto propemodùm multa id genus reperias, sed vnum atq; alterum locum, qui huc spectet, indicâsse sat est:

Et velut in spinis mollis rosa surgit acutis,
Nil quod ledat habens, matremq; obscurat honore:
Sic Eua de stirpe sacra venient MARIAM
Virginis antiquæ facinus noua virgo piaret.

Ac rursus idem Presbyter simul & Poëta canit:

Angelus int acta cecinit properata MARIÆ,
Et dictum comitata fides, vtrumque puella
Sidereum mox implet onus, rerumq; creator
Nascendi sub lege fuit: stupet innuba tenfos
Virgo sinus, gaudetq; suum paritura parentem.

IN EVNDEM sensum Arator Diaconus canit, MARIAM Virginem & Deigenitricem intactam appellâs. Tum Venantius Fortunatus de partu Virginis opus edidit integrum, inter alia hoc quoque ponens:

Virgo hæc virga fuit, de qua flos Christus ab ortu:
Hæc porta est clausa, in quam intrat vir nemo, nec exit.
O virgo insignis, mater pia, nobile semen.

VERVM hæc ego sparsim excerpti, nec eodem quo Venantius, ordine collocaui. Apud Alcimum Auitum hæc carmina legimus:

Tu MARIAM sequeris, dono cui contigit alto
Virginis & matris gemina gaudere corona,
Conciperet cum carne Deum, cœliq; creator
Intraret clausum referans mysteria, ventrem.

In eumdem Sirgiantis.

Cur plures Mariana virginitas esse & precænes non citentur.

SED ENIM in proferendis Patribus Græcis & Latinis, Oratoribus & Poëtis, qui sanctam MARIÆ virginitatem agnoscant & defendant, finis tandem esto. Quamquam plurimos Theologos alios prætermisimus, & è citatis pauca duntaxat excerptimus, veriti etiam, ne hæc quæ dedimus, plerisque ad alia properantibus nimis multa & proluxa esse videantur. Certè qui æqui simul & candidi censores esse voluerint, plura ab his testimonia de se omnibus seculis decantata, totiesque perorata, sed & multis apè miraculis diuinitus orbi comprobata minimè desiderabunt. Cæteri verò, qui productos certissimæ probatissimæq; veritatis testes non audiunt, alios etiam plures si produceremus, facillè, vt arbitramur, contemnerent, nimirum quòd soli sapere, vel potius cum Iudæis, Ethnicis ac Hæreticis, hoc est, deploratis hominibus omninò desipere velle videantur. Eingât interim se nescire, quid antequàm ipsi ebullirent, sanctæ Ecclesiæ, tot tantiq; Doctores senserint,

Li. contra Iulianum.

senferint, dixerint, scripserint: illi, inquam, qui vita optimè gesta, debellatisque suorum temporum erroribus, gloriosissimè de hoc seculo exiuerunt, vt phrasin sequar Augustinianam. At verò vt maximè versuti ac infensi sint aduersarij, MARIAM eiusque virginitatem frustra impetere & oppugnare contendent. Etenim æterna veritas Christus, neque passus est hæc, neq; patietur vnquam, virginem matris suæ decus in obscuro versari, sed contra omnes inferorum portas plurimis & optimis firmissimisque testimoniis illud publicè perpetuoque cohonestabit. Restat vt palam impiis respondeamus, qui Patrum testimonia repudiant, & omnem Catholicæ doctrinæ lucem auerfantur, ac velut ex composito Principi tenebrarum in eo seruiunt, vt Marianam virginitatem nefariè infectentur, aut aliqua saltem ex parte in dubium vocent.

CAPVT SEXTVM.

De MARIÆ virginitate aduersus Iudæos aliosq; Iudæizantes.

Genes. Apocal. 12.

VM INVIDVS ET MALIGNVS ILLE SATAN, CVNCTORVM ERRORVM AC vitiorum facillè princeps, qui per mulierem genus omnem mortaliū deprauauit, magno suo malo didicisset, sese, vt Ioannes ait, in terram esse proiectum, nouo quodam & ardenti feruore actus, mulierem illam sole amictam, quæ masculū peperit, est persecutus. Pudit enim illum ac tædedit tam tardè cognoscere mulierem illam, quam vincere non potuisset, eamque puram & illibatam virginem à multis agnosci doluit: tantoq; maioribus viribus & copiis comparatis bellum aggressus est, quò fidem de perpetua MARIÆ virginè primum in Ecclesia traditâ, & indes magis magisque in mundo efflorescentem, si non extinguere, at certè quidem obscurare, atque in quorundam animis labefactare possit. Ad eò re ipsa probauit, quàm verè diuino prædictū esset oraculo, Satanam mulieris, nouæ nimirum Eua, calcaneo esse insidiaturum. Proinde nonnullos è suo serpentino semine procreatos, atque ad perturbandam Ecclesiæ pacem suapte sponte propensos, iam inde quàm recens Christianismus inclarèsceret, excitauit, quorum opera primum apud Iudæos, & deinceps apud Ethnicos, ac demùm apud Christianos ad MARIÆ virginitatem insectandam turpissimè abuteretur. Atque vt de Iudæis principiò dicamus, qui contra Virginem arma funesta sumserunt, ex his Ebion Apostolorum ætate, si Tertulliano fidem habemus, & Cherintus in aciem prodierunt, quemadmodùm Irenæus, b Epiphanius ac Theodoretus ostendunt. Vt enim ambo illi sese fidos Satanæ satellites declararent, & zizania tritico, Christianismū Iudaismo commiscerēt, sicut in Christum Dei filium Dominumq; nostrum blasphemii, sic etiam in matrem eius MARIAM contumeliosi esse minimè dubitauerunt. Quare hoc impie doctrinæ virus & toxicum sparserunt, Deiparam ne ante partum quidem māsisse virginem, sed ex Iosepho suum sustulisse filium, quemadmodùm & Clemens Romanus Ebionitis, velut Iudaicarum hæresum Patronis, adscribit. Neq; dispar maledicentia, ne dicam insania, Carpocratem exagitaui, qui Christum ex Iosepho generatum esse, vt refert Epiphanius, impiè blaterauit, quem & magum facit Tertullianus. Atque hi omnes nefandorum errorum authores eo digni sunt nomine, quod illis Ioannes tribuit, vt seductores & Antichristi cum perpetua ignominia nuncupentur.

Genes. 3.

De carne Christi. Lib. 1. aduersus hereticos. cap. 25. c. Heres. 22. contra Ch. 1. m. d. De sub. heres. c. 6. con. Iulianum. Apoc. 12. c. 6. f. Hæres. 27. contra Cir. p. 11. c. 1. g. Lib. de anima. c. 1. l. 4. c. 2. l. 1. 1.

Maria virginitas bellum ab initio Satanæ tulit.

Iudæi quos habent duces & magistros, dum Mariam negant virginem.

NEC DESVNT etiamnum, qui hos egregios vereque pudendos duces sequi audeant, imperiti nempè, aut stupidi potius talium magistrorum discipuli Iudæi, qui eandem cantilenam occinunt, nobisq; perpetuò recantant. Tanta enim libido illos incescit, vt nunquam satis laudatam MARIÆ virginitatem vellicent, ac si possint, ex omnium animis funditus tollant. Augent hoc odium eiusdem gentis Rabbini, qui Christiano nomini vehementer infensi, subinde vociferantur, MARIAM vt Messia parentem, sic & ante partum virginè à Christianis hominibus mendacissimè prædicari. Igitur tantum non fabulosum ac ridiculum censent, quod orthodoxi voce, scripto, cantu liberè profitetur, Christum in Virginis uterum descendisse, quæ vt mater esset Emanuclis, sine virili semine, & è solo Spiritu

Commune tu-
dorum Silium
facra legere
nihil intellige-
re.

Spiritu sancto conceperit, ac postea suum sic absoluerit partum, vt absque pudicitia detrimento omniq; dolore semoto filium enixa sit. Vbi nimium sibi similes tum antiqui, tum recentiores Iudæi esse pergunt, communi & quasi hæreditario morbo laborantes, vt oculos habeant, nec videant tamen, quoniam a iudicio carnis ad fidei simplicitatem nulla possunt ratione deduci. Quæ res tam grauitè Paulum iam olim afflixit, vt singulari tristitia & continuo dolore pressus, obcœcatam hanc gentem, suosq; fratres Israëlitas ex animo deploraret, hocq; de illis iudicium ferret: Dedit illis Deus spiritum compunctionis *1 Cor. 12. 13.* oculos, vt non videant, & aures, vt non audiant vsque in hodiernum diem. Loquitur autem isthæc more Prophetico, sicut Romæ cum iisdem disputans, seipsum magis explicet hac oratione: *1 Tim. 2. 14.* Benè Spiritus sanctus locutus est per Esaiam Prophetam ad Patres nostros, dicens: *1 Tim. 2. 14.* Vade ad populum istum, & dic: Aure audietis & non intelligetis: & videntes videbitis, & non perspicietis. Incrassatum est enim cor populi huius, & auribus grauitè audierunt, & oculos suos compresserunt, ne fortè videant oculis, & auribus audiant, & corde intelligant & conuertantur. Ex quibus verbis probat Tertullianus, Iudæos peruersos, & ab intellectu suæ legis alienos esse, quibus vim intelligendi ademerit Deus, Sacramenta vt spiritualia non possint assequi, idèq; Prophetam, ac potiùs Deum ipsum de illorum stupiditate his verbis conqueri: Agnouit bos possessorem suum, & asinus præsepe Domini sui: Israël autem me non cognouit, & populus me non intellexit. Tùm alio in loco: Quis cœcus, nisi seruus meus? & surdus, nisi ad quem nuncios meos misi?

Quoniam tolerabilius erat ignorantes ac cœcos esse Iudæos, quod vitium in illis Moyses quoque reprehendit, nisi fœdam hanc ignorantiam cum inuincibili peruecacia simul & horrenda immanitate coniungerent, iure vt illis obiciatur: Dura ceruice & incircumcisi cordibus & auribus, vos semper Spiritui sancto resististis. Quem Prophetarum non sunt persecuti Patres vestri? quemadmodum protomartyr noster Stephanus fide & sapientia plenus, nullaq; ratione ab aduersariis victus, sed Iudæis duntaxat lapidibus obrutus & oppressus, huic ceruicofa genti constantè exprobrauit. Atque ne fat quidem illis fuit in sanctos Prophetas impetum facere: pari enim sauitia in venerandos Apostolos ac veros ministros Euangelij diuinitus missos exarserunt, vt Christus fore illis est vaticinatus. Illud omnem Tyrannorum vincit immanitatem, quod qui promisso & exhibito suo Mellia debebant plurimum, velut ipsi beluis effratiores, quæ acceptis beneficiis saepe mansuescunt, hanc malam ad eodè gratiam illi retulerint, vt per se ac alios homines sanguinarios, in eum ipsum Melliam Deiq; filiam cruentis manibus palam defæuierint, ac illum longè innocētissimum ipsi perditissimi terribimo, probrosissimo, acerbissimo genere supplicij exercuciârunt. Quoniam neque inter hos quidem fines rabies Iudæica constitit, sed ne quicquam viperino generi ad parentum indolem exprimendam, aut sicut Christus loquitur, ad Patrum mensuram implendam deesset, quum iam fractis & amissis velut viribus, aliam vim & iniuriam inferre non possunt Ecclesiæ, id quod possunt, aquè virulentis animis, ac linguis maledicis præstare nunquam intermittunt. Quo circa æternum Regem Christum, eiusq; Matrem sanctam horrendis probris incessunt, & implacabile Christiani nominis odium, quod animis penitus infixum tenent, suis etiam liberis & domesticis continenter instillant. Quid verò turpius aut fingerent, aut dicerent, quàm quod filium Dei ipsorum Patribus promissum, ex Abraham femine & tribu Iuda hominem factum, ad ipsos peculiariter destinatum, suæq; genti & patriæ semper amicissimum fidissimumq; doctorem, non nisi pro falso impioq; magistro, & totius populi seductore censent, & idcirco Ieschenozere, sed & Tholin, hoc est, in cruce suspensum, & Hannido, id est, ex adulterio natū audent appellitare?

Quomodo igitur Matri parcerent, qui sunt in filium ad eodè concumeliosi, Matri aliòquin ex ipsorum ortæ familia, Matri in ipsorum libris promissæ atque descriptæ, Matri à priscis Rabbiniis sape multumq; decanratæ, Matri deniq; totius Palestinæ luci semper fulgentissimæ ac im mortali. Quæ autem in hanc matrem conferunt maledicta? Nos quidem pudet dicere, quod illos facere non pudet. Puridissimi homines illam vocant Thlua, perinde ac si carnificem dixeris: notant enim vel carnificis vxorem, vel quæ carnifi-

Quam fœda pro-
bra in Mariam
vulgi euomant.

carnificinæ officium gerat. Appellant & Sono, vt publicam peccatricem designent scelerati: tum Thmea, velut quæ in omni se libidinis cœno volurât, dicere non erubescunt. Quare hos ego duces, aut potiùs Patriarchas dixerim Albigensium, qui postquâ in Gallia cœpère grassari, Catholicos diu multumq; diuexârunt, tam impij homines, vt Sacramenta Ecclesiæ omnia contemnerent, tamq; blasphemij, vt Iudaico, imò & sathanico furore agitari MARIAM apertè meretricem dictitarent. Illud Iudæorum est proprium, vt infani de MARIAM præclari quicquam audire horreant. velut aspis ab aspide mutuatur venenum: sic alius illorum ab alio in matrem Iesu venenatam discat vibrare linguam. Demùm, quod progeniem viperinam egregiè decet, cum materno lacte Mariani nominis odium imbibunt, ac per omnem occasionem sic euomunt, vt immanibus Turcis longè quidem rabidiores & effratiores se canes esse declarent. Ad eodè verè dixit Bruno: Reuera nulla creatura est, quam sic Iudæi habeant odio, sicut matrem hanc & filium. Neque enim matrem diligere possunt, qui tam iniquo odio filium prosequuntur. Quid quod æterna lege sanxerunt, vt qui velint apud ipsos esse germani, hoc est, plusquam spurij patris Abraham filij, diuinæ Eucharistiæ beatæque MARIÆ semper Virgini quotidie maledicant, quemadmodum Ioannes Matthias Tibetinus prodidit, atque ter singulis diebus oratione ad Deum habita Christianam gentem deuocent & execrentur: Docet ea de re tertius liber Thalmud, è ridiculis quidem fabulis & horrendis erroribus plane conflatus, sed qui summam apud istos obtinet auctoritatem. At o intelicem perditamq; gentem, quæ in extrema etiam seruitutè vindicem perfidiæ Deum ad eodè non agnoscit, vt suum nostrūq; Messiam, & eius veneradam matrè incessabili quadam rabie persequatur. Nil autem nunc attinet, aduersus indociles ac contumaces, Deoq; semper rebelles & bonis omnibus inuisos Iudæos causam nouâ instituire, partim ne surdis canere, ac margaritas porcis ipsis obicere videamur, partim quod causa hæc à Patribus iam pridè perorata sit, qui MARIAM virginè contra horum & Ebionitarum omnium diros impetus & furores fortissimè propugnârunt.

Verum tamen si cum Iudæis cominûs est congregiendum, quoniam Euangelicis & Apostolicis literis nullam tribuunt auctoritatem, veteris instrumenti testimoniis vrgendi sunt, vt saltem in MARIAM nostram de bacchari desistant, ac de illius quidem virginitate meliùs tandem sentiant. Vbi me non fugit, quàm sit difficile veteres proferre Scripturas, quæ pinguibus & repugnantibus illorum animis vt cunq; satisfaciant, causamq; nostræ Virginis tueantur. Indicabo tamen sedes argumentorum, ex quibus pleriq; Patres causæ propostæ patrocinantur, sed qui fortasse ad Christianos in accepta fide confirmandos potiùs, quàm ad præfractam hanc gentem è Scripturis solidè conuincendam pertinent. Postea de Esaiæ loco dicemus, qui vnus omnium & clarissimus, & grauissimus videri potest, vt vel inuitis Iudæis Mellia mater Virgo & esse, & manere constituatur. Principiò autem repetendum est, quod Maximus etiam sapièter animaduertit, præter vñtatum humanæ Cœceptionis modū, tres nascendi species in hoc mundo valdè mirabiles extitisse, ac sanctam Trinitatem in illis virtutem potentiamq; suam peculiariter exercuisse: Primùm quidem quum Adam ex limo formaretur, deinde quum Eua ex virili latere muliebri corpus sumeret, postremò quum Christus ex Virgine homo generaretur. Quid enim horum, inquit idem Maximus, non noui? quid horum non mirabile? quid horum nisi fidem sequamur, inquisitio poterit humana complecti? Ac priores quidè duos nascendi modos Iudæi nobiscum haud grauatim agnoscunt & cõprobant, verbis nempe Moyfi non obscuris conuicti: at in posteriore duntaxat improbè tergiuersantur, præsertim ne quid commune nobiscum ad Christi ac MARIÆ gloriâ habere ac profiteri videantur. Deinde antique legis vmbriis & Scripturæ cortici sic manent affixi, nihil vt ferè sublime capiant, omnemq; sibi viam præcludant ad ipsum legis finem & scopum, qui Christus & Christiana veritas existit, perueniendi. Ad hæc stultitiæ suæ argumentum in eo præbent, quod certos velut limites diuinæ potentiæ circumscribant, eamque in veteri Testamento, quàm in nouo efficiatorem esse constringant. Hinc potens illis Deus videtur, & rectè quidem, qui primum hominem eiusq; coniugem modo tam stupendo creauit, quum semen Patris deef-

Albigensium
horrenda impie-
tas.

Christum &
Mariam, sicut
facram Euchari-
stiam, Iudæi
maximè in se-
clantur & exo-
crantur.

Iudæi perditè
necesse, nec Deo
nec Veritatem
agnoscunt, sed
resistant.

Ex Sceleri dop-
tatur Tisulmè
to Iudæi recu-
cendi.

Proposito de
tractatione se-
quenti.

Tres mirabiles
extitisse species
nascendi in hoc
mundo, vt supra
collegi.

Nolunt Iudæi
tantum Christo
tribuere, circa
generationem
humanam.

Vide Gmil-
hel. de Nā-
graco.

Ser. de am-
nunciat. B.
Maria.

In Vita Si-
monis pue-
ri Triden-
tini.

Lib. 3. oul.
Mar. 1. 14.
de tribu lu-
danu.
Esai.

Esai.

Deut. 10.

Mat. 7.

Mat. 23.

Mat. 23.

Hom. 3 in
nat. Do-
mini.

Gen. 1.

Rom. 1. 18.

Mat. 15.

Rom. 10.

set, ac materna viscera nullum ad prolem excitandam officium adhiberent. Idem vero Deus illorum iudicio tantum non invidus aut imbecillis, Christo suam gratiam virtutemque subduxit, ne hic sine viro e sola virgine procrearetur. Tam pulchre, tam prudenter isti Adæ & Euæ, hoc est, famuli & famula potiorum, Christi vero & MARIÆ, maximi nempe filij optimæque; matris deteriore conditionem faciunt, nullo quidem vel Scripturæ, vel rationis pondere, sed sola contendendi libidine permoti, certius ut omnes, intelligant, Iudæos non solum veritati Euangelicæ, sed diuinæ simul omnipotentia in hoc doctrinæ genere sine vilo iudicio repugnare. Verum nos Ecclesiæ lumina Iudaicis tenebris, ne dicam furoribus, opponamus, & Ebionitarum reliquias adhuc pullulantes taciteque; serpentes, Patrum testimoniis coarguamus, quorum vnus pluris sanè valeat, quam impiorum caterua quantūlibet maledicis instructa linguis, ac armadis perfidorum copiis communita vnquam valere possit.

MARIMVS Taurinensis, quem paulò antè citauimus, velut cum Iudæo contendens, in hunc modum ratiocinatur: Non putas Deum, inquit, nouum puerum in alio Virginis potuisse formare, qui quum primum conderet hominem, nec semen Patris, nec viscera materna quæsiuit? Dic itaque quicunq; es supernæ dispensationis arbiter & discussor, quæ tibi videtur virtus eminentior, partum dedisse Virgini, aut perfectum hominem creasse de terra? Primus enim homo, vt ait Apostolus, de terra terrenus, secundus homo de cælo cælestis. Si contra naturam esse contendis, quod in mysterio redemptionis nostræ sine viro puella asseritur concepisse, cuius quæso naturæ est, quod in parente generis nostri caro sine carne formata est? Quæ est illa ratio, imò quàm cæca contentio, vt non credatur Deus facere hominem posse de fœmina, quem creditur fecisse de puluere? Si omnipotentis ò homo tali in negotio esse perspicis voluntatem, de opere cur retractas? Omnia enim, sicut legitur, Dominus quæ voluit, fecit in cælo & in terra. Iam verò Tertullianus Maximo longè vetustior, non dissimile argumentum inducit, primi hominis exemplum proponens, quo Iudæos eorumque sobolem ad virginem MARIÆ partum agnoscendum impellat. Sic enim loquitur: Virgo erat adhuc terra nondum opere compressa, nondum sementi subacta: ex ea hominem factum accipimus à Deo in animam viuam. Igitur si primus Adam ita traditur, meritò sequens vel nouissimus Adam, vt Apostolus dixit, perinde de terra, id est, de carne, nondum generatione resignata, in Spiritum viuificantem à Deo est prolatus. Ac eodem modo ante Tertullianum docuit Irenæus, quem deinde Basilii Magni sequi voluisse videtur, utroque; nimirum MARIÆ virginitatem virginemque; partum adstruente ex ipsa primi hominis, vt diximus creatione. Sic enim summatim colligunt. Sicut Adam solo Dei verbo de rudi terra, eaque, vt sic dicam, virgine procreatus est, quæ nec imber attigerat, neque manus hominis coluerat: Sic & mater Domini sine viri commercio, & per virtutem Spiritus, Adam secundum produxit, nulla tamen ex parte corrupta virginitate, quæ semper ei illibata permansit. Sed & Iustinus martyr, ac nobilis ille Philosophus, MARIAM docet Euæ conferre, quandoquidem vtraque; virgo & integra fuerit: hæc quidem vbi verbum serpentis in paradiso cœcepit, ac idcirco inobedentiã mortemque; pariens: illa verò, quum in Nazareth audito Gabriele fidem & obedientiam Deo præstitit, & hinc nobis concipiens & proferens Emanuelem.

Quæ Patrum sententiæ, vt reliquas alibi propositas prætermittam, quo pacto Iudæi & eorum affecta refutandi sint, non obscure monstrant, simulque; monent, si Scripturas ritè conferre velimus, primi parentis Adæ, primæque; matris Euæ formationem velut typum eius esse miraculi, quod in MARIÆ Virgine ac eius filio consequi debuit, nec satis potest vnquam celebrari. Cur ergo Iudæis incredibile videatur, virginem peperisse, toto quidem orbe tot seculis in hanc fidem conspirante, si credibile certumque videri volunt, ex Adam mulierem, eamque virginem & adultam esse formatam? Tum si fœmina ex viro etiam dormiente, & nullo concubitu accedente, integra perfectaque; prodiit, an vir Christus ex MARIÆ fœmina, eaque virgine non potuit absolute procreari? Ad hæc si è seruo famula corpus excitatur (nam vtriusque primi hominis vnus idemque; Dominus & Conditor Deus) cur non de MARIÆ, quæ seipsam Domini

Maximi, Tertulliani & plurium Patrum testimonia, Christi ortum ex Virgine rectè probati, primum parentum exemplo.

Et primus & secundus Adam de terra & virgine procreatus.

Iudaorum stupidas capere non potest Dei potentiam & generationis miraculum in secundo Adam, sicut in primo.

Hom. 3. in natali Domini.

1. Cor. 15.

Psalm. 139.

Lib. de carne Christi. & lib. 3. c. 1. de Maren. c. 1. Cor. 15. a. Lib. 3. c. 1. de Valentis. cap. 1. de Iudeis. v. Virgine.

In dialogo cum Triphylino.

Luc. 1. Genes. 1.

mini vocat ancillã, Dominus ipse nascetur? Postremò si Sara, licet sterilis anus, & iã nonagenaria, filium peperit, quum per naturam & ætatem & consuetudinem nihil tale assequi posset, vt diximus, cur MARIÆ in ipso ætatis flore, licet ignara libidinis, ad partum non perueniret? Sed nunc satis erit Cyrillum Hierosolymitanum pro nobis loquentem, & Iudæos verberantem inducere, vt qui velit, eiusdem velut telis ex veteris instrumenti armamentario depromtis vtatur. Habet autem in hunc modum: Illis, qui sunt de circumfione sic occurrens, perquire, vtrum est difficilius, senem & sterilem, muliebribus iam deficientibus parere, aut Virginem iuuenem generare? Sterilis erat Sara, & deficientibus iam muliebribus, præter naturam peperit. Igitur quum & sterilem, & Virginem parere sit præter naturam: aut vtrūque nega, aut vtrunq; concede. Idem enim Deus vtrunq; operatus est: neque enim audebis dicere, quod illic quidem possibile, hæc autem impossibile est Deo. Et rursus, quæ natura manum hominis vna hora in diuersas species mutare potest, & rursus restituere? Quomodò igitur Moysis manus sicut nix alba apparuit, & rursus statim albedine illa destituta est? Sed dicēs, quia Deus voluit, mutata est. Illic Deus volens potest: hæc autem nunquid non potest? Ac illud quidem signum ad Ægyptios tantum, hoc autem datum erat signum vniuerso orbi. O Iudæi vtrum autem difficilius est, Virginem parere, aut virgam in animal mutari? Confitemini quod tempore Moysis rectissima virga serpentina specie facta est, & horrenda fuit etiam proiicienti illam. Et qui antè tenebat virgam, paulò post fugiebat illam tanquam draconem. Reuera enim draco erat, fugiebat autem, non metuens id, quod tenuit, sed timens mutatum. Dentes habuit virga, & draconis oculos. De virga itaque; oculi pullularunt: & de vtero virginis puer non nascetur Deo volente? Taceo hæc, quod & virga Aaron, quod reliquæ arbores per annos plures faciunt, hoc per vnã noctem fecit. Quis enim nescit, quod virga cortice destituta, etiam si in medijs fluminibus plantetur, nunquam florebit? Sed quum Deus non naturam arborum sequatur, verum naturæ est factor, etiam in fructuosa siccaque; virga, & sine cortice effloruit, & nucum fructum protulit. Qui igitur virgæ propter typicum summum Sacerdotem, præter naturam fructum tulit: nunquid Virgini, vt verum Sacerdotem summum pareret, hoc non conferret? Deinde verò Iudæos perstringens: O indoctissimi Iudæi, inquit, vnde Adam factus est? Nonne Deus accepit puluerem de terra, & creauit creaturam hanc admirandam? Quid igitur? Lutum quidem in oculum mutatur, & Virgo non generabit? quod apud homines maximè est impossibile, nunquid Deus præstare non poterit?

PERGAMVS autem complures indicare typos & allegorias, nec aliunde quàm ex Prophetis literis erutas, vt crassi Iudæi illisq; suffragantes alij fortius comprimantur, dū tantoperè à fide Marianæ virginitatis abhorrent, eamque; nulla ratione probabilem videri volunt. Ambrosius hæc nobis arma subministrat: Quid incredibile, inquit, si contra vsu originis naturalis peperit MARIÆ, & Virgo permanet: quando contra vsu naturæ mare vidit & fugit, atque; in fontem suum Iordanis fluenta remearunt? Non ergo excedit fidem, quod Virgo peperit, quando legimus, quod c petra vomuit aquas, & in montis speciei d maris vnda solidata est. Non ergo excedit fidem, quod homo exiit de virgine quando petra pro fonte flumen scaturiuit, e ferrum super aquas natauit, fambulauit homo super aquas. Ergo si hominem vnda portauit, non potuit hominem virgo generare? Tum Augustinus, vt eandem causam aduersus Iudeos vrgeat, has veteris Testamenti figuras commodè profert: Ipsa lex, quæ quotidie legis, sine graphio scripta est in tabulis lapideis. lege & intellige, quod i panem in eremo terra produxerit, cuius semen orator nullus induxit. Virga etiam Aaron annis siccata plurimis, sine qua reuixit, in templo floruit, nuces produxit. Ergo qui scripsit lapideas tabulas sine stylo ferreo, ipse grauidauit MARIAM Spiritu sancto. Et qui produxit panes in eremo sine oratione, ipse imprægnauit virginem sine corruptione. Et qui fecit virgam sine humore folia germinare, ipse fecit filiam Dauid sine semine generare. Cæterum quod ad virgam Aaron attinet, quæ sola inter alias plures allatas & floruit & fronduit, alibi quoque; cum Iudæis in hoc argumento disputat Augustinus. Dominus, inquit, Moyse sancto præcepit de singulis tribubus virgas afferri. Allatæ sunt duodecim vir-

Ser. in Dominica ante natalem

Non minus cō-
sentaneum est,
parere Virgine
ac sterilis anu.
Testimonium
Cyrilli Hiero-
solymitani con-
tra Iudæos pro
Mariæ Virgini-
tate.

Ab exemplo
Sara sterilis, &
in ætate decre-
pta parientis.

Ab exemplo
manus Moysi
in aliam atque
aliam speciem
transformata.

Ab exemplo
mutata virga
Moysi in dra-
conem.

Ab exemplo Vir-
go Aaronis cō-
tra naturam
efflorescentis.

Ab exemplo
ade formati
de puluere.

Quibus typis
miraculis Ma-
riæ Virginitatis
in Prophetis
literis contra
Iudæos magis
magisq; com-
probetur.

Aronis Virga
Deipara Vir-
ginitatem a
umbrat.

gæ, inter quas etiam vna erat, quæ Aaron fuerat Sacerdos: posita sunt à sancto Moyse in tabernaculo testimonij. Virga autem Aaron post alterum diem inuenitur subito produxisse flores & frondes, & peperisse nucas.] Et postea: Virga ergo potuit contra naturam nucas educere; virgo non potuit contra naturæ iura Dei filium generare? Dicat igitur mihi Iudæus incredulus, quemadmodum arida virga floruit & frondit, & nucas protulit, & dicam illi, quemadmodum Virgo conceperit & pepererit. Sed profectò Iudæus nec conceptum poterit virgæ explicare, nec Virginis partum.] Ac demum disputatio hæc ita concludit: Deus, qui in Numeris mirabile signum ostendit contra naturam, ut astra loqueretur, ipse mirabilius facere voluit, ut Christus de Virgine nasceretur.] Succinctus vero Bernardus: Quid rogo, inquit, virga Aaron florida, nec humectata, nisi MARIAM concipientem, quamuis virum non cognoscentem portendebat? Nec virgæ virorè floribus emisso, nec Virginis pudorem sacri partus editio.] Ac mirè profectò MARIÆ virginem fecunditatem virga hæc sacerdotalis adumbrabat, quæ neque mortali manu confusa, neque terreno succo irrigata, & cœlitus concipiendo floruit, & sine cruciatu pariens fructum viuificum edidit.

Flures typi Secretis Testimonij. Virginitatis, virginem parturam loquuntur.

Non repetam mysticas alias probationes, quibus veteres, ac in primis Gregorius Nyssenus, Ambrosius, Andreas Hierosolymitanus & Bernardus delectantur, nimirum ubi de horto concluso & fonte signato, de virga florète, deq; petra aquas effundente differunt. His enim illi Scripturæ locis atq; typis vtuntur, ut MARIÆ virginitatē afferant, nec solum piis, sed etiam impiis efficiant commendatiorē. An non MARIAM hortus diuinæ custodiæ sæpè communitus, in quo summus ille hortulanus inter lilia pascat, ac cubat in meridie? An non eadem liliū in spineto enatum, & mater pudica lilij conuallium? rosa Hierichana, quæ florem est enixa campestris? An non sancta ciuitas Sion, quam in expugnabilibus munimentis tutatus est is, qui natus est in ea, quiq; fundauit Altissimus, cui videlicet ipse est & murus & antemurale? An non campestris olea, speciosa ac tōtilis, de cuius illibato corpore virentem semper surculum decerpit is, cui familiare est columbina specie apparere mortalibus? Quamquam propius ad rem facere videtur Exodi locus de rubo, quem ardentem in montem, sed sine omni combustione Moyses admirans aspexit: Sicut enim rubi naturam excedit, si flammis vndique coopertus, nihilominus maneat incombustus, nullumque sui detrimentum faciat, ita non humanæ, sed diuinæ virtutis opus proprium fuit prægnans MARIÆ virginitas, quæ cum uxorem nunquam præstitisset, tamen puerperæ nomen promeretur, inter hæc semper integritate, sicut Chrysostomus & Eucherius hanc figuram explanant. Vnde dixit quoque Bernardus: Quid rubus ille quondam Moisaicus portendebat, flammam quidem emittens, sed non ardens, nisi MARIAM parientem, & dolorem non sentientem? Ac alibi rursus: Magna planè visio rubus ardens siue combustione: magnū signum mulier illæsa manens amicta Sole.] Eodem spectat, quod in Psalmis Dauidicis legimus: Descendit sicut pluuia in vellus, & sicut stillicidia stillantia super terram. Hic Prophetæ locus ad illud vellus alludit, quod Gedeoni forti viro in signum victoriæ de Madianitis hostibus reportandæ diuinitus concessum atque monstratum est. Cum enim is de belli successu dubitaret, ac aridam circumquaque terram aspiceret, inusitatū ac mirabilem in vellere humorem spectare iubetur, ut hinc diuinam opem atq; potētiā in re bellica sibi certius polliceretur. Typus in MARIAM optimè competit, cuius sterilis virginitas, si secundum carnem iudicemus, apparet: sed ut apertum præcipuè contra Satanam victoriæ indicium habeamus, eadem virginitas cum fecunditate sacratissima coniungitur, Christo nobis per MARIAM edito. Igitur niueum hoc Gedeonis vellus virginitatem illius exprimit, quæ à carnis contagio longè femota, at cœlesti rore ter compluta, sanctissimæ Trinitatis officio mirabilem foetum pura concepit, pura enixa est, & post partum pura vsque permanit. Vnde Bernardus etiam dixit: Gedeonis vellus, quod vtique de carne tonsum, sed sine vulnere carnis in area ponitur, & nunc quidem lana, nunc verò area perfunditur, carnem illam de carne Virginis, & absq; detrimento virginitatis assumptam designat. Ac paulò quidem aliter figuram hanc explicat Ambrosius, sed ut Marianam quoque virginitatem inde confirmet,

In capitulo 2. in primis. alia rursus parum Virginitatis, quæ in partu est unita.

Quid significat? ut dicitur stellus cœlestis.

Dominus Numeri.

Numeri.

Hom. 2. de beata Virg.

a De nouo Domini. b Epistol. c De hinc. d In Epistol. e In Epistol. f In Epistol.

Esai.

c In Genes. d Definitio. e Spiritibus. f In Epistol. g In Epistol. h In Epistol. i In Epistol. j In Epistol. k In Epistol. l In Epistol. m In Epistol. n In Epistol. o In Epistol. p In Epistol. q In Epistol. r In Epistol. s In Epistol. t In Epistol. u In Epistol. v In Epistol. w In Epistol. x In Epistol. y In Epistol. z In Epistol.

Hom. 2. de beata Virg.

Ser. 13. de natali Domini.

met, quia Christus in Virginem latenter ac secretò descenderit, nullumque in illa viri complexum admiserit. Quid enim, inquit, tam silenter & sine strepitu fit, quam quum imber in lanæ vellus infunditur? Nullius aures sono verberat, nullius corpus humore repercussionis alpergit: sed sine inquietudine hominum totum imbrem per multiplices effusum partes, toto corpore in se trahit, vnus meatus scissuram nesciens, solida molitia plures præbens meatus, & quod clausum videtur per densitatem, est patulum per tenuitatem. Rectè ergo MARIAM velleri comparatur, quæ ita concepit Dominum, ut toto eum hauriret corpore, nec eius discissuram corporis pateretur, sed esset mollis ad obsequium, solida ad sanctimoniam. Rectè, inquam, MARIAM velleri comparatur, de cuius fructu salutaria populis vestimenta texuntur, vellus planè MARIAM est: siquidem de molli sinu eius Agnus egressus est, qui & ipsè matris lanicinium, hoc est, carnem gestans, molli vellere cunctorum operit vulnera populorum.] Fauet præterea locus, de Propheta Helia scriptus, qui post holocaustum cœlitus concrematum, post Prophetas Baal occisos, quum iam tēpus propitiationis instaret, quo Deus vberimam, pluuiam in terras demittere voluit, ascendit in Carmeli montis verticem, iussitque puerum suum ex alto contra mare, prospicere. Is cum iam sexies frustra prospexisset, septima vice tandem quasi vestigium filij hominis vidit apparere in nubecula, quæ de ipso mari confurgeret: Quæ nubecula, nostram Virginem exprimebat, ut quæ de mari seculi huius, si carnis propaginem spectes, ascendit, ipsoque mari seculi haud dubiè & altior & leuior fuit, neque vllis aut mundi, aut carnis, aut peccati illecebris deprimi potuit: atq; in hac ipsa nubecula vestigium hominis, adeoq; veritas carnis illius apparuit, qui se filium hominis appellauit, & non nisi de Virgine natus, mundi se propitiatorem ostendit.

1. Reg. 18.

Vide Ioan- nem Hiero- scito. de inst. monach.

Maria velleri similis.

Maria est nubecula, in qua &c. figuram hominis apparuit, &c. Et cetera ostendit.

Sed enim quoniam in hunc sumus campum ingressi, non abs re fuerit in Prophetis libris, velut in amœnis pratis diutiùs detinere Lectorem, ut tantum Dei mysterium, quod in MARIAM celebramus, & Iudæi aliiq; carnis iudicio impediti, cœcis velut oculis transeunt, rectius obseruetur, ac maiore in precio habeatur. Cauendū enim in primis hoc scèdum & Iudaicum est vitium, ne tanquam ingrati & agrestes conuiuæ, sicco nudoq; pane contenti esse velimus, quum oblati pretiosis epulis ex liberalitate hospitis frui possumus, & inuitati ad mensam Domini lautissimam assidemus. Nec tēmerè monet Rex sapientissimus: Quando sederis ut comedas cum principe & diligenter attende, quæ apposita sunt ante faciē tuā. Verum in vefanos Iudæos quadrat maxime, quod Propheta fore prædixit: Fiat mensa eorū corā ipsis in laqueum & in captione & in scandalū, sicut & Paulus hæc verba interpretatur. Esaias quidem Propheta de MARIÆ filio, veròque Messia differens, nō sine venusta metaphora dixit: Ascendet sicut virgultū, & sicut radix de terra sitienti, vel sicut Aquila interpretatur, inuia, perinde ac si dicat: Nasceretur Christus ut virgultum elegatissimum, sed mirabiliter nasceretur è solo arido, hoc est, è Virgine MARIAM, virili semine non irrigata, nimirum ut opus hoc Dei proprium & singulare cognoscamus. Nec refert, si cum aliis interpretibus legas: Ascendens sicut puerulus lactens aspectu de terra sitienti & inuia. Idē enim Christus, qui paruulus natus virginea suxit vbera, ex matre processit veluti terra siticulosa, quoniam carnis affectu & viri congressu semineque vacua, sed ob ardorem & plenitudinem Spiritus simul æstuante: terra, inquam, inuia, quia & in partu, & post partum virginitatem suam hæc mater integram conseruauit. Ad quod Esaiæ dictum Origènes alludit, ut planè suspicor, ubi docet Christum veluti virgultum, siue ramum nasci non ex semine, sed ex Virgine absque concubitu viri, & sine semine naturali. Nam & Symmachus pro virgulto ramum interpretatur, & Hieronymus apertè monet, hinc assumptum ostendi hominem, qui processit de vtero virginali, simulque Marianæ virginitatis priuilegium demonstrari. Extat & aliud Esaiæ vaticinium: Ecce Dominus ascendet supra nubem leuem: aut sicut alij vertunt: Ecce Dominus vehitur super nubē leuem, & ingredietur Ægyptum. Ambrosius legit: Ecce Dominus venit sedens super nubem leuem, per quam accipi docet, MARIAM coniugij onera nescientem, & quæ Virgo integra fontem, quo terrarum orbis irrigatur, complexa est. Hieronymus perspicuè tradit:

A Provi. 23.

b Psalm. 68.

c Rom. 11. d Epistol. 33.

Iudæorum sunt similes, qui circa Scripturam literarum harent, nec ab illis in de secesserunt.

Christus virgultum nascens è solo arido, sicut terra sitienti, ad est, è Virgine Matre.

Hom. 17. in Genes.

Lib. 14. in Epistolam. Esai. 19.

Lib. de inst. Virginit. 13.

Li. 7. in Esai.

Maria nubi leui & Deum se- renti comparatur.

tradit: A scendit Dominus super nubem leuem: corpus sanctæ virginis **MARIE**, quod nullo humani seminis pòdere prægrauatù est.] Adiungit autè statim **Esaia**: Et ingredi-
 dietur **Ægyptum**, & commouebuntur simulachra **Ægypti** à facie eius. Cùm enim nu-
 bes illa leuis **Virgo** sacratissima. **Christum** puerum in **Ægyptum** deportaret, cuncta il-
 licidola, velut præsentis **Messia** aduentum ferre non possent, corruisse dicuntur, sicut
 ° **Cyrellus Alexandrinus** & **Nicephorus Callistus** eundem **Esaia** locum explanant,
 quibus & **Anselmus** consonat. An **MARIA** leui nubi non ritè confertur, vt quæ nullo
 peccatione grauareretur, omni autem benedictione gratiaq; completeretur, vt virgo
 fecunda redderetur, ex qua rerum omnium opifex in mundum progressus, cuncta in-
 nouaret atq; pacificaret? Quàm verò grauitè, quàm appositè pronunciat **Hieremias**?
 Nouù faciet Dominus super terram, sic enim **Cyprianus** legit, nec dissentit **Augusti-**
 nus, pro eo, quod verus habet interpret: Creauit Dominus nouum super terram:
FEMINA circumdabit virum. Perinde ac si dicat **Propheta**: Nouum quod super ter-
 ram dico Dominum esse facturum, in eo consistit, quòd fœmina circumdabit virum,
 eaq; super omnes fœminas benedicta, quæ licet virum non cognouerit, omnis viri-
 lis congressus expers, tamen carnea prole de spiritali semine gratulatur, vt verbis **Au-**
 gustinianis vtamur: Nam profectò res noua, inaudita, stupenda, vereq; diuina est,
 quòd anteluciferum genitus initium carnis ex **Virgine** capiat, quòdque vniuersitatis
 parentem vnius **Virginis** venter includat. Succinctè **Bernardus**: Fœmina circumdans
 virum, inquit, **Virgo** est concipiens **Deum**.]

Neque parùm illustris apud **Danielem** est locus, quo veteres **Theologi** frequen-
 ter vtuntur, quùm promittitur & prædicitur lapis, qui de monte sine manibus est ab-
 scindendus. Hic **Irenæus** & alij **MARIAM** faciunt montem, sicut & **Gregorius** illam
 montè in vertice montium, id est, **Sandis** & **Angelis** cunctis præminentem ex **Esaia**
 nuncupat: à quo monte sumtus est lapis ille probatus & pretiosus & angularis, qui fe-
 cit vtraque vnum, & cui innititur omnis ædificatio spiritalis: sumtus inquam, de
 monte sine manibus: quæ manus pro opere nuptiarum hoc loco accipiuntur, **Hiero-**
 nymo teste. Etenim **Christi** in hunc mundum aduentus sine congressu **Ioseph**, sine
 viri opera, sola **virgine** cooperante ex summa **Dei** virtute processit. **Augustinus** &
Hilsefonus paulò aliter de hoc **Danielis** lapide loquuntur, qui de monte, id est, de re-
 gno **Iudæorum** præcisus fuerit: sed in eo tamen consentiunt, **Christum** esse lapidem
 sine manibus excisum, vt potè sine opere humano, sine amplexu maritali, sine matris
 corruptione de **Virgine** procreatum. Prætereà huc spectat **Osee** **Propheta** dictum:
 Adducet vrentem ventum Dominus de deserto ascendentem, & desiccabit venas mor-
 tis. Quis etenim alius mortis desiccabit venas, nisi **Christus Iesus**, quem nobis inteme-
 rati ventris desertum refudit: sicut **Gilebertus** exponit. Sed & **Hieronymus** probat,
 hinc per desertum virginalem **MARIE** vterum designari, quod absque femine huma-
 no nulla frutice pullulauit: quoniam **Virgo** simplex atque purissima, & vnione fœ-
 cunda, eum florem edidit, qui dicit in **Cantico Canticorum**: Ego flos campi, & lili-
 um conuallium. Verè autem, **Christus** flos campi & castitatis liliium, quia puer mun-
 dissimi, & præ filiis hominum forma speciosus, vt **Rupertus** indicat: flos inquam, in
 tali campo ex oriens, qui licet nec aratro scissus, neq; rastro vexatus, neque sarculo de-
 fossus, nec manu hominis seminatus esset, tamen incomparabilè florem medicami-
 tum anitarum progerminauit. Vt hinc rectè dixerit **Ambrosius**: Inoperata est caro
Christi, quam vt **MARIA** **Virgo** conciperet, inuisato quodam nouoq; incarnati-
 onis mysterio, sine vlla virilis feminis admixtione diuinæ gratia dispensationis, quod e-
 rat carnis, assumfit ex **Virgine**, atq; in illa nouissimi **Adam** immaculati hominis mem-
 bra formauit.] Idq; probat ex illo dicto **Psalmographi**: Inoperatum eum viderunt
 oculi tui: pro quo nos legimus: Imperfactum meum viderunt oculi tui: **Græci** habent
 ἀνατρεψομ, hoc nomine significantes, quod manet sine operatione, vel inoperatum,
 sicut & **Hilarius** annotauit. Quod enim **Ecclesia** legit imperfectum, hinc pro incomp-
 sito sumi, etiam **Hieronymus** indicat, eoq; monemur, vel ipsa elementa hominis, an-
 tequam formentur in vtero, à **Deo Creatore** cognosci. Rursus quod apud eundem **O-**
sæam

Ratus simi-
 ebra, Christo in
 Ægyptum se-
 nentio.

Quid femina
 Cirum circun-
 dantis apud Hie-
 ronymum.

Maria montem,
 quod lapis Chri-
 sti in se scissus.

Christus Sems
 Srens, de Vir-
 gine tanquam
 deserto descen-
 dens.

Christus flos
 campi, liliuum
 conualliu, quia
 Virginis filius.

Christi caro in-
 operata, quia
 de Virgine sum-
 ta.

e vide com.
 eius in Eia.
 & Lib. 10. hi.
 stor. Ecclie.
 cap. 30.

g In cap. 2.
 Marthe.
 Cap. 32.
 h Serm. de
 nat. Christi.
 i Serm. 5. in
 nat. Domi-
 ni.

Serm. 1. de
 nata. Dom.
 Hom. 2. de
 beata Vir-
 gine. Lib. 3. ad
 merf. hursf.
 cap. 23.

Lib. 1. ca-
 p. 1. in
 cap. Reg.
 Eia. 38.

1. Petra.
 Psalm. 117.
 Ephes. 2.
 In epist. ad
 Eueh. de
 cast. Virgini.
 m. Tract. 3.
 in loamè.
 n. Li. de Vir-
 ginit. Ma-
 ria cap. 5.
 o Daniel.

Osee. 11.

a Serm. 11.
 super Cant.
 b Lib. 3. in
 eundè Pri-
 phet. Osee.
 Cantic. 2.

Lib. 1. com.

in Cantic.
 Lib. de in-
 sp. Virgini.

Psalm. 117.

In enarrat.
 eius. Psalm.

In eundem
 Psalm.
 Osee. 11.

fæam sub persona **Messia** dicitur: Ero quasi ros **Israël**, germinabit sicut liliium, hinc re-
 ferre conuenit. Etenim quasi ros **Christus** extitit, quando per **Spiritus sancti** gratiam
Virginè obumbrans, in vterum eius ascendit. Tunc verò veraciter germinauit **Israël**
 quasi liliium, quùm veri **Israëlita** **Apostoli** nò in carne, sed in spiritu, fructificauerunt,
 noua conuersatione imitantes liliium, hoc est, magistrum & præceptorem suum **Chri-**
stù **virginè** pulchritudinis filiù, vt à **Ruperto** est annotatù. An verò remerè factù est,
 q; pòtifex **Mofaycus**, vt lex præscribebat, super patre & matre, nò inquinaretur? Hoc e-
 nim pleriq; cù **Hieronymo**, sic interpretantur, vt symbolù ac typus fuerit, verù æter-
 numq; pontificè **Christum** non nisi de **Virgine** proditurum. Nec tèmèrè **Christus** in
Scriptura **Prophetica** vermibus dicitur, quoniam de **Virgine** sola editus, quùm vermibus
 nulla corporis alieni admixtione, sed è pura terra procreetur, quemadmodum præter
 alios & **Maximus** & **Bernardus** explicârunt. Vnde quod ex persona **Christi** **Psalmogra-**
phus cantat: Ego autem sum vermibus, & non homo, **Origenes** his verbis declarat: Ex
 mare & fœmina homo nasci solet: ego verò non ex masculo & fœmina secundum ritum
 humanum atque naturam, sed in exemplum vermibus, natus sum, cuius non est ali-
 unde semen, sed in ipsis & ex ipsis, in quibus coalescit corporibus origo est.] Ac eadè
 ratione **Christo** competit, quod aliòquin de **Rege Dauide** dictum legimus: Ipse quasi
 tenerimus ligni vermiculus, sicut & **Angelomus** interpretatur. Quemadmodum e-
 nim lignum ex se vermiculum procreat, ita quoq; beata **MARIA** **Virgo**, videlicet de
 radice **Iesæ** absque opere nuptiali florem protulit **Dominum** & **Saluatorem**.] Vtinam
 verò quàm **Christianè** & piè ista dicuntur, & crebrò à **Patribus** ad integritatem nostræ
Virginis comprobendam repetuntur, tam facilè isthæc aduersariis, ac **Iudæis** maximè,
 persuaderi possent.

Quid verò **Iustinus** ille **Martyr** & **Philosophus** verè **Christianus**? **Marianã** virgini-
 tatè & ille **Propheticis** literis cõprobat, quoniam **Balaam** hoc modo vaticinetur: Ori-
 tur stella ex **Iacob**, & cõsurgit virga de **Israël**. Hic **MARIA** stellam lucidã facit, & **Ies-**
se radicem, ex qua flos **Christus** prodierit, in cuius brachio gentes suã spem essent col-
 locaturæ. Què **Esaia** locum profert etiam ac **virgè** **Athanasius**. Tù **Iacob** **Patriarcha**
 de **Iuda** filio, qui **Christù** adumbrabat, differens: Lauabit, inquit, in vino stolã suam, &
 in sanguine vultus pallium suũ. **Iustinus** verba sic interpretatur: sicut vult sanguinem non
 homo fecit, sed **Deus**: sic hoc loco significatur, **Messiam** venturũ non ex humano san-
 guine vel semine, sed ex vi ac virtute diuina per **Virginem** nasciturum esse. Cæterũ
 ex **Ezechiele** **Propheta** plus fortasse lucis apparebit, quo **Iudæi** luculentius redargui
 possint, quando sic loquitur **Dominus**: Porta hæc clausa erit, & non aperietur, & vir
 non tranſiit per eam, quoniam **Dominus** **Deus** **Israël** ingressus est per illam, eritque
 clausa **Principi**. Hæc porta non ad **Aquilonem**, vnde panditur omne malum, sed ad
 exortum spectat, vnde **Sol** nouus & nouator omnium oritur: idemq; **Princeps** est pa-
 cis, qui ingrediens & egrediens, maternæ virginitatis claustra non violauit, sed conse-
 crauit. Neque vacat mysterio, ter clausam hanc portam à **Propheta** repeti, vt sic etiam
 ad moneamur, **Messia** matrem simul ante partum, & in partu, & post partũ **virginem**
 integram hoc loco significari. Quæ **Prophetica** verba crebrò citantur **Patribus**, & ad
MARIAM verè portam perperuũ clausam, nulliq; nisi summo **Principi** peruiam, sed ul-
 lò accomodantur: Sic enim locum accipiunt **Chryostomus**, **Hieronymus**, **Ambro-**
sus, **Augustinus**, **Eusebius Emiffenus**, **Ruffinus**, **Damascenus**, aliiq; plures, ex qui-
 bus vnum atq; alterũ in mediũ adduxisse fate est, ne aliòquin in adducendis **Patribus**,
 vbi res minùs exigit, simus longiores. Quæ est illa porta **Sanctorũ**, inquit **Ambrosius**,
 illa exterior ad orientem, quæ manet clausa, & nemo pertransiit per eam, nisi solus
Deus **Israël**? Nonne est hæc porta **MARIA**, per quam mundus intrauit?] Ac alibi rur-
 sus: Quæ est hæc porta nisi **MARIA** à deo clausa, quia **Virgo**. Porta igitur **MARIA**, per
 quam **Christus** intrauit in hunc mundum, quando virginali fusus est partu & genita-
 lia virginitatis claustra non soluit. Mansit intemeratum claustrum pudoris, & inuio-
 lata integritatis durauèrè signacula, quùm exiret ex **Virgine**, cuius altitudinem mun-
 dus sustinere non posset.] Tùm **Augustinus** planissimè docet, **MARIA** illam por-
 tam

Christus veri
 comparatus est
 lilio, quia Vir-
 ginis fuit.

Christum in
 Scriptura Ser-
 mem dicit, quòd
 natus sit de Vir-
 gine.

Maria stella ex
 Iacob.

Maria Virgo
 per portam au-
 ream Ex. chie-
 lis designata.

Christum per
 Mariam Virgi-
 nem tanquam
 portam solus
 exiit, & clau-
 strum quoque cu-
 stodiit.

Lib. 1. in O-
 sam Pro-
 phetam.
 Vide Hiero.
 ad Fabolã
 de Secte sa-
 cerdotali.

e Serm. in
 Dominica
 Palmarũ.
 d Ser. de pas-
 sione Domi-
 ni.
 e Psalm. 21.
 f Hom. 14.
 in Luc.
 2. Reg. 23.
 in eundem
 locum.

In Apolog.
 2. pro Chri-
 stian.
 Numer. 23.
 Iſai. 11.

Lib. de in-
 carnat. Ser-
 bi.
 Genes. 49.

Ezech. 24.
 g Hom. de
 Ioan. Bap-
 ti. in 44. ca.
 Ezech.
 i De inſp. 11
 Virg. cap. 3.
 e. epist. 81.
 h Serm. 2. e.
 14. in natali
 Domini.
 i Hom. 1. de
 natini. Do-
 mini.
 m In expo-
 sit. Symbol.
 n Lib. 4. de
 file oribo-
 doxa.
 Epist. 11.

Lib. de inſp.
 Virg. cap. 3.

tam esse clausam, quam in visione diuina, Ezechiel Propheta conspectam descripsit: & hæc porro adiicit: Quid est porta in domo Domini clausa, nisi quod MARIAM semper erit intacta? Et quid est, homo non transiit per eam, nisi quia Ioseph non cognouit eam? Et quid est, quod Dominus solus intrat & egreditur per eam, nisi quia Spiritus sanctus imprægnauit eam? Et quid est, clausa erit in æternum, nisi quia MARIAM Virgo ante partum, Virgo in partu, Virgo post partum? vt reliqua eius generis multa prætereamus. Nec dubium sanè, quin hæc sacra Virgo, & eius admirabilis sanctitas, supra quàm verbis explicari queat, ab Ezechiele depingatur. Quæ si templum & sanctuarium Dei, clausa semper, quia Deus Israël transiit per eam, si Sanctorum via ab eo ipso dicitur, quomodo corpore non simul & animo intacta inaccessaque Virgo censa est? vt idcirco tum mam summæ pudicitia laudem præ omnibus fœminis promereatur. Quid? quod Helia puer, quum iussus contra mare prospiceret, ascendentem de mari nubeculam, & in illa quasi vestigium filij hominis vidit? Et hic locus præfenti quadrat mysterio, MARIAM nobis commendans nubeculæ nomine, quæ de mundi huius pelago, sicut & cæteri, per carnis propaginem ascendit, ac ipso tamen mundo altior & leuior fuit, vt quæ nullis carnis illecebris vnquam deprimi potuerit, & puritatem tum animæ, tum corporis illibatam vsque seruauit. Quis autem præter cæcos Iudæos non videat, vestigium filij hominis, adeoq; veritatem carnis illius, qui se Filium hominis dixit, in hac ipsa & per ipsam nubeculam nobis apparuisse? sicut & Ioannes Hierosolomitani exponit?

Verumenimuerò vt hunc locum non solum aduersus Iudæos, sed & Iudaizantes institutum absoluam, apud pios quidè non modò venia, sed laude quoq; sancti Patres digni sunt, quum huiusmodi veteris instrumenti typos vel ænigmata proferunt, atque in his explicandis suo more versentur. Sensus quippe mysticus, siue vt Paulus vocat, allegoricus, si dextrè commodeque tractetur, lucem veritatis iam antè perceptam confirmat, pios frequenter mouet ac recreat, magnamque vim & copiam ad multa in Scripturis mysteria pulchrè ac subtiliter contèplanda porrigere solet. Quare primis etiam Christianis vsitatum fuit, vt sacras Scripturas legentes philosopharentur, & sensum allegoricum quærent atq; tractarent, quòd existimarent, in sacris Literis aperte prodita & explicata, rerum etiam latentium quædam esse symbola & arcana documenta, sicut Eusebius Casariensis ex Philone Iudæo confirmat. Vnde minùs admirari conuenit, qui fiat, vt quum veteres alij, tum Origenes, Hilarius, Ambrosius & Gregorius Magnus in excutiendis allegorijs vel maximè delectentur. Cæterum neq; illud possumus diffiteri, sensum mysticum longè quàm literalem, vt vocat, imbecilliorum esse, quòd hic veluti basin et fundamentum allegoriae tribuat ad dogmatum autoritatè: ille verò in seria contentione neque conuincat, neque placet aduersarium, vt certi ac solidi aliquid de veritate fidei constituatur, nisi fortasse Scriptura ipsa sensum mysticum difertè porrigat explicetque. Quocirca licet per multa Scripturæ testimonia produxerimus, quæ iuxta mysticum sensum accepta, MARIAM virginitatem adstruunt, sæpeque à Patribus in hunc finem vsurpantur, attamen tantum illi ponderis non adferunt, quantum Iudæis ad fidem faciendam sit satis. Imò verò admodum vereor, ne illi, vt sunt ad maledicentiam omnem suapte natura procliuēs atque præcipites, nouam hinc nobis calumniam struant, & secum indignè agi clamitent, velut pro nostro & nostrorum hominum arbitrio typis Prophetis abutamur, neque sacra sincerè tractemus, sed infirmas duntaxat ac fictitias opiniones ineptè sequamur, tantumque in Dei verbo ludamus. Habent enim hoc quoque cum Sectarijs sibi comunè, luculètas vt Scripturas exigant, vtq; non minore impudentia, quos ipsi & Talmudistæ velint, Scripturæ sensus affingant: qui præterea non contenti Prophetica dicta cõtra Prophetarum Dominum protulisse, vt eundè etiam vitæ autorem ad extremum supplicium adigerent, se diuinæ legis autoritate munire stultissimè voluerunt. Quum enim reliqua deessent præsidia, & illi sanguinis Dominici essent sitientissimi, sic ad Pilatum iudicem inquebant: Nos legem habemus, & secundum legem debet mori, quia Filium Dei se fecit. At verò nunquam isti sanguinarij, quod iniquistimè postulant, obrinebunt, vt nos

Ezechiel Mariam apprimè commendat.

Nubecula per Heliam ostensa, typus est virginis matris.

Ad multa confori Scripturæ sensus mysticos.

Sensu Scripturæ mystico ad dogmatum authoritatem non sufficit.

Iudæi non seruiunt, sed scripturis aperti conuincuntur, vt perpetuam Mariæ Virginitatè faciantur.

Serm. 14. in natali Domini.

1. Reg. 9.

Math. 12.

Lib. de inf. Monach.

Galat. 4.

Lib. 1. Encl. hyst. cap. 7.

Ioann. 8.

vt nos in Prophetis libris tum intelligendis, tum interpretandis ex ipsorum aut Rabinorum iudicio pendeamus, hoc est, vt quod sibi suisque Rabinis Christiani nominis odio flagrantibus licere putant, id nos ipsi in Dei verbo licere fateamur.

Sed priusquam ad locum Esaiæ amplissimum transcamus, quandoquidè nostros, id est, Ecclesiæ doctores Iudæi per fidi aspernantur, ipsorum magistros siue Rabbinos, qui MARIAM virginitati patrocinentur, si his fortasse annuant, in mediū quoq; protrahamus. Est celebris apud illos Rabbi Berachias, qui Messiam nouo modo, hoc est, absq; viri semine, siue de matre absq; patre nasciturum esse tradit, & aliquot Scripturæ locis conprobat. Huc enim transfert Zachariæ dictū: Ecce vir germen nomen eius, & subter se, id est, per se germinauit. Deinde illud Esaiæ producit: Et ascendet sicut virgultū coram eo, & sicut radix ex terra sicca, sicut nos locum eundem citauimus. Præterea è Psalmis duo testimonia huc applicat. Ego hodie genui te. Et: De matrice auroræ vel de matrice ex aurora, tibi ros natiuitatis tuæ, licet noster interpres aliter interpretetur. Vtramque sententiam Iudæi, si velint legere, in libro Midras Tillim, id est, in expositione Psalmorum repetitam inuenient, ibique Messias non aliorum hominum more, sed noua quadam ratione concipiendus atque generandus esse docetur. Cæterum per matricem auroræ vterum sacratissimæ matris Rabbini accipiunt, quæ absque virili semine, saluaque virginitate, virtute diuina id operante conciperet ac pareret Emanuelem, non secus, quam aurora solem recipere, ac sine corruptione parere solet. Rursus in annotationibus Rabbi Moyfis Hadursan & Rabbi Ioden offendunt, huc spectare locum Psalmographi: Veritas de terra germinabit, & iustitia de cælis respicietur. Hæc enim verba illi de aduentu Messie interpretantur, cuius natiuitas futura sit non similis, sed dispar prorsus alijs rebus & personis in hoc mundo conditis, ac propterea dictum esse: Germinabit siue pullulabit, non verò nascetur. Nec est ignotum illis Iacob vaticinium: Non recedet sceptrum de Iuda, & scriba de medio pedum eius, donec veniat Silo ipse, id est, filius mulieris, sicut hoc verbum Rabbi Kimhi de Messia explicat, qui quum de muliere absque viro nasciturus esset, filius mulieris non sine aperto mysterio nuncupetur. Illustrior adhuc est confessio Rabbini Haccados, hunc ipsi magistrum nostrum sanctum appellant, qui ad Messiam refert Hieremiæ dictum, sicut & nos retulimus: Creauit Deus nouum super terram: mulier circumdabit virum, vel fortem siue potentem, id est, Deum, sicut & veterum Iudæorum scholiis declaratur. Nisi enim Messias à muliere Virgine in vtero conceptus circumdaretur, nulla verè nouitatis in mundo ratio esse videretur. Nec dissentit Rabbi Hunna, qui locum eundem Messie deputat. Præterea quod ex Ezechiele diximus, MARIAM clausam portam vocari, per quam Princeps ingrediatur & egrediatur, id Rabbi Simeon Ben-Iohai satis confirmat, quum scribit, Regem Messiam Principem esse altissimum de vulua clausa mulieris egressurum. Demum, vt semel finiam, Rabbi Iodan & Rabbini Haccados diligenter expendunt, quod in Prouerbis Salomon dixit: Tria sunt difficilia mihi, & quartum penitus ignoro, viam aquilæ in cælo, viam colubri super terram siue petram, viam nauis in medio mari, & viam viri in adolescentulam: quod postremum alij vertunt, viam viri, id est, fortis vel potentis in Alma, id est, in Virgine. Quæ omnia illi ad Messiam referunt, de quo Salomō hoc loco vaticinetur, ac præcipue quartum illud de via viri in adolescentulam siue Virginem. Notant enim filias Hierusalem amari à Deo peculiariter, ex quibus vna sit Virgo futura & perseueratura, quæ regem Messiam concipiat & pariat. Vnde colligi rectissime potest, viam Gheuer, id est, viri fortis, vel potentis, qui ipse Deus est, in Alma vel Virgine, secundum hos Rabbinos nihil esse aliud, præterquam filij Dei ex Virgine incarnationem. Magnum profectò hoc, ac Salomon etiam Regi omnium sapientissimo admirandum, omnibusque alijs incomprehensibile Sacramentum, quomodo nempè Virgo absque viri semine concipiat, & suo vtero Deum hominemque concludat, ac filium itidem pariat, salua semper integritate. Ad quam rem probandam rursus repetunt ex Hieremia, quod sæpè iam inposuimus: Creauit Deus nouum super terram, Fœmina circumdabit Gheuer, id est, virum fortem & potentem. Hæc aliaque plura

Rabbini de Mariæ Virginitate scribitur, & Scripturas interpretantur contra Iudæos.

Zach. 6. Esai. 53.

Psal. 72. Psal. 109.

Psal. 84.

Genes. 49.

Hier. 31.

Ezech. 44.

Prouer. 30.

Hier. 31.

plura id genus si quis legere volet, Petrum Galatinum, rerum Hebraicarum peritissimum consulat, qui veterum Rabbiorum testimoniis recentiores Iudæos fortiter coarguit, & eorumdem auctoritate MARIÆ virginitatem astruit luculenter.

Veniamus tandem ad præcipuum Prophetiæ Scripturæ locum, qui non facile ab istis proteruis possit eludi, ac veluti ipsorum oculos feriat, nec obscurum veritatis specimen præ se ferat. Hunc locum non ab alio, quàm à maximo illustrissimoque Propheta, qui merito Evangelicus dicitur, Esaias petemus, totique Iudæicæ Synagogæ tantò fidentiùs opponemus, quòd Matthæus Iudæus simul & Evangelista illum ipsum in medium adducat, ex eoque palàm demonstrat, non alium Iudæis Messiam, nisi Iesum MARIÆ Virginis Filium expectandum esse, de quo Deus per Prophetam sic dixerit atque promiserit: **E C C E V I R G O** in utero habebit & pariet filium, & vocabitur nomen eius Emanuel. Aut sicut apud Esaiam habet Hieronymus: Ecce Virgo concipiet & pariet filium, & vocabitur nomen eius Emanuel. Alij vt ad Hebræãlectionem propius accedunt, sic ad verbum reddunt: Ecce Virgo prægnans, & pariens filium: vel quod perinde est, sicut Vatablus & Pagninus transferunt: Ecce Virgo prægnans & facta. Duriusculè dixit Munsterus, imprægnata pariet: pro quo alij legunt: Virgo grauida pariens est filium: nonnulli verò: Ecce Virgo illa concipiens, & pariens est filium.

Præclara certè & aureis literis exprimenda verba, quæ si Græcè iuxta translationem Septuaginta virorum singulatim expendas, non alia esse dixeris, quàm quibus Gabriel Angelus MARIAM est allocutus: Ecce concipies &c. Et quoniam hoc Esaiæ oraculum iam antè MARIAM legerat, vt Ambrosius quoque confirmat, & celebris de illo sermo vulgò iactabatur, quis ambigat, sapientissimam Virginem sic ab Angelo esse salutatam, vt mox illum ad præsens Esaiæ dictum alludentem intelligeret? Quæ Prophetica sententia, aut si mauis, vaticinatio de admirabili sacratissimæ Virginis partu tam est grauis, tam illustris, tam vehemens, vt nisi frons ærea Iudæis esset, suum illi Messiam, eiusque matrem Virginem facillè agnoscerent, gratoque pectore complecterentur. Quid enim obscuri, quid ambigui hæc Esaiæ verba proponunt? an non Virginem parituram loquuntur, eamque matrem faciunt Emanuelis? Nihil autem profecero in citandis Patrum sententiis, quos Iudæi velut suspectos in præsentia causa testes, maiore stomacho auerantur, quando quidem illos suæ fidei, ne dicam perfidiæ, nõrunt liquidò repugnare. Stant pro nobis contra illos Græci, stant & Latini Theologi, vt Justinus, Irenæus, Origenes, Epiphanius, Eusebius, Basilus, hoc est, vetustissimi simul & probatissimi quique scriptores, quibus Tertullianum, h Cyprianum, Lactantium, Hieronymum annumerare decebit. Hi enim omnes magno consensu comprobant, ad matrem Virginem MARIAM, quæ pura Christum concepit & peperit, præsens vaticinium pertinere. Nec sanè refert hunc Virginis Filium nunquã Emanuelem vocatum esse, sed Iesum, qui Latine dicitur Salutaris, siue Saluator, quia cunctis Gentibus, quod ad ipsius voluntatè attinet, Salutarifer venit. Sed Propheta declarauit hoc nomine, inquit Lactantius, quod Deus ad homines in carne venturus esset. Emanuel enim significat Nobiscum Deus, scilicet quia illo per Virginem nato confiteri homines oportebat, Deum secum esse, id est, in terra & in carne mortali. Vnde David in Psalmo octogesimo quarto: Veritas, inquit, de terra orta est: quia Deus, in quo veritas, terrenum corpus accepit, vt terrenis viam salutis aperiret. An verò mysterio vacat (quidem enim in sacris literis otiosum videri potest?) quod Esaias non simpliciter Alma, sed præposita litera scribit, quæ vim habeat articuli, perinde ac si dicas: Ecce Virgo illa concipiet. Notârunt hoc sanè mysterium interpretes Septuaginta, ac propterea non $\alpha\gamma\theta\epsilon\upsilon\theta$, sed $\iota\delta\delta\ \eta\ \alpha\gamma\theta\epsilon\upsilon\theta$ locum Græcè reddiderunt. Vix enim in tribus Scripturæ locis reperimus, hanc sacram dictionem cum præposito articulo, qui apud Hebræos He nuncupatur, vsurpari, sicut & Galatinus annotauit. Sed hanc quoque lucem Iudæi respuunt, quos tanta stupiditas occupat, vt Virginem illam peculiarem, eximiam, vereque singularem, quæ Messiam, imò & Deum in mundo filium edidit, non possint agnoscere & profiteri. Omitto ex Hebræa voce Alma colligi, sicut Hieronymus etiam indicauit, eandem Virginem vt intemperatè ac il-

Quis aduersus Iudæos clarissime loquitur & probat Mariam & virginem & matrem esse.

Præsentem Esaiæ locum variè interpretari.

Difficilius hoc Esaiæ dictum obscurum esse, ad quod citatur Gabriel alligari.

Iudæi, Patres Ecclesiasticos in locis præsentibus præsentibus neque agunt & interpretantur.

Quomodo Virginitas Mariæ filius ab Esaiâ dicitur Emanuel.

Mariam non simpliciter, sed cum articulo virginem ab Esaiâ promitti.

Li. 7. de conc. ca. 1. ibi dicitur. r. 14. Et ibi. cap. 2.

Matth.

Esai.

Luce. 1. in Euang. Luce.

a In Dialo. cu. Triplic. b Lib. 3. c. 1. d. 1. e. Lib. 1. c. 1. f. Lib. 1. c. 1. g. Lib. 1. c. 1. h. Lib. 1. c. 1. i. Lib. 1. c. 1. j. Lib. 1. c. 1. k. Lib. 1. c. 1. l. Lib. 1. c. 1. m. Lib. 1. c. 1. n. Lib. 1. c. 1. o. Lib. 1. c. 1. p. Lib. 1. c. 1. q. Lib. 1. c. 1. r. Lib. 1. c. 1. s. Lib. 1. c. 1. t. Lib. 1. c. 1. u. Lib. 1. c. 1. v. Lib. 1. c. 1. w. Lib. 1. c. 1. x. Lib. 1. c. 1. y. Lib. 1. c. 1. z.

Li. 1. cont. Celsum.

Ephes. 4. Li. 7. de dem. mon. E. uang. ca. 1.

Genes. 24.

libatæ pudicitiaæ fœminam, quæ domi abscondita, & à virorum conspectu seclusa degeret, significari.

Quid ad hæc verò Iudæi? nã illi simul impudentissimi & mendacissimi esse pergunt, dum hanc tantam diuinæ Scripturæ lucem videre non sustinēt, atque vt suæ impietati qualemcunque fucum prætexant, de propositis Prophetæ verbis miris modis altercantur, ac sine fine contendunt, in suos etiam contumeliosi. Acculant enim Septuaginta interpretes, qui ex Hebræa voce Alma, Græcè verterint $\eta\ \alpha\gamma\theta\epsilon\upsilon\theta$, quos deinde Latini malè sunt imituti, dum nomen Virginis mordicè amplecti, magnoque studio defendere statuerunt. Non enim Virginem, sed iuenculam vel puellam siue adolescentulam hoc loco à Propheta scriptam, & à Deo promissam esse. Nec defunt huic Iudæorum delirio fautores atque patroni, præsertim Theodotion Ephesius & Aquila Põticus, cæci duces Ebionitarum, ipsique Iudæi profelyti, qui præsentè corruptè sententiam, & pro virgine adolescentulam sunt interpretati. Hanc illorum fraudem a Irenæus quoque detexit, & de iisdem Hæreticis scripsit Hieronymus, quod multa mysteria Saluatoris subdola interpretatione cælârint. Verùm de nomine Alma pluribus postea differemus.

Est & aliud artificium, quo sacrilegi Iudæi totam hanc sententiam, vt ab ea MARIAM excludant, obscurare conantur. Fingunt enim de vxore Achaz, quæ mater est Ezechiaæ, vel de ipsa Prophetæ coniuge locum intelligi oportere. Sedenim quoniam verè dixit Salomõ: Frustrà iacitur rete ante oculos pennatorum, ne hac quidem arte vel mediocriter doctis imponant, vt in Sole velut meridiano cœcutiant, & apertam diuinæ veritatis lucem sibi adimi patiantur. Nam siue antecedentia, siue consequentia considerentur, multò sublimius aliquid promittit Deus, quàm quod ad Ezechiam, vel ad Esaiæ filium nasciturum referri possit, quorum neuter Emanuelis nomen, necdum officium parte ex aliqua promeretur, & siue dignè, siue indignè nunquã accepit. Origenes ita respondet: Si Iudæus pergat hæretè verbis, dicens ad Achaz dictum: Pete tibi signum à Domino Deo tuo, rogabimus, quis fuerit natus Achaz temporibus, de cuius natiuitate dicatur Emanuel, quod est: Nobiscum Deus? Nam si nullus inuenietur, manifestum est id, quod ad Achaz dictum est, promissum esse domui Dauidis, eò quòd scriptum sit, ex semine Dauidis natum Saluatorem iuxta carnem. Quin & signum ipsum in profundum & in altum dicitur, quoniam qui descendit, ipse est, & qui ascendit super omnes cælos, vt impleret omnia. His consonat Eusebius Cæsariensis, qui cauillantes Iudæos sequenti oratione castigat: Si Iudæi hæc ad Ezechiam referant filium Achaz, & dicant, hunc esse, qui patri tuo futurus oraculo promittatur: videat, quomodo Nobiscum Deus fuerit Ezechias, aut quod nam signum sua maiestate dignum Deus in illo ostenderit. Sed neque certamen vllum, neque labor in illis ortu Deo exhibitus est. Præterea planè in Prophetia excluditur ratione temporum Ezechias. Hæc enim ipso iam tum patre regnante futura canebantur: Ezechiam verò antequàm regnum acceperit Achaz, genitum esse constat. Quòd si ad hunc ea minimè referri possunt, multò minùs ad alium quempiam eorum, qui apud Iudæos post Prophetiæ tempora extiterunt, præterquam ad ortum eius, qui verus est Emanuel.]

Rursus autem isti argutantur: Si de Virgine propositus esset sermo, Bethula hoc loco diceret Propheta (alij vetuli contra Hieronymi consuetudinè scribere malunt) quòd ea vox Hebraicè Virgo dicatur, non autem Alma: quo nomine adolescentula, non itidem Virgo solet significari. Verumenimverò in vtrâque voce falluntur & fallunt non tam imperiti, quàm impudentes mendacesque Iudæi. Etenim si de Bethula disputatur, nomen hoc adolescentem mulierem, quamuis aliquando corruptam indicat: quemadmodum Alma virginem, & nunquam adolescentulam, quæ semel sit vitiata, designat. Proinde Moyses de Rebecca scribens virgine, quæ ad hauriendam aquam egredederetur, priùs eam Bethulam Hebraicè quidem nominauit, sed ea voce non contentus, vt potè quæ non modò Virginem sed corruptam etiam adolescentulam exprimit, etiam Alma vocandam putauit, ac simul disertè illud adiecit:

Quomodo Iudæi circa Esaiæ locum in Maria odium serguerunt & quos sequantur auctores.

Theodotion & Aquila Scripturam in transferendo peruerunt.

Iudæi adquam fœminam orguunt locum Esaiæ.

Quomodo Iudæi hic confutent Origenes & Eusebius Cæsariensis.

Iudæos de nomine Alma & Bethula frustra contendere.

Quomodo in sacris literis Bethula & Alma solent accipi.

Vir

Vir non cognouerat eam. Vbi vocem alma, quam hoc loco Esaias vsurpat, bis repetitam videas, & quidem sine vlllo additamento, minus vt liceat dubitare, Hebræis per vocem Alma, Virginem accipi. Iam verò, quod ad vsum & proprietatem vocis Bethulæ spectat, si Scripturæ fontes consulamus, ab Ezechiele scriptum hoc reperiemus: Ibi sunt fracta vbera & subactæ mammæ pubertatis earum. Quo loco vox Bethula scribitur, & sermo est de meretricibus, quæ licet adolescentiam nondum excefferant, vt ad viri congressum vix aptæ videri possent, tamen in prostibulo quæstum corporis impurissimè faciebant: tantùm abest, vt ea vox ad virgines propriè referatur. Tùm apud Iohannem extat sententiâ: Plange sicut virgo accincta sacco super virum pubertatis suæ. Vbi Bethulæ nomen repetitum est, non pro alia virgine, quàm quæ adolescentula, vel puella nupserat, suo interim orbata marito, vt eum iam defunctum lugeret, ac suum acerbum dolorem lugubri etiam veste testaretur. Perquirat autem, si velint, Iudæi, euoluantque Propheticos libros omnes: de voce quidem Alma nihil talenobis ostendent, quale nos de voce Bethula simul & Alma ex ipsis Prophetis testimonijs demonstrauimus. At quò magis veritati reclamabunt, suamque defendent perfidiam, vt vetus ipsorum mos est, eò sese & impudentiores, & ingratiore prodent, præsertim quùm à suis ipsis Rabbini doctissimis & lectissimis viris, qui duo & septuaginta fuere, licet commoditatis gratia duntaxat septuaginta vulgò nuncupentur, tam indignè temereque discedant. Etenim negare non possunt, dictos Rabbinos de singulis duodecim ipsorum tribubus acceptos, & ab Eleazaro Pontifice primū electos, atque ad Ptolomæum Philadelphum Lagi, filium & Ægypti Regem destinatos, non solùm ætate & autoritate, sed singulari etiam sapientia & eruditione sic excelluisse, vt in Scripturis diuinis & in vtraque lingua Hebraica & Græca, tum apud ipsos Iudæos, tum apud Ethnicos à sacris alienos peritissimi haberentur. Contat & illud, si verum fateri velint, haud sine diuini numinis afflatu, certoque miraculo factum esse, vt hi laudatissimi viri, quùm Alexandria commorarentur, sacros Hebræorum libros Græcè transferrent, vtque nulla in singulorum versione discrepantia, sed eisdem nominibus atque sententijs conuersa atque conscripta omnia reperirentur. Siue autem in cellulis diuisi eadem scripserint, quàm vestigia Iustinus in Phariæe Alexandria se vidisse profitetur, siue in vna Basilica collecti sua studia contulerint, vt Hieronymus Aniliæam & Iosephū secutus existimat, illud fateantur Iudæi necesse est, tantorum virorum interpretationes vsque ad summam Ethnicorum admirationem per omnia consonas, & velut eodem dictante Spiritu, à singulis consentienter perscriptas fuisse. Quide noster quoque & veteres Theologi, vt præter dictum Iustinū Irenæus, Tertullianus, Hilarius, Augustinus aliique plures, quorum verba citare super sedemus, haud obsecrè testatur. Quid? quod Apostoli & Euangelistæ, quùm Scripturam veterem citant, septuaginta interpretum versione libenter vtuntur? neque solum Hilario, sed alijs etiam certissimis docendi authoribus fidelissimisque interpretibus haudquaquam discedere oportere. Non quod nostrum iudicium, quid quantumque versio septuaginta nunc valeat, hoc loco interponamus, sed ineptos & agrestes Iudæos reprehendimus, qui talibus ac tantis Synagogæ Ecclesiæque suæ magistris tam impudenter obstrepunt, quorum ne vnam quidē possunt assequi, duræ semper cervicis homines ac merè peruicaces. Quid verò habent, quod iuste contra illos velut suspectos Christianæ veritatis testes excipere possint? qui quùm annis ferè trecentis Christi ætatem præcesserint, & in Iudaismo summi fuerint diuinæ legis professores, de præsentī quidem controuersia ignorarunt omnique odio & prauo affectu vacui, Prophetā Esaiam non aliter quàm ipsi ducē Spiritu sancto sentiebant, sunt interpretati. Sic verò sentiebant, hoc loco diuina voce promitti non adolescentulam tantum siue iuuenulam, sed quod maioris est momenti, Virginem excellentem simulque prole fecundam, vt quæ saluo pudore conciperet ac pareret filium, non qualemcunque quidem, sed qui amplissimo Emanuelis & nomini & muneris pro dignitate respondere posset. Quem sensum nisi nobis Iudæi concedant, & ipsi Prophetæ tribuant, præsentem locum honestè tueri, & congruè interpretari,

Vox Bethula non de sola Virgine dicitur.

Inleia septuaginta interpretibus magis discedunt. Quam præclarum fuerit septuaginta interpretum.

Summa horum interpretum est, in Scripturis librorum Biblicorum.

Cogitant Iudæi in præsentī loco Esaiæ septuaginta interpretum assentiri.

terpretati, quicquid demùm machinentur, profectò minimè possunt. Fingamus enim, Deum, postquam signum aliquod & prodigium futurum regi Achaz, imò & orbi promiserat, hoc tantum indicasse, quemadmodum isti contendunt, puellam aliquam cum viro congressuram, & ex eo filium habituram esse. Hoc sine signum siue prodigium tam amplis promissis, quæ antecedunt, tantaque summi Dei promittentis maiestate dignum esse putemus? Perte, inquit, tibi signum à Domino Deo tuo in profundum inferni, siue in excelsum supra: signum, inquam, veritatis, vt quùm signum acceperis, credas futura quæ dixi, Deusque magis glorificetur. Vbi Rex impius Achaz, velut hanc vero Deo gloriam in signo edendo inuideat, Deique verbum contemnat, se nihil petiturum superbe respondit. Verùm neque Regis obstinatio, neque populi indignitas potuit impedire, quò minus tantum, sed & orbi profuturam confirmaret, verbisque perspicuis exponeret. Propter hoc, inquit, dabit Dominus ipse vobis signum: Ecce virgo concipiet & pariet filium. Igitur an non Iudæi summo Deo notam vanitatis inurunt, dum audent fingere, signum hoc naturale fuisse, quale apud Ethnicos & vbique gentium reperire licebat, & ne signi quidem nomē promerebatur? At qui non ludit in suis promissis & signis Deus, sed quùm ad signa vel miracula veniendum est, quorum cupidissimi semper fuere Iudæi, ardua, inusitata, illustria euidentiaque signa modò per se, modò per suos ministros edere solet. Hinc illa signa clarissima, quæ Moyses aduersus Pharaonem, & Elias contra Prophetas Baal & Elifæus in mortuis excitandis præpotenti Deo auxiliante patrâsse leguntur, ipsique Iudæi meritò prædicant.

Esai.

a 1 Cor. 1. b Exod. 7. 5. c 3. Reg. 18. d 4. Reg. 4. 3.

In 1. caput.

Lib. 3. ca. 24. contra Valen.

Quare non modò falsum, sed etiam peregrinum & absurdum sensum his verbis inducunt, qui vt Iudæos prauæ interpretationis auctores æmulentur, puellam vel iuuenulam, aut adolescentulam ex virgine faciunt. Etenim Oecolampadius transfert, Ecce adolescentula illa prægnans, & pariens filium: Castalio verò, Ecce puella prægnans filium pariet. Vtraque interpretatio communi nomine corruptam æquè ac incorruptam foeminam comprehendit. Tùm Calvinus vtrò Iudæis largitur quod postulant, nimirum vt nomen Alma vel Haalmah de puella viro cognita intelligatur. Accedit porro Erasmus, & oleum, vt aiunt, camino additurus, suis in Matthæi annotationibus hæc inserit: Apud Hebræos vox est anceps, vt quæ tum puellam significet, tum absconditam. Accursus: Si cum contentiosis agatur, quantumuis constet, Alma significare virginem, non tamen euincemus ex his verbis, virginem fuisse quæ conceperit. Ad eò multum nunc sibi sumunt & arrogant noui Doctores, quorum in præsentī loco vertendo vel interpretando studium eò ferè tendit, nomen vt virginis supprimant abolantque, ne tantum honoris deferant Messie parenti, & Catholicæ veritati. Cæterum aduersus hos Satanæ dolos munit nos debet, quod vir Apostolici Spiritus & seculi grauisissimus Doctor Irenæus censuit: Non vera est, inquit, quorundam interpretatio, qui ita audent interpretari Scripturam: Ecce adolescentula habebit in ventre, & pariet filium. Nec solus Irenæus, sed & Tertullianus & Cyprianus, qui amobæ tate Martyrum floruerunt, tum qui hos porro secutus est Laetantius, ac reliqui demùm Latini patres omnes constanter eandem lectionem: Ecce virgo, retinuerunt. Græci verò Theologi, vt Iustinus, Eusebius, Basilius, Chrysostomus, Cyrillus, non discedunt ab interpretatione Septuaginta, eamque contra Iudæos fortiter hoc loco tuetur. Quid? quod Ionathan Vsielis filius, paraphrastes Chaldaeus, vir apud Hebræos summi nominis, ita locum quoque reddidit? Ecce virgo, sicut nunc legit Ecclesia. Consentit insuper Matthæi Euangelium Syriacè scriptum: nec lingua punica discrepat, Alma propriè virginem vocans. Viderint itaque nostri nouatores, rem ne pudendam ac poenitentiam faciant, quùm siue scientes, siue imprudentes non modò Iudæis præsentibus, sed & damnatis iam olim Hæreticis suo studio fauent ac patrocinantur. Quid enim aliud faciunt quàm quod olim Theodotion, Aquila, Triphon, Carpocrates, Symmachus vna cum detestandis Ebionæis fecisse leguntur, vt pro luce tenebras amplectantur, ac nomen Virginis contra expressum Dei testimonium defugiant, obliterent ac expugnent? Prætereà huc profana istorum spectat licentia, vt sensum atque consensum venerandæ antiquitatis superbè repudient, & probatæ fidei corruptant.

Ex verbis Esaiæ demonstrato, nisi virginem parituram promitti. Imperator Regis Achaz.

Signa & miracula Dei habet aliquid excellentis & inusitatum.

Nonatores inferni loco Esaiæ Iudæos, & verumque sensum Scripturæ corrumpere.

Cui Nonatores hoc loco non sunt audiendi.

Testimonium veteris Rabbini.

Quanti si pericula, hoc loco discedere à Vulgata editione, & Nonatoribus adharere.

Cum Virgo pepererit, Prouerbia Ethnicis celebratum. De templo pacis Romae constituta.

Romae palatium, ut praedictum erat, cecidit Virgine pariente.

Julianus Apostata in fidei & doctrinae de partu sui quibusdam...

Proposito de disputatione contra Ethnicos hic instituenda.

caruerit? Caeterum quod isthaec indignius ab Ethnicis omnibusque Christianae fidei alienis contemtius, velut insana quaedam ac ridicula vel commenta, vel dogmata reiciuntur, eod cetero sapientiores, Deoque chariores illi existimandi sunt, qui hanc Evangelicam doctrinam pariter sincerius atque constantius profitentur. Sit receptum Ethnicis, maneatque vulgatum prouerbum, ut dicant. Quum virgo pepererit, ad eam rem videlicet designandam, quae nullo vnquam tempore fieri posse videatur. An idcirco nos, quibus diuinum lumen affulsit, virginem peperisse vnà cum coecis gentibus deesse inficiari? Existimant nauti, praesertim Itali, iam olim, Romana Monarchia vix dum inchoata, templum pacis Romae fuisse constructum, quod vulgo aeternum fore crediderunt, nimirum oraculi promissione persuasi, tatisper illud, donec Virgo pareret, esse duraturum, idemque sanum MARIA Christum pariente, subito corruisse. Alij cum Martino Polono putant, Romae auream statuam à Romulo positam in palatio constituisse, & cum hac quidem inscriptione: Non cader, donec Virgo pariat: cecidisse autem, ut primùm Virgo MARIA Christum enixa est, aliaque plura tunc Romae miracula contigisse (de quibus modo non laboramus) ostendunt. Liber autem Petri Damiani testimonium addere, qui natione Italus, ac bonae fidei scriptor, rerum etiam Romanarum fuit peritus. A nonnullis ait, intra Romana moenia celebris fama vulgatur, quod Romulus, qui conditor urbis asseritur, cuius parietes licet semirutae, ex magna adhuc parte cernuntur, in hanc vocem quasi de firmamento operis eruperit: Cerrum est & immobiliter fixum, quia ni Virgo pepererit, domus ista non corruet. Idque vaticinium rei probauit euentus: nam nocte corruit palatium, qua Saluator ex Virginali aluo processit. Hoc solum indicasse satis, Ethnicis vt impossibile, sic incredibile semper visum esse, quicquid de partu Virginis vel legerent, vel audirent.

QVID VERÒ de Iuliano dicam? qui furore in Christum percitus, & magistri Porphyrii, qui & ipse Christum abiurarat, insana complexus dogmata, postquam suum imperium abnegato impiè Christianismo turpissimè commaculasset, ac dignum se nomè Apostatae accepisset, omnium Ethnicorum voluit esse patronus, nec solum aperto Marte, sed virulento etiam calamo nostram religionem atrociter est insectatus. Igitur inferalia, quae pro suis Diis ac simulachris pugnans euomit; hoc etiam exprobrat Christianis: Si Deus ex Deo secundum vos Verbum est, & natus ex substantia Patris, quare vos virginem Dei genitricem esse dicitis? Quomodo enim pareret Deum, homo exiens sicuti nos? Ac rursus alio loco sibi ipsi obiicit, quod Esaias est vaticinatus: Ecce virgo in vtero habebit, & pariet filium. Respondet autem in hunc modum: Sit sanè & hoc dictum de Deo, quamuis minimè dilium sit. Non enim erat virgo quae nupserrat, & priusquam peperisset, simul vocata est cum marito. Desur autem dici de illo. Nunquid Deum dicit ex virgine nascendum? At vos non cessatis vocare MARIA Virginem. Sed non dicit eum qui ex virgine natus est, Deum unigenitum, filium & primogenitum omnis creaturae. Ex quibus Iuliani verbis apparet, coecum illum, vt aiunt, de coloribus iudicare, nihilque certi ac firmi de re tanta discernere potuisse, vt rectè in illum competat, quod Salomon pronunciauit: Homo Apostata vir inutilis, graditur ore peruerso, annuit oculis, terit pede, digito loquitur, prauo corde machinatur malum, & omni tempore iurgia seminat. Confundit impius diuinam humanamque Christi natiuitatem; nec videt quid in illa Deo Patri, quid MARIAE matri, quid vtrique Christi naturae tribuere debeamus. Igitur hic velut Saul inter Prophetas, & anser inter olores, de sacris homo ipse profanissimus, imò & magus & necromanticus disserit. Ac obiecta quidem huius hominis argumenta non refellemus, quando caninam eius insectationem multi veteres, praesertim Gregorius Nazianzenus & Cyrillus Alexandrinus libris integris contriuerunt, frustra que ille Christianismum eradicare, Graecismum verò & Iudaismum instaurare summis viribus laborauit. Sed quoniam Doctore Christo didicimus, non solum de nostris, sed etiam de Dei ac veritatis hostibus benè esse merendum, quumque ad fidos spectet Medicos, curandis etiam phreneticis operam dare, agè ad Graecos ac Ethnicos, quia religione nostra remoti sunt, vt eundem sanandos, & nobis in hac fide adiungendos, viam aliquam ingrediamur. Notus est Libanius ille sophista, qui multas & graues contumelias in nostram religionem effudit, neque parum Iuliani Apostatae perfidiam, confir-

Lib. 4. Ch. 11.

Epistol. 1. cap. 11.

Trinitat. 4.

1. Reg. 17. Niciphorus lib. 10. cap. 1. a Orat. vel Inuestigat. & 2. contra Iulian. de peratore. b In lib. 10. contra Iulian. in Apoll. tam.

1. Li. 10. E. claf. histor. cap. 16. b Matth. 3.

c Matth. 7. d Act. 17. e Ad Tit. 1.

Lib. 4. de diuina sapientia cap. 12.

1. Reg. 17.

confirmauit: sed qui tandem Basilij Magni consuetudine & auctoritate permotus, superstitioni nuncium remisit, & Christianus effectus est, sicut & Nicephorus indicauit. Quid igitur, si ex lapidibus filios Abraham, potens excitet Deus, vt non solum Libanij, sed & Sergij, Dionysij, Cypriani, è tenebris ad lucem, & à morte ad vitam duce Christi gratia reuocentur?

REICIUNT Ethnicis Propheticas & Apostolicas literas, quibus nihil est, nec esse debet apud Orthodoxos firmius ac sanctius, maiorisque auctoritatis. Non igitur ex his sacris fontibus hauriendum, quod illis veluti profanis edendum aut bibendum offeramus, ne aliòquin Sanctum canibus contra Christi praecipuum obrudamus: sed potius Pauli sequamur exemplum, qui Poetarum Ethnicorum Arati Astronomi & Epimenidis Cretensis testimonia Ethnicis opposuit, vt illos non aliis quam domesticis telis peteret atque superaret. Vt enim rectè Lactantius docet, satis firmum testimonium est ad probandam veritatem, quod ab ipsis perhibetur inimicis. Tum suo nos exemplo fortissimus ille Rex Dauid admonet, vt ad praclaræ victoriæ laudem reportandam, superbum Goliath, ac reliquos id genus immanes Ecclesiae hostes, suo velut gladio feriamus. Igitur nonnulli Mariam quoque laudant, velut animosam viraginem, quae pulcherrimum ausa facinus, Allyphyzorum ducem, communè humani generis hostem clauo confixerit, quaeque mendacissimi colubri venena in ipsius caput retorsit. Ethnicis certè inter suos vates Sibyllas maximè venerantur, nihilque aut veracius, aut fidelius habent, haberi que volunt foliis siue oraculis Sibyllinis. Probemus igitur nostrae causae fauce Sibyllas, quas ipsi non iniuria praedicant, & demonstremus à fidei nostrae mysterijs nequaquam dissidère, imò verò ingens illis munimentum adferre carmina, quae fatidica illae mulieres (vt ipsi vocant) ante Christum natum, quum Graecorum & Romanorum floretet imperium, verbis clarissimis cecinerunt. Sic autem illae non de MARIA solum, verum de aliis etiam multis magnisque fidei nostrae negotijs, sicut ex antiquissimo codice non ita pridem inuento collegimus, singulae sunt vaticinatae:

Quaratione certamen cum Ethnicis inire debet Orthodoxi.

Sibyllarum auctoritates ingent apud Ethnicos.

Decem Sibyllarum testimonia pro Mariae Virginitate & Virginitate eius partu.

Perfica quidem,

VIRGINE matre satius, pullo residebit asello, Iucundus princeps, vnus qui ferre salutem Ritè queat lapsis: tamen illis fortè diebus, Multi multa ferent immensi fata laboris. Solo, sed satis est, oracula prodere verbo, Ille Deus casta nascetur VIRGINE magnus.

Libyca verò,

Ecce dies veniet, quo aeternus tempore Princeps, Irradians fata lata, viris sua crimina tollet, Lumine clarescet cuius Synagoga recenti Sordida, qui solus referabit labra reorum, Aequus erit cunctis, gremio Rex membra reclinat, REGINAE MVNDI, sanctus per secula viuus.

Et Delphica,

Non tardè veniet, tacita sed mente tenendum Hoc opus, hoc memori semper qui corde reponet, Huius pertentant cor gaudia magna propheta Eximij, qui VIRGINEA conceptus ab aluo Prodit sine contactu maris, omnia vincit Hoc naturae opera, at faciet qui cuncta gubernat.

Tum Samia,

Ecce dies, nigras qua tollet lata tenebras, Mox veniet, soluens nodosa volumina vatum, Gentis Iudaeae, referet vt carmina plebi, Hunc poterunt clarum vinorum tangere Regem,

De Maria Deipara Virgine

Humano quem VIRGO sinu inniolata fouebit,
Annuit hoc caelum, rutilantia sidera monstrant:

Rurfus Cumana,
Iam mea certa manent, & vera nouissima verba,
Vltima venturi, quod erant oracula Regis,
Qui toti veniens mundo, cum pace placebit,
Et voluit, nostra vestitus carne decenter,
In cunctis humilis, CASTAM pro matre puellam
Deliget; hae alias forma praefferit omnes.

Sed & Hellepontica,
Dum meditor quondam, vidi decorare PVELLAM,
Eximio castam (quod se seruaret) honore,
Munere digna suo, & diuino numine visa,
Quae sobolem multo pareret splendore micantem,
Progenies summi, speciosa, & vera tonantis,
Pacifica mundum qui sub ditione gubernet.

Phrygia itidem,
Ipsa Deum vidi summum punire volentem,
Mundi homines supidos, & peccata caeca rebellis.
Et quia sic nostram complerent crimina pellem,
VIRGINIS in corpus voluit demittere caelo
Ipse Deus prolem, quum nunciet Angelus alma
Matri, quae miseros contracta sorde leuaret.

Adhaec Tiburtina,
Verax ipse Deus dedit hac mihi numina fandi,
Carmine quod sanctam potui monstrare PVELLAM,
Concipiet quae Nazareis in finibus illum;
Quem sub carne Deum Bet hlemitica rura videbunt.
O nimium felix, caelo dignissima mater,
Quae tantam sacro lactabit ab ubere prolem.

Erythraea quoque,
Cerno Dei Matrem, qui se dimisit ab alto
Vltima felices referent cum tempora Soles,
Hebraea quem VIRGO feret de stirpe decora,
In terris multum teneris passurus ab annis.
Magnus erit tamen hic diuino carmine vates,
VIRGINE matre satius, prudenti tempore verax.

Demum Cimmerica,
In teneris annis, facie praesignis honore,
Militia aeterna Regem sacra VIRGO cibabit
Lacte suo, per quem gaudebunt peccatore summo
Omnia, & Edo lucebit sidus ab orbe
Mirificum, sua dona Magi cum laude ferentes
Obiicient puero; mirram, aurum & thura Sabaa.

ACCEDIT quod Erythraea Sibylla, sicut in libris Oraculorum legimus, MARIAE Lib. adu. Oracul.
nomen & Gabrielis legationem, partumque virginum clarissime tradat. Vnde inter
alia loquitur Vates:

Verbumque volauit in aluum,
Idque suo factum atque animatum tempore corpus
Mortali facile cretum est. Puer inde creatus
Virgineo partu. Mira est mortalibus haec res?
Sed res nulla Deo patri natoque suspenda.

QVAE

Libri secundi Caput VII.

QVAE sane si sensa ipsa potius quam verba expendamus, (rectius enim Latine con-
verti poterant) tam luculenter ac splendide commemorantur, vt visa potius a Sibyllis
narrari, quam futura praedici videantur. Ea vero quum primum audiretur, fabulosi ser-
mone & monstrosa quaedam miracula gentibus procul dubio censebantur: ac quae nunc,
post completum diuinae dispensationis mysterium, tanto maiore fidem debent habere,
quanto certius Euangelica veritate communiur, quoque pluribus diuinae potentiae mi-
raculis toto orbe peractis, publiceque; commonstratis clarissime comprobantur. Sic igi-
tur Sibyllarum dicta sunt accipienda, non vt noua somnia vel vana deliria muliercula-
rum, sed quae peruetusta & prioribus illis gentium aetatibus celebrata sunt vatium oracu-
la, eodem pluris profecto aestimanda, quod magis Christo Domino & Euangelice veritati ser-
uiunt, praesertim apud illos, qui ab omni vera pietate alieni, & impiis cultibus affuefacti,
nullas vel Prophetarum, vel Apostolorum voces ad bene beateque; viuendum percepe-
rant. Est enim ita, vt praclare docuit Augustinus, ad Paganorum vanitatem reuincen-
dam valere, quod Sibylla, Orpheus, Hermes & alij vates siue Theologi, vel Philosophi
gentium de Christianae veritate praedixisse seu dixisse perhibentur. Quis vero non videat,
in hisce citatis versibus MARIAE attingi, graphiceque; depingi, quae non modo sit Messiae
Mater, sed & Virgo Israelitica illustri loco nata, tum siue formam, siue virtutem, siue
conditionem eius contemplemur, Virgo pulcherrima, ornatissima, felicissima, & quod
verè augustum est, ipsa quoque; caeli Regina, sicut eadem a Patribus Sibyllas imitantibus
saepè nuncupatur? Ego vero mihi persuado, fieri non potuisse, quin fatidicae Sibyllae in-
ralem tantamque; Virginem intuentes, magno illius desiderio tenerentur, & agnitam Do-
mini sui matrem intimis quoque; sensibus venerarentur, quam nec suo tantum, sed om-
nium etiam mortalium singulari honore prosequendam esse putarent. Ac ne mireris,
decem Sibyllas veritatis testes a nobis adduci, certe post ^a Varronem ^b Lactantium & ^c Sui-
das totidem numerant, amplè autem de his Onuphrius differit, easque; virgines ^d Hiero-
nymus facit, quas iam olim Graeci, & postea Romani plurimum suspexerunt atque co-
luerunt. Quocirca veteres Theologi, quemadmodum ^e Eusebius Caesariensis, ^f Arno-
bius, ^g Lactantius, ^h Augustinus quum aduersus Ethnicos disputant, de Sibyllarum carmi-
nibus testimonium saepè mutuatur. Quin & Homerus in suam Poësin ex Delphica tran-
stulit, & Virgilius apud Latinos de Cumana sumit, Augusto nempe regnante, sub quo
partus ille virgineus a MARIA est editus, vt Romanum imperium ter felici noui aeterni
Monarchae aduentu vel maximè nobilitaretur atque sanctificaretur. Et quia de Vir-
gilio Poëtarum principe, qui Homerus Latinus non temerè dicitur, modò memini-
mus, etiam carmen eius adiungam, quod non solum ⁱ Augustinus saepenumero, sed &
veteres nonnulli de Christo & Virgine nostra accipi voluerunt. Etenim nimis allegori-
cum & remotum esse putant, vt is locus ad Solonium vel Soloninum Asinij Pollionis
filium, aut Erigonem referatur; & res ipsa loquitur, Sibyllae vaticinium illic, vbi carmi-
nis Cumaei sit mentio, à Poëta recenseri. Nec dubium esse potest, quin idem Poëta in il-
lud seculum, quo natus est sub Augusto Christus, inciderit, atque idcirco pacem toto
orbe celebrem laetus aspexerit, grauem vt causam haberet non Pollioni ob natum fi-
lium, sed vniuersae potius Reipub. ob completum Sibyllae vaticinium congratulandi.
Et ^k Eusebius quidem Caesariensis, licet Graecus author, praesentem Virgilij locum ad
hoc refert institutum, ac eandem Eclogam tanquam de Christo sonantem Graecè con-
uertit, Virgilium quidem poëtarum Italiae sapientissimū, lepidissimum, doctissimum
vocans, qui aduentantis Virginis nomine MARIAE luminis & Spiritus sacri plenissimā,
afflatuque; diuino foetam hoc loco significat. Tum in ea oratione, quam ad Sanctorum
coetum habuit Constantinus Imperator, hi Virgiliani versus ita recitantur, velut illis
& Christi aduentus, & eiusdem ex Virgine natiuitas exprimat. Versus autem quos di-
ximus, in Bucolicis hi sunt:

Vltima Cumaei venit iam carminis aetas,
Magnus ab integro seclorum nascitur ordo,
Iam redit & virgo, redeunt Saturnia regna,
Iam noua progenies caelo dimittitur alto.

O 4

OMITTO

Sibyllarum ora-
culum magis
facienda & ob-
seruanda.

Sibylla Christo
et Ecclesia apud
Ethnicos serui-
runt.

Quantum Ma-
riae tribuatur a
Sibylla.

Sibylla, procul-
dubio Dei ma-
trem in spiritu
cognitam tacite
sunt venerata.

Homerus & Vir-
gilius Sibyllarum
imitatores.

Li. 13. contra
Faustum Ma-
nichaeum
ca. 15.

a In lib. re-
ru diuina-
rum ad Cas-
sarem.

Lib. de Si-
bylla.

b Lib. 1. de
falsareligio-
ne ca. 6.

c In nomine
Sibylla.

d Lib. 1. ad-
uersus Iou-
nianum.

e Lib. 4. de
vita Constā-
tini.

f In libris co-
tra gentes.

g Lib. 4. de
natura ca.
13.

h Lib. 18. de
vita Dei
ca. 13.

i Ora. contra
Iudeos, Pa-
ganos & Ar-
rianos.

k Item lib. 10.
de ciui. Dei
cap. 27. & e-
pist. 155. ad
Marianum.

l Lib. 1. ex-
posit. epist.
ad Rom.
k In vita
Constantini
lib. 4.

Virgil. in
quarta Ec-
loga.

OMITTO cætera, quæ alij ad Astræam virginem incommodè referunt: quùm multò illustriorem sensum exprimant, si iuxta Sibyllarum verba illi tribuantur Virgini, quæ plena & foeta facta est de Spiritu sancto: quicquid tandem Virgilius, poëticiis figmentis omnia inuoluens, hoc loco intellexerit.

QVID habent igitur Ethnici, cur nobis non credant de Virgine matre hoc asserantibus, quod ipsorum Sibyllæ non modò verbis liquidò prænunciârunt, sed intento etiam velut digito demonstrârunt, quodq; nonnulli Poëtæ visi sunt confirmâsse? An quod Iudæis obstinata malitia excœcatis est scandalum, gētes etiam tot linguis & artibus culta stultitiam perpetuò æstimabunt? Veniamus porrò ad præcipuam istorum Theologiam, in qua Græci vel maximè sibi cati & sapientes videntur, aliosq; multos studio & doctrina haud paruo post se interuallo relinquunt. Vetus istorum Theologia partim ex Philosophorum argutiis, partim ex Poëtarum fabulis constat: his enim sapientiæ suæ vel authoribus vel doctoribus maximè gloriantur. Rectè autem censet Hieronymus, Ethnicorum Philosophorum Sectas inter se mirè dissectas, quia humanis sensibus se comprehendere posse sapientiam putârunt, ad Dei sapientiam non peruenisse: nec temerè illos animalia gloriæ, & venalia popularis auræ, rumorumq; mancipia, imò & hæreticorum Patriarchas appellat, quorum doctrinâ, vtpotè fatuam, Christiani meritò reiiciant atq; contemnunt. Atqui horum Philosophorum proprium est, ita sophistari: Si *MARIA peperit, concubuit: sed peperit, ergo concubuit, & Virgo esse desit.* Quod quidem argumentandi genus non poterat Ethnicis non placere, atque adeò firmum & inuictum existimabatur: quoniam humanæ duntaxat rationis lumine niterentur, & in rebus diuinis talpa cœciores essent. Petrus Damianus istorum argutias & Sophisticen ita refellit. Sæpè diuina virtus armaturas Dialecticorum Syllogismorum, eorumq; versutias destruit, & quæ necessaria & inuitabilia iudicantur omnium Philosophorum argumenta confundit. Audi Syllogismum: Si lignum ardet, profectò vitur: Sed ardet, ergo & vitur. Sed ecce Moyses videt rubum ardere, & non comburi. Rursus si lignum præcisum est, non fructificat; sed præcisum est, ergo non fructificat: Sed ecce virga Aaron in tabernaculo contra naturam ordinem reperitur amidalas protulisse. Et plura id genus exempla è Scripturæ fontibus subiicit, vt aduersus Philosophos ac Ethnicos omnes ostendat mirum non esse, si is qui naturam legem dedit & ordinem, super eandem naturam sui nutus exerceat potestatem, quæ quidem natura Domino suo non rebellis existat, sed eius substrata legibus velut ancilla deferuiat. Sic diuina virtus inquit, Sapientum huius mundi friuola sensa confundit, suamq; gloriam reuelat mortalibus contra naturam consuetudinem. Quibus hæc etiam subiicit: Et quidem poterat Deus & facere Virginem ante ruinam, & reparare Virginem post ruinam: vtrunq; scilicet bonum erat: Sed licet neutrum fecerat, vtrunq; tamen posse facere credendus erat. Et certè mirabilius est, & longè præcellentius Virginem incorruptam manere post partum, quam corruptam ad virginalè decus redire post lapsum: quia & maius est quemlibet clausis ianuis ingredi, quam eas quæ patuerint claudi. Si ergo natus ex Virgine Redemptor noster, quod maius est & longè præstâtius fecit, quod minus est, corruptam quamlibet redintegrare non poterit?

QVOD si de Poëtis antiquis Ethnicorum loquendum est, quorum carmina pro porcorum siliquis & ranis Ægyptiorum vt plurimum haberi merentur, tradunt illi fanè inter cætera, colendumq; docent mysterium, Iouis nempe filiam Mineruam *ἀμύτορα*, hoc est, Dei sapientiam ex patris cerebro sine matre, Bacchum autem ex Iouis crure, sed & Vulcanum ex sola Iunone sine patre natum esse. Quam prophanam Ethnicorum vanitatem non ^a Cyrillus modò Hierosolymitanus, sed ^b Rufinus quoq; coarguit: ac rectè vterq; docet, quod nos de pariente Virgine MARIA credimus, multò id quidem esse veri similius, quam quod de sua Minerua, deq; Baccho & Vulcano fabulosa finxit antiquitas. Rufini verba sic habent: Mirandum, cur hoc gentilibus impossibile videatur, qui credunt Mineruam suam de cerebro Iouis natam. Quid ad credendum difficilius? aut quid magis contra naturam? Hic foemina est, hic naturæ ordo seruatur, hic cœceptus & partus temporibus suis editur. Ibi nusquam foemineus sexus, sed vir solus & partus.

Ethnicos nō solum Sibyllarū auctoritate, sed fabulis etiā Poëtis in hoc argumentoreuinci.

Ethnicorum Theologia quos fontes habeat.

Quales olim fuerint Philosophi Ethnicorū.

Argumenta Philosophica vel Dialecticam efficiacia esse, cum Maria Virginitatem maternam oppugnant.

Exempla Poëtica, quæ fidè de Virgine matre faciunt probabiliorem.

Cor. II.

In epist. ad Pamtin. Et aduersus Pelagium.

Epist. II. cap. 10.

Exodi. I. Nimmur.

In Catechesi. In expost. symboli Apostolice. Ibidem.

partus. Qui illa credit, cur ista miretur? Sed & Liberum de femore eius asserunt natum. Ecce aliud portentigenus, & tamen creditur. Venerem quoque, quam Aphroditem vocant, de spuma maris (sicut etiam nominis ipsius compositio ostendit) credūt esse progenitam: de ouo natos Castorem Pollucemq; confirmant: ex formica Myrmidones, & alia mille sunt, quæ contra rerum naturam venientia, ipsis tamen visa sunt credibilia: vt Deucalionis & Pyrrha lapides iactos, & hominum ex his segetem natam. Et quùm hæc rot & talia figmenta crediderint, vnum eis verbum impossibile videtur, quod adolescens foemina, diuinum germen non hominis vitio, sed Deo inspirante conceperit.]

PROINDE qui hæc ridicula mysteria talibus quidem cultoribus digna suspiciunt atq; venerantur, Græcos autem & Poëtæ maximè intelligo, cur hi absurdum, quæso, indignumq; putent, quod ex nostra vereq; solida Theologia nūc tandem discunt, nouam & propriam quasi Mineruam, vt ipsorum niore loquar, nobis diuinitus dari, quæ illæsam omni tempore virginitatem tueatur, quæ præterea licet magistra non dicatur, sit tamen; quùm & parens existat sapientiæ, & inuentrix non artium, sed quod multò est amplius, gratiæ & salutis humanæ, quæq; filia est non commentitij & adulteri Iouis, sed veri, summi optimiq; rerum omnium parentis & principis Dei. Quod si rem paulò penitius inspicimus (omnia enim sana sanis) an non Virgini nostræ competunt, quæ tria fultri Græci in sua Minerua velut eximia & cunctis reuerenda prædicant, virginitas, sapientia, fortitudo? Quid iuuat autem o vani fallacesque, & sicut vester diuinus Plato ait, semper pueri Græci? quid iuuat, inquam, Theologiam meris fabulis obrutam tradere, ac veteres venditare nugæ? quasi verò non satis habeatis, tot mendaciorum prodigia peperisse, cultusq; impios & idolomanias, quùm ad exteros alios, tum ad Latinos perniciosissimè deduxisse. Ignorâstis hætenus veram Penthesileam, non quam vestri Poëtæ commemorant, bellacem, furentem, truculentam ac sanguinariam, sed mitem, humanam, clementem, paciferam atq; saluferam, quam certè pij lætissimis animis non possunt non libenter amanterq; complecti, quæ Virgo ipsa Amazonum, hoc est, sine mammis mulierum optimam se ducem præbeat. MARIA siquidem prima est, quæ hanc virginitatis semitam ingressa sit, quamq; innumerabiles puellarum verè Amazonum copiæ sunt secuta; sorores omnes Angelorum, de quibus ipsi cantant apud Salomonem: Soror nostra paruula est, & vbera non habet. Hæ omnes ducta tricem illam Deiparam Virginem, quocunq; ierit, comitantur. Quid vestra quæso Athenis Minerua? quid in Cypro Venus? quid apud Carthaginem Dido? quid in Ægypto Isis? Libidinum isthæc mancipia, vel certè quidem dæmonū domicilia, non virtutis officinæ fuerunt. Sedenim si candorem decoremq; muliebrem spectatis, quem in Cleopatra Iulius Cæsar, & in Helena vester Paris amaui: si præcellentem in foeminarum gloriam suspicitis, quæ Amazon Alexandro Magno conciliauit, & Tarquinium Lucretiæ adulterum fecit: si demum vllæ vobis curæ est aut sapientia, præclaram cuius idæam ^a Plato depinxit, aut honestū, cuius formam amabilem ^b Cicero commendauit, cur illam non in oculis & in sinu feritis, quæ vna Musas & Veneres, adeoq; quicquid in foeminis gratiosum & appetendum videri potest excellit, ac immenso post se interuallo relinquit? Si enim tanti vitrū, quanti margaritum? Videte autem, ne dum Chloelias, Virginias, Claudias quæritis, aliasq; à vanis authoribus vanè laudatas iactatas foeminas, in Medæas, Semiramides, Cleoparas, Agrippinas imperij labe, orbis fabulas populiq; ludibria incidatis. Ac plura quidè de vestris oculis, quæ obscuris ambagibus & verustis seculis nostram Virginem longè antea præsignârunt, prudens non repeto, simulq; missa facio doctorum apud vos Poëtarum ora, qui non intellectis etiam carminibus, de hac ipsa præcinuerunt. Est enim Virgo illa aurei seculi renouatrix: est vera illa Diana perpetuæ virginitatis tum alitrix, tum exemplum: est cui Lucinæ nomen vnice conuenit, quæ & verum lumen extulit, & nobis vti renasceremur, lucis æternæ fores aperuit. Sat verò quercus, vt dicere soletis: aglandibus porrò ad fruges vos transire conuenit, quia pro Cerere *MARIA*, panem verum & viuum edendum mortalibus attulit atque monstrauit.

FACESSANT igitur cum fabularum inuolucris vestri Poëtæ, ex quibus tantum vanitatis, turpitudinis, idololatriæ & haussistis, & stabilia istis. Valeant mysteria religionis ab Orpheo

Quo sensu Maria possit appellari, quod de sua Minerua Ethnici fabulauerunt.

Quales olim Græci, Ethnicorum sapientissimam fuerint.

Quomodo Marianobis præbet, quod de sua Penthesilea Ethnici tradiderunt.

Illi estis omnes Ethnicorū Engines & matres à Maria obsecrari atque vincti.

Ad Græcos & Ethnicos hortatio.

In Timæo.

Cantab.

a In Phæd. siue dialogo de amore. Et pulchro. b Lib. I. officiorum.

Orpheo quondam tradita, quæ vos ridiculis superstitionibus implicitos magis demerantur. Abiciantur ænigmata Philosophorum, ex quibus veræ Sphinges, & impiarum opinionum monstra, vt veritatem amitteretis, passim emertere. Missum letargum facite, qui vos maioresque vestros tam pestilenter oppressit: longauæ & putidæ vanitatis squalorem abstergite, ne posthac ex libidinis victimis sapientiæ vestræ magistras, adeoq; Deas insani vobis efformetis. Scio quanti Helenam Menelai Regis coniugem faciatis, vt cuius egregia forma diuini ingenij virum, vt fingitis, Homerum in describendo, multosq; nobiles pictores & sculptores in exprimenda eius pulchritudine defatigarit. Fallitur cum his omnibus planè Zeuxis Heraclotes, pictor aliò quàm apud vos percelebris, qui quum ex quinque puellarum miravensitate pinxisset Helenam, se summam formam suis lineamentis complexum esse putauit. Qui certè vllum si veræ sapientiæ sensum tenuisset, non Helenam, vt malè pudicam, ita maximorum motuum, publicèq; pestis & Troiani incendij authoricem, sed MARIAM omni arte pingendam & ornandam sibi proposuisset, MARIAM, inquam, primam virginum ducem ac magistram, tantò sanè pulchriorem, quantò ab omni libidinis sensu & viriorum contagio liberiolem, eandemq; non solum Angelicæ virginiratis, sed & præstantissimæ cuiusque virtutis perfectam ideam, quæ demùm, vt alia nulla de genere mortalium, quod per foeminam afflictum iacebat, & voluit & potuit præclarè mereri. Tres gratias, vt vt velint, effertant Poëtæ, nec solum Græci Penelopè & Alcèstis Protefilai, sed etiam Romani Corneliæ, Porciam, Cestiliam, & Varronis Marciam, vt clarissimas mulieres, quibuscunq; possunt laudibus, in coelum vehant. His adiungant, si lubet, Aspasiam Phocensem, humili quidem loco natam, sed inter selectas comprasq; puellas gratiosissimam, nullam vt sui seculi secundam haberet, quæ pulchritudine formosior, voce suauior, modestia instruetior, morum integritate spectabilior, in summa dignitate moderatior, & ab omni fucò alienior esse videretur. Vnde Rex porsens ille Cyrus hanc vnam puellam aliis multis adductis prætulit, ac vnicè deam ait, sicut & postea fecit Artaxerxes. Donemushanc in iudicàdo stultitiam seculo tam obscuro & calamitoso, nihil vt recti vel summi Principes cernerent, tam corrupto, vt bonorum vmbras falsamq; imaginem tantùm conserarentur. O beatos, si apertis fidei oculis pro Aspasia, Musis & Gratiis vnam videre MARIAM, & præsentis eius dotes vt cunq; cognoscere potuissent. Vos tandem qui meliore sidere nati estis, vt loqui soletis: vos, inquam, sapientiæ & salutis veræ studiosi, veluti post longissimum altissimumq; somnum expergefacti, noctem cum die, tenebras cum præsentis luce commutate, vosq; totos ad eam contemplandam virginem cõuertite, quæ si oculis cerneretur, ingentes profectò & mirabiles sui amores vobis excitaret, vt nullius foeminæ faciem, aut venustatem, aut præstantiam & amplitudinem pluris vnquam faceretis. Quid ergo superest, nisi vt animos iungamus Fratres, & vnus fidei sinceritatem amplexi, Christiano Poëtæ accinamus:

*Salve sancta parens, eadem salve innuba Virgo,
Regia progenies, genus alto à sanguine Iudæ,
Cui Pater omnipotens pleno se numine fudit,
Gratiâq; acceptam matres super extulit omnes.
Tu virgo longo post tempore prima salutem
Felici peperisti vtero mortalibus agris.*

QUIBUS de rebus nos obiter, ac veluti per transennam differimus, non quòd factis quidem prophana, nisi apud prophanos, valdè miscenda putemus, sed potius vt opes Ægyptiacas in vsum sancti Tabernaculi conuertamus, hoc est, quæ olim Ethnici & Poëtæ stolidè commenti sunt, ac impiè vsurparunt, ea nos ad Christianam veritatem accommodata, & velut ab iniustis dominis erepta, in vsum nostrum legitimè vindicemus. Quod studium probat Augustinus multorum Patrum exemplo, qui velut auro & argento vesteq; preciosa suffarcinati, & Ægyptum deseruerint, & Ecclesiam velut spoliis quibusdam allatis locupletarint. Neque Moyses ad summi Prophete & Legislatōris munus adsciscitur, nisi postquam omni Ægyptiorū sapientiâ probè instructus esset:

& Lex

Studiosi Ethnici in exprimenda Helena pulchritudine.

Dignior Maria quam Helena, vt à Zeuxi depingitur.

Nulla reliquarum vel ob formam laudatissimarum foeminarum cum Maria comparatio.

Nulla foeminarum est Maria spectabilior atque amabilior.

Vidæ in hymno: Magnæ matris Virginis.

Est Christiana prudentia, ad vsum & officium Serapientis transferre, quæ scribuntur ab Ethnicis.

Exod. 16

Li. 2. de doctrina Christiana. Exod. 17. Act. 17. Deut. 10.

& Lex diuina Iudæis præcipit, vt si quam captiuam in vxorem vellent ducere, caluitium ei facerent, vngues præsecarent, pilos auferrent, eaque foemina repurgata, in victoris transfret amplexus. Hoc mysterio pulchrè significatum est, sicut Hieronymus interpretatur, vt quando scriptores Ethnicos legimus, si quid in eis quidem vtile reperimus, id ad Christianum institutum conuertamus: si verò quid superfluum, vanum, turpe aut perniciosum occurrat, hoc ipsum radere, huic caluitium inducere, id in vnguium morem acuto ferro defecare satagamus.

EST ET alia ratio vanitatem Ethnicorum redarguendi, vt qui sacris non credunt aut libris, aut doctoribus, saltem ex animantium natura moniti atque persuasi fatentur, non profusus à vero id alienum esse, quòd MARIAM simul Matrem & Virginem in Ecclesia profitemur. Quade re non tacuere Patres, sed in eadem veluti arena certantes, rem propositis etiam exemplis illustrarunt, minùs vt incredibile vel impiis videatur, in MARIAM fieri potuisse, quod naturæ vi in mutis animantibus fieri res ipsa cõmonstrat, omnesq; gentes experiuntur. Vnde sapienter monet Basilus, vt ad historiam alitum confugiamus, si quando nonnullos irridere conspexerimus arcanum fidei nostræ mysterium, quo inter alia partum Virginis profitemur. Quade re iudicent, vt vt velint, mundi sapientes, vt qui Dei sapientiam & consilium ignorantes, per stultitiam prædicationis, vt Paulus loquitur, credere, & credentes salui fieri nolunt. Est interim illa diuini numinis benignitas, vt multis modis humanæ consulat imbecillitati, ideoque ex ipsa rerum natura complures præmonstret vias, quibus non modò credentes, sed increduli etiam ad cognoscenda diuina quasi manu ducantur. Vnde tot nobis argumenta supperunt, tot animantium exempla velut ob oculos nobis proponuntur, quibus commonefacti, ad veram fidei doctrinam vel amplectendam, vel conseruandam facilius permoueamur. Hoc est, quod Lactantius in Ethnicorum superstitionibus refutandis acer ac dexter, perspicuè dixit: Descendens de cœlo sanctus ille Spiritus Dei sanctam Virginem, cuius vtero se insinuaret, elegit. At illa diuino Spiritu hausto repleta concepit, & sine vllò tactu viri, repente virginalis vterus intumuit: Quòd si animalia quædam vento & aura concipere solere omnibus notum est, cur quiscquam mirum putet, quum Spiritu Dei, cui facile est quicquid velit, grauatam esse Virginem dicimus? Quod sanè incredibile posset videri, nisi hoc futurum ante multa secula Prophetæ cecinissent.]

VERVM ad ea nunc animantia veniamus, quæ fidem nostram de partu Virginis si non solidè comprobant, at certè Philosophis aliisque Ethnicis iure reddant probabiliorem. De his primùm ita Ruffinus: Quid mirum videtur, si Virgo conceperit? quum Orientis auem, quam Phœnicem vocant, in tantum sine coniuge nasci vel renasci constet, vt semper & vna sit, & semper sibi ipsa nascendo vel renascendo succedat? Apes certè nescire coniugia, nec factus nixibus edere omnibus palàm est. Sed & alia nonnulla deprehenduntur, vt huicemodi sorte nascendi. Hoc ergo incredibile videbitur diuina virtute ad totius mundi redintegrationem factum, cuius exempla etiam in animalium natiuitate cernuntur? Vbi rectè mentio de apibus facta est, quas idcirco laudat etiam Ambrosius, quod communis sit omnibus integritas corporis, virginalis & partus, quoniam neq; vllò concubitu miscentur, nec libidine resoluuntur, nec partus quatuntur doloribus & subito maximum filiorum examen emittunt.] Sed & Virgilius apes nec coire, nec gignere fatetur, quum in hunc modum canit:

*Illum adeò placuisse apibus mirabere morem,
Quod nec concubitu indulgent, nec corpora segnes
In venerem solunt, aut fetus nixibus edunt,
Verum ipsa foliis natos, & suauibus herbis
Ore legunt.*

QUI ERGO apibus prolem sine concubitu dare, primosque parentes sine parentibus condere potuit, carnem Christi in vtero virgineo formare non potuit? quemadmodum Augustinus ratiocinatur.

VERVM

In epistola ad Damasum, de filio prodigi.

Homil. 8. in hexametro, et orat. 19. de promissione.

1. Cor. 11.

De Aspasia vide quod Aelianus lib. 10. vlt. historiæ.

Li. 4. de sensu sapientiæ cap. 11.

In simbolo Apostolorum.

Li. 4. de bono mer. ca. 21.

Li. 4. Georgicorum.

Cuius Iudæi præcipi sit, captiuam foeminam in vxorem non ducere, nisi probè purgata & præcisam.

Rebus & exemplis naturalibus eos cõmuni, quæ partum Virginis incredibile putant.

Quæ animalia sine coniugatione nascuntur. Phœnicem nasci sine concubitu maris & foeminae. Apes casse vterus, & tamen generare.

Li. 4. de bono coniugali cap. 2.

Vultures sine concubitu procreantur.

VERVM inter omnes animantes huc maximè vultures pertinent, quorum exemplo Ambrosius & Basilius, vt Ethnicis de MARIÆ virginitate fidem adstruant, disertis verbis vtuntur. Prior habet in hunc modum: Negantur vultures indulgere concubitu, & coniugali quodam vsu nuptialisq; culpæ sorte misceri, atq; ita sine villo masculorum concipere femine, & sine coniunctione generare, natosq; ex his in multam ætatem longæ vitæ procedere, vt vsque ad centum annos vitæ eorum series producat, nec facillè eos angusti æui finis excipiat. Vbi mox isthæc ad MARIÆ virginitatem applicat, & ratiocinationem ita concludit: Quid aiunt, quod Virgo generauit, & impossibile innupta, cuius pudorem nulla viri consuetudo temerasset, existimant partum? Impossibile puratur in Dei Matre, quod in vulturibus possibile, non negatur? Auis sine masculo parit, & nullus refellit: & quia desponsata viro MARIA peperit, pudoris eius faciunt quæstionem? Nonne aduertimus, quod Dominus ex ipsa natura plurima exempla antè præmisit, quibus susceptæ incarnationis decorem probaret, & astrueret veritatem? Sed nunc Basilius eadè derè differentem audiamus: Qui ludibrio habent mysterium nostrum, tanquam à natura sit alienum, fieriq; non posse, vt Virgo ea, quæ seminis experta sit, salua virginitate pariat, velim cogitent eum, cui visum est stulta prædicatione eos, qui crederent, serua re, innumerabiles ex natura rerum occasiones, ad rerum admirabilium fidem esse. Vultures enim sine concubitu foetus edere fecit. Et alibi rursus: Vt admirabilis, inquit, hæc (Christi scilicet ex Virgine) generatio crederetur, nihil in se continere quod suspecta esset fidei, haud prorsus incredibile etiam apud eos, qui perperam affecti difficillè approbant, quæ concernunt diuinam dispensationem, rerum Opifex animalia quædam creauit, quæ citra copulam complexumue masculi queant eniti, ac partum edere per solam fœminam. Talia enim de vulturibus produnt memoriæ, qui de animalium naturis scitè tractarunt. Præterea testantur Physiologi, non solum auium, sed & piscium genera quædam sine parentum coitu generari. Et quotidie videmus insecta, vt dicuntur, animantia, corpore quidem modica, sed sensu sæpè peracuta, in quibus mira Creatoris prouidentia bonitasq; relucet, quantumuis nullum propagandæ prolis affectum, nullum gignendi officium vel adferant vnquam, vel admittant. Eorum pleraq; aut è viuorum corporum vitis vel purgamentis, vel exhalationibus, aut cadauerum tabe gignuntur: quædam etiam de lignorum & herbarum, aut de fructuum corruptionibus sponte proueniunt. Nonne Salamandra ignibus viuit, & vermiculi quidam inferuentissimis aquis nascuntur & conseruantur, sicut Petrus Damianus rectè notauit? Nec solum idem, sed Augustinus quoq; testatur, quas in Cappadocia ex vento concipere, sicut in hunc vsque diem Hispani etiam experiuntur. Ad eò verum est eiusdè Augustini dictum: In rebus miris summa credendi ratio est omnipotentia Creatoris. Atq; huc demùm spectant quæ scribit Euodius, variis argumentis colligens, Virginis nostræ conceptionem & partum valdè mirabilem quidem, sed non ad eò singularem esse, vt ad eius confirmationem in rerum inferiorum naturis multa exempla non suppetant. Etenim semina vltro è terra prouenire atq; fructificare, vermi nullum esse parentem, à quo procreetur, de cinere gallinas, de aqua itidem anates, ac plura id genus animantia sine vitili sexu foetus proprios edere, quemadmodum & aranea viri conceptionem & partus corruptionem ignorat, sua interim fila mirabiliter proferens atq; texens. Et erunt vesani adhuc homines, qui absurdum, stultum, incredibile iudicent, in Virgine semel pariente diuinitus esse factum, quod in istis tam multis, adeoq; minutis animantibus natura toties efficit, mundus quotidie agnoscit, & rerum magister vsus vbiq; gentium probat? De his meminit etiam liber, qui Augustino adscribitur, de mirabilibus sacra Scripturæ, & post varia naturæ exempla recitata, locum ita concludit: Quod ergo in multis rebus consueto more Dominus operatur, quid naturæ contrariū dicendum est, si quando ipse voluit, vt in virginali vtero Spiritus sancti dispensatione filius sine viri coitu nasceretur? Postremò Mathias à Michon diserte testatur, apud Mathometanos nullum censerì miraculum, virgines absq; viro impregnari atq; concipere, quod frequenter id vsu venire & sciant & prædicent.

Abq; fidei lumine non imel.

Quæ omnia pluribus persequi non attinet, quando Christiana religionè vel modicè

Lib. 1. huc ca. 2.

In ord. 11. de prouid. 111.

In cap. 1. Esai.

a Epist. 1. cap. 11. b Lib. 2. de ciuit. Dei. cap. 5. c Eodè lib. cap. 7. Epist. 3. ad Augustinu.

Lib. 3. ca. 11.

In li. de Sarmatia, d. fana atq; Europ. c. 11.

Esai. 7. Lib. 1. de fide, cap. 5.

Lib. 1. contra Iulianum.

Li. 4. de dem. mon. Euseg. cap. 20. a In Synop. si. b In Circa Hieremia Prophe.

Vide Paulu Dia. Sigbertu, Polaterranum, Naucleriu, & in primis Thom. 2. 2. quæst. 2. artic. 7. & 3.

Hebr. 11.

In imperio Irenes & Constant.

c Lib. 5. de ciuit. Dei. cap. 26. d Lib. 7. aduersus Paganos ca. 33.

ligi mysterium de Virgine pariente.

dicè imbutus intelligit, Iudæos, Græcos omnesq; Paganos falli vehementer, qui MARIÆ sanctissimæ virginitatem non modo diuinis oraculis & Patrum scriptis consonantem, sed multis etiam rebus in hoc mundo conditis conformem temerè auersantur atque contemnunt. Quamquam fatendum est interim, veram & perfectam huius mysterij cognitionem sine diuini Spiritus afflatu non penetrari mortalibus, quod fidei egeant simplicitate, vt hoc arcanum ritè percipiant, eoque conuenienter vtantur. Vnde vulgaris ille captus & carnis iudicium huc Iudæos & Ethnicos plurimum impedit, quibus illud propheticum merito dixeris: Nisi credideritis, non intelligetis, aut quod Ambrosius in simili argumento respondit: Scrutari non licet superna mysteria: licet scire quod natus sit Christus: non licet discutere quemadmodum natus sit. Illud negare mihi non licet: hoc quærere metus est. Habeat generationis inusitata gloriâ, qui habet potestatis inusitata gratiam. Ascribam demùm & Cyrilli locum, qui Iuliani apostatæ, adeoque Ethnicorum omnium impiam vanitatem hac in parte confingit, ac præsentis virginitatis doctrinam comprobat. Quoniam, inquit, in cõuertibile & immutabile secundum naturam, sicut Deus viuens & substantiam habens Dei Verbum, non ex propria natura vnitum sibi formauit corpus, sed accepit de nobis, & non ex somno & voluptate viro operante, sed ex sancta Virgine nouo & mirabili modo & vltra naturæ leges. Oportebat enim talem eius fieri partum, secundum carnem, inquam, & ex muliere, vt habeat diuinum quiddam ingressus eius in mundum & ostensio. Nihil autem omninò ad faciendū difficile est omnipotenti. Cæterum inter Ethnicos omnes nescio equidè, an vlli quondam superstitione & impietate Ægyptios superârint, qui primi omnium errori colendi multos Deos ac Dæmones initium dedisse dicuntur, mortalium omnium superstitionisissimi, summiq; hostes populi Dei, sicut de illis Eusebius Cæsariensis affirmat. Hi tamen Virginem parituram non omninò ignorasse, sed etiam Christo nondum è cœlis demisso, & in lucem edito cæremoniis quibusdam declarasse videntur. Etenim sicut Dorothæus, eoque vetustior Epiphanius annotauit, Propheta Hieremias quum vnâ cum Iudæis apud illos aliquando exularet, Sacerdotibus eorum prædixit demolitionem simulachrorum, quæ manu facta ipsi tam vanè colerent: eius rei signum fore, quum Virgo pareret, ac vnâ infantem suum in præsepì locaret, Ægyptumq; pereret. Huic vaticinio tantum Ægyptij tribuerunt, vt solennem induxerint morem, Virginem quandam in lecto, & infantem in præsepì passim collocandi simulq; adorandi. Rogati à Rege quodam postea, quid sibi vellet hic ritus, quo Virginem & infantem publicè proponerent atq; venerarentur, hoc esse mysterium responderunt, quod maiores ipsorum à sancto Propheta traditum iam pridem accepissent. Tam clementer cum gentibus etiam impiis quondam egit Deus, vt partum huius Virginis futurum haud prorsus ignorarent, vtq; arcani eius, quod mundo propalandum erat, nõ solum à Sibyllis, sed ab aliis etiam vatibus admonerentur. Cui rei maiorem fidem facit vetustissimū monumentum, quod Irene matre & filio eius Constantino imperantibus repertum, in laminis aurcis, vt sicut alij volūt, in lapidea arca effossa inscriptionem hanc expressam habuit: CHRISTVS nasceretur ex Virgine, & ego credo in eum. O sol sub Irenæ & Constantini temporibus iterum me videbis. Quisquis autem ita sensit & scripsit, quidam Platonem fuisse putant, licet inter medios Ethnicos viueret, tamen certa Dei reuelatione non caruit, veramq; fidei suæ confessionem edidit, Spiritu etiam Prophetiæ donatus, ac merito illis Patribus adnumerandus, qui vt Paulus ait, iuxta fidem defuncti sunt, nõ acceptis repromissionibus, sed à longè eas aspicientes & salutantes. Nec dissimilis apud Zonaram extat narratio, Iudæum quendam, quum vineæ suæ colendæ causa in terram foderet, vetustissimum librum triplici lingua scriptum reperisse, in quo hæc verba continentur: FILIVS Dei nasceretur ex Virgine MARIA, & pro salute hominum patietur. Qui liber sub Honorio Pont, & Friderico II. Cæsare fuit inuentus, quum Ferdinandus Castellæ Rex Hispanis imperaret. Ad hæc Ethnicus Poëta est Claudianus, vt Augustinus & Orosius comprobant, sed qui de Virgine Matre tam euidenter, vt Christianus etiam videri possit, pronunciauit. Etenim si qua veteribus libris fides habenda est, aliquos enim de authore dubitare non nescio, carmen hoc Christo cecinit Seruatori;

Hieremias Ægyptios docuit de Virgine paritura.

Ægyptiorum mos vetus in veneranda Virgine, qua sanum infantè & præsepere teneret.

Poëta Claudianus de partu Virginis clare testatur. In carmine de Christo Seruatore.

P

Quemq;

Quemq; utero incluso MARIÆ, mox numine viso
Virgineo intumescere sinus, innuptaq; Mater
Arcano obstupuit compleri viscera partu,
Autorem paritura suum.

Ac rursus:

Angelus alloquitur MARIAM, quo præscia verbo
Concipiat salua virginitate DEVM.

Testimonium
Astrologorum
Ethnicorum Ma-
riam Virginem
comprobat.

POSTREMÒ, si Ethnicorum Astronomi, & in hac quidem arte magistri, tum vetu-
stiores tum præstantiores consulantur, quales Ægyptij & Chaldæi solent celebrari,
horum eadem, quæ insignis Astrologi Albumazar, est sententia. Is quantumvis à fide
nostra sit alienus, inter cætera testatur, quod in prima facie signi Virginis oritur in ter-
ra Virgo munda, puella immaculata, corpore decora, vultu venusta, habitu modesta,
crine proluxa. Et ne dubitemus, quæ de Virgine loquatur, disertè meminit, hanc esse
Virginem, quæ puerum in Iudæa nutriat atque pascat, cumque puerum à quibusdam
gentibus IESVM vocari, quem nos, inquit, Græcè Christum dicimus. Vidit hunc ego lo-
cum in vetusto huius auctoris opere, bonaque fidè hoc ipsum testimonium citat. Dio-
nysius Carthusiensis.

Li. 4. in
roduci.
tionem.

Li. de la-
dum sup.
artu. 10.

Superiorem cõ-
tra Ethnicos di-
sputationem ad
nostra etiam rem-
pora pertinere.

Complures Eth-
nicorum myra-
des hoc seculo
magis magisque
reperiunt.

Seculo nostro
gratulandi de
nouo ostio nunc
primum aperto
Ethnicis ad
Christianismũ
amplectenda.

NEC verò quisquam arbitretur, nos veluti cum laruis hoc loco luctari, & eos ad-
nervarios, qui nunquam extant, petere voluisse, quando quidem Ethnicorum tenebræ
(splendens Euangelij fulgore iam pridem disiectæ sint atque dissipatæ. Vtinam verò
Christus Euangelio suo sic orbem impleret, nulla ut usquam extaret vestigia Ethnico-
rum, aut saltem ut prouinciæ, insulæ & gentes plurimæ maximæq; densis Ethnicorum
tenebris non obrutæ & oppressæ iacerent. Ex his profectò sunt Macazarenæ, Amboi-
nenses, Morotiani, Morotaienses, Bazanenses, Papuani, Bengaiani, Selesbes, Siani, Cauri-
pami, Bolanenses, Manadij, Tidorenses, Maluccenses, Manomotapani, Inhamiocenses,
Giloani, Ceilanij, Tauancorenses, aliæq; plurimæ nondum bene cognitæ, vel à nostris
exploratæ insulæ, prouinciæ, nationes, quæ Christi nomen atq; cultum hæcenus signo-
rauerunt, aut certè quidem iam olim cognitum multis retrò seculis deseruerunt. An
verò parui ducemus Brasiliam, Taprobanam, quam hodiè Sumatram vocant, Iapo-
niam, Meccicum, Meacum, Sinas, Scythiam, Giouandiam, Peru siue Castiliam nouã,
ut alias Indiæ Orientalis & Americæ nondum satis compertas, casq; amplissimas Regio-
nes omittam, quibus nostram Germaniam, ne dicam Europam conferre nihil ferè sit
aliud, quàm Bethlehem Hierosolymis, vel Pathmon fortuna tis insulis cõparare. Quare
susceptam hanc aduersùs Ethnicos disputationem sic accipi velim, ut non modò supe-
rioris, sed & nostri seculi hominibus ab Orthodoxa fide alienis congruat, quos de Chri-
sto Dei & Virginis Filio cum primis instrui necesse est. Et hæcenus quidem ætati nostræ,
quamuis & erroribus & moribus inquinatissimæ, gratulandum puto, quòd ex densissi-
ma & longissima impie rate innumerabiles populos, maioribus nostris ne cognitos qui-
dem, magis magisque, proferat, summumq; in illis amplectendi Christianismi ardorem,
nec minorem in suscepta vera religione progressum multis in locis experitur. Sic enim
diuinæ bonitati visum est, sub hunc mundi finem nouum fidei ostium gentibus idolola-
tricis aperire, nouosque simul veri Euangelij præcones excitare, qui in amplissima illa,
sed profus deserta messe cum ingenti Christiani nominis illustratione, & latissimo Eu-
angelici seminis prouentu versarentur. Illud verò hac ætate ferrea piis omnibus me-
ritò deplorandum est, nullum ferè numerum eorum iniri posse, qui passim in Europa
veterem fidem cum perfidia noua commutant, & vnitatem scindunt Ecclesiasticam.
Sed nunquid horum, & præsertim Aquilonarium incredulitas Dei fidem euacuabit?
An Christi regnum solis Septentrionis sinibus definitum, Dei que verbum huic aut illi
genti alligatum esse purabimus? Sed enim summo Deo gratias immortales agere par-
est, tot iam gentium myriades ex nouo velut orbe cateruatim prodire, & paucis qui-
dem ab hinc annis ad Catholicam fidem Romanamq; Ecclesiam accessione in credi-
bilem facere. Ita nimirum suum semper habet populum, suosque discipulos collig-
git Christus, ad quos regnum suum transferat, quosque tanquam oues ab hædis in hoc

Math. 25.
etiam

etiam mundo ipse pastor segreget atque distinguat. Qua ratione sui quoq; contemptum
mirè vindicat, dum impunè non fert, se suosque vicarios, quemadmodum olim à Iu-
dæis, sic modò à Pseudochristianis indignè accipi, nequiterq; repudiari. Non enim te-
abiecerunt, sed me, inquit Dominus ad Samuelem, ne regnem super eos. Perit Palesti-
na, perit Africa, perit Æthiopia, perit Græcia, & iusto Dei iudicio perit: quoniam
Ecclesiæ ordinem perturbârunt, ea vnitatem impiè conscissa, quam inter caput & mem-
bra in mystico Christi corpore integram constare, & nulla ex parte ob vitia præfulum
distrahi oportebat. Quid ergo sanæ mentis, quid Christiani spiritus tenent, qui se sal-
uos adeoque victores fore confidunt, etiam si non solum à Pontificibus, ab Episcopis, à
Conciliis sacris, à legitimis magistratibus apertam secessionem faciant, sed etiam con-
flatum ex tetris erroribus sathanismum arripiant, & arreptum inuehant, ac inuectum
obstinatè crudeliterq; defendant? Iactitent interim, ut velint, se purioris doctrinæ ac
Euangelicos homines esse: non faller certè nos æterna veritas Christus, qui Ecclesiæ suæ
immorigeros, ne dicam apertos contemtores & hostes, prophanis Ethnicis annume-
randos esse pronunciauit.

1. Reg. 4.

Matth. 25.

Namquã Chri-
sto pastor de-
sunt oues.
Regnum Dei e-
tiam hodiè ad
gentes transfer-
ri: Et qua de
causa.

CAPVT OCTAVVM.

De MARIÆ virginitate contra Pseudochristianos, eamq; necessa-
ria fidei doctrina contineri probatur.

RELICTIS IVDÆIS ATQVE GRÆCIS, VELVT INSANIS AVT OBSCH-
nis præceptoribus, & de MARIÆ virginitate nimis imperitè philosophã-
tibus, ad hostes domesticos porrò veniamus, qui postquam nomẽ Chri-
sto dederunt, & Matris Ecclesiæ sunt lacte nutriti, tamen haud sine sum-
mo dedecore in MARIÆ virginitatem impetum facere, illamque in fi-
pientissimis ac nefandis erroribus aspergere atq; cõspurare non reformidant. Eos au-
tem vno Pseudochristianorum nomine cõplector, Augustinum sequens, qui hoc etiam
Manichæis, eorumq; similibus hæresum patronis, aut Orthodoxæ doctrinæ desertori-
bus adscribendum esse putauit. Igitur post Cherintianos, Ebionitas & alios Iudaico
fermento corruptos Doctores, qui primùm MARIÆ ob virginitatem bellum, idq; tur-
pissimum intulerunt, quum iunior Theodosius imperaret, Iouinianus ille non sobrius,
sed Epicuræus potius, quàm Christianus Philosophus prodiit, qui MARIAM Dei geni-
tricem in pariendo fuisse corruptam, sicut & Augustinus meminit, ore spurcissimo effu-
taret. Accodem ferè tempore vexauit Ecclesiam Heluidius Auxentij discipulus, qui
ne suam MARIÆ Virgini post partum laudem integram relinqueret, insanum dissemi-
nauit errorem, quòd illa post Christum editum Virgo nõ manserit, sed cum Ioseph vi-
ro rem habuerit, ac plures ex illo genuerit filios, qui fratres Domini ab Euangelista di-
cantur. Ac huius Heluidij discipulos esse puto, quos ^a Epiphanius & ^b Damascenus
Antidicomarianitas appellant, quum & ipsi docuerint, MARIAM post natum Saluato-
rem de Ioseph filios procreasse: quam nostram opinionem Augustinus hisce verbis
confirmat: Mirum, inquit, ni istos (de Heluidianis autem loquitur) prætermisso Hel-
uidij nomine, Antidicomarianitas Epiphanius appellauit. Ego verò hos duos, Ioui-
nianum & Heluidium, infami Herostrato non dissimiles dixerim, qui quum obscurus
ac inglorius viueret, ut nominis claritatem & memoriam immortalem sibi compara-
ret, pessimo apud suos facinore templum Dianæ celeberrimum igne succendere non
dubitauit. Sic enim & illi cupiditate gloriæ inflammati, ut vulgo celebriores haberen-
tur magistri, nouum & functum excitârunt incendium, quo si possent, sacratissimæ
MARIÆ templo cladem & iniuriam non vulgarem inferrent.

In præfat.
lib. contra
Euzium.

Lib. de hæ-
resibus.

Har. 48.
Lib. de hæ-
resibus.

Lib. de hæ-
resibus, ad
Quoduisit-
deum, hæ-
resibus.

Pseudochristi-
ani qui Augusti-
no discantur.

Iouinianus &
Heluidius vno
tempore Maria
virginitatem im-
pugnant.

Qui sunt apud
Veteres Antidi-
comarianitas.

Iouinianus &
Heluidius He-
rostrato nõ dis-
similes.

Qui hoc seculo
Maria virgini-
tatem impugnant.
Fædi errores
Lucæ Sternber-
geri.

At ó miseram & verè deplorandam hanc nostram ætatem, qua superiorum Hæ-
reticorum errores, ac multis iam seculis extinctos cineres denuò in flammam summa
cum populi Christiani offensione atq; perniciæ cernimus excitari. Etenim haud ita pri-
dem exortus est Lucas Sternbergerus, hæresum nefariorum patronus, nec vulgare or-
ganum

Mariam Virgineem a multis negari apud Poionus & Hungaros Ioviniani Veteris discipuli non.

Centuriatores alij Nouatores multi detrahunt Mariam Virginitatem.

Negant hodie Mariam ex voto Virginitatis exemplar esse.

Notandum in primis Symboli articulum ad Mariam Virginitatem firmatam fluendam.

Quis negavit olim articulum de Christi ex Virgine incarnationem.

Mariam prater et supra naturam concepti.

Nulli praterquam Christo concepti concepti de Spiritu sancto, & nati de Virgine.

ganum Satanæ in illo certè loquentis, imò & putidissimè mentientis, Christum non Dei, sed Iosephi patris & MARIÆ matris esse filium: quin & eundem Iosephum ex MARIÆ coniuge duos aut tres filios aliquando sustulisse. En tibi portentum in extremas insulas deportandum, vt tam blasphemum hominem ac sacrilegum Doctorem non videat, non audiat, non sentiat orbis Christianus. Tùm in Polonia & Hungaria non desunt homines fanatici, quibus libeat aduersus hanc Virginem illibatam blasphemias & pestilentias iactare voces, perinde ac si illa Iosephi commercium admiserit, ac operi cõiugali vacarit. Præter hos, reperire licet quosdam, vt sic dicam, Iovinianizantes, & sicut Tertullianus loquitur, super MARIÆ verum disceptantes, à quorum rabiosis moribus inuolatam MARIÆ virginitatem postea vindicabimus. Fingunt porrò Centuriatores, qui Martino Bucero & Petro Martyri astipulantur, MARIAM quum in Dei Matrem eligeretur, corpore magis quàm affectu Virginem extitisse, quandoquidem communem aliarum apud Iudæos nubentium morem sequeretur, cum quibus & ipsa desponsata liberis operam dare cogitaret atq; proposuerit. Ad hæc omnes ferè Nouatores in eo conspirant, vt MARIAM ex voto fuisse Virginem inficiant: Patrumq; sententiam, quod suam Deo virginitatem nuncuparit, ferè minimè possunt. Demum eodem candore nobis aliisque pijs obtreant & exprobrant, quod MARIAM virginitatis magistram & principem prædicemus: quodq; tantæ Virginitatis exemplum siue viris, siue feminis ad sacrum cœlibatum & virginitatis institutum amplectendum seruandumq; proponamus & commendemus.

Nihil verò istos Mariomastigas magis præterquam iudicium carnis offendit, quo impediti, fideiq; simplicitate vacui, perspicere non possunt, quæ quantaq; sit, vis præclari articuli in Apostolico Symbolo traditi, quem Christiani homines seculis omnibus de Christo profitentur, quod idem de Spiritu sancto conceptus, & de MARIÆ Virgine natus, nostrum egerit Redemptorem. Etenim si de MARIÆ virginitate nihil præterea scriptum extaret, hic solus articulus fœda, quæ diximus, non modicè verberaret, nosq; ad confirmandam Deiparæ virginitatem meritò impelleret vehementer. Fuere iam olim impurissimi homines Apollinaris, Valentinus, Macedonius, Dioscorus, qui cum in pestilentia cathedra sederent, hunc ipsam articulum per summam impudentiam oppugnare, aut potius reiicere non dubitarunt, ac propterea de Virgine Matre pessimè quoque iudicauerunt. Deinde quum annus à Christo nato M. CCC. & nonus numeraretur, quidam Valtherus Loldardus nouæ Sectæ princeps extitit, ac inter multos fœdos errores, MARIAM mansisse Virginem pernegauit. His impij Anabaptistæ, vt libro sequenti demonstrabimus, alijq; hoc æuo plures sese aggregant, qui in eandem Virginem dentes veluti Theoninos insigunt, quandoquidem vim & fructum dicti articuli nesciunt, parumq; secum expendunt & ponderant, quam sit mirabilis Deus in MARIÆ Dei Filium concipiente. Concipit illa præter naturam salua integritate, quam & pariendo non minuit. Concipit supra naturam fœminæ fragilitatis, adeoque primitiæ conditionis, quam Eua si vixisset innocens, in Paradiso renuisset, nunquam eò felicitatis peruentura, vt Virgo simul & Mater existeret, filiumq; conciperet de Spiritu sancto inuolata. Quod vt paulò rectius intelligatur, habent sanè suos etiam conceptus alij, quamlibet iusti & sancti de parentibus nati filij, omnesq; carnis suæ substantiam ex Patris & Matris substantiâ per transfusionem immundi feminis mutantur. Cæterum quod neque Prophetis, neque Apostolis, nec electis quamlibet eximia gratia præditis contigit, CHRISTO Sanctorum capitivnicè datum est, Matrem vt habeat ab omni viri congressu, carnisq; voluptate remotam, quæ pura è suo sanguine substantiam Filio suo suppeditet, sicut libro sequenti disseremus, vt quæ rursus pura purum purè procreet. De quo mysterio, quod Angelus sub ipsum Christi conceptum Matri exposuerat, grauis author Hugo Victorinus tradit sequentia: Spiritus sanctus Virgini superuenit, vt per eius operationem caro CHRISTI de carne Virginitatis formaretur: & virtus altissimi obumbravit ei, ne substantiam carnis ministrans, carnali concupiscentia vreretur. Concepti MARIÆ ergo de Spiritu sancto, non quod de substantia Spiritus sancti semen partus acceperit, sed quia per amorè & opera-

Lik de can. ne Christi.

Luce 11.

Luce 11. de carnalitate.

bi. cap. 6.

operationem Spiritus sancti, ex carne Virginitatis diuino partui natura substantiam ministravit. Nam quia in corde eius amor Spiritus sancti singulariter ardebat, ideo in carne eius virtus Spiritus sancti mirabilia faciebat. Hæc nos obiter ad fidei articulum quem diximus, illustrandum & confirmandum, sicut illum Patres perpetuò intellexerunt: unde præterea Deiparæ virginitas maximè commendatur. Neque solum ad MARIÆ, sed etiam ad Christi grauisissimam iniuriam spectat, si quis vel latum vnguem, vt dicunt, ab huius Symboli pulcherrima parte discedat. Si enim Christus de Virgine conceptus & natus non est, aliorum certè hominum more non tantum in similitudinem carnis peccati, vt Paulus loquitur, sed cum peccato, & in peccato conceptus atque natus, iuxta legem ordinariam esse dicitur. Quomodo igitur Agnus ille Dei absq; macula, & sanctus, innocens, impollutus & à peccatoribus segregatus Pontifex salutabitur? Si eandem cum iræ filijs originem trahit, quo pacto peccati nauo caruit, sedq; immaculatus per Spiritum sanctum obrulit Deo, vt pro delictis mortalium expiandis & exauriendis satisfaceret, vnaq; oblatione consummaret in sempiternum sanctificatos? Quarè in Christum sunt planè contumeliosi, & summum Dei beneficium abolere conantur, qui negant humanam eius naturam assumptam de Virgine: naturam, inquam, ab omni peccati nexu planè liberam, nõ qualis de utroq; sexu nascitur per concupiscentiam carnis cum obligatione delicti, cuius reatus per regenerationem diluitur, sed qualè de Virgine nasci oportebat, quem fides matris, non libido conceperat. Non illic inrerfuit carnis concupiscentia, per quam seminantur & concipiuntur cæteri, qui trahunt originale peccatum: sed ea penitus remotissima, credendo, nõ concumbendo sancta est fecundata virginitas, vt illud quod nascebatur ex propagine primi hominis, tantummodò generis, non etiam criminis originem duceret, quem admodum scitè tradidit Augustinus. Vnde Fulgentius etiam præclare concludit: Hoc habuit Dei hominisq; mirabilis quidem, sed verus ille secundum carnem conceptus & partus, quo Deum cœli Virgo ineffabiliter concepit, & peperit, & Virgo genitrix inuolata permansit, illa scilicet gratia plena, & beata in mulieribus veraciter ab Angelo nuncupata, quod gratiæ præuenientis ope atq; opere, Spiritu sancto superueniente in se, & virtute altissimi obumbrante sibi, Deum Dei filium conceptura, viri coitum nec pertulit omnino, nec voluit, sed virginitatem retinens & mentis & corporis, ab eo quem conceptura & paritura fuerat, donum incorruptæ fecunditatis, & fecundæ integritatis accepit. Ita Deum verbum secundum quod caro factum est, Virgo sancta concepit, Angelorum hominumq; factorem, eundemq; nihilominus Virgo peperit hominum Redemptorem.]

in Enchirid. cap. 34. & lib. 13. ca. 18. de incarnatione & generatione Christi, cap. 6.

Citra Antiochianum ha. 107. 79.

Quomodo Maria de Spiritu sancto concepta.

In Christi peccato illum, quod de Maria dubitatur Virginitate.

Quæ intempesta sequantur si Christus ex Virgine conceptus esse negentur.

Christus de Maria sine peccato conceptus.

Quomodo Maria Christum conceperit.

Veteres fidei confessiones in Concilio edita, Virginitatis Mariæ patrocinantur. Sententia Concilij Toletani, Mariam Virginitatem nouo ordine peperisse.

Receptè loquendi mos, Mariam esse Virginem probat.

Iam verò præter Symbolum Apostolorum extant & aliæ fidei confessiones, quæ communi Ecclesiæ nomine conscriptæ, editæ atq; probatæ in concilio Constantinopolitano, Ephesino, Toletano Primo & Quarto traduntur, in quibus omnibus Mater Dñi MARIA Virgo disertè pronunciat. Confirmant enim Euangelicam veritatem, quæ semper fidelibus tradita fuit, & sonare perpetuò debet in Ecclesia, Christum Dominum nõ modò conceptum Spiritus sancti virtute, sed etiam ex MARIÆ Virgine certo certius natum & in lucem editum esse. Tùm in Synodo Toletana XI. declaratum legimus, solum filij personam, hominem verum sine peccato de sancta & immaculata MARIÆ Virgine assumisse, de qua nouo ordine, nouaque natiuitate sit genitus. Nouo quidem ordine, quia inuisibilis diuinitate, visibilis monstratur in carne: noua verò natiuitate, quod intacta virginitas & virilem coitum nesciuerit, & per Spiritum sanctum fecundata, carnis materiam monstrauerit: qui partus Virginitatis nec ratione colligatur, nec exemplo monstratur. Si enim ratione colligeretur, non foret mirabile, si autem exemplo confirmaretur, non esset hoc mysterium singulare. Præterea non modò Theologorum, sed omnium etiam Orthodoxorum mos est receptissimus, vt quoties de Matre Domini mētio incidit, eam aut simpliciter Virginem, aut beatam vel benedictam, perpetuamue Virginem nonmet, sicut illam vbiq; gentium, ac in omni propemodum lingua audias cõpellari. Tantum abest, vt aut veteri, aut nouè impietati, per quam MARIÆ virginitas in dubium reuocatur, locum ullum concedere debeant, qui Christianæ professionis titulum sibi modò saluè esse volunt. Hi enim cum Epiphano constanter habent

dicere: Vnde isthac malignitas? vnde tanta audacia? ipsum nomen non testimonium præbet, nõ tibi persuadet õ contentiose? Quis vnquam, aut quo seculo ausus est proferre nomen sanctæ MARIÆ, & interrogatus non statim intulit Virginis vocẽ? Ex ipsi enim nominibus, epithetis, etiã virtutis signa elueent. JAc paucis interiectis: Non relinquetur & sanctæ MARIÆ vox Virgo, & non mutabitur: impolluta enim permansit sancta. Quomodo igitur audent impetere impollutam Virginem, & quæ digna facta est habitaculum fieri filij Dei, & ab hoc electa est ex multis millibus Israël? Eodẽ zelo, pariq; ychementia in aduersarios vtitur Ambrosius, ac nos etiã vti docet, vt ita respondeamus: Si doctrinã non creditur Sacerdotum, credatur oraculis Christi, credatur monitis Angelorum dicentium: Quia non est impossibile apud Deum omne verbum. Credatur symbolo Apostolorum, quod Ecclesia Romana intemeratum semper custodit & seruat. Hæc est Virgo, quæ in vtero concepit, Virgo quæ peperit filium. JAc recedẽ quidem Ambrosius non solum ad Scripturæ diuinæ auctoritatem, sed etiã ad Symboli Apostolici, Ecclesiæq; Romanæ traditionem pronocat, & præterea Episcoporum siue Sacerdotum consentientem doctrinã adducit, vt Deiparæ virginitatem contra proteruos & impios Hæreticos tueatur, nobisq; tuendam esse commonstret. Nec potestã quoquam negari, Ignatium, Iustinum, Irenæum, Tertullianum, Origenem, Cyprianum, hoc est, vetustissimos Ecclesiæ Scriptores, hunc obtinere morem, hancq; loquendi formulã libenter amplecti, vt non sine Virginis additamento MARIÆ soleant meminisse. Quid multa? tulit vna omnium Christi Mater virginalis appellationis decus: estq; ita & piẽ & sanctẽ comparatum, vt vbi nomen virginis, vox cœlo grata, inferis inuisa, gentibus popularis, ore profertur, hinc Annæ filia, Christi parens nominari, nec vlla Virginum alia intelligatur, vt venustè Sabellicus dixit.

Nomẽ Virginis immortale manet. Maria.

Ex quibus fontibus Mariae virginitas demonstratur.

Epist. 11.

Luc. 11.

Lib. 6. tit. 1. l. 1. 1. 1. 1.

CAPVT NONVM.

MARIAM etiã in partu Virginem permansisse contra veteres ac novos Iouinianistas.

ATIS IAM DEMONSTRATVM PUTAVVS, MARIAM ANTE SVVM PARTUM verè diuinum, Virginem exitisse, quæ quum Gabrieli verum Evangelium adferenti assensisset, non ex virili semine, sed mystico spiramine, sicut loquitur Ambrosius: Filium incomparabilem in vtero concepit atq; gestavit. An verò simul in partu & post partum inuiolata semper Virgo perseuerarit, proximum ac omninò dignum est, quod paulò accuratiùs peruestigemus. Etenim nec veteres, nec noui desunt aduersarij, qui tùm in partu, tùm à partu seruatæ virginis laudem MARIÆ detrahant: adedò varios & infensos insectatores reperit virginitas Mariana, quantumuis pijs hominibus ipsiq; calitibus admirabilis & gratiosa. Hinc enim sese offert illa porta mystica, quæ spectat ad orientem, vt Ezechiel demonstrauit: hinc cœlum se aperit Solem nobis proferens, qui semel oriens nullum nouit occasum! Ac de Iouiniano quidem iam olim profligato hæretico antè meminimus, qui quum Romæ Monachus esset, multisq; sanctiorialibus, vt Augustinus docet, nuptias persuaderet, primus etiã hunc terribilissimum proseminauit errorẽ, vt MARIAM in partu non mansisse Virginem blateraret. Et si enim de illo nihil tale scribit Hieronymus, qui multos eius errores acriter insectatur, tamen Augustino fides habenda est, semel iterumq; testanti, MARIÆ virginitatem à Iouiniano destrui, vt potè qui doceat, camparicando fuisse corruptã, neq; post partum Virginem permansisse. Eidem Iouiniano hæc in parte restitit Ambrosius, & contra illius impietatem, vt Augustinus loquitur, etiã post partum permanentem virginitatem sanctæ MARIÆ defendit. Idq; verum esse liquet ex epistolis Ambrosianis, quæ nominatim non modò citant Iouinianũ, sed eum etiã perinde ac hæreticos à multis Episcopis, ipsoq; Siricio Papa damnatum fuisse declarant. Nec prætermissa damnationis causa est: De via perueritatis, inquit, produntur & iicere: Virgo concepit, sed non Virgo generauit. J Vbi Iouiniano siue discipulos, siue

Negat quidam Mariam in partu & post partum mansisse Virginem.

Error Iouiniani Mariae virginitatem impugnans.

Iouiniani affecta Mariam in partu Virginem insectantur.

In hymno: Veni Redemptor gentium.

Ezech. 44. a Lib. de peccatorum meritis & remissione cap. 7. b In libro contra Iouinianum. c Lib. de habitibus ad Quodanulden. Et lib. contra Iouinianum. d Lib. de nuptiis & concupiscentia cap. 3. e Lib. de pestol. cap. 11.

colle.

collegas annectit Auxentium, Germinatorem, Felicem Photinum, Genialem, Martianum, Ianuarium & Ingeniosum, quos omnes Siricius quoq; recenset, ac nouæ hæresis incontentores vocat. Offendit autem istos in primis crassa quædam speculatio, quod cogitarent fieri non posse, vt sine aperto matris vtero tanta moles, totq; mensium foetus elaboreretur: pudorem ergo Virginis per Christũ editum necessariò violari. Sic illi carnis iudicio, non Dei virtute nitentes, à vera simplicitate fidei exciderunt, Deiq; summam potentiam, quam in Christi conceptione præsentem agnouerunt, ab eius natiuitate semouerunt.

VBI NOSTRAM meritò inculare licet ætatem, qua funesta hæc & obscœna opinio ab orco veluti reuocata, & à nouatoribus quibusdam confirmata reuiuiscit. Sunt enim Iouiniani huius satellites & ministri, qui pro sua fingunt audacia, idem matri Domini, quod aliis mulieribus iuxta vulgarem naturæ cursum vsu venisse, quæ conceptum foetum nisi vtero aperto, parere non possunt. Itaq; non ita pridem extitit Petrus Martyr, insignis MARIÆ aduersarius, qui Deiparæ vterum post partum non mansisse clausum ausus est contendere, velut Christus maternum vterum nascendo aperuerit. Quam opinionem non solum Adamus Reifener amplexus est, sed etiã doctiores eobucerus & Molinæus profiteri non dubitarunt. Quamquam huic postremo nunc æquiores esse debemus, quum cum meliùs, sapere incipientem, & nouas opiniones detestantem, non solum ad Catholicam Ecclesiam demum rediisse, sed suum etiã in illa diem obiisse fide digni testetur. Cæterũ à prioribus Sectariis nõ discedit Beza, cui reliqui Calvinianæ factioni addicti, non grauatim, vt arbitror, astipulantur, eoq; magis, quod rei Eucharisticæ hostes se acerrimos profiteantur. Nam quod Catholici ad sua sententiã confirmationem adferre solent, horrent illi proflus audire, pari nempè summi Dei virtute fieri, vt Christus & in sacrosancta Eucharistia cum corpore præsens adsit, & per clausam virginem matrem in lucem edatur. Hinc Beza mirabiliter speculatur, partes vteri MARIÆ quo tempore pareret, fuisse diuulsas, ac rursus tamen breuissimo tempore coaluisse. Facessat verò spurca istorum tùm oratio, tùm speculatio, quæ mentes & aures religiosas offendit, quum aduersus illibatam tantæ Virginis castitatem audiunt vel modicè disputantem. Nos verò, priusquam aduersariorum argumētis respondeamus, tùm è Scripturis, tùm è Patribus conuincemus, etiã in partu Matri Domini plenam & solidam consistere gloriam sanctæ virginitatis.

In Epist. ad Rom. cap. 4.

a In li. Germanico de Hierusalẽ. b In tertia Synodus Etã gelica parte.

Li. de omni presentia curu Christi.

Qui hodie Iouinianum discem sequantur, Mariae virginitatem in partu labefactantes.

Molinæus sua hereses reuocasse, & Catholicum obisse.

Beza cum Calvinianis cur negent Mariam in partu mansisse Virginem.

Epist. 7. Matth. 1.

Epist. 11. E sermons. V. Caru de naturali Domini.

De institut. Virginis. cap. 7.

Ibidem e. 1.

Refutatio aduersaria sententia ex Esaiã.

Secundum refutationem ex Ezech. cap. 44.

PRINCIPIÒ stat pro nobis Esaias Propheta, qui hanc vnã Virginem in spiritu contemplans, omnibusq; admirandam ceu digito indicans: Ecce, inquit, Virgo concipiet & pariet Filium, sicut Mattheus hoc propheticum dictum de MARIÆ est interpretatus. Hinc sanè Virginem non minùs parituram, quàm concepturam disertè promittit Deus, qui suum etiã promissum, vt semper aliàs, citra vllã ambiguitatem expleuit. MARIÆ igitur non solum supra naturam Virgo concepit, sed quod æquè stupendum est, Virgo etiã peperit Emanuelem, florem virginis integrũ, clausumq; vterum seruans. Hinc illud extat Ambrosianũ: Quæ potuit Virgo concipere, potuit Virgo generare: quũ conceptus præcedat, semper partus sequatur. JEt Augustinus æquè luculenter: Vbi virginitas cõcepit, integritas parit. Christus eodem omnipotentia signo conceptus & natus virginẽ habuit matrem, quum portaretur in vtero Virginis, & quum ex vtero funderetur. Virgo genuit, quia Virgo concepit: inuiolata peperit, quia in conceptu libido non fuit. Vtrobq; miraculum, & sine corruptione grauida, & in partu Virgo puerpera. JDeinde huc pertinet, quod iam crebrò ex Ezechiele repetiuimus: Hæc porta clausa erit & non aperietur, & nemo transibit per eam. Quæ est hæc porta, inquit Ambrosius, nisi MARIÆ? idedò clausa quæ Virgo. Porta igitur MARIÆ, per quam Christus intrauit in hunc mundũ, quando virginali fufus est partu, & genitalia virginis claustra non soluit. Mansit intemeratum claustrum pudoris, & inuiolata integritatis dura uere signacula, quũ exiret ex Virgine, cuius altitudinem mundus sustinere non posset. JAc iterum: Hæc, inquit, porta clausa erit & non aperietur. Bona porta MARIÆ, quæ clausa erat & non aperiebatur. Transiuit per eam Christus, sed non aperuit. JClarissima quidem hæc Ambrosij verba sunt, sicut & illa Procli Cyziceni, qui ad MARIÆ tuendum honorem in Synodo Ephesina sic est prolocutus:

Christus de Maria impassibiliter & ineffabiliter natus. Tertia refutatio. Duo miracula, in Virgine facta Spiritus sanctus effecit. Quarta refutatio.

Ecclesia fides & professio publica Mariam in partu virginem confitetur.

Christi potentia derogat opinio aduersariorum.

Ob quas causas conuenit Mariam in partu matrem virginem.

Maria post partum virginitas gratia, non natura tribuenda est.

Maria nobilior & facilius Patris ad se. Testimonium Nicophori Constantinopolitani Patriarchae.

Bernardi testimonium pro Maria in partu puellae.

Argumenta Illustrissimi, Mariam in partu mansisse virginem.

Iste Emmanuel naturam quidem portas aperuit vt homo, virginitatis autem claustra non fregit vt Deus. Sic nascitur vt est conceptus. Impassibiliter introiit, ineffabiliter exiuit, secundum quod Propheta Ezechiel dixit. Postremo Angeli verba Iosepho dicta huc referre debemus: Quod in ea natum est, de Spiritu sancto est. Indicat enim donorum omnium fontem Spiritum sanctum MARIÆ præpotenter ad futurum, ac duplex in ea miraculum effecturum esse, vt & conceptus sit sine semine, & partus sine claustris virginis violatione. Recte igitur Ecclesia, vt suam & Orthodoxorum confessionem aperte declarat, nec locum vllum Iouinianistis relinquit, in Symbolo Apostolico inde ab initio vbiq; gentium profiteretur. NATVS EX MARIA Virgine. Accedit & illud eiusdem Ecclesie canticum solenne, verus, receptum & probatum: Natus de Virgine matris integritatem non minuit, sed sacrauit. MARIA virginitatis gloria permanente, & vnigenitum Patris, sancti Spiritus obumbratione concepit, & eundem lumen æternum mundo effudit IESVM CHRISTVM Dominum nostrum.

SECVS VERÒ qui cum Iouinianistis sentiunt, nã illi summam Christi potentiam & singularem ab illo Matri habitum honorem aut temerè negant, aut negligenter sanè perpendunt: quasi non potuerit, aut cerè noluerit Filius suam hinc exercere virtutem, & simul honori materno cõsulere, cui semper plurimum detulit; hoc etiam suo exemplo admonens vtrique filios Ecclesie, quàm eos deceat erga parentes beneuolos, fidos ac officiosos esse. Quanquam & aliis de causis factum est, & conuenientissimè quidem, vt illa virginitas salua suum partum expleret, virgo que mater esset. Talis enim partus decebat Deum, qui de incorrupto prodiret Virginis vtero: ornabat & matrem tam castum sanctum que puerperium: & consentaneum erat, per eius aduentum, qui ad corruptionem sanandam veniebat, Matris virginitatem minime violari. Alioquin, vt grauissimè dixit Augustinus, & nos alibi quoque citauimus, si vel per nascntem corrumperetur matris integritas, non iam ille de Virgine nasceretur, eumque falsò, quod absit, de Virgine MARIA natum tota confiteretur Ecclesia, quæ imitans eius matrem, quotidie parit membra eius, & virgo est.] A quo non dissentit Theodotus, Ancyrorum olim Episcopus, quòni hac oratione Nestorium petit: Natura post partum nescit vltèrius virginem; gratia verò & parientem ostendit, & matrem fecit, & virginitati nõ nocuit. Gratia enim erat castitatem seruans. O terra sine semine & fructum germinans salutarem. O Virgo quæ ipsum vicisti deliciarum paradisum. Ille namque sine semine omne plantationum genus protulit, ex virgine terra exortis plantationibus. Hæc autem virgo illa terra melior est, nõ enim pomorum protulit arborem, sed virgo Iesæ fructum, Saluatorem hominibus adferentem.] Tùm Nicephorus Constantinopolitanus Patriarcha, quum ad Leonem Pontificem scribit, eandem Marianæ virginitatis in partu integritatem gratiamq; commendat. Virginem, ait, quæ supernaturaliter & ineffabiliter pepererat, post partum Virginem conseruauit, virginitate illius secundum naturam nulla ex parte demutata & labefactata, ad designandum, per secundæ natiuitatis processum nullam prorsus naturæ illius accidisse mutationem aut alterationem.] Scribit & Bernardus de cuius profus, vt pura Virgo & conciperet, & pareret Saluatorem: Deus siquidem (Deus enim est quem peperit) Matrem suam singulari in cœlestibus donaturus gloria, singulari in terris præuenire curauit & gratia, qua videlicet ineffabiliter & intacta conciperet & pareret incorrupta. Porrò Deum huiusmodi decebat natiuitas, qua non nisi de virgine nasceretur. Talis & congruebat virgini partus, vt non pareret nisi Deum. Proinde Factor hominum, vt homo fieret, nasciturus de homine, talem sibi ex omnibus debuit deligere, imò condere matrem, qualem & se decere sciebat, & sibi nouerat placitum. Voluit itaque esse virginem, de qua immaculata immaculatus procederet, omnium maculas purgaturus.] Tùm ante Bernardum vixit Illesontus, qui non solum eandem veritatem comprobatur, sed & contrariam sententiam, quæ Deiparæ puritatem in partu polluit, his argumentis euertit: Si Virgini nostræ, inquit, aut generatione, aut integritatem adimis, grandi dedecore Deo iniuriam facis. Negas enim valuisse incorruptam seruare, quem fateris abiq; corruptione adire Virginem potuisse. Negas Deum quod vellet facere quiuisset, quem concedis genitricem integram inuenisse, corruptioni deditam reliquisset. Vt

Ezech. 44. Mattha.

In Enchir. cap. 34.

Hom. 2. de B. Virgine. Vide. in 6. Tomo Concilij Ephesini.

Lib. de Virginit. Mariæ. cap. 1.

Vt ergo asseris, Omnipotentis diuinitas non profuit virginitati, sed obfuit: quia dum virginem decus nascendo violauit, summam virginitatem destruxit: ac per hoc ipsam astruis Virginem deturpasse nascendo, quam decorauerat ipse creando.]

NEC DESVNT variæ rationes atque similitudines, quæ rem probabiliorem faciunt, quanquam his nolimus immorari, sat habentes locum vnum ex Iuone Carnotensi producere: Qui lætificare, inquit, venerat triste seculum, contristare non debuit ventris hospitium. Sicut enim omni corruptione caruit iste conceptus, ita quicquid Hæretici garriunt, in concipiendo & pariendo Virginis vterus permanfit intemeratus. Quod indubitanter cognoscere potest, & rationabiliter aliis approbare mansuetudo Christiana, transsumtionem faciendo de minoribus ad maiora, de prioribus ad posteriora. Si enim solis radius crystallum penetrans, nec ingrediendo perforat, nec ingrediendo dissipat: quantò magis ad ingressum vel egressum veri & æterni solis, vterus virginalis clausus & integer perseuerat? Sic ille rubus ardens & non combustus in typum virginitatis intemeratæ Moyse sancto legitur esse demonstratus: sic id ipsum præsignans virga Aaron summi Sacerdotis, nec succo animata, nec semine fecundata, quod natura non habuit, flores fructumq; produxit. Quæ ergo ratio est, vt non credatur Deus hominem posse facere sine viro de femina, qui primum hominem nec de viro fecit, nec de femina? Nimirum veram humanitatem testatur conceptus & partus humanus, & veram diuinitatem comprobatur vterus intemeratus.]

RELIQVVM EST, vt nos argumentis aduersariorum, hanc MARIÆ gloriam, vt virgo in partu ipsa credatur, vel suffurantium, vel inuidētium aliquid respondeamus. Ac primum illis Lucæ locus fauere videtur, qui ex veteri lege repetitus, & ad Marianam historiam accommodatus, in hunc habet modum: Omne masculinum adaperiens vuluam, sanctum Domino vocabitur: Sic enim Israëlitis præceptum est, vt primogenita masculini sexus Domino consecrarent, eaque pretio dato redimerent. Indicat verò Lucas, hoc legis præscriptum ad Christum, vt potè MARIÆ primogenitum pertinuisse, quasi & is vterum aut vuluam, quo tempore nasceret, matri aperuerit. Verum tanta vis in eo facienda non est, quod à Luca dicitur de vuluæ apertione, quum secundum Hebraicam phrasin vuluam aperire dicatur, qui primum ex vtero matris nascitur, & idcirco primogenitus, quoquo modo sit procreatus, vulgò appellatur. Vnde quidam præsentem locum ita vertunt: Omnis masculus primogenitus sanctus Domino erit: id quod non solum de primogenitis hominum, sed etiam brutorum animantium lex Mosæ definit. Legis enim verba sunt: Separabis omne quod aperit vuluam Domino, & quod primitiuum est in pecoribus tuis, quicquid habueris masculini sexus, consecrabis Domino. Sensus est, quicquid primum vuluam matris aperit, si masculini sit generis, à prophanis vsibus separandum, & diuino cultui prorsus applicandum esse, vt id sanctè offeratur Deo, neq; ius vllum patri constet in primogenitum, nisi oblatum prius iuxta præscriptum legis expressum redimatur. Hinc verò non conficitur, MARIÆ puritatem in ipso partu lædi, & propter vteri apertionem, id est, quia Christus ex vtero eius prodiit, laudem illi perire virginitatis. Miraculo enim tribuendum est, quod contra morem parientium virgo clausa persisteret, & Christus tamen ex illa integer generaretur. Accedit quod Scriptura de apertione vuluæ loquens, non semper de naturali siue corporali, sed crebrò de legali apertione, qua foeminarum procreatio pro nulla censebatur, intelligenda est. Deinde hæc Scripturæ phrasin non veram vteri apertionem, sed huius apertionis effectum siue in conceptione, siue in partu aliquando designat, sicut quum Deus Rachel & Lyæ vuluam dicitur aperuisse, quum nempè virtutem illis tribueret concipiendi: ne quis putet, hanc phrasin sufficere, vt mulieres plenam & perfectam semper apertionem vteri sustinere dicantur. Christo interim sua constat gloria, qui præ cæteris vuluam matris aperuit, quia non aliorum more nascentium, sed vt pudorem matris intactum integrumque seruaret, de matris vtero est egressus. Quare sic Euthymius monet: Consecrabantur Hebræorum primogenita Deo, quia olim primogenita Ægyptiorum morti tradidit pro libertate Hebræorum. Sed hæc quidem primogenita iam apertam adaperiunt vuluam: aperitur enim in viri congressu, quando semen infundit.

Rationes & similitudines inæ confirmant.

Sermo de Annuntia. B. Maria.

Exod. 17. Num. 17.

Luc. 1. Exod. 13.

Luc. 2.

Exod. 13.

Num. 1. Leuit. 12.

Genes. 29. 30. In 2. c. Luc.

Responso ad obiectionem de Verbo Moyse à Luca repetitum.

Omne primogenitum in animalibus apud Iudeos Deo consecratur. De lege primogenitorum.

Christus per miraculum & non vulgari modo natus è matre. Quid in Scriptura significet vuluæ apertio.

Solum Christum, matris vtero nõ aperto, concipitur & nascitur.

Solus autem Christus nondum apertam supernaturaliter aperuit, & clausam naturaliter seruauit: quia etiam solus hic proprie sanctus est Domino, & secundum diuinitatem, quia filius eius: & secundum humanitatem, ut potest vnitus filio eius. Itaque licet propter dictam causam de omnibus primogenitis presens verbum statutum est, solum tamen Christum directe respicit. Et ante hunc Theologum Hieronymus ingenue fatetur: Magis ad specialem natiuitatem Saluatoris, quam ad omnium hominum referri potest hoc, quod dicitur: Qui aperit vuluam, Sanctus Domino vocabitur. Solus enim Christus clausas portas vuluæ virginalis aperuit, quæ tamen clausæ iugiter permanferunt. Hæc est porta orientalis clausa, per quam solus Pontifex ingreditur & egreditur, & nihilominus semper clausa est. Quare non minus eleganter quam breuiter dixit Græcus quidam Scholiastes: Solus Christus nondum apertam supernaturaliter aperuit, & clausam naturaliter seruauit. Sed & alibi de hoc ipso loco diximus, Christo nempe id proprium esse, ut matris vterum aperiat, Origene quidem his verbis astipulante: Quem cum;

Solus Christus per clausam matris portæ egres- sus, tempore natiuitatis. In Canticis an- tea.

Lucas non ita de pueris Mariam, ut alius mulieribus exaquetur.

Maria modesta & obediens, per legis ritum obseruatum ostenditur.

Christus non est alij qui nascuntur infantes, matris vterum aperuit.

Verba legis de puerperis ad Mariam non pertinent.

Christus non aperuit matris vuluam ex Hormisdas definitione.

Denomine Iesu. Non credendum Suidæ, qui sequitur Iacobi Proteuangelion, Mariam obstetricem in partu asseruisse.

Lib. 2. contra Pelagianos.

Ezech. 44.

Hom. 14. in Luc.

Sermo de Purificat.

In 2. c. Luc.

In Epist. cap. 2.

Centuriat. de Ioanne Baptista.

Sermo de natiuitate Christi.

Lib. aduersus Heluidium.

Luc. 2.

Lib. 4. cap. 6. ultimo.

mitano ministrasse, sicut idem de Ioanne Baptista Centuriatores fabulantur. At valeant ista Iudaica potius fabule, quam Christiana opiniones, illudque presertim, quod nescio quas parienti MARIÆ obstetrices affingunt, ut ipsam Euangelicæ veritatis lucem extinguant. Speramus autem neminem ad eò imperitum ac delirum fore, qui hinc nugis cum veritate & honestate ipsa pugnantibus multum se sinat commoveri, ideoque in his refutandis non valde laborabimus. Certè Cyprianus non obscure docet, parienti MARIÆ obstetricem nullam adfuisse, cum illa sibi hoc officij præstiterit, quod ab obstetrice puerperæ vel parienti solet exhiberi. Vnde nouum MARIÆ puerperium, & primum Christi hospitium his verbis ab eo pulchrè descriptum legimus: Nulla domus ambitio, nisi reclinatorium in stabulo, mater in fœno, filius in præsepio: tale elegit fabricator mundi hospitium, huiusmodi habuit delicias sacrae Virginis puerperium. Panniculi pro purpura, & pro bysso in ornatu regio lacinia congeruntur: genitrix est obstetrix, & dilectæ soboli exhibet clientelam. Tum Hieronymus aperte testatur, quod obstetrices vagientem MARIÆ paruulum non susceperint, & maritus Ioseph lassam vxorem, ut aliis puerperis fieri constat, non tenuerit. Absit, inquit, ut hoc de matre Saluatoris & viro iusto sit existimandum. Nulla ibi obstetrix, nulla muliercularum sedulitas intercessit: ipsa pannis inuoluit infantem, ipsa & mater & obstetrix fuit. Et collocauit eum, inquit Lucas, in præsepium, quia non erat locus ei in diuersorio. Quæ sententia & apocryphorum deliramenta conuincit, dum MARIÆ ipsa pannis inuoluit infantem: & Heluidij expleri non patitur voluntatem, dum in diuersorio locus non fuit nuptiarum. Vbi suum præceptorem Gregorium (Nazianzenum loquor) sequitur Hieronymus, quum & ille suo carmine testetur:

Matrem absque sponso scimus & viro: suas hic nulla partes, & suam manum obstetrix Depradicauit: partus hic diuinus est.

Igitur non solum Hieronymus affirmat, sed etiam euidenter probat, cum Euangelio Luca non congruere, sed ad apocryphorum deliramenta spectare, quod Suidas & Proteuangelion dictum de MARIÆ obstetricibus adferunt: quando illarum opera non eguit, quæ nullo languore impedita, & constanti corporis animique vigore suffulta, natum mox filium & supplex adoraui, & sedulo curauit, omnemque obstetricandi laborem sola suscepit, & susceptum absoluit, nisi quod casti Sponsi fidum ministerium in quibusdam, ut est probabile, adhibuerit.

PRÆCIPVA verò istorum obiectio in eo versatur, quod causam suam veterum auctoritate defendant, qui MARIAM apertò vtero peperisse scripserunt. Respondemus, verior sententia nihil hoc derogare, quod aliquando quidam ab ea discrepent: ex veteribus verò per paucos, ita ut affirmatur, scribere, presertim ut phantasma Marcionis eueriant, Christumque verè incarnatum ac editum hominem esse conuincant. Ac mollienda sunt Patrum dicta, si quid durius ac incommodius adferant, quod cum certa Ecclesiæ pugnet sententia, quodque fortasse per humanam incogitiam aut imprudentiam illis excidit. Nos eam tuemus sententiam, tuendamque dicimus, quam & maior & sanior veterum pars amplexa est, quamque postea re diligentius excussa, veritatis columna confirmauit Ecclesia. Est verò piorum, qui succedunt veteribus, constans & laudabilis consuetudo, non solum expressas fidei regulas profiteri, sed & præterea eam doctrinæ partem libentiùs atque studiosius complectendi, quæ Christo Domino & præcellenti eius matri maiorem adfert gloriam atque commendationem. Atqui ut maximè nulla Ecclesiæ regula vel sanctio vrgeretur, tamen res ipsa declarat, ad Christi Domini & sanctæ Martris eius illustrandum honorem magis accedere, quod asseritur; Deiparam corpore & animo semper incorruptam, omni que gratia plenam, à viri contactu ante & post partum abstinuissè, neque solum diuini conceptus, sed etiã partus tempore integram perfectamque virginitatem conseruasse, talemque præbuisse puerperam, quæ languoris & doloris omnis experta, quum pareret, summo & incredibili gaudio perfunderetur. Ac de veterum quidem auctoritate conseruanda, quum multi consentaneè docent, atque ad eandem veritatem probandam mutuas operas adferunt, suo nos loco ex professio dicemus.

Nullam Mariam obstetricem in partu adfuisse, Cyprianus & Hieronymus probant. Quales fueris Maria puerperium.

Lucas verò ostendit, in Maria partu & puerperio locum obstetricibus non fuisse relictum. In Tragedia Christi passionis.

Quid respondendum de quibusdam Patribus qui sentire videntur, Mariam non sine apertò vtero peperisse.

De Christo & Maria securius ea defenduntur, quæ salua Ecclesiæ sicut Christusque gloriam magis illustrant.

monstraret, ne Veritas phantasma putaretur: & ego respondebo, quando sancta MARIA sit & Mater & Virgo, Virgo post partum, Mater antequam nupta.] Et Chrysofomi con-

In Tragedia de Christo patiente.

Homil. de Joanne Bap. tista. Et ho. mil. 2. de Symbolo.

Stat ecce Dominus has fores intra: nouum hoc Dignumq; verò maximo miraculo. Et quo modo autem foribus oclusis adest? Quin fortè & idem sic sepulchro condito, Virginis ab aluo prodiit matris suae, Clausoq; surgens exiit, velut antea Infracta seruans claustra quam castissimè.]

Fidem de Christo nato ex clausa Virgine, per miraculum dominica Resurrectionis confirmari. Christus ex Virgine in mundum prodicens, quasi clausis ianuis ad nos veniat.

I AM VERÒ Maximus eisdem exemplis in medium productis vtitur, & veritatem dictam hac oratione confirmat: Non vsquequaq; miremur, si is, qui fidei semine acquiritur, salua materni pudoris fide inuiolabiliter procreatur: Itaq; ad Euangelium recurramus. Miraculum illud quod Euangelista protulit tempore Resurrectionis, dignè mihi vsurpabitur etiam tempore Natiuitatis, cum Ioanne dicèdo: Venit IESVS ianuis clausis, & stetit in medio. Ecce iam nunc ianuis clausis processit in mundum, materni pudoris signaculo minimè resignato, simulque illud impletur propheticum Ezechielis oraculum: Et porta erat clausa, & non est aperta, quia Dominus transiit per eam. Eadem nunc prudentia mundi istius ianuam per partem inuiolatae matris intrauit, qua postmodum ad discipulos clausis foribus penetrauit. Quid hinc rationem querimus? quid intellectum fatigamus humanum? Generationem eius quis enarrabit? quid nouitatem stupemus, vbi cernimus maiestatem? Miramur Dominum nostrum absq; vllius semine intra virginea viscera hominem consummâsse, quem scimus coeli terraeque immensitatem ex nihilo condidisse? Secundum hanc ergo potentiam credamus, Dominum nostrum absq; vllio sexus initio ex sola foemina virum creâsse, quem scimus inter ipsa initia generis humani ex solo viro foeminam condidisse.] Praterèa nisi Beda eodem modo sensisset, non ita scriberet: Qui mortalisa adhuc clauso Virginis vtero potuit nascendo mundum ingredi, ipse absq; vlla dubitatione iam factus immortalis, clauso licet sepulchro, potuit resurgendo exire de monumento.] Succinctius autem Theodoretus: Ingressus est, inquit, clausis ianuis, quem admodum & egressus est ex vtero, quum claustra virginis obfisterent, & sicuti in mare ingressus est.] Demum vt semel finiam, Euthymius clarissimè docet: Quemadmodum Christus natus est seruatis integris claustris virginis, ita quoq; resurrexit seruatis integris monumenti signaculis.]

Hom. 2. de natui. Domini.

Joan. 11.

Ezech. 44.

Esa. 51.

Hom. in Sigil. Pasche.

In Dialogo secundò.

In caput 2. Math.

Christi negant hodie nò solum ex clauso Virginis matris vtero exiisse, sed etia de clauso sepulchro resurrexisse. Non arotorib; fide dare, est aperire fenestram ad omnem impietatem, & certa etiam in dubiis reuocare. Pari virtute Christum quod dicit in Eucharistia nobis adesse, sicut olim Maria adfuit ex ipsa natus Virgine incorrupta.

H ABEMVS ergo concordem septem vel octo Patrum, vt reliquos prætereamus, confessionem, illis iure obiciendam, qui modò non sine summa contendunt impudentia, Christum per clausum Virginis vterum in mundum, & vel è clauso sepulchro, vel per obseratas fores pro sua diuina virtute penetrare ac ingredi noluisse. Aliòquin hos errores si sequimur, ea etiam quæ sunt in Christiana religione firmissima, in dubium reuocabimus, eoque impietatis facile prolabemur, vt reliqua id genus Euangelicamiracula & arcana fidei nostræ mysteria, quæ captum humanæ mentis superant, paruo in precio habeamus, vt quæ paulatim alia plura, quæ per se ardua, & nobis incredibilia videntur, quòlibet propemodum detorqueri, & in sensus arduos ac ridiculos facile abripi patiamur. Videt interim Lector, à solis Doctoribus Scholasticis non profectum hoc esse dogma, quod nunc tradit Ecclesia, MARIAM in partu virginem asseuerans. Videt prætereà, non dissimilem Christi Domini apparere virtutem, qua is quotidie nobis suum corpus & sanguinem per summum miraculum & impassibili modo exhibet in Eucharistia, & qua iam olim idem corpus virginis visceribus inclusum eduxit, matre licet

clausa

Repetit de de Verit. Ess. charist. c. 4.

clausa & incorrupta perseuerante, ipsoque Christi corpore nullam sentiente iacturam. Mitto cætera, quæ ad exactiorem Caluinianæ tum impietatis, tum petulantiae castigationem hinc possent adduci, quæq; cum ab aliis Theologis, tum à D. Claudio de Sanctes Ebroicensi Episcopo sunt amplissimè disputata.

Christi gloriae omnipotentia derogant Caluinianam.

EX QUIBUS omnibus primùm elucescit, quàm infelix & impietatis omnis ferax hoc sit seculum, quo plerique suis ingeniis & humanis figmentis ita confidunt, vt aduersus Dei omnipotentiam, Christi excellentiam, Christianæque fidei simplicitatem palam excipiant atque præscribant. Tradit Scriptura, docet antiquitas, confiterur Ecclesia, Christum Dominum vtero matris illæso virgineo, clausis ianuis & sepulchro immoto transiisse, & sicut in natiuitate, ita & in resurrectione sua eiusmodi transitu diuinam declarasse virtutem. Accedunt noui Sectarij, atq; vt errorem blasphemia cumulent, non modò quæ Christus per miraculum, vt diximus, verè perfecit, negant atque repudiant, sed & illa ne Deo quidem possibilia esse defendunt. O effrenem ac prorsus intolerabilem istorum audaciam, qui vt omnes pudoris ac religionis fines transiliant, suam Christo gloriam, quæ potissimùm ex omnipotentia pendet, eripere, & fidem miraculorum euacuare, sanctæque fidei simplicitatem humanis commentis & argumentis eludere non verentur. Quàm pulchrè in istos competit, quod Irenæus Martyr affirmat: Melius est & vtilius idiotas & parùm scientes existere, & per charitatem proximum fieri Deo, quàm putare se multum scire, & multa expertos, in suum Deum blasphemos inueniri. Et ideo Paulus clamabat: Scientia inflat, charitas autem ædificat.]

Li. 2. contra Valen. c. 45.

1 Cor. 8.

Li. 2. de Spiritu sancto cap. 5. In Vita Domini Loricati. Esa. 55. a Li. de fide cap. 5. In Hom. de Verbis Psal. Enarrabo cuncta mirabilia. c. 3. in 8. & 9. in natiui. Domini. d. Hom. 1. in natali Domini.

DEINDE superiora nos admonent, MARIÆ virginis partum verè esse opus Spiritus sancti, sicut & Ambrosius indicauit: Opus, inquam, admirandum, vtreq; suspiciendū, quod miracula cuncta præcellat, vt Petrus Damianus affirmat. Ad hæc dictum propheticum, Generationem eius quis enarrabit, ex his ipsis clarius redditur, vt sciamus hoc non solum ad generationem diuinam & æternam, quæ omnem & humanam & Angelicam mentis facultatem excedit: sed etiam ad humanam ac temporariam Christi natiuitatem pertinere, sicut præter Ambrosium, Chrysofomus, Augustinus & Maximus annotarunt. Ambrosij hæc verba sunt: Non sola admirabilis ex Patre generatio Christi: admirabilis etiam ipsa generatio eius ex Virgine.] Etenim si de Christi generatione diuina quaeritur, ineffabile profuse est, adeoque incomprehensibile, quomodò natum sit lumen illud de lumine, & vnum tamen lumen vtrinque maneat: quomodò item genitus sit Deus de Deo, nec Deorum idcirco numerus confletur: qui prætereà velut de re tranfacta dicatur ille natus, in quem nulla temporum cadit vicissitudo. Si verò de humana Christi generatione agitur, nec humanus sermo, neque sensus vllus nostræ mentis consequi potest illum, qui inde ab æterno vnus est Patris Filius, tandem sine Patre nasci ex Virgine matre, quæ carne sua Deum induat, cuius vterum Spiritus sanctus cum Patre & Filio sanctificet, vt fiat Virgo foecunda, casta puerpera, mater intacta, & quæ demum de Deo concipiens, Deum sic pariat, vt in illa filius & sibi referet genitale secretum, & matri seruet virginal signaculum.] Verè igitur ac eleganter à Maximo dicitur: Generatio Christi si narrari non potest, credi potest: si lingua deficit, fides proficit. Magnus enim profectus est fidei, si tantum de Deo suo concipit, quantum sermo non potest parturire.] Demum aperte monet Augustinus, in dubitationem nullum vocandum esse, quod MARIA virgo post partum manserit, et si quomodò id factum sit, sermo & sensus humanus nequeat comprehendere.

Quæ solum Lectori præbere possunt superiora. Maria partus vere opus est Spiritus sancti. Ad Viramque Christi naturam pertinet, quod dicitur generatio eius inenarrabilis.

Homil. 1. in natali Domini. Sermo 4. de exposit. Symboli.

Sermo 4. in Vigilis natal. Domini. Luc. 1.

HINC prætereà licet animaduertere, quibus quantisque miraculis MARIÆ partum illustrauerit Deus, partum, inquam, non modò impollurum, vt omni corruptione careret, sed etiam qui nullum doloris sensum, ingenrem verò gaudij cumulum adferret parienti. Felix igitur & incomparabilis hæc puerpera, quam Bernardus non temerè ita celebrauit: Mutata est in Virgine nostra, maledictio Eua, peperit enim Filium sine dolore: mutata est, inquam, maledictio in benedictionem, sicut prædictum est per Angelum Gabrielem: Benedicta tu in mulieribus. O beata sola inter mulieres benedicta, & non maledicta, sola à generali maledicto libera, & à dolore parturientium aliena. Nec mirum fietes, si dolorem non intulit matri, qui dolores totius mundi tulit.]

Maria partus doloris experta & gaudij plenus.

Et post pauca subiungit: Non solum sine pudore conceptus, & sine dolore partus, sed & mater est sine corruptione. Verè nouitas inaudita: virgo peperit, & post partum inuolata permansit, foecunditatem prolis cum carnis integritate, & gaudium matris habens cum virginitatis honore.] Ac multò ante Bernardum docuit Gregorius Nyssenus, quem deinde secutus est Iohannes Damascenus, Deiparam sine omni sensu doloris suum partum edidisse. Gregorij verba non pratermittam: Quod absque dolore parturitus fuerit, primùm quidem ipsa te veri similitudo docet: quando quidem enim omnis voluptas coniunctum habet dolorem, omnino necesse est in iis, quæ coniunctim considerantur, non extante vno, nec alterum quidem esse. Vbi igitur voluptas partum non antecessit, nec dolor quidem subsequutus est. Deinde verò Prophetæ quoque dictio sermonem confirmat, ita sese habens Priusquam venisset, dolorem parturitionis suæ effugit, & peperit masculum. Aut quemadmodùm alius interpretum dixit: Priusquam laboraret ex doloribus partus, peperit.] Quem Prophetæ locum, vt hoc obiter addam, peperit masculum, Quis audiuit vnquam tale, quis vidit huic simile?] Etsi verò alij aliter hæc verba interpretantur, tamen præter dictum Gregorium & Damascenum Rupertus quoque notat, sermonem hunc Propheticum ad Mariam Virginem pertinere, quæ Christum filium masculum non sibi soli, sed Sion, id est, toti Ecclesiæ peperit antequam parturiret, eiusdem Verbi mater effecta, quod prius mente, quam carne conceperit. Vnde Mariam insigni titulo partem magnam sanctæ ciuitatis Sion, & regalem aulam sanctæ Ecclesiæ nuncupat. Igitur quam diuini iudicij sententiã & pœnam Eua eiusq; posteritas sceminea sustinet, hanc Maria felix euasit, vt de illa dici non possit: Mulier quum parit, tristitiam habet. Hoc enim est, quod Fulgentius de Maria loquens, affirmat: Nulla fieri grauedo potuit concipienti, nulla tristitia parturienti. Qui enim venerat triste lartificare seculum, ventris non contristauit hospitium.] Bernardus in hunc modum: Benedicta tu in mulieribus, quæ illam generalem maledictionem euasisti, quæ dictum est: In tristitia paries filios: & nihilominus illam, qua secutum est: Maledicta sterilis in Israël, ac singularem consecuta es benedictionem, vt nec sterilis maneas, nec cum dolore parturias.]

*Dolorem in re-
no sensu in par-
tu, quam libido
no attingit in con-
ceptu.*

*De muliere an-
tequam partu-
riat patiente,
apud Esaiam.*

*Maria ab Eua
maledicto libe-
ra, sine dolore
parit.*

*Maria doloris
expers in partu,
sed sic eo magis
doluerit postea
sub cruce filij.*

*Maria cruci
astans filij, dolo-
rem sensu partu-
rentis, & quasi
mater nostræ as-
ta est.*

*a Oratio
Resurrexi
Christi.
b Lib. 4. de
fide Ortho-
dox. cap. 15.*

Esai. 66.

*Lia. de Tri-
nit. cap. 1.
operibus
Esai. cap. 1.*

*c Genes. 3.
d Ios. 16.
e Bern. de
laudib. Ma-
ria.*

*Hom. de
beata Virg.*

*Lib. 13. com-
ment. m. b.
annem.*

Ioan. 16.

CAPVT DECIMVM

Mariam post partum non fuisse corruptam, contra Heluidianos.

FVII

*a In Catalo-
scriptum
Ecclesiast.
b In Catalo-
illustrum
Suarum.*

*Vide Ioan.
Mag. lib. 16.
Gort. hystor.
c Vasaum.*

*c Hæresis
d Lidehe-
resis ad
Quandul-
denm.*

*e Lib. de he-
resis ex de
Ecclesiast. dog-
cap. 69.
f Hom. 7. in
Luc.
g In cap.
Matthæi.*

*Citra Anti-
dicomaria-
niam.*

*In commen-
scripto in E-
uang. Mat-
cap. 1.*

*Homil. de
hunc. Chri-
sti generat.*

VIT HELVIDIVS QUIDAM AVKENTII DISCIPVLVS, SYMMACHI IMITATOR, NEC sermone, nec ratione nitidus homo, imò verò rusticanus, & vix primis imbutus literis, turbulentus etiam, atq; ad ferendos errores sua sponte procliuus, quem admodum Hieronymus & Gennadius memoriæ prodiderunt: Is Mariam in conceptu & partu virginem quidem agnouit, vt hac saltem in parte Ebionitis, Iudæis & Iouinianistis turpiter hallucinantibus non sit comparandus, sed eandem post partum viri admisisse congressum, ac sanctæ virginitatis florem amisisse, haud scio quidem an maiore inscitia quàm dementia publicè blaterauit. Neq; paucos offendit dogmatis insolentia, præsertim quum è Scripturæ locis fucus multiplex ad errorem tegendum & excusandum, sicut postea commonstrabimus, obtenderetur. Igitur Hieronymi & Epiphanijs seculo nata est disputatio, An mater Domini post partum Virgo manserit, & omni concubitus suspicione sit liberanda? Post annos verò ducentos ac ed amplius, quum Teudius & Pelagijs quidam ex Gallia Gottica in Hispaniam nouum Heluidij dogma sparsissent, ne longius hoc venenum serperet, magna cum laude resistit Hildefonus Toletanus Archiepiscopus, S. Eugenij successor, idemq; Isidori discipulus, qui pro suo in Mariam amore ac studio singulari Heluidianos in Hispania est acriter infectatus. Cæterum qui Heluidij sententiã amplexi atque sectati sunt, vt vulgò Heluidiani, sic ab Epiphania, Augustino, Damasceno Antidicomarianitæ vocantur: quorum apud Epiphanium propria vox est: *MARIA postquam genuit Saluatorem, viro copulata est.* De his Augustinus in vniuersum loquitur, quod virginitati Mariæ contradicant, vt eam post Christum alios etiam filios de viro suo Ioseph peperisse contendant, in hunc modum garrientes: *Fuit virgo ante partum, non virgo post partum.* Quanquam non satis constat, vt arbitror, hanc heresin ab Heluidio primùm excitatam ac sparsam esse, quum ante illius ætatem alij nonnulli, cuiuscunq; tandem nominis fuerint, hoc quoque dogma perniciosè iactarint. Etenim ex Origenis & Hilarij scriptis deprehendimus, ipsorum etiam seculo non defuisse, qui Mariam post partum nupsisse, ac filios peperisse, petulanter effutirent, digni certè quibus cum dicti Patres conflictarentur. Sunt qui Apollinarium quendam senem huius sectæ principem faciunt & antesignanum: quæ de re tamen Epiphanius dubitare potius, quàm certi aliquid pronunciare videtur.

*Quæ Heluidius
fuerit Hæresiar-
cha.*

*Heluidius quo-
modò Mariæ vir-
ginitatem im-
pugnauit.*

*Antidicomaria-
nitas est Hel-
uidianis eundè
tuentur errore.
ante Heluidiũ
quidã Mariam
post partum Vir-
ginem mansisse
negarunt.*

*Qui hodiè nobis
innouent erro-
rem & factorem
Heluidianum.*

*Chitreaus malè
Basilium inter-
pretatur, & li-
berum efficiat
dogma, de Ma-
ria perpetua
virginitate.*

*Basilij senten-
tia quæ fuerit
de Mariæ vir-
ginitate.*

VERVM enim uerò sepultos istorum Hæreticorum cineres, ne quid nouo huic seculo ad impietatem desit, nunc infeliciter denuò excitatos, longeq; sparsos nõ sine dolore cogimus intueri. Quid enim nisi Heluidianum foetorem redolet, quod Petrus Martyr audet effutire, inter alia quæ Christiani necessariò confitentur, nõ esse recipiendum, quod Maria semper Virgo perseuerarit? Magis adhuc pudenda, imò & horrenda vox est impij Luca Sternbergeri palàm blaterantis, Mariam ad eò non perdurasse Virginem, vt etiam duos vel tres filios ex marito Ioseph progenerit. Nihil hoc sanè sordidius, nihil procacius vel à nefandis Iudæis fingi, & Ecclesiæ veræ filijs obiici poterat. Modestior est Chitreaus, sed in eo tamen cœcutiens, quod existimet, non lædi Christianam pietatem, etiam si Maria post Christum editum mariti consuetudinem admisisse credatur. Atque huc ille Basilij Magni verba detorqueat, nihil interim aliud agens, nisi quod tacitè Heluidianum dogma foueat ac defendat, quodque causæ tories damnatæ turpiter patrocinetur. Basilius aperte tradit, Christianas aures offendi, si suam Maria virginitatem aliquando corrupisse dicatur. Tantum abest, vt idem Basilius, dogma de Mariæ perpetua virginitate cunctis arbitrarium liberumque relinqui doceat vel permittat, vt quæ certi quicquam de illo decerni non posse vel debere definiat. Eò interim tendit oratio Basiliana, quod Chitreaus non animaduertit, vt qui verè sunt pietatis amantes, sollicitè anxie & curiosè non excutiant ac peruestigent huius mysterij rationem, quomodo mater Domini post partum æquè sicut ante partum, & in partu Virgo illibata & integra perseuerarit. Hoc enim verè diuinum est opus, quod credi potest: ratione autem indagari, & verbis explicari, nedum in disputationem vocari nec licet, nec decet, vt & antea comprobauimus. Aliò quin idem Basilius indignum censet, vt pij vel dicant, vel audiant, quod genitrix Dei aliquando desierit esse Virgo: ac inter alias rationes

Q 3

veterum

*Discipuli ex-
satores Helu-
dianorum nostro
seculograssan-
sur.*

veterum traditione confirmat, MARIAM perpetuo Virginem permansisse. Ceterum ea dere pluribus alibi. Ad hanc præterea classem pertinent, qui apud Polonos & Hunga- ros non ita pridem impiè insultare cœperunt, Ioseph cum MARIA non aliter, quàm virum cum vxore, habuisse rem, ac procreandis liberis operam simul dedisse. En ergo tibi Christiane Lector, quàm variis cuniculis & itineribus antiquus ille serpens pro- repfit, eoq; contendit, vt MARIÆ virginitatem etiam post Christum in lucem edi- tum violet, aut sicut Ambrosius loquitur, Marianæ virginitatis diuitias imminuat, ra- tus haud dubiè, multum se de honore Christi filij detracturum, si matris pudicitiam in altera Eua suspectam reddere, vel villo saltem falsi dogmatis puluere aspergere & inqui- nare possit.

*Heluidiani san-
cto viro Ioseph
anturiam infe-
runt, sicut ho-
mini malè ca-
sso.*

QVICQVID verò isti ac omnes Heluidianæ sectæ symmystæ repugnent, difficile non est MARIÆ causam, apud æquos præsertim Iudices defendere, istosq; conuin- cere vanitatis. Etenim primùm in Ioseph atrociter peccant, quem ad eò incogitantem, in- sulsum, maleq; castum & salacem videri volunt, vt in summa etiam senectute constitu- tus, si Epiphanium sequimur, à se vxoria se non potuerit cohibere: vtq; libidine nescio qua flagranti concitatus, in sacrosanctum illud templum polluendum inuolârit, quod certò sciebat à summo Deo mirabiliter electum, plenissimè inhabitatum, amplissimè sanctificatum, & æterno Dei filio vnice consecratum fuisse. Quomodo igitur laus sua Iosepho constabit, quam illi defert Euangelium, virum illum vocans iustum siue reli- giosum, quem diuinis etiam reuelationibus dignaretur Deus, idoneumq; spectatorem ac testem faceret tot miraculorum, quæ circa Christi incunabula contigerunt? Deinde non potest istorum non insignis esse vel stupiditas, vel peruersitas, quòd Ioseph à MARIÆ complexu ante partum abstinuisse fatentur, sicut & Matthæus euidenter affirmat, eun- dem verò post Christum natum ad eò incontinentem faciant, vt tam sanctam Virginem ad rem vxoriam sollicitâr. Quasi verò ille mentis inops, & diuini timoris expers, ma- trem Domini contingere, & ad carnale commercium vsurpare non vereretur, præsertim in qua summum illud & cœleste arcanum venerabatur, & quam tanquam cœlestem thesaurum suæ fidei concreditum tantoperè suspiciebat, vt etiam quum nondum in il- la diuinum illud opificium agnosceret, se tam en conuictu sponsæ indignum, vt multi sentiant, arbitraretur? In què sensum dixit Epiphanius: Quomodo senex Ioseph & pro- uectæ ætatis tanta signa & miracula audiens, non verebatur debacchari & contumelia afficere corpus sanctum, in quo habitauerat Deus? Quomodo audebat tantæ ac tali san- ctæ Virgini copulari? Ac rursum: Post tantam & talem, tamque ingentem dispensatio- nem, copulatum fuisse senem Virgini castæ & honoratæ, & vasi, quod cœpit incompre- hensibilem, & suscepit tale mysterium signi cœlestis, & vitæ hominum, quæ fuerit im- pietas hoc assuerare? Ambrosius ita breuiter: Nec Ioseph vir iustus in hanc prouisset amentiam, vt matri Domini corporeo concubitu misceretur.]

*Ioseph se ante
partum casse cū
Maria dixit,
multo magis
post partum.*

*Etiam Maria con-
tinenti non sunt
Heluidiani.*

*Maria Virgini-
tatis votum suo
dixisse putanda
non est, si post
partum vel pe-
teret, vel admitt-
eret debitum
conjugale.*

NEQVE minùs in Deiparam isti, quàm in Ioseph sunt contumeliosi, quum fingunt eam ne Virginis quidem nomine post partum dignam esse, nimirum vt hoc præclaro & proprio epitheto, quod constanter omnis illi defert Ecclesia, velut à Iosepho corrup- tam, sceleratè defraudent: Ad hæc nescio quam leuem & inconstantem sceminam ex hac Virgine faciant, quæ nouo & insano vsa consilio id reuocandum putâr, quod priùs affirmârat, sanctæque constituerat, se cum viro nolle congredi. Etenim Angelo sincerè dixerat, etiam postquam Ioseph desponsata esset: Virum non cognosco, suum nempe firmum propositum & religiosum explicans vorum, de quo postea disseremus. Quod si Heluidianis credimus, MARIA huius voti pertasâ, mutauit prorsus animum, perinde ac si apertè & inuerecundè diceret: Etsi Christum Virgo concepi & peperit, tamen nunc de- mùm contra fidem Deo datam virgo non persistam, sed seruatum hucusque cœli- batum deseram. Virum enim cognoscere, & cum Iosepho rem habere allubescit. Quid porro de hac sacrosancta Virgine vel incontinentiùs dici, vel ineptiùs & absur- diùs fingi à perfidis potest? quæ ad sacrosanctum illud electa mysterium, in omni certè virtute sanctimoniaque progressus maximos fecit, & in qua non decreuit sed creuit stu- dium puritatis, vt non minùs post puerperium, quàm ante conceptum & partum,

*De influm
Virg. c. 11.*

*Cont. Ad.
Iudicium.*

Matth.

Matth.

*Cont. Ad.
Iudicium.*

*De influm
Virg. c. 11.*

Luc. 2.

castam

Luc. 11.

*Hom. 2. de
beata Virg.*

*Cont. Anti-
dicomarin.
hæres. 78.*

Apostolus.

Luc. 21.

*Lib. de infl.
Virg. c. 6.*

castam se & integram diligentissimè conseruaret. Quis igitur, nisi cœcus vel impius ar- bitretur, quod viri complexum & carnale commercium vel amâr it illa, vel sustinuerit, quæ plena Spiritu sancto, carnalem affectum omnem exuerat, quæ suum corpus ad sum- mam puritatem comparârat, quæque nitidissimum velut domicilium atq; hospitium soli Deo ad summum mysterium voluerat exhibere? Scilicet venerandum hoc Sacra- rium, quod Sanctus ipse Sanctorum sua præsentia tot mensibus habitârat, simulq; con- secrârat, maritali complexu vel vsu villo libidinis debuit dehonestari. Est quidem cum Sanctis omnibus per gratiam Deus, specialiter tamen MARIÆ dicitur: Dominus tecum: cum qua vtique tanta ei consensio fuit, vt illius non solum voluntatem, sed etiam carnem sibi coniungeret, ac sic de sua Virginisq; substantia vnum Christum efficeret, vt Bernardi verbis vtamur. Tântum abest, vt Christianus animus Heluidianis deliriis præ- bere locum & credere possit vnquam, Deiparam à partu deteriorē effectam, & excel- lentis gratiæ plenitudine aliqua ex parte destitutam, adeoque mulierem mentē & cor- pore violatam fuisse. Quamobrem Epiphanius istorum impientissimum ac flagitio- sissimum dogma vocat, qui sanctam hanc & beatam semper Virginem insigni afficiunt contumelia, quòd tradât, illam post maximam Domini aduentus in carnem dispen- sationem carnale cum Ioseph commercium habuisse: hæc enim prænobilem illam esse Leenam, quæ pro huius præstantissimi animalis consuetudine semel pariat: neque se- cundum partum admittat, Christum verò Leonem de tribu Iuda dictum, & ab hac ipsa Leana matre progenitum esse. Rectè igitur sic habet idem Epiphanius: Quomodo au- dent impetere impollutam Virginem, & quæ digna facta est habitaculum fieri filij Dei, & ad hoc electa est ex multis millibus Israël, quòd vas & habitaculum dignum esset in signum solum partus?]

*Nesciunt est Ma-
ria in suspicio-
nem adducere,
quòd post par-
tum castam non
manserit.*

*Epiphanius cõ-
tra Heluidianos
ex professo de-
certat.*

*Maria Leana
semel pariens
iuxta Epipha-
nium.*

*Ab absurdo col-
ligit Epiphanius,
Mariam à par-
tu castam per-
seuerasse.*

*In Christi mi-
riam redundat
contumelia, quæ
Virgini Matris
irrogant Helui-
diani.*

QVID? quòd non solum de Matre, sed de Christo etiam eius filio malè meren- tur, qui de tanta Virgine tam fordide ac impurè loquuntur, quod Ioseph viri congres- sus sæpè admiserit, ac multos ex illo filios procreârit. Errauit ergo, scilicet, summa il- la Sapientia, non meliorem sibi Matrem eligens, quæ diu continens esse vellet & pos- set. Errauit, in aliis mille virginibus exornandis tam studiosus, in hac vna verò conser- uanda negligens, quæ talem tantumque virginis thesaurum Deo Angelisq; gra- tum, sibi à mortali viro eripi pateretur. Errauit in hospitio apparando, quum incau- tus ad illam diuertit, quæ summam inhabitantis Dei gratiam, dulcedinemque Spiri- tualem degustant, ad ea quæ carnis atque libidinis sunt, adeo sese abiecit, vt quod Spi- ritu duce & authore cœperat, in carne demùm consummaret. Errauit denique, maio- rem sui sepulchri quàm materni corporis rationem habere volens, quum mortuus quid- em sepulchrum, in quo nullus alius vnquam conditus fuerat, vel postea condendus erat, sibi soli vendicâr: viuus autem in eo vt èro recubuerit, qui Ioseph viro ad multos procreandos filios debebat esse communis. Quis verò vel modicè prudens non intel- ligat, Christum Dominum in honoranda Matre semper officiosum ac sedulum, hoc etiam prouidisse, vt materno pudori sicut ante partum, ita post partum etiam consu- leret, vt quæ templum illud sibi gratissimum, quod ipse consecrârat & inhabitârat, om- ni sanctitatis & integritatis genere cohonestâret? Quare sapienter hoc dixit Ambro- sius: An verò Dominus Iesus eam sibi Matrem eligeret, quæ virili semine aulam posset inceſtare cœlestem: quasi eam, cui impossibile esset virginalis pudoris seruare custodiâ? Cuius exemplo cætera ad integritatis studium prouocantur, ipsa ab huiusmodi, quod per se cæteris propositum foret, munere deuiaret? Et quæ esset, cui maius, quàm Matri Domini meritum reponeret, præmium reseruaret? Ac deinde post pauca: Aliis pro- mittit vt non deficiant: Matrem suam deficere patiebatur? Sed non deficit MARIA, non deficit virginitatis magistra: nec fieri poterat, vt quæ Deum portauerat, portadum ho- minem arbitraretur.]

*Nõ deicit Chri-
stum permissi-
re, si Mater ei-
us post partum
viro concumbere-
ret.*

*Christus in cruce
Matrem Ioan-
ni commendâ-
ostendit eam Se-
lus viduâ filis
orbata fuisse.*

ATQVE hûc spectat præclarum Christi in cruce pendentis exemplum, qui de Ma- tre non minùs, quàm de seipso sollicitus, eam non Ioseph huiusq; filiis, qui prætereundi certè non videbatur, sed Ioanni, id est, virginem virgini, commendauit. At nihil isthûc erat necesse, si Mater Domini quatuor haberet filios, vt fingit Heluidius, quorum con-

sortio frueretur: quia verò Ioanni vnice commendatur, viduitas eius & solitudo factis insinuata est. Adscribam Ambrosij verba, qui dictum Euangelij locum huc applicat, vt **MARIÆ** post partum virginitas fortius astruatur, simulque contrarius Heluidianorum error luculentius euertatur. Sanè, inquit, non possumus negare, de **MARIÆ** filiis iure reprehensum, meritoque vestram sanctitatem abhorruisse, quod ex eodem vtro virginali, ex quo secundum carnem **CHRISTVS** natus est, alius partus effusus sit. Neque enim elegisset Dominus **IESVS** nasci per Virginem, si eam iudicasset tam incontinentem fore, vt illud genitale Dominici corporis, illam aulam Regis æterni concubitus humano semine coinquinaret. Qui enim hoc astruit, nihil aliud, nisi perfidiam ludæorum adstruit, qui dicunt eum non potuisse nasci ex Virgine. Nam si hanc accipiant à Sacerdotibus auctoritatem, & videatur **MARIÆ** partus fuisse plurimos, maiore studio veritatem fidei expugnare contendent. Et vbi est illud, quod scriptum est, dicente Domino ad Matrem de Ioanne Euangelista: Mulier, ecce filius tuus, & rursus ad Ioannem de **MARIÆ**: Ecce mater tua? Quid sibi istud vult, quod quum in cruce Dominus positus, peccatum mundi tolleret, pronunciauit etiam de virginitate materna? At quid aliud dicitur, nisi vt claudat sua ora perfidia: obmutescat, ne Matrem Domini aliquo audeat temerare conuicio? Testis est ergo idem arbiter, idem materni pudoris assertor, quod desponsata fuerit, viro tantummodò Ioseph, nulla tamen coniugalis coitus consuetudine thori iura cognouerit. Neque enim eam suscepturam ex Ioseph filios à viri consortio separare voluisset. Sed si hoc parum est, abdidit testimonium Euangelista dicens, quod suscepit eam discipulus in suam. Nunquid ergo diuortium fecit? Nunquid à viro abduxit & abstulit? Ergo qui hoc legit in Euangelio, quomodo quasi naufragus titubat & fluctuat? Hoc ergo testamentum filij est de Matris integritate, hæc **MARIÆ** locuples integri pudoris hæreditas, hic totius finis consummationis. Ac alibi rursus eundem Euangelij locum expendens, de Ioanne inquit: Ipse est discipulus, cui Mater commendabatur. Quomodo marito vxorem tolleret, si fuerat **MARIÆ** mixta coniugio, aut vsum thori coniugalis cognouerat? Subiungit & illud: Quomodo extorqueri potest virginitas **MARIÆ**, quæ fugientibus Apostolis supplicia non timebat? Sed ipsa se offerrebat periculis, cuius tanta gratia, vt non solum in se virginitatis gratiam referuaret, sed etiam his, quos viseret (de Baptista loqui videtur) integritatis insigne conferret. Ad eò detestatur illos Ambrosius, qui **MARIÆ** virginitatem, postquam Christum edidit, in dubium vocant, & liberos ei plures assignant: hos ille ^a impios, perfidos & sacrilegos vocat. Sed & ^b Epiphanius eandem ex Ioanne historiam repetit, ac Heluidianis opponit, significanter addens, **MARIAM** suis filiis, si quos habuisset, aut Ioseph coniugi, si superstes & ipse fuisset, vel Petro aliuc Apostolo committi à Christo & tradi potuisse: soli autem Ioanni id fuisse mandatum, cui dictum sit: Ecce mater tua, nimirum, quod hic discipulus virgo existeret: vt quæ **MARIÆ** simul virginitatis princeps, & Ioannis Mater iuxta spiritum ostenderetur. Tum Hilarius eos reiecit, ac homines prauissimos appellat, qui plures **MARIÆ** filios tribuere non verentur.

QVID multis? manet & post partum Virgo, & semper Virgo: nullo enim modo vsque ad mortem viri, contactum admittit, sicut loquitur Damascenus. Aut si ^d Chrysofostomum audire mauis, Sancta **MARIÆ**, beata **MARIÆ**, Mater & Virgo: Virgo fuit ante partum, Virgo post partum. Cyrillus in hunc modum: Vnum & solum filium peperit sancta Virgo, nempe Emanuelem: neque vllialij post illum ex ipsa nati sunt. Perpetuò namque illa virginitatem conseruauit. Agè verò ne queratur Heluidius, ad argumenta sua, quæ obicit, à nobis nihil responderi, leui saltem brachio obrusa eius tela retundamus. Principiò magnum ille præsidium in fratribus Domini, quorum meminit Euangelium, locat, eosque post Christum à **MARIÆ** genitos esse contendit. Vbi verum esse declarat, quod nobilis eius Antagonista Hieronymus dixit, hominem hunc imperitissimum esse, qui toto Scripturarum pelago derelicto, ad iniuriam Virginis suam rabiem contulerit. Ignorat igitur phrasin Scripturæ familiarem, iuxta quam consobrini, cognati, contribules, licet communem parentem non habeant, fratrum etiam nomi-

Christum non elegisset matrem, nisi qua vellet esse possessa casta persistere.

Christum de cruce loquens de matris integritate pronunciare videtur.

Maria constituta predictis in rebus aduersu.

Plurimum Patri sententia de Maria perpetua Virginitate. Cur Maria soli Ioanni à Christo commendetur.

Quod Christus sit Deus.

Refutatio argumentorum, quæ adfert Heluidius, ad probandam Mariam à partu non mansisse Virginem.

Frater Domini male ab Heluidio intellecti.

Lib. 10. ep. 79.

Ioan. 19.

Lib. de infl. Sing. cap. 6. Ibidem c. 7.

Luca 1.

a Lib. 10. ep. 79. b Cont. An. indic. hares. 78.

In Cant. in Euangel. Matthæ.

c Lib. de fl. de orthod. cap. 15. d Homil. de Ioan. Bapt. In Homel.

Lib. de Maria Virgini. contra Heluidium.

Gen. 17. & 29. Epist. 53. ad Monachos.

Gen. 49.

Hebra. 1.

Ioan. 19. Luca 1.

In 1. caput Matthæ.

Tomus in Ioannem. Ioan. 2. & 19.

Genes. 3. Matthæ 1.

Hares. 78. contra An. indic. mar. In cap. 1. Matthæ. In 1. cap. Matthæ.

a 1. Corin. 15. b Psal. 109. c Cont. An. indic. hares. 78. d In 1. cap. Matthæ. e Lib. de infl. Sing. cap. 5. & 6. f Lib. 4. fid. orthod. ca. 15. Li. 1. de gloria et honore filij hominis.

nomine continentur, quemadmodum Abraham & Loth, Iacob & Laban, quum minime germani fratres essent, se mutuo tamen fratres appellarunt. Hinc Leo Magnus tradidit: Fratres intelligas appellatos cognatione, non affectu: gentis priuilegio, non natura. Ac pari laborat inscitia Heluidius, de primogenito garricens: quod vocabulum de **MARIÆ** filio scriptum eò detorquet, vt secundo & tertio genitos **MARIÆ** filios fuisse concludat. Sed nugator obseruare debet, non modò primum inter fratres genitum, sicut Ruben filium Iacob, sed & primum solumque genitum, & ante quem nullus alius ab iisdem parentibus editus est, in Scripturis primogenitum appellari: Christo autem nomen hoc propriè competere, siue illum à patre, siue à matre genitum libeat contemplari. Solus enim inde ab æterno naturalis est filius Dei, omnisque creaturæ primogenitus à Paulo nuncupatur, quoniam ante omnem omnium rerum creationem genitus fuit. Idem verò cum homo esse voluit, **MARIÆ** factus est primogenitus, quia primus & solus ex illa natus, nullum vt fratrem habeat ex eadem matre naturaliter procreatum. Attamen sicut Pater Deus præter vnum naturalem filium, alios quoque filios obtinet adoptatos, qui passim filij Dei in sacris literis appellantur: ita de **MARIÆ** dici potest, quod Christum filium vnum habens primogenitum ac naturalem, filios multos numeret adoptatos: quorum mater & ipsa vocetur. Inter hos ille dilectus excellit discipulus, cui Christus ipse de **MARIÆ** dixit: Ecce mater tua. Nec desunt, qui Ioannem Baptistam **MARIÆ** filium dicant, spiritualement scilicet, quandoquidem illa parentes eius inuisens, magnam præbuit causam, vt idem in vtero matris conclusus baptismo Spiritus imbueretur. Retineamus ergo quod à Theophylacto dictum legimus: Christus & primogenitus est, vt primò natus, & vnigenitus, vt non habens alium fratrem: quodque Origenes eleganter prodidit: **MARIÆ** filius nemo fuit nisi **IESVS**, & omnis verè Christianus **Mariæ** filius. Ac rursus instat Heluidius, & frigidum prorsus argumentum à mulieris nomine deriuatum obrudit, quo suam Christum matrem nunquam appellat. Vbi suo etiam more nugatur, nec intelligit sexum foeminarum vniuersum generali mulieris nomine comprehendendi, nec ab eo excludi virgines, sicut & Eua mulier dicta est, quum in Paradiso virgo esset intacta. Eiusdem est farinae cauillatio ex Matthæi verbis extracta: Non cognoscebat eam, donec peperit filium. Vt enim Heluidio maximè concedamus, hunc sermonem de coniugali esse congressu, quod Epiphanius negat: tamen vox donec, ad certum tempus hoc loco & sæpè alibi non est astringenda. Nec enim suspicari fas est, quod Ioseph sponsam à partu cognouerit, quam ante partum non attigit: sed indicat Euangelista, quod neque ante partum, neque post partum, id est, nunquam Virgo mater cognita fuerit, quoniam vox donec, secundum idioma Scripturæ, tempus non determinat, vt inquit Euthymius, neque tempus aliquod definitum includit, Chrysofostomo teste, quem & sequitur Theophylactus. Quomodo enim Ioseph contigisset sanctam illam, vt idem adiungit, postquam ineffabilem partum cognouisset? Quare ^a Paulus Propheticum de Christo ^b dictum confirmans: Oportet illum, inquit, regnare, donec ponat omnes inimicos scabellum pedum eius. Omitto cætera, ne hostem iam pridem prostratum atque contractum vano studio persequar, aduersus quem ^c Epiphanius, ^d Hilarius, ^e Ambrosius, ^f Damascenus præclare cecurrerunt, sed nullus maiorem de illo triumphum quam Hieronymus reportauit, qui matrem Domini non solum à partu, sed perpetuum quoque Virginem esse summa cum laude conuicit. Rectè igitur cum Ruperto dixeris: Monstrum illud Heluidium totus orbis execretur. Rectè & cum Ecclesia publicè canunt Orthodoxi, Post partum Virgo inuiolata permansisti.

Primogenitus in Scripturis quomodo accipitur.

Christum primogenitus multos habet fratres, eosque Dei & Mariæ filios.

Ioannes Stergus filius Mariæ dicitur.

Mulieris nomen etiam Virgines includit.

Donec, quomodo in Scripturis accipitur.

CAPVT UNDECIMVM.

De MARIÆ desponsatione, & quonam consilio hac ipsa cum Iosepho sponso facta sit.

RORQVET MVLTOS COGITATIO, AN MARIÆ VIRGINITAS OBVS. cetur ea desponsatione, qua se viro permisit ac tradidit. Qua de re hoc loco tractare sit operæ precium, priusquam ad reliqua huic argumento connexa procedamus, & aduersariorum iacula nobis obiecta repellamus. Sanè^a Matthæus & ^b Lucas claris verbis enunciant, MARIAM Virginem Iosepho nobili viro, quia de stirpe Dauid regia prognato, fuisse desponsatam: tempus verò, & locum, & modum aliasq; circumstantias eidem desponsationi coherentes nec attingunt, nec explicant. Veteres interim tradunt, hanc Virginem post annos vndecim in templo piè sancteq; transactos, ex loco illo sacratiore procedentem, ad suos parentes in Nazareth oppido habitantes rediisse. Sic enim visum esse Sacerdotibus, MARIAM nubile modò factam, diutiùs inter templi virginès non asseruari, sed de veteri more ad contrahenda cum honesto viro sponsalia traduci oportere. Nam vt Gregorij Nysseni verbis vtamur, mulieres cum Sacerdotibus in templo versari, atque in sanctis adibus conspici, neq; lege permittebatur, nec res erat honesta. Deliberantes igitur Sacerdotes, in hanc sententiam diuinitus conuenerunt, vt virginem cuiuspiam viro desponderent, is verò talis esset, qui ad virginitatis custodiam aptus foret. Ad hoc autem vnus arrisimus inuentus est Ioseph, ex eadem nempè tribu & patria, qua erat Virgo: atque is ex consilio Sacerdotum puellam sponsam accepit, qua tamen coniunctio sponsalia non est egressa. Ac ne dubitemus, hæc verba tam vetusti, quam probati apud Græcos Theologi propria esse, eadem prorsus tum à ^c Simeone Meatphrasæ, tum à Nicephoro Callisto sub dicti authoris nomine repetuntur. Sed & ^d Epiphanius meminit, MARIAM seni Iosepho, non gratia coniunctionis, sed propter legem, sortibus ira postulantibus, fuisse traditam à Sacerdotibus templi Hierosolomytani, sub quorum cura Virgo nondum desponsata vixerat. Tum Chrysostomus in eundem sensum docet, MARIAM Virginem per Sacerdotes casto Ioseph desponsatam fuisse atque commendatam, vt seruetur, non coniungeretur. Vani sunt ergo Centuriatores, quorum fraudem antè deteximus, quòd huiusmodi narrationis fidem velut à solo Nicephoro profectam eleuare, planeq; suspectam reddere contentur. Certè Iudæis visitatum fuisse legimus, vt priusquam legitimum inter virum & vxorem coniugium iniretur, sponsa in sponsi domum traduceretur, ac illic nuptias aliquantisper expectaret, sicut & Chrysostomus annotauit. Vnde Anselmus quòq; scripsit: Desponsatio fiebat per aliquod tempus ante assiduam cohabitationem, & interim erat sub custodia mariti sui vxor, & frequenti visitatione, donec solennia nuptiarum celebrarentur. Existimant præterea nonnulli, inter quos Gersonem numero, desponsationem inter MARIAM & Ioseph primùm Hierosolymis contigisse, ac deinde siue in Ioseph, siue in parentum MARIÆ domo, aliquem familiarem sponsi & sponsæ conuictum successisse, priusquam solennis ille nuptiarum ritus de more gentis celebraretur: qui tamen connubialis contractus non accesserat, nisi salutata cognata in ædibus Zachariæ, postquam Ioseph de redemptis sponsæ pudicitia dubius atque sollicitus, simul & eiusdem innocentiam, & foerum in illa diuinum ex Angelo intellexit, omnemq; deposuit suspensionem. Sic enim ad illum nocte dictum est: Noli timere accipere MARIAM coniugem tuam: quòd enim in carnatum est, de Spiritu sancto est. Vbi MARIAM coniux vocatur, non propter rem vxoriam, sed ex prima fide desponsationis, quoniam consuetudo Scripturarum est, quòd sponsi etiam viri, & sponsæ vocentur vxores, Hieronymo teste. Fuit autem sponsa MARIAM ideò & sanctiùs & admirabiliùs iucunda suo viro, quia etiam foecunda sine viro, prole dispar, fide compar, vt loquitur Augustinus.

Quando & ubi Maria fuerit desponsata.

Mariam Ioseph per Sacerdotes fuisse desponsatam.

Quis Iudæorum virius fuerit in facinus desponsationis.

Quomodo peracta sit Ioseph et Maria desponsatio.

Mariam dici coniugem Ioseph à fide prima desponsationis.

De Patrum sententia, qui sola

CÆTERVM idem Augustinus verum legitimumq; matrimonium inter MARIAM & Ioseph agnoscit, ac sepe prædicat, quo cum multi veteres haud satis conuenire videntur,

a Matth. b Luca.

Orat. in die nat. D. m. m.

c Inorat. de ortu edu. cent. Deipar. d Lib. 1. c. 1. e Hæres. 71. c. 1. Anst.

In cap. 1. Matth.

Matth.

Li. 2. in Ma. Lib. de imp. & contemp. cent. 1. 1. 1.

a In vita Bartheol. mai. Apst. li. b Hæres. 71. c Cætes. 71. In 1. cap. Matth.

d Com. 1. in Matth. e In 1. cap. Matth.

Matth. 1. Luc. 2.

Li. 1. de nuptiis et con. cap. 1. 1. 1.

Matth.

Cent. 1. lib. 2. cap. 10.

tur, qui solam & primam illam in sponsalibus coniunctionem admittunt, hosque coniuges ad nuptias & matrimonium nunquam peruenisse contendunt. Vnde apud^a Abdiem legimus: Ioseph desponsatam, verum minimè nuptam MARIAM Virginem habebat. Idem affirmat^b Epiphanius, nec dissentit^c Cyrillus Hierosolomytanus, cuius illa vox est: MARIAM Mater propter solam desponsationem vxor Ioseph vocabatur. Hieronymus verò tractans illud Euangelistæ: Confurgens Ioseph, accepit puerum & matrem eius, hoc adiicit: quasi nutritius esset, nō maritus. Notat præterea Euthymius, MARIAM à Ioseph non ad nuptias, sed ad custodiam accipi. Quæ proinde si vxor Ioseph aliquando dicitur, vxor seu coniux non nisi sponsæ loco vsurpatur, sicut post^d Hilariū etiam docet Theophylactus, nimirum vt prægnaus Virgo rectius omni suspitione incontinentiæ liberetur, nec ab vllō vitata esse credatur. Quid multis? Horum Patrum sententia, vt cæteros prætermittam, Christus non ex coniugata vel maritata, sed ex desponsata duntaxat Virgine voluit nasci. Alij verò cum Augustino iudicant, & Euangelicis verbis magis esse consentaneum ducunt, vt & nuptias & coniugium MARIÆ & Ioseph attribuamus. Nec enim fallaciter ad Ioseph ab Angelo dictum esse: Noli timere accipere MARIAM coniugem tuam: nec temerè scripsisse Lucam, profectum esse Ioseph in Bethlehem, vt profiteretur cum MARIAM desponsata sibi vxore prægnaente. Tum sæpe aliàs Ioseph MARIAM virum siue maritum, & hanc vicissim vxorem Ioseph, amboq; Christī parentes, licet castissimos, ob fidele coniugium in Euangelio nuncupari. Igitur Augustinus manifestè testatur, in eisdem Christi parentibus omne nuptiarū bonum, prolem scilicet, fidem & Sacramentum impleri.

Sponsalia Ioseph & Mariae sunt.

Augustinus & alij nuptias ac matrimonium perfectum in Maria et Ioseph statuunt.

Quomodo componi possit discordia veterū sententia de coniugio Ioseph & Mariae.

Imperfectū Ioseph & Mariae coniugium, quomodo dici possit.

An Maria voluerit vulgari more contrahere, & in carnale copulam consentire.

Quomodo de Maria desponsatione doceant Centuriatores.

CÆTERVM hæc Patrum dissensio, qualiscunq; demum ea videatur, hac poterit ratione componi, si MARIAM coniugium vt perfectum & imperfectum aliter atque aliter consideretur. Perfectum quidem, quoniam prole optima cohonestatum, neque a dulterio pollutum, aut vllō distractum diuortio, sicut Augustinus est interpretatus, quum omne nuptiarum bonum tribus illis partibus prole, fide & Sacramento definiuit. Imperfectum verò, quoniam Ioseph & MARIAM duo in carne vna nunquam fuerunt, neque fructum siue prolem ex coniugio vtrinq; consummato, vt vocant, sibi quærendam putauerunt, neq; diuinam illam Christi & Ecclesiæ copulationem ipsa corporum commixtione, quæ tanti mysterij sacrum est signum, vt cæteri coniuges, expresserunt. Proinde qui MARIAM nuptam siue maritatum negant, ex vulgi more loquuntur, matrimonium nempè non consummatum pro imperfecto deputantes, vt omnem hoc modo incontinentiæ suspensionem excludant, ne quis putet aliòquin hos duos cōiuges à nuptiis statim, vel ab ipso etiam virgineo partu ad carnale commercium trāsisse, & ex virginibus non virgines, sicut impij Ebionitæ & Heluidiani garrunt, per ipsum vsum coniugij vnam factos esse. Ad hunc modum verbis quidem discrepant, re tamen ipsa cōsentiant Patres, & vterq; sensus adductus Euangelicæ consonat veritati, quæ MARIAM partim ab aliis vulgariter nuptis & coniugatis foeminis diuinit (nulla enim simul ante partum & in partu Virgo & coniux inuenta est) partim legitimam illam Iosephi vxorem asserit, quam ipse non solùm sibi desponsatam, sed etiam post acceptum in somnis oraculum coniugis loco acceperit tenueritq;.

VT AVTEM præsentī loco de horum sanctissimorum coniugum desponsatione duntaxat agamus, excutienda in primis est quæstio, quis MARIAM affectus, quod propositum fuerit in ipsa desponsatione, an aliarum more sponfarum viro nubere, sed; totam in eius potestatem tradere voluerit, vt etiam cum illo rem habere consentiret? Hoc si factum est, multum illa quidem de proposito & integritate virginali remisit, & animo saltè casta esse desiit, quæ liberorū causa siue sponsalia, siue nuptias cum viro contraxit, ideoq; perpetuæ virginitatis laudē fortasse amisisse videatur. Ac tale quidem nō modò sentiunt, sed etiam publicè docent Sectarij, ex quibus non postremi sunt Centuriatores, his verbis ratiocinantes. Testatur Lucas, MARIAM desponsatam fuisse viro: quæ res nequaquam per iocum aut simulatè fieri potuit. Et rursus: Euangelista ceridè affirmant, MARIAM Iosepho in coniugè fuisse desponsatam. Vnde liquidò constat, ita vtrunq; Ioseph & MARIAM fuisse affectum, vt statuto tempore, more aliorū coniugum voluerit liberos, dāte Deo, procreare. Aliòquin et Euangelista

Centuriatores
Bucero astipu-
lanur.

geliste certissime rerum talium testes aliter fuissent locuti. Atque hinc isti, vt in plerisque alijs, magistrum sequuntur Bucero, qui similem & æquè castam de his coniugibus sententiam tulit. Quum enim Matthæus de illis dixerit: Antequam conuenirent, aut iuxta Syriacam interpretationem: Priusquam societatem inirent, inuenta est in vtero habes de Spiritu sancto, existimat Bucerus, his verbis declarari, Ioseph & MARIAM, quum inter se connubium contraxerunt, vulgare id futurum fuisse ratos. A qua sententia reliquos Nouatores arbitror non discedere, quum in eo ferè conueniant omnes, vt Marianam historiam ad carnis iudicium vulgicque morem libenter reuocent accommodentque. Hinc Petrus Martyr argutatur, MARIAM iuxta cursum atque morem aliarum eiusdem gentis virginum nupsisse, & in viri congressum consensisse. Quid enim aliud vel dicerent vel adferrent noui sanctæ castitatis hostes, ac iidem turpis incoestus improbi assertores, nisi vt ex castissimis coniugibus non castos faciant, illisq; carnalis commercij appetitionem affingant?

Mos est Sectariorum in plebisq; carnis iudicium ex vulgari sequi cogitatione.

Iudaica Virgines longe aliter quam Maria Virgo nupsissent, et affecta fuerit.

VBI NON moramur sanè, quis mos & affectus fuerit puellarum siue virginum veteris Synagoga; sic viris haud dubiè desponsarum atque nubentium, vt sobolis fructum iactura virginitatis libenter quærerent, tantoque se feliciores in Ecclesia, quò fecundiores in coniugio esse arbitrarentur. His in vsu quotidiano, fortassis etiam in delitijs fuit, videre & videri; amare & amari; virorum simul & liberorum capi dulcedine, ac illis amantium seruire affectibus, qui cum perfecta castitate pugnant, & in lubricam illam puellarum ætatem facile cadunt. Nam & Esaias nobis Iudaicas puellas ita depingit, vt satis ostendat, non minùs eas quam Ethnicas, luxu, mollicie, lasciuia diffuxisse, omnibusq; ad expugnandam pudicitiam telis & laqueis diabolicis abundasse, atque adedò à vanissimis meretriciæ voluptatis blandimentis vix sese abstinuiffe. Eleuatæ sunt, inquit, filia Sion, & ambulauerunt extento collo, & nutibus oculorum: ibant & plaudebant, & ambulabant, & pedibus suis composito gradu incedebant, vt cætera quæ sequuntur, prætereamus. Quod comptum & luxuriosum genus virginum Iudaicarum si non laudatum, ac certè quidem permissum ab illis fuit parentibus, qui legis benedictionem vteri fecunditate, liberorum copia ac externo splendore metiebantur, quiq; carnalibus ac terrenis rebus affixi, nihil ferè sublime saperent: spiritualia verò studia fastidirent, & in egenis illis mundi Elementis, vt Paulus loquitur, prorsus detinerentur. Quam igitur indignum, quam stolidum istorum phantasma est, qui hoc veluti fundamento nituntur: Alia puellæ Iudaicæ sic factitabant, sic viuiebāt, hoc carnis affectu præditæ sua sponsalia celebrabant, & nuptias contrahebant: Idem ergo de MARIAM iudicari par est, MARIAM, inquam, inde ab ipso ortu præpuellis reliquis benedicta, in qua caro aduersus Spiritum non concupiscebat, non turpitudinis idola efformabat, nec vllius libidinis æstus, pruritus vel sensum experiebat. Nam & Cyprianus palàm affirmat, quòd in MARIAM legem mentis lex carnis non infestauerit, & rebellio nulla quietem spiritus afflixerit: quum Virgo esset tam casta, tam pura, sancta, perfecta, vt virginitati eius, quem admodum à Basilio Magno scriptum est, nihil æquale, & ad effectum Spiritus sancti excipiendum nulla inter homines puritas aptior potuerit reperiri. Valcat igitur & in æternum exulet profana istorum nouitas, qui nihil nisi vulgare, & puellis dignum Iudaicis, quodq; ad cogitationes amantium pertinet, in sanctissima Virgine fabricantur.

Purus semper Maria animum misit, et nihil remitteret de proposito Virginitatis.

Maria Virgo sub lege simul et supra legem, nec Evangelica minus, quam Iudaica.

Quare Maria, quum Virgo manere vellet, in sponsalia et nuptias consensit.

FALLUNTUR autem crassi homines, quòd MARIAM ignorent Virginem sub lege viuentem, & supra legem tamen philosophantem, quæ & Spiritu & carne sancta, id est, prorsus Evangelica iam tum esse coepisset, quum Euangelium à populo nondum auditum, neq; ab Apostolis scriptum vsquam extaret. Vnctio enim de omnibus MARIAM docebat, ac sermo Dei viuus & efficax ante magister illi, quàm filius factus est, priusque mentem illius instruxit, quàm carnem induit, vt scitè Bernardus affirmat. Cur igitur, inquit, si Virgo permanere statuit, cum viro sponsalia contrahere, aut etiam nuptias inire decreuit? Multas quidem eius rei rationes adferunt Patres, sed quorum nullus meminit, Virginem in animum vel tenuiter induxisse, quòd ad corpus cum viro commissendum, & ad liberosexillo procreandos Iosepho sese adiunxerit. Præcipuam verò despondendi causam in eo statuere licet, vt generosa & obediens Abrahæ filia diuinæ voluntati,

In v. cap. Matth.

Lih. vna Schmin.

Eph. 1.

Galat. 4. Col. 2.

Ser. de nat. Christi.

Hom. de la man. Christi general.

Hebr. 4. Hom. de beata Virg.

a Lib. cont. Helud. & in c. 1. Matr. b Hom. 1. & 3 in d. uerf. c Homil. de hum. Christi generat. d Homil. 2. de B. Virg. Matth. 7. Inc. 1. Luc.

Exod. 20. Matth. 15. & 19.

Ser. 4. in Virgilia nata. in Domini.

Ser. de nat. Christi.

Hom. de la man. Christi general.

Hebr. 4. Hom. de beata Virg.

luntati, qua nihil in terris habebat antiquius, omni ex parte satisfacere. Ea voluntas postulabat, vt per hanc occasionem manifesta viri genealogia, ipsius etiam Virginis origo & stirps ab omnibus cognosceretur. Fuit & fama Virginis consulendum, ne aliòquin grauida facta, quum vterum gestaret è Spiritu sancto, malè apud vulgus audiret, ac impudica foemina reputaretur, quæ non expectato marito præmatùre cum alio rem habuisset. Egebat præterea tutore & adiutore, cuius auxilio & apud Iudæos, & inter Ægyptios, præsertim rebus aduersis ingruentibus, subleuaretur. Has quippe rationes tradit Hieronymus, b Origenem, vt puto, secutus: ab vtroq; non multum dissentit c Basilius Magnus, cui d Bernardum adiungo, breuiter quidem, sed appositè ita scribentem: Necessariò desponsata est MARIAM Ioseph, quando per hoc & à canibus sanctum absconditur, & à sponso virginitas comprobatur, & Virginis tam verecundiæ parcitur, quàm famæ prouideretur. Nec desunt, qui plures eiusdem desponsationis causas adducant, sed nullus veterum nouis, vt dixi, fauet aduersariis, qui adedò de vxore ducenda & gignendis liberis solliciti esse solent. Vnum Ambrosium præteritè nò possum, qui inter alias rationes ad hoc institutum & illam notatu dignam adfert: Maluit Dominus aliquos de sua generatione, quàm de Matris pudore dubitare. Tanta Christo cura fuit materni honorem vindicandi, ob quem suam quoq; dignitatem aliquando negligere videbatur, vt idcirco Iosephi patris filius à cunctis existimari maluerit, quàm vulgo suam matrè malè castam reputari. Qua etiam ratione tum obseruauit, tum docuit, quòd lex diuina de honorandis parentibus exigit, & Christus repetit in Euangelio.

Qua commoda ex Maria desponsatione sequuntur.

Christus quantum curam habuerit materni honoris.

Quod initium, quòd finis fuerit eius desponsationis, quum Virgo Maria Ioseph conuicta est.

Concepit sine semine operatur matris desponsatione.

Hugonis Villorum sententia de Maria desponsatione.

Quid sit coniugium.

Spontaneus consensus coniugij facit.

Consensus esse potest in vinculum, & non in commercium conjugale.

CÆTERVM non exiguam hallucinandi causam præbet Sectariis, quòd initium & finem huius desponsationis, quæ inter MARIAM & Ioseph, vt inter nullos coniuges alios intercessit, parum accuratè perpendant. Initium ex diuina reuelatione pendebat, quæ MARIAM quidem de rebus agendis, vt antè diximus, frequenter instruens, nunc etiam certam reddiderat, sponsum cui nuberet, castum fore, eumq; nihil carnalis commercij à se sponsa desideratum, sicut postea pluribus ostendemus. Finis verò huius desponsationis supra monstratus est, ac potissimum ad Marianæ virginitatis custodiam, simulq; ad summum illud mysterium pertinebat, quòd in Christo paruulo sub talis coniugij specie celari ac promoueri debebat. Eleganter enim à Bernardo dictum est, quòd conceptus sine semine operatur matris desponsatione. Permultum igitur inter MARIAM & qualescunque Iudæorum puellas interest, quibus longè dispar initium, ac finis planè diuersus contigit tempore desponsationis, per quam singulæ sponso tradunt sui corporis potestatem, nihil sanè minùs, quàm de continentia siue virginitate seruanda cogitantes. Verum vt certius constet de sponsæ MARIÆ consilium, sicut diximus, ab omni concubitu alienum extisse, Hugonem Victorinum, vt potè non vulgare Theologum, qui suo seculo alter Augustinus dici haberi que meruit, in medium producemus. De incorrupta virginitate Matris Domini hoc fides inquit, piè, & pietas fideliter confitetur, quòd eius perfectionem nullo modo imminuit coniugalis consensus, quemadmodum castitatem illius non violauit conceptus, nec integritatem abstulit partus. Ipsa namque eadem Virgo perpetua, & cum desponsaretur viro, non tamen deseruit aut mutauit propositum continentia, & cum fecundaretur, (non à viro) concepit sine libidine, & cum filium ederet, peperit sine dolore. Ac seipsum explicans magis, Discutiamus, inquit, vt postulas, quid sit coniugium, & ex eius definitione proposita consideremus, si simul esse potuerunt in Virgine Matre & consensus coniugalis, & propositum virginitatis. Quid enim est coniugium nisi legitima societas inter virum & foeminam, in qua videlicet societate ex pari consensu vterque semetipsum debet alteri. Spontaneus ergo consensus inter virum & foeminam legitime coniunctos facit, quo vterque alteri debitorem sui se spondet; iste est, qui coniugium facit. Et coniugium est ipsa societas tali consensu confœderata, quæ altero viuente alterum ab altero non dissoluit. Est adhuc alius consensus, sed carnalis commercij ab inuicem exigendi atque reddendi, similem inter virum & mulierem pactiorem constituens, comes non effectus coniugij, officium & non vinculum, qui & ipse tamen quum pari ab vtroque voto suscipitur, pari etiam necesse est debito teneatur. Adiungit porrò:

R. Huius

Huius debiti (de carnali commercio loquitur) necessitas illos coniugatos sibi adinui-

Qua maxime
notanda in Hu-
gonis oratione.

Triabona ma-
rimonij.
Maria coniugij
nihil praeiudi-
cat eius Virgi-
nitati.

Consensus in
carnalem copu-
lam non perti-
net ad matrimo-
nij necessitate.

Laudanda con-
iugum preces,
quod firman-
dam castitatem
eius precent, sed
mutuo obligant.

Non hic verici-
opinonem illo-
rum, qui docet,
Mariam in car-
nalem copulam
cum condicione
consensisse.

Consensus in
carnalem copu-
lam non perti-
net ad matrimo-
nij necessitate.

Quid coniuges
notare habeant
in Ioseph et Ma-
ria coniugio.

IN QVIBVS verbis eximio Theologo sanè dignis multa sunt solerter obseruan-
da; quæ ad rem præsentem maxime pertinent. Primum est, inter MARIAM & Ioseph non
modò sponsalium, sed & coniugij foedus intercessisse, verum vt illis fuerit ac legitimum
matrimonium, vt quæ hic vir siue maritus, illa vxor propriè in Euangelio appelletur.
Id quod Augustinus planè confirmat, vt diximus, quum omne nuptiarum bonum, pro-
lem, fidem, Sacramentum in Christi parentibus impletum esse testatur, etiam si nullus
accesserit concubitus nuptialis. Alterum est, coniugium à MARIA sic esse susceptum,
vt nihil remiserit de proposito virginitatis, quod mirabili vsa consilio integrum ac per-
fectum vsque conseruauit, spe certa diuini adfuturi præsidij sese sustentans ac fulciens.
Vnde quum Gabriel Angelus parituram illam prænuiciauit, ipsa rem prorùs nouam
& alienam se audire monstrauit, ac licet Iosepho desponsata esset, tamen vt firmum sue
virginitatis nunquam violandæ propositum declararet, disertè respondit, Quomodò
fueristud, quoniam virum nõ cognosco: sicut sequenti capite pluribus disseremus. Ter-
tium est, quod tamen si viri & fœminæ consensus in omni coniugio requiratur, & ad con-
iugale vinculum sola morte dirimendum vtrunquæ coniugem adstringat, tamen con-
sensus in coniugalem congressum siue in carnalem, vt vocant, copulam, in hoc MA-
RIAE coniugio defuisse. Postremò ex adductis Hugonis Victorini verbis colligi potest,
non solum in Ioseph & MARIA, verum etiam in alijs coniugibus laudandam esse pieta-
tem, quum ex mutuo consensu decernunt, siue ad tempus, siue perpetuò in casto & vir-
ginali coniugio perseuerare, vt illic nulla libido, sed sola charitas regnet. Hæc enim bea-
tiora coniugia iudicanda sunt, si Augustino credimus, quæ siue filiis procreatis, siue ista
etiam terrena prole contenta, continentiam inter se pari cõsensu seruare potuerint.]
Neque tamen hæc eò spectant, vt aliorum Theologorum sententiam repudiemus, qui
cum Thoma censent, Virginè ex familiari diuini Spiritus instinctu desponsari voluisse,
suamque corpus viro tradidisse, quum non dubitaret, diuina ope saluum sibi fore pro-
positum virginitatis, nunquam vt ad carnalem copulam perueniret: & quoniam hoc
diuino commiserit arbitrio, illam licet coniugio assentientem, tamen nulla ex parte
iacuram fecisse virginitatis. Arque hinc rursus aduertarij confutantur, qui MARIAM ve-
lut absolutè ac expressè in carnale commercium consentientem, reliquis puellis nu-
bentibus tam temerè quàm audacter exæquant.

CÆTERVM in eo magnus est consensus Theologorum, vt vulgò receptam illam
confirmant sententiam: Solus consensus, non coitus matrimonium facit. Etenim con-
iugalis ille congressus non ad essentiam, vt in Scholis dicunt, sed ad vsus coniugij, at-
que ad fragilitatis humanæ remedium, liberorumque solatium potius, quàm ad ma-
trimonij rationem propriè pertinet. Quarè nec Ambrosius dicere dubitauit: Despon-
sata viro Mater Domini, coniugis nomen accepit. Quum initiatur coniugium, tum
coniugij nomen adsciscitur: non enim defloratio virginitatis facit coniugium, sed pa-
ctio coniugalis. Cum iungitur puella, coniugium est, non cum virili commixtione
cognoscitur.] Verum igitur matrimonium etiam inter illos Augustinus agnoscit,
qui procreationem liberorum nec quærunt, nec sperant, sola interim animorum con-
iunctione contenti. Quocircà huius facti vereque virginalis coniugij, quod inter Io-
seph & MARIAM celebratum est, magnam rationem veteres habuère, ac illustre hoc
exemplum Christianis etiam coniugibus proposuerunt. Sic enim de illo, vt ceteros
præteream, disserit Augustinus: Hoc exemplo magnificè insinuat fidelibus coniuga-
tis, etiam seruato pari consensu, posse permanere vouerique coniugium, non permix-
to cor-

Lib. de nupt.
& concup.
cap. 11.

Luce

Li. de despo-
nitione di-
mini, in
mte, cap. 1.
In part. 1.
quæst. 10.

27. quæst.
cap. Matrimo-
nium con-
sensus.

Lib. de nupt.
& concup.

Li. de bono
coniugio
cap. 10.

Lib. de despo-
nitione di-
mini, in
mte, cap. 1.

Li. de nupt.
& concup.
cap. 11.

to corporis sexu, sed custodito mentis affectu.] Et alibi rursus: Absit, inquit, vt inter il-
los vinculum coniugale rumpatur, imò firmiter erit, quò magis ea pacta secum inie-
rint, quæ charitè concordiusque seruanda sunt non voluptarijs corporum nexibus,
sed voluntarijs affectibus animorum.] Ac postea: Cur ergo non coniuges qui ex con-
sensu concumbere desinunt, si manserunt coniuges Ioseph & MARIA, qui concumbe-
re nec ceperunt?]

VBI operæ precium facturi videmur, si ad præsens institutum illustrandum eos
proponamus coniuges, qui velut MARIAE & Ioseph spectatissimum æmularentur ex-
emplum, & simul Sectariorum istorum in deprimendo cœlibatu supercilium coërce-
rent, perpetuam in connubio virginitatem seruare, sincereque colere voluerunt. Ex
horum numero fuerunt Henricus Imperator eius nominis secundus, qui & Claudus
appellatur, eiusque coniux Chunegundis Augusta, iuuenes licet & principes cum ge-
nere, tum virtute illustrissimi. Quarè quum idem Henricus morti se proximum cer-
neret, Chunigundem vxorem & propinquos eius acciuit, eosque intuens: Recipite, in-
quit, quam mihi tradidistis virginem vestram.] Præterea suum in coniugio cœlibatum
purè conseruauerunt Valerianus & Cecilia, insigne par Romanæ nobilitatis, Iulianus iti-
dem Antiochenus & Basilissa, non modò religionis, sed & martyrij gloria percelebres.
Eandem virginitatis laudem Eduardus Britannorum Rex & vxor eius Editha, non ob-
scuræ sanctitatis coniuges, mirificè coluerunt. Tum præter Amonem Ægyptium Ed-
uardus tertius Anglorum Rex, sicut & Vandessillus Comes Palatinus, qui sub Dagober-
to Rege floruit, ac demum Emericus Pannonius, Stephani Regis filius non immeritò
inde laudantur, quòd illis tam chara ob Christi amorem continentia fuerit, vt Vene-
ris nescij, habuerint quidem sed non attigerint vnquam vxores, vt potè cum quibus ve-
luti sororibus, pudicitiam integritatem (ò Eunuchos Euangelicos) intemeratè seruarunt.
His adiungi meretur Alfonso Aragoniæ Rex, casti cognomine honoratus, coniux &
ipse nobilis, atque fidus vxori, sed qui ad se pertinere putauit Apostolicum dictum: Bo-
num est homini, mulierem non tangere: & qui habent vxores, tanquam non habentes
sint. Neque dissimilis Theophanes fuit, qui quum ad sponsam nocte nuptiarum in-
gressus esset, & animi puritatem omni corporeæ voluptati anteponeret, tam pium ac
efficacem in thalamo vel doctorem vel colloquutorem se præbuit, vt sponsam conti-
nentiam suæ sociam & fecerit, & retinuerit semper. Eadem integritas in Eghardo & san-
ctissima viduæ Brigittæ filia Katharina splenduit, coniugium illis tam sanctè incuti-
bus, vt perpetuam pudicitiam Christo piè oblatam iuramento confirmarint, ac seor-
sum tota vita cubarint.

Exempla piarum
coniugum Vir-
ginalium casti-
tatem in ipso
matrimonio
seruantium.

Matth. 19.

1. Cor. 7.

QVIB porò sanctus & illustris Gallia Comites Elzearius? qui sub Carolo II. Hie-
rusalem Siciliaeque Rege clarus est habitus, & cui æquè nobilis ac pia Dalphina virgo
sponsæ loco contigit in vrbe Massiliensi. Non sat illis visum est virginitatis virtutem in
alijs suspicere, sed & ipsi admirando consilio ducti, quoniam casti ad coniugium accesserant,
sua virginitatis florem nulli præterquam Iesu Nazareno offerre, consecrare, serua-
reque voluerunt. Itaque sacram adire, suas Deo preces effudere, & post sanctissi-
mum Christi corpus reuerenter acceptum, flexis genibus, iunctis manibus, erectisque in
cœlum animis vota in hunc modum præcunte sponso disertè fecerunt: DOMINE Iesu
Christe, à quo bonum omne & donum proficiscitur, Ego peccator fragilis & infirmus
sine tuo speciali dono non possum castè & continenter viuere: sed de tuo singulari ad-
iutorio confidens, voueo & promitto tibi & sanctissimæ Matri tuæ atque omnibus San-
ctis, toto tempore vitæ meæ castè victurum, & virginitatem seruaturum, quam huc-
usque tua benignitate in me custodiisti. Atque huius promissionis exequendæ causa
paratus sum, quascunq; afflictiones & pœnas, atque etiam mortem ipsam perpeti.] En
tibi singularem professionis formulam vel à veteribus acceptam, vel sapientissimè qui-
dem excogitamam, certè ab omni elatione & præsumptione alienam, sanctæ autem ma-
gnanimitatis refertam, ac illis demum pulchrè congruentem, qui MARIAM & Ioseph
imitantes, ex mutuo consensu & cum voti nuncupatione casti esse & manere coniuges
volunt. Rarum isthuc quidem, nec omnibus commendandum, sed quòd rarius, eò cha-
rius

Exemplum co-
munitatis Elzeari-
cum sua coniu-
ge Virginitate
proficientis.

Formula Virgi-
nitatis à coniugibus
Deo promissa.

rius Deo laudabilisq; coniugium, quod non carnis libido, sed sincera in Christo dilectio conciliat, sanctaque non corporum, sed animorum coniunctio in Euangelica castitate confirmat, ut ambo veluti sacrum preciosumq; munus ex communi voluntate Deo reuenter offerant, fideliterq; perfoluant. Quis verò neget, illis quos diximus, ingentem erga Deum fidem supereruisse, paremque prudentiam & fortitudinem in illorum votis Deo nuncupatis apparuisse, ut potè qui toti è Christo casti consilij seminatore pendèrent, ac diuina illius virtute subnixi considerent, suæ castitatis fragrantiam velut à candidis liliis profectam; in coelis etiam vt coram Deo suauiter redoleret, esse valituram? Prætermitto plurà id genus exempla, quæ apud Hieronymum, Augustinum, Paulinum atq; Palladium referuntur, illisq; laudem immortalem pariunt, qui suum coniugium continentèr castèq; traduxerunt, spontè id offerentes Domino quod lege non debebatur, dum vellent sibi non licere, quod cum suo detrimento, vt Augustinus loquitur, licuisset. Est ita quidem, vt alteri coniugium post consummatum, vt vocant, matrimonium, abfque alterius consensu vouere continentiam nec liceat, nec debeat expediarque, quandoquidem corpus suum non in propria, sed in coniugis sui potestate habet constitutum, vt petenti debitum negare non possit, sicut Paulus perspicuè docet. Veruntamen quum vir & mulier sibi consentiunt, & concordè voluntate perpetuam continentiam vouent, tum verò tanquam sacrificium in odorem suauitatis super altare fidei vero ac summo Deo in templo sui cordis offerunt, vt scriptum reliquit Fulgentius, eamq; continentiam seruare perpetuò debent. Ac ne frustraneam leuisq; momenti hanc promissæ castitatis obseruationem esse putemus, constanter Augustinus affirmat: Continentes vel mares, qui defunctis vxoribus, vel fœminæ quæ defunctis viris, vel vtriq; qui pari consensu continentiam Deo vouerunt, sciant sibi quidè mercedis amplius deberi, quàm cõiugalis castitas possit. Igitur & vetus testatur historia, quod vir sanctus Amator antequàm Antiodorensis crearetur Episcopus, multisq; clareret miraculis, vnâ cū sponsa votū virginittatis Deo nuncupauerit: adiuuissè autè Angelu, qui nò modò pium vtriusq; propositū laudârît, sed & binas illis coronas attulerit.

IGITUR si rem æqua lance perpendimus, quod multis aliis coniugibus, & summo quidem vitæ splendore, generisque nobilitate florentibus largiri cogimur, an id MARIÆ & Iosepho adimemus? Illi sponsalia contraxerunt, nuptias celebrârunt, vitamque omnem in coniugio transegerunt, atque in sanctæ rament continentie studio non inflexerunt animos, adeoque multò illam & illustriorem, Deoque summo gratiorem, & posteris admirabiliorem effecerunt. Ergone Virgo sacrosancta coniugium inuit tam inauspicatò, vt non pauci palmam illi præriperent, ipsamque simul & sponsum Ioseph castimonie proposito superarent? Quasi verò non illa princeps & decus virginittatis existat, cuius vitam non modò virgines, sed & vidui & viduæ, & coniuges omnes, tanquam exemplar omnis pudicitie propositum, debeant intueri. Omnibus illa quidem omnia facta est, vt omnes ad suæ castitatis, maximarumque virtutum exempla prouocaret & adduceret: virginibus modestissima virgo, viduis religiosissima vidua, nuptis castissima nupta est. Cæterum in eo excellit vel maximè, quod prima insuetam hanc omnibus retrò secularationem & viam virginittatis ingressa sit, quodq; prima in coniugio supra humanum morem vixerit, nullo carnis vsu, Angelica vita, vt custodem suæ pudicitie sumserit, non virum: quæ quoniam miracula erant, ideo maiore miraculo, stupente natura filium mundo edidit. Quæ priusquam Iosepho nuberet, aut certè antequàm à Gabriele salutareretur, suam Domino virginittatem consecrauit: quod verbis quidem expressis factum esse notauit Abdias, vt postea suo loco dicemus. Non enim Angelo responderet: Quomodò fiet istud, quoniam virum non cognosco: nisi Deo virginem se ante vouisset. Sed quia hoc Israëlitarum mores adhuc recusabant, desponsata est viro iusto, nò violenter ablaturo, sed potius contraviolantes custodituro, quod illa iam vouerat, vt Augustinus luculenter affirmat. Vbi non solum ille de cordis, sed etiam oris voto haud dubiè loquitur, eoq; gratior & acceptior Virgo fuisse dicitur, quod virginittatem Deo perfecte dicasset. Hic enim firmum animi propositum quibuscunque tandem verbis expressum, MARIÆ tribuere par est, quam diuina bonitas in re

Insuperioribus
exemplis spectan-
dum non modò
quid factu sit,
sed etiam qua
intentione con-
iuges promiser-
unt & seruau-
erunt virginita-
tem.

Non licet alteri
coniugium, sine
consensu alter-
ius cum voto
Nelline voto vir-
gine continen-
ter.
Coniuges mag-
num habet me-
ritum, quum pro-
missam Deo con-
tinentiam ser-
uant ex communi
consensu.

Non minor con-
tinentia latus et
vritus Maria et
Ioseph, quam
castitas illis aliis
coniugibus com-
petit.
Maria vita pe-
nitentiæ & per-
fectioris omnis
norma fuit &
exemplar con-
iugibus, & uir-
ginibus.

Mariam nò so-
lum corde, sed
etia verbis edi-
disse votū vir-
ginittatis.

In epistola ad
Rufinum.
Epistola ad
ad Arment.
In epistola ad
Appianum.
In epistola ad
Lactantium.
Epistola ad
Arment.
1. Cor. 7.

Epistola
Lib de bono
coniugali
cap. 11.

Vide 7. To-
mam Sicuti.

In vita Be-
tholomæi.
Lucas.

Lib de san-
ctis virginibus
cap. 4.

in re tanti momenti fluctuare minimè pateretur, & quæ certum immotumque voluntatis suæ decretum, ne ad virum scilicet vnquam accederet, nèue liberos gigneret, sermone clarissimo præ se tulit, idque vt postea conuincemus, constanter Angelo renunciauit.

SED ENIM siue MARIÆ votum fuerit conditionale, siue vt multum Scoto estimant, absolutum, siue ante suam desponsationem, siue postea se virginem Deo dicarit, illud extra omnem manet controuersiam, & apud veteres quidem in confessio est, MARIAM animo & corpore Virginem vsq; perseuerasse, neq; in actum carnalis copulæ vnquam explicitè, vt inquit, cõsensisse. Præterea inter doctos conuenit, vt supra indicauimus, verum coniugium esse posse, si coniugalis inter sponsum & sponsam consensus intercedat, vt hic procul dubio intercessit, etiam si ad nullum congressum veniatur, sed aut virginittas, aut continentia ex voto, vel sine voto vtrinque perpetuò retineatur. Quid enim matrimonium aliud esse dicemus, nisi vt omnes affirmant, maris & fœminæ coniunctionem, quæ indiuiduam vitæ consuetudinem seruet, etiam si nullus coniugalis congressus accedat? Rursus cur MARIÆ idem accidisse miremur, quod de sancta Cecilia vetus & probata narrat historia, Virginem hanc post votum virginittatis Deo nuncupatum, viro Valeriano nupsisse, siue reuelatione demum, siue inspiratione diuina confirmata credidit, nullum inde castitatis suæ detrimento, sed fructum potius, vt exitus docuit, consecuturam esse. Etenim harum nuptiarum occasione contigit, vt sapiens virgo sponsum eundem & fidei & castitatis, adeoque martyrij sibi collegam & socium faceret, vtque sponsi fratrem Tiburtium simul ad Christi fidem perduceret, qui & ipse martyrij lauream cum illustri Christiani dogmatis professione coniunxit. Firmum igitur & fixum manet illud, quod ex Hugone produximus: Suscepit MARIÆ coniugium, sed non mutauit virginittatis propositum. Virum habere cõsensit, sed coniugalis ille consensus virginittatis perfectionem in ea non imminuit, quæ non secundum legis rationem, & vltra virginum aliarum exemplum, ex inspiratione & operatione diuini Spiritus omne carnale viri cõmercium fugiebat, vt cor simul & corpus Deo summo impollutum offerret. Estq; sanè admodum probabile, quod non obscuri nominis Theologi iam pridem docuerunt, MARIAM cum Ioseph non solum de coniugali societate ineunda, sed etiam de castitate seruanda inde ab initio cõuenisse, vt in his castissimis coniugibus impleretur, quod Esaias in spiritu præuiderat atque prædixerat: Habitabit iuuenis cum virgine, & gaudebit sponsum super sponsam. Etenim si propter breuitatem temporis, quod in arcto est, sic debent viri habere vxores suas, tanquam non habeant: quantò magis inter sponsum & sponsam erit sancta coniunctio? vt eundem locum Hieronymus interpretatur. Verum hæc pluribus persequi non attinet, quum de MARIÆ voto & sponso eius Ioseph peculiaris disputatio non multò post institienda sit.

EX QUIBUS haud difficulter quilibet iudicabit, insulsum & futilem esse ratiocinationem, qua Centuriatores in hunc modum arguantur: Si Ioseph & MARIÆ more aliorum coniugum congregari nolissent, Euangelista aliter fuissent locuti. Quod argumentandi genus, quoniam ab inficiatione petatum est, apud eruditos quidem parum habere ponderis potest, licet eo Sectarij frequenter vtantur, imò & mirificè delectentur. Adde, quod isti cauillantes rem pudendam faciant, qui suum re lum ex Heluidianorum pharctra depromptum, & iam verustate quasi consumptum, nunc iterum in Catholicos ei aculantur, ne ignoremus scilicet, sub quibus signis militent noui Antidicomarianitæ. Etenim Heluidius vt MARIÆ virginittatem in dubium reuocare planeq; labefactare posset, ad Euangelij verba prouocans, in hunc modum ratiocinabatur: Ecce habes in Euangelio desponsatam, non commendatam, & vtrique non ob aliud desponsatam, nisi quandoque nupturam. Conglomerat deinde Scripturæ loca, sed perperam intellecta, quibus persuadere conatur, MARIAM nec affectu, nec re ipsa virginem perstitisse, imò eam etiam ex coniuge Iosepho multos filios, qui fratres Domini ab Euangelista dicantur, genuisse. Quid enim tam absurdum, tam pestilens ac impium videri potest, quod ex Scripturæ verbis confidenter arreptis & sceleratè detortis, Hæretici non astruere & stabilire laborent? Nihil

Etiam si Mariæ
nò sensisse con-
cedatur, faten-
dum est tamen
eandem animo
& corpore sem-
per virginem per-
mansisse, nec in
carnalem copu-
lam explicitè
consensisse.
Fuit Mariæ
sicut Cecilia,
post promissam
Deo castitatem,
cum viro con-
trahere.

Confutatio ar-
gumentationis à
Centuriatorib.
adductæ.
Centuriatores
argumentum
Heluidianorum
reperunt & cõ-
firmant.

Nihil tam im-
puris est & im-
pium, quod scri-
pturæ verbis hæ-
retici nò regant
& excusent.

Esai. 62.
1. Cor. 7.

In eundem
loco Esaiæ.

Vide Hiero-
nymum lib.
contra Hel-
uidium.

Pontificem inuentum esse, qui non nisi oblitis cicuta virilibus, potuerit cupiditatibus masculis imperare, vt sacris castè operaretur. His planè suffragatur Cyrillus Hierosolymitanus: Adoretur, inquit, qui de Virgine natus Christus, & agnoscat virgines sui status vel dignitatis coronam. Agnoscat eorum ordo & institutum, qui vitam solitariam agunt; castitatis gloriam, neque enim priuamur castitatis dignitate. In ventre enim Virginis fuit nouem mensum tempore Seruator. Equidem non video, quid clarius ac grauius possit desiderari, vt omnes intelligant, Christi virginis exemplum mortalibus imitandum proponi, & hinc excitari coelibes, vt instituti sui dignitatem tanto auctore consecratam pluri faciant, purioremq; in tota vita conseruent. Igitur & Augustinus Christus & carnis virginitate sequantur. Nec vereris alicubi dicere: Ipse Christus puer natus est, exultent pueri continentiam vouentes puero. J Damascenus verò planissimè docet: Christus virginitatis gloria non modò ex Patre sine initio, & sine duorum concursu genitus, sed & homo secundum nos factus, super nos ex Virgine sine alieno consortio incarnatus est: & ipse virginitatem veram & perfectam esse, in seipso demonstraui. Unde hanc nobis legem non statuit (Non enim omnes capiunt verbum hoc, vt ipse dixit) sed opere nos erudiuit, & ad illam nos confirmauit. J Possent id genus plura ex Bernardo referre, si præfactis aduersariis quicquam sufficeret, vt Christi Domini factum & exemplum ad coelibatum commendandum fidelibusq; imitandum quicquam habere ponderis faterentur. Verum quod semper docuit, & ex verbo Dei probauit antiquitas, ex patre Luthero nati sectarij modò recipere dedignantur, Christi nimirum & Sanctorum virtutes ac opera nò solum prædicari & extolli, sed etiam ad exemplum nobis conuerti oportere. Qua de re alibi plura differuimus.

Quomodo Christus virginitatem doceat ac illam seruet.

Quam indignè ac mepe sectarij nunc iudicent de virginitate.

Patrum sententia de Maria Virgine præcipue matris & magistra. Vt Christus sit, sic Maria sit, quia castitatis primum ostendit ac munus. Maria signum extat sacra virginitatis. Maria Princeps Virginitatis. Maria prima munus gloriosa virginitatis obtulit Deo. Patrum epistola virginitati Maria tribuitur.

Christus Virginitatis, Maria feminarum Virginitatis caput.

Cathesib. ad illam. natus.

Lib. de sancta Virginitate cap. 11. Apoc. 14. Serm. 16. in natali Domini. Li. de file Orthodosa cap. 11. Math. 19. Serm. 31. de passione Domini.

In cap. 11. Math. 19. L. de instit. Virginitatis cap. 5. C. de adu. diuina. rianis. l. 1. r. 7. d. Trallam 10. in Euang. gelion. In c. Luc. c. de instit. originis. c. In carmine de Christo. g. Hæresis contra An. tidicoma. rianitas. h. Homi. de Assum. Virginitatis. i. in Epiphania. k. L. de Eccl. officii cap. 17. l. Serm. de Virg. Signum magnum. m. In contemplatione de B. Virginitate. n. In altera. Synagoga & Eccl. sta.

Lib. 2. de officii Eccl. sta.

appetitum libidinis castigantes, nec solum in corpore, sed etiam in ipsa concupiscentia radice castrantes, celestem vitam, angelicamque in terrena mortalitate meditates, atque in carne corruptibili incorruptionem perpetuam retinentes, quibus cedit omnis fecunditas carnis, omnis pudicitia coniugalis. J Quocirca nisi valde sumus ingrati, immortalè his duobus principibus CHRISTO & MARIA debemus gratiam, qui quum totus mundus detestandis flagitijs, variisque libidinum fordibus inuolutus, imò Venerea turpitudine vndique coopertus, mireque conspurcatus & non secus quam iumentum in stercore computrescens iaceret, hanc nouæ puritatis viam, quam ne sperare quidem orbis poterat, mortalibus aperuerunt atq; munierunt. Sic demùm effectum est, vt quæ virtus inuisa prius, & horrida Iudæis, Ethnicis verò humanas vires excedere putabatur, ea Christianis, præsertim qui secundum spiritum Dei sapiunt ac ambulant, pulchra, & plana, & incunda, nec solum fructuosa, sed & honorifica facta sit.

Piora est Christus & Mariæ gratias agere, quàm quam nobis aperuerint sacra Virginitatis.

REM IGITUR pudendam, piisque omnibus execrandam faciunt nouatores, qui propositum Christi ac MARIAE, quod laudari satis non potest exemplum, non tam inscitè quàm malignè deprauant, illoque sacrum deprimunt Coelibatum, ac solum coniugium efferunt, licet Patres, vt diximus, contrariam prorsus viam demonstrarint. Vbi non leuiter sanè in Christum Dominum peccant, cuius aduentum, mentem, exemplum si ritè considerarent, longè rectius cum dictis Patribus philosopharentur. Is de summo coelo veniens non aliud quàm virginei pudoris templum elegit, sibi que dedicauit, & de Virgine natus, tanquam sponsus de thalamo penitus incorrupto, id est, Virginis vtero in orbem processit, matremque Virginem non sine miraculo conseruauit. Ishominis, id est, Virginis filius dici, virgineisq; manibus puer tractari, & in templo primum sese Iudæis offerre decreuit. Is non modò virginitatem summam tota vita coluit, sed de illa etiam palàm docuit, ad illam credentes incitauit, eiusq; gratia Ioannem præcursorem, & alterum Euangelistam habuit chariorè. Is moriturus matrè Virginem non nisi discipulo Virgini de cruce ipsa commendauit. Is vt ardentissimam erga nos suum declararet animum, toti Ecclesiæ tanquam adamata Virgini se fidum sponsum ostendit ac præbuit. Is nullibi magis quàm inter castissimos Virginum choros, velut inter candidissima lilia rotus ipse candidus floridusque versatur & pascitur. Is demùm amplissima præmia his proposuit atque decreuit, qui virginalis pudicitia florem ad ipsius honorem & offerunt & feruant immaculatum. Quod si Patres audire delectat, hic vnigenitus Dei Filius, vt Fulgentius loquitur, vnigenitus etiam est Virginis Filius, vnus omnium sacrarum Virginum sponsus, sanctæ virginitatis fructus, decus & munus, quem corporaliter sancta virginitas peperit, cui spiritualiter sancta virginitas foecundatur, vt perseueret intacta: à quo decoratur, vt permaneat pulchra: à quo coronatur, vt regnet perenniter gloriosa. J Hic ipse est, sicut Guericus appellat, flos de flore, natus Virgo, Virginis Filius, sponsus & corona virginum, flos ille quo coronanda est non solum integritas virginum, sed & castitas continentium. J Hic, inquam, amabilis ille virginum sponsus, de quo tam sanctè, quàm ingenuè Agnes virgo vere sapiens, & MARIA pedissequa, vt vocat Maximus hunc in modum gloriaur: Cuius mater Virgo est, cuius pater foeminam nescit, cui Angeli seruiunt, cuius pulchritudinem sol & luna miratur: quem quum amauro casta sum: quum tetigero munda sum, quum accepero Virgo sum. J quem admodum Ambrosius ab eadem Agnere dictum fuisse tradit. Agnetem dico beatam & illustrem Martyrem, omnium gentium literis atq; linguis celebratam, quæ virginitatem vitæ prætulit, aut sicut ab Hieronymo dictum est, ætatem vicit & tyrannum, vt Augusti filia Constantia, multæque virgines aliæ Romanæ in hoc sancto vitæ instituto integrè & illibatè perseuerarent.

Rem indignam facere sectarios, Christi & Mariæ matris exemplo ad sacra coelibatū inuicem abutentes. Christus multum modis virginitatem nobis & Ecclesiæ commendauit.

Agnes Mariae pedissequa dicitur.

Quam celebris Virgo & martyr Agnes.

Nonatorum in Maria Virginitatem petulantium.

Math. 19.

Ioan. 19.

Math. 22. & 25.

Cantic. 2. & 6.

Esai. 56. Apoc. 14.

Epistola ad Probam.

Serm. 1. de natiuitate Mariae.

Hom. in natali Agnetis.

Serm. 20. de passione Agnetis Virginitatis.

Ad Deme. triadem de Virginitate seruanda.

scriptum, & in Ecclesia hucusque laudatum fuit, semperque laudabitur. Hinc iam velut fumus ac somnium, istorum evanescit commentatio, qui contra omnium veterum sententiam atque morem, MARIÆ factum & exemplum eodetorquent, ut virginitatem sacrumque coelibatum impetere audeant ac labefactare. Hoc ut exemplis quibusdam fiat evidentiùs, Zuuinglium hæresiarcham inducam, qui Virginem ad rescindendum castitatis votum sollicitans, hac illam voce nec sobria, nec pudica compellat. *Quod MARIÆ perpetuo mansit Virgo, ne tu trabas temere in exemplum, quod imitari velis, nisi singulari quadam revelatione ad id vocata & electa. Inter omnes mortales hanc unam ad hoc elegit, ut casto intactoq; corpore Christum Filium Dei gestaret, & Mater esset sine virginitatis & castitatis iactura. Hoc nobis respiciendum erit & videndum, ut debito tempore matrimonio nos iungamus, nisi certi simus aliud Deum nobis statuisse.* Et rursus: *Ne dicas Christus non duxit uxorem, ergo nec ego ducam, Neque enim est similis ratio.* Deinde si Cōradum Pellicanum legas, non minor in eo, quàm in Zuuinglio, apparet petulantia, quando hæc verba impudenter euomit: *Voluit Dominus desponsatam esse suam Matrem ad coniugij sanctimoniam commendandam, quonon est alia castitas homini possibilis maior, & hominibus etiam sanctis utilior, nisi uti prædictum est, specialis Dei gratia & vocatio locum habere certò scitur. Fugiendus potius docetur coelibatus, nisi ad commodius Domino seruiendum & proximis, à Domino vocemur ad eundem, quàm lex & institutio Dei palam habeatur in contrarium, qua mares patres, feminas instituit esse debere matres familias, ut pericula grauia vitentur, & hypocrisis non laudetur.* Cum his planè consentit Bucerus, cuius oratio summam eodet spectat, quod Christus cœlebs vixit, & mater eius Virgo seruata est, id nostri quidem causa factum esse, sed ad exemplum quod imitetur, non esse cuiquam facilè trahendum. Imò graues & temeritatis & arrogantiaepœnas illum iure dicit pendere, qui amplectitur coelibatum, cuius præceptum nullum, & exempla rarissima comperiantur.

VERVM hinc imprimis meminerit Lector, à quibus authoribus hæc egregia scilicet commenta proficiantur, ab his nempe, quorum genus describens Hieronymus dixit: *Rarò hæreticus diligit castitatem, & quicumque amare pudicitiam se simulant, venenato ore mella promittunt.* Caterùm iuxta Apostolum, quæ secretè agunt, turpe est & dicere. Id quod Apostolus quùm de aliis Hæreticis, tum de Nicolaitis, Gnosticis atque id genus obicœnis magistris, sicut ex Epiphano discimus, accipi maximè voluit. Rursus verò Hieronymus: *Difficile est, inquit, Hæreticum reperire, qui diligit castitatem.* Ac sanè qui superiora contra castitatem profundunt, ut Zuuinglius, Pellicanus, Bucerus, quibus Franciscum Lamberti, Ioannem Oecolampadium, Petrum Martyrem, Bernardinum Ochinum, Ioannem Spangebergium fas est annuere, tales atque nostra fuisse constat, qui è sacerdotibus & monachis apostata facti, sacrum coelibatum, cui se perpetua religione obstrinxerant, cum sacrilegis nuptiis commutârunt. Pudet profectò dicere, quòd Hæzæum facere non puduit, qui cum insignis esset Anabaptista, ut summam impudicitiam orbi declararet, tredecim simul duxit uxores. Et quem dixi Bernardinus Ochinus, libellos tali aut hore dignos edidit, quibus Polygamiam inter suos docere veritus non est. Placuit & Bucero studium commendandæ Polygamia, ut quorundam nobilium in rescindendis coniugiis audaciæ vel indulgeret, vel satisfaceret. Caluinianis verò est familiare, modicis leuibuscque de causis sacrum matrimonij vinculum solvere, sicut in Lutheranis etiam Ecclesiis fieri sæpè solet, ut maritus vnus duas simul uxores habeat ex Magistratum autoritate. Vix annus vnus ac alter abiit, quod è Lutheranis concionatore Catholicus factus sit Sebastianus Flaschius Mansfeldensis, qui certò & crebrò se comperisse testatur, ministros Euangelicos, ut vocant, inter quos bonam vitæ partem ipsè transegit, adeò suis vxoribus non contentos esse, ut ad insatiabilem libidinem suam explendam, iuxta Lutheri magistri doctrinam frequenter abutantur ancillis, ac aliorum etiam vxoribus vim afferant: neq; rarò, quod in Euangelicâ doctrinâ professoribus multò est foediùs, illos mutuo suas inter se coniuges, perinde ac merces videlicet, permutare scribit.

QVIS ergo credat vnquam, istos insanæ libidinis seruos potiùs quàm Euangelici muneris ministros, ex mali cordis thesauro boni quicquam pro tuenda castitate aut velles,

Quam impure Zuuinglium, Pellicanum, & Bucerum doceat, de Maria Virginitate.

Cui generis doctores fuerint Sectarij supra dicti. Hæreticorum est proprium odisse magis, quàm amare & colere castitatem.

Præcipui Sectarij ex monachis se matros facere nostro tempore soluerunt.

Quam se carnalis licentia & impudicitia nos, atque, præsertim, circa coniugium.

In explicat. l. c. Math.

In epistola quadam Tract. i. c. a. Math.

In eadem l. c. a. Math.

In ca. 7. Ep. Ofen.

Ephef. Hæres. c. traditio. Loca supra notata.

In confessione de castitate virginis.

Math. 11.

velle, aut posse proferre: ac non potiùs ad suam incontinentiam, apertamque vitæ turpitudinem ut cunqueregendam & vulgo excusandam nihil non aggredi & admoliri? Ex Apocalypsi Ioannis Veterumq; scriptis Nicolaum nouimus hæresiarcham, qui obscœnissimâ sectæ nomen atque originem dedit, istorum verè principem; quandoquidem primus ab illorum instituto desiliit, qui etiam in coniugio versantes, castitatem Deo sanctè promiserant, quemadmodum Epiphanius indicauit. *Quantò autem deterior Bucerus, qui ruptis coelibatus & votorum vinculis, quibus primùm sese monachus Dominicanus adstrinxerat, nuptias incoestas tertio repetiuit? Hoc est scilicet, vnus vxoris esse virum, & primam continentiaefidem conseruare, & ab his, qui siue intus, siue foris existunt, bonum testimonium emereri, sicut ab Euangelicis ministris Apostolica doctrina requirit. Igitur non tam veritatis amor, quàm vel depellendæ, vel extenuandæ turpitudinis studium atque necessitas istos impellit, ut saltem aliquod impudicitiaesua quasi velamentum iniiciant, & continentiaefanctæ bellum indicant. Quàm verò pulchrè opus ipsum tales artifices arguit, qui sanctum suum, quod vocant, matrimonium tam præposterè contra coelibatum defendunt, cordatus ut Lector suspicari sæpè cogatur, eos absque Christo, absque Fide, absque Spiritu, adeoque sine ratione homines esse, in hoc vnum summis viribus incumbentes, ut Euangelicam libertatem in carnis licentiam atque luxuriam possint conuertere, omnibusque commendare. Nec infeliciter quidem in hoc studio profecerunt, qui adeò secundum carnem viuunt & sapiunt, ut partim Iudæis, partim Ethnicis de castitate disputantibus non paulò & hebetiores & impurioresestè videantur. Etenim nec virtus illis, nec ratio, nec honestas, nec philosophia, nec ipse quidem rerum vsus persuadere potest, ut coelibatum Christianis possibilem, congruentem ac decorum esse farentur. Sed horum stupiditatem refellunt Esaiæ, genere quidem Iudæi, voluptatis autem omnis mirifici contentores, qui nec ducunt uxores, & castitatem tamen perpetuam seruant, ac vitam præterea religiosam traducunt, sicut de illis Porphyrius, Iosephus & Eusebius memoriae prodiderunt. Retundit illos quoque philosophorum princeps Plato, quùm lectum Tarentinum, Crissum, Astilum, Diopompum, aliosque plures commendat, qui robur animi simul temperantia comparârunt, & voluptates virtute continentiaesuperârunt, ut nec fœminam sibi attingendam putarent. Heliodus felicem vocat expertem coniugij: nam & liber lectus optimus, ut antiquitas dixit. Ictus Tarentinus athleta nobilis toto vitæ tempore, ut palestricis ludis esset accommodatior, cum Venere nihil voluit habere commune. Diogenes Tragœdus ab vxoris congressu perpetuò abstinuit. Euripides mulierum odio nunquam non conflagrauit. Xenocrates Philosophus quàm raræ & firmæ continentiaefuit? ut de Epicuro interterim taceam: qui coitum etiam reprehendit, sicut ex eius sententiis, quas xvij. as, id est, principales vocauit, deprehendimus, & Clemens Alexandrinus obiter, sed prætermisso autoris nomine, insinuauit. Hos ergo suis velut coloribus depingit Apostolus Petrus, quùm nouos falsosque Doctores sub mundi finem venturos prædicit, qui sint serui corruptionis, ac aliis tamen libertatem promittant, qui que superba vanitatis loquentes, populum pelliciant in desiderijs carnis. Et multi inquit, sequentur eorum luxurias, per quos via veritatis blasphemabitur.*

QVITQVID verò isti consingant, qui sine coitu, sine re vxoria Euangelici ministri & magistri esse non possunt, nos duo duntaxat Ecclesiæ lumina, Chrysofomum & Athanasium, licet innumeri suppetant Patres, horum Pseudoeuangelicorum vesaniae opponemus. Priorigitur clarè pronunciat, virginitatem veteribus grauem atque tremendam, Christianis verò leuem ac expeditam esse, quam vel teneræ puellæ facilem ducant, ut eius gratia mortem quoque aspernentur. Posterior autem (Athanasium loquor) in hunc modum scribit: *Quis hominum vel post mortem, vel in vita autor seruandæ virginitatis fuit? ac non contra arbitratu est eam virtutem præstari non posse?* Vbi de illorum hominum persuasione sermo est, qui dominicum præcesserunt aduentû, siue apud Iudæos, siue apud Ethnicos philosopharentur. Quùm verò Christum virginitatis autorem fecisset Athanasius, tantum illum valuisse docet, ut pueri nondum maturi legum disciplina, virginitatem, quæ supra legem sit, profiteretur. Ac iterum alibi: *Inter cætera,*

S inquit,

apocal.

Hæres. c. traditio. l. c. Math. 1. Tim. 5. Tit. 1.

a Lib. 4. de abstinentia & carnibus. b Lib. belli Iudæi c. 7. c Lib. 5. de præparatione Euangelicæ cap. 4. d Lib. 4. de legibus. Li. 2. pædagogy. cap. 10.

Hom. 9. de penitentia.

Lib. de human. Verbi.

Nicolaus hæresiarcha princeps Apostatarum, qui promissum Dei castitatem violauit.

Bucerus monachus sepe nuptias iterauit, contra omnem Apostolorum doctrinam & Ecclesiæ consuetudinem.

Ex quo fontem sectarij coniugium adeò commendent atque defendant.

Iudæi ac Ethnicis suis docet exemplis falsum esse, quòd nunc Esaiæ gelici tradit de impossibile castitate proferunt.

Athanasius & Chrysofomus ceterorum sententia pro se pugnant. Virginitas Christianis non difficiilis, sed Ethnicis quondam.

Singulare donum in Ecclesia Virginitas, eaque multis comperit, per Christi gratiam.

inquit, dona sua largitus est nobis in virginitate exempla angelicæ sanctitatis. Certè puellas ea virtute præditas sponsas Christi, Catholica Ecclesia solita est appellare, quas Ethnici conspectas, vt templum Verbi, admiratione prosequuntur. Nusquam enim alibi sanctum illud & cœleste virginitatis mandatum, nisi duntaxat apud nos Christianos, feliciter adimpletur. Atque in eo magnum documentum est, planè apud nos veram esse religionem. Has reliquis omnibus beatæ memoriæ religiosissimus pater tuus Constantinus Augustus in precio habuit, & tua religiositas sæpius in scriptis suis preciosas atque sanctas nominavit.] Hæc verè Magnus ille Athanasius ad Constantium Imperatorem scribit, non suum modò, sed etiam Ecclesiæ de virginitate iudicium grauerè proponens & explicans. Autorem illius non alium quàm Christum prædicat, qui inter alia miracula virginitatem orbi potuit persuadere. Hanc virtutem eiusque possessionem Christianorum propriam valdeque vnitam esse: quæ insuper angelicæ sanctitatis iudicium præferat: quæ Catholica religionis argumentum & nota sit, res in Ecclesia venerabilis, quam non solum Imperatores, sed etiam ethnici demerentur. Nostri verò aduersarij, velut omnem pudoris & pietatis sensum simul amisissent, vt iam nihil è sacris attingam, Patrum auctoritatem, Principum iudicia, orbis testimonium, experientia certitudinem in retanta contemnunt, dum decantatissimo virginitatis insitit utò clàm & palàm obrectant, ipsosque barbaros ineptiendo vincunt, qui tùm in suis, tùm in Christianis vtriusque sexus sacerdotibus cœlibatium olim plurimum venerabantur. Certè à veteribus Ebionitis haud ita multùm distant, apud quos virginitas & continentia, vt Epiphanius tradit, erat interdicta. At verò Iouiniani spiritum & ingenium referunt planè, qui aduersus virginitatem disputando tantùm olim Romæ profecit, vt quibusdam sanctimonialibus etiam ætate prouectis nuptias persuasit: sacras enim virgines & fideles coniuges meritis apud Deum æquales faciebat, quemadmodum Hieronymus & Augustinus perspicuè docent. An verò Iouiniani non vincit insaniam, qui matrimonium cœlibatui anteponit, & homines ad coitum diuino quodam iure astrictos & coactos, ad cœlibatum verò, etiam si velint, inhabiles ac impotentes audeat affirmare? Castitatem enim rarissimam, fereque miraculum, & supra humanam omninò facultatem esse: coniunctionem verò maris & sceminae perinde ac cibum, potum & somnum requiri, neque magis hominem castè viuere, quàm sexum mutare posse: matrimonium summam esse religionem, adeoque spiritualissimum statum, quo Paulus omnes velit obstrictos, qui difficilem sibi cœlibatum sentiunt. Hæc tam scæda quàm falsa, imò absurda, quæ hoc loco refutare non attinet, scripsit & docuit sæpè Lutherus, cuius & isthæc est Cynica oratio: *Nemo hominum ad continentiam creatus est, sed omnes vnà ad generandam sobolem conditi sumus, & ad matrimonij tolerandas miseras.* Qui præterea de seipso pudendum, & multis horrendum testimonium edidit, ne mundus ignoret deploratum carnis mancipium suo ipsius iudicio fuisse Lutherum. Sic enim, ne subantem porcum ignoremus, de se ille pronunciauit: *Vt non est in meo viribus situm, vt vir non sim: tam non est mei iuris, vt absque muliere sim.* O miram sapientiam, non à Patre luminum descendentem, quæ primum quidem pudica est, sed terrenam, animale, diabolicam, vt Iacobus dixit. Ac ne dubitarem, Lutherum antiquo Iouiniano, qui Christianorum Epicurus dicebatur, & cœlebs tamen vixit, esse salaciorem, monachus idem & sacerdos nonnam ac monialium præfectam, in pellicem sibi delegit, ascium, seruauit, in cuius impurissimis amplexibus ad vitæ finem vsque iacèret, ex qua multos etiam liberos procrearet. Sedenim iactent, defendant, sectentur hoc sui principis exemplum sectarij, quos ego quidem Iouis & Veneris spurcissimorum deorum potius, quàm Christi Domini & Mariæ Virginis in hac virtute æmulatores atque cultores videri posse censeo. Vni Lutherò fidem orbis habebit scilicet, vt Christianorum Cæsarum probata iam olim leges euilescant, quibus sacram virginitatis corruptores capitali supplicio plectuntur atque castigantur. Nisi fortasse huic magistro tantùm tribuet stulta posteritas, nullam vt sacris canonibus reuerentiam præbeat, qui professionis monasticæ perfidos violatores atque apostatas à sacris arcent, ac pro sacrilegis damnant. Atque vt maximè sibi suisque symmictis votorum vincula perrumpenda permittat Lutherus, non tamen Apostolicum decretum eludet, quo

Observanda in verbis Athanasij de laude Virginitatis.

Notatores cum Ebionitis conspiciunt, aduersus Virginitatem. Seditarij tunc conserunt nunc errorem Iouiniani. Lutherus totum inano detorsit in sacro cœlibatu oppugando.

Lutheri ad incestus nuptias prouolantis exemplum nullo modo excusari, sed laudari posse.

In Apollonio ad Imperatorem Constantium.

Harisio dicitur.

In libro contra Pelagianos, c. 7. & lib. de heresibus, cap. 51.

In cap. 1. in 1. c. 1.

Iacobus.

In hist. Theophrasti, lib. 1. c. 4. & lib. 2. c. 1. de quibusdam in sapientia. C. De episcopo & clericis. Prole Cantuarum apud Gratianum, c. 27. q. 1. c. 1. Timotheo, c. 5.

Circa Ebionos heresim in vita Thoma Apostolice.

Hereseo.

Lib. 3. contra Pelagianos, c. 7. & lib. de heresibus, cap. 51.

Math. 24.

quo secundis nuptiis copulati, votoque castitatis obstricti, si ad incoestas nuptias prouolârint, à sacro ministerio abiguntur. Verùm ò ter miseram Germaniam nostram, quæ densis ex tenebris ad lucem Euangelicam emergere, & diuinitus tandem illustrari non potuit, nisi Lutherò apostolo restituenda seruarietur atque committeretur. Lutherò, inquam, cuius fides, precatio, pietas ad eò languit, vt ad munus Apostolicum obeundum quotidiano Veneris exercitio indigeret. An huic Thomas verus ille Christi Apostolus, non valde dissimilis fuit? qui præter Ioannem & Iacobum virgines, prout Epiphanius admonet, se ipsum regni cœlestis gratia sponte castravit, perpetuamque seruauit continentiam, vt idcirco apud Abdiam hoc bona fide testetur: Tu Domine annuciasti me tuum esse: propter quod vxorem non accepi, vt tibi totus vacarem, ne templi tui gratiam vel coniugalis vsus copula minueret, vel consuetudo decerperet.] Quis ergo non miretur, non in Lutherò solum, sed in alijs etiam ministris Euangelicis, qui se purioris doctrinae professores ac vindices modò iactant, summam Apostolicæ castitatis cerni penuriam, tantamque carnis rebellionem vigere, vt illi nec Apostolico consilio, nec Euangelicæ functioni, nec vitæ suæ commoditati locum cõcedant, & ab vxorculis sese abstineant, quas multi ob leuiore etiam causas aut non ducunt, aut ductas quidem nollent? De Gnosticis apud Epiphanius legimus, tam ingratam illis & inuisam virginitatem olim fuisse, vt continentibus haberent ludibrio, ac vanum illorum in cœlibatu studium aspernarentur. Quàm multos ergo Gnosticos, Deus bone, hæc nostra protrudit ætas, quibus non modò frustraneus, sed & cum graui noxa coniunctus labor existimatur, si quis lasciuientis carnis petulantiam vi quadam refrenat, sanctæque continentie sibi necessitatem imponit, vt spado Euangelicus esse possit? Verùm alibi nos pluribus sanctam tuebimur castitatem, vt opus non sit longius nunc persequi iam pridem damnatam sobolem Iouiniani, cui monacho simul & monstro, vt Augustinus loquitur, Ecclesia fidelissimè ac fortissimè restitit. Ego verò iustum & admirandum Dei iudicium esse auguror, istos nouæ Synagoga fabricatores hac cœlesti vltione plecti, vt virginitatem, continentiam, abstinentiam, vota, id est, singularia veteris Ecclesiæ monumenta, ornamenta, robora negligant, spernant, fugiant abiiciantque. Cur verò Euangelici homines, quibus non nisi Christi gloria & ardor Spiritus cordi esse debebat, cur, inquã, Euangelicam virtutem non docent, non admirantur, non colunt? sed potius de seruanda virginitate desperant, aliosque desperare iubent, non solum hoc insigni Dei dono, quod in plurimis olim eluxit, sed etiam vera in Deum fide vacui, tantumque carni & luxuriæ dediti, vt à Venere se abstinere miseri timidi, effœminati nec possint, nec audeant? Vnde sicut cum pijs hac in parte nihil habere commune volunt: ita cum filiis seculi bellè sese coniungunt, edentes, bibentes, nubentes, ac nuptui tradentes, quousque tandem Christi iudicis aduentus, veluti cataclysmus quidam, malè securos occupet, ac ter infelices de medio tollat. O factum benè certa, vt i credo, diuini numinis dispensatione, vt & suæ & alienæ impudicitia patroni de MARIA virginitatis & castitatis omnis principe nec optimè sentiant, nec satis castè pureque loquantur.

Lutherus Germaniam restituit, hæc haudquaquam spoliata à Deo datus atque missus. Thomas Apostolus longe alius quàm Lutherus, in studio castitatis.

Veteres Gnosticos in nouis nunc Seditarijs reuini scere.

Iudicium Dei graue in Seditarijs sacrum cœlibatuum oppugnantibus apparere.

CAPVT DECIMUM TERTIVM.

MARIÆ sponsum Ioseph à singulari prudentia, iustitia, sanctitate & castitate merito commendari. Tùm quæ consideranda sint circa Ioseph & MARIÆ conuictum familiarem.

VANDOQVIDEM IN MARIANA HISTORIA VERSAMVR, ET IOSEPHI CREBRÒ meminisse debemus, non alienum fuerit, huius etiam sanctissimi viri, cuius in Euangelio laus est, mores inquirere, & illius honorem contra Sectarios vindicare. Nam & MARIA sponsa, quam nos ornandam suscepimus, hoc postulare videtur, vt de sponso eius Deo hominibusque dilecto, & laudatione non exigua digno, non nihil agamus. Et hæc tenus quidem de hoc eximio vereque nobili viro inter doctos conuenit, quod è regia progenie Dauid, vt & antea demonstrauimus, originem duxerit, quodque non sine magna Dei prouidentia, & quidem,

Tractatio de defensione Ioseph à presentis loco non aliena.

Ioseph exprogenie Dauidis Regia, electus à Deo sponsum Mariæ.

*Ioseph suscepto
diuini muneri
egregio satisfecit.*

*Quomodo se Ioseph
erga Christum parvulum
gesserit.*

*Quid Ioseph cum
Maria sibi communi
habuerit.*

*Iosephi labores,
afflictiones atque
certamina.*

*Ioseph in pro-
curatore sua non
solum dolores, sed
et consolationis
maris exspectat.*

*Singularis et
ra Ioseph pietas
atque mansuetudo.*

tere, quam alieno peccato, quod metuebat, ut quidam sentiunt, consensum, fauorem, aut patrociniū vllum præbere, legique diuinæ minis satisfacere. Præterea quis facile verbis assequatur, quam ille solers, fidus, impiger ac sedulus in officio fuerit, quū semel hoc munus diuinitus iniunctum suscepisset, ut tantæ matris curator domesticus, tantique filij, imò & Saluatoris sui pater nutritius foret? Quibus autem oculis vir bonus & sapiens MARIAM simul & Christum frequenter aspexit? Quanta illum non solum inuasit admiratio, sed etiam voluptas sancta compleuit, quum admirabiliū Dei mysteriorum testis domesticus, & pro mille vnus adesset? Certè Lucas indicat, illum super his quæ de pucro IESV dicebantur, cum MARIA esse miratum. Quid si præterea, ut est probabile sanè, cum eadem Virgine de sacris multum sæpeq; contulit, & in Spiritu sancto subinde sua- uiter, ut senex iustus ille Simeon, exultauit, & exultando in laudes diuinæ erupit? Quò magis ille Dominum IESVM amabat, satis autem dulcissimum puerum amare, & amando completi non poterat, eò sanè tulit acerbius, suamq; & MARIÆ sortem tristius deplorauit, quum tantum suum & sponsæ communem thesaurum ab Herode ad exitium quæri, ab Israëlitis negligi, ab Ægyptiis contemni, à paucissimis curari animaduertit. Nec sine acerbis mœrore Christum puerum in Ægyptum adduxit, illicque profugum & exulem agrè aluit, magis etiam sese discrucians, quum duodennem puerum toto triduo amissum, & studiosè peruestigatum, vix tandem in templo recuperauit.

AN NON varias ille curas, & ærumnas ingentes extolauit, quum tanta rei familiaris angustia premeretur, ut neq; MARIÆ puerperæ, neq; CHRISTO infanti ea, quæ vellet ac conuenire putaret, vlla ex parte posset subministrare? Nocte monitus de imminente tyrannide Herodiana, quam impigrè surrexit? quomodo confestim se ad iter accinxit? non domum, non patriam, non amicos & consanguineos excusare, non rei familiaris & pecuniæ ad iter longum necessariæ penuriam spectare voluit, sed monenti per Angelum Deo relictis omnibus è vestigio sibi parendum, & magni patris Abrahæ, quum & ipse ad peregrinationem subeundam vrgeretur, exemplum imitandum esse duxit: Iam verò quos ille dolores & angores non pertulit, siue domi inter Israëlitas, siue foris apud exteros & impios versaretur? præsertim in exilio tam calamitoso, quam diu apud Ægyptios exulauit, septem verò annos exulasse scribit Anselmus, & summam rerum vicissitudinem, neq; minorem egestatem expertus est. Qui hinc & illuc profugere coactus, haud sine metu periculoque magno certam sibi sedem quæsiuit, quod sicut anrea sub Herode immanissimo Rege, sic hinc intentus maximè, & postea sub eius filio non optimo Archelao, nihil fati tutum sibi polliceri posset, ut charissima pignora suæ fidei concredita, securè & commodè conseruaret. Has varias aliasque plures molestias, cruce, ærumnas æquissimo ille animo tulit, neq; seipsum tantum, sed & Virginem Matrem in tot rebus aduersis curisq; quotidianis studuit consolari: nec dubium, quin præsentem Dei virtutem & incredibilem animi fortitudinem gaudiumque verè spirituale in tanta rerum vicissitudine subinde persentiret, iure ut suo cum Propheta diceret: Secundum multitudinem dolorum meorum consolationes tuæ letificauerunt animam meam. Nam certò utiq; intelligebat, se familiamq; suam innocentem, non fortuitò aut vulgari more, sed propter Christum tot calamitatibus & molestiis obiici, Deum æternam ita velle, ut multis ipse durisq; modis, velut aurum in igne probatum, exercitaretur, magisq; splenderet vulnere Virtus. Postremò an non raræ & eximie cuiusdam probitatis specimen edidit, quum sponsæ tumentem vterum, & indubitata conceptus indicia cerneret, præsens verò & latens in Virgine mysterium ignoraret? Sed ne rùm quidem ille cum vxore expostularet, neq; verbum vllum commutaret, non apud affines quereretur, nec zelotypia discruciareretur, non in ius iret, nedum ad pœnam vocaret raperetque coniugem: suos æstus duntaxat intra se vir modestissimus premit, secumq; in animo de secreto faciendò diuortio meditatur, quando quidem sub lege viuens, supra legem philosophabatur. Vnde Chrysoströmus virum illum in omnibus præclarum, ac omnigena virtute insignitum nominat, qui ea quæ patris sunt, ex mandato diuino præstiterit Christo, ac supra legem sapuerit, meditationi Prophetarum semper inhærès, quem idcirco iustum dixerit Euangelista.

Luc. 2.

ibidem

Luc. 2.

Genes. 31.

Libro com-
ment. 1.
Matth. 23.

Esal. 51.

Matth. 23.

In breui-
narr. Matth.

VERVM-

Com. 1. li. 1.
cap. 4.

Luc. 1.
In scholia
circa 1. cap.
Matth.
In explicat.
Matth.

Jacob. 1.
Rom. 2.

Genes. 7.
Ezech. 14.
Ezech. 18.

1. Reg. 25.

Psal. 118.
In 1. cap.
Matth.

a Li. de præ-
radis ca. 3.
b In enarr.
Psal. 100.
c Li. de bea-
titudinis.
d Ser. 35. in
paris ser.
e Homil. 12.
in Matth.
f In 1. cap.
Matth.
g Homil. 1.
inter alias
extraordin.
h Hæ. 1. de
Maria Virg.
Genes. 37.
Genes. 39.
Matth. 1. 2.

Hom. 2. de
B. Virgine.

VERVM enim uerò hanc Iosephi commendationem aut negant, aut obscurant No- uatores, ne perfectæ iustitiæ laudem illi tribuere & assignare cogantur. Norant igitur Centuriatores, iustum illum à Mattheo dici, sed pro ciuilitate iusto aut honesto viro. Quasi verò inter Socratem & Ioseph, inter Apollonium & Noë, inter Simeonem & Aristidem parum aut nihil intersit. Nam & illud præclarum de Ioannis Baptistæ parentibus longè probatissimis eulogium: Erant ambo iusti ante Deum, ad iustitiam suam imputatiuam, quæ vera iustitia nõ est, peruersè detorquent. Victorinus & Chytræus sic Ioseph iustum dici volunt, ut iustitia duntaxat particularis intelligatur. Losius iustum fuisse fingit à iustitia inchoata erga legem, perinde ac si proficientem & perfectam aliquam iustitiam nec voluerit, nec potuerit assequi. Postremò, *iustus erat Ioseph coram Deo imputatoris, non meritoris*, uti notat Sarcerius. Sed hic etiam à via procul aberrat, nec scopum vel mentè attingit Euangelistæ, qui Ioseph iustum ab ipso facto studuit comprobare, quoniam ut sponsæ grauidæ parceret, quam accusare atq; infamare poterat, occultum diuortium piè meditatur. Verus igitur Abrahæ filius fuit, cui non solum fides ad iustitiam reputabatur, sed qui suam fidem benefactis etiam consummabat, nec sola fide iustificabatur. Vnde Iacobus factores operis, & Paulus factores legis asserit iustificari. Et sanè Scriptura propriè loquitur, quum toties de piorum præstanti & exacta iustitia, iustitiæq; fructu & merito differit, Deumq; ipsum loquentem inducit: T e vidi iustum coram me in generatione hac. Si fuerint tres viri isti in medio eius Noë, Daniel & Iob: ipsi iustitia sua liberabunt animas suas, ait Dominus exercituum. Ac iterum de impio pœnitente, qui post conuersationem suam custodit omnia Dei præcepta, facitq; iudicium & iustitiam: Omnium iniquitatum eius quas operatus est, inquit, non recordabor: in iustitia sua, quam operatus est, viuet. In quo sensu testatur quoq; Ioanes: Omnis qui facit iustitiam, iustus est. Dauid verò: Dominus retribuet vnicuiq; secundum iustitiam suam & fidè. Qui Dauid de sua iustitia benè sibi conscius, dicere non verebatur: Feci iudicium & iustitiam, id est, prohibita vitæ, & mandata feci, sicut Victorinus ipse interpretatur, iustitiam hinc intelligens vniuersalem, id est, obedientiam vniuersæ legi Dei debitam, ut verbis eiusdem vratur. Nec aliter sanè ^a Ambrosius, ^b Augustinus & ^c Gregorius Nyssenus, ut reliquos Patres omittam, de iustitia sentiunt atq; docent. Tantum abest, eos in diuinis literis iustos celebrari, qui ut Nouatores fingunt, licet internè & coram Deo verè iniusti immundiq; manerent, nihilominus quoniam externè atq; imputatiuè iusti, nec in virtute vlla perfecti essent, iustitiæ titulo insigniuntur. Quantò rectius nos docet ^d Bernardus, iustitiam esse rationalis animæ perfectionem, aut sicut ^e Chrysoströmus dixit, omnium mandatorum plenam custodiam, & hanc Iosepho competere, sicut ^f Euthymius etiam confitetur. Ante quos ^g Origenes tradidit, Iosephum in verbo, in facto, in legis consummatione iustum extitisse. Nec immeritò ^h Bernardus clarissimum Patriarcham Ioseph proponit, qui sancti patris Iacob sanctus valdeq; charus fuit filius, & ob recusatum Dominæ stuprum laudem pudicitie amplissimam meruit. Huic nostrum Ioseph pulchrè confert, quum in vtroq; pares & præclare virtutes eluceant, ut potè fides, castitas, innocentia, iustitia prudentiaque. Sed Euangelicus hic Ioseph in eo admirabilior, quòd Angelum præceptorem, & quidem frequenter habeat: quòd Domini sui Matrem continentem, continens & ipse custodiat, tantumq; thesaurum suæ fidei concreditum accuratè seruet: quòd ante alios Messiam in carne præsentem tam iucundè contempletur tractetq; familiariter: quòd plenus itidem piis & sanctis affectibus, prophetica oracula mirabiliter impleri re ipsa sentiat: quòd demum præ aliis Prophetis & Regibus longè beatissimis tantam tamq; multiplicem Messie gratiam, & prima Euangelij miracula coram deprehendat, lætisq; oculis clarissimè intueatur.

SEd Bernardi verba in Iosephi gratiam scripta, eaq; memorabilia interferamus: Non est dubium, quin bonus & fidelis homo fuerit iste Ioseph, cui mater desponsata est Saluatoris. Fidelis, inquam, seruus & prudens, quem constituit Dominus suæ Matri solatium, suæ carnis nutrimentum, solum deniq; in terris magni consilij coadiutorem fidissimum. Hinc accedit, quod dicitur fuisse de domo Dauid: verè de Regia stirpe descendit vir iste Ioseph nobilis genere, mente nobilior. Planè filius Dauid, non degenerans à patre

Quomodo iustitia
Ioseph nouato-
res agrosque &
deseruant.

Refutatio Sar-
ceriani com-
mentii.

Ioseph Sr Abra-
ham, nõ fide ius-
tum sed & ope-
ribus iustum atq;
iustificatum.

Aduersarij: pla-
cet iustitiam tan-
tum externam, &
imputatiuam con-
tra Scripturam
Patrumq; sen-
tentiam.

Ioseph Maria
Sr similia Io-
seph Patriar-
chæ, & eo etiam
præstantior atq;
fortunatior.

Præclarè Ber-
nardi testimo-
nium de præci-
piis Iosephi do-
ctus.
Ioseph verè fi-
lius Dauid.

fuo Dauid : prorsus, inquam, filius Dauid non tantum carne, sed fide, sed sanctitate, sed deuotione: quem tanquam alterum Dauid Dominus inuenit secundum cor suum, cui tutum committeret secretissimum atq; sacratissimum sui cordis arcanum, cui tanquam alteri Dauid incerta & occulta sapientia sua manifestauit: & dedit illi non ignarum esse mysterij, quod nemo principum huius seculi agnouit: cui deniq; datum est, quod multi Reges & Prophetæ quum uellent videre, non uiderunt: audire, & non audierunt: non solum uidere & audire, sed etiam portare, deducere, amplecti, deosculari, & nutrire, & custodire.] Igitur meræ sunt Nouarum præstigiæ, quibus ad uerâ & plenam Iosephi nostri iustitiam eleuandam ludificantur, ne quod res est, & uir tantus meretur, cum Patribus fateantur. Quod si adhuc uiri huius iustitiæ obstrepent aduersarij, cõcedant saltem aliquid Camerario suo, cuius testimonio fuit hic Ioseph quoad uixit, uir optimus, integerrimus, sanctissimus, uirginitatis MARIÆ fidelissimus custos; sed & assiduus atq; diligentissimus socius educationis & curæ filij Dei. At cauendū est interim sedulo, ne more stultorū dum uitamus Charybdim, in Scyllam fortè incidamus; hoc est, ne Iosephi iustitiã sic efferamus, ut MARIÆ sanctimoniam ac dignitati aliqua ex parte simus iniquiores. Scribit enim Franciscus Lampertus, nescio quem fanaticum hominem extitisse, qui Iosephum MARIÆ anteponere non dubitaret: illi enim dormienti, huic uero uigilanti Angelum apparuisse, ut Euangelistæ testantur. O ridiculum argumentum, quod seipsum uel tacentibus nobis euertit, ut inde contrarium, MARIAM nempe sponsam Ioseph sponso præstare, multo rectius colligatur. Est enim amplius atq; commendabilius, uigilanti quam dormienti homini Angelum apparere, maiusq; procul dubio censeretur, quod MARIÆ filius de Spiritu sancto nasciturus ab Archangelo gratulabundo ipsi Virgini nunciatur, quam quod Ioseph anxio & dormienti timor & sollicitudo ab Angelo quodam auferatur. Vnde sicut^a Chrysostronus annotauit, doceri debuit uirgo non in somnis, ut Ioseph, non per qualemcunq; reuelationem, ut Zacharias, sed per apertissimam uisionem.] Tūm apud^b Irenæum legimus: Danieli Angelus Gabriel exolutionem uisionum fecit: hic autem est Archangelus Demiurgi; & hic idem MARIÆ euangelizauit manifestum aduentum & incarnationem Christi.]

VBI quæstio non leuis incidit, quam præterire non possumus, de Iosephi uirginitate. Ac fatentur sanè docti omnes, & partim aduersus Ebionitas, partim cõtra Heluidianos accuratè defendunt, castum illum cum casta semper uixisse uirgine, ac in eo coniugio cœlibatum purum & integrum obseruasse. Vnde Chrysologus illum solo nomine MARIÆ maritum, conscientia sponsum, testimonium castitatis, atq; pudoris custodem appellat. A Gregorio dicitur integerrimæ custos uirginitatis, & sponsum non in fœdus solenne coniugij, sed ad consortium cõmunis habitationis ascitus. Caterum præcipua disputationis cardo in eo versatur, an pudicus ille & castus semper mæserit in cœlibatu? Qua de re scripsit Hieronymus, & Heluidium hac quidem oratione perstringit: Tu dicis MARIAM uirginem non permansisse: ego mihi plus uendico, etiam ipsum Ioseph uirginem fuisse per MARIAM, ut ex uirginali coniugio uirgo filius nasceretur. Si enim in uirum sanctum fornicatio non cadit, & aliam eum uxorem habuisse non scribitur, MARIÆ autem quam putatus est habuisse, custos potius fuit quam maritus: relinquitur uirginem eum mansisse cum MARIÆ, qui pater Domini meruit appellari.] Quibus uerbis testatum satis Hieronymus reddidit, non modò MARIAM, sed Ioseph etiam cum illa mansisse uirginem, & ex utriusq; coniunctione uirginale coniugium, unde Christus uoluerit nasci, euasisse. Quare nullam aliam Ioseph præter MARIAM coniugem habuit, nisi de tanto uiro fingamus, quod malè castus duas simul uxores tenuerit, uel quod post MARIÆ mortem superuixerit: id uero nullus, ut arbitror, unquam existimauit. Sed neq; ante MARIAM uxor illi alia cõtigisse uideretur, nisi fortasse MARIÆ illa fuit; quæ ab Euangelistis mater Iacobi, Simonis & Ioseph, à quibusdam autem uxor Ioseph dicta est. Verum hæc Mariam^c Hieronymus & Beda Christi materrem, matrisq; Domini sororem uocant, quæ cum alijs etiam mulieribus iuxta crucem Domini legitur assistisse. Hoc uero testimonium, quod ex Hieronymo citauimus, repetit & comprobat Rupertus Tuitienfis, ut eundem Iosephum uirginem faciat, illiq; simul & Mariæ locum ex Canticis applicat: Dilectus pascitur inter

Quantum Camerarius tribuit Iosepho.

Ioseph ita laudandus, ut sua Maria laus non uiminetur, neq; sponso hic sponse præferatur.

Maria dignitatem illustrat, quod et uigilanti, non in somnis appareat Angelus.

Hieronymi sententia Ioseph cum Maria uirgo permansit.

Act. 11.

Psal. 50.

Luc. 10.

Libro de uita Christi.

In Prophet. Zachar. 4.

Matth. 1.

Et 2.

Luc. 1.

a Hom. 4. in Matth.

b Lib. 5. cap. 22.

Serm. 171.

Homil. 16. et 17.

Matth. 23. c. 12. cap.

Matth.

d In cap. 16.

Mare.

In cap. 1.

Matth.

inter lilia: has enim duas personas præ alijs rectè uocari & esse lilia, ob uirginales nempe nuptias & castissimam cohabitationem. Nec solum Hieronymus, sed & Augustinus Ioseph uirginem afferere uideretur, quando pro concione sic loquitur: Habe Ioseph cum MARIÆ coniuge tua communem uirginitatem membrorum: quia de uirginibus membris uirtus nascitur Angelorum. Sit MARIÆ sponsa Christi in carne sua, uirginitate seruata: sis autem & tu pater Christi cura castitatis & honorificentia uirginitatis, ut de uirginibus membris genitricis, seculis Christianis nulla sit zelotypia.] Ac paulò post: Gaude itaque Ioseph, nimiumque congaude uirginitati MARIÆ, qui solus meruisti uirginalem affectum possidere coniugij: quia per meritum uirginitatis ita separatus es à concubitu uxoris, ut pater dicaris Saluatoris.] Ac ne quisquam isthæc ad eam referat castitatem, quam Ioseph MARIÆ cohabitando seruauit, nomen uirginitatis & uirginalis affectus adiunctum habemus. Beda & Alcuinus nihil habent obscuri, sed perpetuam Iosepho uirginitatem deferunt, quum in hunc modum scribunt: Absq; ullius scrupulo quæstionis scire & confiteri oportet, non tantum Deigenitricem, sed & beatissimum castitatis eius testem atq; eundem Ioseph absq; omni prorsus actione coniugali mansisse semper immunem.] Eandem sententiam tuetur^a Hugo Victorinus, multiq; Theologi sequuntur, præsertim^b Thomas & Gerson, ut recentiores omittam, qui non temerè contendunt, Iosephum unà cum sponsa sua in nuncupando & soluendo uirginitatis uoto sanctè conuenisse, diuino scilicet id numine prouidete, ut ad grande illud arcanum, quomundi salus continebatur, uirgini MARIÆ talis socius adiungeretur, qui ut in omni uita, sic etiam in uera pudicitia illi concors atq; conformis esset. Gersonis uerba subiiciam: Vouit MARIÆ uirginitatem: uouit & ipse Ioseph secundum doctores, cui uoto non repugnauit uera matrimonialis cõiunctio, neq; corporum mutua translatio, in quo matrimonio proles fuit fides atq; sacramentum.] Eidem igitur attribuit, quod bona conscientia & ipse testari potuerit: Tuscis Domine, quod nunquã concupiui fœminam, & mundam seruauim animam meam ab omni concupiscentia: uxorem autem cum timore tuo, non cum libidine mea consensu suscipere. Cur pura perfectaq; Ioseph pudicitia non prædicetur, qui sponsum sponsam absq; nuptiali affectu duxit ac tenuit, qui uirgo uirginem adiit atq; seruauit, quiq; primus ex masculis in coniugij cõfortio coluit & coli posse docuit sanctum & integrum cœlibatum? Petrus demum Damianus, qui non obscurus est Theologus, audacter affirmat, Ecclesiæ fidem in eo esse, ut non modò Deipara, uerum etiam simulatus Domini pater atq; nutricius uirgo habeatur.

SUNT interim alij non modò recentiores, sed ueteres etiam, qui ad eam uirginitatem Ioseph non agnoscent, ut eum etiam Bigamum faciant, ac illorū parentem esse putent, qui fratres Domini in Euangelio nuncupantur. Probaui autem Aloysius Lippomanus, in hac opinione non nihil esse incommodi, contrariam uero sententiam, quæ uirginitatem Iosepho largitur, ut minus perplexam, sic Euangelicis etiam literis magis esse consentaneam censet. Ego de hac lite nolo mihi partes sumere iudicis, sed existimo tamen & tutius & candidius fore, si in hac ambigua doctorum concertatione eam sententiam sententiam, quæ diuinæ tum sapientiæ, tum bonitati maiorem laudem conciliat: hoc est, si arbitremur, non solum Iosepho uirgini, sed & Iosepho uirgini, uirginem Matrem peculiariter commendatam traditamque fuisse. Sic enim cum Gersoneratiocinabor: Si Dominus Matri suæ iam ætatis prouectæ nullum custodem nisi uirginem, Ioannem puta Euangelistam, adhibere curauit, quantò magis existimandum est, parem illi curam fuisse, ut eidem Matri in ætate adolescentiore de custode uirgine prouideret? Nam & Filius Iesus non nisi in puritate uirginali nasci uoluit atque nutriri. Quod si non uirginitatis, ac certè quidem cœlibatus peculiarem & necessariam gratiam illi donauit Deus, ad suum munus legitime obeundum, ut uellet nimirum ac posset castè & securè cum uirgine casta domi forisque uersari, & carnis illecebris, impurisq; affectibus, qui ex uiri fœminæque familiari conuictu suboriuntur, omninò uacare, eoq; rectius ad omnem uitæ usum matri simul & filio inferuire. Quum uero sponsæ integerrimi castissimiq; mores accederent, illiq; sponso magis ac magis indies placerent, quis pius uel neget, uel dubitet, magnum illi calcar accessisse, ut lubenti animo sacra cõiugis

Etiam Augustini testimonio Ioseph uirgo permansit.

Testes pro Iosepho uirginitate.

Ioseph cum Maria in castitate Deo promissa conuenisse.

An Ioseph bigamus fuerit.

Probabilis de Iosepho dicit, quod uirgo uirginem custodierit, aut certè amans fuerit castitatem.

Serm. 15. de uirginitate Domini.

In 2. cap. Ioann.

a Lib. de cõiugio Maria.

b In annotatione super epistolam ad Galatas. cap. 1.

Ser. de uirginitate Maria uirginitate.

uisione 3.

Tab. 3.

Epistol. c. 4.

Marci 6. Ioann. 7.

In admonitione præstata uirginitate. Chrysostroni de annunciatione Domini.

Ser. de uirginitate Maria cõsiderato.

Matth.

omnem spectantium restinguendam & arcendam cōferret, ac quasi virgines germinaret, aut certè quidem ad maiorem vitæ honestatem prouocaret.

VERVM enim uerò haudquaquam licet, haudquaquam decet ac expedit, ut parem viuendi & cum altero sexu habitandi libertatem nunc sibi permittrant homines & illi præsertim, qui purum exigere cœlibatum, suamque saluam tueri continentiam semel in animum induxerunt. Etenim uiri cum muliere, adolescentis cum puella contubernium frequens & quotidianum quid aliud obsecro, quam aut manifesta, aut occulta incontinentiæ, multumque suspectæ cohabitationis indicium præbet? Quid præterea inde consequi possit, nisi ut aut plerisque iusta detur obrecreationis occasio, aut facilem antiquus humani generis inimicus materiam deceptionis assumat, sicut Gregorius Magnus alicubi scribit. Habet hæc sanè locum, quod dixit Salomion, & in hoc ipso argumento Basilius repetiuit: Nunquid potest homo abscondere ignem in sinum suum, ut vestimenta illius non ardeant? aut ambulare super prunas, ut non comburantur placentiæ eius? Quo igitur modo qui ignem atigerit statim adurit, ita uiri tactus & foemina sentit naturam suam, & diuersitatem sexus intelligit, Hieronymo teste. Nam ut Basilius quoque confirmat, grauis ac vehemens uirorum erga foeminas uiget concupiscentia, & masculinis corporibus est indita, ut non possit euelli; quæ nisi vi quadam opprimatur, pudorem omnem paulatim excurrit, ipsumque iudicium & sanitatem mentis euertit. Hinc uetus illa monialibus indicta, & à Concilio Tridentino sanctè confirmata, ut uocant, clausura est, ne ullus omninò accessus ad religiosas foeminas pateat, quæ mundo mortuæ, uiri Christo uiuere, rebusque diuinis citra impedimentum operam dare assiduam debent. Hinc rursum tot Patrum præceptiones extant, quibus grauissimè cautum est, ut non modò uirgines, quæ Christo nupsierunt, ab omni sint uirorum familiaritate remotæ, longæque se iunctæ, uerum etiam ut in ordine sacro constituti, uel cœlibatum professi nulla cum foeminis habeant commercia, nec illarum cohabitacionem admittant, his dumtaxat exceptis, de quibus praua non possit esse suspicio, quasque sacrorum canonum censura permittit. Præclarum est dictum Gregorij Nazianzeni: Laudo foeminas, quas mares minimè norunt. Ex harum classe fortasse soror eiusdem Gregorij Gorgonia fuit, quæ præ pudore uirilium aspectus & manus, etiam in grauissimo morbo nullum medicum alium, quam Deum petiit atque tulit. Et canon est eiusdem Gregorij ad piam omnem uirginem pertinens: Uirorum etiam castorum aspectum fuge, ne forsitan macula vulnereris, uel uulneres. Quare Augustinus Presbyter & Episcopus creatus, ut de illo Possidius refert, omnem omnium mulierum quamlibet alioquin honestarum & sanguine iunctarum conuictum respuit, aperteque docuit, nunquam debere foeminas cum Dei seruis etiam castissimis in una manere domo, ne tali exemplo scandalum aliquod infirmioribus præberetur. Tum Cyprianus communi multorum collegarum nomine prohibet, uirgines cum masculis, non dico simul dormire, sed cohabitare ac uiuere. Nec aliò spectat uetus liber, siue Cypriani sit, cui passim ascribitur, siue Origenis, de singularitate Clericorum, qui vitam eorundem à foeminarum cōsortio semotam exigit, firmisque rationibus probat. Idem argumentum tractat Hieronymus, ubi de uitando suspecto contubernio epistolam integram scribit. Extant & graues Chrysostomi admonitiones, ne cum uiris habitent mulieres etiam uirgines, quas Budæus cœlibatus socias vertit, antiquiores uerò subintroductas & extraneas, uel canonicas aut regulares sunt interpretati, quoniam nec uxores, neque concubinae, sed tertij cuiusdam generis erant foeminae, quas Ecclesiastici homines non sobolis, nec libidinis gratia, sed pietatis studio, aut certè prætextu domi secum fouere solebant. Cuiusmodi muliercularum, ut sic dicam, subintroductores à Gregorio Nysseno hunc in modum depinguntur: Nomine dumtaxat cœlibatum profitentes, à communiuuendi consuetudine non longè absunt, ut porè quoniam uentris solum uoluptati indulgeant, sed & cum foeminis apertè contubernij societatem habeant: hanc enim familiarem uiuendi consuetudinem fraternæ cognationis nomine appellant, honestiori scilicet uocabulo suâ, quæ ad peiora procliuius est, mentem occultantes. Ut idcirco mirum uideri non debeat, horum licentiam à ueteribus crebrò reprehendi, & hoc etiam Siricij canone castigari: Foemi-

Virginitatis & cœlibatus amittentes fugere debet potius, quam se qui presens exemplum Ioseph & Mariae cohabitauit.

Augustinus serbo exemplo docuit foeminarum cœlibatum Clericis fugiendum esse.

De subintroductis uel muliercularum, quæ ab clericis cohabitauit.

Lib. 7. indi. 2. epist. 100. & lib. 11. c. 1. p. 40. & 41. Lib. de uera uirginitate. Proverb. 6. a. Quasi. 4. in sonum. b. Lib. de uera uirginitate. c. Cœlibatum. Cap. 11. c. 6. de statu regularium. cap. 11. c. 10. d. de uirginitate. 25. ca. 3. e. Vide de h. 82. Et Concil. Arelat. sub Carolo Magno c. 7. Turonens. c. 29. Et extra c. 1. de cohabitacione clericorum & mulierum. f. In monitorio ad Augustinos. g. In oratione in Laudatione Gorgoniae. h. In oratione qua uirgines exhortatur. i. In uita Augustini c. 26. k. Lib. 1. c. 1. de uirginitate. l. In epistola Remi in h. quadam m. ser. quæ regularis uirginitatis uel cœlibatus. Ser. aduersus eos, qui ueniunt fornicari ad optinas. n. In comment. in uirgines. Greca. o. Lib. de uirginitate. ca. 23. Epist. 1. c. 12. Et in Synodo Agathensi can. 10. Et cap. 37.

Foeminas, inquit, non alias esse patimur in domibus Clericorum, nisi tantum quas propter solas necessitudinum causas cum his habitare Synodus Nicæna permisit. Ac Nicæna quidem Synodi in præfenti causa meminit non modò Concilium Aquisgranense, quod sub Ludouico Cæsare habitum fuit, uerum etiã Basilius Magnus, quum septuagenarium quendam Gregorium Presbyterum per epistolam corripit, quando quidem introductam mulierem domi retineret, suumque factum tueri non erubesceret. Huic ille prudentissimè consulit, adeoque iniugit illud: Eice eam à domo tua, & statue ipsam in monasterio: sit illa cum uirginibus, & uiri tibi seruiant, ne nomen Domini per uos blasphemetur. Eandem Nicæna Synodi legem Concilium Carthaginense confirmat, dum ipsa præcipit: Clericus cum extraneis mulieribus ne habitet.

Quid quod adeo casta antiquitas, & antiqua maiorum castitas fuit, ut non solum promiscua uirorum & mulierum monasteria simul & lauacra esse prohiberent, sed etiam sacris in aedibus auditoria, quæ ad uerbum Dei percipiendum ex utroque sexu constarent, uix permittenda putarint, quasi dedecorosum minusque tutum sit, uiros & mulieres in templis præter ordinem cōmisceri. Ex Ambrosio certè intelligimus, quod suum locum in templo designatum, eumque tabulis separatim olim uirgines obtinuerint. Indicat & Chrysostomus, uiros olim à mulieribus, quum in Ecclesia cōuenirent, lignis parietibus fuisse secretos: talemque separationem utriusque sexus in templis exigit Cyrillus Hierosolomytanus, ne studiū salutis, inquit, sit occasio perditionis. Imò ex Clemente Romano discimus, Apostolicum hoc esse institutum, ut uiri à mulieribus, & uirgines ab aliis seorsim in templo uersentur. Vbi seueriorem adhuc præbet se Basilius Magnus, eodem etiam in templo prognatos, id est, fratres & sorores admonens, ut caute admodum inter se, nec sine metu quodam uersentur, quod familiaris illa consuetudo nimiaque confidentia, quæ non solum inter domesticos, sed etiam inter fratres & sorores extare solet, nonnunquam eò licentiæ prorumpat, ut exitus tristissimi consequantur. Exemplo sit Amon Dauidis filius, qui uiolata sorore Thamar, in cœstum foedissimum perpetravit, hocque perpetuo dedecore suum nomen ac Dauidicam stirpem quantumuis illustrem commaculauit. Quid ergo mirum, Clerico maioribus, ut uocant, ordinibus initiato, illud ab Hieronymo præcipi: Omnes puellas & uirgines Christi aut æqualiter ignora, aut æqualiter dilige. Nec sub eodem testio mansites, nec in præterita castitate confide. Nec sanctior Dauid, nec Salomone potes esse sapientior. Imò uerò si Tertulliano credimus: tam sancti uiri est suffundi, si uirginem uiderit, quam sanctæ uirginis, si à uiro uisa sit. Unde monet etiam Clemens Alexandrinus: Videtur super omnia esse auerendus mulierum aspectus: non solum enim, si tangantur, sed etiam si spectentur, peccari potest, quæ maximè uitare oportet eos, qui rectè & sincerè instituntur. Quæ omnia uir ille constantissimus Iob, si nobis adesset, facile confirmaret, adeo mente oculisque castus, ut in suo etiam coniugio uersans, bona fide testaretur: Pèpigi foedus cum oculis meis, ut ne cogitarem quidem de uirgine.

Atque hæc satis de uirginibus sacrique cœlibatus studiosis omnibus, ut quod Ioseph & MARIA cum laude fecerunt, sibi, si sequantur, uitio uertendum esse norint: adeo plena periculi res est, tales cum diuerso sexu magnam & assiduam inire ac alere familiaritatem. Habent interim alia, quæ rectius in hoc utroque coniuge contemplantur, adeoque sibi imitanda proponant, in MARIA potissimum, quæ colendi puri cœlibatus pulcherrimum semperque memorandum præbet exemplum. Adijt uirginem Gabriel, sed quam domi solam, & ocio haud dubiè sancto uacantem offendit, & quæ ad Angeli occursum expauit, quasi uirum, quem non solebat, aspiceret, & ab omni uiri tum aspectu, tum colloquio esset aliena. Hinc Alma quoque ab Esaiâ dicitur, hoc est, uirgo aspectibus hominum abscondita & secreta, probateque prorsus pudicitia, & de cuius integritate nulla uel suspicio, uel dubitatio iure conciperetur: tam sedulo uel domi ipsa manebat, uel à parentibus custodiebatur. Sic enim hanc uocem Hebræam non solum Hieronymus, sed & Galatinus interpretatur. Nunc audi peritum piæ Uirginis formatorem: Imitemur MARIAM, quam Gabriel solam in cubiculo reperit: & ideo forsitan timore perterrita est, quia uirum quem non solebat, aspexit. Neque sunt dissimilia, quæ

Gregorius ad Presbyterum.

Cecil. Carthago. cap. 17. Et Carthago. 4. cap. 46.

Libro ad laesam uirginem ca. 6. a. Hom. 74. in Matth. b. In præfatione Catechesium. c. Li. 2. c. 1. c. 1. c. 61. d. Li. de uirginitate.

Reg. 13.

De epistola ad Nepotianum.

Li. de uirginitate.

Li. 3. pæd. 1. g. ca. 18. Iob. 31.

Epist. 7. c. 10. comment. Esaiâ cap. 7. Lib. de uirginitate. ca. Cathol. uirginitatis, cap. 10. g. uirginitate. in epist. ad Laetam.

Iob ab aspectu uirginum sibi cauet.

Maria quomodo intus colentibus cœlibatum. Mariam non temere Alma dicit ab Esaiâ.

T lia, quæ

Quomodo Maria Virgines & castos instruat exemplo suo.

lia, quae ab Ambrosio ad institutionem virginem adferuntur: his enim MARIAE festan- dum proponit exemplum, quae non alibi quam domi in penetralibus, & sine comite ab accedente Angelo inueniatur, quae quum sola esset, minus sibi sola videbatur: quan- quam sola non fuerit, quae cum tot libris, tot Archangelis, tot Prophetis quotidie ver- saretur. Adhaec aures religiosas & oculos verecundos illi tribuit, quoniam viri specie commota trepidat, & sicut ipse loquitur, in viro peregrinatur, quae & salutata obmure- scit, & appellata respondet. Quid praestantius in virgine, inquit, cuius praecipuum opus verecundia, quam secretum? quid tutius secreto, & ad omnes actus expeditius? Munia enim pudoris induit, non concursationis. Ornata praeterea silentium virgines, quod ne- que virginum principi defuit: quum raro haec quidem, & magno cum pondere graui- busque personis verba sua depromat. Vix enim septies MARIA in Euangelio locuta es- se scribitur, quae primum audito Angelicae legationis mysterio, vt Petrus Damianus asserit, solitum modesti silentij rigorem tenuit: & licet ipsa intra se discutere non pos- set, qualis illa esset saluatio, verbis tamen inquirere superfluum deputauit. Sed mox tacendo audire meruit, quod inquirere non praesumit. Praetermissis vero aliis, ne sim longior, vnum Bernardum proferam, quoniam hoc ipsum tantae Virginis, quae seces- sum & silentium amat, exemplum, magno certe iudicio ponderat, & ad virginum pro- fectum praclare conuertit. Solent, inquit, virgines, quae vere virgines sunt, semper pa- uidae & nunquam esse securae: & vt caueant timenda, etiam tuta pertimescere: scientes se in vasis fictilibus thesaurum portare preciosum: & nimis arduum esse viuere an- gelice inter homines, & in terris more caelestium conuersari, & in carne coelibem agere vitam. Ac proinde quicquid nouum, quicquid subitum fuerit ortum, suspectas habent insidias, totum contra se aestimant machinatum. Idcirco & Maria turbata est, sed non perturbata. Ac paulo post: Quod turbata est, verecundiae fuit virginalis: quod non perturbata, fortitudinis: quod tacuit & cogitauit, prudentiae. Sed nobis in viam redeundum est, ne in loco communi nimium haereamus, quem, si velint, Ecclesiae fa- cilè amplificant.

Silentium Ma- ria, Virgibus abseruandum.

Pianum Virgi- num est semper pauere, ac etia- sua pertime- scere. Quomodo Ma- ria verecundiam cum fortitudi- ne prudentiaq; commiserit.

CAPVT DECIMUM QVARTVM.

MARIAM ex voto virginem fuisse, ac rectè laudari caelibatum ex voto susceptum pieq; seruatum.

Qui nouatores Mariam ex vo- to fuisse Virgi- nem negent.

NON SATIS EST ADVERSARIIS DE MARIÆ DESPONSATIONE NVGARI, eiusque virginitatem multis suspectam reddere, sed & contra votum tantae Virginis, ne suum coelibatum religione aliqua vel confirmasse, vel illustrasse videatur, bellum nouum instituunt. Vnde nostri Centuriatores Augustinum aliosq; vereres, qui Deiparam voto obstrictam fuisse virginem tradunt, palam insectantur. Et hi Caluinum sibi fauentem ac patroci- nantem habent, a quo non solum infirmum, sed absurdum etiam & ridiculum, imò per- fidia non leui reprehensione digna reputatur, si perpetuae virginitatis conceptu votum in MARIA constituamus. Vbi praepotorem sequitur discipulus Beza, qui miris se mo- dis torquet, rem veluti praclarem se effecturum arbitrans, si seruandae virginitatis pro- positum MARIÆ possit auferre: hoc enim in muliere desponsa omni exemplo & testi- monio carere contendit. Vererum igitur opinionem reiicit, qui censent, MARIAM ante- quam ab Angelo salutaretur, de seruanda virginitate cogitasse, vel constituisse, vt idcir- cò dixerit: Quomodo erit istud, quandoquidem virum non sum cognitura, vt idem Be- za Lucae verba interpretatur. Qui MARIÆ sermo velut ex incredibili narratione An- geli profectus videtur, perinde ac si illa voluerit hoc modo respondere: Tu quidem di- cis fore vt concipiam ac pariam: quod fieri non potest, nisi cum viro cõgrediar, cui sum desponsa. At qui adhuc ab eò abstinui, & porro consilium est abstinere. Quomodo tan- dem igitur credibile est fore quod dicis? Hanc veram & Germanam verborum MARIÆ sententiam, quam postea confirmabimus, fastidiosus Beza respuit, & suum inane phan- tasma

Quis veteru sit sensus de Mariae interrogatione: Quomodo fiet istud?

Li. 2. de Virginitate.

Epist. 64. ad Symonem.

Ser. de Ma- ria.

Homo. de beata Virgine.

Lib. 2. in Lucam.

In compen- ditio Historiarum.

a. Cent. 11. c. 20. b. In harm. Enag. c. 11. Marlorat. Luc. 1. c. In feli- citate aduersus angelum Lu-

tasma nobis obtudit, fingens eandem virginem in propositis verbis ab Angelo sic per- cunctari: Quandoquidem in eo quod polliceris, nullus locus est vulgari & consuetae matrimonij coniunctioni, agè qua tandem ratione fiet, quod narras? Hac autem expositione non video, inquit, quid dici possit accommodatius.

Beza noui & inaudium sen- sum Mariae Scri- bis affingit.

EGREGIVM sanè figmentum, & tali expositore dignum, qui primus, vt opinor, cum suo Caluino somniauit, MARIÆ tunc fuisse persuasum, mirificam concipiendi rationem deberi Messiae, qui praeter communem morem, & non ex maris foeminaeque congressu in orbem proditurus esset. At multò rectius & sapientius hunc locum com- munis Theologorum Schola perpendit, atque cum Athanasio censuit, MARIAM in his verbis ad naturam ipsam respexisse, & de Iosepho cui nupta erat, cogitasse, quum sibi promitti filium recens intellexisset. Illa igitur caelesti nuncio assensa non est, nisi pro- uidè primum percunctaretur, quomodo inoffensa virginitate, quam Deo sanctè pro- miserat, mater esse posset Emanuels. Sic enim absque omni vitio fieri poterat, vt arca- nam illam summi numinis dispensationem, quae mox erat subsequutura, mente non at- ringeret, sed putaret Messiam communi hominum sorte, hoc est, ex patre & matre conceptum & ortum esse habiturum. Sed & Gabrielis responsum indicat, MARIAM instructione aliqua egiuisse, quum adhuc ignoraret mysterium, de quo sciscitabatur, quomodo nimirum filius Altissimi & Rex aeternus ille in mundo nasciturus esset, ope- rante hoc solo Spiritu, vt è substantia Virginis carnem humanam Dei filius mutuaretur. Nam Esaiæ verba, quae virginem parituram praedicunt, haud opus est illi, velut ad se pertinerent, mox obuia perspicuaque fuisse, quum praesertim nouus & inexpectatus ille hospes Gabriel mirabili aspectu, inusitato colloquio, stupendoque promisso virgi- neum illius animum non nihil commoueret atque turbaret. Itaque veluti reinouitate percussa, quod mysterium non statim assequi potuit, sola nempè Spiritus operatio- ne Christum esse concipiendum, id ab Angelo cupit plenius edoceri, ne aliòquin pec- cet per imprudenciam, si in re tanti momenti dubia, quum possit, non consulat peri- tiorum. Ex Iudaeis sanè perpauci tunc reperti sunt, qui locum dictum Esaiæ assequeren- tur, vnde iustus ille Simeon, qui postea puerum natum in templo amplexus est, in hac ipsa prophetiae sententia sic perplexus haesit, vt diu sibi satisfacere non potuerit, quem- admodum è Cedreno supra notauimus. Rectè igitur de MARIA dixit Ambrosius: Legerat quia Virgo generaret: non legerat quomodo generaret. Legerat: Ecce Vir- go in vtero concipiet: quomodo autem conciperet, in Euangelio primum Angelus est locutus.]

Beza sententiã de Mariae ani- mo & persuasione non esse recipiendam.

In ENAG. de Deipara.

Esai. 7.

Esaiæ locus de Virgine paritura olim difficilis & obscurus est visus.

Lib. 2. in Lucam.

In compen- ditio Historiarum.

Libro com- mit. in Lucam ca. 2.

Petrus Martyr, Pellicanus, Petrus & Francis- cus Lambertus praeter alios No- uatores, Mariam ex voto non fuisse Virginem contendunt.

SV DAT & Petrus Martyr, suosque neruos omnes intendit, vt Catholicorum sen- tentiam labefaceret, ac Marianae castitatis votum euertat. Aequè sanus & sobrius est Cõ- radus Pellicanus, qui hoc acutum scilicet telum in nos eiaculatur: Figmenta sunt infeli- citer continentium, qui de emisso verbò tenus voto virginitatis, in sanctissima Dei Matre commi- niscuntur. Tum Henricus Pilius, quem fortiter repulit Bredenbachius, falsitatis crimen illis impingere non veretur, qui Deiparae votum virginitatis ascribunt. Nihilò est mo- destior Franciscus Lambertus, quum praesentem locum tractans, in hanc petulantem vocem prorumpit: Nihil mouearis mendaciis illis, quibus asserunt quidam, beatam MARIAM virginitati perpetua se voto abstrinxisse. Longum foret Sectarios alios enumerare, qui cun- dem contentionis funem trahunt, nihil non arripientes, ne hanc MARIÆ laudem con- cedant, quod professione Virgo fuerit, & suam pudicitiam Deo sanctè nuncuparit. Quid enim faceret, quid docerent aliud sine noui, siue veteres Lamperiani, votorumq; con- tentiores & irrisores improbi, sicut de votis quidem Theologi loquuntur, & nos pluri- bus postea differemus.

VBI tùm respicã, tùm Nouatorum importunitas postulat, vt quaedam ex historia Euangelica repetamus, ac Patrum sanctorum adiuncta simul interpretatione commu- niamus, ne querantur aduersarij, nos Euangelij lucem subterfugere, & sine Scriptura, sine Patribus Deiparam ex voto virginem praedicare. Lucas Euangelista, qui MARIÆ studiosissimus fuit, amplissimam ac felicissimam legationem illam describit, quae à summo Deo praestantissimo Gabrieli Angelo commissa, & ad MARIAM Virginem

Quomodo Gab- riel ad Mariam salutandam & instruendam peruenisse scribitur.

omnium nostrum nomine directa, successum & exitum longè auspiciatissimum habuit. Igitur diuinorum mysteriorum conscius idem Gabriel, solus ad MARIAM solam ocio sanctissimo vacantem intrauit, mandata diuina exposuit, eiusque animum vt Mater Emanuelis esse, consentiret, instruxit. MARIAM simul & nuncij & mysterij nouitate permota, sicut laudem oblatam propter ingentem animi modestiam agnoscere non potuit, sic etiam in Angeli verbis mysteriorum plenius maiorem lucem desiderauit, vt hinc admirabunda quæreret: Quomodo fiet istud, quoniam virum non cognosco? Vbi sese ab aliis sceminis, quæ apud Israëlitas erant desponsæ, & viros cognoscebant, non obscure disiunxit. Indicat igitur, se hoc quidem consilio non habere sponsum, vt cæteras, ob carnalem, vti vocant, copulam, sed sibi certum esse, quod nullam cum viro rem in posterum velit habere, voti religione nimirum obstricta. Enimuerò si virginitatem suam Deo non deuouisset, nullus erat aut admirandi, aut sciscitandi locus, sed in eo acquiescere poterat, quod promiserat Angelus: Ecce concipies & paries filium: sponsoque suo contenta putaret, promissum filium ex maritali complexu, & ex virili semine, vt aliàs fieri solet, sibi quoque nasciturum esse. Nunc verò prudens, religiosa & sui voti conscia, piique propositi tenax Virgo non immeritò haret & quærit, quomodo sine viro & citra virile commercium promissi filij mater futura sit. Id perinde est ac si diceret: Non diffido verbis tuis Gabriel, qui haud dubiè diuinæ voluntatis fidus interpret es, credoq; tam diu exoptatum promissumque nobis Messiam, vt affirmas, breui suum regnum in domo Iacob auspiciaturum. Illud admiror, quod ais me tanti filij fore matrem. Et si enim sponso Iosepho nupsî, tamen ab ea cura & cogitatione, vt mater fiam, sum profus aliena, quando viri consuetudinem mihi iam antè penitus interdixi, meamque virginitatem Deo consecraui. Igitur amabò te, sancte Gabriel, quo nam modo isthuc fiet tandem, vt & ego promissam virginitatem conseruem, & tuum simul nuncium Deiq; decretum de nascituro ex me, vt dicis, filio perficiatur? Habes dubitationis ac sollicitudinis meæ causam: nunc tu rationem rei futuræ demonstra: ego quidem opto inprimis ac debeo per omnia & super omnia diuino numini obsecundare.

Hunc germanum præsentis loci esse sensum, nobis etiam tacentibus loquuntur Patres, & eodem ferè modo verba Virginis (Quomodo fiet istud, quoniam virum non cognosco?) interpretantur, diserteque MARIAM sacram & Deo consecratam, imò & voto astrictam Virginem faciunt. Igitur Anselmus de hoc MARIÆ sermone sic differit: Sic cui libet Virgini desponsatæ in animo suo disponenti nubere diceretur: Filium habebis, non miraretur, neque interrogaret, quomodo istud fieret, vt potè quæ se desponsatam & in proximo nupturam sciret, & à viro grauidari vñ naturæ speraret. Hoc autem (MARIAM) non immeritò mirata est, & quomodo fieret quod promittebatur, sciscitatur, quoniam quamuis desponsatam, tamen se nunquam nupturam, neque virum cognituram certò sciebat. Atque hac Anselmi interpretatione nescio certè quid simplicius, luculentius, accommodatius in præsentem locum possit adferri, aut debeat desiderari. Nec dissentit Beda; qui MARIÆ mentem his verbis exprimit: Quomodo, inquit, fieri potest, vt concipiam pariamque filium, quæ in castimonia virginitatis vitam consummare disposui? Accedit & Hugo Victorinus: Quid est, inquit, Virum non cognosco? Propositum habeo virum non cognoscere: propositum habeo virginitatis decus vsque in finem inuiolatum conseruare. Quomodo si dixerit quis, Vinum non bibo, non possum hunc calicem gustare, hoc est, quia in voto habeo vinum non bibere, non possum gustare calicem. Igitur Augustinus quoque MARIAM ita loquentem inducit: Quomodo fiet istud, vt ego grauescam ex pudico & castissimo marito, quoniam virum penitus non cognosco. Desponsata sum homini iusto: si cum illo non conuenero, vnde erit quod generabo? Sed si poterit fieri, vt concipiam intacta, & generem clausa, indica modum, & paratū inuenies cor meum. Omnibus enim modis exopto me ego Deo meo, vt habeam prolem, & non perdam pudorem. Idem verò alibi rem omnem plenius explicans, & MARIÆ votum ex eodem Euangelij loco astruens, in hunc modum scribit: Ipsa quoque virginitas MARIÆ gratior & acceptior, quia eam non conceptus Christus viro violaturo, quam conseruaret ipse præripuit: sed prius-

Maria se ab aliis puellis desponsatis studiose discernit, & ob quæ causam interrogat Angelum.

Sensus Verborum exigit Mariam de voti religione seruanda sollicitam fuisse.

Quomodo Maria ex Angelo fuerit sciscitata.

Patrum testimonium, Maria hoc loco asseruit votum sua Virginitatis.

Illustratio Augustini loci, quod Maria sua Virginitatem Deo consecravit.

In hom. in euan. leui in quoddam castellum.

Homil. Evangel. Missus est Angelus. Homil. de natiuitate. Lib. de Maria Virgini perpetua.

De sancta Virginitate cap. 4.

priusquam conciperetur, iam Deo DICATAM, & de qua nasceretur, elegit. Hoc indicant verba, quæ sibi foetum annuncianti Angelo MARIAM reddidit. Quomodo, inquit, fiet istud, quoniam virum non cognosco? Quod profectò non diceret, nisi Deo Virginitatem se antè VOVISSET. Sed quia hoc Israëlitarum mores adhuc recusabant, desponsata est viro iusto, nò violenter ablaturo, sed potius contra violentos custodituro, quod illa iam VOVERAT. Quanquam etiam si hoc solum dixisset: Quomodo fiet istud? nec addidisset, quoniam virum non cognosco: non quæsiisset vtique, sibi promissum filium quomodo scemina paritura esset, si concubitura nupsisset. Poterat & iuberi Virgo permanere, in qua Dei Filius formam Serui congruenti miraculo acciperet, sed exemplo sanctis futura virginibus, ne putaretur sola Virgo esse debuisset, quæ prolem etiam sine concubitu concipere meruisset, VIRGINITATEM Deo dicauit, quum adhuc quod esset acceptura nesciret, vt in terreno mortali que corpore cœlestis vitæ imitatio voto fieret, non præcepto: amore eligendi, non necessitate seruiendi.] Quæ Augustini verba & Scripturæ, & rationi consentanea, censores quamuis rigidum non reformidant, & simul grauius docent, MARIAM non modò virginitatem suam Deo sanctè vouisse, sed etiam propternuncupatum hoc votum cœlesti Patri gratiorem fuisse, quòd se totam scilicet, tum corpore, tum spiritu Deo prima dedicasset, atque iam tum sub Moyse lege viuens, liberè & ex amore consecrasset, eaque voti ratione id obtinuisset, vt in carne vitam omninò cœlestem meditaretur, & secuturis Christianis virginibus ad vouendum egregio præluceret exemplo.

SED NVNC vide mi Lector, quàm candidè iudicent; quàm humaniter Augustinum tractent nostri Centuriatores, qui de tanto Præsule & nunquam satis laudata Ecclesie columna tam futiliter ac irreuerenter audent pronuntiare; Ineptum est quod Augustinus & alij hoc loco affirmant, MARIAM castitatis voto obstrictam, atque ideo dixisse: Virum non cognosco: sed testatur Lucas eam desponsatam fuisse viro: quæ res nequaquam per iocum aut simulatè fieri potuit. O Aristarchos, qui vt sese ineptissimos prodant, clarissimum Ecclesie lumen Augustinum dicunt ineptire. Is verò in præsentis causa nihil ab Evangelica veritate discedit, sicut illi faciunt, sed sensum verborum genuinum explicat, ac præterea suam MARIÆ laudem legitimè tribuit, eiusque verba sic interpretatur, vt nemo rectius ac propriè magis possit interpretari. Neque tantum Augustino isti tenebriones obreçant, sed etiam reliquos eiusdem sententiæ Patres eadem procacitate perstringunt atque mordent. Certè Augustino astipulatur Gregorius non ille Romanus, sed antiquior Nyssenus, Basilij Magni frater, cuius hæc est oratio: Si MARIAM liberorum causa ducta fuisset à Ioseph, quomodo parituram Angelo prænuncianti serem nouam & alienam audire præ se tulisset, quum ipsa quoque sese obstrinxisset naturæ lege, vt aliquando Mater esset? Verum, quia carnem Deo CONSECRATAM, tanquam sanctum aliquod oblatum munus oportebat intactam integramque præstare: Idcirco licet, inquit, Angelus sis, licet è cœlo venias, licet id quod ostendis, naturam superet humanam, tamen me virum cognoscere nefas est. Quomodo sine viro mater ero? Ioseph enim sponsum noui, sed virum non cognosco.] Entibi MARIÆ carnem Deo consecratam, & tanquam sanctum aliquod oblatum munus Gregorius vocat, & votum eius agnoscit, ob cuius religionem virum cognoscere, aut liberos aliarum more coniugum generare illi nefas esset. Eadem Nysseni verba repetit Simeon Metaphrastes, simulque confirmat, MARIAM ab his, quæ in animo secum statuerat, non discessisse, sed suo responso hoc præ se tulisse: Est mihi prohibita cum viro consuetudo: vel sicut Antipater locum interpretatur: Ego, inquit, solam naturam in nouo, liberos procreandi consueta ratio in me negligetur: dic, mihi modum ô hospes, noua enim & peregrina nuncias.]

ACCREDIT huic sententiæ Aponius, breuiter quidem, sed expeditè sic rem explicans: Nisi voluntas fuisset in MARIAM conseruandæ virginitatis, non diceret: Quomodo fiet, quum virum non nouerim? Qui præterea Ioannem Baptistam & MARIAM in Evangelica castitate seruanda veluti principes facit, & Turturi confert, quæ compare semel amisso, coniugij societatem cum altero nunquam inuit, sed vitam perpetuò coelibem ducit.

Notanda in scripturis Augustini verba Augustini nonnulla.

Centuriatorum arrogantia & sanctas in Augustini sententia reprehendenda.

Augustino suffragari Petrus in voto Virginitatis Mariæ approbando.

Cent. 1. lib. 2. ca. 10.

Orat. de humani Christi generat.

Orat. de oratione beate Mariæ. Orat. de sancto Ioanne Baptista.

Lib. 4. in Cantica Cantica.

Maria turtur mystica, cuius vox quomodo primum audita sit in terra nostra.

Desiderium conservanda virginitatis non veteri, sed novo Testamento consentit.

Maria corporis & animi castitate sicut Deo, iuxta Bernardum.

Maria prima feminarum conventum virginitatem.

Maria corpus & animam in virginitate consecravit Deo. Maria primum sicut virginitatem.

Insignis accedit Maria praerogativa, quod prima non solum genuit, sed & exemplo suo vivere docuerit virginitatem.

In ceteri lege non virgines, sed fecunda mulieres commendata.

ducit. Vnde quod in Cantico canticorum legimus: Vox turturis audita est in terra nostra, idem Aponius in MARIADICIT impleri, quae nimirum tanquam castissima & innocentissima in terra licet impura & coinquinata, vocem illam ediderit: Quomodo fiet istud, quoniam virum non cognosco? Quam diu enim, inquit, praeviationis velut hyemistempus triste constrictumque; ab omni germine bono obtexerat faciem mundi, & in sua ditione obtinebat Diabolus terram, haec dulcissima vox turturis per gloriosam MARIAM non est audita in terra. Sed ubi magnus ille iustitiae Sol, qui nobis indulgentia aetatis yberratem adducendo exortus est? coepit desiderij conferuandae virginitatis vox turturis in terra nostra audiri, & quae prius impiorum nuncupabatur, nunc suam terram vel Ecclesiam, Dei sermo vocitare dignatur. Vides ex his etiam, quanti propositam MARIAM sententiam facere debeamus, quae sit vox illa mysticae turturis in terra nostra primum audita, ac euidens testimonium a MARIA dicatae Deo virginitatis. Quanquam non sum nescius, propositum turturis exemplum, ad vidualis potius, quam virginalis pudicitiae commendationem valere, & ex omni animantium genere vix quicquam posse proferri, quod Marianae castitatis imaginem satis referat conuenienter. Est interim turtur MARIAE sicut & Christi typus, quoniam auis pudicissima semper habitans in sublimibus, Hieronymo teste.

Cum his iungamus Bernardum, a quo dilucide scriptum legimus, quod MARIA in libertate spiritus legis Moysae decreta transcendens, illibata Deo corporis simul & spiritus sanctimoniam voverit. Tum alibi verbis tradit clarissimis: Verè sancta corpore & spiritu & integritatem carnis habens, & propositum virginitatis. Hoc autem propositum vocat immobile, ac inde comprobatur, quoniam illa promittente filium Angelo, nulla ex parte dubitavit. Sed & vetustior Bernardo Beda non aliter, quam in hunc modum MARIAE verba declarat: Propositum suae mentis reverenter exposuit, vitam videlicet virginalem se ducere decreuisse. Quae quia PRIMA foeminarum tantae se virtuti mancipare curavit, iure singulari praeter ceteris foeminis beatitate meruit excellere. Et rursus: Verè gratia erat plena, cui diuino munere collatum est, ut PRIMA inter foeminas gloriosissimum Deo virginitatis munus offerret. Cum his planè consentit Anselmus iam antè citatus, sed qui de hoc Virginitatis proposito rursus in hunc modum disseruit: Virgo tenera & delicata, regali stirpe progenita, & speciosissima, totum amorem suum, totum studium suum ad hoc intendit, ut corpus & animam suam Deo virginitate perpetua consecraret. Sciebat enim, quod quanto sanctius eam seruabat, tanto sublimius ei, qui omnium castissimus, imò qui ipsa castitas est, appropinquaret. Nec mediocriter valet in Scripturis interpretandis Rupertus perspicue docens, quod MARIA virginitatis votum egregium prima voverit Deo. Idem euidenter & his quidem verbis affirmat Honorius: Beatae Virgines, quae contempto seculi luxu, integritatem carnis & propositum castitatis sectantur, MARIAM Matrem CHRISTI imitantur. Haec enim prima inter mulieres (ut ab eodem alibi dictum est) vouit Deo virginitatem, & ideo sola inter mulieres meruit Virgo summae prolis foecunditatem.]

TAM consentienter atque constanter iudicant Patres, adeoque ex ipsis Euangelij verbis demonstrant, MARIAM ex voto Virginem, adeoque vouentium virginum primam extitisse. Quae res illi eximiam profecto praerogatiuam, & immortalem laudem parit, quod non solum perfecto virginitatis dono excelluerit, sed etiam in hoc pietatis genere nulli secunda, primas omnino tulerit. Euangelicarum nempe virginum princeps, quae citra exemplum Deo immortali placuit: quando nulli foeminae ante MARIAE ortum hoc congruit, ut sanctam virginitatem vitio amplecteretur, & in eo cum tanto suauitatis odore Domino in perpetuum se holocaustum offerret. Vbi de veteri lege non attinet dicere, quae hoc proprium sibi vendicabat, ut foeminas in coniugio foecundas extolleret, ac singulari priuilegio decoraret: steriles verò ac coelibes auerfaretur: Non erit infocunda, inquit, nec sterilis in terra tua. Et rursus: Non erit apud te sterilis vtriusque sexus. Quid in illo populo vel optabilius, vel beatius, praeterquam liberos gignere, pignoribus abundare, haeredes relinquere? nulla cura seruandi pudoris,

Cantic.

Li. 1. adu. iulian. Ser. S. Magn.

Ser. in nat. Mari.

Ser. 4. in Assum. Mariae. Homil. de festo An. nuntiat.

De excell. ita B. Virg. cap. 4.

Li. 3. in com. Ser. in fest. nat. Mari.

Exod. 20. Deuter. 7.

Indic. 11.

Hom. 3. de beata Virg.

Hom. 3. de beata Virg. Apoc. 14. 1. Cor. 10.

1. Cor. 7. ibidem.

Matth. 19. 1. Cor. 7.

Li. de sancta Virg. c. 2. b. In epi. ad Antiochens. c. Lib. 3. epistol.

Li. 6. cont. Donatist. c. Ad Eustochium de custodia Virg. Et in epi. phia Pauli, nec non ad Demetria.

Li. de inst. Virginit. ca. 18. Et ad virginem lapsum cap. 5. g. Ser. 23. in Euangel. 2. Matt. Et enarra. Psal. 4. c. 75. h. Epistol. ad Probam. de B. Virg.

pudoris, sed procreandae sobolis studium erat maximum. Quare cum vir nobilis & in pugnando felix, sed ad vouendum praecipue Iephte, voti se religione putaret astringi, atque occurrentem victori sibi primum filiam Domino vellet in holocaustum offerre, non haec tam duro sibi que pernicioso parentis decreto resistit, neque propterea quod insons & aetate florenti occideretur, sed quoniam absque sobole moreretur innupta, multis diebus lugendum sibi virgo duxit, ut potè filiorum orbitatem ipsa morte acerbior sentiens. Hoc solum mihi praesta, inquit: dimitte me, ut duobus mensibus circumeam montes, & plangam virginitatem meam cum sodalibus meis. Adeo nulla Iudaeis gratia, nulla dignitas perpetuae & decretae virginitatis visa est. Id quod Bernardus expendens, & ad causam praesentem accommodans, in hunc modum scribit: Quae lex, quae iustitia, quae pagina veteris Testamenti vel praecipit, vel consulit, vel hortatur in carne non carnaliter viuere, & in terris Angelicam ducere vitam? Verum eò admirabilior videri debet MARIAE, quae ut idem Bernardus affirmat, quum nullum praecipit, sed nec consilium, nec exemplum haberet, nisi quod vnctio illam doceret de omnibus, elegit in Israèl esse contemtibilis, & ut illi placeret, cui se probavit, maledictum incurrere sterilitatis. Vnde hoc demum assecuta est, ut maledictio benedictione commutaretur, & sterilitas foecunditate recompensaretur, ut quae antiqua mulierum maledictio excluderetur, & ipsa noua mater nouam acciperet benedictionem, adeo ut pro maledictione Israèl beatam illam praeter omnibus omnes nunc praedict generationes. Virgo certè admiranda, quae licet sub lege viueret, tamen supra legem sic est philosophata, ut Euangelico Spiritu plena, ad eam corporis animique puritatem, qua maior esse non poterat, se totam componeret. Puritatem dico, quam mundus ridebat, non exigebat Lex, vsus ignorabat, populus pro nihilo ducebat, & fragilis foeminarum natura vix sustinere posse videbatur: O heroicum igitur & plusquam virilem nouae Virginis animum, quae non muliebri moueretur affectu, non mundi iudicium attenderet, non sexus imbecillitati cederet, non carnis illecebris, & molli conditione seduceretur, non denique florida iuuentute impediretur, quò minus se vitamque omnem Deo dicaret, corpore simul & spiritu sancta vsque perseueratura. Ut hinc velut attonitus idem Bernardus non temerè sciscitetur: Vbi legeras: Beata Virgo de virginibus, quia cantant canticum nouum, quod nemo alius cantare potest, & sequuntur agnum quocumque ierit? Vbi legeras: Laudatos esse, qui se castrauerunt propter regnum coelorum? Vbi legeras: In carne enim ambulantes, non secundum carnem militamus? Et qui matrimonio iungit virginem suam, benefacit: & qui non iungit, melius facit? Vbi audieras: Volo vos omnes esse sicut & meipsum: & bonum est homini, si sic permaneat secundum meum consilium? Christo ergo deuotes te exhibere virginem: & nescis, quod ipsi exhiberi te oportet etiam matrem. Verè igitur primitias accepit Spiritus, quae multò antè intellexit, desiderauit, complexa est coelibatum, quam Christus hoc vitæ genus vel per se, vel per Paulum suaderet, ac virgines corpore & animo incorruptas sanctasque commendaret. Haec tanta Virginis est nostrae commendatio, quantam alia nulla promeruit, & in omne tempus non est promeritura: tanta, inquam, ut castior, sanctior, ornatior, augustior ac venerabilior alia virginum nulla possit existimari. Sola MARIA est supra virgines omnes quantumuis nobiles & sanctas, votique religione obstrictas, quae noua & infueta religione permota, hanc primam viam inuenit, & inuentam Adae filiis dux & magistra demonstravit, ut in carne vitam Angelicam degant, purumque ac perpetuum coelibatum voto sancto confirmant.

NEC ALIÆ quidem virgines olim in Ecclesia commendabantur, perfectaeque censebantur, quam quae suam Deo continentiam sanctè promississent, & quae sicut Augustinus loquitur, Deo dicatae pia continentia essent virgines. Easdem Ignatius Deo se consecrantes, Cyprianus Deo dicatas, Optatus velatas Christi sponsas, Hieronymus Christi flamine consecratas, Ambrosius velatas, & sacro velamine tectas, Augustinus Dominicas, sanctimoniales & castimoniales, Fulgentius Deo consecratas, ac alij demum sacras, vel perpetuae continentiae sectatrices, aut virginitatem siue continen-

Iephta filia sicut deslet virginitatem, cum mortua est.

Maria sub lege viuens, supra legem philosophatur, & perfectam meditata tur pudicitiam.

Admirandum Mariae consilium in promittenda virginitate.

Mariae spiritus primitias accepit, ad sacrae virginitatis primam peruenit. Mariae virgines omnes alia longo post se interuallo reliquit.

Quibus epithetis ornantur virgines, quae cum Maria sua Deo dedicant virginitatem.

dubitauerit, an intacta manere vellet, sed an deberet. Præterea Deus excelsus, qui legis autor Dominusque existit, in amantissima sua supra legem operari elegit, & ob id speciali Spiritus sancti instinctu ipsa votum emisit, cum de proposito castimonie sponsi sui coelitus esset edocta. At verò ad celandum dæmonibus incarnationis mysterium, atque ad parcendum virginali tenevitudo, neque ut tanquam fornicaria lapidaretur, præsertim cum de Sacerdotali esset prosapia, viro iusto desponsata est.]

Exhortatio ad omnes sancta castitatis votum professantes.

VTINAM verò plerique voto castitatis obstricti (de Catholicis loquor) hoc mihi, hoc Ecclesie, hoc suo muneri largiantur, ut sæpè multumque secum animo reputent, quam honesta, commoda, pulchra eximiaque sit sacrae virtutis continentie, si in vllis quidem aliis, at certè quidem in Ecclesie ministris, quos Angelos Domini exercituum, & sanctos renibusque præcinctos esse conuenit, maximè commendanda. Neque verò sat est de hac Evangelica virtute præclare sentire, publiceque contra Nouatores disputare: permultum sanè in eo quoque situm est, ut qui sacri coelibatus legem amplexi sunt, in omni vita se castos purosque conseruent, & si vllis aliis, tum sibi potissimum Venerem & libidinem omnem, velut nocentissimam turpissimamque pestem fugendam, & nisi perpetuis gehennæ flammis velint exuri, prorsus interdicitam esse meminerint. Considerent illi, per Deum immortalem obsecro, quid ipsis continentie sacrae magistris Christo & Apostolis, quid diuinis humanisque legibus debeant. Redeat illis in mentem vetus & probata Ecclesie sanctio, facta voti professio, ipsa suscepti muneris dignitas, publica hominum ob impuros Clericos offensio obtretractioque. Cogitent, quid horum temporum seculissimæ calamitates exigant, nimirum ut si vlli alij, certè sacris ordinibus initiati, à libidine ad castitatem, à luxu & crapula ad sobrietatem & abstinentiam picta temque omnem se totos reuocent atque conuertant. Moueat eos adeoque permoueat nostræ Virginis imitandum exemplum, quæ in Domini templo & apud suos domi forisque caruit omni reprehensione, quæ perpetuum vitæ cursum cum tenuit, ut excellens pietas & spectata integritas eam omnibus conspicuam redderet, quæ & sæpè complures ad perfectæ puritatis amorem & cultum suis virgineis & candidissimis moribus prouocaret. An verò in MARIAM non peccant, qui sacrum ordinem vita obscena conspurcant, & neque Dei timore, neque sacrorum reuerentia, neque votorum religione, neque Ecclesie auctoritate deterentur, quod minùs tantæ Virginis filium scedis manibus impurisque membris contrectent, dum altari simul & veneri seruiunt, & suum corpus, quod Christo & æternæ pudicitie consecrârunt, qualicumque turpitudine clam palamque contaminant? Quisquis verò in scædo concubinitus crimine, perinde ac sus in volutabro luti volutatur, præsertim sacerdotij dignitate insignitus, mirum certè nihil apud illum habere momenti quod Petrus Damianus non minùs grauius obiurgando, quam piè adhortando dixit: Cur o Sacerdos, qui sacrum dare, hoc est, sacrificium Deo debes offerre, temetipsum prius maligno spiritui non vereris victimam immolare? Fornicans enim à membris Christi absconderis, meretricis corpus efficeris, Apostolo testante, qui ait: Qui adhæret meretrici, vnum corpus efficitur. Et iterum: Tollam, inquit, membra Christi, & faciam membra meretricis? Absit. Quid ergo tibi cum corpore Christi, qui per carnis illecebrosæ luxuriam membrum factus es Antichristi? Quæ enim conuentio lucis ad tenebras? aut quæ societas Christi ad Belial? Nunquid ignoras Dei Filium ad eam carnem elegisse mundiciam, ut ne quidem de pudicitia coniugali, sed de clausula potius in carnatus sit virginali? Et ne hoc sufficere videatur, ut tantummodò virgo sit mater, Ecclesie fides est, ut virgo fuerit & is, qui simulatus est pater. Si igitur Redemptor noster tantoperè dilexit floridi pudoris integritatem, ut non modò de virgineo utero nasceretur, sed etiam à nutritio virgine tractaretur, & hoc quum adhuc paruulus vagiret in cunis: à quibus obsecro, nunc tractari vult corpus suum, quum iam immensus regnat in cælis? Si mundis at tingi manibus volebat in præscipio positus, quantam corpori suo nunc vult adesse mundiciam, iam in paternæ maiestatis gloria sublimatus?]

Quibus de castitate amare & colere debeant Ecclesiastici.

Quam sit iniuria & iniuria fornicatio sacerdotis.

Christus de Virgine matre natus, & amantissimum Virgine educatus.

Sed ad nostra redeamus.

CAPVT

CAPVT DECIMUM QVINTVM.

MARIÆ virginitati præcellens competere meritum & in cælis præmium, quo sacris virginibus reliquis antecellat. Ubi errores etiam Christianis meritis aduersantes disciuntur.

INTER ALIOS MULTOS ET PESTILENTES ERRORES, QUI CONTRA OPTIMAM sanctissimamque Virginem hoc tempore disseminantur, duos valdè cauendos hoc quidem loco subiiciemus. Vnus illorum est, qui tametsi perpetuam MARIÆ virginitatem nobiscum profiteantur, atque Heluidianum dogma damnent: tamen proprium huic virginitati meritum nec ipsi tribuunt, nec ab aliis tribui volunt. Alter ad plures pertinet, qui dici ægrè ferunt, quod à suo præceptore Luthero traditum acceperunt, MARIÆ virginitatem non magnificendam nobis, magnificendæque commendandam, eandemque ab omni vi & effectu meriti secludendam esse. Etenim coram Deo matrimonium & virginitatem perinde valere: coelibatum verò, virginitatem, aureolas non nisi nugas ac mera Satanæ mendacia iudicari oportere, ut eiusdem Lutheri verbis vramur. Nec ignobilis Lutheri discipulus fuit Antonius Coruinus, qui meriti rationem atque dignitatem satis pro imperio Virginidimit, quum isthæc malè sanus effutit: Elizabeth laudat MARIAM tanquam electam filiam Dei, quæ à Deo ingentem gratiam sine vllò merito consecuta sit, imò quæ propter hanc gratiam & fidem suam perpetuè in mundo glorificanda sit. Et hoc quidem modo nos quoque MARIAM honorare, laudare & glorificare possumus. Quasi verò sit nefas, MARIAM sic etiam prædicari atque coli, ut opera eius meritaque spectemus, aut verbo Dei iubeamur, solam auctoris Dei gratiam, nudamque Virginis fidem contemplari. Scimus, diuinam esse vocem: Laudate Dominum in sanctis eius, sed longè aliter, quam isti velint, à veteribus intellectam, ut nimirum meritum Christianum ipsa etiam Dei laudatione contineatur, à quò tanquam capite, bona omnia proficiuntur. Elizabeth diuino Spiritu plena, fidem eo quidem tempore admirandam, sed non solam fidem MARIÆ prædicat, ac prædicandam nobis ostendit. Agnoscat Virginem gratia cumulata, sed idcirco non illi meritum tollit, quam omni sanctitate conspicuam adeò reuerentur, ut eius etiam occursum atque congressum se indignam esse profiteretur. Quam obrem ad primum illius occursum voce magna exclamauit, & in illius laudem his verbis erupit: Benedicta tu inter mulieres, & benedictus fructus ventris tui. Et vnde hoc mihi, ut veniat Domini mei mater ad me? Verum notus est sectæ magister, & meritorum omnium deprauator oppressorque Lutherus, qui MARIAM ancillam humilem, id est, indignam, inanem, miseram, ac meriti omnis expertem esse fingit, suisque persuadet, nihil ut præclari ac egregij tantæ Virgini relinquatur, quæ satis hoc ipso prædicetur scilicet, si absque virtutibus ac meritis nuda duntaxat & pauperula cum ab hominibus, tum à Deo ipso respiciatur. Quare vaniloquos nugatores eos habet & appellat Lutherus, quantumuis ipse vanus atque nugax, qui de MARIÆ meritis & dignitate in Ecclesia docent atque scribunt. Iam verò ut Lutheri pressis vestigiis insistant Centuriatores, claris verbis pronunciant, contra Dei verbum affirmari, quod MARIA sua castitate meruit Domini esse mater. Et si enim hoc quoque Catholici fatentur, tamen alio sensu & cum ea moderatione, quam Scholastici & Patres, ut docuimus, adhibuerunt. In eodem luto hæret Franciscus Lampertus, nihil meriti MARIÆ concedens, atque in hunc modum ridiculè colligens: Si meritis suis nata est gratia, ergo non meritis Christi, & non est facta particeps gratiæ eius. Itidem si ex meritis facta est mater Dei, ergo non libero illius munere. Nihil ergo suis meritis nata est, sed meritis eius, quem erat sancti Spiritus actione paritura. Dissimulat interim verspellis, liberum arbitrium meritaque, Sanctorum & MARIÆ sine gratiæ diuinæ iniuria, & salua Christi capitis gloria in Ecclesia Catholica prædicari. Sed & Erasmus ad Marianum meritum excludendum detorquet id, quod de se Virgo seruandæ modestiæ causa dixit: Respexit humilitatem ancillæ suæ, ac ægrè

Causæ errores duo Scliariorum.

Lutherus Mariam omni merito spoliat, nihilque præclarum concedit Virginitati. An mater Ioan. Elizabeth docet, nihil meriti in Maria esse statuendum. Mariae sanctis meritis inuisi, citra iniuriam Dei diuinaque gratia.

Elizabeth quætopere Mariam eiusque merita suspexerit.

Quam indignè Mariam depingat ac laudet Lutherus.

Centuriatores quomodo Marianum meritum negent.

Francisci Lamperti & Erasmi sententia.

Malachi. Lc. 11.

In Ps. Eug. de fest. Iam. Apost.

In exeg. 7. s. 1. ad Cor. Et si de G. 11. Mon. 2.

In Ps. 112. uerba Euan. de festo Virg. MARIÆ. Lc. 1.

Lc. 1.

In explicat. C. Magn.

Cent. 11. c. 4.

In paraphr. Lc. 1.

In paraphr. Lc. 2.

ac ægrè fatetur MARIAM, vt mater Dei fieret, promeruisse, velut hoc diuino duntaxat fauori tribui debeat. De hoc autem postea pluribus.

Nunc priusquam ad ipsum Marianæ virginitatis meritum accedamus, de Lutheri discipulis præfari cogimur, qui cum Manichæis ne liberum quidem arbitrium nobis concedunt, aut certè illud ad meriti rationem parum aut nihil valere contendunt.

Nos autem Augustinum, Prosperum, Fulgentium sequentes disertè testamur, diuina gratia liberum hominis arbitrium non adimi, sed liberari, non perimi, sed renasci, non euerti, sed conuerti, non auferri, sed roborari, non euacuari, sed reformari, renouari atque sanari. Deinde palàm affirmamus, Christianum meritum toties in diuina Scriptura commendari, quoties illa iustus eorumque benefactis remunerationem, mercedem, coronam, gloriam attribuit atque promittit. Quod meritum benefactis fidelium conciliari, ea que coràm Deo valere, nec solum temporaria, sed & perpetua remuneratione digna esse pronunciamus, non ipsorum quidem operum ratione, si in Adæ filiis nudè illa spectentur, sed partim ob gratuitam Dei promissionem, qua vltro se ipse amicis fidelibus, eorumque benefactis debitorem fecit, partim ob liberalem communicationem Spiritus, qui per Baptismum & fidem acceptus, dum per charitatem in mente habitat, benè pieque operandi voluntatem simul & facultatem in Christo renatis suppeditat, ac simul eorum, tanquam filiorum, opera suo Patri grata, certisq; præmiis digna efficit. Igitur gratiam ab operibus meritoriiis non secludimus, imò ea ipsa ex Dei gratia & bonitate tanquam radice, pendere fatemur: & rursus piorum opera suo merito & præmio non esse fraudanda dicimus, nimirum vt & Dei misericordia & iustitia simul in renatis prædicentur. Valeant igitur morosi ineptique censores, qui nequid meritorum MARIÆ, Sanctis aliisque iustis concedant, meriti nomen Patribus omnibus vltatum, & Scripturis consentaneum, ac ipsius mercedis seu præmij correlatiuum, vt in Scholis vocant, vix audire sustinent, qui que cum Caluino, Christi etiam merita oppidò quàm petulanter oppugnant. Rectius autem nunc sapiunt ex aduersariis, qui Sroicum Lutheri & Caluini rigorem fugiunt, & cum Philippo moderatores effecti, de bonorum meritis docent. Nam Philippus in vltima locorum suorum editione suam & magistri Lutheri sententiam ita corripit: *In reconciliatis bona opera quàm placeant fidei, propter Mediatorem merentur præmia spiritualia & corporalia in hac vita & post hanc vitam, sicut clarè ostendit parabola de negotiantibus: Habenti dabitur, &c. Et i. Timoth. 4. dicitur: Pietas habet promissiones presentis & futuræ vitæ. & Marc. decimo: Qui dederit potum vni ex minimis propter doctrinam, sed cum tribulatione, & post hanc vitam, vitam æternam. Ac alibi rursus: Verum est bona opera mereri remissionem peccatorum corporalium, sicut Ninivite meruerunt sibi peccata remitti. Qui præterea publicè disputans, hoc axioma defendit: Bona opera merentur multa præmia spiritualia & corporalia, que dantur tum in hac vita, tum post hanc vitam, vt multa tristes peccata, publica & priuata mitigentur propter penitentiam & bona opera aliquorum in Ecclesia, iuxta illud: Conuertimini ad me, & ego conuertar ad vos. Et post subiicit: Quia placet Deo obedientia in reconciliatis, merentur præmia in illis legalibus promissionibus proposita, vt: Date, & dabitur vobis. Item: Qui dederit potum aque vni ex minimis meorum, propter doctrinam habebit mercedem. Vult Deus & talibus exerceri fidem, nec dubium est hæc promissa præstari.*

Quomodo de meritis operum doceant Catholici.

Opera meritoria non per se, sed ex gratia Dei in fidelibus atque iustis.

Non modo Maria & Sanctorum, sed Christi etiam merita impie oppugnantur.

Etiam aduersarij saniores meritorum operum fuerunt, præsertim Philippus Melancthon.

Non temporalia solum & spiritualia, sed æterna etiam præmia sub meritum cadunt.

a Lib. 1. h. p. 108. Et lib. de man. & gratia. cap. 31. b. Li. contra Caluan. Et in Epist. ad Ruffinum. c. Li. de incarnatione. & gratia Iesu Christi cap. 20.

Cap. de bono operi.

Luc. 6. Matth. 10.

Cap. de bono operi.

d. Matt. 10. c. 1. Cor. 9. f. 2. Tim. 4. g. Rom. 15. h. Matth. 25. i. 2. Cor. 4. k. Li. de meritibus. Et de Catholica. l. Li. de perfectione in suis. Et de...

Nos autem Augustinum, Prosperum, Fulgentium sequentes disertè testamur, diuina gratia liberum hominis arbitrium non adimi, sed liberari, non perimi, sed renasci, non euerti, sed conuerti, non auferri, sed roborari, non euacuari, sed reformari, renouari atque sanari. Deinde palàm affirmamus, Christianum meritum toties in diuina Scriptura commendari, quoties illa iustus eorumque benefactis remunerationem, mercedem, coronam, gloriam attribuit atque promittit. Quod meritum benefactis fidelium conciliari, ea que coràm Deo valere, nec solum temporaria, sed & perpetua remuneratione digna esse pronunciamus, non ipsorum quidem operum ratione, si in Adæ filiis nudè illa spectentur, sed partim ob gratuitam Dei promissionem, qua vltro se ipse amicis fidelibus, eorumque benefactis debitorem fecit, partim ob liberalem communicationem Spiritus, qui per Baptismum & fidem acceptus, dum per charitatem in mente habitat, benè pieque operandi voluntatem simul & facultatem in Christo renatis suppeditat, ac simul eorum, tanquam filiorum, opera suo Patri grata, certisq; præmiis digna efficit. Igitur gratiam ab operibus meritoriiis non secludimus, imò ea ipsa ex Dei gratia & bonitate tanquam radice, pendere fatemur: & rursus piorum opera suo merito & præmio non esse fraudanda dicimus, nimirum vt & Dei misericordia & iustitia simul in renatis prædicentur. Valeant igitur morosi ineptique censores, qui nequid meritorum MARIÆ, Sanctis aliisque iustis concedant, meriti nomen Patribus omnibus vltatum, & Scripturis consentaneum, ac ipsius mercedis seu præmij correlatiuum, vt in Scholis vocant, vix audire sustinent, qui que cum Caluino, Christi etiam merita oppidò quàm petulanter oppugnant. Rectius autem nunc sapiunt ex aduersariis, qui Sroicum Lutheri & Caluini rigorem fugiunt, & cum Philippo moderatores effecti, de bonorum meritis docent. Nam Philippus in vltima locorum suorum editione suam & magistri Lutheri sententiam ita corripit: *In reconciliatis bona opera quàm placeant fidei, propter Mediatorem merentur præmia spiritualia & corporalia in hac vita & post hanc vitam, sicut clarè ostendit parabola de negotiantibus: Habenti dabitur, &c. Et i. Timoth. 4. dicitur: Pietas habet promissiones presentis & futuræ vitæ. & Marc. decimo: Qui dederit potum vni ex minimis propter doctrinam, sed cum tribulatione, & post hanc vitam, vitam æternam. Ac alibi rursus: Verum est bona opera mereri remissionem peccatorum corporalium, sicut Ninivite meruerunt sibi peccata remitti. Qui præterea publicè disputans, hoc axioma defendit: Bona opera merentur multa præmia spiritualia & corporalia, que dantur tum in hac vita, tum post hanc vitam, vt multa tristes peccata, publica & priuata mitigentur propter penitentiam & bona opera aliquorum in Ecclesia, iuxta illud: Conuertimini ad me, & ego conuertar ad vos. Et post subiicit: Quia placet Deo obedientia in reconciliatis, merentur præmia in illis legalibus promissionibus proposita, vt: Date, & dabitur vobis. Item: Qui dederit potum aque vni ex minimis meorum, propter doctrinam habebit mercedem. Vult Deus & talibus exerceri fidem, nec dubium est hæc promissa præstari.* His accedit confessio VVirttenbergenis, quæ Philippo subscribens, tantum bonis operibus largitur, quantum est satis ad præmia quædam siue corporalia siue spiritualia promerenda. Verum isti de spiritualibus duntaxat, non de cœlestibus præmiis meminere, velut eos fateri pudeat, quod in Dei verbo expressè traditur, cœlestia etiam præmia & vitam æternam piorum meritis à Deo rependi. Hoc enim est, quod legimus in vinea operantibus denarium, in agone certantibus & op siue palmam, vt Cyprianus atq; Ambrosius legunt, in stadio cursum consummantibus iustitiæ coronam, sed & bona facientibus vel in spiritu seminantibus vitam æternam à Deo iusto reddi, & temporarias demùm afflictiones piè tolerantibus æternam gloriæ pondus operari. Præclare igitur tradit Augustinus: Vita æterna totum est præmium, cuius promissione gaudemus, nec præmium potest præcedere merita, & prius homini dari, quàm dignus est. Post hanc vitam merces perficiens redditur, sed eis tantum, à quibus in hac vita eiusdem mercedis

mercedis meritum comparatur. Atque hæc de Christiani meriti nomine atq; ratione, quoniam plura dicemus postea, nunc attigisse fat est. Gregorius Magnus perspicuè dixit: Præueniente gratia, & bona voluntate subsequente, hoc quod omnipotentis Dei donum est, fit meritum nostrum.]

IAM VERÒ ad Catholicam de Christiano merito confessionem illud quoque spectat, vt citra dubitationem omnem asseratur, Sanctorum merita, & quæ his respondent in cœlesti regno præmia nequaquam paria esse, quantumuis recentiores veteresque Iouinianistæ ringantur. Quomodo enim multæ mansiones apud Patrem, si non pro varietate meritorum? quomodo & stella à stella distabit in gloria, nisi pro varietate radiorum? Pro differentia mercedum, operarum credenda distantia est: Maiora certamina, maiora sequuntur præmia. quemadmodum clarissimè loquitur Tertullianus. Variis sanè modis peccata punit Deus, & ex malis alios mitius, alios grauius damnat, vt è Scripturis euidentissimè constat, ac Ethnici quoque iam olim sibi persuasum habuerunt. Iam si iustitiæ diuinæ largimur, quæ ad castigandos improbos supplicia diuersa decernat (Potentes enim potenter tormenta patientur, & fortioribus fortior instabit cruciatio) quantum magis est consentaneum eum, qui summa est bonitas, in distribuendis præmiis amicorum, qui plus minusue promeruerunt, rationem maximam habiturum esse? Aduersarij non tenent caput veritatis (vt cum Ambrosio loquar) quo euidentissimè comprehenditur, non in hoc seculo, sed in futuro repositam nostrorum remunerationem esse meritum. Crede re oportet accedentem ad Deum, inquit Apostolus, quia est, & quia inquirentibus se remunerator sit. Non est iniustus profectò Deus, vt obliuiscatur operis eiusdem Pauli, qui cunctis amplius laborauit, vt que dispar meritum æquali mercede compenset, sicut sapienter quidem Hieronymus ratiocinatur, qui multis & vrgentibus argumentis hunc ipsum Iouiniani errorem fortissimè dissipauit. Eundem coarguit Augustinus, ac meritorum lumina in sanctis aliis magis, in aliis minus non solum hoc reperiri tempore, sed in æterna etiam vita fulgere demonstrat. Qui verò secus sentiunt atq; tradunt, horum velut agrestem vltatum & absurdum planè dogma Thelense Concilium reiicit & execratur, quandoquidem vt promiscue confundant omnia, diuerforum gradus abrogant meritum, & paupertatem quandam cœlestium remunerationum inducunt, quasi Christo vna sit palma, quam tribuat, & non plurimi abundant tituli præmiorum.

Hum. 1. in Eccl. 10.

a. Iam. 14. b. 1. Cor. 15.

In Scorpiæ. Et li. 4. cont. Marcianit. Et li. ad Scapulam. Matth. 5. & 12. Luc. 12. Ioan. 19. 1 Ioan. 5. Sap. 6. Sermo. 7. in Pfal. 118.

Hebr. 11.

Lib. 2. cont. Iouinian.

c. Serm. de Ver. Domini. 46. & 49. Et li. de sancta Virginitate. c. 26. d. Sub Synodo Papa in Africa.

Cap. de bono operi.

In disput. de iustitia.

In disput. de bono operi.

Luc. 6. Matth. 10.

Cap. de bono operi.

d. Matt. 10. e. 1. Cor. 9. f. 2. Tim. 4. g. Rom. 15. h. Matth. 25. i. 2. Cor. 4. k. Li. de meritibus. Et de Catholica. l. Li. de perfectione in suis. Et de...

Apocal. 7.

Matth. 5. Daniel. 12.

Merita & præmia iustorum inæqualia.

Deus propensior ad præmia iustis tribuenda, quàm ad supplicia inobedientibus infligenda.

Duplex iustorum in cœlis beatorum, essentialis & accidentalis.

Meritum operum fidei & charitatem præsupponit.

Aurcolæ ex gloriam specialem in cælo rependi Martyribus, Doctoribus, atque Virginibus.

anteponit. In eundem ferè sensum docet Ambrosius, & cum iisdem sanctis matronis Anna & Susanna confert MARIAM, sed ut vni Virgini palmam tribuat, aliasque post-ponat.

RETINEAMVS ergo, quod à Sophronio accepimus, qui nos docuit hoc modo ratiocinari: Si qualibet virginitas tantum erigitur, ut Angelis comparetur, multo magis beata & gloriosa MARIA, quæ singulari commendatur privilegio, & immenso ditatur mercimonio. Hoc autem dicere videtur, ut locum non nihil illustremus: Si tam præclare beateque cum pijs virginibus agitur, ut immensam coram Deo & Angelis gloriam promereantur, qualem quantamque coronam Matri virginum in celo rependi existimabimus, quæ inter sorores & sponfas Regis omnes hanc viam incultam, asperam, ignotam, despectam primum inuenit, inuentam aperuit, apertam muniuit, consecrauit, ostendit, quandoquidem sola sine præcepto, sine consilio, sine exemplo preciosum virginitatis munus, ut diximus, obtulit Creatori, tantumque in hac virtute profecit, ut de alia nulla foemina rectius dici possit: Adducuntur Regi virgines post eam. Adducuntur, inquam, post matrem filiarum, post Reginam pedisseque, post Magistram discipularum, & adductæ simul tali Principi, tum suo tum matris nomine gratias agent sempiternas. Accedet & illa remuneratio, ut non solum virgines, sed & coelites omnes hoc insigne virginum decus & lumen iucundissime contemplantur, cum stupore suspiciant, & studiosissime reuerentur, quando Regina optimis civibus gratior & augustior nunquam contigit, ad quam illi suos & animos, & oculos lætius ac iustius conuerterent. Verum quod ad beatarum virginum chorum attinet, ut olim Iudaicæ foeminae Moysi sororem: sic hæc nominis eiusdem Antesignanam agnoscent, & præeuntem in laudibus Deo celebrandis vltro cupideque sequentur, & simul sublaetis cum illa vocibus, nec minus iunctis instrumentis musicis, ut humano more dicamus, suauissime modulabuntur. O dulce & mirificum melos tanti Regis aula dignum, vbi & mirantur cantores Angeli, & exultantes chori concinunt, modisque alternantibus & insigni harmonia miscent omnia. sed ut cuncti primas tribuant MARIÆ tympanistræ. Mentior, nisi Bernardus nobis hæc in parte clarissime suffragetur: Nouum quidem canticum illud, inquit, quod solis dabitur in regno Dei cantari virginibus, ipsam virginum Reginam cum cæteris, imò primam inter cæteras esse canituram, nemo est, qui ambigat. Puto autem illam præter illud, quod solis, licet cum omnibus, tamen virginibus ei, ut dixi, commune erit, dulciori quodam atque elegantiori carmine lætificaturam esse ciuitatem Dei. Cuius vtique dulcisonos depromere vel exprimere modulos, ne ipsarum quidem virginum vlla digna inueniatur, quia soli merito decantandum seruabitur, quæ sola de partu & partu diuino gloriatur. Cum his planè congruunt quæ apud eundem authorem alibi legimus, in hunc sanè modum: Si omnes Virgines canticum istud cantabunt, nunquid illa Virgo virginum primiceria non cantabit? Cantabit vniue & tantò iucundius, quanto castior cæteris: præbebitque toti choro in cantando exemplum, quas ad virginitatis amorem suo incitauit exemplo. Pulchra isthæc, & cum priorum omnium intima consideratione digna, tum puris castisque virginibus vel maximè sapiissimeque perpendenda. Hinc enim facile colligent, quale quantumque cum MARIA non modò meritum hæc sibi vendicare, sed & præmium aliquando à Christo sponso consequi possint: Atque hæc spectat Hieronymi adhortatio Eustochio quidem scripta, sed cuiuslibet etiam Deo dicata Virgini accommodanda, maiorem ut consolationem, quomodo cunquæ à carne Satanaque vexentur, in sacro suo capiant coelibatu. Egredere, quæso, inquit, paulisper de carcere, & præsentis laboris ante oculos tuos tibi pingere mercedem, quam nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit. Qualis erit ille dies, quum tibi MARIA mater Domini choris occurreret comitata virginibus? quum post rubrum mare submerso cum suo exercitu Pharaone, tympanum tenens præcinet responsuris: Cantemus Domino: gloriosè enim honorificatus est: equum & ascensorem proiecit in mare. Tum Tecla in tuos læta volabit amplexus.]

Inter omnes beatas Virgines gloriam & coronam matri Virgini maximam re- pendit. Ad Mariæ gloriam pertinere & à Virginitate & sanctis omnibus in celo celebratur.

Maria in celo non minus à virginibus, quàm Moysi soror à uocibus feminae honoratur.

Quæ in celo Maria cæteris virginibus communit, quæ præcipue. Mariæ præcæteris uocibus in celo debentur canituram.

Virginitas est, celestem Mariæ gloriam sedulo meditari, & ad illam, aduocatum aspirare.

Lib. de uirg.

Sermo de uirginitate.

De uirginitate.

Exod. 15.

Hom. de uirginitate.

In tract. de uirginitate.

In Epist. ad Eustoch. de uirginitate.

Exod. 15.

HACTENVS

HACTENVS de MARIÆ Virginis in celo regnantis, omnibusque sacris virginibus præluentis gloria & prerogatiua nos ueluti balbutiendo diximus, quum nullis illa mortalium uerbis explicari, sed ne mente quidem percipi posse uideatur. Felix interim Virgo Christiana, quæ summæ Dominæ uisendæ incensæ desiderio, formæ fragilitatem, momentaneas carnis voluptates, uanaque mundi blandimenta & ornamenta contemnit, atque ut dulcissimo MARIÆ contubernio perfruatur, de lacu miseriæ & de lutofacis, ut ille dixit, ad uirginium illum ornatissimumque chorum noctes ac dies aspirat, in quo Regina non solum humanam, sed & Angelicam superat dignitatem. Felicitior autem, quæ humanæ carnis ergastulo liberata, ad communem matrem & principem inuentam accedit, & ab hac porrò ad Filium comitantibus Angelis honestè deducta, læteque ab obuiio sponso suscepta, peramicis stringitur amplexibus, & blandissimis osculis demulcetur. Tunc mellitis illis uocibus est locus: Veni sponsa mea, ueni, coronaberis: quàm pulchra es & decora, charissima in deliciis. Tunc sponsam amor & ardor incredibilis occupat, quum adamati sponsi aspectu, amplexu, alloquio fruitur, & amore uelut ebria fidenter in clamat: Dilectus meus mihi, & ego illi, qui pascitur inter lilia. Nec otiaur profecto Regina mater, quæ pro charitate sua utriusque, sponso & sponsæ, ut arbitrator, ex animo gratulatur, & ueteris MARIÆ, quæ populo ueteri præcinit, complet officium, ne desit in coelestibus nuptiis, quæ totum & candidissimum Gynecæum cantando præeat, & epithalamium tali loco dignum, quo & sponso & sponsa noua, coelitesque omnes uelut nuptiarum amici recreantur, ueluti magistra & princeps absoluat. Sed enim quæ dicendi uis, quæ orationis copia tantæ rei explicandæ, quantam ne mente quidem attingere licet, par uinquam esse possit? Gaudete, cantate, triumphate purissimæ Virgines. Adest nuptiarum Agni & tempus & apparatus. Inuitat sponsus, quo nihil cultius, blandius, augustius: inuitat, inquam, ut omni uoluntatum genere diffluatis. Fauet mater & ordinis uestri Primiceria, qua nihil castius illustriusque circumquaque resplendet. Applaudunt & Angeli, uestri candoris ac decoris ob uitæ similitudinem studiosissimi semper amatores. Gaudete cæli lumina, Christi que sponsæ tot ornatæ monilibus, quoniam merces uestra in coelis copiosa, & mensura bona, conferta, coagitata & supercæffluens, uobis inde ab æterno præparata, nunc uestrum in sinum effusa, nullis uel fortunæ casibus, uel temporum uicissitudinibus, uel hostium insidiis eripi, aut parte saltem ex aliqua intercipi ac imminui potest.

Quod Virginitas magis probandum, & ad Mariæ gloriam propius accedat.

1. Pet. 1.

Can. 4. 7.

Cantic. 2.

Exod. 15.

CAPVT DECIMUM SEXTVM.

Quo pacto MARIA, ut Dei Mater fieret, promeruisse dicatur, & de illo Virginis dicto: Ecce ancilla Domini, deq; aliis meritis eiusdem.

RAVIS AC ARDVA QUÆSTIO NVNC NOBIS DISCVTIENDA EST, tantumque MARIA cum aliis uirtutum officiis, tum uirginitate maximè promeruerit, ut Deipara facta dici & censeretur possit. Quod nisi concedamus, eximios profecto Patres, qui doctorum Scholasticorum præcesserunt ætatem, sine omni candore perstringere, ac nimium seuerè damnare uideamur. Chrysostomus quidem in hunc modum est publicè concionatus: Beata mater ueltra omnem humanæ naturæ modum modestiam ac temperantiam excoluit, & ob id uniuersorum Dominum in utero gestare promeruerit. Ac alibi rursum, quum locum illum: Quomodo fiet istud, explicat, Gabrielem inducit sic Virgini respondentem: Sanè propter hoc erit, quoniã uirum non cognoscis. Nam si cognosceres uirum, non fuisses habita digna, ut huic mysterio seruires. Apud Basilium uerò Magnum hæc uerba reperiuntur: Quoniam ea tempestate nulla puritate par MARIÆ uirginitas, inter homines ad effectum sancti Spiritus excipiendū est reperta, & illa iam desponsata erat occupata, electa est beata Virgo, ita ut nihil detrimenti ex desponsatione accesserit uirginitati. Eundem locum alius, ac fortasse paulò luculentiùs ita vertit: Quandoquidē

Patres sapè & aperte testari, Mariam non sine suo merito Deo matrem esse factam.

Ser. in Domini hypopancie. Luca 1. Hom. in 25. Ca. Gen. Hom. de humana Christi generat.

V 4

id secu.

id seculum hominum, in quo MARIA vivebat, nihil cum puritate MARIE comparandum haberet, vt sancti Spiritus operationem suscipere, electa est beata Virgo.] Vt cetera pratereamus. Ac postea idem Basilus: Sanctitate igitur compacta caro digna erat, vt sanctitati vnigeniti vniretur.] Vides quantum huic virginitati vir ille magnustribuat, non solum de corporis, sed etiam animi puritate, siue de perfecta virginitate haud dubie loquens. In quem sensum etiam Hieronymus dixisse videtur: Tanta puritatis MARIA extitit, vt mereretur effici mater filij Dei.] ^a Acrursus: Hæc sponsa fabri meruit esse Mater illius, à quo ipsæ clauces data sunt.] Consonat his Ambrosius, vbi MARIAM Virginem à Christo eligi, vt corporale Dei templum existeret, meruisse Testatur. Tùm Bernardi vox est: Virginitas MARIE digna fuit Spiritus sancti sacrarium fieri, & habitaculum filij Dei: verè lignum vitæ, quod solum fuit dignum, portare fructum salutis.] Nec est dissimile, quod ante Bernardum iam ante commemoratus Chrysostomus dixit, MARIAM, quoniam virum non cognosceret, scq; Virginem seruare vellet, dignam esse habitam, quæ summo ministerio, vt Christi Mater fieret, inseruiret. Quid autem Honorij dicto luculentius? Hæc prima inter mulieres vouit Deo virginitatem, & id eò sola inter mulieres meruit Virgo summæ prolis fecunditatem.] Nihil ergo mirum, quod his consonans Venantius Fortunatus in hunc modum canat:

*Virginitas felix, quæ partu est digna Torantis,
Quæ meruit Dominum progenerare suum.*

IAM verò sunt & aliæ loquendi formulæ Patribus vsitatæ, quibus MARIE meritum agnoscunt & prædicant, nulla etiam aliquando mentione facta virginitatis, sed generatim profitentes, illam non fortuito vel indignè, sed merito eam dignitatem, vt Mater esset Dei, obtinuisse. Hinc illud Ambrosij dictum: MARIA digna extitit, ex qua Dei filius nasceretur.] Et Augustinus: Concipere & parere meruit eum, quem constat nullum habuisse peccatum.] Tùm Epiphanius: MARIA digna facta, quæ Vas & habitaculum filij Dei efficeretur.] Eusebius itidem Emissenus: Hæc sola Mater Domini fieri meruit.] Suffragatur & Beda: Totius mundi Dominum & lucem seculis meruit generare perennem.] Sicut & Petrus Damianus dixit: Ad instar cœli plenitudinis totius diuinitatis meruit esse sacrarium atq; templum.] Aut iuxta Euthymium digna æstimata est, quæ fieret Domini Mater.] Tùm qui sub Casare Marciano claruit Chrysologus: Verè benedicta, inquit, quæ & superni conceptus meruit gratiam, & sustulit integritatis coronam.] Sed & Maxentius MARIAM, vt fide plena Deum conciperet, meruisse testatur. His omnibus Prudentium vt vetustum, sic grauem sanè Poëtam addo, eumque ita concinentem:

*Edere namque Deum meruit,
Omnia Virgo venena domat.*

Nec obscurum est aliud Bernardi dictum: Magnum est Angelo, vt minister sit Domini: sed MARIA sublimius quiddam meruit, vt sit Mater.] Quibus demùm, ne plura id genus loca conglomeremus, antiqua & celebris Ecclesiæ cantio non malè respondet: Quia quem meruisti portare, resurrexit sicut dixit. Quocirca si de Patrum veterumque testimoniis, si ex Ecclesiæ confessione iudicare fas est, eximium & singulare priuilegium MARIAM obtinet, vt Mater Dei pro dignitate ac suo merito, id est, congruè, vti vocant, & sit & prædicetur.

IN quo argumento ne vel aduersariorum calumniis, vel imperitorum scrupulis locum relinquamus, superiores quidem Patrum sententias commodè, neq; sine certo temperamento accipi volumus & monemus. Primum enim quod ad meriti nomen haudquaquam fastuosum, vt quidam putant, at tinet, Ecclesiastici sanè Scriptores eo frequentè vtuntur, vbi actio etiam nulla est hominis, cui præmium ex Dei lege proposita debetur. Scribit ergo Cyprianus de infantibus, si de licet ac ratione carentibus, quod in ipso statim ortu plorantes ac flentes diuinam misericordiam merentur. Tùm Gregorius Nazianzenus de Ioanne Baptista pronunciat: *ὄντ' ὁ Χριστὸς ἠέκουσεν ἡμῶν γενέσθαι*, quod tantum est, ac si dicas, ille Christi præco fieri meruit. Sed & Epiphanius Petro tribuit, quod meruerit vel dignus factus sit Princeps esse Apostolorum, & clauces habere regni cœlorum,

Maria digna fuit qua in Dei Matre assumetur.

Meriti nomen non semper ad propriam & rigidam merendi rationem referendum esse, sicut Scholastici docent. Infantes iuxta Cyprianum, Dei merentur gratiam.

a In epi. ad Eufron. de custodia virgin. gnu. b Ad Euseb. c Euseb. d Sermon. f. 1. in festo assumptionis. Maria, et in adu. de m. m. Ser. c. 1. in 23. cap. Genes. f. Ser. de festo natum. Maria. g In libro de eterni qua diu.

h Lib. de virginum. i Lib. de natura & gratia ca. 36. Et de sancta Virgine. c. 4. k Hæres. contra Iudicos. l Hom. in Euan. ser. quinta aduentum. m Ser. de natum. Maria. n In expof. Cant. Myst. o Sermon. p In Dialog. ca. 14. q In Cathemerim. r Ser. in festo natum. Maria.

Lib. 3. epi. st. 4.

In Epiphano Bys. Hæres. 11.

primumque inter discipulos locum obtinere. Ac durat etiamnum hæc loquendi consuetudo, vt Petrus Apostolatu, Augustinus Episcopatu, Gregorius Pontificatu dignus fuisse, aut talem dignitatem promeruisse dicatur. Quare non tanta vis in meriti nomine statuenda est, quod sæpenumerò tam laxè vsurpatur, vt ad qualemcunq; bonam actionem vel facultatem piis concessam extendatur, etiam si nulla ratio subsequenti præmij, cui meritum respondeat, annexa sit. Hinc illæ vt vetustæ, sic vsitatæ in templis precandi formulæ: Te mereamur protegente eripi, te liberante saluari. Per quam (nempe MARIAM) meruimus authorem vitæ suscipere. Et de cruce Domini: Digna fuisti portare talentum mundi. Nam & crebrò meruisse dicitur, qui precibus & fauoribus aliquid impetrauit, vel cui roganti beneficium diuinum merè gratuitum cõtigat. Ad hunc modum iniquus ille seruus, qui mala fide bona heri sui administrarat, vt soluendo esse non posset, tamen orando id promeruisse videtur, vt herus contracta debita illi condonaret, sicut & ipsa heri verba declarant in Euangelica parabola: Omne debitum dimisi tibi, quoniam rogasti me.

Matth. 18.

Ser. 67. super Cant.

2. Cor. 2.

1. Cor. 12. Rom. 12. Ephes. 4. a Roman. 3. b Lt. contra Pelagianos. c Epist. 106. ad Paulin. c. 1. lib. 6. hypognosticon. c. 1. cap. 4. lib. de natur. c. 1. gra. 114. d Cap. 18. e Cap. 9. f Libro. de predestina. Sanctorum ca. 15. c. 1. in Enchirid. cap. 37. g In li. 3. sententiarum dist. 4. q. 2.

In respons. ad Nat. Bedam.

Ephes. 1. c. 2. Cor. 12. Roman. 9.

Petrus iuxta Epiphaniū meruit Apostolatum. Meritum sapè dicitur qualiscunq; facultas vel actio Christiani, omni etiam præmij ratione saniora.

Patres non sine gratia præcedente Maria meritum statuant et agnoscunt. In operibus & meritis omnibus primas gratia semper accepta ferre debemus.

Ne Christi quædam primam gratiam meruit. Non cadit sub meritum prima hominis gratia. Vel Christi incarnatio et passio iuxta Scholasticos. Maria non ex condigno, sed congruo meruit Dei mater esse, sicut & Patres meruerunt Christum incarnari.

Meritum de congruo scripturæ & rationi quadrare.

DEINDE quum de MARIE merito agunt Patres, non tam sui in memores esse putandi sunt, vt humanum eius meritum cum diuinæ gratiæ iniuria efferre, nobisq; commendare vnquam cogitarint. Non enim solius Bernardi, sed totius etiam Ecclesiæ constans est confessio: Nolo meritum, quod gratiam excludit.] Stat firma & contra portas inferorum immota sententia: Sufficientes non sumus cogitare aliquid à nobis, quasi ex nobis, seclusa nempe gratia: sed sufficientia nostra ex Deo est: sufficientia, inquam, siue ad bonum opus faciendum, siue ad legem implendam, siue ad aliquid promerendum. Deus est nimirum, qui gratuita bonitate commotus, prout ipse vult, dona cuiq; sua distribuit, eamque largitur gratiam, sine qua nec infantes, nec ætate grandes iusti, sancti & salui esse possunt: largitur, inquam, gratis, vt Paulus, & pro nihilo vt Hieronymus, & sine meritis vt Augustinus clarissimè docent. Præclare igitur Concilium Aurasiacense pronunciauit: Debetur merces bonis operibus si fiant: sed gratia quæ non debetur, præcedit vt fiant.] Ac Acrursus: Quoties bona agimus, Deus in nobis atque nobiscum vt operemur, operatur.] Ac tantum sanè abest, vt vel MARIÆ, vel cuiuscunq; hominis primam gratiam sub meritum cadere fateamur, vt etiam de Christo ipso, cuius meritis Sanctorum merita inniti necesse est, apertè cum Augustino dicamus, nec illum quidem promeruisse, sed per gratiam accepisse, vt humana ipsius natura in vitam personæ vnicij filij Dei singulariter assumeretur. Actota quidem Theologorum Schola in eo conspirat, nec primam hominis gratiam, qua illum à Deo præuenire, excitari & adiuuari necesse est, nec ipsam Christi Redemptoris incarnationem & passionem sub hominis qui iustificatur, meritum cadere posse. De MARIA verò cum Bonauentura ingenuè Scholastici docent, quod nec illa Dei mater esse ex condigno meruerit, quandoquidem ea res omne meritum & iustum, qui creaturæ debetur excedat, ipsumque meritum, quæ virgini competunt, fuerit fundamentum. Ceterum ad meritum congrui spectat quum MARIÆ tribuunt Theologi, quod ante incarnationem Domini meruerit, vt præ cæteris Dei Mater efficeretur. Quæ deinde postquam assensit Gabrieli, & Spiritu sancto repleta fuit, non solum congruè, vt docet idem Bonauentura, sed etiam dignè meruit esse Mater Emanuelis. Quin & Erasmus Scholasticam hanc distinctionem de congruo & condigno non improbat, & res ipsa Scripturis diuinis cõsonat, quantum uis doctrinam Scholasticam hinc siue imperiti, siue maligni aduersarij suggillent atq; calumniantur. Quod si nomen meriti omninò rigidè accipiamus, an quisquam in Scholis vnquam dubitauit, MARIAM priusquam aliquid apud Deum mereri posset, ex mera Dei gratia & benignitate ad hoc tantum Dei mysterium, vt Deipara fieret, prædestinatum, electam & assumptam ab eo fuisse, qui secundum consilium voluntatis suæ omnia in omnibus operatur, & quibus vult, gratis ac liberè miseretur, Apostolo teste: Quæ gratia Virginem præueniens nihil impedit sanè, quò minus MARIAM peculiariter respexerit Deus, & pro sua bonitate magis illi fauerit, reliquisq; digniorem præparauerit, ac eam præsentis gratiæ suæ vel maximè habuerit cooperantem, & cooperando merentem plus quam sensus humanus percipere possit.

IAM

Iuxta Scripturam phrasim digni esse vel mereri dicuntur sapienter, etiam gratia cooperantur.

Quomodo Latini meritum per circumlocutionem ostendant.

Christo digni censentur, qui illum amant et colunt maxime.

Meriti nomen antiquis Patribus Salubriter statutum.

Veteres etiam improprie loqui de humanis meritis. Saniores Scholastici cum Thomam censent nullum hominum esse meritum ante iustificationem.

IAM vero si Scripturas consulamus, frequens in illis loquendi phrasim sese offert, ut qui se ad gratiam Dei studiosè applicant, aut suscepto munere sedulo perfunguntur, tametsi non sine Dei gratia rectè agant, tamen Deo Deiq; gratia digni esse dicantur. Cuius rei testem se Christus ipse præbet, de verè piis asserens, quod seculo illo & resurrectione ex mortuis digni habeantur, hoc est, mereantur. Sic enim Lucas Græcè scripsit, οὗ δὲ ἡγορησάμενοι τῆς αἰωνίας ἐλευθερίας ἐν τῷ κρηθῆναι. Nec dissimilis est alia Domini sententia: Vigilate omnitempore orantes, ut digni habeamini fugere ista omnia, quæ futura sunt, & stare ante filium hominis. Vbi quod nos ter habet interpretes, Digni habeamini, Græci pro eo legunt ἡγορησάμενοι, hoc est, mereamini. Consonat dictum in Apocalypsi: Ambulabunt mecum in albis, quia digni sunt. Quod postremum Græci dicunt significantius, ἀξιοὶ γὰρ εἶναι: hoc est, quoniam meriti seu digni sunt, si Latine interpretaris. Nam & eloquentiæ Latinæ princeps Cicero, quum aliquoties hanc loquendi formam ἀξίον vertit, pro dignitate Latine vertit, meriti certè rationem ostendens. Nec dissentit Aristophanes ita scribens: τί πατέρη φέρεαι ἀξίον εἶναι; Hoc est, quid meritis esse necem. Eòdem spectat & illa Christi sententia: Qui amat patrem aut matrem plusquam me, non est me dignus. Ita enim subindicat, illos sibi fidios, suoque regno dignos haberi discipulos, qui coelestem magistrum suis parètib; bonisq; mundi omnibus quantumlibet charis anteponunt, ut vnicum veluti suum thesaurum in Christo ipso collocant, quem sincerè deamant, totoq; pectore complectuntur. Eadem vis est in oratione Sapientis, quæ ad Sanctos propriè spectat: Deus tentavit eos, & tanquam aurum in fornace probavit eos, & inveni eos dignos se. Quid enim istud est aliud, quam si meritis fuisset dixisset? Quo quidè verbo Paulus uti non dubitavit, quum suos Hebræos ad eleemosynas egenis fratrib; erogandas, inhortaretur, hoc annectit: Talibus enim hostiis promeretur Deus, quod alij, demeretur & conciliatur Deus, vertere voluerunt. Nihil ergo mirum, quòd vetusti etiam Ecclesiæ Latinæ Scriptores, ut Tertullianus, Cyprianus, Lactantius, Hilarius eodem modo sæpè loquantur, nos Deum nempe piis operibus & iustitiæ officiis promereri. Imò verò, ut scitè dixit Tertullianus: Promereri nolle, delinquere est. Et qui Tertulliani perquam studiosus fuit Cyprianus, iustitiæ opus esse dicit, ut quis Deum iudicem promereri possit. Ac rursus pronunciat: Præceptis eius & monitis obtemperandum est, ut accipiant merita nostra mercedem. Id quod Lactantius in hunc modum expressit: Vniuersos oportet operam dare, ut se quam primùm ad rectam viam dirigant, ut susceptis operatisq; virtutibus, huius vitæ laboribus patienter exactis, consolatore Deum habere mereantur. Sed & Augustinus gratiæ licet assertor maximus ac religiosissimus, præter alia quæ commemorauimus, dicere non veretur: Post corpus nemo erit in corpore, nisi in Resurrectione nouissimum, non ad vlla merita comparanda, sed ad recipienda pro bonis meritis præmia, vel pro malis luenda supplicia. Quid quod longius etiam Patres progrediuntur, & meriti nomine delectati, impiis etiã hoc tribuunt, qui nec remissionem peccatorum, nec iustificationis gratiam, si propriè loquendum est, vnquam promerentur? Disputant quidem in Scholis, an aliqua meriti ratio in his, qui à Deo iustificantur, possit constitui, præsertim ob dispositiones & præparationes, ut vocant, iustificandorum. Verùm Thomas, qui nunc primas in Scholis Catholicis meritò tenet, in ea persistit sententia, quam ex Augustino hausisse videtur, ut doceat, meritum iustificationis siue ex congruo, ut appellant, siue ex condigno, in peccatore nullum prorsus existere. Veteres autem, ut dicere cœperam, meriti vocabulum etiam laxiùs vsurpant, & illis qui gratis iustificantur, quodammodò tribuunt. Et enim in cruce latro confitens, si Ambrosio credimus, indulgentiam meruit. Et filius prodigus tam citò veniam meretur, ut veniente, & adhuc longè posito occurrat pater, sicut idem affirmat. Tùm Cypriano teste, Publicanus in Euangelio meruit sanctificari. Rursus Ninivitarum dum se deiiciunt, omnipotentis Dei misericordiam facile meruerunt, ut habet Gregorius. Probat & Origenes exemplo verbisque Davidis, quod pronunciare peccatum, remissionem peccati mereatur. Ac Hieronymi dictum est: Qui peccata simpliciter confitentur, merentur humilitate clementiam Saluatoris. Demùm Augustinus, Ninivitarum, inquit, poenitentiam egerunt, & certam misericordiam

Luc. 21.

Luc. 21.

Apocal. 1.

Math. 10.

Sap. 3.

Hebr. 11.

In exhort. ad Castitat.

Lib. de Unitate Ecclesiæ.

Libro 7. de diuino precepto, gen. 1. in ca. 26.

Lib. de prædest. sanctorum ca. 11.

In prima scilicet q. 1. art. 5. & m explicat. 4. Epistol. ad Rom.

a Ser. 45. b Lib. de poenit. ca. 3. c In exposit. orat. dominice.

d Lib. 3. in registro ca. 4. e Hom. 3. in Leuit.

f Lib. 2. aduersus Pelagianos. g In Psal. 118. in comment. epi. ad Gal.

cordiam meruerunt. Atque ut anser inter olores accedat, Lutherus quantumuis merita contempnat & infectetur, dicere non formidauit: Fides promeretur gratiam, et fide promeremur, ut detur Spiritus sanctus.

PROINDE non adeò durum, asperum & absurdum videri debet, quod MARIA tanto digna munere, ut Dei sit mater, aut quod Deipara esse promeruerit, appelletur. Scriptores enim orthodoxi, venerandæ præsertim antiquitatis, candidè & secundùm Ecclesiæ regulam commodè sunt interpretandi, ne in communem huius seculi vel stultitiam, vel impudentiam præcipites feramur, quæ nullam veterum consuetudinem, vel Ecclesiæ auctoritatem reueretur, & quod iam olim receptum, magnoq; tum piorum, tum doctorum consensu probatum est, si noua Sectæ placitis aduerteretur, id facile in calumniam rapit, magnoque supercilio siue iudicio damnat & execratur. Ecclesia verò non obscurè suam mentem explicat, quod quum MARIAE meritum prædicat, primas quidè gratiæ tribuat, ac tribui velit: id circò enim Deum publicè ita precatur: Qui gloriosæ virginis matris MARIAE corpus & animum, ut dignum filij tui habitaculum effici meretur, Spiritu sancto cooperante præparasti. Gratiæ procul dubio, & Dei donum, sicut in Scholis vocant, indebitum fuit, quo dignatus est MARIAE Deus, quodque nullis illa meritis consequi potuisset, ut cum æterno Patre filium communem haberet, atque sine viro in carne suum procrearet aut horem. Ad quam gratiam nulli alij creaturæ communicabilem tantò illa quidem ceteris aptior digniorq; visa est, quantò inde à primis annis puriùs vixit ac sanctiùs, quantum homini fas erat, in quo veluti puro vase, summus Deus summum mysterium æterno consilio decreuerat operari. Vnde hoc electum diuini Spiritus organum non vulgaribus, sed excellentissimis donis virtutibusq; maximis debuit abundare, ac simul nulli Sanctorum in his cedere, quæ ad gratiam tum accipiendam, tum conferendam, tum augendam ex parte liberi arbitrij pertinent: quemadmodum sub libri primi finem pluribus est demonstratum. Ac sacræ literæ non obscurè quidem testantur, in hominis potestate situm esse, ut duce gratia, licet nulla eius sæpè fiat mentio, nos Deum diligere, & diligendo eius præcepta seruire, bonorumq; coelestium omnium participes effici valeamus. Vnde suaui & ampla illa Christi extat promissio, quæ in MARIA procul dubio impleta fuit: Si quis diligit me, sermonem meum seruabit, & pater meus diliget eum, & ad eum veniemus, & mansionem apud eum faciemus. Aliòquin sciebat utiq; sapientissima Virgo id, quod multò postea docuit Prosper, gratiam in omnibus principaliter præminere dando intellectum, inspirando consilium, corpus illum illuminando, & fidei affectibus imbucendo. Sciebat rursus, voluntatem hominis eidem gratiæ subiungi atque cooperari, ut diuino in se operi cooperetur, & ad meritum incipiat exercere. Quod quum illa Dei spiritu plena cognosceret, ut in vacuum Dei gratiam non reciperet, accepta diuina virtutum semina studiosissimè conseruauit, & ad frugem cumulatissimè perduxit, donec diuinæ gratiæ vberrimam quasi segetem reportaret. Quemadmodum enim reliquæ puella, ut mundi gratiam emercantur, auro, gemmis atque monilib; preciosis vndique conquistis corpus exornant, valdeque comitæ procedunt, & amantibus ad blandiuntur: sic illa Dei sponsa ut coelestem amatorem magis magisque sibi demereretur, illique soli maiorem in modum placeret, externo omni furo contemto, non nisi spiritualibus ornamentis suum instruxit animum, ad perfectam diuinæ voluntatis normam sese componens, atque in omni virtute progressus maximos faciens. Nec enim ignorabat, quàm verè dictum esset: Omnis gloria filia Regis ab intus. Quantò autem diligentius in hac parte diuina curauit, & summarum virtutum decore animam perfectiùs cohonestauit, eò dignior etiã ceteris visa est, quæ ad maximum amplissimumque mysterium in Emanuelis Matre cõplendum assumeretur. Digna planè, inquit Bernardus, quam respiceret Dominus, cuius odore suauissimo ab æterno illo paterni sinus attraheretur accubitu.]

Joan. 14.

Et. 2. de Soterio, gen. 1. in ca. 26.

Psalm. 44.

Sermo. 4. de Assumptione Mariae.

Fides iuxta Lutherum meretur iustificationem.

Cura iniuriam gratiæ Mariae dicitur & intelligitur meruisse.

Nouus mundus sine omni candore de Patribus & Ecclesiâ iudicat.

Ecclesiæ Mariae meritum agnoscat, si simul gratiâ Dei prædicet, ac in primis prædicari velit.

Primus homo debet gratiam, sed cooperando mereatur.

Maria ad conseruandam et augendâ gratiam plus studij contulit, quàm alij ad mendicandam rem aucupandum adferre solent.

Maria præceteris inuentâ digna, quam, sibi matrem deligeret Christus.

Quomodo Maria meruisse dicatur, si Dei mater efficere tur, iuxta doctores Scholasticos.

animi

animi puritatem, siue vitæ sanctitatem, omniumque virtutum perfectionem consideremus. Quam obrem veterum scriptorum studiosissimus, & Scholasticorum doctorum facile princeps Thomas affirmat, MARIAM ex gratia sibi data, illum puritatis & sanctitatis meruisse gradum, vt mater Dei esse congruè posset. Decuit enim, sicut Anselmus ostendit, Christi conceptionem de matre purissima fieri, quæ tanta quidem puritate nitèret, maior vt sub Deo nequeat intelligi. His Bonauenturam consonare monuimus, quum doceat, condigni meritum in MARIAM, vt Dei mater fieret, non cadere, sed congruè tamen illam ante Christi incarnationem hoc meruisse, quoniam pre nimia sua puritate, humilitate & benignitate, vt Dei mater fieret, erat idonea. Post annunciationem verò, inquit, postquam consensit, & Spiritus sanctus in copiositate gratiæ in eam descendit, non solum congruitatem habuit, sed & dignitatem.]

Quod si Euangelicam historiam sedulo intueamur, saluta Virgo quatuor virtutes excellenter et habuit & ostendit, illisque plurimum haud dubie meruit, ob suam nempe fidem; obedientiam, humilitatem atque charitatem. Quæ dictæ virtutes in vna MARIÆ sententia, si aduertas animum, luculenter apparent, quum Angelo responderet: Ecce ancilla Domini, fiat mihi secundum verbum tuum. Magna certa fides, quod Gabrieli de summis & inauditis mysteriis, quæ captum humanum & intellectum omnem excedebant differenti, firmiter assentiatur, nihilque dubitet Deum fieri mortalem hominem, Deum de foemina nasciturum, Virginem sine viro concepturam, Deum parituram, & virginem permanuram. Atque hæc inaudita vereque stupenda mysteria, quæ vnus testimonio nitebantur, plenissima Virginis fide comprehenduntur. Magna & prodigiosa humilitas, quod vltro sese deiiciat, & ancilla loco statuat, quum iam tot modis laudata, & Angelica legatione honorata, adeoque in Dei matrem delecta, & muneris maximo destinata esset. Magna eiusdem obedientia, quod Angeli monitis & Dei voluntati per omnia sese conformet; quodque citra exceptionem se operamque suam omnem ad rem longè maximam tam promptè promittat, diuino quidem obsequio se totam impendens. Magna denique charitas, quod suæ gentis humanique generis miserta, optet ac desideret optatum illum Messiam, promissumque mundi Redemptorem aduentare, suum etiam fidum ad hoc offerens ministerium. O dictum igitur aureum toti orbi reuerenti amplectendum, quale nullius virginis aut hominis ore, cum maiore quidem fructu & pondere tot seculis prolatum reperias, quod insuper à priscis illis Patriarchis, Prophetis aliisque veteris Testamenti Patribus, vti putant, iam pridem desiderabatur. Vix autem dictum absoluerat: Fiat mihi secundum verbum tuum: & è vestigio Verbum caro factum est, quoniam operante Spiritu sancto, ex purissimis MARIÆ visceribus sanctum Domini corpus fabricatum, simulque anima perfecta dotatum, ac Dei verbo vnitum fuit, vt omnes omnis gratiæ thesauri in illo purissimo sanctissimoque diuinitatis templo continerentur. Etenim foemina circumdedit virum, & Virgo concepit Emanuelem, sicut Prophetis oraculis fuerat prænuñciatum. Adeo & Deo grata, & orbi salutaris isthæc MARIÆ fuit oratio, vt pluribus quidem Bernardus exponit: tuncque Virgo, vt Bonauentura loquitur, non solo merito congruitatis, sed & dignitatis meruit obumbrari, & altissimi virtute imprægnari. Ex quibus abundè colligi potest, recentiore quidem Scriptorem, sed eruditum Theologum Chlichtouæum planè sapienterque dixisse: Rectè tam excellenti & singulari virtuti illud attribuiimus præconium, quod meruerit portare Regem coelorum & Dominum, id est, digna fuerit atque idonea ex Dei munere primùm, & deinde sua ipsius apta dispositione per bonorum operum studium ferre castis suis visceribus Christum Dei filium.] Extat præclarus apud Prophetam Danielem locus à Gabriele Archangelo in hunc modum recitatus. Septuaginta hebdomades abbreviatæ sunt super populum tuum, & super urbem sanctam tuam; vt consummetur præuaricatio, & finem accipiat peccatum, & deleatur iniquitas, & adducatur iustitia sempiterna, & impleatur visio & prophetia: & vngatur Sanctus Sanctorum. Dulcissimum, hoc est, vaticinium, quo Gabriel mœstû Daniëlis animum egregiè consolatur, exoptati Messiae certum & maturum aduentum, eiusque fructum amplissimum promittens, ne Propheta dubitet de futura sui populi, imò & orbis redem-

Quatuor virtutes Mariae in primis notanda circa illum sententiam: Ecce ancilla Domini.

De Maria fide in colloquio cum Gabriele.

De Maria insigni humilitate.

De Maria obedientia. De Maria charitate.

Aureum essentium Virginis: Ecce ancilla Domini, qua fructus & effectus maximus attulerit.

Testimonium Chlichtouæ de Maria, qua meruit portare Christum.

Testimonium Daniëlis de tempore venturæ Messiae.

In 3. part. 9. 2. artic. 11.

In lib. de conceptione Virginis. In 3. lib. sententiarum. dist. 49.

Luce 1.

Hier. 31. 14. 7.

In Rom. 4. de beata Virgine. In lib. 3. sententiarum. dist. 1. quæst. 2. c. 1. lib. 2. de generatione Sancti Spiritus. ca. 11.

Daniel. 9.

redemptione atque instauratione. Quod autem ait abbreviatum esse tempus, vt si humano more loquendum sit: Messias propeanter venire, ac tempestiuus suum inchoare officium velit, haud temerè dictum putare debemus. Valuerunt hinc sanè aliquid, atque, vt multi existimant, suis precibus ardentibusque, votis quodammodo promeruerunt Patres, vt de priore decreto, quod longiora temporis spacia requirere videbatur, non nihil remitteret Deus, ac in orbem citius prodiret Messias. Huius enim vox propria illa esse videtur: Propter miseriam inopum & gemitum pauperum nunc exurgam dicit Dominus. Sedenim quanto est probabilius, MARIÆ diuino amore languentis, & humani generis causam fideliter procurantis sanctissima vota, maximaque desideria coelos ipsos penetrasse, & Patris æterni gratiam ad Messiam citius exhibendum aliqua ex parte nobis conciliasse? Fuit certè MARIÆ veteris Synagogæ vel optima pars, quemadmodum Rupertus indicauit, Synagogæ, inquam, tot tantosque priscorum Patrum gemitus ad impetrandum sibi Messiam olim ad numen cœlestè mittentis. Fuit isthæc vera Esther summo regi vnice grata, & ad singularem populo mortis terrore percussæ gratiæ emendandam efficacis: fuit denique plusquam Salomon in omnibus & præ omnibus amabilis Domino, in precando præpotens, & ad incomparabile templum Deo viuio fabricandum idonea. Quid multis moror? vt semel finiam, MARIÆ meritum, secundum quod Dei Mater effecta est, ita proponunt & asserunt Patres, sicut veterum Scriptorum studiosissimus, & Scholasticorum doctorum princeps Thomas hisferè verbis declarauit: MARIÆ meruit ex gratia sibi illum puritatis & sanctitatis gradum, vt congruè posset esse Mater Dei. Meruit igitur, vt sæpè diximus, ex gratia sibi data & oblata, quæ iustos omnes in beneficiis vt præcedat & sequatur necesse est: meruit, inquam, quum liberam voluntatem ac ardentis animi studium præsentia adiunxit gratiæ, quumque se totam, vt nemo vnquam alius, diuino nutui exactissimè accommodauit, nihil vt in illa verè humili & perfectè obediente ancilla Domini posset desiderari.

1. part. 11.

Lib. 1. de operibus Spiritus sancti ca. 8. 2. Esther 7. c. 4. b. 2. Reg. 25. 3. Reg. 3.

In 3. part. 9. 2. artic. 11.

Hier. 31. c. 20.

Luce 2.

Lib. de bono conjugali cap. 66.

Neque me committam vasto pelago, vt oratione iusta huius sanctissimæ Virginis merita persequar, merita, inquam, tam preciosa, inlyta, immensa, nobis planè incomprehensibilia, illique soli perspecta, qui renes & corda scrutatur, ac est verè qui dicitur καρδωγωσης. An quicquam in MARIÆ cogitationibus, desiderijs, consilijs, dictis, factis, moribus fuit non nitidum, non integrum, non absolutum, non meritorium, non summo Deo gratum, non denique simul & Angelis & hominibus iure suspiciendum? Verum ad has sublimes Virginis nostræ dotes, & infinitas operitè contemplandas nulli aptiores esse videntur, quam qui Elizabethæ lynceos oculos & sensus adferunt verè spirituales, vt tantorum meritorum dignitatem licet plenè non assequantur, religiosè tamen admirentur, ac prædicent studiosè. Clamat & Augustinus Ecclesiæ filiis, ac iure summo clamat: MARIÆ merita quis ignorat? merita, inquam, tot seculis tantoque piorum consensu probata & decantata. Verum hanc Augustini Ecclesiæque vocem velut surdi prætereunt aduersarij, vt potè in Schola veritatis perperam instituti, qui MARIÆ merita cum impijs omnibus ignorant, contemnunt, irrident, nosque Catholicos tantum non damnant superstitionis, qui hac meritorum MARIÆ vel confessione, vel prædicatione Christi Domini gloriam insigniter obscuremus. Atqui, vt sæpè diximus, suam Christo capiti gloriam saluam inprimis & inonuulsam tuemur, eiusque meritis vel tantillum detraxere sacrilegium existimamus. Profectò nisi & sibi & alijs fons omnis gratiæ Christus meruisset, nullus in MARIÆ influxus ac vigor gratiæ, nulla merendi vis atque facultas inesse potuisset. Videant interim Nouatores, ne quod ipsi diuinæ gloriæ illustrandæ studium verbis præ se ferunt, & apud suos iactant, id re ipsa negent, dum arctissimam illam inter Christum Filium & huius Matrem vnionem tam leuiter æstimant, & quæ bona meritaque ex hac ipsa coniunctione consequuntur, nullo in precio habere dignantur. Quid isthuc est aliud quæso, quam Christi Redemptoris beneficium obscureare, dum tacite popularibus instillant animis, Christum electis amicis & MARIÆ inprimis parenti aut nequiuisse, aut noluisse suo mereri sanguine donum charitatis & Spiritum sanctum, & illis præterea merendi facultatem, sicut & alia diuina bona, liberaliter impartiri?

Ob quam causam abbreviatum tempus aduentantis Messiae.

Non minus ob Mariæ preces quam aliorum Patrum vota, tempus Messiae abbreviatum. Maria pars optima Synagogæ.

Maria typo Esther perfectè satisfecit.

Quomodo Maria secundum Thomam meruit esse Dei mater.

De Maria meritis quid sentiendum in Sinerisum.

Elizabethæ oculis & sensibus opus est, ad Mariæ merita rectè contemplanda.

Maria merita ignorant, qui non sunt in Ecclesia.

Catholici Maria merita sic agnoscunt & celebrant, nihil detrahunt Christi meritis.

Maria merita non obscureant, sed illustrant Christi gloriam.

Nouatores obscureant Christi beneficium, Maria & Sanctorum merita resciscunt.

Gregorius Magnus
est non nobis
veritatis Maria
maxima.

Maria mons in
Septentrione
ob meritum
excellens ab
Esaiâ dicitur.

Alcuini sententia
de Maria
amplissima
merita.

De quibusdam
Patrum dictis
meriti Maria
obscurantibus.

Responsio ad ob-
iectum Patrum
sententia, quo
meriti Maria
epugnare viden-
tur.

Quo sensu Pa-
trium merita no-
stra & Sacerdotum
soleant extenuare.

Responsio ad ob-
iectum Hiero-
nymi locum, qui
Maria non tol-
las merita.

Quomodo ad-
versarij verbis
Hieronymianis
abutantur.

PRIMARIIS doctoribus, quos Latina Ecclesia veneratur, magnus est ille Gregorius Romanus, quos cum ingenue profiteamur, & iam ante professi sumus Orthodoxi; Beatissima semper Virgo MARIA Dei genitrix mos fuit ab Esaiâ predictus, quæ omnem electæ creaturæ altitudinem electione sua transcendit. An non sublimis MARIA, quæ ut ad conceptionem æterni Verbi pertingeret, meritum verticem supra omnes Angelorum choros vsq; ad solium Deitatis erexit? Mons in vertice montium fuit (vt idem Esaiâ appellat) quia altitudo MARIAE super omnes Sanctos refulgit. Nam sicut mons altitudinem, ita domus designat habitationem. Mos quippe & domus apte dicitur, quæ dum incomparabilibus est illustrata meritis, Dei vnigenitum, in quo recumberet, sacrum præparauit vterum. Cum hac Gregoriana, imò Catholica Confessione nõ male congruit, quod Caroli Magni quondam præceptor, idemq; non vulgaris Theologus Alcuinus hoc modo tradidit: Beata MARIA fuit lana mundissima, & in virginitate clarissima, & incomparabilis vniverfis, quæ erant sub cælo hominibus: eratq; talis ac tanta, vt sola digna esset, qua nullus alius indueretur, nisi augusta præditus dignitate. Eodem spectat, quod Damascenus, Nicephorus aliiq; multi sæpè testantur, MARIAM inuentam esse dignam, Deumq; decens Verbi domicilium. Valeat igitur infulsis aduersariorum garritus, qui Matrem Domini vt gratiæ & sanctitatis plenam, ita & meritum præstata reliquis præstare Diuis, & ad summum illud mysterium dignè asfisci tam ægrè concedunt, quàm improbè Scholasticos calumniantur.

QUANTUM haud ignoramus, nonnulla veterum extare dicta, quæ MARIAE merita si non excludere, at certè quidem enervare ac negligere videantur. Vt enim nihil eorum dissimulemus, quæ aduersariis ansam præbere possunt sua muniendi atque tergiversandi, apud Hieronymum hæc verba, quibus contra nos gloriatur quoque Caluinus, reperiuntur: Beata MARIA Mater Domini conscientia in se inhabitantis Dei libere proclamat: Ecce enim ex hoc beatam medicent omnes generationes: Quia fecit mihi magna qui potens est, & sanctum nomen eius. Et misericordia eius à progenie in progenies timentibus cum. Fecit potentiam in brachio suo. In quo animaduerte, inquit, quod beatam se esse dicat non proprio merito atque virtute, sed Dei in se inhabitantis clementia. Tum Fulgentius perspicue docet, quod MARIA Deum hominem factum, & concipere, & parere non humanis meritis, sed concepti nascantisque ex summi Dei dignatione promeruerit. Accedit Bernardi quoque dictum: MARIA non prætendit meritum, sed gratiam quarit.]

FATEMUR isthæc, atque alia id genus fortasse plura dici à Patribus, quæ tamen rectè accepta, superioribus ad MARIAE meritum astruendum adductis, non auersantur. Etenim si Patrum sententiæ sedulo inspiciantur, non MARIAE modò, sed & omnium hominum merita illa deprimere & negligere aliquando videntur, meritum humanum rigide accipientes, quatenus hoc Dei gratiæ & misericordiæ aduersatur, & in operibus sine Christi spiritu factis ponitur, quod præterea remissionem peccatorum aut iustificationis gratiam promereri existimatur. Cæterum quod ad citatum Hieronymi locum attinet, rectè ille ad conuincendos Pelagianos profertur. Cum his enim ex professo aut disputat, qui exclusa Christi gratia tantas humani arbitrij vires iactabant, quantæ ad charitatem perfectam obtinendam, & ad omnia Dei præcepta præstanda sufficerent, sicut de illis Augustinus affirmat. Talibus igitur, qui suis viribus ac meritis nihil non tribuerent in negotio iustificationis, MARIAM vnã omnium sanctissimam opponit Hieronymus, non vt illam quidem meritis exuat, cui Zachariam & Elizabeth quamlibet sanctos, & in Euangelio probatos coniuges iustitia & meritis inferiores fuisse testatur, sed vt ostendat, Matrem Domini de sua sanctitate propriisq; meritis atque virtutibus, quibus aliòquin abundabat, nulla ex parte præsumisse. Igitur beatam se dicit non proprio merito atque virtute, sicut Pelagianos facere non puduit, sed omnem meritum ac virtutum causam & laudem, sicut Lucas indicauit, in ipsum bonorum fontem Deum cum humili gratiarum actione transcripsit. Igitur infulsa est istorum ratiocinatio, quum ex verbis Hieronymianis ita colligunt: MARIA in se merita non agnouit, non de sua virtute gloriata est, sed seipsam studiosè abiecit, Dei que munificentiam vnice

In libro
Reg. ca.

Esaiâ.

Lib. de
v. ca. 14.

Lib. de
fide Ordo
doctrina
b. Lib. de
Eccl. ca. 14.

Lib. de
v. ca. 14.

Lib. de
carnat. &
gratia Chi-
sti ca. 1.
Ser. multi-
mit. Maria.

Lib. de
v. ca. 14.

Luc. 1.

vnice prædicauit: igitur nulla illi merita tribuit Hieronymus, ipsaque ad suam beatitudinem merita non attulit. Imò verò quò minorem Virgo tam sancta suorum meritum rationem habuit, quoque submissius in omni se vita gessit, fidem, spem, laudem & gloriam vnuerfam in solo collocans Creatore, tantò magis eadem meritis abundauit. Hæc enim cordis humilitas Christianæ iustitiæ quodam modò est plenitudo, de qua Christus Ioanni dixisse videtur: Sic decet nos implere omnem iustitiam. Quæ humilitas non modò Pharisæicam iustitiam, & philautiam omnem excludit, sed & maximam promerendi virtutem obrinet, ac veluti cœlestis scala ex imo ad summum attollit homines, vt gratiæ gloriæque fastigium maximum assequantur. Qui enim se humiliauerit, exaltabitur. Ac tantum abest, vt de amplissimis MARIAE meritis dubitet Hieronymus, vt eandem tantæ puritatis fuisse dicat, quæ sicut antè monstrauius, mater esse meruerit Saluatoris.

EX HIS facile constabit, quid ad obiectam Fulgentij sententiam sit respondendum, qui MARIAE tantum sanè tribuit, vt affirmet, Euam per MARIAM ad benedictionis gloriam remeasse, & omne genus sceminarum ad se venientium restaurasse. Verum est interim & illud quod asserit, MARIAM non humanis meritis per se consideratis, sed summi Dei dignatione promeruisse, vt Deum hominem factum conciperet ac pareret. Humanis, inquam, id meritis non est ascribendum, quæ verè ac merè humana sunt, quum Dei gratia præcedente & cooperante desituuntur, aut etiam ab inani præsumptionis vel superbiæ vento corumpuntur. Vbi Fulgentij sententiam Scholastici doctores, vt antè meminimus, non obscure confirmant, cum docent, nulli omnino creaturæ competere, vt Dei Mater effici de condigno mereatur. Postremò Bernardi dictum, MARIA non prætendit meritum, sed gratiam quarit, eadem ratione admittimus ac probamus. Cur enim meritum prætenderet, quæ omnium plena virtutum, non nisi de sola humilitate sibi gloriandum esse putauit, ac propterea dixit: Respexit Deus humilitatem ancillæ suæ: sicut idem Bernardus locum interpretatur. Loquitur enim de merito, vt solent alij sæpè Patres, qui ad diuinæ gratiæ prædicationem at tollendam, simulque ad humanam arrogantiam, quæ iustorum etiam operibus bonis insidiatur, coercendam, prudenter merita nostra deprimunt, & non humana, sed Christiana merita, quæ à Christi gratia & charitate dependunt, frequenter inculcant vniceque commendant. Hinc præclarum illud Bernardi dictum extat: Si quis iuxta Apostolum, vt verbum Christi, verbum gratiæ in eo habitat, gratus est, si quis deuotus, si quis sollicitus, si quis spiritu feruens, caueat sibi, ne suis fidat meritis, ne suis operibus innitatur: aliòquin nec huiusmodi quidem animum intrat gratia.]

HÆC pluribus explicare vitium est, vt de MARIAE meritis certius constet, & illustris illorum amplitudo intelligatur, quæ à nullo quidem pro dignitate possunt prædicari, ac multò minùs à quoquam attingi. Felix Virgo, cui ad promerendum non ad præsumendum merita suppetebant. Ipsum enim non præsumere, nõne promereri est? vt à Bernardo traditur. Sciebat utique Virgo prudentissima, quod à Chrysostomo scriptum legimus: Si magna vis reddere merita tua, ea ne magna esse putes, & magna tunc erunt. Nihil enim Deo tam gratum, quàm cum extremis peccatoribus semetipsum connumerare. Erat igitur hoc MARIAE proprium, vt licet inhabitantis gratiæ amplissimo certissimoque testimonio gauderet, ac iustis aliis sese conferre atque præferre posset, tamen humilem Domini ancillam potius, quàm dignam Dei Matrem seipsam agnosceret atque statueret, vtque non in se & suis virtutibus, sed in Deo salutari suo, cum in dono Elizabeth, tum alibi semper exultaret. In quem sensum etiam Ambrosius dixisse videtur: Non inflatur Domini Mater quasi secunda de meritis, sed quò meritum magis cognouit, eò vorum vberius exoluit, officium copiosius derulit, munus religiosius vexit. Atque hoc demum est sapere, sua sic merita cum MARIA negligere, vt collectum ex his thesaurum augeas, siue vt Christus loquitur, in cœlo thesaurizes, atque in Deum diues efficiaris. Verum satis isthæc, vt arbitror, ad Nouatorum iniuriam propulsandam, qui aduersus communem veterum sensum atque consensum tantam Virginem in ordinem redigere, ac summis pulcherrimisque meritorum ornamentis

Ed plurimè
ora Mariae
merita, quò minùs
de suis meritis
ipsa curauit ob-
stignè humili-
tatem.

Virtus & effe-
ctus vera hu-
militatis.

Quid ad Fulgentij
locum obie-
ctum sit respon-
dendum.

Responsio ad
Bernardi locum
obiectum.

Quò referenda
sit tractatio di-
uini capitulum
superiorum.

Maria propriè
habere & non
ponderare me-
rita sua, sed in
Deo gloriari.

Ecclesia hostes
meritorum ex-
perces, Maria et
spoliare

Matth. 23.

Luc. 18.
In epist. ad
Eusebium.

In serm. de
laudibus
Mariæ.

Luc. 1.
Epist. ad
Henricum.

Ser. 3. in An-
nuntiat. do-
mnica.
Coloss. 3.

a Ser. 61. in
Canticis.
b Humil. 38.
de humilitate & qui-
etate.

Luc. 1.
Lib. de Vir-
ginitate.

Luc. 12.

Sanctorum me-
viris insident
ac obsecrant.

spoliare tantò audaciùs moliantur, quantò magis ipsi omnium sunt meritorum expectes, nullumque salutarem fructum proferre, aut bonorum operum præmia impetrare possunt, quamdiu velut palmite à Christo vite præcisi manent, Christi; Ecclesiæ per poenitentiam integrè non reconciliantur.

CAPVT DECIMVM SEPTIMVM.

An fides de MARIÆ perpetua virginitate ob Ecclesiæ authoritatem necessario retinenda & predicanda sit.

Sunt Scaria No-
natorum senten-
tia de perpetua
virginitate.

NON PRÆTEREVNDA NOBIS EST QUÆSTIO, QUAM SECTARIJ HOC etiam seculo agitare pergunt, de MARIÆ perpetua virginitate. Sunt ex illis, qui cum Orthodoxis hinc per omnia sentiant: alij diserte fateri non audent, recipiendum ac probandum hoc esse dogma propter Ecclesiæ authoritatem. Quidam rursus putant, quod MARIÆ semper Virgo perseveravit, id probabilem piorum opinionem potiùs, quam necessarium fidei articulum existimari oportere. Petrus Martyr, ut diximus, non vult Christianum hinc dogma exruui, & Brentius in hunc modum pronunciat: *Si perpetua MARIÆ virginitas non potest nec litera, nec ex sententia Scripturæ probari, non est articulus fidei creditu necessarius. Si autem hoc pro certissimo fidei articulo habendum est, necessarium est, ut contineatur vel in litera, vel in sententia Scripturæ.* Nec solum Brentius, sed & Zuuinglius & Bullingerus se diuinis è literis demonstrare posse confidunt, MARIAM non solum in conceptu, sed etiam in partu, & à partu Virginem permansisse: ac idcirco necessariò ita quemuis credere Christianum, Centuriatores autem Erasmi dictum repetunt, taciteque confirmant, nimirum quòd MARIÆ perpetuò fuerit Virgo, licet in diuinis literis nusquam exprimat, tamen ex traditione probari, quam inde ab Apostolis Patres veluti per manus transmissam acceperunt, & ad nos deriuarunt, quamque Christianus orbis magno consensu semper comprobavit. Hanc Centuriatorum siue doctrinam, siue censuram nos libentius amplectimur, quam quod ab eisdem alibi frigide satis adfertur: *Virginem usque ad finem vite sue permansisse consentaneum est, idque in honorem Messie, qui & dona ei concessit ad eam rem necessariam.* Etenim simpliciter fateandum & explicandum erat, non modò quid consentaneum, sed quid secundum fidei regulam certò & necessariò cuique credendum sit atque profitendum, quum de perpetua Deiparæ virginitate quæritur atque disputatur. Quod autem addunt Centuriatores, hanc virginitatem ad honorem Messie pertinere, non grauatim recipimus, simulque miramur, hos homines in cæteris adeò esse præfractos atque contentiosos, quæ ad honorem eiusdem Messie de MARIÆ totius Ecclesiæ testimonio, prædicantur.

Doctrinam de
perpetua Maria
virginitate, ex
Ecclesiastica
traditione, non
autem Scriptu-
ra locis pro-
bata.

Cur Nouatores
ad Scripturam
prouocent in
presenti qua-
estione.

Ecclesia deser-
tores contra iu-
diciam eius li-
benter excipi-
unt, ad solam
Scripturam pro-
uocantes.

a In scriptis
cõtra dicitur
b In scriptis
cõtra dicitur
c De una
et saluata
lignone
d Centuri-
atorum

Interfuit
et alibi
et alibi

In orat. de
Ludibus
Athanasij

a In Ecclef-
Hierar. c. 1.
b L. 3. con-
tra Valent.
cap. 4.
c L. 4. de Spi-
ritu sancto
cap. 27.
d Contra ba-
rel. 61. et 75.
e Lib. cõtra
prophanas
nouationes.
f L. 4. fidei
Orthodoxæ
cap. 17.
g Lib. 4. in fi-
nit. cap. 9.
h L. 1. 8.

De ratione
m. i. i. i.

Epist. 113.
ad Romanos.

Contra Ne-
storium.

Matth. 1.

cam fugiant, suæque nouitatis velut mantellum obtendant, ingentem verbi diuini asse- rendi zelum præ se ferunt, velut extra illud nihil quærant aut doceant, probandumque censeant. Eodem enim se suamque causam tegunt pallio, quo iam olim Ariani, imò & Iudæi (suam peruicaciam operire sunt conati, nihil interim Ecclesiæ iudicio, legibus, Conciliis traditionibus concedentes. Ac de Arianis quidem meminit Gregorius Nazianzenus, quod fraudi suæ Scripturam prætexerent, cuius tantam apud se authorita- rem esse dicebant, ut à voce *hæreticis* sibi prorsus abstinendum putarent. Et nota vox est hæretici Maximini, qui cum Augustino antiquarum traditionum obseruantissimo disputaturus, ut Nicenæ Synodi & Patrum authoritatem eluderet, atque ad solum Scri- pturarum examen omnia reuocaret, hanc legem præscripsit: *Si quid de diuinis Scripturis protuleris, quod commune est cum omnibus, necesse est ut audiamus: hæc verò quæ extra Scriptu- ram sunt, nullo casu à nobis suscipiuntur.* Quare ut Arianos, sic istos etiam pudet pigetque confiteri, quod omnis recepit, probauit & docuit antiquitas, Christianam nempe do- ctrinam, quæ cuique ad salutem profitenda est, partim scripto, partim verbo seu viuâ voce à primis fidei magistris Apostolis traditam, ac in Ecclesiâ porro semper conferuatam, hodieque nobis necessariò retinendam esse, quemadmodum Dionysius, Ireneus, Basilius, Epiphanius, Vincentius, Damascenus perspicue docuerunt. Quod usque adeò verum est, ut plerique Nouatores, qui secus nunc sentiunt, & ad solas Scripturas prouocant, vel inuiti multa sine Scripturis admittant, & ex Ecclesiæ traditione sola confirmant, ut potè Baptismum paruulorum, Symbolum Apostolicum, Canonem li- brorum Biblicorum. Confessionem veterum Synodorum de multis magnisque rebus ad altissimum sanctissimæ Trinitatis mysterium pertinentibus, ut alia non pauca de Sa- cramentis, de disciplina Ecclesiastica, de ritibus Christianis dicere prætermittamus. Cal- uini verba duntaxat ascribam, quibus tam acerbus Ecclesiæ hostis Concilia præcipua recipit atque probat, quantumuis multa in illis absque verbo scripto definiantur. *Pri- scas, inquit, illas Synodos, ut Nicenam, Constantinopolitanam, Ephesinam primam, Chalcedonen- sem, ac similes, quæ consuetis erroribus habita sunt, libenter amplectimur reuerenturque, ut sacro- sanctas, quantum attinet ad fidei dogmata.* Ac eadem ferè illorum est sententia, qui vt ve- terem religionem cum noua commutent, in Confessionem Augustinam iurârunt, si- cut ipsi statim in vestibulo protestantur.

Hæc propterea monere visum est, ut Centuriatorum aliorumque Sectariorum inconstans docendi & agendi ratio clariùs intelligatur, & intellecta fortiùs reiiciatur, ut qui Gnatonico more modò aiunt, modò negant, quod in Scripturis expressè non est traditum, id credendum nobis vel obseruandum esse. At certè non temerè monet Tertullianus, aduersus Hæreticos plus traditiones, quam Scripturam habere virum, & ex illis legitimum Scripturæ sensum ostendi, omnemque cum Hæreticis disputatio- nem ad traditiones à maioribus acceptas referri oportere. Igitur Athanasius Arianos; Basilius Eunomianos; Epiphanius Apostolicos; Hieronymus Luciferianos; Augustinus Donatistas pro Hæreticis habet, legitimeque damnat, quandoquidem omnes illi Scri- pturæ verbis inhærentes, suo magis sensui crederent, quam in Scriptura interpretanda iudicio ac traditioni Ecclesiæ obtemperarent. Quid autem, nisi cuiusdam insolentis- simæ est infantiæ (sicut Augustinus loquitur) in dubium reuocare, sint ne illa credenda vel obseruanda, quæ licet diuinæ Scripturæ non præscribat authoritas, confirmat ta- men traditio, & rota per orbem frequentat Ecclesiâ? Tùm præclare Cyrillus admo- net: *Omnium hæreseon hæc sola via est, ut ab ea doctrina homines abducant, quæ ab Apostolis est tradita, quam suis scriptis sancti Patres ad nostra usque tempora transmi- serunt.* Sed ad rem ipsam propiùs.

SI SCRIPTURÆ sacræ verbis inhæreamus, nec aliud præterea subsidium requira- mus; habet sanè vnde gloriatur, suumque dogma confirmet Heluidius, qui MARIAM perpetuò Virginem non esse censendam, multis & speciosis Scripturæ verbis astruit, nec omninò leuiter probare videtur. Primum enim ex Matthæo repetit, quòd Mater Iesv Ioseph viro fuerit desponsata: deinde quòd inuenta dicatur habere in vtero de Spiritu sancto, antequam ambo conuenirent, velut maritalis congressus post Christum editum

Proprium est
Iudæorū, Arian-
orum, & Hæ-
reticorum Scri-
pturam suis er-
roribus præte-
xere.
Maximianus A-
rianus nihil
quod extra scri-
pturam est, sub
recepti.

Christiana do-
ctrina partim
scripto, partim
traditione nititur.

Nouatores vel
inuiti subinde
confugiunt ad
traditionem.

Caluinus præ-
cipua Concilia
probat, sicut et
Confessiones.

Centuriatores
et alij Sectarij
modo aiunt, mo-
dò negant, valere
traditionem Ec-
clesiasticam.

Hæreticos tra-
ditionem non mi-
nus quam Scri-
pturam conueni-
unt.

Heluidius de
Scriptura mul-
tis modis suam
confirmat erro-
rem, ne Maria
Virgo perpetua
censetur.

fit consecutus: præterea quod in eiusdem rei confirmationem scriptum videatur, Et non cognoscebat eam, donec peperit filium suum primogenitum. Hinc iam ille colligit, MARIÆ primogenitum fuisse Christum, quem secuti sint alij secundò & tertio eadē Matre geniti, & Iosephi operâ procreati: hos autem esse, quos fratres Domini secundum carnem videlicet, Evangelica etiam historia sæpè nominârit. Nam apud^a Lucam ita quidam Christo nunciat: Ecce mater tua & fratres tui stant foris, volentes te videre, sicut & ^bMatthæus & ^cMarcus eandem historiam narrant. Tum ^dIoannes ait: Neque enim fratres eius credebant in eum. Marcus verò inter Domini fratres nominatim eos recenset, qui Iacobus, Ioseph, Iudas & Simon appellantur. Quòd si Deipara non solum Christum edidit, sed multos ex Ioseph filios, id est, Christi fratres habuit, quomodo perpetua Virgo salutetur? cur non mulieribus potius aggregetur? ut quæ non de Spiritu sancto, sed de virili semine tot liberorum parens effecta est, sicut & vulgus hominum voce clarissima confirmavit. Sic enim de Christo iactabant publicè Nazareni: Nōne hic est faber, filius MARIÆ, frater Iacobi & Ioseph & Iudæ Simonis? nōne & sorores eius apud nos sunt? Ad hæc si Virgo fuit mansitq; perpetua, cur in nuptiis Canâ, & de cruce ipsa non alio quàm mulieris nomine ab ipso etiam filio appellatur? Quid est demum, quod Paulus ne Virginis quidem nomine illam dignatur, sed simpliciter ait: Misit Deus Filium suum factum ex muliere, factum sub lege?

Præsentis Helvidianorum error scripturae verbis confirmatur potius, quàm confutatur.

Zuvinglii sententia continetur scripturae probare Mariam perpetuam virginitatem.

Quomodo scriptura sacra à Novatoribus sæpè trahitur.

Locus è Psalmo 109. quomodo à Bullingero explicetur.

Hæc nimirum tela sunt Helvidianorum ad configendam Deiparæ virginitatem parata, nec aliundè, quàm ex maximo illo diuinæ Scripturæ armamentario deprompta, quæ aliis eiusdem Scripturæ armis rerundere & confringere, nemo facile possit, etsi nos illa priùs utcunq; disicerimus, sed Patrum vestigiis insistentes. Imò verò quem admodum sanctus Episcopus, adeoque Christi Martyr Ioannes Rossensis aperte passus est, ita nos etiam ingenuè assueveramus, ne verbum quidem vnum è Scripturis proferri posse, ut MARIAM perpetuò Virginem fuisse, liquidò demonstretur. Ac tantum abest, ut præsentis controuersia solis Scripturæ verbis dirimatur, ut illis etiam augeri potius videatur. Nam quod Zuvinglius, ut ne quicquam Ecclesiæ vel defensionis, vel authoritatis concedat, hæc se nunit Esaiæ dicto: Ecce Virgo concipiet & pariet Filium, parum sanè ad rem pertinet, neque obiectum nodum dissoluit. Hinc enim solum euincere licet id, quod Orthodoxis omnibus est indubitatum, MARIAM in ipso conceptu, & sicut Ambrosius probat, in partu quoque filij Virginem permanuisse. An verò efficax hic est locus ad virginitatem MARIÆ perpetuam astruendam, illisque comprobendam, qui cum Helvidianis Scripturas exigunt luculentas? minimè verò: ut omittam, quibus modis & strophis Iudæi quidem hoc ipsum dictum eludant, sicut iam antèa demonstratum est. Citat deinde Zuvinglius, quod in Ezechiele scriptum legitur de porta clausa, quæ soli patere debeat principi. Et nos vltro fatemur, rectè isthæc ad MARIAM referrî, sicut permultis Patrum testimoniis evidentissimum fecimus, etsi Nouatores longè aliò, ad templum scilicet Hierosolymitanum, hæc Prophetæ verba detorquent. Atque ut maximè donet Helvidius, præsentem vel Scripturam vel figuram probandæ MARIÆ virginitati quadrare, nondum tamen hinc obtinuit Zuvinglius, eandem Virginem post partum inuiolatam vsque perseverasse. Id verò est, quod Helvidiani Scripturæ locis armati, ex eiusdem Scripturæ fontibus probari postulant, atque confirmari negant. Sedenim hic mos proprius est aduersariorum, ut quoties ipsis liber, commodumque videtur, partim nouas & à suis confictas interpretationes asciscant: partim ad tropos, figuras & ænigmata confugiant, ut non modò Zuvinglius, sed & huius discipulus Bullingerus re ipsa probauit. Etenim is obscurissimum Psalmi locum à veteribus Rabbiniis acceptum profert: In splendoribus sanctitatis ex vtero velut ex auro tibi ros iuuentutis, vel natiuitatis tuæ: pro eo quod nos legimus vnà cum Septuaginta: Tecum principium in die virtutis tuæ, in splendoribus Sanctorum ex vtero anteluciferum genui te. Præclara sanè verba, sed quæ constanter Patres non de humana, sed diuina & æterna Christi generatione interpretantur, meritoque Iudæis & Arianis opponunt. Chrysostomus, verò & Fulgentius eos insectantur, qui hæc Psalmographi verba ad humanam Christi natiuitatem detorquent, ac veluti pro luce tenebras inuehant.

Quid?

a Luca, b Matthæ, c Marcus, d Ioan. 7, Marc.

ibidem.

Ioan. 1. 9.

Galat. 4.

In præsent. arti. Luth. confutatum.

Lib. de Vera et falsa religione. Esai. 7.

Ezechiel.

Sermo. 4. de B. Virgine.

c. Homil. in Psal. 109. Ad nonā obiectā.

Phil. 109. Math. 22.

In c. Matt.

In c. Matt.

In scriptis duobus duobus Iuris cætra Latomum editis.

Quid? quod Ochinus aperte blasphemus audeat scribere, nihil pro Deitate Christi verbis illis colligi: Dixit Dominus Domino meo, quum tamen in Euangelio Christus ipse contrarium adstruat, planeque concludat, Messiam non solum filium esse Dauidis, secundum vnā videlicet humanamque naturam, verum etiam alterius, Dei nempe filium naturalem existere, quem Dauid pro suo Domino libenter agnoscat, ac Dominum vocet. Vana est igitur eiusdem Bullingeri gloriatio, quod autoritate diuina demonstrare possit, MARIAM perpetuò Virginem permanuisse. Ac tantæ quidem veritatis est vis, ut ex aduersariis etiam nonnulli ad solam Scripturam in præsentis causa prouocare non audeant, sed fidenter vel ad Ecclesiæ, vel ad veterum confugiant autoritatem atque traditionem.

Depramat Ochinus locū. Dixit Dominus Domino meo.

Hoc autem ut planius & euidentius fiat, in medium Sectarios pertrahamus, qui Catholicis armis aduersus Heluidianos decertant, & quod Scripturæ verbis nequeunt euincere, Ecclesiæ traditione obtinere nituntur. Atq; ut ab ipso Bullingero non ignobili Sacramentario exordiamur, is alibi sui velut oblitus, hanc apertā edit confessionem: Deiparam Virginem MARIAM à partu Christi Domini permanuisse Virginem, à primordiis Evangelij ad hunc vsq; diem credit, docuit & assueverunt Ecclesiæ Catholica. En tibi iudicium Bullingeri, qui non Scripturæ, sed Ecclesiæ autoritate confusus, perpetuam MARIÆ virginitatem ornat, & aduersus Heluidianos defendit. Facit idem quoq; Buccrus in Lutheri schola doctissimus, ut hæc eius verba minimè obscura restantur: Pius animus de MARIÆ uase tam sancto atq; electo, ut CHRISTVM nobis pareret, non nisi sanctissima cogitabit: nec unquam suspicabitur, eam quæ grauida semel facta fuit ex Spiritu sancto, sustinuisse, ut postea grauidaretur ab homine. Ad quod credendum consensus perpetuus Ecclesiæ momentum præcipuum adfert. Nihil hic è Scripturis adfertur, solus Ecclesiæ cōsensus proponitur, qui nobis satis esse debeat ad credendum, MARIAM cum nullo vnquam viro fuisse congressam, sed Virginem perseverasse, de qua non nisi sanctissima pius animus debeat cogitare. Eadem est Pichardorum siue VValdensium sententia, quos tanti facit Buccrus, ut solos propè in orbe vigorem disciplinæ Christi cum puritate doctrinæ apud se retinuisse contendat. Ac suam illi de MARIÆ virginitate fidem hisce verbis declarant: De pudicissima MARIÆ Virgine credimus, & vsque ad vitæ extremum stabiliter credituri sumus, quod plena gratia ex inspiratione Spiritus sancti electa est ad id, ut sit verbi incarnati immaculata genitrix. Quæ quidem electissima Virgo, vti ante Filij Dei incarnationem, ita eo tempore post vsque ad mortem nunquam virum cognouit, sed perpetua virginitate integra, casta tam animo quàm corpore permansit. Hoc reuera ordo salutis nostræ exigebat. Habes igitur eximiam MARIÆ commendationem istorum quoq; verbis expressam, quod anima simul & corpore Virgo illa semper casta manserit, & nullum virum ad mortem vsq; cognōrit. Veruntamen plenior istorum esset confessio, si quod fateri vetuit fortasse pudor atq; fastus, ingenuè adiunxissent, suæ nempe fidei rationem in hac parte non è Scripturæ, sed Ecclesiæ autoritate pendere. Quid quod Beza quum Pissiaci coram Rege ageret, MARIÆ matris virginitatem in partu inter articulos Fidei recitauit? licet in ea sententia non diu perseverarît, sicut aduersus Brentium scribens, aperte significauit. Postremò ne Lutherum Sectariorum huiusæui principem præteruisse videar, perpetuam MARIÆ virginitatem ille quoque propugnat, atque sicut Heluidij damnat errorem, sic Hieronymi confirmat sententiam euidenter. Idque in eo libello facit, quo sese purgat aduersus calumniantes, sparsoque in vulgus rumore confirmantes, secundum nouam Lutheri doctrinam, Christi Matrem ante & post partum illibatam non fuisse Virginem, sed ex Ioseph semine concepisse Christum, & alios præterea liberos enixam esse. His palam ac fortiter ille reclamatur, atque ut intentam impiæ doctrinæ notam depellat, aperte fatetur, in sacris literis nullam de illo fieri mentionem, an MARIÆ post partum Virgo permanerit, sed hoc duntaxat exprimi, ante partum & in partu Virginem illam perseverasse. At benè habet, quod Lutherus eiusque discipuli, ut obiecta hæreseos nota liberentur (nam & se mutuo Hæreticos vocant atque damnant) Catholicis armis sese defendunt, & quando sic vsus postulat, ipsi quoque commodum videtur, ad veterum fidem Ecclesiæque autoritatem subinde prouocant confugiuntque.

Sectarij nostri sepe in alium de non possunt, traditione prægnantem Heluidianos pro Maria perpetua virginitate Bullingeri testi monium.

Bucer's sententia.

Iudicium PValdensium in Maria perpetua Virginis commendationem.

Beza in hoc argumento inconstans.

Lutheri testimonium de Maria Virginitate perpetua.

Vbi Ecclesia definiuit, Maria perpetuo esse Virginem.

Vetus & receptum dogma de Maria perpetuo esse Virginitate.

In quibus Conciliis Maria semper Virgine fuerit aduertitur.

Mariam semper Virgine Ecclesia conuicta & publice profertur.

QUÆRET autem hoc loco aliquis, vbi & quando iudicauit Ecclesia, vt de perpetua Deiparæ virginitate fides & doctrina certa constituatur? Respondemus hoc dogmatis genus inter illa recenseri, quæ Apostoli nostræ fidei principes viua voce magis, quam scripto, vt ^a Basilius & ^b Epiphanius comprobant, Ecclesiæ initio tradiderunt, quæque porro Ecclesia quum aduersariorum procacitas, & publica vtilitas ita postularer, conceptis etiam verbis contestata est. Extat liber non vulgaris de Ecclesiasticis dogmatibus Augustino ascriptus, quisquis eum tandem cum aliis Patribus, tum ex Augustino primum collegit; in quo etiam hæc fidei traditur regula: Integra fide credendum est, beatam MARIAM Dei Christi Matrem & Virginem concepisse, & Virginem genuisse, & post partum Virginem permanisse. Nec est blasphemiam Heluidij acquiescendum, qui dixit: Fuit Virgo ante partum, non Virgo post partum.] Hanc fidei regulam repetit Isidorus Hispalensis, cui fortasse totus ille liber debetur, sicut etiam inter eius opera legitur sub hoc titulo; Liber de doctrina & fide Ecclesiasticorum dogmatum. Quid verò impedit, quò minus ad perpetuam Deiparæ Virginitatem astruendam referamus, quod Augustinus ad Laurentium scribens affirmat? Totam, ait, confiteri Ecclesiam, quòd Christus de Virgine MARIÀ nascatur. Mox verò Lectorem admonet de legendo libro, quem nunc extare non arbitror, de virginitate sanctæ MARIÆ, nisi fortasse sit cum illo vnus & idem, qui de sancta virginitate ab eodem Augustino inscribitur, cuius mentionem quoque facit in libris Retractationum. Iam verò Synodus, quæ Nicææ secundò celebrata est, hunc proponit anathematismum: **S**I QVIS non confitetur sanctam semper Virginem MARIAM propriè & verè Deiparam, Anathema sit: vbi præcrea legimus, MARIAM immaculatam & explicitè castitatis Matrem appellari. Nec temerè factum est, quod sancta hæc & gloriosa semper Virgo dicitur in Concilio Constantinopolitano, sicut eadem Dei genitrix sancta semperque Virgo & immaculata in Laterana Synodo, quæ sub Martino primo est habita, prædicatur. Adhuc Sophronij epistola circumfertur, eaque digna iam olim visa Patribus, quæ in Constantinopolitana Synodo recitaretur atque approbaretur. Huius autem testimonio MARIÆ virginitas illibata est, quæ antepartum, in partu, & post partum intemerabilis perseuerauit. Postremò apud Ambrosium epistola legitur, multorum quidem Episcoporum nomine promulgata, & illos anathemate feriens, qui dixerunt, immaculatam Christi genitricem MARIAM concepisse quidem salua virginitate, sed non peperisse. Ac rursus idem Ambrosius aliam scribit epistolam, in qua confirmat iudicium Episcoporum, illos planè damnantium, qui MARIAM post partum haud mansisse Virginem, sed plures ex Ioseph generasse filios mentiebantur. Loquitur autem Ambrosius de Synodo Thelensi, cui & ipse dicitur interfuisse, quamque Siricius Pontifex confirmauerat. Accedit quod solèni Ecclesiæ ritu iam olim receptum & probatum cernimus, vt contra Heluidianorum, Antidicomarianitarum & Hæreticorum omnium linguas mentesque blasphemias in templis publicè decantetur, quemadmodum Orthodoxos omnes de MARIÀ sentire & profiteri par est: Beata est Virgo MARIÀ, quæ omnium portasti Creatorem: genuisti qui te fecit, & in æternum permanes Virgo. Ac rursus: Virgo Deum & hominem genuisti, & post partum virgo inuolata permansisti. Et complures quidem hymni de more veteri decantantur, in quibus eadem veritas publicè confirmatur, nimirum gratulante sibi Ecclesia de MARIÆ perpetua virginitate, velut de monili preciosissimo. Hinc illud carmen ex Fortunato reperitum:

*Radix Iesse iam floruit. Et virga fructum edidit.
Fecunda partum protulit. Et virgo mater permanet.*

DE LATINA & Ambrosiana Liturgia dicere non attinet: satis enim constat, gloriosam semper Virginem in vtraque prædicari. Sed & Græcanica Liturgia, sicut ex Basilio Magno discimus, MARIAM semper virginem salutari vel quinquies. Demùm veteres Christiani, non modò per Deum omnipotentem, verum etiam per sanctam gloriosam Dei genitricem, ac semper Virginem MARIAM sua iuramenta firmarunt: eumque solennem iurandi morem repetit a caprobat Imperator Iustinianus.

HABEMVS.

*a Li. de Spi. ritu sancto cap. 27.
b Contra Apostolic. hæres. 61. Cap. 69.*

Cap. 11.

De Euthi. rid. cap. 11.

Lib. 2. c. 13.

In Canon. 1.

Epistola 11.

Epistola 17.

In Hymno. Agnoscat omnes fecerunt.

In Anthem. In C. quod dicitur ab his qui ad ministrant, accipiunt.

Cant. 2. Psal. 79. Genes. 3.

Psal. 147.

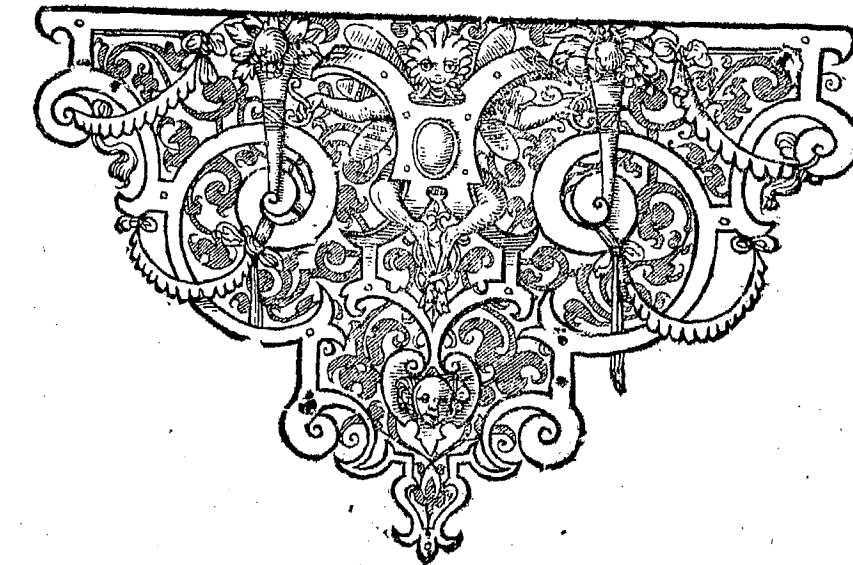
Catholicorum est, de sine Scriptura profiteri Mariam Virginitatem perpetuam.

Huius libri secundi Epilogus.

HABEMVS igitur, ni planè fallar, firmissimam Ecclesiæ Catholicæ auctoritatem, & clarissimam nostrorum maiorum, omniumque Patrum traditionem, quæ veluti inexpugnabili muro, nos aduersus quoslibet hostium impetus tueantur, vt quotquot per Dei gratiam Catholici sumus, etiam si Scripturæ testimoniis destitueremur, tamen perpetuam Deiparæ pudicitiam ingenue atque constanter summo iure ad vnum profiteamur. Qui secus autem sentiunt, quoniam ab Ecclesiæ fide, doctrina, consensu & auctoritate discedunt, Hæretici esse possunt, siue Ebionitis, siue Heluidianis, siue Iouinianis sese aggregent: Orthodoxi autem esse non possunt; ac licet Christianum nomen sibi vendicent, nullam tamen in regno Christi partem, quamdiu ab ipso Christi corpore manent auulsi, neque vnum idem cum illo sapiunt, vnquam consequentur. Etenim qui ad Ecclesiam non concurrunt, semetipfos fraudant à vita, vt grauius Irenæus affirmat.

MONSTRATÆ iam sunt & abactæ, vt putamus, immanes belluæ, aut si Scripturæ more loquendum est, syluestres ac Dominicam vineam deuantantes feræ, quas ille serpens antiquus extruxit, & in quibus naturam viperarum in materna viscera grassantium liquidò cernimus. Quid enim nisi beluina quædam est immanitas, homines rationis, humanitatis & religionis omnis oblitos, impiaque barbarie incitatos, magno suo ipsorum malo irruere in montem illum sanctum, montem pinguem, montem coagulatum, montem denique in quo beneplacitum est Deo habitare? Quàm cæcus & præceps furor istos agitat, qui tam purum & immaculatum Spiritus sancti sacrarium, venerandumque Dei templum, putidissimæ linguæ, virulentissimique calami fordibus conspurcare non dubitant? Verumenimverò sit satis, ac quibusdam fortè Lectoribus plus satis, nos isthæc de virginitate MARIÆ differuisse, vt secundo Libro finis tandem imponatur. **I**ESV CHRISTO Opt. Max. Redemptori, & MARIÆ incomparabili Matri in cælo terraque G L O R I A.

FINIS LIBRI SECUNDI.

IN LI.

IN LIBRUM TERTIUM
DE MARIA VIRGINE,
ET SACROSANCTA DEI
genitrice, Præfatio.

HXCVS SVM est nobis argumentum, atq; id ut arbitror, valdè copiosum de MARIE virginitate, quæ desponsa viro, consecrata Deo, secunda partu, plena Spiritu sancto, et maximis dotibus usq; ad miraculum exculta, cauere tamè non potuit, quin multos et nefarios haberet obtrẽtatores atq; insectatores, quorum veluti canum latratibus et morsibus per iniuriam maximã appeteret. Summa quippè virtus inuidia summa inde à mundi primordiis patuit, atq; ita comparatum videmus, ut sicut diuina Scriptura comprobatur, electorum integritas iustitiãque rebus asperis, velut aurum admoto igne, probetur, et probata magis magisq; splendet: ut hinc etiam vulgò iactari cœperit: Virescit vulnere virtus. Igitur nec MARIE virginitas, velut clarissimum sidus, tantum splendoris in Ecclesia obtineret, atq; in omnes etates diffunderet, nisi multis et grauib; cum externorum, tum domesticorum hostium insidiis, viribus atq; artibus oppugnata, durisq; certaminib; exagitata fuisset. Ad quod Marianum bellum, ut iam antè diximus, malorum omnium sator et incensor Satan, draco ille magnus et serpens antiquus, ut Mulierem illam Sole amictam persequeretur, se totum instruxit, ac suos deinde satellites, qui huius mundi principi deesse non possunt, plurimos concitauit, armauit, extrusit, adeo ut iam inde à primo Christiana Ecclesia seculo nihil intentatum reliquerit, quo suum liuorẽ et vetus odium aduersus hanc omnium lectissimam fœminã, quæ talem tantumq; peperit Filium, à quo in terram ipse deiectus atq; deuictus est, clam palam expleret. Ac Hereticorum quidem artes et fraudes, qui sub tali duce MARIAM, ut Dei ac Domini nostri Matrem, peculiariter impetunt, quiq; delatam illi ab Angelo salutationem, ne nobis inferuiat, variis modis obscurant atq; eleuant, suo loco exponemus. Quod si vllus inter electos et Sanctos alius ab impiorum iniuriis est vindicandus, quis neget obsecro, Deipara in primis honorem, quæ reliquis electis omnibus facile antecellit, aduersus hostes nefarios à nobis defendi, saluumq; et integrum conseruari oportere? Nam et Reipub. Christiana permultum interest, ut ad tuendam et illustrandã Christi Domini gloriam impura illa dogmata, quæ in Deiparam incurrunt, et olim maiore ex parte nata et extincta, nostro nunc seculo repullulãt, singulari studio reiciantur atq; dissipentur, prius-

Optima quæque inuirtis et virtutis aduersariis exposita est.

Mariae Virginitas eo fulgior in Ecclesia, quo grauius oppugnata.

Satane studio multifarie à Latina oppugnatur.

Ecclesiæ

apocalyp.

priusquam infelix lolium agro Dominico pestilenter inspersum, per nostram socordiam male succrescat, et cum multorum pernicie longius propagetur. Neq; desunt interim, qui suapte sponte ad nouandam religionem insani procurrant, et pro licentia hæretica, ut loquitur Tertullianus, quosuis arripiant errores ac foueant, partim veteris Ecclesiæ odio incitati, à qua se ipsos turpiter segregarunt, partim occulto superbiæ spiritu fascinati, ob quem sibi ferè solis de religione iudicium sumunt, suaq; placita pro sancto Dei verbo plebeis obtrudunt ac venditant. Eoq; magis hodiè aduigilandum est, præsertim in tanta fœdissimarum hæresin colluione, quanta nobis propè opprimit Aquilonem, ut doctrinæ capita cum Deipara causa coniuncta non modò cognoscamus, sed etiam cognita probe confirmemus, et aduersus hostiles Mariomastigum impetus, quo ad eius fieri potest, solidè propugnemus.

Lib. de carne Christi.

Igitur libris duobus nostri operis utcunq; confectis, iudicium penes Lectorem esto, nunc tertius in duas præcipuè partes distributus accedit. Prior Angelicam, ut vocamus, salutationem tractat, eoq; fusiùs hoc argumentum explicat, quo iniquius et petulantius obsistunt aduersarij, nihil non molientes, ut salutationis eius usum ferè nullum nobis concedant, et verba ipsa corrumpant, veterisq; Ecclesiæ institutum MARIAM libenter salutantis, more suo arrodant atque subsannent. Posterior libri pars in Virginis nostræ maternitate, si sic loqui liceat, consumitur; neq; tamen Matris tantum, sed Filij quoq; gloriam aduersus veteres et novos Ecclesiæ hostes vindicat. Quibus de rebus ita differimus, ut ad Scripturæ sacre locos, et Patrum Orthodoxorum commentarios rectius intelligendos lucem fortasse aliquam, absit dicto arrogantia, pleriq; Lectoribus præbeamus. Neque tamen ignoro, sic me pro Catholicis sæpè pugnare, multis ut surdis canere videar, simulq; crabrones facillè sim irritaturus in hac summa temporum peruersitate. Ego verò hoc unum à IESU CHRISTO summi Patris et sanctissimæ Virginis Filio etiam atque etiam precor, ut adsit propicius cum virulentis aduersariis congreganti, utq; pro sua summa benignitate hunc nostrum qualemcunq; in scribendo conatum ipse spiritu suo adiuuet, benèque fortunet. Quod si non omnibus fortasse satisfacimus, id quod ne sperare quidem audemus, saltem à candidis censoribus hanc gratiam impetratam vellemus, ut nostrum de tanta Matris gloria testimonium, aut certè quidem testandi studium æqui boniq; consulant; præsertim quando res ipsa postulat, quæ scripta doctrinam et pietatem Catholicam muniunt ac defendunt, ea modò in lucem edi, atque à plurimis legi.

Præsentis libri in duas partes scilicet.

174127.

Pax autem super Israël.

SEQUEN-

SEQUENTIVM IN HOC LIBRO TERTIO

Capitulum cum suis Argumentis Index.

- I. De duabus personis (Gabriële Archangelo & MARIA Virgine) in Angelica salutatione primùm obseruandis, & quod ille sit solus ad solam salutandam ingressus.
- II. De præstantia & dignitate Angelicæ salutationis à Luca descriptæ, quam Aduersarij frustra oppugnare conantur.
- III. De principio Angelicæ Salutationis, quo Aue dicimus, deque Catholico vsu & fructu totius Salutationis, quam in Ecclesia retinendam esse, quidam ex aduersariis etiam fateantur.
- III. Retinendam esse veterem lectionem, AVE GRATIA plena: quibus in verbis Nouatores multis modis variant ac hallucinentur, gratiæ nomine abutentes, & hoc ipsum cū aliis Lucæ verbis malè commiscentes.
- V. Detectio quorundam errorum circa nomen gratiæ, multosq; non solùm de MARIAE & renatorum, sed etiam de Christi Domini gratia peruersè nunc docere ac scribere.
- VI. Quomodò veteres Theologi, & ex aduersariis nonnulli plenitudinem gratiæ Virgini matri verè collatā confirmant ac prædicant.
- VII. MARIAM gratiæ plenam etiam à Græcis Theologis hoc loco intelligi & comprobari, Lucæque verba Græca non repugnare Latine interpretationi, quæ nobis mordicè hoc loco retinenda sit.
- VIII. MARIAM citra Christi iniuriam gratia plenam prædicari, fallique Lutherum, quùm ex verbis Angeli, Virginem in ordinem redigit, & Sanctis reliquis exæquat. Vbi & Lucæ locus expenditur: Inuenisti gratiam apud Deum.
- IX. Aduersus Calvinum disputatio, qui obiicit, hanc salutationem magico exorcismo à nobis verti in precationem, & salutantes Virginem sibi alienum officium vsurpare: tum piorum laborem in officio Virginis salutandæ nequaquam vanum & irritum esse demonstratur.
- X. Depulsio cauillationum & argumentorum, quibus inter alios Nouatores VVigandus, Brentius, Bucerus, Pellicanus, Bullingerus, Marbachius, Iacobus Andreae & Franciscus Lamberti Angelicam salutationem oppugnant, vt ab eius vsu reuocent ac deterreant Orthodoxos.
- XI. Refutatio sententiæ Stephani de Malefchot, quo modo veteres vsi sint hac salutatione: ac Deiparam non solo imitationis cultu & exemplo honorandam esse: demùm variis & præclaris modis à sanctis Patribus MARIAM salutari.

Quibus

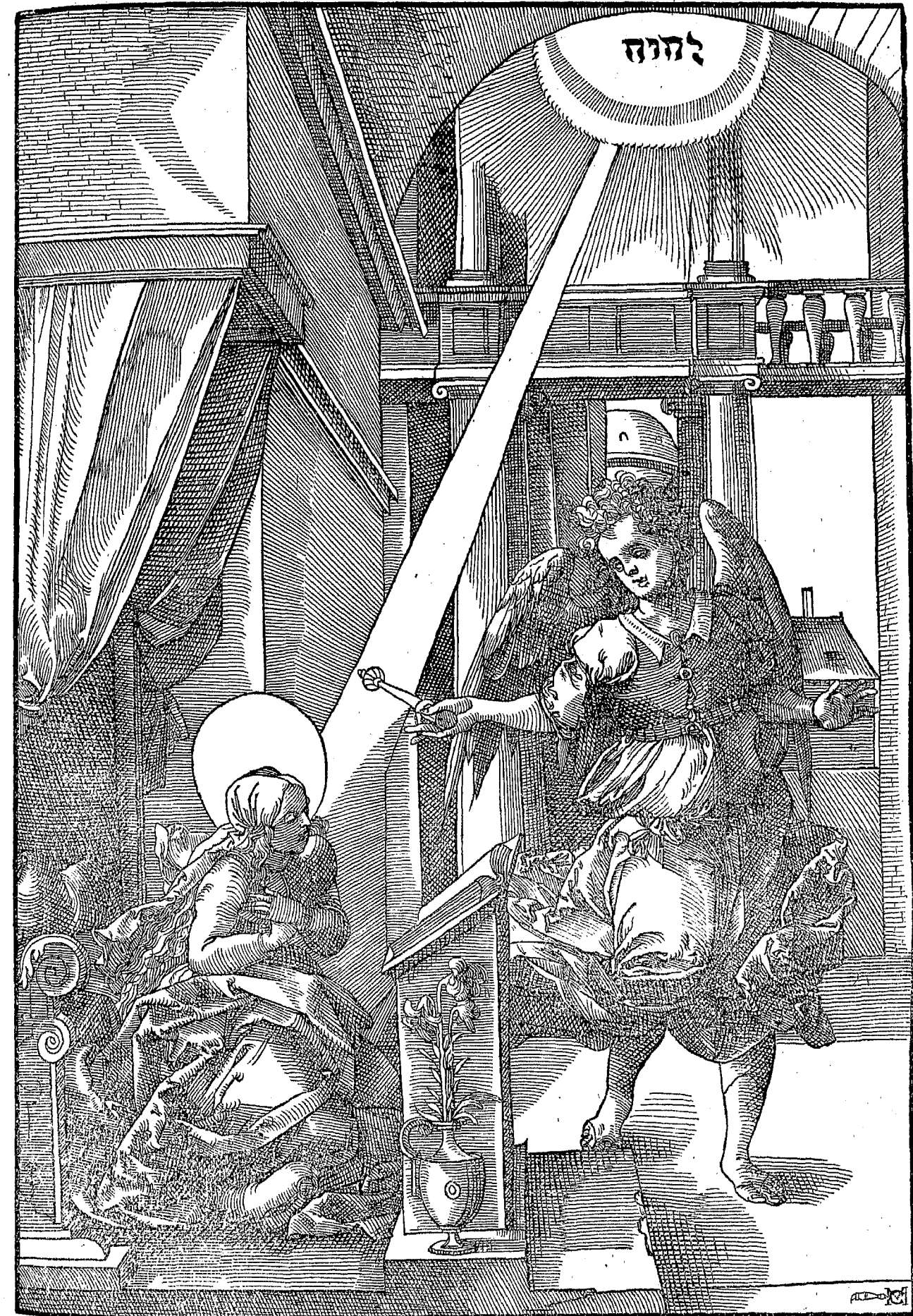
- XII. Quibus ex causis vsus Catholicus in MARIA salutanda hodiè potissimum improbetur: quomodò itidem salutationis Angelicæ verbis multiplex MARIAE dignitas & excellentia contineatur.
- XIII. Illustrem ac primariam MARIAE laudem ac prærogatiuam esse, quod Christi Dei & hominis vera & naturalis mater existat, sicut non veteres modò, sed etiam ex aduersariis quidam profitentur.
- XIII. De nouis & antiquis Hæreticis, MARIAM Dei & Domini nostri matrem esse, nefariè inficiantibus.
- XV. E Scripturis noui ac veteris Testamenti demonstratur, Christi naturam humanam non alteri, quàm MARIAE tribui oportere, in illaque & ex illa Verbum æternum incarnatum esse.
- XVI. Græcos & Latinos Patres magno consensu tradere, Christū Dominum ex matre MARIA humanam sumsisse naturā: qui verò aliter sentiūt, eos nō modò turpiter hallucinari, sed & salutis humanæ hostes esse perniciosos, & MARIAE in primis permultum detrahere.
- XVII. Disputatio partim aduersus Manicheos, Christo carnem, de MARIA sumtā impiè adimentes, partim contra Sacramentarios, corporis Christi veritatem in Eucharistiæ Sacramento nefariè inficiantes.
- XVIII. MARIAM non solùm Christi, sed etiam Dei genitricem esse, neq; illam *χειροτόμοι*, sed *θεοτόμοι* dici oportere: simulque de tota historia & causa Nestorij & aliorū ei iam olim, & hoc nostro æuo suffragantium.
- XIX. Refutatio Nestoriani dogmatis, ad Christi Domini ac Virginis Deiparæ honorem vindicandum, & de ipso nomine Deiparæ.
- XX. Disputatio contra Mahometanos Nestoriano fermento corruptos, & Pseudochristianos, quibus Deiparæ nomen ingratum est, ac itidem aduersus Constantinum Copronymum Imperatorem.
- XXI. De MARIA complures olim hæreses extitisse, quas veteris Ecclesiæ censura iure damnarit, & nos etiam condemnare debeamus.
- XXII. Detectio & refutatio errorum circa quæstiones sequentes hodiè vigentium: An Christi conceptio in vtero Virginis fuerit momentanea? Item, Christusne sapientia, gratia & aliis animæ dotibus, quùm puer esset, aliorum more hominum profecerit? Præterea, possitne ignorantia, vel error vllus Christo ascribi? Ad hæc, quomodò ille inde à primo conceptu sanctus dicatur, vereq; secundum animam in omni sit virtute perfectus? Quomodò idem in Conceptione sanctus, & quamobrem MARIA dictum sit: Virtus altissimi obumbrabit tibi? Rursus, an statim post colloquium Angeli cum Virgine habitū, conceptus fuerit Christus? Demùm, verumne sit, Domini conceptionem XXV. die mensis Martij, & natalem eius XXV. Decembris contigisse?

Y

IN SE.

IN SEQUENTEM EFFIGIEM
CARMEN PHILIPPI MENZELII, MEDICINÆ
DOCTORIS, ET IN SCHOLA INGOLSTA-
diensi Professoris ordinarij.

ALIGER ð cali iuuenum fortissime, tandem
Expectatus ades, quibus, heu, quantisq; piorum, &
Votis, & desideris, dum nocte sub ima
Extorres inbiant, qua tu demissus Olympo
Nuncia iam terris Superum caducifer affers!
En nubes, atque astra suis rupere querelis.
At ego felicem num te non iure putabo?
Dive ales, sociis quem de tot millibus unum
Omnipotens voluit Superum Rex athere ab alto
Ire oratorem, tanto in molimine rerum,
Unde hominum, mundi, salus, rediunatq; vita
Omnis: & antiqua paritur noua gratia culpa?
Felix tu certe: felix etiam aurea Virgo
Alloquiis dignata tuis, missaq; salute
Cælitus: atque eadem fortunatissima matrum,
Plena Deo, genitrixq; sui miranda satoris.
Verè illam (quod te monita est interprete) complet
Gratia: verè illi dominator maximus orbis,
Quantus quantus, adest: & quod præsaga futuri
HELISABE cecinit, Virgo illa puerpera longè
Fœmineum supra genus insignitur honore
Augusto, immenso, immortalis: atque ipse sine vilo
Nixu infans misero partus ter maximus orbi
Laudibus & supera, & media inferaq; omnia inundat.
Hoc equidem memores, ac tanti muneris ergo,
Cuius ab atherea venisti nuncius arce,
Sive dies, seu nox comitata fugacibus horis
Ingreditur terras, sparguntq; crepuscula lucem
Ambiguam, simul ac templorum è vertice sacro
Aerisona turres signum clangore dederunt,
Poplitibus cuncti flexis, & supplice gestu,
Ritè ferimus humum (prisci docuere parentes)
Affamurq; DEI magnam super athera matrem,
Te verbis imitati: & ter tua dicta, pièq;
HELISABES grato depromere pectore auemus.
At (viden) antiquus quàm tali carmine serpens
Rumpitur? ut sauo dentes tumet ille veneno,
Multiplicesq; ciet tortus, atq; estuat ira!
Aestuet ille equidem: sunt nobis pharmaca contra
Mille sacris decerpta libris, veterumq; parentum
Congesta auspiciis, quæ lecta CANISIUS offert
Et spectata diu. Nulla hic sunt toxica fraudi.

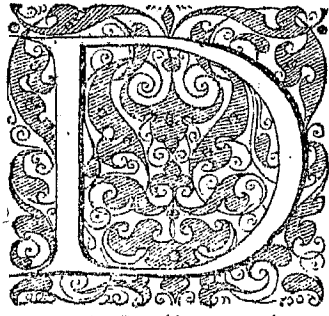
LIBRI TERTII DISSE- RENTIS DE MARIA VIRGINE

PER GABRIELEM ANGELVM SALVTATA,
EADEMQUE CHRISTI DEI ET HOMINIS
Matre sacrosancta,

CAPVT PRIMVM.

De duabus personis (Gabriële Archangelo & MARIA Virgine)
in Angelica salutatione primùm obseruandis, & quod ille sit
solus ad solam salutandam ingressus.

Sequitur tracta-
tionis de Angeli
ca salutatione,
distributio sine
partito.

Salutatione An-
gelicam multo
exaltatioris
vires exigitur.
Multa et gra-
uis est ratio
dicitur alia ha-
bita.
Salutatio Ange-
lica Catholice
gratia et deu-
otio, quibus
est saluberrima.
Gabriel primus
salutatoris in-
ter angelos.
Quis quatenus
fuerit Gabriel
Matre saluta-
tor.

DE ANGELICA SALVTATIONE DICTVRI, VT VVLGARIS LOQVENDI mos obtinet, tractationem & velitationem omnem ab histo- ria Euangelica ordiemur, ideoque personam vtramque, salu- tantem nempè Gabriëlem & salutatam Virginem, in ipso ve- stibulo expendemus. Deinde salutationis huiusmodi præstan- tiam, vsum & fructum, quem nobis tollunt ac inuident Noua- tores, asserere conabimur. Postremò, an & quomodò MARIAM gratia plenam decenter salutemus, explicare pergemus. Inter- current & alia quædam proposito argumento adhaerentia, in quibus seculi huius noua improbitas & improba nouitas nos vel inuitos remoratur, ac pluribus quàm fortasse quidam cupiant, respondere compellit. Scio interim facile dictu esse: Aue MARIA: sed res ipsa demonstrabit, quantum negotij nobis huc exhibeat Dei hominumque aduersa- rius, qui Satan idcirco dictus est, studiosè pertentans omnia, vt partim sacrosanctæ Vir- ginis dignitatem extenuet, partim Catholicæ fidei sinceritatem commaculet, ac Eccle- siasticæ domus tranquillitatem simul obturbet. Igitur quæ salutatio Catholicis gau- dium & solatium adferre consuevit, tantum ea non est fudes in oculis aduersariorum, nihil non in sacris literis deprauantium, vt more suo lucida obscurent, ac candida in atra conuertant.

VT IGITUR à Gabriële salutationis huius primario, vt sic dicam, secundum Deum architecto initium petam, fuit is non homo, sed Angelus, neque ille vulgaris, sed cum- primis illustris ex electis purisque spiritibus, qui maximis Dei donis ornati, perpetuam authoris sui gratiam & integram iustitiam conseruârunt, hoc est, qui à Deo iugiter stetit, vt loquitur^a Basilius Magnus. Ac veteres quidem Theologi, inter quos^b Ambrosium & Augustinum pono Gabriëlem, velut multis sui ordinis collegis imperantem ac præ- fidem, Archangelumque libenter appellant. ^cIrenæo quidem ille Archangelus Demiur- gi dicitur, qui MARIÆ manifestum aduentum & incarnationem Christi euangelizârunt. ^dGregorius summum Angelum summa nunciantem, ^e Andreas Hierosolymitanus vnum è præcipuis Angelis vocat, qui & primum inter Angelos locum obtinet, teste^f Dama- sceno, sicut & ^gCedrenus principem Angelorum appellat. Quamquam alij præferunt Michaëlem: vtrunque autem faciunt maximas & paris momenti lucernas diuinitatis, & totius orbis luminaria non occidentia, mystas arcanorum, & ad futurorum mysteria in- troducetes. Ita enim^h Pantoleon à Metaphraste citatus loquitur, ac Gabriëlem com- mendat, quod sit diuinissimus Angelus ab omnipotente Deo missus, qui veluti pronu- bus Dei verbi, ad sanctam Virginem in terras descenderit, nec solum antiquissimam & diurnissimam primæ parentis Eux molestiam depulerit, sed etiam orbem terræ vniuer- sum impleuerit lætitia. Præterea de hoc Gabriële narrat, quod MARIÆ parentem An- nam adhuc sterilem inuiserit, ac ei in orto precanti prædixit fore, vt talem gigneret filiam, que mater fieret Redemptoris, imò quod Patres etiã antiquos de mysteriis diuinis instruxerit,

^a Homil. 9. Quod Deus non est au- thor nato- rum.
^b Lib. 1. de Spiritu san- cto. c. 12. in nat. Do- mini.
^c L. 1. cont. Valent. c. 2.
^d Homil. 34. in lectione Euangel. & ser. de sa- luta. Ange- li.
^e Sermon de Virgine af- sum.
^f In epito- me histor. i. Vide Meta- phraste de s. Michèle.

instruxerit, & demum pastores Bethlehemiticos de felici ac lato Christi ortu reddide- rit certiores. Quare hunc Gabriëlem omnino præclarum & excellentem, ac desublimio- re Hierarchia esse Angelum putabimus, vix vt quisquam alius maiorem in sacris literis laudem consequatur, quod crebrius à Deo mittatur, & honestiore legatione fungatur, ac præterea æque versetur in diuinis mysteriis exponendis, sicut præter MARIAM Daniel & Zacharias experti fuerunt. Nec solum Hieronymus, sed & verustior illo Origenes an- notauit, Gabriëlem diuina prouidentia electum esse, qui in gerendis bellis veluti præ- positum agat. Tùm nomen ipsum quo insignitur, ad commendandam personæ maie- statem pertinet, quoniam Gabriël, si Latine versatur, perindè est ac si dicas, Dei virtus aut fortitudo, quemadmodum post^a Hieronymum^b Bernardus annotauit. Dei quippe virtutem Christum, quem, quæso, melius nunciare decebat, quàm hunc quem simile nomen honorat? vt ab eodem Bernardo dictum est, qui hunc Angelum fortitudinem nuncupatiuè: Christum autem substantiuè dici nõ perperam admonet. Illum quippe nunciare veniebat Gabriël, qui virtutum Dominus, & potens in prælio, ad de- bellandas aëreas potestates humilis apparere dignatus est, quemadmodum^c Gregorius & Beda dixerunt. Sunt qui Gabriëlis nomen aliter interpretentur, vt sonet idem, quod Deus & homo: quæ nominis Etymologia non vacat insigni mysterio, nec solum à Pro- culo Archiepiscopo Constantinopolitano, sed etiam à Theophylacto traditur. Procu- li verba, quibus coram blasphemo Nestorio differit, in hunc habent modum: Reperere nomen Archangelij, qui nuncium illum apportauit MARIÆ, qui Gabriël est appella- tus: dictus Gabriël, id est, Deus & homo. Geber enim homo, El Deus, nomine ipso signi- ficans nuncium, quem apportat: quoniam is, quem Euangelizat, Christus Deus & ho- mo erat oriturus, nomenclatura ipsa miraculum significat.]

VERVM vt ad historiam Euangelicam propius accedamus, ingentem profecto hu- ius Angeli laudem esse necesse est, qui à summo Deo delectus, ad summum conficien- dum negotium in terras destinatur, quiq; Domini sui legantis mandato ad vnguem par- ret, ac iniuncto munere in tota legatione sedulo perfungitur, vt Euangelicæ gratiæ ad communem salutem hominum prima quodammodo faciat fundamenta. Quid illo nuncio expeditius? quid tali monitore sapientius? quid hoc procuratore fidelius? qui de arcanis celestibus in conclauis Virginem inuisit, salutauit, instruxit, remque totam à pijs omnibus tot seculis vel maximè desideratam ritè confecit? Gabriël è sublimi per- æthera ad terrestria loca demissus (Andreas Hierosolymitani verbis vt or) in Nazareth constitit, & ad Virginem accedens, inseruabit illius dispensationis indicium ei placi- de pro suo officio fecit. Hoc illud est diuinæ cum humano genere reconciliatiõnis my- sterium. In initium verò legationis, quàm cum immortali laude Gabriël obiit, ab officio salutationis, de qua mox dicemus, sumitur: finis in eo consistit, vt Virginis assensus ad summum illud nobisq; maximè necessarium Dominicæ incarnationis mysterium per- ficiendum accedat. Scitè igitur à Bernardo traditur, Gabriëlis typum in illo Abrahæ seruo exhiberi, quem prouidus pater amandarat ad quærendam puellam, non quam li- bet, sed qualem Dominus filio Domini sui preparauerat pulcherrimam atque purissi- mam: ac eundem seruum de puellæ hydria libenter bibere, vt sic etiam Gabriëlem de- signet, qui quum MARIAM vnicè à Deo electam, filioq; eius preparatam puellam lectissi- mam adiret, cognata sibi virtute virginitate non potuit non plurimum delectari. De hoc Gabriële Chryostomus monet, volitantem illum à pictoribus delineari nobisq; re- præsentari, non quod Deus illum pennarum condiderit, sed ob sublimes, & excelsas celestis naturæ vires, atq; vt illum è supremo domicilio & celesti collegio ad terram nostra causa deuenisse, gratis animis reputemus. Pulchrè igitur Chrysologus: Ad Vir- ginem Deus aligerum portatorem mittit. Et rursum: Agit cum MARIÆ Angelus de salu- te, quia cum Eua Angelus egerat de ruina. Quod postremum etiam attingit^e Irenæus, & luculentius explicat^f Bernardus, discrimè staturans inter bonum & malum Angelum cum MARIÆ & Eua colloquentem. Sic enim loquitur: Missus est coluber tortuosus à Dia- bolo, vt venenum per aures mulieris in ipsius mentem transfunderet, & sic refunderet in totius posteritatis originem. Missus est Gabriël Angelus à Deo, vt Verbum Patris per

^a Luc. 1.
^b Daniel. 8. c. 9. Luc. 1.
^c Li. de no- minibus He- braicis.
^d Hom. de laudib. Vir- ginalib.
^e Hom. 34. in Euangel. d. In expli- c. Luc. 1.
^f In Synodo Episcopina.
^g Luc. 1.
^h Ser. de An- gelica salu- tatione.
ⁱ In paruis serm. ser. 2. Genes. 24.
^j Hom. de in- cõrehef. bili De na- tura.
^k Sermon. 140. c. 142.
^l Lib. 5. ad- uerf. heres. & serm. 2. de fest. Pentec.

Gabriël præ cæ-
teris Angelis, in
Scriptura com-
mendatur.
Gabriël Dei for-
titudò dicitur.
Gabriël Dei for-
titudò nuncupa-
tiuè; Christus
autem substan-
tiuè iuxta Bern-
ardum.
Gabriël etiã so-
nat idem, quod
Deus & homo.
Gabriël multis
modis in Euan-
gelo nobis com-
mendatur.
Quod principit
& quis finis le-
gationis à Ga-
briële susceptæ.
Cum Gabriël cõ-
pennis vel aliis
depingatur.
Discrimen boni
& mali Angeli
cũ prima & se-
cunda Eua col-
loquentis.

aurem Virginis in ventrem & mentem ipsius eructaret, vt eadem via intraret & anti-

Gabrielem & Joannem quasi duos leones ad Mariam custodiant

Mariam excolloquitur cum Gabriele, multis nominibus commendabilem.

Quot Maria Virgines in vno esse dicitur concurrat.

Nulli colloqui tam sacrum, sicut inter Angelum & Mariam ab initio mundi.

Maria sacro colloquio, oratione in finem impo- nit, non sine sanctorum omnium congratulatione.

Superiorum episcopi loquitur.

Dubium velim, quid Lutherus, an Mariam sententem ad se nouerit Angelum, an sola inuentia fuerit.

Serm. 1. de nat. Virg.

Lucas.

Ser. de nat. B. Virginis.

Math. & Philip.

In Possilla maiore cur. Euangel. de Virgin. Annunciat.

familiarē cum Angelis vitam degebat, quamque idem Gabriel inuifere solebat, vt author est Ambrosius? suum nempe colloquium libenter miscens cum Virgine, vt

Gabrielem Mariam in uoluntate suscipere.

Gabrielem in Virgini forma Virginitatem sustinisse.

Quare Virgo ad Gabrielis ingressum turbata sit.

Qualem se Gabriel gesserit, ad Mariam salutandam ingressum.

Angelum solum ad Mariam solum ingressum esse.

Figmentum Iacobini Proteuangelio est, Mariam non domi, sed foris primū ab Angelo salutari.

Lib. de Virginitate. Ser. de Afsum. Virg. Quest. 22. a in epi. ad Euseb. de cast. Virginit. b Lib. 1. offi. cap. 13. c Sermo. 14. in nat. Domini. Lib. 2. de fr. de orthod. cap. 2.

Daniel. 10. Luc. 1.

In epist. ad Euseb. In u. Luc. In annotat. iuni Testa.

Serm. 140.

In Euangel. Missus est Angelus.

Psal. 44.

Indit. 2.

In annotat. circa Euang. Ies. Annūc.

In breui explicat. Euangeliorum.

Luc. 10.

semper Angelis est cognata virginitas, Sophronio teste. Quid? quod sola sancta Deipara Virgo nudam essentiam Gabrielis Archangeli purē contemplata est? quemadmodum in eolibro, quem de variis quæstionibus Athanasio cum alijs, tūm Centuriatores attribuunt, scriptum reperimus. Alij probabilius docent, Gabrieli cum Virgine colloquente aspectabilem viri figuram formamque fuisse, vel sicut Hieronymus asserit, illum in forma viri descendisse, aut sexus virilis speciem peregrinam, vt est apud Ambrosium, assum sisse. Nec dubitat Augustinus dicere, hunc Archangelum facie rutilante, veste coruscante, ingressu mirabili, aspectu terribili apparuisse, quū Virginem salutaturus intraret. Illud certō affirmare licet, quod apud Damascenum legunt ac probant omnes eruditi: Transformantur Angeli, quomodocumque Dominator iusserit Deus, & sic hominibus apparent, ac diuina reuelant mysteria. Quod si ex Euangelio coniecturam capere fas est, MARIA non ob personam Gabrielis ignotam, sed ob salutationem eius inuitatam, quū oblatas laudes non agnosceret, non nihil turbata est, ac cœpit animo fluctuare. Secūs autem accidit Danieli, Zachariæ aliisque pluri-

bus, quibus Angelorum Aduentus & aspectus tantum horrore incussit, præfenti vt vix animo esse, & rectè cogitare ac loqui quicquam possent. MARIA verò cum Angelo fabulabatur intrepida, vt Hieronymus dixit. Quamquam non ignoro, apud Lucam Græcè legi, ἡ δὲ ἐδῆρα, hoc est, Quæ cum vidisset, turbata est in sermone eius, sicut & Ambrosius legisse videtur: eamque lectionem in quibusdam uerustis codicibus reperiri, præter alios annotat Valla. Sedenim vtrūque fieri potuit, vt non solum exinaudita salutationis forma, sed etiam ob admirabilem coruscantis Angeli aspectum Virgo sacra turbaretur, præsertim quod ille solito splendidius appareret, ac noua quadam luminis claritate suam legationem magis cohonestaret. Alioquin Chrysológus putat, hunc Angelum in specie blandum, in habitu mirem apparuisse: proinde MARIAM, non quod personam videret, sed quod sermonem audiret, fuisse turbatam. Ac in eundem sensum scripsit Eusebius: Turbata est nō in vultu Angeli, sed in sermone eius: non enim Angelum, sed verbum Angeli attendebat, & quid illa tam officiosa saluatio sibi prætenderet, cogitabat.]

DEINDE cœcis velut oculis transit Lutherus, quod significanter dixit Euangelista: Ingressus Angelus ad eam, vt palam nobis indicet Virginem suo decoro seruientem, id est, non foris vagantem, sed domi potiùs latitantem, priuatimque sua curantem, & sacris vacantem studiis, quod ad se quoque pertinere putaret diuinum oraculum: Audi filia, & vide, & inclina aurem tuam: & obliuiscere populam tuam, & domum Patris tui: & concupiscet Rex decorem tuum. Sciebat vtiq;e, Virgini non minùs, quàm viduæ ad benè beateque viuendum conuenire secessum: ideoque Iudith viduam publicè ab omnibus prædicari, quod in penetralibus ædium suum haberet conclaue, & in ea seclusa libenter habitaret, ac sacris meditationibus & precibus operam daret. Quocirca præceptorem discipulus, Lutherum Lossius rectè corrigit, quū eundem Lucæ locum explanans, tale Scholion annectit: Hinc p̄ creditur, MARIAM solum fuisse in conclaui, aut alio loco precantem, legentem aut meditantem de promisso Liberatore, cuius aduentum in carnem, vt multi alij, ardentibus votis exoptauit. Eadem Viti Theodori est sententia, MARIAM nempe solum ab Angelo repertam esse, quū precationi absque dubio operam daret. Nisi fortasse delirat ita Lutherus, vt Iacobi Proteuangelium nobis amplectendum putet, quod inter alias fabulas ridiculè narrat, MARIAM accepta hydria foras ad hauriendam aquam prodiisse, atque tunc illi vocem, nescio vnde allatam, sonuisse: Aue, gratia plena. Virginem igitur in dextram & sinistram partem, vt insolite vocis authorem cognosceret, circumspexisse. Quū verò tremefacta domum redisset, ac hydriam deposuisset, tūm demum Angelum domi astitisse, & cum illa egisse pluribus. His nugis plusquam anilibus delectetur, qui parū fidunt sacro Euangelico, in quo Lucas Annæ filiam velut Mariam Magdalenam ocio sancto fruentem, soli; Deo vacantem non obscure significauit, tacite, vt credo, admonens, permultum illam ab aliarum

foeminarum moribus abfuisse, quæ vel cum ^a Martha curis domesticis distrahuntur, vel cum ^b Dina foris vagantur, vel cum ^c Iephtæ filia lamentis foemineisque affectibus libenter indulgent, vel cum ^d Michol Davidis vxore nugantur, vel cum ^e Moyfi forore murmurant, vel cum ^f Herodiadis filia impudicè saltant, vel denique cum ^g filiabus Sion clatæ atque pompofæ, vt spectent simul & spectentur, luxu & mundo immodico delectantur. Nihil enim eiusmodi, quod fatuas virgines, vel mulieres vulgares decet, in nostram Virginem cadit, quæ in theatris, popinis, choreis quæri potuit, sed in loco duntaxat secreto, piisque contemplationibus apto inuenta est, quum bonæ conscientia mille testium præfenti sinceritate gauderet, atque à Spiritu sancto quietis & pacis amāte, velut hospite suo, tota gubernaretur. Monet igitur & Hieronymus, Virginem hanc Hebræis Ahalma, id est, secretam & absconditam haud temerè nuncupari, vt & antea dictum est, quæ quum primùm vidisset & audiisset Angelum, idcirco consternata & conterrita fuerit, vt respondere non posset, velut nunquam, aut rariùs à viro priùs conspecta & salutata.

Maria Virgo abscondita, & sicut à viro salutata.

Lutheri mos est, libenter obsecrare Mariam.

Solus Angelus solam Virginem reperit domi.

Maria suo exemplo docet Virgines omnes domi se continere.

Angelorum est orantibus assistere & sistere pro. Cur Mariam solam Angelus inuenit.

a Luc. 10.
b Genes. 34.
c Iudic. 11.
d 2. Reg. 1.
e Exod. 15.
f Marc. 4.
g Esai. 2.

In ca. 7. Euseb. de cons. Sige.

In ca. Luc.

Li. 2. de virginibus.

Lib. 1. offi. cap. 13.

De cultu feminarum.

Homil. de beata Virg.

Matth. 6.

Actor. 10.

In explicat. Euangel. de annuntiat. Luc. 1. In sermo. de salutatio. ne.

CAPVT

CAPVT SECVNDVM.

De præstantia & dignitate Angelica salutationis, à Luca descripta, quam aduersarij noui frustra oppugnare conantur.

VI NOVÆ SVNT HODIE RELIGIONIS AMANTES, NON NESCIVNT ILLI quidem Angelicam salutationem magno in precio & frequenti vsu apud Catholicos esse, sed quorum institutum reprehedere, quàm comprobare malunt, & quod ex Euangelio maximè sumtum est, Euangelici homines non sine stomacho tum auerfantur, tum calumpniantur. Qui certè si positis paulùm affectibus rem omnem ex æquo & bono metiantur, habent hic non quod fugiant ac insectentur, sed potiùs quod nobiscum cupidè amplectantur, & ament. Nimirum sancta, sublimis, magnifica, & omni obseruatione digna isthæc est salutio, siue vt Ambrosius vocat, benedictio, si primam eius originem spectent. Et enim non ab Ecclesiæ Præpositis condita, sed à sanctissimo Angelo profecta, & cœlitus primùm allata, nec ab hominibus inuenta, sed Sacrosanctæ Trinitatis nomine ac iussu haud dubiè tum pronuntiata, tum scripta, tum conseruata est. Deinde hæc salutio nō modò Deum & Dei Angelum authorem habet, sed etiam quò sacris in literis rarior & inusitatio, eò illustrior atque cōmendabiliore existimanda est. Vnde Culmannus, licet Lutheri discipulus, apertè fatetur, nouo quodam & inusitato modo hîc Virginem saluari, ac idcirco turbari, quòd nunquam aliàs audita esset talis salutio, nec similis in sacris libris reperitur. Non quòd ille primus hunc sensum excogitauit, sed ita visum est etiam antiquis Patribus: ex quibus Ambrosius hoc scriptum reliquit: Benedictionis nouam formulam mirabatur, quæ nusquam lecta est, nusquam cōperta: soli MARIÆ hæc salutio seruabatur. Ac multò vetustior Origenes in eandem sententiam scribit, planeq; docet, similem quidem salutandi formulam siue ad virum, siue ad foeminam factâ, in omni Scriptura nusquam reperiri. Nec solùm inconseruata est, verùm etiam vt Sophronius admonet, omni admiratione digna, & ab Archangelo venerabiliter & officiosissimè facta, in qua diuinitus declaratur, qualis quantaq; sit Virgo ad summum illud electa mysterium, vt hinc illius præstantiam idem Archangelus miraretur. Habent omnes ferè gentes in more positum, vt in primo ingressu occurrentes fortè saluent, illisq; benè precantur, sicut & triæ illæ loquendi formulæ comprobant: Salue, Benè sit tibi, Fortunet te Deus, Felix dies. Est & solennis Iudæorum salutio, qua mutuo sibi pacem optant, pacis deinde pignus osculum exhibentes, vt hinc etiam pro illius atatis ratione iusserit Apostolus: Salutate inuicem in osculo sancto, ne fraudulento videlicet ac proditorio osculo, quale Iudas Christo præbuit, falsæq; amicitie locus relinquatur. Sed & in Euangelio Apostolis mandatur, suam vt beneuolentiam, quum peregrè venientes domum ingrediuntur, amica salutatione, tanquàm officiosæ Christianæq; charitatis tessera, comprobent. Verùm longè sublimiùs de Gabriele salutante cogitandum est, qui diuina luce perfusus, multò rectiùs & exactiùs, quàm quisquam alius posset, Virginem Deique voluntatem perspectam habebat, ac idcirco ampliorem gratulandi occasionem comperiebat. Quod verò ait: Aue, gratia plena, duplicem sensum & optantis nimirum & affirmantis admittit. Quid autem vel optaret, vel precaretur Virgini, in qua multi iugam gratiam & benè constituta omnia mirabiliter vtiq; & contemplantur, & reuerente potiùs gratia illi gratulantis, simulque testificantis, nunciati à se gaudij iustam adesse causam, quoniam cæteris iustior ac sanctior mortalibus, plena iam esset gratia, & cum illa Dominus versaretur, nullique mulieri secunda foret, sed inter foeminas benedictionem primariam obtineret.

In ca. Luc.

Conc. 4. de fest. Annuntiat.

In 1. Luc.

Homil. 6. in Lucam.

In sermo. de Assumptio. Virgini.

Roman. 16. 1. Cor. 16. 2. Cor. 13. Matth. 26. Matth. 10.

Ser. 1. de nat. Virg.

Novatoribus & astratum est aduersus Angelicam salutationem insurgere, & ob eam Catholicis obtrudere.

Prima lux Angelica salutationis ab origine sumta.

Hæc salutio tantò illustrior, quanto rarior in Scriptura.

Quid præterea cōmendat hanc salutationem.

Marianon saluari more gentium hic saluatur. Quomodo Iudæi mutuo se salutarunt & osculata consueverunt.

Angelus Virgini non precatur, sed gratulatur & affirmans, non optans modo loquitur.

Duo Verba præcipue notanda in Euangelio.

ATQVE vt salutationis huius excellentiam pluribus prosequamur, ex Petro Damiano liber primùm repetere, duo verba esse orbi nunciata, qualia in terris nec aliquando dicta, neque dicenda sint, in quorum etiam comparatione omnia muta debeant apparere: Primum verbum, quod ipse rugitū altissimæ vocis appellat, in hoc Archangeli dicto

dicto statuit: Aue, gratia plena: eo enim incarnationem Dei, redemptionem hominum, & mundi renouationem contineri. Alterum verbum Ioanni tribuit, qui vt verè filius esset^a tonitruui, vocem illam tali Aquila dignam protulit: In principio^b erat Verbum. Scribit ergo & Nicephorus, æternum & ante seculum Verbum Dei descendisse, & conditionem naturamque nostram inenarrabili modo suscepisse, quàm MARIAM lætum nuncium, vel Angeli salutationem illam accepit, qua dictum est: Aue, gratia plena. Hęc verò ex Chrysofomo desumpta videntur, quem in celebranda Liturgia Græci sequuntur, ita publicè pronunciantes: Gabriële dicente tibi Virgo: Aue, cum voce incarnatus est omnium Deus in te sacrosancta arca, vt dixit iustus Dauid.] His Petrus Episcopus Alexandrinus, idemque Christi Martyr consonat, quum in Concilio Ephesino in hunc loquitur modum: Verbum caro factum est, & habitauit in nobis, tum videlicet, quum Angelus sacram Virginem eiusmodi oratione salutauit: Aue, gratia plena, Dominus tecum, hoc est, Dei Verbum nunc tecum est. Nam illa Gabriëlis salutatio Deum Verbum in vtero Virginis natum, & carnem factum insinuat.] Alij verò aliter sentiunt, & ex Lucæ verbis non obscuris colligunt, Verbum carnem in Virgine factum esse non inde ab initio Angelicæ salutationis, sed post MARIÆ consensum expressum, quum illa diuino mysterio à Gabriële nunciato se totam accommodasset. Verun tamen Græci Scriptores, quos iam citauimus, hac ratione defendi possunt, quòd salutationi Angelicæ, quæ olim publicè recitabatur, singularem honorem deferre voluerint, maxime propter effectum proximè consequentem, quodque propterea initium simul & finem tam sacri colloquij permiscuerint, sat habentes, totius & salutationis & annunciationis fructum in Verbo ipso incarnato constituisse, nobisque commendare. Ac rursus hac ratione innuunt, quem in modum salutatione Angelica in Ecclesia piè rectèque vti deceat, cum grata videlicet memoria summi beneficii atque mysterij, quod missus de cælo Gabriel benedixit Virgini tunc annunciauit, operante simul Spiritu sancto, vt Dei Filius, Virginis Filius propter nos efficeretur. Eius rei caput in ipsa quidem salutatione consistit, quæ prætercà mirabilis Virginis laudes & dotes breui summa complectitur, & cam continet orationis formulam, quæ non solum hominibus in terra, sed etiam Angelis in cælo ad lectissimam honorandam Virginem, vt alibi demonstrabimus, est accommodata.

Angelica saluatio cum Verbi incarnatione coniuncta est.

Sit ne statim Verbum caro factum, cum Virgo à Gabriele salutata est.

Quo pacto Angelica saluatio sit recitanda.

Angelica saluatio compendiosa multarum laudum & dotum Mariae, sed & formula hominibus Angelisque congrua. Quid nomen salutationis Angelicæ continetur.

Cur Angelica dicatur saluatio, licet non in re præfecta ab Angelo.

Non sine singulari fructu salutationis Angelicæ à prijs recitari.

CÆTERVM vt nomen ipsum sit apertius, quod sæpè nobis repetendum est, Angelicam salutationem appellamus, vniuersum illud complectentes, quod non solum Gabriel ad salutandam Virginem enunciauit, sed quod vetus etiam Ecclesia ex Elizabethæ sanctæ verbis adiunxit, sicut idem Lucas prodidit Euangelista. Quicquid igitur in ea salutatione continetur, prorsus est Euangelicum, ex vno eodemque Spiritu Dei per Gabriëlem & Elizabetham loquentis profectum, atque ad nostram scriptum vtilitatem. His duabus veluti partibus contexitur saluatio, & tamen Angelica dicitur, quandoquidem Angelum primarium habet autorem, & ei præcipuè hoc debetur opus, qui & Angelicam sui memoriam, imò & exemplum nobis imitandum reliquit, vt si tantæ matri grati esse velimus, Angelicum & ipsi officium salutando præstare pergamus. Tum eadem voce (Bede verbis vtimur) MARIAM ab Elizabeth, qua à Gabriële benedicitur, quatenus & Angelis & hominibus veneranda, & cunctis meritò sceminis præferenda monstratur.] Nec mirum, inquit, si Dominus redempturus mundum, operatione suam inchoauit à Matre, vt per quam salus omnibus parabatur, eadem prima fructum salutis hauriret ex pignore.]

HÆC præfari visum est, minùs vt addubitemus, quod à Gabriële Archangelo & Elizabetha sancta cum vtriusque laude dictum & factum est, à Christiano quidem officio non alicui posse cõferri, quum nos totidem verbis in sacrosancta Virgine salutanda versamur, & voces Euangelicas iteramus. Cæterum an hæc salutandi forma fructum aliquem adferat, vt operæ sit precium Deiparam hoc modo salutare, complures in dubium vocant, bonaque sectariorum pars negantem partem amplectitur atque defendit. Ergone inanè garrirum, aut anilem cantionem esse dicent lætum initium veri Euangelij, aut potius primum ipsum Euangelium, quò nihil auspiciatius atque felicius Ange-

a Marc. b Ioan. c Lib. 1. h. 1. cap. 1.

In Liturg. Graec.

Vide Tit. 2. Conclij Ephesini.

Luce 1.

In c. 1. Luc.

Angelus à Deo missus in terris nunciare, & orbis percipere poterat? Non intelligunt isti Gnostici, hoc ipso, quo MARIAM nunc salutatur, velut noui & aurei seculi principium demonstrari, hocque pulcherrimum esse exordium sanctissimæ tractationis, quæ inter Gabriëlem & Virginem de negotio omnium grauissimo, humanæ videlicet redemptionis, nostra omnium causa intercessit, & mox obstupescente natura felicissimè confecta fuit. Ascribam Laurentij Iustiniani verba, quæ rem nunquam satis memorandam magis explicent, rudibusque commendent. Meritò, inquit, Angelus ad Virginem miritur, vt nouam gratiam noui partus noua salutatione differeret. Visitationis enim aderat tempus, in quo liberaretur reus, sapientia corporaretur, deleretur culpa, atque cœlestis Hierusalem reedificarentur mœnia. Quamobrem lætus Paranympus effectus pro officio, exhilaratus pro gratia, pro obsequio expeditus, insolito fulgore vestitus, in humana effigie descendit ad Virginem. Didicit sanè ex præfatio, quanta qualisque erat, ad quam dirigebatur salutanda: Aue, inquit, gratia plena, Dominus tecum.] Actalis quidem Gabriëlis salutantis fuit affectus, qui in piis quodam modò sanctè renouatur, & eximiam illis consolationem creat, quum iisdem Angelicis verbis excitati cogitant, tam diu præcis exoptatum nuptiarum tempus adesse, quæ præsentem iam Paranympo in Virginis vtero celebrantur, vt inde perinde ac suo è thalamo cœlestis ille sponsus procedat, qui Christianas animas veluti sponsas statim à sacro Baptismate puras sanctasque sibi coniungat, ac in regno suo perpetuam bect. Quæ gratior ac iucundior homini Christiano memoria suboriretur, præterquam de Emanuele Virgini Matri per Gabriëlem tam lætè promisso: quem nos inde ab eo tempore factæ salutationis præsentem humanæ salutis auctorem, ac principem ex MARIAM nobis conceptum, nobis natum, planeque donatum & exhibitum habeamus? Vnde noua & ardens diuinæ laudis confessio in nobis erumpit, sæpeque iustas amoris lacrymas verè piis exprimit, vt qui malorum ferè omnium sibi videantur obliui, & è seruis velut amici sponsi & sponsæ facti, ad Patrem illum misericordiarum fidenter accedant. Tum verò veterem abiiciunt luctum, quem Eua nostri fundi calamitas, filiis omnibus attulit, qui suam acerbam sortem intelligerent, quòd infeliciter nati, ac morti perpetuæ destinati, pristinam illam humani generis dignitatem amissam recuperare non possent. Sed iidem colligunt animos, & mœrorum cum gaudio pulchrè commutant, quum à Matre prima ad secundam, quæ Adam secundum edidit, id est, ab Eua ad MARIAM sese conuertunt, & vnà cum Gabriële gratulabundi; voces Euangelicas recitant: Aue, gratia plena. Quod quum faciunt, an non illi velut ad cœlestes nuptias vocati, nuptialem quoque vestem gestare videntur, & in Spiritu sancto exultantes, quid aliud quàm cum Zacharia hoc epithalamion canunt: Benedictus Dominus Deus Israël, quia visitauit & fecit redemptionem plebis suæ? Ac deinde ad Redemptoris sui Matrem conuersi, & debite gratitudinis officio impulsu quid rectius facerent, quàm quod suam & nostram felicitatem nouam ex animo illi gratularentur. Illi, inquam, vt Dei Patris quasi primogenitæ, vt Christi Dei & hominis Matri, vt sancti Spiritus sponsæ omnium dilectissimæ, quæ Angelicis verbis obediendo haud minùs orbi commodauit, quàm prima scœmina serpentinis consiliis consentiendo toti mortalium generi obfuit. Cur ergo illi non AVE dicamus, quæ tota pulchra, tota formosa, Dei amica semper perseverauit, quia gratia plena. Quæ non ignobilis, non imbecillis, non orphana, vel alienæ opis indiga, quia cum illa Dominus. Quæ non communibus scœminarum ærumnis obnoxia, non muliebribus vitiis aut nœuis infecta, non puella lasciua, non virgo fatua, non coniux immorigera, non vidua irreligiosa, quia benedicta inter mulieres. Quæ in coniugio non sterilis & infœcunda, non prolis obscuræ vel pœnitendæ mater, quia benedictus fructus ventris eius Iesus Christus, isque talis ac tantus, vt ad tremendum eius nomen genua suprâ coelos, & in terris, atque adedò apud inferos incuruentur, omnesque terræ tribus omnibus seculis in ipso benedicantur. O nos ingratos, dicâ & maledictos, si benedictam vitæ ac salutis nostræ, id est, Christi parentem adedò non amplectimur, non suspicimus, non colimus, vt ne salutatione quidem dignam esse arbitremur.

In sermo. de annun. Virg.

Qualis animus & affectus Gabriëlis in Virgine salutanda.

Quomodo hæc saluatio ad prius affectus excitandos conferat.

Quam multiplex commendatio Virginis in hac salutatione continetur.

Maledicti, qui benedictam Virginem salutare dedignantur.

Docet ac monet
hac salutatio de
fructibus Spiritus
in Christianam
Ecclesiam
animantibus.

Paucis Serbis
salutationis huius
multam my-
sticam cōtineri.

Salutationem
hanc rectè reci-
tatam, Maria
gratiam et ho-
mini frugiferā
efficit.

Quid sibi Solis
Maria in Za-
charia domum
ingressus, et
mox consequens
gratia operatio.

AD HÆC salutationis huius verba, nescio quam latentem vim spirant, nostrisque affluant animis, & noui Testamenti proprias dotes, siue, vt Paulus vocat, fructus Spiritus nobis occultè commendant. Nam & charitatem, & gaudium, & pacem loquuntur, & pretiosa dona Spiritus, quæ in MARIA primùm abundè sunt effusa, per Christum etiã aliis offerri credentibus monent. Prima sensit illa, maximeq; persensit vigorem Evangelicum, qui verbis illis Prophetis promittebatur: Et erit in die illa: stillabunt mentes dulcedinem, & colles fluent lacte, & fons de domo Domini egredietur. Sed non omnibus tantum lucis suppetit, vt videant vereque intelligant hæc arcana, quæ paucis & simplicibus verbis ab Angelo includuntur. Quàm enim latè pater gratia, & Christianæ gratiæ iustitiæque plenitudo? quid non bonorum in eo continetur, Dominus tecum? Qualis & quàm multiplex eius benedictio, quæ nunquam fuit maledicta? & illorum deinde, qui in omni benedictione spiritali benedicti, ac omni fructu iustitiæ repleti Paulo dicuntur? Sed hos omnes longo post se interuallo MARIA relinquit, tot prærogatiuis, donis, benedictionibus, fructibus ornata & cumulata, vt eos nō dicam effari, sed ne mente quidem consequi valeamus. Cur ergo non sit honestum, non vile ac iucundum, ducem sequi Gabriëlem, & has Angelicas repetere voces, quæ non admonent Evangelicè philosophari, & Christianam proponunt omnibus gratiam, vereque docent, non solum in Deipara, sed etiam in Domino & Emanue:le dulcissimè gloriari?

POSTREMO quis ambigat, salutationem hanc Virgini matri, ipsiq; Deo tantò acceptiorem esse, quantò maior & ardentior pietas animi salutantis accedit? Placet hoc officium salutari Virgini, quæ procul dubio piè salutantes quodam modo resalutat, votis illorum libenter annuens, & diuina munera clientibus pro materna fide procurans & impetrans. Nisi forte aut non creditur Dei Filius honorare matrem (Bernardi verbis loquor) aut dubitare quis potest omninò, in affectum charitatis transisse MARIE viscera, in quibus ipsa quæ ex Deo est charitas, nouem mensibus corporaliter requieuit. Ascendens ergo in altum Virgo beata, dabit ipsa quoq; dona hominibus. Quid ni daret? Siquidem nec facultas ei deesse poterit, nec voluntas. Regina cœlorum est, misericors est, deniq; mater est vnigeniti Filij Dei. Hæc quum legunt vel audiunt aduersarij, non nobis, sed Bernardo, alijsq; vt vetustioribus, ita probatoribus Ecclesiæ Doctoribus, quos alibi producemus, succenseant & obtrecent licet: nos illorum lastratus & morsus suo loco depellemus. Ac rectè Patres in Euangelio annotarunt, MARIE occursum & salutationem amicis eius adeò felicem ac salutarem fuisse in Zachariæ domo, vt præcursor Domini Ioannes in matris vtero, & mater ipsa Elizabetha virtutem illius maximam senserint, vtq; ingentibus Dei donis ambo præditi, vnà cum ipsa Virgine in Deo salutari suo mirabiliter exultarint. Hac velut imagine nobis præmonstratū putant, nec MARIE fauorem, nec Dei benedictionem defuturam iis, qui Domini Matrem velut præsentem reuerenter excipiunt, dignisq; modis honorant, aut maternam eius opem conuenienter implorant. Quid autem istis facias obsecro, qui implacabili Ecclesiæ odio impediti, oculos habent quidem, sed non vident, & quicquid ipsorum placitis repugnat, magno mox supercilio auersantur atq; damnant, quidq; Christum caput à præcipuis eius membris tam indignè separant, quasi Iesum soluere velle videantur?

CAPVT TERTIVM.

De principio Angelicæ salutationis, quo Ave dicimus, deq; Catholico vsu et fructu eiusdem totius salutationis, quam in Ecclesia retinendam esse quidam ex aduersariis fateantur.

Ave in saluta-
tione pro. Gau-
de, nō saluæ ac-
cipiendum.

GE VERO PRIMA ILLA SALVTATIONIS VERBA (Ave gratia plena) parumper expendamus, quæ à Nouatoribus non intelligi res ipsa monstrabit. Multi cum Erasmo arbitrantur nihil omninò referre: Saluæ an Ave vertatur, quod à Luca Gracè scriptum est *χαίρε*. Etsi verò Græcum hoc verbum iam saluere, iam gaudere designet, multò tamen re-ctius

Galat. 1.

Joel 1.

Ephes. Philipp. Coloss.

Serm. de Virgine de summo.

Lucat.

1. Ioan. 4.

In annot. noui Testam. mentis.

In annot. noui Testam. mentis circa cap. Luc. Serm. de Angelicæ salut.

Serm. 140. Serm. de Annot. Virg.

In Genes. cap. 3.

Orat. in natali Domini.

Serm. de laudibus Mariae ex patris Saluatoris. Genes. 3.

Luca 1.

a Catech. in ad illu. minatos. b Lib. 5. aduers. heres. Serm. de Annuntiat. Virgini.

ctius & veriùs Ave vel gaude quàm saluæ hoc loco redditur. Nam auere, si Festo saluaretur, quæ verè voluptatis authorem erat conceptura, & IESVM salutaris gratiæ Principem paritura, sicut & Erasmus fateri necesse est. Monet igitur Andreas Hierosolomytanus accedenti Gabriëli hoc propositum fuisse, vt lætitiæ signa statim Virgini annuntiaret, vtque ad mentem eius demulcendam exordium sermonis à gaudio auspiciaretur. Sic enim decuisse dicit, lætis vt præconis Reginam salutaret, quam & lætitiæ organum & immensi gaudij genitricem appellat. Ipsum verò Ave, ceu pignus quoddam esse instituendi cum MARIA colloqij, salutis consilium, & immensi gaudij præconium. Nec temerè Chrysologus annotauit, in hac voce Ave, non simplex officium salutationis, sed muneris potiùs oblationem esse, quemadmodum & Sophronius diserte scripsit: Non simplex, fateor, vel consueta fuit ista salutatio, sed omni admiratione digna: siquidem venerationis fuit delatio, oblatio muneris, famulatus obsequij. Hæc eò quidem probabiliora videri debent, quòd causa erat vberior Gabriëli non solum ad salutandum, sed etiam gratulandum Virgini. Quæ de re ita loquitur Laurentius Iustinianus: Ipsius gratiæ plenitudinem, quæ nimirum in MARIA erat, cœlestis nuncius persensit, cognouit, manifestaui & dixit: Ave, gratia plena. Salutatur illam tanquam sibi Dominam, honoreque dignissimam, ac à Deo singulariter electam atque dilectam. Nec aliud quàm à salutatioe debuit inchoare, quando per hanc nouæ salutationis gratiam Saluatoris mundi prænunciabatur aduentus.]

PROINDE quicquid tandem fingant Nouatores, ne mysterio quidem caret vox prima huius salutationis, quæ non solum à gaudio sumpta est, sed etiam simul & veterem excludit tristitiam, quæ pro mulcra primæ mulieri irrogata, totam inuaserat postcicitatem, & nonam gaudendi causam præbebat, quam MARIA primùm persensit, & credens Ecclesia, cuius tunc MARIA typus erat, deinceps experiretur. Ac pulchrè quidem congruebat gaudium illi ante omnes alios prænunciari atque offerri, quæ secundam Eam se præstare debuit, vt primæ matris, cui dictum est: In dolore paries filios, tristitia solueretur. Hinc spectans Procopius Gazæus, memorabiliter dixit, mulierem secundum Dei sententiam doloribus, luctu & gemitibus, imò & execrationi addictam esse: Christum verò benignum ex muliere natum hæc incommoda sustulisse. Igitur Angelum præcurrentem & gaudio exultantem lætum MARIE nuncium obiecisse, atq; sic orationem inchoasse, AVE, moxque causam lætitiæ subdidisse, cum diceret: Dominus tecum. Eam quidem Virginem deliquisse, ac proinde tristitiam & dolores à serpente traxisse, quos deinde in omnes peccatrices transfuderit. Verùm MARIA, inquit, gaudium & lætitiæ toti mortalium generi obnunciavit, humanique generis maledictionem, in quam deuenerat, fugauit.] Reuerendum est igitur quod Gregorius Nyssenus perspicuè docet, hanc Angeli orationem illis aduersarij vocibus, quas tristes & acerbis prima mulier audiuit, quæ doloribus propter peccatum damnata est. In quem sensum scripsit etiam Fulgentius, sceminas à ruina primæ maledictionis per MARIAM eximi. Tria, inquit, mala Eua à tribus bonis MARIE probantur exclusa. Nam Eua dictum est: In doloribus & in tristitia paries, & ad virum conuersio tua, & ipse dominabitur tui. Tribus ergo his malis se subiungant scemina, quæ MARIAM non sequuntur, dolori, tristitiæ, seruituti. MARIA autem è contrario quam præclarissimis tribus bonis sublimetur auscultata, salutationis Angelicæ, benedictionis diuinæ, & plenitudinis gratiæ. Sic enim eam legitur salutasse: Ave MARIA, gratia plena, benedicta tu inter mulieres. Quum dixit: Ave, salutationem illi cœlestem exhibuit. Quum dixit: Gratia plena, ostēdit ex integro iram exclusam primæ sententiæ, & plenam benedictionis gratiam restitutam. Quum dixit: Benedicta tu inter mulieres, virginitatis eius benedictum fructum expressit, vt ex ea benedicta dicatur inter mulieres, quæcumq; perseuerauerit Virgo.] Ita Fulgentius in hisce primis salutationis Angelicæ verbis philosophatur, MARIAM cum Eua, imò & toto scemine sexu componens, sicut ante illum & Cyrillus Hierosolymitanus, & Martyr Irenæus MARIAM cum Eua comparauit. Nobis verò fat erit verba citare Bernardi, quæ totum hunc Euangelij locum illustrent magis & comprobent. Iniungitur, inquit, noua

Gabriëli propo-
situm fuisse, vt
Virgini lætan-
tiaret.

In serbo Ave
non est nuda salu-
tatio accipi-
enda.

Verbum Ave
tunc tristitiam
excludit, tunc
gaudium exigit
Maria et om-
nium ferè cre-
dentium.
De ratione dif-
ferentiæ primi
paris primæ mu-
lieris et Mariae,
preferim ob-
tristitiam et
gaudium.

Tria bona MA-
ria contra tria
mala Eua diut-
nitus ordinata.

Marianus salu-
tationis obse-
quio honorata,
et noua benedi-
ctione aucta.

Quid sibi Selu-
tationis saluta-
tionis.

Sibylla etiam an-
te Christum na-
tum non multo
alter, quam
Angelus, Maria
gratulata est.

Non solum Ca-
brili, sed et vo-
bis competere
officium Virgi-
nis salutanda.

Gabriel exem-
plo suo nos do-
cet Mariam
reuerenter sal-
utare.

Quomodo Ga-
briel Mariam
racte honorat,
et prima
saluationis
serbaintele-
nerit.

legatio Angēlo Gabriēli, & nouam Virgo professa virtutem, nouae salutationis honora-
tur obsequio. Antiqua excluditur maledictio mulierum, nouam noua Mater accipit
benedictionem. Impletur per gratiam, quae concupiscentiam nescit, vt Spiritu super-
ueniente altissimi pariat filium, quae virum dedignatur admittere. Igitur quod Ange-
lus primum AVE, vel vt quidam vertunt: Saluedixit, tum ad MARIAM, tum ad Ecclesiam
exhilarandam non partim adfert momenti, perinde ac si dicere vellet: Aue vna ex mil-
libus electa & sancta priusquam nata Virgo, quae vt alia, nulla foemina, tuo iure gaudere
potes, quando quidem foemine osexui, & ex hoc procreatis vetus illud infelicitatis eulo-
gium praescindis, & solidae voluptatis causam, imo & horum omnium fontem orbilar-
giris. Gaude sola mulier perpetuae obedientiae laudem consecuta, & parens augusta be-
nediti seminis, quo serpentis antiqui caput, omnis humanae calamitatis seminarium,
conteritur, & in quo Gentes omnes huc vsque maledicto subiectae benedicuntur. Gau-
de & latere magnificum diuinae gloriae templum, consecratum Regis aeterni palatium,
& thalame immaculate, in quo humana natura vnico Dei filio desponsatur. Gaude
immensa laetitia parens, & noua, pura, preciosa, nobilis arca, quae panem caelestem pri-
ma tuo complecteris ambitu, & mundo illum deinde vniuerso subministras. Prateri-
mus multa id genus epitheta, quae in hunc sum locum confert Andreas Hierosolymita-
nus, hoc etiam coronidis loco pulchre adiciens: Decet laetis praeconiis ita Reginam
salutari. Nec sine certa numinis prouidentia factum arbitror, vt multo ante Mariam
natae Sibylla sit Ethnicis vaticinata, de nostra Virgine, procul dubio canens, & saluta-
tionis huius initio perbellè consonans:

Ε φροσύνητι κόρη καὶ ἀγαλλεο. σοι γὰρ ἔδωκεν
Ε υφροσύνην αἰώνου, ὅς ἔρανον ἐκτίσσε καὶ γῆν
Ε ἢ σοι δ' ὀικισε, σοι δ' ἔσεται ἀθάνατον φως.

Hoc est:

Si simpliciter interpretari velimus: Latere & exulta o puella: tibi enim gaudium do-
nauit aeternum, qui caelum & terram condidit. Is vero in te habitabit; tibi que erit im-
mortale & indeficiens lumen.

QVAM ergo apte & conuenienter Aue illi dicimus, quae nihil pristinae retinet ma-
ledictionis, quae a communibus verae tristitiae causis ex peccato manantibus perseuerat
immunis, quae summam gaudendi materiam in seipsa ob incredibilem conscientiae pu-
ritatem circumtulit, ac demum in ipso gratiae gloriaeque fonte Christo consolationem
& voluptatem maximam primò percipit, nobisque percipiendam obtulit & reliquit?
Vt mihi sane pudendum videatur, haec sacra verba tam partim à Christianis expendi,
adeoque à multis foede negligi, velut ea ioco vel aliud agens dixerit Angelus, nihilque ad
nos illa voluerit pertinere. Atqui longè secus res habet, quoniam praterquam quod
officium ille suum egregiè praestitit, simul & nobis praestandi reliquit exemplum, quum
adeò reuerenter, atque admiratione plenus ad hanc ipsam salutationem accessit, vti So-
phronius notat. Nec dubium, quin, vt idem existimat, secum Gabriel praemeditaretur,
aut potius semper perpensum haberet, qualis & quanta esset Virgo sibi salutanda, quam
summus ille Deus ex tot millibus ad maximam & gratiam & gloriam vnice delegisset.
Varias autem iustae admirationis causas, quae tunc in Angelum inciderent, facile intel-
liget, quisquis Epiphaniij verba sequentia ritè perpendet. Hunc enim sensum ille lo-
quenti tribuit Gabrieli: Aue, gratia plena, multis virtutibus exornata Virgo, in lampa-
de gestans lucem inextinguibilem Sole splendidiorem. Aue, gratia plena, hanc efica spi-
ritualis: in te siquidem hanc diuinitas. Aue, gratia plena, gloriae arca spiritualis. Aue,
gratia plena, quae es vna aurea continens manna caeleste. Aue, gratia plena, quae sitien-
tes perennis fontis dulcedine satiat. Aue, gratia plena, mare spirituale habens gemmam
caelestem Christum. Aue, gratia plena, splendidum coelum, quae in caelis incompre-
hensum contines Deum. Aue, gratia plena, quae Cherubicum thronum diuinitatis
fulgore superas. Aue, gratia plena, quae coeli circulum habes, & Deum incomprehen-
sum angusto potissimum loco in te ipsa contines. Aue, gratia plena, nubes columna si-
milis, quae Deum habes, qui populum deduxit per desertum. Quid dicam? & quid pro-
loquar? quo pacto praedicabo gloriae radicem? Solo enim Deo excepto cunctis superior
existis:

Genes.

Genes. 22.

Serm. de sa-
luta. Angl.

Oracul. si-
byll. 14.

Serm. de
Assumpti-
o Virgini.

In serm. ex-
comulati-
o Virg. quem
seruissimam
vicus parti-
sensit.

existis: natura formosior es ipsis Cherubin, Seraphin & omni exercitu Angelico: cui pre-
dicandae caelestis ac terrena lingua minimè sufficit, imò verò nec Angelorum. Et ad-
huc erunt Christiano digni nomine, qui ad hanc auream verè salutationem naucant, ac
piis etiam vitio vertunt, quod libenter, frequenter, alacriter Gabriëlis, Epiphaniij ac
Patrum aliorum, de quibus postea diceretur, exempla sectentur, totidemque verbis vt cen-
tes, in sacrosancta Virgine salutanda versentur.

Ergo verò apprimè laudandum dixerim vt us institutum, quod ab optimis ma-
ioribus sanctissimisque Patribus traditum & acceptum, hodieque apud Catholicos ob-
tinet, nimirum vt semel atque iterum mane ac vesperi campana pulsus in templis edatur,
eoque Christiani omnes ad salutandam Virginem excitentur. Hinc enim populus tot cu-
ris distractus, & in profanas occupationes continenter intentus, saltem in cuiusque diei
principio & fine ad factorum memoriam reuocatur, vt Christiani homines cogitent, se
ab illo Christo nomen, vitam, salutem accipere, qui sub huius mundi finem, ac velut ve-
speram primum in MARIAM caelitus aduenit, & aduentu suo longae & miserandae noctis,
quae totum genus humanum oppresserat, tenebras discussit, sed & nouum gratiae diem
adeoque Solè iustitiae attulit, nimirum vt nos ex filiis tenebrarum filij lucis effecti, ipsam
mundi lucem non modò praesentem contueri, sed praesentem etiam sequi, & relictis te-
nebris, in eius splendore ambulare possimus. Hoc summum beneficium in MARIA certè
inchoatum est; huius Christianae gratiae primitias illa percepit; huc ex operati diu Messiae
aduentum, quem Gabriel in ipso diei crepusculo Virgini nunciasse creditur, ante alios
MARIA complexa est, adeoque orbi auspiciatissimè communicauit. Eius ergo rei memoria
ne vnquam nobis excidat, qui rerum diuinarum alioquin sumus plus satis obliuiofi, re-
ctène prouida illa verustas instituit & obseruauit, vt mane & vesperi campana pulsus in
oppidis & pagis omnium aures feriat, omnium mentes incitet, omnium fidem renouet,
omnium fiduciam corroboret, omnium gratitudinem exuscitet ac instauret, hucque de-
mum permoueat, vt summam gratiam, & augustissimum incarnationis Dominicae Sa-
cramentum, quod redemptionis nostrae fuit exordium atque caput, in animos demittat ani-
mos, ac singulari religione testentur? Vnde laudabilis ille mos, qui apud Sectarios quidè
exoleuit, apud autè Catholicos passim durat, vt multi dictae campanae audito sono, ab
omni negotio seuo cent animos, caput aperiant, humi procubant, manus iungant, ipsoque
demisso corporis habitu summam & ineffabilem demissionem cōmonstrent, quam Deus
propter homines limus siue homo factus ostendit. Quae omnia non solum ob Virginitatis
meritò salutandae fiunt reuerentiam, sed ad illius etiam honorem cum primis pertinēt,
de quo tum cogitamus, saepeque dicimus: Angelus nunciauit MARIAE, & concepit de Spi-
ritu sancto. Verbum caro factum est, & habitauit in nobis. Vbi prater Angelicam saluta-
tionem etiam Dominicae precatio recitari, vel sequens Ecclesiae Collecta, vt veteres ap-
pellarunt, à multis annecti consuevit: Gratiam tuam, quae sumus Domine, meritis no-
stris infunde, vt qui Angelo annunciente Christi filij tui incarnationem cognouimus, per
passionem eius & crucem ad resurrectionis gloriae perducamur. Prater ea vt sanctissimum
hoc mysterium nobis firmius imprimatur, in quo summum erga nos amorem summus
Deus orbi efficacissimè probauit, tempus proprium, quod Aduentus Domini nunc cupa-
tur, iam inde ab annis amplius mille institutum, quotannis in Ecclesia solènter celebra-
tur, nimirum vt tanti muneris accepti grata memoria, quae perpetuò vigere debebat,
hoc saltem tempore in nostris animis reuiuiscat, & ad reddendam amoris vicem Redem-
tori Christianos etiam aliud agentes incitet, ac eodem praesertim tempore primum &
praecipuum Euangelicae doctrinae caput, quod tunc in Ecclesia multis ritibus commen-
datum proponitur, secum fideles omnes diligenter expendant. Et adhuc tam sanctum &
salutare hoc institutum accusabit Brentius, arroderet Smidelinus, ridebit Marbachius,
caeterique pietatis veteris deferrores & hostes calumniabuntur? Quid autè aliud efficiunt
tadem, nimirum vt ordine perturbato iaceat Ecclesiae disciplina, & in vulgo Christiana
pietas magis magisque languescat? Vnde modo MARIAM, sed & Christus debito fraudatur
honoris ac gloria, & è plurimis pauci de Euangelio vix toto die semel cogitant, pau-
ciores cogitando precantur, paucissimi in precando verè pios experiuntur affectus. Bona

Maria omni ex-
ercitu Angelico,
omniq; creatu-
ra superior.

Laudandum et
reuerentia esse,
veterem more
si campana pulsa
ad salutandam
Virginem homi-
nes excitentur.

Quibus de rebus
nos moueat Ec-
clesia, cum Dei-
param Virgine
salutamus, praes-
ertim manentem
seipera.

Religiosa eorū
poris consuetudo
ad salutandam
Virginem, cur à
pijs adhibea-
tur.

Procaro Eccle-
sia.

Cur Aduentus
Domini quotan-
nis statim tempore
in Ecclesia cele-
bretur.

De moribus et
disciplina Euan-
gelicorum.

a In ser. cō-
Euangel. de
Annuncia-
Domini.
b In 10. cō-
super Ca-
tech.
c In libr. de
miraculis
contra Er-
ingreimū.

verò pars Euangelicorum quos vocant, rem præclarè confectam putat, si quæ in veteri Ecclesia benè didicerunt, malè dediscant, ac præterea si partim in dogmatibus, partim in cæremoniis nunquam satis intellecta suggillant atq; damnent. Sunt & plurimi, quos contra conscientiam pudeat, ne fortassis pro Papistis habeantur, suam fidem & religionem externo signo vel symbolo villo testari. Vulgaris autem pietas duabus maximè rebus, verbum audiendo & Psalmos novos, non dicam quales cantillando perficitur: reliqua si accedant, hypocrisis Pharisæica & superstitioni anili ferè attribuuntur. Omirè spirituales homines, ne dicam spiritus meros, qui vt Deum in spiritu & veritate colant, nullis ritibus externis propemodum vel vruntur, vel mouentur atq; excitantur, sed omnia veteris pietatis vestigia in populo delere & exterminare prorsus, Euangelicum esse studium putant. Igitur neq; manè, neq; vesperi, non sabbatinis diebus, non in Aduentu Domini, vt diximus, non statis feriis tantum MARIÆ deferunt, vt eius peculiarè memoriã publicè celebrent, vel qualicunq; honoris significatione declarent. Affingunt interim venerandè antiquitati, quod voluerit ac docuerit, vt MARIAM homines pro summo numine venerarentur, ac diuinis illam honoribus afficeret, cum Ecclesiã mens & institutum semper cõspectarint, vt credentes cum Elizabetha per MARIAM benedictã fructum ventris eius magis benedictum agnoscerent, & per matrem filium maioris semper faciendum, magis laudandum, magis amandum, magis colendũ asurgerent, ac denique vt arborem propter fructum, MARIAM ob Christum maximis semper honoribus prosequerentur. Sed postea viderimus, quam vim habeant argumenta, quibus isti doctores noui ob auream hanc salutationem Catholicos inuidiosissimè tractant.

Ac e verò si nobis ac Patribus negatur fides, vt vsum & fructum huius salutationis agnoscant ac probent aduersarij, (suos saltè ipsi magistròs Spangenbergium, Brentium, Lutherum, Rhegium audiant: eorumq; sententias vt in rebus alijs, ita hinc etiam apud se valere sinant oramus. Primum igitur Ioannes Spangenbergius pro concione Germanos docuit, & Latine scripsit in hunc modum: *Hæc est saluatio, qua sancta Trinitas Virginem MARIAM dignata est alloqui: ideo & nos non detrectemus eam eiusdem verbis salutare. Ipsa carit in suo cantico: Humilitatem ancillæ suæ respexit: ecce ex hoc tempore beatam me predicabunt omnes generationes. Si hæc verba sunt implenda, necesse est profectò esse homines, qui eam laudibus v. hant ac orant. Elizabeth incipit Luca primo, dicens: Beata que credidisti. Similiter et mulier Luca 11. Beatus venter, qui te portauit, & vbera que suxisti. Quis eam nunc beatam predicabit? Iudei, Turce, Gentes, Hypocrita & Pseudochristiani procul dubio non faciunt, sed summa ignominia & blasphemia eam afficiunt. Proinde nostri erit officij, qui Christi Euangelion profitentur. Quare peruersè agunt (obserua, queso Lector) qui præ nimia sapientia & sanctimoniam ferre nõ possunt, vthæc saluatio recitetur.* Deinde obiicit sibi, quod ab alijs, vt i Caluino, Bullingero, Lutherò & alijs, sicuti ostendimus, Ecclesiæ obiectum esse legimus: *Verum est, inquit, non esse oratione: nihil enim in ea precamur: sed est saluatio, qua sancta Trinitas MARIAM saluari voluit. Si ergo placuit sanctæ Triadi, cur non itidem nobis placeat? Postea mouet hanc questionem, Num hac salutatione piè vti possimus? Respondet protinus: Trifariã hanc salutationem vtilicebit. Primum inde discimus initium nostræ salutis & redemptionis. Secundo videmus, quantum gratiam Deus MARIÆ largitus sit. Tertio tam gratuitis Dei beneficijs in operibus accendimur & adducimur ad orandum Deum, vt & nobis vel scint illam diuina impertiat gratia.*

EN TIBI luculentũ Spangenbergij testimonium, quo literis ex Euangelicis astruit, & ab omnibus credi vult, sanctissimæ Triadi ita vsum esse, sic Euangelij professioni cõgruere, vt hæc saluatio in Ecclesia recitetur: quod quum facimus, MARIÆ vaticiniũ impleri, Euangelium & Euangelicam veritatem corroborari, salutis & redemptionis nostræ initium recoli, MARIÆ dona cognosci, fidem in Deum augeri, animum demum ad orationem & gratitudinem excitari & accendi: eos verò qui salutationis huius vsum ferre non possunt, præposterè sapientes, malè sanctos, pseudochristianos & hypocritas esse. Caterum ne quod hoc loco Spangenbergius de implendo MARIÆ vaticinio ememinit, nouum ac fictitium esse putemus, Leonis Imperatoris qui sapientis cognomentum inuenit, consonantia verba subiiciam: *Αλλά γάρ παρέστηκεν ὁ μαρία ἐν τῶν πραγμάτων τῶν ἐξ πανάληθῆς ἑμῆς ἰδέ γὰρ πᾶσα φύλη τὰς ἑαυτῶν αἰνεῖσιν ποιούμενη, τὸν μακαριστὸν σοὶ προσάγει.* Hæc est;

Duo exercitia Euangelicorum in religione præcipua. Quam præposse re spirituales vident esse Nominatores.

Quomodo Ecclesia Maria cultum instituat ac probei, si ille diuino cultui seruiat.

Testimonium a nominatorum, qui salutationis huius vsum & fructum commendauerunt. Ioannis Spangenbergij testimonium.

Saluatio hæc iuxta Spangenbergium Spiritus nobis esse debet, si et non sit oratio. Triplex Scilicet Angelica salutationis à Spangenbergio traditur.

Summa doctrina Spangenbergij de Angelica salutatione.

Quales habendi sunt hostes & cõtemtores, Angelica salutationis. Impleri oportere Maria vaticinium, & Subiugentiu beatæ predicetur.

Luc. 11.

Luc. 11. Postilla in die Annuntiationis.

est: *Quin & ipsa tua longè verissima verba, ὁ MARIAM, ad res ipsas, firmã præstò sunt testimonija. Ecce enim omnes tribus & populi te laudant, te beatam prædicant.] In eundem sensum scripsit Eusebius: Vera est prophetia, (Beatam me dicent omnes generationes) quam veritatis mater de se ipsa prophetauit. Nulla enim ex eo tempore generatio fuit, quæ eius beatitudinem non prædicauit. Semper eius beatitudinem Ecclesia concinit, in qua simul omnes generationes continentur. Quia fecit mihi magna qui potens est, imò qui omnipotens est. Verè utiq; magna & tam magna, quam magna nulli alij & fecit & facturus est. Ex ea carnem suscepit, & cœli terræq; dominam & reginam eam cõstituit.]*

NEQVE solùm Spangenbergius hanc salutationem nobis defendit, sed & nobilior illo inter Nouatores Brentius eandem sanctam & obseruatione dignam esse, optimisq; constare verbis asserit, hæc etiam adiecta siue censura, siue regula: *Si absit superstitio & impropia opinio, non solum licebit, verum etiam valdè utile est, hanc salutandi formam sæpè recensere.* Ac iterum velut ad eam recitandam adhortans: *Quia, inquit, Angelus ornat MARIAM in salutatione sua magnis laudibus, commemoremus salutationem non ad superstitionem, sed ad pietatem. Nunc audi, quo pacto is homo velit MARIAM piè saluari. Primum, inquit, quum recitamus MARIAM gratia plenã & benedictam inter mulieres, cogitemus hæc verba significare, MARIAM præ omnibus mulieribus electam, vt sit mater benedicti seminis Abrahæ, veri Messie, & excitemur ad gratiarum actionem, quod quæ Dominus tot retrò seculis de mittendo Messia in orbem terrarum promisit, ea per MARIAM virginem impleuerit. Deinde confirmemus fidem nostram, non solum hoc nomine, quod ex hac salutatione certificamur, Christum iam dudum in hunc mundum natum, nec alium expectandum esse, sed etiam hoc nomine, quod etsi MARIAM fuerit mulier in hoc seculo contempta & abiecta, elegit tamen Deus ipsam in matrem Christi filij sui. Quum igitur Deus sit tantæ clementiæ, quod respiciat humilia, fiduciam concipimus, Deum nos etiam in humilitate nostra respecturum & seruaturum.* Vides hinc Brentio non malè cum Spangenbergio cõuenire, qui veritatis vi coactus fatetur, hanc salutandi formam, si verus & pius vsum accedat, tum ad fidem confirmandam, tum ad fiduciam nutriendam conducere, & eandem salutationem à pijs vtiliter iterari, aut sæpius recitari. Quamquam in eo sanè Brentius fallitur, nimiumq; sibi vnã cum Luthero permittit, quod MARIAM facit mulierem in hoc seculo cõtemptam & abiectam, imò verò, vt paulò post subiicit, longè omnium ea ætate miserrimam contemptissimamq;. Eiuscemodi cõmentum nos libro primo refutauimus, & nullus veterum ne per somnium quidem cogitauit, imò & Angelus ipse satis explosit, MARIAM inter mulieres benedictam, hoc est, laudatam, de qua omnes benè loquerentur, prædicans, si quidem Erasmo & Culmanno assentiamur. Quare de re postea, quum de Virginis humilitate differemus, oportuniore loco dicemus.

QVID verò si nobis etiam faueat Lutherus? qui aduersus hanc ipsam salutationem impetum quidem facit, ac more suo debacchatur, sed vt nobis interim vltro largiatur, ac apertè doceat, dupliciter eandem posse tractari, *Primum quidem, vt eam itaquam piã aliquam meditationem accipiamus, in qua donorum quæ à Deo accepit MARIAM, fiat enumeratio. Deinde verò, vt ceu votum addamus & precemur, omnes vt sentiant & cognoscant, eam talem esse qualis hic predicatur.* Probat ergo magis quàm reiicit hanc salutationem Lutherus, quum palàm affirmet, quomodo illa rectè & cõuenienter vtamur, nimirum vt eadem partim nobis ad piã meditationem, partim ad desiderium ac precationem seruiat, et si ne sic quidem Lutherusa cu, vt aiunt, rem attigit, neq; proprium salutationis vsum explicauit. Quid verò Vrbanus Rhegius? à magistro quidem Luthero tant operè commendatus, vt hunc suum discipulum iam demortuum catalogo Sanctorum adscripserit, & magnis in cœlum laudibus vexerit. Is Vrbanus recepit ac probauit vsum dictæ salutationis, eumq; in Ecclesia retineri voluit, his verbis illam exornans: *Iure & nos hanc Virginem benedictam cum Angelo, & beatam appellamus cum Elizabetha, quæ beatitudinis & veræ salutis authorem Christum immaculatam peperit, vt impleatur prophetia benedicta Virginis, quæ Seruatorem nostrum in utero gestans virgineo cecinit: Beatam me dicent omnes generationes, quia fecit mihi magna qui potens est, & sanctum nomen eius.* Hæc non malè quidem cum alijs congruunt, quæ Spangenbergius antè tradidit, imò quæ & Euangelicis verbis explicantur. Sed reliqua subiungamus, quæ discipulus porro interrogat ex Pædagogo, hanc illi quæstionem proponens:

In Euangel. sexta feria aduentus.

Homil. 6 in 1. ca. Luc.

In explicat. salutationis Angelica.

In minore Catechismo.

Luc. 11.

Quam magna Deus fecit Mariam.

Brentij testimonium pro Angelica salutatione non solum recitanda, sed etiam sæpius recensenda. Quomodo piè recitetur hæc saluatio iuxta Brentij sententiam.

Summa doctrina Brentiana de Angelica salutatione. Errat cum Luthero Brentius, Mariam contemptam & abiectam vulgo puellam fingens.

Saluatio Angelica probatur Luthero, si duplici modo tractetur.

Testimonium Vrbanij Rhegij pro salutatione Angelica.

nens: *Cur Christiani hanc salutationem Angelicam quotidie recitant?* Respondet mox Padagogus, Urbani nempe personam sustinens: *Ad renouandam assidue memoriam maximi illius mysterij, quod Deus homo factus est in plenitudine temporis ante M. D. XL. annos, et quod promissiones Abrahæ et patribus factæ, exhibita sunt. Beatissima enim Virgo MARIA filia est Abrahæ et Danidis, ex qua nobis genitus est Iesus Christus vnicus ille Saluator mundi. Quoties enim salutationem repetis Angelicam, gratias agito ex toto corde misericordie et veraci Deo, qui sic dilexit nos, vt filium suum vnigenitum miserit in hunc mundum, vt homo factus homines ab omni malo liberaret.* Vbi paulò post ab eodem re veteres laudari videntur, qui in hac salutatione attētissimis & religiosissimis quemadmodum sanè decebat, dominicæ incarnationis mysterium semper celebrati. Docet ergo Urbanus Rhegius velint nolint alij Sectarij, ad hanc salutationem hanc sine Angelicam, siue Euangelicam salutationem, vt eam sanè non solum recitent, sed & piè recitent Christiani. Tùm alius ex aduersariis Ioannes ad hanc salutationem compendium Euangelij, & redemptionis nostræ exponendæ aperit testatur. Verùm recentiores rei Catechisticae Scriptores, qui per hanc salutationem veteranae Sectæ antesignanos prodierunt, tam infelicitè in hac pietate percellunt, magna vt religione cauisse videantur, ne suis in scriptis locum vllum Angelicæ salutationis reliquum facerent, cuius ne meminisse quidem voluerunt. Et noui quædam pæssallim vociferantur, de salutanda Virgine nulum Dei extare præceptum, in saluationis huius vsu & fructum accipi posse, sed oleum, quod aiunt, & olem in Virgine salutanda perdi mortalibus, & quasi surdis à nobis fabulam cani. Tunc etiam & pugnant inter se sententias vt alibi sæpè, ita hoc etiam loco doctores non solum perierunt, sed quasi mutuò confodiunt, velut Andabatarum more concertantes, in quibus theologiae magis abiliiores. Nos verò priusquam aduersariis hinc oblatrantibus, & salutationis huius vniuersam Ecclesiæ invidentibus respondeamus, committere non possumus, sed Angelici testimonium, quo MARIA gratia plena eximie celebratur, primum sedulo consideremus.

Cur à Christianis Angeleca saluatio recitatur.

Veterum pietas & religio in saluatione Angeleca recitanda.

Pleriq; Scriptores Catechismi apud aduersarios ne attigissent quidem Angelicam salutationem.

In Eusebio, pastoral.

Luc. 7.

Mat. 7.

In Apologia contra Eusebium de miraculis.

In Annotat. noui Testamenti. Circa cap. Luca.

1. Cor. 15. Roman. 15. 1. Cor. 12.

Matth. 20.

Ioan. 7.

1. Cor. 15.

Angelus Mariæ gaudere dicit, et gaudendi causam simul exprimat in principio salutationis. Gratia nomen generale est in saluatione.

Plena gratia non nisi Maria post Christum proprie competet.

CAVPT QVARTVM.

Retinendam esse veterè lectionem, Aue gratia plena: quibus in verbis nouatores multis modis variant ac hallucinètur, gratia nomine abutentes, & hoc ipsum cum aliis Lucae verbis malè cõmiscetes.

NON SATIS VISVM EST SAPIENTISSIMO ANGELO GABRIELI, SI INDE ab initio sui ingressus & colloquij MARIAM ad gaudium prouocaret, nisi & veram propriamq; gaudendi causam illic de promeret dicens, χαίρει σε καὶ ἡμεῖς. Vbi nō de gratia specialī, sed generali vniuersim loquitur, à reliquis credentibus Virginem procul dubio eximens, ac omnibus anteponeus, qui gratia diuina præditi, sed non ad eò plenissimi inter electos. Neque enim iustitiæ titulum accipere, vel retinere sine gratia quisquam potest: sed sigillatim cum Paulo fateri coguntur omnes: Gratia Dei sum id quod sum. Quis prior dedit illi, & retribuetur? Nemo potest dicere, Dominus Iesus, nisi in Spiritu sancto. Caterùm iniquales acceptæ diuinæ gratiæ portiones & gradus in sanctis & credentibus esse res ipsa comprobant, qui ex eodem quidem fonte, sed valde disparè donorum mensuram hauriunt, sicut & Euangelica parabola de talentis à diuite hero datis, & inter seruos aliter atque aliter distributis ostendit. Nullus quidem omninò expers gratiæ Dei, qui illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum: sed aliis tamen seruis vnum, aliis duo, aliis quinque talenta tribuit pater familias, & maiorem pauperum quàm diuitum numerum semper & ubiq; inuenire est. Rara nimirum auis, cui nihil desit, & quæ abundet omnibus, vt in suo genere felicissima esse videatur. Rectè igitur Apostolus: Diuisiones gratiarum sunt: idem autem Spiritus. Quis porrò mortalium ante MARIAM plenus gratia vnquam saluatus? Ingens hoc profectò, nec solum Angeli, sed Dei etiam per Angelum loquentis testimonio confirmatâ Virginis est præconium, quod & veteres Theologi,

logi, sicuti postea monstrabimus, præclaris sententiis exornarunt. MARIA verò tantò plenior ac dignior incredibili gratia fuit, quantò magis hanc suam gratiam ignorauit, minusque ponderauit, quæ vt erat semper modestissima, se omni gratia indignam ac minimam arbitrari mauult, quàm ab Angelo delatam sibi laudem agnoscere, adeò multum scilicet sibi sumens, atque placens, vt ex accepta etiam commendatione timorem capiat, ac pudore suffundatur, nihilque respondere aufit, ac duntaxat cogitet, quid sibi velit isthæc noua, rara & præclara siue saluatio, siue compellatio, χαίρει σε καὶ ἡμεῖς. Aue gratia plena.

Maria sua gratia plenitudine noluit agnoscere modestiam suam.

Scimus interim, ac vtrò fatemur, in Scripturis non esse rarum, vt iusti & sancti gratia, imò & gratiæ fonte Spiritu sancto pleni vel repleti esse dicantur. Siquidem de Ioanne Baptista legimus: Et Spiritu sancto replebitur adhuc ex utero matris suæ. Tùm Ioannis mater Elizabetha repleta Spiritu sancto, & pater Zacharias Spiritu sancto repletus à Luca dicitur. Habet præterea Stephanus hanc laudem, vt plenus Spiritu sancto, plenus gratia & fortitudine appelletur. Fatemur, inquam, isthæc aduersariis, simulque mirandum dicimus, eos adeò MARIAM rigidos, inuidos simul & iniquos esse censes, vt quam nominis commendationem & excellentiam sanctis aliis non grauatim concedunt, hanc vni MARIAM adimant, ne & ipsa vel ab Angelo, vel à nobis plena gratia saluetur. Querentur enim cum Marbachio, Latinum interpretem, quem constanter Latina sequitur Ecclesia, Lucæ mentem & sermonem Græcum non assequi, sed perperam vertere, Aue gratia plena. Quo pacto igitur locum nobis & Latinis propriè reddi volunt? ad hunc nempe modum, Aue gratiosa, vt docet Bucerus, vel gratiam consecuta, vt Calvinus, vel gratis dilecta, vt Beza, vel gratificata & dilecta, vt Bullingerus, vel gratia Deo passiue, quod ipsa sit in gratia, sicut Sarcerus & Æmilius, vel cui Deus faueat, vt Lossius, vel accepta, vt Castalion, vel quæ in gratia à Deo recepta sit, vt Hemingius interpretatur. In tot quippè partes vel frustra isti interpretantur concidunt ac distrahunt hanc Græcam vocem καὶ χαίρει σε, vt vix Hippolytus, quemadmodum in fabulis est, in tot partes laceratus ac distractus fuisse videatur. Idque faciunt religiosi homines scilicet, ne quid cum veteri versione & Ecclesiastica consuetudine commune habeant, quæ perpetuò tot seculis legit publiceque decantat, Aue gratia plena. Primum autem, vt opinor, Erasmus hoc loco gratiosam esse interpretatus: sed qui tamen ad excusandam nouitatem se idè non negare MARIAM gratia plenam fuisse professus est. Reprehendit autem Erasmus Beza, se mirari asserens, cur gratiosam ille sit interpretatus. Et si enim hoc epithetum exprimitur propensius Dei fauor, tamen negligitur quod præcipuum erat, Deum nempe pro sua gratia bonitate MARIAM gratam & acceptam habuisse, vt idem Beza notauit. Certè Ioannes Oecolampadius, linguarum peritia nulli Sectariorum hac ætate secundus, quàm Theophrastum interpretatur, non solum ita vertit: Gaude gratiosa, sed & plenam gratia dici posse meminit, vt probat Andrea Cratandri editio, quæ anno MDCXII. Basilea, viuo adhuc Oecolampadio, fuit euulgata, & nescio à quibus postea malè correctâ. Vbi enim scripserat Oecolampadius: Hoc est gratiosam esse vel plenam gratia, substituerunt recentiores: hoc est, gratiosam esse vel gratificatam. Vbi autem Lutherus Nouatorum omnium antesignanus, hunc Lucæ locum Germanicè quidem parè gratiæ habiturū, si nouos Græci Euangelij interpretes in versione Germanica æmularetur: nec veterè tamen & communè Ecclesiæ interpretationem hostis immanis Ecclesiæ voluit retinere. Aliam igitur fraudem excogitauit, vt loquentè hoc modo Angelum introduceret: *Gegrüßet seiest du Holdselige.* Caterùm qui linguæ Germanicæ vt cunq; periti sunt, probè norunt, nō singularè Dei gratiam, sed humanum fauorè, imò etiam amatorium quiddam hac voce *Holdselig* contineri, vt id circò etiam proci amatis puellis ad blandientes, hoc ipso nomine illas haud illibenter appellent, ac illæ vicissim se appellari gaudeant. Culmā vsu magistri Lutheri figmentū comprobet, æquè insolenter hanc nobis interpretationem obrudit, Aue gratiosa, id est, cuius conuictum & cõsuetudinem pleriq; omnes ambiunt. O lepidos interpretes, qui MARIAM antè vilem, obscuram, sordidam, nunc adeò gratiosam, celebrem, multis familiarem, gratam amabilemq; depingunt, ac tantum non omnibus spectandam & amandam proponunt.

In Scripturis multi gratia pleni esse dicuntur, sed nō sicut mater Domini.

Nouatores Maria nō concedant solum, quem sanctis aliis conferunt, sed tribuunt.

Quam carè ne ut verè interpretentur, Gratia plena.

Primus inter Nouatores Erasmus ab Ecclesia interpretatone hoc loco discessit, Beza, et reprobentus.

Oecolampadius vtriusque modo legit gratiosa & gratia plena.

Quomodo Lutherus Germanicè vertit Gratia plena.

Culmanni naua interpretatio, quomodo Maria fuerit gratiosa.

Concione 4. in festo Annunciat.

Erat cura scilicet, tantæ Virgini, vt aut adoleſcentibus, aut vulgo placeret, & hominum vel gratiam vel fauorem aucuparetur; ideoque gratioſa tum ab Angelo dici, tum ab Euangelifta ſcribi debuit. Mira certè iſtorum in fingendo licentia impudentiaque, qui velut duabus ſedeant ſellis, MARIÆ diuerſa prorsusque contraria tribuunt ſapè. Nam & idem Culmannus locum ſic interpretatur: Salue vel gaude gratificata, dilecta, inquam, & recepta in gratiam inſignem, adeoque fauorabilis & plurimum conſecuta gratiæ, à Deo multiiugis gratiis inſigniter dotata & locupletata. Rurſus verò: Aue gratioſa, hoc eſt, ſummè grata, ſuauiſſima, dilectiſſima ipſi Deo, & Angelis & Sanctis eius ſummè placens ſaluè. A quibus non diſcedit Franciſcus Lambertus, in hunc modum ſcribens: *Aue gratioſa, hoc eſt, ſummè grata, ſuauiſſima dilectiſſima ipſi Deo, & Angelis & Sanctis eius, ei ſummè placens ſaluè. Nuncius Dei ſum, eius te nomine ſaluto. Grata & accepta es illi: te amat, te præcunctis diligit, quam præcelsis muneribus donet.* Sedenim ſiuelaudent, ſiue vituperent inſtabiles aduerſarij, ò nos planè vel ſtupidos, vel inſanos, tantum ſi concedamus, quantum ipſi à nobis perquam iniquè poſtulant, vt in ipſorum nunc primùm ebullientium gratiam, Euangelicæ Scripturæ verba circumcidi, lacerari, mutari, miriſq; modis transformari patiamur, atque adeò leuiter à veteri interpretatione diſcedamus, quæ ſanctiſſimis, doctiſſimis ſapientiſſimiſq; Patribus huc uſque fatiſfecit, que venerandæ ſemper placuit antiquitati; quæ ſuâ Virgini matri laudem quam meretur aſſignat, quæ demùm ipſam loquentis Angeli mentem explicat luculenter. Itane iſtorum libidini ſeruimus, qui in verbo Dei nihil non arripiunt ſibi que ſumunt; matrem vt Eccleſiam, à qua ſemel perſidi deſecerunt, ſuis lazaribus ac morſibus appetant, vtq; ſuas in religione nouationes porro augeant atque defendant? Mèliorem, vt ſpero, mentem Chriſtus Catholicis dabit, ac perpetuò haud dubiè conſeruabit.

Franciſci Lambertus expoſitio.

Haudquaquam expectit Catholicos Nouatoribus concedere, & non inſiſtere in reſcriptis hoc loco.

Ceteri Nouatores qui ſunt gratia plenam dicit, in ſeſe intelligunt. Scholaſti roguunt, inueniendis in ſcribis hæreticorum.

Aduerſarij ſerbis ſarcentim, re ipſa tollunt Mariam plenitudinè gratiæ.

Alius dolus ſeruarior in ſerbis ſalutationis Angelicæ permiſcendæ.

Continuè & c.

Incapit. Luca.

Ser. 4. contra Arianos.

In Poſilla circa Euangel. de feſto Annuntia.

In expoſt. Luca.

In Epiſt. ad Epictetum.

exemplum faciunt, qui aperta ſimpliciaque Scripturæ verba peruerſè deprauant, & in alienos planè ſenſus vi quadam pro libidine ſua detorquent. Et Franciſcus Lambertus ne parùm Euangelica verba confundat, dicere non veretur: *Sequi Chriſtum eſt in eum credere: quod pariter eſt eſſe perfectum.* Et Brentij vox eſt: *Si quis me diligit, ſermonem meum ſeruauit, id eſt, credit. In Chriſto manere eſt credere, manete in dilectione mea, id eſt, credite in me, & in fide perfeuerate.* Hæc nugatur in Chriſti verbis Melanchthon, qui tractans Chriſti ſententiam: Si quis ſermonem meum ſeruabit, mortem non videbit in æternum, hoc ſcholio corrumpit locum: *Dicit ſemitti, vt ſit victima pro peccato, & homines reconciliari Deo non per legem Moysi, ſed fiducia Meſſiæ, & hac fiducia Deum innocendum eſſe.* Videt haud dubiè Lector, quàm multa hic temerè confundantur, quæ nihil faciant ad inſtitutum. Quod ſi commentis horum aſtipulamur, eò facile delabemur, vt partim Gabrièlem, partim Virginem reprehendere aggrediamur. Illum quidem, velut qui neſciret ſua ſenſa verbis propriis enunciare, ac propterea vnum idemque toties repetat: hanc verò, que tam rudis, craſſa & indoctis fuerit, ſermonem vt Angelicum non caperet, eadem de re ſæpius admonenda. Quis verò pius dubitet quæſo, tum Gabrièlem Archangelum ſuo perfectum eſſe munere, vt ſapienter & aperte diceret omnia: tum ingenioſiſſimam ac religioſiſſimam Virginem, quicquid diceretur, attentè percipere, facile intelligere, ac retinere fideliter potuiſſe? Teſtantur Orthodoxi, quandam gratiæ plenitudinem, quæ aliis renatis non contigit, inde à primis annis MARIÆ coelitus eſſe collatam, vt & ipſe Lutherus poſteà citandus agnoſcit, quæ poſt virtutes inſuſa ad eam dignitatem, vt Filij Dei mater eligeretur & eſſet, peruenerit; hinc cum illa & ex illa Dominum mirificè perfecteque fuiſſe.

Quomodo Euangelij ſerba hodie corrumpantur.

SED ET IPSE Gabrièl velut omnem hallucinandi anſam ſubmouens, ſuum ſermonem ita moderatur, vt inter gratiam & ipſius gratiæ authorem, inter effectum & cauſam, diſcrimen aperte ſtatuat, velutque obſeruari. Nimirum ad donum gratiæ pertinet illud, Gratia plena: authorem verò & cauſam gratiæ quod adiectum eſt indicat, Dominus tecum. Vtrunque porro in verbis illis coniunctam & amplificatam videri poteſt: Inueniſti gratiam apud Deum: de quo præclaro dicto poſteà fuſius. Nam & antequàm Gabrièl accederet, vt diximus, MARIAM gratia præditam, imò & plenam fuiſſe non dubitant eruditi, & poſt Gabrièlis acceſſum coepit cum illa & in illa eſſe Dominus, vt & antea poſteà nunquam in villo fuit electorum. Dominus tecum in mente, tecum in ventre, tecum in thalamo, tecum in præſidio, vt dixit Laurentius Iuſtinianus. Habitat in Angelis Deus, ſed non cum Angelis: quia cum illis eiufdem non eſt eſſentia. Habitat Deus in Virgine, habitat cum illa, cum qua vnus modis Deum rebus creatis, ſed identitate, vt vocat, MARIÆ duntaxat inefſe, quoniam idem ſit quod illa ſecundum carnis aſſumptæ naturam, non communi tantum illa cum ceteris hominibus ratione, ſed & alia peculiari, carnis videlicet ex ipſa ipſiusque puriſſimo ſanguine aſſumptione, quæ incomparabilem, ac ipſis etiam Angelis admirandam identitatem contituit. Vt enim ſcholasticè quidem, ſed luculenter Dionyſius Richeſius dixit: Vnio ex amore procedit. Tantò itaque ſpecialiùs ac eminentiùs Deus adorandus dilexit, & prælegit MARIAM, quantò intimiùs, propinquiùs ac familiaritè ſe illi vniuit. Sed huic Virgini Deus ſe coniunxit, non ſolum per gratiarum chariſmata, per illuminationem, per dilectionem, aut adhæſionem extrinſecam, ſed etiam per naturalem & realem quandam identitatem, quia factus eſt aliquid eius eo modo, quo proles eſt aliquid ſui parentis. Etenim aliquid ſubſtantia Virginis ſacræ aſſumpſit, & hypſtaticè atque realiter ſibi vniuit, & habitauit in medio eius. Proinde inter omnes, vt ita loquar, gratias huic Virgini copioſè collatas nulla vel eſſe, vel ſingi maior poteſt, quàm quod cum ea, vt alia creatura nulla, Dominus eſſe dignatur, meritò vt illi dixerit Gabrièl, Dominus tecum. Id quod Petrus Martyr Alexandrinus interpretatur, perinde ac ſi affirmàſſet, Dominus verbum tecum, Dominus verbum in vtero tuo caro fiet. Quam Martyris huius interpretationem tanti fecit Cyrillus, vt eam repetere non dubitaret. Nec temerè notat Bernardus,

Diſtinguit Angelus inter gratiam & gratiæ authorem.

Identitas naturæ inter Mariam & Chriſtum.

Quanta vnio inter Mariam & Deum ſit.

In ſerm. de Annuntia. Virgini.

Serm. de Maria natiuitate.

Libro 1. de præconijs & dignit. Virg. arti. 21.

In aſſione prima Synodi Chalcedonenſis.

In definitione præmi anathematismi.

In Hom. de B. Virgini.

Serm. de Annuntia. dominica.

non

non solum in, sed etiam cum MARIA fuisse & Patrem, cuius Filium concepit, & ipsum Filium; quem carne sua induit, & Spiritum sanctum, de quo concepit in utero sanctificata. Ac rursus idem Bernardus notat, gratiam non modo generalem, sed & singularem in Virgine predicari: generalem enim esse, quam de ipsa Christi velut fontis plenitudine accipiunt vniuersi, singularem vero; quod illa sola pre omnibus plenitudinem gratiae sit consecuta.

In Maria generalis & specialis gratia consideranda.

Tota Trinitas cum Maria est ac manet peculiariter.

Maria nobilitate Trinitatis.

In Scripturis etiam minima quoque consideranda, quo sunt potius habeant, nec sine officio.

QUANQUAM nihil impedit; quod minus hoc dictum, Dominus tecum, non solum ad secundam; sed etiam ad primam & tertiam in sanctissima Trinitate personam vnam cum Bernardo referamus. Neque Sanctorum vlli potest ascribi, quod Angelus velut de tota Trinitate differens, soli MARIA tribuit: Virtus altissimi obumbrabit tibi. Quod nascetur ex te sanctum, vocabitur filius Dei. Spiritus sanctus superueniet in te. Hinc MARIA thronus pudoris dignissimus, aula regia, cella coelestis, ac totius Trinitatis trichinium iam pridem appellatur. Curigitur, ut caetera quae ad horum verborum explanationem pertinent; omittamus, cur inquam, a verbis Euangelicis discendamus, & ea quae Gabrieli discrete distinxit; pro eodem accipiamus, velut imperitia illum arguetes, quod affirmet MARIA inuenisse gratiam, & eam gratia plenam esse, ac Dominum iridem praesentem habere? Nec enim fas est Angelicas, dicam & Euangelicas, commiscere voces, praesertim admonente nos Basilio Magno, sacras literas sic legi oportere, ut quia Spiritum sanctum habent auctorem, in illis etiam literae, syllabae & apices, in quibus magna mysteria contineantur; magna religione ab omnibus obseruentur. Id quod Brentius quoque, licet aduersarius, hac oratione confirmat: Memineritis obsecro, nullum apicem diuinae Scripturae esse, qui non aliquam utilitatem animo pietatis doctrinam affectanti adferat. Quid enim Spiritus sanctus ociosus; quid superuacaneum nobis obruderet? Et si iot a vnum ex lege, tanti momenti reputetur; ut donec praetereat caelum & terra, ipsum non praetereat, quoad omnia facta fuerint: qui fieri possit; ut historiae sacrae apices; quamuis minuti, non suam haberent estimationem & commoditatem? Atque haec satis esse puto ad illorum corruptelas ac fraudes patefaciendas, qui hoc illustri Gabriellis testimonio simul & MARIAE praeconio per inscitiam, siue potius per malitiam nequiter abutuntur. Quid autem veteres Theologorum Latini, tum Graeci his de rebus iam olim iudicauerint, postquam de ipso capite, id est, nomine gratiae dixerimus, in medium adferre non omittemus.

In praemio de Spiritu sancto. Hom. 2. in lib. Samueli.

Matth. 23.

CAPVT QVINTVM.

Detectio quorundam errorum circa nomen gratiae, multosque non solum de MARIAE renatorum, sed etiam de Christi Domini gratia nunc peruersè docere ac scribere.

Haereticorum est proprium, in Scripturae verba suscipere, hoc praesertim tempore.

NON TEMERE SCRIBIT GREGORIUS NAZIANZENSIS, HAERETICOS ESSE syllabarum verborumque captatores: & Hilarius de illis ipsis queritur, quod callidi & astuti artificio quodam vtantur, & inclusam perniciosam corruptelam exquisitorum verborum velamine contegant. Huiusmodi autem verborum captatores, & artificiosi sacrarum vocum corruptores si ante hac vnquam, nunc agminatim quidem irrumpunt, & subspectioso verborum praetextu pestilentes errores mirabilia stultitiae serunt, tegunt atque defendunt. Exemplo esse possunt Lex, Euangelium, Sacrificium, Sacerdotium, Fides, Iustitia, Traditiones, Claves, Peccatum & quae sunt id genus plurima vocabula in diuinis quidem literis visitata, sed nunc in hunc, nunc in illum sensum, prout cuique Sectario commodum videretur, insidiosè & praue detorta. Idem est iudicium de gratiae nomine, valde quidem gratioso, & in sacris literis trito, sed sub quo isti nouarum opinionum vel parentes, vel educatores alunt tetra monstra, ac praesertim pulcherissimam de iustificatione doctrinam magis imagoque corrumpunt, non MARIAE solum, sed & iustis & sanctis omnibus, ne illis vera constet gratia, mirabiliter iniuriosi. Id quod euidentius fiet, si gratiae

Gratia nomine multis modis abutuntur.

Orat. in laudem Cypriani. In li. ad Constantinum Augustinum.

gratiae definitionem a nouis Theologis acceptam in medium adferamus, ac aliquantò pressius hoc loco expendamus, ut hostiles eorum laquei & pestilentes errores, qui simplicium oculos praestringunt ac fallunt, rectius intelligantur.

In Epistol. ad Rom. c. 1. in lib. disput. Iulianum.

In Epistol. ad Rom. c. 1. Cent. 1. c. 4. in lib. annotation. scholastic. circa Evangelium in deo annuntiat. Maria.

2. Cor. 3. Hier. 31. d. 2. Cor. 4. c. Rom. 8. f. Rom. 3.

Rom. 5. 2. Cor. 6.

Rom. 1.

Lib. de gratia Christi c. 19. et li. 2. circa aduersarios legis & prophetarum c. 19.

In respons. circa L. Onan. 6. Can. 11.

g. 1. Cor. 15. h. Rom. 12. i. 2. Cor. 9. k. Rom. 12.

IOANNES Bugenhagenius Pomeranus: Gratia, inquit, fauor est, quo nobis bene vult Deus. Aut sicut Heerbrando visum est, gratuitus fauor, acceptatio ac benevolentia Dei, quae peccatores remissis peccatis recipit, adeoque gratuito peccatorum ac iustitiae imputatio gratiae nomine significatur. De tali enim gratia Paulum differere, quando de iustificatione tractat. Vnde illud etiam Buceri dictum extat: Paulus gratia Dei seruari nos praedicat, & passim pro gratuita Dei benevolentia & misericordia nomine extat & vititur. Tum Franciscus Lambertus nobis exprobrat: De gratia qualitate fecerunt, quum tamen nihil aliud sit quam fauor Dei. Suffragantur his quoque Centuriatores, quorum testimonio Gratia est acceptatio gratuita propter meritum Christi, eiusque integra ac plena imputatio. Atque idem valet, inquit, in hoc dicto Aue, gratia plena. Postremo Loffij vox est: Gratia fauorem significat, non qualitatem seu virtutem, quam in MARIA fuerit. Nos vero priusquam de MARIAE causa respondeamus, aperite testamur, vehementer istos in Paulo interpretando falli ac fallere. Ardenter inquit, ac fortiter, ut nullus alius Apostolorum, in suis scriptis gratiam praedicat & inculcat: non fauorem quidem solum, & donum quoddam externum Dei, sed internum & qualitatem, ut in scholis vocant, inherentem, & ab externo illo Dei fauore profectam hoc nomine complectens; tantum abest, ut istis, qui hominem gratiae & charitatis donis internis iustificari per uicaciter negant, assentiatur. Etenim gentium ille in fide & veritate Doctor, gratiam etiam legem vocat, quae, sicut per Hieremiam promiserat Deus, Spiritu Dei scripta sit in cordibus. Deinde hanc gratiam thesaurum nominat, quem iusti, siue iustificati in uasis fictilibus circumferunt. Hunc praeterea Spiritum inhabitantem esse dicit, in renouatorum nempe mentibus, ac demum hanc Dei nostramque iustitiam facit: quoniam non nobis innata, sed ab illo ceu fonte, qui nos verè iustos facit, propter Christum infunditur atque donatur, ut hoc sublimi Dei munere, quod iustificationum est proprium, eosque Deo dilectos ac verè pulchros efficit, locupletentur. Praeterea idem Apostolus hanc gratiam, & quae cum illa infunduntur dona, non excludit à iustificatione, sicut isti contendunt, sed clarè pronunciat, non modò gratiam siue misericordiam Dei, sed & donum per gratiam in multos, qui ex Christo scilicet renascuntur, abundasse, loquens procul dubio de ipsorum credentium iustificatione, quos & alibi, ne in vacuum gratiam Dei recipiant, neue Spiritum sanctum in sacro Baptismo acceptum contristant & extinguant, sapienter hortatur. Tum eiusdem Apostoli dictum extat: Lex Spiritus vitae in CHRISTO LIBERAVIT ME à lege peccati & mortis. Vbi pro gratia legem à Spiritu sancto in corda credentium scriptam, & ipsos propter Christum viuificantem nominat, gratiam, inquam, adeò efficacem, ut eosdem à lege dominòque peccati, cui ante seruierant, ac mortis aeternae liberet. Adiungit deinde finem huius gratiae iustificantis, ut videlicet iustificatio legis non dico imputetur, sed impleatur in credentibus, qui non secundum carnem, sed secundum spiritum ambulant, ut nempe opera fidei & charitatis praestent, atque ita legis factores efficiantur. Lex enim data est, ut gratia quaereretur: gratia data est, ut lex impleteretur. Lex iustitiae facit auditorem, gratia factorem.] ut praclare dixit Augustinus.

Quid sit, & dicatur gratia, non uarietur.

Paulum Apostolum loqui de gratia, sicut donum internum, non fauor externum Dei.

Gratiam Paulus non excludit à iustificatione.

ERRORIS autem huius, sicut & aliorum plurium, causam vel maximam dedit LUTHERUS, qui ut Christianam gratiam insigniter labefactaret, habitus & qualitates, ut in scholis vocant, à Deo humanis infundi mentibus pernegauit. Vnde inter alia scripsit: Gratiam accipio pro fauore Dei, sicut debet, non pro qualitate animi, ut nostri recentiores dixerunt: Gratia Dei est externum donum, fauor Dei, opposita irae. Contra verò & aequissimè quidem censuit Synodus Tridentina, hoc etiam proposito anathematismo: Si quis dixerit, gratiam qua iustificamur, esse tantum fauorem Dei, anathema sit.] Ac multa quidem Pauli testimonia praeter superiora proferrì possunt, quibus ille de gratia sic differit, ut internum Dei donum & qualitatem inherentem necessariò intelligamus. Gratia eius, inquit, in me vacua non fuit. Secundum gratiam quae data est nobis. Propter eminentem gratiam Dei in uobis. Habentes donationes secundum gratiam, quae data est nobis, differentes.

Lutherus quomodo gratiae nomine abutatur, ac alios etiam abuti docuerit. Sententia Synodi Tridentinae, pro solo Dei fauore, gratia non est accipienda.

Pauli sententia pro gratia menti inherente.

differentes. ^a Vnicuique nostrum data est gratia secundum mensuram donationis Christi. Neque dissentit Melancthon, ^b vt arbitror, qui nisi gratiam pro interno Spiritus dono & inherente qualitate sumeret, procul dubio non ita loqueretur: *Verissimum est habitare Deum in sanctis, & in eis efficacem esse, & illas pulcherrimas virtutes in Ioseph, Daniele & similibus sine ulla dubitatione esse motus diuinos, iustitiam & sacrificia Deo grata.* Nec modò Melancthon, sed Chemnitius ^c etiam negat remissionem peccatorum aut gratiam obiosis mentibus contingere, & ambo concedunt, neminem sine poenitentia, charitate & aliis motibus gratiam consequi, hominem verò quum in gratiam recipitur, quibusdam donis supernaturalibus affici, quibus ad inchoatam, vt vocant, obedientiam præstantam roboratur: etsi hominem hisce qualitatibus iustificari aut Deo gratum esse more suo inficitur. Quid quod Bucerus ^d nobis admittit, sanctos Doctores omnes in hac esse sententia, vt iustitiam siue charitatem ac gratiam in iusto inherere testentur?

SED PRÆSTAT veteres ipsos audire Doctores, vt constet planius, talem gratiæ à Paulo traditæ naturam atque qualitatem esse, quæ mentibus renatorum infixæ sit, easque Deo gratiosas, imò & diuinæ naturæ consortes efficere possit. Dionysius ille magnus ^e gratiam hanc vocat deificationem, quæ quum accesserit similitudo, creaturam creatori amabilem & dilectam reddit. Eadem gratia ^f Gregorio Nysseno puritas dicitur, à fonte Christo in nos deriuata: vel sicut ^g Basilii loquitur, Spiritus sancti participatio. Chrysostomus bonitatem infusam, ^h Eusebius puritatem occultam, ⁱ Cyrillus Alexandrinus sanctitatem (quæ nobis insit) à Christo communicatam, ^k Prosper virtutem & Deum ipsum in nobis habitantem, ^m Macarius arcana quædam cœlestis pulchritudinis vestimenta nuncupat. Postremò ⁿ Diadocus auctor & ipse verus, sed recens editus, de hac gratia pulchrè testatur, quod illam ex quo tempore baptizamur, in ima sede mentis abditam, & in profundo animæ residentem habeamus, quæ suam præsentiam & vim sensu quodam inexplicabili declarat maximè, quum baptizatus ad Dominum sese conuertit, eumque toto animo amare incipit: ex hac demùm gratia ingens & mirabile gaudium in ipso amante consequi solere. Ac eodem referri potest, quod scripsit Ambrosius: Fidei gratia hanc habet potestatem, vt deuotis sibi diuinam infundat medelam, in deuotis verò conferat morbum, per quem totus homo intereat.]

QUANQUAM vnus est Augustinus huius gratiæ vt diligentissimus, ita integerrimus vindex, qui pro multis sufficere possit, vt genuinum Paulinæ doctrinæ sensum de gratia & percipiamus, & retineamus. Vocat illam, occultam quandam communicationem & inspirationem gratiæ spiritualis & dilectionis, quam Deus infundat & paruulis. Vocat ^o interioris hominis pulchritudinem, & ^p pignus donumque Spiritus, per quod operamur iustitiam, & à præuicationis damnatione liberamur. Eidem gratiæ tribuit nouitatem, & virtutem tantam Spiritus viuificantis, quæ iustificatos non solum à lege peccati & mortis liberet, sed etiam intus hominem iustificet, ac legem vniuersam donet impleri: conuersos enim à Deo gratia eius adiuuari, vt carnis vincant concupiscentias, & in accepta iustitia tum proficiant, tum perficiantur. Ac digna est Augustino sanè oratio sequens, è pulcherrima gradatione contexta, nec minùs huic commoda loco: Per legem cognitio peccati: per fidem impetratio gratiæ contra peccatum: per gratiam sanatio animæ abolitione peccati: per animæ sanitatem libertas arbitrij: per liberum arbitrium iustitiæ dilectio: per iustitiæ dilectionem legis operatio. Ac per hoc sicut lex non euacuat, sed statuitur per fidem, quia sicut fides impetrat gratiam, qua lex impleatur: ita liberum arbitrium non euacuat per gratiam, sed statuitur: quia gratia sanat voluntatē, qua iustitia liberè diligitur.] Tam luculenter Augustinus, quem pro se audent citare aduersarij, eos ipsos verberat, qui gratiam in solo Dei fauore ponunt, eamque à charitate & legis implendæ studio secludunt, sola fide contenti. Sed & multis Augustini sententiis, quas vltro prætermittimus, euinci facile potest, quòd censent nos iustificari gratia, id est, charitate cordibus nostris per Spiritum sanctum infusa; eamque charitatem concupiscentiæ victtricem, & sicut Paulus dixit, legis plenitudinem, adeoque verissimam, plenissimam & perfectissimam hominis iustitiam vocat. Id agit gratia, inquit, vt dilectione impleantur mandata Dei, quæ timore non poterant. Gratia quippè Dei diffunditur charitas

Melancthon agnoscat, vnicuique esse donum.

Veterum testimonij de gratia, quod sit donum inherens pio rum animis, neque fauor Deo diuinitus.

Augustinus sapienter & constantiter docet, gratiam, præsertim apud Paulum, inherens esse donum Dei.

Gradatio Augustino digna, quibus modis homo iustificetur, & augetur in illo gratia.

Augustinus testatur nos gratia, id est charitate iustificari.

^a Ephes. ^b In d. s. p. t. d. d. s. r. m. e. v. r. a. Eccles. ^c aliquid hominum. ^d C. i. v. s. e. f. s. i. o. n. c. o. n. t. r. i. d. e. n. t. ^e In conc. d. i. a. c. o. n. t. r. a. u. e. r. s. a. d. e. u. s. i. f. i. c. a. t. ^f L. i. d. e. d. i. f. f. i. e. r. a. r. c. a. ^g L. i. d. e. p. e. f. f. e. t. a. h. o. m. i. n. i. f. o. r. m. a. ^h L. i. d. e. s. p. i. r. i. t. u. s. s. a. n. c. t. i. h. i. n. t. i. f. i. c. a. t. ⁱ De corp. r. e. s. s. a. n. g. u. i. n. e. D. o. m. i. n. i. ^k L. i. d. e. p. e. f. f. e. t. a. h. o. m. i. n. i. f. o. r. m. a. ^l De lib. a. r. b. i. t. r. i. ^m L. i. d. e. p. e. f. f. e. t. a. h. o. m. i. n. i. f. o. r. m. a. ⁿ L. i. d. e. p. e. f. f. e. t. a. h. o. m. i. n. i. f. o. r. m. a. ^o L. i. d. e. p. e. f. f. e. t. a. h. o. m. i. n. i. f. o. r. m. a. ^p L. i. d. e. p. e. f. f. e. t. a. h. o. m. i. n. i. f. o. r. m. a. ^q L. i. d. e. p. e. f. f. e. t. a. h. o. m. i. n. i. f. o. r. m. a. ^r L. i. d. e. p. e. f. f. e. t. a. h. o. m. i. n. i. f. o. r. m. a. ^s L. i. d. e. p. e. f. f. e. t. a. h. o. m. i. n. i. f. o. r. m. a. ^t L. i. d. e. p. e. f. f. e. t. a. h. o. m. i. n. i. f. o. r. m. a. ^u L. i. d. e. p. e. f. f. e. t. a. h. o. m. i. n. i. f. o. r. m. a. ^v L. i. d. e. p. e. f. f. e. t. a. h. o. m. i. n. i. f. o. r. m. a. ^w L. i. d. e. p. e. f. f. e. t. a. h. o. m. i. n. i. f. o. r. m. a. ^x L. i. d. e. p. e. f. f. e. t. a. h. o. m. i. n. i. f. o. r. m. a. ^y L. i. d. e. p. e. f. f. e. t. a. h. o. m. i. n. i. f. o. r. m. a. ^z L. i. d. e. p. e. f. f. e. t. a. h. o. m. i. n. i. f. o. r. m. a.

In c. 2. Epist. prioris ad Timoth.

Lib. de peccat. merit. & remiss. c. 9. & 10. Item lib. 4. cont. Epist. Pelagianorum cap. 5. n. Epist. 65. ad Confessionem. o. L. i. d. e. s. p. i. r. i. t. u. s. s. a. n. c. t. i. h. i. n. t. i. f. i. c. a. t. ^u L. i. d. e. s. p. i. r. i. t. u. s. s. a. n. c. t. i. h. i. n. t. i. f. i. c. a. t. ^v L. i. d. e. s. p. i. r. i. t. u. s. s. a. n. c. t. i. h. i. n. t. i. f. i. c. a. t. ^w L. i. d. e. s. p. i. r. i. t. u. s. s. a. n. c. t. i. h. i. n. t. i. f. i. c. a. t. ^x L. i. d. e. s. p. i. r. i. t. u. s. s. a. n. c. t. i. h. i. n. t. i. f. i. c. a. t. ^y L. i. d. e. s. p. i. r. i. t. u. s. s. a. n. c. t. i. h. i. n. t. i. f. i. c. a. t. ^z L. i. d. e. s. p. i. r. i. t. u. s. s. a. n. c. t. i. h. i. n. t. i. f. i. c. a. t.

L. i. d. e. p. e. f. f. e. t. a. h. o. m. i. n. i. f. o. r. m. a. ^a L. i. d. e. p. e. f. f. e. t. a. h. o. m. i. n. i. f. o. r. m. a. ^b L. i. d. e. p. e. f. f. e. t. a. h. o. m. i. n. i. f. o. r. m. a. ^c L. i. d. e. p. e. f. f. e. t. a. h. o. m. i. n. i. f. o. r. m. a. ^d L. i. d. e. p. e. f. f. e. t. a. h. o. m. i. n. i. f. o. r. m. a. ^e L. i. d. e. p. e. f. f. e. t. a. h. o. m. i. n. i. f. o. r. m. a. ^f L. i. d. e. p. e. f. f. e. t. a. h. o. m. i. n. i. f. o. r. m. a. ^g L. i. d. e. p. e. f. f. e. t. a. h. o. m. i. n. i. f. o. r. m. a. ^h L. i. d. e. p. e. f. f. e. t. a. h. o. m. i. n. i. f. o. r. m. a. ⁱ L. i. d. e. p. e. f. f. e. t. a. h. o. m. i. n. i. f. o. r. m. a. ^k L. i. d. e. p. e. f. f. e. t. a. h. o. m. i. n. i. f. o. r. m. a. ^l L. i. d. e. p. e. f. f. e. t. a. h. o. m. i. n. i. f. o. r. m. a. ^m L. i. d. e. p. e. f. f. e. t. a. h. o. m. i. n. i. f. o. r. m. a. ⁿ L. i. d. e. p. e. f. f. e. t. a. h. o. m. i. n. i. f. o. r. m. a. ^o L. i. d. e. p. e. f. f. e. t. a. h. o. m. i. n. i. f. o. r. m. a. ^p L. i. d. e. p. e. f. f. e. t. a. h. o. m. i. n. i. f. o. r. m. a. ^q L. i. d. e. p. e. f. f. e. t. a. h. o. m. i. n. i. f. o. r. m. a. ^r L. i. d. e. p. e. f. f. e. t. a. h. o. m. i. n. i. f. o. r. m. a. ^s L. i. d. e. p. e. f. f. e. t. a. h. o. m. i. n. i. f. o. r. m. a. ^t L. i. d. e. p. e. f. f. e. t. a. h. o. m. i. n. i. f. o. r. m. a. ^u L. i. d. e. p. e. f. f. e. t. a. h. o. m. i. n. i. f. o. r. m. a. ^v L. i. d. e. p. e. f. f. e. t. a. h. o. m. i. n. i. f. o. r. m. a. ^w L. i. d. e. p. e. f. f. e. t. a. h. o. m. i. n. i. f. o. r. m. a. ^x L. i. d. e. p. e. f. f. e. t. a. h. o. m. i. n. i. f. o. r. m. a. ^y L. i. d. e. p. e. f. f. e. t. a. h. o. m. i. n. i. f. o. r. m. a. ^z L. i. d. e. p. e. f. f. e. t. a. h. o. m. i. n. i. f. o. r. m. a.

charitas in cordibus nostris per Spiritum sanctum, qui datus est nobis. Propter quod ipse Dominus dicit: ^a Non veni legem soluere, sed implere. Et idem Apostolus, ^b Plenitudo legis charitas est.]

QVIS autem non videat, hæc Augustini aliorumque Patrum dicta non solum vero similia, sed & diuinis literis prorsus consentanea esse, in quibus loquentem Spiritum sanctum audimus: Omnis gloria filiae Regis abintus. In malucolam animam non introibit sapientia: Quum sit vna sapientia, omnia potest, & permanens in se omnia innouat, & per nationes in animas sanctas se transfert. quem admodum hic locus etiam à Gregorio Nazianzeno citatur. Prætereò alias id genus voces planè diuinas, ex quibus & illæ sunt: ^c Ego diligentes me diligo. ^d Si quis diligit me, sermonem meum seruabit, & Pater meus diliget eum, & ad eum veniemus, & mansionem apud eum faciemus. Quod si pulchritudo & gloria renatis Dei filius in est, si sapientiæ Spiritus in corda pia ingreditur, & illic inhabitat, sequè in animas sanctas transfert, si denique se aut Christum diligentes diligit Deus, non potest gratia non habitus quidam & donum infusum siue supernaturale, multoque amplius esse, quàm gratuitus Dei fauor erga eos qui iustificantur, vel qui in ipsa iustitia per Christi meritum accepta, cooperante fide bonis operibus crescunt, atque magis iustificantur. Aliòquin si hæc gratia, qua per Christum iustificamur, & in Christiana iustitia conseruamur, vel solo Dei fauore, vel sola hominis fide constaret, Apostolica Scriptura non traderet: ^e Qui non diligit, manet in morte. ^f Si quis non amat Dominum nostrum IESVM CHRISTVM, sit anathema, ^g etiam si videlicet omnem fidem habeat, ita vt montes transferat, aliisque præclaris & admirandis Dei donis conspicuus videatur. Vnde satis patere arbitror, haudquaquam aspernandum esse, quod Petrus Cluniacensis, vir suo seculo perquam eruditus tradidit, Angeli dictum: Aue gratia plena, sic interpretans, vt quoniam Virgo charitate cæteris præstitit, gratia plena celebretur. Sedenim perbellè, nec sine numinis prouidentia factum puto, vt aduersarij quoniam à Christi corpore se ipsi segregarunt, ac idcirco à Christi spiritu sunt alieni, diuinam hanc gratiam, quam per contentionem amiserunt, velut impatientes oppugnent.

SED NEQVE illud fraude vacat, quod isti gratiam nobis ita describunt, vt eam cum peccatorum remissione misceant atque confundant, totam nempe hominis iustitiam in sola criminum venia collocantes. Reclamat autem huic sententiæ, vt cæteros prætermittam, Augustinus a pertè pronuncians: Neque scientia diuinæ legis, neque natura, neque remissio peccatorum est illa gratia, quæ per IESVM CHRISTVM Dominum nostrum datur. J Reclamat & Paulus baptizatos ita compellans: Et hæc quidem aliquando fuistis, variis nempe granibusque peccatis conspurcati, sed abluti estis. Neque hoc verbo contentus, addit & illud: Sed sanctificati estis, sed iustificati estis in nomine Domini nostri IESV CHRISTI, & in Spiritu Dei nostri. Quare sicut inter Christi mortem & resurrectionem distinguere necesse est, sic peccatorum veniam à gratia renatis inherente discernere conuenit, eodem Apostolo admonente, vt non solum Baptismate in mortem cum Christo sepeliatur, sed cum eodem etiam in vitæ nouitatem resurgamus. Ac rursus idem Paulus, ne in sola peccatorum remissione acquiescamus, nouam creaturam & mentem Spiritu renouatam, nec solum peccata mortuam, sed & iustitiæ seruam exigit. Atque hoc est, quod nouo populo Christianam gratiam promittens Deus, per Ezechielem luculenter expressit: Effundam super vos aquam mundam, & mundabimini ab omnibus inquinamentis vestris, & ab vniuersis idolis vestris mundabo vos. Habes hinc remissionem peccatorum, primam quidem Euangelicæ gratiæ partem diuinæ voce prædictam, sed mox pars altera quæ renatos perficit, his verbis annexa est: Et dabo vobis cor nouum, & Spiritum nouum ponam in medio vestri: & auferam cor lapideum de carne vestra, & dabo vobis cor carneum. Id quod magis etiam explicans, & ad legem implendam accommodans, (factores enim legis iustificabuntur) hoc adiicit: Et Spiritum meum ponam in medio vestri: & faciam vt in præceptis meis ambuletis, & iudicia mea custodiatis & operemini. Rectè igitur Augustinus vt runque tribuit gratiæ, peccata donare & Spiritum charitatis infundere, quò & non sit molestia,

Quomodo Scriptura demonstrat gratiam in ternum & inherens donum esse Dei.

Maria plena gratia, id est, charitate, iuxta Petrum Cluniacensem.

Errare Nonatores etiam in eo, quod remissionem peccatorum & gratiam plene confundunt, & pro eodem capiunt.

Apud Paulum peccatorum venia & Christianam gratiam distinguenter distinguitur.

Christiana gratia incipit à remissione peccatorum, sed & dona interna comprehendit, sicut dicit Ezechiel.

In Epist. 118. & Math. 5. & Rom. 13.

In Epist. 118. & Rom. 13.

In Epist. 118. & Rom. 13.

In Epist. 118. & Rom. 13.

In Epist. 118. & Rom. 13.

In Epist. 118. & Rom. 13.

In Epist. 118. & Rom. 13.

In Epist. 118. & Rom. 13.

In Epist. 118. & Rom. 13.

In Epist. 118. & Rom. 13.

In Epist. 118. & Rom. 13.

In Epist. 118. & Rom. 13.

In Epist. 118. & Rom. 13.

In Epist. 118. & Rom. 13.

In Epist. 118. & Rom. 13.

In Epist. 118. & Rom. 13.

In Epist. 118. & Rom. 13.

In Epist. 118. & Rom. 13.

In Epist. 118. & Rom. 13.

In Epist. 118. & Rom. 13.

In Epist. 118. & Rom. 13.

In Epist. 118. & Rom. 13.

In Epist. 118. & Rom. 13.

In Epist. 118. & Rom. 13.

In Epist. 118. & Rom. 13.

In Epist. 118. & Rom. 13.

In Epist. 118. & Rom. 13.

In Epist. 118. & Rom. 13.

In Epist. 118. & Rom. 13.

molesta, & sit etiam iucunda iustitia. J. Factum enim est homini facile in nouo Testamento, vt idem affirmat, quod in veteri difficile fuit, habenti fidem, quæ per dilectionem operatur. J

VIM ERGO Scripturis inferunt Nouatores, qui ad solam peccatorum veniam ea, quæ de iustorum & in Christiana iustitia proficientium gratia legimus, contrahunt, quique cum Bernardo non distinguunt inter gratiam, qua impij primùm conuertuntur, & qua iusti siue iustificati porro adiuuantur, & qua demùm probati remunerantur. Neque sanè Christi gratia vsquam apparet illustrius, præterquam in his, qui postquam sordidam illam ab Adam acceptam vestem cum veste nuptiali per Christum donata commutauerunt, præclaris illistitulis ornantur, vt in Scriptura vocentur, a recti & mundi corde, iusti ante Deum, immaculati, sinceri, fructu iustitiæ repleti, ac demùm in omnibus Dei mandatis & iustificationibus ambulantes. Vbi multis velut in spaciofo campo, pugnare non attinet, quando certam & constantem Ecclesiæ doctrinam, quæ in Tridentina Synodo confirmata est, ad manum habemus, nimirum Iustificationem non esse solam peccatorum remissionem, sed & sanctificationem & renouationem interioris hominis per voluntariam susceptionem gratiæ: per hanc verò fieri, vt non modò reputemur, sed verè iusti nominemur & simus: neque solùm remissionem peccatorum, sed cum illa quoque fidem, spem, charitatem, vt dona simul infusa, & iustitiam inhærentem accipi. Vnde perpetui etiam anathematis poena illis decreta est, qui assèrunt homines iustificari vel solâ imputatione iustitiæ Christi, vel sola peccatorum remissione, exclusâ gratia & charitate cordibus infusa & inhærente. Sed & Cœlestinus Papa, qui Augustini aetate celebris, ab eoque laudatus fuit, eam Concilij Mileuitani partem comprobatur, qua disertè damnatur, quicunque dixerit, gratiam Dei, qua per Christum iustificamur, ad solam remissionem peccatorum valere atque prodesse. Ex quibus omnibus diuinæ gratiæ vis eximia perspicitur, vt per quam non solùm peccata homini à Deo remittuntur atque tolluntur, sed quæ hominem etiam iustum Deoque gratum efficit, tantaque facultate illum corroboret, vt Dei sui legem & præcepta præstare, & Christum diligere possit. Fallunt autem aduersarij imperitos, quod ad obscurandam & extenuandam Christi gratiam, fauore quodam & amore nescio quo extrinseco in Deum reiecto, donum gratiæ in Christiano inhærens tollant, & hominem fingunt iustum Deoque gratum per ipsam Christi iustitiam ac gratiam tantum. Quasi gratia in quam homo recipitur, sola sit acceptatio ad gloriam, quæ homini propter Christum promittitur decerniturque, & Christi iustitia omnes formaliter, vt dicunt, ac equaliter iustos reddat.

Ad gratiam conuertimur, alia enim seu iustificati adiuuamur, alia probati remuneramur. Quibus titulis ornentur à Scriptura iusti & electi. Doctrinam aduersariorum Ecclesiæ authoritate damnari.

De Si magna gratia diuina.

Quomodo Centuriatores Mariam plenam gratiam fingant.

Fatetur Musculus Mariam dici posse gratiam plenam, sed gratiam plenam, exclusâ peccatorum remissionem.

VERVMENIMVERO Centuriatores vt errorem ex errore serant, quemadmodum in gratia definienda peccant, ita peius etiam definitionem suam ad MARIAM applicant. Etenim hanc non aliter plenam gratiam dici censent, nisi ob acceptam veniam peccatorum, quæ illi propter Christi meritum non sint imputata. Nullum quippè alium gratiæ diuinæ vsum, nisi in peccatorum remissionem norunt constituere, & quoties de gratia sermo est, ad iustitiam illam imputationem inticè relabuntur. Deinde Augustino sapientiores videri volunt, qui sacrosanctam hanc Virginem, quum de peccatis agitur, vnâ cum Filio eius CHRISTO IESU Domino nostro, vt primo libro diximus, semper excipiendam esse iudicauit. Ex eodem fonte manat illorum hallucinatio, qui vt receptam Ecclesiæ lectionem supprimant, & veritatis quoque lucem defugiant, ad nouas illas translationes confugiunt, pro gratia plena gratiam consecuta, vel in gratiam à Deo recepta legentes, vt iam antè meminimus. Sed benè habet, quod ex aduersarijs quidam ad veritatem propius accedunt, & inter hos VVolfangus Musculus modestè quidem, sed iustè & doctè sociorum castigat errorem, quum præsentem MARIÆ causam hac oratione defendit: *Non semper gratia peccatorum remissionem significat; peccatorum verò remissio semper gratia vocari potest. Beata Virgo dum ab Angelo salutaretur, vocabatur uerè gratia. Et rectè quidè hoc loco Musculus, Græcæ linguæ non impeditus, suos perstringit collegas, præceptoris Lutheri, vt puto, sententiam sequens. Is enim apertè confirmat, quicquid alibi*

Lib. super Exod. 316.

Serm. de Affum. Virgine. a Psal. 7. b Matth. 1. c Luca 1. d Psal. 1. e Phil. 1. f Ibidem. g Luca 1. h Epist. ad Vener. Marimum. i. Canons.

Li. deanti. ra & gratia cap. 36.

In c. Epist. prius ad Corinth.

alibi garriat, & ex ipsis Angeli verbis probat, vt postea monstrabimus, MARIAM plenam gratiam, etiam in Matris vtero conceptam, simulque ab originali peccato præseruatam extitisse. Et tamen Lutheri discipulis libet non solùm in ipsa versione, sed etiam interpretatione Luca, de remissione peccatorum hic somnare, hoc est, pro auro carbonem, vt dicunt, vendere, tantùm vt retram peccati vel labem, vel suspicionem inurant purissimæ Virgini, quam vt gratia plenam, sic & innocentiam laude incomparabilem verè & dici & censeri non sustinent. Tam acerbo, tam iniquo isti odio Matrem Domini insectantur.

ACCEDIT & alius haudquaquam prætereundus error Centuriatorum, qui vt dictum est, totius obedientiæ & impletionis legis iustitiæque per Christi sanguinem partæ imputationem gratuitam, vno gratiæ nomine comprehendunt, eosque coram Deo æqualiter iustos faciunt, qui Christi iustitiam fide apprehendunt. Hoc vt euincant, Scripturæ loca conglomerant, eaq; non minùs ridiculè quàm falsò explicant, in hunc modum pronunciantes: *Pro aequipollentibus vtuntur iustificare, remittere peccata, saluare, accipere gratiam, vitam habere: item iustitia, remissio peccatorum, salus, gratia, beatitudo.* Neque dissentit VVigandus, qui gratiam, charitatem, misericordiam Synonyma esse contendit, quantumuis significatione diuersa sint, & aliter atque aliter Deo tribuantur. Pari confidentia, ne dicam impudètia, diuinas illas virtutes, fidem, spem & charitatem, quas Paulus non semel apertè distinxit, pro arbitrato suo confundunt: sicut & æquiuales formulas in verbis illis constituunt, quibus iubemur Dei verbum audire & facere, in Christo esse & manere: hæc enim tantundè valere, perindè ac si dicas credere. Quis verò pius non stomachetur & horreat, quum videret ac audire tam multa & præclara Scripturæ verba contra sensum & consensum Doctorum, adeoque contra mentem expressam Spiritus sancti tam foedè commiseri, & in sensum non dicam alienum, sed Hæreticum peruersè conuertri, vt hinc demùm isti Apostolicæ doctrinæ perfidi corruptores suum dogma, vel potiùs idolum extruant? Tale idolum dixerim, Imputatio sanguinis seu obedientiæ Christi, vt isti loquuntur, est legis integræ satisfactio. Et quod istorum coryphaeus Lutherus euomit: *In Christo omnia paria sunt, & gratiam is plenè concedit, & vnicuique perfectam salutem apportat, vt certum sit eum omnia habere, qui Christum habet. In fide omnia opera sunt paria, & vnum alteri simile est. Omnes iustorum commendationes, qua in Scripturis nempe proponuntur, eodem modo intelligenda sunt.* Hæc noua & portentosa istorum Theologia est, plena vel idolis vel paradoxis, eò contendens maximè, vt omnem in Ecclesia ordinem, omnem iustorum dignitatem, omnes meritorum gradus aut abrogent, aut labefactent, vt que sub Christianæ simplicitatis prætextu, nouum nobis Louinianismum obtrudant, ne quid inter cœlibes & coniuges, inter ieiunantes & edentes, inter sacrum & prophanum interessè videatur. In hos autem scopulos non impingerent, nisi absque clauo in vasto Scripturæ pelago nauigarent, & tanquam Sirenum cantu fascinati, circa inanes speculationes hærent de gratuito illo Dei fauore, de seruo hominis arbitrio, de imputatiua iustitia, de sola fide iustificante. Nos Augustinum ducem sequimur, & cum illo ingenuè profitemur: *Ex operibus bonis quæ fiunt per gratiam Dei, iustificati sunt homines, iustificatur & iustificabuntur.* Deinde cum eo ipso restamur, gratiam in quibusdam pleniorè & euidentiorè infundi: in aliis tantam esse fidei gratiam, quanta ad obrinendum regnum cœlorum non sufficiat.] Rursus sicut ab eodem edocti sumus, intrepidè pronunciamus: *Charitas siue gratia inchoata, inchoata iustitia est: charitas prouecta, prouecta iustitia est: charitas magna, magna iustitia est: charitas perfecta, perfecta iustitia est, quæ tunc maxima est in hac vita, quando pro illa ipsa contemnitur vita.* Nam pro eodem Augustinus gratiam qua iustificamur, & charitatem, quæ cordibus nostris infusa, Dei dilectores facit, accipere solet. Meras ergo nugas Culmānus profert, quum in hunc modum scribit: *Quilibet Christianus est plenus gratia, & Deus plenè fauet nobis, quando nos habet pro filiis suis, nec reputat nobis peccata nostra.* Atque hoc ille, vbi de MARIÆ plena gratia concionatur effutit: sed qui profectò ignorat, quid sit plenum esse gratia, aut contra propriam Scripturæ phrasim loquitur, quæ non nisi paucis & valdè selectis hoc tribuit culogium, idque non tam ob peccatorum veniam, quàm propter

Nouatores Mariam non agnosce plenam gratiam, nisi simul eam faciunt peccatricem.

Iustificatos omnes non equalè gratia donari, nec aequè sanctos & iustos apud Deum esse.

Quam multa pro aequipollentibus agnoscam Centuriatores, si Scripturæ loca confundant ac deprauent.

Lutheri paradoxa, si omnes pares faciat in Ecclesia.

Qualis Nouatorum sit Theologia.

Retinendo Augustini sententia contra Sectarios.

Culmāni error notatus.

In parte altera Corp. doctrina Christi. 1. Cor. 13. Epist. 3. 1. Timoth. 3.

a Li. 3. Hypoth. b Lib. 1. ad Simplicitatem q. 2. c Li. de naturæ gratia c. 70.

Lib. de gratia Christi c. 30 & li. de Spiritu & litera c. 32. Concio 4. de Annuntia. Virg.

eximia dona gratiæ iustificantis accepta, & ob alia peculiaria munera, quæ diuina bo-
nitas non ita multis electis & iam antè iustificatis liberaliter largitur. Tales verò præ-
ter Apostolos virtute indutos ex alto, Stephanus, Paulus & Barnabas à Luca com-
mendantur.

*Novatores gra-
tia plenitudinē
Mariæ non ma-
iorē, quàm aliis
feminis, imò la-
roni in Euan-
gelo laudatis,
tribuant.*

Ex QUIBUS haud difficulter apparet, MARIAM sic ab aduersariis gratia plenam
intelligi, nihil vt illi magis quàm Magdalenæ, quàm Samaritanæ, Cananæ vel alteri
bonæ foeminae largiantur, quum carum vnā hoc fauore dignatur Deus, vt illam pro-
pter Christi meritum in gratiam recipiat, illique peccata commissa non imputet. Quid
verò de piis & laudatis in Euangelio foeminis dico, quibus credentibus peccata citra
controuersiam remisit Deus, quas & ex impiis iustas effecit? Certè horum si cœco iudi-
cio stare velimus, Deiparæ conditionem nihilo ferè potiorem quàm latronis faciemus,
qui quum ad latus Christi dextrum in cruce pendèret, & optatam suorum scelerum
condonationem impetraret, de acceptæ gratiæ plenitudine potuit scilicet gloriari. Ac
sunt interim vanissimi, homini etiam per gratiam sanato peccatum originis adhæ-
rere, & iustus ad eò mancam & imperfectam obedientiam esse, quæ in se contaminata &
damnatione digna sit, & quæ solum propter Christi merita, cui iustus per fidem est re-
conciliatus, Deo placeat & acceptetur. Proinde nec Dei præcepta iustis seruari posse
contendunt, ac infirmam hominis naturam per gratiam sanari negant, & quicquid bo-
ni duce gratia homo faciat, id originali peccato inquinari, ac meriti ratione carere con-
stanter asseuerant. Tàm præclare isti non solum de piorum beneficiis, quæ tot præmiis
& laudibus diuina Scriptura exornat, sed & de sanctissimæ passionis Christi merito &
gratia sentiunt, propter quam diuino dono nos afficit Deus, & ubi abundauit delictum,
superabundat gratia. Quo autem iure, quæ ratione licebit vnquam, per Christum
obscuro, vt quod MARIÆ concessum, & ab Angelo confirmatum est priuilegium, id
ad omnes & quoslibet pœnitentes, aut etiam se propter Christum in gratiam recipi cre-
dentes derorqueatur? Ergone Sectarios, & in his Anabaptistas siue iustitia inhærente ius-
tos, siue interiore sanctimonia sanctos, quin & diuina gratia plenos homines existima-
bimus, quando quidem secum ipsi statuunt certoque confidunt, Mediatoris Christi
iustitiam, meritum, satisfactionem & obedientiam, qua pro nobis legem impleuit, si-
bi per fidem imputari, adeoque tàm cumulatè donari, perindè ac si perfectæ obedi-
entia legi satisfecissent, & absolutam Christi iustitiam coram Deo præstitissent? Somnia
sunt isthæc, imò pudenda & damnanda sunt phantasmata Sectariorum, qui tamen si
gratia iustificante donisque diuinarum virtutum careant, vt potè non minus à Christo
capite quàm eius corpore separati, tamen de fidei iustitia, & salutis, vt vocant, certitudi-
ne tàm superbè, quàm frivole gloriantur. O stultos verè homines, qui secundum
Christi Spiritum non sapiunt, non renouantur, non ambulant, viuè tùm fidei, tùm
charitatis expertes, & tamen sibi persuadere audent, se minimo negotio, & quasi dor-
mientes, ad maximam illam Apostolorum Petri & Pauli iustitiam peruenire: imò etiam
eamdem gratiæ plenitudinem, quæ in purissima & perfectissima Dei matre vbertim in-
erat, & aliis non est communicata, subito sibi contingere, quando quidem Dei verbo
credunt, sibi que persuasum tenent, quod integra legis obedientia in Christum creden-
tibus imputetur. De qua imputatitia Christi iustitia per fidem apprehendenda, sicut
isti plenis buccis crepant, multi multa scripserunt, & nos etiam de Ioanne Baptista dis-
putantes meminimus, plura vt subiicere non sit operæ precium. Hæc autem nobis repe-
tuntur, partim vt obscurum non maneat, cur libet aduersariis nouas diuinæ Scriptu-
ræ interpretationes comminisci, sub quarum inuolucris & succis, suum de iustificatio-
ne virus occultent, & receptas in scholis distinctiones de operante & cooperante gratia,
de que gratum faciente & gratis data subterfugiant: partim vt quàm viliter & abiectè de
Matre Domini sentiant, rectius ab omnibus animaduertatur. Sic enim gratiæ nomine
abuntur, vt nullam in Virgine gratiam excellentem, plenam & perfectam nobis reli-
quam faciant, sed MARIAM duntaxat velut puellam nescio quam, in gratiam à Deo re-
ceptam, illique reconciliatam imperito vulgo contemplandam proponant, quæ ne-
minem Sanctorum iustitia & gratia superarit. Egregium sanè artificium salibus dignum

*Figmenta noua
Euangelicorū.*

*Quibus Sectarij
gratia plenitu-
dinem beatæ Ma-
riæ vendicant, et
se Mariæ posse
agere, si seru-
dicant aduersa-
ry.*

*Quibus Sectarij
mulierum per-
suasio, seu suum
imputant in-
stos et gratia ple-
nos esse.*

*Quo referenda
sit superior tra-
ctatio.*

*Ad Rom. 8.
7. & 11.*

*2. Cor. 1.
b. Math. 11.*

Luc. 11.

Rom. 8.

Præco-

Præconibus, qui MARIAM nisi peccatis delectatam intueri ac prædicare non possunt
quique vt illam contractis, quas fingunt, maculis liberent, ad gratuitum illum fauorem
& imputatitiam iustitiam more suo confugiunt, adeoque MARIÆ confugiendum es-
se putant. O Doctores ingeniosos, qui in his Angeli verbis, Aue gratia plena, tàm acutè
philosophantur.

Hom. 1.

a. Mt. c. 10.

In. c. 10. an.

In. c. 10. an.

c. 1. li. 1.

ca. 4. pag. 59.

Hom. 1.

Hom. 11. in

10. an.

In annotat.

scholast. cir-

ca. Euang. in

natali Do-

mini.

d. Li. de cor-

reptione &

gratia, c. 13.

C. u. de gra-

tia & libero

arb. c. 5. & 9.

c. in Euang.

Joan.

Psal. 44.

Altor. 20.

Esaie 21.

Coloss. 2.

1. Cor. 12.

Ephes. 4.

f. Hom. 2. in

diuersos.

8. Homil. de

penitentia.

h. Lib. 1. cap.

11. & 17. in

Joan.

1. Li. 13. Mo-

salum, c. 33.

VERVMENIMVERO cur miremur Nouatores Virgini derogare, ci que gratiæ pleni-
tudinem demere, quando summo etiam Regi Christo sunt ad eò vehementer infesti, vt
preclarum epitheton, quo plenus dicitur gratia, mirabiliter obscurare & contaminare
non erubescant? Valdè illustri & pueris notus apud Ioannem est locus, qui Christum,
aut potius Verbum plenum esse gratia & veritate summa cum nostra consolatione as-
seuerat. Insurgit autem Cruciger & vociferatur, hinc gratiam pro fauore Dei dici, &
Christum esse plenum gratia, quia sit Patri verè dilectus, vt & propter ipsum diligantur
electi. Bucerus in hunc modum: *Quod Christum Euangelista prædicat plenum gratia, eo signi-*
ficatur, ipsum per omnia Diuinum ad eò apparuisse, vt & Dei erga eum fauor egregie declararetur,
& bonorum simul fauore indicaretur simul dignissimus. Nec dissentit Hieronymus Velle-
rus, suffragantur & Centuriatores, quorum iudicio gratia hinc pro Dei fauore nomi-
natur, sicut & in locis adiunctis: Plenum gratia & veritate. Gratia & veritas per IESVM CHRIS-
TVM facta est. De plenitudine eius nos omnes accepimus, & gratiam pro gratia. Quod
postremum ita Brentius interpretatur: *Accepimus fauorem Dei pro fauore Christi, hoc est,*
Deus idcirco fauet nobis, quia fauet Christo filio suo. Vnde colligit argumentum vt prober,
non posse quemquam suis operibus, sed alieno tantum Christi beneficio seruari, ve-
ramque salutem consequi. Postremò Filius Dei Iosio plenus gratia, id est, fauore Patris
dicitur, quia ipse Patri placet præ omnibus: omnes autem ex Christi plenitudine accipere gratiam
pro gratia, hoc est, fauorem Dei erga nos propter fauorem Patris, quo filium completitur. Alioquin
totum genus humanum esse sub peccato & reum iræ Dei, plenum tenebris & mendacio. Quare sic
istis gratia plenus est Christus, quoniam pleno fauore Pater illum completitur, eumque
in primis acceptum haber atque charum.

Quod si verum & germanum propositi loci sensum requirimus, longè quidem
sublimius quàm isti putant, cœlestis Aquila volat, eoque contendit maximè, vt Christi
Dei simul & hominis maiestatem commendet ac illustret. Illum igitur quatenus est
Deus, verbum, vitam & lucem esse dixerat, & deinde Christum hominem factum, à cæ-
teris electis eo ipso distinguit, quod plenus gratiæ & veritatis existat. Ac ne putemus il-
lum, sicut plerique alios, Deo & hominibus duntaxat gratiosum esse censendum, eu-
denter se ipsum explicauit, quod de illa scilicet gratiæ & Spiritus plenitudine loquatur,
quam illi Deus non ad mensuram vt reliquis, dedit, & de cuius plenitudine redundante
nos omnes accepimus, & quidem gratiam pro gratia, id est, pro his meritis quæ contu-
lit gratia, vt Augustinus, vel pro imperfecta legis gratia perfectam Euangelij gratiam,
sicut Chrysostomus interpretatur. His addit demùm idem Euangelista: Lex per Moy-
sen data est, gratia & veritas per IESVM facta est. Sic ergo Christus Ioanni gratia plenus
dicitur, vt omnem eminentis perfectæque gratiæ, quæ porrò in credentes defluit, influ-
xum & principatum huic vni, ceu fonti & capiti, ascribendum esse cognoscamus. Qui
sensus alii etiam Scripturæ locis consonat, quibus liquidè asseritur, quod Christum, vt
nomen ipsum indicat, vnixerit Deus præ participibus suis, ita vt super alium nullum, si-
cut super illum vnum requieuerit Spiritus Domini, Spiritus sapientiæ & intellectus,
quemadmodum fuit Esaias de hac gratiæ in Christo plenitudine commemorauit.
Vnde Paulus etiam de Christo loquitur, & sæpè quidem, illum Ecclesiæ caput esse, to-
tumque corpus mysticum ex illo capite pendere, foueri, regi atque gubernari. Vnicuique
nostrum, inquit, dara est gratia secundum mensuram donationis Christi: & addit, quod
ascendens idem in altum dedit hominibus dona, vt impleret omnia, Christum nem-
pè gratia plenum ostendens. Eodem modo Patres Christum etiam secundum naturam
humanam gratia plenum agnoscunt, multisque sententiis comprobant, præsertim Ori-
genes, & Basiliius, & Cyrillus, & Gregorius, sed quorum verba hoc loco repetere superse-
demus. Hinc & Theologi quidam fontanam, vt loquuntur, gratiam atque iustitiam in
Christo

*Novatores non
solum Mariæ, sed
& filio Christo
gratia plenitu-
dinem deroga-
re.*

*Quomodo intel-
ligant noui Do-
ctores, Christum
dici plenum gra-
tia & veritate.*

*Quomodo Chri-
stus plenus gra-
tia à Ioanne Se-
rè proprieque
dicatur.*

*Ioannes se ipsum
explicat, quomò
dò Christum gra-
tia plenum ve-
lè intelligi.*

*Ioannem ita de
Christo loqui, si-
cut alibi Scrip-
tura solet.*

a 3

Gratiam ex in-
finita fontanam
Sua Christo de-
beri.

Cur aduersario-
rum interpreta-
tio fugienda.

Christo locant, quam postea Scholastici in gratiam habitua-
lem, vnionis & capitis, do-
cendi gratia distinxerunt, soli que Christo vt pleno gratia, competere demonstrarunt.
Quae doctrina vt singularem Christi praestantiam & dignitatem astruit, ita longè magis
& efficacius credentes consolatur, quam quum audiunt, Christum ob solum Patris fa-
uorem, vel quod Deo & hominibus fuerit gratus, atque dilectus, plenum gratia nun-
cupari. Haec enim interpretatio, praeterquam quod Ioannis sublimitati minus conue-
nit, ad alios etiam eximie iustos homines potest extendi: quum de Moysè scriptum le-
gamus: Dilectus Deo & hominibus, cuius memoria in benedictione est. Sedenim qui
natos gratia inherente & charitate infusa spoliatur, huc demum videntur progredi, vt
gratiae inhabitantis plenitudinem vix etiam capiti Christo permittant, ac eo ipso non
modò Matris gloriam, sed & insignem Filij maiestatem non sine blasphemiae suspicio-
ne magis ac magis obscurant extenuentque.

CAPVT SEXTVM.

Quomodo veteres Theologi, et ex aduersariis nonnulli, pleni-
tudinem gratiae Virgini Matri verè collatam confirmant ac
praedicant.

ACTENVS QVIDEM SATIS OSTENSVM PV TAMVS, EOS MAGNOPERE HALLVCINARI,
qui Euangelicum titulum Virgini matri de caelo allatum, tot que secu-
lis in Ecclesia conseruatum, quo gratia plena vbique gentium celebra-
tur, haud obscurè inuidet, ac palam derogare conantur. Ex quibus
nonnulli eò impudentiae progrediuntur, sicuti monstrauius, vt seip-
sos ac suos, pro nefas, in gratiae cumulo Virgini sacrosanctae tantum non exaequare con-
tendant. Fingunt enim se à Deo receptos in gratiam, & per Christi fidem acceptos atque
reconciliatos, qui idcirco non leuè quàm Dea mater, pleni gratia possint nominari atque
cenferi. O miro & miserò vanae gratiae iactatores: diuina verò & Christiana gratia non
plena, sed vacua, & à nullo bono Angelo praedicandos, multo que minus imitandos,
quos nobis Quintum hoc Euangelium procreauit. Nunc promissas Patrum sententias
in medium producemus, qui tum vitæ sanctimonia, tum nominis celebritate, tum do-
ctrinae praestantia, ac omnis gratiae splendore commendati, recentiores quidem Theo-
logos, vt nihil dicam aliud, longo post se interuallo relinquunt.

ORDIEMVR autem ab Hieronymo tum Latinae tum Graecae linguae peritissimo,
qui, gratia plena, nobiscum constanter legit, eamque suo iam tempore vsitatam in Ec-
clesia lectionem nullo in loco mutauit, hoc ipso indicans, quid aliis faciendum esse pu-
taret. Ac velut rationem retinenda lectionis huius redderet: Sancta MARI A, inquit,
quia conceperat eum, in quo omnis plenitudo diuinitatis habitat corporaliter, plena
gratia salutatur. Vnde alibi MARIAM flumini confert pleno aluco fluenti, & Spiritus
sancti gratia redundanti. Tum à Sophronio & Hieronymi familiari scriptura legimus: Dei
genitrix electa & praelecta iure ab Angelo salutatur & praedicatur gratia plena: Verè
plena, per quam largo sancti Spiritus imbri superfusa est omnis creatura. Nec multò
post: Et si in sanctis Patribus & Prophetis gratia fuisse creditur: non tamen ea tenus plena.
In MARIAM verò totius gratiae, quae in Christo est, plenitudo venit: Eiusdem illa vox est:
MARI A cunctis tantò venerabilior, quantò gratiosior: & quantò virtute altissimi extol-
litur ad sublimia, tantò clarior resultat in gloria. Plena siquidem gratia, plena Deo, ple-
na virtutibus: non potest non possidere plenè gloriam claritatis aeternae, quam plenissi-
mè accepit vt Mater fieret Saluatoris. Et quoniam plena virtutum gratia fuit, rectè
monet illam agro pleno, vt Isaac locutus est, & diuinitus benedictio conferri. Quid au-
tem illo luculentius, quod post Sophronium etiam Chrysologus repetiuit: Benè plena,
quia caeteris per partes praestatur: MARI A verò simul se tota infudit plenitudo gratiae?
Hoc quippè est quod Dauid canit: Descendit sicut pluuia in vellus.

Quum sancte
sunt quidam sibi
MARIAM propriam
gratiam plene
esse dicuntur
gratiatur.

Testimonia ve-
terum Patrum,
qui consueti le-
gunt, Aue gra-
tia plena.

Maria plena
gratia plura
alij Patres &
Prophetae.

Maria totam ac-
cepit, quod sancti
alij per partes
distributum est.

Eccles. 41.

In Epist. ad
principia
Surgimur.
Coloss. 1.
Sermo de
Assum. Vir-
gin.

ibidem.

Genes. 27.

Sermo. 144.

Psalm. 77.

NEQVE

Inca. 1. 2.

Ad Laurent.
cap. 16.

a Sermo. 2. in
natali Do-
mini.
b Sermo. 17.
in natali
Domini.
Luc. 1.
In ca. Luc.

In Euangel.
Luc. 1. Mis-
sus est Ga-
briel.

Cantic. 1.

Lit. de Spi-
ritu sancto
cap. 3.

In lib. 1. Car.

Lit. de glo-
ria et hono-
re filij ho-
minu.

Lit. 6. in
Cantic.

Sermo. 3. de
natiuitate
Mariae.

Cilissen. 2.

NEQVE dissentit Ambrosius, vt ex verbis eius iam ante citatis, sed nunc repeten-
dis potest animaduerti: Benè plena gratia dicitur, quae sola gratiam, quam nulla alia
meruerat, consecuta est, vt gratia repleatur auctore. Quod si discipulus magistro, Au-
gustinus Ambrosio iungendus est, vnum profectò idemque ambo senserunt. In Enchi-
ridio Augustiniano haec extat oratio: Sic & eius matrem Angelus salutauit, quando ei
futurum annunciauit hunc partum, Aue, inquit, gratia plena. Et paulò post: Inuenisti
ait, gratiam apud Deum. Et haec quidem gratia plena, & inuenisse gratiam apud Deum
dicitur, vt Domini sui, imò Domini omnium Mater esset. Tum alibi ab eodem Augu-
stino scribitur: Quum dixit Angelus: Aue, gratia plena, ostendit ex integro iram ex-
clusam primae sententiae, & plenam benedictionis gratiam restitutam. Ac rursus:
Gratia refertur pro culpa: plena dicitur non vacua. Impleta est gratia, & euacuata est
culpa. Hoc modo ipsa venerabilis Virgo nostra in suo cantico plausit: Esurientes im-
pleuit bonis. Ac Ambrosio quidem consonat Beda, quum luculenter inquit: Benè
gratia plena vocatur, quae nimirum gratiam, quam nulla alia meruerat, assequitur, vt
ipsum videlicet gratiae concipiat & generet auctorem.]

CVM his pulchrè congruunt, quae apud Eusebium Emiffenum, aut si quis alius Eu-
sebius librum illum edidit, in hunc modum traduntur: Quis vnquam tantam gratiam
habuit, quantam Virgo MARI A? Aliis enim ad mensuram dantur: haec autè gratia plena
dicitur. Considera modò, quantae ante eam, quantae posteam mulieres & virgines fue-
runt. Haec tamen sola Mater Domini fieri meruit. Magna enim & ineffabilis gratia est,
vt vna ex tantis millibus eligatur, quae quum gratia plena sit, priusquam concipiat, post
conceptionem quanta Dei abundauit gratia, quis cogitare possit?

VND E non perperam sentiunt, qui de MARI A dictum accipiunt, quod in Canticis
loquitur Spiritus sanctus: Meliora sunt vbera tua vino, fragrantia vnguentis optimis.

Nota est enim Scripturae phrasis, quae per vnguenta saepe praecleara charismata, ipsumque
donorum auctorem Spiritum sanctum accipit, Ambrosio teste. His vnguentis perfusa
Virgo, non potuit non plena esse gratia, vt hinc eius odore tota Ecclesia domus mirifi-
cè fragret, sic vncta nimirum ab hospite suo, quem domi suae nouem mensibus occu-
luit, vt gratiarum omnium particeps foret, sicut Rupertus notauit: Tota omninò mū-
da materia, inquit, de qua sancta Dei sapientia domum aeternam sibi aedificaret. Ac
alio in loco, vt datam MARI A plenitudinem gratiae clariùs demonstrat, hunc sermo-
nem inducit: Accepit MARI A diuisionem gratiarum, ita vt operationem virtutum om-
nimodam, maximeque fidem & prophetiam, siue omnem haberet propheticae gra-
tiam. Et haec est, ait, gratia plena. His affine est quod idem alibi docet: Nec inter An-
gelos, nec inter homines similem vel primam habet MARI A, vel sequentem habitura
est: verè columba, quia gratia plena: verè electa, quae non solum salua existeret, verum
etiam salutem parceret. Vocat igitur eandem virtutum operatricem, ac totius sanctae
religionis magistram, qualem nunquam oculus vidit, & qualis ab initio quando Eua
facta est, non fuit, nec est, nec erit in cogitationibus suis, in verbis suis, in factis suis, in
omni odore suauitatis, in omni flore & fructu honestatis. Tot ille modis gratiae ma-
gnitudinem, imò plenitudinem Virgini defert, & summa quaeque dona in hoc electo
vase iubet suspicere ac reuereri. Quid porrò Petrus Damianus? O nouum, inquit, &
inauditum, Angelicae salutationis obsequium. Plenam appellat gratia, quia ipse in
eam descendebat, per quem omni mundo collata est gratia. Et rursus: Quid sancti-
tatis, quid iustitiae, quid religionis, quid perfectionis singulari huic Virgini deesse potuit,
quae totius diuinae gratiae charismate plena fuit? Sic namque ab Angelo, dum saluta-
retur, audiuit: Aue, gratia plena, Dominus tecum. Quid rogo vitij in eius mente vel
corpore vendicare sibi potuit locum, quae ad instar caeli, plenitudini totius Diuinitatis
meruit esse sacrarium? In Christo enim, sicut per Paulum dicitur, habitat omnis ple-
nitude Diuinitatis corporaliter. Nec mirum, si cunctorum merita transcendat mor-
talium, quae & ipsam superexcedit celsitudinem Angelorum. Luculenta sunt haec sanè
ac fortia, quibus diuinae gratiae plenitudinem, abundantiam, perfectionem MARI A ab
Angelo tribui liquidò significatur.

Maria tantum
accepit gratia,
quantum alij
non meruerat.

In Maria bene-
dictio gratia
plena.

Quam gratiam
nulla mouit,
assequitur Ma-
ria plena gra-
tia.

Nullus gratia
plenior ac Ma-
ria.

Si Maria plena
gratia ante co-
ceptionem filij, ple-
nior post ipsum
conceptum.

Maria vnguento
gratia fragran-
ti repleta.
Per vnguenta
mystice charis-
mata spiritalia
dignari.

Maria plena
gratia eius gra-
tis data, Sui Ge-
nanti.

Maria ob gratia
plenitudinem,
quam praeclearè
vocetur.

Sic Virgo plena
gratia, nulli se
careret virtuti-
bus atque donis
praestantibus,
qua meruit sa-
crarium esse di-
uinitatis.

Bernardus Mariae plenitudinem gratiae seculo laudat.

Plenitudo gratiae perfectius Mariae, quam sanctis aliis ascribitur.

Mariae gratia, sic et claritate plena atque perfecta.

Mariae praeter ceteris praeceptum charitatis implet.

Testimonia Scholasticorum Doctorum de Mariae gratiae plenitudine, et in primis Thomae.

Triplex modo Mariae praeclatissimos in gratiae plenitudinem.

Nihil verò sit operosum, ex Bernardo multa coaceruare, quae hanc ipsam gratiae Marianae plenitudinem astruant, quum in hoc quidem campo saepe ille versetur. Sed ut paucos duntaxat ex illius horro sterculos decerpamus, Inuenit gratiam plenam gratiam, inquit, ut charitate feruida, virginitate integra, humilitate deuota, fieret nihilominus sine viri cognitione grauida, sine muliebri dolore puerpera. Tum alibi rursus: Legimus in Actis Apostolorum & Stephanum plenum gratia, & Apostolos fuisse repletos Spiritu sancto, sed longe dissimiliter à MARIA. Alioquin nec in illo habitauit plenitudo diuinitatis corporaliter, quemadmodum in MARIA: nec illi conceperunt de Spiritu sancto, quomodo MARIA. Quid mirum, si gratia plena erat, cum qua Dominus erat? Ac iterum idem: Est sagitta electa amor Christi, quae Mariae animam non solum confixit, sed etiam pertransiit, ut nullam in pectore virginali particulam vacuum relinquere, sed tota virtute, toto corde, tota anima diligeret, & esset gratia plena. Neque solum Bernardus, sed etiam aequalis eius Petrus Cluniacensis, ut antea meminimus, plenam & redundantem in Maria gratiam nominat charitatem, omnium nempe diuinorum charismatum parentem ac principem. Quis enim illud primum & maximum mandatum sic vnquam impleuit, quis sic vnquam implere poterit, sicut Emanuclis nostra puerpera? in qua diuinus amor ad eam conualuit, ipsamque in omni bono tantoperè solidauit, ut spiritualis qualiscunque defectus in eam omnino incidere non posset. Quandoquidem non solum in omni gratia consummata, verum etiam in omni bono & dono quod acceperat, confirmata fuit, sicut Richardus Victorinus affirmat. Cum igitur in matris utero esset sanctificata, & ante Verbi incarnationem gratia plena, in ipsa quidem incarnatione, auctior illi gratiae plenitudo contigit, sicut verbis illis Angelus indicauit: Spiritus sanctus superueniet in te, & virtus Altissimi obumbrabit tibi. In hac gratia porro magis magisque profecit, ut semper amore diuino flagraret, gratiaeque vigorem perpetuum conseruaret, quam neque per culpam neque per negligentiam minueret vel obfiscaret, ut pluribus explicat Dionysius Carthusiensis.

Et si verò tam morosi sunt aduersarij, ut ad Scholasticorum doctorum mentionem subindè nauescant: tamen communis & constans horum sententia non potest apud cordatos aequosque censores non ingens habere momentum. Atqui consentienter illi adstruunt, nunciata ab Angelo gratiae plenitudinem nulli Sanctorum magis quam Virgini conuenire. Proinde Thomas Aquinas, qui Scholasticorum doctorum facile princeps est, ac veteres quidem summa fide sectatur, dicere non dubitat: Beata Virgo Maria tantam gratiae obtinuit plenitudinem, ut esset propinquissima auctori gratiae, ita quod eum qui est plenus omni gratia, in se reciperet, & eum pariendo, quodammodo gratiam ad omnes deriuaret. Ac subiungit non esse dubitandum, quin eadem Virgo donum sapientiae & gratiam virtutum, sicut & Prophetiae, acceperit excellenter, licet horum donorum usum non habuerit, nisi quantum personae & sexus ratio pateretur. Ac Virgine quidem sanctis aliis, sicut & Angelis, gratiae plenitudine triplici de causa antecelluisse testatur: Primum quidem, quod animam omni gratiae copia refertam haberet tum ad omne peccati fermentum euitandum, à quo illa quidem fuerit immunis, tota pulchra & sine macula: tum ad omnia virtutum genera exercitanda, in quibus illa velut viuum & absolutum exemplar se omnibus praebuerit atque praeluxerit. Deinde quadoquidem plenitudo gratiae ex anima eius ad corpus siue carnem, sicut in nullo alio, redundaret: adfuisse quippe illi Spiritum sanctum, cuius amor non modò sanctificationis gratiam in pectus Virginis infuderit, sed etiam in eo singulariter arserit, nec solum in eius corde, sed etiam carne mirabilia fecerit, illudque potissimum, ut ex illa Deus & homo procrearetur. Postremo illam non sibi tantum, sed ad communem etiam totius humanae gentis salutem praeter ceteris omnibus & Sanctis & Angelis, qui neque à Deo sic illuminantur, neque mundum ad eum illuminare possunt, abundante gratia cumularam fuisse. Accedit & maxima quae illi cum Deo est familiaritas, ne Angelis quidem obtingens, quae illam totius Trinitatis nobile trichinium & omnium creaturarum quasi dominam fecit. Haec enim summa eius doctrina est, quam idem Thomas crudite proponit, ac variis in locis de MARIAE gratia enucleat diligenter.

SED

Car de uult. uir. Maria

Hom. de R. Virg. Al. & C.

Coffen.

Homil. 11. Super Cant.

L. 1. epist.

Lib. de Emanucl. 1. cap. 13.

Lib. 1. de praenot. & dignitat. Mariae.

In 3. part. 4. 27. art. 3.

Vide epist. lum. Thomae.

De laudib. B. Virginis. 1. 69. 70. 71.

Excol. 24.

Coloff. 2.

Esai. 11. Galat. 5. Math. 5. 1bid. ca. 31.

In 3. lib. sentent. dist. 13.

Rom. 5. et 3.

Coloff. 1.

In suis Po. stilla, maculae Sibi Enu. gelis de ab. nunciat. Vir. ginis Luc. 1. tractant. In Euangel. de natali Domini.

SED & Thomae praceptor Albertus inter Philosophos & Theologos, sui temporis verè Magnus, idemque Sueuus Lauuingæ natus & Episcopus Ratisponensis, nullam omnino creaturam censet existere, quae ampliolem gratiae plenitudinem, praeterquam Virgo Deipara, suscipere possit, iure ut in eius persona decantet Ecclesia: Ego Mater pulchrae dilectionis & timoris & agnitionis & sanctae spei: in me gratia omnis vitae & virtutis. MARIA igitur vas veluti plenum, in quo nihil sit vacuum, quodque plus liquoris recipere nequeat, posse censer: solum CHRISTVM interim plenum gratiae & veritatis persistere, quod hic solus homo citra mensuram per gratiam habeat, quae per naturam sibi vendicat Deus, quodque plenus sit gratia & veritate: gratia, inquam, sicut ipsa vocat, datiuia & effluxiuia, non autem receptiuia: MARIA verò, quae ad mensuram accepit gratiam, plenam dici gratiam quantum ad affectum, non quantum ad intellectum pertinet, quandoquidem in via non habuerit rerum omnium, nec plenam diuinitatis per speciem, ut vocant, cognitionem, quae vni Christo competit, ut in quo thesauri sapientiae & scientiae omnes absconditi reperiantur, imò in quo diuinitatis plenitudo corporaliter habet, Apostolo teste. Igitur in Christo esse quasi fontis, in MARIA velut fluminis, in Sanctis tanquam riuu à flumine descendenti plenitudinem. Deum quam gratiae plenitudinem Angelus in MARIA praedicat, hanc Albertus tam late patere docet, ut eius ambitu gratia quam vocant, Sacramentalis, & gratia virtutum siue Theologicarum, siue Cardinalium, sed & septem dona apud Esaiam, fructusque duodecim Spiritus à Paulo enumerati, octo itidem beatitudines in Euangelio traditae comprehendantur. Addit porro memorabilem regulam, ipse principium per se nolum appellat, non esse dubitandum videlicet, quin MARIA tribui conueniat, quicquid boni pura quauis creatura vel fecerit, vel receperit, quum Virgo à nullo illustrum, ut Damascenus asserit, superetur. Omitto alios non ignobiles Theologos, qui vno velut ore confirmant, plenitudinem quandam praerogatiuae, sicut Bonauentura vocat, vel ut alij nominant, abundantiae vel singularis praerogatiuae, vni Virgini, ac nullis aliis, tribui oportere, illo semper excepto, de cuius veluti capitis absoluta plenitudine nos omnes, veluti membra, & gratiam & gloriam accipere necesse sit, ut tota Scriptura diuina confirmat.

PROINDE liquidò demonstratum est, quum hodiè Catholici, vel iam pridem Scholastici Theologi, gratiae plenitudinem Virgini Matri assignant, id ab illis ita doceri, ut summae perfectissimaeque Christi gratiae nihil velint esse detractum. Hunc enim solum proprie & absolute gratia plenum praedicant, nulla ut creatura eminentem & perfectum illum gratiae gradum sicut Christus, attingat, siue ipsam gratiae essentiam, ut vocant, siue operandi virtutem, siue nobilissimos effectus gratiae libeat contemplari. Gratia Dei & donum, in gratia vnus hominis Iesu Christi in plures abundauit. Per hunc habemus accessum in gratiam istam, in qua stamus & gloriamur, in spe gloriae filiorum Dei. Abundantiam gratiae & donationis & iustitiae accipientes, in vita regnabunt per vnum Iesum Christum. Per vnus obedientiam iusti constituentur multi. Iustitia Dei per fidem Iesu Christi in omnes & super omnes, qui credunt in ipsum. Euoluuntur autem libri omnes Catholicorum, in quibus nihil tale de MARIAE gratia & iustitia, quale Paulus vni Christo iustissime fert acceptum, licet deprehendere. Breuiter, in ipso Christo complacuit omnem plenitudinem inhabitare, & per eum reconciliare omnia per ipsum pacificans, ut eiusdem Apostoli verbis utamur.

SUPEREST ut ab aduersariis suffragium quoque petamus, aut oblatum potius accipiamus, ne illis videamur ingrati, vbi aliquid de rigore suo remittunt, & velut humaniores facti, nobiscum: Aue gratia plena, dicere non dedignantur. Atqui hoc modo legunt & scribunt Vitus Theodorus, Antonius Coruinus, Nicolaus Hemingius, & Georgius Aemilius, quibus addo etiam Centuriatores aliosque omnes, qui suos praecclaros duces Lutherum & Brentium hac in parte sectantur. Lucas autem Lossius mihi praetereundus non est, qui hanc argumentationem ex aduersarij persona proponit: MARIA dicitur ab Angelo plena esse gratia: erga Christum non est solus plenus gratia. Dissoluit nodum hoc pacto. Respondeo, inquit, per distinctionem ad antecedens. MARIA est plena

Alberti Magni testimonium de plenitudine gratiae multiformis Mariam exornantis.

Quomodo plenitudo gratiae alter in Christo, quam Virgine statuenda.

Gratia plenitudo alter in Christo, quam in Maria, Sol Sanctis, inuenitur.

Alberti regula de Mariae perfectione.

Quomodo Theologi recentiores distinguant inter plenitudinem gratiae, Christo & Matri eius congruentem.

Longè aliter Christo quam Matri tribui plenitudinem gratiae à Catholicis.

Mariam gratia plenam faceretur multis ex aduersariis.

est plena gratia, scilicet communicata, hoc est, ornata à Deo multis virtutibus præ cateris mulieribus. Christus autem est plenus gratia, non communicata, sed propria, quam aliis impertit sine communicat. Obsecro te Lector, quid hic aliud facit Loffius, nisi quod veterem Scholasticorum, a deoq; totius Ecclesiæ doctrinā repetit atq; confirmat? Tūm Bullingerus MARIAM

Quomodo Bullingerus Mariam velut gratia plenam exornet ac celebret.

gratia repletā agnoscit, quæ Deo sit gratissima facta, & insigniter à Deo multiugis gratiis dotata & locuplerata. Quid autem hoc est aliud quæso, nisi gratia plenā Virgine pronunciare? etiamsi hæc sequentia non adiungerentur: *Agnosce illam benedictam in genere femineo, quæ ex omnibus delecta, gratuita Dei misericordia & dilectione carnē veram dedit Filio Dei: ac idcirco Mater sit filij Dei, & proinde sponsa Dei æterni, Virgo perpetua & intacta, sancta Deo, dilecta, benedicta, felix & laudata ad eum & omnibus aliis hæc donis & gratiis prælata diuis.* Atq; vtinam hoc Bullingeri præconium alij plures, qui nouas amant opiniones, & contentionibus vacant, ingenuè profiterentur: longè quidem reuerentiùs de MARIÀ scriberent, & Euangelium fidelitùs explanarent, simulq; ad veterum Patrum sensum propiùs accederēt, in quibus velut electis organis, tam efficaciter se prodit Spiritus sanctus. Cæterum quod ad Marianæ gratiæ plenitudinem declarandam pertinet, potest fortasse aliquid in hoc ipso Bullingeri testimonio desiderari, sed quod abundè tamen Lutherus compensauerit, si verba eius sequentia probè cōsiderentur: *MARIA gratia plena est, per quod omnis peccati pura cognoscitur. Atq; hoc magnum quidem & sublime. Siquidem gratia Dei ipsam omnis boni abundantem facit, & ab omni malo liberat.* Acalibi rursus: *Vt cateri homines, inquit, tam anima quam corpore in peccato concipiuntur, Christus autem sine peccato tam corpore quam animo: ita MARIA Virgo iuxta corpus quidem sine gratia, iuxta animam autem plena gratia concepta est. Hoc sibi volunt verba illa, quæ Angelus Gabriel ad eam dicebat: Benedicta tu inter mulieres. Non enim ad eam dici posset, Benedicta tu, si aliquando maledictioni obnoxia fuisset.* Nec multò post adicit: *Illud enim propriè benedictum vocatur, quod diuinæ gratiæ donatum est, hoc est, quod peccato caret.* Sic Lutherus perpicuè scripsit, & prononcione docuit palàm, nullum vt tergiuersandi locum illius discipuli possint obtendere, qui hodiè nobis tam ægrè concedunt, adeoq; peruicaciter negant, MARIAM inde ab ipso conceptu gratia plenam, & ab omni peccato immunem, imò & ab originis vitio præseruatam fuisse, quemadmodum Lutherus ingenuè profitetur. Confirmat præterea his verbis, quod multi Catholici cum Cardinale Cusano explicatiùs tradiderunt, MARIAM inde à primo ortu, imò conceptu, plusquam aliis in vero sanctificatis, gratiam adfuisse singularem, tantamque gratiæ plenitudinem perpetuò adhæsisse, vt Eua in statu innocentie non inferior, & sanctis reliquis cuiuscunq; ordinis sanctior, ac demùm pro dignitate Dei Mater esset. Sedenim nec veterum, neque Scholasticorum Theologorum, & ne Lutheri quidem parentis, aut sociorum eius autoritas tanta esse potest, vt hac se conflingi & coërceri sinat licentia Nouatorum, quorum plerisque nunc religio est cum honorem MARIÆ deferre, vt gratiæ plenam verbotenus dicant, nē dum vt eam nobiscum talem esse integrè sentiant atque cum Ecclesiā Catholica profiteantur.

Lutherus Mariam gratia plenam luculenter asserit, eamq; sanctis reliquis anteponeit.

Maria sine peccato, & plena gratia, quo ad animam concepta est teste Lutherus.

Maria nunquā Deo maledictioni obnoxia, & sine peccato in xia Lutherum.

A Lutheri magistri sententia discedunt discipuli recentiores.

Quomodo Lutherus cum Catholicis Mariam prædicet, sicutis aliis præferat.

CAPVT SEPTIMUM.

MARIAM gratia plenam etiam à Græcis Theologis hoc loco intelligi & comprobari, Lucæq; verba Græca non repugnare Latine interpretationi, quæ nobis mordicis retinenda sit.

Catholici à Sælaris etiam olim habiti imperiti.

VIDEOR HIC MIHI VIDERE STOMACHABVNDOS, QUI VT SUPERIORA eludant omnia, imperitiæ nos libenter arguent, ac fortasse sicut Arius olim fecit, ita nunc etiam Catholicos, & ΚΑΤΗΧΗΤΗΣ, hoc est, inruditos appellabunt. Igitur vt sæpè aliàs, ad Græcam linguam prouocant aduersarij, in qua Lucas circa controuersiam suam Euangelium scripsit, & MARIAM sic ab Angelo salutatam esse meminit, χαίρειν καὶ εὐχαριστῶμεν. Quod verò ad Catholicos

tholicos siue recentiores, siue vetustiores attinet, eos ob Græcæ linguæ ignorantiam communi errore teneri contendunt, qui Lucæ sermonem non affequantur, ac in nomine quidem gratiæ immodicè philosophentur: sicut & Erasmus tale aliquid in Bernardo suggillat. Verumenimverò nec Erasmus, nec Sæctarius quisquam nobis persuaserit, tot seculis Ecclesiam Catholicam cœcutiuisse, & omnium ferè populorum Antistites, Doctores, Sacerdotes, nec discere, nec intelligere potuisse, quid Lucas Euāgelista scripserit, quidue hoc loco Angelus Gabriel sibi voluerit, & quibus verbis nos doceat Deiparam salutare. Quod verò istorum supercilium, quem factum esse dicemus, qui nunc primùm ebullientes, in diuinis literis tum vendendis, tum interpretandis tantum sibi sumunt & arrogant autoritatis, quantum soli Ecclesiæ Scripturarum ceptis, probatis, sanctisque Patribus, quibus veritatis amor, studium, doctrina, pietas minimè defuit, & quibus tantum præsidij procul dubio tribuit Deus, vt mentem Euangelistæ & Gabrielis verba rectè perciperent, bonaq; fide aliis interpretarentur? Quin & illud constanter asseueramus, Nouatores in linguis nihilo magis meliusq; versatos esse, quam veteres, præsertim Græcos Theologos, quorum sententias modò subiiciemus. Nisi fortasse fingent, quod planè ridiculum foret, Scriptores etiam Græcos, qui præclara nominis autoritate fulgent in Ecclesia, vt Græcæ, sic & maternæ linguæ prorsus ignaros, nimium ueneligenes olim, quàm scriberent ac florent, extitisse.

In annotat. noui Testam. mentis.

Sermonis Euāgel. de sin. dicitur Deipara.

Idem.

Luc. 12. bi. Tim. 6.

Ac primùm hic sese nobis offert Magnus ille Athanasius, quem Græci omnes suscipiunt, doctiq; merito venerantur. Is MARIAM hoc modo disertè compellat: Factum est vt gratia plena appellata sis, vt potè quæ omni gratia abundares. idque per superuentum Spiritus sancti, ideoque vultum tuum deprecantur omnes diuites plebis, ditati scilicet istiusmodi bonis & spiritualibus contemplationibus. Hoc si satis non est, vt MARIAM ab Angelo gratia plenam appellari certò statuatur, audi rursus eundem Athanasium: Spiritus sanctus ait, in Virginem descendit cum omnibus virtutibus essentialibus, induens eam gratia, vt in omnibus gratiosa esset. Atque idcirco gratia plena cognominata est, eò quod ab impletione Spiritus sancti omnibus gratiis abundaret. Hæcille tam luculenter, tam grauitè in ea oratione proposuit, quam Græci Scriptores cum Michaële Glyfca erudito auctore, verè ac propriè Athanasij esse testantur. In eadem repetitis sæpè verbis affirmatur, MARIAM singularem gratia imbutam, & per Spiritum sanctum repletam fuisse, omnibus vt gratiis & virtutibus abundaret, ac per omnia gratiosa, omnibusque virtutibus & charismatibus insigniter cumulata esset. Etenim sacris literis est familiare, virtutes gratiæ nomine completi, illumque solum diuitem facere, qui non fortunis, sed gratia virtutum omnium regina & principe cæteris antecellit. Talem Christus in Deum diuitem, & Paulus in bonis operibus diuitem vocat. Equidem non video, quid Athanasius ad lectionem Latinam nobis comprobendam, quæ MARIAM gratia plenam astruit, clarius adferre, atque ad os Nouatoribus obstruendum vehementius opponere potuisset.

Catholicos infirmulari quoddam ignorantes lingua Græca dicant: Aue, gratia plena.

Ecclesiam tot seculis non errasse, quoniam legitur et dicitur: Aue gratia plena.

Nouatoribus credendum non esse, qui nimis sibi sumant in mutandis Scribis Sulgata lectionis.

Athanasij testimonia Mariam gratia plenam ab Angelo salutari, atq; nobis commendari.

Virtutes gratiæ nomine conueni, quibus Deo locupletemur.

Epiphanius testimonij, qui Mariam gratia plenam intellexerit atq; prædicauit. Quomodo Mariam plenam gratia per Epiphaniū describitur.

Alia epitheta Virgini tributa, scriptura gratia.

Ab Athanasio porrò ad Epiphanium Cypri Episcopum transcamus, quem inter Græcos Theologos per celebrem esse constat, quiq; Gabrielem his verbis loquentem inducit: Aue, gratia plena, Dominus tecum, sicut Latina illa fecit Ioannes Picus Parisiensis. Docent autem sequentia, sic locum rectissimè verti, quoniam sanctæ Virginis gratiam vocat Epiphanius immensam, & personam multis virtutibus exornatam, gloriæque spirituale marcæ, & auream vrnæ, quæ manna cœlesti continet, marcitidem spirituale, ac demùm eam, quæ Cherubicum thronum diuinitatis fulgore superet, multisque insuper aliis & præclaris admodum titulis Deiparam illustrat ob id, quod ipsa sit plena seu affluens gratia. Vbi sanè Chrysippus Presbyter Hierosolymitanus Epiphaniō astipulatur, qui & ipse Græcus est auctor, & eodem modo Latine versus legitur, vt dicat & explicet, Aue, gratia plena. Vocat ergo MARIAM armarium vitæ, hortum patris, pratum totius fragrantie Spiritus sancti, puteum semper viuentis aquæ, vt reliqua id genus epitheta omittamus. Tam pulchrè atq; copiosè, nec minùs ad Scripturam accom-

In sermone de sancta Maria Deipara.

accommodatè ambo illi Theologi admonent, quomodò præsentem Euangelij locum ritè accipiamus, vt MARIA videlicet gratia plena priuatim & publicè meritò celebretur. Nihil illi quidem apertius in istos dicere potuerunt, qui ad tantam Virginem obscurandam, ex se illam indignissimè metiuntur, quàm tantùm ex peccatrice in gratiam receptam, vel imputatiuè iustam, sicut iam antè diximus, stultè fingere, ac stultius apud populum pronuntiare non verentur.

Testimonium Ephrem Diaconi, de aliorum Patrum Græcorum.

HIS IAM alius è Græcis, & præclari quoque nominis doctor accedit Ephrem, Edissenæ Ecclesiæ Diaconus, & cui Græcæ linguæ peritiam Basilus ille Magnus à Deo mirabiliter impetrauit. Is verbis perspicuis MARIAM ita compellat: Aue Dei splendissimum & luculentissimum vas: Aue, domina MARIA, gratia plena: Aue in mulieribus, Virgo, beatissima. Vt reliqua in eiusdem Virginis laudem amplissimè ab eo dicta prætermittamus. Nihil ergo mirum, quòd horum Patrum vestigiis insistat Andreas Hierosolymitanus, multa de hoc ipso verbo, gratia plena, excellèter differens, ac inter cætera hoc adferens: Gratia plenam te appellamus, quòd omnem lætitiã ventre tuo complexa es, & stolam omninò refertam gratia diuinorum donorum splendore. Græcus & hic fuit, vt eius scripta testantur, idemque Patriarcha Ecclesiæ sanctissimæ Hierosolymitanæ. Græcus & Ioannes Damascenus, in cuius carminibus illud, Aue, gratia plena, Dominus tecum, non semel videas repetitum. Verè, inquit, a priorum labia Dei genitrici Angeli vocem sine vlla intermissione modulantes cum exultatione clament: Aue, gratia plena, Dominus tecum. Ac alibi velut præsentem locum explicans, MARIAM ita compellat: Tota spiritus thalamus es, gratiarum pelagus, tota pulchra, tota Deo propinqua. Ad hæc Græcus & celebris author fuit Gregorius Episcopus Neocæsariensis, qui MARIAM sic gratia plenam dici asserit, quòd in illa Virgine totus gratiæ thesaurus recondetur, quæ sola ex omnibus generationibus sancto corpore & spiritu fuerit, sola ferens eum, qui Verbo portat omnia. Et non solùm, inquit, Angelus pulchritudinem sanctæ Virginis, sed & virtutes animi admiratur, ac idcirco κεχαριτωμένην appellauit. Et iam antè meminimus Oecolampadij, qui quùm Latinè vertit Theophylactum, licet verba Luca ita reddat: Gaude gratiosa, tamen in sequenti mox interpretatione vtrâque dictionem, gratiosam & gratia plenam coniungendam esse putauit.

Græcorum Patrum interpretes res velle dicere Gratiã plenã. Nihil certi fore nobis in Ecclesiã auctoritate. Cuius testimonium de Sero scriptum. De aduersariorum impudentia, si pergit hic esse contentiosus.

Quid proprium sit hæreticorum iuxta Caluinum.

Iuxta Syriacam interpretationem Mariam gratia plenam Angelus salutauit.

QUAPROPTER nihil mirum videri debet, multos Græcorum Patrum interpretes vulgatam sequi editionem, & pro κεχαριτωμένην plenam gratia, vertere, quùm in hunc sensum iidem scripserint Patres, ac velut se ipsos vt intelligi vellent, exposuerint. Quid verò non anceps & ambiguum erit in religione, neglecta veteri Bibliorum editione, cõtemtis Patrum interpretationibus, & omni Ecclesiæ tùm traditione, tùm consuetudine repudiata? Est ita profectò, sicut Caluinus veritate coactus pronunciauit: Peculiariter notandum est, quod non est extra Ecclesiam sanæ intelligentiæ Scripturarum lux. Legunt & Græcè & Latinè aduersarij, & in sacris literis legunt multos gratia plenos & Spiritu sancto repletos, ob præstantes & copiosas illorum virtutes, vt diximus, prædicari. Cur patrem titulum inuidet Virgini matri, omnium procul dubio sanctissimæ ac beatissimæ, sicut Petrus Cluniacensis affirmat? An ira & odium contra Ecclesiam iam pridem conceptum hinc plus apud illos, quàm Patrum autoritas, & piorum consensus Ecclesiæq; iudicium obtinebit? Atque vt maximè pernicaces esse pergant, nec à suo sensu velint abduci, quam obsecro contentionis huius laudem & gloriam assequuntur? Eam videlicet, vt omnes tandem intelligant, quàm sint prauo affectu in MARIAM Ecclesiamq; præditi; tùm quanta libidine sanctis Patribus contradicendi, sacrisque de rebus altercandi sese abripi & occupari patiantur, dum neq; Græcos neq; Latinos Theologos audiunt, ac neque cum suæ quidem Sectæ doctoribus conueniunt. Sed nimis verum est, quod Caluinus de sui similibus dixit: In omnibus hæreticis reperiri, vt addicti sint suis commentis, ac sibi permittant libertatem, imò effrenem licentiam reiiciendi, quicquid visum est: tam pertinaciter defixi sunt in suis erroribus, quia & suas nugas Deo præferunt.

Ac probabile quidam videtur Gabrielem Syriacè, hoc est, vulgato illius gentis & ætatis sermone, non Græcè autem ad MARIAM huiusce linguæ imperitam loqui uoluisse. Syriacè autem ita legitur: Pax tibi ò plena gratia, sicut & Latinus vertit in presens. Sedenim

In orat. sua ad Deiparã habita.

In sermone de saluatione Angelicã.

a De festo Annuntiat. Maria. b Orat. de Natiuitate Maria. c In hom. de Annuntiat. beata Virgini.

In epist. ad Hebr. c. 11. Luc. 1.

L. 1. contra Petrobruff. de Severatione crucis.

In caput 7. Hiero. Propheta.

Sedenim si contentiosi esse pergant, & vocem Græcam à Luca positam nobis obiectent, apertè fatemur, κεχαριτωμένην Græcis sonare gratiosum aut vnice chari, quùm sit participium à verbo χαριτω, quod est gratiosum facio. Vnde Achilles apud Homerum ad amatum suum Patroclum his verbis affatur: ἐμὸν κεχαριτωμένην θυμῷ. Sed & Apostolus Paulus hoc vtitur nomine, quùm ad Ephesios primo capite scribit: In laudem gratiæ eius, in qua gratificauit nos in dilecto filio suo, in quo habemus redemptionem. Vbi à Paulo vsurpatur χαριτωμένην, hoc est, gratos & charos reddidit. Cæterum haud sine diuino numine factum est, vt Latinus interpres Græcam vocem in hunc sensum potius quàm alium voluerit interpretari, vtq; hanc eius interpretationem doctissimi Patres, ac vniuersa Ecclesia tot iam labentibus annis & seculis comprobãrit. Nec vllus interea reperus est, qui hac de re vel cum antiquo interprete, vel cum iudice & matre Ecclesiæ expostularet, aut litem vllam instituendam putaret. Nunc autem tanto magis vulgata, multisq; Synodis probata hæc lectio retinenda est, quanto iniquius & petulantius agunt aduersarij, nihil non suis latratibus & moribus in Latina Euangelij lectione appetentes, vt pro sua libidine non modò sacra verba supprimant atque transformet, sed etiam sub nouis verborum formulis novos errores aut inuehant, aut tueantur.

In annotat. circa Euang. festo de Annuntiat. Maria.

Ad Eduard. de Leuitatione in Luc.

Iuan. 1.

a Libro 1. περὶ συνταξιῶν. b Cetera Anacromantia. c In Euang. de sanctiss. Deipara.

VNDE non attinet, multis hinc Loffio respondere, qui vt neget MARIAM gratia plenam vel abundantem esse, hoc nobis argumentum obtrudit: Vox κεχαριτωμένην gratiosam significat, hoc est, acceptam à Deo, cui Deus fauet, quam singulari gratia præ cæteris complectitur. Nam gratia fauorem significat, non qualitatem seu virtutem, quæ tùm in MARIA fuerit. Etenim hic disputator in eundem impingit lapidem, qui alios multos gratiæ nomine abutentes offendit: neque intelligit, gratiam ad habitum inhærentem ac virtutem infusam à Paulo referri, adeoq; cum ipsa charitate coniunctam esse, neq; ad externum Dei fauorem solum modò pertinere, sicut antea demonstrauimus. Accedit quod in præsentia non quærat, an MARIA fuerit gratiosa: id quod persuasissimè nobis habemus, sed an vox Græca, cuius hinc meminit Lucas, diuinæ MARIÆ virtutes & habitus, qui in iustificatione donari solent, maximeq; charitatè excludat. Hoc quisquis cū Loffio asserit, aut MARIAM solum Deo reconciliatam, vel imputatiuè iustam interpretatur, nõ potest sanè, vt docuimus, in Matrem Domini non esse contumeliosus. Rectius ergo sentit Erasmus, qui vocem κεχαριτωμένην non modò gratiosam, sed & dilectam sonare fatetur, simulque declarat, sibi non negari MARIAM gratia plenam fuisse. Quid enim, inquit, pios homines implet gratia, nisi charitas, qua Deus illos complectitur, & ad se trahit? Cæterum siue gratiosa, siue dilectam, siue gratificatam hoc loco legas, siue alio modo cum Nouatoribus veras, grandius quiddam & efficacius profectè vox, κεχαριτωμένην, continet, nec potest à quoquam rectius ad propriè magis, quàm ab antiquo interprete factum est, reddi, vt simpliciter dicas. Aue, gratia plena, nimirum ad significandam vnice charam Deo, & spiritualibus donis cumulatam atque repletam Virginem, quemadmodum vulgata quidem interpretatione palàm nos admonet magister Ecclesiæ Spiritus sanctus. Quam Latinæ versionis lucem procul dubio refugit & exosam habet ille, qui princeps est tenebrarum, de cuius proprio sodalitiõ dixit Christus: Omnis qui malè agit, odit lucem. Obseruandum & illud, quod apud Lucam articulus participio non adiungatur, quùm Angelus dicere potuisset, χαίρει ἡ κεχαριτωμένην: sed absolutè vocat Virginem κεχαριτωμένην, nempe vt ex foemina omnibus hæc vnam singulari & omniuga gratia donatam ornataque designet. Quod autem hoc participium siue articulo positum vim illam adferat, non est nouum sanè commentum, sed antiqui Grammatici Apollonij testimonium, & ab Epiphano confirmatur, quùm inquit, ἡ πάντα κεχαριτωμένην. Igitur Athanasius quoque MARIAM κεχαριτωμένην vocat: quia vt inquit, in omnibus fuit repleta gratiis à Spiritu sancto. Et paulò post: Sic enim sentimus, quod erant illi omnia κεχαριτωμένην per Spiritum sanctum & virtutem altissimi. Nec multò post: Adiuitiis diuinorum charismatum vocata est, κεχαριτωμένην, sicut antea pluribus est explicatum. Verùm his relictis, ne cum Grammaticis contendere videamur, alia tela, quæ Nouatores aduersus saluationem Angelicam eiulantur, nobis excipienda simulque disciendã sunt.

De significat. ne faciat κεχαριτωμένην.

Petru interpretat locum reddidit, vt omnibus doctis, si Sectarios excludat, satisfecerit.

Cui cauenda Nouatorum licentiam veteri lectione mutanda.

Error Loffij negantis, Mariam gratia plenam esse dici.

Petru interpretat omnium optimè scripsit, Aue, gratia plena.

Cui articulus Græca Soci non adhibetur apud Lucam.

mortalium quisquam aliquando perciperit. Nam vt Chryfologum quoq; dixiffe me-
minimus, fingulis electis gratia fe est largita per partes, MARIÆ verò simul. fe totam de-
dit gratiæ plenitudo.]

De vero fenfu
Serborum: In-
ueniffi gratiam
apud Deum.

Confirmatio ab
autoritate Ber-
nardi Mariæ
gratiam excel-
lentem compe-
tere.

Singularis Ma-
riæ charitas in
gratia pro om-
nibus inuemen-
da.

Maria thronus
Salomonis ex
ebore factus,
nulli j. operi co-
parabitur.

In quo fenfu Ma-
riæ Sancti relict-
quis conferri co-
parari poffit.

AT QVE hæc fati, vt arbitror, vanum Lutheri commentum evertunt, & commu-
nem piorum fenfum ftabiliunt, qui præftantis perfectæque gratiæ gradum MARIÆ, vt
nulli Sanctorum alij, conftanter assignant. Cæterum eò tendit præfens Gabriëlis ora-
tio, fi vera m-eius fenfentiam aflequi cupimus, vt Virgo pauida certam capiat confola-
tionem, illique metus omnis excutiat, quæ præ fumma humilitate ferre non poterat,
fe tam gloriofo in folitoque titulo à gratiæ plenitudine fumto compellari. Ne igitur ti-
meas, inquit, MARIÆ, Inueniffi enim gratiam apud Deum. Ac mox eandem gratiam
explicans, adiungit: Ecce concipies in vtero, & paries filium. Quæ verba non obfcure fi-
gnificant, MARIAM ab Angelo non in ordinem redigi, fed Sanctis omnibus à Gabriële
præponi, quantumuis obftrepente Luthero. Certè Bernardus Angeli verba, Inueniffi
gratiam, diligenter expendit, & fenfum longè auguftiorem, rei que dignitati congruen-
tiorum illis attribuit, quafi dixerit Gabriel: O fi fcires MARIAM, quantum tua humilitas
altiffimo placeat, quanta te apud ipfum fublimitas maneat, angelico te indignam nec
alloquio iudicares, nec obfequio. Vt quid enim in debitam tibi dixeris gratiam Ange-
lorum, quæ inueniffi gratiam apud Deum? Quam gratiam? Dei & hominum pacem,
mortis deftructionem, vitæ reparationem. Hæc eft ergo gratia, quam inueniffi apud
Deum. Neque vulgaris eft author, & Bernardi æqualis ferè Richardus Victorinus, qui
MARIÆ tantam charitatem afcribit, vt non modò Iudæos, fed ignotas etiam gentes,
omnesque homines amore maximo profecqueretur, pro his indefinenter oraret, ac orā-
do etiam exaudiretur. Hinc enim Angelum illi dixiffe: Inueniffi gratiam apud Deum,
nimirum quam quærebis. Omnium autem falutem, inquit, defiderauit, quæ fuit & ob-
tinuit: imò falus omnium per ipfam facta eft.] Quare Bernardi etiam difcipulus non
ignobilis Quericus ita fcripfit: Sicut Salomon in omnibus thefauris fuis & opibus tan-
tis nihil habuit tam preciofum, quod in opus illud magnificum, thronum fcilicet gloriæ
fua, iudicaret ebori præferendum: fic MARIÆ fingularem præ omnibus electis Angelo-
rum & hominum inuenit gratiam apud Deum: vt videlicet Dei conciperet & pareret
filium, atque ex ebore corporis eius thronus ac mirabilis, de quo Scriptura perhi-
ber, quia non eft factum tale opus in vniuerfis regnis.] Tantum igitur abeft, vt hic Euan-
gelij locus Luthero MARIAM in ordinem redigere molienti faueat, vt etiam contra il-
lum haud leuiter probet, eandem Virginem cæteris præftare Sanctis in gratia, & gratiæ
plenitudine inuenienda atque comparanda. Inuenit certè gratiam non folùm genera-
lem, quam de fontis Chrifti plenitudine hauriunt vniuerfi, fed & fingularem & specia-
lem, vt Bernardus appellat. Albertus Magnus in hunc modum, & acutè quidem locum
excudit: Inueniffi gratiam, non creâfti vt Deus, non femper habuiffi vt filius, non rapui-
ffi vt Angelus, non perdidiffi vt Adam, non emiffi vt Simon Magus, non abscondiffi vt
infidelis doctor, fed reftituiffi potiùs. Gratiam dico increatâ, & cum illa omnem crea-
tam, fpiritualem & corporalem. Spiritualem, inquam, fummam nempe charitatem, &
fpecialè fummam, quæ fuit in alijs.

CÆTERVM non inuiti concedimus, vt hoc etiam obiter ad fuperiorem explica-
tionem addamus, MARIAM Sanctis reliquis æquari poffe, quatenus & ipfa creatura eft,
nec folùm Dei creantis, fed & redimentis & iuftificantis & glorificantis gratia indiguit,
fine qua nihil bonorum habere, nedum mereri potuiffet, vt in illam etiam Ambrofij
dictum competat. Nullo bono hominis merito Dei gratia præuenitur.] Negamus au-
tem Luthero & eius difcipulis omnibus, MARIAM ab Angelo in ordinem fic redigi, vt in
acceptæ gratiæ menfura, iuftitiæque & fanctitate iuftis reliquis debeat exæquari. Cæte-
rum hoc non poffunt illi non inficiari, qui Chriftianam & proficientem quandam in re-
natis gratiam tollunt, ne alij alijs iuftitia & meritis perfectiores Deoque gratiores effe
dicantur, quàm tamen & Petrus Apoftolus gratiam optet in ipsis credentibus multi-
plicari. Cuiufcemodi gratiam in MARIÆ dicimus exundâffe, vt perfectionem eius ac
plenitu-

Homil. de
B. Virgine.

In Cantua
Cantua.

Infermo. de
Annunciat.
Deminus.
Parala.

Sermos. de
Annunciat.
Mare. Et
homil. 3. de
beata Virg.
Lib. de ludi-
cibus Vir-
ginis.

Epiftola.

Retr.

plenitudinem nullus aliquando iuftorum fuerit affecutus. Neque verò ifthæc ad obfcu-
randam Chrifti gloriã pertinent, vt fæpè commonuimus, fed eam potiùs maiorem
in modum illuftrant, quòd is erga matrem ea fit vfus munificentia, nullum vt feruo-
rum & ancillarum æquè ac illam longè fibi chariffimam exornârit, tantisq; donorum
muneribus locupletârit, fed eandem omnibus præulerit, pluribusq; donis cumulârit,
quæ, tum Angelis, tum hominibus, ob incredibilem pulchritudinem maximè tum ad-
mirationi, tum venerationi perpetuò effet. Ita igitur de villo alio rectiùs diceretur: Quæ
eft ifta quæ progreditur, quafi aurora confurgens, pulchra vt Luna, electa vt Sol, terri-
bilis vt caftorum acies ordinata? Decebat enim prorfus, Laurentij Iuftiniani verbis
vtar, vt immaculata effet mète, & corpore fancta, plena gratia, meritis locuplès, virtutù
vniuerfarum varietate decorata, quæ de cœlo fufcepit Verbum, fide concepit filium,
conuerfatione illuftrauit mundum, manna pauit turba fidelium, obumbrante Spiritu
circumdedit virum, ex fenobis protulit hominem cum honore virginittatis, cum inte-
gritate carnis & fœcunditate prolis.] Fient autem ifthæc non paulò illuftriora, fi alio-
rum veterum, quæ poftèa fubiungemus, testimonia cum fuperioribus, adeoque cum
ipfis literis Euangelicis fedulò conferantur.

Chrifti gloriã
non obfcu-
rari, fed illuftrari
prædicatione,
gratia, quæ ple-
nam ille matrè
effecit.

Decuit Dei ma-
trem gratia ple-
nam effe præ-
ceteram.

Cantic. 6.
Ser. in mat-
rit. Maria
Virginis.

CAPVT NONVM.

Aduersus Calvinum difputatio, qui obiicit, hanc falutationem ma-
gico exorcifmo à nobis verti in precatorem, & falutem Vir-
ginem fibi alienum officium vrfurpare. Tum piorum laborè in
officio Virginis falutanda nequaquam irritum effe demoftratur.

ABENT HOC SIBI PROPRIVM NOVÆ RELIGIONIS AMANTES, PAVCIS
quos fuprà indicauì, duntaxat exceptis, vt Catholicum inftitutum, quo
clàm & palàm Deipara falutatur, nec probare velint, nec ferre poffint.
Ac tantum noui fanè doctores apud fuum populum profecerunt, vt
contra omnem Ecclefiaè morem, contra verus & folenne maiorum in-
ftitutum, vix iam quisquam è vulgo verbis vtatur Euangelicis, quibus ad fa-
crofanctam Virginem piè falutandam nostros maiores frequenter & reuerenter vfos effe certiffi-
mè conftat. Facit autem hoc procul dubio malorum omnium inuentor & author Sa-
tan, qui per fuos miniftros Matrem Domini honore & cultu, quem illi hætenus tribuit
Ecclefia, depoliare molitur, atque huc porò viam fibi ntunit, vt memoriam fummì
beneficij, quod Chriftus Dominus in Virgine conceptus, primumque in mundum in-
greflus mortalibus attulit, in credentium animis magis magisque obruat & extinguat.
Igitur permoleftè fert hoftis immaniffimus, quod pro veteri more plerique Matrem
Domini fæpè falutent, ac falutando fummì beneficij memoriam reficent, quo Chri-
ftus in Matris vtero redemptionis noftre exordium celebrauit. Hunc fructum nobis,
hunc honorem Chrifto, hanc laudem Virgini inuidet nequiffimus ille Satan, qui nulla
re difcruciat magis, quàm quòd cernit caput fuum tam benedictæ mulieris calcaneo
& femine conculcari. Sed ad rem propiùs.

IOANNES Calvinus, qui fe nobis infenfum & infeftum præ cæteris exhibet, ac tam
multas fociorum copias poft fe ducit, de alijs enim poftèa dicemus, haud fine blafph-
emiæ fpiritu calumniatur, hanc falutationem à Catholicis, quos more fuo Papiftas lepi-
dus curra vocat, quafi magico exorcifmo in preculam verti. O criffam in fcitiam & fœ-
dam impudentiam, in Euangelico quidem doctore non ferendam, qui magicum exor-
cifmum adhiberi cenfet, quàm pij etiam Euangelicis verbis piè & conuenienter vtun-
tur. Vbi de probatis Ecclefiaè exorcifmif nihil aliud dicam, nifi eos effe horribiles ca-
nones dogmatum de cœlo mifforum, vt Chryfoftomus appellauit, aut tormenta ver-
borum, vt dixit Cyprianus, & flagra fpiritualia, quibus adiurati dæmones de obfefs ho-
minum corporibus per Exorciftas in Catholica Ecclefia eiiciuntur. Quàm verò ingens
b 3 & hor-

Præfens hominù
ab ifta falutatio-
nis hœres ab-
dullum effe per
Sathanas.

Quis fpeftet Sa-
tan in falutatio-
ne Angelica vul-
go abrogada &
impedienda.

Salutatio hæc
Caluino magi-
cum effe exorcif-
mum.

Hom. 40. in
epi. ad Cor.
Epiftol. ad
Demetria-
num, & ad
Magnum.

& horrenda cœcitas istos religionis nouæ principes occupat, dum in rebus ad eò man-
festis errant turpiter, execrandæ idololatriæ & flammis vindicandæ magiæ deputantes,
quod Catholici virginem MARIAM salutamus? Quid iam superest, nisi vt etiam ex An-
gelo Gabriële aut idololatriam, aut magum faciant? qui certe, si Virginem futuram Dei
Matrem tam honorificè compellendo, suo est munere ritè perfunctus, laudem nos po-
tius, quàm reprehensionem merebimur, quod eandem postquàm Dei Mater effecta est,
verbis totidem & reuerenter & humiliter salutamus.

ILLUD nunquàm probabit Calvinus, hanc salutationem à Catholicis loco pre-
cationis vel proponi vel defendi, si hoc quidem nomen propriè accipiatur, atq; ad sola
tùm Angeli, tùm Elizabethæ verba illic propofita referatur. His enim non ea orationis
pars, quæ petitio dicta est, sed duntaxat gratiarum actio cõtinetur, in qua Deus summis
laudibus eo ipso celebratur, quando quidem sanctissimã Virginem omnium cœlestium
donorum munere cumulauit, meritò vt Angeli & homines singularem & maximã ipsi
gratulentur felicitatem. Cuiusmodi gratiarum actio, si perfectè consideretur, aliqua
Christianæ orationis pars est, non solùm Angelis, sed & hominibus egregiè quadrās, imò
ex hominibus quasi Angelos reddens, vt charitate flagrantes in authoris sui a Sancto-
rum laudatione versentur etiam si nihil aut boni expectant, aut mali deprecantur. Nam
& precari de more dicuntur, qui sacris hymnis & spiritualibus canticis, vt Paulus ad-
monet, vacant: siue illi diuinam maiestatem in se ipsa, siue in operibus eius atque San-
ctis priuatim aut publicè celebrant glorificantq;.

Vnde Lucas Paulum & Silam tunc
orasse dicit, sicut etiam vertit Erasmus, quum vel media nocte laudârunt Deum, hym-
nos adhibentes, quoniam Græcè à Luca dicitur προσευχόμενοι ἕμους, nimirum quòd Apo-
stoli secundùm Davidis exemplum nocturnis etiã hymnis delectarentur. Tùm res ipsa
docet, ad orationem multa pertinere, quæ formam orationis non expresse, sed tacitè
continent. Exemplo sint Martha & Magdalena sorores, quæ vt Christi gratiam sibi &
ægroto fratri Lazaro cõcilient, hoc absenti nunciare iubent: Domine, ecce quem amas
infirmatur. Hic sanè vis orationis comprehensa est, sicut & in illo dicto leprosi: ^a Domine
si vis, potes me mundare, & quum Hæmorrhœissa loquitur: ^b Si tantum tetigero vesti-
mentum eius, salua ero, licet nihil aliò quin diserte petatur. Quid ego de reis dicam? qui
quum ad Iudicis genua supplices procidunt, an non habitu ipso corporis clementiam
petunt ac flagitant? Et in mendicis nostris quotidie cernimus, sæpè illos & mutos & cœ-
cos & vlcerosos esse, ac licet nihil ore precentur, libenter tamen prodire in publicum,
vt miseranda corporis forma spectantium oculos ad misericordiam flectant. Ita in Psal-
mis Davidicis occulta quædam precandi virtus inclusa est, quum Dei nomen celebra-
tur, & humana simul imbecillitas, vel præsentis afflictionis vehementia depingitur, li-
cet inuocatio propria subiceatur. Quid quod Calvinus ipse docet, orationis duas esse
partes, petitionem & gratiarum actionem, quæ vtraq; nobis in vsu esse continenter de-
beat? Peritione quidem cordis nostri desideria apud Deum exponuntur, sed gratiarum
actione eius erga nos benefacta recognoscuntur, & cum laude celebrantur: nunquàm ve-
rò nobis desunt laudis gratiarumq; actionis argumentum & materia, quâ qua verum
spectemus. Quare si salutationis huius formulam ritè spectemus, vt maximè nulla vel
precatio vel inuocatio diserte connecteretur, tamen salutantis animus à precandi offi-
cio vix abesse potest, quando quidem summa beneficia, quæ in MARIAM diuina bonitas
effudit, statim sese contemplanda offerunt, neque solùm ad gratiarum actionem, sed
etiam ad orationem prudentes excitant, multò vt alacrius Deo supplicemus, tantæ
Virginis fauore & ope confisi, quam gratia plenam, imò & Dei parentem, & præ cæteris
benedictam esse profitemur.

VERVM enim uerò, vt est prouida semper mater Ecclesia, quæ filiorum saluti per-
cupidè consulit, nõ sat habet illa Virginem salutare, nisi illam etiam addat coronidem,
quæ apertam continet precationem: SANCTA MARIA, Mater Dei ora pro nobis pec-
catoribus. Quæ postrema clausula nouis quidem Sectariis minimè probatur, sed Catho-
licis est videriq; debet eò gratior, quòd eadem multis retrò seculis à tot piorum cœ-
tibus vsurpata, hodieq; in sancta Romana Ecclesia, quæ apud Orthodoxos irrefutabilè
obtinèt

Quomodo An-
gelica saluatio
et gratiarum ac-
tio sit, & peti-
tio.

Qui Deo grati-
as agunt, etiam
precari dicuntur.

Orat etiam ni-
hil expresse pe-
tentis.

Rei iudicium, &
medi. salutem
etiam sine ser-
bis expresse so-
lent orare.

Micha in Psal-
mi Sim habent
precatio, &
et sua preca-
tio proprie
sunt.

Angeli et Cal-
uini dicuntur
noua partes pe-
titionis et gra-
tiarum actio-
nem.

Saluatio Ange-
lica non omni-
nò caret aliqua
forma precandi.

De postrema
clausula preca-
toris, quæ an-
nectitur Angelica
saluationi.

Ephesi.

Act. 16.

Psalm. 118.

1 Ioan. 11.

a Matth. 9.

b Luc. 1.

In miss. ca.
16. de orat.

obtinēt authoritatem, trita atque probata, sed & multis veterum Patrum sententiis si-
mul & exemplis ad eò comprobata sit, nullis vt hostium aut circumlatrantium, aut
grassantium machinis possit aboleri. Igitur saluatio Angelica quæ nobis recitatur, non
solùm verè fidei de MARIAM eiusque filio præclarum est testimonium, ex Euangelio ipso
desumptum, verùm etiam præter debitam vtrique personæ laudationem, certam pre-
cationem continet, eaque nostrum in Virgine matrem tùm honoranda, tùm inuocanda
officium declaramus, simulq; nouis Ecclesiæ calumniatoribus & Mariomastigibus om-
nibus abrenunciamus. Qui verò præter hanc petitionem, quod reliquum est, in saluta-
tione recitant, non magis illi sanè quàm ^a Moyses, ^b Dauid, ^c Zacharias hymnos dunta-
xat meros concinentes, à precando alieni debent existimari.

ALIA porrò Caluini cauillatio est, vt audiimus, salutationem hanc recitantes,
in alienum inuolare officium, vt potè quod Angelo à Deo fuit iniunctum, sibi arrogan-
tes. Sic enim nobis obicit: Præterquam quòd sola gratulatio hic habetur, temerè sibi alienum
officium vsurpant, quod Deus non nisi Angelo iniunxit: his autem stulta emulatio, quod absentem
salutant. Vbi certè aut suam prodit imperitiã cauillator, aut veritatem ipsam malignè
dissimulat, aliò quin haudquaquam ignarus, thesaurum diuinæ Scripturæ communem,
amplum ac locupletem esse, vt in illa minima etiam quæ videntur, latissimè pateant,
& quod de vno commemoratur, multis multorum vsibus inferuire possit, ac quæcunq;
demùm illic scripta sunt, ad nostram doctrinam, & totius Ecclesiæ profectum, atque
communem mortalium vtilitatem scripta esse. Aliò quin certè vel sacras literas planè
deprauat, vel genuinum illarum vsum ignorat, qui sic illas in arctum cõtrahit, vt quod
ab vno factum est, ad alium nullum velit pertinere. Saluauit MARIAM vtiq; Gabriël,
vt illi Deus iniunxit, seque Paranympum fideliter præbuit, vt cœlestes diuque optatæ
nuptiæ in hac lectissima Virgine feliciter demùm inchoarentur. Quid autem habet in-
commodi, imò quid non habet emolumentum, si nos illam verbis totidem salutemus,
neque solùm Gabriëlis, sed etiam Elizabethæ, & alterius Euangelicæ mulieris, MARIAM
beatam prædicantis sectemur exemplum, & quod à multis verè piis dictum ac factum
est, salutatione vna comprehendemus? An fortassis & illi alienum officium sibi vsurpâ-
runt, quando id quod non iniunxerat illis Deus, in salutando præstiterunt? Igitur quod
his ipsis & aliis Deum in Sanctis vltro prædicantibus, omnium quidem bonorum iudi-
cio laudi vertendum est, nobis vitio tribui non debet, præsertim quum duces huiusmo-
di sequimur, Dei que spiritum in ipsis loquentem nobis audiendum, eiusque ductum se-
quendum putamus. Quod sanè quum facimus, Dei verbum ornamus, fidem profite-
mur, Euangelium confirmamus, religionis præstamus officium, planeq; testamur, non
vanum esse MARIÆ vaticinium, sed in hunc vsque diem impleri, quando quidem cum
tot piorum myriadibus illam æternæ lucis vitæ que nostræ parentem sanctissimam, pul-
cherrimam, augustissimam agnoscimus atq; celebramus. Et verò hæc pietas cum fide
fideiq; confessione coniuncta eò laudabilior videri debet, quò magis Euangelicis verbis
magni Angeli ore prolatis, & à Spiritu sancto dictatis consonat, & quò firmitus perpetuò
piorum vsu & singulari Ecclesiæ authoritate constabitur, nullum vt iam hostium in-
petum ac furorem pertimescat. Aboleri quippè nunquàm potest isthæc saluatio, Deo
res Ecclesiæ suæ tam fideliter moderante, semper vt inueniantur, quos iuuet ex animo
has Angelicas sonare voces, & in illis Deiparam celebrare.

In harrm.
Euangel.

Rom. 15.

Luc. 1. 11.

a Matth. 9.

b Luc. 1.

In miss. ca.
16. de orat.

Psalm. 44.
In orat. de
sanctiss. Ma-
ria Deipara
dicitur.

An aliorum of-
ficium sibi sur-
pent, Mariam
salutantes.

Scriptura com-
munis thesaurus om-
nibus pijs infer-
uient ac saluta-
rii.

Gabriëlis exem-
plum etiam ad
nos pertinet in
Virgine salu-
tanda.

Maria etiam à
pluribus, quàm
Gabriëlo, in Eu-
gelio sine man-
dato Dei cele-
bratur.

Cur mos Virgine
salutandæ firmius
est retinendus.

Aboleri & tolli
non posse, hunc
seruè Angelicam
salutationem.

Etiam Angeli Ma-
riae his vocibus
in celo gratula-
tur.

a Exod. 17.
b Psal. 103.
c Luc. 1.

terrestri, partim in coelesti Ecclesia suum habere vsum debet: ac tres quidem Angelo- rum hierarchias non sine magna & sonora voce his verbis identidem decantare scribit. Tantum apud coelites valet, tam honestum, frequens & iucundum est Angeli Gabriëlis præcinentis exemplum ex Athanasij sententia, quod nunc Sectariis propemodum vel anilis fabula, vel puerilis ludus, aut nescio quorum hominum nugantium inanis garrus imò & magicus exorcismus, existimatur.

Vanum est Caluini pharasma, salutantes Virgines in alienum officium intrare.

PONAT igitur inanem suum metum Caluinus, ac si sapit, timere desinat, in salutatione aurea recitanda, nobis officium alienum vsurpari. Non idcirco Gabriël suo spoliabitur munere, ò vir bone, neq; nos alienum nobis officium vsurpabimus, sed laudem hanc Angelicam iterantes, aptos & gratos nos illi duci comites ac socios adiungemus. Probet interim nobis hic homo nimium vel curiosus, vel morosus, vel pteruus, Deum hoc Angelo suo iniunxisse, solus vt ipse, & post illum nullus alius, MARIAM salutare possit, sicut aliòquin Elizabetha non piè minùs, quam reuenter illam postea salutauit. Probet, ad solos Angelos pertinere dictum: Euangelizo vobis gaudium magnum, quod erit omni populo: nullus vt Euangelij doctor, præsertim in Christi natalitio die verba eadem pro concione sibi sumere, & iis populum Angeli loco excitare possit. Probet, Anglicum Canticum, Gloria in altissimis Deo, & quod apud Esaiam extat, Sanctus, sanctus, sanctus, ita coelestium spirituum esse proprium, vt nobis & Ecclesiæ non liceat, nec deceat eadem verba in vsum reuocare. Probet demùm, quod Raphaël Tobia dixit: Gaudium tibi sit semper, Pax tibi, id à nobis vsurpari, & ad loquendi consuetudinem transferri nullo modo posse: quemadmodum hoc loco asserit, Gabriëli duntaxat has voces: Aue gratia plena, seruari & relinqui oportere.

Luc. 1.

Luc. 2.

Esai. 6.

Tom. 1. 10.

An Mariam salutantes cum absente agant.

CÆTERVM Caluinus ne hac quidem cauillatione contentus, eò stultitiæ progreditur, vt vanum & frustraneum nobis laborem in ea quæ absit, salutanda consumi cauilletur. Quæ verò (malum) hæc stupiditas? quanta mentis vesania, aut potius linguæ calamique virulentia, vt magister in Israël tam pueriliter ac insulsè loquatur, perinde ac si MARIAM nemo salutare queat, nisi procul absentem quærat & accedat? Quasi verò illa in Parthos exulet, vel apud Garamantes latitet, aut in fortunatis insulis peregrinetur, vel fortasse humano more dormiens, sopitos habeat sensus, aut eorum mortuorum instar, qui nondum beati sunt, vota & preces mortalium percipere nequeat, aut velut denique res humanas longè minùs intelligat atque curet, quam fidi custodes, & procuratores hominum Angeli perpetuò facere solent? Hi certè nobis nusquam non adsunt, hi res agnoscunt mortalium, pro his curam gerunt & orant: & præterquam quod ob clarissimam Dei visionem summa perfunduntur voluptate, nobis ministrare gaudent, & quos homines improbiore vitæ pœnitudo cœpit, illis ex animo fauent, ac eisdem non sine communi tripudio gratulantur. Ad hæc non solum mœstos & afflictos in medijs ærumnis consolantur, sed piis etiam defunctis amicam operam præbent: ac præterea nunquam non suas pro nobis preces fundunt, nostrasque demùm ad sublimem Dei thronum deferunt, quemadmodum diuina Scriptura non obscure testatur. Vnde in hunc etiam modum, vt alios præteream, scripsit Augustinus: Sancti Angeli sicut habent permanendi æternitatem, ita cognoscendi facilitatem, & requiescendi felicitatem. Sine difficultate quippè nos adiuuant, quoniam spiritualibus motibus puris & liberis non laborant. Ac alibi rursus: Grandis est eis cura de nobis: magnus est affectus dilectionis erga nos. Id quod scribens in Psalmos pluribus & ipse, & Hilarius comprobatur.

Et. 11. de ciuitat. Dei. 31. & in illiq. 27.

in Psal. 137.

Maria nō minor facultas, quam Angelis contigit ad cognoscendas & inuadendas res mortalium.

Quod ergo sanctis Angelis tribuit Deus, vt cum alios, tum imprimis credentes clarissimè videant & intelligant, eosque fidelissimè ament, & custodiant in viis omnibus, id Angelorum Reginae negatum esse credemus? Reginae, inquam, quæ ascendens de huius mundi deserto, etiam Angelis sanctis, vt firma cum fide canit Ecclesia: Speciosa & sua uis in delitijs suis facta est, quæque vt Bernardus prædicat, quantum gratiæ in terris adepta est præ cæteris, tantum & in coelis obtinet gloriæ singularis. Vtinam verò tantum veræ lucis aduersariis affulgeat, vt ipsi, positis affectibus, quod multi tum ex Scripturis, tum è Patribus copiosè monstrarunt, considerarent: ita profectò cognoscerent:

Serm. 2. et 4. de Virgine Assumpta.

non

non MARIÆ modò, sed aliorum etiam Sanctorum animas, quæ sempiterna felicitate fruuntur, vera nobis velut in Christo commembris charitate connecti, assiduam salutis nostræ curam gerere, pia mortalium desideria percipere, nimirum fulgore diuini vultus coelites omnes irradiante, in quo tanquam in speculo, res humanas ex alto percipiant, multò quidem magis & efficacius, quam in hac vita mortales, communem pro nobis Deum, Dei que gratiam implorantes atque impetrantes facere possint. Et si enim aliud Sanctorum sit officium, aliud Angelorum, quos constat nobis ministros siue administratorios, vt Paulus vocat, spiritus mitti: tamen vtrique sincera erga nos charitate flagrant, eamque virtutem sibi communem obtinent, vt potè quæ sicut & ipsa quam habent inferorum mortalium que rerum cognitio, ex communi vtriusque beatitudine proficiscitur.

Hebr. 1.

Serm. 11. de Vir. Assumpta.

Licet Sancti ab Angelis differant, tamè communem habent cum illis charitatem ad seruandos mortales.

VERVM hæc toties à doctissimis viris disputata, probata, repetita sunt, vt nos frustra eos pluribus coarguamus, qui solidis tot tantisque argumentis solam peruicaciam, immedicabilem certè morbum, opponere solent. Tantum Germani, præclari certè Patriarchæ Constantinopolitani, dictum ascribam, qui clarissimis fidei oculis MARIAM non absentem, sed præsentem aspiciens, vt grauiter, sic etiam opportunè dixisse videtur: Ζῆ οὐ τὸ πνεῦμα ἐστὶ πάντως, καὶ ἡ σὰρξ οὐ διαφθορὰν ἔχει ὑπὲρ νεκρῶν ἐν τὰ φθ, πάντα ἐπισκέπτεται καὶ ἡ ἐπισκοπὴ οὐ πρὸς πάντας. ὡς ἀρ. οἱ ὀφθαλμοὶ ἡμῶν κενρατῆνται τὸ μὴ βλέπειν σε, ἀλλὰ οὐ παναγία τοῖς ἀξίοις σακνήν ἐμφανίσεις: ἡ γὰρ σὰρξ ἐν ἐμποδίσει τῆς δυνάμει καὶ ἐνεργίᾳ τῆς πνεύματος οὐ. Latine sic verti potest oratio: Spiritus tuus (ò MARIÆ) viuunt in æternum, & caro tua in sepulchro corruptionem non sustinuit, omnia obseruas, ac contuearis, & inspectio tua ad omnes se porrigit. Quamuis autè oculi nostri impediti detineantur, ne te videre queant, tu tamen sanctissima Virgo dignis te ipsam patefacis ac tacitè manifestando insinuas. Caro enim tua spiritus tui virtutem & efficacitatem nihil quicquam remoratur.

Germani Patriarcha testimonium, Mariam nobis presentem esse contemplandam.

1. Cor. 13.

In Ser. tra. 1. super Salu. Regina apud Bernardum.

Aduersarij in uicio carnis obsecati, cœcam & surdā Mariam fingere solent.

Quod si iudicio carnis isti non obcœcarentur, & vitæ gratiæ que spiritualis non essent expertes, multò quidem sublimiùs de Virgine tam gloriosa sentirent, neque illam adeò cœcam, surdam ac impotentem fingerent, quæ neque mortales de cœlo aspicere, non vota eorum audire, nec ærumnis electorum affici, nulla que ex parte opem adferre mortalibus, aut quippiam à Deo impetrare posset. Sed antiquum obtinent, qui animales quum sint, de spiritualibus nequeunt rectè iudicare, mortis vmbri nescio quibus semper affixi. Nam vt Christum etiam ex viuo mortuum faciant, plerique ipsum viuo corpore & sanguine spoliati in sacrosancta Eucharistia. Ecclesiam verò nescio quod cadauer, veritatis spiritui iam pridem vacuum, & in densis errorum tenebris tot ætatis quasi sepultum effingunt, ac Sanctos demùm omnes, qui cum Christo in cœlis coniunctissimi beatissime que degunt, mortuos magis quam viuos appellare atque constituere solent. Sinamus verò cœcos istos cum cœcorum duce Caluino densis adhærere tenebris, quas in Iudæis ac Mahometanis ab omni Christiana pietate remotis vt cunque dissimulare possemus, in hominibus autem Euangelicis cum impijs tam crasse philosophantibus omninò execrari debemus. Quatò autem & sapientior & religiosior fuit, qui Catholicorum sententiam velut explicans, & supinam istorum ignorantiam verberans, dixit: Oportet vt nobis præsentem esse dicamus, quam præsentem salutamus: & vt totam animæ nostræ trinitatem in eam dirigamus quam tam deuotissimis precibus exoramus. Agnoscit certè, & diligit diligentes se, & propè est in veritate inuocantibus se, præsertim his quos videt sibi conformes factos in castitate & humilitate.]

Quomodo Sectarij circa mortis speculationes hæcant.

Deiparam salutantes de illius presentia certò statuire debent.

Depulsio cauillationum & argumentorum, quibus inter alios Nouatores VVigandus, Brentius, Bucernus, Pellicanus, Bullingerus, Marbachius, Iacobus Andrea & Franciscus Lampertus, Angelicam salutationem oppugnant, vt ab eius usu reuocent ac deterreant Orthodoxos.

Commune studium est Sectariorum salutationem huius vsus reprehendere.

Cur si receptum sit, ut Dominica orationem recitantes, Angelicam etiam salutationem adiuuant.

VI HODIE CATHOLICVM NOMEN PROFITEMVR, NON SOLVM A IOANNE Caluino, verum etiam ab aliis aduersariis inculsamur, quod solennem frequentemque morem in Virgine matre salutanda retineamus atque defendamus. Ac longo quidem pie vetustatis vsu comprobatum est, vt qui Dominicam recitant precationem, Angelicam quoque salutationem, quam isti petulanter arrodunt, statim adiciant. Etenim postquam diuina institutione formati, sed per Christum adoptionis esse filios declararunt, & quæ ad bona comparanda malaque depellenda pertinent, à Patre suo cœlesti precati sunt, ad sacrosanctam illius Virginis memoriam libenter descendunt, quæ ipsis & mundo peperit Redemptorem, & humanæ salutis in Christo iecit quodammodo fundamenta. Etenim non satis est precari, nisi & cum per quem impetret, precator obseruet, hoc est, vt Patrem oret in Christi nomine, sicut Christus ipse postulat hac addita promissione: Amen amen dico vobis, si quid petieritis patrem in nomine meo, dabit vobis. Cùm verò salutationem Angelicam recitamus statim Christus benedictus ille MARIÆ filius, omnisque gratiæ & eorum quæ peti accipi que possunt perennis fons, sese nobis offert, nostramque tum ad orandum, tum ad obtinendum fiduciam auget vehementer. Deinde cum Dominica precatione hanc salutationem coniungimus, vt eo magis admoneamur, quemadmodum in lapsu humani generis sexus vterque concurrat, & communis mortalium perditio ex Adam & Eva profluxit, ita virum & mulierem vt salus restitatur humana diuinitus constitui atque adhiberi oportere. Adhæc quoniam per Christum redempti summas & perpetuas Redemptori suo agere gratias debent, præsertim pro amplissimo incarnationis Dominicæ Sacramento, in quo Deus plebem suam benignissimè visitauit, commode gratitudinem nostram hac salutatione testamur, nec MARIAM solum, sed & Deum ipsum tanti beneficij authorem celebramus, qui sanctissimam Virginem omnium cœlestium donorum munere cumulauit, eamque perditis nobis alteram Euam, hoc est, vitæ parentem donauit: hinc Virgini matri singularem quoque felicitatem ex animo gratulamur. Succedit deinde precatio siue inuocatio: Sancta MARIAMATER DEI, ora pro nobis peccatoribus. Ita enim sanctæ Dei Ecclesiæ visum est, cum superiore gratiarum actione preces coniungere ac inuocationem, qua pie atque suppliciter ad matrem Dei sanctissimam confugeremus, rati per illam sæpè multos criminibus obrutos, Deo summo conciliari, eaque bona consequi, quæ tum ad hanc, tum ad æternam vitam necessaria, summatim in Dominica precatione petuntur. Atque in hunc ferè modum Catechismus Romanus docet, verbis etiam luculentis adiungens: Nos exules filij Euæ, qui hanc lacrymarum vallem incolimus, assidue misericordiæ matrem, ac fidelis populi aduocatam inuocare debemus, vt oret pro nobis peccatoribus, ab eaque hac prece opem & auxilium implorare, cuius & præstantissima merita apud Deum esse, & summam voluntatem iuuandi humanum genus, nemo nisi impiè & nefariè dubitare potest.]

VERVM hæc Catholica sententia si vllos alios, certè Vigilantianos, VVielentianos, VValdenses, horumque doctorum discipulos nouos, maiorem in modum offendit, quantumuis cum veterum & sanctissimorum Patrum testimoniis egregiè quadret, sicut ex professo postea conuincemus. Stant enim pro nobis, & MARIAM reuerenter salutant ac inuocant Athanasius Magnus, Gregorius Nazianzenus, Ioannes Chrysostomus, Ephrem Diaconus, Ambrosius Mediolanensis, Augustinus Hipponensis, nunquam satis laudata ac toti orbi conspicua Ecclesiæ lumina, quibus Fulgentiū, Damascenum, Ansel-

A quibus Patribus Maria iam olim salutata fuit ac inuocata.

De oratione in genere cap. 6. In Evang. de sanctiss. Deipara. Instruat. Christi in patria. In Liturg. In oratione de laudibus Deipara. In oratione ad Miss. preparatoria. In Ser. de sanctis. In lib. medic. cap. 24. In Ser. de laud. Virg. In carm. de Annunt. Maria.

Anselmum, Bernardum multosque alios a libi commemorandos Ecclesiæ Doctores volumus esse annumeratos. Ac nos quidem cum talibus tantisque Patribus malumus errare, quam cum istis religionis aut nouæ, aut damnatæ professoribus bene sapere, vbi de cultu Virginis agitur. Habeant interim aciactent suam isti pietatē atque prudentiam, qui Euangelici esse non possunt, nisi Sanctis aliis, ac in primis Deiparæ nullum cultum, venerationem nullam, priuatim publiceque deferant, nisi cœlites omnes meritis, precibus, patrociniis spolient, nisi demum nouam fidei regulam cōdant, atque definiant nimirum Sanctos Deo in cœlis coniunctissimos, nobisque addictissimos longè minus, quam viuos in terra mortales pro fratribus efficere ac impetrare posse. Sed ne aliena in tempestiue commisceamus, rem nostram, hoc est, Angelicam salutationē ab Ecclesiæ hostibus oppugnatam, & minore in precio apud multos nunquam habitam, rectè persequamur.

VVIGANDVS inter Stoicos Lutheranos non infimus, sicut & Iacobus Andreas inter Vbiquetarios modò primus, mandatum à nobis diuinum exigunt, quo probemus, credentes omnes ad MARIAM salutandam impelli. Sic enim istis libet, vt Ecclesiæ vel consuetudini vel authoritati nihil tribuant, ad solas Scripturas, quarum etiam sensum sibi solis vendicant, omnia reuocare. Quasi verò Augustino sint sapientiores, à quo grauissimè dicitur, in re dubia ad fidei certitudinem valere Ecclesiæ authoritatem. Qui præterea legem hanc tradidit: Multa sunt faciendā non iubente lege, sed libera charitate: & ea sunt in nostris officiis gratiora, quæ quum liceret nobis etiam non impendere, tamen causa dilectionis impendimus. Qua ratione priscos illos valdeque laudatos homines Abel, Noè, Abraham, Iob, quia ad altare summo Deo sacrificarunt, defendimus, & Magdalenam Christi pedes & caput vngentem, ac egenam viduam in gazophylacium bona sua omnia conferentem, sed & Niniuitas vehementis poenitentia indicia declarantes probamus, tametsi hæc pia illorum facta è nullo expresso Dei mandato pendere. Deinde quàm multa, quæso, Sectarij nullo Dei virgente præcepto sibi permittunt, ac permilla volunt, vt potè pueros tingere, certas ferias obseruare, quibusdam ceremoniis ornare Sacramenta, nouos ritus inducere, veteres abrogare, multa que alia in sacris & templis constituere, ac subinde variare, non vt Dei verbo, sed vt suo arbitrio, & insano sæpè cerebro satisfaciant? Et non licebit sed profus interdicitum erit Catholicis, vt in plerisque matrem & magistram sequantur Ecclesiam, quam Christus seriò audiendam esse præcepit, & è cuius præscripto, sensu atque consensu tam multa & salutaria quæ scripta non sunt, Christianus orbis tot seculis obseruauit? Postremò si veteris Ecclesiæ institutum, quo MARIAM salutare docemur, pergant calumniari suæ Sectæ Doctores & Collegas, qui nobiscum faciunt, & receptum Ecclesiæ morem, vt diximus, defendunt, simul ab illis condemnari necesse est.

Matth. 23.

IDEM verò VVigandus, ne à duce Caluino discedat, etiam hoc obiicit, Gabriëlis officium & factum esse singulare in Virgine salutanda, ac eius exemplum ad alios non pertinere. Habet certè Angelus iniunctum sibi munus propriæ legationis, vt non modò saluter Virginem, sed etiam de futuro eam instruat mysterio. Vtrunque sedulo præstitit, non modò eximium præconem & lætum nuncium, sed fidum etiam ad monitorem, siue vt quidam appellant, Pædagogum MARIÆ exhibens. Atque hoc quidem officium ille sibi retinet singulare, qui præterea nobis & Ecclesiæ seruiens, suo præludit exemplo, taciteque monet, quod ad eiusdem Virginis salutationem pij erant porrò non sine diuino Spiritu dicturi atque facturi, totque iam seculis cum laude ab illis dictum & factum esse constat. Nihil itaque prohibet, etiam si Gabriël in hac salutatione habuit aliquid sibi proprium & peculiare, quum primus ad Virginem cœlitus demissus fuit, nobis tamen hoc cum illo esse commune, vt quum ad Virginem salutandam accedimus, haud sine admiratione & reuerentia peculiaria Dei dona in ea ipsa contemlemur, & contemplando tali matri præ cæteris gratulemur, nosque illi & gratos & deuotos exhibeamus. Id verò vt faciamus, tantò magis haud dubiè probat Gabriël, quantò perfectiùs intelligit, ad salutandam atque laudandam Virginem nunc nobis potiores atque vberiores causas suppeditari. Etenim non in Nazaræno cubiculo latitantem, paucisque notam & obscuram Virginem quærimus, sed in amplissimo cœli palatio regnantem, atque

Quam ridiculi sint aduersarij in damnanda sanctorum inuocatione.

VVigandus ex Smidelino mandatu Dei ad Virginem salutandam exigunt.

Gratiora sepe Deo sunt, quæ sponte ac iniussu facimus. Sine Dei mandato multa cum laude facta esse leguntur.

Nouatores sibi licere multa solunt, non alios, sine mandato Dei.

De munere singulari, quod Gabriëlis fuit iniunctum ad Virgine salutandam.

Rectè Mariam salutamus, licet nobis cu Gabriële non sint omnia communia.

Salutando Virginem quomodo eam aliter consideremus, quam Gabriël.

atque vt nullam aliam, verè sublimem, totoque orbi celebratam Dominam nobis præsentem a partibus verè fidei oculis contemplamur. Neque verò eandem humanis calamitatibus ac pœnis, quas in carne multas grauesque pettulit obnoxiam, sed ab omnibus corporis vitæque huius ærumnis remotam spectamus, ipsamque ad felicissimum cœlestis vitæ statum perductam, & Angelicis prælatam choris suspicimus atque veneramur. Rursus non suademus, non expectamus, quemadmodum Gabriël fecit, vt MARIA diuinum consilium amplectatur, & venturo Emanuëli & animi & corpus paratum offerat, seque simul & matrem & Virginem futuram credat, sed in eo perfectè beatam ducimus, & salutandò confirmamus, quoniam Angeli verbis credidit, diuino nutui paruit, de Spiritu sancto concepit, & casta pepererit mundi Redemptorem. Igitur quæ laudes salutatione Angelica continentur, tantò nunc in MARIA rectius pleniùsque competunt, quando illa plus verè virtutis, dignitatis & gloriæ obtinet, quantoque sublimior cœlestis vitæ statum, qui omnem mentis humanæ captum excedit, iam pridem consecuta est. In quem sensum dixit Eusebius Emisenus: Quum gratia plena sit MARIA, priusquam concipiat, post conceptionem quanta Dei abundauit gratia quis cogitare potest? Sic enim & nos profitemur, sic Virginem salutamus, certò persuasi, quicquid gratiæ in MARIA primùm laudauit Gabriël, id non solum post conceptionem Verbi in matris utero, sed post Virginis etiam in cœlos assumptionem ingentes accepisse profectus, & longè perfectiorem habere sensum, & in illam, à quocunque demùm saluetur, pulcherrimè quadrare. Quando enim illa sic in terris vnquam plena fuit gratia, sicut hoc tempore, quo post peractum diuinæ dispensationis mysterium & gratiæ & gloriæ bonis in cœlo sempiternis affluit? Quando magis cum illa Dominus præterquam e loco, vbi sine impedimentis, quæ mortales à vita cœlesti remorantur, diuini vultus gloria perfruitur, & cum regnante filio coniunctissimè viuuit? Quando autem rectius ac pleniùs inter mulieres benedicta, nisi cum perfecta & exhibita sunt illi, quæ matri suæ Filius & munera & præmia præparauit, donauit, impendit? Et adhuc nobis cantillabit VVigandus dicetque Sectarius, salutationem haud sine piaculo recitari posse, vel à Gabriële quidem vetitum esse, ne matrem Domini ad immensum illum beatitudinis gradum euectam, velut cœli Reginã suspiciamus, & suspiciendo compellemus, & demùm compellandò dicamus: Aue gratia plena, Dominus tecum, benedicta tu in mulieribus, & benedictus fructus ventris tui?

Munere est salu- tati Virginem Angelicis Ser- uis, non minus, quàm olim à Ga- briële, factum est.

In Euan- gelio est Angelus.

Quum gratia- ter à Virgine damnetur Vir- ginem salutan- tes. Refutatio cœ- tra VVigandus tam atrociter dam- nantis Catholi- cor, ob sum An- gelicæ saluatio- nis.

Maria pro Deo colere & adora- re nefus in Ec- clesia.

VBI ALIUD & grauius telum in nos intentat VVigandus, haud sine impetu quodam, si non furore, in hæc verba prorumpens: Qui MARIA hanc salutatione compellant, in crimen superstitionis incurrunt, quia contra Dei verbum ex creatura efficiunt Deam, & MARIA diuinitatem ascribunt. Grauis hæc quidem & seuera censura est, qua vnus homuncio & nuper natus Lutheri discipulus tot piorum millia sine omni candore perstringit, atque in vniuersum idololatriæ condemnat. Ego verò demiror, Doctorem Euangelicum in primo Dei præcepto tum intelligendo, tum interpretando tanto perè hallucinari, vt ex eo nos ac vniuersam Ecclesiam execrandæ damner idololatriæ. An enim quisquam Catholicus ex MARIA facit idolum? sicut non modò VVigandus, sed & Caluinus & Pomeranus nobis audent imputare, perinde atque Virginem super ipsum Christum efferamus, & supremi loco numinis habeamus, quemadmodum etiam falsò nobis Bullingerus affingit. Aded illos non pudet Satanæ partes sibi sumere, dum aperte calumniantur & falsò fratres accusant, eaque maledicta euomunt, quæ mala mens ira, odio inuidiaque flagrans suggerit, nimirum vt hoc modo suam effrenem in proscindenda Ecclesia & obscuranda Virgine libidinem expleant. Inauditum est Catholicis, MARIA pro Dea colendam, aut honorem diuinum in illam transferendum esse. Hunc enim cultum, quem Græci κατράρα appellant, & Augustinus seruitutem propriè diuinitati debitam interpretatur, nec cœlestibus spiritibus, nec terrenis hominibus, nec alicui creaturæ, nec ipsi omnium creaturarum beatissimæ Matri suæ Creator largiturus est. Sic enim Petrus Cluniaensis, quem Bernardus prædicat, non suo tantum, sed & totius Ecclesiæ Catholica quam defendit, nomine publicè confitetur. Damnat igitur Ecclesia Collyridianos MARIA pro Dea colentes, & quotquot olim fœminæ Virginis matri nefariè sacrificarunt, illamque

In Postill. de fest. An- nunci. Ma- ria. In ca. 44. Hieremia Prophecia. In cap. 1. Ioanni. d. Lib. 2. cap. 27. & lib. 2. c. 10. de ciuitate Dei. Et contra Pet. arch. f. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.

illamque loco numinis adorandum esse putarunt, sicut Epiphanius annotauit. At vide interim nouam istorum sapientiam, qui dum Catholicis, imò sanctissimos Patres ob inuocatum Virginem superstitionis, adeoque idololatriæ audent insimulare, Constan- tinum Copronymum pro pio & religioso principe coguntur agnoscere atque prædicare. Copronymum, inquam, qui tum in religione, tum in vita ac moribus, omnium veterum iudicio impurissimus, & Satanæ organum lectissimum fuit. Is enim non modò MARIA cultum in Ecclesia receptum improbauit, sed hanc Legem etiam publicè promulgauit: Ne MARIA quidem intercessionem quisquam petat, neque enim inuare illa quenquam potest, sicut Suidas & Paulus Diaconus memoriæ prodiderunt.

Constant. Copro- nymi decretum impium.

EANT igitur Nouatores, & hunc scelestissimum principem, si velint, æmulentur, habeantque patronum, vt ne sit illis quicquam cum MARIA inuocatione commune. Fingant præterea, totam Christi Ecclesiam tam diu in tenebris iacuisse, & idololatriæ sordibus immerfam fuisse somnient, quandiu sonuerunt hæ voces: SANCTA MARIA mater Dei ora pro nobis peccatoribus. Atque hoc est scilicet, si nouis & cœcis Catechistis credimus, primum Dei præceptum violare, Christum abnegare, ex MARIA numen constituere, & creatori demùm creaturam exæquare. Cur ita rogas? Quoniam MARIA inuocatio, vt dicunt, cum Dei verbo pugnat, & est idololatriæ. Sed probandum hoc erat in primis, quam nos inuocationem MARIA & Sanctis deferimus, ac olim derulit Ecclesia, cum excellenti cultu, qui soli naturæ diuinæ competit, impiè coniungi atque commiseri. Quam inuocationem (nec enim Dei solum, sed & hominum, licet defunctorum, inuocationem Augustinus agnoscit ac statuit) haudquaquam idololatricam esse, multi è nostris sæpè ac solide demonstrarunt. Tum Sectariorum antesignanus Lutherus non repugnat, quo minùs pro veteri more Sanctos inuocemus, si tamen ita sentit, quemadmodum scripto testatus est. Scripsit autem in hunc modum: De intercessione diuorum cum tota Christianorum Ecclesia sentio & iudico, pro sanctos à nobis esse honorandos & inuocandos. Quis enim potest contradicere his, quæ adhuc hodierna die mirabiliter & visibiliter apud diuorum corpora & sepulchra operatur Deus? Hoc tamen fator me dixisse, non esse Christiani hominis, diuorum suffragia magis pro temporalibus quàm spirituales rebus & commodis inuocare. Et paulò post: Proinde sic inuocandi sunt, vt Deus per illos inuocetur, sicut in Psalmo 131. legimus: Memento Domine David & omnis mansuetudinis eius. Sic sanctus Moyses in precationibus suis adfert Deo Abraham, Isaac, Iacob, quemadmodum & Ecclesia hæc omnia suo exemplo pulchre docet. Tum in Postilla, quæ germanum Lutheri spiritum cum arrogantia maledicentiaque summa coniunctum egregiè prodit, hæc eius verba leguntur: Ad hoc sanctis vt- ris, ad quod proximo tuo. Quemadmodum enim proximo dicit, Ora pro me Deum, ita de illis dicere potes: D. Petre ora pro me, Non peccas sicis vt prote orret, in fies. A calibi rursus MARIA loquitur: Pro deprecatrice eam libenter habebimus, vt & alios sanctos. Atque iterum vt se Vigilantium non esse commonstret, ingenue scribit ad Gregorium Spalatinum: Non fuit mens mea vnquam, venerationem Sanctorum esse superstiosam: neque inuocationes vitiosas pro causis vel corporalis. Hoc enim sapiunt Heretici nostri Pichardi & Bohemi. Eodem modo sese purgat, quum pugnat contra Louanienses: Non negau vnquam, inquit, nos meritis & precibus Sanctorum quantumlibet imperfectis inuari, quod subdolè mihi inurere conantur miseri homines. Tam crebrò ac seridò agit Lutherus, vt communè Ecclesiæ doctrinam de Sanctis inuocandis non abiicere, sed potiùs approbare videatur. Et qui Lutherum, licet non per omnia, secutus est Bucerus, ingenuam hanc confessionem edidit: Intellexerunt sancti Patres, etiam diuos, qui iam apud Christum viuunt, pro nobis intercedere, & hoc pacto intercessionem meritæ eorum respici à Deo orauerunt. Sed neque Camerarius ab hac Sanctorum inuocatione alicuius est, quam nisi probaret, nunquam ita scriberet: Pia affectio erga illos & votum communi-um precum non possit, vt opinor, damnari, quum neque aduersetur doctrinæ veritatis cœlestis, & exempla vetustatis extent. Quid verò Occolampadius? Sancti in cœlis, ait, sua charitate flagrant non desinunt pro nobis intercedere. Quid igitur mali, si hoc petamus fieri, quod credimus Deum velle, etiam si nihil tale præceperit? Quid mali, si & concedamus patrocinia Sanctorum, modo id circumspicere oportuè & modicè fiat pro auditorum qualitate? Id quod agit Chrysostomus, & Nazianzenus quoque in laudibus Cypriani: & obseruant hoc ferè omnes Ecclesiæ tam Orientis quàm

Lib. 1. locu- tion. de Ge- nesi. c. 200.

In purgatio- ne quoru- dam articu- lorum.

Circa Euan- gel. festi de Ioanne Ba- ptist.

In Epist. ad Spalatinum, Anno 1518.

In responso- ne ad condi- nationem Lo- uaniens.

In c. Epist. ad Rom.

In Tom ope- rum s. Chry- st.

Sperndi aduer- sarij, dum negat Sanctorum in- uocationem.

Lutherus inu- ocatione Sancto- rum confirmat ab auctoritate Ec- clesiæ, à miracu- lis, & exemplis, quæ in Scriptu- ris extant.

Lutherus sæpè Sanctos inuoca- dos asseruit, si- cut & quidam eius discipuli.

Bucerus pro San- ctorum inuoca- tione sententia. Patres quomò- dò Sanctos inuoc- ari.

Sanctorum in- uocatio cur non damnanda iux- ta Camerarium & Occolampadi- um. Quomodo Occo- lampadius San- ctorum patrocini- a confirmet.

quam Occidentis. Ego verò id genus plura, quæ MARIÆ inuocationem confirmant, ex Buceri & Brentij monumentis possem adferre, in quibus illi Sanctorum inuocationem, si absit superstitio, sic excusant, vt Dei verbo nihil prorsus aduersari comprobent. Quid ergo frontis ac mentis habet Iacobus Andrea, qui velut imperitus faber, nihilò rectius quam plerique minorum gentium socij, sine calce & arena, vt dicunt, infirmam constituit machinam, qua constans & insigne salutationis huius opus concutiat atque labefactet? Sic enim dum pueros instituit, arguitur: De hoc salutandi & inuocandi genere nec MARIÆ, nec DEVS præcipit, igitur salutare & inuocare Virginem, vanum atque criminofum est. Omitto reliquas id genus nugas persequi, in quibus aduersarij sunt valde loquaces simulque petulantes, ne desit scilicet quòd in MARIAM ordeant, vtq; suam expleant libidinem in proscindenda fide ac pietate, non dicam mulicrularum, quas omnis ætas MARIÆ venerandæ additas tulit, sed etiam totius Ecclesiæ Orthodoxæ, quæ suas MARIÆ laudes religiosè decantat, tantæque Matris honorem frequentibus feriis, & solenni ritu, & bis quotidie adhibito campanæ pulsû vbiq; ferè gentium profiterur. An non Brentij mera & pudenda est calumnia, quod scribit, hanc salutationem à nobis vsurpari ad expianda peccata, & quorundam opinione tantum valere, quantum valeret ipsa passio Domini nostri IESV CHRISTI, ac toties etiam hanc repeti salutationem, vt præ ea nullus penè locus dominicæ precatiõni relictus fuerit? demùm à nobis existimari, eam ciuitatem perituram, in qua non singulis diebus hæc saluatio pulsû suo commendetur? Dicit hæc quidem ab impudenti Sycophanta possunt, probari verò ab homine modesto & sincero non possunt, quàm Catholici omnes, nisi fortasse sint admodum rudes, rem longè aliter habere videant, & audiant, & experiantur. Sed verè dixit Tertullianus: Bonæ res neminem scandalizant, nisi malam mentem: hoc est, quàm contendendi studium, & calumniandi libido, & Ecclesiæ odium semel occupauit. Mentior, si ex mille Catholicis vel paucos reperias tam agrestes ac ineptos, qui eodem modo, vti Brentius effudit, de hac salutatione credant ac sentiant.

Quæ Brentius circa Sijum Angelicæ salutationis affingit Catholica.

Aliorū obiectio contra Sijum Rosariorum, Seruulgo appellunt.

Damasceus & alij veteres excitant homines ad Virginem salutandam.

IAM VERO Bucerus, Pellicanus, Franciscus Lambertus & Bullingerus alia ratione nobis oblatrant, vt si possint, retræ superstitionis notam his, à quorum sancta societate turpiter deiiciuerunt, inurant. Accusant igitur, quòd hæc saluatio sæpè repetatur à nostris, & inde ferta, coronæ, rosaria contextantur. Quod si fiat, nefandam blasphemiam authore Bucero committimus, neque aliud nisi apertissimum Satanæ inuentum & Lucifericum commentum stabilimus, Deoque & electis odiosam, ac omni studio deuitandam adferimus submurmurationem, sicut Franciscus Lambertus ausus est calumniari. Pergant autem isti, prout velint, maledicere, vianque veritatis blasphemare, quemadmodum Petrus Apostolus fore prædixit: sepulchrum enim patens guttur eorum, os plenum maledictione & amaritudine, vt Prophetis verbis vtamur. Quis enim omnino in illis refidet Euangelicus candor? quæ prudentia vel æquitas reliqua esse potest, quàm suos auos & arauos, nostrosque vt integerrimos, ita & religiosissimos maiores tam atrociter accusant, tantoque supercilio damnant? Hi sanè omni superstitione remota, sine arte & fraude Satanica, diuino spiritu afflati, Euangelicis exemplis confirmati, magnaque religione permoti, Virginem matrem tot seculis piè & laudabiliter salutarunt, & alios itidem salutare docuerunt. Vnde percelebris doctrina, virtute & autoritate Theologus Ioannes Damascenus, alios ad salutationem hanc sæpius recitandam inhortatur, & inter concionandum prouocat his vocibus auditores: Cum Gabriële Angelorum Antesignano exclamemus, Aue gratia plena, Dominus tecum.] Atque in alia concione: Verè piorum labia Dei genitrici Angeli vocem sine vlla intermissione modulantes, cum exultatione clament, Aue gratia plena, Dominus tecum.] Tum inter Ecclesiastica carmina, quæ multa edidit Damascenus, Deiparam ita compellat; Quod tibi condignum canticum hæccine nostra proferet imbecillitas, nisi gaudij primum, quodque nos Sacerdos edocuit Gabriël? Aue genitrix virgo & mater in-nupta. Certè Sergius Hierapolita suis etiam auditoribus illud commendat: Quotquot hæc adsumus fideles, cum Gabriële acclamemus Virgini, Aue gratia plena, Dominus tecum.] Atque hoc Sergio vetustior Andreas Cretensis, quem sanctissimum Patriarcham

In Aph. g. contra Abrucen. sem Epist. b. in 2. Tom. Operum. In Sermon. de Dea Cal. chymum. Iacob. An. drea per. lina in du. gelum fa. lutatione.

Homil. in Luc.

Li. de v. de Virg.

In. in. Luc.

In. in. Luc.

2. Pet. 2. Gal. 1.

In Sermon. de dormit. B. Virgini. d. De. An. nunc. Virg. in.

In natali. Deiparæ. In orat. de Assumpti. Virgini.

Michaël

Michaël Glyfca vocauit, disertè pronuntiat: Omnis lingua choras ducat, & Deiparæ occinat, AVE. Hoc Gabriël prius sum sit exordium mysterij.] Nec multò post: Et nos quoque rursus oportet hoc tanquam comparatum ad agendas gratias offerre Reginæ nostri generis. Illi enim post excessum conuenit dicere χαίρει. Sola enim nobis introducto gaudio, expulit dolorem primæ parentis.] Cum his rectè congruunt, quæ in sua concione proponit Chrysippus presbyter Hierosolymitanus, quoniam Virginem matrem celebraturus, sic monet auditores, Agite ergo & nos, si munera digna offerre nequimus, pro viribus tamen bonam voluntatem adferamus. Mox verò sumamus initium à verbis, quæ Gabriël apud MARIAM fecit, Aue gratia plena, Dominus tecum.] Et post multas repetitiones, eum frequenter Aue dixisset Virgini, tandem ita concludit: His atq; aliis multis huiusmodi cuncti qui Deum gestant, particulatim MARIAM alloquuntur.] Quid autem Hesychius presbyter & ipse Hierosolymitanus? an non luculentissimè dixit & scripsit: Iure procul dubio omnis grati animi lingua salutat Virginem & Deiparam, ac pro viribus Gabriëlem Angelorum principem imitatur?]

In Sermon. de S. Maria Deipara.

In hom. de Deipara.

EN TIBI, quomodo vetus ille Catholicorum Spiritus Angelicam salutationem repeti suadet: nouus autem Sectariorum Genius vetat, quodque à Sanctis laudatum est, in crimen peculiare transformat. Deinde suorum magistrorum, vt Lutheri & Spangenbergij testimonio coarguuntur, quoniam hi præsentis salutationis recitationem, vt docuimus, apertè probant atque defendunt. Quod ergo semel rectè, & Spiritu Euangelico siue priuatim, siue publicè dicitur, cur idem sæpius iteratum cuiquam vitio tribuatur? iam verò quid magis Euangelicos homines deceat, quàm Euangelicas sonare voces, & piam illorum sedulitatem comprobare, qui citra hypocrisin verbis Euangelicis libenter ac frequenter vtuntur? Ferunt isti in procis & scurris voces amatorias: admittunt cõpellariones & salutationes obscœnas, quæ passim in Comicis leguntur, vt nihil dicam de leporibus & salibus, quos vulgo in circulis & popinis permittunt, quosq; fortasse & ipsi non solum audiunt, sed etiam inter se facere permittunt. Sed enim fabulari, garrire, ineptire licet: sacra verba sonare & repetere non licet, præsertim apud hos, qui Euangelico nomine præ cæteris gloriantur. Etsi verò fatemur, in hac salutatione, vt ab Angelo recitata est, precatiõnis formulam non extare, tamen vt supra monuimus, Angelum ducentem rectè hinc sequimur, & eandem salutationem crebrò iteramus, primum quidem ad primi Euangelici salutarem memoriam, nobis refrigerandam, in quo Redemptor noster mundo perditò tam lætè annunciat. Deinde ad officium declarandum, quod tantæ Matri cunctorum laudatione dignissimæ, à nobis iure debetur. Postremò ad opem sanctissimæ Virginis implorandam, quæ nobis ritè precandi beateque viuendi gratiam vberiore apud summum Deum procuret ac impetret.

Iterare licet ab deceat Euangelicam salutationem. Euangelicis religio est Mariam salutare, non facetas effundere.

Cur Angelicam salutationem recitent ac iterent.

Sine vitio salutationem Angelicam sæpè nobis iterari.

Præsertim pio rum esse consuetudinem in hac salutatione, sæpius recitanda.

De ratione & fructu Sicuter versandi circa Rosaria, et Socraticant, in laudem Virginis.

CVR autem piis exprobrant, tantoque supercilio eos damnant, quibus fortè libet certum numerum, certas preces facere, eademque verba in precando repetere, præsertim si hoc fiat, vt in diuinis de CHRISTO & MARIAMysterijs rectius dirigendis vtiliusque contemplandis mentem habeant attentiorè? Quindecim de Verbo incarnato Virgineque matre mysteria præcipua recensentur, & è sacro Euangelio colliguntur: horum sacra est, & piis frequens esse debet meditatio: ea igitur in recitando Rosario adhiberur. An hoc criminis loco ducent? Quibusdam placet quinquagies duntaxat, aliis frequentius Virginem ex more salutare, intermixta dominica precatiõne. An isthuc nefario sceleri dabunt? Vbi tamen nihil certi præscribit Ecclesia, sed in suo quemque sensu, qui cum aliqua sit pietate coniunctus, finit abundare, vt qui velit, hoc illò modo Matrem Domini saluet ac veneretur. Qui maiore iudicio valent, & Euangelicæ historiæ sunt vtunque periti, vt ille Rita Rosarij pensum absoluunt, vt secum animo reputent, quæ læta & tristia Christo eiusque matri in Euangelio legimus potissimum accidisse. Hinc porrò & gratulandi & commiserandi occasionem Christianus colligit animus, seque ad MARIAM imitationem præclare componit. Hæc enim Virgo est, quæ vt nemo alius, diuina & humana Christi opera in timis animi sensibus percepit, ac præsens ferè conspexit omnia, quæ nos ex Euangelio discimus, & iam olim gesta fidei tantum oculis contemplamur. Felix & sapiens illa meditatix, quæ in scrinio sancti pectoris

Luc. 2.

ca, quæ & in Christo videbat & audiebat, ac curatissime conseruabat, ac subinde animò ardentissimo post Christum etiam in cœlos subductum secum reputabat. Ad huius exemplum ea pietatis exercitatio pertinet, quam nostri maiores in recitandis, vti vocantur, Rosariis religiosè admodum posuerunt. Igitur globulos precatorios, siue calculos benedictos, vti vocant, in vsu habuere, & ad salutandam sæpè Virginem seipsos & alios excitant, rati & Deo & Matri gratum offerri munus, quàm spirituale velut seruum mysticis contextum floribus, & ex Euangelicis conflatum tum vocibus, tum mysteriis, in fide non ficta apportarent. Rideant isthæc Sectarij, quos iuuat quamuis probata Ecclesiæ instituta, ipsaque Christi veneratione Sacramenta vel flocci pendere, vel subannare, vel conculcare. At certè quidem res ipsa, quæ cum Euangelicæ veritatis meditatione, & cum Christianæ precationis vsu coniuncta est, non modò iusta reprehensione vacat, sed & sapientum laudatione, & bonorum imitatione digna est. Neque verò de hoc modo agitur, vt in huiusmodi rebus externis vel iustitia, vel fiducia, vel salus animi collocetur, sicut aduersarij calumniantur: sed huc itur, vt inter alia veteris pietatis exercitamenta, quæ veluti per manus nobis tradita accepimus & retinemus, hoc etiam aduersus hostes Ecclesiæ tueamur, & in vsum legitimum ad Christi MARIÆ gloriam sedulo reuocemus.

De veteri vsu Rosariorum.

Contemnendos esse novos calumniatores, qui a ferè omnia derident.

Non colitari à pietate fiduciam in vrbibus externis, quædo illis seruantur.

Laudandos esse prouocandos bonos, qui ad Deum Mariam cultum conseruant.

Orandum esse, si multa conspiciantur, ad Virgine in expressis salutandam.

Omnia veteris pietatis ad Deum & cultum nunc penitus in plerumque reuocantur.

Pugnantes inter se, sed in quibus nunc uere solent.

Ecclesiæ nunquam sine abusu, qui malè corripantur à Sectariis.

VBI RERSVS offendit amulos, quod ex his qui MARIÆ deuoti velint esse cultores, cœtus aut sodalitas quædam (vulgò fraternitatem vocant) piè confluatur. Cur autem offenduntur, si in hoc studium piè coeant, sanctamque incant societatem, nullius quidem lucri aut quæstus, vanæ laudis cupiditate permoti, sed diuini cultus & Mariana laudis amore ac desiderio inflammata? Deinde cur non ferat, non probet, non sibi gratum ostendat, non spiritualibus præmiis, non sancta liberalitate compense mater Ecclesia, quicquid piè ac piis filiis in hoc genere instituit, præsertim vt per hanc occasionem plerique non solum in fide, sed etiam in precatione & charitate piisque operibus magis exercitentur? Atque vtinam permultos habeamus, qui in hanc præclaram societatem dent nomina, & parte saltem ex aliqua compense, quod alij tam multi siue per se, siue per malitiam in colenda Virgine prætermittunt. Etenim si verum fatebimur, auita fides ac pietas passim iacet proculcata, oratio tum priuata, tum publica propè in desuetudinem venit, diuini timoris & amoris vincula qualibet dirupta videntur, ac demùm nouarum de fide contentionum & hæreticæ flammæ sic populares animos incenderunt atque deuastarunt, vt plerique solius fidei & nudi Christianismi profellione contenti, non Deum reuerentur, non Christo gratias agant, non MARIAM ament, non Superos agnoscant, & vix inferos quidem esse credant. Ac licet multis inter se modis hodiè Sectarij de fidei rebus grauissimis conflidentur, multaque errorum monstra foueant, & ab omni veteri sint pietate remoti, tamen in hoc facile consentiunt atque conspirant omnes, rem vt credant cum primis egregiam Deoque gratam, & orbi salutarem se facere, si possint mortis Christi memoriam in Missæ sacrificio abolere, decretos MARIÆ & Sanctis honores de medio tollere, omnemque veteris Ecclesiæ disciplinam dissoluere & exterminare. Hæc obiter indicasse sat sit, non solum vt putres arbores à terris fructibus rectius agnoscantur, verum etiam vt Catholici in Virgine salutanda magis magisque confirmantur, & neque per apertos, neque per clancularios Ecclesiæ hostes, quibus nunc plena sunt omnia, se à veteri pietate diuelli facile patiantur. Sed enim quidam hac salutatione solent abuti. Quid verò isthuc noui, vt rebus optimis, ac sacræ etiam diuinis que literis pessimi abutantur? Inepriunt profusus, quibus tant operè placet argumentandi ratio à quorundam abusibus deducta, quia zizaniis, vrbicis & spinis nec vacauit, nec vacabit vnquam ager Dominicus, quantumuis in eo repurgando & excolendo fidi laborent agricolæ. Nulla domus, nulla religio tam casta & pura vnquam extitit, in quam nauis, macula, sordis non irrepent, & cuius sinceritatem incuria hominū, & diuturnitas temporum non aliqua ex parte vitaret. Nam & apostatas ex Angelis in cœlo factos legimus, & in Christi familia proditorem sacrilegum, multosque dominica reprehensione dignos reperimus. Sed o præposteros ac ineptos reformatores, qui vt malas fruges auferant, etiam bonas euellunt, & in curandis morbis

morbis nullum nisi præcisionis remedium norunt, ac demùm abusus non corrigunt, sed augent miscetque nouis & insanis erroribus.

CAPVT VNDECIMVM.

Refutatio sententiæ Stephani de Malefcot, quomodo veteres vsi sint hac salutatione, & Deiparam non solo imitationis cultu & exemplo honorandam esse: demùm variis & præclaris modis à sanctis Patribus MARIAM salutari.

STEPHANVS DE MALESCOT BELARBORENSIS, QUI SE THEOPHILOGVM VOCAT, licet in præsentia causa nobis aliam mouet, modis & ipse obstitens omnibus, ne cum Angelo, Aue MARIA dicamus. Etsi enim fatetur, morem salutandæ Virginis veteribus Orthodoxis agniti & vsitatum fuisse, quod alij inficiantur: tamen hoc ita factum videri vult, vt Euangelij quædam esset lectio, ex qua populus veram fidem de MARIÆ virginitate & Christi conceptione in templis confirmare admoneretur, præsertim quo tempore hæc ipsa fides à Manichæis & Hæreticis aliis non leuiter oppugnabatur. Pulchrum scilicet inuentum Sacramentario doctore dignum, qui nunc primùm nobis persuadere conatur, veteres hanc salutationem pro lectione Euangelij habuisse, ac duntaxat ob Hæreticos, vsum eius ad tempus recepisse.

In noua sua Catechesi.

De noua opinione Stephani de Malefcot, quomodo veteres vsi sint Angelicæ salutationis.

CVR VERO non profert vel testimonia, vel indicia saltem leuia cruditate vetustatis, quibus flaccidam coniecturam suam approbet, fidemque nobis faciat de prælecta vel decantata in templis eiusmodi salutatione? Certè non recens est author, sed ante annos ferè mille floruit Andreas Patriarcha Hierosolymitanus, qui nulla Hæreticorum ratione habita, commentarium in hanc ipsam salutationem luculentum edidit, atque vt videtur, apud populum eadem est concionatus. In qua concione satis ostendit, sibi non cum Hæreticis, sed cum Catholicis esse negotium, quibus huius salutationis vsum & fructum explicat, sui nempe seculi consuetudinem receptam ostendens. Igitur eandem salutationem diuinæ Scripturæ sententiis multis exornat, & ad MARIÆ commendationem singularem applicat, etiam si hoc præclarum eius studium suggillèt mordaces lucisque fugientes Centuriatores. Tum qui hoc ipso Andrea vetustiores & celebriores fuere scriptores Athanasius & Ephrem, hanc salutationem in tanto pretio habuerunt, illam vt suis monumentis & precibus inserere non dubitarint. Ac plura quidem id genus Patrum testimonia, quæ fortassis hic homo nunquam aut legit, aut perpendit, paulò antè citauimus, ac postea in medium adducemus.

Refutatio diuinae opinionis.

Quomodo veteres hac vsi sint salutationem.

Serm. de salutatione Angelicæ. Exat Græcè & Latine.

Centur. 6. cap. 4.

Quoniam ad veterem Ecclesiam attinet, longè illa prudentior atque cautiore profectò fuit, quàm vt præsentis Hæreticos per salutationem Angelicam coarguendos conuincendosque putaret. Sciebat utique sagax vetustas, aperta Scripturæ testimonia non deesse, quæ magis in rem præsentem facerent, & impugnata fidei causam contra Hæreticos solidius vindicarent, eaq; sapienter haud dubiè à Doctoribus in suggestu tradebantur, ac fortassis etiam publicè decantabantur. Cui rei maiorem fidem præbet, quòd iam olim, quum antiqua floreret pietas, ad altare sacrificantes, siue sacris operantes hac salutatione passim vterentur, quemadmodum formulæ de re Liturgica Græcè conscriptæ non obscure demonstrant. Has verò Iacobus Apostolus, Ioannes Chrysostomus & Basilius Magnus ediderunt, editasque recepit, ac multis porro sæculis in vsu habuit Ecclesia Orientalis. Quid verò mirum, salutationem hanc de more, pietatis causâ tunc dictam esse, quum soleant ac vsitatum etiam foret, Sanctorum nomina quotidiè in sacrificio recitare, & eorum apud Deum pro viuis ac mortuis fratibus petere intercessionem? De hoc enim more^a Cyrillus meminit Hierosolymitanus, sed & Augustinus, eoque vetustior^c Dionysius Areopagita testatur. Nec erat veteribus inusitatum, vt ostendimus, ad hanc ipsam salutationem alios inhortari.

An in veteri Ecclesia fuerit salutationis huius vsus propter Hæreticos.

Quam frequens & solennis olim vsus fuerit Angelicæ salutationis.

a In Catechesi. my. pag. b L. 2. c. 2. in Pauli. Et h. de curatio mortui apud. c De Ecclesia Hier. cap. 3.

Superiorum epi-
logos.

Secunda expli-
catio Angelica
salutationis.

QUOCIRCA ut semel finiamus, & libenter & frequenter, si sapiamus, Deiparam fa-
litemus, nostraque & auita pietatis declarem affectum, ut Euangelico spiritu afflati,
& ex hostium maledicentia ad benedictionem quodammodo inflammati, sæpe mul-
tumque dicamus: Aue MARIA gratia plena, Dominus tecum. Gaude, inquam, Virgo
sacrofanta, multis Prophetarum promissa oraculis, priscis desiderata Patribus, & ma-
gno Dei summi munere nobis exhibita, non morientium, sed reuiuiscendum, imò Dei
etiam ac hominis Mater. Gaude non solum ab omni peccatorum nauo libera, sed & in-
explicabili gratia præ Sanctis omnibus plena, verè stella, cœlum & terram illustrans.
Gaude adeo vnita Deo, vt carnis tuæ substantiam diuinæ naturæ in vna persona copu-
landam suppeditaueris, ita vt & Deus homo, & homo fieret Deus. Gaude quæ sola in-
comprehensibili modo, & summa summi Dei virtute concepisti, gestasti, peperisti, la-
cristi, educasti dulcissimum Emanuelem. Gaude benedicta inter Virgines, quibus sterili-
tatis opprobrium abstulisti, & inter mulieres omnes, quibus primam dignitatem à pri-
ma muliere corruptam & perditam restituisi: nec minùs benedicta inter & supra crea-
turas omnes, solo Filio ac Deo inferior. Et benedictus fructus ventris tui, in quo tribus
terræ & hierarchiæ Angelicæ in æternum benedicuntur atque sanctificantur: fructus in-
quam, IESVS CHRISTVS, quem tu sola communem cum Deo patre habes filium, & per-
dito mundo exhibes Redemptorem. Sancta MARIA mater Dei, quam Deus in summum
prouexit honorem, vt generationes omnes te in primis beatam celebrent, magnoque
cum fructu colant, ora pro nobis peccatoribus, vt quem tu Saluatorem pastoribus atque
Magis, hoc est, Iudæis & gentibus primùm manifestasti, cum nos etiam propitium iudi-
cem habere, & in Regno eius tecum perpetuò gaudere possimus.

Nos vero in depellendis aduersariorum argumentis finem faciemus, si vanum &
illud commentum reiecerimus, quod nobis obiectare solent, MARIAM imitatione mo-
rum & exemplo vitæ honorari oportere, ac idcirco factam ab Angelo salutationem,
quæ ad laudationem, non ad imitationem faciat, frustra nobis repeti & usurpari. Hinc
dictus ille Stephanus audeat dicere, MARIAM imitatione morum & vitæ duntaxat hono-
randam esse. Equidem non negamus, quin & libenter fatemur, MARIAM vnà cum Sanctis
aliis in exemplum nobis proponi: vt quorum triumphos & æternam gloriã suspicimus,
præclara etiam facinora imitando exprimamus, eosque duces ad felicitatem præuen-
tes eadem velut via sequamur. Ex his ducibus erat, qui cæteros Christi milites fidenter
exhortans, ac velut signum erigens, dicebat: Imitatores mei estote, sicut & ego Christi.
Quem sanctæ imitationis cultum, vt MARIA ritè à mortalibus honoretur, non modò
semper laudabilem, sed & in primis necessarium esse pronunciamus, ne quis fortasse sola
Virginis veneratione vel inuocatione contentus, corrigendæ vitæ curâ abiciat, & con-
tra MARIÆ morem & exemplum à præscripta diuinæ legis norma, quæ Christi & San-
ctorum imitatores exigit, pudendo studio sese subducat. Præposterum enim & frustra-
neum prorsus in colendis Sanctis est studium, vbi de sectandis illorum vestigiis & exem-
plis nulla vel exigua cura suscipitur, quemadmodum ^a Augustinus & ^b Chrysostomus
prudenter admonuerunt.

VICISSIM autem & illud testamur, qui cultus & honos MARIÆ Sanctisq; debetur,
non sola imitatione constare ac perfici, sicut suo quidem exemplo Ecclesia tot seculis
in Sanctis eorumq; feriis celebrandis luculenter ostendit. Sanctorum enim memoriam
celebrat, & inde ab initio celebrauit, non solum ad excitandam in nobis imitationem,
verùm etiam vt meritis ipsorum confociemur, atque orationibus adiuuemur, quemad-
modum ^c Augustinus, ^d Isidorus, ^e Rabanus perspicue docent, ac post ^f Origenem ^g Ber-
nardus quoque confirmat. Hinc illæ solennes, antiquæ, probatæ, quæ adhuc durant in Ec-
clesia, loquendi formulæ Deum ita precari docent: Vt quorum natalitia colimus, per
eorum ad te exempla gradiamur: Vt quos veneramur obsequio, eorum pium iugiter
experiamur auxilium: Vt quorū gaudemus meritis, accendamus exemplis. Præsta nobis
ex eorum imitatione proficere, & oratione fulciri, per IESVM CHRISTVM Dominum no-
strum. A quo Latinorum vsu non dissident Græci, quemadmodum eorum non modò
preces quotidianæ sacris è Patribus collectæ, sed etiam Liturgiæ tot seculis recitatæ com-
mendant.

VIDEANT

Citra cõtrouer-
siam in exempli
et ad imitatio-
nem nobis Ma-
riam, et Sanctis
alios proponi.

Maria et San-
ctorum cultus
plus à nobis exi-
git quam imita-
tionem.

Lucæ.
Matthæ.

In sua Co-
tegesi.

1. Corin.

a. Sermon.
22. de Mar-
tyribus.

b. Hom. 41.

c. in cas. offi-
stola ad Co-
rinth.

d. L. 20. con-
tra Faustū

e. de. 22. Et lib.

f. de. 22. et
Dei cap. 27.

g. Lib. 1. de
offi. Eccl. 1.

cap. 34.

e. Lib. 1. de
instr. cler. 1.

cap. 43.

f. Hom. 1. in
diuersis.

g. Sermon. in
Vigilia Pe-
tri et Pauli
apostolorū.

Matth. 11.

VIDEANT interim ac iudicent sapientes, rectè ne aduersarij de Sanctis hodiè me-
reantur, quibus vt cultum omnem adimant, imitationis etiam honore eos fraudare, &
nos fructu eius spoliare, quicquid tandem fuci prætexant errori, haud obscure nituntur.
Exemplo sit Ioannes ille Baptista, quo maiorem Sanctorum Christi testimonio in
orbem prodiit, sed qui à nouis doctoribus ita depingitur, populoq; commendatur, di-
fert vt moncant, doctrinam eius, non vitam obseruandam esse: Igitur de imitando il-
lo, quod ad abstinentiam, continentiam, pœnitentiam attinet, nullum sollicitum esse
oportere contendunt. Imò verò illorum studium reprehendunt, qui rem familiarem
pietatis ergò deligunt, hoc est, qui Ioannem Zachariæ filium summumq; Prophe-
tam quædantenus imitari in animū suum inducunt, etiam si ad imitandum illum se-
santiant diuinitus excitatos. Atque vt ad nostram Virginem redeam, et si hanc isti verbis ali-
quando prædicant & honorant, tamen si propius inspicias, reuera eleuant paruiq; pen-
dunt, & ab eius imitatione homines auocant, dum fabulantur, decretam illius pudici-
tiam ne illis quidem, qui legem sacri coelibatus amplexi sunt, in exemplum esse verten-
dam, nec virginitatem magis, quàm cõiugium Deo placere, hominiqu; prodesse. Præter-
mitto alia id genus recensere, quæ nos de Ioannis Baptistæ historia disputantes produxi-
mus, simulq; planum fecimus, Sanctos ac præclara eorum facinora, vota, decreta, insti-
tuta, quæ tot seculis probauit Ecclesia, ab aduersariis odiosè conuelli, ac vulgo tantum
non deridenda proponi. Tàm pulchrè isti, quod à nobis exigunt, præstant, vt Sanctorum
imitationem veram proponant, eosq; sincero imitationis cultu in Ecclesia vel ipsi pro-
sequantur, vel alios prosequi doceant atque sinant.

SCIMVS autem, ac ingenuè profiteamur, multa in Sanctis admiratione potius digna,
quàm ad imitationem trahenda reperiri, & res ipsa docet, rara quædam Dei dona, quæ
in electis illis Spiritus sancti organis iure laudantur, omni omnium hominum ordini
minimè congruere, neq; præterea vocationes varias misceri oportere. Quocirca seue-
ram Ioannis Baptistæ vitam magistratibus, perpetuam MARIÆ castitatem cõiugibus,
Apostolicam rerum omnium abdicacionem ciuibus & mercatoribus imitandam pro-
poni, aut præstandam iniungi, quæ demùm obsecro, nisi stolidus, aut doceat, aut pro-
bet? Reprehendimus autem in aduersariis, quod Sanctos nonnullos, vt Georgium, Chri-
stophorum, Catharinam, Barbaram, de quibus nihil ipsi fortè legerunt, pro meris Chi-
meris deputant, & in rerum natura nunquam extitisse, nec primùm impiè fabulantur.
Reprehendimus, quod præclare & diuinè ab illis facta, quæ naturæ nostræ captum exce-
dunt, carnis iudicio metiuntur, atque tam leuiter inficiantur, quàm stultè contemnunt. Re-
prehendimus, quod quum alibi, tum in Sanctis bonorum operum doctrinam mala fide
tractant, obscurant atque deprauant. Reprehendimus, quod Sanctorum opera quatum-
uis Ecclesiæ calculo comprobata, ipsi pro nauis, corruptelis & lapsibus sæpe ducunt,
nonnunquam superstitioni, vel hypocrisis deputant, eaq; vanissimè insectantur, quoniam
Dei verbo & præcepto expresso, vt dicunt, caruerint. Reprehendimus, quod simul com-
munes, vt sic loquar, & peculiare virtutes, quas velut lumina in Sanctis Deus voluit elu-
cere, tenebriones isti si non extinguere, at certè multum offuscare & imminuere, nec ra-
rò suspectas omnibus reddere sine villo candore conantur. Reprehendimus demùm,
quod multis ad focordiam aperire fenestram solent, ne facile modò quisquam ad he-
roicas Sanctorum virtutes aspiret, neque ad meliora charismata cum Sanctis æmulanda,
vel ob præmium sese aliofue excitet atque cohortetur.

VERVM vt à nostra Virgine non longius discedamus, constans doctorum hucusq;
fuit & est sententia, illam non solum in vita & moribus imitandam, sed & egregiis lau-
dibus, publicisq; honoribus afficiendam esse. Vnde nec Erasmus fa teri puduit, sanctis-
simæ Virginis cultum quatuor in rebus potissimum consistere, in laudibus, in honori-
bus, in inuocatione & in imitatione. Tùm verus auctor Sophronius, vt inter veneratio-
nis & imitationis Marianæ cultum distingueret, in hunc modum scribit: Quoniam hæc
est hortus conclusus, fons signatus, puteus aquarum viuientium, ad quam nulli potue-
runt doli irrumperè, nec præualebit fraus inimici, sed permanebit sancta mente & cor-
pore,

Aduersarij ma-
liti, et nec imi-
tationis cultu
Sancti honoren-
tur.

Quomodo nunc
honorant Ioan-
nem Baptistam
Nouatores, præ-
sertim cultu
imitationis.

Mariam Serg-
imitationis cul-
tu hodiè spo-
sari.

Multa in Sanctis
admiranda po-
tius, quàm imi-
tanda esse.

Quibus in rebus
aduersarij re-
prehensibiles,
quum agunt de
cultu et imita-
tione Sanctoru.

Mariæ cultum
pluribus in re-
bus quàm in so-
la eius imita-
tione consistere.

Patres inter ve-
nerationem et
imitationem Vir-
ginis aperit di-
stinguunt.

In concione
quæ adiu-
xit Liturgia
Laurentiana,
Ser. de Af-
lam. Maria
Virgine.

pore, multis donorum priuilegiis sublimata: idcirco hanc imitari in moribus, sequimini castitate, huius implorate auxilium.] Agnouit & Bernardus, nec solum venerandam, nec solum imitandam esse MARIAM, ac propterea dixit: Veneramini coniuges in carne incorruptibili integritatem: miramini etiam vos sacrae Virgines in virgine fecunditatem, imitamini omnes homines Dei matris humilitatem.] Ac alibi dilucidius, quum de MARIAM inuocanda non pauca dixisset, hoc etiam adiecit: Non recedat ab ore, non recedat à corde: & vt impetres eius orationis suffragium, non deferas conuersationis exemplum. Ipsam sequens non deuias: ipsam rogans non desperas: ipsam cogitans non erras. Ipsa tenente non corruis: ipsa protegente non metuis: ipsa duce non fatigaris: ipsa propitia peruenis.] Tam sapienter monet Bernardus, semperq; docuit Ecclesia, MARIAM sola inuocatione nobis non esse nitendum, sed & imitandi studium, quoad eius fieri potest, ad bene beateq; viuendum à singulis adiungi oportere. Vnde mulier Euangelica, quae MARIAM peculiari ter extollebat, hoc à Christo responsum tulit, eos demum beatos esse, qui simul Dei verbum audirent & custodirent, MARIAM scilicet praedicatae moribus & vestigijs adherentes. Hoc enim est dicere: Et mater mea quam appellatis felicem, inde felix, quia verbum Dei custodit, vt Augustini verbis vtamur.

Non venerando tantum, sed & imitando Mariam felices reddimur.

Testimonium Sedulij & Nazianzeni de salutata & inuocata Maria.

IAM vero Patres quum de MARIAM tractant, de hac eius imitatione nullam saepe faciunt mentionem, sed dumtaxat in eius vel inuocatione, vel laudatione versantur, vt sequentes veterum sententiae comonstrabunt. Illustris Poeta Sedulius, qui ante annos mille notus etiam Hieronymo floruit, Virginem Matrem hoc Carmine praedicat atq; salutatur:

Salua sancta parens, enixa puerpera regem,
 Qui caelum terramq; tenet per secula, cuius
 Numen & aeterno complectens omnia gyro,
 Imperium sine fine manet, quae ventre beato
 Gaudia Matris habens, cum virginitatis honore,
 Nec primam similem visa es, nec habere sequentem,
 Sola sine exemplo placuisti femina Christo.

TVM Gregorius Nazianzenus, qui Theologi nomen promeruit, ac Graecis irrefutabilis Doctor est, in suis Poematis sic Domini Matrem affatur:

O filia caelestis & interioris gloriosa, Huc ades, & fere verbum: ego verò ante te
 O magnis choris assistens regnatoris Stabo, quippe enim mihi diuino munere
 Cantoribus, & si te corpus & terra continet, Venisti.]

QUID isthac quaeso, aliud sibi volunt, nisi quod vir tantus MARIAM allocuturus, seipsum prorsus deicit, & venerabundus tantae Reginae ambit gratiam, quam apud Deum valere, & mortalibus prodesse posse, certò credebatur? Nec solum Gregorius, sed & Sedulius nos admonet, MARIAM etiam seposito, sed non contempto imitationis cultu ritè laudari, adeoq; inuocari mortalibus. His adiungit Cyrillum Alexandrinum, coram grauiissimo Patrum coetu, & in Ephesino templo Deiparae dicato differentem, quam & preclaris epithetis additis reuerenter ita compellat: Salua sancta & arcana Trinitas, quae nos omnes ad hanc Deiparae MARIAM celebritatem conuocasti. Salua & tu quoque Dei genitrix MARIAM, eximium vniuersi terrarum orbis decus & ornamentum. Tu lampas inextinguibilis, tu virginitatis corona, tu rectae fidei sceptrum ac norma, tu templum inuolatū, tu eius sedes, qui nullo capitur loco. Tu Virgo & Mater; per te benedictus qui venit in nomine Domini, in Euangelijs appellatur. Salua quae incomprehensibilem in sancto virginali vtero comprehendisti. Salua per quam & sancta Trinitas sanctificatur, & veneranda: crux colitur, & in vniuerso terrarum orbe adoratur. Per te coelum exultat, per te Angeli & Archangeli laetantur, per te daemones fugantur, per te diabolus tentator è caelo decidit, per te prolapsus plasma siue figmentum in coelum recipitur. Per te vniuersa creatura idololatriae vanitate occupata, ad veritatis cognitionem deducta est. Per te sacrum Baptisma & oleum exultationis obtingunt creditibus. Per te in vniuerso mundo fundatur Ecclesia. Per te gentes & infideles ad poenitentiam adducuntur. Et quid multis moror? Per te vniuersus Dei Filius iis, qui in tenebris & umbra mortis sedebant, tanquam lux vera resplenduit. Per te Prophetae futura praedixerunt. Per te Apostoli

Cyrilli salutatio ad Mariam in templo cum summa eius commendatione facta.

Hom 6. contra Nestorium dilata.

Matth. 11.

Apostoli salutem gentibus praedicarunt, per te mortui resuscitantur, per te Reges sancta Trinitate duce regnant. Et quis adeo valet eloquentia, qui MARIAM plurimum laudatam Matrem & Virginem (stupendum rei miraculum) pro dignitate celebrare & depraedicare possit?] Ac scio isthac praeconia morosis aduersariis non placitura, quae ramentum Theologus ille sapientissimus simul & religiosissimus ad MARIAM ornandam coram doctissimis Patribus, & sacro in loco confidenter exposuit, nihil veritus eiusmodi momos, qui sua verba laudatoria improbe calumniarentur. Similis autem Damasceni est oratio, MARIAM hoc modo salutantis atq; praedicantis: Salua decus omnium honorificentissimum. Salua o Dei para ac Verbi mater. Tu enim paradisi claustrum nobis aperuisti, tu aditum nobis ad caelum patefecisti: tu Filio ac Deo familiares nos reddidisti.] Ac alibi orationem iterum habens de Deipara, Salua, inquit, te MARIAM, dulcissimum Antistae pignus, ac eandem orationem verbis Angelicae salutationis aperte concludit. Quod salutandi genus atque officium Damasceno vsitatum & familiare fuisse, carmina eius Ecclesiastica comprobant, ex quibus vnum saltem adscribam: Salua fons perennis fluenti. Salua Paradisi deliciae. Salua turris fidelium. Salua intemerata, omnium laetitia. Salua tu per quam nobis exortus est laudabilis Patrum Deus atq; supergloriosus.]

Orat. de Imitatione Virg.

Orat. de Nat. Mariae.

Inferno de S. Maria Deipara.

Joann. 1.

Cant. 4. 5.

Exodi 3.

Exodi 44. Daniel. 2.

In oratione quam habuit in hyppocrenis Dominus.

EXTAT Chryssippi presbyteri Hierosolymitani oratio non ita pridem Latine versata, quae de MARIAM praclare discit, atq; ad Angelicam salutationem recitandam horatur, his etiam verbis prima eius verba declarans: Aue semper. Aue gratia plena. Aue quae vuluam adeptas praeter naturam, vel ipsi caelis latiore: quandoquidem per hanc comprehendisti eum, quem ne caeli quidem capiunt. Aue fons lucis omnem hominem illuminantis. Aue solis ortus, qui nullum ferre potest occasum. Aue armarium vitae. Aue, quae es hortus Patris. Aue, quae es pratum totius fragrantiae sancti Spiritus. Aue radix omnium bonorum. Aue specimen gemmae omne pretium excedentis. Aue vitis vuae pulchras producens. Aue nubes pluuiae potum animis sanctorum exhibentis. Aue quae es pureus semper viuens aqua. Aue quae es rubus ardens igne spirituali, nusquam tamen aduritur. Aue porta clausa, soli Regi aperta. Aue mons, vnde lapis angularis abscessus est sine manibus. His enim atq; alijs multis huiusmodi cuncti qui Deum gestant, particulatim eam alloquuntur.] Quae postrema verba non obscure comonstrant, multorum frequentem tum fuisse consuetudinem vt in salutanda & celebranda Virgine versarentur. Quid autem Methodius? qui superiores Graeciae doctores non aetate solum, sed & splendore martyrij & celebritate nominis facile superauit? Salutauit & ille profecto Virginem Matrem, ac nos etiam docuit hoc modo salutare: καίρε εἰς αἰεὶ ἡ ἀλάλητος ἡμῶν χάρις παρθένε μαρία, ἐπί σε γὰρ πάλιν ἀνατρέχομεν. ἐν τῆς ἐορτῆς ἡμῶν ἀρχῆ, οὐ μεσότης οὐ τέλος ὁ πολύτιμος μαργαρίτης τῆς βουλεύσεως. τὸ δὲ νῦν ὡς εἶθαρ τῆς πάσης ἀγιοσεύσεως. τὸ ἐμφύχου θουσιθῆσι εἰον τὸ ἀρετῆς τῆς ζωῆς. καίρε ἀγάπης θεοῦ θουσαυρε. καίρε φιλανθρωπίας ἡ πηγῆ, καίρε πνεύματος ἀγίου ἡ ἀνάσσει οὐ ὄρος. ἡ σε αὐτῆς γλυκὺ δάσος γέννητορ φωτός ἡ λικὰς πυροσὶς ἀκαρτερεῖται, ἀγάπης ὑπερβύσεως. τὸ πρὸ ἀρχῆς συληφθεῖς, ἐν τῷ τελεῖ τεύχεσσι. φανερώσασα τὸ κρυπτόν μυστήριον, καὶ ἀλάλητοῦ ἀοράτου πατρὸς ἡμῶν, εἰς ἡμῶν πρυτανευτήριον πάσης γενόμενον. Sensus verborum est: Salua in aeternum ineffabile gaudium nostrum. Ad te namq; rursus recurrimus: tu festiuitatis nostrae principium, tu medium, tu finis. Tu pretiosa caelestis regni margarita, tu verè fons vberimus totius sanctitatis. Tu animatum altare panis vitae. Salua diuinæ charitatis promtuarium, salua humanitatis filij fons, salua Spiritus sancti vmbrose mons. In hanc tu o pater suauium donorum largitor supereffluentis charitatis flammam, quasi confertos quosdam solis radios ac faeces ceu fulgurando etacularus es, atq; haec quidem, quod ante secula conceptum erat, in fine temporum enixa est. Patefaciens (mundo) mysterium absconditum, & ineffabilem in aspectabilis patris filium, qui vniuersae pacis nobis factus est administrator.] Succedit postea, quae haec cōcludit ad MARIAM facta inuocatio, vt ipsa nostri apud Deum perpetuè meminiſſe dignetur. Hæc ille Olympi Episcopus Methodius, qui singularem doctrinam martyrij laurea cumulauit, sub Valeriano & Decio sumum pro Christo sanguinem fundens, & à Nouatorum quidē fide alienus, qui MARIAM salutari prohibent, quasi multum momenti in eo sit situm, si nullus Gabriëlis exemplū sequatur, nullus augustissimam Dei Matrem religiosè compellet, honorificisq; titulis illi congruentibus profecatur.

Chryssippus Mariam egregie salutat, & salutare docet.

Quomodo Methodius reuerenter Mariam salutet, simulq; commendat.

Praclara epitheta Deiparae attributa per Methodium Martyrem.

Diam tantum esse cogitatione affirmat, quod in celo Sancti nos amare et pro nobis orare dicuntur. Sanctos in genere tantum, non in specie pro nobis orare, neque ab illo mortali inuocandos velut inaccessores atque patronos esse contendit. Quale Christi hodie sibi plerique confingant.

Populum parum aut nihil credere de vera Sanctorum communi.

Quam impie de Maria scribit Guilielmus Rodingus. Refutatio separatum quo Rodingus aduersus Mariam et Sanctos improbe fabulatur. Sententia Saxonica Confessio de statu Sanctorum in caelo.

ferunt, meminisse, suamque sententiam illis verbis, quae Christus de Diuite & Lazaro recitauit, comprobat. Tradit & Cyprianus hoc piorum solatium, qui a magno amicorum numero in caelis expectentur, & Augustinus ut viduam Italicam consoletur, ipsius coniugem in caelo ei notissimum fore pollicetur.

Sunt rursus, qui concedant in Sanctis ac beatis omnibus vigere charitatem, per quam bene velint fratribus, ut de illorum salute in caelesti patria sint solliciti: ac propterea piam esse cogitationem, quod illi pro Ecclesia nostra precari existimentur. Ceterum hanc illorum precationem pro credentibus in genere tantum offerri Deo contendunt, & illis facultatem vota nostra percipiendi adimunt, nostrique curam ac patrocinium ab illis suscipi negant, nullo autem modo eos ad opem & auxilium inuocari posse sustinent, perinde ac si hoc nihil sit aliud, quam Deo contumeliam, & Christo iniuriam manifestam inferre, ac primum violare praecipuum. Interea ut nouum inuocationis genus, quod prorsus Arianismum sapit, inuehant ac vsurpent, sedulo in clamant, Iesu Christe, ora pro nobis: Quasi verò Christi duntaxat proprium sit, iuxta formam hominis pronobis apud Patrem intercedere, ac non potius etiam ex communi quam cum Patre habet potestate, nobis possit auxiliari. Impium certe phantasma est, Christum in caelos modo receptum, & sedentem ad dextram Patris, perinde ac prostratum coram Patre iacere supplicem oportere, qui praeterea solus pro nobis conficiat omnia, ut singularis eius tantum intercessio, tum mediatio, quilibet amicorum operas ac preces excludat, quum ille Sanctorum caput & corona, fides eorum patrocinium iuuare nos gaudeat ac soleat, sicut antiquitas vniuersa literis & exemplis clarissime confirmauit.

Quum itaque tam multi diuersi & aduersi, saepeque iam pridem profligati & damnati hodie grassentur errores, quibus vulgus hominum misere circumagitur, & in varias partes scinditur, nihil ferè iam sublimè, nihil excellens de MARIA & Sanctis aliis in Christi regnum ascitis, hoc est, de vera & praecipua Sanctorum communiōe iam credit, vel cogitat, sibi que finit persuaderi, praesertim quod iustorum animarum in caelis sacrificia pro nobis offerant, ac preces pro populo fundant, ut Gregorius Nazianzenus alicubi dixit. Vnde rursus & illud consequitur, complures ab huius etiam salutationis vsu & amore auocari, adeoque abhorre, nimirum circumfusus istis Sectariorum velut nebulis, densaque caligine miserandum in modum impeditos. Ex quo fonte dimanat & illud, quod crassi homines in Angeli verbis parum inesse mysterij putent, quodque totam salutationem cum vno Gabriele simul & venisse & abisse statuant, quasi ad Virginis salutationem vel inuocationem hodie factam fructus nullus consequatur. Quid multa? Homines iudicio carnis inflati, & Ecclesiae odio excœcati, perindeque gratia Spiritu vacui, Christum plenis buccis crepare possunt, MARIAM à limine salutæ, ac salutantem ferre non possunt in hac summa temporum iniquitate, & horribili tot errorum confusione.

Vbi ex aduersariis vnum, valdeque perulantem & maledicum, rhetorem dicam ancurram Guilielmum Rodingum in medium sistam, qui recentem orationem quasi furiosus edidit, & in ea Deiparam his verbis loquentem induxit: Desine me salutare, & salutando venerari: desine Sanctos & vita defunctos adorare: istam tuam salutationem tuasque preces execramur: tu ubi terrarum sis, quid agas, viuas, denique, an mortuus sis negas, scimus, negas, curamus tantum abesse, ut te precantem exaudiamus. En tibi praclarum exemplum non dicam Sacramentarij, sed Epicuræi, qui de MARIA & Sanctis uti sentit, ita loquitur impie, quum tantum non cœcos, surdos ac stupidos illos caelestis patriæ ciues constituat, qui nihil in caelis intelligere, nihil curare, vel audire vnquam possint eorum, quæ in terris Ecclesiæque nostra geruntur. Modestius sanè Confessio Saxonica docet, & ex colloquio Moysis & Heliae cum Christo colligit, beatis in caelo curæ esse Ecclesiam, & beatos orare pro Ecclesia, ne videlicet quis arbitretur, animas piorum post separationem à corpore, ut fanaticos somnare iam diximus, vsque ad resurrectionem carnis, sine sensu & intellectu nescio vbi dormire & stertere. Quid verò frontis aut mentis obtinet Rodingus, tam parum in sacris versatus, ut de MARIA & Sanctorum felicitate cum tota pugnet antiquitate, simulque Indæorum ac Ethniconum amentiam stabilire videatur? Si Agnus vbi que, ut Hieronymus ratiocinatur, ergo & qui cum Agno sunt, vbi que esse credendi sunt

b. Lib. de moralibus. c. Epist. 4.

In oratione de laude Basilij Magni.

Contra Silesium.

Math. 11.

d. Apoc. 11. c. Lib. aduersus Vigilantiam.

Epist. 4. in li. Regia 20.

Sermo de S. Nicasio et Celso.

Math. 11. Luc. 11. 16.

Vide Hieronymum aduersus Vigilantiam, in epist. ad Reparatum.

a. Sermo. 65. b. In epist. ad Reparatum.

sunt. Et quum diabolus & demones toto vagentur in orbe, & celeritate nimia vbique praesentes sint, Martyres post effusionem sanguinis sui ara operientur inclusi, & inde exire non poterunt? Ex iisdem sacris literis Eucherius non male argumentatur: Si Propheta Helisaeus puerum suum Giezi absens corpore vidit accipientem munera, quanto magis in illo corpore spirituali videbunt Sancti omnia? non solum si oculos claudant, verum etiam vnde sunt corpore absentes? Vnde nec Maximum piguit affirmare: Non clauditur locus, quod diffunditur meritis. Inuocasti vbique Martyrem, vbique te exaudit ille qui honoratur in Martyre. Moderante itaque eo, qui pensat vota tua & dispensat munera sua, in tantum vicina praesentia efficacis praebebitur aduocati, in quantum fuerit fides deuota suscepti. Proinde quod Angelis rerum humanarum consciis & administris largiri necesse est, si Scripturis fidem habemus, id homo hic inuidus MARIAE & beatis omnibus auferre non veretur, & Catholicos praeterea improbe calumniatur, qui adorationem supremo numini debitam ad Sanctos impie transferant, eosque mortuos potius quam viuos censor insanus aestimat & appellat. Quantum hic quæso à vesano differat Vigilantio iam olim garriente, Sanctos alicubi considere, nec posse suis tumulis & vbivoluerint, adesse praesentes, qui que postquam cum Christo in caelesti patria esse coeperunt, minus quam olim in carne constituti valeant, ac proinde suis fratribus, imò commembris prodesse nec velint, nec possint. Sed nota, imò & damnata est Eunomij Vigilantiique soboles, quæ in hunc vsque diem nos Catholicos petulenter irridet, quod Sanctorum suffragia postulemus. Bernardi verbis utamur, nosque sicut Hieronymi seculo factum est, probrose idololatrias ob Sanctorum cultum appellat.

Ceterum ut his relictis, quos alibi satis confutauimus, nostra persequamur, è superioribus iam satis constare putamus, Gabrielem summi mysterij & diuinissimi operis nunciū ac interpretem, non humano more, sed ex Dei voluntate, & longè quidem sublimiùs, quam hæc salutationis verba præ se ferunt, suam obisse legationem, eique grauissimum & augustissimum exordium tribuisse: in quo exordio talis orator supra vulgarem captum differuerit, nec humanas loquendi formulas admiscuerit. Neque optantis, sed affirmantis Angelicum hunc esse sermonem, qui simul ob inhærentes MARIAE dotes sit gratulatorius, & praesentem Dei gratiam in Virgine praedicet, illaque Sanctis omnibus anteponat, ac demum haud sine maxima erga Virginem reuerentia sit pronunciat. Quod salutantis Angeli officium tanti apud Catholicos valet, ut istud sibi perpetuò retinendum, ac nouo subindè studio in vsu reuocandum putent, nulla ut obrepat obliuio, sed grata vigeat semper memoria summi beneficij, quo Deus ut redemptionem ordiretur humanam, hanc suam ancillam è caelo repperit, & in electissimam Matrem elegit, ac præ Sanctis aliis glorificauit, nosque per illam in Christo Christianos effecit. Igitur ad Christianum officium pertinere arbitrantur, ut filij Dei Gabrielem ducem sequentes, MARIAM & CHRISTI & suam parentem iam immortalem effectam, nullique coelitem secundam reuerenter admodum habeant, atque cum aliis modis, tum his etiam verbis è caelo delatis officiosè salutent. Quod quum faciunt, satis autem facere non posse videntur, Deum æternum in tali tantaque Regina praedicant, tantò quidem libentiùs huic Matri gratulantes, quantò rectius illam de se & humano genere meritam esse norunt, quantoque certiores facti sunt, constantem illius erga nos maternæ pietatis affectum perseuerare, quum illa nunc in caelesti regno apud omnipotentem Deum, haud minus, sed multò amplius quam iustorum quilibet in terris, orando valeat, & magna nobis subindè munera impetret atque procuret. Quam piorum fiduciam Deo eiusque Matri gratam, ac hominibus salutarem esse quum alia multa: tum venerandorum Patrum testimonia, tum aetatum omnium, ut postea conuincemus, documenta & experimenta minimè obscura declarant orbique comprobant euidenter.

Tenes iam, Christiane Lector, ni memea fallit opinio, aliqua ex parte adumbratam MARIAE praestantiam, quam Gabriel eulogio suo confirmauit, quam veteres clarissimè docuerunt, quam quotidie pij suspiciunt, quamque tot indiciis & ritibus profite-

Quomodo veteres à Scripturis probent, res nostras à Sanctis cognoscat.

Rodingus Vigilantiique partes ab Hieronymo confutari sequitur.

Catholicos à nauorum sententia multum modis differre circa sensum huius salutationis.

Quum reuerentem se Catholicos habeant circa huius salutationis.

Epilogus superioris tractationis de Angelica salutatione.

Quomodo Maria in spectare soleant Nouato-
Erationis est-
dei lumen offe-
dit summam
Maria dignita-
tem, quae Scrip-
turae diuinis om-
nino sit consen-
sanea.

tur Ecclesia, sed quae in nullo propemodum loco & precio apud Sectarios esse videtur. Hi in MARIA quid fecerit Deus, contemplandum quidem esse pronunciant, sed personam ipsam ferè negligunt, perinde ac si rem inanimatam ob illustres quosdam effectus velint considerari, honoraria autem minimè: aut quasi ex mera Dei imputatione iustam illam sanctamque tantum faciant. Agè verò si spiritu, si ratione ducimur, si Christianae gratiae & coelestis gloriae varios in Sanctis gradus ex Dei verbo metimur, quifnam honos obsecro, quae reuerentia par, quae laus tribui potest aequa tantae virtuti, tanto decori, tot meritis, tam excellenti gloriae Virginis matris? Eamne sibi Deus velut sponsam inter omnes vnicè non adamaret atque complecteretur? In qua vnquam filia vel exornanda, vel dotanda impensiolem studio Pater elaboraret? Quod lumen ac decus ex hoc orbe nostro prodit illustrius, ac prodire vnquam potest? Quid habent caelites omninò secundum Christum fulgentius, quid augustius, quid amabilius, aut venerandum magis? An hoc caeli terraeque miraculum, diuinumque sacrarium dies & noctes Angeli atque Archangeli in caelis non iucundissimè contemplantur? Quod si omnes qui sancti fuerunt, & sunt, & erunt, Christi membra censentur, MARIA verò intemerata, & preterea Christi Mater existit, an non consuequi necesse est, eam ipsam non modò Dei sponsam & matrem, sed Sanctorum quoque matrem esse communem, illis omnibus ob hanc maximam Dei dispensationem praeminere, ab illis ipsis peculiariter agnosci, excellenter diligi, atque studiosè cohonestari? Et quoniam coepi, pergam non nihil hoc loco ratiocinari, vt verba Euangelica, dicam & Angelica, quibus MARIA laus amplissima continetur, paulò rectius saltem à rudibus & simplicibus, in hac ipsa saluatione intel- ligantur.

In Serbis Ange-
lica saluationis
quanti Maria
sit praesentia,
et illi con-
cluti posse.

ENIMVERO si gratia plena est, dicique MARIA meretur, quomodo peccati macula leuiter etiam aspersa, veteris culpae fermento infecta, aut sordibus vllis inquinata, & non potius pura, ornata, elegans, splendida, diuinis opibus exaggerata & exulta, profususque innocens existimanda est? Quod virtutis studium, quis charitatis ardor, qui gradus perfectionis in illa, quae diuina redundat gratia, queant desiderari? Si bona fide locutus est Angelus, si verè promissum ac diuinitus affirmatum est: Dominus tecum, quis inficietur, cum illa Deum Deique gratiam singulari ratione versari, illamque non modò $\chi\rho\iota\sigma\tau\omicron\varsigma$, sed & $\theta\epsilon\omicron\tau\omicron\kappa\omicron\mu$ (quia Christum Deum non minus, quam hominem genuit) legitimè nuncupari? Si cum illa Deus Pater, vt de sua ipsius Virginisque substantia vnus Christus efficeretur: si cum illa Filius, vt carnem eius virginicam induerit: si cum illa Spiritus sanctus, vt summum in ea mysterium operaretur, illamque omni ex parte sanctificaret ac exornaret, quis vel caelitem, vel mortalium aeterno numini tam familiaris? quis dona diuina perceperit vberius, gustauit suauius, pleniusque; conseruauit? Cum qua creatura, sicut cum hac ipsa, supremus Monarcha egit, ac agere quodam modò debuit clementius, liberalius, admirabilius diuiniusque? Cuius demum corpus & animum ad maius honoris fastigium eueheret atque transferret?

Quomodo sit eu-
logium: Domi-
nus tecum.

IAM si benedicta haec in mulieribus, vt sanè dubitare sit nefas, cureadem à communi, tristi, ærumnoso & multiplici foeminarum maledicto non libera pronuncietur? quid illa cum morbis & vitis foemineis habeat commune? quo vel tenui vanitatis aut libidinis sensu afficiatur? Si benedicta, inquam, in mulieribus, quid mirum illam sine corruptione effloetam, sine onere grauidam, in ipso partu integram, & absque dolore puerperam, semperque inuiolatam Virginem perseuerare? An isthaec inter mulieres tot modis benedicta, prima muliere infeliciof fuit, quam ab omni peccati labe, quàm primùm à Deo formaretur, immunem fuisse certissimè constat? Si inter omnes alias haec benedicta, quomodò non tota pulchra & immaeulata, quam vnquam coelestis ille sponsus & amator se suisque amplexibus dignam amicam & sponsam haberet, cui se maximè adiungeret, & cuius in sinu iucundissimè recubaret? Cur igitur quod Eua datum est, huic non competat, vt ipsa etiam virago, ac omnium viuentium, qui secundum Spiritum Deo viuunt, in Christo regenerati, mater appelletur? Quae laus, quae virtus aliis vnquam foeminis tributa, & huic adimèda est? Praeclara apud Aegyptios Cleopatra, fa- teor. Celebris apud Romanos Lucretia, quis neget? Nec ignobilis apud Carthaginenses

Maria cum aliis
laudatis femi-
nis collata, contra
controuersiam
omnes excelsit.

Dido,

Virginitas
in So-
phomam.
Iudith. 15.

Daniel. 3.
Ipsal. 11.

Zachar. 13.

Luce. 11.

In expleret.
Euangel. de
Annun. Virginit.

Dido, demus & hoc aethnicae antiquitati. His longè tamen praestant, quae in verbo Dei commendantur, & apud Hebraeos olim floruerunt matronae Sara, Rebecca, Rachel, Anna, Hester, Iudith, Machabaea. Illustriores adhuc illae Christi sponsae, totque monilibus & Euangelicis opibus exornatae virgines, Tecla, Valeria, Agnes, Cecilia, Iustina, Dorothea, Lucia, Ursula, quae cum candida virginitatis stola purpuream Martyrij coronam pulcherrimè coniunxerunt. His demum, si libet, adiunge virgines, viduas, matronas, quotquot vlla vel nominis celebritate, vel virtutis laude in orbe tot seculis claruerunt. Et tamen omnium, velut siderum igniculos, clarum MARIAE lumen abscondit, Hieronymo teste, aut sicut Poeta dixit, velut inter ignes Luna minores. Haec vna est Regina nostra Hester, quae ab hostibus afflicto, ac tantum non desperanti populo praesidium solatiumque maximum praebet. Haec virago & victrix illa Iudith, cui credentes omnes de superato Tyranno, de quolibet suo populo restituta meritò gratulentur. Postremò si benedictus est fructus ventris MARIAE, quomodò non selecta & generosa censeatur arbor, fructum hunc longè lectissimum & generosissimum ferens? Quanta illius paradisi vbertas & amoenitas, Deus bone, quae hoc vitae lignum ad mortem arcendam & immortalitatem conseruandam edentibus praebet? Quae autem rursus peccati labe, quae impuritas illic haerere possit, vbi munditiae omnis auctor ac amator suum domicilium collocauit, totque mensibus tenuit? Quid inde pollutum ac foedum oriatur, vnde peccati destructor, mortis profligator, vitae restitutor, omnisque iustitiae praceptor, velut Sol è caelo post densam noctem apparet? vnde lapis à monte sine manibus abscinditur, vnde tanquam sponsus è suo procedit thalamio, ac velut gigas ad currendam viam exultat, in qua se nobis fratrem, mediatorem ac duce praestat ad consequendam immortalitatem? Quid illo Dei templo viuo sanctius, in quo Sanctus Sanctorum tanto cum gaudio requiescit? Quid illo vtero benedicto purius, qui totius puritatis & gratiae fontem ambitu suo concludit, fontem, inquam, patentem domui Iacob & habitantibus Hierusalem, vt peccatoris & menstruae perfecta fiat ablutio, sicut loquitur Zacharias?

Mariam valde
comendat, quod
benedictum sui
viris fructum
habeat.

QVID moror? nec mente concipi potest, nec oratione explicari potest, quam longè lateque pateat haec nunquam satis laudata saluatio, si quis modò non crasso, vt aiunt, in aere natus, verba eius ritè perpenderit, & in illis ipsis dotes MARIAE, cui magna profectò fecit, qui potens est, paulò accuratius considerarit. Equidem, vt paucis dicam, tam multa ac magna illic mysteria & admiranda sensa mirificus Angelus, & post illum Elizabetha sancta, imò Spiritus diuinus conclusit, vt quide his verbis conscripti extant commentarij, multi autem circumferuntur, Marianae virtutis & gloriae opes non explicare, sed parte saltem ex aliqua tenuiter ostendere videantur. Delirat ergo Sarcerius, & toto, quod aiunt, caelo aberrat, summam huius pulcherrimae saluationis in eo statuens, quod MARIA sine suis meritis in tantam gratiam, & ad tantam opus suscepta esse dicatur. Coecutit & Georgius Aemilius, dum haec Angeli verba velut ad excitandam Virginis attentionem & fidem dicta icuine detorquet, quasi studiosè caueat, ne ad MARIAE dignitatem illa, quae possunt & debent, legitimè referantur. At nos iam supra docuimus, hoc Angelicae orationis exordio, non modò singularem Dei bonitatem & misericordiam erga MARIAM ostendi, sed eximiam etiam ipsius Virginis dignitatem astrui, nobisque & posteris omnibus commendari. Haec habui, quae prolixus simul & succinctus in Angelicam saluationem, hoc est, humanae salutis inchoationem, pro mea tenuitate conferrem: prolixus fortasse tibi, si properas Lector, & maiore compendio delectaris: mihi verò succinctus fuisse videor, cum & rei quae tractanda fuit amplitudinem, & salutatae Virginis dignitatem, & aduersariorum petulantiam mecum mente perpendo. Reliquum est, vt MARIAE titulum, ob quem Christi Dei- que genitrix celebratur, ac maternam eius excellentiam inspicere & excutere aggrediamur.

Multa et magna
mysteria huius
saluationis Ser-
bis includit.

Sarcerij & Ae-
milij commen-
ta de hac salua-
tione.

Epilogus detra-
hatione huius
saluationis.

CAPVT DECIMVM TERTIVM.

Illustrem ac primariam MARIÆ laudem prerogatiuā esse, quod Christi Dei & hominis vera & naturalis Mater existat, sicut non veteres modò, sed etiā ex aduersariis quidam profitentur.

ANGELO GABRIELI SATIS VISVM NON EST, LECTISSIMAM VIRGINEM IN Nazareno cubiculo salutare, nisi statim illi quòd Mater Emanuclis esset futura, verbis perspicuis, magnoque refertis pondere denunciaret. Cùm enim Virgo eadem admiraretur, & admirando percunctaretur, qua ratione iuxta promissum Angeli Mater euaderet, quæ coelibatum integrum atque perpetuum, vt antea probauimus, æterno Deo dicasset, hoc responsum ab eodem Angelo tulit: Spiritus sanctus superueniet in te, & virtus Altissimi obumbrabit tibi: ideoque & quod nascetur ex te sanctum, vocabitur Filius Dei. Qua verborum periphrafi Gabriel tres in sanctissima Trinitate personas non obscure discreuit, ac singularem earum in Sacramento arcana conceptionis operationem ostendit: quoniam & Dei Patris virtus obumbrans assisteret, & Dei Filius ab æterno genitus ex tempore iam homo procrearetur, & Spiritus sanctus Virginem foecundaret. Cætera quæcunque in cœlo & terra creauit DEVS. Sola nutu & verbo suo perfecit: ipse enim dixit, & facta sunt. Verùm hoc opus quoniam longè fuit diuinius, præstantiore quadam & admiranda magis virtute summi numinis indigebat. Nam hominem ex homine, carnem ex carne concipi atque nasci, quoniam generale Dei decretum & vstratum naturæ opus est, nullus ferè miratur. Illud verò iustam admirationem postulat, ac nostræ mentis captum excedit, quod audimus Deum se humanæ miscere naturæ, Deum ab homine concipi, ex homine gigni, a deoque Virginis filium procreari. Cuius iniustitiæ & sacrosancti operis quis author nisi Deus ac tota perbeata Trinitas esse posset? & idcirco Angelus de hac Dei virtute tam nuntiat luculenter, quàm Virginem matrem instruit, perindè ac si dicat, In te MARIÆ Dei maiestas tota descendet, quia ex te nascetur Filius Dei, sicut locum explicat Cassianus. Ac rotius quidem Angelicæ salutationis atque legationis, quam sedulò describit Lucas, hæc vel præcipua causa fuit, vt Virgo diuinum ac stupendum opus, quo Verbum caro factum est, nostramque naturam assumeret, præsentis fide complecteretur sciensque ac volens fieret mater Emanuclis: quàm prorsus congrueret, a deesse nostræ reparationi sexum vtrunque, quorum corruptioni neuter defuisset, vt Bernardus affirmat. Sed nunc operæ precium fuerit, quale quantumque isthuc donum sit, Dei matrem existere, paulò accuratius consideremus.

Luc. 1.

Lib. de incarnatione Domini.

In sermo. ex verbis Ap. et Signum magnum.

Genes. 11. 319. Daniel. 9. Luca. 1. Tobia 12. Genes. 23.

Gabrieli officium fuit, Mariam non modò salutare, sed etiam ut Dei mater fieret, præparare atque declarare. De Jesu Verbum Gabrielis, Spiritus sanctus superueniet in te.

Opus incarnationis Christi excellit reliqua Dei opera, quoniam facta.

Præcipua causa missi ad Mariam Angeli Gabrielis.

Præposito sequentis tractationis.

Ex parte Dei poterat mundus redemptor esse alius, quàm ex Virgine matre conceptus ac editus. Angeli in humana specie, non natura vel carne apparere moralibus.

Christus sine matre, sicut sine patre mortali poterat in mundum venire.

Voluit Deus et promissis Verbum incarnari, et per matrem humanam naturam assumere.

POTERAT haud dubiè summus Deus, cuius potentia semper infinita est, nec è causis pendet secundariis, poterat, inquam, filium suum vnigenitum cœlitus mittere nobisque donare, qui sine matris opera corpus è cœlo vel aère, aut cæteris elementis constatum, vel aliundè compactum assumeret, quale Christo nonnulli, vt postea dicemus, impiè attribuerunt. Ac de Angelis quidem constat, quod etiamsi ex patre & matre non generentur, tamen Abrahæ, Loth, Daniëli, Zachariæ, multisque aliis sub humana specie apparuerint, humanoque more fuerint cum illis versati, quorum vnus cum Tobia cibum sumere, & alter cum Iacob nocte luctari videbatur. Quare omnipotenti Deo difficile non fuisset, peculiari & arcano quodam modo suum nobis filium communicare, & per illum genus humanum restituere, matre nulla intercedente, sicut & pater ad Christi hominis procreationem mirante natura, nullus accessit. Sedenim qui non solùm maximus, sed etiam sapientissimus & optimus est Deus, se decere, & nobis conuenire magis iudicauit, suamum vt redemptionis humanæ mysterium, in matre Virgine inchoaretur, ac Messias etiam filius hominis nuncuparetur & esset. Quocirca quod inde ab æterno constitutum habebat, in mundi etiam primordiis homini lapsò denunciavit atque promissit, fore nimirum, vt caput nequissimi serpentis, qui homi-

nem sibi feruum, & Dei hostem fecerat, per semen mulieris contereretur. Ad quam rem deinde certus electus est populus, certa que Iudæ & Davidis familia constituta, ut de hac promissa muliere, eiusque semine, in quo Gentes omnes benedicerentur, maior fides atque fiducia conciperetur. Rursus hanc non putatiuam aut fictitiam, sed veram & naturalem Matrem simul & Virginem futuram, vel inde Iudæi discere poterant, quod ad Regem Achab diuinum dixisset oraculum: Ecce Virgo concipiet & pariet Filium, & vocabitur nomen eius Emanuel. Ad quæ verba velut alludit Gabriel, quum hoc vaticinium non in alia foemina nisi in MARIA complendum ostendens, luculenter affirmat: Ecce concipies in utero & paries Filium, quemadmodum de his aliisque Scripturæ locis huc pertinentibus liber secundus susè differt. Nihil ergo mirum videri debet, quod hæc toties in Evangelio Mater Iesu absolute dicatur, & constanter in Ecclesia Dei genitrix siue Deipara celebretur, quoniã vt Matthæus liquidò asseruit. Inuenta est in utero habens de Spiritu sancto, & sicut Angelus disertè pronunciauit, quod natum est ex MARIA sanctum, Filij Dei nomen accepit, imò & verè Filius Dei extitit.

AB SIT autem foeda fallæ que cogitatio, quod in illo conceptu virginali, quo nihil castius ac sanctius fingi potest, sensus vllus libidinis & concupiscentiæ accesserit, loquimur vllum habere potuerit. Etenim nec istiusmodi sensu, qui matres omnes vitiat, MARIE caro adureretur ac inficeretur. Spiritus sanctus illi & promissus & exhibitus fuit, qui supra naturæ ordinem id efficeret, vt Christi corpus ex purissimo ipsius sanguine formaretur, simulq; cum eo corpore anima cõiungeretur, & diuinitas copularetur, atq; eodem temporis puncto perfectus Deus & perfectus homo esset: Virgo autem ipsa quæ Deum & hominem cõcepisset, verè ac propriè mater Dei & hominis diceretur. Hoc illud sublime, nec satis vnquam extollendum est mysterium, à quo salus humana dependet, quodque solus Dei Spiritus in Virgine potuit operari, simulatque illa verbis & promissis Angelus obedienter assentiens dixit: Ecce ancilla Domini, fiat mihi secundum verbum tuum. Tunc enim Spiritus sanctus in illam efficaciter superuenit, ac miraculose virtutem diuinitatis Verbi susceptiuam, simul & generatiuam, sicut in Scholis loquuntur, eidem Virgini subministravit, quemadmodum Damascenus luculenter affirmat. Proinde non potuit non beata esse quæ non modò credidit, sed & ipsam Angeli promissionem in se compleri experta est, quando non ex voluntate carnis, neque ex voluntate viri, id est, non ex coniugali congressu aut virili semine, neque cum vlllo sensu libidinis, sed ex Patris bona voluntate & Spiritus sancti cooperatione tantum virginis purissimi que sanguinis Christo præbuit, quantum ad hominis humanique corporis formationem sufficeret. Quod si de sacro tantum sanguine cordis MARIE corpus suum Christus assumsisset, vt quidam existimant: non verus ille vel Abraham, vel Davidis, sed nec MARIE quidem Filius diceretur & esset, vt potè de communi generationis materia, & ex humano semine neutriquã procreatus. Talem verò Christum nobis Paulus depingit, qui homo ex semine David secundum carnem factus sit, hoc est, qui ex Virgine Davidica, & è purissimis eius sanguinibus, licet sine vlla viri opera, formatus fuerit atq; cõceptus. Vnde cum Bernardus explanat Propheticum dictum, Flos de radice eius ascendet: Si noua, inquit, Christi caro esset ex nihilo, quod æstimare nonnulli, non de radice flos dici posset ascendisse. Nunc autem qui prodiit de radice, sine dubio cõmuni ab origine cõmune probatur habuisse materiam. Quocirca quum audimus, Christi corpus de semine Virginis conceptum fuisse, materiã illam communem, quam alia foemina ad prolis conceptionem largiuntur, Virginæ matri attribuemus, vt que Spiritu sancto peculiariter cooperante naturalem simul & supernaturalem virtutem habuit ad Christi filij corpus non modò formandum, sed & in suo utero nouem mensibus conseruandum, suoq; materno lacte nutriendum eum, quæ ex suo semine, vt Beda, siue ex suo sanguine, vt Damascenus loquitur, in virginali utero cõceperat. Vnde liquidò cõsequitur, Dei Filium & vnigenitum, MARIE quoq; Filium & vnigenitum esse, vt potè qui de purissimo matris huius sanguine corpus humanum in sacro eius utero formatum assumsit: ita vt qui cõceptus & natus est de ipsa Virgine, non homo tantum, neq; Deus tantum, sed homo & Deus existat, nec solùm Filius hominis, sed etiam Emanuel, id est, nobiscum Deus, meritò appelletur.

Maria Christi mater quomodo facta sit sine omni uterino & mirabili potentia.

Christi corpus ex Mariæ cordis sanguine non assumptum est.

Idem Dei et Maria Filius Christi, idemq; Filius hominis & Emanuel.

Genes. 11. 22. 49. 23. 11. 12.

Esai. 7. Luca. 1.

Matth. 1.

Matth. 1. Luca. 1.

Luca. 1.

Luca. 1.

Lib. 3. cap. 1. 2. 3. 4. 5. de file. Or. 1. 2. 3. 4. 5.

Roma. 1.

De script. 1. 2. 3. 4. 5.

b. Dr. Luca. 1. c. 1. 4. 11.

VID verò admirabilius, tam multa, tam grandia, tam celeriter ac perfecte in MARIAM concurrere, ita vt corpus coagulatum, tenui membranala vestitum, in masculinum formatum, rationali anima informatum, in Verbi persona, quæ in principio apud Deum, adeoque Deus erat, naturæ diuinæ arctissime sociaretur, & hinc verè diceremus omnes, Verbum caro factum est, & habitauit in nobis? Et quàm felix illa Virgo, quæ dicto citius perfectum Deum hominemq; concepit? vt mundus illi meritò gratularetur, quod Mulier virum circumdedit, virum inquam, tam plenum gratiæ, vt de plenitudine eius nos omnes acceperimus?

QUARE si vnquam aliàs, tunc sanè sacra Virgo vel maximè, quum Dei mater esse cõcepit, tanti muneris authorem prædicare, & plena Spiritu sancto, in Deo saluari non sine summo mentis iubilo exultare, suoque iure pronunciarè potuit: Ecce ex hoc beatam me dicet omnes generationes, quia fecit mihi magna qui potens est. Quem locum tractans Eusebius: Verè vtique magna, inquit, & tam magna, quàm magna nulli vnquam alij & fecit, & facturus est. Rogas fortasse quænam isthæc magna sint siue magnalia? Nimirum quod superuenit in illam Spiritus sanctus, quod altissimi virtus eam obumbravit, adeoque penitus occupauit, quod Virgo sine viro concepit, & pura peperit Emanuel, & clauso demum utero, in mundum effudit. Hoc est, vt breuiter dicam, quod ex æterno sanctissimæ Trinitatis decreto Dei parens facta est. Id quod fieri nõ poterat, nisi summa illa, & ne Angelicis quidem mentibus peruestiganda mysteria in virgineo MARIE utero concurrerent, infinite distantium in mediata vnio, præ subsistentis personæ vera generatio, diuinæ ac humanæ naturæ hypostatica coniunctio, infiniti circumscriptio, & recens æterni productio, vt paucis multa, & scholastico quidem more complectar. Spectet ac miretur qui velit, pulcherrimi huius mundi fabricam atque gubernationem: quicquid autem vel in cœlo, vel in terra creatum est, quantumuis amplum, excellens, illustre videatur, ab hoc opere vno diuino, quod in MARIA tam electo vase peractum est, multis sanè modis superatur atque obfuscat. Penfa si potes, inquit Richardus Victorinus, quæ & quanta sit ista mirificentia. Virginem concipere, Virginem parere, & post partum Virginem permanere. Æstima si valet, quæ & qualis sit ista mirificentia, partum virginis ab hora conceptionis suæ omnem plenitudinem accipere, & in humanitatis veritate plenitudinem diuinitatis obtinere. Singularis gloria, specialis & gratia beatæ Virginis MARIE, quæ cum virginitate honore genuit & peperit Filium, nec qualemcunq; sed Deum. Meritò igitur dictum, meritò dicendum? Benedicta tu in mulieribus, & benedictus fructus ventris. Quis crederet, quis credere potuisset, quod talem fructum Propheta de Dei dono promitteret, cum diceret: Dominus dabit benignitatem, & terra nostra dabit fructum suum? Cumq; scriptum sit, quia omnis homo mendax, quàm magnificum esset genuisse hominem veracem? Quale quæso, ergo, vel quantum erit genuisse ipsam veritatem? Veritas, inquit, de terra orta est. JAc meritò quidem doctissimus ille Richardus, rem incredibili gratia & inæstimabili dignitate plenã in eo statuit, quod creatura gignat Creatorem, atque ita sicut MARIA, gignat.

CERTÈ in rebus creatis & porro creandis, quæ vllum generis & propagationis habent ordinem ac successionem, nihil adeò foecundum reperimus, quod cum hac virginea foecunditate, & foecunda virginitate comparari vnquã possit. Sola enim hæc mater suum & rerum omnium genuit Creatorem, sola vt suo iure testari queat: Qui creauit me, requieuit in tabernaculo meo. Quod cum ira sit, spectabilior nobilitas, quàm quæ huic inclytæ parenti congruat, apud mortales quidem nusquã conspicitur. Nam & filiorum principum nobilitas ad matres redundat, regiaque proles parentem suam reddit illustriorem, sicut Bersabæ docet exemplum. Hæc enim stipendiarij militis primum vxor, post à filio rege Salomone sic nobilitata est, vt regnandi potestate & gloria publicè potiretur, atque cum à Rege ipso, tum ab Israelitis omnibus summo in pretio haberetur: Nõrunt Ethnici quoq; inter parentem & filium summam & perpetuam esse necessitudinem, tantamq; huius propinquitatis manere vim, vt filius parenti parè referre gratiam in omni vita non possit. An verò minor Christo cum matre sua necessitudo intercessit?

Multa cunctis admiranda in Stereo Virginali concipiente Christum.

Præcipua causa, cur Maria in Spiritu exultaret, Deoq; gratias ageret.

Quæ magna in primis Maria fecerit Deo.

Summa mysteria incarnationis diuinæ in Maria Stereo peracta.

Mirabilis opus in Maria Deo, quæ in reliquis omnibus fecit.

Quàm sit excellens dignitas in Dei genitrice, iuxta Richardum Victorinum.

Maria terra fructum suum genuit proferens.

Maria serua & seruitutem sola genuit.

Maria fecunditati nulli foecunditas conferenda.

Summa nobilitas Maria, quæ Dei parentem exiit.

Maxima Virgini cum Christo necessitudo intercedit.

Mat. 1.

Luca. 1.

Hom. in Eu. ang. ser. 6. Advent.

Lib. 2. de Emanule cap. 5.

Luca. 1.

Psalm. 144.

Psalm. 131.

Eccl. 24.

1. Reg. 2.

qui præterquam quod patrem communi more in terris nõ habuit, certè in conceptione haud minùs, quàm quiscumque filius, à matre sua percepit, eamque idcirco & charitatem sibi & deuinctiorem esse debere semper existimauit. Vnde quod non Angeli, neque Archangeli, non Cherubin aut Seraphin sibi sumere vnquam possunt, personam vt diuinam filij loco habeant, suumque Filium verè dicant, id MARIA iure quodammodo facere potuit, sicut his etiam verbis Bernardus affirmat: An non Deum & hominum & Angelorum MARIA suum audacter appellat filium, dicēs: Fili, quid fecisti nobis? Quis hoc caudeat Angelorū? sufficit eis, & pro magno habent, quod cum sint spiritus ex condicione, ex gratia facti sint & vocati Angeli, testate David: Qui facit, inquit, Angelos suos spiritus. MARIA verò matrem se agnoscens, maiestatem illam, cui illi cum reuerentia seruiunt, cum fiducia suum nuncupat filium.] Huc præterea refert Bernardus illam salutationis Angelicæ partem: Dominus tecum: specialiter enim cum MARIA Dominum esse plus, quam cū creaturis & Sanctis aliis, cum qua duntaxat ei tanta fuerit consensio, vt illius non solum voluntatem, sed etiam carnem sibi coniungeret, ac si sua virginisq; substantia vnum Christum efficeret, vel potius vnus Christus fieret.] Tūm alio in loco: Ipsa est, inquit, Virginis nostræ gloria singularis & excellens prærogatiua MARIAE, quod filium vnum, eundemq; cum Deo Patre meruit habere communem.] Et rursus: Quod verum Deum & Dei filium genuit, vt idem ipse Dei atque hominis filius, vnus omnino Deus & homo prodiret ex MARIA, abyssus est luminis: nec facile dixerim, quod vel Angelicus oculus ad huius fulgoris vehementiam non caliget.] Tām accuratè notat, totiesque nobis commendat Bernardus summam hanc nostræ Virginis prærogatiuam, ob quam cum Ignatio rōm Christiferam, rōm Deiparam eandem appellat. Hancq; solam esse dicit, quæ in se felicissimè meruerit experiri mysterium, quod sola per se Trinitas in ipsa sola, & cum sola voluit operari: quum nos ne intellectu quidem percipere, vel ratione discernere possimus, quomodo splendor ille inaccessibleis virginis sese visceribus infuderit, illaque inaccessibleem accedere ad se sustinuerit.

PRÆTEREA ex hac illustri prærogatiua, quod in carne Christū MARIA genuit, suumq; filium fecit, reciprocos & immensus quidā amor, qui inter matrem & filium singulariter intercessit, euidenter apparet. Cur enim illa non summè summum amaret? quem summè amabilem, vt potè pulcherrimum, nobilissimum, sapientissimum, optimū, maximum, perfectissimum nouerat, quem & vnicū, & sibi cum nullo viro communem, sed è suis duntaxat visceribus progenitum esse certum habuerat: quem deniq; infantem & puerum cum tanta voluptate in suo gestabat gremio, & vberelactabat, & brachiis amplectebatur, & sinu fouebat, omniq; charitate materna domi forisque prosequatur? Aliæ matres sic ad amant proles quamuis deformes & scædas, vt tantum non insaniant: sed nulli alij matri tot tantæq; amandi causæ, quot matri Domini suppetere potuerūt, siue naturalem, siue acquisitum, siue infusum, vt vocant, amorē intueamur. Iam verò, qui vicissim diligentes omnes, sapè & immerentes diligit, suam ille matrē non redamauit filius? non amoris sui signa monstrauit? non vim & copiam singularis amoris præ se tulit? non frequentem effectum, & vberem fructum diuinæ charitatis, & gratias & fidus & obsequens matri charissimæ re ipsa probauit, largèq; semper communicauit? Quare Dionysius ille Richelius non doctè minùs, quàm piè philosophatur, atque in hunc differit modum: Ex quo Deus, quod MARIA erat assumpsit & induit, ipsi, ni fallor, quod suum est rependit. Assumpsit autem ex ea naturam, gratiamq; refudit. Clementissimus itaq; Creator, qui à principio Angelos, ac demum homines electos tam gratuitò, tamq; misericorditer ac supereffluenter illustrauit & docuit, à quibus vtiq; nihil suscepit, quorum nondum bonis eguit: quid illuminationis & gratiæ ei præstitisse credèdus est, cuius sibi substantiam induit, cuius lacte nutritus, cuius insuper diligentia educatus consistit, cui se tam incomparabiliter obligauit? Decebat prorsus, si non nimis decipior, nec vatè, neque Apostolum Dei ipsius coæquari genitrici: vt tanta cordis sapientia incarnationis materiam atq; mysterium, Christi q; naturas, personalitatem, & item proprietates cognoscere, quem admodum illa, cui tam ineffabili immensa q; gratia impertitum est, vt per eam Prophetarum implerentur vaticinia: regem quoq; Apostolorum, ac seculi saluatorem effunderet.

POSTREMO

Maria filium habens Deum, excellit cælestes omnes spiritus.

Sola Maria Deū audet vocare filium.

Præcipua Virginitas nostræ gloriæ, Deiparam esse.

Maria quæ mater Dei mater, abyssus est luminis.

Mitius & Sehemis amoris: Mariam matrem & filium, vt nunquam alibi.

Nulli matri sicut Sui Maria, suppetit plures cause amandi filium. Christus matri segratum iure da nando prestauit.

Quomodo Christus matri gratiam & sapientiam, pl' quum ceteris, sic probabiliter elargitus.

Dei matrem dei est nomen dignitatis maxima.

Hom. 1. de Maria Virg. Luca. 2. Psal. 101. Hom. 3. de beata Virg.

Ser. 2. de incarnatione Virg.

In Sermo. ex Serb. Apot. Signum magnum.

Sermo 6. in Psal. 101. Hom. 4. de beata Virg.

Lib. 1. de præcon. & dignitate Mariæ.

POSTREMO ne hîc diutiùs hæreamus, nullis verbis in ea dignitas præstantiaque potest explicari, quam Christi Domini & Dei nostri vera & naturalis mater obtinet ac promeretur, vt peculiariter beatam illam prædicent generationes omnes seculorum, & nati natorum, & qui nascuntur ab illis. Etenim quæ pulchritudo, quæ virtus, quæ nobilitas, quæ gratia perfectioque Dei parenti non competit? an ab homine vel Angelo sublimius & augustius quicquam excogitari queat? Nulli Scholasticorum Doctorum secundus est Thomas Aquinas, qui docere non dubitat, infinitatem quandam dignitatis illi personæ, quæ Dei mater est, attribui oportere. Si enim quò altior est filius, eò dignior mater censenda est, qui iure ambigat, quin filij infiniti aut horitas ac dignitas ad matrem ipsam redundet, ac honorem immensum illi conciliet, quæ sola cum Patre filio æterno dicere potest: Filius meus es tu, ego genui te? Iudicat & Dionysius Richelius, eo quod MARIA veri omnipotentisque Dei mater vera facta sit, tantam gratiæ plenitudinem contineri, quantam ne ipsa quidem Virgo, nisi Dei contempleretur essentiam, perspiciere possit. Et huius Dionysij familiaris Cardinalis Cusanus, qui suo seculo inter doctissimos floruit, sapienter monet, in eo quod matrem Dei asserimus, omnem ferè laudem contineri atque superari, ac idcirco vulgares illos titulos, quibus MARIA regina cælorum, mater Angelorum & hominum, iubilusque prophetarum appellatur, ad illam iure referri. Quid multis? inter omnia nomina, quæ puræ quidè creaturæ competunt, nullum eo maius atque excellentius, præterquam Dei matrem nuncupari.

QUIBUS de rebus dictum iam satis arbitror, vt primaria nostræ Virginis prærogatiua, quæ nunquam satis efferi potest, summumque tali personæ honorem conciliat, maiore in precio ab omnibus habeatur, simulq; sanctissimæ Trinitatis maiestas ac operatio tot bonorum fons, clariùs eluceat. Honoratur enim Pater æternus, quum grati agnoscimus, quod ipse pro summa potentia sua, vt mundum perditum renouaret, foemineum sinum tanti muneris atque boni capacem reddiderit. Honoratur & Filius Dei, cum immensæ illius erga nos charitati gratias agimus, quòd in vterum Virginis de sinu Patris vltro descendit, quod quæ mortalem carnem assum tam vnà cum anima, hypostasi suæ vnuerit, ac vnitam supra omnia exaltatit. Honoratur & Spiritus sanctus, quum eius bonitati acceptum ferimus, quod in MARIA Virgine, tanquam venerando sacratio, ad communem mundi salutem mirabiliter conceptum atque formatum fuit, vt illic sacrosanctum diuinæ incarnationis mysterium celebraretur, ac initio à MARIA factò, toti mundo manifestaretur.

SED QUONIAM de Scholasticis duntaxat Doctoribus diximus, veteris etiam Ecclesiæ scriptores audiendi sunt, qui de hac materna dignitate reuerenter admodum, sapè & cum admiratione loquuntur, & nos itidem loqui vtique suo docent exemplo. Peruetustus author est Tertullianus, cuius testimonio MARIA beatissima & gloriosissima, quia mater Christi, disertis verbis prædicatur. De Methodio Martyre alibi diximus, qui Dei genitricem miris laudibus vehit, quæ in circumscripti, vt sic dicatur, sit circumscriptio, radix venustissimi floris, mater creatoris, nutrix nutritoris, eius, qui cuncta comprehendit, comprehensio, quæ nullius rei indigo, sed tamen carnem non habenti Deo fuerit carnem mutuata. Miratur & Origenes hoc maternum decus, ac præstupore in has voces prorumpit: O inenarrabilis suauitas: O ineffabile magnumque Sacramentum. Ipsa eademque Virgo, ipsa & Mater Domini, ipsa & genitrix, ipsa eius ancilla, plasmatio eius, ipsa quæ genuit. Quis vnquam ista audiuit? quis vidit talia? & quis cogitare potuit, vt mater virgo esset & intacta generaret, quæ & virgo permanfit & genuit?] Exaggerat itidem Euangelistæ dictum, qui MARIA M indicaturus, matrem eius posuit: Cuius eius, inquit? Mater Dei vnigeniti, Domini & regis omnium, plasmatoris & creatoris cunctorum: illius qui in excelsis sine matre, & in terra est sine patre, ipsius qui in coelis secundum Deitatem in sinu est patris, & in terris secundum corporis susceptionem in sinu est matris.] Ita verò nos docet Origenes, & rectè quidem, in eo quod matrem Domini vel legimus, vel dicimus, philosophari. Nec dissimilis admiratio Gregorium Nissenum cepit, dum in rei & personæ tantæ contemplationem defixus exclamat: O beatum vterum illum MARIAE, quæ bonitatis præstantia,

Infinita dignitas matri Dei secundum Thomam tribuenda est.

Matrem Dei appellari nomen omnium excellentissimum quod in puram creaturam cadat. Quò referenda superior tractatio de maternæ dignitate Mariae.

Personas omnes diuinas eò quòd Deiparam prædicamus, honorificari.

Testimonia veterum de materna dignitate Virginis suscitanda.

Origenis admiratio de matre Domini.

In sententia.

Lib. 1. de præconio & dignitate Virginis. In Dialogo de Annunt. Virginis.

a Li. de Resurrectione carnis. b Orat in hypapan. Domini. c Hom. 1. ex collectis in sinu Virginis.

In Orat. de Natiuitate Domini.

præstantia, ad se traxit animi bona. In reliquis enim omnibus, hominis animus purus Spiritus sancti præstantiam capit: hinc autem caro fit spiritus receptaculum. Quid verò Petrus Damianus? Quæ lingua, inquit, in eius laude inuenitur idonea, quæ illum genuit, quem omnia benedicunt, & cum tremore obediunt elementa? Est profecto ita, ut Hildefonsus affirmat, cōceptionis & generationis modum in MARIA omni miraculo mirabiliorem, omni opere potentior, omni signo augustior esse. Vnde dixit etiā Epiphanius: O virgo sanctissima, quæ exercitus Angelorum in stuporem deduxisti. Stupendum enim est miraculum in cœlis, mulier amicta sole, stupendum miraculum in cœlis, mulier gestans lucem in vlnis, stupendum miraculū in cœlis, alter thronus Cherubicus, stupendum miraculum in cœlis, mulieris filius, qui & ipsius & secularū est pater, stupendum miraculū in cœlis, thalamus Virginis habens filiū Dei, Deum sponsum Christum.]

Dei matrem esse
stupendum est
in cœlis miracu-
lum.

Procl' Episcopi
testimonium ad
Deiparam præ-
dicandam.

Atque hinc spectat præclara oratio Procli Episcopi Ciziceni, fuit is Nestorij post Maximianum in sede Constantinopolitana successor, qui de Christi natiuitate differens, Virginem matrem vocat impollutam & puram illibatæ Virginitatis thesaurū, decusq; & ornamentum. Hæc ait, spiritualis secundi Adami Paradisus: hæc vnitatum inter se naturarum officina, hæc salutaris recōciliationis Panegyris, hæc thalamus, in quo Verbum humanam carnem sibi desponsauit. Hæc animatus naturæ rubus, quem diuini partus ignis non combussit. Hæc verè lenis illa nubes, quæ super Cherubin sedentem in corpore suo gestauit: hæc vellus mundissimum cum celesti pluuiâ madens, ex qua pastor ouē induit. Hæc ancilla & mater, Virgo & cœlum: hæc sola pons est, per quem Deus ad hominem descendit, hæc admirandæ illius Oeconomix tela, ex qua & in qua ineffabili quodam modo admirabilis illius vnionis tunica confecta. Cuius quidem textor extitit Spiritus sanctus, netrix virtus ex alto obumbrans: lana, vetusta villosaque Adami pellis: trama, impolluta Virginis caro: radius textorius, immensa gestantis gratia: artifex, Verbum per auditum illa psum: Quis vidit, quis audiuit talia? Incircumscriptus Deus vterum inhabitat: quem cœli nō capiunt, venter complexus est Virginis.] Venustæ sunt hæc metaphoræ siue similitudines, quibus mater Domini vterumq; nobis depingitur, si humano quidem more loquendum est, quum aliōquin rei præstantia orationem omnem excedat. Cyrillus reginas instituens, MARIAM vitæ genitricem, pulchritudinis matrem, & magnificentix lucisq; parentem appellat. Eodē illustria spectant epitheta, quibus Ephrem Diaconus, Andreas Hierosolimitanus, alijq; veteres ad Deiparam indicandam ac ornandam libenter vtuntur. Est illis Virgo mater, sancta tellus, ex qua nouus Adam ineffabili fictione formatus nascitur: est sacrum Dei fermentum, quo tota generis humani massa conspersa, & ex quo Christi, corpus tanquā panis conficitur: est noua gloriæ arca, & vna aurea, quæ dulce manna continet atque præstat: est mirificum aruum, ex quo cœlestis agricola suam sine semine spicam educit: est eximium templum, ex quo Deus Sacerdos secundum ordinem Melchisedech egreditur; atq; vt semel absolutam, est ardens ipsiq; Moy si admirabilis rubus, quem diuini partus flamma non adussit.

Cyrilli & aliorū
epitheta De
matre exornan-
tia.

Quibus nomi-
nibus Deipara
vocetur Hesy-
chio Hierosolo-
mitano.

Maria sanctiss.
Trinitatis com-
plementū quo-
modo dici pos-
sit.

Miracula circa
Deiparam con-
sideranda.

Pulchra simi-
tudines Deima-
træ adumbran-
tes.

NEQUE ita pridem Latine conuersus prodiit author Græcus Hesychius, Presbyter Hierosolimitanus, qui vel solus multa & præclara encomia, vt MARIÆ Deiparæ congruentia, subministrat: vt potè quod sit mater lucis, stella vitæ, Dei thronus, templum maius cœlo, Cathedra non inferior cathedra Cherubica, arca vitæ, quæ ipsa Noë arca sit latior, longior, illustriorq;. Hæc, inquit, vniuersum Trinitatis complementum: quando quidem & Spiritus sanctus adueniebat, atq; hospitabatur, & Pater obumbrabat, & filius vtero gestatus inhabitabat. Vides quanta & qualis est Deiparæ & Virginis dignitas: vnigenitus enim Dei filius, mundi conditor velut infans ab ea gestabatur.] Coniungit & miracula quedam, quæ in solam Deiparam competunt: Peperit, inquit, & vterū non aperuit: con cepit, & vuluam nō corrupit: eduxit infantem, & vterum signatum reliquit: lac supeditauit, vbera tamen intacta conseruauit: portabat puerum, pueri ramen patrem non agnoscebat: mater effecta est, quæ minimè sponsa fuit: nutriebar ut filius, & non inueniebatur pater.] Neq; tacet hæc venustas similitudines: Ager fructum edebat, & fructus carebat cultore: messis reddebat, quæ semen non acceperat: currebat fluuius, & fons quæ eunq; ex parte clausus erat, vt perspicuum fieret, te matrem esse factā, & tamen non esse passam ea, quæ mulieribus accidunt.]

a Serm. de
Natiuitate
B. Virginis.
b L. de Vir-
gine Maria
cap. 11.
c In Ser. La-
rime S. Ioseph
Ioanne Pico
Canonico
Parisen.
Apocal. 11.

Vide Tom.
Cicily Ephe-
sini.

Exod. 3.
Esa. 19.
Deut. 17.

d In festi-
ne ad De-
iparam.
e In explica-
tione Ange-
lica saluati.

Exod. 3.

In Ser. 2. de
sancta De-
ipara.

de
Anno
Virgini.

QUOCIRCA quod à Petro Chrysologo scriptum est, à piis omnibus in Matris huius præconium meritò deprædicatur: Verè benedicta Virgo, quæ & Virginitatis possidet decus, matris & pertulit dignitatem. Verè benedicta, quæ & diuini germinis suscepit gloriam, & regina totius extitit castitatis. Verè benedicta, quæ fuit maior cœlo, fortior terra, orbem, genuit genitorem suum, nutriuit omnium viuentium nutritorem.] Quæ omnia Euangelico fundamento nituntur, quoniam sanctæ mulieris Elizabethæ tum verbis, tum exemplo consonant, quæ non humano, sed prophético spiritu permota, imò & Spiritu sancto repleta, non modò matrem Domini reuerenter excepit, sed illud etiam ingenuè proclamauit: Benedicta tu inter mulieres, & benedictus fructus ventris tui. Ac veteres non temerè notârunt, ad se quoq; & Christianos omnes pertinere, quod ad matrem Domini publicè celebrandam, tum ab illa Ioannis Baptistæ matre, tum ab alia Euangelica muliere non dissimili spiritu afflata dictum factumq; legimus. Qui verò ad hunc modum, vel iuxta receptum Ecclesiæ morem Domini matrem suspiciunt & efferunt, re ipsa declarant, se ad illas credentium generationes referri, de quibus in suo antico MARIA est verissima vaticinata: Ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes. Quid quod Ioanni Damasceno tanti valet isthuc quod tractamus priuilegium, vt non semel de Virgine pronunciet: Re vera domina facta est omnium creaturarum, quum omnium Creatoris facta est mater? Non quod ille primus hoc excogitarit, sed potius quod ab Athanasio Magno traditum acceperat, vt alibi meminimus, id suo calculo approbasse videtur.

Chrysolog' Ma-
riam Dei ma-
trem simul &
Virginem docet
celebrare.

In Euangelicis
litteris esse fon-
datum, quod ma-
trē Domini cre-
dentes imprimis
estallant.

Maria quomō
Dei mater, ve-
rum etiam om-
nium domina
secundum Da-
mascenum.

Lib. 4. ca. 11.
de fide Ort.
In Euan-
gelium de son-
diss. Deiparæ.

In Harm.
Euan. cir-
ca. 6. Luca.

Genes. 3.
Luca 1.

Hier. 31.

In explicat.
cantici Mo-
gustiar.

Luca 1.
Homil. 2. in
cap. 1. Luca.

Rom. 1.
Luca 1.

AC BENE quidem habet, quod pleriq; Nouatores propositam MARIÆ prærogatiuam astruant, ne hac in parte clarissimis Euangelij verbis obstrepere, & Deiparæ perpetuò detrudere videantur. Caluini enim hæc est confessio: Hodie celebrari nequit allata nobis per Christum benedictio, quum simul occurrat, quàm honorificè MARIAM ornauerit Deus, qui vnigeniti filij sui matrē esse voluit. Et rursus: Felix MARIA, quæ Dei promissionem corde amplexa, sibi totiq; mundo salutem concepit ac peperit. Tum Ioannes Bugenhagenius Pomeranus: Fatemur, inquit, per omnes generationes beatitudinem huius mulieris, de qua dixit Deus, Semen mulieris conteret caput serpentis, quemadmodum MARIA cecinit: Ex hoc beatam me dicent omnes generationes. Hæc laus Virginis, quod est mater Dei, quod concepit de Spiritu sancto, & gestauit in utero, & peperit IESUM CHRISTVM, filium Dei vnicum Dominum nostrum, superat intellectum omnium hominum & Angelorum. Ibi non fecit vir aliquis, sed Dominus Deus suo Spiritu sancto per filium creauit rem nouam in terra Israël: Fœmina circūdedit virū, id est, gestauit in utero verum & æternum & omnipotentem filium Dei, per quem omnia facta sunt, & sine ipso factum est nihil. Hæc de matre Dei beatissima Pomeranus, magistru Lutherū haud dubiè sequens, à quo disertè traditur, MARIÆ tam eximia & ingentia bona in eo, quod Dei mater facta est, cœlitus contigisse, vt illa cuiusuis hominis caprum excedant. Omnem enim honorē ac beatitudinem inde prouenire, quod in vniuerso humano genere vnica persona sit cunctis superior, cui nemo par, & quæ cum cœlesti Patre filium tantum communē habeat: neminem de illa maiora prædicare, vt illi nūciare posse, etiam si tot sit linguis præditus, quot flores ac herbulas terra, quot præterea cœlū stellas, ac mare arenas sustinet. Quare illam ipsam, cum Dei parens effecta esset, ac rem tantam verbis explicare non posset, in vocem illam ardentè eructasse: Fecit mihi magnifica qui potens est, & sanctum nomen eius. Quid verò Brentius? palam & ipse fatetur, hac gloria nihil excellentius dici, hac beneficij maiestas et nihil maius atq; sublimius excogitari, hoc dono nihil admirabilius esse posse, quod perpetua virgo mater fiat, non Prophetæ alicuius aut Patriarchæ, non Regis terreni, non Angeli cœlestis, sed Messia omnium Patriarcharum & Prophetarum Domini, sed vnigeniti filij Dei, creatoris cœli & terræ. Etsi verò neq; Caluini, neq; Lutheri, neq; sociorum vtriusq; testimonij, quæ passim in illorum scriptis extāt, hoc loco indigemus, tamen ad Catholicæ veritatis confirmationē valere putamus, quod Ecclesiæ hostes non sine occulto Dei iudicio nobis vltro concedunt, & contra Sectarios alios, de quibus mox agemus, Catholicè docent, vt ita demum & Deum & Dei donum aman- tibus in bonum omnia cooperentur, & salutem, sicut ille ait, ex inimicis etiam nostris comparemus.

Ad hoc varios cō-
sentire nobiscū
in agnoscenda
pærogatiua Vir-
ginis, quum nus-
quā est Desparæ, in-
deque illam im-
primis celebra-
dam esse.

Mater Dei citā
Pomerani testē
monio summa
laudum mere-
tur.

Lutherus quan-
tis faciat, & fi-
cōdum iudicet
Mariā Dei ma-
trem esse.

Quomodo sus-
cipitur & Bre-
tius in matre
Domini cōpro-
banda.

Hereticorū te-
stimonij, quum
sera docet, Ca-
tholicam verita-
tem comprobū,
licet per se non
sint necessaria.

MANET

QVO-

MANET igitur hæc propria & primaria semper MARIÆ prerogativa, quod verè proprieque dicatur & sit Deipara, sicut iam ostendimus, & pluribus adhuc euincemus. Vnde Bernardus MARIAM Euangelicam mulieri eleganter comparat, quæ tres farina mensuras, siue, vt noster legit interpretès, tria sata modicè addito fermento commiscuit atque contemperauit, vt tota deinde conspersio in vnum simul corpus conflectur atque vniatur. Etenim MARIAM nobilem hanc esse mulierem ostendit, quæ præstantis fidei suæ fermento id, quod alius nemo potuit, perfecit, vt in suo vtero tres naturæ, Verbum, Anima & Caro, perinde ac tria sata, in vnitatem personæ Christi coniungerentur, & coniunctæ non diuellerentur. Planè beata, inquit, quæ credidit, quoniam perfecta sunt in ea, quæ dicta sunt ei à Domino. Perfecta autem non essent, si quo minùs iuxta verbum Domini esset fermentatum totum & perpetuò fermentatum, vt nec diuisione quidem facta carnis & animæ, à carne vel anima Verbum diuideretur. Quæ cum ita sint, quis vel communi sensu præditus non intelligat, singularem puritatis gratiam in ea fuisse, quæ præ omnibus ad summum hoc dignitatis genus euecta est? Vidit hoc quoque Iustinus Martyr, & his verbis prodidit: Quia non quamlibet è vulgo foeminam Deus delegit, quæ genitrix Christi fieret, sed quæ mulieres omnes virtute anteciret: non abs re eiusmodi virtutis nomine matrem suam beatam de prædicari voluit, per quam virtutem honoreo digna habita est, vt virgo mater fieret.] Atque hoc est, quod ex Anselmo repeti solet: Decebat vt illius hominis conceptio de matre purissima fieret. Nempe decens erat, vt ea puritate, qua maior sub Deo nequit intelligi, virgo illa nitèret, cui Deus pater vnicum filium suum, quem de corde suo æqualem sibi genitum, tanquam seipsum diligebat; ita dare disponebat, vt naturaliter esset vnus, idemque communis Dei patris & virginis filius, & quam ipse filius substantialiter facere sibi matrem eligebat, & de qua Spiritus sanctus volebat & operaturus erat, vt conciperetur & nasceretur ille, de quo procedebat.] Quam Anselmi sententiam Richardus Victorinus comprobatur, cum aperte doceat: Nisi ab omni vitiorum contagio MARIÆ penitus purgata fuisset, Deum Deique filium generare non posset. Vt enim virgo conciperet, virgo pareret, summa sanctitate, summa puritate opus haberet.] Ab his demùm non est alienum, quod sancta vidua Brigitta testatur, ac ego piis plerisque iam persuasum esse puto, eximiam MARIÆ virginis puritatem fecisse, vt summè illa Deo placeret, ac Deitatem ipsam in se pertraheret, quæ quidem ex calore Spiritus in flammata, verum Deum & hominem in vtero suo concluderet: Christum igitur sicut florem germinantem (hic enim sui seminis naturam referre consuevit) MARIÆ matris persimilem extitisse, vt idcirco, si singularem sexus tantum proprietatem excipiamus, vtinque membra, forma & facies sibi pulchrè mutuo responderent.

Maria mulier fermentum in tribus farina satus commiscens.

Christo Quasem per personam in morte perdidit, et sic facta duo eius & anima separarentur.

Iustini sententia Deiparam oportuit virtutem summam excellere.

Maria, si fieret mater Deiparis sumam esse decebat.

Matrem Domini oportuit omnino puram & perfectam esse. Quod per Mariam puritas Deo pluerit nobis, que profuerit.

Magna in corpore similitudo Mariae & filij.

Epitaphio loci Cantuensis de Mariæ matris, quæ filium Regem diademate coronauit.

a Lib. 1. ad Eugenium de consuetudine. b Math. 1.

Luc. 1.

In lib. quod ad respondendum nem quod. 136.

Lib. de concipiendi originali peccato originali cap. 1.

Libro de Emanuela cap. 25.

Li. 1. de Reuelatio. ca. 10. & 11.

Cant. 6.

Tom. 1. d. Lib. de institut. Sarg. nu. cap. 16. e. In exp. lib. Cantu.

Psal. 44.

Psal. 118.

a In lib. de sancta Virg. cap. 5. & 7. b In tractatu de incarnatione. Domini ad Aegyptum. p. 101. d. d. d. d.

loquitur, exultauit. Ac ab eodem quidem tempore sponsa Ecclesia ob sponsi tam pulchrè coronati præsentiam gaudet in Spiritu sancto, & gaudento dulce canit epithalamium, ac toties ferè canit, quoties sponsum suum Virginis filium coram spectat, osculatur, amplectitur. Id verò fit maximè, quum ad mensam illius diuinam accedit, eius carne & sanguine pascitur, eiusdem spiritu mouetur, ac verbo delectatur. Summa enim illius & firmissima est consolatio, quod cum Psalmographo dicere, & inter summos angores, quoniam cruci in hoc exilio subiecta est, decantare possit: Dominus regnauit, decorem indutus est, indutus est Dominus fortitudinem, & præcinxit se. Quorum verborum sensus est, sicut locum Epiphanius explicat, Christum in hunc mundum venientem, nouo modo regnare coepisse, specioso carnis indumento ex MARIÆ sibi sumto, in quo post mortis supplicium rediuius, suam potentiam aduersus atrocissimos hostes, peccatū, mortem, Diabolum maximè declarauerit. Igitur caro ex Virgine procreata, licet mundo vilis appareret, tamen coram oculis Dei & MARIÆ, dicam & Angelorum, in seipsa præstantem & incomparabilem decorem continebat, Christi que victoris ac triumphatoris singularem virtutem ostendebat, ac demùm eandem, quum ad extremum iudicij diem ventum erit (tunc enim videbit omnis caro salutare Dei) viuus ac mortuis simul ostendet. Rectè igitur ab Ambrosio dictum est: Beatus MARIÆ vterus, qui tantum Dominum coronauit, quando formauit. Coronauit eum quando generauit: quia hoc ipso quod ad omnium salutem eum concepit & peperit, coronam capiti eius æternæ pietatis imposuit, vt per fidem credentiū fieret omnis viri caput Christus.] In eundem sensum, & fortasse clarius, differuit Cassiodorus, dictum locum sic explicans: Vox Ecclesiæ inuitantis animas fidelium, quàm mirabilis & speciosus sit sponsum eius. Ac si diceret: Considerate Christum pro nobis carne indutum, quam carnem de carne Virginis matris assumpsit. Diadema namque vocat carnem, quam Christus assumpsit pro nobis, in qua mortis destruxit imperium, in qua etiam resurgens, resurgendi nobis spem contulit. Mater verò sua eum coronasse dicitur, quia virgo MARIÆ illi de sua carne carnis materiam præbuit in die desponsationis eius, hoc est, in tempore incarnationis eius, quando sibi Ecclesiam coniunxit.]

Ecclesia cum Maria gaudet obferentem in carne Salomonem.

Quid sibi velit, Dominus regnauit decorem induit iuxta Psalmographum.

Maria Christum coronauit generando.

Cassiodorus quomodo exponat dictū locū in Cantu, quod Maria coronauit Salomonem diadema.

Quo referenda sint superiora.

Hæc pluribus fortasse, quàm sit opus persequor, vt proposita è libro Canticorum sententia rectius intelligatur, indeq; pij velut diuina voce prouocati, hanc tantam MARIÆ collatam, ac nobis deinde in Christo communicatam gratiam sæpè ac multum expendant. Neque verò hanc tantam Deiparæ præstantiam offuscat vel impedit, quod in Euangelio scriptum legimus, eos omnes qui Patris voluntatem audiunt & faciunt, Christi matres posse censerì, ad eoque Christo ipso censore compellari. Quicumque, inquit, fecerit voluntatem Patris mei qui in cœlis est, ipse meus frater, soror & mater est. In quem sensum dixit etiam Augustinus: Mater Christi est omnis anima pia faciens voluntatem Patris eius foecundissima charitate.] Similem appellationem Paulus Apollolus ad se transfert, perinde ac si mater esset Galatarum, eosque in Christo genuisser, ac porro grandiores vellet efficere. Sic enim loquitur: Filioli mei quos iterum parturio, donec formetur Christus in vobis. Sedenim quod Christi matres nonnulli appellantur, non propria, sed metaphorica est appellatio, eaque MARIÆ dignitatem illustrat magis quàm obscurat. Hæc enim sola inter omnes non modò spiritualiter, sed etiam verè atque corporaliter Christi mater facta est, quoniam animo simul & corpore verbum Domini concepit, conceptum peperit, lactauit, nutriuit, omnibusque perfectæ matris officiis tota vita præ cæteris cohonestauit. Adde, quod nullius credentis peccus vnquam Dei verbum sacraque mysteria tam exactè cognouit, tam altè recondidit, tam sedulo secum expendit, tanquamque voluptatem obedientiamque & vtilitatem ex Dei verbo reportauit. Igitur MARIÆ primas tenet inter omnes, qui verbum Dei rectè tractant, patrisque faciunt voluntatem: neque solum corpore mater capitis, sed & spiritu mater membrorum Christi sola reperitur. Etenim cooperata est charitate, vt fideles in Ecclesia, qui Christi capitis membra sunt, nascerentur: & duas præterea res, virginitatem & foecunditatem, in corpore venerandas habuit, quia & integra permanit & peperit, quemadmodum Augustinus asseuerat. Quare sapienter notat Cyrillus Alexandrinus,

Facientes Dei voluntatem, matres quoque Christi appellari.

Muli Christi matres mystice sine metaphorice dicitur, sola vero Maria capitis & membrorum Christi mater est.

complures quidem Christi genitricis dici posse, mysticè scilicet, aut iuxta sensum spiritua- lem: solam verò MARIAM CHRISTI simul & Dei genitricem intelligi ac proferri oportere. Rupertus verò ut matrem Domini reliquis omnibus, quibus hoc nomen generale tribui potest, segreget, significanter dixit: Est MARIA CHRISTI mater vera, cui carnis substantiam ministravit, quem peperit, lactavit & educavit. Est mater tota, quia totam ei substantiam ministravit, nulla viri vsa consortio vel semine. Est mater pia & studiosa, quia sollicitè filium Dei in domum suscepit, pannis operuit, vberè lactavit, & in Cruce velut carcere visitavit. Demùm Alcimus Aurius verus, nec ignobilis Poëta, dictum Euangelij locum vertit carmine, & MARIAM simul honorat, quæ inter omnes primam tulit laudem, ut Christi Deique mater appellaretur. Canit autem in hunc modum:

Maria sola Christi mater Vera, tota, planeque pia & studiosa. Mariam inter omnes primam tulit laudem, ut Christi simul & Dei mater appellaretur. In carmine ad Sororem Fructuam.

Lib. de op. rib. Spiritu sancti c. 10.

Sic virgo secunda fuit, quæ pondere casto Factorem portare suum, Dominumq; perennem Edere promeruit, dignoq; agnomine dici Virgo Dei mater, cuius super omnia prima Landis eris, si forte voles charissima consors: Religiosa pio, si Christum, & credula, corde Concupiens, operum caelo piagermina gignas. Si quis enim Christus, mea iussa peregerit, inquit, Atque voluntatem patris compleverit almi: Is soror & frater meus est, is denique mater.

VERVM de hoc Euangelij loco, ut satis fiat aduersariis, nos libro sequenti plura dicemus, sat habentes ut cunq; nunc exposuisse, quantum momenti ac dignitatis apud Orthodoxos habeat, MARIAM veram Christi matrem, adeoque Deiparam non effeminus, quam per totam Ecclesiam prædicari.

CAPVT DECIMVM QVARTVM.

De nouis & antiquis Hæreticis MARIAM Dei & Domini nostri Matrem esse, nefariè inficiantibus.

Propositiõ de sequenti tractatu. De nouis & antiquis Hæreticis, qui Mariam Deiparam propriam autem inficiant.

N ILLVM TANDEM CAMPVM SVMS INGRESSI, QVI MYLTOS CONTRA DEIPARAM aperto Marte furiosè certantes exhibet, nimirum vt summum Virgini honorem, quem diximus, eripere, vel parte saltem ex aliqua subducere & imminuere possint. Ex his primùm ætatis nostræ Sectarios, ac deinde illorum progenitores ac Patriarchas æquè detestandos proponam, vt & riuus & fontes aquæ spurcissimæ, qui Catholicæ veritatis plenum, vt sic dicam, alueum, & necessarios meatus obstruunt, in hoc argumento certiùs deprehendantur. Valentinus verè Gentilis, aut certè quidem falsò fidelis, de quo Bernenses extremum sumserunt supplicium, teterrimum dogma non multis ab hinc annis defendit, Christi Domini corpus humanum non ex MARIA virgine natum, sed ex Patris substantia cœlitus allatum esse. Et Menno Simonis non ignobilis dux Anabaptistarum, sic VVismariæ de humana Christi natura disputauit, vt eius originem ex cœlesti Dei Patris semine, non autem ex MARIA Virginitatis substantia esse pernucaciter affirmaret. Æquè pius & modestus fuit Suenckfeldius, qui maternam, vt sic dicam, originem Christo detraxit, eiusque carnem & sanguinem non creaturalem, sed, sicut ipse vocat, supernaturalem, hoc est, merè spiritualement ac planè diuinam somniauit. Tùm Seruetus horrendæ impietatis architectus, corpus Christi, corpus Deitatis, & carnem eius diuinam, carnem cœlestem de substantia Dei genitam esse confinxit. Docuit & Petrus quidam Germanus, Christum nihil carnis ex MARIA sumsisse: & Foxus tamen illum pro Martyre inter tot alios ætatis huius Pseudomartyres, qui suorum scelerum sæpè iustas dedere poenâs, ipsisque Donatistis iam olim inter Schismaticos meritò plexis deteriores sunt, audeat celebrare.

a Vide Colloquium VVismariense, & Ioannem Venobianum de disputa. Belgarum Ecclesie in Anglia. b VVittenbergenses de persona & humanitate Christi. c Inscriptio Caluini de rebus ad Seruetum pertinentibus. d De martyribus nostri seculi.

Vs de Angliki b. contra epistol. Parmeniani, in epist. ad Buchicum.

CÆT-

CÆTERVM qui de Christo tam nefariè sentiunt & loquuntur, nec duplicem naturam in vna eius persona distinguunt, quid aliud faciunt quæso, quam quod antiquis Gigantibus immaniores, vtrique Matri & Filio, bellum mouent execrabile, & si non cœlum petere, at certè quidem ipsum fidei nostræ fundamentum, sine quo vno labuntur cætera, concutere moluntur? Pergunt interim Anabaptistæ, quorum ingens adhuc est numerus, hoc suum tueri dogma, Christum è cœlo spirituale & cœleste corpus secum attulisse, & à MARIA nihil assumsisse. Vnde non ita pridem, quum inter Caluinianos & Anabaptistas colloquium propè Heydelbergam institueretur, quemadmodum tota nouit & admirata fuit Germania, etiam hoc in disputationem venit: Sine Christo tribuendum, vt carnis suæ substantiam ex carne MARIAE Virginitatis, aut aliunde quidem assumeret? Hæc quæstio presentibus ac colloquētib; Diepoldo VVinter, & alio Rauff Bischo, tanquam primariis Anabaptistæ doctrinæ patronis, diu ac multum agitata est, sed post longam contentionem Caluiniani vtpotè doctrina & eloquentia superiores, nihil disputando effecerunt aliud, nisi quod surdis, vt aiunt, fabulam canerēt, la teremq; lauarent. Et enim præfractis hostibus persuadere nunquam potuerunt, Christum secundum carnem semen esse mulieris, in Paradiso primùm, ac deinde Abrahæ Patriarchæ, sicut & Dauidi Regi promissum, ipsumque benedictum ventris MARIAE fructum, ad eum nempe sensum, vt Christi caro ex maternæ carnis substantia deducta & accepta certissimè constituat.

a Genes. b Genes. c Psal. 131. d Luca.

QVIS verò sapiens atque cordatus, si liberè dicendum est, non magnoperè demeretur, tot modis impios, blasphemos, pernicaces, impuros, seditiosos, ac iam pridem ab vtroque Christianorum hominum ordine tum Ecclesiastico, tum politico damnatos & explosos Anabaptistas, ad familiare colloquium, imò ad publicam longamque multorum dierum disputationem, quæ coram aulicis & plebeis habeatur admitti, & tales tantasque contentiones de summis fidei nostræ mysteriis aduersus Ecclesiasticas & Cæsareas sanctiones haberi, eaque dogmata religionis, quæ magno Christiani orbis consensu iam pridem reiecta & exterminata sunt, in dubium palam reuocari publiceque defendi? Quæ isthæc quæso, prudentia, imò quæ non corruptela, vesania, turpitudine, damnatæ fidei, ac tantum non emotæ mentis hominibus potestatem publicam facere, de causa religionis pro sua libidine, & non ex Patrum atque Synodorum auctoritate coram populo & talibus Iudicibus disceptandi atque pronunciandi? Hoc est scilicet, Hæreticos homines deuitare, & impia doctibus Anathema dicere, nullamque cum illis habere consuetudinem, qui ab Apostolica & Ecclesiastica traditione aperta fronte & impudenti ore discedunt. Imò verò nihil isthuc est aliud, quam furiosis vt magis insaniant, ac pluribus noceant animos addere, vt cuique demùm quodlibet, impunè ferè liceat de religione sentire ac spargere. Nulla porò vel commodior vel expeditior via est ad omnem tum Satanismum, tum Atheismum, qui tanta vi passim irrumpit, omnemque magistratum contemnit, & inuehendum & propagandum. Verùm satis isthæc de Anabaptistis, qui non solum Deiparam sua primaria dignitate spoliant, sed in Christum etiam ipsum adeò sunt contumeliosi, vt vtramque naturam, diuinam & humanam, in vna eius persona præsentem agnoscere dedignentur.

In Canon. Apst. & Epist. 1. Fabian. Tertullian. de prescrip. heret. Augusti. ad Vincensium Epist. 45. Item C. de Apst. L. In qui sim. Anabapt. C. de sim. ma Tertul. 1. Nemo Clarus. e Mart. 7. Rom. 16. Tit. 3. 1. Tit. 3. f. In. Epist. Item Galat. 3. g. Theop. Apocal. 2. 1. Tim. 2.

Nonatores in Christi. Maria blasphemis, ac Gigantibus immaniores. Anabaptistæ quam impie de Christo sentias ac doceant. De colloquio inter Anabaptistas & Caluinianos pridem habito in Palatinatu.

Nec decere, nec expedire, vt ad disputationem publicam coram Laicis, Anabaptistæ admittantur.

HISTIAM nefandissimæ Sectæ principem adiungamus, qui verum Christum sese iactare ausus est, ac nonnullos vt ita crederent, demeruit. Is est David Georgius Hollandus, eò impietatis progressus, palam vt negaret filium Dei Verbum illud æternum, corpus ex Virgine assumsisse, atque diuinam humanamque naturam coniunxisse, vt in eadem persona Deus & homo simul inesset. Qui præterea, vt erat post hominum memoriam superbissimus, de seipso prædicauit, quod ipse non ex carne, sed Spiritu sancto natus, quodque IESV CHRISTI spiritu, ac multò quidem pleniore diuinitate cumulatus, perfectam & cœlestem nunc primùm doctrinam adferret, vtpotè diuinitus ad domum Israël instaurandam excitatus atque missus. Sed o præclarum instauratorem, imò verò improbissimum impostorem, iusto & Dei & hominum iudicio condemnatum, cuius exhumatum cadauer & ossa eruta flammis vtriusque Basileæ, vt tali Christo sanè dignum erat, absumerentur. Quid verò ille largiretur MARIAE? cur matrem suam

Daniels Georgij Hollandi, de quo testatur Basileenses, summi impietatis.

Christi parente potior non duceret, qui se Domino maiestatis sã impudenter æquavit, imò etiam ab orbe terrarum anteponi postulavit? Postremò tùm in Polonia;

Novi Nestoriani apud Polonos & Pagaras.

Quorũ sãpe vicia sint referenda.

De Seterib' Hæreticis, qui Mariam Christi esse matrem primũ impiè negarunt. Cerdoniani. Proclianiti. Apelliti. Marcioniti & Manichæi.

Valentiniani.

Tertulliani quædam hæretici in Christum & eius matrem contumeliosè.

Apollinari & Dimoriti.

Eusychiani.

Novatorum erroris à Seterib' accepti & confirmati.

Sequentiã cõfusionis ratio.

In lib. de hæreticis.

Li. de carne Christi.

In lib. de hæreticis.

Li. contra Eusychianos.

Quæ mihi satis quidem esse videntur, vt quiuis, modò non cœcus, videat, quos venenatos halitus antiquus ille serpens hoc ævo in Europam nostram infuderit, quantumque profecerit in tolerabilis hominum perditionum insaniam, qui ex veterum Hæreticorum fontibus siue lacunis isthæc detestanda, quæ profundunt & renouant, deliria depromserunt. Loquor de illis damnatæ memoriæ Sæctariis, qui iam pridem eiusdem pestiferi serpentis afflatu seducti, vt ipsam religionis nostræ basin funditus concuterent, a aperto Marte, nec dissimili studio in MARIAM, eiusque filium palàm debacchabantur. Etenim Cerdoniani Christum neque natum ex foemina, neque habuisse carnem, nec verè mortuum, vel quicquam passum, sed simulasse passionem, Augustino teste, mentiti sunt. Nec dissimile commentum in Proclianitis deprehēdimus, quibus accedunt Apelliti, quum Christi carnem non de matre, neque de cœlo, sed ex mundi elementis deducunt, & in eadem, elementa post resurrectionem dissolui oportere contendunt. Iam verò Manichæi, Marcionis & Manis, id est, pestilentissimorum magistrorum execrandi discipuli, eundem ferè funem trahunt, Christo corpus phantasticum affingentes, vt verum hominem ex vtero Virginis prodiisse insipientur, corpusque de MARIAM sumtum in spectrum inane conuertunt, ideoque veram Domini natiuitatem, passionem & resurrectionem eludunt. Quid verò Valentinus, Pythagoricus magis, quàm Christianus, qui & ipse nomen scœdum scœtæ dedit, nefandarum fabularum inuentor? Is nihil Christo quod ex Virgine assumisset reliquum fecit, vt potè qui à Patre missus, cœlestem corpus secum attulerit, ac per MARIAM solum tanquam per rimam, canalem aut fistulam quandam transferit. Vnde suo etiam seculo iustè questus est Tertullianus: Licuit Valentino ex priuilegio Hæretico carnem Christi spirituale comminisci. Hæbion constituit Christum nudum hominem, & tantum ex semine David, non etiam Dei filium. Interfector veritatis Marcion, vt Christi carnem negaret, negauit etiam natiuitatem carnis Christi. Apelles Christo carnem, sed non natam carnem concedit, vt cuius substantiam de sideribus, & de substantiis superioris mundi sit mutuatus. His omnibus adiungi meretur impurus Apollinaris, carnem & ipse Christo ex Virgine assumtam adimens, sed tamen diuinitatis aliquid in carnē eius conuersam esse fingens. Damascenus istiufmodi Apollinarios vocat Dimoritas, qui Verbum carnem factum esse admiserint, sed carnem CHRISTI de MARIAM sumtam, pernegarint.

ET SI verò diuersis itineribus isti progrediuntur, eòdem tamen concedunt, & in vna impietatis quasi cymba vehuntur omnes, quoniam Christum verum perfectumque hominem, qui ex MARIAM materna substantia sit procreatus, nobis è medio per summam iniuriam tollunt. Eiusdem metalli sunt Eusychiani, (nam de Nestorianis postea dicemus) nec solum Verbi & carnis vnã esse naturam, verum eandem quoque carnem non de sacro MARIAM Virginis corpore assumtam, sed de cœlo de ductam fuisse deblaterant, Vigilio teste. Quid verò attinet, his aliisque pluribus recensendis, qui blasphemandi arte in Satanæ synagoga iam olim claruerunt, & commune Christo MARIAM que bellum nefariè intulerunt, nos longius immorari? Effracta, profligata, contrita istorum execranda sunt dogmata, quibus & corporis in Christo veritas, & MARIAM, vt sic dicam, maternitas sacrilegè conuellit, atque nunc iterum, vt suum regnum stabiliat, augeatque Satan, contra omnem diuinam Scripturam Ecclesiasticamque censuram auctoritatem, à perfidis in dubium cœpit reuocari. Veruntamen quando quum aliorum recentiorum, tum Anabaptistarum insanis furor non conquiescit, ac late, pro dolor, sese diffundit, multos vt Memnonitas signat hoc seculum, qui CHRISTO carnem è MARIAM sumtam adimeren non verentur, facere non possumus, quin & Scripturam & Patrum sententiis veritatem Euangelicam aliquantum illustremus, ac pestilentissimo errori, quo verum huma-

humanum que filij Dei corpus aliunde, quàm ex carne MARIAM Virginis esse susceptum impij fabulantur, pro nostra virili omnem aditum intercludamus.

CAPVT DECIMVM QVINTVM.

E Scripturis noui ac veteris Testamenti demonstratur, Christi naturam humanam non alteri, quàm MARIAM tribui oportere, in illaq; ex illa Verbum æternum incarnatum esse.

Matth. 1.

Luc. 2. Esai. 7. Matth. 1. Luc. 1.

Luc. 1.

Matth. 1.

Matth. 1. Luc. 1. & 2. Marc. 6. & 9. Matth. 1.

Li. de carne Christi. In Enchirid. ca. 28. & Epist. 57. ad Dardanos. Luc. 1. Hier. 31. Matth. 1. Luc. 1.

Rom. 1. Galat. 4.

1. Paral. 6.

Galat. 4. c. Lib. 2. aduersus Iudeos. Li. de Trinitate Dei c. 3. Rom. 15. 1. Ioan. 4.

RINCIPIO, SI CHRISTVS DEVS EX VIRGINE NIHIL ASSUMSIT, SI VERVS HOMO EX homine non est editus, quid quæso, MARIAM vtero erat opus, vt illa prius conciperet acin vtero haberet, sicut Angelus Iosepho testatur, quod ex plero tempore in lucem ederet? Impleti quippe sunt dies vt pareret: & peperit filium suum, quemadmodum Lucas disertè narrauit. Nec enim aut Propheta Esaias, aut Gabriël Angelus est mentitus, cum ambo de MARIAM Virgine primùm concipiente, ac deinde pariente filium clarissimè vaticinantur. Quis ergo non videat, quantum ad Christi generationem MARIAM contulerit, in cuius vtero foetus ille conceptus & formatus, certis que dierum & mensium incrementis nutritus, ac tandem procreatus fuit? Confirmat hoc Elizabeth cognata Virginis, quum Spiritu sancto afflata protulit, quæ non nisi ad matrem referri possunt: Benedictus fructus ventris tui. Ac iterum: Vnde hoc mihi, vt veniat mater Domini mei ad me? Illud verò singularem habet emphasin ἐξ ἧς ἐγεννήθη. De qua natus est IESVS, sicut à Matthæo scribitur, vt substantiam carnis Christi, non ex semine Ioseph, sed ex Virginis MARIAM substantia desumptam fuisse certò intelligamus. Hinc ille de MARIAM natus, & eius siue hominis filius, ob carnis videlicet communionem, quæ ad humanæ naturæ veritatem constituendam pertinet, disertè in Euangelio nuncupatur. Eòdem spectat Angeli oratio, qui Ioseph sponsum consolaturus, vt sollicito & anxio eius animo retinendæ coniugis metum omnem eximeret, de MARIAM iam grauida dixit: Quod in ea natum est, de Spiritu sancto est. Vbi natum, hoc est, conceptum in MARIAM foetum audimus, sicut Tertullianus & Augustinus interpretantur: & præterea discimus, quod MARIAM virgo concepit & peperit, opus partim esse diuinum, ineffabile, incomprehensibile, quatenus illic Spiritus sanctus vim & potestatem suam Dominicæ incarnationis effectricem exercuit & ostendit, qui propterea Virgini dicitur obumbrasse: partim naturale, si Virginem cooperantem spectes, quæ de sui corporis substantia virum illum nobis dedit, sua quæ carne induit, de quo prædixerat Hieremias: Foemina circumdabit virum. Vnde significanter vtrunque dixit Angelus, conceptionem Domini & miraculosam esse, quia de Spiritu sancto, & naturalem, quoniam in Virginis vtero id natum siue formatum fuit, vt assumeret hominem Filius Dei, matrem suum illi sanguinem purissimum suppeditante.

Quid Christus serè corpus ex matre Maria sumserit.

Maria conceptus & partus partum, supernaturale, partim naturale opus.

Christus filius David ex semine Abrahæ promissus, ex MARIAM carnem humanam assumpsit, Paulo teste.

Christus quia sub lege factus, matrem habere debuit.

ACCEDIT quod Apostolus Paulus talem Dei filium prædicat, qui ex semine tum Abrahæ, tum Davidis secundum carnem factus sit, vt Dei nempe promissio de gentibus omnibus in vno Abrahæ semine, & vero Davidis filio benedicendis omninò compleatur. Hæc certè non in diuinam, sed in humanam Christi naturam competunt, & matrem eius Hebræam ex Dauidico genere ortam exigunt. Aliòquin, quo pacto ille iam inde ab æterno, ex Patre genitus, secundum carnem tandem appareret, & siue ex Iudeis, siue ex Patribus, ipsisque lumbis Davidis, vt Scriptura loquitur, natus prodiret in orbem, ac hominem se prodiceret, nisi ex matre MARIAM gigneretur, & homo ex homine naturam assumeret, ac assumtam in carne seruaret humana? Sed rursus Doctorem gentium audiamus: Vbi venit plenitudo temporis, misit Deus filium suum natum ex muliere, factum sub lege, vt eos qui sub lege erant redimeret. Sic enim locum, qui Græcis est γενόμενος, legit Cyprianus, eamque lectionem sequitur Augustinus, vbi vulgata quidem editio, factum ex muliere, interpretatur. Quod si Christus ex muliere natus est, & ex ea corpus assumpsit, si legè seruauit, & minister fuit circumcisionis, vt idem Paulus

Qui solvant Iesum, & Antichristi sint hoc tempore.

Iesum solvere quis dicatur. Christi fratres & pueri cur à Paulo dixerentur.

Ex Prophetis locis probatur, Myriam uerum & naturalem Mariæ filium esse.

Christus quia Mariæ filius, germen & fructus terræ sublimis dicitur.

affirmat, humanam certè naturam ex matre desumpsit. Soluunt ergò IESVM, vereq; sunt Antichristi, vt Ioannes affirmat, quicumq; humanam Christi substantiam aliunde, quam ex MARIA deducunt, vt negent Dominicam carnem ex Virginalis vteri substantia provenire. Omnis, inquit, spiritus, qui non confitetur IESVM CHRISTVM in carne venisse, ex Deo non est: & hic est Antichristus. Quod Græci etiam significantius ad hunc modum legunt: Omnis spiritus qui non confitetur IESVM in carne venisse, ex Deo non est. Soluit autem IESVM etiam Bedæ sententia, quisquis eius vel diuinitatem, vel animam, vel carnem negat, vt in his fidei Catholicæ aliqua ex parte aduersetur. Præterea ex Pauli testimonio constat, quod Christus ob humanæ naturæ consortium credentes, & fratres & pueros vocare non dedignetur: fratres quidem, quòd cum illo ex matre singuli, si solum demas peccatum, communem habeant naturam humanam: pueros verò, quando quidem sicut cæteri mortales à mulieribus procreati, sic & ipse natus ex foemina, carni & sanguini communicarit. At quomodò fieri vnquam possit, vt Christum verè fratrem haberemus; ipseque nos fratres agnosceret, nisi eandem ipse naturam acciperet, & susceptæ carnis dispensationem à matre mutaretur? Ac toties quidem Scriptura veritatem hanc nobis commendat & comprobat, quoties redemptionis humanæ mysterium ad ipsum Christi sanguinem refert, & assumptæ carnis imbecillitates, vt famem, sitim, lassitudinem, dolorem, tristitiam filio hominis euidenter ascribit. Non cumulo loca, sunt enim propemodum infinita, quæ huc pertinent, & in Apostolicis literis passim offerunt sese Lectori.

IAM VERO nec pauca Prophetica, seu veteris instrumenti testimonia suppetunt, quæ & impios retundant, & pios confirmant in proposito argumento. Esaias non contentus Emanuëlismatrem, eamque virginem & concepturam & parituram promittere, de partu eiusdem ac ortu filij hoc clarissimè dixit: Paruulus natus est nobis, & filius datus est nobis. Quòd si plura de nati huius paruuli matre ac origine libet audire: Egre dicitur, inquit, virga de radice Iesse, & flos, sicut vt alij legunt, germen de radice eius ascendet. Vbi radix Iesse genus Dauid, & virga ex radice MARIA & ex Dauid, flos autem ex virga filius idem & fructus MARIE CHRISTVS, qui & ipse flos intelligitur, recte Tertulliano. Quare sicut germen de natura eiusdem virgulti prorumpit, suæque naturæ formam accipit: & quemadmodum lignum ex eo quod sui generis est proprium, non aliud ex alio quotidie producere solet: ita Christi mater, veluti virga florem germinans, è suæ carnis substantia hominem sibi similem procreauit. Iterum verò Esaias, vt ardens & suum & totius Synagogæ in excipiendo Messia desiderium explicet, velut longioris morè impatiens, in vocem illam planè vehemèntem crumpit: Rorate coeli desuper, & nubes pluant iustum: aperiat terra, & germinet Saluatorem. Nam hoc etiam loco Messias indicatur, ex MARIA velut benedicta terra procreandus, qui germen & fructus terræ sublimis ab eodem Propheta nuncupatur. Huius enim corpus non solum de matre assumptum, sed etiam post crucis ignominiam ad summum honoris fastigium euectum fuit, nihil vt regnantis Christi gloriæ & magnificentia vel in coelis, vel in terris possit exæquari. Tum Propheta regius MARIAM terram appellat, de qua veritas orta sit, & quæ fructum suum dederit, quum ille videlicet, qui in Sole posuit tabernaculum suum, tanquam sponsus de thalamo Virginalis vteri processit, atque sicut Gigas ad currendam viam exultauit. Nec obscura est illa Messia precatio. Domine ego seruus tuus, & filius ancillæ tuæ, sicut & in alio Psalmo: De ventre matris meæ Deus meus es tu. Quod si Christus de ventre matris, quæ se Domini ancillam dixit, nihil acciperet, non eum intra famuli appellationem seruilis naturæ conditio detineret, neque idem ipse per Esaiam se seruum ex vtero esse formatum profiteretur. Nam & Tertullianus & Vigilus, quum ambo contra Hæreticos disputant, eiusmodi dicta huc pertinere monstrarunt.

Ex QUIBUS Prophetica & Apostolica Scripturæ testimoniis, plura enim adiicere sit superuacuum, satis detecta simul & reiecta est, ni fallor, Anabaptistarum vesana, impietas, & impia vesania, qui damnatum iam olim nefandum errorem instaurare, & in orbem nostrum velut ex ore reuocare non erubescunt. Etenim cum suis cæcis ducibus, execrandisq; maioribus, quos recensuimus, turpiter ignorant, aut se scire quidem impudenter

1. Ioan. 4.

In Epist. ad dem. Ioan. Hebræ.

Esai. 7. & 40.

Esai. 42.

Lib. de carne Christi.

Esai. 42.

Esai. 4. & 41.

a Psal. 132.

b Psal. 132.

c Psal. 132.

d Psal. 70.

e Luc. 1.

f Li. de carne Christi.

g contra Maversonem.

h In lib. contra Euthychen.

impudenter dissimulant. Verbum cum natura humana sic esse coniunctum, vt cam quæ carne & anima constabat, assumendo sibi vniuerit, & vniendo assumerit, matre interim totam materiam, id est, carnem siue corpulentam substantiam ex suis purissimis sanguinibus, vt diximus, eidem Verbo subministrante. Reliquum est modò, antiquos simulque probatos religionis nostræ magistros ac iudices adhibere, vt de germano diuinæ Scripturæ sensu, quem indicauimus, longè constet certius, ac Anabaptistarum peruerfitas fortius conteratur, qui non sine summo scelere filium à matre, Christum à MARIA dissociare conantur.

Quomodo natiua humana Verbum æternum assumerit, tum ex Maria, tum de Spiritu sancto. Propositio de sequenti translatione.

CAPVT DECIMVM SEXTVM.

Græcos & Latinos Patres magno consensu tradere, Christum Dominum ex Matre MARIA humanam sumfisse naturam: qui verò aliter sentiunt, eos non modò turpiter hallucinari, sed & salutis humanæ hostes esse perniciosos, & MARIE imprimis permultum detrahere.

GNATIVS APOSTOLORVM ÆQUALIS, ET APOSTOLICO VERE SPIRITV præditus Martyr perspicue scripsit: Verè genuit MARIA corpus, habens in se Deum habitantem, & re vera natus est Deus Verbum ex Virgine, vestitus corpore obnoxio iisdem passionibus nobiscum: verè natus ex vulua, qui omnes homines in vulua fingit, & corpus sibi fabricauit ex sanguinibus Virginis, hoc solum excepto, quod nulla viri consuetudo intercesserit. Eodem planè modo, quum Tullianos & Smyrnenfes per epistolas instituit, Christum ex MARIA verè natum asseuerat, & piorum aures obturari iubet ad eorum voces, qui IESVM Christum filium Dei ex Dauid & ex MARIA natum, vereque ex Deo & ex Virgine, licet dissimili modo, genitum esse audent inficiari.

MARTYR & Episcopus quoque, vt Ignatius, fuit Irenæus, qui in hoc campo acerrimè certat, multisq; Scripturæ locis adductis nefarium errorem, Christum ex Virgine nihil accepisse contententium constanter elidit. Non ergo, inquit, alterum filium hominis nouit Euangelium, nisi hunc qui ex MARIA est, qui & passus est. Tum ab incommodo & absurdo sic ratiocinatur: Si de MARIA nihil accepit, putatiuè apparuit, non carnis hæreditatem, non hominis similitudinem seruaui, superuacua est eius ad MARIAM descensio, non quæ è terra erant efcas ad corpus nutriendum percepit, non post quadragenarium ieiunium esuriuit, non fatigatus sedit in itinere, non super Lazarum fleuit, non anima eius ad mortem vsque tristis fuit, non sudauit stillas sanguinis, non ex percusso eius latere sanguis exiuit & aqua, demum vana & inania fuere carnis signa omnia, quæ in illo secundum Euangelium apparuerunt.]

TVM Irenæi seclator diligens Tertullianus, præsertim in libris aduersus Marcionem editis, alicubi regulam fidei vocat, qua creditur, Verbum illud quod filius Dei appellatur, Patriarchis variè visum, & in Prophetis semper auditum, postremò ex Spiritu & virtute Dei, in Virginem MARIAM delatum, in vtero eius carnem factum, & ex ea natum hominem, ac propterea filium hominis appellatum esse. Quam suam sententiam alibi repetitis Elizabethæ verbis comprobat, quæ Spiritu sancto repleta dixerit: Benedicta tu inter mulieres, & benedictus fructus ventris tui. Sed & more suo, id est, acutè sic ratiocinatur: Cur homo Christus & filius hominis, si nihil hominis & ex homine nisi si aut aliud est homo, quàm caro, aut aliud è caro hominis, quàm ex homine, aut aliud est MARIA, quàm homo.]

IAM verò superioribus duos inuictos Christi pugiles, eosque veteres, Iustinum & Hippolytum adiungamus, qui doctrinam eandem nõ scriptis modò, sed & profuso sanguine comprobauerunt. Prior in hunc modum docet: Filium hominis seipsum Christus dicebat,

Patrum sententia Mariam Veram et naturalem Christi matrem asseuerantes, & primò Ignatij.

II. Irenæus.

III. Tertullianus.

III. Iustinus et Hippolytus.

dicebat, vel quia natus est de Virgine oriunda à Dauide, Iacobo, Isaaco, Abrahamoque, vel quia ipse Abraham etiam reliquorum deinceps pater est, ex quibus MARIÆ stirps exinde deducitur. Scimus enim patres filiarum, etiam liberorum patres esse, quos illæ pariunt. Alter verò, Hippolytum loquor: Dic mihi, inquit, o beata MARIA, quid erat, quod in tuo erat utero conceptum, & quid erat quod à te in virginali matrice gestabatur? Sermo erat Dei primogenitus à cœlis ad te descendens: & homo primogenitus in utero formatus, ut primogenitus sermo Dei homini primogenito coniunctus ostenderetur.]

V. Origenes.

Quod autem à fanaticis Valentinianis adfertur, Verbum per MARIAM quasi per canalem transiisse, neque tamen ex illa quicquam contraxisse, in hunc modum Origenes vetus & ipse Theologus refutauit: Si Verbum per MARIAM penetrare turpe non duxit, nec ex ea aliquid sumere puduit: & in quem finem transiret, nisi inde aliquid delibaret? Si hominem non accepit ex MARIA, quomodo consistent verba Apostolorum? quomodo mortuorum primogenitus erit? quomodo primitiæ dormientium? Trahit igitur hunc canonem Origenes: Non oportet aurem inclinare his, qui dicunt per MARAM, & non ex MARIA Christum natum, quod Apostolus præsciens ita prædixit: Cùm autem venit plenitudo temporum, misit Deus Filium suum factum ex muliere, factum sub lege, ut eos qui sub lege erant, redimeret. Vides quia non dixit factum per mulierem, sed factum ex muliere.]

VI. Ambrosius. Quomodo Patres exponunt hunc Angelum: Quod ex te nascitur sanctum, vocabitur Filius Dei.

NEQUE solum Origenes, sed & Ambrosius ad hoc institutum valere vult, ut vera valeat plurimum, quod ab Angelo Virgini nostræ dicitur: Quod natum est non per te, sed ex te Sanctum, vocabitur Filius Dei. Nec discrepat Syriacus interpres, qui sic Latine vertit: Is qui nasciturus est ex te, Sanctus ipse, ac Filius Dei vocabitur. Addit autem Ambrosius: Ex se generauit MARIA, ut quod generaretur ex ipsa, in eo, salua generationis Dominicæ prærogatiua, corporis esset vera natura. Ac rursus: Virtus venit in Virginem, sed natum est corpus ex Virgine, & ideo cœlestis quidem descensio, sed humana conceptio est. Quid autem illo luculentius? Habuit de suo Virgo, quod traderet? non enim alienum dedit mater, sed proprium è visceribus suis contulit inusitato modo, sed vtitato munere. Habuit igitur carnem Virgo, quam naturæ solennis iure transcripsit in factum. Eadem igitur secundum carnem, generationis MARIÆ genitiue natura.]

Eadem generis Christi natura.

VII. Athanasius. Chrysostr. & Epiphanius.

SED ET Athanasius qui Ambrosium ætate præcessit, ex eiusdem Angeli verbis dictis colligit, Chrystiano nomine indignos esse censendos, qui audet ambigere, sitne Dominus ex MARIÆ ediu substantia Deus, & natura Filius Dei: corpore autem ex semine Dauidis & ex carne MARIÆ. Tùm idem alibi testatur, quod Christus carnem nostram ex MARIA decifam acceperit, quodque idem ex MARIÆ carne & ossibus, veluti ex veteri Adamo, ut vicem eius expleret, costam sibi sinxerit, ipsam nimirum incarnationem, quam semel indutam perpetuò gesserit, ac proinde ista noua Eva, inquit, mater vitæ appellatur. Trahat eundem Euangelij locum Gelasius, & ostendit, (Quod ex te nascitur) idcirco ab Angelo dici, ut proprietates humanæ conditionis, quam Christus de Matre sumiturus erat, explicetur: Sanctum autem appellari, quoniam sine contagione carnalis concupiscentiæ generetur: ac interim eundem Dei esse Filium, ut simul humanæ diuinæque naturæ Sacramentum, quod hæc conceptione in MARIA mirabiliter vniendū erat, significetur. Verùm ad Athanasium redeo clarissimè pronunciantē: Erat ergo humanum naturæ corpus, quod ex MARIA natum est, ut volunt Scripturæ diuinæ. Verum autem erat, quoniam idem erat cum nostro. Soror enim nostra MARIA, quoniã omnes sumus ex Adam: nemo autem de hoc dubitauerit, qui recordabitur eorū quæ Lucas scripsit. His planè subscribit non solum Chrysostr. affirmas, quod spiritus carnem Christi nõ ex nihilo, sed ex carne Virginali formaret, etsi nullo id modo possit explicari: verum etiam Epiphanius in hæc verba scribens: Verè natus est Christus ex MARIA semper Virgine, accepto vero corpore, non secundum opinionem, carne verè, corpore verè cum ossibus & neruis & omnibus nostris, nihil a nobis immutatus, nisi quod illustis est sancti.

Maria noua Eva et mater Vera Athanasio dicitur. Cuius Christum ab initio dicitur Sanctum.

Quomodo Maria etiam soror nostra dici possit Spiritus ex carne Virginali formatus Christi carnem.

In dialogo cum Tryphone habito.

In sermo in Helcanâ & Annam.

Dialogo de Christo homine.

1. Cor. 15.

Galat. 4.

Li. de incarnatione nat. Domini Sacramento cap. 6. Luc. 1.

Li. de incarnatione nat. Domini Sacramento cap. 9.

In epistola ad Ephetum.

Sermo contra omnes hæreses & in Euangelio de sanctissima Deipara. Lib. de duobus naturis in Christo, Luc. 1.

In epistola ad Ephetum, ceteris Theodoro dialogo 2.

Luc. 1. & 2. b. Homil. 25. in Io. in mem. c. In orat. de fide Catholica.

sanctitate ac Deitate sua, vaseque sanctificationis & iustitiæ. Nec multò post subiicit Christum verè factum in utero Virginis, & à MARIA portatum, & in lucem editum, ac impollutè nutritum esse.

De verbis Domini sermo 58. In serm. 3. de ascensu Domini.

Lib. de fide et symbolo.

Contra epistolam Petilianam cap. 4.

Lib. de fide ad Petrum Diaconum cap. 13.

Cap. 14.

Part. 2. Proposita.

Dialogo 1.

a. Genes. 49. b. Psalm. 88. & 131.

Ephes. 2.

c. Lib. de incarnatione. d. Epistola ad Acharium. e. Lib. 3. ceteris. Euthycho. f. Hom. 1. de natu. Domini.

IAM verò ex Augustini sententia diuinitas in utrumque Virginis adueniens, carnem sibi ex substantia MARIÆ fabricauit, & ea quidem autoritate, qua in Paradiso Adam de limo formauit. Impium igitur & fugiendum dicit illorum errorem, qui beatam Virginem solum Deum peperisse contendunt, eò quòd sibi Saluator noster cœlestem nescio quam, carnem inter viscera materna pepererit, & ita transierit per Virginis uterum. Quin & disertis verbis pronunciat: Detestandi etiam illi sunt, qui Dominum nostrum Iesum Christum matrem MARIAM in terris habuisse negant: quum illa dispensatio utrunque sexum & masculinum & fœmininum honorauerit, & ad curam Dei pertinere monstrauerit, non solum quem suscepit, sed etiam illum per quem suscepit, virum gignendo, nascendo de fœmina. Quid autem eo manifestius, quid efficacius? Qui non credunt Christum in carnem venisse de Virgine MARIA ex semine Dauid, quod aperitissimè Scriptura Dei loquitur, non utique sunt in Ecclesia, quia ipsum caput Ecclesiæ non tenent, quod est Christus Iesus.]

VIII. Augustinus.

Maria non solum Deum, neg. cœlestem carnem peperit.

Detestandi & ab Ecclesia excoisati sunt, qui Christum de Maria natum non agnoscunt.

Extra, Ecclesiæ sunt negantes Christum in carne venisse de Virgine.

IX. Fulgentius. Secunda in Trinitate personam in Virgine tantum conceptam, & de Virgine nata est.

Christus unum & vnus natus cum Virgine matre.

X. Euthymius. Rationibus conuincitur, Filium Dei natum esse de Virgine.

Cur Christus in Euangelio se Filium hominis sepe docet.

XI. Theodoretus. Quæ sequuntur incommoda ex aduersariorum doctrina.

XII. Eusebius Emisenus. Confutatio eorum, qui Christi carnem de Maria negant asserunt, sed dicitur per eius seruum transisse dicitur.

ADHÆC Augustini sedulus imitator Fulgentius, fidei regulam omnibus amplectendam hoc modo præscribit: Firmissimè teneas, & nullatenus dubites, vnum ex Trinitate personam, id est, Dei filium, qui de natura Dei patris solus natus est, & vnus eiusdemque naturæ cum patre est, ipsum in plenitudine temporis secundum conceptionem formæ seruili voluntariè in Virgine conceptum, & de Virgine natum: Verbum carnem factum, ipsum quoque esse, qui essentialiter natus est de Patre, & essentialiter conceptus est, natusque de Virgine, ipsumque vnum esse & vnus naturæ cum Virgine. Et non multò post subiicit: Firmissimè tene, & nullatenus dubita, Christum Filium Dei, sicut de Deo Patre plenum perfectumque Deum, ita de Virgine matre plenum perfectumque hominem genitum, id est, Verbum Deum, habentem scilicet sine peccato veram nostri generis carnem & animam rationalem.]

PRÆTEREA scitè ratiocinatur Euthymius: Quid opus Filio Dei fuit de Virgine nasci, si nihil ex ea ad humanæ naturæ constitutionem accedit? Adhæc, cur Dominus cùm Apostolos docuit, se esse hominis Filium pronunciauit? propter veram utique matrem suam & Dei genitricem. Cur insuper misit præcones in vniuersum orbem terrarum, qui illud ipsum prædicarent, nempe se humanam carnem ex Virgine suscepisse, atque hominem factum esse?

SED & vetustior Euthymio Theodoretus, ut paucis multa coniungat incommoda, quæ ex falso aduersariorum dogmate consequuntur doctè in hunc modum colligit: Si nihil ex nostra natura (per MARIAM nimirum) accepit Deus Sermo non sunt vera, quæ cum Patriarchis a Deo vniuersorum facta sunt pacta, conuenta: inutilis autem est & Iudæ benedictio: falsa verò est que David facta est promissio: superuacanea est & Virgo, quæ Deo incarnati nihil nostræ naturæ attulit: quæ autem Prophetæ prædixerunt, nondum finem cœpère: inanis ergo est prædicatio nostra: inanis fides nostra: vana quoque spes est resurrectionis: mentitur etiam, ut videtur, Apostolus, quum dicit: Suscitauit, & confedere nos fecit in cœlestibus in Christo Iesu.]

FINEM in citandis Patribus faciam, inter quos Ambrosius, Cyrillus, Vigilius valdè luculenti sunt atque copiosi, vnum si addidero Eusebium Emisenum, qui doctè in primis ac grauiter in rem propositam diserit. Vbi sunt, ait, Hæretici, qui recenti errore decepti, & nouo antiqui serpentis dente percussi, dicere ausi sunt, carnem Domini Saluatoris nihil habuisse de MARIA? Hoc dicunt illi Orientales Hæretici, nihil illum participasse de Matre. Hic pestifer sensus Orientales Ecclesias occupauit, nihil Christum de nostra consanguinitate traxisse, sed per Virginis transiisse uterum, quasi per corpus alienum. Et quid egit illis nouem mensibus intra illud materni corporis genitale secretum? illic utique de eius ossibus & medullis ratione operante collectus, illic natura stupente compositus, illic per legitima nascendi spatia de carne carnis

nis incrementa mutuatus est. Quod si nihil attracturus erat de propriae parentis materia, quid opus erat longa hospitij mortalis iniuria? Si, inquam, nihil de suo erat corporeus matris sinus caelesti puero quotidianis horarum ac dierum profectibus collaturus, ubi primum legitur conceptus, statim consummatus, statim fuit & genitus. Sed non ita est. De prima dicatur paruuli confirmatione, unde ossium compago, membrorumque perfectio prodiit? Nora solennis temporis consuetudo. Itaque quum animam aliunde susceperit, si corpus de Matre non habuit, ergo Sermo diuinus caret veritate, quum veritas sit, quae cum Filium hominis profestat. Quo quidem loco debemus aduertere, quod dum non hominum, sed hominis dicitur, ex vno creati parente monstratur. Legimus: Et peperit filium suum primogenitum. Si nihil in eum de se transfudit mater, non peperit proprium, sed profudit alienum. Sed ita non est. Nam sicut totus Deus ex Deo est, ita totum hominis corpus ex homine. De carne MARIAE coagulatus, de eius formati visceribus, de eius substantia consummatus, & sanguinem, quem pro matre obtulit, de sanguine matris accepit.]

Christus Filius hominis, non hominum rectè dicitur in Euangelio. Totum Christi corpus ex Maria eiusque substantia est sanguine. Christi sanguis obtulit, de sanguine matris accepit.

In Christi gratia peccat, qui matrem eius Matrem respiciunt, tantumque Dei beneficium non agnoscunt.

Peccant non leuiter in Maria, qui matrem ipsam Christi esse differunt.

Maria de suis visceribus propriam contulit Filio.

Quapropter si venerandis Patribus ac praeclaris Ecclesiae luminibus vlla fides habenda est, nam Synodorum decreta suo loco repetemus, non possunt in verbo Dei non turpiter hallucinari, qui vel cum antiquis, quos diximus, haereticis, vel cum nouis horum discipulis Anabaptistis Christum sine Matre impiè fabricant, veramque Dei & hominis genitricem nefariè aspernantur. Hi primum in Christum horribiliter insultant, ac summam Dei gratiam abnegant, qua duce naturalis Dei Filius, dum ex MARIAE carnem induit, sibi corpus de corpore nostro, carnem de carne nostra, ossa de ossibus nostris aptauit, vt idem nobiscum esset, ac quod proprium habebat, ad nos sponte transferret, atque ita in commune nobiscum & Filius Dei & Filius hominis permaneret. Quare non modò peruersi doctores, verum etiam crudeles humanae salutis hostes dici haberi que merentur, quotquot sanctissimam illam, vt sic dicam, fraternitatem è medio tollunt, per quam vnicus idem Dei Filius iure sibi soli caelestia omnia vendicans, nos tam amanter complexus est, vt ex ira filii & gehennae mancipiis electos sibi fratres, ac hereditatis aeternae consortes humanissime ad optaret, nostram naturam eousque pro-nachens, vt ne altius quidem assurgere posse videatur. Quam dignitatem non obscure Christus ipse nobis subindicauit, quum è terris in caelum digredi volens, discipulis quos fratrum nomine dignabatur, suauissime affirmauit: Ascendo ad Patrem meum & ad Patrem vestrum, Deum meum & Deum vestrum. Quid verò à Christiana pietate & gratitudine magis alienum fingerent aduersarij, quam quum hoc tantum tamque salutare nobis Christi beneficium sic obscurant & extinguunt, vt huius immensa gratiae fons, caput & auctor non agnoscat, non celebretur, non inuocetur, non redametur, sicut ipse à nobis vel maxime postulat, atque iustissime promeretur?

DEINDE IN MARIAM sunt iidem valde procaces atque petulantes, quòd hac impia opinione laudem illi vel maxime debitam, atque à pijs omnibus tribuendam, semperque in Ecclesia vitatam sceleratè suppressere & abolere contendunt: laudem, inquam, Euangelicis literis consentaneam, quam & Gabriel Angelus confirmauit, & cognata Elizabetha MARIAE matri Domini perspicue, vt diximus, detulit. Nec parentem vllam Sol vidit in orbe, quae maiore iure quam nostra Virgo, de suo diceret Filio id, quod primus mortalium parens de vxore sua iam olim protulit: Hoc nunc os de ossibus meis, & caro de carne mea. Etenim proprium duntaxat de suis visceribus, vt Ambrosius loquitur, Christo Filio contulit modo prorsus inusitato, vt qui de caelo venit, Filius hominis efficeretur, ipsosque homines instauraret, ac Deo reconciliaret. Pudeat ergo tum nouos, tum veteres Sectarios in tanta Euangelij luce coeuitire, nihil vt illos moueat, quod legunt & audiunt, Christum ex Virgine iuxta Prophetiam esse conceptum, MARIAM gestasse vterum, in Bethlehém peperisse primogenitum, natum panis inuoluisse, in praesepio reclinasse, in templum intulisse, in Aegyptum adduxisse, & illinc in Nazareth reportasse, cumque semel amissum non reperisse tantum, sed etiam proprio filij nomine in templo compellasse. Ignorant stolidi decuisse prorsus, vt Pontifex-

LUCA 2.

IOAN. 20.

LUCA 2.

GENES. 2.

LI. DE INCARNAT. DOMINI SACRAM. 10. CAP. 9. MATTH. 1. & 2. LUCA 1. & 2.

Hebr. v. tifix noster per omnia fratribus assimilaretur, & fraternae charitatis nexu nobis intimè copularetur. Sed ne his quidem omnibus placari possunt veteres & improbi Manichaei, qui plurimum negotij Ecclesiae tot seculis exhibuerunt, & partim linguis blasphemis, partim scriptis virulentis sanctissimam Dei genitricem petulantissime appetuerunt. Quocirca committere non possumus, quin hos insanos Mariomastigas, quorum in Patrum scriptis roties fit mentio, in medium quoque protrahamus.

Transitio ad excusationem erroris Manichaeorum.

CAPVT DECIMVM SEPTIMVM.

Disputatio partim aduersus Manichaeos, Christo carnem de MARIA sumtam impiè adimentes, partim contra Sacramentarios, Corporis Christi veritatem in Eucharistia Sacramento nefariè insipientes.

Vide Euseb. Caesariensem lib. 7. ca. 27. in Eccl. hierarch.

MALI CORVI MALVM OVVM RECTIVS COGNOSCATVR, MANICHAEORVM caput & Antesignanus fuit Manes, natione Persa, secundum nomen suum insanienis, vita & moribus barbarus, tam superbè impius, & impiè superbus, vt sese Christum, aliquando & Paraclitum esse iactaret, qui detracta cute Regi Persarum poenas tandem iustissimas luit. A tali parente nomen Sectaeque originem accipiunt Manichaei, qui particulas aliquot ex nouo Testamento arripientes, Legem & Prophetas reiiciebant, de bono & malo rerum principio ridiculè nugabantur, summum Dominicae incarnationis arcanum tantum non exhibebant, & execrandis mysteriis, quae impurissimi homines in suis congressibus celebrare sunt soliti omnes propemodum Haereticos superabant. Quid igitur mirum, spurcissimos rerum literarumque sacrarum corruptores, de purissima lectissimaque Dei ac Domini nostri Matre tam prauè sensisse, vt illam penitus auersari, nihilque cum illa commercij habere velle viderentur? Talem enim Christum stultissimi opifices sibi fabricarunt, qui MARIAM non impleuerit, ad virginalia eius viscera non descenderit, in foemineo eius corpore nunquam habitauit: quandoquidem Diuinae maiestati haud congruat, in sordes illas humanas aliorum more hominum sese demittere: in maternis fecibus volutari, ac tamdiu haerere in sentina humorum putridorum, quemadmodum sordidissimos & putidissimos Manichaeos loqui non puduit.

De principe & Secta Manichaeorum.

Manichaei Virgini aduersarij vehementer.

BREVITER, hoc istorum inane stolidumque phantasma est, Spiritus sancti officio indignum, CHRISTO autem Domino ignominiosum fore, si eum ex MARIAE carne carnem assumere, & verè corpus humanum passioni ac morti obnoxium à muliere mutuari constituamus: non enim corpus aliud, quam imaginarium Dei Filio attribui oportere. Caterum absit à nobis hoc nefarium sceleratumque ludibrium: Manichaeorum sit ista dementia. Vincentij Lyrinensis verbis vt or, qui suis innixi somniis, Christo largiri detrectant, quod is MARIAE vterum velut primam & propriam officinam sibi delegerit, nec solum in ea purissima domo multis mensibus habitauit, sed etiam ex illius Virginis carne & sanguine corpus integrum assumsit, & ex maternis eius visceribus verus hominis Filius fuerit procreatus.

Manichaei Christum non concedunt, quod assumit sit de Virgine matre.

NIHIL autem aequè, quam carnis iudicium fascinat Manichaeos, qui stulta & coeca mundi prudentia impediti, de rebus diuinis ineptissime Philosophantur. Vnde non modò MARIAE Virgini matri, sed etiam immortalis DEO foedam notam inurunt, dum vanissime comminiscuntur & illam, quae perpetuò pura, sancta, integra persequerunt, & hunc mundiciae omnis auctorem aliqua ex parte inquinari, quod ex Matris vtero Deus aeternus homo formetur. Cur autem caeci homines Christo hinc minus tribuunt, quam Soli omnes largiuntur, cuius radij loca coenosa & sordida penetrant quidem, sed minime contaminantur? An non intelligunt, hanc summi Dei esse naturam, vt ubique locorum non possit

Vnde Manichaeorum errores orit.

possit non adesse, semperq; mundum illum persistere, ac eidem, si peccatum excludas, nihil impurū & sordidum apparere, quoniam nihil foedum, turpe, despicabile, quodq; merito reprehendatur, aliquando creatum ac institutum est. Quare diuinitus Apostolo Petro dictum legimus: Quod Deus creauit, immundum ne dixeris. Vidit enim Deus cuncta quæ fecerat, & erant valde bona, sicut Moyses diserte testatur, & secundum doctrinam Apostolicam, omnis Dei creatura bona ac idcirco etiam munda est, præsertim si prima eius institutio, & accedens mox authoris benedictio consideretur. Deinde Optimo Maximo Deo tantum non insultant impij, cuius consilium & sapientiam & bonitatem si vsquam alibi, certe in summo humanæ redemptionis mysterio relucentem gratissimis animis agnoscere & celebrare debebant. Atqui mirabilis illa œconomia descensus Filij Dei quid illis aliud, nisi merum phantasma est, quum tam multa & egregia, quæ de Christi hominis natura, corpore & afflictionibus in Euangelio legitur, ad inanem quandam simulationem referre non erubescunt? Extant luculenta vaticinia de venturo Messia, & ex quibus ille maioribus procreandus esset, matremque Virginem Gabriel Angelus planissimè designauit. Quid verò magis à Dei maiestate simul & bonitate sit alienum, præterquam illum, qui æterna est Veritas, in suis promissis fallacem ac mendacem esse, quum nobis eiusmodi mittit Messiam, qui non sit homo, sed duntaxat se hominem esse simulet atque fingat? Ad hæc natura humana, quæ Deum iuste iratum & offensum habebat, restitui, Deoque suo reconciliari nõ posset, si pro illa quiddam imaginarium satisfaceret, nullusq; iustus & innocens eandem naturam in personam suam assumeret, vt verus homo pro hominibus commune debitum penderet persolueretq;. Illud verò stultis Manichæis imponit maximè, quod crassis & plusquam anilibus speculationibus intenti nõ intelligant, Christum ineffabili modo, & supra naturæ captum, & ramen hominem ex homine conceptum ac editum, facile cauere tum potuisse, tum voluisse, nullæ vt sordes Virginei ventris accederent, sed pura & integra vtrinque manerent omnia, præsertim illo, qui ad sordes mortalium eluendas venerat, hoc primum suæ Matri beneficium conferente, vt sacro suo conceptu, foetu atque partu longè mundior ac purior efficeretur, vtque Mater eadem immaculata immaculatum, benedicta benedictum fructum sui ventris in lucem proferret. Rectè igitur Leo Magnus Manichæos Phantasmaticos, & Vincentius phantasiæ prædicatores appellat, homines tot flagitijs obrutos, vt ad iniam scelerum nequitiam peruenerint, sicut de illis merito iudicant Imperatores.

Manichæos in Deum Deiq; stultum esse consuecisse.

Que causa erroris in Manichæis.

Manichæi Ph. 7. s. sm. ites & phantasia prædicatores dicit.

Patrum testimonio, Manichæorum errorem consulantur.

Sicut Sol nihil impuritas contaminabit, ita neq; Christus per Virginem homo factus.

Dei filius de sanguine femina non potest coquinari.

Actor. 10.

Genes. 1. 1. Timot. 4.

In lege Ariani Cod. de heret. & Manich. b. Oracione in sanctum B. p. p. p. In expolit. symb. Apostolice.

Lib. de agone Christi no cap. 12.

Lib. de fide cont. Manichæos c. 24.

ter

ter coinquabilis diceretur. Consecrauit autem virginitatem, quia de Virgine nasci voluit: & sola illa Mater in terris eligenda erat ad suscipiendum hominem, quia iam Patrem habebat in cœlis.] Omitto præclarum eiusdem Augustini locum, qui docet, in Sanctorum membris, etiam genitalibus, nullam omnino turpitudinem esse statuentem: vnde porrò in Virginis nostræ laudem, atque vt simul verberet Manichæos, hæc subiicit: Quam magis ergo in sancta virgine MARIA, quæ Christi carnem fide concepit, nihil habuerunt turpitudinis membra, quæ nec humano licitoque conceptui, sed diuino tantum partui seruierunt, merito planè sic honestata, vt nobis Christum, quem cordibus integris credendo conciperemus, & confitendo quodammodo pareremus, etiam corporaliter seruata integritate transfunderet. Nullo modo enim Christus matrem nascendo faceret deteriorem, & cui munus fecunditatis attulerat, decus virginitatis auferret. Hæc veraciter, non fallaciter facta sunt: sed noua sunt, sed insolita sunt, sed contra naturæ cursum notissimum sunt, quia magna, quia mira, quia diuina: & ergo magis vera, certa, firmata.] Nec minus luculenter, quam succinè dixit Atticus: Si Deo turpè est in Virgine habitare, modis omnibus turpius erit, Virginem formare. Quod verò si turpè non est, neque opus suum inhabitare, turpè erit.] Quare nisi prorsus perfrictæ frontis essent Manichæi, non possent non erubescere, qui ex honesto turpe, ex puro & sancto immundum & sordidum faciunt, ac opus auctore Deo dignissimum ad summam referunt indignitatem, carnis nempe iudicio penitus obcoectati. An indignior Christi morte natiuitas, & cruce infantia, & natura pœna, & carne damnatio? Si verè ista passus est Christus, minus fuisset nasci, vt verbis vtar Tertulliani.

Lib. 19. cor. Faust. c. 3.

Ex tomo 2. Co. Ephes. cap. 28.

Lib. aduer. Marcionè.

Matth. 12. Luca 8. Marc. 14.

In 12. cap. Matthæi.

In 12. cap. Matthæi.

Joan. 19. Lib. 6. in ca. 2. Luc.

Lib. de fide cont. Manichæos c. 25. Li de carne Christi.

Cont. Marcionem.

Matth. 16.

Matth. 21.

AT RVRVS Vt MATRIAE oblatrent isti canes, Christi dictum obiectant, qui de matris præsentia monitus, internuncio respondit: Quæ est mater mea? Hoc enim ad matrem abnegandam valere contendunt. Enimvero quod Christus dixit benè, hoc isti perfidi Scripturæ deprauatores, vt optimam Matrem à Filio suo sciungant ac abalienent, in alienum falsumque sensum peruersè distorquent. Ego verò gratiam veteribus Theologis ago, qui multum ac sæpè MARIAM præsentem calumnia liberarunt, matrisque Domini causam diligenter egerunt, nihil vt nostro nouoq; labore sit opus ad hanc qualemcunque glaciem perfringendam, imò ad telam araneam leui manu disturbandam. Hieronymus cauillum obiectum ita retundit: Non iuxta Marcionem & Manichæum matrem negauit, vt natus de phantasmate putaretur, sed Apostolos cognationi prætulit, vt & nos incomparatione dilectionis, carni spiritum præferamus.] Hilarius in hunc modum: Christus non fastidiosè de Matre sua sensisse existimandus est, quum ipsi in passione positus, maximæ sollicitudinis tribuerit affectum.] In eundem sensum habet Ambrosius: Hic non, vt quidam Heretici tendiculas aucupantur, Mater negatur, quæ etiam de cruce agnoscitur; sed necessitudini corporali præscriptorum cœlestium forma præfertur.] Id quod Augustinus hoc modò clarius reddit: Exemplo suo iam docebat, negandos esse terrenos parentes propter Deum. Opera enim diuina facienti terreni affectus obstrepere non debebant.] Cum his congruit percutus ille Tertullianus: Solet, inquit, etiam adimplere Christus, quod alios docet. Quale ergo erat, si docens, non tanti facere matrem aut fratres, quanti Dei Verbum, ipse Dei Verbum nunciata matre & fraternitate desereret? Negauit itaque parentes, quomodo docuit negandos pro Dei opere.] Consonat & Epiphanius. Non abnegans matrem, inquit, hæc dixit Saluator, sed intempestiuitatem nuncij auertit, quum tanta circumstante turba salutarem profunderet doctrinam, & circa sanationes & predicationes esset occupatus: sicuti etiam propter eiusmodi importunitatem Petrum Satanam dixit.] Prætermitto, quæ Chrysostomus & Euthymius in eundem sensum proferunt, nec attingam, quid hoc factò Christus nobis ad umbrarit, de matre videlicet Synagoga cum suis incredulis filiis, & secundum carnem Christi fratribus reicienda, vt regnum Dei Iudæis velut domesticis ablatum, credituris Gentibus, licet alienigenis, traderetur. Nostro quidem instituto sat est, ex hoc Patrum consensu Manichæorum delirium monstrasse, qui Christi dictum & factum ad sanctæ matris contemptum & abnegationem stultissimè rapiunt atque contorquent. Pari audacia nobis obrudunt, quod

Christus quia de Virgine natus, consecrauit virginitatem. In Sanctorum membris nihil inhonestum. In Maria membris nihil turpe, sed omnia diuino seruunt mysterio. Christus nulla ex parte Matris deteriorem, sed perfectiore aduentu suo reddidit.

Stolidi Manichæi ex honesto & sancto turpe & stolidum faciunt.

De loco Eu. Ilij: Quæ est mater mea? quod nihil faciat ad instigandum Manichæorum.

Patrum testimonio, quod Christus matrem non abnegauerit, ita res: Quæ est mater mea?

Christus cum matre agit diuinitus in typum deserenda Synagoga.

Locus: Quid mihi et tibi est mater? Manichæi nihil patrocinauerunt.

f

Christus in nuptiis matri dixit: Quid mihi & tibi est mulier? velut hoc quoque dicto mater abnegetur. At rectè monet Augustinus, Manichæos ex hoc loco perfidia sua prætextum frustra obtendere: non enim aliam esse Christi mentem, nisi quod MARIAM carnis quidem & humanitatis, non verò diuinitatis, per quam futurum erat statim miraculum, Matrem suam agnoscat, & agnosci ab omnibus velit. Iustinus perspicue dixit: Non verbis matrem increpuit, quam operibus cohonestauit.] Nec temerè notauit Rupertus, Christus parentum suorum obsequentissimum Filium, his ipsis verbis vsu esse in principio miraculorum, quæ deinde pro diuina maiestate patrauit, hac qualicumque verborum seueritate admonens, vt sui discipuli in colendis amicis atque parentibus, diuino quidem honore nihil in terris charius, nihil antiquius habeant atque colant. Sunt & Nouatores, quos hæc verborum asperitas in Christi cum Matre colloquiis apparens, haud parum offendit, vt hinc & ipsi cum Manichæis de Matre Domini perperam sentiant ac maledicè scribant. Verùm de his aliisque similibus Euangelij dictis, quæ contra Virginem durius aliquid sonare videntur, nos libro sequenti (si Dominus fauerit) ex professo disseremus.

CÆTERVM ne longius euehamur, siue de Manichæis agatur, qui Christo phantasticum corpus affingunt, siue de Anabaptistis sermo sit, qui corpus verum, sed ex Dei substantia sumatum Christo tribuunt, vt inque intolerabilis contumelia tum MARIÆ, quæ Mater Domini naturalis esse negatur, tum Matris huius filio palàm irrogatur. Quapropter aduersus istas aliasque omnes inferorum portas, quæ Dei domum solidæ petreæ innitentem subruere non possunt, firmam & inuictam Ecclesiæ confessionem tot seculis durantem, & contra omne mendacium porrò duraturam fidenter retineamus. Sic autem habet: Dominus noster Iesus Christus Filius Dei, Deus & homo est: Deus ex substantia Patris ante secula genitus: & homo ex substantia Matris in secula natus: perfectus Deus, perfectus homo, ex anima rationali & humana carne subsistens.] Quemadmodum enim Deus ex sua substantia genuit eum, per quem cunctis originem dedit: ita beata Virgo MARIA de sua carne mundissima peperit illum, qui decorem primæ creationis omnium cunctis restituit, vt Anselmi verbis vtamur. Eòdem spectat illius præclaræ, nec vnquam satis laudatæ Synodi Nicenæ sententia, per quam venerandi Patres definiuerunt, vt confirmat Ambrosius, Verbum quidem ex paterna processisse substantia, carnem autem Filij Dei esse ex Virgine. Quam fidei doctrinam toties confirmat Ecclesia, quoties de nato sibi & circumciò Emanuele statas ferias publicè celebrat, sibiq; sanctè gratulatur, & in his lætè decantat: O admirabile commercium: Creator generis humani, animatum corpus sumens de Virgine, nasci dignatus est; & procedens homo sine semine, largitus est nobis suam Deitatem.] Extant præterea complures Anathematismi in eos à veteri Ecclesia promulgati, qui cum superioribus hæresiarchis carnem Christi ab æterno, vel saltem ante MARIAM, siue de cælo, siue ex elementis, siue ex ipsa Dei substantia, siue de nihilo creatam, atque ita Dei Filium ex matre Virgine hominem verè factum non esse, impiè fabulantur. Hos Anathematismos alibi, capite nimirum huius libri penultimo, exponemus.

CONFERT autem superior tractatio non solum ad Manichæorum & Anabaptistarum non minus insana quàm impia deliria profliganda, verùm etiam ad veteres & novos Berengarianos rectius confutandos, qui constantem Ecclesiæ doctrinam de veritate corporis & sanguinis Christi in sacrosancta Eucharistia si ante hac vnquam, nunc furiosissimè quidem & pestilentissimè insectantur. Ac priores quidem aduersarij dum naturale corpus ex MARIA sumtum Dei Filio adimunt, necessariò in eundem cum Berengarianis errorè præcipites ruunt, vt quod de Virgine procreatum negant, in Eucharistia non superesse cõtendant. Igitur vetustissimi Scriptores Ecclesiæ Ignatius, Iustinus, Irenæus, cum aduersus Hæreticos sui temporis digladiantur, vtramque causam de incarnatione Christi & Eucharistia sæpè coniungunt, & aduersarios in vtroque argumento errare conuincunt. Ignatius quidem sic loquitur apud Theodoretum: Eucharistias & oblationes non admittunt, qui non consentunt, Eucharistiam esse carnem Saluatoris nostri Iesu Christi, quæ pro peccatis nostris passa est, quam Pater sua benignitate sus-

Ioan. 2. Tractatus in Euang. Ioan.

In respons. ad questio. 136. In dictu. ca. 2. Ioan.

Matth. 16.

In Symbolo Athanasij.

Lib. de excellentia B. Virg. cap. xi. Et de carne nativitate Domini Sacramentum ca. 6.

Matth. 26. In li. de Sutu. Moysi.

Li. 6. in Lectur. cap. 22. Luc. 1.

In Psal. 98. exponit. il. lult. adorna. te scabellu. pedu. eius, quoniam sanctu. est.

In sermo. de Verb. Euang. Et à Beata citatur. Sermo. 67.

Vide Theodoretum dialogu. in pal. islem 3. In apologia. 2. ad Antonymum Pisu.

Citavit.]

Cur Christus matri dicitur in nuptiis loqui videatur.

Contra Hæreticos simoniacu. esse presulum, constantem Ecclesiæ sedem atque confessionem retinerent.

Quæ sit Ecclesiæ confessio Hæreticis opponenda.

Tractatum Nicenæ Synodi.

A solemnitate & cantico Ecclesiæ.

Præsentem tractationem Salere ad confirmandam veritatem contra Sacramentarios, qui Veru. corpus Christi adimunt in Eucharistia.

Veritatem corporis Christi, quomodo veteres astruunt, ad Eucharistiam quoque respicientes.

citavit.] Iustinus verò palàm affirmat, ad diuinum cibum, qui Eucharistia dicitur, iam olim admissos non esse alios, nisi hanc fidem profitentes, Christum qui carnem & sanguinem de Virgine pro nostra salute assumpsisset, eandem corporis veritatem nobis in Eucharistia donasse ac reliquisse. Vnde verbis disertis & illud pronunciat: Quemadmodum per verbum Dei incarnatus est Iesus Christus Saluator noster, & carnem & sanguinem pro nostra salute assumpsit: ita quoque per preces Verbi illius, cibum ex quo sanguis & caro nostra per imitationem aluntur, quum benedictus fuerit, Iesu ipsius incarnati carnem & sanguinem didicimus esse. Neque aliter docet Irenæus, cuius ad Hæreticos refellendos hæc est ratiocinatio, vt rem in pauca contraham: Si Christus verum & naturale corpus de Virgine non assumpsit, falsò credimus, nos Christi sanguine redimi, & in Eucharistia nos carne eius pasci & sanguine, quum sanguis non dicatur, nisi qui naturalis est, & per humani corporis venas diffunditur. Ac frequenter solent Patres ita de Eucharistia loqui, vt veritatem carnis ex MARIA susceptæ simul proponant, indeque colligant, corpus & sanguinem Christi proprium in hoc venerabili Sacramento contineri, percipi, adorari, nobisque prodesse ad immortalitatem: indeque non modò spiritualem, sed & corporalem vnionem inter Christum caput & membra ipsa constare discernunt. Nos autem de causâ Eucharistica hoc loco non disputabimus, sed aliquot veterum testimonia solum repetemus, qui MARIÆ mentionem disertè faciunt, vt veritatem corporis Christi astruant in Eucharistia. Fremant interim ac frendant Sacramentarij, non calamo tantum, sed & ferro armati, summaque vi hoc cæuo grassantes, vt ex vero Christi corpore quod MARIA genuit, signum & symbolum corporis efficere, ac veluti totam rident antiquitatem, Ecclesiæ omnibus obtrudere possint.

IGNATIUS ardore sancto flagrantis vox est: Panem Dei volo, panem cælestem, panem vitæ, qui est caro Iesu Christi Filij Dei viui, qui natus est in nouissimo ex semine Dauid & Abrahæ.] Per MARIAM scilicet, vt idem sæpè alibi prædicat: Hilarius hac vtitur ratiocinatione: Si verè carnem corporis nostri Christus assumpsit, & verè homo ille, qui ex MARIA natus fuit, Christus est, nosque verè sub mysterio, carnem corporis sui sumimus, & per hoc vnum erimus, quia Pater in eo est, & ille in nobis: quomodò voluntatis vnitas asseritur, quum naturalis per Sacramentum proprietatis, perfectæ Sacramentum sit vnitatis?] Ambrosius habet in hac modum: Nunquid natura vsus præcessit, cum Iesus Dominus ex MARIA nasceretur? Si ordinem querimus, viro mixta scemina generare conuicuit. Liqueat igitur, quòd præter naturæ ordinem Virgo genuit, & hoc quod conficimus (Sacerdotes) corpus, ex Virgine est. Quid hic quaris naturæ ordinem in Christi corpore, cum præter naturam sit ipse Dominus Iesus partus ex Virgine? Vera vtique caro Christi quæ crucifixa est, quæ sepulta est: verè ergo carnis illius Sacramentum est. Ipse clamat Dominus Iesus: Hoc est corpus meum.] Gregorij Nysseni oratio est: Huius corporis panem non aratio, non satio, non agriculturæ opus effecit, sed terra intacta permansit: & tamen pane plena fuit, quo famelicentes mysterium Virginis perdocti facillè saturantur.] Et Gregorij Nazianzeni discipulus Helychius: Sancta Sanctorum, inquit, sunt propria Christi mysteria, quia ipsius est corpus, de quo Gabriel ad Virginem dicebat: Spiritus sanctus superueniet in te, & virtus Altissimi obumbrabit tibi: idè quod nasceretur Sanctum, vocabitur Filius Dei.] Quid verò Augustinus? quam euidenter Christum Christi que carnem de MARIA susceptam, in Eucharistia tum manducandam, tum adorandam esse confirmat? Suscepit, inquit, de terra terram, quia caro de terra est, & de carne MARIÆ carnem accepit. Et quia in ipsa carne hic ambulauit, & ipsam carnem nobis manducandam ad salutem dedit: nemo autem illam carnem manducat, nisi prius adorauerit, inuentum est, quem admodum adoretur tale scabellum pedum Domini, vt non solum non peccemus in adorando, sed peccemus non adorando.] Ac alibi rursus: Totus erat apud Patrem, quando venit in Virginem: impleuit illam, nec recessit ab illo. Veniebat in carnem, vt cum homines manducarent, & manebat integer apud Patrem, vt Angelos pasceret.] His Chrysologus consonat, qui succinctè quidem, sed grauitè & scitè dixit: Ipse Christus est panis, qui satus in Virgine, fermentatus in carne, in passione confectus, in fornace

Qua si esolim ad sacram Eucharistiam sumendum requireretur.

Irenæus arguitur.

Patrum testimonia, Christi carnem de Maria susceptam, nobis in Eucharistia proponi, exhiberi atque sumi.

Quod Sacerdotes conficunt, corpus Christi, est idem quod ex Virgine.

Caro Christi de Maria suscepta eduntur & adorantur.

Panis in Virgine satus, fideles quotidiè pascit.

In eadem Apologia, sicut Nativum Verbit.

Lib. 5. cont. Valentin. et li. 4. ca. 34.

In epist. ad Romanos.

Lib. 8. de Trinitate.

Lib. de iis, qui mysteriorum sacramentum cap. 9.

Matth. 26. In li. de Sutu. Moysi.

Li. 6. in Lectur. cap. 22. Luc. 1.

In Psal. 98. exponit. il. lult. adorna. te scabellu. pedu. eius, quoniam sanctu. est.

In sermo. de Verb. Euang. Et à Beata citatur. Sermo. 67.

cōctus sepulchri, in Ecclesiis conditus, illatus altaribus, cœlestem cibum quotidie fidelibus subministrat.] Nec obscurus in eodem argumento est Damascenus, de Eucharistia loquens: Corpus secundum veritatem coniunctum est diuinitati, quod ex sancta Virgine corpus est: non quod ipsum corpus assumptum ex cœlo descenderit, sed quod ipse panis & vinum transmutatur in corpus & sanguinem Dei. Si autem modum requiris, quo nam pacto fiat, sat tibi audire, quoniam per Spiritum sanctum, quemadmodum ex sancta Deipara, seipso, & in se ipso Dominus sustentauit.] At ne sim longior, suffragantem his omnibus vnum adhuc Haymonem adiungam, qui planissime docet: Sicut caro Christi, quam assumpsit in utero Virginali, verum corpus eius est, & pro nostra salute occisum: ita panis, quem Christus tradidit discipulis suis, omnibusque predestinatis ad vitam æternam, & quem quotidie consecrant Sacerdotes in Ecclesia cum virtute diuinitatis, quæ illum replet panem, verum corpus Christi est. Nec sunt duo corpora illa caro, quam assumpsit, & iste panis, sed vnum verum corpus faciunt Christi.]

Corpus Christi per operationem Spiritus sancti & Virgine, & idcirco transmutatur ex pane & vino in carnem.

Lib. 4. de fide de Orthod. cap. 14.

In priorem epist. ad Corinthios. ca. 11.

Patrum sensus atque consensus sacramentum veritatem corporis Christi in Eucharistia negantes.

Sacramentum Mariæ, sicut cetera sacramenta.

Sacramentum in quo participatio in hoc sacramento fit ad gloriam et honoris sui Eucharistiam.

Exemplum Christiani in Eucharistia venerantiam & adorantiam.

Confessio Thomæ Aquinatis morituri de Sacramento Eucharistia.

EN TIBI Christiane Lector, quis veterum Patrum Græcorum & Latinorum, recentiores enim Theologos prudens omitto, sensus atque consensus fuerit de Christi carne non aliunde, quam ex MARIÆ carne suscepta, nec solum Verbo æterno in separabiliter vnita, & in summum cœlum euecta, sed etiam iuxta ipsius omnipotentiam remanente nobis in Eucharistia ad mundi vsque consummationem. Facebant ergo, qui sine fide contra fidem disputant Sacramentarij, & si quid sanæ mentis obtinent, sanctissimorum hominum autoritatem reueriti, toriusque Ecclesiæ perpetua fide commoti, desinant tandem tum MARIÆ, tum Christo esse contumeliosi. MARIÆ quidem, cui laudem amplissimam adimunt, quum illam carnis in Eucharistia vitificatricis & operatricis benedictam esse parentem reuera inficiantur: Christo autem, cuius verba clarissime dicta, & à certissimis testibus conscripta, & ab optimis interpretibus fideliter explicata corrumunt, cuius verum corpus pro nobis traditum, verumque sanguinem nostra causa profusum, in mera symbola & inania signa conuertunt, cuius denique corporalem presentiam (summum priorum solatium) è medio crudelissime simul & impudicè tollunt, omnique honore despoliant. At enim tantò fortius in clamare, tantò maiorem religionis cultum adhibere decet hodiè Orthodoxos, quando cunque sacrosandum & adorandum mysterium ipsis spectandum offertur, vt cum piis maioribus dicant supplices: AVE verum corpus Christi natum de MARIÆ Virgine, verè passum & immolatum in cruce pro homine: nimirum, vt quod corde in hoc Sacramento credunt ad iustitiam, non solum ore, sed etiam externo λατρεία cultu ad salutem confiteantur, sicut & Synodus Tridentina æquissime docet. Cuiuscemodi religio & fides in Francisco Pico Mirandulano, & Laurentio Medicis clarissimis viris, neque minus in Hieronymo Sridonensi & Thoma Aquinate probatissimis Theologis excelluit, quãdo ex hac vira migraturi, tanti fecere oblatam sibi Eucharistiam, vt in ea Christum Verbum, simul cum carne, hoc est, Dei & MARIÆ Filium vna & eadem adoratione, sicut quinta Synodus Constantinopolitana præscripsit, supplices adorarent. Ac Thomas quidem Aquinas morti iam proximus, quantumuis æger esset, continere se non potuit, tanta erat illius erga hoc Sacramentum reuerentia, quin sese humi abiceret, suamque fidem his verbis coram omnibus testaretur: Ego planè credo, imò pro certo noui, hunc esse verum Deum & hominem Iesum Christum æterni Patris & Virginis matris Filium, & quod puro corde credo, etiam labijs sincerè confiteor.] Ac similis extat planè confessio Hieronymi, quam is moribundus non sine lachrymis edidit, cum ad æternam patriam profecturus, sacro illo viatico sese muniret. Sed ad nostrum institutum reflectenda est oratio.

Vide Epistolam de morte Hieronymi.

CAPVT

CAPVT DECIMUM OCTAVVM.

MARIAM non solum Christi, sed etiam Dei genitricem esse, neque illam Χριστογεννη, sed Θεογεννη dici oportere: simulque de tota historia & causa Nestorij & aliorum ei iam pridem & hoc nostro auro suffragantium.

ATIS SVPER QVE CONTRA ILLOS DISPVATVM ARBITROR, QVI CHRISTI maiestatem sic extollunt, vt eo ipso iniuriam MARIÆ inferant, qui que Filium Dei aliter predicarent nolunt, nisi in Filium hominis ex MARIÆ conceptum & natum contumeliam simul intorqueant. Certè si MARIÆ non concepit, non peperit, non lactauit verè filium, cur credant quæso Iudæi, se in promisso sui patris Abrahæ semine benedici, & Messiam nostrum Davidis Filium esse? aut quomodò nobis ex ethnicismo credentibus consolatio summa non eripiatur? Vbi tum frater & Pontifex, qualem prædicat Paulus, qui sensu nostrarum infirmitatum possit affici, quiq; fratribus per omnia assimilatus, & vndiq; tentatus, se aduocatum nobis apud Patrem præbeat, cuius demum carni & sanguini cõmunicemus? Ad hæc si MARIÆ partus & munus Emanuel fidem nullam meretur, an non in execrandum Manichæorum relabemur errorem, & humanæ dispensationis mysterium totum euertemus, simulq; diuinæ beneuolentiæ testimonium longè maximum abnegabimus, aut certè quidem inane reddemus? De his autè proximè diximus, iterumq; monemus seriò, vt cum aliorum Sectariorum, tum Anabaptistarum furoribus aditus omnis præcludatur: vt que verè salutis amantes tantò constantius in Emanuele nato, & in Virgine filio dato acquiescant, quanto vaniores atq; pestilentiores illi sunt, qui ab hoc maximo Christianæ doctrinæ capite, ac salutis humanæ fundamento deficiunt, simulque falsum sibi Christum effingunt atque iactant.

Rationes ob quas Mariæ Genitricem Christi & Nestoriam utrumque oporteat confiteri.

Hebr. 2. 3. & 4.

NUNC cum illis hostibus congregandum est, qui Christum verè hominem, eiusq; Matrem ac simul Virginem MARIAM ingenuè proficetur, sed Christum solum hominem, non etiam Deum, & perindè MARIAM Christi hominis duntaxat, non Dei matrem esse contendunt. Quare sicut priores quos reiecimur, ad eò diuinam Christi naturam vgebant, vt humanam omninò tollerent, sic isti plus æquo naturæ veritatē humanæ, cum aperta velicet iniuria diuinitatis, retinere student, ne Christum simul Deum & hominem à MARIÆ genitum nobiscum agnoscant ac statuant. Neq; tamè de omnibus Hæreticis loquor, qui Christum diuinitate iam olim impiè spoliarunt, inter quos Ariani nunc vulgo sunt notiores, sed Nestorianos maximè intelligo, qui vnicum Filium & Verbum Dei pro nobis incarnatum in duos filios particbantur, vt alterum ex Deo, alterum ex MARIÆ editum esse confingerent, duas nimirum hypostases in vno Christo collocantes. Causam erroris huius nonnulli, inter quos maximè Cassianus est, ad Pelagianos paulò antiquiores referunt, quorum opinione Saluator noster de MARIÆ Virgine natus quidem fuit, sed qui post baptismum Christus, & post resurrectionem suam Deus primùm euaserit, quando quidem paulatim per singularem vitæ sanctimoniam promeruerit, vt se diuina maiestas illi vniret atq; sociaret. Hinc Nestorianum dogma vel conditum, vel stabilitum putant, quo duæ in Christo personæ, diuinitatis vna, & altera humanitatis fabricantur. Sic enim Emanuelem agnoscunt ac dictum volunt, non quia simul Deus & homo sit, sed quoniam in humana eius natura, perindè ac in templo, diuinitas habitabit, ac idcirco Christum non Deum, sed Deiferum vocant. Igitur & MARIAM hominis Matrem faciunt, quæ filium hominis, vt Scriptura loquitur, generarit, & idcirco Christiferam illam, non Deiparam dicunt, dicique & haberi postulant.

Cum quibus hostibus disputatio sequens instituitur.

Nestorianorum dogma.

Nestoriani ex Pelagianis nati.

Lib. 1. de incarnatione Christi.

VERVM nos rem totam à primo, vt aiunt, ouo repetemus, vt historia de Nestorianæ Sectæ principe, ac simul MARIÆ ab illo impugnata causa, quæ non leuis est sanè momenti, & plurimum perturbauit Ecclesiam, rectius intelligatur. Nestorius genere Germaniciensis, in literis mediocriter institutus, Antiochiæ porro presbyter & Eccle-

Summa historia de Nestorio, eiusq; Sectæ principium intulit.

fiastes factus, non parvam eloquentiæ, castitatis & abstinentiæ laudem sua tulit ætate, hoc est, quum Cœlestinus Pontifex & Theodosius junior Monarchas agerent orbis Christiani. Ac Theodosius quidem celebri Doctoris huius fame delectatus, illum Constantinopolim accersit, & florentissimæ tunc Ecclesiæ Præsulum sive Patriarcham constituit. In qua publica & graui functione magis ac magis ille, vt fieri solet, indices se prædidit, vt lupus ouili pelle testus diu latere non posset, quin à pestiferis fructibus agnosceretur. Quod si mores hominis attingendi sunt, fuit hic Nestorius natura vehemens, contentiosus, arrogans, ob eloquentiam turgidus, ad popularem auram captandam intentus, veterum Scriptorum negligens, tantumque sibi præfidens, vt se aliis omnibus facile anteferreret. Neque parum deprauauit hoc ingenium Anastasius peruersus ille doctor ac presbyter, Nestorio valde familiaris ac intimus cõsiliarius, qui hasquidem voces ex haretica officina profectas pro concione iactabat: *MARIAM θεοτόκον, hoc est, Dei genitricem nemo vocato. MARIA enim homo fuit, & vt Deus ab homine generetur, fieri nunquam potest.* Hæc noui erroris semina quum à presbytero male iacta essent, peius illa fouit Episcopus Nestorius, suaque tum oratione, tum auctoritate publicè confirmauit, graues vt turbæ ob hoc nouandæ religionis studium in populo excitarentur. Vbi quum alij *MARIAM θεοτόκον*, hoc est, Dei genitricem, alij *αὐτογενήτορα*, hoc est, hominis genitricem vocandam assererent, egregius conciliator Nestorius nouam vocem *Χριστοτόκον*, id est, Christi genitricem excogitauit, quam est populo persuadere conatus. Atque vt callido consilio fucum faceret, *Deum*, inquit, *ex Christi para Virgine produisse ex diuina Scriptura sumus edocui: Deum verò ex ipsa genitum nusquam edocui sumus.* Ac rursus: *Procedere Deum de Christi genitrice Virgine à Scriptura diuina didici: nasci verò ex ea nusquam didici.* Iterum verò: *Nusquam diuina Scriptura Deum ex Christi genitrice dicit natum, sed Iesum Christum Dominum.* Etenim Nestorio eiusque discipulis placuit meris insistere negatiuis: quod argumentandi genus Arianis & Heluidianis prius placuisse, multisque Sectariis vsitatum fuisse legimus, vt ab auctoritate, sicut in Scholis loquuntur, negatiuè ratiocinaretur, omnemque dereligionem controuersiam non Synodi vel Ecclesiæ iudicio, sed è solis diuinis literis dirimi postularer, necessariumque putaret. Respondit autem ^a Cyrillus, concedens Nestorio, *MARIAM* Iesu Matrem, non Dei Matrem in Euangelio nuncupari, sed ob Patrum doctrinam & auctoritatem Dei Matrem rectè & Catholicè asseri, & ab eo dicendi more, quem & veteres obseruauerunt, nemini discendum esse. Quare vt Patres Concilij Ephesini, suam contra Nestorium sententiam confirmarent, dicerenon dubitarunt. Sic sapere didicimus à Patribus sanctis. Accessit porro Dorotheus Episcopus, qui vt incensum augeter ignem, ausus est & ipse palam effutire: *Si quis dicit genitricem Dei MARIAM, anathema sit*, sicut idem Cyrillus affirmat. Ac difficile quidem sit recensere, quas turbas & quam funestas hic dederit Pseudoepiscopus: quum intestina & ciuileis illius sanguinis consecuta sit, quæ totam penè Ecclesiam miserè opleuit. Synodus ergo Ephesi coacta est, in qua ducenti Episcopi apparuerunt, vt publici motus, Nestorii que conatus pessimi reprimerentur. Verum Autor Schismatis de sua sententia non potuit dimoueri: vt potè tam impudens ac pernicax, vt missos ad se Episcopos repelleret, nullumque locum sanis bonorum cõsiliis reliquum faceret, quicquid etiam Cœlestinus Pontifex, & qui tum maximè florebat Cyrillus Alexandrinus, alii que Patres & Episcopi hortarentur. Proinde cum magis ac magis nefarium tueretur errorem, nullamque spem faceret resipiscentiæ, non solum à Synodali conuentu reiectus, ac omni Episcopali dignitate priuatus, sed etiam à Cæsare proscriptus, quartoque exilio mulctatus fuit. Interea verò cum inflictæ pœnæ acerbitas illum angere atque discruciarer, fucata penitentia specimen præ se tulit, ac velut priorem mutasset sententiam, hoc modo fateri cœpit: *Dicatur etiam Dei genitrix MARIA, & contentiones tristes facerant*, perinde ac si harum ille pertasus esset, & Palinodiam canere veller. Sedenim neque Patrum censura, neque Cæsaris seueritas vel pilo meliorem illum effecit, quum vitam profugam, plenamque miseriis agere cogeretur. Nam vt meminit Suidas, contra Virginem sacrosanctam bellum perpetuum gessit, Dei genitricis vocabulum vbique exterminauit, neque blasphemias in illam voces destitit identidem eruere. Quocirca tan-

Nestorius Patriarcha Constantinopolitans.

Qui mores & affectus Nestoris.

Nestorius ab Anastasio presbytero deprauatus.

Ex codice Nestoris in Concilio Ephesino referuntur.

Nestorius in scriptura non legitur.

Matrem dei non esse, sed dei matrem, non esse legitur.

Nestorius contra conciones in Epheso, & contra illum ceteros Synodis Ephesina.

Peritiam Nestoris excommunicatus & exular.

Nestorius in Deiparam bellum perpetuum gerit.

a In scripto de incarnatione Domini ad Aegypti Monachos.

In epistola ad Achatum.

tae Matris honos ab hoste nefario violatus, à fido Filio tandem acriter vindicatus est, prouidente simul diuino numine, vt Ephesini Concilij decretum coelesti pœna tantquam euidenti sigillo munitum obsignaretur ac palam approbaretur. Etenim nõ satis fuit, tale monstrum à beato Patrum cœtu, vt diximus, reici, sacerdotali honore spoliari, à Christianis principibus proscribi, frequenti duroque exilio circumagi, & à bonis omnibus exitialem quasi pestem deuitari, nisi & maledictæ linguæ, quam toties in *MARIÆ* contemptum flagitiosè vibrarat, pœnas sub mortem meritas daret. Igitur vt diuinæ vltionis in illum saeuientis horrendum argumentum extaret, en tibi horrendos vermes ebullientes, qui carnificum loco missi, blasphemam Nestorij linguam certatim corroderent, misereque depascerentur. Ac neque terra ipsa hunc suum tam tetrum alumnum se scribunt, nimirum vt recta detrusus blasphemus ille ad inferos, temulentissimæ insania pœnas lucret vmpiternas. Extant Cæsareæ sanctiones Theodosij, Valentini & Martiani Augustorum, quibus hic portentosa superstitionis auctor, sic enim cum appellant, eiusdemque scripra publicè & seuerè condemnantur. Nos tantum verba Iustiniani, verè Christiano Cæsare digna subiiciemus. Anathematizamus, inquit, omnem haresim, præsertim verò Nestorium Anthropolatram, diuidentè vnum Dñm nostrum IESVM CHRISTVM filium Dei, & Deum nostrum, nec diserte & secundum veritatem confitentem sanctam gloriosam semper Virginem *MARIAM θεοτόκον* esse, hoc est, Deiparam. **Q**UANTUM ECCLESIASTICA POLITICAEQUE LEGES PROHIBERE NON POTUERUNT, quo minus pestilens Nestorianismus Christianum orbem late peruaderet, multosque Christi & *MARIÆ* peruelles faceret, adeoque à verè Ecclesiæ castris abductos exitio dederet sempiterno. Certè Anastasius Imperator, quod Nestoriano faueret dogmati, à nonnullis insinulatur. Cosdroas Persarum Rex crudelis æquè ac impius aded Nestorianis fuit addictus, vt plerisque ad errores eorum amplectendos adegerit, vi nefaria Sectam propagans atque confirmans. Prætereo Græcos, Iacobitas, & Monachos quosdam in Syria, quibus impura Nestorij doctrina non sine Christi Dei & *MARIÆ* Deiparæ contentu placuit, diuque retenta est. Ac, prò dolor, in Syria & Perside, ac toto ferè oriente in hunc vsque diem extant Ecclesiæ Nestorianorum, qui & suo Patriarchæ (Iacelichum appellant) subiiciuntur, eique magna pars Orientis parère pergit. Porissimum verò id genus hominum circa Berut & Biblium in planicie Libani contra Ituræam suas habere sedes dicitur. Verum inter alios, qui velut sepultos Nestorij cineres in orbem reuocauerunt, & nouum excitauerunt incendium, non multò post Synodum Ephesinam extiterunt seditiosi Præsules Theodorus Mopsuestensis, Anthemius Constantinopolitanus & Ibas Edissenus, qui vt nouas in Ecclesia rixas gignerent, contentiosè vociferabantur, *MARIAM* non Dei, sed hominis matrem appellandam esse, quod ea purum hominem Christum, non Deum peperisset. Fuit & Theodatus Coriarius Bisantius, qui *MARIAM* non Dei, sed hominis duntaxat matrem habendam ac appellandam esse tradidit, sicut à Philastro & Nicephoro annotatum est. Neque componi hoc dissidium religionis potuit, nisi coacta Synodo Chalcedonensi (magnum illa est nomen) quæ factionem Nestorianam nouo studio examinata damnauit, quæque prioris Ephesini Concilij, quem admodum & Cyrilli Alexandrini, qui per strenuus Nestorij fuerat Antagonista, defendit auctoritatem. Quocirca reiectum planè dogma est, quod cum suis Ibas iactitabat. Verbum de sancta genitrice semperque Virgine *MARIA* incarnatum hominem non esse factum, & idcirco illam non Deum, sed hominem duntaxat peperisse, vt *χριστοτόκον*, non *θεοτόκον* eam oporteat appellare. At nolo de his rebus plura ex ^a Theodoro, ^b Socrate, ^c Paulo diacono, ^d Zonara, ^e Nicephoro aliisque Historiographis commemorare, quod hæc non solum nostro quidem instituto, sed etiam iuuando Lectori ad iustam Nestorij damnationem, simulque illustrem *MARIÆ* defensionem vt cunquè sufficere putem. Rectè igitur à Gregorio eius nominis nono Pont. Max. traditur, Nestorium Hæresiarcham spiritu diaboli plenum, inter alias suæ peruersitatis blasphemias tale verus euomuisse: *Dei genitricem MARIAM nullus appellet. MARIA enim homo fuit, & Deum ab homine generari nimis impossibile est.*

Quomodo Deus blasphemum in Mariam Nestorium, terribili morte castigauerit.

Vermes linguæ blasphemam Nestoris corroderunt, & terra ipsa hunc aborsit.

In multis manibus, sicut habet Nestoriani.

Habuit extincti Nestoris furores ac defensores erroris multos ac potentissimum.

Synodus Chalcedonensis ad condemnationem dogma Nestorianum approbat Concilio Ephesinum.

In Autent. de heret. L. Damianus, et L. Quincianus, & L. Idem est. In eisdem de Seleper Constantii L. Titus reddio. & L. V. C. de Iunioribus & filijs Catholicis.

Lib de heresibus.

a Li. 4. fabularum hereticarum c. de Nestorio. b Li. 7. hist. Ecclesiast. c Li. 18. rerum Rom. d Tom. 3. e Li. 12. hist. Ecclesiast. Li aduersus summationes Michaelis & Leonis cap. 8. Lib. de Concilio & Ecclesia.

Lutherus reiecit quoque dogma Nestorianum.

Lutherus & Schmidelinus fingunt Nestorij causam non recte cognitam & damnatam esse.

Nestorium non modo Mariam, sed & Christo fuit contumeliosus ac omnino blasphemus.

Lutherus quibusdam in rebus Nestorium sequitur.

Flaccianus pro Nestorianis diuini Theologi VVittembergensium.

Sacramentarij Nestorianis adhaerent in rebus Eucharistica.

QVID quod nobiscum quoque facit Lutherus? qui MARIAM Dei matrem aduersus Nestorium aperta fronte propugnat, & rei explicandae causa eiusmodi similitudinem profert: Sicut mulier verè dicitur & est filij mater, quae concepit & peperit, licet illi non animam, quae è solo Deo infunditur, sed corpus duntaxat è natura sua subministrat: sic & MARIAM Dei matrem nominare & agnoscere par est, etiamsi Christo non tribuat diuinitatem, sed solum illum secundum humanitatem generet. Est enim in confessio apud Orthodoxos, vtramque naturam, diuinam & humanam, postquam Spiritus sancti virtus MARIAM foecundam reddidit, in vna Christi persona statim vnitam, eamque hypostaticam vnionem ne morte quidem postea separatam fuisse. Quanquam alibi Lutherus non malè cum Nestorio conuenit, quem vt excuset, causam eius non satis à veteribus cognitam esse fingit, in quo plura atque adèd maiora damnari oportuerit, quam quòd MARIAM noluerit Θεοτόκον affirmare. Ac idem est planè iudicium Iacobi Andreae siue Schmidelini. Sed valeat cum Achate suo Lutherus, qui doctissimos plurimosque Patres tum Graecos, tum Latinos, ac vtrumque Concilium, Ephesinum & Chalcedonensem tam foeda erroris ac ignorantiae nota audet aspergere, velut solus ipse sapiat, ac veteres omnes, licet atate Nestorio viciniore, & doctrina vsuque rerum praestantiores, in tanti momenti causa delirauerint, aut certè sine omni iudicio iudicauerint. Sed & falsum assumunt, quum dicunt, Nestorium in eo reprehendi ac damnari maximè, quòd MARIAM Dei matrem esse negaret, quum idem ob varios & tetros de Christi vtraque natura errores assertos notetur, ac praeterea Pauli Samaritani, Phorini, & Apollinarij dogmata confirmaret, multaque profus execranda tradiderit, sicut Cyrilli, Cassiani, Vigilij, Rustici & aliorum veterum scripta luculenter ostendunt. Multa de his Vincentius Lirinensis annotauit, qui hoc inter cetera pronunciat: Anathema Nestorio neganti ex Virgine Deum natum, assertenti duos Christos, & explosa Trinitatis fide quaternitatem nobis introducenti. Scipsum certè nimium prodidit Nestorius, non minus blasphemus quam arrogans, quum primum in consessum Patrum ingressus, hanc diabolicam vocem profudit: Ego eum, qui duorum vel trium mensum fuit, de Christo loquitur, nunquam constitebor Deum: quare ter mundus sum à sanguine vestro, & amodo ad vos non accedam. Vanus est ergo Lutherus, quòd vt Patres ferè omnes mendacij arguat, Nestorium ob solam MARIAM causam iudicatum atque damnatum esse calumniatur. Cur verò Sectarius Sectario, Lutherus Nestorium non esse hominem omnipotentem, non omnia animaduertisse, nec cogitasse omnia.

NESTORIANVM fermentum etiam in Lutheri haeret discipulis Erasmo Sacercio, Cyriaco Spangenbergio, aliisque; foeculis, qui quum has examinant propositiones: Deus natus est ex MARIAM, Deus passus est, Nestorij placita confirmantes, sensum illum excludunt, quòd MARIA peperit Christum, qui simul Deus est; hoc est, integrum Christum negant, qui simul verus Deus & verus homo in eadem persona constituatur. Extat iudicium VVittembergensium Theologorum, qui suos collegas, id est, Flaccianos pro Nestorianis condemnant, quia dicant illi, quòd Filius MARIAM impleatur à Filio Dei, quòd Filius Dei assumerit Filium MARIAM, quòd dona diuina & eorum proprietates in humanam Christi naturam effundantur. Haec enim non modò Nestorij blasphemata dogmata confirmant, sed eiusdem quoque verbis & loquendi formulis consonant.

ADHÆC Nestorianis foecibus conspurcati Sacramentarij, sacrosanctam Eucharistiam impugnant, & Orthodoxos insinulant idololatriam, quoniam hi non communem, sed diuinum illic cibum, ipsumque Christi corpus sanctissimum adesse, recteque adorari sentiunt. Vnde Lutherus non temerè Zuuinglium Nestorianum appellat, & Calvinus planè sub Nestorij vexillo militat, quatenus Christi corpus & sanguinem ab ipsis Sacramenti speciebus distrahens, cum duce Nestorio negat, Filij Dei corpus existere in Eucharistia. Neque solum Nestorius Christi carnem à propria eius & adiuncta diuinitate in hoc Sacramento disiunxit, verum etiam, vt è Cyrillo fit euident, Catholicos tum Anthropolatras, tum Anthropophagos facere veritus non est, Christumque Deum simul & hominem in Eucharistia sumi & adorari posse pernegauit. Quare Sacramentarios non malè damnat Chemnicus, nec modò Lutheri, sed etiam veterum Patrum testimo-

In Apologia contra Theophylactum aduersus Nestorij doctrinam de maiestate hominis Christi.

Lib. aduersus profanas nouationes.

In Epist. ad Hebraeos Bucero interpretata. In Confessione Mansueti. c. p. contra Sidaerum, etiam Lutheri discipulos. In Nestorianismo pro labi. In li. de persona & humanitate Christi.

In rephensione Theodor. In expositione Nicenae Synodi. In parte 2. examinationis Concilij Tridentini.

testimoniis probat, Christum Deum & hominem in diuina & humana natura verè & substantialiter in Eucharistia praesentem, ac proinde in spiritu & veritate adorandum esse, idque neminem nisi vel Arianum, vel Nestorianum negare contendit. Ac Epiphanius quidem ex hoc ipso cultus genere, quo Ecclesia pro veteri more Christum in Eucharistia publicè colit & adorat, pulchrè ratiocinatur, vt Christum non MARIAM solum, sed & Dei Filium, adeoque natura Deum esse cum Patre & Spiritu sancto coadorandum euincat.

ADHÆC rediuius nunc apparet Nestorius in Brentianis, quum de Christi maiestate, omnipotentia, omnipraesentia & vbiquetate inauditò modo philosophantur & vnionem illam personalem, quam vtraque Christi natura sibi vendicat, in maiestatis, auctoritatis, potestatis, virtutis seu energiae communicatione vel effusione collocant impudenter. Nam & Nestorius hypostaticam diuinitatis cum humanitate vnionem, quae sine summo sacrilegio diuelli nequit, turpissimè reiciebat. Hinc Brentij defensor Iacobus Andree progressus, suam & Brentianam illam, quam vocant, vbiquetatem, siue carnis Christi omnipraesentiam fabricare confidit, nimirum vt nunc primum nouus fidei articulus condatur, Christum secundum corporalem humanitatis praesentiam omnino loco, adeoque apud inferos adesse: quasi parua sit fides habenda Scripturis disertè astruentibus, Christum iuxta corpus non solum ante, sed & post resurrectionem non vbique fuisse, ac de caelis in orbem ad iudicandos viuos ac mortuos esse venturum. Omitto quibus probari rationibus possit, vt quidam eruditi certè probauerunt, Brentianos in stabienda vbiquetate, infelicitatum parentum filia, tam inauspicatè versari, vt peius etiam quam impius Nestorius, de duarum naturarum in Christo personali vnione loquantur. Postremò Nestorium ducem sequitur Beza, qui duas vniones hypostaticas Christo tribuit, vnam in corpore & anima simul personaliter vnitis, alteram in λόγῳ & homine ad vnum Christum personaliter constituendum coeuntibus. Sic isti aliique plures, dum noua sectantur placita, de Christo insanè nugantur, atque dum duas vniones hypostaticas in Christo ponunt, rediuium nobis Nestorium exhibent, cuius totam fermè haereticam Adamus ille Pastoris hoc seculo pestilentissimè renouauit.

Brentiani quoque Nestorianis assipulantur.

Brentianos hodie peius sentire in quibusdam de Christo quam Nestorius. Beza Nestorij dogma sectatur.

In disputat. de maiestate hominis Christi.

Ioan. 11 & Marc. 16.

CAPVT DECIMVM NONVM.

Refutatio Nestoriani dogmatis ad Christi Domini ac Virginis Deiparae honorem vindicandum: & de ipso nomine Deiparae.

NOVA MONSTRA OBITER INDICAVIMVS, QUAE NOBIS EX VETERI NESTORIANISMO renata hoc aeuo grassantur, neque vulgarem impietatem, sed & perniciem publicam fouent. Nunc ad ipsum Nestorium non MARIAM modò, sed & Christi Domini capitalem hostem redeo, dignum illum sanè, quem non modò venerandae Synodi, sed & pij omnes in perpetuum execrentur. Legit ille in Euangelio multa de Filio Dei, multa de Filio hominis recenseri, & iam ea quae diuinæ iam quae humanæ naturae competunt, Christo attribui obseruauit. Vnde porro collegit, vt diximus, alium Dei, alium hominis Filium constitui oportere, ac vnam quidem diuinitatis, alteram verò humanitatis esse personam. Tum quod ad MARIAM pertinet, non eam Dei, sed hominis duntaxat matrem esse conclusit, quae idcirco Deipara falsò nuncupetur. Verissimum est enim, quod Socrates in Ecclesiastica scribit historia, Nestorium hominem imperitum & veterum scriptorum negligentem, simulque arrogantem fuisse. Ac prodit certè suam imperitiam, quum hoc nouum & iuxta impium dogma, imò phantasma sine villo firmo Scripturae fundamento tam audacter orbi persuadere conatur. De Christo quidem nullus omninò rectius ac purius, quam Angelus de caelo missus Gabriël disseruit: is verò sub ipsum Christi conceptum, quum multa de illo referret, hoc etiam ad MARIAM matrem clarissimè dixit: Spiritus sanctus superueniet in te, & virtus Altissimi obumbrabit tibi, ideoque & quod natecetur ex te sanctum, vocabitur Filius Dei. Quibus verbis ille humanam simul & diuinam Christi naturam expressit, neque

Quid Nestorij errorem pertraxerit.

Nestorij in Scripturis & Patribus malè versatus.

Refutatio erroris praecipui Nestoriani ex Scripturis Angelus Gabriël.

Li. 7. Ecclesiasticae histor. cap. 32.

Luca 1.

neque nugaciter, sed verè, certò ac grauitè fore promissit, ex MARIA licet Virgine, non hominem nudum, vt fingit Nestorius, sed cum Filium proditurum, qui non solùm homo, sed Dei etiam Filius vocaretur & esset. Ecce Deum dixit superuenturum (Beda verbis vtor) Dei Filium nasciturum. Quomodò ergo aut Dei Filius Deus non est? aut quæ Deum edidit, quomodò θεοτόκος, id est, Dei genitrix non esse potest? J Tùm Theophylactus: Confundatur, inquit, hoc loco Nestorius dicens, quod non fuerit Filius Dei in vtero Virginis quiescens incarnatus: sed nudus homo è Virgine fuerit natus, posteaquam habuerit Deum factum sibi comitem: Audiatur igitur quod illud quod nascebatur in vtero, erat Filius Dei. Et non alius quidem foetus est vteri, alius autem Filius Dei, sed vnus & idem fuit Filius Virginis & Filius Dei.] Perinde ac si Gabriël ad Virginem dicat: Quod natum est ex ipso Patre, ex te quoque nascetur, vt tamen non sint duo Filij, sed vnus vtriusque Filius, verè sanctus per Spiritus nempè sanctificationem ac Verbi assumtionem.

Confirmatio ex Bedæ & Theophylacto.

Altera confutatio ex verbis dicitur g. l. Marthæ.

Næc est dissimilis oratio, quam siue idem, siue alius Angelus ad MARIÆ sponsum habuit vt ioseph fili David, inquit, noli timere accipere MARIAM coniugem tuam: quod enim in ea natum est, de Spiritu sancto est. Quo loco natum, aut in MARIA formatum dixit, vt discamus Christum non paulatim instar foetuum communium in Virginis vtero productum, sed quântum ad ipsam formationem attinet, repentè ac perfectè factum esse: sicut^a Basilius & ^b Euthymius annotârunt. His planè consonans^c Augustinus: Agnoscamus, inquit, geminam substantiam, diuinam scilicet, qua æqualis est Patri, & humanam, qua minor est Patre; vtraque autem simul, non duo sed vnus est Christus, ne sit quaternitas, non Trinitas Deus: & per hoc Christus est Deus anima rationalis & caro.] Iugulatur ergo Nestorius Angelicis verbis, quæ Christum nobis ita depingunt, vt dubitare sit nefas, vnam eandem Filij Dei & hominis personam ex MARIA procreari. Neque aliter hunc locum Chrysologus interpretatur, pulchrè illum ad nostrum applicans institutum. Veniant, audiant, inquit, qui requirunt quis sit, quem MARIA genuit. Quod in ea natum est, de Spiritu sancto est. Veniant, audiant, qui Græco turbine Latinam nubilare niti sunt puritatem, ἀνθρώποτοκῶν χριστοτόκῶν (vt θεοτόκῶν tollent) blasphemantes. Quod in ea natum est, de Spiritu sancto est: & quod de Spiritu sancto natum est Spiritus est, quia Deus Spiritus est.]

Tertiarum futu- rorum Nestoriani de matris ser- uis Elizabethæ Luca.

Quarta refuta- tio ex Epistola.

Quinta refuta- tio ex Angeli verbis ad Pasto- rem.

Saluandi vir- tus duranti in Christi tribu- tis est.

In 1. c. Luca. In enarrat. Luca cap. 1.

Matthæ.

a Sermo de natu. Do- mini. b In 1. cap. Matthæ. c Tradit. 79. super Io- annem.

Serm. 145.

Ioan. 4.

d Epist. 97. ad Leonem Augustinum. c La 9. epist. 61.

Li. 3. de fide Ortho. c. 12.

Lib. 2. de in- carnat. Do- mini. Luca 2.

f Lib. 2. de in- car. Do- mini. g Titum 2.

SVNT

SVNT plura Scripturæ sacræ loca, quibus veluti telis, in propostita contra Nesto- rianos pugna sæpè Patres vtuntur, ac inter hos maximè Theophylactus. Opponit igitur illis aureum Ioannis dictum. ^a Verbum caro factum est, & quod Christus apud eundem affirmat: ^b Descendi de cœlo, non vt faciam voluntatem meam, sed voluntatem eius, qui misit me. Adfert & illud: ^c Ego sum lux mundi, quodque Dominus ad cœcum oculis restitutum loquitur: ^d Et vidisti eum; & qui loquitur tecum, ipse est. Proponit demùm, quod ^e Paulus inducit de conculcante Filium Dei, & ducente sanguinem testamenti pollutum, in quo sanctificatus est. Hæc sententias eo modo tractat Theophylactus, nam verba eius ascribere longum est, vt aculeum Nestoriani insigat, ac eorum princi- pem, totumque dogma veluti pestiferum damnet. Ac inter cætera monet euidenter: Omnino ille qui ex MARIA natus, qui idem & Filius Dei: non alius ergo & alius. Vnde propriè θεοτόκος sancta MARIA, vt potè quæ Filium Dei carnem factum genuerit indi- uisibilem existentem, & vnum duplicem, qui est IESVS CHRISTVS.]

a Ioan. 1. b Ioan. 6. c Ioan. 8. d Ioan. 9. e Hebr. 10.

In c. 9. Ioan.

f Ioan. 3.

g 1. Cor. 2. h Acto. 20.

v. Ioan. 4. Et in eundem locum Bedæ Epist. 83. & 97.

i In explic. fidei. k Ad Dar- d. Epist. 97. & in Enchi- rid. c. 16. l Lib. de in- carnat. Sni- genii c. 8.

Sexta refutatio è variis Scripturæ sententiis.

Theophylactus Nestorium sæpè dânat erroris.

Reclit Nesto- riana tergiver- sationis de Filio Dei & Filio ho- minis in Scrip- tura.

Quæ de Filio Dei dicuntur, etiam de Filio hominis, & con- train Scriptura prædicari.

Idiomatū com- munitatis in Scripturis Sylla- bica & retinenda est.

Error Nestorij detectus, quod Christum dupli- constatur.

Dammatum à Leone Magno dogma Nestorij.

Quomodò cetera Nestorij sententiæ, natura in Chris- to cõstruenda & consideranda sit. Sicut anima & corpus hominis, sic Verbum & caro vnuntur, è com- muni Patris sen- tentia.

Næc est interim, cur cum suis Nestorius tergiversetur & dicat, Scripturam aliter de Filio Dei, quàm de hominis Filio subinde loqui, ideoque duas in Christo personas à se construi, & alterius duntaxat matrem MARIAM agnosci atque constitui. Etenim qui Scripturas sincerè tractare volunt, meminerint oportet, vnam Filij Dei & Filij hominis hypostasin & personam esse, & propter hanc vnitatem quæcunque de Filio Dei dicuntur, etiam de Filio hominis, & contrà, verè affirmari. Cui rei argumētum esse potest, quod Christus de seipso testatur: ^f Nemo ascendit in cœlum, nisi qui descendit de cœlo Filius hominis qui est in cœlo. Vbi certè videt Nestorius, nisi planè sit cæcus, eundem Christum Filium Dei, qui de cœlo descendit & in cœlo est, rursusque Filium hominis dici, cui tamen ea quæ Deitati competunt, apertè tribuantur. Est enim frequens in Scripturis hæc idiomatum siue proprietatum, vt vocant, communicatio, aut quemadmodum Græci rectius expriment, ἰδιωματικῶν ἰσχυρίων, per quam nonnulla vel humanitati, vel diuinitati Christi peculiariter congruentia, iam huic, iam illi naturæ promiscuè ascribuntur. Exemplo sit quod à Paulo scribitur, ^g Iudæos Dominū gloriæ crucifixisse, & ^h Deum Ecclesiam sanguine suo acquisiuisse, quàm vtrumque ad humanam Christi naturam propriè spectet.

QUAPROPTER Nestorius in Scripturæ verbis est præposterè scrupulosus, dum Christum duplicem, vnum Dei & alterum hominis Filium constituit, ac vtrumque in pre- caria, non autem hypostatica, vel personali vnione coniungit. Veretur etenim, ne graui scelere sese obliget, si Filij Dei nomen ei tribuat, qui ex muliere nascitur, sicque MARIAM Dei matrem appellet. Sed multò magis vereri debebat, si sapisset, diuinam naturam ab homine Christo disingere, & admirabilem vtriusque naturæ nexum in hypostatica vnione dissoluere, sicut ille fecit per summam impietatem. Hoc enim nihil sit aliud, quàm IESVM soluere, sicut Beda Ioannem interpretatur, & iusta damnationis promerentem sententiam, quæ à Leone Magno grauitè lara est, in hunc modum pronunciant: Anathematizetur Nestorius, qui beatam Virginem MARIAM non Dei, sed hominis tantummodò credidit genitricem esse, vt aliam personam carnis, aliam faceret Deitatis, nec vnum Christum in verbo Dei & carne sentiret, sed separatim & seiunctim alium Filium Dei, alium hominis prædicaret: quum tamen manente illa incommutabilis Verbi essentia, quæ ei cum Patre & Spiritu sancto in temporalis atque cœterna est, ita inra virginea viscera Verbum caro sit factum, vt per id, quod ineffabile est Sacramentum, vno conceptu vnoque partu eadem Virgo secundum veritatem vtriusque naturæ, & ancilla Domini esset & mater.]

IGITUR Orthodoxi diuinitatem in Christo humanitati ita coniunctam & vnitam asserunt, vt sua vtrique naturæ solida proprietates maneat, & tamen ex duabus illis vnus Christus constituat, dum hæc duæ naturæ in vnam personam coniunguntur & coeunt. Quam coniunctionem trito vulgi nomīne incarnationem dicere possumus, verbis autem explicare non possumus. Quanquàm ad huius mysterij cognitionem, si quid in rebus humanis aptum & commodum satis potest reperiri, hominis certè similitudo valdè consentanea videtur, vt idcirco veteres, præsertimⁱ Iustinus, ^k Augustinus, ^l Cyrillus &

& Damascenus, eadem sãpẽ ac libenter vrantur. Summa similitudinis in eo versatur: Sicut anima rationalis & caro vnus est homo: ita Deus & homo vnus est Christus, vt loquitur^b Athanasius. Augustinus in hunc modum: Sicut in vnitãte personã anima vnitur corpori vt homo sit: ita in vnitãte personã Deus vnitur homini vt Christus sit.] Proinde Verbum cum natura humana ita coniunctum est, vt eam quã constabat carne & anima, assumendo sibi vniuerit, & sibi vniendo assumferit. Hoc quoniam in MARIA & ex MARIA factum est, non potest illa Deum ac simul hominem Christum non concepisse atque genuisse, quantumuis præfractus & impudens Nestorius oblectetur. De quã iam satis sit (veremur enim esse prolixiores) Damasceni censuram at texuiffe. Iure optimo & pro veritate, inquit, Deiparam incontaminatam nominamus **MARIAM**: hoc enim nomen omne dispensationis mysterium commendat. Nam si Deipara est, quã genuit, re vera Deus est qui ex ipsã genitus est, re vera etiam & homo. Quomodo enim ex muliere genitus natusque Deus est, antefecula hypostasin habens, nisi homo factus est? Si autem ipse qui ex muliere natus est, Deus est, vnus est profecto qui ex Deo Patre natus est secundum diuinam & sine initio substantiam, & qui nouissimis temporibus ex Virgine natus est secundum initium habentem & temporalem substantiam, id est, humanam. Hoc autem vnã hypostasin, & duas naturas, & duas natiuitates Domini nostri **IESV CHRISTI** significat. Christiparam autem nequaquam dicimus sanctã Virgine, quia id ad renuendum vocabulum $\theta\epsilon\omicron\tau\omicron\upsilon\varsigma$, id est, Deipara & Dei genitrix, scelestus & odibilis, & cum Iudais sapiens Nestorius adinuenit: vt vas contumeliã, in contumeliam solius verẽ honoratã super omnem creaturã Deiparã, tametsi ipse cum patre suo Diabolo disumpatur.]

Damasceni de Nestorio sententia, & defensio simul nominis Deiparã.

Scelestus & ex- a: andes Nestorius dicitur Da- masceno. Defensio: Nestorius sum dicitur mutans errorem. Simulãt & in- falsum sensum Nestorii admittit Mariã Deiparam esse.

Vbi fraudem Nestorij præterire non possum, nec debeo, qui **MARIAM** dici Deiparam faslus est aliquando, præsertim quum in exilio versans, Ioanni Antiocheno gratificari vellet, ac idcirco illam vocem protulit: *Dicatur etiam Dei genitrix **MARIA**, & contentiones tristes facessant*, sicut & supra meminimus. Laudanda quidem isthãc oratio, si è sincero pectore prodierit: ille verò, vt erat versipellis, ludit in nomine $\theta\epsilon\omicron\tau\omicron\upsilon\varsigma$, & quod verbis agnoscat, re ipsã negat, à sensu Catholico semper alienus. Sic enim Deiparam intelligit, quã Christum nudum hominem conceperit ac pepererit, Christum, inquam, in quo velut templo diuinitas non inde ab ipso conceptu, verum post acceptum baptisma, vt ex^d Cassiano intelligimus, vel post ipsã à mortuis resurrectionem, sicut^e Theophylactus meminit, cœperit habitare: tunc enim primùm **MARIÆ** Filium Deificatum esse somniauit. Itaque de **MARIA** sic loquitur, quemadmodum si quis Monicã Augustini Episcopi parentem esse dicat, non quoniam istalis ex matre gigneretur, sed quia ex puero vir ille factus, & à Valerio Præsule ascitus peruenerit ad episcopatum. Quid autem isthuc est aliud, quàm fucum facere imperitis, & nefandã blasphemiam Christo irrogatã ad eius quoque matrem deriuare? nimirum vt duẽ personã Filij Dei & filij hominis fabricentur, & **MARIA** non nisi hominem seu hominis filium genuisse fingatur, ne verum sit illud quod Angelus prædixerat fore, vt Filius Dei inde ab ipso matris vtero **MARIÆ** quoque Filius procrearetur. Eandem imposturã detexit Vincentius Lyrincensis, & sequenti oratione perstrinxit: Non ita, inquã, sancta **MARIA** $\theta\epsilon\omicron\tau\omicron\upsilon\varsigma$, sed ideo potius, quia in eius sacro vtero sacrosanctum illud mysterium perpetratum est, quod propter singularem quandã atque vnicã personã vnitãtem, sicut Verbum in carne caro, ita homo in Deo Deus est.]

CAVENDVM igitur in primis fuerit, ne **MARIAM** Dei matrem dici magis quã esse putemus, neue ob solã appellationem $\theta\epsilon\omicron\tau\omicron\upsilon\varsigma$ illam profiteamur, sicut Nestorius faciebat, qui contra Ecclesiã sensum eam nudi hominis, qui in eius vtero natura Deus nõ fuisset, matrem ex hæretico spiritu statuebat. Vt autem commentum hoc impium explodatur, rectè ac sapienter veteres, qui contra Nestorianos disputant, **MARIAM** verè ac propriè Deiparam esse dicendam verbis luculentis inculcant. Hinc ille loquendi formulã veteribus visita: **DEVS** **MARIAM** $\theta\epsilon\omicron\tau\omicron\upsilon\varsigma$ propriè & veraciter demonstrauit, vt Sophronius loquitur Patriarcha Hierosolymitanus. Deiparam Dei genitricem Deiq; parentem & propriè & verè sanctã Virgine celebramus, sicut inquit Damascenus.

Veteres magnopere cõtendunt pronomspe Dei parã usurpando ac retinẽdo, cõ- que pertubenter sũntur.

a Lib. 3. fidei Ortho. c. 3. b In Symbolo c Ad Volu- stanum Epi stola. Lib. 3. fidei Ortho. c. 12.

d Lib. 1. de incar. Do- mini. e Incap. 9. Ioan.

Luc. 1. Lib. aduersus profanas nouas.

In Synodo cõ firmata à Patribus Con- cilij Cõstantinop. Lib. 3. de fide Ortho. c. 12.

Nam vt verus Deus est qui ex ipsã natus est, ita verè Dei genitrix verum Deum ex ipsã incarnatum genuit.] Ac iterum Damascenus: Propriè & verè Dei genitrix & domina, quã omnium creaturarum dominatrix, ancilla & mater omnium Conditoris effecta est.] Tum Hildephonsi est oratio: Virgo **MARIA** iure Dei genitrix vocatur, quã genuit Deum & hominem, Verbum caro factum: non vt ceteri nascuntur infantes, aut ex dono gratiã fiunt homines, sed sicut beatus Gregorius ait in Moralibus, salua proprietate vtriusque naturã, essentialiter in suã assumfit personã hominem.] His consonat Nicetas Colossensis: Sanctã Virgine, quã illum in carne peperit, Dei propriè verèq; matrem credo, ait, & confiteor.] Eandem phrasim & sententiã sequitur Ioannes Maxentius, **MARIAM** verè & propriè Dei genitricem appellans. Nec mirum sanè, quum æquè conuenienter in **MARIAM**, sicut in Elizabethã, quã Ioannem Baptistã peperit, matris nomen competat. Etenim vtraque corpus siue corporeã substantiam suo filio subministravit, licet nec illa Ioanni animã, neque hæc diuinitãtem Christo comunicãrit. Totum enim parientes animal, vt Cyrillus inquit, quod ex anima constat & corpore, non partem peperisse dicuntur. Etenim **MARIA** non minùs Filio, quã parens vlla proli de suo ministravit, quando quidem sine viri congressu & semine, ac è suo duntaxat puro sanguine, vt alibi monstrauimus, concepit, gesta uit, fouit, peperit & lactauit Emanuelem, sola vt dicere potuerit: De meis visceribus Deum & hominem genui. Absit igitur, vt quisquam (Vincentij Lyrincensis verbis vt or) sanctã **MARIAM** diuinã gratiã priuilegiis, ac speciali gratia fraudare conetur. Est enim singulari quodã Domini ac Dei nostri, Filij autem sui munere, verissimè ac beatissimè $\theta\epsilon\omicron\tau\omicron\upsilon\varsigma$ confitenda.]

Lib 4. fidei Ortho. c. 11. Lib. de perpetua Virginitate Mariae & eius parturitione.

Lib 20. the- sauri ortho. Lib 3. Dialo- gorum.

Lucã 1.

In tractat. de incarnat. Domini ad vniuersos Aegypti Monachos.

Lib. aduers. profanas nouitates.

Lib 3. Dial.

In Epist. ad Nestorium missa, & à Syno. Chalcedon. com- mendata.

Epistola ad Presbyteros & Monachos.

Maria non mi- nùs mater quã mater relique paruen- tes.

Maria sic Deiparam dicitur: tamè diuinitatis Sed Patris, aut Spiritus sancti mater habere non potest.

Quomodo Ma- ria Deipara cen- seatur ac dica- tur. Nulle creaturae competere esse. Sed de principio personã, naturãque di- uine.

Sola Maria Chri- stipara & Dei- para nominan- da est.

Cur Synodus E- phesina Christi- parã nomen re- ceperit, & Dei- parã vocari sa- luerit.

Ecclesia recipit & probat pecu- liues loquendi formulas cũra Hæreticos syn- pandat.

AT FORTASSE quispiam dixerit: Si **MARIA**, vt asseris, hoc nomen promeretur, cur non eadem Diuinitatis, aut Trinitatis, aut saltẽ non Patris & Spiritus sancti mater agnosci atq; salutari possit? Nestoriana isthãc est obiectio, cui iam pridem Ioannes Maxentius ita respondit: Non est diuinitatis genitrix, sicut tu nos credere aurimas, quamuis verè & propriè sit Dei genitrix: quia non diuinitãtem Dei Verbi, sed Deum Verbum ex se hominem factum, sicut superius dictum est, genuit.] Cyrillus idẽ ca uillum hac oratione subuertit: Sancti Patres non dubitãrunt sanctã Virgine dicere $\theta\epsilon\omicron\tau\omicron\upsilon\varsigma$, non quòd Verbi natura Deirasque in sanctã Virgine sumsit exordium, sed quòd ex ea natum sit illud sacrum corpus animatum anima rationali, cui substantialiter adunatum Dei Verbum, carnaliter natum esse dicitur. Simplicius fuerit, si dicamus, **MARIAM** non aliter Deiparam asseri, nisi quatenus Dei nomen ad solã secundã in Deitate personã, quã carnem sumsit humanã, contrahitur, vt nimirum Dominicã incarnationis mysterium expressius cognoscatur. Sicut ergo illa Christum secundum diuinã naturã non genuit, quòd solius Patris est proprium, ita nec eiusdem Patris, neque Spiritus sancti, neque totius Trinitatis, sed solius Filij, cuius est proprium humanã naturã coniungi, Mater illa existimanda est. Vbi discrimen etiam inter Christiparam & Deiparam obseruabimus, quod his verbis doctissimus Cyrillus ostendit: Licet grauis erroris accusari non possit, qui aliorum matres Christiparas appellare vellet, Deiparam tamen sine magno errore appellare neutiquã potest. Sola namque inter omnes sacra Virgo Christipara simul & Deipara appellatur, & esse dignoscitur, quando quidem vna hæc non merum hominem, vt ceterã solent, sed Dei Patris Verbum incarnatum & hominem factum peperit.] Rectè autem visum est Patribus Ephesinis, Christiparã nomen, licet commodè accipi possit, reicere & abolere, ne locus tergiversandi, & suum errorem apud simplices occultandi relinqueretur doloso illi Nestorio, qui hoc solum nomen de **MARIA** iactabat, ac Deiparam quidem dicere vel audire modis omnibus refugiebat. Quòd igitur nomen Hæreticis maximè inuisum & aduersum erat, id Catholici cupidius arripuerunt, ac studiosius retinuerunt, sed & constantè ab Orthodoxis omnibus complectendum esse definerunt, ne cum Hæreticis commune quicquam haberent. Sicut enim ex malis moribus bonã leges nata sunt, ita ob Hæreticorum peruersitãtem selectã & propriã loquendi formulã in Ecclesiã paulatim successerunt, & singulari Patrum autoritate ac zelo corroboratã perdurant. Eoque studio religiofa

g antiqui.

Quomodo haeres extinguatur. Quia fuerit haereticus in haereticos Ecclesia.

Christiferum et Christiparum nomine non dicimus ab Nestorianis.

Nomen Theotocoi quomodo receptum in Synodo Ephesina.

Qui Patres ante Synodum Ephesinam sibi fuerint nemini Theotocum sine Deipara.

Athanasij & Epiphaniij testimonia Mariam esse Theotocum.

Mariam non hominem nudam genuit.

Epiphanius testis in Deipara laudat.

antiquitas nobis declaravit, corruptas fidei doctrinas siue haereses non moderationibus & dissimulationibus, vt multi hodie arbitrantur, sed contrariis omnino viis, ac apertis rationibus confringi & aboleri oportere, ne aliòquin sermo aduersariorum admixtus & receptus, vt cancer serpat, & serpendo vires exitiales apud multos acquirit. Igitur adeò diligens & secura veritatis custos est, fuitque semper Ecclesia, vt non solum Haereticorum congressus atque libros tanquam pestes deuitari, verum etiam eorum in loquendo morem, & subdolas voces non secus, quam Sirenum cantus, quae multis perniciem adferunt, suspectas haberi & prorsus caueri voluerit. Hoc modo Christiferae & Christiparae nomen explosum est, non quia per se, vt diximus, incommodum ac intolerabile, sed quia Nestorianis tam amicum & familiare, vt eo ad nomen Deiparae obsecrandum & abrogandum, turpiter abuterentur.

EPHESINA interim Synodus nomen θεοτόκη primùm non excogitauit, sed ab antiquis Patribus veluti per manus traditum & acceptum, nouo & peculiari studio, vti res postulabat, extulit & approbavit, omnibusque ipse posterum retinendum esse sancit. Etenim negari non potest, vel ante Synodum Ephesinam, multos & excellentes Theologos extitisse, qui MARIAM θεοτόκη siue Deiparam publicè professi sint, quemadmodum Athanasius, Basilus, Gregorius Nazianzenus, Ioannes Chrysostomus, Theophilus, Atticus, quibus & vetustiores Origenem & Eusebium licet annumerare. Sed quoniam singulorum proferre testimonia longum est, quorum sanè^a Cyrillus, ^b Theodoretus & Rusticus Diaconus meminerunt, nos Athanasij duntaxat ac Epiphaniij verba repetemus. Ille in hunc modum praclare loquitur: Quandoquidem ipse est Rex qui natus est ex Virgine, idemque & Dominus & Deus, ea propter & Mater, quae cum genuit, & Regina & Domina & Deipara propriè & verè censetur. Ac rursus in Dialogis, quos nobis Beza nuper fecit Latinos, quaerenti Apollinarij sectatori: Hominem igitur genuit MARIAM? Athanasius siue Orthodoxus ita respondet: Nudum & duntaxat hominem nequaquam, sed Deum qui hominem induerat. Primùm enim Dominus fuit cum ea diturnè, & tùm demùm infantulus ex ea oeconomicè, quam obrem etiam Deipara est MARIA. *Αὐτὸς γὰρ καὶ θεοτόκος ἢ μαρία,* inquit. Epiphanius verò, qui & ipse Nestorij praecessit aetatem, MARIAM hisce verbis scire compellat: Sancta MARIA Virgo Deipara, beata tu inter mulieres, quae nunc genuisti eum, qui olim in Paradiso formauit Adam de luto. Tu enim es Deipara, quae Verbum ex te incarnatum peperisti. Deipara existis, quae Deum verbum in forma serui concepisti. Deipara existis, quia Deum verbum suscipiens, incarnatum peperisti. Deipara existis, quae sola solius Dei vnigenitum Filium genuisti. Non temporaneum Deum genuisti ex te incarnatum, sed aeternum, qui ante te est, & ante omnia. Equidem haud video, quid tùm ab Athanasio, tùm ab Epiphanio clarius ad hoc nomen asserendum adferri, ac Nestorianis fortius opponi possit. Quid multis? antiquissimi Orthodoxae fidei praedicatores ex Apostolica traditione MARIAM Deiparam nominare, & matrem Domini credere, sicut & Theodoretus comprobat, apertè docuerunt. Quapropter Christi genitricem dicere non esse blasphemiam, vt mentitur Nestorius, sed negare θεοτόκη haereticum esse, nos si sapimus, cum Rustico Diacono, semper asseuerabimus. Caetera quae ad Nestorij causam plenius cognoscendam, pluribusque coarguendam pertinent, ex Ephesina Synodo peti possunt, eaque nuper copiosè & luculenter, vt antea nunquam, è Graecis conuersa libris, & typis excusa Ingolstadij prodijt. Nos porrò Nestorianae sectae, quae ad-

huc serpit, reliquias persequemur.

CAPVT

a In epist. ad Achatum, & in Concilio Ephesino. b Lib. 4 haereticarum fabularum. c Cerra Acephalos. In Euan. de sanctissima Deipara. Dialogo 4. de S. Trinitate. In sermone laudatorio, quem Sertorius Picus Canonicus Parisiensis.

Lib. 4 haereticarum fabularum. Lib. contra Acephalos.

CAPVT VIGESIMVM.

Disputatio contra Mahometanos Nestoriano fermento corruptos, & Pseudochristianos, quibus Deipara nomen ingratum est, ac itidem aduersus Casarem Constantinum Copronymum.

BELLVM NESTORIANIS INDICTVM RECTE NOBIS CONFICI NON POTEST, NISI petitis etiam ac profigatis eorum sociis, qui sub eodem quasi duce militant, Turcis siue Mahometanis. Quo nomine Saracenos, Arabes, Mauros, Persas, Agarenos, Palestinos, Syrios, aliosque omnes complector, qui pro suo Propheta Dei que nuncio & Apostolo Mahometem colunt. Mahometem inquam, natione Arabem, officio vilem, antea mercatorem, post principem latronum, religione impium atque nefarium, doctrina nugatorem & fabulatorem insignem, animo demùm mirè ambitiosum, vt ex noua religionis forma, quam ipse populo scriptam tradidit, & simul ex imperij, quod inuasit, tyrannica occupatione, gloriam sibi maximam compararet. Caeterum quum iudicio ac eruditione parum valeret, ad Sergium Pseudomonachum, eumque nobilem Nestorianum se contulit, ac sub illo Doctore tantum profecit, vt praecleara illa scilicet nouae doctrinae arcana, quae Turcico Alchorano continentur, rudissimo populo promulgaret, adeoque pro sacro Euangelio suis amplectenda esse persuaserit, se interim Prophetam simul & Regem superbè venditans. Nihil autem aliud hic Alchoranus esse videtur, praeterquam foetida cloaca ex omnium ferè antiquarum fabularum & haeresum colluione conflata, huc homines instituens, vt Christianam fidem tùm corrumpant, tùm abnegent, vtque summam stultitiam cum perfidia maxima coniunctam imbibant ac profiteantur. Vnde qui tali obtemperant legislatori, ad ventrem & passum abiecti sunt homines, suamque felicitatem in carnis voluptatibus falsò sibi promissis collocant, illudque doctrinae ac fidei genus, quod natura & rationis humanae iudicio ad blanditur, sibi maximè propositum tenent. Nam de Deo diuinisque personis, & sacrosanctis fidei nostrae mysteriis homines prorsus animales, vti Paulus vocat, non intelligunt, quantumuis interim ex veteris & noui Testamenti libris pannos quosdam, vt sic loquar, nobis surripiant, eosque suo Alchorano & Mahometicis fabulis assutos ostentent. Verum quod veteres Haereticos haec Secta amuletur, ac ex illorum ouo malo veluti pullus infelix prodeat, exemplis clarissimis potest euinci. Etenim cum Anthropomorphitis isti Deum corporeum stultè constituunt, & ne Cerdonianis de impietate concedant, impossibile esse contendunt, vt Deus filium habeat, quod nimirum vxore careat, sine qua filium gignere non possit. Igitur & cum Arianis Christum exuunt diuinitate, satisque habent, sicut & Carpocrates fecit, sanctum & excellentem illum Prophetam agnoscere. Et cum Sabellianis quidem planè conspirant, quod sacrosanctae Trinitatis mysterio contradicant, illudque prorsus repudient. Sed neque à Manichaeorum furoribus sese abtinent, nihil vt eos pudeat Christum pro nobis verè passum, crucifixum & mortuum inficiari. Cum Ebionitis Iudaicam exigunt circumcisionem, atque vt vira sunt impurissimi, non secus quam Nicolaitae, gaudent Polygamia: tùm ne minus quam Origenistae delirent, tetros demones sub mundi finem in Dei gratiam redituros, ac beatos fore somniant. Vanissimi homines mundum hunc fortunè casuique submitunt, ac diuinam prouidentiam negant, Angelos verò corporeos de flamma ignis conditos, tùm coelum de fumo factum per summam stultitiam fingunt; neque solum Spiritus sancti gloriae ac Maieitati derogant, quem cum Nestorio & Macedonio creaturam esse blasphemè mētuntur, verum etiam vt omne Christianae fidei meritum & effectum auferant, in sua quenque Secta iustum ac beatum fieri posse contendunt.

1. Cor. 2.

Quid autem ego vanas istorum opiniones, ac damnatas iam olim haereses, quae vix recenseri possunt, longius persequor? Mihi sanè mirari horrendum summi Dei iudicium

Quis fuerit Mahometanus caput & Doctor Mahometanorum.

Mahometes à Sergio discipulo Nestorianum, & promulgat Alchoranum.

Quid contineat Turcicus Alchoranus, et quales fructus adferat.

In quibus Mahometanus antiquis Haereticis sese conformet.

De aliis erroribus Mahometanorum.

De Maria Deipara Virgine

332

Mirabile Dei iudicium in Mahometam suam Sectam facile & ample propagant.

Turca, hostes omnium maximi Christianorum.

Mahometani enim regio occupant aduersum Deiparam.

In quibusdam locis uicium de illi. vii nouis conueniant.

Mahometanos de uicium de illi. vii nouis conueniant. Catholici Mariam pro Dea, nec agnoscunt, nec colunt.

Maria Christi adoratur, & non adoratur, nec pro Dea colitur.

Maria Dea esse non potest.

Testimonium Ioannis Cantacuzeni pro defensione cultus quem Christiani

libet, cum cogito, sceleratum & magicum hominē Mahometem, intra paucos annos, quum Cæsar Heraclius imperaret, partim audacia tyrannica, partim insulsa impiaque doctrina tantum perfecisse, ut vrbes, prouincias, regiones maximas ad se sectamq; suam pertraxerit, ac paulatim non in Asia solum, sed in Aphrica quoque virus suum sparserit, hocq; tyrannicum imperium tantis ballorum successibus per se suosq; socios auxerit. Quid quod iustus, nostrisque peccatis iratus Deus, hos Ismaelitas & Iudaicę Synagoge spiritos nongentis abhinc annis potenter admodum regnare, & in Christianos desuere sustinet? Verè in his flagellum Domini grauissimum experimur, cum inter omnes hostes, qui in Christianę gentis perniciem coniuurauerunt, multis abhinc seculis nullos alios vel immaniores, vel nocetiores terra mariq; grassari, & funestas Harpyias tam diu agere videamus. Nec satis est horum incredibili crudelitate, quod vniuersum penè Orientem per summam rabiem atq; nequitiam suo imperio subiectum, & diabolica sua doctrina infectum opprimant: nostris adhuc sinibus imminet, nostras fortunas magis ac magis eripiunt, in Christianum sanguinē toti desuuiunt, ac demum sicut Asiam & Aphricam sibi rabiose subegerunt, sic etiam Europam reliquā omnibus viribus & artibus diuexare ac vastare pergunt, nullum his barbaris & furiosis conatibus finem imposituri, nisi (quod summus Deus clementer auertat) etiā veræ fidei & religionis lucem in Ecclesiis nostris extinguant, & impiis Mahometanę Sectę cultibus Christianum orbem impleant, ac profanent. Certè non errauerit, quisquis hæc Mahometi mancipia, lamias ac lemures, imò & furias Caucasias ad Christianum orbem vexandū diuinitus immittas appellarit.

Porro ut ad institutum redeam, Mahometani Nestorianis etiam deteriores, à Sergio apostata quem dixi, tam peruersè instituti sunt, ut in hodiernum vsq; diem nos impietatis incessant atq; damnent, quandoquidem Dei matrem MARIAM agnoscimus atq; prædicamus. Id enim fieri non posse putant stupidi homines, nisi personam eandem vel Dei vel Deæ loco constituamus atq; veneremur. Nec dissimile probrum nunc in Catholicos iacitur ab his, qui veterem Christianissimum cum noua religionis doctrina commutarunt, quia subinde vociferantur, MARIAM ita coli in Ecclesia, ut loco numinis habeatur atq; adoretur. Multa enim sunt alia, in quibus inter vtramq; partem, Mahometanos atq; Sectarios, haud malè conuenit, nisi quod in quibusdam hi certè illos superare videantur. Vtrinque hominem libero arbitrio exuunt, nouæ legis proprium sacrificium è medio tollunt, pleraq; Sacramenta reiiciunt, sacros ordines atpernantur, MARIÆ & Sanctorum cultum ac ferias abrogant, pias imagines ex hominum aspectu submouent, aliaq; demum veteris Ecclesiæ & Catholice religionis probata instituta præ se superbe despiciunt, subsannant, exterminantque. In quibus tamen furor Hæreticis Mahometanam crudelitatem frequenter excellit, Turcis quidem suam cuiq; religionem integram permittentibus, nec prohibentibus Christiana sacra in suis ditionibus publicè celebrari: Sectariis verò sic nouam suam religionem inuehentibus, ut veterem aboleant, omnesq; eius caeremonias in templis murent abiciantque. Nos verò alibi de MARIÆ cultu rationem reddemus, quem, ut Ecclesiæ calumniatoribus nunc breuiter respondeamus, in Collyridianis damnamus, in Catholicis approbamus, in quibusdam non defendimus, qui nempe aduersus communem Ecclesiæ sententiam, inter Dei MARIÆq; cultum discrimen obseruandum negligunt, ac pro pietate superstitionem exercent.

Testatur & nos, quod Gallasius, licet Sacramentarius, alicubi scripsit: De MARIÆ Virgine non potest idem dici quod de Christo, Deum esse. Illa enim tantummodò homo fuit. Cum Epiphano semper & credidit, & docuit Ecclesia: Tametsi sanctum erat corpus MARIÆ, verum ipsamet eum, qui ex ventre eius carne est genitus, de cælo verò è paterno sinu prodiit, adorauit. Ac rursus cum eodē Epiphano dicimus Orthodoxi: Non cœlitus venit MARIAM cum corpore suo, neq; Deus est: sed ex conceptu & cõplexu viri & mulieris carnem accepit, & secundum promissionem, sicut Isaac, corporatio ejus est patrata.]

MAHOMETANIS autem, uti planè agrestibus atq; crassis fidei hostibus, in præsentia causa responderi sat est, quot ante ducentos annos pro Christianis respondit Ioannes Cantacuzenus, æuo suo Rex Constantinopolitanus, qui deinde ad vitam priuatam simulq;

In s. librum Irenæi. Contra Collyridianos.

Contra Ansidicomos.

simulq; religiosam sese contulit, & calamo magis quàm ferro sinceritæ fidei aduersus Turcarum dogmata sibi tuendam suscepit. Verba illius ascribam, quæ Mahometanam retundunt maledicentiam, simulque MARIÆ causam & dignitatem nefariè oppugnatam egregiè vindicant. Nos equidem, ait, qui Christum profitemur, vnum Deum adoramus, Creatorem omnium visibilium & inuisibilium, huiusq; Verbum & Filium, Christum scilicet. Hæc vera sunt, nec sentimus aliter. Talem enim huc credimus & fatemur. Diuam verò Virginem MARIAM creaturam Dei iudicamus, & Dei ancillam. Credimus autem & confitemur, quod huic similis homo nec natus sit, nec posthac ex viro & muliere nasciturus vsq; ad consummationem seculi. Et secundum humanam quidem naturam eam Angelis inferiorem esse iudicamus, tanquam hominem: honore autem & sanctimonia ipsam omnibus Angelis indubiè præferimus, eò quod Verbum & Filiū Dei secundum carnem peperit: omnesq; nos illam aduocatam & auxiliatricem agnoscimus. Orat & intercedit indefinenter, pro peccatoribus. Miracula edit, & operatur admiratione & stupore digna. Hanc autem colimus non vt Deum, sed vt Matrem Filij Dei adauerit: sed adoramus vnum Deum Creatorem cœli & terræ, omnium visibilium & inuisibilium.]

OFFENDIT hæc confessio Rodolphum Gualterum Tigurinum, neq; aliis placere potest procul dubio, quotquot de Sanctorum cultu, inuocatione, miraculis hoc seculo Vigilantianis & VValdensibus potius, quàm Orthodoxis docentibus credunt atque subscribunt. Cæterum haud video, quid hic eruditos & sapientes iure possit offendere, qui in eandem sententiam tam multa, tam solida passim apud veteres dicta, scripta, facta, & in hunc vsque diem probata atq; comperta esse meminerunt, qui que sine Christi Mediatoris iniuria Virginem matrem suo modo inuocari atque coli in Ecclesia didicerunt. Certè multò ante Cantacuzenum Gregorius Magnus floruit, & similem confessionem edidit, MARIAM nempe sic à nobis coli, ut eam simul pro Dei ancilla & matre habeamus: ancillam quidem, quia Verbo æterno, ut nemo alius, ministravit: matri verò, quod equalis Patri Filium in virginis eius visceribus è Spiritu sancto & materna eius carne homo factus sit atq; procreatus. Quid verò Epiphanius? MARIAM, inquit, solo Deo excepto, cunctis superior existit. Tum Ephrem in hunc modum illam inuocat: Tu meus portus o Virgo inuoluta, & præfens auxiliatrix. Cæterum de MARIÆ cultu & inuocatione, quæ à tot Patribus, Synodis, miraculis approbata, & semper in Ecclesia cõseruata est, & sicut apud Turcas, ita & apud Sectarios locum & pondus habere nullum potest, nos libro quinto differemus. Fallit autem crassos Mahometanos, quod sine fide, & secundum carnem tantum de sacris, sicut cœci de coloribus, iudicent, imperitè colligentes, MARIAM idcirco nobis Deam haberi, quia Dei genitricem illam prædicamus. Ridiculè censent, sic nobis Deiparam dici, ut quod Christus ab æternitate Deus est, id à MARIAM homine desumptum esse existimemus. Qua de re iam antea, quum Deiparæ nomen explicarem, responsum est Nestorianis. Præterea cum Sectariis habent id sibi commune Mahometani, quod inter honorem eum, quo persona diuina, & quo MARIAM Christi mater inter Sanctos alios decenter colitur ac honoratur, discriminè nullum obseruent, sicut Cantacuzenus paulò antè monstrauit. Stulti homines dum Pseudopphetæ & idolo suo Mahometi tantum non diuinos honores tribuunt, vanosq; cultus sibi confingunt, aut cõfictos vsurpant, nostrum in MARIAM colenda studium damnant. Quam sunt autem isti ab omni vero Dei cultu alieni, qui nec Patrem sine Filio, nec Filium sine Patre possunt cognoscere, nedum in Spiritu & veritate Deum colere & adorare? Insignes hypocrita domesticam trabem faciliè sustinent, & in alienis oculis tam curiosè festucam inquirunt. O sanctuli & Cathari, quibus religio est Dei matrem agnoscere & honorare, ne aliòquin magno se crimine contaminent, si eandem Christiano cultu prosequantur. Quid verò si de honoranda Virgine matre maximè solliciti forent? omnem sanè operam scelesti luderent, quia nullum vel cum matre, vel cum aliis Dei domesticis communio-

Cum præfatur in opus Cõfess. dicit Joannis Cantacuzeni.

Lib. 9. Epist. cap. 61.

a In ser. Maria laudatorio.

b In precat. ad Mariam.

ni, Maria tribuunt, & Mahometani sugillant.

Maria Dei creatura & ancilla, sed reliquis mortalibus proponenda, & Angelis honore præstantior. Maria nobis aduocata & adiutrix, effectrixq; miraculorum.

Solus Deus à Catholicis adoratur, Maria ipsa Deum inuocatur.

In superiori testimonio nihil adferri, quod Patrum monumentis non sit consentaneum, licet obstrictant monitores.

Quomodo errēt Mahometani, Mariam Deam nobis exprobrantes.

Mahometani à vero Dei cultu, imò & cognitione alieni.

Mahometanos vero hypocritas esse.

Mahometanos Mariam frustra honorauit, & scilicet maximè. Mahometi Turca, sicut Barrabam iudas Christo anteponunt.

Mahometani non possunt non Mariam Deiparam negligere, qui Filium eius Deum esse negant. Alchoran* Christi sum esse Deum, insinuat. Alchoran* Christi Noforio contra Christi con- spiciant.

Christus in Alchorano negatur, tam asseritur esse Deum.

Quam excellenter de Christo loquitur Alchoranus.

Termitas & im- pudentia Ma- homi fuerunt, quod notissimum est. Alchoranus pro- dicitur in 2.º q. 1.º.

Mahometani sui Mahometi Christo Domino audent, praeser- re.

Mahometani iuxta suum Alchoranum de Maria praclarè sentiunt ac lo- quuntur.

Nihil ergo mirum est, Matrem ab illis negligi, qui sua Secta tenebris impediti, abiiciunt Filium, quem vè suo sublimi throno exturbare possint sacrilegi summa il- lum excellentia, id est, diuinitate fraudare ac spoliare non desinant. Quid enim scirent ac eructarent aliud, præterquam quod ex foetido Alchorani sui fonte de promptum im- biberunt, in hunc nempe modum: *Sciendum, eos incredulos esse, qui IESVM MARIÆ Filium Deum esse dicunt.* Ac rursus, vt eandem impietatem confirmet: *Omnes, inquit, dicentes, CHRISTVM MARIÆ Filium Deum existere, mendaces inuenti sunt atque increduli.* CHRISTVS MARIÆ Filius non est, nisi nuntius Dei: quia & ipsum plures nuntij præcesserunt, materq; eius & ipse comestibilibus vescibantur. Verùm hæc quoque Nestorianismum redolent, quum præter Photinum Nestorius Christum ex MARIA genitum quidem fateatur, summisq; illum laudibus vehat, sed tamen non nisi hominem faciat, illumque propria exuat di- uinitate, quam aliòquin in sacris literis vt clarissimè, ira sæpissimè confirmatam habe- mus. Quanquam ne hinc quidem sibi constat monstruosus ille Alchoranus ex meris fa- bulis erroribusque confictus, qui Christum aliquando plusquam hominem prædicat, si verba eius ritè considerentur. CHRISTVS IESVS, inquit, *Filius est MARIÆ & Apostolus Dei, & Verbum Dei, quod in ea posuit per Spiritum sanctum.* Et rursus loquitur in Alchorano Deus: *Dedimus IESVM CHRISTVM Filium MARIÆ, vt faceret prodigia & miracula manifesta, & per- fecimus eum per Spiritum sanctum.* Præterea de Christo testatur, quod suæ matri per Ange- lum sit annunciat, per Spiritum sanctum sanctificatus, nec operatione naturæ, sed Dei virtute conceptus, & ex MARIA Virgine sanctissima, & supra mulieres omnes munda procreatus. Fateatur idem Euangelica miracula, quoniam Christus cæcos illumina- uit, leprosos mundauit, & mortuos ad vitam excitauit. Nec potuit idem Christus non cuiusdam esse Doctor, cum secundum Alchoranum Deus illi dixerit: *O Christe considera, quomodo dedi Spiritum sanctum vt loquaris. In carnalibus docuit te librum, & sapientiam, & legem Moysi, & Euangelium.* Rursus in Alchorano Deus ita pronuntiat: *CHRISTVM IESVM MARIÆ Filium, cui commisit Euangelium, quod est lumen & confirmatio Testamenti, & castigamen, ac reuera alimentibus Deum, ad legis vestra complementum misimus. Omnis igitur Euangelij seruus ipsius præcepta inuicem sequatur.* Ac alibi rursus: *Omnes boni Deo seruiant, vt CHRISTVS IESVS MARIÆ Filius persuasit.* Quid ergo habent infami Mahometani, si suo credunt Alchora- no, cur nobis vno ludibrioque vertant, quod Christum Deum, & MARIAM Dei ma- trem esse testamur? Legunt enim in eodem Alchorano, hunc MARIÆ Filium non mo- dò sanctissimum hominum, & omnium gentium faciem, sed quod multò est augu- stius, Dei Verbum, Dei Spiritum, Dei Animam esse. Quod si Dei Verbum est, cur non eiusdem erit cum Patre naturæ? Si Dei Spiritus, quomodo à Deo mittente diuersus aut separandus? Si Dei anima, cur ipsa diuinitas minus, quam quod humanum est, Christo attribuitur? Neque pudet tamen istos, suum Prophetam & Dei nuntium, vt appellant, Mahometem tanti facere, vt impurissimum hominem, siue vitam, siue do- ctrinam spectes, Christo Domino, id est, tenebras luci, mendacium veritati antepo- nant, Christiq; cultores non solum Vatiniæ odio, sed ferro etiam atque igne palam infestentur. Tam pulchrè isti canes præceptum obseruant, quod in suo Alchorano ha- bent expressum, vt libros Moyli & Christi, aliorumque Prophetarum firma fide com- plectantur.

IAM verò quemadmodum Christum MARIÆ Filium, vt diuinum hominem, agnoscunt, mirisque laudibus extollunt, ita de ipsa etiam MARIA, licet eam Dei geni- tricem pernegent, tamen, vt hoc etiam adiciam, honorificè admodum ac reueren- ter loquuntur. Nec mirum, quando in suo Alchorano, quo nihil habent antiquius il- lam frequenter laudati, & ab ipsis etiam ornati Angelis certissimè deprehendunt. Et- enim Angelorum hæc voces illic recitantur: *O MARIA cunctis uiris feminisq; præclarior, soli Deo perseveranter studens.* Ac rursus ab eodem dicitur: *O MARIA, Deus utique elegit te, & purificauit te: elegit te claram super mulieres seculorum.* Iterum verò: *O MARIA, Deus annuntiavit tibi Verbum ex ipso: nomen eius IESVS Filius MARIÆ, & erit honorabilis in hoc seculo & in futuro.* Quid autem eo luculentius? *MARIA se dirigendo nil malitiæ aut prauitatis ope- rata est: unde nostram ei animam insufflauimus.* Adcò enim MARIAM Alchoranus extollit, vt inter

Cap. 12. Alchoran. Ibidem.

Azouari.

In Azouari.

Ioan. 1.

In 1. ca. Alchorani.

In cap. 7. Alchorani.

vt inter foeminas omnes illam sanctissimam & lectissimam, sed & Virginem simulque Christi matrem esse confirmet, multaque de illa recitet, quæ cum literis Euangelicis quadrare videantur. Certè non obscura & illa Mahometis vox est: *E uiris multi perfecti fuerunt: nulla autem ex mulieribus unquam perfecta fuit, nisi MARIA mater IESV.* Et quo- niam non solum Alchoranus, sed etiam liber Alkoan magnæ apud istos autoritatis est, audiant ex eo etiam, qui nos non audiunt, Dei vocem ita sonantem: *Nullus de filiis Adam nascitur, quem non tangat Satan: & idèd plorat vociferans ex eius tactu, præter MARIAM & Filium eius.* Vbi ne quis forrasse, quando quidem sacris profana miscemus, temerè of- fendatur, iam supra monuimus satis, quo nos consilio non solum Hæreticis, sed etiam Ethnicis profanisque testimoniis nonnunquam vramur, rati hæc ipsa Mahometana di- cta, quæ citauimus, suo loco & tempore quibusdam vsui esse posse. Primum enim hinc conferunt, vt eorum etiam, qui sunt foris, suffragiis & confessione, Christiana veritas & firmior & pulchrior appareat. Deinde Spiritus sancti vaticinium hinc magis elucescit, quo prædictum est fore, vt generationes omnes in MARIÆ beatitudine prædicanda versentur: id quod etiam in Mahometanis hæcenus impleri non semel quidem Lyranius indicauit. Postremò eiusmodi sententiæ nos admonent, iure illos coargui, qui et si Christiano nomine gloriantur, tamen animi peruersitate, & linguæ calamiq; virulen- tia impios Turcas propemodum superare videntur, quando in ordinem redigunt, imò & peccatricem foeminamque vulgarem faciunt eam Virginem, quam à nostra fide alieni Mahometani tanroperè suspiciunt, sanctissimam prædicant, à peccato immunem faciunt, & reliquis foeminis omnibus anteponunt. Habent interim aduersarij cum Ma- hometanis hoc sibi commune, vt MARIAM verbis quidem prædicent, sed re ipsa infestentur, omnemque illius cultum contemnere, & ubicunque possunt, abrogare gau- decant. Ego verò singulare hoc & metuendum Dei iudicium esse puto, quo iam pridem factum est, vt sepultri Nestorianorum cineres per Mahometanos non solum reuif- citarentur, sed etiã in maiore orbis parte dispersi flammæ ingentes ederent, quæ cum summa hominum perniciè longè lateque tot sæculis grassarentur. Habent verò sibi ac feruent infami Turcæ, vt reliquarum hæresum, sic etiam, doctrinæ Nestorianæ sordes ac feces, vt porrò in Christum petram incurrant, & ab illo feriantur, cuius sacrosan- ctam abiiciant diuinitatem. Vindicabit is quoque matris honorem, si in illam blasphemie esse, & contra stimulum, vt dicimus, calcitrare pergant, Iudæis perfidis in hac qui- dem parte nihilo meliores.

NEC est interea, cur & veteres & noui isti Nestoriani nos infestentur, stulteque vociferentur, quod nemo se antiquiorem pariat, & idcirco MARIAM Deiparam non posse rectè censeri. Hunc nodum Cassianus ita dissoluit: Non solum antiquiorem se MA- RIA peperit, sed & ipsum sui auctorem, omniumque progenitorem. Facta est parentis parens: quia quàm facillè Deo fuit, vt hominem nasci faceret, tam facillè vt ipse ex ho- mine nasceretur. Proinde quod abis creaturis nullis competit, MARIÆ certè magno Dei miraculo competit, antiqua nempe dierum & omnis creaturæ primogenitum parere, illudque Verbum quod erat in principio apud Deum, per quod facta sunt om- nia, carne vestire, non sua quidem, aut naturæ vi, sed singulari & admirando diuini Spi- ritus opificio, vt secunda in Deitate persona id, quod ante MARIAM erat, sibi proprium retineret, & rursus quod non erat, id ex MARIA secundum Gabriëlis promissum assume- ret, atque ita non Dei modò, sed & MARIÆ primogenitus simul & vnigenitus esset. Quamuis enim Christus aliud ex Patre, aliud ex Virgine, sicut Gregorius Magnus pruden- ter annotauit, non ramen alius ex parte, alius ex Virgine: sed ipse est æternus ex Pa- tre, ipse temporalis ex Matre: ipse qui fecit, ipse qui factus est: ipse ante secula de Patre sine Matre: ipse in fine seculorum de Matre sine Patre.]

CÆTERVM omissis Mahometanis, quos immanes & sanguinarios Ecclesiæ Chri- stianæ hostes iratus nobis Deus excitauit, illos modò petamus Pseudochristianos, qui pro domesticis ac fratribus censeri postulant, ac nihilo secius parum aut nihil referre putant, de nomine eorum, quod sacris literis expressum non est, digladiari. Sunt iti- dem adcò quidam delicati vel morosi, vt Dei Matrem vel nominare vel nominatam

Luca 1.

In cap. 8. E- saræ, & in Apologia contra Iu- deum.

Li. 4. de in- carnat. Do- mini.

Ioan. 1.

Luca 1.

Lib. 18. Mo- rali. ca. 27.

Maria sola per- fecta inter om- nes feminas us- que Mahometicæ.

Mariam nõ re- tigit Satan, nee eius Filium, vt Turca fatetur.

Quorum con- ferant testimo- nia Mahometanorum de digni- tate Mariæ pro- ducta.

Qui Christiani hodie sint peio- res in Maria causâ Mahome- tana.

Hæretici et Ma- hometani Ma- riam verbis præ- dicant, sed re ip- sa infestantur.

Nestoriani do- gnatis reliquiæ multis hactenus perniciosis, & Turcis propaga- tis fuerunt.

Non absurdum esse, quod Maria prius se anti- quorem. Maria sola pa- rens parentis effecta.

Agnoscenti ex- imium Dei mi- raculum in eo, quod Maria sit Deipara.

In eos, qui Dei- parit dicere de- reant.

audire, non sine molestia sustineant: neq; pauci habent in vsu, vt Christi Matrem nunquam non dicant, Dei verò genitricem vix vnquam reuerenter appellent. Nos verò tum manifestos, qui apud Polonos & Hungaros insaniūt, tum occultos Antimarianos non solum agnosci, sed etiam corrigi desideramus, & cauendum in primis arbitramur, ne in ipso etiam sermonis genere vel Nestorianis, vel Sectariis vllis potius, quam Ecclesie Catholice matri gratificari, & sanctissimis Patribus conformari velle videamur. An verò leue peccatum est, in dubium reuocare, vel ipso loquendi vsu labefactare, quæ nobis columna veritatis Ecclesia præscripsit, ac sacra veritas sine scripto credenda & cõfitenda tradidit ac reliquit? Præclare quidem admonet Augustinus: Liberis verbis loquuntur Philosophi, nec in rebus ad intelligendum difficillimis offensionem religiosarum aurium pertimescunt. Nobis autem ad certam regulam loqui fas est, ne verborum licentia etiam de rebus, quæ his significantur, impiam gignat opinionem.] Tum verè non minus, quam prudenter quidam, licet Ethnicus, docet, verba à vetustate repetita auctoritatem antiquitatis habere, adeoq; maiestatem quandam adferre orationi. Probat igitur, consecratis vtendum esse vocabulis, præsertim si quæ immutari vetat religio, cuius & voces & formulas proprias manere tantò magis necesse est, quantò plus periculi ex illorum mutatione consequi cernimus. Sanorum verborum formam nobis retinendam etiam Apostolus commendauit, multoq; seuerius hanc legem, si adesset, nobis confirmaret, ob communem & effrenem illorum audaciam, qui vt suos tegant ac defendant errores, ad nouas voces confugiunt, suiq; sermonis fuce & coloribus, simplicis veritatis lumen tum obscurare, tum extinguere consueuerunt.

SANE Concilij Chalcedonensis Patres, qui laudem puræ doctrinæ & religionis maximam meruerunt, vt sensum & spiritum Ecclesie nobis comprobent, vno velut ore proclamant illud: Christus Deus est, sancta Virgo θεοτόκος: Sancta MARIA θεοτόκος scribatur. Qui non sic capit, Hæreticus est. Nestorianos mitte foras.] Cum his congruit, quod Hellenicus Rhodi Episcopus in Concilio Ephesino dixit: Sanctam Virginem MARIAM Dei genitricem confiteor: anathema verò sit ei qui non credit.] Nec dissimilis fuit Patrum reliquorum confessio in eodem Concilio Ephesino, quod ex primariis quatuor vnum est, ac summam in Ecclesia tenet auctoritatem, hancq; certissimam fidei regulam promulgauit, Dominum nostrum Iesum Christum in vna eademq; persona verè Deum ac hominem adorandum ac prædicandum esse: Matrem verò eius Virginem, quæ illum carne indutum peperit, Dei genitricem iure vocari atque celebrari. Nihil ergo mirum, quod Rusticus Diaconus, quemadmodum in Ecclesie Schola erat edoctus, hoc aperte pronuntiari: Negare θεοτόκην hæreticum est, dum & diuinitus inspirata Scriptura dicat, & hoc sæpius: Mater Iesu, & ex qua genitus est Iesus, qui dicitur Christus. Insuper si Deus est ille, quem genuit, rectè dicitur θεοτόκος: & quia Christus est, qui natus est, rectè dicitur θεοτόκος. Amplius si Dei genitrix existens, Christi genitrix non est, Christus, quod absit, non erit Deus ratione conuersa. Si enim qui θεοτόκος confitetur & θεοτόκην abnegat, Christum non dicit Deum, qui Dei genitricem confitetur, & Christi genitricem refutat, similiter Deum denegat esse Christum.] Proindè quisquis Orthodoxus est, libenter cum Basilio Magno dixerit: Confiteor Filij Dei incarnatam δινομομίαν, deinde sanctam MARIAM, quæ secundum carnem illum peperit, hanc Deiparam vocans.]

QUID ergo frontis ac mentis omninò habuit Princeps & Imperator apud Græcos Constantinus, qui tametsi Christiano nomine gloriaretur, tamen MARIAM non eo est dignatus honore, vt Dei genitricem vocaret, adeoq; ne quis MARIAM θεοτόκην in posterum nuncuparet, legem nefariam promulgauit? Eiusdem illa fuit vox non sine blasphemie spiritu profusa: *MARIA quoadusq; Christum gestauit in utero, honore digna fuit: eum porro vbi enixa est, nihil faminis aliis dignitate prestitit.* O insanum simul & impium hominem, qui Venerem libentiùs, quam MARIAM semper benedictam, semper gratia plenam coluit, qui Dæmones inuocauit, pueros mactauit, & victimas humanas in sacris nocturnis sacrificans obtulit: qui denique magus potius, quam Christianus dici haberet; meruit. O nefarium & stolidum Legislatore, qui dignum Copronymi cogno-

Non solum cauedi, sed & corrigendi sine manifestis, sine occultis animariis, sicut Deipara honorem adimenes.

Etiam ipso loquendi vsu conseruanda est fidei veritas, et cuiusda bonorum offensus.

Christiani non minus quàm Philosophi ad certam regulam loquendi sunt adhibendi.

Verborum licentia impiam sapientiam seculi seruat opinio.

Propria religionis societas & formulas mortis retinenda est.

Synodus Chalcedonensis & Ephesina habet Mariam Deiparam dicit.

Hæreticum est, negare Mariam θεοτόκην, qui scripturis aperte repugnat.

Constantinus Copronymus, Mariam Deiparam dici vetat, ac in eam publice est conuulsofus. Quia impietas ac turpitudinis huius fuerit principis Constantini.

Lib. 10. de ciuitate Dei. cap. 23.

Quint. lib. 1. Orat. instit. cap. 11.

2. Timot. 1.

Actione 5.

Lib. contra Acepulos.

Luc. 1. & 2. Mat. 1. et 2.

Ex Concil. Nicæno secundo.

cognomentum à stercore sumtum accepit, malitiæ domicilium, & multorum capitum draco, vt quidam appellat, aut sicut Suidas affirmat, mortalium omnium impurissimum, & grassantium eo seculo Iconoclastarum valde furiosum caput, quiq; post sanctarum reliquiarum ludibria, post sacrarum ædium deuastationes, post multorum piorum cædes, cum omnium mortalium gaudio mortem sanctissimam cum summa desperatione coniunctam, dignum certè tam sacrilego præmium, rulit. Qui paternæ impietatis hæres, mali quippè corui, Leonis Isauri, malum, vt inquit, ouum fuit, damnatæ infamis Nestorij causæ, imò & Saracenorum & Iudæorum execrandæ perfidiæ infeliciter est patrocinatus, nec sine perpetuo sui nominis dedecore publicum Mariomastigem præstitit, cum totus in hoc incumberet, vt nomine θεοτόκος suppresso, duntaxat Virgo θεοτόκος ab omnibus diceretur. Sed qui præsens fuit pestis mortalium, pestilentis erroris venenum, quod prius effusum perierat, rursus plenis, vt sic dicam, poculis orbi frustra propinauit ac eodem veneno ebrios secum enecauit ac perdidit miserimus Imperator.

CAPVT VIGESIMVM PRIMVM.

De MARIA complures olim hæreses extitisse, quas Ecclesie censura damnarit, & nos etiam condemnare debeamus.

SATIS HVCVSQVE MONSTRAVIMVS, AC NOBIS ETIAM TACENTIBVS res ipsa fateri cogit, non paucos neque vulgares MARIAE obtrectatores & aduersarios iam pridem extitisse, qui vnà cum suo maledicto parente, id est, antiquo serpente aduersus benedictam hanc mulierem magnis se viribus opposuerint, ac valdè furiosè pugnauerint. Qui quum veritatis, ac rationum pondere destituerentur, & MARIAE tamen causam aliqua saltem ex parte suspectam & inuisam efficere in votis haberent, quid aliud demum facerent, nisi vt inuidia, odio, mendaciis & fraudibus se suasq; copias armarent, atque defenderent? Ac fuit id ferè proprium Hæreticorum, qui furis quibusdam agitati, inde ab initio in Christum nostræ salutis Principem iruerunt, vt ne à Matris quidem eius iniuria sibi temperarent, diuino, ni fallor, numine sic prouidente, vt Mater & Filius, quibus nihil potest esse coniunctius, ab eisdem etiam hostibus & fidei corruptoribus plerunq; impeterentur. Cuius rei testes esse possunt Cerdoniani, Ebionitæ, Valentiniani, Apollinarij, Manichei, Collyridiani, Nestoriani, Eurychiani, Iconoclastæ, vt reliquos idgenus Satana ministrum mendacique satores, qui cum MARIA & eius Filio bellum commune gesserunt, silentio prætereamus. Nec enim nobis est animus, hæreses omnes de MARIA tot atatibus excitatas atque disseminatas, Patrum verò diligentia iam olim rectè sancteque damnatas & explosas persequi. Nostro quidem instituto satisfacisse videbimur, si nouos MARIAE hostes in medium maximè protraxerimus, & iuuante Christo illos gladio Spiritus vt cunq; prostratos atque iugulatos reliquerimus. Prodest interim non ignorare, qui primi falsa seuerint dogmata, quiq; illa iam pridem extincta hoc nostro seculo in orbem reuocauerint, quod hæreses suam ad originem reuocasse, sicut Hieronymus admonet, quodammodo refutasse sit. Præcipuos autem errores, quos antiqua impietas aduersus MARIAM inuexit, equidem haud scio, an quisquam apertius quam Bernardus, vno sit veluti fasce complexus. Bernardi verba ipsa subiungam: Nimirum MARIA est quondam à Deo promissa mulier, serpentis antiqui caput virtutis pede contritura, cuius planè calcaneo in multis versutiis insidiatus est, sed sine causa: sola enim contriuit vniuersam Hæreticam prauitatem. Alius non de substantia carnis suæ Christum edidisse dogmatizabat: alius paruulum non peperisse, sed reperisse sibilabat: alius ante vel post partum viro cognitam blasphemabat: alius Dei Matrem audire non sustinens, magnum illud nomen θεοτόκος impiissimè suggillabat. Sed contriti sunt insidiatores, conculcati supplantatores, confutati derogatores, & beatam eam dicunt omnes generationes.]

In Collecta. me. Vide Pauli Diac. lib. 22. & Zonara li. 3. sicut & Cedrenum et Michaelis Glykam in Annalibus.

Quò spectantur multi & patentes Mariae aduersarij.

Ab initio Christi hostes Mariae simul & prognauerunt.

Non omnes, sed recentiores magis errores, qui ad Mariae causam pertinet, in hoc opere consuetur. Prodest hæreses à suis originibus reuocari.

Ser. de Maria Virgine ex verb. Apocalypsi. Genes. 3.

Expenduntur
superiora Verba
Bernardi ad
præcipuas here-
ses circa Maria
causam inquir-
rendas.

Maria aduersa
vros omnes in
nihilum red-
ditos efficit.

Quorsu sequen-
tes Anathema-
tismi proponā-
tur, & que fru-
ctum adferre
possint.

Quis Sætoris Ec-
clesia fuerit
mos in Canoni-
bus proponen-
da.

Hic ego Bernardum vt generosum Christi athletam, & strenuum MARIÆ pro-
pugnatores videre videor, qui varia & execranda Hæreticorum mōstra vno velut ictu
sternat atque cōficiat. Ex his profecto Cerdon, Marcion, Manichæus æque in Christum
ac MARIAM impij, neq; Christo carnem, neq; MARIÆ carnis substantiam ad Christum
procreandum concedunt. Valentinus & Apelles vt Christum ex MARIAM nihil accepisse
contendant, corpus illi partim è cœlo allatū, partim ex elementis acceptum affingunt.
Cherinthiani & Ebionitæ Virginem ante partum corruptam, & ex Iosepho grauidā fa-
ctam, audēt dicere. Iouinianus in partu, Heluidius post partum illi laudem saluæ pudici-
tatiæ tollit. Demum Nestorius non Dei, sed hominis dūntaxat matrē statuit & agnoscit.
Sedenim omne hoc genus Mariomastigū, pugnatē pro matre Filio & Ecclesia, sicut sole
densas atræ noctis tenebras dissipante, tandem detectum, dissipatum, elisum est, vt verif-
simè rectissimeq; Bernardus dixerit: Contriti sunt MARIÆ insidiatores, conculcati sup-
plantatores, confutati derogatores, & beatam eam dicunt omnes generationes.]

QUANDO QUIDEM portò de multis & antiquis erroribus, quos impij contra Dei &
Domini nostri matrem perniciosè sparserunt, hoc loco agi ceceptum est, operæ precium
facturus videor, si variis è veterum monumentis aliquot protulero Anathematismos.
Ita enim fiet, spero, vt falsæ ac pestilentes de MARIÆ doctrinæ, quas deinde, vt ostende-
mus, iudicauit atq; damnauit magistra veritatis Ecclesia, rectius cognoscatur, & cogni-
tæ diligentius caueantur. Neq; verò potest non frugiferum videri, si Ecclesiæ Canones,
veluti præsentia quædam antidota, proponantur, quæ Christianos animos aduersus tot
errorum pestes, quot in MARIAM iam olim excitauit Satan, præmuniant: quādo quidem
si præsentem spectes atatem, omnium ferè oppressarum hæreticū virus aut nunc impu-
nè grassatur, aut paulatim repullulascit. Accedit, quod hic veterum errorum index &
annexa damnatio non obscurè testatur, quā sedula pietas, & pia sedulitas in nostris
eluxerit maioribus, qui sepe de multum ad MARIÆ gloriam vindicandam sua Conci-
lia, suos Conuentus, suas Synodos, suasq; sententias contulerunt, & in profligandis erro-
ribus, qui cum MARIÆ dignitate pugnant, nihil ferè intentatum reliquerunt. Quod
si fortasse quidam in his Canonibus, qui sequuntur, maiorem explicationis lucem desi-
derabunt, hi meminerint, interpretes alicubi obscurius, quæ apud Græcos clariora sunt,
Latinè vertisse, & ob constantem piæ vetustatis morem, factum esse sciant, vt quæ latè
patent, paucis verbis sæpè comprehendantur, vtq; solis damnatis præcipuis erroribus,
de quibus maximè cōtendebatur, orthodoxæ fidei regula summam indicetur potius,
quàm declaratur. Nihil verò dubitet quisquam, hos aliosq; similes Patrum anathema-
tismos (plures enim extant quàm à nobis repetuntur) ab illo Doctore & Ecclesiæ Recto-
re profectos, illiq; maximè tribuendos esse, quem Christus apud suos mansurum, om-
nemq; veritatem docturum perpetuò esse promisit. Sicigitur habent vel Canones, vel
Anathematismi, præsertim in Synodis pronunciati.

Si quis hominem solum dixerit Filium, qui ex MARIÆ est, anathema sit.

Si quis Deum & hominem ex MARIÆ dicens, Deum ingenitum eundem intelli-
git, anathema sit.

Si quis Christum Deum, ante secula Filium Dei ministrantem Patri ad omnium
creationem non dixerit, sed ex quo ex MARIÆ natus est, ex eo dicit filium & Christum
esse vocatum, & initium accepisse, vt Deus esset, anathema sit, sicut Samosatenus.

Anathematizamus Phorinum, qui Ebionis hæresin instaurat, qui Dominum Ie-
sum Christum tantum ex MARIÆ Virgine cōfiteretur. Anathematizamus eos, qui duos
filios asserunt, vnum ante secula, & vnum post assumptionem carnis ex Virgine.

Si quis non confitetur, Deum esse secundum veritatem Emanuel, & propterea
Dei genitricem sanctam Virginem (peperit enim secundum carnem factum Dei Verbū,
secundum quod scriptum est: Verbum caro factum est) anathema sit.

Si quis non confitetur Dei Verbi esse duas natiuitates, vnam quidem ante secula
& sine tempore ex Patre incorporaliter, aliam verò eiusdem in vltimis diebus descen-
dentis de cœlo, & incarnati ex sancta Dei gloriosa semperq; Virgine MARIÆ, qui natus
est ex ea, talis anathema sit.

Ioann 14.
& 15.

Ex Concil.
Smyrnenf
sub titulo
Papal.

a Ex Roma-
na Synodo
sub Dama-
so Papa.

b Ex Concil.
Ephes. sub
Celestino
Papa &
Theodosio.
Ioan 1.

c Ex Syno-
do Constā-
tinopolita.

d SI

ibidē Ca-
non 6.

Si quis abusiue, & non verè Dei genitricem dicit sanctam gloriosam semperque
Virginem MARIAM, aut per relationem tanquàm homine purè nato, aut si quis homi-
nis genitricem vocat eam, aut Christi genitricem, vt porè Christo non existente Deo, &
non specialiter & secundum veritatem Dei genitricem eandem confitetur ob id, quòd
ante secula à Patre genitus, Deus Verbum in vltimis diebus ex ea incarnatus & natus
est, atque ita piè sanctam Chalcedonensem Synodum Dei genitricem eam confiteri,
talis anathema sit.

Ex Late-
ranens. Sy-
nodo sub
Martino I.
Canone 2.

Si quis secundum sanctos Patres non confitetur, propriè & secundum veritatem
ipsum vnum sanctæ & consubstantialis & vènerandæ Trinitatis Deum Verbum è cœlo
descendisse, & incarnatum ex Spiritu sancto & MARIÆ semper Virgine, & hominem fa-
ctum &c. condemnatus sit.

ibidē Ca-
non 1.

Si quis secundum sanctos Patres non confitetur, propriè & secundum verita-
tem Dei genitricem sanctam, semperque Virginem & immaculatam MARIAM, vt potè
ipsum Deum Verbum specialiter & veraciter, qui à Deo Patre ante omnia secula natus
est, in vltimis seculorum absque semine concepisse ex Spiritu sancto, & incorruptibili-
ter eam genuisse, indissolubili permanente & post partum eiusdem virginitate, con-
demnatus est.

ibid. Can. 4.

Si quis secundum sanctos Patres non confitetur, propriè & secundum veritatem
ipsum & vnius Domini nostri & Dei Iesu Christi duas natiuitates tam ante secula ex Deo
& Patre incorporaliter & sempiternaliter, quàm de sancta semper Virgine MARIÆ cor-
poraliter in vltimis seculorum temporibus: atque vnum eundemque Dominum no-
strum & Deum Iesum Christum consubstantialem Patri secundum Deitatem, & con-
substantialem homini & matri secundum humanitatem, ac eundem passibilem carne,
& impassibilem Deitate, circumscriptum corpore, incircumscriptum Deitate, eundem
inconditum & conditum, terrenum & cœlestem, visibilem & intelligibilem, capabilem
& incapabilem, vt toto homine, eodemque & Deo, totus homo reformaretur, qui sub
peccato cecidit, condemnatus sit.

Ex Concil.
Ephesino.

IMPIMUM dogma Nestorij omnes anathematizamus. Cunctus orbis terrarum ana-
thematizat impiam religionem Nestorij. Qui hunc non anathematizat, anathema sit.
Hunc recta fides anathematizat. Hunc sancta Synodus anathematizat. Qui communi-
cat Nestorio, anathema sit. Ad eundem ferè modum Chalcedonensis & quinta Syno-
dus Nestorium, eiusque de MARIÆ sententiam grauissimè condemnarunt. Idem est ferè
iudicium Episcoporum Ægyptiorum, vt à quibus ita definitum est.

Episcopi
Ægyptij in
epist. ad im-
perat. Mar-
cianum, &
narrat Eua-
ngel. lib. 2.

ANATHEMA denunciamus omni hæreticū Ariij, tūm Eunomij, tūm Manëtis, tūm
Nestorij, tūm eorum, qui dicunt, carnem Domini nostri de cœlo delapsam, & non ex
MARIÆ Deipara & semper Virgine sumtam, eamque nostræ omnium carni omninò,
peccato excepto, similem.

His adiungi possunt Canones, non quidem in Catholica & legitima Synodo con-
diti, sed ab his facti, qui nomen septimæ Synodi apud Nicæam celebratæ falsò sibi vsur-
pauerunt. At si sensum verborum spectes, Catholici & illi Canones dici possunt, nec ab vl-
lo hætenus Catholico reprehenduntur, & ne ab Epiphanio quidem Diacono, qui reli-
quos eiusdem Concilij Canones ex professò impugnavit atque damnandos ostendit.
Prior autem Canon, qui sequitur, ex Ephesina Synodo, alter à Germano Constantino-
politano desumptus videtur.

g In epist. ad
Ioan. Syno-
dem.

Ex act. 6. Sy-
nodi Nicæ-
næ secundæ.

Si quis non confitetur, Deum esse secundum veritatem Emanuel, & ob id Virgine
sacram Deiparam, quæ secundum carnem factum ex Deo Verbum genuit, anathema.

Si quis non confitetur, sanctam semper Virginem MARIAM propriè, verè Deipa-
ram, quavis visibili & inuisibili creatura superiorem: & cum sincera fide eius interces-
siones, tanquàm quæ libertatem apud eum, qui ex se genitus est, Deum habeat, non po-
stulauerit, anathema.]

CVM verò permulta id genus quæ hūc planè spectant, passim apud Patres repe-
riantur, nobis quidem sat erit, quæ Athanasius, Gregorius Nazianzenus, & Hilarius ali-
cubi prodiderunt, hūc solum translata repetiuisse.

Anathema.
Ipsius à Patribus
in Maria
causa decreti.

SI QVIS

SI QVIS confitetur Filium Dei, sicut aqua per fistulam, sic per corpus MARIÆ tran-

situm fecisse, vt nihil de ea assumisse affirmet, anathema illi. SI QVIS sanctam MARIAM Deiparam non credit, extra diuinitatem est. Si quis Christum per Virginem, tanquam per canalem, decurrisse ac defluxisse, & non in ea diuino modo, quia absque viri operâ, sed humano, quia procreationis lege, formatum esse dixerit, in simili impietate versatur. Si quis de cœlo dicat corpus habere Christum vel consubstantialem Deo carnem, anathema sit. Si quis non confiterur carnem Domini ex sancta Virgine & hominibus consubstantialem, anathema sit.

SI QVIS innascibilem Deum, vel patrem eius de MARIA natum esse audet dicere, anathema sit. Si quis hominem solum dicat de MARIA Filium, anathema sit. Si quis Deum & hominem de MARIA natum dicens, Deum inaccessibilem sic intelligit, anathema sit.

Etiā scilicet C. Jure Basiliensis o. propositum.

Nec alienū est edictum Cæsaris Basiliensis, quod apud Euagriū extat in hūc modum: Hæresicorum, qui non confitentur Filium Dei vnigenitum ex Spiritu sancto & sancta MARIA semper Virgine & Deipara verè incarnatum, hominemque factum, sed carnem eius aut è cœlo delapsam, aut visu quodam & specie figuratam monstròse consingunt, & omnis omninò error funditus profigitur. Demum præclara est Iustini Cæsaris siue confessio, siue cõstitutio, quam ille per omnes prouincias promulgari voluit ac obseruari, in hunc sanè modum.

Edictum alterum Cæsaris Iustini.

CONFITEMUR ipsū vnigenitum Filium Dei, Deum Verbum ante secula & ab æternitate à Patre genitum, non factum: & in nouissimis diebus propter nos & propter nostram salutem descendisse de cœlis, & incarnatum ex Spiritu sancto, & ex Domina nostra sancta & gloriosa Deipara semperq; Virgine MARIA, & natum ex ea, qui est equalis Patri & Spiritui sancto.]

Vires nolis esse superiores anathematizatos.

Hæc sunt quæ MARIÆ causam ab Hæreticis olim oppugnatam euidenter vindicant, ac editis contra illos Anathematismis apertè castigant. In quibus fortasse fucus elegantiaque verborum deest, sed rerum ac sententiarum pondus solidaque veritas non deest, si omnia præliis excutiantur. Præterea hūc nobis conferunt dicti anathematismi, vt non modò Patrum maiorumq; nostrorum in honore MARIÆ propugnâdo diligentiam & zelum laudabilem intelligamus, quod & antea submonuimus, verum etiam vt studium hoc verè Orthodoxum libentiùs æmulemur, præsertim tam iniquo & pestilenti seculo, quo plures MARIÆ detractores, quàm cultores atque præcones sese passim effundunt. Ex antiquis autem & probatis MARIÆ præconibus fuit Eusebius Emislenus, qui suam de illa fidem publicè professus est, atque nos ad idem profitendi officium his verbis prouocare videtur: Agnosce o verè beata MARIA gloriam tuā, quam tibi vel Angelus nunciauit, vel Ioannes per os Elizabeth matris adhuc de secreto vteri prophetauit: Benedicta itaque tu inter mulieres, & benedictus fructus ventris tui. Et vnde mihi hoc, vt veniat Mater Domini ad me? Exulta mater salutis humanæ. Ecce Domini mei vniuerso mundo per tanta retrò secula promissum prima suscipere mereris aduentum, habitaculum immensæ maiestatis efficeris, spem terrarum, decus seculorum, commune omne gaudium peculiari munere nouem mensibus sola possides: initiator omnium rerum abs te initiatur, & profundendum pro omnium vita sanguinem de corpore tuo accepit.]

Imitandi res Mariæ præcones ac præcones, vt proponuntur, Eusebius, Sophronius & Beda. Meretur Maria summæ maiestatis Domini nomen, primum primum excipere, & possidere.

Sophronij testimonij siue confisio pro Deipara Virgine.

DABO & alterum insignem MARIÆ præconem, eumq; valdè laudatum Patriarcham Hierosolymorum Sophronium, tantæ authoritatis virum, vt eius testimonium, quod citabimus, recitatum fuerit in sexta Synodo Constantinopolitana. Profitetur is inter alia, quòd Deus Verbum vnigenitus Patris filius ex inuolabili & virginali sanguine sanctæ atque immaculatæ Virginis MARIÆ veraciter homo prodierit, quodque Virginem generantem conseruârît, & θεοτόκην propriè & veraciter demonstrârît. Hanc Virginem matrem præclaram, quæ Dei sunt sapientem, ab omni contagione corporis, animæ & intellectus liberam, in anima corporeque sanctam, mundam, castam, atque incontaminatam appellat. Accedat his tertius præco MARIÆ, ac idem non temerè dictus venerabilis Beda, qui veteres Hæreticos MARIÆ oblatrantes cum infensis & infestis

Beda testimonium.

Athanasium li. 6. de beatitud. Filij Dei. Ex Gregor. Naz. in ad Cleodoniū. Eadem in Concilio Ephesino recitata fuerunt. Hilarius de Synodis aduers. Arianos.

Euagrius li. 3. ca. 4.

Euag. lib. 4. cap. 4.

Homil. 1. de nativitat. Domini.

Luc. 1.

Actione vi sub Agathon.

stis Christi hostibus Pharisæis, ac rursus Ecclesiam Catholicam cum Euangelica muliere Domini matrem publicè celebrante rectissimè confert. Hæc quippè infans & blasphemis Pharisæorum clamoribus nihil offensa, sed ad liberiores veræ fidei confessionem magis prouocata, suam de turba vocem extollit, ac publicè proclamât illud: Beatus venter qui te portauit, & vbera quæ suxisti: nimirum diuino prouidente lumine, vt illa nò modò præsentium Iudæorum calumniam, sed & futurorum Hæreticorum perfidiam hoc vnico dicto refellat ac dissipet. Nunc porrò audi Bedæ confessionem: Et nos igitur his cõtra Eutychetem dictis extollamus vocem cum Ecclesia Catholica, cuius hæc mulier typum gessit. Extollamus & mentem de medio turbarum, dicamusque Saluatori: Beatus venter qui te portauit, & vbera quæ suxisti. Verè enim beata parens, quæ sicut quidam ait (Sedulium intellige) enixa est puerpera Regem:

Luc. 11.

In cap. 11. Luc.

Qui cælum terramq; tenet per secula, cuius Numen & æterno complectens omnia gyro, Imperium sine fine manet, quæ ventre beato Gaudia Matris habens cum virginitatis honore, Nec primam similem visa est, nec habere sequentem.

Hæc scilicet Christi ac Mariam blasphemis Pharisæis non dissimiles. Ecclesia cum Euangelica muliere Mariâ libenter extollit.

TANTA veterum fuit tum in damnandis erroribus, qui MARIÆ dignitatem obsecrarent constantia, tum in asserendis honoribus, qui MARIÆ deberentur industria, tum intuenda fidei veritate, quæ MARIAM aliqua ex parte attingeret, sedulitas vigilantiaque.

ET quoniam Eutychetis nos admonet Beda, de illo impudente sene & Abbate Constantinopolitano breuiter dicam, qui perfidia sua causam vel maximam Synodo Chalcedonenſi cogendæ præbuit, homo non solum in Christum, sed in MARIAM quoque blasphemus, quanquam veteris patronus potius, quàm noui inuentor erroris. Nam Valentini, Manëtis & Apollinaris insana reuocauit dogmata, eam Christo carnem asserens, quæ nostræ non fuisset similis, illumq; non de sacro MARIÆ Virginis utero verè natum esse, sed per eundem Virginis uterum tanquam solis radios penetrâsse contendens. Præterea vtramque Christinaturam impiè commiscuit, & carnem quidem in diuinitatem quàm Verbum caro factum est, commutatam fuisse turpiter asserauit. At facessat isthæc impietas Eutychiana, in prioribus illis quos diximus, Hæresiarchis sæpè damnata, simulq; à nobis iam antè confutata, sed & à Leone & Gregorio Magno summis Pontificibus, multisque Synodis profligata, & libris demum integris Vigilij, Genadij, Fulgentij, Prosperi sic omninò contrita, nihil vt sit opus extinctum hoc mōstrum persequi. Solum Leonis Magni censuram adiciemus: Sicut Nestorius in suo dogmate execrabilis, sic & Eutyches damnatum olim sectatus errorem, alia prophanitate blasphemans, à Catholica soliditatis compage refecatus est, quia indoctis quibusdam nimumque simplicibus persuadere tentauit, quod Verbum Dei ita caro sit factum, vt veram carnem de ventre Virginis non sumferit, nec nostri illius generis corpus habuisse, sed diuinitatis eius & carnis vna esset natura, vt vnum Dominum nostrum Iesum & falsum hominem, & Deum diceret esse passibilem.] Damnant hanc quoque pestem leges Cæsareæ, & in^a Eutychianistas omnes iubent seriò animaduerti, quorum nec libros habere, nec monumenta seruare fas sit. Hinc illa Cæsaris Iustiniani sanctio: Neque verò Nestorium solum anathematizamus, sed Eutychetem mente captum, phantasiam inducentem, negantem autem veram ex sancta semper Virgine & Deipara MARIA incarnationem, hoc est, nostram salutem.] Et tamen nouos æuo nostro vidimus Eutychianos Mennonem, Adamum Pastoris, Suenckfeldium: ne desint scilicet perfidi, quorum insectatione, velut igne vrente, probetur aurum Ecclesiæ, ac probatum deinde clariùs fulgeat. Sed & Brentiani, quoniam Christi corpus in pane sic collocant, vt corporis naturam siue naturalem proprietatem illic reliquam non faciant, eundem cum Eutychianis funem trahunt, quòd & hi, sicut vnā Christi personam admittebant, sic vnā in illo quoque naturam constituent.

Epistol. 52. Eundem vide epistol. 62. & 93.

a C. de Hæreticis & Manichæis L. Quicumque in hæc sacra Verba, b L. V. C. de Summa Trinitate & fide Cathol.

De persona & doctrina Eutychetis.

Impietas Eutychetis, Christo et Maria derogat.

A quibus Autoribus recitata sit doctrina Eutychetis. Leonis Magni contra Eutychetem sententia.

Eutychianos huic ætati non deesse. Brentiani Eutychianis suffragantur.

CAPVT VIGESIMVM SECVNDVM.

Detectio & refutatio errorum circa quaestiones sequentes, hodie vigentium: An Christi conceptio in utero Virginis fuerit momentanea? Item, Christusne sapientia, gratia & aliis animadotibus, quum puer esset, aliorum more hominum profecerit? Præterea, Possitne ignorantia, vel error vllus Christo ascribi? Adhæc, Quomodo ille inde à primo conceptu sanctus dicatur, vereq; secundum animam in omni sit virtute perfectus? Quomodo idem in conceptione sanctus? & quamobrem MARIÆ dictum sit: Virtus Altissimi obumbrabit tibi? Rursum, An statim post colloquium Angeli, cum Virgine habitum conceptus fuerit Christus? Demum, Eane Domini conceptio vigesimo quinto die mensis Martij, & natalis Christi vigesimo quinto Decembris contigerit?

Ratio tractandi de sequentibus erroribus.

Negat Bucerus momentaneam fuisse Christi conceptionem. Mixturam corporibus autem quibusdam dicitur non instanti post conceptionem. Disquisitio Scholasticorum Theologorum contra Buceri seggillationem.

Christi conceptio partim supernaturalis, partim naturalis.

De his qua circa Christi conceptionem facta sunt in instanti iuxta Scholasticos.

VANDO QUIDEM DE SACROSANCTA CHRISTI DOMINI ET DEI nostri Matre multa iam diximus, simulque cœcepti in eius utero Filij Dei, frequentem fecimus mentionem, committere non possumus, quin errores nonnullos, qui circa hoc ipsum argumentum à Nouatoribus commiscantur, & fortasse à plerisque non adeo facile deprehenduntur, obiter detegamus. Ex his primus Martini Buceri est, Christi in Virginis utero conceptionem minimè momentaneam extitisse, sed communi hominum consuetudini potius respondisse, quorum corpora priusquam anima infundatur, in utero materno formantur, & ex femine coalescunt. Nam de maribus constanter asserunt eruditi, conceptum à Matre factum non nisi post quadragesimum diem expleri, atque ita progressu temporis ad humanum embryi modum perueniri. Caterum de Christi conceptione ita Bucerus: Quæ superioris seculi Theologi de consummatione Domini nostri, ut hominis, in instanti (ut loquuntur) conceptionis perfecta disputant, ipsis relinquamus: Nam ex se illa commenta sunt. Sic ille pro suo Euangelico scilicet candore cenet, omnesque Scholasticos Theologos oratione satis odiosa perstringit, imò & innocentes damnare contendit. Disputant illi quidem, ut res Euangelica postulat, de modo & ordine conceptionis Christi, ac diligenter inquirunt, Vtrum corpus Domini nostri in primo, ut vocant, instanti cœceptionis formatum, animatum, & à Verbo ipso assumptum fuerit in Virgine matre? Ac inter alia definiunt tandem, nullo, ut opinor, excepto, in hoc summo & sacratissimo incarnati Verbi mysterio quadam supra naturæ ordinem, quadam naturæ vi & more humano effecta esse. Etenim quod ex Matris sanguine Christi corpus formatur, & anima corpori eius vnitur, in eo naturam humanam agnosci, omniumque hominum corporibus id esse commune, ut ex materno sanguine formetur, ac rationalem animam cum corpore terreno coniunctam assumant. Illud verò supra naturæ ordinem esse, & humanam excedere facultatem, quòd simul atque Virgo Gabrieli assentiens dixit: Fiat mihi secundum verbum tuum, ex eius mundissimo sanctissimoque sanguine corpus formetur integrum, idemque omnibus suis organis & linea mentis perfectum, cui eodem temporis momento non solum anima infunderetur, sed & diuinitas hypostaticè coniungeretur. Qua de re Dionysius ille Richelius, ut Scholasticum vnum pro multis inducam, hoc loquitur modo: Corpus Christi ex purissimis sanguinibus sacratissimæ Virginis MARIÆ operatione Spiritus sancti formatum est, & perfectè organizatum in instanti. Diuina enim virtuti, infinitæ ac omnipotenti competit agere in instanti. Eodemque instanti creata fuit anima Christi, & corpori illi formaliter vnita. Rursum eodem instanti huma-

In enarrat. 2. cap. Luca

Luce 7.

Lib. 1. in fine. Metam. Ar. 116. 15.

humanitas illa coniuncta est Verbo æterno hypostatica vnione.] Quæ quum docent Scholastici, non modò nihil à Scriptura docent alienum, sed etiam Christi honorem excellentem illustrant, cui soli supernaturalem eiusmodi conceptionem tribuunt, ac præterea mirandam Spiritus sancti virtutem commendant, quæ dicto citius & eodem temporis puncto, sine vlla viri operâ, solaque vi sua id perfecit, ut Virgo mater totam materiam, id est, carnem ex suis purissimis sanguinibus suppeditaret, & Verbum carnem simul & animam assumeret, sibi que arctissimè ac inseparabiliter copularet. Vnde quiuis intelligat, præstantissimum sanctissimæ Trinitatis opus, quod in Christi concepti mysterio vehementer elucet, non minùs à Bucero quidem obscurari, quàm à Scholasticis illustrari atque celebrari.

Scholasticorum doctrina de Christi conceptione potior & illustrior, quàm nona Buceri opinio.

Et tamen ut habeat Bucerus quod in Scholasticis mordeat atque calumniatur, nouum ipsorum commentum vocat, quod ipsi certè non solum in Scripturis diuinis indicatum, sed etiam à Patribus traditum de hac ipsa veneranda & miraculorum plena Domini conceptione firmiter tenent atque defendunt. An enim cum hac sententia non pulchrè congruit, quod Hieremias prædixit fore, ut foemina virum circumdaret, sicut & Bernardus interpretatur? Nisi enim Christus ab ipso conceptu perfectus foret, non ingens & nouum hoc miraculum promitteretur, quo & foemina priusquam pariat, intus virum pro filio circumdaret, & vir idem intra vnus foemine corpusculi membra sese contineret. Eòdem spectat Angeli dictum, Ioseph fili Dauid, noli timere accipere MARIAM coniugem tuam: quod enim in ea natum est, de Spiritu sancto est. Vbi Ambrosius & Chrysostomus legunt, Quod enim ex ea nascetur. Maluit enim Angelus nascendi, quàm concipiendi uti vocabulo, ut diceret, quod natum est, non quod conceptum est in ea, nimirum ut Christi corpus statim à sua conceptione perfectè formatum & animatum fuisse significaret. Id enim propriè natum, quod formam suam, ut vocat, essentialem assequitur, solet appellari. Quem sensum Basilius Magnus comprobans, Hinc deprehendi licet, inquit, quod non secundum communem modum carnis constitutio Domino fuit. Conceptum namque illicò perfectum fuit, non per interualla paulatim, formatum, ut planè verba declarant. Non enim dicit: Quod in ea conceptum est, sed quod in ea natum est.] Euthymius Basilio planè consonat, quum docet, formatum in MARIAM idem quod genitum dici, ut Christum non paulatim modò foemina formatum, sed quantum ad formationem, repente perfectèque factum esse intelligamus. Demonstrat igitur hic Angeli sermo, Christum in matris utero simul conceptum & natum, id est, perfectum hominem extitisse, sicut & Gabrieli illa confirmat oratio: Ideoq; quod ex te nascetur sanctum, vocabitur Filius Dei. Quibus verbis conceptum MARIÆ mox perfectum fore declarat, quoniam non de homine, sed de Spiritu sancto virtutem Altissimi, hoc est, Filium Dei conceptura esset. Quicquid autem MARIAM conciperet, absolute ac singulariter sanctum haberi & esse vult Angelus, partim ob Spiritus sanctificationem, partim ob Verbi assumptionem, quod de purissima Virginis carne naturam sibi humanam cum anima perfectà mox vnuit atque coniunxit. Verum ut eò magis veritas appareat, quòd illam plura Ecclesiæ lumina illustrarint, aliquot veterum sententias his quas diximus, consonas haud grauatim adiiciemus.

Scripturæ esse consentaneum, Christum ab initio perfectum in utero Mariae cœcepti. Quod in ea natum est, de Spiritu sancto est.

Christum simul conceptum & natum dicit præ ceteris mortalibus.

Confirmatio ex verbis Gabrielis.

Patris testimonium de perfecta Christi conceptione, sicut in instanti, si sociè facta, simul caro concepta, & in carne diuinitas Christi, totusque homo plenus gratia.

Hier. 31.

Hier. 2. de B. Virgine.

In loco Matth. 1. a Lib. 2. de Spiritu sancto cap. 5 b In opere imperfecto.

In homilia de humana Christi generatione.

In cap. 1. Matth.

Luce 1.

Vide Bernardi hom. 4. de B. Virgine.

Lib. 9. epist. cap. 61.

Psal. 44.

GREGORIUS Magnus, qui primariis Ecclesiæ Latinæ doctoribus annumeratur, inter Christi conceptum & perfectam Dei hominisque in illo vnionem nullum temporis interuallum admittit, quum ad Quirinum Episcopum planissimè scribit: Non prius in utero Virginis caro concepta est, & postmodum diuinitas venit in carnem, sed Mox ut Verbum venit, in utero, Mox Verbum seruata propriæ virtute naturæ factum est caro: & perfectus homo, id est, in veritate carnis & animæ rationalis, natus est per uterum Virginis vnigenitus Filius Dei. Vnde & vnctus præ participibus dicitur, sicut Psalmista ait: Vnxit te Deus tuus oleo lætitiæ præ consortibus tuis. Vnctus quippè est oleo, dono videlicet Spiritus sancti. Sed præ consortibus vnctus est, quia omnes nos prius peccatores homines existimus, & postmodum per vnctionem sancti Spiritus sanctificamur. Ipse autem qui existens Deus ante secula, per sanctum Spiritum in Virginis utero homo conceptus est in fine seculorum, ibi ab eodem Spiritu vnctus est, vbi vnctus conceptus.

Quomodo Christus præ suis consortibus dicitur vnctus.

Nec antè conceptus, & postmodùm vnctus est: sed hoc ipsum de Spiritu sancto ex carne Virginis cõcipi, à sancto Spiritu vngi fuit.] Pugnans hæc prorsus cum Bucerica sententia, & singularem conceptionis Christi gloriam astruunt, qui statim vt in vtero materno conceptus fuit, perfectam habuerit animam, nunquam non diuino Spiritu præditus ac repletus. Quam dominicæ incarnationis prærogatiuam etiam Augustinus agnouit, & ante Gregorij seculum his verbis Volusiano declarauit: Ipsa magnitudo diuinæ virtutis animam sibi rationalem, & per eandem corpus humanum, totumque omnino hominem in melius mutandum coaptauit: Quod si autem mox, quod conceptum erat, animatum fuit, ergo etiam fuerat corpus figuratum, omnibusque suis membris & organis distinctum. Nam ante huiusmodi figurationem anima corpori non infunditur, vt omittamus informe corpus à diuinitate assumi, non fuisse cõueniens.] Eandem sententiam Theodoretus comprobat, quoniam euidenter docet, in Christi conceptione factam esse duarum naturarum vnionem, & ne momentum quidem inter carnis assumptionem & vnionem intercessisse, eamque vnionem nulli alteri similem, & prorsus ineffabilem esse, atque adeo intelligentiæ captum omnem superare testatur. Nec aliter profecto sentit Damascenus, Bucerus clarè coarguens, quum in hunc modum docet: SIMVL conceptus & subsistentia mirabiliter confecta sunt: conceptus quidem Verbi, carnis autem in Verbo subsistentia.] Ac rursus: SIMVL caro, simul verbi Dei caro, simul caro animata rationis particeps & intelligens: proptereaque non dicimus hominem Deificatum, sed Deum humanatum.]

Christus sibi cõceptus in vtero à Spiritu.

Augustinus teste Christus simul cõceptus et animatus in Virgine Sero.

Quod in Maria conceptum, mox animatum, corpusque Christi nunquam informe, sed à diuinitate statim assumptum.

Nihil inter actum vnionem assumpti & assumpti in ipsa Christi cõceptione interuenit.

Simul caro & Verbi Dei caro in Maria Sero. Scholasticos multo veritas ac quædam quædam de Christi vnionem deceptio ne differere.

Regula filii de Domini conceptione, etiam in qua Christus caro in diuinitate conceptus non sit.

Christus in Maria conceptus, qui mox conceptus, perfectamque habuerit vnionem naturæ.

Cauendus error Nouatorum, Christi naturam à Verbo in Maria Sero aditæque separantiæ, & Nihil in Christo vnquam imperfectum, qui perfectum statim animam assumptum sit cum corpore.

EAT ergo cum suis Bucerus, & sacrosanctam Christi conceptionem hac peculiari fraudet gloria, vt momentaneam illam, vereque stupendam fuisse inficietur. Nouum plandem figmentum est, quod ipse nobis & mundo credendum obtrudit, non quod Scholastici tot seculis tradunt, vt potè cum veteris Ecclesiæ probatis Patribus cõspirantes, quum docent de eo consummata seu perfectæ Domini nostri conceptione, quæ sine mora, siue, vt loquuntur, in instanti facta sit, quum virtus Altissimi MARIÆ modo ineffabili obumbravit, & obumbrando contexit mysterium, quod sola per se Trinitas in sola Virgine penèdè voluit operari. Tunc enim inaccessibilis ille splendor virginis illis visceribus si infudit, & de portu nauicula eiusdem corporis, cui se animatè contemperavit, reliquæ nauticæ umbrae fecit, vt Bernardi verbis vtamur. Retineamus ergo eam credendi regulam, quam Scholasticis omnibus antiquior Fulgentius docuit, & cuius Orthodoxo asserendam præcipit: Firmissime tene, & nullatenus dubites, non carnem Christi sine diuinitate conceptam in vtero Virginis, priusquam susciperetur à Verbo, sed ipsum Verbum Deum, sine carnis acceptione conceptum, ipsamque carnem Verbi incarnatione conceptam.] Agnouit eandem veritatem Franciscus Lambertus, licet insignis apostata, qui cum de MARTIAE verba, Ecce ancilla Domini, explicat, dicere non veretur: *Concepit MARIÆ in carne Dei Filium, mox vt credentis sermonem protulit, & id quidem perfectissimè: tunc hæc anima perfecta & corpus perfectum, simul creata fuerunt, & diuinitati copulata, vt fieret vna in persona verus Deus verusque homo Christus Saluator noster.* Sic ille Societas aliter docentes tacitè perstringit, & suam Christo gloriam apertè tribuit, Catholicamque doctrinam in præsentis causâ confirmat.

Episto.

In Dialo. 2.

Li. 3. de fide Orthod. ca. 12. & 2.

a Hom. 4. de B. Virgine. b Li. de fide ad Petrum Diacorum cap. 11.

In Postilla circa Euang. Dominice primæ post natali Domini.

Li. de incarnatione Domini Sacrament. 10 cap. 7.

carnem nostram, ita & animam nostram perfectam naturæ humanæ assumptione suscepit.] Tum rursus: Quid opus fuit carnem suscipere sine anima, quum vtique insensibilis caro & irrationabilis anima nec peccato sit obnoxia, nec digna præmio?] Quid, quod seculo pugnat quoque Lutherus, & Catholicam cõfirmat sententiam, quum in hunc modum concionatur? *Ita fieri oportebat, vt Christus Deus & homo conciperetur absolutus omnibus membris. Quare necessarium erat, vt hæc omnium spiritualissima & sanctissima cõceptio esset. Neque multò post: Christus cum conciperetur & viveret, eo ipso articulo temporis plenus gratia fuit: Ceteri homines sine gratia sunt tam in priori, quam in posteriori conceptione.]*

In explicat. Euang. die conceptionis Mariæ.

Lutherus Christum in ipso cõceptu perfectum fuisse, ac animam eius plenè gratia.

Nouatorum opinio est, animam Christi parvulè sic profecisse, & perfectam semper non fuisse.

IAM verò cum his alius Nouatorum cohæret error, ob argumenti cognationem minimè prætereundus, de diuinis nempe dotibus animæ Christi, quibus inde ab ipso conceptu ille mirabiliter ornatus, atque vbertim cumulatus fuit. Nam plerique Nouatores Christo puero vsuuenisse putant, vt maiorem cum ætate rerum noticiam, sapientiam & gratiam acquisuerit, donaque Dei paulatim illustriora & exercitatione maiora effecerit, sicut aliis puerilis ætatis hominibus accidere solet. Expers enim agnitionis infantiæ, per humanam vtique imprudentiam quod adhuc non didicit ignorat, vt verbis vtatur Ambrosianis. Quare Loffius Christo puero id tribuit: *Proficiebat, id est, augebatur in eo sapientia, vt in aliis hominibus exercitatione & vsu.* Neque dissentit Melanchthon, qui Christum vt corpore, ita & Spiritu incrementa, sicut cæteros homines, accepisse atque confortatum fuisse testatur. His consonans Hemingius: *Quemadmodum, inquit, puer Iesus corpore adoleuit paulatim, ita secundum animam magis ac magis dotes animi creuerunt.* Brentium enim sequitur, qui Christum vt corpore, sic animo adoleuisse scribit, & Caluino se comitem præbet, à quo asseritur, in Christo vnâ cum ætate creuisse quoque animi dotes. Sed hos omnes petulantia conuiciis vincit Franciscus Lambertus, qui contra nos ita debacchatur: *Defugienda est commentitia illa Sophistarum opinio, quæ Seruatorem in his quæ ad Spiritum attinent, succrenisse negant.* Et rursus: *Ne cesse est profiteri ipsum animæ dotibus profecisse.*

a Lib. de incarnatione. Dominici Sacramenti ca. 7. b In expost. ca. 2. Luc. c In tractat. eiusdem Euang. de dominicalis. d In explicat. Euang. infra octauas Natiuitatis e Homil. 19. in Lucam. f In cap. 2. Luc. g In cap. 2. Luc. h Luc. 2.

AD HUNC autem muniendum errorem, qui Christo Domino & concepto & nato indecora prorsus affingit, ex Luca verbis fucum & prætextum obtundunt, quoniam ab eo scriptum est, Iesus proficiebat sapientia & ætate & gratia apud Deum & homines. Hic enim sapientiam accipiunt, vt eo nomine dona quæuis spiritualia, vel dotes animi comprehendant, in quibus paulatim puer Iesus sumserit incrementum. Quod si ita est, nihil ille in dotibus inde ab initio conceptionis perfectum habuit, non ingenium, non iudicium, non præscientiam, non doctrinam, non prudentiam, nec aliis id genus donis præditus, quorum duntaxat igniculi & semina in puerorum natura insunt, quæ nec sine progressu ætatis & animi studio perueniunt ad maturitatem. Proindè si hos audimus doctores, non paucis annis in Christo stupiditas & rerum imperitia hæserit, vt quæ postea cognouit & docuit mysteria, prius aliquando, quum nondum adoleuisset, ignorauerit, quandoquidem dotes illas in puero magis ac magis creuisse contendunt. Quin & Georgius Maior Christo necessum fuisse dicit, vt sicut figura ceu habitu tãquam homo inueniebatur, sic etiam iuxta morem aliorum hominum ratione, sapientiâ & spiritu proficeret, quemadmodum ætate ipsa crescebat. Fuit autem è Nouatoribus primus (quod sciam) Erasmus, hunc qui cœpit mouere lapidem, quiq; aduersus receptam Theologorum sententiam dimicans, nihil obstare putauit, quò minus Christus vt verè profecit ætatis accessu, ita dotium incrementis verè profecisse dicatur. In eandem petram Nestorius, Arius, Eunomius, Photinus & plures Hæreticorum veterum impegerrunt, sed quorum principes fuisse videntur Gnostici, Christo puero tam infensi, vt finxerint eum sub quodam anonymo præceptore literas, adeoque ipsum alphabetum didicisse, sicut de illis prodidit Irenæus.

Nouatores errorem suum in Luca verbis velut in arca collocare, sed magnam cum Christi iniuriam. Quæ incommoda sequitur ex aduersariorum sententia.

Erasmus Nouatoribus dedit presentis erroris ansam, sed multo magis Lutherus.

Quomodo Lutherus errandi causam maximam dedit de Christo puero, qui paulatim in animi dotibus profecit, aliorum puero rum more.

VERVM inter aduersarios, qui Catholicam nunc Ecclesiam maximè insectantur, præcipuè Lutherus post Erasmus huic errori est patrocinatus, aliisque erroribus velut facem prætulit, quando in hunc modum docere veritus non est: *Sicut corpus pueri per incrementa temporis succrescebat, & rationis usus quotidie reddebatur auctior pro modo nature, ita & in aliis hominibus euenit: ita & Spiritus continuo penitus illi sese immisit, mouitque, pro ætatis*

In declarat. Euang. circa Domini, infra octauas Natiuitatis. In annotat. noni Testamenti circa 2. cap. Luca. & cap. 13. Marci. Lib. 1. contra Valent. cap. 17.

In Postilla circa Euang. Dominica primæ post Christi natiuitatem.

ratione potentius & ad plura. Neque enim figmentum est, quod Lucas scribit: Corroboraturque spiritu, sed ut verba sonant, ita simplicissime quoque res euenit, ut quantum accessit aetatis, tantum & magnitudinis; quantum vero magnitudinis, tantum & rationis, utque, ratione auctior, ita & spiritu enasit robustior, & sapientia plenior coram Deo, in se ipso & coram hominibus. Neque, vlla opus habent haec verba alia glossa. Adiungit & illud: Cum itaque sic comparatum sit, ut omnes homines augeantur corpore, ratione, spiritu & sapientia, neque sit qui aliter se habeat, voluit Lucas hic id de Christo predicare, quod Paulus scripsit, eum se exinanuisse, ac posita Dei forma, & assumpta forma serui, in similitudinem hominum sese exhibuisse. Concludit ergo Lutherus, Christum ad eundem modum sicut pueros, in caetate sese habuisse, & in his, quae ad ingenium & intellectum pertinent, subinde profecisse: licet interim aequalibus ingenio praestaret, diuinisque dotibus magis commendatus esset. Vbi Lutherus non modò Lucè verba ad singularem Christi semper aequè sapientis iniuriam ignominiamque detorquet, ut illum in ordinem redigere, & vulgaribus pueris exaequare possit, sed etiam alium praclarum Scripturae locum de Christi exinanitione corrumpit. Paulus enim de similitudine naturae, non autem, sicut ille fingit, de similitudine morum habitusque loquitur, indicans nempe Christum, qui eandem cum Patre naturam haberet, celata dignitate, sese ad naturam vique humanam assumendam nostra causà deiecessit, summaeque humilitatis exemplum omnibus, praesertim in crucis supplicio, praebuisse, sicut praeter alios veteres Theodoretus & Oecumenius Paulum interpretantur. Exinanitio enim Filij Dei hoc loco non est euacuatio, vel aliqua illorum, quae ad diuinitatem propriè spectant, quaeue ad perfectas humanas simul & beatas illius animae dotes referri possunt, immunitio, sed ob naturam assumptam Verbi humiliatio, adeoque incarnatio, ut Rabanus docet, ac etiam mors in cruce perlata. Etenim Apostolus illic duo, quae semper in Christo sunt nobis consideranda, proponit, summam eius maiestatem, summamque subiectionem ac deiectionem. In illa Dei Filius Patri consubstantialis & per omnia aequalis praedicatur: in hac Filius hominis, opprobrium hominum & abiectionis plebis ostenditur, quoniam cum assumpta hominis natura miseram serui conditionem suscepit, ac praeterea nocentissimi & contentissimi hominis personam ad mortem vsque grauiissimam atque probrosissimam gessit. Hinc verò peruersè Lutherus suum munit errorem, ut probet Christum aliorum more hominum tantum rationis & prudentiae, quantum aetatis & magnitudinis corporalis, per interualla temporum accepisse.

CATERVM non intelligunt isti, quod apud Theologos in confessio est, Christo quatenus in vnitatem personae Deus & homo est, sicut vtramque naturam, sic duplicem quoque sapientiam, increatam & creatam comperere, & rursus ad creatam eius sapientiam referri cognitionem & scientiam, quam idem cum beatis communem ad videndam Dei essentiam obtinet, & illam quam praeterea infusam vocant, nihil ut eorum ignoret, ad quae naturalis animae perfectio se vnquam extendere potest. Constat autem inter doctos, Christi animam inde ab ipso conceptu sic omni gratia, sic etiam sapientia tam perfectè donatam esse, ut in se nullum profectum vel augmentum admiserit. Fuit interim alia in Christo etiam sapientia: quam experimentalem vocant, quae humano & naturali lumine comparatur, quamque Paulus Apostolus Christo tribuens, inquit: Didicit ex his quae passus est obedientiam, quod nihil est aliud, quam si expertum fuisse dixisset. Hinc illud Richardus Victorinus prodidit: Anima Christi ab hora conceptionis suae tam sapientiae quam scientiae plenitudinem accepit: nihilominus tamen ad eam, quae per experientiam est, scientiam per temporum interualla profecit.] Ac rursus: Quemadmodum, inquit, secundum Apostolum ex his, quae passus est, didicit obedientiam: sic iuxta eundem modum profecit ad sapientiam. Ab ipsa enim incarnatione per experientiam didicit, cuius humilitatis fuerit, Dominum maiestatis ad seruilis formae susceptionem se inclinare.] Demum ut vno veluti verbo rem expediat, de Christo luculenter inquit: Exercendi peritiam ab initio habuit: sed ad experientiam notionem per accessum temporis acereuit.] Nos verò ne verbum quidem cum aduersariis commutarem, si Christum & illi tantum in hac experientiali sapientia siue scientia profecisse traderent: sed illud in ipsis reprehendendum dicimus, quod absolute loquantur, Christum,

Error Lutheri de Christi hominis exinanitione cum loci Paulini de personatione

Exinanitio Filij Dei quod nobis desigunt, utque contentissimi Pauli

Christo experientiam creatam & creatam, huiusmodi quae non profecit, sed profecit sunt ab initio

Habuit Christo experientiam solum sapientiam, in qua profecit. Richardi testimonia, quomodo Christus profecit, & non profecit in sapientia

Aduersarij qualem sapientiam profecit in Christo fabricent.

Philip. 2.

In explicat. loci eiusdem apud Pauli Philip. 2.

Psalm. 22.

Hebrae. 5.

Libr. 2. deo Emanuele cap. 18.

Hebrae. 5.

Christum, instar aliorum paruulorum ut corpore, sic animo adoleuisse, atque sicut in corporis viribus, sic etiam in animi dotibus, uti ratione, spiritu & sapientia profecisse: perinde ac si ab initio cum homo factus est, nulla praeditus fuisset sapientia, sed eam vulgari hominum more per gradus, vsu & experientia sibi comparasset, & cum aetatis accessu dotium etiam incrementa sumisset. Atqui Scripturis est consentaneum, omnem plenitudinem diuinitatis inde ab initio, conceptionis in Christo etiam corporaliter habitasse, omnemque fontem Spiritus sancti super illum ipsum descendisse, de cuius plenitudine nos omnes accepimus, & cui soli non ad mensuram Spiritum dedit Deus. Tantum abest, ut communi hominum ignorantia laboraret, aut aliorum more literas disceret, vel vlla rerum doctrinaeque cognitione vnquam careret is, in cuius manus Pater dedit omnia, & in quo omnes sapientiae & scientiae thesauri reconditi semper inueniuntur.

QUANQVAM Nouatorum licentia longius etiam progressa est, atque ut errorem ex errore sererent, non solum nobilissimam Christi animam gratiae & sapientiae plenitudine spoliare, sed etiam Christo iam adulto ignorantiam ac errorem attribuere haudquaquam erubuerunt. Quid enim aliud sibi volunt haec verba Bullingeri? *Vt omnia alia humane infirmitatis in se Christus recepit, hominibus per omnia similis factus, excepto peccato: ita & humanam scientiam & ignorantiam, rationem videlicet mentemque, humanam, qua per interualla augetur siue increfcit atque diminiuitur, assumpsit, secundum quod nimirum aliquid nescire dicit. Ideo alibi habetur, IESVS proficiebat sapientia, & aetate, gratia apud Deum & homines.* Quod si rem succinctius explicatam velis, en tibi Brentium asserentem, Christi animam ignorantiae fuisse subiectam, quia per omnia ille similis nobis, excepto peccato. Ac eadem est Caluini sententia, qui dictum Pauli locum sic interpretatur: *Certe cum docet Apostolus, Christum per omnia fuisse nobis similem, excepto peccato, procul dubio hoc quoque comprehendit, quod eius anima subiecta fuerit ignorantia.* Ac alibi rursus, ut Christo ignorantiae notam inurat: *Nihil, inquit, absurdi est, si dicamus, secundum hominem Christo accedenti ad sicum speciem arboris illi fuisse incognitam.* Ad eò CHRISTVS IESVS, si Caluino credimus, in ignorantia & errore versari potuit, praesertim cum ad sicum fortè obuiam accederet, & in ea non fructum, sed folia dumtaxat reperiret. Crassius adhuc illud est, quum de Christo pronuntiat, qui Patrem in horto suppliciter orans, suum errorem correxerit. Sed & Rudolphus^a Gualterus Christum ita depingit, ut cum communi hominum ignorantiae subiciat: asserit itidem^b Molinæus, Christum non ab initio, sicut Papistae somniant, scientiae plenitudinem habuisse, ac demum Gallasius Christum ita ignorasse scribit, ut more hominum disceret ac erudiretur. Quid enim aliud Sacramentarij eructarent, quam quod à suo magistro Zuinglio iam pridem traditum acceperunt: *Christum sapientia profecisse, quia secundum humanam naturam finitus sit atque mensus? Tum eiusdem vox est propria: Deus non fuit in Christo vice animae, sed animam creatam intellectualemque, in corpore suscepit, quae indies profecit, quum ab initio non omnia nossit. Vnde alibi quoque tractatur, quod Christus filius hominis extremi iudicij diem ignorauerit.* Neque Zuinglius tantum, sed & fidus eius Achatès Caluinus hanc doctrinam didipulis infixam reliquit, Dei filium nostra causa ignorantiam subuisse, qui multa secundum hominis sensum nesciuerit. Quis verò pius ad impias istorum voces, per Christum ipsum obsecro, non horreat, nec suas aures obturet, aut tacitè saltem non ingemiscat, hancque manifestam & nefariam nostri seculi audaciam non detestetur, quando tam multi contra Dominum & Christum eius conueniunt, ac tam dira congerunt maledicta? Renati sunt Photiniani, velut ignorantiae Christum incusantes, quoniam iudicij diem ignoret. Nouos habemus Ignoitas, sic enim^c Isidorus, quanquam Gregorius^d Magnus Agnoitas appellat, quod Christo ignorantiam de die vel hora iudicij impudent, nimirum illis Domini verbis offensi: De die autem illo vel hora nemo scit, neque Angeli in caelo, neque Filius.

NOVIT utique Christus, ut hunc nodum obiter dissoluamus, nouit, inquam, secundum diuinitatem de certo iudicij tempore, qui suè scientiae infinitate simul vniuersa comprehendit, nihil ut illum latere possit, velint nolint Ariani, contra quos Hilaris rectè hoc protulit: An credibile, ut aliquid ex omnibus nesciat, qui omnibus ad id

Coloss. 2. 1. 11.

Ioan. 1. 1. 3.

Ioan. 13. Coloss. 1.

In explicat. 1. 24. Matth.

Vide Martini in c. 2. Luc. In Harmon. Euan. c. 1. 2. caput Luc. Matth. 22.

Matth. 26. Luc. 22.

a Hom. 117. in M. arc. b In Harmon. 311. c. In s. de Iren. lacon. s. i. s. i. o. ne ad Carol. lum super.

In Harmon. ad cap. 24. Matth.

c Lib. 8. Ethic. d Lib. 8. Registr. Epist. 42. Mare. 13.

Hebr. 4. Libr. 8. de Trinitate.

Etiam ignorantia ac errore in Christum transferebant Nonatores. Bullingerus qualem scientiam & ignorantiam Christum attribuunt. Christi anima subiecta ignorantiae iuxta Nonatores.

Quomodo Caluinius Christo impingat errorem ac ignorantiam.

Christus iuxta Caluini errorem suum corrigi.

Zuingli in sua errore pertrahit Sacramentarios, & Christum ignorantem ficerent.

Christus iuxta diuinitatem nouit omnia, ac idcirco etiam diem iudicij.

quod sunt atque erunt, author est? Si omnia per Christum, & in Christo, & ita per ipsum, ut omnia in ipso sint, id quod nec extra eum, neque non per eum est, quomodo non etiam in scientia eius sit? Cogitationes humanas non tantum presenti motu incitatas, sed etiam instinctu futurae voluntatis agitandas Christus non ignorat, Euangelista restante: Sciebat Iesus qui essent non credentes, & qui esset traditurus eum. Nouit praeterea Christus, si humanam eius naturam spectemus, quo tempore sit futurus Iudex omnium, qui quum mortalis in terris degeret, cogitationes hominum & arcana cordium, ut in Euangelio legimus, saepe perspexit ac prodidit, verè ut dicerent Apostoli: Tu scis omnia. Caeterum quod Pater aeternus ex natura duntaxat sua agnoscit, id Christi hominis anima secundum suam naturam & absque reuelatione caelesti considerata, ignorare dicitur, quemadmodum & Angeli, si naturalem eorum scientiam solummodo contemplemur, diem & horam extremi iudicij nescire dicuntur. Aut si Augustinum sequimur, hoc nescit Filius, quod nescient es facit, id est, quod non ita sciebat, ut tunc discipulis indicaret: sicut ad Abraham dictum est: Nunc cognoui quod timeas Deum, id est, nunc feci ut cognosceres. Quo sensu, etiam dies laeta vel tristis dicitur, quia laetitiam vel tristitiam facit.] Quapropter licet sibi norit Christus, nobis tamen ignorat, quibus vtiliter hoc abscondit mysterium, ut ad extremum ipsius aduentum tantò simus vsque vigilantiores. Vtramque interpretationem probat Gregorius: posteriorem verò Hieronymus, Basilus, Chrysostomus & Theophylactus amplectuntur. Ab his non dissentit Anselmus, quum docet, in Christo thesauros omnes sapientiae & scientiae absconditos quidem esse, eumque scire quaecunq; nouit pater, sed qui nescire dicitur, cum non facit homines scire quod inutiliter sciretur. Vult enim, inquit, ut semper simus incerti de aduentu Iudicis, ut sic quotidie viuamus, quasi in alia die iudicandi simus.] Atque haec tenus de verbis Euangelicis, quae aduersarij, ut Christum ignorantiae vitio grauent, indignè corrumpunt.

SED & Apostolum Paulum obtorto velut collo ad se pertrahunt, atque ut Christum imperfectum fabricent, ex illo repetunt quod dixerit: Debuit per omnia fratribus assimilari, & tentatus est per omnia, excepto peccato. Et rectè quidem ille decessisse docet, ut Christus qui non Angelicam naturam, sed Abrahæ semen apprehendit, non modo fratribus Iudæis, sed & omnibus hominibus sese conformaret per omnia, non quantum ad culpæ defectus, sed quantum ad omnes passibilis naturæ proprietates, qui ad redemptionis nostræ opus complendum spectabant, ut eruditè Lyranus animaduertit. Vel per omnia, intelligit Paulus ea, quae carnem & sanguinem corruptibilem sequuntur, quæq; Christum Dominum pro nobis pati conueniebat, teste Theophylacto. Haudquaquam verò conueniebat, ut Verbum Dei cum humanæ naturæ conditionem assumeret, siue peccatum, siue procliuatam ad peccandum ignorantiamque, seu vitiosum quemlibet intellectus habitum vel actum, ut in scholis loquuntur, admitteret, quod istiusmodi labes eum anima Christi ut purissima, sic & omni ex parte perfecta pugnent maximè. Hæc enim anima Verbo aeterno vnita, non mortalium modo, sed & beatorum in caelis Deum clarissimè contemplantium animas excellere, & absoluta scientia sapientiaque pollere debebat, nihil ut penitus ignoraret, nulloque vitio intellectualis animæ laboraret. Quid enim minus, imò quid non amplius Adæ secundo, quam primo & terreno tribuamus, cuius corporis anima in didit Deus, ut ille omnem intelligentis vim & efficacitatem nulla interposita mora subito consequeretur? Vnde quod Paulus dixit: Factus est primus homo Adam in animam viuentem, nouissimus Adam in spiritum viuificantem, vtrinque non sine miraculo stupendo contigit: in illo quidem, quum Deus in faciem eius de limo formati spiraculum vitæ inspiraret, in hoc verò, ut primum in Virginis matris utero conciperetur: Vnde Dionysius Rickelius rem eandem confirmans, ita scripsit: Quia non decuit humanam naturam à Verbo aeterno assumi nisi pulcherrimam, id est, sanctissimam, idcirco eodem instanti, quo condita fuit anima Christi, fuit omnium diuinorum charismatum habitibus excellentissimè perornata, omni videlicet dono Spiritus sancti, omni virtute nullam imperfectionem in sua ratione includente, omni sapientia, & fructu & beatitudine eam decente, tantaque gratia, quod

*Christus etiam
ut homo, diem
iudicij non igno-
rat.*
*Quomodo Chri-
stus diem iudi-
cij dicitur igno-
rare.*

*Nescire dicitur,
qui eum potest,
non prodit are-
num.*

*Aduersarij ab
usu Verbi Pauli
de Christo, qui
per omnia assimi-
latus nobis, sicut
infectus est.*

*Quæ Christi ho-
mo non assumit
rit, sicut alij, &
quæ de causa.*

*Secundum Adam
non minus quam
primus, ab in-
itio perfectus in
anima.*

*Non decuisse
animam Chri-
sti illi dono as-
sueret, imò ab
initio.*

*Ioan. 2. &
13.*

*Matth. 9.
Luc. 6. 7. 20.
Ioan. 16.
Lib. 83 q. 60.
Epist. 1. de
Trinitate &
lib. 12. de Ge-
nesi contra
Munichanos.
Genes. 22.*

*Matth. 21.
Luc. 12.*

*In cap. 14.
Matth.*

Hebr. 2. & 4.

*In Epist. ad
Hebræos.*

*Genes. 2.
1. Cor. 15.*

*Lib. 1. in Se-
lam. Mabo-
met. Art. 14.*

quod tota capacitas eius fuit omninò repleta.] De quo argumento pluribus ageremus, nisi laborem hunc nobis Melchior Canus perdoctus Episcopus ademisset, copioseque in eos disseruisset, qui gratiæ sapientiæque plenitudinem Christo secundum naturam humanam aliquando defuisse contendunt. Probat igitur, & solidè quidem, Christo inde ab initio suæ creationis non ad mensuram datum fuisse Spiritum, sed quantum mensura creata capere poterat, spiritum, inquam, non modò gratiæ, sed & sapientiæ, scientiæ ac intellectus: qui verò secus docent, eos ait, non solum à schola, sed etiam à veteris Theologiæ institutione desciscere, sicut & multis Patrum adductis testimoniis luculenter euincit. Ac in Schola quidem rotundè dicunt: Suscepit in se Dominus omnes nostros defectus, qui communiter naturam humanam ex peccato primi Parentis consequuntur, & perfectioni scientiæ & gratiæ non repugnant: eosque defectus Damascenus naturales & indetractabiles vocat, quia scientiæ & gratiæ imperfectionem nullam secum adducunt.

CRASSVS igitur ac detestandus nouorum Doctorum error est, talem nobis Christum effingentium, qui more hominum fuerit eruditus, ut scribit Gallusius, & quem fabrum ac idiotam Hosander dicere non veretur, ac de quo demùm isti tam leuiter ac impurè loquuntur, ut credat facilè populus congenitam pueris ignorantiam, ne dicam & stultitiam, ineptitudinem, lasciuiam, inconstantiam, ingenij hebitudinem, rerum imperitiam, animi, veluti inculti agri, vacuitatem, aliaque id genus communia, nec probanda vitia: quibus prima illa ætas laborat, in Christum etiam puerum incidisse, ut idcirco & nuces, quod aiunt, aliquando reliquissè videatur. Præterea si nouam istorum opinionè sequimur, ab non Iudæi, Turcæ aliq; Christianæ fidei hostes infensissimi, suum tetrum confirmabant errorem, quo delusi, ad orandam Domini & Redemptoris nostri maiestatem, quæ per omnes ætates gradus in illo durauit, reiciunt ac furiosè insectantur? An non grata & iucunda istis erit cantio, si à nostris affirmari audiant, Christum puerum instar aliorum paruulorum, in animi dotibus imperfectum fuisse, & nonnunquam errasse, & errare & ignorare multa potuisse? Vnde quoniam hæc de Christi gloria non leue certamen est, non possumus committere, quin veterum sententias subiiciamus, ut si agros curare non possumus, saltem sanis adhuc mentibus aliquod antidotum aduersus nouum & pestilens virus porrigamus.

AC PRO multis quidem Augustinus vnus, ut potè lumen Theologorum, nobis satis esse queat, qui Christum puerum à reliquis aequalibus eximit, omnemque ignorantiam notam ab hoc vno manifestè secludit ac remouet. Quis est enim, inquit, qui audeat dicere, Dominum Christum tantum maioribus, non etiam paruulis factum IESVM? qui venit in similitudinem carnis peccati, ut euacuaret corpus peccati, in quo infirmissimo, nulli vsui congruis vel idoneis infantilibus membris, anima rationalis miserabili ignorantia pregrauatur. Quam planè ignorantiam nullo modo crediderim fuisse in infante illo, in quo Verbum caro factum est, ut habitaret in nobis, nec illam ipsius animi infirmitatem in Christo paruulo fuerim suspicatus, quam videmus in paruulis.] Ac rursus idem alibi disputat, ut ostendat, quantum inter mortales & Christum interstit, eumque solum ab omni peccato & ignorantia immunem esse declarat. Vbi Augustino Bernardus planè consonat, dum Christum infantem non solum ab ignorantia nota & suspitione liberum, sed & omni sapientia plenum inde ab initio extitisse confirmat. Neque enim, inquit, minus habuit sapientiæ, vel potius non minus fuit sapientia IESVS conceptus, quam natus: paruus quam magnus. Siue ergo latens in utero, siue vagiens in præsepio, siue iam grandiusculus interrogans Doctores in templo, siue iam perfectæ ætatis docens in populo, æquè profectò plenus fuit Spiritu sancto. Nec fuit hora in quacunque ætate sua, qua de plenitudine illa, quam in sua conceptione accepit in utero, vel aliquid minueretur, vel aliquid eidem adiceretur: sed à principio perfectus, à principio, inquam, plenus fuit spiritu sapientiæ & intellectus, spiritu consilij & fortitudinis, spiritu scientiæ & pietatis, & spiritu timoris Domini.] Ad eundem modum qui Bernardo longè vetustior atq; celebrior Doctor in Ecclesia fuit Cyprianus,

*In locis com-
munibus li.
12. cap. 14.*

*In lib. 2.
Iren. c. 42.
b. Consect. 4.
de sine macula.*

*Lib. 2. de
peccatorum
meritis &
remissione
cap. 29.*

*Li. 83. quæst.
quæstione
65.*

*Hom. 2. de
B. Virgine.*

Esai. 11.

*Serm. de na-
tuitate Do-
mini.*

*Summa doctri-
ne Scholasticæ
de presenti ar-
gumento.*

*Magna incom-
moda sequi, ex
aduersariorum
doctrina, noui
Christum nobis
effingentium.*

*Patrum senten-
tiæ de Christo
puero, qui per-
fectè semper sa-
piens & intelli-
gens fuit.*

*Nulla ignoran-
tia in Christo im-
fante, si in aliis
paruulis.*

*Immunis Chri-
stus ab omni pec-
cato & ignorantia.*

*Bernardi testi-
monio Christus
æquè plenè fuit
semper Spiritus
& sapientia.*

Cyprianus docet, etiam in Christo infantie, nihil defuisse virtutis & gratia.

Christus puer simul & perfectus iuxta Hieronymum.

Christus puer suam virtutem erga Ioanem & Simeonem ostendit.

Christus puer quomodo Simeonem senem gubernavit.

Adversus ab uti Lucæ verbis, quibus Christus in sapientia dicitur profecisse.

Quomodo Christus creatus dicitur in gratia & sapientia.

Quomodo Christus in sapientia profecit.

Cyprianus, perspicue tradit, Verbum in utero virgineo sic carnem esse factum, ut mox diuinitas plenitudinem sui exiguo infuderit vasi, & licet infantilem assumeret infirmitatem, tamen virtutem & gratiam incomparabili viro dignam ab illo perpetuo retentam fuisse. Vnde Christum ut ab Esaiâ paruulum natum, sic ab Hieremia virum, quem mulier nouo modo esset circumdatura, nuncupari, ne ignoremus, ei nunquam defuisse virtutem, sed semper viribus ætatis adfuisse fortitudinem, quam infantilis tamen infirmitas occultaret. Quæ omnia illo Hieremiæ dicto confirmat: Creauit Dominus nouum super terram, femina circumdabit virum. Cyprianum porro sequitur Hieronymus, ac eodem modo dictam Prophetæ sententiam interpretatur, indeque confirmat, Christum licet in utero matris conclusum, & in cunis vagientem, tamen virum etiam fuisse perfectum, eundemque non verè, sed apparenter sapientia & gratia profecisse. Stat igitur immota, ac à Catholicis probata semper sententia, Christo etiam puero nihil gratiæ, nihil sapientiæ (experimentalē semper excipimus) defuisse, qui ob gratiæ plenitudinem puer adhuc puero Ioanni, id est, suo præcuratori nati, ac iterum Simeoni iusto seni dotes mirificas liberaliter communicauit. Hinc vetus illud Ecclesiæ canticum extat: Senex puerum portabat, puer autem senem regebat. Ac regebat planè Simeonem Iesus paruulus, qui velut optimus præceptor, grandævum illum diuina virtute ac sapientia sic mirabiliter instruebat, ut idem ex ministro legis Euangelicus Doctor, & Christianus Psalter, eximiusque Propheta in templo subito euaserit. His vero sit satis cordatum monuisse Lectorem, haud tutò istis fidendum esse Doctoribus, quos non pudet venenata tela non solum in Mariam, sed in Christum etiam Dominum vibrare, & simul astu Satânico ad maiestatem illius obscurandam diuinas adulterare Scripturas.

Quod enim ad suum excusandum & confirmandum errorem Lucæ verba proferunt, qui Christum sapientia & gratia profecisse scripsit, nihil certè noui proferunt, sed veteres Hæreticos, qui in eundem, ut aiunt, lapidem crebrò impegunt, perperam imitantur. Atqui hoc sermone significat Euangelista, quod indita Christo puero sapientia magis ac magis in illa ætate indies declararetur, neque repentè, sed paulatim apud homines eluceret, non autem quòd iuxta mensuram ætatis corporeæ sapientior ille redderetur. Etenim ne quid monstruosum introducere videretur, atque ut humanæ naturæ, quam à Matre assumerat, veritatem certius comprobaret, sicut per ætatum gradus corporis incrementa sumsit, sic etiam interioris animi diuitias, & in primis sapientiam, ad aliorum quibuscum versabatur, profectum sensim accommodauit, seque subindè clariùs agnoscendum præbuit, ideoque aliorum puerorum, qui cum ætate augent sapientiam, similitudinem & morem communem expressit. Hoc est quod nonnulli breuiter dicunt: Creuit puer Iesus in effectibus & operibus gratiæ ac sapientiæ, quia indies perfectiora opera faciebat. Quod enim in effectu crescit, hoc crescere quandoque dicitur, si Scripturæ phrasin obseruemus. Sic enim legimus: Proficiebat Dauid vadens & crescens. Creuit Iosaphat & magnificatus est vsque in sublime. Illum oportet crescere, me autem minui. Verbum Dei crescebat & fortiter crescebat, ut reliqua id genus prætermittamus. Sed nunc Patres audiamus, qui Lucam hoc loco, ut diximus, probè sunt interpretati.

Bernardus Christum profecisse dicit, non secundum quod erat, sed secundum quod apparebat: non quoniam aliquid è nouo accederet, quod antea non haberet, sed quod accedere videretur, quando volebat ipse ut videretur. Constat ergo, inquit, quia semper Iesus vitilem animum habuit, etsi semper in corpore vir non appareret. Et æqualis ferè Bernardi Hugo Victorinus, qui de hoc loco multa differit, Christum sapientia & gratia profecisse scribit, quam ipse quidem in humanitate sua plenam & perfectam semel & simul acceperit, sed qui voluerit pro ratione temporum eandem gratiam ac sapientiam magis ac magis aliis aperire, ut homines proficerent in eius cognitione. Cum his Beda consentit, inquit: Iuxta hominis naturam proficiebat Christus sapientia, non quidem ipse sanctior in tempore existendo, qui à prima conceptionis hora spiritu sapientiæ plenus permanebat, sed eandem, qua plenus erat, sapientiam

Esaiâ 9.

Hier. 31.

Lib. 6. commentar. in Hier. cap. 31.

Luc. 1.

Luc. 2.

Luc. 1.

1. Par. 11.

2. Par. 17.

1. Ioan. 1.

Act. 6.

1. Cor. 9.

Hom. 2. de B. Virgine.

Lib. 2. de incarnatione Verbi cap. 6.

Homil. 1. in Euang. Domini. post Epiphani. in Euang. Luc. cap. 2.

cæteris

cæteris ex tempore paulatim demonstrando. Id quod alibi verbis paulùm immutatis hoc modo repetit: Iuxta hominis naturam proficiebat gratia, non ipse per accessum temporis accipiendo quod non habebat, sed pandendo donum gratiæ quod habebat. Nec obscura est Damasceni oratio: Proficere Christus dicitur sapientia & ætate & gratia. Ætate quidem crescens: per incrementum autem ætatis sapientiam quæ ipsi inerat, in apertum promens. Item & proficientiam hominum & consummationem in sapientia & gratia bona patris voluntate, id est, Dei agnitionem & hominum salutem propriam proficientiam faciebat, omnifariam quod nostrum est, sibi peculiariter adificens.

Sed & Patres vetustiores, si quis eos fortassis requirat, cum supradictis in Luca interpretando quasi conspirant, ex quibus Cyrillus Alexandrinus inducit aduersarios ita loquentes: Si plena est gloria Christi gratiæ & veritatis, quomodo sapientia, ætate & gratia profecisse apud Lucam scribitur? Aut quid accedere potest ad plenum, vltra quod nihil est? Respondet statim: Non ut Verbum & Deus profecisse intelligitur, verum quia magis indies homines admirabantur, eorum potiùs de Iesu opinio, quam illius perfecta crescebat gratia: ut magis indies cognoscentes, magis illum procedere, ac gratia crescere arbitrentur. Ac alibi rursus: Quum audis profecisse Christum in sapientia & gratia, noli putare quicquam ipsi additum fuisse, qui nullius vnquam rei egere potest: sed quia videntibus atque audientibus eum sapientiorē gratiorēque se præbebat, idcirco scribitur profecisse. Tum ante Cyrillum Hieronymus expeditè dixit, ut meminimus, Christum non verè, sed apparenter sapientia & gratia profecisse: sicut & alibi ab eodem scriptum legimus: Iuxta incrementa quidem ætatis per vagitus & infantiam proficere videbitur sapientia & ætate: sed perfectus vir in ventre foemineo solitis mensibus continebitur. Vbi suum præceptorem sequitur Hieronymus, Gregorium nempe Nazianzenum, à quo clarissimè affirmatur, Christus ut ætate, ita etiam sapientia & gratia proficiebat: non quòd hæc incrementum caperent, (quid enim eo quod à principio perfectum est, perfectius esse possit?) sed quod paulatim patrescerent & elucerebant. Ac eadem penè verba Euthymius repetiuit. Suffragatur & Athanasius in hoc tractando loco frequens, qui de illo inter cætera sic differit: Quanto magis diuinitas Christi reuelabatur, tantò plenius gratia crescebat, ut hominis apud homines. Infantulus enim gestabatur, puer autem factus remansit in templo, Sacerdotesque interrogauit de lege. Paulatim autem corpore adolescente, Verboque seipsum in corpore manifestante, factum est deinde, ut agnosceretur pro Filio Dei. Et rursus: Hominum est proficere: Filii autem Dei quando quidem non habeat quò proficeret, ut potè perfectè existens in suo Patre, humilia uit seipsum pro nobis, ut in illius humilitate nos magis ac magis in cresceremus. Quid multis? has pluresque veterum sententias, quas longum sit perferere, more suo Scholastici breuiter complectuntur, quum simpliciter dicere solent: Christus gratia & sapientia proficiebat non secundum habitum interiorem, sed secundum apparentiam, non essentialiter, sed effectiue vel signifi-

Lib. 3. fides Orthodox. cap. 22.

Li. 1. in Euang. Ioan. ca. 17. lib. 10. Theofast. cap. 7.

Li. 10. Theofast. cap. 7. Incap. 17. 8. Esaiâ. Incap. 37. Hier.

In laude B. filij Magni.

Incip. 2. Luc. Sermon. 4. contra Arianos.

Luc. 2.

Ibidem.

Plurimè & Scilicet veterum Patrum testimonia de sensu Verborum Evangelicorum.

Nihil sapientia Christo vnquam additum.

Quomodo Christus gratia & sapientia profecit iuxta Scholasticos.

Quod

Ex qua scrip-
tura sic Nou-
tores ineptant,
de Christo puero
philosophantes.
Quae concu-
rant miracula
ad Christi conce-
ptionem, à No-
uatores parum
considerata.

QVOD si totius erroris, qui aduersarios impedit, causam & quasi fontem indaga-
re velimus, parum illi accuratè perpendunt præstantia miracula, quibus Deo visum est,
humanam filij conceptionem, vt opus eius in Christo primum & maximum, insigniter
exornare, totiq; orbi perpetuò admirandam proponere. Miraculum est, ad talem tan-
tumque foetum formandum viri omnem operam excludi, & post talem legationem
Virginisque consensum, virgineum duntaxat vterum adhiberi. Miraculum est, tantum
de purissimo Virginis sanguine transferri & coagulari, in masculumque formari, quan-
tum ad generationem hominis sufficiebat. Miraculum est, consuetum dierum num-
rum, qui ad formandum hominis corpus desideratur, non expectari, vt & semen ad figu-
ram corporis aptetur, & anima in corpus ipsum postea influat, sed eodem planè mo-
mento, & sine successione temporis, corpulentam substantiam à Virginis corpore diui-
di, formari, simul & animari, vegetandi, sentiendi & intelligendi vires omnes pariter ad-
esse, & ad suas functiones in ipso corpore rationali anima iam perfectè informato, exer-
cendas conspirare. Miraculum est, dum anima corpori iungitur, eodem momento di-
uinitatem homini in vnam personam vniri, ac Verbum æternum se carni inseparabili-
ter sociare, vt idem Dei & hominis filius in Virgineo vtero constitueretur. Miraculum
est, MARIÆ filium inde ab ipso conceptu tanta cumulari gratia, vt anima eius cum
Angelis Dei essentiam clarissimè intueri, ac Dei gloria beatissimè perfrui posset. Mira-
culum est, eiusdem animam ab initio vndecunq; perfectam, & summis Dei donis re-
fertam fuisse, vt non solum omnes thesauri scientiæ & sapientiæ Dei illic reconderen-
tur, sed etiam vt simulatque Verbum caro factum est, mox plenitudo diuinitatis in ho-
mine Christo corporaliter habitaret. Omitto plura id genus miracula recensere, quæ
circa sanctissimam Christi conceptionem pro dignitate nec satis explicari, nec ab vilo
tùm in matre, tùm in filio prædicari possunt, quæque vti singularem Redemptoris nostri
gloriam & magnificentiam astruunt, sic à nouis ætatis huius Theologis vel bona ex par-
renegantur, vel fœdè negliguntur, malaque fide tractantur. Non enim illis libet hanc
Christo dare gloriam, vt nobiscum disertè ac ingenuè fateantur, Dominum ac Redem-
torem nostrum eodem tempore, quo simul homo & Deus in Virginis vtero esse cœpit,
ad tantæ gratiæ, veritatis ac virtutis omnis plenam possessionem peruenisse, qui certè
quicquid in terris vnquam meruit, id nobis mereri cœpit ab instanti, vt vocant, sacra
conceptionis.

Quomodo Cen-
turiatores Chri-
stum in concep-
tione sanctum
intelligunt &
doceant.

Christus dicitur
sanctus, non so-
lum quia pecca-
ti expertis, sed et-
iam ob gratiam
peculiaris &
efficientiam no-
stræ sanctitatis.

QVÆ si ritè rependerent, ac in animum seriò reuocarent Centuriatores, reue-
rentius quidem per beatam Christi Domini conceptionem tractarent, neque tam ab-
iectè, loquerentur, MARIÆ Filium verè sanctum, hoc est, labe peccati originalis non
fœdaturum, simpliciter interpretantes. Quam rudem, ieiunam ac frigidam interpreta-
tionem quis non demeret, in illis præsertim doctoribus, qui tam seduli ac strenui glo-
riæ Filij Dei assertores ac vindices haberi gestiunt? Sanctum MARIÆ Filium in concep-
tu & ortu fatentur, sed vt sanctitatem eius omnem in sola peccati originalis vacuitate
collocent, neque longius illam, vt oportebat, extendant. Natus est Ioannes etiam ex
vtero sanctus, multorumque Doctorum iudicio, vt indicauimus, MARIAM labe pec-
cati originalis non attigit. Nonne igitur Christo Domino plus tribui par est? qui non so-
lum sine peccato conceptus & natus est, agnus nimirum sine macula, sed etiam absolu-
tè sanctus, adeoque sanctum, partim natura, quia Filius Dei, partim officio, quia ele-
ctus & destinatus ab æterno ad sanctificandos eos, qui cum nat ura sint iræ filij, per hunc
Mediatorem Deo debent reconciliari, qui præterea nobis factus est & iustitia & sancti-
ficatio, vt in hoc semine Abrahæ gentes omnes, & qui sub maledicto sunt, benedicantur,
atque in veritate sanctificentur, vt que credentibus deleatur iniquitas, & adducatur
iustitia sempiterna. Id verò parum placet Ecclesiæ nouæ Ministris, nunc tanta contem-
tione iactantibus, in Christo renatos & iustos, etiam si iustitiæ operibus incumbant ma-
ximè, tamen ob originis peccatum perpetuò contaminari ac damnabiles esse, qui in
Christo imputatiuè sola fide iustificentur, sanctificentur atque saluentur. Non expen-
derunt, opinor, Centuriatores, quanta sit vis huius verbi, Sancti siue sanctitatis, quam
desinit Areopagita, vt sit ab omni peccato libera perfecta que, & omni ex parte incon-
taminata

Luc. 1.

1. Petr. 1.
Hebr. 7.
Luc. 1.

1. Cor. 1.
Genes. 12. 18.
& 22.
Dan. 9.

taminata puritas. Hebræi pro sancto Cadmos vsurpant, vt insignem puritatem inte-
gritatemque designent, ob quam aliquid non solum à rebus profanis, & quomodoli-
bet impuris secernitur, sed singularem etiam reuerentiam & honorem facillè prome-
retur. Ac eadem ferè vis est nominis, quod Græci *ἅγιος* dicunt, quodque adhuc maio-
rem vim obtinet *ἁγία*, nulli quidem personæ rectius, quam Christo congruens, vt-
potè sanctitatis omnis & fonti & auctori & consummatori. Igitur non satis isti ponde-
rare videntur, quid sibi velit præclarus ille ac latè patens Angeli sermo dictus Virgini:
Quod nasceretur ex te sanctum, vocabitur Filius Dei. Vbi Sanctum, quod ex MARIÆ pro-
diturum erat, absq; additamento, & in neutro magis, quam masculino genere dici con-
stat, sicut & Bernardus & Rupertus egregiè obseruauerunt. Multi quidem sancti vel sancti-
ficati dicuntur: vnum autem est Sanctum, id est, sanctitas, qua sancti omnes sanctifican-
tur. Hoc sanctum est iste Sanctus sanctorum, quem non in delicto præuaricationis Adæ
conceptum vel natum sanctitas accidens sanctificauit, sed essentialiter sanctum Virgo
incorrupta de Spiritu sancto concepit, vt ^a Rupertus verbis vtamur. ^b Bernardus verò in
hunc modum: Non habuit Angelus, quo propriè dignè nominaret illud eximium,
illud magnificentum, illud reuerendum, quod de purissima videlicet Virginis carne cum
sua anima vnico Patris Filio erat vniendum. Si diceret, sancta caro, vel sanctus homo,
vel sanctus infans, quicquid tale poneret, parum sibi dixisse videretur. Posuit ergo inde-
finitè Sanctum, quia quicquid illud sit, quod Virgo genuit, sanctum proculdubio ac
singulariter sanctum fuit, & per Spiritus sanctificationem & per Verbi assumptionem.]
Sed hæc obiter de Sancti siue sanctitatis nomine.

^a Lib. 1. de
operibus Spi-
ritus sancti,
cap. 10.
^b Hom. 4. de
B. Virgine.

Luc. 1.

In Euangel.
de fest. An-
nunc. Virg.
Ejal. 39.

Nec dissimilis est hallucinatio, ne dicam fraus Melanchthonis, pertinet enim hoc
etiam ad Christi conceptionem, dum ludit in verbis illis Euangelicis: Spiritus sanctus
superueniet in te, & virtus Altissimi obumbrabit tibi. Sermo est Angeli Gabriëlis Vir-
gini respondentis, quomodò citra iacturam integritatis concipere possit ac parere fi-
lium Dei, nimirum per diuinam quandam obumbrationem. Sed hanc refert Melanch-
thon ad confirmationem & consolationem animi, qua Virgo timore concussa eguerit,
ne imbecillis natura terroribus diuinis consumeretur. Addit exempla de peccatoribus,
qui iudicium & iram Dei sentiunt, ac dicunt: Posuisti iniquitates nostras in conspectu
tuo, in ira tua defecimus. *Nemo hominum, inquit, sustinere iudicium vel opus Dei potest, nisi
fiat, obumbratio, id est, nisi misericordia foueat & viuificet hominem. Ideò & hic fit mentio obum-
brationis.* Vident autem facillè sapientes, isthæc tam longè petita, nihil in rem præsentem
facere, ac ineptè profus ad Virginis dignitatem obscurandam detorqueri, quasi ipsa
non sine quibusdam pauoribus & terroribus concipere potuerit, adeoque conceperit
Emanuelem. Etsi enim cum primùm Gabriël ingrederetur ac salutarer, non nihil illa
conturbata fuit, tamen omni metu statim per eundem Angelum liberata est, vt deinde
cū illo liberè ac familiariter colloqueretur. Quod verò de virtute altissimi obumbran-
te dicitur, Gabriëlis est responsio Virgini data, vt sciret ipsa summam summi Dei po-
tentiam sibi mox adfuturam, per quam non modò virginitatem tueretur illæsam, sed
& virgo fœcunda, & mater ad conceptum diuinum idonea efficeretur. Aliòquin si de
terroribus pellendis verba intelligas, fateri necesse est, ineptè Angelum ad quæstionem
Virginis, qua suæ conceptionis modum indagabat, eo tempore respòdisse. Dicit autem
Angelus: Virtus Altissimi obumbrabit tibi, hoc est, conteget te & vndique circumdabit,
sicut auis obumbrat pullos suos, eosque totos alis suis complectitur, quemadmodum
Theophylactus locum commodè interpretatur, Euthymio non dissentiente. Bernar-
dus in hunc modum: Habuit MARIÆ, inquit, de Christi corpore vmbra, quæ audiuit: Et
virtus Altissimi obumbrabit tibi. Nec enim vilis vmbra, quæ de virtute Altissimi forma-
tur. Et verè virtus in carne Christi, quæ Virgini obumbravit, vt quod impossibile erat
mortali fœminæ, obiectu tamen inuolucris viuifici corporis ferret præsentiam maiesta-
tis, & lucem sustineret inaccessibilem. Virtus planè, in qua omnis contraria fortitudo
debellata est: & virtus & vmbra fugans Dæmones, tutans homines.] Alij per obumbran-
tionem accipiunt mentis refrigerium, quod MARIÆ diuinitus datum sit, vt ab cœtu car-
nalis concupiscentiæ præseruaretur. Fallitur verò Melanchthon, quod alienā profus,
i &

Quid sit sanctum
siue sanctitas
proprie.
Quid Cadmos
sonet Hebræis.

Cur Christi ab-
solusè sanctum
ab Angelo dica-
tur.

Rupertus &
Bernardi testi-
monia, cur san-
ctum Christo tri-
buatur.

Melanchthon
quomodo perpe-
tam exponat il-
lud: Virtus Altis-
sissimi obum-
brabit tibi.

Refutatio sen-
tentie Melanch-
thonis.

Quomodo Gai-
briël promittit
virtutem Altis-
sini obumbran-
tem Virgini.

Christi corpus
est Virtus obum-
brans Virginem.

Quomodo fallis
Sic Melanchtho
circa Maria pa-
nores.

Maria non timet
ac terretur, &
alij solent in sua
conversione.

Maria timoris
expers & gaudij
plena in filij co-
ceptione.

De tempore con-
ceptionis Chris-
ti, quid dicitur
Constantinus.
Christum esse
conceptum in
genitricis utero
tam post collo-
quium Gabrie-
lis, probabile
videtur debere.

Patrum testimo-
nia de incarna-
tione Christi fa-
cti sunt post-
quam Angelus
a Maria discer-
sit, & illa con-
fiteretur mysterio.

& haudquaquam MARIÆ congruentem explicationem inuehit, in qua de necessariis conscientiarum angoribus & terroribus moræ suæ Sectæ philosophatur, quodque tantum Virginitatem antè sanctam aliis impuris exæquat, qui iuxta legem communem non sine præcedenti timore iustificantur. Horum enim vera est & propria confessio: A^a facie tua Domine concepimus, & quasi parturimus & peperimus spiritum salutis. Vnde Augustinus quum ex^b Ecclesiastico citasset illud: Qui sine timore est, non poterit iustificari, statim adiecit: Opus ergo ut intret timor primò, per quam veniat charitas: timor medicamentum, charitas sanitas. Qui verò pauores ac terrores illius mentem, quæ lo, attingerent, quam nulla peccati labes unquam infecit, quæque charitate illa flagrauit maximè, de qua Ioannes dixit: Perfecta charitas foras mittit timorem: quoniam timor poenam habet: qui autem timet, non est perfectus in charitate. Nec dubium sanè, quin MARIÆ Christum ita conceperit, ut non solum omni timore vacaret, sed & mentis immensam delectationem persentiret, eiusque spiritus circa totum illud diuinæ incarnationis mysterium in Deo salutari suo incredibiliter exultaret. Proinde quo tempore mulieres angoribus maximè obruantur atque discruciantur, illa doloris omnis fuit immunis, ut sicut de Spiritu sancto volens gaudensque concepit, sic etiam à communi maledictio & dolore parturientium aliena, noua cum exultatione nouam prolem ederet quemadmodum^d Hildephonus & Bernardus ostendunt.

IAM verò si de tempore conceptionis Christi agitur, nouam porrò litem nobis iniiciunt ac mouent contentiosi Centuriatores, quum in dubium vocant, & quod peius est, in ambiguo relinquendum censent, an post colloquium Angeli Gabriëlis, quod in Nazareth cum sacrosancta Virgine habitum fuit, admiranda illa Christi conceptio statim sit subsæcuta. Nos affirmatiuam partem tantò magis amplectendam dicimus, quantò magis huic partim veterum, quos mox producemus, sententiæ, partim Ecclesiæ sanctæ traditio, partim recepta piorum opinio suffragatur. Quid autem impediret, obsecro, quò minus clementissimus, idemque salutis nostræ sitientissimus Deus promissionem suam per Gabriëlem internunciam factam re ipsa præstaret, quum paratissimum Virginitatis animum experiretur, eiusque fide & charitate perfecta in primis delectaretur? Quid non obtineret, quid non efficeret cælos & nubes penetrans humilitas Mariana, & summa illa Virginitatis diuina voluntate consensio, quam Angelus ad hoc tantum complendum mysterium vnice desiderabat? Cur cælestis ille spiritus ad amatæ sponte desiderio incensus & astuans, non ad suum leuissimum thalamum properaret, in quo amica speciosa tam promptum, tam gratum & ornatum illi hospitium apparerent? Aut si Anselmum audire mauis: Quid, inquit, quod venientis Dei oculos offenderet, in illa poterat residere, in qua tantarum virtutum insignia veniens inuenit redolere? Certè sola fide Abraham fertur Deo placuisse, & hoc quia Deo credidit, ad iustitiam illi reputatum fuisse. Super humiles autem & quietos ac verba sua trementes Spiritum suum requiescere, & obedientiam se pro sacrificiis malle asserit Deus. Cum igitur in his, quæ tantoperè Deo placent, sancta Virgo MARIÆ tam excellenter illi placuit, ut nequaquam crederet quis, illam aliqua ratione excellentius placere potuisse,] ut reliqua prætermittamus.

SED Patrum sententias, ne quæ fallant callidi Centuriatores, bona fide subiiciamus, à Gregorio Magno auspiciari, licet illum & antea citauerimus. Nunciante Angelo, inquit, & adueniente Spiritu, Mox Verbum in utero, Mox intra vterum Verbum caro, & manente incommutabili essentia, quæ ei est cum Patre & cum sancto Spiritu coæterna, assumpti intra virginea viscera, vnde & impassibilis pati, & immortalis mori, & æternus ante secula temporalis posset esse in sine seculorum: ut per ineffabile Sacramentum conceptu sancto & partu inuiolabili secundum veritatem vtriusque naturæ eadem Virgo & ancilla Domini esset & mater. His Petrus Episcopus & Marryr suffragatur, cuius testimonio tunc Verbum caro factum est, & habitauit in nobis, quum Angelus Virginitatem salutauit. Tum Nicephorus affirmat, præsentem adhuc Angelo & cum eius voce Verbum Dei æternum intransibiliter descendisse, & conditionem naturæque nostram inenarrabili & superante naturam modo subiisse: Verbum, inquam, & massæ & fermento humano mixtum

a. Esai. 26.
b. In tractat.
9. in Canon.
Ioannu.
c. Ecclesi. 1.

1. Ioan. 4.

d. Li. contra
eos, qui dis-
putant de
perpetua
Maria. Sing.
& partu-
tione.
e. In sermone
de Verbo. Apoc.
Sign. magis.

Do excellè.
B. Virg. ca. 3.

Genes. 15.
Esai. 66.
1. Reg. 15.

Lib. 18. mo.
val. cap. 27.

Lib. de Dei-
tate, & cita-
tur in Con-
ephesino.
Li. 1. h. 1. Et
dele. cap. 1.

mi. ca. Lucæ
Li. de opere
vrb. Spiritus
sancti.

De Symb.
ad Catechu-
menos ca. 5.
Ser. 2. in fe-
sto annunc.
Domnica.

Li. 4. de fide
Orthod. ca. 11.

In resp. ad
annota. Les
in appen-
dice ad Anti-
polog. S. Sa-
toru.

Serm. in
natal. Do-
mini.

Li. de opere
vrb. Spiritus
sancti, ca. 9.

mixtum atque temperatum. Adhæc Euthymius Lucæ locum explanans (quo dicitur Angelus à Virgine discessisse) claris verbis id factum esse asserit, simul ac MARIÆ iam per verbum suum conceperat. Eadem Ruperti est sententia, MARIAM vix absoluisse sermonem: Ecce ancilla Domini, quin è vestigio adfuerit Spiritus sanctus, & sese in Virginitatem vterum infuderit, ut matrem illam faceret Emanuëlis. Tum qui hos omnes auctores ut antiquitate, sic etiam doctrina superat Augustinus, disertis verbis affirmat: Quando Angelus istam Virginitatem salutauit, tunc eam Spiritus sanctus fecundauit, tunc illa foemina virum sine viro concepit, tunc est repleta gratia, tunc Dominum suscepit, ut esset in ea, qui fecerat eam. Ac iterum alibi: Noli morari Virgo, nuncio festinanter responde verbum, & suscipe filium: da fidem, & senti virtutem. Ecce, inquit, ancilla Domini, fiat mihi secundum verbum tuum. Nec mora, reuertitur nuncius, & virginali thalamo ingreditur Christus. Efficitur SVBITO prægnans beata Dei genitrix, & cuncta per secula prædicatur felix. Concepit Mox diuinitatem Verbi, virilis ignara consortij.]

AQVIBVS haud discrepat Damascenus, quum de Verbi incarnatione differens, in hunc modum scribit: Post consensum sanctæ Virginitatis Spiritus sanctus superuenit in eam, iuxta sermonem Domini, quem dixerat Angelus instruens eam, & virtutem diuinitatis Verbi susceptiuam præbuit, simul autem & generatiuam. Et tunc obumbravit ei Dei altissimi in sua subsistens hypostasi sapientia & virtus, Filius Dei, Patri consubstantialis, velut diuinum semen, & construxit sibi ipse ex castis & purissimis sanguinibus carnem animatam anima rationali & intellectualem, primitias nostræ consperisionis, non cum femine, sed conditorio opere per Spiritum sanctum. Quæ posteriora verba nonnulli paulò aliter legunt, atque sic malunt interpretari: Copulauit sibi ipse ex sanctissimis & purissimis ipsius Virginitatis sanguinibus nostræ antiquæ consperisionis carnem animatam anima rationali & intellectualem, non seminans, sed per Spiritum sanctum creans. Verum hac oratione, ne quid volens dissimulem, perperam se tuctur Erasmus, ut obiectam sibi lasciuia notam effugiat, quando fingit Deum Patrem pro eum, qui mittat Angelum Paronymphum, MARIAM verò ceu adamatam puellam, quæ simul atque ascensa est, perinde ac sponsam coniugis complexu compressam esse, in quam aliquid vice feminis masculini, vnde nouus foetus in utero eius oriretur, fuerit illa lapsus. Et si enim Patres ita nonnunquam loquuntur, ut Gabriëlem Dei faciant Paronymphum, tamen venerandum hoc mysterium multò religiosius tractant, sicut & Damascenus loco iam citato castas aures & mentes suis verbis nihil profusus offendit. Contrà verò Erasmus obscenè philosophatur, & sacri Euangelij maiestatem profanat, aut certè obscurat potius, quam illustret, dum erasme ad carnalem coitum tot modis alludit, & de re sacrosancta, velut amatoria, sermonem omnem instituit. Quantò autem & castius & prudentius differit Augustinus, aut sicut alij volunt, Fulgentius, Deum per Angelum ad MARIAM protulisse verbum, & cunctis seculis vitam estudisse: Angelum sermonem eiecisse, & Virginitatem concepisse: coniunctionem verò sine sordibus factam esse, in qua & maritus esset sermo, & vxor auricula: hoc splendore Filium Dei concipi, hac munditia generari. Pari dexteritate hoc mysterium Rupertus Tuiricensis explicat, ut alios Patres omittam, ac de MARIÆ in hunc modum differit: Vbi bene credula mentem suam, & os suum aperuit, ut diceret: Ecce ancilla Domini, fiat mihi secundum verbum tuum, mox iuxta dictum Angeli, Spiritus sanctus superueniens in eam, per apertas fidei ianuas sese infudit. Quò autem sese infudit? nimirum in sacrarium pudici peccatoris, deinde in templum sacri & incorrupti vteri, in domum peccatoris, ut prophetissam faceret: in vterum, ut matrem faceret.]

POSTREMO nec illud prætermittere possumus, quod Centuriatores ad solam vel coniecturam, vel opinionem referunt peruetustam & receptam veteris Ecclesiæ traditionem de tempore ac die Dominicæ conceptionis vel incarnationis, quam hucusque tractamus, vereque sacrosanctam & incomparabilem fuisse nullus dybitat Orthodoxus. Quod autem illa in octauum Calendarum Aprilis, hoc est, in vigesimum quintum Martij diem incidat, complures & illustres Theologi, quibus ne matulam quidem porrigere digni

D. Damasceni se-
simonium, de
mirabili conce-
ptione Christi,
facta in Virgi-
nem matrem.

Erasmus eras-
me nimis & ob-
scenè loqui de
Maria Christi
conceptione.

Augustinus & Ru-
pertus quomodo
Christum à Ma-
ria conceptum ef-
se & reuocandè lo-
quantur.

Christus 25. Mar-
tij in virginis ve-
tero esse conce-
ptum.

digni sint Centuriatores, clarissimè docuerunt. Inter hos Chrysofomus ferè primas tenet, qui rationem etiam reddit, cur hoc ipso die, qui fuit æquinoctialis, Angelus ad MARIAM missus, & Christus conceptus, imò etiam in progressu ætatis mortem in cruce passus fuerit: vbi præterea Domini nostri & præcursoris eius conceptionē pulchrè componit. In eodem argumento versatur Augustinus, & inter cætera pronunciat: Conceptus est Dominus æquinoctio verno, & natus est solstitio hyberno. Ac alibi rursus: O octavo Calendarum Aprilis conceptus Christus creditur, natus autem octavo Calendarum Ianuarij. Tùm Cyrillus Alexandrinus Christum Angelo nunciante in vtero Virginis MARIÆ conceptum, & in cruce mortuum esse, eodem nimirum die, testatur. His Beda subscribit, neq; dissentit Athanasius, etsi alij alium eius libri authorem faciunt, in quo sequentem quæstionem proponit: Quare vigesimo quinto die mensis Martij in vtero Virginis clausus habitare cœpit Christus, & Deus noster veniens in terram? Respondet è vestigio: Quia eodem die in mundi principio Deus creauit Adam. Hinc est, quod in hoc ipso mense (Martio scilicet) omnes arbores & herbæ, animalia itidem ad proferendum fructum & ad proles procreandas commouentur, tanquam à Deo hoc tempore creata sint. Præter hos omnes Orosius & Nicephorus indicant satis, se quidem de certo conceptionis & ortus Christi tempore, quod diximus, nihil dubitasse, quandoquidem octavo Calend. Ianuarij, siue vigesimo quinto Decembris natalem diem Domini luculenter adscribunt. Id quod euidentius apparebit, si nonnulla, quæ hinc maximè spectare videntur, à Christophoro Roffinacio accepta repetuerimus. Sic ergo ille tradit: MARIa Virgo sanctissima in eunte ætatis suæ anno decimo quinto sub brumam quidem, seu sub hybernum solstitium, nimirum octavo Calendas Ianuarij Christum peperit nostrum Dominum, quem nouem ante menses eadem Virgo integra & illibata conceperat quidem ex Spiritu sancto, tùm annos nata quatuordecim, octauo Calendarum Aprilis. Porro quùm conceptus est Christus, agebatur tunc Olympiadis centesima octuagesima quarta tertius annus medius. Natalis verò eiusdem Christi dies confertur in finem propemodum quadragesimi secundi anni Augusti imperij. His demùm accedit vetus, constans & probata Ecclesiæ Catholicæ consuetudo, quæ tot seculis venerandum hoc concepti simul & nati Christi mysterium præscriptis anni temporibus, certisquæ diebus mensium Martij & Decembris publicè celebrat, ac solenni ritu vbique gentium iubet ab omnibus concorditer celebrari, tacitè quidem insinuans, vt diei Dominici, sic harum etiam feriarum institutionem ad traditionem Apostolicam pertinere. Vnde factum & illud esse putant, multorum vt sit more receptum, annum noui à vigesimo quinto die mensis Martij recensere, nimirum quòd abiecta Christi conceptione seu incarnatione tempus gratiæ siue salutis, vt vocant, cum Dionysio Romano supputent. Id quod in multis Bullis, vt dicunt, Apostolicis videre licet: quamquam à Domini natiuitate, quæ semper in Decembrem incidit, annum inchoare nunc sit vltimius.

Nos verò isthæc non solum ob Centuriatores longius persequimur, verùm etiam quòd recens prodierit liber, in quo Matthæus Beroaldus de Christi concepti natiq; tempore nouas & æquè absurdas, aut certè quidem hæctenus à nullo Doctore claro receptas, ac fortassè nec auditas, vel cognitatas inuehit opiniones, casq; orbi Christiano persuadere conatur. Docet enim Christum mense Septembri, ipso æquinoctij autumnalis tempore natum & baptizatum esse, adeoque Christi natalem cum eo die, quo Magis est reuelatus, confundit; sed totius anni principium ad eundem Septembris diem refert. Vult quæ mirabilis & insolens hic supputator temporum, Christum in Decembri, ad decimum quintum eius mensis diem, in Virgine matre conceptum existimari, quoniam nouem mensibus vterum illa gestaui, & in Septembri tandem, vt ipse somniat, genuit nobis Redemptorem. Neque hoc inaudito figmento contentus, venerandos Patres maioresque nostros pudendæ ignorantia & vanitatis palàm arguit, quòd dies festos supradictos, de Christo nimirum concepto & nato, aliosq; itidem malè constituerint & numerarint, imò tempora omnia conturbarint. Quanta verò isthæc hominis vanitas, arrogantiæ impudentiaq; rem tot seculis compertam in dubium reuocare, vt solus

Cur Christus vigesimo quinto die Martij sit natus in vtero matris.

Quomodo Christus conceptus & natus de Virgine matris.

Ab antiquitate & vna Ecclesiæ, que in septembris celebrat Christi conceptionem.

Olim ab hoc die annum salutis numerari iussisse.

Nonæ opinio Matthæi Beroaldi de die Christi nati atque concepti.

Quomodo impudenter Beroaldus se opponat omnibus Ecclesiæ sententiis, de tempore Christi nati & concepti.

In Serm. de Ioanne Baptistâ, siue in c. Euang. Luc. a Serm. in nat. Domini, & l. 4. de Trinit. c. 5. b In li. cont. Iud. Pagan. & Ariani cap. 5. c In epist. ad Synod. Chalcedonens. d Li. de tem. porib. c. 47. e Li. de vitijs quæst. 5. c. 2. f. g. h. i. j. k. l. m. n. o. p. q. r. s. t. u. v. w. x. y. z.

In commen. hist. de Romanorum origine.

Vide Bedâ de nat. re. rum, c. 47.

In Chron. 2. c. 3. lib. 4.

In nouo opere de conciliandis Scripturæ & Historiarum locis discordantibus, l. 4. c. 1.

vt solus ipse post hominum memoriam in grauissimo negotio sapere, & cornicum, vt aiunt, oculos configere videatur? Vbi plus apud illum valent Ægyptiaci, quàm dicta & aliorum grauissimorum Patrum sententiæ, veterumq; Synodorum decreta, & quauis, tùm Orientalis, tùm Occidentalis Ecclesiæ tanto maiorum nostrorum consensu corroboratæ consuetudines, & retentæ semper piorum obseruationes. Atque interim vt suam stultitiam magis magisque prodat, pergit ille & Synodos ob leges de festiuitatibus modi celebrandis latas conuellere, & veteres audeat accusare, qui tam fœdo laborarint errore, vt quo die, aut quo tempore mundi Lumen IESVS CHRISTVS Dominus noster conceptus atque natus sit, tam diu ignorauerint.

Sicimus quidem paucos veterum, sicut & Ægyptios ac Armenios, aliquando natalem Domini cum Epiphania confudisse, quasi Christus vno eodemq; die natus fuerit & Magis manifestatus. Nihil autem hoc prohibet, quo minus Orthodoxi in recepta probataque persistant sententiâ, & communem Ecclesiæ tùm Græcæ tùm Latinæ traditionem, quæ tot seculis obtinuit, mordicè tucantur, vt Christi natalem XXV. Decembris, Epiphaniam verò sexto Ianuarij die solenniter celebrent, omnibusque Christianis celebrandum esse persuasum habeant. Nam & sancta sedes Apostolica, vt sic fiat, legem certam præscripsit Armenis, & Patrum testimonia luculenta suffragantur, quæ longum sit repetere, & Catholicis protestantes hinc non aduersantur, sed consonant, quæ admodum Georgius Maior VVittenbergæ Doctor & Ecclesiastes ostendit. Is enim scribit, inter omnia miracula maximum, omniumque cum lætitiâ & laude perpetua celebrandum opus, vigesimo quinto Martij die circa vesperum contigisse, vt Filius Dei, & humanam naturam assumeret, diuinamque & humana natura in vna Christi personam vnirentur, anno videlicet post mundum conditum 3963. MARIa tunc annum ferè decimum quintum agente. Probat igitur veteris Ecclesiæ institutum, quæ hoc die publicè canit: Hæc est dies quam fecit Dominus: hodiè Dominus afflictionem populi sui respexit, & redemptionem misit. Hodiè mortem, quam scemina intulit, scemina fugauit. Hodiè Deus homo factus, id quod fuit, permanit, & quod non fuit assumit. Ergo exordium nostræ redemptionis deuotè recolamus, & exultemus dicentes: Gloria tibi Domine. Neque solum Christus tunc primùm homo factus, sed etiam eodem mensis Martij die post annos triginta tres, ob peccata nostra passus & mortuus esse, ab eodem Maiore, sicut & à veteribus Theologis liquidò confirmatur. Verùm id quoque contemnit Beroaldus, longè alia & passionis & resurrectionis Domini tempora definiens, ad eoque superbus, vt veræ Paschæ obseruationem nobis propè obliteratam, & quæ nunc recepta est, velut Iudaicam magis quam Christianam, Orthodoxis omnibus audeat experbare. Nos verò hoc vnum pro veneranda vetustate, quod iam olim Apostolorum æqualis ferè Tertullianus scriptum reliquit, aduersario perulantissimo respondemus: Passio Christi perfecta est sub Tiberio Cæsare, Coss. Rebellio Gemino, & Rufio Gemino, mense Martio, temporibus Paschæ, die octauo Calendarum Aprilium, die prima azimorum, quo agnum vt occiderent ad vesperam, à Moyse fuerat præceptum. Atque vt inam solus Beroaldus tant operè ineptiret: huic certè dissimilis non fuit, qui superioribus annis, cum fortassè Francofurti ad Mœnum habitaret, natalis Christiani festum diem agere, nimirum veteris Ecclesiæ odio adductus, præfractè recusauit, sicut Erasimus Albertus exponit. Eodem spiritu Iacobus Schenck agitur, quùm Lutheri doctrinam Berolini profiteretur, iuxta solennem Ecclesiæ morem de Resurrectione Christi die sancto Paschatis noluit concionari, sed de passione Domini, quicquid monerent alij, differendum sibi putauit. Tanta in istis libido est contradicendi, omnemque obedientiam maioribus debitam defugiendi, sed & nouos errores ac ritus introducendi, vt ne in obscuro sit vsus fructusque nouæ doctrinæ, quæ ad distrahendos fidelium animos, & ad seditiones in populo excitandas, quo tempore Christi beneficia sunt nobis maximè commemoranda, mirificè confert. Vnus homuncio Beroaldus (quis non miretur?) totius Ecclesiæ authoritatem, consensionem, traditionem & consuetudinem non maioris facit, quàm sicut ipse vocat, vulgò receptam stulta quorundam præsumptione sententiam, nihil interim solidi adferens, quo suas nouas & monstrosas opiniones vel leuiter

Vide consti. Eugen. 4. in Concil. Florent. In 2. par. homilia. circa Euangel. in die ascension. Mariæ.

Quid hoc loco sentiendum Catholicis.

Testimonium Georgij Maioris de vera tempore conceptionis Christi.

Ecclesiæ canticum de festo & tempore conceptionis Christi.

Tempus Paschæ & obseruationis hactenus ignoratum est Ecclesiæ iuxta Beroaldum.

Quot tempore passio Christi facta sit secundum Tertullianum.

Exempla duorum Hæreticorum, qui Christi festum Natatum & die Paschatis celebrare contempsit.

Quanta sit Notatorum temeritas & audacia in religione.

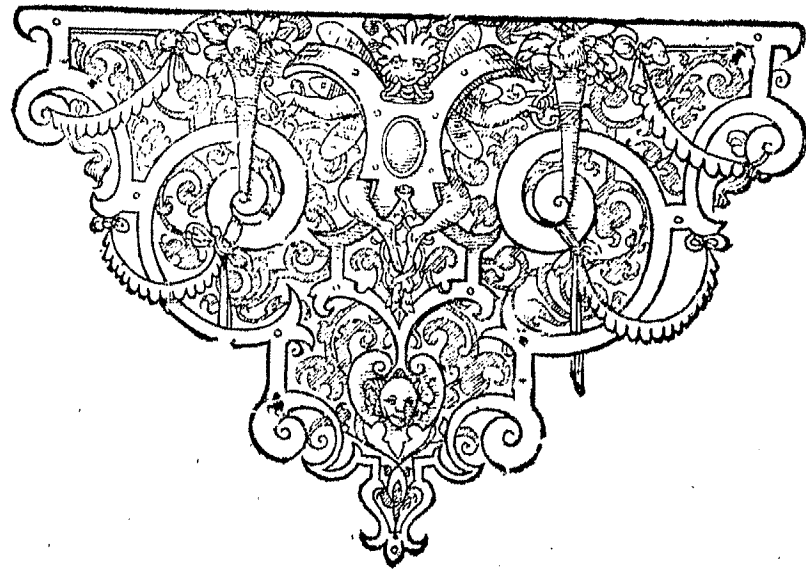
Lib. aduers. Iudæos.

Lib. contra Carol. 1. d. & Saranen.

cruditis merito comprobet. Reuiuifcit in his planè spiritus, ne dicam furor Manichæorum, quibus Augustinus exprobrat, quod Paschati & passioni Christi solenniter consecratos dies reiiciant & aspernentur. Quare sicut olim, ita nunc etiam filij Belial, si non verbis, at certè quidem factis loquuntur: Quiescere faciamus omnes dies festos Dei à terra, quemadmodùm de hoc pessimo impiorum genere Psalmographus canit. Nos verò nimirum profectò dormimus, ac velut in summa tempestate supini stertimus, si nequissimi Satanæ consilia non obseruamus ac fugimus, qui vt aduentanti Christo, & irrupenti passim Atheismo viam munit, sicut MARIÆ & Sanctorum ferias bona ex parte apud Nouatores sustulit, ita nunc reliquas etiam planeque solennes quæ Christo Domino dicatæ sunt, furiosè passim labefactare & prorsus abrogare contendit. Hic ille sua & Sectariorum expandit retia, quibus plerique paruuli, vt Scriptura vocat, facile capiuntur, si à semitis antiquis, quas nobis Propheta commendat, vel modicè digrediantur. Nos verò vt germanos Catholicos decet, re ipsa probemus, quod non omni vento instar palæ circumferamur, sed velut electum frumentum in area Dominica persistamus, ac illi fidei, quæ sanctis, id est, prioribus Christianis est tradita, sicut Iudas Apostolus monet, superædificemus. Faciunt interim aduersarij, quemadmodùm Galli gallinacci, qui postquam ab aduersariis superati ac profligati sunt, in suo sterquilinio gloriunt, ac tantum non pro victoribus sese gerere solent.

HABEMVS igitur (nam hic tandem riuuli claudendi sunt) quæ ad Virginem nostram non solum ab Angelo salutata, verùm etiam in Dei matrem cooptatam & assumptam pertinent, quantum de his quidem grauissimis rebus contra Ecclesiæ hostes differere nostræ licuit tenuitati. Miranda fecunditatis prerogatiua, quòd talis talem taliter genuit. Talis, inquam, Virgo ante partum & Virgo post partum. Talem, dico, sanctum nempe Sanctorum, vnicum matris Virginis Filium, vnicentum Dei Patris, Deum & Dominum maiestatis. Taliter demùm, vt Innocentij verbis vtamur, Spiritu sancto operante, & virtute Altissimi obumbrante, vt Innocentij verbis vtamur. IESU CHRISTO Opt. Max. Redemptori, & MARIÆ incomparabili Virgini matri in cælo terraq; tum gratia, tum gloria.

FINIS LIBRI TERTII.

IN LI.

Quo spectet Satan, ferias matris solennes impugnant.

Qui hodie gerant pro gallis gallicantis.

Epilogus huius libri.

Lib. contra Epist. Manichæas. Et l. 19. contra Faustul. c. 22. Psal. 73.

Ephes. 4. Prouerb. 9. Hierem. 6. Ephes. 4. Matth. 3.

Iud. 1.

In Encomio Mariae Virginis.

IN LIBRVM QVARTVM DE MARIA VIRGINE, ET SACROSANCTA DEI GENITRICE,

PRÆFATIO.

SUMMA libri quarti, quem nunc Christo duce aggredimur, nobis in eo consumetur, vt sacri Euangelij loca, in quibus MARIÆ Deipara causa describitur, à Nouatorum corruptelis atq; calumniis utcumq; vindicetur. Quod enim de Christo Domino predictum est fore, vt is quantumuis per se probatus, electus & preciosus lapis, plerisque in lapidem offensionis ac petram scandali conuertatur, id ipsum de nostra quoq; Virgine, quamlibet sancta & immaculata, non perperam accipi potest. Nam & nobilis ille Bernardi discipulus Guarricus admonet, petra nomen in MARIAM rectè competere, vt qua in amore integritatis proposito firma, affectu solida, sensu quoque ipso aduersus illecebram peccati tota insensibilis fuerit atque lapidea. Quam Petram Esaias, adeoq; vetus Synagoga desiderans dixit: Emitte Agnum Domine dominatorem terra de Petra deserti. Hoc est, Abscinde petram de petra: Sanctum & inuolabilem sancta & inuolata proferat virginitas, et eiusdem Guarrici verbis vtamur. Notat praterea Timotheus presbyter Hierosolomytanus, non modò Christum, sed MARIAM quoque signum, cui contradicitur, ob infestos nimirum utriusque personæ frequentes aduersarios, verè nuncupari. Ac de Christo quidem Domino dubium non est, quin eius verba & gesta, quæ in Euangelio scripta legimus, Capharnaitas & Iudeos primum, ac deindè Ethnicos & Hæreticos sapè multumq; offenderint, vt haud temerè Simeon iustus, quum MARIÆ Filium in templo suauius complecteretur, in ruinam & signum contradictionis illum esse positum asseruerit, quemadmodum hætenus omnes atates Ecclesie plus satis experiuntur, ac res ipsa toto orbe testatur. An verò tantundem MARIÆ matri non accidit, contra quam velut alteram, vt diximus, Petram tot coniuurati hostes incurrunt, quot pro sua libidine sacra Euangelij testimonia de illa conscripta iam olim sceleratè deprauerunt, ac etiamnum deprauare contendunt? Cuiusmodi Mariam astigens morem aranearum mihi referre videntur, quæ in hortum amensissimum, herbisq; salutaribus refertissimum subindè arreptantes, non fructum inde colligunt, & in aluearia recondunt, id quod industrie apes facere solent, sed pro sua indole praua venenum è floribus exungunt, nouaque sibi arma comparant, quibus infirmiora deinde configant & perdant.

Christus lapis preciosus simul & petra scandali.

Maria petra dicitur rectè potest, & ab Esua sic dicitur.

Maria quoque signum est contradictionis.

Mariam astigens morem aranearum sequuntur.

Esai. 5. Luca. 2. 1. Petri. 2. Roman. 9.

In ser. 2. de annunciatione Mariae.

Esai. 16.

Inorat. de Propheeta Simeone.

Luca. 2.

dant animalcula. Ita enim qui Deiparæ causam sibi oppugnandam sumserunt, è spiritali diuina Scriptura Paradiso, in quo serpens etiam Genesi. una cum semine suo versatur, praterquam quòd bonam frugem non reportant, sacra etiam verba peruersè decerpunt, quibus ad MARIANÆ virtutis ac dignitatis iniuriam, apud imperitos saltem ac simplices, abuti posse videantur. Nam qui totius pudoris è Christiana reuerentia metas semel transgressi sunt, si antehac unquam, eò temeritatis nunc maximè prolabantur, ut in diuinas literas irruentes, è rebus è personis Euangelicis quantumuis illustribus, vim manifestam inferant, ac virgam sibi censoriam in sacra ferè omnia præfracti audeant usurpare. Idq; tantò impudentius faciunt, quòd (sicut sæpè questi sumus) grauissimo Philos. morbo occupati, ceteros omnes in verbo Dei cœcutire et hallucinari, seq; solos ferè sapere, ac rectè probare spiritus, vanissimè arbitrentur.

Ceterum hic liber non obscure monstrabit, quàm infeliciter cum istis agatur, qui ut Euangelica loca corrumpant, duros se è iniquos matri MARIÆ censes, aut Momos potius præstare consueuerunt, dum sua in verbo Dei interpretando libidini magis indulgere, quàm illustranda veritati dare operam pergunt. Etenim si aduertat animum Lector, mira è communis istorum licentia, ne dicam insania est, MARIÆ dictis è factis conuellendis atque deprauandis incumbere, velut hoc unum studiosè caueant, ne de tali tantaq; Virgine nos adeò reuenter ac sublimiter, quemadmodum ab optimis è prudentissimis nostris Maioribus didicimus, sentiamus, loquamur ac pronunciemus. Quo minus mirari conuenit, Sanctos alios, quantumuis Ecclesia calculo cohonestatos, à nouis etiam Sectariis virulenter appeti, malediceq; proscindi, quando ne illi quidem parcitur Virgini, quæ citra controuersiam una omnium electorum post Christum sanctissima probatissimaq; semper est habitata, è ubi de vitis agit, omni maior est exceptione. Adeò nunc vigilat ac furiat Apocalyptica bestia, ut partim per se, partim per Apocal. 11. suos satellites omnem blasphemandi artem è operam adhibeat, è Deo Deiq; tabernaculo, Sanctisq; omnibus immane bellum intentet: precipuè verò, ut mulierem illam Sole amictam unà cum suo Filio in solitudinem fugere compellat. Hoc autem unum Lectorem oramus, ut ne moleste ferat, quod in quibusdam Euangelij locis è historiis excutiendis, ubi sese offert occasio, fortè quibusdam nos longius herere, ac tardiùs progredi videamur. Huc enim impellit partim propositi argumèti maiestas, dignitas ac venustas, partim insignis Adversariorum petulantia, quæ longiorem confutationem desiderauit, ac denique multorum imbecilliorum, qui fortassis hac potissimum legent, simplicitas è imperitia, sic

Plerosq; in sacraliteras impudenter hodiè irrumperes, sibi que præfident, in illis intelligendis.

Citra quos hoc libr. quarto maximè disputetur.

Non modò Maria, sed è Similis aliis maledicos obreptatores aduersus hoc tempore.

Apocalyptica bestia per se è suos ministrat in Dei tabernaculo et Sanctos euomit blasphemans.

Cur nonnulli in hoc libro longiorem habeant translationem.

tia, sic nostrum excitauit è prouexit calamum, ut maiorem in explicando lucem è ueritatem adferre cõegerit. Faxit aterna Bonitas, summaq; Sapientia, quæ habitat in excelsis, ut hic quoque liber, qui ad uerbi Dei corruptelas detegendas maximè pertinet, ueritatem Catholicam ritè defendat, Virginisq; nostræ causam oppugnatam legitime vindicet, ac simul honesta Lectoris expectationi utrunq; satisfaciat in Christo IESU Domino nostro.

SEQUENTIVM IN HOC LIBRO QVARTO

Capitum cum suis argumentis, Index.

- I. MARIAM iniquè prorsus, ut in fide becillum, infirmam ac infidelem à Nouatoribus reprehèdi, eamq; sine omni vitio, imò cum sapientiæ laude Angelo respondisse: Quomodò fiet istud, quoniam virum non cognosco?
- II. De MARIÆ fide sublimi atque perfectà, contra Lutherum, quodq; Christum Deum circa suum puerperium plenè cognouerit, quantumuis Erasmus tergiuerfetur.
- III. De historia Deiparæ cognatam Elizabeth uisitantis, quæ multis modis illic commendetur, nobisque prædicanda & imitanda proponatur.
- III. De variis Nouatorum corruptelis, quibus eadem Lucæ historia & MARIÆ causa hoc seculo miserè deprauatur.
- V. De præstanti multisq; modis commendabili MARIÆ Cantico, quod vulgò Magnificat dicunt, ac in eo personam Cantatricis mirabiliter elucere.
- VI. Variæ & graues corruptelæ à nouis doctoribus aduersus MARIÆ Canticum hoc seculo inuectæ, indicantur atq; profligantur.
- VII. De MARIÆ dicto: Respexit humilitatem ancillæ suæ, in quo mulierum Deiparæ detrahunt Nouatores, ne illi laudem veræ & perfectæ humilitatis concedere videantur.
- VIII. De vera uirtute humilitatis, quæ matrem Domini maiorem in modum commendet ac illustret, quid præterea Virgo ex edibus Zachariæ digressa, ad suum usq; partum egerit.
- IX. Quomodò MARIA cum Ioseph in Bethlehem profecta, & omnium ædibus exclusa, multisque ærumnis exposita, Christum genuerit salua uirginitate: qualem præterea se nato Filio exhibuerit, quantumq; cum eo paupertatem fuerit perpeffa.
- X. Defensio Catholicæ consuetudinis in Christi feriis natalitiis solenniter celebrandis, quas hodiè abrogant Calviniani, quasq; alij Sectarij

- Sectarij adscribunt Catholicorum hypocriti. Item refutatio eorum, qui MARIAM in partu mansisse Virginem negant, quiq; de Christi & MARIÆ in Bethlehem paupertate perperam sentiunt.
- XI. Quomodo MARIA puerperij sui tempus exegerit, ac de illius purificatione, quando suum primogenitum obtulit in templo Hierosolymitano. Quid præterea circa personas alias in hac Evangelica historia sit considerandum.
- XII. A veteribus nouisq; Sectariis varias inuehi corruptelas, quibus historia Evangelica de purificatione Virginis deprauetur. Ac præterea de veteri solenniq; more in Ecclesia cereos deferendi, quum purificatæ Virginis memoria in templis Catholicis publicè celebratur. Præterea in præsentè historia non pauca reperiri, quæ ad MARIÆ commendationem spectent.
- XIII. Affectus humanos, ac præfetrim gaudij, in MARIA Domini matre laudabiles extitisse, eosque variis modis ex Euangelio demonstrari.
- XIII. Nimiùm acerbos & procaces esse Nouatores, qui matrem Domini ob amissum triduo Filium supra modum doluisse, ac improbis affectibus succubuisse contendunt.
- XV. Deiparæ falsò imputari, quod puerum IESVM duodennem amittens peccarit per negligentiam, quodque idcirco cum Eua conferri mereatur.
- XVI. De MARIÆ & Eua iusta collatione, sicut veteres illam tradiderunt.
- XVII. Vanam & falsam esse sententiam Nouatorum, qui MARIÆ tribuunt exostulationis, & commoti animi vitium, quando suum Filium duodennem in templo compellauit.
- XVIII. MARIÆ dignitatem ac perfectionem in dubium temerè idcirco vocari, quod Christus in templo illam duriùs alloqui videatur, dicens: An nesciebatis, quia in his quæ Patris mei sunt, oportet me esse? Item de illis Lucae verbis: MARIA conseruabat omnia verba hæc, conferens in corde suo.
- XIX. MARIAM indignè culpam, velut turpi & reprehensibili ignorantia laborarit, etsi non omnia quidem nouerit ac intellexerit, & præsertim quod illi Christus in templo Hierosolymitano respondit.
- XX. Aduersus novos calumniatores MARIA defenditur, vt quæ in nuptiis per muliebrem & ambitiosum affectum nihil peccauerit, nec filij sui reprehensionem vel obiurgationem promeruerit, multis aliòquin nominibus ob eandem historiam commendanda.
- MARIAM

- XXI. MARIAM ambitionis & importunitatis, præsertim à Brentio, immeritò accusari, eò quòd alios Cognatos secum adducens, ad Christum docentem accedere, eumq; compellare vellet.
- XXII. De sensu verborum Christi: Quæ est mater mea? neque idcirco MARIAM à Filio negligi, pudefieri, reiici vel abnegari, vt Nouatores audent comminisci.
- XXIII. De triplici genere cognatorum Christi, quos omnes MARIA excludit, carne simul & Spiritu perfecta Domini mater.
- XXIII. Quas ob causas Christus in Euangelio MARIAM parcè laudet, ac duris etiam verbis alloqui videatur: & hoc exemplo multa hominum genera de rebus grauibus admoneri.
- XXV. Defensio mulieris Evangelicæ, quæ MARIAM coràm Christo & turbis palàm celebrans dixit: Beatus venter, qui te portauit. Ac de eodem loco aduersus Nouatores, sed præcipuè Calvinum, disputatio: cum annexa illorum confutatione, qui Evangelicæ dicta de verbo Dei custodiendo, & de Patris voluntate facienda corrumpunt.
- XXVI. Eiusdem mulieris aduersus Lutherum aliosque Sectarios propugnatio, & rursus de verbis illis: Beati qui audiunt verbum Dei, & custodiunt illud, admonitio. Item in matre Domini, plus quàm ministerium nudum esse spectandum. Ac demùm multa in Deipara nobis etiam hodiè celebranda & beatificanda reperiri.
- XXVII. De gladio MARIÆ Virgini prædicto à Simeone, ac de variis acerbisq; doloribus, qui Virgineam eius animam pertransierunt: nullam verò infidelitatem, aut in fide dubitationem in hisce doloribus illi adhæsisse. Tum de variis causis, quæ dolores & angores MARIÆ maximos creauerunt ob Filium.
- XXVIII. Expenduntur verba Ioannis: Stabat iuxta crucem IESV mater eius, & quomodo veteres illa intellexerint: hinc MARIAM ob singularem erga Filium compassionis affectum meritò commendari, & Martyribus non esse inferiorem, multumque promeruisse.
- XXIX. Quo iudicio legendi sint Patres, sicubi MARIÆ Virgini parùm esse propitij, vel dignitatem eius imminuere videantur: quid præterea veterum testimoniis quæ obiiciuntur, à Catholico respondendum sit.

IN DEI

IN DEIPARAE VIRGINIS SOLE
CIRCUMDATAE ICONEM.
PHILIP. MENZELIUS FACIEBAT.

Agnosco rutilam bisseño sidere frontem:
Et pedibus pressa variantia cornua Luna:
Agnosco (nec fas oculis subsistere contra)
Vndantes radios, Solisq; corusca sereni
Spicula, diuinam circum vibrata parentem.
O rerum decus, & minor uno Numine tantum,
Mater virgo, tui quis non gestamen amictus
Insolitum stupeatq; & veste hac nōrit ab ipsa,
Te, laudesq; tuas? At enim (si ritē reuoluo
Singula) quid mirum, rosea te luce comantem
Sic toto iactare faces de corpore miras,
Cui lux illustrans lucem admirabilis omnem.
Sol melior, Sol viuis inest: & pectore casto
Tralucet, vastumq; rigat splendoribus orbem?
Ipsa tibi calcata pedes, variabile sidus,
Luna subit. Longē nimirum te iacet infra,
Quod fluxum est. Patiturq; vices mutabilis aui
Incertas, ac lucis inops hūc errat, & illuc.
Vsq; ad eō rerum te conditor illi Supremus
Secretam macula, & primaue labe parentis,
(Necdum mundus erat) legitq; almoq; fauore
Accumulans, sibimet numero perfecit ab omni.
Idem etiam cœli prelatam gentibus vnā
Omnibus, & tota Diuūm extulit altius aula:
Flammantesq; supra Cherubos, Seraphosq; locauit.
Quid, quæ siderum stella ter quattuor ornant,
Innectuntq; caput, plexa de luce corona?
Hæcne sacros signant bissex mysteria vates?
Vates fatidicos, de te ventura locutos,
Inprimisq; tuo, dulci super omnia nato.
Nanque ea Mosaica clarissima sidera legis
Hūc paribus radiis, & aperto lumine vergunt.
Sic equidem reor: atque pius fas credere duco.
Etā age de facibus vel mille flagrantibus vnā
Coniice, Diua, mihi, & gelido sub pectore versans,
Degeneres curas, tardumq; exure veterum,
Qui me multus habet, nimiumq; soporat: hūmūq;
Lapsantem, & vanas præsantē hinc inde tenebras
Erige Luce sacra, tibi quam Sol aureus vltro
Ille tuus pleno torrente hos fundit in vsus,
Omnia maternis solitus concedere votis.

Maria fide pra-
cens locus Luca
commendat, non
extenuat.

fidem, si usquam alibi, tum hoc ipso loco potissimum effuluisse, adeoq; ipsi etiam Ange-
lo admirationi fuisse, quum tam multa inaudita, naturam vim hominumq; captum exce-
dencia, & illis quidem temporibus incredibilia mysteria concurrerent, quae tamen Virgo
ob vnus personae dictum fide firmissima complecteretur. Nunciabat enim Angelus
Deum fieri mortalem hominem, Deum de foemina nasciturum, Virginem sine viro con-
cepturam, Deum parituram, & Virginem simul permanfuram, postremò pauperis ma-
tris filium, incomparabilem orbis fore Monarcham, Regemq; sempiternum. Haec nos
quidem inde ab incunabilis & discimus & audimus, multisq; modis ac aetatibus, vt longè
certissima verissimaq; comprobata tenemus; sed quae diligenter animaduersa, vel ab aliis
explicata, nouum saepe stuporem nobis ingenerare & excitare consueverunt. Eoq; rari-
or & commendabilior MARIAE fides extitit, quae cum primum ab Angelo isthaec ex-

Quum excellit
et rara exte-
rit Maria fides
eo tempore,
quum i. Gabrie-
le salutaretur.

Illustris Maria
fides à Ioanne
Agricola pra-
dicatur.

posita perceperit, ac simul sanctissimae Trinitatis mysterium proponi audiuisset, nihil
aut dubitat, aut sciscitatur, sed è vestigio se totam suamq; intellectum Deo subiicit, nec
aliter Gabrielem, quam Deum ipsum loquentem reuerenter audit, plenaq; fide com-
prehendit omnia, quae supra modum ardua & ferè incomprehensibilia videbantur. Vnde
de Lutheri discipulus Ioannes Agricola, vt reliquos praereream, non perperam certe
MARIAE fidem hoc ipso loco vel maximè nobis esse spectandam admonet. Sic enim
scribit: *Colloquium Angeli cum Virgine pra aliis locis hunc habet insigniorem, quod potuerit ver-
bis Angeli tanta, & tam sublimia nuntiantis consentire Virgo, vt Angeli persuasione inducta,
omni modo conceperit eam fiduciam, vt se Matrem Domini (id quod alicubi in Virgine admiratus est
Bernardus quocumque) futuram crederet. Maius est omnino potuisse credere Virginem, vt fieret mater,
quàm quod mater facta est, spiritu prius, quàm corpore facta mater.*

Maria fides non
hinc solum ex
insignem mere-
ditatione posse
est, quinquid
Lutherum gar-
riat.

Nouatorum ple-
na, commenta
del' memorati-
di oportet quam
conferenda.

NVLVM igitur tantum & insultum incredulitatis admisit nostra Eua, quae, vt prio-
ri Euae prorsus & dissimilem ostenderet, eius perfidiam atque inobedientiam cum per-
fecta fide & summa obedientia felicissimè commutauit. Nec enim solum Deum in
Gabriele loquentem audiuit, sed etiam audito Verbo libenter constanterq; credi-
dit, ac se totam, vt promptissimam Domini ancillam, summo mysterio in se perficien-
do statim obtulit & accommodauit. Inanis ergo foedaque Lutheri ac aliorum est
garrulitas, qui tantam lucem, id est, certam & exploratam MARIAE fidem vel extin-
guere nobis, vel obfuscare conantur. Fingant licet, Matrem Domini aut noluisse, aut
non potuisse Angelo credere: somnient Gabrielem blandulum fuisse concionato-
rem, cuius confirmatione dubius & imbecillis foeminae animus fulciri debuerit atque
sustentari: nos friuola & ridenda potius, quàm confutanda isthaec commenta suis re-
linquamus authoribus. Nam pij & prudentes omnes facile iudicabunt, horum nugas
tum Scripturae, tum rationis pondere destitutas, & execratione potius, quàm respon-
sione dignas iudicari & explodi penitus oportere. At postea de MARIAE fide, quae nun-
quam satis laudata est, nec pro dignitate laudari ab vilo queat, plura in medium addu-
cemus.

Depulsio inep-
tiorum, quam
Mariam Sacer-
dotum & Culm-
anus effutuerit
turpissimè.

Maria non sine
summo probro
affingi, quod
fuerit typus &
exemplum bo-
minum carna-
lium & impio-
rum.

AT VERO tanta est Saceris & Culmanni praeceteris maledicentia, qui MARIAE
fidem & famam atrociter imperuerunt, vt ad eam asserendam plura subiicere debea-
mus. Vix enim intelligo, an labe vlla turpiore, & criminis grauiore purissimam bea-
tissimamque Virginem aspergere & inquinare potuerint, quàm quod illi probrosam
infirmitatem ac dubitationem in fide, imò & infidelitatem, peccatum vnum omnium
deterrimum atque perniciosissimum, palam ascripserunt. Neque hanc tam infamem
notam illi inuisisse contenti (ò insana capita) quorumlibet verè carnalium & impio-
rum Dei que verbo aduersantium typum & exemplum in MARIAE Virgine statuunt, &
vulgo considerandam proponunt. Ergone Saceris, MARIAE imitatores tibi videntur,
qui contra verbum & opera Dei luctantur, seque rationis & sapientiae humanae argu-
mentis muniunt, & in his quae ad religionem pertinent, iudicium carnis potius, quàm
fidei lumen sequuntur? Quod si ita est, accedant duræ cervicis Iudaei, veniant perfidi
Haeretici, adsint etiam sanguinolenti Ecclesiae persecutores, cateruatim denique om-
nes impiorum cohortes in Christianorum perniciem tot seculis saeuientes sese conglo-
merent. Quid? vniuersam hanc & funestam Satanæ Synagogam cum Matre Domini
sanctissi-

In ca. lxx.

In locis su-
pra citatis.

sanctissima componetis? Prò Deum immortalem, quàm est pudenda istorum homi-
num vanitas? quàm execranda licentia? quàm multis suppliciis vix expianda blasphem-
ia: vt potè quae non in Matrem tantum conicitur, sed in Filium etiam Dei simul &
Virginis quodammodo redundat. An hoc est Euangelium pro dignitate tractare? imò
verò Euangelium prodere, & per illud Virginem post homines natos lectissimam in si-
gni contumelia dedecorare. Eam dico Virginem, ad quam veluti laudatissimam filiam,
hunc tantum legatum Pater aeternus demisit, quam se dignam habere Matrem voluit
Filius Dei, quam Spiritus sanctus vt sponsam & amicam vnam omnium charissimam,
ab omni aeternitate delegit, & inde à prima infantia tot tantisq; donis cumulauit, nullus
vt è Sanctorum numero nitidior, exultior, admirabilior vnquam fuerit, aut nunc et-
iam esse possit.

Impiè est eam
Virginem dede-
corare & crimi-
nari, quae maxi-
mè in Dei Ser-
uico habet com-
mendationem.

EQVIVEM nihil vereor pronunciare, obiecta haec MARIAE probra in istorum Aristar-
chorum capita sine iniuria retorqueri, cum apertum exemplum foedae imbecillitatis,
non ferendae dubitationis, crassae nimium arrogatae, obstinatae malitiae, castigandae iyc-
phantiae, ac horrendae demum infidelitatis re ipsa declarent orbiq; testentur. Qui velut
iusto Dei iudicio in sensum reprobum traditi, nec iam sanctae fidei, nec rationis humanae
nedum diuinæ sapientiae argumentis ducuntur, ac nihilo secius, vt suo impuro impioq;
fermento MARIÆ nitorem contaminent, Dei verbo, Dei Ecclesiae, Dei ministris & or-
ganis sese impudenter opponunt. Quem verò huius procacitatis insaniamq; suae fructum
infelices demum reportabunt, dum & MARIAM Dei verbo, & Baptistam Christo aduer-
sari voluisse consingunt? cum certè, quem contra stimulum calcitrantes, & in caelum
ipsum, vt dicunt, expuentes, vel in petram durissimam impingentes suo malo maximo, &
cum iustissimo aliorum probro reportare consueverunt. Quid tandem Sanctis aliis hi
Momi largientur, imò quae crimina illis assignere nò audebunt, qui praestantissima Chri-
sti membra, Ecclesiamq; lumina, & caelestis patriae ornamenta praecipua tam virulentis
linguis & calamis appetunt, tamq; horridis probris incessunt? Deum Opt. Max. ex ani-
mo precor, vt blasphemis id genus impisq; Scriptoribus imperet, hosque cecos tot
mille caecorum duces in viam aliquando reuocet, ne in hoc pessimo docendi fallendi-
que instituto ad suum & commune multorum exitium perseuerent. Nam qui summum
infidelitatis probum in Dei Matrem inculpatissimam sceleratè iaciunt, quicq; crassum
carnis iudicium, aut stultam hominum sapientiam illi Virgini, quae sapientia Sanctos
omnes praecellit, imò quae ipsum sapientiae ducem & authorem orbi peperit, audent ar-
tribuere, fieri certè non potest, quin illi summo crimini obligati & numen iratum, & cru-
ciatus inexplicabiles demum experiantur. Quis verò prudens non facile intelligat,
istiusmodi doctores de sua quidem & Magistri Lutheri quàm de MARIAE fide & sapien-
tia praeclearius existimare, perinde ac si verè ipsi sint Euangelicae fidei praecones & vindi-
ces, MARIAE verò Dei verbum aut nesciat, aut excutiat, aut negligat constanti nempè
fidei verbi Dei destituta, iudicio autem rationis & sensu in fidei rebus decepta, nec so-
lum ignorans & infirma, sed etiam (horrendum dictu) infidelis effecta, quae verbis An-
geli, imò Dei non crederet, & ad Diabolicam illorum classem pertineret, qui se humane
rationis & sapientiae praestigis sinunt deludi, atque ita quod omnium est deterrimum,
Deo Deique verbo resistunt.

Disti Maria in-
sectatores in il-
lud crimen in-
cidunt, quod de
illis fingere so-
luerunt.

Quis fructus et
fidei ex aduer-
sariis praesenti
periculis con-
sequatur.

Aduersarios sic
de inuicem sua
inducit, si illos
in fidei propo-
nunt Deipara
quodammodo.

QVID igitur sibi volunt hi noui Theologastri? tanta enim rei indignitas me nec
tacere, nec mitiorem, nec breuiorem esse permisit. Ergone quam generationes om-
nes in omni Ecclesia beatam, & fide beatam praedicant, quaeque primam sincere fidei
laudem in Euangelio consecuta est, eam ipsam generatio haec praua & adultera fide spo-
liabit ac exuet, vt primum etiam iustitiae ac felicitatis gradum, qui fide comparatur,
MARIAE aliquando defuisse credamus? Hoc certè nouum est planè paradoxum, quod
plurimis aliis nuper excogitatis, si velint Nouatores, per nos quidem adiungant: hanc
purioris scilicet doctrinae partem sibi suisq; discipulis retineant, adeoque pro expresso
Dei verbo venditent. Neque sic tamen efficient, Christo benè propitio, vt de perfecta
MARIAE fide vel malè suspicandi, vel aliqua ex parte dubitandi locum reliquum fa-
ciant Orthodoxis.

Indignum pro-
fus, Mariae fidei
in dubium vno-
care, ac illam
infidelitatis ac-
cusare.

QUID, quod nobis etiam tacentibus suos habet MARIAM defensores, nec solum venerandos Ecclesie Patres, quorum sententias postea proferemus, sed ex ipsis etiam aduersariis non infimos Duces, a quibus in presenti causa sic excusatur, atque ab omni vitio liberatur, vt horum accusati consistere & valere non possit, qui tam sacra Virgini non solum dubitationem & ignorantiam, sed sensum etiam peccatumque infidelitatis impingunt. Haud postremi nominis apud istos est Brentius, qui de proposito MARIÆ sermone sic iudicat: *Hæc non sunt verba in crudelitate, qualia fuerunt Zacharia, sed sunt verba que proficiscuntur ex admiratione fidei. Non enim dubitat MARIAM de certitudine verbi Dei, quod ex Angelo audierat, sed dubitat de modo, quo promissa implenda sunt.* Ac iterum: *Vi hæc verba non sunt incredulitatis, ita nec sunt curiositatis, sed potius necessitatis, vt vide licet MARIAM pudicitie sue obseruantissima discat, quid sui sit officij, quid agendum sit, vt promissis filius in utero ipsius concipiatur.* Porro Spangenbergius, velut triarius in suo exercitu miles, plus etiam quam Brentius, MARIÆ largiri dignatur: *Hæc verba, inquit, non sunt incredulitatis verba, sed (obserua quæso Lector) prestantissima fidei. Nihil dubitat profusa de verbo Dei, quod sit mater futura, & nihilominus virgo mansura, & non solum mater simpliciter, sed Mater Dei: id illi præter opinionem auditur & admirabile videtur. Etenim nullam eius rei in toto orbe habet exemplum, in nulla creatura, vnde argumentum fidei & solatium habuisset: quasi dicat, Verbis tuis credo & persuasum habeo esse verisimile: nec me latet id ab Esaiâ prædictum. Si verò ego es sum virgo, dic mihi: Quomodo fiet istud? Tùm Bucerus, Pellicanus & Bullingerus, vt alios præteream, MARIAM omni vitio liberant, eiusque verba, vt diximus, ad propositum & sollicitudinem de conseruanda virginitate volunt accommodari. Proinde illorum sententia non postulat ab Angelo signum, quemadmodum fecerat Zacharias, sed rei gerendæ modum duntaxat, verecundè simul & prudenter inquirens cupit cognoscere, perinde ac si dicat: Hæreo, quo pacto eius matrem fieri me oporteat, an coniunctione viri, cum quo, vt statui, nulla mihi vnquam erit connubij consuetudo, an alia fortasse ratione diuiniore. Nec perperam dixit Zuinglius, Rem ipsam credit MARIAM, de modo tantum interrogat, quod arguit eius integritatem. Nam hinc claret, virginitatem MARIAM nulli vnquam viro fuisse commixtam, & factum ex Spiritu sancto esse. Zacharias in re & modo dubitat.*

Ex Nouatoribus quidam suam Mariam fidei tribuunt, & excusant contra collegas maledictos. Brentij refutatio pro Maria defensione.

Spangenbergius quantum fides hoc loco Deipara largiatur.

Quomodo ab alijs Nouatoribus Mariae canis hoc loco defendatur.

Detectio Similitudinis Caluini, qua locus Mariæ causam impugnetur.

Quomodo Calvinus Mariam liberat omni nota dubitationis vel incredulitatis.

Aduersariis de uno & eodem Evangelij loco, aduersat adeoq; contrarias adferre sententiam.

Homil. 8. in 1. ca. Luc.

In Euangel. de Annuntiatione Virginitatis.

Esaiæ 7. In explicat. Lucæ cap. 1.

Lucæ.

In 1. c. Luc.

In harmonia Euang.

Lib. de natura et gratia ca. 36.

Genes. nica turris potius strenuus adificatores, quam germanos diuinæ Scripturæ interpretes esse orbi testatum relinquunt.

Nunc ad Patres vt sanctiores, ita meliores profecto sacra Scripturæ explanatores accedo: qui planè testantur, MARIAM in hac sua quæstione omni reprehensione carere, neque sicut Zachariam Baptistæ patrem, verbis Euangelicis diffidere voluisse. Qui Zacharias cum eodem Gabriele in templo est collocutus, sed tanto nuncio Ioannem filium sibi seni, & vxori tum seni tum sterili nasciturum prædicenti non credit, quandoquidem de naturali difficultate, seniorumque coniugum imbecillitate, & diuturna sterilitate cogitabat, carnis nimirum iudicio impeditus, quominus diuinam potentiam & Angelicæ promissionis fidem in animum suum inducere posset. Quam obrem improvidus & præceps in verba curiosa & à fidei simplicitate aliena prorupit, vt ita sciscitaretur, Vnde hoc sciam? Ego enim sum senex, & vxor mea processit in diebus suis. MARIAM verò cum ex hoc ipso Gabriele parituram se filium audiuisset, cumque Messiam homine maiorem, & regem in domo Iacob æternum ex se nasciturum credidisset, nullum sibi signum externum dari postulauit, neque rem impossibilem nunciari putauit, cum sciret se per ætatem procreandis liberis operam dare & parere posse, ideoque Angeli promissionem in dubium minimè reuocauit. Hoc solum quærit, quod ex prioribus Angeli verbis non intellexerat, quomodo sine viri commercio coniugali que congressu promissum filium conceptura & paritura esset, saluo interim decreto virginitatis proposito, sicut iam antè pluribus est demonstratum. Quomodo igitur fiet istud, (sic enim dicere voluisse videtur) vt ego Mater efficiar, promissoque Filio gaudeam, quæ nullam viri operam ad liberos gignendos admitto, sed decretam virginitatem custodire certum habeo? An isthuc non erat summæ prudentiæ, vt in re tanta sollicitè percunctaretur, nihilque vel temerè vel inconsultè cum suæ conscientie offensione ageret, sed voluntatem diuinam, qua nihil habebat antiquius, mox plenius inuestigaret?

RECTE igitur Augustinus inter Zachariam & MARIAM (quod ad fidei rationem attinet) semel & iterum hoc pacto distinxit: Zacharias quando ait, Vnde hoc sciam, vel per quid hoc cognoscam, qui sum ad eum cum vxore senex? desperando dixit, non inquirendo. MARIAM verò cum interrogat: Quomodo fiet istud, quia virum non cognosco? inquirendo dixit, non desperando. Propterea illi (Zachariæ) dicitur, Tacebis, quia non credis: huic verò causa exponitur, quia dum interrogaret, de promissione non dubitauit. Sed & Ambrosius Domini Matrem defendit, ac fidei imbecillitatem in solo Zacharia ponit. MARIAM, inquit, iam de negotio tractat: Zacharias adhuc de nuncio dubitat. Negat ille se credere, qui negat se scire; & quasi fidei adhuc quærit alium auctorem. Ista se facere profitetur, nec dubitat esse faciendum, quod quomodo fieri possit, inquiret. Tùm alibi haud temerè sanctum in MARIAM pudorem commendat, quæ præ verecundia non resalutaret Angelum, nec vllum ei responsum dederit, nisi postquam de nascituro ex se Filio ab eodem intellexisset. Ac tum quidem ita respondit, vt qualitatem, inquit, effectus disceret, nõ vt sermonem refelleret. Nec dissimilis extat locus de Abraham magno illo credentium Patre, qui cum terram Canaam sibi suisque posteris esse donandam audiret, diuino credit oraculo, sed vt nihilo secius percunctaretur: Domine Deus vnde scire possum, quod eam terram sim possessurus? Cum quo Abraham dicto rursus confert Ambrosius MARIÆ verba, & ostendit, vt robique de modo quæstionem esse, & MARIAM quidem hoc velle dicere: Cum id quod natura est, non suppetat, quia non solet parere Virgo, quæ Viro non fuerit copulata, quæro, quomodo præter instituta naturæ possim generare? Quocirca notauit etiam Antipater, MARIAM hinc Angelo non contradicere, sed per interrogationem quærere.]

Ex QUIBUS manifestum euadit, propositum MARIÆ sermonem non esse diffidentis, carnisque iudicio & rationi duntaxat humanæ obsequentis, & propterea illam ab exemplo quidem Zachariæ prorsus dissidere, nullam vt mereatur reprehensionem, sicut ille, cui propterea velut malè fido, nimiumque rudi discipulo magister Gabriel diuturni silentij multatam irrogauit. Pro eo, inquit, quod non credidisti verbis meis,

Patris refutatio hoc loco Mariam segregat à Zacharia fidei ratione. Quam imbecillis infidei fuerit Zacharias.

Mariae fides maior quam Zachariae.

Sensus Verborum Mariae ad Angelum: Quomodo fiet istud?

Confirmatio dictorum ex Augustino & Ambrosio de fide Mariae, diffidente à fide Zachariæ.

Collatio exempli Abrahamæ sicut fieri modo cum Maria interrogantur.

Mariae interrogationem laudandam, Zachariæ vero punitionem dignam esse.

Lib. 16. de ciuitate Dei cap. 24.

In exposit. Luc. ca. 1.

Li. officiorum c. 18.

Genes. 15.

Lib. 2. de Abraham Patriarcha ca. 2.

Luc. 7.

ecce eris tacens, & non poteris loqui. Quantò autem prudentior, circumspētor laudabiliorque M A R I A existimanda est, quæ nihil aut temerè dicere, aut in tanto negotio improvidè facere voluit, ne omninò quicquam in diuina lege & voluntate perficienda negligere videretur? Adde, quod tantum non cogebatur interrogare, vt iniectum conscientia suæ scrupulum explicaret, animique sui tranquillitati consulere, nos etiam tacitè admonens piæ sollicitudinis, quam ad Dei voluntatem tum exactè cognoscendam, tum sedulò præstandam adferre debeamus. Vnde Brentius etiam, vt audiimus, verbum hoc M A R I A non incredulitati, nec curiositati, sed necessitati tribuendum esse fatetur. Cùm enim certum & decretum illi esset, vt probauimus, cum Viro non congrēdi, nunc Matrem se fore audiens, non iniuria cogitat & timet, ne promissa virginitatis accipiat detrimentum, si vulgari quidem more, hoc est, ex virili congressu Filium debeat generare. An igitur iusta & quodammodò necessaria querendi causa non fuit, vt à suo magistro, id est, Angelo Gabriële, huius nodi peteret solutionem, planeque diceret: Quomodò fiet istud, quoniam Virum non cognosco? Virum subindicare vidēris, qui se mihi admisceat, & ex me procreet hunc promissum abs te Filium: quod planè cum fide iam antea Deo data repugnat: nec ego in animum inducere possum, vt vel Iosepho sponso, vel vlli vnquam viro mei corporis faciam potestatem. Quid multis? luculenter dixit Bernardus, M A R I A M fide confirmatam hinc non dubitasse de facto, sed modum requisuisse & ordinem, & idcirco non querere, an fiet istud, sed quomodò. Quasi dicat: Cùm sciat Dominus meus, testis conscientia meæ, votum esse ancilla suæ non cognoscere virum, qua lege, quo ordine placebit ei, vt fiat istud. Id verò ex Ambrosio videri potest acceptum, cum ita scribat: Non fidem renuit, non officium refutaui, sed accommodaui affectum, spondit obsequium. Etenim cum dixit: Quomodò fiet istud? non de effectu dubitauit, sed qualitatem ipsius quaesivit effectus. Negat præterea fas esse, sicut re vera est, vt ad vnicum Dei Filium generandum electa, fuisse incredula videatur. Quibus & Bedæ verba consonant: Non ait, quomodò hoc sciam, sed quomodò fiet, inquit, ordinem videlicet, cui subdatur inquirens, non autem signum, cui credat flagitans. Neque enim decebat, electam generando Deo Virginem dubiam dissidentia, sed prudentia cautam existere. Atque hæc fortasse plus quam satis, de M A R I A dicto à gratissimis hostium calumniis vindicando, quicquid demùm Nouat ores in contrariam partem sentiant atque scribant. Fient autem isthæc longè illustriora, si de fide Virginis quadam adiecerimus, hinc præsertim à Luthero & Eraimo prouocati.

Mariam necessitate adactam procedere ad interrogandum.

Bernardi & Ambrosij de testimonio interrogans hic Maria ratione querendi habuit.

Hom. 6. in Lucam.

Hom. 4. super Missum est.

In 1. c. Luc.

In explicat. Luc. 1.

Epilogum.

CAPVT SECVNDVM.

De MARIÆ fide sublimi atq; perfecta contra Lutherum, quodq; Christum Deum circa suum puerperium plenè cognouerit, quantumuis Erasmus tergiversetur.

BASIS ET FVNDAMENTVM CHRISTIANÆ IUSTITIÆ, OMNISQVE felicitatis radix fides est, sine qua nullus mortalium iustificari, & Deo placere potest, Paulo Apostolo teste. Quod si nulla, vel saltem imbecillis & exigua in M A R I A fides inesset, quascunque demùm illi virtutes alias tribueremus, hæc vanam certè, aut ieiunam illi commendationem auerterent, & esset hoc velut domum sine fundamento edificare. Beata quidem illa, quæ sola felici vteri sui ambitu DEVM incomprehensibilem complexa est: sed eadem, vt Augustinus affirmat, percipiendo fidem Christi, quàm concipiendo carnem Christi, beatior. Et si verò magna fuit veterum Hæreticorum petulantia, qui variis cuniculis & artibus hanc Virginem sæpè oppugnârunt, illamque multis & execrandis, quæ supra deteximus, probris affecerunt, tamen vix vllum tam infanum, vel impudentem ex illis omnibus reperias, qui M A R I A fidem suspectam reddere,

Nisi Maria hinc à perfecta fide conlueret, frustra in reliquis commendaretur.

Veteres Hæretici hoc hœrenis modis in Maria fide obicere solent.

Hebr. 11.

Lib. de sancta Virginitate cap. 3.

reddere, aut in dubitationem vocare ausus aliquando fuerit. Nostra solùm ætas vt postrema, sic & longè petulantissima nouos & inauditos tulit Mariomastigas, qui sacrosantam Virginem verbo Dei diffidentem, in fide nutantem, ac infirmam, carnali etiam prudentiæ innitentem, imò & infidelem, quodque teterrimum est, carnalium & impiorum omnium typum & speculum facere non erubescunt. Tàm impij M A R I A detractores Lutherus, Culmannus, Sarcerius extiterunt, sicut propriis illorum verbis paulò antè commonstrauimus: quorum nos importunitate commoti, præter ea quæ supra respondimus, paulò nunc fusiùs de M A R I A fide tractandum arbitramur.

Quæ ob causam de fide Maria sequens tractatio insinuat.

M A G N O semper piorum & Doctorum hominum consensu confirmatum habemus, laudem M A R I A integram ex certa, constanti, eximia, perfecta que fide constare, & ad eandem fidem vix vllam posse quidem fieri accessionem. Peruerustus Irenæus clarè pronunciat: Quod alligauit Virgo Eua per incredulitatem, hoc Virgo M A R I A soluit per fidem. Id si ita est, quam non dico reprehensionem promereri, sed saltem imbecillitatem & imperfectionem M A R I A fides incomparabilis admittere potest? Irenæum verò sequitur Augustinus, cuius testimonio, sancta M A R I A plena fide, plena gratia dicitur, quæ fecerit voluntatem Patris, inde felix, quia verbum Dei custodiuit, per quod facta est, & quod in illa caro factum est. Legerat vtique M A R I A, vt Prophetarum fuit studiosissima, quod vaticinatus erat Esaias: Ecce Virgo concipiet & pariet Filium: legerat, inquam, atque ideò futurum credidit: sed quomodò fieret, antè non legerat. vt Ambrosius docet. Postea cum plenius didicisset, quemadmodum Virgo apud Esaiam promissa Emanuelem sine virili consortio esset editura, mysterio credidit, quod illi Deus non per hominem, sed per Archangelum voluit reuelare. Tantum enim mysterium non hominis fuit, sed Angeli ore promendum; nec Esaiæ quidem Prophetæ reuelatum, vt idem Ambrosius docet, quemadmodum scilicet Virgo generaret; M A R I A id primùm audiuit & credidit. Credentis autem vox illa præclarissima fuit: Ecce ancilla Domini, fiat mihi secundum verbum tuum. Et illa: Fecit mihi magna qui potens est.

Quantifacit Maria fidem Irenæus.

Maria credit de his, que non nisi ab Angelo instructa scire potuit.

Li. 3. contra Valentini nos cap. 33.

Lib. de sancta Virginitate cap. 5.

Esai. 7.

In 1. c. Luc.

In eodem c. 1. Luc.

Luc. 1.

Luc. 1. In Euangel. Luc. 1. In 1. c. Luc.

M A N E B I T igitur perpetuum ac proprium M A R I A hoc eulogium, quod mulier Spiritu sancto plena, vt illius dignitatem demirata atque reuerita, non submissa, sed sublata voce prodidit, quodq; nos iterum contra omnem Satanæ Synagogam repetendo disertè testamur: B E A T A quæ credidisti. In quem locum sic Ambrosius: Vides, inquit, M A R I A M non dubitasse, sed credidisse, & ideò fructum fidei consecutam; Et verè beatam, quæ Sacerdoti Zacharia præstantior. Imò vt Beda testatur. Cùm Sacerdos negasset, Virgo correxit errorem. Præcipue verò M A R I A fides in eo sacro colloquio, quod cum Gabriële in suo conclau habuit, elucescit, vbi tantus præceptor Angelus de tribus personis diuinis eo tempore incognitis, de que harum personarum propriis operationibus, siue, vt vocant, attributis, ac potissimum de stupendo incarnationis Verbi arcano, tam sublimia discerit, quæ nullus tunc alius (vt opinor) animo vel cogitatione complecti poruisset. Quid verò, si M A R I A fidem cum illius fide conferamus, qui amicus Dei constitutus, & pater credentium factus à Paulo quidem mirificè laudatus, sed & amplissimo Spiritus testimonio condecoratus fuit? Is Abraham dicitur, qui contra spem in spem credidit, vt fieret pater multarum gentium, secundum quod dictum est ei: Sic erit semen tuum, sicut stella cæli & arena maris, & non est infirmatus in fide, neque considerauit corpus suum emortuum, cum iam ferè centum esset annorum, & emortuam vuluam Saræ: in repromissione etiam Dei non hæsitauit diffidentia, sed confortatus est fide, dans gloriam Deo, plenissimè sciens, quia quæcunque promisit Deus, potens est & facere: ideò reputatum est ei ad iustitiam. Ita enim Apostolo visum est illustrem Abraham fidem commendare: quæ tamen nostræ Virginis fide si non obscuratur, at certè quidem multis nominibus superatur. Etenim ille sterilem anum parituram, hæc Virginem fore matrem credidit. Ille sibi foetum ex se iam viro senè: hæc sibi filium ex se absque viro nasciturum promisit.

Maria fides ab Elizabeth prophete clarè confirmata est.

Maria fides in colloquio cum Gabriële habito potissimum elucescit.

Maria fides cum Abraha magni Patriarchæ fide conferatur, ac illustrior esse probatur.

a Rom. 4. Galat. 3.

Genes. 17. b Genes. 17.

Ille

Ille purum hominem, hæc Deum & hominem in lucem edendum esse certissimè constituit. Ille vñtato naturæ modo: hæc præter omnem naturæ vñm procreationem futuram non dubitavit. Ille vt facta sibi promissio impleretur, Deum etiam posse mortuum suscitare, persuasum habuit: hæc Deum nasci & mori posse, vt omnes in eo legis promissiones perficerentur, assensit. Demùm credidit ille, sed simul risit etiam in corde suo, ac præfuturi miraculi admiratione dixit: Putasne, centenari nascetur filius, & Sara nonagenaria pariet? Ac rursus velut addubitantis more, respondit Domino: Vtinam Ismaël viueret coram te. Iterum verò, quùm terram Chanaam sibi promissam audisset, percunctari ausus est; Domine Deus vnde possum hoc scire, quòd possessurus sum eam? At nihil tale in MARIAM competit, quæ nec petit exemplum, nec miraculum quærit, sed in promissione Angeli, cum mysterium incomprehensibile nunciaretur, simpliciter acquiescit. Igitur & ^a Moysen maximum legislatores, & ^b Aaron primum pontificem, & ^c Gedeonem fortissimum principem, quos in fide dubitasse legimus, hæc Virgo fidei constantia diuinaque sapientia excelluit, tantumque sua fide profecit, vt mons altissimus in hoc nostrum mare descenderet, imò vt ipsa Vnigenitum in sinu patris recumbentem in sinum suum virgineum deduceret, cumque carne humana vestiret. Quæ MARIÆ fides tantò est viderique debet admirabilior, quòd nullum quidem futuri miraculi exemplum præcederet, aut vsquam tantæ demissionis ac vnionis vestigium appareret. Nouerat sanè præclara Virgo, ingentem & exundantem scelerum flagitiorumque omnium quasi cataclysmum esse, qui totum obruisset orbem, pœnifque grauissimis Iudæos ac Ethnicos inuoluisset. Sciebat præterea totius Reipublicæ statum vbique gentium afflictissimum esse, qui Deo iusto vindici non modò temporaneos, sed & perpetuos cruciatus merito penderet. Credit tamē iam adesse tempus, quo idem Deus velut iræ omnis immemor, totum se homini dare, & quemadmodum iam pridem promiserat, propter hominem corpus humanum è suis virginis visceribus assumere dignetur. Credit etiam, se illam electam à Deo esse Virginem, in qua hoc tantum mysterium, quod omnem humanum excedat intellectum, proficeretur. Credit demum, ex leuibus primordiis, quæ mundus non perciperet, tam felicem progressum ac successum in mundo consecuturum, vt suus filius omni exceptione maior, cunctis imperet, ac perpetuò dominetur. De his enim arcanis narrat Angelus, & MARIÆ statim assensu est, quoniam confortata fide, qualem nullus verbo Dei antea præstitit, gloriam dedit Deo, plenissimè sciens, quoniam non est impossibile apud Deum omne verbum, sed quod omnia, quæ ille vult, citra negocium vbi, quando & quomodò vult, effecta reddat, suaque promissa certissimè præset, quantumuis ille nobis ardua, & siue naturam, siue rationem spectes, incredibilia videantur. Quare si Abrahæ fides tant opere commendatur, æternamque illi viro laudem apud posteros parit, certè MARIÆ fides tantò & præstantior & spectabilior & memorabilior existimanda est, quantò illa simplicius ac firmius in diuinis promissis longè grandioribus acquieuit, de tot tantisque mysteriis sibi nunciatis, quæ vel ipsi Cherubini spiritus agrè caperent, nihil omninò dubitationis admittens. Quid etenim aut inultatius, aut difficilius, aut incomprehensibilius videri queat, quàm sine viro virginem effici grauidam, & in conceptu partuque saluam conseruare pudicitiam, tum in Virginis vtero diuinam humanamque naturam inseparabili foedere vniri, vt hominem induat Deus, idemque Dei & Virginis filius sit ac maneat consubstantialis? Hoc qui rirè anima duertit, & cum aliorum hominum captu, eiusque temporis hebetudine componit, an non merito Elizabethica verba confirmet, ac tantæ Matri gratulabundus acclamet: Beata quæ credidisti? beator etiam credendo, quàm Christi carnem edicipiendo, nunc autem & carne & quadantenus Spiritu Domini mater, nulli prorsus fide secunda, ac Christo æterna sapientia digna mater inuenta. Credidisti quæ dicta tibi sunt à Domino, quantumuis ardua, sublimia, inaudita: & ante alios firma fide complexa es stupendum & adorandum illud sanctissimè inditiduaque Trinitatis Sacramentum, euidenter per Apostolos Ecclesiæ reuelatum, magnamque illud pietatis mysterium in carnem glorificatum, quod eadem sola Trinitas

Genes. ix.

a Num. 10. b Deut. 32. c Iudic. 6.

Maria fides longe perfectior quàm Moysi, Aaronis & Gedeonis.

Quæ res Maria fide verè admirandum ostendunt.

Maria fides tanto grandior, quanto maiora fuerunt illi ab Angelo denuntiat.

Epilogus de Maria stupenda fide, qualis nec in Abrahâ, nec in alijs hominibus fuerit inueni.

Maria verè beata, quod præ alijs omnibus credidit.

1. Tim. 3.

in te

in te & tecum plusquam in aliis creaturis omnibus voluit operari, vt summam illam potentiam, summam sapientiam, summamque bonitatem tu præ cæteris agnosceres, agnoscendo crederes, credendo expereris, & experiendo demùm omni gratia cumulareris. Beata prorsus, in qua semper heroica fides ad mysteria diuina mirabiliter & contemplanda, & percipienda præluxit.

Nec dubium, quin Angelus in eodem venerando conclauis sit diutiùs commoratus, & plura quàm ab Euangelista narrentur, docuerit; MARIÆ verò narrata sibi omnia certa fide comprehenderit, nullus vt Euangelij auditor vel paratior aures, vel maiorem fidei simplicitatem, ac perfectiorem obedientiam adferre posse videatur. Quid, si non vni Gabriëli, sed & infinitis Angelorum agminibus credidit? quos nocte illa (vt putant) circum se volitantes, & carmen lætissimum modulantes habuit, ne videlicet, sanctissimis nuptiis in tantæ Virginis thalamo celebratis sacrum deesset epithalamion. Credidit deinde felix puerpera pastoribus Bethlehemiticis, Angelicam cantionem referentibus, quos ipsa, veluti primos nati Messias testes atque præcones, haud dubiè magis ac magis in fide confirmauit. Credidit Simeoni reuerendo seni de Christo filio publicè concionanti, sibi que acerbi doloris gladium prænunciati. Nec minùs quidem Zachariæ eiusque coniugi Elizabethæ, quùm ad illam diuertisset, sicut & Annæ prophetissæ Phœnelis filia, aliisque pluribus suum Messias profitentibus credidit, magnam vicissim lucem & consolationem omnibus impertiens, qui orientis Euangelij lucem primùm aspexere, aliisque sine inuidia tradiderunt. Cur enim non crederet, non solum in diuinis literis exercitata, sed etiam diuinitùs illustrata, multisque miraculis in fide confirmata, rerumque celestium sensu & gustu præ cæteris omnibus prædita, sed & prophetissæ facta, quemadmodum post Esaiam Origenes, Epiphanius, Basilius & Hieronymus eam appellant: Cuius eximia, nec vnquam satis prædicandæ fidei vel exemplum, vel testimonium præber hymnus, quem eadem Virgo in domo Zachariæ tam diuinè cantauit, vt nobilis inter sacramentarios Beza fateatur, ex hoc ipso Virginali cantico, MARIAM in prophetarum lectione fuisse valdè exercitatam intelligi.

Maria etiam propheta quàm scripta sunt: Gabriëli nunciati, ac pluribus foris Angelis credidit.

Quibus mortuè libè Maria iuxta Euangelium crediderit.

Maria verè prophetissa dicta. Maria cæcæ de fide illius præclarum tollè monitū præbet.

ibidem. Luca 1. Luca 2.

Luc. 11.

Luc. 10.

Luc. 2.

Ioann. 19. Matth. 26. Marc. 14. Luc. 2. Matth. 26. Marc. 14. Matth. 26.

1. Timot. 3. 2. Cor. 15.

Maria præcellit omnes Dei Seruantes laudabiliter audientes, & scriptum ex eo referentes.

Maria in fide Apostolus costam totam.

Singularis gratia Mariam se ab omni peccato præseruauit, sic omni etiam virtute completam.

Quod si beati sunt omnes Christi sententia, qui cum fide audiunt & opere custodiunt verbum Dei, quantò illa quæso beator digniorque censenda est, quæ omnes pie contemplantis, Deoque vacantis Magdalene partes obiens ac superans, Christi Euangelium cupidissimo pectore semper hausit, quæ filium tot annis domesticum voluit Præceptorem aluit, cuiusque aures semper diuinis illius vocibus circumsonuerunt, quas illa tanto maiore cum fide percipit ac imbibit, quantò Verbum ipsum præ cæteris cognouit præsentius, & amantius vehementius, & in omni vita studiosius obseruauit. An de illa eiusque fide semel atque iterum Lucas non prædicat: MARIA autem conseruabat omnia verba hæc, conferens in corde suo? Quid illa in fide constantius atque firmitus excogitari potest, quæ in tantis fidei columnis, hoc est, fugientibus Apostolis, à Christi latere, imò de cruce non potuit dimoveri? Passi sunt in Domino scandalum amicissimi quique, illa duntaxat excepta. quæ stare in fide propè crucem potuit, quantumuis præacutus ille gladius à Simeone prædictus cor eius tenerimum atque mœstissimum penetraret. Cecidit Iudas nefarius proditor, qui extremam desperationem cum scelere summo coniunxit. Cecidit Petrus, à mentis statu & firmitate deiectus, adeoque mortis metu debilitatus, vt Christum Dominam semel & iterum ac tertio abnegaret. De Paulo dicere supercedeo, qui ignorantia obeccatus, adeoque incredulitate seductus ac blasphemus, etiam Christo maledixit, & à cruce eade piorum ac innocentium hominū sese non abstinuit. Non cecidit MARIA, sed vsque innicta persistit, quam diuinæ lucis adeò illustrauit fulgor, vt in fide nec erraret, nec hæsitaret, quam præterea singularis gratiæ virtus corroborauit infantem, proeueit puellam, armavit adolescentulam, ac deinceps in omni vita sic instruxit, vt à cuiusvis peccati labe libera atque omni culpa vacans, sicut libro priore diximus, Sanctos omnes puritate & sanctimonia longè multumque superaret.

FIDÆ

Maria ubi fide sua peculiariter declaratur, per eam erga Christum.

Maria fidei magistra etiam Apostolus docuit.

Apostoli quibus à Spiritu sancto illustrati, quando esset à Deipara didicerunt.

Maria fides non minus quam Cernam admittenda.

Contra quosdam xime fides Maria hoc loco asseratur. Deprauat Lutherus Christi Verba: Non inueni tantam fidem in Israël.

Quos Israëlitas Christus cum Centurione & eius fide conferat.

FIDE singulari subnixâ, Dei Filium suum Filium fecit, beatorum quidem Christi fidem percipiendo, ut iterum Augustini verbis utamur, quam carnem eius concipiendo. Fide prædita, eum quem portauit timuit, & eundem cum pareret, adorauit, ut idem asserit Augustinus, eiusdemque resurgens gloriam prima conspexit, Ambrosio teste. Nec defunt qui MARIAM fidei magistrâ faciant, à qua Lucas, Ioannes, Ignatius & alij nec pauca, nec leuia mysteria didicerint, quoniam (vt Bernardus etiam prædicat) à principio de mysteriis omnibus plenè ac cœlitus fuit instructa. Quare nec dubitat Anselmus hoc de illa testari: Licet ipsi Apostoli per reuelationem Spiritus sancti edocti in omnem fuerint veritatem, incomparabiliter tamen eminentius ac manifestius ipsa per eum Spiritum veritatis, illius veritatis profunditatem intelligebat, ac per hoc multa eis per hanc reuelabantur, quæ in se non solum simplici scientia, sed ipso effectu, ipso experimento didicerat. Eandem MARIAM prærogatiuam, quod Apostolis fide & virtute præstiterit, Rupertus agnoscit, hisque verbis ad illam ipsam institutis comprobatur: Tanquam malum punicum, inquit, in medio rintinnabulorum tu præcipuè fuisti. Virgo Virginum in adiutorio, vel etiam in regimine prædicantium Apostolorum, cuius etsi verba non loquuntur vel audiuntur, ubi prædicauerunt, opera tamen vel merita non ignorantur, non minora, imò maiora tinnitu prædicantium. Miratur Christus Cananæ fidem, ut potè charitate, modestia, longanimitate, constantia commendatam. Miror & ego MARIAM fidem tot sustentatam columnis, tot depictam coloribus, tot fulgentem stellis, tot micantem radiis, quot erant heroicæ cum eius fide coniunctæ virtutes. Quid quod nonnulli cum Bernardo sentiunt, quod consilium diuinum Angelos latuit, Virgini matri singulari munere patefactum fuisse, ut præ illis cognosceret de tempore, loco & modo complendi mysterij Dominicæ incarnationis: Sancti enim Spiritus vntione docebatur de omnibus, & quod audiendo non poterat, experiendo discere: ita factum est, ut multorum reuelandorum prærogatiua Virgini matri seruarietur, & per ipsam alij in doctrina recentis fidei tum informarentur, tum confirmarentur. Sed hæc abundè sunt satis, ut arbitror, ad illos coarguendos, qui MARIAM fidem nunc demum eleuare, suisque somniis, ut leuissimè dicam, conspurcare nituntur.

QUAE OMNIA, si fortè prolixitatem nostram admiraris, Lector, idcirco pluribus persequi visum est, ut hinc MARIAM fides, cum aduersus alios, tum contra duos maxime Lutherum & Erasmus rectius vindicetur. Etenim Princeps ille Sectariorum non solum in his, quæ diximus, MARIAM fidem planè suspectam reddit, sed etiam tantum Centurionem illum Euangelicum facit, ut eum Virgini matri, fidei nomine anteponere non vereatur. Hinc verò Christi verba detorquet: Non inueni tantam fidem in Israël. Dissimulat interim versipellis, Christum hoc loco suam collationem ad Israël, hoc est, ad communem Iudæorum populum, maximeque præsentem astringere, & sicut sæpè aliàs, per tropum Synecdochon, in vno hoc Centurione quasi vniuersam fidem gentium proponendo, eandem perfidorum Iudæorum incredulitati opponere. Quod autem hac collatione fidem in gentibus illustriorem, efficaciorè, magisque in orbe propagandam præladat atque designet, statim verba indicant sequentiâ: Dico autem vobis, inquit, quod multi ab Oriente & Occidente venient, & recumbent cum Abraham, Isaac & Jacob in regno cœlorum: filij autem regni eiicientur in tenebras exteriores, ob suam nempe incredulitatem. Hinc Prophetæ Iudæorum tenebras, cœcitatè ac duritiam crebrò deplorant, quibus & Ioannes illud exprobrat: In propria venit, & sui cum non receperunt. Verum hæc de communi Iudæorum gente dicta debent accipi, non de singulis, non de Patriarchis & Prophetis, non de Ioanne Baptista, Ioseph, Simeone, multoque minùs de sanctissima Virgine Matre, qui omnes, licet non solum de origine & patria, sed etiam religione & moribus fuerint Israëlita, tamen fidei præstantia non cesserunt Ethnicis huic Centurioni, & de quibus Esaias totius Synagogæ nomine illud dixisse videtur: Nisi Dominus exercituum reliquisset nobis semen, quasi Sodoma fuisset, & quasi Gomorra similes essemus. Rectè igitur Anselmus Hieronymum sequens, præsentem locum sic explicat: Non de omnibus Patriarchis & Prophetis hoc dixit: sed

Lib. de sancta Virgine. cap. 3.

Ser. 13. de nativitate Domini.

Li. 3. de Virginitate.

Hic. 4. super Missus est.

Li. de excellentia B. Virg. cap. 7.

Li. 3. in Cantica.

Matth. 3.

Vide Epist. 77. Bern. ad Hugonem.

In Postilla circa Evan. Dominic. 3. post Epiph. Matth. 7.

Luc. 3.

Esai. 53. 4.

Esai. 53. 2. Zach. 11. 7. Ioan. 1.

Esai. 1. in explicat. Matth. ca. 3.

de

Lib. de religio. Christiana ca. 22.

Luc. 1. & 2. Matth. 2.

Luc. 2.

de omnibus præsentis temporis, quibus prædicabat, quibus fides Centurionis antefertur. Consonat Simon de Cassia, disertè monens, Christum non de singulis personis in eum veraciter credentibus, sed de vulgo Iudæorum hæc verba pronunciasse. Lyranus hoc loco Israël, Iudæorum Principes ac præcipuos quosque interpretatur, quos in Christum malè affectos fuisse constat, tamen si longè illis maior, quam gentibus credendi occasio præberetur.

QUANTA verò Lutheri est impudentia, quum hoc Euangelij loco MARIAM fidem obscurare conatur, adeoque in vniuersum definit, Christum prædicationis suæ tempore neque in Matre, neque in Apostolis tantam fidem, quantam in hoc vno Centurione, reperisse? Ac de MARIAM quidem isthæc subiicit: Fieri potest, ut Matri suæ, dum se gestabat in utero, & dum peperit, magnam fidem donarit, & postea nunquam, vel raro tantam, imò etiam ut eius fidem identidem passus sit mutare: vti ei usu venit, quando triduo ipsam amiserat. Verum de hoc posteriore nos alibi viderimus, ut omnes intelligant, MARIAM cum amissum triduo filium quæreret, haudquaquam in fide vacillasse, Quod ad reliqua pertinet, omnium piorum consensus in eo conspirat, certoque confirmat, quod MARIAM non solum gestans vterum, & partus sui tempore, vti concedit Lutherus, sed etiam post partum, ac in omni vita fidem integram perfectamque seruauit, in eaque fide tantò magis profecerit, quantò pluribus & maioribus confirmandæ fidei argumentis abundaret. Etenim non modò Zachariæ domus, sed etiam Pastorum ac Magorum aduentus, & præterea Simæonis & Annæ confessiones illustres, multoque plura, quæ circa infantem natum contigerunt mysteria, in fide illam maxime poterant corroborare. Quare Lucas non tacuit, quemadmodum illa eiuscemodi gesta simul & verba conseruauit, & in corde suo contulerit, viua nimirum & ardenti fide prædita, ideoque studiosior, ut oracula Prophetarum, quæ legerat, cum factis præsentibus compararet, atque hinc certioris fidei argumenta non sibi modò, sed aliis etiam profutura colligeret, animoque suo infixâ retineret. Tantum abest, ut quæ Virgo ante partum de fide per Gabrielem edocta erat, post partum vel tentationis impetu, vel incuriæ culpa sibi de fide aliquid excuti ac imminui pateretur, ideoque in hoc tam necessario Spiritus dono languidior & imperfectior vnquam efficeretur. Igitur absurdum ac futile proflus habendum est, quod è suo cerebro nunc primùm effingit Lutherus, magnam illam & illustrem fidem, quæ ab initio MARIAM donata est, successu temporis, & præsertim à partu illo sanctissimo decreuisse. Nihil talè prodit Euangelium, sed hoc potius consentaneum esse monstrat, veræ fidei laudem, quam in Deipara prædicauit Elizabetha, saluam illi semper incoluemque mansisse: vt sicut gratia, sic etiam fide plena, præsertim postquam Dei Mater facta est, felicissimè perseueraret. Hoc enim nisi MARIAM largiamur, ac eximiam eius fidem Centurionis fidei multis partibus anteposendam astruamus, parum sanè reuerenter matrem Domini tot modis benedictam, & in omni gratia confirmatam tractabimus, eamque vix à scæda ingratiitudinis nota, & peccati labe poterimus vindicare.

Nunc à Lutero ad Erasmus, qui nimium sæpè Lutherizat transeo, quod is nescio, quo Spiritu ductus, sibi non liquere scribat, Christus ne Deus esset, nec ne, vtrum Matri Domini in pueritia & infantia filij, perfectè fuerit reuelatum. Atque hanc pudendam dubitationem, quam non grauatim arripent Ariani, comprobarentque vltro Iudæi, ad eum non reuocauit Erasmus, vt etiam à Parisiensibus Theologis monitus, eandem retinere ac defendere non dubitaret, sui nimirum semper similis in tergiversando, longèque paratior in suis lapsibus excusandis, quam saniore iudicio reuocandis. Inter cætera verò quæ ad sui purgationem adducit, hoc etiam lemmate vititur: Nusquam profectò legimus, Christum vel à Matre, vel à Ioseph fuisse adoratum pro Deo, cum esset infans. Sic ille, vt in re seria nugas agat, eoque minùs nobis ferendus, quod non obscurus diuinitatis Christi hostis permultis visus fuerit, quamuis hoc etiam subdolè, vt alij notarunt, excusare conetur, negans interim in Euangelicis literis euidenter exprimi, Christum Deum esse. Tum Scripturæ testimonium à nobis exigit, qui tam multa sine Scripturis temerè

Quomodo Getæ res hæc Christe Verba interpretentur.

Lutherum impiè loquitur aduersus Mariam fidem & puritatem.

Maria sicut ante partum, sic etiam post fidem integræ & perfectæ habuit.

Maria gratia, sic etiam fide plena esse, nunquam desit, sed magis in fide profecit.

Contra Erasmus disputatio, qui se nescire dicit, an Maria infans Christus cognationem habuerit atque filium, quod is Deus esse.

Perperam Erasmus sua opinione eo tueritur, quod scriptum non sit, Mariam ab initio Filium suum Deum agnouisse.

1

docet,

docet, ac in MARIAM etiam (vt sequenti libro dicemus) insulse profundit. Quid verò artinebat, in Euangelicis literis ea disertè narrari, quæ tùm ex antecedentibus, tùm ex consequentibus vt cunq̃ colligere non erat difficile, si tantùm homines non nimium crassi & rudes accederent? An parùm videri debet, quod Spiritus sanctus per organum suum pronunciat, MARIAM non modò vera fide præditam, sed etiam ex fide beatam, & inter mulieres omnes etiam credentes benedictam esse? Eximiam ergo atque perfectam de Christo infante fidem habuit, quæ priusquam páreret, præclaro fidei titulo est decorata, suæque fidei confessionem, vt diximus, in Zachariæ domo integram ac verè illustrem edidit.

E Scripturis coligi posse, quòd Maria de filij sui diuinitate non inuentione dicitur.

Vel solò Gabrièl Mariæ factis insensit de filij sui diuinitate.

Exmirantibus alijs circa Christum pueritiam factis Maria fidei de Christo Deo satis confirmatè habuit.

Non minor fides Maria quæ reliquis in Christum infantem credentibus tribuetur.

Fides luce excellentia in Maria non minor fuit quam in cognata Elizabetha.

Patrum testimonia, Erasmi opinionem euerunt, probantque Mariam fidem de filij sui, licet infantis, Deitate solidam concessisse.

SED ENIM quàm tenuem ac languidam in ea fidem fuisse dicemus, quæ Christum esse Deum, vt fingit Erasmus, aut ignorabat, aut imperfectè credebatur, quia de Christo infante diuinam non habuit reuelationem? Quasi verò Legatus Dei Gabrièl defuerit muneri suo, nec satis explicatè narrarit arcanum, quod in primis Virgini erat aperendum, vt sciret id quod suis visceribus nasceretur Sanctum, verum Deum & hominem fore. Hoc mysterium Patres in verbis Angeli deprehenderunt, ac res ipsa testatur, in scriptis Prophetis multa proponi, quæ nobis & Iudæis, ad Emanuèlis diuinitatem clarissimè comprobendam satis esse queant. Ergone tam obtusa & indocilis erat MARIA, cui nec Prophetica testimonia, nec Gabrièlis verba ad faciendam de vtraque Christi natura fidem sufficerent? Accedebant & miracula circa Domini infantiam gesta, quorum ipsa non fuit ociosa certè spectatrix, simulque auscultatrix verbi semper sedula, quodcunq̃ tandem à pijs proficisceretur. Quid Angelorum circa cunas astantium chorus atque concentus? quid Pastorum Bethlehemiticorum aduentus, fides, narratio? Quid Regia Magorum suppliciter adorantium oblatio? quid senis Simconis in templo euidentis testimonium? quid Annæ viduæ publica confessio? vt alia id genus mysteria, quæ MARIÆ, vt potè ipsa præsentè gesta, ignora esse non poterant, prætereamus. Hæcine sat erant ad MARIÆ fidem de Christo Deo licet infante vel conciliandam, vel nutriendam confirmandamque? Nec solùm audiebat atque cernebat coràm, sed etiam in se ipsa multò amplius, quàm quisquam alius, & maiestatem & diuinitatem Emanuèlis experiebat, iure vt suo & præ cæteris quidem perfectiùs, diceret: Verbum caro factum est, & habitauit in nobis: & vidimus gloriam eius, gloriam quasi vnigeniti à Patre, plenum gratiæ & veritatis. Quod fuit ab initio, quod audiuius, quod vidimus oculis nostris, quod perspeximus, & manus nostræ contrectauerunt de verbo vitæ. Hæc enim Ioannes ita dixit, vt non modò de suis Collegis Apostolis, sed etiam de Matre Domini dicta videri possint & debeant. Quid igitur? quod seruis Prophetis largimur, imò quod Iudæis ac Ethnicis, ipsisque Magis tribuunt Euangelistæ, Christum infantem amplectentibus, profitentibus, adorantibus, id pro sua æquitate Matri non concedet Erasmus? Putat fortassè illis videntibus lumen, cum Oriens ex alto apparuit, MARIAM in tenebris permanisse, suumque & Deum & Filium ignorasse, quem cælum, terra, viri, scæminæ, diuites, pauperes tanto consensu & claris testimoniis in templo & alibi prædicabant, ac tantùm non decantabant. Sinamus autem Erasimum tam præposterè sapere, vt sibi demùm plus quàm MARIÆ diuinitus reuelatum esse putet in ijs, quæ ad Christum spectant infantem. Orthodoxorum certè firma est sententia, cognitionem & fidem de tanto arcano perfectam, in MARIA non minùs, quàm in cognata eius Elizabetha extitisse, quæ Christum verum Deum & hominem haud obscure confessà est, adeoque vnà cum infante Ioanne in vtero ipso visa est personificare.

Luc. 1.

Luc. 2.

Matth. 2.

Ioann. 1.

1. Ioann. 3.

Luc. 1.

Luc. 1.

Lib. de Joseph Patriarcha c. 2.

Daniel. 3.

Genes. 37.

rantibus

rantibus impletum fuit.] Præterea idem Ambrosius tanrum fidei MARIÆ largitur, vt dicat, illam etiam ante partum, anima & Spiritu Patri filioque deuotam, & vnum Deum, ex quo omnia, & vnum Dominum, per quem omnia, pio affectu veneratam esse. Id quod probat verbis illis Cantici: Magnificat anima mea Dominum, & exultauit Spiritus meus in Deo salutari meo. Quòd enim maior est prerogatiua, Dei esse Matrem, tantò maiorem fidem MARIÆ reseruari debuisse testatur. Tùm Augustinus, cum tractat locum: Fœmina circundabit virum, in hunc modum pronunciat: Circundat MARIAM virum Angelo fidem dando, quia Eva perdidit virum serpenti consentiendo.] His porro subiungit, quod diuinorum librorum scientia non potuerit illam præterire, quæ ipsam Prophetarum plenitudinem esset paritura.] Tantùm abest, vt vel dubitet, vel dubitari velit Augustinus de fide MARIÆ, cum iam puerpera esse cœpisset. Quomodò perfecta, quæso, fides in illa desideraretur, de qua Esaias dixit: Accessi ad Prophetissam, & concepit & peperit filium? Hæc Prophetissa, inquit Rupertus, ad quam Propheta iustus accedit, sancta est MARIA, cuius in vtero omnium Prophetarum sanctorum completa est prophetia. Nec enim quod carne concepit, mente ignorare potuit.] Acalibi rursus: Neque enim hæc beata Virgo particularem, vt singuli Prophetarum Verbi gratiam, sed vniuersam Spiritu sancto superueniente suscepit ex eo verbi Dei substantiam, & Prophetissa singularis facta est, plenam Spiritus sancti gratiam suscipiens.] Sed & Scholasticorum Doctorum princeps Aquinas non esse ambigendum docet, quin Virgo beata donum sapientiæ, gratiamque virtutum, nec non gratiam prophetiæ acceperit excellenter. Quo pacto autem his tantis muneribus diuinitus cumularetur, ac secundum omnium Patrum sententiam gratia plena sub ipsum filij conceptum ritè prædicaretur, si post natum etiam filium (vt fingit Erasmus) perfecta de Christo fide destitueretur?

Esai. 48.

b Lib. 1. de Trinitate & operibus eius in Esaiam cap. 34. Et in quatuor Euang. c. 9.

c in tertia parte, Quæstione 26.

In lib. de laudibus B. Virginis.

In 1. caput Lucæ.

Luc. 1. art. 17. de Maria puerulo dignitate.

Luc. 1.

In 3. caput Esaiæ.

Serm. 1. de Assumptione Virginis Mariæ.

Luc. 1.

Luc. 2.

Matth. 2.

Luc. 2.

Maria illustris prophetissa, plena fide & omni gratia.

Esimii & perfectam reuerentiam dandam cognitionem Mariæ diuinitus accepit.

Maria S. Trinitatis mysterium, cum à Gabrièle salutaretur, agnouit.

Brentius Mariam quoque Prophetissam illustrem agnoscebat. Augustinus estimonium, de Mariæ fide secundum historiam Euangelicam.

SED & Thomæ præceptor Albertus Magnus vir eximie doctus, dum varia huius Virginis narrat priuilegia, quæ ad plenam cognitionem illi contulit Deus, hæc duo veluti præcipua constituit, quòd sanctissimæ Trinitatis & mysterij Dominicæ incarnationis notitiam clarissimam, fuerit consecuta. Ac de MARIÆ fide sic loquitur: Fidem habuit in excellentissimum, quæ tam immensæ rei sibi promissæ fidem adhibuit, quæ etiam discipulis dubitantibus, non dubitauit, quæ omnia possibilia esse credenti certissima fuit.] Præterea Dionysius Rickelius multis colligit argumentis, MARIAM præ cunctis Prophetis in fidei rebus illuminatam, & in sacris literis eruditam, peculiariter verò sanctissimæ Trinitatis cognitione maiorem in modum cumulata extitisse. Aliòquin si ante Gabrièlis aduentum hæc fide notitiaque caruisset, quo pacto dictum, vel potius responsum illud Euangelicum intellexisset: Spiritus sanctus superueniet in te, & virtus Altissimi obumbrabit tibi: ideoque & quod nasceretur ex te Sanctum vocabitur Filius Dei? Quo sermonis genere, si diligenter mentem aduertas, tres personæ diuinæ continentur, de quibus Virgo iam pridem edocta, nihil amplius percunctatur, & in quarum cognitione progressum vtique maximum fecit, cum efficacem & ineffabilem totius Trinitatis operationem sentiens, Dei Mater effecta est. Postremò ex aduersariis non vulgari est Brentius, qui MARIAM ab Esaiâ prophetissam vocari apertè fatetur, non tam hoc nomine, quòd composuerit carmen Propheticum, priusquam Christum páreret, quàm quod more Prophetarum impleta sit Spiritu sancto. Sed imprudens Augustinum, alijs ferè omnibus quos adduxi, præstantiorem omisi, vt qui de MARIÆ fide hoc egregiè profitetur: Non potuit diuinitati Christi non esse credula, quæ scnouerat, hunc non ex virili semine secundum ordinem naturæ, sed diuino spiramine, nunciante Archangelo, concepisse, videns semper famulantium Angelorum ei adesse frequentiam, vt nascituro & nato, & in Ægyptum fugienti, atque inde iterum redituro. Quibus liquidò cognoscere potuit, quia talia obsequia, non nisi Deum decuerant. Vnde & stellæ annunciatio, & Magorum de longissimis partibus insperata adductio, quàm maximum illi extitit indicium veritatis: similiter & Simeonis & Annæ prophetali dignitate insolitus cœtus, & huic specialis occursum. Quæ omnia procul dubio MARIAM conferuans, his

cunctis alijs ad fidem roborata pio corde conferebat: in tantum vt omnino non nutanda, sed certa de filij potestate, tanquam de Dei virtute vera, deficiente in nuptiis vino dixerit; quia vinum non habent: sciens planè illum hoc potuisse, quod cum mox contigit diuino miraculo compleuisse. Ecce igitur **MARIA** fide & opere Christi ministratrix.] Tàm multis, tàm manifestis, & Euangelicis exemplis **MARIA** fidem astruit Augustinus, quæ iude ab initio confirmandæ fidei suæ testimonijs abundarit, vt de filij sui diuina tum natura, tum potestate non potuerit addubitare. Quare vt semel finiam, inter omnes Virgines Euangelicas vereque sapientes, quæ Christo sponso, vnquam charæ, & fide viua tanquam incensa lampade semper instructæ fuerunt, **MARIA** primas facile obrinet. Illa enim longè lateque splendentis fidei lumen omnibus prætulit, prima in Euangelio hanc affectu laudem, quòd diuinis promissis & Angelicis dictis, in re omnium grauissima, fidem maximam minimeque nutantem adhibuerit. Hoc si Christo nondum edito præstitit, suoque præclaro Cantico comprobauit, & præterea cognatæ verbis confirmatum habuit, vt probauimus, satis demùm constare arbitror, quòd post diuinum illum partum fidem eandem retinuerit, ea ipsa fide Christum, licet infantem, Deum agnouerit, agnitumque vnà cum fidei sponso pro Christiano officio adorarit. Quia in re neque Melanchthon dissentit, de **MARIA** scribens, quòd veram de Messia doctrinam in oblatione primogeniti optimè intellexerit. *Ideoq; principaliter venit in templum, vt ipsa testaretur hunc esse primogenitum illum præcipuum, propter quem omnes oblationes institutæ fuerunt.* Affirmat quidem Lucas, **MARIAM** & Ioseph ob ea, quæ de puero dicebantur admirari, cum miracula miraculis addi cernerent: quæ tamen admiratio non ex ignorantia, incredulitate, dubitatione vel imperfectione quadam, sed ex rerum de Christo dictarum profunda contemplatione, & sicut Brentius quoque fatetur, ex vera fide prouenit. Atque huc nos abduxit Erasmus, cui de **MARIA** fide nunquam satis laudata dubitanti, imò aduersus communem Doctorum & piorum omnium sensum atque consensum pugnanti, non potuimus non aliquid respondere.

Maria inter Euangelicas & sapientes Virgines longè sapientissima, & inter credentes Euangelio, prima.

Maria & Ioseph quomodo mirantur circa puerum Iesum.

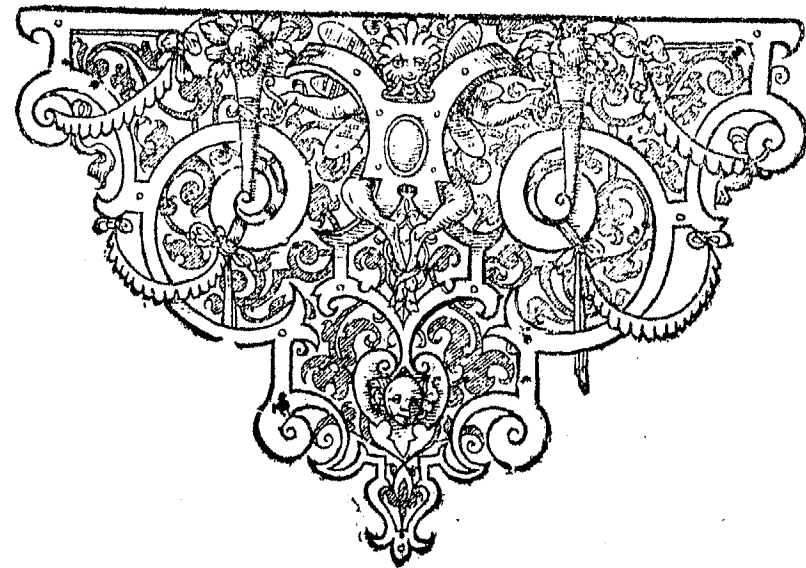
Ioan. 3.

Matth. 23.

In concilio de purifica. Maria.

Luc. 2.

Hom. 17. in Lucam.

CAPVT TERTIVM.

De historia Deiparae cognatae Elizabethae visitantis, quae multis modis illic commendetur, nobisque praedicanda & imitanda proponatur.

QUUM MVNVS OBIVIT ANGELVS GABRIEL, OB QVOD LEGATVS DEI VENERAT IN Nazareth, relicta tandem Virgine grauida de Spiritu sancto. Ut autem ille suis discipulis fidem maiorem conciliaret, ac diuinæ virtutis in MARIA operantis praesens miraculum miraculo confirmaret, rem nouam & admirandam inseruit de MARIA cognata Elizabetha, quae in grandaeva aetate & veteri sterilitate Ioannem filium concepisset: cumque iam in vtero mense sexto gestaret. MARIA hoc laeto nuncio recreata, Deo in primis haud dubio gratias egit, qui senile ac sterile coniugium, in praesente omnium desperatione, tam mirabiliter prospexit, ac simul de cognata quam primum inuisenda sanctum coepit consilium, ut illi ex animo gratularetur. Abiit igitur in montana cum festinatione in civitatem Iudae, & introiit in domum Zachariae, & salutavit Elizabeth, ut reliqua Lucae verba praetermittam. Quod MARIAE visitantis institutum & officium per multa notatu digna completitur, & ad ferias Visitationis, ut vocant, ex more Ecclesiae celebrandas, causam idoneam praebet. Videant autem aduersarij, quam prudenter & Evangelicè cum solennes alias ferias MARIAE dicatas, tum festum hunc quoque diem in multis Ecclesiis non ita pridem abiogârunt. Evangelica est certè historia, quae hoc die commendatur atque proponitur, quam praeterea non pauci ex ipsorum Schola Doctores suis concionibus honeste re studuerunt. Igitur ut reliquos taceam, Georgius Maior de hac historia sic censuit atque scripsit: Quod illa honestissima Matrona plene fide & Spiritu sancto conveniunt, & multis testimoniis datis & acceptis ad invicem declarant Messiam praesentem & exhibitum esse, & esse hunc IESUM Filium Virginis recens iam conceptum, cui infans in vtero Elizabethae assiluit gaudio insitato & praeternaturali, illa tanta sunt, & tantorum bonorum testificatio ac confirmatio, ut in tota aeternitate celebrari satis & exhaustivè cogitatione & sapientia omnium creaturarum nequeant. Nec autem totius historiae capita quaedam, ut MARIAE causa, Festique huius celebritas rectius illustretur, in Lectoris gratiam decepta proponemus.

Per quae occasio- nem Mariae pu- erum in se si- tavit.

Maria Deo gra- tias agit, quod cognatae sterilitati gratias agit, & tam- en in se sitavit.

Mariae Visitatio- nem ad se se- re in Ecclesia in- stituit, quod non minus reme- re abrigant.

Quam praedicta- tum est de- scriptum Mariae in vtero co- ceptum, cui in vtero Elizabethae assiluit gaudio insitato & praeternaturali, illa tanta sunt, & tantorum bonorum testificatio ac confirmatio, ut in tota aeternitate celebrari satis & exhaustivè cogitatione & sapientia omnium creaturarum nequeant.

Per Mariam dis- ciplinam legem- mus, & in vtero Elizabethae assiluit gaudio insitato & praeternaturali, illa tanta sunt, & tantorum bonorum testificatio ac confirmatio, ut in tota aeternitate celebrari satis & exhaustivè cogitatione & sapientia omnium creaturarum nequeant.

Quando Maria cognatae visitavit, & ex qua charitatis affe- ctu.

Inge- charitatis specimen & exem- plum hic Mariae praebuit.

In a parte Tit. in Epist. Virgine visitationis.

Luce.

In concione de Visitatione Mariae.

2. Cor. 13.

Opæclarum admirandæ ac viuidæ charitatis exemplum, quæ in MARIA verè patiens, verè benigna, non quærit quæ sua sunt, non inflatur, non est ambitiosa, congaudet autem veritati, omnia suffert, omnia credit, omnia sperat, omnia sustinet. Itaque superior ad inferiorem libèter accedit, Virgo & Mater Domini ad vetulæ ministerium sese modestè demittit, nihil etiam domestici operis vel laboris, si ita ferret usus, in Zachariae ædibus recusatura.

IAM verò quantam in summum Deum reuerentiam & pietatem cum hac ipsa in cognatam charitate coniunxit? Ingentes, sed veras tamen laudes è matre Ioannis, ac potius à Spiritu sancto sibi delatas non agnoscit, sed eas quàm percipit, statim sui suæque dignitatis oblita, in solum bonorum omnium Authorem & fontem respicit, in illius laudem tota prorumpit, ac hymnum extemporaneum modulans, alios itidè ad Deum celebrandum excitat & inuitat. Quid, quod in familiari colloquio versans, quam primum de Deo Deique gratia sermo incidit, illa velut extra se rapitur, sine negotio cum Deo ut solet, mentè coniungit, Deum in spiritu & veritate colit, sensusque & vires omnes ad Deum honorandum intendit, ita ut cor & caro MARIÆ in Deum viuum penitus exultarent? Vbi non solum psaltricem, sed & prophetissam nobilem agit, quæ Sibyllis omnibus meritò præferatur, ad eò diuinè philosophata est. Verùm de hoc MARIÆ hymno siue ode postea.

QVOD si de fructu Marianæ visitationis dicendum est, haud profectò vanus, sed utilis, sed efficax, sed salutaris illius ad Zachariae domum fuit aduentus. Felix enim tali cognatae, quæ continuò Spiritu sancto repleta, & prophetiæ dono instructa, non nisi sacra mysteria nouit eruere. Felix infanti Ioanni visceribus licet maternis incluso, qui sonantem MARIÆ vocem sentiens, perindè ac si præsentem Redemptorem, eiusque Matrem agnosceret ac reuereretur, quos potest gaudij & venerationis motus edit, simulque in matris vtero sanctificatur. Felix demùm MARIÆ occursum adibus Zachariae, in quibus totius honestatis viuum resulget speculum, & ubi diuina charismata, siue, ut Paulus vocat, fructus Spiritus, ut nunquam antea, per tam electum Dei organum dimanarunt, ac fortassis ad multos etiam siue domesticos, siue vicinos, tribus illis mensibus, quibus illic MARIA demorata est, copiosè fluxerunt.

SED HANC visitantis MARIÆ virtutem, quæ morosos & inuidos Nouatores offendit, veterum etiam testimoniis munimus, ne quis fortasse nos Lucae verbis adferre vim, aut noui aliquid attribuire suspicetur. Ambrosius de MARIA perspicue scribit: Visitauit Ioannem Baptistam, & in vtero Matris priusquam nasceretur, exultauit infantulus, obsecutus antequam genitus. Nec immeritò integer corpore, quem in tribus mensibus oleo quodam suæ praesentiae & integritatis vnguento Domini Mater excoluit. En tibi oleum praesentiae & integritatis Mariana, quo Ioannes Baptista, priusquam lucem aspiceret, vel imbutus, vel delibutus est, ut hinc etiam corporis castimoniam & mentis innocentiam sibi compararet. Addit porò Ambrosius: Si primo ingressu tantus profectus extitit, ut ad salutationem MARIAE exultaret infans in vtero, & repleteretur Spiritu sancto mater infantis, & quàm putamus, vsu tanti temporis (quàm tribus nempe mensibus in illis adibus diuersaretur) sancta MARIA addidisse praesentiam? Idque ab Origene videtur acceptum, qui multò ante Ambrosium scripsit: Si eo quod tantum venit MARIA ad Elizabeth, & salutauit eam, exultauit infans in gaudio, & Spiritu sancto plena Elizabeth prophetauit ea, quæ in Euangelio scripta sunt, & in vna hora tantos profectus habuit, nostræ conscientiae relinquatur (considerandum) quid in tribus mensibus Ioannes profecit assistente MARIA Elizabeth. Nec multò post: Exercebatur ergo, & quodammodò in atletico à sancta Matre per tres menses vngebatur Ioannes, & preparabatur in Matris vtero, ut mirabiliter natus, mirabilius nutrireretur. Sed neque Cyrillus dubitat affirmare: Salutatio sanctæ Virginis MARIÆ Iesum ferentis in vtero Ioannem mouit ad prophetiam. Tum si authorem Homiliæ Eusebio Emiseno inscriptæ sequimur, quemadmodum MARIÆ aduentus singulare gaudium, eximiumque fructum Zachariae ac eius vxori simul & filio attulit: ita vicissim eiusdem Virginis discessus moerorem ac luctum in illis omnibus excitauit.

Maria cognatae visitans, saluè in Deum se reli- giosum et deu- sam ostendit.

Ex Mariae Siffi- ratione fructu- mirabilem & multiplicè esse consequentum.

Veterum testi- monia de Ma- ria, quæ magis in cognatae Siffi- tate virtutem declarauerit.

Ioannes Bapti- sta ob Mariae Siffi- tationem in vtero Matris exultat, & quæ- si vngitur oleo spirituale.

Mariae Siffitatio in primo ingressu alius saluta- ris, cui postea efficax fuit.

Salutatio Virgi- nis Ioannem mouit ad propheta- tiam.

Galat. 4.

Lib. de in- stitut. Virg. cap. 7.

Ibidem.

Hom. 10 in Lucam.

Lib. de re- bus ad Reginas. Feria sexta in Aduentu.

Postremò Bernardus nos docet in hunc modum ratiocinari: Si Ioannis paruuli non-
dū nati anima liquefacta est, vt MARIA locusta est, & vox salutationis eius ipsos in gaudio
exultare facit infantes, multò maior & amplior cœlitum est exultatio, qui vocem tan-
tæ Virginis audire, & videre faciem, & beata eius sui præsentia meruerunt. J Plura id ge-
nus testimonia proferri ex veteribus possunt, ac nos etiam quædam in operishuius ve-
stibulo citauimus, vnde liceat cõfirmare, quod vox Deiparæ & Matrem & Filium haud

Maria & San-
ctorum præcla-
ra gesta mag-
næ virtutis à
Dei gratia non
secludi, cum à
Catholicis præ-
dicantur.

Miracula &
Christo & Ma-
ria aliisq; San-
ctis merito at-
tribuantur.

Ab exēplis Sa-
ctis cõfirmatio
de Sanctis, quo-
rum aduentus
aliis sæpè fuerit
felix & saluta-
rius, idemq; de
Maria non esse
negandum.
Ab exēplo An-
gelorum domū
Lothi susten-
tium.
Iacob Patriar-
chæ quantū tribu-
nicol. Laban pro-
fuerit sua præ-
sentia.

Elifeus hospitiæ
sua filium mor-
tuum reuocauit ad
vitam.
Apostoli domū
ingredientes, pa-
cem precantur,
& donant in-
colis.
Obededom Ge-
thæus ob Arcæ
Domini in suas
ades traductū,
peculiariter be-
nedicitur.

Maria Vera &
Sina Dei Arcæ,
multum gratia
& benedictio-
nis in Zacharia
domū induxit.

Quomodo Eli-
zabeth erga
Mariam se gef-
serit reuerenter
ac officiosè.

parum effecerit, ac mirabiliter operata fuerit in ædibus Zachariæ. Nam quod Bullinge-
rus admiscet, hæc non Virginis virtute, sed Verbi incarnati potentia effici, id hæcenus
admitti potest, si solam Virginis virtutem, secluso diuinæ gratiæ adiutorio, intucamur.
Norunt autem sapientes, secundariis causis quædam attribui, non exclusa interim pri-
maria causa efficiente, ideoque ad MARIAM etiam posse referri, quæ per illam cooperan-
tem Deus in Zachariæ domo, vel alibi ad vtilitatem mortalium operari dignatur. Ac
sanè Catholici, quicquid præclaræ virtutis MARIÆ vel Sanctis tribuunt, non sine diui-
næ gratiæ concursu ac prædicatione tributum esse volunt, quia soli Deo, à quo & ad
quem bona omnia, primas vbique largiuntur, suo. deinde loco Sanctos & agnoscetes,
& venerantes, per quos diuina bonitas sua sæpè dona dispensat mortalibus, vt alibi fu-
sius ostendemus. An obscura est Christi sententia: Qui credit in me, opera quæ ego facio,
& ipse faciet, & maiora horum faciet? Quarè virtus miraculorū, quæ Christo capiti in-
primis accepta referenda est, ipsis etiam membris electis, si Christi doctrinam sequimur,
rectè à nobis attribui potest. Sed & multis exemplis diuina Scriptura confirmat, San-
ctorum aduentum aliis fortunatum & salutarem crebrò extitisse. Venerunt tres An-
geli ad Abraham, quibus hospitio exceptis, cum pro peregrinis haberentur, Patriar-
cha ille diuturni voti compos factus est, vt in extrema propemodum ætate, contra om-
nium expectationem, ex vxore sterili & valdè annosa diū optatum filium achæredem
acciperet. Venerunt rursus Angeli duo, & ad Loth Sodomis commorantem diuer-
terunt, qui non solum hospitium suum, sed & filias eius duas summo vitæ periculo libe-
rârunt, vt communi & horrendæ vastationi patriæ incolumes superessent. Venit Iacob
ad iniquum & impium Laban, suoque aduentu singularem Dei benedictionem illi ido-
lorum cultori obrinuit, vt palàm & ipse fateretur: Experimento didici, quia benedixe-
rit mihi Deus propter te. Venit Elifeus ad hospitiæ suam Sunamitidem, qui vt se il-
li gratum demonstraret, filium eius mortuum ad vitam reuocauit. Venerunt Apo-
stoli pacem domesticis, ad quos fortè diuertissent, optantes, imò etiam nisi se indignos
illi præberent, ad suum ingressum elargientes. Et solius MARIÆ demum in Zacha-
riæ domum aduentum tam infaustus ac inanis fuit, nullum vt cuiquam vsum & fru-
ctum, nullamque consolationem & opem adferre potuisse credatur? Benè ac feliciter
cum Obededom Gethæo actum fuisse legimus, cum Arcam Domini à Philistæis re-
stitutam in suas ædes reciperet: benedixit enim Dominus Obededom & omnem do-
mum eius, vt Scripturæ verbis vtamur, quamdiū videlicet apud illum Arca Domini
demorata est. Qui successus Dauid Regem non multò post excitauit ac perpulit, vt
eandem Arcam ab hoc Gethæo in suas ædes transferri, & honorificè quidem deportari
curaret, ea nempe spe desiderioque ductus, vt similem Dei benedictionem ac prof-
peritatem ex Arcæ præsentia experiretur. Quid verò in ædibus Zachariæ, quid, in-
quam, nisi viuam Dei Arcam, in qua verum Manna verusque panis de Cœlo descen-
dens continebatur, offendimus atque contemplamur? cuius Arcæ virtutem Elizabe-
tha in se filioque suo ad ipsum statim MARIÆ ingressum, ac sapius etiam postea, vt ve-
teres monuere, persensit, nulla vt cognata suo aduentu tantum thesaurum illi appor-
tare, nullus vt hospes tantum vtilitatis, decoris & voluptatis alienis ædibus inferre ac
donare potuisse videatur.

RELIQVVM est, vt ad Elizabethæ dicta & gesta veniamus, quæ magnam præsentis
historiæ partem occupant, simulque singularem & illustrem continent MARIÆ com-
mendationem. Nihil verò mulier illa dicit vel facit, quod ipsi auctori Spiritui sancto
non mereatur ascribi, sed solo illius afflatu & impulsu, nulloque alio accedente inter-
nuncio vel admonitore, CHRISTI Matrem præsentem esse cognoscit, cognoscendo
suscipit,

Serui. i. de
Assumt.
Maria.

In præfat.
ad Lecturæ

In cap. 2.
Lucæ.

IOAN. 14.

Genes. 18.

Genes. 19.

Genes. 30.

4. Reg. 4.

Math. 23.

2. Reg. 6.

Alius San-
ctus
libro 2. de
partu Vir-
ginis.

Genes. 22.

suscipit, suspiciendo consistetur, consistendo laudat, suaque laudatione totam domum-
imò Ecclesiam complere videtur, vt qui verè aures habent ad audiendum, ad illius vo-
ces & gestus iure obstupefiant. An non linceis, vt sic dicam, oculis Virginem nostram
aspexit, cum ad primum intuitum tam multa & magna in illa perspexit & detexit arca-
na, nullo licet mortalium reuelante? perindè ac si conscia esset omnium, quæ inter
Gabriellem & MARIAM iam essent antè transacta, diuinitusque corroborata? Etsi ve-
rò Lucas non explicat omnia, subindicat tamen, hanc insignem matronam ac dignam
tali Sacerdote coniugem, MARIÆ plurimum derulisse, & sicut in ipso statim ingressu,
sicut etiam postea tribus mensibus eandem in magna veneratione habuisse, ac aliis etiam
vicinis vel amicis, qui Messias desiderio tenebantur, apprimè commendasse. Nec occultè
quidem, sed sublata voce suam de MARIÆ confessionem edidit, eiusque dignitatem
ita depinxit, vt res diu latere, & intra priuatos manere parietes non potuisse videatur.
An tacerent domestici, sanctam & præclaram, multisque dotibus ornatam adesse puel-
lam, quæ Messias Mater ab hera sancta proclamaretur, & ad cuius ingressum noua velu-
ri lux, magnaque prosperitas in ædibus appareret? Ac sanè fatendum est, Elizabethæ
verbis miram emphasin, multaque mysteria contineri, quæ mulier Spiritu sancto ple-
na persenserit magis, quàm expresserit, quàm Euangelicæ gratiæ quasi primitias de-
gustaret.

SVNT hodiè, qui modicis MARIÆ verbis offensi, quod suam humilitatem dicat
respici, nihil illi eximium ferè concedunt, sed abiecta & vilia quæque de illa insulse fin-
gere ac iactare consueuerunt. Quantò autem prudentior est Elizabetha, tantò subli-
mius de MARIÆ iudicans, tantoque propensius illam laudans, quantò ipsa sese submis-
sius gerit, nec factis minus quàm verbis extenuare conatur, vt quod antè Gabrielis se an-
cillam Domini dixerat, nunc re ipsa præstare, atque ad eò vnus etiam vetulæ ancillam
agere velle videatur. Igitur Spiritu Dei edocta cognata, cum hanc inauditam mode-
stiam, quam & Angeli fortasse mirati sunt, agnosceret, quid illi quæso animi fuisse pure-
mus? Certè visitantis personæ maiestate deterrita, non audet salutantem resalutare.
sed mox partim de illius maiestate, partim de sua indignitate præfatur, inquit: Bene-
dicta tu inter mulieres, & benedictus fructus ventris tui. Et vnde hoc mihi, vt veniat Ma-
ter Domini mei ad me? Quod Poëta quidem hoc carmine, vt mihi videtur, non inucnu-
sto reddidit ac illustrauit:

O decus, ò laudis mulier dux prauia nostra,
Cælitibus sola humanum, quæ digna reperta es
Conciliare genus, cætusq; attollere ad astra
Fæmineos: gremium cuius diuinus obumbrat
Palmes, inexhaustus terras qui compleat vuis:
Quis me, quis tanto Superum dignatur honore?
Tunc procul visura humileis Regina penatibus
Venisti? tunc illa mei pulcherrima Regis
Mater ades?

QVARE sancta Matrona sanctiori Virgini hoc modo dicere videtur: Vbi confi-
stam, quidue respondeam nescio: tantum me non obruis hac tanta pietate ac charitate
tua Virgo regia, generis nostri primarium decus, adeoque totius fœminei sexus gloria
incomparabilis. Ego misera, tu felix: ego egens, tu plena gratia: ego ob longam steri-
litate apud meam gentem infamis, tu apud nationes & generationes omnes cele-
branda. Ego velut annosa quercus, quæ citò cadere potest, diu superesse non potest:
Tu arbor vique virens vereque sacra, sacrationem fructum, ipsumque vitæ lignum orbi
proferens, vt in fructu ventris tui gentes omnes benedicantur. Tu strenuè quidem dis-
simulas cœlestem mysterium, pretiosumque thesaurum, quem tibi cõcreditum in vte-
ro tuo circumgestas, quemque Angeli reuerenter adorant. Verum quod præ summa
tui submissione reticere cupis arcanum, iam Spiritus mihi patefecit, iam meus fœtus
in vtero subsiliens comprobatur: quod si porrò filij Israël non intelligent, certè ipsi la-
pides clamore prodent, publiceque celebrabunt. Meus ac rerum omnium princeps &
Domi-

Euangelistam
in hac historia
multa præteri-
re, quæ proba-
biliter concur-
rissent videntur,
& Mariam præ-
dicant.

Elizabeth rari-
tò magis Mariam
admiratione ac
laudat, quò se
illa gerit sub-
missius.

Explicatio Ver-
borum, quibus
Elizabeth com-
pellit Virginem
Matrem.

Dominus suam in te sedem fixit, te sibi Matrem assumpsit, vt semen Abrahæ, quo caput serpentis conteritur, & filius David tam diu desideratus suum populum in his ærumnis maximis, in extrema ferè dissipatione Ecclesiæ consoletur. Ego verò etsi tuum institutum non ausim reprehendere, tamen aduentus tui causam cogor admirari, quòd ancillam Domina, & anum Virgo, & prægnans de Spiritu sancto immundam mulierem vltro adcas, & amanter inuisas, itinere tam longo suscepto, & magno assumpto labore, nullis meis vel meritis, vel præmiis prouocata. Annis quidem te supero, sed electione Dei, & gratia Spiritus, & meritorum copia tibi longè sum, eroq; semper inferior, ne digna quidem tuorum pedum vestigia osculari. Meum erat sanè ad te properanter accedere, nouamq; tibi felicitatem gratulari, nec meo tantùm, sed & cognationis, & gentis, & Ecclesiæ nomine gratias agere singulares, quòd Mater esse Domini, qui Regnum Israël restituar, non recusaris, quin potius ad hoc summum munus electa, te promptam diuino numini feceris administram, vt alteram nobis Euam, non mortis, sed vitæ parentem exhiberes. Pudet & piget me huius exiguitatis, quòd etiamsi velim, non possim tamen te veram & naturalem Domini & Messia Matrem, vt par erat, excipere, ac domi pro dignitate tractare, cum secundum eum, quem vtero circumfers, nihil in cælo terraq; te dignius & augustius esse possit, quæ iuxta Esaiæ vaticinium Virgo concipis, & paris orbi Emanuelem. Nonne igitur te benedictam, te beatam prædicem Abrahæ filiam, & fide in primis tali Patri conformem, quando diuinas promissiones, quæ omnem naturæ facultatem excedunt, non minore fide quàm ille fecit, complecteris? Ea fides te neutiquàm faller, sed bonorum omnium compotem reddet, vt non modò Gabriëlem, sed & Deum ipsum veracem ac fidelem experiare. Hoc enim illis verbis indicatur: Beata quæ credidisti, vel, vt alij legunt, quæ credidit, quoniam perficientur in ea quæ dicta sunt tibi à Domino.

Nec me fugit apud veteres extare permulta, quæ hanc ipsam Lucæ historiam magis explicent, simulq; Mariæ dignitatē commendent, & ad formandos hominum mores illius exemplum proponant. Sed nostri propositi est, his prætermisissis, ne omnia congerere velle videamur, vnus doctissimi Bernardi verba, quæ Mariæ causam hoc loco in primis illustrent, cõmemorare. Docet igitur ille, singularem Virginis prærogatiuam esse, quod hæc in ipso suæ Conceptionis initio, quando cætera mulieres grauidæ miserabilius affliguntur, tota alacritate, vt cognata ministraret, montana conscenderit. Et enim illud molestissimum tædium, quo reliquæ omnes grauidæ laborare noscuntur, sola non sensit, inquit, quæ sola sine libidinosa voluptate concepit. J Moner præterea, singularem Virginis gloriam Elizabethæ cognatæ per Spiritum reuelari, quæ personam venientis admirans dixerit: Vnde hoc mihi, vt veniat Mater Domini mei ad me? Notat itidem, vocem salutantis Mariæ verbis illis cognatæ commendari: Vt facta est vox salutationis tuæ in auribus meis, exultauit in gaudio infans in vtero meo: quod quæ fides credentis Mariæ beatificetur, testante cognata: Beata quæ credidisti, quia perficientur in te quæ prædicta sunt tibi à Domino. Subiungit postea: Magna quidem præconia, sed & deuota humilitas nihil sibi passa retineri, iam in eam magis vniuersa refudit, cuius in se beneficia laudabantur. Tu, inquit, magnificas Matrem Domini: sed magnificat anima mea Dominum. In vocem ea Filium perhibes exultasse in gaudio: sed exultauit Spiritus meus in Deo salutari meo. J Nec multò post: Veruntamen, inquit, nunquid putamus fratres, Elizabeth sanctam in eo, quòd per Spiritum vtique loquebatur, errasse? Absit. J Tùm in alio sermone sic de Virgine disserit: Feruebat in quaerenda gratia charitas, splendebat in carne Virginitas, humilitas in obsequio eminebat. Etenim si omnis qui se humiliat, exaltabitur, quid hac humilitate sublimius? Venisse eam mirabatur Elizabeth, & dicebat: Vnde hoc mihi, vt veniat Mater Domini mei ad me? Sed iam magis miretur, quòd instar vtique filij, & ipsa non ministrari venerit, sed ministrare. Meritò proinde cantor ille diuinus in ipsius admiratione præcincens, aiebat: Quæ est ista, quæ ascendit sicut aurora confurgens, pulchra vt luna, electa vt sol, terribilis vt castrorum acies ordinata? Ascendit planè super omne humanum genus, ascendit vsq; ad Angelos: sed & ipsos quoq; transcendit, & cœlestem omnem supergreditur naturam. J

Bernardi testimonium de præsentibus, et Mariæ commendatione. Maria sine studio grauidæ, & aliam planè suscipiat cognatam.

Mariæ laudatur rara humilitas.

Elizabeth Mariæ præsentium admiratur.

Mariæ creaturæ omnes in cælo & terra transgreditur.

Genes.

Esaiæ 70.

Ser. de Serbis Apocal.

Ibidem.

Ser. de nativitate Mariæ.

Matth. 20.

Cant. 6.

Epilogus.

turam. J Atq; hæc paulò fusiùs dicta sint, non solum ad historiam Euangelicam illustrandam, quæ prorsus pathetica, & piorum singulari obseruatione digna est, verùm etiam vt occasionem meditandi, & orationem amplificandi, studioso Lectori simul & bono Ecclesiastæ subministremus.

ETSI VERO inter doctos non conuenit de autoritate Concilij Basileensis, tamen præterire non possum præclaram & piam constitutionem, quam præstantes in illo Viri de Festo visitationis Mariæ solenniter celebrando ediderunt, multaq; postea Ecclesiæ receperunt, & in hunc vsque diem obseruant. Eius verò constitutionis & obseruationis causam in eodem Concilio explicatam habemus, quam, si Ecclesiæ contententioribus comprobare non possimus, tamen prudentibus idcirco placituras speramus, quòd ad illustrandam Euangelij historiam momentum habeat, ac magnis de rebus hoc die meditandis nos commonefaciat. Sic enim illic inter cætera legimus: Virgo beatissima cœlesti edocta nuncio, & Spiritu sancto duce, ascendens cum festinatione in montana, humilem Zachariæ domum intrauit. Iesus enim qui in vtero illius erat, festinabat adhuc in ventre Matris Ioannem positum sanctificare. Et ipsa Virgo gloriosissima cognatam Elizabeth visitans, non minùs illam sua visitatione, quàm fructuoso salutauit colloquio. Maximam namque lætitiã fidelium mentibus debet ingerere excellens illud mysterium, quo matres illæ gloriosæ totius salutis nostræ ferentes primordia, tam familiariter inter se exultarunt: cum Virgo excellentissima de stirpe David MARIA, & veneranda inter filias Aaron Elizabeth inuicem colloquuntur: quarum altera Creatorem omnium & Saluatorem nostrum, altera Præcursorem Ioannem gestat in vtero: & sancta illæ miraculo matres effectæ, diuina inter se beneficia commemorant. Felix quidem illa conuentio, & magnis diuinæ gratiæ splendoribus illustrata, quæ tales & tantæ in vnum matres pariter assuerunt: quarum altera Virgo ex Spiritu sancto, altera sterilis & in senectute conceperat, & vtriusque partum cœlestis Angelus prænunciavit: Quæ Ioannes adhuc maternis reclusus claustris, venientem ad se Dominum in Mariæ vtero veneratur: Quæ repleta Spiritu sancto Elizabeth, conceptui Filij Dei & Saluatoris hominum gratulatur: Quæ & ipsa prophetans, beatissimam dixit Mariam quæ credidit, & reuelata sibi mysteria pandit: Quæ denique repleta ineffabili gaudio Mater Domini MARIA, omnia in corde suo conferens, quæ vel prius ab Angelo, vel tunc ab Elizabeth perceperat, in canticum & laudem Domini prorumpit. J Et paucis interiectis, hæc adiciuntur: Quis tanta mysteria condignis laudibus prosequatur? Quis hæc gaudia sufficienter exponat, dum Ioannes nondum natus exultat, Elizabeth aduentu Virginis collaturatur, MARIA in mysteriis gaudet, clausus in vtero Saluator à suo recognoscitur præcursores, lætantur Angeli, cœlum & terra iocundantur, & tota Trinitas nonis laudibus glorificatur? Hæc igitur gaudiorum magnitudo, specialibus est extollenda præconiis: hæc singularibus solennitatibus celebranda, in qua & Dominum, qui gestatur in vtero, & Virginem, quæ portat, & sterilem, quæ concepit, & præcursores, qui visitatur, condecentibus prosequi debemus honoribus. J

Sebastiano 43. Concil. Basileens.

Lucæ 1.

Definitio Concilij Basileensis de Festo visitationis solenniter celebrando, & quæ ob causam.

Maria & Elizabeth matres in primis gloriosæ.

Mirifica gaudia nobis in hoc Festo totaq; historia proponi consideranda.

CAPVT QVARTVM.

De variis Nouatorum corruptelis, quibus eadem Luca historia & Mariæ causa hoc seculo miserè deprauatur.

RELIQVVM EST DE SECTARIIS NOVIS DICERE, ILLORVMQVE SENTENTIAS pro instituti nostri ratione quasi ad trutinam reuocare, qui sanè hanc ipsam Euangelij partem egregiè contaminant, nostramq; Virginem mala fide tractant, vbi illam maximè prædicare & exornare debebant. Primum in quæstionem vertunt, quo consilio MARIA iter istud instituerit, respondetq; Caluinus: Non absurdum esse ducendum, quæsitam à MARIA fidei confirmationem fuisse ex miraculi conspectu, quod Angelus non frustra illi in medium proposuerat. At cer-

Caluinus & Brentius quid sentiant de Maria mente atq; consilio in hac visitatione situm.

At certè quidem absurdum videri potest & debet, Deiparam nudo verbo Domini, quod ab Angelo didicerat, non fuisse contentam, sed ad cognatam inquirendi causa venisse, vt accepti nunciij veritatem euentu ipso comprobaret, atq; ita fidem languidam confirmaret. Brentius habet in hunc modum: *MARIA vixit aut Cognatam suam Elizabetham, vt verbo Angeli obediret, & Sacramentum quod Angelus annunciauerat, re ipsa experiretur, & rursus Elizabeth confirmat fidem MARIÆ.* Vbi duo commiscet Brentius, quæ cum probare non possit, ac temerè profus affirmet, iustam meretur reprehensionem. Alterum est, quod pro suo arbitrio confingit mandatum Angeli, vt nisi *MARIA* iter susciperet, inobedientiæ rea esse videretur. Sed nullum tale mandatum extat, indicante solum Luca, vel potius Angelo miraculum, quod in sterili anu Deus recens effecisset, eo que confirmat diuinam potentiam in Virgine paritura: nihil autem vel consilij, vel præcepti adiectum est, vt *MARIA* cognatam innuat. Alterum est quod *MARIÆ* fidem in dubium temerè vocet. Etenim quæ fidei puritas & integritas in Deipara fuit, aut quomodò Iudaicæ curiositatis fermento caruit, si Deo Deique verbo non simpliciter credidit, sed quando ad Cognatam profecta est, fidem suam signis & experimentis (vt somniat Brentius) voluit corroborare? Non tam languida certè *MARIÆ* fides erat, vt vel Elizabethæ, vel alterius monitis debuerit confirmari, nec potuit ignorare, quod postea scripsit Gregorius, nullum fidei meritum esse, vbi humana ratio præbet experimentum. Iam verò antè probatum est fatis, singularem fidei puritatem atque præstantiam in *MARIA* excelluisse, quæ non minùs Filium Dei in corde suo per fidem, quàm in vtero re vera conceptum fouebat, quæque propter fidei perfectionem testimonio Spiritus in Zachariæ domo publicè commendabatur. Igitur Ambrosio & Bedæ assentiendum est, qui velut Nouatores istos feriunt, veramque susceptæ perfectionis causam explicent, perspicue scribunt: *MARIA* non quasi incredula de oraculo, nec quasi incerta de nuncio, nec quasi dubitans de exemplo, sed quasi læta pro voto, religiosa pro officio, festinans præ gaudio in montana perrexit. Quærit & Bernardus: Quid fuit necesse, etiam huius sterili Virgini nunciare conceptum? Nunquid fortè dubiam adhuc & incredulam oraculo, recentiore voluit confirmare miraculo? Absit, inquit, sed idè sterili cognatæ conceptus Virgini nunciatur, vt dum miraculum miraculo additur, gaudium gaudio cumuleretur. Igitur eodem consilio *MARIA* suam instituit perfectionem, quo ductus Angelus nouum de Cognata grauida miraculum nunciauit, maioremque Virgo charitatis & gaudij spiritualis, quàm confirmandæ fidei rationem habuit in hac sua peregrinatione, quicquid Caluinus & Brentius ad fidem Virginis cleuandam comminiscantur.

Refutatio Brentiana censura, quod Maria vixit aut Cognatam, neque fides confirmationem quaerit.

Nullum fidei est meritum, ubi humana ratio præbet experimentum.

Quibus de causa Maria suam vixit aut Cognatam ex veterum sententia.

Lutherus quàm impudenter hunc locum torquet ad opera & exercitia Catholica præstis insecanda.

Causa principales Mariam ad vixit autam cognatam impelleret, iuxta Sarcerrum.

ERRAT præterea Lutherus, qui, ne omninò quicquam de solita virulenti animi acerbitate remittat, & vt Lucæ historiam quoque deprauet, in has voces prorumpit: *MARIA non sua causa Elizabetham adiit, nec aliam ob causam, quàm vt pregnantem inferuaret. Per hoc subruuntur omnia instituta & ordines, qui eò tantum intendunt, vt sibi, non etiam aliis commodifint.* Hic donamus conuicianti Luthero, quod primùm affirmat, *MARIAM* non sua causa esse profectam, quia nec decebat quidem tam sanctam Virginem, eamque viro desponsatam sine graui causa tam procul abire, ac tam diu, id est, mensibus tribus abesse: tùm sequens euentus, lætusque rerum successus declarauit, certo Dei consilio, & ob multiplicem aliorum vtilitatem hoc iter ad Elizabetham fuisse institutum. Reliqua verò non donamus, sed vana Lutheri commenta esse dicimus, quæ discipulus eius Sarcerrus, vt alios præteream, hoc ipso refutat, quod quatuor aut quinque rationes, siue vt ipse vocat, finales causas, ob quas *MARIA* in montana properans adierit Elizabetham, exponit. *Primum*, inquit, vt illam saluaret: deinde vt exhibitam sibi gratiam cum Elizabetham communicaret: tertio, vt Elizabetham ad credendum Deo prouocaret: quarto vt suo exemplo Elizabetham de exhibita illi misericordia certificaret, sicut & ipsa exemplo Elizabetham ab Angelo certificata erat. Tandem quò vel illi vetula inferuaret & administraret. Ac alibi rursus verisimile esse monet, *MARIAM* longè maiores causas, quàm salutationis officium, iui ad Elizabetham tam laboriosi, & cum festinatione suscepti itineris habuisse, nimirum vt illi predicaret exhibitam erga se misericordiam, vel vt illam ad eandem & sperandam & amplectendam

Hom. 25. in Euangel.

In explicat. Euangelij Lucæ cap. 1.

Homil. 4. super per Massiu est.

Luca 1.

In ser. 2. de vixit. Virg.

In 1. cap. Luca.

In Postilla circa Euang. de Festo vixit. Maria.

dam incitaret, vel vt solaretur illam, &c. *Quæ omnia, inquit, sub verbo salutauit, commodè comprehendi possunt.* Hæc sanè veterum authoritati ac ipsi rationi magis, quàm quæ Lutherus incogitanter profert ac potius effutit, sunt consentanea. Nec ignotus hic hostis est, qui more suo *MARIAM*, vt vulgarem puellam, vili seruitio & tantum non reculinaria occupatam libenter depingit, vulgoque intuentam proponit. Igitur in eadem concione vocat illam humili & obscuro loco natam, pauperulam & infimi ordinis puellulam, quam nemo magnopere curaret, & quæ cunctis ignota esset. Sed facessant impuri hominis contumeliosæ voces, quas vt pia aures omnes exhorrent, sic nos etiam alibi coarguimus. Præterea solum *MARIÆ* ministerium vtget Lutherus, vt potè qui cum suo Bucero nullum opus bonum agnosci, nisi eo proximis benè fiat, & in illorum commodum instituat, velut sola dilectione fraterna omnis Euangelica iustitia, omneque Christianum officium contineatur, nec cæteris quoque virutum operibus cuique sit insistendum, vt sibi sobriè, iuste proximo & piè Deo viuat in sua vocatione.

In cap. 5. Matthæi & contra Pighinum de vixit.

SED HUNC crassum errorem quum de Ioannis operibus disputarem, satis elisimus, ex eo que fonte porrò manat, quod Lutherus tam petulanter addit, vt vno velut ariete monasticam vitam & disciplinam omnem subruat ac euertat. Quid enim aliud faceret ex Monacho insignis apostata, imò apostatarum omnium nostri seculi princeps, nisi vt quem ordinem perfidè deseruit, rabiosè insectaretur? Quis verò non rideat, Monachorum institutum auctore Luthero propterea conuelli atque damnari, quandoquidem *MARIA* suam cognatam ad ministrandum inuist? Esto, id Virgo sancta fecerit, nec solum vni prægnanti sceminæ, sed in multis etiam aliis minis honoratis, magisque pauperibus vtriusque sexus hominibus inferuierit, quod nusquam tamen proditum legimus: ergone in hoc ministerij genere vitam omnem traduxit, aut aliis omnibus vnice traducendam esse putauit? Ergone, inquam, laboriosum Marthæ munus continenter obiuit, & sanctum Magdalene ocium, partemque optimam, quæ in contemplante vita consistit, nec elegit, nec tenuit, nec amauit vnquam: sed solum in his quæ ad proximi beneficium spectant, ætatem omnem consumsisse dicenda est? Testantur autem veteres, quicquid Lutherus fingat, vtriusque vitæ, actiuæ & contemplatiuæ absolutum specimen & exemplar, sicut in Christo Domino, sic etiam in Virgine Matre inueniri, nobisque ad vitam perfectè institutendam proponi. Docent præterea, nullam mulierem, perindè ac *MARIAM*, diuinæ sapientiæ toto vocasse pectore: hanc præ cæteris gustasse, quàm suavis sit Dominus, quæ sicut Angelorum, Pastorum ac Magorum, sic & Christi filij verba, in corde suo summa cum reuerentiâ conseruauit, prout etiam Rupertus asseuerat. De Monachis autem Lutherus cum suis nunquam probauerit, ociosum & proximis infrugiferum hoc hominum genus esse, cum de Ecclesia illi quidem, si suo instituto & scopo satisfaciatur, præclare mercantur, sicut Chrysostomus, vterque Gregorius, Cassianus, Damascenus, alijque Monachorum Patroni & Collegæ non minùs factis, quàm scriptis summa laude dignis liquidò comprobant.

Lutherus quàm abiectè ac vilitè de Maria loquitur.

Lutherus Apostata vitam monasticam & disciplinam religiosam libenter auerit atque persequitur.

Quàm ineptè Lutherus ex hæc historiæ ratione inuenit.

Maria non minus contemplatiua, quàm actiua vita vacare solebat.

Monachorum institutum tam probatum esse in Ecclesia, & ab hæreticis frustra conuelitur.

Vt Velleri sententia de Ioanne in vtero matris exultante, & quid inde probet de parulis illorum motibus.

Eventij et Hemmingij eadem de re testimonia.

In explicat. Euangel. de vixit. Virg.

Homil. 7. in Luca.

In Tractat. Euangel. de vixit. Virg.

SUCCEDIT iam alia contentio, quam in præsentia historia nobis excitant Nouatores, vt illis Lucæ verbis abutantur, quibus infans Ioannes in matris vtero dicitur exultasse, sicut eius mater apertè professa est. Hinc enim VVellerus arguatur: *Illustre hoc testimonium est, Spiritum sanctum etiam in paruulis esse, & in paruulis singulares quosdam motus sentire, licet nobis incognitos, vt in isto exemplo conspicitur, infantem in vtero Elizabethæ ad salutationem MARIÆ exilire gaudio. Loquimur autem de illis infantibus, qui ad Christum perferuntur precibus Ecclesiarum & piorum parentum: in illis dicimus Spiritum sanctum certos motus efficere, quales sunt Sanctorum, qui sunt membra vera Ecclesie.* Nec est dispar Brentij ratiocinatio: *Si infans Ioannes adhuc in vtero matris conclusus capax fuit Spiritus sancti, quantum magis bini fontes, qui iam in mundum nati sunt, Spiritus sancti per gratiam Dei capaces erunt.* Suffragantur his Hemmingius, alijque scholæ Lutheranae doctores, indeque Baptismum paruulorum tuentur aduersus Anabaptistas.

Nos verò paucis respondemus, infirmum satisque coactum hoc esse præsidium, ac propterea veteribus ignotum, vt non modò Baptismus paruulorum, qui Ecclesia

Nouatores non saluè probant ex hoc loco Baptismum paruulorum.

Etiam adueris
A baptisimo,
et si leu propria
p. uulorum.

authoritate maximè nititur, sed & fides propria infantium ex hoc Euāgelij loco astrua-
tur. Etenim non satis constat, & in dubio relinquit Augustinus, an Lucas infanti Ioan-
ni sensum proprium pietatis, verumque iudicium tribuat, ita ut is Spiritu sancto præ-
ditus Christum præsentem cognouerit, quantum uis in matris utero exultaret: id enim
fieri poterat, ut pars quædam esset diuinæ in matre operationis, infante licet nihil in-
telligente. Deinde ut maximè fateamur, Spiritum sanctum in Ioanne infante tam effi-
cacem fuisse, qui gratiæ diuinæ & uiuidæ fidei illum participem redderet, motusque pios
quosdam in illo excitaret, nihil hoc quidem ad reliquos infantes pertinet, quibus cum
simile miraculum Deus non operatur. Aut si ordinariè quidem hoc operatur, ut Cal-
uiniani vanissimè somniant, fingamus licet eisdem pueros in materno etiam, utero san-
ctificari, imò & ante Baptismum iustificari, sicut eisdem Caluinianis libet ridiculè ar-
gumentari. Vnde sic etiam scribit Bullingerus: *Discimus ex his optimè sperare de infantibus
in sinibus materni uteri septis, quod uidelicet Deo cura sint, adeoque Dei sint.* Verum absit, ut
pestilentem recipiamus errorem, qui sacri Baptismi, & baptismalis, quam uocant, gra-
tiæ tollit necessitatem, & morientibus sine Baptismo paruulis non modò iustitiam
Christianam, sed & vitam æternam sine ullo Dei verbo, imò contra Dei Verbum ex-
pressum, omnemque Ecclesiæ definitionem stolidè pollicetur. Valeant præterea, qui
nescio quos motus in paruulis fabricant, eosque actu, ut uocant, credentes fingunt
tempore baptismatis, quum nulla ratione pollent, nullumque rationis usum tenent:
tantum abest, ut infanti Ioanni, qui in matris utero sine Sacramento & ingenti cum
miraculo est sanctificatus, comparari possint ac debeant. Sed hoc inane phantasma,
sicut & alia paradoxa, quæ nouum hoc seculum extruit, suis authoribus, cæcisque do-
ctoribus permittamus. Nos enim de sanctificatione Ioannis & propria fide infantium,
quam Nouatores stultè confictam stultius propugnant, satis multa de Ioanne differen-
tes exposuimus.

Bullingeri ar-
gumentatio in-
firmè de paruulis
et sine Bap-
tismo iustifi-
catis.

Meru esse phan-
tasma: paruulis
motus tribuere
spuatiu sciam
baptizantur,
eosq; Ioani Bap-
tista conferre.

Testimonia no-
uatum de fi-
de hic impo-
sunt: non ut
sunt in ma-
trine cõten-
dant.

Refutatio dicta-
rum interpreta-
tionu scilicet
solam uirginem,
quasi nihil præ-
terdespiciet ad
hominis beati-
tudinem.

Quomodo Ma-
ria fide beata
prædicatur.

Nō solum fidei,
sed etiam spiritus

Epist. 59. ad
Dardani.
Luc. 1.

In eu. Luc.

Ioan. 1.

Cap. 1. de
Ioan. Bap-
tista sanctificat.

In Possilla
circa Festu
Sist. Maria.
In explicat.
Eu. angel. de
eod. Festo.

In Euang.
Lucæ.

Homil. 7. in
Lucam.

a Abac. 2.
b Ez. 1. 11.
c 1. Ioan. 3.
d Iacob. 1.
e Iacob. 2.
f 1. Pet. 4.
g 1. Pet. 3.

falsò inferunt, quia fide beata sit, nullam beatitudinis partem virtutibus & operibus
MARIÆ deberi, sed rotam MARIÆ iustitiam sola fide contineri. Scimus quod ad pri-
mam iustitiam Virginis attinet, ut Abraham Patriarcham, sic ipsam quoque sine meri-
tis præcedentibus esse iustificatam, & in Dei Matrem gratis electam: sed quemadmo-
dum idem Abraham iam fide iustus, magis magisque ex operibus Fidei est iustificatus,
& iis fidem suam consummauit, ut Iacobus affirmat, ita de MARIA quoque iudicare par-
est, beata ut sit non solum quia cum fide Verbum Dei percepit, sed & quia Verbi Dei
auditi fida custos & perfecta operatrix fuit, ut etiam Augustinus ingenuè profiteretur.
Fallit autem istos Eunomianum dogma, uel si malis, idolum de sola Fide iustificante,
quod ut mordicus tueantur, Scripturæ loca de fide dicta mirabiliter arripiunt, ac per-
peram interpretantur. Quam Nouatorum imposturam multi detexerunt, ac nos et-
iam antè coarguimus, ut iam de singulari & beata MARIÆ fide nouam telam ordiri sit
superuacaneum. Hæc illius fides per charitatem assidue, quum in terris militaret, ope-
ratur, ut sicut Tabitha, bonis operibus plena esset, ac in fide uirtutem omnem, sicut
Petrus postulat, ministraret, ipsisque operibus iustitiæ coronam, ut Paulus appellat,
sibi auctiorem redderet, tantò quidem iustior atque beator, quanto charitate perfe-
ctior, in qua legis plenitudinem Paulus agnoscit, & plenam hominis iustitiam collo-
cat Augustinus.

Rom. 4.

Iacob. 2.

Lib. de san-
cta Virgine.
cap. 5.

Astor. 9.
1. Pet. 1.
2. Tim. 4.

a Rom. 13.
b De natu-
ra & gra-
tia eu. 42.

AT RYRSVS garrit Coruinus: *Elizabeth laudat MARIAM, non tamen pro Dea eam
extollit, aut adorat. Vis igitur MARIAM colere? crede sicut ipsa credidit: age vitam honestam si-
cut ipsa modeste uixit.* Est illud quidem extra omnem controuersiam, MARIAM pro Dea
nec habendam, nec adorandam esse, cuius fidem tamen ac vitam sic oporteat intueri,
ut ad eius imitationem, sicut antè diximus, nos quoque componamus. Hæc imitatio
ranta esse non potest, ut Virginis huius fidem maximam, ac mores eius integerrimos
quisquam satis exprimat, & uix quidem attingat. Cæterum quod niger hic homo, ut suo
repondeat nomini, omnem MARIÆ cultum hoc uno concludit, si fidem eius ac vi-
tam imitemur, communis aduersariorum error est, quo illi Deiparæ cultum in Eccle-
sia receptum futiliter tum eleuare, tum abrogare conantur. Præterea iam antè docui-
mus, Catholicos in MARIÆ colenda hoc pacto uersari, ut eam neque pro Dea unquam
habeant, neque adorandam ut Deam arbitrentur, quicquid obstrepant Ecclesiæ hostes,
ac improbi calumniatores. Atque interim Orthodoxi constantem ueteris Ecclesiæ pie-
tatem & consuetudinem in MARIÆ ueneranda tantò libentiùs retinent, ac fortius pro-
fidentur, quanto certius ex Euangelio præsens exemplum Elizabethæ cognoscunt, dili-
gentiusque perpendunt. Cur enim & ipsi talem tantamque Matrem Domini non religiosè
suspiciant ac uenerentur, probatoque ueterum more citra Dei iniuriam saluent ac in-
uocent, cum sancta mulier Elizabeth Deiparam adhuc in mortali corpore constitutam,
tam reuerenter habuerit, tam honorificis uerbis salutârît, & coram multis domi suæ ce-
lebrârît, publiceque beatam & benedictâ proclamârît? Perfecta nunc sunt omnia in Vir-
gine, quæ Angelus Gabriel prædicebat ac promittebat, dictaque Zachariæ coniux uati-
cinabatur, neque solum in terris, sed in cœlis etiam maxima felicitate lætatur, inter ele-
ctos omnes Christo semper proxima, Mater à Filio summè honorata. Sed de his alibi
dictum satis putamus.

In explicat.
Euangel. de
Festo uisiti.

Rom. 16.
1. Cor. 16.
Coloss. 4.
Thilem. 1.

Matth. 13.

ribus & operibus
bonis Maria,
sera eius iusti-
tia & beatitudo
ascribenda
est, sicut & de
Abraham in-
dicandum.

Eunomianam
doctrinam de sola
fide iustificante
describunt No-
uatores.

In Maria fides
per charitatem
operatur, non qua-
lem hereticus do-
cent, extitit, eã-
que beatifica-
uit.

Coruini contra
Maria cultum
obrectio, simul
& confutatio.

Maria cultum
non in sola eius
imitatione con-
sistit.

Mariam in Ec-
clesia non tan-
quam Deam uel
agnoscimus, uel
adoramus.
Exemplum Eli-
zabethæ sim-
iliter ad Mariam
piis diligentius
uenerandam.

Unum esse cõ-
mentu illorum,
quod Synodos eu-
rang. auctori-
tate ex hacten-
us historia deprime-
re student.

Novatores cau- sam præbent, Si priuati & laici homines sibi sumant Syno- dos celebrandi.

senſu Scripturæ, de fidei doctrina, & de diſciplina Eccleſiæ ius habent legitimum, ſicut priuati homines habere nõ poſſunt, iudicandi, definiendi, atq; præſcribendi. Nec vident aduerſarij, quàm pulchrè fenestram in ſano vulgo, vaniſq; mulierculis aperiãt ad Syno- dos inſtituendas. Curenim plebæi homines præſenti MARIÆ & Elizabethæ non abu- tantur exemplo, ſibiq; ius arrogant Synodos celebrandi & Eccleſiam integram re- præſentandi, ſi ſatis eſt priuatas conuenire perſonas, & de ſacris colloqui atque teſtari? Nam & pro ſe ſtare dicent Chriſti promiſſionem: Vbi ſunt duo, vel tres congregati in nomine meo, ibi ſum in medio eorum. Quis autem ferendam, ac non ridendam, pror- ſusq; monſtroſam dicat Synodum vel Eccleſiam, quæ ex phanaticis hominibus, vel è meris mulierculis conſtata, de verbo Dei & fidei rebus iudicandi ſibi ſumeret poteſta- tẽ? Errant autem, vt & alibi probauimus, qui veram Dei Eccleſiam eo tempore pe- nes Pontifices ac Synagogæ proceres non fuiſſe fingunt, & ad cœtũ paucorum electo- rum, vt MARIÆ, Elizabethæ ac Zachariæ, dũtaxat aſtringunt. Diuina certè & immu- tabilis eſt ordinatio, vt maior ſit Paſtorum, quàm ouium, Sacerdotum, quàm populi authoritas, vtq; Synodi non à perſonis priuatis, ſed Episcopis inſtituantur, atque cele- brentur, ſicut inde ab initio ſemper Eccleſia obſeruauit. Conuenire quidem pij po- ſſunt, & Spiritum ſanctum viuificantem ac inhabitantem habere: ſed non Spiritum ad docendum, paſcendum ac gubernandum alios ex officio rectè ſibi vendicant, vt ſicut in ſacra Synodo Patres, iure ſibi ſumant illud: Viſum eſt Spiritui ſancto & nobis. Qua de re Catholici Scriptores, qui noſtri ſeculi Hæreticos conſutârunt, ampliſſimè diſ- ſeruerunt.

Matth. 18.

Act. 15.

Diuino iure Ec- cleſiaſtica eſt ſacerdotalis pote- ſtas præſt. ſeculari, eamq; gubernat in ſpiri- tualibus.

CAPVT QVINTVM

De præſtanti multisq; modis commendabili MARIÆ cantico, quod vulgò Magnificat dicunt, ac in eo perſonam cantatricis mirabiliter elucere.

ACRA VIRGO, QUÆ NVLLVM SOCORDIÆ, NVLLVM TORPORI LOCVM vnquam reliquum fecit, ad ædes Zachariæ feſtinans peruenit, & cognatam prægnantem ſalutauit. Salutando autem matrem, eius infantem, licet nondum editum, ita commouit, vt in audientibus admiratio, illum- inatio & lætitia incredibilis è veſtigio conſequeretur. Elizabeth autem quò rectiùs venientis ad ſe perſonæ præſtantiam intellexit, diuino nimirum Spiritu edocta, eò chariorem ſibiq; gratiorem talem hoſpitam habuit, digniusq; tractauit, multis quidem modis erga illam officioſa. Id ſuo inſolito clamore, id honorificis ver- bis, id variis geſtibus ſatis publicè declarauit, vt mihi ſanè probabile videatur, modèſtiſ- ſimam Virginem, vt priùs ex Angelico ſermone turbatam, ita cognatæ laudatione ſi non pudè factam, at non leuiter ſanè commotam extiſſe. Illic à Gabriele ſalutata, ni- hil omninò reſpondit: hinc ab Elizabeth commendata ſeruat quoque ſilentium, & ſua tantum mentem ad Deum religioſè conuertit. Pulchrum profectò exemplum animi Deum ardentè amanti, qui vel in medijs turbis atque negotijs, ſiue laudetur, ſiue vi- ruperetur, curas & cogitationes omnes, perindè ac muſcas circum volitantes, abigit, & rerum humanarum oblitus, quum & quando vult, promptè & expedite cum ſummo bono ſeſe coniungit, deq; ſacris quietè & ſuaui- ter philoſophatur, adeoq; immen- ſa totius felicitatis abyſſo videtur immerſus. Agnouit hanc veritatem Franciſcus quo- que Lambertus, vt vnum ex Aduerſarijs teſtem producam, quoniam hac vtitur oratio- ne: Super ſe à Spiritu ſancto eleuata, & Dei ineffabilem bonitatem, ſummamq; potentiam ſentien- tis & experta verba ſunt iſta. Etenim eum ſolum magni & multi facit, cuius omnem magnitudi- nem eſſe agnoſcit: omnia verò reliqua cum eo collata nibili pendit, & perindè atque ſtercus viliffi- mum arbitrat. Anima, inquit, mea Deum magnificat. Id eſt, quicquid viriam & ſenſus in me eſt, quicquid ſum & viuo, eius tantum gloriæ eſt intentum & viuut. Abſorpta quippè erat à Spi- ritu ſancto, ut iam non ea veteris homo, imò non ipſa in ſe, ſed ipſe quem conceperat Chriſtus, viueret, ſentiret,

Ecclef. 10.

In Euang. Luc. 6. 4.

Quam ſedulo Elizabeth ab heris Ma- riæ honorauit, indeq; Virginem non nihil ſere- cundia ſuſtine- re potuiſſe.

Maria ſuo docet exemplo, pios in medijs etiã ne- gotijs, ſuū Deo cultū tribuere.

Quomodo Ad- uerſarij quidã de Maria piete- te & cõtempla- tione præclarè ſentiant.

ſentiret, operaretur & loqueretur. Et ruruſ poſteà: Omnis hæc MARIÆ exultatio in Spiritu eſt conſideranda, vt ſit alta & vehementis mentis exceſſus meditatio, quã Virginis mens in Deum ſepè erigebatur.

ADDEMVVS & noſtram paraphraſin, vt initium eximij cantici, & mens loquentis Virginis aliquantò rectiùs accipiatur. Sic enim illa dicere voluiſſe videtur: O admi- rabilem & inſcrutabilem diuini numinis diſpenſationem, quæ me latere non ſinit, ſed in publicum prodire vult myſterium nulli mortalium, vt arbitrabar, tam citò, tam fa- cilè reuelandum. Tu qui ſolus arcana cordium perſpicis, ſons idem & Author bono- rum omnium, hos oculos ad videndum, hancq; linguam ad conſitendum noſtræ co- gnatæ præbuiſti. Ego verò nihil tale vel expectabam, vel cupiebam, quod ad me qui- dem ornandam ſpectaret, quæ poſtquàm me tibi totam, vt obſequentem ancillam cõ- ſecraui, vt antea ſemper, ita porrò etiam mundo ignota eſſe, & à te ſolo reſpici amari- que deſiderabam, vt quæ nulla vel hominum, vel Angelorum laudatione, nullaq; ami- corum gratulatione delecter. Sedenim quando ſanctiſſimæ voluntati tuæ viſum eſt, vt gratia ſumma in Nazareno cubiculo nuper mihi collata, hinc primùm alijs propaletur, & habitans in me Emanuel ſe prodere incipiat, ego non meo tantum, ſed & præſen- tium & abſentium nomine non poſſum non gratias agere, tuasq; laudes æterne Pa- ter celebrabo. Alij Tubis, Cymbalis, Organis, alijsq; Muſicis inſtrumentis ad motis, nonnulli verbis exquisitis & hymnis elaboratis plenisq; buccis, tuam gloriã prædi- cant: Magnificat autem anima mea Dominum, & intentis animæ viribus omnibus, vt perfectior harmonia ſit, ſummum illud bonum glorificat, quo nihil præſentius & inti- mum magis eſſe poteſt. Sed & Spiritus meus non ſibi diutiùs temperat, quin hymno gratulabundo interiorem animi lætitiã teſtetur, ſimulq; in gratiarum actionem prorumpat, vt ſi antea vnquam, nunc vel maximè in Deo ſalutaris ſuo laudando pro- fuſè geſtiens multis modiſ exulter. Etenim tam vehementi amore, tam flagranti ar- dore ad meum omniumq; rerum Authorem celebrandum rapior, & occupor pror- fuſ, vt mihi neque memoria, niſi illius beneficia, neque intellectus, niſi eiufdem ſapientiam apprehendere, neque voluntas, niſi ipſius amorem complecti poſſit. Quis ergò quamlibet pius, & quantumuis commendatus, ſi MARIÆ ſequatur exemplum, ob quæuis benefacta iurè ſibi placeat, vel aliena laudatione commotus inſletur, ac non potiùs ſi gloriatur, in Domino glorietur? Beda Virginem ita loquentem facit: Tanto me Dominus, tamq; inaudito munere ſublimauit, quod non vllò linguæ officio explicari, ſed ipſo vix intimo peſtoris affectu valeat comprehendere. Et idcò totas ani- mi vires in agendis gratiarum laudibus offero, totum in contemplan- da magnitudine eius, cuius non eſt finis, quicquid viuo, ſentio, diſcerno, gratulanter impendo, quia & eiufdem Ieſu, id eſt, ſalutaris, Spiritus meus æterna diuinitate lætatur, cuius mea caro temporali conceptione fœcundatur. Et concinnus quidem in hoc hymno ſeruat ur ordo, prædicante primùm Virgine declaratam ſibi benignitatem & potentiam Dei, cuius & ſanctitatem deinde canit, ac demùm eiufdem veritatem in ſeruandis promiſ- ſis concelebrat.

Paraphraſica interpretatio primorum Ver- borum canonicæ Mariæ.

Exemplo ſuo Maria docet nos non niſi in Do- mino gloriari.

Maria bonum ſeruat ordinem in cantico ſuo.

Aduerſarij hæc Maria carnicũ magni faciunt ac prædicũ, ſibi de illo traſtanti.

Maria carnicũ primũ eſt hym- nus noui Teſta- menti.

Dna Maria in- ſigniter præſallit in veteri ac nouo Teſtamento.

1. Cor. 1. 2. Cor. 10. In cap. 1. Luca.

Exod. 15.

LAVDANT hoc quoque canticum aduerſarij, & meritò laudant, quod verè dici poteſt Virginalè, encomiaſticum, triumphale. Caluinus inſigne & memorabile ſanctæ Virginis canticum dicit, ex quo clarè appareat, quanta Spiritus gratia excelluerit, quod- que probè fuerit in Scripturæ doctrina exercitata, ſicut Beza quoque teſtatur. Brentius carmen triumphale & theſaurum cœleſtè: Bullingerus hymnum planè diuinum & excellentiſſimum: Lutherus carmen ſanctiſſimum, Virgineum Epithalamium, & diui- num encomium, VVellerus dulciſſimum atque cruditiſſimum MARIÆ canticum vo- cat. Ego verò primum hunc noui Teſtamenti hymnum dixerim, ſicut primum veteris Teſtamenti canticum, quod ſibi fœmina vendicauit, altera Maria Moyſi ſoror decan- tauit, quæ poſt nouam victoriam de Pharaone reportatam agmen fœmineum duxit, ac Deo victori laudes publicè celebravit, ita vt reliquis præcineret, ac eſſet velut anteſi- gnana. Hæc nobilis Prophetiſſa vt alijs rebus pluribus (quæ admodum alibi demonſtra- uimus) ſic etiam præſallendo veram nobis MARIAM adumbravit, quæ toti Dei populo ad

plallendum viam aperuit, & formam non voce tantum, sed & corde mundo perfectoque Spiritu psallendi proposuit, quando pulcherrimum hoc canticum ad finem vsque seculi in Ecclesia duraturum nobis reliquit. Hic demum fortissimam Iudith audimus, quae de hostibus diuina virtute subactis non suo tantum, sed & totius populi liberati nomine dulcissimè gratulatur.

QVID autem vulgare in eo cantico esse posset, quod ab anima purissima, caelestibus radiis illustrata, & in summorum Dei operum contemplatione defixa, solo quidem Spiritu mentem & linguam Virgineam gubernante proficiscitur? cum illa quae loquitur, velut attonita, & extra se rapta, vt etiam aduersarios, fatere diximus, voces & sententias omnes cantici tanta cum grauitate & suauitate pronouciat. Id verum esse cum ex aliis, tum ex illo colligi potest, quod modestissima Virgo, quae superiores laudes tum à Gabriele, tum à cognata sibi delatas agnoscere non sustinuit, nunc sui velut immemor, seipsam efferre ac praedicare palam videatur. Etenim humilitatem, de qua postea dicemus, sublimem verè virtutem, iam sibi ipsa tribuit, ac per eam summo Deo se placuisse testatur, tantumque gloriae & beatitudinis praeterea sibi audet polliceri, vt ab omnibus vbique familiis & populis nomen suum venerandum ac praedicandum esse vincinetur. Quis Iudaeus, quæso, aut impius, quum hac fortasse legit vel audit, non illicò suspicetur, parum illam humilitatis, & multum arrogantiae praese ferre? Adhuc singularem eius animi gratitudinem gratamque letitiam contiaet, quod de fonte illo summæ bonitatis omnisque virtutis praedicat: Fecit mihi magna qui potens est, magna, inquam, & stupenda miracula, quae mortales omnes non cogitatione, nedum sermone consequi vnquam possint.

OHVMILEM simul & excelsam Virginem, quae Dominum ad eò mirabiliter magnificauit, & plena Spiritu sancto non minus corpore, quam corde in Deo salutari suo cum ardore incredibili exultauit. O in clytana prophetissimam, quae diuinitus illustrata, de praecedentibus & sequentibus aetatibus Ecclesiae varia denunciat, quaeque cum superbos & potentes hostes memorat, non solum Aegyptios, Philistaeos, Assyrios, Babylo-nios aliosque Israelitici populi hostes capitales, sed etiam Ecclesiae Christianae aduersarios, immanes ethnicos, hisque nocentiores pestes Haereticos, adeoque praepotentes & extremè superbos daemones intelligit, ac simul comprehendit. Nec obscure indicat, Iudaeorum Synagogam reiciendam, quos tanquam diuites inanes iam dimisit Deus, & Ecclesiam porro, vt cernimus, ex gentibus verè pauperibus Euangelicam iustitiam esurientibus colligendam esse, vt vetus Dei benedictio, quae Abrahæ & semini eius facta erat, in nouo credentium populo completeretur. Sed neque illud caret mysterio, quod peculiariter depingit & commendat electos, qui sunt humiles & esurientes, ad eum nempe modum, quem MARIAE Filius postmodum obseruans, pauperes Spiritu & iustitiam esurientes in Euangelio nuncupauit.

ORIGENES hoc Virginale vaticinium dixit, quoniam Prophetiae Spiritus in eo clarè perspicitur. Nonnulli canticum hoc dulcissimum ac diuinissimum vocant, quod pectus diuini Spiritus gratia refertum cruciat. Vbi primùm quidem Virgo beneficia sibi, ac deinde toti humano generi collata, postea verò incarnationis Dominicae gratiam orbi exhibitam Deum laudando commemorat. Alij cum Gersono de hoc Mariano hymno etiam accipi posse putant, quod Psalter regis habet: Deus canticum nouum cantabo tibi, in psalterio decacordo psallam tibi. Nam verè nouum hoc esse canticum, & psalterium decacordum, quia decem constat versibus, quorum duo priora totius cantici velut propositionem complectuntur: proximi verò tres misericordiam Dei tum erga Virginem, tum erga omnes pios alios, seu totam Ecclesiam praedicant: sequentes tres Dei potentiam extollunt: postremi duo veritatem etiam in his, quae promittit Deus, comprobant luculenter. Fatentur hoc etiam aduersarij, sed qui suis scholiis, ne dicam scoriis, diuinum hoc canticum, vt i monstrabimus, indignè conspurcant. Hoc nunc monuisse sit satis, quod nullum ferè canticum, quantumuis multa in Prophetis literis reperiantur, huic praefendum extet, siue loquentis in eo Spiritus maiestatem, siue contentis Virginis exuberantem gratiam, siue argumenti & scopi propo-

Maria se altera Iudith in canticis praefat.

Nihil vulgare, sed eximia omnia in hoc esse cantico.

Quomodo Maria persona in hoc cantico consideranda.

Quomodo Maria seipsum in hoc cantico laudet ex Spiritus abundantia.

Maria hic Virginitatem humilis et excelsa, Veraque propheta esse.

Maria contra multos agit in hoc suo cantico.

Maria de Indorum reuersione, & gentium, Vocatione hic quoque differt. Depinguntur electi in hoc cantico.

Virginale vaticinium & diuinum canticum hoc merito dicit.

Canticum hoc nouum & psalterium decacordum posse dicit.

Nullum canticum in Prophetis literis, huic posse praeferi multo de can-tico.

Iudith 13.

In 12. Tractatibus de hoc cantico. Psal. 143.

propositi praestantiam contemplerur. Valdè laudantur meritoque celebrantur quae Moyses, Dauid, Salomon, Esaias, Hieremias iam olim ad Dei gloriam decantauerunt, & decantando conscripserunt. Multò autem suauius, augustius, perfectius MARIA nostra modulatur, vt merito tympanistris Euangelica dici possit: multoq; efficacius ad diuinas perpetuasque laudes cunctos & homines & caelites excitat, si ritè omnia considerentur. Ac praecipuè quidem castis Virginibus exemplo est, vt noui & inimitabile canticum, aut si mauis, epithalamium, quod soli quidem Virginum gyneco conuenit, caelesti sponso exultabundè modulentur. Sic enim & Augustinus, aut quisquis ille auctor fuit, MARIAM inter caetera compellans, loquitur: Tu in caelestibus regnis praelata es cunctis Virginum choris: tu agnum quocunq; perrexerit, sequeris. Tu Virgineos choros & ab incentiuæ carnis illecebris alienas, per albenia lilia rosasque vernantes ad fontes perennis vitae potandos inuitas. Tu in illa beatorum felicissima regia primi ordinis dignitatem adeptam, plantis rosidis oberrans, inter Paradisi aemulitatem gramineosq; crocos tenero poplite peragis, felicique palma violas immarcessibiles carpis. Tu concinis sine fine choris, & coniuncta summis Angelis Archangelisq; sociata, indefessa voce Sanctus, Sanctus, Sanctus clamare non cessas. Nec aliter quidem sensit Bernardus, hanc praerogatiuam MARIÆ in caelo tribuens, quod inter concinentes aeterno sponso sponsas virgineas locum ipsa principem teneat. Verùm de hoc alibi differuimus, nec longius remorandum Lectorem putamus.

HACTENUS de MARIAE cantico, quod illius excellenti fidei, vt mihi sanè videtur, tantò locupletius testimonium praebet, quantò plura verba in eo, quam vsquam alibi, Virgo sapientissima & in Dei laudibus admodum exercitata depromit. Quod studium & institutum Deo gratias agendi, laudesq; diuinas celebrandi à Christianis omnibus exigit Paulus, verèq; piis vult esse frequens ac familiare. Tantum abest, vt hoc necessarium consistendæ fidei & exercendæ pietatis officium, à nostra Virgine negligeret, quod proculdubio non solum in aedibus Zachariae cum immortalis laude praestitit, sed etiam alias saepe, vt omnes aetates vitae in authoris sui ardentis laudatione consumeret, pro sua insigni pietate obseruare curauit, tantò vrique sanctissimæ Trinitati gratior atque deuotior, quantò maioribus eius beneficiis cumularetur. Libuit autem de hoc mirabili cantico pluribus differere, vt vetus institutum Ecclesiae comprobarem, quae hunc Hymnum multis iam seculis tanti faciendum censuit, nullum vt sine illo diem sineret praeterlabi, sed eundem quotidie in templis sonare vellet, atque ab Ecclesiasticis etiam hominibus qui sacris initiati sunt, etiamnum exigat, vt inter preces Canonicas & Vespertinas totidem verbis cum MARIA ex animo Deum laudent atque magnificent. Ac decenti quidem est more receptum, Christianus vt populus Religionis ergò, cum hunc audit Hymnum publicè decantari, reuerenter assurgat, simulque Deum in MARIA trans veneretur, & Christi Redemptoris beneficium, qui de sinu Patris in utero Virginis sponte descendit, grato pectore complectatur. Qua de re meminit quoque Beda, vt eius sententiam merito artexamus: Optimus, inquit, ac saluberrimus in sancta Ecclesia mos inoleuit, vt Hymnus beatae MARIAE quotidie cum psalmodia Vespertinae laudis ab omnibus canatur, quatenus ex hoc animos fidelium & frequentior Dominicae incarnationis memoria ad affectum deuotionis accendat, & recogitata saepius exempla genitricis illius in virtutum soliditate confirmet. Sed & Hugo Victorinus amplissimam huius cantici laudem est complexus, ac de illo ita differuit: Nemo huius cantici verba putet leuiter aestimanda, quae nimirum de tam profunda conceptione prolata sunt, & absque profunda inuestigatione dignè penetrari non possunt. Et omne quod dictum est, ab illa summæ veritatis intima luce, cui mens Virginis excellenter inhæserat, emanauit, nec aliud quicquam dicere potuit, quae meditando locuta non est. Tum ex aduersariis fatetur quoque VVellerus, in singulis verbis istius Cantici mirifica pondera & mysteria contineri. Neque tacet Bullingerus, orationem in hoc carmine sublimem esse dictionem, quae phrasin superet quotidianam, quaeq; troporum, locutionum & figurarum luxuriet lenociniis, & grauitatem quandam habeat singularem. Demum Hemmingius eiusdem Psalmi vsum esse docet, vt cognita misericordia Dei credamus,

Ex Exo. 15. & Dent. 32. b In Psal. c In 11. Cantico. d Esai. 12. & 26. e In lamentationibus.

Ex sermone 2. de Assum.

Homil. 2. super Missive est.

Ephes. Col. 1. & 2. 1. Thess. 5.

In Hom. Feriaz sexta 4. temporis in Adventu.

In tract. de Euangel. de festo Pascha. Maria.

Maria suo canticis compressis Virgines Deo deuotissimè esse docet.

Augustini testimonium de Maria inter Virgines primariae Dei laudatricis.

Maria nos Deo gratias agere suo docet exemplo.

Piè & laudandè Ecclesia institutum esse, vt Maria canticum in Ecclesia saepe decantetur, & ab Ecclesiasticis quotidie recitetur.

Testimonium Bedae & Hugonis Victorini de hoc Mariae cantico.

Quis sit vsus sentis cantici sui in Hemmingio.

vt cognita potentia timeamus, vt cognita veritate speremus ac expectemus cum patientia, quæ Deus nobis ex gratia promisit. *Atq; his de causis, inquit, Ecclesia vetus ordinavit, vt quotidie in cætu piorum caneretur hoc Virgineum carmen.* Hæc propterea nobis repetuntur, vt aduersarij suis etiam telis configatur, quum vel veritate coacti laudant antiquos Orthodoxos, à quorum tamen pijs & præclaris vestigijs & exemplis discesserunt. Et ne quicquam cum veteribus in **MARIE** laudatione haberent commune, cum alia multa, rum hoc etiam vsitatum & sanctum cantandi institutum, quod probat Hemmingius, in suis templis passim modò abrogarunt. Mirum interim, quantoperè nouis Odis noui Euangelici delectentur, ad cantillandum valdè procliuēs, vt hac in parte Arianis nouos subindè maleq; sanos Psalmos inuehenti bus, & in Ecclesiæ odium omnia tentantibus nequaquam cedere videantur. Quod si humanis inuentis Psalmisque deprauatis adeò afficiuntur, vt vbique ferè locorum illa personent, cur hoc Virgineum carmen illis tam parùm aridet, in quo pius animus suam erga Deum gratitudinem religiosè declarat, ac primùm quidem ingens diuinæ incarnationis mysterium, perpetuò meditandum celebrat, tum Dei misericordiam, potentiam & veritatem erga nos amplissimam commemorari gaudet, ac demùm illius Virginis sacram recolit memoriã, quæ secundùm Christum, beata & gloriosa quàm maximè ab omni generatione prædicanda est.

Nouatores laudant, sed non imitantur. Seteres Orthodoxos, præsertim in Maria laudanda.

Nouis Odis noui Sectarij delectantur.

CAPVT SEXTVM.

Varia & graues corruptela, à nouis Doctoribus aduersus MARIE canticum hoc seculo inuecta, indicantur atq; profligantur.

QUONIAM DE ILLUSTRATI, NEC SATIS VNQVAM PRÆDICANDO **MARIE** CANTICO diximus, quod Lucas ex ipso Virginis ore sibi recitatum fortassis excepit, nobisq; scriptum solus tradidit, consequens esse videtur, vt aduersarij sententias expendamus, quanam illi fide ac æquitatè (Euangelicos enim cum primis se iactitant) in hoc Virgineo canticò explanando vertentur. Ordinem autem à Bullingero, quo censore beata Virgo perspicua disertatione nobis hic exposuit verum iustificandi modum, nempe quod qui de suis viribus & operibus desperant, & ad solius Dei misericordiam confugiunt, fideque Christo inferuntur, gratis à Deo iustificentur. Lutherus verò summam huius cantici facit: *Nihil sumus, vt verbis illius vtatur, Deus omnia est, potens, misericors, fortis, probus, iustus, & quicquid tandem bonum dici potest. Atq; hæc ode quidem eò tantum tendit, vt homo suam deiectam conditionem, & Domini sublimitatem exuperantiamq; diuinorum bonorum agnoscat.* Notat præterea Zuinglius, Sacerdotes, Monachos & omnes Iustitianos, sicut & Sarcerius vocat, presenti **MARIE** cantico damnari ac reici: hos enim esse diuites ac superbos mente cordis sui, qui vacui ac inanes dimittantur, imò & prorsus abiiciantur, suam vero iniustitiam agnoscetes, & eam, quæ per fidem est, iustitiam esurientes, expleri iustitia, sanctitate & omnibus bonis, sicut & Bullingerus affirmat.

Quid contineatur hoc canticum iuxta Bullingerum, Lutherum & Zuinglium.

Facile affingitur, quod hic de iustificationis negotio & fidei iustitia tractet.

VERVM vt his alijsque pluribus eundem, vt dicunt, funem trahentibus respondeamus, nihil profectò tale, quale ipsi pro sua libidine comminiscuntur, **MARIE** in mentem venit, dum exultans in Spiritu sancto, apud Zachariam cecinit, & suam animi gratitudinem erga Deum publicè testata est. Vbi nec locus sanè, nec tempus ferebat, vt de iustificationis negotio, vel de fide solùm aut maximè iustificante differeret. Nam quos potentes, diuites & superbos hoc perstringit canticò, certum est eos ad veteris potiùs, quàm noui Testamenti tempora pertinere, quos idcirco iam antea iusto Dei iudicio plexos fuisse manifestè declarat, quum temporis præteriti verbis vtatur. Atque vt maximè concedamus, plures, & in his Christianos hypocritas, suæque iustitiæ nimium confidentes (vt sùtere Pelagianus) hisce verbis contineri, ne ita quidem suum tueri dogma possunt, qui vt Christianum meritum explodant, & bonorum operum necessitatem tollant, per solam fidem se aliosque in Christo iustificari identidem vociferantur. Imò verò hos vanæ fidei iactatores **MARIA** suo canticò percutit, promittens Dei misericordiam non

In c. 1. Lucæ.

In Postilla circa Enan. de festo Visitationis. In 1. c. Lucæ.

In Euangel. Lucæ.

In c. 1. Lucæ.

non omnibus fide præditis, aut Dei misericordiam per fidem apprehendentibus, sed Deum timentibus, vt idcirco significanter dixerit: Misericordia eius à progenie in progenies timentibus eum. Hoc est: Non soli mihi fecit magna qui potens est, vt Beda interpretatur, sed & in omni gente & progenie, qui timet Deum, & operatur iustitiam, acceptus est illi, Petro Apostolo a teste. Consonant his Prophetæ dicta: Misericordia Domini à seculo vsq; in seculum super timentes eum. Propè timentes eum salutare ipsius. Beneplacitum est Domino super timentes eum, & in eos qui sperant super misericordia eius. Nam qui sine timore est, vt alius testatur, non potest iustificari. Igitur si ex hoc cantico iudicandum est, non fide tantùm, sed & timore opus habent, qui diuinæ misericordiæ & Christianæ iustitiæ participes esse volunt. Manet enim firmum & immotum **MARIE** dictum, quicquid solius fidei buccinatores garriant: Misericordia eius à progenie in progenies timentibus eum. In quem locum scribens Origenes, Misericordia Dei, inquit, non in vnam generationem, nec in duas, neque in tres, sed nec in quinque, verùm in sempiternum extenditur in generationes generationum, timentibus potentiam eius.]

2. Act. 10. Psal. 102. Psal. 34. Psal. 146. Eccles. 1.

In Lucam homil. 3.

Eccles. 2. Ibidem.

2. Cor. 7. Apoc. 22.

Joan. 3.

In scholis noui Testam. menti.

SED hinc quoque fraudem adhibent Nouatores, atq; vt simplicioribus imponant, propositam **MARIE** sententiam sceleratè corrumpunt, dum pro timentibus, credentes audent interpretari. Facit hoc præter alios Brennius, facit Sarcerius: sicut & Hemmingius ad fiduciam in Christum habentes nomen credentiū apertè detorquet. Quasi verò & Scriptura, & ratio & vsus loquendi non doceat, inter timorem & fidem siue fiduciam permultum interesse. Imò rerum magister vsus quotidie docet, complures Christianos, licet præclare credant atq; fidant, tamen diuini timoris expertes degere, & pœnitentiæ magis, quàm fidei prædicatione indigere. An non Scriptura diuina credenti præcipit: Filii, accedens ad seruitutem Dei, sta in iustitia, & in timore? Et rursus de huius timoris fructu scriptum legimus: Qui timent Dominum, præparabunt corda tua, & in conspectu illius sanctificabunt animas suas. Nec vlli sanè misericordia Dei scediùs abutuntur, quàm qui iustitia fidei suæ contenti, quiduis hodiè sibi licere putant, nec iustum Dei iudicium pertimescunt, neque operum iustitiam & fructus pœnitentiæ curant, vt in timore Dei Christianam sanctificationem perficiant, sicut Paulus nō minùs exemplo, quàm verbo admonet. Præterea humiles & esurientes non temerè in hoc canticò commendantur, vt qui fide iusti sunt, magis etiam iustificentur, & idcirco Dei donis non sine summa modestia conuenienter vtantur, maioremq; iustitiam semper esuriant, & cum **MARIA** non solùm audiant, sed & faciant Dei voluntatem, quemadmodum & ipsa ministros nuptiales, adeoq; omnia Ecclesiæ veræ membra dicto illo commonefecit: Quodcunque dixerit vobis, facite.

Maria hic Serberat Sanos fidei prædicatores & iactatores.

Deprauati Mariae Serba, quæ timentes Deum pro credentibus accipiuntur. Scriptura inter fidem & timorem distinguit.

Aduersarij Mariam depingere studens, si nonis Sctis addidit amfaminam, & nonorum erroru Patronam.

Non ferenda tot noua Marianæ cantici deprauationes.

AN VERO aduersarij nostram Virginem non tractant pessimè, quam tantùm non Lutheranam videri mulierculam volunt, velur cum illis senserit de sola fidei iustitia, de virtutibus & operibus & meritis credenti non necessariis, de seruo hominis arbitrio, & de actionibus Dei in nobis non inhaerentibus, de iustitia imputatiua, ac de toto demùm argumento iustificationis? quemadmodum ipsi cum nouo magistro suo Luthe-ro philosophantur. Proinde quod **MARIA** loquitur: Fecit mihi magna qui potens est, tali scholio deprauat Culmannus: *Istud (potens) dicitur contra liberum arbitrium & contra vires humanas. Ipse,* inquit, *fecit mihi magna, non ego, non opera mea.* Sequitur enim suum præceptorem Lutherum, in eadem verba scribentem, perindè ac si **MARIA** dicere voluerit: *Ipse solus fecit, ego nihil operata sum.* Rursus quod **MARIA** meminit: Sicut locutus est ad Patres nostros, Victorinus eò rapit, quòd actiones Dei in nobis hoc dicto excludantur, quia Virgo misericordiam Dei propter Christum promissam attollit & amplificat. Adhæc quod in canticò dicitur: Recordatus misericordiæ suæ, id Culmannus artipit contra merita & opera quælibet. Præterea ex eo, quod **MARIA** suam humilitatem à Deo respici testatur, colligit egregiè, scilicet ac artificiosè Lutherus, Virginem inanem fuisse ac vacuum, nihil vt bonorum, vel meritorum, vel dignitatis haberet, sed neque aliquid ex suis viribus præstare posset. Quis autem paulò cordatior, istiusmodi non rideat adeoque damnet interpretes, tam audacter quàm insulsè hoc sacrum canticum

canticum pro sua libidine contaminantes, totque indignis modis, vt nunquam antea factum est, sacrosanctam Deiparam dedecorantes, tametsi nullis argumentis instructi sint, quibus hasce sacrilegas deprauationes ac foedas haereses erudito Lectori vel leuiter comprobent? An non puerilis est argumentatio, quam vel pueri in scholis iudicarent ac exploderent; MARIA in suo cantico Dei gratiam praedicat, & non loquitur de libero arbitrio, de viribus humanis, de operibus & meritis reatorum, de virtutibus infusis & actionibus Dei inhaerentibus: Igitur ab his aliisque rebus similibus, quae traduntur ab Ecclesia, & magno Patrum consensu approbantur, fidem & mentem habuit alienam? Qui enim hoc modo ab inficiatione ratiocinatur, praeterquam quod in Arianorum & Nestorianorum castris militat, sacra pueriliter tractat, & ne partem quidem illam Symboli intelligit, qua Christianus quisque sanctam & Catholicam Ecclesiam, eiusque irrefutabilem auctoritatem ingenue profiteretur.

OMNIVM vero errorum istorum Coryphaeus ac Princeps Lutherus est, qui toto libro canticum sacrae Virginis laceravit, & inter caeteras fraudes verba etiam quaedam illius mala fide conuertit. Etenim vbi noster legit interpres: Ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes, ille Germanice hoc modo reddidit: *Sieh/ von nun an werden mich stetig preisen alle Kinds Kind*/hoc est: Ecce ex hoc beatam me narraunt filij filiorum, nimirum vt suam MARIAE laudem iterum detrahat, & a Luca sensu omnino discedat. Graeci enim legunt, *eis γενεαυ η γενεαυ*, id est: in generationes generationum, vel sicut Laurentius Valla legit, *eis γενεας γενεαυ*, hoc est, in generationes generationum, siue vt alij volunt, in progenies & progenies, quod perinde valet ac si dicas, in progenies vel aetates innumerabiles, nimirum Hebraeorum more, sicut & confirmat Erasmus. Recte igitur vetus legit interpres: Ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes. Verum Lutherus vt hanc tantam MARIAE laudem vel tollat, vel extenuet, beatitudinem eius, nescio in qua familia eiusque posteris celebrari permittit, neque sensum integrum ad generationes & familias omnes quamuis longe lateque in orbe patentes extendi patitur, in quibus MARIAE gloria perpetuo sit praedicanda, vt omnes de matre Domini vbiq; gentium, ne Saracenis quidem exceptis praclare sentiant, magnifice loquantur, cum laude scribant, libenterque decantent. Vanum autem non esse hoc Spiritus sancti testimonium sequens euentus ostendit, ac omnium aetatum Orthodoxi, imo & Haereticorum & Schismaticorum greges fauentibus animis, linguis, calamis, & ritibus toti orbi comprobauerunt. Nec pudet tamen Culmannum inter nugae reliquias effutire, quod MARIA se aliis hic compararit. Accedit quod Lutherus ex eodem cantico decerpit: Ecce ex hoc beatam me dicent, & verbis illis hunc sensum asingit: *Quia Deus uilitatem meam inspexit, beata predicabor*. Quod enim Lucas de tempore dixit: (Ex hoc me dicent) ille ad praecedens humilitatis verbum maligne detorquet, ac in humilitatis nomine sophisticatur, simulque a Graecorum & Latinorum codicum fide discedit. Nam Graece scripsit Lucas *απο τω νυν*, id est: Posthac, vel ex hoc tempore me beatificabunt, cum Graece sit *μηνεουσι*. Sed ita Lutero libuit ad Deiparam obscurandam vim verbis inferre, suumque de uilitate somnium, quod postea refutabitur, immiscere, & quae Lucas diiunxit, in vnum peruersè conflare non erubescit.

EST ET ALIA, multoque grauior huius loci deprauatio, in quo Spiritus sanctus singularem MARIAE laudem toto orbe celebrandam astruit, quamque Lutherus hoc suo defecauit scholio: *MARIA non ait futurum, vt praedicentur laudes eius, vt commendentur virtutes, uirginitas aut humilitas extollatur in altum, aut vt carmine aliquo praecleara eius gesta canantur: at hoc solum ingeminat, quod ipsam Deus aspexerit, & quod inde beata predicanda sit*. Accedem cum Lutero uiam Caluinus ingreditur, ex hoc ipso MARIAE dicto colligens, grauius peccare Papistas, qui magnificos titulos MARIAE ascribunt, quod sit regina caeli, stella salutis, porta vitae, vita, dulcedo: *Hac enim omnia*, inquit, *uno uerbo sancta Virgo repudiat, dum totam suam gloriam in Dei beneficiis statuit, qui magnifice cum ipsa egerit*. O impudentes calumniatores, & insani hostes Ecclesiae, qui praeclearo sermone Virginis tam turpiter audetis abuti, uestram vt modò libidinem in proscindendis Catholicis expleatis: Falsum est imprimis, MARIAE beatam esse censendam, facta collatione cum

priore

Ridiculus Nouarum argumentatio.

Lutherus praecipua Cantici huius deprauator, Verba quaedam corruptis sua Germanica sermone.

Quosdam Lutheri deprauatio.

Verum esse Mariae uerbum, ut a generationibus omnibus praedicetur.

Alia Lutheri deprauatio in hoc Cantico.

Alia Lutheri calumnia, simul & Serbonis Mariae deprauatio. Calumni calumnia.

Refutatur Lutherus & Caluinus Mariae laudibus obreptam in hoc loco.

In Sclima concione de festo Sissitionis.

In expositio ne cantici Magnificat. In harmonia Euang.

priore illa sua uilitate, & abiecta conditione, quam isti sine omni fundamento confingunt. Falsum insuper, hic quicquam proponi vel indicari, quod uirtutum, & praesertim uirginitatis & humilitatis MARIAE publicam commendationem, siue oratione soluta, siue ligata institutam impediatur. Falsum praeterea & ridiculum prorsus, Deiparam praeclearis, & iam olim receptis in Ecclesia titulis, de quibus sequenti libro dicemus, ornari non posse, quandoquidem humilis Virgo diuinæ gratiae accepta ferat omnia, totamque suam gloriam in Deo ac Dei beneficiis constituat. Nam & Christus Dominus licet plenus esset gratiae & ueritatis, tamen Patri suo gloriam & honorem omnem ascripsit, nec propterea minus colendus est atque praedicandus. Falsum denique, MARIAE a nobis sic honorari atque coli, vt Deo Deique filio debitam gloriam cripiamus, & matrem sacrilegè filij spoliis induamus. Scimus enim, nec dubium Catholicis unquam fuit, quicquid bonorum in MARIAE est, & propter quae illam ueneramur atque suspicimus, a Deo ipso bonorum omnium perenni fonte proficisci, illique dona mirifica diuinitus esse tributa vel pueri norunt. Summam uero Dei munificentiam, Dei potentiam, Dei sapientiam in MARIAE, vt in alio nullo sanctorum, agnoscimus atque praedicamus; & idcirco quia fecit illi magna qui potens est, magnis illam titulis & congruis honoribus in Ecclesia cum sanctissimis Patribus ueneramur. Quid uero stultius, quam quod isti sapientibus persuadere conantur, MARIAE uirtutes & benefacta, ingeniaque merita non tantifacienda esse, vt ea vel commemoratione, vel laude, vel ueneratione publica digna esse omnes arbitrentur; praesertim cum Scriptura diuina tot locis Sanctorum praeclearas uirtutes & heroica facta proponat, simulque postulet, nos in illorum laudatione, simul & imitatione studiosè uersari. Nihil uero mirum istos, ad qualemcunque MARIAE laudationem & cultum nauicare, qui sola fide omnia metientes, & Vigilantiano Eustachiano oque spiritu afflati, cuncta ferè contemnunt, quae de Sanctorum operibus, meritis, honoribus uetus Ecclesia credidit, docuit, obseruauit. Hinc illa furiosa potius, quam sobria, ualdeque pudenda uox Lutheri solito more debacchantis extat: *Si omnium uirginum castitate, cunctorum Martyrum passione, & ut uno uerbo dicam, si uniuersorum Diuorum operibus, quae unquam fecerunt, perspicuus esses atque clareres, unoque cumulo haberes, adhuc tamen nihil esset*. Accursus: *Qui credit, is saluatur citratum meriti sui, tum operum respectum*: Quare tertius hic Helias de summo etiam Apostolo tam procaciter loqui non ueretur: *Diui Petri merita ne esse quidem redemerim*. Iam uero quem MARIAE honorem tribuit ac tribui docet? nimirum vt ita dicamus: *O beata & uirgo & parens Dei, quam omnino nihil contemta fuisti? attamen propitios in te defixit oculos praediuus Deus, ac magnifica in te operatus est, quorum ne uno quidem unquam digna fuisti*.

Hic eximius ille honos est scilicet, quem auctore Lutero Deiparae mundus tribuet, vt indignitatem tantae personae intueatur, & sicut ipse ait, MARIAE tanta diuina gratia uocet indignam, quae bonis omnibus sit inanis & uacua, tantum enim diuinæ gratiae derogari, & hymno uirgineo cripi, quantum eius dignitati ac meritis attribuitur. Monet igitur vt matrem Domini denudemus, eiusque abiectiōnem aspiciamus, si uero illam honore uelimus prosequi. Quis uero unquam vel ex antiquis, vel ex recentioribus Theologis de colenda & honoranda uirgine matre tam praeposterè sensit, aut scripsit iniquius? Quis MARIAE dignitatem & excellentiam cum ipsa Dei gratia bonorum omnium effeatrice pugnare putauit, ac non potius tantò maiorem Dei gratiam praedicauit, quantò maiores in MARIAE uirtutes & merita cumulatorum reperirentur? Quis eruditus ex praesenti Cantico colligere potuit, & docere ausus est, tam nobis humiliter de MARIAE esse iudicandum, quemadmodum de seipsa pro incredibili modestia sua iudicauit, praesertim cum partim coram Gabriele, partim coram cognata de se tam submissè locuta est? Quis haec MARIAE uerba: *Beatam me dicent omnes generationes, adeò in arcum contrahat, vt illis contineri neget qualibet Deiparae dots, omnemque laudem & gloriam, quam illi constanter defert Ecclesia? Cur uero non deferrat? sui nimirum officij proprium esse rara, vt diuini Spiritus oraculo pareat, & cum in Sanctis aliis, tum in sanctissima Dei sui genitrice Conditoem & Redemptorem*

Opt.

De laudatione uirginis Deiparae in Ecclesia uenerabilis Iuglihan tur.

Mariam honorat Ecclesia sine diuini nominis iniuria, sine honoris Christi detrimento.

Mariae uirtutes, opera & merita hic non excludit.

Lutheri sententia de uirtutibus operibus ac meritis.

Quomodo Mariae nobis laudanda & honoranda sit iuxta Lutherum. Constatio sententiae Lutheri de uero modo Mariae celebrandi.

Nullus ante Lutherum de honoranda Mariae in scripturis est phariseus.

Quomodo Lutherus hoc canticum potius ad Mariae contemptum quam honorem abutatur.

Opt. Max. laudet. Lutheri discipulus est Franciscus Lambertus, à quo tamen manifestè vereque scribitur: *Vide quod sacra Dei genitrix in hoc gaudet & exultat, quòd in Domino dicatur beata, Deusq; in illa predicetur gloriosus.* Tùm Oecolampadius librum totum de laudando in MARIÀ Deo conscripsit ac edidit, ibique virtutes, dotes & prerogatiuas eius copiosè complexus est. Cùm verò Lutherus ab hisce rebus contempnandis, & à Virginis iustitia, sanctitate, gloria spectanda nos auocat, quid, quæso, aliud, quàm Deum ipsum in MARIÀ laudare vetat, vt non modò Virginem, sed & eius authorem debita laudatione ac veneratione defraudet? Ac Hieronymus quidem tanti MARIÆ sanctitatem facit, vt eam sanctis coniugibus Elizabeth & Zachariæ anteponat, neq; dicere vereatur, quod mater Domini conscientia in se habitantis Dei liberè proclamet: Ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes, quia fecit mihi magna qui potens est. Postremò quis ex hisce verbis non intelligat, eò sublimiorem honoris gradum Virgini competere, quò illa studiosius sese ipsa deiecit, sicut & Filius eius quantò magis seipsum humiliavit, tantò sublimior factus est, maioremq; in cælo & terra gloriam sibi comparauit. Verùm de hac MARIÆ humilitate paulò post agemus, quando in hoc cantico vniuerso si quicquam aliud, certè dictum illud: Respexit humilitatem ancillæ suæ, ad contentionem maximam rapitur.

Lutheri reprehendunt alij Deo natos, de Maria glorificanda & honoranda.

Mariæ reliquis sanctior existimatio conscientia de sua beatitudine multis predicanda sententia.

Sarcerius non intelligit verba: Suscepit Israel puerum suum.

Centuriatores scripti videntur, Mariam non intellexisse.

Veteres quosdam expressè tractare, Mariam ante partum Elizabeth domum rediisse, idque ad honorem Virginis pertinere.

In expositio. ne Luc. ca. 1.

Li. 1. aduersus Pelagianos.

In Scholijs circa Luc. cap. 1.

Esusa 41.

Ibidem. Centuri. li. 1. cap. 10.

In 1. c. Luc.

In explanatione Lucæ.

Libro 1 in Cantica.

CAPVT SEPTIMVM.

De MARIÆ dicto: Respexit humilitatem ancillæ suæ, in quo multum Deipara detrahunt Nouatores: ne illi laudem vera & perfectæ humilitatis concedere videantur.

VERSAMVR ADHVC IN ÆDIBVS ZACHARLÆ, QVAS FORTASSE FELICES QVIS IVRÈ dixerit, quandoquidem Virgo sacrosancta illas venerabili sua præsentia cohonestauit, suoque illustri cantico, quod illic primùm insonuit, omnium ferè piorum animos, vt & ipsi in Deo salutari suo iubilent, & de mirabilibus Dei nouum ac Euangelicum prorsus decachordum vsurpent, exuscitauit. Cæterùm inter reliquas huius cantici sententias, non postrema est, sæpeque citatur illa: Respexit humilitatem ancillæ suæ, nimirùm vt psallens Virgo suæ laudationis & exultationis causam exponat. Quæ verba sic arripiunt, detorquent & obsecurant Nouatores, vt quia superbi potius & arrogantes, quàm humiles esse volunt, ad Virginis contemtionem & despicientiam potius, quàm ad Marianæ virtutis, modestiæque commendationem ea prorsus pertinere contendunt. Hûc enim tendunt, vt persuadeant omnibus, MARIAM ignotam & abiectam potius, quàm verè modestam & sanctè humilem hoc loco significari.

Quomodo ades Zacharia laudari promeretur.

In hoc Cantico de Maria humilitate, maxime contendere Nouatores, Vera humilitatis ex- ptes.

Summa eorum qua Aduersarij de Maria humilitate docent.

In harmonia Euangelica. b c d e vbi tractant in suis homelijs Maria Canticum. f in expositio. ne. cap. Lucæ. g in Lucam cap. 1. h in Euang. de Suscitatio. ne Mariæ. i Homel. 1. in Luc.

Homil. 6. in Lucam.

In Euan. de Suscitatio. ne Virginis. In Postilla circa idem Festum.

In Agenda no. 4.

In Scholijs noui Testam. menti.

QUART^o Calvinus MARIÆ verba sic interpretatur, ac si sacra Virgo dixisset, se ignobilem & contemtam, seu vilis & abiectæ conditionis, ac nullius coram mundo pretij esse, quam insuper abiectam & contemtibilem vocat. Et^b Loffio placet hæc expositio: Respexit ad abiectiorem, miseriam & contemtum ancillæ suæ. Eadem est^c Melancthonis, ^d Buceri & ^e Sarcerij sententia; nec dissentit^f Franciscus Lambertus, MARIAM hûc in carnalium oculis deiectam & paruulam nuncupans. ^g Ioannes Agricola vsilitatem & paruulitatem pro humilitate interpretatur. Vehementior est adhuc^h Georgius Maior, cuius testimonio MARIAM erexit Deus ex squalore & stercore, quòd pauper & abiecta prius esset. Quid veròⁱ Brentius? Respexit humilitatem ancillæ suæ, hoc est, inquit, abiectiorem & miseriam meam, cum essem veluti ancilla longè omnium abiectissima & contemtissima. Ducebam quidem genus à prosapia Davidis Regis clarissimi & sanctissimi, sed tantò inferior & calamitosior, quanto maiores mei celebriores fuerant. Itaque humilis MARIÀ respici & probari à Deo non potuit, nisi ancilla esset, vt somniat Brentius, longè omnium abiectissima & contemtissima, quæ fortassis suæ sortis etiam pertæsa, ad meliorem fortunam aspiraret, & muliercularum more lamentaretur. Nec enim visum est satis Brentio, MARIAM vt vulgarem puellam in sorte & classe infima ponere, nisi etiam humanis affectibus & virtutibus eam subiiceret, vt suo loco demonstrabimus. Tùm alibi sic MARIAM depingit idem Brentius, quæ omnium ludibrio exposita, vitam nullo penè loco securam ageret: id quod cum præsententi sententia de MARIÆ humilitate coniungit. Hemmingius ne à reliquis Sectæ sociis dissentiat, hanc adfert interpretationem: Deus respexit & gratuito fauore complexus est me humilem & vilem ancillam, quæ iam spreta, vilis instar vilium seruorum vixi. Æquè vanus est Coruinus, docens MARIAM à Deo in hoc respici, quoniam pauper, contemta & spreta, nullius in mundo respectus fuerit. His accedit quoq; Culmannus, fingens MARIÆ humilitatem sic respici, quoniam in carnalium oculis fuerit deiecta & paruula, vilis & nihili. Demum nuper obscuro quidam scriptor ex Austria prodierunt, ac præter alias in Christum effusas blasphemias, etiam in MARIAM suis velut cornibus incurrere voluerunt. Igitur hæc ipsa, quæ tractamus verba Virginis, noua & à Luthero accepta versione deprauarunt, cùm Germanicè locum ita sunt interpretati: *Er hat angesehen sein elende Magt.* Bellum scilicet artificium, quorales authores matrem Domini deformarent, vt verè illustrem & generosam Virginem in miseriam & calamitosam ancillam transformarent. Præter miseriam ferè Strigelium, cum prioribus ineptientem, quandoquidem humilitatem pro miseria vel calamitate accipit; & MARIAM ad suum nomen, quod alij tacuerunt, fingit alludere.

Nouatorum testimonio de præsententi dicto Maria: Respexit humilitatem ancillæ suæ.

Brentij in hunc locum ex Hemmingij interpreta- tione.

Quomodo Austriaci quidam scriptores hunc locum Germanicè vertant.

Verum hoc illius inane figmentum, quod cum præclaro & gratioso MARIÆ pugnat nomine, si Hebræos fontes consulamus, alibi à nobis detectum atque dissipatum est.

Lutherum esse præcipuum, quem sequuntur alij Donatores huius loci depravatores. Humilitas quid sit hoc loco innotuit à Lutherum.

Quomodo Mariam eumque sic ut depingat Lutherus, ut personam omnino forditam & abiectam faciat.

Qua domestica innotuit à Lutherus Deipara attribuit. Ratio Mariam prædicandi & volendi innotuit à Lutherum.

Vocem humilitatis in scriptura esse amphibologicam.

Humilitas pro afflictione et ebris dicitur.

David humilis, quia puer in comparatione suavitatis, & vultus humilis, quia non superbe, sed humiliter de seipso sentiens.

Alia humilitas afflictionis, & alia virtutis, quædam constantia, & alia sollicitudo.

In libello de Maria canonico Magnifico.

Psalm. 131.

Genes. 42. 1. Reg. 22.

Psalm. 77.

Philip. 1.

1. Cor. 12.

Psalm. 130.

2. Reg. 6.

Li. 10. Epist. 61.

Exod. 9.

1. Reg. 22.

& Aaron sibi apud Deum petiit intercessores. Peccavi etiam nunc inquit: Dominus iustus, & ego & populus meus impij. Ac de Achab æquè impio Rege diuinum testatur oraculum: Nonne vidisti humiliatum Achab coram me? Quia igitur humiliatus est mea causa, non inducam malum in diebus eius.

Nunc ut propius aduersarios peramus, pudendum in modum illi sanè hallucinantur, quod secunda & tertia relicta, primam illam, quam diximus, humilitatis significationem vnicè amplectantur, vt MARIAM, priusquam Dei mater deligeretur, tum ob parentes inopes, tum ob vitæ conditionem contemtam, afflictam & miseram faciant, quoniam ipsa testetur: Respexit humilitatem ancillæ suæ. Quod si dicent, hoc sermone genere significari, illam vt modicam & meritis exiguam seipsam coram Deo deicere, & solius Dei gratiæ acceptam ferre præsentis beneficij à cognata laudati magnitudinem, aliquid profectò dicerent; neque cum illis magnoperè contenderemus. Cæterum hæc noua, inaudita & foeda procacitas, nisi à perfidis fortè Iudæis, ferri non potest, & pijs omnibus execranda venit, qui certò intelligunt, hanc rationem in laudanda Virgine matre sibi minimè gentium complectendam, sed exemplum potius Gabriëlis, Elizabethæ & Patrum, præstantissimas MARIÆ dotes summasque virtutes commendantium, imitandum esse. Respexit, inquit, humilitatem ancillæ suæ Deus. Sancta profectò talique virgine digna confessio, sed hisce fabris indigna prorsus materia, ex qua nobis tot futiles, tetrasque nugæ conflarent & extruerent. Quid enim impudentius, quam quòd huius dicti ratione Lutherus, Brentius & alij eiusdem farinæ Scriptores persuadere conantur, talem tantamque Virginem obscuro loco natam, parentem abiectissimorum & miserorum filiam, vicinorum ac vulgi ludibrium, in caulis educatam, re culinaria semper occupatam, vile mancipium, vaccis mulgendis & ollis extergendis deditam semper ancillulam, & in rebus vel rusticanis vel domesticis, iisque longè abiectissimis foetentem ac fordentem puellulam, omni omnium fauore, gratia & ope perceptuò caruisse?

INSIGNES & iusti MARIÆ laudatores, imò verò ò peruersi calumniatores & inuidi nugatores, qui de MARIÆ quiduis fingendi nullum facitis finem, & ad lucem illius extinguendam omnem vestram operam studiumque confertis, & eam Virgine linguis maledicis insectamini, cuius laudibus nulla potest oratio par inueniri. Profectò maiorem illa quondam apud Iudæos, quam apud vos, pueritiæ adolescentiæque suæ præclare transactæ gloriæ & commendationem est consecuta. Nec video sanè, qua ratione isti despicabilem nobis MARIAM deplingere, vel ignobiliorem vulgo exhibere possint, vt potè quam ad eò naturæ, fortunæ animique bonis prope modum exuunt, imò vacuum & inanem statuunt, nihil vt in illa eximij quod intuentium oculos & mentes alliceret ac oblectaret, multorumque benevolentiam ipsi conciliaret, reliquisse videantur. Quod autem hoc supercilium? quæ petulantia? quis in iudicando stupor? Pro sua isti fingunt libidine, quod nunquam probabunt, MARIAM obscuris natalibus ortam, velut terræ filiam, sic à primis annis vixisse, nihil vt egregij præse ferret, vt obscura semper esset, vt neglecta passim atque contemta domi ac foris tantum non exhiberetur, vt denique nulla illam prorsus gratia commendaret. Quis vnquam hæcenus MARIÆ tam fuit acerbus? quis non sublimiora de illa & cogitauit & scripsit?

Psalm. 131. 1. Paral. 17. Esai. 29. Lib. 1. cap. 3. & 4.

Lib. 1. cap. 12. & 13.

Donatores quomodo intelligunt, hoc loco humilitatem & in Mariam omnino peccent.

Donatorum licentia Iudæica potius quæ Christianam censenda.

Quam absurda Donatores hoc loco colligunt Mariam de decorat.

Non ferendam esse petulantiam Donatorum Mariam studiose deformantem, ac tantum non ridendam vulgo exponentem.

Probari nulla modo posse, quæ Donatores Virgini eiusque inuentum affingunt.

Maria gentis præcætes & institutione primam aduersari Donatorum figmentis allata.

verum etiam Sacerdotibus præstantem & admirabilem vitam esse: imò talem extitisse, ut sicut Ambrosius loquitur, eius vita omnium fuerit disciplina. Quare si beati à Propheta censentur, qui Sanctos & timentes Deum glorificare student, quomodo isti non miseri & insulsi, adeoque infelices blaterones ac graculi habendi sunt, qui MARIAM Sanctorem decus omnium & lumen, eiusque pueritiam & adolescentiam per sanctè & admodum præclare transactam, tam nequiter obscurant atque infidiosè depravant?

Ridiculi & infelices habendi, qui Maria Virgine dignitatem obscurare conantur.

Mariae cum suis parentibus non adeo tenuis fortuna fuisse, ut singulis adueris.

Maria paupertatem quam possidet tenuis, solitariam magis quam coelestem videtur. Cur Christum pauperem esse conuenerit.

Neque Christo neque Mariae virtutem illam adferre, quod vitam pauperem sibi deligerint.

Mariam in illa Domini ecclesia dicit, & magna quædam cum illa laude & gloria. Summam ingenitatis & nobilitatis laudem habet, seruum & ancillam Dei esse.

Aduersarios ex lingua Græca temere sua fulcra commenta, quod vox humilitatis, etiam Græcè variè accipiatur.

MARIÆ pater insignis quidam ciuis, obseruantia legis & vitæ probitate in primis nobilis à Gregorio Nysseno appellatur. Et probat homilia Eusebio Emiseno inscripta (sicuti meminimus) hanc Virginem nobilissimam hæredem, quæ fratribus caret, suis parentibus in hæreditatem vnice successisse, nec sine hæreditate esse potuisse, cui tam honesti nobilesque parentes obtigissent. Cui rei argumentum illud adiungit, quod ex præscripto legis Iudæi prohiberentur hæreditatem suam abalienare, quam etiam si vendidissent, tamen redeunte Iubilæo recuperabant. Atque hæc spectat etiam Veterum traditio, quam scriptis Hieronymianis insertam supra prouelimus, MARIÆ parentes tam amplas facultates & fortunas habuisse, ut bona sua in tres partes distribuere solerent, vnam in Dei templum templique ministros, alteram in peregrinos & pauperes pie conferentes, tertiam verò sibi suæque familiæ sustentandæ reseruantes. Quo loco de voluntaria & laudabili Virginis paupertate nihil dicam. Nam & sapiens norat, & religiosa volebat sacris mysteriis accommodare, inter quæ arcanum illud Dei consilium haud dubiè intelligebat, Messiam filium suum in sancta paupertate nasci & educari oportere, ut vaticinium illud in Messie persona prædictum impleretur: Pauper & in laboribus ego sum à iuuentute mea. Sic enim supremo visum est Numini, ut Christus qui diues erat, nostra causa fieret egenus, & inde à primo ortu stultam mundi sapientiam exemplo suo confunderet, nouumque bonorum fortunæ contemptum doceret, suisque voluntarium ut paupertatis, sic etiam crucis amorem in sanctissimo illo corpore commendaret. Ergone vel Christum hac ratione vilem ac despiciabilem faciemus? vel eius matrem tam abiectam ac sordidam proclamabimus, ut illa etiam ante Christum natum tantum non omnium vilissima, despectissima & extremè inops ancilla fuisse credatur? sicut profani Nouatores liberrimè fingunt ac docent palam, nimirum ut scurrarum more conuiciantur, & MARIAM contemnere doceant potius, quam Euangelium fideliter interpretentur. Sed fortasse dicent, quod se ancillam MARIAM semel atque iterum appellari. Quid tum postea? non vile, sed magnificum nomen est, si quis cum Paulo Apostolo Christi seruus, vel cum MARIAM Domini ancilla dici mereatur. Nam eiusmodi seruitus, quæ totum hominem summo Deo vel Redemptori Christo addidit ac mancipat, non ex timore, sed dilectione procedit, summamque homini tum libertatem, tum nobilitatem conciliat. De hac seruitute, quæ filiorum & filiarum Dei est propria, Rex Dauid gloriatur: Ego, inquit, o Domine seruus tuus; ob hanc Moyses Dei famulus toties nominatur: imò & Christus vniuersorum Dominus serui nomine à patre suo insignitur.

VERVM Tamen ut aliquem colorem suæ inducant audaciæ, ad MARIÆ verba prouocant, in quibus Lucas ταπεινωσιν posuit: quæ vox non humilitatis virtutem, sed paruitatem atque contemptum designat. Respondemus in sacris literis perpetuum non esse discrimen, quo isti cum primis nituntur, inter hæc duo nomina ταπεινωσιν & ταπεινωσιν siue ταπεινωσιν, ut illud semper ad virtutem humilitatis tantoperè commendatam, hæc ad vilem tantum conditionem, quæ abiectis personis conuenit, referantur. Notauit enim & Hieronymus, ταπεινωσιν non pro virtute, sed & pro vitio interdum accipi. Tum quod siue ταπεινωσιν, siue ταπεινωσιν, pro virtute dicatur, illustris illa probat sententia Petri & Iacobi Apostolorum, ο θεος υπερηφανοις αντιτασεται, ταπεινοις δε δωσει χαρημ, hoc est, Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam. Vbi expressè ταπεινωσιν η υπερηφανα humilitatis virtutis superbiæ vitio aduersatur, & è vestigio sequitur illud: ταπεινωσιν ερ υ πο της κραταιης χερας του θεου. Pro quo sic legit vulgatus in scriptis: Humiliamini igitur sub potenti manu Dei, ut vos exaltet in tempore visitationis.

In Euangelio Luca. L. 2. de virginibus. P. 14.

In natali Domini. Hom. in Euangelio de natiuitate Mariae. Lib. 1. cap. 4.

Lib. 1. cap. 4.

P. 14. 17.

2. Cor. 1.

1. Cor. 1.

a. Enc. 1.

b. Rom. 1.

2. Cor. 1.

c. P. 14. 115.

d. Heb. 1.

e. Esai. 49.

In Epist. ad Alphonsum. Epist. 10. 1. Petri. Iacob. 4.

nis. Hæc bis habes positum nomen ταπεινωσιν, & verbum ταπεινωσιν: vtrunque non nisi ad veram humilitatis virtutem potest accommodari. Quis verò tam hospes in lingua Græca, ut ignoret, nomen illud ταπεινωσιν, quo Deipara in suo cantico vitatur, à verbo illo ταπεινωσιν deriuari, ac proinde ad virtutem etiam rectè proprieque referri? Quin, & Christus ipse apud Marthæum se ταπεινωσιν η καρδια, hoc est, corde humilem vocat de perfecta nimirum humilitate ac virtute sentiens, quemadmodum hunc locum veteres cum Origene interpretantur, adeoque Loffius ipse interpretandum esse confirmat.

Math. 23. Homil. 5. in Lucam. In explicat. Math. 23.

Mar. 10. 1. Reg. 24. Math. 15. Genes. 18. P. 14. 72. Proter. 18.

Esai. 40. P. 14. 50.

Math. 23. Rom. 15. Luca 41.

1. Tim. 1.

1. Cor. 4. 1. Cor. 15.

2. Tim. 4.

VERVM ENIM VERO vt maxime donemus aduersariis, quod postulant, humilem hanc esse Virginis confessionem, quæ se vilem & abiectam ancillam à Deo respici dicat, vt nonnulli etiam veteres locum intellexisse videntur: non idcirco consequitur, MARIAM à vulgo spretam & despectam, adeoque miseræ omnino fortis ancillam apud suos vixisse, sicut isti ob vnam humilitatis voculam fabulantur, tragicè rem exaggerantes. Et si enim fortunæ bonis omnibus abundasset, & in summo semper honore vixisset, verè tamen hoc ipsum dictum sibi sumeret, seque ancillam exiguam, & virtutis in opem foeminam profiteretur, eò quod diuini numinis maiestatem sibi ob oculos proponeret certoque sciret, ad eius quidem collationem exiguum & vile videri, quicquid creatum extaret. Vnde Christus quoque dixit: Nemo bonus, nisi vnus Deus. Aliud est profectò se ab hominibus neglectum & contemptum fateri, quemadmodum Dauid canem mortuum & pulicem vnum apud Saul seipsum facit: aliud se suæque bona omnia coram Deo stoccificare ac contemnere, quo modo Cananæa se catellum, Abraham verò se puluerem & cinerem, sed & Dauid iumentum siue bestiam sese vocare non veretur. Imò iustorum hoc est proprium, vt iuxta Salomonis sententiam, in principio seipfos accusent, suamque indignitatem agnoscant ac aperte declarant: præsertim quando cum summa & æterna illa maiestatem loquuntur, in cuius conspectu omnia quamlibet excelsa & illustria, parua & nullius ferè momenti, vel sicut Esaias inquit, quasi stilla situlæ reputantur. Neque propterea illi virtutibus & meritis destituuntur, sed potius quicquid boni habent extructum atque comparatum, forti vallo muniunt, quum cor contritum & spiritum humiliatum (sacrificium Deo in primis gratum) adiungunt, vt ita quid ipsi à natura sint, & secundum Dei iustitiam seclusa gratia esse possint, sincerè contemplantur. Hac studiosa sui deiectione, quæ cum primis iustos ac electos decet, vanæ gloriæ arrogantiaque pestis grauissima, & filiis Adæ congenita profligatur, veraque & solida comparatur gloria, & ad pulcherrimum Christi exemplum, qui totius humilitatis magister sibi non complacuit, (vt Paulus affirmat) propitius acceditur, ac demum illi Euangelico præcepto paretur, quo ad cælestes nuptias inuitati conuiuæ admonentur, vt in nouissimo loco sese collocent, ac potiores partes aliis deferant semper. Fecit hoc profectò Paulus, qui post acceptum Baptisimum nullis sibi criminibus conscius erat, & se multis tamen modis accusat, suam indignitatem à vitæ retroactæ criminibus exaggerat, seque minimum Apostolorum, & peccatorum omnium primum, siue maximum scribere non erubescit. Quis autem propterea minoris Paulum faciat, illumque non potius extollat, sicut & seipsum ille sanctè gloriabundus aliquando extrulit, primas quidem Dei gratiæ tribuens: Gratia enim Dei sum, id quod sum, inquit, sed deinde huius gratiæ sese talem adiutorem & cooperatorem constituens, vt illustrem iustitiæ coronam à iusto Iudice Christo sibi suisque laboribus esse reddendam aperte significaret. Sic enim affirmavit: Bonum certamen certavi, cursum consummaui, fidem seruaui: in reliquo reposita est mihi corona iustitiæ, quam reddet mihi Dominus in illa die iustus Iudex.

IAM verò vt ad MARIÆ causam redeamus, quod illa se humiliem facit, suamque humilitatem à Deo respici dicit, non de humiliatione coacta, vel de afflictione ab alijs intentata, vt nugantur aduersarij, sed de humilitate voluntaria, siue sponte suscepta loquitur, qua nimirum se ipsam coram Deo vilipendit, nihil præclari de se ipsa sentit, & quicquid boni habet, eo se indignam reputat, ac infimæ ancillæ loco sese constituit. Atqui tantò illa nobis laudabilior ac sanctior debet existimari, tantoque coram Deo &

Notatur commentationem consistere, licet Maria sibi et abio se fuisse conuadantur.

Quomodo Maria se humiliem & miseram se potuit dicere. Primum est proprium, se magno studio coram Deo extenuare atque deprimere.

Sancti quoque magis seipso deridant, et sunt coram Deo sublimiores & laudabiliores. Vnde et boni se humiliant et deridant coram Deo.

Paulus tantò potius magis se honorat, quò se ipsum magis depresso. Paulus aliquando gloriatur de corona iustitiæ sibi in se laudat reddendam, quantumuis se humiliet.

Maria quomodo suam humilitatem à Deo respici confiteatur, tantoque magis laudari mereatur.

Mirabilis Maria prudentia modestiaque.

Angelis eius sublimior tunc est habita, quanto ipsa iam in Dei matrem electa, se virtutis ac meriti egentiozem, diuinaq; gratia indigniozem reputaret. Quid enim sapientius, quid preclarius ac sanctius ab illa dici agique poterat, preterquam vt diuinis tot donis cumulata, & magnificis ornata titulis, ad summumque humanæ felicitatis gradum assumpta, seipsam velut ignoraret, suasque dotes omnes tanto studio tegetet? Hinc ad eam se vilem & exiguam non heram ac matrem, sed ancillam Domini vocat, nihilq; in se boni ac preclari suspicit, sed solam imbecillitatem & tenuitatem suam agnoscit & ponderat, atque ita soli auctori Deo laudem & gloriam omnium munerum, benefactorum & meritorum, adscribit.

Adversus falsam colligere Mariae Spiritus, & meritorum Sacramentum.

Quid Lutherus ex quoque locis sententiarum maxime in hoc arguente.

Quis vero nisi stupidus & emoræ mentis homo, inde iam colligat, realem, vt sic dicam, bonorum omnium vacuitatem & inanitem in MARIA fuisse, nullum vsu liberiarbitrij, nullas virtutes & actiones eius ad Dei gratiam accipiendam, conseruandam & augendam concurrisse, sed eandem tantum non stipitem & truncum permansisse, vt suo duntaxat respectu & fauore illam Deus dignaretur? Hinc enim cum suis tendit Lutherus, ad obsecrandam Virginis dignitatem omnia conferens: quasi hoc demum sit Dei gloriam asserere & illustrare, illis MARIAE virtutibus, actionibus & meritis, quæ gratiæ tamen diuinæ innituntur, vim, efficaciam & laudem omnem detrahere, ac demum per solam fidem imputatiuè iustam & beatam illam pronunciare. Quod profecto nihil est aliud, vt breuiter dicam, quam MARIAE verba sanctè dicta sacrilegè deprauare, & à germano verborum horum sensu discedere, quem Euthymius doctè quidem his verbis expressit. Humiliat ac deprimat seipsam beata Virgo, indignam se existimans tanto dono suo. Vel etiam id facit ob humanæ naturæ exiguitatem, si ad altitudinem & sublimitatem diuinæ naturæ comparetur.]

Adversarij è duobus alteris factis habent in huius loci interpretatione.

Quicquid ergo aut ludant, aut fingant Nouatores in verbo ταπεινωσις, quo hinc vsus est Euangelista, alterum è duobus fateantur necesse est, nimirum ταπεινωσις aut pro humilitatis virtute hinc posse accipi, aut si ad cuiusdam exiguitatis vel tenuitatis propriæ confessionem referatur, ne tùm quidem à vera virtutis ratione, qua seipsum homo, quamuis bonus & iustus, coram Deo abiicit, quæque Christiana humilitas dicitur, debere disungi. Priorem sensum non modò sequitur, sed etiam disertè defendit Origenes, author è Græcis vetustissimus, quem Ambrosius toties æmulatur, & qui in hunc modum scribit: Inquam humilitatem MARIA respexit Dominus? quid habet mater Saluatoris humile atque delectum, quæ Dei filium gestabat in utero? Quod ergo dixit: Respexit humilitatem ancillæ suæ, tale est, quasi dixerit: Respexit in iustitiam ancillæ suæ, respexit in temperantiam, respexit in fortitudinem atque sapientiam. Dignum quippe est, vt virtutes respiciat.] Ac iterum: Respexit Deus in humilitatem beatæ MARIAE: propterea fecit illi magna qui potens est.] A quo sensu Origenis non discedit author veteris homiliæ, quæ tot seculis in Ecclesia recitatur, ac de præfenti loco sic disserit: Hæc Virgo gloriosa beatam se dici ab omnibus generationibus manifestat, eò quod eius humilitatem Deus respexit. Nam subdit: Quia respexit humilitatem ancillæ suæ: ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes. O verè beata humilitas, quæ Deum hominibus peperit, vitam mortalibus edidit, cœlos innovauit, mundum purificauit, Paradisum aperuit, & hominum animas ab inferis liberauit. O, inquam, verè gloriosa MARIA humilitas, quæ porta Paradisi efficitur, scala cœli constituitur. Facta est cerè humilitas MARIAE scala cœlestis, per quam Deus descendit ad terras. Quia respexit, inquit, humilitatem ancillæ suæ: ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes. Et quid est dicere, respexit, nisi comprobauit, & placuit ei humilitas mea? Vnde per Prophetam Dominus dixit: Ad quem respiciam, nisi ad pauperulum & humilem, & trementem sermones meos? Hinc David Dominus dicit: Quia respexisti humilitatem meam, saluasti de necessitatibus animam meam. Multi siquidem videntur in hominum conspectu humiles esse, vt ab eis beatificentur: sed eorum humilitas à Domino non respicitur, quia falsò & non verè de humilitate gloriantur.] Quæ oratio siue Augustinum, cui passim ascribitur, siue alium authorem habeat, non obscure testatur, nec leuiter probat de humilitatis virtute Lucam scribere,

Maria humilitate quantum boni detulerit.

Maria humilitas est scala, per quam Deus ad terram descendit.

Non omnis humilitas respicitur à Deo.

In explicatone. Cantici Magnificat.

Homil. 11. Lucam.

Sermo. 2. de Assumptio. Virginis in Augustin.

Esai. 66. Psal. 138.

bere, illamque in MARIA eximiam floruisse, ac Deo imprimis gratam, nobisque salutarem fuisse.

Homil. 1. super Euangel. Missus est. In c. 1. Luc.

Super Magnificat.

Sermo. 2. de Assumptio. ne Virginis.

Homil. 1. de Laudibus Virginis.

Libr. 1. in Cantica.

Libro 2. in Apocalyp. Ioannis. Math. 11.

Luca 1.

Lib. 3. de laudibus Virginis Artic. 17. Esai. 66. In Euangel. Ier. sexta in Aduertum.

Bernardus Beata testimonio, locum præfens ad virtutem humilitatis peruenit.

Per superbiam Eua mors, per humilitatem Maria vita in mundum gressus.

Testimonia Ruperri & Ansberti de Maria humilitate.

Quomodo Maria suam humilitatem respiciat, & quo fructu.

Ingenitum meritum humilitatis Mariana.

Respicit Deum qua approbat in homine.

CONTENDUNT isti, velut quod MARIA loquitur, eius sit foeminae confessio, quæ suam infamam sortem vel explicat, vel deplorat. At longè aliter Bedæ & Bernardo visum est, qui testimonium hoc de virtute sibi sanctè gratulanti ac gaudenti Virgini tribuunt, cum exultaret illa in Spiritu sancto. Sic enim Bernardus: MARIA inquit, Virginem se oblita, gloriatur de humilitate, & mox præfentem locum adducit, in quo non plorantis, aut trepidantis, sed gaudens verba iubet obseruari. Beda verò sic disserit: Cuius humilitas respicitur, rectè beata ab omnibus cognominata, gratulatur: sicut è contrario cuius superbia despecta, condemnatur. Eua, id est, Vana, que calamitatis nomine multata tabescit. Decebat enim, vt sicut per superbiam primæ nostræ parentis mors in mundum intraret, ita denuo per humilitatem MARIAE vitæ ingressus panderetur.] Id verò mihi ab Augustino, & Augustino, qui MARIAE humilem cum Eua superba comparat, quando ita scribit: Propter superbiam abiecta, MARIA propter humilitatem electa: superbam Deus despexit, & humilem respexit; id quod superba perdidit, humilis recepit. Ideo ait: Respexit humilitatem ancillæ suæ.] Hildephonsus ante non gentos annos perspicue dixit, hanc MARIAE vocem mira deuotione plenam & admirabilem Philosophiam esse, quæ Virgo suam humilitatem, nullamque virtutem aliam magis à Deo respici confessæ est: ideoque exaltatam sanctam Dei genitricem, tùm quia humilis inuenta, tùm quia ineffabilis gratia repleta sit. Ac Bernardus quidem locum eundem non aliter quam de humilitatis virtute dictum accipit, & crebrò interpretatur: nec dicere dubitat, quæ ancillæ suæ humilitatem potius, quam virginitatem respexit Deus; ac præfuisse illam quidem ex virginitate, sed ex humilitate concepisse filium.

TVM Ruperus Tuitiensis eandem sententiam sæpè producit, & singularem MARIAE humilitatem inde confirmat, quam veluti nardum fragrantem & odoriferam, Rex æternus de accubitu suo senserit & respexerit, eaque fuerit valdè delectatus. Sed & præcipuam MARIAE pulchritudinem fide & humilitate metitur, illamque beatam ex humilitate prædicari, præfenti loco comprobatur, ac eandem Virginem humilium Reginam appellat. Neque vulgaris est author Ambrosius Ansbertus, qui ante sexcentos annos scripsit, commentarios in Apocalypsin, & de proposita sententia sic disserit: Ad humilitatis diuitias author omnium discipulos inuitabat, cum diceret: Discite à me, quia mitis sum & humilis corde, & inuenietis requiem animabus vestris. His locupletata fuerat beata Virgo quæ dicebat: Quia respexit humilitatem ancillæ suæ, ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes. Cum itaque MARIA Virgo ideo beata credenda sit, quia sine humano semine ex Spiritu sancto concepit: quia Dei filium hominem factum, intemerata virginitate mundo edidit: radicem tamen beatitudinis suæ ipsa solerter inspiciens, ait: Quia respexit humilitatem ancillæ suæ, ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes. Ac si dicret: Quia humilitas vera præcessit, quæ Dei filium ad habitaculum carnis meæ inuitauit, quæ Spiritum sanctum ad munditiam cordis mei attraxit, vt Verbi carnem cum Verbo & Patre in visceribus meis formaret; propterea beatitudinis nomen in cunctis generationibus ipsa promerui. O quantum meruisti, ô quantum beata humilitas in sacra Virgine valuisti? Quid enim in sacra Virgine meruisti, nisi vt Deum homini coniungeres, vt Verbum carni vnires? Non quòd eruditus hic author humilis MARIAE meritis tantum tribuat, vt ipsa de condigno, sicut in scholis loquuntur, Verbum carnem, & se Dei parentem fieri promeruerit, sed singularem Virginis humilitatem ita commendat, per quam Virgo præcipuè ad supernaturalem sui eleuationem, quæ Dei Mater facta est, disponebatur, sicut Dionysius Rickelius interpretatur. Clementer enim illam respexit Deus per approbationem & acceptionem, sicut & alibi per Prophetam loquitur Deus: Ad quem respiciam, nisi ad pauperulum & contritum spiritu, & trementem sermones meos? sicut hæc verba Eusebius Emiffenus ad præfens institutum adducit. Et enim propria Scripturæ phrasid est, vt quæ probat & grata in hominibus habet Deus, ea respicere

respicere dicitur. Resexit igitur ad Abel & munera eius: ad Cain autem, quem iuste oderat, & ad munera illius non respexit. Vidit opera Niniuitarum & misertus est eis. In eundem sensum dixit sancta Iudith: Humilium & mansuetorum semper tibi placuit deprecatio.

Distantes omnino pugnant cum deo in sententia.

Eriam Iudonicus Princeps duces suos coarguit, Maria humilitate predicans.

Non sine Dei iudicio circa Maria humilitate. Non auctores hallucinantur.

Cur adversarij de Maria humilitate sermone nolunt agnoscere.

Exempla Evangelica de Maria imprimis honoranda et predicanda nos admoneant.

Humilitas infirmitas, non humilitas.

Humilitas cordis, & paupertas spiritus, & veritas humilitatis.

Quæ Patrum testimonia (nolo enim pluribus, quæ passim extant, onerare Lectorem) aduersariorum imperitiam, atque boniorum malignitatem non obscure coarguunt, quod in prædicis negent, & in scriptis aduersarij de Maria humilitate vt Deo yalde beatam, sic ipsi innumerabilem, nobisq; salutiferam fuisse nullo modo concedant. Quoniam verò in antiquis scriptis, licet ex recentioribus huius æui Scriptoribus vix non vulgari apud hæreticos auctoritate pullat, longe is quoq; reuerentius quam aduersarij de matre Domini scribit. MARIAM modestia, inquit, & moderatio prima, quam humilitas præcedit, tanta illi fuit, vt cum omnia illi congerimur maxima atque amplissima, non fuerit, quod illam animo extolleret, quod eius spiritus faceret, nobilissimum, quod in Stemmata quatuordecim Reges & Iudices Israelis comparabat, ditissimum, quod a patribus, ditata etiam à Magis, formosissima, ingenio sissima, doctissima & sapientissima. Nec profecto vt rationi sunt consentanea, sic planè cum noua istorum opinione pugnant, qui MARIAM adeo vilem & abiectam, adeoq; tantum non stercoreariam nobis inducunt, eaq; omnia ex eo duntaxat probant fundamento, quoniam ancillam humilem se ipsam pronunciauit. Quid verò si certo & iusto Deum iudicio factum sit, vt homines à vera & Evangelica humilitate remoti, & carnis iudicio multum inflati, nec MARIAM humilitatem agnoscant, & circa illam humilium Reginam, sicut Rupe in bellis, & in hallucinantur? Quicquid autem de tantæ personæ vilitate confingant, non magis, quod talibus authoribus congruit, qui pro Evangelico defendunt dogmate, gratiam & iustitiam credentibus non inharere, sed à Deo tantummodo imputari. Igitur auctores homines studiosè cauere videntur, nec MARIAM humilitatem Deo tantoperè gratam, & ipsi personæ vt diximus, meritariam extollendi aliquam nobis occasionem relinquunt, neue credamus, tantam virtutem quicquam ad id valuisse, vt MARIAM Messia Deiparæ Mater dignior constitueretur, & constituta à veteribus prædicaretur. Pius autem animus non nisi sanctissima cogitare, & honorificentissima loqui potest de illa, quam & corpore & animo nobilissimam descriperunt Euangelistæ, quam porro Archangelus non suo tantum, sed etiam sanctissima Trinitatis nomine officiosissime salutauit, ad cuius præterea venerabilem præsentiam sanctissima Ioannis mater non parum expauit, quam insuper ipse Christus Filius & viuens & moriens haud vulgariter honorauit, & quæ demum post filium summam, & sibi cum alio nullo communem gratiam & gloriam apud Deum Omnipotentem inuenit, obrinuit retinuitque.

CAPVT OCTAVVM.

De vera virtute humilitatis, qua Matrem Domini maiorem in modum commendat ac illustret, quid præterea Virgo ex adibus Zacharia digressa, ad suum usq; partum egerit.

Quoniam de humilitate sermo susceptus est, tantæque virtutis mentio in sacris literis frequens incipit, quæ nostram Virginem cum primis illustret, non possumus committere, quin hoc loco de illa paulò fusiùs differamus. Ac primum Bernardus acutè dixit: Humilitas iustificat nos, & non humiliatio. Vtrumq; nomen confundunt Aduersarij, dum MARIAM, vt diximus, humiliatam potius, quam verè humilem fuisse fingunt. Et ne quenquam offendat nominis amphibologia, prudenter Veteres humilitatem cordis pro virtute ipsa dixerunt, Christus paupertatem spiritus appellauit, eamq; de hominis beatitudine differens, primo loco collocauit. Etenim humilitas, primus in mundum Christi

Genes. 3. Iudas. Iudith.

Luc. 7. Rom. 12.

Luc. 18. Epist. 55.

1. Reg. 6. Or. 24. k. Matth. 3. Or. 10. 1. Cor. 15. 1. Tim. 2. m. Luc. 18. In cap. 1. epist. prioris ad Tim.

Ambrosius Anbertus lib. 2. in Apocalypsin.

Guericus sermo 4. de Purificat. Virginis.

Collat. 18. cap. 11.

Matth. 2.

Sermo de humilitate Christi.

b. Athanasius in Vita Antonij.

c. Sermo de cordis humilitate.

d. Libr. 10. epist. 84.

e. In epist. ad Celantiam.

f. Matth. 20.

g. Luc. 7. h. Rom. 12.

l. de Genes. contra Manich. c. 2.

Luc. 18. Epist. 55.

i. 1. Reg. 6. Or. 24. k. Matth. 3. Or. 10. 1. Cor. 15. 1. Tim. 2. m. Luc. 18. In cap. 1. epist. prioris ad Tim.

Ambrosius Anbertus lib. 2. in Apocalypsin.

Guericus sermo 4. de Purificat. Virginis.

Collat. 18. cap. 11.

Matth. 2.

Christi ingressus, primus nostræ Religionis introitus, ipsumque sanctitatis omnis fundamentum est, vt loquitur Cyprianus: Hac quippè sublata, nec timor Domini, nec fides, nec temperantia, nec continentia, nec misericordia, nec virtus vlla cum laude exerceri potest. Vbi verò illa præsto est, infinitos Diaboli laqueos & mille nocendiarum cuitarum atq; perfringit, tum Antonius Magnus, tum Dorotheus Abbas grauitè admonent: nihil enim cordis humilitate firmius, nihil robustius, nihil solidius, nihil ad benè beateque viuendum homini magis necessarium esse, per eam ardua cuncta superari atq; proferri. Quare virtutum hoc caput & inexpugnabilem fortitudinem Ambrosius vocat; Hieronymo autem humilitas, præcipua conseruatric, & quasi custos quædam virtutum dicitur. Nec falluntur, qui eam Christi virtutem absolute nuncupant, quod ille cum in de ab æternitate maximus esset, post hominis naturam assumptam, per humilitatem se se infimum & infimum, atque (sicut ipse vocat) ministrum omnium fecerit: nulla etiam virtute, vt apparet, siue ad agendum, siue ad docendum omni vita magis delectatus, nimirum vt eam mortalium omnium, siue magni siue parui essent, animis altissime infingeret, infixamque stabiliret. Nihil enim est charius humilitate, nihil acceptius modestia, nihil perofus gloria & studio hominibus placendi, vt planissime dixit Tertullianus. Hæc humilitas Christianorum & eorum est propria, quum ethnici etiam nomen ignorent, rem verò Hæretici semper excutiant, vt qui superbi in te cordis sui, sicut MARIAM loquitur, Ecclesiæ vnitatem simplicitatemque contemnant, & contra præceptum Apostolicum alta sapere, neque humilibus consentire gaudeant. Vnde Augustinus non aliam, nisi superbiam, quæ humilitati potissimum aduersatur, omnium Hæreticorum matrem esse desipit. Nulla demum virtus est, quæ Christianam vocationem & Deo & hominibus aequè commendat, quæque credentes in officio magis contineat, vt aduersus Pharisaicam iustitiam omnemque hypocrisin sese tueantur. Igitur præclare ab Augustino dictum accepimus: Non aliam tibi ad capeendam & obtinendam veritatem viam munias, quam quæ munita est ab illo, qui gressuum nostrorum tanquam Deus videt infirmitatem. Ea est autem prima humilitas, secunda humilitas, tertia humilitas & quoties interrogares, hæc dicerem. Non quòd alia non sint præcepta, quæ dicantur, sed nisi humilitas omnia, quæcunque benefacimus, & præcesserit, & comitetur, & consecuta fuerit, & proposita quam intrucamur, & apposita cui adhæreamus, & imposita, quæ reprimamur, iam nobis de aliquo bono facto gaudentibus totum extorquet de manu superbia. Virtus quippè cætera in peccatis, superbia verò etiam in rectè factis timenda est, ne illa quæ laudabiliter facta sunt, ipsius laudis cupiditate amittantur. Quod ergo Græcus orator Demosthenes in arte dicendi valere putauit, vt primas, secundas, & postremas tribueret pronuntiationi, id Evangelicus doctor Augustinus ad Christianam humilitatem accommodauit, quæ tantum ad benè beateque viuendum homini conferret, vt veræ sapientiæ & salutis humanæ initium, medium ac finem hac vna virtute metiri fas sit.

SED enim quid ego tam multis de Christiana humilitate quam verbis ornare facillimum, in Dauide, Baptista, Paulo, Publicano monstrare non laboriosum, cuius specimen præ se ferre nec ab hypocritis alienum, virtutem verò ipsam præstare difficillimum semper fuit. Atque vtinam ad nos minimè pertineret, quod iam pridem de suo seculo questus est Theophylactus: Nostra humilitas, quam plerique præ se ferunt, si verum fatebimur, inquit, non est ταπεινοφροσύνη, id est, humilium rerum affectus, sed potius ταπεινοφροσύνη, id est, in verbis tantum & lingua consistens humilitas. Pium profecto illius votum fuit, qui aliquando in hanc vocem erupit: O si superbiæ spiritus minueretur in nobis, & ipsa paupertas, ipsa diminutio spiritus, nunquam perituras humilitatis nobis adferret diuitias. Quid enim boni non haberet, qui humilitatis Spiritu e-lationem calcavit? Et alius cum per paucos verè humiles reperiret, non minùs religiose precatur est: Vtinam fratres mei, vtinam nos illam haberemus humilitatem in peccatis, quam verè sancti habuerunt in virtutibus suis. Qualis autem humilitas verè piis sanctisque congruat, nò est huius loci differere, sed breuiter tamen ex Cassiano colligi potest, apud quem præclara hæc Abbatis Pyamonis extat oratio: Vera est cordis humili-

designant, sicut autem erimur ac necessarium.

Christi virtus humilitas eius debet.

Humilitas propria Christianorum, ethnici ac hæretici aliena.

Hæretici et hæreticorum mater superbia.

Humilitas ab Augustino præclare laudatur, vt quæ sit omnibus vniuersis necessaria.

Superbia etiam in rectè factis timenda.

Quantum Demosthenes pronuntiationi tribuit, tantum Christianus humilitatis tribuit.

Exempla verè humilium.

Præstare humilitatem difficillimum semper.

Humilis omnia ferè bona possidet.

Qualis officium sit vera perfectæ humilitatis.

humilitas retinenda, quæ non de affectata corporis atq; verborum, sed de intima mentis humilitate descendit. Quæ tunc demùm euidentissimis patientiæ suæ fulgebit indicibus, quàm quis non ipse de se crimina ab aliis non credenda iactauerit, sed ab aliis sibi mer arroganter ingesta contemserit, & irrogatas iniurias mansueta cordis æquanimitate tolerauerit.]

Ego verò hanc raram, insuetam difficilemque virtutem si in Sanctis vllis, tum in MARIA sic eluxisse dixerim, vt nihil ferè admirabilius in ea reperiat, quæ nec omnium siue prima, siue domina effici potuisset, nisi omnium ancillam & nouissimam se priùs ipsa fecisset. Quare cum Bernardo ingenuè profiteamur: MARIA quantò maior erat, humiliaret se non modò de omnibus, sed & præ omnibus. Meritò facta est nouissima prima, quæ cum prima esset, omnium sese nouissimam faciebat. Meritò facta est omnium domina, quæ se omnium exhibebat ancillam.] Ac meritò quidem tantùm ex hac virtute decoris nostræ accedit Virgini, quantum & probri & infelicitatis prima illa Eua, quia superba, meruit & accepit. Vnde sicut per huius superbiam mors in mundum intrauit, ita per illius humilitatem, si Bedæ fidem habemus, veræ vitæ introitus panditur. Deinde tam mitem & humilem Dominum paritura, nonne sancta humilitate, sine qua virtutes omnes flaccescunt, & concidunt, in primis debuit insigniri? Magnum sanè, quia Virgo: magnum, quia mater: maius, quia vt trunque: maximum, quia vniuersi Dei & Creatoris omnium parens existit. Maius adhuc, quòd cum tanta sit, nihil sibi, sed soli gratiæ tribuit omnia. Hæc demùm humilitas perfecta est iustitia Chrysofostomo teste. Etenim quòd cæteris gratiæ donis ditior, & dignitate sublimior, eò iuxta suam existimationem inferior ac humilior semper inuenta est. Prodigiosa verò humilitas, vt quidam dixit, tantæ agglomerata virtuti: gratia super gratiam, decor super decorem, humilitas virtutibus cumulata. Celebrentur ergo Sancti alij, & singulari humilitatis præconio decorentur: an verò illis, vnde subindè lugerent & plorarent in vita defuit? quàm & à lege membrorum diuexarentur, & in medio cursu non rarò offenderent, variisque nauis subindè, quàm contra hostes pugnantur, inficerentur, vt meritò cum Apostolo Paulo ingemiscerent, seque verè humiliarent. At longè his omnibus MARIA præstitit, tantis diuinæ gratiæ prædiis corroborata, & vndique communita, vt nihil scædum, deforme, lubricum, vel cum aliqua leuis etiam peccati contagione in illa coniunctum, sed candida, splendida, pura & heroica omnia reperirentur. Eoque rarior magisque stupenda illius humilitas, quòd cum tota pulchra foret, ac plena gratia, ex tam sublimi virtutum fastigio seiplam quasi deicere, atque in summum honorem euecta, se in suis oculis exiguam reputare, seque nulli præferre, sed omnibus post habere solum. Hæc vna virtus illius alias, sicut multas gemmas vna pretiosissima & fulgentissima, præcellit, ac quemadmodum iubar solis, paruos stellarum igniculos obruit & obscurat.

Vera humilitas in Maria elucescunt, et quæ ob eam sum.

Mater Domini humilitate præstantem esse debet.

Prodigiosa humilitas agglomerata virtuti. Sanctorum humilitas multum cedit Mariana humilitati, si vera fiat collatio.

Piorum est in Maria humilitate, quàm illa reserit oppugnat sancti gloriari.

Quomodo Maria sua humilitatis præmii specimen dedit, cum Angelo colloquens.

In sermo de verbis apostolici scripti. Significatio.

In Lucam cap. 1. circa Cantem Magnificam.

Roman. 9.

Lucas 5.

reputans, ita dicere voluisse videtur: Vnde hoc mihi, vt mittit ad me summa & æterna illa maiestas? Vnde mihi, vt veniat Angelus Domini mei ad me, atque hæc tanta verborum dignitate compellet ac ornent ancillam? Deinde cum ex eodem Gabriele dictum audisset: Quod ex te nascetur sanctum, vocabitur Filius Dei, seque iam Conditoris sui Matrem electam intelligeret, non alio, quàm obsequentis ancillæ nomine seipsam appellat, atque nihilo sublimius ab aliis procul dubio voluit existimari. Vide humilitatē, vide deuotionem, inquit Ambrosius, ancillam se dicit Domini, quæ Mater eligitur, nec repentino exaltata promisso est: simul ancillam dicendo, nullam sibi prærogatiuam tantæ gratiæ vendicauit, quæ faceret quodiuberetur.]

In Lucam cap. 1.

Lucas 1.

Lucas 2.

Lucas 2.

De constitutionibus Monast.

Matth. 2.

Lucas 2.

Matth. 22.

Ioan. 2.

Lucas 2.

Cum quæ iam Mater Dei esse cœpisset, ad ædes Zachariæ nec vocata, nec expectata proficiscitur, suum in gratulando officium, & in ministrando obsequium maior minori ipsa sponte offert, multisq; mensibus cupit exhibere. Vbi à Cognata insigniter quidem prædicatur, vt tanta virtus diutiùs latere non posset: sed vel inuita suas laudes efferi sustinet, ac patefactum mysterium, suamq; dignitatem, quantum potest, virgineo illo pudore contegit, seque sub potenti manu Dei humiliat vehementer. Proindè simulatq; dicendi & laudandi finem cognata facit, mox illa omnem laudem & gloriam in solum Deum refert, omnesque animæ suæ vires in hymnum decantandum gratulanti impendit, nec minus humili, quàm ardenti oratione Dei magnalia confitetur; quasi dicat: Magnificas tu quidè Elizabeth Domini Matrem: sed Magnificat anima mea Dominum. Testaris in voce mea filium tuum præ gaudio exultasse: sed exultauit Spiritus meus in Deo salutari meo. Tu me Domini Matrem inter mulieres benedictam & fide beatam elata voce prædicas: ego de his aliisque beneficiis nihil mihi arrogo, sed bonorum omnium fonti gratias ago, quia fecit mihi magna qui potens est, & sanctum nomen eius. Humilis Virgo Cæsari se subditam profitetur, censum pendit, ideoque cum sponso in Bethlechem proficiscitur. Nec irascitur aut offenditur, se parui proximam, omnium ædibus a hospitibus excludi, se in partu & obstetrice & nutrice aliisque famulantium obsequiis priuari, vt sibi sola debeat ministrare ac præstare omnia. Quid illius cunis & puerperio simplicius? qua alieno stabulo & vili præsepio contenta, & vix à pæcudum pastoribus abiectissimis visitata, diuinum illum partum & puerperium sacrum absoluit, quæ triste postea exilium subiit, quæ tot cruce & ærumnas non humili minis, quàm forti animo perpessa est? Quid porro aliud, quàm singularem redolet humilitatem, cum post expletum puerperij tempus in ædem sacram se contulit, & pauperum hostiam obtulit, seque foeminis & matribus aliis Judaicis & immundis puerperis vltro annuerat? Eòdem spectat, quòd se fabro desponsari, ab eod; gubernari non grauatim passâ sit: quòd cum eodem manibus laborare, victumque quotidianum sibi & filio quaritare, vt^a Basilii comprobatur, non abnuerit: quod coniugem suum iure maritali sibi præponens tantum æstimârit, quanti vlla vxor suum æstimare coniugem potest. Huic demùm adhæsit ac paruit fideliter, siue in Bethlechem pendendi census, siue in Ægyptum fugæ causâ proficiscendum, siue in Galilæam Herodeiam mortuo redeundum, siue alibi demorandum esset. Vnde cum filium diu & dolenter quæsitum in templo reperisset, Iosephum etiam sibi anteponit, eumq; propter fidem coniugij Patrem filij, quem aliòquin sola de Spiritu sancto conceperat, vocare dignatur. Ecce, inquit, Pater tuus & ego dolentes quærebamus te. Increduli & abiecti erant fratres Domini siue cognati, & his tamen se libenter adiungit, cum his ipsis ad Christum concionantem accedit. Nuptiis interest, sed vocata venit, ne pauperes amicos contemnere, & in humilitatis leges peccare videretur.

Alterum exemplum humilitatis, quod Maria in aedibus Zachariæ monstrauit.

Tertium humilitatis exemplum Maria paritura, et post partum præstitit.

Quartum, humilitatis exemplum Maria ipsa purificatione declaratur. Quinto humilitas Maria erga Iosephum.

Sexto humilitas Maria erga Cognatos & pariter.

Maria humilitas est in eius sermone atque silentio conspicitur.

Vbi non excutiemus verba singula, quæ si Euangelium perlustremus, sexies aut septies magno certè iudicio MARIA prolucata est. In his videas summam eius humilitatem cum pari verecundia prudentiaque coniunctam. Dei Mater facta, omnibusque prælata fuerat: diuinum mysterium in suo vtero celebratū nouerat: & religiosè tamen tacet arcanum, quod neque Ioseph, neque Cognata, neque Zacharias, neque quisquam alius ex illa vel disceret, vel audiret. O humile silentium, quod illi fuisset perpetuum, credo, nisi tantam gratiam & Emanuelis præsentiam Deus ipse mirabiliter prodidisset, atque

atque per eius cognatam plerisque propalasset. Coacta demum, pertinacis sanctique silentij pondus rumpit, & non nisi sermones Dei loquitur, magna ubiq; verborum gravitate seruat. Intelligebat certe secretorum Dei conscia Prophetissa, quam minimè sit homini turum à sancta humilitatis via deflectere, & illum offendere, qui dispergit superbos mente cordis sui, quiq; deponit potentes de Sede, & exaltat humiles, quem admodum ipsa testatur. Quam pulchrè autem & commodè in humilitatis schola profecit, cui totius humilitatis magister domi tot annos alendus, & quotidie audiendus obrigit, cuius præterea solo conspectu toties de hac virtute admoneri potuit, quoties magnum illum Deum in suo paruulo & adolescente & iuvene filio, vtpotè hypostaticè vnitum, cum fide spectauit, tractauit, amplexa est? Poterat vtique Christi sequens exemplum, aliquando sanctè gloriari, & in Spiritu sancto exultare, præsertim quum filium haud sine singulari autoritate docentem audiret, & multa miracula patrantem cernebat, magnosque negotij Euangelici successus intelligeret. Sedenim rebus huiusmodi lætis tristitia multa permiscebantur, quæ gladium à Simeone prædictum in mentem illi reuocabant, nec minorem humilitatis quam patientiæ præstandæ ansam præbebant, nimirum impiorum cœcitas, Iudæorum ingratitude, Phariseorum inuidia, æmulorum obrectatio, magistratum iniustitia, Iudæ perfidia, discipulorum inconstantia, tortorum immanitas, crucis acerbitas; ac demum filij morientis, quem vira ipsa chariorem habebat, aspectus longè miserimus & acerbissimus.

Quid multis? Humilem, verecundam, simplicem Virginem matrem in Euangelio describam, nobisque propositam reperimus, quæ cum elationis & præsumptionis Spiritu, cumque loquacitate & vanitate commune nihil habuerit, sicut Bernardus duplici confirmat exemplo. Primum enim foris stabat, inquit, querens loqui filio, neque tamen materna autoritate aut sermonem interruptit, aut in habitationem irruit, in qua Filius loquebatur. Deinde MARIA toties Filium audiuit non modò turbis loquentem in parabolis, sed & discipulis seorsum regni Dei mysteria reuelantem: vidit miracula facientem, vidit deinde in cruce pendentem, vidit expirantem, vidit resurgentem, vidit ascendentem. Sed in his omnibus quoties verecundissimæ Virginis, quoties pudicissimæ turturis vox memoratur audita? In omni textu, inquit, quatuor Euangeliorum, si bene meminimus, non nisi quater MARIA loquens auditur. Primò quidem ad Angelum, sed cum iam semel atque iterum allocutus eam fuisset. Secundò ad Elizabeth, quando vox salutationis eius Ioannem exultare fecit in utero, & eam magnificentem MARIAM, ipsa magis Dominum magnificare curauit. Tertio ad Filium, cum iam esset duodecim annorum, quod ipsa & Pater eius dolentes quæsisent eum. Quarto in Nuptiis ad Filium & ministros. Rectè quidem isthæc Bernardus, vt nobis Matrem Domini verè pleneque humilem & mansuetam ostendat, ac matrem à filio haudquaquam degenerasse, sed filium potius matris indolem ac naturam expressisse declarat, quando è renoutra futurum erat maximè, vt in vtroque sexu perfectæ tum humilitatis, tum mansuetudinis magistrum & magistram incomparabilem simul haberemus. Ac licet alicubi Christus cum Matre colloquens, eam vel negligere vel compellere durius videatur, qua de re postea disputabimus, tamen illa vsque mitis & humilis corde perseuerat, nihilque de sua in Christum fide remittit, ad loquendum quidem & respondendum minimè præceps, velox autem ad audiendum, studiosissima verò ad meditando.

Vnde conseruat & in corde suo confert omnia, quæ vel à filio, vel de filio recitentur, quæque per illum vel circa illum priuatim & publicè gerentur. Et quoniam in schola humilitatis erat præclarè instituta, rebus aduersis æquè ac prosperis magnam & perpetuam retinuit animi æquabilitatem, nihil vt magis eam Magorum ac diuinitum, quam Pastorum & rusticorum hominum aduentus & congratulatio delectaret. Placebat ei fausta Simeonis precatio, siue vt Lucas habet, benedictio: nec interim eiusdem de gladio venturo triste vaticinium displicebat, qui materna ipsius viscera propter filij cruciatu dirissimè vulneraret atque transfigeret. Sciebat demum, sicut Paulus inquit, & abundare & penuriam pati. Sic enim animum in alta humilitate defixum confirmat,

Maria tum serbo riam exemplo docuit humilitatem.

Magna occasio Mariae fuit in perfectis humilitate proficisci.

Etiam in lætis suis rebus à Christo gestis Maria dicitur occasio humilitatis exercitata.

Duobus exemplis humilitate Mariae Bernardus comprobatur.

Ad quadruplices personas Maria tantum loquitur in Euangelio.

Christus humilitate sua quasi matris indolem refert.

Miranda Virginitatis æquabilitas in rebus prosperis & aduersis, eaq; procedens ex maxima humilitate.

Matth. 11. Luc. 10.

Luc. 1.

In serm. Significatum.

Matth. 11.

Cant. 2.

Luc. 1.

Luc. 2. Ioan. 2.

Matth. 2. Luc. 2.

Philip. 4.

confirmarat, vt libens diuinæ voluntati obsecundaret, quæcunque fors, quæcunque molestia & afflictio per omnem vitæ feriem esset subeunda. Quid verò acerbum, quid durum & asperum illi videretur, quæ omnis humilitatis patientiæque ducem ac magistrum filium ob oculos haberet, eumq; ad crucem pro genere humano sustinendam natum, & à Patre destinatum proculdubio non ignoraret?

Sed quæ causa est inquit, quòd Lucas Ecclesiæ nascentis atq; in vnam domum collectæ confessum ita describit, vt MARIAM in postremis ponat, ac post viros & mulieres, omnesque credentes vltimum illi locum assignet? Commendat hoc quoque MARIÆ humilitatem, quæ cum primas tenere posset, nullique in tota Ecclesia secunda esset, tamen nec sibi locum digniorem sumserit, nec ab aliis delatum admiserit, sed extremo loco contenta, ministrare aliis, quam ab vltimo sibi ministrari maluerit, nimirum vt opere, sicut & sermone se totius humilitatis magistram & exemplar omnibus demonstraret. Nisi fortè Apostolos & discipulos reliquos, qui tunc in illo coetu aderant, tam crassos, & ab omni ciuilitate, ne dicam æquitate, alienos fuisse putamus, vt rationem maximam benedictæ Virginis non haberent, quam perinde ac magistri Dominiq; sui matrem non possent non venerari, nec solum Ioannis, sed etiam suam matrem suspicere, cuius & sapientiam & sanctitatem illustrem meritò admirantur, ad quam demum, velut sacrosanctam diuinitatis domum & foelicem arcam contemplandam non pauci concurrerent, vt veteres meminere, & nos alibi monstrabimus. Verum enimvero sic prorsus decebat, nobisque congruebat, omnem iustitiam non solum à Christo & illius præcurfore Ioanne, sed etiam à matre MARIA compleri, & ab his tribus præceptum Euangelicum posterè in Ecclesia omnibus commendari. Præceptum illud habet in hunc modum: Vade & recumbe in nouissimo loco. Vbi abs re non fuerit citare Bernardum, qui de hoc ipso MARIÆ exemplo præclarè sic admonet: Legimus in actibus Apostolorum, quod redeuntes à monte oliueti, vnanimiter perseuerabant in oratione. Qui? si fortè MARIA affuit, nominetur prima quæ super omnes est tam filij prærogatiua, quam suæ priuilegio sanctitatis. Petrus & Andreas ait, Iacobus & Ioannes, cæteri qui sequuntur: hi omnes perseuerabant vnanimiter cum mulieribus & MARIA matre Iesu. Itane & mulierem seè vltimam exhibebat, vt nouissima omnium poneretur? Verè carnales adhuc discipuli, quibus nec dum Spiritus erat datus, quia Iesus nec dum fuerat glorificatus, quando facta est inter illos contentio de Primatu: quum MARIA quantò maior erat, humiliaret seè non modò de omnibus, sed & præ omnibus. Meritò facta est nouissima prima, quæ cum prima facta esset omnium, seè nouissimam faciebat. Meritò facta est omnium domina, quæ se omnium exhibebat ancillam. Meritò denique super Angelos exaltata est, quæ & infra viduas & pœnitentes, infra eam, de qua eiecta fuerant septem demonia, ineffabili seè mansuetudine inclinabat.

Verum inter alia Euangelij testimonia, quæ MARIÆ humilitatem nobis considerandam admirandamq; proponunt, magnam sanè vim tenet finis colloquij, quod illi cum Angelo & suauissimum & sanctissimum fuit. Nam quæ nullius peccati sibi erat conscia, & Gabrielem locupletem suæ virtutis testem habebat, seè; ad summum dignitatis, quæ in terris esse potest, fastigium euectam esse nouerat, illa se sponte abiicit, nullique præponit, sed hoc solum haud sine stupenda sui submissione respondet: Ecce ancilla Domini, fiat secundum verbum tuum. Mitem enim humilemque paritura, humilitatem debuit etiam ipsa præferre. vt Ambrosij verbis vtamur. Nequeis solum, sed Bernardus etiam MARIÆ proposita verba miratur, ac in hunc modum proloquitur: Quæ est hæc tam sublimis humilitas, quæ cedere non nouit honoribus, inolescere gloria nescit? Mater Dei eligitur, & ancillam Deise nominat. Non mediocris reuera humilitatis insigne, nec (oblata tanta gloria) obliuisci humilitatem. Non magnum esse humilem in actione: magna prorsus & rara virtus humilitas honorata. Nec perperam annotauit paulò antè productus Ambrosius, quòd eadem Virgo semper humilis, tunc etiam humilior facta sit, vbi se à Deo ad tantum mysterium cognouit electam. Hinc enim postquam Angelus obita legatione discessisset, ex otio summo ad laboriosam

Cur Maria deservit à Luca, quæ vltimam tenens locum in primo coetu credentium.

Apostolos aliosq; primos credentes Maria plurimum tribuisse quantum illi seè humiliaret.

Quomodo Bernardus exemplum humilitatis Mariae propositum explicet.

Maria seè nouissimam facit, etiam primis inter, super omnes exaltata.

Maria humilitate sine colloquio cum Gabriele haberi apparet maxime.

Sublimis Mariae humilitas iuxta Bernardum. Rara virtus humilitas honorata. Maria Deimater electa, hu-

Ahor. 11.

Luc. 14. & 11.

Ahor. 1. In serm. de verbis Apostol. Signum magnum.

Ioan. 7.

Luc. 2.

Luc. 1.

In Luc. 1. 1.

Hom. 4. super Euang. Missus est.

Lib. 2. de Virg.

laboriosam

Virginitas, & adoperandum promptifacillitas.

Quid Maria bu multate sua ob immeriti.

Transfatio ad Historiam Virginis à Zacharia redentis in Nazareth.

Maria in eodẽ Spiritu Sedit peregrinã ac redit.

Quid Virginis exemplum nos moueat.

Quomodo Maria deinceps in Nazareth gesserit.

Maria quomodo erga Ioseph male suspitionem assẽcit.

Maria tempus partus obseruat & expectat.

laboriosam profectiõnem statim sese conuertit, solaque vel cum paucis montes anu-
seruitura properauit, ac eius voluntati, vt dubium non est, libentissimè paruit. Fœlix
igitur MARI A, in cuius & carne splendescit virginitas, & obsequio eminet humilitas,
& cõuersatione charitas fulget singularis. Sedenim quò illa se deiecit impensius, quò ali-
is inseruuit fidelius, eò nimirum sublimius à Deo euecta & honorata est, nec hominum
modò, sed & Angelorum laudem amplioem & meruit & accepit. Gloriam enim præ-
cedit humilitas: Qui se humiliat, exaltabitur. Humilibus dat gratiam Deus. Ac nè du-
bites, quam gratiam & gloriã MARI A sit humilitas consecuta, veteris Theologi, qui
quis tandem ille fuit, exponam sententiam: Tu, inquit, Spiritum elationis ea virtute
humilitatis explosisti, quã in te respexit Dñs, vt merito supra omnes choros Angelorũ
re sublimare dignam æstimauerit. Nunquam enim supra omnes Angelos glorificata
ascendisses, nisi prius infra omnes homines humiliata descendisses.

SE DENIM in ædibus Zachariã satis diu demorati sumus, nec temerè illic specta-
uimus, quàm præclare, grauius ac piè MARI A se gesserit, siue cognatam saluet, siue
ab illa vicissim resaluetur; siue laudetur, siue ipsa Deum laudet ac prædicet? tanto
quidem submissius de se ipsa sentiens, quantò maiore dignitate ac gratia cæteros excel-
lebat. Iam verò vt reliquam Euangelicã historiã partem absoluauius, non passa est sa-
cra Virgo sediuiciũ quàm tribus mensibus apud Zachariam detineri, sed salutatis co-
mitter omnibus, in viam longam se iterum dedit, paucis fortassè mortalibus, ac frequen-
tibus haud dubiè Angelis illam deducentibus, quoad locis montosis & asperis superatis
ad suos rediit Nazarenos. Vbi non in commodè venit in mentem, quod Lucas de Chri-
sto Domino commemorat, cum non solum à Spiritu in deserto fuisse actum, verum
etiam in virtute Spiritus in Galilæam rediisse, quum tentationem omnem Satana su-
perasset. An enim idem Virgini nostrã non contigit, quæ sicut diuino spiritu excitata,
suum ad cognatam iter instituit, ita eodem duce domum rediit, neq; sine spiritali fru-
ctu confecit peregrinationem? Ab hoc Virginis exemplo absunt plurimum, qui quum
sunt velut arundines vento agitatae ac temporales (sic enim Christus loquitur) quòd
spiritu bono magistro & auctore benè cepserunt, id leuiter mutant, ac deserunt malè,
vt merito audiant: Nescitis cuius spiritus estis. Nec temerè putat Theophylactus, quòd
MARI A instante partu cognatã domum redierit, vt eorum tumultum, quos gratulan-
di causã sciebat aduenturos, prouidè declinaret. Hoc enim laudabili prorsus exemplo
corripiuntur, qui sæpè curiositatis gratia eò, vbi maior est populi frequentia, libenter
proficiscuntur; simulq; Virgines & virã verè spiritualem amantes commouentur, non
nisi grauide causã prodire in publicum, pium secessum querere, mundi strepitum
fugere, & sacris potissimum studiis domi tranquillè vacare. Qua de re alibi plura.

QVVM verò ad sponsum suum Virgo in Nazareth rediisset, non poterant illi ades
non placere, in quibus præclara Dei dona iam antè perceperat, & Angelum audierat
lætissima nunciantem, ipsaq; mater esse cœperat Emanuels. O sacrosanctum illud
MARI A cubile, quod posteritas tota merito veneretur, & in hunc vsq; diem Laureti, vt
alibi docebimus, suspicit Ecclesia. In his ædib. sponsa cum sponso sex menses ferè con-
sumsit, magnamq; fidei ac prudentiã laudem tulit, dum ad Iosephi animum tranquil-
landum Dei gratiam patienter expectet. Videbat enim ac dolcebat suam integritatem
ac pudicitiam illi esse suspectam, qui tam sollicitus & anxius de inuendo diuortio co-
gitaret, ac æstus graues premeret, cum suæ coniugis vt erum magis ac magis intumescentem
deprehendit. Qua de re supra meminimus, & satis ex Euangelio constat, castum
Iosephum tandem hac æstuantis animi sollicitudine, quam exemit illi Angelus, ita libe-
ratum fuisse, vt agnito mysterio, cuius auctor in MARI A fuerat Spiritus sanctus, Dei ac
Domini sui matrem longè quàm antè reuerentiũs habuerit, seq; totum illius obse-
quio accommodãrit. Quis autem credat, eo tempore, quo mensis ferè nonus à sacro
conceptu ageretur, ociosam fuisse Virginem, nullamq; vel exiguam habuisse rationem
hebdomadum ac dierum, quos grauidæ mulieres ad suum vsq; partum diligenter
obseruant.

ENIGITUR tibi alteram & sapientem illam Sunamitidem, quæ summo Propheta,

*Prouer. 15.
Matth. 23.
Luc. 14.
Iacob. 4.
1. Pet. 5.
Inferm. de
nat. Virg.
quæ incipit
Creatorem
matrem.*

Enca. 4.

*Matth. 23.
13.*

Luc. 6.

Matth. 23.

1. Reg. 17.

aut

Luc. 10.

*Cant. 3.
Psalm. 118.*

Psalm. 84.

*1. Tim. 2.
Luc. 2.*

aut potius Prophetarum Domino mensam, candelabrum lectulumq; studiosè para-
uit. En sollicitam ac officiosam planè Martham, quæ quum in maxima tam beati par-
rus, nouique hospitis expectatione foret, non potuit fascias, lintea & id genus alia, quæ
instanti puerperio subferrent, non suis conficere manibus, & ob singularem filij reue-
rentiam apparare. Dicinò potest, quàm sit ingeniosus, vehemens ac sollicitus ille ma-
ternus affectus, quàm potens amor erga filios quantumuis deformès, ignauos atq; fœ-
dos. Ac sanè Virgo tam sapiens ad talis tantique filij sui ortum tantò vigilantius & re-
ligiosius sese componeret, quantò illum propius aduentare cernebat. Quid? an vlla vel
anima, vel sponsa diuini amoris flammis incensa, cœlestem sponsum ardentius deside-
rauit, quàm nostra sponsa diem filij sui natalitium optauit excipere, vt Salomonem il-
lum in nouo decore suo adspiceret, & sponsum de thalamo suo procedentem iucun-
dissime complecteretur? Nihil illi magis erat in votis, præterquam vt antea cum filius
conciperetur; sic etiam quum idem nasceretur, fidam ac sedulam ancillam sese per om-
nia Domino exhiberet. Quid enim aut cogitaret aut faceret aliud, quæ hoc ministeriũ
maternumq; munus, quod Emanueli debebatur, sibi à Deo delegatum, & ab Angelo
confirmatum esse certè intelligebat? Meminerat certè, quantas opes, ac dotes ex pri-
mo illo conceptu ac velut ingressu filij iam antè percepisset, tot cœlestibus illustrata
splendoribus, cumulatâ muneribus & repleta gaudiis, vt seipsam vix capere posse vide-
retur. Ac tantò maiorem in spem veniebat fore, vt qui Princeps Opt. Max. omnia inno-
uaturus accederet, nouam quoq; matri suæ lucem atq; cõsolationem singularem ad-
ferret, atq; hinc ipsa lætè cantare posset: Benedixisti Domine terram tuam. Cur ergò
non perciperet felicem illum diem exoriri, quo lumẽ æternum in tenebris appareret,
nec sibi modò, sed & orbi, gratiã incredibilem splendorem adferret? Ex priscis quidem
Patribus complures viam Domino præpararunt, & ad futurum eius aduentum vnã
cum Abraham, Simeone & iustis aliis in spiritu exultarunt, summoq; videndi Messia
desiderio sanctè flagarunt. Verum eos omnes MARI A præcelluit: nullus ad Christi
natalem venit paratior, nullus ardētiores preces & lachrymas obtulit, nullus fide ma-
gis viuida complexus est promissiones, quæ apud Prophetas de nascituro Messia am-
plissime proponuntur. Agè verò, quando quidem huc progressi sumus, Euangelicã hi-
storiã seriem, quæ ad MARI A puerperium nos recta deduxit, & ad Christi natalem cœ-
lebrandum inuitat, aliqua ex parte persequamur.

Quomodo Virgo ad felicem partum et puerperium sese præparauit.

IN IESV CHRISTI SERVATORIS
OPT. MAX. NATALEM.

*P*e pietas? quis tantus amor? quæ gratia tandem
In mortale genus Superi tam larga parentis?
Ingratum mortale genus? Semel omnibus hæsit
Prima lues vetiti concepta cupidine mali,
Innatumq; nefas, æterno carcere dignum
Atra Moris, & æterno quod vapulet igni.
Ille tamen instans, venia largissimus, iram
Sic reprimat: sic res hominum miseratur acerbas!
Vt, seruum propter genus hoc, non parcere nato
Sustineat Pater ipse suo. Felicis Olympi
Linguenda sedes: & numen mole premedum
Corporea, quibus heu, vitæ, quant isq; procellis
Expositum? quas per pœnas? quàm dira trahendum
Supplicia in terris? aliena vt crimina pendat,
Qui potis vnus erat primaue extinguere culpæ

Carmen natale

Immensum facinus praesians, immensus & ipse:
Virg. salus mundo iam deplorata resurgat.

Ecce autem (mirum quod dictu, audite caduci
Mortales: & nota piis mysteria solis)
Demissum caelo se carne ac sanguine Verbum
Induit insinuans: fragilesq; accingitur artus:
Nulli hominum, nulli Diuorum effabile Verbum
Omnipotens, seclis prius omnibus, infinitum.

Principio, ante sati tenera incunabula mundi,
Verbum erat hoc: & erat semper coniuncta Deo vis:
Quin etiam Deus illuderat. Mox propter eundem
Principio id fuerat. Quae condita cunq; per orbem.
Stant Verbo fundata illo. Nihil ipsius extra
Conspirantis opem, nihil est sine Numine factum,
Quod factum est, inerat melior vita omnis in ipso:
Vita ea, lux hominum: mediis quae cinctae tenebris
Diffundit radios: hincq; incomprensa coruscant.

Vos ego, Bethliade pastores (Nam neq; Bethle
Infima Iudeas inter numerabitur vrbes
Auspiciis tantis) quibus illa nocte per agros
Excubiae niuei gregis, & custodia cecidit,
Virgineo partu dum Verbum hoc nascitur infans:
Vos ego felices, & vestram semper habebo,
Supra apices regum, supra sceptrae aureae, sortem.
Vos merito meminisse tuuet noctemq; sacratam,
Quae vicit splendore diem, quae lumine solem:
Illaq; vel rerum dominis ignota tyrannis
Gaudia: Magnus uti reserat a limine Olympus
Lucis inaccessae vim lacu effuderit omnem:
Conspicitq; chori rutilum per inane volantes,
Caestumq; acies legionum, & castra nouenis
Distincta ordinibus, gens nuncia Numinis ales:
Virg. nouo implerint mulcentes aethera cantu,
Testati venisse diem, qui faustus abunde
Latitiam ingentem populis mortalibus edat,
Iam nascente Deo, parua Dauidis in vrbe:
Vnde salus lapsis reparata sit vnica rebus:
Debitaq; (hoc tantum venit a quo Principe munus)
Gloria summa Deo, Superum ardua templa tenenti
Et bona pax hominum generi, quibus indole miti,
Fixa sedet melior tranquillo in corde voluntas.
Omnia quae multa attoniti formidine primum,
Mox erecti animos diuini voce ministri
Hausistis, mira penitus dulcedine pleni.

Ite ergo, Diuum quod vox iubet, ite beati
Pastores: vestramq; citi contendite Bethlen.
Fas mihi saltem animo (si me vltima secla tulerunt
Tempore post tanto) vobiscum accedere cunas
Bis geniti Regis: contemplariq; puellum
In stipulis, inter praesepia dura iacentem.

Huncne ego te, ter sancte puer, spes vnica rerum,
Aspicio? placitumq; tibi, quem vastus adorat
Telluris pontiq; globus, totq; aetheris orbes,

Iesu Christi.

Omnia complexum regem, & regnata tuentem,
Contrahere immensum tam paruos Numen in artus?
Hanc tibi sedes? hac regia marmore fulta?
Aurati hi postes? thalamiq; ea purpura lucet?
Cui nusquam est homines inter locus: & male recti
Vix stabuli patet hospitio specus horrida: per quem
Aerei volucrum catus, pecudesq; feraq;
Et dulces nidos certi, & sua limina norunt.
Quos verò circum famulos? ubi conspicio altas
Praesidia ante fores? stipatorumq; cateruam?
Hinc bos, hinc tardus carpit foenilia aellus.
Ah regale nihil: Quin nudus, & omnium egenus,
Frigoribus tener in mediis, caeco abditus antro
Ipse iaces, & nocturnas vagitibus auras
Vtrò implex: hominemq; dolens, lachrymansq; fateris.
Attamen d' felix uteri, sine nixibus vllis,
Humanum longè supra captumq; modumq;
Virgo parens dignata Deo: nimiumq; beata,
Vos tam mirificus quae suxerit vbera partus.
Eid' illum, Mater castissima, perge sacrato
Blanda fouere sinuq; & pectora ad intima pressum,
(Vt tenuis fors hac, & res patiuntur egeae)
Obducta tege veste: geluq; auerre tenello
Insuetum. Neu, Diua, genu, neu desine flexo
Suppliciter venerata oculos, animumq; tuendo
Expleri. Deus hic, Deus est (scis ipsa profecto)
Munere materno cui Virgo puerpera fungens,
Oscula fers: gremio complecteris: vbera lactas.
Hunc tibi nunc caelitantum de vertice missus,
Nuntius interpres Superum letissimus olim
Promisit: sed & attonite cecinere Sibylla
Vnigenam, magnum, augustum, rectoris Olympi
Aequalem natum: validis qui viribus orbem
Occupet, ac stabili sedem Dauidida regno:
Seclorumq; alius sub quo se proferat ordo.
Ecce nouum fausti radiat iubar aetheris: ecce
Sole oriente nouo, tantos qui nunciet ortus,
Phosphorus illuxit spectabilis alter: & inde
Quos tenebrae, mortisq; diu circumstetit umbra
Fatalis, tandem optata iam luce fruuntur.
Nec mora, prodigiis actos, mirumq; sequentes
Sideris augurium, ductumq; hoc affore cernes
Pauperis ad tuguri limen, longinqua viarum
Tot spatia emensos, telluris abusq; Sabae
Finibus ingenti comitatu, atq; agmine, Reges.
Quo super aduentu trepidabit operta camelis
Nequicquam Solyme, & sitiens trux ille tenelli
Sanguinis Herodes, regni securus & aula.
Illi autem genibus flexis (haud namq; pigebit)
Procumbentq; solo submissi, & vertice nudo
Theauris deprompta ferent donaria leti
Mystica, thus patrium, myrrhamq;, auriq; talentum:
Infantiq; Deo laudes & carmina dicent.

Carmen natale Iesu Christi.

Quis tibi, Virgo, sub hac animus? quem pectore sensum
 Concipias? placide menti qua gaudia surgant?
 Iam merito magni facis, ô Regina, tonantem:
 Exultansq; tuus caelo se Spiritus offert,
 Fretus & ipse Deo, nunc parte auctore salutis.
 Namq; suam mundi summa respexit ab arce
 Te famulam praesens humilem: quam proinde per auum
 Omnis posteritas vno feret ore beatam.
 Namq; dedit semet tibi magni muneris instar,
 Ille potens: sancto mundum qui nomine complet.
 Cuius inexhausto miserans clementia fonte
 In genus omne hominum, caelestia iussa timentum,
 Cersatim diffusa fluit. Fortissimus idem
 Omnipotente manu versansq; ruensq; superbos
 Dissicit, vano tumefactos peccora fastu.
 Tum Dominos regni pullos de sede potentes
 Subuertit: contraq; humiles euexit in altum.
 Nec minus ille bonis inopum saturauit opimis,
 Expleuitq; famem: sed gaza, opibusq; refertos
 Exiit: & vacuos solito sine honore reliquit.
 Jamq; adeo puerum, fatorum arcana resignans,
 Rite suum placidis Israëlem obuius vlnis
 Suscepit, memor immensa pietatis, ab alto
 Qua solet humanis, miseratus parcere rebus.
 Quod patribus quondam priscis est ore locutus,
 Abramo: quiq; hinc per succedentia seclis
 Secula descendunt, Abrami à stirpe nepotes.
 Nos verò grates puero soluamus IESU,
 Soluamus tibi summe parens, tibi Spiritus alma,
 Numen idem, eiusdem tria Numinis vnus ora,
 Par virtus, par imperium, par gloria sceptri
 Soluamus grates meritas: cumq; aetheris alti
 Caetibus aligeris carmen solenne canamus:
 Quos optata dies, rostrisq; hic vindicis ortus
 Noctis ab inferna tenebris, barathroq; Satana
 Asserit ereptos, & caelo immittit aperto.

FINIS.

GLORIA TIBI DOMINE IESU.

CAPVT

De Maria Deipara Virgine
CAPVT NONVM.

Quomodo Maria cum Ioseph in Bethlehem profecta, & omnium adibus exclusa, multisq; arumnis exposita Christum genuerit salua Virginitate, qualem etiam se filio nato exhibuerit, quantumq; cum eo paupertatem fuerit perpessa.

De tempore dominice natiuitatis.

LUCAS EVANGELISTA, VT MULTI AFFIRMANT, VIRGINI NO-
stræ admodum familiaris fuit, & ex eius ore pulcherrimam Euangelij
partem, quæ CHRISTI natiuitatem ac pueritiam complectitur, solus
ferè descripsit. Rem omnem autem orditur ab Augusto Romanorum
Imperatore, qui vniuersum orbem iam mirè pacatum describi, & per
capita recenseri mandarat, Cyrenio Palestinæ censore constituto, sub
quo nomen quisq; suum in patria profiteretur, ac censum destinatum penderet. Hæc
occasione, aut potius Dei prouidentia factum est, vt MARIÆ coniux Ioseph, quo-
niam in albo ciuium Bethlehemitarum erat adscriptus, ex oppido Galileæ Nazareth in
Bethlehem Iudæ proficisceretur, & in patrio solo suum daret nomen Cæsari, quum
omnes suum tributum aut censum exoluerent.

Maria quomodo cum Ioseph in Bethlehem profectura proficiscitur.

CÆTERVM, VT AD MARIAM redeat oratio, nouem ferè menses à conceptu sacro cõ-
plebantur, quum illa Viri sui consilium de itinere suscipiendo intelligens, vtrò se illi
ad profectiõnem adiungit. Quocirca rebus domi compositis, quæ satis tenues erant ac
angustæ, ac diuino numine prius ex more inuocato, in charum sibi oppidum Bethle-
hem, quod Regi Dauidi patriam præbuerat, ac parentes eius fouerat, Iosephum com-
mitata peruenit. Etenim quamuis partui proxima foret, tamen sibi ab eo viro disce-
dendum haud putauit, quem vt proprium custodem à Deo assignatum obseruare, cui
vt legitimo sponso gratificari, cum quo etiam veluti duce, quaslibet itinerum molestias
denotare secum in animo constitutum habebat. Nec dubium, quin placeret Virgini
humilitas, quum sub tali viro sese submissè gerere, illiq; primas tribuere gauderet.

Qua causa Mariam ad proficiscendum exortauit.

Tum ardebat ei causa susceptæ profectiõnis, vt quæ pendèret ex obedientia, magi-
stratibus licet Ethnicis exhibenda. Accedebat & generosus erectusq; in Deum ac Dei
prouidentiam animus, quo sese in aduersis casibus consolabatur, certò persuasa, di-
uino nutu geri omnia, eamq; profectiõnem ad singularem Creatoris gloriam probè
cessuram, præsertim vt Bethlehem sui Messia ortu secundum vetus vaticinium illustra-
retur. Vbi non sibi parcat, & exiguam sanè sui curam gerit Virgo tenera, quæ annos æ-
tatis quindecim nondum egressa, in viam se dat abitq; peregrè, quum aliæ mulieres
gravidæ vel maximè ocium & quietem confectantur. Non illam quamlibet verecundâ
deterrent frequentes hominum etiam leuissimorum cœtus, quib. Bethlehem peten-
tibus sese debuit admiscere. Non excusat longum & incommodum iter, quod brumæ
fauicentis augebat asperitas: non offendit partus instantis necessitas: sed parato & con-
stanti pectore aduersus hos aliosq; duos ac tristes euentus armata, quocunq; vocat ac
ducit DEVS, expeditè sequitur, & æquabilis, sibiq; semper similis perseverat. An non
miseri & in dignum erat spectaculum, si quis recta secum reputet, ditioribus ac mag-
natibus, quotquot aduentarēt, hospitia commoda suppeteret, nihil vt illis ad uictum,
lectum, luxumq; deesset: nullum interim Bethlehemitem reperiri posse, qui Ioseph
& MARIAM circumstantes ac rogantes benignè adspicere, & precantes exaudire digna-
retur? Adcò verum est Luca dictum: Non erat eis locus in diuersorio, sed Dei filio
grauida hospicio excluditur, omniq; hospitalitatis beneficio non sine summa imma-
nitate priuatur. Quid ergo faceret Virgo, non tam ab exteris, quam à suis neglecta, con-
temta, repudiata, sæuissimo anni tempore, partu iam iam imminente? Quid? nisi
quod extrema necessitas facere compulit, vt ex oppido secederent, in quo nec cibū ca-
pere, nec paratum lectum inuenire, nec cubiculum aut beneficium vllum impetrare li-
ceret. Fessi ex itinere, fortassis & famelici, nec omninò ignoti accesserant, sed repul-
sam

Vnde profectio hac tantum Virgini, & nobis ad mirationem istam paruat.

Inhumanitas Bethlehemitarum erga Mariam & Ioseph.

Maria & Ioseph ad stabulū confugere coguntur.

Luc. 2. Mich. 6.

Luc. 2.

sam apud suos patiuntur, quicquid rogent & expectent sanctissimi coniuges. Quò
tandem ergò confugerent, aut quod præsidium adhiberent præsentì calamitatì, quam
pecuniæ penuria non paulò duriorem efficiebat? Exclusi à ciuibus, deserti à suis, ingra-
ti omnibus stabulum petunt, vt saltem communi cum bestiis hospitio sese tueantur.
O Indignum facinus, apud Israelitas, adeoq; in orbe vniuerso tali puerperæ ad summi
regis ortum hospitium nullum suppeditari, & antrum potiùs & specū, quam domici-
lium aut cubile offerri ad partum illum diuinum excipiendum. Quam iusta igitur Ioan-
nis querela est: In propria venit, & sui cum non receperunt. Quod si hoc hospitium,
vel tugurium recta spectes, vile, sordidum ac putidum reperies, confusa illuc & ab-
iecta, & horrida iacent omnia. Sin aures fortè arrigis, nihil audias aliud, præterquam
boues boantes, tauros mugientes, oues balantes, arietes blatcrantes, asinos ruden-
tes, equos hinnientes, & nescio quas alias bestias more suo circumstrepentes. De aliis
mulieribus dicere supersedeo, quæ leuioribus etiam incommodis tentatæ atq; vexata,
vix essent sui compotes: adeò discruciantur ac lamētatur, sæpè lacrymis, dolorib.
& vesanis affectib. sese totas dedunt. At verò mentè longè aliam Virgo nostra in tot
ærumnis prodidit, vt potè cum sancta Dei voluntate vsq; coniuncta, & quæ non mo-
dò foedis caruit perturbationibus, sed in præsentè quoq; cruce didicerat gloriari,
nunquam in fide vacillans, quæ certam illam ac securam reddebat, nihil hęc quidem
casu, sed singulari Dei consilio, summaq; cum ratione ac prouidentia, sicut à Pro-
phetis iam olim prædictum fuisset, cuncta dispensari. Proindè quod illi admodum
familiarè fuit, omnem rerum, quæ gererentur, euentum Deo fidelissimè commendabat,
Deo in omnibus gratias agebat, ad omnem Dei voluntatem & crucem sese promptum
offerebat, atq; ex Dei nutu tota pendebat. Ego verò maiorem in modum optârîm
eos mihi oculos dari, quibus Iosepho licuit MARIAM in stabulo illo Bethlehemitico
contemplari. Spectabat ille utiq; forma honestissimam, dignitate amplissimam,
moribus integerrimam, & nescio in quo stabuli angulo latitantem, quoniam ne pror-
sus tecto careret, exilem locum à bestiis sibi mutuata esse videtur. Neq; illic sanè som-
no oppressa sedebat, quum in summa esset puerperij expectatione, nec deceret impa-
ratam esse sponfam, de cuius thalamo sponsum ille moxerat processurus. Media & in-
tempesta nox aderat, quando reliquis altum stertentibus, Virgo, vt solebat, sacras egit
excubias, diuinis intenta contèplationibus, cœlesti luce circumfusa, & in ecstasi velut
absorpta, dum circa sublime & arcanum beatissimæ Trinitatis mysterium incompre-
hensibili modo philosophatur. Tunc demum MARTA sensit impleri, quod alicubi
scriptum legimus, quodq; ipsa iure suo testari poterat: Dum medium silentium tene-
rent omnia, & nox in suo cursu medium iter perageret, omnipotens sermo tuus Domi-
ne à Regalibus sedibus venit. Atq; hoc est quod Lucas illis verbis tradidit: factum est au-
tè quum essent ibi (Ioseph & MARIAM) impleti sunt dies vt pareret: & peperit filiū suū
primogenitum, qui primum scilicet nasceretur etiam si nullus postcà sequeretur, vt re-
ctè post Basilium & Hieronymum notauit Theophylactus.

Ioan. 1.

Luc. 2.

Ex eccl. 44.

Cant. 4.

O ter felicem ac augustam puerperam, ex qua Sanctus sanctorum tot seculis desi-
deratus, ac orbi seruando necessarius nascitur, quæq; tot miraculis suum partum
illustrat, nulla vt puerpera illi aliqua ex parte possit æquari. Magnum est Virginem
sine viri concubitu perfectum hominem, simulq; Deum concipere, & conceptum
in lucem purum edere. Magnum in partu ipso carere nixu, dolore, tristitia, sor-
dibus, nec indigere vlla obstetrice. Magnum virginalis pudicitia laudem pariendo
non imminuere, sed augere. Magnum clauso matris utero nasci filium, vt intrante si-
mul & exeunte Domino porta Virgini nunquam refereretur. Etenim sicuti solis radij cõ-
cretam vitri substantiam penetrant, neq; frangunt tamen, aur aliqua ex parte lædunt:
sic authori gratia Christo visum fuit, ex materna quidem aluo ad nos egredi cum corpo-
re, sed honore matris inuolato, & illa sua eius virginea integritate seruata. Hoc enim est
quod propheta fore prædixit, vbi de porta orientalis sanctuarij vaticinatur, per quam
solus Pontifex ingreditur ac egreditur, licet clausa vsq; perseveret. Vnde MARIAM
hortus conclusus & fons signatus in Canticis dicitur, CHRISTO id largiente
matris

Quale hospitium Maria parentum & Christi nati.

Maria longè contentius & moderatius, quam alia mulieres, segesit in summa paupertate.

Phi Maria circa partum manserit, & quid egessit.

Desideriū Virgini parente, circa quam tot miracula contingeret, & præsertim in partu illam clausam exsistere.

matris honori, vt sine concipiatur, siue nascatur, vuluæ maternæ portas, eiusq; Virginitatis vincula minimè laxet, sicut Hesychius Hierosolymitanus perspicue monet. Præclare canit Ecclesia: Sicut sidus radium, profert Virgo filium: pari forma, neq; sidus radio, neq; mater filio fit corrupta. Sed Amedei verba, quæ propositam similitudinem declarent adscribam. Vt claritas solis vitrum absq; læsione penetrat, & vt radius oculorum tranquillo & claro liquori sine scissione & diuisione immergitur, vt vsq; ad fundum vniuersa rimetur: sic Dei verbum adit Virgineū habitaculum, & inde prodiit clauso Virginis vtero. Quippè qui facile posset extra Virginem corpus creare de nihilo, facile potuit corpus acceptum de Virgine extrâ sine carnis scissione traicere. Neq; enim leginaturæ se subdidit, sed legem naturæ subdidit sibi. J Ac rursus: Si miraris clauso vtero MARIÆ, signataq; virginali pudicitia Deum natum, mirare quod clauso obseratoq; aditu sepulchri ad Superos rediit, & clausis ianuis ad discipulos introiit. Non enim tollimus admirationem, sed incredulitatem arcemus. Verùm de hoc illustri MARIÆ priuilegio, quod à conseruata in partu Virginitate illi semper manet proprium, quodq; nec Angeli, nec homines pro dignitate celebrare possunt, libro secundo differuimus. Igitur sine vilo Virginei pudoris, sine vilo materni doloris sensu sacratissimus ille foetus in lucem est editus: quia sine tormento peperit, quæ in conceptione caruit voluptate, & innoxiam affligi non decuit, vt Cypriani verbis vtamur. Hæc tam grandia, mira, prodigiola sunt, si singula persequeremur, vt cum Eusebio Emiseno dicere liceat: Obstupescat natura rerum: Virgo procreat sobolem, nullum procreandæ sobolis experta consortem, & venienti in vitâ homini per vnius ministeriū confertur munus duorum. Creator ex creatura sua nascitur, & fructum ventris sui innupta miratur, & foemina authoris sui author efficitur. Quid primum mirer, quid uè postremum? quod sine conceptu est collata foecunditas, aut quod per partum magis est glorificata Virginitas? J Ac deinde ad Virginem ipsam sermone conuerso: Exulta, inquit, mater salutis humanæ: ecce Domini vniuerso mundo pertot retro secula promissum prima suscipere mereris aduentum: habitaculum immensæ maiestatis efficeris, spem terrarum, decus seculorum, commune omnium gaudium peculiari munere nouem mensibus sola possides: initiator omnium rerum abste nascitur. J Verè magna igitur & admiranda illi fecit Deus, qui non solum omni corruptionis vitio & doloris sensu hanc liberauit puerperam, verùm etiam immensis illam perfudit gaudiis, quæ in puerperam aliam nullam cadere possunt.

RELIQVVM est, vt Virgineæ matris erga filium recens natum affectus inuestigemus, eiusq; cogitationes, desideria & facta, quoad eius fieri potest, ac rei probabilitas admonet, ostendamus. Testatur veritas ipsa Christus, mulierem post partum non meminisse pressuræ, quam in ipso partu acerbissimam pertulit, quoniam quidem omnis eius tristitia mox in gaudium commutetur, quum filium sibi natum ob oculos videt. Quare si tantum lætitiæ & voluptatis capit puerpera, quod hominem impurè conceptū, & maximo cum dolore in lucem editum aspicit, vt prioris doloris aculeos facile negligat, quantum obsecro & quàm incredibile Virginis nostræ gaudium fuit, quæ pura puritatis omnis fontem & peccatorum peremptorem orbi procreauit, & tanquàm altera Sara verum Isaac, hominum & Angelorum gaudium, in lucem edidit? An inenarrabilibus gaudiis & mirificis deliciis non afflueret, quæ vteri sui fructum per omnia benedictum, & præ filiis hominum forma speciosum suis prima oculis intueri, suis manibus tangere, suis amplexari brachiis, & infixis osculis totum sibi vindicare quodammodò videbatur. Quomodò illa non lætaretur, & in Deo salutari suo non exultaret, quæ totius vitæ & salutis authorem prima cognouit, & quò rectius cognouit, amauit ardentius, coluit perfectius, ac tota vita religiosius venerata est, nihilq; illo vno antiquius habuit? Quid ni gauderet talis tantiq; filij, quo nihil nobilius, dulcius, gratiosius, amabilius, ditius, præstantius, mater eadem & obstetrix, & custos, & gubernatrix? Cur non gaudij plena, suum completens Emanuelem diceret: Hoc nunc os ex ossibus meis, & caro de carne mea est? Hic

Sicut sol vitrum penetrat, sic Christus per Virginem clausam transit.

Eusebius de Virgine pariente mirandū docet.

Maria ex partu suum gaudium esse, multis probans.

Homel. 3. de Maria Virg.

Homel. 4.

In homel. de Christi natiuitate.

Ioan. 16.

Gene. 21.

Hic filius meus dilectus: non dimittam eum nisi benedixerit mihi. Cor meum & caro mea exultauerunt in Deum viuum. Quem omnino diem Deiparæ faustiore illuxisse dicemus, quo maioribus muneribus cumulata, & vberioribus gaudiis perfusa sit, ab ipsis etiam, vt puto, Angelis velut excubitoribus hoc nomine, quoniam verè Deipra esset, honorificè salutata.

Quapropter vt pium, ita & laudandum illorum esse institutum affirmo, qui natalitias Christi ferias ita celebrant, vt collatantes Angelis, Virgineæ matri, quæ in summum honorem euecta sit, ex animo gratulantur, & gratulando semel atq; iterum dicunt: AVE MARIA, gratia plena, Dominus tecum: benedicta tu in mulieribus, & benedictus fructus ventris tui IESVS CHRISTVS. Eodem spiritu Ecclesia lætabunda decantat: Beata Dei genitrix MARIA, cuius viscera intacta permanent: hodie genuit salutem seculi. Beata quæ credidit: quoniam perfecta sunt omnia, quæ dicta sunt ei à Domino. Genuit puerpera Regem, cui nomen æternum, & gaudia matris habens cum Virginitate pudoris, nec primam similem visâ est, nec habere sequentem. Quod si plura desideras, quæ ad hanc lætissimam puerperam & lætissimum eius puerperium spectent, luculenta Cypriani verba subiungam, quæ non modò meditandi, sed & admirandi iustam præbeant occasionem. MARIA, inquit, genitrix & obstetrix deuotam dilectæ soboli exhibet clientelam. Attrectat, amplectitur, iungit oscula, porrigit mām illam. Totum negotium plenum gaudio, nullus dolor, nulla naturæ contumelia in puerperio. J Nec multò post: Erat proprium MARIÆ priuilegium, quod nulla mulierum necantè, nec deinceps meruit obtinere, quod erat simul Mater & Virgo singulis titulis insignita. Vnde & matri plenitudo gratiæ debebatur, & Virgini abundantior gloria, quæ carnis & mentis integritate insignis, spiritali & corporali intus & extrâ Christi præsentia fruebatur. J Non repetam, quæ alij circa Virgineum hoc puerperium sapienter expendunt, quàm submissè ac reuerenter ancilla illa erga Dominum ac Redemptorem sese primum gesserit, vt porè quem ipsa non minus quàm Pastores & Magi, supplex venerata sit: quàm prætereà studiosè, non sibi modò, sed & æterno patri & genito iam filio sit gratulata, quod sacratissimi mysterij administra, ac preciosissimi thesauri præcunctis aliis cultos esset: tum quàm cupidè & alacriter nouum illum hospitem & nudum puerulum tantum non frigore palpitantem ac plorantem amplexa sit: adhæc quàm propensè & amanter mater filium sua viscera fouerit & lactarit, iureq; suo cantarit. Osculetur me osculo, oris sui, Dilectus meus mihi, & ego illi. Paruulus natus est nobis, & Filius datus est nobis. Magnificat anima mea Dominum, et exultauit spiritus meus in Deo salutari meo. Quia fecit mihi magna qui potens est. Breuiter, nullus ingenio comprehendì, nedum lingua vel calamo explicari potest, quo fidei lumine MARIA tunc illustrata, quàm flagranti charitatis igne succensa, quantisq; gaudiorum accessionibus perfusa, sanctissimum illum filij natalem nocte ac die celebrarit.

VB1 prætereundum nobis non est, quod Lucas de illa scribens, significanter adiecerit: Et pannis eum inuoluit; (viles autem eos pannos Bernardus appellat) & reclinauit eum in præsepio. Vtrumq; igitur illa præstitit, vt & nudum panniculis inuolueret, ac inuolutū atq; tectū præsepio duro traderet: sed neq; sine amore, nec sine timore. Amor enim vt Deum Deiq; filium auderet contingere, animum ac fiduciam submitteret: timor verò, ne tantum sibi in Verbum æternum iam carnem factum permitteret, dissuadebat, ac diuinam præsentis filij celsitudinem, quàm & Angeli suspiciunt ac reuerentur, cum stupore quodam intuebatur, illudq; postulabat, vt se cum illo quasi guttam cum mari, arenam cum monte, formicam cum elephante conferret, & summa demùm & sanctissima perfectissimaq; in illo suspiceret, qui inde ab æterno DEVS DEVS, lumen de lumine, & generante ipso nulla ex parte posterior genitus, in sinu patris semper existeret, à quo & per quem omnia proficerentur. Sed hunc timorem excutiebat mirificus amor ac ardor, Virginea illa viscera mouens ac impellens, adeoq; cogens materno muneri satisfacere, corpus mollissimum attingere, brachia stringere, sinu fouere, lacte nutrire, fasciis inuoluere. Quid enim

non

Faustus dies Mariae quæ primū siluauerit.

Rectè Mariam in suo puerperio à patre salutari & honoratè.

Maria puerperam à Cypriano quæ simplicè daturus puerperium.

Quomodò Maria erga infan-tem natum se primum gesserit.

Maria non sine timore ex amore cum nato filio primū egisset, sed amore plusquam timore tribuisse.

Serm. de natiuitate Domini.

Luc. 2. Math. 2.

Cant. 5. Ecl. 9. Luc. 1.

Luc. 2.

Magna Vis amoris & materni amoris.

non efficit, non vincit, non extorquet charitas: quæ perfecta foras mittit timorem, quæq; in MARIÆ visceribus tales æstus & flammæ excitabat, quales maternulla persensit, siue naturalem, siue acquisitum, siue infusum, vt vocant, amorem erga filium contemplanur. Nonnè illum mater amaret, & quidem Seraphico quodam amore prosequeretur, quem sine opera virili sola conceperat, sola genuerat, ac totum ex suis visceribus sola procreârat: quemq; non cum homine, sed cum immortalis Deo communem habebat filium: Mihi sanè displicere non potest Carmen, quod ingeniosus Poëta Deiparæ tribuit, velut mox natum filium suauiter ita compellârit:

Ergo ego te gremio reptantem, & notâ petentem
Vbera care puer, molli studio sa fouebo
Amplexu? tu blanda tua dabis oscula matri
Adridens, colloq; manum & puerilia necesse
Brachia, & optatam capies per membra quietem.
Sic memorat, fructurq; Deo comitumq; micanti
Agmine, diuinisq; animum concentibus explet.

Quomodo Maria filium suum dulciter primum assuauit.

MARIS verò mihi placet sua colloquium à Maria cum infante suo habitum, quem admodum Basilii Seleucia Episcopus notat, vt quæ filium intuita, & cœlesti quodam amore, simul & timore correpta, sola solum ita inuicem compellârit Ego te mi paruule, quo pacto dignè & conuenienter appellem? hominem uocabo? sed diuinam in te generationem agnosco. An Deum dicâ? sed humana carne indutâ adspicio. Quid igitur aggrediar? tene lacte nutriâ, an verò vt Deum colâ? Tibi ne maternum præstabo obsequium, an sicut ancilla, cultum adorationis impendam? Tene vt filium amplexu meo fouebo? an tanquã Deum supplex inuocabo? Tibi ne lac porrigam, an offeram Thymiamam? Quàm ingens & abditum isthoc est miraculum? Cœlum tibi thronus est, & meuste sinus complectitur. Laudo igitur tuam benignitatem, sed gratiæ dispensationem, seu œconomiam non inuestigabo, quando nulla prorsus lingua, nulla cogitatio hoc tantum mysterium assequi possit. Vbi præterire non possum Amœdem, qui non sine diuino spiritu multa & mirifica, quæ ad puerperam nostram spectant, & cognouit & prodidit. In partu MARIÆ ait cœlose esse lætatos, terram exultasse, ac infernum quodammodo expauisse. Si autem Christo nascente cuncta gaudebant, multo maiore gaudio matrem ipsam fuisse persuasam. Quæ quum filium edidisset, conuersa inquit, ad Deum toto corde, vocem gratiarum & laudis auditam fecit in excelsis, & thus odoris suauissimi in incensum Domino adoleuit. Accipiens verò natum Emanuel, aspexit lucem incomparabiliter Sole pulchriorem, & sensit ignem aquis inextinguibile. Suscepit in testa carnis genitæ fulgorem illuminantem omnia, & verbum vniuersa portans portare meruit inter brachia. Repleta igitur scientia Domini, rapitur extra se, & mente sursum eleuata, in altissima contemplatione desigitur. Miratur se virginem assumptam in matrem, & Dei genitricem se læta miratur. Intelligit in se completa Patriarcharum promissâ, Prophetarum oracula, & patrum antiquorum desideria, qui Christi ortum de Virgine votis omnibus expectabant. Videt Dei filium sibi commendatum, & mundi salutem sibi creditam lætatur. Audit sibi dicentem, & in se loquentem Dominum Deum: Ecce elegi te ex omni carne, & inter omnes mulieres te benedixi: ecce commendaui tibi filium vnicum meum. Noli timere lactare quem genuisti, educare quæ pepisti. Filius meus est ex diuinitate, tuus ex assumpta humanitate. Adjungit porro cunctis ignotum, soli q; Deo manifestum esse, quo affectu ac studio, quanta humillitate, reuerentia & dilectione Virgo maternum officium expleuerit, filiumq; tractârit. Suam verò sententiã de matris & filij dulcissima consuetudine, his verbis explicare pergit: Sapè vt credimus, oblita Virgo esus ac potus, spretaq; carnali necessitate, noctes in somnes agebat, vt Christum mente cogitaret, Christum carne videret, cuius ardere desiderio, cuius flagrabat obsequio. Sapè agebat, quod in Canticis Canticorum scriptum est: Ego dormio, & cor meum vigilat. Vbierat Theſaurus eius, ibi & cor: vbi gloria, ibi & conscientia. Diligebat Deum ac filium suum ex toto corde

Amœdè testimo- nium quo Ma- ria post partum se gesserit.

Maria puerperæ studia & exercitia.

Maria perfectè Christum amat.

1. Ioan. 4.

In orationi- bus præ verbis in- censatione.

Homel. 4. de Virgine matre.

Cont. 5. Math. 6.

corde, ex tota mente, & ex omnib. virib. suis. Ex toto corde, quia ex toto affectu: ex tota mente, quia toto intellectu: ex omnib. virib. quia omni cordis intentione, & mādatorum omnium, executione. Videbat oculis, & manib. tractabat verbum vitæ. Felix, cui præstitum est fouere eum qui fouet ac nutrit omnia: portare portantem vniuersa; lactare filium, qui lac vberibus ipsis infundit, pascere cuncta pascentem, & esca m ouibus administrantem.] Atq; hæc ego è multis, quæ idem author valdè probabiliter MARIÆ matri attribuit, succinctè volui repetere, quod illa piis quidem Lectoribus placitura esse confidam. Volens non attingo argumenta, quib. probat Basilius supra dictus, MARIAM cæteris præstare Diuis, & singularem eximiamq; dignitatem, & virtutem inde consequi, quod suum, imò & æterni Patris filium tam reuerenter, quàm officiosè amantèr; in toto puerperio contrectârit.

Hic non fuerit intempestiuum ac planè dignum, vt arbitror, si puerperæ nostræ paupertatem, ingens Mariani puerperij decus, nobis accuratiùs ob oculos proponerimus, nostrisq; animis infixam retineamus. Nec enim fat est Christum paruulum nobis natum intueri, nisi Bethlehemiticè etiam tuguriū, in quo ex pauperrima genitrice nascitur, sedulo respiciamus. Etsi verò summa rerum omnium inopia illic sese offert, tamè præsentem egestatem non ad vitium, sed ad vtriusq; matris & filij singularem laudem ac gloriam referre debemus. Nam & Angelus ille, qui de Christi natali primū pastoribus est concionatus, ita Messiam orbi recens natum depinxit, vt nulla re magis, quàm rei familiaris angustia, & præsentis paupertatis asperitate illum, & quod consequens erat, matrem indicare voluerit atq; commendare. Et hoc, inquit, vobis signum, de nato scilicet Emanuele: Inuenietis infantem pannis inuolutum & positum in præsepio. Ac paulò post adiicit Lucas de pastoribus: Venerunt festinantes, & inuenerunt (in stabulo videlicet) MARIAM & Ioseph & infantem positum in præsepio. Equibus Euangelicis verbis facillè quiuis colligat, quàm verè & accommodatè dixerit Cyprianus: Veniunt in Bethlehem: quem prædixit Gabriel, inuenitur Emanuel. Cuius parua, domus paupercola, suppellelex exigua. Nulla domus ambitio nisi reclinatoriū in stabulo, mater in fœno, filius in præsepio. Tale elegit fabricator mundi hospitium: huiusmodi habuit delicias sacræ Virginis puerperium. Panniculi pro purpura, pro bysso in ornatu regio lacunæ congeruntur: genitrix est obstetrix, & deuota dilectæ soboli se exhibet clientulam. Pedissequas substantia familiaris non patitur: mancipiorum obsequia sumptus tenuis & mensa inops excludit.] Omitto cætera, hoc adhuc vno Cypriani dicto contentus: Pauper mater, inquit, pauper filius, inops hospitium, his qui in Ecclesia militant præbent efficacè documentum.] Tam præclarè Martyr ille verba Euangelica ponderat, & ex illis mirandam matris filijq; paupertatem ostendit, ob quã Christiani omnes meritò in Bethlehem & Bethlehemitico stabulo philosophentur. Quid enim hoc Bethlehem fortunatus, quid vsquàm spectabilis, vbi domus panis illius, qui de cœlo descendens, vitam præbet mortalibus, vbi mater suum & mundi generauit auctorem, vbi Gigas ille ad cutrendam viam nostræ salutis exultans, vt sponsus de thalamo, ineffabili ratione processit, nihil vt mirum videri debeat, eundem locum à præsepio Dominico nobilitatum, in hunc vsq; diem non Christianis modò Catholicis, sed & Græcis Schismaticis, sicut & Marionitis & Georgianis, & Nestorianis, & Cophitis, & Iacobitis, & Armenis, & Saracenis magno in precio esse, & singulari religione quotannis adiri atq; cohonestari. Quid autem vicissim Bethlehem vilis abiectiusq; esse dicemus, apud quam Deus & Dei filius in antro nascitur, suumq; cubile & lectum in præsepio accipit, exilibus fasciis obuoluitur atq; pannis constringitur à pauperimis: tum inter bouem & asinum, si Gregorio Nysseno credimus, se medium locat? Atq; hinc pulchrè quadrat quod Bernardus admonet: Nasciturus Dei filius, cuius in arbitrio erat quodcunq; vellet eligere, tempus elegit quod molestius est, præsertim paruulo, & pauperis matris filio, quæ vix pannos haberet ad inuoluendum, præsepe ad reclinandum.] Hinc idem diuitibus, qui suam hinc consolationem habent, interminatur, ac pauperes quidem his verbis erigit: Consolamini consolamini, qui in fordibus paupertatis enutrimini, quia nobiscum Deus in paupertate est. Pauperem elegit sibi matrem,

De matris Domini & Christi filij paupertate in Bethlehem consideranda.

Cyp. de paupertate Christi & matris in Bethlehem.

Bethlehem nihil felicitatis & abiectionis reperitur.

Paupertatem elegit sibi Christus maximum multaq; modis commendat.

Luc. 2.

Cyp. Serm. de natiuitate Christi.

Ioan. 4. Psal. 118.

Orat. in natali Domini. Serm. 3. in natali Domini. Luc. 2.

rem, pauperes fratres, pauperem domum, pauperes pastores, quib. natiuitatis suae nunciaret arcanum, pauperesq; piscatores, quibus Euangelicæ prædicationis mysterium prædicaret.]

De singulari Maria pauperata.

MAGNA certè fuit paupertas Virginis matris, quæ licet Regia Dauidis stirpe, & summa nobilitatis gloria emereret, tamen humili fabro desponsata, vitam in hoc mundo inopem duxit, ideoq; post puerperium non diuitum instar agnum, sed cum pauperib. turtures tantum aut columbas ad altare obrulit. Maior eius paupertas, quod ad summam dignitatem vt Dei mater esset electa, summumq; Regem paritura, qui magnitudine sua cœlum & terram implet, nec hospitium, nec cubiculum reperire potuit, in quo liliū conuallium, escam Angelorum & odoratissimum illū flosculū IESVM reponeret ac pareret. Totum oppidum, quod ebriosos, adulteros, fœneratores, helluones ferre potuit, MARIAM hospitam ferre non potuit: sed illam viuam Dei arcam exclusit, adeoq; clausa illi esse voluit omnia. Neq; commodius quidè cum Christo actum est; non enim habet vbi caput reclinet is, in quo vita vigorq; omnium quæ vsquam existunt, continetur, & qui cuncta verbo virtutis suæ portat atq; sustentat. Vnde Propheeta, imò Christus ipse Bethlehemitis, ac Iudæis omnibus meritò exprobrat: Bos cognouit possessorem suum, & asinus præsepe Domini sui: Israel autem me non cognouit, & populus meus non intellexit. Atq; vt voluntariam Christi paupertatem magis perspicias, patrium solum in vili elegit oppidulo, non in aula, sed in caula potius ac stabulo primam quæsiuit sedem; neq; sua ues & molles cunas aut plumas, sed durum præsepe pro lecto amplexus est: Reliquit staturam virilem, qua ex vtero Virginis procederet, nihilq; pomposi vel regij ornatus admisit, sed infans in lucem prodire, pannis vilioribus obuolui, & in aspero præsepio, simpliciq; fœno iacere tota obstupescente natura decreuit. Verè igitur de illo canimus: Vagit infans in tra arcta positus præsepia. Hoccinè sit pauperem esse, & in laboribus ab ipsa iuuentute versari, simulq; colonum & viatorem agere, sicut Propheeta fuerant vaticinati? Sedenim quò magis in Christo eiusq; matrem sanctæ paupertatis elucent stigmata, eò minùs MARIÆ panniculi Domini præsepe ac stabulum nobis arrident: imò tantò nos propensius diuitias, honores, voluptates omniaq; carnis & mundi oblectamenta sectamur. Atq; hoc est scilicet, Christum cœli terræq; Monarcham, qui quum diues foret, propter nos egenus factus est, sequi: hoc est illi gratias agere, qui vnâ cum benedicta genitrice ad extremam paupertatem sese dimisit, vitamq; ipsam à contemtu rerū, quas mundus amat & miratur, non solum ordiri voluit, sed & asperissima cruce demum absoluit. Antiquum interim obtinet mundus semper immundus, dum rebus terrenis affixus Christi Domini fastidit exemplum, & ferreos Bethlehemitas tam strenuè imitatur, vt neq; MARIÆ, neq; CHRISTI, neq; pauperum cura & commiseratione tangatur, ab omni propemodum hospitalitatis & charitatis munere vbiq; gentium alienus. Verum de hac paupertate plura sequenti capite subiiciemus.

Indicta pauperum eius Domini natiuitatis.

Christianos à Christi & Mariæ eius pauperata, ac degenerata plurimum.

CAPVT DECIMUM.

Defensio Catholica consuetudinis in natalitiis Christi feriis solenniter celebrandis, quas hodiè abrogant Calviniani, & refutatio eorum, qui eiusdem festi celebrationem hypocrisis Catholicorum adscribunt; quique Mariam in partu Virgine mansisse negant: ac demum de Christi & Mariæ in Bethlehemi paupertate malè sentiunt.

ANNVS

ANNVS ERAT AB ORBE CONDITO, TER MILLESIMVS, NONCENTESIMVS, SEPTUAGESIMVS, ALIJ QUATERMILLESIMVM, OCTOAGESIMVM SUPPUTANT, AUGUSTI VERO CÆSARIS QUADRAGESIMVS FERÈ SECUNDUS, & HERODIS APUD IUDÆOS REGNANTIS TRIGESIMVS TERTIUS, MENSIS DECEMBRIS DIES VIGESIMVS QUINTVS, SIVE OCTAVVS KALENDARÛ IANUARIJ, QUVM DEOPT. MAX. VISUM FUIT, PARTVM VIRGINEVM IMPIO MUNDO LARGIRI, & PER ILLVM PROPHETICA IMPLERE VATICINIA DENASCITURO EMANUELE. Mirabilis quidem Ioannis Baptistæ viri sanctissimi ortus, sicut alibi monstrauius, ob quem pleriq; non sine stupore dixerunt: Quis putas, puer iste erit? quia manus Domini erat cum eo, & multi in eius natiuitate gaudebant. At CHRISTI Domini natiuitas longè admirabilior, longè auspiciatior, qui verus & semper Augustus, idemq; cœli ac terræ monarcha, & orbis pacificator, sed & humanæ vitæ & salutis author & instaurator sic in lucem est editus, vt multis ac magnis miraculis, quæ apud Orosium, Eutropium, ac Nicephorum leguntur, ac clarissimis primordiis suum in orbem ingressū amplissimè consecrârit.

Luca 1.

Luca 1.

Matth.

Hebr. 1.

Esai. 1.

Abac. 3.

Prudentin Psalm. 74 Hier. 14.

1. Cor. 1.

1. Tim. 3.

Esai. 9.

Luca. 2.

Orationem salut. Christi.

Quod autem Christus Dominicam diem non modò resurrectione, sed & natiuitate sua illustrâr, nescio an quisquam luculentius, quàm Sophronius Hierosolimitanus memoriæ prodidit, qui & vtriusq; mysterij rationes assignat. Obseruatione dignus est locus apud Propheeta Abacuc: Deus ex Theman, hoc est, ex Austro veniet, eo nempe sensu, quòd Bethlehem, vnde natus, & in Sion egressus est IESVS, ad Australem Hierosolymorum partem sit posita, sicut Cyillus Hierosolymitanus Archiepiscopus locum interpretatur.

LONGO autem piæ vetustatis more traditum & obseruatum habemus, vt à Virgineo partu, Christi q; natali singulos annos supputet Ecclesia: quem diem inter ferias maximè solennes gens Christiana recenset, ac præcipua religione lætitiæq; publica quotannis profecquitur. Hic quippè mos natalem Dominicum certo tempore ac ritu singulari, per omnes tum orientales, tum occidentales Ecclesias receptus, ac magnorum populorum consensu, perpetuâq; patrum successione comprobatus, etiamnū apud Catholicos vbiq; gentium durat. Nec desunt Scripturæ diuinæ testimonia, quæ Apostolicum hoc, nec satis vnquam laudatum institutum mordicè retineri suadeant, festiq; hoc non inter moriturum commendent omnibus, qui vel diuinæ gloria, vel salutis humanæ ex animo sunt studiosi. Vnde sicut iam olim magno Patriarchæ Abraham contigit, vt in spiritu hunc ipsum Christi diem præuidens piè ac impensè gauderet: ita omnibus Christum amantibus verisq; Abrahæ filijs hoc die vsu venit, singulari vt pieratis studio & animorum alacritate hunc Christi natalem excipiant atq; cohonestent. Quod quum Propheeta Euangelicus fore prospiceret, non sat habuit dicere de diuino decreto, quo paruulum nasci & filium dari nobis constitutum esset, (hæc autem rotius festi velut summa est) sed hoc insuper adiunxit: Latabuntur coram te, sicut qui lætantur in messe, sicut exultant victores capta præda, quando diuidunt spolia. Designat autem hac insigni Metaphora fore, vt Christianus populus Messia sui natalem gratis celebret mentibus, cumq; mirifica & publica lætitiâ, sanctaq; voluptate testetur. Quid verò aliud sibi voluit Angelus, qui statim à Christo in Bethlehem nato pastoribus nō valdè distitis in campo apparuit, ac eos ad singularem lætitiâ, quam ipsi cū toto populo præse ferrent, verbis clarissimis hortatus est: Nolite timere inquit. Ecce enim Euangelizo vobis gaudium magnum, quod erit omni populo: quia natus est vobis hodie Saluator, qui est Christus Dominus, in ciuitate Dauid. Hæc oratio, si sedulo inspicatur, non solum ad agreste ac vile illud opilionum genus, sed simul ad mortales vniuersos, qui aliquo sui Saluatoris desiderio ac amore tenentur, pertinet; iubetq; prorsus veterem lætitiâ ac mœrorem, quæm primus ille Adam suis filiis ac posteris velut hæreditario iure reliquerat, cum nouo & singulari commutare gaudio, quod secundus Adam omnium instaurator felici ortu suo peperit, & singulis annis in suorum fidelium animis renouare consuevit. Ac Angeli quidem hortatio apud pastores tam fuit efficax, vt se illi mutuo ad præsepe Domini inuisendum è vestigio prouocarent, ac velut inter Christianos primi, natalem Christi festiuè admodum celebrarent. In illis, velut ducibus, adumbravit

Quando natus sit orbis Redemptor.

Christus Domini die natus.

De loco Abac.

Natalis Christi solennis & per celebris semper in Ecclesia.

Angelus non pastoris modo, sed nos ad nosmet in præsepe habere natalè Domini.

Pastores Bethlehemitica reuolunt primū Christi natalem celebrant.

Spiritus sanctus, quid verè credentes sequentibus ætatibus hoc die facere oporteret Videntes præsepe, cognouerunt de mysterio, quod Angelus annunciãrat: tùm aliis lætũ hoc Euangeliũ communicãrunt, nec rediẽre domum, nisi glorificantes & laudantes Deum in omnibus, quæ audierant & viderant, sicut dictũ est ad illos. Hoccinẽ sit natalitias Christi ferias ritè ac vtiliter celebrare? Quid quod Angelici Spiritus non verbis tantũ, qualia nunquã anteã lætius pronuciãrunt, sed & factis ipsis ita loquuntur et prædicant Christi natalem, vt suo exemplo ad aperta lætitiã argumenta, quæ cum hoc ipso festo iungantur, credentes omnes palãm hortari ac seriò inuitare videantur? Etenim clarissimo lumine nocturnas tenebras abigunt, dulci fermone pauidos demulcẽt animos, frequẽtes ad psallendos cõstitunt, & quasi per choros diuisi suauiter concinũt, Deoq; summo & mortalib; lætissimè gratulatur, & felicia precantur omnia. Quid vnquã ab Angelis rãm festiuum, & ad recreandos homines magis exquisitum & comparatum reperimus? nimirũ vt hac ratione quasi præcludant, homines Christo non ingratos ad ortum eius celebrandum conspirare, & publicã lætitiã signa edere seculis omnibus oportere. Postremò, licet nullum præceptum, nullumq; prorsus exemplum de his feriis ritu publico cohonestandis extaret, tamen ad eò præclarũ & ingens beneficiũ nati Emanuelis, tantãq; nature humanæ dignitatẽ atq; vtilitatem adfert, vt omnes vbiq; mortales qui sunt ac vnquã nascentur, pro eo lætissimos inducere animos, certisq; feriis immortalis Deo gratias agere maximas deceat oporteatq;. Quò minũs admirari par è, veterũ libros in natali Domini celebrando, & in diuinis laudib; tunc cõtinendis apud Græcos & Latinos valdè copiosos ac difertos esse. Ambrosius habet hoc modo: Lætitiã quanta est, quantusq; concursus, quando Imperatoris mundi celebrandus est natalis? Augustinus ita concionatur: Gaudeamus fratres; lætentur & exultent gentes. Celebremus cum gaudio diem, quo peperit MARIA Christum, & coniugata coniugij Creatorem, & Virgo virginum Principem. Quæ nobis celebrior dies hac esse potest, quæ nobis bonorum omnium initium fuit? quam obrem exultemus & lætemur in ea, vt Gregorij Nyseni verbis vtamur. Apud Prudentium de Puerio IESV carmen ita sonat:

O quanta rerum gaudia
 Alnus pudice continet,
 Ex quo nouellum seculum
 Proccidit, & lux aurca.

TVM Leonis magni non tam Pontificia, quàm Apost. vox est: Saluator noster dilectissimi, hodiẽ natus est: gaudeamus. Neq; enim fas est locum esse tristitiã, vbi natalis est vitæ, quæ consumto mortalitatis timore, ingerit nobis de promissa æternitate lætitiã. Certè pius & mirificus in contemplando artifex est Amedeus, qui putat noctẽ illam sacrosanctam, qua Virgo peperit, splendorem pro caligine & tenebris ministrãsse, vt Propheta non temerè de illa dixerit: Nox illuminatio mea in deliciis meis. Et iterum: Nox sicut dies illuminabitur. Præterea sicut moriente Christo cuncta fuisse turbata legimus, sic eodem nascente faciem vniuersitatis quodam modò risisse, lætũq; & pacatũ orbem Creatori suo velut applausisse, tùm sidera quasi cum noua iucunditate luxisse, & cœlum ipsum absterfis nubibus inusitatum decorem præse tulisse sed: & Virginem matrem in primis tunc omni completam fuisse gaudio, idem Amedeus rectè arbitrat.

Quid igitur, nisi ab omni Christiana pietate alienos, & furis quibusdam agitato eos esse dicemus, qui hoc vt antiquissimum, ita & celeberrimum institutum, quo Christi Dei ac Domini nostri natalem solenniter certis feriis celebramus, è medio tollere, & sacrilegè abolere cõperunt? Nec pudet tantæ impietati fucum vanissimum prætexere, velut quo tempore Christus ex Virgine sit editus, tota ignorauerit antiquitas, sicut & suprã commemorauimus. Apostolici seculi fuit scriptor Euodius, qui apud Nicephorum manifestè testatur, mundi lucem Christum vicefimo die mensis Decembris in orbem prodidisse: eamq; sententiam a Chryostomus, b Orosius, c Augustinus, d Nicephorus comprobant: nec dissentiant authores omnes Martyrologiorum: tùm schola Theologorum, & Romana in primis Ecclesia in Concilio Florentino suffragantur, Christum nempè

Angelus facti ip-
 sã statẽ Christi
 st; reuerenter
 habendum præ-
 dicant.

Christi nati be-
 neficium exigit
 hunc diẽ apud
 omnes colimãxi-
 mẽ.

Patrium scriptis
 valde ornãtis
 natalis Domi-
 ni.

Sacrosanctam
 & benedictam
 matrem, qua
 Christus natus
 est, haberi oportere

In aduersario
 qui Christi na-
 talẽ diẽ abo-
 lere non verentur.

Serm. 14.

Serm. 35 &
 23. de natũ.
 Domini.

Orat. in na-
 tali Domi-
 ni.

Sermo de
 Christi nati-
 uitate.

Homel. 4
 Maria.

Psal. 138.
 Luc. 27.

In 1. c. lxxv
 Hom. de na-
 tali Domi-
 ni.

Lib. 7. c. 7

Libr. contra
 Iud. Pag. &
 Arian.

Lib. 1. c. 12.

Vide Epist.
 Eugenij 4

nempè octauo Kalendarũ Aprilis in vtero Virginis conceptũ, & octauo Kalen. Ianuarij ex eadẽ Virgine in Bethlehẽ natũ esse. Valeat ergò Matthæus Beroaldus cũ suo paradoxo, qd vt alibi monuimus, natale Dñi in solstitiũ aut finale, hoc est, in mediũ Septẽb. cõferre cõnatur, & quũ pro sua sententia citat Aegyptiacas & Græcicas Ecclesias, non animaduertit, ab his ipsis natalẽ Domini octauo Kalend. Ianu. nobiscum celebrari, sicut ex illarum factis & Kalendaris euidenter apparet. Ac facessant demũ huius socij Calviniani, qui vt religionem omnem, si possunt, funditus euertant, quamuis vetustate robustas ac solennes Ecclesiã ferias pro sua libidine antiquare & abolere contendunt, ita vt Geneuenses, à quibus non procul distamus, inter natalitium Christi & alium quẽlibet operarũ (vt vocant) diem, nihil omninò discriminis ponant. Etenim odio Ecclesiã plusquã Vatiniãno excoecat, ad profcindendam & delendam Catholicam religionem præcipites ruunt, nec intelligunt miseri, quã pulchrè seruiant Satanæ: qui hoc maximè sibi propositum habet, vt non solũ reuerendam Ecclesiã auctoritatem, ipsorum superba temeritate labefactet, verũ etiam vt Christum ipsum debitis ac publicis honoribus fraudet, Christianum verò populum à piis conuentibus arceat, summa Dei beneficia cum fructu celebrare prohibeat, sacras conciones impediãt, & demũ varia religionis officia, tam sancto tempore congrua submoueat ac supprimat. Quãdere pluribus fortãsse, quã hic locus postulet, sed longè succinctiũs, quã Nouarorum impia temeritas, & temeraria impietas merceatur.

ALTI cum Sarcerio in Catholicis reprehendunt, quòd eiusmodi feriis ad merã hypocritism abutantur, nihilq; nisi cultum externum in illis spectent & quærant. Sedenim ita licet istis, quoties libet, Orthodxos calumniari, & quiduis innocentibus, vt habeant, quod mordeant, affingere, quoniam nihil minũs, quã patiens & benigna charitas apud hos Euangelicos viget. Atq; vt presũs agamus, apud Hypocritas papistas inquit, abusus natiuitatis Christi est, quod versantur in externa consideratione mysteriorũ Christi, dolorum MARIÆ & curarum Ioseph. Respondemus autem, aduersarios odio & inuidia obcoecatos, hoc graui vitio laborare, vt nihil ferè candidi, sed atra omnia in Catholicis vt plurimum contemplantur. Nõrunt sanè Catholici, Deum non solũ, externo, sed longè magis interno illo cultu, qui fide, spe & charitate constat, delectari, & festos dies propterea celebrari, vt Christianus populus suam religionem vtroq; cultu testetur atq; declaret. Nunquã verò aut docuit, aut probauit Ecclesia, vt quisquam in feriis illis natalitiis circa Virginis dolores, vel Iosephi curas magis, quã circa CHRISTO Domini personam hareret, aut cõferentiis duntaxat occuparetur. An verò quenquam iure possit offendere, quod in Ecclesia suum velut lac habeant paruuli, & qui minũs in pietate profecerunt, externis quibusdam ritibus ad sublimiora mysteria capessenda inuitentur atq; manu ducantur? Eget sanè vulgus cõferentiis, & his sapientes etiam de rebus magnis atq; spiritualibus vtiliter admonentur, præsertim vt circa historiam Euangelicam commodiũs philosophentur. Vndè factum videmus, vt veteres festo natalitio quãdam adiunxerint, velut excitementa pietatis & ornamenta, quibus populares animi de ipsa CHRISTI nati historia efficiãtius mouerentur, atq; ad veros pietatis motus rectiũs excitarentur. Ita etiam nũm IESV paruuli proponitur imago spectanda populo, læta sonant cantica, suauis est organorum modulatiõ; publica singularis gaudij signa vocibus & cõferentiis demonstrantur, omnium ferè ordinum homines vsq; ad pueros & puellas etiam præ natalitia lætitiã velut exilire, & tantum non re ipsa dicere videntur: Paruulus natus est nobis, & filius datus est nobis. Quid autem nostra interest, si Ecclesiã Catholicã desertores, qui suis Synagogis ac tenebris delectantur, tantũ festi splendorem nec videre, nec ferre possunt? De sancto & verè Christiano Philosopho Francisco legimus, qui ferias Christi natalitias ita celebrauit, vt præsepe quoddam in templo statueret, & fœnum imponeret, sed bouem ac asinum præsepio adhiberet. An propterea rebus istis externis fidebat, suamq; iustitiam in tali spectaculo collocabat? Minimè verò, sed vt sese magis ad captum populi accommodaret, atq; spectantium oculos & animos ad Euangelicam historiam propiũs adduceret, multorumq; affectus ad natum nobis paruulum considerandum & colendum fortiũs commoueret, hac pia

Error Matthi
 Beroaldi de
 natali Domini.

Refutatio Sã-
 cerij & aliorũ,
 qui obiciunt
 natalem Chri-
 sti à Catholicis
 hypocritis ce-
 lebrari, & exter-
 ne duntaxat.

Duplicem cul-
 tum à nobis in
 festis diuisum
 esse.

Cõferentiis at-
 que cõmuni-
 bus in religio-
 ne.

De Cõferentiis
 in natũ
 Christi & fœni.

Quomodo D.
 Franciscus fe-
 ritus natalitii
 externum ad-
 hibuit appa-
 ratum.

Esai 9.

prudencia & prudenti pietate vti decreuit. Ac sanè docuit euentus, humilem & religiosum apparatus, quo ille nati in Bethlehem paruuli imaginem populo repræsentabat, mirificos & salutare in multis excitasse motus, quemadmodum Bonauentura testatur. Quis autem morosis Aristarchis, & insanis piorum irrisoribus vnquam satisfaciat? nihil sanè facilius, quam aliorum facta moresq; carpere, & quod ex religioso peccatore sincerè proficiscitur, ad vanam referre hypocrisim, imò & stultitiæ & superstitioni adscribere, ac demùm præposterè de aliis, & sinistrè iudicare. Hoc autem studium nullis magis quam Euangelicis quadrat, & cum Christi præceptis omniq; Christiano candore pugnat maximè.

FATEMUR interim cū Catholicis rectius agi posse, si vt aliàs, ita & natalitias ferias puriore & ardentiore pietatis studio cohonestarent, & sanctæ lætitiæ multò diligentius, quam effreni licentiæ & lasciuia operam darent. Nam qui tunc Deum in templis vel maximè confitentur, & ob Christum natum exultant, domi sæpè carni, ventri, luxu rebusq; ludicris ineptissimè vacant, nec aduertunt animum, quid sibi velit præceptum Apostolicum: Gaudete in Domino semper: iterum dico gaudete. Modestia vestra nota sit omnibus hominibus. Præclare autem scripsit Athanasius: Læti denatiuitate Christi, non humana aliqua hilaritate, qualis est illorum hilaritas, quibus soboles est genita, & natalitium epulum celebratum, sed de præsentia Christi, de diuini iubaris illustratione gaudeamus. Verùm huiusmodi zizania, quæ magistratum dormitantia in medio tritici crescunt, non præiudicant Catholicæ religioni.

IAM verò à Sarcerio ad Chunradum Pellicanum transeo, qui nos itidem in præfenti accusat historia, quoniam de pariendi ratione nimium philosophemur. Cur ita verò? Etenim MARIÆ partum supernaturalem adstruimus atq; defendimus: quum ille conceptum solum, vt vocat, supernaturalem admittat atq; probet. Simplex autem & sincera Ecclesiæ confessio est, quod mater Domini non modò Emanuelem cõcepit, verùm etiam peperit de Spiritu sancto, ac proinde sicut conceptus, ita & partus eius fuerit vtiq; supernaturalis, plenusq; miraculo. Talis enim partus decet Deum, vt scripsit Ambrosius. Quæ Virgo supra omnem naturam ordinè concepit, Virgo et peperit, ac Virgo permansit, vt Leo Magnus affirmat. Non enim hinc parientis conditione, sed nascens arbitrium, qui cum miraculo nasci voluit, spectare debemus. An Augustinus primum hoc facit Christi miraculum, quod quum Deus esset, tam mirabiliter homo ex Virgine nasceretur, vltimum verò, quod idem cum suo resuscitato à mortuis corpore in cælum ascenderet. Testatur & Sophronius Hierosolymitanus, Christum ex Virgine ita prodiiisse, vt matrem integram incorruptamq; seruauerit, eamq; palam Deiparam ostenderit: hoc enim omnipotentis diuinitatis eius euidentissimum iudicium & argumentum fuisse. Nihil autem est opus eandem, vt aiunt, telam retexere, & novos veteris Iouiniani discipulos, q. matrè Dñi in partu mansisse Virgine rursus inhiçatur, hoc loco coarguere. Nam & diuinis literis, & patrum monumentis liquidò conuicimus, Deiparam non minùs in ipso partu, quam ante & post, vti portam semper clausulam secundum Ezechielis vaticiniũ, perscuerasse. Caluiniani autè tantò magis hinc fallunt atq; falluntur, quãtò longius à sanctæ fidei simplicitate discedunt, & religionis nostræ mysteria cõfidentius reuocant ad iudicium rationis humanæ. Ex hoc nimirum fonte MARIAM in ordinem redigere, & reliquis mulieribus parientibus exæquare conantur, velut mater Domini benedicta non sit in mulieribus maledictioni primæ parentis obnoxia, & quæ certè inter Diuos alios, sicut sol inter astra mirabiliter fulget. Non igitur Catholici, sed Caluini ani cū suo iã pridè damnato duce & magistro Iouiniano nimium hinc philosophantur.

VB in nobis quoq; molestus est Erasmus, noui aliquid, vt solet, libenter apportans, vt habeat vnde litem scholasticis moueat Theologis, eosq; conuellat. Non placet illi recepta tot seculis piorum opinio de singulari & eximia Virginis ac Christi pueri paupertate. Sciscitatur ergò, quæ conueniat, MARIÆ non fuisse, locũ in diuersorio, quum præsepe fuerit pars diuersorij. Respõdemus nihil opus esse, vt quæ euidenter scripsit Lucas, id in dubiũ reuocetur. Abundet in suo sensu, si velit, Erasmus: cuius leuis nec probanda coniectura est, Lucã diuersoriũ hinc pro stabulo accepisse: imò Lucæ verba non obscure innuunt

Ecclesiæ & piorum irrisores negligendi.

Non excusandi abusus Catholicorum in ferijs natalitias.

Refutatio Pellicani & aliorum, qui Mariam in partu Spiritu sancto non volunt agnoscere.

Iouiniani errorem renouant Caluiniani, mirari uis fecerunt eam uem phisiojophantes.

Confutatio opinionis Erasmi ad Christi paupertatem iudicandam.

In Vita D. Francisci, 10.

Lucæ, Math. 7.

Phil. 4.

In oratione Synum est Christum.

In hymno Serm. 2. de natali Domini. Lib. 18 de ciuit. Dei cap. 46.

In oratione de Christi natali.

Ezech. 44.

Vide annotationes in nouum testamentum.

Innuunt MARIAM ab omni diuortio exclusam, aliò, id est, ad stabulũ tandem diuertisse, de præsepi verò quod pars fuerit diuersorij, figmentum aut somnium videtur Erasmi cum à Lucæ verbis & mente alienum. Adiungit insuper, non paupertatem, sed turbam diuersantium obstitisse, quò minùs in conclaui MARIAM pepererit. Et hæc rursus frigida coniectura est, magisq; probabile videtur, MARIAM ne in conclaui pareret, partim ob vrgentem paupertatem, partim ob turbam diuersantium, quibus hospitia complebantur, impeditam fuisse. Theologum certè hinc Erasmus præstare debebat, ac id circò non casui, sed diuino consilio adscribere, quod Messias verè pauper & in laboribus à iuuentute sua, sicut prædictum fuerat, mortalibus voluerit apparere, Tum Hieronymus & Theodoretus de Christo dictum volunt, quod admirandus Hieremias quærebatur. Quare quasi colonus futurus es in terra, & quasi viator declinans ad manendum? Augustinus perspicue dixit: Nascens Christus non inuenit locum in diuersorio, per quẽ omnis creatus est locus. Et velut peregrinus nascitur, qui rotius orbis est Dominus, vt nos cœlestis patriæ faceret esse municipes. Ad hæc si D. Cypriano credimus, extrinsecus nuda & egena illic omnia videbantur, nihilq; in illa paupertate diuinum apparebat nisi iis, quibus reuelatum est de super. Demùm à Gregorio Nyseno traditur, Christum in antro & spelunca, domoq; bestiarum fuisse natum: tantum abest, vt ex vilissimo loco partem diuersorij facere debeamus.

QUARE non video, cur tantoperè sudet & tergiversetur Erasmus, ne pauperes ac mendicem hac præclara historia conuenienter vtantur, indeque singularem capiant consolationem. At nimirum prodit ille suum hunc, quum apertè fatetur sibi eos non placere, qui religiosam paupertatem atq; mendicitatem profitentur, si manibus parere queant, vnde tũ sibi, tũ aliis egenis iustum possint suppeditare. Ita verò Erasmus nõ obscure confirmat, quod Ioannis Viclef & Martini Lutheri Schola pestilenter tradidit, & iam Sectarij omnes obstinatè defendunt, nimirum inutile & noxium illorum institutum esse, qui ad benè beateq; viuendum paupertatem sibi spontaneam deligunt, & religionis ergò mendici esse contendunt. Eam paupertatem Theophylactus caput virtutum, Basilius altricem Philosophiæ, & ad colendam pietatem pædagogum appellat, quam Apostoli alijq; complures non tam cupidè & amanter complexi fuissent, nisi Christus eandem apertè suasisset, ac certis propositis præmijs ornasset, neq; solum totius vitæ perpetuo tenore, sed & ortus sui sacris primordiis mirabiliter consecrasset. Quid enim nisi paupertatem ac inopiam summam loquitur ac prædicat hic paruulus, qui patriæ loco tam humile oppidum, & parentes neutiquam diuites eligit, qui peregrè & in via nascitur, cui prima sedes in vili bestiarũ stabulo constituitur, qui bonorum omnium copia destitutus, ac vilibus tantum linteis inuolutus, tam duri præsepi angustia totus continetur? Quando autem primum se orbi visendum præbuit? in tempesta nocte, læuente bruma, ingenti frigore nudum ac renellum illud corpusculum affligente, nullo verò præter MARIAM & Ioseph, cõpatientem. Tam quo apparatu tantæ Regis incunabula cohonestantur? Mater egena & omnium ædibus exclusa, vix pannos habet ad inuoluendum, vix præsepe inuenit ad onus tam dulce reclinandum, non aurum, purpuram aut gemmas, non seruorum aut ancillarum greges, sed quæ carni molesta & à mundi fastu seu pompa protus aliena sunt, illic volens amplectitur. Excubitorum vicem supplèt faber lignarius & opiliones omnium abiectissimi atq; pauperissimi, quibus tanta lux primum demonstratur. Prætermitto cætera, quæ superiore capite ad MARIAM & Filij eius paruuli paupertatem indicandam produximus, quæ tantò maioris facere par est, quantò plus veri & ardentis erga nos amoris adiunctum habebant, ex quo sponte susciperentur, ac patienter à tenerissimo paruulo perferrentur, qui suo quidemiure diceret:

Aula mihi, stabulum; thalamus, præsepi; fenum, Lectus; & excubitor, bos asinusq; datur.

PER Prophetam verò succinctius; Ego mendicus sum & pauper. Quicquid enim in Bethlehem se nobis spectandum offert, stabulum, præsepe, matris cõditio, fabri præsentia, infantis teneritudo, lachrymæ & vagitus, Angeli nunciantis oratio, pastorum accessus,

Hierem. 14.

Serm. 21. de natali Domini.

Serm. de nat. Iherosol. Christi.

Orat. in natalem Domini.

Matth. 19. Alor. 2. 4. Matth. 39. 9.

Psalm. 39.

Cur Maria in conclaui non pepererit.

Christi & Maria paupertas non sine diuino consilio suscepit.

Erasmus malè taxat religiofos, vt vocant, mendicantes.

Pollicitaria paupertas in scripturis fundata, per Christum paruulum sub de confirmatur.

Christus Christum ex amore in de ab initio pauper.

cessus, quid obsecro nisi evidens testimonium & aperta commendatio est eximie paupertatis? Hanc inde ab ipsis incunabulis docere, hac ipsa nos aduersus futuros illius hostes prae munire voluit Christus, tantum abest, ut impune laturus sit, quod signo huic ac notae Euangelicae tam multi temere contradicant. At qui voluntariam paupertatem, si Antonio Magno^a credimus, in Christi seruis etiam Demones pertimescunt, eamque Augustinus^b ex Prophetarum & Apostolorum filiis originem ducere, tum ab ipsis Apostolis ex voto seruatum esse testatur.

POSTREMÒ placet admodum Sectariis, quod ex Graecis codicibus quidam apud Lucam ita legunt atque vertunt: Gloria in altissimis Deo, & in terra pax hominibus bona voluntas, vel in hominibus beneplacitum. Non placet autem Latina interpretatio: quae ita legit; In terra pax hominibus bonae voluntatis. Estque hic locus insignis, & consideratione dignus de sanctis Angelis, qui suam nobis beneuolentiam charitatemque mirè declarant, quum ob natum paruulum humani generis instauratorem vltro in terras descendunt, ad psallendum laetos conuentus faciunt, & velut coacto exercitu, Deo laudes consensu summo decantant. Quantas verò possunt maximas, summo Deo gratias agunt de summa beneficentia per Christum exhibita, & perinde ac ipsorum esset munus, quod nobis oblatum est, caelestes illae virtutes exultant, & suam fonti bonorum Deo gloriam, mortalibus verò pacem communibus votis exoptant. Quanquam hic hymnus etiam assertorie ab Angelis dici, & à nobis intelligi posse videtur, ut hinc nati Messia: & totius festi usum & fructum rectius assequamur, atque ut ipsum tot mille Angelorum in Deo laudando exemplum alacrius imitemur. Praeclare dixit Gregorius: Apertè gloriam Deo dicunt, pacem praedicant hominibus: quia illum, in cuius natiuitate latantur, Mediatorem Dei & hominum, hoc est, Deum esse verum & hominem norunt.]

Adiungunt autem de hominibus bonae voluntatis, ad quos pax per Christum allata maximè pertineat, quique vel soli Christum natum sibi salutarem sentiunt. Nam & cum illis societatem pacis Angelici Spiritus habere festinant, quorum mentibus puritatem bonae voluntatis inesse considerant, ut eiusdem Gregorij verbis utamur. Tum longè vetustior Ecclesia Pontifex, idemque Christi martyr Pontianus hanc Angelorum doxologiam sic explicat: Hae verba non hominum sunt sed Angelorum, & non humano sentu excogitata, sed ab Angelis in ortu Saluatoris adnunciata: quibus indubitanter ab omnibus intelligi potest, quod non male voluntatis, sed bonae pax sit à Domino data. Vnde & Dominus per Prophetam loquitur, dicens: Quam bonus Deus Israel his qui recto sunt corde? Eodem modo Augustinus & Leo Magnus, quod Angeli de hominibus bonae voluntatis loquantur, & legunt hoc loco & interpretantur. Eadem est Cypriani, Hieronymi & Ambrosij, omniumque Latinorum Patrum sententia: imò & Origenes & Chrysostomus, quantumuis Graeci Theologi, Latinam lectionem amplectuntur, sicut & Erasmus faceri cogitur. Quare nullus æquus & sapiens à nobis iure flagitet, ut Graecos potius, qui nec ipsi inter se consentiunt, quam Latinos codices hoc loco sequamur, utque à constanti recepta, & probata tot seculis lectione, ob nouos istorum sibilos discedamus. Ut omittam in Ecclesiae versione sensum pleniorum atque concinniorum esse, quam propter libentius defugiunt aduersarij, quoniam liberum hominis arbitrium, quod vnà cum Manichæis negant, inde confirmari animaduertunt. Vnde & à Cypriano dictum est: Gloriantur in caelestibus Superi, pax in terra bonae voluntatis hominibus confirmatur.] Augustinus^f verò ad hunc ipsum locum alludens; Estote, inquit, homines bonae voluntatis, ut mereamini praemium libertatis.] Ac pulchrè Bernardus^g admonet, hominem sicut mala voluntate Diabolo, sic bona vicissim Deo mancipari, bonamque voluntatem tunc perfici, quum perfectè subiicitur Creatori. Nos verò ad Maria-

nam historiam redeamus.

De hymno Angelico, Gloria in altissimis Deo.

Quid sibi velit illud; Pax hominibus bona voluntatis.

Retinendū hoc loco esse interpretationem.

a Athanasius in vita S. Antonij.
b In Psalm. 132. & de causis Dei, lib. 17. cap. 4. Luc. 2.

In Euang. de natiuitate Christi.

In epistola Catholica.

Psalm. 71.

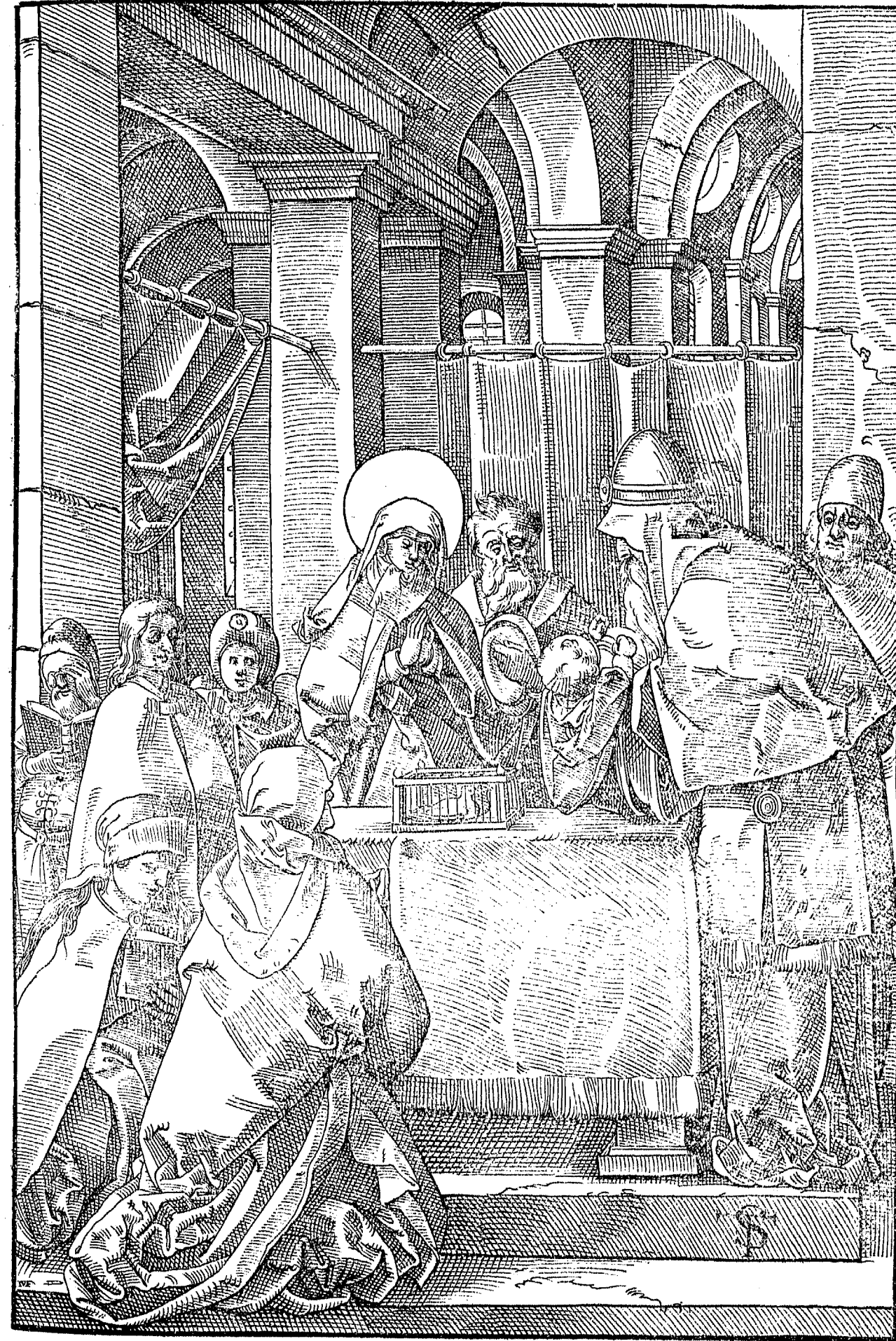
c In Psalm. 135.

d Sermo 1. de natali Domini.

e Ser. de natiuitate Christi.

f Sermo 17. de natali Domini.

g De gratia & libero arbitrio.

CAPUT UNDECIMUM.

Quomodo Maria puerperij sui tempus exegerit, ac de illius purificatione, quando suum primogenitum obtulit & redemit in templo Hierosolymitano: quid præterea non modo circa hanc puerperam, verum etiam in Christo puero ac aliis tunc presentibus, iuxta Historiam Evangelicam sit considerandum.

Quibus de reb. maxime in suo puerperio Maria cogitavit.

DE MARIA CERTO FATIENDUM ATQUE TESTANDUM EST, QUOD ociosa spectatrix non fuerit miraculorum, quæ multa & magna circa puerum IESUM inde ab initio contigerunt. Proinde Lucas apertè pronunciat: MARIA conseruabat omnia verba hæc, conferens in corde suo. Ac iterum: Erat Ioseph pater eius & mater eius mirantes super his quæ dicebantur de illo. Nam & singulari attentione & ingenti admiratione digna erant mysteria, quæ circa diuinam & humanam Messia naturam magis ac magis indes deprehendebat. Versabat illa secum animo, uti par erat, ineffabilem illam ac sibi soli magis, quam reliquis omnibus notam verbi de Spiritu sancto conceptionem, quam Archangelus primùm annunciãrat. Relebat Elisabethæ cognatæ varicinium, & Ioannis in materno utero tripudium, aliãque plura in Zachariæ adibus gesta feliciter. Expendebat Angelica dicta, quæ partim Ioseph in somnis, partim Pastores in campo percipissent, magnãque fide complexi fuissent. Agnoscebat hunc suum paruulum verè, ut Esaias prædixerat, admirabilem esse, què statim natum Angeli prædicarent, & frequenti choro publicisq; laudib. decorarent, què Bethlehemitici pastores pro suo Messia confiterentur, què demùm & Magi seu Reges Persici stella indicio excitati, mysticis muneribus venerarentur, ac velut primitiæ gentium supplices adorarent. Veniebat præterea in mentem, non sine arcano Dei consilio, Christum tali loco & tempore natum esse, & quæcunq; circa suum agerentur puerperium, cum Prophetis quadrare oraculis animaduertebat.

Maria multa tempore puerperij abstrahant sese efferebant.

Maria puerperium summis delictis & gemitibus referunt.

NEQUE solum hæc aliãque id genus circa se & partum suum angustissimè animo secum identidem reputabat, verum etiam ut in cœlestibus meditationib. erat exercitata, incredibilem admirationem rapiebat, velut stare attonita, & in Deum ipsum tota mente defixa cœlestim patiebatur. Cur enim non demiraretur Verbum iacere in utero, Deum hominem, æternum mortalem, omnipotentem imbecillum, auctorem & moderatorem omnium ad eum nudum, tenerum & pauperem apparere, se verò corruptionis ac doloris expertem, simul & Virginem & matrem existere: suppressum verò numen rebus humanis ad eum impensè fauere, sedq; ad infimam seruuli, imò pueruli formam vltro demittere? Hæc ciuè mira videantur? nullis quidè antea seculis visa vel audita, & MARIA certius perfectiusq; comperta, quam cæteris omnibus mortalibus, quoniam hæc sola sine exemplo credidit, concepit, gesta uit, peperit, lactauit Emanuelem, verè fidei oculis longè videns acutiùs, diuiniq; amoris brachiis multò fortiùs complectens, & adstringens quam nos putemus, suum filium, hominum Redemptorem, & gaudium Angelorum.

IAM verò quis, aut oratione, aut cogitatione vlla consequi possit, quibus abundarint delictis puerpera nostra, siue in materno gremio recubantem, siue stantem, aut ex virgineo etiam collo pendentem paruulum teneret atq; gestaret? Cogita mihi quæso, quam illa cupidè & amantè tali filio vbera præbuerit, ac eius ori guttas purissimi lactis instillãrit. Cogita, quam suavis filij ac matris fuerit coniunctio, quum ambo se mutuo complecterentur, & vultum vultui, pectus pectori redderent, & mirifici amoris non dubiis indicis inter se quasi certarent. Cogita, quid materna fiducia hinc sibi sumserit,

Luc. 1.

Luc. 1.

Matth. 2.

Esai. 9. Luc. 2. Matth. 2.

Luc. 2.

Prudentium in Hymno: Pangeling. 24.

Phil. 2. Lem. 12. Exod. 13. Num. 8.

sumserit, ut ab ore tam venusto quam sancto dulcia carperet oscula, & dilectas tenerasq; manus, dicã & pedes & brachia, leniter stringeret ac refocillaret. Iam quàm lætis, columbinis, amantibus oculis mater suum hoc dulce onus pignusq; spectauit? & spectando tamen nullam exlere potuit voluptatem, quum electum & dilectum illum è millibus carnis simul & fidei oculis nunquam satis intueretur? Quid illa ditius, quæ talem tantumq; thesaurum intra domesticos parietes asseruabat? Quid ea ipsa felicitius, quæ maternum ius in talem exercuit filium cœli ac terræ Monarcham, rerumq; omnium conseruatorem? Quæ maior voluptas, quod vberius gaudium in puerperam vllam competere potest? tot illam diuini amoris iaculis vulneratam dixeris, quot virginei lactis stillicidia è sacris suorum vberum fontib. sugenti paruulo propinauit. Nulla prorsus delicia cum his conferri possunt, quas nostra puerpera in suo paruulo tantas persensit, ut rerum humanarum & sui facile obliuisceretur, præsentem illo bonorum omnium auctorem ac fonte contenta, cui se totam dies ac noctes impendebat. Rectè igitur Basilii Seleuciæ Episcopus notat, MARIA esse, quæ sui cordis lætitiã & exultationem, admirabilem operum, quæ circa filium natum acciderant consideratione, velut nouis auctariis subindè cumulãrit, quæ insuper exhilarata simul & atronitate fuerit ob ea, quæ de filio passim non sine celebri rumore, siue à simplicibus è propinquo pastoribus, siue à sapientibus è longinquo Magis, & aliis vnde quaq; prædicabantur.

Maria puerperam nihil diuini ac felicitum.

In oratione de Serbi incarnatione.

EX quibus consequi necesse est, MARIAE puerperium, licet ob rei familiaris inopiam obscurum abiectumq; mundo videretur, tamen sancta voluptate & singulari gloria instructum ac referum fuisse, minimeq; ociosum haberi posse, ut quod sua nobis & orbi admiranda exhibet spectacula, quæ tota posteritas pro dignitate nunquam celebrare ac suspicere possit. Prudenter autem Ecclesia puerperium hoc vel quadraginta diebus recolit, & canticis quibusdam ac cœremoniis exornat, ut eius memoria nostris animis firmiùs insideat, ac sapiùs cum fructu renouetur. Tum quadagesimum à Christi natali diem, quo puerperium hoc iuxta Mosaycæ ritum clauditur, eadem Ecclesia solennem haberi statuit & decreuit, partim ob purificatam, uti vocant, eodem die Virginem matrem, partim quòd Christus infans tunc primùm in templo Hierosolymitano exhibitus fuerit, ac Israëlitis manifestatus. Qua de re insignem scripsit historiam Lucas, eaq; festum piis animis gratissimum efficit, quod & de MARIA & de CHRISTO, aliisq; pluribus tunc in Spiritu exultantibus hominibus & meditando & discerendo materiam amplissimam præbet. Nos de Christo puero primùm, ac mox de MARIA dicemus, ut illustrior fiat historia: postea sententias, aut potiùs corruptelas aduersariorum expendere more nostro pergemus.

Maria puerperam cum primis illustre, & insigne spectaculum, ab Ecclesiano bis commendatur.

Luc. 2.

Propositio de triplicitate ratione.

ATQUE ut à singulari Christi submissione ordiamur, hæc in ipso infante paulatim sese magis magisque prodidit, ut sic communi mortalium morbo, cuique grauissimo, adeoque vitiorum omnium fonti, quem superbiam dicimus, in prima etiam ætate illa optimus & cœlestis Medicus vel tacitè medereretur. Cum ergo primùm natus est, verè hominem inter homines se esse monstrauit: vnde vagit infans, ut ille ait, inter arcta conditus præsepia. Cum deindè more gentis octo dies natus, legem subiit circumcissionis, non homo tantum ex Abraham, aliisque Patribus procreatus haberi voluit, sed etiam peccatoris imaginem præsetulit, ut potè communi peccatorum, qui sub lege nascabantur, cauterio patienter adustus. Nec multò post, id est, hodierno die, qui à natali est, ut dixi, quadagesimus, rursus se legis Mosaycæ obseruatorem, simulque pauperem euidenter ostendit, quoniam inter pauperum filios ac primogenitos, qui peccatores è peccatoribus nascebantur, in templo & offerri & redimi non est dedignatus. Ad eum verum est, quod Paulus affirmat, eum qui in forma Dei & æqualis Deo erat, semetipsum exinaniriisse, & serui formam accepisse, suamq; obedientiam Patri perpetuò declarasse. Igitur & suos parentes excitat, ut legem de primogenitis offerendis obseruent, sequè

Quomodo in historia Evangelica de Maria Purificatione Christi humilitate nobis consideranda sit.

Quomodo Christi hoc Purificationis die scriptum humilitati.

De ritu purifi-
candi puerpe-
ras, & offerendi
primogenitus
apud Israelitas.

Christus legis
Dominus legis
suum suby-
cit.

In presente hi-
storia curiae
personas ritè
considerari,
praesertim cum
Simeone & An-
na in templo
praesentib.

Quomodo Chri-
stus infantu-
lus in templo
se habuisse vi-
deatur.

Deploranda lu-
daeorum caecitas
& ingratitude.

Quomodo Ma-
ria persona in
hac historia sit
contemplanda
& praesertim
circa ingressum
templi.

sequē ipse pueris aliis libenter exaquat, ac vnā cum matre lustranda templū petit Hierosolymitanum. Etenim si qua mulier primogenitum apud Iudaeos peperisset, quoniam immunda reputabatur, post partum quadraginta diebus à sacris abstinebat, & ad peccati expiationem templum adire, suumque filium Sacerdoti ad altare offerre debebat. Quae si diues esset puerpera, agnum ac turturem, si verò pauper, duos turtures vel pullos columbarum oblationis loco pendebat, quinque autem siclis redimere primogenitum poterat, cumque redemptum sibi parentes pleno iure postea vendicabant. Magna haec sanè deicctio filij Dei, ob quam & seruis idem à Prophetis dicitur, qui quum veteri Legi nihil omninò deberet, sed eius Dominus, ac longè innocentissimus, solusque primogenitus, & à peccato peccandi; facultate immunis foret, tamen Iudaicam & circumcisionem & oblationem inter pueros vltro suscepit, simulque domum sui Patris publicè honorauit, & secundum Prophetæ vocem impleuit gloria. Etenim Virgineis manibus illic oblatus, gratissima Deo Patri hostia fuit, vt potè finis ipse legis ac veterum sacrificiorum. Deinde suo conspectu non solum Simeonis & Annæ, sed & multò plurium sui Messiae aduentum ardentè expectantium diurnis votis satisfecit, magnamque veræ fidei lucem, vt antea nunquam, in multorum animis excitauit & accendit. Hæc nobis de Christi pueri persona piè & vtiliter hoc die consideranda, delibâsse fat est.

At erunt fortassis, qui de personis aliis adiunctis dulcem meditationem velint adiungere, quantum videlicet, sanctæ consolationis ac insoliti gaudij praesentes tum ex amabili talis pueri contemplatione, tum ex Prophetæ & Prophetissæ mirando sermone conceperint atque persenserint. Nunquam enim antea suum Messiam Israël vel clariùs agnouit, vel suauis amplexus est, vel studiosius prædicauit. Quod enim de Simeone legimus, pluribus etiam id euenisse sit probabile, vt & videntes intelligerent, & intelligendo mirarentur, & mirando exultarent in Iesu salutari suo, vtque fidem & gratitudinem suam publicè declarent. Igitur non pauci erant (vt arbitror) apud Hierosolymitanos; qui hunc diem candido, vt aiunt, lapillo notandum, nec sibi tantum, sed etiam aliis cum summa sanctissimaque gratulatione ac voluptate transigendū putarent, quòd exortum esset tandem in tenebris lumen miserator & misericors Dominus, lumen, inquam, de quo Esaias prædixerat: Surge illuminare Ierusalem: quia venit Lumentuum, & gloria Domini super te orta est: quia ecce tenebræ operient terram, & caligo populos: super te autem orietur Dominus, & gloria eius in te videbitur. Vbi de Christo infantulo, siue is Matris, siue Senis brachiis in templo gestaretur, iudicent alij: ego sic sentio, tantum in illo & gratiæ & gloriæ apparuisse, vt praesens puerulus præclaræ Simeonis & Annæ confessioni haud leue pondus adferret, vtque intuentium oculos & audientium animos mirificè oblectaret. Quid, si speciosus ille forma præ filiis hominum iam tum specimè de se aliquod dederit, vt quod diuini homines asseuerabant, certius crederetur, hunc ipsum esse Salutare Dei populis omnib. paratum atque missum; hunc vincè lumen ad reuelationē gentium, hunc gloriam plebis Israël vsque futurum? Sedenim ò cœci & infelices Israëlitar, quos tanti muneris velut in propriam domum illati præstantia & amplitudo nihil mouet, quibus tanquam surdis probatissimivates canunt, & quos denique nec praesentis Messiae, nec matris eius veneranda praesentia huc excitat, vt diuinæ visitationis tempus agnoscant, velut brutis etiam pecudibus sint stupidiore. Vt enim non temerè per Prophetam queritur Deus: Miluus in cœlo cognouit tempus suum; turtur & hirundo, & ciconia custodierunt tempus aduentus sui: populus autem meus non cognouit iudicium Domini.

Ad nostram Puerperam venio, quæ suum hodie puerperium absoluit, suum filium in templum intulit, suum munus Sacerdoti obtulit, suum primogenitum redemit, suam à Simeone tum benedictionem, tum præmonitionem accepit. Atque vt de illius in templum ingressu primùm agam, quis dubitet obsecro, Virginem matrem non minùs, quam Simeonem in spiritu templum illud celeberrimum petiuisse, & cum singulari quodam desiderio, animiq; præparatione hunc expectasse diem, & cum gaudio tandem excepisse? Ioannes & Lucas meminerunt de more gentilium, qui remoris eti-

Esai. 42.
Zach. 3.

Agg. 1.
Rom. 15.

Hebr. 1.
C. 10.

Psal. 111.

Esai. 60.

Psal. 47.

Ierem. 1.

Ioan. 1.
Act. 2. C. 4.

am è locis profecti Hierosolymam accesserint, vt hoc ipsum templum religionis ergò intuerent, ac illic Deum adorarent. Quid ergò MARIAM fecisse putemus? an cessit Ethnicis studio religionis? pulcherrimamue diuini cultus celebrandi occasionem, quam & locus & tempus porrigebat, improvidè foedeque neglexit? imò verò libenter ac studiosè complexa est. Felix puerpera, quæ, vt cum fide obedientiaque perfecta, Dei legem impleret, & cæremonias obseruaret, è longinquo accessit, (Hierosolymis enim non habitabat) sacram eodem primùm adiit, gratumque in ea Dei cultum cum sepe aliàs, tum hoc die diligenter absoluit. Vbi suum Emanuelem, vt mihi persuadeo, lætioribus oculis sæpè conspexit, & Ioseph sponso comitata, tamque dulci sarcina onerata, in publicum prodiit, multoque sanè alacrius in templum ob Dei cultum, quam priùs ad Zachariæ domum propter cognatæ obsequium, properauit. An non animus illi praesagiret (nam & rerum futurarum sæpè conscia fuit) Deum efficaciter hoc die operaturum, vt Messias populo Israëlítico cum fructu insolito manifestaretur? Certè noui & ingentes fidei, spei, charitatisque motus, in Virgineo pectore sunt excitati, & tam sancta Mater sibi cum primis gratulata est, quòd ad publicum piorum cœtum & Ecclesiæ ministerium redire, quòd rebus diuinis liberè interesset, quòd in Dei domo suo more versari, quòd æterno Patri, toti que Ecclesiæ suam gratitudinem declarare; demùm, quòd non pro se tantum, sed & communè aliorum omnium nomine tale sacrificium ac munus offerre posset, quale cunctis sacrificiis muneribusque longè præstare, imò sacrificiorum & Sacramentorum, & hostiarum omnium scopum ac finem esse, certissimè intelligebat.

SED IN templum modò cum nostra Puerpera, si libet, ingrediamur. Cùm ad sacram ædem ventum est, nouit qui aderat castissimus ille sponfus Ioseph, quam grauitè & modestè mirabilis illa baiula procederet, quam religiosè locum sacrum honoraret, quibus oculis, non parietes aspiceret, sed ipsam summi Dei maiestatem suspiceret, quam reuerenter in Spiritu & veritate numen æternum coleret, ac postremò, quibus gestibus & cæremoniis suas illic preces exornaret, nullum vt eximia pietatis vel officium, vel exemplum in illa sacrosancta foemina posset desiderari. Laudatur Samuelis mater Anna, quòd in orando Deo sedula fuerit, sicut orationis ab eo factæ fructus (nam è sterili foecunda est reddita) euidenter ostendit. Ac de MARIAM quidem legimus, frequenter illam adisse templum: nec dubium, quin proprium instituti templi vsu & nouerit sapientissima, & religiosissima obseruaret, nimirum, vt illic, tanquam in domo sua, Deum peculiariter compelleret, coleret, adoraret, celebraret, ac publicè honorificaret. Idem officium hodierno die, nec minore quidem studio, quam Anna illa laudabilis, præstitit: imò tantò in oratione feruentior, quantò cogitatione purior, mente sublimior, vita sanctior, cõtemplatione diuinior, amore ardentior, & demùm in omni religionis cultu exercitatorque perfectiorque. Quid illa, obsecro, in Dei domo faceret aliud, nisi quod in ædibus Zachariæ iam antè fecisset? quum plena Spiritu sancto Dominum ex animo magnificauit, atque in Deo salutari suo non sine ineffabili spiritus iubilo exultauit? An non tacitè in hunc ferè modum secum cogitaret, vel diceret: En summe Pater & æterne Deus, cuius maiestati ac gratiæ me tuam ancillam ampliùs, quam reliquas mulieres omnes debere scio atque profiteor; en inquam, in diuinum tuum conspectum prodeco, tuamque erga me beneficentiam, si antehac vnquam, nunc hoc loco tam sacro vel maximè gestio celebrare. Clementissimè tu quidem simul & efficacissimè tandem in me perfecisti, quæ non ita pridem partim per Archangelum Gabrielem, partim per Cognatam Elizabetham mihi tale nihil vel petenti, vel expectanti promittere dignatus es, quæque Prophetis literis de Messia ex Virgine nascituro iam olim prædicta fuerunt. Quantum igitur tuæ debeo maiestati, ò Veritas æterna, qui nec fallis, nec falleris, quod Spiritus tui operante virtute, & mei voti seruata integritate mater facta sim, vt exoptatum Emanuelem, tuum ac meum primogenitum, quo nihil quidem aut maius, aut melius abs te dari, vel accipi à me poterat, ego, meo sinu complecterer, gestarem ac parerem? Igitur hunc nobilem immensumque thesaurum, hunc dilectum filium tuum, in quo benè complacitum est animæ tuæ, hunc sanctum sancto-

Quibus de can-
sti Maria gau-
dium hodie po-
nit renouare
& augere.

Quomodo Ma-
ria in templo
se gesserit dia-
hodierno.

Mariam An-
na Samuelis
matre confer-
unt.

Maria non mi-
nus in templo,
quam in domo
magnificauit
Dominum.

Quomodo Ma-
ria in templo
videatur Deū
esse precata.

Esai. 42.
Daniel. 9.
Ephes. 1.
Rom. 3.

rum, per quem cuncta in caelo & terra instaurantur, modo coram sisto, tuisque oculis offero mundi propiciatorem. Adest desideratus cunctis gentibus, ut domum suam impleat gloria: venit ad templum suum Dominator, tam diu patribus desideratus: offert se Angelus testamenti, semen Abrahae, filius David, Rex Israel, in quo gentes omnes benedicantur. Tu nunc quaeso cecocis Israelitas nouo illustres lumine, ut apertis fidei oculis praesentem lucem in hanc domum ipsis illatam, suumque Messiam meis brachiis comprehensum aspiciant ac reuerantur. Neque illi solum, verum etiam quotquot vbiq; gentium in tenebris & umbra mortis sedent, hoc lumen toti mundo exortum, hoc Dei salutare omnibus populis paratum & expositum, grati excipiant, ac intimis etiam sensibus complectantur. Ita fiet, ut te verum Deum, & quem nunc misisti Iesum Christum agnoscant, agniti vtrunq; colant, & colendo domus & ipsi fiant spirituales, in quibus tu habites, tuusque filius regnet, ac tua demum laus & gloria perpetuo celebretur.

Maria legē dicitur quā mulieres solent, in templo fuisse religioſa.

Maria reliqua puerperam caelū haurientem purgationem.

Maria legem seruauit, cum nihil tamen legi debeat.

Praeclara nobis exemplum Mariae puerperae speculamur & imitanda.

Maria quam se liberalem ostendat hoc die.

Multis hinc dicitur faustum & felicem exitum, & imprimis Deipara.

Hæc ego de MARIA precante, vel in templo filium offerente, ut pie cogitari, sic etiam probabiliter dici posse cenſeo: ne quis fortassis idem illi, quod plerisque mulierculis aliis, accidisse suspicetur, ut in templo vel ocio vacaret, vel fabulis, aut corpore magis, quam animo sacris praesens adesset. Iam vero, quis oratione vlla conſequatur, quam pulchre MARIA personam puerperae sumserit, quantoque studio ad talem personam spectantia praestare curarit, ut solidum & perfectum obedientiae suae fructum reportaret? Nam quod aliae puerperae ob vulgarem morem, vel ex timore legis in aduendo templo, in offerendo munere, in honorando Sacerdote, in redimendo filio, ac demum in obseruando legis ritu factitabant, id illa singulari verae pietatis diuiniq; cultus & obedientiae sanctae amore incensa, & spiritualibus desideriis plena, cum fide perfecta sibi faciendum esse putauit. Igitur talis tantaque mater vltro se deiecit, cupitque ac studet ad vnguem obseruare, quae popularis alia muliercula quamlibet egenae & abiecta, tum ex lege, tum ex consuetudine Iudaica post partum statim tempore in templo peragebat. Quid autem legi mulier illa debebat, quam ut Legislator exciperet, quemadmodum multi sentiunt, significanter hoc modo fanciuit, Mulier si suscepto semine masculinum pepererit, immunda erit septem diebus? perinde ac si tacite indicaret, futuram aliquando foeminae, quae sine viri semine, quae est, Virgo pareret, ab hac lege prorsus eximenda. Quid MARIA cum aliis puerperis commune, quae a viri contactu se semper abstinuit, de Spiritu sancto concepit, nullum parturientis dolorem experta est? Quomodo lex purificationis illam teneret asstrictam, quae nihil tordium attraxit, nihil expurgandum habuit, quum aliis, tum in ipso etiam partu atque puerperio pura semper & immaculata? Cur aliis pauperibus foeminis seise aggregaret, quam tot muneribus, ipsoque gratiae fonte summus Deus pra mortalibus omnibus locupletaret? Postremo, quid referebat de filio redimendo sollicitam esse, quae ipsum mundi Redemptorem, ipsum aeternum Dei filium, haeredem ac Dominum bonorum omnium apportaret? Igitur ut perpetuum imitandae colendaeque humilitatis exemplum haberemus, non diuitibus, sed pauperibus adiungit sese, tam egenae domi, ut agnum anniculum in holocaustum inuenire, offerre ac donare non posset: neque contubernium vulgarium puerperarum, quamuis immundae & abiectae forent, refugit, sed vna cum his accedit & offert, quod potest munusculum, Dei ministros honorat, nihilque a se alienum putat, quod ad legis ritum implendum, ad cultum Deo praestandum, ad Ecclesiae ministerium honorandum aliqua saltem ex parte pertineret. Recondunt suas opes auari diuites, & vix exiguum aliquid egenis petentibus saepe largiuntur. Nostra puerpera, quem thesaurum caelitus datum acceperat, non sibi seruat domi, sed exportat, sed expendit, sed ignoto seni totum communicat, aliisque libenter impertit, ut & ipsi Christum amplectantur & osculentur, eoque thesauro diuites facti, in saluari suo penitus exultent, iustitiam comparent ac pacem referant sempiternam.

O FAUSTVM latumque diem siue Hierosolymitanis, qui natalem Christi primum tunc agnouisse, & in templo celebrasse videntur: siue iusto Simeoni, cui nullus in omni

Aggei & Malachi Gen. 12.

Luc. 11.

Ioan. 1. 1. Petri.

Leuit. 12.

omni vita dies iucundior exortus est atque beator: siue MARIAE parenti, quae Messiae mater hodie primum longè honorificentius, quam pridem in Zachariae domo, praedicata, ac a multis etiam agnita merito videatur. Cum enim Simeon ut senio, sic etiam autoritate grauis & sacerdotio venerandus, MARIAE palam benedixit, eamque verbis laetis simul & tristibus peculiariter affatus est, quis ambigat, multorum illic oculos & animos in sacram Virginem fuisse conuersos? qui non modò celebratum ab eo Messiam, uti par erat, gratissimis animis exciperent, sed huius quoque matrem praesentem agnoscerent, tantoque magis suspicerent, quanto mirabilius eximia quaedam sanctitas in illius facie, oculis & moribus perpetuo reluceret. Mihi certè non improbabile videtur, quod perspicue scripsit Timotheus Presbyter Hierosolymitanus, Simeonem Spiritu sancto afflatum, postquam venit in templum, suos circumtulisse oculos, ut matres cum filiis ingredienti, & ad sacrificium purificationis peragendum properantes obseruaret: qui deinde inter alias Virginem solam infinito & diuino lumine circumdatam conspicatus, haud sine clamore in hanc vocem proruperit: Ecquid ancillae quae es, cum libera & Dominica concertatis?] ut reliqua praetermittam. Ego verò nihil ambigo, sanctissimam MARIAE pectus hoc die nouo & incredibili gaudio fuisse perfusum, ut in Spiritu sancto exultaret, diuinoque numini si non hymnum nouum decantaret, at saltem gratias ageret singulares. Neque secus illi, quam grandaeuo Simeoni in templo accidisse dixerim, ut partim corporis, partim spiritualibus brachiis, intimisque sensibus dulcissimum puerum praesumo gaudio complecteretur, indeque sibi & populo maximè gratularetur, quòd ignotus, vel paucis certè cognitus huc usque Messias tam celebres in templo praecones inueniret, tam praeclearis titulis exornaretur, tam luculenter Israelitis omnibus velut digito demonstraretur, tamque mirificè complectendus demum omnibus offerretur. Quid enim Virgini magis cordi ac voluptati esse posset, atque veram Christi filij cognitionem, quae haecenus apud Israelitas tantum non extincta iacebat, in multorum cordibus excitari & accendi, neque a Simeone Propheta viros, sed etiam ab Anna Prophetissa mulieres Euangelicam concionem audire? Quam etiam neque frustra, neque apud paucos habitam esse sit probabile & Hildephonsus plurimos è sanctis, qui tunc Hierosolymis debebant, Domino a parentibus in templum deportato adfuisse testatur. Neque tacuit Euangelista, quod Anna hoc ipso loco ac tempore superueniens consistebatur Domino, & loquebatur de illo non paucis, sed omnibus, qui expectabant redemptionem Israel, aut ut Graeci legunt, Hierusalem, Tales verò permultos in amplissimo populo, & in tam frequenti vrbe fuisse constat: qui post auditum Simeonis & Annae testimonium non potuere summo Deo non gratias ingentes agere, quòd Messiam tam diu sibi & aliis exoptatum, tandem suis oculis contemplantur. Valeat igitur cum suo commento Sarcarius, quum docet, vnum Simeonem expectasse consolationem Israel, & vidisse atque agnouisse Christum: paucissimos verò tam fuisse, qui non pro ridiculo aestimarent omnes de Christo promissiones. In eodem errore Coruinus, Spangenbergius aliiq; plures Nouatores versantur, qui nullos alios, nisi Simeonem & Annam, aut certè paucissimos, Christum cognouisse, ac de illo curasse comminiscuntur.

In oratione de Propheeta Simeone.

In sermone de purificatione Mariae.

In postilla circa festum purificationis.

Maria hodie peculiariter pro Messiae matre cognita esse videtur.

Maria gaudium in templo singulare fuisse.

Pauci singuli Nouatores, Simeonem atque aliorum dixerunt tunc de Christo curasse.

Ab exemplo Simeonis colligi, quae Mariae voluptates & consolationes habuerit in Christo, et ob Christum parauit.

POSTREMO si Christum puerum vna horula conspici atque complecti, tantum ardoris, tantum gaudij atque felicitatis seni decrepito praebuit, ut ille caelestiam ore flagrans, & rerum humanarum pertasus mori mallet quam viuere, & quasi cantum cygnaeum absolvens, toti mundo valediceret: quid tandem benedictae matri eiusdem pueri non hoc die tantum, sed crebro aliis etiam accidisse dicamus, quos aetius, quas flammam illa persenserit? Non enim modò cum summa voluptate pulcherrimum puerum vidit, sed etiam crebrius quam opinamur, materno iure tractauit, gestauit, demulſit, complexa & exosculata est: his domesticis deliciis tot annos abundauit, tale pignus, tantumque thesaurum non minore fide & charitate, quam consolatione & gaudio in suo materno sinu subinde fouit atque circumtulit. Hos maternae pietatis affectus, in quibus nihil vehementius esse solet, natura inseruerat, fides auxerat, charitas absoluerat. Nisi fortassis tam rudis, & imperita illa fuit, ut vitae auctorem, salutis

Principem, omnium boni fontem sibi coram adesse nesciret : adeo se ingratiam præstitit, ut summè amantem, quo nihil amabilius esse poterat, non redamaret, & filium unicum non materna charitate complecteretur. Ridebunt hæc fortasse aliqui ut puerilia : ego verò eadem piorum meditatione digna, & à ratione nihil prorsus aliena esse censeo, quæ ut MARIÆ personam in præsentis historia ritè contemplaremur, bona fide & simpliciter in medium adferenda putari, præsertim quòd mihi persuadeam, bonos ac sapientes viros isthæc, quæ diximus, ut verisimilia, quicquid etiam maleuoli sentiant, non grauatè approburos.

Quorundam hæc falsis de-historia Evangelij sunt explicata.

CAPUT DVODECIMUM.

A veteribus nouisq; Sectariis varias inuehi corruptelas, quibus historia Evangelica de purificatione Virginis depræuertur. Ac præterea de veteri solenni, more in Ecclesia ceteros deferendi, quum purificata Virginis memoria in templis Catholicis publicè celebratur.

Et Seneca in libro de Senectute dicit, quod in Ecclesia Catholica hoc loco aduersantur.

Ariani Mariam purificatione enduisse conuenit, sed falso.

Beda & Guericus in libro de Mariam non esse purificatam.

Quid Mariam doceat, cum...

PLEX ADVERSARIORVM GENVS NOBIS OBSISTIT, QVO MINV8 Evangelicam historiam de nostræ Virginis purificatione, & Christi pueri oblatione loquentem, saluam & integram retinere possumus. Etenim non solum ex veteribus Hæreticis Ariani & Heluidiani hinc irruunt, verum etiam Nouatores eiusdem historię verba Evangelica in sensum peregrinum falsumq; detorquent, ac præterea instituta ob MARIÆ purificationem ferias calumniantur. Ac de Arianis quidē refert Cyrillus Alexandrinus, quod MARIAM Deiparam, instar aliarum puerperarum, quæ lege tenebantur, purificationis sacrificio ac ritu indignis, atque vnâ cum illis in templo expiatâ fuisse tradiderint. Crassius profecto ac pudendus error, quem ipsa Mosaycæ legis verba non obscure subruunt ac resellunt, cum non aliam mulierem siue puerperam, nisi quæ suscepto viri semine concepisset, ad solennem illum purificationis ritum astringant, nimirum ut illa partim corporali, partim spiritali immundicia liberaretur, & homines simul ad memoriam vitiosæ generationis, quæ tum parentes, tum filios commaculat, certoque proinde eget remedio, reuocarent. Cæterum neque corporalis, neque spiritalis immunditia Deiparam polluere, & expiationem aliquam flagitare potuit, quoniam ut carne, sic & spiritu omni ex parte pura esset ac incontaminata, quæ sola inter mulieres & puerperas benedicta, benedictum ventris sui fructum in lucem simul & templum attulit, ut iam antè pluribus est monstratum. Rectè igitur Beda MARIAM ita defendit: Nota quòd non omnis mulier pariens, sed ea quæ suscepto semine peperit, designatur immunda, ritumque legis docetur esse mundanda, ad distinctionem videlicet illius, quæ Virgo concepit & peperit Filiū, & vocauit nomen eius Emanuelelem, quod est interpretatum, nobiscum Deus. Non ergò Filius, qui nobiscum Deus est, non Mater, quæ Spiritu sancto operante peperit, victimis hostiarum quibus purgaretur indigebat, sed ut nos à legis vinculo solueremur, sicut Dominus Christus, ita beata semper Virgo MARIÆ legi est sponte subiecta. Nec malè Guericus consonat: MARIÆ non tam purificata fuit, quàm mysterium purificationis commendauit, implendo legalem, significando spiritualem. Quid enim in ea purificandum esse potuit, quæ Virgo concepit, Virgo peperit, Virgoque permansit? Suscepit tamen Mater totius puritatis, purgationis speciem, ut simul & obedientissimæ humilitatis virtutem, & Evangelicæ purificationis insinuaret veritatem. Eandem sententiam tucur Bernardus, & confirmat Hildephonus: neque dissentiant hodie Aduersarij, præsertim Melancthon, Culmannus, Spangenbergius, Artopæus, Sarcereus, Ioannes Agricola, Franciscus Lambertus, ut ceteros omittam, qui MARIAM lege purificationis nequaquam indignis, sed ab

Lib. ad Rel. grossi. Re. gimat.

Lib. 12.

In Lucam cap. 2.

Serm. de purificat. Mariæ. a Serm. 3 in purificat. Virginis. b In Ser. de parturitio. ne & purificat. one B. Mariæ. Vide horum cõmentarios in Postill. de Luca explicat. nem. cap. 2.

sed ab illa per Moysen non sine diuino nutu exceptam fuisse fatentur. Docet interim hoc præclaro exemplo suo MARIÆ, quum vltro se legi subiicit, omnesque ritus legis diligenter obseruat, magnam aliorum, præsertim imbecilliorum fratrum rationem habendam esse, ne Christiana libertate cum cuiusquam offensione turpiter abutamur. Docet, ad sinceram & officiosam charitatem pertinere, ut de iure nostro aliquando cedamus, nostroque incommodo alienum commodum promoueamus, & in primis que sunt pacis & ædificationis, sedulo custodiamus. Docet, spiritualem purificationem, si mundi esse cupiamus, humilitate & obedientia nobis comparare. Docet, cum laude nonnulla præstari & in diuino cultu rectè adhiberi, quæ aliòquin diuinitus præcepta, & in sacris literis expressa non sunt. Docet, Ecclesiæ ministerium publicum honorare, sacros coetus & ritus piorum libenter adire, ac demum Sacerdotes templique ministros nostro sumtu alere, & ex animo reuereri. Vnde Culmannus quoque fatetur, magnificum fidei, charitatis & obedientiæ exemplū nobis in MARIÆ proponi, quæ obseruet legem purificationis, quam tamen obseruare non tenebatur, inquit, quia solæ illæ mulieres tenebantur, quæ suscepto semine pepererant.

tum purificati. onis assumit.

tom. 14.

Cancione 2. in Ferris pu. rificationis.

Vide Hildephonus in lib. contra dissimulantes de perpetua Virginitate & parturitio. ne Virg. Lib. de heresibus.

Esaias.

Lib. de quin. que heres. um. cap. 5.

In lococ. tato.

Hom. 2. de laudib. Virg. inu. Ma. ria.

Canti 4. In orat. de Christ. ioc. cursu & Si. meone.

Serm. 2. de Natiuit. Domini.

IAM verò præter Arianos alij MARIÆ hostes emerferunt, quos alibi depinximus, Heluidiani, qui in Hispaniam vsque penetrarunt, & ante noningentos annos illic pestilens effudere virus, ut ex præsentis historia in hunc modum ratiocinarentur: Ecce cum dicit Lucas, completos dies purificationis eius, ostendit Evangelista, legali naturæ carnem subiiciuisse, & sordibus coinquinatam fuisse, simul & Iesum vuluam Matris aperuisse. Quos obsecenos non minùs, quàm imperitos Doctores, Heluidianos quidē nominat Hildephonus, nos etiam cum Augustino Iouinianistas possumus appellare, quoniam Christi Matrem corruptam in partu faciunt, & de re sacra prorsusque diuina secundum carnem non solum falso, sed etiam impurè garriunt. Generationem enim Domini non solum æternam, quæ consubstantialem illum Patris Filium facit, sed etiam temporariam, per quam ex Virgine clausa nascitur, quis vel Angelorum, vel hominum dignè satis enarrabit? Falluntur autem nefarij homines, nec discrimen intelligunt, quod inter communem aliarum, quæ legierant astricta, & MARIÆ propriam, quæ in Evangelio describitur, Purificationem statuendum est. Illæ quoniam secundum legem erant immundæ, post partum in templo per oblationes lege decretas expiantur: hæc quoniam perpetuò munda persistit, purgationis tantum gerit similitudinem, quæ illi loco & tempori congruebat. Vnde in hos rectè competit, quod Augustinus aduersus Manichæos disputans, non sine vehementia dixit: Stulte, vnde sordes in Virgine matre, vbi non est concubitus cum homine patre? Vnde sordes in ea, quæ nec concipiendo libidinem, nec pariendo est perpeffa dolorem? Vnde sordes in domo, ad quam nullus hospes accesserit? solus ad eam Dominus & fabricator venit: vestem quam non habebat, induit; eam quam sicut inuenit, clausam reliquit? Sicut ille natus est solus inter mortuos liber, sic istius ex qua natus est, matris pudor, solus est integer. Tradunt ergo Theologi, multisque confirmat Hildephonus, Christum sine nixu, dolore, tristitia ac sordibus parturientis, adeoque clauso Virginis utero per integra virginitatis claustra prodiiisse, & Emanuellem, ut se Deum ostenderet, clausis in visceribus non modò conceptum, sed ab intemerata etiam Virgine procreatam esse. Quare scribit Hesychius presbyter Hierosolymitanus, MARIAM vocari portam clausam in Oriente sitam, quæ clausarum portarum Regem introduxit, atque iterum eduxit. Nequaquam enim, inquit, Rex gloriæ dum conciperetur aut ederetur, vuluæ tuæ portas prorsus aperuit, neque virginitatis vincula laxauit. Vocauit te hortū conclusum, & fontem signatum is, qui ex te ortus est sponus, & prædixit in Canticis. Tum Cyrillus Hierosolymitanus perspicuè notat eum, qui a cætu in crucem, sepulchrorum ostia aperuit, & æternas infernorum portas contriuit, Matris Virginis claustra admirabili virtute conclusas seruasse: solum verò Christum esse, qui citra vllam Virgineorum claustrorum offensionem in lucem sit editus sanctus sanctorum, & primogenitus primogenitorum. Oportuit enim, ut nouo nasceretur ordine, qui nouam impollutæ sinceritatis gratiam humanis corporibus inferrebat: oportuit, ut primam genitricis integritatem nascens incorruptio

Heluidiani Mariam fingunt immundam, & que aperit Sicut peperit.

Consultatio Heluidianorum ob sectionem, & primam de Matris immunditatem.

Christus natus sine nixu, tristitia & sordibus parturientis.

ruptio custodiret, & complacitum sibi claustrum pudoris & sanctitatis hospitium diuini Spiritus virtus infusa seruaret, sicut Leo Magnus asseuerat. Neq; his aduersatur, quod Lucas ex lege Moyfi repetit illud: Omne masculinum vultu aperiens, sanctum Domino vocabitur: quo loco aduersarij maximè gloriantur. Etenim hoc dictum eò detorquendum non est, vt Christus sacri ventris hospitium, quod ingressus sanctificauerat, egressus de uirginâ se credatur, vt cum Beda loquamur, sed eiusmodi apertio iuxta consuetum humanæ natiuitatis morem dicta, non virginalium claustrorum refectionem, sed Christi prolis de matris vtero egressum designat, sicut & Thomas indicauit. Prælarè igitur monet Eligius Episcopus, quum præsentem Euangelij locum explanat, non illum sicut Hæretici latrant accipiendum, quod Christus vterum matris, nascendo priuauerit virginitate, vtpotè qui cum perfectus esset Deus, plenum & perfectum hominem ex matre sine patre suscepit, simulq; gratiarum omnium plenitudinè ac perfectionem eidem matri contulerit, vt in partu etiam gratia plena iure censeatur. Cæterùm, quoniam de hoc argumento liber secundus differuit, & Iouinianistas multis refutauit, nunc satis fore putamus, vnum atque alterum præstantissimi Theologi testimonium proferre, vt non modò contra superiores, sed etiam huius aui aduersarios, præsertim Sacramentarios, MARIAM sine aperto vtero peperisse certius constituatur. Augustinus igitur communem Ecclesiæ fidem his verbis proficitur: moli corporis Christi, vbi diuinitas erat, ostia clausa non obstitit: ille quippè non eis apertis intrare potuit, quo nascente virginitas matris inuolata permanfit. A calibi rursus, non modò sui, sed nostri etiam temporis impios homines ita verberat: Non credunt, inquit, qui etiam Dominum nostrum Iesum Christum per integra virginalia matris enixum, & ad discipulos suos ostiis clausis ingressum fuisse non credunt.]

Nunc de recentioribus Theologis duntaxat agemus, contra quos mihi senex Simeon imprimis est defendendus: quoniam is tametsi in omni Ecclesia tot seculis prædicatur, imò in Euangelio laudem maximam tenet, iniquissimè tamen ab istis tractatur. Lucas nobilissimus Pictor, his velut coloribus illum depinxit: Et ecce homo erat in Hierusalem, cui nomen Simeon: & homo iste iustus & timoratus, expectans consolationem Israël, & Spiritus sanctus erat in eo. Et responsum acceperat à Spiritu sancto, non visurum se mortem, nisi prius videret Christum Domini. Et venit in Spiritu in templum; vt omittam sequentia, quod nempe diurni voti composactus, Christum acceperit in vlnas ac benedixit, neque solum cantico, sed etiam concione illum letè ac publicè celebrarit. Amplissima profectò isthæc viri laus est, quæ non modò senis huius personam illustrat, sed etiam eiusdem de Christo testimonio tantam fidem conciliat, vt meritò de Messia docenti credant vniuersi. Et tamen Ioannem Agricolum, vt splendide mentiat, dicere non pudet, hunc Simeonem nulla hic prorsus alia ratione, nisi quod redemptionem Israël expectauerit, nobis commendari Norat præterea Brentius, hunc ciuem fuisse Hierosolymitanum, nullo nec diuitiarum, nec dignitatis, nec officij nomine clarum, qui fortasse in oculis hominum delirare & mentis suæ inops visus sit, quum ad salutandum & complectendum puerum accurreret. Ita enim libet Brentio sæpè nugari, cum circa illustres Euangelij personas versatur, quibus indecora & inaudita petulanter affingit, vt suam in conuitiando libidinem magis expleat, quàm Euangelij veritatem attingat aut comprobet. Addit & illud ad huius nunquam satis laudati viri iustitiam eleuandam. *Quanquam*, inquit, *Simeon honestissimè vitæ coram mundo fuerit, tamen non est reputatus coram Deo iustus operibus suis: sed hac fuit iustitia eius, quod expectauit consolationem Israël, hoc est, credidit in Christum, quod per ipsum gratis habeat remissionem peccatorum & salutem.* Sed & Hemmingius non aliter Simeonem iustum agnoscit, nisi quod ciuilem iustitiam habuerit, inculpatè ac honestè inter homines viuens. Tùm Selneccero iustus ille homo dicitur ob iustitiam imputatam, quoniam consolationem Israël expectauit: ita enim hæc duo confundunt, & alienam duntaxat iustitiam, quæ apud Deum valeat, huic dñm viro sancto concedunt. Vel lerus cum vocari iustum asserit, quod acceptus sit coram Deo per misericordiam, propter

Aduersarij nō patrocinauerunt Verba Euangelistæ.

Maria etiam in partu plena gratia.

August. Mariæ aperto vtero nō peperisse lucas sententia.

Transitio ad defensionem Simeonis à Nouatoribus male tractati.

Lucas infanter Simeonem commendat, ut reclamatione Nouatorum.

Quomodo Brentius & alij in hunc Simeonem muerantur.

Quid de Simeonis iustitia sentiat aduersarij.

In Lucam cap. 2.

Homel. 2.

37 quæst. art. 3. ad 1. argumentum

Tract. vii. In Euang. Ioann.

Lib. 22. de ciuitate Dei cap. 8.

Luc. 2.

In Lucam cap. 2.

Homel. 16. in Lucam.

In explicat. rone Euang. de festo Purificationis.

In Euang. de festo Pu.

propter fidem in Christum. Et Georgius Maior inquit: *Quia senex Simeon credidit diuinis promissionibus, ideo Spiritus sanctus consolator & viuificator in ipsum effusus est.* Ad hæc Sarcerius hic iustitiam pro fide vult accipi; Sanctos enim à fide præcipuè, non à vitæ operibus prædicari. Præterea è sequenti cantico colligit Brentius, Simeonem, quia oraculi sui compos non est redditus, multo tempore non admodum tranquillam conscientiam habuisse. Demùm Loffius personam Simeonis à Luca describi docet, vt præcipuè quidem à fide commendetur, qua promissum Messiam expectauit, eaq; fide illum iustum, id est, Deo acceptum fuisse intelligit & exponit.

VERVMENIMVERO vt plura id genus maximè fingant atque conglomerent aduersarij, hos enim veluti fumos oculis imperitorum offundunt, tamen eximiam huius venerandi, nec satis laudati Senis & iustitiam & pietatem minimè obscurabunt, quoniam illa dilucidis Euangelij verbis expressa perpetuò elucebit. Ac sanè demiror, quare temeritate isti ad solam, vel præcipuam fidem tam multa reuocent, quæ de hoc sanctissimo viro Lucas accuratè pericripit, ne semel quidem fidei mentione facta, quæ tamen, vt eius verba testantur, in illo singularis effulfit. Ac minùs referebat, hunc Prophetam insignem ratione fidei commendari, vt quam ille cum aliis tam multis communem haberet, sicut paulò post indicat Euangelista, de Anna Prophetissa scribens, quod confitebatur Domino & loquebatur de illo omnibus qui Redemptionem Israël expectabant, hoc est, qui in Christum credebant, hunc nimirum infantem esse Messiam, verumque Saluatorem & Redemptorem à Prophetis prædictum, & tanto tempore expectatum, sicut idem Brentius interpretatur. Quod verò Lucas fidem nec solum, nec præcipuè in Simeone laudat, ex aliis etiam eius dictis colligi potest, in quibus Ioannis Baptistæ parentes ornantur, quoniam iusti ambo ante Deum inceserint in omnibus mandatis & iustificationibus Domini sine querela. Tùm Zacharias vt illorum, qui Euangelicam gratiam amplexuri essent officium proprium & laudem præcipuam explicet, hoc illis tribuit, quod in iustitia & sanctitate coram Deo omnibus diebus ipsi essent seruituri. Præterea idem Lucas ad Annæ Prophetissæ commendationem inducit, quod in statu virginali, coniugali ac viduali vitam semper integram ac sinceram exegerit, quodque ad extremam vsque senectam longum cœlibatum retinuerit, & curam assiduam precandi Deum, & corpus ieiuniis exercendi, Deoque in templo inseruiendi adhibuerit.

PROINDE quum ab his benè pieque factis Anna tantoperè commendetur, quis non meritò credat, Simeonem non ob iustitiam ciuilem aut imputatiam, neque ob fidem tantum, sed potius ob vitæ sanctimoniam & exactam diuinæ legis obseruationem, hoc loco tam accuratè describi atque laudari? Vnde vt illum verè spiritualem, & sicut Paulus vocat, factorem legis agnosceremus, hoc etiam adiectum legimus, quod in illo esset Spiritus sanctus, quodque responsum haberet ab eodem spiritu, qui præterea illum in templum adduxit. Igitur, etiam si sub lege viueret, tamen Euangelicæ gratiæ spiritum inhabitantem habebat, eoque duce in Dei præceptis ambulabat, Dei que iudicia custodiebat & operabatur, sicut Propheta loquitur; & quoniam spiritu agebatur, Dei erat Filius, Dei que charitatem per eundem spiritum in corde suo diffusam retinebat, vt è verbis Paulinis euinci potest. Nec sit difficile plura Scripturæ loca proferre, quibus iustitiæ nomen longè aliter, quàm isti volunt, non ad alienam, sed ad propriam, neque ad imputatam, sed inherentem iustitiam, atque ad vitæ innocentiam, morumque sanctitatem referatur, sicut alibi cum de Ioseph iusto ageretur, demonstrauimus. Sedenim vt isti nouum & Eunomianum de sola fide iustificante dogma defendant, apertis etiam Scripturæ testimoniis manifestè reclamant, quibus nos admonet Spiritus sanctus, hominem non ex fide tantum, sed etiam ex operibus iustificari, fidemque operibus consummari, ac iustum esse, qui facit iustitiam; & faciendo magis magisque illum iustificari, vt per bona opera certam vocationem & electionem suam faciat, mercedem tandem secundum opera sua percepturus. Valeant igitur Nouatorum commenta, in quibus præclaras & distinctas optimi senis & Euangelici Prophetæ laudes sola fide & iustitia imputatitia, vel ciuili metiuntur.

Luc. 2.

Luc. 2.

Ibidem.

Roman. 2.

Roman. 8. Ezech. 18. Roman. 5. & 8.

Iacob. 2.

a. 1. Ioan. 3. b. Apoc. 22. c. 2. Pet. 2. d. 2. Cor. 5.

Simeonem a rebus pluribus, quam ob fidem hoc loco prædicari, ac verè iustum fuisse.

Quomodo Lucas Annam ab operibus laudat.

Simeon à Luca ob Seram iustitiam fides simul & operum commendari, ut est, ob vitæ sanctimoniam.

Iustitia nomen quomodo in Scripturis accipitur.

Iustitia Simeonis non dissimilis iustitia Noë & Abrahæ.

Fuit enim ille non modò fide præditus, per quam operabatur iustitiam, sed etiam veræ iustitiæ fructibus abundavit; ita coram Deo iustus, sicut ille, cui diuinum dixit oraculum: Te vidi iustum coram me; & iuxta exemplum Abrahamæ, qui præcepto diuino paruit, cum audisset: Ambula coram me, & esto perfectus. Neque iustus hic fuit tantum, sed & timoratus, fidei suæ non iactans iustitiam, neque vana inflatus fiducia, vt sine respectu propriæ dispositionis & obedientiæ, ob solam Dei misericordiam fide apprehensam, de gratia Dei suæque salute certò statueret. Timoratus, inquam, idem & iustus fuit, quia difficile sit, vt & Beda testatur, iustitiam sine timore custodire; & iustus quantò ardentius Deum diligit, tantò solertius eundem cauet offendere. Cæterum in argumentum præstantis iustitiæ, quæ hunc senem cohonestabat, Ecclesiæ pacem & vtilitatem publicam priuaris commodis anteposuit, ideoque redemptionem & consolationem populi solidam, quæ à Messia pendebat aduentu, ardenti & longo cum desiderio expectauit, dignus etiam habitus, cui Deus Messiam in carne reuelandum, quem ipse cerneret, polliceretur. In reà verò hic non solum per fidem agnouit, sed obedienter etiam audiuit, & fideliter secutus est suum ducem ac monitorem Spiritum sanctum. Per hunc futura præsciuit ac prædixit, huius arbitrio se totum permisit, eiusdem promissis & consolationibus sese ac alios in magnis fulciuit armis. Neque verò Messiam solum modò conspicatus, sed etiam suauissimè complexus, ac in templo iridem publicè confessus est, simulque incredibili diuinæ charitatis amore flagrans, suo quasi iure dixisse videtur, ^o Inueni quem diligit anima mea. ^f Cor meum & caro mea exultauerunt in Deum viuum. ^b Mihi mori lucrum est, & viuere Christus. ^h Vidi Dominum facie ad faciem; & salua facta est anima mea. ⁱ Nas kubar, id est, Adorate filium, sicut Hebræi legunt pro eo, quod noster interpres vertit; Apprehendite disciplinam, vt Hieronymus annotauit. Alij sic locum transferunt; Oculamini filium.

Simeon non modò credit, sed & timoratus est, ac redemptionis israelis expectat, ducemque Spiritum sequitur.

Simeon quomodo se in templo gerat erga Christum.

Quomodo Simeon à Sacerdotibus commendatur.

Simeon hic Sacerdos legis fuit.

Magna senis huius felicitas ac gloria.

Quam ineptè Sacerdos exponat, Simeonem in templo genuisse Spiritum.

NGENTVR igitur Nouatores more suo, & tanti viri eximiam iustitiam obscurare contendant, de quo ipsi soli tam abiectè viliterque loquuntur. Scribit certè Nicephorus, eundem grandæuum senem virtute, dignitate, vitæque sanctitate tunc temporis excelluisse, qui cum Christum Dominum coram conspexisset, ac eundem in vlnis gestasset, carnis mole statim solutus sit ac liberatus, quemadmodum in suo nimirum cantico visus erat desiderasse. Timotheus Presbyter Hierosolymitanus, hunc Simeonem pulchrè vocat primum & vltimum iustum, vltimum legis, primum gratiæ, Iudæum religione, Christianum gratiarum actione. ^k Cyrillus Hierosolymitanus, ac præterea ^l Epiphanius eundem fuisse Sacerdotem apertè confirmant, quantumuis repugnet ^m Erasmus, qui neque Sacerdotem illum, neque Leuitam dignatur agnoscere, sed nescio quem plebæum & obscurum hominem facit. ⁿ Augustino senex famosus, annosus, probatus, coronatus dicitur, qui Christum non modò coram cognouerit, sed etiam adorârît, cum illa verba mirifica protulit: Nunc dimittis seruum tuum Domine, quæ dulcissimam & cygnæam planè continent cansionem. Beatus profectò ille præ cæteris Patriarchis & Prophetis, cui tantum videre lumen, tanta frui gratia, totque mysteria paucis verbis complecti contigit, vt sapientissimum & optimum Theologum appellare possis. Quàm felix hic Simeon, cui se Christus tam efficaciter quàm dulciter contrectandum, deportandum & exofculandum præbuit, nullà vt opes atque delitiæ talem senem magis explere, magisque in terris beare potuerint; vidit enim & gustauit, si quis alius, quàm suauis esset Dominus, atque post mortem lætissimum Euangelium, vt arbitror, confedentibus in Limbo Patribus attulit. De illo sic etiam Augustinus iudicat. Multum senex iste fuit ad audiendum serus, sed ad videndum maturus. Non expectauit vt Christum audiret loquentem, quoniam audiuit infantem. Et hoc illi cõcessum erat iam decrepito, quasi desideranti & suspiranti quotidie in orationibus suis.]

Vbi neq; Sacerdium præterire possum, qui nobis expositurus quod Lucas ait; Simeonem Spiritum in templum venisse, hoc scholion addiicit: *Nihil tribuitur hic humanis viribus.* O ineptum & ridiculum scholiam, nihil humanarum virium illis tribuentem, qui

Gen. 4. Gen. 17.

In Lucam. cap. 2.

e Cant. 3. f Psal. 53. g Phil. 1. h Gen. 12. i Psal. 2. In cõm. circa Psal.

In oratione de Prophetis Simeon. k In oratione de occisio Domini. l In libr. de Prophetis Simeon. m In Paraphrasi. n Sermo de Natiuitate Sabastor.

Serm. 16 in natali Domini.

In Lucam. cap. 2.

quæ cum Simeone aguntur Spiritu sancto, & huius afflatu atque ductu se gubernari permittunt, sunt que interim, vt Paulus loquitur, Dei coadiutores & cooperatores, vt in illis gratia Dei vacua non sit. Eodem Spiritu repleti Apostoli, quàm multa & præclara quæso gesserunt? quæ primum gratiæ omnis auctori Spiritui sancto, ac deinde ipsorum industriæ, obedientiæ, charitati atque virtuti merito adscribuntur. Promittit Christus discipulis, Spiritus patris vestri loquetur in vobis: hinc colliget Sarcerius, eosdem discipulos velut truncos & stipites, neque mentem, neque voluntatem, neque linguam adhibuisse, humanasque illorum vires cum Dei gratia non liberè coniunctas fuisse, quando Spiritus sanctus in illis, & per illos, velut electa sua organa, loqueretur, ac Dei regnum vbique gentium propagaret?

Nec de Brentio mihi tacere fas est, qui mox adiunctam à Luca, planèque cohærentem de Anna historiam scedè contaminauit. Describit hanc Phanuelis filiam Euangelista, commendans illam à generis nobilitate, & spiritus excellentia, quoniam fuerit de tribu Aser Prophetissa, & à vitæ sanctimonia, vt quæ pudicissimam Virginem, honestissimam coniugem, & demùm religiosissimam viduam præstiterit. Quid verò ad hæc Brentias? Primum illustrem generis Annæ nobilitatem in dubium vocat, ac tribus eiusdem humilitatem accusat. Deinde tam præclaræ matronæ ieiunium sic interpretatur, vt eam duntaxat sobriam vixisse contendat, sicut & Lossius hunc locum explicans, dicit: *Per ieiunium in genere significatur temperantia totius vitæ, sine aliquo discrimine vel certè temporis, vel victus.* Corradit & Coruinus Scripturæ de ieiunio testimonia, vt; Sanctificate ieiunium, inquit Ioël. Hoc genus Damoniorum non eiicitur nisi oratione & ieiunio è Christi sententia. Ex his aliisque id genus Scripturæ locis colligi potest, si Coruino & Grefero credimus, Christianorum ieiunium nihil esse aliud, atque perpetuam à superfluo cibi ac potationis vsu, imò ab omni peccatorum genere abstinentiam. Sed ó suaues ac Epicuræis gratos ieiunij prædicatores, qui vt carnali licentiæ laxarent habenas, Ecclesiasticum ieiunium in quotidianum ferè vulgi luxum transformauerunt, omnemque Christiani ieiunij legem, vsu & disciplinam è medio sustulerunt. Igitur quod Anna vsque ad extremam senectam diu noctuque ieiuniis & orationibus in templo seruauit, nihil aliud est Brentio, nisi vt ipse loquitur, quod semper sobria verbi Dei discipula fuerit. Vbi manifestam istorum fraudem cernimus, qui locum illustrem ad bona opera comprobanda tam indignè corrumunt, vt pro ieiunio Euangelico, non nisi victus parsimoniam & sobrietatem nunquam non omnibus obseruandam intelligant, vtque precationes diuinas & nocturnas solo vel præcipuo verbi Dei audiendi discendiq; studio metiantur. Nos priorem errorem, de Ioanne Baptista, eiusque ieiunio differentes explorimus, satisque conuicimus, Christianum ieiunium à Philosophica in victu temperantia siue debita parsimonia multum abesse: ne aliòquin Christum, Apostolos aliosque Patres merita fraudemus gloria, qui non solum sobriè & parè semper vixerunt, sed & austerè ieiunando subinde sua corpora castigauerunt, certosque dies precationibus & ieiuniis impenderunt.

ALTERVM verò sigmentum vix vlla eget confutatione, quoniam Euangelista nõ solum Annam extollit, sed etiam in vnalla viduarum omnium specimen & exemplar proponit, nimirum vt illæ iuxta præceptum Apostolicum nocte & die insistent obsecrationibus & orationibus, atque auditi verbi, suæque fidei fructum castigatione corporis, sedulitate precandi, & assidua pietatis exercitatione restentur. Et adhuc blandi Doctores isti Annæ fidem vrgere pergunt, opera verò studiosè negligunt, quæ Lucas aliòquin diligenter expressit, & peculiariter ornauit, vt cultus esse Dei, & ad latriam spectare dixerit, si Græca eius verba ritè considerentur. In eundem sensum Paulus, quum à credentibus hospitalitatis & beneficentiæ opera postulat, eas hostias ad DEVM placandum vel promerendum valere docet: sicut & Hieronymus ieiunare, dare cleemotynam & pudicitiam colere, vera nominat holocausta, de quibus illud præceptum accipi potest: *Sacrificate sacrificium iustitiæ.* Verùm Sarcerius, vt qualescunque suæ Sectæ suppetias ferat, vociferatur: *Ad fidem Sanctorum necessariò ligamur: ad Sanctorum opera non ligamur.* Cui succinctè respondemus, non solum Sanctorum fidem, sed

Nihil gerat Deum in homine agere, & hominem pro Deo cooperari.

Quomodo Brentius de prænata historia de Anna Phanuelis filia.

Quid Nouatores de ieiunio Annæ & Euan-gelio commendant.

Anna hanc modò in a fide, quum ab operibus in Euangelio commendari.

Bona opera ad cultum cultus, à Luca, tum à Paulo, sacrificia & hostia.

An ligamur ad fidem Sanctorum, & non ad opera eorum.

1. Cor. 11.

Matth. 10.

Hom. 18. in Lucam.

In Dominica primâ post Natiuitatem. In epist. Domin. 6. post Pascha. Ioel. 1. Matth. 17. 2. In epistola Dominica 6. post Pascha. In Euang. Dominica 1. Quadragesima.

Matth. 4. Act. 13.

1. Tim. 5.

Hebr. 13.

In Amos Prophet. Psal. 4.

Psal. 4. In 2. c. Luc.

fed & opera nobis in facris literis commendari, opera, inquam, obedientia diuinis præceptis debitæ, & quæ ad propriam cuiusque vocationem pertinent. Vnde scriptum habemus: ^a Hoc fac & viues. ^b Si filij Abrahæ estis, opera Abrahæ facite. ^c Volo omnes esse, sicut me ipsum. ^d Imitatores mei estote, sicut & ego Christi. Idemque Paulus non solum de imitanda Sanctorum fide, sed & conuersatione, patientia & morte admonet, nimirum vt vnâ cum illis non solum auditores, sed & factores legis, si iustificari volumus, nos totos præbeamus. Noui verò Sectarij, vt re ipsa probent, se à Sanctorum communionem, moribus & exemplis abesse plurimum, sola fide iustitiaque imputatiua contenti, non ieiuniis, sed ventri, non obsecrationibus, sed maledicentiæ & obrectationibus, non in Dei templo, sed in Satanæ Synagoga nocte ac die vtinam non seruiant. Verum longius digredi supersedeo.

RELIGIUM est de feriis dicere, quas ob præsentem historiam veneranda instituit antiquitas, & religiosè hætenus obseruat Ecclesia, solennibusque cæremoniis publicè cohonestat; ob quas diem hunc luminarium quidam appellant, nimirum quod cerei ex veteri more in templo deferantur. Hoc Ecclesiæ institutum ridet ac subsannant aduersarij, Ethnicaque imitationem ac superstitionem Catholicis petulanter exprobrant, quandoquidem veterum Ethnicorum vanitatem candelas hoc tempore accendi & deportandi in vsuum reuocârunt. Hanc verò tetram calumniam non tam nobis, quàm optimis maioribus sanctissimisque Patribus intentatam æquum est depellere, ne quis fortassis falsis & maledicis istorum vocibus, qui totam Dei Ecclesiam insani profcindunt, facile commoueat. Et quidem antiquam Ethnicorum consuetudinem parum attingam, quid enim ad nos de his qui foris sunt? vt Apostolus dixit, quo nempe consilio illi Februa, & postea mensem Februarium tum instituerint, tum celebrârint. Macrobius ab Augustino laudatus ita rem explicat: Secundum mensem Numa Februopatri Ditis Deo dicauit, qui lustrationum potens creditur. Lustrari autem eo mense ciuitatem necesse erat, quo statuit, vt iusta Diis manibus soluerentur. Plinius habet in hunc modum: Vulgata prisca temporibus opinio obtinuit, Februa esse omnia, quibus malefactorum conscientia purgarentur, delerenturque peccata, aut manes defunctorum placidi redderentur. Nec obscure Ouidius canit:

*Februa Romani dixere piamina patris,
Nunc quoque dant verbo plurima signa fidem.*

NOTAVIT & Augustinus, sicut Ianuarium à Iano, sic Februarium à Februis sacris Lupercorum appellari: tum notum est eruditus, Februare pro purgare iam olim Ethnicos accepisse, quemadmodum Varro etiam indicauit. Romæ igitur hoc mense suas lustrationes habebant, totamque urbem annuis & prophanis ritibus de solenni more purgabant. Quæ idololatræ lustrandi consuetudo, quum initio non facile abrogari posset, à Christianis in alium ac meliorem vsuum prouidè & religiosè translata est, nimirum vt eodem mense dies Deiparæ sacer, & purificationis eius memoria in Ecclesia celebraretur, tumque Clerus & populus pium publicumque conuentum institueret, in quo spiritalia cantica modularetur, & cereos ardentem à Pontifice traditos deferrent, sicut ante nongentos annos ^f Beda & ^g Hildephonus memoria prodiderunt. Proponit igitur & hanc quæstionem ^h Innocentius: Quid est, quod in hoc festo cereos portamus accensos? Respondet autem duplicem huius instituti rationem esse: Primum quidem, vt mos Ethnicus cum Christiano ritu commutetur, & quod à stultis Idolorum cultoribus ad honorem Cereris ac Proserpinæ agebatur, id prudenter à piis ad honorem laudemque MARIÆ Virginis conuertatur. Deinde, vt qui per Christi gratiam sunt purificati, hac cæremonia moncantur, prudentes illas virgines imitari, quæ vt Euangelica docet parabola, non sine lampadibus accensis, ad Christi sponsi nuptias ingrediuntur. Multo autem vetustior est Eligius Episcopus Nouiomenis, qui circa Christi annum 640. vitæ sanctimoniam commendatus floruit, & aperte Christianum ritum tunc receptum approbat, quoniam veteris superstitionis error ad veram fidei religionem sit pulchrè conuersus: cereorum autem qui manibus gestantur lumine, illud fidei lumen, quod in cordibus fulget, designari afferit, simulque nos moneri ea cæremonia, vt

Diem luminarium Socari festum purificationis Virginis ob Ssum cereorum, hoc Ecclesiæ instituto vnde originem trahat.

Quomodo Ethnicum luminarium accessit exercuerint suam impietatem.

Ecclesia impietatem in salutem prouertit Ssum scilicet conuertit.

Multiplex ratio instituti festi cum Ssum cereorum. Secunda causa.

a Luca 10, b Ioan 10, c 1. Cor 7, d 1. Cor 11, e Hebr 11, Rom 1.

1. Cor 3.

Li. 1. Saturnalium ca. 13.

Li. 2. Fastorum.

Li. 15. contra Faustum Marcellinum. cap. 5. De Vita populi Rom.

f In libr de temporib. g Sermo de purificatione B. Mariæ. h In Ser. de purificatione B. Mariæ Virginis. Matth. 25.

Homel 2.

na, vt cum Domina nostra gloriosa Christum offeramus, puritate mentis & lucidis, virtutum operibus splendidi: ita nimirum effici, vt cum bonorum operum lampadibus immortalis sponso occurramus, imò vt tanquam sponsa eius desideratum cum ipso sponso thalamum ingrediamur.

TERTIAM institutionis causam Rupertus assignat, vt nos ipsos quadantenus & fide & gaudio Spiritus Simeoni iusto in complectendo Emanuele conformemus. Sic enim ille loquitur: In purificatione sanctæ MARIÆ ideò candelas portamus, vt felici gaudio iusti Simeonis aliquatenus participemus, qui Christum infantem gestans in vlnis, agnouit, & confessus est paratum ante faciem omnium populorum lumen adreuelationem gentium. Hoc enim signo commoniti exterius, ipsam verum lumen, quod illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum, in mente nostra fidei vlnis arctius attingimus, & absentiam eius corporalem, sursum tendentibus desiderijs gementes quærimus, quærentes gemimus.] Quartò, de MARIÆ Domini Matre monet hæc ipsa cæremonia, ac fidem veram de conseruata eius virginitate, virginicoque partu contra Hæreticos excitat atque confirmat. Sicut enim apes ceram cum melle virginali producit opere: sic MARIÆ Virgo Christum Deum & hominem salua veteri sui genuit integritate. Apes namque, neque vllò concubitu miscentur, neque libidine soluantur, neque vllis partus doloribus concutiuntur: & subito tamen magnum filiorum examen emittunt, vt idem Rupertus annotauit. Rem eandem Iuo Carnotensis Episcopus hac oratione complexus est: Sicut caro Christi de mundissimo & bono odore virtutum referta carne processit, & nec in concipiendo, nec in egrediendo matris integritatem violauit: sic cera quæ hodiè gestatur fidelium manibus, de mundis & odoriferis floribus collecta, fructus est apes, virginis videlicet animantis; cuius, sicut legitur, sexum nec masculi violant, nec foetus quaerunt.] Quintò, dies hic veteribus ὑπαντη vel ὑπαπαντη dictus est ab obuiando: quandoquidem quum Christus Dominus in templum offerretur, Simeon, Anna, & plures Israëlitarum gratis latisque animis præsentem Messiam occurrerunt, vt & Ericus annotauit. Pluribus autem has ferias illustrat Ambrosius Ansbertus, easque cum alibi, tum Romæ per celebres haberi, & accensis in templo cereorum luminibus publicè & religiosè peragi docet. Ecclesia verò in solennibus precibus ad Deum fuis, quæ hoc die proponuntur, suam nobis mentis fati explicat, ne quis fortasse aliter, quàm par est, de hoc eius instituto sentiat, aut calumniosè loquatur. Precatur igitur omnium rerum Creatorem Deum, qui liquorem per operam apum ad cerei perfectionem mortalibus prouenire concedit, vt ipse vtilis & salutarem candelarum vsuum nobis præbeat, iustique Simeonis in hoc Christiano coetu faciat imitatores. Precatur, vt omnes sancti Spiritus gratia illuminati atque edocti, æternum lumen Christum veraciter agnoscant, & fideliter diligant. Precatur, vt qui candelas hoc ipso die in manibus deportant, suum authorem cantando laudare, & sancto igne dulcissimæ charitatis accendi, atque in templo sancto cœlestis gloriæ aliquando representari possint. Precatur denique, vt sicut hæc luminaria igne visibili accensa, nocturnas depellant tenebras, ita corda credentium inuisibili igne, id est, sancti Spiritus splendore illustrata, omnium vitiorum cœcitate careant, & purgato mentis oculo, ea quæ Deo sunt placita, suæque salutis vtilia ritè cernant, ac tandem post huius seculi caliginosa discrimina, ad indeficientem lucem, tanquam portum optatum, perueniant.

Hæc pluribus repetere libuit, vt boni omnes rectius iudicent, quas cæremonia tam sacer dies nobis ostendit, haud sine magno consilio certoque iudicio sanctissimorum Patrum iam olim institutas, ac tot seculis in Ecclesiis conseruatas esse, in quibus & Dei honos, & Christi gloria, & MARIÆ memoria, communisque credentium utilitas sincerè spectetur, nulla verò aut vanitatis, aut superstitionis ratio habeatur. Quid igitur, nisi foeda & aperta est criminatio, quum ^a Arsatius Schofer nobis impudenter obiicit: *Valde inepti sunt, qui cereis, nimirum caducis rebus, præter verbum Dei excogitatis confidunt, quasi his Satanas fugetur.* Petulantior etiam ^b Bullingerus, qui stupendam cœcitatatem Papistarum appellat, quòd hoc die cereos & facces incendat. Sic enim isti sacrorum

Libro 3. de diuina offiis, cap. 56.

Ioan. 1.

Eno supra citato. In Ser. de purificatione Mariæ.

Circa Euangelium de festo.

f In libr de temporib. g Sermo de purificatione B. Mariæ. h In Ser. de purificatione B. Mariæ Virginis. Matth. 25.

a In Postilla circa Euangelium de festo purificationis. b In Lucam vap. 2.

Tertia causa.

Quarta causa.

Cæremonia puritatis christi nos admonet de puritate Virginis.

Quinta causa.

Ecclesia mentis suam in solennibus precibus explicat, quo consilio circa cereos hoc die conseruatur.

Superior ad defensionem Ecclesiæ contra Nonatorum calumnias referenda esse pro Ssum Catholico cereorum.

rum irrisores, & Ecclesie odio oboccati calumniatores audent dicere, nihilque pensi habent, quod cerei à Catholicis non per se considerentur, quodque nulla in illis aut iustitie, aut salutis portio collocetur, sed quod ad spiritualement finem, vt dictum est, omnia referantur, vt per signum & ritum externum de historia illorum, qui hodie Christum lætissimè in templo agnouerunt, atq; cum fructu professi sunt, potissimum verò de imitando Simeonis exemplo admoneamur, qui Christum lumen nunquam occidens suis oculis cum incredibili voluptate vidit, suis vlnis deportauit, suo ore laudauit, omnibusque gentibus denunciavit. Est enim ita, si verum fatebimur, quemadmodum Iudæ Carnotensis affirmat: Consuetudo Ecclesiastica multas ex rebus gestis retinet similitudines, quibus & rerum gestarum representat veritatem, & simplicium corda excitat ad pietatem, vt per ea, quæ foris venerantur, ad interiorum amorem rapiantur. Neq; omninò hinc nobis aduersarij refragantur, ex quibus Nicolaus Selneccerus apertè concedit, quod iam olim Christiani purificationem MARIÆ memoria repeti iusserint, vt mos Ethnicorum idololatriæ aboleretur, vt quæ à Lychnis idololatriæ corda conuerterentur ad Deum, quem lumen gentium Simeon nominat. Præterea vsum luminarium Gregorij Nazianzeni seculo, id est, ante mille & ducentos annos, in Ecclesia vtitatum fuisse, eiusdem Nazianzeni probat testimonio. Eadem Danielis Gregerii est sententia, qui inter cætera scribit: *Valdè vetus hoc festum de purificatione MARIÆ esse videtur. Nam Gregorius Nazianzenus mentionem eius facit in Monodia, quam in laudem Basilij Magni scripsit; ac dicit Valentem Imperatorem hoc die, quem diem luminarium vocat, cum frequenti populo in Ecclesia, in qua Basilij Magni Episcopus fuit, conuenisse.*

Nos verò hunc Nazianzeni locum integrè transcribemus, vt de illo certius iudicari queat. Nam in die luminarium, inquit, quando populus omnis in Ecclesiam conuenit, ingressus & ipse (Valens videlicet Imperator) vbi ordinem Psalmodiæ, cæremonias ritè celebratas, aras omni decore ac reuerentia cultas, populum denique diuino cultui assistentem vidit, admiratus est. Hic primùm quiuis animaduertat, quàm malè conueniat aduersariis cum veteris Ecclesie statu, in qua frequentes cæremonie, fulgentes aræ, certique psallentium ordines studiosè obseruabantur. Deinde quod ad luminarium diem à Nazianzeno memoratum attinet, falluntur ambo, Selneccerus & Gregerius, quum illum de hoc purificatæ Virginis festo interpretantur, fortassis delusi Germanica voce *Etchtmeij* / quæ inde à Carolo Magno recepta nobis durat, ob consuetum nempè vsum Luminarium siue Lychnorum, qui præsentis festo peculiariter adhibetur. Gregorius verò Theologus quum diem luminarium vocat, festum sanctorum luminum pro festo Baptisimatis Christi accipit, quod octauo Idus Ianuarij Græcis solenniter celebrabatur, atq; etiamnum ab illis celebrari solet, facibus in signum lætitiæ publicè tunc accensis, quoniam Christus non modò sit in Iordane baptizatus, sed nobis etiam lauerum Christianum instituerit. Hoc autem ipsis *φωτισμός* dicitur, id est, illuminatio animarum, lustratio, purgatio, luminis participatio, tenebrarum expulsio. Quibus nominibus præclaros sacri Baptisimi effectus declarant, præsertim quòd Carechumenos purget atque illuminet hoc Sacramentum. Hinc & illæ Cyrilli ac aliorum veterum catecheses siue institutiones ad illuminatos & illuminandos extant. Ac Nazianzenus quidem seipsum explicat, semel atque iterum scribens orationem Pænegyricam huic festo luminum siue luminarium congruentem, doctèque Nicetas eius Scholiastes diem hunc luminarium sic accipi oportere, demonstrat. Hinc & illa Gregorij oratio: Sanctus luminum dies, ad quem peruenimus, quemque hodie diuino beneficio celebrauimus, Christi mei, hoc est, veræ lucis omnem hominem in mundum venientem illuminantis, Baptisimum pro principio habet.]

Quod si testimonium à veteribus repetendum est, quo præsens cereorum siue luminarium vsum in Ecclesia confirmetur, en tibi Cyrillum Hierosolymitanum, qui sub Cæsare Constantio vixit, atq; hoc ipso die MARIÆ sacro ad populum habuit orationem, inter alia sic disserens: Læti hodie lampadas ornemus: tanquam filij lucis cereos, veræ luci Christo offeramus: quoniam lumen in reuelationem gentium mundo apparuit: Lumen itaq; è lumine mutuati, supra niuem dealbemur.] Sic insignis ille Archiepiscopus,

Prudens Ecclesia per externos ritus, de spiritualibus rebus nos admonet.

Notatores quidam Ecclesie instituta suffragantur.

Locum Nazianzenum Simplicianus de luminariis, quæ Notatores presertim interpretantur.

Dies luminarium longe aliter citatur, quam cæremonias sic appellatur.

Baptisimus cum Græcis φωτισμός dicitur.

Cyrilli Hierosolymitanus re Simonum de purificato suo cereorum hoc die, qui iam vltimè in Ecclesia fuerit solenniter celebratum.

In Serm. de purificatione Virginis.

In explic. oratione Eusebii de festo purificationis.

In Eusebii festo purificationis. in Monodia Basilij.

Exod. 25. & 27. Nazianzenus in Monodia Basilij.

a Lib. 6. Eccle. hist. c. 9. b Lxx. epist. 3. c libro 3. epist. 22. c in Natali, & 6. Felicit. d L. 1. c. 3. Dialog. e Lib. contra Vigilantiu.

Orat. funebri in laudem Cæsarij & orat. 2 in Iulianum.

Orat. Pænegyricæ sanctæ Luminum.

1. Tim. 4.

Marc. 9.

chiepiscopus, vt ad vtitatum Ecclesie suæ Hierosolymitanæ morem alludat, de cereis meminit, qui tunc populi manibus gestabantur. Hic enim festus dies perquam vetustus, à multis præclaris Patribus, qui sacras in illo Conciones siue Homilias publicè habuerunt, nobisque scriptas reliquerunt, eximie condecoratur. Inter hos pono Ioannem Damascenum, Timotheum Presbyterum Hierosolymitanum, Amphilochem Iconij Episcopum, Ioannem Chrysostomum, Gregorium Nyssenum, & qui Superiores omnes non solum ætate, sed etiam martyrij gloria excelluit, Methodium, vt qui sub Valeriano & Decio suum pro Christi fide sanguinem fudit. Vocatur autem ab his festum idem *ὑπαπαντη*, hoc est, festum exceptionis, siue obuiationis, quod non sub Iustiniano Cæsare institutum est (vt quidam arbitrantur) sed in peculiarem vsum ab eo Principe conuersum, vt certis poenitentiae ac pietatis officiis inseruiret, iræque Dei suppliciter obuiarent & occurrerent homines, quandoquidem terræ motus eo tempore per totum orbem esset vniuersalis, sicut & Selneccerus annotauit.

Nunc eundem aduersarium non suo tantum, sed etiam sociorum nomine conuitantem audiamus: *De superstitionibus candelarum & cere nihil ne somniauit quidem Ecclesia: et blasphemiam est adiuratio, quæ adhibetur.* E quibus verbis colligere licet, Lutheri discipulos superstitioso quidem, sed non omninò veteri & peruetusto cereorum vsui, quem contra Vigilantium defendit etiam Hieronymus repugnare, quoniam in veteri lege Deum ipsum habet authorem, & semper in Ecclesia vbiq; gentium retentus durat. Vnde Basilij etiam Ecclesie suæ morem in eo fuisse monstrat, vt ad templum populus frequens accederet, atq; cum vespertino lumine Lucernariam gratiarum actionem coniungeret, suamque Deo gratitudinem declararet. Indicat Eusebius Cæsariensis, Ecclesie Hierosolymitanæ iam olim proprios luminarium fuisse ministros, qui tum acolythi, tum Ceroferarij dicti, certum in Ecclesia ordinè tenent, eiusque mentionem frequenter facit peruetustus ille Cyprianus. Tum Paulinus, & præter Gregorium Hieronymus, huc cereorum vsum, vt suo seculo receptum & probatum, agnoscunt. Præterea mos erat solennis, vt Christiani defuncti honore quodam afficerentur, neque sine facium gestationibus & accensis luminaribus ad sepulturam esserentur: præcipuè verò nocturnis cantionibus & luminaribus funebris pompa constabat, quæ principibus (vt Constantino & Constantio) post mortem exhibebatur. Hanc veterum consuetudinem, quam postea de factis Virgini exequiis tractantes confirmabimus, Gregorius Nazianzenus alijque plures veteres astruunt luculenter.

Ad Nouatores redeo, qui se Germanos non modò Lutheri, sed etiam VVicleffij discipulos, VValdensiumque fratres in eo declarant, quod cereos à Sacerdotibus benedicti molestissimè ferant. Timent enim fortasse, ne hac in parte sibi etiam aduersentur, si Sacerdotum muneri & dignitati vel in benedicendo, vel in offerendo aliquid deferant, qui iam pridem externum omne Sacerdotium in suis Ecclesiis abrogarunt. Tum qui Sacramentalia, sicuti vocant, reiiciant ac aspernentur? Neque video tamè, qua fronte Selneccerus consecrationes candelarum vt superstitiones tam seuerè damnet, ac prorsus Ecclesie incognitas esse dicat. Quod enim superstitionis periculum metui potest, vbi complures in Christi nomine conueniunt, & ab æterno Deo precantur, vt allatas candelas ad corporum & animarum sanitatem pro sua pietate benedicere & sanctificare dignentur? Quid hoc est aliud, nisi quemadmodum Paulus dixit, creaturam per verbum & orationem sanctificari? Vbi Chrysostomus per verbum sanè signum crucis interpretatur, quod cum precatione coniunctum, vim habet sanctificandi siue benedicendi, nimirum vt quod sanctificatur, per implorationem auxiliij, quæ fit in verbo Dei, virtutem quandam accipiat spiritualement, qua nobis in hac vita miserè laborantibus, & in omne malorum atq; infortuniorum genus facile prolabantibus, rectius prospiciatur. Cur enim fidei virtutem & diuini nominis implorationem hinc etiam non liceat ac deceat exercitare, cum credenti omnia possibilia esse legamus? Ecclesia certè largiorem benedictionem, maioraque dona Dei percipit, quàm vetus & sterilis illa Synagoga: ideoque Christiani Sacerdotes, quando communi Ecclesie, adeoque Christi nomine benedi-

Qui Patres hoc festum sui concionibus comprobant. Cur hoc festum Hispanie dicitur veteribus.

Refutatio eorū, quæ Selneccerum contraxerunt & sum cereorum benedictorum obicit.

Vetustissimum esse luminarium vsum in Ecclesia.

Notatores auerfantur ac dimittunt cereos benedictos atque consecratos, quæ de causa.

Errata hic rimet periculum superstitionis.

Catholicos cum fide Deique timore & inuocatione roboret quibusdam benedictis vti.

cunt, rebus ipsis quæ benedicuntur, longè ampliorem & efficaciorẽ, quàm legis antiquæ ministri gratiam à Deo impetrant applicantque. Cuiusmodi benedictionibus tantò plus tribuere par est, quantò certius è verbo Dei cognoscimus, post primi hominis lapsum terram & mundum hunc inferiorẽ Dei maledicto subiacere, mundique Principem perpetuò credentibus insidiari, omnemq; mouere lapidem, vt terræ munita & externæ creaturæ nobis ob sint magis quàm profint, ne videlicet ad optatam animi corporisque incolumitatem electis proueniant. Proindè qui humanæ fragilitatis nobis probè conscij sumus, & aduersus hostem nequissimum nunquàm non vigilare debemus, non tantum fide & oratione propria, sed etiam aliena, & præsertim Sacerdotis, nostram communimus imbecillitatem, simulque benedictiones creaturarum more Catholico adhibemus. Neque verò rebus & signis illis externis tribuimus, quod solius Dei Creatoris est proprium, sed eiuscemodi media cum fide Dei que timore adhibemus, piè confidentes fore, vt Deo potenter operante Satanas impedire non possit, quo minùs creaturis benè & conuenienter utamur. Etenim re ipsa sæpè compertum est, diabolicis artibus & magicis incantationibus effici, vt creaturæ quadam mirabiliter inficiantur atq; corumpantur, vtq; vsus illarum pleriq; non commodum, sed detrimentum, nec medelam vel opem, sed exitium adferat.

Quicquid autem hoc benedictionis est genus, quod rebus externis à Sacerdote præstat, id Ecclesiæ prorsus ignotum esse somniat Seneccerus, aut potius nimis impudenter confingit. Atqui tum Græca, tum Latina Ecclesia non modò benedicendi, sed etiam exorcizandi, vt vocant, proprias semper formulas habuit, quibus ex officio Sacerdotes uterentur. Neq; veteribus dubium vnquam fuit, quin Deus inuocatus hic etiam publico Ecclesiæ ministerio clementer adesset; nimirum vt Christiani Sacerdotes & Exorcistæ nunc longè ampliùs, quàm olim sub lege Iudaica, oratio simul & adiurando valere & præstare possint. Hanc fidem non vanam esse multis & certis indiciis comprobauit Deus, sicut ^a Eusebius & ^b Epiphanius exemplis ostendunt, & nostro itidem seculo sæpè comprobatur, ipsiq; Dæmones vel inuiti fatentur. In vera certè Ecclesia sicut Prudentius valdè laudatus ac vetus Poëta, qui carmen integrum, & in Ecclesia receptum de Paschalis cerei benedictione conscripsit, cui Synodus Toletana Quarta plenissimè suffragatur. Fuit in vera etiam Ecclesia Hilarion, vt potè cuius eximiam sanctitatem miraculis plurimis & maximis Deus illustrauit, qui panem & oleum benedixit: eumq; benedicendi more Episcopis & Sacerdotibus ^c Constitutio Apostolica, quæ apud Clementem Romanum extat, non obscurè commendat. Sed & verustus Ecclesiæ Pontifex ^d Eutychianus, & ^e Basilius Magnus Sacerdotum consecrationes & benedictiones ad traditionem Apostolicam referunt. Eiusdem Basilij vox est: Benedicimus aquam Baptismatis, & oleum Vnctionis, in super ipsum qui baptizatur. Meminit & ^f Ambrosius de splendete cereorum ornatu, qui festo Paschali, & sacro fonti Baptismatis adhibetur: nec tacet ^g Hieronymus, quod benedictiones Clerici darent. ^h Tum Augustinus perspicuè docet: Omnia quæcunq; sanctificantur, nimirum à Sacerdotibus, hoc signo Dominicæ crucis cum inuocatione nominis Christi consecrantur. ⁱ Qui præterea de coniurationibus & exorcismis suo seculo vsitatis indicat sæpè, ac inter cætera prudenter admonet, in his nõ coniurari creaturam, sed eum qui decepit hominem, vt possideret hominem, & pro suo arbitrio etiã reliquas creaturas possidere vellet. Quicquid ergo Ecclesiæ hostes cum VVicleffitis impiis garriant, nos cum veteri Ecclesia credimus & confitemur, non vanum ac superstitiosum, sed pium, vtilem & salutarem vsum esse, quo non modò cibis antequàm gustatur benedicuntur, sed etiam candelæ, aqua, sal, resq; id genus aliæ per Sacerdotem in Christi nomine benedicuntur; quæ porò benedicte sine sanctificatæ, in credentibus etiam diuinitus operentur. Nec enim inanis & irrita est Ecclesiæ precatio, vt ipsæ creaturæ sacris mysterijs seruiant, diuinæq; gratiæ ad salutare credentium vsus sumant effectum, vtq; salubritas per inuocationem sancti & diuini nominis expetita, ab omnibus impugnationibus sit defensa per Christum Dominum nostrum. At verò ridiculum est prorsus; quod garrat Brentius, eiusmodi benedictiones vanas, & ciuilem tantum morum honestatem, aut verba, vt vocat, honoris esse: quod com-

Quo sine Catholici rebus benedictis libenter utantur, nec tam in illis consistant.

Salò negari ab aduersariis, quod veteri Ecclesiæ res consecratas agnoscerit atque sparantur.

Quomodo Patres de recepto sui benedictio non venientibus bene tributa essentur.

Brentij vanitas commentum rescitur.

Genes. Ioh. 3. Petri.

a Lij. h. h. Eccles. c. 11. b Lij. c. 1. c. 1. d Lij. c. 1. e Lij. c. 1. f Lij. c. 1. g Lij. c. 1. h Lij. c. 1. i Lij. c. 1.

men-

mentum non solum Ecclesiæ dignitatem commaculat, sed etiam eruditam antiquitatem indignè falsoque profcindit.

NON igitur hodierna cereorum consecratio est superstitiosa; neque adiuratio Catholico ritu peracta, blasphemia, sed potius Senecceri criminatio improba & blasphemia, qua sanctam Dei Ecclesiam in hoc laudabili benedicendi adiurandique instituto religiosè versantem, ad eò temerè ac proteruè infamare conatur, non solum quidem Ecclesiæ, sed etiam eius Rectori atque Doctori Spiritui sancto contumeliosus. Vbi non minor disti Brentij petulantia nobis retundenda est, quæ vt hoc ipsum MARIÆ festum in odium Catholicorum detorqueat, hanc velut inuectiuam ingerit: Quia lex dicit: Nihil sanctum tangeret, nec ingrediatur in sanctuarium, sentiunt puerperas esse in potestate Satanae, & excogitauerunt remedia varia ad fugandum Satanam, videlicet aspersiones aquæ benedictæ, incensiones luminum sanctificatorum, suffimenta herbarum consecratarum, & mirabiles multarum crucium characteres. Et postea rursus: Habent quidem herba & lumina verbum Domini, quod sint bona Dei creaturæ, & in vsu nostrum ciuilem sanctificata, sed non habent verbum Dei, quod expellant Satanam, imò potius sic de ipsis sentiendum est, quod abutentes eis, impia superstitione aduocant magis, quàm expellant Satanam. Atque hæc profanus ille non solum veteris Ecclesiæ, sed etiam Dominicæ crucis derisor Brentius, pro sua criminandi libidine, atque contra suam ipsius, vt arbitror, conscientiam profundit, nimirum, vt aduersus omnes huius & superioris ætatis Catholicos falsum & publicum testimonium ferat. Quia in re maledicum Brentium sequitur maledicus & ipse Spangenbergius, qui vt apertam virulentia suæ significationem ederet, ac hodiernum festum probrosa oratione conspurcasset, ita scripsit: Vt de Iudæis nihil dicamus, in Ecclesiam Christi hæc impia opinio inuectæ est: puerperas non membra Ecclesiæ, sed eo tempore abscissas, & in potestate esse Satanae. Hinc tot tamq; abominanda superstitiones effluerunt; videlicet aspersiones aquæ benedictæ, incensiones luminum sacrificatorum, suffimenta herbarum consecratarum, & mirabiles multarum crucium characteres.

Ad eò isti perfidiae frontis homines, nouæque Sectæ professores, vt Catholicis vulgi odium & inuidiam consentent, quid veri falsiq; dicant & scribant, nihil penè pensi habere videntur. Veniunt quidem in templum nostræ puerperæ, & cum puerperij tempus absolutum est, tum suo, tum genitæ prolis nomine immortalis Deo publicè gratias agere, simulq; Sacerdoti se benedicendas offerre solent. Sciunt enim Euangelicum exemplum Deiparæ, nimirum omnium sanctissimæ in orbe puerperæ, quæ cum Deum & hominem genuisset, præclarum & imitandum pietatis, humilitatis obedientiaq; sue specimen dedit, quando post expletum puerperium religionis ergò, nõ aliò, nisi in domum Dei primùm se contulit, æternoq; Deo gratias reuerenter egit, ac simul templi ministris se suumq; munus obtulit: Simeonis etiam benedictionem excipere non indignata. Deinde ritus quidam more Catholico adhibentur, vt puerperæ in Ecclesiam introducatur, vt vocant, iuxta præscriptas veteris Ecclesiæ formulas benedicantur. Quicquid autem hoc est sanctæ, totq; seculis probatæ consuetudinis atque benedictionis, quod homines, ac præsertim parentes ad Deum cultum & pietatis exercitationem prouocat, quoniam iam pridem in suis abrogarunt Ecclesiis Nouatores, in nostris porò conuellunt, ac prorsus abolitum volunt. Ad quam rem hac etiam sycophantia turpiter vtuntur, vt nobis inauditam opinionem affingant; perinde ac si sentiamus, puerperas non membra Ecclesiæ, sed excommunicatas, adeoq; Satanae potestati traditas esse, vnde neq; liberari, neq; restitui possint, nisi multi ritus, quos recensent, per Sacerdotem adhiberentur. Quis verò Catholicorum tam insulsè vnquam aut docuit, aut scripsit? An tale quicquam sensit, aut etiam per scholasticos Doctores tradidit Ecclesia? nihil minus, imò verò aperte definiuit (sicut ex Gregorij & Innocentij decretis luculenter apparet) vmbra legis veteris euauisse, & Euangelij veritatem eluxisse, ideoque Moysaycum de purificatione præceptum ad Christianas puerperas non pertinere: has autem à peccato, excommunicatione, & à potestate Satanae adeò liberasse, vt primo etiam post partum die, si velint, Ecclesiam adire, & in ea Deo gratias agere nõ sint prohibendæ. Hæc sanè tum Brentium, tum Spangenbergium apertæ vanitatis, putidique

Homelia 6. in Lucam.

In Postilla circa Emulgellu de festo purificacionis.

Indicatio Brentiana criminatio, à Catholicis puerperas in Satana potestate collocari.

Spangenbergii maledictio Brentiana Seneccerem esse.

Quomodo puerperæ Catholica in Ecclesia tractantur, seq; illa conformant exemplo Mariae.

Cur aduersarij aspernentur morem Catholicum puerperis benedicendi.

Nouatores falso Catholicos aspernent, quod puerperas habeant pro excommunicatis & obsecris. Vide distinctiones. Si mulier, & extrin. de purificatione post partum.

Vera Ecclesia doctrina de statu puerperarum.

r 2

menda-

mendacij conuincunt, quando illi nobis non modò falsam, sed & ridiculam opinio-
nem de puerperis excommunicatis, & velut à malo spiritu obsessis exprobrant impu-
denter. Iam verò quod ad aqua benedicta asperionem, & luminum sanctificatorum
incensiones, aliarumq; rerum consecratarum vel institutionem, vel obseruationem
attinet, de quibus modò dicendi locus non est, habent illa quidem suum in Ecclesia
usum, sed minimè, qualè isti malignè confingunt, ad puerperas à Satanae potestate vin-
dicandas, vel vt per se ad fugandos Dæmones sufficiant, vruè rebus externis eiusmodi
affixos animos habeamus, eisq; magis quam Deo diuinæq; virtuti confidamus; aut de-
mùm ex his quicquam ad superstitionem aliquam conuertamus. Videt interim Lector,
ac si sapit, nobiscum iure deplorat istos, non solum cæremoniarum Ecclesiæ, sed etiam
crucis Christi inimicos, qui in arte quidem blasphemandi tam insignes fecere progres-
sus, vt omnem Christianum ferè cultum in Magiam & Idololatriam auferat cõuertere
atq; transformare. Nam & sacrosanctam crucem, quâ Christiano nihil est ac esse debet
venerabilius, Brentiani Apostolicam traditionem esse negant, nec elementum, sed fig-
mentum appellant, & non hoc signum Christi maximum, quod in cœlo sabaduentum
extremi Iudicij apparebit, sed Asinum potiùs adorandum, qui naturalem dorso por-
tat crucem, affirmant. Nos verò cum Augustino contra hos impios hoc vnum dici-
mus: Habent Christianorum arcana illius Dominicæ crucis, quasi quoddam venerabi-
le monumentum, quod de crucis ipsius imaginatione crucem cognominant, quod &
nos etiam omni veneratione dignissimum fatemur, & ad recordationem crucifixi no-
stri veneramus.] Sedenim ego modum omnè excedam, si ad viuum cuncta rescem,
quæ insani calumniatores cum hoc argumento foedè commiscerunt, nihil non ad Ca-
tholicorum inuidiam, & ad contemptum Ecclesiæ rapientes.

Quam indignè
sentiant Nostra-
tores de rebus
in Ecclesia con-
secratis, & pra-
sertim de cruce
Domini.

Vide Brentianum
in præfatione
in responsione
Iacobi Andree
contra Hoijum.

CAPVT DECIMUM TERTIVM.

Affectus humanos, ac præsertim gaudij, in MARIA Domini
Matre laudabiles extitisse, eosq; variis modis ex Evangelio de-
monstrari.

DE REBUS ATQVE MIRACVLIS TVM IN ZACHARIÆ DOMO, TVM IN
templo Hierosolymitano gestis, dictum est, quæ latitiam certè san-
ctamq; voluptatem Virgini matri maximam pepererunt. Neq; solum
cognatæ Elizabethæ, sed & Pastoribus, Magis, Simeoni, Annæ, aliisque
pluribus ad Christum verè conuersis, procul dubio gratulara est; & in
Deo salutari tuo sapiùs exultauit, quàm natum Emanuelem magis magisq; reuelari &
cognosci cerneret. Rursum verò MARIAM ob amissum filium doluisse legimus, quæ Si-
meonis vaticinium haudquaquam vanum fuisse toties re ipsa comperit, quoties eius
animam doloris gladius propter filiam penetrauit. Vbi de affectibus humanis pauca
præfabimur, ac statim de propriis MARIÆ affectibus, præsertim gaudio, dicere perge-
mus: sic enim ad sequentia, in quibus aduertarij de MARIÆ affectibus mirè fabulantur,
commodiorem nobis viam patefaciemus.

Ex Evangelio
ceteris, Ma-
riam humanis
non suscepisse af-
fectibus.

Propositiõ de se-
quenti traditi-
one.

Homine curiã
affectibus sine
passionibus ob-
noxium esse.

Affectum cum-
ctis messet, et bo-
nis etiam con-
uenire.

SUNT in homine quidam animi motus, quos Græci πᾶθη. Cicero perturbationes,
multi affectiones & passionis appellant, nosq; illas communi affectuum nomine com-
plecti solemus. Et Christiana quidem Schola in eo veterum Philosophorum senten-
tiam probat, quòd eiusmodi affectus, vt gaudium, tristitia, spes, timor, ira, misericordia
siue compassio, in bonos etiam ac sapientes homines cadat. Quicquid enim Stoici tan-
dem fingant, qui quàm sapientem hominem affectibus omnibus exuunt, se verè ho-
mines esse obliuiscuntur, humanos id genus affectus natura inseruit & ratio moderat-
ur, pulchriores reddit virtutis exercitatio, modò ritè ad usum iustitiæ conuertantur.
Vnde Paulus Apostolus ἀσώγῃς, hoc est, à charitatis & pietatis naturalis affectibus alienos
reprehendit, eosq; homines sine affectione noster vocat interpretes. Etenim cum
Christi

Matth. 23.

Li. 2. de Spi-
ritatione
infirmorum,
cap. 3.

Luc. 1. & 2.

Rom. 1.

Christi doctrina humanitatis & misericordiæ plena nihil æquè pugnat, quàm crudelis
& beluina illa ἀπάθεια, quàm in Tyrannis etiam impij meritò detestantur. Igitur & Chri-
sto varios affectus non defuisse videmus; quandoquidem ^a miseretur, ^b lacrymatur,
^c contristatur, ^d irascitur, variisque sæpè modis commouetur, quòd nihil à communi
hominum natura remotum habere, sed per omnia, ^e excepto peccato, suis fratribus af-
similari vellet. Tùm passionum nomina, si Scripturas consulamus, consuetudine lo-
cutionis humane, bonis etiam ^f Angelis tribuuntur, non ob affectionum infirmitatem,
sed propter quandam operum similitudinem. Imò & Deus ipse secundum Scripturæ
phrasin irascitur, nec tamen vlla passione turbatur, vt ^g Augustini verbis vtamur. Cære-
rùm inter passiones & propassiones, vt ita dicamus, multum est discriminis, quando-
quidem sapientes licet his commoueantur, tamen ita moderantur ac refrenant, vt ra-
tioni subiectas teneant, neq; menti dominari permittant, qui aliòquin, vbi modum ex-
cesserint, homines quantumuis intelligentes à mente, quasi à sua possessione deiicere,
ac non sapientes modò, sed & quasi pecudes efficere consueuerunt. Atq; huc referri
potest dictum Hieronymi: Difficile est, quin potiùs impossibile, perturbationis iniitiis
carere quempiam, quas significantius Græci πρὸς πάθει vocant: nos vt verbum verita-
mus è verbo, ante passiones possumus dicere, eò quòd incientia vitiorum omnium ti-
tillent animos, & quasi in meditullio nostrum iudicium sit, vel abiicere cogitata, vel
recipere.]

Matth. 6. &
Luc. 7.
Matth. 11.
& Luc. 19.
& Marc. 3.
& 14.
& Marc. 3.
& Hebr. 2.
f Genes. 18.
& 19.
Luc. 15.
g Lib. 9 de
ciuit. Dei,
cap. 5.
Osea 8.
Psal. 6.
Denter. 32.

Virgil. 4.
Aeneid. 1.

In oratione
de Virgini
obdormi-
tione.
i In saluta-
tione Ange-
lica.
k In oratione
de laudibus
Virgini.
l In serm. de
vita & dor-
mitione Vir-
ginis.

IAM verò alij affectus à lios homines magis occupant & infestant, & in mulieres qui-
dem, quàm in viros incurunt vehementius, vt non temerè Poëta dixerit:

Varium & mutabile semper Fœmina.

VIDEMVS igitur hunc infirmoorem sexum ad exandescentiam, impatientiam,
odium, vindictam, lamentationem, contentionem, atq; ad omnem ferè intemperan-
tiam natura esse procliuorem, feriq; præcipitem, vt ex multis vix pauca mulieres in
suis rebus & affectibus modum seruare, ac in grauibus negotiis iudicio integro valere
possint. Vnde vbiq; ferè gentium receptum ac vñtatum est, vt viri, non mulieres, consi-
liis officijsq; publicis adhibeantur, quòd magno consensu omnium, fœminæ non tam
rationi obtemperare, quàm affectibus indulgere soleant. Atque inter omnes mulieres
præcipuè matres existunt, in quibus vehementissimæ erga filios ^{soyov} regnant & affe-
ctus, vt quos incredibiliter nocte ac die amant, & perpetua cura, summaq; dilectione
prosequuntur. Igitur siue orientur, siue negotientur, de liberis cogitant, & naturæ vi
quadam incitata, ad illos laetandos, fouendos, demulcendos, tuendos sponte procur-
runt, horum causa quæuis aduent pericula, & tantum non intemperantissimo eorum
amore insanire solent, licet deformes, ignauos, viles & difficiles, multisq; molestiis &
arumnis obnoxios deprehendant. Hæc pluribus explicare visum est, quoniam ad no-
stræ matris affectus cognoscendos lumen aliquod adferre possunt, eamq; à reliquis
mulieribus & matribus suo quasi iure eximere admonent sapientes. Et si enim humanis
non caruit affectibus, vt postea dicemus, tamen nihil in illis reprehensione dignum ad-
miserit, vt potè quos semper temperatissimos habuit, vt hac etiam in parte mulier mu-
lieribus quibusuis & matribus longè præstet, ac in toto illo fœminico genere verè ac
vnicè benedicta prædicetur. Quarè Damascenus ^h MARIAM depingit, quæ fuerit Virgo
intemerata, in nullis terrenis versata perturbationibus, sed cœlestibus educata cogita-
tionibus. Et Andree ⁱ Hierosolymitani vox est: Nequaquam vincebatur ab animi per-
turbationibus, quæ erat puritate omnibus superior. Quod autem ita viueret, vt nò ha-
beret omninò eandem, quas aliæ proprietates, erat proprium eius, quæ illi cum Deo in-
tercedebat, propinquitatis.] Sed & ^k Epiphanius eandem laudat, quòd moderatè sem-
per & constantè egerit, foedis affectibus atq; perturbationibus nunquam obnoxia. De-
mùm vt Metaphrastes ^l affirmat, Doctorum iudicio MARIAM ab initio vsq; ad finem se-
fortiter & constantè gessit, honestè quidem & non indecorè vtens motu animi, quem
certis finibus etiam Christo moriente continuit.

CRASSI sunt igitur homines & cæci doctores, qui tam crassè de MARIAM philoso-
phantur, ac illius tum innocentiam, tum sanctitatem puritatemq; multis ac foedis affe-
ctibus

Lex Christiana
na, & Christus
ipse nos docent,
affectus simplici-
titer nò esse im-
probandos.

Trasit etiam dicitur
De in Scri-
ptura.
Passiones &
propassiones asse-
ferunt.

In epist. ad Sal-
mona de Sidon-
tat seruanda.

Mulieres præ-
noxios affectibus
quam viri,
solent laborare.

Cur mulieres
negotij & offi-
cij publicis non
præferantur.

Matres erga li-
beros in affectibus
sunt Sehe-
mentes, et nihil
aliis sumina.

Quos sumptu-
neant prædica
de affectibus
mulierum. Et tes-
timonia veterum
de perfectis
Mariæ affectibus.

Nonatores im-
decoros & im-
moderatos af-
fectus Maria

tribuum, repugnante Scriptura & ratione.

atibus aspergunt contaminantq;. Non enim in Evangelicis literis, vt par erat, animaduertunt, quam reuerenter Gabriel, licet Angelus, de illa loquat ur, quãriq; illam faciat Elizabetha veneranda matrona, & afflata, imò repleta Spiritu sancto: Nec obseruant, quam pura fuerit illius anima, quã tam facile, tam mirificè, & effusè, vt diximus, ex toto corde Dominaum magnificaret, & in Deo saluari suo, plusquam nos sanè assequi possumus, exultare nosset. Parum itidem expendunt diuinã gratiã amplissimum munus illi abundè collatum, quod ad eò post partum non fuit imminutum, vt etiam quam maximè sit auctum atq; cumulatam. Non aduertit, quam incredibiles in omni genere virtutum fecerit progressus, præsertim in sapientia, quàm sacra illa, de quibus Gabriel differuerat, mysteria clarissimè perdisceret, certissimèq; perentiret. Demùm haud cogitant, sic MARIAM instituisse vitam, vt acceptam verã fidei lucem sedulo retineret, in charitate, magis magisque proficeret, omnis pietatis cultum auget, diuinãque gratiã semper cooperaretur. An vas tam electum, ornatum, sincerum, Deoque inhabitante dignum prauis & immoderatis pateret affectibus: quos multi pij spiritu duce, comite, & virtute fortissimè profugãrunt, ac sapientissimè temperãrunt? Tantùm abest, vt ad tumidos, profanos tragicosque sermones erumperet, sicut impuri fingunt aduersarij, præsertim quã sicut ab omni morum honestate, sic etiam à verbis prouidè, modeste & circumspèctè dictis, satis laudari non potest, & ab intemperantis linguã vitii semper fuit aliena. Erat enim verè & plenè spiritualis, vt antea probauimus, sacris rebus inde à prima ætate continenter intenta, nec ea quã mundi, sed quã Dei sunt curans vnicè, Christi amor maximè dedita, cum quo nullus in terris vixit diutius, vixit coniunctius, vixit suauius atq; familiarius.

Non decessit, sed in Deo Deo gratia plenè subuersa, abest affectum.

Inferni dolores Mariam in hac vita obruisse, sicut Brentius.

Ex Evangelica historia probatur, frequentis gaudij eius affectus in Virgine cecidisse.

Summum Mariæ gaudium ex ipso partu, & circa Iesum parvulum.

Nunc verò tempus postulat, peculiarem gaudij affectum, qui nostram Virginem insigniter occupauit atq; compleuit, paulò fusiùs explicare, vt ita nouum Brëtij commentum simul explodatur. Is enim alicubi scribit, MARIÆ parum gaudij & exultationis in hoc seculo contigisse, imò verò inferni dolores (horrendum dictu) illam in hac vita obruisse. Perindè ac si tam innocens Virgo, quã nullius mali sibi vnquam esset conscientia, cum perpetuis semper doloribus cõsisteretur. Nihil tale prodit Euangelium, neq; credere par est, prædictum illi à Simeone gladium ad assiduos Virginis angores, vel ad omnem sancti gaudij carètiã & priuationem pertinere. Nouerat vtiq; Virgo sapientissima, quid germanã charitatis officium postularer, nimirum vt cum gaudentibus & ipsa gauderet: ideoq; læta in domum Zachariã profecta, & cognatè ex animo gratulata est, neq; solùm Ioannem infantem in utero matris, sed totam etiam domum, vt est verisimile, ad spiritualẽ letitiam incitauit atq; perduxit, vt cum ipsa etiam alij plures in Spiritu sancto exultarent. Prætermitto, quantum veri ac solidi gaudij Gabriel MARIÆ atrulerit, quàm primum illud Euangelium solus soli annunciarer, quomq; statim diuinã incarnationis mysterium in eius utero perficeretur, quod sola ipsa sentire meruit, feliciterq; sola experta est. Felix deinde puerpera, quã omnis doloris experta, & gaudij plena, atq; (vt putant) ingenti Angelorum choro vndiquaque circumsonante non mediocriter animo recreata, talem infantem enixa est, eumq; prima conspexit, tractauit, pannis inuoluit, & inuolutum præsepì imposuit. Quã mater oblecto, ex nato filio maiore lætitia vnquam perfusa, maioremq; causam ad filium amandum, dulcissimèq; curandum affecta est? ob quem tantò magis gaudere potuit & debuit, quò illum nouit exactius, certiusq; perspectum habuit, illum vnun omnibus aliis non dicam filiis, sed etiam creaturis longè præstare, ac vniuersis donis abundare, nihilq; illo maius ac melius posse expeti vel desiderari. Quos igitur æstus, quas flammã, quã tripudia non persentisceret, quã tanto thesauro se ditatam comperit, tantoq; filio mater sola noctes ac dies gauisa est? Perge verò speciosa speciosum amplecti, ama redamantem, quo nihil amabilius: genas, oculos, faciem intuerer dulcis infantuli: brachiis complectere, sinu fouer, lacta vberibus, sapius osculare & demulcer siue arridentem, siue adblandientem pusionem pulcherrimam, suauissimam, ornatissimam. Habe quem sola ex tuis visceribus concepisti: habe quem sola genuisti, neq; cum alio nisi cum Patre cœlesti communem filium accepisti. Tu o iure profecto præ omnibus dixeris: Ego autè in

Luc. 1.

Luc. 1.

Homel. 7. in Lucam.

Luc. 2.

Roman. 1.

Luc. 1.

Abbas.

Domino

Esai. 61.

Inform. de Natiuitate Maria.

Esai. 61.

In orat. in Aegyptiorum Episcopatu appulsum.

1. Reg. 10.

Luc. 7. & Ioan. 12.

Li. 7. de diuini officii cap. 25.

Domino gaudebo, & exultabo in Deo Iesu meo. Et cum alio Propheta: Gaudens gaudebo in Dño: & exultabit anima mea in Deo meo. Tales delitiã tali debentur matri: has epulas Pater æternus illi, vt nulli alij, in filio præparauit; Filius ne sit ingratus, eidẽ parenti se totum tribuit & impendit. Quis pius rem tantam non magni faciat? quis cū gaudente matre gaudentem infantulum non gaudens ipse recogitet? quis cum Hildephonson simul exclamet? O felix MARIA, ò genitrix gloriosa, ò sublimis puerpera, cuius visceribus aurhor cœli terrãq; committitur. O felicia oscula labiis impressa lætentis. Ergone quisquam præter MARIAM veriùs pleniusq; percepit, quod electis, Deumq; diligentibus Propheta promisit: Inebriabuntur ab vberibus domus tuã, & torrente voluptatis tuã potabis eos: quoniam apud te est fons vitæ, & in lumine tuo videbimus lumen? Quid verò, nisi vitæ fontem & lumen æternum, apud MARIAM & in MARIÆ sinu reperimus? ex hoc fonte amplissimas lætitiã aquas haurire, in hoc lumine diuinum lumen videre, nectar ei erat & ambrosia suauiissima. Est autem in lumine videre lumen, spiritu filium cognoscere, sicut Nazianzenus interpretatur.

EXPENDANT porro alij, quantum verã consolationis hæc mater consequeretur, cum primos veluti Christianos ex Iudæis Pastores, & ex gentibus Magos ad filij sui incunabula properantes exciperet, ac etiam forrãssis in fide erudiret. Quid? nonne gauderet in templo puerpera, sicut iam antè probauimus, cum homines verè spirituales ac probatæ fidei testes adesse cerneret, eosq; præclaras & publicas de filio suo edere confessiones, vt sincera fides de nato Mellia in multorum animis excitaretur, atque confirmaretur? Quam verò alacriter & suauius, Iesu bone, te verum Salomonem domi & foris audiuit, tuamq; diuinam sapientiam non minùs cupidè ac intentè, quam olim illa Regina Saba, tuis in verbis & factis demirata est, planeq; obstupuit? Rursus qua Spiritus consolatione perfusa est, cum vidit iactum abs te filio Euangelij semen tam feliciter surgere, tamq; vbertim propagari? Non ex animo lætaretur, cum animaduerteret proprias in te Mellis notas magis ac magis elucere, & palàm tandem à multis agnosci, Satanã verò regnũ indies labefactari, ac miseros perditosq; homines, te duce, ad benè beatq; viuendum peruenire? Oculos MARIÆ oculos, quib. nouã Ecclesiam surgentem aspexit, quàm & pane cœlesti à suo filio pauperes reficerentur, & humiles exaltarentur, & esurientes bonis implerentur, & Prophetarum oracula perficerentur. In his aliisq; successibus Euangelij efflorescentis, quomodò MARIÆ anima non recrearetur? non propensè magnificaret Dominum? non nota exultaret, ac velut iubilando gestiret in Deo saluari suo? Equidem qui Euangelio credit, & Euangelij nascentis primordia ritè contèplatur, facile hos ac similes deprehendet affectus, quos si in vllis aliis Christum amantibus, certè in MARIÆ eximie pios & admirabiliter lætos, nec minùs innocuos & sanã os viguisse necesse est. Commendatur Magdalena, & iure quidem, quòd tantos lachrymarum imbres super Dominicos pedes profuderit, Christumq; fuerit intimo amore complexa, Quid minùs de Virgine nostra sentiamus? cuius tam tenero molliq; pectori congruebat, vt frequentes suauiissima amoris lachrymas non muliebriter funderet, sedq; Christo sepe lachrymã sincerè cõformare.

IAM verò si antè vnquam, certè tunc maximè suum in Christum amorem nouo gaudio cumulauit, cum post acerbissimum luctum ex filij morte & sepultura perceptum respirauit, eundemq; filium, quo nihil habebat charius, coram in carne rediuiuum, nitidum planeq; gloriosum aspexit. Quid illi optabilius, quid iucundius accidere poterat, quàm quòd illius infirmitatem in virtutem, mortalitatem in æternitatem, cõtumeliam in gloriam transiuisse certò deprehenderet, suisq; oculis contempleretur? Quid, si Christus à tristissima morte lætissimè resurgens, primum se matri & videndum & contrectandum præbuit, vt summè compatiens summam consolationem adferret? vt multi sanè & graues Theologi, quos alibi producemus, probabiliter docent. Vnde Rupertus pulchrè & laudabiliter à piis maiorib. traditum esse scribit, vt religiosi quidã cunctis per annũ Dominicis diebus, ac præsertim sacro die Pascharis, beatæ Dei genitricis memoriam celebrent singularem, ac Ecclesiasticã idcirco instituunt processionem. MARIAM enim Deiparam esse, cui ante omnes alios rediuiuus filius suam victoriã annunciarit,

Ingen. & Saviã gaudium Maria circa Christi pueritiam, adolescentiam, prædicationem obtulisse.

Maria Magdalena callidior.

Maria gaudet incredulitate ob Christi resurrectionem.

Christum suam matri primum à mortuis apparuisse.

Christi
Magdalena, &
non matris pri-
mum apparuisse
legitur.

Maria gaudium
actu, sicutum
ex caelo ascen-
dentē cernere.

Maria gaudium
in die Penteco-
stae, sicutum est
vehementer.

Septē praeipua
Virginitatis
di. Thomae
Cantuariensis
Martyris Saldē
commendata.

nunciārit, & dulcia carnis suae vulnera, quam illa veram de carne sua carnem concep-
tam peperat, praeberit deosculanda. Quid verò pulchrius, inquit, quid venerabilius,
quam congratulari matri Virgini super resurrectione vnigeniti iam non morituri, in
cuius passione gladius animam eius pertransiuit?] Ac deinde, vt illorum obiectioni
respondeat, qui Christum Magdalena primū apparuisse ob Marci verba sentiunt: O-
mnibus, inquit, beatam Virginem matrem excipimus testibus praordinatis, quos so-
los nominare ad Euangelistas pettinuit, vel quos Christi resurrectionem annunciare
deciuit.]

Sunt & alia laetitiae plena, quae sapientes piique homines circa historiam Euan-
gelicam in MARIA merito contemplerur, eam videlicet, aliis vtriusque sexus per-
sonis credentibus adfuisse, cum Christus quadragesimo post resurrectionem die suis
amantē valediceret, seque ab illorum subduceret oculis, & in assumpta carne glorio-
sus victor caelos peteret, vt Rex gloriae cum summo triumpho ad Patris dexteram
resideret. An verò MARIA inter alios, quibus tanta Christi ascendentis gloria sum-
mo gaudio fuit, non laetitia diffunderet, non sibi, non filio, non discipulis, non humano
demum generi ex animo gratularetur? Sibi quidem, quod caro est sua carne sumpta, su-
per omnia exaltaretur, filio qui iam Pontifex caelos tam potenter penetraret, disci-
pulis qui fidem aduocatum apud Patrem perpetuū habiturū essent, ac omnibus de-
mum mortalibus, quibus expedita via in caelum tali duce praecunte pateret. Rursum
haec pertinet mysterium Pentecostes, cuius & ipsa particeps fuit, quando quidem pro-
missum à Christo Spiritum ac coelitus demissum in forma ignis specieque linguarum
accepit, vt non modò cum aliis ineffabili gaudio & exultatione perfunderet, sed etiam
prae aliis fructus Spiritus amplissimos modo in solito experiretur. O quam bonus &
suauis est (Domine) Spiritus tuus, qui cum repleti omnes Spiritu sancto, loqui coepe-
runt magnalia Dei, Virgine illud pectus mirabiliter imbuit, nouisque charismatibus ita
compleuit, vt diuinarum consolationum copia in vase tam sancto exundaret, indeque
multis modis in recentem illam Ecclesiam dimanaret. Sed omitto isthaec pluribus, cum
vercar me in hoc vno MARIAE affectu, qui gaudio continetur, haecenus excessisse mo-
dum, rameri multa sint à nobis praetermissa, quae historia Evangelica studiosis vltro
suppediauerit. Verum sit satis Lectorem de his obiter monuisse, simulque Brentij vani-
tatem contriuisse, qui, vt diximus, gaudium & exultationem MARIAE sic adimit, vt in-
ferni potius doloribus ipsam expositam, imò & obrutam in hac vita fuisse coningat.
Enimvero quae spiritu coelesti plena erat, multiplices quoque Spiritus fructus, vti chari-
tatem, & pacem, persensit maxime: ex his bonis gaudium nascebatur, quod Ioannes
Manna absconditum nominat: quod Petrus laetitiam inenerrabilem, & David torren-
tem voluptatis appellat, quodque Christus gaudium stabile atque sempiternum fore praedi-
cit. Sunt interim, qui è superioribus omnibus insigniora Virginis nostrae gaudia colligant,
& se ptenario numero succinere concludant, sicut Rhythmi quidam ostendunt, ver-
bis quidem non elegantes, sed sensu dilucidi, & iam vulgò celebrati quibus etiam insig-
nis Christi Martyr Thomas Cantuariensis olim, vt scribitur, fuit delectatus. Eos Rhyth-
mos ascribere non graua bor: GAUDE Virgo mater Christi, quae per auram concepisti
Gabriele nuncio. GAUDE, quia Deo plena peperisti sine poena, cum pudoris lilio.
GAUDE, quia Magi dona bona tuo Nato ferunt, quem tenes in gremio. GAUDE,
quia iuxta legem obrulisti mundi Regem in templi sacrario. GAUDE, quia tui Nati,
quem dolebas mortem pati, fulget resurrectio. GAUDE Christo ascendente, qui in cœ-
lis te vidente motu fertur proprio. GAUDE Virgo, quia emisit, Paraclerum quem
promisit sanctorum Collegio. GAUDE quae post ipsum scandis, & est honor tibi gē-
dis in cœli palatio.] Quoniam verò de MARIAE gaudiis, quae in vitam eius mor-
talem cadunt, vt cunctum dictum est, consequens erat de doloribus eiusdem

aliquid adiungere: sed nos aduersariorum sententiam, quomodo
dò ipsi Deiparam ob amissum filium doluisse doceant,
primū expendendam esse putamus.

CAPVT

Marcia

Galat. 5.
Apoc. 2.
1. Pet. 1.
Iou. 18.

Summa hi-
storia tra-
denda.
Luca. 2.

In Euangel.
dominica 2.
post Epiph.
post 4. con-
tationem.
Hom. 19. in
Lucam.

In explicat.
eiusdem E-
uangel.

In postilla
circa Domi-
nicam 1. post
Epiph.

CAPVT DECIMUM QVARTVM.

Nimirum acerbos & procaces esse Nouatores, qui Matrem Do-
mini ob amissum triduo Filium supra modum doluisse, & im-
probis affectibus succubuisse contendunt.

NOTA EST HISTORIA EVANGELICA DE PVERO IESV DVODECIMVM
etatis annum agente, qui cum in templum Hierosolymitanum addu-
ctus & amissus esset, ingens planè sui desiderium & pia Matri MARIAE,
& nutritio patri Ioseph reliquit. His enim duobus domum redeuntibus,
cum Paschales feriae solenni Iudaeorū ritu celebratae forent, puer ipse in tē-
plo remansit, ac triduo ferè diuersis in locis quaesitus, non potuit vsquam
inueniri. Quem cum tandem in templo sedentē, & cū doctissimis quibusque collo-
quentē ostendissent, non potuere non demirari, quod praesum expectationem, & con-
tra morem ille se parentum contuberinio subduxisset, magnamque ipsis in quaerendo
curam & sollicitudinem creauisset. Hinc illa siue amica bonae matris cum puero expo-
stulatio, siue simplex moeste simul & admirabundae Virginis interrogatio; Fili, quid feci-
sti nobis sic? Ecce pater tuus & ego dolentes quaerebamus te. De quib. verbis quid nunc
demum censeant, & quomodò MARIA in illis malè accipiant aduersarij, primū au-
dire sit operae precium, vt nostra deinde responsio, ipsaque veritas rectius intelligatur.

CVLANNVS in praesentem Virginis orationem haec congerit: Mater accusat filium, quae
quasi perturbata dicit: Non debebas hoc nobis facere. Haec enim verba dolor expressit. Nemo facile
concepit, quanta passi sint hic parentes per tres dies. Sed crasius adhuc Brentius Quid, inquit,
si verò parentes IESV non solum desperabundis curis, verum etiam aliis malis offendiculis affecti
sunt? secum fortasse in animo suo eiusmodi quaedam volentes, Quid? Si hic esset Messias, qualis est
ab Angelis & hominibus usque praedicatus, qui fieri posset, vt iuxta diuinum praecceptum, non obe-
diret parentibus, sed clam se ab illis subduceret, & intantum maiorem coniceret? Et quomodo
posset esse Messias, omnis felicitatis Auctor, quando haecenus nulla unquam prospera fortuna in co-
ris sumus? Concludit tandem Brentius: Non est incredibile, hos dolores animū parentum IESV
pupugisse: nec id ipsum dissimulat ipsa Mater, cum postea dixit: Pater tuus & ego dolentes quaereba-
mus te. Quare si Brentio coniectanti fidem habemus, MARIA non solum dolentem
cum Luca dicemus, sed illam vnā cum Iosepho etiā desperabundè anxiam, grauisque pec-
cati & accepti à puero scandaliream faciemus. An enim sit leue peccatum, aduersus Dei
providentiam & Christum ipsum multisare, ac de vera Christi fide talem admittere du-
bitationem, adeoque filium Dei reputare plusquam fastidiosum, ingratum, impudentē,
inobedientem, qui nihil nisi aduersa ferat secum, vt propterea illis Messias esse non pos-
se videatur? Quantulum haec abunt, si ritè perpendantur, à spiritu diffidentiae & incre-
dilitatis, praesertim quum dicuntur parentes, si Brentium sequimur, tandem ita conclusere
runt: Quis igitur crederet ipsum esse Messiam populi sui Saluatorem? Nihil hoc est aliud sanè,
quam animū plus quam muliebrem MARIAE vnā cum Iosepho largiri, eamque prorsus
impatientem, imò & contra Deum murmurantem, & de constanti fide planè suspectā
reddere. Itane verò Brenti, sanctissimam Virginem nobis depingere, & vulgò tantum
non irridendam exponere deceuit, vt Euangelium nobis interpretem exhiberes?

ACCEDIT Georgius Maior, qui & ipse oleum, sicut aiunt, addensigni, vt muliebres,
planeque immoderatos affectus exprimat, MARIAE per proferopoeiam sic lamentantem
inducit: O me infelicissimā, quae antea beatissima videbar. Satius fuerat nunquam matrē Do-
mini fieri, quam commissum Dominū Seruatorem meae negligentia amittere. His adiungo alium
ex eod. ouo prognatū doctorem Spangenbergium, cuius testimonio MARIA tam miserè
quam indecorè sic quoque lamentatur: Nostra culpa scelus tantū admissum est, quae aeterno sup-
plicio Deus vltro vindicabit, & à nobis penas meritis exiget. Haec si vera essent, vt noui Blate-
rones effingunt, multū profectò impuritatis, grauesque mentis perturbationes haeserunt
in Virgine matre: imò verò hi timores ac terrores, hi atroces conscientiae stimuli satis esse
queant, vt miserandae & nefandae foeminae, quae MARIA fuit ciuis Hierosolymitana,
attribuan-

Proposito de se
quente tractat
ono.

Quomodo Cul-
mannus &
Brentius paren-
tes Iesu depin-
gant, in praesen-
ti historia.

Brentius beatā
Virginem gra-
uis peccatis reā
facere conuincit.

Quid de paren-
tibus eiusdem in-
dicent Georgius
Maior, Spangē-
bergius & Cor-
nani.

Aduersarij quā
surpiter de Ma-
ria Domini m-
tre loquuntur.

attribuantur. Hæc enim quemadmodum * Iosephus & b Egesippus meminerunt, suum ipsa infantem crudeliter enecavit; non dissimilis Medæ Poëtarum fabulis celebratæ, quæ in trucidandis liberis simile scelus perpetravit. Tum parentes ambos Ioseph & MARIAM Brentius ira loquentes introducit: *Profectò videmus, nos nihil aliud quam extremam internecionem & perpetuam damnationem manere.* An hæc voces, obsecro te Lector, de salute de sperantium, & quasi ad laqueum procurentium non expressum specimen præbere videntur?

VNVS adhuc deest huius actor fabulæ Corvinus qui, ne postremus videatur, audacter hoc euomit, quod ego haud sine horrore possum repetere: *Non solum filio, sed etiam fide erga Deum MARIAM priuatur, dum hæc cura semper remordet; Deus irascitur tibi, & fortàsè non vult, vt tu amplius filio eius nutriendi officium prestes.* Et vnde hæc tam graui istorum maledicta, aut si malis, plus quam anicularum deliramenta? ex eo nempè fonte, quoniam MARIAM dixerit: *Ecce pater tuus & ego dolentes quærebamus te.* Quis verò non demiretur, Euangelicos doctores ob exilem causam, imò ob hanc solam vocolam, DOLENTES, tantas agere tragœdias, & in MARIÆ causam tam petulanter ingeniosos esse? Quid attinet quæso, in re tantilla homines præposterè artificiosos, vaneq; curiosos nihil non sibi permittere in affectibus MARIÆ contra omne decorum tribuendis & amplificandis? Hoc cunctum est Euangelium asserere & illustrare, tam enormia & horrenda, sed & per se quidè falsa comminisci, quæ in odium ac dedecus innocentissimæ, semperq; sanctissimæ Virginis vulgo instillantur, nimirum quod hæc immodico dolori tam scèdè indulserit, quod rerum humanarum suæq; vitæ pertèsa, mortem propemodum desiderarit, quod plenas diffidentiae cogitationes admiserit, quod se ingenti peccato obstrictam senserit, quod admissi criminis pœnam peracerbam luerit, quod cum grauisimis animi curis tentationes diabolicas coniunxerit, quod contra summum illud æternumque bonum (Christum loquor) non parum amarulentè ac indignabundè cogitârît ac dixerit, quod in vera Messiae fide titubârît, & circa illum passa offendiculum fuerit, quod deniq; non solum sine filio, verum etiam sine fide, sicut niger ille Corvinus, quem tu Romane cauet, procaciter garrit, extremæ desperationi se proximam aliquando monstrauit, mulier scilicet horum iudicio infelicissima miserimæq;.

QVOD, quod eò demùm progreditur licentia Nouatorum, vt neq; MARIAM, neq; Christum ipsi satisfaciat: vtramq; personam Momi isti audent proscindere, suisq; caninis dentibus lacerare. An enim Christum Opt. Max. non vituperat & accusat Ioannes Agricola, quum in hunc modum apertè scribit: *Durius quidem quam aliòquin conueniebat, alloquitur matrem expostulantem secum Iesus.* Quid hinc aliud colligas quæso Lector, nisi Christum immoderatè, vehemèter, seuerè, imprudenter egisse, & in matrem peccasse, vt ob immodicam duritiem vel acerbitatem meritò incusetur? O impuros & maledicos homines, quibus post hominum memoriã nunc primùm de Virgine Deipara, adeoq; de Christo ipso libet tam nefanda cogitare, scribere, docere & in publicum spargere. Prò nefas, quantum in his electis organis suis valet Bestia, quæ contra Deum, contra Dei tabernaculum et in eos, qui in caelo habitant, ingentes blasphemias eructabit, vt Ioannes est vaticinatus? Siccine tandem ferre cogimur, vt qui volunt, etiam impunè possint, Christum æterni Dei Filium, Deumq; ipsum reprehendere, simulque illibatam & sacrosanctam Dei matrem nõ dico conspuere, sed etiam in deformem & sordidam Satanæ filiam transformare? huc nimirum enitente eodem antiquo serpente, vt Christum, sicut monstrauimus, perfecta sapientia exuant, iamq; ex mansueti seuerum, ex bono vel iniquum, vel amarulentum & decori negligentè faciant. Cæterum vt de MARIAM duntaxat agere pergamus, equidè nescio, quid animales homines, qui diuina non sapiunt, quidue impij profus de illa ipsa indignius effutire, quidue impudentius docere possint: nisi quæ quioribus etiam animis Mahometani erga hanc venerandam Virginem, eamq; Dei Spiritu semper plenam affecti comperiuntur. Quare nõ immeritò dubitari potest, an aliquot retroactis adhinc seculis vlli fuerint Mariomastiges vel Antidicomarianitæ, qui apertiore Marte, & effreni magis petulantiã iam illam de baccharentur, quæ aliòquin, vt Ambrosius loquitur, nullo erat conuitio temeranda.

LUCAS.

In cap. Luca.

Apocal. 13.

Quonia si impudencia Coruini in Maria stultanda.

Ex quo fonte tantum simulãria in Mariam deppromant aduersarij.

Euangelicorum in beatam Deiparam nefaria procacitas.

Etiam Christi ipsum in hac historia impij accusari.

Verè nunc impleti Ioannis vaticini de blasphemis eructurum.

Multis ad hunc seculis Maria non habuit hostes infestiores & acerbiorem.

QUAN-

Quamquam minusego mirandum puto, abominandis probris nunc Deiparam conspurcari, cum meliora discipuli tradere non soleant, quam a suis Præceptoribus, Philippo nimirum & Luthero, didicerunt. Ac de Philippo quidem postea videbimus: Lutherus verò non minus exemplo quam sermone scriptoq; suos in templis auditores, & in scholis discipulos ad hanc scurrilem dicacitatem, & plusquam histrionicam leuitatem (in me fallunt omnia) præclare informauit. Ad hunc quippè modum velut furij agitata vociferatur: *Quid potuit cogitare Maria, nisi sua culpa amissum filium Dei, & Deo Patri visam indignam, cui filium semel commissum denuò relinqueret? Melius fuisset non factam esse matrem, quam rari ab eo improvisò. Ac tandem in vocem hanc æque furiosam ac impiam prorumpit: Et quis inter homines fuit maior peccator (ut est conscientiatenerrima) quam hic est ipsa mater Dei? Quid autem putidius, quid magis blasphemum non dicam ab homine, sed ab ipso Cacodamone in MARIAM euomiposset? Prætereo quæ Lutherus ibidem admittet de signis horribilis iræ Dei, & de peccati tentationibus, quæ in cor illud piissimum atq; candidissimum inciderint, vt maximos ei dolores & angores cumularent, eosq; omnes ex peccato commissæ negligentia iudicat prouenisse. Valcat autem cœcorum dux, errantiumq; princeps cum Thesco Philippo Lutherus, qui suis & salibus & fannis cum alia sacra ferè omnia, tum Deiparam aspergere & contumeliosè prociudere non solum in more, sed etiam in deliciis habuisse videtur. Sedenim quis Christiano spiritu vel modicè imbutus, hæsitare possit, adeoq; non libenter agnoscat, MARIAM Dei Spiritu sic instructam, Deiq; gratia plenam extitisse, vt sui semper esset similis, hoc est, in fide constans, spe longanimis, in cruce patiens, in precatone sedula, in charitate perfecta, in gratia confirmata; demum in omni actione vbicunq; locorum æquabilis, gratis atque circumspècta? Sed omitto de MARIÆ vita & moribus integerrimis dicere, ne sæpius eadem repetendo, Lectori tædium adferam.*

ILLVD sanè libenter ab Aduersariis percunctarer, maior ne fuerit MARIÆ dolor, cum Christum in cruce suspensum, totq; vulneribus confauciatum coram cerneret, ac mortuum etiam, vt arbitror, in sinu foueret atque conseruaret, maior, inquam, ne fuerit eius tunc dolor, quam cum vix toto triduo eundem amissum mœsta quæsivit? Nisi enim communi sensu destituti sunt, diffiteri non possunt, ex cruce & morte filij longè quidem acerbis doloris vulnus, quam ex tridua eius absentia pectori materno allatum esse. Sed quæro iterum; an Mater propter Filij crucem & mortem afflicta desperauerit? an fide & fortitudine animi caruerit? an aliquid effœminatam gesserit, quod illa esset indignum Virgine, cuius etiam corporis species (vt Ambrosius dixit) simulachrum fuit mentis & probitatis? Quod si firma & immota in illo grauissimo luctu perstitit, animumque semper infractum conseruauit, vt postea euincemus, qua fronte isti nobis persuadere conantur, quod in mœrore multo leniore succubuerit, quodque in hoc tristi quidem illo, sed minùs tamen acerbò casu non modò filium, sed & animum amisit, fidemque planè languidam, si non extinctam, habuerit? Nam & Bernardus confirmat, MARIAM de morituro filio indubitanter præsciuisse, ac de illo resurrecturo fidenter sperasse, simulque tamè doluisse vehementer, vt si ante vnquam, tunc vel maximè senserit penetrantem illum ac sæuientem gladium, quem iustus Simcon in templo illi prænuñciarat. Verùm de hoc alibi discremus. Docti ac pij omnes pectus longè purissimum, vt par est, Deiparæ perpetuò tribuunt: tantum abest, vt horribiles cogitationes in illam velut desperabundam inciderint, sicut pseudoeuangelicis hoc loco suggerit Satan.

ACCEDIT, quod Philippus ipse alicubi docet, MARIÆ fidem ac fortitudinem talem ac tantam fuisse, quæ robur humanum longè superârît, cum illa suppliciorum filij spectatrix adesset, & dolore tamen non extingueretur, quoniam fide resurrectio nis, quam certò & breui sequuturam credebat, suum sustentârît animum atque confirmârît. Hoc si verè Philippus affirmat, certè neque nunc tam languida & imbecillis MARIÆ fides existimanda est, vt in leuiore certamine succumberet, & propter amissu filij in fide nutaret, aut quicquam ageret effœminatè, quod reprehendi meritò possit. Etenim propter honorem Domini cum primis cauendum est, ne opiniones il-

Lutherum ac Philippum hoc loco errandi & negandi causâ aliter præbuisse.

Iuxta Lutheri Mariam non se præter alios in Deum peccasse, peccatisq; ream teneri maxime.

Lutheri mos est, que ad Mariam spectat arrodere & infestari.

Depulso Lutherano criminationis ad purgandum Deiparam.

Mariam hoc loco non magis peccasse, quam postea, cum doleret ob filij crucem atq; mortem.

Ex aduersarioru consuetudine in causa simili; Mariam hoc loco ab omni peccato esse defendit.

Mariam in morte filij de fide nihil amisisse.

Est etiam Philippus, Mariam circa crucem filij & amno & fide constans fuisse.

In Postilla circa Euang. Dominici post Epp

Lib. 2. de Virginit.

Ser. qui in cap. 9. sign.

Enarrat in Ioan. ca. 19.

has vel inuehamus, vel stabiliamus, quæ citra necessitatem sanctissimæ Virgini derogant; vt quum traditur, quod peccato se contaminârît, & nescio quos ex peccato terrores & horrores senserit, vt irato sibi Deo se viuere arbitrareretur. Quasi verò pij cum MARIAM non sæpè dolent, suspirant, illa chrymentur ac plorent, adeoque vitæ longioris tediocum Paulo non afficiantur, etiamsi de ira diuina, de suppliciis æternis, de admisis criminibus ne cogitent quidem; nec sollicitudine vlla tangantur. Sciunt enim & experiuntur, quam verè dictum sit illud, Secura mens quasi iuge coniugium, & quod Prophetæ Regius affirmat: Pax multa diligentibus legem tuam, & non est illis scandalum: quia certò sibi persuasum habent, ac re ipsa comperiunt, diligentibus Deum, vt & Paulus testatur, in bonum omnia cooperari. An iustorum non est, fuitque semper proprium, secundis rebus non extolli, & aduersis supra modum non deprimi, sed ad omnes huius vitæ casus inuictò durare pectore, quin & præsentis cruce letari? Notum est dictum Salomonis: Non contristabit iustum, quicquid ei acciderit. Curigitur, si æqui volunt esse censors, cur, inquam, perfectæ fidei, inuictæ patientiæ, constantis animi & Heroicæ fortitudinis præconium nunc vni MARIÆ detrahunt, quod multis aliis veteris nouiq; Testamenti viris & foeminis verè piis & iustis necessariò largiuntur?

CÆTERVM qui lucem fugientes amant tenebras, volentesque peccant, hi suam conscientiam velut carnificinam tristes circumferunt, & quantumuis in suis malefactis exultent surdo illo vt dicunt, verberare, commonestari, facillè persentiscunt non temerè dictum esse; Sæua semper præsumit perturbata conscientia. Nihil verò mirum, in scriptis aduersariorum de conscientia terroribus crebrò legi, & consolationum doctrinam vsque ad fastidium repeti, cum animos in hac sua Synagoga sic constitutos habeant, vt a speris tentationum ac terrorum velut ventis, dirisque tempestatibus miserè circumagantur, interiore quidem pace & tranquillitate Spiritus planè destituti. Non enim est pax impiis dicit Dominus, nec vlla securitas & vera consolatio Schismaticis magistris ac sociis contingere potest. Qui etiamsi à sceleribus aliis, quod fieri nequit, immunes forent, tamen ob solum odium, quo aduersus fratres & magistratus Catholicos flagrant, non possunt non malè sibi esse conscij, adeoque, sicut Paulus asserit, suo ipsorum iudicio iam condemnati tenentur, & conscientiam, vt idem appellat, cauteriatam, illisque peccatis oneratam circumferunt, quæ nulli Schismatico extra Ecclesiam Catholicam remittuntur. Vt enim Augustinus Cypriano consonans perspicuè dixit: Quisquis ab Ecclesia Catholica fuerit separatus, quantumlibet se laudabiliter viuere existimet, hoc solo scelere, quod à Christi vnitatem disiunctus est, non habebit vitam, sed ira Dei manet super eum. Interea verò qui iusto Dei iudicio pleni terroribus viuunt, & vndiq; consolationes captant, ex se alios metiuntur, ac similes pauores & angores in sanctissimis etiam hominibus reperiri fingunt, qui etiam morituri trepident, & iram Dei ob sua peccata extimescant. Talem enim Ioannem Baptistam, cum in carcere moriturus esset, descripsit nobis Brentius: eamque pudendam commentationem suo nos loco refutauius. Eadem ergò licentia nunc matrem Domini beatissimam tractant, vt sibi suisque persuadeant, illam quoq; ab his pauoribus & angoribus, quos ipsi ac similes à Christi corpore præcisi, acerbissimos quotidie sentiunt, alienam minimè fuisse. Sedenim toto, quod aiunt, coelo aberrant, qui tot vitæ sordibus doctriæque corruptelis immersi, sese cum Sanctis vllis, nedum cum Deipara, comparare non erubescunt. Reliqua verò que ad præsentem tractationem ac Virginitatis defensionem pertinent, sequenti capite fufius explicabuntur.

CAPVT DECIMUM QVINTVM.

Deiparæ falsò imputari, quod puerum IESVM duodennem amittens peccârît per negligentiam, quodq; idcirco cum Eva conferrimereatur. Præterea in præsentis historia non pauca reperiri, quæ valeant ad MARIÆ commendationem.

Pij cum Mariâ sæpè grauiterq; dolent sine peccato ac reprehensione.

Iustorum offensa non esse, vt in cruce constantè agant, eaq; lætentur.

Quorum conscientiam terrores agitant.

Qui Nouatores de conscientia terroribus sæpè soleant meminisse.

Nouatores pleni terroribus ea se alios, etiam sanctos metiuntur.

Conclusio capituli, Mariam de immodicis angoribus perperam accusari.

VNCTROPIVS INQVIRENDA CAUSA EST (VT RELIQVAM SVPR...

At vna neglig...

Quomodo Cen...

Quomodo Phi...

Annotat ad...

Lutheri & Bre...

Quomodo San...

in puero Iesu custodiendo, dum alter alterius diligentia & cura confusus, hunc sibi...

Quid, quod Lofius ex hoc MARIÆ peccato colligit argumentum, in sanctissimi...

In Annis...

In Pofilla...

Pfal. 11.

In propofit...

Hom. 19. in...

iftia

Lib. de na...

In Luc.

Centur. 1...

Pofilla in...

Luc. 24.

Epist. 79.

Luc. 1. & 2.

iftis demum relinquamus, qui vt falsa concludant, vera quidem, sed adeo disparata af...

Vbi ego primum dolo vicem aduerfariorum, quos magis ac magis experior non...

Amiserit vero MARIÆ filium, sed ignorans ac non volens amisit, vt isti etiam...

Sente hitoria...

Refutatur...

Theophylactus...

Maria infic...

Non ferendum...

Mater Domini...

f 2

ET

Centuriatorum
Eua ac Maria
peccata compa-
ratum impro-
bitas.

Peccatum non
essensit volun-
tatum; in Ma-
riam hoc loco
non cadere.

Iniquum pro-
fessisse collatio-
nem Mariae ac
Euae circa pec-
catum.
Eua à Terrul-
liano descripta.

Eua Diaboli fi-
lia cum Maria
nunc pariter con-
feruntur, si de
peccatis agatur.

Quasi blasphemus
malum virginem
nunc in peccatis
causam proponeret,
Lucas
ponitum Verbum
comeditis, an
Maria concepit
cum sibi à Deo
situm amittit
ita.

Zuinglius &
Bullingerus CE-
centuriatores sa-

Et audent adhuc isti Philistaei incircumcisi probrose dicere: *Vtraque delicta Eua & MARIA non sunt exigua.* Pergunt deinde innocentem vereque beatam MARIAM cum nocente & infelici Eua conferre: in qua collatione hoc addunt Centuriatores: *Eua sciens & volens facit contra mandatum Dei: MARIA insciens & contra voluntatem amittit filium: sed nihilominus grauius peccat.* O miro & intolerabile Aristarchos, quibus etiam grauius erilla peccasse dicitur, quae neque sciens neque volens peccauit, imò quae contra voluntatem filium amisit, ut ipsi testantur. Enimvero qui non voluntate peccant, non peccant: hoc arbitror omnibus apertum esse atque perspicuum, ut Augustini verbis utamur. Qui rursus clarissime dixit: Ego dico peccatum non esse, si non propria voluntate peccetur. Quare tunc Augustini iudicio, tunc communi omnium consensu à peccati laebe MARIAM manet immunis, quoniam non solum insciens, sed etiam contra voluntatem suam amisit filium, ut ipsi etiam Centuriatores affirmant. Sedenim quod Augustinus omnibus apertum atque perspicuum esse censet, id isti videre non possunt, inuidia, scilicet, atque contradicendi libidine obcaecati, dum in sanctissimam Virginem tam leui de causa peccatum, atque illud grauissimum quidem, intorquere conantur.

CETERVM quod ad indignam profusque foedam Euae cum MARIA collationem attinet, non dubito pios & Christiano animo praeditos sua sponte confessuros, horum iniquam, turpem, contumeliosam censuram explodi potius, quam confutari oportere. Quis enim ignorat, Eua serpenti morigeram, Deo rebellem, mortis inuentricem, ex qua nefarius & primus ille fratris iugulator natus est, adeoque, omnium humanam corruptionis, calamitatis & perditionis matrem extitisse? Quare Terrullianus his verbis, quae alibi à nobis quoque citantur, Eua insultauit: Tu es Diaboli ianua, tu es arboris illius resignatrix, tu es diuinae legis prima deferrix; tu es quae eum suasiisti, quem Diabolus aggredi non valuit. Tu imaginem Dei hominem tam facile elisisti; propter tuum meritum, id est mortem, etiam filius Dei mori habuit. Tum Paulus Eua inculans, non Adam seductum, sed Eua prauaricatricem esse confirmat: à qua demum muliere initium & scaturiginem omnis peccati deriuari, Scriptura diuina testatur. Nec pudet tamen Nouatores, cum hac Eua maledicta, & sicut Augustinus vocat, Diaboli filia, licet postea in gratiam recepta, conferre MARIAM gratiam inuentricem, vitae parentem, Domini matrem, Eua aduocatam, praeter omnibus benedictam mulierem, sacrosanctam Virginem, totius Trinitatis viuum tabernaculum, ac humani generis, quatenus Christus peperit, reparatricem. An decet, obsecro, venenum cum antidoto, ancillam cum hera, noctem cum die, stultam cum sapiente conferre? Atqui MARIAM est, de qua venuste Bernardus asserit: Redditur femina pro femina, prudens pro fatua, humilis pro superba: quae pro ligno mortis gustum tibi porrigat vitae, & pro venenoso cibo illo amaritudinis dulcedinem pariat fructus aeterni. Praetemitto caetera, quae ad veram ac propriam Euae MARIAM collationem faciunt, quoniam sequenti capite proferentur.

EXCVTIAMVS porro & illud dictum Centuriatorum: *Solet hic quaeri de peccato Mariae ubi amissionem filij Mejsae.* Solet quaeri, inquiunt, à quibus verò: An à Veteribus probatisque Patribus? minime quidem. A scholasticis fortè Doctoribus? ne hoc quidem. A quibus igitur? nimirum à nouis nouae Sectae professoribus, qui omnem veteris Theologiae formam corrumpunt, qui de iustificatione, libero arbitrio, Eucharistia, Sacramentis, aliisque grauisimis fidei rebus maximas excitant contentiones, qui noua sua placita pro Dei verbo venditant, variasque de religione leges pro suo arbitratu subinde figunt atque refingunt, ut de illis verè dictum videatur; Semper discentes, & nunquam ad scientiam veritatis peruenientes. Caeterum ad Centuriatores omnesque alios cogruendos, qui ex hoc loco MARIAM criminis ream agunt, nunc illis etiam praesidiis & armis nos munemus, quae Nouatorum quorundam parauit industria, & ad MARIAM causam vindicandam vltro nobis porrigit.

ATQVE vtrà Zvinglio primùm testimonium petam, is non modò Deiparam, sed sponsum eius etiam Ioseph in praesenti causa his verbis excusat: *Providentia Dei factum est, ut puer Iesus maneret Hierosolymis, non pueri contumacia, nec parentum negligentia.* Nam quod ad Christum attinet, doctrina fuit, negligendos parentes esse, si negotium Dei incidat, & aliò vocet.

Centuriatorum lib. 1.

In disput. a. contra Fortunianum.

Genes. 4.

Lib. de heresibus mulieribus.

1. Timot. 2.

Ecclesiast.

De fide ad Petrum ca. 1.

Hom. 2. de R. Virgine.

2. Timot. 3.

In 2. c. Linc.

In Lucam cap. 2.

In h. armon. Euing.

Hom. 19. in Lucam.

In Ioan. h. mel. 18.

Iob. 1. Iob. 2.

Iob. 42. a. In Leuit. h. mel. 8. b. In 4. cap. Lucae, c. 1. de par. rict. c. 11. d. In 18. cap. Ioan.

vocet. Bullingerus eisdem parentibus hoc modo patrocinatur: *Discedentibus parentibus à festo, manet Iesus in urbe, Deo singulari quadam providentia rem istam temperante, non ut affligeret parentum animos, sed ut specimen quoddam futurarum in Christo rerum maximarum ederet. Et parentes pueri curam satis diligentem habentes, nihil hic peccarunt per negligentiam. Arbitrabantur puerum versari cum cognatis & in itinere notis, quorum in ea peregrinatione magna copia erat procul dubio. Nam singularis parentum sedulitas & vigilantia in eo reuocet, quod primo mox die diligenter inquirunt puerum. Simul autem atque non inveniunt, repetunt anxij & celeres urbem, nihil parcentes laboribus, nullam non adhibentes in inquisitione diligentiam. Excitant haec omnia vigilantiam, curam & diligentiam, quam parentes in educandis custodiendisq; liberis adhibeant summam. Eadem est Caluini sententia, qui & ipse hunc explicans locum, omnem negligentiae suspicionem à MARIA & Ioseph amolitur, quum ita scribat: *Expluribus Scripturae locis constat, turmatim iter facere solitos, qui diebus festis veniebant in templum adorandi causa. Quare non mirum, si primo die Ioseph & MARIA de puero minus solliciti fuerunt: postea verò se non pigritia vel neglectu securos fuisse ostendunt.* En igitur tibi non duorum, sed trium aduersariorum testimonio, qui ut proprium Euangelij sensum declarent, non modò MARIAM, sed etiam Ioseph omni peccati suspicionem & negligentiae culpa liberant, adeoque sollicitam horum coniugum curam ac diligentiam in requirendo puero laudant, & Christianis aliis coniugibus, uti par est, imitandam proponunt.*

QVOD cum ita sit, graui certè peccato, foedaque calumnia nota se polluant, qui tam insolenter parentes Domini ac odiosè suggillant, ut criminosa negligentiae palam accusent sanctissimos coniuges, quibus aliud par coniugum vel castius, vel inculpatius, vel spectabilius sol nunquam aspexit. Quare nihil aut frontis aut mentis habere mihi videtur Brentius, qui hosce parentes in iudicium audacissime vocat, & contra eos tragicè ita vociferatur: *Quod ad hoc, de quo nunc tractamus, negotium attinet, parentes Iesu nullam mediocritatem seruant. At verò nos confidenter negamus verum esse Brenti, quod tu probandum impudenter assumis, illudque testamur, parentes illos in tota vita mediocritatis omnis longè obseruantiores fuisse, quam vos esse consueuistis, qui Christianae tum humilitatis, tum modestiae, tum aequitatis limites omnes exceditis, nec mediocritatem vllam tenetis, quando in sanctissimos & laudatissimos homines virgulam cenforiam vobis ipsi assumitis, vestramque in maledicendo libidinem virulentis linguis & scriptis amarulentis expletis, nulla propemodum vel personarum, vel rerum sacrarum habita ratione. Sedenim qua de causa nullam hi parentes mediocritatem seruant? Aut nimis incurij sunt, inquit, aut nimis solliciti. Dum egrediuntur à Hierusalem, non dant operam ut puerum simul cum ipsis abducant. In primi quoque diei itinere, ne gry quidem de puero: ibi stertunt, ibi securisunt. Postquam verò veltandè inquisitum non repperunt inter cognatos, ibi tum de summa incuria in summam & extremam sollicitudinem euadunt, atque ita se gerunt, perinde ac si nullus esset Deus in caelo, qui aliquam rationem puerorum habeat.*

HABET pro sua prudentia, imò singulari procacitate Brentius stomachabundus effutit, homo tam in reprehendendo mordax, & in accusando petulans, ut alio in loco Iob probatissimum virum, & in verbis pro fusu irreprehensibilem semper habitum, diuinaque voce laudatum, putida oratione infectetur, adeoque condemnet: Sic enim audeat dicere: *Iob euomit horrendas blasphemias aduersus Deum.* Quid verò vehementius homo blasphemus in illum posset euomere, qui praeclearo & immortali diuinae Scripturae ac totius Ecclesiae encomio est celebratus? An vni Brentio magis quam diuinae Scripturae credere fas est? Ea verò clarissime testatur: In omnibus his non peccauit Iob labiis suis. Demum in fine libri amicos eius Deus ita compellat: Non estis locuti coram me rectum, sicut seruus meus Iob. Et iterum: Neque locuti estis ad me recta, sicut seruus meus Iob. Videtur ille quidem diei suo natali maledicere, sed diuino Spiritu afflatus & Prophetico more loquitur, sicut Origines & Ambrosius locum interpretantur, ideoque Augustinus Iob in tentatione stabili patientiae robore & armis pietatis inuictum appellat. Nec veretur idem Brentius in Petrum Apostolorum principem Christi ore laudatum, torquere praerogatiuis ornatum dicere, quod is tradiderit seipsum

nos esse coman-
strati, causamq;
Mariae defendunt.
Christi pueri
parentes hic non
peccasse per ne-
gligentiam.

Eadem Calu-
nus hic Centuri-
atoribus aduer-
satur, & Christi
parentes pa-
tracinat.

Ioseph & Maria
omniū sanctissim-
i coniuges mihi
me suggillandi.

Responsio ad in-
uictum Brenti-
um contra Chri-
sti parentes in-
ueniunt.

Quid Brentius
desideret in
Christi paren-
tibus.

Confutatio su-
perioru à Bren-
tio perulenter
obiecitorum.

Defensio contra
Iob aduersus
Brenti contumeliam.

Quomodo Iob
circum maledi-
catur.

Quam probro
se in Petrum A-
postoli loquitur
Brentius.

I. Testimonium Irenaei, quomodo Maria & Euarie conferantur.

Maria Eua ad nocentia dicitur Irenaeo. Eua mortis, Maria salutis causa facta est.

Quod Eua per incredulitatem ligata, Maria per fidem soluta.

II. Testimonium Iustini Martyris.

Eua Virgo serpenti credens mortem accepit ac parit, Maria Virgo credens Angelis, Christum concepit ac parit.

III. Testimonium Tertulliani. Quod Eua credendo deliquit, Maria credendo delensit.

III. Augustini testimonium. Eua inobediens maledicta, Maria credens benedicta, illa peccata auertit, haec merita.

V. Epiphanius testimonium.

Eua mortis, Maria salutis causa, & mater ipsa uidentium.

EXORDIAR autem ab Irenaeo, quem Apostolorum successorem Epiphanius, & Polycarpi discipulum Christi; martyre Hieronymus vocat, quiq; has praecelaras sane antitheses de Eua & MARIA scriptas reliquit: Quemadmodum, inquit, Eua per Angelicum sermonem seducta est, ut effugeret Deum, prauaricata uerbum eius: ita & MARIA per Angelicum sermonem Euangelizata est, ut portaret Deum, obediens eius uerbo. Et sicut Eua seducta est, ut effugeret Deum: sic MARIA sua facta est obedire Deo, uti uirginis Euae Virgo MARIA fieret ADVOCATA. Et quemadmodum astricum est morti genus humanum per Virginem, sic saluatur per Virginem, aqua lance disposita uirginalis inobedientiae per uirginalem obedientiam. Tum idem alibi: Sicut Eua inobediens facta, & sibi & uniuerso generi humano causa facta est mortis: sic & MARIA habens praedestinatum uirum, tamen Virgo obaudiens, & sibi & uniuerso generi humano, causa facta est salutis. Et paulo post: Eua inobedientiae nodus solutionem accepit per obedientiam MARIAE. Quod enim alligauit uirgo Eua per incredulitatem, hoc MARIA soluit per fidem. En tibi locupletissimum probeq; confirmatum Irenaei iudicium, quanto perere MARIA innocens ab Eua peccatrice inobedientiae & humani generis corruptrice discrepet. Quod una perdit, restituit altera, & haec non solum Euae, sed etiam, si uerum fateri uelimus, nobis aduocata & mater salutis effecta est. Verum de hoc postea differemus, quomodo MARIA sine incommodo, Euae aduocata intelligatur.

IVNGAMVS autem Irenaeo Iustinum, paulo quidem antiquiorem, sed gloria martyrij parem, qui haec de MARIA & Eua scribit: Homo natus de Virgine, ut per quam uiam fraude serpentis subintravit inobedientia, per eandem sequeretur uenia. Cum enim integra uirgo esset Eua, concepto uerbo serpentis, inobedientiam mortemq; peperit. At Virgo MARIA postquam concepit fidem cum gaudio, adferente sibi Gabriele laeti nuncium respondit: Fiat mihi secundum uerbum tuum. Atq; ut istiusmodi collatio uetustissimi uirum Theologorum hic mire consentientium sit illustrior, succedat Iustino Tertulliano, scriptor & ipse per uetustus, abfq; cuius lectione Cypriano dies nullus praeteriit. Sic autem loquitur: In uirginem adhuc Euam irrepserat uerbum aedificatorum mortis: in uirginem aequè introducendum erat Dei uerbum extructorium uita, ut quod per eiusmodi sexum abierat in perditionem, per eundem sexum redigeretur in salutem. Crediderat Eua serpenti, credidit MARIA Gabrieli. Quod illa credendo deliquit, haec credendo delensit. Quid igitur si de peccato agitur, MARIA cum Eua potuit habere commune: cum illa huius uitio quodammodo medeatur, & contrariis quasi uestigii gradatur?

IAM uero superiores Theologos (Irenaeum, Iustinum & Tertullianum dico) Augustinus Theologorum ferè princeps, omnino securus uidetur, quando ita scripsit: Eua inobediens meruit poenam: MARIA obediendo consecuta est gratiam. Illa gustando prohibitum, maledicta: haec credens Angelo est benedicta. Illa nobis mortem contulit, haec uirgo uitam nobis peperit. Idemq; rursus alibi: Eua mater generis nostri, poenam intulit mundo: genitrix Domini nostri, salutem & foemine suggestit, & uiro: auctrix peccati maledicta, auctrix meriti benedicta. Illa occidendo obscuruit: ista uiuificando profuit. Percussit illa, at ista sanauit. Pro inobedientia enim obedientia commutatur, & fides pro perfidia recompensatur. Tum alio loco: Ibi foemina decepta est, ut fieret filia Diaboli: hic uirgo gratia repleta est, ut fieret mater summi atque incommutabilis uirgeniti Dei. Quid haec aliud sibi uolunt, obsecro, nisi ut MARIA ab Euae uitiiis protius libera & immunem esse cognoscamus, alteramq; peccati, alteram meriti auctricem certo constituamus? Apud Epiphanius, qui Augustino etiam est antiquior, haec inter MARIAE & Euam extat comparatio: Eua mortis causa facta est hominibus: per ipsam enim ingressa est mors in mundum: MARIA uero causa uita, per quam genita est nobis uita, & per hanc filius Dei accessit in mundum. Et ubi redundauit peccatum, ibi superabundauit gratia: & unde facta est mors, illinc processit uita, ut uita pro morte fieret. Tum rursus: Ab Eua, inquit, omnis hominum generatio genita est in terra. Hic uero à MARIA haec uita mundo genita est, ut uiuentem gigneret: & facta MARIA mater uiuentium. Quod uero discrimen manifestius, quam inter uitam & mortem, inter matrem uiuentium & morientium, potest excogitari?

a. Circa de. filiarum. haeresi. b. In Catholice scripturae Ecclesiae. c. L. S. contra Valens.

Li. 2. ca. 38

In colloq. d. Triplicibus. Indico.

Lucas.

Li. de carne Christi.

Li. de uirtute haeresi. b. In ca. 6. Et Sermo. 7. in Natali Domini.

Lib. de filo ad Petrum.

Contra Anticomunianiam.

Contra haereses lib. 2. cap. 2.

Homel. de uirtute Christi.

Homel. de misericordiae arboris ad Adam.

Serm. 149.

Sermo. 142. Homelias de uirtute Christi.

Serm. de dupli. uirtute Christi.

Ser. de laudibus Mariae. Ibidem.

Genes. 3.

De laudibus B. uirginis.

Homelias 2. Super Misericordiam eius.

Super Cantica lib. 2.

GRIGORIUS Nyssenus in hunc modum: Defenditur & purgatur mulier à muliere. Prima aditum & locum introeundi peccato dedit: haec uero introeundi iustitiae subseruiuit, & ancillata est. Illa consilium serpentis amplexa atq; secuta est; haec interfectore serpentis praebuit, & lucis authorem peperit. Neq; hic praeteriri omnino debet eius auctoritas, qui sua praestanti eloquentia otis aurei cognomentum inuenit, & quam indignè illa Euae conferatur, his uerbis satis indicauit: Mors per Adam, uita per Christum: Euam serpens seduxit, MARIA Gabrieli consensit: sed seductio Euae attulit mortem, consensus MARIAE peperit seculo Saluatore. Restaurator per MARIAE, quod per Euam perierat: per Christum redimitur, quod per Euam fuerat captiuatum: per Gabrielem promittitur, quod per Diabolum fuerat desperatum. Deniq; peccatum aboleretur per Christum, quod per Adam fuerat ante contractum. Redditur per MARIAE uita, quae per Euam fuerat interempta. Quod si peccauit, & grauius peccauit MARIA, ut aduersarij fingunt, quomodo Euae ad eodè dissimilis, tantisq; digna laudum praeconijs existimanda est, per quam & restauratur, quod per Euam perditum fuit, eodem Chrysostomo teste?

QUI uero Chrysologus: an non MARIAE celebrat, & satis ab Eua disungit hac oratione? Benedicta tu in mulieribus, quia in quibus Eua maledicta puniebat viscera, nunc in illis gaudet, honoratur, suspicitur MARIA benedicta. Et facta est uere mater uiuentium per gratiam, quae mater ante exiit morientium per naturam. Et alibi rursus: Agit cum MARIA Angelus de salute, quia cum Eua Angelus egerat de ruina. Maximus autem ad hunc modum: Parrurit foemina salutem mundi, ut quae extiterat fomes iniquitatis, fieret ministra iustitiae; & per quam mors sibi in hunc mundum aditus patefecit, per eam ad nos uita haberet ingressum. Nec est inter Patres obscurus Fulgentius, qui non semel MARIAE cum Eua comparauit, simulq; docuit, matrem illam huic nouerae admodum esse dissimilem. Verba eius si quis requirat, licet alibi producta, repetere non grauibimur: Attendite fratres, inquit, medicinalis gratiae lineas, diuina nobis benignitate monstratas. Tunc ad Euam Angelus malus accessit, ut per Euam homo, quem Deus fecerat, à Deo separaretur. Nunc autem ad MARIAE bonus Angelus uenit, ut in ea humanae naturae Deus unigenitus uniretur. Venit ad Euam Diabolus, ut uitam nobis malignus auferret: uenit ad MARIAE Gabriel, ut uitam reddendam hominibus nunciaret. Tum idem alibi: Quoniam Diabolus per serpentem Euae locutus, per Euae aures mundo intulit mortem, Deus per Angelum ad MARIAE pertulit uerbum, & cunctis saeculis uitam effudit. Et rursus: Est, inquit, MARIA caelestis, quia per ipsam Deus uerum fudit saeculis lumen. Facta est MARIA caelestis, quia per ipsam Deus descendit ad terras, ut per ipsam homines ascendere mereantur ad caelos. Facta est MARIA restauratio foeminarum, quia per ipsam anima primae maledictioni probantur esse substractae. Nam Euae dictum est: In doloribus & tristitia paries, & ad uirum conuersio tua, & ipse dominabitur tui. Tribus ergo his malis se subiungant foeminae, quae MARIAE non sequuntur, dolori, tristitia, seruituti. MARIA autem è contrario quam praecelantissimis tribus bonis sublimetur, auscultata, salutationis Angelicae, benedictionis diuinae, & plenitudinis gratiae. Quod si MARIA tantoperè à Patribus commendatur, & nondum mater Emanuelis effecta Euae anteponitur, an non post conceptum & editum Dei filium ab omni uitio sincerior, omniq; gratia cumulatio, Euam & omnes eius filios ac filias longo penitus interuallo post se reliquit?

AD Bernardum ueniamus, qui cum sit amator maximus uirginis, ueram & propriam Euae MARIAE collationem, certè, si quis omnino alius, animaduertisse uidetur. Crudelis nimis Eua, inquit, per quam serpens antiquus pestiferum etiam ipsi uiro uirus infudit: sed fidelis MARIA, quae salutis antidotum & uirum & mulieribus propinauit. Illa ministra fuit seductionis, haec propitiationis: illa suggestit prauaricationem, haec iniecit redemptionem. Tum Euam appellans, haec interponit: Propterea curre Eua ad MARIAE, filia pro matre respondeat, ipsa matris opprobrium auferat, ipsa patri pro matre satisfaciatur, quia ecce si uir cecidit per foeminam, iam non erigitur nisi per foeminam. Ac praeteris Rupertus, quanta sit inter MARIAE & Euae dissimilitudo, eleganter ac perspicue his uerbis declarauit: Eua quasi inimica, Eua quasi uipera, Eua quasi deformis & ignomi-

VI. Gregorius Nysseni testimonium. Eua peccati, Maria iustitiae ministra, per quam Eua purgatur.

VII. Chrysostomi testimonium. Eua seducta mortem, Maria credens uita fontem parit, et restaurat quod Eua perdidit.

VIII. Chrysostomi testimonium. Eua mortem, Maria per gratiam uiuentium mater.

IX. Maximus testimonium.

X. Fulgentii testimonium.

Serpens ad Eua, Angelus ad Maria uenit, ut in ea humanae naturae Deus unigenitus uniretur.

Maria caelestis, quia per ipsam Deus descendit ad terras, ut per ipsam homines ascendere mereantur ad caelos. Facta est MARIA restauratio foeminarum, quia per ipsam anima primae maledictioni probantur esse substractae. Nam Euae dictum est: In doloribus & tristitia paries, & ad uirum conuersio tua, & ipse dominabitur tui. Tribus ergo his malis se subiungant foeminae, quae MARIAE non sequuntur, dolori, tristitia, seruituti. MARIA autem è contrario quam praecelantissimis tribus bonis sublimetur, auscultata, salutationis Angelicae, benedictionis diuinae, & plenitudinis gratiae. Quod si MARIA tantoperè à Patribus commendatur, & nondum mater Emanuelis effecta Euae anteponitur, an non post conceptum & editum Dei filium ab omni uitio sincerior, omniq; gratia cumulatio, Euam & omnes eius filios ac filias longo penitus interuallo post se reliquit?

XI. Bernardi testimonium. Eua pestiferum serpens, Maria salutis antidotum propinauit.

Eua prauaricationis, haec propitiationis ministra est.

XII. Rupertus testimonium. Maria Euae matris auferat opprobrium.

ignominiosa. Mihi inimica, viro suo vipera, sibi met confusa ignominia. Inimica per superbiam, qua intus tumuit, vipera per malitiam, quam ex serpente cōcipiens foris tentata facile cessit: ignominiosa per prurium libidinis, qua statim scaturire cōepit, unde & nudam se cognoscens, folio pudenda contrēxit. Tu autem (ad MARIAM Dei vox est) amica mea per humilitatem, columba mea per charitatem, formosa mea per castitatem. Tu cōtra Deum non tumuisti, imò mente humili Altissimo complacuisti, & ecce amica es. Tu serpenti aurem non prębuidisti, imò inimicitias inter te & serpentem ego posui, & ecce columba es. Tu nuditatem libidinis non incurristi, imò Spiritus sanctus obumbravit tibi, & ecce formosa es. Veni ergò MARIA, veni: nam Eua ad latebras fugit. Veni & crede Angelo Euangelizanti: nam Eua credidit serpenti susurranti. Veni & contere caput serpentis. Nam Eua & capite illecta, & ventre oblectata, & cauda est obligata serpentis. His omnibus Innocentij Pontificem, vt dignitate Pontificem, ita eruditione Theologum insignem adiungam, quoniam in MARIA & Eua rectè comparanda lucem quoq; subministrat. Oportebat enim, vt sicut per fœminam mors intrauit in orbem: ita per fœminam vita rediret in orbem. Et idèd quod damnauit Eua, saluauit MARIA, vt vnde mors oriebatur, inde vita resurgeret. Illa consensit Diabolo, & vetitum pomum comedit, secundum illud: ^a Tullit de fructu & comedit, deditq; viro. Illa credidit Angelo, & filium promissum concepit, secundum illud: Ecce concipies & paries filium. Illa comedit pomum ad mortem, iuxta quod fuerat illi prędictum: ^c Quacunque dic comederis, morte morieris. Illa concepit filium ad salutem, sicut ei fuerat pręnotatum: ^d Vocabis nomen eius IESVM. Ipse enim saluum faciet populum suum a peccatis eorum. Illa peperit in dolore, secundum illud: ^e Multiplicabo ærumnas tuas & cōceptus tuos, & in dolore paries: Illa generauit in gaudio, secundum illud: ^f Annuncio vobis gaudium magnum, quod erit omni populo: quia natus est vobis hodie Saluator, qui est Christus Dominus in ciuitate Dauid. Et post pauca: Illa fuit plena peccato, sed tu plena gratia. Illa fuit maledicta in mulieribus, sed benedicta tu in mulieribus. Fructus ventris maledictus Cain, sed fructus ventris tui erit benedictus Iesus.]

Quid verò si tot Patribus Poëtis, eisdemq; veteres & Christianos, Sedulium & Aratorem adiciamus? Vterq; cum prioribus planè cōsentit. Ille quidè ita modulatur:

*Et velut è spinis mellis rosa surgit acutis,
Nil quo ledat habens, matremq; obscurat honore:
Sic Eua de stirpe sacra veniente MARIA
Virginis antiqua, facinus noua Virgo piavit.*

ARATOR verò de MARIA in hunc modum canit:

*MARIA Dei genitrix intacta creantis
Anatq; ornata suo mala criminis Eue
Virgo secunda fugat: nulla est iniuria sexus.
Resistit quod prima tulit persona ruinam.
Non natura dedit: tunc famina fœta periculum.
Nunc tumuit paritura DEVM, mortalia gignens
Et diuina ferens, per quam Mediator in orbem
Prodiit, & veram portauit ad æthera carnem.*

Nihil verò necessum est plures veterum sententias aggregare: satis fuerit hactenus nos aduersariis obsequi voluisse, qui sua iniquitate hanc æquam MARIÆ & Euz collationem à nobis extorserunt. Pergant illi, si velint, profanè disputare; vtra fuerit grauiori peccato obnoxia. Contrà verò sanctissimi doctissimiq; Patres, quorum sensum & consensum propriis ipsorum verbis demonstrauimus, propter Euz morbum MARIAM velut antidotum diuinitus datam esse docent, soliq; primæ illi, non huic alteri Euz peccatirationem imputant & ascribunt. In quibus quidem Patrum sententiis illud etiam obseruare par est, quantam in his collationibus tum excellentiam, tum reuerentiam Virgini matri deserant, vt maiorem certè vix deferre posse videantur. Nec minùs fortiter illi confutant aduersarios, qui cum de peccato agitur, tam inscitè quàm improbè MARIAM Euz, hoc est, lucem tenebris, vitam morti conferunt: & personas adeò

probrū, & pater pro matre satisficit. Eua spera, mihi micas, deformis, ignominiosa, Maria amica, columba, et formosa spōsa Dei.

XIII. Innocentij testimonium.

Sedulius in carmine Paschali.

XIII. Poëtis testimonium.

Quorum spectat citatis modo veterum testimonis.

Quid obseruandum in sententiis Patrum supradictis ad Maria cōmendationem.

Genes. 3.

Sermo 2. in festo Assumptionis Marię.

a Genes. b Lucas.

c Genes.

d Math.

e Genes.

f Lucas.

Libro 1. in Acta Apostolorum.

adeò dissimiles, sibiq; planè aduersantes sub vnum peccati iugum quodammodò redigere moluntur. Prodest etiam Patrum testimonia in vnum velut conspectum ita proferri, vt in illis loquentem, & adhuc in Ecclesia vnum idemq; sonantem Spiritum rectius obseruemus, neq; locū istis Mariam stigibus reliquū faciamus, qui de Matre Domini, vt sentiunt, ita leuissimè inconstantissimèq; scribere cōsueverunt. At qui hac ipsa veterum dicta lucem nobis præsentes, si volumus, & illustrem exhibent, quæ istorū oculos nimium imbecilles vi sua ita perstringit, vt nec videre nec sentire possint Virginis matris sanctitatem, quam certè magnificis titulis veteres cohonestat, & sicut antè quoq; probatum est, Sanctis reliquis anteponunt. ^a Irenæus, quem adduximus, Euz aduocatam vocat, quæ vniuerso generi humano salutis causa extiterit, vt sequenti libro à nobis pluribus euinceretur. ^b Augustino eadem dicitur auctrix meriti, quæ obediendo consecuta sit gratiam. ^c Epiphanius & ^d Chrysologus matrem viuientium faciunt. ^e Fulgentius cœlestiam & fenestram appellat. ^f Bernardus alicubi reginam cœlorum & matrem misericordię nominat. Et tamen irascuntur nobis, imò toti etiam obtrectat Ecclesię Sectarij, quòd ad nouas ipsorum siue cantiones, siue vociferationes obsurdescamus, & venerandis Patrum vestigiis insistamus, nostramq; fidem & pietatem cum illis Ecclesię columnis arctissimè coniungamus. Sed ad nostrum institutum redeat oratio.

a Lib. 5. contra hereses. b Ser. 17. in natali Domini. c Contra Anaximandrum. d Ser. 140. e Ser. de laudibus Virg. f De adu. euferm. 2.

Alia Scilitas ex Patrum consensu colligenda aduersus Mariam multigat.

Quam honorifice Patres de Maria loquantur, & nos loqui doceant.

CAPVT DECIMVM SEPTIMVM.

Vanam est falsam esse sententiam Nouatorum, qui MARIÆ tribuunt expostulationis, & commoti animi vitium, quando suum filium duodennem in templo compellauit.

VO PLVRES ET FOEDIORIS CORRVPTELAS IN VNAM EANDEMQVE LUCA historiam noui Doctores cōgerunt, eò nos pluribus respondere, & in ea ipsa historia longius harere necesse est, vt violatū Virginis honorem vt cunq; vindicemus. Agit Lucas de puero Iesu, què parentes eius, Ioseph pater putatiuus & MARIA, vno & altero die nō sine dolore quidem, sed frustra tamen quaesitum, nusquam alibi quàm in sacro templo tandem inuenere. Nec ociosus illic quidem erat Iesus, sed rebus diuinis operam seriam dabat, nō solum intentus precationibus, nam hoc templum domum orationis & ipse vocauit, sed sedes etiam in Doctorem medio, ibiq; tum attentè audiens, tum prudenter ac modestè peritissimos legis interrogans, & haud dubiè nō tractans alia, quàm quæ ad arcana Scripturæ fideiq; causam, vel ad salutem hominum maximè pertinerent. Cum verò MARIA filium sibi charissimum diu quaesitum & magnoperè desideratum in hoc templo inuenisset, his illum verbis compellauit: Fili quid fecisti nobis sic? Ecce pater tuus & ego dolentes quærebamus te. Quæ compellatio vt materna, sic etiam blanda & amica fuisse videtur, imò etiam plena affectuum gaudij & laticitiae propter redditum filium, cuius ingenti desiderio, vt matris verba declarant, parentes ambo hactenus tenebantur. Neq; nobis displicet, quod existimant quidam, MARIAM hæc non dixisse nisi post finem disputationis, quam Dominus cum templi Doctores habuit, atq; ita quod maioris erat modestiæ argumentum, soluto cœtu ad Christum accessisse videbitur, sicut etiam sentiunt Centuriatores. Hinc & Calvinus admonet, fieri potuisse, vt seorsim & remotis testibus MARIAM egerit cum filio, postquam is à conuentu discessit. Certè si verba ipsa spectemus, candidèq; iudicemus, maternam quãdam sollicitudinem, simulq; fiduciam & libertatem in filio compellando præ se ferunt, sed vt sine stomacho & amarulentia mirissimæ Virginis dicta hæc omnia sint accipienda, in quibus interrogationem simplicem cum admiratione coniunctam licet considerare. Nec vllus est veterum interpretum, qui MARIAM hęc aliquid immodestius atq; immoderatus fecisse, vel grauius cum filio expostulasse notarit. Imò verò à Græco interprete scriptum legimus: Miranda Dei genitrix maternis affecta visceribus, quasi cum lamentis inquisitionem dolorosam ostendit,

Luc. 2.

Math. 21. Marc. 11. Luca 19.

Eua 2.

Gen. 1. lib. 1. in harmonia Evangelicorum.

Vide Catech. nam auream 102. ca. Luc.

Summa historia à Luca descripta, quæ hoc loco vindicatur. Quid puer Iesus in templo egerit.

Qualis Maria in templo existit.

Quando Maria Christum in templo compellauit.

ostendit, & omnia (sicut mater) fiducialiter, & humiliter, & affectuosè exprimit.] Sen- sus igitur maternæ cum filio colloctionis hic est: Arbitramur sanè filii, aliquam & ius- tam suscepti consilii tui rationem extare, quod hisce tribus diebus à nobis quæri vo- lueris, cum vbi es ignores. Nunc vt omni sollicitudine liberemur, ex pone cau- sam quæso, quâ commotus, volueris in quærendo nos circumcurritare, tuiq; desiderio torqueri, vt qui vnus nobis es charissimus, & à quo etiam ad breue tempus auelli, non potest nobis non valdè molestum & amarum esse.

Quo sensu Ma- ria Christum in templo alloqua- tur.

Etiams Calui- nus aduersarios hic Mariam sug- gillantes defen- dit.

Maria Christi etiam si Deum reuerbatur.

Refutatio eorū, quæ Bullingerus ac alij Christi parentes obi- ciunt.

Quantum inde- cori Despara- asserunt à Spangenbergio, Lofio, Sarcerio, & maxime Brentio.

Intollerabilem esse aduersario- rum perulanti- am in Christi pa- rentibus accu- sanda.

Quomodo Ma- ria iuxta Bren- tium in Chris- tum inuella fuerit.

QVI D verò nostri Sectarij? ex his quidam sic sanctam Virginem locutam esse pu- tant, vt suum in filium imperium voluerit ostentare, velut matrem impulerit ambitio ad nouam expositulationem, illaque seriam filij obiurgationem aggrediat. Eam ca- lumniam velut ineptam refutat Caluinus, & rectè quidem, quod nihil minus deceat honestissimam simul & modestissimam parentem, atque vani ostentatio imperij & ambitiosa expositulatio cum eo, quem illan non tantum filij loco ducbat, sed & pro Domino & Deo suo post tot reuelationes acceptas haud dubiè reuerbatur. Vnde lu- culenter Augustinus asserit: Non potuit MARI A diuinitati Christi non esse credula, quæ nouerat hunc se non virili femine secundum ordinem naturæ, sed diuino spirami- ne, nunciante Archangelo, concepisse.] Vocat igitur illam Christi fide & operibus mi- nistratricem, & deuotam vsque ad mortem eius affectatricem. Alios verò tanta con- tradicendi & MARIAM suggillandi incessit libido, vt præsentem eius sermonem in fini- stram planè partem abripiant, mirisque modis deprauent. Bullingerus igitur ad hunc modum scribit: Expostulant parentes pro iure suo cum filio, & non sine commotione rogant, cur ipsos coniecerit in tantum marem atque discrimen? Quod autem ius MARIÆ & Iosepho competit, quæso, ad exostulandum cum puero innocente? vel quam commotionem ac affectus vehementiam illis ascribi necesse est? Et habent hoc sibi cum Bullingero commune^a Centuriatores, ^b Pellicanus, ^c Coruinus, ^d Maior, alijq; plures, vt omninò velint MARIAM cum puero Iesv hîc exostulasse, & commotum ostendisse animum, & nescio quid humani passam esse.

SPANGENBERGIUS verò Brentium secutus, permultum hîc acerbatis admiscet, dum per prolopopociam ita loquentem Virginem introducit: Me tuam esse ma- trem non ignoras, te filium. Nouisti præceptum illud Dei: Honora patrem tuum & matrem tuâ. Nouisti panam, quam exoluturi sunt immorigeri parentibus. Cur igitur nobis sic fecisti? qui tibi nullam nos ita contristandi præbuiimus occasionem, sed quibus potuimus beneficiis te persecuti sumus, & multa incommoda passi tecum in Bethlehem & in Aegypto: maximis te curis atque mole- stis educauimus. Sed hanc gratiam nobis modo rependis? Quod si hoc modo tantaq; vehe- mentia dixisset MARIA, quemadmodum videri vult Spangenbergius, verè & seriò cum puero exostulasset, seq; non parum commotam & indignabundam, ne dicam & con- tentiosam, demonstrasset. Eandem amarulentiam præ se fert Lofius, cui MARI A vide- tur sic dicere voluisse: Cur contra obedientiam, quam nobis debes, mansisti Hierosolymis? ex qua re in dolorem ingentem incidimus. Nec mitior est interpret Sarcerius, dum fingit Chris- tum de facto non admodum honesto, imò de peccato cõtra obedientiam erga paren- tes præceptam, hîc à matre insimulari & obiurgari. Deum immortalem, an quicquam magis turbulentos & patheticos Euangelij sacri interpretes vnquam vel legit, vel audi- uit? Ira, odio, inuidia, alijsq; fœdis & infanis affectibus hos flagrare necessum est, qui tam fœda & ab omni humanitate aliena, nec ab impijs, sed à sanctis, in Christi contumeliam dicta, tantamq; virulentiam & acerbitem vbiq; profundunt. Scilicet in fide Christi tam parum erant hi venerabiles coniuges instituti, vt de tali tantoq; puero tam inho- nestè improbeq; sentirent? Sed nullus MARIÆ vel durior, vel iniquior est Brentio, qui rursus hanc tragicam & tantummodò non furiosam vociferationem à matre ad Chris- tum habitam audet effutire: Filius es: an nescis igitur, quid filius debeat parentibus? Honora, inquit lex, patrem & matrem, vt sis longæuus super terram. Ergò qui parentes non honorat, non dimidiabit dies suos. Et aliàs dicitur: Maledictus qui exasperat matrem suam; Cur igitur fecisti nobis sic? Nullam prorsus causam habes nos sic despiciendi & contemnendi. Nihil enim vnquam mali in te commisimus, sed potius omnia quæ potuimus, beneficia in te contulimus. Ego te in præsepio adhuc

In Flamma- na Euan- gelica.

Sermo 1 de assumptione Virginis.

In 2. c. Lu.

a Centur. 1. lib. 1. b In 2. cap. Luca. c In Postil. la. d In Domi- nica. 1. post Epiphani. e In Domi- nica. 1. post Epiphani. Exodi 20.

Annotat in Euang. De- min. 1. post Epiphani. Schol. in Lu- cam cap. 2.

Homel. 20. in Lucam.

Exodi 20.

Prover. 20.

adhuc iacentem magna cura foui: postea quas non molestias, quos non labores, qua non pericula no- mine tuo perpessi sumus, quando necesse habuimus tecum in Aegyptum fugere? & quanta sollicitu- dine te vsq; ad hoc ætatis educauimus? Sed si alia quædam calamitas te inuito nobis accidisset, boni consuluissemus: nunc autem hoc nobis molestum est, quod nobis fecisti sic? quod tua sponte nos conie- cisti in tantum dolorem, vt malleus mortè oppetere, quàm iterum tantis terroribus obiici. Quid autem inter se distant, parentes gladio interficere, & parentes in terrores mortis, qui ipsa morte gra- uiores sunt, sua culpa adigere? Non est igitur mediocre scelus filii, quod in nos parentes tuos designa- sti. Hæc est increpatio, quæ MARI A IESVM obiurgat.

ATQVE hætenus Rhetoricari conatur Brentius, velut contra MARIAM partes non Theologi sustineat, sed nescio cuius tabulæ, & forensis feditiosique declamatoris personam apud iudicem gerat. An verò decet in Scripturis hoc modo ludere, neque modò suspectam, sed & infamem MARIÆ personam leuissima de causa omnibus red- dere? Id verò nec decet, nec licet, nec expedit prorsus, quicquid tandem Brentius per- summam petulantiam scribere audeat. Si Virgo præ omnibus benedicta verè in Chris- tum credidit, si illum omnis culpæ semper expertem sciuit, si summam vbiq; serua- uit modestiam, vt nullus dubitat probè Christianus, quomodo ad has vanas & acer- bas querimonias descenderet? cur filio, velut ingrato, sua beneficia exprobraret? quo consilio velut ignarum de præceptis diuinis admoneret, ac tanquam immorigerum increparet? qua fronte demum haud secus illum ac parricidæ similem de summo sce- lere accusare & damnare tentaret? An fortasse illa tam sui ac diuinorum erat oblita, vt de maiestate ac proprietate Messæ nihil cogitaret, quem ex Prophetis literis & Angelicis verbis ipsam Dei sapientiam atque virtutem esse, vtique non poterat igno- rare, quemque grato pectore palam in quo cantico commendarat, & de quo insuper tam multa & illustra acceperat testimonia, quemadmodum ea Lucas describit, si ta- men describit omnia? Quo nam igitur pacto hæc aliaque id genus miranda, quæ tum viderat, tum audierat Virgo fide plena, ventò committeret, ac demum de tanto filio tam temerè abiectæque sentiret, imò etiam illum tam arroganti & probrosa obiurga- tione simul & exprobratione oppugnaret atque castigaret? O infelicem Domini ma- trem, sapientiæ grauitatisque vacuam, indignabundam, impatientem, contentiosam ac ferocem filij sui Deique nostri obiurgatricem, quæ nec ab apertis conuitijs sibi po- tuit temperare, si tantum ex Nouatorum verbis iudicare fas est. Non enim solum in- decoros & plusquam muliebres affectus, cosque nulla quidem ratione excusabiles, sed & superba, contumeliosa & atrocis multa Deipara impudenter ascribunt. Habent isti suas domi mulerculas, sine quibus viuere nec vellent, nec possent, Doctores licet Euangelici sed homines malè spirituales ac minimè continentes. An verò MARIAM cum istis suis ancillis & vxorculis cupiunt comparari? Sic enim profectò MARIAM nobis depingunt, velut vulgaris fuerit muliercula, in qua communes & omnibus no- tæ sceminarum perturbationes extiterint, præsertim si quando grauiter commota, vel rixantur cum filiis & vicinis, vel bilem omnem in obuium quemque impatienter effundunt. Sed longè rectius de MARI A sensit ac scripsit Matthæus Philadelphien- sis apud Ephesum Metropolitanus, vt potè qui vocat illam à peccati contagio immu- nem, ab omniq; leuissimarum culparum næuo puram iuxta ac sinceram, in qua non modò culpa nulla, sed ne suspicio quidem potuerit subsistere, quæque animum ab om- ni rerum humanarum cupiditate vacuum habuerit, verecundia & temperantia vitæ perpetua, niueis moribus, humilitate pariter ac puritate, cætera- rumq; virtutum laude cum primis decorata.

Multis modis peccato Brentii in superiori in- uentis, & præ- sertim in Dei- pariam esse con- tumeliosum.

In Mariâ nullo modo competi- re, quæ à Bren- tio illi ascribitur.

Mariam à No- uatoribus non- modum haberi, quàm ipsorum vxores, sua con- cubinas.

Testimonium Episcopi Mat- thæi Philadel- phien- sis in Lau- dem Virginis matris.

Luca 2.

In li. prece- ptorum.

MARIÆ dignitatem ac perfectionem in dubium temerè idcirco vocari, quod Christus in templo illam durius alloqui videatur, dicens: An nesciebatis, quia in his, quæ Patris mei sunt, oportet me esse? Item de illis Luca verbis: MARIA conseruabat omnia verba hæc, conferens in corde suo.

Nonatores mirè acerbos ac loquaces esse in præsentibus historiæ. Si Desparâ insistentur.

Quis sensus Seruorum Christi sit, cum suos parentes in templo alloquitur.

Quid colligendum est ex Christi verbis contra Nonatores, et in partem ipsius defensivam.

Christi parentes multis modis hoc loco excusari, nec à Nonatoribus excusari merito possunt.

Quis Christi animus et affectus fuerit erga parentes absentes et quærentes.

B

REVIS APUD LVCAM EST HISTORIA DE PVERO IESU, NON SOLVM sine culpa parentum amisso, vt diximus, verum etiam in templo tãdem ab iisdem lætè inuento, atque sine amarulenta compellato. Quis verò suspicari posset, tantum fellis & acerbis in nostris Nouatoribus residere, quantum in hanc vnam historiam cumulatim illi profuderunt, dum ad MARIÆ infestationem, pro suo candore scilicet, nihil non rapiunt atque detorquent? Nec verò sat habent priorem dictæ historiæ partem, quam excussimus, tetrus veluti notis tantæ Virgini inuitis contaminare, nisi sequentem etiam Domini sermonem, quo Matri responsum est, ad singularem eius vel iniuriam, vel contumeliam interpretentur. Quid est, inquit Christus, quod me quærebatis? An nesciebatis, quia in his, quæ Patris mei sunt, oportet me esse? Hac oratione Christus puer exponit parentibus, cur minus admirari debeant, quod ipse in vrbe Hierosolymitana hoc triduo manserit, illos verò in quærendo permiserit sollicitè & anxie laborare. Subindicat etiam, se ex nullo illorum contemptu, sed ob amorem & honorem summi Patris in templo remansisse, quodq; hoc exemplo velit docere alios perfectioris obedientiæ præstandæ normã atq; rationem; ac demum dicto & facto quasi præiudicet ea, quæ post Baptismum in publico docendi & disputandi munere, ad æterni Patris gloriam apud Iudæos erat exhibiturus. Sic ergò respòdet, vt neget, ipsi matri & viro eius Iosepho causam fuisse necessariam ita dolenter inquirendi, aut periculum vllum ob suam absentiam extimescendi, quando citra sui Patris æterni voluntatem faceret nihil, ad huius verò cultum & gloriam id pertinuisse, quod relicto hoc breui tempore amicissimis, se ipse totū rebus diuinis in templo dederet, ibiq; cum præstantibus in Synagoga vitis legisq; Doctoribus de rebus sacris colloqueretur, sui primum quasi specimen præbens Israëlitis.

Quæ Christi verba, si ritè examines, nulla ex parte nouum istorum errorem vel muniunt, vel excusant, qui MARIAM tùm in amittendo, tùm in quærendo, tùm in compellendo filio reprehendunt, cum Christus ea de re nihil pronunciet, aut ostendat, multoq; minus parentes ambos obiuret. Cur enim vel reprehendat, vel obiuret laude dignos, qui non modò præsentis, sed absentis etiam, ac potissimum amissi pueri rationem & curam singularem habuere, quemadmodum ipsi iniuncti à Deo muneris ratio flagitabat? Tunc verò reprehensione illi merito digni fuissent, si in officio suo torpentes, maleque securi, omnem quærendi curam & fidem dolendi affectum eo tempore abiicissent, nihilque de amisso tanto thesauro fuissent solliciti, quem certè summè amare & diligentissimè custodire, omnibusque mundi rebus longè anteferre debebant. Adde quòd Christi verba ritè perpenfa eosdem parentes excusent, omnique culpa liberent, quàm aperte declarant, id quod factum erat, non ipsorum negligentia, sed diuinæ providentiæ dispositione, ac officij sui ratione sic exigente, quàm certè sine culpa ignorabant, contigisse, quando quidem se ipse Messiam voluerit insolito nunc modo exhibere. Præterea non erat Christus tam ingratus vel inhumanus, vt maternam simul & paternam MARIÆ & Ioseph erga se charitatem grauemq; sollicitudinem omninò negligeret ac repudiaret: sed procul dubio etiam absens, quærentes, laborantes & dolentes illos haud sine pio quodam commiserationis affectu sæpè respexit, eosque suo nomine afflictos singulari est gratia prosecutus. Quid enim faceret aliud tam piæ Virginis quàm mansueti Davidis filius, omni plenus semper misericordia, qui præter alios omnes, super egenum & pauperem intellexit, qui & suorum laborem, dolorem & gemitum

Luca 1.

Psalm. 40. Psalm. 17. Psalm. 110.

tum nunquam non libenter aspicit, ac eorumdem, quantumuis pauperum & abiectorum, desideria libenter exaudit.

IGITUR illos magno in errore versari necesse est, qui hoc Domini responsum eò detorquent, vt sit quasi amarulenta quædam cum matre exostulatio; vtq; Christus à parentibus obiurgatus, vicissim illos grauissimè obiurgare, imò & penè abnegare voluerit, sicut Brentius pro sua quidem in calumniando inexplibili libidine conuiciatur. Aliena sunt hæc prorsus ab eo, qui optimam charissimamq; matrem nullius vnquam peculiaris peccati legitur in simulasse, qui præterea non solum author, sed etiam obseruator fuit sanctissimæ legis, quæ filiis præceptum est, suos vt parentes, licet immerentes, omnis benevolentia, amoris, obedientia ac studij genere prosequantur. Et quis demum vnquam æquè, sicut Christus, & amavit & honorauit parentes? Quis plus debuit genitrici, cum solus ipse patrem in terris nullum tenens, carnem & sanguinem ab hac matre sola suscepit, & idcirco (vt multorum est opinio) filius hominis rectè prædicetur, nec aliunde quidem, quàm ab hac vna id priuilegij, quo Messias, Rex & Pontifex salutatur, acceperit? Absit igitur foeda suspicio, & stulta isthæc carnis imaginatio, quæ nostris imponit aduersariis, dum fingunt, filium acerbè & amarulentè respondere matri, & cum illa semper, licet innocentissima, duriter & inhumaniter agere voluisse. Absit, inquam, vt qui se ad legem perficiendam missum esse testatur, vel parentes contemserit, vel ad negligendos illos fenestram filiis aperuerit, ansamque vlli ætati, vt maioribus essent immorigeri subditi, subministrarit. Accedit quòd Christus si hoc loco quicquam obiurgatione & correctione dignum parentibus opponere voluisset, non tam rectè & obscurè loqueretur, vt ab illis ipsis, quos arguebat, non posset intelligi, sicut Lucas factum esse describit: sed reprehensionem claram & apertam illis, quos emendatos volebat, pro sua prudentia procul dubio exposuisset.

SEDENIM si in his Christi verbis est aliquid, quod duriusculè, vel non satis blandè dictum videatur, id cum Ioanne Hesselio nõ vulgari Theologo, sic possumus interpretari; quod suos parentes Christus, tanquam eis superior, magna cum autoritate publicè sit allocutus, vt ceteri qui illum parentibus esse subiectum atque morigerum iam antè nouerant, hinc ansam arriperent cogitandi, eum ipsum puerum amplius quàm hominem esse, sicq; paulatim ad pleniorum illius notitiam adducerentur, quem in ipsa pueritia tam mirificis ornatu dotibus deprehenderent. Et tamen sine increpandi acerbitate loquitur Christus, perindè ac si diceret: Quæ vobis causa est me requirendi, nisi quando quidem me hominem esse nouistis, quem parentum affectu prosequimini? neq; de natura mea diuina nunc humanæ præferenda cogitatis. Accedit, quod Christus insolita dicendi libertate vtens, sub parentum horum persona omnes filiorum curatores ac adolescentum institutores voluit commonetacere, maximi momenti reuicorum mentibus infixurus. Videmus passim, & communis sapientum querela est, liberos à parentibus perditè amari, indulgentè haberi, nimiumq; molliter educari; & qui maximè pueros in officio continere debebant, ad illorum vitia ferè coniuunt, & peccantibus adbladiuntur magis, quàm irascuntur; tegunt, non sanant eorū vulnera. Hinc verò summorum malorum tùm in familiis, tùm in ciuitatibus extat seminarium; hinc ætatum ferè omnium labe & corruptelæ magna ex parte dimanant. Ac, pro dolor, si verum fatendum est, ex multis parèribus vix paucos reperire licet, qui iuxta Spiritum perindè ac secundum carnem suos amant liberos, & eorum animis ad Dei timorem, veræq; pietatis & omnis virtutis studium informandis serio vacent. Alij vt grauius etiã in filios peccent, pueros ac adolescentes tùm exemplo, tùm imperio suo auocant atq; deterrent. Quos ego crudeles impiosq; parentes dixerim, vt potè, qui nõ solum ad luxum, fastum, ambitionem, atq; voluptatum omnium illecebras, fluxarumq; opum studium liberos instituunt, verum etiam, vt pestes quadam, eosdem inficiunt, à bonis sanctisq; studiis abducunt, & sæpenumero secum ad exitium sempiternum deuoluunt.

ENIGITUR tibi singularem Christi sapientiam, qui quod in suis parentibus quamlibet innocenti bus culpæ videretur, id aliorum parentum dixit fecitq; gratia; qui nempe libe-

Falsa Nonatorum interpretatio præsentis historiæ deprauari, non sine Christi & parentum eius iniuria.

Christus parentes amavit ac honorauit plurimum, ac in præsentia matris, cui & multum debuit. Merum esse fingunt Nonatores, Christum cum suis parentibus exposuisset.

Vt maximè Christi hic dicendi libertatem aduersus parentes Spiritus sancti, non id sine grauius causis fecerit.

Quomodo patres plerumq; in filios peccent, & grauius sibi alijsq; nocere solent.

Pauci parentes officio suo in educandis liberis satisfaciunt.

Multis hodie erudiles impietate parentes.

Quò spectet Christi iuuentutis si quam ius

Matth. 20. Matth. 5. Matth. 23.

Matth. 5.

In explicacione salutaris tonsionis Angelica cap. 12.

Verbis ad parē-
tes dicitis mis-
erent.

Quomodo filij
hoc ipso loco per
Christi exem-
plum erudiam-
tur.

Parentes sapē d
filiis negligēti-
am amiserunt
quique deserē-
tis, quāvis a spi-
ritualibus stu-
diis nos auocāt.

Quibus maxi-
me feruat exem-
pla Christi pue-
ri in templo se-
rio agentis cum
parentibus.

Vera pietatis
stabilitas a cog-
natis et amicis
suis auocari de-
bet.

In scripturis nō
esse rariū, ut
propositis ser-
mo ad abientes
magis quā prae-
sentis perti-
neat.

Quomodo Chri-
stus exemplo suo
credentes om-
nes hoc loco mo-
nent, ut doceat,
verum cultum
Dei imprimis
exhibere.

Confirmatio ad
dicitis aduersa-
riorum, quid
Christi exem-
plum hoc loco
docent.

pē liberorum deprauatores potius, quā progenitores possunt haberi, quando illorū salutem & piam institutionē vix vnquam cordi habent, & quod peius est, haud rarō Dei Spiritum in illorum extinguunt animis, & ad perfectionis vitā studiū adspirātes pueros a melioribus reuocant institutis. Neq; solum parētes, sed & filij hoc praclaro Christi exemplo atq; responso admonentur, nulla esse sanguinis, necessitudinis, vel propinquitaris tam arcta firmāq; vincula, quā perumpi non debeant, cum ad meliora vocat Deus, & aeternae salutis ratio sic flagitat. Tūc enim locū habet planē, quod grauit̄ Hieronymus dixit: Licet paruulus ex collo pēdeat nepos, licet sparso crine & scissis vestibus vbera, quibus tenuerit mater ostendat, licet in limine pat̄er iaceat: per calcatū perge patrem, sicis oculis ad vexillū crucis euola. Solum pietatis genus est, in hac re esse crudelem.] Sic demū impleretur, quod Christus ipse Dux & Princeps a suis exigit militibus, vt pra se vno cōtemnant omnia, totiq; mundo remittant nuntium, nulla vel parentū, vel amicorum, vel familiarium, vel deniq; quorum eunq; aliorum, qui impedimento esse possint, habita ratione, si vni & summo velint Dño expedite seruire, & illi se totos in perpetuum consecrare. Aliōquin qui amat, inquit, patrem aut matrem plus quā me: imō qui suo tempore & loco non odit patrem suum & matrē suam, non est me dignus.

Hic ergō Christi propositum exemplum & responsum est in primis accommodatum, qui se totos perfectionis disciplinae instituto tradidēre, vt Euangelicę Philosophiā partem optimam, quā in se uiciorum sui abnegatione, & feruenti Dei amore cōsistit, sincerē cōplectantur. Tales Christus puer docet in templo, vt propter parentes, cognatos & amicos non excutiant, neq; contristent Spiritum sanctum, & de loco quē semel sunt amplexi, nulla vi se dimoueri patiantur; vtq; aratrum Dominicum semel adiūcti ne retrospēctent, sed potius vt cognatorum affectum, tāquā telum Diabolicum, & venenum pleriq; pestiferum fugiant, omnes verō atatis industriaq; suae neruos ad cultū & studiū aeterni numinis conferant ac impendant. Vnde Basiliius ille Magnus cum verā pietatis studiosum institueret, inter alia praecipit. Cognatos tuos ne plus quā Dominum curaueris, quibus si vnā cum Christo mortuuses, quid iterum inter eos cōuersari cupis? Si quā propter Christum destruxisti, eadem denuō propter eos aedificas, transgressorem te constituis, promissis minimē itas. Ne igitur propter eorum necessitudinē loco tuo discesseris.] Ac iterum de cognatis amicisq; deserendis, aut potius fugiendis hoc admonet: A propinquis, amicis & parentibus tantum affectu separatos esse conuenit, quantum a viuīs mortuos.] An verō in scripturis est inuitatum, vt qui loquitur, aliorū personam sustineat, & non tantum ad praesentes, sed etiam ad locorum interuallis diiunctos, imō etiam ad nondum natos, sua dicta conuertat? ^a Sic Iob, sic ^b Salomon, sic ^c Paulus ex aliorum persona loquitur: sic ipse ^d Christus cum infrugifera ficu male dicit, Iudaeos velut steriles arbores, exitio proximoshad obsecrē notauit. Nihil ergō mirum videri debet, Christum Dominum, qui ad Ecclesiae suae profectum nihil non dixit, scribiq; voluit Euangelium, hoc loco sic parentes affari, vt etiam longius respiciat, & communes parentum affectus noceat, simulq; filiorum consulat imbecillitati.

Sed & omnium credentium animi hoc Christi dicto & facto excitantur, vt sicut indicauimus, corporalis affinitatis affectum, & quemlibet respectum, vt loquitur, humanum nūquam tanti faciant, vt desint diuinā vocationi & obedientiae, vtq; animi sui conscientiam laedant. Pereant ergō facultates, in obliuionem veniat patria, irascantur affines, tumultuentur amici, ac vnuerſus contra nos mundus conspiret ac frendeat, tantum ne offendatur Deus, non fidei sinceritas vitietur, animae salus in discrimen adducatur. Atque vt habeant aduersarij quem audiant, si nos fortē minus audiunt in praesentis loci Euangelici interpretatione: dabo illis ē suo ipsorum grege Petrum Artopœum, qui hoc modo scripsit: *In diuina vocatione & negotio parentes in filios suos non habēt, nec respiciendi sunt, aut de eo interrogandi. Ideo Christus ius matris in se non admittit in diuino negotio. Vnde inquit Ioannis secundo: Quid mihi & tibi est mulier?* Verum de hoc loco alibi plura. Tūc Culmānus eisdem penē verbis, quae iam ex Artopœo citauimus, vtitur, nisi quod haec etiam subiiciat: *Obedientia erga priorem tabulam in omnibus preferendā est obedientiae posterioris tabulae, idē hoc exemplo Iesu quo docemur, chariorem nobis esse debere gloriam Dei*

In epist. ad
Heliōdoru.

Matth. 16.
Luc. 9.
Ioan. 12.
Matth. 6.
Matth. 10.
Luc. 14.

De vita
Iulianae
conuolunt
conuolunt
ma.
Lucas.
De vita
Iulianae.

a Iob. 3.
b Eccleſ. 1.
c. Cor. 1.
3. & 4.
d Matth. 23.

In Euangl.
Dominici
post Epiph.

In Euangl.
cristi & Do-
minici

Dei & salutem animarum, quā vllum parentum affectum. Deus enim parentibus & verbis omnibus preferendus. Recte haec quidem aduersarij, nisi quod in MARIA miserē fallantur, quam in vtraq; legis tabula obseruanda censasse fingunt, quāq; peccato, nescio cuius, finem esse volunt, veluti de puero Iesu male secuta, & vehementi obiurgatione digna fuerit, sicut ipsis, vt noui aliquid adferant, vanē libet philosophari. Nec veretur dicere Sarcerius, vt auditum est, quod MARIA Christum de facto nō admodū honesto, imō de peccato contra obedientiam erga parentes praecipit ignorans obiurgarit. Sed haec aliaque id genus futilia, quae tam facile a nobis negantur, quā leuiter a Nouatoribus asseruntur, suis quidem authoribus integra relinquamus.

In Euangl.
Luc. 2.

Perperam ac
tulerit Mariā
a Nouatoribus
pleraq; impu-
tari circa pra-
sentem histo-
riam.

CAPVT DECIMVM NONVM.

MARIAM indignē culpāri, velut reprehensibili turpiq; igno-
rantia laborārit, et si non omnia quidem nouerit ac intellexe-
rit, illudq; maximē, quod ei Christus in templo Hierosolymita-
no respondit.

ECEDVM SATIS EST ADVERSARIIS IN VNA EADEMQVE HISTORIA tot modis Deiparam exagitasse, nisi calumniae aduersus illam struendae ansam inde quoq; nouam arripant, quod Lucas de MARIA & Ioseph commemorat: Et ipsi non intellexerunt verbum quod locutus est ad eos. Hic enim Moimiisti rursus insurgunt, atq; vt serpētinodentes beatissimae Dei māt̄i pergant insigere, varia contra illam commenta producunt. Etenim si Loffio credimus, Christi parentes propter carnalem imaginationem de regno Messie corporali, verbum Domini non intellexerunt. Expectabant enim in Iesu non doctum quendam Rabinum, sed illustrem in hoc seculo Regem, quem admodū & Brentius arbitrat. Eodem errore tenetur Spangenbergius, parentes rerum sacrarum tam ignaros fuisse somnians, vt putarent, velut potētē & pompaticum Regem Israēl (sic enim loquitur) inter expeditos exercitus arma tractaturū, nō autem Scripturā Doctorem vel Magistrum in Israēl euasurum esse. Quibus breuiter nos respondemus, MARIA & Ioseph multo sanctius & sublimius de Christo sensisse, quā vt congruat temerē illis carnalem & Iudaicam illam de regno Messiae affingere perſuasionem. Certē varia ac illustria de puero Iesu oracula acceperāt, & ab Angelo ipso erant edocti, & multiplex experientia vel in ipsis Christi incunabulis, tam vilibus & abiectis satis superq; didicerant, Christi regnum fore spirituale, minimeq; mundanum & corporale, quod crassi homines rebus tantum externis, vt splendore imperij, opum affluentia, militum copiis, armorum praesidiis, aulicorum strepitu & magnifico apparatu metiri consueuerunt. Pellicanus putat, sublimitatem diuinā virtutis ab his parentibus non fuisse perceptam: falso tamen, cum de Christi caelesti origine, & quod conceptus esset de Spiritu sancto, nō obscure illis Angelus fuisset locutus, cumq; multis iam testimoniis huic Iesum verē Altissimi Filium ac Sanctum Sanctorem esse, comprobatum perſuasumq; habuissent, quem admodum multis antea demonstratum est.

Annotat. in
Lucam 2.

Homelia 2.
in Lucam.

Dominica
1. post Epiph.

Matth. 1.
Luc. 2.

In Lucam
cap. 2.

Luc. 1.

In Postilla
maiori cir-
ca Euangl.
Dominici.
post Epiph.

Quomodo in
Maria odiū ab
inuidiā rapi-
tur, quod fecerit
dum Lucam;
omnia cū ipso
Ioseph non in-
tellexit.

Responsio ad
perperam Noua-
torum interpretā-
tionem.

Christi parentes
regnum eius nō
mundanū, sed
spirituale fore
cognoscebant.

Lutherus quā-
lem ignorans
& errorem in
Mariam trans-
fudit.

Quomodo Lu-
therus in solo
serbo Christi
satis requirit.

Refutatio corū
quae Lutherus
obicit.

LUTHERVS hīc MARIAE causam premit, vtgetq; paulō quā ceteri petulantius, vt non vereatur eam rudem, ignorantem & errori obnoxiam facere: sed & MARIAE similes omnes videri vult, qui se fatigant frustra, Christum in loco proprio, siue templo non quaerentes: solum verō templū, in quo Christus reperjatur, esse verbum Dei. Vnde porō aequus ille censor semel & simul sanctorum Conciliorum & Patrum auctoritatē explodit, ad quam nullus debeat prouocare, quia solo verbo Dei scripto niti, omnes deceat oporteatq;. O ridiculum Doctorem, qui sic ludit in fictitiis allegoriis, & ex mystico sensu nouum falsumq; & pestilens dogma confirmat, & pro sua duntaxat libidine historiam Euangelicam ad sensum inauditum detorquet, quem ipse sibi confinxit, ac velut idolum Sectariis erexit omnibus, nihil vt iam credendum vel probandum putent, nisi

quod Scriptura expressè testetur. Docet autem clarissimè Basilius Magnus, & confirmat Hugo Eterianus, non omnia quæ credit & obseruat Ecclesia, scripto contineri, multa quæ vel sola traditione ad nos veluti per manus transmissa peruenisse, quibus auctoritatem maximam tribuere par sit, sicut nos alibi, nec semel quidem, demonstraui- mus. Sed notum est huius hominis ingenium, vt ad ferendos errores, sicut Sectas etiã propagandas natum, qui ne parum sit iterum in MARIAM contumeliosus, pro suo fanatice spiritu ruditate ei & errorem ascribit. Existimat fortasse, cum tam multis præferat se Patribus, & vtriusq; Magistratus contemnat auctoritatem, id quod à multis sæpè probatum est, se cum MARIA quoq; posse certare, quod ad peritiam & sapientiam in verbo Dei singularem præstandam pertinet.

Nos verò gratias MARIÆ singulares debemus (vt hoc obiter adiciamus) quæ Orthodoxos contra Lutherum eiusq; socios exemplo suo nunquam satis laudato potenter inflexit atq; muniuit, nihil vt iam dubitent, multa quæ sacræ literis expressa, & in verbo Dei mandata non sunt, à se rectè pieq; institui & obseruari. Nullus profectò credentium maiore, quàm illa, vt fruiq; potuit & Legali & Euangelica libertate. Nam & Moyse à lege puerperarum illam exemerat, & Christus maximis quibusq; priuilegiis eandem cohonestat, & Gabriel inter mulieres benedictam hanc pronunciat. Et tamen modestissima simul & sapientissima Virgo sua potestate & Euangelica libertate neq; vti, neq; abuti voluit, siue Cæsari soluendus census, siue Sacerdotibus præstanda oblatio, siue ritus purgationis obseruandus, siue templum quotannis adeundum, siue sacri cœtus visitandi, siue feriæ celebrandæ, siue traditiones & consuetudines veteres retinendæ, siue Sacramenta nouæ legis recipiendæ, siue cæremoniæ diuino cultui adhibendæ, siue magistratibus tùm Ecclesiasticis, tùm politicis obtemperandum esset. Et si enim Spiritu sancto plena foret, neque, vt nos, externis mediis atq; præfidiis ad bene beateq; viuendum tantoperè indigeret, tamen omnia omnibus fieri voluit, non quærens quod sibi vrile esset, sed quod multis, vt omnes faceret saluos, nihil omnino à se putas alienum, quod ab Apostolo postea scriptum atq; mandatum est: Quæcunq; sunt vera, quæcunq; pudica, quæcunq; iusta, quæcunq; sancta, quæcunq; amabilia, quæcunq; bonæ famæ, si qua virtus, si qua laus disciplina, hæc cogitare.

SED quoniam Lutherum hoc loco ineptientem audiuius, nunc eius etiam discipulum Franciscum Lambertum, quoniam in eundem ferè scopulum impingit, & errorem errore cumulat, non grauatè audiamus. Quod enim Lucas ait, Christum in templo à parentibus inueniri, hoc ille non solum de Dei verbo, in quo veritas omnis vnice inueniatur, cum suo magistro interpretatur, sed etiam eandem historiam ad sacrarum ædium iniuriam & contemptum sceleratè detorquet: Nulla sunt, inquit, Dei templa præter ipsos fideles: templum illud quod sub lege fuit corruit: sola enim vna Dei templa, nempe credentes, manent: in his templis Christus reperitur & adoratur. Impie ergo quidam templa multiplicauerunt, in eis volentes potius quàm alibi Deum adorari. En tibi Doctorem insulsus, qui templa interiora & mysticè accepta, viuis ex lapidibus constructa, Christoq; ceu fundamento & primaria petre innixa, tam præposterè cõmendat & vrget, vt exteriora Christianorum templa damnare & reuicere videatur, velut impium sit loca sacra construere & multiplicare, in quibus peculiariter Deus adoretur, & mysteria noui Testamenti celebrentur. Euersum est procul dubio, & cum suis ritibus & sacrificiis extinctum iacet templum Hierosolymitanum, vt Daniel Propheta fore prædixerat. Habet verò Ecclesia vbiq; gentium, & iam inde à tempore Apostolorum habuit ad adorandũ & sacrificandum loca Deo consecrata, in quibus exemplo Apostolorum ac primorũ Christianorum perseuerat, & ea quæ Christianæ religionis sunt propria, reuerenter exercet. Reclamat igitur hic Lambertus Apostolo Paulo, qui Ecclesiã Dei, siue vt veteres appellauerunt Basilicam, aduersus Corinthios sedulò defendit, ac eandem decentibus ritibus cohonestari, reuerenterq; haberi præcepit. Confirmat deinde hic homo veterem, & iure damnatum errorem impij Eustathij, Christiana templa improbè contemneris, quod ea nullius vtilitatis esse blateraret. Ac multo ille quidem socios nefarij accepit erroris, vt VValdenses, Pseudoapostolos, Thaboritas, ac nostro quidem seculo innumerabiles

Antio-

Maria docet Orthodoxos, multis rectè pieq; sicere sine Dei verbo expresso, quæquid Lutherus cum suis obstruat.

Quomodo Franciscus Lambertus ad hoc garrit.

De ipsa sacra- mento cum e- ritia transmissa Lambertus.

Templum or- go & sius cum ipse apostolis inceptis.

Petrus & dam- natum est error templa spern- tum.

a Li. de Spi- ritu sancto cap. 27. b Li. de ani- ma corpore iam exu- cap. 24. In epist. con- tra duomã- dia Cæsa- ris, et de po- test. seculi. vi.

Lucas.

Lucas.

Philipp. 4.

In 2. a. Luc.

1 Petr. 4. Ephes. 2.

Daniel 9. 24.

Luc. 24. Act. 2.

1 Cor. 14. 14.

In Concil. Gangressi.

Antiochi, Iuliani & Copronymi, hoc est, Sacrilegorum Principum satellites sibi subseruientes inuenit, qui inter aram & haram, inter templa & stabula, inter loca sacra & profana nullum ferè discrimen agnoscent: imò verò qui in Dei domiciliis diripiendis, foedandis, euertendis magna cum voluptate, neque minore crudelitate versantur. Contra hos immanes & plusquàm barbaros Dei Ecclesiæque hostes, quos infelicissimi exitus consequi solent, alij satis disputarunt. Nos Græcum & antiquum Theologum Maximimum præterire non possumus, qui præclare Christianos hortatur adire Ecclesias, tanquàm domos orationis, ac libenter in illis versari, eiusq; rei fructum explicat, quoniam præsentis illic & fauentes comprecantesq; habeant Angelos, ac præterea singularem Spiritus sancti gratiam, quæ semper ibidem inuisibiliter permanet, assequantur. Tùm Chrysostomus perspicuè docet: Domi quidem orari potest: sicut autem vt in Ecclesia non potest, vbi tanta Patrum multitudo, vbi clamor ad Deum vnanimiter emittitur. Verùm hæc attigisse sat est: plura enim libro sequenti de sacris ædibus adferemus, & insanus illarum contemptoribus, quorum nunc plena sunt omnia, respõdebimus.

IAM verò Centuriatores, vt se germanos Lutheri discipulos monstrent, præsentem quoque locum in MARIÆ iniuriam trahunt, eamq; non obicure perstringunt, hanc de illa seueram nimirum censuram adferentes: Nequaquam perfectissima fuit MARIA, sed habuit & ipsa quasdam imbecillitates. Quas verò isti nominant imbecillitates? Si communes illos humanæ naturæ defectus intelligunt, quos nostra causa etiam cum MARIÆ carne Christus assumpsit, quoniam sicut Paulus prædicat, per omnia debuit fratribus as- similari, non repugnamus, quin MARIA, licet purissima perfectissimaq;, quasdam habuerit naturæ imbecillitates, quæ Christianæ virtuti ad eò nihil derogant, vt maiorem etiam exercendæ augendæq; virtutis segetem præstent. Virtus enim perficitur in infirmitate. Vnde affectus humani non defuerunt Virgini matri, quemadmodum antea demonstrauimus, maximisq; doloribus sæpenuerò fuit obnoxia, nec modò languorena & debilitatè aliquam corporis, sed inuitabilem quoq; mortis necessitatem experta est. Si verò per imbecillitates peccata, foediq; lapsus accipiuntur, quibus & Deus offenditur, & mens contaminatur, & aliqua peccato debita pœna constat, haudquaquam assentimur Centuriatoribus, sed apertè testamur, ita perfectam Domini matrem fuisse, vt huius generis imbecillitatibus caruerit, semperque vixerit illibata ac immaculata. Qua de re toties dictum est, vt plura nunc repetere vereamur. Quod si vllas habuit imbecillitates cum peccato coniunctas, iustaq; reprehensioni obnoxias, cur eas non exprimunt, nec recensent tam arguti & curiosi Centuriatores, vt ad sanctorũ nauos colligendos ferè nati esse videantur? Hactenus quidem nullus tam acutus & solers extitit, qui eiusmodi imbecillitates Virginis potuerit deprehendere: nullus tam inuidus & curiosus, qui eas voluerit inuestigare. Soli post hominum memoriam reperti sunt Centuriatores, qui cum suo magistro Luthero, MARIÆ ruditatem, errorem & imbecillitates affingerent, eamq; peccantibus aliis exaquarent, quam Augustinus omnesq; pij suspitione culpæ liberant, & peccati expertem, totamq; pulchram & gratia plenam esse confirmant, imò quam alieni etiam à fide nostra Mahometani, vt docuimus, inter mulieres omnes vnice perfectam agnoscent & prædicant.

SED non est affecuta, inquiunt, Domini verba, cum Lucas clarè dicat: Et ipsi, Ioseph & MARIA videlicet, non intellexerunt verbum quod locutus est ad eos. Et rursus: MARIA hæc verba obseruabat, & longius spectare cogitabat: vt videas ipsos (Ioseph & MARIAM) non fuisse omnino perfectos, quia responsionem Christi non assequuntur. O crimen horrendum, o foedam imbecillitatem, cuius gratia, Deiparæ vel puritas contaminetur, vel perfectio labefactetur, ac ab istis negetur publicè. Quasi verò sancti & perfecti homines, sicut eos Paulus vocat quamdiu in hoc corpore peregrinantur, non ex parte cognoscant, neq; in ænigmate per speculum videant, ac sæpè multa in verbo Dei non assequantur. An Apostolorum perfectioni quicquam adimit, quod eodem tempore, & post acceptam Spiritus plenitudinem, de mysteriis diuinis aliquid non intellexerunt, quodq; in his cognoscendis paulatim profecerunt? Si imbecillitas dicenda est, aliquid ignorare, cur illam etiam electis & perfectis Angelis non exprobrant? qui certè multa nesciunt, & non solum à

Multos hodie sacrilegos esse, sim & iniuria sacris locis adferentes.

Templa sepe & cum fructu adeunda Christi- anis.

Non eandem civi- tatem domi & in templis precantium.

Centuriatores Mariam Deigenitricem, peccatricem effloere conantur. Maria certe imbecillitates tribuunt Centuriatores, & quæ sensus id verum ac falsum sit.

Spirituales imbecillitates sine vitio, in Mariâ non competunt, & inuitio Centuriatoribus.

Lutherus & Centuriatores, quæ malè Deiparæ tractent.

Quid Centuriatores in Mariâ desiderent, & illi obiciunt imbecillitatis loco.

Responsio ad censuram Centuriatorum cū Mariæ defensione.

Etiã Apostoli licet perfecti quadam non intellexerunt, imò & sancti Angeli.

In li. de E- clestia. mystagogia.

Homel. 79. ad populum Antiochian.

Centur. 1. lib. 1.

Hebr. 4.

1 Cor. 12.

Lib. de natura & gratia cap. 36. Lib. 3.

Hebr. 11. Philipp. 3. 1. Cor. 13.

Act. 10. Galat. 2.

Deo, sed etiam alij ab alijs inde docentur atq; illuminantur, magno Dionysio teste. Sedenim si hoc modo MARIÆ & Angelis imbecillatem exprobrare pergant, Deum ipsum humanæ angelicæq; naturæ auctorem reprehendant necesse est. Etenim si verè dixit Salomon: Qui despicit pauperem vel calumniatur, exprobrat factori eius, cur nõ eodem iure creatori Deo exprobrare dicatur, qui MARIÆ sanctisq; alijs eam donorum carentiam vel vacuitatem obiicit, quibus illos Deus noluit præditos esse, & sine quibus suam illi naturam, suasq; dotes & virtutes integras pro huius vitæ conditione non tenuerunt? Nunc satis est admonuisse, sacris in rebus ignorantiam omnem non esse peccatum, ac tùm quidem potissimum, cum nesciuntur, quæ Deus, vt cognoscerentur, nondum reuelauit, aut non satis explicatè per se vel per suos ministros proposuit & declarauit. Multa nescire licet absq; piaculo, & sicut scitè dixit Chrysostomus: Satiùs est ignorare benè, quàm scire malè. De MARIÆ eruditi sic quidam sentiunt, solos defectus naturæ, qui apud Damascenum naturales & innoxij nuncupantur, quia defectus gratiæ & scientiæ non secum adferunt, in illa mansisse, & eandem matrem tàm innocentia, quàm poena Christo filio conformem extitisse. At impiè facit Lutherus, qui vt optime sanctissimæq; Virginis contemptum suos doceat, ruditatem ei ac errorem impudenter exprobrat. Tùm Centuriatores apertè calumniantur, qui MARIÆ imbecillitatis ac ignorantie condemnant, nec alia de causâ perfectæ virtutis laudem ei detrahunt, nisi quòd Christi responsum in templo non fuerit affectura.

EIVSDEM erroris socius & magister est Culmannus, qui MARIAM hoc etiam loco errantè statuit, ac præterea errantis illiusexemplū huc detorquet, vt vniuersam Ecclesiam hinc audeat erroris nota cõmaculare. Sic enim acutissimus, scilicet, ratiocinatur. Si errauit Maria, ergo & Ecclesia potest errare. Plena gratia erat Maria, & tamen errauit, & permittit Deus huiusmodi dispersiones & ignorantias in Sanctis, ne desperemus, si accidant similia, neq; magnificemus cuiusq; hominis doctrinam, quia fallere potest. Vbi primùm hic homo suam satis incertiam prodit, quòd inter ignorantiam & errorem, ac rursus inter ignorantiam culpabilem, præsertim quæ affectata dicitur, & eam quæ omni vitio vacat, nullū discrimen agnoscit ac statuit. Deinde nullus est Catholicorum tàm imperitus, qui doceat aut credat, MARIAM cum in humanis esset, sciuisse omnia. Ignorauit procul dubio non pauca, & idcirco cupida discendi, Gabriëlem veluti suum præceptorem interrogauit, & post partū de iis, quæ circa Christum infantem vidit & audiuit, admirata est; nec dubium, quin paulatim in illa cognitio doctrinaq; cœlestis auctior facta sit. Cæterùm quòd ad fidem fideiq; doctrinam atinet, in his quidem quæ necessariò cognoscere debuit, nec dubitauit vnquam, nec errauit Virgo sapientissima, multò certè in reb. diuinis peritior, quàm putent Nouatores, imò quàm nostrū quisquā animo facillè cõprehendat. Fuit hoc interim illi cum multis, ipsiq; Christi Apostolis diuinitus edoctis commune, verè vt posset dicere: Ex parte cognoscimus, & ex parte Prophetamus: videmus nunc per speculum in ænigmate: nondum arbitramur nos comprehendisse.

ERRATA sanè & sophisticatur, qui quis collectionem huiusmodi serè instituit: Apostoli etiam post acceptam diuini Spiritus gratiam, in his quæ ad Deum spectabant, nonnulla ignorauerunt: igitur in alijs etiã quæ docuerunt, scripserunt atq; constituerunt, vel quæ illos omninò scire oportuit, ab erroris nota non fuerunt immunes. Parem verò in argumentando vanitatem Culmannus inducit, cum ex MARIÆ ignorantia colligit suspectã orbi reddat. Quid enim aliud sibi vult, quod nobis obrundit: Errauit MARIA, Ergo & Ecclesia potuit errare? nec videt homo parùm in disputãdo solers, ex falso antecedente consequens falsum inferri, tamen si antecedente quoq; concessio, negare possit & consequens, quod culpabilis quidem erroris ratio, si maximè in Virgine tanquam priuata persona locum habuisset, tamen in Ecclesiã, quæ communis & fida omnium credentium magistra est, minimè cadere possit. At longè rectiùs hoc modo Culmannus, si saperet, ratiocinaretur: Quemadmodum in rebus creditu necessarijs non errauit MARIA, & quoniam eadem in gratia Spiritus confirmata fuit, nec potuit quidè errare: sic nec Deus Ecclesiã, cuius ipsa typum gerebat, in necessarijs errare sinit, præsertim cum diuinus

Non modò Maria, sed etiam Deo iniuriam facit, qui plus ab illa requirit, quàm Deus illi tribuit.

Non omnia ignorantia peccatum aut reprehensibile.

In Maria defectus quidam, sed inculpabilis.

Mariam à Euthero & Centuriatorib. ob ignorantiam & errorem iniquè taxari.

Culmanni ratiocinatio de Ecclesia secundum Mariam exemplum errantem.

Refutatio dictæ ratiocinationis, & defensio Ecclesiæ, quæ non errat. Maria non scit omnia, & tamen in fide non errauit aut fluctauit.

Quomodo Culmannus culpatur ac inceptè ratiocinetur.

Quomodo Culmannus inceptè cõsequat, quæ in Ecclesiã & Maria distinctuenda sunt.

Vera & proba ratiocinatio Culmanni hoc loco redarguit.

Lib. de Celsi hierarchia ca. 7.

Prover. 17.

Hom. 10 de Providentia.

Li. 3. de fide Orthodoxo cap. 20. Loco supra dicto.

In Postilla circa Euang. Domin. 1. post Epiph.

Luc. 1.

1 Cor. 13. Philip. 3.

diuinus ille Spiritus, vt antea MARIAM, sic nunc etiam Ecclesiam doceat omnem veritatem, quemadmodum efficaces Christi promissiones luculenter ostendunt.

VBI longiorem de Ecclesia eiusq; certissima veritate, fide ac doctrina disputationem prudens ac sciens omitto, ratus Orthodoxis omnibus satis esse persuasum, illam errare non posse, quam tanto honore dignatur Deus, vt non modò dicatur, sed sit etiam ac maneat columna ac firmamentum veritatis, cui præterea velut supræmæ iudicium tàm sublimem auctoritatem tribuit Christus, vt qui dicto eius minùs sunt audientes, hostanquàm Ethnicos auersari ac fugere iubeat. Irenæus clarissimè docet: Vbi Ecclesia, ibi & Spiritus: & vbi Spiritus Dei, illic Ecclesia & omnis gratia. Negat igitur Cyprianus Christi sponsam adulterari posse, eamq; semper incorruptam & pudicam manere confirmat. Errauerit verò Tertullianus, Origenes, Lactantius, aliiq; plures fallantur ac fallant, quorum errores nullus probat Orthodoxus, multos autem reijcit Ecclesia. Quid? an hinc rectè Culmannus colliget, quorumlibet sanctorum & probatorum Patrum doctrinam & fidem (vt nihil de sacris & cœcumenicis Concilijs dicam) eleuari, reddique suspectam oportere? Scilicet, ita delirabimus tandem, vt Sectariis inter se disfectis, & omnia diuina humanaq; miscentibus fidem habeamus, non autem Orthodoxis pulchrè consentiētib. Ecclesiæque calculo comprobatis adhareamus, sed potiùs per petuò dubitemus, maximè vbi de doctrina religionis, de germano diuinæ Scripturæ, sensu, deq; rebus fidei necessarijs agitur atque definitur?

Nihil verò attinet cum hoc Sectario pluribus digladiari, qui tàm crassè philosophatur, dum ex Luca verbis ineptissimè colligit, errare posse Ecclesiam, & quod auctori non minùs horrendum est, in Sanctis desperationem inesse: rùm neq; Patres, neque doctrinam hominum quantumuis illustriū & probatorum, in precio haberi oportere. Quæ omnia vt cum Lutheri doctrina pulchrè congruunt, sic ab Euangelij sensu exemploq; MARIÆ tàm remota sunt, vt nesciam quid insulsus in mediū adferri à quocumque possit. Præterea Melanchthon in eundem impingit lapidem, ac turpiùs etiam for tasse labitur, cum Luca dictum exponit: Erat pater eius & mater eius mirantes super his, quæ dicebantur de illo. Hoc enim ridiculum scholion adijcit: Vt non dicas sanctos non errare. Inter homines non querendus Iesus, sed in his quæ patris sunt eius, hoc est, in verbo eius. Indicat ergò Melanchthon, MARIAM & Ioseph errasse, atque hinc colligit, de Sanctis alijs idem iudicandum esse. Sed Melanchthon egregiè fallitur, cum Christi parentes admirando errasse fingit, quia vel ignorat, vel non obseruat discrimen, quod statuentum est inter admirationem dubitationis, quæ ex quadam infidelitate procedit, & aliam, quæ cum reuerentiæ & congratulationis officio coniuncta est. Vitiosa quidem Zachariæ admiratio, quum filium ex se nasciturum audiret: MARIÆ verò salutantem Angelum sine vitio admiratur, ipsiq; Angeli ob nouam Christi in carne gloria apud Esaiam obstupescunt, simulque sanctè gratulantur. Ac verè piorum, vt MARIÆ & Ioseph, est proprium, cum stupore, & citra omnem tamen errorem diuina mysteria contemplari, & contemplando in Spiritu sancto gaudere. Rectiùs ergò sensu Franciscus Lambertus, quum inter cætera hoc modo scripsit: Non fuit horum paruum admiratio, sicut dum quis miratur de his quæ antea minimè agnouit, sed quod de illo, de quo toties admirati fuerant, semper maior admirationis ratio sese offerebat. Multum enim distat inter admirationem & gaudium mundi, & admirationem ac gaudium Spiritus Dei. Cæterùm Culmannus vt eidem Melanchthoni subscribat, hæc quoque profundit: Habemus hic exemplum contra illos, qui dicunt, habentes Spiritum sanctum errare non posse, cum MARIA errarit. Nos verò satis probauimus, quicquid isti cum suis obganniant, Virginem sacram, semperq; sapientem errasse nunquam, quæ cum in gratia diuini Spiritus confirmata esset, nec errauit sanè, vt diximus, nec errare potuit in his, quæ de fide ac Religione scire illam & confiteri oportebat. Vnde Richardus etiam Victorinus in ea est sententia, quã libenter comprobant eruditi, MARIAM non solum in omni gratia consummatam, verum etiam in omni bono & dono, quod acceperat, confirmatam videri, cui de plena virtutum perfectione de fuerit nihil. Falsum & illud vel assumit, vel iudicat Culmannus, quòd Catholici doceamus, habentem

Permultum Ecclesia & Seruata magistra tribuendum esse, quia docetur à Spiritu sancto.

Irenæus & Cyprianus testimonio de Ecclesia auctoritate fide digna.

Licet homines etiam docti & magni errent, non tamen ipsa Ecclesia in fide doctrina.

Sectarij sibi sibi præstari volunt, nec alius illam proflare dignantur.

Melanchthon male torquet locum de admiratio paruum Christum.

Multiplex admiratio in Scripturis obstruenda & distinguenda.

Quomodo paruum Dominus fuerint admirati de Christo perit.

An Maria errauerit, & inquitur.

Maria in omni dono Spiritus perfecta.

Matth. 18. Lib. 4. c. 20.

1 Tim. 3.

Lib. de Unitate Ecclesie.

In scholiis Luca. 2. Luca. 2.

1 Luc. 1. 2 Ibidem. 3 Ezech. 63.

In cap. 2. Luca.

Li. 2. de M. n. ca. 30. c. 29.

Sanctos errare posse concedunt Orthodoxi.

Errant maxime sicut in genio presidentes.

Maria nescit errorem fecerit dum Ambrosiu.

Maria teste Ruperio non pro sua nesciebat qua Christus vult in proprio suo sermone.

Maria magna Prophetissa plena gratia, non ignorabat de quo quiescebat a suo.

Maria duo tempora ut videtur loquendi obseruat.

Maria loquendi tempora habuit in Ecclesia post missam spirituum.

Magistra magistrorum dicitur Maria. Maria nullam sui ignorantiam habuit, donata mirabilis sapientia.

Quomodo Maria dicit posse Christi sermonem ignorasse.

Maria fides et sapientia singularis.

habentes Spiritum sanctum errare non posse, cum aperte vel cœci videant & experiantur, quod renati post acceptum in sacro Baptismate Spiritum sanctum, excutiant gratiam sapere, nec solum in varia scelera, sed etiam in perniciosos errores prolabi possint, & verò quotidie prolabantur. Quid, quod nulli turpioribus erroribus contaminant, quam qui sunt Spiritu sancto, eiusque donis excellenter ornati, suisque tamen ingeniis nimium attribuunt, atque vt falsa vel condant, vel stabiliant dogmata, sensa sua communi Ecclesie iudicio superbe anteponunt? Quod si ne sic quidem isti desisterent errorem obiicere Virgini, satis eam hac labe purgauerit Ambrosius, qui docet Deiparæ personam, quod esset melior, eò etiam Prophetia plenior fuisse, quæ prorsus nesciret errorem.

TVM Rupertus Tuitiensis MARIAM facit magnam Prophetissam, sicut ab Esaia quoque prædicatur, quæ cum plena esset gratia, non prorsus ignorauerit, quod Lucas aliquando hoc loco illam ignorasse testatur. Proponit enim hanc quæstionem, Quid est quod in Euangelio MARIA dixit: Fili quid fecisti nobis sic? Ecce ego & pater tuus dolentes quærebamus te. Subiungit porro, quæ sequuntur apud eundem Euangelistam de Christi responso, & quod parentes eorum, quæ dicta fuerant, nihil intellexerunt, quodque continuò Lucas annexit: MARIA autem conseruabat omnia verba hæc in corde suo. Igitur ecce duo, inquit Rupertus, quasi repugnantia. Si. n. MARIA non nesciebat, quomodo quærens dolebat, & dolens quærebat? Si autem nesciebat, quomodo, vel de quibus in corde suo conferebat? Ergo neque à dextris, neque à sinistris sermo fit: quia veraciter magna hæc Prophetissa quid ageretur non ignorabat, quoniam gratia plena erat: & tamen dolens quærebat, quoniam dispensatione diuina ipsa suo silentio seruiens, quamuis cum illis quærentibus quæreret, tempus tacendi custodiebat, & dolentibus condolebat. J. Quæ Rupertus verba, quoniam subobscura videntur, ex alius ipsius cõmentariis in Marthæ scriptis facillè illustrantur, vbi docet duo tempora esse circa MARIÆ historiam in Euangelio descriptam consideranda; alterum quidem tacendi, cum Christus in terris ipse doceret; alterum verò loquendi, cum idem in cœlos esset assumptus, ac iam res ipsa postulare non tacere, sed loqui sapientissimam Virginem, nimirum vt & Apostoli per illam instruerentur, & noua Ecclesia edificaretur. Vnde post aduentum diuini Spiritus, qui omnem docet veritatem, MARIA in loquendi officio se fidam aliis matrem præstitit, multaque cum discipulis & Ecclesie, siue capitibus, siue membris salutaria communicauit, mulier illa verè spiritualis, in quam rectè conuenit illud dictum in Canticis: Fauus distillans labia tua sponfa, mel & lac sub lingua tua: Emissiones tuæ Paradisus malorum punicorum cum pomorum fructibus, cyprus cum nardo, nardus & crocus, fistula, & cynamomum cum vniuersis lignis Libani, myrrha & aloë cum omnibus primis vnguentis, fons hortorum, puteus aquarum viuentium, quæ fluunt impetu de Libano. Nec dubium, hæc mysticè intellecta, si ad vllam dilectam Deo spõsam aliam, ad MARIAM vel maximè pertinere: quibus in verbis eadem ab incredibili sapientia, loquendi que gratia commendatur. Vocat ergo Rupertus MARIAM verè fidelem, & veraciter magnæ fidei Virginem, imò & magistram magistrorum, id est, Apostolorum, quæ nullam habuerit vnquam sui ignorantiam, vt iure quodam dicere potuerit: Introduxit me Rex in cellaria sua. Nec. n. satis visum est Patri cœlesti, vni genitū filiū MARIÆ tradere atque infundere, nisi cum illo etiam ditissima cellaria, id est, quæcunq; sacris literis continentur mysteria, & reliqua præstantissima dona eidem matri amplissimè impertiret.

Hæc ego non ex propria, sed Rupertus doctissimi viri officina profero isque non concedit MARIAM simpliciter ignorasse, quæ Dominus illi respondit in templo, sed in hunc sensum, quod instar aliorum pro ignorante se gesserit, agnitumque mysterium sapienter celarit, magna interim fide complectens omnia, quæ suo quidem tempore, cum ita vellent Deus, efferret, aliisque cum fructu patefaceret. Etenim à Patre suo regeque sapientissimo Salomone filia tam solers & ingeniosa didicerat, suum & tacendi & loquendi tempus obseruari oportere, & sermonem quidem intempestiuum parum hominibus gratum & fructuosum esse nouerat. Quæ omnia Bernardus confirmare videtur, cum MARIÆ fidem & sapientiam singularem prædicat, & ex eo quidè demonstrat, quod Virgo sancta per Angelum, priusquam ab homine vllò, traditum sibi Euangelium acceperit;

Lib. 2. expositio in Lucam Esai. 3

Lib. 1. comment. in Cant. Luca. 27.

Joan. 4.

Canti. 4.

Canti. 4.

Ecclesi. 3.

Ho. 4. de B. Virg.

acceperit; videlicet ne mater Dei à consiliis filij videretur amota, si eorum quæ in terris tam propè gererentur, remansisset ignara. Accedit quod de cœteris prorsus, vt Bernardus idem colligit, de mysteriis omnibus à principio cœlitus illam ac plenè instrui, quæ rerum tempus & ordinem tenens, Euangelij scriptoribus ac prædicatoribus veritatem erat referatura. Tum, si ab aduersariis petendum est suffragium, Melanchthon aperte fatetur, MARIAM post resurrectionem filij annos aliquot superstitem fuisse, quoniam Claudij Cæsaris tempore ex hac vita discesserit: quæ non solum Ecclesie primæ viderit initia, sed suis etiam consiliis rexerit Apostolos. Quomodo autem illa commodè regeret, ac ipsos Euangelij orbisque doctores gubernaret, si vel in fidei doctrina nutaret, vel aliqua ex parte caligaret, nec omninò sapientia & Spiritu sancto plena, ipsos etiam Apostolos multis & illustribus donis facillè superaret?

SVNT qui præsentem Euangelij locum aliter interpretantur, eumque per Synecdochen accipi volunt: sicut & illud quod de latronibus cum Christo in cruce suffixis legimus, qui in Christum blasphemam fuisse leguntur, cum tamen vnus duntaxat blasphemasse videatur. Ad hunc modum quod Lucas de vtroque parente commemorat, ad vnum Ioseph veluti rudiores referunt, qui non adeò sicut MARIA, in fide profecerit, ideoque minus assequeretur, quid illo sermone puer insinueret, cum nihil ab eo simile vnquam exaudisset. Rursus quidam in hac opinione versantur, non ad Domini parentes, sed ad auditores vel spectatores in templo alios id pertinere, quod puerum tam sublimiter matri respondentem non intellexerint. Veruntamen ne ambages & latebras consecrari videamur, simplicem & proprium verborum sensum retinemus, neque illud dare veremur, quod Euangelista scribit, ad MARIAM nimirum & Ioseph, Christi pertinere responsum. Etsi verò hi coniuges multis modis iam antè didicissent, quod Christus etiam infans plusquam homo, imò verus & perfectus æternusque Dei filius esset, de quo summa quæque meritò expectarent: tamen necdum satis intelligebant, an hoc responso fortasse significaret, quod in Hierusalem perpetuò manere, ac in templo versari, vel aliorum more adolescentum, quibus Hierusalem erat Academia sacra, quotidie Legem & Prophetas audire vellet. Præterea non satis intelligebant, an in animo haberet, non amplius inter priuatos latere parietes, suisque parentibus commorari, vt hæcenus fecerat, sed potius prædicandi munus aggredi, suamque diuinitatem publicè prodere. Nec dubium, quin illis esset incertum, quem ille modum ac ordinem in reliqua vita seruaturus, quosque progressus in obeundo Messie munere facturus esset; vt hinc circa ipsum & res eius gestas admiratione quadam perpetua tenerentur, præsertim si quando clariùs in illo Dei Spiritus eluceret. Illud verò præter expectationem & spem omnem illis accidit, vt puerum tantoperè desideratum sibi que charum eo nunc loco spectarent, vbi hominum doctissimorum corona cingeretur, suumque cum illis colloquium grauissimis de rebus institueret, adeoque doctoribus ipsis ac aliis præsentibus ob singularem in respondendo industriam ac dexteritatem esset admirationi. Audiebant de Patre loquentem, & maiestas quædam haud dubie non deerat orationi, vt nunquam antea minus familiariter & maiore zelo cum ipsis egisse videretur. Nec statim diuinare licebat, de quo tandem negotio diceret, cum late pateat sermo, si dicas: In his quæ Patris mei sunt: vel in negotio à Patre mihi commissio versor, ac me versari necesse est. Nam & Ioseph patrem suum dicere iam antè solebat, sicut & mater ob loquendi consuetudinem hoc nomine Ioseph appellauit. Certè primùm & admirandum hoc sui specimè præbebat Iesus, vt non parentes modò, sed & præsentibus omnes ad hoc pueri facti attenti starent, nec satis eius prudentiam suspicere possent. Sic enim præludebat Dei sapientia iis, quæ omnibus admiranda populis, doctoribus & facturus erat in orbe Messias. Deinde via fortasse populo præstruebatur, vt viri maioris aliquando facerent, qui puerum tanta præditum indole & gratia multò antè cognouissent. Quid ergo mirum, obsecro, si Ioseph, & MARIA nondum caperent, quæ tum agerentur & reciperentur, præsertim cum vehementi sollicitudine impediti accederet, ac noui spectaculi admiratione percussi, minus presenti paratoque essent animo, vt fieri solet, ad Christi mentem & orationem perfectè cognoscendam. Non intellexerunt, inquam, tam paucis verbis tam multa & magna, quæ docuimus, contineri; nec erat facillè coniectare, præsentem sermonem absentibus potius in filiorum educatione

Maria de mysteriis omnibus ab initio fuisse instructa secundum Bernardum.

Maria suis consiliis rexerit Apostolos iuxta Melanchthonem.

Alia interpretationes loci Euangelici de parentum Christi ignorantia.

Quomodo Christus parentes carnis dubitauerit de sensu verborum auditorum, & de casu admirandi.

Multitudo casus puer Iesus in templo fuit admirabilis.

Parentum horum dubitationem & ignorantiam non gratum rationibus curuiffe.

Libro 3. Chronie.

Matth. 27.

Luc. 2.

Quomodo pa-
rentes non in-
tellexerunt Chri-
stum, iuxta O-
rigenem & The-
ophylactum.
Dionysij Rickel-
ij interpretati-
o.

Horantes nō
errasse, vel cul-
pabiles fuisse,
licet Christi
Sei. b. non asse-
querentur.

Sarcerus imbri-
denter de Ma-
ria scribit, in illa
nobis exempla
ignorantia &
caecitas pro-
ponit.

Quomodo Fran-
ciscus Lambertus
eiusdem Chri-
sti parentes ex-
cusat.

Lucam notasse
que Mariam
nobis commen-
datiorem redde-
rent in hac hi-
storia.

Christus Maria
& ab illius Ioseph
subditus.

Maria non in-

educatione peccantes, quàm præsentes ac innocentes verè parentes notari atq; per-
stringi. Quòd si Origeni credimus, non intellexerunt, vtrum Christus his verbis de tem-
plo exteriori, an verò interiore verba faceret. In mentem enim illis venisse potuit, al-
tius quiddam fortasse, quàm ipsi putarent, aut sicut Theophylactus existimat, Sacra-
mentū aliq; hoc ipso pueri verbo accipi oportere. Dionysius Rickelius de toto negotio
ita respondet: Indubitanter felix & gloriosa M A R I A certissimè nouerat, quod vni-
genitus per Patrem suum, designauit Patrem æternum: quod item per ea quæ Patris sui
sunt, intellexit diuinum cultum, atq; quod cultui Patris cœlestis oporteret eum secun-
dum assumtam naturam semper esse intentum: sed circumstantias loci ac temporis,
modumq; occupandi se in his, quæ Patris sunt, nondum cognouit. Quemadmodum
etiam filium suum cum dolore quæsiuit, non quòd putauit eum errasse, periisse aut per-
ditum esse, sed separationis à dilecto impatiens, verebatur ne ex proposito ad alia di-
uertisset aut demigrasset: vel vt Origenes exponit, ne fortè redisset ad cœlos, inde dum
sibi placeret, rediturus.] Probat igitur Dionysius, hunc locum nihil impedire, quòd mi-
nùs excellens ac perfecta sapientia, rerumq; diuinarum exacta cognitio M A R I A ve-
rè æternæq; sapientiæ matri, plusquàm sapientissimis & diuinitus edoctis Apostolis
tribuatur: hanc enim vnam in Scripturis rebusq; sacris cognoscendis tantò plus lucis
præ cæteris accepisse, quantò semper puriore, humiliore, dociliore, multisq; doti-
bus instructiore mente gauderet, Deo quidem maximè familiaris atq; coniuncta.

Abstigitur, vt etiam si maximè fat cremur, quòd hi coniuges vel vnum, vel plu-
ra mysteria, quæ hic sanè concurrebant, ignorarent, eaq; mirarentur magis, quàm ad-
querentur: absit, inquam, vt eos vel minùs pios, vel parùm sapientes, vel nimium rudes
atq; crassos, nedum errantes fuisse dicamus. Illustrem illi de Christo cognitionem
habebant, sed & amabant plusquàm dici possit, hunc puerum, quo nihil amabilius & spe-
ciosius, etiam si hoc illis à Deo pignus commendatum non esset, ad cuius sanè curam &
obsequium se totos accommodabant. Et si verò non singula, quæ circa illum viderent
& audirent, eo tempore cognoscerent, ac nullus mortalium satis posset cognoscere, nō
ramen ob hoc illorum conditio deterior fuit, præsertim cum sic Deo visum esset, vt in
Christi cognitione ac rerum sacrarū intelligentia, sicut diximus, magis ac magis profi-
cerēt, ac se ipsos quotidie superarent, nec vno quidē tēpore tam multa & arcana discerēt
ac assequerentur. Obmutescat igitur ignarus ac cæcus Sarcerus, quem nihil pudet tam
abiectè ac viliter de M A R I A scribere, vt in illa exemplum statur ignorantia, simul &
caecitatis. Quasi verò prudentissima Virgo, licet omnia de Christo distinctè patefacta
nondum teneret, tam diu ignorantia tenebris immersa, & fidei lumine destituta, cœca-
que manserit, nec filio semper plurimum detulerit, cuius cognitionem tot modis & il-
lustribus argumentis intus ac foris confirmatam habebat, vt ad credendum nihil mag-
noperè desideraret. Cæterum inter aduersarios Franciscus Lambertus reliquis tolera-
bilior esse videtur, quando in hunc admodum scribit: *Indubiè nouerat beata Virgo, quod Chri-
stus filius altissimi esset, sicut ab Angelo audierat, neq; id Ioseph ignorabat. Sciebant quoq; & tem-
plum & eloquia de quibus tractabat, Dei esse. Nesciebant autem, ad quid tunc illud dixisset, quòd
in his, quæ Patris fuerant, illum esse oporteret. Ad quid autem tunc tantum potius, quàm alio
tempore id fecerit, & ad quid triduo à matre requiri voluerit, quis satis nouit?*

P O S T R E M O si Lucæ verba diligenter inspiciantur, non obscurè docent, quæ ad
M A R I A E quidem laudem & gloriam non leuiter animaduertenda sunt, maioremq; fru-
ctum præbent, quàm quæ calumniantes aduersarij hæctenus effutiuerunt, & primū
quidem effinxerunt. Non enim sat habuit Euangelista dicere de Christi parentibus: Et
ipsi non intellexerunt verbum, verum etiam illud significanter adiungit: Et descendit
cum eis, & venit Nazareth, & erat subditus illis. Et mater eius conseruabat omnia ver-
ba hæc in corde suo. Primū enim quantum obscuro, decoris & ornamenti M A R I A E
concihat, quòd immortalis Deus, cui Angeli subditi sunt, cui Principatus & Potestas
omnes obediunt, huic matri, & propter illam (vt disertè Bernardus notat) ipsi Ioseph
sit subditus? Deinde an non singularem modestiæ commendationem præ se fert ac o-
stendit, quòd M A R I A etsi sermonem filij non assequatur, tamen nec rogat amplius,
nec

Hom. ca. in
Lucam.
In 2. cap.
Luca.
L. 2. de pra-
conio & di-
gnitate vir-
ginis ca. 3.

In Scholii
super Lucā
cap. 2.

In 2. cap.
Luca.

Hom. 1. sup.
Euang.
Dionysij
Rickelii.

nec mussitat, nec pro materna libertate aut muliebri loquacitate quicquàm opponit,
vt suam & sponsi causam agat ac excuset: Præterea tantum venerationis charissimò fi-
lio defert mater, vt quæcūq; ab illo dicuntur & geruntur, aut quæ circa illum etiam
infantem & puerum alij narrant ac faciunt, hæc obseruatione digna censcat, eaq; singu-
la notet, colligat, reuoluat, ac menti penitus infixæ feruet. Hoc est, quòd semel acite-
rum Lucas tradit: M A R I A conseruabat omnia verba hæc, conferens in corde suo, per
verba nimirum designans etiam opera & mysteria resq; gestas omnes, quæ inde ab initio
cum noui Messia conceptione, ortu & educatione coniunctæ fuerunt. In his autem ini-
tiis, quæ multis vilia & abiecta visa sunt, Virgo prudentissima fide viua prælucente cog-
noscit, certo Dei consilio cuncta geri, ac plena esse illa dignitatis atq; utilitatis, quæ bo-
ni omnes intimis animorum sensibus merito complecterentur, ac memoriæ perpetuè
consecrarent. O præclarum exemplum Euangelici pectoris, diuinas opes tam cupidè
recondentis, tam fideliter conseruantis. Non est M A R I A otiosa spectatrix, vel negli-
gēs audirix corū, quæ sese passim ostendebat, sed sedula meditatix, & obseruatix, vt sa-
cro & arcano cordis sui scrinio illa diuinæ dispensationis opera cōmēdaret, cōmēdata q;
retineret, ne vnquam effluerent. Nec enim sibi tantū, sed & aliis mater prouida inserui-
ebat, vt preciosum pararet thesaurum, oportune aliquando depromendum, in multisq;
vtilissimè communicandum. Proinde non temerè Ambrosius, M A R I A M arcæ fœdæ
ris comparauit; Si quidem, inquit, arca intrinsecus portabat Testamenti tabulas: M A R I A
autem ipsius Testamenti gestabat hæredem. Illa intra semet legem, hæc Euangelium
retinebat: Illa Dei vocem habebat, hæc verbum. Arca intus forisq; auri nitore radia-
bat: sancta M A R I A intus forisq; virginitatis splendore fulgebat. Illa terreno ornata
batur auro, ista cœlesti.] Ac rursum alibi M A R I A M celebrat, quæ non minùs ore pudica
quàm corpore secreta quæ nouerat nulli diuulgauit, sed tacito corde peruestigauit,
congruum nempe tempus, quo hæc Deus euulgare vellet, reuerenter expectans. Ite-
rè verò quæcūque de Domino vel à Domino facta cognouit, siue ea intellexeret, siue
nondum illi reuelata essent, in memoria sua recondidit omnia, vt quando tempus præ-
dicandæ seu scribandæ incarnationis eius appeteret, sufficienter vniuersa, prout essent
gesta, posset explicare quærentibus, vt Lyranus etiam comprobat.

S E D & Beda prudenter expendit, quod Lucas ait, M A R I A M in corde suo & conser-
uasse verba, & contulisse. Debuit dicere, inquit, considerabat in corde suo, & conser-
uabat in corde suo: sed quia sanctas Scripturas legerat, & sciebat Prophetas, confere-
bat ea, quæ secum sunt asta de Domino cum his, quæ nouerat à Prophetis scripta de
Domino, & collata ad inuicem cognouit instar cœlestium Cherubin socia sui vultus
luce concordia.] Demum ex eadem Lucæ sententia, quæ M A R I A E modestiā prudenti-
amque commendat, scitè nos docet Dionysius Rickelius hoc modo ratiocinari: Si sa-
cra Virgo alios de filio loquentes diligenter aduertit, eorum verba memoriter tenuit,
in corde suo libenter contulit, sæpeque reuoluit, nimirum quæ ab Angelis, Pastoribus,
Zacharia, Elizabeth, Magis, Simeone, Anna aliisque pluribus denunciabantur, quantò
illa cupidius atque accuratius Filium suum, siue domi de sacris disserentem, siue pub-
licè concionantem audiuit, quantò eadem audita clariùs intellexit, & sapius mentè
reuoluit, & sublimiùs contemplata est, maioremque inde tum admirationem, tum v-
tilitatem vsque persensit? Ac est probabile quòd sanctæ viduæ Brigittæ à Deo reuelata
legimus, Christum adhuc puerum & adolescentem in priuato & domestico illo
cum parentibus contubernio ita vixisse, vt multa illis arcaha exposuisset, suisque suau-
ibus colloquiis eisdem recrearet, magnam vt inde voluptatem lætitiàmque sanctam
crebrò perciperent, & in Dei amorem talibus monitis excitarentur. Scio singularem
Magdalena laudem tribui, quæ verbum Domini sedens ad Dominicos pedes audiuit,
eoque velut cœlesti Manna cum primis delectata est. Sed quæ vnquam M A R I A in verbo
Dei audiendo & custodiendo quàm hæc nostra, studiosior? quæ mens in vitam agere
tūm cōtēplante perfectior? diuinisq; reb. ac desideriis magis vnquàm intenta? Omittō
cætera, ne hoc loco sim longior: ex aduersarijs duos tantum dabo, qui propositis Lu-
cæ verbis impulsī, M A R I A M quoque laudandam ostendant. Prior est Culmannus in
hunc

Intelligit omnia,
quæ se laudanda
vtiliter gerat.

Quid sibi velit
Maria conser-
uabat omnia
verba hæc.

Maria instar
arcæ fœdæ.

Maria prudenti-
ter colligit the-
saurum pulcherrimū
multis communi-
candum.

Quomodo Ma-
ria in corde con-
tulit perceptor
mysteria.

Quid conseruauit
ex hoc Lucæ
testimonio iux-
ta Rickelium.

Christus in priuato
contubernio
multa arcaha
suis parentibus
patefecit.

Maria in serbo
audiendo cō-
seruando studi-
osior, quàm Magda-
lenu.

Mariam quomodo
ex aduersarijs

Serm. 31.

In Glosa or-
dinaria, Lu-
ca. 2.

In 2. cap.
Luca.

In 2. cap.
Luca.

Lib. 2. de
laudib. Vir-
ginis ca. 25.

Lib. 6. Re-
uelationū.
cap. 18.

Luc. 10.

In Euangel.
Dionysij
Rickelii.

seris duo com-
mendant ob-
sequium erga Dei
Seruum.

Maria expresso-
mannem Dei Ser-
uum fuisse &
ardenter ample-
ctentium.

huncmodum scribens: *Ecce mater etiam non intellecta conseruabat in corde suo, quoniam ad honorem filij Dei profutura. Hec est ardens fides in MARIA: sciebat filium Dei, sed quomodo peracturus esset redemptionem humani generis, non sciebat.* Posterior est VVellerus citatum Luca locum sic explicans: *Hoc est, inquit, summo studio & intentione animi hęc verba considerauit atq; perpendit, eaq; intimo pectore infixit. Ideo tam emphaticis verbis Euangelista usus est, cum dicitur: εν τῷ καρδίᾳ αὐτῆς. Est igitur MARIA imago eorum, qui vero studio ardentiq; pectore uerbum Dei amplectuntur, nec possunt assidua eius lectione & meditatione obsaturari, sed summa contentione & aueritate animi, intimo pectore illud insigere, & in ipsam uitā moresq; transferre student, iuxta illud Cant. 8. *Pone me ut signaculum super cor tuum, ut signacula super brachia tua.* Nos verò his omillis quę satis in MARIA laudari non possunt, ad aliam historiam Euangelij, in qua Virgo eadem hodie accusatur, gradum faciamus.*

In Postilla
circa dictū
Euangel.

CAPVT VIGESIMVM.

Aduersus novos calumniatores MARIA defenditur, qua in nuptiis Cana per muliebrem & ambitiosum affectum nihil peccauerit, nec filij sui reprehensionem vel obiurgationem promeruit, multis alioquin nominibus ob eandem historiam commendanda.

Ioannem Apo-
stolum in nup-
tiis Cana spon-
sum esse, & e-
tiam esse re-
uerentem.

Propositi de
sequenti tradit
dione.

Quomodo Ma-
ria, vno: Fuit
non habent, a
Non. storib. de-
pnaetur.

RÆCLARA EST HISTORIA DE NVPTIIS IN CANA GALILÆE OPido factis, quas quidem solus Ioannes & ipse Galilæus describit, siue idem sponsus in his nuptiis, ut Augustinus, Beda, Albinus, Abdias pronunciant, siue alius quispiam affinis fuerit, quem constat, etiam si architrachium habuisse dicatur, exiguis tamen fortunis fuisse, cum ne vinum quidem nuptiali conuiuio necessarium suis potuerit hospitibus exhibere. Nec moramur, an sponsus aut sponsa Christum eiusque parentem ob cognationem, siue vicinie familiaritatisque gratia inuitarit: tantum quæ ad MARIAM Nouatorum calumniis tuendam proprie spectant, hoc loco dispiciemus. Igitur quas innocentiam MARIÆ labe noui Ecclesiæ hostes aspergant, citatis ipsorum verbis indicabimus, an equam ad eiuſmodi labeſ, adeoque cœditilias maculas abstergendas, spongiam adhibeamus.

DVO MARIÆ dicta extant in hac præclara historia; Vinum non habent, Et: Quodcumq; dixerit vobis, facite: utrobique virtutem sapientiamq; suam singularem Virgo sancta declarat. Aduersarij verò, ut sunt Virgini matris frequenter insidii, priorem eius sententiam mitè conuellunt, magnaq; vi eò detorquent, velut MARIAM muliebris, & nescio quis carnis affectus ad hæc dicenda impulerit, ut omnis æqui & decori oblita, sese per filij miraculum ostentare, & hominum gloriam aucupari studeret. Tale quiddam indicat Oecolampadius, hunc locum sic explicans: *Quid mater volebat? nōne hoc vrgeret, ut ceteri videant filium suum longe præstantiorem? Non potuit ignorare quem genuit filium, quasi diceret Christus: Tu fortassis hoc velles ut sic prodirem: ut etiam infra ab amicis audit, ut ascendat in Hierusalem, & palam se monstreret.* Quibus verbis ostendit Oecolampadius, haud parum ambitioso affectu commotam Virginem ad hunc prorupisse sermonem, opemq; filij sui nouis coniugibus postulasse, ut ille suam nempe gloriam hac occasione proderet, multisq; manifestaret. Vbi confert MARIAM cum amicis siue fratribus Domini, quos Ioannes ad Christum dixisse scribit: *Transi hinc & vade in Iudeam, ut & discipuli tui videant opera tua, quę facis. Nemo quippe in occulto quid facit, & querit ipse in palam esse. Si hæc facis, manifesta te ipsum mundo. Neq; enim fratres eius credebant in eum. Igitur hisce fratribus, siue cognatis tam vanis & ambitiosis, imò penitus incredulis, ut Ioannes affirmat, qui nihil nisi vulgi fauorem ac fastum in Christo cognato quærerent, MARIAM pudendum in modum confert, & conferendam Oecolampadius putat, nihil vt de matre Dñi perpetuo sancta & innocente, vt demonstrauiſus, hęc homo abiectus fingere potuisse videtur.*

Ioan. a.

a In prologo
scruum
Tractat. in
Euang. Ioan.
b In princi-
pio expost.
Euang. Ioan.
c In Euang.
Ioan.
d In libro de
histo. Adh.
in vita Ioh.

In cas. 10.

Ioan. 7.

PARI

In Ioannis
Euangel.
Hom. 21.
a Rom. 3.
b Psal. 142.
c Psal. 33.

Genes.

Melanch-
thon in an-
notationib.
circa Euang.
Ioan. cap. 2.
Marcus 7.

In harmon.
Euangelica.

In explicat.
Euang. Io-
an. cap. 2.

Psal. 9.
c 45.

PARI candore iudicat Brentius, quum dicit, quosdam extare significationes, nec illas tamen nominat, quæ testentur nihil humani alienum fuisse a MARIÆ, quippe quod & ipsa contineatur in publico humani generis iudicio. Propter vnum hominem peccatum in mundum introiit. Non iustificatur in conspectu tuo omnis viuens. Ac iterum: Omnes declinauerunt, simul inutiles facti sunt. Proinde ad marginem quoque scribendum curauit, MARIAM Virginem esse peccatricem, ne videlicet de illa sublimis, quàm de aliis Adæ filijs & filiabus peccato subiectis, vnà cum Augustino sentiamus. Tum ad rem propius accedens: *Vbi MARIA, inquit, non eum tantum honorem querit, qui debetur parentibus, sed etiam ambit honorem Messie, & cupit esse quasi socia administrandi eius officij, quod Christo diuinitus mandatum erat: ibi tum Christus durissime eam alloquitur, ut contineat ipsam inter terminos suæ vocationis.* Hoc cœne est Deiparam duntaxat accusare? imò verò læsæ maiestatis diuinæ ream peragere, vt quæ Brentij iudicio maximum Messie ambiuit honorem, & vnà cum filio proprium Messie officium, quod vni personæ diuinitus erat iniunctum, partiri voluerit atque administrare. Vtrunque profecto sine intolerabili fastu ac tartarea superbia fieri non potuit, & haud scio, an in prima muliere peccatum enormis extitit, quæ sui criminis pœnas vindici Deo grauissimas dedit, quum intra terminos suæ vocationis non constitit, & serpenti consentiens, ad sublimitatem sapientiamq; diuinam aspirauit.

NVNC verò pœnam ab aduersariis definitam, & MARIÆ impostam audiamus, quam ob peccatum hoc loco commissum subiuit. Sic enim decernunt Aduersarij: *Christus matrem reiecit, ut aequet aliis hominibus, cum inquit: Quid mihi tecum est mulier? Quasi diceret, quia mater es, idè videris alicuius prerogatiuæ merito à me impetratura. Idè scias, te non plus esse apud me, quàm vel mulier peccatrix est, vel Syrophœnissa: tantum impetrabis, quantum credes misericordie.* Atque hanc damnationis sententiam Philippus ille aliorum preceptor tulit, vt sciamus, MARIAM ob hæc verba dicta; Vinum non habent, tam seuerè à filio castigari, ac sua prerogatiua spoliari, in ordinemq; redigi, vt non amplius benedicta inter mulieres habeatur, sed illis etiam fœminis, quæ ante suam conuersionem coram Deo impiè, & in hoc mundo impurè turpiterq; vixerunt, in posterum aggregetur. Ac bis quidem Philippus hoc velut insigne mysterium repetit, matrem à Christo reieci, vt omnibus, adeoq; etiam mulieri peccatrici aut Syrophœnissæ exæquetur. Quis verò pius, si hæc tam procaces ac verè blasphemias Nouatorum censuras secum expendat, non meritò demireretur audaciam, non iure impietatem exhorrescat? Prò pudor, ita ne verò fas est, non dicam Iudæis ac Mahometanis, sed Euangelicis, vt se ipsi vocant, sanctissimam Dei matrem proscindere maledictis, & hoc nitidissimum Dei organum non modò scurrili & impia dicacitate conspurcare, sed & vulgo damnandum atque conspuendum prostituere? Vbi certè Calvinus multis aliis & moderatorem & æquiores sese præstat, cum affirmat, coniecturam hanc nihil rationis habere, quã fingitur MARIAM muliebri affectu sibi & filio nescio quid fauoris captasse, hanc certè scientem & volentem non peccasse: sed qui tamen ad grauandam MARIÆ causam hoc temerè adiicit, peccasse illam in eo, quod fines suos excesserit, quamuis neq; ambitio, neque alius carnis affectus ipsa ageret. Prudentior est Philippo & aliis fuit Pellicanus atque benignior, sed in eo mox immodicus: quod putet Christi matrè muliebri quadam ac vana sollicitudine detineri, quum compellans filium, vini defectum indicat. Atqui hanc sollicitudinem sanctam non muliebris & vanus affectus, sed Dei matre digna charitas suggererat, & fides efficiebat, vt Virgo piam voluntatem suam & presentem aliorum necessitatem ei aperiret, qui meritò in die tribulationis à piis omnibus inuocatur, neq; minus est quàm dicitur, in oportunitatibus & tribulationibus adiutor, refugium, virtus, protector atque susceptor.

ROGABIS fortasse, quam ob rem igitur mater tam duriter à Christo repulsa sit, vt illi negetur, quod postulat, & filius illam nec matris nomine dignetur, sed hoc duntaxat, quod satis acerbum videtur, respondeat: *Quid mihi & tibi est mulier?* Respondemus, ob hæc Christi verba, qualia cunque ea sint, nullam aduersariis fuisse causam in matrem Domini tantoperè debacchandi, ac de sincero illius affectu tam impurè & contumeliosè

Maria inquit
quosq; trahit
a Brentio, circa
hanc historiam,
& loco peccatrici
sic haberi.

De pœna grandi
criminationis.

Quomodo fin-
gat Nouatores,
pœnam à Chri-
sto matri hoc
loco irrogari.

Refutatio sen-
tentie Philippi
Mariani
impie perstrin-
gentis.

Calvinum &
Pellicanum a-
quiores quàm
Philippum esse
Mariam, licet nò
agnoscentis.

Maria non tam
acerbè hoc loco
trahitur, sicut
iudicat Noua-
tores.

tumeliosè pronuntiandi. Deinde affirmamus, quicquid acrimoniæ verba illa præ se ferant, & candorem matris filio fuisse perspectum, & Christum re ipsa testari, quod matri detulerit, eiusque piis votis fuerit obsecutus. Lutherus verò vt in MARIA oppugnanda (præsertim vbi de illius gloria disputatur) more suo est vehemens atque procax; ita hoc etiam loco, vt oleum (quod aiunt) camino addat, fatis acerbè contendit, quòd Christus hinc se difficilem ac inimicem ostenderit, matremq; durè repulerit, quam adeò & responso inhumano coram tot conuiuis pudescerit. Auget præterea non parùm verborum asperitatem, quùm quod Græcè dictum est: *τι ἐμοὶ καὶ οὐ γυναι*, ipse Germanicè in hunc modum vertit: *Weib/was hab ich mit dir zu schaffen?* Quæ versio præterquam quod à Latina & probata Euangelij editione discedit, etiam Nouatorum confirmat opinionem, vt eò libentiùs MARIAE causam eleuent ac oppugnent. Verùm Ecclesiæ lectio vel idcirco magis retinenda est, quòd non modò prædictam verborum Christi duritiem leniat, sed etiam ex aliis Scripturæ locis comprobetur, quæ simili phrasi Græcis & Hebræis familiari enunciantur, ac eodem ferè modo Latine vertuntur. Nā Paulus ita Corinthiis loquitur: *τι γὰρ μοι καὶ τὸς ἕξω κερὶ νεκρῶν*, hoc est; Quid enim mihi de his quæ foris sunt iudicare? Nec dissimilis est phrasis, qua Pilati vxor vtitur: *Nihil tibi & iusto illi*, hoc est; Ne quid tibi sit cum Christo iusto negotij. Tùm in libro Regum: *Quid tibi & paci?* hoc est: *Quid tibi cum pace?* Ad hunc modum: *Quid mihi rei est tecum?* Christus ad matrem hoc loco dicere voluit, sed ita vt sine acerbitate & amarulentia hoc dixerit, & nullam in matre culpam redarguere voluerit, sicuti postea monstrabimus. Neque solùm Christus pronunciauit: *Quid mihi & tibi est mulier?* sed statim adiecit: *Nondum venit hora mea*, nimirùm, vt hos infanos præuerteret criminatores, ac se ipsum nobis explicaret. Perinde ac si diceret: *Et si quod à me beneficium petis, pro tua pietate petis, vt præsentis necessitati, ac nouorum coniugum pudori consulam*: tamen si profectum ac salutem spectemus præsentium, non est sanè, cur tuæ petitioni annum, sed maior quædam temporis oportunitas expectanda est suum vt vsù & fructum habeat miraculum, quod te postulante facturus sum. Nondum venit hora mea, id est, tempus miraculo congruum & oportunum tunc præstò erit, quùm vini penuriam conuiuæ certò deprehendent, vt inde magis intelligant auxiliatorem, & sincerius glorificent Deum, qui educit panem de terra, & vino lactificat cor hominis. Vnde sapienter etiam Cyrillus admonet, quòd Christus non à se, neque non rogatus ad actionem miraculorum peruenire, sed potius necessitati atque vsui hominum suam præbere gratiam soleat: & ferè gratiora sunt quæ impetrantur, si petita eadem aliquantum differantur.

Lutherus hoc loco Maria dicitur esse Christus serba in cruce ferendo corruptum.

De Christi serbis, Quid mihi est tibi mulier? rectè accipiendū.

Quam prudenter Christus adiecit: Nondum venit hora mea.

Annullum Mariae inuentionem spectare, quod illa mulier à Christo dicatur.

Mulieris nomine Virgines etiam continentur.

Maria in Euangelio, bis mulier sapienter mater Iesu vocat.

Mulieris appellatio Maria illustrat.

In Epistola ad Galatas, circa Euangelium de nuptiis.

1. Cor. 6.

Matth. 23. Reg. 3.

Psal. 101. e. Li. 2. Ioh. ca. 23. & 24.

Lib. de doctrina nuch. cap. 22. Et de serbis Domini serm. 63. & lib. 2. de sensu Euang. cap. 23. g. Genes. 3. h. in Leuitic. c. 1. Hom. 2. 1. Tract. 2. de lectione Euangel. h. in oratione de Sita & dormitione Deiparæ.

Proverb. Galat. 4.

Sed

Sed & Paulus filij Dei matrem non nisi mulierem vocat, ex qua illum esse factū, legiq; subiectum dicit, vt eos qui sub lege erant, redimeret. Si enim à muliere peccati omnium initium, & quasi malorum scaturigo defluxit, cur non mulier quoque dicatur, ac in primis honoretur, per quam gratiæ & salutis æternæ principium, & certum velut antidotum ægris ad eòq; perditis mortalibus donatum est?

FA CESSAT ergò Lutherus, tùm Paulo tùm MARIAE tam durus, acerb. iniquus, vt in hæc verba scribere non vereatur: *Paulus vt apparet, quasi per contumeliam, Virginem matrem filij Dei, mulierem tantùm appellat.* Quinimò si rectè iudicemus, per contumeliam Lutherus hoc Paulo tribuit, veramq; eius loci interpretationem Hieronymus hoc modo declarat: *Quod Apostolus sanctam & beatam matrem Domini, mulierem non Virginem nominauit, hoc idem & in Euangelio scriptum est, quando vxor appellatur Ioseph, & ab ipso Domino quasi mulier increpatur. Non enim necesse erat semper, quasi cautè & timidè Virginem dicere: cum mulier sexum magis significet, quàm copulam viri, & secundùm intelligentiam Græcitatibus γυνή tam vxor, quàm mulier valeat interpretari.* Tertullianus verò clarissimè docet, mulieris nomen in Scripturis accipi, vt et his competat foeminis, quæ viros passæ non sunt, & ad sexum ipsum, non autem ad gradum sexus pertinere, quo nomine Virgines etiam censeantur. Vnde quùm Gabriël Angelus mulierem sciret dici pro Virgine, MARIAE quamuis Virginem, inter mulieres benedictam salutauit. Sicigitur Paulus MARIAE, sicut Moyses Euam primùm conditam & intactam adhuc Virginem, mulierem nuncupauit. Hoc est, quod Gerson suo, id est, scholastico more dixit: *Domina nostra appellatur mulier, sicut Eua appellata fuit in creatione sua; & est nomen perfectionis & sexus, non autem corruptionis, quem admodum aliqui Hæretici dicere nesciunt, propter hoc dominam nostram non esse matrem Iesu Christi, cum tamen præsens Euangelium prorsus asserat contrariū.* De quo demùm nomine quid Georgius Maior prædicet, paulò post subiiciemus, vt illius quoque testimonio veritas aduersus Lutherum eius magistrum corroboretur.

CÆTERVM vt ad historiam Euangelicam propius accedamus, hæc vel sola, si à capite vsque ad calcè ritè peruideatur, aduersarios MARIAE temerè insectantes coarguit, ac vanissima illorum probra subuertit. An illic quicquam extat, vnde colligi possit, optimam simul quæ modestissimam Virginem in Messia officium inuolare, eumque pro affectu suo gubernare voluisse, quem admodum isti proteruè confingunt? Nihil eiusmodi proponit, aut leuiter etiam indicat Euangelista, sed alia multa ad Marianæ fidei, charitatis modestiæq; singularem laudem spectantia, & cum nouis eiusmodi portentis quasi pugnantia, nobis ob oculos ponit. Fidei erat excellentis, quod inter omnes præsentis ipsa sola, in præsentis necessitate ad Christum, velut sacram anchoram confugeret, quòd diuinam illius tùm bonitatem, tùm virtutem etiam inter edendum suspiceret, quod ab illo qui nullum adhuc miraculum patrauerat, ei que subditus huculque fuerat, tanta cum fiducia supernaturale auxilium desideraret & exposceret. Neque precibus vrget negotium, sed verbo vno solùm indicat, pudore leuandos nouos coniuges, & conuiuas vini munere donandos esse, remque totam spe summa, nec minore reuerentia vni Filio committit; velut qui vellet & posset maius etiam præstare beneficium, quàm vel ipsa peteret, vel aliorum necessitas postularer. Et hanc ingentem MARIAE fidem illud illustriorem efficit, quod licet Christi in speciem duriore responso exciperetur, ac repulsam quodammodò passã videretur, tamen nihil offensa, benè, vt antea, de miraculo sperare pergat, adeoq; hac fidei probatione quasi constantior effecta, è vestigio mensæ ministros sedulo admoneat Christi dicto parere, quicquid illi mandaret. Tã rara fides, tamq; sublimis de Christo & eximia opinio, qui patratione miraculorum se mundo manifestare statim vellet ac posset, in MARIA sola eo tempore inueniebatur.

CVM hac fide (qualis non erat certè in Israël) officiosa & viuida charitas, de qua mox dicemus, coniungebatur: nec deerat perfecta obedientia, cuius officium optima institutrix MARIA non suo tantùm exemplo, sed etiam præcepto per omnes etates duraturò commendauit, atque his verbis pulcherrimè tradidit:

QVÆ CVNQUE dixerit vobis facite, perinde ac si iuxta sublimiorè quidem sensum, renatis

Paulum nequaquam per contumeliam Mariam appellare mulierem, sicuti Lutherus.

Mulieris nomen ad sexum, non ad gradum sexus, pertinet.

Mariam in hoc Euangelio multis modis commendari.

Maria à fide commendari.

Maria fides eo tempore in coparabilis & rara.

Maria ad obedientiam non solum præsentis in nuptiis, sed etiam fideles omnes hortatur, & quo pacto.

renatis in Christo congruentem, diceret: Vos qui ad spirituales nuptias vocati accessistis, & amici celestis sponsi per fidem facti estis, æterni Patris testimonium præceptumque tenetis, quod circa Iordanem de cælo insonuit, ut dilectum & gratiosum eius Filium audiat. Habere nunc & matris testimonium ac præceptum alterum, ut quomodo idem Filius audiendus sit, intelligatis, simulq; perperuo retineatis. Quæcunque dixerit vobis non solum audite, credite, magnificate, sed & factis præstare fideliter: quæcunque, inquam, vel per se ille, vel per Spiritum suum Ecclesiæ promissum vobis dixerit & annunciarit. Nullus in posterum de solius fidei iustitia sibi falso blandiatur: nullus de Filio incovanè & inaniter gloriatur. Sicut cœpitis facere & docere, ita legis non tantum auditores, sed & factores requirit, suam cuique mercedem secundum eius opera tandem certo certius redditurus. ^a Mecum & matre eius eritis, si feceritis & Patris, & Filij voluntatem. ^b Tantum obtemperantibus sibi factus est causa salutis æternæ.

QVID verò nisi MARIÆ charitatem maximam arguit, quod nec monita, neque rogata, sponso & sponsæ condoleret, & spontè alienis incommodis commouetur, quod de pauperibus coniugibus benè mereri studet, quodq; cum per se non possit illorum inopiam subleuare, beneficium tamen apud Christum officiosè procurat, & sua demùm intercessione impetrat? Iam si euentum ipsum, qui mox consecutus est, intueamur, quum fida mater patratum vidit miraculum, non potuit Christo, qui suam gloriam illuc declarasset, non ex animo gratulari, simulq; præsentibus amicis & conuiuiis in charitate non facta congaudere; s; liberata pia sollicitudine, & iã re ipsa comperiens, videntem penuriam depulsam, optimiq; vini copiam exhibitam, coniuges pudore ignominiaq; leuatos, honestatem deniq; nuptialis conuiuij apud amicos integram conseruatam. Accedit his sancta iubilatio, quam nihil dubiū, quin Spiritus sanctus in eius pectore excitauit, quum suæ petitionis tam felicem effectum Virgo cerneret, ut primum & præclarum miraculum vero Messia dignum, ac multorum fidei non mediocre adiumentum, consequeretur. Postremò ingentem Virginis commendat modestiam, quod ubi aliòquin summa est aliorum in loquendo agendoque licentia, hæc paucitate verborum contenta, necessaria tantum loquatur; certè à communi muliercularum vici aliena, que exultati adè libenter & licenter indulgent, & lingua frænum imponere, loquendi que artem tenere difficillimè possunt. Breui quidem oratione plura complecti non potuit, quam quum sola soli dixit filio: Vinum non habent. Id perinde erat ac si loqueretur: Nihil est opus à me sapientissimum admoneri; vides ipse Fili & intelligis, vinum ad ignominia sponis ac sponsæ depellendam, atque ad consolationè hospitibus exhibendam desiderari: quibus verò modis vtrique parti consulendum sit, tuæ & potentis & charitati commendarum volo, nihil ambigens, te nec meæ postulationi, nec illorum vtilitati defuturum. Meum erat hoc, fidei erga te, & charitatis erga illos officium verbo vno præstare. Sedenim aduersariis aliquid largiremur, & eorum commentis maiorem fidem haberemus, si MARIÆ coram omnibus in has fortassè voces, ut illi conlingunt, prorupisset; Da eis vinum, ostende quid possis; Messia virtutem & gloriam omnibus tandem declara, mundoq; te manifesta, diu satis domi latuisti. Nihil verò tale verecunda Virgo, & grauis mater, omnisq; honestatis & virtutis speculum clarissimum, suggerit vel ostendit: tantum abest, ut humanis consiliis Messiam regere, & in eius officium inuolare, eiusque administrationem cum Filio partiri vel cogitaret, vel cuperet, sicut petulantissimi homines non sine nequissimi serpentis asflatu in medium effundere voluerunt.

Porro in Christi verbis, quibus Matri suæ respondet, prima quidem fronte aliquid subasperum & duriusculum esse non negamus: vnde cum alij Hæretici, tum nostri aduersarij causas hallucinandi varias acceperunt. Quare notandum est, Christum non tam matris, quam aliorum causa sic loquutum esse, sicut non modò Bernardus asserit, sed etiam Calvinus aperte fatetur. Ut enim aliàs semper, ita nunc etiam Christo cum matre charissima & probissima optimè conueniebat, ipseque, ut Filius omnium obsequentissimus, illam & vnicè diligere, & piissimè venerari nunquam intermitteret. Præclare Augustinus: Certi Sacramenti gratia, inquit, videtur matrem, de qua

Maria multa modis charitatem hoc loco declarat.

Maria sibi et aliis ex charitate gratulatur.

Maria modestiam hic elucet.

Sensu serborum: Vinum non habet.

Christum matrem duriuscule loquutum in nuptiis.

Matth. 17

Act. 1. Rom. 2. Iacob. 2. Matth. 10. & Matth. 1. & Hebr. 1.

Serm. 2. de Domi. I. post Epiph. Tractatum in Ioan.

qua sponsus processit, non agnoscere, & dicere illi: Quid mihi & tibi est mulier? Docet igitur etiam futuros Hæreticos hoc ipso responso, se maius habere aliquid, quam quod ex MARIÆ sumisset, seque non solum illius, sed & Dei filium esse, ac diuinam quidem naturam sine matre, sine tempore perfectè sibi constare, ac etiamnum in carne liberè operari. Doce tmiraculorum patrandorum auctoritatem nō ab humanis affectibus, neq; à matre quidem, sed à diuina virtute pendere, soli; Deo ascribendam esse. Docet, suum & aliorum, qui negotium Euangelicum probè curatum volunt, proprium esse munus, sepositis carnis affectibus, & affinium parentumq; consiliis reiectis, non humana sapere, sed diuina curare. Docet demùm, ad veram pietatem pertinere, si parentes & coniuictissimi quique, quum à studiis melioribus nos auocant, non audiantur, non cognoscantur, non honorentur, non diligantur, sed potiùs negligantur, ita ut illorum voluntati ac imperio Dei voluntas, honos & gloria sincerè anteponatur. Hæc alibi pluribus à nobis explicantur, nihil ut modò superesse putem, nisi ut veterum sententias nobis hac in parte suffragantes bona fide proponamus. Sic enim facilè apparebit, quantò illi reuerentiùs, a curiùs, simulque veriùs, quam arrogantes & nugantes hodie Nouatores, de Domini ac Dei nostri matre loquantur.

ATQUE vrà Cyrillo exordiar, demonstrat is luculenter, MARIAM ex officiosa humanitate & benignitate, vini defectum indicasse Christo, qui deinde perinde ac si excuset, quòd matris petitioni non statim annuat, maiorem ac meliorem futuri miraculi opportunitatem expectarit. Vnde præterea colligit, singularem parentibus honorem debere à filiis, cum statim Dominus ad miraculum perpetrandum propter matrem accedat, quod aliòquin, quantum in eo erat, parumper fuerat dilaturus. Tum Chrysostomus, ut hinc MARIÆ patrocinetur, mouet, maternum honorem à Christo nō violari, neque hæc verba esse loquentis ad matrem liberè, cum maternus honor Filio curæ fuerit, qui etiam matris impleuerit vultatem, ut matri honorem exhiberet. Quid, quòd Maximus hoc loco MARIÆ propheticum Spiritum ascribit, in hæc verba loquens: Venerabilis MARIÆ verè, ut mater Domini, in Spiritu futura prænosces, ac Dominicam præuidens voluntatem, sollicitè ministros admonuit, dicens: Quodcunque dixerit vobis, facite. Sciebat profectò mater sancta, obiurgationem illam Domini filijque sui non irascens offensam pretendere, sed miserantis portare mysterium. Tum ante Maximum Gaudentius Brixinensis, Ambrosij æqualis floruit, ac in eandem sententiam scripsit, Prophecia Spiritum MARIÆ hæc loquenti tribuens: Ipsa, inquit, beatissima, agnito responsionis huius profundo mysterio, intellexit non suggestionem suam præsentem aspernanter acceptam, sed secundum illam spiritualement rationem in mysterio tunc delatam. Ceterum nunquam mandaret ministris: Quodcunque dixerit vobis, facite, nisi Spiritu sancto post partum diuinum plena, non solum responsionis Christi virtutem cognouisset, verum etiam futuri ab eorum ex aqua vini vniuersum ordinem præuidisset. Quid enim latere sapientiæ matrem capacem Dei, eodem dignissimam tantæ virtutis, veritate facti historialiter approbata? Longè igitur aliter Gaudentius, multo que reuerentiùs, quam aduersarij, MARIÆ animum factumque depinxit, quæ in his etiam nuptiis Spiritu sancto plena, & Prophetico Spiritu prædita, non modò ut valde sapiens intellectum illustratum habuit (spiritualis enim iudicat omnia) verum etiam cum Christo Christi que voluntate coniuncta mansit, ac Filij sermonem omnem probè affecuta est. Id quod confirmat etiam Eusebius Emisenus, ut qui matrem Domini, de vini penuria loquentem plenam facit Spiritu sancto, per quem illustrata, iam tunc illud miraculum, quod filius eius erat patraturus, antè præuiderit. Quod ergo, inquit, Iesus facere cogitabat, hoc illa ut faceret admonebat. Vbi MARIÆ prudentiam prædicare licet, sicut & Metaphrastes prædicauit, hoc modo differens: Vide autem hinc quoque Dei matris insignem moderatorem & prudentiam. Nec enim iubet audacter tanquam mater Filio, ut faciat miraculum, sed eum solum modò admonet, idq; cum magna quadam reuerentia & submissione: Vinum non habent. Nam etsi ea illum esse suum cognoscebat Filium, nō tamen ignorabat esse suum quoque Creatorem. Vnum adhuc eumq; peructustum & martyrij gloria præstantè, sicut Theologum,

Christus futurum Hæreticis hinc occurrere voluit, simulq; nos docere hoc suo exemplo.

Patris testimonia, quomodo Christus matrem non tam asperè tractet, si fingunt Nouatores.

Mariam non sine Prophetico Spiritu esse prædita.

Singularè Mariæ prudentiam hic notandam esse.

Lia. in Ioan. cap. 23.

Hom. 20. in Ioannem.

Homel. 1. in Festâ Epiphania.

Tractatu 2. delectione Evangelij, qui est in oratione anenonni.

1. Cor. 2.

In explicat. Euangel. de nupt. Ioan. 2.

Inorat. de Vita beatæ Virg.

Quomodo iusti-
tiam presentem
locum interpret-
retur, ostendit
Marci a Chris-
tione obiur-
gatum esse.

Alberti Magni
sententia.

Superiorum Epi-
scopi de Christi
cum matre co-
cordia non in-
terrupta.

Christus matrem
exaudiret &
honoraret, nun-
quam abest, ut
illam repulerit,
vel obiurgavit
in nuptiis.

Ad amputanda
carnis et cogita-
tionis affectus,
Christi Verba
et mentem re-
ferri hic oportet.

Maria causam
hic etiam a qua-
bulda aduersari-
is contra mor-
dentes alios ex-
celsari ac de-
fendi.

siue Philosophum, Iustinum dabo, qui non modò MARIÆ honorem in hac historia præclare defendit, sed & omnem calumniandi aditum præclusisse videtur. Mouetis quæstionem: Si parentes aspernari sacris est literis interdictum, & qui interdicta confectatur, peccator dicitur: quomodo Dominus Christus multis in locis parentes suos aspernatus, immunis à peccato probatur? In nuptiis enim per illud: Quid mihi & tibi est mulier? matrem obiurgauit.] Huic quæstioni deinde responder: Istud, Quid mihi & tibi est mulier? non ad matris obiurgationem dictum est à Salvatore, sed ad istud ostendendum: Non nos, inquit, delecti sumus, quibus consumitum in nuptiis vinum curæ esset. Ex singulari tamen charitate, si vis, ne eos vinum deficiat, ministris dicit, ut quæ dixerō faciant: & videbis non defore illis vinum: id quod & factum est. Non igitur verbis matrem increpuit; quam operibus cohonestauit.] Quòd si vnum è Scholasticis Doctoribus libet audire; En tibi Albertum verè Magnum, qui præsentem locum sic explicat: Non hoc Christus ex ira dixit, ut quidam malè sentiunt, vel ex indignatione, vel ex contemptu, ut Hæretici dixerunt: sed humillimus noluit detegere virginitatem matris, ne per hoc gloriosus in conspectu hominum appareret, antequàm per miracula manifestaretur. Et est hæc locutio instructoria, quia in diuinis quæ Dei sunt, matrem recognoscere non debemus.]

EX QUIBUS omnibus (ne in citandis Patrum testimoniis longius immoremur) planè consequitur, MARIAM nullo modo à Filio filiique responso contemptam & abiectam, publicèq; pudè factam in nuptiis fuisse; quicquid obstrepant Nouatores. Næ isti non intelligunt, inter Christum & MARIAM, cum summa esset semper coniunctio, nunc etiam optimè conuenire, illudq; amicissimis sæpenuerò accidere, ut sententiis & voluntate coniuncti maneat, quamuis oratione dissidere videantur. Vidit hoc etiam Eusebius Emiffenus, & eundem locum tractans, pulchrè his verbis comprobauit: Inter se loquebantur Mater & Filius: ipsi se intelligebant; ipsi sua secreta nouerant; ipsi quid tùm fieri oportebat, & quid postea futurum erat, sciebant. Cæteri autem, quid ipsi dicrent, ignorabant.] Præterea ex his, quæ hucusque diximus, probabilem illorum sententiam videre licet, qui putant matrem Domini, cum pro aliis opem implorat, ad eò repulsam non esse passam, ut Christus eam exaudierit, ac peculiariter honorârît. Quomodo enim fida petitio, & probata fides, certa que fiducia optimæ Virginis & charissimæ Matris, mollissimum Filij animum non afficeret, non inflecteret, nõ permoueret? Quid, si locum illic etiam habuerit, ut sanè arbitror, quod postea durius tractatè & sanctè pertinaci Cananæ dictum fuit: O mulier magna est fides tua, fiat tibi, sicut vis? Perindè ac si Christus tacitè responderet: Non propter conuiuas, sed tua causa tempus illud patrandi miracula præueniatur: tibi tanquam matri in vera fide petenti, quærenti, pulsanti deferam, tuæ voluntati morem geram, qui temporibus dominari possum, & subiici non debeo. Utantur ergò conuiuæ & fruantur hoc meo munere, quod constans fides, quod materna sollicitudo ac pietas tua procurauit. Ut hinc factis constare purem, quam rectè scripserit Bernardus, quòd Christus non velut indignans aut confundere volens Virginis matris teneram verecundiam, dixerit: Quid mihi & tibi? præsertim quum venientibus ad se iuxta matris præceptum ministris, nihil cunctatus fecerit, quod illa suggererat. Et statim adiungit, nostra causa esse factum, ut in hac oratione filius matri durior esse videretur. Optimè, inquit, nos docuit Dominus, ne solliciti simus super propinquis carnis nostræ, plus quam religio postulat: quando ipsi matri, & tali matri respondit: Quid mihi & tibi est mulier?] Omitto cætera, quæ non solum à Bernardo, sed etiam ab eius discipulo Guericò in eundem sensum fusè traduntur, & de quibus postea, cum de sensu mystico erit agendum, commodius disseremus.

TANTVM ex aduersariis vnum & alterum testem, quamuis plures adduci possent, nequeo prætermittere, ut illos aliis omnibus MARIÆ hic obrectantibus opponamus, tantamque Virginem hoc loco non tam excusandam, quam verè laudandam, hostium etiam suffragiis comprobemus. Habet igitur in hunc modum Loffius: Proponitur hic affectus excellentis charitatis erga proximum in MARIÆ, quod pro miseris interpellat: & fidei,

Lik. quæstio
116.

In Euang.
Ioan. ca. 2.

In Euang.
Domini 2.
post Epiph.

Matth. 16.

Sermo 2. in
Domini 1.
post Epiph.

In ser. 4. de
assumptione
Virginis.

In explic-
tione cap.
10. Ioannis.

In Euang.
Dominica
2. post Epi-
phan.

Genes.
Genes. 3. 12.
22.

Ioan. 19.

In Ioan.
lib. 2.

& fidei, quòd de exauditione non dubitabat, etiam si duro responso excipiatur à Filio: Eandem sententiam confirmat Georgius Maior, & hoc insuper adiungit: Quod matri modeste vinum petenti durius responder his verbis: Quid mihi tecum est mulier? Nondum venit hora mea: id idè facit, ut ipsius fidem exerceat. Non enim propter hac verbapaululum duriora fidem abiicit mater, quasi repulsam passa à filio, sed fidem retinet, cum ipsius naturæ bonitatem, & omne inuandi studium & voluntatem nouerit. Et rursum: Quia certa est de filij bonitate & misericordia, & suas preces exauditas, & facturum filium, quod ab ipso petatum est, ideo dicit ad ministros: Quodcunque dixerit vobis, facite. Postea verò quæstionem tractans; cur Christus mulierem, & non dulciore voce matrem MARIAM appellet, hanc non vulgarem illi laudem tribuit: Virtut voce (mulier) ad promissionem primam respiciens: Ipsum semen mulieris conteret caput serpentis, tanquam appellatione omnium honorificentissima, & soli suæ matri inter omnes mulieres conueniente. Hæc enim sola mulier peperit semen, in quo benedicuntur omnes gentes terræ, quam præ omnibus mulieribus orbis terrarum ab initio vsq; ad finem Angelus Gabriel, & Elizabeth hac salutatione & hoc magnifico titulo dignatur & ornat: Ave MARIA gratiosa, Dominus tecum: Benedicta tu inter mulieres, & benedictus fructus vëtris tui. Vocat igitur mulierem Filius, appellatione & titulo omnium honorificentissimo, & huic soli mulieri conueniente. Hæc enim sola mulier seminis benedicti, & hæc sola propter hoc semen, cuius ipsa mulier, hoc est, mater est & benedicta, ceteræ omnes mulieres, nisi per semen huius mulieris benedicantur, sunt maledictæ. Itaque appellatio mulieris omnium maximè iuxta promissionem honorifica, & huic soli mulieri competens est. Ita & in cruce pendens Dominus, priusquam exhalaret animam suam, summa sermone et affectu erga matrem accensus, quam videt orbatam dulcissimo & unico solatio suo filio unigenito, et quidem tali filio, qui & altissimi filius est, in hoc inquam, ardenti erga matrem affectu, & pro ea sollicitudine cõmendat eam discipulo Ioanni. Mulier, inquit, ecce filius tuus. Deinde dicit discipulo: Ecce mater tua, mulierem non matrem appellans, ut digniori appellatione, quasi dicat: Commendo tibi hanc mulierem, quæ pro omnibus in toto genere humano ad hoc electa, & inter omnes mulieres benedicta est, ut sit mulier, id est, mater seminis contrituri caput serpentis, quæ contritio capitis serpentis iam impleta est, sicut mox subiicitur ibidem: Omnia iam consummata sunt. Sic appellatione mulieris matrem præ omnibus aliis mulieribus in genere humano, iam in cruce expiraturus coronat & ornat. Absit enim, ut quis cogitet, in hoc agone nouissimo filium Dei quasi per contemptum matrem suam mulierem appellasse. Sic Maior haud perperam nobis MARIAM celebrat, multisq; verbis inde commendat, quòd mulier potius quam mater partim in nuptiis, partim in cruce à Christo ipso dicatur.

QUAPROPTER ut hunc locum semel absoluam, à vero Euangelij sensu discedunt, Christi; & MARIÆ honori malè cõsulunt, qui duram filij obiurgationem & seueram parentis increpationem ex his paucis verbis extruunt, præsertim cum longè sit conuenientius ita Christi dictum accipere, ut ad nullam seueritatem matrisq; contemptum, sed ad mansuetam potius & modestam Filij reipsonem verba referantur. Etenim, ut à nobis probatum est, res ipsa cogit fateri, in hoc Christi sermone nihil acerbitatis inesse: aut si qua inesse dicatur, à nullo eam rectius, quam à matre ipsa posse intelligi. Illa verò sic Domini responsum excipit, ut nullam in eo duritiam agnoscat, nullam illius recufationem vel repulsam timeat, nec pudore afficiatur. Quin potius conceptam prius animo fiduciam retinet, paremque mentis æquabilitatem ostendit, planè nimirum intelligens, se desideriumq; suum non refutari, sed solum differri beneficium, ac meliorem miraculi occasionem à filio sapientissimo expectari. Nam planè conueniebat, ut præsentem conuiuæ, quorum salutem pia quoque mater, teste Ruperto, expectabat, præsentem vini penuriam certius agnoscerent, & post agnitam necessitatem præsens beneficium plurius faceret, atque hinc demùm ad Christi cognitionem veramque fidem propius & facilius adducerentur. MARIÆ igitur audito iam responso filij ad eò non offenditur, neque indignatur, aut desperat, ut perindè ac si apertam habeat futuri miraculi promissionem, ministris conuiuij seriò iniungat obediendi officium, quicquid etiam imperaret filius, quonia imperaturum esse iam certò sibi persuaserat. Scio interrim alias ab Augustino, & quibusdã Patribus rationes adferri, quare Christus matrè hoc loco mulierem vocet, eamque durius alloqui videatur. Verùm neq; nostri est instituti, neque

Georgij Maioris
sententia, cur
Christus matrè
vocet mulierè.

Mulier appellatio
omniū ho-
norificentissima
in Virgine ma-
trè.

Quomodo Chris-
tus in cruce
matrem nõ nisi
mulierem ap-
pellauit.

Mortuum in
cruce Dominus
matrè coronat
& ornat mulie-
ris nomine.

Christi Verba
et horum sen-
sum præcipuè
Mariani intel-
xit, & quo-
modo.

Gerfonius & Rickelij restimonia in Maria defensionem.

Maria in nuptiis non est increpata.

Maria in omnibus verbis & factis mistissima.

neque res postulat, isthæc omnia persequi: & postea docebimus; quo pacto MARIÆ gloria indenon imminuatur, si quædam in his Christi verbis asperitas inesse vel maxime concedatur. Et Gerfon quidem, vt breuiter, ita perspicue mihi dixisse videtur: Iesus Christus sic respondit Dominæ nostræ, vel ad demonstrandum diuinitatem, ad quam spectabat facere miracula, non matri esse subiectam, vel quasi diceret defectum esse in ministris, vel ad ostendendum, ne nimium trahamur per carnalem amorem matris vel propinquorum. Neque minus luculenter Rickelius, vt hoc loco Virginem simul excuset ac laudet (illius autem oratione caput hoc vniuersum absoluemus) in hunc modum scripsit: Vniuersæ Euangelicæ retexerunt veritatis historiam, & cerne, si quippiam durum, aut certe crudele seu minatorium de MARIA inuenieris: In nuptiis ad Filium, vinum asserit non habent; & ecce clemens compassio. Et in his quidem à Filio increpata videtur, quippe cui dictum est: Quid mihi & tibi est mulier? Veruntamen re vera increpata non est, quippe quæ culpam omnino non habuit, atque ab omni redargutionis causa immunis extitit. Nam si culpabilis erat, cur tam promptè ei filius acquieuit? Etenim irrationabili vtique præci non assentiri par est. Veruntamen ad eius instantiam author naturæ, eius certè filius, vinum produxit. Quod autem in his austerius ei filius, virtus vtique & sapientia patris respondisse videtur, propter nos fecit, erudiens, ne parentibus carnaliter nimis afficiamur. Denique & ipsa secretissimorum vnigeniti sui consiliorum conscia, loquentis mentem magis quam verba cognouit: atque ob id nuptiarum magistris: Quicquid, inquit, dixerit vobis, facite: oprime scies sanctissima, quia omne quod ipsa mouerit, ille repente implet. Igitur cuncta quæ de MARIA, Euangelica pandit narratio, rememorans atq; reuoluens, aliud profus non inuenis, quam quod in omnibus verbis factisq; mitissima fuerit, vniuersaq; demum crudelitatis ac amaritudinis expers, misericordiatq; dulcedinis visceribus superfluentè redundans, singularis exorabilis, cunctis existens placabilis.]

CAPVT VIGESIMVM PRIMVM.

MARIA ambitionis & importunitatis, presertim à Brentio, immeritò accusari, eò quòd alios cognatos secum adducens, ad Christum docentem vellet accedere, eumq; compellere.

Historia deinceps ex Euangelio tractanda summa.

VM DOMINVS IN TERRIS CVM HOMINIBVS VERSANS, SACRVM Euangelij sui semen spargeret; fortè accidit, matrem eius, & cum illa cognatos quosdam aduentare, ac præ foribus expectare. Nunciat igitur hoc Domino: Ecce mater tua & fratres tui foris stant, quærètes te. Vel, sicut Lucas recitat: Mater tua & fratres tui stant foris volentes te videre. Cui internuncio responder Christus: Quæ est mater mea? & qui sunt fratres mei? Hinc circumstectit oculos, videtq; in circuitu sedentes circum se discipulos, & manum in eos protendit, hac addita oratione: Ecce mater mea & fratres mei. Quicunq; enim fecerit voluntatem Patris mei, qui in cœlis est, ipse meus frater, soror & mater est. Id quod idem Lucas verbis paulùm immutatis ita refert: Mater mea & fratres mei, hi sunt, qui verbum Dei audiunt & faciunt. Hæc de historia Euangelica breuiter, vt sequentis tractationis argumentum rectius cognoscatur, minusq; credatur aduersariis, qui ad MARIÆ honorem labefactandum nouo hinc studio & arte varia dimicare contendunt.

Quomodo dicta historia hoc tempore deprimetur, et in Maria inuidiam detorqueatur à Caluino, Lofio, Spangenbergio & Agricola.

CALVINVS non vulgaris MARIÆ hostis sic in illam impetum facit: Non dubium est, inquit, quin his verbis carpatur MARIÆ importunitas; & certè præposterè cursum doctrine eius abrumperè tentabat. Deinde Lofius non modò fratribus Domini, sed & MARIÆ peccatū tribuit ambitionis, quoniam carnali affectu vnâ cum illis prædita, non nisi vanam gloriam ex Christi excellentia venetur, eiusq; colloquium expetat, vt hinc nimirum cum iisdem fratribus apud turbam clarior & gratior habeatur. Vnde rursus colligit, peccati reliquias in MARIA fuisse. Sed & Sarcerius hoc loco MARIÆ carnalem taxat affectum.

In serm. circa Euangel. Dominica 1. post Epiphaniam.

L. 3. de laudibus Virginis ca. 19.

Matth. 12. Luca 8.

Loco citato.

In Harmonia Euangelica. In cap. 12. Matth.

Schol. in Luca ca. 8.

Neq;

In annot. vniuers. 8. ca. Luca.

In hom. 78. in Lucam cap. 8.

Neq; dissentit Ioannes Agricola, opinionem illorum recensens, atq; vt videtur, etiam comprobans, qui putant matrem & fratres Domini, sicut erant homines, humana passos, & aucupandæ gloriolæ causâ accessisse atque vocasse Iesum. Tàm multa isti sine candore, sine iudicio conglomerant, suis vt fordibus sincerissimam MARIÆ mentem aspergant atque contaminant; velut studiosè cauere & impedire conentur, ne de illius innocentia & eximia sanctitate præclare sentiamus, nobisque & illi in Ecclesiâ gratulemur. Vincit autem hos omnes acerbitate solidaque perulantia sua Brentius, qui MARIÆ tam se infensum ostendit, vt illi atrox & perpetuum bellum indixisse videatur. Cõsiderentur eius verba, & iudicet Lector quæso, an quicquã illa candoris ac spiritus Euangelici præferant. Est, inquit, vehemèter inhonestum & inciuile, publicè in magna hominum turba concionantem, & in graui argumento versantem, priuatorum negotiorum causa interpellare. Non possumus igitur de matre & cognatis Iesu hoc loco aliud sentire, quam quòd importuna sua euocatione leges publicæ honestatis violarint. Deinde etsi candidus quispiam auditor possit hoc factum matris & cognatorum Iesu interpretari, quòd euocauerint Iesum magis rudi simplicitate, quam malitia. multa tamen argumenta indicant, & Ecclesiastici quidam magni nominis scriptores testificantur, matrem & cognatos euocasse Iesum arrogantia quãdam & elatione animi. Et rursus: Ambitio peccatum est aduersus secundum præceptum Decalogi, & si rectè interpreteris, ambitio blasphemiat in nomen Domini Dei nostri: quippe quòd id sibi suãq; virtuti usurpare solet, quòd illi diuino numini & clementiæ tribuendum est. Mater igitur & cognati Iesu ambitione sua tam grauius peccant, vt etiam palam per Christum pudeant.

Præcipue Brentium hic Maria aduersari, ac valde cotumaciosum esse.

IGITVR si censori Brentio credimus, cum sacra Virgo Christum docentem voluit adire, de quo postea viderimus, rem valde inhonestam & inciuilem egit, leges honestatis publicè violauit, arrogantiam & elationem animi attulit, in secundum Decalogi præceptum ambitione deliquit, & ne à blasphemiat quidem peccato fuit immunis, sed & in nomen Domini sui blasphemauit, sibi demum suæque virtuti id, quod erat soli diuino numini & Christi clementiæ tribuendum, temerè usurpauit. Hæc tam multa, tam atrocia crimina, quorum vel solam cõmemorationem piæ aures exhorreant, vnus homo congerit ac euomit in vulgus, vt præclari, scilicet, ac Euangelici Doctoris munere perfungatur. Ego verò qui toties Brentianam audaciam reprimere & compescere cogor, quid huic tantæ infantiæ vel maledicentiæ primùm respondeam, ignoro. Illam furiosè appeti & oppugnari video, quæ cum innocentissima Virgo & sanctissima summi Dei parcs existat, nihil sanè minus, quam vt nomen eius reuerendū arroderetur, tantisq; Sectariorum conuitiis confingeretur, promerebatur. Dari fortasse venia potest Iudæo, Mahumetano, vel alij palam impio, cui Euangelij lumen nondū illuxit, si Dei ac Domini nostri matrem non cognoscit, non amet, non veneretur ac prædicet; vt in Ecclesiâ pij facere consueuerunt. Quis verò conuenienter excuset, aut vlla dignum putet eum venia, qui se Magistrum in Israël, & Euangelicæ puriorisq; doctrinæ vindicè profectetur, tam turpiter scribere, tam contumeliosè concionari, vt etiam honestis vt eunq; matronis, non dicam sanctis fœminis, MARIAM longè faciat inferiorè? Qui si furiosus planè, aut etiam atheus fuisset, certè grauiorè in te, o sacrosancta Mater, contumeliã intorqueere vix potuisset. Nemo tot seculis inuētus est tam audax & impudens, qui te suis detibus tanquam immanis bellua, mordendam atq; dilacerandam appeteret: nullus qui tanto studio conceptum animi virus in te, benedicta Virgo, effunderet, nullus qui cõtra te leges iniquiores & acerbiore decerneret, nullus demum, qui summam ac etiam Angelis admirandam puritatem tot sceleribus obiectis inquinare, conspurcare ac penitus obruere conaretur. O nos ter infelices, in quos non modò delirantis huius mundi finis peruenit, sed etiam omnis iniquitas, & cum eadem coniuncta nefanda impietas, nunc demum mirabiliter exundauit. Sedenim postquam ad contemptum Deiparæ Virginis ventum est, quid aliud consecuturum speres, nisi vt hinc porrò ad MARIÆ Filium & reiiciendum & abnegandum fiat progressio, quã nunc sanè multis in Europæ locis, præsertim per nouos Arianos, Nestorianos, Euthychianos, Trinitarios factam esse cernimus. Igitur & in sanctissima Eucharistia, & in diuina humanaq; natura sua Christus hodie grauissimis modis affligitur, & plurimos sui mystici corporis habet persecutores, irrisores,

Examinatio & refutatio superioris inuestigationis, contra Deiparam produca à Brentio.

Intollerabilem esse Brentij maledicentiã ac petulantiam in Deipara profendenda.

Quam multè dicatur de matre Domini meretur.

Ad Mariam exclamatio, simul & presentis seculi deploratio.

A contemptu sacra Virginis ad omnem impietatem & atheismum sit hostis progressio.

irrifores, conculcatores, cum nihil ferè in Ecclesia sanctionibus, institutis, moribus, in regum inuolatumque relinqua tur, sed veluti à rabiosis canibus sacra omnia passim mordeantur, lacerentur ac dissipentur. Tàm sedulo ac indefessè procurat Satan, ne quid omninò desit ad atheismum nobis inducendum, & ad mysterium iniquitatis consummandum, quod ille in suis quidem ministris indies magis ac magis operatur. Sed querelis ommissis ad rem propius.

Ex qua causa fallitur hic aduersarij.

Frater Domini in Euangel. vocatur Christi cognati, nò Maria filij.

Frater Domini non pro filio Ioseph accepto portere.

Frater Domini cum Maria Semeni, cuius gestio reprobandum.

Augustini testimonium de his fratribus Domini.

Qui à Oecolampad. p. i. i. de huius fratribus Domini sentiant.

Alter de Maria, quoniam de Christi fratrib. dicitur esse censendum.

Maria socius ad Christum quò frater, affectu genui.

Qui hoc loco de MARIA tàm indignè, vt ostendi, sentiunt, inter quos etiam est Oecolampadius, turpiter illi quidem in eo hallucinantur, quod sanctissimam Virginem exæquent aliis, quos in præfenti historia coniunxit Euangelista. Hi fratres Domini, hoc est, consanguinei vocantur. Etenim secundum carnem fratres nullos habuit Christus, vt potè non solum primogenitus, sed & vnigenitus matris, quicquid demùm Heluidius calumniatur, qui sanctam & perpetuam huius matris virginitatem, sicut libro secundo diximus, ex hoc etiam loco impie oppugnauit. Hic verò Scripturæ mos est, vt qui eiusdem sunt cognationis, aut sanguinis propinquitate coniuncti (quemadmodum Abraham & Loth, Iacob & Laban) fratrum quoq; nomine censeantur. Sunt qui fratres Domini dictos velint Ioseph filios, velut quos integerrimus MARIA sponsum ex alia coniuge sibi procreauit. Sed refellit hunc errorem Hieronymus, eumq; tùm ex deliramentis apocryphorum, tùm ex mulierculæ cuiusdam Escæ figmentis natum esse, Ioseph verò coelibem & Virginem mansisse testatur, sicut & supra docuimus. Rectè igitur docet Albinus: Cùm audieritis fratres Domini, MARIA cogitate consanguinitatem, non iterum parientis vllam propaginem. Rectè & Beda fratres Domini sic accipiendos monet, vt nec sint filij beatæ semperq; Virginis MARIA, nec filij Ioseph ex alia vxore, sed eius potius cognati, siue MARIAE consanguinei.

IAM verò de his Domini fratribus & illud legimus, quod à fide & doctrina Christi fuerint alieni, & hostes potius quàm amici, fortasse vel in Nazareth, vel in Capharnaum habitantes. In vtraq; ciuitate tamen diu multumque versatus sit Christus, per paucos tamen gratos & credulos inuenit, vt satis indicat Euangelistæ. Ioannes hos Domini fratres adeò futiles ac vanos homines describit, qui Christo authores esse voluerint ad præclara facinora siue miracula perpetranda, sed ob hominum laudem & gloriam nò Christo tantum, sed & sibi fortassis publicè comparandam. Hinc illè voces: Transi hinc & vade in Iudæam, vt & discipuli tui videant opera tua quæ facis. Manifesta te ipsum mundo. Quorum fratrum improbitatem breuiter idem Ioannes indicauit, quando hoc addidit: Neq; enim fratres eius credebant in eum. In quæ verba sic scribit Augustinus: Isti fratres, id est, consanguinei, Christum consanguineum habere potuerunt: credere autem in eum ipsa propinquitate fastidierunt. Et iterum: Quare in eum nò credebant? quia humanam gloriam requirebant. Et rursus: Intelligite fratres, quo animo illi loquebantur, qui quasi fratrem suum monere videbantur: dabant ei cõsiliu consequenda gloriæ, veluti seculariter & terreno affectu monentes, ne esset ignobilis & latitaret. Igitur hi fratres siue consanguinei Christum ad vanam gloriam instigabant, vt in loco celeberrimo miracula operaretur, & celebrabilis esset in toto mundo, suum interim magis quàm Christi sectantes honorem, vt etiam ipsi essent honorifici, eò quod ex suo genere Propheeta tanti nominis prodiciisset, quemadmodum & Oecolampadius adstruit. Tùm iuxta Brentium iidem non modò non crediderunt, sed etiam Christum deriserunt & fastidierunt.

Quæ cum ita se habeant, non solum imperitè, sed & sceleratè faciunt Nouatores, quod sacrosanctæ Virgini licenter eos imputent affectus, qui non in alios, quàm in cognatos huiusmodi ambitiosos cæco carnis iudicio ductos, imò & incredulos cadunt. Quid verò luci cum tenebris, candori cum nigrore; hoc est, MARIA cum istis fratribus commune sit? cum hanc vbique commendat, illos verò damnet Euangelium: & hæc planè spiritualis, intimeq; copuncta Filio, illi verò carnales Christoq; contrarij reperiuntur? Ad Christum querendum simul quidem accedunt, sed certum est in MARIA mentem, fidem, religionem longè aliam, hoc est, sinceram perfectamq; fuisse; illos verò vt seculi filios, vera Christi cognitione, multoq; magis dilectione caruisse. Et hos tamè Virgo

2 Theff. 2.

In caput. Ioanni.

Vide Hieronymum lib. contra Iulianum.

Genes. 14. Et 27. Epiph. con. tra Antioch. comariani. 104. Oecomen. in 2. ad Iulian. Apol. 2. in 2. Mat. 23. lib. cõtra Heluidium in Ioanni lib. 4. c. In eundem locum.

Ioan. 7.

In Euangel. Ioannis. 6. 11.

d In annotat. Euang. Ioan. ca. 7. c. Homel. 60. In Euangel. Ioan.

Ioan. 7.

Virgo tùm sanctissima, tùm sapientissima sibi fortasse comites adiunxit, quod operaret ac speraret illos mentem & frugem eandem assecuturos, quam ex audita Christi doctrina plerique publicani & flagitiosi peccatores reportauerant, vt potè qui Christo postea fideliter adhæserunt. Nam hoc etiam consilio Ioannes Baptista est vsus, cum ex Herodiano carcere discipulos duos non solum legatos audiendos, sed etiam ægros ad Christum Magistrum & Medicum curandos destinauit.

Nihil igitur habent aduersarij, quo suas inanes fulciant coniecturas, ac mera confirmet somnia, dum MARIA planè carnalem & ambitiosam faciunt, quæ non minùs quàm vanissimi fratres, quos Ioannes vt incredulos aperte perstringit, arrogantia & elatione animi peccatit. At qui non cadit vel minima suspitio ambitionis in eam Virginem, cuius ingens humilitas diuino testimonio commendatur. Ambitionis, inquam, suspitio in MARIA non cadit, cum hoc vitium sit planè diabolicum, quod in Angelis & hominibus vel maximè detestatur Deus, quod omnem animæ sanitatem puritatemque corrumpit, quod familias & ciuitates integras, adeoque imperia & regna florentia dissoluit ac funditus euertit; quod demùm ex Angelis Dæmones, & ex hominibus mancipia Dæmonum facit. Quare sapiens ille Tobias inter alia mandata, quæ ad bene beatèque viuendum præscripsit filio, ac velut testamenti loco reliquit, nò postremum hoc posuit: Superbiam nunquàm in tuo sensu, aut in tuo verbo dominari permittas: in ipsa enim initium sumit omnis perditio. Iam verò quod ad carnis affectus attinet, ab his alienam profusus fuisse MARIAE docuimus, quæ tantum profectò in spiritualibus profecerat studiis, vt nunquàm non de se ipsa modeste sentiret, mundi fastum sperneret, quæ humilia sunt quæreret, veram sitiret iustitiam, solam verò Dei gloriam vbi & quando posset, ex animo procuraret. Tantùm abest, vt illi vnquàm in mentem perpetuò mundissimam veteris Eue fermentum veniret, ambitio, eaque tàm vehemens, vt sibi suæque virtuti, non dicam humanum aut vulgare aliquid, sed quod soli diuino numini & Christi clemetia tribuendum erat, vsurpare tentaret, sicut blasphemus homo non explicat quidem, sed indicat satis. Peccauit Brentius hæc tàm pudenda & nefanda scribendo: non peccauit MARIA tale aliquid vel in omni vita cogitando, sibi que vendicando. Nulla illi magis, quàm Christi gloria cordi fuit, omnem suam curam & fiduciam in illo vno defixam habuit: nec illi charius, antiquius, suauius quicquàm esse potuit, quàm diuini nominis gloriam & cœlestè regnum, filij sui conatibus egregiè promoueri atq; amplificari.

SEd obiicit adhuc Brentius, scriptores magni nominis hoc testificari, quod mater & cognati Domini haud sine arrogantia quadam & animi elatione Christum euocârunt. Nos verò sub huius libri finem respondebimus de Patribus, sicubi MARIA minùs fauere, vel vitij quicquam in illa ponere videantur. Ex his præcipuè Chrysostomus MARIAE tribuit non nihil ambitionis, verùm vt ex impetu quodam & feruore dicendi, qui & Oratoribus, & Concionatoribus non est infrequens, multorum iudicio modum excedat. Aut sic ille intelligendus est, Christum cohibuisse in matre affectum, non qui reuera ei inesset, sed quem alij forsitan eidem inesse existimare potuissent. Ad quem modum humanissimus Theologorum Scholasticorum princeps Thomas Aquinas & Chrysostomus ciuilitè excusat. & MARIAE integritatem sapienter defendit. Vbi nos minùs idcirco laborabimus, quod quidam ex aduersariis, præsertim Calvinus, & ante illum Zuinglius, hic etiam sanctissimæ Virgini contra Brentium patrocinentur. Caluini verba sunt: Quod Ambrosius & Chrysostomus MARIAE ambitionis insimulant, nihil, inquit, habet coloris: quod summa eius pietas & modestia Spiritus testimonio commendetur. Ad eundem ferè modum MARIAE tueretur in nuptiis, vt ab omni ambitionis suspitione liberetur. Sic enim habet: Chrysostomus eam muliebri affectu sibi & Filio nescio quid fauoris captasse suspicatur. Sed hac coniectura nihil rationis habet. Quid verò Zuinglius? an non difertè pronunciat? Quod Chrysostomus affectum hic ambitionis aut vanæ gloriæ attribuit MARIAE, nihil opus fuit. Nec possum Erasimum Roterodamum omittere, qui nodum eundem ita dissoluit: Chrysostomus MARIAE tribuit importunitatem & ambitionem, quæ Dominum euocauit cum fratribus. In alia editione (nam variant codices Chrysostomi) hanc imperiosam importuni-

Luca 7. Marc. 11. Luca 7.

Tobia 4.

Homel. 45. in Matth.

Par. 3. quæst. 27. artic. 1.

In Harmonia Euangelica.

In 2. caput Euang. Ioan.

In annotat. circa ca. 2. Matth.

In Mariam non cedere impuros affectus, qui à Nouatorib. hic illi tribuntur, præsertim ambitionis.

Quomodo Maria contra improbos carnis affectus instrua fuerit & armata.

Mariam ab his Sinit liberam esse, quæ illi Brentius imputat.

De Sacerdotibus hic Mariam accusantibus.

Ex aduersaria quidam pro Maria respondere Brentio & alia Mariam hic incusantibus.

Erasmii iudiciu de obedientia Chrysostomi sententia.

portunitatem in fratres potissimum idem refert, matri parens. Subiungit postea ex Hieronymo, & recte quidem, quod hic nuncius Christum insidiosè tentauerit; num ob suorum affectum pradicandi munus intermissurus esset, atque ob id acrius à Christo fuisse responsum. Igitur non satis constat, an Chrysostomus hoc dixerit, quod ex eo Brentius in MARIAM cleuandam adducit, præsertim quum idem alibi Virginem tantoperè laudet ac efferat.

In Caluini Ser-
monibus quaedam re-
cipienda, quæ-
dam improba-
da esse.

Falsum esse,
quod contemnit
Caluinus. Ma-
riam tenuisse,
se cursus doctrina
Christi ab-
rumperetur.

Euangelij præ-
dicandi munus
permagis esse
momenti, quod
Mariæ promou-
ere potius quam
impedirem sit
cur.

Quo consilio
Maria videtur
sibi ad doc-
centem suum
alium quæsi-
nisse.

Summa superio-
ris disputatio-
nis, quod Ma-
ria Christi do-
centem non cul-
pabiliter inter-
pellauit.

VTINAM verò Caluinus quod paulò antè dixit, alibi meminisset, nimirum sum-
mam MARIÆ pietatem & modestiam Spiritus sancti testimonio vbique commenda-
ri. Hoc enim si ita est, nullus dubitandi restat locus, quin MARIÆ, & fortassis cognati
etiam, vt putat Caluinus, non ambitione, sed pio studio ad Christum quærèdum, cum-
que compellendum accesserint. Cæterum hoc minimè concedimus, illis Domini
verbis: Quæ est mater mea? Virginis carpi importunitatem, vt statim postea, quum ean-
dem sententiam ex professo tractauerimus, planum faciemus. Ac multò minùs verum
est, quod MARIÆ innocenti rursus affingit Caluinus, præposterè illam tentasse, vt cur-
sus doctrinæ Christi abrumperetur. Nihil tale significant verba Euangelistæ, qui nar-
rat solùm, quid Christo de matris & cognatorum aduentu fuerit renunciatum. Nec
est sanè probabile, Virginem tam prudentem, quàm religiosam (si tamen illa nuncium
ad filium destinauit) rem suam præposterè sic instituisse, vt docentem Dominum vel-
let interpellare, aut ad cursum doctrinæ abrumpendum vllam illi præbere occasionè.
Quis enim credat, eam vel tam importunam, vel tam imprudentem, aut rudem fuisse,
vt non cogitaret atque intelligeret, diuini verbi prædicationem (officium in Ecclesia
certè præstantissimum, maximeq; necessarium, & Christo in primis à Patre manda-
tum, ac Ecclesiæ pastoribus, quibus væ, nisi Euangelizauerint, in primis commenda-
dum) haudquaquam impediri ac interrumpi, sed modis omnibus prouehi oportere?
Complures auditores & auditrices Dei verbum à Christo prædicatum habuit, sed sicut
ipse admonet, valdè differentes, nullus verò MARIÆ meliores, quæ illud præ cæteris stu-
diosius audiuit, & maiore cum fructu percepit, eiusq; cursum ad communem salutem
hominum promouendam ardentius desiderauit, ac demùm pro sua virili magis adiu-
uit, præsertim Apostolorum ætate, vt alibi monstrabimus. Ego verò sic arbitror, MA-
RIAM pro sua pietate atq; sapientia Christum docentem perse, vel per alium nõ inter-
pellasse, sed potius accessum ad filium propterea experiuisse, vt quia præ turba nõ lice-
bat accedere propius, quemadmodum Lucas meminit, locum ad audiendum verbum
sibi & cognatis opportunum pararet atq; acciperet. Neq; multum est dissimile, quod
Heslæus doctus haud dubiè Theologus ad MARIAM excusandam adfert, quum hac uti-
tur oratione: Non ob hoc eadem Virgo arguenda imprudentiæ est, quod ad Filium cum
in domo prædicaret, foris stans miserit nuncium, qui eum vocaret. Non enim cupiuit
eum impedire à prædicatione verbi Dei; sed ei tantummodò significare voluit, quod,
quando ei placeret, siue prædicatione finita, ei loqui cuperet.] Hoc certò constat, nul-
lum Euangelistarum expressisse, an, & quomodò, & quando ad Christum MARIÆ mi-
serit: potuit autem internuncius, quisquis ille fuit, à MARIÆ non iustus, & omnino præ-
ter & contra eius mentem, Christum prædicationis tempore interpellare.

QVOD plura? vt fusè dicta in pauca demùm contraham, de illo qui MARIÆ matris
aduentum Christo nunciauit, sic habendum est, quod aut sponte animo non bono, sed
tentandi gratia Dominum, concionantem interpellauit, sicut Hieronymus interpreta-
tur; aut quod ab ambrosio Christi cognatis, non à matre subornatus accesserit; aut de-
mùm, si à matre missus dicatur, non id quidem factum esse ad factum docentis Christi
officium impediendum, eumq; molestè interpellandum, sed potius ad significandum,
se quidem præ foribus expectare, ipse verò vt pro suo nutu quid velit, decernat ac iu-
beat. Atque hæc sufficere putamus, cum ad MARIÆ Virginis tuendam innocentiam,
tùm ad improbam aduersariorum calumniam depellendam, qui certè nimium inho-
nestè & inciuiliter faciunt, quum totius honestatis speculum tam grauius accusant,
quod inhonestè & inciuiliter admodum egerit, & propter suam importunam euoca-
tionem, de qua nihil certi demonstrare possunt, leges honestatis publicè violauerit.

Quin

In Matth.
cap. 12.

1. Cor. 9.

Matth. 15.
Luce 8.

Luce 8.

In explicat-
ione saluta-
tionis An-
gelicae.

Homel. 78.
in Lucam.

Quin & ipse Brentius, qui tanto maledicendi feruore abreptus, multis hinc criminibus
matrem Domini grauat, in eo quidem sit æquior, quum fatetur non modò MARIÆ,
sed & Cognatorum factum sic excusari posse, vt quædam simplicitate magis, quàm ma-
litia Christum euocauerint.

Brentius nõ 78.
lum accusat, sed
etiam excusat
hic Virginem.

CAPVT VIGESIMVM SECVNDVM.

De sensu verborum Christi: Quæ est Mater mea? neque idcirco
MARIAM à Filio negligi, pudeferi, reici vel abnegari, vt
Nouatores audent comminisci.

RLVRA nobis excutienda sunt, quæ ad superiorem historiam
spectant, & ab aduersariis tum Virginis, tum Ecclesiæ perperam accipiū-
tur. Nam ex propositis Christi verbis, quæ ipsis admodum dura viden-
tur, MARIAM non leuiter peccasse colligunt, quando quidem Filij sermo-
ne aspero reprehendatur; imò etiam palam pudefiat, ac propemodum
abnegetur, vt certè Brentio libet calumniari. Quid ergò Christus nunciandi suorum ad-
uentum ita respondit: Quæ est mater mea? & qui sunt fratres mei? ac deinde manum ex-
tendens in discipulos qui circumsedebant, vt ex Marco discimus: Ecce, inquit, mater mea,
& fratres mei: Statimq; rationem hanc adiungit: Quicunq; enim fecerit voluntatem
Patris mei qui in caelis est, ipse meus frater, soror, & mater est. Vbi Melanchthon Christi
verbis hæc asluit: Cum tam duriter respondeat interpellantibus de matre & fratribus, satis ap-
paret, magna eum ira tunc flagrasse, cum illam priorem terribilem concionem habuit, & in ista ira
durius responderet. Atq; hæc quidem suo nomini haud malè respondet Melanchthon.

Marci 3.

In cap. 22.
Matth.

Ioh. 2.
Matth. 22.
Marci 3.

SCIMVS, alicubi Christum sic loqui & agere, præsertim cum negotiantes exturbat
de templo, & cõtumaces refellit aduersarios, vt sancto Dei zelo feruere, & aliquam in-
dignantis ac irascentis animi cõtotionem præ se ferre videatur, adeoq; declarasse di-
catur. Nihil autem attinet, vt præfenti loco iratus respondere, vel, sicut Philippus pa-
rum modestè contendit, magna ira tunc flagrasse, aut prioris excandescentiæ aliquid ad-
huc retinuisse asseneretur. Cum enim de grauibus animi perturbationibus hic sermo
sit, nõ decet sanè illas Christo sapius, atq; aliter quàm Scriptura diuina exigit, attribue-
re, partim ne homines hæc ratione liberius discant irasci, partim vt omnis modestiæ præ-
fectissimum Magistro suum & exemplum & præceptum constet inuiolatum: Discit e, in-
quit, à me, quia mitis sum & humilis corde. Nec temerè mantuetos a deo extollit, vt
inter beatos numeret, hinc etiam ouium nomine toties in Euangelio delectatus, &
qui per se & Apostolum suum Paulum, ne cuiquam irascamur, grauius inhihet.

Summa histo-
ria de Christo
respondent
nunciandi, suæ
matrem adesse.

Expõsio Verba-
rum Philippi
flagrantem iram
Christo assin-
buentia.

Matth. 11.
a Matth. 5.
b Matth. 10.
15. & 25.
Luce 15.
Ioh. 10.
c Matth. 5.
d Rom 12.
Hebr. 10.

CÆTERVM, vt redeam ad institutum, non est sanè cur suspicetur quisquam, MA-
RIAM commouisse, cui succenscat Dominus, & quam publicè pudefiat, aut se uero
sermone castiget. Sic enim verba Christi semper accipienda sunt, nullum vt infirmis pa-
riant offensionem, nec leuiculam quidem irreuerentiæ adferant suspicionem; quasi vel
duriorem, vel iniquiorem se matri semper innocenti præbeat. Rectè igitur ac pruden-
ter admonent Patres, quod Christus hoc loco dicit & facit, ad nullum matris eius vel
iniuriam, vel contemtum pertinere. Patrum verò sententias, quum libro tertio Mani-
chæos refelleremus, in medium adduximus, atque idcirco pauca nunc alias adiunge-
mus. Fuit enim hoc Manichæorum proprium, quod MARIAM mulierem à Christo
dici, & matrem abnegari traderent, vt potè ex qua corpus nullum verè assumisset.
Quid verò Ambrosius? Ergò hinc, inquit, non vt quidam Hæretici tendiculas aucupan-
tur, mater negatur, quæ etiam de cruce agnoscitur.] Eundem Ambrosium Beda sequi-
tur, neque dissentit Anselmus. Sed & Chrysostomus admonet, Christum hoc loco illi
respondere, qui de matris & cognatorum aduentu significauerat: neque tamen hoc di-
cere: Abeas, & dic mulieri huic, quia mater mea non est: cum de matre sua non vere-
cundaretur, neque natum se ab illa negaret, cuius tantam habuit curam, vt cum vel in

Maria non the-
ruit, sed Christus
illi succensere
illamq; pudefi-
ceret.

Patris testimo-
nia, quod Chris-
tus matrem hinc
loco non negle-
xerit aut nega-
rit.

In Lucam
lib. 6. cap. 32.
In eundem
locum Mat.
Homel. 45.
in Matth.

Ioh. 19.

Maria quomodo filia spiritus sui fuerit fuit progeneris ob virtutum imitationem.

Progenitores Christi omnium laudatissimi atque felicitissimi.

Maria peculiariter Abraham & Davidis filia dicitur.

Non existimandum esse quod Christus matrem adeo neglexerit ut dicitur, tractaverit, sicut fingunt Novatores.

Catholici non considerant materitatem Virginis sine donis aliis spiritualibus adunatis.

Dona corporalia & spiritualia siue iustificationis distincta sunt. Quale donum sit Dei matrem esse.

Quomodo maternitas Dei in Maria sit donum gratie gratis date & gratum Virgini fieri, complicitate privilegia continent.

Habuit enim fidem, quae Angelo sibi inaudita cunctis seculis Euangelizanti, imò Deo, cui Abraham crediderat, loquenti sibi per Angelum, velociter credidit. Habuit humilitatem, quae audiens & credens sese fieri matrem Domini, ancillam professam est: Ecce inquit, ancilla Domini, secundum similitudinem ita dictorum Abraham atque David; quorum quanta fuerit humilitas, ex ipsorum verbis palam innotescit. ¶ Vult igitur hic eruditus author, cum Christus varios non modò cognatos, sed & parentes in Scripturis habeat, eos fuisse omnium felicissimos, quibus non modò secundum carnalem, sed & iuxta spiritualem cognationem affinitas atque propinquitas cum ipso Christo contigit: eos enim non modò fratres, sed & parentes Domini posse censerit iuxta Christi regulam: Quicumque fecerit voluntatem Patris mei, qui in caelis est, ipse meus frater, soror & mater est. Ceterum quod ad MARIAM spectat, idem Rupertus illam prioribus Patriarchis, Prophetis & Regibus rectè confert, præcipuè verò præstantissimis illis duobus Heroibus, Abraham & Davidi, quorum illa sit præ cæteris tum carne tum spiritu vera germanaque filia, maximè ob eius singulare studium, quod in illorum Principum fide & humilitate exprimenda præstitit, semperque servavit.

Quid igitur est, quod aduersarij sic loquantur & scribant, perinde ac si Christus matrem non plures, ac matronam aliam honestam & piam faciat, sed illa tamen affectibus humanisque vitiis obnoxiam significet, ut frequenti & seria reprehensione atque oburgatione corrigenda veniat, & in officio sit continenda? Quasi verò qui omnibus tantum non pessimis mansuetus, comis & benignus esse solebat, qui miseris etiam consolationem præsentem vsque pollicetur & præstat, hic ipse cum matre omnium præstantissima mitissimaque vel contendere, vel durè & insuauiter agere consueuerit, & vix illam quidè agnoscere, nedum honorare fuerit dignatus. An fortasse putant, MARIAM nobis hæcenus vnice, certè maximè commendari, quòd secundum carnem Christi sit mater, illumque conceperit, genuerit, educarit? Nunquam sanè hac in parte aliud docuimus Catholici, quàm quod ab Augustino scriptum, imò etiam ab Ecclesia traditum accepimus, nimirum beatiorum esse MARIAM percipiendum fidem Christi, quàm concipiendum carnem Christi; & sicut fratribus Domini, id est, cognatis eius, qui in eum non crediderunt, nihil profuit carnalis illa cognatio, sic & maternam propinquitatem nihil MARIÆ, nisi felicius Christum corde quàm carne gestasset, profuturam fuisse sentimus. Imò nullam Prophetiam, nullam virginitatem, nullam carnis prærogatiuam, nullum corporale donum tanti facimus, ut hinc Deo nos commendari gratosque fieri existimemus, nisi & alia spiritualia & iustificantia dona; ut fides, spes, charitasque concurrant. Jam verò inter corporalia Dei dona maximum & præstantissimum est utique Christi matrem existere, donum quidem gratiæ gratis datæ, ut in scholis appellant, & à gratia gratum faciente separabile, si quidem secundum se accipiatur, quemadmodum illud aduersarij accipere consueuerunt. Verum Theologi, præsertim recentiores, quoties de hoc ipso dono loquuntur, illudque, uti par est, cum Bernardo magnificè prædicant, summisque priuilegijs diuinitus exornatum ostendunt, alia Dei dona spiritualia coniuncta, & in eadem Virgine Deo gratissima semper intelligunt, atque ab omnibus intelligi volunt. Aliòquin si corporale hoc MARIÆ donum à spirituali disiungatur, nemo prudens dubitat, hoc illi præponderare, & MARIAM fidem Christi percipiendum magis quàm carnem eius concipiendum beatam omnibus esse censendam. Qua de re libet adscribere, quod è Scholasticis quidem, sed æquè doctus ac pius Theologus Rickelius annotauit. Quamuis inquit, maternitas Dei secundum se assumpta, dicatur donum gratiæ gratis datæ, propter quod benè disseruit Augustinus, quod MARIA fuit felicior concipiendum Christum mente, quàm concipiendum eum corporaliter ventre: at tamen quia maternitas ista fuit in benedicta & præamanda MARIA eo modo quo de cuit, puta cum proportionata & correspondente plenitudine virtutum ac donorum gratiæ gratum facientis, patet, quod ipsa dignissima sit tam ex parte donorum gratiæ gratis datæ quàm gratiæ gratum facientis. Atque ex hac dignitate & excellentia, qua est mater ipsa Dei, insunt & comperunt ei alia plurimæ prærogatiuæ excellentiæ & priuilegia. Hinc namque ipsa & vterus eius appellatur verè thalamus Dei, cubiculum sponsi celestis, domus

Lucas. Ibidem.

Genes. 2. Reg. 5. Psal. 130.

Matth. 23.

De sancta Virginitate cap. 3.

Li. de laudib. glor. Virginitatis, art. 11.

domus & mansio Creatoris, tabernaculum Saluatoris, sacrarium Spiritus sancti, templum Altissimi, hortus deliciarum, paradus celestium gaudiorum, mysticarum secretarium nuptiarum, quibus vnita est verbo æterno humana natura, & ipsa quoque Ecclesia. Vnde Bernardus. Jam vterum tuum tanquam sacratissimum Dei templum totus mundus veneretur: quia in eo salus mundi initiata: ibi decorem indutus est Filius Dei & electæ Ecclesiæ formosus in stola condida exultanter occurrit, desideratum diu osculum porrigens, & Ecclesiam sibi despondens. ¶ Nihil ergò mirum à veteribus tria numerari, quæ tanta sint, ut ne diuina quidem potentia maiora illis in suo quidque genere effici possint, nempe humanitas Christi, maternitas Virginis, & essentialis beatorum gloria, quæ in aperta summi boni contemplatione consistit.

Quæ quum ita sint, alienus à nobis Catholicis error est, quod MARIAM duntaxat secundum carnem iudicemus atque laudemus, sed sicut Scriptura postulat, bis matrem Domini, ut iam dictum est, statuimus, & veneratione publica dignam esse censemus. Peccant hic potius aduersarij, sequè Iudæis non dissimiles præbent, qui ut homines erant valde carnales, carnalem in hac matre spectabant generationem, & spiritualem alteram, quæ Deo maximè commendabatur aliisque prælucebat, neque contemplari, neque admirari, neque imitari dignabantur. At tantò magis Christo laborandum fuit, ut relicta carnali, de spirituali illa generatione atque cognatione sermonem institueret, rudesque Iudæorum animos commonefaceret, neque aliter quàm peritissimum decebat Medicum, Verbi sui pharmacum, ægrotorum vigentibus morbis prouidè adhiberet. Vnde factum videtur, ut præsentem cognatos negligat, falsamque illorum fiduciam, & stultam de affinitate conceptam opinionem refundat, spiritualem verò illam commendat cognationem, quam veri Messias fides & Præceptorum Dei obedientia conciliat, quæque singularem & salutarem cum Christo efficit coniunctionem.

Fortassis & hoc artificium summi Magistri fuit, ut de matre neglectius loqueretur, sic suorum consanguineorum saluti consulens, qui se perstringi eo ferrent moderatius, cum viderent, ipsam Domini matrem eadem oratione percelli, sibique quodam modò exæquari. Nouerat enim celestis Medicus grauem & pestilentem illorum esse morbum, qui non vulgari remedio indigeret, præsertim cum illi rebus affixi terrenis, & cæca ambitione prorsus occupati, nihil sublime saperent, nec solum in MARIA sed in ipso quoque Christo nihil præclari diuinique muneris, & quod ad spiritualem cognationem generationemque filiorum Dei spectaret, suspicere & contemplari didicissent. Proinde cum Chrysostomus MARIAM idcirco laudasset, quòd peculiarem eius curam suscepit Christus, quam in cruce pendens charissimo discipulo commendauit, de præfenti quidem historia hæc statim adiecit: Nunc verò non tantum honoris matri conferre videtur, quantum in cruce pendens nempe contulit, quoniam fratrum quinudum hominem illum censebant, inanem ambitionem eiicere studebat.

Postremo in hac historia insigne latet mysterium, quo partim increduli Iudæi ab Euangelico negotio reiiciendi, quantum uis nobilitate generis, parentum meritis & Dei promissionibus gloriarentur, partim gentes fideliter audituræ Euangelium, & ad Christi regnum vocandæ præfigurantur. Cui mysterio pulchrè respondet, quod Christus matri simul & fratribus ex Iudaismo natis se durum exhibet, ac illos gratia sua velut indignos aduersatur. Vnde dixit Hilarius: In matre Domini ac fratribus Synagoga & Israëlita præfigurantur, ingressu eius atque aditu abstinentes. ¶ Tertullianus in hunc modum: Figura est Synagoga in matre adiuncta, & Iudæorum in fratribus incredulis. Foriserat in illis Israël, discipuli autem noui intus audientes, & credentes & coherentes Christo, Ecclesiam delineabant, quam potiore matrem & digniorem fraternitatem, recusato carnaligenere, nuncupat. ¶ Eandem interpretandi rationem sequitur Gregorius Magnus: Mater Domini, inquit, cum quasi non agnoscitur, foris stare perhibetur: quia videlicet Synagoga idcirco ab Authore suo non recognoscitur, quia legis obseruationes tenens, spiritualem intellectum perdit, & sese ad custodiam literæ foris fixit. ¶ Nec multò aliter locum explicat Ambrosius, Hieronymo etiam suffragante, ut reliquos iam antè citatos prætereamus.

Tria omnium maxima Deum effect.

Circa veram considerationem dicitur materitatis non Catholicos, sed aduersarios quasi cum Iudæis hallucinari.

Cum Christus de spirituali magis quam carnali cognatione agat in Euangelio.

Aliarato, cum Christus de matre negligenter loqui dicitur.

Christus dicitur & factis adunat, quod in Synagoga futurum erat, ut illa deserta ad gentes ipse migraret.

Testimonia veterum de sensu huius historia mystico.

Hom. 45. in Matthæum.

Canon. 12. in Matth. Li. de carne Christi.

Hom. 3. in Euangel.

in cap. 8. Luca. b in 12. cap. Matth.

Quomodo Christi
sua vulgarem
errorem corri-
gat, quo carna-
lis cognitio spi-
rituali antepo-
nitur.

Chrysolomi,
Euthymii, et Au-
gustini refutatio.
Dei voluntate
facere, vera no-
bilitatem, atq;
cum Christo co-
iunctionem ad-
fert.

Epilogus huius
Capituli.

CHRYSOSTOMVS aliud quoq; mysterium in hac historia deprehendit, quasi Chri-
stus idcirco cum matre simul & fratribus seuerius agat, vt hoc exemplo castiget erro-
rem vulgo nimis vsitatum, qui amicitiam ac propinquitatem non imitatione studioq;
virtutis aestimat, sed sola carnis & sanguinis coniunctione metitur. Sic enim Chryso-
stomus loquitur: Probat Dominus, nec matrem, nec fratres suos, nec quoscunq; alios
sua fretos necessitudine, virtutem negligere oportere. Nam si nullam mater, etiam in
quantum mater, vtilitatem consequitur, nisi virtutem colat, multo minus alij necessi-
tudine saluabuntur. Vna enim sola & vera & communis nobilitas atq; necessitudo cu
Christo est, vt voluntatem Dei: facias hic propinquitatis modus multo melior illo
est ac vberior. Quae omnia probe tenentes, nec de filiorum gestis gloriemur, nisi virtu-
tes eorum imitemur: nec de parentum nobilitate quicquam nobis arrogemus, nisi
probam eorum vitam sequamur. Potest quippe etiam quae non genuit mater esse, &
quae genuit eodem modo non esse. Idcirco alibi cum mulier quaedam dixisset: Beatus
venter qui te portauit, & vbera quae suxisti, non respondit: Nullus me portauit venter:
nec, nulla ipse vbera suxi, sed, Beati qui faciunt voluntatem Patris mei. Vides quem ad-
modum nullibi coniunctionem hanc naturae hominum negat, sed addit semper quae a
virtutibus est.] Euthymius vno veluti verbo rem explicans, dixit: Si nec Dei matre ge-
nuisse illum profuisset, nisi virtutem secuta fuisset, cui alteri proderit, Viri sancti esse
cognatum, si virtutem non habeat? O admirandam virtutem, quae ad se accedentes
ad tantum extollit honorem, vt ipsos Christi faciat esse cognatos.] Ab hac interpreta-
tione non multum discedit Augustinus, qui hoc toto Euangelij loco Christum ait, ge-
nus nostrum spirituale, cognitioni carnali praepone, nec beatos inde esse animos, si Iustus
& Sanctis carnis propinquitate iungantur, sed si eorum doctrinae ac moribus obediendo
atq; imitando cohaerescant. Atq; vt rem summam exponat: Docebat Dominus,
inquit, exemplo suo negandos esse terrenos Parentes propter Deum.] Quae omnia non
obscure monstrant, vehementer eos errare, qui quod Christus de matre hoc loco
dicit, in illius iniuriam audent detorquere, velut ab optimo humanissimoque filio
Mater tam sancta foede negligatur atq; contemnatur. Etenim singulari consilio pru-
dentiaq; factum, vt ad profectum aliorum Christus matri verbo tenus non parceret, sed
eodem quasi loco & numero matrem, quo fratres haberet, pro aliorum nempe qui
aderant capru, qui nihil in MARIA sublimis, sed solam carnis cum Christo coniunctio-
nem propinquitatemq; spectabant. Verum hac ipsa de re, ac de mystico sensu, si quis
plura desideret, sequenti capite differemus.

CAPVT VIGESIMVM QVARTVM.

Quas ob causas Christus in Euangelio MARIAM parca laudet, ac duris etiam verbis alloqui videatur: Et hoc exemplo multa hominum genera de rebus grauibus admoneri.

TSI MULTA HVCVSQVE PRODVXIMVS, QVAE INTER CHRISTVM
& MARIAM dissidium nullum, multam vero consensionem & singula-
rem coniunctionem fuisse declarant, tamen non abs re fore putamus,
si ad veritatem comprobendam, quae nonnullis Euangelij locis recte
intelligendis est necessaria, hoc loco plura subiiciamus. Primum si per-
sonam Christi recte contemplemur, apud cordatos omnes illud certo
constat, summam & aeternam illam sapientiam prouide ac prudenter dixisse & fecisse
omnia, & ad nostrum etiam retulisse profectum, etiam si complures arcana illius con-
silia, & agendi rationes omnes mirari potius, quam perferutari & assequi nedum elo-
qui possint. Est & illud extra controuersiam, Christum, cum puer esset ac adolescens,
Parentum ratione & curam habuisse maximam, illisq; subditum fuisse ac obedientem
non

Christum nihil
temere dixisse
& egisse.

LUCAS.

Lib. de con-
stit. Mo-
nachica. 5.

LUCAS.

Lib. 6. reue-
lationum,
cap. 50.

In epist. de
Suaudo ste-
phano con-
suetudine.

LUCAS.

In 2. cap.
Matth.

De sancta
Virg. cap. 3.

De fide cen-
tra Manich.
cap. 25.

non in vno atq; altero ministerij genere, sed vbicunq; suam illis operam dare posset, vt
nihil in eo desiderare liceret, quod probum & obsequentem Filium erga suos parentes
facere par sit. Quare Basilus Magnus de hoc puero dicere non veretur: Primaeva quide
aetate parentibus subditus, quemuis corporalem laborem mansuetè & laboriosè cum
illis tulit. Cum enim homines essent iusti quidem ac pii, pauperes tamen ac rerum ne-
cessariarum haudquaquam abundantes, cuius rei testimonium dat praesape, vt verifi-
cabile est assiduo corporalium laborum exercitio victum sibi necessarium vnà compa-
râsse. IESVS autem istis, vt Scriptura, inquit, subditus, obedientiam suam omnem eti-
am his praestitit, vt simul cum illis laboraret.] In eundem sensum Brigitta scribit, quum
reuelationes sibi diuinitus factas aperit, Christum nempe puerum & adolescentem, atq;
ad grandiore aetatem progredientem, sacris precationibus diuinoque cultui valde
quidem deditum & intentum, nec minus suis parentibus subditum ac obedientem,
quibus cum subinde Hierosolymam concedens solennes ferias celebrârit, tamen nec a
labore manuum abstinuisse, & vtriusq; parentis dicto è vestigio semper paruissè Nec te-
merè factum apparet, quod Christus a Nazarenis faber apud Marcum dicatur, ob fa-
brilem videlicet operam, quam cum Ioseph fabro communem habuisse videtur, vt si-
bi suisq; parentibus, quos pauperes elegit, quotidianum victum mechanico opificio
quaeritaret. Ac Hieronymus quidem clarissimè scripsit: Dominus Iesus Christus sub-
iectus erat Parentibus suis, venerabatur matrem, cuius ipse erat pater. Vnde in cruce
pendens commendat parentem discipulo, quam nunquam ante crucem dimiserat.]
Quicquid ergo ad exactam obedientiam plenamq; reuerentiam parentibus exhi-
bendam, eorumq; necessitatem subleuandam attinet, & Ioseph & MARIAE Chri-
stus abundè praestitit, ac tantò quidem MARIAE libentiùs, quantò plusquam Ioseph de-
buit, ex sola nimirum Virgine citra viri semen procreatus. Proinde nec rationi, nec Scri-
pturis consentaneum videri potest, quod Christus, vt saepe dictum est, honori materno
quicquam detraxerit, aut in illa colenda & obseruanda vlli filiorum cesserit, quin po-
tius vt praclarum ac perpetuum omni iuuenturi ad honorandos parentes praeretur ex-
emplum, Ioseph & MARIAE voluntatis se maximè diligentissimeq; accommodauit,
ac sicut decebat, per omnem occasionem matris honorem defendit promouitq; poti-
ùs, quam labefactauit.

IAM VERO si MARIAE personam consideremus, est id quidem sapientibus in con-
fesso, piam hanc fidelemq; matrem sic erga filium sese gessisse, vt materno iure & offi-
cio, quod in Christum non repugnantem habebat, nunquam abuteretur, ideoq; tali Fi-
lio nihil aut imperiosè mandaret, aut aequo grauius imponeret. Etsi enim illum suum
esse cognoscebat Filium, tamen non ignorabat suum quoq; esse Creatorem, vt Simon
& Metaphrastes affirmat. Vnde cum eodem, quem non modo Filium habebat, sed &
Deum colebat, simul amanter & reuerenter admodum versata est, sicut viuuda in Chri-
stum fides, quae a Gabriele semel fuit edocta, & in suo semper pectore conseruauit, om-
nino postulabat. Quis ergo dubitet, MARIAE fide gratiaq; plenam, perfectae matris offi-
cium in Christo tum educando, tum gubernando diligenter obiuissè, neque vnquam
maternis affectibus tantum indulissè, vt eius praestantiae, nobilitatis, sapientiae, potestatis,
virtutis ac maiestatis obliuisceretur, quam in Christo non solum Viro, sed etiam infan-
te, puero & adolescente prorsus docebat vbicunq; locorum suspicere atque venerari? Ac
rectè quidem Dionysius Rickelius illud, vt probabile constitui postulat, MARIAE & filij,
triginta illis annis suauissimum fuisse conuictum, tantoque maiorem & ardentiore
rione eiusdem adorandi filij cognitionem haberet; quae cum valde studiosa & docilis
esset, etiam a sapientissimo Filio arcana multa interrogârit atque didicerit, quum nihil
dubitaret, omnes sapientiae & scientiae thesauros in hoc suo Filio absconditos esse.

QVAE cum ita sint, vt neminem piuum arbitror negaturum, mirum profecto videri po-
test, quid demum in causa sit, quod Christus in Euangelio, de matre sacrosancta omni-
que laude digna & de se optimè merita, tam parca ac tectè loquatur? deinde cur non so-
lùm a matris laudibus abstineat, verum etiam illam asperè compellare ac et increpare videatur?
Ad

Christum pae-
rum verè sub-
ditum fuisse qd
rentibus, illisq;
morigerum fa-
uum.

Christus ad ob-
edientiam suam
parentibus de-
clarandam la-
borem manua-
lem non recusa-
uit, Basilio te-
ste.

Christus faber
& fabris Estus
dicitur.

Christus in ma-
tre colenda &
obseruanda nul-
li filiorum cesserit.

Quod Mariae
re officioq; ma-
terno erga Filium
non sit abiecu.

Maria reuer-
ter admodum
erga Filium se se
gessit, quae per-
fectè cognosce-
bat.

Qualis inter
Mariam & Filium
conuictum
fuerit annis tri-
ginta.

Proposito quo
stionum deinde
et attendendum.

Ad primam quaestionem respondemus, haudquaquam conuenisse, vt Christus Dominus, qui ad Iudaeos sibi suaeque doctrinae conciliandos missus fuerat, & omnis modestie prudentiaeque magister esse debebat, matrem suam & praclaras eius dotes publice commendaret. Etenim ingrata, suspecta & infrugifera Iudaeis fuisset omnis eiusmodi laudatio, & vel mendacii, vel arrogantiae vitio forte tributa ab his, qui ad calumniandum alioquin erant suapte sponte procliuēs, & Christum libenter vanitatis insimulabant. Ferre illi homines non poterant, sed obstinate spernebant Dominum concionantem, adeoque factis, verum se esse Messiam, & vnus cum Deo Patre naturae Filium, clarissime demonstrantem. Quam ergo fidem & rudes & efferati homines illius testimonio praebuissent, si totius humilitatis Magister Christus, quum in terris superesset, vel per se, vel per alios, MARIAE virtutes praedicasset, illamque mulieribus & iustis aliis praetulisset, aut se Virginis Filium proclamasset? Hinc tanē illi non meliores, sed prorsus deteriores effecti, magis ab Euangelica praedicatione abhorruissent, & perceptae veritati eiusque Doctori vel maxime repugnassent.

Cur Christus matrem parca laudet in Euangelio.

Iudaei non boni consulissent, matrem Mariam a Filio praedicantem.

Ratio temporis vetuit, Maria laudes a Christo celebrari.

Cur haereses irreperere permit- tas sapē Deus.

De Maria confitenda plura qua scripta ex- rant, sed ab im- pio sunt tradi- ta.

Christus pro sua sapientia exteros potius, quam matrem propriam laudat. Quomodo Chris- tus hoc docent exemplo Dollo- res & Pastores.

Christus matrem Mariam sapē lo-

ACCEDIT, quod ratio temporis non ferebat, MARIAE laudes, variasque praerogati- uas ante Christum in caelos assumptum efferri, & ne orbi quidem credibile videri tum potuisset, si MARIAE tribuisset Christus gratiae plenitudinem, virtutis altissimi obumbrationem, Verbi conceptionem; quod illa insuper sine grauiamine grauida, sine dolore puerpera, inuiolata pariter & foecunda fuisset, quas praerogatiuas (vt alias omittā) MARIAE Bernardus assignat. Quocirca diuinā sapientiae non fortiter modō, sed & suauiter omnia disponenti visum est, sicut & alibi meminimus, vt paulatim sacri Euangelij mysteria innotescerent, & quae praecipua essent Christianae fidei fundamenta, primū iacerentur, firmiterque stabilirentur. Multa igitur Euangelicae doctrinae sunt ca- pita & membra iam antē quidem a Prophetis vt cunq; delineata, a Christo autem ex- pressius tradita, sed post Domini glorificationem & sancti Spiritus missionem primū patefacta, recepta probataque publice. Tūm idcirco haereses oriri saepe permittit Deus, vt de quibus fidei rebus non satis antea conueniebat, quoniam lateret potius, quam pateret veritas, de his posterior aetas diligentius quærat ac statuatur Duce Spiritu sancto, qui non ociosus manet in Ecclesia, sed secundum Christi promissionem fidū agit magistram, ac quoad in terris militat Ecclesia, docet ac annunciat omnibus aetatibus om- nem veritatem. Vnde illud etiam perspicere potest, grauios errore teneri, qui hac tem- pestate de MARIA eiusque dignitate tam multa inficiantur, quae vel in Scripturis praeter- missa, vel tempore Apostolorum non statim tradita, sed posterioribus seculis, primū a Deo reuelata, & ab Ecclesia nobis tandē commendata fuerunt. Qua de re aliās plura.

ADHÆC Christi ornat sapientiam, quod is de a Ioanne Baptista, b Petro, c Nathanaele, d Centurione praedicandis, deq; e Magdalena commendanda maiorem, quam de parente sua landanda curam in Euangelio gerit. Hoc enim exemplo Apostolos, ac eorū in ministerio Euangelico successores egregie docet, a cognitionis affectu, a paren- tum desiderio, omniq; specie mali, praesertim si ad Ecclesiasticam dignitatem venien- dum, sedulo abstinere; vtq; in Euangelico ministerio versantes, suū munus integrum ac incorruptum tueantur, & diuina potius quam humana curent, neq; tanti parentes & amicos faciant, vt eorum gratia & sollicitudine, qui (vt nequid grauius dicam) pre- ciosi saltem plerunq; fures sunt temporis, a sacris occupationibus se retrahi ac auo- cari patiantur. Hinc Dominus venientes ad se cognatos, licet discipulos, Iacobum & Ioannem, eorumque matrem, quamuis rogantem & adorantem, cum increpatione re- pulit, votis flagrantium abnuit, nec promisit quicquam, sed hoc grauius opposuit: Nescitis, quid petatis: non est meum dare vobis. Suum quippe regnum, quod non est de hoc mundo, nequaquam carne, sanguine, affinitate, sed gratia & merito vult compa- rari: & spiritualis regni seu Ecclesiae gubernacula non tam Praesulum aut Principum consanguineis & notis amicis, quam probatis & dignis hominibus, licet alienigenis ac peregrinis, committi demandariq; postulat.

NUNC quaestionem alteram, eamque difficiliorem excutiamus; cur Christus nempe non solum a matris laudibus abstineat, sed verbis etiam a superioribus illam aggredi, du- req;

Matth. 26. Ioan. 7. & 10.

Super Sal- ne Regina sermo 2. Sapient. 16.

Ioan. 14. & 16.

a Matth. 11. b Matth. 16. c Ioan. 1. d Luca 7. e Luca 7. & 10. Matth. 26.

Matth. 20.

Ioan. 19.

req; tractare videatur. Fingamus enim sic esse, quemadmodum aduersarij postulant, vt quod matrilouquitur Christus, cum seueritate & asperitate quadam coniugatur. Sonet insuauiter quod in Cana Galileae dicit: Quid mihi & tibi est mulier? quando ne matris quidem nomine MARIA dignatur. Acerbitatem quandam praeseferat, quod de ma- tris aduentu nunciandi respondit: Quae est mater mea? vbi vix matrem suam agnosce- re, aut piis certē aliis exaquare videtur. Tūm increpantis potius quam blandientis illa in templo est oratio: Quid est quod me quaerebatis? An nesciebat: vt caetera praeter- mittam. Et cum audisset mulierculam, quae felicem matris MARIAE sortem praedica- uerat, quid illi responderit, non est ignotum, sequenti que Capite reperetur. Demūm in supremo crucis supplicio constitutus, vidit quidem & compellauit matrem astan- tem, sed mulierem, non matrem voluit appellare. Nec veretur dicere Cyprianus, quod Christus cum Euangelizaret, ac mater illi loqui vellet, non modō negauerit illi collo- quium, sed etiam verbi auditores spiritu pauperes praetulerit matri. Ac plura id genus Patrum testimonia coaceruare non sit difficile, quibus probare liceat, Christū cum ma- tre parum leniter egisse, imō illam increpasse, & aliis non praetulisse. Quid igitur? an idcirco MARIAE honos & gloria periclitatur, quod a Filio parca admodum modice- que laudetur, aut verbis etiam austeris, ac velut increpatoriis excipatur? sicut nostri quidem aduersarij nimium credunt ac populum docent impudenter.

Ioan. 2.

Matth. 12.

Luca 2.

Luca 11.

Ioan. 19.

Ser. de pasto- ne Christi.

Psalm. 109. Hebr. 6.

Genes 17. Leuit. 12.

Luca 12.

In Lib. de Ve- racircumci- sione inter- opera Hier. Matth. 12. Ioan. 2.

Genes 1. Philip. 2.

Psalm. 118. Ephes. 5.

quitur videtur in Euangelio.

Etiam Patrum testimonio Ma- ria non nihil as- perē a Christo tradita est.

Primae causa de consilio Christi matrem durius alloquentis.

Melchisedech cur dicitur sine patre, matre, & genealogia.

Christus quomodo se seruū sa- cerdotis Melchisedech in ipso ortu declarauit. Secunda causa de spiritualem cir- cumcisionem.

Christus gladiū in sua quasi vis- cera conuertit, iuxta sensum spiritualem.

Tertia causa, quae secundum Adam primo respondere de- clarat.

Quomodo Chris- tus Patrem & Matrem relique- rit.

Christus, adbe- ret Ecclesiae. Ex- ori, relictis pa- rentibus.

VERVMENIMVERO ne Lectorem diutius remoremur, quod Christus matrem dile- ctissimam simul & sanctissimam non blandē mulcere, sed durē potius in Euangelio compellere videtur, variæ & graues adferri causae possunt. Primū Messiae officium, quo nihil sanctius, id exigebat, vt legem ipse non solueret, sed adimpleret. In lege autem di- ctum ac promissum erat, futurum illum Sacerdotem secundum ordinē Melchisedech, is verō sine Patre, sine matre, sine genealogia in hoc mundo vixit, cum nullam quidem de his mentionem fecerit diuina Scriptura. Accessit Christus, verus haud dubiē ac æter- nus ille Sacerdos secundum ordinem Melchisedech, qui vt vmbra satisfaceret, ac Vete- rem figuram re ipsa completeret, secundum naturam diuinam, vt Patris vnigenitus, omni- cognatione caruit, & quatenus homo ex Virgine natus, a patre mortali nihil accepit, talemque in terris sese gessit, vt ne matrem quidem MARIA M, nec regiam genealogiā, neque cognatos suos agnoscere videretur. Quae, inquit, mater mea, & qui fratres siue co- gnati mei?

QUONIAM verō idem Israëlita & semen Abrahae fuit, vt ad secundam causam pro- grediar, a circumcisionis lege non debuit alienus esse, sed veram perfectamque illam praestare, simul & docere circumcisionem, quae gladio spirituali omnes carnis rescindit affectus, quaeque filium a patre & matre separat, nec vlli parcit parentum amori, neque le- gem propinquitatis reueretur. Pulchrē igitur Christus, qui venit vt gladium in terras mitteret, quo nexus omnes humanae amicitiae & necessitudinis, si pietati officiant, am- putantur, gladium & ipse arripit, adeoque in sua quasi viscera, vt antiquus dixit Author, conuertit, dum nec matris sanguine sibi coniunctissimae charissimaeque parcit, quando- quidem illam velut alienam quasi aduersatur. Quae est, inquit, mater mea? Et rursus: Quid mihi & tibi est mulier? An non crudele fuit, si rem humana ratione perpenda- mus, matrem, ac talem matrem peregrinē fortassis venientem, praeforibus expectantem, colloqui cupientem repudiare, vel certē non admittere velle? eandem aliis licet infi- mis, vilissimis, alienigenis exaquare? Verūm de hoc sensu plura postmodum.

RVRSVM ac tertio hinc videmus mirabiliter impleri, quod ad secundum Adam per- tinet vaticinium, sic a primo Adam expressum: Relinquet homo patrem suum & ma- trem & adherbit uxori suae. Reliquit planē Christus Patrem, quoniam qui in forma Dei erat forma serui assumpta, seipsum exinaniuit, adeoque sese ad mortem vsque crucis humi- liauit. Reliquit matrem quoque, dum Euangelico muneri totus intentus, omnem eius curam abiiecit, vt ne ferret quidem se docentem ab illa interpellari, vel in nuptiis de- praesente vini penuria verbo vnico admoneri. Relictis verō parentibus uxori constan- ter adhaesit, nimirum Ecclesiae, quam sibi copulaturus, tanquam sponsus processit de thalamo suo, quam & carne sanguineque suo, nedum matre, chariorem habuit, pro- qua

qua demum in acerbissimam mortem seipsum volens tradidit, ne aliquid omnino maioris facere ac impensius diligere videretur.

Quarto haud sine certa consolatione hinc discimus, & praesertim afflicti admonemur, communem piorum omnium eam esse sortem, ut cum MARIA Domini matre, non nisi egregie primum probati atque delecti, ad summa & aeterna illa bona perveniant. Certè si Bernardo credimus, MARIAE magnificentia super caelos eleuata, ipsaque in regali folio supra omnes caelestium regionum exaltata est, & quantum sine personali vnione creaturae conditio patitur, luci illi inaccessiblei videtur immersa: nec est apud caelites quicquam secundum Christum illa sublimius, angustius, felicius, venerabilius. Sed interim libet Christo, priusquam matrem exaltet, aliisque praeferat, tentando probare, probando quasi deprimere, ac singularem eius patientiam exercitare. An igitur illa non suo quodam iure dicat: Bonum mihi, quia humiliasti me: Meliora sunt vulnera diligentis, quam oscula odio habentis: Deposuit potentes de sede & exaltauit humiles? Non enim fallacis mundi morem & ingenium sequitur Christus, ut primum suis blanda proponat, & amaro tandem sine speciosa promissa concludat; sed quos euehere & coronare decreuit, hos prius ad crucem vocat, & per angustum tramitem & spineta ducit, suaque passionis priusquam resurrectionis & gloriae, socios atque participes facit. Ac semper hoc Dei proprium fuit, ut sicuti Scriptura loquitur, mortificet ac viuificet, deducat ad inferos & reducat. Neque solum ille vult, sed nobis etiam expedit maxime, ut non nisi ab humilitate ad gloriam, a luctu ad gaudium, a morte ad vitam (hac enim regia via est) perveniamus; utque ita imagini filij Dei conformes efficiamur.

Postremo sic verba Domini accipienda sunt, ut scopus & animus loquentis non contra MARIAE personam, sed in alios potius dirigatur. Nobis enim serviebat, nos respiciebat atque docebat Christus, cum ita se durum Matri praestaret, nihilque minus quam ei indulgere ac ad blandiri vellet. Hinc enim, ut diximus, parentum plurimorum depravati corriguntur affectus. Hinc filij adversus parentes, fratres contra fratres impios, pie crudeles esse monentur, ut illis ex animo etiam puellus dicat: Nescio vos, ignoro vos. Qua ratione quidem Elias quum institutum vitae monasticae inuitis parentibus esset amplexus, & ab his ut suos lares reuideret, sollicitaretur, apud Bernardum ita respondit: Si me ut verè boni, ut pij parentes diligitis, si veram, si fidelem erga filium pietatem habetis, quid me patri omnium Deo placere satagentem inquietatis, & ab eius seruitio, cui seruire regnare est, retrahere attentatis? In hoc vobis obedire non debeo: in hoc vos non agnosco parentes, sed hostes. Si diligeretis me, gauderetis utique, quia vado ad meum atque vestrum, imò vniuersorum patrem. Alioquin quid mihi & vobis? Hinc praeterea senes & iuvenes excitantur, ut cogitent, diuino cultui, veraque pietatis officio nihil antepone, omniaque salutis aeternae negotio posthabere oportere. Hinc perfectioris vitae studiosi, qui a mundi negotiis abstinent, ac diuino cultui se dedicarunt, parentum & propinquorum curam omnem discedunt abiicere, & vel amicissimos homines, qui religioso ipsorum instituto obesse magis quam prodesse possunt, vigente vincenteque spiritu, absque parricidio, ut Euangelium loquitur, odisse & perdere admonentur. Nimis enim verum est frequenter illud, quod dixit Hieronymus: Grandis in parentes pieras, impietas in Deum est.]

Hinc demum qui Apostolorum, imò & Christi vices in Ecclesia gerunt, siue Doctores sint, siue Pastores, pulchrè informantur, ut carnem & sanguinem non respiciant, ne vllus humanitatis sensus, aut propinquitatis affectus, in illis Ecclesiasticae functionis aut pastoralis officij constantiam labefaciat. Vix enim dici potest, quam sit altè nobis infixus, & quam multis, aliòquin cordatis & doctis, imponat spiritus, qui sub specie honestae amicitiae & cognationis arreptit, & tanquam toxicum melle illitum inficit. eneruat, frangit animos, priusquam ferè sentiat: nonnunquam & sacrum ministerium, adeoque totum ordinem supra modum obscurat, dedecorat, infamat. Eoque laudabilior olim Moyses extitit, adeò ab hoc tenaci & fallaci visco, id est, carnis & sanguinis affectu alienus, ut nec propriis quidem filiis eum honoris gradum, quo ipse alios omnes antecuerat, posse deferendum, sed seruo Iosue potius tradendum putaret.

Id quod

Quarta causa ex communi probatione & tribulatione auctorum desumpta.

Christus alter suos amicos quam mundus tractare conuenit.

Vult Deum, & nobis expedit ab humilibus & aduersis ad alta & prospera progressum fieri.

Quinta causa informatior, si Christus per matrem alios adhortetur, & instruat, si sibi à carnis affectibus caueant.

Quid respondendum parentibus filium à monasterio reuocantibus.

Quales Ecclesiae Praelatos & Doctores exemplo Christi esse debeat.

Moyses sibi successorem deligit non filium, sed Iosue seruum.

Ser. de Verbis Apocal. Signu mag. Et ser. 1. de Assump. Virgini.

Psalm. 118. Procer. 29. Lucae.

Matth. 7. Roman. 1. 2. Tim. 2. 1. Reg. 2.

Roman. 1.

Deut. 32.

Vide Epist. III. apud Bernar.

Matth. 10. Lucae 9. Ioan. 12. In Epist. ad Paulam.

Deut. 34.

Hom. 43. in Numeris.

Matth. 8.

Matth. 18.

Matth. 12.

Inter opera Hieronymiana. Matth. 10.

Ex. 32.

Lib. 3. de ca. 3. v. 1.

Matth. 10. Deut. 32.

Lucae 14.

Matth. 12.

Serm. 4. de Assump. Mariae. Ioan. 9.

Id quod Origenes quoque notauit. Proinde nouus Legislator matri esse blandus non debuit, praesertim qui discipulos, eorumque successores, ut Euangelico munere rectius inseruirent, tales esse cupiebat, qui mundo mortui, Deo autem & diuinis duntaxat intenti, secularibus negotiis atque curis omnibus renunciarent, sanguine iunctos vulgi more non respicerent ac amarent, sed eos humana sapientes atque à diuinis rebus auocantes caecis velut oculis praeterirent, sanctoque odio persequerentur, ac domesticis valedicerent, atque adeò ne Parenti quidem mortuo sepulturae officium exhiberent. Quid multis? Si Christus in templo & concionandi munere constitutus, matrem interuentem non admittit, ne diuina humanis, & spiritualia terrenis postponere videatur, quid nobis, obsecro, si sapimus, tam coniunctum, tam charum ac preciosum esse potest, quod Dei gratia & salutis studio non contemnamus atque abiiciamus? Valeat mater, quae à Dei cultu auocat; eruat oculus, qui adfert offediculam amputetur dextera, cuius dispendio salus animae redimi potest: pereat mundus demum vniuersus cum suis vel illecebris, vel terculamentis, qui nos à Christiana more, ab Ecclesiae vnitae, à poenitentiae fructibus, à iustitiae officiis à sancto vitae instituto remoratur. Sed haec fortasse longius quam pro nostro instituto, non tamen à praesenti loco aliena; nec eò quidem pertinentia, ut quisquam putare debeat, ex earum matrum numero MARIA fuisse, quae liberos suos à Dei cultu praepedire conantur, sed ut ostendamus, quanto maiore iure ac zelo tum illis matribus, tum generatim parentibus & amicis omnibus, qui simile aliquid erga suos conantur, renunciandum sit, quando Christus matri suae, ut charissimae, sic ab ista omni alia labe alienissimae, nullum ad se accedendi locum praebuit, quum Euangelicae praedicationi operam daret.

Nunc pauca Veterum sententias adiungam, ut ea quae de mystico sensu diximus, antiquis etiam Theologis non ignota, sed & scripto commendata fuisse liquidò intelligatur. Extat Veteris auctoris Liber de vera circuncisione (quidam Hieronymo, alij Tertulliano illum ascribunt) in quo isthaec legimus: Christus sanè nec suis parcat affectibus. Nameum gladium, quo alios circumcidebat docendo: Si quis amauerit patrem & matrem supra me, non est me dignus: sua conuertit in viscera. Et sibi ipsi facit, quod credentibus est facturum, cum dicit: Quae est mater mea, & qui sunt fratres mei? O mysterium: matrem MARIAM sibi Dominus abiurat, cum extra verbi esset audientiam constituta. Et paulò post: Quis hic erit rogo, qui excusationem praeferat aut gratiae, aut amoris, si & MARIAM meritò nulla vincit, & Christum Dominum nostrum nemo superat pietate? Illa mater enim negatur à Filio, ut vera illa circuncisio doceatur: quoniam magister & parens vitae debuit viuere, prout docebat esse viuendum. Hic est ille gladius femoralis, quo Leuitae suos propinquos & proximos occiderunt. Sixtus verò I. Pontifex, isque pereruditus, in hunc modum docet: Quales illi parentes sunt, qui te nolunt hoc esse quod melius est? Tales enim aut filium non diligunt, aut perfecte non credunt futura. Nemo enim est, qui filiis suis non hoc optet euenire, quod perfectius nouerit, nisi qui aut de perfectione ipsa dubius est, aut quod credendum non est, filiorum inuidus bono. Huiusmodi inimici potius habendi sunt, quam parentes. De talibus dixisse Dominum reor: Inimici hominis domestici eius: Et iterum: Qui dicit patri aut matri, non noui te, & fratres suos non agnouit, & filios suos non cognouit, obseruauit iustitias tuas, & testamentum tuum conseruauit. Et iterum: Qui non odit patrem aut matrem, non est me dignus. Non debemus ei nostros praeferre parentes, quia nec suos nobis, nec seipsum quidem praetulit, qui cum discipulos doceret, & matris ac fratrum nuncio pro foribus stantium & se videre cupientium fuisset interpellatus, respondit, dicens: Quae est mater mea? & qui sunt fratres mei? Quicumque fecerit voluntatem Patris mei qui in caelis est, hic meus frater, & soror & mater est. Non quòd sanctam matrem despiceret, sed ut nos, quales Parentes magis computare deberemus, suo doceret exemplo, & ostenderet, praeferre nos eum malis saltem debere Parentibus, quibus ille nec bonos quidem praetulit. Nec vulgaris est scriptor Guericus, qui Euangelij sententias iam antè repetitas & excusatas diligenter expendit, & in hunc modum praesentem MARIAM causam illustrauit: Me-

Quid generatim doceat Christus exemplo suo iustitiae erga matrem.

Excusatio de logore ita uolente.

Patrum testimonium, praedictas rationes confirmantis. Christus exemplo suo spiritum lem nos docet circuncisionem.

Sixti Pontificis testimonium de parentibus exemplo Christi aliquando negligendis.

Domestici quando pro inimicis habendi, & cauendi sint.

Christus matrem suam non despexit, licet ab eò de illa loqui deberetur. Guericus testimonium quo-

Quomodo Christus Mariam nostram causa dicitur et adesse videtur.

Quo spectavit Christus miris blandam matrem alloquens.

Christus matrem in terris non quam fastidit, cuius decorem e celo concupivit.

Maria non modo in terra carne, sed et spiritualiter Christi mater, quia Deo se voluit esse.

Bernardus, Basilium et Hieronymum eodem modo superiora intellexisse.

ritò in cruce MARIA mater agnita, & cura ipsius idoneo tutori delegata est: vni maxime est probata & matris ad Filium sincera charitas, & filij de matre vera humanitas. Nā aliās Christus velut dissimulasse matrē visus est, siue cū in nuptiis flagitanti miraculū ait: Quid mihi & tibi mulier? siue cū in medijs sermonibus Euangelij dicenti cuidā: Ecce mater tua & fratres tui foris stant, quærentes te. Quæ est, inquit, mater mea? Sed & mater cū miraculum posceret, sic respondendū erat; vt aliunde quā a matre miracula haberi significaret: & illi qui sermonē Euangelij parētes annunciando interrumpēbat, melius responderi non poterat; vt scilicet spiritualia carnalib. præferēda mōstraret. Ac si more suo diceret Parentibus, se occupatum in negotio Euangelij quærentibus: Quid est quod me quæritis? Nescitis, quia in his quæ Patris mei sunt, oportet me esse? Absit enim vt matrem aspernatus sit, qui tanta cura de parentibus honorandis legem dedit. Absit, inquam, vt in terra fastidierit matrem, cuius è cœlo concupiuit decorem. Imò potius ordinabat in nobis charitatem, tam verbis quàm exemplis nobiscum agens, vt carnalium affectibus necessitudinum, non solū Dei præponamus dilectionem, sed etiam eorum, qui Dei faciunt voluntatem. Ille siquidem affectibus de cordibus exigitur omnium nostrū, quos summi Patris adoptauit dignatio, quo fideliter dicamus cum ipsius Vnigenito: Quicumq; fecerit voluntatem Patris mei, qui in cœlis est, ipse meus frater & soror & mater est. Prorsus filij Dei competit vox ista, nec vllum fidelius testimonium reddit ipse Spiritus spiritui nostro, quod simus filij Dei, quàm vt sonet de cordib. nostris hæc vox Vnigeniti Dei. Itaq; MARIAM quæ secudū carnē mater erat, alia quoque ratione matrem sibi IESVS probat, quando quidem & ipsa voluntatem Patris in tantum faciebat, vt de ipsa prædiceret Pater: Vocaberis voluntas mea. Igitur vbi eam visus est ignorasse Filius, ibi amplius honorasse inuenitur, dum ei, scilicet, materni nominis honos duplicatur, pro eo, quod eundem Filium, quem alio gesta uerat incarnatum, etiam nunc animo gestabat inspiratum.

VBI Guericus Præceptorem suum Bernardum sequitur, qui eodem ferè modo interpretatur, quod Christus durè acerbeque MARIÆ matri loquitur, idque ad pœnitentes & religiosos, qui mundo renunciârunt, pertinere docet, vt hi nulla Parentum cura sollicitentur, neue in spiritualibus exercitijs ob carnales propinquos & necessitudines impediuntur. Legerat fortassis vterque Basilium Magnum haud multo aliter differentem, planeque prohibentem Monachis, ad consanguineos & amicos inuisendos egredi, quando Christus etiam in docendi munere Patrisque negotio versans, ad eò se à matre alienum ostendit. Legerat Hieronymum ex multis diuinæ Scripturæ locis astruentem, vt qui totum se in Christo consecrauit, pristinarum necessitudinum non recordetur, sed calcatis parentibus, & diruptis vinculis omnibus ad vexillum crucis euolet, nudusque nudum Christum sequatur. Atque hæc satis esse puto ad omnem tū admirationem, tū offensionem infirmis eximendam, quod Christus matrem suam, quantum uis dilectam & innocentem, eo habuerit loco, vt in Euangelio non semel eam durius alloqui & increpare videatur. Nunc porro ad aliam historiam Euangelicam, in qua Virginis nostræ causam rursus premunt æmuli, rectā transeamus.

CAPVT VIGESIMVM QVINTVM.

Defensio mulieris Euangelicæ, quæ MARIAM coram Christo & Turbis palam celebrans, dixit: Beatus venter qui te portauit. Ac de eodem loco aduersus Nouatores, sed præcipue Calvinum disputatio, & cum annexa illorum confutatione, qui Euangelica dicta de Dei verbo custodiendo, & de Patris voluntate faciendâ corrumpunt.

FACTVM

Ioan. 2. Matth. 12.

Lucas.

Exod. 10.

Matth. 12.

Esai. 62.

Serm. 2. de miraculosa Rom nuptiis.

In regulis fustis disputatis. Matth. 12. In Epist. ad Heliodorum.

Luc. 11.

ACTVM EST, INQVIT LVCAS, CVM HÆC DICERET, EXTOLLENS vocem quædam mulier de turba dixit illi: BEATVS VENTER, qui te portauit, & vbera quæ suxisti. At ille dixit: Quinimò; Beati qui audiunt verbum Dei & custodiunt illud. Habemus hîc duplicem, & præclaram sanè confessionē, mulieris vnā, & Christi alteram, vtrāque semper meritò coniungendam. Vult enim à suis non solū agnosci Deus, sed etiam in se Sanctisque suis, & præsertim in Deipara Virgine, prædicari atque coli. Deinde non solū laudatores, sed & Verbi sui custodes atque factores habere postulat, iisque solis veram promittit felicitatem, ne sola fide iustificari hominem falsò existimemus. Etenim custodia sermonis Dei, eius est adimpletio, quemadmodum Euthymius annotauit, & nos deinceps, ne quis cum Nouatoribus erret, admonebimus.

Luc. 11.

In Lucam lib. 4. ca. 49.

1. Tim. 3.

In Eu. Io. Tract. 10.

In Lucam cap. 11.

Psal. 3. 1. Cor. 1.

Hom. 131. in Lucam. 6 in Dominic. 3. Quadrag. e in cap. 11. Luca. & in Euangel. de conceptione Maria. d in Postil. maior. circa Dom. 3. Quadra. e in ca. 11. Luca. In Postilla circa Euang. Dom. Ocul. In Eu. cum dem. Dom.

CÆTERVM, quod ad mulierem hanc Euangelicam attinet, quæ nonnullis Marcella dicitur, nullus Veterum hactenus dubitauit, eam diuino afflatam Spiritu, de Christo rectè sensisse, & quod amplius est, blasphemis Christi aduersariis, qui tunc aderant, feliciter æquè ac fortiter obstitisse, sincereq; fidei & Christianæ veritatis illustre hoc testimonium palam edidisse. Laudat igitur illam non immeritò Beda, hisque verbis commendat: Magnæ deuotionis & fidei hæc mulier ostenditur, quæ Scribis & Pharisæis Dominum tentantibus simul & blasphemantibus, tanta eius incarnationem sinceritate cognoscit, tanta fiducia confitetur, vt & præsentium procerum calumpniam, & futurorum Hæreticorum confundat perfidiam. Narrat deinde aliquot impias opinionones siue Hæreseis, quæ hanc mulieris insigni sententia queant non incommodè confutari; quoniam magnum illud pietatis Sacramentum, quod in carne manifestatum, & à multis impiè oppugnatum fuit, apertè comprobatur, maiusque aliquid in Christo quàm in homine alio esse suspiciendum declarat, ob quod mater etiam ac nutrix eius beata meritò cunctis prædicetur, hancq; solam Domini Parentem agnoscit, nihil virò aut virili semini in hoc diuino partu concedens. Probat & Augustinus præsentem confessionem, quam hæc mulier non suo tantum, sed & aliorum piorum fecerit nomine. Theophylactus mulierem hanc simplicem, doloq; carentem vocat, quæ Domini miracula celebret. Videmus autem in illa typum quendam Ecclesiæ gentium nobis expressum, cū præclare hoc suo exemplo præludat. credentes ex Ethnicis non passuros, vt blasphemiam Synagoga Christi gratiam & doctrinam insectetur, sed tantò quidem ardentius Christi nomen & honorem vindicatos, ac matris eius gloriam publicè celebraturos esse, quantò indignis impij Iudæi & mundi sapientes vtriusque personæ splendorem obscurare, ac oblatam Euangelij gratiam auersari non erubescunt. Quid multis? Hæc mulieris vox non secus quàm pro Spiritus sancti testimonio debet accipi, quo non modò præsentium Pharisæorum calumnia retundatur, sed futurorum etiam Hæreticorum perfidia confutetur, nobisque Christiana veritas, vt de Christo & naturali eius matre probè sentiamus, pulchrè corroboretur. Atq; haud scio, an quicquam sub illa breuitate verborum ab hac muliere aptius, tempestiuius atque decentius in medium proferri potuisset. Verè in illa etiam videmus implerum quod canit Propheta Regius: Ex ore infantium & lactentium perfecisti laudem propter inimicos tuos, vt destruas inimicum & vltorem: quodq; Paulus affirmat, quæ stulta & infirma sunt mundi, à Deo eligi, vt eò magis sapientes ac potentes confundat.

HÆC propterea repeto, quod Sectarij nostri aduersus hanc piam vereq; laudabilem foeminam siue Marcellam, oppidò quàm insolenter insurgant, eamq; taxandam potius, quàm laudandam censeant. Quæ Brentio quidem videtur aliquatenus male sensisse, & cui Æmilij pium quidem, sed carnalem affectum tribuit. Multò magis id facit Sarcerius, quum doceat, illam prorsus carnaliter sensisse de regno Dei, & de beatitudine seu iustitia regni gratulata. Sed & Lutherus in illa stultam & carnalem multitudinem seu iustitiam regni gratulata. Sed & Franciscus vorò Lambertus et si fidelem hanc fuisse erculæ deuotionem reprehendit. Franciscus vorò Lambertus et si fidelem hanc fuisse mulierem; cui suauissima Domini eloquia placuerint confitetur: tamen hoc etiā fermentum admiscet: Affectu carnis hæc protulisse videtur, quemadmodum & moris est foeminae.

Quæ historia Euangelij modo tractanda sit.

In historia præsentis duplex nota confessio; Christi & mulieris.

Mulierem hanc Euangelicam diuino Spiritu afflatam, Christolaudem publicè tribuisse, & multas hæreseis confutasse.

Eadem mulier ab Augustino laudata, quæ typum præbet Ecclesiæ Christi liberè confitentis.

Quomodo vox præsentis mulieris accipienda sit.

Mulier hæc ex Veris Christi parauit & stultitia huius mundi.

Hanc piam mulierem à Nouatoribus male indignèq; tractari.

narum, eas felices predicare, quae filios ceteris honoratiores genuerunt. Unde Saluator, qui & affectus & laudes carnis detestatur, illi respondit. Neq; minus vehemens, durus & acerbus est Spangenbergius, quum hanc mulierem accusat erroris, quae rationi humanae, non verbo Dei inhareat, quae beatitudinem siue iustitiam reb. & operibus externis tribuat, quae optet se tanti Prophetae matrem esse, & cuius opinionem Christus demum suggillet. Nec dissentit Coruinus, qui fidem in hac requirit muliere, & carnali affectu praediram dicit in eo, quod beatam Christi matrem pronunciat.

Responsio ad priorum inter-pretum indignam censuram de praesente muliere, qua multis modis commendanda.

Unde Nouatores iniquiores esse videntur.

Maria semper habet a quibus laudetur, quantum hostes eb strepant.

Sibylle Vaticinium cum huius mulieris confessione congruit.

Carmen Sedulij Mariam & Domini matrem praedicans.

Beda carmen ad hunc Evangelij locum alludens.

Quae omnia cum sine probatione, sine iudicio proferantur, ac temere tantum effutiantur, suis authoribus relinquenda potius, quam hoc loco multis confutanda videntur. Nec vllus quidem sapiens aequum censebit, bonam matronam nunc primum tot nominibus incusari, quam ornat sacrum Euangelium, quam defendunt Patres, & res ipsa non obscure commendat; praesertim si adiunctae circumstantiae; vnde, cui, quo tempore, apud quos, & de qua persona suum vel testimonium, vel eulogium protulerit, sedulo discutiantur. Nec enim rogata, sed sponte, quum plena tumultus essent omnia, in medio blasphemantium hostium, vt Christi contenti & accusati causam tueatur, muliebrem pudorem, humanumq; timorem exiit, neq; apud se mussitat, sed vocem intendit, & sola vtitur singulari libertate dicendi, publicum de innocentia Christi testimonium ferens atq; proclamans. Sunt autem isti fortasse huic foeminae propterea iniquiores, quod haud obscure cernant, illius testimonio MARIAE laudem illustrare, & in hac veneranda, veterem Catholicorum more aliqua ex parte confirmari. Quicquid enim ad Virginis gloriam confert, mirum quam ferant impatienter Nouatores, quamq; illud studiosè suppressant, lacerent, ac torqueant, ita vt si possent, id profus abolitum cupiant in Ecclesia Dei. Sed frustraneus hic labor est Antidicomarianitarum, qui quantumuis honoris diuini zelum suae praetexant temeritati, dum MARIAE gloria certatim deprimunt & obscurant, hoc tantum assequuntur, vt quo ipsi Deiparae laudem & venerationem oppugnant hostilius, eò plures & praestantiores Marianae dignitatis praecones & vindices emergant, qui non sine prouidentia diuina hoc sustineant obeantq; munus, quod Gabriel, Elizabetha & haec praesens mulier ad Virginem celebranda praclare sanctaeq; admodum inchoarunt. Nec aliter sanè fieri potest, quin suum cursum & vigorem perpetuum habeat, quod diuino est oraculo praenunciatum atq; sancitum, vt MARIAE, cui magna fecit qui potens est, beatam dicant omnes generationes. Quid, quod Sibylla Tyburtina, non multo quidè aliter, atq; haec mulier, MARIAE vel nondum natam celebrauit, ac diuino haud dubie Spiritu edocta, sic cecinit vaticinando:

O nimum felix, caelo dignissima mater,
Quae tantam sacro lactauit ab ubere prolem.

Eodem pertinet vetus & insigne carmen, quod vel ante mille Annos Christianus edidit Poeta, & in solennem vsu recepit Ecclesia, quodq; in hunc vsq; diem vel inuito serpente & eius semine, per omnes Catholicas sonat Ecclesias:

Salve sancta Parens, enixa puerpera Regem,
Qui caelum terramq; tenet per secula, cuius
Numen, & aeterno complectens omnia gyro,
Imperium sine fine manet: quae ventre beato
Gaudia matris habens cum Virginitatis honore,
Nec primam similem visa es, nec habere sequentem,
Sola sine exemplo placuisti femina Christo.

Quod Sedulij carmen nobis alibicitatum, hoc loco cum Beda repetere visum est, quoniam cum praesente mulieris confessione ad MARIAE laudem confirmandam pulchre consentit: quanquam ad praesentem locum propius facit, quod idem Beda cecinit:

Et tu beata pra omnibus
Virgo MARIAE feminis
Dei genitrix inclita,
Nostris faueto laudibus.
Pudica cuius viscera

Sancto

Sancto dicata Spiritu,
Dauidis ortum semine
Regem ferebant seculi.
Beata cuius viscera
Summo repleta munere,
Terris alebant unicam
Terra poli q; gloriam.

In Evangel. Luc. ca. 11.

In natalem Domini.

In sermo. de Virg. laudibus.

Serm. 35. de Sanctis. Sermo. 9. de temper.

In explicat. Luc. ca. 11. Circa Euang. Domini. Quae drages.

In Harmo. Evangelica.

Nec omittam eiusdem Bedae prudentem piamq; commonefactionem, quum huc etiam pertineat: Nos, inquit, his contra Eutychem dictis extollamus vocem cum Ecclesia Catholica, cuius haec mulier typum gessit: extollamus & mentem de medio turbarum, dicamusq; Saluatori: Beatus venter, qui te portauit, & vbera quae suxisti. Verè enim beata parens.]

ALLVDIT ad hunc quoque locum multo vetustior Gregorius Nissenus & pia mulieris exemplum aemulatus, hoc MARIAE praconium defert: O beatum vterum illum, qui bonitatis praestantia ad se animi traxit bona. In reliquis enim omnibus vix animus purus Spiritus sancti praesentiam capit: hinc autem caro fit Spiritus receptaculum.] Nec est dissimile, quod ab Epiphanio scriptum legimus: O vterum impollutum habentem circulum caelorum, qui Deum incomprehensum, in te verè comprehensum portasti. O vterum caelo ampliolem, qui Deum in te non coarctasti. O vterum, qui caelum es septem circulis costans, & capacior illis existis. O vterum septem caelis sublimiolem atq; latiolem. O vterum, qui es octauum caelum, septem firmamentis caeliosiolem. O vterum, habentem inextinguibile lumen septies lucentis gratiae.] Eodem Augustini verba spectant: O Virgo Dei genitrix gloriosa, o sublimis puerpera, cuius visceribus auctor caeli terraeq; committitur.] Et rursus: O foemina super foeminas, quae & virum non cognouit, & virum in vtero circumdedit: quae concubitu carnali non tangitur, & tamen carnea prole de spiritali semine gratulatur.] Igitur de hac Evangelica muliere sic habendum est, illam in hac laudatione veraeque fidei confessione nihil omnino peccare, cuius quum exemplum sancti Patres libenter aemulentur, satis declarant, eiusdem affectum foeminae spiritualem potius quam carnalem esse, nulloq; modo reprehendi oportere. Etsi enim a solo corporali dono maternitatis (vt loquuntur) MARIAE extollere, ac beatam proclamare videatur, quando quidem mundi Redemptorem genuit acauit, tamen eiusdem Virginis fidem insignem ab Elizabetha laudatam, aliasq; virtutes, quae illam Deo praecipue commendarunt, nequaquam excludit. Ac de Christi quidem responso postea viderimus, qualem quantamq; vim habeat ad coniecturam aduersariorum vel tegendam, vel fulciendam. Peccant igitur aduersarij, dum pia mulieris mentem & affectum ad solam carnem carnalemque sensum detorquent, dumq; in Deipara ventrem & vbera, siue ipsam maternitatem, vt dicunt in Scholis, contra ea quae supra diximus, & postea subiicimus, solummodo intuentur. Nemo certe castissimum MARIAE vterum, & sanctissima eius vbera satis extollat, quam ex Filij vnione, communionem, contractu & obsequio (vt Rickelius loquitur) inestimabiliter dignificatam ac deificatam quodam modo esse credendum est. Georgius Aemilius praesentem locum rectius quam eius collegae, sic explicat, vt venter & vbera pro matre sumantur, vt potè praecipua generationis & nutritionis instrumenta, quibus felicissima Domini mater vta est, vt aeternum Dei Filium primum in lucem ederet, & editum suo lacte nutriet. Rideant autem si velint aduersarij, vt Philosophis mundi q; sapientibus sese conforment, quod nos de ventre & vberibus MARIAE gloriemur: haec sanè gloriatio ad Christum ipsum a MARIA genitum & nutritum refertur, & propter illum, talem matrem in corpore simul & anima non possumus non beatificare.

Haec pluribus persequi cogimur, vt Caluini criminationem depellamus, quam impudens homo toti Ecclesiae petulanter intentat: Mirus, inquit, Papatus stupor, quod in MARIAE honorem cantillent haec verba, quibus tam diserte refellitur eorum superstitio: in agendis vero gratis muliercule vocem decerpunt, omitta correctione. Verum ita modis omnibus obsu- peferi decuit, qui pro sua libidine sacrum Dei verbum data opera profanant. Quorum verò ist- haec

Beda admonitio de Iu huius loci.

Testimonia quadam veterum, qui praesentis mulieris exemplum in Maria laudanda sequuntur.

Nouatores Mariam suo fruantur honore, quem propter sacrum Sternum & vbera promerent.

Caluini petulanter toti Ecclesiae insultare, ob verba huius mulieris, & simul depulso Caluini ca- nullationis.

hæc tam acerba procacitas, & procax acerbitas tua Caluine? quin teipsum respicis improbe calumniator, & de oculo tuo demis trabem, qui festucam in alienis oculis tam accuratè consideras, tam atrociter accusas? An tu potius pro libidine tua verbum Dei non tractas, multisq; in locis data operâ non profanas? sicut Claudius, Demachares, Horantius, Camerarius, vt nihil de VVestphalo, Heshusio aliisq; multis, qui suos in te calamos acuerunt, modò dicam, luce clarius orbi commonstrârunt: Quod verò in Catholicis reprehendis, si rectè tecum reputes omnia, tibi nimium ac tuis propriè competit. Nisi enim velut in stuporem, adeoq; sensum reprobum à iusto Deo essetis traditi, facilè cognosceretis laudandum potius quàm suggillandum illorum esse studium, qui ad prædicandam Deiparam his Euangelicis verbis vtuntur. Iam verò vtentibus, quis quæso stupor, quæ imperitia rectè potest ascribi? Est hæc sanè, si sincerè iudicabitur, veræ fidei professio, est spiritus Euangelici testimonium, est Christianæ pietatis officium, est Ecclesiasticæ confessionis aduersus Antidicomarianitas perpulchrum symbolum, ac demùm non obscurum grati pectoris argumentum. Enimverò mulier, quæ de agimus, haudquaquàm hîc loquitur muliebriter, sed eodem, quo Elizabetha Spiritu afflata, MARIAM publicè celebrat, & celebrandam esse docet, nunquàm non habitura facti sui comites, socios, sectatores atque sectatrices, à quibus etiam Christus toto orbe in MARIAM (vel in uitis impiis) prædiceretur atq; honoreretur.

Quem igitur errorem, quàmue superstitionem in veteri Ecclesia notabit iure Caluinus, qui tam ab omni pietate remotus est, vt ne ferre quidè possit suam MARIÆ laudem à piis tribui, etiam si verba tantùm Euangelica priuatim vel publicè proferant? Scilicet si Caluino credimus, nefas erit ita dicere: Beata viscera MARIÆ Virginis, quæ portauerunt æterni Patris Filium; & beata vbera, quæ de cælo plena, Christum Dominum lactauerunt. Et rursus canit Ecclesia: Beata Virgo, cuius viscera meruerunt portare Dominum Christum, quemadmodum & sancta Elizabeth, vbi MARIAM benedictam celebrat, ventrem illius benedictum speciatim prædicare non dubitauit. Quid verò, si sancti viri his aliisq; modis, quos repetere non attinet, multis ab hinc seculis dixerint, scripserint, decantârint? Tam sunt aures delicatæ Caluino, vt hanc quoq; Catholicæ pietatis partem & exercitationem non solùm in templis, sed in priuatis etiam ædibus & mensis penitus auerteretur? Fortassis & notam tetra superstitionis inuret nobis hoc nomine: tam malè illi conuenit cum MARIÆ laudatione, in qua se mutos esse gaudent Sectarij, quamuis alibi, dum se suaque iactant, vel graculis soleant esse loquaciores. Haud enim malè referunt Achillam & Arrium, de quibus hoc Zozomenus memoriæ prodidit, quòd laudem propriam aucuparentur, & quæcunq; cõtra Catholicos possent, adferrent, ac derisiones negotiarentur, seditionesq; illis quotidie ac persecutiones molirentur.

Sed enim veterem morem hic Momus incusat, quod sola verba quæ ad MARIÆ laudem seruiunt, ex hoc Euangelio decerpantur. Fit hoc fateor, sicut etiam ab Ambrosio factum cernimus, quando his verbis est vsus: MARIÆ vbera benedicta, quibus sancta Virgo, poculo Domini, potum lactis immulsit. In templis autem est vsitatus, vt cum priore sententia iungantur & illa, quibus Christi responsio continetur. Cùm autem ob studium breuitatis hæc mulieris verba, siue in agendis ad mensam gratiis, siue alibi non integrè vsurpantur, quid vel periculi, vel piaculi in eo esse potest? Sed omittitur correctio, inquit Caluinus: Quid tùm postea? quanquàm ne id quidem cõcedimus, ad correctionem pertinere, quod Christus è vestigio subintulit. Quinimò, $\mu\epsilon\mu\epsilon\gamma\gamma\epsilon$. Ea coniunctio neque negat quod dictum est, neq; reiicit, vt Lossius quoq; fatetur: quia nõ modò non negatur quod à muliere dictum est, sed etiam confirmatur. Perindè ac si diceret: Ob sermones meos auditos rectè cognoscis in me aliquid homine maius esse admirandum, & idcirco meam genitricem ac nutricem speciatim honoras, vereq; beatam prædicas. Est ita sanè: sed hoc tibi simul affirmo, beatitudinis laudem non in illam solam competere, sed & aliis communicari posse, qui sermones meos sic audiunt, vt eos corde spiritualiter concipiant, & conceptos pariant, eosdem custodiendo & adimplendo. Licebit enim & illis meos esse cognatos; quæ dignitas nullis quidem verbis potest

Confessio mulieris hoc loco multiplicem & sum & fructum præbet.

Ecclesia institutum est, isdem ferè verbis Mariam extollere, sicut hæc mulier & Elizabeth extulerunt.

Sectarij ex more sua potius quam aliena prædicant.

An non liceat ex confessione mulieris verba quadam decerpere.

Christi responsum ad mulierem consistentem, nõ pertinet ad correctionem.

LUCA 1.

LUCA 1.

Hist. Eccl. lib. 5. c. 14.

Lib. de Josepho, 11.

In loci huius explicacione.

In cap. 11. Luca.

potest explicari. Quòd si Zvinglio credimus, non alia mulieris mens fuit, præterquam si hoc affirmaret: Vos Pharisæi calumniastis factum Christi, & Dæmoni hæc ascribitis virtutem. Ego autem contra vos pronuncio, ipsum esse sanctissimum hominem, adeoq; beatum, vt etiam mater eius & vbera beata sint. Sanctitas ergò MARIÆ ex sanctitate nascitur Christi. Tùm eodem Zvinglio teste (Quinimò) hîc est concedentis, quod idcirco Germanicè non malè vertitur, Das ist immer wahr/ pro eo quod Latini, certè vel profectò dicunt. Sed & alibi Scriptura sic eadem voce vtitur, vt planè sit asseuerantis, quemadmodum dum David loquitur Ionathæ: Quinimò viuit Dominus, & viuit anima tua, quia vno tantùm, vt ita dicam, gradu ego morsq; diuidimur. Vbi prius illud sic alij linguæ sanctæ peritissimi transfulerunt: Et profectò viuit Dominus, & viuit anima tua.

1. Reg. 20.

LUCA 1.

In liturgia Virg. Latinæ.

Tract. 10. in Iuan.

LUCA 2.

Homel. 20. in Euangel. Iohannis.

In Euangelium Luca.

FALLITVR ergò Caluinus, dum ex hac voce; Quinimò, tantas turbas excitat, totamque inius vocat Ecclesiam. Hoc verò Christi responsum; Quinimò beati qui audiunt & custodiunt verbum; sic idem interpretatur, Christum hîc ad eò mulierculæ non subscribere, vt potius hoc dictum contineat aliquam reprehensionem. Quid igitur: an verum ingenuè confirmans, præfertim vbi de fidei oppugnata negotio agitur, in aliquam iustam reprehensionem incurrit? Christone displiceret Matri delata laudatio? Non magis hæc certè, quàm illa vel à Gabriele, vel ab Elizabetha profecta commendatio poterat offendere. Sed hoc imponit Caluino, sicut & Georgio Æmilio, & Spangenbergio, quod aduersatiuam hîc faciant dictionem; Quinimò. Quasi verò in dubium vocari possit, rectène MARIAM dicatur beata, quòd Virgo Christum Dominum in suo sacro ventre gestârît, suisque lactârît vberibus de cælo plenis, vt canit Ecclesia? Item, verène dicatur beatus ille venter, & beata vbera, quibus duobus, veluti præcipuis organis & instrumentis, sacra Virgo vsa est, & sanctissimè vsa est non absque miraculo, ad summi Regis nostrique Redemptoris tùm generationem, tùm educationem nobis maximè salutarem? Quocirca Erasmus vtramque sententiam mulieris & Christi hoc modo coniunctim proponit: Beatus MARIÆ Virginis vterus, qui te (Iesu) gestauit iuxta carnem, ac beata vbera, quæ te lactauerunt: sed & omnes illi beati, qui diuini sermonis cœlestis semenspiritualiter concipiunt ac retinent, donec gignat in eis vitam æternam.

NVLIVS verò, nisi sit impius planè, hanc singularis beatitudinis laudem MARIÆ ad hoc tantum Dei opus electæ atque assumptæ vnquam adimere queat. Augustinus perspicuè docet, Christum in hoc suo responso non reiicere, sed simul includere matrem, quæ non minùs quàm reliqui audientes & custodientes verbum Dei, beata censenda sit. Vnde tractans hæc ipsa verba: Beati qui audiunt, hoc est, inquit, dicere, Et mater mea, quam appellastis felicem, inde felix, quia verbum Dei custodiuit. In quantum Augustinus MARIÆ tribuat, quòd nimirum verè perfecteque fuerit Euangelica, quia non solùm audiuit, neque tantùm in corde suo conseruauit, & contulit, vt Lucas affirmat; sed & custodiuit verbum Dei, vt veluti terra benedicta, fructum benedictum & vsquequaq; perfectum copiosè proferret. Eandem sententiam sequitur Chrysostomus, qui sic dictum vult: Quinimò beati qui audiunt verbum Dei & custodiunt illud, vt mater Domini hîc minimè negligatur. Sed & Beda hoc loco Christum affirmasse & cõfirmasse censet id, quod mulier MARIAM, imò & Christum ipsum laudãdo dixerat. Adiecit tamen Dominus generale quoddam axioma, quod auditoribus omnibus inferuire ac prodesse posset, & ex occasione dicti quod attulerat mulier, regulam tradidit omnibus ad benè beateq; viuendum & scitu, & obseruatu necessariam, ne quis aliòquin putet, MARIAM aut fuisse, aut fore solam in terris ac cælo beatã. Sed verba Bedæ subiiciamus, quæ planè conuincunt, hoc Christi dicto siue responso tuum etiam MARIÆ honorem, quem labefactare conantur aduersarij, integrum permanere. Pulchrè, inquit, Saluator attestationi mulieris annuit, non eam solum modò quæ verbum Dei corporaliter generare meruerat, sed & omnes, quidem verbum spiritualiter auditu fidei concipere, & boni operis custodia vel in suo, vel in proximorũ corde parere, & quasi alere studuerint, asseuerans esse beatos. Quia & eadem Dei genitrix, & inde quidè beata, quia verbi incarnandi ministra est facta temporalis, sed inde multò beatior, quia eiusdè semper amandi custos

Sensus Serborũ mulieris iuxta Zuinglium.

Quinimò, vox est concedentis & affirmantis in Scriptura.

Caluinus ob hoc; Quinimò, totã in ius vocat Ecclesiam.

Errare Nonato res, qui ex voce Quinimò, dictionem hic faciunt aduersatiuam.

Christus hic matrem non excludit à serua beatitudine. Sicut Augustinus, Chrysostomus & Beda interpretantur.

Quomodo Beda presentem locum exponat.

custos manebat æterna. Qua sententia sapientes Iudæorum clam percutit, qui verbum Dei non audire & custodire, sed negare & blasphemare quærebant.] Sed & alibi non minus luculenter MARIÆ gloriam ex hoc loco confirmat, cum explicans verba illa Virginis: Et misericordia eius à progenie in progenies timentibus eum, ita scribit: Concinit his beatæ MARIÆ verbis ipsius Domini sermo, quo non tantum matrem, quæ se corporaliter meruit generare, sed & omnes qui sua præcepta seruant, pronūciauit esse beatos.] Et postea citatis verbis illis: Beatus venter qui te portauit. At ille, inquit, testimonium veritatis prolatum libenter accipiens, continuo respondit: Beati qui audiunt verbum Dei, & custodiunt. Ac si aperte dicat: Quamuis singulare priuilegium habeat, quæ filium Dei incarnatum Virgo in utero gestare, parere ac nutrire digna extitit, atque præcipuum (hoc est præclarum & honestum) tamen in eadem vita perpetuæ beatitudinis locum & ipsi sunt habituri, qui eius fidem ac dilectionem casto in corde concipiunt, qui sedula in mente præceptorum eius memoriam portant, qui hanc & in mente proximorum, solerti cohortatione nutrire satagunt.] Prolixè docentem Bedam introduximus, quod præsentem locum sedulo excusserit, & genuinū eius sensum reddiderit clariorē, simulq; suam MARIÆ laudem contra Nouatores vindicabit. Ac multos quidē in audiendo & custodiendo verbo sedulos perfectosq; fuisse dubiū non est: sed horum iustorum nullus MARIÆ anteponi meretur, quæ intellectu, & affectu, & actu (Bernardi verbis utar) super omnes mortales decalogum habuit & obseruauit.

Quod verò Christus de verbo custodiendo meminit, rectè sic Beda Euthymiusque declarant, ut ad boni operis custodiam referatur, quando quidem ad benè ac beatè viuendum satis non sit Dei verbum cum fide percipere, sicut illud Herodes libenter à Ioanne Baptista percepit. Est enim verbum Dei semen, quod in agro humani pectoris reconditum, ne suffocetur aut exarescat, non modò conseruari, sed etiam excrefcere, ac fructus Deo dignos proferre debet, vt Euangelica docet parabola. Vnde Bernardus hoc ipsum dictum tractans admonet, Dei verbum non in sola memoria custodiri, sed sicut ipsum cibum corporis, omninò deglutiri atq; masticari oportere; vt salutarem ex eo vitæ fructum ad benè beateq; viuendum percipiamus. Traiciatur ait, in viscera quædam animæ tuæ, transeat in affectiones tuas, & in mores tuos.] Non enim auditores tantum, etiam si cum fide dicant; Domine Domine, sed factores Dei verbum requirit. Qui facit voluntatem Patris, intrabit in regnum cœlorum, sicut Christus in Euangelio sæpè multumq; confirmat, eos demum suos amicos & beatos pronuncians, qui Dei præcepta faciunt, custodiunt atq; seruant. Sed quia fulgentissimam hanc Euangelij lucem ferre non possunt Nouatores, eiusmodi loca coactis interpretationibus obscurant, adeoq; adulterant planè. Quod enim Christus pronunciat; Beati qui audiunt verbum & custodiunt illud, hoc est, inquit^a Sarcerius: Qui serio audiunt auribus, & fide in corde apprehendunt, atq; credunt ad iustitiam. Tum alio loco: Audire verbum est corde suscipere; facere est corde credere. Sic enim explicat, imò deprauat illam insignem Christi sententiã, Mater mea & fratres mei hi sunt, qui verbū Dei audiunt & faciunt. Vbi^b Melanchthon hoc adiicit scholion: Ille facit voluntatem Patris, qui credit in Christum. Consonat^c Coruinus aperte scribens, quod is qui credit, Patris sui faciat voluntatem. Accedit his quoq;^d Calvinus, qui facere voluntatem Patris præcipuè ad fidei commendationem refert, quando quidem, vt idem alibi notat: Sola fides sufficit, quia hoc unum à nobis Deus postulat, vt credamus. Tum huius discipulus^e Marloratus pronunciat: Credere in Christum filium Dei & audire verbum Christi, vt verbum Dei, est facere voluntatem Patris, qui in cœlis est. Atq; his friuolis commentis illi non modò charissima Christi verba eludere, sed etiam suū, aut potiùs Eunomianum de sola fide iustificante dogma tueri confidunt; quasi voluntatem suam & Pater & Filius non satis declarauerit, vt sciamus ad iustitiam & salutem hominis pertinere, si non solum verbum Dei audiat & credat, sed etiam si credens^f diuinis præceptis pareat, ac fidem ipsam^g operibus consummet, suamq; vocationē^h per illa certam faciat, secundum illa ipsa mercedem à Christo iudice recepturus. Pudenda certè fraus, & licet in speciem blanda, sed pestilens tamen doctrina est, quòd isti tota reclamante Scriptura, fidem solam pro factis bonisq; operibus, quæ passim in verbo suo

In solenni
restitutione
nisi Maria.
Luca 1.

Ser. 4. sup
Saluo Regi
na.

Marc. 8.

Matth. 13.
Luca 8.
Marc. 4.
Ser. 5. de ad
uentu Do
mini.
Matth. 7.
Luca 6.
Iacobi 1.
Rom. 2.
Matth. 7.

a In cap. 10
Luca.
Inc. 1. Luc.
b In annt.
Matth. ca. 13.
c In expū
cassione paf
sonis Do
mini.
d In cap. 10
Matth.

f Matth. 7.
g 19.
h 2. Pet. 1.
i Matth. 16.
Rom. 2.

Singulare priuile
gium Virginis,
quæ digna fuit
æternum Deifili
um in utero
gestare, parere
& nutrire.

Cur Christum
dicat Verbum au
diendum & cu
stodiendum.

Nouatores de
prauant Euan
gelij loca de Ver
bo Dei custodi
endo & facien
do inculcantia.

Voluntas Dei
non modò fidē,
sed & obedien
tiam mandatorum
requirit.

exigit Deus, substituunt, & fidem eandem vnice homini necessariam clamant, vt ita partim præceptorum Dei, vt vocant, impossibilitatē statuunt, partim bonorum operum, quæ à piis fiunt iustitiam, merita & necessitatem excludant reiiciantq;. Atqui res ipsa docet, verbum Dei à multis cum fide audiri, sicut à Principibus Iudæorum, qui in Christum docentem credidisse leguntur, sed tamen non custodiri, cum semen diuinum ab illis acceptum, fructum dignum non adferat, quin potiùs illorum vitio suffocetur. Veruntamen, inquit Ioannes, & ex Principibus multi crediderūt in eum: sed propter Pharisæos non confitebantur, vt è Synagoga non eicerentur. Dilexerunt enim gloriam hominum magis, quàm gloriam Dei. Igitur ad iustitiam & salutem illud Dei verbum cōfert, quod & auribus percipitur, & memoriæ mandatur, & in animo conseruatur, & in opus ipsum conuertitur, veræq; obedientiæ fructibus commendatur. Qui enim habet mādara mea & seruat ea, inquit Christus, ille est, qui diligit me. Hac de re alibi tam multa diximus, vt hoc quidem loco isthæc satis fuerit attigisse: Perpetuò igitur exulet vox impia Lutheri: Nullum opus tam malum, quod hominem damnare queat, neq; vllum tam bonum quod saluare. Caterum sola fides seruat, sola incredulitas damnat.

Aliud est audire
etiam cum
fide, aliud face
re Verbum Dei.

Quomodo Ver
bum Dei iusti
ficet ac beat ho
minem.

In Euangel.
Dominica
1. à Trini
tate.

CAPVT VIGESIMVM SEXTVM.

Eiusdem mulieris aduersus Lutherum aliosq; Sectarios propugnatio, & rursus de verbis illis: Beati qui audiunt verbum Dei & custodiunt illud, admonitio. Item in Matre Domini plusquam ministerium nudum esse spectandum. Ac demum multa in Deipara nobis etiam hodie celebranda & beatificanda reperiri.

NON SOLVM IOANNI CALVINO, VT EXPLICAVIMVS, VERVM ETIAM MARTINO Luthero eiusq; Symmictis libuit præsentem Euāgelij locum insano studio & audacia Hæretica cōuellere, simulq; præclarum mulieris dictum & factum, quo Mater Domini in conferta hominum turba publicè cōmendata est, insigniter deprauare. Lutheri verba subnectam. Probè notandum, inquit, quomodo stultæ & carnali deuotioni, vt loquuntur, muliercula exclamantis, beatum ventrem qui eiusmodi filium gestasset, Christus obuiarit. Quo profectò summam omnium, quæ hac historia nobis proposita sunt, docuit: nimirum ne opera aut dignitatem Sanctorum spectemus: sed solum verbum Dei, vt illud audiamus & seruemus. Nihil enim nostrā refert, nihil nobis conducit, quàm sancta & eximia sit huius Filij mater, imò nec quàm præstans & insignis Filius & fructus sit, sed quid iste nobis Filius fuerit, quod nos ex gratia citra nostrā operam ac meritum de potestate liberauerit Satana. Quibus verbis multa certè Lutherus nō solum insulse, sed etiam falsò & impie, & ad hunc quidem locum profus ineptè coaceruat. Primum enim an non acerbus & contumeliosus est hîc Gigas honestæ & piæ mulieri? quam vt antè probatum est, multis nominibus commendare possumus, insectari verò non debemus, nisi fortasse omni posito Christiano cādore, cum Luthero scedè liceat calumniari. Qui statim hîc seita prodit, vt cognoscamus illum ex mundi esse sapientibus, qui suo more simplices ac paruulos Christi superbè contemnunt, vt ipsi præ aliis sapere videantur. Vnde alibi quoq; mulierem eandem, velut à Christo reiectam & despectam asserit, perindè ac si dixisset: Grauant me carnales laudes, nec mater mea hinc beata est: tua laus nullius momenti est, non enim adhuc ea quæ Dei sunt assequeris: tu emolumentum & voluptatem carnis quaris, mirè tibi hiscè muliebribus & noxiis cogitationibus places. Quocirca cor tuum ab his friuolis, inanibus & vanis cogitationibus auertas. Ita enim in bonam ac piam, perindè ac stultam & culpabilem fœminam superbus Lutherus debacchatur.

Lutherum hi
storia Euan
gelij præsentis, ab
uit, & multos
errores circa il
lam cōmiserat.

Lutherus hinc
mulierem in Euan
gelio iniquus
& acerbus.

In Euangel.
de die con
ceptionis
Mariæ.

FALSVM & illud quod adiungit, hoc doceri loco, ne opera dignitatemq; Sancto
rum spectemus. Quasi verò Christus tam malè matrem honoret, aut sese adeo iratum
illi præbeat, vt beatam fuisse inficietur, vel certè vt eidem publicam inuideat cōmen
dationem.

Vet ex hoc lo
co Lutherus spe
ctare Sancto
rum opera &
dignitatem.

dationem. Hæc nullus sanè mentis dixerit, ac res ipsa testatur, haud sine Christi voluntate factum esse, quod beatam hanc suam parentem multò antè non vulgares personæ prædicarint: imò certum diuinumque decretum est, loquentis per MARIAM Spiritus, fore, vt beatam eandem omnes prædicent generationes. Quod autem Sanctos alios, eorumque opera & dignitatem spectamus, admiramur, & in precio habemus, nihil cum præsentem loco pugnat, sed sacris literis est consentaneum. Fingat ergò quicquid volent cum Achate suo Spangenbergio Lutherus, illud nobis ex verbo Dei concedat necesse est, MARIÆ & Sanctorum præclara Deoq; grata opera, quæ defunctos etiam comitantur, & æternam mercedem iustitiæq; coronam certam accipiunt, non esse paria, sed dignitatem differentem habere, & in hoc nobis rectè proponi, vt quemadmodum alibi tradidimus, sæpè multumq; spectentur & celebrentur, neq; solum suam & perpetuam in Ecclesia laudem habeant, sed multos etiam ad studium virtutis & iustitiæ officium excitent impellantq;. Quod autem Lutherum secutus addit Spangenbergius: *In regno cælorum nullam prærogatiuam relinquit, sed omnes beatos facit æquales, & eadem eis præmia priuilegiaq; largitur, quoniam grauitò ex misericordia Dei per fidem apprehensa equaliter omnes beantur*, partim foedum Iouiniani dogma iam pridem explosum cõtinet, partim ad nouas Lutheranæ Scholæ corruptelas sæpè disiectas & protritras pertinet, partim ab aliis eiusdem Sectæ professoribus qui rectiùs modò sapiunt, ita confutatum est, vt non deceat hîc nos longiùs immorari.

Maria & Sanctorum opera, merita & præmia diuersa, rectè à nobis spectari atq; celebrari.
Spangenbergius beatos omnes in cælo existat, nullamq; illi relinquit prærogatiuam.

Quale scribum Lutherus ad idendum nobis obrudat.

Coruini calumnia refutata de solo serbo audiendo.

Rectè dicat Lutherus, nihil nostrâ referre, quàm sancta et pœlura sit Deipara?

Quantum Lutherus Maria, qua Deipara, alio in loco laudatur.

Lucan.

In Euangel. Dominica 3. Quadragesimæ.

In Postilla circa hoc Euangelium.

In Euangel. de conceptione Mariae. Luca 1.

Ac piorum semper proprium fuit, nō sine certa voluptate, pariq; vtilitate illa Dei magna contemplari, quæ fecit MARIÆ Deus, si in aliis quidem Sanctis, tum in Virgine Matre vel maximè gloriosus atq; mirabilis, quemadmodum alibi demonstramus. Vna hæc columba & electa est, vt Ruperti verbis dicā, quia nec inter Angelos, nec inter homines similem vel primam habet, vel sequentem habitura est: verè columba, quia gratia plena: verè electa, quæ non solum salua existeret, verum etiam ipsam salutem pareret. Ingens profectò Zachariæ & Elizabethæ laus est & gloria, quòd iusti fuerint ambo ante Deum, incedentes in omnibus mandatis & iustificationibus Domini, sine querela, vti sacrum de illis Euangelium tradit. An his verò MARIÆ non præstitit, maioremque commendationem non promeruit? quemadmodum Hieronymus comprobatur luculenter. Elizabeth & Zacharias inquit, nos docere possunt, quantò inferiores sunt beatæ MARIÆ matris Domini sanctitate, quæ conscientia in se habitantis Dei liberè proclamatur: Ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes. Vbi hoc etiam addit epiphonema, quod scio Lutheranæ doctrinæ aduersari; Quid mirum, in collatione Sanctorum alios esse meliores, & alios inferiores, cum è contrario in collatione peccatorum hoc intelligi possit? Albertus Magnus principium per se notū vocat, vt quicquid boni aliqua creatura fecit vel recepit, id MARIÆ quoq; sine dubio sit tribuendū, quum à nullo illustrium superetur, sicut Damascenus affirmat. Nec veretur dicere Bernardus: Quod vel paucis mortalium constat fuisse collatum, fas certè non est suspicari, tantæ Virgini esse negatum, per quam omnis mortalitas emerfit ad vitam.]

Maria & electa columba nulli alij comparanda.

Mariam Sanctis aliis præstitisse, nec in donis & sanctitate inferiores fuisse.

Impie docere Lutherum, quòd nostra non referat, quàm præstant & insignis Maria sit filius.

Non satis est Christum Mediatorem fidei complecti.

Quomodo Lutherus in superiore oratione dogma de sola fide cupiat promouere.

In Canon. lib. 6.

Luc 1.

In aduersus Pelagianos.

In de laudibus Virginitatis. Epist. 174. ad Canonicos Lugdunenses.

Esai. 7. Psal. 71. Ioan. 1. Hebr. 1. Ephes. 1. Coloss. 1. Act. 7.

Iacob. 4. Matth. 16. & 25. Apocal. 1. & 3. Philip. 2. Luca 1.

In Luca 11.

In Luca 10.

In Matth. 19.

In Matth. 7.

POSTRÈMO haud minùs impium & blasphemum nobis videtur, quod idem Hæresarcha ne Christo quidem parcens, audet pronunciare, nihil nostra referre, nihilq; nobis conducere, quàm præstant & insignis MARIÆ sit filius & fructus: modò sibi de Christo persuasum habeat homo, quid nobis ille fuerit atq; profuerit ad salutem perpetuam comparandam. Etenim qui tam crasse docet ac loquitur, an non Prophetis & Apostolicis insultat literis, diuinisq; verbi sensum genuinum vel abnegat, vel labefactat? Proponit passim diuina Scriptura, & à nobis considerari vult pleraque de Christo & eius maiestate, præstantia, iustitia, iudicio, sapientia, diuinitate. An verò parum aut nihil refert ac prodest hæc docere ac credere? Cæterum quod ad Christi gratiam & promissionem homini salutarem pertinet, nemo nisi profusus atque el negat, vel ambigit, Christum, quatenus Redemptor & Saluator nobis est, gratis animis à cunctis amplectendum, & in fide imprimis acceptandum esse. Sed refert interim plurimum, vt cui propterea quòd Mediator est, credimus & fidimus, eidem etiā velut Legislatore obtemperemus, & vt breui venturum vnus cuiusq; Iudicem, ac iustum Remuneratorem reueramur, eidemq; & vitæ & mortis Domino, ad cuius numen omne genua flectitur, cum timore & tremore in iustitia & sanctitate noctes & dies inseruiamus. Verum Lutherus, qui suos discipulos sola fide iustificat & saluat, sicut & olim Eunomius mentiebatur, rem se dignam facit, nihil referre iudicans, quid de Christo vel scribatur, vel doceatur, vel credatur, modò sui nõrint certò secum statuere, propitium sibi esse Christum, huius merita & meram gratiã ad se pertinere, seq; in Christo sola fide iustos & beatos esse, quantumuis ab Ecclesia vera disuncti, multisq; erroribus cõtaminati, neque Christi vestigiis insistant, neque mandata obseruent, vt quæ ne seruari quidem posse persuasum habeant. Quid, quæso, in rem præsentem insulsus hic author adferret? aut quo pacto magis deprauaret id, quod Christus vrget sæpè, vt qui beati esse cupiunt, ad verbum Dei audiendum & custodiendum sese componant, vt legem charitatis obseruent, vt præcepta decalogi moribus expriment, Patrisq; faciant voluntatem? Sed hæc pluribus confutare non attinet, cum idem Lutherus apertò hîc inuoluat errores, vt suam de iustificatione doctrinam malè cõceptam peius vrgeat atq; defendat.

SED ENIM ad primum Lutheri errorem tandem reuertor, quo plures alij falluntur & fallunt, dum in hac muliere crassam & Iudaicam opinionem statuunt, velut illa in matre Domini nihil eximij, sed carnem solum & sanguinem spectauerit, ac suo eulogio tantum quæ sunt corporea, voluerit commendare. Nos verò iam antè monstrauimus, de hac muliere candidiùs & sublimiùs esse iudicandum, neque tantam ruditatem illi, quæ tanta libertate Christum grauitè tunc temporis oppugnatum publicè defendit, quæque

Cõfirmatio supra dictorum de muliere, quam Neutiores cum Luthero carna-

terra, vt salutis fructum proferat, nobisq; germinet & Saluatorem. Et stultam adhuc mulierculam vocat impudens planè Lutherus, eam nimirum, quæ cœlestis reuelationibus luce perfusa, vel sapientissimos & doctissimos hæcenus superauit; quòd exhibitum Messiam & singularem eius matrem non modò reuerenter agnouerit, sed & intrepidè, publicè, perfectè prædicarit? Cur illa non cogitaret ac diceret: Perquam beatus est venter tuus, ô MARIÀ, arca illa intus & foris aurea, in qua cœleste nostrum manna sedulo primum conseruasti. Felicia & vbera tua, non fracta libidine, sed de cœlo plena, & lac illud dulcissimum suppeditantia, quæ sæpè in tuo gremio æternum Dei filium reficisti. Deinde tum Græci, tum Latini Patres, quorum non paucos citauimus, vno velut ore sibi & orbi gratulantur, felicem illam venisse matrem, quam vetus instrumentum passim insinuabat, multisq; modis & typis tam bellè præludebat, de qua etiam vetustissimi Rabbini egregiè philosophantur. Tam celebriserat de matre Messiam olim omnium, qui aliquid apud Iudæos iudicio doctrinaq; valebant, existimatio.

Et vetabit adhuc nobis Calvinus, ne sit parum imperiosus & iniquus, vetabit inquam, nos reperto gaudere thesauro, præsentem spectare lucem, oblatam amplecti gratiam, beatam salutare matrem, & ex illa ipsa nobili arbore generosum illum fructum decerpere atq; gustare, qui nobis perditis vitam, desperatis salutem, mortuis immortalitatem omnem adducit atque conseruat? Quod hoc est nouum, infestum maleque feriatum hominum genus, quod nos à diuinis laudibus, ab Euangelicis vocibus, à solennibus concionibus auocat, & auocatos abducit? Quò autem abducit? ad atras speluncas, ad psalmos deprauatos, ad hymnos effœminat, ad cantiones auctorum obscurissimorum, ad concentus haud dissimiles Arianicis. Nam Arianis etiam, quod alibi meminimus, olim familiare fuit, cantiones Ecclesiasticas fastidiosè respuere, nouas & suæ Sectæ aptas substituere, substitutas vulgo commendare, illasq; gratiores reddere melodiæ suauitate, vt sic molles animi pestilentis doctrinæ dulci quidem, sed venenato succo allecti, facilius ab orthodoxa veritate deflecterent, quàm scilicet de sacris omnibus & commentandi, & cantillandi, & disputandi nulli non potestas libera relinquere. Ad eò verè dixit Tertullianus: Nemo venenum temperat felle & helleboro, sed conditis pulmentis, & benè saporatis & plurimum dulcibus id mali iniicit. Verùm ad rem ipsam propius, atq; vt summam agamus.

SI BEATI sunt omnes, qui verbum Dei audiunt, & custodiunt illud, vt hinc Veritas aperte testatur, quantò beatior demùm Christi mater est existimanda, quæ antequàm ad hoc maximum dignitatis genus, vt Domini mater esset prouheretur, non solum ab homine, sed etiam ab Angelo Dei verbum audiuit, auditumq; summa & fide, & humilitate, & pietate complexa est, diuinisque aucta muneribus, dignissimam se verbi custodem semper præbuit, vt à filij docentis, imò & in cruce pendentis latere nõ posset auelli? An non Christus ipse suis loquitur: Beati oculi qui vident, quæ vos videtis? Si ergò beati oculi Apostolorum, qui verbum illud, quod fuit ab initio, coram & familiariter, sed non toto quadriennio, & fide imbecilla præditi intuebantur, cur sit nefas quæso, nunc dicere: Beati oculi MARIÆ, qui mundi lucem & Verbum carnem factum, illumq; speciosum præ filiis hominũ, ante alios primum spectauere, simulq; per omnes ætatis illius progressus incredibili cum voluptate, & fide nunquam dubia spectando, sese oblectauere? Pari ratione, cur non rectè profiteamur; Beatæ aures, quas MARIÀ pluraquàm regina Saba, non dicam ad Regem Salomonem, sed ad ipsam Dei sapientiã, sed ad iustitiæ Doctorem & Magistrum vnum Christum priuatim & publicè audiendum cupidissimas attulit, nullus vt illum vel attentius, vel lætius, vel vtilius de summis illis differentem mysteriis vel interrogasse, vel auscultasse videatur? Cur nõ beatas quoq; Virginis manus appellemus, quæ tot annis, tanta cum animi suauitate de verbo vitæ contrectauerunt? manus inquam, quæ huic diuinissimo infanti, puero, adolescenti in victu atq; vestitu noctes ac dies materna quæuis officia fidissimè præstiterunt? Cur non beatos pedes etiam agnoscamus, quos Dei amor, Christi cura, & obedientiæ lex ad longas, difficiles & sacras illas peregrinationes frequenter extrusit, pedes inquam, quos ad Christi vestigia tum insequenda, tum reuiscenda, ante & post filium in cœlos assumptum libenter exercuit ac defatigauit? Cur demùm beata nõ fateamur oscula, quæ dilecta dilecto,

in cha-

in charitate non ficta toties & tam reuerenter delibauit, quæ à nato vicissim amanter accepit, cum talè Filium talis mater in sinu amplecteretur, & tam dulce dulci de collo penderet onus, quod eadem parens & nutrix & gerula manibus circumferret, gestaret in vlnis, foueret in gremio, ac sæpè numero blandissimè demulceret? Quæ verò demulceret? liliu conuallium, Israël gloriã, lumen gentium, delicias orbis terrarum, suum cor, suum thesaurũ, suum decus, suum solatium, suum præsidium vnicum. Certè Mechitildi sanctæ virgini hoc reuelauit Deus, sæpè numero vsu venisse, vt MARIÀ suum infan- tulum in gremio foueret, suumq; caput illius capiti suauissimè applicaret: ita verò factũ esse, vt filij caput & faciem profusus amoris lachrymis irrigaret. Hunc verò sermonem matri eo tempore familiarem vsitatũque fuisse, vt compellans filium diceret: O salus & gaudium animæ meæ.

VIDEANTVR hæc aliis tantum fuisse signa, vel vulgaria & cõmunia quædam maternæ pietatis ministeria, quæ parentes & nutrices suis liberis vltro exhibeant, dum illos quàm possunt, tenerè & amanter educant. Sedenim quid aliis matribus cum hac, quæso, commune: quæ quòd illæ faciunt, à se quidem alienum esse non putauit; quicquid autem faceret, quia non homini solum, sed Deo etiam ex se carnem induto seruebar, longè rectius intellexit, & exactius obiuit, & persensit suauis, & absoluit dignius; quæ admodum illam profectò decebat, quæ maximo fidei lumine illustrata, & eximia charitatis igne flagrans, nullis carebat præsiidiis, ad tale ministerium tali nutrici necessariis atq; opportunis. Cui rei maiorem fidem faciet, si quod piorum contemplatione dignũ est, in animum reuocemus, Christi Domini, licet infantis & pueri, carnem per se tenerimam, dulcissimam, mundissimam simul & efficacissimam extirrisse, per quam intus latens eius Diuinitas suo modo resplenduerit, ac suauem quandam fragrantiam ediderit, admirandamq; virtutem, vt multi senserunt, exeruerit sæpè: Hinc Apostolorum oculi & aures, vt diximus, à singulari beatitudine commendantur, quòd Christi Magistri ac Domini non tantum spirituali, sed etiam corporali familiaritate, dulciq; consuetudine fruenterur: qui & sancti postea gloriantur, quòd illum audiuerint coram, & oculis viderint, suisq; manibus contrectarint. Tum, sicut Euangelium docet, ex hoc ipso corpore virtus exibat & sanabat præsentem omnes, nemo vt frustra vel dominicam carnem, aut Christi tunicam attingeret, si quando suam gratiam Christus liberaliter vellet populo communicare. Quid, quod sanctis hominibus hoc sæpè contigit, vt eorum conspectus, colloquia, tactus, oscula multis præsentem opem adferrent, vtque accedentes non solum ex ægris incolumes, sed etiam vita integriores, & spiritu in vtero Dei amore atque cultu alacriores efficerentur?

IAM quod ad MARIAM attinet, non minùs illa quidè ac reliqui omnes, quibus corporalis Christi præsentia profuit, diuinæ influentiæ per Christi carnem operantis capax fuit, ac maiorem certè quàm alij, fidem & charitatem ad hoc diuinitatis organum ritè tangendum atq; tractandũ attulit, præsertim dum filio adhuc infanti, & puero, & adolescenti operam maternam impedit. Quis igitur nisi insulsus ambigat, illam in summa & quotidiana cum Emanuele familiaritate atq; coniunctione, singularè è Christi carne fructum hausisse, vt proindè mirificus quidam sensus sanctissimi gaudij, maximæ dulcedinis, incredibilis virtutis, & præsentissimæ voluptatis matricissimi accederet, vtq; per crebram diuinæ carnis contrectationè ipsa subinde beareretur; ô reuerenda & prædicanda eiusdem matris membra, vt & intus & foris verè pleneq; gustaret, quàm suavis esset ille paruulus, cuius carne nihil sacratius ac fragrantius, cuius aspectu nihil lætius, cuius cõplexu nihil purius, cuius familiaritate nihil in terris iucundius queat excogitari. Cogitare quidem & admirari possumus, pro dignitate aut estimare non possumus illas diuinitas atq; delicias, quibus tunc Messiam mater in illo diurno nocturnoq; contubernio abundarint, quæ diuinis de rebus abdita sublimiaq; sensa cõceperit, quos perfecti amoris æstus & ardores pertulerit, quas itidè familiares ac dulces sæpè lachrymas profuderit, quum se totam filio non solum humili, vt ancillam, sed etiam amanter, vt matrem, offerret, cõmendaret, impenderet. Igitur sicut mulier illa Euangelica Virginis matris vterum & cõmendaret, impenderet. Igitur sicut mulier illa Euangelica Virginis matris vterum & vbera ob Christi contractũ beatificauit: ita nos etiã plures Mariani corporis partes, vt

Quomodo hæc spsa mulier Maria respouerit gratulari.

Nos etiam & reuerentem & mulieris huius exemplo Deipara non immeritò gratulari.

Seculariorũ est propriũ, nouos hymnos adferre, & cantillare in odium Ecclesie.

Maria imprimitis beata inter eos, qui beati maximè cõsenti sunt.

Maria oculi beatiore quam Apostolorum.

Maria aures beatiore quam primorum discipulorum. Quomodo Maria manus beatæ dici possunt.

Maria pedes quomodo beati estimari queant, simul & eius oscula.

Li. gratia spiritualis.

Luca 10.

Ioan. 1. 1. Ioan. 1.

Lucas 5. 8.

Vide Aug. serm. contra Maximinũ Arianorũ Episcopum li. 1. et epist. 174. Vide et de Iohannis q. de rebus gestis Arminii. Lib. de sp. et oculis. Luca 11.

Luca 1.

Ioan. 19.

Luca 10.

Psalm. 44.

as Reg. 10. Luca 11.

Quomodo Maria erga puerulum Iesum se gesserit.

Maria logè perfectius quam reliquæ matres erga filium laborauit.

Christi caro logè nobilior & sanctior, quam aliorum puorum carofuit, matremq; beatiorè reddidit.

Sanctorũ præsentia corporalis multis sapè efficacè & salutaris.

Christi præsentia et cõsuetudo Maria gratiam & sanctitatem maiorem contulit.

Quomodo Maria secundum corpus & membra posuit anobis beatificari.

Maria singulares opes & delicia ex Christi contubernio pronuebant.

*Plura nobis de
Maria cogitan-
da sunt, quam
in Scripturis
expresse lega-
mus.*

manus & brachia, quibus ad tantæ prolis partum & educationē sanctissimè v̄sa est, me-
ritò suspicimus atq; prædicamus. Hic si curiosi & morosi homines, quibus nunquàm
ferè satisfacere possis, nobis pergant obstrepere, & Scripturā expressam requirent, ne illi
parùm expendant, quantā sensuum & intelligentiæ copiam ex paucis Euangelij verbis
hauriant ij, qui humili ac studioso animo in ipsius commentatione versantur.

IN EFFIGIEM SVBSEQUENTEM CARMEN PHI-
LIPPI MENZELII D. ET PROFESS. MED. INGOLSTAD.

VID tibi mentis erat, Virgo, quos pectore planctus,
Quas lachrymas (si non lachrymas dolor hauserat omnes)
Diua, dadas, gemitu, heu, inconsolabilis alto
Dum miseranda tuum, solo iam nomine mater,

Vnigenam infando maectari funere Natum
Infonem, penitusq; aliena ob crimina culpa,
Aspicis, ah, oculosq; vides morientis & ora,
Et circum gelidos letho complecteris artus?

Sol equidem tam triste nefas ne cerneret ipse,
Abruptis maectus radiis in nubila fugit:

Bruta sed & tellus acri concussa dolore
Horruit, & sceleris tanti sub mole laborans
Luxauit rigidos tremefacto corpore montes.

Hoc hoc illud erat, tibi quod longæuis ad aras
Interpres Diuum, quondam pia dona ferenti,
Pradixit Simeon. Veniet labentibus annis
Tempus, ait, quando immani tibi vulnere adactus
Trans animam hanc gladius, Virgo miserabilis, ibit.

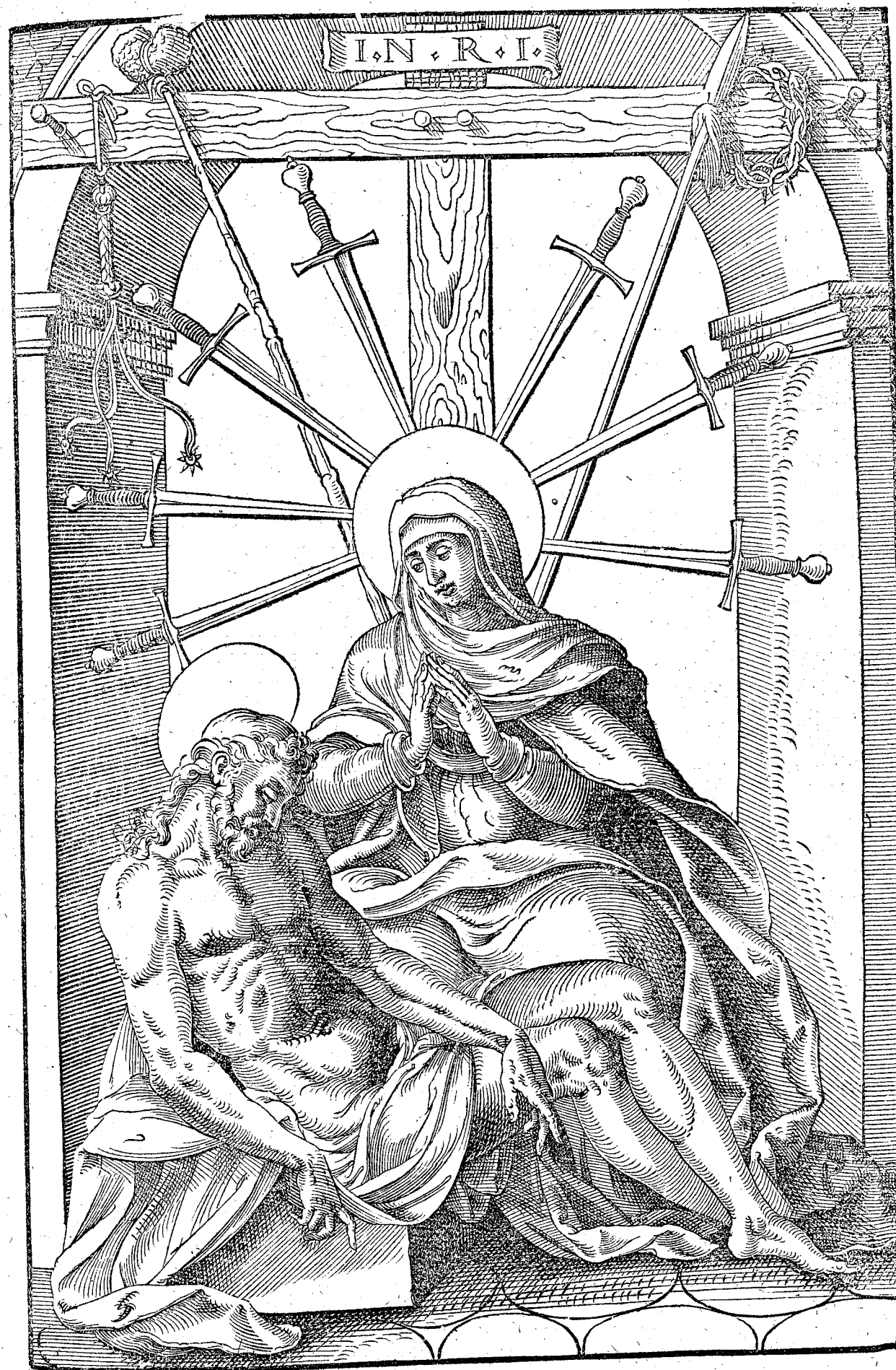
Hei mihi, quis falsum dicat Simeona? liquet res
Indubitata palam: Cerno, cerno amplius unum,
Quite, Diua, petit, qui te transuerberat, enssem.

Quippè nec impressum spinoso tegmine gnati
Dulce caput, pallorq; genis suffusus, & atra
Morte graues oculi, concreti sanguine crines,
Lingua sitim confessa acrem, cumulatq; mille
Vulnera vulneribus, neque te clamantis ab alta
Iam cruce luctifica, media inter funera, voces,
Immenso tantum tua confixere dolore

Pectora: Quin etiam diri sors prima Satana
Cerintusq; Hebionq;, euersoresq; sacrorum
Nestor, & Heluidius, stimulus furialibus acti,
Direxere aciem, strictisq; tot ensibus omnes
Te contra sua castra mouent, tibi vulnera crebri
Ingeminant: Quorum facinus crudele propagat
Hoc aui Hæresen legio non una per orbem
Bella serens, dum cuncta tuo meditatatur honori
Extrema, & rabido passim te dente lacescit.

Tutamen, ô, firma nunc atheris arce beati,
Diua, sedens, omnem millena in gaudia luctum
Soluisti: procul est, quicquid dolet: Vnicus ille,
Quem propter tot dura lubens, tot acerba tulisti,
Filius, aeterno prasens te mulcet amore:
Ille truces plagas, atque intentata propulsat
Vulnera, materna vindex, tutelaq; fama.

DEO LAVS.

CAPVT VIGESIMVM SEPTIMVM.

De gladio MARIÆ Virgini prædicto à Simeone, ac de variis acerbisq̄ doloribus, qui Virgineam eius animam pertransierunt: nullam verò infidelitatem, aut in fide dubitationem in hisce doloribus illi adhaesisse. Tum de variis causis, quæ dolores & angores MARIÆ maximos creârunt ob Filium.

UPEREST DE MARIÆ DOLORIBVS, QVI ANIMVM EIVS GRAUITER vulnerârunt agere, partim vt fidem antè datam liberemus, partim vt hoc graue & vtile argumentum, de quo multi multa scripserunt, in hoc Opere non prætereamus, simulq̄ à quibusdam connexis erroribus pro nostra virili vindicemus. Primùm verò iusti Simeonis dictum, velut rotius tractationis nostræ fundamentum excutiemus: deinde occasiones & causas dolendi, quæ MARIÆ mœrorem iustum creare poterant, ex historia Evangelica indagabimus. Quibus de rebus tantò diligentius agendum censeo, quantò plures hodie sunt malè persuasi, acerbos dolores & grauem multiplicemq̄ luctum Virgini matri non competere, quinetiam tantæ personæ sanctitati atque constantiæ satis indecorum esse. Nec desunt, qui pro sua mirabili sapientia veterem morem piorum, MARIÆ dolores & angores contemplantium ac venerantium planè contemnant ac subsannent, nulloq̄ in precio haberi velint, quæcunque ad MARIÆ compassionem, vt nostri dixere maiores, aliqua ex parte referuntur. Sed ad rem ipsam propius accedamus.

CVM iustus ille Simeon Spiritu sancto afflatus, in templum venisset Hierosolymitanum, & Iesum puerum à parentibus allatum, in suas vlnas accepisset, eximiis illum laudibus Senex lætissimus publicè celebrauit. Hinc ad pueri parentes Ioseph & MARIAM sese conuertit, illisque benedixit, siue illa benedictio fuerit Sacerdotalis, vt multi autumant, siue laudis & gratiarum actionis, siue religiosæ cuiusdam imprecationis. Probabile quidem non est, Simeonem illis more vulgari tantùm fausta esse precatum, sicut hoc loco vertit Castalion, multiq̄ cum Luthero & Spangenbergio explicant. Etenim præterquam quod isti Sacerdotum munus exosum habent, quorum est proprium in Ecclesia benedicere, veteris etiam legis morem solennem ignorare videntur, in qua Heli Sacerdos Annæ Samuelem filium in templum adducendo benedixit, ad eum fortasse modum, quem Moyses filiis Aaronis ad benedicendum in Lege præscripsit. Cui rei maiorem fidem præbet, quod ex Iudæorū Rabbiniis non obscurus Moyses Maimonistestatur, huiusmodi benedicendi morem in templo ad Simeonem iustum vsque peruenisse, atque in eo demùm cessasse, nimirùm, quòd iam tempus appeteret, Aaronicum Sacerdotium cum Christiano, Legale cum Evangelico commutandi, & in Christiano nomine omnia consecrandi. Sacerdotem verò Aaronicum hunc fuisse Simeonem non solum Epiphanius, sed etiam Cyrillus Hierosolymitanus, vt & antè meminimus, perspicuè tradit. Quod si Galatino credimus, Magister ille fuit Gamalielis, ad cuius pedes Paulus est institutus, ac eò grauatim adductus, vt Esaiæ crederet vaticinanti, Messiam ex Virgine nasciturum, sicut libro secundo significauimus. Errat autem Erasmus de hoc Simeone iudicans, quod, sicut MARIÆ & Ioseph benedixit, sic etiam puero Iesu sit benè precatus. Prius illud Lucas asserit euidenter; posterius autem non attingit, sed ostendit quod Simeon Dominum benedixerit, id est, laudando prædicârît; quò nec decuerit senem puero, vt aliis benè precari, de quo tam illustrem plenamq̄ cognitionem haberet, sicut oratione sua publicè testatus est. Qui Simeon MARIAM peculiari certè honore dignatur, quùm illi soli seorsim suum depromit & committit vaticinium, haud dubiè per spiritum intelligens, quantò præstantior esset vera & naturalis pueri mater,

Proposito de sequenti tractatione, eamq̄ non parum esse momenti.

Repetitio historiae de Simeone in templo prædicente Maria gladium, qui animam eius pertransierat.

Quomodo Simeon parentibus Domini benedixerit.

Erasmii error de Simeone, qui puero IESU sit benè precatus.

Mariam à Simeone in templo honoratam fuisse.

Luc. 4.

1. Reg. 2. Num. 6.

In li. Mort.

Heb. 7. Et.

Act. 22. Esai. 7. In Paraphr. circa cap. 2. Luca.

mater, quam Ioseph putatius ac nutritius pater, hancq̄ vnice suspiciens, vt nobilem & Virginem & Prophetissam, quam Esaias multò antè promississet, multiq̄que pij tot seculis expectassent. Ego verò nihil ambigo, quin ille in ipso colloquio personam tantæ matris reuereretur, & cū eadem plura conferret, quàm Lucas hoc loco exposuerit. Cæterùm vt ad nostra veniamus, inter alia quibus Propheta Simeon MARIAM affatur, hoc etiam grauiternunciat: Et tuam ipsius animam pertransibit gladius, vt reuelenter ex multis cordibus cogitationes.

VBI mox vetus incidit quæstio, de quo gladio MARIÆ animam pertransituro Simeon vaticinetur. Est enim gladius quidem corporeus, de quo Christus ad Petrum loquitur: Omnis qui acceperit gladium, gladio peribit. Est & spiritualis gladius, quem Paulus Christi militibus commendans inquit: Accipite gladium spiritus, quod est verbum Dei: isq̄ gladius omniense ancipite penetrabilior, quia viuus sermo Dei & efficax. Rursum est scandali & ambiguitatis gladius, quo certè imbecilles Apostoli percussis ceciderunt, quando ob crucem & mortem Domini offendiculum passi, Magistrū deseruerunt. Est demùm tribulationis siue doloris atque compassionis gladius, qui hominis quamlibet iusti animam vulnerat, suoq̄ modo pertransit ac penetrat sæpè. Multa enim, vt ille ait, tribulationes iustorum. Itaq̄ de probo castoq̄ adolescente Ioseph canit David, quòd ferrum animam eius pertransierit, quando quidem fratrum iniuriã venditus alienigenis, & impudicæ heræ calumnia in vincula coniectus, ad tempus vitæ duxit calamitosam. Docent autem Ambrosius & Beda, Simeonem de corporeo gladio non agere, cū nulla extet historia, quæ MARIAM ferro, gladio, aut violenta morte affectam, ex hac vita migrasse cõfirmet. Deinde nihil noui aut præclari assereret Simeon, si MARIAM non nisi verbo Dei ceu gladio transigendam diceret: hoc enim veluti quotidiano & lauto cibo illa vel maximè pascebatur atque oblectabatur, cū in delitiis haberet, auditum Dei verbum secum animo reputare atq̄; reuoluere. Igitur metaphora vehementius aliquid ac asperius, quòd animam feriat, Scripturæ more designat.

ORIGENES gladium scandali & ambiguitatis, adeoque infidelitatis hinc MARIÆ ausus est attribuere, perinde ac si illa cum Apostolis commune sibi scandalum haberet, atq̄; in vera fide nutârît, quàm Christum filium in horrendis & extremis illis versari suppliciis vidit. Sed hæc interpretatio reiicitur ab eruditis, & cum recepta probataq̄; fidei veritate pugnat, partim quòd Scriptura hoc modogladij nomen nusquam vsurpet, partim quòd non sit consentaneum, matrem Domini post tot tantaq̄; gratiæ acceptæ præsidia tam fœdè lapsam, suisq̄; dissimilem extitisse. Quin potius constat, eandem in morte filij fortem & inuidtum præstitisse animum, & Apostolis in fide constantiorè vsq̄; perseuerasse, sicut postea pluribus ostendemus. Stabat igitur ante crucem mater, & fugientibus viris stabat intrepida, nec mutabat animum, spectans piis oculis filij vulnera, per quem sciebat omnibus futuram redemptionem. Non enim ignara erat mysterij, quod genuisset resurrecturum, vt verbis Ambrosianis vtamur. Ex Augustino simile quiddam adfertur, velut illa dubitationis, vel infidelitatis gladium fuerit experta, ac penetrantem senserit. Cæterùm hæc Augustini sententia non ex alio libro citatur, quàm qui de quæstionibus veteris & noui Testamenti inscribitur, & Doctorum iudicio Augustinum nec habet, nec habere meretur auctorè. Dionysius Rickelius, vt veteres excuset, qui MARIÆ fidem hinc suspectam faciunt, in hunc modum eruditè censet: Sapientissima & constantissima Virgo, quæ filij sui passionem, passionisq̄; modum clarè & distinctè præcognouit, magis quàm David, Esaias, Daniel, aut aliquis Prophetarum, in passione ipsius nullatenus dubitauit, imò fidelissima mansit. Ideò Patrum verba exponuntur non de dubitatione infidelitatis, sed admirationis naturalisq̄; pietatis, quàm quis de veritate aliqua omninò certissimus miratur, & per modum dubitationis stuper, seu discutit, qualiter res ita se possit habere. Atq̄; hæc non minùs verè, quàm candidè Dionysius, vt sciamus Patrum dicta de MARIÆ dubitatione cum venia sic posse accipi, vt ea dubitatio non ex infidelitate, sed ex ingenti admiratione proueniat, qualis & sanctis oboritur sæpè, & cum stupore quodam coniuncta est, quùm præter naturæ modum

Esai. 7.

Matth. 26.

Eph. 6. Hebr. 4.

Psal. 33. Psal. 105. Gen. 37. 2. Reg. 2. cap. 2.

Homel. 17. in Lucam.

Li. de institutione Virginitatis cap. 7. Li. de quæstionibus veteris & noui Testamenti. Li. 3. de præconio & dignitate Virginitatis cap. 23.

Alium esse gladium corporalem, aliud spirituale.

Gladium esse scandali & dubitationis, ac rursum tribulationis & doloris.

Simeon non prædicat Mariæ gladium externum siue martyrium neque gladium Verbi Dei.

Simeon Mariæ non prædicat gladium infidelitatis, sed in fide dubitationis, sicut Origenes finxit.

Augustini non esse librum, qui Mariæ gladium tribuit infidelitati.

Quomodo Patres intelligendi sint, qui Mariæ fidem in morte filij suspectam reddere videntur.

modum & ordinem insolita quaedam rerum species illis sese offerunt, & quasi atton-
 tos tenent. Quare Franciscus Lambertus, vt vnum ex aduersariis proferam, hic etiam
 Virgini nostrae patrocinator, atq; vti par est, hunc siue dubitationis, siue infidelitatis gla-
 dium, velut à Simeonis mente ac sensu alienum, atq; vt tali matre prorsus indignum
 reicit, minimeq; probandum putat. Sic enim scribit: *Quod hic quidam infidelitatem gla-*
dio volunt intelligi, nullatenus est audiendum. Nā prater id, quod pbare nequeunt quod sentiunt,
& q̄ sentiūt textui minimè cōuenit, temerariū est, & vt confidenter loquar, à veritate alienissimū.
Qui enim fieri potuit, vt sancta Dei mater infidelitatis gladio transfigeretur, in cuius pectore
nihil minùs unquam fuit, quam infidelitas? Atqui à principio fidei integerrima extitit. Quies-
cant obsecro, eiusmodi blasphemia, & impia carnis inuenta. Ego quidem nihil tribuere volo bea-
tae Virgini plus quam scriptum reperimus: volo tamen asserere quod de ea scriptum est, nempe
q̄ beata qua credidit. De fide eius testimonia habemus: verum quod infidelis fuerit, nec minimū
quidem verbum vsquam reperies.

Etia ex aduer-
sariū quidā hic
Mariam defen-
dunt quē in
morte filij de fi-
de nō dubitārit.

Maria inde ab
initio infideli-
tegerima.

Scriptoribus
Græcis non esse
credendum, qui
ducem sequuntur
Origenem de Maria dubi-
tatione.

Testimonium
Origenis expen-
sum & resctū.

Maria fides cir-
ca Christi cru-
cem effulsit ma-
ximè.
Origenis erro-
res quidam im-
pj & inexcusa-
biles.

Maria dubita-
tiōe stuporis,
nō infidelitatis
admisit in mor-
te filij.
Confirmatio à
Simeone Meta-
phra.

Quo d igitur nonnulli veteres, & Græci maximè scriptores, vt ^a Chrysostomus,
^b Amphilocheus, Theophylactus hic impegerunt, cum primis ^d Origeni multorum er-
 rorum principi imputare fas est, qui hunc sensum Simeonis verbis primus, vt opinor,
 affinxit. Sic autem habet: Et tuam ipsius animam, quæ scis absq; viro peperisse te virgi-
 nem, quæ audisti à Gabriele: Spiritus sanctus veniet super te, & virtus altissimi obum-
 brabit tibi: pertransibit infidelitatis gladius, & ambiguitatis mucrone ferieris, & cogi-
 tationes tuæ te in diuersa lacerabunt, cum videris illum quem filium Dei audieras, &
 sciebas absque semine viri esse generatum, crucifigi & mori, & suppliciiis humanis esse
 subiectum.] Vbi certè Origenes non modò nimium sibi permittit, sed & Euangelicum
 locum in MARIAE iniuriam vi magna detorquet, duplici quidem argumento delusus.
 Primum est: Quid inquit? Putamus quod scandalizatis Apostolis mater Dñi à scan-
 dalo fuerit immunis?] Alterum: Si scandalum in Domini passione non passa est, non
 est mortuus Iesus pro peccatis eius.] Quis enim non videt, vtramq; rationem adductā,
 si ritè pōderemus, ad præsens institutum probandum infirmam, ac nullius momenti
 esse? Enimuerò si MARIA sanctitatem habet super excellentem & plenissimam, iusti-
 amq; perfectā (vt idem Origenes astruit luculenter) cur non putemus, eandem Virgi-
 nem Apostolis sæpè lapsis, & à Christo nō semel meritò reprehensis, laudabiliorem pu-
 rioremq; fuisse, vt nō solùm à dicto scandalo, sed etiam ab omni peccato maneret im-
 munis, sicut & Augustinus apertè definit? Præterea cum perpetuam MARIAE innocen-
 tiam constituimus, nihil hoc sanè prohibet, quò minùs pro ea Christus mortuus esse,
 suaq; morte omnem illi gratiam promeruisse dicatur, sicut libro primo demonstraui-
 mus. Quare sic omninò habendum est; Simeonē in hoc vaticinio nec cogitasse, nec in-
 nuisse quicquā, quo MARIAE Apostolis exequandā, aut illam in vera de Christo fide
 vacillātem, nedum infidelem futuram, ob qua lescunq; filij afflictiones significaret. Imò
 verò si vnquam antea, tunc vel maximè Virginis huius fides, veluti in grauissima lucta
 refulsit, quum Apostolis omnibus constantior, iuxta filij sui crucem fide plena consti-
 tit, eumq; ab impiis tam indignè contemptum & grauitè excruciatum mœsta conspex-
 it. Sed hoc Origenis lapsu tantò nos minùs commoueri decet, quantò ille turpius in re-
 bus aliis etiam sacratioribus hallucinatur; vt potè quum Christum pro Angelis atq; si-
 derib. passum, eiusq; animam prius in cœlo beatam fuisse, & adhuc peccata nostra lu-
 gere, & Spiritus sancti ab ipso facti authorem esse vanissimè fabulatur, vt reliquos id ge-
 nus impios, erassos ac damnatos Origenis lapsus non attingamus. Igitur stuporis potu-
 it, infidelitatis dubitatio non potuit in MARIA cadere, cuius fides si vsquam alibi, cer-
 tè acerrimo illo in cruce certamine maximè probata & exercitata, sed nulla dolorum
 vi labefactata & euerfa, imò verò magis viuida, illustris & admirabilis effecta debet ex-
 istimari. Atq; vt Græcū authorē Græcis opponamus, apertè docet Simeon Metaphra-
 stes, neq; consentaneā, neq; MARIA dignam illorum esse opinionē, qui dubitationē, of-
 fensionē atq; tentationem tempore crucis, Deiparæ animam peruasisse sentiunt: neq;
 n. hunc esse gladium à Simeone prædictū, quādo quidem illa plusquam mulier afflicto
 in cruce filio propius astiterit, atq; constanti animo adhæserit semper, nihilq; timuerit
 quod

In expositio-
ne Euan.
Luca cap. 1.

a In enarra-
Psalm. 13.
b In Homel.
de occisio-
Domini.
c In cap. 1.
Luca.
d Homel. 19.
in Euan.
Luca.

Homel. 1. in
diuersis lo-
cos Euan.
Lib. de na-
tura & gra-
tu cap. 11.

De ortu &
educatione
Deiparæ.

quod esset formidabile: vnde alias quoq; mulieres vt secum circa crucem in medio
 hostium versarentur, hortata sit atq; persuaserit.

Homel. 19.
in Luca.

ERRAT autem cum Origene ^a Brentius, ac turpiter sanè, qui post veritatem à multis
 confirmatam publiceq; receptam, adeò in MARIAE est contumeliosus, vt illi non mi-
 nus quam Apostolis dubitationis ac scandali notā audeat inurere, illamq; de fide prorsus
 suspectam reddere, ideoq; hæc verba imperitè simul & petulanter effundit: *Qui cre-*
debant in Christum Apostoli, discipuli & mater eius, nihilominus tamen videntes eū à Pontificibus
condemnatum, & turpi cruci affixum, offendebantur in eo, adeoq; apparebat tunc, ipsorum quoq;
cogitationes vanas, & corda impia esse. Ergone cor impium MARIAE attribuis Brenti, vt tu
 am ipse pro das impietatem? id verò ne Apostolis quidem omnib. ascribi fas est, quorū
 fides ad tempus quidem suffocata, sed non prorsus extincta fuit, qui non tam cordis im-
 pieate quam imbecillitate, in cruce Dñi offendiculum sustinuerunt. Vbi Brentius ver-
 ba illa Simeonis deprauat, vt reuelentur siue retegantur ex multis cordibus cogitatio-
 nes: hoc quippè membrum orationis connectendum est cum illa sententia magis re-
 mota, quod Christus positus sit in ruinam, &c. Illud verò quod adiungit, vt de gladio,
 parenthesi debet includi, sicut & Erasmus indicauit. Atq; vt maximè concedamus, lo-
 cum non solùm ad Christi hostes, sed etiam ad discipulos propter ipsum offensos pertine-
 re, tamen cum Simeone Metaphraste dicimus, hic Christi matrem excipi oportere.
 Æquè probrosum, & MARIAE ignominiosum est, quod idem Brentius paulò superius
 dixerat, quum Simeonem MARIAE sic loquentem inducit: *Cælum ipsum in hac terra ex-*
pectas, sed inferni potius dolores te, propter ipsum, in hac vita obruet. Magnam letitiam tibi pro-
mittis, sed extrema tristitia propter ipsum afficeris, adeoq; gladius doloris animam tuam penetra-
bit. Quis verò pius, quæso, audire non horreat, Domini & Dei nostri matrem inferni do-
 loribus obrui, quocunq; tandem modo id Brentius interpretetur? Et quis omninò vel
 suspicetur, Virginem tam parum in vera pietatis doctrina versatam, tamq; prauè mun-
 di amore captam, & stolidè vanitatib. addictam fuisse, vt cælum in hac terra expecta-
 ret, vtq; magnam letitiam potius quam crucem in hac vita sibi polliceretur, præsertim
 cum sciret de filij & electorum ferenda cruce Prophetas toties concionari?

Brentius Orige-
nem sequens, de
Maria impie
sensit, quod in
morte filij sit
scandalizata.

Refutatio Brem-
siana orationis.

Aliud Brentij
fragmentum con-
tra Deiparam.

In ferm.
de ortu &
educatione
Deiparæ.

Hom. 19.

In cap. 17.
Matth.

In exposit.
Joan. cap. 19.
In eundem
locū Joā.

In Centuria
primæ. 10.

In Euan.
Joannis cir-
ca cap. 19.

LIBET autem impudenti Brentio, vt aliàs sæpè, ita nunc etiam in ordinem redigere
 Virginem sacrosantam, & quod auditu horrendum est, eam fide & fortitudine animi
 spoliare nō veretur, velut ipsa in supremo illo Christi agone mœrori succubuerit. Qua
 in re non ille nostris tantum Theologis, quorum sententias etiam vulgo notas repe-
 renon attinet, sed suis etiam collegis ac sociis, qui à Catholica Ecclesia sæpè dissentiunt,
 hic autem cum illa ferè consentiunt, proteruè aduersatur. Etenim illi fidem integram
 & inconcussam Virgini matri, quum iuxta Filij crucem astaret, perspicuè largiuntur. Ex
 quibus Melanchthon ingentes quidem dolores & tristissimas cogitationes fuisse scribit,
 cum Virgo mater cruci Filij præsens adesset, cum corpus Filij mortui contrectaret, cum
 genas & manus oscularetur, cum corpus idem mortuum, sicut alia cadauera, iacere vi-
 deret. Sed hic dolor mixtus fide & spe fuit, cum sciret mater Filium esse Messiam, & per
 eum deleri peccatum & mortem, iustitiamq; & vitam restitui. Ideo sciebat, inquit, certò
 resurrecturum esse. Ac alibi rursus docet, quòd MARIA sustentarit & confirmarit animū
 fide resurrectionis, quam certò & breui sequuturam credebat. Monet igitur, vt in veris
 doloribus & in agone mortis simus similes MARIAE, & cum illa Dominum sub cruce
 iacentem intueamur. Quid verò Pellicanus? *Stabat, inquit, iuxta crucem magnanimitè,*
Spiritu sancto pectus eius dignè confirmante & cōsolante. Suffragatur Bullingerus, in summo
 illo MARIAE dolore viuida fidem agnoscens, animumq; illi firmum & integrum tri-
 buens, vt nimirum mortem Filij toto mundo salutarem æquiore animo ferre vellet ac
 posset. Fatentur præterea Centuriatores, quod necesse sit excellentem in MARIA fide
 flagrâsse, cum staret spectatrix horrendi supplicij & tormentorum in Filio, quoniam
 statuerit illum ista omnia superaturum esse. Postremò Caspari Crucigeri verba subiici-
 am: *Hic cogitemus de fide & fortitudine matris. Longè superat robur humanum hæc fortitudo,*
quod adest mater spectatrix talium suppliciorum Filij, & non extinguitur dolore. Nec
credibile est vllam matrem in toto genere humano tale spectaculum perferre potuisse, aut posse.
 Necessè

Brentius à suis
collegis dissen-
sit, confitentib.
Mariam in ago-
ne Christi mœ-
rori non succu-
buisse, sed mu-
ltam fidem re-
tinuisse.

Maria iuxta
crucem filij cre-
didit eū resur-
recturum.

Quomodo Cru-
ciger Mariam
in Filij agone
fortem simul et
mesia comēdet.

Necesse est igitur magnam in ea lucem, & magnum robur fidei fuisse; Meminerat conceptum, no-

Interpre-
tatio de gladio
Marie pradi-
ctio a Simeone.

CÆTERVM vt ad Simeonis verba de gladio proposita redeam, hunc gladium non-

Simeonem de
gladio compa-
ssionis loqui ma-
triam ad Mariam.

nulli ad linguarum contradictionem ac virulentiam referre conantur, quoniam in sa-

Sensus Verborū,
quæ Simeō Ma-
ria protulit de
gladio.

cris literis sic aliquando gladij nomen accipiatur, testante Psalmographo: Gladius in-

Maria inter om-
nes matres &
latisima & tri-
stissima cum Fi-
lio & propter
Filium fuit.

labiis eorum. Et rursum: Lingua eorum gladius acutus. Quæ interpretatio vt noua, sic

etiam satis coacta videri potest, partim quod portionē duntaxat aliquam afflictionum

earum contineat, quæ Christo magis, quàm MARIÆ congruunt: partim quod Spiritus

in Simeone loquentis verba sensumq; nimis astringat. Magis igitur illorum ample-

ctenda est sententia, qui metaphoricam hanc locutionem ad oēm molestiarum, cala-

mitatum & dolorum genus, & præcipuè ad vehementem acerbumq; illum compassio-

Matth. 24
& 28.

Psal. 54
& 56.

Psal. 91
& 141.

NUN cad Veterum testimonia veniamus, ne quis nouum aut imbecillum ducat quod diximus, Simeonem gladij nomine maternorum viscerum dolores inexplicabi-

Testimonia Ve-
terū de Maria,
quæ compa-
ssionis gladij sen-
serit, iuxta Si-
meonis Vaticin-
ium.

De festo pu-
rificat. Vir.

Inca. 2. Luc.

Inorat. de
ortu & edu-
catione Dei
para.

In Euang.
Lucæ.
In natali B.
Virginis.

Cuius pium pertransit
Ensis doloris Spiritum,
Natum tuo de corpore
Deum mori dum cerneres.

Nec dispar est Cassiodori ac Ludolphi sententia, qui ambo ex Scriptura probant, hinc Simeonem de tristitia dominicæ passionis, quæ matrem illam gloriosam affligeret, sermonem instituisse. His accedit Ioannes Damascenus clarissimè docens: Ipsa beata

Maria pariens
dolorem parius
effugit, sed non
minores angus-
tes experta iux-
ta Filij crucem

In Psal. 134.

Lib 4. de fi-
de Orthod.
cap. 35.

Lucæ 2.

In sermo. de
Verbis Apo-
cal. Sig. ma-
e in expof.
Euang. Sta-
bat iuxta
crucē: & in
ser. de pas-
sione Domi-
ni

In tract. de
compassione
Virginis.

In Euang.
Ioan. c. 19.

In ser. Medi-
tat. & Tra-
ctatu de co-
pass. Virg.
a Inlamei.

Deipara
e In ser. de
Assumpt.
Virginis.

e Serm. 2. de
Assumpt.
Virginis.

In Euang.
Dom. 1.
post natal.

Hom. 17. in
Lucam.

In cap. 2.
Lucæ.

QUA NQVAM non attinet, nos pluribus Veterum testimoniis congerendis operam dare, quum hinc etiam nobis aduersarij vltro suffragentur, & in eandem sententiam lo-

Novos Doctores
cum Veteribus
conspirare in
presenti Lucæ
loco interpre-
tando.

cum presentem explanent. Vnde Sarcerius hæc Simeonis verba sic explicat: Omnium maximo dolore afficeris, cum videbis Filium tuum ab omnibus damnari, contemni & reici.

Hic sermo, inquit, nihil aliud sibi vult, quam Virginem Mariam variis periculis propter Christum Filium suum exerceri & premi. Tandem immensum dolorem sustinuit, quando vidit Christum in cruce pendentem ab inimicis subsannari. Loffius hoc pacto: Gladium vocat acerbissimos dolores, quos Maria sensit in summo contemptu & persecutione filij. Demum princeps horum omnium Lutherus de Simeone docet, quod insignis amator & prædicator fuerit crucis Christi, quodq; non ad patrem Ioseph, sed ad matrem hæc dixerit, ad quam solam omne doloris pondus de passione Filij rediturum erat. Ac inter alia loquitur: Sic voluit his verbis Simeon MARIÆ prædicere futurum, ut mortis tormenta animo pateretur, etsi corpore non esset cruciatus passura. Quomodo autem id eueniret, nemini potest esse ignotum.

Quid igitur? nullamue aliam dolendi causam habuit MARIA, nisi quod Filium in extremis illis angoribus atque suppliciis positum coram aspexit; & mysticum hunc gladium, qui cor eius tenerrimum penetrauit, ad solam Domini crucem astringemus? Longius profecto Simeon Propheta respexit, pluresq; calamitates, angustias, & ærumnas, quas propter Filium sæpè multumque Mater experta est, vno gladij nomine comprehendit, nobisque contemplandas reliquit. Nec est difficile pijs atque studiosis, si historiam tantum Euangelicam ob oculos ponant, complures & graues reperire causas, quæ MARIÆ animam exagitarent, atque ad tristitiam non leuem impellerent, variosq; doloris aculeos in corde mollissimo excitarent, quin & tristes lachrymas & singultus illi acerbos crebrò extorquerent. Quod enim de omnibus electis affirmat Christus: In mundo pressuram habebitis, in MARTIA etiam competit, cuius tota vita molestijs, ærumnis, periculis & afflictionibus referta fuit, vt virtus eius eximia Deo & hominibus magis magisque commendaretur, & eò in cœlis esset beator, quò grauiorem & frequentiore in terris crucem cum Filio & propter Filium sustinisset. Ambo sanè de torrente in via biberunt, & propterea inter cœlites omnes exaltârunt capita, statumque tristissimum & luctuosissimum cum longè latissimo & amplissimo regno commutârunt. Sic enim per crucem ad gloriam & Filium & Matrem transire oportebat, vt hæc quidem quò impensius præ cæteris illi crucifixo compateretur, eò felicitus etiam postea conregnaret. An non veræ germanæque charitatis officium exigit, gaudere cum gaudentibus, & flere cum flentibus; quemadmodum Paulus non modò per Epistolam docuit, sed suo etiam exemplo comprobauit? Non enim Stoicos & stupidos, siue ab omni humanitate alienos, sed molles, sed clementes, sed faciles, id est, sui similes homines amat Christus non frustrà è mitissima Virgine natus, sui similes inquam, qui & aliorum successibus ex animo faueant atque congaudeant, ac vicissim eorum incommodis, perinde ac suis verè indolescant. Decebat igitur matrem Domini, cum gratia plena esset, in hoc ipso charitatis genere non cedere, sed præstare matribus omnibus, & acerbissimis filij sui cruciatibus grauissimè commoueri: cum non modò sciret, sed et coram cerneret illum & corpore & animo supra omnem modum & consuetudinem discrucian, vt vir dolorum & sciens infirmitatem, à Propheta rectè dicatur, ipseq; Patri restetur: ^a Omnes fluctus tuos induxisti super me: ^b Veni in altitudinem maris, & tempestas demersit me. Enimuerò si MARIA tot tantisque Filij afflictionibus, vulneribus, calamitatibus, quæ nulla orationis copiâ explicari possunt, non valdè compateretur, suæque cõmiserationis intima viscera dolenti capiti & morienti Filio non impenderet, non hunc suum Opt. Max. Filium cognoscere, non diligere, non se naturalè ac veram eius matrem exhibere, sed potius Manichæorum de phantastico corpore nugantium vanitatem confirmare, ac demum cum perfecto Christi & dolentis & commiserantis, & lachrymantis exemplo pugnare videretur.

Quod si rationis lumen cum Euangelij veritate iungimus, vt aliquas dolendi causas in Virgine monstramus, primùm quomodò pia mater, obsecro, non mœreret, cum partui proxima, vt alibi diximus, summam hominum inhumanitatem in Bethlehæm aspexit, ominum ædibus exclusâ, omnium ope & subsidio destituta, vt ad solum stabulum & commune bestiarum præsepe fuerit confugiendum, si se suumque puerperium & tenerrimum infantulum à noctis, frigoris & hyemis asperitate, variisq; iniuriis, vt cun-

Simeon insignis amator & prædicator crucis Christi, iuxta Lutherum.

Omne genus dolorum, quos propter Filium Maria pertulit, Simeon nomine gladij complexus est.

Tota Maria vita mœris doloribus obnoxia, sicut & Christo contigit.

Cum decuerit Mariam variis afflictionibus exerceri.

Maria multiplicem dolendi causam habuit iuxta historiam Euangelicam, ac primùm ob Christum puerperum.

In Enang. Domi. l. post natal. in annotat. circa Enang. Domini. l. post Christi natalen. In Postilla circa Domi. nre l. post Christi natiuitatem.

Ioan. 16.

Psalm. 109.

Rom. 12. 2. Cor. 11.

Esai. 53. a Psalm. 57. b Psalm. 69.

Matth. 16. d Luc. 7. Ioan. 6. e Ioan. 16. Luc. 5.

Luc. 5.

vt cunquē tueri vellet? Deinde non affligeretur maternum pectus, cum suauissimum mollissimumque paruulum vix dies octo natum, legi durissimæ subiiceret, atque ex more gentis circumcidendum traderet; haud ignara certè, innocentissimum puerum hac sacri sanguinis effusione quasi præludere & præsignificare, qua via & ratione tandè nostrorum criminum, adeoque totius mundi sordes & maculas grauissimas deleturus esset? Ad hæc triste vaticinium, quod partim de Filio, partim de matre eius in templo dixit Simeon, tantò maiorem dolorem illi creauit, quantò frequentius illud secum animo reputauit; ac re ipsa certius deprehendit. Quo autem mœrore, quantaq; commiseratione matres & infantes Bethlehemiticos profecuta est? illas quidem, quò charissimis pignoribus Herodiano gladio sæuè trucidatis orbarentur: hos verò, quoniam in tali ætate tam multi tam temerè atq; barbaricè à tali Rege ob suum Filium iugularentur. Iam verò an illi ludus esse potuit, intempesta nocte, insalutatis amicis, rebus malè compositis, domum & patriam deserere, capitales filij quamuis infantis hostes, & in his Herodem Regem sæuientem fugere, tum apud impios, barbaros, ignotos Ægyptios cum filiolo & Iosepho aliquot annis exulare, totq; itinerum molestias & difficultates eundo ac redeundo deuorare? Non dicam, quæ apud Bethlehemitas, Ægyptios, Nazaræos, doloris aculeos illi parere & augere maximos potuerunt, cum filij paupertatem, neglectum, contemptum, calamitatem, persecutiones & ærumnas, velut perpetuas illius vitæ comites, haud sine variis curis & maternis angoribus experta est, cumq; suarum labore manuum victum sibi & filiolo necessarium ægrè comparauit. Dolens & anxia Filium duodennem, tanquàm vnicum suum thesaurum amissum requirit, vt sua etiam voce in templo testata est, huncq; dolorem vnâ cum Ioseph communem habuit. Sic enim Filium affatur: Ecce pater tuus & ego dolentes quærebamus te. O graues & nobis inexplicabiles animi cruciatus, quos illa cum Filio & propter Filium annos triginta sæpè sustinuit, atq; vt arbitror, pro sua modestia nulli mortalium patefecit. Notus & charus illi vtiq; fuit Ioannes Baptista, qui tunc apud omnes maxima valebat auctoritate: sed eò molestius illa tulit, iustusque ingemuit, quum audiret, virum sanctum atq; præstantem, filijq; sui præcursores & consanguineum, in adultere gratiam Herodianis vinculis tradi, & caput eius, vt impudica saltatrix expetito frueretur præmio, in tetro carcere amputari, ac Regiis epulis adhiberi.

PRÆTEREA fieri non potuit, quin gentem patriamq; suam miserata, intimis animi sui sensibus condolesceret, cum certò intelligeret, multisq; indiciis comperitum haberet, quàm immanis & obstinata Iudæorum, & præcipuè Magistratum, esset pernicacia, quàm indignè vulgus prædicatum Christi Euangelium repudiaret, quantaque hominum aduersus præsentem Messiam impietas & ingratitude magis ac magis ferperet, ita vt vix pauci tandem (quarta enim pars iacti seminis tantum fido seminatori fructum optatum attulit) extot auditis filij concionibus, visisq; miraculis suum Messiam agnoscerent, eiusq; monitis obtæperarent. Illa verò quò sincerius ardentiusq; Christum amauit, omnemq; iustitiam Euangelicam esuriuit, eò grauius illorum vicem & doluit & deplorauit; qui se Christi ac Euangelij hostes insensissimos declarabant, quiq; voces illas putidissimas subinde iactabant; Est Samaritanus, vorax, vini potator, publicanorum socius, populi seductor, Sabbathi transgressor, Legis violator, ac dæmoni familiaris. Iam verò, quæ sollicitudo, quis timor & angor illam non corripuit, cum decretum Senatus de perdendo Christo publicaretur? cumq; procerum animos velut furis quibusdam agitato non solum in filij sui necem conspirasse, sed etiam extrema quæq; moliri non dubiè cognosceret, ac vtriusq; sexus amici crebrò denunciarent.

Qua m d u r u m & amarum optimæ matri fuit, parantem se ad mortem Filium inuisere, illiq; valedicere, quando quidem consentaneum est planè, hunc dilectæ matris non reticuisse mysterium, quod sæpè discipulis patefecerat, de atrocibus dirisq; suppliciis adeundis, atq; vt Scripturæ impleverentur Propheticæ, in vrbe Hierusalem, & à sua gente perferendis. Testatur Bernardus, ac probat Dionysius Rickelius, quod MARIA, vt potè Prophetissa, in Propheticis literis exercitata, inter alia mysteria, Christi

Maria dolor ob Filium circumcidendum.

Maria dolor ob triste vaticinium Simeonis.

Maria dolor ob innocentes occisos pueros.

Maria dolor ob fugam in Ægyptum suumque exilium.

Maria dolor ob amissum Filium.

Maria dolor ob captiuitatem & mortem Ioannis Baptistæ.

Maria dolor ob suæ gentis pernicitiam & incredulitatem.

Maria dolor ob odium & censuram principum contra Christum.

Maria dolor cū sciret Filium brachii ad crucem rapiendum.

ibidem.

Matth. 1.

Matth. 2.

Luca 2.

Matth. 14.

Marc. 6.

Matth. 13.

a Ioan. 8.

b Matth. 11.

c Luc. 15.

d Ioan. 7.

e Ioan. 5.

f Matth. 26.

g Luc. 11.

h Luc. 9. & 11.

i Matth. 16.

j Luc. 20. & 26.

k In serm. de verbis apocalypsis: Signum mag.

l Lib. 2. de laudib. Virg.

m cap. 26.

beralitate, qui scelerato mundo preciosum illum donaret sanguinem, & copiosam Vnigeniti redemptionem etiam ingratis cuperet applicare. Stabat partim gratulanda, quod Filium tam gloriosè certantem, hostesq; omnes breui victurum intelligeret, partim mœrore quasi confecta, quod solum calcantem torcular Filium, & non humana modò, sed & diuina quasi ope destitutum, & vndiq; suo conspersum sanguine, extremosq; trahentem spiritus conspiceretur: se verò hoc vnico in terris thesauro suo fraudatum iri doleret. Stabat suæ virtutis atq; constantiæ, quæ rebus aduersis probanda erat, memorandum exemplum posteris præbitura; quandoquidem nec tribulatio, nec angustia, nec periculum, nec persecutio, nec gladius, nec mors, nec vita, neq; alia creatura illam separare posset à charitate Christi, cui mente penitus cohærebat. Stabat sexu imbecillis, animo virilis & intrepida, ipsa etiam Apostolis fortior, tanto licet impiorum & immanissimorum hostium agmine circumsepta, tantoq; sanctæ dilectionis igne succensa, vt neq; Iudæorum furore, neq; militum sæuitiâ, neq; complimentum turbâ, neq; doloris acerbitate, à statione sua posset dimoueri. Stabat nouo velut transfixa spiculo, cum illam filij moribundi vocem exciperet; Mulier ecce filius tuus, siue mulier dicta sit, vt minus inuidiosum hoc, quam matris nomen esset apud aduersarios; siue vt materni doloris magnitudo leuaretur atq; leniretur, quemadmodum & Baptista Mantuanus dixit:

*Talibus & monuit matrem, sine nomine matris,
Ne maternapium laniaret viscera nomen.*

TANTVS ENIM Christi erga Genitricem fuit amor, tantaq; pietas & sollicitudo, (ò præclarum, omnibusq; liberis ad honorandos parentes imitandum exemplum) vt summis est doloribus occupatus, mortiq; proximus, illam clementer respicere, illam amanter cõpellare, & charissimo lectissimoq; discipulo fideliter commendare non intermitteret. Tantum abest, vt in aliis colloquiis cum Matre prius habitis illam negligere, increpare vel reicere voluerit, quàm in supremo illo agone non minus de illa, quam de seipso sollicitus fuerit, maternaq; charitati, vt antea semper, ira moriturus etiam plurimum detulerit, talemq; procuratorem & administrum, imò & filium adoptiuum illi suo loco sub mortem, velut testamento condito, assignarit. Quam ingens demum mœror animum matris occupat, quæ audito de cruce filio secum expendit, quem hætenus non filium modò, sed et custodem & tutorem habeat, quo nunc sit orbanda thesauro, & quam dispar filius Ioannes prior morituro succedat. Ac ne leue seu vulgare hoc esse putemus, quod Christus de cruce Matri præstitit, certè Ambrosius dicere non veretur: Pluris putatur quod victor suppliciorum, pietatis officia matri exhiberet, quàm quod regnum cœleste donabat vitæ æternæ. Nam si religiosum est quod latroni donatur venia, multò vberioris pietatis est, quod à Filio Mater tanto affectu honoratur. Et rectè colligit Epiphanius, Ioseph MARIÆ virum tunc suum obiisse diem, atque idcirco illam viduam alieno, vt potè Ioanni, à Domino commendari, vt princeps virginittatis Virginem custodem haberet. Rursum propter amoris priuilegium Christus dilectum in primis discipulum voluit cohonestare, vt hereditatem Virginis Dñi, Virgo matrem Filius Virgo susciperet, sicut Hieronymus & Paulinus affirmant. Nunc Gregorij Nazianzeni verba subiungam, quibus Christi sermonem ob MARIAM de cruce prolatum, pulchrè complexus est:

*O inter omnes mulier optima, en tibi
Qui virginali dote præditus: loco
Hunc Filij chari habueris tibi; En quos
O discipule, Virgo, parentis in loco
Quam reuereris.*

Nec temerè Bernardus notauit, dictum illud Christi; Mulier ecce filius tuus, sic posse accipi, vt Matri mœrorem augeat vehementer. Ioannes enim, qui hoc loco filius nominatur atq; constituitur, Virgini matri traditur: ita verò seruus pro Domino, discipulus pro magistro, filius Zebedæi pro filio Dei, homo purus pro vero Deo deputatur, matriq; adiungitur. Quæ commutatio non modò dura videtur, sed etiam gladius quidam

*Cur Christus
de cruce Mariam
non matris, sed
mulieris nomi-
ne compellarit.*

*Cur Christus
Mariam Ioanni
soli commendã-
rit.*

*Maria Christus
in cruce plus cõ-
tulit quam la-
troni.*

*Alia causa cur
Christus matrem
Ioanni commen-
dãrit.*

*Maria dolorem
auxisse, quod à
Filio aueret se
Ioanni commen-
dãrit.*

Esaias.

Romans.

Et. 10. q. 1.

*Contradictio
com. h. 7.*

*a Trib. con-
tra Ioum. &
in Epist. pro
Mat. cella ad
principia,
b in epist. ad
August. c in
Tragedia de
Christo patie.*

*In serm. de
Serbis Apo-
cal. Signum
magnum.*

*In Rom. sa-
per Evang.
Stabat iux-
ta crucem.*

Psalm. 109.

*In ser. super
Evang. Sta-
bat iuxta
crucem.*

*In ser. super
Evang. Sta-
bat iuxta
crucem.*

*In explicat.
Evang. Iou.
c. 19.*

quidam MARIÆ animam pertransiens Bernardo nuncupatur. Et rectè idem in Christi matrisq; admirationem hoc loco defixus exclamat. O ineffabilis reciprocatio sancti amoris. Filius patitur, & intus valdè compatitur matri: Mater verò compassa est patienti Filio. Tantus nempè impetus passionis Domini Iesu fuit, vt quasi torrens ipsum impleteret patientem & incbriaret, quia teste Psalmo, De torrente, scilicet, passionis eius, in via bibit Christus: vt sic Christo impleto, in matrem flueret patientem, quàm similiter repleta, ad Filium redundaret inundatio amaritudinis & mœroris.]

VERE igitur magna fecit MARIÆ qui potens est, vt mulier tot malorum & suppliciorum Filij spectatrix astaret, nec latum tamen vnguem à fidei viuæ curriculo deflecteret, & eadem fide contra summos naturæ animiq; dolores, quibus vndiq; obruebatur, inuicta persisteret, simulq; Christum (veram & viuam hostiam) pro mundi peccatis expiandis offerret. Hoc est quod Anselmus dilucidè tradidit: Stabat MARIÆ in fide Iesu constantissima & patientissima. Nam discipulis fugientibus, cunctisq; viris recedentibus, in gloriam totius fœminei sexus, inter tot pressuras Filij sui, constanter ipsa sola stabat in fide Iesu firma, & pulchrè stabat, vt decet pudicitiam Virginalem; non se laniabat in tanta amaritudine, non maledicebat, non murmurabat, nec vindictam hostium à Deo petebat: sed stabat disciplinata, verecunda, Virgo patientissima, lachrymis plena, doloribus immersa.] Ac prudenter quidem hoc loco Anselmus talem MARIÆ luctum indicat, qui tamen si grauissimus foret, tamen modum teneret, ac iustam bonorum reprehensionem effugeret. Si enim vlli alij, tum mulieres in eo plurimum peccant, quod ob mortem suorum perturbatæ, sese lachrymis & lamentis conficiant, ac velut desperabundè concidant, nonnunquam & insaniant, neq; sapientum admonitioni, neq; amicorum consolationi locum vllum relinquentes. Nihil tale de nostra Virgine suspicari fas est, quæ singularem animi fortitudinem cum summo mœrore cõiunxit, ideoque tristitiæ profusè non dedit, nec affectui magis indulgit, quam rationis ac fidei ratio sustineret. Non poterat illa non lugere, siue Filij, siue suam, siue hostium, siue amicorum, siue aliorum conditionem ritè perpenderet: ac homines quidem eiusmodi matre nihil miserabilius ac infelicius reputabant. Illa verò, quæ se tam tristi spectaculo subducere poterat, Filij flagrantiam amore commota, vel in medium hostium se vltro ingessit, & quæ antea libenter domi latitare solebat, in conferta impiorum turba, & iuxta patibulum suam stationem elegit, accepit, seruauit. Sic enim, si Bernardo credimus, secum tacitè loquebatur: Stabo & aspiciam oculis manus perforatas & pedes: Videbo quomodò pendeat in patibulo mundi Saluator, & quomodò transeat ex hoc mundo. Accedam propius, & amplectar brachiis, & depositum de cruce osculabor filium Deum & Dominum meum.] Cæterum qualiscunq; hic mœror & luctus in MARIÆ fuit (vt dicere cœperam) intra terminos propriæ vocationis rectæque rationis semper constitit, ac leges publicæ honestatis non violauit, sed eum cursum tenuit, vt Virgo neq; dolori succumbere, neq; in conspectu populi quicquam impatientius agere vnquam videretur.

CÆTERVM hic nobis Bullingerus obstreperit, ac impatientia plusquam muliebri victus vociferatur: *Deus bone, quanta nugarum plaustra inuexerunt spermologi verius quam spermologi Papistici? quantas excitarunt de compassione beatæ & intemeratæ Virginis MARIÆ tragedias? Aded autem inoleuit apud plerosq; compassionis illius existimatio, vt historiam passionis non plenè videatur exposuisse, tametsi fide optima omnia quæ de Christo Domino scripserunt Evangelistæ, enarrauerit, quisquis istorum quoq; non adiecerit de compassione Virginis fragmenta. Ac rursum: Quorsum pertinet prodigiosa quedã de MARIÆ deploratu & lamentatione apud plebem depradicare, & ad miserationem propensa pectora ad largissimas prouocare lachrymas? Nam hic quorundam monachorum hac in re vnicus finis est. At ego responderim: Quorsum pertinet Bullingere, has tragicas voces in Catholicorum odium spargere, & propter paucos, nefcio quos, totum ordinè vulgo exosum reddere? Quorsum, inquam, pertinet, ob zelum quorundam scientia & discretionem fortè carentium, de quorum tamen animo & scopo difficile sit pronũciare, tantas excitare turbas, & ad meras referre nugas, quæ vel illi, vel sancti Patres de tantæ Virginis cõpassione ita docent ac scribunt, vt in auditoribus siue*

Stabat Maria iuxta crucem constantissima & patientissima.

Mulieres plerumque luctu immodico defunctos amicos prosequuntur, contra exemplum Virginis.

Quis affectus Maria iuxta crucem astanti.

Reprehensio Bullingeri conuinciones de Maria compassione. Responso ad prædictam Bullingeri censuram.

Invidet Novatores Catholicos peritos, & in mouendis affectibus felices concionatores.

Quibus modis peccetur in re-presentatione Virginis iuxta crucem affatis.

Maria sui acerbi doloris externa quadam induria monstrasse non est improbabile.

Quomodo Bernardus Gerardi fratris sui mortem vehementer deploravit.

Sancti etiam super mortuos cum laude plorant, & cum his quoque Christus.

Lachryma piorem testes nature non indices diffidentia. No adfert fides praedicti dolentis affectus.

lectoribus luctum excitent salutarem, ac piis piis saepe lachrymas exprimant? Frigidi sunt certe in suis concionibus Sectarii, quemadmodum eorum quoque scripta ieiuna testantur, neque ad luctum & poenitentiam, sed ad nimiam fiduciam fallamque securitatem plerumque mouendam comparata. Eoque minus ferunt ac probant, quod mul-tos in Ecclesia Catholica non modo disertos, sed etiam vehementes, ardentis ac efficaeces Concionatores passim habeamus, qui populares animos mirabiliter flectant, & historiam Euangelicam ad inflammandos hominum affectus scite conuertant, vt non minus moueant, quam doceant atque delectent. Fatemur interim, sicut in omni virtutum genere, & in quavis honesta functione saepe peccatur, ita in praesenti argumento tractando modum posse violari, praesertim si prodigiosa quaedam ac nugarum plaustra, quemadmodum loquitur Bullingerus, historiae tam sanctae admisceantur. Quis vero sapiens ineptos, aut etiam stolidos Concionatores defendat ac probet? sicut nec illos quidem excusamus, qui vel pingunt, vel docent matrem Domini iuxta crucem fuisse collapsam, syncopi stupefactam, dolore prorsus exanimatam, illarumque muliercularum similem, quae fractae doloribus palam eiulant, pectus pugnis contundunt, capillos lacerant, genas vnguibus decerpunt, seque demum clamitant infelices. Haec enim aliaque id genus, quae honestas etiam matronas dedecorant, & prudentes offendunt, ad grauissimos materni cordis angores exprimendos & explicandos non decet effingere, vbi de MARIA iuxta Filij crucem dolente agitur, vt quae affectum humanum spiritus robore coercuit, nihil tale designans, quod cum sancta modestia & debita grauitate pugnaret. Et tamen quoniam spectatrix acerbissimae mortis Filij assistisse legitur, sensumque doloris cor illud tenerrimum habuit, procul dubio vultum & habitum corporis eo tempore moelissimum praese tulit, maiusque speciem sui luctus quam Nouatores existimant, edidisse videtur. An mirum, si moerorem suum singultibus & lachrymis testaretur, & praeterea locum aliquem concederet lamentationi, quam certe veteres, vt mox probabimus, MARIA attribuerunt. Est ita profecto, vt Ethnicus Poeta dixit:

*Mollissima corda
Humano generi dare se natura fatetur,
Cum lachrymas dedit: haec nostri pars optima sensus.*

Vbi non absere fuerit commemorare, quo pacto Bernardus ingentem moerorem ex germani fratris Gerardi morte conceperit, diuque seruauit, vt summo illius desiderio torqueretur. Grauius ergo apud suos queritur, suiueque doloris rationem ex professo reddit, quam obrem charissimi fratris obitum tantopere deplorat, crebrisque lachrymis prosequi pergat. Cum vero erudita sit eius oratio, quae nostro etiam instituto ad tuendos MARIAE dolores congruat, eandem hoc loco repetere non sit superuacaneum. Plango, inquit, primum super mea ipsius plaga, atque huius iactura domus. Plango deinde super pauperum necessitatibus, quorum ille pater erat. Plango certe & super vniuerso statu nostri ordinis, nostrae professionis, quae de tuo (Gerarde) zelo, consilio & exemplo robur non mediocre capiebat. Plango postremo etsi non super te, propter te tamen. Hinc prorsus, hinc afficior grauius, quia vehementer amo. Et nemo mihi molestus sit, dicens non debere sic affici: cum benignus Samuel super reprobo Rege, & pius Dauid super parricida filio satisfecerint affectioni, & non ad iniuriam fidei, non insuper ni suggillationem iudicij. Absalon fili mi, ait sanctus Dauid, fili mi Absalon: & ecce plus quam Absalon hic. Saluator quoque videns ciuitatem Hierusalem, & prauidens ruituram, fleuit super eam. Et ego propriam, & quae in praesenti est desolationem non sentiam? Plagam meam recentem & grauem non doleam? Ille fleuit compatiendo: & ego patiando non audeo? Et certe ad tumulum Lazari nec flentes arguit, nec a fletu prohibuit; insuper & fleuit cum flentibus. Et lachrymatu est, inquit, Iesus. Fuerunt lachrymae illae testes profecto naturae, non indices diffidentiae. Denique & prodidit mox ad vocem eius, qui erat mortuus: ne continuo putes fidei praedictum dolentis affectum. Sic nec fletus utique noster infidelitatis est signum, sed conditionis indicium. Ita vir ille pius & sapiens suum de fratris morte dolorem prodit, ac simul exemplis Scripturae productis apud suos excusat. Eadem ad MARIAE translata sensum commodi-

Iuuenal.

Ser. 26 super lib. Cantic.

a 1. Reg. 15. b 2. Reg. 15.

c Luc. 19.

Ioan. 11.

diffimum efficiunt, valdeque probant, qualescunque illius dolores, dicam & planctus, ob morientem Filium, & ex ardenti charitate profectos, non modo venia, sed & laude dignos a sapientibus merito iudicari. Et sunt morosi adhuc simul & iniqui censores, qui hanc singularem MARIAE charitatem, tristitiam, compassionem erga confixum in cruce Filium vel contemnunt, vel pro nihilo ducunt, aut certe pro dignitate celebrari & Christianis commendari non sustinent.

Ego vero maiorum nostrorum pietatem non possum non probare, qui hos ipsos MARIAE commiserantis affectus & dolorum acerbitates cum perfecta fide & charitate coniunctas sedulo perpenderunt, aliisque perpendendas commendarunt; nimirum vt aliquando, & praesertim hebdomada sancta (sicut eam Chrysostomus vocat) Filij Dei, ceu viua membra suo capiti cum matre sanctissima compaterentur, idemque sentirent, quod in Christo Iesu illa praee omnibus sensit mortalibus, atque ita passionibus Domini nostra nempè causa susceptis, gratis & ipsi animis, neque citra pia commiserationis affectum, communicarent. De quo peruetusto Ecclesiae more, & Christiano piorum luctu nihil aliud modo dicam, quam quod vir doctus aequè ac sanctus Rupertus Tuitensiam olim sapientissime scripsit: Non ita gaudere debemus de gratia tradentis (aeterni Patris scilicet) vel de charitate morientis (Filij Dei) vt non etiam doleamus, quod tanto Domino tormentorum & mortis causa fuimus: siquidem non gaudere ingratitude: non dolere autem crudelitatis est.] Ac paulo post admonet, vt quo tempore solennis illa Christi crucifixi & mortui memoria in Ecclesia celebratur, tristitia in nobis regnet, vt contristemur ad poenitentiam, vt exemplo MARIAE ferrum Dominicæ passionis nostram pertranseat animam; vt clauis manuum & pedum eius carnem nostram configant; vt denique crux eius nostram suspendat concupiscentiam. Compatimur ergo, inquit, vt conregnemus.]

At inquiet aliquis: Cum Christus suis humeris crucem (grauissimum onus) gestaret, ac mulieres Hierosolymitanas sua causa plorantes cerneret, velut reprehendens eas dixit: Nolite flere super me. Respondeo, piam harum compassionem non prohiberi, sicut & Lyranus affirmat, sed aliam & potiolem lugendi causam a Domino illis inculcari, nimirum ob vrbs patriaeque futurum exitium prorsus calamitosum, vt seuera ultio de praesentibus crucis inimicis sumeretur. Atque huc spectat sequens Christi oratio: Nolite flere super me, sed super vos ipsas flete, vt potè quae me tanquam miserum moriturum, neque statim a morte redinuium, sed prorsus impotentem, mundi que ludibrium semper fore putatis. Quare non fletum illarum, sed flendi plorandique rationem in illis improbat, simulque Prophetico more de tota gente differit. Aliud est enim cum hisce mulierculis in sola Christi commiseratione versari, quum ignoras, qua de causa, & quo fructu passus sit pro nobis Dominus: aliud vera fide praeditum, dolenti Christo compati, quemadmodum Ecclesia, vt se MARIAE compatiens exemplo conformet, Redemptoris sui passionem cum intimo doloris sensu meditat, omnibusque meditanda proponit. Vnde Bernardus de hebdomada poenosa (sic enim cum veteribus loquitur, pro eo quod Germanis dici solet, die Martyr wochen) in hunc modum scribit: Vniuersi Christiani sacra hac septimana, aut praee solito, aut praeter solitum pietatem colunt, modestiam exhibent, humilitatem sectantur, induunt grauitatem, vt Christo patienti quodammodo compati videantur. Et paucis interiectis: Adest passio Domini vsque; hodie terram mouens, petras scindens, aperiens monumenta. Vocat igitur hanc generalem Ecclesiae obseruationem & ritum perpetuo celebrandum, nimirum vt quo tempore salutem nostram in cruce operatus est Christus, & horrendos cruciatus nostram causam pertulit, nos etiam, sicut in morte primogeniti, vt Propheta fore praedixit, dolorem & luctum matris afflictissimae assumamus. Hinc ille rigor sanctaeque disciplinae seueritas manat, quam veteres inde ab Apostolorum aetate traditam retinuerunt, & circa finem Quadragesimae, singulari abstinentia & carnis maceratione, simulque cordis contritione comprobant, quemadmodum & Epiphanius docet.

Nos vero quum de MARIAE passione loquimur, vt hoc obiter adiungam, totam illam historiam Euangelij complectimur, & complectendam affirmamus, quae in huius

Hor. 11. in Genes. Rom. 8. Philip. 2.

Li 8. de diuin. officij ca. 2. & 13.

Rom. 8.

Luce 23.

Jo cap. 23. Luce.

Ser. in feria 4. hebdom. poenosa.

Zachar. 12.

Contra Aetium ha. ref. 75.

Veteres Christiani Mariae compassionem in magno precio habuerunt, ac merito quidem.

Pium et laudabilem esse luctum priorem in hebdomada sancta.

Christus non seuit mulieres Hierosolymitanas sibi patienti compati.

Quomodo sit accipienda illa sententia: Nolite flere super me.

Ecclesia luctu anno studet Christo compati secundum exemplum Mariae. De instituto Ecclesiae in hebdomada sancta luctum assumendi, & poenitentiam exercendi.

Quid intelligendum nominis compassionis.

Maria in hoc argumento.

Miranda et incredibilis Maria fortitudo circa Filij afflictiones, mortem & sepulchrum.

Melanchthonis & Crucigeri testimonia de Maria doloribus considerandis.

Antiquiora Patrum testimonia de Maria compassione, & a verbis doloribus meditantia.

Maria iuxta crucem Filij se intrepida, nec mutavit animam, seque persequentibus obtulit.

huius matris animam circa crucem tum ante, tum statim post mortem Domini ad sepulchrum usque gesta est. Cum vero pleraque grauissima & tristissima tunc inciderint, mirum sane & prodigiosum videri potest, MARIAM in tantis doloribus durare, atque, ut moerore & luctu non extingueretur, firmam persistere potuisse. Videbat Christi manus pedesque duris clavis confixos, & corpus vndique vulneribus saucium & dilaceratum. Audiebat verba Christi septem in cruce prolata, & rursus impiorum Sarcasmos, & insultantium blasphemias in Filium suum profusas, ut reliqua id genus iam ante narrata pratereamus. Nouum porro & ingens vulnus accessit, quum in mortuum etiam Filij corpus defecit miles, tantumque sanguinis & aquae ex latere Filij aperto defluxit. Quid vero, cum illa corpus de cruce depositum cominus potuit intueri, contrectare, complecti, osculari, venerari & singula perscrutari vulnera, omniaque tantae crudelitatis vestigia non modo tangere, sed & amarum lachrymarum imbribus perfundere? quem luctum deinde amici & sociæ mulieres suis lamentis haud dubie cumulauerunt, quoufque tandem hoc proprium diuinitatis organum, in quo nec species, nec decor iam supererat, sed foeda & aspectu horrida omnia, & tamen sacrosancta apparebant, sepulturae tristissimæ mandaretur. Non errat sane Melanchthon, cum hanc totam historiam, quæ vel saxum moueat pectus, serio contemplandam proponit, eamque vtilem nobis ac salutarem esse censet, ut sciamus, quum grauior crux, dolendique causa, vel mortis etiam timor ingruit, MARIAM intueri simul & imitari, quæ ob Filium afflictissima fuit, & præsentem tamen in Deum fide suam animum confirmauit. *Cogitate, inquit, qualis lucta fidei fuerit in MARIA. Simul fuit magnus dolor, & tamen mixtus fide & spe. Ipsa mortui Filij corpus contrectauit, genas & manus osculata est, vidit ibi iacere corpus mortuum, sicut alia cadauera. Et tamen sciuit, quomodo conceptus erat, sciuit esse Messiam, sciuit per eum deleripatum & mortem, & per eum restitui iustitiam. Ideo sciebat certo resurrecturum esse. Prorsus ita nos quoque, consolemur nos in nostra morte, intuentes in hunc ipsum Dominum, & has ipsas cogitationes MARIE apud nos sepe consideremus. Quanquam non probamus quod initio Melanchthon assumit, si luctum fidei in MARIA sic asserit, ut eam ab aliqua mentis vacillatione & inconstantia profectam intelligat: quum nihil tale vel suspicari sincera & constantis MARIE fides admittat. Cum his iungi possunt, quæ Casparus Cruciger annotauit, quod Virgo non minus generis humani peccata, quam ipsius Filij mortem luxerit: *Sed in his doloribus, inquit, obediendum esse Deo norat, & expectabat resurrectionem Filij. In hac duobus obiecta, id est, in voluntatem Dei & resurrectionem intuenti fide, aliquantulum leniebatur magnitudo doloris. Meminerimus autem hoc exemplum in nostris afflictionibus, ut obedientiam & fidem prestare nos quoque, discamus. Igitur aduersarij quoque, fatentur, ut plurimum eorum suffragiis iam ante probatum est, MARIE non modo fidem, sed etiam patientiam atque compassionem sub cruce Filij admirandam & incredibilem, quæ robur humanum longè superaret, extitisse. Vnde scripsit etiam Erasmus: Doluit MARIA dolore Filij, sed affectum humanum spiritus robore coercuit. Flebant aliæ mulieres, & præ desiderio sublatis Domini, quem nondum spiritualiter amabant, penè delirabant: sola MARIA pectus inconcussa habens, tacet expectans voluntatem altissimi.]**

Esai. 11.

In explicat. Luangel. Matt. 27.

In explicat. Ioan. 14. 19.

In Liturgia diua Virginiæ.

Lib. 10. epist. stol. 22.

Lib. de infirmit. Virginiæ ca. 7.

LIBET autem & veterum proferre sententias, quibus superiora illustrentur: sic enim euidentius apparebit, non solum Rupertii, Bernardi & Anselmi seculo (ut ostendimus) sed etiam apud antiquiores hoc institutum agnitum receptumque fuisse, quo acerbi MARIE dolores sub Filij cruce tolerati, à piis pie considerantur, & ab Ecclesia merito prædicantur. Ambrosius Ecclesie lumen & Augustini pater spiritualis, in hunc modum docet: MARIA ut matrem Christi decebat, fugientibus Apostolis ante crucem stabat, & piis spectabat oculis Filij vulnera, quia expectabat non pignoris mortem, sed mundi salutem. Alibi vero de infraacto & constanti MARIE animo, quem Christo Filio in cruce pendenti præbuerit, hæc clare pronunciat: Stabat ante crucem mater, & fugientibus viris, stabat intrepida. Videte, utrum pudorem mutare potuerit mater Iesu, quæ animum non mutauit. Spectabat piis oculis Filij vulnera, per quem sciebat omnibus futuram redemptionem. Stabat non degeneri mater spectaculo, quæ non metueret peremptorem. Pendebat in cruce Filius, mater se persequentibus offerebat. Et paulo post:

In Lament. Maria.

Matth. 27.

Matth. 27.

Luca 2.

In Tragæd. de Christo patiente.

post: Non ignara fuit mysterij, quod genuisset resurrecturum. Huc spectat Virginis prope crucem astantis lamentatio, quam illustris ille Diaconus & Basilij Magni familiaris Ephrem edidit, digna certe, ex qua nonnulla ob superiorem Bullingeri calumniam repetamus. Stans, inquit, apud crucem purissima Virgo, Saluatoremque in ligno suspensum suspiciens, plagas reputans, intuens & clauos, querelas, colaphos ac flagellationem, cum grauibus suspiriis, cum fletu ingenti, cum lamentis dolorosissimis exclamauit, dicens: Mi Fili dulcissime, dilectissime Fili, quomodo crucem sustines? Mi Fili & mi Deus quomodo sputa, clauos & lanceam, quomodo pateris alapas, risus, iniurias, spinam coronam, purpuream vestem, spongiam, arundinem, fel & acetum? Quomodo pendes in cruce denudatus, mi Fili, qui cælum nubibus contegis? Quomodo sitim fers, qui es opifex, qui que mare & omnes aquas creasti? Quomodo moreris insons in medio scelestorum? Quidnam commisisti? Qua in re, Fili mi, Hebræos offendisti? Et cur ergo te isti, simul iniqui, simul ingrati cruci suffigunt, quorum claudos & permultos valetudinarios sanasti, mortuos viuificasti? Tu vero quomodo niteris Filii dulcissime, magnanime Deus? Deficio te suspiciens in ligno suspensum, cõclauatum, plagisque plenum mi Fili? Vbi nunc pulchritudo tua? vbi tuus modò decor? Sol lumen suum obscurauit, & alius factus est: splendida Luna in tenebras euauit, petrae sunt perfractæ, & monumenta aperta, templique velum in duo est discissum, creaturæ Conditorem suum & Opificem cognouerunt: & hi peruersi ac miseri Hebræi aures obstruxerunt, oculos clauserunt, ne Solem nunquam occidentem suspectarent, Fili mi. O Simeon admirande, enunc gladius, quo mihi prædixisti cor meum traiciendum. Ecce gladius, ecce vulnus Fili & Deus mi; tua mors meum cor subiit, viscera mea sunt disrupta, meum lumen obtenebratum est, & pectus meum grauis pertransiit gladius. Horrendam cerno passionem tuam, mi Fili, & Deus meus. Video immeritam cædem tuam, nec opem ferre possum. Lugete mecum omnes discipuli Domini, dolorem meum & vulnus profundum cordis mei contuentes. Tandem verò præsentem MARIE consolationem, quæ se ipsam in tantis angoribus fulcuerit, fidemque suam confirmarit, his verbis annectit: Fili mi charissime, veneror tuas afflictiones: colo & adoro tuam misericordiam & magnanimitatē. Dedecus tuum Fili mi, decus cunctis factum est: mors tua facta est mundi totius vita, Cæterum resurgito quamprimum Fili mi & Deus, quemadmodum prædixisti mihi, ut saluus fiat mundus, ut que gaudeam ego humilismater tua, & mecum lætentur dilecti tui: in confusione autem tui inimici omnes deueniant. Cum hac lamentatione, quæ & Scripturæ testimoniis, & ipsa luce rationis facile stabiliri potest, haud male consentit illa, quam Gregorius Nazianzenus eleganti conscripsit carmine, MARIAM quidem sic loquentem inducens:

Maria lamentatio propter morientem in cruce Filium.

A diuersis Filij cruciatibus.

A persona Iudaorum in Christum sauentium.

A miraculo circa crucem Domini factis.

A Simeone Simeonis. Quomodo Maria in summis doloribus se ipsam animarit.

Alia Virginis afflicta lamentatio iuxta crucem filij, ex Gregorio Nazianzeno.

*Eamus ergo, eamus hinc, absit pavor:
Hic vita nobis esse quæ suavis potest?
Quin efferamus hinc pedem, ut videam met
Tormenta Nati. Hei, hei mihi miserrima,
Chara ò sodales, cerno nihil hic Filij,
Vsq̃ adeo forma rara mutata & color.
Dilectæ ò inquam, Filij ut vultum mei
Squalore vidi plurimo & sanie obsitum,
Mors sola votum est, vita mors tantum mihi.
Agite iam, agite vos, non fero vitam amplius.
Qui Vita cunctis es datus mortalibus
Communis, ò dilecte Fili mi, quid hæc,
Aut quo iure nunc pateris? admissum tibi
Quale istud, ob quod tam graues pœnas luis?*

LONGVM sit reliquam subiicere lamentationem, matre moestissima dignam, & fidelitamen consolatione conditam, quam his verbis porro MARIA declarat: *Infesta nobis cuncta damnorum agmina
Facile fugabis, morte mortem destruens.*

Mox

Quomodo Maria se in summo morore consoletur.

Mox inferorum è tartaro ut caput efferes,
Tibi perditorum hominum hoc genus pœnas dabit.

PERGAMVS VERÒ alios quoq; proferre testes, qui singularem MARIÆ dolorem ex Filij cruce & morte collectum ostendant & comprobent, minùs vt dubitari queat, summi perfectique amoris in eam affectum competere, quæ summos dolores, Christi causa perferentis pertuleritq; Effugit illa quidem dolores, quos parturientes fœminæ, propter maledictionem à Deo primæ parenti inflictam, sæuissimos experiuntur. Sed quæ sola cum gaudio peperit, vt^a Cyprianus, ^b Athanasius, ^c Gregorius Nyssenus, ^d Damascenus, ^e Bernardus pluresq; testantur, non effugit dolores alios, qui parturientium omnium internos externosq; cruciatus excedebat, cum vita morte esset illa acerbior, in qua dilectio mortem ipsam superauit; cumque suam & nostram vitam Christum morti omnium crudelissima & amarissima & contemptissima traditum, prorsus afflictata conspexit. Qua derelicta exponere, quod^f Rupertus egregie docet, vt hinc etiam MARIÆ sub cruce dolores incredibiles rectius intelligantur: Si inquit, Apostolos suos in illa hora suæ passionis Dominus mulieri parturienti rectè comparauit, dicens: Mulier cum parit tristitiam habet, quia venit hora eius: cum autem peperit puerum, iam non meminit pressuræ propter gaudium, quia natus est homo in mundum. Et vos igitur nunc tristitiam habebitis; iterum autem videbo vos, & gaudebit cor vestrum: quanto magis mulierem hanc stantem iuxta crucem suam mulieri parturienti talem matrem, talis filius rectè similem duxit? Quid autem dico similem, cum verè sit mulier, & verè mater, & veros habeat in illa hora partus sui dolores? Non enim habuit hæc mulier hanc pœnam, vt in dolore pareret, sicut ceteræ matres, quando infans sibi natus est: sed nunc dolet, cruciatur & tristitiam habet, quia venit hora eius, illa videlicet hora, propter quam de Spiritu sancto cœcepit, propter quam grauida facta est, propter quam completi sunt dies, vt pareret, propter quam omninò de utero eius Deus homo factus est. Cum autem hæc hora præterierit, cum totus iste gladius parturientem eius animam pertransierit, iam non erit memor pressuræ propter gaudium, quia natus erit homo in mundum; quia declaratus erit nouus homo, qui totum renouet genus humanum, totiusq; mundi sempiternum obtineat imperium: natus, inquam, id est, immortalis atq; impassibilis factus, & angustias vitæ huius in æternæ patriæ amplitudine supergressus, mortuorum primogenitus. Proinde quia verè ibi dolores vt parturientis, & in passione vnigeniti, omnium nostrum salutem beata Virgo peperit, planè omnium nostrum mater est.]

Quot dolores Mariam partu effugit, eos iuxta crucem filij peritit.

Testimonium Ruperti de Maria, quæ fuerit mulier dolores parturientis experta, & deinde illorum oblit.

Maria plus quàm Martyr per suos incredibiles dolores effecta. Maria nisi spiritum corroborauerit, istis doloribus sufficere non potuisset, Sophronius Mariam plus quàm Martyrem fuisse probat.

Maria martyriam ante & post filij mortem notandum est.

In Maria compatiens affe-

Sermo de natiuitate Christi. b In descriptione Mariæ & la. seph. c In natiuitate Christi. d De demeritio Dei. para. e Sermo in sigilla natiuitatis. f Euangel. Ioan. lib. 3. Ioan. 16.

Apoc. 1.

Lib. de excellentia beate Mariæ Virginis cap. 5.

Ser. de Assumptione beate Virginis.

Ser. qui incipit: Signum magnum.

dique pertransiuit. Vnde plus quàm Martyr meritò illa prædicatur, in qua nimirum corporeæ sensum passionis, vt idem loquitur, excesserit compassionis affectus.] In eandem sententiam concedit Bernardo vetustior Hildephonus, & MARIAM inter Martyres candidiorem dignè prædicari asserit, quando quidem gladius à Simeone prædictus ad animam eius vsq; peruenerit, quando fugientibus Apostolis ad crucem stetit, & Dominum in crucem pendentem vidit. Tunc plus quàm Martyr fuit, quia in animo non minus amoris, quàm mœroris gladio intus vulnerata est, parataque stetit ad pœnam quamlibet excipiendam, si percussoris manus accessisset: quæ nimio amore demum vulnerata, testis extitit Saluatoris, & pio mœrore in animo cruciatum sustinuit passionis.] Notat itidem Amadæus, quod gloriose matris huius pectus tam pro Filij morte, quàm pro Iudæorum perditione ineffabili dolore vreretur, altissimoq; pietatis iaculo confossum, extremas spiraret inter angustias, imò poculum ipsa morte amari hauserit, quodq; diuino adiuta munere fœmina id sustinere valuerit, quod nullum hominum genus ferre posset. Vicit sexum, inquit, vicit hominem, & passa est ultra humanitatem. Torquebatur namq; magis, quàm si torqueretur ex se: quoniam supra se incomparabiliter diligebat id vnde dolebat.] Vbi dolores adiungit alios, quibus MARIÆ pectus grauissimè discruciabatur, quum Prophetis oculis respiceret stirpis suæ magna ex parte condemnationem, gentis attritionem, patriæ ruinam, & sanctæ ciuitatis euerisionem. Tum Bernardi discipulus Guerricus, quod MARIÆ fida Christi affectatrix, & ad eius mortem vsq; ministra sedula fuerit, hæc oratione confirmat: Sed & cum Euangelizans circumiret Iesus ciuitates & castella, MARIÆ comies indiuidua vestigiis eius adharebat, pendebatq; ex ore docentis, adeò vt nec procella persecutionis, nec horrore supplicij à consecrata Filij & magistri potuerit absterreri. Stabat, inquit, iuxta crucem Iesu MARIÆ mater eius: planè Mater, quæ nec in terrore mortis filium desererebat. Quomodo enim morte terreri poterat, cuius charitas fortis vt mors, imò fortior quàm mors erat? Planè iuxta crucem Iesu stabat, cuius mentem dolor crucis simul crucifigebat, suamq; ipsius animam tam multiplex pertransibat gladius, quantis confossum corpus filij cernebat vulneribus. Meritò igitur ibi mater agnita est, & cura ipsius idoneo tutoridelegata est, vbi maximè probata est, & matris ad filium sincera charitas, & filij de matre vera humanitas.] Notat & Gerson nobilis ille Cancellarius, MARIAM nõ solum cum Iesu gaudente gauisam esse, sed & cum flente fleuisse, ac tempore quidem Dominicæ passionis tam in filio quàm in matre duplex quoddam canticum profundissimæ nimirum lamentationis & altissimæ exultationis repertum esse. Summum enim luctum, nec minorem lamentationem, sicut super morte Primogeniti, hæc pia Mater assumit, quæ simul quoniam humanæ redemptionis fuit singularis a matrix, suum filium suaq; viscera in crucem ac mortem dirissimam tradi consensit, neq; sine gaudio talem hostiam, quæ toti mûdo purgationem & salutem adferret, vnâ cum ipso filio Patri cœlesti obtulit in odorem suauitatis. Quæ ratione illud impleuit, quod à Paulo scriptum est: Hilarem datorem diligit Deus.

Eius corporea passionis sensum excessit.

Maria dolorum mensura ob Filium & Iudæos.

Quæ fida Virgo fuerit in filio affectando, eiusq; sig. ad crucem adharendo.

Duplex canticum, lamentationis in Christo patiente, & Maria compatiens notandum.

Quæ notanda sint breuiter è superioribus, præsertim de Maria doloribus, ac eorumdem magnitudine & meritis.

Sermo 2. de Virginis assumptione.

Homel. de Virgine matre.

Sermo 4. de assumptione Virginis.

Cantic. 3.

Tractatu 2. decant. de accorde.

2. Cor. 9.

In lib. 1. sentent. dist. 48. quæstio. ne 2. summa.

Ex quibus omnibus, vt semel finiam, quiuis facillè animaduertat, non solum Christi Domini toleratas in cruce afflictiones, sed & MARIÆ tunc in animo perceptos dolores acerbissimis illis suppliciis, quæ vllus Martyrum subiit aut subiturus est, anteferri oportere. Deinde hinc colligi potest, nostram Virginem tantò magis doluisse, quanto vehementius eum diligeret, qui summe amabilis fuit; ex huius autem amoris magnitudine incredibilem compatiens Matris mœrorem produisse, vt illa etiam à Deo veluti derelicta videri posset. Rursus quoniam hos illa dolores cum perfecto Christi amore coniunxit, consequi necesse est, eandem maximè promeruisse, vt à Christo, de cuius calice tantum amaritudinis bibit, maximam reciperet consolationem, atque à nobis etiam hoc nomine peculiariter & amaretur & honoraretur. Quæ de re libet adiungere, quid Bonauentura scripserit, primariis quidem scholæ Doctoribus meritò annumeratus, & cuius non modica lausest in Ecclesia Dei. Præcipuè, inquit, merebatur in Christi filij sui passione beatissima mater & virgo MARIÆ, cui patienti, quantum sexus mulieris fragilitas sustinere poterat, compatiabatur. Nullo tamen modo est dubitandum,

Maria licet de filij cruciatibus doleret, tamen placuit ei cruciari filium.

Maria fortis & pia, dulcis & severa in passione filij.

Christus resurgens matri primū apparuit, illamque ante alios voluit consolari.

Maria ob summam afflictionem summa premia competere.

Maria omnium nostrum mater esse meruit te-
re Ruperto.

Mariani nobis matrem dici esse fatetur quoque Lutherus.

quin virilis eius animus & ratio constantissima vellet etiam tradere filium suum pro salute humani generis, vt Mater per omnia conformis esset Patri. Et in hoc miro modo debet laudari & amari, quod placuit ei, quod vnigenitus suus pro salute generis humani offerretur. Et tantum etiam compassa est, vt si fieri potuisset, omnia tormenta, quæ Filius pertulit, ipsa multò libentius sustinuisset. Verè ergo fuit fortis & pia, dulcis pariter & seuera, sibi parca, & nobis liberalissima. Hæc ergò præcipuè est amanda & veneranda post Trinitatem summam & eius Prolem beatissimam Dominum nostrum Iesum Christum.] Quæ doctissimi, licet non valdè disertis Theologi sententia tantò maiorem fidem promeretur, quantò certius è sacris literis constat, Christum^a inquirentibus se, &^b calicem suum bibentibus, aut propter se^c crucem sustinentibus vt fidissimum, ita & liberalissimum esse remuneratorem, qui & omnem^d lachrymam ab oculis eorum velit abstergere, illudq; demùm efficere, vt in quibus membris suæ passiones^e abundant, in eisdem abundet etiam sequens consolatio, atq; vt præcedens leuis & momentanea tribulatio, supra modum in sublimitate^f pondus æternum gloriæ operetur.

PROINDE cum Christus à morte funesta reuixit, se continere non potuit, quin gratitudinis ergò mœstissimam Matrem primùm inuiseret, illamque ante alios suæ gloriæ & consciam & participem redderet, sicut his ferè verbis Rupertus exponit: In gens gaudij torrens repente inundans, locumq; vulneris replens, MARIÆ animam ferro doloris confosam inebriauit, quum rediuius Filius illi ante omnes morales victoriam suam annunciauit, & dulcia Carnis suæ vulnera deosculanda præbuit. Absit enim, vt qui in lege sua patrem & matrem honorare præcepit, matrem propter se doloris gladio transfuerberatam, tam dura negligentia, vt idem inquit, talis Filius inhonorauerit.] Sed & Ambrosius, qui Rupertum multis præcessit seculis, dicere non veretur: Vidit MARIAM resurrectionem Domini, & prima vidit & credidit. Vidit & Maria Magdalena, quamuis adhuc ista nutaret.] Tum præter alios confirmat Anselmus, quod resurgens à morte Christus matri primùm apparuerit: quemadmodum multò antè docuerat etiam Sedulius, cuius carmen adscribam:

*Hæc est conspicuo radians in honore MARIA,
Quæ cum clarifico semper sit nomine Mater,
Semper Virgo manet: HUIUS SE VISIBVS ASTANS,
Luce palam Dominus prius obtulit, vt bona mater
Grandia diuulgans miracula, qua fuit olim
Aduenientis iter, hæc sit redeuntis & index.*

IAM si veris Christi membris capiti suo compatientibus promissum est illud: Si compatimur, & conregnabimus: Si cõmortui sumus, & conuiuemus: si sustinebimus, & conregnabimus, quantum demùm gloriæ atq; splendoris, quantum gaudij ac præmij quæso, Christus in regno suo liberalissimus tali rependet Matri, quæ sibi cum aliis semper, tum in extremis illis maximisq; pœnis, vt nullus alius, intimè compassa fuit, & ad mortem vsq; fidelissimè astitit, tot iaculis gladiisq; confixa, quot immanes angores ac dolores ob Christum subiit, ac mœstissimo corde consumsit? Quid tali Matre nunc lætius, quid in cœlis augustius, Christoq; charum magis & coniunctum esse potest? sicut sequenti libro demonstrabimus. Quid verò, si MARIAM suis in cruce doloribus hoc etiã promeruerit, vt non solum Ioannis Apostoli, sed & nostrum omniumq; credentiū spiritualis mater diceretur & esset? Sensit ita quidem suprã citatus Rupertus, atque hisce verbis ostendit: Quia verè ibi dolores vt parturientis, & in passione vnigeniti omnium nostrum salutem beata Virgo peperit, planè omnium nostrum mater est. Igitur quod de hoc discipulo dictum est ab eo, qui iustissimè curam suæ matris habebat: Mulier ecce filius tuus: itemque ad eundem discipulum: Ecce mater tua: rectè & de alio quolibet discipulorum, si præsens adesset, dici potuisset, quod omnium illa mater sit.] Arque vt minùs ab hoc loquendi genere abhorreant aduersarij, quo MARIAM credentium mater appellatur, vtitur eo quoq; Lutherus, ac magni gaudij præcipuèq; consolationis loco haberi vult, quod credat Christianus atque gloriatur, MARIAM veram suam matrem, Christum fratrem, & Deum Patrem esse: *Hæc enim omnia, inquit, vera sunt, ac omnia ita*

a Hebr. 11.
b 1. Tim. 2.
c Luca 9.
d Apoc. 22.
e 2. Cor. 1.
f 2. Cor. 4.

Li. 7. de di-
nitas officij
in cap. 25.

Exod. 20.

Li. de excel-
lenti Virgi-
nis ca. 6.
Libr. 5. car-
menum de
abiectione
Synagoga.

Rom. 8.
2. Tim. 2.

Labr. 13. in
Euan. Ioan-
nis.

Ioan. 19.

In Possilla
circa Euan-
gel. de nativitate
Christi.

contin-

In harmo-
nia Emæ-
gæ circa
ca. Luca.

Li. 5. Chri-
stianis.

contingunt, si modò credimus. Nec pudet Caluinum dicere, MARIAM nostram esse magistræ, cuius sese quasi discipulum his verbis profiteretur: *Libenter MARIAM amplectimur magistræ, eiusq; doctrinæ & præceptis obtemperamus.* Nos verò vt MARIAM & matrem & magistræ in vera Ecclesia esse, semperq; futuram haud grauatim concedimus: ita Lutherum, Caluinum ac alios, qui Christi tunicam, hoc est, Ecclesiæ vniratē nefariè scindunt, ad MARIÆ familiam & scholam pertinere omninò negamus, præsertim quum à sanctæ humilitatis obedientiæq; disciplina, quam à suis filiis & discipulis MARIAM in primis requirit, sint prorsus alieni. Atque hætenus de MARIÆ doloribus dictum sit: eaq; omnia suo carmine, velut illustri sigillo, nobis consignabit Poëta, imò Poëtarum nostri seculi princeps Hieronymus Vida, idemq; Albæ Episcopus. Is MARIAM circa crucem Domini versantem hoc modo venustè depingit.

*Hæc memorans simul ibat: eam sine more ruentem,
Rumpentemq; aditus, per tela per agmina densa
Reiiciunt clypeorum obiectu, & longius arcent:
Iam magis atq; magis non vani signa timoris
Clarescunt, propiusq; in vertice conspicitur crux
Ingens, infabricata, & iniquis aspera nodis.
Vt verò informi multatum funere natum,
Affixumq; trahi media iam in morte teneri
Aspexit coram infelix, vt vidit abena
Cuspide traiectas palmas, palmasq; pedesq;
Vulnificisq; genas sedatâq; tempora fertis,
Squalentem vt barbâ, turpatum vt sanguine crinem,
Deiectosq; oculos dura iam in morte natantes,
Inq; humerum lapsos vultus, morientiaq; ora,
Alpino stetit vt cautes in vertice surgens,
Quam neque concutiunt venti, neque sauaris fulco
Fulmine vis cœli, assiduus neque diluit imber,
Hispidâ, cana gelu, longosq; immobilis ano.
Ipsi illam montes, ipsa illam flumina longè
Videre ingentem fesse miserata dolorem,
Eg; sacro aëre lachrymarunt vertice cedri.*

*Filius at postquam pinu conspexit ab altâ
Dilectam genitricem, animi miseratus in illâ,
Vt potuit, subitò morientia lumina sedit
Semianimis, dulcemq; oculis respondit amorem:
Mox sic exanguem visu, victamq; dolore
Affari extremum, curasq; auertere dictis.
Hætenus ò mulier stetimus: non te tamen agram
Tantus edat tacitè dolor: hæud sine mente parentis
Hæc ferimus, solo qui temperat omnia nutu.
Hic tibi pro nato (admotum nam fortè parenti
Vidit Ioannem lachrymantem, et multa gementem)
Semper erit. iuuenem mox idem affatur amicum:
Hæc tibi erit genitrix: oro tutare relictam
Tu saltem, & matris serua communis amorem.*

*His dictis lachrymas perculsis mentibus hostes
Non ipsi tenuere: feræ ingemere cohortes.
Hic demùm matri rediit vox faucibus agræ,
Ingentemq; dedit gemitum, tum robora largo
Tristis, inexpletum lachrymans, lauit humida fletu,
Et tales amplexa trabem dabat ore querelas:
Nam quem te misera matri pulcherrime rerum*

Bb 2

Caluinus se discipulum facit Mariae magistrae.

Scolarij ad Mariam familiam et scholam non pertinent.

Elegans carmen Hieronymi Vida de Mariae stante sub cruce Virg.

Qualem Christum in cruce spectauerit Mater.

Quomodo stetit Mater Domini iuxta crucem.

Quomodo Christus de cruce matrem & discipula spectauerit, ac deinde compellens.

Maria ad filium crucifixi ora.

Nate refers? talin' voluisti occumbere lathos?
 Nec tibi noster amor subiit, ne funera adires
 Talia, ne culpam alterius hac morte piales,
 Et lethale dares misera sub pectore vulnus?
 Heu quem te nate aspicio? tuane illa serena
 Luce magis facies aspectu grata? tuine
 Illi oculi: quae tam scelerata insania tantum
 Ausa nefas? heu quam nato mutatus ab illo,
 Cui nuper manus impubis, omnisq; iuuentus
 Occurrit festam venienti leta per urbem,
 Perq; viam ut regi velamina picturata,
 Arboreasq; solo frondes, & olentia ferta
 Sub pedibus strauere, Deum omnes voce fatentes?
 His exornatum gemmis, hoc murice cerno?
 Hos hos horribili monitu trepidantia corda
 Terrificans senior luctus sperare iubebat,
 Et cecinit fore, cum pectus mihi figeret ensis.
 Nunc alit' mucro, nunc alit' vulnus adaectum.
 Saltem huc ferte oculos vos, o quicumque tenetis
 Hac iter, & comitem dulci me reddite nato,
 Quando nullam mihi superant solatia vita,
 Atque meo maior nusquam dolor, addite me me
 Huic etiam, si qua est pietas, & figite trunco.

CAPVT VIGESIMVM NONVM.

Quo iudicio legendi sint Patres, sicubi MARIÆ Virgini pa-
 rum esse propitij, vel dignitatem eius imminuere videantur:
 quid prater ea veterum testimoniis qua obiciuntur, sit à Ca-
 tholico respondendum.

VEREOR EQVIDEM, NE MOROSI QUIDAM, AC ETIAM INIQVI CENSORES
 tacite cogitent secum, adeoq; palam querantur, nos multa quidem ha-
 ctenus ad MARIÆ dignitatem astruendā ex Patrum scriptis adferre, sed
 alia interim callidè dissimulare, in quibus iidem Patres de matre Do-
 mini non optimè sentiāt, sed causam illius interdum premant, ac ita faci-
 ant suspectam, vt MARIA vix à peccato excusari ac defendi posse videatur. Nec desunt
 profecto, qui sibi blandiantur, magnamq; voluptatem capiant ex Patrum dictis, quum
 in his MARIÆ parum tribui, & ab eius veneratione homines abduci, ac virtutem eius &
 gloriam obscurari legunt vel audiunt. Tanta enim istorum imprudentia, ne dicam in-
 sania esse solet, vt velut ex horto amoenissimo & optimis floribus referto, spinas quam
 rosas colligere malint; & sicut immundæ sues, siliquis potius quam gemmis delectetur,
 in hoc vno peruersè ingeniosi, vt quæcunq; possunt, ex veterum monumentis ad con-
 tentionem, imò ad præsentis Ecclesiæ despicientiam rapiāt detorqueantq;. Igitur quæ
 ad sacratæ Virginis laudem & reuerentiam spectant, quoniam Ecclesiæ pergrata esse in-
 telligunt, cæcis velut oculis transeunt, & crebrò in Patribus calumniatur. Contrà verò
 quicquid ad tantæ personæ vel extenuationem vel iniuriam aliqua ex parte referri po-
 test, id si apud veteres legant, stellulis & asteriscis & indiculis adiectis subnotant, idemq;
 studio quodam excerpere, repetere, efferre, inculcare, decantare mirisq; modis exagge-
 rare consueverunt. Tanta nunc demum libido est, MARIÆ in his præsertim quæ ad ve-
 nerationem & cultum eius pertinent, clam, palam obtrudendi: atq; hunc præclarum,
 scilicet, fructum nostri homines ex veterum lectione venantur atque consequuntur.

Quo-

In veterum le-
ctone hodie ob-
seruari, quæ cõ-
tra Maria glo-
riam faciunt,
non qua illam
illustrant.

Quocirca committere non possum, quin sub Libri huius finem simul & quorundam
 imbecillitati cõsulam, & aliorum peruersitati resistam, & quoad eius fieri potest, om-
 nibus hac in parte pro nostro modulo satisfaciam. Primum verò de aduersariorum pe-
 tulantia, tum de Patribus rectè intelligendis, & postremò de locis quibusdam veterum
 quæ obiciuntur, prudenter mitigandis, fauente Domino, differemus.

IN PRIMIS bonis dolendum omnibus puto, tantam eorum, qui nouandæ religio-
 ni student, & audaciam & petulantiam existere, vt veterū Ecclesiæ Doctorum scripta,
 dicta, facta, leuiter deserant, seuerè carpant, improbè calumnientur, vtq; venerandam
 antiquitatem ridere magis, quam Patribus debitam tum auctoritatem, tum reueren-
 tiam præstare videantur. Nam quod adferre solent atq; obtendere, sententias Patrum
 ad Scripturæ diuinæ normam, & ad fidei analogiam reuocari & expendi oportere, ina-
 nis duntaxat istorum fucus & aperta fraus est, nimirum vt eo pretextu sibi omne de Pa-
 tribus iudicium sumant & vsurpent, neq; plus illis, quam sibi commodum videtur, lar-
 giantur. Sic enim viam sibi muniunt, vt quodcumq; velint, Patrum auctoritatem &
 sensa modò recipere, modò damnare possint, perindè ac si vel soli, vel maximi sint ipsi
 Iudices religionis, & de sensu Scripturæ arbitri omni exceptione maiores nobis haberi
 debeant. Quid verò isti tandem sibi volunt ac arrogant, qui post hominum memoriam
 bellum cum Patribus tam apertū, iniquum, atrox, vt nulli vnquam fecerunt Hagioma-
 stiges, tot iam annis instituant atq; gerunt? Sed res exemplis illustranda est. An non exi-
 mius Ecclesiæ doctor Hieronymus tot seculis, nec iniuriā quidem, existimatur? & hunc
 infamis Beza, ne parum sit impudens, Apostolo iniuriam, apertè blasphemum, scelerat-
 um, impium, & quia audaciā intolerabili Scripturas palam detorserit, audet appellare.

Annotatio
in 23. ca.
Ador.

Lib. 1. insti-
tutionum
ca. 11. Sess.
Et lib. 3. cap.
20 Sess. 20.

In 3. Centu.

Lib. contra
Regem An-
glia.
In li. de au-
thoritate
Ecclesiæ.
In explica-
tione Iona
Propheta.

Proposito cum
diuisione de se-
quenti tracta-
tione.

Scriptores Vere-
res à Nouatori-
bus iniquè tra-
ctari; & sub
quo pretextu
reprehenduntur,
vel deserantur.

Bellum apertū
cum Patribus
inter gerunt
Nouatores, et
probant exem-
pla sequentia.

Quis copus Ce-
natoriorem in
suis Rapsodiis.

Quomodo Lü-
therus se Patri-
bus omnibus
impudicissimè
anteponat.

Quam indignè
Patres trahuntur
à nouis se-
ctariis.

Quis inter primarios Ecclesiæ Latinæ doctores Gregorium esse Magnum ignorat? sed
 hunc Bezæ magister Calvinus in spiritus Dei schola edoctum negat, sicut idem sancti-
 simi martyris Ignatij epistolæ tot modis probatas pro insulsis naniis ducit, ac eandem
 ferè notam Patribus omnibus de satisfactione scriptionibus inurere non veretur. Rursus
 nō obscurum est, quam præstantes Ecclesiæ Doctores ac Patres terrarum Ecclesiæ secu-
 lum tulerit: sed hos tanti criminis insimulant Centuriatores, qui doctrinam de poeni-
 tentia mirè deprauauerint, ac iidem Rapsodiarum confarcinatores hoc sibi vel maxi-
 mè propositum tenent, vt atatum omnium Patres deprauatæ doctrinæ, præsertim in
 iustificationis articulo, reos agant, eorumq; Doctorum fidem eleuent, qui iustitiā ho-
 minis in sola fide locandam esse inde à primis Ecclesiæ temporibus negauerunt. Præcla-
 re in Ecclesia fulsit Theologorum lumen Augustinus: admirabilis Doctor, & ante hūc
 inuictus martyr Christi fuit Cyprianus, vt totus prædicat orbis Christianus. Verum de
 his aliisq; similibus audi, quæso, Bestiam resonantem: *Nihil curo, etiam si mille Augustini,
 mille Cypriani, mille Ecclesiæ contra me starent*; sicut pro sua modestia Lutherus cum Rege
 colloquens pronunciauit. Tum huius discipulus Melancthon se veteris Ecclesiæ tam
 iniquum Iudicem præbet, vt nullus ferè Patrum illi satisfaciat, sed in omnibus, nescio
 quas stipulas & næuos & corruptelas sui seculi, hæsisse more suo queratur. Pomeranus
 verò, vt suæ acerbitatis virus in Patres effundat, eos Montanico spiritu per traditiones
 humanas & doctrinas Dæmoniorum excæcatos dicere non formidat, & pro suo, sci-
 licet, imperio hæc legem tradit: *Non debetis Patribus credere, qui ex vno ore calidum & fri-
 gidum efflant*. Prætermittam alios id genus maleficos aui nostri scriptores, quibus tan-
 tum ludus est, Patres minima de causa perstringere, lacerare, conspuere, vulgoq; riden-
 dos proponere, nimirum vt horum ignominia sibi ac suæ Sectæ gloriam parent, vt que
 novos suæ Sectæ Doctores veteribus anteponant. Proindè nec Pontificum constitu-
 tiones admittunt, nec veterum Theologorum sententias magni pendunt, neq; totius
 Ecclesiæ consensu, Apostolicisue traditionibus cõmouentur, & quod omnium est in-
 dignissimum, ne sacris quidem Conciliis suam tribuunt auctoritatem: sed omnia pro-
 pmodum, quæ à maioribus constituta, tradita scriptæ sunt, quoties ipsorum fert libi-
 do, in controuersiam reuocare tentant, ita vt nihil omnino certum, sanctum, ratum ac
 firmum in religione p̄sistere nobis posse videatur. Quia in re tolerabiliore iam olim &
 æquiores erant Ariani, Macedoniani ac Eunomiani: quoniam Patrum sententiis & præ-

Mariam Ter-
tullianus Galile
commendat.

MARIA credendo delectat, & quod per illam abiret in perditionem, per hanc redactum est in salutem: tantum abest, ut hic excellentem MARIAE sanctitatem & gloriam aut ignorauerit, aut negauerit, quam & ipse alibi beatissimam & gloriosissimam vocat.

An Maria clau-
so utero pepererit.

SUNT præterea Veteres, qui MARIAE virginitatem aliqua ex parte in dubium vocent. Idem enim Tertullianus & Origenes (Ambrosium enim excusare difficile non est) negare videntur, Mariam clauso utero peperisse. Demus autem hoc paucis & peruenit Patribus, qui de perpetua MARIAE virginitate nec legem acceperant Ecclesia, nec aliis legem credendi promulgare volebant, sed aliquando sine magno fidei periculo in suo sensu abundarunt. Nos vero supra demonstrauimus, quid postea Ecclesia præceperit, docuerit, probarit; Christum videlicet, sine nixu, sine dolore ac sordibus parrurientis, clauso matris utero, per integra virginitatis claustra produisse, non aliter sane, quam solaris radius per vitri soliditatem sine ulla eius læsione ingreditur. Igitur Christum patefacto corpore Virginis essentatum non secus accipiendum est, quam a Patribus explanari solet illud: Masculus adaperiens vuluam, de solo Christo dictum videlicet, non quod ille materni ventris hospitium ipso egressu deuirginauerit (sicut Beda loquitur) sed quod a pertionis nomine humana corporis Filij Dei, qui ex incorrupto utero nascebatur, veritas designetur. Quare de re tam multis antea differuimus, ut pigeat ac rædeat, & ne deceat quidem pluribus nunc agere. Recte igitur Hildephonius affirmat, & Patrum testimoniis probat, quod Christus matris uterum non aperuerit, ut potè miraculosè natus, quum per clausam Virginem in ortu suo egrediretur, sicut a morte resurgens, per sepulchrum signarum & clausum prodiit, ac deinde per clausas ianuas ad discipulos venit. Beata Deigenitrix, inquit, ut verè Virgo dicatur, dum parit, ex toto rectè clausa more virginum & incorrupta creditur: quod si non ita maneret incontaminata, ut reliquæ Virgines, verè Virgo non esset.]

Quomodo Chris-
tus dicatur ma-
tris uterum ape-
ruisse.

Nec ignoramus contra ea (quæ Basiliius alique à nobis adducti Patres asserunt) ab Origene tradi, Mariam post partum purificatione indiguisse. Sed hic ab aliis responsum est, Origene sic Mariam purificationis indigentem facere, non quod loquatur de purgatione ab immunditiis & sordibus peccati, quibus Mariam non fuisse obnoxiam constat, sed de ritibus & caeremoniis, quibus Moyse communes puerperas lustrari iusserat: hoc igitur purgationis genus necessariò, id est, decenter usurpari à matre illius, qui legem cum suis caeremoniis impleturus venerat, non destructurus. Aliòquin non Veterum modò, sed & Nouatorum testimonia nobis hoc ipso Libro citantur, quæ apertè conuincant; Virginem à lustrandarum puerperarum lege omninò immunem exemptamque fuisse, quam velut indicans Moyse dixerit: Mulier si suscepto semine pepererit masculum, immunda erit septem diebus, ut Veteres interpretantur. Monuimus etiam Origene non esse fidendum, ubi temerè Mariam in fide suspectam reddit, velut circa filij sui crucem ac mortem scandalum, ac in fide dubitationem, & nescio quam infidelitatem admiserit, quum illic excellentem fidem Deipara vel maximè declararit. Cuius erroris causa ex vaticinio Simeonis nata videtur, Origene sensum falsum affingente his verbis: Et tuam ipsius animam pertransibit gladius. Hoc enim non de scandali, ut ille putauit, sed de doloris gladio accipiendum erat, sicut non sunt eruditi, nosque multis confirmauimus. Et tamen Græci quidam ex veteribus. Originicum sequuntur errorè, quorundam dicta quomodo excusari, & sine offensione accipi possint, supra itidem indicauimus.

An Maria post
partum indiguit
purificatione, sicut
Origenes.

Falsi Originem
cui Deipara tribuit
gladium infidelitatis.

Iam verò nec illud quenquam debet offendere, si quando apud Veteres legat (quod petrarò quidem vsu venit) in Maria non fuisse plenam diuinitatis Christi cognitionem. Id quod rectè ac sanè acceptum nihil habet absurdi, modò intelligas, MARIAE fidem atque sapientiam eò non peruenisse, ut quæcunq; ad diuinam humanamque Christi naturam spectant mysteria, in terris plenè sit assecuta, cum in horum cognitione profecerit, & subindè alias atque alias acceperit reuelationes. Testantur interim docti, quibus Albertum Magnum & Dionysium Rickelium annuero, Mariam ea quæ sunt fidei, quantum puris, ut vocant, creaturis comprehendere fas est, clarissimè penetrasse, & fide alios etiam Prophetas excelluisse, ac religionis nostra arcana non modò per signa certissima, sed et per experientia bona ex parte cognouisse, & perfectam rerum earum cognitionem habuisse,

An Maria non-
nunquam carue-
rit notitia diu-
initatis Christi.

Li. de resur-
rectione car-
nis.

a Li. de car-
ne Christi.
b Homelia
14. in Lucam.
c Lib. 2. in
Lucam.

Vid. Thomam
parte 3. qua-
st. 28.
Ariscu.

Ser. de pur-
tatione et
purificatio-
ne B. Mariae
Virginis.

Ioan. 20.

d Homelia
de humena
Christi ge-
neratione.
e Homelia
14. in Lucam.

Matth. 5.

Leuit. 12.

Homel. 17.
in Lucam.

Lucam.

f In lib. de
laudib. be-
atæ Virginis.
g Lib. 2. de
laudib. eius-
dem Virgi-
nis Art. 28.

In P. Galilei
ad Gersu-
illum:
Concupiuit
animam eius.

isse, quæ secundum huius vitæ statum ad excellentem eius beatitudinem pertinerent. IN SIGNIS Picta uorum Episcopus fuit Hilarius, sed qui non caret dictis incommo- dis ac improvidis opinionibus, quæ speciem quandam erroris ostendant. Indicat Deiparam Virginem, imò & Sanctos omnes, in extremi iudicij die non euasuros, quin igne purgentur. At reclamatione schola tota Theologorum, magnoque consensu docet, viuentes tantum, quos dies ille supremus inuenerit, non autem Sanctos ante diem illum defunctos, extremo igni obnoxios: eosque purgandos esse. Et quoniam Deipara cum corpore in coelum assumpta creditur, ut postea dicemus, non est ut igne illo purgationis egeat, à quo & mortui alij, qui tunc Christi virtute ad vitam corporis excitabuntur, erunt immunes, ut potè non nisi mundo per ignem purgato resuscitandi.

Sine Maria in
fine mundi igne
purganda.

Homelias
in Matth.
d in cap. 12.
Matth.

DVRVM & illud asperum que satis, quod Chrysostomus, cuius tamen codices hic non consentiunt, & Theophylactus, ut potè indiuiduus Chrysostomi comes, non nihil ambitionis MARIAE tribuunt, ac illam vitioso affectui obnoxiam facere videntur. Sed bene habet, quod ex nostris aduersariis insignes sanctissimam Virginem, ut ostendimus, tam foeda nota liberant, præsertim quando ex Euangelio nihil eiusmodi, quod vitiosum Virginis affectum redoleat, rectè ac necessariò colligi potest. Tum Patres qui hac de re meminerunt, dubiè potius, & ex sua vel aliorum opinione magis, quam certa assertione loquuntur. Thomas Aquinas, ut MARIAE honorem tueatur, duplici modo respondet: Primùm, Chrysostomo & aliis ita loquentibus non nunquam idem vsu venire, quod eximii oratoribus & concionatoribus accidere solet, ut impetu quodam ac feruore dicendi abripiantur, ac modum excedant. Deinde quod Christus in matre affecta, non qui ei reuera inesset, sed quæ alij forsitan inesse crederent, cohibuerit. Sic Thomas ut doctissimus, ita humanissimus Chrysostomum ciuilitè excusat, satisque suo monet exèplo, quo nos candore in Veterum scriptis iudicandis & in leniendis potius, quàm dånandis illorum dictis, si quæ occurrant duriuscula, versari debeamus. Cerrè multis ab hinc seculis nullum ego Theologum celebrem fuisse puto, qui sanctissimæ Virginis priuilegium ab Augustino agnitum atque probatum, non suo etiam calculo confirmaret. Priuilegium, inquam, conseruata semper innocentia, nullaque peccati actualis, etiam leuissimi labe contaminata, sicut Libro primo demonstrauimus, quicquid demùm aduersus illam nonnulli & pauci Veteres sui fortassis oblit, aut de re ipsa non satis instructi, in contrarium adferre videantur. Nam quod Brentius in Mariam hoc loco debacchatur, ne ipsis quidem aduersariis probatur, & cum intolerabili petulantia coniunctum est, ut frequenter admonuimus.

An Maria vel
ambitione, vel
affectu vitioso
laborat.

In parte
quæst. 27.

Thomas quo-
modo Chrysosto-
mi verba inter-
pretetur & ex-
cuset.

Lib. de natu-
ra & gratia
cap. 36.

Manet Maria
propria pruzi-
gum de innocen-
tia perpetuo ser-
uata.

Ioan. 2.
Hom. 20. in
Ioannem.

ITERVM verò Chrysostomus, quum Ioannem interpretatur, & primùm Christi miraculum in nuptiis factum exponit, haud parùm MARIAE causam odiosam reddit, ut quæ humano affectui nimis indulserit, & gloriã nescio quam, ex Filij miraculis apud homines quæsiuerit; unde factum sit, ut Christi verbis etiam durioribus exciperetur. Chrysostomum verò hic & alibi passim, ut proximè diximus, sequitur Theophylactus. Neque hoc quidem Chrysostomus asseuerat, aut constanter affirmat, sed fortasse, inquit, aliquo humano afficiebatur affectu. Franciscus Titelmannus Theologus, qui ætate nostra Louanij sacras literas cum laude professus est, multaque doctè & piè conscripsit, hoc modo respondet: Quod Chrysostomus ait, Mariam quodam affectu humano quasi gloriam apud homines quærentem ex Filij miraculis, de vino querelam proposuisse, atque ob hoc durius ei locutum esse Ecclesiæ totius vnanimi consensu constat, & sic ab omnibus piis creditur; Virginem Mariam ab omni actuali peccato, etiam leuissimo, fuisse semper immunem. Adde, quod nec ab originali peccato libera pertinaciter negari sine impietate potest. Neque profectò hac in re vel tanti est faciendâ à nobis illius autoritas, posteaquam totius Ecclesiæ vnanimis sententia contrarium clamat. Neque tamen ob hoc Chrysostomum ipsum damnamus, qui ea suis dixit temporibus, quando matris Dei dignitas nondum plenè Ecclesiæ innotuit: quæ si nunc dicantur, impietatis notam non effugient, postquam vniuerso fidelium cœtui, per laudatissima orbis terrarum spacia, Spiritus sancti haud dubiè operatione certius persuasa est diuerfa

An haereticus
Maria vitiosus
affectus, qui illa
culpabiliter reddi-
derit aliquando.

In cap. 2.
Ioan.

Francisci Tite-
manni prudens
admonitio, de
Maria ab omni
peccato serui-
canda.

In explicat
Euan. Ioan.
cap. 2.

Maria dignitas
antiquorum scri-
ptorum tempo-
re nondum in-
notuerat, sicut
postea, Ecclesiæ.

diuersa sententia, & Deiparæ matris sanctitas plenius reuelata innotuit. Adiungit porro generalem veluti censuram, quæ in his alijsq; Patrum sententiis rectè iudicandis, sæpeq; mitigandis & cautè legendis obseruatione digna est, præsertim vt aduersus liberiora nostri seculi ingenia & iudicia, quæ & sanis & ægris valde officiant, præsens quoddam antidotum ad manum habeamus. Sic ille igitur sapienter hortari pergit: Ista quidem hoc in loco admonere visum fuit operæ præcium, vt simpliciores quicq; lectores nostra hac admonitione præmuniti, si fortè in locum aliquem huiusmodi apud Chrysostomum atq; Theophylactum inciderint (nam & alibi nonnulla prædictis similia authores isti dixisse comperiuntur) non illorum auctoritate commoueantur, vt vel tantillum mutent de pia erga Christi matrem affectione, quam à cunabilis iuxta antiquæ fidei traditionem & obseruationem à piis parentibus imbibebunt. Sed nec illi culpa ante Deum vacare se arbitrentur, qui nostra hac tempestate, ista quæ sepeliri & celari magis decebat, ex huiusmodi authorib. collecta, simpliciorib. lectori b. nō sine exaggeratione ponunt ob oculos, atq; etiam, quod maioris est periculi, & pueris decantant, & indoctis mulierculis in sinum obrudunt. Quam Titelemanni sinceram prudentiam, & prudentem admonitionem æquis quidem vel Lectoribus vel censoribus placituram esse confido, cum in ea consilium fidum, atque antidotum huic seculo necessarium proponatur, si quis modò in Patrum lectione, vt Paulus iubet, ad sobrietatem sapere, & cum Ecclesia rectè potius sentire, quam cum Nouatoribus errare, ne dicam insanire, in animum suum inducat.

Antidotum generale contra morosa & liberiora ingenia seculi, ut videlicet in ista ætate male interpretanda, præsertim ubi Maria gloria deprimatur.

Quod officium sit Orthodoxo in Maria causa præstandum, cum Veteres legat.

Quid longius moror? multa in Patribus cautè & cum iudicio legenda sunt, vbi MARIAE causa odiosè tractatur, & ea quæ cum præsentis Ecclesiæ norma sententiaque non congruunt, præterire potius quam amplecti debet prudens Orthodoxus. Ducem enim fidum, vt in via lubrica non labatur ac erret, tum Hieronymum, tum Augustinum rectè sequetur. Ille autem de seipso testatur: Meum propositum est antiquos legere, probare singula, retinere quæ bona sunt, & à fide Catholicæ Ecclesiæ non discedere. Augustinus verò quantumuis eximie doctus, ac incomparabilis Doctor esset, tamen suorum operum non modò pium Lectorem requirit, sed & liberum Correctorem admittit: de quo & ingenuè protestatur: Ille me non amet amplius, quam Catholicam veritatem. Ac alio loco, Non accipio, inquit, quod de baptizandis Hæreticis & Schismaticis beatus Cyprianus sensit, quia hoc Ecclesia non accipit, pro qua Cyprianus sanguinem fudit. Tum de Aphricanis Episcopis loquens, qui ducem Cyprianum in eadem causa sequebantur, aperte pronunciat, illorum sententiam totius Ecclesiæ confessioni, cuius membra se illi esse gaudebant, nullo modo præferendam esse. Breuiter, hoc obseruandum est ait, quod obseruat Ecclesia Dei: sicut & vetustior illo Origenes dixit: Illa sola credenda est veritas, quæ in nullo ab Ecclesiastica discordat traditione. Quare cum Ecclesia Doctores recipere, & non cum Doctoribus sententiam Ecclesiæ deserere conuenit, vt præclare monuit Vincentius Lirinensis.

Rom. 12.

a In epist. ad Meneru. b In Froemio li. 3. de Trinitate. c Epist. 64. d Tom. 7. contra trescentum lib. 2. c. 32.

e Lib. 5. contra Donatistas cap. 22. Lib. 1. Petri archon.

IGITUR etsi grauis auctoritas est veterū, vt Hilarius affirmat, quos tanquam clarissima ciuitatis Dei lumina diuinitus proposita intueri debemus: tamen vbi de fide ac religione agitur, illorum plurium potius, quam paucorum, ac Ecclesiæ longè magis quam plurium etiam, sicut & posterioris libentius quam superioris Ecclesiæ sententia & consuetudo Catholicis amplectenda simul & retinenda est. Cæterum vbi veteres relicto Ecclesiæ sensu atq; consensu hallucinantur, humani lapsus eorum non tanti faciendi sunt, qui auctoritati & sanctitati eorundem, si in aliis cum Ecclesia sentiant, non magis derogant, quam peccata Moyse, Dauidi, Salamoni, Ionæ, Matthæo fidem detrahunt imminuuntq;. Ex veteribus nonnulli Millenarijs siue Chyliastris malè fauerunt, & idcirco milleannorum fabulam de auræ & gemmata in terris Hierusalem, è Scripturis etiam approbare studuerunt; alij sanctis è vita decedentibus nescio quæ receptacula fabricarunt, velut in his detentæ animæ statim ad cœlestem gloriam euolare non possent. Has aliasq; id genus incommodas ac falsas opiniones non probauit, sed reiecit sequens Ecclesia, quæ subinde vbi de quibusdam doctrinæ capitibus contenditur, non solum vtiliter, sed & necessariò ad dirimendas lites suam interponit auctoritatem, quam à Christo acceptam perpetuò seruat.

Quo de veterib. & eorum scriptis iudicandum sit.

Veterum patrum lapsus cauendi, cum ab Ecclesia deficiunt.

Ecclesia in d. c. i. standum esse in rebus fides conuincit.

PECCANT

PECCANT autem hic grauiter aduersarij, ac toto cœlo, vt aiunt, aberrant, quoniam neq; recentioribus Doctoribus, neq; vetustioribus Patribus, sicubi nouis ipsorum placitis repugnent, fidem ac reuerentiam debitam tribuunt. Peccant, ad solos Theologos antiquissimos prouocantes, eaq; fraude patres mediæ & posterioris ætatis, qui euidentius ipsorum erroribus aduersantur, eludunt. Peccant falsa veteribus attribuentes, vt Hilario, quod instituerit, ne in loco sacro picturis locus esset Sanctorum imaginibus: sicut & Epiphano affingunt, quod MARIAM inuocare & colere prohibuerit. Peccant non solum à Patribus, sed etiam à communi & constanti Ecclesiæ iudicio discedentes sub eo prætextu, quod solo Dei verbo scripto nitantur, velut huius interpretationem ab ipsis potius, quam à veteribus petere debeamus. Verum nihil isthuc est aliud, quam noua & falsa Scripturæ sensa, vt cuiusq; fert libido, inuehere atq; stabilire, optima quæq; Ecclesiæ instituta conuellere, atq; ad omnem veteris religionis mutationem fanaticis hominibus fenestram aperire.

Nouatores multis modis peccant in Patres.

QUAPROPTER nisi valde ingrati ac vani esse velimus, amplectamur hoc doctrinæ lumen, quod non modò prioribus, sed etiam posterioribus ætatibus in Ecclesia Deus ostendit: relinquamus spinas, legamus rosas è Veterum monumentis: ac postremò si fraternæ charitatis, & Ecclesiasticæ pacis, quæ nihil nobis debet esse antiquius, verè studiosi sumus, ad quosdam Veterum nauos ac lapsus potius conuicemus, quam vt propter illos sanctæ charitatis necessariæq; societatis vincula, quibus Christi membra debent arctissime copulari, perniciosè ac turpiter dissoluamus. Ita demum fiet, vt libenter in Ecclesiæ iudicio acquiescamus, nihilq; illorum dictis & scriptis commoueamur, quide sanctissima Dei matre vel incuriam suam, vel ob aliorum fraudem, qui honorum authorum veterumq; scripta sæpe deprauarunt, minus honorificè sensisse, ac incogitater etiam quædam scripsisse videntur. Sed quoniam huic quoq; Libro finis accessit, IESU CHRISTO Opt. Max. Redemptori, & MARIAE incomparabili Virgini Matri in cœlo terraque tum gratia tum gloria.

In doctrina fidei rectè complectenda quid maximè curandum sit.

FINIS LIBRI QUARTI.

IN EFFIGIEM PROXIME SEQUENTEM CARMEN PHIL. MENZELII, &c.

NON alias, domitum post irremeabilis Orci
 Lucifugum Regem, Mundoq; & Morte subactis,
 Quum sua pacificus se Victor ad astra recepit,
 Crediderim Superis aliquem plaudentibus æque
 Illuxisse diem, quam qui, ter maxima Diuum
 Regina, hospitio moribundi corporis isto
 Exemptam, cæli merita te sede locauit.
 O bona mors acta procul extra crimina vita:
 Illa Deo pretiosa venit, nec flebilis ulli,
 Nec præcox, nec tarda nimis, quacumq; sub hora
 Ingruat. Hanc oculos tibi quis clausisse negaret,
 Summa Parens, quam prima uel nil matris habentem,
 Intactamq; animi, & procul omni labe remotam,
 Transmisisse suos studiis cælestibus annos
 Credimus, & cogit Pietas antiqua fateri?
 Ergo nec inferni lemures, dum corpore sanctam
 Exueres animam, quo se mortalibus ore

Terrifico,

De Maria Deipara Virgine

Terrifico, in media Lethi caligine, monstrant,
 Ausi usquam apparere tibi: conterruit illos,
 Cuius adorandum Styx vel tremit infima nomen,
 FILIVS omnipotens, cæli comitante Senatu
 Præsto iam ipse tibi: nil quo præsentem timendum,
 Et præsentem mori, vivax super omnia vita est.

Iamq̄ pios artus mens exonerata reliquit
 Astra petens: qualem navali misit ab Arca
 Vitifator Nobas niveam, sine labe, columbam.

Ipse equidem videor te cernere, Diua, coruscis
 Stipatam cæli populis, longo agmine pompa
 Aëra per liquidum vectari, hilaresq̄ triumphos
 Ducere: iam medias video discedere nubes,
 Nubesq̄ pluuiasq̄, & qua per inane profundum
 Concurrunt rapidis Ventorum prælia flabris.
 Cuncta silent: celeresq̄, auras Ver mite serenat
 Lucis inaccessæ radiis. En lacteus ether
 Dat faciles aditus: flectit sua cornua supplex
 Luna tibi: Sol ipse tuo se lumine letus
 Conuestit, Dominaq̄, pedes ventientis adorat.

Quid Superum plausus? quid ad hæc spectaculo
 Effusum, gemino de mundi cardine, cælum? (tum
 Quid tibi lætitiæ immensam, partaq̄, Corona
 Aeternum sine morte decus memorare canendo
 Aggrediar? quænam, aut hæc unde superbia vili
 Vermiculo mibi, sic terræ de pulvere creto?)

Scilicet auderem mortali improvidus ore
 Gaudia cælicolùm tentare, & promere versu,
 Non oculis hominum cuiquam, non auribus hausta,
 Non animis? Et quæ gentes felicitis Olympi
 Innumera: quanquam vox incessabilis ipsis,
 Claraq̄, semper eat, quanquam præsentem fruuntur
 Numine: vix ullis profiteri cantibus ausint?

Tu potius, cunctis quæ iam superaddita Diuis
 Cælitibus Regina, tuo coniuncta Tonanti,
 Respicias humanas, equidem non inscia, clades
 (Nā quid non videt ille, videt qui cuncta vident?)
 Alma faue miseris: maternas suscipe partes:
 Orandoq̄, tuos ad sidera tolle nepotes.

DEO OPT. MAX. LAVS.

IN LIBRUM QUINTUM DE MARIA VIRGINE, ET SACROSANCTA DEI GENITRICE, PRÆFATIO.

SATIAM constare arbitror, Christiane Lector, huius aui plerisque Scriptores, à duce Satana subornatos haud dubiè milites, *MARIÆ* beatissimæ & gloriosissimæ matris (sicut eam Tertullianus appellat) bellum pestilentissimum indixisse, & contra illam infesta mouisse signa, multaq; venenata telatoruisse: qui ad hoc nefarium institutum verbis & sententiis Euangelicis impudenter abutantur; quemadmodum Liber præcedens, ni planè fallor, luce clariùs demonstravit. Quocircà si antiquus & præclarus Pontifex Severinus, ut improbos quosdam bonorum calumniatores reprimeret, rectè quondam dixit: *Va va illis, qui detrahunt servis Dei: quia detractio eorum ad eum pertinet, cuius ministerium agunt: nos eodem, ac maiore quidem iure in istos Mariomastigas pronunciare possumus: Va va illis, qui Domini ac Dei nostri Genitrici petulanter obtrectant, eiusq; dicta & facta tot seculis probata atq; defensa, in ipso etiam sacro Euangelio non malignè minùs quàm imperitè interpretantur, & calumniosè deprauant. Quorum furiosa maledicentia & virulenta, ne dicam & impia criminatio præterquam quòd benedictam illam, nec satis laudatam unquam Virginem indignissimè lacerat, etiam eadem iniuria in *IESVM CHRISTVM* Opt. Max. mundi Redemptorem, omninò redundat; ut cuius illa Genitrix atq; nutrix fuit, in quo educando nulli neq; opera, neq; labori percipit, quem non multèbrater, sed sincero ac perfectò amore semper còplexa est, & cuius vestigiis demùm per omnem vitam constanter adhasit, ut etiam in acerbissima illa cruce morienti, sicut diximus, & corporis sui præsentiam, & intimum cordis compatientis affectum fidiissimè exhibuerit. Ac vicissim Christus matrem plurimùm redamavit, illius laudem suam putat esse gloriam, eiusdem accusatores & insectatores suos ducit aduersarios, & effusas in illam contumelias atq; blasphemias, sicut veteres produnt annales, ad matris tuendum honorè, non rarò seuerissimè vindicavit.*

Ego verò etsi contra insanos Mariomastigas, qui cateruatim hac infelici prosilierunt atate, hucusq; multa differuerim, eorumq; impiam vanitatem & vanam impietatem aut pretriuerim, aut labefetarim, tamen quicquid hoc est laboris ac studij, longè infra huius Virginis

Quid imprimis notandum e Li bro supersere.

Meledisti à Des Sanctoru & Ma ria possimim destricatoru.

Iniuria irroga ra Deipara in Christu ipsum redundat, & ab eo tenere San doctur.

Lib. de Re surrectione carni.

Epi. 1.

ginis dignitatè esse libens agnosco, semperq; profitebor. Verissimum est enim quod à Petro Damiano scriptum legimus: Nullus humanus sermo in laude *MARIÆ* inuenitur idoneus, de qua Mediator Dei & hominum cognoscitur incarnatus. Impar est illi, omne humana lingua præconium, qua de intemerata carnis suæ visceribus, cibum nobis protulit animarum. At me interim in hoc ipso campo certantem consolatur, quod pro *MARIA* contra hæreticam prauitatem dimicare ac vincere (ut Hildephonsus affirmat) Spiritus sancti proprium sit opus, tantoq; illi honorum fontigratius studium, quanto magis idem exosos habet Antidicomarianitas, quos velut infamis illius Antichristi socios atq; ministros, de quibus venturis Ioannes in Apocalypsi tam longè antè prædixit, prorsus execratur. Quoniam igitur Libros quatuor utcunq; absolvimus, quintum & postremum, si *MARIÆ* Filius annuet, scribere aggrediemur, & fortasse acriores quàm hucusq; conflictus subituri, multosq; hostium cuneos penetraturi, priusquam contentiosissimum de cultu Virginis argumentum, hic nobis propositum expediamus. Quid enim nostris aduersariis tam suspectum, ingratum, odiosum videri solet, præterquam ubi de colenda Virgine, Catholicum virum legunt vel audiunt differentem? Statim enim illic corrugant nares, obdurant aures, auertunt vultus, & modò clam apud se musitant, modò palàm rident atq; subsannant, perinde ac si religiosi homines nihil negotij nobiscù, utpotè superstitiosos & idololatrias, habere velint ac debeant. Adeò illos vrit & offendit, quicquid ad *MARIÆ* cultum vel præsens obseruat, vel vetus instituit Ecclesia, nosq; Catholici comprobamus. Id quippè uniuersum ad diuini nominis iniuriam pertinere, id Christi honorem violare, aut certè quidem obscurare, & cum primo Decalogi præcepto pugnare insulsè contendunt, ac apud populum odiosè admodum more suo vociferantur. Horrent igitur audire titulos tot seculis *MARIÆ* decantatos, abrogant ferias, tollunt imagines, derident caeremonias, negant miracula, & quicquid demùm ad *MARIÆ* laudem & gloriã pia vetustas vel tradidit, vel obseruauit, id sudes est in ipsorum oculis, id felle illis amarius, aut saltè nullius pretij merx esse videtur.

Proinde nos vel inuitos res ipsa, & præsentis seculi peruersitas cogit, ut quàm verè & prudenter isti circa Deiparæ cultum indicent, totamq; suggillent ac damnent Ecclesiam, paulò diligentius excutiamus, simulq; summam illorum in maledicendo licentiam, & longè fœdissimã idololatriæ notam nobis obiectam ratione quãdam ac via amoliamur. Sed antequàm in hanc arenam cum aduersariis descendamus, de *MARIÆ* dormitione, siue dormitatione, & assumptione (his enim nomi-

Nullus Mariam suis laudare & ornare potest.

Pro Maria contra Hæreticos dimicare opus proprium Spiritus sancti.

Transitio ad sequentis operis tractationem.

De cultu beatæ Virginis hanc et audire legere Nouatores, illi que prorsus ab olerè contem dunt.

Vilem & necessariã esse assertionem eius cultus, quem Ecclesia Catholica Deipara præstat, semperq; præstitit.

In prima sequentis operis parte de assumptione

Serm. 2. in natiuitate Virginis.

In libro de perpetua Virginitate Maria.

Apocal. 13.

et gloria Virgi-
nis agendis esse.

Hominis beati-
tudo ab extre-
mo vita spatio
dependet.

Maria san-
ctissima Virgo,
multo magis
post mortem
sanctas omnes
excellit.

nibus veteres indifferenter utuntur) nobis agendum esse censeo, ut ne hunc postremum nostræ Virginis velut actum, & optimam præcipuamq; eius partem, quæ illam vel maximè commendat atq; cohonestat, in hoc Opere præmittamus. Ut enim verè graviterq; dixit **Basilus Magnus**: Qui in hac vita versatur, nondum beatus iudicandus est, propter incertum exitum: at qui eaque muneris sui fuerint (τὰ ἐπιθήματα) implevit, vitamq; sine certo clausuræ fuerint, hic iam salutis securus, beatus rectè dici poterit. Quod si **MARIA** etiam ante mortem diuini Spiritus testimonio, & aperta piorum confessione benedicta, vereq; beata in Euangelio predicata est, quantò illa demùm felicior, ac numeris omnibus beatior tunc censei meretur, cum sancta sanctioris vita curriculum sanctissimo fine conclusit, mortem in conspectu Domini pretiosam adeptam, ob quam in utraq; triumphante nimirum & militante Ecclesia, Sanctis omnibus facile antecellit, & secundum Christum, cæli terraq; lumen maximè pulcherrimumq; refulget, super omnes Angelicos choros euecta, & à sanctissima Trinitate regali in solio mirè fulgente collocata. Faxit autem Diuina bonitas, ut hunc quoq; Librum & rectè ordiamur, & feliciter absoluamus, postremò quidem exposituri, quibus modis veteres in Matre Domini honoranda publiceq; colenda versati sint, quidq; per omnes propemodùm ætates Latini & Græci de hoc cultus genere senserint, docuerint, obseruarint.

SEQUENTIVM IN HOC LIBRO

quinto Capitulum cum suis argumentis Index.

- I. Quamdiu Deipara in terris vixerit, & de rebus illius post Christum resuscitatum & in cælos assumptum gestis in Ecclesia primitiua: vbi nam habitauit: quàm præclare partes actiua & contemplatiua vitæ absoluerit, quodq; aliis admirationi fuerit ac venerationi, ac de sancta eius paupertate. Vindicatur demùm Euangelij locus: Ex illa hora accepit eam discipulus in suam.
- II. Hominem sic esse conditum, ut potuerit non mori: oportuisse autem & decuisse, ut mortem **MARIA** gustaret. Quomodo item accipiendū sit, quod Epiphanius de illius morte ambigere videatur. Cur mortis pœnam innocens planè subierit, & quod morte sua Deum glorificauit. Demùm, cur Apostoli de **MARIÆ** morte ac rebus annexis nihil scriptum reliquerint.
- III. Matrem Domini extremum clausisse diem Hierosolymis, & suū discessum ex reuelatione diuina cognouisse: Apostolos autem eius

In. Psalmi
Davidis.

Lucæ

eius morti ac sepulturæ, quæ in Gethsemane fuit, siue cum miraculo, siue sine miraculo interfuisse, & de factis illi exequiis, deq; peructusto & solenni exequiarum, quæ piis defunctis exhibentur, instituto, cōtra Centuriatores.

- III. Quomodo Deipara post mortem, ut beatitudinem animæ consequeretur, tum à sanctis Angelis, ac reliquis cœlitibus, tum à suo charissimo Filio in cœlū introducta, & præ omnibus summo cū applausu, ac communi triumpho Sanctorum omnium honorata eximieq; coronata sit.
- V. An **MARIA** post mortem in corpore non sit resuscitata, & in cælos assumpta. Item quorum testimoniis, quibusq; rationibus & Scripturæ exemplis eiusmodi corporalis resurrectio & assumptio Virginis confirmetur? Quid præterea secus opinantibus liceat respondere, ac de fructu eiusmodi tractationis.
- VI. Præclaras admodum & venerandas esse ferias de assumptione Virginis in Ecclesia institutas, quas contra fas omne abrogent noui ac præposteri Reformatores. Nec audiendum esse Lutherum, qui nihil ad nos pertinere asserit, quomodo **MARIA** in cœlis uiuat. Item festi huius Epistolam ex Ecclesiastico sumtam, ad **MARIAM** rectè accommodari; quicquid Nouatores garriant.
- VII. Euangelium de Maria & Martha sororibus, quod in festo assumptionis Virginis legit Ecclesia, non perperam illi conuenire, ac Nouatores in hoc ipso Euangelio explicando multis modis hallucinari, contra quorum calumnias dictæ sorores Martha & Magdalena defenduntur. Item quomodo illa Christi sententia: Vnum est necessarium; hodie deprauetur. De vita etiam actiua & contemplatiua submonitio.
- VIII. **MARIÆ** Deiparæ cultum in Ecclesia receptum, partim Satanæ inuidia, partim hominum cœcitate grauiter nunc oppugnari, ac passim aboleri, ad eamq; rem temerè prætextum obtendi ex Euangelica de nuptiis historia, velut in ea Christus futuros **MARIÆ** cultores perstrinxerit.
- IX. Nimis proteruos & contumeliosos esse Nouatores in Catholicis proscindendis, qui in vulgatis Bibliis legunt: Ipsa conteret caput tuum. Ac præterea non damnandam esse Veterum sententiam, qua contriuisse **MARIA** dicitur vniuersam hæreticam prauitatem.
- X. Quid nobis de Erasmo Roterodamo sit iudicandum, qui ætate nostra vel primus aduersus beatæ Virginis laudes & titulos quædam in suis scriptis disseminauit, ac rursus tamen eandem præclaris titulis

- titulis ornauit ac inuocauit. Præterea quantum Virgini Matri Oecolapadius tribuat, quamq; magnificis titulis illa illustret.
- XI. Contra Lutherum, Melanchthonem, Caluinum, nouos Apologeticos, Marbachium, aliosq; plures Nouatores disputatio, qui cultum Deiparæ Virginis in Ecclesia iam pridem vsitatum, & præsertim titulos illi delatos, petulanter impugnant. Item de quibusdam Patrum sententiis, quæ MARIAM in primis ornant, rectè accipiendis.
- XII. Multa nomina, epitheta, & attributa in sacris literis iam soli Deo, iam Deo & Sanctis ascribi, nihilq; incommodi esse, quòd MARIAM & Sanctos alios, sicut Deum vel Christum, eisdem titulis & loquendi formulis subinde ornemus atq; commendemus.
- XIII. Solennis cantici Salue, Regina, defensio & explicatio, in quo nihil meritò reprehendendum contineatur, quantumuis illud corrigere, reicere & abolere satagant Nouatores. Item humanæ maternæq; charitatis & compassionis affectum in MARIA rectè à nobis agnosci atque commendari.
- XIII. Idololatriæ crimen, quod in primo Decalogi præcepto in primis prohibetur, in Catholicos ob MARIÆ cultum iniquissimè detorqueri: ac veteres et Ecclesiæ hostes idololatriæ notâ Catholicis propter MARIÆ Sactorumque cultum nequiter impegisse. Item de falso cultu & vera idololatria nostrorum Sectariorum.
- XV. De sacro cultu triplici Latriæ, Dulciæ & Hyperdulciæ, hancq; Theologorum distinctionem rectè tradi, & Hyperduliam Deiparæ competere, illamq; præ Sanctis reliquis in Ecclesia coli, omnibusq; colendam esse. Cum depulsione cauillationū, quæ sumuntur ex abusib. iam pridem circa MARIÆ cultū occurrentibus.
- XVI. Epiphanijs disputationem aduersus Collyridianos Catholicis temerè obiici, velut in ea reprehendatur vsitatus in Ecclesia cultus Virginis, mosq; in MARIÆ memoriam sacrificandi, & eandē Virginem inuocandi. Tum de multiplici significatione adorationis, quæ MARIÆ & pluribus aliis etiam tribuatur.
- XVII. MARIÆ Virginis inuocationem non primū à Petro Gnaphæo Antiocheno Episcopo inductam, nec malè tamen ab ipso præceptam esse, vt ea inter publicas Ecclesiæ preces adhiberetur, quantumuis Chemnitius & Centuriatores oblatrent; et rectè in MARIÆ nomine aliquid à Deo peti posse. Præterea Constantinus Copronymus Imperator, qui MARIÆ honorem petulanter impetiuit, eamq; inuocari vetuit, confutatur. Demum inuocatam MARIAM, sicut & Sanctos alios, mortalibus posse opitulari demonstratur.

De

- XVII. De quibusdam scriptis factisque recentibus ad MARIÆ miracula pertinentibus. Accedit generalis de Sanctorum, & peculiaris de B. Virginis miraculis tractatio, septem Propositionibus comprehensa, cum detectione Satanicæ fallaciæ, quam Nouatores ad huiusmodi miraculorum lucem extinguendam & obscurandam solent adhibere.
- XIX. Memorabilia exempla duo; nimirum Andree de Chio Martyris, & Ioannis Damasceni præstantis Theologi, qui ambo cum à barbaris hostibus immaniter tractarentur, non modò Deiparam inuocarunt, sed etiam præsentem inuocationis fructum non sine manifestissimis miraculis retulerunt, aliisque publicè demonstrarunt.
- XX. Quomodò Theophylus Oeconomus Ecclesiæ, & MARIA Aegyptiaca, cum Deiparam sedulo inuocassent, è summis facinoribus ad veram pœnitentiam peruenerint, ac offenso Deo nō sine miraculo fuerint reconciliati. Item de muliere Laudunensi in medijs flammis conseruata. Hildephonsum Episcopum Toletanum singulari MARIÆ munere cohonestatum, & Rūpertum Tuitiensem illa precante diuinitus illustratum fuisse, ac de pluribus aliis miraculis non solum ad bonorum consolationem & utilitatem, sed etiam ad malorum terrorem atque punitiōnem per MARIAM editis.
- XXI. De mortuorū apparitionibus quæ fiunt, ritè intelligendis, & quomodò Sanctorum apparitiones à Nouatoribus indignè cōuelantur. Adhæc quàm præclare & constanter veteres loquantur de MARIA Deipara mortalibus apparente, deq; variis & excellentibus earum apparitionum effectibus.
- XXII. De veteribus & nouis Iconomachis, quorum in sacras imagines & ædes irruentium furor sit planè intolerabilis, & error ab Ecclesia iure damnatus: Deiparæ autem Virginis imagines in veteri Ecclesia semper vsitatas & honoratas, nonnunquam & miraculis diuinitus commendatas fuisse.
- XXIII. Christiana templa, quæ suam originem vt antiquissimā, ita & probatissimā tenent, quæq; soli Deo dedicantur, cum in aliorum Sanctorum, tum in Deiparæ Virginis memoriam & honorem laudabiliter erigi; eaq; à viris amplissimis constructa & dotata, per Nouatores perperam oppugnari ac profanari. Vanam præterea esse querelam de multitudine & ornatu externoque apparatu templorum, qui ad laudem Virginis, aliorumq; Sanctorum solet à Catholicis adhiberi.

Cc 4

Dictum

- XXIII. **D**ictum Euangelicum: Ecce in deserto est: ecce in penetralibus, peruersè torqueri aduersus institutum sacrarum peregrinationū. Cum verò Deus in sacris locis inæqualiter operetur, templorum delectum à nobis haberi posse, vt ad illa, in quibus diuinæ virtutis operatio magis elucet, sæpius ac libentius peregrinemur. Ac morem quidem ad sacra loca, & præsertim **MARIAE** templa, peregrinandi veteribus valdè receptum probatumque fuisse.
- XXV. De celebri domicilio & templo sacrosanctæ Virginis, quod hodie apud Lauretanos in Italia est florentissimum, & ad singularem Deiparæ dignitatem nostro seculo astruendum mirificè confert.
- XXVI. Diluuntur obiectiones & cauillationes cuiusdam Platzij, qui Catholicos in Mariano cultu versantes publicè ac temerariè infectatur.
- XXVII. Variorum Theologorum & illustrium virorum testimonia, qui ante nostram ætatem, hoc est, à Maximiliano primo vsque ad Fridericum primum Cæsarem, in Ecclesia fulserunt, suamque de cultu Deiparæ Virginis fidem & doctrinam scriptis publicè professi sunt.
- XXVIII. In cultu Deiparæ Virginis retinendo & exercendo magnum veterum fuisse cōsensum, qui à Friderico primo, vsque ad Otthonem Magnum, Christianum orbem constituerunt.
- XXIX. Testimoniis fide dignis euinci, quod Deiparæ Virginis cultus à tempore Otthonis Magni ad Mauritium Cæsarem vsque præclare viguerit in Ecclesia Dei.
- XXX. Eiusdem Deiparæ Virginis venerationem atque cultum non à Gregorio Magno sumisse initium, sed à Mauritio Cæsare vsque ad Cōstantinum Magnum in Ecclesia passim agnitum, receptum & vsitatum extitisse.
- XXXI. Etiam à Constantino Magno, & in ipso Martyrum seculo ad Apostolica vsque tempora, Deiparam Virginem valdè honoratam, & piis præcipue venerationi in orbe Christiano fuisse: Cum adiuncta peroratione.

LIBRI

LIBRI QVINTI DE MARIAE IN COELOS MIGRATIONE AC DEBITO CVLTV,

CAPVT PRIMVM.

Quamdiu Deipara in terris vixerit, & de rebus illius post Christum resuscitatum & in caelos assumptum gestis in Ecclesia primitiua, vbinam habitarit: quam præclare partes actiua & contemplatiua vitæ absoluerit, quodque aliis admirationi fuerit ac venerationi, ac de sancta eius paupertate. Vindicatur demum Euangelij locus: Ex illa hora accepit eam discipulus in suam.

In lib. de S. tabeata Virgini. L. 2. Eccle. hystor. ca. 3.

ETVS EST QVÆSTIO, ET SÆPE RECVRIT ADHVC, QVOT ætatis annos **MARIA** compleuerit, quando naturæ legibus cōcedens, vitæ mortalis conditionem cum beata illa immortalitate cōmutauit. Et quidem alij aliter hinc sentiunt, vt in tanta opinionum varietate certi aliquid pronunciare mihi difficile videatur. Sunt enim, qui annos quinquaginta nouem in terris illam vixisse, & post Christi filij in caelos ascensum nouem annis superfuisse contendunt. Neque solum Hippolytus Thebanus ab Epiphano Presbytero citatus ita sensit, verum etiam Euodius, qui Apostolis proximè successit, & diuinus Nicephoro dicitur, id ipsum disertè testatum reliquit. Docet enim, tempus omne à natiuitate Christi vsque ad Dei genitricis migrationem, annos fuisse quadraginta quatuor: totius autem vitæ eius annos quinquaginta nouem. Siquidem, vt idem affirmat, trimula cū esset, in templum est præsentata, & ibi in Sanctis Sanctorum traduxit annos vndecim. Deinde verò Sacerdotum manibus Iosepho ad custodiam est tradita, apud quem quum menses peregisset quatuor, ab Angelo Gabriële latum illum accepit nuncium. Peperit autem mundi ipsius Lucem annum agens quindecim, vigesimo quinto die mensis Decembris. Deinceps annos peregit triginta tres, quos etiam æternum & ante seculare Verbum & Filius eius in terris exegit. Post crucis autem supplicium illud, in domo Ioannis annos impleuit vndecim: vt ætatis eius anni simul collecti, sint quinquaginta & nouem. Atque hætenus quidem ex Euodio & Nicephoro Callisto. Sunt porro, qui ætatem **MARIAE** annis sexaginta tribus desinant, quindecim verò eidem post Domini ascensionem ascribant. Vincentius sexaginta duos annos hinc supputat. Sunt itidem, qui septuaginta annos illi largiantur: vnde sit consequens, illam multò longius, quam prioribus visum fuit, in Ecclesia primitiua vitam produxisse. Demum aliqui **MARIAE** vitam annis quadraginta nouem metiuntur, eamque post Domini passionem annum duntaxat vnum, & menses ferè quinque in humanis fuisse sentiunt. Ad eam rem probandam Massæus testimonium profert, quod à sacre virginis Elizabethæ, & beati viri Bertrami Cisterciensis reuelationibus desumptum est. Tūm ex aduersariis ferè primarius Melanchthon, si & illum libet audire, hoc modo scribit: *MARIA virgo, mater Christi ex hac vita discessit Claudij tempore, cum, vt Nicephorus scribit, annum ageret nonum & quinquagesimum. Fuit ergo superstes post resurrectionem Filij annos aliquot, & vidit initia Ecclesie eius temporis, multa in gentia miracula, & supplicia Sanctorum, & consiliis suis rexerat Apostolos.*

Veterū opinio- nes esse diuersas de numero annorum, quibus in terra vixit Deipara.

Quomodo Euodius de Maria Virginis aetate sentiat.

Quomodo Melanchthon aetatem Mariae desinat, ac de illius obitu loquatur.

CETERVM

ripes habemus in Circo, sexu.

Maria Sitam cum Apostolis agi familiarē.

Maria cum aliis credentibus festum celebrat Pentecostes, et cum fructu singulari.

Maria ex illis filiabus et ancillis est primaria, qua die Pentecostes repleta sunt Spiritu sancto.

Maria Prophetissas omnes excellit.

Maria cognovit futurū Ecclesia statum ex revelatione diuina. Maria Prophetia et Prophetissas omnibus preferenda.

Maria ut Prophetissa, iudæis prædixit imminens exitium.

principem habeamus, vt ne quisquam in vtroque sexu cum superbo Diotrepe primum iam ambiat, neue cum rudibus adhuc discipulis ambitionis causa contendat, vel cum elatis Phariseis in seipso magis, quam in Domino gloriatur. Ac rectè illi sentiunt, qui cum Simeone Metaphraste putant, MARIAM non solum hoc tempore, sed postea semper cum Apostolis familiarem, vereque Apostolicam egisse vitam, & à rebus pulcherrimis ac honestissimis studiis animum nunquam dimouisse.

DE SACRO festoque die Pentecostes proximè subsequente dicere superfedeo, quem Apostoli quidem cum aliis credentibus latissimè celebrarunt; vt potè non modo baptizati, sed repleti etiam Spiritu sancto, vt musto Euangelico ebrii esse viderentur. Adfuit tunc quoque MARIAM in iisdem ædibus expectans & orans, iamque ad noui hospitis optatum aduentum aspirans, primitias Spiritus accepit, persensit, ostendit, vt & ipsa virtute ex alto mirabiliter induta, & ardentis charitatis igne incensa, si vnquam antea, tunc potissimum magna magni Dei magnalia feruentissimo spiritu eructaret. Verè tunc in Matre Christus impleuit illud: Habenti dabitur & abundabit. Etenim, sicut Dionysius Rickelius existimat, MARIAM sola tunc plus cæteris omnibus de Spiritu sancto accepit, maioribusque gratiæ donis & ornata & confirmata fuit; amante nimirum & complente suum vas, suum templum, suum sacrarium purissimum atque amplissimum Spiritu sancto. Exiit autem non postrema, sed primaria ex illis filiabus & Dei ancillis, quas apud Ioëlem sermo diuinus honorat, & quibus munifica illa fit pmissio: Effundam de Spiritu meo super omnem carnem, & prophetabunt filij vestri & filie vestre. Ac iterum: Super seruos meos & ancillas in diebus illis effundam Spiritum meum, quemadmodum Petrus Apostolus eundem Prophetæ locum de primis illis vtriusque sexus fidelibus, qui cum MARIAM Spiritum pleno veluti cornu hauserant, palam est interpretatus. Habuit filias, easque; Prophetissas & virgines Philippus: tum Zachariæ coniux Elizabeth, & Anna vidua Phanuelis filia Prophetiæ dono præditæ, de rebus diuinis præclare differuerunt. Sed has aliasque; omnes Prophetissas MARIAM præcellit; vt potè inter mulieres omnes benedicta, quæ ad hoc sublime Prophetiæ donum tantò magis idonea & præparata peruenit, quantò reliquis omnibus mentem puriorem ad rerum diuinarum cognitionem attulit, quantòque; feliciter sine vlla carnis & spiritus pugna sacris vacauit mysteriis, & quoniam ea clariùs affecta est, de illis & aptissimè & copiosissimè differere potuit. Putat autem Rickelius, totum militantis Ecclesiæ statum, qualis qualis ille futurus esset, Matri & eidem Ecclesiæ protectrici MARIAM haud minùs quam ministro & custodi huius Virginis Ioanni diuinitus esse patefactam. Hanc ipsam Prophetissam tanti facit Rupertus, vt eam nulli Prophetarum comparadam, sed omnibus in vtroque; sexu præferendam iudicet, quandoquidem in eius sacrarium pectoris Spiritus sanctus Prophetias omnes conuexerit. Non dicam quàm eximium sui specimen hæc Prophetissa dederit, cum in ædibus Zachariæ demoraretur, sed ex Gregorio Nazianzeno repetam vaticinium, quo illa post, missum in Ecclesiam Spiritum, iudæis prædixit imminens exitium, eò quòd in suum Messiam ac vitæ authorem adeò crudeliter desæuissent. Vaticinium habet in hunc modum:

ΑΥΤΗΣ ΔΕ ΠΙΝΘΩ ΣΥΜΦΟΡᾷ ΝΕΧΗΜΕΝΟΣ.
Εἶσαι γὰρ εἶσαι πονότωρ δίκη φόνος,
ὄμ δυνάσει πλῆθος ἀνόμως φθόνος.

Hoc est:

*Ipsos magis, clademque, eorum desleo.
Namque, vltione vindicabitur graui,
Liuore cades inuido quam perpetrant. Et rursus:
Gnatus resurget, spes ut est, à mortuis,
Gentemque, ad arma iusta coget Martiam,
Zelum propinqui quem necant per inuidum
Mei propinqui.*

Ac multa quidem Lucas de primis Ecclesiæ nascentis fidelibus tradit, quorum numerum auxit felix Petri piscatio, quosque; Apostolica institutio tam sanctè formauit, vt multitudinis credentium cor vnum, & anima vna esset, vt que omnes quotidie in templo

Qua forma fuerit & disciplina Ecclesiæ primitiue ab Apostolo instituta.

*3 Ioan. 1.
Matth. 18.
et 20.
Luca 22.
Luca 18.
In orat. de Vita et dormitione Deipara.*

Act. 2.

*Matth. 23.
Luca 2. de iudicibus Virginis, Act. 27.*

Joël. 2.

Act. 1.

*Act. 21.
Luca 1. et 2.*

Luca 2. de iudicibus Virginis, Act. 25.

*Lib. 1. commentarij in Esaiam, cap. 34.
Luca 1.
In Tragedia de Christo passio.*

Act. 2. et 4.

templo ad laudes Deo celebrandas conuenirent, & non solum in Apostolorum doctrina, sed etiam in frequenti, imò quotidiano vsu sacrae Eucharistiæ, orandique studio perseuerarent. Pia & præclara isthæc studia & exercitia Christianæ pietatis illo vigeant seculo, sed Deiparæ in primis nota, vsitata, grata, iucunda, imò etiam, ni fallor, necessaria, vt quæ Christi Domini genitrix diceretur & esset, alios omnes etiam suæ virtutis & sanctitatis præiret exemplo. Fuit igitur omnibus & venerationi & admirationi, vt Hildephonus asserit: fuit cunctis desiderabilis, vt apud Ignatium legimus: fuit prioris Ecclesiæ pars optima, & exemplar iunioris Ecclesiæ sponsæ Filij Dei, Filij sui, quem admodum Rupertus affirmat: fuit denique; talis, vt vnus vita omnium esset disciplina, Ambrosio teste. Atque; huc in primis pertinent, quæ scribit Græcus author Sophronius (et si opus in vulgaribus exemplaribus Hieronymo adscribatur, cuius ille quidem fuit familiaris) Ecce, inquit, Iesu ascendente, cum quibus Virgo vacat in Schola virtutum, & meditatur in lege mandatorum Dei, vt & ipsa sit forma disciplinæ Christi, & exemplum perfectionis hominibus. Conuersatur quidem cum testibus sanctæ resurrectionis & ipsa testis. Conuersatur cum senatoribus cœli intra curiam Paradisi, sub Spiritu sancti disciplina, & magisterio diuinæ maiestatis. Inuenitur prima beata MARIAM, inter primos summi Regis cohæredes, quorum vita non erat iam de terris, in quibus Christus præliabatur, sed de cœlis. Non itaque; eximius ille chorus sanctorum Apostolorum eam deseruit, inter quos post ascensionem intrans & exiens familiariter cõtulit de Christi incarnatione, tantò si quidem veriùs, quantò ab initio plenius per Spiritum sanctum cuncta didicerat, & perspexerat oculis vniuersa, licet & Apostoli per eundem Spiritum omnia cognouerunt, & in omnem edocti peruenerunt veritatem. Quam sanè beatam Virginem et si omnes venerati sunt discipuli, eique; famulabantur affectu dilectionis, Ioannes tamen amplius & specialius vsque; ad finem vitæ: qui sibi commissam quasi matrem Filium, vt Virgo virgini cohæreret, & deseruiret officiosissimè curâ adoptionis.]

Quod si roget fortasse aliquis, vbi & in quibus locis tam sacra & gratiosa siue Virgo, siue vidua deinceps habitaret, cum Nicephoro respondere licebit, illam Hierosolymis ad extremum vsque; diem suam peregrisse vitæ. Sophronius illam non procul à sepulchro Domini interdum habitasse diuinat magis quam affirmat. Patres verò in Synodo Ephesina collecti, ad clerum populumque; Constantinopolitanum scribunt, quod Ioannes Euangelista & sacra Deipara Virgo MARIAM, Ephesiorum urbem quandoque incoluerunt. Hoc si verum est, MARIAM post assumptum Filium non perpetuò Hierosolymis mansit, & dispersa iam in orbe Apostolis, vt in sua quisque provincia diuinum semen spargeret, superstes fuit, atque, vt est probabile, Ioanni Apostolo in Asiam profecto se comitem præbuit, vt quem constat Ephesios Christi Euangelium prædicasse. Et confirmari potest hæc traditio, quandoquidem in Epistolis Ignatianis MARIAM scripsisse legitur, quòd vnâ cum Ioanne in Antiochiam se venturam esse promittat. Veniam, inquit, cum Ioanne, te, & qui tecum sunt videre: Ignatium scilicet, qui Antiochiæ potissimum floruit, hac oratione compellans. Et si verò fateretur Epiphanius, sicut & multi alij cõprobant, quòd Ioannes in Asiam instituerit profectioem, haud tamen concedit, quòd idem sanctam Virginem eò secum adduxerit. Verum si ritè verba Epiphaniij perpendantur, non ille quidem negat MARIAM Ephesum vel in Asiam peruenisse, illicque; cum suo custode Ioanne habitasse (quemadmodum tam præclaræ Synodi Patres, vt opinor, non vanè testantur) sed solum affirmat, nihil tale in sacris literis reperiri, quæ propter miraculi excellentiam isthæc prætermiserint. Atque vt maximè apud Ephesios illa vixisset, tamen consentaneum est, quòd Hierosolymam postea reuersa sit, ibique diem extremum clausit, sicut postea suo loco dicemus.

CÆTERVM inter alia nostræ Virginis opera, quæ multi cum laude narrarunt, mihi reticendum non est pium eius institutum in sacris locis post Filij resurrectionem atque ascensionem crebrò ad eundis atque religiosè visitandis. Et si enim tota esset, vt sic dicam, spiritalis, rebusque externis ac cæremoniis ad Deum in spiritu orandum & ad sacra meditanda minùs quam alia quælibet indigeret, tamen quandiu mortale corpus

D d circum-

Maria cuncta in Ecclesia primitiua præliantia sancti monia.

Maria Sita in Ecclesia primitiua qualis fuerit iuxta Sophronium.

Maria cum Apostolis multa cõtulit de mysterio Dominicae incarnationis.

Ioannes Apostolus Mariam, et Filium matrem obseruat diligentius. Vbi Maria post ascensionem Filij maximè habitauit.

Mariam cum Ioanne aliquando Ephesi habitasse.

De loco Epiphaniij rectè accipiendo.

Mariam non refugisse et subinde loca sacra visitare, et quo consilio id fecerit.

*a. Serm. de Assumptione Virginis.
b. Ad Ioannem seniore.
c. Lib. 1. de operibus Spiritus sancti, cap. 8.
d. Lib. 2. de Virginitate.
e. In serm. de Assumptione Virginis.*

*Lib. 2. de Ecclesiæ histor. cap. 21.
In serm. de Assumptione Virginis.*

In Tomo 2. actorum Concilij Ephesini.

*In Epistola Virginis ad Ignatium scripta.
Hæres. 78. contra Ananiam.*

circumtulit, sensitivis etiam naturæ motibus & corporeis actionibus (quemadmodum & Christus ipse fecit) conuenienter est vsa, ideoq; templi ac Sanctorum locorum visitatione delectata, quod inde ad rerum sacrarum memoriam atq; contemplationem sibi animum excitari, & varios pietatis affectus augeri experiretur. Igitur & Caluariæ rupem, vbi crucifixus est Dominus, ascēdebat, vt locum impleret lachrymis, in quo Christi sanguis peccata diluens, de cruce destillauerat. Tūm ad speluncam Saluatoris ingressa, sepulchrum eius venerabatur, simulq; resurgentis Filij gloriam adorabat. Cū porro ad montem Oliueti ventum esset, vnde Christus in cœlum ascēdit, impressa pedum eius vestigia deosculabatur. Arridebat illi Bethlehem, quam sui puerperij testem gaudebat aspicere, vbi augustissimum illum partum pannis inuoluerat, & præsepi imposituerat, & pastoribus ostenderat, ac à Magis viderat adorari. Placebat Nazareth ciuitatula, flos, vt sic dicam, Galilææ, prima & diuturnior sedes Emanuelis, qui non solum illic conceptus, sed etiam nutritus, iucundissimam sui memoriam Matri refricabat. Tūm ad Iordanis fluentia perueniens, cum voluptate secum animo reputabat, quid egisset Ioannes, quomodo & vbi baptizasset Filium, quæ vox cœlitus audita Filium orbis Doctorem creasset, omnibusq; publicè commendasset.

BONE DEUS, quæ MARIÆ mens, quis amor, quæ lachrymæ in his aliisq; Palæstina locis inuisendis, dum res varias in Euangelio scriptas, aliasq; plures illic à Christo gestas sibi in animum reuocaret, atq; studiosissimè quidem cōtemplaretur? Atq; ob hoc ipsum in valle Iosaphat, vt putant, commorata est, ne à sanctis locis lōgè recederet, sed sæpius eadem inuiseret, quæ Christus sua præsentia, totq; mysteriis atque miraculis consecrasset. Atque huc velut alludens Hieronymus, vt Marcellam ad loca Palæstinae sacra inuisenda, id est, ad MARIAM imitandam inuitet, hac vtitur oratione: Ergo nec ita dies, quando nobis liceat speluncam Saluatoris intrare? in sepulchro Domini flere cum sorore, flere cum matre? crucis deinde lambere lignum, & in Oliueti monte cum ascendente Domino, voto & animo subleuari? Rursus idem Hieronymus Paulam viduam laudat, quod Romana vrbe atque nobilitate contempta, sedem sibi delegerit in Palæstina, vbi cūm consisteret, loca sacra fide incredibili peruagata sit, & in illis prostrata, quasi præsentem Dominum cereret, non sine lachrymis adorarit. Ac nos quidem de hac MARIÆ in eiusmodi sacratis locis inuisendis consuetudine, quam complures postea sunt amplexi, nihil recenseremus, nisi non modò scholastici Doctores, vt Vincentius, Antoninus, & Dionysius, sed etiam his vetustiores Guericus, Hildephonsus & Sophronius dictæ narrationis astruerent veritatem. Solius verò Sophronij verba, ne sim lōngior, hoc loco repetere sat sit. Beata Virgo MARIÆ, quamuis iam in spiritu esset, tamen dum in carne vixit, carnibus mouebatur sensibus: & idèd quam sæpè locorum recreabatur visitationibus: & quem genuerat, mentis complectebatur amplexibus. Ac rursus: Fortassis ergò præ nimio amore, in loco, quo sepultus Christus dicitur, interdum habitasse eam credimus: quatenus piis pasceret internus amor obtutibus. Sic namque locus medius est hinc inde constitutus, vt adire posset ascensionis eius vestigia, & locum sepulturæ ac resurrectionis, & omnia in quibus passus est loca inuisere: non quòd iam viuentem quæreret cum mortuis, sed vt suis consolaretur aspectibus. Nèque MARIÆ solum, sed & aliorum præstantissimorum & doctissimorum hominum pietas nota est, qui a ciuitatem sanctam & magni Regis propriam, per quam Dominus iurare vetat, quæ & Domina gentium & Princeps prouinciarum dicta, totq; Prophetis oraculis illustrata est religionis ergò inuiserunt, quique Christum in eo loco vbi steterunt pedes eius, reuerenter tot seculis adorarunt, eoq; ad Palæstinam ex toto orbe vndique iam olim (vt veteres sæpè testantur) concurrerunt. Atque hæc obiter, quicquid demùm veteres ac noui obstrepant Eustachiani, vt potè piarum ad loca sacra peregrinationum insani impiique calumniatores, quorum petulantiam hoc ipso Libro fortasse postea reprimemus.

IAM verò, ne diutius hæc hæream, magno consensu veteres docent, MARIAM, inde à Christo primùm concepto & nato, velut Marthæ officiosæ partes exegisse, atque in actiua vita, vt vocant, multum sollicitudinis, laboris, peregrinationis ac molestiæ posuisse,

Qua loca Virgo sacra maxime visitauit.

Quomodo Maria se gesserit circa locorum sacrarum visitationem.

Mos inuisendi terræ sanctam, à matre Domini profectus & confirmatus dicitur. Sophronij testimonium de Virgine loca sacra visitante.

Frequens olim prioris peregrinatio fuit ad terram sanctam.

Maria Vita Sæpè ad Filij sui ascensionem actiua.

Matth. 27. Luca 23.

Ioan. 19. Actor. 1. Luca 2.

Matth. 2. Luca 2. Matth. 2.

Luca 2. Matth. 2.

In epi. Pauli et Eustachij nomine ad Marcellam scripta.

In Epistola Pauli matris ad Eustachium.

In sermone de Assumptione B. Mariæ Virginis.

a Matth. 5. & 27.

b Matth. 5. Thren. 1.

In Epistola ad Marcellam, si commigret Bethlehem, et ad Paulinum de institutione Monachorum.

posuisse, quæ deinde subiecto in cœlum Filio, à Marthæ negotio ad sanctum Magdalena ocium, vitamque contemplatiuam se maximè conuerterit, eique studio singulari vacarit. Qua de re Guericus, vt alios omittam, hæc scitè prodidit: MARIÆ sic se Martham exhibuit in cura pueri nutriendi, vt nihilominus MARIÆ partes executa credatur in studio verbi cognoscendi. Maximè tamen, postquam idem Filius ascendit vbi erat prius, mater absoluta omni sollicitudine temporali, sanctoque Spiritu (quem præter singulares illas conceptus sui primitias, communiter cum Apostolis acceperat) plenius illuminata; gaudebat nimirum vacare & videre quoniam Iesus est Deus. Visio est prorfus ineffabilis gaudij summæque delectationis, omnibus qui diligunt Iesum: sed præ omnibus illi quæ genuit Iesum.] Non solum enim perfectæ Virginis, quæ spiritu & corpore sancta soli Deo placere ac seruire satagit, verum etiam Euangelicæ probatissimeque viduæ, tanquam clarissimum speculum & absolutum exemplar præbere debebat. Talis autem & Virginis & viduæ proprium est, mundi tumultus fugere, rebus profanis mortuam esse, soli Deo adherere, nocte ac die obsecrationibus & orationibus incumbere, templum & lachrymas amare, cum Angelis magis, quam hominibus conuersari, desiderijs atque suspirijs ad cœlestia tendere, in carne sine carne viuere, sacris studiis animum pascere, ac præcipuè Christi vitam, doctrinam, crucem, mortem, gloriam cum spirituali gustu audire, legere, tractare, meditari. Hæc enim verè contemplatricis Magdalena sunt munia, hæc religiosæ mentis, Deumque amantis officia, sed quæ nusquam ac in MARIÆ, splendent illustrius, maioreque cum fructu & voluptate exercitata fuerunt. Hildephonsus ex Euangelio rectè quidem hoc modo ratiocinatur: Si MARIÆ quondam peccatrix, cui donando peccata Christus erat propitius, intentè verba audiebat ex ore eius: quantò magis hæc, quæ erat mente & corpore sancta, audiebat ardentius, cuius idem ipse & Dominus erat & Filius? Rursus verò: Eam optimam partem, inquit, quam soror Marthæ MARIÆ in specie & figura gerebat, Dei genitrix, iure, vera firmissimè retinebat.] Est sanè probabile ac piorum fide dignum, quod scribit Rickelius, MARIAM non modò patienti Filio vehementissimè compassam esse, sed etiam eidem iam glorificato cum noua quasi gloria sese conformasse, vt totus mundus illi magis magisque vilesceret, ipsaque rebus cœlestibus incessabiliter inhiaret, nihil amans, aut cupiens, aut admittens extra dilectum vnicumque Filium, ad quem tota suspiraret, suam conuersationem in cœlis potius, quam in terris habens defixam.

QUAMOBREM si ante vnquam, tunc maximè, cūm Filius sponsusque esset ablati, MARIÆ ad diuina meditando sese conuertit, sui que Filij res gestas, neque solum humana, sed etiam diuina eius opera (quæ tanquam optimum charissimumque thesaurum multis annis percepta, in virgineo pectore condiderat) sedulò secum repetebat, multumque de more ponderabat. In qua meditatione idem quod amore flagrantibus vsu venit, experta est, vt magnis & vehementibus æstibus crebrò laboraret, & huius vitæ pertæsa, ad Filij sui adamatam conspectum atque complexum dulcissimum mirabiliter aspiraret, sæpiusque multas amoris lachrymas profunderet. Nam ad illam quoque Christi sermo pertinet, quo suis luctum ieiuniumque prædixit. Venient dies, inquit, quando auferetur sponsus ab eis, & tunc ieiunabunt. Quod si sponsi filijs id futurum erat, quantò magis eiusdem sponsi matrem ingens luctus ac triste tempus obruit, quo & ieiunaret & fleret, dilecti amore grauitè vulnerata & ebria, vt sine illo vita grauis & amara videretur. Sic enim & Rupertus nos docet ratiocinari, & MARIAM pulchrè hoc pacto loquentem inducit: Flebam & præ singultibus vehementer erumpentibus, non poteram verba nisi concussa, vel voces nisi intercisas euoluere: Nunquid enim poteram absque fletu de illo verba facere? Verum fletus ipse cōsolatio mihi erat, delectatio quædam mihi erat: sicut & cuiq; vestrum lachrymæ meæ dulces sunt, fluentes in eiusdem recordatione dilecti, iuxta illud: Fuerunt mihi lachrymæ meæ panes die ac nocte. Quantò magis mihi, dum diceretur mihi quotidie, vbi est Deus tuus, Filius tuus: siue dum dicerem ego: Me dimisit in hoc exilio Deus meus, Filius meus, de me taliter incarnatus vel natus, propter me, & me vidente taliter agonizatus, talia passus?

Sermo 4. de Assumptione Virginis.

Sermo 5. de Assumptione Virginis. Luca 7.

Luca 10.

Liz de laudibus Virginis. Art. 6. 6.

Matth. 9.

Lib. 5. in Cantica.

Psalm. 41.

na, & deinde contemplatiua fuit maximè.

Maria gaudebat in primis Sacare & videre Filium suum esse Deum.

Quomodo Maria post Filij ascensionem Verum exemplar fuerit sanctarum Virginum & Viduarum.

Maria in Vita contemplatiua longè perfectior quam Magdalena.

De Maria conuersatione in Ecclesia primitiua.

Maria multa et magna de Filio & rebus Euangelicis meditanda suppetebant.

Maria luctus et ieiunium fuit post assumptum Filium sine sponsus.

Fletus Maria post Christum ablatum frequens & dulcis.

Quale mihi erat, commemorare siue narrare verba eius, verba morientis siue conti-
nuo morituri dilecti, maximè commendantis charitatis præceptum, mandatum dile-
ctionis, ab illa cœna sacrosancta, quando tradebatur, vsque ad hæc verba nouissima:
Mulier, ecce Filius tuus: ad discipulum autē: Ecce mater tua? Ibi ignis, ibi gladius: ignis
amoris, gladius doloris: & anima mea victima erat holocausti. Hæc enim & ignis incen-
dit, & gladius pertransiuit. Vnde sicut a deo sacrificij liquefcit ab igne, & sicut fluit san-
guis de gladij vulnere, sic anima mea liquefacta est, non ibi semel tantum, vbi morieba-
tur ipse, verum etiam quoties me aperiente pectus ostij mei locutus est in me.] Quod
si deuotio, vt dicunt, lachrymarum mater est: si sancti viri, quum diuina meditatur, aut
cum Augustino decantari sacros hymnos audiunt, à lachrymis se continere non pos-
sunt, quid de hac sanctarum sanctissima Virgine pronunciamus, quæ semper diuina
meditabatur, quæ Dei spiritu plena erat, quæ in Dei abyfso mergebatur? Non enim la-
chrymæ tantum erumpunt dolore, sed & lætitia manant, ac tantò vberius Virgini eli-
ciebantur, quantò & frequentius & iucundius de sua uissimis Filij verbis & mysterijs cogi-
tabat. Cæterum quæ Rupertus paulò antè produxit, ea non piè modò, sed etiam ve-
rè dicuntur, & Deiparæ morem affectumq; proprium exprimunt, vt illam in vita, ferè
dixeram, viduali desertam, meritoque mœstam rectius intelligamus. Mundus enim illi
crux, carnis voluptas instar fellis, corpus carcer, vita mors, mors lucrum denique vide-
batur: Tantoperè illa, cuius omnis conuersatio in cœlis studiisque cœlestibus versa-
batur, tantoperè inquam, Christi Filij & spectandi, & amplectendi, & osculandi deside-
rio, noctes atque dies torquebatur. Verum de his MARIÆ affectibus, quos liber Canti-
corum sub sponsæ dilectæ & diligentis (specie nobis mirificè considerandos proponit,
alibi non pauca protulimus, ideoq; nunc solum Sophronium docentem inducimus.
Amor Christi, inquit, MARIÆ desiderium pariebat, desiderium verò gliscens, quasi
nouis reparabatur ardoribus, in tantum vt credam, quòd nonnunquam omnia, etiam
& semetipsam transcenderet: quia omninò amor impatiens, quod amat non potest
non videre.] Adrem eandem fufius explicans: Cogitate, inquit, attentius & perpendi-
te diligentius, quibus afficiebatur beata & intemerata Virgo MARIA doloribus post
Christi ad cœlos ascensum, expletis omnibus quæ de ipso erant ab Angelis prædicata,
& à Prophetis multifariè multisque modis præsignata, diu inis declarata oraculis, vir-
tutibus exhibita, & quæ humanitatis sunt ostensa prælagiis. Quæso, si qua sunt in vo-
bis viscera pietatis, considerate, quo cruciabatur amore, quòue desiderio æstuebat hæc
Virgo, dum reuolueret animo cuncta quæ audierat, quæ viderat, quæ cognouerat. Pu-
to quòd quicquid cordis est, quicquid mentis, quicquid virtutis humanæ, si totum ad-
hibeas, non sufficiat, vt cogitare valeas, quantò indefinenter cremabatur ardore pij
amoris, quantis mouebatur, repleta Spiritu sancto, cœlestium secretorum incitamen-
tis: quia etsi diligebat Christum ex toto corde, & ex tota anima, & ex tota virtute: no-
uis tamen quotidie inflammabatur præsentia absens desideriorum affectibus: tantò si-
quidem validius, quantò diuinis illustrabatur intus visitationibus: quam totam reple-
uerat Spiritus sancti gratia, quam totam induerat diuinus amor: ita, vt in ea nihil esset,
mundanus quod violaret affectus, sed ardor continuus & ebrietas perfusi amoris. Nam
& Christus ab hominibus est amandus ex toto corde, & ex tota anima, atque ex tota
virtute quærendus: maximè tamen ab ea ardentius, cuius & Dominus erat & Filius.]
Sic ille MARIÆ in Christum amorem, desiderium & ardorem ostendit, ac nobis etiam
attentius considerandum in illa reliquit, in qua neque caro, neque mundus, neque pec-
catum ius vllum haberet, & quæ inter homines versans, humanis negotijs non impli-
cetur, vt à Dei conspectu mentis oculos auerteret. Etsi enim eius anima corpore gra-
ui & mortali, quod ad ima demergit, inclusa esset, tamen quoniam igne diuini amoris
& incessabili ardore incenderetur, ad superna cœlestiaque tendebat, & ad dilecti Filij
præsentiam semper adspirans, in ea summo gaudio maximisque delicijs fruebatur.
Quin mens eius diuinitate quodammodò perfusa, in Deum ita transferat, vt sine Deo
viuere aut spirare non posset, vtpotè quæ totum sui amoris thesaurum in cœlo fixum
ac immotum haberet. Nihil ergò mirum, quòd nonnulli MARIAM prorsus ecstasticam
faciant,

*Maria Scluti
vidua desolata
Saxisse dicitur,
ac mundo Scluti
morta.*

*Maria affectus
in libro Cantico-
rum notandi
maxime
Sophronij testi-
monium de fla-
granti amore ac
desiderio Virgi-
nis marie.*

*In Maria con-
tinuus ardor et
ebrietas spiri-
tualis.*

*Maria Scluti
prorsus ecstasi-*

faciant, cuius vita iugis & continua quædam fuerit contemplatio, incredibili quodam
spiritu feruore condita, ac diuinis reuelationibus mirabiliter illustrata, vt his, velut
odoriferis Paradisi floribus, & vernantibus liliis languens amore sponsa vt cunque ful-
citur. Postquam enim Dei mater effecta, tantorum mysteriorum conscia esse cœ-
pit, haud sine miraculo contigisse videtur, vt tot tantisque diuini Spiritus splendori-
bus irradiata, totque charitatis iaculis vulnerata Virgo, tantum lumen videre, tantum
pondus sustinere, & tam diu vitam retinere posset, vtque immenso illo tot Sacramen-
torum pelago mens eius non absorberetur.

QUANQUAM non ita contemplantem diuinoque cultui duntaxat intentam MA-
RIAM facimus, nihil vt aliena curaret, aut omnem discipulorum ac neophytorum cu-
ram abiiceret, sibi solum, non aliis viuens ac seruiens. Absit hæc impuritas à purissima:
absit veræ charitatis neglectus ab ea, quæ præ cæteris non diuina modò, sed & fraterna
& sororia dilectione ardens, non parua eius Ecclesiæ rationem habere & voluit & de-
buit, cuius ipsa præcipuum membrum erat, & pro qua Christus in acerbissimam mor-
tem se totum tradiderat. Facta est igitur tanquam oliua fructifera in domo Domini, &
velut communis mater nouæ sanctæq; familiæ, vt omnes lucrificeret, omnibus ex ani-
mo sese accommodauit. Aliquando verbis & scriptis, nonnunquam per Apostolos,
sæpè fida precatione suam erga proximum charitatem ostendit, labantes erexit, stantes
confirmavit, humi iacentes sustulit, contritos curauit, torpentes animauit, ægrotis
opem tulit, velut & ipsa diceret: Quotidiè morior propter gloriam vestram fratres,
quam habeo in Christo Iesu: non quero quod mihi vtile est, sed quod multis, vt salui
fiant. Etenim probè didicerat, ^a finem præcepti, & ^b legis plenitudinem, ^c totiusque
perfectionis vinculum esse Charitatem: ^d charitatem, inquam, de corde puro & con-
scientia bona, & fide non ficta. Quarè huius charitatis igne flagrans, infimis etiam
commorari & assidere, communem cum illis cibum sumere, eisdem legibus viuere
non est dedignata. Vnde sicut in Epistolis Ignatianis legimus, miseris & afflictis illa
condolebat coafflicta, neque segniter subueniebat, humilibus deuota, quæ & deuotis
deuotius, vt vetus interpres transtulit, humiliaretur; omnium quidem operum pietatis
apud fideles ministra. Cur enim de his Ignatij epistolis dubitemus, quas non modò
Bernardus, sed & Marcus Michaël Carnotensis, Dionysius Rickelius, Marianus Victo-
rinus, Symphorianus Clamperius, aliique complures agnoscunt, & Ignatio tribuunt?
Gloriantur sanè Florentini, quod epistolam à Deipara scriptam acceperint, eamque
Hieronymus Ferrariensis pro concione explicare non dubitauit: Sic autem habet: Flo-
rentia Deo & Domino Iesu Christo filio meo & mihi dilecta tene fidem, in sta oratio-
nibus, roborare patientia: his enim & sempiternam salutem apud Deum, & apud ho-
mines gloriam consequeris.] Tum apud Siculos extat insignis Resp. Messanensium,
quæ aliam epistolam ab eadem Virgine matre missam prædicat, atque vt audio, reue-
renter in scrinijs suis asseruat. Hæc ego velut Marianæ charitatis symbola dixerim,
quibus talem tantamque matrem de multorum etiam absentium longeque disito-
rum salute non parum sollicitam fuiffes ipsa confirmat. Eadem charitate duce mul-
ta cum Apostolis sæpè contulit, nec pauca Lucæ, quem nonnulli Virginis Notarium
dicunt, & Ioanni eius valdè familiari, aliisque pluribus in Apostolica illa Ecclesia, be-
nignè communicauit. Ita enim tum ab Angelo Gabriele, tum à Christo Filio in sacris
erat edocta, vt rerum Euangelicarum tempus & ordinem tenens (Bernardi verbis vtar)
melius postmodum scriptoribus ac prædicatoribus Euangelij veritatem referaret, quæ
& plenè de omnibus à principio cœlitus fuerat instructa mysterijs.] Quarè notat eti-
am Eusebius Emisenus, MARIAM, vt sapientissimam matrem, omnia verba in corde
suo contulisse, nobisque conseruasse & memoriæ commendasse, vt tandem ipsa do-
cente, narrante atque nunciante scriberentur, & vniuerso mundo prædicarentur, cun-
ctisque nationibus communicarentur.] Moxque subiungit: Ab ipsa enim hæc Apo-
stoli audierunt, & ipsa dictante scripserunt, nobisque legenda mandauerunt. Quis igitur
Euangelis non credat? Quis eis contradicere præsumat, quæ aut Matris, aut Filij
authoritate muniuntur? Quædam enim Apostoli & Euangelistæ à matre Domini au-
dierunt,

*cam, ac diuinis
contemplatio-
nibus plenam
egit in terris.*

*Maria Scluti
altiuam cum
contemplante
conuixit, in
charitate pro-
ximis exercen-
da in primis di-
ligens.*

*Quomodo Ma-
ria se erga pro-
ximum gesserit
iuxta Ignatium.*

*De Maria epi-
stola Florenti-
nis & Messan-
ensium missa.*

*Mariæ Apo-
stoli, et præser-
tim Ioanne &
Luca coruli de
fide mysterijs.*

*Maria que in
corde suo con-
seruauerat, di-
scipulis & per
eos mundo de-
plurisque rebns
Euangelicis re-
uelauit.*

*1. Cor. 10.
a. 1. Tim. 1.
b. Rom. 13.
c. Coloss. 3.
d. 1. Tim. 1.*

*In sermo. de
Assumptione
Virginis.*

*In concione
25. Octobris:
habita Flo-
rentia 1495.*

*Hemel 4. su-
per Missas
est, etc.
In Euan. de
festo Assum-
tionis.*

dierunt, quemadmodum ista & cætera quæ de Saluatoris nostri infantia scripta sunt: plurima verò visu & auditu ab ipso Domino didicerant. Cui rei maiorem fidem facit, quòd eruditè Rupertus admonet, duplex tempus, docendi & loquendi videlicet, à M A R I A obseruatum, atque à nobis etiam in illa spectandum esse. Quamdiu, inquit, Filius hominis manere debuit minoratus paulò minùs ab Angelis, ferè tamdiu fuit beatæ Virgini tempus tacendi, & tamdiu tacuit, tamdiu in silentio fuit, velut hortus conclusus. Vbi autem gloria & honore coronatus est Filius hominis resurgendo & in cælos ascendendo, vbi sedet ad dexteram Patris, tunc eidem beatæ Virgini tempus fuit loquendi, & hoc amicis, id est, sanctis Apostolis, & talia loquendi, qualia priùs portare non potuissent. Vbi venit Spiritus veritatis, primus quidem & princeps ipse illos omnem veritatem docuit, sed & ipsa beata Virgo testimonium suæ vocis adhibuit, & taliter locuta est auribus fidelibus, vt proindè rectè dicat dilectus eius Deus: Fauus distillans labia tua, mel & lac sub lingua tua; emissiones tuæ, paradus malorum Punicorum cum pomorum fructibus, cyprus cum nardo, nardus & crocus, fistula & cinnamomum cum vniuersis lignis Libani, myrrha & aloë cum omnibus primis vnguentis. Fons hortorum, puteus aquarum viuentium, quæ fluunt impetu de Libano.]

N I H I L ergò mirum, quòd M A R I A præclaris illis titulis exornetur, vt dicatur Doctorum doctrix, & Apostolorum magistra vel illuminatrix, sicut ^a Idiota & ^b Antoninus appellant, quibus ^c Brigittam adiungo. Nam & beatus Lucas, cui inter cæteros Euangelistas descriptio Dominicæ incarnationis attribuitur, Euangelij seriem à te Virgine M A R I A didicisse traditur, vt loquitur Idiota. Eadem in epistola Ignatiana religionis nostræ & poenitentia magistra vocatur, ad quam inuisendam, velut ad cœleste prodigium & sacratissimum spectaculum complures auidè properarent: cum vniuersis admiranda esset atque desiderabilis, vt eam videre gauderent & alloqui. Inter hos Dionysius Areopagita recensetur, qui cum ad M A R I A M venisset, neque tam formam corporis, quam morum sanctitatem, & nescio quem diuinum in ea fulgorem spectasset, hoc dixisse fertur: Nisi mihi de Filio tuo esset reuelatum, facile crederem, alium præter te, non esse Deum. Digna est autem historia, quæ pluribus verbis è viro sancto & docto Dionysio Rickelio repetita, hoc loco adscribatur. Beatus Dionysius, inquit, legitur à Græcia peruenisse in Iudæam, ac exorasse Ioannem Apostolum, vt ei dignaretur præstantissimam illam ostendere scæminam, ex qua vniuersorum principium nasci & prodire dignatum erat. Cumq; sacra Virgo suam illi præsentiam exhibuisset, Dionysius in tanta claritate, luce & gloria ipsam intuebatur, quod præ admiratione deficiens mox in terram corruit, ac tandem reuersus ad se dixit: Nisi ex ratione naturali & fide nouissem, esse aliam Deitatem, non putassem præter hæc esse aliam. Hoc idem recitat Vbertinus libro de vita Saluatoris, addens quod Dionysius circa præclarissimam Virginem vidit innumerabilem exercitum Angelorum.] Ad eò venustum & perfectum huius puræ & sanctæ animæ habitaculum tamq; præclarum illud Spiritus sancti hospitium fuit, quod omnes in admirationem raperet, nihil vt in terris vel spectabilius, vel venerabilius esse videretur. Neque illi tamen defuere certamina: quando quidem cum maiorem in modum ab omnibus celebraretur, Scribas & Phariseos infensos & infestos habuit obrectatores; nimirum, vt ne matri parcerent, qui & virulentissimis linguis, & nefariis planè consiliis in Filium iam antè immaniter desæuiissent. Cum his congruit Artopæi sententia testificantis, quòd M A R I A post Christi ascensionem perpessa sit Hæreticorum, & impiorum indignas obrectationes.

Q U I D, quòd Melanchthon palàm pronunciat, M A R I A M fuisse, quæ post ascensionem Domini suis consiliis rexit Apostolos, & primum illum credentium cætum? Hoc si verum est, vt sanè videtur consentaneum, non tam interfuit, quam præfuit priuatis & publicis conuentibus, in quibus tempore illo difficillimo maximis de fidei negotiis Apostoli alique seniores subinde consultarunt atque definierunt. Quod vt minus mirum esse videatur, eruditus author Rupertus perspicuè tradit, cum ad primum conciliū Hierosolymis celebrandum Apostoli conuenissent, nec M A R I A M suo muneri defuisse,

Maria tempus & tacendi & loquendi congruum obseruauit.

Maria Doctorum doctrix, & Apostolorum magistra.

Maria religionis & poenitentia magistra dicitur, plurimis fuit admirationi. Dionysij Areopagita de Maria uisa testimonium.

Maria Scribas & Phariseos infensos & infestos habuit obrectatores.

Maria sui consiliis Apostolos & primum illum credentium cætum rexit iuxta Melanchthonem. Maria in primo concilio Apostolico sua habuit se locum.

In cap. 2. Matth.

Cantic. 4.

In lib. contemplationis de Virgine Maria cap. 3. b In 4. parte summe, titulo 15. c In orat. u de Virgine excellentia loco supra citato.

In elucidat. 3. cap. de diuinitis nominibus.

In consensu de B. Virg.

In 2. parte Chronicon & in loci communib. Manly.

Lib. 1. in Cantic.

defuisse, quam non modò magistræ Magistrorum, id est, Apostolorum, sed etiam fidei & religionis magistræ appellat. Actacitam obiectionem diluens, hæc subiicit: Quia Spiritus sanctus illos docuit, idcirco vocis magisterio non illis opus fuit? Imò vox tua uox illis fuit Spiritus sancti, quicquid supplementi opus erat eisdem mortalibus, vel testimonij ad confirmandos singulorum sensus, quos acceperant ab eodem Spiritu diuidente singulis prout uult, ex religioso ore tuo perceperunt, instructo ad loquendum, benè composito ad tacendum, prout tempus erat opportunum. An quia loco supra memorato de actibus Apostolorum, vbi facta seditione propter cæremonias Iudaicas conuenerunt Apostoli & seniores videre de hoc verbo, nullam tui mentionem Scriptura fecit, idcirco putandum est, quòd conuentu ille te omiserit, & sanctum de tuo pectore, de tuo ore, spiritum non consuluerit? Imò & illis & in cæteris agendis, tu Princeps omnem soluisti quæstionem: ita tamen, vt non clamares, neque contenderes, neque audiretur vox tua foris: quia sicut antenos dictum est, tu es sola Virgo, quæ vniuersam hæreticam prauitatem interemisti.] Necesset operosum, ex uia Brigittæ libris huc multa transferre, quæ M A R I A M in Ecclesia primitiua uerfantem ita describit, vt magistra fuerit Apostolorum, confortatrix Martyrum, doctrix confessorum, clarissimum speculum virginum, consolatrix uiduorum, in coniugio uiuentium saluberrima monitrix, atque omnium in fide Catholica perfectissima robotratrix, cuius demum uerbis, exemplis, studiis ac operibus honestissimis effectum fit, vt innumerabiles Iudæi ac Ethnici ad Christi fidem conuerterentur. Hac enim de causa illam post ablatum Filium diu in terris mansisse superstitem, vt complures ad meliorem uitam adduceret, simulque Apostolos & electos in officio confirmaret. Quæ in locis sacris, vt diximus, uisitandis sedula fuerit, & dominicæ quidem passionis memoriam cordi suo adeò infixam gesserit, vt eius inter edendum & bibendum non potuerit obliuisci, à mundi quidem rebus aliena prorsus, & quæ nouis quotidie desiderii inflammaretur, ac simul doloribus excitaretur: sic interim gaudium ac dolorem temperans, vt circa Dei cultum nihil prætermitteret. Quæ demum communem cum aliis uitæ rationem sic instituerit, vt præter tenuem victum nihil desiderare uel admittere soleret, quo quidem in hoc mundo delectaretur. Hæc uero illa uida clarissima, per Spiritum sanctum, qui ubi uult spirat, illustrata, & Ecclesiæ iudicio comprobata cognouit atque scripsit, quemadmodum alia non pauca, quæ ad mirificam Deiparæ uitam, sanctissimosque mores intelligendos faciunt, multis disseruit. Sedenim nemodum excedamus, plura id genus congerere super sedebimus.

I L L V D silentio præterire non possum, ad M A R I A M quoque pertinere, quod Lucas de primitiua dixit Ecclesia; Omnes qui credebant, erant pariter, & habebant omnia cõmunia: possessiones & substantias vendebant, & diuidebant illa omnibus, prout cuique opus erat. Nec quisquam eorum quæ possidebat aliquid suum esse dicebat, sed erant illis omnia communia. Sancta quidem & Apostolica institutio, tam puro congruens Christianismo, quæ perfectionis omnis studiosissimæ Virgini ac Magistræ nõ potuit non esse grata, quum illius utilitatem per se maximam, & Euangelicæ Philosophiæ conuenientissimam esse sciret. Accedebat, quòd sanctam paupertatem à Filio in primis laudatam, ac eius exemplo consecratam, probè intelligeret, quodque ad omnem rerum penuriam ac egestatem perferendam, sese multò iam antè comparasset. Viuebat igitur inter pauperes & Euangelicas Hebræorum uiduas, quæ ab eius temporis Ecclesia non sine delectu assumebantur atque sustentabantur, & quarum gratia septem primi Diaconi constituti, atq; ab Apostolis ordinati fuisse leguntur. O ter sancta uida, quæ adeò sese demitteret, aliisq; aggregari uellet, suam portionem ex communibus elemosynis, siue, uti uocabant, collectis accipere contenta, & quicquid demum daretur, id ingenti simplicitate & exultatione cordis admittens, vt sic etiam aliis perfectum Christianæ humilitatis præberet exemplum. Qua in re si quis alius, certè Ioannes

Maria confortatrix testimonium fuit Spiritus sapè loquens in Ecclesia primitiua.

Maria consiliis Apostolos multum tribuisse.

Brigitta testimonium de uita & operibus Mariae in Ecclesia primitiua.

Christi patientia memoriam Maria animo semper in se habuit.

Mariam cum primis credentibus amissæ obseruasse Euangelicam paupertatem.

Maria inter uiduas se humilè & pauperem omnibus demonstrauit, ex collectis elemosynis uiuens. Ioannes Apostolus Maria præcurator fidus fuit.

Act. 15.

1. Cor. 12.

Act. 15.

Esai. 42.

Act. 1. & 4.

1. Timot. 5.

Act. 6.

nes Apostolus, fidum **MARIAE** procuratorem praestitit, partim vt Christo, suam matrem ipsius curae de cruce commendanti satisfacere, partim vt suu erga talem tantaeque matrem amore ac singulari reuerentia, re ipsa declararet. Quare Sophronius affirmat, quod, etsi Apostoli omnes beatam Virginem venerarentur, eique sincero dilectionis affectu famularentur, tamen Ioannem amplius ac specialius vsque in finem vitae curasse, vt virgo virginem seruaret, suisque obsequiis eidem deseruaret. Quod fidele ministerium ne Ioannes quidem tacuit, sed toti Orbi prodidit, de seipso scribens: Et ex illa hora accepit eam discipulus in suam; siue vt alij legunt, in sua, quemadmodum & Graeci habent, ελαβεν αυτην εις τα ιδια. Quanquam dubitant nonnulli, an olim paulo aliter legerint Graeci, vna scilicet aut altera litera commutata, in hunc nempe modum, ελαβεν αυτην εις την ιδιαν. Vulgaris lectio sic habet: Accepit eam discipulus in suam, vt curam vel matrem subintelligamus, quandoquidem necessitudinem & quasi adoptionem matris Ioannes agnouerit. Sophronius quidem docet, quod Ioannes sibi commissam acceperit in suam, quasi matrem Filius, vt Virgo virgini cohaereret, & cura adoptionis officio sissime deseruaret.] Quod si legatur: Accepit eam in sua, id perinde fuerit, atque in suum ius, in suam curam, tanquam matrem propriam, sicut & Bullingerus interpretatur: vel secundum Nannium, inter ea, quae ipsius erant, hanc quoque pro sua habuit.

HAVDQVAQVAM vero recipiendum est, quod Ioannes Calvinus, Rudolphus Gualterus, aliique plures Nouatores Ioannem hic diuitem faciunt, vt qui **MARIAE** hospitium, victus, sumptus, & nescio quae tandem de suo subministrauerit, ac domi secum aluerit. Vnde rursus colligunt, Apostolos habuisse suas familias: quia vt Calvinus ait; *hospitio excipere non poterat Ioannes Christi matrem, nec apud se habere, nisi fuisset illi domus, & certa viuendi ratio.* Nos vero, vt breuiter his respondeamus, etsi fatemur singularem **MARIAE** curam a Christo Ioanni esse commendatam, tamen negamus, eiusmodi commendatione aliquid contineri, quod Apostolorum vocationi officioque repugnet. Repugnaret autem, si Apostolorum quisquam mensis, aedibus, familiis, rebusque familiaribus curandis operam daret, vel de fortunae bonis ac reb. externis curam susciperet, aut patrem familias ageret. Nam Apostoli suum munus satis illa oratione declarant: Non est aequum nos derelinquere verbum Dei, & ministrare mensis. Nec temere Apostolorum princeps Petrus, cum & ipse Ioannes praesto esset, hoc profiteretur: Argentum & aurum non est mihi. Nisi fortasse qui ante Christi crucem omnia reliquerunt, & pauperem Dominum pauperes secuti sunt, post acceptum Spiritum sanctum mutarunt animum, factique sunt liberiore atque ditiores, illisque discipulis postponendi sunt, qui vt nihil in bonis haberent, vel proprie possiderent, domos & agros generosis animis vendiderunt, omniaque propter Christum vltro reliquerunt. Certè Augustinus ex voto pauperes Apostolos facit, illisque Christus, ob paupertatem sponte susceptam, ingentia praemia pollicetur.

QVARE locum Euangelicum deprauant, qui cum Caluino nouum illi sensum affingunt, de domo nimirum Ioannis propria, deque hospitio certo, quo Christi matrem exceperit atque sustentarit. Longè aliter sanè Patres, & contrario planè modo eundem locum interpretantur, ex quibus Rupertus clarissime dixit: Accepit Ioannes **MARIAM**, in sua non praedia, quae nulla habebat, vel habiturus erat, (quippe qui de illis vnusest, qui Dominum secuti, reliquerant omnia) sed sic in sua dictum est, vt in illa quoque communionem, quae diuidebatur singulis, prout cuique opus erat, ad huius curam quicquid illi esset necessarium, pertineret.] In eandem sententiam scribit Beda, & Ioannem quidem prorsus inter pauperes collocat, qui nihil ab ea societate diuersum fecerit, in qua cum omnia essent communia, nemo suum aliquid esse dicebat, & vnicique tamen, prout illi opus erat, distribuebatur. Vnde intelligendum est ait, sic distributum fuisse huic discipulo quod opus erat, vt illic etià beatæ **MARIAE**, tanquam matris eius, portio poneretur. Magisque sic debemus accipere quod dictum est: Ex illa hora suscepit eam discipulus in sua, vt ad eius curam quicquid ei esset necessarium

Quomodo legendum sit, quod Ioannes Mariam accepisse dicitur in suam.

Quomodo hic locus à Nouatoribus deprauatur.

Ioannem non fuisse patrem familias in aedibus domus Mariae occupatum.

Veterum testimonia de praesente loco Ioannis, & hunc vere pauperem per mansisse.

In serm. de Assumptione B. Virginis. Ioan. 19.

In serm. de Assumptione B. Virginis. a. In cap. 19. Ioannis. b. In annotationibus Ambrosianis.

In cap. 19. Ioan.

Ahor. 5.

Ahor. 3.

Acto. 2. & 4.

Matth. 19.

Li. 17. de ciuitate Dei cap. 4.

Lib. 13. in Ioannem cap. 16.

In Euangel. Ioan. ca. 19.

cessarium, pertineret. Suscepit ergo eam in sua, non praedia, quae nulla proprie possidebat, sed officia, quae propria dispensatione exequenda curabat.] Citarem porro Augustinum, qui solus Caluini figmentum fortissime dissipat, nisi Beda, vt saepe aliàs, ita superiore loco etiam Augustiniana verba repetiuisset, in quibus peculium omnisque bonorum proprietates Ioanni adempta, & solum procurandi officium in his, quae **MARIAM** attingebant, relictum ei esse cernimus. Praeter hos Patres restatur Ambrosius, cum eundem locum explicat, quod Ioannes patrem & omnia reliquerit, nec vel sua, vel mundana & secularia quaedam habuerit, sed ea solum quae a Christo acceperat spiritualia. Tanti enim Christus paupertatem habuit, vt illam & ortu suo, & ex hoc mundo discessu consecraret, matremque charissimam non nisi mendico commendaret. Quod verò Nicephorus meminit, **MARIAM** in Ioannis domo Hierosolymis habitasse, atque ad extremum vsque diem vitam illic suam peregisse, sic, accipi potest, vt quemadmodum Matthaeus telonium, sic & Ioannes hoc domicilium dimiserit ante Apostolatam, & tamen vsus domicilij **MARIAE** obuenerit, quod Ioannes, vt potè prioris possessoris nomine manserit insignitum. In eadem domo Christum cum suis agnum paschalem edisse narrat, quam tamen Ioannis propriam non fuisse, vt reliqua sileam, ex historia Barnabae Apostoli per Laexandrum scripta potest liquidò confirmari. Docet enim ille traditionem veterum esse, quod Christus Pascha suam celebraret, saepeque aliàs Hierosolymis diuersatus fuerit in domo, quae propria erat **MARIAE** matris Ioannis. Hunc Ioannem, qui aliàs Marcus cognominatur, vt Lucas indicat, dixit **MARIAE** Filium, eundemque Barnabae consobrinum extitisse. Igitur in huius mulieris coenaculo (vt idem author ad verbum scribit) Dominus Pascha fecit: in illo apparuit Thomae Apostolo, cum à mortuis surrexisset: illuc postquam Iesus in caelum assumptus est, discipuli cum reliquis fratribus centum viginti (in quibus erant Barnabas & Marcus) ex monte Oliuarum conuenerunt; illuc Spiritus sanctus in linguis igneis ad discipulos descendit in die Pentecostes, illic collocata nunc est magna & sanctissima Sion, omnium Ecclesiarum maxima.] Facilis autem est error nomina propria confundentium, vt si Philippum Apostolum pro Philippo Diacono accipias, aut Ioannem **MARIAE** Filium, qui & Marcus, pro Ioanne dicas Apostolo & Euangelista. Verum vt ad institutum redeam, Hildephonsus de cura spirituali Ioannem loqui existimat, in hunc modum scribens: Licet omnes Apostoli **MARIAM** venerarentur, eique officio dilectionis famularentur, plus tamè & specialius ceteris Ioannes vsque ad finem vitae dilexit & coluit, quique sibi commissam Virginem virgo accepit, in suam, & sic ei quasi Filius matri astitit & obsecutus est, recordans illud quod à benigno Magistro audierat.] Valeant igitur noui fabulatores, qui tam futili fundamento nituntur, vt sanctae ac voluntariae paupertatis institutum oppugnent, ac ne Apostolis quidem illud permittant, quos ex mendicis, sic enim vetus Theophylacti vertit interpres, diuites patres familias, & politicos homines faciunt, egregium scilicet exemplum nati, quo impuris apostatis improbe patrocinentur, dum hi pulchra prorsus metamorphosi, ex Monachis mariti, & ex clericis laici, adeoque cauponiarij, aliquando etiam carnifices nostro seculo efficiuntur. Ex his demum colligi potest, quam sint aequi & candidi Centuriatores in censenda historia Ioannis Euangelistae: hunc enim arguere non verentur, quod voluntariam paupertatem doceat, & cuiusdam inculcet.

In Euang. Ioannis Tractatu 119.

In exhortatione ad Virgines. Matth. 4.

Lib. 2. Eccles. histor. ca. 3. & lib. 1. cap. 28.

Ahor. 15.

In vita Barnabae Apostoli.

Serm. 6. de Assumptione Virginis.

Thomas in Cathena c. 9. & 10. Luc.

Centur. 1. lib. 2.

An Maria in domo Ioannis habitauerit iuxta Nicephorum.

In qua domo Christus Pascha edidit, & alia pleraque cum suis egerit Hierosolymis.

Nouatores hoc loco prorsus abutuntur, dum Sacerdotibus & Monachis vota relaxant.

Hominem sic esse conditum, ut potuerit non mori; oportuisse autem & deuisse, ut mortem MARIA gustaret. Quomodo item accipiendum sit, quod Epiphanius de illius morte ambigere videatur. Cur mortis pœnam innocens planè subierit, & quod morte sua Deum glorificârit. Demùm cur Apostoli de MARIÆ morte ac rebus annexis nihil scriptũ reliquerint.

DE MARIÆ MORTE DICTVRVS FACERE NON POSSVM, QVIN EX Augustino Theologorum facilè principe nonnulla repetam, quæ ad hoc argumentum spectare, & viam nobis ad sequentia munire videntur. Habet ille in hunc modum: Fides Christiana prædicat, & ita primò homines fuisse conditos, vt si non peccâssent, nulla morte à suis corporib. soluerentur, sed pro meritis obedientiæ custoditæ immortalitate donati, cum eis viuerent in æternum: & talia sanctos in resurrectione habiturosea ipsa, in quibus hîc laborauerunt, corpora, vt nec eorum carni aliquid corruptionis vel difficultatis, nec eorum beatitudini aliquid doloris & infelicitatis possit accidere.] In hanc Augustini sententiam Theologi omnes planè conspirant, magnoq; consensu astruunt, non modò posterius hoc, de sanctorum corporibus in beata immortalitate victuris, sed & prius illud, de hominibus in statu innocentia, si Deo subditi mansissent, pulcherrimum immortalitatis donum in carne retenturis, vt nullis omninò mortis legibus vel periculis subiacerent, per quam corporis animaq; coniunctio maxima dissolueretur. Hanc gratiam, vt homini confirmaret Deus, vtq; illum sibi colonum in terris immortalem seruaret, tam prouidè inde ab initio de obedientia & temperantia seruanda monuit, & legem haud sine graui interminatione sanciuit: In quacunque die comederis ex eo (nimirum de ligno vel arbore scientiæ boni ac mali) mortem orieris, siue mortaliseris, sicut Symmachus ab Hieronymo laudatus interpretatur. Cæterum postquam ingratus homo cibum vetitum sumpsit, ac propositam Dei legem violauit, nouam damnationis accepit sententiam, meritamq; subiit pœnam, quæ illis Dei verbis continetur: Terra es, & in terram ibis: aut sicut noster habet interpres; puluis es, & in puluerem reuerteris. Vnde colligit Augustinus ac probat, Christianos veraciter Catholicam tenentes fidem rectè profiteri, quod ipsa mors corporis non lege naturæ, quia nullam mortem homini Deus fecit, sed meritò peccati, quod Dei iustitia vindicat, nobis ac vniuersis Adæ filiis & filiabus infligatur. Hanc moriendi legem ac necessitatem, eiusq; propriam causam confirmat Apostolus, quum planissimè docet: Per vnum hominem peccatum in hunc mundum intrauit, & per peccatum mors: & ita in omnes homines mors pertransiit, in quo omnes peccauerunt. Acalibi succinctiùs: Statutum est hominibus semel mori: secundum illam videlicet irreuocabilem diuinæ vltionis sententiam, quæ ad omnes & singulos pertinet: Terra es, & in terram ibis: vel sicut nos legimus, puluis es, & in puluerem reuerteris.

QVOCIRCA, vt ad rem nostram veniamus, consequens est prorsus; MARIAM, vt potè Adæ filiam, quæ mortalem naturam atq; conditionem ex mortalibus parentibus traxerat, mortem quoque gustâsse, seque hominem cum aliis multis iudiciis, tum suprema illa animæ & corporis dissolutione comprobâsse. Quod nisi factum esset, suos tetros ac impios errores facilè quidam corroborâssent, qui MARIAM plusquam hominem, imò Angelum esse fabulati sunt, sicut de Manichæis Thomas affirmat. Angeli enim à moriendi lege semper manēt exempti, & sine morte ad cœlestem illam gloriam traducti in cœlo lætantur: tale autem aliquid fanatici homines de MARIA quoque

Hominè à Deo primum esse conditum, vt mortis esset expertus.

Homo in statu innocentia donum immortalitatis poterat retinere.

Homo post peccatum mortis reus est factus.

Maria communè legi moriendi fuit obnoxia, & quare conueniret illi mori.

Maria pro Angelo à Manichæis habita.

Lib. 13. de ciuita. Dei cap. 19.

Genes.

Genes.

Lib. 13. de ciuita. Dei cap. 15.

Roman.

Hebra.

Genes.

Interim sentit dist. 4. quæst. 1.

que arbitrarentur. Hinc præterea non Manichæi modò, sed & Valentiniani sua deliria confirmarent, ob quæ Christo Domino partim phantasticum, partim cœlestem corpus iam olim impiè attribuerunt. Accedit, quod capiti membrum, Christo MARIA vt in multis aliis, ita hîc etiam sese debuit conformare, & ex eodè veluti calice cum Filio bibere, id est, mortem patienti animo excipere, atque ita per mortem transire ad gloriam, ne aliòquin matris potior quam Filij conditio videretur. Etenim tametsi Christus violenta morte non fuisset extinctus, tamen, vt putant eruditi, longa senectute tandem confectus & assumtus, vniuersæ carnis viam ingressus, mortis legibus & ipse cessisset. Rursus carere MARIA non debuit tot commodis ac emolumentis, quæ iusti ex morte benè pieque suscepta colligunt, vt sibi tum merita, tum præmia inde augeant, morsque ipsorum in conspectu Domini verè sit preciosa. Quid enim his mors est aliud, præterquam exitus è carcere, depositio sarcinæ, peregrinationis terminus, vinculorum disruptio, debiti naturæ solutio, in patriam reditus, vitæ ianua, & in cœlestem Regnum ingressus? Postremò diuina bonitas hoc nobis solatium tribuit, vt non Christi modò, sed & matris eius morientis exemplo confirmemur, nosque & alios consolemur, quando supremam illam difficillimamq; pugnam sudor ille mortis erumpens ostendit, aut mortis angores & pericula nos obruunt. Si enim in viridi ligno, & in sanctissimis hominibus, adeoque in matre Domini tanta mortis potestas viget, quid mirum, quæso, aut nouum est, Sanctis inferioribus, adeoque arido ligno, id est, his, qui Christianū nomen indignè profitentur, vt nihil de impiis dicam, hanc ipsam mortis Tyrannidem dominari? Rectè igitur & præclare facit Ecclesia, quod suam de MARIÆ morte fidem publicis feriis ceremoniisque testatur, solennem & anniuersariam eius diei memoriam celebrans, in quo Deipara mortem subiit temporalem; quemadmodum verbis disertis Ecclesia Gregorium Magnum, vti putant, imitata decantat.

SCIMVS interim, vt hunc etiam scrupulum amoueamus, quod Epiphanius Gregorio vetustior ita scribit, MARIÆ mortem in dubium reuocare, incertamque relinquare videatur. Verum qui verba Epiphaniij ritè perpenderit, facilè comperiet, illum præclarum authorem affirmare, quod nunc extra omnem est controuersiam, de morte & sepultura sanctissimæ Virginis nihil in sacris literis esse conscriptum: cuius reirationem nos postea sumus explicaturi. Deinde tam reuerenter ac modestè de MARIÆ sentit ac loquitur Epiphanius, vt de illius morte ac sepultura non ausit certi aliquid definire, ideoque in hunc modum pronunciat: Non omninò definitio hoc, & non dico quod immortalis mansit: sed neque affirmo an mortua sit. Eodem modo de sepultura Virginis iudicat. Melanchthon Epiphanium sic interpretatur, quod non constare dicat, quo genere mortis MARIA sit extincta, aut vbi sit corpus eius in terra sepultum. Alius quidam Epiphanium intelligit, vt loquatur de morte cum ipsa incineratione coniuncta, vel quæ resurrectionem simul & glorificationem corporis MARIÆ complectatur. Præterea quoniam Epiphanius è singulari quadam reuerentia loquitur, sicut & Damascenus, hoc peculiari & verecundo sermonis genere illi tacitè verberantur, qui iam olim circa Deiparæ mortem, sepulturam, & in cœlos assumptionem pleraque nimis audacter asseruerunt, & scriptis tradiderunt. Hæc autem proscriptis Apocryphis Gelasius habenda esse decreuit, quorum & Sophronius & Hildephonus meminerunt. Ad hæc ex dictis Epiphaniij verbis colligi potest, quod, etiam si nihil ipse certi hoc loco statuât, tamen nec improbet illorum sententiam, qui verè mortuam ac sepultam, adeoque in cœlos assumptam Virginem credunt. Quod si vir sanctus hac de re dubitauit, ne id quidem prohibet, quod minùs mortem siue si vir sanctus hac de re dubitauit, ne id quidem prohibet, quod minùs mortem siue dormitionem Deiparæ cum Ecclesia confireamur, eamque confessionem publicis feriis testificemur, vt non modò Latini, sed Græci etiam tot seculis diligenter obseruant. Etenim vnius aut alterius Doctoris opinio siue sententia eam vim non obtinet, vt aliis aliter meliusque sentientibus præiudicium adferre, multoque minùs, vt communem Ecclesiæ fidem, sententiam atque auctoritatem labefactare possit ac debeat. Quod autem addit Melanchthon, si vera sunt quæ scribit Manlius:

Epiphanius

Christus natura lem mortem non effugisset, licet nullus illi occidisset.

Mors piorum preciosa & fructuosa valde.

Maria mors nos consolatur.

Probandum Ecclesie institutiū festum celebrans de morte Maria.

An & quomodo Epiphanius de Maria morte dubitauit.

Esalm. 135.

Lucæ 23.

Hebreis. contra An. iudiciorum.

Vide Locos communes Manlij cap. de calamitatibus.

In serm. de dormitione Virginis.

a Distinct. 15. Can. 5. Romana Ecclesia. In serm. de assumptione Virginis. e Ser. 6. de assumptione Virginis.

Maria mortua
natura fines ex-
cessit.

Explicatio, qua
re historiam de
Maria transitu
Apostoli non
scripsit.

Santos Veteres
de Maria obitu
& assumptione
scripsisse.

Quomodo acci-
piendum sit
Gregori dictu,
Mariam mortis
nexus deprimi
non potuisse.

metu Virgo mater, naturæ legibus fuit obnoxia, tamen si mortem degustavit, tamen si
vt homo in sepulchrum est deposita: naturæ tamen fines atq; terminos superavit &
excessit, neq; sepulchrum & mortalitas eam in potestate sua retinere potuit.]

S V M M A totius responsionis, quam audiimus, in eo versatur: scriptores Euangeli-
orum nec potuisse, nec debuisse de MARIAE morte aliisq; connexis facere mentionem,
quandoquidem sacram historiam non longius quam ad Christi in cœlos ascendentis
gloriam vsq; producere in animo habebant, MARIA verò diu postea in terris mansit su-
perstes. Adhæc scopum Apostolis propositum fuisse, vt præcipua fidei nostræ capita
tùm viua voce, tum scripto complecterentur, hominumq; animis maximè commen-
darent: quare illi tum MARIAE, tum Apostolorum gesta magis attingere quam expli-
care curarunt. Postremò Dionysium Magnum siue Areopagitam, Iuuenalem Hiero-
solymorum antistitem, Germanum Patriarcham Constantinopolitanum, Andream
Cretensem Episcopum, quos omnes idem Glyca, sicut & Nicephorus, huius historiæ
testes adduxit, de MARIAE obitu & assumptione satis multa literis consignasse, quem-
admodum nos etiam bona fide postmodum referemus. Demùm rectè Glyca hoc quo-
quenotauit, MARIAM morti cecidisse quidem, sed mortalitati tamen non omninò succu-
buisse: id quod cum Gregorij dicto congruit affirmantis, quòd sancta Deigenitrix
mortem subiit temporalem, nec tamen mortis nexibus deprimi potuit. Vbi per nexus
mortis peccatum, & quicquid cum mortis horrore corporisq; corruptione atq; pu-
trefactione, siue incineratione coniunctum est, intelligunt eruditi. His enim mortis in-
commodis, & effectibus siue adiunctis, MARIE corpus non fuit obnoxium, vt suo loco
demonstrabimus. Proinde qui de Virginis morte aliisq; rebus adiunctis dubitat, quæ
noui Testamenti scriptores de MARIAE morte tacuisse miratur, is de Apostolis etiam
eorumq; certaminibus ad mortem & martyrium vsq; durantibus, & an verè illi sint
mortui, dubitare ac mirari poterit, quandoquidem hisce de rebus (vnum Iacobum
excipio) nihil in sacris literis conscriptum & explicatum habemus. Superioribus autè
consonat Epiphanius Presbyter Constantinopolitanus, nonnunquam à Nicephoro ci-
tatus, dum in hunc modum scribit: Sancti Apostoli in Verbo ex ea incarnato, & in actis
eius, studium omne posuerunt: de Virgine verò cum pauca quædam dixissent, statim
præterierunt, sic Spiritu sancto dispensante.]

Athen.

In proemia
libri sui de
Sana Virg.

Inferno. de
dormitione
Virginis.

Inferno. de
dormitione
Virg.

CAPVT TERTIVM.

Matrem Domini extremum clausisse diem Hierosolymis, & su-
um discessum ex reuelatione diuina cognouisse, Apostolos au-
tem eius morti ac sepultura, qua in Gethsemane fuit, siue cum
miraculo, siue sine miraculo interfuisse, & de factis illi exequi-
is, deq; peruetusto & solenni exequiarum, qua piis defunctis
exhibentur, instituto, contra Centuriatores.

Non esse miran-
dum, in primis
Ecclesie seculis
de Maria histo-
riarum exten-
sione scriptum.

P T ANT NONNULLI, MARIAE VITAM, ET PRÆSERTIM EIVS MOR-
tem, sepulturam, & in cœlos migrationem à fide dignis authoribus
conscriptam, Ecclesiæque iudicio approbatam extare. Verùm hi se-
cum cogitent velim, ex vetustissimorum scriptorū monumentis per-
multa intercuisse, quemadmodum Egesippi opus, in quo omnes actus
Ecclesiasticos, vt notauit Hieronymus, ad sua vsque tempora comple-
tebatur, hodie desideratur. Periit & liber Eusebij Cæsariensis, quem de antiquis Mar-
tyribus, vt ipse meminit, scriptum edidit, vt alia id genus veterum opera, quæ bona ex
parte nusquam extant, silentio transeamus. Deinde notatu dignum est, nascentis pri-
mum Ecclesiæ homines ita se comparasse, vt quia Spiritus acceptis primitiis valdè fer-
uebant, ad diuinarum rerum tum contemplationem, tum exercitationem se totos
conuer-

In Catalogo
script. Eccl.
Lib. 3. c. 15.

conuerterent, de scribendis verò & edendis libris nullam aut exiguam curam suscipere-
rent. Et quanquam Apostoli, illique perpauci, quædam scripto consignarint, tamen
hi plura de Christi dictis, miraculis rebusque gestis prætermisisse quam annotasse vi-
dentur. De posterioribus ætatibus nihil dicam, quæ paulatim plures rerum sacrarum
& Ecclesiasticarum Scriptores euulgauerunt; sed antiquiores Orthodoxi tum Ethnico-
rum, tum Hæreticorum importunitate permoti & coacti, ad scribendum vel maximè
acceserunt, vt potè sanctæ actionis quam multæ scriptionis longè studiosiores. Ego
verò diuinæ bonitati gratias in primis ago; agendasque à piis omnibus duco, quòd sum-
mam horum temporum asperitatem, & grassantem hodiè fœdissimarum hæresion
colluuiem arcano quodam consilio sic mitigauerit, vt veterum authorum Latina
lingua loquentium, typisque luculenter expressorum copia & suppellex vno eodemq;
tempore vix maior vnquam extiterit, quam hodie nobis extare liquidò cernimus. Pro-
culdubio à Domino factum est istud, atque ad maximam Ecclesiæ defensionem perti-
net, in tanta circumfusarum hæresum caligine, tot prius ignota, vel non visa lumina
simul nobis apparere, quorum splendore si non aduersariorum densæ tenebræ diffi-
pantur, at saltem in luce Ecclesiæ ambulantes magis magisque collustrantur. Et quo-
niam hunc nobis pulcherrimum lectissimumque thesaurum donat Deus, libet ex eo
quædam depromere, quæ historiam de Virgine moriente atq; in cœlum transeunte,
non parùm illustrent, aliis interim prætermisissis, quæ parùm firma, & ex Apocryphis
perita, minusq; huic instituto necessaria esse videntur.

Singulari Dei
beneficio multa
Veterum scripta
nunc in publico
apparere.

A c primùm in eo veneranda conspirat antiquitas, MARIA post Filium in cœlos
assumptum Hierosolymis non solum, vt diximus, habitasse, sed etiam extremum clau-
sisse diem, fortasse vt formosa filia Hierusalem, à terrestri ad cœlestem Hierusalem re-
ctâ proficisceretur. Hinc magnum decus accessit Ecclesiæ Hierosolomytanæ, vt potè
quæ non modò Apostolis & nascenti Christianismo, sed etiam Deiparæ diuturnum
hospitium præbuit; quandoquidem hæc post Filij sui resurrectionem illic vitam suam
egit atque compleuit, sed & sepulturæ locum ibidem accepit, quemadmodum & in-
dicat Damascenus. Deinde valdè credibile est quòd narrant; Virginem diuina seu An-
gelica reuelatione instructam, sui ex hoc mundo discessus tempus imminens cogno-
uisse, atque amicis exposuisse, cum interim huius molestæ peregrinationis terminum,
veræque vitæ principium, ardenti desiderio expectaret. Verùm hoc sibi cum plerisq;
piis aliis commune habuit, qui ex corporis ergastulo, velut ad epulas lautissimas inui-
tati, lætissimo spiritu euolârunt. Ac digna profectò vox tali matre, quæ mortem iã-
iam exceptura, soli q; Deo intenta, fidei autem & charitatis referta, dixisse fertur: FIAT
mihi rursum secundum verbum tuum, aut sicut rem Damascenus fusiùs explicat: In
manu tuas, inquit, Fili, commendo spiritum meum: suscipe tibi charam animam,
quam conseruasti alienam ab omni reprehensione. Meum corpus tibi rado, & non
terre. Custodi saluum, quod tibi placuit habitare, & cum natus esses, conseruasti Vir-
ginem. Tu me ad te transfer, vt vbi tu es, fœtus meorum viscerum, ego quoque te-
cum degam. Ad te enim propero, qui ad me venturasti, citra vllam spacij distan-
tiam.]

Capita quadam
historia ad Ma-
riam mortem per-
tinentis, sicut
Veteres tradu-
derunt, & pri-
mum quòd obi-
erit Hierosoly-
mis.

Maria suam mor-
tem præcogno-
uit & prædixit.

Mariae Verbu
Scti-
ma sub mortis
dicta.

Apostoli multi-
que alij præstan-
tes Maria mo-
rienti adferre.

Testimonium
Dionysij areo-
pagitæ.

Li. de diui-
nis nomi-
bus. c. 3.

rat, conteneramus. Simul aderant frater Domini Iacobus & Petrus vertex Apostolorum ille supremus (vel sicut Langus vertit, Theologorum coriphæus & princeps.) Deinde post id spectaculum, visum est, vt Hierarchæ omnes, pro se quisque vt posset, hymno cantato infiniti potentem diuinæ virtutis bonitatem concelebraret. Vt reliqua præmittam ad Timotheum Ephesiorum Episcopum scripta. Quibus Glycas adiungit, non Apostolos modò, sed & septuaginta discipulorum coetum ad venerandum hoc spectaculum congregatum fuisse. Quæ sententia Dionysij veteres admodum confirmavit, vt certò crederent, & illum & Apostolos multosq; alios, ad morientem Virginem conuenisse, illiq; vita defunctæ, exequias celebrasse. Nec est cur magnopere commoueamur, quòd Hilduinus non ita pridem editus, hunc ipsum Dionysij locum aliter legisse ac exposuisse videatur, quàm vnus opinio, præsertim si incommoda quadam adferat, vt hæc sanè adfert, plurium aliorum ac doctiorum fidem & auctoritatem non debeat labefactare. Certè si & loci, & temporis & præsentium aliorum, de quibus meminit Dionysius, ratio habenda est, non possunt ad Christi corpus supra dicta referri, quàm præter Dionysium Petrus Apostolus, Iacobus frater Dñi, Timotheus Episcopus, aliiq; còplures funeri tunc interfuisse, hymnosq; concinuisse dicantur.

VERVM hinc incidit quæstio: Verum ne sit, quod scribunt quidam, Apostolos momento temporis, per aërem raptos Hierosolymis conuenisse, & morienti Virgini adfuisse? Affirmat hoc quidem ^a Metaphrastes, & confirmat ^b Damascenus per historiam Euthymiacam, quæ citat Iuuenalis Hierosolymitani Episcopi confessionem coram Marciano Cæsare factam in hunc modum: In sancta quidem & diuinitus inspirata Scriptura de discessu sanctæ Deiparæ MARIÆ nihil traditur. Ex antiqua autem & verissima accepimus traditione, quòd tempore gloriose eius dormitionis, vniuersi quidem sancti Apostoli, qui orbem terræ ad salutem gentium obibant, momento temporis in sublime sublatis, conueniunt Hierosolymis. Et cum apud eam essent, eis visio extitit Angelica, & audita fuit diuina hymnodia præstantiorum potestatum, & sic cum diuina gloria & supercœlesti, in manus Dei sanctam tradidit animam ratione quadam ineffabili. Hæc Iuuenalis coram Imperatore Marciano, cum de sanctissimo MARIÆ obitu & corpore rationem reddere iuberetur. Quæ Apostolorum subita translatio, & per aërem transfuatio tali sanè miraculo ascribi potest, quale diuina Scriptura tum Prophetæ Abacuc, tum Philippo discipulo disertè largitur. Nam vterque per Angelum ex hominum conspectu in sublime subuectus, per aëre citissimè, & longo quidem viarum spacio confecto, pro nutu eiusdem Angeli transportabantur. Verùm Beda Melitonem Episcopum Asiæ, qui Librum de obitu genitricis Dei edidit, hac in parte suspectum reddere videtur, sicut & Augustinus sermone quodam, eiusdem argumenti ac tituli volumine Apocryphum, diuo Ioanni Euangelistæ à nonnullis ascriptum refellit. Mittamus autem Apocrypha, quæ non modò incertum, sed & suspectæ fidei habent authorem, & fictitia potius quàm vera videri debent. Certè qui Apostolos ex variis locis, vbi Christum prædicabant, per miraculum Hierosolymis conuenisse, & MARIÆ morti interfuisse confirmant, sicut Iuuenalis, Damascenus, Nicephorus, Metaphrastes, hi rem ita proponunt, vt non scriptis Apocryphis, sed veræ & peruetustæ traditioni videantur inniti.

SVNT interim, qui secluso etiam miraculo fieri potuisse putant, vt Apostoli Hierosolymis conuenirent, ac præsentem MARIÆ mortem cernerent, suaq; præsentiam funus illius cohonestarent. Vnde Franciscus Turrianus noster, in vetustis quidem Ecclesiæ scriptoribus apprimè versatus, aduersus Magdeburgenses Centuriatores inter cætera hoc modo scribit: Quia verò, postquam beatus Petrus expulsus fuit Roma, vsque ad mortem Claudij anni octo, fluxerunt, potuit idem partes Syriæ & Iudææ peragere, & Hierosolymam frequenter ascendere, & vnâ item ascendere cum eo post conversionem suam Clemens Romanus, & videre discipulos & Iacobum fratrem Domini habere omnia communia. Cum his temporibus primi aduentus Petri Romani, & reuersionis eius in Iudæam, & secundi reditus Romam (vt hoc quoq; obseruetur) non discrepat, imò mirificè conuenit, & quod de ætate Virginis variè à veteribus traditum est: & quod Dionysius Arcopagita scribit, interfuisse Petrum cum reliquis Apostolis funeri, &

In Niceph. lib. 2. Eccl. hist. cap. 22.

In Vita Dionysij.

In orat. de Vita & obitu Virg. b In orat. de obdormi. Virg.

Daniel. 1. Act. 8.

Li. in vetust. citationibus est. Apostolorum ca. 3. c. 13.

Lib. 2 aduersus Magdeburgenses pro defensione Can. Apost.

Lib. 1. de diuinis nominibus.

Quomodo Apostoli Hierosolymam perueniunt, et Maria morti adfuit.

Testimonio Veteris historia Euthymij & Iuuenalis, Apostoli momento temporis per aërem sublatis Hierosolymis conuenisse.

Beda & Augustinus notant, Apocrypha que duntaxat esse veranda.

Apostolos esse sine miraculo potuisse adfuisse Mariae mortem.

ri, & exequiis eius. Probat deinde, rationem temporis non refragari, quòd minùs principes Apostolorum Petrus funeri MARIÆ interfuerit, siue Virginis eiusdem ætatem ad LIX. siue ad LXII. siue ad LXXII. annos referamus.

VERVM ENIMVERO siue per miraculum, siue sine miraculo, ad MARIÆ mortem Apostolice contenerunt, diuinæ dispensationis hoc opus vtique proprium fuit, in quo Christus suam erga matrem curam & dilectionem insigniter declarauit, quàm per lectissimos discipulos, & quasi aduentus sui prænuncios illam in extremo vitæ spacio amantè inuisit, officiosè salutauit, fideliter consolatus est. MARIA verò eosdem Filij sui præcipuos Vicarios & Legatos agnoscens, & ob Euangelici muneris, quo fungebantur, maiestatem honorans, non potuit eos reliquis credentibus non chariores habere ac peculiaritè venerari; præsertim quòd summis de rebus sæpè aliàs cum illis ipsiis reuenter conferre soleret. Illi verò, nihil ambigo, quin summopere desiderarent talem matrem ac magistram, adeòque primariam illius Ecclesiæ columnam diu videre superstitem, cuius præsentiam, sapientiam atq; sanctitatem sibi ac aliis valde frugiferam & salutarem esse persæpè sensissent. Quare talem mortem non poterant non molestè ferre, & luctu quodam amico prosequi, non MARIÆ quidem gratiâ, quæ tot huius vitæ malis exempta, longinquum explebat desiderium, atq; ad vitam longè præstantiorem, quæ & sola vita dicenda sit, vocante Domino, proficisceretur: sed propter Ecclesiam, cui certè acerbum quasi vulnus erat, talis matris a doctricis, imò & rectoricis, vt Melancthon fatetur, præsentia, consiliis, òpera & auctoritate orbari atq; destitui, quæq; vt semper hæcenus, ita in posterum etiam, si Deo visum ita fuisset, tam precioso thesauro, tum iucundissimè tum vtilissimè vti fruiq; desiderasset. Nec sanè improbabile est ^a Nicephori & ^b Metaphrastæ narratio, magnam hominum frequentiam, qui vel amoris necessitudine, vel generis propinquitate MARIÆ coniuncti erant, ad eam morituram conuenisse, & ingentem lachrymarum vim ex oculis omnium profuisse, propterea quòd orbitatem suam in illius migratione complorarent, admonente interim sacra Virgine, vt suum ex hoc mundo discessum & ad veram vitam transitum, non luctu, sed gaudio magis prosequerentur. Ac Lucas quidem refert, luctum, imò planctum ingentem ex morte Stephani in Ecclesia creatum fuisse: maior autem iactura ex MARIÆ morte timeri poterat, eoq; iustior luctus videtur assumptus. Sed enim cum hoc qualicumq; mœrore ac luctu, quem Dei paræ mors primis Christianis attulit, gaudium etiam spirituale coniunctum erat, & ad hymnos Deo decantandos excitabat animos, quemadmodum Apostoli, multiq; alij per celebres Viri hymnos sacros eo tempore decantârunt, si credimus Arcopagitæ. Non enim in vita solum, sed etiam, ac multò magis in morte iustorum (quæ verè preciosa est) Dei potentia, sapientia & bonitas cum primis agnoscenda, gratisque piorum animis concelebranda est. Sciebant vtique, cum aliorum perfectè credentium, tum MARIÆ mortem, non nisi suauem esse somnum, & in vitam æternam ingressum: facileque animaduertebant, Virginem matrem hac mortem non amitri, sed præmitti, ac velut optimum depositum in securissima cœli sede recondi, vbi illa non minùs, imò melius quàm hucusque, de tota Ecclesia mereretur. Cur verò illi cum Bernardo non dicerent: Aduocatam præmisit peregrinatio nostra, quæ tanquàm Iudicis mater, & mater misericordiæ, suppliciter & efficaciter salutis nostræ negotia pertractabit? Atque vt de illius Ecclesiæ consuetudine certius constet, quam primi duces Apostoli suo exemplo haud dubiè comprobârunt, scribit vir Apostolicus, quem dixi, Dionysius, eum qui purè sanctæque vixisset, ac deinde obdormiuisset, ab amicis prædicari, quòd ad optatum finem victoriæ peruenerit, ideoque authori victoriæ laudes cum gratiarum actione pro illo persolui, sanctosque iam defunctos in Ecclesia publicè concelebrari, hortante omnes Sacerdote, vt sibi ipsi identidem postulent beatam in Christo consummationem.

IAM verò non Apostolos tantum, sed & Christum ipsum coram illic adfuisse, tametsi veteres nõ affirmarent, tamen & talis Filij erga matrem amor, & multorum, quib. morientib. Christus crebro adesse dignatus fuit, exempla fide digna suaderent, & ratio ipsa fidei lumine illustrata declararet. Vidit ergò MARIA, quum in lecto decuberet, Christum Dominum illis oculis, quib. & Stephanus paulò ante mortem eundem aspexerat: vidit,

Quid notandum circa Virginem & Apostolos Hierosolymis conuenientes.

Apostolos & alios longiorum Maria vitæ desiderasse.

Magnam fideliū multitudinem ad Mariam morituram conuenisse atque plorasse.

Luctus & gaudium Ecclesiæ fuit in morte Mariæ.

Deus in morte Sanctorum glorificandus.

Vetustissimè Ecclesiæ mos est, & circa defunctos ipsos hymnos decantentur.

Christum haud dubiè ad matrem morientem venisse, summisq; illi consolatio nem attulisse.

Vide Manuum in Locis comun.

Lib. 2. Eccl. hist. ca. 21. b In orat. de Vita & morte Virginis. Act. 8.

Psal. 115.

Serm. 1. de Assumptione Mariæ Virg.

Lib. de Eccl. hierar. cap. 7.

Act. 7.

inquam, Angelorum tanquam Satellitio circumqua; stipatum, & ad se ita comiter venientem, vt hinc tota gaudio & voluptate perfunderetur, quod in amicis illius manibus suam esset animam depositura. Quid verò erit absurdi, si non modò lætissimum Christi conspectum, sed & suauissimas eius voces hoc loco consideremus? Damascenus hoc modo Christum dixisse narrat: Veni benedicta mater mea in requiem meam. Audi, surge propinqua mea, pulchra inter mulieres. Ecce hyems præterit, venit tempus putationis. Pulchra es propinqua mea, & macula non est in te. Odor vnguentorum tuorum super omnia aromata.] Quod si rem ipsam penitus inspiciamus, vt & rudioribus consulari, Christi mentem fuisse putabimus, perinde ac si hoc modo locutus esset: Clamauit ad me, & ego exaudiam eam: cum ipsa sum in tribulatione, cripiam eam, & glorificabo eam. Nomen meum coram hominibus, imò coram crucis meæ inimicis aperte confessum est: confitebor & ego illam coram Angelis, qui summo illius desiderio tenentur, & coram Patre meo, qui veri Salomonis matrem in throno amplissimo collocabit. Bonum certamen certauit, cursum vitæ consummauit, fidem seruaui, in via Dñi sui semper ambulauit immaculata. Nunc iusto iudicio curandum est, vt matri meæ corona iustitiæ debita, quæ inde ab initio illi præparata est, tandem aliquando rependatur. De torrente mecum in via bibisti: nunc in patria mecum caput exaltabis. Acutissimi doloris gladius tuam animam, meo nomine, & sæpè quidem, pertransiuit; non te piguit, mihi patienti ex animo cõpati, & morienti quodam modò cõmori, præsertim quãdo sub cruce mihi constantissimè ac fidissimè assistebas. Tẽpus est, vt mutatis vicibus luctus in gaudium, tristitia in exultationem, mors in vitam gloriamq; conuertatur, ac tu summi decoris in meo regno particeps effecta, sempiternis illic perfruire delitiis. Super omnes filias Hierusalem hanc sponsam elegi, amaui, concupiui: hanc vnicam mihi Matrem lectissimam feci, in qua si antehac vnquam, nunc maximè honoranda & ornanda versabor. Igitur attollite portas, Principes, vestras, & eleuamini portæ æternales, & cum Regina gloriæ introibit Rex gloriæ: Surge, propera amica mea, columba mea, formosa mea & veni; Veni de Libano speciosa mea; veni, coronaberis. Verum isthac fortasse longius, quando difficile non est in hoc pulcherrimo campo expatiari, præsertim quum nunquam prædicari satis possit illa Christi charitas, illa obseruantia, illa comitas & liberalitas, quam si seruis & ancillis aliis, longè magis quidem matri dilectissimæ in supremo illo vitæ spatio declarauit. Nos verò vt cunq; balbutiendo non, vt volumus, sed vt possumus, isthac producimus, sed vt plura pio Lectori accuratius contemplanda relinquamus. Nec dubium sanè, admirabilem illum Cantorum librum ita conscriptum esse, vt magnam nobis lucem præbeat ad vtramque personam MARIAE & Christi rectius & sublimiori modo intelligendam; MARIAE quidem sponsæ nimio amore languentis, imò & morientis, Christi verò sponsi suam adamatam sponsam, adeoque matrem ex hac vita vocantis, atque ad cœlestes illas nuptias summo cum Angelorum applausu perducentis.

CÆTERVM qui de MARIAE morte dubitant, de sepultura eius dubitent quoque necesse est: nos corpus illud, licet sanctissimum, & verè mortuum, & verè sepultum, terræque mandatum credimus, sicut & multi veteres comprobauerunt. Extat locus ab hac sepultura nobilitatus, nimirum in Gethsemane & in valle Iosaphat, vt hac etiam in parte Filio, cui gloriosum sepulchrum contigit (sicut Propheta fore prædixerat) mater conformetur. Hinc Andreas Cretensis Archiepiscopus Hierosolymitanus: Gethsemane, inquit, suscipe nouam Reginam, para sepulchrum, produc ea, quæ sunt vsui ad sepeliendum, orna thecam vnguentis.] Narrat & miracula, quæ hoc MARIAE sepulchrum valde commendent, illudque piis magnæ fuit olim venerationi. Verum hic irruunt contentiosi Centuriatores, atque in hunc modum scribunt: Narrat Nicephorus, MARIAM vnde sexagesimum annum vixisse, & in domo Ioannis Evangelistæ ad montem Sion sita defunctam esse, cum prius multa miranda circa eam accidissent, conuenisse omnes Apostolos quoque miraculosè, atque exequias ei fecisse: & in Gethsemane perlatam; & postea assumptam in cœlum. Citatur Dionysius Areopagita, & Iuuenalis Episcopus Hierosolymorum. Sed exequia defunctorum res est recentior, quàm quod fuerint ab Apostolis celebrata.

Quo pacto Christus matrem alloquitur in Damasceni.

Quomodo Christus erga matrem affectus esse videatur, in primo colloquio cum illa moriente.

Librum Cantorum multa supeditare, quæ circa Mariam mortem meritorie considerentur.

Quid de Mariæ defunctæ sepultura sit sentendum. Gloriosa Maria sepultura.

Quomodo Centuriatores narrationem veterum de Maria sepultura & exequiis omnino suspectam redere conentur.

In Serm. de dormitione Virginis. Cant. 2. Cant. 4.

Psal. 90.

Matth. 30.

2. Timot. 4.

Psal. 109. Luca. 2.

Psal. 23.

Cant. 4.

Isai. 11.

In orat. de assumptione Virginis.

Lib. 1. Centuriatorum de Maria Virgine.

celebrata: & plerq; ad cultum MARIAE superstitiosum sunt comparata. Quare nos illa prolixius huc inferere noluimus. Parum autem refert, quid suis rapsodiis inserant aut eximant Centuriatores, qui non modò Nicephorum, sed alios etiam vetustiores atque probatioris auctores more suo perstringunt, atque, vt à multis probatum est, iniquissimè tractant. Nihil autem dictæ narrationi Nicephori, præterquam exequias Virgini factas, & superstitiosi cultus notam possunt opponere, quando quidem non solum duo, quos ipsi nominant, sed & plures alij veteres Theologi aperte hic Nicephoro suffragantur. Dionysium Areopagitam iam antea citauimus, qui plus fidei solus, quàm tota Sectariorum colluies promeretur. Verum Iuuenalis Archiepiscopi Hierosolymitani, qui magnæ & ipse olim fuit authoritatis, testimonium non modò Nicephorus, sed & Euthymius, Damascenus & Glycas ad huius historiæ cõfirmationem adducunt. Eiusdem Iuuenalis hæc verba sunt: Corpus quod Deum suscepit, cum Angelica & Apostolica hymnodia elatum, iustis ei factis, in loculo fuit depositum Gethsemane.] In eundem sensum scribit etiam Metaphrastes, & vir ille diuinus, vt Glycas appellat, Andreas Cretensis antistes. De Virgine autem in cœlum assumpta suus erit postea dicendi locus: nunc priusquam obiectam superstitionis notam amoliamur, de factis exequiis videamus.

Hoc enim istos vrit maximè, quod ex Nicephoro audire cogantur, Apostolos non solum funeri Virginis adfuisse, sed & cereos ardentis, & flores & Psalmos, cantumque adiunxisse, quum diuinam illam arcam ex Sion in Gethsemane deportarent. Pugnans hæc prorsus cum istorum instituto, qui cum cæremonias Ecclesiasticas, tum solennes ritus circa exequias obseruari solitos magno supercilio aspernantur, & vbi possunt abrogant, pro sua scilicet insigni pietate. Exequiæ defunctorum res est recentior, inquiunt, quàm quod fuerint ab Apostolis celebrata; imò verò res adeò vetus est, vt à sanctissimis illis Patriarchis ad Iudæos peruenisse, ac Apostolicæ itidem Ecclesiæ non ignota, ac deinde Christianis commendata, semperq; vsurpata fuisse videatur. Non repetam singularem Abrahamæ fidem & operam in suæ coniugis sepultura curanda: præteribo filiorum Iacob in officio paterni funeris adimplendo sumtuosam diligentiam: de Apostolorum ætate dicam, quæ Protomartyr ille Stephanus lapidibus Iudæorum obrutus, primum pro Christo sanguinem fudit. Aceo tamen tempore, quum Euangelium coruscaret, fratres curauerunt Stephanum defunctum, & fecerunt planctum magnum super eum, sicut Lucas affirmat. Qui sanè planctus nō in plangentium exanimatione, sed in pompa funeris, & exequiarum frequentia intelligendus est, quemadmodum Hieronymus ad Paulam scribens, disertè notauit.

PRÆTEREA Dionysius, qui Paulum habuit Præceptorem, & Apostolica vidit certamina, cum fuisse morè Ecclesiæ testatur, vt circa defunctos Christianos, præter cæremonias alias, multæ preces & Psalmorum cantus à Sacerdotibus adhiberentur. Nec dissimilia profert Petri discipulus Clemens, atq; inter constitutiones Apostolicas ponit, vt in Domino obdormientes cum Psalmis deducantur, atq; dies aliquot in Psalmis, Lætionibus atq; Orationibus, propter eos ipsos peragantur. Adiungit & varia è Scripturis testimonia, quibus probat, piorum & Sanctorum mortem, singulari viuentium studio decorandam, eorumq; reliquias non sine honore habendas & relinquendas esse. Quid autem isthac aliud indicant, nisi defunctorum exequias Apostolis notas, probatas ac vsitatas extitisse? Nec mirum, Apostolos vt in aliis plerisque, ita in parandis etiam exequiis à consueto laudabiliq; Iudæorum more non abhorruisse, sed eundem, vt potè Christianæ charitati congruentem, ad posteros transmisisse. Vnde testatur Eusebius, quod iam olim Christiani Martyrum corpora, & præsertim Marini, reuerenter & honestè, neq; sine vitæ periculo terræ mandauerint, vt hinc etiam Ethnici ob tributos Martyrum corporibus honores haud parum offenderentur. Indicat & Tertullianus, mortuos oratione à Presbyteris componi consueuisse, pro quibus insuper oblationes & sacrificia de more in Ecclesia celebrata fuisse, tum ipse, tum Cyprianus affirmat. Origenes demum clarè pronunciat: Rationalem animam (de piis verò defunctis loquitur) honorare didicimus, & huius organa sepulchro honorificè demandare.]

Refutatio superiorum, quæ à Centuriatoribus Nicephoro & aliis veteribus obicitur.

Multos veteres huic historiæ patrocinari.

Exequias Mariae honorificas à primis fidelibus esse celebratas, licet reclamet Centuriatores.

Quam sit vetus institutum exequiarum in Ecclesia.

Quid sibi velit planctus magnus ob defunctum Stephanum significet.

Exequias in Apostolica Ecclesia sistate, vt probat Dionysius & Clemens.

Ab Apostolis ad nos manavit usus exequiarum.

Martyrum corpora diligenter olim curata & honorata. Pro mortuis fidelibus olim sacrificabant.

Vide Nicephorum lib. 2. Ecclesiæ. hist. ca. 23.

Part. 3. Animalium.

Genes. 23. Genes. 50.

Abor. 8.

Lib. de Ecclesiæ Histor. cap. 7.

Lib. 6. constitut. Apostolicarum, ca. 30 & 41. cap. 47.

Lib. 7. Ecclesiæ Histor. cap. 18.

Lib. de coronatione militum.

Lib. 8. contra Celsum.

Quanto studio veteres piorum exequias celebrarunt, exoptis ostenditur.

Quam solennes exequias Martine sint habita.

De exequiis Caesaris Constantij, & Cesarij, qui frater Nazianzenus fuit.

Paula Sordua Romano quam praelara pompa exequiarum decreta sit.

Centuriatores esse sanos, institutum exequiarum, Maria post mortem praestitum calumniantes.

Quomodo Augustinus iudicet de exequiis Christianis.

Centuriatores frustra timere periculum superstitiosis, si admittatur historia de honorificis exequiis Mariae factis.

Laudanda illorum pietas, qui solennes exequias defunctae Virgini celebrarunt.

IAM verò qui Martyrum aetatem proximè secuti sunt, studiosam veterum in celebrandis exequiis pietatem non scriptis minùs, quàm moribus comprobârunt. Hinc illa Chrysofomi oratio: Dic mihi, inquit, quid sibi volunt in funere lampades istae festivae? Quid etiam hymni? nonne ut Deum glorificemus? Pro qua re, dic, Presbyteros vocas & psallentes? nonne ut consolationem recipias? nonne ut honores discedentem? Quid autem omninò planius Osaureum testaretur, ut peruetustum honorandi funeris morem astrueret atque describeret, quem olim Ecclesia in humanis Christianorum corporibus observavit? Et offendit adhuc morosos Centuriatores, quòd à Nicephoro scriptum est, corpus tam sacrum cum luminibus & floribus & hymnis elatum, atque solennibus exequiis cohonestatum esse. Expostulent igitur cum Gregorio Niceno, qui mortem sororis suae Marinae, & curationem illius funeris ita describit, ut seorsim viri, seorsim mulieres, & seorsim Sacerdotes cum Psalmis & canticis ad sepulchrum processisse testetur. Reprehendant & Gregorium Nazianzenum, Graecorum quidem Theologorum longè grauissimum, qui de Constantij Caesaris morte ac funere hoc disertè prodidit: Ille igitur publicis laudibus faustisq; orationibus pompisque deducitur, ac religiosis etiam his nostratibus cultibus, nocturnis cantionibus, faciumq; gestationibus, quibus nos Christiani pium è vita discessum honore prosequi consuevimus.] Langus eundem locum ita vertit: Christiani obitum pium sanctioribus carminibus, item nocturnis hymnis & lucernarum ignibus cohonestandum censemus. Cum his pulchrè congruunt, quae apud dictum Gregorium de morte fratris eius Caesaris memorantur, quod nempe corpus defuncti, cum multiplici hymnorum cantu deductum, celebriq; pompa ad Martyrum sedes elatum, sanctisq; parentum manibus honoratum fuerit, matre quidem accensas faces gestante, ac pietatem mœore subrogante.] Longum esset ex Hieronymo recēfere, quàm celebri & frequenti pompa illustri Paula Romana, vereq; sancta vidua, post mortem fuerit decorata, multarum vrbium Episcopis & Sacerdotibus, variisq; Virginum & Monachorum turbis praesentibus, cum alij lampadas cereosque praferrent, alij choros psallentium ducerent, Episcopi verò ceruicem feretro subiicerent, & Psalmorum linguis diuersis examina concreparent. Valeant igitur cum suo inani garritu Centuriatores, qui venerandae antiquitatis vel caeci observatores, vel fraudulentissimi dissimulatores, vel impij cōtētores, Nicephori narrationem de exequiis MARIÆ factis suspectam faciunt, suoq; calculo indignā arbitrantur. Scilicet, vetus & Apostolica Ecclesia tam praeposterè fuit spiritualis, ut interiore Dei cultu cōtenta, nihil ritus externos curaret, & neq; hymnos pro viuis aut mortuis decantaret, neq; luminarium & cereorum ardentium vsum agnosceret, neq; amicos etiam funebri pompa dignos existimaret, neq; defunctorum corpora religiosè haberet atq; tractaret. Augustinus curationem funeris, conditionem sepulturae, & pompam exequiarum viuorum vocat solatia, illosque commendat, qui antiquorum iustorum funera, officiosa pietate curarunt, & exequias celebrarunt.

ÆQUE vana coniectura, imò merum somnium est Centuriatorum, qui, ut Nicephori ac aliorum veterum narrationem de honorifica Deiparae sepultura & miraculis adiunctis eludant (quoniam nihil aliud obicere possunt) isthac ad cultum MARIÆ superstitionis efficta & comparata esse deblaterant. Quod verò periculum superstitionis esse dicent, si Apostoli aliiq; credentes conueniant religiosè, si suam charitatem ac reuerentiam in officio funeris implendo testentur, si singularem reuerentiam non solum erga Virginem, sed potius erga Deum externo quoq; cultu declarent? Scribit Dionysius secum illic Timotheum ac Hierotheum adfuisse, ac praeterea Petrum Theologorum summum decus, & Iacobum fratrem Domini, aliosque Apostolos & excellentes viros, qui cum corpus illud intuiti fuissent, quod authorem vitae Deumq; cepisset, placuisse omnibus, ut immensa Dei summi bonitas laudaretur, illudque laudationis munus certatim omnes obiuisset. Nihil profectò à vera pietate alienum, nihil superstitionis à summis illis Ecclesiae luminaribus admissum est, quum celebrem funebri pompam instruantes, ei cum gaudio gratulati sunt, quam post longam, difficilemque huius vitae navigationem, aeternae salutis portum iam tandem nouerant attingisse. Hæc

Hom. 4. in ca. 2. epist. ad Hebra.

In epist. ad Olympum.

Orat. 2. in Iulianum.

Vide in Niceph. lib. 9. Ecclesiast. hist. ca. 10. Orat. in laudem Caesarij.

In Epist. Paula matris ad Eusebium.

Lib. de civitate Dei cap. 12. & 13.

Lib. de divinis nominibus.

Roman. 12.

Lib. 1. de civitate Dei cap. 13. Iam 19.

In orat. de Virgine assumptione.

verae fidei & spei Christianae confessio, hoc germanae dilectionis in Matrem defunctam officium: hic praeclarus fructus Spiritus, qui & gaudere cum gaudentibus & lugere cum lugentibus facit: hoc demum resurrectionis futurae proprium est testimonium, ob quod Sanctorum corpora non abiicimus, sed honoramus, religioseq; seruamus, quibus tanquam organis & vasis ad omnia bona opera sanctus vsus est Spiritus, ut Augustini verbis utamur: Nam & laudabiliter, inquit, commemorantur in Euangelio, qui corpus Dominicum de cruce acceptum diligenter atque honorificè tegendum sepeliendumque curarunt.] Sedenim quid facias, quæso, tam iniquis quàm infestis rerum aestimatoribus, qui quicquid demum praeclari & mirifici in MARIÆ morte, funere, sepultura Deus effecit, siue literis mandatum, siue traditione confirmatum, siue silentio transmissum sit, id vniuersum in tetram suspicionem trahere, id inuidiâ odioque grauare pergunt, cuncta propemodum cum singulari Virginis laude coniuncta eò detorquentes, ut ad superstitionis eius cultum comparata esse confingant. Sed firma tamen, vel inuitis istis, manet regula, quam Andreas Cretensis tradidit, MARIÆ in hunc mundum ingressum siue ortum, simul & postremum eius decessum plenum esse miraculo, nec humanae mentis acumine posse comprehendere. Permittamus autem Antidicomarianitas sibi sapere, qui quoniam cum Ecclesia sapere non volunt, nauseabundi statim respuunt, quicquid vel Catholicam in colenda Virgine pietatem confirmare, vel tantae matris honorem aliqua ex parte promouere potest. Atque hæc satis fuerit, ut putamus, de MARIÆ morte atque sepultura in medium adduxisse: de vero & falso Virginis cultu, si Dominus fauerit, postea disseremus.

Centuriatores ad Ecclesiam inuidiam & odium nihil non rapere & deprauare solent.

Maria in mundum ingressus, & postremus egressus miraculo plenus, nobisq; incomprehensibilis.

CAPVT QVARTVM.

Quomodo Deipara post mortem, ut beatitudinem animae consequeretur, tum à sanctis Angelis ac reliquis caelitibus, tum à suo charissimo Filio in caelum introducta, & pra omnibus summo cum applausu ac communi triumpho Sanctorum omnium honorata eximieq; coronata sit.

MAGNA DEI BONITATE FACTVM EST, VT HOMO DVPLICI NATVRA, spiritali nempe & corporali, hoc est, anima corporeque constaret, utraque autem reliquis animantibus omnibus antecelleret. Maius adhuc diuinæ charitatis argumentum est, quod non solum animam & corpus variis ac excellentibus dotibus exornauit, sed etiam vtrique parti suam perfectionem atque felicitatem inde ab initio praestituit, ut admirandum hoc suum opificium, & quasi orbis miraculum (hominem loquor) omninò absolutum redderet, ac in sempiternum plenè bearet. Verum ingratus homo, dum nefarij Satanæ potius, quàm optimi auctoris sui obsequitur voluntati, vtramque felicitatem amisit, sibi que cum corporis tum animæ mortem, ceu homicida ipse consciuit. Neque tamen contuit in ira sua misericordias Deus, sed demisso in terram Filio viam ac rationem inuenit ac ostendit, qua homo dignitatem amissam recuperare, & ex vtraque parte tum animæ tum corporis, vera beatitudine potiri posset. Ita demum mirabili numinis sapientia est effectum, ut & victor hominis, mundi que princeps Satanæ illusus, spe sua pessima frustraretur, & ob primum Adam lapsus homo, per secundum Adam erigeretur, & demum perditum hominis reparator Deus, propositum sibi ab initio finem in beando homine assequeretur. Quæ res si sapè multumque consideretur, praesentem & efficacem piis consolationem adfert, ut sese aliosq; quamlibet afflictos erigant ac sustentent, quòd certò intelligant, benè beateq; viuendi viam per Christum iam omnibus esse patefactam, ut qui velint, post breuem huius vitae decursum primùm quidem animam, deinde verò corporis etiam felicitate donentur, ac suo demum Capiti & Regi Christo pulcher-

Homini non solum corpus & animam, sed etiam vtriusque partis perfectionem diuinæ bonitatis praestituit, eaque perfectione se homo priuauit.

Quomodo Deus amissam hominis dignitatem & perfectionem restituerit.

Qua consolatio & doctrina superiore capi ab homine possit.

pulcherrimè conformentur. Hinc iusti ad præsentis mundi vitæque contentum incitantur, & ad cœlestem illam patriam, velut animarum corporibus exutarum placidissimam sedem tutissimumque portum, anhelantes aspirant, vt posita corporis sarcinâ, cum Christo ipso viuant expeditè. Hinc supremum etiam Iudicis aduentum ardentè expectant, per quem corpus hoc humile, mortale, adeoque putrefactum reformetur, & clarissimo corpori Redemptoris perfectè configuretur, atque ita in nouam profus ac perfectam transeat creaturam. Stat enim immota sententia, nec potest vllis aduersariis viribus labefactari: Si terrestris domus nostra huius habitationis dissoluatur, ædificationem ex Deo habemus domum non manufactam, sed æternam in cœlis. Tùm Saluatorem nostrum è cœlis vêturum expectamus Dominum nostrum Iesum Christum, qui reformabit corpus humilitatis nostræ configuratum corpori claritatis suæ; quem admodum Paulus Apostolus perspicuè tradit.

Hæc præfari placuit, vt eò commodiùs ad tractationem sequentem, eamque non leuis sanè momenti accedamus, quantum videlicet felicitatis tùm anima tùm corpus Deiparæ perceperit, postquam illa è viuis excessit. Valet enim hoc quoque ad singularem commendationem Diuinæ potestatis ac munificentiae, quæ si in Sanctis vllis aliis, certè in hac præstanti Virgine ornanda & beanda eminenter effulgit. Et si verò satis agnoscimus, rectissimè scriptum esse illud: Oculis non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit, quæ præparauit Deus iis, qui diligunt illum, certumque habemus, nullius omninò Sancti, nedum sacratissimæ Virginis beatitudinem vlla posse oratione comprehendi: tamen haud abs re fore putamus, si humano more, & quasi rudi (quod aiunt) Mineruâ dicamus aliquid, quomodo ad vltimos beatitudinis fines Deipara peruenerit, quod quidem cum ipso Ecclesiæ sensu atque instituto congruere videatur: de iis autem quæ ad beatitudinem & gloriam tam sacri corporis pertinent, sius erit locus postea differendi.

POST QUAM igitur Deiparæ anima, velut nitidissima quædam columba (vt sic dicam) ex nobili arca corporis euolauit, ac diu exoptatam libertatè, quam terrestris domus inhabitatio præpediuerat, est consecuta, Deus bone, quot sanctorum Angelorum greges, aut potius innumerabiles cœlitum exercitus sibi obuios habuit, à quibus illa primum amicissimè salutaretur, ac mox paratissimis tùm gratulantium, tùm ministrantium officiis summa cum reuerentia exciperetur. Nisi fortè Paulus fallitur, qui eos omnes, administratorios spiritus in ministerium missos propter eos, qui hæreditatem capiunt salutis, appellat. Quod si Lazaro mendico tantum felicitatis obrigit, morientis vt anima suos statim custodes deportatores ac ministros Angelos obtineret: quid minus, obsecro, imò quid non longè amplius matri Domini tributum esse dicemus? Ad hæc si Angelis tantæ curæ sunt res mortalium, vt vnus etiam miserimi hominis ad Deum conuersione pœnitentiæque lætentur, & commune in cœlis gaudium celebrent, quid illos MARIÆ fecisse putemus? quo applausu atque tripudio illius non exceperunt aduentum, quæ vna ob perpetuam innocentiam illis vt conformior, sic & acceptior fuit, quàm quiuis alius ob quamlibet actam pœnitentiam esse possit? An non illi modis omnibus lætissimè gratularentur, quàm non modò Virginem, sed & omnium virginum Euangelicarum principem & matrem & exemplar esse scirent? Quid autem illis castissimis Angelis æquè ac Virginum contubernium in hominibus est iucundum? quid magis familiare? quoniam amoris causam vel maximam præbet vitæ morumque similitudo: Opino equidem, nihil in cœlo ac terris tùm reperiri potuisse, quod præ hac vna & sanctissima & pulcherrima Deiparæ anima, cum Angelorum tùm Dei summi oculos oblectaret, magisque omnium cœlitum animos pasceret ac recrearet. Papæ quàm propensè & alacriter curatum est, vt beata illa Regina, quæ cerui sitientis instar ad fontem illum viuum properabat & maximè anhelabat, rectâ perduceretur. Quanta verò concinentium & laudantium & exultantium velut aulicorum fuit contentio? quàm suavis melodia? quàm frequens & celebris pompa lectissimorum cœli ciuium, quàm Domini suamque matrem in nouum illud hospitium inducerent, & illam non in sinum Abrahamæ, sed ad locum tabernaculi admirabilis, ad thronum excelsum Dei, ad sinum Patris; in quo

Maria beatitudo immensa quidem, sed aliquo tamen modo verbis explicanda est.

Maria anima migrans è corpore statim ab Angelis excipitur.

Angeli non Mariae minus quam Lazaro post mortem prestiterunt.

Angeli de Maria innocentiâ plus lætantur, quàm de cuiuslibet pœnitentiâ.

Angeli Virginis societate lætantur maxime.

Maria aduentus non sine communi cœlitum gaudio & triumpho excepit.

quo

2 Cor. 5.

Philip. 1.

1 Cor. 11.

Hebr. 1.

Luc. 16.

Luc. 15.

Psal. 47.

Psal. 47.

Ioan. 1.

quo ipse Filius vnigenitus manet, turmatim ac honorificè deducerent? Enimvero si Ioannes necdum natus, & intra materna viscera conclusus, ad vocem Virginis præ gaudio exultauit, quantum choros Angelicos exultasse, & quale tripudium in beatis omnibus extitisse credemus, tanto decore & lumine mirabiliter apparente, sibi que mox animos spectantium conciliante?

SE DENIM ne quicquam hæc fingere videamur, veterum etiam sententias audiamus. Scribit Andreas Cretensis Episcopus, & palam affirmat, ad MARIÆ mortem, velut ad insigne spectaculum, innumerabilem Angelorum cætum confluisse, & Sanctorum animas in ipso Virginis exitu, veluti pulcherrimos ducentes choros adfuisse, has enim illas esse adolescentulas, de quibus liber Canticorum differat. Ac eiusdem Andree vox est: Oportebat cum Regina naturæ vnâ adesse diuinas eorum, qui vixerant, animas, in exitu præcedentes, & eam deducere, & ea canere cantica, quæ cani solent exeuntibus.] In eundem sensum Damascenus, Hildephonsus, Metaphrastes, aliique multa recensent, quæ singulare & incredibile Angelorum gaudium MARIAM in cœlos deducentium comprobant, sed nobis erit satis Sophronij & Bernardi verba hoc loco citasse. Ille habet in hunc modum: Legimus quàm sæpè ad funera & ad sepulturas quorundam Sanctorum Angelos aduenisse, & exequiis eorum obsequia præstitisse, nec nõ & animas electorum vsque ad cœlos cum hymnis & laudibus derulisse: vbi & vtriusque sexus chori commemorantur frequenter auditi, laudesque cecinisse: interea & quod perspicacius est, multo nonnunquam lumine eosdem resplenduisse: insuper & adhuc viuentes in carne, ibidem miri odoris fragrantiam diutius persensisse. Quod si ad recreandam spem & corroborandam fidem interdum astantium, Saluator noster Iesus Christus ob merita suorum amplius comprobanda, talia & tanta dignatus est exhibere per suos cœli ministros circa defunctos: quantum magis credendum est, hodierna die militiam cœlorum cum suis agminibus festinè obuiam venisse genitrici Dei, eamque ingenti lumine circumfulsisse, & vsque ad thronum olim sibi, etiam ante mundi constitutionem paratum, cum laudibus & canticis spiritualibus perduxisse? Nulli dubium omnem illam cœlestem Hierusalem tunc exultasse ineffabili lætitia, tunc iucundatum esse inastimabili charitate, tuncque cum omni gratulatione iubilasse: quoniam festiuitas hæc, quæ nobis hodiè reuoluitur annua, illis omnibus facta est continua.] Bernardus verò inter alia, quæ longum sit repetere, hæc etiam vtitur oratione: Quis cogitare sufficiat, quàm gloriosa hodiè mundi Regina processerit, & quanto deuotionis affectu tota in eius occursum cœlestium Legionum prodierit multitudo, quibus ad thronum gloriæ canticis sit deducta, quàm placido vultu, quàm serena facie, quàm diuinis amplexibus suscepta à Filio, & super omnem exaltata creaturam: cum eo honore, quo tanta mater digna fuit: cum ea gloria, quæ tantum decuit Filium?]

PRÆTEREA multi veterum notârunt, maximam in Angelis admirationem excitatam esse, quàm insolitam & incomparabilem illam Virginis matris in cœlum venientis puritatem & pulchritudinè aspicerent, eosque tanto splendore ac nitore quasi reuerberatos, in has voces prorupisse: Quæ est ista quæ progreditur, quasi aurora confurgens, pulchra vt luna, electa vt sol, terribilis vt castrorum acies ordinata? Et rursus: Quæ est ista quæ ascendit de deserto, delitiis affluens, innixa super dilectum suum? Iterum verò: Quæ est ista quæ ascendit per desertum, sicut virgula fumi, ex aromatibus myrrhæ & thuris, & vniuersi pulueris pigmentarij? Præclara certè, & cœlestibus cantoribus digna verba, sed in quibus mysticos vestigare sensus omitto, secundum quos Angeli haud sine stupore sciscitantur atque perpendunt, quæ quantaque sit hæc nouæ Virginis & matris Reginæque aduentantis venustas, opulètia, amplitudo, felicitas; vt quæ in sui amorem atque admirationem cœlites omnes facile raperet, & eos quasi vno ore fateri coegeret illud: Speciosa nobis facta es & suavis in delitiis tuis Virgo pulcherrima prudentissimaque: meritò te amamus atque suspicimus, quæ magno iure super omnes Angelorum choros exaltaris. Bernardus eosdem Angelos ira loquentes ac demirantes inducit: Quanta est hæc, & vnde ei ascendenti, vtique de deserto, affluentia tanta deliciarum? Nec enim pares inueniuntur delitiarum vel in nobis, quos in ciuitate Domini latificat fluminis

Inu. at. e. Assumptione Mariæ.

Can. 1. & 6.

Vide illarum orationes de festo Assumptionis. Sermo. de Assumptione Virginis.

Sermo. 1. de Assumptione Virginis.

Can. 6.

Can. 8.

Can. 9.

Sermo. 4. de Assumptione Virginis.

Testimonia veterum de gaudio cœlitum ob Mariæ beatitudinem.

Angeli prius morientibus se cœlites exhibere solent.

Quomodo Angeli circa Sanctorum mortem & sepulturam se præstent sapinumerò.

Quomodo se Angeli erga Mariam vitam ex corpore migratam gesserint.

Festum Assumptionis Mariæ quod nobis est annua, Angelis est continuuum.

Maria in cœlo honorificè delecta, & super omnem creaturam exaltata. Angelos præ admiratione tanta virtutis & felicitatis inter se fesserantur de Virgine ascendente.

fluminis impetus, qui à vultu gloriæ, voluptatis gloriâ potamur? Quæ est ista, quæ de sub sole, (vbi nihil est nisi labor & dolor & afflictio spiritus) ascendit delitiis spiritualibus affluens? Ascendens igitur de deserto Regina mundi, etiam Angelis sanctis, vt canit Ecclesia, speciosa facta est & suavis in delitiis suis.] Has autem delicias ille tùm ad plenitudinem gratiæ, tùm ad prerogatiuam gloriæ singularis potissimum refert.

Quæ nobis in eadem Virgine ob hanc tantam eius felicitatē laudanda & admiranda sint.

O SANCTA & augusta Dei genitrix intende prosperè, procede & regna. Benedicte tu non solum in mulieribus, sed & super omnes choros Angelorum. Beatam te dicunt & dicent non humanæ solum generationes, sed & Angelicæ potestates atq; virtutes. Miramur in te homine plus quam Angelicam puritatem: Miramur diuinam illam sapientiam, quæ te summorum mysteriorum peritissimam, ac ipsius, qui æterna est Sapientia, genitricem & nutricem effecit: Miramur fidem inconcussam, quâ omnes auditores & auditrices Euangelij superasti: Miramur plus quam virilem animi fortitudinem, quam tot tamque diris doloribus obruta præstitisti: Miramur charitatem ardentem, quâ semper incensa Deum colere, Filium amare, & proximo inferuire perfectè consueuisti: Miramur antea vitæ humilitatem, quæ te ad hanc summam prouexit gloriam, vt iam solo Deo & Christo Filio inferior esse videaris. Ecce tua præsentia non solum orbis illustratur, sed & cœlestis patria nunc clariùs rutilat, Virgineæ tuæ lampadis irradiata fulgore. Aue gratia plena, Dominus tecum, quem tibi magis deuinctum ac propinquiorem habere non potes, quia Deum hominem, tuumq; Filium orbi genuisti, & genitum vnâ præ omnibus dilexisti. O sacrosanctum totius adorandæ Trinitatis habitaculum, Verbiq; Dei purissimum domicilium, quod creaturæ omnes in cœlo & terra iure summo celebrent atque venerentur.

Ecclesia & Athanasius docent, seruos Angelorum exemplo, Maria ob hanc tantam gloriam gratulamur.

Ego verò isthæc tam multis non prosequer, nisi magistram sequer Ecclesiam, quæ nos docuit MARIAM in cœlos migrantem ita contemplari, vt simul gratulantium illi Angelorum lætitiâ maximam in animum reuocemus, ac illorum exemplum simul nobis imitandum proponamus. Hinc illud tot seculis receptum Ecclesiæ canticum: Assumpta est MARIA in cœlum: gaudent Angeli, laudantes benedicunt Dominum. Tùm Athanasius clarissimè docet, omnes Angelorum Hierarchias hoc studio feruere, vt MARIAM in cœlo suspiciant atque benedicant. Te, inquit, celebrat prima acies, quæ ex thronis Cherubin & Seraphinis constat, qui aut flammei, aut magni Regis Dei cognitores appellantur. Beata tu in mulieribus, & beatus vterus tuus Dei gestator, & vbera, quæ ille adhuc infantulus suxit. Secunda verò Hierarchia, quæ in se Dominationes, Virtutes, Potestatesque complectitur, ad te respectans clamat, (vt potè quæ hæc didicerit à sublimiori Hierarchia, priusque initiata sit) Benedicte tu in mulieribus, & benedictus venter tuus, qui Deum concepit, & mammillæ, quæ Deum educauerunt puerum factum. Iam tertia ex Principibus Angelis & Archangelis acies, quibus mandatum & permissum fuit, à Deo emittente, vt per vnum Gabrielem Archangelum ederet splendidissimum & capacissimum hymnum, in hæc verba: Aue gratia plena, Dominus tecum.] His verbis magnus ille Athanasius Angelicum triumphum in cœlis MARIÆ decretum non explicat, id quod nulla orationis vi & copia se affecturum facile esse prouidebat, sed triumphum partem duntaxat, quæ in laudatione sola consisteret, nobis vt cunque depingit.

Præter Angelos multi ex hominibus beatam Mariam in cœlum ingrederentem non sine maxima lætitia exceperunt.

Vbi cum ego Angelos nomino, haud exclusos velim religiosos Patriarchas, illustres Prophetas, castum Ioseph ipsius Deiparæ coniugem, iustum Sacerdotem Zachariam cum sua Elizabetha, & magnum vtriusque filium Ioannem Baptistam. Adiungo itidem Simeonem timoratum, Annam Prophetissam, Stephanum Diaconum, Iacobum primum ex Apostolis Martyrem, pluresque alios, qui ante MARIÆ mortem vel suum pro Christo sanguinem profuderunt, vel accepti Spiritus primitias vitæ innocentia decorarunt, aut sicut Ioannes loquitur, lotas suas stolas Agni sanguine dealbauerunt. His demùm tot Sanctarum animarum myriades annuero, quot primum illum iustum Abel sequentes vnâ cum Christo cœlum petierunt, sedesq; in regno Dei beatissimas primæ occuparunt. Quàm ergo lætus, quàm optatus, quàm felix illis MARIÆ fuit occursum, quàm & personæ procedentis maiestatem, & maximam comitum in illa deducen-

Ecclesi.

In Euangelio de sanctissima Deipara.

Luc. 11.

deducenda frequentiam, & communem gratulantium alacritatem, atque demùm Filium in matre honorantium curam, & ardorem incredibilem cernerent? Quis nisi studiosus, quæso, non intelligat, easdem piorum piarumque animas, siue in veteri, siue in nouo Testamento Christo capiti per fidem atque charitatem adhæserunt, sui Redemptoris venientem matrem agnouisse, & agnitam suspexisse, & in charitate non ficta illius felicitati, præmiisque amplissimis gratulari voluisse? Animaduertebant profectò, iam illud adesse tempus, quo suam gratitudinem explicarent, & vnâ cum Angelis concepti gaudij specimen exhiberent, atque in MARIA Deum maximè prædicarent, sed & ordine suo cum Angelicis Hierarchiis solenniter accinerent: Aue gratia plena, Dominus tecum; benedicte tu in mulieribus, & benedictus fructus ventris tui. Benedicte vbera, benedicte viscera tua: benedictum cor & corpus tuum, quod adeò promptè inferuuit Emanuelli, atque in procuranda nostra salute pro materna sua pietate fideliter Christo voluit cooperari. Cur, obsecro, ad Prophetæ Dauidis imitationem sese non componerent? Cur sacram arcam Domini, quæ iam ob oculos esset, non lætè deducerent, non reuerenter haberent? Dauid enim cum veterem illam arcam Domini, quæ MARIÆ proculdubio typus erat, in meliorem domum vellet traducere, præ summo gaudio exiuit, chorum psallentium & cantantium instituit, variis hymnis & instrumentis musicis conceptum animo gaudium declarauit, omnemque Dei populum ad edenda lætitiæ publicæ signa ouantem secum deduxit. Et miramur adhuc, non Angelos modò, sed alios etiam cœlites propenso & ardenti studio, insueta exultatione, ac singulari obseruantia significatione, illi obuiam prodiisse, quæ Regis æterni mater eadem & cœlorum Regina, tunc clariùs se contemplandam offerret? Etenim hanc figuram eodem modo veteres interpretantur eaque interpretatio tantò videri probabilior debet, quantò plura concurrunt, quæ typo veritatem, & rem figuratam figuratè congruere & respondere demonstrant.

Beatorum animas in cœlo Geniensis Mariæ gratulatas esse, & Dauidis exemplum imitari potuisse.

Quam ingens Regis Dauid studium fuerit in arca Domini solenniter deducenda.

2. Reg. 6.

2. Reg. 6. Ioan. 6.

Psalm. 131.

Apocal. 14.

Psalm. 44. Cantic. 6.

Sermo. 4. de Assumptione Virginis.

Magnam fuisse causam beatæ ob præsentem Virginem exultandi.

Sacras Virgines ob Mariam aduentum præ cæteris exhilaratas esse.

PROINDE fieri non potuit, quin illi gaudio intimo perfunderentur, sui que gaudij specimen euidēs exhiberent, cum tantum noui luminis & decoris appareret, quantum nouus à Sanctis hospes nunquam antea tulerat, quantumq; ad omnes cœlorum sedes complendas prope modum sufficere videretur. Quàm lætis illi animis arcam Dei viuatam & animatam sunt profecti, arcam dico ad miraculum vsque puram, sanctam, atque uiam, hostibus formidabilem, quam Filius Dauid Christus in ciuitatem suam cœlestem Hierusalem gloriôsè transferre, sibi que proximam esse decreuerat? in qua demùm panis de cœlo descendens & vitam mundo tribuens initio condebat? Hanc arcam illi non suspicerent, non eximii dignam honoribus iudicarent, quâ vnâ secundum Deum nihil in cœlo præstantius, nihil augustius, formosius, venerabilius vel reperirent, vel desiderarent? Nec mirum, si pro sua tùm charitate, tùm sapientia cœlites ad Christum Regem gloriæ conuersi, simul Filio & matri communem gloriam gratularentur, ac idcirco plenis vocibus conclamarent: Surge Domine in requiem tuam, tu & arca sanctificationis tuæ. Verùm inter omnes & lucidas illas tot Sanctorum acies, quibus Dei paræ aduentus perquam iucundus extitit, nescio quid admirandum & eximium in Virginibus sanctis eluxit, vt potè Agnum proximè affectantibus, nouumque illi semper & dulcissimum canticum modulantibus; quæ vt Christo sponso, ita & matri sponser & dulcissimum canticum modulantes. His non postresi præ reliquis cœli incolis, sunt vtique manentque familiariores. His non postresimas, sed primas merito dabimus in tam celebri ouantium pompa, quandoquidem tam les pedissequas tali Regine in primis adesse congruebat, que sui ordinis matrem & principem amarent impensius, & propinquiùs comitarentur, & studiosius honorarent, & perfectius demùm Prophetæ complerent vaticinium, quo prædixerat Spiritus sanctus: Adducentur Regi virgines post eam: proximæ eius afferentur tibi. Quid multis? Viderunt hodie ascendentem filiæ Sion cœlestis, & beatam dixerunt, & Regine laudauerunt eam. Prorsus de benedictionibus suis hodie MARIA metit, quia refusa est spiritualiter in eam omnimoda benedictio illa, quam de se profudit.] quemadmodum Guericcus affirmat.

RELIQVVM est de Christo ipso dicere, qui certè inter cæteros & præ cæteris matrem

Ff

De Christi persona consideranda, quomodo

*erga matrem in
caelum venien-
tem se gesserit.*

*Christi ad ma-
trem oratio in
M. Guerrico.*

*Quomodo Chri-
stus matrem ad
se in caelum pri-
mum venien-
tem exceperit.*

*Excellentem
thronum Ma-
ria in caelo tri-
buit, & prestare
illam Angelis.*

*De erga Mariam
munificentiā ex
alio Scriptura
locis & promif-
sionibus man-
ifestatur.*

trem charissimam in caelestibus sedibus ita honorificavit, ut vel solus ad summam consolationem, imò voluptatem, lætitiā, omnemq; felicitatem tali animæ sufficere videretur. Id quod paulò luculentius fiet, repetito colloquio, quo idem Filius matrem primum venientem excepisse, ac amanter admodum salutasse, suamq; illi benevolentiam declarasse, præter alios Guerricus etiam indicavit. Sic enim Christum loquentem nobis producit: Ego sum qui patrem & matrem filii honorandos commendavi: ego ut facerem quod docui, & exemplo essem aliis, ut patrem honorarem, in terram descendi: nihilominus ut matrem honorarem, in caelum reascendi. Ascendi & preparavi ei locum thronum gloriæ, ut à dextris Regis, Regina coronata confideat in vestitu deaurato, circumdata varietate. Neq; hoc dico quòd in parte thronus ei collocetur: quin ipsa potius est thronus meus. Veni igitur electa mea, & ponam in te thronum meum.] Et post pauca: Nullus mihi plus ministravit in humilitate mea: nulli abundantius administrare volo in gloria mea. Communicasti mihi præter alia quòd homo sum: communicabo tibi quòd Deus sum. Quia concupiui speciem tuam, etiam desiderantius quam tu meam, nec satis glorificatus videbor mihi, donec tu glorificeris. Gloria tibi Domine Iesu, subintulit chorus Angelorum: Gloria tibi Domine Iesu, ingeminet cætus fidelium.] Cum his non perperam congruunt, quæ ab aliis adferuntur; Christum, videlicet, si more humano res tanta exprimenda est, venienti matri hoc modo dixisse: Veni tandem electa mea, amica mea, mater mea, columba mea, tota pulchra, quoniam macula non est in te. Veni receptura materni vteri pignora, fidelis educationis mercede donanda, quæ ut nullus alius, me charitatis officiis cumulasti, meique curam semper maximam habuisti. Tu me carnis tuæ vestisti substantia: ego te maiestatis gloria induam. Solem nube texisti; nunc sole vicissim ipsa vestieris, ut mulier amicta sole perpetuò celebreris. Me Salomonem humanitatis diademate coronasti; nunc ego tibi, ut mea diuinitate fruaris, novam splendidamque coronam imponam. Materno in sinu me paruulum benignè fouisti: & tibi thronum excelsum, in quo Regina suauiter perpetuoque quiescas, assigno. Me super omnia sincerè atque assidue dilexisti, teque ut humilem ancillam infimo loco habuisti. Quare super creaturam omnem & humanam & Angelicam te in regno meo elegi, dilexi, exaltaui, ut longè amplius quam primus ille Salomon suam parentem amavit atque honoravit, tu à me ac meis etiam in posterum, tam in triumphante quam in militante Ecclesia, & ameris & honoreris. Atque huc pertinet, quòd quidam sentiunt, singularem thronum, & speciale Regis solium excelsum MARIÆ in caelo esse tributum, ut super choros Angelorum & caelitem omnium exaltata, nihil contempletur super se mater, nisi Filium solum, nihil miretur super se Regina, nisi Regem solum, nihil veneretur supra se mediatrix nostra, nisi Mediatorem solum, ut Guerricus disertè testatur. Alij Angelos etiam vota sua Virginis favore assequi putant, quibus per MARIAM plus modo diuinæ cognitionis, & abundantior gratia communicetur: Verum de hoc nihil modò statuemus.

NVLLI autem vanum atq; suspectum videri debet, quòd eiuscemodi dicta diuini amoris, summæq; liberalitatis plena Christo Domino attribuuntur, quum varia Scripturæ loca consonent, quæ mirificam Dei erga suos amicos bonitatem, ac incredibilem munificentiam tum in promittendo, tum in remunerando declarent. Quid enim sibi volunt hæ Christi sententiæ: Quisquis potum dederit vobis calicem aquæ frigide in nomine meo, quia Christi estis; amen dico vobis, non perdet mercedem suam. Quisquis vnum ex huiusmodi pueris receperit in nomine meo, me recipit: & quicumq; me suscepit, non me suscipit, sed eum qui misit me. Quamdiu fecistis vni de his fratribus meis minimis, mihi fecistis. Tum alibi: Cum facis conuiuium voca pauperes, debiles, claudos & cæcos: & beatus eris, quia non habent retribuere tibi. Retribuetur enim tibi in resurrectione iustorum. Ac ne dubitemus, eiusmodi retributionem siue remunerationem locupletissimam fore: Mensuram, inquit, bonam & confertam, & coagitatam, & superfluentem dabunt in sinum vestrum. Quocirca diues herus, ut se frugi seruo, seu fido Oeconomo gratum vereque liberalem ostendat: Euge, inquit, serue bone & fidelis, quia super pauca fuisti fidelis, super multa te constituam: intra gaudium Domini

*Luc. 22.
Matth. 24.*

*Luc. 12.
Ioh. 17.*

Matth. 10.

*Præter. 31.
In lib. con-
templat. B.
Virginis c. 2.*

*a Gen. 18.
b Gen. 19.
c Job. 31.
d Tobia. 1.
e 2.
Matth. 5.
f 6.
Luc. 6.
g 12.
Hebr. 13.*

a. Cor. 8.

*Matth. 9.
Ioh. 19.*

Ierem. 14.

*Sermo. 4. de
festo Assum-
tionis Virg.*

ApoCAL.

*Sermo. 1. de
Assumptione
Virginis.*

Matth. 9.

Ibidem.

Luc. 14.

Luc. 6.

Matth. 25.

Domini tui. Ad hæc pollicetur se curaturum, ut suis disponat regnum, sicut ipsi Pater disposuit, ut que super mensam suam edant & bibant, quibus discumbentibus & ipse famulorum instar præcinctus, ministrare velit, ac demum eos super omnia bona sua constituere. Postremò quid à Domino magnificentius offerri, & à nobis amplius expectari poterat, præterquam illud? Pater quos dedisti mihi, volo ut vbi sum ego, & illi sint mecum, ut videant claritatem, quam dedisti mihi. Et ego claritatem, quam dedisti mihi, dedeis: ut sint vnum, sicut & nos vnum sumus. Præclara sunt hæc sanè, quibus immensam suam erga nos benevolentiam, & in præmiis conferendis liberalitatem Christus comprobatur; multò etiam futurus electis largior, quam sermone vllò exprimi, & à quoquam credi possit. Quare nullus ambigendi superest locus, quin istiusmodi promissiones, ut in aliis Dei seruis, sic etiam & multò quidem amplius in ipsa Dei parente suum sortiantur effectum, illamq; præmiis in caelo amplissimis honoratam esse conuincant. Qui enim vnicuique reddet secundum opera sua, tantis MARIÆ doloribus, laboribus, meritis iusta mercede compensandis deesse nec voluit, nec potuit, sed eius ornandæ & coronandæ rationem habere maximam debuit; quæ sicut in ministrando in primis sedula fidelissimaque, sic etiam in charitate omni que virtute perfectissima fuit, ut verè de illa prædiceretur: Multa filia congregauerunt diuitias: tu supergressa es vniuersas. Ac verissimum est Idiotæ dictum: Quodcunque donum alicui Sanctorum vnquam datum fuit, MARIÆ non fuit negatum, cui omnis gratia bonorū naturalium, & spiritualium charismatum & bonorum caelestium non defuit.

HABEANT suam in caelo perennem gloriam, qui olim singulari clementiæ, humanitatis, & beneficentiæ laude claruerunt, quemadmodum^a Abraham, ^b Loth, ^c Job, ^d Tobias, Martinus, Nicolaus, quando quidem vel peregrinos hospitio libenter exceperunt, vel afflictis & pauperibus compati ac subuenire curauerunt, vel defunctis sepultura pietatem exhibuerunt, vel nudorum demum viscera suis aut vestibus aut facultatibus benignè texerunt. Hinc illi misericordes non modò misericordiam, sed & fulgentem perpetuoque durantem iustitiæ coronam, sibi apud Deum & Angelos & homines comparauerunt. Tantò autem his MARIÆ beatior, atque in caelis gloriosior existimanda est, quantò in omnibus charitatis & misericordiæ operibus exercendis sollicitior ac diligentior extitit; præsertim erga illum, qui cum inde ab æterno diues esset, nostro nomine non solum egenus, sed & nudus, & imbecillis, & rerum omnium indigens puer factus est, non habens quidem vbi caput suum reclinaret, vbiue corpus mortuum, nisi in alieno sepulchro, condendum relinqueret. Quis autem officiosam & sedulam MARIÆ pietatem erga pauperem Iesum dignè satis explicet? quis illi iustum aliquem fratrum iuandorum studiosum meritò anteponat, tantamque huius charitatem singularibus æternisque præmiis maximè afficiendam non censeat? Illa enim Dei Filium, qui tanquam colonus & viator, ut Propheta loquitur, ad nos declinavit, in domum, adeoque in vterum suum excepit, & verbum illud æternum virginea carne sua contexit. Illa Emanuelem maternis obsequiis domi ac foris fidelissimè profecuta est, quum natum infantem pannis inuoluit, præsepi imposuit, lacte pavit, vestibus induit, manibus deportauit, magnaque cura nutriuit, nihil ut tali paruulo deesse pateretur. Eandem charitatem adolecenti & iuueni præstitit, tam impensè per omnem vitam illi dedita, ut iniuriam Filio irrogatam, suam esse iniuriam reputaret. Igitur vincito, flagellato, irriso, condemnato, & in crucem suffixo intimè compassa est, morienti fidelissimè assistit, & mortuum demum inuestissima sepeliuit. Tam sincera, vehemens, assiduaque charitas non vni ex minimis, sed Christo longè omnium præstantissimo, Dei que Filio vnigenito impensa, nonne vocationem & inuitationem dulcissimam promerebatur, ut à Filio regnante tandem audiret: Veni benedicta Patris mei, posside paratum tibi regnum à constitutione mundi? Euge mater bona & fidelis, cunctis frugi seruis mihi super omnia bona te constituam. Intra in gaudium Domini tui, quod à te nemo tollit super omnia bona te constituam. Replebitur nunc in bonis defilect, ut Spiritus tuus in Deo salutari tuo semper exultet. Replebitur nunc in bonis desiderium tuum: saturaberis, quoniam apparuit gloria mea: inebriaberis ab vbertate do-

*Deus in Maria
promissiones
compleuit, quas
alio fecit cre-
dentibus.*

*Maria non mi-
nus collarum
quam culibet
Sanctorum.*

*Maria donata
premia, quam
seruicordibus in
Scriptura pro-
mittuntur.*

*Maria Christo
pauperi huma-
nitatem & mi-
sericordiam o-
mnem impen-
dit.*

*Quam sedula
fuerit Maria in
Christo curan-
do, & per omne
vitam inuado.*

*Christi matrem
coronatis ami-
ca & liberalis
promissa.*

mus Dei, & torrente diuinæ voluptatis potaberis. Vbi sum ego, & tu mansura es, vt quemadmodum prius eras focia passionum, ita nunc consolationum quoque in regno meo particeps fias. Meam claritatem, quam ab initio mihi dedit Pater, si vlli alij, tibi vel maximè communem esse volo, vt eam videas, simulque gustes, quam suaui sit Dominus, in quem credidisti, quem amasti, & præ omnibus desiderasti. Hæc est vita æterna, in qua perficientur quæcunq; tibi dicta sunt atq; promissa; vt Patrem verum Deum solum, & me ab illo missum de facie ad faciem sine fine videas, & videndo sine fastidio diligas, & diligendo continuè perfruaris, hocque summum bonum cum electis & præelectis omnibus, securè possideas in sempiternum.

NEQVE verò sine veterum exemplis isthæc proferimus, qui eodem ferè modo de MARIÆ ascendente in cælum gloria sunt philosophati. Vnde Fulbertus in homiliis Augustino ascriptis hoc modo tradit: Hodie MARIÆ à sponso Filio & Domino congruè audiuit: Iam hyems transiit, imber abiit & recessit. Surge proxima mea, sponsa mea, columba mea & veni. Adiungit postea, thronum Regium in aula Regis æterni ab Angelis MARIÆ collocari, quam Rex ipse Regum, vt matrem veram & sponsam decoram, præ omnibus diligat, & amoris amplexibus sibi confociet, quæq; in illa beatorum regia primi ordinis teneat dignitatem. Notauit & Idiota, quod sicut MARIÆ circa humanam Christi naturam dulcissimè versata est, dum puerum illum lactaret, lauaret, foueret, leniret, amplecteretur, oscularetur, cæteraque humanitatis officia Filio exhiberet: sic illum vicissim optimæ matri suæ diuinitatis dulcedinem singulariter indulgere. Sed & Bernardus superiora confirmat, cum de Christo scribit, qui sedens in dextera Patris, matrem ad thronum gloriæ ascendente voluerit honorare, & in beata salutatione suscipere, hoc velut epithalamium depromens; Osculetur me osculo oris sui. Etenim non solum tota cælestium legionum multitudo in MARIÆ occursum prodiit, illamq; ad thronum gloriæ magno deuotionis affectu deduxit, sed & Filius placido vultu, serena facie, diuinis amplexibus eandem suscepit, & super omnem creaturam exaltauit, ac denique dulciter osculatus est. Quod si, inquit, oculus non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit, quæ præparauit Deus diligentibus se: quod præparauit gignenti se, & quod omnibus est certum, diligenti præ omnibus, quis loquatur? Felix planè MARIÆ & multipliciter felix, siue cum excipit Saluatorem, siue cum à Salvatore suscipitur: vtrobique mira dignitas Virginis marris: vtrobique amplectenda dignatio maiestatis. Ac rursus: Quem MARIÆ in castellum mundi huius intrantem prius susceperat, ab eo suscipitur hodie sanctam ingrediens ciuitatem. Sed cum quanto, putas, honore, cum quanta, putas, exultatione, cum quanta gloria? Nec in terris locus dignior vteri Virginalis templo, in quo Filium Dei MARIÆ suscepit; nec in cælis regalifolio, in quo MARIAM hodie MARIÆ Filius sublimauit. His planè respondent, quæ Amadeus refert, MARIAM de carnis habitaculo eductam, cum atatis esset prouectæ, ad Christum Filium gloriose migrasse, ac ciues cæli venerandos in sui obsequium & deductionem paratos inuenisse, mirantibus omnibus tantum felicitatis nitorem, quæ nullam omninò labem contraxisset: Christum ipsum dixisse; Tota pulchra es mater mea, & macula non est in te. Surge amica mea, columba mea, formosa mea, immaculata mea, & veni. Quæ quum vt Augusta Regina deduceretur, summisque omnium cœlitum laudibus extolleretur, nouum & admirandum in cælo splendorem apparuisse, ac ipsam diuinas laudes vnâ cum aliis celebrasse, quod anima simul & corpore super omnes cœlites exaltata, in sublimi sede gloriæ collocaretur: eandem deinde in cælo gloriosissimam, & orando potentissimam, inenarrabili charitate adesse mortalibus.

Quod si Nouatores hanc incomparabilem MARIÆ sublimitatem, siue in cælis præstantiam, ægrè concedent, multò minùs approbabunt, quod à Bernardo MARIÆ nobis facta dicitur aduocata, & mater misericordiæ, reginaque cœlorum, quæ apud Deum salutis nostræ negotia efficaciter pertractet; quia nec voluntate desit, nec potestas. De quibus epithetis nō falsò MARIÆ tributis, & in Ecclesia certè probatis (quicquid aduersarij obstrepant) nos loco suo postea differemus. Eodem supercilio reprehendent

Testimonium de seruum de Christo matrem humaniter excipiente & honorante.

Quomodo Maria in cælis deueniens honorata sit.

Felix Maria, siue suscipiat Christum, siue ab eo suscipiatur.

Maria in Regali folio à Filio sublimata.

Tam præclara sunt à veteribus de Maria gloria & coronatione, & ferè nō possunt Nouatores.

Homelias de Assumptione Virginis.

In lib. contemplat. de beata Virgine ca. 1.

Sermo 1. de Assumptione Mariae.

Homelias de Assumptione Virginis.

Sermo 1. de Assumptione Virginis.

descent Anselmum, quod scripserit: Stripatus mille millibus, imò innumerabilibus Angelorum agminibus, Deus ipse huic piissimæ matri suæ de hoc mundo migranti occurrerit, eamque super omnes cœlos exaltatam, cunctæ se cum creaturæ perenni iure dominaturam, in throno gloriæ collocauit. Et rursus: Ipse Iesus, Deus & Dominus omnium, Filius benedictus huius castissimæ Virginis & Dominæ rerum, ei, sicut suæ vnicae matri, totus festiuus occurrere volebat: & aliquis de familia sua se tanti gaudij immensitati subtraheret? Accusabunt & Hildephonsum, cuius testimonio Christus matrem in throno regni collocauit, & eam in immortalitatis gloriam transposuit, ac super choros Angelorum euexit. Qui hoc etiam scribit: Hodie MARIÆ cum Angelis coronatur in regno, quod olim ei præparatum est, vnâ cum Sanctis à cõstitutione mundi. Hodie collocatur in throno à dextris Dei, sicut canitur in Psalmis: Astitit Regina à dextris tuis in vestitu deaurato, circumdata varietate virtutum. Ac rursus alio loco: Et si impartit præmia iustus Iudex Christus Dominus, secundum Apostolum, vnichique iuxta opera sua, huic tamen sacratissimæ Virgini genitrici suæ, sicut incomparabile est quod gessit, & ineffabile donum quod percepit: ita est inestimabile atque incomprehensibile præmium & gloria, non dico inter cæteras sacras virgines, verum etiam vltra omnes Sanctos, quam promeruit. Mordebunt itidem Sophronium Hildephonso antiquiorem clarissimè pronunciantem, quod MARIÆ vsq; ad throni celsitudinem processit, atque in regni folio sublimata, post Christum gloriæ aresedit. Sic enim vbique, inquit, confidenter sancta Dei canit Ecclesia, quod de nullo alio Sanctorum fas est credere, vt vltra Angelorum & Archangelorum dignitatem meritò transcenderit. Ac rursus: Creditur quod Saluator omnium ipse per se totus festiuus occurrerit, & cū gaudio eam secum in throno collocauit. Alias autem quomodo impleuisse creditur, quod in Legge ipse præcepit: Honora patrem tuum & matrem tuam?]

Quod si dictos Patres non audient Nouatores, ad eò perfrictæ frontis illos futuros non arbitror, vt magnum illum, nec satis laudatum vnquam Athanasium vel repudient, vel aspernentur. Is verò tam vetus & probatus Doctor, etiam de MARIÆ in cœlum assumpta interpretatur, quod per Dauidem dictum est: Astitit Regina à dextris tuis in vestitu deaurato, circumdata varietate. Hanc enim esse affirmat, quæ vt Regina, à dextris Filij vbique regnantis assistat, hancque nouam Euam, vitæ matrem semperq; & vndiquaque beatissimam Reginam, Dominam & Deiparam ritè salutari, quemadmodum Capite sequenti ex eodem Athanasio pluribus astruemus. Atque hætenus ostendisse suffecerit, quæ sit veterum confessio de incredibili vereque admiranda Deiparæ gloria, quam felix eius anima corpore iam exuta, nō sine summo Ecclesiæ triumphantis applausu in cælo percepit, Christo quidem in primis matrem vt charissimam, ita & dignissimam honorante, & summa illi æternaque præmia decernente. Verissimam est enim semperque retinenda Bernardi Regula: Quantum gratiæ MARIÆ in terris adepta est præ cæteris, tantum & in cælis obtinet gloriæ singularis. Nec mirum sanè: Si enim eadem Virgo mater præ omnibus Christum in terris dilexit, quod omnibus esse certum idem Bernardus affirmat, quoniam charitati præmium beatitudinis essentialè debetur, vt Theologi asseuerant, consequens est, in cœlesti gloria primarium locum, eidem summè summum bonum diligenti competere, vt in throno Diuinitati proximo præ omnibus collocetur, sicut Rickelius nō leuiter probat. Proinde Anselmus MARIÆ gratiam, gloriam & felicitatem immensam dicere non veretur, quæ sua quidem glorificatione inestimabiliter patriam cœlestem cohonestet ac illustret. Andreas verò Cretensis illam Reginam omnis humanæ naturæ, quæ, solo Deo excepto, sit omnibus altior, vocat. Denum Epiphanius, vt semel finiam, in hunc modum admirandus exclamat: MARIÆ, solo Deo excepto, cunctis superior existis: natura formosior es ipsi Cherubim, Seraphim, & omni exercitu Angelico, cui prædicandæ cœlestis ac terrena lingua minimè sufficit, imò verò nec Angelorum; columba pura, sponsa indiuiduæ Trinitatis, & à Deo ipso in honore habitata.]

Li de excel- lentia Vir- ginis ca. 8.

Sermo 1. de Assumptione Virginis.

Psalm. 44.

Sermo 2. de Assumptione Virginis.

In Sermo de Assumptione Virginis.

Exodi 20.

In Euangel. de sanctissima Deipara. Psalm. 44.

Superioris epilogus.

Sermo 1. de festo Assumptionis Virginis.

Ibidem.

Lib. 4. de laudib. Virginis Art. 5.

Lib. de excellentia Virginis ca. 8.

In Encomio de dormitione Deiparæ.

In Ser. de laudibus B. Virginis.

Quomodo Hildephonsum singularem Mariæ in cælo gloriæ præparat.

Maria post Christum in regali folio resedit, super omnes Angelos exaltata.

Athanasij digni testimonium de Maria; vt Regina & Dominam in cælo regnante.

Bernardi Regula de singulari Mariæ gratiæ & gloria.

Maria summè diligens summam competit beatitudinem.

Maria cæli decus ac lumen.

Maria cunctis superior; Deo tantum excepto iuxta Epiphanium.

Quomodo Graeci scriptores Maria cum corpore resurrexisset & ascendisset & ascenderit.

Maria de sepulchro resurrexit relicta exanimata.

Testimonia Andrea Cretensis, Metaphrastes & Germani de carne Maria post mortem resurgentis.

Maria cum corpore ascendens spectaculo fuit longe pulcherrimum.

Caro Maria sicut & Christi sepulchrali corruptionem experta non est.

Damasceni testimonia de MARIA post mortem resurgente.

SED nunc ad Graecos rem clarius etiam explicantes veniamus, ex quibus Nicephorus disertè pronunciat. Vbi ad Gethsemane peruentum est, sepulturae quidem illa, Filium imitata, traditur: per illum autem ad diuina tabernacula, ad ipsum scilicet paradysum, vbi & vitæ arbor consita est, ratione ea, quam qui hæc fecit Deus nouit, transfertur. In eundem sensum alibi quoque docet, Deigenitricem incorruptibili corpore reuixisse ac resurrexisset. His Michaël Glycas consonat, sequenti oratione: Tametsi Virgo mater naturæ legibus fuit obnoxia, tametsi mortem degustauit, tametsi ut homo in sepulchrum est deposita: naturæ tamen fines atque terminos superauit & excessit, neque sepulchrum, nec mortalitas eam in potestate sua retinere potuit. Nam & ipsa de sepulchro resurrexit, prorsus uti Filius eius, idemque Deus etiam fecerat, solis sepulchralibus exuuiis in monumento relictis. Tum idem ad Alipium Monachum scribens, inter cætera hoc etiam tradit. Qua ratione MARIA, omnis labis experta, per mortem ad vitam corpore simul & anima transierit, id admirabiliter alicubi differit Andreas Cretensis. Sed neque minùs quoque perspicuè & clarè isthæc ipsa ob oculos ponit magnus ille hymnographus Cosmas: Tu, inquit ille, sacra & casta Virgo, quæ præter naturæ ordinem Deum enixa es, chara victoriæ symbola deferens, illumque qui te genuit æmulata, super naturam naturæ legibus concedis. Nam & moreris, & mortuo cum Filio denuò exusciraris, vnâ cum illo in omnem victura eternitatem. Ac rursus ab eodem Cosma traditur, MARIAE corpus in sepulchro incorruptum asseruatû, admirabiliterque ex terrena hac statione ad cœlestem sedem translatum, atque conglorificatum esse. Vt cætera prætereamus, quæ idem Cosmas à Glyca valdè laudatus in eundem sensum adducit.

ET quoniam de Andrea Cretensi Archiepiscopo Hierosolymitano viroque per celebri facta est mentio, in hunc ille modum docet luculenter: Sicut non fuit corruptus MARIAE parientis uterus, ita mortuæ caro non interiit. Partus effugit corruptionem, & sepulchrum non admisit interitum. Stat enim sepulchrum inane vsque ad hodiernum diem, quod & testimonio approbatum est, & approbat factam translationem. Et rursus: Quæ authorem vitæ peperat, eo in loco iam rediuiua collocatur, vbi fons perennis est vitæ: vbi nihil adest materiæ fluxæ aut caducæ: vbi nullæ infestant molestiæ, aut vitæ huius ærumnæ: vbi ingratae denique nullæ obtinent rerum vicissitudines. Quid multis? Spectaculum inter omnia quæ spectari possunt, pulcherrimum hodie exurgens, ac cœlos omnes latè penetrans, eos cum sempiterna illa mente ac spiritu sermones miscet, quos is vel solus vel maximè nouit, qui corpus & animam illius primò inter se vinxerat, moxque soluta, indissolubili societatis vinculo inter se rursus colligauerat. Omitto cætera, quæ aliquot concionibus ille prosequitur, multa, quæ huc pertinent, interserens, ac pulchrè vocans Deiparæ corpus μετατεθεδρ και θεόλυττον, hoc est, quod in cœlestem incolatum transpositum, & à Deo assumptum est, sicut in Graecis eius codicibus vetustissimis, qui nondum Latinè facti sunt, & Romæ extant, scriptum reperimus. His planè astipulatur Simeon Metaphrastes, quàm asserit, MARIAE sacratissimum corpus ab eiusdem Filio & Deo ad diuina illa & cœlestia tabernacula esse transmissum, vbi secum & corpore & anima perpetuò versetur. Tum Germanus ille Patriarcha Constantinopolitanus, qui clarissimi olim nominis fuit, hoc modo MARIAE affatur: Viuit Spiritus tuus in omne æuum, & caro tua sepulchralem corruptionem non est experta. Iterum verò: Sacratissimæ Virginis caro ex mortuis iam resuscitata, expedita & spiritalis effecta est, ut potè ad omnem immortalitatem & incorruptionem iam transformata. Ac rursus: Corpus tuum Virgineum omninò sanctum est, & humanû quidem, sed quod ad summam immortalitatis vitam peruenerit, adeoque integrum sit, & absolutè viuum & obdormitioni non obnoxium: quippe quòd vas Dei capax fuerit.

TESTATUR & Damascenus, corpus Deiparæ sanctum, & integrum, & interitui minime obnoxium: tertio die ex monumento resurrexisset, & matrem ad Filium ex sepulchro translata esse: Hodie, inquit, Virgo immaculata non in terram reuersa est, sed cum esset animatum cœlum, in cœlestibus tabernaculis collocatur, vt filia veteris Adam,

Li. 2. Ecclesiast. hystor. ca. 22. Item lib. 1. cap. 35.

In parte 3. Annalium.

In Encomio de dormitione Virg.

In Ser. de Vita & dormitione Virginis. In homel. de obdormitione Virg.

In Orat. de obdormitione Mariae Virginis.

1040. 146

Adam, veterem sententiã subiit, nam & eius Filius, qui est vita ipsa, eam non recusauit: Vt autem Dei viuentis mater, ad illum ipsum dignè assumitur. Ac iterum aperte pronuntiat: Non enim anima tua in infernum descendit, nec caro tua corruptionem vidit. Non corpus illud tuum immaculatum, ac labis omnis expertum in terra relictum est, verum in cœlo ac regis sedibus tu Regina, Domina, hera ac verè mater & genitrix deposita es. Eiusdem testimonio corpus Virginis exuta mortalitate, incorruptione induere oportebat, vt cuius in partu incolumis Virginitas mansit, eadem è vita migrante corpusita conseruaretur, vt non dissolutum, sed ad præstantiorem & diuiniorem vitam translatum, in infinita seculorum secula perduraret. Non reperam cætera, quæ in eundem ferè sensum & grauitè docet, & publicè concionatur, & copiosè differit Damascenus, planeque confirmat, MARIAE corpus relictis fasciis sepulchralibus in sublimè raptum abiisse.

AC prioribus quidem omnibus, quos hæcenus adduximus, vetustior est Iuuenalis Archiepiscopus Hierosolymitanus, vir in Synodo Calcedonenſi valdè probatus, quem in præſenti causa velut testem omni exceptione maiorem, Euthymius, Damascenus, Metaphrastes, Nicephorus atque Glycas producunt. Is verò à summis Principibus Marciano atque Pulcheria monitus, coram multis in magno Patrû consessu id respondit, quod ipse rerum ad Ecclesiam suã Hierosolymitanam spectantium peritissimus, longa veracique maiorum traditione confirmatum acceperat; nimirum Apostolorum totum triduum ad MARIAE Deiparæ monumentum perseuerasse, atque cum clauis aperuissent, sepulchralia tantum linthea illic inuenisse, intemeratum verò corpus eius iam translatum nuquam apparuisse, sed simile quiddam cum Christi corpore, quod è clauso sepulchro lintheis tantum modò illic relictis ad vitam rediit, expertum fuisse. Vbi Leonem Imperatorem, cui sapientis cognomentum haud temerè tributum fuit, libet adiicere, quum & ipse MARIAE obdormitionem docta & diserta oratione celebraret, ac inter cætera hoc modo Græcè concionetur: μητρὸς θεῶ ἐορτῆν τιμῶμεν. ποῖα γὰρ ὄσα τῆρ τιμῆρ ἐξισῶσαι πρὸς τῆρ ἀξίᾳρ ἐν ἐνδέξασα τῆρ εὐφημιᾳ μένης; θεοποιτικῆ καὶ νῦν ἐπιλείτῳι πανήγυρις, ἡ γὰρ πάντων θεοπόρῳσα χρονηγῆ τῶν ὑπόθεσιρ. τίς λόγῳ τῶ μεγέθει ταύτης συνεπενταθῆσεται; Et paulò post: τίς ἂν τὰ μεγάλα ποίησας μέγας ὕψος ὑπερευλογημένη σήμερορ ποίᾳ, τί γίνεται; τί ἡ δρώμελον; ἢ τὸν κριβωτόρ σε τῶ ἀγιάσματῳ, ἢ εὐπρεπῆ νυμφῶνα, ἢ θεοτάτορ θρόνορ ἐς τὸ θεῶν ἐκπῶρ ἀνέκτορορ μετατίθησιρ; καὶ τῶ ἐξ ἡρ λαβῶρ τῶν σαρκίνωσιν ἢ λῆρ, μετ' ἀνθρώπων ἐπολιτευσάτο, ἐρ ὑμῖσιν φέρει, συνδιατριβερ τῶν σαρκίνωρ ἀναλαμβάνωρ; Hoc est, diem festum matri Deifacrum, solennitè ac cæremoniã celebremus. Sed quæ linguæ facultas celebratishuius honorem, pro dignitate sua, quæ sanè nostris laudationibus acclamationibusque nihil indiget, exequabit? Quin & nunc Dominicus peragitur celeberrimus conuentus atque solennitas. Hoc enim etiam argumentum ea, quæ omnibus dominatur, suppeditat Maria. Ecquæ oratio tantæ amplitudini huius tam celebris festiuitatis coextendetur ac par esse poterit? Ac deinde sermone ad MARIAE ipsam conuerso: O super omnes benedicta, inquit, qui solus magnalia facit præpotens Filius tuus, quid hodie tibi præstat? quid agitur? quod spectaculum exhibetur? An non, obsecro, te sanctificationis arcam, te ornatissimum thalamum, & diuinissimum thronum ad suum diuinum & augustale templum transponit? An non te illam, ex qua carnis indumentum, quocum inter homines versatus est, suscepit, ad summa cœlorum fastigia cum carne desumens, vt cum ipso in carne versarèris, euehit? Et ne multis (prolixum enim sit omnia repetere) hic Imperator MARIAE vnâ cum corporis sui tabernaculo ad Filium translata, ac indissolubili societatis consuetudinisque vinculo longè arctissimeque Christo coniunctam esse, sermone luculento testatur. Eandem sententiã Simeon Metaphrastes & Michaël Syngelus (vt scriptores alios Graecos præteream) memoriæ prodiderunt, MARIAE tum resurrectionem, tum assumptionem in corpore factam planè assenerantes.

SUPEREST VT ab Athanasio, qui non minùs Latinis, quàm Græcis probatus est Theologus, in MARIAE gratiam suffragium capiamus. Hic igitur grauissimè docet, non modò Christum ex Virgine natum post mortem resurrexisset, & regnare cepisset, sed etiam genitricem mortem temporariam cū beata immortalitate commutasse, iam que

Iuuenalis Episcopi auctoritas, de Maria cum corpore resuscitata.

Leonis Imperatoris testimonium in laudem assumptæ Virginis matris.

Maria carne vestita, & ad cœli fastigium euecta, cui ministrant cœlestes.

Testimonium Athanasij de Maria post mortem resuscitata, & carnis incorruptione adeptæ.

Ser. in Euang. de sanctis. Deipara.

Christum po-
cuisse, nouisse et
doluisset, ut ma-
ter eius gaudere
et privilegio re-
surrectionis et
assumptionis.

Clichtouei sen-
tentia et conuictio
suo de hoc toto
argumento.

Gelasij Pontifi-
cis auctoritate
non obliuere il-
lorum senten-
tias, qui Mariam
in carne assum-
tam defendunt.

De assumptione
Virginis multi
Seresita scri-
pserunt, sed fide
non merentur,
imò et reuocantur.

Non statim Apo-
cryphum existi-
mandum, quod
apud veteres
scriptum extat
de historia mor-
tis et assumptionis
Virginis.

Quid responde-
dum sit illis, qui
Sophronij testi-
monio se muni-
unt contra su-
periora.

Ecclesia Roma-
na non Sophronij,
sed Athanasij

qui Sanctorum venerandis reliquiis exhiberi solet, alicubi asseruaretur. Quid multis? si potuit Christus, quia omnipotens, a corruptione corporis matrem suam integram conseruare: si nouit præterea, quia summè sapiens, quâ ratione id ipsum effectum redderet: si uoluit demùm, quia benignissimus, hoc ultimo beneficio suum studium in honoranda matre testari: quis ambigat porrò, Deiparam hanc accepisse gratiam, tali matri ac Reginae si non debitam, at certè quidem honorificam, nullique Sanctorum iustius deferendam, ac tali Filio in amanda & ornanda matre maximè congruentem? Proinde ut semel finiam, quod Iudocus Clichtoueus doctus iuxta ac pius Theologus dixit, quoniam verè, sapienter & Catholicè dixit, hoc loco reperemus: MARIA, inquit, sicut in ortu suo & sanctissimo partu, à communi hominum maledicto fuit per speciale priuilegium exempta, ita & in suo felici transitu. Nam paulò post separationem animæ eius à corpore, fuit diuino beneplacito corpus eius gloriosum ad uitam immortalem resuscitatū, & rursus unitū illi animā ad æthereas sedes translatum, ut validissimis rationibus probat sanctus Augustinus, & tota confitetur Ecclesia, & ipsa fidei pietas statim conuincit.]

RELIQVVM est, ut illis respondeamus, qui aut friuolum, aut Apocryphum uideri volunt, quicquid de MARIAE corpore in cœlos translato scribitur & affirmatur. Citant & opponunt nobis Gelasij Pont. Max. sententiam, qui præter alia scripta non authentica, Librum de transitu beatæ Virginis editum pro Apocrypho habeat, ac habendum esse decernat. Ego verò quid hoc libri sit, compertum non habeo, & multos alios nec legisse, nec uidisse arbitror, quos in primis moneo, ut priusquam de causa iudicent, de causa ipsa cognoscant; ita enim rectius optimi Pontificis decreto parebunt. Est eiusdem argumenti opus, quod Ioanni Euangelistæ inscribitur, nimirum MARIAE transitus, siue Liber de transitu sanctæ MARIAE, quem reicit quoque Glycas. Sed & Melito Sardinensis Episcopus, si Trithemio credimus, tale quiddam edidit, quem Beda Episcopum Asiæ facit; ut potè qui de obitu beatæ Genitricis Dei scripserit, eamque secundo post ascensionem Domini anno obiisse, & tunc Apostolos Hierosolymis adfuisse confirmarit: id verò Beda cum Lucæ historia minimè conuenire testatur. Tùm alij plures de Virginis nostræ vita & morte scripserunt, quemadmodum Iacobus quidam Hebræus, Aphrodisianus Persa, Ioannes Thessalonicensis, & alter Ioannes falsò Theologi nomine insignitus, quemadmodum Epiphanius presbyter Constantinopolitanus prodidit. Omitto Seleucum Manichæum, & nescio quos alios siue Hæreticos, siue suspectæ fidei homines, qui partim de vita, partim de morte Deiparæ iam olim scripta quædam euulgârunt. Quid ergò mirum est, quòd Gelasius, Sophronius, Hildephonus sui seculi homines admonuerunt, ne fidem eiusmodi scriptis Apocryphis darent, in quibus uera falsis permixta, & quædam cum fidei ueritate pugnantia continentur? At uerò satis non est uociferari Apocrypha Apocrypha (quod nomen alij quidem aliter interpretantur) neque falsa esse necesse est, quæ uulgò Apocrypha nuncupantur. De illo præcipua est quæstio; An quæcunq; tot præclari scriptores, quot recensuimus, de MARIA in cœlum integrè translata prodiderunt, ex meris pendeant Apocryphis, ac de illis cuiq; liberum sit, quod uelit, amplecti. Certè nūquam Gelasio uirum sancto quàm docto in mentem uenit, ut istiusmodi Scriptores ac Patres negligendos aut reiiciendos duceret, qui ante & post suam ætatem huic assumptioni testimoniū perhiberent, quiq; suam in hac parte fidem publicè profiterentur, ac solennibus etiã ceremoniis in Ecclesia declararent.

SED rursus obiiciunt, Hieronymum de corporali MARIAE in cœlos assumptione ad eò nihil certi tradere, ut se potius nescire aut dubitare ingenuè fateatur. Scimus inter opera Hieronymiana Librum extare de Virginis assumptione, quem tamen Hieronymi non esse proprium, sed Sophronio, qui Hieronymi comes & familiaris erat, ascribendum quidam putant, quoniam is Græcè scripserit, Hieronymo longè inferior, minusque in scribendo exercitatus. Sedenim, ut maximè hoc opus Hieronymo tribuatur, certè sancta Romana Ecclesia, quum nuper sacras publicasque preces reformatas ederet, hoc ipso amoto, Athanasium & Damascenū de festo differentes inseruit, qui

In Ser. de
assumptione
Virginis.

Distin. 1.
Can. sancta
Roman.
Ecclesia

Ad Alip. in
li. terra.
Rationum
in acta.

Serm. i. de
assumptione
Virginis.

Lib. de pra-
scriptionib.
hæreticorū.

qui ambo corporalem MARIAE in cœlum assumptionem, omni dubitatione sublata, prædicant, uerbisq; grauissimis contestantur. Deinde idem author, quicumq; fuerit, nō secus quàm Gelasius, rationem sui temporis habuisse uidetur; nimirum ut ex hominū manibus ea scripta excuteret, quæ uel sine iudicio, uel cum periculo passim legebantur, magisque obesse quàm prodesse poterant ad Ecclesiæ ædificationem. Hinc illa uerba: Ne fortè si uenerit in manus uestras illud Apocryphum de Transitu eiusdem Virginis, dubia pro certis recipiatis, quod multi Latinorum pietatis amore, studio legendi chariùs amplectuntur.] Et tamen agnoscit, illo seculo plurimorum opinionem inualuisse, qui MARIAE à corpore migrasse, ac resuscitatam beata cum Christo immortalitate uestiri assererent, simulque multis argumentis probarent. Primum, quòd Ioanni Euangelistæ similem Dei gratiam obtigisse crederetur: tum quòd in multis cum Christo à morte resuscitatis, perpetua resurrectio iam completa fuisset, ut pleriq; arbitrarentur: quòd præterea & Ioannis & Mariæ corpora neq; in sepulchris, neq; alibi usquam reperiri possent. Tãdem ita concludit: Quia Deo nihil est impossibile, nec nos de B. MARIA factum abnuimus, ut nimirum & ipsa resuscitata cum Christo regnet in æterna societate.] Adiungit interim & illud: Quanquam propter cautelam salua fide pio magis desiderio opinari oporteat, quàm inconsultè definire quod sine periculo nescitur.] Non igitur ab hac sententia quam defendimus, fuit alienus, sed omninò affirmare noluit, quod illo seculo fidelibus non usque ad eò persuasum esse uidebat. Dubitârunt autem ille, quisquis fuit, & maiorem ab Ecclesia lucem expectârunt, nihil hoc sanè impedit, quò minus ea nos luce fruamur, quam acceptam uenerandi Patres atq; Maiores nobis non sine numinis prouidentia benignè communicârunt, & partim uia uoce, partim scripto publicè confirmârunt. An hîc quoq; locum non habeat, quod alicubi Gerson peritè dixit, aliter Doctorum dicta quàm assertiuè, quàm cum dubiè loquuntur, accipi oportere? Demùm nulla iusta causa est, ut Augustino fidem denegemus, quum firmissimis, & prorsus, ut multi non malè putant, irrefutabilibus argumentis euincit, MARIAE corpus resuscitatum atq; felicitate donatum esse, ut his etiam uerbis indicauit: Deus lætari facit MARIAE, lætitiã inenarrabili animâ & corpore in proprio Filio, cū proprio Filio, per proprium Filiū: ut sit semper incorrupta, quam tanta perfudit gratia, sitque integraliter uiuens, quæ omnium integram perfectamq; genuit uitam.]

VERVM, inquiet aliquis, ut ut sese res cum Hieronymo siue Sophronio habeat, tamen illud fatendum est, Ecclesiam de hac MARIAE assumptione nihil certi credendum præscribere atq; pronunciare. Sit ita sanè, Apostolos & proximis seculis insequentibus alios in iaciendis ueræ fidei fundamentis occupatos, ad Christi ascensionem magis quàm ad matris eius assumptionem docendam & inculcandam respicere uoluisse: Ac multa sunt id genus alia, quæ postea in Ecclesia uiliter accepta sunt atq; retenta, licet inde ab initio non traderentur, neque certa lege definirerentur. Etenim, ut dici solet, Ecclesia sicut aurora consurgit; ac pro temporum ratione aliis atq; aliistum moribus regitur, manente tamen semper fidei à Christo & Apostolis traditæ fundamento, quod seculis omnibus immotum atq; inuariabile perseverare necesse est, ut admonet etiam Tertullianus. Iam uerò quæ traduntur ab Ecclesia, non unius generis esse constat, sed alia ut certa & explicata dogmata proponi, à quibus circa impietatis notam haud liceat discedere; alia uerò tacito fidelium consensu & longæuo Ecclesiæ usu corroborata, vim quandam legis accipere, ut nemo, nisi remerarius, illis contradicat. Rursus ea quæ ritu publico celebrat Ecclesia, quædam eius sunt generis, ut tanquam pia & probabilia tantò magis credantur, quantò studiosius à Doctoribus approbantur, maioreq; consensu fidelium recipiuntur. Ad hanc classem pertinet, quòd Deiparam non solum animam, sed etiam corpore in cœlum assumptam, & Christianus orbis hanc ipsam sententiam mirabili consensione, & publica religione testatur, sibiq; prorsus persuasam habent Orthodoxi.

sententiam no-
bis proponit, de
Maria assumpti-
one.

Sophronius non
omnino negat
Mariam cum
corpore assumptam
imò etiã ex parte
probat.

Sophronij dubi-
tatio, non debet
nos hodie dubi-
tantes reddere
in hoc argumē-
to.

An Ecclesia cer-
ti aliquid defi-
nuerit de Maria
assumptione cre-
dendum.

Ecclesia sicut
aurora consur-
git, ac in cogni-
tione rerum sa-
crarum proficit,
suosq; filios pro-
ficiētes facit.

Varij esse gene-
ris, nec unius
ponderis ea quæ
tradit Ecclesia

Duplex & in superioris tractationis.

Vanos esse aduersarios, qui Scripturae testimonium de hac Maria assumptione requirunt.

Per multa certa sunt, licet non scripta.

Quosdam hodie nimis esse morosos ac diffidentes in corporali assumptione Virginis agnoscenda atq; confirmanda.

Christi & matris eius, non Sacerdotum assumptione in Ecclesia celebratur.

Quæ omnia ritè quidem ponderata, duplicem in primis vsu, eumq; Lectori (ut spero) non inutilem præstare possunt: alterum ut aduersus virulentas quasdam Nouatorum voces mentem magis præmunitam atq; confirmatam habeat: alterum ut quibusdam nimium scrupulosis non facile assentiatur. Etenim quid nisi fugiendum virus dixeris, quod Ioannes Riuius, & id genus alij Sectarij nullo modo affirmare audent, MARIAM in cælos vnâ cum corpore assumptâ esse, quoniam in Scriptura sacra nullus ea de re locus extet, quam præterea sine periculo nescire liceat; nihil profus ad salutem adipiscendam facere, siue credas, siue non credas: imò verò nugæ appellant, quod de assumpto MARIÆ corpore vel disputatur, vel asseritur ab Orthodoxis. Notum est autem, ex quo fonte hæc aqua tam putida deriuetur, nempe quòd verbo Dei scripto fidem & obseruationem omnem Ecclesiæ alligatam esse, nihilq; præter Dei verbum expressum in religione valere contendat. Hoc autem istorum & Arianorum commune idolum est, toties à nobis euersam, atq; ab alijs etiam protritum, ut actum agere pigat, nouiq; certamen contra hos Ecclesiæ hostes instituere, quib. liberrimū est cum suo magistro Lutherò, quicquid libet, siue scriptū sit, siue non sit, vel dicere vel negare, quicq; ut Tertullianus loquitur, in solis Scripturis certamen omnes solent constituere. Satis nunc sit vnum eumq; probatissimum Theologum Augustinum citasse, qui de MARIÆ assumptione differens, exemplis euincit, per multa esse certa, quæ aliòquin in Scriptura Canonica non expressè tradantur. Adiungit & illud: Quædam, Scriptura sancta veris indagacionum studiis quærenda reliquit: quæ non sunt superflua æstimanda, dum vera indagacione fuerint patefacta. Ac rursus: Sunt quædam quæ, quamuis in Scriptura commemorari ex toto omissa sint, vera tamen ratione creduntur. Quare Thomas Aquinas rectè asserit, quod licet in sacris literis non tradatur MARIAM cum corpore in cælum assumptam esse, tamen id ab Augustino rationabiliter colligi atque probari.

Cæterum ut ad alterum illudq; minus apertum aduersariorum genus progrediamur, hi Catholici quidem, nescio tamen quo spiritu ducti, & zelo fortasse, sed non secundum scientiam inflammati, de MARIÆ in cælos assumpta loqui metuunt, ac docere dedignantur. Quocirca nomen Assumptionis expungunt, & pro eo dormicionem sanctæ Dei genitricis nominant, hocq; Deiparæ festum, ad eius pro carnis conditione migrantis memoriam solùm celebrandam referre conantur. Tùm Ecclesiæ sobrietatem appellant, quòd hæc elegerit cum pietate magis nescire, quam aut friuolum aut Apocryphum aliquid docere de illius sanctissimi corporis assumptione. Scimus interim, veteres quosdam, quàm de hoc festo loquuntur, MARIÆ dormicionem potius, quam assumptionem nominare, ac in dubio relinquere, vbi Deiparæ corpus post mortem conditum asseruerit, & an resuscitatum atq; in cælos translatum debeat definiti. Quibus de rebus quid olim friuolum ac Apocryphum vani ac insulsi homines aut scripserint, aut sinxerint, alij si velint, curiosè perquirant. Quæ rursus sanè opinio aut hæsitatio nihil impedit, quòd minus hodie nos præsentis ac superiorum etiam ætatum Ecclesiæ adhæreamus, ut cum ea ipsa de corporali MARIÆ assumptione certius credamus, & confidentius definiamus, & apertius protestemur, quam primis illis nascentis Christianismi seculis factum est. Etenim Ecclesia, vti supra monstrauimus, successu temporis auget sapientiam, duceq; Spiritu sancto, à quo semper regitur & eruditur, è posterioribus Concilijs maioreq; consensu Doctorum illustriorum veritatis lucem & accipit & ostendit. De Sanctis alijs, quin cum Christo in cælis regnent, nullus dubitat Orthodoxus: eorum autem assumptionem in Ecclesia celebrari, sicut dies ipsorum natalitios celebrari dicimus, inauditum, & à communi loquentium piorum omnium vsu ac sensu alienum est. Solienim Christo in Euangelio, & Christi matri in Ecclesia nomen & priuilegium assumptionis ob corpus assumptum debetur atq; tribuitur. Secus qui sentiunt ac loquuntur, licet in errorem sacris literis aduersantem non impingant, tamen non sapiunt ad sobrietatem, optimis & clarissimis Patrib. contradicunt, à communi bonorum credulitate atq; confessione, quæ iam vim legis obtinet, non sine periculo sese subducunt, neq; solùm eximio dignissimæ Virginis

In li. de abusu sibus Ecclesiasticis.

Est. de præscriptionib. Hæreticor. Ser. 1. de assumptione Virginis.

In 3. part. quæst. 27. artic. 1.

Marci. 16. 2. cor. 1.

Virginis honori derogant, sed etiam verè diuinum illud miraculum, quod in corporali Matris Domini resurrectione & assumptione refulget, ac mirificè Angelos ac pios re-creat, maiorem in modum obseruant extenuant que. Nos demùm venusti Poëtæ Mantuani carmen, qui hoc caput absoluat, suamque sententiam verè Catholicam explicet, in medium adferemus.

In libro 9. Essterum.

Hæc est illa dies, quæ Christus in athera Matrem Sustulit indutam membris: sic credere sanctum est. Nam nec erat locus in terris, vbi viscera condi. Fas foret, æternum quæ progenuere Tonantem.

CAPUT SEXTUM.

Præclaras admodum & venerandas esse Feras de Assumptione Virginis in Ecclesia institutas, quas contra fas omne abrogent noui ac præposterij Reformatores. Nec audiendum esse Lutherum, qui nihil ad nos pertinere asserit, quomodo MARIÆ in cælis viuat. Item Festi huius Epistolam ex Ecclesiastico sumtam, ad MARIAM rectè accommodari, quicquid Nouatores garriant.

FERIAS DEIPARÆ SACRAS, UT FREQUENTER, ITA REVERENTER peragit Ecclesia, certò intelligens, Deo gratum, & Orthodoxis dignum hoc esse officium, quo inter beatos & beatas omnes beatissima Domini & Dei nostri mater, certis anni temporibus ac publicis cæremonijs sæpenuerò celebratur. Inter has autem ferias, quæ tot seculis religiosè hætenus obseruantur, festum Assumptionis, quod vocant, non minimum, sed maximum reputatur, locumq; principem tener: Nec dies quidem vllus MARIÆ lætior feliciorq; contigit, si nouam & animæ & corporis felicitatem eo die illi collatam ritè contemplerur: ideoq; si antea vnquam, tunc vel maximè spiritus & anima & corpus eius in Deum viuum mirabiliter exultauit, ipsaq; summo iure dicere potuit: Respexit humilitatem ancillæ suæ: Ecce enim ex hoc beatâ me dicent omnes generationes: quia fecit mihi magna qui potēs est. Quare nos etiam, qui te Filiumq; tuum amamus, ô ter beata & verè augusta Mater, non possumus huic præclaræ & incomparabili felicitati tuæ non ex animo gratulari, quando quidem quæcunq; à Domino tibi, & de te dicta sunt, tam pulchro exitu concluduntur, ac omni ex parte tandem perficiuntur. Beata quæ non modò credidisti, sed fidei etiam omnisque virtutis fructum & finem hodie consecuta es, & eius quem tantoperè amasti atque desiderasti, iucundissimo conspectu nunc demùm perfrui meruisti. Emanuelem in castellum mundi huius intrantem, tanquàm hospitem, hospita excepisti: hodie ab illo vicissim in regale suum palatium exciperis, & tanquàm mater tali Salomone digna magnificè primùm honoraris: Ego sanè vix pium eum esse arbitror, qui cum Bernardo non ingenuè confitetur: Nec in terris locus dignior vteri Virginalis templo, in quo Filium Dei MARIÆ suscepit: nec in cælis regali folio, in quo beatam MARIAM hodie Filius sublimauit. Quis autem cogitare sufficiat, quàm gloriosa hodie mundi Regina processerit, & quanto deuotionis affectu tota in eius occursum cœlestium legionum prodierit multitudo? Quis itidem excogitare queat, quibus ad thronum gloriæ canticis sit illa deducta, quàm placido vultu, quàm serena facie, quàm diuinis amplexibus suscepta à Filio, & super omnem exaltata creaturâ: cum eo honore, quo tanta Mater digna fuit: cum ea gloria, quæ tantum decuit Filium? Quantum enim gratiæ in terris adepta est præ cæteris, tantum & in cœlis

Inter omnes Maria ferias festum assumptionis eius maximè & sollemnissimè celebrari.

Nullus dies Maria lætior, quæsem in cælum assumeretur.

Cur Maria in cælum assumpta gratulari debet Christianis.

Quomodo Bernardus hoc festum depingat, ac Mariam in cœlis considerari.

caelis obrinet gloriae singularis. Quod si oculus non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit, quae preparavit Deus diligentibus se: quod preparavit gignenti se, & quod omnibus est certum, diligenti pra omnibus, quis loquatur?] Ac tandem ita concludit: Felix plane MARI A, & multipliciter felix, siue cum excipit Saluatorem, siue cum a Salvatore suscipitur.] Praeclara isthaec & notanda viri sancti est oratio, quae partim nostrae Virginis ad summum honorem euectae praestantiam, partim huius festi prerogatiua ostendit, eaque tanta est, ut inter praecipuas Sanctorum festiuitates haec ipsa refulgeat & excellat, sicut ante nongentos etiam annos testatus est Hildephonsus. Vnum adhuc Amadum adiungam, qui festi huius excellentiam confirmet ac illustret: Quis digne laudibus, inquit, efferat sacratissimam Virginis assumptionem? quis fatu explicet, quam laeta migravit a corpore, quam leta vidit filium, quam gaudens properavit ad Dominum, Angelicis vallata choris, Apostolicis sulca obsequiis, dum Regem cerneret in decore, sicut expers omnis corruptela, sic immunis ab omni molestia. O quam preciosa in conspectu Domini mors genitricis eius? Eleuata cum vocibus exultationis & laudis, prima post Deum super omnes coeligenas in sede gloriae collocatur.]

Nos vero priusquam aduersarios huic festo non parum infestos petamus, facere non possumus, quin de eo ipso nonnulla dicamus, sed eo succinctius, quod pluribus de MARI A felicitate iam ante disseruimus. Felix profecto & sacrosanctus dies, quo tam innocens anima, velut columba candidissima, ex corpore tanquam ex arca euolauit, neque in Abrahae, sed Dei sinum continuo deportata est. Felix dies, qui tam preciosum munus de huius mundi deserto transmisit, & ad sanctam aeternamque ciuitatem ita perduxit, ut commune & incredibile gaudium, nec minor admiratio coelitibus omnibus crearetur. Felix dies, qui sponsae languentis tam ardentibus quam diuturnis desideriis satisfecit, ut quod quaesierat inueniret, quod petierat acciperet, quod expectarat secunda possideret, nimirum in illa summi aeternique boni perfecta visione atque fruitione penitus conquiescens. Felix dies, qui migranti a sacro corpore sanctiori animae coelestes illos Spiritus obuios dedit, ac deinde resuscitato a morte corpori Virginali tot tamque beatos & laetos comites, custodes atque deportatores praebuit. Felix dies, qui tantum luminis & decoris coelesti Paradiso intulit, quantum in foemineo sexu nunquam apparuerat, ut tanquam splendor fulgentissimae lampadis omnes caeli sedes & incolas clarissime irradiaret. Felix dies, qui duo ut sanctissima, ita & pulcherrima corpora primum in caelo coniunxit, ut spiritus sponsam, & Filius matrem suauissime complecteretur, mutuisque osculis ambo sese inuicem consalutarent. Felix dies, qui ancillam Domini humillimam eo usque prouexit ac extulit, ut praestantissima caeli Regina, mundi que Domina efficeretur, & ne altius quidem posset assurgere, quoniam ut Sophronius loquitur, in Regni folio sublimata, post Christum gloriosa resedit. Sic enim ubique, inquit, confidenter sancta Deicanit Ecclesia, quod denullo alio Sanctorum fas est credere, MARIAM ultra Angelorum & Archangelorum dignitatem transcendisse.] Atque, ut semel absoluam, felix hic planeque venerandus dies est, qui Reginam & Matrem nobis potentem simul & clementem in regno Dei constituit ac confirmavit, ut eandem, quae iudicis mater assidue manet, matrem misericordiae nobis fauentem, & apud Christum patrocinantem, nostraeque salutis negotia fideliter procurantem habeamus. Quod si erunt fortasse, quibus haec laudes immodicae videantur, non mihi, quae solo, sed Patribus, ut Bernardo, Anselmo, Damasceno, Hildephonso, Sophronio, Athanasio succenseant: horum ego me discipulum, nec solum praesentis, sed & veteris Ecclesiae ciuem esse profiteor, atque ab huiusmodi columnis auelli nequeo, quia Dei verbum expressum est, ut qui suis animabus pacem & securitatem exoptant, non de nouis, sed antiquis semitis interrogent, ac inuentis continenter insistant, neque terminos antiquos a Patribus praestitutos transgrediantur.

VERVM enim uero ut ad nouarum semitarum inuentores ac duces veniamus, age ex illorum scriptis & factis iudicemus, quam pulchre, prudenter ac pie ipsi Festum hoc peruetustum, maximoque in precio semper Graecis & Latinis habitum celebrent, atque tractent. Principio bonae Sectariorum parti adeo foetet hic dies, ut illum prorsus abrogatum cupiant, sicut in suis quidem Ecclesiis passim abrogarunt, ut nulla eius vestigia

propo-

Rationes aliquot ad Festi huius excellentiam astruendam, & illustrandam.

Maria in caelestis regni solo sublimata, post Christum gloriosam resedit, super omnes Angelos exaltata.

Huius diei & Mariae laudes etiam a Veteribus decantatae esse.

Notatores huic Festo abrogando a se operari, Veteri Ecclesia nihil concedentes.

2. Cor. 2.

Sermo, 2. de Assumptione Virginis. Elomel. 7. de Virgine matre.

Serm. de assumptione Virg.

Hierem. 6. Prot. 22.

propemodum superesse videantur. Cui rei argumento est, quod in illis nouae religionis siue ordinationum, ut vocant, formulis, quas subinde figunt atque refigunt, praecipuum hoc MARI A festum nec attingere, nec nominare dignentur. Egregia, scilicet, pietas, quam isti cum Iudaeis, Turcis ac Ethnicis, hoc est, cum praecipuis Christiani nominis hostibus communem habere possunt: cum veteri & Catholica Ecclesia habere non possunt. Haec enim Festum praesens, ut diximus, non modo iam pridem agnouit, sed etiam caeteris quae aliis Sanctis festiue coluntur, praetulit, ac ubique gentium celeberrimum habuit, multisetiam solennibus canticis & concionibus sacris illud exornans, sicut veterum Patrum Homeliae hodie ad populum habitae liquido contestantur. Gloriantur Aethiopes, suam religionem inde ab Apostolis traditam perseuerare, in qua diem mortis & assumptionis MARI A Virginis (haec autem ab illis diligentissime & per multas ferias colitur) singulari studio in hunc usque diem obseruant. Dauid Chytraeus quamuis inuitus aperte fatetur, Festum hoc apud Constantinopolitanos & Graecos unum ex praecipuis esse, quod sicut Natiuitatis Domini, & Resurrectionis ac Pentecostes festum solenniter celebretur. Anus a Christo nato fuit sexcentisimus septuagesimus quartus, quo Imperator Manuel Comnenus de diebus feriatas legem tulit, eamque Balsamon Photius Antiochenus Patriarcha repetiuit in opere, quod velut ius Pontificium Graecorum haberi potest. Inde uero clare conuincitur, ante mille annos Caesarem publice mandasse, ut decimo quinto die mensis Augusti gloriosa sanctae Dei genitricis emigratio ritu solenni perageretur. Quae igitur isthaec noua religio Euangelicorum, ut homines sponte ad mala quaeque propensos, & ad pietatem difficiles, a Dei cultu & sacris auocent, ut bonorum omnium authorem in MARI A praedicari vetent, ut beatam illam in Ecclesia dici & decantari non permittant, denique ut vitam eius & mortem atque gloriam palam praedicari, aut publicis testimoniis comprobari minimè patiantur? An MARI A honos ad Christi honorem non pertinet, quemadmodum & irrogata parenti iniuria, in Filij redundat ignominiam, meritoque ab eo vindicatur? Iam uero quam horum prudentiam esse dicemus, quod Apostolorum & Stephani Prothomartyris natales iubeant publicis feriis cohonestari, ac Euangelicae peccatrici Festum etiam proprium plerisque in locis largiantur: MARI A uero purissimae Virginis & caelorum Reginae natali, quando coelestem vitam agere & Sanctis omnibus in gloria praestare coepit, nihil omnino concedant? Quae porro isthaec arrogantia, ne dicam dementia est, homines priuatos aut nulla Ecclesiastica auctoritate suffultos, de sacris constituere, ac receptos probatos, quae ritus violare, contemnere, abolere? In qua potestate haec faciunt? non Diuina, quae utrunque magistratum propriis terminis circumscripsit, & penes Ecclesiasticos curam sacrorum esse decreuit: non Euangelica, quae in Cathedra sedentibus licet discipulis reuerentiam & obedientiam tribui postulat: non Apostolica, quae oues Pastoralibus, populum Episcopis in spiritualibus rebus subiicit: non Ecclesiastica, quae festorum institutionem & mutationem ciuili magistratui nunquam permisit, sed seuerè potius interdixit; non denique Imperiali, quae de Episcopis & Clericis ita loquitur, ut Ecclesiarum gubernationem penes illos integram manere decernat, neque vllas nouas religionis formulas dari vel accipi velit a politico magistratu. In qua igitur potestate haec faciunt? nisi Tyrannica, cuius hoc proprium esse solet; Sic uolo, sic iubeo, sit pro ratione voluntas. Atque haec, scilicet, praecleara pars est illius reformatae, ut vocant, Ecclesiae, quae luxum, epulas, pocula, choraeas, omne denique profanum negotium festis diebus haud grauatim ferre potest: sacrum otium & Deiparae honorem ferre non potest. Perinde ac si bono publico inuidet, quod profecto ad populum redit, si is de tanta Virgine certis anni temporibus secundum Euangelium instituat, illamque amare, colere, & Deum in illa laudare admoneatur, ac demum excellentem eius gloriam quottannis grata memoria prosequatur. Sed habeant Ecclesiae desertores suas quas contendant & urgeant, leges iniquas, tenebras ponant lucem, & lucem tenebras, sicut Propheta dixit; suo tandem magno malo sentient, quid sit matrem Saluatoris debito defraudasse honore, ac Christum in matre sua augustissima non reuerentius habuisse.

Inorat. de statu Ecclesiarum.

Titul. 7. cap. 1.

a. Dent. 17. b. Matt. 23. Luc. 12. c. Hebr. 13. Titum 3. 1. Tim. 4. & canon. 10. in Can. Apost. d. Vide Canones distinct. 96. e. in auct. de sanctis Clericis & Episcopis.

Esai. 10. et 5.

Festum hoc insignitum apud Aethiopes & Graecos. Hoc Festum indignè profusè et impie abrogari.

Imprudens aduersarij Mariae minus quam Sanctis aliis eorumque feriis iribunt.

Inollerabilem arrogantiam esse Nonatorum, qui aduersus omnia iura sibi sumunt potestatem iudicandi de religione, ac festis abolendis.

Qui reformatam Ecclesiam hodie proficiunt, quam praeposterè Festorum habent rationem.

SIDENIM

Non audiendos esse Novatores, qui has ferias propter abusus volunt aboleri, nec ratione legitimum observari in abusibus corrigenda.

Si illud Festum, Dominicum diem propter populi abusus maxime aboleri oporteret.

Veterum ritus & observationes Ecclesia mordicus retinenda.

An verè tradat Lutherus, nihil ad nos pertinere, quomodo Maria in celo vivat.

Maria in celis gloria inaccessibilis et incomprehensibilis.

Quomodo Lutheri dictum merito reprehendatur.

Ad Festum hoc rectè celebrandum exigitur non minus charitatis quam fidei officium.

SED ENIM UT temeritati suæ qualemcumq; fucum prætexant, accusant abusus, qui apud Papistas huic Festo admiscuntur. Quasi verò quod Sectarij pro abusus ducunt, statim hoc nomine dignum debeat existimari, non magis profectò, quàm si egro qui infecto palato laborat, de ciborum saporibus iudicanti fides habenda sit. Corrigantur abusus, qui verè abusus sunt: quanquam sine his nec fuit, nec erit vnquam in terris Ecclesia. Corrigantur legitima ratione, non pro libidine fanaticorum. Corrigantur salua ipsa, vt sic dicam, rei substantia, eaq; moderatione addita, vt in ipsa curatione præsentis morbi non augeantur magis quàm profligentur. Corrigantur demùm, vt peiores abusus errores, qui Christi corpus nefariè lacerant, nullo modo admiscantur. Cur verò ipsi hos nostros, quos notant, abusus non ita corrigunt, vt in suis saltem Synagogis præfens Festum retineant, & à vulgo celebrari permittant, quùm veterum & publicorum rituum mutatio magnum sæpè periculum adferat? Quod si ràta religio est abusus cauendi ac reformandi, cur non Dominicum quoque diem è medio tollunt, qui pluribus ad peccandi licentiam & turpe otium, paucis ad veræ pietatis exercitationem ac studium seruit, sicut ipsi in suo populo experiuntur? Sed in locum communem nolo excurrere, vt aduersariorum & nostrorum in celebrandis feriis abusus collatione facta proponam, & illorum trabem, qui nobis festucam exprobrant, hoc loco patefaciam exaggeremq;. Vtinam rectè illi secum expendant, ac simul amplectantur, quod Hieronymus prudentissimè docuit, traditiones Ecclesiasticas, quæ fidei non officunt, ita obseruandas, vt à maioribus traditæ sunt, easque piis vtiles, Deo gratas & humanæ saluti conducibiles esse, Damascenus affirmat. Id quod de probatis & solennibus feriis, siue in Christi, siue in MARIÆ honorem iam pridem institutis ac obseruatis, vel maxime intelligendum est.

IAM verò cum illis agamus, qui paulò sunt è Sectariis moderatiores, & Festum hoc quadantenus videntur agnoscere, quoniam in illius Euangelio tractando versantur. Ex quibus princeps eorum Lutherus concionem hoc die publicam habuit, atque inter alia de illo scripsit, satis esse, si MARIAM in cælo viuere sciamus: quomodo autem viuat, nihil ad nos pertinere. *Necessariò, inquit, credendum est, Dei genitricem viuere; quomodo autem hoc fiat, cur a Diuina mandandum est.* Vbi nos Lutherò concedimus, non nullos in eo posse peccare, quòd cum MARIÆ beatitudinem, & incredibilem eius gloriam contemplantur, siue tractant, supra modum sint solliciti atque curiosi, quandoquidem præceptum illud parùm obseruent: Altiora te ne quæsieris, & fortiora te ne scrutatus fueris. Non est enim tibi necessarium, ea quæ abscondita sunt, videre oculis tuis. Tùm ex Paulo satis constat, humanis sensibus non posse percipi, quæ diligentibus se summa Dei bonitas præparauit, atque in patria illa cælesti rependit. Quocirca vt quis maxime annitatur, assequi tamen non poterit, quo triumpho & apparatu talis Regina in cælos deducta, & ad summum sublimitatis fastigium perducta, ibique super omnem principatum, virtutem & potestatem; adeoq; super omne quod infra Deum est, collocata sit, iamq; donis & bonis cælestis regni amplissimis potiatur. Norunt hæc Angelici spiritus, & quæ iucundissimo spectaculo interfuerunt, atq; adhuc adsunt animæ sanctæ, nullo quidem mortalium hanc tantam MARIÆ gloriam comprehendente. Vt hinc etiam Bernardus non temerè dixerit: Christi generatione & MARIÆ assumptionem, quis enarrabit? Sed aliò tendit Lutheri oratio, nimirum vt veteribus velut colaphum, vt sic dicam, impingat, aut tacitè saltem eos perstringat, qui de MARIÆ in cælum præclaro ingressu, de quæ iucunda Angelorum illi occurrentium gratulatione, ac de ipsius etiam Filij matrem honorantis charitate præclara scripserunt, aut etiam nùm piè meditantur atque docent. Quod docendi & meditandi genus, cum sit Patribus ac piis perquam familiare, tamen à Lutherò improbat; quoniam publicus Ecclesiæ hostis veretur, ex talium rerum siue tractatione, siue contemplatione consequuturum, vt tantò magis Deipara honoretur, quantò abundantior eius in cælis gloria consideratur atque commendatur. Verùm enim verò huius Festi ratio non solum fidem simplicem exigit, quæ MARIAM in cælis viuere certò credamus (sicut Lutherus insulse philosophatur) verùm etiã veræ charitatis officium postulat, vt cum ipsa gaudente & col-

In episto. ad Lucinum.

In sermo de Iussis, pro defunctis.

In Postilla maiore circa ferias assumptionis Virginis.

Eccles. 3.

1. Cor. 2.

Sermo. 1. de assumptione Virginis.

latan-

latantibus ei Angelis congaudeamus, vt quæ decretos illi in cælis honores, ac debitam in terris venerationem nobis ob oculos serò proponamus. Hinc illa vox Ecclesiæ suos filios hoc die adhortantis: Gaudeamus omnes in Domino, diem festum celebrantes sub honore B. MARIÆ Virginis, de cuius assumptione gaudent Angeli, & collaudant Filium Dei. Quod spirituale gaudium piis tantò magis concipitur & augetur, quantò diligentius admonentur, & ipsi secum perpendunt de mirifica illa, quam diximus, tum animæ tum corporis felicitate nulli Sanctorum alij opulentiùs attributa. Valeat igitur Lutheri vana, & Ecclesiæ instituto Patrumq; scriptis aduersa speculatio, qui ne MARIÆ quidem gloriam eminentem, quam spectemus & admiremur, cedere dignatur, ac satis esse docet, si Deiparam solum apud Deum viuere statuamus, de reliquo nihil magis de illa, quàm de latrone illo in cruce serò poenitente solliciti. Verùm hæc Satana fraus eò comparata est, vt piorum animi à recto pioq; celebrandi huius Festi more ac officio auocentur, & veram pietatem dediscant potius quàm in vsu habeant. Nouit enim versipellis hostis, quàm libenter probi & Deum amantes Ecclesiæ filij, erectis in cælum animis soleant sacrum illum Virginis ascendens triumphum, & Christi Angelorumque illi occurrentium gaudium in mentem reuocare, tantæque Reginæ super cælos exaltatæ gratulari, ac simul in MARIÆ Deum, qui tam magna illi fecit, extollere ac celebrare. Præterea ingenium ac studium huius Hæresiarchæ proprium est, nihil non admoliri, vt meritorum & præmiorum gradus abroget, neque Sanctis coronam iustitiæ permittat, quam alij aliis pro suis benefactis excellentiorem percipiant, sicut nos alibi demonstraui.

SED rursus morosi queruntur Sectarij, multa hoc die legi & cantari publicè in Ecclesia, quæ parùm aut nihil ad rem faciant, & incommodè quidem ad Deiparam referantur, præsertim si Epistolica & Euangelica lectio consideretur. Agnosco sanè querulosos murmuratores, vt iudas Apostolus loquitur, more suo mustitantes & obrectantes matri Ecclesiæ, quibus etiam illa, tametsi velit, nunquam satisfacere possit. Ad eò semper in promptu habet nasuti quod calumnientur, & vnde offendi se clamitent, quicquid vel instituat, vel mandet, vel canat, vel obseruet Ecclesia, postquam ab hac ipsi nefariæ præsciderunt. Reprehendunt autem peculiariter hoc die nonnulla Deiparæ tribui, & in eius laudem publicè decantari ex libro Ecclesiastici, quæ aliòquin de sapientia æterna dicantur atq; intelligantur. Hinc verba illa Lutheri: *Coactè & Epistolam huc torserunt, qua Diuina sapientia tantum competit, ipsi scilicet Christo. Hic enim ante secula fuit, in quo omnia condita sunt. Quòd autem MARIÆ Deiparæ hæc tribuitur, merum mendacium & in Deum blasphemia est.* Atq; hæc satis quidem imperiosè, ne dicam rabiosè Lutherus.

RESPONDEMVS aut, ad sacras literas ritè tractandas cum primis obseruari oportere, quòd in illis vnus ac idem locus, sensus diuersos frequenter admitrat, quùm diuinitus sit ita prouisum (sic enim Augustinus loquitur) vt eadè verba pluribus modis intelligantur. Imò verò vna ac eadem res, non modò varia, sed etiam contraria in Scripturis solet significare. Vnde Paulus quæ scripta sunt de Hierusalem metropoli Iudæorù, per allegoriam ad cælestem Hierusalem transfert, sicut & Ioannes facit in Apocalypsi: & nomen Leonis iam Christo de tribu Iuda, iam dæmoni circumienti & quæretum quem deuoret, in iisdem Scripturis attribuitur. Est d'ignis quem misit Dominus in terrã, vt ardeat: est rursus ignis, qui super impios cadat, vt non videant solem. Deinde ad veram Scripturarum intelligentiam pertinet canon, quem à Ticonio mutuatur Augustinus, vt à capite Christo ad corpus eius mysticū, & rursus à corpore ad caput transeat, atq; adeò vt velut vtriusq; persona vna fiat. Exemplo sit quod ab Esaia partim in persona Christi, partim in persona Ecclesiæ dictum legimus: Sicut sponso imposuit mihi mitrã, & sicut sponsam ornauit me ornamento, quæ admodum Augustinus legit, pro eo quod noster habet interpres: Circumdedit me quasi sponsum decoratum corona, & quasi sponsam ornatum monilibus suis. Etsi enim sponsus & sponsa duæ ac diuersæ personæ sint, tamen hoc loco pro vna ac eadem persona, sicut idem Augustinus notauit, accipiuntur. Tùm è Salomonis libris facillè perspicitur, quòd æterna Sapientia se sponsa ac mulieri conferat, ac sub tali imagine se nobis præbeat cognoscendam.

Lucas 23.

Iuda 2.

In Postilla circa enarrat. Euang. de Festo natiuit. Maria.

Lib. 3. de doctrina Christiana c. 27. Galat. 4.

2. Apoc. 21. b. Genes. 49. c. Apoc. 5. c. 1. Per. 5. d. Luc. 12. e. Psal. 57.

Lib. 3. de doctrina Christiana c. 31. Esaia 61.

Spirituale gaudium huic festo debemus, ob consideratione eius felicitatis, quæ Mariam cælo nata est.

Quò spectet Lutheri fraus, & Satanae Virginis suum honorem inuidenti conatus.

Non admittendas esse Novatorum querelas contra hoc Festum murmurantium.

Vana esse querelam, quod Epistola, & Sponsa huic Festo male quæretur in Ecclesia.

Lutheri cauilatio aduersus Epistolam Festi.

Idem Scriptura locos diuersos, & quasi contrarios sensus admittit.

Scriptura de Christo loquit, sæpè & corpus eius mysticum intelligit, & contra.

grauissimo scelere constare non potest, sibi adiunctam haberet, dum istiusmodi Doctores noui, aliis omnibus quantalibet eruditione & sanctitate præditis, se peritiores ac sapientiores esse confidunt. Doctor vtrique fuit Anselmus, & percelebris idem Archiepiscopus, quid dictum Euangelium huic festo quadrare tradidit & ostendit. Doctor Eusebius Emisencus, quocumque tandem seculo vixit, in hunc modum scribens: Merito sancti Patres constituerunt, vt in hac solennitate beatæ Virginis MARIÆ hoc Euangelium legeretur, quæ specialiter quidem per has duas mulieres significatur. Ipsa enim inter omnes creaturas beatissima Virgo, vtriusque vitæ, actiue videlicet, & contemplatiue plus cæteris omnibus priuilegia custodiuit. Ipsa quoque, sicut Martha, imò melius quam Martha, suscepit Christum, non solum in domum suam, verum etiam intra claustra vteri sui. Ipsa eum cœcepit, ipsa eum genuit, ipsa eum peperit, & portauit, & plus quam Martha & frequentius ei ministrauit. Ipsa denique sicut MARIA, eius verbum non solum audiebat, verum etiam in corde suo conferebat, nobisque ad legendum & audiendum custodiebat. Quod si nihil omnino aliud, præterquam hoc vnum in Euangelio legeretur: Maria optimam partem elegit, quæ non auferetur ab ea; non temerè profectò, sed aptissime idem Euangelium tali festo applicaretur, atque ad Deiparæ commendationem ingens momentum adferret. Qua de re Guerricus egregie docet, vt verba eius ad Nouatores fortiùs verberandos merito ascribamus. Dixerat cum Luca, MARIA optimam partem elegit, & statim subiicit: Hoc de MARIA sorore Marthæ scriptum est: sed in MARIA matre Domini hodie plenius & sanctius impletum est. Hodie namque beata Virgo MARIA optimam partem elegit, imò quam dudum elegerat, hodie perpetuò possidendam accepit: vt scilicet inseparabiliter adhæreat Domino, perenniterque fruatur Dei verbo. Nec alienum aut incongruum, si quod de illa MARIA dictum est, in istam transfumatur: cum ad conuenientiam transformationis, similitudo non solum nominis, sed etiam operis suffragetur. Illa siquidem Dominum hospitio recti, hæc thalamo suscepit vteri. Et qui creauit me, inquit, requieuit in tabernaculo meo. Illa sedens secus pedes Domini audiebat verbum illius: hæc sedula circa curam humanitatis eius, conseruabat omnia verba quæ de illo erant, conferens in corde suo. Et quibusdam interiectis: His, inquit, vt opinor, contemplationibus paciscatur MARIA, hanc optimam partem elegerat; quæ non ablata, sed & perfecta est hodie in ea.]

AC PLURA quidem id genus adferri possunt, imò à multis & præclaris Theologis allata sunt, vt sciamus, propositam Lucæ historiam, si mentem aduertimus, cum festo bellè congruere, facta nimirum decenti collatione duarum sororum (quæ laudem habent in Euangelio) cum Virgine matre omnium beatissima laudatissimaque. Perinde ac si Ecclesia suam mentem nobis explicans dicat: Si vlla vnquam foemina præclarum sanctæ vitæ cursum instituit & absoluit, si vlla MARIA Christum in hac vita cognouit, cognitum dilexit, dilectum coluit, omni que honore profecuta est: si vlla mens verè pia semen illud bonum & thesaurum preciosum (Verbum Dei) cupidè & attentè percepit, perceptum toto pectore complexa est, & fructum ex eo vberrimum reportauit; si denique vlla Christi sponsa fuit, sponsi huius amore flagrans, illum hospitem excipiens atque seruans, ad eius nutum sese componens, illi per omnia ministrans & obsequens, ex illo tota pendens, illius moribus & exemplis sese conformans, cum eo in perfectissimo vitæ genere semper vnita, & quæ demùm ab illo coronam gloriæ singularem accepit, & acceptam securè possederit: hæc profectò illa foemina, illa MARIA, illa sponsa est, cuius mortem in oculis Dei preciosam, cuius assumptionem Angelis admirabilem, cuius glorificationem veluti partem & coronam Sanctorum omnium optimam & maximam, hodierno die publicè celebramus, celebrando veneramur, rùm illi, rùm nobis in Christo ob talem Martham & Magdalenam, inter omnes mulieres benedictam congratulantes. Iudicet, quæso, Lector, an hoc sit Scripturam Euangelicam miserè torquere, sicut Bucerus calumniandi studio audet effutire, vt veterem & sanctam Ecclesiam, à qua perfidus apostata sese disiunxit, petulanter accuset. Ac nouit ille quidem, modò fateri velit, varios sensus in eundem Scripturæ locum, vt antea monuimus,

Veterum testimoniis contra Bucerum.

Per Martham & Magdalenam quibus nobis proponitur vitam Deiparæ constituamur.

Maria Deipara quæ non minus quam Magdalena optimam partem elegit, & perfectam est hodie in ea.

Quæ sit mens Ecclesiæ dictum Euangelium huic festo accommodari.

Bucerum petulantem in Ecclesia reprehendere, quod sensum mysticum Scripturæ cum Paulo sequatur.

In expositione huius Euangelii circa festum Assumpti. In Sermonibus de assumptione Virginis.

Sermo 4. de assumptione Virginis. Luca 10.

LUCA 8

nuimus, competere; nouit, non literalem tantummodò, sed mysticum etiam sensum ad pietatē alendam valere plurimum: nouit demùm, Ecclesiam eodem iure sacris literis ratiocinari, quo & Paulus Apostolus est ratiocinatus, cum ex Moyse lege citaret illud: Non alligabis os boui trituranti; nimirum è mystico sensu colligens, ministros Euangelij temporaria mercede non fraudandos, sed à suis auditoribus honestè sustentandos esse.

IAM verò dispiciamus, quas & sordes & feces in hoc ipsum festi Euangelium congerant Nouatores, vt non solum ineptos, sed etiam ridiculos interpretes orbis præbeant. Et si enim hæc tractatio ad MARIÆ nostræ causam propriè non pertinet, tamen præcipuum eius festum attingit, ac nostro quidem instituto quadrare videtur, vt hac etiam occasione verbi Dei deprauatoribus occurramus. Accusant religiosam illam & officiosam Christi hospitam, perpetuam, vt veteres testantur annales, Virginem Martham, in qua pulcherrimum Christianæ hospitalitatis resulget exemplum, accusant, inquam, ob vanam præsumtionem, quam de suis domesticis officiis habuerit, & nescio quos illi affingunt errores. Vnde Brentius Christum Marthæ loquentem hoc modo inducit: Abominor opinionem tuam, quæ putas me solis his domesticis officiis maxime omnium delectari, & sedentariam quietem sororis tuæ fastidire. Ac rursus: Existimauit, sola sua officia esse verum & necessarium cultum, quo Christus honoraretur: MARIÆ autem opus non esse nisi socordiam & ignauiam, quæ iure reprehendi debeat. Quid verò hac opinione vanius, quid contumeliosius? quare Christus reprehendit Martham seueriter. Ac eadem propè verba repetit Spangenbergius, nimirum falsam hinc Marthæ opinionem reprehendi, quod existimauit, sola sua officia, & rei familiaris curam esse verum & necessarium cultum, quo Christus honoretur: & MARIÆ opus (quod verbum Dei audit) non esse nisi socordiam & ignauiam summa seueritate reprehendendam. Eam prauam opinionem reprehendit Christus. Hæc istorum figmenta sunt, qui sæpè sine iudicio sanctos & sanctas incessunt, & Euangelici candoris obliti, humanas imbecillitates in illis supra modum amplificunt, ac apud vulgus nimirum odiosè traducunt. Perfectam non fuisse Martham, & ipsius & Christi verba declarant, vt quæ fatagendo modum excederet: quod commune viciu est muliercularum & aliorum omnium ferè, qui rei familiaris curam grauem sustinent. Verum ex tota historia probari non potest, nec est quidem verisimile, Martham in doctrina pietatis tam malè institutam fuisse, vt falsas eiusmodi opiniones, quas ei affingunt isti, in animo retineret, vt quæ ob illas à Christo seueriter obiurgaretur atque reiiceretur. Annon potuit piam de sorore querelam apud Dominum interponere, & sororiam operam in curandis domesticis officiis eotempore necessariis expetere, tametsi de se vanam præsumtionem & falsam de Magdalena opinionem nullam adferret? Quis credat, illam in primo Decalogi præcepto ita cœcutiuisse, vt existimaret, Christum ac Deum ipsum domesticis illis negotiis, magis quam religionis verè studiis, rùm fraternæ charitatis operibus potius, quam interiore diuinoque cultu delectari. Præterea vnde probabunt, obsecro, quod Martha ex animo prorsus fastidioso, & sororis quietem ac ocium despicientelocuta sit, illamque velut socordem & ignauam in suo pio instituto putauerit, seque superbè illi anteposuerit, quam adeo religiosam & spiritualibus rebus deditam esse multis iam documentis compertum haberet, ac idcirco, ni fallor, etiam sibi chariorem duceret? Christus viam sanè perfectiorem hinc Marthæ ob oculos ponit, seque sancto Magdalene ocio delectari commonstrat, & nimiam in rebus domesticis curam, anxiamque Marthæ sollicitudinem improbat, maximè cum à necessario pietatis studio mens impeditur. An idcirco est consequens, quod Martha de suis negotiis, quæ sola velut œconomia & materfamilias procurabat, ac præterea de sororis quiete & ocio tam temerè, tam vanè, & sicut garrit Brentius, contumeliosè statueret atque iudicaret, vt digna esset etiam, cuius animum Christus abominaretur? Atqui Basilius Martham perspicuè monet, amborum, mulierum studium hinc à Christo approbari, & in vtraque sorore studium esse laudandum, in Martha quidem, quod hospitio Dominum susciperet, & ministerio occupata, ea pararet, quæ hospitis corpori futura erant necessaria: in Magdalena verò, quod ad pedes Domini assidens, audiendis quæ ab eo

Homel. 96. in Lucam.

In Euangelio de assumpti. Virginis.

In cōsuet. Monast.

Quomodo Martha Christi hospitamque tractetur à Nouatoribus, ac primum à Brentio & Spangenbergio.

De pulso figmento, quo dicitur aduersus Martham opponi nimis graues illa accusantes.

Martham multo rectius de Christi & sororis animo iudicasse, quam docent Brentius.

Basilius de huius sororis sententia.

NUNC de pulcherrima Christi sententia dicere conuenit, *εὐὸς ἑστὶ χριστός*, Vnum est necessarium, siue vt quidam inquit, vno est opus. Vbi saeuus hostis & Euangelij de-
 pratator Lutherus iterum irruit, atque hanc adultrinam interpretationem nobis ob-
 tradit. *Christus hic docet & ait: Opera nihilefficiunt, quod persuasissimum tibi esto. Vnum duntaxat necessarium est, videlicet verbum Dei audire, & ei credere: hoc vnum efficax est, extra hoc nihil: eo confugito, & letam conscientiam assequeris.* Nec multo post: *Hoc vnum necessarium est, extra hoc nihil quicquam in terra, nempe pura & nuda fides.* Ac rursus: *Ego nullum opus quamlibet magnificum agnoscam, quam illud MARIÆ opus, hoc est, fidem, vt verbo credatur.* Neq; hac tanta petulantia contentus, vt suum de sola fide iustificante idolum Christi verbo vt-
 cunq; tegere ac fucare possit, etiam laudabilia totq; seculis probata priorū opera scur-
 rili oratione conspurcat ac reiicit. Cū enim dixisset: *Diligentissimè hoc notate, ad vitam aeternam consequendam vnam tantum rem necessariam esse, videlicet verbum Dei & fidem:* sta-
 tim hæc vanissimè subiicit: *Per hoc iam omnia opera, omnes peregrinationes religionis ergo, omnes vigilie & liturgia pro animabus, velut fulmine afflata corruunt.* Ac deinde: *Quapropter vt conscientiam leuemus, neque pœnitentia, neque mœrore, aut alio quouis opere, sed fide tantum consequemur.* Habes iam eius blandissimæ doctrinæ summam, quam sub principe suo Lu-
 thero Euangelici profitentur, vulgusq; hominum haud grauatim tam cupidè arripit ac
 sectatur. Quis enim, si naturam hominis corruptam, & ad deteriora vsque procliuem
 spectes, non isto doctrinæ genere delectetur? Sola fide, iustitia & salutis tibi paranda est:
 nulla sit cura de operibus bonis, deque interiore & exteriori pœnitentia: fallax & falsa
 illorum est persuasio, qui ad Dei gratiam & gloriam sibi conciliandam operum ratio-
 nem habere, & in illis sese multum exercere contendunt. Vnde verò hæc tanta securi-
 ras atque confidentia, vt omnem salutem hominis sola fide metiantur? nempe, quo-
 niam Christus in domo Marthæ dixit: Vnum est necessarium. Egregium verò, sed malè
 regens pallium, ad velanda & excusanda tot pudenda Lutheri paradoxa, quæ nõ solum
 Ecclesiæ authoritati, sed etiam Scripturæ diuinæ testimoniis ex diametro aduersantur.
 Lutherus solam fidem vrget, atque ad salutem homini sufficere docet, sicut & Euno-
 mus iam pridem docuit. Christus verò præceptorum obseruationem à suis exigit, at-
 que ad extremum Apostolis iniungit, vt quæcunque ipse mandasset, à credentibus ob-
 seruanda esse monerent, & summam extremi iudicij in eo statuit, vt qui bona fecerunt,
 in resurrectionem vitæ, qui verò mala egerunt, in resurrectionem iudicij tandem pro-
 cedant, se quippè, tanquam iustum Iudicem, vnique secundum sua opera redditu-
 rum. Vtri ergò credemus, Lutherone, sine pœnitentia, sine operibus, nobis tantum
 credentibus vitam promittenti, an Christo Dei Filio, qui mentiri non potest, qui sua
 & Dei præcepta seruari toties mandat, qui que arbores bonis fructibus destitutas, ser-
 uosque voluntatem Domini scientes & non facientes, tartareis flammis addicit? Quid
 multis? non potest solui Scriptura, quæ fidem sine operibus otiosam ac mortuam
 astruit, ac illi homini regnum cœlestis promittit, qui ingreditur sine macula & operatur
 iustitiam, declinans à malo & faciens bonum.

DICAT ergò Melanchthon: Vnum est necessarium, tantundem valere, perindè
 ac si Christus testetur, sine Euangelio non est salus, hoc est, sine fide. Clamet Brentius:
Audire Euangelion Christi & fide excipere, hoc vnum illud necessarium, de quo Christus hic loquitur.
 Garriat Agricola: *Vnum illud, quod vt necessarium ad salutem, elegisse MARIAM hic scribitur, de audito verbo Dei exponit Christus.* Vociferetur Franciscus Lambertus: *Au-
 dire verbum Dei est illud vnum Christianis omnibus summè necessarium.* Iacet Spangenber-
 gius: *Vnum illud est verbum Dei.* Effutiat Sarcerius: *Vnum necessarium audire verbum, &
 audito credere.* Fabulerur Bullingerus: *Auscultatio verbi & fides illud vnum & necessarium
 est.* Profundat Loffius: *Vnum est necessarium ad consequendam veram salutem, videlicet au-
 dire verbum Dei, & discere doctrinam religionis.* Deniq; totus Nouatorum grex, vt in aliis
 plerisque, ita etiam hoc loco ducem & magistrum suum Lutherum impigrè sectetur,
 deq; sola & nuda fide apud populum gloriatur. At nunquam tamen probabunt, æter-
 nam sapientiã (Christum) à seipso dissentire, sibiq; repugnare. Is clarissimè grauissimèq;
 docet, verè salutis & regni cœlestis eos participes esse, qui verbum (semen illud bonum)

In Postilla loco supra citato.

Matth. 7. 19. & 28. Ioan. 1.

Matth. 18. 2. Cor. 5.

Matth. 19. 28. Luc. 10. 12.

Iacob. 2. Psalm. 14. & 33.

a In Euang. Luca. b Rom. 96. in Lucam. c In cap. 10. Luca. d In eundem locum Luc. e In Euang. de Assumt. Virginis. f In Lucam cap. 10. g In explic. Luca. h In Euang. de Assumt. Virginis. Matth. 13. Luca 18.

Quomodo Lutherus corrum- pat sententiam Christi: Vnum est necessarium.

Cōfutatio illu- rium, qua Lu- therus adfert, Et solus fidei doctrinam arg- uentiam prob- bet ex hoc Eua- gelio.

Quam absurde Lutherus ex presenti loco ratiocinetur, Christi que do- ctina prorsus aduersetur.

Christus ad sa- lutem hominis requirit opera, Lutherus non requirit.

Quæ constanter Nouatores, vna necessarium, ad fidem detor- queant.

Christi doctri- na cum pradi- catione Noua-

non

non solum audiunt & cum fide gaudioq; suscipiunt, verum etiam retinent, & fructum
 adferunt in patientia. Docet rursus, Euangelij auditores Patris facere voluntatem, &
 seruare diuina mandata. Docet suos amicos, illos esse, qui accepta præcepta seruâ-
 rint, ea verò negligentes, viro stulto super arenam ædificanti confert, discedite, inquit,
 à me omnes, qui operamini iniquitatem. Docet iterum in Apostolicis & Propheticis
 literis, non verbi auditores tantum, sed factores iustificari, & in factio suo beari,
 ipsosq; iustos iniustitia sua, quam operati sunt, viuere.

IGITUR vt propius ad rem veniamus, quod à Christo, vnum esse necessarium dicitur,
 Augustinus prudenter ad mentis vnitatem in Magdalena commendatam refert,
 quoniam illa, non sicut Martha, multis cogitationibus, curis atq; negociis distraheretur,
 sed in vno & summo bono animum planè collectum ac defixum haberet. Vt enim
 Cassianus locum eundem tractans egregiè dixit: Hic nobis principalis debet esse cona-
 tus, hæc immobilis destinatio cordis iugiter affectanda est ac tenenda, vt diuinis rebus
 ac Deo mens semper inhæreat. Quicquid ab hac diuersum est, quamuis magnum, se-
 cundum tamen, aut etiam infimum, seu certè noxium iudicandum est. Et paucis in-
 teriectis: Videtis, inquit, principale bonum in theoria sola, id est, in contemplatione
 diuina Dominum posuisse. Vnde cæteras virtutes, licet necessarias vel vtilis bonasq;
 pronunciemus, secundo tamen gradu censendas esse discernimus, quia vniuersæ, huius
 vnus parantur obtentu. Et rectè notat Rickelius, quod, licet ad salutem obtinendam
 multa sint homini necessaria, vt potè fides, spes, charitas, Sacramenta, præceptorum
 obseruatio, tamen per antonomasiam vnum à Christo dici necessarium, quod præcæ-
 teris, necessitate finis aut propter se atq; simpliciter, necessarium sit existimandum, ni-
 mirum pax mentis in Deo, aut cum eo ipso cordis vnio, summæque boni contemplatio
 seu dilectio. Qui enim adhæret Domino, vnus spiritus est, Apostolo teste. Verum quo-
 niam isthæc latè patent, ad alia transcamus.

MIRUM, quam obrem Calvinus rixetur, & partim Sorbonicos, partim Monachos
 vexet, quod in hoc Euangelio de contemplatiua & actiua vita Philosophetur, & illam,
 vti potiore ac præstantiorem, huic anteponant: Atq; inter cætera sic caudet scribere:
*Turpiter hic locus ad laudem vitæ, vt vocant, contemplatiuæ detortus est, nihilq; minus Christo
 propositum fuit, quam discipulos suos otio & frigidis speculationibus addicere.* Subiungit etiam
 veterem errorem esse, quod Angelicam vitam agant, qui procul à negociis, toti in con-
 templationem incumbunt: actiuam verò vitam à Theologis fuisse despectam, non se-
 cūs ac si nos cœlo retraheret. Quomodo igitur locum hunc Euangelicum, Caluine,
 accipiemus? Nulla, inquit, est hic comparatio, quemadmodum stulti & absurdi interpretes som-
 niant, sed tantum pronūciat Christus, MARIAM in sancto & vtili studio occupari, vnde abstra-
 hi non debeat. Tanto supercilio Calvinus veteres perstringit, quorum sententiã sibi no-
 uit aduersari, ac longè stultius ipse & absurdus calumniatur, quam illi stulti & absurdi
 interpretes habendi sunt, quos ipse vel ignorat, vel cum fraude dissimulat, quid vita
 sit contēplatiua, non ea profectò, quæ homines tota vita nihil agentes, aut inertis otio,
 frigidisq; speculationibus additos tenet (sicut Caluino libet fingere) multò quidem hac
 in parte ineptior Peripateticis licet Ethnicis Philosophis, qui de vita contēplatiua
 & eius excellentia prudentius differuerunt. Certè contēplatiua vita Christianis dicitur,
 quæ in vera sapientia & Dei charitate fundata, totū hominis animum in Deum Deiq;
 amorem rapit, & per contemplationem arctissimè cū eo coniungit, illudq; præstat, vt
 homo rerum humanarum oblitus, simul per sapientiam luceat, & per diuinum amo-
 rē ardeat. Etenim verè perfectèq; contēplantis est propriū, in carne sine carne viuere,
 tum in cœlis fixam conuersationem, & vitam cum Christo in Deo absconditam habe-
 re, leuare se super se, & nunquam minus esse solum, quam quum solus esse videretur.

QVID igitur nisi vanum Caluini figmentum, merumq; mendacium est ad Theo-
 logos exagitandos inuentum, cū ex eorum sententia vitam contēplatiuã planè
 ociosam facit, ac frigidis nescio quibus speculationibus hoc sanctissimū vitæ genus circum-
 scribit, cū nulli ferè magis negociosi sint, quam in vita contēplatiua multum &

torum solam fi- dem commen- dantium ex di- ametro pugnat.

Quomodo Vete- res, vna necessa- rium, hoc loco interpretentur.

Pax mentis in Deo, & cordis cum Deo vnio, summæque boni contemplatio, vel dilectio, ad vnum necessa- rium referri sin- gula possunt.

Quomodo Cal- uinus veteres et recentiores in- terpretes hoc lo- cem infectetur.

Refutatio sen- tentiæ Caluini- anæ, cum Vete- rum interpretū defensione.

Quæ vita con- templatiua dicenda sit?

Quid proprium sit serē & diu- nē contēplanti?

An actiua vita a Theologis de- spectu fuerit, ut fingit Caluinus? Gregorius acti- onem vitam exi- git a contempla- tiua vita studi- osis.

præclare exercitati. Nec minus foeda Caluini est calumnia, vitam actiuam à Theolo- gis fuisse despectam. Nihil enim tale vnquam illi tradiderunt, quod actiuæ vitæ dignita- ti detraheret, sed potius Gregorij sententiam confirmarunt, à quo sapientissimè dictū est: Qui contemplationis arcem tenere desiderant, prius se in campo per exercitium operis probent.] Ac rursus ille præcipit, vt non solum ab actiua vita ad contemplatio- nem surgamus, sed etiam vt à contemplatione ad actiuam redeamus, seque homo cō- tinuè in vsu bonæ operationis exerceat. Sicut enim bonus ordo viuendi est, vt ab actiua in contemplatiuam tendatur: ita plerunq; vtiliter à contemplatiua animus ad acti- uam reflectitur, vt per hoc quod contemplatiua mentem accenderit, perfectiùs actiua teneatur.] Vnde illud eiusdem Pontificis dictum extat: Sit rector actione præcipuus, sit præcunctis in contemplatione suspensus. Et scholasticorum Doctorum princeps Thomas apertè definit, ad vitam contemplatiuam hæc quatuor pertinere, virtutes morales, plures contemplationis actus, diuinarum effectum contemplationum, ac demum ipsam diuinæ veritatis contemplationem. An verò actiuæ vitæ detrahit, qui acti- uæ vitæ partes etiam à contemplanterequirit? Nōrunt enim Theologi, quotquot sunt & fuerunt vnquam Orthodoxi, nōrunt, inquam, vtramq; vitam, sicuti Martham & Magdalenam, duas quodammodò germanas esse sorores, quæ sibi mutuò subseruire, & vicarias præbere operas debeant: nec enim rectiùs Ecclesiæ domum posse con- stitui, præterquam si Christus in illa Martham & Mariam suo muneri vtraque ex parte vacantes, & pacificè coniuuentis offendat. Demum quomodò vitam actiuam de- spicerent, qui charitatis & misericordiæ non solum opera, sed etiam merita necessariò ad salutem homini comparanda, & à iudice Christo tūm exigenda, tūm æternis præmiis remuneranda esse constanter affirmant?

Qua ad vitam contemplatiuam pertinet iuxta Thomam.

In Ecclesia do- mo actiuæ & cō- templatiuæ vitæ sibi mutuò de- bent subseruire.

An Christum nulli hic faciat vtriusq; vitæ collationem, ut Caluinus effin- git.

Testimonis Se- terum Christus agit hoc loco per comparationem de parte bona & meliore vita actiua & con- templatiua.

Li 6. mora- lium ca 27.

Lib 1. super Ezechielem homel 5. et li 2. homel. 14.

2. 2. quæst. 80. artic. 4.

a Sermo. 28. in Lucam. b Lib 7. su- per Ezechie- lem homel. 14.

In Lucam.

In cap. 10. Luca.

In cap. 1. iob. cap. 27.

TERTIO fallitur & fallit in eo Caluinus, quòd Christi verbis eum sensum attribuit, vt si Euangelium hoc ponderetur, nulla hîc sit, vel esse possit vtriusq; actiuæ & contem- platiuæ vitæ comparatio. Longè aliter Latinis Patribus visum est, præsertim^a Augusti- no, ^b Gregorio, Bedæ, Hildephonso, Bernardo, Anselmo; cum quibus & Græci The- ologi, vt Basilus, Theophylactus, Euthymius consentienter tradunt, hoc loco Mag- dalenam, tanquam contemplatiuæ, Martham verò tanquam actiuæ vitæ veluti typum & imaginem nobis exprimi ac proponi, Christiq; iudicio partem vtriusq; bonam qui- dem & laudabilem, sed Magdalenæ meliorem & laubabiliorē æstimari, atq; ita vtramq; conferri oportere. Et si vero Græci codices pro eo quod noster habet interpres; Maria optimam partem elegit, paulò aliter legant, τὴν ἀγαθὴν μερὶ σα ἐξέλεξατο; hoc est, Bonam partem elegit, tamen ad rei amplificationem articulum addunt præpositiuū. Et Augu- stinus non bonam, sed meliorem partem Latinè legit, simulq; interpretatur. Vnde di- xit etiam Ambrosius: Non Martha in bono ministerio reprehenditur: sed Maria, quòd meliorem partem sibi elegerit, antefertur.] Quod autem Ambrosius & Augustinus hîc legunt, nec bonam, nec optimam, sed meliorem partem ad Hebraici sermonis idioma spectare videtur, qui cum gradibus comparationis careat, sæpè positiuum, vel compa- ratiui vel superlatiui loco reponit, sicut fatetur etiam Bullingerus. Euthymius perspi- cuè tradit: Duæ partes conuersationis laudabiles sunt, nempe practica siue operatiua, & theoretica siue contemplatiua. Has duæ sorores istæ elegerant: Martha quidem ope- ratiuam ministrando circa corporale Domini obsequium: Maria verò contemplati- uam audiendo sermones illius.] Et nonnullis interiectis: Bonam partem dixit Domi- nus, non quòd altera mala sit: sed bonam hîc appellauit eam, quæ melior est. Bonum siquidem est hospitalem esse, verum melius est Deo assidere.] Quanquam vnus Grego- rius idemq; sanctissimus Pontifex, si reliqui omnes deessent, satis lucis hîc posset adfer- re, cuius isthæc est oratio: Quid per Mariam quæ verbum Domini resedens audiebat, nisi contemplatiua vita exprimitur? Quid per Martham exterioribus obsequiis occu- pata, nisi actiua vita signatur? Sed Marthæ cura non reprehenditur, Mariæ verò etiā laudatur: quia magna sunt actiuæ vitæ merita, sed contemplatiuæ vitæ potiora.] Adde quòd Euangelista diuersa sororum harum studia, ac differentes planè occupationes a- perta oratione disiungit, & collationem non obscuram ab vtriusq; vitæ proprietate, vsu,

vsu, fructu & fine describit, vt alteram alteri præstare commonstret. Sola MARIA est, quæ ad pedes Iesu assidet, sermones eius reuerenter audit, aliisque de cibo curantibus omnè corporis curâ reiicit, sibi attendit, soli Deo vacat, ex Christi verbo pendet, ac tota in contemplatione versatur, vt rerum omnium oblita, ne sororem quidem præsentē aspi- cere, vel increpantem audire videatur. Hinc illæ apud Augustinum antitheses extant: Martha turbabatur, MARIA epulabatur: Illa multum disponebat, ista vnum aspiciebat. Intenta erat Martha, quomodò pasceret Dominum; intenta MARIA, quomodò pasce- retur à Domino. A Martha conuiuium Domino parabatur, in cuius conuiuio MARIA iam iucundabatur. Transit labor multitudinis, æterna est dulcedo veritatis.] Quærit & Gregorius: Quare pars MARIÆ cum Marthæ parte collata, & bona & optima Christo iudice statuatur? Respondet, Christi verbis innitens: Actiuam vitam cum corpore de- ficere, & cum præsentī seculo auferri: Cōtemplatiuam minimè auferri, quia hîc inci- piat, & subtracta præsentī seculi luce, in cœlesti patria perficiatur.] Quid verò Basilus Magnus? Per duas mulieres, inquit, duo mihi vitæ genera introduci animaduertito, v- num quidem inferioris notæ, nempe quod in crassioribus obmundis vitæ huius muneribus se occuparit: quanquam ipsum quoq; mirificè commodum est: alterum nobilius & cum spiritu magis coniunctū, nimirum quod se ad arcanas res contemplandas altius extulerit.] Agnoscit demum Bullingerus, in hac historia elegantem extare collationē dilectionis Dei & proximi, & quòd dilectio Dei longè ante feratur dilectioni proximi. Quibus autem modis vita contemplatiua præcellat actiuam, inter alios Theologos Thomas fusè demonstrat, si quis fortasse legere cupiat. Et hætenus Caluino responsū sit, qui pro sua mirabili sapientia nullum discrimen inter contemplatiuam & actiuam vitā obseruat, atq; peruersè Euangelicum hunc locum deprauat, vaneq; tūm recentio- res, tūm veteres Theologos more suo ita perstringit, velut mordendi studio delectetur.

In ser. 26. et 27. in Lucam.

Li. 2. super Ezechielem homel. 14.

In Constit. monast.

In ca. 20. Luca.

2. 2. quæst. 182. Art. 2.

In Euangel. de festo Asc. sumi. Vrg. ginis.

Vide Tho- mam 2. 2. quæst. 186. Art. 2.

Li. de Eccle- siastica Hie- rarchia c. 6.

In Constit. monast.

ACCEDIT autē Spangenbergius telam absoluturus, quam antea ordiri cœperat Bren- tius, & cum illis exposulat, qui contemplatiuā vitam hîc pro monastica interpretan- tur, eoq; Christi dictum referunt: Vnum est necessarium. Videt autem Spangenbergius, quos huius nouæ & insulsæ opinionis siue authores, siue propugnatores habeat & oppugnet. Nullus enim Catholicorū, vt arbitror, tam est hebes ac imperitus, vt ad solā monasticam astringat vitam contemplatiuam, & quod vnicè necessariū affirmat Chri- stus, id solis Monachis largiatur, præsertim cum eis est, qui monasticam non profitentur. perpetuò licuerit vitam agere contemplatiuam. Tūm scholastici Doctores cum Aquina- te non obscure docent, statum religionis (quem aduersarij cōmuni nomine monasti- cen vocant) non ipsam esse vitam contem- platiuam, sed disciplinam vel exercitium, ad charitatis perfectionē comparandā accommodatum, siue illa demū actione, siue con- templatione acquiratur. Vnde qui ad religionem transeunt, non se perfectos, aut verè contemplatiuos iactant, sed hoc solum profitentur, quòd consequendæ perfectionis studiū sint adhibitori, idq; vel contemplatione, vel actione, vel vtraq; duce. Quòd au- tem Monachorum nomen & institutū non sit ignominiosum, vt plerisq; persuasū est, sed gloriosum, sacrum, Apostolicum, neq; à solitudine, vt vulgus putat, sed ab vnione cum Deo, atq; à monade dictum, testis locuples fuerit Areopagita, seculi Apostolici scriptor, & omni maior exceptione. Monachos igitur nominatos, & hoc sacro nomine insignitos asserit, eò quòd ratione officij Deo pure ministrent ac seruiant, vitamq; præ- stent indiuisam simul & vnitā, quæ eos velut vniat sacris quibusdam complexib. in reb. diuisis, transformetq; in Deiformem vnitatem, & amantē Dei consummationem. Illud nobis aduersarij vel inuiti fateantur necesse est, monasticam vitam etiam Euangelistæ Marci seculo vigiuisse, atque ad contemplantis Magdalenæ officium præclare conferre, sicut Basilus non obscure declarat.

VERVMENIMVERO non solum Monachorum institutio & disciplina, sed & vniuersa perfectioris vitæ diuinæque contemplationis ratio & exercitatio tantum non sordet Nouatoribus, quando quidem cum Iouinianistis libenter conspirant, & pro Euangeli- ca libertate carnis licentiā ex professo tuentur; ideoq; opera quædam aliis meliora, & statum vnum alio perfectiorem, Deoque gratiorem, ac homini magis meritorium esse, contra Dei verbum inficiantur. Quibus de rebus iam pridem alij disputarunt, & in

Lucas in hæci- storia sua ostē- dit vtriusq; per- sonæ & vitæ dif- ferentiam.

Quomodo Au- gustinus sorores has duas discer- nat: quomodo idē Gregorius.

Basilus duplicē vitā in hisce so- rorib. ostēdit.

Monastica vita non est vnum il- lud necessarium, de quo Christus hic loquitur, sed vitæ mediū ad perfectiorem vi- tæ perueniendā

Monachorum nomen gloriosū & sacrum esse, & vnde dictū.

Cur aduersarij his quæ ad vitæ contemplatiuæ spectant, minus delectentur.

Quorum super
riora sunt in
diuina.

Maria in Gra-
que Graecis
optimam esse
assecuta.

& in hoc campo Hieronymus de Ecclesiae hostibus gloriose triumphauit, nihil ut sit opus hoc loco pluribus decertare. Libuit autem isthac annotare non solum ad Nouatorum ineptias detegendas, sed insuper ad Patrum sententiam vindicandam, qui, vel inuitis Nouatoribus, praesens Euangelium ad vitam actiuam & contemplatiuam, ac deinde MARIAM quoque Domini matrem, quae in utroque vitae genere mirabiliter excelluit, docent accommodare. Quocirca praeter alios, quorum antea meminimus, sic habet Hildephonsus: Domina nostra, imò Domini nostri & Dei genitrix, & semper Virgo MARIAM, utramque vitam ad plenum exercuit, actiuam laudabilem, quam opere Martha excoluit, & contemplatiuam optimam, quam MARIAM audiendo & eligendo obtinuit. Explicat postea, quibus in rebus MARIAM se Martham sedulam, neque minus Magdalenam Deo deuotam praestiterit, ut potè quae post Christi ascensionem se totam ad diuinam contulerit speculationem. Atque haec de MARIAE morte & glorificatione pro nostri quidem instituti ratione satis: at pro ipsa rei magnitudine atque dignitate nunquam satis, ut iterum cum Bernardo iure dicamus: Christi ascensionem & MARIAE assumptionem quis enarrabit? Vnde Poeta Mantuanus non minus eleganter quam verè canit:

Curiatum quali resonarit Olympica plausu,
Qui cantus caelo auditi, quam leta frequensque
Pompa, quis ornatus diuini, ne dicere tenta,
Gaudia non capiunt nostri caelestia sensus.
Demum iussa super stellis & sole micantem
Ire thronum, caeli accepit sceptrum atque coronam.

EPITHETA DEIPARAE VIRGINIS CARMINE COMPREHENSAS.

Authore

PHILIPPO MENZELIO.

S mihi, quem votis optem, resque ipsa requirat,
Aureus eloquii caelo descenderet imber:
Non ego, iam pridem leuia, ac ludicra perosus
Carmina, fucat as laudes, hominumque triumphos,
Gloriolamque breuem, spes fluxas, irrita vota,
Exequerer versu: Nec me labor iste inuaret:
Nec capiti peterem tali de fronte coronam.
Parnasi mihi praescopulis, Heliconideque vnda,
Hermonus, clarusque Thabor, Libanusque, Sionque
Inconcuessa iugis, omni que immobilis auro.
Et sacer ipse suo Iordanes amne placeret.
Hinc equidem praepes me simplicis ala columbae,
Balsaminos colles, & palmifera Ierichuntis
Tollat odoratum mox per nemus: hinc mea surgat
Altior, & diam ripa Iordanidis auram
Musa inhians, pulset matutino aethera cantu,
Semper in immensa laudes effusa Tonantis.
Qualem caelicola magni per lata volutant
Atria, & aeterno dant illum carmine plausum:
Ter sanctus dominus SABOTHES: omnia late
Plena ipso; plena ipsius sunt nomine sancto.

Et

Et caelum, & tellus, & quod tellure sub ima est.
Te quoque, Virgo parens summi lectissima regis,
Ante alios canerem Diuos: ut Numine ab ipso
Primus honor tuus est: & concio sacra piorum
Hunc semper toto unanimis tibi detulit orbe.

Tum ea? tu certè es, vatum quam turba sacrorum
Omnis in ore ferens, multumque diuque cupitam
Nominibus centum, centena laude salutat.
Tu stellis innexa caput, vestitaque Sole
Aurifluo, Lunaque pedes effulta bicorni
Femina: Te Septem gemino draco saeuus hiatus
Appetit exundans; & inanes euomit iras.
Alter a tu, meliorque venis mortalibus Eua,
Semine, Diua, tuo versatilis acre colubri
Obtritura caput: Verus, te matre, sub auras
Emergit Salomon: Niuicum Gedaeonis illud
Tu vellus, madidas intactum rore per herbas:
Tu rubus, in medio flagrans imperditus igni:
Araonis tu virga, suo quae stirpe recisa
Dat miranda nouas rediuiuo vertice frondes:
Tu campiflos graminei: tu lactea praefers,
Quae circum rigidis stipantur lilia spinis.
Tu, qualem Iericho mittit, rosa: qualis in altum
Gadditis surgit sub iniquo pondere palma:
Tum campi speciosanitens quae floret oliua:
Lataque, propter aquas platanus: sacraque, Sionis
Vertice stans late conspecta cupressus ad auras:
Aerique decus Libani, Salomoniam Cedrus:
Et florum ambrosios exhalans hortus odores
Conclusus: Tu (quod perhibent oracula) tersum
Labe procul speculum; fons viua uberrimus vnda
Signatus, pacti sanctissima foederis arca,
Nauis fragi sidus pelagi, Dauidica turris.
Vrbs summi, templumque DEI, porta aetheris olim
Obstructi reserata: Et quo tot nomina versu
Eloquar? unde mihi tanta haec facundia, Virgo,
Pulchrior auroraque, & Sole serenior ipso?
Salue hominum duos miserans Regina labores,
Vitaque, dulcedoque, & spes nostra optima salue.
Ad te clamamus soboles miserabilis Eua
Exul, & afflicto trahimus suspiria corde,
Cum gemitu lachrymas lachrymarum in valle cientes.
Eia oculis ergo placidis, ac fronte serena
Respice, Diua, tuos facilisque tuere clientes.
Et prolem unigenam nobis, bona mater, IESVM
Exilio functis, pacato numine, monstra,
O clemens, pia, dulce decus, MARIA inclita Virgo.

F I N I S.

MARIÆ Deiparæ cultum in Ecclesia receptum, partim Satana invidia, partim hominum cœcitate grauiter nunc oppugnari, ac passim aboleri, ad eamq, rem temerè prætextum obtendi ex Euangelica de nuptiis historia, velut in ea Christus futuros MARIÆ cultores perstrinxerit.

COGITANTI MIHI, EX QVO FONTE HOC MALVM PROVENIAT, VT nouæ religionis amantes solenne Festum sacrosanctæ Virginis in cœlos assumptæ (de quo hucusque disseruimus) totumq; MARIÆ cultum in Ecclesia tam infensè oderint, ac in suis Ecclesiis impiè abrogârint, duæ quidem præcipuè causæ, Satana inuidia, & hominum cœcitas ac ingratitude, venerunt in mentem. Etenim Dei & bonorum omnium aduersarius, qui se vera cœlestique felicitate priuauit, alienæ, hoc est, Sanctorum omnium, & MARIÆ in primis felicitati summoperè inuidet, impatientissimèq; fert, tantum virtutis decoris & gloriæ, quantum mortales atq; cœlites in Deipara satis admirari non possunt, in sexu foemineo resplendere. Dolet præterea superbissimus, tam infeliciter sibi primùm cum homine certamen successisse, vt qui primâ mulierem eiusque semen vicerat, ideoq; mundi princeps effectus erat, nunc per MARIAM eiusque semen non modò deictus, sed etiam velut è suo principatu & regno eiectus exulare cogatur. Rursus dolet illi, Christum, adeoque tres sanctissimæ Trinitatis personas tam impensè & ex professo per totam Ecclesiam in hac vna muliere, plûsq; in aliis puris creaturis omnibus, glorificari. Dolet insuper, regnantis cum Christo matris incomparabilem beatitudinem, ac singularem gloriam, in multorum animis cum mirifico gaudio Spiritus toties renouari. Dolet denique, complures reperiri, qui per eiusmodi Festorum & cæremoniæ occasionem ad gloriosam illam cœli Reginam & venerandam, & inuocandam, & imitandam crebrò incitentur, & incitati, spiritualibus studiis vacent, multisq; diuinæ gratiæ muneribus locupletentur. Igitur quò maior est in cœlis bonorum Angelorum exultatio, & erga Deum eiusque matrem propensior congratulatio, quæ semel à Gabriele inchoata, nullum inuenire finem potest, eò tetricæ demones ardentioris iræ inuidiæque stimulis, ac velut furis quibusdam impulsis, ferunt molestius, in Ecclesia triumphante tantum sancti gaudij ob Deiparam celebrari, ac deinde tantum gratiæ diuinæ, veræque consolationis ac spiritualis etiam commodi ad mortales vsque transfundi, ac plurimis communicari, potissimùm quùm solennes MARIÆ feriæ à piis Ecclesiæ filiis legitimè peraguntur. Hinc enim illi suam fidem, fiduciam, charitatem & reuerentiam in Deum libenter excitant & exercent. Hinc Dei verbum sæpiùs legunt, cantant audiunt & expendunt: hinc ad cultû diuinum, & Sacramentorum vsum conueniunt alacriores. Etenim in mentem illum reuocant, qui in nullo Sancto puraq; creatura æq; ac in MARIA potens, gloriosus, munificus, liberalis, atq; admirabilis inde ab initio fuit, qui præterea nobis hoc præcipuum Ecclesiæ suæ organum, hanc dilectissimâ sponsâ, suamq; simul & nostrâ matrem ad maiorem mundi consolationem & salutem ab æterno prædestinauit & elegit: qui demùm, veluti fons bonorum omnium aquas gratiæ salutaris, cum per alia media, tum post Christum per MARIAM maximè in nos aliosq; plurimos gaudet vsq; profundere atq; dispensare. Nam siue Virginis huius virtutes, mores vitamque omnem ad imirandum nobis proponimus, siue ministeriû illius ad Christû orbi communicandum spectamus, siue dona gloriæ ad miseris opitulandum illi collata contemplamur, nemo verè pius & Orthodoxus ambigit, MARIAM nobis maximo esse præsidio, & de tota Ecclesia præclarè mereri, Deo nimirû sapientissimè providente, variis vt modis imbecillitati hominum prospiciatur, cœlestisque gratiæ participes illi efficiantur.

Ex duabus præcipuis causis Mariæ ferias atque cultum in Ecclesia hostiliter impugnavit. Vnde tanta sit Satana inuidia contra Virginem matrem, eiusq; cultum.

Satana tantò magis dolet Mariæ gloria, quanto impensius ob illam gaudent Angeli atque boni in Syriaq; Ecclesia.

Quem quum ex fructum piæ cupiant ex feriis Mariæ solennibus.

Mariam nobis & Ecclesia maximo esse præsidio & emolumento.

*Genes. 3.
Ioh. 12.*

Ob hominum
caecitatem ac in
gratitudinem
Mariae ferias
& cultum hodie
habefactari.

Quibus in rebus
d' eprehendatur
illorum caecitas,
qui contra Ma-
ria cultu nunc
pugnant maxi-
me.

Gratiam homi-
num ingrati-
tudine esse, quod
hodie erga Vir-
ginem eiusque
cultu tam pra-
ue afficiantur.

Ingrati morta-
les obliuam
exhibitam saepe
per Mariae Dei
gratiam repu-
diant & auer-
santur.

Non est violan-
dus ordo à Deo
constitutus, &
primum ipse, &
deinde Maria
suo quoque modo
colatur.

Multos & pra-
claros simul Dei
& Mariae cultor-
es, sine pra-
euerolim extir-
pisse, eorumque
testimonia.

I AM verò si de hominum caecitate ac ingratitude dicendum est, quam multi, pro pudor, hodie inueniuntur, qui Satanicis praestigiis impediti, MARIÆ ferias, laudationes & cultum omnem ridere quam probare malint, quique Ecclesiae in Virgine colenda & honoranda studiosè versanti, hostiliter aduersentur ac petulanter obre-ctent? Semper enim in illis haeret opinio, semperque metus recurrit, immodicum & superstitiosum esse, quicquid in MARIÆ cultum Orthodoxi instituumus. Sed o caeci, qui alium cultum DEO, alium MARIÆ tribuendum, & inde ab initio in Ecclesia tributum esse non cernitis neque discernitis. O caeci, qui in MARIÀ Deum colere atque laudare & ipsi nescitis, & scientes volentesque alios prohibetis. O caeci, qui non minus à Dei quam à MARIÆ ueneratione homines dictis, scriptis, factis auocatis. O caeci & arrogantiae spiritu obcaecati, qui in MARIÆ cultu diiudicando vostantum sapere, vestros verò maiores & Patres toto orbe dispersos caecutire, aut nihil planè videre in animum superbè inducitis. O caeci demum, qui lucem in tenebras, diem in noctem conuertitis, quum pijs & deuotos MARIÆ cultores superstitionis nota conspurcatis, & laudabilem MARIÆ cultum, vt postea monstrabimus, turpissimo idololatriæ nomine palam infamatis. Iam verò quantam in gratitudinem cum hac sua caecitate coniungunt? Quid enim? an nimium ingrati non sunt, qui matrem Emanuelis à Patriarchis & Prophetis ardentè desideratam, ab Archangelo Gabriele reuerenter exceptam, multis Euangelij testimonijs cum primis honoratam, in ordinem redigunt, eamque nullo ferè cultus & honoris officio prosequuntur, aut eo dignam esse arbitrantur? Quam sunt ingrati, quos ventri, luxui, profanis negotijs, & rebus saepe pudendis seruire delectat, quibus interim nec libet nec vacat, vnà cum pijs breui tempore ac exiguo labore ferias MARIÆ sacras, iamque olim solennes domi vel publicè celebrare? Quid, nisi foedam ingratitude redolet, non agnoscere, non suspicere, non amare, non colere matrè sui Redemptoris, quam sumus Deus reliquis creaturis praetulit, quã tantoperè amauit, ornauit & glorificauit, quam Angeli & Archangeli continuè reuerentur, & quæ denique incomparabili beneficio nos, & Dei filios omnes, quantum in ipsa quidem fuit, affecit, quum benedicta benedictum ventris sui fructum edidit, tantaque cum charitate orbi perditò communicauit? Postremò, vt leuissimè dicam, misera ingratitude, parque stupiditas plurimos impedit, quò minus Diuini numinis benignitatem cogitent & amplectantur, quã factum est, vt omnis ordinis homines innumerales experiantur, totque iam seculis experti sint, se MARIÆ inuocatione diuinitus adiuuari, & malis maximis liberari, bonaque ingentia tum spiritualia, tum externa facillimè à summo Deo obtinere.

Esai. 5.

Lib. de excellen. Virg. in fine &

VT INAM verò & caeci tandem recipiant lucem, & ingratitude labe aspersi, torpore posito mentem attollant, vt diuinum ordinem intelligant, gratisque animis complectantur: ordinem, inquam, à summa illa Sapientia definitum, vt Diuinæ tres personæ quibus omnino nihil sublimius, nihil sanctius, nihil venerabilius, altissimo quodam cultus & honoris gradu ab omni Angelica humanaque creatura semper & vbique celebrentur; ac deinde sub Deo MARIÀ suos etiam habeat laudatores atque cultores. Verum isti dum diuini cultus assertores & vindices arroganter magis quam piè videri volunt, primum Virginem matrem debito honore priuant, ac deinde à veterum verè piorum, & in diuino cultu exercitissimorum hominum vestigijs longissimè quidem aberrant. Egregius Dei cultor fuit Anselmus, vt res quibusdam exemplis propositis magis elucescat, & hanc tamen laudem MARIÆ tribuit, quòd illa propter nos in tantam celsitudinem eleuata sit, vt eam dominam habeat, & veneretur omnis pariter creatura, quodque omnia quæ in caelo sunt, MARIÆ glorificatione inestimabiliter decorentur. Egregius Dei cultor fuit Andreas Cretensis MARIÀ prædicans, quæ postquam ex hac vita migravit, velut tribuum ac humani generis Regina facta, & in caeli regiam à Deo Rege regaliter assumpta, iam in adyta caeli sancta peruenerit, & ad Deum proximè accesserit, sui etiam corporis thesauro eoque translato: quæ præterea non solum in caelis benedicta, sed etiam in terris glorificata sit, illa vitæ parens, quam lingua omnisgrata meritò celebret. Egregius Dei cultor fuit Damasce-

nus,

In serm. de
dormitione
Virginis.

Homel. in
hypopaten
Domini.

Serm. 1. de
assumptione
Virginis.

Cantic. 1.

Serm. 4. de
assumptione
Virginis.

In lib. con-
templat. de
B. Virginis,
ca. 1.

Homel. in
Domini hy-
popatu.

Ioan. 2.

In Euangel.
circa Domi-
nicam. 2. post
Epiphani.

nus, qui tanti MARIAM facit, vt eam caelum verè animatum, & vitæ thesaurum, gratiaque abyssum appelleret, quæ res cunctas creatas superet, ac omnibus dominetur operibus, quoniam sit eius mater, qui Creator & Opifex & Dominus vniuersorum existit. Quamobrem ait, insignem illam Dei erga nos liberalitatem grati agnoscamus, iugique memoriâ recolamus, & ne vt ingrati illius beneficio quâdoque abutamur, precibus sacratissimam MARIÀ Virginem illius matrem supplices adreamus, illamque in patronam & mediatricem assumamus, & certæ adiutricis loco habeamus. Egregius Dei cultor fuit Bernardus, in ornanda & colenda Virgine nulli secundus, cuius etiam hæc est sententia: Præcessit nos Regina nostra, præcessit, & tam gloriosè suscepra est, vt fiducialiter sequantur Dominam seruuli clamantes: Trahe nos post te, in odorem vnguentorum tuorum curremus. Mox vocat eam aduocatam nostram, quæ tanquam Iudicis mater, & mater misericordiæ, suppliciter & efficaciter salutis nostræ negotia sit pertractura. Ac alibi MARIÀ in caelos assumtam his verbis affatur: Quis misericordiæ tuæ, o benedicta, longitudinem & latitudinem, sublimitatem & profundum queat inuestigare? Nam longitudo eius vsque in diem longissimum, inuocantibus eam subuenit vniuersis. Latitudo eius replet orbem terrarum, vt tua quoque misericordia plena sit omnis creatura: Sic & sublimitas eius ciuitatis supernæ inuenit re-stitutionem, & profundum eius sedentibus in tenebris, & in vmbra mortis obtinuit redemptionem. Per te enim caelum repletum, infernus euacuatus est, instaurata ruina caelestis Hierusalem, expectantibus miseris vita perditata. Egregius demum cultor Dei fuit Idiota, MARIÆ hanc laudem tribuens: Inter omnia opera æterni Opificis, post operationem illam, quæ naturæ nostræ vnitus est Filius tuus, speciale opus fuisti, o beatissima Virgo Maria. Et rursum; Beatissima Virgo MARIA sicut est omnium Regina, sic & omnium patrona & aduocata, & cura est illi de omnibus. Legerat n. fortassis Christostomum, discretè pronunciantem, in rerum tota vniuersitate nihil maius & præstantius extare MARIÀ, quæ sola & caelo & terra sit latior ac sanctior, nec aliud quippiam inter aspectabilia & inaspectabilia Dei opera præclarior & excellentius inueniri. Quid verò si isthæc, aliaque plura, quæ à veteribus de MARIÆ gloria præclare scribuntur, & alibi à nobis adducuntur, nostris inuisa & exosa sint aduersarijs? an idcirco suam fidem suumque pondus apud cordatos amittent; præsertim à talibus profecta Doctoribus, qui nihil hic noui de suo confinxerunt, sed doctrinam à Patribus acceptam, bonaque fide consignatam nobis tradiderunt, neque Diuinam gloriam, cuius erant longè obseruantissimi, propter MARIÀ deprimere vel obscurare, sed Deum ipsum in MARIÀ & propter MARIÀ celebrare ac glorificare docuerunt?

VERVM hæc isti nobis obstrepunt, ac Euangelicum locum, quo Christus futuròs MARIÆ cultores corripuerit, & superstitionis quodammodo condemnarit, obiectant. Nota est apud Ioannem de nuptijs historia, in qua durè & asperè matrem increpatam fugunt, dum à Filio audire cogitur: Quid mihi & tibi est mulier? Nunc audi, quæso, censuram Brentij: Vidit Christus futuros hypocritas, qui relicto se, quæsturi sint in MARIÀ salutem, & remissionem peccatorum suorum. Sunt & alia innumerabiles idololatriæ, quibus totus mundus (circa MARIÆ cultum) hætenus repletus fuit. Quare vt Christus his erroribus obuiam iret, quantum in ipso erat, semper duriter tractauit matrem suam, cum voluit esse socia officij sui. Et si enim nulla vnquam fuit mulier in terris, nec vlla futura est, cuius debeamus honestiorem mentionem facere quam virginis MARIÆ matris Christi, tamen non est ei tribuendus honor Messia saluatoris. Quam pulchrè autem Brentius quod palam docet obseruat, vt nullius mulieris æquæ ac MARIÆ honesta fiat mentio; cum ipse quidem rursus hic de illa inhonestissimè meminert, quòd nempe in Messia officium voluerit inuolare, & saepe in eo munere administrando socia esse cum Filio. Sed benè habet, quòd eam turpissimam notam ab hoc calumniatore Deiparæ iniustam alibi depulerimus, sicut & præsentem historiam supra expediuimus, nihil vt sit necesse, cum eodem hoste prostrato, nunc iterum diu congregari. Fingat ille nos hypocritas, supersticiosos, idololatrias: mentiatur etiam, quamdiu velit, Catholicos relicto Christo in MARIÀ suam salutem & peccatorum remissionem quærete, quemadmodum ex eodem impu-

Ioann. Damasceni testimoni-
um de Maria
praesentia & in-
uocatione.

Bernardi testi-
monium de Ma-
ria dignitate
post assumptione.

Quam longè la-
teat, pateat Ma-
riae misericor-
dia iuxta Bern-
ardum.

Idiota testi-
monium de Maria
Sanctis omnib.
preferenda.

Quantum Ma-
ria tribuat Chry-
sostomus.

Contemnendos
esse aduersarios
qui tam leuiter
excipiunt aduer-
sus veteres Ma-
riae praesones.

Quomodo rati-
ocentur Non a-
tores ex Ioanne
aduersus Mariæ
cultum in Eccle-
sia constitutum.

Brentij argu-
mentatio.

Nullius mulie-
ris honestior
mentio ac Ma-
riae facienda est
iuxta Brentium.

Excusatio & re-
futatatio superio-
rum Verborum
Brentij.

Qua Brentium
falso affingat
Catholicos circa
cultu Virginis.

dentia fonte cum haurire non puduit, quod salutationem Angelicam ad expianda peccata usurpemus, & eandem tantum valere, quantum valet ipsa Christi Domini passio, nonnunquam arbitremur. Hastetras ac pudendas calumnias, quae Sectariis sunt admodum usuratae, suis permittamus authoribus, qui nunquam sane probauerint, quod Orthodoxus in veteri Ecclesia unquam docuerit, aut tolerandum etiam putaret, ut vel honos Christo debitus matri eius attribueretur, vel ab ipsa, relicto Christo, salus & peccatorum remissio quaereretur. Est autem ridiculum ac futile prorsus argumentum, quod Brentius a fictitio & allegorico sensu acceptum in medium proponit, quum & Lutherus ipse moneat, unum & simplicem sensum Scripturae tribui oportere. Et falsum quidem illud assumitur, matrem Domini duriter usque tractari, quae Christum sibi semper conciliatum habuit, eiusque honorem nec in toto, nec in parte unquam ambiuit, & si quid ab eo periuit, pro sua reuerentia nunquam non exaudita est. Nam si qua durities aut acerbitas in Christi verbis ad MARIAM prolatis inesse videtur, ad nos illa potius quam ad matrem ipsam pertinet, quemadmodum superiore Libro fuisse dictum atque probatum fuit.

Et habet tamen proteruus Brentius, quod ego sane miror, suae sententiae suffragatores, qui eundem Euangelij locum non dissimili calumniandi arte torquent atque deprauant. Sic enim scribit Bullingerus: *Impugnat hic locus grauiter supersticiosos, colentes pro Creatore creaturam, existimantes Dominum Iesum pietate in matrem adigi, ut nihil eius possit negare precibus: unde relicto vero Mediatore & intercessore Dei Filio, ad matrem Virginem conuertuntur, ab hac postulantes quod petendum erat a Filio.* Et haec quidem satis insulse ac virulente, praesertim si existimat Bullingerus eos, qui Catholico more Deiparam venerentur, Christumque mediatorem & apud Patrem intercessorem deferant. Suum enim Christo munus relinquunt integrum, & nullam Creatori iniuriam irrogant, si non modo MARIAM & beatos in caelis, sed mortales etiam in terris sibi adhibeant intercessores. Nescit fortassis Bullingerus, eos in Christi quoque nomine rogare Patrem, & Christo gratum facere, qui MARIAM legitime inuocant, suasque preces cum MARIAE precibus coniunctas offerunt Patri, ut eius redemptionis & gratiae, quae Christo capiti semper est manetque propria, participes fiant. Tales namque non suo, nec etiam MARIAE, sed CHRISTI merito innitentes, ipsius MARIAE intercessionem non aliter valere ac a Deo exaudiri confidunt, nisi per Iesum Christum Dominum nostrum, qui semper ipsis via, veritas & vita perseuerat. Quae de re aliis pluribus. Quam vero isthaec longè petita? quam friuola? dum MARIAM cultum grauiter impugnari & vetari putat Bullingerus, quoniam Christus matrem tribus vel quatuor verbis de praesenti vini negotio compellauit? Imò verò Bernardus ex hac ipsa historia contrarium doctè colligit, & receptam MARIAE inuocationem aperte confirmat, quicquid isti garriant. Bernardi sic habet oratio: *Quoties mihi necesse est, fratres, post lachrymosas querimonias vestras, exorare matrem misericordiae, ut suggerat suo benignissimo Filio, quoniam vinum non habeatis? (Vini autem nomine gratiam deuotionis, & feruorem charitatis accipit, sicut seipsum interpretatur.) Et MARIA dico vobis, charissimi, si piè a nobis pulsata fuerit, non deerit necessitati nostrae: quoniam misericors est, & mater misericordiae. Nam si compassa est verecundia illorum, a quibus fuerat inuitata, multò magis compatietur nobis, si piè fuerit inuocata? Et rursus: Compassa est, inquit, eorum verecundia, sicut misericors, sicut benignissima. Verum de huius Virginis erga nos siue condolentia, siue compassione, & materno velut affectu postea differemus. Igitur non pro se tantum, sed aliorum etiam causa Bernardus, tanquam misericordiae matrem MARIAM coluit & inuocauit, adeoque suos ad illam inuocandam excitauit, eiusque inuocationis fructum certum simul ostendit, nimirum ut verum praesentis historiae usum aduersus novos etiam Sectarios vindicaret.*

FACESSAT ergo vanus Hemmingius, qui caecos duces insequens, ex hoc ipso Euangelico loco ratiocinatur, MARIAM praecclaris titulis, quos nunc in usu habet Ecclesia, superstitione ac impiè salutari. Valeat & Calvinus, acerbus & ipse, si quisquam alius, ac iniquus

Hom. 6. in Lucam.

In Postilla circa Epist. de nativitate Christi.

In cap. 2. Beati Ang. loam.

Ioan. 14.

Sermo. 1. de mutatione aquae in vinum.

Serm. 2. in Dominici post octauam Epiphaniae.

e in Euang. Dominici 2. post Epiph.

Argumentatio Brentij futilis & ridicula.

Christus matrem tractauit & quae duriter, & si fingit Brentius.

Bullingerum ex eadem historia cultum Virginis oppugnare.

Refutatio Bullingerica obiectionis. Falso Catholicis impetari, quod propter Mariam creaturam creaturam colant pro Creatore, & Christum mediatorem relinquat.

Ex quo loco colligit Bullingerus, Mariam non esse inuocandam, ex eodem Bernardus contrarium probat.

Maria piè inuocata nec nunc deerit petentium necessitati.

Hemmingij & Caluini ex eadem historia ratiocinatio contra cultum Deiparae.

iniquus hostis Ecclesiae. *Hac Christi voce, inquit, palam constat denunciari hominibus, ne homines nominis materni honorem superstitione in MARIA euehendo, quae Dei propria sunt, in ipsam transferant. Sic ergo matrem Christus alloquitur, ut perpetuam ac communem seculis omnibus doctrinam tradat, ne immodicus matris honor Diuinam suam gloriam obscuret. Porro quam necessaria hac admonitio fuerit, ex crassis scedisq; superstitionib. quae postea sequuntur sunt, plus satis notum est. Vbi cum nihil noui vel Hemmingius, vel Calvinus adferant (nae Sectariorum more quae probare non possunt, Orthodoxis impingunt) eorum sicut aliorum praecedentium labes & maculae, eadem quasi spongia possunt abstergi, nimirum ut dicamus, ex praesenti verbo & facto Christi MARIAE laudem, cultum & titulos, de quibus postea dicemus, nulla ex parte labefactari: neque Christum de immodico matris honore, eiusque cultoribus hic agere voluisse, sed neque unquam cogitasse. Etenim re ipsa probauit, sibi matris intercessionem esse gratam, cuius votis mox annuit, & in cuius gratiam primum & illustre patrauit miraculum. Nec grauatim Caluino fatemur, omnesque sapientes vltro testantur, in MARIAE cultu id semper esse cauendum, ne quae Dei sunt propria, in Virginem transferantur, neue immodicus matris honor diuinam Christi gloriam obscuret. Verum nihil isthaec ad praesentem Euangelij locum, nihil ad Christi mentem pertinent, sed malignè prorsus aduersus Ecclesiam MARIAM venerantis institutum & laudabile studium detorquentur. Caetera quae ad eandem historiam spectant, & MARIAM vehementer exornant, ac Mariam a stigis obici possent, ne actum agere videamur, hoc loco missa faciemus. Satis sit breuiter monuisse, quod Euangelico loco peruersè & insulse abutantur, qui sensum veteribus inauditum, neque aliunde quam ex veteris Ecclesiae odio inuidiaque confictum nobis hic ingerunt, velut Christus cum piis matris suae amatoribus atque cultoribus pugnet, omnesque pro superstitionis & impiis habeat, qui more Catholico MARIAM venerantur, totque retroactis seculis in Ecclesia & cum Ecclesia sunt publice venerati. Rursus ex his perspicue liquet, non mereri aduersarios laudem, quam venantur, ut veteres in MARIA colenda impij & impuri, ipsorum verò a seclae in MARIAE cultu abrogando pij & cathari esse videantur.*

Depulsio eorum quae dist. aduer. sarij duo ingerunt.

Superioris tractationis epilogus.

CAPUT NONVM.

Nimis proteruos & contumeliosos esse Nouatores in Catholicis profcindendis, qui in vulgatis Bibliis legunt: Ipsa conteret caput tuum. Ac praeterea non damnandam esse veterum sententiam, qua contriuisse MARIA dicitur vniuersalem haeticam prauitatem.

QUPEREST IAM ALIUS SCRIPTURAE LOCUS EXCVTIENDVS, QVEM complures magno cum stomacho nobis obiiciunt & exprobrant; velut Scripturam sacram deprauemus, eò quod ad MARIAE cultum stabilendum legamus & decantemus: Ipsa conteret caput tuum: sic enim suum honorem Christo adimi, & in MARIAM inique, si non impie, transferri clamitant. Quocirca Georgius Maior Euangelicae modestiae omnis oblitus, hac oratione in Catholicos debacchatur: *Sub Papatu indocti monachi plusquam supina inscitia & negligentia ebrj & stertentes, ne se torquere hac disputatione cogerentur, audacissime quod de semine mulieris dicitur, deprauarunt. Et quot in neutro genere exprimendum erat, ipsum semen, scilicet, mulieris, conteret caput serpentis, in femineum commutarunt. Ipsa conteret caput serpentis. Idq; postea ad stabilendam idolomaniam de inuocatione MARIAE Virginis genitricis Domini nostri Iesu Christi transtulerunt. Accedit & alter Georgius, nempe Fabricius procax Grammaticus, qui ut licentia plusquam Poetica vtatur, non minus hic est contumeliosus: Notissima, inquit, esse piis debet omnibus illa prima Euangelij vox dicta primo mortali auctore ipsius Deo sempiterno. Inimicitias ponam inter te & mulierem, &c. Quantum noctis offu-*

Quomodo Georgius Maior, Georgius Fabricius, Tilemannus Hesbysius & Iacobus Heerbrandus Catholicos insectentur ob dictum: Ipsa conteret caput tuum.

Genes.

Circa epistolam in Circa Visitatione.

In praefat. in par. Grammatici.

sum rei Christiana, quantum impietatis & superstitionis importatum Ecclesiis est, unico verbo depravato & perperam intellecto? Annos longè supra mille invaluit error, & tantum valuit, ut qui cernerent acutiùs, aut altius saperent, à multitudine contradicentium eorumq; auctoritate abducerentur. Etenim mulieri attributum est, quod attribuendum semini fuit: & capitis serpentis diminutio, diuæ Virginis laudibus applicata, quæ ad Christi solummodò dominatum victoriàmq; fuit referenda. Cum his iungendus est Tilemannus Heshusius, qui inter blasphemos, scilicet, errores, Catholicis hunc etiam obiicit, quòd caput serpentis à MARIA Virgine contritum affirmat. Contendit & Iacobus Heerbrandus, quòd verus & vsitata Bibliorum translatio perperam habeat, Ipsa conteret caput serpentis. *Et si enim, inquit, idem pronomen absq; punctis, eisdem literis scribatur masculino & feminino genere: tamè ad MARIAM nequaquam transferri potest, quòd solius Filij Dei incarnati hoc opus sit, caput, hoc est, regnum serpentis vel Satanae, eiusq; opera, quæ sunt in genere humano peccatum & mors, conterere & destruere. Turpissimè itaq; errant Pontificij. Quid enim isti creparent vel facerent aliud, præterquam quod à suo malè sano præceptore Lutherò didicerunt? ut quem nõ pudet frequentes voces planè furiosas euomere: Quis non miretur, imò non excretur Satana malignum consiliùm, qui hunc locum plenissimum consolationis de Filio Dei, per ineptos interpretes transtulit ad MARIAM Virginè? Nam in omnibus Latinis Bibliis ponitur nomen in feminino genere: Et ipsa conteret caput. Sicut postea recentiores omnes hac sanctissima sententia ad Idolatriam sunt abusi, nemine resistente, nec prohibente.*

In disputat. de promissione Abrahæ facta.

In 3. cap. Genes.

2. Tim. 2.

Loco supra citato.

In cap. 7. Genes. Lib. 3. de Tyrann. operib. e. In cap. 19. Genes.

In Lib. 2. quæstio. de Gen. c. 29.

Di Rosiam Notatores ex Lutheri sermone fonte haussisse, quòd ob præsentem sententiam adeo sint in Catholicos contumeliosi.

Aduersarios hoc loco nimis sobremnes & contumeliosos esse Catholicos.

Ut maxime legatur, ipsi conteret, non hoc torqueri à Catholicis ad illam idolomaniam, neq; inuentum hoc esse Monachorum.

Christi honore non immuni ac obiciari, si legamus; Ipsa conteret.

TAM bellè obseruant Euangelici Canonem Apostolicum, qui seruum Domini litigare vetat, & erga omnes mansuetum esse, & eos qui veritati resistunt, cum modestia corripere præcipit. An decebat, quæso, hastragicas exclamations, & grauissimas expostulationes inuehere, tantaq; rabie non modò præsentem Ecclesiam, sed & venerandam vetustatem & magistratus omnes Ecclesiasticos proscindere, publiceq; infectari? Neq; res ipsa certè postulabat, ut hi, velut gloriosi Thrasones, sese tantoperè ostentarent, seq; solos nunc demùm ob vnam syllabam, ne dicam literam, plus omnibus sapere arbitrarentur. Sed ad rem propius. Falsum in primis commentum est, Catholicos hoc ipso Scripturæ loco, quomodocunque tandem legatur, ad stabiliendam idolomaniam, vel sicut Lutherus inquit, ad Idolatriam abuti: & haud scio, an quisquam hoc dictum arripiat ad probandam Virginis iuocationem. Falsum præterea, hanc Scripturæ mutationem à Monachis, ut Maior effutit, excogitam & inuectam esse. Nec possunt nobis vllum siue Monachum, siue alium Catholicum poferre, quem huius, ut vocant, deprauationis authorem ostendant: adeò vetusta & recepta est lectio, qua iam pridem vsa est, & adhuc vtitur Ecclesia. Nam & Fabricius vltro fatetur, ut paulò antè audiimus, longè supra mille annos hanc lectionem: Ipsa conteret caput tuum: in Ecclesia obtinuisse, idq; verum esse postea confirmabimus. Falsum & illud quod idem Rhetor Fabricius, ut amplificationem & hyperbolen ostendet, ex lectione, Ipsa, dicit multum noctis rei Christianæ offutit, multumq; impietatis in Ecclesiam importatum esse. Sic enim istis non Rhetoricari modò, sed & rixari & calumniari sapenumèrò libet, præsertim ut suam in linguis peritiam vulgò iactent, suumq; coram iudice populo vrgeant institutum.

ILLVD verò constanter negamus, per hanc lectionem Christo suum honorem, suumq; officium adimi; velut MARIA nõ Christus, huius mundi principem vicerit, caput que serpentis illa sola contriuerit. Vnde Lyranus locum exponens aperte pronunciat: Ipsa conteret caput tuum: quia per ipsam, mediante Filio suo, potestas dæmonis est contrita. Rupertus in hunc modum: Cum dicit Deus; Ponam inimicitias inter te & mulierem, profectò magnum gratiæ suæ opus promittit, quòd victorè diabolum, qui vicerat fraude, victa nunc mulier vincere quandoque debeat fortitudine. Porro hæ inimicitia non per ipsam mulierem, sed per semen illius exercendæ, & vsque ad victoriam perducendæ sunt. Tum Eucherius disertè restatur, hunc locum de B. Virgine accipientes, fructū ventris MARIÆ, qui est Christus, intelligere, hunc n. esse, qui victor de morte resurgens, caput serpentis, hoc est, mortem, conterat. Quocirca quod nos legimus: Ipsa conteret caput tuum, & Hebræi Græciq; in masculino, eundem sensum habere videtur, perinde

perinde ac si dicat serpenti Deus: Per hanc mulierem decepisti, & virus in totum genus humanum transfudisti: per aliam quandam mulierem, id est, per eius semen iterum vinceris & corrues, capite tuo, hoc est, regno peccati & mortis, tandem amissò atque contrito. Falluntur autem, vel fallunt potius aduersarij, dum nos adeò rudes & crassos populo videri volunt, ut cum (Ipsa) legimus, totum hoc sermonis genus ad MARIAM solam contrahamus, & benedictum semen illud, in quo gentes omnes benedicuntur, excludamus. Imò verò certissimè nobis persuasum habemus, semperq; profitemur, Christum propterea venisse, ut caput serpentis contereret, ac mundi huius principem eiiceret foras, eiusque opera dissolueret, quemadmodum Scriptura diuina testatur. Nec aliter vel docuit, vel credidit vnquam Ecclesia, quæ Christum solum hoc honore dignatur, ut is potestate quadam absoluta & excellenti præditus, Satanam sub pedibus conterat, simulq; aliis, & MARIÆ potissimum conterendi tribuat facultatem. Hinc dulcis illa promissio: Ecce dedi vobis potestatem calcandi supra serpentes & scorpiones, & super omnem potestatem inimici. Hinc & sancti Pauli gloriatio, quòd aduersus Principatus & Potestates, aduersus mundi Dominos rectores tenebrarum harum conflictetur, adeoque vincendi potestate polleat. Hinc & Ioannis non vana vox: Scribo vobis adolefcentes, quoniam vicistis Malignum.

Genes. 22.

a Ioan. 12. b. 1. Ioan. 3.

Luce 10.

Ephes. 6. 1. Ioan. 2.

Iudith c. 13.

Genes. 3.

QUID mirum igitur, si tantandem de MARIA dicatur, quòd caput serpentis contriuerit, non sua quidem propria, ut Christus, sed eius, quem concepit & genuit, virtute singulari, quâ duce, se velut alteram inuictam Iudith præstitit, ac populi Dei hostem infensissimum Holofernem summa cum laude superauit. Nunquam illa quicquam Satanæ debuit, non eius pedibus subiacuit, ab eius iugo & imperio se semper immunem seruauit, tantoque prudentiùs & feliciùs venenata eius tela hæc Virago depulit, quanto incautiùs ac turpiùs prima mulier in primo cum hoste certamine corruit, seq; perniciosius vnâ cum posteris omnibus Satanæ mancipium simul & ludibrium fecit. Neq; propterea Christo matrem æquamus, sed maiorem Christi gloriam asserimus, qui non solum in seipso, sed etiam in matre, ac deinde in plurimis aliis contra serpentem antiquum præclare fortiterq; pugnantibus tam præpotenter agit, ut & ipsi, quamuis natura imbecilles, Tyrannum nequissimum ac ferocissimum, eiusq; vires, artes & fraudes omnes in nihilum redigant, deq; tanto hoste triumphant. Proindè quam virtutem & potestatem hinc MARIÆ largimur, eam post Christum, & in Christo, imò & propter Christum veluti bonorum omnium fontem & caput largimur, deque illo decantamus: Tu solus sanctus MARIAM sanctificans. Tu solus Dominus MARIAM gubernans. Tu solus altissimus MARIAM coronans, Iesu Christe.

QUOD autem MARIA serpentis caput contriuisse dicitur, Fulbertus Episcopus Carnotensis his ferè modis explanat: Quid est caput serpentis conterere, nisi principalem diaboli suggestionem resistendo superare? Contriuit MARIA, seruando virginitatem & humilitatem, quia & hac extinxit mentis superbiam, & illâ carnis concupiscentiam. Contriuit potentiam Satanæ per Filium quem genuit, spoliando illum dominio suo. Contriuit caput, astutiam eius, nempe sapientiam terrenam per paupertatem spiritus. Vnde de illa dici potest: Vna mulier Hebræa fecit confusionem in domo Nabuchodonosor. Serpens in cauda percussus euadit, in capite contritus nunquam resurgit. Contriuit autem Virgo caput, id est, suggestionem eius, qui Euam decepit, & caput est dæmonum. Ab his alienum non est, quod Bernardus docet, proposita verba tractans: Ipsa conteret caput tuum; Cui, inquit, hæc seruata victoria est, nisi MARIA? Ipsa proculdubio caput contriuit venenatum, quæ omnimodam maligni suggestionem tam de carnis illecebra, quam de mentis superbia deduxit ad nihilum. Atque hæc quidem ita dicuntur, ut sensum nobis loci mysticum explicent, qui aliis etiam verè Sanctis, ut potè mundi, carnis ac Satanæ victoribus, rectè adaptari queat, quoniam & ipsi caput serpentis contriuerunt. Sed præter sensum hunc mysticum, alium etiam, quem diuini veteres nobis commonstrarunt; nimirum ut MARIA præ cæteris caput serpentis antiqui contriuisse intelligatur, quandoquidem ad hoc, sicut etiam ad vincendū omnium antiqui contriuisse intelligatur, quandoquidem ad hoc, sicut etiam ad vincendū omnium ex parte peccatum, plus ei gratiæ collatum fuerit, quæ concipere ac parere meruit eum, quem

In eundem sensum ad Christi gloriam accipi posse, sine legatur ipsa sine ipse conteret caput tuum.

Extra controuersam Christum esse victorem Satanae suæque virtutis.

Christus per se & per suos, & nemo alius, conterit serpentem antiquum.

Nihil Christo derogari, si Mariam velut alteram inuictam Iudith faciamus, quæ caput Holofernis, id est, Satanæ contriuerit.

Maria præ cæteris à potestate Satanæ libera, illiq; hosti formidabilis fuit. Christi asseritur gloria, cum in matre sua ad vincendum Satanam præpotens celebratur.

Quomodo veteres intelligat, quòd Maria serpentis caput contriuerit.

Quomodo Maria secundum Bernardum serpentis caput contriuerit.

Maria secundum duplicem sensum caput serpentis contriuisse dicitur, ac neuter sensus Christo derogat.

quem constat nullum habuisse peccatum, vt cum Augustino loquamur. Incredibilis autem gratia fuit, fortissimum illum armatum gignere, qui Satanam mundi huius principem, quamlibet potentem, vt nulla ei potestas conferri queat, vi magna deiecit, sibi que subiecit, ac ligatum eundem in abyssum misit, simulque spolia eius distribuit. Vtrouis autem sensu presentem locum accipiamus, ac MARIE de contrito serpentis capite gratulemur, nullum hic idolomanie, vel idololatrie crimen aut periculum cernitur, nihil Christi honori detrahitur, quicquid demum improbi calumniatores in vulgus probrose ac seditiose spargant, & Orthodoxis affigant.

SED queruntur, ex hac mutatione verborum, Scriptura vim inferri, & nefas esse contendunt, vt in sacris Bibliis Ipsa pro Ipso legatur. Respondemus breuiter, nos a veteris Ecclesie consuetudine, qua tot seculis vulgatam additionem recepit, hancque lectionem sibi placere monstrauit, nec velle, nec posse discedere. Habeant Graeci & Hebraei suos codices, de semine testantes, quod contriuerit caput serpentis: hos autem per omnia integros & incorruptos non esse, vel, nobis tacentibus, communis Doctorum querela, & ipsorum codicum dissensio satis ostendit. Neque ignoramus, si lingua sancta consulatur, pronomen cui nostrum, Ipsa, respondet; absque punctis olim & scriptum & lectum esse, atque ita non minus feminino, quam masculino generi conuenire, totidemque literis exprimi, quemadmodum & Nouatores vtrou fatentur. Scimus etiam Graecos extare scriptores, qui sermonem ad mulierem referant, quomodocumque tandem verterint septuaginta, vt postea probabimus. Legant Irenaeus, Cyprianus, multi que Patres, quos repetere non attinet, vt Ipsum mulieris semen, non autem Ipsam intelligant & exponant: qua de re cum aduersariis minimè contendemus. At hi nobis vicissim concedant, Patres itidem eruditos & fide dignos illos esse, qui cum Ecclesia nostra, de muliere scriptum accipiant: Ipsa conteret caput tuum. Et praeter hos paulo post adducendos, Iosephus in Hebraicis literis peritissimus, & Apostolorum coaetaneus, vt ex Ruffino eius interprete discimus, de Deo sic loquitur: Abstulit serpenti vocem, iratus eius malignitati, quam gesserat in Adam, & venenum ei sub lingua ponens, quod esset hominibus inimicum, praecipit vt mulier eius capiti plagas inferret. E quibus verbis non obscure liquet, quod Ipsa, non Ipsum in Moyse legerit. Nam quod Gelenius, eundem locum Latine vertens, mulieris nomen praetermisit, si non fraudis, at certe quidem incuriae suspicionem nobis creat.

DE Hieronymo est extra controuersiam, quod in linguis longè sit omnium doctissimus, & vtroque modo, iam Ipsum, iam Ipsam legat. Tum Ambrosius Graece simul & Latine peritus, praesentem sententiam ita refert; Ipsa tibi seruabit caput, & tu illius calcaneum: quemadmodum & saepe hoc modo citat Augustinus, monetque simul sententiam totam esse figuratam. Ex eodem Augustino sumtum est, quod in Glossa ordinaria his verbis traditur: Inter semen diaboli & mulieris inimicitiae ponuntur. Semen diaboli praua suggestio: mulieris, fructus boni operis quo suggestioni resistit. Ideo obseruat plantam, vt si in illicita labatur, delectatio illam capiat. Illa obseruat caput eius, vt ipsum initium malae suggestionis excludat. Vnde satis intelligi potest, quod de muliere caput serpentis contritura nobiscum legerit Augustinus. Ad quam sententiam aludens etiam Ambrosius, veluti dicta Moyse verba nobis exponat, perspicue dixit: Quis egisti diabole? vicit te MARIA, quae genuit Triumphatorem, quae sine imminutione Virginitatis edidit eum, qui crucifixus vinceret te, & mortuus subiugaret. Sic autem Ambrosius hoc loco de MARIA diaboli victrix loquitur, ita & Chrysippus Presbyter Hierosolymitanus affirmat mulierem esse, quae hostem humani generis Tyrannide deturbauit, vt quem antiqua Eua in altum erexerat, is per nouam Euam deiiceretur. Tum Chrysostomus licet Graecus Theologus, vt Latine versus extat, Deum serpenti sic loquentem inducit: Neque ergo illud solum, sed & inimicam foederisque nesciam faciam tibi mulierem, neque eam solam, sed & semen eius semini tuo hostem perpetuum faciam; Ipsa tuum seruabit caput, & tu eius seruabis calcaneum. Tantum enim robur illi concedam, vt continuo immineat capiti tuo. Te autem faciam sub pedibus eius iacere. Qui vero putant hunc Chrysostomi locum non optime versum esse, legant,

Quid respondendum sit, ad solam Scripturae litteram hic prononcantibus.

Patres non tantum legisse, ipse coneret, sed etiam ipsi.

Iosephum antiquissimum et doctissimum Hebraeam legere cum Ecclesia.

Qui Patres vultu editionem confirmant, nepe Hieronymus, Ambrosius, Augustinus, Gregorius & posteriores.

Vicit Maria diabolum, Ambrosio teste.

Etiam Chrysostomus ex Graecis Patribus de Maria locum interpretatur.

Lib. de natura & gratia ca. 36. a Job 41. b Luc. 11. c Apoc. 20. d Luc. 11.

Lib. 4. contra haereses, cap. 73. f. Lib. 2. contra Iudaos cap. 9. Lib. 1. antiquitatum, cap. 3.

Libro de fuga Iacobi cap. 7.

Lib. 11. de Genesi ad litteram ca. 36. & lib. 2. contra Manich. c. 18. Circa cap. 3. Genes. Oratio in fuis Theodisij Casar.

In orat. de sancta Maria Deipara. Vide in altera Catena Lippomani in Genesim.

gant, quae so, authoris eiusdem Homeliam in Matthaeum 46. facileque cognoscent, hunc Theologum de muliere, non de semine verba praesentia interpretari. Magnum ait, inter mulierem & serpentem certamen attendo, magnum bellum depositum esse confidero, magnam sollicitudinem habendam cognosco; directa est vtrunque acies, paratum bellum, certamen depositum, statur cominus, propius consistitur, ab vtrisque intentio prouocatur, vt cautela adfit, sollicitudo intendat, securitas conquiescat. Stat enim mulier in procinctu, serpentis caput & obseruans & vitans: obseruans vt calcet, vitans vt serpentis morsus declinet. Adest paratus & serpens callidus & subtilis: callidus ne mulieris pede calcetur, subtilis vt eius morsu incauta mulier prosternatur. Hanc pugnam laetus aspicit Deus, libenter attendit Dominus Christus, si tamen illa mulier serpentem calcando deuincat. Praeter hos Gregorius quoque Magnus legit: Ipsa tuum obseruabit caput, & tu calcaneum eius. Suffragatur & Beda disertè admonens, locum à quibusdam de Virgine, in qua natus est Deus, intelligi. Eadem lectione vtuntur omnes posteriores, quibus annuero Eucherium, Idiotam, Rabanum, Bernardum, Hugonem & Richardum de sancto Victore, Rupertum, omnes Scholasticos, & in his cum eruditione, tum sanctimonia praestantes Viros innumerabiles, quos omnes supina inficitia & negligentia ebrios ac stertentes stultissime Maior appellat. His Alcimium Auitum, vt potè Christianum veteremque Poëtam, & praestantem Archiepiscopum Vienneensem adiungo, qui Dei sententiam contra serpentem latam carmine complexus est, & inter alia hoc modo cecinit:

Præcipue infelix mulier cum prole futura
Tecum inimicitias odio constante reponet.
Seminibusque tuis eius cum semine bellum
Perpetuum, sed dissimilis victoria: nam qui
Ambos vna opera vicisti subdole serpens,
Olim erit vt sexum muliebrem pronus adores.
Cuius tu quanquam pauide insidiabere calci,
Conteret vna caput tandem tibi femina vitrix:
Nascendumque etiam tali de stipite germen.

VERSATUR in eodem argumento Claudius Marius Victor, vetus & ipse Poëta, qui succinctè rem indicans, Deum ad serpentem ita loquentem inducit:

Teg. suo mulier perimet cura semine, cuius
Callidus extremis tantum insidiabere plantis.

AC MIHI probabile admodum esse videtur, quod veteres in vulgata & recepta hac editione tanto libentius acquieuerint, quanto certius deprehenderunt, varias & malè consonantes huius loci interpretationes adferri; quum alij verterent, vt ostendimus: Ipse seruabit caput tuum, & tu seruabis eius calcaneum: quae lectio non admodum placet Hieronymo: alij verò in hunc modum legerent: ipse conteret caput tuum, & tu conteres eius calcaneum. Chaldaeus interpres cum dixisset, positurum Deum inimicitias inter filium serpentis & Filium mulieris, hoc subiicit: Ipse obseruabit tibi quod fecisti ei à principio, & tu obseruabis ei in finem. Vt interim de Caluino taceam, qui haec verba tam religiosè tractat, vt neque MARIE matri, neque Christo Filio locum hic reliquum faciat: semen enim nomen esse collectiuum, per quod Christus nequeat intelligi, omnes autem pariter fideles hic putat significari. Discedit tamen à magistri Caluini sententia Dathenus, & aduersus Anabaptistas publicè disputans, vnà cum illis, locum de CHRISTO semine interpretatur. Sunt praeterea, qui mulieris appellatione sanctam accipiunt Ecclesiam, cui perpetuum & irreconciliabile cum hoste Satana eiusque semine certamen indictum est, & quae plus satis in Haereticis experitur, quam sit difficile, serpentis caput, hoc est, contumacem superbiam conteri, eamque cum sincera humilitate commutari. Et tamen verum est: Ipsa conteret caput tuum, o serpens ac serpentina progenies de serpentino semine omnibus aetatibus procreata. Vicit Christus, vicit MARIA, semper & vitrix contra portas inferorū manet Ecclesia, eoque magis vincit & pulchrius efflorescit, quò iniquius laeditur ac grauius oppugnatur.

Lib. 1. in 3. alium c. 38. in cap. 3. Genes.

Lib. 3. carminum ca. 6.

Lib. 1. commentar. in Genes.

In Genes cap. 3.

In collat. habito apud Franzenthall.

Matth. 26.

Christiani Poëta Alcimius Auitus, & Marius Victor eundem locum ad Mariam referunt.

Non tamen veteres amplexi sunt vulgatam Ecclesiae lectionem.

Quomodo Caluinus hunc locum accipiat.

Etiam Ecclesia mulier dici potest, quae serpentem & caput eius conterat.

oppugnator, multarumq; Sectarum caput exitit. Ille arte potius quam potestate, sicut de Iuliano dixit Orosius, religionem est infectatus, magnam sæpè suis vel opinionibus vel erroribus cautionem ac moderationem adhibens: hic autem natura vehemens, turbulentus, ardens, factiosus, modum omnem excessit, ad extremaque ruit præceps, tam arrogans vt nulli cederet, tam durus & pertinax in sententiis, vt suis etiam sæpè visus sit intolerabilis, tantò demùm Ecclesiæ odio inflammatus, vt ad illius exitium aperto Marte & furiosissimè nihil non moliretur. Iudicauit Erasmus quæ in Theologorum doctrina & Ecclesia improbanda corrigendaq; putabat, atq; ita siue sciens, siue imprudens Momum egit, vt magnam simul fenestrâ Lutherò & aliis aperuerit ad religionem vniuersam innouandam, & ad tumultus eos concitandos, quos in Christiano orbe nunc maximo malò confectos esse videmus, satisq; deplorare non possumus. Vnde illud etiam à multis vsurpari cœpit; Vbi Erasmus innuit, siue ioco scilicet, siue seriò agens, illic Lutherus irrui, & quæ ille oua posuit, hic tandem excubauit.

ILLVD certò constat, Theologica Erasmi scripta, quæ permulta ille quidem edidit, nec posse hodie, nec debere vnde quaque defendi. Quandoquidem Censura Ecclesiastica, quæ apud Orthodoxos quidè valet ac valere debet plurimum, Erasmi scripta, paucis exceptis, legi vetuit, & grauissimas ob causas, licet authorem ipsum non damnauerit, tamen eius opera velut Lectioribus obfutura potius quam profutura, improbauit. Atque hæc ego vel inuitus præfari cogor, priusquam nonnulla ex Erasmo in medium adfero, in quibus ille pios tantò vehementius quidem offendit, quantò indigniùs Deiparæ honorem impetere, & haud obscurè violare non dubitauit. Offendit, vt exemplis rem explicem, quòd alicubi MARIAM inducit, quæ sua epistolâ ad Glauco-plutonium data nominatim commendat Lutherum; quandoquidem is Diuorum inuocationem superuacaneam esse tradat ac suadeat. Quid enim omninò turpius, quid magis criminofum sanctissimæ Virgini poterat affingi, quam quòd apertis Ecclesiæ hostibus, quorum hodie Lutherus est princeps, faueret, ac damnatis iam olim Vigilanti erroribus patrocinaretur? Offendit, quòd in eadem epistola pleraque vota hominum improbat, quæ cum aliis Diuis, tum Virgini matri, vt apud Deum intercedat, honestè pieque concipiuntur. Quin & nautas MARIAM inuocantes ridet, quòd eidem hunc in modum acclament: Salue Regina, Stella maris, Regina cœli, Domina mundi, Porta salutis. Quæ præconia vt Patribus ignota non sunt, totq; iam seculis ab vniuersa Ecclesia celebrantur, sic etiam commodas habent interpretationes, quemadmodum eruditi sæpè monstrarunt, & citra vllam Christi iniuriam in vsu retineri possunt, sicut postea demonstrabimus. Offendit, quòd Virginem Christi matrem (pudet profectò dicere) Veneri in maris præfectura substituat. Id quod Lucianicum spiritum in Erasmo sæpè notatum redolet profus, quãdo toties ille gaudet irridere Diuos, & quæuis propemodum sacra ludificari, iocularesque cauillationes religioni admiscere, eamq; turpiter inficere & labefactare non desinit. Tam pulchrè seruauit decorum, qui Theologus castissimam Virginem impudicissimæ Veneri, & Christianam pietatem cum superstitione Ethnica comparauit. Offendit, quòd multorum in colenda Virgine studium deputet superstitioni, & cum Christi iniuria velit esse coniunctum; perindè ac si Virgini matris potius quam Christi Domini præsidio fidant, putentque matrem Filio iam cum Patre regnanti posse imperare. Sed quotusquisque tam tardus & crassus, omnisq; veræ pietatis rudis & imperitus erit, qui ad precandam Virginem hoc animo accedat, vt matrem Christo vel exæquet, vel anteponat, neque plus fiduciæ, dilectionis & reuerentiæ in Christo: quàm in Sanctis omnibus collocandum putet? Atque vt sint homines quidem ad eò vel deliri, vel supersticiosi, vt MARIAM impensius quam Creatorem & Redemptorem suum colere & inuocare videantur, an propter subrusticum paucorum errorem, communem bonorum pietatem suspectam facere, ac totius Ecclesiæ institutum odiosum reddere, omnemque MARIÆ cultum apud plerosque vel in neglectum vel in contemptum adducere debebat Erasmus? Offendit denique, quòd illorum errorem non obscurè confirmat, qui sacrosanctam Virginem non solum originali, sed & actuali peccato contaminatam videri volunt, sicut nunc quidem Sectarij pe-

Vbi Erasmus innuit, illic Lutherus irrui; Et vulgò inquitur.

Ascriptis Erasmi Theologicis legendis per Ecclesie Censuram arcemur.

Indicatio locorum, in quibus de Mariae cultu non optime sentit ac loquitur Erasmus.

In Erasmo spiritum Lucianicum multorum iudicio reledisse.

In colloquio peregrinationis, religionis ergo.

Matth. 12.

4 Matth. 16. & 19. 6 Ioan. 2. e Ioan. 8. d Luca 2. e Ioan. 2. f Luca 2. g Ioan. 19.

h Luca 2.

i Ioan. 2.

k Matth. 3.

l Matth. 26.

Luca 2.

silenter affirmant. Et si hinc sibi non satis constat, cum alibi contrariam asserat sententiam, vt supra etiam indicauimus. Fuit enim hoc nimium illi familiare, vt parum constanter ac grauitè de sacris doceret, præsertim quòd Scholasticorum & Monachorum odio magis quam sinceræ veritatis amore ad dicendas multis in rebus sententias cõmoueretur. Nam illi etiam vsu venit, quòd non temerè dici solet, nimium altercando, veritatem amitti: & quò magis se suaq; scripta perpetuò excusat atq; tergiuersatur, eò minorem sibi fidem & existimationem apud doctos conciliat; præsertim quòd Pyrrhonicam in multis Theologiam sequi videretur. At nos alibi de hoc Batauo plura differuimus.

IAM verò vt supradictis fides certior constet, Erasmus ipsum loquentem inducemus, eiusq; verba non nihil ponderabimus, nimirum vt ratio habeatur illius Evangelicæ regulæ: Ex verbis tuis iustificaberis, & ex verbis tuis condemnaberis. Extat colloquium Naufragij nomine inscriptum, in quo Erasmus sub Adolphi persona hæc velut ridens commemorat: *Nauta canentes: Salue Regina, implorabant matrem Virginem, appellantes eam stellam maris, Reginam cœli, Dominam mundi, Portam salutis, aliisq; multis titulis illi blandientes, quos nusquam illi tribuunt sacre literæ.* Nos verò de solenni Cantico, Salue Regina, postea vidèrimus, eiusq; pium & laudabilem vsum non minùs contra Lutherum furentem, quàm aduersus Erasmus iocantem vindicabimus. Quòd ad titulos Virgini matri attributos, & in Ecclesia iam pridem vsitatos attinet, mirum sanè, cur eos tam leuiter hoc loco conuellat Erasmus, qui tam multos id genus & præstantiores ferè titulos, vt postea monstrabimus, in suis scriptis MARIÆ largitur. Sed vt fucum modò prætexat temeritati, ad Scripturas, quæ id genus titulos MARIÆ nesciant, callidè prouocat. Est ita quidem in sacris literis vsitatum, vt cum de MARIAM mentionem faciunt, mirandam simplicitatem, & simplicem breuitatem obseruet. Verum eodem ferè modo de Christo differunt, quemadmodum illæ loquendi formulæ argumento esse possunt: ^a Dixit Iesus discipulis suis: ^b Hoc signum fecit Iesus: ^c Multa quidem & alia signa fecit Iesus. Quid ergò mirum, si de MARIAM tractantes Euangelistæ, simplicissimè loquantur: ^d Nomen Virginis MARIAM. ^e Erat mater Iesu ibi: ^f MARIAM conseruabat omnia verba hæc. ^g Stabat iuxta crucem mater eius? Proindè, sicut CHRISTI Domini maiestati nihil adimit, illum in Euangelio sine vllò titulo vel epithetò Iesum, aut Filium hominis, vel magistrum appellari: ita de MARIAM iudicare fas est, quòd, tametsi simplex de illa mentio in Scripturis sæpè fiat, non idcirco eximie illius dotis imminuantur, quodque illa præclaris titulis, quos probet Ecclesia, non sit defraudanda. Ac inter eam, velit nolit, Erasmus fateri cogitur, tam multa & mirifica de Domini matre in Scriptura prædicari, vt nullæ laudes, nulli tituli, quantumuis illustres & eximij, ineffabilem illius præstantiam æquare posse videantur. Quid enim vel vno illo eulogio sublimius, quid augustius; Aue gratia plena? quàm Deus rationali quidem creaturæ nihil maius, quàm gratiæ suæ plenitudinem, possit impartiri. Quales verò & quàm gratiosos ac sublimes titulos, quàm alibi, tum in libro Canticorum MARIÆ decantat Spiritus sanctus? quemadmodum iam antè citatà nobis veteres crebrò confirmarunt.

QUÆ autem isthæc Erasmi est religio, vt quæ sacris literis explicata non sunt, MARIÆ in hac parte nolit attribui, cum ipse aliòquin tam multa, quæ à doctis merito reprehensa sunt, Christo simul & matri absque Scripturis vllis ascribere non vereatur: ^h Vbi enim scriptum legit, quòd affirmat Christum Hierosolymæ, non modò purificatum, sed & circumcisum? Vbi ⁱ legit, Christum cum matre tam grauitè exposu-lasse, vt dixerit: Hactenus tuæ voluntati me præbui morigerum; quòd nunc restat ex ar-bitrio Patris gerendum est, non ex humano præscripto: Alibi mater fuisse: posthac mihi bitrio Patris gerendum est, non ex humano præscripto: Alibi mater fuisse: posthac mihi bitrio Patris gerendum est, non ex humano præscripto: Alibi mater fuisse: posthac mihi bitrio Patris gerendum est, non ex humano præscripto: Vbi ^k legit, quòd Christus baptizatus, à solitudine siue deserto ad matrem aut nutricium Ioseph reuersus non fuerit? Vbi ^l legit, quòd cum Dominus tres discipulos agonis sui testes assumeret, reliquos octo velut imbecilliores adiungere non auderet? Quæ tamen omnia, sicut & alia plura, idem Erasmus sine Scripturæ, sine Patrum autoritate, licenter nimis audeat asseuerare. Ac eadem porrò licentia Deiparam tractat, pleraque illi confidenter affingens, quæ nec vera, nec probabilia, nedum Scripturis tradita esse videantur. Exemplo sit,

Erasmus in multis variis, iam affirmat, iam dubitat, Mariam ab omni peccato immunitatem esse.

Examinatio Serborum Erasmi ad Mariam cultum pertinetur.

An rectè dicat Erasmus, Mariam tribuendos non esse titulos sine Scripturae testimo.

Nec Christo nec Virgini derogat quicquid quòd simpliciter in Scripturis appellentur.

Eximios titulos Deus in Scripturis Mariam tribuit, ac tribuendos esse docet.

Erasmus multa sine Scripturis contra Scripturas de Christo affirmat, præsertim ubi Paraphrasen agit Evangelij.

Erasmus sine Scriptura testatur multa de Virgine Deipara, quæ defendi non possunt.

fit, quod cum MARIAM ad cognatam Elizabeth proficisceretur, in toto itinere neminem salutauerit. Rursus, quod illa in pueritia & infantia Christi, de ipsius Diuinitate veram non habuerit cognitionem. Præterea eandem Domini matrem die à partu quadragesimo secundo adisse templum Hierosolymitanum, tuncq; primum suum puerum obtulisse. Adhæc, quod parentes Iesu cunctis ritè peractis, quæ ad purificationem præscriperat Lex, reuersis in Bethlehem, vbi natus erat puer. Eat igitur Erasmus, & quantum legem ipse turpiter violat, ab aliis pergat exigere, vt sine Scripturæ testimoniis, Deiparæ tribuere non liceat, quod illi tot seculis tribuit Ecclesia, præsertim honorificè admodum ac reuerenter illam præ Sanctis reliquis salutans atq; compellans.

Luce 1.
Luce 2.

Exemplum al-
terum ab Eras-
mo petum, in
quo Maria cas-
sa et cultus ma-
le tractatur.

Depra de pra-
sentis Epistola,
quam Erasmus
Maria Virgini
audet ascribere.

Erasmus excu-
sari non posse,
quod ioco ege-
rit in dictis epi-
stola.

Quid sentien-
dam sit de col-
loquio Erasmi.

Erasmus in
suis colloquiis
tractasse nugas,
Christiano sum
auctore, tum
lectore indignis
ac noxiis.

ASPERIOR adhuc Erasmi locus est in dialogo, qui de peregrinatione religionis ergo, tractat, & inauditum de MARIAM figmentum proponit, quæ Glaucopluto epistola, cuius etiam supra meminimus, scripserit his verbis ordiens: *Quod Lutherum secutus, strenuè suades superuacaneum esse inuocare Diuos, à me quidem isto nomine bonam magnamq; inisti gratiam, scito. Nam antehac tantum non enecabar improbis mortalium opplorationibus. Ab vna postulabantur omnia, quasi Filius meus semper infans esset, quia talis fingitur pingiturq; in sinu meo.* Pudet enim ac piget reliqua commemorare, quæ pias aures possent offendere, & tamen Erasmus à MARIAM Iesu matre ex æde, nescio, qua lapidea, & certo quidem Christi passu anno scripta, ac eiusdem Virginis manu subscripta, ædidit. Sic autem habet subscriptio: *Beata Virgo mea manu subscripsi. Initium verò habet: MARIAM mater Iesu Glaucopluto. Finis demùm: Hæc te scire volui. Tu cogita quid mihi respondendum censeas. Nam mihi planè res cordi est. Ex æde nostra lapidea. Calèd. August. Anno Filij mei passu M. D. XXIII. Quanquam verò monitus erat à Parisiensibus, hæc ridicula quidem, sed blasphemix proxima esse, nihil tamen postea correxit in codice, vel mutauit, sed tãquam iocum, qui in statuam Virginis caderet, excusandũ putauit. Enimverò valeat cum sua improba procacitate & procaci impietate Roterodamus, qui si aliter quidem Lucianus esset, quid, obsecro, ad ludificandum petulantius fingere, si Vigilantianus aut Lutheranus, quid cõtra Virginis cultum turpius effutire potuisset? Re-ctius tunc illi, quàm postea, cum Luthero conuenisse videtur: tam aperte illius instituto velut superis grato patrocinator, & Diuorum inuocationem sub Lutheri persona superuacaneam censet, eosq; velut MARIÆ & Diuis molestos ridet, qui sese illorum precibus ad quædam à Deo impetranda commendant. Quod si putet, hanc tantam licentiam plusquam Poeticam per iocum excusari, probisq; comprobari posse, omninò fallitur, tum quod hoc pacto in sacris iocari, Christiano, nedũ Theologo sit nefas, tum quod scribat ex instituto pueris, quorum imprudentem, lubricam, imbecillè, & ad malum vsq; procliuem ætatem vir grauis, & qualis ipse haberi volebat, fides institutor, longè aliter atque sincerius ad Ecclesiæ Catholicæ normam informare debuisset. Vtinam verò fallantur, qui censent Erasmus in multis malè sibi constare, & sæpè non bono genio agitari, præsertim cum plerisque ritus Ecclesiæ, adeoq; Virginem matrem ac Diuos alios non obscure ludificatur. Atq; hæc pars est illorum colloquiorum, quæ & bonos facillè corrumpant, & malos deteriores reddant, dum ad eò Satyricè, petulanter, ac impurè tam de rebus quàm de personis sacris garriunt, digna profectò, de quibus suam censuram viri graues magnæque authoritatis præfules æderent. Eius censuræ summa est, nec decere neq; expedire hoc seculo, vt puri animi tam impura lectione contaminentur, & cauendum esse in posterum, ne boni discipuli ex præceptore non bono dediscenda discant. Ac res ipsa demonstrat, quàm sit indecorum ac turpe, senem Theologũ tales docere nugas, & scurras ferè impium vel agere vel simulare, deq; sanctissima Dei matre, & causa religionis tam futiliter scribere, ac pullulantibus tunc etiam erroribus si non suum calculum addere, at certè quidem fomentũ præbere. Et siue seriò demùm ille, siue ioco agat, haud sanè cõueniebat, damnatæ memoriæ homines hoc honore dignari, vt eorum faurix vel patrona virgo sanctissima constitueretur, vtq; certa Ecclesiæ sententia, quæ Sanctorum inuocationem tot seculis astruit ac defendit, ab eo in dubium vel leuiter reuocaretur, atque contra Hieronymi doctrinam labefactaretur. Cætera quæ ad plenioram confutationem faciunt, è sequenti contra Lutherum disputatione*

facillè

facillè colligentur: nolimus enim hoc loco plures cumulare nugas, quas alij è scriptis Erasmi fati multas excerpserunt, & cum vera pietate pugnare conuicerunt.

SUNT tamen & alia eiusdem Erasmi loca, in quibus ille longè rectius ac reuerenter admodum de MARIÆ cultu sentit ac loquitur, vt nesciam sanè, magisne ille Virgini sacrosanctæ detraxerit, an fauerit: propemodum dixerim, non tam insignem eum fuisse Mariomastigen quàm Encomiasten. Extat illius Pæan Virgini matri dicendus, & obsecratio ad MARIAM in rebus aduersis recitanda, tum Virginis Lauretanæ Liturgia: sed & pluribus alijs scriptis Deiparam amplissimè verissimeque commendauit. Quas verò maiores laudes, quæ illustriora epitheta in Virginem ille conferret, præterquam vbi appellat eam vnicam cœli decus, certissimum terræ præsidium, præpotentem nostram Dominam, augustam cœli terrarumque Reginam, huius nostri pelagi stellam, terræ nostræ Lunam, imò spem vnicam nostrarum calamitatum, quæ quidem inter cœlites vna tantum vel meritis vel gratiâ, vel autoritate polleat, vt sola Iudicis iram possit restinguere? An non MARIAM salutat, cum ita loquitur Pæan: *Salue inclita Regum progenies, Sacerdotum decus, Patriarcharum gloria, Cœlitũ triumphus, Inferorum formido, Christianorum & spes & solatium?* Ac velut Angelicam salutationem exponat & illustret, alibi MARIAM ita compellat: *Aue MARIA prudentium virginum Regina, quæ nobis Euxæ fatuæ virginis maledictionem vertisti in benedictionem. Salue matrum pudicarum decus, quæ salutem omnibus peperisti. Gaude Angelorũ & hominum gloria, quæ cœlestium gaudiorũ fontem citra virginitatis iacturam enixa es.* Ac deinde post pauca subiicit: *Agnoscit orbis vniuersus, & quanto honore te dignatus sit Deus, & quantum ipse honorũ per te acceperit, eoq; duo nomina præ cæteris veneratur, Iesu Filij tui, ad quod sese inflectit omne genu cœlestium, terrestrium & inferorum, & MARIÆ Virginis, ad cuius mentionem hilarescunt ac recreantur omnes anime nomen Iesu diligentium.* An non MARIAM aduocatam agnoscit, qui his verbis illam affatur, *Diuinitati proxima es, ne illic nobis deesses aduocata: plurimum apud eum valet, vt esset cuius precibus & authoritati iustam in nos iram suam possit donare? Quid verò aliud, nisi precantis, & MARIAM suppliciter inuocantis est oratio: Certa fiducia, en, ego pronus tuis aduoluo pedibus, illis quibus etiam cœlites ipsi sese substernunt, præfentes tuo numini supplices tendo manus. Succurre, quæso, mea serua trix, mea salus, meum vnicum certissimumq; perfugium MARIAM, præfulge stella salutaris caligati, dirige errantem, aspira laboranti, confirma vacillantẽ, fulci nutantem, ad sis periclitanti. Serua meum dulce decus, animulam hanc, quæ sese tibi, quanta est, nuncupat.* Et rursus idem: *Per omnium, inquit, qui in te spes fixere suas, vota, obsecro obtestorq; Virgo intemerata, peccatoris huius patrocinium apud Filium suscipe: eius iram, quam meis flagitijs excitauit, deprecare.* An non inuocantis hoc quoque carmen est:

Inprecationibus Da-
niel à
Paungar-
nero inscri-
ptis.

In Liturgia
Lauretana.

*Esto Virgo fauens, qui modulis te celebrant pijs,
Iram auerte Dei, ne feriant fulmina noxtos.*

POSTREMO quid mirum, si religionis ergo votum suum Deiparæ nuncupauit, & nuncupatum Laureti persoluit Erasmus, qui Virginis etiam matri Annæ, & diuæ Genoueæ votiua carmina conscripsit, seque fido illarum patrociniò commendauit? Quare non habent aduersarij, cur Erasmus à se stare gloriantur, eumq; in Mariana causa nobis opponant, quum vix vllum alium huius æui scriptorem, quem ipsi suspiciant, MARIÆ magis addictum & deuotum, deque illius honore præclarè differrentem nobis demonstrare possint. Tum ex his Erasmus ipse refellitur, qui vt diximus, titulos in Ecclesia receptos, quoniam in Scriptura non legantur, MARIÆ tribui tam ægrè sustinet, quiq; à mortalibus Diuos ac eorum præfidia implorari, vanum alicubi aut superuacaneum reputare videtur. Hærenti autem & hallucinanti in quibusdam Erasmo, quineque per omnia sibi constare solebat, vt diximus, tantò facilius venia danda est, quod ipse postea respiciens, vehemèter doluerit, se quondam in libris suis quædam incautè scripsisse, & prædicasse libertatem spiritus, cum nihil minùs suspicaretur, quàm tale seculum, & eiusmodi populum exoriturum, qui splendidis verbis iactaret libertatem Euangelicam, & hoc fuco deceptus, effrenem carnis licetiam amplecteretur. Atq;

Erasmi testimo-
nia, in quibus
Mariam eiusq;
cultum approp-
riè commen-
dat.

Epitheta Virgi-
ni præclara tri-
buit Erasmus.

Quomodo Ma-
riam salutes E-
rasmus, eam
aduocatam
agnoscens.

Mundus Iesu et
Maria nomen
præcipue vene-
ratur.

Quomodo Ma-
riam inuocet
Erasmus.

Erasmũ magis
Catholicis fa-
uere quàm ad-
uersariis, circa
cultum Deiparæ.

Cur Genia E-
rasmo in qui-
busdam scriptis
dari possit.

hæc satis, vt arbitror, in Erasmo dicta sunt, qui primus de MARIÆ cultu litem, aut potius querimoniam nostra mouit ætate, & veteris Ecclesiæ vsu atque consuetudinem in suis scriptis improvidè fatis ac odiosè perstrinxit. Vnde mirabili iudicio Dei factum videtur, vt qui, vtroque velut pede claudicans, iam huic, iam illi parti placere desiderabat, neutri tandem parti satisfecerit, vtque antea summus habitus, modò apud Catholicos æquè ac nouæ religionis amatores parem propemodùm, hoc est, exiguam sibi auctoritatem seruet, ac omnem ferè amittat gratiam.

VERVMENIMVERO vt sint aduersarij paulò æquiores, minusq; pergant indignari nobis, qui semper in colenda Virgine matre immodici, & plus æquo accurati esse censemur, cum vix exiguam honoris debiti partem illi præstemus, aut horem illis dabimus, qui nostrum institutum confirmet, nec illum quidem indoctum & rudem, sed linguarum quoque peritum, neque Catholicum, sed inter novos ministros nobilem & excellentem, quem ipsi solent admirari, quemque pro suo Episcopo habuerunt & coluerunt Basilænses. Is est Ioannes Oecolampadius, quem nihil puduit magno in precio habere Virginem matrem, eamque præ Sanctis reliquis amare, & venerari, Sed ne quis mihi diffidat, illum ipsis loquentem in medium proferam, vt omnes de illo in Mariana causa iudicare possint. Sic igitur ad verbum pronunciat: Rectè admonet Propheta, vt in Sanctis laudemus Deum. In quo autem plasmate tam laudandus Deus, vt in Virgine MARIA, quam hodie non solam inhabitare ceu templum sacratissimum sed ex ea, & in ea carne assumpta homo fieri dignatus est? Cæli enarrant gloriam Dei, ne inuideant: quem ipsi continere non poterant, Virginis utero clauditur. Obstupescant Angeli, quod ipsis præteritis Rex eorum ad Virginem diuertit. Et quomodo non per MARIAM laudabilis Deus, in qua se ostentat gratissime, si respiciam diuina commendantur muneribus: in quam congesta, quæ alicubi disseminata: in qua resurgunt, quæ alicubi nitescunt? Nam vt homini communicata creaturarum omnium dignitates, ita ista omnium humanarum eminentiarum particeps est. Quid mirum, si æquæ ætatis nulli non creaturæ imparatur, dicaturq; vt est, cælum ornatissimum, pulchra vt sol, electa vt luna, clarior sideribus, fecundior terra, profundior abyssi, candidior liliis, odoratior rosis, humilior violis, & rursus procerior vt palma in Cades, exaltata vt cypressus in Sion, exaltata vt platanus iuxta aquas, exaltata vt cedrus libani? Et quis colligeret omnia? Quid item mirum, si figuris suis Scriptura nobis eam deliniat, quas p̄ non explodunt, licet doctiores sublimiora reconditoraq; ex eis hauriant mysteria. Rectè & ipsa dicitur ardens rubus Moysis, virga Aaron, vellus Gedeonis, arca fœderis, turris Dauid, thronus Salomonis, hortus conclusus, fons signatus, porta clausa, vestimentum summi Sacerdotis, atq; aliis modis. An & ad humanas laudes transendum? Quid ergo mirum, si dicatur, cum ita sit, quod fide vincat Abraham, patientiâ longanimitatq; Isaac & Iacob, castitate Ioseph, mititate Dauid, maiestate Salomonem, religione Iosiam: & vt semel dicam, omnes numeris omnibus vincat excellatq; ita in vnoquoque virtutum genere, ac si solum illud peculiare fuisset. Superuacuum foret, eam conferre Saræ, Rebecca, Racheli, Delboræ, Hester & aliis sanctis mulieribus, quæ & viros in tantum anteiuit. Quin potius si cælestes Angelicæq; virtutes nobis cognita essent, in eis liceret nobilius cognoscere, quid illi cum vnaquaq; commune. Sed quæ supra omnes, quæ Regina est omnium, quam Deus præ omnibus honorauit, cui similis non reperitur alia, quid non affecuta, quod eminentissimam probet? Et eodem in libro: Nollem, inquit, ex cultu MARIÆ aliquid diminui, modò cultui diuino vero illi, quo colitur in spiritu & veritate, decedat nihil. Nunquam de me, vt in Domino confido, audietur, quasi auerfer eam, erga quam minus benè affici, REPROBATÆ mentis certum existimem iudicium. Et quomodo non amarem? & quis est, qui non rapiatur in eius amorem, quam Deus ipse deamat, quam venerantur Angeli & Archangeli, quæ peperit Saluatorem mundi, quæ humani generis est aduocata, quæ Regina appellatur misericordiæ? Et hortor iterum atq; iterum, vt summis viribus per eam laudemus Deum.

Hæc Latine scripsit, hæc lingua vernacula, vt videtur, publicè pronunciauit, hæc Ioanni Iung Canonico, & in spiritualibus Vicario Frisingensi dedicauit, ac tùm in lucem edidit Oecolampadius, cum Ecclesiam Catholicam deseruisset, minus vt mirari simul & irasci debeant aduersarij, nos in MARIAM veneranda persistere, quam tantus aliòquin Ecclesiæ hostis suspicere cogitur, multisque modis apprimè commendat. Sic autem Deiparam colimus, & colendam assueueramus, quemadmodùm fatetur insignis iste

In Postilla ad amicum religiosum, & ad Cur. dinalum.

Ser. de Iud. d. 2. a. 1. 1. a. Deo. Psalm. 150.

Psalm. 118.

Epilogus.

Quem fructum & exitum & su. os scriptis Eras. mus rursus re. portauit.

In Remoniam Ioannis Oecolampadii Martiam Galde laudat. In uita creatura adeo laudatus Deus, sicut in Maria Virgine.

Mariæ particeps omnia humanarum eminentiarum.

Mariam in uando rerum collationes ad beatam rectè referri.

Quibus veteris Testamētī figuris Maria sic a lumbrata.

Maria virtutes veteris Testamētī Patres laudatissimos oblectant.

Sanctas mulieres omnes excellet Maria, imò & Angelis præfati.

Regina omnium super oēs est, à Deo præ omnibus honorata.

Nihil de Maria cultu diminuetur.

Bonorum est omnium raptus in amore Virginis.

Maria generis humani aduocata, & regina misericordiæ.

Quid Lectori sic considerandum in superioribus verbis Oecolampadij.

iste Sectarius, eiusq; sententiæ astipulamur, quoniam de suo nihil hinc affingit, sed quam veritatem Birgittanus Monachus in Ecclesia Catholica didicerat, eam nunc repetit ac bona fide confirmat. Itaque non inuiti recipimus, quæ tùm è Scripturis, tùm è Patribus colligit nobis præconia, sed quæ MARIÆ virtute, meritis & dignitate multò sunt adhuc inferiora, sicut nec ipse diffitetur. Probamus & illud, MARIÆ cultum in Ecclesia sic institui & celebrari oportere, vt huius diuini cultus, quem λατρεία Græci vocant, nulla fiat diminutio. Augetur autem cultus diuinus & pulchrè illustratur, cum, sicut semper fecit Ecclesia, & iste fieri monet, in MARIA Deum & miranda Dei opera, muneribus, beneficia priuilegiaque contemplamur, suspicimus & veneramur: ad hæc cum, quæ illi magna fecit & facit Deus, quæque per illam Angelis hominibusque bona diuinitus conferuntur, gratis recognoscimus animis, & hinc demùm in tantæ Virginis, quæ Sanctis omnibus antecellit, amorem, venerationem, cultum, & qualemcunque imitationem excitamur atque prouehimur: eosque progressus in diuino cultu facimus, vt exemplo MARIÆ fidem, spem & charitatem, quæ sunt heroicæ planè virtutes, Deoq; nos arctissime iungunt, augeamus atque confirmemus. Nec vllus vnquam satis explicet, quam ingens hinc solatium, quam firmum præsidium, quantumq; gaudium spirituale piis comparetur, cum sibi ob oculos rectè proponunt, & velut amplectuntur eam, quæ nihil in cælis aut terris secundum Christum Dominum amabilius, sublimius, augustius, venerabilius atque magnificentius potest reperiri.

QVOD si MARIA humani generis est aduocata, si Regina misericordiæ, quemadmodùm Oecolampadius luculenter affirmat, alibi etiam Sanctos nobis inuocandos esse defendens, cur illam fidentibus non ad eam animis? cur votis ardentibus non imploremus, in cuius amorem rapi pulchrum, in qua celebranda perseuerare dignum, in qua Deum prædicare consentaneum, & per quam Christum sæpè multa largiri mortalibus constanter credit Ecclesia, multisque multorum experimentis est sæpè compertum, nullis, vt arbitror, præter impios, atque Sectarios hoc inficiantibus. Rectè igitur Oecolampadius non modò de Deo in MARIA laudando differuit, sed etiam de illa tanquam aduocata imploranda monuit, his etiam verbis postremam partem concionis absolvens: Dignissima quæ super omnes creaturas laudetur imò per eam Deus glorificetur, in qua tanta Dei munera tam eminenter sunt conspicua. O diuinam clementiam, o immensam pietatem Dei, qui & Filio suo tam sanctam præparauit matrem, & nobis tam propitiâ in omnibus constituit aduocatam. Ea intercedente, &c. Nec à vero illud alienum est, quod idem præterea confirmat reprobatae mentis iudicium esse certum, si quis erga Virginem matrem minus benè afficiatur. Hoc si ita est, vt cum multis sanè piis & sapientibus viris haud temerè sibi persuasit Oecolampadius, viderint Mariomastiges, quod demùm piaculum committant, in quam maledictionem incurrant, cum innocentissimam illam Dei matrem probris afficiunt, & in illâ noua quæ sæpè prodidimus, congerunt crimina, nihilque ferè præclari, sed fœda multa de illa profundunt, ac omnem ferè cultum Virginis in Ecclesia receptum calumniantur, irrident, abrogant passim. An hoc est, obsecro, benè affici erga Virginem matrem? imò verò est hostilem & peruersum in illam animum luce palàm omnibus prodere, nec sibi tantùm, sed & multis aliis nocere velle, quorum luce palàm omnibus prodere, nec sibi tantùm, sed & multis aliis nocere velle, quorum nempè animos ab illius sacrosanctæ Matris amore & cultu abalienare conantur. At charior est certè Christo MARIA, quam vt inultum abire patiat, quod ad matris honorem labefactandum, vel humana vel Satanica peruersitas vnquam pertentabit. Veruntamen vt certius constet, A postatas & Hæreticos seipsis indices fieri deteriores, idem Oecolampadius post scriptam eiusmodi homeliâ, longè aliter de MARIA sensit & scripsit, vtque reprobatae mentis iudicium, & specimen clarum æderet, tantæ Virginis laudem, titulos atque cultum tandem virulenter proscidit, vt idcirco Ioannes Faber, qui postea Viennensis Episcopus factus est, illius calumnias iusta disputatione depulerit atque dissiparit.

In quibus Catholicè doceat Oecolampadius de cultu Virginis. Quomodo cultus diuinus per Mariam cultum in nobis augeatur & illustretur.

Multiplicè esse fructum, si Maria rectè colatur.

Licet Mariam aduocatam nostram, & Reginam misericordiæ, conseruare & invocare, iuxta Oecolampadium.

Non solè Deus in Maria, sed creatura omnium dignissima, laudandus, sed ipsa etiam tanquam aduocata imploranda iuxta Oecolampadium.

Reprobatae mentis iudicium certum est, erga Virginem matrem minus benè affici, Oecolampado teste.

Nouatores aperte produnt, se erga Virginem matrem pestime affectos esse, qui Des Sanctam effugere non possunt.

Oecolampadium aduersus Mariam bellum apertum gessisse postea.

In scholâ adiectis Chryso. stomo.

a In sermo. de Feste omnium Sanctorum. b In Epist. Apolog. ca. contra Ioannem Oecolampadium.

CAPVT VNDECIMVM.

Contra Lutherum, Melanchthonem, Caluinum, nouos Apologeticos, Marbachium aliosq; plures Nouatores disputatio, qui cultum Deipara Virginis in Ecclesia iam pridem vsitatum, & praesertim titulos illi delatos, petulanter impugnant. Item de quibusdam Patrum sententiis, quae MARIAM in primis ornant, recte accipiendis.

Martinus Lutherus bellum contra Mariam suscepit princeps nostro saeculo.

AD LVTHERV M PORRO ME CONFERAM, QUI ABIECTO MONACHISMO, vt immanem Ecclesiae hostem, & furiosum Sectariorum antesignanum nostro saeculo sese praeberet, sicut alia multa religionis veteris pia instituta praese superbè contempsit ac repudiavit, sic etiam aduersus MARIAE cultum & venerationem nefarium bellum indixit Ecclesiae, quod ad vitae suae finem vsq; collectis vndiq; copiis hostiliter est persecutus. Quare vt feditiosis discipulis quasi facem ad Marianum bellum praeferreret, palam ita vociferatur: Monachi nostri perditissimo suo Gnatonismo in mulierum gratiam, MARIAM in hoc honoris fastigium collocarunt, & immodicè laudes eius depradicarunt. Nonne hoc est Christi gloria detrahere, quod creaturae tribuimus ea, quae Dei sunt, eius soli competunt? Volumus ei etiam titulum gratiosae Dominae tribuere, nec inuidere honorem, quo eam Deus dignatus est. Verum vt ex ea Deam quaedam & idolum faciamus, hoc non placet. At illi eam super omnes choros Angelorum euexerunt, et sic ipsius gloriam diminutionem reddiderunt, quae maxima impietas est. Ac rursus, vt splendide porro mentiatur: Papiſta, inquit, Virginem matrem MARIAM Deum constituunt, omnipotentiam ei in caelo & in terra attribuunt, quasi haec ipsius propria sint. Eiusdem vanitatis vox illa est: In Papatu omnes se ad MARIAM contulerunt, & plus fauoris & gratiae ab ea spectarunt, quam à Christo ipso. Adeo non pudet Lutherum, quicquid mala mens ipsi suggerit, ad veterem proficendam Ecclesiam, cui capitale bellum intentarat, rabiose falsoq; conferre. Ac plures id genus flosculos, sed male olentes alibi spargit, vt omnibus persuadeat, in MARIAE honorem nimis profundè itum esse: pleraq; enim illi tribui, quae Dei sint propria, soli que Christo competant. Igitur Lutherus non per cuniculos, sicut Erasmus, sed omni metu ac pudore posito, & aperto Marte sacrae Virginis cultum in Ecclesia vsitatum oppugnat, planeq; abrogandum censet, quinetiam viuens vbi potuit, re ipsa abrogauit, eiusq; abrogationis haeredes ac socios moriens valde multos reliquit, ne scilicet homo religiosus veteris superstitionis fermentum in suis tam sanctè reformatis, aut potius omni vero cultu destitutis Ecclesiis vel admittere, vel praemittere videretur. Vbi à Lutheri magistri latere non discedit Melanchthon, vt potè palam in nos Catholicos inuehens, quod MARIAE Deiparae nimium tribuamus: Res loquitur ipsa, inquit, quod publica persuasione beata Virgo prorsus in locum Christi successerit. Hanc inuocarunt homines, huius misericordiae confisi sunt, per hanc voluerunt placare Christum, quasi is non esset propitiator, sed tantum horrendus iudex & ultor. Atq; haec cum Theseo suo Lutherus satis quidem impudenter.

Lutheri calumnia & mendacia ad Mariam calumniam extinguendam comparata.

Quid sibi Lutherus proposuerit habuerit circa cultum Virginis.

In superiore Lutheri oratione multa falsa & fœda commiseri.

Firma & vetus Ecclesiae confessio de Maria super oēs Angelos exaltata, non autem Monachorum inuenitur.

In Postilla circa Euang. de Feste Natiuitatis Mariae.

In Postilla circa Euang. de Feste Annuntiationis Virg.

In Apologia confessionis.

Libr. de excellent. Virg. g. ca. 4.

& vbi, vel quando in hunc sensum dicere vel docere primùm Ecclesiae suaserit persuaserit: id quod ante Sophronij vel Hieronymi aetatem, id est, ante mille ducentos annos apud Orthodoxos receptum, probatum ac decantatum fuisse supra demonstrauimus. Speciosum & illud est, quod iacet Lutherus, sibi non placere, vt ex MARIAM Deam quandam & idolum faciamus, se verò passurum, vt Deipara titulo gratiosae Dominae compelleretur, nec se illi honorem inuidere, quo eam ipsam Deus dignatus est. Quis enim Catholicus non eodem modo sentit ac loquitur? sed latet profectò sub lapide scorpium, nec tutum est affirmanti, adeoq; iuranti Lutheri, etiam si in Angelum lucis sese transformaret, fidem adhibere. Fallit in eo certè, quod se ac suos, qui nihil de MARIAE honore atq; cultu solliciti sunt, pios: Catholicos verò eandem Domini matrem honorantes atque colentes, idololatrias facit. Fallit, dum gratiosae titulum & eum honorem, quod MARIAM dignatus est Deus, se illi non inuidere simulat: diuinos autem honores eidem tribui se ferre posse negat, quum interim ne antiquissimum illum quidem & probatissimum, & à Deo per Angelum tributum titulum, illi integrum relinquere dignatur, quo gratia plena, vt supra demonstrauimus, ritè nuncupatur. Fallit, quod longæuum Ecclesiae morem in honorificis laudibus MARIAE deferendis adeo non recipit, vt eum etiam, tanquam impium & perditissimum Monachorum Gnatonismum, relegere non vereatur. Fallit, quod eiusmodi laudes in mulierularum gratiam vel inuentas, vel retentas esse conſingit. Fallit, cum contendit hoc praclaro Ecclesiae instituto, quo MARIAM publice laudatur & colitur, Christi gloriam obscurari, & ea quae Creatori sunt vnicè tribuenda, in creaturam peruersè impieque transferri. Fallit, communem piorum sensum atq; consensum impiè damnans, qui MARIAM super choros Angelorum euectæ summum honoris fastigium qui in sanctos quidem competere potest, priuatim aut publicè deferunt atq; gratulantur. Atq; vt semel desinam, fallit, nimiumq; crasse mentitur cum Melanchthone Lutherus, dum Orthodoxis attribuit, quod beatam Virginem loco numinis constituent, & ex omnipotentia commendent, vel Redemptori Christo exaequare studeant, ita vt huius officium, gratiam & meritum, in MARIAM transferant vtq; se per matrem Domini, velut causam meritoriam, secundum iustitiam iustificari & saluari confidant. Calumnietur quantum velit cum suo duce Lutheri Melanchthon, nunquam sanè probauerit, MARIAM sic in Catholica Ecclesia praedicari atque coli, vt sit fons & principium gratiae, victrix mortis aut hominum viuificatrix. Inane istorum commentum est, propter MARIAM cultum Christi mediatoris aboleri officium, nostramq; in Deum fiduciam veram extinguere. Quoniam verò multi ante nos in hac certarunt arena, sat habeo vnum Ioannem Cochleum, qui Lutheri cauillos bona ex parte iam pridem diluit, hoc loco citare. Respondet igitur ille, omnem honorem qui à Catholicis Deiparae tribuitur, tantae Matris meritis & dignitati imparem esse, eam verò non Deam, sed Dei veri matrem nobis agnosci atq; reputari, per quam legitime honoratam Christum non sicut isti volunt, inhonorari, sed propter Christum potius illam ipsam à Catholicis laudari atque coli. Adiungit, improbam & in Monachos nimium scurrilem, atque adeo in Dei matrem verè blasphemam esse calumniam, quo noui Sectarij cum Lutheri fingunt, Monachorum arte factum ac introductum, vt in mulierularum gratiam eadem Virgo sacrosancta tantoperè in Ecclesia per mendacium honoretur. Etenim tacentibus etiam Monachis non deesse MARIAM cultores plurimos, & cultrices Virgines ac viduas innumerabiles, in quibus pietatem ac honestatem singularem comperiamus: tum in sancta Elizabetha, quae Ioannis Baptistae nestatem singularissima fuit, MARIAM deuotè laudandi & honorandi & praclarum nobis exemplum ostendi. Quod si tam eximia & magnifica, quae in Euangelio sacro leguntur, rectè in MARIAM in terris adhuc peregrinantem competunt, cur, obsecro, de illa in caelis triumphante minùs iam sentiamus, ac inferiora quaedam praedicemus? Cauillatur, vt vt velit Lutherus, per honorem MARIAM tributum diuinam Scripturam à Catholicis mendacem reddi: at res ipsa docet, eidem Scripturae detrahi, & quasi vim inferri, quum tantae Matri honos in Ecclesia vsitatus & probatus detrahitur, potissimum

Quot modis fallacè Lutherus se praebeat in Serbis propositis.

Cochlei aduersus Lutheri cauillos responsio.

Lucas.

ab impio & Iudaico Virginis blasphematore Lutero, qui tantum sanctimoniam sibi, quantum beatissimae MARIAE audeat adscribere & vendicare.

NE QVIBETACET virulentus Ecclesiae hostis Calvinus, qui tam longum post se satellitium hodie ducit, atque hoc venenatum telum in Catholicos vibrat: Eo progressus est ut sanus furor, ut Christi propemodum nudati spoliis, eam ornarent. Quasi vero non habeat quantum illi honoris debetur, nisi Dea fiat: aut hoc illi sit honorificum, sacrilegis titulis ornatam in Christi locum subrogari. Atrocem ergo illi MARIAE iniuriam faciunt, quando ut mentitis eam laudibus deformant, Deo eripiunt quod suum est. Respondemus, cum de MARIAE cultu agitur, in Catholica parte nihil vesaniae, aut furoris residere, quod praesertim istiusmodi Momi aut Aristarchi censuram iniquissimam promereatur. Deinde non Catholicos, sed Caluini asecclas, ac veteris Ecclesiae desertores esse eos dicimus, qui sacrosanctae Virgini atrocem iniuriam faciunt, cum illam non solum debitis, ac iam olim decretis laudibus honoribusque spoliant, sed alios etiam ab omni eius veneratione, publica quoque laudatione, ubi cumque & qualicumque ratione possunt, iam pridem auocant & abalienant. Adhuc aperta esse calumniam affirmamus, quod MARIAE cum Christi iniuria praedicemus, aut spolijs Christo detractis, ut Calvinus blaterat, eandem vel ornemus vel deformemus. Quinimo Christo Redemptori & Saluatori nostro vnico, qui pro peccatis nostris est propiciatio, honorem suum integrum exhibemus: de cuius plenitudine omnes acceperunt, & sine quo Sancti omnes nihil praecleari aut habere aut facere possunt. MARIAE vero creaturam a Christo ipso redentam, Christi beneficio sanctam & beatam, & propter Christum amandam ac honorandam esse assueveramus. Etenim ut alibi Calvinus ipse testatur, hodie celebrari nequit allata nobis per Christum benedictio, quin simul occurrat quam honorifice MARIAE ornauerit Deus, qui vni geniti Filij sui matrem esse voluit. Proinde quum suo loco Christi matrem veneramus, ac Deum in hac creatura secundum Christum longè praestantissima, praedicamus, sicut & Oecolampadium docuisse monstrauius, adeo de Christi dignitate nihil detrahimus, ut eius gloriam potius illustrare ac testatiorem reddere videamur. Facit interim more suo Calvinus, ut qui praelibidine calumniandi tam multa falsa & tetra nobis affingit, simulque receptum MARIAE cultum arrodit. Falsum est, quod Christo velut in subsellium redacto, prima sedes MARIAE, ut ipse oblatrat, a Catholicis tribuatur. Falsum est, quod nos inanibus figmentis MARIAE temere ornantes, quicquid accepit bonorum a Deo, ferè pro nihilo habeamus. Falsum est, crassas foedasque superstitiones in veteri Ecclesia probari, in quibus immodicus matris honor diuinam Christi gloriam vel extinguat vel obscuret. Acque vanum & commentitium est denique, licet id millies Calvinus, Lutherus alijque Sectarij omnes repeterent, quae Dei propria sunt, in MARIAE a nobis transferri, eamque tanquam Deam haberi, & Christi loco subrogari, vel mentitis laudibus eandem deformari, Deoque aliquid eripi, quum Dei ac Domini nostri matrem receptis ab Ecclesia titulis, externoque maiorum cultu publice veneramus. Cur vero isti ringuntur, quod Matrem Domini supra seruos & ancillas locamus, ad quam Pater tam honorificum nuncium priusquam eadem Mater eligeretur, de summo caelo legauit, coram qua Legatus Gabriel tanto opere sese demisit, quam ipse Filius tot modis in terris ornauit, vereque gratia plenam effecit, ut merito Angelis anteponatur? Quae incredibilis MARIAE celsitudo & supra caelites omnes collocatio nullam Dei filio iniuriam adfert, sed veri Salomonis in matre honoranda officium arguit, & obseruantiam explicat iustitiamque commendat, quoniam Filius Matrem egregie honorauerit, ac etiamnum in caelis & terris honoret. Valeat igitur cum sua impiamordacitate & mordaci impietate Calvinus, ut qui hoc inani garritu non modo suam stultitiam & peruersitatem orbi prodit, sed etiam venerandam antiquitatem ludibrio habet, ac praeclearum Ecclesiae sanctae institutum, selemnemque in MARIAE colenda titum, ad sacrilegium Virginis dedecus per summam iniuriam refert. Quid vero de nouis apologeticis dicam? quos non ita pridem ex Anglia prodire, & non Christi sed Caluini spiritu instructos esse vidimus, ideoque Catholicis & illi oppido quam insolenter insultant. Aiunt, MARIAE Virginem sic a nobis interpellari, ut se matrem esse meminerit, utque imperet Filio, & in illum utatur iure suo. Atque haec pars eius praecleara

Quomodo Calvinus Catholicos ob Mariae cultum indignè perstringat.

Deperit Caluini mentis obiectio, quae putat calumniam complectitur.

Mariam sine Christi iniuria in Ecclesia praedicari atque colitur.

Mariam superiorem hinc alijs conlatis posse.

In c. 2. Ioan.

Ioan. 1.

In Harmon. Euang. circa l. c. Luca.

In Angelica apologia.

claræ doctrinae est, quam discipulis Caluinus tradidit, nisi quod hi petulantiores effecti, ut impudentiae suae fucum maiorem obtexerent, sanctissimi viri Bernardi nomen margini ascripserunt, a quo Calvinus aliquantò modestior abstinuisset videretur. Sed boni viri probe dissimulant locum siue librum Bernardi, ut fontem saltim indicaret, unde fluxisset ea sententia, quam nobis audacter opponunt. Etenim longè clariùs ac prudentius loqui solet Bernardus, ut idcirco ab Ecclesiae hostibus saepe multumque laudetur, velut qui non modo doctissimus, sed etiam ob omni superstitione alienissimus, magna docendi dexteritate atque moderatione uti consueuerit. Tum ut maximè concedamus, tale aliquid minus prouidè dictum viro tanto excidisse, non erat id quidè a candidis & æquis censoribus ad vniuersam Ecclesiae inuidiam detorquendum, sed potius cum alijs æquè pijs probatisque scriptoribus & conferendum, & conciliandum. Illud res ipsa, nobis etiam tacentibus loquitur, multa Bernardi titulo conscripta circumferri, & in vulgaribus extare libris, quae Doctorum iudicio alium habent auctoritatem. Solet aliòquin Bernardus MARIAE libenter aduocata dicere, quae suppliciter & efficaciter salutis nostrae negotia in caelo pertractet: aduocata, inquam, ad Christum omnis gratiae largitoris simul & iudicis, in quo maiestatem diuinam homines merito reuerentur: hunc vitæ fontem, illam verò aquaeductum appellat. Nec minus foeda est, Ioannis Marbachij procacitas, qui toto ferè Libro aduersus MARIAE cultum contumeliosissimè decertauit, haudquaquam sustinens, ut cultus huius vestigia vel modica extant apud Argentinenes, quem eorum sanè maiores in precio maximo habuerunt. Igitur maledicus idem Catholicos in Collyridianos, de quibus postea differemus, vanissimo studio transformare conatur. Conuellit vetus Ecclesiae canticum, quod Bernardo etiam placuit: Monstra te esse matrem, coque detorqueat sententiam, quod nos talem in caelis Deiparam constituamus, quae sibi potestatem feruet Christo Filio imperandi, & nescio quod imperium exercendi. Suggillat illud quoque Canticum: Sub tuum praesidium confugimus sancta Deigenitrix; & vociferatur, nos maioresque nostros a Christo ad MARIAE defecisse, perinde ac si tantam matri potentiam, quantam Filio ascribamus, neque tam Deum quam MARIAE inuocare soleamus. Adhuc obscura quaedam & ignota cantica, quae fortassis in vno aut altero loco (quam rectè ac prudenter non disputo) irrepserunt, toti obijcit Ecclesiae, ut habeat quot mordeat & calumniatur. Praecipuum accusationis caput (ut reliqua eius probra missa faciam) in eo statuit, quod MARIAE habere & colere pro Dea videamur. Nos verò, qui caninos istius latratus ac morsus posteriore disputatione facile depellimus, cum Ioanne Damasceno ingenuè profiteamur, ac gentiles nugae & fabulas pertinere, si quisquam omnino MARIAE Deam appellet: & cum sancto Epiphanio testamur, haudquaquam conuenire, ut vel MARIAE, vel Sanctorum aliquis ultra decorum, & supra Deum ipsum colatur atque honoretur. EXTANT Libelli quotidianarum precum, quas Graeci recitare solent, in quibus MARIA honorifice salutatur, adeoque his nominibus decoratur, quod sit murus inexplicabilis, munitio salutis, spes, praesidium, & per fugium Christianorum, tum eorum qui laboribus opprimuntur, portus tutus a tempestatibus. Quibus epithetis (plura verò Matthaeus Philadelphiensis Ephesiorum Archiepiscopus suggerit) mirum, quanto opere Camerarius, Chytraeus, Chemnitius, alijque plures Ecclesiae hostes utantur, nec se cohibere possunt, quin aduersus illa palam excipiant, publice vociferentur, & velut acerrimi iudices cuncta relegent ad veterum superstitionem, quae lucem Euangelij de vera fide verisque cultibus extinxerit, si ipsis quidem Pseudoeuangelicis creditur. Sed non ignotus est istius Sectae factus, nihil non damnantis ac reiicientis, quod nouis magistris ac Principis Lutheri decretis aduersatur, illudque pro sua libidine superstitiosum vocat, quod non modo posteriores, sed & vetustiores Graeci & Latini, quos deinde producemus, Deiparam colendo & inuocando pie sancteque instituerunt & obseruarunt. Adeandem classem pertinet Iacobus Heerbrandus, qui ante triumphum victoriam canens, ac velut excandescens: Turpissimè, inquit, errant Pontifices, dum Diuae Virgini haec tribuunt, quod sit fons inuacuabilis misericordiarum & veniae, imò ipsa misericordia & venia, quod vitam aeternam tribuat. Et cum non habet Aristarchus

Quid Bernardo & Catholicis affingit noua apologetica.

Responso ad obiectionem ex Bernardo factam.

Bernardus etiam ab aduersariis valde laudatur.

Bernardus Mariam ad Christum aduocata fecit, non quae illi imperet.

Marbachius se maledicus, statim in sulcus Mariae cultus petiit, non per oppugnat.

Mariam nobis haudquaquam pro Dea censeri solent.

Quibus epithetis Graeci Mariae ornare solent, Sectarij nostri eos calumniantibus.

Non Secta mos est, Lutero magistro mordacis adherere, quicquid alij scribit. Heerbrandus, quid suggillet in Catholicis Mariam ex libello qui antidotum

Serm. 1. de nativitate Mariae, ser. de Verbis Apostol. ser. 1. de Assumpt. Virginis.

Idem contra Eschengrenium edito de miraculis Virginis.

In ser. de obdormitione Virginis.

Contra Antidicomarianitas.

In precationibus anab. ad sanctissimam Virginem.

In disputat. de semine Abrahae.

De qua in Deo, tam Sanctis Sel. in tribuna.

siue per excellentiam diuinis psonis cōpetere, quæ secundariò ac minùs principaliter, & secundum gratiam aut per participationē Sanctis, imò & aliquando credentib. ritè attribuantur. Est eadem sæpè vocum nuncupatio, sed earundem significatio (vt ostendimus) planè diuersa, quæ à prudentibus & doctis, potissimùm verò à Scriptura & fida eius interprete Ecclesia petenda est. Neque parùm hïc iuuant Scholasticorum distinctiones, vt quæ magnam & necessariam lucem hisce Scripturæ testimoniis adferunt, quæ tùm obscura esse, tùm in ipsa collatione, prima fronte pugnare videntur. Exemplo sit quòd Christus asserit: ^a Nemo bonus, nisi vnus Deus, quod quæ alibi rursus testatur: ^b Bonus homo de bono thesauro profert bona. Tùm quòd apud Paulum legimus: ^c Nullus est Deus nisi vnus, qui mox tamen subiicit: Sunt Dij multi, & Domini multi: quòd præterea diuinum illud opus remissio peccatorum (^d Ipse enim redimet Israël ex omnibus iniquitatibus eius) etiam ad Ecclesiæ ministros pertinet, Christo ipso testante: Quorum remisistis peccata, remittuntur eis: quorum retinueritis, retenta sunt.

Ad concilianda Scriptura loca opus est distinctione.

Crebrò Scriptura hominibus acribit, quod Deo debet tribui, vt opus sit commoda explanatione.

Ad MARIAM & Sanctos posse multa transferri, quæ de Deo, & Christo scribuntur.

De Maria præclara epitheta ritè prædicant, ex Paulo confirmatur.

Cur Paulus Thessalonicensibus eam honorificè compellat.

Scriptura sacra de more Comites & amantibus sequi videtur,

a Matth. 19. Marc. 10. b Matth. 12. c 1. Cor. 8.

d Psal. 129. Ioan. 20.

Luc. 16.

Rom. 9. Exod. 17.

1. Thess. 2.

Rom. 11.

1. Timot. 1.

Roman. 2.

Philip. 4.

& iam verbis, iam similitudinibus vim sancti amoris vehementissimam prodit, sicut vel maximè liber Cantorum ostendit. Quid Sole matutino rutilantius? Quid auro Lucifero formosius? Quid Lilio recenti purius? quid Horto irriguo floridius, Paradiso fecundius, verna rosa decentius? Omitto alias id genus imagines, siue collationes, quæ tùm in Scripturis, tùm in Patribus frequenter occurrunt, nosque vtiliter admovent, si vilius alterius sponsæ, MARIÆ in primis pulchritudinem, nobilitatem, dignitatem atque præstantiam ex huiusmodi typis sæpè multumq; considerare. Et haud scio, an vlli tam selecti & exquisiti honorum tituli possint adferri, ac MARIÆ tribui, quàm sunt hi, quos Deus ipse in Scripturis illi detulit, & magister Ecclesiæ Spiritus sanctus non solum Angelicis & Euangelicis verbis expressit, sed & Propheticis oraculis, ænigmatibus & figuris passim adumbravit. Quid ergò mirum sit, Ecclesiam in hoc sedulo ad laborare, vt diuini Spiritus magistro acquiescat, suamque gratitudinem simul explicet in matre Domini cum aliis modis, tùm præclatis etiam ac selectis titulis cohonestanda? Sedenim qui verò Dei Ecclesiæq; Spiritu sunt destituti, ad omnem ferè laudationem MARIÆ obturatas aures & nauseantem stomachum tenent: igitur litigare malunt, quàm vel cum Angelo, vel cum Ecclesia Virginem matrem suspicere ac prædicare.

Quam collationem ad Sanctissimum præsentem Deum, quæ nullam in magis dicitur esse.

Domini in Scripturis non solum multis modis prædicantur, sed etiam in oraculis, ænigmatibus & figuris.

Non aures ad omnem Mariam laudationem, sed etiam stomachum tenent, igitur litigare malunt.

Quod Paulus cum Christo, sicut Moyse, crebra, multa magis Mariam cum Christo reg. man. posse tribui.

Mediator non modo e. leg. sed etiam Moyse dicitur à Paul. 16.

Mediatiores etiam Apostoli & Martyres dicitur à Patribus.

Mariam Seruè dicitur à Patribus.

Quomodo Paulus Christum faciat mediatores, vt nulli aliam.

Christum mediatorum aliter quàm Sanctos agnoscimus & veneramus.

1 Tim. 2. a in explic. cap. 2. epist. ad Galat. b Vide in Oecumen. In eadem Pauli epist. c in actis concil. Nicen. d in lib. 12. Tesaur. cap. 10. Dent. 5. e Serm. 3. de Petro & Paulo, & Serm. 2. de natali S. Petri. f Oratio ad Gregorium Nyssen. Hom. 11. hypapantem Dominus. g 1. Tim. 2. h Hebr. 9. i Coloss. 1. k Rom. 3. l. Ioan. 2. & 4. Lib. 12. Theaur. cap. 10.

Ad Paulum redeo, suos Thessalonicenses & Philippenses eisdem ferè verbis orantem, quibus nos modò Deiparam & amanter & reuerenter cū tota Ecclesia salutamus, haudquaquam ignari, in MARIÆ honoranda rationem nobis longè maiorem suppetere quàm Paulo in credentibus tantoperè commendandis suppetebat, siue meritorum magnitudinem, siue honoris & venerationis officium vtrique pondere mus. An verò in sacris literis nomen vllum, sicut Mediatoris, expressum est, quod Christi officio magis quadrare, & illum nobis æquè commendare videatur? Vnus est enim mediator Dei & hominum homo Christus Iesus, vt eiusdem Pauli verbis vtamur. Nec veretur tamen idem scribere; Lex propter transgressiones posita est, *στατης δὲ ἀγγέλων ἐν χειρὶ μεσίτου*, ordinata per Angelos in manu Mediatoris, quandoquidem non per se ipsum Deus, sed per Angelos Moyse loquebatur, & veteris Legis præcepta disponebat, vt notauit Anselmus. Tùm Gennadij testimonio, Moyse hic dicitur mediatoris seu intercessoris officio ad legem ferendam, sed vni tantum modò Genti esse functus. Quare Doctores gentium citra Christi iniuriam fieri putauit, quòd Moysen inter Deum & hominem statuerit mediatorem; sicut Sedulius, Theodoretus, multiq; alij hunc locum interpretantur, quum & Moyses ipse de se dicere non vereatur: Ego sequester & me dius fui inter Dominum & vos. Cerrè Basilius & Cyrillus Apostolos & Martyres mediatores agnoscunt, sicut & Bernardus de sanctis Petro, Paulo & Victore differens, eandem phrasin vsurpat, imò multò ante illum Gregor. Nazianze. quòd Martyres *μεσίται ὑμῶν*, hoc est, mediatores sint, vt Nicetas exponit, euidenter affirmat. Et stomachantur adhuc Nouatores, quòd MARIAM non modò Reginam misericordiæ, de quo nomine paulò post dispiciemus, sed & mediatricem *μεσίτην* cum Damasceno nuncupent. Quanquam Paulus se ipsum satis explicat, qualem mediatorem faciat Christum, eum nempe, qui dedit redemptionem semetipsum pro nobis, quicquid sit noui Testamenti mediator, per cuius sanguinem, siue quæ in terris, siue quæ in cœlis sunt, reconciliantur atq; pacificantur, quem demùm proposuit Deus propitiorem per fidem in ipsius sanguine. Vnde non modò nobis aduocatus, sed etiam pronostis, adeoq; totius mundi peccatis est propitiatio, Ioanne Apostolo teste. Idem enim Deus & homo in vna substantia constitutus, naturam nostram Deo reconciliauit, sicut Cyrillus admonet, mediator vnicus redemptionis, vt in scholis loquuntur. Quamobrem Dei filium colimus, inuocamus & adoramus pro mediatore, cui soli acceptum ferre debeant omnes, quicquid tùm gratiæ, tùm gloriæ singulis hominibus diuinitus collatum est, vel confertur, atq; in posterum conferetur, qui solus per se placet Deo, atq; ad Deum cunctis placandum natura est efficax, caput idem & corona Sanctorum omnium. Nullus verò Catholicorum adeò desipit, vt MARIAM ad hunc modum faciat mediatricem, quantumuis legat, vel audiat illam ab Epiphanio Ba-

Maria media-
rix & Christus
mediator, in ul-
to Oribodono
confecur.

Moyſes dicitur
Deus Pharaono-
nis.

Satanas huius
ſeculi Deus dicitur.

Multis Saluato-
res in Scriptura.

Homo in Scrip-
tura dicitur pec-
cata ſua redime-
re, aliosque con-
uerti & ſaluare.

Epilogus aduer-
ſus Nominales
nimium de vo-
cabus & titulis
litigantes & ca-
lumniantes.

ſilij Synchrono, b Matthæo Philadelphienſi, c Anſelmo Cantuarienſi, d Bernardo Cla-
reuallenſi, aliisq; tùm Græcis, tùm Latinis Doctoribus hoc nomine celebrari.

QVID? quòd Deus ipſe, qui vindicandi nominis & honoris ſui zelo ardentiffimo
flagrat, ac velut confortis impatiens, gloriam ſuam alteri ſe communicaturū negat,
hoc Moyſi famulo palàm affirmat: Ego te conſtitui Deum Pharaonis. Ac iterum: Diis
non detrahes, inquit, de his, qui alios publica dignitate præcellunt. Apud Hebræos E-
loim vnum eſt ex propriis Dei cognomentis, quod tamen & Angelis tribuit Pſalmogra-
phus, vbi ſecundum Latinam verſionem decantat: Minuiſti cum paulò minùs ab An-
gelis: vt raceam interim, quòd Paulus Satanam ſeculi huius Deum appellat. Quare
nec illud in calumniam rapiendum eſt, quòd apud veteres, præſertim Nazianzenū &
Damaſcenum, MARIA Deæ nomen accipiat, quùm & Hieronymus Apoſtolos Petrum
& Paulum Deos, hoc eſt, Diuinos homines vocet, hucq; dictū Prophetæ applicet: Ego
dixi, Dij eſtis & filij excelsi omnes. Præterea Cyro, quamuis Ethnicò, Chriſti nomen
in primis auguſtum & ſanctum à Deo ipſo datur, multiq; Saluatores & Chriſti in Scri-
pturis prædicantur. Cæterum an non ridiculum fuerit, ſi quis horum ratione nominū
velit ſophiſticari, & verò Chriſto ac Saluatori noſtro parte ex aliqua derogare? Rurſus
quæ munia ſummo Deo magis congruunt, quæſo, quàm peccata redimere & extingue-
re, in peccatis mortuum conuerti atq; ſaluare? Et tamen in Scriptura loquitur Deus,
noſtris etiam operibus peccata redimi & extingui; eos qui peccando perierant, à nobis
conuerti ac ſaluari, ſiue ſaluos fieri poſſe confirmans. Non enim obſcura ſunt hæc Scri-
pturæ teſtimonia: Peccata tua elemoſynis redime. h Ignem ardentē extinguit aqua,
& elemoſyna reſiſtit peccatis. i Qui conuerti fecerit peccatorem ab errore viæ ſuæ,
ſaluabit animam eius à morte. k Si te audierit, lucratus eris fratrem tuum. l Illos vos ſalu-
ate de igne rapientes. Nolo hæc plurib. conſectari, quæ tantùm nõ cœcis apertè com-
monſtrant, ne in Scripturis quidem Diuinis obſeruari diſcrimen nominum & epithe-
torum, ſed ea quæ bonorum omnium authori & fonti Deo vel Chriſto maximè com-
petunt, hominibus quibuſdam ſæpè communicari. Atq; hæc ſatis eſſe arbitror, ad con-
tumelioſas aduerſariorum voces retundendas, dum quorundam Canticorum ratione
inſolenter nobis inſultant, & ob titulos tot ſeculis MARIAE omnium ſanctiſſimæ lau-
datiſſimæq; Virgini tributos totã damnant Eccleſiam, eiq; horrendam impietatis no-
tam inurunt. Ita verò candidi homines de nudis tantùm voculis, tanquàm pro aris &
focis litigant, ac pro ſuo arbitrato ſæpè alienum falſumq; ſenſum affingunt, nihil ſol-
liciti, quo in ſenſu eadem verba vel olim à veteribus accepta ſint, vel etiam nũm ab Ec-
cleſia piè & ſine omni veræ fidei præiudicio intelligantur.

CAPVT DECIMVM TERTIVM.

Solennis Cantici, Salve Regina, deſenſio & explicatio, in quo ni-
hil meritò reprehendendum contineatur, quantumuis illud
corrigen, reuicere, & abolere ſatagant Nouatores. Item hu-
mana maternaq; charitatis & compaſſionis affectum in
MARIA rectè à nobis agnoſci atq; commendari.

NON SATIS VISVM EST NOSTRISET ECCLESIAE INIMICIS, SI DE
ſolennibus titulis MARIAE tributis publicam querimoniam inſtitue-
rent, niſi ſpeciatiim hoc etiam Canticum, quòd Salve Regina dicitur,
ac identidem in Eccleſia decantatur, hoſtiliter impeterent, ſuisq; ſcrip-
tis vulgò infamarent. V Vilhelmus Bidenbachius & Lucas Oſiander, ne
ſint parùm procaces, impium & inſalutare hoc Canticū vocant. Quòd
ſi Iacobo Heerbrandò credere fas eſt, quotidiana & planè idololatræ MARIAE ado-
ratio, quæ in omnibus templis Papiſticis exercetur, eiufdem Cantici verbis, ſcilicet, cõ-
tinetur. Tã pulchrè iſti ſub magiſtro ſuo Luthero profecerunt, qui vt probet in MARIAE
honorem

Quam impure
aduerſarij cen-

a Homel de
laud. Virg.
b in pieca.
ad Virgini
matrem.

c De excel-
lent. Virg.
cap 9.
d Serm. de
Seru. Apo-
calyp.
Ejusa 42.
Exodi 7.
Exodi 22.
Pſalm. 3.

2. Corin. 4.
in Traged.
de Chriſto.
pattent.
In c. 1. epiſt.
ad Galat.
Pſalm. 31.
e Iudic. 3.
Geneſ. 4.
4. Reg. 19.
f Pſal. 104.

g Daniel. 4.
h Eccleſ. 3.
i Iacob. 5.
k Matth. 18.
l Iuda. 1.

Contra The-
ſes Dilinga
diſputat.

In diſputat.
de hæreticis;
an ſint puni-
endi.

ſani & loquan-
tur de ſolenni
Cantico, Salve
Regina.

honorem nimis profundè itum eſſe, hoc ipſum Canticum, velut manifeſtum veteris
vanitatis argumentum, in medium profert. Immodica enim nec ferenda hæc eſſe putat
encõmia, quòd Deiparæ accinamus: Salve Regina miſericordiæ, vita, dulcedo, & ſpes
noſtra. Quis, quaſo, inquit, hoc commodè interpretabitur, quòd ſit vita noſtra, dulcedo & ſpes?
Nõne hoc eſt Chriſti gloria detrahere? quòd creatura tribuimus ea, quæ Dei ſunt, eiſq; ſoli compe-
tunt? Vbi ruruſus Luthero Caluinus aſtipulatur, ac huiuſmodi fictitioſos titulos ac inania
figmēta videri vult, quib. temerè MARIAM ornem uſ. Accedit hiſ Matthias Rodt, Lutheri
diſcipulus & Lindauienſis miniſter, qui vt bonas horas malè collocet, ſuūq; populū Lin-
dauienſem à MARIAE laudatione & cultu magis ac magis ab alienet, dictum Canticū in-
tegro & virulento ſcripto conuellendum, multisq; modis deprauandum iam pridem
ſuſcepit. Verum a Georgius Tornoander in ſulſi hominis calumnias iam dudū detexit,
doſtaq; refutatione contriuit; & in eadem arena cum laude pugnarunt Auguſtinus Al-
ueldianus, Caspar Schatzgerus, aliq; nonnulli: ſed nobis alia nunc viã ingrediendū eſt.

In Euangel.
de feſto na-
tini Maria.

In cap. 1.
Luca.

a In Apolo.
pro deſen-
ſionem.
Cantici, Sal-
ue Regina.
b In aſſert.
Alueldia.
contra im-
pios Deipa-
ra obmur-
muratores.
c In de San-
ctorum im-
ploratione.

2. Pet. 2.

d C. 1. de Gi-
riſ illuſtrab.
Benedicti-
onum c. 24.

Centur. 11.
cap. 10.

In ſer de Sal-
ue Regina.

INGENS profectò aduerſariorum eſt arrogantia, qui, quicquid ipſis non aridet, id
ſtatim mutandum ac abolendum cenſent, atq; ex aliorum inſectatione, veterumq; ri-
tuum contemptu, ſibi ac ſuæ Sectæ laudem ſtultiſſimè captant, tantoq; ſupercilio Ma-
iores noſtros quam libet pios ac ſapientes ob eiufdem Cantici receptum uſum tùm im-
pietatis, tùm blaſphemix audent atrociter inſimulare. Quantò autem rectiùs hæc no-
ta in ipſos competit, qui cum Catholicam religionem tanquàm veterem rogam ex-
uerunt, magiſtri mendaces facti ſint, per quos veritatis via blaſphematur, ſicut Petrus
Apoſtolus de talibus ſub mundi finem venturis diſertè prædixit, qui & Sectas perditio-
nis, nouamq; religionem eſſent inſtroducaturi. Primùm igitur, quicquid hoc eſt Cantici,
in formam aliam tranſmutarunt, Chriſto tributis epithetis, quæ ad MARIAM antea re-
ferebantur, nimirum vt boni reformatores in deformanda Eccleſia hoc etiam ſpecimē
ederent. Deinde quoniam pigebat & tædebat eoſcum Catholicis aliquid habere com-
mune, tanquàm impium & blaſphemum idem Canticum omni ex parte repudiârunt,
ac probris grauiſſimis contaminârunt. An verò quiſquam, niſi blaſphemus ac impius,
tantum crimen vniuerſæ impingat Eccleſiæ, quantum iſti proriùs effrontes impingere
non erubescunt? Verum nos de Cantici huius origine & approbatione dicere aggredi-
emur, ac porrò verba illius preſſiùs excutiemus, vt eò rectiùs iſtorum procacitas dete-
gatur, & detecta velut fumus euanefcat.

Aduerſarios fal-
ſo & indignè ro-
ram Eccleſiam
impietatis &
blaſphemix pro-
pter hoc Cantici
inſimulare.

Propoſitio de ſe-
quenti tracta-
tione.

De authore &
origine huius
Cantici Her-
manno Contra-
ſta.

Quæ hoc Canti-
co traduntur,
& ſectariis
etiam ſcripto-
ribus tradita eſſe.

Canticum hoc
non leuiter ad-
miſſum & pro-
batum fuiſſe in
Eccleſia.

Tempore Ber-
nardi Cantici

ANNI ſunt quingenti & amplius, quòd Henricus II. Germanicum Imperium admi-
niſtraret, ſub quo vir generis nobilitate, nec doctrinæ ſolùm, ſed etiam ſanctitatis præ-
ſtantia illuſtris Comes de Veringen Hermannus Contractus Sueuus apud Germanos
floruit, quem Trithemius danti facit, vt appellet virum in omni literata ſeculari
peritiſſimum Philoſophum, Muſicum, Aſtronomū & Poëtã celeberrimū, qui multa è
Græco & Arabico ſermone Latinè vertit, qui præterea quã à puero contractus eſſet,
vnde & Contracti nonien accepit, à Diua Virgine, quã crebrò inuocabat, per viſū ad pa-
tientiã valdè fuerit confirmatus, & ſingularē acceperit promiſſionem comparandæ
& doctrinæ, quã excellentem eſt poſtea conſecutus. Hic igitur Hermannus quū ex rudi
idiotâ perquam eruditus euaiſſet, ac Deiparæ non immeritò deuotus eſſet, inter alia
hoc etiam Canticum Salve Regina, venuſtè ac artificioſè composuit, quem eius au-
thorem agnoſcunt etiam Centuriatores. Quanquàm ex aliis & vetuſtioribus Eccleſiæ
ſcriptoribus, vt poſtea euincemus, liquidò percipi poteſt, MARIA ſimilibus, ac etiam
præſtantioribus, quàm in hoc ipſo Cantico comprehenſis præconiis, iam olim ſaluta-
tam ac publicè decoratam eſſe, nihil vt noui adferat, quiſquis demùm hoc Canticum
primus intra ſexcentos annos aut condidit aut euulgauit. Quod ſanè priuſquam in uſū
tot Eccleſiarum induceretur, à doctis examinatum atq; probatum haud dubiè fuit, vt
certò conſtaret, omnis & impietatis & blaſphemix hîc ab eſſe notam, & quicquid in eo
continetur, Deo & MARIAE gratum, Chriſtianiſq; hominibus frugiferum eſſe. Nec
deſuere poſtea viri tùm eruditi, tùm ſapientes, qui Canticum idem iam ſolenne factum
explanauerint, aliisq; commendârint, ſicut & ille commentarius, quem Bernardi o-
perib. inſertum habemus, apertè declarat. Tùm verus & apud Spirenſes celebris teſta-
tur

hoc Spira decan-
tatum, & mira-
culo quodam or-
natum fuisse.

Bernardo aliis
que Viris perdo-
ctis ac sapien-
tibus hoc Cantu-
cum placuisse.

Iudicium Ecce-
sias & eruditi
Scriptoris de
hoc ipso Can-
tico.

Non morandū
esse supercilium
adversariorum,
hoc Canticum
damnantium.

Officium salu-
tandæ Virginis
in hoc Canticō
non culpandū,
sed ritus Sacer-
dotis Ecclesiæ cō-
sentaneum esse.

Quomodo Syria
cū Ecclesiā Vir-
ginem matrem
soleat salutare.

Non sine more
Scriptura dicit
Reginam & Ma-
trem misericor-
diæ.

Hester Regina
clemens Mariæ
adumbravit.

tur historia, quæ à Guilhelmo Eysengreinio rerum Spirensium script ore fide digno re-
petita est, Bernardum Clareualensem Abbatem, qui tunc Apostolicum Legatum ad
Germanos missum agebat, cum Spirensis urbem fortè peteret, à Clero & populo re-
uerenter exceptum, atq; ad primariam ædem Deiparæ sacram, quæ adhuc extat, hono-
rificè deductum esse, refertissima hominum turba, in qua Rex Conradus primas tenuit,
illum solenniter prosequente. Tanta visendi Bernardi inerat omnibus cupiditas, de
cuius clarissimis frequentissimisq; miraculis, & insigni sanctimonia, tota ferè Germania
& Gallia obstupescibat. Quo tempore sub ingressum templi Cantatum est; Salve Re-
gina, Bernardo genua flectente & concinente; O clemens, ô pia, ô dulcis M A R I A. Eius
rei non obscura quæ Spiræ vidimus, extant vestigia, & sicut veteres narrant annales, fe-
licem Bernardi aduentum Deus miraculo comprobavit. Intelligebat certè idem vir
Dei minimè superstitiosus, ac diuino Spiritu mirabiliter illustratus, nihil in hoc Canti-
co inesse, quod impietatem saperet, vel correctione & seuera censurâ, nedum damna-
tione indigeret. Tum certò constat, plurimos toto orbe perquam sapientes & doctos re-
pertos esse, qui magno consensu dignum & iustum esse iudicauerint, vt idè Canticum in
Ecclesiam reciperetur, & publicè decantaretur, piisq; cæremoniis cohonestaretur, &
bonis demum omnibus comprobaretur, quod nullus quidem alicuius nominis ante hanc
nostram ætatè tot seculis oppugnauit. Inter alios verò Scriptor vetus, nec imperitus
scientiâ (multi Bernardum ipsum esse autumant) hoc ipsum Canticum multis nominib.
extollit, atq; ab omnibus extollendum censet, quòd nempe à sanctis sit compositum, à
sanctis institutum, à sanctis dignè frequentandum, ad gratiam suauem, ad sensum foecun-
dum, ad mysteria profundum, quòd & affectum mulceat, & de sensuum vbertate mentè
impinguet, & ad matrem Domini honorandam intimas animi medullas maiorem in
modum inflammer: cuius quidem carminis difficile sit referare Sacramentum, & sen-
sum virtutemq; assequi, quòd non nisi à verè religiosis, sanctaq; affectione feruentibus
subtiliter intelligi, & efficaciter decantari possit. Nihil autem moramur, si hoc boni &
religiosi viri iudicium rideant Nouatores, quum illi alia multò sacratiores cùm Cantica,
tùm mysteria præ sua nimia prudentia ridere soleant, & quicquid propemodum Ec-
clesiæ autoritate sancitum atq; confirmatum est, id petulanter mordeant ac arrodant.

C A T E R V M V T non solum infirmis (si qui fortasse huius ratione Cantici offendun-
tur) sed maleuolis etiam consulamus, principio Ecclesiæ vitio verri non debet, quòd
M A R I A M tùm Christi Domini, tùm etiam suam quodammodò matrem reuerenter sa-
lutat, & salutando Euangelicum simul & Angelicum officium præstat; quemadmo-
dum Liber tertius rationibus, sententiis & exemplis pluribus demonstrauit. Quam salu-
tandi rationem non modò Latina, sed Græca etiam Ecclesia tot seculis diligenter ob-
seruat, imò & Syri, quorum lingua vernacula & popularis Christo eiusq; matri fuisse
dicitur, in sacris & peruetustis codicibus habent expressam, hodieq; diligenter obser-
uant. Vnde inter alia sic dicere solent: Salue nobis genitrix Dei. Salue mater lucis. Sal-
ue quæ similis es Rubo, quem vidit Moyses. Salue nubes velox, de qua dixit Esaias
gloriosus. Salue arca Testamenti. Salue obediens. Salue plena gratiæ. Salue, quia ex te
natum est Verbum æternum Patris. Salue gestatrix vitæ & lætitiæ mundi.]

I A M verò quòd M A R I A M, vt misericordiæ Reginam & matrem, salutat Ecclesia,
pèculiarem Hebræorum Diuinæq; Scripturæ phrasin redolet, quæ genitricem substanti-
uus, pro epitheto siue nomine adiectiuo sæpè usurpatur. Deus enim pacis & misericor-
diæ tantundem est, quemadmodum si pacificum ac misericordem appelles: ad eun-
dem modum, Legem mortis pro mortifera, filium perditionis pro Filio perduto,
mammona iniquitatis pro iniquo mammona, & viros misericordiæ pro viris miseri-
cordibus in sacris literis dici constat. Quarè cùm misericordiæ matrem & Reginam
Virginem salutamus, illam verè clementem, cuius typum Hester Regina gerebat, atq;
ad eò inter Matres & Reginas omnes, quæ vnquam misericordiæ laude floruerunt, atq;
adhuc florere poterunt, excellentem & præminentè agnoscimus, gratiq; celebramus.
Qua de re pluribus postea differetur.

C V R autem illam Reginæ nomine, Damascenum, Athanasium & sequuti non
compel-

Libro 12.
Chron. de
Spiræ Spirif.

Lucia 2.

a Exod. 2.
b Esaias 19.
c Exod. 37.

d Rom. 16.
e 2. Cor. 1.
f Rom. 7.
g Ioan. 17.
h Luca 16.
i Eccles. 44.

Hester. 14.
15.

k In Ser. de
Deipara.
Lib. 1. c. 3.
Apologia.

compellemus, cuius & pater Dauid Rex inclytus, & filius Rex Regum Dominusq; Do-
minantium sine fine imperans, laudem in Scripturis præstâtissimam tenent? Regina est
insuper, si cùm illis conferatur. quibus veluti regibus, cœlestè regnum cum Christo Re-
ge summo contigit, vt potè illius cohæredibus, & in eodem veluti throno, vt Scriptura
loquitur, cum illo collocatis. Regina est etiã nulli electorum secunda, sed simul Ange-
lis & hominibus tantò prælata dignius, quò nihil illa sublimius ac sanctius esse potest,
quæ sola cum Deo Filium habet communem, & quæ supra se Deum & Christum tan-
tùm, infra se verò reliqua videt omnia. Magnus Athanasius perspicuè dixit: M A R I A M
non modò Deiparam, sed etiam Reginam & dominam propriè verèq; censeret, quando-
quidè Christus ex ipsa matre Virgine natus, Deus & Dominus idemq; Rex maneat. De
hac igitur Regina, vt & antea meminimus, dictum illud Psalmographi interpretatur: Asti-
tit Regina à dexteris tuis in vestitu deaurato. Ea nunc, inquit, vt Regina, assistit à dextris
Filij vbiq; regnantis. Quam sententiã sequitur & confirmat Damascenus, M A R I A M do-
minam & omnium creaturarum dominatricem, sæpè & Reginam statuens, eò quòd
mater sit Dei omnium conditoris. Notat Methodius Martyr, sacrum M A R I A E caput à
Deo coronatum esse, & Rupertus admonet, ad illam velut ad præcipuam Dei spòsam
& amicam pertinere, quòd in libro Canticorū legimus: Coronaberis de cubilibus Leo-
num, de montibus Pardorum. Hanc enim & in cœlis Reginam sanctorum, & in terris
Reginam regnorum esse coronatam, quandoquidem sit mater Regis coronati, quem
cōstituit Deus super opera manuum suarum, ac proinde Reginam illam cœlorum, to-
tum iure possidere Filij regnum. Atq; hoc intuitu, inquit, quia credent in fructum vèrris
tui Reges atq; Imperatores (ô M A R I A) coronis suis te coronabunt, palatia sua nomini Dei
sacrabunt, honori tuo dedicabunt, vt desinant esse quod fuerant, montes Pardorū: cubi-
lia Leonū.] Demum apud Augustinum legimus, eandè Angelorum matrè ac dominā
nuncupari, & quòd multò est amplius, Ecclesia non modò Latina, sed & Græca & Syria-
ca Reginam illā cœli solenni epitheto publicè multis iam seculis salutata ac prædicata.

C V R ergò miseri inuidiq; homines ringuntur, quòd Reginam misericordiæ appel-
lemus eam, quæ Christum Regem Regum & Dominantium Dominum, eumq; gratiæ
& virtutis plenum, sed & omnis misericordiæ fontem, ac nostræ salutis authorem sum-
mo cum miraculo edidit, quamq; Angeli vt Reginam gloria cumulata, sicut Petrus
Damianus loquitur, visione mirabili contuentur? Nam & Christus aliquando miseri-
cordia dicitur, vt de illo verè cum Dauide cantemus: Suscepimus Deus misericordiam
tuam in medio templi tui. Ostende nobis Domine misericordiam tuam. Saluum me
fac in misericordia tua. Misericordia & veritas obuiarunt sibi. Vt hinc etiam Bernardus
de M A R I A dixerit: Ipsa nempe mediatrix nostra: Ipsa est, per quam suscepimus miseri-
cordiam tuam, Deus: Ipsa est, per quam & Dominum Iesum in domos nostras excipi-
mus.] Quapropter si Christum misericordiam Dei, virtutem & sapietiam præstemur,
si eiusdem Christi Dei & hominis genitricem agnoscimus, illum quæ à M A R I A editum, à
Simeone iusto susceptum, ab Anna Phanuelis glorificatum, & super omnia constitutum
adoramus, cur non charissimam & sanctissimam eiusdem genitricem hoc etiam hono-
re dignemur, vt misericordiæ, imò & veritatis & sapientiæ matrem publicè prædica-
mus, ac piis prædicantibus læti simul accinamus: Salue Regina misericordiæ, vel sicut
alij legunt, mater misericordiæ, quo nomine vir sanctus Odo Cluniacensis Abbas li-
bentissimè vtebatur. Primus autem vt suspicor, Lutherus fuit, qui hanc nobis Catho-
licis calumniam strueret, quòd quandoquidem M A R I A M cœli Reginam salutamus,
Christo iniuriam irrogari, quòd enim soli Deo debetur, id tribui creaturæ. Cui cauillo
non incommodè respondit Cochleus: Dicat ergò nobis Lutherus, vbi Christus Regi-
na cœli dicatur? Quæ autè Christi est iniuria, si matre eius à nobis Regina cœli vocetur?
Estne in cœlo serua aut ancilla? Si socia passionum fuit, cur non & consolationis? Si cõ-
passa est, cur non & conglorificetur, sicut Paulus ratiocinatur? Cur non conregnet, si su-
stinuit? Si pauper fuit spiritu, cur non sit ei proprium regnū cœlorum? vt Christus ipse
promisit. Non ergò solum cœli, sed & cœlorum Regina rectè dicitur M A R I A, vt potè
mater Regis Angelorum, Regisq; cœlorum & soror & sponsa.]

Apocal. 1.

Ser. in Ench.
de sanctissimā
Deipara.

Psal. 44.
Lib. 4. fidei
orthodoxæ
ca. 15. c. 3.
lib. 1. c. 3.
Apologia.
a Orat. in
hypoparicè
Domini.
b Li. 3. com-
ment. in c. 4.
Canticor.
Psal. 8.

Sermo 33. de
sanctis.

Apocal. 17.

Sermo 1. de
natiuitate
Mariæ.
Psal. 47. 84.
30. 84.
Sermo 2. de
Assumptione
Virginis.

Lucia 2.

Inconfutat.
artic. 91.

Rom. 8.
2. Tim. 2.

Matth. 5.
Lucia 6.

Mariam in Cœ-
lico Regina no-
mine non per-
peram appel-
lari.

Maria Regina
& domina Sere
nuncupatur.

Maria Regina
in cœlis coro-
nata.

Maria Regina
etiam à Regib.
& Monarchis
in terra corona-
tur.

Maria Regina
cœli à tota Ec-
clesiâ prædica-
tur.

Noxatores in-
digne offendit,
quòd Mariam
fericordiæ Regi-
na dicatur, ad
Christi, scilicet
gloriam.
Christus miseri-
cordia dicitur
in Scriptura.

Lutherum Au-
cem esse illorū,
qui Reginam
cœli Mariam
negant.

CUM porrò MARIAM in hoc ipso Cantico vita salutatur, nihil illi detractum volumus, qui optimo iure seipsum vitam, veritatem, resurrectionem & vitam appellat: quique sicut Dionysius docet, vita suprema & principalis, vitæq; omnis auctor existit, qui & vitam fecundat, replet ac dividit, ut potè vita per se vivens, & supra omnes vitæ, ut vita vivificans, vitæq; superior. Verùm alio sensu MARIAM nobis vitam censemus, ut per quam, Deo miserante, fructum vitæ percepimus, ut hinc meritò sibi Ecclesia gratulans canat: Benedicta filia à Domino, quia per te fructum vitæ communicavimus.] Trahunt vitam Filij à parentibus, quos vitæ suæ habent & agnoscunt auctores, ut quadantenus eos vitam suam appellare possint. Et Salomon sermones suos ad benè beateq; vivendū filio traditos tum vitam, tum sanitatem vocat, sicut & Christus ipse dixit: Verba quæ locutus sum vobis, Spiritus & Vita sunt. Adhæc nota est historia de Abimelech Rege, cui Deus ipse dixit: Orabit pro te Abraham, quia Propheta est, & viues. Quæ sententiâ non obscure significatur, dicti Regis vitam ex Abraham Patriarcha pependisse, & huius orationem quasi Regis eiusdem fuisse vitam, ita ut multum semper Abrahæ debuerit, qui suis precibus ad Deum effusis vitam ipsi aut obtinisset, aut conservasset. Quapropter non ad eò alienum, hoc loquedi genus videri debet, cum pij ex veteri more & citra omnem Christi iniuriam, qui solus fons vitæ dicitur, MARIAM quoque vitam appellant. Etenim primam parentem Eam eadem ratione, sed ex contrario sensu, nostram mortem, vel humanæ mortis procreatricem ac originem licet dicere: MARIA verò, quoniâ vnicè à Deo fuit electa, per quam vera vita Christus miseris & perditis mortalibus generaretur, vitæ quoq; nomen accipit, & mater viventium sæpè appellatur, lignoq; vitæ, quod in medio Paradyfi positum est, ritè comparatur. Quare notat Epiphanius, quod Scriptura primæ mulieri etiam post peccatum in Paradyso commissum tribuit, ut mater viventium appelletur, id quoq; MARIÆ deberi, quæ per Eam significata, hoc cognomen ut mater viventium dicatur acceperit, quia sit causa vitæ, per quam vita nobis procreetur, & Dei Filius in mundum prodeat. Vnde facta est mors, inquit, illinc processit vitæ, ut vita pro morte fieret. Eua mortis causa facta est hominibus: sed ubi redundavit peccatum, ibi redundavit gratia.] Præterea si MARIÆ vitam sanctissimam & mores integerrimos nobis imitandos proponamus, speculum & exemplar vitæ, atq; ad eò vita dici potest omnium, qui regiam tenère viam, ac Deo purè servire beateque vivere concupiscunt. Vnde quod æternæ Sapientiæ Christo præcipuè competit, id nonnulli veteres ad MARIAM quoque accommodarunt, ut & ipsa dicere possit: Beati qui custodiunt vias meas. Qui me inuenerit, inueniet vitam, & hauriet salutem à Domino. Rursus MARIAM intercedente, multis hæc gratia confertur à Deo, ut à morte peccati ad vitam spiritualem resurgant, aut malis etiam grauissimis liberentur, qui meritò suam patronam celebrant grati, eamque vitam appellant, ut cuius patrocinio & se sciant à Deo adiutos, & deinceps adiuuandos esse confidant. Exemplo sint resuscitati quidam ad vitam, præsertim ab^a Helia & b Helisæo Prophetis, qui cum reuixissent, non poterant nõ præclare sentire ac loqui de his, quorum precibus essent restituti, illisque secundum Deum vitam suam meritò ferebant acceptam.

ACCEDIT & illud epitheton; Dulcedo nostra, quocum iungi potest, quod in fine Cantici subditur; MARIAM ut clementem & piam, sic quoq; dulcem esse Virginem. Per acerbus profectò cibus erat, quem suis liberis quamlibet inuitis tetrica nouerca Eua, & hæc serpenti magis, quam Deo morigera, ingererat, pestiferum quasi virus posteris cunctis infundens. Tantò autem dulcior & iucundior mater MARIA successit, quæ obediens Deo, viris & mulieribus salutis antidotum suauissimum propinavit, panem vitæ, qui dat vitam mundo ac omni redundat dulcedine, in venerabili arca vteri sui recondens, ac Dei filiis primùm velut è ditissimo penu in lucem proferens, ut semper illi habeant, vnde saturentur & inebrientur, omniq; voluptate spiritus perfundantur. Hinc enim & montes stillant dulcedinem & colles fluunt lacte, ut Propheta fore prædixit. An non dulcedo nostra dicatur, mulierum omnium pulcherrima, quæ tot seculis expectata, & veterum Patrum votis ardentissimis desiderata, se nobis Messia matrem lectissimam ac suauissimam exhibet; quæ præterea tot Legis & Prophetarum umbris finem im-

Esti Christus Vita dicitur, tamen hoc nomen Maria tribui posse.

Quomodo Maria Vita nostra in Cantico nominetur.

Vita nomen in Scripturis late patet.

Rex Abimelech vivit per preces abrahæ.

In Christo renati Mariam suam Vita quomodo appellare possint, quasi mater viventium, & lignum Vita.

Maria, Vita crederetur ob formam Vita speculum et exemplum.

Maria non panis Vita est, quia Vita illis à Deo impetrat intercedendo.

Maria dulcedo nostra non male vocatur in Cantico.

Maria dulcedo & lactuca & Christiana Ecclesia.

Ioan. 14. & 11. Lib. de divinis nominibus ca. 6.

Primer. 4.

Ioan. 6.

Genes. 29.

Genes. 1.

Genes. 2.

Contra An. idicemar. har. 78.

Genes. 2.

a 3. Reg. 17. b 4. Reg. 4.

Genes. 3.

Ioan. 6.

Ioel 3. & Amos 9.

imponens, tristem orbem exhilarat, mulier nimirum illa tam augusta in Paradyso promissa, b virga flores de radice lesse, c porta aurea, & d terra benedicta, quæ desiderium generium, orbis delicias, panem vitæ, & mundi lucem Christum germinat? Quod si in MARIA nihil austerum, nihil terribile conspicitur, si tota suaavis est, lac & lanam omnibus offerens, si cuncta plena pietatis & gratiæ, plena mansuetudinis & misericordiæ in illa inveniuntur, quemadmodum Bernardus palam affirmat, & frequentibus multorum experimentis cõpertum est, cur obsecro, illam ipsam dulcedinis nomine non cohonestemus? cur etiam sanctæ voluptatis cupidi, ad illam cum Ecclesia suspirando nõ dicamus: Trahe me post te; curremus in odore vnguentorum tuorum? Fauus distillans labia tua sponsa, mel & lac sublingua tua? Quid verò nisi mellita, omnisq; dulcedinis referta verba sunt à MARIA prolata, siue Angelo in Nazareth, siue coram Elizabeth in Zachariæ domo, non minus diuinè quàm dulciter loquentè audiamus? Sed multis corruptus est stomachus, & palatum manet infectum, ut nec gustare, nec digerere possint, qualè quantamq; dulcedinè MARIÆ dicta, facta, dotes, dolores, cõsolationes, merita, præmia secù adportent: solum enim à spiritualibus ista percipiuntur. Stupidi sunt planè ac cœci, qui cum Christum & MARIAM in ore quidem gestent, nullo tamen ferè sensu intimo cõplectuntur, ac interim ex se alios tam stolidè metiuntur, si qui tum Christum, tum MARIAM modo dulcissimo sibi sentiunt cõmunicari, ut & ipsi secundum Spiritum per MARIAM, & cū MARIA, & ob MARIAM mirabiliter exultet in Deo salutari suo. Ac præcipuè quidè MARIA dulcis, ac ipsa quasi dulcedo est sacris Virginibus animisq; puris, cum talem ordinis sui principè vident, & magistram audiunt, & matrem diligunt, & Reginam sequuntur, illamq; sibi patronam apud Deum propitiâ habent, ac mirè sentiunt efficacem.

NIHIL verò magis inuisum est aduersariis, nihil ab illis tam foedè & blasphemè in hoc Cantico fugillatur, præterquam quod ex MARIA Virgine spem quoque nostram facere videamur. Ignorârunt, scilicet, optimi Patres religiosissimiq; Maiores nostri, sic Prophetâ loqui Deo: Tu es, Domine, spes mea: Exaudi nos, Deus, salutaris noster, spes omnium finium terræ, & in mari longè. Nesciebant fortassè, ab eodem David esse pronunciatum: Mihi adhærere Deo bonum est, ponere in Domino spem meam. Nec legerant, ut isti volunt, neq; audiuerant illud: Maledictus homo, qui confidit in homine, & ponit carnem brachium suum. Nihil sanè istorum latebat veteres Orthodoxos, præsertim paulò cordatiores, qui tot seculis in hoc ipso Cantico sæpè multumq; versati sunt. Primas illi Deo semper tribuerunt, ac tribendas putârunt, nefas ut duceret, si summo æternòq; bono in amore & cultu quicquam ab homine anteponeretur, aut etiam exaquaretur. De loquendi forma idcirco minùs fuere solliciti, quod scirèt, Apostolum ab hoc loquendi genere non abhoruisse, ut spem suam etiam homines faceret, sicut iam antè cõmonuimus. Quæ est, inquit, nostra spes aut gaudium, aut corona gloriæ? nõne vos ante Dominum? Sciebant utiq; tritam in scholis esse distinctionem, non pauca nomina, quæ Christo ratione redemptionis propriè competunt, MARIÆ Virgini ratione intercessionis sæpenumerò applicari, aliterq; consequendæ salutis nostræ spem ad Deum, velut ad causam primariam ac finem vltimum, aliter verò ad MARIAM, ut causam secundariam ac Deo longè inferiorem referri oportere. Vnde Scholasticorum Doctorum princeps Aquinas: Licet, inquit, sperare de aliquo homine, vel de aliqua creatura, sicut de agente secundario & instrumentali, per quod aliquis adiuuatur ad quæcunq; bona consequenda in beatitudinè ordinata. Et hoc modo ad Sanctos conuertimur.] Quare si in amico vel Sancto aliquo, sicut in causa secundaria, multò quidè magis in MARIA matre fidissima, sed post Deum & Christum eius Filium, fidimus Catholici, adeoq; spem nostre salutis in MARIA fidenter appellamus. Nec idcirco magis à Deo & Mediatore Christo fidè atque spem nostram abducimus, quàm vir doctus æquè ac sapiens Bernardus abduxit, cum in hunc modum scriberet: Exaudiet utiq; matrem Filius, & exaudiet Filium Pater. Filioli, hæc peccatorum scala: hæc mea maxima fiducia est: hæc tota ratio spei meæ. Quid enim potèstne Filius aut repellere, aut sustinere repulsam: non audire aut non audiri Filius potèst? Neutrum planè.] Et si enim Bernardus de gratia Diuina & Christi misericordia minimè diffideret, tamen Dei sublimitatem, qui ignis consumens in Scriptura dicitur,

Maria quomodo dulcissima inueniatur, iuxta Bernardum.

Maria Verba plena dulcedinis in Euangelio.

Hominum Gritio fieri, ut quæritur in Maria sit dulcedinis, non percipiatur.

Quibus Maria præcipuè sit dulcis atque dulcedo.

An rectè in hoc Cantico Maria spes nostra dicatur, cum hoc nomen Deo debere videatur.

Veteres sine Dei iniuria, sine Scriptura ignorantia Mariam spem suam appellârunt.

Ratione intercessionis tribuitur aliquando Maria quod Deo scilicet cause primaria & efficienti conuenit. Licet sperare in creaturam, sed non sicut in Creatorem.

Quomodo Bernardus & in Christo & in Maria spem suam collocârit.

Genes. 3. Esai. 11. Eccl. 4. 4. Psal. 84.

In sermo. de verbis Apoc. calypsis. Cant. 1.

Luc. 7.

Psal. 90. Psal. 64.

Psal. 70. Hierem. 17.

1. Thessa. 2.

In 2. parte 2. quæst. 7. artic. 4.

Lib. 1. Dialogorum.

In sermo. de naturitate Virgin.

Deuter. 4. Hebra. 12.

Compassio qua- dum secundum passionem, & a- lia secundum electionem.

Recte Maria humanu affectu tribus, prae- sertim compas- sionis & miseri- cordiae in hoc- ipso Cantico.

Charitas hic in- choata post mor- tem in Sanctis durat, et Maria in carne glorio- sam, nobis suu- riorum, & ele- mentiorum fa- cit.

Veterum testi- monia, de Ma- ria Virginis er- ganos elemen- tia & benigni- tate.

Maria impassi- bilis, & nobis tamen compa- tiens. Maria inuinci- bili amore nos amat, exemplo Christi. Mater Domini ad se pie con- fugientibus se- crete matrem exhibet.

Sancti poten- tiores in caelo quam in terris ad auxiliand- am. Sancti induc- unt & secreta misericordia.

Bernardus nos mittit ad Ma- ria misericor- diam.

implorandam sese conuertit? Est interim, ne quis nesciat, alia compassio siue miseri- cordia secundum passionem huius tantum vitae mortalibus congruens, alia secundum electionem, ut in Beatis & Angelis, quemadmodum Scholastici Thomam sequentes succincte dicere solent.

Nihil ergo mirum, quod in hoc ipso Cantico, & saepe alias de MARIA, eiusque misericordia siue compassione fiat mentio, & humani quidam affectus, sicut Deo, Chri- sto & Angelis, sic etiam beatissimae Virgini attribuantur. Cur enim homines humano more non loquamur? cur Scripturae phrasin propriam non retineamus? cur demum a communi veterum sensu atque vsu temere discedamus? Si charitas in Sanctis morien- tibus non excidit, adeoque cum statu gloriae maiorem in modum augetur perfectiorque redditur, quam ob causam, quae de MARIA nobis compatientis affectu dubitemus, praesertim quae vna cum corpore in caelos, ut diximus, assumpta est, eoque magis earum affectionum, quae in sanctos homines cadunt, in sua carne vna cum Filio particeps ma- net? Proinde summam in illa charitatem perpetuo vigere, eamque pro materna quadam pietate nostris, velut filiorum periculis & calamitatibus (si humano more loquendum est) indolescere, nullamque in terris pariter suorum liberorum incommodis & aetum- nis aequae ac illam affici, eorumque utilitati ac saluti magis consulere posse, nobis persua- sum habemus. Qua de re nec veteres quidem tacuerunt, sed disertè docuerunt, eò nos fidentiùs matrem hanc benignissimam simul & fidissimam colere & inuocare, quò illa libentiùs ex Dei voluntate atque ordinatione mortalibus patrocinetur.

Vnde Petrus Damianus MARIA ipsam alloquens, & maternam eius erga nos misericordiam laudans: Nunquid, inquit, quia ita Deificata, idè nostrae humanitatis oblita es? Nequaquam, Domina. Scis in quo discrimine nos reliqueris, vbi iaceant, quantum delinquant, serui tui. Non enim conuenit tantae misericordiae, tantam miseri- am obliuisci: quia et si subtrahit gloria, reuocat natura: non enim ita memoraris iusti- tiae Dei solius, ut misericordiam non habeas: neque ita es impassibilis, ut sis incompas- sibilis. Naturam nostram habes, non aliam; & iustum est, ut de rore tantae pietatis diffu- sius infundamur. Nec multo post: Scio, inquit, Domina, quia benignissima es, & amas nos amore inuincibili, quos in te & parte, Filius tuus & Deus tuus summa dilectione dilexit. Quis scit, quoties refrigeras iram Iudicis, cum iustitiae virtus a praesentia Dei- tatis egreditur? Testatur & Anselmus de hac matre tum clementissima, tum benefi- centissima, quae cunctis ad suum praesidium pie confugientibus, maternam pietatem impendat, ac libenter miseris opituletur, quaeque opem optatam non velit modò, sed etiam possit adferre mortalibus. Inter alia verò sic ratiocinatur: Certè Deus noster, teste Propheta, misericordia nostra est, & tu eiusdem Domini nostri absque dubio vera mater. Si tu ergo (quae Dei mater es, & eò reuera misericordiae mater & gratiae) denegas nobis effectum misericordiae, cuius tam mirabiliter facta es mater, quid faciemus, cum idem Filius tuus aduenerit, cunctos aequo iudicaturus iudicio? His Bernardus consonat, qui de vero Sanctorum cultu differens, eorum non solum exemplum, sed & auxilium iubet considerare. Nam qui potens in terra, inquit, potentior est in caelis an- tefaciem Domini Dei sui. Si enim dum hic viueret, misertus est peccatoribus, & ora- uit pro eis, nunc tantò amplius, quantò verius agnoscit miseras nostras: quia beata illa pattia charitatem eius non immutauit, sed augmentauit. Neque enim quia impassibi- lis omninò, idè & impassibilis factus est: sed nunc potius induit sibi viscera miseri- cordiae, quàm ante fontem misericordiae existit. Nihil ergo mirum, MARIAE miseri- cordiam toties a Bernardo repeti, eamque misericordiae matrem appellari, ac simul aliis inuocandam proponi. Sileat, inquit, misericordiam tuam Virgo beata, si quis est, qui inuocata eam in necessitatibus suis sibi meminerit defuisse. Quis misericordiae tuae, o benedicta, longitudinem & latitudinem, sublimitatem & profundum queat in- vestigare? Tum alibi: Regina caelorum est, misericors est, mater est vnigeniti Filij Dei. Nihil enim sic potest potestatis eius, seu pietatis magnitudinem commendare: nisi forte aut non creditur Dei Filius honorare matrem; aut dubitare quis potest, om- ninò

In li. 4. fm. dist. 30. artic. 4.

1. Cor. 13.

Sermo. 1. de Natiuitate Virgini.

Lib. de ex- cellentia Virgini ca. 9 & 10.

Lib. de ex- cellent. Vir- gin. ca. 12.

In Vigilia Apost. Pe- tri & Pau- li.

Sermo. 1. de Assumptione Virgini.

ninò in affectum charitatis transisse MARIAE viscera, in quibus ipsa, quae ex Deo est cha- ritas, nouem mensibus corporaliter requieuit.]

Quae Patrum testimonia, ut alia plura saepe proposita praetercamus, euidenter ostendunt, longè quidem aliter Veteres quàm Nouatores, cõmunionem Sanctorum in Apostolico Symbolo intellexisse; ac omni dubitatione semota, cum tota Ecclesia certò constituisse, MARIAAM cum reliquis in caelo beatis nostras cognoscere necessita- tes, nobisque hic miserandum in modum exultantibus, & grauium hostium exercitu per- petuò circumseptis compati, proque gratia sibi à Deo data, suis commembris benè vel- le ac opitulari; nimirum ut sicut Augustinus loquitur, nos & meritis eorum confocie- mur & orationibus adiuuemur. Aduersarij verò MARIAAM ac Sanctos alios tantum in mortuis ponunt, aut certè quidem caecis oculis contemplantur, & quod humanis sen- sibus assequi non possunt, etiam illis denegare non erubescunt. Vnderidiculum illis vi- deri solet, cum toties apud Patres legunt; Sanctos non propria quidem cognitione, sed Dei reuelatione nos absentes respicere, resque nostras habere perspectas, nobis fauere & compati, suisque precibus mala nostra vel depellere, vel mitigare, & bona plurimà im- petrare. Etenim hanc peruetusti scriptoris Origenis regulam ab Ecclesia semper ob- seruata explodere cupiunt: Omnes, inquit, Sancti, qui de hac vita decesserunt, habentes adhuc charitatem erga eos, qui in hoc mundo sunt, si dicantur gerere curam salu- tis eorum, & iuuare eos precibus suis, atque interuentu apud Deum, non est inconu- niens. Scriptum namque est in Machabæorum Libris: Hic est Ieremias Propheta, qui semper orat pro populo, & vniuersa sancta ciuitate. Quod si in Sanctis charitas abso- luta viget, nec illa quidem otiosa esse potest, sed quae languentibus membris salutaria studiosè procuret, multò magis hæc eadem in MARIA vigeat, illamque velut cõmunem omnium matrem ad benè merendum de filiis, praesertim pie inuocantibus excitabit, ut illorum causâ precetur Filium, & longè plura consequatur, quàm vela aduersarij credat, vel nos etiam in hisce vitae tenebris aestimare possimus. Qui verò hanc Dei potentiam & munificentiam in sanctissima Virgine nec statuunt, nec agnoscunt, non modò cum veteribus ex diametro pugnant, sed etiam Diuinum quasi ordinem violant, cuius pro- prium est inferiora per superiora decenter regere & administrare; simulque nobis tollunt ea praesidia, quae ad hominum utilitatem atque salutem sunt diuinitus constituta. Ex his praesidiis non exiguum illud est, quo supremum aeternumque Numen, sicut per san- ctos Angelos, qui iuxta Dei prouidentiam pro nobis intercedunt, & quasi patronorum officium nostri causa suscipiunt, ita etiam per Deiparam mortalibus persæpè opitula- tur, & praecleara dona petentibus confert. Cui rei argumentò sunt exempla, quae nobis Diuina Scriptura portigit, quaeque a Chrysostomo & Augustinus clarissimi Theologi in medium attulerunt. Faceat autem hæc tanta insania, ut miseris nescio quibus homuncionibus ad excitandas in Ecclesia turbas non ita pridem natis fidem adhibea- mus, qui eximias dotes, & singulares praerogatiuas in nostrum vsu & fructum à sum- mo Deo ter Sacrosanctae MARIAE tributas, eidem contra fas omne derogant, ut pro suo arbitrio, scilicet, Diuinæ maiestati terminos praefigant, ne ultra illos talem tantam- que Matrem in caelis glorificet, aut nobis salutarem aduocatam esse permittat. Certè non tam Lutheri, quàm resonantis per illum tartareae Bestiae vox est: MARIAAM pro ad- uocata volumus habere. Cuius Cochlaeus ante nos ita respondit: Dic quæso Luthere: cum Pater omne iudicium dederit Filio, & ipse non iudicet quenquam, quam possumus apud Filium iudicem habere meliorem aduocatam quàm ipsius matrem? Adeone vilis in conspectu Filij sui videtur tibi, ut stante re coram tremendo illo Iudice, nihil pro te loqui audeat, si non peccaueris in Spiritum sanctum? Ego verò libenter & magna spe- cum Ecclesia dico; Eia ergo aduocata nostra.]

Lib. 20. de ciuit. Dei, cap. 21.

Hom. 3. in Cantico.

1. Mach. 11.

Genes. 18. & 26. Exodi 32. 164. 42. 4. Reg. 19. a. Hom. 41. & 44. in Genes. 6. Quæstio. 149. super Exodum. Item serm. 1 & 4. de sancto Ste- phano. e. Serm. de natiuitate Virgini. d. in confu- tat. 91. arti- cul. Lu- theri. Ioann. 5.

Nouatores hic maxime nobis aduersari, quod non credant cõ- munionem San- ctorum, de qua Symbolum lo- quitur.

Quomodo Ma- ria et Sancti ab aduersariis so- leant conside- rari.

Qua fides Ec- clesiae de statu Sanctorum in caelo.

De mirifica Dei para erga nos charitate in- primis non esse ambigendum.

Singularis Dei ordinatio est, multa non con- cedere morta- libus, nisi San- ctis interceden- tibus.

Epilogus tra- ctationis de Cantico, Salutè Regina.

Eximios & Sst. ratos in Ecclesia titulos Maria

deberi non solum honoris, sed etiam amoris respectu.

compellere decebat, quum & vulgi more passim receptum esse constet, vt homines personam insigniter amatam, suum decus, suam spem, suam vitam vocet. Quantò nos rectius id genus nomina, quæ ineptis & profanis amoribus & affectibus exprimendis sæpè adaptantur, ad illam vel vnicè vel maximè benedictam Virginem transferimus, quam Filij Dei, vt suam Matrem & Reginam de toto humano genere optimè meritam, & vsq; merentem non solum agnoscunt atque suspiciunt, sed etiã castissimis animis amplectuntur, atque cum singulari gaudio exosculantur.

CAPVT DECIMUM QVARTVM.

Idololatria crimen, quod in primo Decalogi præcepto inprimis prohibetur, in Catholicos ob MARIÆ cultum iniquissimè detorqueri: ac veteres etiam Ecclesia hostes Idololatriæ notam Catholicis, propter MARIÆ Sanctorumq; cultum, nequiter impigisse. Item de falso cultu & vera Idololatria, nostros hodie Sectarios contaminante.

Ratio prolixioris Tractationis de Maria cultu.

OGVNT NOS ADVERSARIJ DE MARIÆ CVLTV PLVRA QVAM VELIMUS differere, atque eò quidè copiosius, quò ipsi petulantius in hoc argumento nugantur; rati videlicet, se probos Diuini cultus assertores ac vindices esse non posse, nisi receptum Deiparæ cultum virulentis linguis & calamis infectentur, eumq; non modò suspectum vulgò, sed & superstitiosum & idololatricum faciant, ac veluti rem nefariam penitus ex Ecclesia tollant. Ego verò non video, quæ atrocior querela, & horrenda magis accusatio ab aduersariis institui possit; vt qui non modò nos aperto Marte petant, sed etiam nostros maiores, religiosos sanè & sapientes homines, MARIAM singulari studio venerantes, tanquam impios & idololatrias palàm infamant atque proclamant. An enim in veteri & nouo Testamento grauissimum, & à Deo seuerissimè vindicatum crimen non est idololatria? Quem quæso cultum, præter superstitiosum ac idololatricum, maiore odio ac abominatione prosequitur Deus? quâ labe, Christiana tum fides tum vita turpius atque horribilius pollui, & conspurcari vnquam potest? Neque tamen verentur isti, funestam hanc cantilenam nobis identidem occinere, eaque vulgares complere aures, quòd nos cum cœcis maioribus MARIAM ita colamus, vt inexpressibili ferè superstitionis & idololatriæ sclerè maneamus obstricti, haud secùs, quam si abnegato Deo, MARIAM Deam colere & adorare pergamus. Hinc illa^a Coruini criminatio: Deiparam Virginem MARIAM maiore etiam honore dignati sumus atque Christum ipsum. Hinc^b Marchius & Vigandus, vt suam in maledicendo artem, quam à Luthero magistro didicerunt, exercent, Catholicos de primo Præcepto violato ob MARIÆ cultum impudenter accusant. Hinc^d Oecolampadius cultum idolorum cum MARIÆ veneratione confert, vt maius nobis vulgi odium confleret. Et^e Selneccerus MARIÆ inuocationem, quæ fit in Ecclesia, idololatriam & terrum errorem luculenter appellat. Hinc^f Heerbrandus mirabiliter dicax, quotidianam idololatriam, quam in MARIÆ cultu peragamus, audet Orthodoxis omnibus exprobrare. Estq; hoc generale axioma^g Melanchthonis, quod in discipulorum animis hæret tenacissimè; Sanctorum qui ex hac vita discesserunt inuocationem, ad manifestos idolorum cultus pertinere: sicut & h^h Brentius vniuersam Sanctorum inuocationem, quæ ab Ecclesia tot seculis obseruatur, ad prohibitum Dei cultum & enorme scelus idololatriæ transfert, nosq; itidem ob singularem MARIÆ cultum idololatrias aggregare, vt potè qui illam tanquam iræ diuinæ reconciliatricem adoremus, ne utiquam erubescit.

Intollerabilem notam antiquis & presentibus Catholicis inuenerunt, quum ob Mariæ cultum idololatria dantur.

Censura Nonatorum, qui Catholicos ob Mariæ cultum imputant idololatriam.

Depulso calumnia Catholicis imputata, quasi

a In colloq. de inuocat. Sanctorum. b In lib. contra Eisen-grenium. c In cõstat. Catechismi Austriaci. d In concio. de omnibus Sæctis habita. Basilea. e In disput. Euangel. de festis Sæctorum, circa Annũcia. Virg. f In disput. de Hereticis, Simoni-pentendi. g In Cõstat. de Sæctis Superstiti. h In Catechismo circa primum Præceptum in Nom. de Annuntiat. Maria.

His infanis aliisque pluribus calumniatoribus, quorum numerum inire non possumus, bona fide respondemus, tum veteres tum recentiores Orthodoxos non adeò rudes. & in

& in sacris literis imperitos esse, vt nouis istiusmodi Rabbiniis siue Catechistis egeant, à quibus prima Christianæ doctrinæ vel principia, vel elementa doceantur. Sciunt illi probè mentem Legislatoris, qui Decalogi præcepta suo populo tradidit, iuxta veterum Patrum sententiam non in eo versari, vt Christianæ Ecclesiæ in MARIÆ Sanctorumq; cultu mos antiquissimus hoc primo præcepto improbetur, aut aliqua ex parte labefactetur. Hanc verò eiusdem præcepti esse vim atq; summã intelligunt, vt Dij alieni & simulachra Gentium, seu Ethnorum Idola semper & vbiq; contemnantur & abiiciantur; illiq; Deo Opt. Max. inuisi maneat, quicunq; in amore, honore, cultu & adoratione creaturam vllam, vel eius imaginem æterno & supremo Numini non modò præferre audent, sed etiam æquare vel associare dignantur. Duplici enim ratione, vt docet Lactantius, ab Ethnicis peccabatur; primùm quòd elementa, id est, Dei opera, Deo præferrent: deinde quòd elementorum ipsorum figuras humana specie comprehensas colerent. Qui verò quamlibet siue cœlestem, siue terrenam, siue spiritualẽ, siue corpoream creaturam vice nominis Dei colit, & salutem animæ suæ ab illis sperat, de illis est, de quibus dicit Apostolus: Et coluerunt & seruiert creaturæ potius quam Creatori, vt Ionæ Aurelianensis verbis vtamur. Rectè igitur Beda dixit: Idololatrias nuncupari eos, qui vota, preces & sacrificia, quæ vni Deo debuerant, idolis impendunt.

ob Mariæ cultum se faciunt idololatrias.

Qua sententia & summa sit primi Præcepti legis.

Li. 2. de fals. religione.

Li. ac cultu imaginum. In 4. c. Luc.

Lib. 6. de ciuit. Dec. 5. & sequenti. Sapient. 15. & 14.

Iuan. 9.

Iuan. 12.

Zachar. 13.

Ezech. 30.

1. Cor. 6.

In epist. ad Thomã Episc. Claudiopol. scripta, & in Concilio Nicæno 2. recitata; in Acton. 4. Roman. 1.

Esai. 42.

Esai. 20.

Deuter. 8.

Marth. 4.

1. Tim. 1.

Epist. 66. ad Maximã.

Hæc nefanda & crassa idololatria, ad quam triplex Gentium Theologia ab August. repetita pertinet, quamq; Iudæi, ad impios cultus valdè procliuēs, olim subinde renouarunt, ad Christi aduentum vsq; viguit maximè, ac totum ferè orbem nefariis ac diabolicis cultibus turpissimè obruit, & pestilentissimè contaminauit. Vnde in Sapientia libro scriptum legimus, quod omnia idola nationum Deos æstimaerint, & animalia miserima coluerint, hancq; infandorum idolorum culturam omnis mali causam, initium & finem Ethnicis extitisse. Christus verò, qui se mundi lucem meritò appellat, Euangelij sui splendore idololatriam Ethnicam, velut densam quandam caliginem, mirabiliter dissipauit, & mundi huius principem ex suis lucis, fanis, templis & delubris potenter eiecit, nimirum vt Diuinum illud impleretur oraculum, quo prædictum erat à Zacharia: Disperdam nomina idolorum, & non memorabuntur vltra. Sicut & Ezechiel fuerat vaticinatus: Disperdam simulachra, & cessare faciã idola. Proindè quemadmodum nulla societas est luci ad tenebras, nulla Christi ac Belial conuentio siue cõcordia, si Apostolo credimus, ita etiam templo Dei, quæ est Ecclesia Christiana, nullus cum idolis & idololatriis consensus existit, quemadmodum Germanus Constanti-nopolitanus Patriarcha præclare testatur. Atq; in eadem Epistola prudenter hoc subiicit: Apud nos vnus Deus adorandus, vna & in eum fides, vnum salutare baptisma: sic quoq; vna, quæ illi debetur latria, quemadmodum à sanctis Apostolis traditum est, & hætenus seruetur. Valeant igitur cœci ac stupidi idololatræ, quos ne Iudæi quidem Mahometani vnus Dei notitiã & cultu gloriantes, modò ferre possunt. Valeant, inquam, qui nõ solum incorruptibilis Dei gloriam in similitudinem volucrum, quadrupedum, serpentumq; commutant, verum etiam summum inuocationis, adorationis & sacrificij honorem soli Deo debitum, quicunq; creaturæ, aut eius imagini adhibet, velut suam Deo gloriam surripientes, & in alios, nescio quos Deos commentitios, transferentes, quum in rebus vel personis vllis, præterquam in sanctissima Trinitate, diuinitatem inesse credunt, aut in illis totam spem ac salutem suam reponunt. Ad hunc modum Sanctos colere nihil fit aliud, quam Maiestatem diuinam violare, & pro Creatore creaturas, præpostero & impio cultu afficere; & quasi cum Deo ipso pugnare, qui sibi primas vbi vindicat, & suam gloriam cum nemine communicat, & fortis in eo zelotes vsque persistit, vt solus ipse super omnia velit à mortalibus omnibus timeri, amari, coli & adorari. Igitur in hoc primo præcepto vel maximè notandum est, quod explicatè adiunxit Deus; Non adorabis neq; coles; quodq; alibi Scriptura mandat, soli Deo seruiendum, & honorem gloriamque reddendam esse, nimirum vt diuinus cultus, & quæ adoratio ac seruius soli summo Numini siue diuinitati debetur, à mortalibus infegrè conferretur. Quod vt obseruet Ecclesia, cultum latriæ aduersus omnes idololatrias nõ modò verbis & scriptis, sed etiam re ipsa & quotidiano cultu asserit, & cum Augustino

Vera & propria idololatria ad Christi aduentum, & que in mundo durauit.

Christus Euangelica luce idololatriam dissipauit, & que in mundo durauit.

Vnus Deus, vna fides, vnus latria cultus in Ecclesia.

Quinam idololatra primo Præcepto continentur ac damnentur maximè.

Nihil tanquam Deum colendũ vel adorandũ esse, constanter docet Ecclesia.

constanter prædicat, solam patriam Patri, & Filio, & Spiritui sancto propter unam eandemque naturam ac inseparabilem vitam à nobis deberi, ac vni Domino Deo nostro exhibendam esse, de quo Apostolus dixit: Ex ipso, & in ipso, & per ipsum sunt omnia: ipsi gloria in secula seculorum.

Romanus

Sanctos colunt Catholicos ab ipso peccato idola esse, & sine alicuius cultu astra.

Ex duobus pendere præceptum idololatriæ.

Non auctores veterum idololatriæ non conuincere, et de illa perperam Catholicos iudicare.

Sanctorum cultus in Nicæna Synodo secunda approbatus.

Dânati ab Ecclesia, qui ipsum sanctum imaginum referunt ad idololatriam.

Sanctorum cultum & inuocationem olim ab iconomachis fuisse probatam.

Maria inuocationem ab ea-

IAM verò quod ad receptum & probatum Sanctorum cultum attinet (priuati enim quorundam abusus non præiudicant religioni) nihil ille quidem primo præcepto aduersatur, neque vilo modo idololatrias facit. Quantum enim est discriminis inter Herum imperantem & amicam supplicantem siue intercedentem, & rursus, quantum inter honorè Cæsaris & cuiusdam aulici interest: tantum ac multò quidem amplius Deum à Sanctis, & cultum diuinum à cultu Sanctorum differre, nõrunt Orthodoxi. Quare sacrificium, & alia solius Dei naturæ & maiestati in cultu competentia, sicut praxis Catholicorum perpetua testatur, nunquam ad Sanctos ab Ecclesia referuntur, & quæcunque colendis illis adhibentur, non eadem ratione, quã supremo Numini vnquam adhibentur. Cæterum vt aduersariorum imperitia hoc loco detegatur, non intelligunt illi, verum idololatriæ peccatum, nisi duo concurrant, non committi; alterum, vt quò creatura colitur (siue materiam siue obiectum dixeris) id ad solum Deum vel ex lege, vel ex consuetudine, vel ex colendi modo pertineat; alterum vt is qui creaturam colit, ex hoc suo cultu velit Dei honorem & existimationem in creaturam ipsam conuertere. Aliòquin quicquid demùm homines de actu exteriori colentis iudicent, is quidem sine interiore actu, vt in Scholis loquuntur, satis non fuerit ad germanæ idololatriæ peccatum constituendum. Videas in Comœdiis, vt res exemplo fiat clarior, actorem aliquem induci, qui coram actore alio Dei personam agentem genua flectat, pronus adoret, manus eleuet, aliisque ritibus morem piorum in Deo colendo sectetur. An verò quispiam adeò rudis & crassus fuerit, qui talem actorem idololatriæ condemnet, tamen si quod alij vero & vni Deo exhibere solent, id ipse actu quidem exteriori homini defert, vt decoro susceptæ personæ faciat satis? Proinde peccantis intentionem accedere necesse est, mens enim gignit propriam idololatriam: qua quidem intentione, homo per suum actum creaturam tanquam Deum velit colere & honorare, sicque diuinum honorem ad illam ipsam colendam impiè transferat detorqueatque. Probennt autem aduersarij, hæc duo quæ diximus, in MARIÆ Sanctorumue cultu Catholico reperiri, ac tùm demùm idololatriæ vel idolomania crimem nobis impingant. Verùm hæc illi adeò non probant quod obiciunt, vt etiam quid propriè idololatria dicatur & sit, prorsus ignorare videantur. Deinde quùm exteriores hominis actus tantummodò, non autem interiorem animi motum & intentionem videre possint, temerariè admodum in summi Dei officium inuolant, cùm sibi de Catholicorum cultu iudicandi partes, vt arrogantissimè, ita stultissimè sumunt.

In eadè Synodo act. 2.

In 7. Pseudomodo, act. 6. de f. nit. 17.

Nos autem, quantumuis isti proteruentes obstrepant, in sanctæ œcumenicæ, & Nicænæ Synodi, quæ posterius habita est, iudicio acquiescimus, & cum illa ipsa constanter affirmamus: Apostolicas Ecclesiæ traditiones, quibus veneratio culturaque Sanctorum docetur, recipimus & veneramur: eos autem vt ministros, amicos & filios Dei existentes honoramus. Honor enim, qui à conseruis idem sentientibus inuicem exhibetur, iudicium est beneuolentiæ erga Dominum. Nec veremur perpetuum illis anathema dicere, qui vel ob Sanctorum cultum, vel ob sacrarum imaginum usum idololatriæ notam inurunt Ecclesiæ; quoniam ab eadem probatissima Synodo sic edocti sumus: Qui ex Scriptura sententias contra idola dictas, in sanctas imagines torquent, anathema. Qui dicunt, Christianos tanquam Deos imagines amplecti, anathema. Qui dicere audent, sanctam Ecclesiam Catholicam idola vnquam accepisse, anathema. Extat & alia Synodus sub Gregorio Episcopo Neocæsareæ, Constantinopoli celebrata, eademque falsò Septima dicta, in qua Iconomachi Sanctorum cultum & inuocationem adeò non improbant, vt etiam Lege lata publicè muniant & confirmant. Si quis, inquit, non confitetur, Sanctos venerandos esse coram Deo & animâ & corpore & horum intercessionem non petierit, vt porè qui libertatem apud Deum habeant pro modo secundum Ecclesiasticam traditionem interuenire, anathema. MARIAM verò Deiparam

param tanti faciunt, vt eam peculiari Lege vel Canone cohonestent, ac eiusdem uenerationem ac inuocationem, quam haud dubiè à Catholicis traditam acceperant, his etiam verbis tueantur: Si quis non confitetur sanctam semper Virginem MARIAM propriè & verè Deiparam, quauis visibili & inuisibili creaturâ superiorem: & cum sincera fide eius intercessionem, tanquam quæ libertatem apud eum, qui ex se genitus est, Deum habeat, non postulauerit, anathema. Mirum est ergò supercilium aduersariorum, quibus nec veræ & œcumenicæ, nec suspectæ & falsæ Synodi iudicium satisfacere potest, dum adeò præfractè cunctos pro impiis habent, ac idololatrias vocant, qui cùm Sanctos alios, tùm MARIAM omnium sanctissimam, omni que creaturâ superiorem, more Catholico inuocant atque venerantur.

de synodo fuisse commendatam. Maria visibilis & inuisibilis creaturâ superior.

de f. nit. 15.

cap. 7.

leu. 14.

In Psal. 108.

Lib. annot. in Job cap. 19. & lib. 1. locutionum de Genes. ca. 200.

In Consilio ad Regem Gallie, & in lib. de Ecclesia.

In Missa Iacobi, Basilij, Chrysostomi.

AC NE putemus nouum hoc esse, quod in vtraque dicta Synodo definitum diximus, Concilium Toletanum octauum, quod præcessit, hanc orandi formam omnibus obseruandam præscribit: Solo Deo creatore suo adorato, vnusquisque inuocaret Sanctos, vt pro se intercedere apud maiestatem diuinam dignentur. Vbi Sanctos non ita inuocare iubemur, vt ab inuocando Deo cessemus, sed illum, tanquam nostræ salutis primum ac solum auctorem, bonorumque omnium largitorem, primum adorare & inuocare monemur. Nec dubitauit vnquam Ecclesia, cultum Deo gratum esse non posse, nisi qui Christi Redemptoris merito innititur, vt per illum ad Patrem veniatur. Sanctos verò longè inferiore gradu inuocandos statuit, eisque honorem duntaxat haberi, vt præcipuis Dei amicis, adeoque Filiis, Christi verò heredibus atque coheredibus, qui rogati suas preces nostris ad Deum effusis adiungant, & tanquam Patroni Christum communem Dominum pro nobis implorent, opemque diuinam, velut ab ipso gratiæ fonte impetrent, atque ita sint nobis apud Deum intercessores per Christum Dominum nostrum. Oratio enim, vt Augustinus loquitur, quæ non fit per Christum, non solum non potest delere peccatum, sed etiam ipsa fit in peccatum. Obmutescant igitur ora impudenter calumniantium, quòd Catholici Christo mediatore & propitiatore vel relicto vel præterito, Sanctos implorent, adeoque MARIAM vt mediatricem & reconciliatricem iræ diuinæ sibi proponant & inuocent; quùm Christum vnicum Dei & hominum mediatorem, qui ipse pro omnibus, & nullus pro ipso orat, vt idem Augustinus inquit, semper agnoscant & prædicent. Cæterum hæc MARIÆ & Sanctorum inuocatio ex instituto Ecclesiæ facta, Christi patrocinium & preces corroborat, & Sanctos illius exemplo in orando esse conformes ostendit. Sed & Scripturæ sacræ consonat, quæ inuocandi vocabulum ad Sanctos etiam refert, vt notat Augustinus, neque ab ipsa Dei inuocatione homines auocat, sed eandem potius ob plurimum Deum comprecantium societatem, validiorem ac illustriorem facit; demumque spectatissimorum Patrum tùm sententiis, tùm exemplis, vt multi probârunt, ita communita est, vt Inferorum portis, aut Hæreticorum machinis nunquam possit labefactari. Philippicum autem est somnium, aut, si mauiis, splendidum mendacium, cùm audet pronuciare Melancthon: *Inuocatio Sanctorum res noua est, ignota veteri Ecclesiæ ante Gregorium, qui publicum ritum inuocationis diuorum instituit.* Eandem fabulam repetit in Apologia; veteres nempe scriptores ante Gregorium de Sanctorum inuocatione nullam fecisse mentionem. Quam opinionem planè falsam ac futilem esse multi demonstrârunt, ac nos etiam conuincemus, quùm postea veteris Ecclesiæ in MARIA inuocanda longæuum & perpetuum morem solidis astruemus exemplis. Hinc illa peruetusta ac Apostolicæ Ecclesiæ vox, quo olim in Liturgia frequentissimè adhibebatur, & in Græcorum etiam Liturgiis postea transit: Commemorationem agamus sanctissimæ immaculatæ, gloriosissimæ, benedictæ Dominæ nostræ, matris Dei & semper Virginis MARIÆ, ac omnium Sanctorum & iustorum, vt precibus & intercessionibus eorum, omnes misericordiam consequamur. Nec dissimilis est Basilij Magni confessionem, cùm ad Iulianum apostatam scribens, Orthodoxam fidem suam hac oratione declarat: Confiteor etiam incarnatam *διενομήσασα*, deinde sanctam MARIAM, quæ secundum carnem illum peperit, Deiparam. Suscipio etiã sanctos Apostolos, Prophetas & Martyres, qui pro me apud Deum supplicent, quò per illorum mediationem propitius sit mihi Deus noster benignissimus, & remissionem peccatorum mihi gratis largiatur. Mm 3 Tùm

Christiani omnes Sanctos inuocare iubentur, sed sine iniuria eius inuocatio nis qua Deo in primis facienda est & propter Christum fit efficiat.

Sanctorum inuocatio sic fundata est, si non possit labefactari.

Error Philippi de inuocatione Sanctorum à Gregorio primo instituta.

In antiquis Liturgiis de intercessionem, Maria & Sanctorum mentionem semper habitam esse.

Basilij confessio de Sanctis apud Deum intercedentibus pro mortalibus.

Tum Iustinus Martyr, idemque scriptor antiquissimus non obscure fatetur, quod sui seculi Ecclesia coleret totum exercitum bonorum Angelorum, ad quos etiam Iacob Patriarcha cum lachrymis & precatione sese conuertit, sicut ex Osea Propheta intelligi potest. Omitto cetera id genus testimonia longe clarissima amplissimaque, ut quae alij in hoc argumento praclare certantes saepe multumque protulerunt, ac eam demum palmam retulerunt, ut multi etiam aduersariorum, quemadmodum Oecolampadius, Bucerus, Brentius, mitiores effecti fateantur, sicut alias meminimus, Sanctorum inuocationem, modò dextrè commodeque fiat, non videri reprehendam: tantum abest, ut velut idololatricam explodendam esse censeant. Quid? quòd Lutherus ipse hanc inuocationem admittit, quicquid postea inconstans homo scripserit, & in Postilla Deiparam deprecatricem agnoscit, negans interim illam aduocatam, quòd nomen tamen **MARIÆ** tribuit. Irenaeus, imò & Mammanti Martyri^b Basilius Magnus ascribit. Hæc paulò fusiùs repetere visum est, non solum ad maledicos ut cunq; cohibendos, verum etiam ad postremæ Synodi^c Tridentinæ Decretum illustrandum atq; corroborandum. Damnantur in eo & anathemate feriuntur, quicunq; negant Sanctos æterna felicitate in celo fruente inuocandos esse, quæ afferunt, eorum (ut pro nobis etiam singulis orent) inuocationem esse idololatricam, vel cum Verbo Deipugnare, & honori vnus mediatoris Dei & hominum Iesu Christi aduersari.

Veri opportunum & iucundum fuerit meminisse, quàm sit vetus istud insectandi genus, quo Catholici hodie, praesertim in Aquilone vexamur, & pro idololatriis hoc nomine insulamur, quòd quidem **MARIÆ** & Sanctorum cultum defendimus, nobisque placere testamur. Idem enim conuitium iam pridem Orthodoxis fuit obiectum ab his, qui hæfarij prorsus Ecclesiæ hostes, ac damnatæ memoriæ homines in omnibus Annalibus iudicantur. Quæ gens, precor, vnquam peruicacior, quæ nomini Christiano infensior atque Iudæorum, potuit reperiri? qui tamen ob hunc ipsum cultum & olim & hodie, Christianis velut idololatriis petulanter insultant. Horum autem impetum antiquus author fregit^d Leontius. Ex Imperatoribus nescio, an quisquã maiore in Christum furore percitus fuerit, quàm infandus religionis nostræ desertor simul & oppugnator Iulianus, idemque Christianis honores eos inuidit, quos Martyribus de more publicè haberi cõspexit, quemadmodum semel ac iterum de illo meminit^e Gregorius Nazianzenus. Verum^f Cyrillus Alexandrinus virulenta Iuliani spicula praclare contriuit, & Christianos, ut idololatrias ab eo existimatos, rabidi canis moribus liberauit. Quid porro de insanis non minùs, quàm impiis Ethnicis dicam? qui cum pleni furibus in Christianum sanguinem iam olim desæuirent, ac multis etiam criminationibus pios passim onerarent, etiam hanc illis struxere calumniam, quòd qui Christum vnum Dominum profiterentur, sanctos Martyres non tam colerent, quàm pro Christianorum Diis adorarent. Cum enim Ethnicis cerneant, corpora Martyrum à Christianis tam reuerenter haberi, ut honestissimè sepelirentur, & super eorum reliquias altaria constituerentur, in quibus tamen Deo Martyrum duntaxat, sicut Augustinus explicat, sacrificabatur, putauit cœca Gentilitas, diuinum illum cultum Diis Martyribus exhiberi. Hinc Eusebius, vbi Martyrum certamina & exitus gloriosos describit, hoc etiam euidenter adiungit: In tantum apud eos rabies crudelitatis exarsit, ut regio pueros Martyres effectos, cum secundum humanitatis ordinem fuissent sepulturæ mandati, effodiantur Christianorum, & illi, qui Deos adorare nolunt, seruos nostros incipiant adorare. Putant enim quòd diuinus apud nos honor Martyribus deferatur. Quam Ethnicorum vanitatem non solum^g Augustinus, sed etiam^h Theodoretus ita refellit: Nos, o Græci, nec hostias Martyribus, nec libamina vlla deferimus, sed ut sanctos homines Deique amicissimos honoramus. Eandem labem abstergunt quoque Smyrnenes, & obiectum Ethnicorum probrum hac oratione diluunt: Christum ut verum Deum, qui mortem pro totius mundi salute sustinuit, colimus & adoramus: Martyres verò tantum discipulos Domini diligimus & veneramus, quorum nos quoque in fide & perseverantia charitatis, optamus esse participes.]

Euthera Maria deprecatrix, eam, sed non aduocatam agnoscit.

Quos errores circacultu Sanctorum damnet Synodus Tridentina.

Antiquum imperium & Haereticorum mos est, Catholicos tanquam idololatrias proclamantes, quod Mariam et Sanctos venerentur. Christiani autem dicitur pro idololatriis haberi. Iulianus Christianis inuidit honores Martyribus olim de ereos publicè. Offensi quondam Ethnicis, quod viderent Christianos in cultu Martyrum tam sedulos & officiosos.

Ethnicorum querela fuit, Martyres diuinis honoribus affici.

Inter Christum & Martyrum cultum distinguit oportere.

Apolog.

Osea 12.

In Postilla circa Enan. de festo natiuitatis Mariae.

a Lib. 5. aduersus haereticos. b Homelin Mammanti Martyri. c Sess. 25 circa initium.

d Lib. 5. Apolog. contra Iudaos.

e Oratio in laudem Casarij. f Oratio in Iulianum. g Lib. 5. contra Iulianum.

Lib. 20. contra Faustum. ca. 21. & lib. 8. de ciuitate Dei. ca. 27. Lib. 5. histo. Eccles. ca. 5.

g Lib. de ciuitate Dei ca. 27. h Lib. 8. de curadibus afflictionibus. in episto ad Pontif. Ecclesias. Vide Eusebium lib. 4. histo. Eccles. ca. 15.

ADDVNT porro: Quo in loco etiam nunc, praestante Domino, solennes agimus celebresque conuentus, maximè verò in die passionis eius (de Polycarpo Episcopo & Martyre suo loquuntur) sed etiam cum memorias eorum, qui prius passi fuerant, celebramus. En tibi tam luculentum quàm vetus testimonium, quod ante Mille quadringentos annos ferè traditum habemus, vnde liquidò constat, sanctos Martyres eorumque reliquias & ferias, obmurmurantibus licet Ethnicis, magno etiam tunc in honore Christianis extitisse.

PRODIIT postea Vigilantius, portentum in terras vltimas deportandum, & litent ipse quoque Catholicis intendit, quòd Ethnicorum more Sanctos & eorum reliquias colere, ac velut idololatrias agere viderentur. Sed hanc velut hydram, Hieronymus Hercule fortior expugnauit, prostrauit, extinxit. Fuit & Maximus Grammaticus Maudarenensis, ac verus ille cultor idolorum, qui eandem turpem notam in Christianos transcripsit, eosque idololatrias habuit, quòd praclaros honores defunctis Martyribus apertè deferrent. Scelerati & impuri Manichæi, quorum Princeps erat Faustus, an non palam Catholicis, siue ut ipsi vocant, semichristianis obiecerunt: *Idola vestris in Martyres, quos votis similibus colitis?* Etenim insulsi homines quid dicerent, ignorabant, inter idola gentium & Sanctos Ecclesiæ, inter infidelium fideliumque cultum Diis & Sanctis exhibitum, discrimen nullum agnoscentes. Sed horum latratus, sicut & dicti Grammatici conuicium depulit Augustinus. Ad hæc Paulitiani & Bogomili, quorum simiam agit ætate nostra Caluinus, ut veteribus Iconomachis impiè patrocinentur, impudenter iactarunt, Sacerdotes & Patres omnes, quibus piarum imaginum placeret veneratio, tanquam reprobos cultores existimandos, solos autem imaginum impugnatore cum suo principe Copronymo, quo nihil ferè flagitiosius extitit, Orthodoxos & pios habendos esse. Verum hos pestilentes Doctores ita nobis perdidit Eurhymius, ut simul dissipasse videatur. Vixit sub Cæsare Ludouico Caroli filio Claudius Taurinensis, tam superbus, ut Catholicos omnes velut idololatrias præ se contemneret atque damneret; quòd sacris imaginibus in templis vterentur. Sed cum hoste impio conflixit Ionas Episcopus Aurelianensis, ac gloriosum de illo triumphum reportauit.

PRODEST autem hæc vetustatis testimonia sub vnum velut aspectum producta considerare, ut eò rectius nimium vanos ac impudentes hodie Sectarios & cognoscamus & fugiamus, quòd eadem maledicendi arte nos appetant, quàm veteres illi notæ ac damnatæ impietatis architecti, Orthodoxos appetere consueuerant, & eadem quidem de causa, ut quandoquidem Sanctos, ac eorum sacras reliquias cum Ecclesia veneramus, & Christum in illis adoramus, eorumque precibus adiuuari petimus, idcirco Deos colere & idololatrias agere excusamur. Quod si beati sunt, qui propter iustitiã hoc tẽpore patiuntur, ut veritas ipsa Christus affirmat, vtrique in aliqua felicitatis nostræ parte ponendum est, nos ob Catholicum **MARIÆ** & Sanctorum cultum astrictum, à malis tam malè tractari, & communem fortem cum sanctissimis Patribus expertis, dum Ecclesiæ hostes fœdam idololatriæ notam, eò quòd Sanctos Catholico ritu colimus, nobis contra fas & aequitatem omnem impingunt. Contrà verò miseros & infelices aduersarios dixerim, qui talem tantamque iniuriam in nos torquere non possunt, nisi vicariam illis operam præbeant, eorumque vel Ducum vel Patronorum vestigiis insistant, quos constat iam olim Christi & Ecclesiæ, totiusque Christianismi hostes fuisse perditos, nec alterius quàm malignantium Ecclesiæ Antesignanos. Eant ergò, & quamdiu velint, hoc infaustum maledicendi studium sibi commune habeant cum Iudæis perfidis, cum Ethnicis barbaris, cum Hæreticis vel Apostatis damnantis, cum Mahometanis nefariis, qui sanè postremi nobis impropere non desinunt, quòd in colenda Virgine semper immodici, imò & idololatriæ affines esse videamur. Turcarum verò impias criminationes, ut antea diximus, Ioannes Cantacuzenus satis repulit ac deiecit, hoc inter cetera illis opponens: **MARIAM** colimus non ut Deam, sed ut matrem Filij Dei secundum carnem.]

SED ENIM quoniam aduersarij de puro & sincero Dei cultu vindicatio gloriatur, **MARIAM** 4 ac præ

Marysæ Christianis reuerenter admodum habitos esse.

Vigilantius Catholicis cultum Sanctorum, tanquam idololatriam obicit, sed repulsa ab Hieronymo.

Manichæos Catholicis obiecit, se notam idololatriæ, quia Martyres in idola venerent.

Peteres Iconomachi pro idololatriis habere Catholicos, quia sacras imagines in Ecclesiis venerent, mendas dicent.

Catholicos iniquam calumniã ob Maria Sanctorumque cultum sustinere, idcirco felices esse quã aduersarios calumniantes.

Aquilus arma sumat hodie aduersarij Catholicis maledicentes ob Maria Sanctorumque cultum.

Etiam Turca Catholicis impropere quòd Maria colenda sint immodico ac idololatriæ.

Lib. contra Vigilantium. Vide Augustinum epist. 43. & 47. Vide Augustinum contra Faustum lib. 1. ca. 1. & lib. 20. ca. 1.

Lib. de ciuitate Dei ca. 27. & lib. 22. ca. 10.

In Panoplia Titulo 23.

In opere de cultu imaginum ad Cærolum Magnum.

Matth. 5.

Lib. 3. ca. 20.

Quam purus & sincerus cultus hodie vigeat apud Novatores, discussio.

Novatores magno studio ea sectantur & curant, qua ad verum Dei cultum exterminanda spectant.

De impietate & crudelitate gravissima Iconomachorum.

Muli ex Novatoribus de Filio Dei & Spiritu sancto colendo & invocando nulla religione tanguntur.

Quem cultum Novatores Christo Domino tribuant.

Pro Dei Verbo hominis Verbum colunt & adorant.

Quomodo sint Novatores Christi gratia contumeliosi.

Christi honores voluntarios priorum improbantur ac damnantur.

Quam miserum & alicuiusmodi Christum fingit & docent Novatores.

ac prae se Catholicos, tantum non Samaritanos & idololatrias videri volunt, agere parumper expendamus, quantos ipsi progressus in vero Dei cultu paucis ab hinc annis fecerint, quibus ab Ecclesia Catholica seipso segregarunt. Religiosi, scilicet, homines Deum in Spiritu & veritate colere & adorare non potuerunt, nisi in tot alienas & sacras aedes (Christus domos Dei, & domos orationis vocat) velut harpyia irruerent, easque altaribus & ornamentis, imò & sacrificio & sacerdotio pro sua libidine spoliarent, spoliata profanarent, ac easdem vel novis ritibus polluerent, vel in stabula & nescio quae horrida & impura loca converterent. Eadem licentiâ complures & solennes Ecclesiae ferias abrogarunt, è sacris diebus profanos fecerunt, & bonam partem veterum rituum, qui cultum diuinum conseruabant, & Christianos ad illum excitabant, è medio audacissime sustulerunt. Neque satis fuit novos, non dicam quales, concionatores inuitis saepe populis obrudere, qui formam religionis & doctrinae mutarent, quiq; Magistratibus placencia loquerentur, & Euangelicae libertatis titulo profanationes & sacrilegia excusarent. Non satis, inquam, isthuc fuit, nisi ordinarios Ecclesiae ministros, & legitimos sacerdotum antistites suis fortunis exutos, & indignissime habitos, ex antiquis sedibus eicerent, omniq; rerum sacrarum possessione & administratione priuarent atque profligarent. Quid autem hoc est aliud, quae so, nisi manibus ac pedibus diuinum cultum demoliri, modisque omnibus prohibere, vt ad cultum diuinæ maiestati celebrandum nec ministrum, nec tempora, nec loca, nec adminicula vlla populo relinquatur? Omitto de Iconomachis nouis dicere, qui, vt Thaboritas & Turcas omnes barbara feritate vincant, quicquid ad cultum diuinum & Sacramentorum administrationem pertinet, calices, vasa, ornamenta, imagines, sacrilegis manibus cupidissime rapiunt, deturpant, confringunt, pessundant, subsannant, ac publice flammis exurunt: vt horribiles immanesque caedes, strages & carnificinas, quas isti pro sua libidine in Sacerdotes & Monachos passim exercuerunt, silentio praetermittam. O praecleara sacrificia, quibus Deum spirituales isti tum sibi, tum populo demereantur. O cultus Euangelicos, quibus suam pietatem mundo declarent, & egregium specimè ad Dei cultum restituendum & Ecclesiam reformandam omnibus praebant. Quam multi porrò ita Deum colunt, vt soli Patri aeterno diuinum honorem habeant, neque Deum Filium, aut Spiritum sanctum inuocandum & adorandum esse credant? O cultores religiosos, qui Patrem adorent in Spiritu & veritate.

Matth. 23. Ioan. 2.

Malach. 2.

CHRISTVM in ore habent omnes, eumque plenis buccis crepant, sed à quo illud etiam meritò audiant: Si Deusego sum, vbi est honor meus? & si Dominus ego sum, vbi est timor meus? Quem illi honorem Christo deferunt, obsecro, qui verbum Lutheri vel Caluini pro Dei verbo, & Christi Euangelio audiunt, nec raro tanquam idolum adorant? qui praeterea singulari gratiae Christi adeò sunt contumeliosi, vt negent eandem gratiam per Spiritum sanctum in renatis effusam valere & efficacem esse ad legem implendam, ad charitatem praestandam, ad plenam iustitiâ operandam, ad sanctimoniam è Sacramentis comparandam, ad merita iustorum operibus conferenda, & postremò ad patrandam in Sanctis eorumque reliquiis miracula? Quem cultum, quam gratiam Redemptori Christo rependunt, qui cultus omnes voluntarios, & expresso Dei mandato non sancitos prohibent, damnant atq; ad idololatriam referunt impudenter? An non Christo gloriam inuident, vel eius honori detrahunt palam, qui publice vociferantur, vanos & impios esse cultus, si quis etiam propter Christum & regnum eius in sacro coelibatu seipsum castret, si relictis bonis mundi omnibus spontaneam paupertatem, & vitam seueriorem sibi deligat, si religioso vitae instituto se totum addicat, demùm si cultus ab Ecclesia vel institutos vel receptos, longissimaq; consuetudine corroboratos, ad Christi gloriam obseruet, aut votietiam religione confirmet? O miserum Christum à nouis Euangelicis praedicatum, omniq; propemodùm honore spoliatum, cui excellentem iustitiam, perfectioremque vitam nullus aut promittere, aut praestare possit ac debeat, cui nihil nostrorum operum, nisi quod sub aeternae poenae interminatione praecipitum est, in nostris moribus placet, cui foetent propemodùm omnia, quae sanctissimi homines ad bene beateq; viuendum, & ad gratos illi cultus exhiben-

hibendos pertinere tot seculis iudicauerunt. Sed o suauem quoq; Christum, quem delicati homines meritò amplectantur, vt qui sola suorum fide contentus, non confessionem, non poenitentiam, non bona opera ad salutem necessaria exigit, & peccantes etiam vsq; consolatur, adeoq; de salute sua certos & securos esse iubet, modò credant ac fidant. Mirabilis & nouus istorum Christus est, qui arcano cordis cultu tantummodò delectatur, & ne sis anxius, te semel & simul omnium religionum & votorum & iuramentorum religione solutum, ac Euangelica libertate donatum gratis beat, siue sis Lutheranus, siue Sacramentarius, siue alij, nescio cui, Sectae deuotus Papistas, reicias atq; damnas. Neque Catholicis tot sunt religiosorum hominum instituta, quot apud istos nouarum opinionum monstra, & Sectarum discrimina reperiuntur: atq; vna est interim omnium gloriatio de puro & sincero Dei cultu, & Sacramentorum vsu vel inuento, vel vindicato.

De confessione. dist. 20.

Lib. contra Valentianum c. 22. & 24.

Matth. 2. Contra Lomanens. ar. 16. & in ca. 27. Genes. in Apolog. confess. Viri tenhergen. pers. 2. in confess. apud Antuerpenses edita. in examine Concilij Tridentini. a Lib. 3. de Spiritu sancto c. 22. b Matth. 28. c Psalm. 98. d in eundem Psalm.

Quod si vsquam alibi, certe in sacrosancta Eucharistia veteres illi Deum colendum, & sacrificium soli Deo debitum offerendum, & adorationem tum interiorem, tum exteriorem Christo Redemptori vel maximè tribuendam esse perpetuò crediderunt. Vt enim peruetustus Pontifex Alexander affirmat, nihil in Sacrificiis maius esse potest, quam corpus & sanguis Christi: nec vlla oblatio hac potior est, sed omnes haec praecellit, quae pura conscientia Domino offerenda est & pura mente sumenda, atq; ab omnibus veneranda. Sedenim nouae religionis homines nullum cultum, nullumq; sacrificij genus magis detestantur, quam quòd in sacra Liturgia inde ab initio vbique gentium celebratur, & ad mortem Domini annunciandam per totum mundum, vt Irenaeus ait, offertur. Hic verò illi summam profanationem, & execrandam idololatriam institui & exerceri clamitant, vt hanc etiam Christo gratiam referant, & memoriam crucis mortisq; Domini in animis hominum paulatim extinguant. Sunt interim, qui Christum vnà cum corpore & sanguine in Eucharistia praesentem esse credant: sed adeò malè religiosi, vt quem Deum & hominem praesentem esse profitentur, hunc adorare formident. Etenim tantum cultus immortalis & glorificato Domino tribuere non dignantur, quantum adhuc eidem mortali & infanti olim in cunis Magi tribuisse leguntur. Nec obseruant sui magistri Lutheri doctrinam, qui hoc Sacramentum venerabile & adorabile, omniq; cum honore adorandum esse scripsit, eique postea subscripsit in hunc modum Brentius: *Constemur Christum Filium Dei, verum Deum & verum hominem semper & vbiq; siue in caelo, siue in terra, siue in Eucharistia, siue extra Eucharistiam adorandum esse.* Nunclongè aliter Illirico, Flaccianis, multisque aliis visum est, qui Sacramenti adoratione adeò ferre non possunt, vt etià idololatriam appellent, quantumuis Chemitius refragetur, & adorantes Catholicos pro idololatriis ducunt, quoniã panis idolum impiè venerentur. Sed nos cum Ambrosio constanter dicimus: Carnem Christi in mysteriis adoramus, quae & Apostoli in Dño Iesu adorauerunt, & de qua Propheta intellexit illud: *Adorate scabellum pedum eius, quoniam sanctum est, quemadmodum praeter Ambrosium Augustinus & Cassidorus eandem sententiã interpretantur.* Arq; vt maximè nonnulli è Nouatoribus reperiuntur, qui Christum in Eucharistia praesentem adorant, tamen quoniã cum Dominico corpore simul panem manere, nullamq; in panis substantia mutationem fieri contendunt, an non panem etiã adorare & idololatriam crimen designare coguntur, dum Christum velut impanatum & inuinatum, si loqui ita liceat, fingunt? Quid? an non manifesta idololatriam habet speciẽ, cum pro corpore & sanguine Dñi reputant & sumunt id, quod nullã Sacramenti rationem recipere potest, quoniã Sacramenti minister proprius & ad consecrandum idoneus desit? Deligat Princeps, instituat Populus, approbet Superintendens, quemcunq; volet rabulam, vt ex ipsorum praescripto concionetur: id ne satis erit ad Eucharistiam ritè conficiendam? Minimè verò, sed sacrilegam & vanam hanc potestatem noui ministri, qui Sacerdotes Catholicè ordinati non sunt, contra Dei Verbum & Ecclesiae traditionem sibi arrogant, ac misero interim populo nihil nisi merum panem & vinum pro Sacramento porrigunt. Quod si putant, panem illo verum Christi corpus & sanguinem contineri, mirum sanè ac pudendum etiam, ne dicam & horrendum meritò videatur, haec tam tremenda, vt Chry-

Nullas in Eucharistia cultus magis quam in Missa offendere aduersarios.

Ingrati Christo aduersarij non adorant Deum in Eucharistia, licet praesentem agnoscant.

Quomodo etiam in Eucharistia Sacramentum hoc die Christi tractet Nouatoris.

Aduersarij Eucharistiam adorant panem simul adorans.

Vbi non est Sacerdos qui consecrat Eucharistiam, non esse Sacramentum: Sunde Nouatoris non sine idololatria hoc sibi vendicare.

Qualis cultus Nouatores adhibent administrationi Eucharistiae.

vt Chrystomus vocat, mysteria, hocque Sacramentum sacramentorum, & Hostiam hostiarum, vt Dionysius appellat, tam illotis tractari manibus, nec meliore quidem cultu & ordine peragi, quam ab illis fieri solet, siue ministros sacra conficientes, aut potius profanantes, siue populum ad eandem cœnam accurrentem contempleris. Mira est varietas rituum, nec minor nouarum ordinationum, ex quibus res tota pendet, confusio, tantusque neglectus diuini cultus, nullam vt disciplinam, nullum Latriæ specimen possis agnoscere. Qui porro Zuinglium & Caluinum sequuntur, habent illi sanè quam quærunt Cœnam, Christi corpore vacuam, & in solo pane & vino sacra peragant, in eo fortasse aliis prudentiores, quod omni cultus & adorationis officio se statim liberent, dum libet eis circa mera & nuda signa versari. Verum si rem penitius inspicias, quid sub cœlo execrabilius, quæso, & Ecclesiæ pestilentius fingi potest, quam quod Sacramentarij, vt clarissima Christi Domini Eucharistiam instituentis, verba peruertant, totumque Christianum orbem, ac eius ætates omnes irrideant, pro sacrosancto Corpore & Sanguine nostri Redemptoris inanem duntaxat panem, merumque vinum in Cœna proponunt, ac nihil aliud in sacra communione sumi perfricta fronte contendunt, nullamque singularem honoris circa hoc Sacramentum Christo debiti, rationem habere dignantur? Nobis interim sancti, scilicet, cultores isti exprobrant, quod panis idolum adoremus: ipsi autem verum Eucharistiæ Sacramentum contumeliosissime insectantur, & vbi possunt, conspuunt atque pessundant, sæpè & canibus proiiciunt, aut bestiis deuorandum nefariè tradunt. Mittamus autem ac sinamus istos, quamdiu volent, cum Lutheranis, & hos vicissim cum illis, ob rem Eucharisticam mutuo conflictari, quoniam alij alios de idololatriæ crimine palam, nec temerè prorsus, accusant ac damnant. At verò qui socii de domestica idololatria monentibus, turbas præbent aures, simulque cœci trabem in propriis oculis circumferunt, tantumue habent ocij, vt circa festucas nostris oculis in sacro cultu quas somniant, eximendas indefessè laborent?

Qualis sit Cœna Sacramentaria.

Sacramentarij nostro quidem sacro præcipue sunt idololatriæ.

Sacramentarium impietas circa Eucharistiam.

Sacramentarij & Lutherani se mutuo accusant de idololatriæ.

De alio genere Nouatorum, qui nulla sacri cultus curam tangunt, & securi similes peccant.

Multos hodie in Christo adorando Herodis esse similes. Quales se gerant Nouatores circa cultum Catholicum, si illum aliquando spectent coram.

Lib de Eccl. cl. sac. k. e. rarchia c. 3.

His ergò Censoribus, vt semel finiam, qui vel idololatricum, vel schismaticum, vel nullum ferè cultum in sacris exercent, qui sacrificium diuinitati propriè maximeque debitum, & semper in Ecclesia celebratum impiè detestantur, qui tot seculis probatas cæremonias vel nefariè abrogarunt, vel stultè magna ex parte immutarunt, qui demum sine sacrificio, sine altari, sine Ephod velut in Babylone versantur, nec minus ritibus & cæremoniis quam linguis ac seclis inter se omnino dissecti, his inquam, Censoribus tantumne auctoritatis, quantum ipsi nunc sibi solis arrogant, de vero falsoque cultu iudicandi permittemus? Absit absit, Catholicos animos tanta vnquam insaniâ obrui, & sanos homines ad eò in sensum reprobum dari, vt vero ac veteri cultu relicto, nouis istis cultibus atque cultoribus sine verbo & contra verbum Dei non ita pridem obtrusis, adhærescant. Possunt isti quidem ignem alienum offerre; possunt altare aduersus altare constituere; possunt falsos Deos si non in templis, tamen, quod peius esse dicit Augustinus, in cordibus ponere, ac se ipsos falsorum ridendorumque simulachrorum templa facere. Non possunt autem (quicquid in noua religione sua moliantur) gratum Deo cultum præstare; non possunt in spiritu & veritate Patrem adorare, neque latriæ siue interioris siue exterioris fructum percipere. Quid enim prodest confiteri, & extra templum Ecclesiæ confiteri? Quid prodest precari, & non in monte Ecclesiæ precari? Ibi adoret, qui vult accipere: ibi petat qui vult exaudiri: ibi confiteatur, qui sibi vult ignosci, vt Augustini verbis vtamur. Ac alibi rursus Vir ille clarissimus docet, in sola Ecclesia Catholica Deum sapienter & piè salubriterque coli, neque alibi fidem cum charitate retineri: montem enim sanctum à Dauide vocatum esse Ecclesiam, in quo monte non adorent Hæretici, & quia præter hunc montem adorent & laudent Deum, non exaudiri ad vitam æternam.] Atque, vt semel cum Lactantio finiam: Sola Catholica Ecclesia est, quæ verum cultum retinet. Hic est fons veritatis, hoc est domicilium fidei, hoc templum Dei, quò si quis non intrauerit, vel à quo si quis exiuerit, à spe vitæ ac salutis æternæ alienus est.] Cæterum ad hanc digressionem, quam Lectoris humanitas boni consulet, partim execranda horum temporum in diuino cultu extinguendo peruersitas, partim cœca illorum amentia nos abduxit, qui quum à se suisque vitiis oculos auertant, & prauis affectibus potius quam veritati & Christianæ charitati obsequantur, Catholicos de falso & idololatræ cultu oppidò quam insolenter accusant.

Epilogus, vt negligatur Nouatorum iudicium de vero & sincero cultu.

Quid possint & non possint in cultu Dei Nouatores.

Inutile ac Deo ingrati esse cultum, quemcumque præstant & exercent Ecclesia de se retores.

Quorum refertur hac de cultu Nouatorum tractatus.

In Psal. 44. Li. i. contra Cresconium. Grammat. ca. 29. & in Psal. 98.

Li. 4. de Vera sapientia ca. 10.

CAPVT DECIMUM QUINTVM.

De sacro cultu triplici, Latriæ, Dulis & Hyperdulis, hancque Theologorum distinctionem rectè tradi & Hyperduliam Deiparæ competere, illamque præ Sanctis reliquis in Ecclesia coli, omnibusque colendam esse. Cum depulsione caullationum, qua sumuntur ex abusibus in MARIAE cultu deprehensis.

ERV MENIMVERO VT TOTVS HIC LOCVS ALIQVANTO MAGIS illustretur, nec modò MARIAE, sed & DEI cultus ab omnibus rectius intelligatur, veterum distinctionem repetere & explicare sit operæ precium, quam in Scholishactenus Theologi sedulo tradiderunt. Duplicem illi cultum sacrum faciunt, interiorè & exteriorè: vtrumque porro in Latriam, Duliam & Hyperduliam, docendi causa distribuunt. In Latriæ cultum & honorem soli Deo præstandum, siue sicut Augustinus loquitur, seruitutem soli Deo debitam constituunt. Duliam excellentibus creaturis cultu & honore quodam, licet impari, prosequendis assignant. Hyperduliam, vel vt alij vocant, maiorem Duliam, singularem quendam cultum intelligunt, qui creaturis ad Deum propius accedentibus, vt Christo & MARIAE, congruat. Cæterum Nouatores, quoniam

Sacer cultu per interior. partem exterior. sub se continet Latriam Hyperduliam & Dupliam.

tribuit Ecclesia, sicut & in aliis precibus.

Ecclesia in omnibus precibus cultum Latriæ diligenter oblectat, & ad illi excusat precantes. Dona, vota, ferias aliq; multa, quæ a pijs pie fiunt, ad Latriam pertinent.

Circa Dulia cultum indubitatè esse, quod Sancti sunt imitandi, & Deus in illis honorandus, ipsosque predicandos esse.

Ecclesia docet Sanctos etià peculiariter honorare & invocare, sicut patronos & intercessores.

Quomodo Sancti honore afficiendi secundum Damascenum.

Cur Sanctorum feriis instituta & observanda.

Sanctorum nomina semper in Ecclesia sunt ad altare recitata.

men vt Latriæ cultum Deo præstet Ecclesia, primas quidem sanctissimæ Trinitatis personis tribuit, & ab aliis duntaxat misericordiam, pacem & reliqua omnia, siue spiritua- lia siue tēporaria bona petit, siuemq; totius precationis in Agno Dei, qui tollit peccata mundi, statuit & absoluit. Tam accuratè Latriam amat & obseruat, ritūque publico nobis commendat Ecclesia; nimirum, vt legem credendi lex statuat supplicandi. Idem ex initio, mediò & fine precationem, quas horas Canonicas vocant, quiuis, modò sincerè iudicet, facillè deprehendet. Nota sunt vel pueris illa Ecclesiæ cantica: Te Deum laudamus; Gloria Patri & Filio & Spiritui sancto; Sursum corda; Benedicamus Domino: nimirum in hunc vsum instituta, semperque referenda, vt inde viui & effica- ces quidam Latriæ motus in præsentium animis excitentur ac promoucantur. Eodē pertinet, quòd, vt authori & Redemptori nostro Deo nos gratos exhibeamus, ipsamq; Latriæ virtutè exerceamus, opes nostras ad cultū eius amplificandum conferimus, nec solū dona & munera externa, sed et nos ipsos diuinæ maiestati vouemus ac reddimus, ac præterea beneficiorū eius memoriam certis diebus, solennibusque festis dicamus at- que facramus, ne volumine temporum ingrata subrepat obliuio, quemadmodum Augustinus disertè testatur. Verum quoniam ad alia properamus, de Latria isthæc at- tigitur est.

Neque de Dulia hoc loco multis agendum est, quatenus sacer ille cultus, qui Sanctis competit, hoc nomine continetur ex vsu Theologorum. Illud extra omnem est controuersiam, pium, præclarum, vtile ac salutare illorum esse studium, qui Sanctos ita colunt, vt pro sua virili mores eorum ac vitam imitentur, eorumque vestigijs tum in credendis, tum in agendis diligenter insistant, sicut & antea de hoc ipso imita- tionis cultu differuimus. Præterea cum aduersariis hactenus nobis conuenit, quòd profit ac deceat, Sanctos ac eorum virtutes publicè prædicare, & sedulò contempla- ri: atque hanc diuinæ laudis esse partem, cum bonorum omnium authorem in his suis electis organis suspicimus atque celebramus; quum idem nusquam ferè alibi tam po- tens, mirabilis, atque gloriosus appareat, quemadmodum in illis, quos inde ab æter- no prædestinatos vocauit, iustificauit, ac simul in vtraque Ecclesia, velut principes quosdam ac victores augustos, glorificauit, vt meritò de illis canamus: Mihi autem nimis honorificati sunt amici tui, Deus, nimis confortatus est principatus eorum. Ve- rumenimuerò hunc Dulia cultum longius extendit Ecclesia, & officiosam quandam erga Sanctos veluti patronos & intercessores tum gratitudinem, tum pietatem exer- cet, ac à nobis etiam exerceri postulat. Sentit enim haud dubiè cum Damasceno hunc in modum ratiocinante: Quomodò non sunt honorandi, qui cultores, amici & Filij Dei, ac nostris hostibus formidabiles effecti, supplicationes pro nobis porrigunt Deo, per quos etiam multa diuina beneficia nobis conferuntur, qui humani generis adiutores existunt, & in quorum sacris corporibus viuifica quædam miraculorum operatrix virtus frequenter apparet? Hinc porrò ille colligit, præclare nobis conueni- re, vt non solū Sanctos imitemur, sed etiam precibus, inuocatione, hymnis, odis spiritualibus, imaginibus ac similibus pietatis officiis honorem illis exhibeamus. Nam & è veterum scriptis liquidò constat, talem Dulia cultum apud Græcos & Latinos Orthodoxos olim receptum probatumque fuisse, sed & multis ad multa Dei benefi- cia consequenda profuisse, quantumuis apertam hanc veritatis lucem certamque ex- perientiam, aduersarij negare contendant. Ad eundem cultum antiquissimus Eccle- sia mos pertinet, quem populus Christianus in Sanctorum feriis solenniter ac religio- sè celebrandis obseruat, non solū quidem ad excitandam in nobis imitationem, ve- rum etiam vt meritis eorum confociemur, atque orationibus adiuuemur, quemad- modum disertè admonet Augustinus. Rursus cultum & ritum quendam religiosum Sanctis in eo defert Ecclesia, quòd eorum nomina è sacris tabulis ad altare iam olim vo- luit recitari; quemadmodum præter^a Origenem perspicuè meminit^b Dionysius A- ctos non sic commemoramus; quemadmodum alios qui in pace requiescunt, vt eti- am pro eis oremus, sed magis vt ipsi orent pro nobis:] Tum Eusebius Alexandrinus, qui

Lib. 10 de ciuitate Dei c. 44.

Rom. 3.

Psal. 137.

Lib. 4. de fide de Orthodoxis c. 1. Apolo.

Ep. 20. contra Faustum Manichæum c. 21.

Homel. 2. in diuersos.

Li. de Ecclesiæ hierar- chia c. 3.

Tractat. 84. in Ioan- nis Euang- g. in homo- do Sancti coleni.

Lib. 3 de eu- randa affe- ctionibus.

Ioan. 4. Ioan. 1. Roman. 8. Galat. 4.

Ioan. 1.

Luc. 4. e. 15.

Homel. 5. in Eptam.

De Trini- tate.

In Psal. 98.

Psal. 98.

De Ser. 5.

In Arrianos. e Lib. 4. de fide Ortho- doxa cap. 2.

73.

qui ante annos mille trecentos apud Græcos claruit, hanc Apostolicam traditionem confirmat, simulque declarat, Sanctorum memoriam, quæ ad altare habebatur, cum inuocatione fuisse coniunctam. Sic enim scribit: Ob hanc causam præcepit nobis memoriam Sanctorum celebrare, vt acceptis hymnis, & auditis laudibus benignum Deum exorent, vt preces nostras caducas admittat. Oportet ergò, vt qui memorias Sanctorum celebramus, multa religione ac reuerentiâ eas celebremus.] Frequens erat & illud apud veteres Orthodoxos, vt Sanctorum templa, basilicas, siue, vti voca- bant, memorias pie inuiserent, ac sacras eorum reliquias venerarentur, quantumuis Eunomiani ac Vigilantiani pijs eò confluentibus oblatrarent. Testatur ergò Theodoretus, Christianos cuiuscunque ordinis hoc sedulò curasse, vt ad loca sacra, in quibus præcipuè Martyres miraculorum fulgebant gloriâ, subinde sese conferrent, seque ac fortunas suas omnes Martyribus commendarent. Non quòd se ad Deos accedere arbitrarentur, sed quòd quiorant Dei Martyres, tanquam diuinos homi- nes intercessoresque apud Deum aduocarent atque precarentur, vt idem loquitur Theodoretus. Quibus de rebus plura in medium produceremus, simulque vene- randæ antiquitatis singularem erga Sanctos reuerentiam commendarem, nisi nos prolixitas deterreret, ac præsentis instituti ratio ad MARIÆ causam agendam cala- mum reuocaret.

VERVM ad Hyperduliam redeamus, quòd vocabulum in Scholis tritum magis quam à veteribus vsurpatum est, ac eò tamen gratius nobis esse debet, quòd nullum aliud tam commodum & expeditum habeamus ad præstantem cultum significan- dum, qui & diuino sit inferior, & Duliam excellat, & creaturæ ad Deum proximè ac- cedenti, Christo nimirum, vt homini, & matri eius MARIÆ, tribui mereatur. Vnde præcipuam reuerentiam, quæ homini ob affinitatem aliquam cum Deo contractam debetur, Hyperduliam vocant. Et si verò, si propriè loqui velimus, neque affines, neque consanguineos habet Deus, quum sit omninò simplex adeoq; Spiritus, tamen Scriptura sacra ei nò modò cōsanguineos & affines, sed & filios & heredes per metapho- ram tribuere solet. In his verò principalem locū tenet humana Christi natura, quæ quoniam ad personam diuinam assumpta, atque illi prorsus vnita est, Deo affinis dici potest, haud secus ac vxor, quæ ante coniugium nulla cum viro affinitate coniuncta fuerat, per coniugium illi affinis & consanguinea effici solet. Est igitur hîc species quæ- dam siue coniunctionis, siue affinitatis secundum carnem contemplanda, eaque in v- traque persona Christi & MARIÆ peculiari quodam cultu, quem Hyperduliam vo- cari diximus, veneranda. Quæ quidem affinitas siue creaturæ cum Deo coniunctio pri- mium in Christo eatenus cernitur, quatenus Verbum caro factum naturam nostram humanam tam arctè sibi copulauit, vt caro nostra Dei caro verè dicatur: deinde in MARIÆ perspicitur, quatenus quæ modò in Christo est Dei caro, ex MARIÆ substantia fuit aliquando desumpta; quum expurissimis eius sanguinibus, vt Damascenus lo- quitur, Christi sit corpus formatum. Quare ob hanc ipsam coniunctionem non solū verè vniceq; Deipara nominatur, verum etiam singularem quendam cultum inter & super Sanctos omnes facillè promeretur.

Ac de priore quidem cultu, qui ob dictam coniunctionem Christi humanitati debetur, eò minùs opus est dicere, quòd id genus cultus & ad orationis est ac esse debet infrequentius. Cum enim eadem Christi caro siue humanitas verè in vnitate em perso- næ Verbo inseparabiliter coniuncta sit, & sic illi latriæ cultus verè debeatur, quatenus Christum Deum simul & hominem constituit, nemo ferè consuevit eandem Domi- ni carnem Hyperdulia, vt potè inferioris cultus genere, seorsim honorare. Notant igitur^a Origenes, ^b Chrysostronus & ^c Augustinus de humana Christi natura nobis digi- tum & mandatum esse illud: Adorate scabellum pedum eius, quoniam sanctum est, quum & Angeli & beati Dominicam carnem adorent, non creaturam, sed Creatorem crea- Orthodoxos, qui Dominum in carne adorant, non creaturam, sed Creatorem crea- to corpore indurum adorare.] Vt hinc etiam^d Damascenus dixerit: Adoratur Chri- stus cum sua carne ab omni creatura.] Quod verò ad MARIAM attinet, Christum illa

Sanctorum tem- pla sepe à Chris- tianis olim vsi- tata, & qua de uarsa.

Sancti in Eccle- sia rogantur, & diuini homines, & nostri apud Deum interces- sores.

Hyperdulia cul- tus quid sit, seu- li, & quòd dua- bus tantum per- sonis attribua- tur.

Deus licet Spi- ritus, consangui- neos & affines habere dicitur, præcipuè vero Christus & Ma- riam.

Hyperdulia se- cundum quan- dam carnem cum Deo affinitate asserenda est.

Dei caro in Christo fuit Ma- ria caro siue substantia.

Cultus excellens qui homini huius- modi debetur, non seorsim illi à di- uinitate tribui solet ac debet.

Non modò Chris- tianorum, sed etiam beatorum est Christi car- nem adorare.

Quomodo Ma- ria cum Deo pro-

contraxerit
fuitatem.

proculdubio genuit, ac totam humani corporis substantiam illi de sanguine suo tribuit, cumque menses nouem in vtero sacro portauit, infantulum lactauit, puerum educauit, virum in passione non deseruit, ac proinde quoniam mater tali filio maxime propinqua fuit, maximo etiam secundum eundem honore colenda, atque inde ab initio culta est, quemadmodum Gabriel, Domini matrem adeo reuerenter salutans, exemplo suo vel docuit, vel praelusit.

Luca. 1.

Veteri testimonio de Deipara dignitate, ob quam peculiariter honoranda sit.

Quocirca Petrus Damianus MARIÆ præstantiam, eiq; tanquam Deiparæ tribuendum honorem agnoscens: Quid grandius, inquit, Virgine MARIÆ; quæ magnitudinem summæ diuinitatis intra sui ventris conclusit arcanum? Attende Seraphim, & in illius superioris naturæ superuola dignitatem, & videbis quicquid maius est, minus Virgine, solumque opificem opus istud supergredi. Nec multo post, cum tradidisset variis modis Deum in creaturis inesse, adeo in MARIÆ laudationem progreditur, vt (quod per hyperbolen dictum esse videatur) prædicare audeat, vnus naturæ identitate Deū in MARIÆ inesse. Ita .n. subiungit: Hic taceat & contremisecat omnis creatura, & vix audeat aspiciere tantæ dignitatis & dignationis immensitatem. Dominus tecum, inquit, Archangelus. Habitat in Angelis Deus, sed non cum Angelis, quia cum illis eiusdem non est essentia. Habitat Deus in Virgine, habitat cum illa, cum qua vnus naturæ habet identitatē. Hoc est aurum fuluum nimis, quo (Salomonis) thronus est vestitus: quia tali modo Deus Virginem induit, & in Virgine indutus est, vt meliore non posset. Hæc sanè non modò MARIÆ dignitatem singularem, sed & maximam eius cum Deo affinitatem, & consequentem simul honorem haud obscure declarant. Verissimum est enim quod Bernardus expressè docuit: Iure MARIÆ Sole perhibetur amicta, quæ profundissimam diuinæ Sapientiæ vltra quam credi valeat, penetrauit abyssum, vt quantum sine personali vnione creaturæ conditio patitur, luce illi inaccessibili videatur immersa. Ex hoc autem, vt idem alibi notat, beatam te dicent omnes generationes, quæ omnibus generationibus vitam & gloriam genuisti. In te enim Angelilætitiam, iusti gratiam, peccatores veniam inuenerunt in æternum. Meritò in te respiciunt oculi totius creaturæ, quia in te, & per te, & de te benigna manus omnipotentis, quicquid creauerat recreauit. Vides quanti MARIAM Bernardus faciat, quantumq; illi deberi censet, quòd Dei mater facta sit. Quare vir suo seculo clarissimus, idemq; Patriarcha Constantinopolitanus Germanus de MARIÆ egregiè dixit: Quoniam Deū inuisibilem, & omnia manu sua continentem, vltra omnem & hominum & Angelorum existimationem in ventre suo concepit, & ex se incarnatum genuit: idcirco eam vt verè & propriè Dei matrem veneramus & magnificamus, & quauis visibili & inuisibili creaturâ superiorem reputamus. Hoc enim donum (Dei esse matrem) nullo potest honore, vt par est, affici, sicut idem alibi admonet. His consonat Gregorius Nazianzenus Græcorum Theologorum nulli secundus, in suis carminibus de MARIÆ modulans in hunc modum:

Serm. 1. de
natiuitate
Maria.

Luca. 1.

3 Reg. 10.

Ser. de Ser-
bis Apoc.

Serm. 2. de
festo Pentecostes.

In epist. ad
Ioan. Sym-
nadon.

Ser. de præ-
sentat. Virg.
in Tragæd.
de Christo
patente.

Ser. in Ed-
angel. de
sanctissim.
Virgine.
Lib. 4. de
laudibus
Virginis,
art. 5.
c. Apolog.
9. c. 3.

Preces

Admitte, Virgo ò inçlyta, hic quando tibi
Verbi parenti, sed supra modum tamen
Legemq; solus inter omnes contigit
Honor.

Proinde sicut ex Athanasio alibi diximus, quod Rickelius quoq; confirmat, MARIÆ quia Dei mater est, Deumq; Filium habet, mundi Domina, & Regina omnium iure salatur, quam idcirco Ecclesia inter Sanctos sanctissimam agnoscit, & ante omnes alios honorat vel inuocat; sicut in Liturgia & Litanis quibus animaduertit. Nihil ergò mirum, quòd Ioannes Cantacuzenus, quum aduersus Mahometanos disputat, hanc suam, imò & Ecclesiæ de MARIÆ fidem ingenuè profiteatur: Credimus & confitemur, quòd MARIÆ similis homo nec natus sit, nec posthac ex viro & muliere nasciturus vsq; ad consummationem seculi. Et secundum humanam quidem naturam, eam Angelis inferiorem esse iudicamus, tanquam hominem: honore autem & sanctimoniâ ipsam omnibus Angelis indubiè præferimus. eò quòd Verbum & Filium Dei secundum carnem peperit: omnesque nos illam aduocatam

Deus in Maria solum identitate & eiusdem essentia, ob mysterium incarnationis. Cum nulla creatura se Deo magis quam cum Maria coniungit & habitat.

Quomodo Maria Sole amicta dicitur Deo & mita maxime.

Vnde Maria creatura omnibus facta & venerabilis & fructuosa.

Maria quia Dei pars, creatura omnibus superior.

Maria honor inter Sanctos omnium maximam contigit.

Maria mundi Domina omniumque Regina, quia Deipara.

Ioannis Cantacuzeni præclaræ de Maria cõfessio.

uocatam & auxiliatricem agnoscimus. Orat & intercedit indefinenter pro peccatoribus. Miracula edit, & operatur admiratione & stupore digna.]

In 3. par. di-
stinct. 25.
art. 5.

In li. 3. sen-
tent. dist. 2.
9. quæst. 2.

Lecl. 49. in
Canonem
Missæ.

Lib. 4. de
fide Ortho-
doxa cap. 15.

Luca. 1.

Ibidem.

Eandem honoris prærogatiuam in MARIÆ scholastici Doctores libenter agnoscunt, quorum princeps Thomas MARIÆ, in quantum Dei mater est, non qualemcunque Duliam, sed Hyperduliam & eminentiorem quàm cæteris creaturis veneratione deberi pronunciat. Tum Durandus nobilis & ipse in Scholis Doctor, perspicuè docet: inter omnes species Dulia quæ debentur puræ creaturæ, illa est excellentissima, quæ debetur Virgini matri Christi, & vocatur Hyperdulia. Suffragatur & Bonauentura æquè illustis Theologus, MARIÆ nomen excellentissimum esse scribens, vt puræ creaturæ dari non possit excellentius, ideoque non tantum Dulia, sed Hyperdulia honorem illi tribui oportere. Hoc enim nomen, quòd Dei matrem dicimus, tantæ dignitatis esse, vt non modò viatores, sed & comprehensores, nec solum homines, verum etiam Angelicam speciali quâdam prærogatiua venerentur. His omnibus accedit Gabriel Scholasticis haudquaquam postremus, idemq; Germanus, cuius testimonio Hyperdulia seruitutem quandam, vt ipse vocat, reuerentialem, ob singularem & excellentem eminentiam personæ complectitur. Qualis reuerentia, vt idem affirmat, Virgini gloriosæ exhibetur, in qua est prærogatiua excellentiæ & singularissimæ dignitatis puræ creaturæ concessa in eo, quòd est mater Dei. Hoc enim ipso excellit Cherubim & Seraphim & omnes Angelicos Spiritus. Proinde Damascenus cum de Sanctorum cultu differit, MARIAM reliquis omnibus, etiam Ioanni Baptista & sacris Apostolis anteponit, eamque vt propriè & verè Dei matrem honorandam esse testatur. Nec est vt quàm ab Orthodoxis dubitatum, Deiparam eo plus laudis & honoris in Ecclesia promereri, cæterisque beatis gloriâ & dignitate tantò magis præstare, quanto ipsa propius ad Deum accederet, maioremque cum illo vel affinitatem, vt diximus, vel coniunctionem haberet. Huius autem honoris, quem Hyperduliam cum Theologis nominamus, exemplum si vsquam in Euangelio, certè apud sanctam Ioannis Baptistæ matrem Elizabetham videre licet, quæ ad matris Domini aduentum non solum obstupuit, sed verbis etiam simul & gestibus, vt alibi tradidimus, singularem illi venerationem & reuerentiam ex animo detulit. Ingens enim illorum verborum vis est, vt reliqua taceam: Et vnde hoc mihi, vt veniat mater Domini me ad me? eoque ipso mulier plena Spiritu sancto inexplicabilem matris Dei dignitatem, & suam, si cum illa conferatur, indignitatem prodidit. Quid ergò mirum, tot ætatum Orthodoxos, quâ diu Sanctorum cultus in Ecclesia viguit, MARIÆ quoque cultum peculiariter agnouisse, & in illa veneranda tantò egisse studiosius, quanto persuasum haberent, eminentem cultum illi deberi, quæ inter omnes ad Deum proximè accessisset, nulloque nisi Deo esset inferior, & à Deo ipso cæteris Sanctis omnibus tum in gratia, tum in gloria & honore præponeretur?

Ac multa quidem illustriaque extant testimonia, quibus sancti Patres, ac præ maiores nostri posteris comprobârunt, quàm singulari pietatis, aut, sicut ipsi vocârunt, deuotionis affectu Deiparam domi forisq; prosequerentur. Hinc enim tot tantasq; solennes ferias instituerunt, & institutas quorannis in MARIÆ honorem solenniùs celebrârunt, ac frequentiore Sacramentorum vsu, maioreque cæremoniâ apparatus decorârunt. Hinc pueri, senes, viri, mulieres de MARIÆ vita, morte, gloria, reuerenter sentire ac loqui, eiusq; nomen sacrum non sine capitis vel apertione vel inflectione, in sacris præsertim concionibus exaudire, ac illud honorificè vsurpare consueuerunt, hinc salutationem Angelicam, quæ gratam lætamq; MARIÆ memoriam refricat, suis precibus, & quoties dominicam precationem recitarent, studiosè adhibuerunt eandemq; salutationem cum sæpè aliâs, tum Matutinis & Vespertinis horis repetere sunt soliti, signo etiam campanæ in hoc edito, sicut alibi diximus, vt omnes quilibet occupati ac impediti, non solum in MARIÆ laudatione, sed etiam in dominicæ incarnationis celebranda memoria piè versarentur. Hinc tot templa & sacella MARIÆ dicata exædificârunt, magnisque sumtibus passim dotârunt & exornârunt, ne deessent videlicet in sacris adibus, qui beatam Domini matrem perpetuò prædicarent. Hinc

Maria honore & sanctimonis præstat Angelis omnibus, quia Dei parens facta est. Ex consensu Scriptorum debetur Mariæ, & matri Dei, Hyperdulia.

Maria nomen excellentissimū respectu puræ creaturæ, illiq; debetur Hyperduliam.

Maria inter omnes Sanctorum ordines primæ tenet.

Elizabeth præclarum exemplū tribuit Hyperdulia seu cultus eminentioris, qui Maria debetur.

Veteres Orthodoxos multis argumentis demonstrasse cultum Hyperdulia Mariæ præ recteque tribui.

Quanta fuerit veterum pietas circa Angelicam salutationem.

Maria imagines & icones gra-
ta fuerunt sem-
per antiquitati.

Mariatum a Si-
uentibus, tum a
morientib. Or-
thodoxis pecu-
liariter inuoca-
ta, & honorata.

Peregrinatio-
nis ad honorem
Virginis a Sere-
ribus saepe susce-
pta.

Cur mirandum
non sit circa De-
ipara cultu abu-
sus incidere &
corruptelas.

In Ecclesia do-
mo bonos ma-
losq; comiseri,
& plures malos
quam bonos re-
periri.
In familia Chri-
sti, & Ecclesia
primitiua non
fuit vitium se-
pulture.

Circa Ecclesia
abusus se nobis
offerentes tria
obseruanda ex
Augustini sen-
tentia.

Mali bonis ni-
hil obsunt in Ec-
clesia & Sacra-
mentis, si boni
suum officium
faciant.

& icones sanctissimæ Virginis ab Angelo salutata, & matris infantem suum parientis, ac lesulum paruulum gestantis, rursusq; ad crucem dominicam astantis, & mortuum Filium suscipientis, ac sepulchro tradentis, & demum cum Angelis in coelos proficiscentis imagines nunquam non in precio habuerunt, illisq; altaria, parietes, domos subinde cohonestarunt. Hæc enim ad laudabilem MARIÆ cultum facere, si verus imaginum vsus accedat, & Catholicæ pietatis officio congruere, quantumuis oblatrent & rideant Iconomachi, ex Nicæna Synodo & insigni Theologo Damasceno facile potest euinci. Hinc præterea frequenter & fidenter illius implorârunt suffragia, quam sibi tum in vita, tum in morte, vt nullum apud Deum patronum & aduocatum alium, Christo semper excepto, clementem, exorabilem ac efficacem fore non dubitarunt. Hinc, si quando per MARIÆ inuocationem sese vel suos à periculis & calamitatibus mirabiliter à Deo liberatos, aut peculiaribus etiam beneficiis affectos cognoscerent, grato petore, quicquid huiusmodi miraculorum fuit, notare ac prædicare, certisq; Symbolis, tabellis, muneribus vel oblationibus vltro testari, ac posteritati testatum facere voluerunt. Hinc demum pleriq; ad loca Deiparæ sacra, religionis ergo sese conferre, sua vota per illam Deo commendare, & in omni vita tali se matri ac Reginae deuotos præstare nullo seculo intermiserunt. Quibus de rebus postea fusius disseremus, eaq; spectatę vetustatis producemus exempla, quæ probis & æquis rerum æstimatoribus suffectura esse speramus.

ATQVE in his omnibus, quæ ad Virginem eiusq; honorem olim facta esse, atq; nunc etiam à multis fieri Orthodoxis diximus, quosdam abusus irrepisse, tantò minus admirandū est, quò certius constat, in hac tanta viriata natura imbecillitate homines, siue per imprudentiam, siue per malitiam, siue per insaniam sæpenuerò labi atq; hallucinari. Nihil enim tam per se bonum, tamq; præclare & sanctè vnquam institutū atq; fundatum est, quod hominum temeritas ad prauos & pestilentes, dicam & impios nefariosq; abusus non conuertat ac rapiat. Est enim in procliui maximè mortalibus, vt præcipites ad extrema ferantur, medium autem egrè attingat, nec auream illā seruent mediocritatem. Tum ea est Ecclesiæ in huius mundi pelago fluctuantis conditio, vt velut arca Noë, animantia munda & immunda, ac tanquam sagena, pisces bonos & malos suo ambitu complectatur, & velut in eadem domo plures plerunq; carnales & paruulos, sicut Apostolus vocat, quam spirituales & perfectos viros alat ac seruet. Habuit & Christus domesticā, nec amplam familiam, in qua discipulorum varios, nec leues lapsus vidit ac reprehendit, a deoq; inter duodecim Apostolos ludā proditorem, & sicut ipse dixit, diaboli ac perditionis filium ferre coactus est. Habuit & Ecclesia primitiua illustres Diaconos septem, qui in hunc ordinē magno cum delectu fuerant cooptati: nec caueri tamē potuit, quin Nicolaus, qui fecidissimè Sectę nomen dedit, reliquis èt probatissimis collega & socius non bonus adiungeretur. Quam multa verò in suis Corinthus carpit? quot modis illorum & Galatarum vlcera & vulnera detegit Paulus, & eā quidē ætate, quā recens effusus Christi sanguis in multorū ardebat animis, & optimus purissimusq; Ecclesiæ status ab ipsis Apostolicis, non sine maxima donorū spiritualiū copia gubernabatur? Verum in his Ecclesiæ nauis ac imbecillitatib. quid prudentes ac pij facere debeant, pulchrè admodum tradidit Augustinus, hanc ferè triplicem cautionē iubens adhiberi. Primum, vt certum habeamus, malos in Ecclesia permixtos bonis vsq; in finem deserendos, sed pro bonis malos, in quantum exigit fidei charitatis ratio, tolerandos; id est, si vel in Ecclesia nullus perfidiæ semina spargunt, vel fratres ad aliquod malū opus mortifera inuitatione non ducunt. Tertiò, vt nobis persuasum habeamus, malos bonis in vnitate Ecclesiæ ac participatione Sacramentorum persistentibus nec illorum factis consentientibus, nihil obfuturos. Etenim intra Ecclesiam Catholicā, rectè credentem beneq; viuentem, si peccanti nec consensionem præbeat nec fauorem, nō posse alieno vnquam maculari peccato. Quas cautiones siue regulas ille multis Scripturæ testimoniis comprobatur & illustrat; nos ea repetere, ne longius ab instituto deflectamus, vltro præmittimus.

Lib. 4. de fi-
de Orthodo.
ca cap. 17.

Genes. 7.
Matth. 13.

1. Corin. 3.
& 2.
Phil. 3.
Heb. 5.
Ioan. 6. & 17.

Astor. 6.
Apocal. 2.
1 Cor. 5. 6.
8. 11. 14.
Galat. 3. 5.
& 6.

Li. de fide
& operibus
ca. 5. lib.
de fide ad
Petrum ca.
43. & li. 13.
de ciuitate
Dei ca. 49.

Seffas. de
reliquis Sa-
ctonum &
sacris ima-
ginibus.

In Gorgia.

VT igitur propius petamus aduersarios nobis vehementer infestos, cum de abusibus & superstitionibus, quæ in MARIÆ cultum irrepserunt, agitur: sit ita sanè, quem admodum vociferantur, multos hoc ipso cultu abusus esse perperam. Nihil hoc quidē præiudicat religioni, nihil Ecclesiæ detrahit authoritati, nihil sinceris Deiparæ cultoribus derogat; sed quicquid hoc est corruptelæ ac vitij, hominum culpā arguit, & prudentem correctionem requirit, quam idcirco Tridentina Synodus talibus morbis curandis iubet adhiberi. Quæ autem isthæc curandi ratio, vbi morbi per malos Medicos augentur, & errores abusibus adiiciuntur, & ad viuum, vt inquit, salutaria cum noxiis resecantur? Fuerint nonnulli aliquando, qui fictitia miracula Virgini sacrosanctæ attribuerent: ergo veris & probatis miraculis, quæ per Virgine sæpenuerò Deus effecit, ac etiamnum efficit, fides omnis deroganda est? Quidam sacris imaginibus MARIÆ plus honoris, quam ipsi Virgini fortasse habuerint, & in illarum cultu modum excesserint: an propterea imagines è templis exturbandæ sunt, & hæresis Eccliana renouandæ est? Quæ lex, quæ ratio, aut honesta consuetudo postulat, vt quod bonis est commodum & salutare, id propter malos è medio tollatur aut prohibeatur? Sic ubi riuli à fontibus nimium recesserunt, proximum est vt repurgentur, non vt à fontibus præciantur. Quod in sanandis morbis, hoc etiam in castigandis hominum vitiis valet, vt nō facile ad præcisionem veniatur, sed paulatim arte & prudentia Medici, curentur ægroti, nullaq; fiat membrorum mutilatio citra necessitatem. Rursus falsæ fuerint spectrorum quædam apparitiones, & peruersi homines MARIAM sibi apparuisse, & nescio quæ in mandatis dedisse finxerint. Quis pius, obsecro, eiusmodi commentitias, dicam & Sathanicas illusiones excuset? quis non horreat, ac poena vltiçe dignas censeat? Sedenim an ob sacrilegas huiusmodi nugas reiiciemus omnia, quæ apud graues authores de quibusdam reuelationibus, siue apparitionibus Virginis ita conscripta sunt, vt prudentes illis fidem omninò habeant, ac ab aliis habendam esse cōstanter affirmant? Habeat demum omnis erroris & superstitionis author & propagator Satan, habeat, inquam, suos fanaticos discipulos, & stultas mulierculas, quibus circa MARIÆ cultum interdum illudat, & atra pro candidis persuadeat, vt illi MARIÆ nomine aut honore ad res vanissimas abutantur. Quid tum postea? idem in diuino cultu perpetrant, magi, arioli, necromantici; & quotquot diabolicis præstigiis vacant, qui certè res sacras horrendè profanant, & quod ad Dei cultum pertinet, ad meras superstitiones, & cultus diabolicos impiissimè transferunt, vt suas tantum expleant cupiditates. An idcirco à sacris abstinēbimus, aut veteris Ecclesię instituta vel interciderent, vel exterminari patiemur? Quicquid igitur in MARIÆ cultum peccatur, neq; ad eius dignitatem obscurandam, neq; ad Ecclesiæ authoritatem labefactā detorquere fas est. Quid vulgò in cultu Diuino accidat, vel pueri nōrunt, boniq; omnes iure deplorant. Quibus enim feriis Sabbatum est sanctificandum, & colendus adorandusq; Deus maximè in Spiritu & veritate, iisdem diebus bona pars hominum ventri, luxui, licentiæ, vt turpiora non dicam, inseruit ac laxis velut habenis indulget penitus. An idcirco feriæ omnes abolendæ? non magis profecto quàm ob turbam immensam peccantium, Dei præcepta relinquenda, vel propter Hæreticos, Scripturæ sacre thesaurus nobis negligendus est. Quis pietatis amans ægrè ferat, imò quis non desideret, communes Christianitatis morbos profligari, & quæ luxata vel disiecta sunt in religione ac moribus, ad eam normam, quæ à Concilio Tridentini Patribus sapientissimè inuenta atq; proposita fuit, tandem aliquando cōformari? Res tota primum à Dei gratia, deinde ab ipso vel reformatore, vel correctore potissimum pendet: hunc talem optare licet, qualem Plato, si sacris profana miscenda sunt, olim in sua Republica requisit, vt potè sapientem, amicum & constantem. Sapientem quidem, vt quid & requirit, vt potè sapientem, amicum, vt errantis salutem querere appareat: cōstantem de quo usq; carpat, nouerit: amicum, vt errantis salutem querere appareat: cōstantem demum & audacem, ne metu aut pusillanimitate hoc sanctum opus prætermittat. Sedenim qualè ab aduersariis emendationem expectemus, qui nullā correctionis aut reformationis legem sibi præscribi patiuntur, quiq; non sapientiam, sed fastum & furorem: non charitatem, sed iram & odium, non constantiam & fortitudinē, sed contumaciam

Abusus circa cultum Virginis religioni, Ecclesiæ & bonis non præiudicat, & requirit prudentem correctionem.

Aduersarij Sæculi imprudentes Medici, non tenent rationem curandi abusus circa cultu Virginis, idque per exempla declaratur.

Non solum in Mariæ, sed etiam in Diuino cultu à multi impiè peccant.

Diebus festis abusus Sæculi esse maximos et frequentissimos in Diuino cultu, nec idcirco ferias abolere oportere.

Christianis correctore qualem desiderari e conueniat, nullamq; spem bonæ correctionis ab aduersariis expectandam esse.

& peruicaciam ad morbos Ecclesiæ curandos sine omni arte & ordine adferunt; & quibus demum impuris impura, nigris nigra, impiis impia apparent omnia, quæ circa MARIÆ cultum vel ætas recentior, vel religiosa vetustas obseruauit.

FATEMUR NOS, vt dictum est, in MARIÆ cultum corruptelas potuisse ac posse irrepere, & maiorem in modum optamus, Ecclesiæ pastores hic sedulo aduigilare, nulumq; dare locum Satanæ, cuius hoc munus semper proprium fuit, vt cum dormiunt homines, Dominico tritico infelix lolium inspergat, ac salutarem vsûm bonarum rerum aut tollat, aut impediatur, vel saltem aliqua ex parte infrugiferum reddat. Ad quam rem partim hæreticorum, partim fanaticorum, partim pseudocatholicorum operâ libèter uti solet, sicut in Mariano quoq; cultu videre est. Hunc enim Hæretici à Satana submissi hostiliter insectantur, & vbicunq; possunt, velut furis quibusdã agitati oppugnant, subsannant, abrogant. Tùm insana quædam capita sic à Satana dementantur, vt pro vero cultu superstitiones & idolomanias amplectantur, neq; vllam vel MARIÆ vel Dei rationem debitam seruent. Quales profectò fuere Collyridiani, in MARIÆ cultu olim tam præposterè pij, imò turpiter superstitiosi, vt infulsas mulierculas ad MARIÆ sacrificandum, sicut paulò post dicemus, impellerent atq; permouerent. Eiusdẽ classis fuit Germanus ille armentarius, qui centum ab hinc annis nouum se Prophetam vulgò iactauit, sibiq; Deiparam apparuisse affirmavit, ac eius loco mandauit populo, ne posthac tributa & vectigalia Principibus penderent, neue vel Episcoporum vel Sacerdotum dicto parerent, nec decimas etiam vel pensiones annuas persoluerent. Quis verò non videat, hanc nouam & pestilentem esse doctrinam, quæ suum authorẽ & seditiosum Doctorem facillè prodat, ac fallacem Pseudopropheta ostendat? Non à Virgine sacrosancta, sed à maledicto Satana missus ille diu latere non potuit, quoniam ex noxiis fructibus arbor non bona & excisione digna sine negotio agnoscebatur. Et ausus est tamen impostor, vt falsæ doctrinæ fucum prætexeret, MARIÆ nomen ac honorem publicè ostentare. Iam verò quàm multos Pseudocatholicos videas, qui per summam incuriam, scdamq; negligentiam de MARIÆ cultu nec curent, nec cogitent, ita profanis rebus ac negotiis dediti, vt vix toto anno ad Dei matrem prædicandam aut venerandam mentes terrenas attollant?

REDEO ad Nouatores, qui in hoc argumento tractando multis sanè modis impingunt, præsertim Petrus Vergerius ad omnem ferè maledicentiam natus Apostata, & author ignotus (Caluinum, aut Viretum, vel Gallum alium è Sacramentariis esse suspicor) qui cum de Missa anat omnia multa valdè pudenda scriberet, ne suum quidem nomen præ pudore ausus est ascribere. His Casparum Goltvvurm Germanum, eiusdem farihæ scriptorem, aliosq; plures Nouatores adiungo, qui ad Marianum cultum omnem extinguendum quasi conspirant, & arma funesta sibi mutuò præbent. Vt autem hoc immane bellum belli homines expediant, irâ & odio veteris Ecclesiæ inflammati, omnisq; candoris, reuerentiæ & honestatis obliti, se totos ad scurrile & histrionicum scribendi genus ita conuertunt, vt nullam veritatis ac humanitatis rationem habere videantur. Primùm enim vitia quorundam veterum tam acerbè perstringunt, tam tragicè & contumeliosè proponunt & inculcant, vt nihil supra: veris falsa permiscunt, ad vulgi odium & inuidiam torquent omnia, & à splendidis mendaciis non abstinunt, vt dignum habeat scilicet, patella operculum. Peccant in eo etiam, quòd eodem veluti pede metiuntur, quæcunq; nostri maiores, & scriptores primùm recentiores, deinde vetustiores, etiam de mirandis rebus cum MARIÆ cultu coniunctis in medium adferunt. Hæc enim omnia præclari illi Censores, mera Monachorum somnia & putida mendacia videri volunt, & licenter appellant: in his vanitatem horrendam & impietatem, adeoq; blasphemiam detestandam nobis & Ecclesiæ impudenter exprobrant. Quis verò stupor, quis furor est, de rebus tam variis, incognitis, remotis idem ferre iudicium, & alios omnes, quibus rectius de veritate cõstet, magno damnare supercilio, & demum eodem modo probatas & improbatas, veras & dubias vel suspectas historias diiudicare, nullumq; habere delectum in his, quæ vel legas vel audias circa Deiparæ cultum tot retroactis seculis accidisse? Non requirit sanè hæc fides Ecclesiæ, vt quæ

hisce

hisce de rebus dicuntur & scribuntur, ea sine delectu nobis certò persuaeamus, sed piis & prudentibus potestatem facit iudicandi, vt authores alios aliis præferant, & his potius, quàm illis historiis astipulentur. Requirit autem in Euangelio Christus, vt alios non temerè iudicemus, neq; condemnemus, ac ne verbulo quidem vnum ex minimis offendamus; nimirum ad charitatem, veluti scopum & finẽ Diuinæ legis, omnia, quoad eius fieri queat, referentes. Quæ autem isthæc est charitas Christiana, Orthodoxis per tot retroacta secula de cultu Virginis piè sentientibus, planeq; conspirantibus obtrectare, maledicere, insultare? Quæ prudentia, tam multos ad eiusdem Virginis inuocationem, summi Dei potentiam ac benignitatem prædicantes, imò & experientes irridere, ac alios itidem de MARIÆ cultoribus mirabilia testantes, quatumuis probati & illustres videantur authores, non alio habere loco, nisi quòd mera somnia, putida mendacia, & horrendam vanitatem, superstitionem, impietatem, blasphemiamq; sicut nouis Censoribus libet dicere, in vulgus efferant atque profundant? Hanc nos intollerabilem & scdam, nulloque modo Christianam esse censuram pronunciamus, eamq; meritò ad tales authores relegamus, qui vt MARIÆ ac simul Sanctorum omnium cultum impiè abrogent atque tollant, veteri Eustachianorum & Iconomachorum hæresi palam patrocinantur, quibus idcirco Nicæna Synodus secunda, & vniuersa Ecclesiæ, perpetuum dixit anathema. Ac nos quidem de MARIÆ miraculis aliisque rebus annexis postea enucleatiùs, si Dominus fauerit, differemus.

AT iterum cauillantur, multa in MARIÆ cultum irrepsisse, quæ ortum habeant ex Ethnicismo, nosq; cum idololatriis paria facere, qui suas Deas, earumq; imagines publicè venerantur, iisq; templa, imagines & nescio quæ alia constituunt. Respondemus, nobis MARIAM honorantibus falsò impingi tetram notam idololatriæ, vt à tneà probatum est: & MARIAM à Catholicis inter Deas collocari, mera calumnia est mentientium aduersariorum; vnde nec eidem sacrificia, nec hostias, nec libamina offerimus, aut nuncupamus. Erantq; Ethnicorum sacra, vt Augustinus meminit, inhonesta, vanissima, & plena furoris; vt quum sacrificarent, non dicam vbi & quomodo, Veneri & Floræ meretricibus, aut Vestæ, cui Phœnices de prostitutione filiarum, antequàm nuptiæ traderent, dona quædam turpissimè offerebant. Ac verissimè de Græcis siue Ethnicis narrat Leontius, quòd tales sibi Deos constituerint, templaq; dicarint, qui partim adulteri, partim homicidæ, partim impuri & scelesti vixerant, ac eorum tamen idola cum illis ipsis Deos fecerint. Nos MARIAM vt benedictam à Deo, mulierum omnium principem, Christi; Domini matrem sanctissimam cum eo ipso regnantem colimus, atq; vt eius orationibus apud Deum iuuemur, petimus. Id quod nullam habet speciem idololatriæ, sed ad honorem illum pertinet, qui personæ tam excellenti competit, & Diuinæ quoq; gratiæ est commendatio. Præclare igitur dixit, qui cum Iconomachis plurimum decertauit, Germanus Patriarcha Hierosolymitanus, Christianis nõ esse nomen aliud, quàm Christi in hominibus datum, per quod saluari queant & spe rent: qui tamen MARIAM ac eius imaginẽ cum fructu salutent (nimirum benè affecti erga ancillam & matrem Domini) verè & præsentissimè pro humano genere intercedentem, ac materno cum affectu pro nobis ea dona diuina poscentem ab vnigenito Filio Dei, quæ ipse cum Patre à Spiritu sancto dispensat atque largitur.

IAM verò MARIÆ imaginem longè secus, quàm Ethnicis sua colunt idola, veneramur, à quibus ipsæ statuæ secundum artificum vanitatem effictæ, non tam vt signa proponebantur, quàm pro Diis immortalibus adorabantur; præsertim cum crederent, eisdem statuis siue simulachris, quæ magicis artibus consecrabantur Spiritum & animam rationalem inesse, vt idcirco ab eis responsa tanquam oracula peterent acciperentq;. Sed hos impios cultus vox diuina redarguit: Omnes Dij gentium, dæmonia: siue vt Hieronymus ex Hebræo vertit: Omnes Dij gentium, sculptilia; nimirum præter dæmones in sculptilibus velut habitantes, ac stultis idolorum cultoribus responsa digna ferentes. Præterea etsi Diuinum præceptum extat, quo imago Dei alieni, siue cuiusvis idoli, vt ad colendi vel adorandi vsûm adhibeatur, omninò interdicitur, nihil hoc tamen ad MARIÆ & Sanctorum imagines in templis Christianis damnandas pertinet,

Quomodo dæmon Maria cultum per tria hominum genera vel tollat, vel impediatur hoc seculo.

De superstitiõ Collyridianorũ in Maria cultu.

De Germano quodam Pseudopropheta seditioso, qui se à Maria missum esse simulauit.

Qui Maria cultum nostro seculo versutissimè oppugnant.

Qualem scribendi morem obseruent, & quomodo peccent, qui Maria cultum oppugnant maxime.

Sine omni iudicio et ratione ceteri, quæ scripta extant passim de rebus circa Maria cultum miraculose gestis.

Lucæ 6.

1 Tim. 1.

Matth. 11.

Matth. 7.

Li. Qua. Veris no nomi Testamẽti inquisitione 114. & lib. 11. de ciuit. Dei, ca. 10.

In Apolog. pro Christianis contra Iudæos. Vide in Cõ. silio Nicæno Actio. 4.

In epist. ad Ioannem Episcopũ Synodon. Actor 4.

Psalm. 95.

Exodi 20.

Aduersarios charitatis & prudentiæ Christianæ experies iudicare de his, quæ circa cultum Virginis Deus operatur, & veteres tradunt.

Aduersarios inexconscabiles iamq; ante dæmonatos esse ab Ecclesiâ, si pergit de cultu Mariæ tam male iudicare & scribere.

Alia Nonatorũ cauillatio, quòd in Maria cultu Ethnicos imitemur, et cum illis idololatriam exerceamus; quidq; sit hæc in parte Catholico respondendum.

Quomodo suas Deas & Deos Ethnicis coluerint.

Christiani Mariam longè aliter, quàm suas Deas Ethnicis venerant, immunes ab omni nota idololatriæ.

Imaginem Virginis aliter colimus quàm Ethnicis sua simulachra, lege diuina prohibita.

Nõ omnes imagines Deus prohibuit Israëlitibus.

De compendio doctrinae de fide Ecclesie Catholicae.

etiam mysteriorum fuisse duces, à quibus Episcoporum & Presbyterorum successiones habeat Ecclesia. Probat itidem, ad perpetuam Ecclesie traditionem, veramque Catholicæ fidei doctrinam pertinere, ut pia defunctorum memoria, cultusque diuini & mysteriorum dispensationes (quas proprie ad Liturgiam referunt Græci) in Ecclesia peragantur. De mortuis, inquit, nominatim, faciunt mentionem (nimirum Orthodoxi) preces, cultus & dispensationes perficiendo. Sic enim locum Vitis Amerbachius vertit, nec dubium illis vocabulis Græcè sacrificium pro defunctis Catholicis oblatum, ab Epiphano significari. Qui rursus ad Patrum traditionem refert, quod suo seculo in Apostolorum & Martyrum memoria sacrificabatur, sicut & Tertullianus & Cyprianus longè vetustiores de oblationibus & sacrificiis, quæ pro Martyribus anniuersaria commemoratione fiebant, aperte loquuntur. Tum Damascenus Apostolos non modò Dei prædicatores, sed etiam sacrificiorum curatores appellat. Ac longè vetustior Irenæus Apostolos omnes Sacerdotes Domini vocat, qui semper altari & Deo seruiuerint, & à quibus acceperit Ecclesia noui Testamenti nouam oblationem, quam iuxta Prophetæ vaticinium, in vniuerso mundo offert Deo. Ac tantum abest, ut Epiphanius Sacerdotes nostros Hæreticis Collyridianis, aut insanis mulierculis ad sacrificandum impiè profilientibus vel exæquet, vel conferat, ut etiam Diaconis potestatem adimat in Ecclesia mysterium aliquod perficiendi, sicut & prior Synodus Nicæna decreuerat, Diaconis non licere, ut offerendi sacrificij munere fungerentur, aut aliis Presbyteris porrigerent Eucharistiam.

Apostolos fuisse Sacerdotes ad altare sacrificantes, hocque sacrificium Ecclesie commendantes.

Nec Diaconis quidem licet sacrificare.

Catholici Deo soli sacrificant, Collyridiani vero Mariæ.

VERIT autem proprium Collyridianorum, ut MARIÆ, tanquam cœlesti numini, hoc modo dicerent: Offerimus tibi sacrificium Deipara: nihil verò tale vel agnoscit, vel facit Sacerdos Catholicus, quia nulli creaturæ, sed soli Deo sacrificiū, ut potè patriæ cultum diuinitati debitum offerri, est extra controuersiam. Quis enim sacrificandum censuit, nisi ei quem Deum aut sciuit aut putauit, aut finxit? ut cum Augustino loquamur. Quem sequens Tridentina Synodus, ut hoc sacrificium Deo offerendum astruat, in hunc modum definit: Quamuis in honorem & memorias Sanctorum nonnullas interdum Missas Ecclesia celebrare consueuerit, non tamen illis sacrificium offerri docet, sed Deo soli qui illos coronauit. Vnde nec Sacerdos dicere solet: Offero tibi sacrificiū Petre vel Paule, sed Deo, de illorum victoriis gratias agens, eorum patrocinia implorat, ut ipsi pro nobis intercedere dignentur in cœlis; quorum memoriam facimus in terris.] Nec aliter quidem Scholastici, Augustinum planè sectantes docuerunt, ex quibus Gabriel Biel in hunc modum scripsit: Peccant qui Sanctis sacrificant, quod est idololatriæ: solus enim Deus sacrificiorum oblatione adorandus. Licet in honorem Sanctorum Ecclesie & Altaria consecrentur, & ipsi Missarum solenniis honorentur: tamen sacrificia soli Deo offeruntur. Vnde nemo Pontificum assistens altari sanctorum Petri & Pauli dixit aliquando: Offerimus tibi Petre, aut tibi Paule.]

Annon licet in honorem et memoriam Sanctorum celebrare Missam.

Secundum Augustinum soli Deo & in memoriam Sanctorum sacrificare fas est.

SED ne hæc quidem placent aduersariis, quin potiùs ad imitationem Collyridianorum à nobis fieri putant, quòd aliquando in honorem & memoriam Virginis ac Sanctorum sacrificium celebremus; præsertim cum dies illorum natalitij peraguntur. At facilis est responsio, multò ante Collyridianos hunc in Ecclesia seruatum esse morem, ut cum Sacerdotes ad altare sacrificarent, MARIÆ & Sanctorum nomina recitarentur, & solennis eorum fieret memoria, sicut & Chemnitius ex antiquitatis historiam Apostolos, primariosque Martyres vulgò notos nominare. Hæc autem nominum recitatio non solum honoris gratiâ fiebat, atque ut pro eorum pietate gratiâ Deo dicerentur; sed etiam ut eorum precibus & meritis fideles in omnibus diuinæ protectionis auxilio munirentur. Vnde cum Augustinus Catholicos aduersus Faustum defendens asseruisset, eos nulli Martyri, nec cuiquam sanctæ animæ, vel cuiquam Angelo sacrificare, vel Latriæ cultum offerre, significanter adiecit, eosdem Catholicos Deo in memoriis Martyrum frequentissimè sacrificare.] Et rursus: Offertur, inquit, Deo apud memorias siue sepulchra Martyrum, ut ex ipsorum locorum admonitione maior affectus exurgat ad acuendum charitatem, & in illos, quos imitari possumus, & in illum quo

In orat. Epiphani. de fide Catholica.

Lib. de coronatione militum.

Epistola 34.

In sermone de defunctis.

Lib. 4. contra Valerianum ca. 20. & 21.

Hæres. 79. contra Collyridianos. Canon.

Li. 1. de Trinitate. cap. 6. Sess. 6. ca. 3.

Li. 20. contra Faustum, c. 21. & de ciuitate Dei, li. 8. ca. 28.

In Canone Missæ, lectione 3.

In Liturgia.

In examine Concilij Tridentini.

In Annot. ad 10. c. 1. in 1. c. 1.

Lib. 20. contra Faustum, cap. 21.

Ibidem.

Hæres. 75. contra Aërium. b. Epistolar. lib. 3. ep. 6. & li. 4. ep. 5. Lib. Eccles. Hierar. c. 3. In lib. de cura pro mortuis, & in tractatu 4. super Ioan.

quo adiuuante possumus.] Et sanè præter Epiphanium & Ambrosium Dionysius Areopagita, qui Apostolorum vidit ætatem, veteresque omnes præsentem & constantem Ecclesie morem comprobant; nimirum, ut in precibus Sacerdotis, quæ Domino Deo ad altare funduntur, locum etiam habeat Sanctorum commemoratio, non ut pro eis oremus, sed magis ut orent ipsi pro nobis, & eorum vestigiis adhæreamus, sicut loquitur Augustinus, & nos alibi indicauimus.

Sanctorum commemoratio in Liturgia semper est habita.

CVM autem in honorem & memoriam Virginis matris Missam celebramus, solique Deo offerimus, mirum sanè, cur aduersarij nos Deo & Christo esse iniurios, hocque Sacramentum prophanare, & rursus nescio quid cum Collyridianis habere commune vociferentur. Etenim si Ecclesie sensum ac Veterum pietatem ritè spectent, hoc vnum agitur, ut in Missa nobis proponatur, Deoque Patri mysticè offeratur Christus Iesus Dei & MARIÆ filius, qui seipsum in redemptionem pro omnibus dedit, & cruentum illud sacrificium, quo nihil aut preciosius aut efficacius esse potest, ex obedientia & charitate summa in cruce peregit. Simul autem illic æterno Deo aguntur gratiæ pro beneficiis omnibus in MARIAM propter Filium, eiusque crucem & mortem collatis, & quomodocumque eidem, siue in hac, siue in æterna vita communicatis. Eoque ipso testamur, virtute & efficacia dictæ mortis Christi effectum esse, ut præ cæteris omnibus MARIÆ sit benedicta, & quasi principem locum habeat intraque Ecclesia; ut potè mater incomparabilis & digna, vereque chara eiusdem Dei ac Domini nostri, cui visum est, hanc suam matrem in primis mirificè cohonestare. Ad hæc quoniam certò persuasi sumus, quicquid bonorum ad matrem Domini deriuatur, & ad nos quoque iuandos in illa reperitur, ex fructibus sacrificij in cruce peracti profluere & pendere, atque per hanc Christi gratiam MARIÆ merita non solum ipsi ad gloriam, sed nobis etiam ad multorum donorum impetrationem conducere, tantò fidentiùs Patrem æternum in Missa precamur; ut cum aliorum Sanctorum, tum MARIÆ in primis suffragia, fidaque patrocinia nobis ad protectionem fructuosa & salutaria esse concedat, sed non nisi per Christum Dominum nostrum, ut sine quo Sancti omnes nec sibi, nec aliis quicquam impetrare aut commodare possent. Per hunc enim & illi nobiscum ad Patrem habent accessum; hic est propitiatio pro peccatis nostris; hic solus pro omnibus, & nullus pro ipso interpellat: hic per semetipsum solus omnes redimit, & omnia quæ sunt in cœlo & in terra, reconciliat. Quamobrem, qui non planè cœcutit, ac æqua lance perpendit institutum Ecclesie, negare non potest, Dei gloriam & Christi meritum, veramque sacrificij actionem neutiquam impediri vel obscurari, cum ita, sicut diximus, Patri Christum offerendo pro MARIÆ gratias agimus, simulque petimus Matris patrocinio apud Patrem & Filium adiuuari, ut crucis & mortis Domini, quæ in Missa præcipuè annuntiatur atque recolitur, maiorem fructum percipiamus. Itaque nostras preces cum MARIÆ precibus coniunctas illic offerimus, ut ad Dei gratiam propter Christum mediatorem obtinendam aptiores efficiamur, tali Matre intercedente. Quæ MARIÆ intercessio non magis quam viuorum pro viuis mortalibus, aut Angelorum pro nobis supplicatio, Christi interpellationi (ad dexteram enim Patris assidens, in sempiternum pro nobis interpellat) vel detrahit vel aduersatur. Quocirca non sine diuino consilio & perpetuo Ecclesie consensu factum est, ut in veterum Liturgiis, quæ adhuc extant, MARIÆ tam honorifica mentio habeatur, eiusque memoria, cuius & precibus & meritis iuuari possemus, sæpè interponatur.

Quo consilio & sensu Ecclesia Missam offerat in honorem & memoriam Mariæ Virginis.

In Missa gratias agit Sacerdos Ecclesia nomine pro sanctissima Virgine matre.

Quomodo in Missa petatur Maria patrocinium, sine Christi iuuaria.

Mariæ magis quam fratrum aut Angelorum intercessio Christo interpellatori detrahit.

Quomodo veteres Liturgia de Mariæ eiusque intercessione honorificam mentionem faciunt.

Roman. 5. l. 1. ca. 2.

Hebra. 7.

In Liturgia Græca.

Samueli, qui in spiritu ei apparuerat, hunc honorem tribuere, vt inclinaret se super faciem suam in terra, cumque adoraret. Imò verò in Scripturis est frequens, vt viui viuos adorasse dicantur. Fecit hoc ^a Nathan Regi Dauid, ^b Iacob fratri Elau, ^c Moyses socero suo Iethro, ^d Dauid amico Ionathæ; imò ^e Abraham filios Seth, quamuis Ethnicos, adorauit. Idem de ^f Iacob dici potest, qui Regem Pharaonem impium adorauit: licet noster interpres paulò aliter locum verterit, & adorationis vocem, quam Græci agnoscunt, prætermiserit. Tàm latè patet nomen adorationis, siue Biblia Hebraica, siue Latina consulamur, & tantundem propemodùm, quantum veneratio quædam externa cum rei amata desiderio coniuncta designat; siue illa fiat nudato capite, siue inclinato corpore, aut prorsus prono, atque etiam osculo. Agnoscit hoc quoque Lutherus, clare pronuncians; Adorare in Scripturis nihil aliud esse, quam inclinari, honorem deferre, curuare, genu flectere, & eos coram quibus nos deicimus, pro Dominis agnoscere. Agnoscit & Bullingerus, ita scribens: *Adorare est caput nudare, geniculari seu flectere, aut inclinare caput vel corpus, procumbere, honorè exhibere, & venerari reuererig. Adorârunt (id est genuflexerunt, caput nudârunt, & procubuêrunt) Sancti magistratus & Prophetas, Principes & Doctores populi, virosq; venerabiles. Quia Deus hoc præcipit, qui & operatur per illos salutem hominum, & homines sunt viua Dei imago.* Retinendum est igitur sedulo, peruetustum semperque vsurpatum in Ecclesia nomen adorationis, siue illud Deo, siue hominibus, siue signis tantùm sacris, sicut arcæ Domini & templo Salomonis, siue imaginibus piis attribuatur. Cùm enim Ecclesia imagines Christi, Deiparæ, & aliorum Sanctorum, quarum vsum ab ipsis Apostolis emanasse, ^g Basilius & ^h Damascenus afferunt, in templis asseruat, eisque honorem & venerationem impertit, cam adorationem & culturâ, quæ soli Deo conuenit, huiusmodi imaginib. negat; quemadmodùm Concilium Nicenû secundû disertè testatur, neque Diuinitatem aut virtutem in illis aliquam, propter quam sint colendæ credit inesse, neque fiduciam in illis figendam, aut quicquam ab illis petendum putat, sed honorem sacris imaginibus exhibitum ad prototypa, seu prima exemplaria referre docet; ita vt per imagines quas osculamur, & coram quibus caput aperimus & procumbimus, Christum adoremus, & MARTIAM Sanctosque alios, quorum illi similitudinem gerunt, veneremur; quemadmodùm Tridentina Synodus post priores alias planissimè definiuit. Quocircâ Theologi Parisienses hanc propositionem non temerè damnant, quâ dicitur; ante Sanctorum Dei imagines genua non esse flectenda, sed duntaxat ante Deum, qui solus sit adorandus. Fauet enim hæc sententia Iconoclastis, neque distinguit nomen adorationis, quod non solum Deo, sed etiam hominibus, & typicè sacris imaginibus à Patribus sæpè applicatur.

PROINDE Ionas Aurelianensis, vt veterum quorundâ testimonia proferamus, vtramque adorationem, quam & Latriæ & Dulæ in scholis vocant, hac oratione discernit: Alia est adoratio, quæ non nisi soli Deo debetur; alia quæ à mortalibus humilitatis & subiectionis gratiâ æquè mortalibus exhibetur. Et sanctus Anastasius Episcopus Theopoleos, cuius testimonium in Nicæna Synodo recitatur, eruditè admonet: Nemo offendatur in adorationis vocabulo; siquidem & homines & sanctos Angelos adoramus, non autem quod λατρεία, hoc est, quod cultum diuinum exhibeamus. Inquit enim Moyses: Deum tuum adorabis, & illi soli λατρεία præstabis. Quo loco diligenter obseruabis, qua ratione posteriori dicto, nimirum Latriæ, adiecit soli: adorabis verò hoc ipsum non est appositum. Quamobrem adorare licet. Quid enim aliud est, quam honoris alicui exhibiti, veluti emphasis, adoratio? Latria verò nequaquam: neq; etiam licebit προσευχέσθαι, quod est propriû adorare. Notat & Tharrasius Patriarcha Constantinopolitanus, cuius magna olim authoritas fuit, sæpè pro vno & eodè accipi προσκυνέειν, id est, adorare, & ἀσπάζεσθαι, id est amplecti, & φιλέειν, id est, amare; vt hinc etiam de sacris imaginibus dicatur, quòd adorandæ, hoc est, exosculandæ sint & amandæ. Ea propter Basilius Magnus, cùm suæ fidei confessionem de differenti cultu Dei & Sanctorum Iuliano Cæsari exposuisset, hæc etiam verba subiunxit: Quam ob causam & historias imaginum illorum (Sanctorum) honoro, & palàm adoro. Hoc enim nobis à sanctis Apostolis

Vini Sinos etiã in Scripturis ad arisse leguntur.

Nomen adorationis latissime patet, nec solum Deo, sed & creaturis defertur, Et etiam quidã ex aduersariis docent.

Quomodo imagines adorentur in Ecclesia.

Homines & Angeli rectè adorantur, sed sine cultu Latriæ.

Adorare et amare, se religiose amplecti pro eodem sæpè accipi. Basilius imagines, Hieronymus præsepe Dominum, Catholici reliquias sacras adorant.

43. Reg. 1. b Gen. 34. c Exod. 18. d 1. Reg. 3. e Gen. 23. f Gen. 47.

In Possilla circa Euan-gelium de se-
sto Epiphania.
In præceptis Decalogi, serm. 2. de cad. 2.

g In Epist. ad Iulianû.
h Lib. 4. de fide Orthodoxa, c. 17. ad cor. 7.

Seff. 25. In determinatione Theol. facta. an. no. 1524.

Li. 1. de cultu imaginû.

In eadè Synodo alt. 4.

Deut. 6.

In Epist. ad Imperatorè Constantinû & Irenen.

Vide Alt. 4. Cœcil. Nicæ.

Apostolis non est prohibitû, sed in omnib. Ecclesiis nostris eorum historias erigimus.] Nec minùs Catholicè dixit Theodoretus: Adorationem, quæ soli Deo debetur, Deo & Angelis ex æquo non partimur.] Quamquam solus ferè Damascenus in hoc suffecerit argumento, qui de illo aduersus Iconoclastas copiosissimè disserit, & inter cætera loquitur: Adoratio submissionis & honoris est signum. Adorationis modos planè nouimus esse differentes. Omnium prima est adoratio, quam soli Deo suapte natura adorando exhibemus per latriam. Proximo ordine sequitur, quam offerimus amicis ac famulis Dei, qui suapte natura solus venit adorandus; quemadmodùm Iosue filius Naue, & Daniel Angelum adorârunt. Aut ea quæ locis Deo consecratis debetur: vt cùm ait Dauid: Adorabimus in loco, vbi steterunt pedes eius.]

Hæc fusius nobis idcirco dicuntur, vt propositus Epiphanius locus, quem deprauant aduersarij, rectius accipiat, dum MARIÆ Virgini adorationem eam adimit, quæ in rigore sumpta, & cum Latria coniuncta est; nimirum vt crassissimum eorum errorem elidat, qui MARIAM Dei loco statuebant, & Diuinum honorem eidem sacrificando nefariè attribuebant. Aliòquin si phrasin Scripturæ propriam sequimur, & adorationem ad creaturam transfestimur, remque ipsam sanè intelligimus, & iuxta mentem Ecclesiæ interpretamur, MARIAM adorari posse fatendum est, ac veteres planissimè docuerunt. Nam apertè dixit Leontius: Qui Martyrem colit, Deum ipsum colit: qui Matrè ipsius adorat, ipsi (Deo) honorem assignat.] Et Damasceni est oratio: Adoremus & Latriæ cultum offeramus soli Creatori, & vniuersitatis Architecto; quippè qui Deus est suapte natura adorandus. Adoremus & sanctam Virginem Deiparam, non tanquam Deum, sed tanquam Matrem Dei secundum carnem.] His accedit Nicetas Patriarcha Constantinopolitanus, qui præscribens ordinem ad Mahometanos Ecclesiæ Catholicæ reconciliandos, hanc fidei Confessionem iubet à singulis exigi: Sanctam Virginem, quæ Christum in carne peperit, Dei propriè vereque Matrem esse credo & confiteor: eandemque vt reuera Dei qui homo factus est matrem, atque idcirco Dominam & Reginam omnis creaturæ Diuina gratia effectam, adoro & reuereor.] Quid quòd Epiphanius ipse testatur, MARIAM Virginem ab Angelis adorari, sicut sermo illius de laudibus MARIÆ Deiparæ conscriptus, & à Ioanne Pico Latine versus comprobatur. Nec pudet tamen maledicos Nouatores, vt veteres Iconomachos, adeoque Ethnicos Catholicis olim insultantes æmulentur, idololatriam et quotidianam adorationem Catholicis identidem exprobrare; quòd domi vel in templo illam reuereantur, ipsamque venerationem externa & humili demissione corporis in Virginis cultu declarent, eiusque imagines in honore habeant atque seruent. Sed etymologia nomen idololatriæ vel ignorant, vel animaduertere nolunt, cùm idololatræ dicti sint, non qui MARIÆ Sanctisq; aliis, vt Dei amicis nostrisq; Patronis, aut eorû imaginib. honorem Catholicum deferunt, sed qui seruitutem Deo debitam simulachris exhibent, quemadmodùm Augustinus indicauit. Cuius quidem seculo Christiani sine vitio, & cum laude, nec sine flexione genuum Petrum Apostolû suo modo in Ecclesia adorârunt; quemadmodùm hæc eiusdem Augustini verba cõmonstrant: Beatissimum Petrû piscatorem modò genibus prouolutis adorat gentium multitudo credentiû.] Laudat præterea Imperatorem, qui submissio diademate ad sepulchrum piscatoris Petri supplicauerit, nimirum Theosium intelligens, qui ante Martyrû & Apostolorum thecas iacebat cicilio prostratus, & auxilia sibi fida Sanctorû intercessione poscebat; quemadmodùm historia docet Ecclesiastica. Eodè spectat Chryostomi oratio, affirmantis, seruatorû Crucifixi sepulchra regis aulis esse clariora. Nã & ipse qui purpurâ indutus est, accedit illa complexurus sepulchra, & fastu deposito stat Sanctis supplicaturus, vt pro se apud Dñm intercedant.] Quid autem hoc aliud est, obsecro, quam quæ Latini, Græci & Hebræi dicunt adorare? Tertulliani ætate, qui peruetustus est, Christiani de more aris ad geniculabatur, ac Hieronymi seculo vulgatum erat, vt sacris reliquiis cercorum lumen, & quidam adorationis siue venerationis cultus publicè adhiberetur, quãtumuis Eunomius & Vigilantius damnati Ecclesiæ hostes, impiè oblatrarèt. Tñm sui temporis morem indicat Prudentius, quum de S. Hippolyti templo canit:

Li. 1. de Diss. Lib. 1. Apolog. & lib. 4. de fide Orthodoxa, ca. 7.

10f. 1. Dam. 10. 1. Psalm. 131.

In disertatione contra Iudaos. Vide Alt. 4. Nicæna Synodi. Lib. 3. Apolog. In fragmento ex lib. 20. Theauri Orthodoxia.

Li. 1. de Trinitate cap. 6.

Serm. 25. qui est primus in festo Apost. Pet. & Pau. Epist. 42. ad Munitacenses. Lib. 11. ca. 33. Hom. 66. ad popu. Antiochen. Li. 1. de Patrit.

In descriptione passionis Hippolyti Martyria.

Testimonia veterum, Mariam etiam posse adorari.

Mariam & Deiparam & Reginam omnia creatura adorare seu venerare docet Nicetas. Adoracionem idololatriæ Catholicis falso imputari, quòd signa quadam externe venerationis præsent in cultu Virginis.

Olim sicut fuisse Christianis in templis ad aras, reliquiisq; Sanctorum procumbere, seu que inclinare.

Olim mos erat aris ad geniculabatur, & sacras reliquias adorandi.

Mira loci pietas, & prompta precantibus ara,
Spes hominum placida prosperitate iuuat.
Hic corruptelis, animiq; & corporis aeger
Orati quoties, stratus opem merui.

Peterū scriptis
consonare, quod
Mariam adore-
mus, & in illa
precanda, nos
reuerenter ge-
ramus.

Quis ergo miretur, aut vlllo modo indignum censeat, quod iuxta veterum mo-
ram MARIAM adorari posse dicamus, nosq; ob eius honorem in orando submissè ge-
ramus, vt mentis reuerentiam externo etiam corporis habitu, & piis quibusdam ritibus
concretemur? Etenim adorationis honor non modò Deo & Sanctis, sed etiam, sicut di-
ximus, & Augustinus confirmat, hominibus honorificentiae causa potest exhiberi, sal-
ua semper illa regulâ: Honoramus Sanctos charitate, non seruitute Patriæ, quâ Cre-
atori, non creaturæ seruiendum est. Et Catholica pietas id seculis omnibus credidit,
docuit, obseruauit, vt adoratio non in externa signa, sed in res significatas referretur,
vtq; sicut post Augustinum prosper dixit, cultus in templis non insignis visibilibus hæ-
reret, sed ad res ipsas inuisibiles penetraret atq; dirigeretur.

Super Exod.
quasi 10. 69.
Et lib. 1. de
Trinit. ca. 6.
Deuter. 6. 10.

CÆTERVM Philippus, Chemnitius, Marbachius, Selneccerus, aliiq; plures Epi-
phanium obtorto quasi collo huc pertrahere conatur, vt is Catholicos in Sanctorum
inuocatione verberet, eamq; inuocationem in catalogum hæreseon referat profus:
cùm ille totus in Arabicis mulieribus taxandis versetur; quod vltra omne decorum,
& contra Diuina humanasq; leges MARIAM idololatricè suo inaudito sacrificio vene-
rarentur. Sedenim quicquid velint, Epiphano affingant, nunquàm sanè probaturi,
Catholicos Epiphano iudice, inter Collyridianos recenseri, & MARIÆ inuocationem
Catholicam hoc loco, vel alibi vsquàm ab eo reprehendi. Quid enim aliud ille de cul-
tu Sanctorum iudicaret, quàm Hieronymus valdè illi familiaris, & Chrysostomus, Ba-
siliius, Ambrosius, aliiq; plures, & illi, vt arbitror, benè noti eiusdem seculi Scriptores

Epiphaniū nihil
adferre, quod in
Catholicis in-
probet Maria
cultū & inuo-
cationem.

Inuocationis &
adorationis no-
mina nō esse cō-
fundenda, & E-
piphaniū per-
uersè torquere
cōtra Mariam
uocationem.

literis prodiderunt? Apertâ verò imposturâ speciem redolet, quod Nouatores hoc lo-
co inuocationem cum adoratione confundunt, dum Epiphaniij sermonem de mu-
lieribus MARIAM in sacrificio adorantibus in Catholicos MARIAM inuocantes ma-
lignè detorquent. Epiphanius autem non modò vir Dei, sed etiam illius Ecclesiæ
ciuis fuit, quæ tametsi MARIAM & Sanctos constanter inuocat, seque ab illis adiu-
uari confidit, tamen solum Deum, tanquàm primarium gratiæ & salutis omnis au-
thorem, adorat. Hinc vetustus ille Canon, quem & solennes precandi formulæ com-
probant. Solo Deo creatore adorato fideles inuocent Sanctos, vt pro se intercedere
apud diuinam maiestatem dignentur. Sciebat vtrique doctissimus Epiphanius, longè
aliud esse MARIAM cum Collyridianis adorare, quàm eandem cum Catholicis inuo-
care; vtriusq; vocis non paruam differentiam è Scripturis probè didicerat, non igno-
rans Iacob eximium Patriarcham ita Deum inuocasse, vt simul flens Angelum Deo ro-
gasse, siue, quod perinde est, inuocasse scribatur. Legerat de Rege David, qui scabelū
pedum Domini, id est, arcam fœderis, adorauit, neq; tamen eidem arcæ supplicauit;
quoniam res vitâ carens precantem exaudire non posset. Aliud est igitur adoratio, ali-
ud supplicatio siue inuocatio; licet vtrunque nomen Deo in Scripturis sæpenumerò
tribuatur. Cur verò ab inuocanda Virgine abhorreret, aut alios auocaret Epiphanius,
qui tantis illâ effert laudibus, quod facta sit sublimior Angelis, superior Cherubim &
Seraphim, cœlum, templū, thronus Diuinitatis, inexplicabile Paradisi monile, cœli &
terræ mediatrix, per quam homines fiduciam habeant erga Altissimum, quæ lapsam
Euam erexerit, & Adamum è Paradiso eiectum in cœlos miserit, ac denique Paradisum
clausum aperuerit? Ac multa quidē id genus eximia epitheta, quæ aduersariorū aures
meritò feriant, & propter Christum tamen, quæ genuit mundi Redemptorem, de illa
potissimum prædicantur, in eadē Epiphaniij oratione traduntur. Quis ergo ambigat,
singularem illum MARIÆ fuisse cultorem, quâ ipse, solo Deo excepto, cunctis superio-
rem constituit, ipsisq; Cherubim & Seraphim, & omni exercitu Angelico formosio-
rem appellat, de qua demùm humana quidem lingua leuiter non esse loquendum, ve-
rissimè pronunciat? Testatur alibi quoq; de sanctis Prophetis Hieremiâ & Ezechiele
scribens, horum sepulchra iam tum ætate sua multis celebrata fuisse miraculis,

In Concil.
Constant.
can. 7.

Osea. 2.

Psal. 91.

In sermone
de laudibus
Virginis.

Lib. de Vita
Propheta-
rum.

Quanti Mariâ
fecerit Epipha-
nius, proculdu-
bio illam etiam
inuocans.

Maria, iuxta E-
piphaniū, cū
Deo superior, so-
lo Deo excepto.
Non leuiter de
Mariâ loquen-
dum.

scribens, horum sepulchra iam tum ætate sua multis celebrata fuisse miraculis,
& com-

& complures eò confluisse, suaq; vota & obsequia exhibuisse, qui orantes magna eti-
am beneficia fuerint consecuti. Tantum abest, vt idem de MARIA inuocanda dubitã-
rit, aut contra illam inuocationem legitime factam scripserit, vel eidem restiterit; quẽ
admodū Nouatores MARIÆ admodum infesti nobis persuadere conantur. Sedenim
ita ferè comparatum est, vt animus odio & inuidiâ præoccupatus, rectè aliorum dicta
& facta vel facilè inuertat, vel malignè corrumpat, præsertim si studium contentionis,
& libido accesserit calumniandi. Atque hæc, ni fallor, satis fuerint ad Epiphaniij sen-
tentiam illustrandam atq; vindicandam, quẽ Ecclesiæ hostes frustra nobis eripere, &
contra Deiparæ Sanctorumq; inuocationem magno conatu torquere consueuerunt.
Neq; hac infelici pugna contenti, sed perpetuarum contentionum amantes, ad aliud
quoq; certamen nos prouocant, vt ne omninò tacere scilicet, & manus dare videantur.

Ad sepulchra
Sanctorū facta
miracula circa
fideles inuocan-
tes, Epiphaniij
seculo.

CAPVT DECIMVM SEPTIMVM.

MARIÆ virginis inuocationem non primū à Petro Gna-
phæo Antiocheno Episcopo inductam, nec malè tamen ab ipso
præceptam esse, vt ea inter publicas Ecclesiæ preces adhibere-
tur, quantumuis Chemnitius & Centuriatores oblatrent.
Et rectè in MARIÆ nomine aliquid à Deo peti posse. Præ-
tereà Constantinus Copronymus Imperator, qui MARIÆ
honorem petulanter impetiuit, eamq; inuocari vetuit, consu-
tatur. Demùm inuocatam MARIAM, sicut & Sanctos ali-
os, mortalibus posse opitulari, demonstratur.

ETRVS GNAPHÆVS ANTIQVÆ ET PERCELEBRIS ECCLESIAE
Antiochenæ, quam Petrus Apostolus primū administrauit, Archie-
piscopus fuit, siue Patriarcha, Zenonis Imperatoris, qui Leoni successit
amicus, Leonis primi Pont. Max. coætaneus, & qui magnam illam Sy-
nodum, quartam nimirum & Oecumenicam Chalcedonæ coactam,
sua vidit ætate. Etsi verò idem in vita & doctrina non optimè sese gessit,
& dictam Synodum indignè oppugnauit, tamen si qua veteribus est fides, nonnulla
Ecclesiæ Catholice commodissima instituit, & inter alia quidem, quod in omni pre-
catione Dei genitrix nominaretur, & Diuinum eius nomen inuocaretur. Sic enim ha-
bet Nicephorus, καὶ τούτους τῶν θεῶν κληθῆναι ἐπιταλαῖσαι. Laudantur & alia quædam ab
hoc Gnaphæo vtiliter constituta, quem nos tamen (quod apertè testatum volumus)
per omnia nec defendimus, nec excusamus, sed neq; ab vlllo defendendum & excusan-
dum esse dicimus; præsertim si vera sunt omnia, quæ de illo scribuntur. Hoc solum de
illo in quæstionem venit modò, rectène à Nouatoribus in eo reprehendatur, quod le-
gem tulerit de MARIÆ nomine sacris precibus interponendo & publicè inuocando.
Nullus quidem hæcenus reperiri potuit, qui præter nostros aduersarios, Gnaphæum
hoc nomine insectaretur, aut vllum cum illo verbum commutandum esse putaret.
Tum Nicephorus clarè pronunciat, hanc legem Ecclesiæ Catholice commodissimam
abeo fuisse traditam & promulgatam. Accedit, quod prudenter hæc lex eo potissimū
tempore lata sit, quo longè lateq; serpebat, & plurimorū animos vitiabat pestilens Ne-
storianismus; ita vt hæc tanta lues Monachos etiã contaminãrit, & in eam impiã opi-
onem deduxerit, MARIAM, Deiparam non existimandã, nedū pro Dei matre inuocandã
esse. Quare quum ex his Monachis vnus senem alium valdè piū accederet, & Nestori-
ano fermento corruptus in viam reuocari non posset, tandē Diuina visione correptus,
mentem meliorè recepit, suumq; cōfessus errorem, ad Ecclesiam rediit; quem admodū
Ioannes Moscus Euiratus apertè testatur. Et certè in hūc vsq; diem Græci ac Oriẽtales,
qui

Quis & quando
fuerit Petrus
Gnaphæus.

Lex huius Gna-
phæi in Maria
honorem lata.

Status causæ hoc
loco tractanda.

Legem Gnaphæi
ratione tempo-
ris saluè frugi-
feram fuisse.

Li. 11. Eccle-
siast. hist.
ca. 28.

In Synodo
Roman. sub
Felice 2. Pp.
Vide et Ema-
grium li. 3.
ca. 16 & 17.

In Prato spi-
rituali, ca. 26.

Legem Gnaphæi in Orientali Ecclesia postea esse seruatum.

qui verum Christianismum profitentur, id quod Gnaphæus faciendum decreuit, licet non Gnaphæi gratiâ, diligenter obseruant; nimirum vt contra Nestorianos nomen θεοτόκος in vsu perpetuo habeant, & non modò publicè, sed etiam in priuatis precibus MARIÆ intercessione libenter vtantur. Ad Nouatorum argumenta porrò veniamus.

Gnaphæum non fuisse auctorem eius inuocationis, quam seruauit Ecclesia circa cultum Virginis. Responsio ad Chemnitij c. 1. uultationem.

OBICIT primùm Chemnitius, quàm aduersus Decreta Tridentinæ Synodi aciem instruit, & rabiose decertat, Petrum Gnaphæum inuocationis Sanctorum auctorem & inuentorem primùm esse, perinde ac si hoc modo ratiocinaretur: Petrus Gnaphæus in suo Episcopatu præcepit MARIÆ nomen ab omnibus inuocari: igitur MARIÆ prius nõ fuit publicè inuocata, sed eiusdem inuocatio Gnaphæo auctori debet ascribi. Quam colligendit rationem nos flaccidam & inanem esse respondemus, cum vtrumq; fieri potuerit, imò & reuera factum sit, vt & legè hanc ferret Episcopus Antiochenus, & lege antiquior consuetudo eandem sententiam corroboraret. Multa enim religionis nostræ instituta, quæ à Basilio Magno recensentur, inde ab Apostolis profecta, & veluti per manus tradita, diu in Ecclesia obtinuerunt, priusquàm scripto consignarentur, & pro certis legibus publicarentur. Vnde Sabbathi abrogatio, Dominicæ, & Feriarum institutio, perpetua MARIÆ Virginitas, ritus Baptismi & Eucharistiæ administrandæ, aliaque id genus complura, priusquàm legem scriptam acciperent, iam antè quidem vim legis ob Ecclesiæ auctoritatem habebat. Etenim verè dixit Hieronymus: Multa quæ per traditionem in Ecclesiis obseruantur, auctoritatem sibi scriptæ legis usurpauerunt. J Eoq; spectat Augustini regula irrefutabilis: Quod vniuersa tenet Ecclesia, nec Conciliis institutum, sed semper retentum est, non nisi auctoritate Apostolica traditum, rectissimè creditur. J Tenet autem vniuersa Ecclesia, & non tam Conciliis institutum, quàm semper retentum est, vt MARIAM fideles inuocent, vtiq; in precibus publicis, quæ à Sacerdote ad altare funduntur, locum habeat MARIÆ intercessio; sicut iam antè non semel est demonstratum, nosq; postea iterum euincemus. Igitur idem Augustinus Gnaphæo verustior apertissimè dixit: Habet Ecclesiastica disciplina, quod fideles nouerunt, cum Martyreseo loco recitantur ad altare Dei, vbi nõ pro ipsis oreretur, pro cæteris autem commemoratis defunctis oreretur. Iniuria est enim pro Martyre orare, cuius nos debemus orationibus commendari. J Quocirca qualis qualis Petrus Gnaphæus fuerit, nõ ipse huius inuocationis auctor, sed potiùs acceptæ traditionis confirmator in sua fuit Ecclesia Antiochena. Eodem modo ante Concilium Constantinopolitanum III. & Toletanum VIII. Sanctorum inuocatio recepta, sed noua tamè eiusdem Synodi lege sancita & corroborata, vel, si mauius, renouata, illis verbis iam antè citatis commendabatur: Solo Deo suo adorato, vnusquisq; inuocet Sanctos, vt pro se intercedere apud Maiestatem Diuinam dignentur. J Etenim huiusmodi leges variis ex causis & sæpè posteritati ignotis, pro illorum & locorum & temporum ratione traduntur; nimirum vt non sine Diuino spiritu legislatores fidei & religioni & disciplinæ Christianæ rectius consulant, neq; modò præsentis errorum, vel abusu spinas euellant; sed bonas etiam in Dominico agro fruges foueant, conferuent atq; commendent posteritati. Vnde factum videri potest, quod veteres post huiusmodi leges in Ecclesia tum Orientali, tum Occidentali publicatas, studiosius in eo sint more versati, vt Angelicam salutationem cum precatione Dominica coniungerent; nimirum ad MARIÆ memoriam inter precandum firmitus retinendam, & ad eandem Virginem sæpius inuocandam, quàm & Cypriani, hoc est, Martyrum seculo inuocare, vt postea docebimus, fuit vsitatum.

Ante Gnaphæi Ecclesiam vsu habuit Maria & Sanctorum inuocationem.

Gnaphæus confirmator, non auctor fuit, sed MARIÆ inuocatur.

Ex qua causa mos inoleuit, vt Dominicam precationem recitantes, Mariam quoq; saluent.

An lex de Maria nomine inuocando scripturis male congruat.

ALTERVM istorum argumentum est, à Scripturis alienum videri præceptum, quale Gnaphæo suffragante propositum diximus, de MARIÆ nomine inuocando: in sacris enim literis semper de Christi vel Domini ac Dei nomine inuocando fieri mentionem. Fatemur, & extra omnem est controuersiam, nomen Dei in Prophetis & Apostolicis literis amplissimè commendari, illudq; vel maximè inuocandum, ac aliorum quorumcunq; nominibus anteponendum esse. Nec enim aliud nomen est sub cælo datum hominibus, in quo oporteat nos saluos fieri, vt de Christi Iesu nomine Princeps Apostolorum

In examine Conc. Trid. circa inuocationem Sanctorum.

Li de Spiritu sancto ca. 27 Et dist. 11. capitulo Ecclesiasticorum.

In Epist. ad Luciferum nos. Libr. 4. de Baptis. contra Donat. ff. 1. ca. 24.

Serm. 17. de verbis Apostolicis.

Can. 7.

Act. 4.

U. 4. ca. 3.

Libr. 10. de ciuitat. Dei, cap. 20.

Psal. 51.

Genes. 4.

Genes. 13.

Ioan. 16. et 14.

Ioan. 14.

Serm. 6. de Margarita.

4. Matth. 5. Luca 7. 6. Rom. 16.

Lib. 3. Institut. cap. 20.

In expositio. ne L. 11. ca. 44.

In Serm. Sig. num magis.

stolorum apud Iudæorum proceres constantissimè affirmavit. Et Irenæus pulchrè scripsit: Quod est aliud nomen quod in gentibus glorificatur, quàm quod est Domini nostri, per què glorificatur Pater, & glorificatur homo? J Et rursus: Quoniã nomẽ Filij propriũ Patris est, & in Deo omnipotente, per Iesum Christum offert Ecclesia. J Vt enim Augustinus quoq; admonet, Christus Sacerdos est, ipse offerens, ipse & oblatio: cuius rei Sacramentum quotidianum esse voluit Ecclesiæ sacrificium. J Sed obseruandum est interim, iuxta Scripturæ tropum, Dei nomine nihil ferè aliud, quàm ipsum Deum, aliquando Dei Filium, crebrò & Dei potentiam, virtutem, maiestatem, gloriam, bonitatem, sapientiam, & quicquid de Deo rectè dici potest, aptè significari. Vnde cum Scriptura Dei nomen omnipotens, admirabile, bonum, suaue, terribile, gloriosum facit, Deum à potentia, mirificentia, bonitate, & aliis similibus attributis celebrat; nobisq; celebrandum ostendit. Psalmographi vox est: Expectabo nomen tuum, quoniam bonum est in conspectu Sanctorum tuorum: id verò perinde est, ac si Deum ipsum nominasset, cuius bonitatem nulli æquè sicut Sancti experiuntur, gustuq; intimo complectuntur. Laudatur Enos à Moyse, quod coeperit inuocare nomen Domini, aut sicut Chaldaica legunt: quod tunc incoeperint filij hominum orare in nomine Domini. De Abraham verò scribitur: Edificauit ibi altare Domino, & inuocauit nomen eius. Tum nota Christi vox est: Si quid petieritis Patrem in nomine meo, dabit vobis, vel vt alibi promittit, hoc faciam. Vbi in nomine Christi petere, talem inuocationem requirit, quæ potentia & meritis eius innitatur; vt potè sine quibus neq; mortalium, neq; Sanctorum preces & merita Deo grata, aut villo modo efficacia esse possent. Soli Christo vox ea competit: Si quid petieritis me in nomine meo, hoc faciam: hoc est, non solum vt homo & aduocatus vultu Dei pro vobis assistam, sed etiam vt Deus, & Patri æqualis præstabo quæ volueritis, vt glorificetur Pater in Filio, quem supra omnes creaturas, quamuis excellentes & beatas, agnoscitis & inuocatis.

CVM VERÒ MARIÆ vel Sanctorum merita, vel preces imploramus, à Christi nomine, meritis & intercessione, sicut fingunt aduersarij, non discedimus, sed Christum in illis honoramus, quia huius capitis membra præstantiora colimus: memores sententia Ambrosianæ: Quisquis honorat Martyres, honorat & Christum; & qui spernit Sanctos, spernit & Dominum. J Enimverò cum MARIÆ nomen, vt Filium pro nobis precetur, imploramus, non magis Christum mediatorem relinquimus, quàm Euangelicus ille Centurio, & Paulus Apostolus à Christo se subdixerunt, cum sua propria, & ea quidem illustri fide non contenti, alios pro se ad Christum precandum submisserunt, multumq; illorum intercessioni tribuerunt. Quid quòd Calvinus palàm affirmat, licet Christus sit vnus mediator, cuius intercessione propitius & exorabilis nobis reddatur Pater: tamen suas etiam Sanctis siue fidelibus intercessionem relinqui, quibus alij aliorum salutem mutuo inter se Deo commendant? Cum ergo, inquit, ille quoq; in Christi nomine sunt, quid aliud quàm testantur, neminem vllis omnino precibus, nisi Christo intercedente, posse adiuuari? Sicut ergo non obstat sua intercessione Christus, quo minùs in Ecclesia precibus alter alteri vicissim patrocinetur; ita de Sanctis etiam, ac multò quidem amplius iudicandum est, vt potè quos iam in patria victores multò securius atq; deuotius, quàm in terris pugnantes colimus & nominatim appellamus. Quod cum facimus, nihil Christo quidem eripimus, sed suam nomini eius gloriam inconuulsam integramque hoc ipso seruamus, quòd nullum agnoscimus alium communem omnium mediatorem & intercessorem, qui plenam cum Deo reconciliationem orbis sit promeritus, aut vnquam promereri possit. Per hunc omnia sumus affecuti bona, quæ à Deo nobis data sunt, vel potiùs semper dantur, quiq; non verbis quibusdam & precibus, sicut solent Legati, sed re ipsa intercedit; quemadmodum Nicolaus Cabasila non perperam interpretatur. Per hunc demum petenda & accipienda sunt omnia, quæ Pater æternus tum Angelis, tum hominibus precantibus donat. Sancti verò mediatores ad hunc ipsum Mediatorem, si ita loqui fas est, ab Ecclesia constituuntur, vt idcirco doctissimus ille Bernardus, venustè dixerit: Opus est mediatore ad mediatorem Christum, nec aliter nobis vtilior, quàm MARIÆ.

Nomẽ Dei quid in Scripturis designet, & quomòdò latè pateat.

In Christi nomine ne petere, an Maria & Sanctorum inuocationem excludat.

Catholicos Mariam inuocantes à Christo discedere.

Christo summe inquit offusum; si sit vnus mediator & intercessor, licet Mariam inuocemus.

Quo dicitur in **MARIAE** nomine precari dicimur, sic accipi cōuenit, vt ipsa intercedente, quæ apud Deum valet gratiâ plurimū, faciliore per Christum habeamus accessum ad Patrem, vtq; idē Christus per Matrē & nos simul inuocatus, preces nostras quāuis frigiditas admittat promptius, suāq; cōmendatione Patri Deo reddat magis acceptas; nimirum vt ea quæ petimus Diuinę gratiæ munera expeditius cōsequamur. Et enim quæ preces in cōmunionē Sanctorum offeruntur, eas libērius admittit Deus, eiq; gratiora sunt vota, quæ ad ipsum, quasi manufacta, vt Tertullianus loquitur, à multis referuntur. Quæ de re prolixius alibi. Sed neq; à Scripturis est alienū, vt Dei nomen inuocantes, quorundā Sanctorum nomina simul adiungant; sicut Iacob suo docet exēplo, quū duobus nepotibus benedicens ita precatur: Angelus quī eruit me de cunctis malis, benedicat pueris istis: & inuocetur super eos nomen meū, nomina quoq; Patrū meorum Abraham & Isaac. Ex quibus verbis colligit Augustinus, quantum uis Caluinus, Ocolampadius, & Illyricus tergiuer sentur, nō modō Deum, sed etiā homines iuxta Scripturæ phrasin inuocari, sicut etiā hīc Iacob Angelum præter alios inuocauit. Nec temerē in libro Iob scriptum extat; Ad aliquem Sanctorum, siue Angelorum cōuertere, nimirū per inuocationem. Vnde legunt Septuaginta & ἑὸς τῶν ἁγγέλων ἄγιον ὄνομα. Ac rursus in Iob scriptum est: Si fuerit pro eo Angelus loquens; quemadmodum Angelos pro vrbe Hierusalem loquutos esse, siue Deum inuocasse in Scripturis legimus, & vereres interpretantur. Vnde Ambrosius clarissimē dixit: Obsecrandi sunt Angeli pro nobis, qui nobis ad præsidium dati sunt. Et Augustinus verba illa Iob: Misere mihi mei, misere mihi mei saltem vos amici mei, sic explicat, vt ad Angelos, quos Iob pro se deprecari Dominum roget, dicta velit accipi.

In Maria nomine precari, non est inconueniens, si ritē accipiat.

Virgines in Maria nomine castitatem olim profitebantur atq; seruabant.

Quā sit efficax Maria nomen, si ritē accipiat.

In Martini nomine facta olim miracula.

Magnā esse dignitatem & virtutem nominis Mariae.

Cv r ergo aduersarij tam moleste ferunt, ac omninō refugiant hoc velut nimis durū & asperum loquendi genus, quo Dei genitricis nomen in precatōne adiungi & inuocari docetur: An non tradit & probat Epiphanius, Virgines quasdam in **MARIAE** nomen degere, suamq; castitatem seruare ac continere; sicut Ianus Cornarius interpretatur: Nam & Pulcheriam laudatissimam foeminam, adeoq; cū Marciano Imperatricē Glycas inde cōmendat, quod Virginitatem suam Deiparæ consecrārit. Idē laubabiliter fecit Andreas Chius eximius Christi Martyr, sicuti postea ex Trapezuntio indicabimus. Et magnus ille Patriarcha Germanus his verbis **MARIAM** affatur: Quomodo corpus nostrum vitalis signum operationis habet respirationem: ita etiam sanctissimum tuū nomen, quod in ore seruorum tuorū versatur assidue, in omni tempore, loco & modo non solū lætitiæ & auxiliij est signum, sed ea etiam procurat & conciliat.] Quū aliquando canis importunior Martini Turonensis toto orbe probatissimi Episcopi discipulis oblatraret, vnus ex illis ausus est dicere: In nomine Martini iubeo te obmutescere, statimq; cani latratum hæsisse in gutture, atq; linguam, vt abscissam putares, obmutuisse præsentēs omnes deprehenderunt, quemadmodum Seuerus Sulpitius eiusdem Martini discipulus, ac testis oculatus historię palam asseuerat. Nec multō post subicit: Credite mihi; quia etiam alij in nomine eius multa fecerunt. Id genus nempè miracula. Hoc enim tantundē est, quemadmodū Augustinus dixit, siue per orationes, siue per memorias Sanctorum fieri miracula. En tibi stupendam Christi potentiā, qui non solū in suo nomine, quod natura sanctum est atq; terribile, sed etiam in Sanctorum suorum nomine, & quod magis mirere, per eorum sudaria, semicinctia, reliquias, memorias, ymbas & imagines miracula ingentia operatur; sicut non modō Damascenus testatur, sed tota etiā antiquitas clamat. Et qui de Anthonio Magno post Athanasium scribunt, illum dæmonibus adeo formidolosum fuisse testantur, vt multi per Ægyptum ab illis agitati, inuocato Anthonij nomine liberarentur. Scribit & Idiota, vt alibi meminimus, post Iesu Christi nomen venerandum & adorabile nullum esse aliud quā **MARIAE** sanctius, illustrius, dulcius, efficacius, excellentius: ad cuius inuocationem & Angeli gaudeant, & dæmones contremiscant, magnamq; sæpè gratiam & virtutem sentiant peccatores, si hoc quidē nomine reuerenter atq; conuenienter vtantur.

Nihil igitur habet absurdi, modō ritē & candidē accipiat, quū dicitur, quosdam in **MARIAE** nomine precari vel exaudiri; aut quibusdam beneficiis diuinis affici.

In Apolog. 1100.

Genes. 48.

a Li. 1. locutione de Genes. ca. 200. b Li. 3. In situ. ca. 20. c In disputa. ca. Ecl. d In Cent. 1. mendaciorū P. P. 1100.

Genes. 26.

Exod. 32.

3. Reg. 12.

4. Reg. 19.

Esa. 37.

In Exod. ca. 149 & cap. 108.

In Leuit. ca. 4.

a Iob 42.

b Act. 10.

c Act. 9.

Dialog. 3. de virtutib. B. Martini.

Lib. 22. de ciu. Dei. c. 8.

Act. 19 & 5.

Lib. 4. de ff. de Ortho. doxa. ca. 16.

ca. 17.

Lib. Contem. plat. de B. Virgine. c. 1.

ca. 17.

ca. 17.

ca. 17.

ca. 17.

ca. 17.

ca. 17.

ca. 17.

ca. 17.

ca. 17.

Non quod idcirco Dei nomini, Christi q; meritis & gloriæ derogetur, qui solus nō aliena, sed propria virtute, siue, vt Scriptura vocat, in suo ipsius nomine nos Patri reconciliat, nostras preces efficaces reddit, nos perditos viuificat, iustificat atq; saluat, quiq; deum spiritum obedientiæ, vt Deo seruiamus, vnice promeretur. Alioquin nisi Christi nomine, velut sacra anchora, niteremur, & in eo precaremur Patrē, ac ex ipso velut fonte gratiam omnē in nos deriuari putaremus, de **MARIAE** nomine aut venerando, aut inuocando nulla nos cura tangeret: sed neq; Sanctos in cœlo regnantes, neq; fratres in hoc exilio peregrinantes orando quicquam valere, ac nobis prodesse posse existimarem. Facit autē Christi nomen ad saluandū incomparabile, Sanctorū orationes adeo efficaces, Christoq; gratas, vt sicut Ioannes meminit, aureo velut thuribulo Deo dicatur offerri, ac proculdubio multa immerentibus consequantur. Vnde quū in nomine **MARIAE** quid petere vel accipere dicimus, ipsius quæ Christi mater est, preces & merita eius esse conditionis intelligimus, quæ apud Deum votis credentiū possint satisfacere, vt per illam Dei gratia & Christi merita nobis indignis facilius applicentur, sicut Ecclesia tot Precationib. siue Collectis, vt vocāt, clarissimē profitetur. Sic defuncti Abrahami merita nō ipsi tantum modō, sed & filio Isaac profecerunt, magna q; fiducia Moses Patriarcharum, licet mortuorum, nomina & merita suis precibus Deo factis interposuit, quantumq; Dauid apud Deum post mortē valuerit, tota eius posteritas crebrō experta est. Atq; hoc est quod Augustinus, adeoq; Ecclesia tota cōstanter credit & docet; illorum meritis quos diligit Deus, immerētes apud Deum posse releuari, & eundē Deum Sanctorum suorum orationib. populi sui peccatis propitiari, multisq; præsidis nos instrui & adiuuari. Hæc autē vt nobis applicemus, regulā obseruati dignam ē Scripturis colligit Radulphus, atq; in hunc modū scribit: Decet peccatorē hæc humilitas, vt sine mediatore aliquo petere indulgentiā non præsumat. Hinc nāq; amici Iob per ipsum, in quem peccauerant, reconciliati sunt. Cornelius quoq; per Petrū, sed & Saulus per Ananiam ad Christi gratiā accedere meruerūt.] Quare, vt hunc locū semel absoluamus, si Petri Gnaphæi personam parum per se ponamus, quisquis tandē ille fuerit, & rem ipsam rectē inspiciamus, nihil à Christiana pietate alienū exigit, qui Deum precantes ita instituit, vt suis precib. **MARIAE** nomen, memoriā siue inuocationē adiungant. Quod sanē qui faciunt, Catholicæ fidei Symbolū, vt à Nestorianis, Vigilantianis, Iconomachis, Mahometanis seipos segregēt, prudētē assumunt, & egregiū veteris Ecclesiæ sequuntur exemplum; tū Christianam humilitatem exercent, Christumq; ipsū in Matre gloriosum colunt, & illam sibi magis magisq; conciliant. Cæterum hanc humilem prudentiam, & prudentē humilitatem superbi simul & stolidi contemnunt Hæretici, ac idcirco nobiscum, imō cum tota Ecclesia dicere dedignātur: Famulorū tuorum, quæsumus Dñe, delictis ignosce: vt qui tibi placere de actibus nostris nō valemus, genitricis Filij tui Dñi nostri intercessione saluemur: Per eundē Christum Filium tuum. Quid verò mirum, Ecclesiam diuino spiritu edoctā, in hoc solenni more persistere, vt cum Sanctorum opē implorat, ad **MARIAE** præsidium confugiat maximē, quū non sit dubiū, vt siue Fulbertus, siue Augustinus affirmat, eā plus omnib. liberatis impendere posse suffragium, quæ meruit pro liberandis proferre precij. Hinc pia illa Ruperti extat precatio, qua suos in Cantica libros absoluit: O beata **MARIA** mons montiū, Virgo virginum, Sancta sanctorum, ad omnes quidē conuertimur montes aromatū & vocamus, vt respondeāt nobis. Et hoc est, quod vnusquisq; nostrū dicit: Leuaui oculos meos ad montes, vnde veniet auxilium mihi. Sed ad te præcipuē conuertimur, ad te præ cæteris oculos nostros leuamus, tuum præ omnib. auxilium suspiramus. Per sanctum veteris tui Sacramentum, & illum qui animam tuam pertransiuit gladium, obtine, vt videamus ipsam illuminationem montium æternorum, scilicet dilectum, & ex dilecto dilectum, simulq; dilectionem amborum, id est, Patrem & Filium & Spiritum sanctum,] Nunc ad alteram huius capituli partem, & quasi contrariā Gnaphæi edicto sententiā progrediemur, ea quidē fiducia cōmoti, vt ad **MARIAE** Deiparæ tuendum honorem ne cum ipso quidē Imperatore cōgredi formidemus. Hic Imperator Leonis Iaurici filius, mali corui malū ouum, vt inquit, Constantinus est Copronymus, qui dū sacri

Christi nomen & gloriam non excludi, quū per Sanctos & ob istos aliquid efficitur & impetratur.

Quid sibi velit, quū in Maria nomine petere & accipere dicimur.

Gnaphæi legem non solum exi-jansone, sed & laude dignam esse.

Mariam præ Sanctis reliquis, & inuocari, & patrocinari mortalibus. Ruperti ad Mariam precatio, ad quam præcipuē post Deū p̄ se conuertunt.

In serm. de festo assumptionis Virginis. In fine li. 7. Commentar. in Cantica. Psalm 120.

De Constantino Copronymo Imperatore, quam in Vita peruersus, quamq; in Mariam petulantem fuerit.

fontis aqua perfunderetur, stercus excreuisse dicitur, vt inde Copronymi foedo cognomine fuerit insignitus; non tam ille quidem imperij, quam omnis impunitatis & crudelitatis postea Princeps effectus, quem & Graeci non temere aspidem & colubrum, adeoque Antichristi praecursorem appellant. Is tandem eo impietatis amentiaq; prorupit, vt partim suorum Episcoporum, quos in Pseudosynodo Constantinopolitana coegerat, partim Catholicorum doctorum autoritate contempta, omnem sacrosanctae Virginis inuocationem detestaretur, aliisque omnibus proposita lege prohiberet. Qua de re libet subiicere, quod Graecus author Theosterictus vnâ cum suo magistro & insigni Christi confessore Niceta literis prodidit: vterque verò tempestatem illam grauissimam à Copronymo excitatam, & cum saeva tot millium piorum internecione coniunctam coram aspexit. Vt summatim dicam, inquit, (Constantinus hic male radicis malum germen) habitus erat Christianus, mente ipsa Iudaeus. Quam enim Christus sibi in domiciliu delegit, gloriosissimam, inquam, suam matrem, omnibus aliis rebus creatis superiorē, mundi patrociniū, quae propter virginitatis suae praestantiam propè Deum versatur: huius, inquam, venerandum nomen multis modis ab Ecclesia expellere studuit: eius verò intercessionem, per quas mundus ipse consistit, illas ne nominare quidem voluit, quum diceret, nemini eam posse opitulari. Ac paulo post. Ita miserille, & Deiparens MARIA (neque enim sanctam eam nominare dignabatur indignus ille) quo tempore Christum in se habebat, valde honorata illa erat: ex quo autem tempore illum peperit, nihil differt à reliquis. Hic iam Theosterictus magno zelo flagrans, tamque nefarius & in Deiparam contumeliosus Caesaris improbitate commotus, ita respondet. O blasphemiam, o superbiam, o immensam Dei tolerantiam, o summam patientiam. Quomodo non ipsius lingua obmutuit, quae aduersus Christi Matrem tam superbe iniquitatem locuta fuit? Quidnam à blasphemis Iudaeis nouus hic Pharisaeus, & Deo inuisus differebat?

Qualis Caesar fuerit dicitur Constantinus iuxta Theosterictum. Maria praecognita per Theosterictum commemorata.

Suidae testimonium de Copronymo in Mariam contumelioso ac publice disceptante.

Constantino Veneris cultus qui Maria charior.

Constantinus hic Iuliano apostata conferendis.

CETERVM Suidas, cuius verba Nicephorus etiam repetiuit, huius Copronymi in MARIA tum petulantiam, tum blasphemiam paulo fusiùs explicat, in hunc nempe modum: Indicit Copronymus, ne quis intercessionem MARIAE impleret, quod nihil auxiliari possit, neque Mater Dei deinceps nominetur. Et quidem crumena in manu accepta, plena auri, eaque omnibus monstrata interrogabat, quanti valeret? illis respondentibus, quod magno: auro effuso rursus interrogabat, quanti valeret? & respondebant quod nihilo. Tum ille; Eodem modo, inquit, etiam MARIA (non enim eam Domini matrem appellare dignabatur miser) donec Christum intra se habuit, honorata fuit: ex quo verò illud est enixa, nihil differt à reliquis mulieribus. Vbi se continere non potuit Suidas, quin blasphemum conuiciatorē, quamuis Caesarem, hac voce stomachabundus repelleret: Vah, audax blasphemia Ethnicam fidem habentis, sentientisque cum Iudaeis. Venerem enim, inquit, colebat, & sacrificia ei humana faciebat ultra urbem, vbi templum D. MARIAE fuit, quod solo aequatum, locum homicidiorum fecit; MARIAEQUE nuncupauit, vbi noctu pueros macians sacrificabat. In eandem sententiam scribit Glycas, ac omni blasphemiam id maius esse dicit, quod de matre Domini ferret legem sceleratissimus Imperator, ne quis illius intercessionem imploraret; nihil enim eam praestare posse fingens. Proinde hic Imperator infami Iuliano apostata haud dissimilis fuit, vt potest non solum veteris religionis odio vehementer incensus, & qui cultum Sanctis ab Ecclesia exhibitum inuidebat, verum etiam praestigiis ac magicis artibus omnino deditus, vt hinc victimarum dissectionibus & euocationibus manium, diabolicisque sacrificiis, ac aliis rebus nefandis operam sedulam daret; quemadmodum praeter Suidam Zonaras, Cedrenus, Nicephorus & Constantinus Manasses in suis historiis planissime contestantur. Tum ex Paulo diacono & Sigeberto satis apparet, hunc Caesarem omni scelere imbutum, Tyrannum, apostatam, magum, sacrilegum per totum Orientem ita sauisse, vt tristissima Ecclesiae facies appareret, nec fuit ex Ethnicis Imperatoribus quisquam crudelior, qui plures Martyres trucidauit. Et miramur adhuc, impurissimum Principem, qui Iouem Christo anteposuit, hunc enim non Dei filium, sed nudum hominem esse natum improbe mentiebatur, quiq; Venerem potius quam MARIAE publicè coluit, (solebat enim Veneri victimis humanis litare) miramur, inquam, nec nomen, nec honorem, nec inuocationem tulisse Deiparae: sed Satánico furore agitatam, contra Christi matrem aperto est Marte pugnasse, & apud plebeios procacissime disputasse?

In oratione funebri, quam habuit in S. Nicedam.

Vide & Nicephorus in fine l. 18. Eccles. histor.

Parte 4. Annal.

In Chronico l. 22.

SED O argutum, imò insanum potius ac ridiculum disputatorem, qui ne parum ineptus esset, sacrosanctam, nec satis laudatam vnquam Virginem rei vilissimae, ac veluti inutili prorsus ponderi, si absque pecunia relinquatur, hoc est, crumena vel oculis, voluit comparare. Longè aliter Diuina Scriptura differit, quae cum παραβολικῶς MARIAE nobis depingit, creaturis amplissimis & venustissimis illam confert; nimirum quod sit pulchra vt Sol, electa vt Luna, clara vt aurora, exaltata vt Cypressus in monte Sion, aut excelsa sicut thronus templumque Salomonis, & turris Dauid; communita demum & omnibus gratiae praesidiis circumseptae, sicut hortus conclusus, fons signatus, porta clausa & aurea, vt reliquos id genus veteris legis typos illustres, quibus mater Domini adumbrata est, praetermittam. Iam verò pudenda nostri nugatoris est collatio, qua eadem Virgo oculis auro refertis non alia de causa comparatur, nisi quatenus vterius in gremio Christum est complexa, eumque conceptum ad partum usque circumgestauit. Est ingens illa quidem & ineffabilis MARIAE dignitas, quod vnum eundemque filium cum aeterno Patre communem habeat, ac perpetuo seruet, vereque θεοτόκος tum ab Angelis, tum ab hominibus salutetur; etsi hoc etiam impius Copronymus, vt potest Nestorianus, inficietur. Sedenim cum summa vanitate coniunctum est, quod idem stultissimè fingit, incomparabilem Virginem eo tempore duntaxat, quo Christum gestauit, honore & dignitate excelluisse: alias autem, hoc est, ante conceptum, & post partum editum nihil praecleari & eximij habuisse, sed aliis foeminis exaequandam esse. Cur igitur antequam illa in Dei matrem cooptaretur, Gabrieli Archangelo, vt ostendimus, magnae tum admirationi, tum venerationi fuit? ob Heroicas profecto virtutes, quae inde à primis annis eandem pulcherrimè cohonestauerunt. Et iam antè probauimus, MARIAE verè sanctam & benedictam, Deoque in primis gratam semper extitisse, vt inter omnes Sanctorum ordines haec Ioachim & Annae filia tantò excellentior illustriorque fuerit, quanto aliis piis in Diuina electione prior, in omni virtute perfectior, in Seraphica quadam charitate ardentior, atque in cunctis animi corporisque dotibus venustior atque praestantior inuenta est. Quis porro sanae mentis homo ambigat, Christum, qui se amantes redamat, & amplissimis beneficiis afficit, vt Zachaeo inuitantis domui, ita multò magis suae matris cum summa charitate seruientis hospitio benedixisse, eamque benedictionem perpetuam esse voluisse?

Can. 6. & 4. 3. Reg. 10. Etz. Par. 2. Cant. 4. Ezech. 44. Eccles. 24.

1. Prouer. 8. 6. Luc. 19.

3. Reg. 11. 1. Reg. 2.

Quare non solum in MARIAE, sed in Christum ipsum peccat Caesar hic contumeliosus simulque blasphemus, dum hoc Christo petulanter affingit, quod in mundum editus integrum & sublimem suae Matris honorem imminuerit magis, quam conseruaret; non augens illam, sed spolians priore dignitate, vt iam nihil ei praeter aliis foeminis reliquum facere voluerit. Inane prorsus hoc phantasma est, & cum ratione ipsa pugnat: quandoquidem proles Regia non minus, sed magis post suum ortum, quam in vterò materno conclusa, suam Parentem illustrat, ac singulare decus illi conciliat. Ita enim Berhsabea Dauidis uxori contigit, quae cum antea stipendiarij militis coniux esset, tantum honoris ex Salomone filio procreato sibi comparauit, vt ad regalem thronum euecta, vnâ cum ipso filio augusta imperaret. Habeat igitur & seruet suos oculos Copronymus, siue auro plenos illos, siue vacuos maluerit: nihil hinc quidem praesidij, nihil fuci vel ad suam impietatem saltem leuiter excusandam, vel ad MARIAE dignitatem aliqua ex parte labefactandam cordatis potest obtendere. Est illa, manetque semper benedicta inter mulieres, & post partum non modò sanctior, sed etiam honorabilior, Sanctis reliquis praestata omnibus, sola Dei & Domini nostri mater, quam in caelis regnantem iure non solum prosequitur, colat ac veneretur, sed vniuersa etiam inuocet Ecclesia, sicut re ipsa tot retroactis seculis, vt postea docebimus, de solenni more inuocauit.

Quam multos autem (pro pudor) nostra tulit aetas Copronymo assentientes, planeque subseruietes, qui contempto Gnaphaei decreto, & relictis Ecclesiae Catholicae castris, se fidos velut satellites illi principi & patrono addicant, qui & suis exosus, & prout Suidas meminit, mortalium impurissimus fuit, electum certe organum Satanæ, Imperij pestis, orbis ludibrium, nec solum Hagiomachorum, sed etiam Iconoclastarum omnium Antesignanus. Vetuit enim prorsus imagines erigi sacras, Sanctos ho-

Quam ineptus fuerit in disputando Copronymus, Mariam crumena confertens.

Honestissimis rebus Maria confertur in Scriptura sacra.

An Maria duntaxat honorabilis fuerit, cum Christum in gremio gestaret, sicut fingit Copronymus.

Copronymus non modo in Virgine, sed in Christum ipsum est contumeliosus. Regia proles post partum illustrat maximè.

Maria non tantum, sed magis post partum quam ante benedicta & venerabilis.

Rem pudendam facere, qui munit in fide & doctrina cum hoc Imperatore conspirant, & eius mandatum amplectuntur.

nore affici, reliquias eorum seruari, sed ne titulum quidem Sancti legi vel audiri sustinuit impiissimus Princeps. Nec pudet tamen Nouatores huic perditissimo Casari & stultissimo legislatori obsequi, quoniam eius edictum amplectuntur, & hoc tantum non pro Dei oraculo mordicus retinent atque defendunt. Quod verò edictum? MARIÆ & Sanctorum intercessionem apud Deum non esse petendam, reliquias eorum conspuendas, sacris è templis imagines excidendas: earum igitur loco ille pingi sculpique curauit præclaras, scilicet, venationes & equestres ludos. Neque contentus his legibus atque facinoribus, sacras profanauit ædes, monasteria euertit, Monachis carceres impleuit, eosque tanquam agnos iugulauit, Sacerdotibus & Episcopis vim maximam attulit, pios in exilium relegauit, innumeròs cruci dauit, Sanctorum ossa concremauit, vel in mare proiecit. Taceo reliqua, & ad legem illam Copronymianam vereque stercoreariam redeo; ne quis videlicet cum aliorum Sanctorum, tum MARIÆ intercessionem imploret: hoc enim ficulneum esse præsidium, nullam opitulandi vim in Sanctis mortuis superesse mentiebatur. Eant nunc siue Lutheri, siue Zuinglij, siue Caluini affecta, & si velint, non doctrina solum, sed etiam crudelitate tum Euangelicos, tum Copronymianos esse gloriantur, dum Sanctos eorumque reliquias & icones nullo cultu externo dignantur, & fœdis erroribus scindunt Ecclesiam, & in sacris locis omnia vel peruertunt, vel euertunt atque profanant; vt taceam interim de horrenda illorum in personas & res Ecclesiasticas immanitate, quam nostra ætas in Anglia, Gallia, Scotia, Belgio, miserandum in modum experta est, & pij sæpè meritoque deplorant. Facebant Centuriatores tam iniqui iudices, vt Paulum Diaconum inculsare audeant, quod pium existimet Dei genitricem inuocare, vt in arduis rebus aut periculis nos adiuuet.

Vide Panth.
Diac. Zon.
& Sigebert.

Copronymi sceleris cum impietate coniuncti, vt Sanctorum cultum abolerent.

Quos collegas & socios habent, qui cum Copronymo credunt Sanctos nobis non posse opitulari.

Quomodo Catholici Sanctorum opem & præsidium implorant.

Patrum testimonia de Sanctis, qui post mortem nobis opitulentur.

Qui verò vnâ cum Copronymo sentiunt, quorum numerum hoc seculo inire non possis, & Sanctos omni opitulandi virtute spoliant, nã illi eandem nobiscantilenam cum Iudæis, Mahometanis, ac Ethnicis occinunt, pulchreque, scilicet, confirmant impiorum omnium opinionem, qui vel animam hominis mortalem faciunt, vel Sanctorum post mortem in cœlo beatitudinem in dubium vocant, vel eorundem denique perfectam erga credentes beneuolentiam, coniunctionemque nobiscum maximam negant. Nos verò tamen si fateamur, Sanctorum Spiritus ex hac vita in cœlum translato, si per se & naturali modo spectentur, nulli mortalium prodesse posse; tamen quia certò credimus, eosdem Sanctos in cœlis regnantes magis quam antea in terris peregrinantes apud Deum valere, donisque omnibus tali statui congruentibus cumulatiores esse, & Christum per hæc sua lectissima membra de nobis benè mereri posse ac velle, nobisque subindè multa beneficia præstare, idcirco fidenter illorum imploramus opem, nostraque vota illis, vt Dei ministris, atque apud Christum patronis, religiose cum tota Ecclesia commendamus. Habet cœlum utique multos & Angelos, & Onias, & Hieremias, id est, fratrum & populi Christiani amatores, & qui multum orent etiamnum pro vniuersa ciuitate seu spiritali Hierusalem Ecclesia. Cur ergò non petamus, vt in hoc suo precandi & nobis opitulandi instituto apud communem Dominum perseuerent, & eorum bonorù, quæ à Deo petentes obtinent, nos participes reddant? E veteribus sanè Origenes docet, Sanctorum animas præterquam quòd pios in hac vita cognoscunt, èt cum illis ipsis comprecari, & Deo gratificari volentibus opitulari. Nec dubitat Augustinus pro certo statuere & affirmare, quòd Martyres hinc viuentibus opitulentur. Gregorius Nazianzenus Cyprianum & Athanasium (præclara Ecclesiæ lumina) non modò laudat, sed vtrumque hoc etiam modo compellat: Tu nos ab alto propitius respice, nostrumque sermonem ac vitam dirige, & sanctum hoc ouile pascere. Tum Basiliius de S. Iulitta loquens: Hanc ipsam, ait, in nos benignè contulit Martyr gratiam, quam olim suis Hierecuntinis Elisæus impartiuit. Ac rursus idem, vbi de quadraginta Martyribus differit, communes eos humani generis custodes, & oprimos curarum socios, Gregorius verò Magnus sanctos adiutores & protectores hominum facit. Ad hæc Ambrosij sententia, ne Christo quidem credit, quisquis homines à Martyribus visitari posse non credit. Credidit autem id sanè Prudentius, aliòquin de Agnete Martyre nunquam dicturus:

a Zach. i.
b Mach. i.
15.

c Lib. 8. contra Celsum.
d Li. de cura pro mortuis agenda. c. 16.
e Oratio in Cyprian. & Athanasij.
f Oratio in Iulittam.

g Hom. 32.
h Serm. 91.

i In Carmine de Agnete Romæ.

Seruat

Seruat salutem virgo Quiritium,
Nec non & ipsos protegit aduenas
Puro ac fideli pectore supplices.

In Carmine de Cypriano Carthæ.

In Paneg. de obitu Celsi.

a Li. de Spiritu S. c. 29.
b Oratio in eundem Gregor.

In li. de Miraculis.

1. Cor. 3.

Iuan. 14. c. 35.

c In expositione Psal. 130.

d In ser. 91.
e Lib. 22. de ciuitat. Dei cap. 8.
f Sess. 25.

Matth. 18.

Sermo. 2. de festo Annuntiat.

f In Tragedia de Christo patiente.

g In orat. ad Mariam Virg. Et de laudibus Martyrum.

h In epistol. in ser. Syn. Nicæna. 2. act. 4.

i In lib. de gloria Martyrum ca. 10.

k Oratio de zona Deipara.

TVM Cyprianum celebrans, hoc illi perspicuè tribuit:

Deniq; Doctor humi est, idem quoque Martyr in supernis.
Instruit hic homines, illinc pia dona dat patronus.

IN eundem ferè sensum adfert multa Paulinus, cuius & illud est proprium:

Celse iuua fratrem socia pietate laborans,
Vt vestra nobis sit locus in requie.

POSTREMÒ Gregorius ille, quem Basiliius & alter Gregorius Nissenus mirè commendat, Thaumaturgus, id est, miraculorum effector, quòd in his valeret plurimum, ab omnibus appellatur. Non quòd ille, vel quisquam è Sanctis alius in nomine suo, vel in pari cum Christo potestatem miracula fecerit, aut facere possit, quemadmodum Marbachius nos affirmare vanissimè conuiciatur; aut quòd Christo Christiq; nomini Sanctum quenquam & nomen eius vnquam exæquemus, id quòd vel impium sit cogitare: sed quòd lectissimos Dei amicos, Christiq; in regno cœlesti cohæredes, Diuinæ iam nature gloriæq; cõsortes tantifaciamus, vt in multis miraculis, quæ fiunt, & beneficiis quæ contingunt mortalibus, eos veluti secundarias & instrumentales causas agnoscamus; nihil interim primæ causæ, seu principali bonorù omnium auctori Deo vlla ex parte derogantes, sed illum potius in Sanctis suis hac ratione mirabilem & potentem glorificantes. Hic enim loquendi mos etiã vulgo est familiaris, nec ab eo Paulus abhorret, vt de se suisq; similibus dicat, Dei adiutores, Dei cooperatores sumus. Tum Christus ipse licet imbecillitatis discipulorum esset probè cõsciens, qui sine ipso nihil præclari efficere possent, tamen luculenter affirmat: Amen amen dico vobis, qui credit in me, opéra quæ ego facio, & ipse faciet, & maiora horum faciet, quia ego ad Patrem vadò. Hocq; diu Augustinus de viuente Petri, Ambrosius de mortuorum Martyrum miraculis interpretatur. Hinc idem Augustinus multos ægros per Stephanum Martyrem suo æuò sanatos, multaq; miracula in Aphrica per eundem facta esse testatur. Quare cum nihil absurdi habeat, quòd MARIA & Sancti alij non solum facere miracula, sed precantibus etiam mortalibus opitulari à veteribus sæpè dicuntur, mordicus retinere conuenit Synodi Tridentinæ Decretum, quò disertè sancitum est, bonum ac vrile esse Sanctos suppliciter inuocare, & ob beneficia à Deo per Christum eius Filium impetranda, ad eorum orationes, auxilium opemq; confugere. Qui verò nos à Sanctis iuuari posse negant, præterquam quòd falsum dicant, simul dignitati Sanctorum, Christiq; capitis potentia impudenter detrahunt; neque solum iam pridem damnatis VValdensium, Catharorum & Bohemorum erroribus consentiunt, sed etiam quoniam totius Ecclesiæ conuellant auctoritatem, Ethnicis meritò adnumerandi sunt.

Cur dicitur Gregorius Thaumaturgus.

Sancti quomodo dicantur facere miracula, sine iniuria Dei per illos operantur.

Sancti facturi miracula à Christo ipso discuntur.

Confirmat Ecclesia, rectè Sanctos inuocari, et eorum opem atq; auxilium implorari.

Quomodo veteres loquuntur, Mariam nobis posse opitulari.

Vide Metaphrasem in oratione de exitu Deipara, quando fuit oblata in templo.

IAM verò vt ad MARIAM redeat oratio, dabit nobis legem, scilicet, Copronymus, & vniuersa eius cohors prohibebit, vt ne siue cum Augustino, siue cù Fulberto, adeoq; cum Ecclesia dicamus; Sancta MARIA succurre miseris, iuua pusillanimes, refoue flebiles, sentiant omnes tuum adiuuamen, quicumq; celebrant tuam commemorationem? Accusent miseri Gregorium Nazianzenum Deiparæ supplicentem, MARIA sis mihi propitia: imò ab illa semper liberari calamitatibus petit. Sugillèt Ephrem Syrum, qui spem desperantium, peccantium adiutricem, mundi solatium, portamq; cœlorum illam nuncupat. Flagellent Gregorium Magnum, qui Christianorum propugnatricem & Dominam eandem appellat. Verberent & alterum Gregorium Turonensem, qui MARIAM sine labore suis proferre auxilium docet. Damnèt Germanum Patriarcham ita Deiparæ confitentem: Potens est ad salutem tuam auxilium. Is qui affigitur, ad te confugit: qui iniuria afficitur, ad te accurrit: qui est rebus a speris & aduersis implicatus, tuum inuocat auxilium. Explodant Georgium Nicomediensem Archiepiscopum MARIÆ hoc accinentem: Te Christianorum multitudo murum habet firmissimum; te fideles Reges arma tenent valida: per te consequuntur trophæa victoria; præbe manum laborantibus: opem fer eis, qui agitantur tempestatibus, sed a bellorum fluctus.

architecti priora nonnulla Marbachij dicta vtcunque molliunt, alia verò ex Hæreticorum lacunis malè depromta peiùs defendunt, neque modò cum veteris Ecclesiæ sensu & consensu, sed etiam cum nouis suæ Sectæ Doctoribus haud obscurè pugnare videntur. Verùm enim verò dum inter se isti conflistantur, ego etiam, quem testem ad probanda MARIÆ miracula Eisengreinus in suo libro citauerat, in theatrum pertrahor, & à Marbachio primum, deinde à Chemnitio perquam acerbè traducor. Et si verò Catholicum Doctorem à talibus Ecclesiæ hostibus, quorum damnata est memoria, viruperari, sapientum quidem iudicio non nisi laudari est, & calumniantibus nò solùm ignoscere, sed etiam benè precari debemus, sicut equidem ex animo istis duobus precor, tamen vt veritas cognoscatur, & imbecilliorum minor sit offensio, nò possum hoc loco non aliquid respondere. Quoniam verò historiam integram, vt Oetingæ gesta res est, Præpositus ipse Oetingensis fusè per scriptam edidit, ac eadem dictus Rabus vtcunque defendit; sat mihi fuerit accusationis capita præcipua perstringere, ne hîc fortâsse lectorem diutius remoremur.

Ex qua occasione hic aduersaria respondetur de Oetingæ si exorcismo, nò ita pridem habito.

Breuis confutatio illarum objectionum, qua aduersus exorcismum Oetingæ habitum, & demonem expulsum adferuntur.

Cur & quo pacto, & quo fructu adhibitus sit dictus exorcismus.

Qua mens fuerit exorcismi in hoc negotio.

Quare Nouatres in Catholicis non probent munus exorcistarum.

a In dicto li. de miraculis cõtra Eisengreimii. b In examine Concilij Tridentini de inuocatione Sanctorum.

Matth. 7.

NONDVM octo elapsi sunt anni, quòd ego Augustâ profectus Oetingam peruenerim, quod oppidum est Bauariæ, à templo sacrosanctæ Virginis MARIÆ, quæ multis illic claret miraculis, & aliquot abhinc seculis claruit, in primis nobilitatum. Sed, ô scelus in expiabile, hanc ipsam ædem à Ruperto insigni Bauarorum Apostolo consecratam, ac ipsa verustatis specie venerabilem religionis ergò me petiuisse. Hîc ego porrò Lauretanam Litaniam coram aliis recitauit. Sit hoc alterum & enorme crimè. Quasi verò nunquam satis laudata Virgo maiores etiam titulos, quam in illa leguntur, non promereatur, atq; etiam à Patribus iam pridem nò sit consecrata. Rogatus assensu, vt Catholicum exorcistam præstarem iuuandæ energumena, quæ tunc eo loco sese offerebat à dæmone grauius discruciatâ. An verò nouum & apud Orthodoxos inusitatum, aut illaudatum videri potest exorcistæ institutum? Igitur aggressurus hoc munus, MARIÆ patrocinium implorauit, vt Deum in graui functione propitium magis haberem. Pudèda scilicet inuocatio, quam veteres ad felices rerum successus & exitus diuinitus impetrâdos non modò priuatim, sed & publicè adhibuerunt, sibiq; prodesse senserunt. Cùm iam adiuratus dæmon in fœmina loqueretur, vt præsentem omnes audirent, simul & horreret, Diuinæ bonitati visum est, per hoc qualecunq; ministerium, Ecclesiæ fide cooperante, hostem formidabilem non coërcere modò, sed etiam profligare, vt mulier tam diu hospite liberaretur. Hoc est, scilicet, in principe dæmoniorum eiicere dæmonia, & signo mendaci Papisticam confirmare superstitionem. Quid hîc facias, quæso, maledicis obtræctoribus, qui Paulum ipsum Apostolum, si coram adesset, vel patrem vel filium Beelzebub fortâsse appellarent. Affingant etiam candidi homines, me aucupandæ laudis, vel parandi quæstus gratiâ hunc suscepisse laborem, cuius quantumuis haud exigui me prorsus pœnitere iam ac pigere non potest. Illud ingenuè bonaq; conscientia testabor, quia veritatis cõfessionem extorquent aduersarij, me nihil priuati commodi, nec gloriolam vllam in hoc toto negotio, vt par erat, spectauisse, sed Christianæ charitatis rationem vel maximam habuisse, omnemq; successum instituti exorcismi, per quem fœmina ter misera, licet genere nobilis, restituta est, Deo Opt. Max. in primis, ac deinde sanctissimæ Virgini Matri, cuius efficax illic fuit inuocatio, acceptum retulisse, & idcirco ad gratiarum actionem Diuino nomini reddendam præsentem omnes cõceptis verbis excitauisse. Quid enim indè mihi arrogarem, vel ab aliis ascribi paterer, quod Christus per viles quoq; ministros ad ædificationem Ecclesiæ suæ operatur, & in cuius nomine illi etiam qui Sancti non sunt, se in terris prophetâsse, & dæmones eiicisse, aliquando in supremo illo iudicij die fatebuntur? Quod ministeriũ in dæmonibus eiiciendis tantò minùs, vt credo, placet aduersariis, quantò rectius nõrunt, illud ipsum in veteri Ecclesia receptum atque probatum, & ad nos Catholicos veluti per manus transmissum, per Christi gratiam suum retinere vigorem, & cum euidenti fructu eorum, qui à dæmonibus obsessi sunt, per ministros Catholicos crebrò exerceri, & feliciter expediri. Videt autem ac dolent inuidi, sicut alia pleraque Diuina charismata, sic etiam exorcistarum officium ac potestatem in nouis ipsorum Ecclesiis omninò iacere, ac prorsus nullum habere

habere locum, adeò vt si quando magistri eorum aut socij eiiciendis dæmonibus operam nauent, sicut Lutherum & alios nauasse constat, nec principium illi, nec finem inuenire possint, sed oleum & operam perdant, seque suis etiam ridendos exponant. Quomodò enim dæmonibus imperarent, etiam si vel Catharos & Nouatianos externa pietatis specie excellerent, nisi Deus ipse (quod absit) falsitatis testem sese præstaret, veræque Ecclesiæ capitales hostes, ac eorum praua dogmata miraculis obsignaret? Ego demùm ingentes Deo summo gratias ago, qui mihi tot annos in hac Iesu societate verisanti tales socios dedit, qui vt præstantibus Dei donis me longè superant, ita etiam si non verbis, at re ipsa quidem (absit arrogantia) id quod apud Tertullianum legimus, dicere posse videantur: Dæmones non tantum respuimus, verum & reuincimus, & quotidie traducimus, & de hominibus expellimus, sicuti plurimis notum est. Id verum esse, non obscuris exemplis, in orbe nouo alibi que gestis possem demonstrare: sed isthæc commemoratio præsentis loco quidem non necessaria, imò & odiosa est; perindè ac si nos ipsos commendare velle videremur. Hæc verò si satis non sunt nostris æmulis, ne plus ego temporis in me vel excusando, vel defendendo consumam, id solum cum eodem Tertulliano ad extremum dicam: Cruciate, torquete, dammate, atterite nos; probatio est enim innocentia nostræ iniquitas vestra. Semina non nisi corrupta & dissoluta fœcundiùs surgunt.]

Lib. ad Scapulam.

In Apolog. 11.

NUNC ad MARIÆ miracula propiùs accedemus, quæ cùm ingentem lucem ac vim singularem ad cultum sacrosanctæ Virginis vindicandum & comprobandum adferant, si vnquam antea, nunc vel maximè quidem ab Ecclesiæ hostibus oppugnantur atque conuelluntur. Principiò enim de horum miraculorum prædicatoribus & scriptoribus litem nobis mouent: deinde in vniuersum fidem & auctoritatem miraculorum, quæ à Sanctis facta celebrantur, in dubium vocant, ac ferè pro nihilo ducunt, mirasque de his rebus contentiones excitant, & furiosè rixantur. Nòs igitur vt breuitati consulamus, argumentum tam latè patens, quod magni est sanè momenti, ad quædam axiomata contrahemus, & scholasticam docèdi rationem secuti, rem omnem lectori, vt speramus, luculentiorē efficiemus.

Genes. 1. a Exod. 7. 8 & 9. b 3. Reg. 17. 18 & 19. c 4. Reg. 13. d 4. Reg. 2. e 2. Cor. 5. f Act. 19. g Num. 22. h Exod. 7. i Act. 8.

k 2. Thess. 2. l Matth. 24.

In 1. part. 9. 110. artic. 4. Lib. 22. de ciuita. Dei, ca. 10. m Lib. consilior. Apostolicarum cap. 30. n Episto. 53. ad Resaratium.

PRIMA sit hæc propositio: Inter vera miracula & falsa, siue mendacia signa atque prodigia discrimen in primis & perpetuò retinendum est. Vera Deum vtiq; habent auctorem, qui Psalmographo teste, facit mirabilia solus, quique partim immediatè, vt cum cœlum & terram ex nihilo creat, partim mediatè, vbi, quando & quomodò ipsi visum est, edit miracula. Neque solum per Prophetas, vt Moysen & Eliam, nec modò per Apostolos, vt Petrum & Paulum, sed etiam per instrumenta inanimata; quemadmodum per ossa demortui Helisæi, per Eliæ pallium, per Petri vmbram, per Pauli sudaria & semicinctia, per asinam Balaam, vera & Diuina fieri miracula in sacris literis legimus. Falsa signa sunt dæmonum præstigiæ, & fanaticorum hominum illusiones ad simplices homines dementandos per execrandas incantationes inuentæ; quales iam olim Magi Pharaonis, & Simon Magus, & Apollonius Tiansæus, quem Christo adæquare conatus est Hierocles, superbè atque fallaciter, nec minùs vanè absque omnifrutu ostentârunt: quales præterea sub mundi finem Antichristus eiusque proximi præcursores Satanicis ludibriis instructi passim exhibebunt.

ALTERA propositio: Et si penès Deum primaria potestas duntaxat manet, quæ ad vera miracula in orbe designanda spectat, tamen & Angeli & Sancti eadem facere non malè dicuntur, vel quoniam Deus illa secundum horum desideria efficit; vel quòd in ipsis cùm eduntur, Sancti aliquod ministerium præstent; quemadmodum veterum stupidiõssimus Thomas Aquinas rectè anno tauit. Hinc dictum illud extat Augustini: Faciunt ista Martyres, vel potius Deus vel orantibus, aut cooperantibus eis, vt fides illa pronoficiat, qua eos non Deos esse nostros, sed vnum Deum nobiscum habere credamus. Nec multò post: Credamus Martyribus & vera dicentibus, & mira facientibus. Atq; ita Sanctos facere miracula, Diuina scilicet accedete virtute, veteres per sæpè loquuntur, inter quos Clemens Petri discipulus inquit: Helisæus Propheta post discessum è vita mortuum quendam excitauit. Sicut & Hieronymus dixit: Helisæus mortuus mortuum suscita-

Deus Nouatris successum omnè adimit, si dæmones eiicere tentent.

Dæmones hodie à Catholicis reuincunt & expellunt per Deum gratiam.

Tractationem de Maria miraculis tantò magis à Sæctariis oppugnari, quò plus momentis habeat ad Deiparam illustrandam.

De tradendis quibusdã propositiõibus ad Maria Sanctiorumq; miracula rectius intellegendam.

Prima propositio de veris falsisq; miraculis discernendis. Miracula finit à Deo immediatè & mediatè.

Qui falsa miracula fraude dæmonis olim parauerunt.

Secunda propositio de miraculis, quæ Sancti faciunt.

Patrum testimonia, quòd Sancti post mortem etiam faciunt miracula.

fuscitavit. Tūc Gregorius Nazianzenus de Martyribus asserit, ab illis etiam post mortem expelli dæmones, infirmosque sanari. Id ipsum Chrysostomus aperte testatur, & certis confirmat exemplis, iam tūc sua ætate à Martyribus edita fuisse miracula quotidiana, ut etiam illi eorumque tumuli dæmonibus essent formidabiles. Narrat & Gregorius Romanus varia miracula, quæ Sancti apud Italos suo fecerunt, & inter cætera generalem hanc profert sententiam: Vbi in suis corporibus sancti Martyres iacent, dubium Petre non est, quod multa valeant signa demonstrare, sicut & faciunt, & pura mente quærentibus innumera miracula ostendunt. Sed quia ab infirmis potest mentibus dubitari, utrumne ad exaudiendum ibi præsentibus sint, ubi constat quia in suis corporibus non sint; ibi necesse est eos maiora signa ostendere, ubi de eorum præsentia potest mens infirma dubitare.]

Sancti apud sua sepulchra præsentibus eorum virtutum exaudiunt, & passim faciunt miracula.

Tertio proposito de virtute seu miraculorum, qua per Sanctos efficiuntur.

Deo per miracula sanctos redit illustriores, suamque a morem erga illos & nos pulchre comprobant.

Complures ceteros de Sanctorum scriptis miraculis, quæ etiam publice in templo recitabantur.

Quarta proposito de auctoritate miraculorum non laudanda ob quorundam abusus.

Novam miracula non solum Sancto-

TERTIA propositio: Vera miracula, quæ per omnes ætates per Sanctos suos facit Deus, sunt Diuinæ virtutis & gloriæ illustres quædam patefactiones, & rectæ fidei sanæque doctrinæ testimonia seu oblationes atque appendices, quibus non solum increduli ad Christianam fidem amplectendam commoueantur, sed etiam credentes in possessione Catholicæ veritatis aduersus impios & Hæreticos magis magisque corroborantur. Sunt præterea non obscura testimonia, quibus electa sua organa nobis comprobant & exornat Deus, ut Sanctorum fidem, iustitiam, virtutem ac gloriam cognoscamus, de illis præclare sentiamus & loquamur, tūc in colendis illis simul & imitandis nos aliosque magis confirmemus. Vnde Lutherus etiam hoc profiteri veritus non est: *De intercessione Diuorum, cum tota Christiana Ecclesia sentio, & iudico, Sanctos à nobis esse honorandos & invocandos. Quis enim potest contradicere his, quæ adhuc hodierna die mirabiliter & visibiliter apud Diuorum sepulchra & corpora operatur Deus?* Enimvero Helisæi, Hieremiæ, Stephani, Martini, Bernardi ac aliorum plurium in Ecclesia heroum excellens pietas velut in obscuro iaceret, aut certe à nobis non tantoperè suspiceretur, nisi hos lectissimos amicos DEVS multis & præclaris miraculis non solum in vita, sed etiam post mortem cohonestasset, totique Ecclesiæ tot euentibus indicis commendasset. Testatur ergo Gregorius Turonensis, virtutes & prodigia, quæ ad Sanctorum memorias quotidie patrantur, insignem illorum fidem & meritum demonstrare. Et Jonas Aurelianensis notat, Sanctorum corpora multis magnisque miraculis diuinitus honorari, quod æquum sit, ut qui corpora sua membra iustitiæ utiliter exhibuerunt, & in eis contra diabolum generationis appareat indicis, quàm pretiosa sit Sanctorum mors in conspectu Domini, & quod magna sit eorum virtus apud Altissimum. Quod minus admirari par est, quod vereres, quemadmodum post Eusebium & Ruffinum uterque Gregorius Romanus & Turonensis, Beda venerabilis, Paulus Diaconus, Petrus Damianus, Simeon Metaphrastes, ut ceteros præteream, de præclaris Martyrum miraculis toties differuerunt, magnaque volumina descripserunt: quod præterea mos olim solennis fuit, & Augustini etiam durauit seculo, ut si quæ Sanctorum miracula noua fierent, ea scripto consignarentur, & deinde populo in Ecclesia recitarentur. Quæ res Dei operibus ad Sanctorum memorias factis fidem astruebat certiore, & gratiam beneficiorum operumque Dei memoriam in piorum animis reficabat, ac demum veram præsentis Ecclesiæ confessionem ac Religionem veluti Christo eiusque Sanctis acceptam fortius commendabat.

a Oratio in Iulianum. b Lt. contra Gentes in Babylam Martyrem. Et homelia in septem Machaba. Martyres. c Lt. 2. Dialog ca. 22.

In purgat. quorundam articulorum.

d Lt. de laude sanctorum Martyrum. c. 49. e Lt. 1. de cultu imaginum. Psalm. 115.

Libr. 22. de ciuitate Dei. c. 8. Et Ambrosii. ser. 91.

2. Thess. 2. Math. 24.

Concilio sancita lex est, neque noua miracula admittenda, nec nouas Sanctorum reliquias recipiendas esse, nisi Episcopo recognoscente & approbante, qui simulatque de his aliquid compertum habuerit, ea iudicare possit, quæ adhibitis in consilium Theologis, aliisque viris bonis veritati & pietati consentanea esse videbuntur. Peccant hic interim, nimiumque sibi permittunt aduersarij, quemadmodum Foxus, Balæus, Galtius, Casparus Goltyvurm, Hockerius, Hamelmannus, ac in primis Magdeburgici Centuriatores, Historici sæpè mædaces, Rhetores fatui, Theologi peruersi, & in miraculis tūc iudicandis, tūc perstringendis non solum Hæretico, sed etiam Lucianico spiritu obcæcati, eoque potissimum intenti, ut suum vetus odium expleant in Ecclesia Catholica proscindenda. Ad eod nihil illis in Ecclesiastica historia, Sanctorumque miraculis placet, sed apocryphum, vanum, friuolum, euentitium, adulterinum statim habetur, & ad dæmonum præstigijs inuidiosè reiicitur, quicquid nouæ ipsorum doctrinæ cum Lutheri natæ placitis aduersatur, & aliquam veteris Ecclesiæ traditionem atque consuetudinem, à qua illi semper abhorrent, redolere videtur. Faceffat autem profana istorum temeritas, qui tūc MARIÆ & Sanctorum miracula ob impuros affectus tam iniquè censent, ac velut in exilium relegant, primum auctori & effectori Deo, qui in suis Sanctis potens, mirabilis ac gloriosus non minus est, quàm à Propheta dicitur, suum tollunt honorem: deinde Sanctos ipsos (tàm electa Spiritus sancti organa) laude debita spoliant: tūc fide dignos testes, qui vera de illorum miraculis prædicant, peruersè traducunt, ac postremo suæ vanitatis luculentum specimen præbent, cum quod ipsi non assequuntur, incredibile ac ridiculum esse fingunt, ac Ethnicis potius in profanis historiis, quàm Ecclesiasticis auctoribus in sacris sæpè numero astipulantur. Est humani quidem intellectus acies tam inbecillis, ut Diuinorum operum, per quoscunque tandem fiant, causas penetrare non possit, nihilque magis quàm nimia curiositas, fidei simplicitate remota, in sacris percipiendis homines impedit, & in omnes abducit errores. Præclare autem docet Augustinus, quod in rebus miris siue miraculis summa credendi ratio sit omnipotentia Creatoris. Magno igitur studio cauendum est Orthodoxis, ne tragicis vocibus Notuatorum aduersus MARIÆ & Sanctorum historias atque miracula importunè vociferantium moueantur, neque tam leuiter antiquitatis monumenta & testimonia, licet prima fronte quiddam asperum sonent, sibi eripi patiantur, aut ipsi etiam respuant nauseabundi. Et si enim quæcunque de Sanctis leguntur, pari gradu certitudinis ac reuerentiæ, ut ita loquar, amplectenda non sunt, sed alia quidem alijs præstantiora, maioreque fide digna merito existimantur; tamen non est cuiusuis hisce de rebus ferre iudicium, quas qui vel omnino negligunt, vel superbè contemnunt, in VValdensium & VVicleuitarum damnatos errores facile prolabantur.

Psalm. 67.

Lt. 21. de ciuitate Dei. 7.

Matth. 12. Luc. 11.

Matth. 10.

a Ser. 91. de inuentione corporum Sanctorum. Geruasij & Prothasij. b Lt. contra Vigilant.

rum reliquia non sine iudicio Episcopi debent admitti. Nouatores perperâ de miraculis iudicare, quæ de Sanctis celebrantur.

Multis modis peccatores nos censores miraculorum, quæ in vera Ecclesia per Sanctos facta sunt atque sunt.

In Sanctorum miraculis non quid nobis sed deatur, sed quid Deus possit & faciat, esse spectandum.

Nouatores Societates contra Sanctorum miracula Catholicis esse commendandas. Difficile est ac periculosum aduersus communem bonorum opinionem miracula quædam improbare.

Quinta propositio de primis & præcipuis cælestium miraculorum Ecclesiæ, quos nunc Sæculari amulatur.

QVINTA propositio: Sanctorum miracula conuellere, aut prorsus inficiari antiquum & proprium est illorum institutum, qui aduersus Christum eiusque Ecclesiam funestissima bella gesserunt, & Christiani nominis hostes longè infestissimi extiterunt. Fecerunt id omnium Hæreticorum primi Patriarchæ Pharisæi; ut potè qui haud sine aperta blasphemia Christi Domini & lectissimorum eius discipulorum miracula virtuti ac potestati dæmonum attribuerunt. Si enim patrem familiam Beelzebub vocauerunt, quantum magis domesticos eius: ut Euangelicis verbis utamur. Fecerunt Porphyrius ravidus in Christum canis, immanis Ecclesiæ persecutor Diocletianus, & profani complures dæmonum cultores Ethnicis, Euangelique hostes acerrimi, qui Martyrum miracula dæmonum præstigijs depurarunt. Fecerunt in Dei Filium contumeliosi Ariani, à quibus hæ voces iactabantur: *Non sunt isti Martyres, nec torquere diabolum, nec aliquem liberare possunt: non sunt dæmonum vera tormenta, sed ficta & vera composita ludibria:* sicut a Ambrosio testatum reliquit. Fecerunt id denique perfidia insignes, & anathemate perpetuo damnati Hæretici Eunomius & Vigilantius, quibus contra luculentas & omnipotentibus conspicuas Martyrum virtutes libuit disceptare, atque impudenter excipere; Hieronymo teste. Horum ergo siue parentum, siue maiorum vestigijs tam pulchrè Nouatores insistant, dum caninam suam facundiam in sanctissimos Patres exerunt, quos belli homines & Magos & Necromanticos aliquando faciunt, quorumque miracula

Qui hodie Sanctorum miracula

Sirulentè pre-
ferant.

racula & Antichristi notas & dæmonis prodigia petulantissimè vocant. In quo calum-
niandi genere valent plurimum scriptores Magdeburgici, feruet quoque ^a Caluinus,
qui pro suo candore Sanctorum miracula confirmationem superstitionum nominat,
sicut & ^b Beza porrò Satanæ hanc operam ministeriumque iniquitatis appellat. Nec
minor ^c Illyrici est impudentia, publicè vociferantis, horum miraculorum nullum
apud nos esse finem, eaque signa hominum fraude confingi, & ad stultam referri super-
stitionem. His accedit qui non ita pridem insanas voces rursus effudit ^d Heerbrandus,
& ne parùm maledicus atque mendax esse pergat, sic audet scribere: *Miracula quæ iam
fiunt ad Sanctorum inuocationem, nec nos ad ipsos, sed ad Deum huius mundi referimus, quia à
Deo vero ad idola, quæ fabricantur Papistæ, & figmenta cordis humani, imò ad diabolum ipsum
abducunt.* Oblasphemum censorem, qui in acceptum gratiæ spiritum tam est contu-
meliosus, vt quod summo Deo Deique digito debet, ascribi, quo duce ad Sanctorum
memorias & olim facta sunt, & nunc fiunt miracula, id verò nequissimo Belial, & prin-
cipi tenebrarum tribuit, atque ab omnibus tribui postulat. Hoc est vtique non solum
humani, sed & peruersi Hæreticique cordis figmentum: hoc nouum idolum à nouis
Sectariis fabricatum, quod ipsi vulgò tantum non pro Dei verbo imperitis colendum
adorandumque proponunt. Affingant autem quæcunque velint Catholicis Sancto-
rum cultum exercentibus, eorumque miracula celebrantibus: nunquam id tamen
probauerint, à nobis idola esse fabricata, vel Sanctos vlllos in idola conuerti Catholicis,
ac demùm homines in veteri Ecclesia per quæcunque miracula, & per quemlibet recep-
tum solennemque cultum Sanctis exhibitum, à Christi honore Deique cultu ad diaboli-
cum cultum abduci.

^a In hâc
nra Enuige-
lica.
^b Li. insit.
Christi ca. 4.
Sect. 16.
^c In Centuri-
x. mædaco-
rum Papi-
sticorum.
^d In Thest.
hæperatiss.

Expõsio verbo-
rum maledici
Heerbrandi de
Sanctorum mi-
raculis.

Quorũ per
Sectarios rito-
perè laborat Sa-
tan, vt Sancto-
rum miracula
derogetur.

His miraculis
Catholicos eo-
rumque fidẽ Sal-
dẽ confirmari
ac recreari.
Deum etiam nũ
per Sanctos mi-
racula passim
operari in Ec-
clesia.

De Satanica
fallacia, per
quam Sectarij
excusant sese,
quod noua sua
doctrina noua
nõ addant mi-
racula.

Satanam hodie
laborare, vt per
Sectarios pri-
mum Sancto-
rum, & deinde

SEDENIM isthæcaliaq; putida, & æquè nefaria conticia per suos satellites euomit
Satan, vt splendidam verorum miraculorum lucem, quam in suam & Sanctorum glo-
riam clementer accendit Deus, in vera Ecclesia vel extinguat penitus, vel obscuret. Nec
enim ignorat, eximiam consolationem, multumque vtilitatis cum his miraculis con-
iunctam; vnde credentes etiam in sincera fide & doctrina confirmantur, atque à Syna-
goga malignantium vera Dei Ecclesia internoscatur. Nam inter alia, quæ Catholicum
pectus in auita & Orthodoxa religione confirmant, illud etiam non sanè postremum
est, quod cum Augustino Orthodoxus quisque suo iure profitetur: **TENET** me in Eccle-
sia Catholica consensus omnium populorum: tenet autoritas miraculorum non
veterum tantum videlicet, sed etiam in Ecclesia Catholica semper vigentium, vt Or-
thodoxorum prædicatio Dominum cooperantem habeat, & sermonem illa confir-
met sequentibus signis. Confirmat sanè in hunc vsque diem tum Laureti per Deipar-
am Virginem in Italia, tum Compostellæ per Iacobum Apostolum in Hispania, tum
Argyræ & Catanæ per Philippum Confessorem, & Agatham Martyrem in Sicilia, tum
Oetingæ per eandem rursus Virginem matrem in Germania. Confirmat, inquam, eas
virtutes in Ecclesia Catholica passim exercens, vt liuidi aduersarij tantum splendorem
in suis speluncis & tenebris haud sine molestia queat aspicere, pij verò in summa cum
voluptate summum Deum in Sanctis suis gloriosum prædicare & colere nõ satis posse
videantur. Nec dormit interim nequissimus ille Satan, qui cum Dei sit velut simia, & per
suos satellites eorumque Patriarchas adhuc edere miracula prohibeatur, quam potesta-
tem negari Hæreticis Clemens etiam & Irenæus comprobant, nouam fallaciam adhi-
bet, qua suorum in noua Synagoga Doctorum & nuditas & turpitudine apud rudes saltem
vt cunq; contegatur. Cum enim hi legitimæ vocationis & confirmatæ doctrinæ nouæ,
quæ miraculis nouis astruenda erat, testimonio careant, impostor orbi persuadere co-
natur, sicut & ipsi fortiter clamitant, ne Catholicis quidem vera esse miracula, & si quæ
fortassis de Sanctis celebrantur, ad regnũ Antichristi ea pertinere, nouis miraculis opus
non esse, prima sufficere, quæ in Apostolicis literis exprimuntur: quare frustra ab ipsis
noua signa postulari, qui ad Apostolica prouocare possint. Hac via demùm cæcos cõ-
perducit cæcorum ille Dux & tenebrarum Princeps, vt non modò Sanctis, sed etiam
Christo Domino miraculorum, gratiam in ipsa Dominica cruce, & sacrosancta Eucha-
ristia, multisque aliis Sacramentis detrahat impudenter. Etenim quæ mysteria tot retro-
actis

Contra Ec-
clesiam Ma-
nich. c. 4.

Li. 2. Reco-
gnitionum.
Lib. 1. ca. 8.

actis seculis non sine summa religione colit Ecclesia, hæc pro rebus magicis haberi, &
tanquam impios cultus Antichristi damnari, ac demùm vbiq; gentium aboleri debe-
re contendit. O Satan Satan, itane cum tuis artibus & fraudibus perpetuò latere confi-
dis, vt quod iniquitatis mysterium in Ecclesiæ perniciem operaris, atque ad inuehendum
atheismum promouere non desinis, id nullus deprehendat? At verò si ab imposturis
Satanicis cauere placet, in ea demùm Ecclesia firmiter acquiescamus, quæ indiuiduam
signorum & doctrinæ coniunctionem tenet; quæque præsentem Christi gratiam partim
Catholicæ doctrinæ consensione, partim Conciliorum grauitate, partim miraculo-
rum maiestate commendat; quicquid demùm Ægyptiacæ ranæ coaxent. Sed ad no-
stram Virginem axiomata reliqua proprius conuertamus.

Christi mira-
cula improber
aboleantur.

Ecclesia Vera,
inter alias no-
tas habet et
maiestatẽ mi-
raculorum.

Sexta propositio
de Mariæ pro-
prio miraculo,
quæ per illam
Deus operatur.

SEXTA propositio: Quam miraculorum virtutem & gratiam Deus Sanctis sæpè
aliis, cuiuscunque illi ordinis fuerint, post mortem impertit, nimirum vt de capitis
Christi maiestate, & de membrorum eius gloria, deque Christianæ fidei veritate, & Ca-
tholicæ inuocationis fructu certiores essemus, eandem virtutem & gratiam multò san-
ctissimæ & augustissimæ matri suæ, quam nulli illustrium cedere quidam affirmat, neu-
tquam denegauit. Nihil enim moramur nugæ Marbachij hoc modo cauillantis:

In lib. de mi-
raculis con-
tra Eisen-
greum.

In 2. part.
Chronic.
Cartonæ.

In 3. parte
9. 27. art. 50.

Refutatio Mar-
bachianæ cau-
illationis.

*MARIA in nullo fuit vnquam Ecclesiæ ministerio, nec Scriptura meminit alicuius miraculi ab
illa perpetrati. Quomodo igitur vel ipsa per se, vel Christus per ipsam miracula edere posset? Pri-
mum enim nimium impritus est, qui donum miraculorum ministerio Ecclesiæ mag-
is quàm Dei potentiæ alligatum videri postulat, qui que nescit matrem Domini sum-
mo sanctissimoque ministerio, quod in terris nulli alij contigit, demandatum fuisse, at-
que ita eandem excelluisse, vt præcipuos Ecclesiæ ministros Apostolos, si Melanch-
thoni credimus, suis consiliis rexit ac gubernarit. Præterea quid ineptius, quàm mi-
raculorum donum idcirco MARIÆ adimere, quod de illa nusquam Scriptura sacra lo-
quatur? in qua neque Christus linguarum dono fuisse præditus expressè asseritur, &
alia multa quæ ille aliòquin habuit, docuit atque fecit, prætermittuntur? Sed nota isto-
rum ars est & consuetudo, qui cum Arianis ab autoritate negatiuè, vt in scholis vo-
cant, tam libenter quàm ridiculè arguantur, & rursus quæ illic traduntur, velut soli fa-
pian, pro sua libidine, quicquid visum sit Patribus, sibi sumunt interpretada. Quantò
autem rectius Thomas Aquinas docuit, MARIAM vti Christo secundum humanita-
tem fuisse proximam, sic etiam præ cæteris maiorem ab illo gratiæ plenitudinem ob-
tinuisse, & licet sapientiæ donum, gratiamque virtutum ac Prophetiæ acceperit excel-
lenter, tamen donorum atque virtutum suo sexui non congruentium vsu caruisse. Nec
sanè decebat, quod ad vsum miraculorum attinet, quibus doctrina Euangelij à Christo
eiusque discipulis primùm confirmanda erat, non decebat, inquam, vt aut Virgo ma-
ter, aut Ioannes Baptista in Euangelij exordio miraculum vllum ederet. An verò hinc
scitè Marbachius colliget, vtiusque personæ, quæ nihil in Euangelio post Christum est
illustrius & sanctius, nullum etiam post mortem miraculum extitisse, quo Deus hosce
lectissimos homines, sibi que charissimos in terris illustraret, Ecclesiæque sue commen-
datiores redderet? Persuadeat hoc, si velit, suis auditoribus Marbachius: nos plurimis
& amplissimis venerandæ antiquitatis testimoniis, quæ postea proferentur, longè aliter
sumus edocti, & ab Andrea Cretensi, qui celebris Archiepiscopus fuit Hierosolymis
non temerè scriptum nouimus, miraculorum effectricem ab omnibus decantandam
Deiparam esse Virginem, cuius idcirco sacrum corpus, ipsumque Dei sacrarium ad se-
pulturam elatum, multis statim & eximiis claruit miraculis, vt præter alios ^a Damascenus & ^b Metaphrastes asseuerant.*

Deipara excel-
lenter habuit do-
na spirituales,
sed non sum
omnium, sicut
neque miracu-
lorum.

Nec Maria, nec
Ioannis Baptista
congruebat in-
suo facere mi-
racula.

Miraculorum
effectrix Maria
dicitur.

Septima propo-
sitiõ de Mariæ
miraculis, non
nimium rigide
censendũ.

In 2. Encõ-
mione de dor-
mitione Vir-
ginis.

^a De dormi-
tione sanctis-
simæ Domi-
næ, nostræ
Deiparæ.

^b Ser. de Vi-
ta & exitu
Deiparæ.

^c Cõtra A-
postolicos.
^d Li. de Spi-
ritu sancto,
ca. 27. & 29.

SEPTIMA propositio: Nimirum curiosi atque scrupulosi sunt censes, qui nulla
nostræ Virginis miracula, nisi ab antiquissimis tradita scriptoribus recipiunt atque confirman-
bant. Est enim media tenenda via, vt in Marianis miraculis admittendis & confirman-
dis neque nimium faciles, neque rursus plus æquo difficiles ac morosi esse velimus. Si-
cut enim Ecclesiæ hostes in eo peccant, quod ad solas Scripturas nunquam non prouo-
cent, & ex illis peti velint omnia, id quod fieri posse negant ^a Epiphanius atque ^b Basilius:
sic & quidam immodico rigore delinquant, quoniam historias & miracula, etiam quæ
sic & quidam immodico rigore delinquant, quoniam historias & miracula, etiam quæ

*Christianorum
est scripta veterum
de Maria
miraculis ac si-
milibus rebus
candide inter-
pretari.*

nihil absurdum ac durum sicuti continent, sine peruetustis, certis & classicis authoribus agrè amplectuntur, & amplectenda esse censent. Et si enim omnia, quæ in hoc genere leguntur, eiusdem non sunt ponderis & authoritatis, sicut & antea testati sumus; tamen quia charitas non est suspicax, & temerè aliena iudicare prohibet Christus, sapidi que cibi ob vitium palati pro insipidis nonnunquam habentur, & demùm paucorum est sacris de rebus solidè diiudicare, minùs in eo quidem erit periculi, si à bonis probabiliter narrata, & à doctis non reiecta, quæ ad piorum ædificationem faciant, recipiantur, quàm si eadem fastidioso & contentioso præfractoque animo repudientur. Sunt quæ licet Ecclesia non confirmauerit, neque scriptores noti expresserint, tamen Maiorum traditione, & ipsa rei euidencia comprobantur, vt nostro etiam seculo veritas nulla tergiversatione celari, nec sine pudore negari posse videatur. Nos verò ex plurimis pauca eiusmodi miraculorum exempla proponemus, simulque authores & fontes, à quibus accepta sint, bona fide patefaciemus.

CAPVT DECIMVM NONVM.

Memorabilia exempla duo; nimirum Andrea de Chio Martyris, & Ioannis Damasceni præstantis Theologi, qui ambo cum à barbaris hostibus immaniter tractarentur, non modò Deiparam inuocârunt, sed etiam præsentem inuocationis fructum non sine manifestissimis miraculis retulerunt, aliisque publicè demonstrarunt.

LIBET HOC LOCO EXEMPLA DVO ILLVSTRIA REPETERE, PLVRA dabimus postea, quæ de nostræ Domine miraculis perspicuè loquantur, & inuocationis ad illam factæ utilitatem maximam atque certissimam probent. Prius à Georgio Trapezuntio, posterius à Ioanne Patriarcha Hierosolymitano mutuabimur; quoniam in vtroque non parua est rerum cognatio atque similitudo. Et si verò author vetus non est Trapezuntius, vt qui sub Friderico III. Cæsare scriptor celebris extitit, tamè de fide præsentis historiæ ab illo descriptæ nullus est ambigendi locus, quùm Græcus ipse in Creta natus, de Græco Martyre non alia testetur, quàm quæ in medio Græciæ, & in Regia vrbe per Magistratû publicè gesta, neque minùs Latinis quàm Mahometanis nota, ac eo tẽpore plurimis visa, audita, comperta fuerunt. Vt autem sine fuce simpliciter veritas narretur, eaq; narratio maiorem fidem habeat, visum est Trapezuntij verba, quæ mihi primùm amicus in Italia legenda obtulit, & deinde Colonienfes probatis Sanctorum historiis inseruerunt, hoc loco repetere, omnibusque insignem historiam iudicandâ exhibere. Hinc verò luce clarius cognoscetur, quàm præclaræ fidei & inuictæ fortitudinis iuuenis Andreas ille fuerit, vt sanè veteribus Martyribus meritò cõferatur, quantumque fructus & roboris ex eo ceperit, quod in acerbissimis tormentis, summisque doloribus subinde matrè Virginè inuocârît. Historia sub Paulo secundo Pont. Max. contigit, & primo quidè eius Pontificatus anno in vrbe Constantinopolitana. Scribit igitur in hunc modû Trapezuntius.

QVANDO iam triennio è Creta Constantinopolim nauigâssem, vniuersam illam vrbe cum Gallata simul in admiratione atque gaudio reperi nõ paruo, propter singulare ac inauditum multis temporibus Andree de Chio pro Iesu Christi professione martyrium. Fuit enim paulò antè mirabili constantia per gratiam Dei gestum. Nam ego quidè mense Nouembri applicui, Anno ab incarnatione Domini M. CCC. LXV. Andreas verò Martyr Christi præcipuus 29. die mensis Maij eiusdem anni coronam Martyrij misericordia Christi consecutus, in cœlos ascendit ad eum, pro quo multos cruciatus sustinuit. Verùm quod admirabilius ritè cõsideranti videbitur, illud est, quod nisi Andree Martyrium diuinitus destinatum diuina gratiâ Christianis opem tulisset, & ani-

*Propositio de
sequenti tracta-
tione.*

*Cur sequens hi-
storia de An-
drea Martyrio
in dubium So-
cians nõ debeat.*

*Fructus histo-
ria sequentis
colligendum.*

*Historia de
Martyrio An-
dree Chij me-
morabilia.*

Matth. 7.

Tomo 7.

& animos eorum firmâset, magna in eos clades, ac ærumna ingens ab inimico generis humani, procellæ in morem fuisset effusa. Quidam enim, quem honoris causa non nomino, ex Trapezuntana ortus orbe, Peripateticorum Philosophiæ Professor, siue sua sponte, vt multi aiunt, siue impulsus nescio, nec, si sciam, dicere ausim, Crucem Domini negauit, & Mahomero adhæsit. Quarè Turcarum Rex elatus, virum quendam, cuius nomen me fugit, ipsumque Trapezuntium militiæ peritissimum in carcerem coniecit: dignum ratus, vt Philosophum conciuem suum volens nolensue imitaretur; cupiebat enim eius opera vt in re militari. Cumque Christiano nõ cõsideret, ad Mahometum intrudere cupiebat. At ille animo Martyr dicebat: Philosophus in deliciis educatus, maiore spe ipsarum, Christi crucem negauit: Ego autem qui pro Imperatore meo mortali tot tantosque labores cum Scythiis bella gerens tuli, vulneraque excepi (dixit & aperto pectore citatrices ostendebat) pro Imperatore cœlesti mortem timebo? absit à me tanta infania. Quæ mens præterea esset mea, vel potius quæ stultitia, veritatem doloris fugiendi causa prodere, ac æterna cœlestiaque regna repudiare, Mahometoque adhærere, vt bellorum labores subeam, pericula magna pro Imperatore mortali suscipiam, gladios in Christianos Christianus ipse natus distringam? & denique in mortem ruere, quam fugiendam censuit Philosophus; vt in æternam ac veram mortem deferar præceptus? Hæc ille.

VERVM dum hæc Constantinopoli fierent, Andreas febribus grauiter laborabat, cœlibemque se perpetuò fore Reginæ misericordiæ Virgini vouit, si euaderet. Sedatis illico febribus, paulò post quasi ex morte surrexit, & albis se vestimentis induit, vt scilicet nunquam obliuisci posset mundiciæ corporis, quàm Creatoris obtulit Martiri. Constantinopolim deinde petiit, non vt mercator, aut vagus quidam magnarum vrbum visendarum cupiditate. Summa enim in iuvene viginti & septem annorum grauitas atque constantia illucebat. Rarò quis inane verbum ab ore ipsius excidisse audiuit: à ioco enim penitus erat alienus. Cur igitur iuit? à gratia Dei, vt ego arbitror, ad martyrium vocabatur, vt & ipse in cœlis Christo cum aliis Martyribus assisteret, & omnibus prodesset, qui Philosophi siue leuitate, siue terrore fuerant conturbati. Statim cum in vrbe applicuit, accusatus fuit, quod cum Christianis cõuersaretur, Ecclesiisque viseret; quasi Christianus summa cum religione ac deuotione homo, qui Crucem Alexandriæ negauit, conculcauit, sputis sædauit, & demùm in stercora proiecit. Hæc mercatores Ægyptij, qui tunc in vrbe aderant, ad Iudicem detulerunt, seque ipsos vidisse eum negantem confitentemque, quod Mahometo adhæreret, audiuisse attestabantur. Trahitur in iudicium Andreas iniquum, accusationeq; recitata, nunquam se à Chio, vbi natus educatusque Chij ciuitatem hoc ipsum scire aiebat. Iudex iniquus hac in re non esse audiendos Christianos censebat. Tunc Christianorum multitudo, quæ circumfusa stabat: Si Christianorum testimonium in huiusmodi causa refutandum est, inquit, Mahometistarum quoque similiter non recipiendum. Nam sicut nos Christianum falsò accusatum iustè defendimus, sic Mahometistæ accusationem suorum veram esse contendunt. Quarè prætermittis testibus res ipsa quærenda est. Non aliter igitur quàm Iudæi secundum Mosaicam legem, circumcidi suos Propheta vester iussit. Quarè si genitalia huius membra simili nota læsa sunt, morte iure plectetur; sin minimè, cum ipsa re causa determinetur sua, & nihil ambiguitatis hominum animis remanebit. Spoliatur interea miles Christi, nudusque à tanta multitudine aspicitur: nullum in eo indicium, nulla circumcisionis macula, nullum Mahometistarum appareret vestigium. Exclamant ex lætitia Christiani: Confunduntur aduersarij, & victi penitus consternantur, nisi diabolico astu adiuti exposuissent, moris esse in Ægypto, minoris homines ætatis circumcidi, maioris, si ad Mahometum Dei Prophetam conuertantur, circumcidi, si volunt: si verò abhorrent circumcisionem, nullo cogi modo posse; quoniam meliùs sit lucrari animam hominis ex toto nobis corde adhærentem in cæteris omnibus, præter circumcisionem, quàm reicere, quoniam circumcisionem recæteris omnibus, vel magis quia Sectæ faucebat suæ confusus Iudex, nullam se formidet. His rationibus, vel magis quia Sectæ faucebat suæ confusus Iudex, nullam se

*Philosophus qui-
dam Peripate-
ticus Trapezun-
tius è Christiano
no factus Ma-
hometanus.*

*Exemplum cõ-
stantis fidei in
homine militi-
ari & Trapezun-
tino.*

*Andreas Dei-
para Sicut per-
petuum cœliba-
tum, & statim
ex morbo con-
ualecît, totusque
mutatur in vir-
tutum spiritua-
lem.*

*Andreas Con-
stantinopoli ac-
cusatus, quid
responderit ad
innocentiam suam
defensionem.*

*Andreas à qui-
busdã defensus
coram Iudice Ma-
hometano.*

*Andreas coram
Iudice nudatur,
& nuditate ip-
sa probat se non
esse circumcisum
more Mahome-
tano
Mos Ægyptia-
cus, quatenus
circumcidan-
tur Christiani.*

*Iudex iniquus
Andreas in car-
cerē subter redi-
it, suumq; Regē
de illo consulit.*

pronunciare sententiam velle in re tanta dixit, nisi Regem consuluerit. Ita enim mo-
ris est in causis ambiguis atque arduis. Regem igitur, in carcerem coniecto milite Chri-
sti, consultum adiit, cui omnia cum retulisset, interrogatus de ætate ipsius, habituque
omni corporis, Iuuenis, inquit ipse, animo inuictus atque magna staturâ, grandibus of-
sibus atque neruis conuallatus. Rex qui tales homines in militia habere cupit, Vade,
inquit, & primùm illi, si noster voluerit esse, offerimus Centurionatum in militia no-
stra: deinde, prout in virtute ipsum valere conspexerimus, ad maiora prouehemus.
Quod si beneficiis non commouebitur, minis atque terrore ipsum concutias, & si neu-
tra poteris præualere viâ, capite plectas.

*Andreas par-
tem silentio, par-
tem oratione
contemnit ob-
lati Regis mu-
nificentiam.*

ALTERO igitur die producto ipso, primùm Regis pollicitationes proponuntur
mirabili cum amplificatione: Quod caput statim eris Andrea centum militum, & à pri-
uatorum tractus conditione, cum Principibus connumeraberis, quod facillè virtus &
diligentia tua extollet te ad maiora. Verùm cum Martyr Christi nihil respondendo
contemnere oblata videretur, qui circumfusi erant veritatis hostes, alij argentum atq;
aurum, alij vestes, alij suppellectilem variam pollicebantur. Cumque in silentio acrius
perseueraret, Quid, inquit, ne verbis quidem tuis nos dignos putas? Digni quidem, ait,
vos estis multò maioribus, quàm ego dicere aut excogitare queam: sed res quas offer-
tis, nulla responsione sunt dignæ. Quid enim caducam hanc vitam atque mortalem
putatis magni aliquid habere, quo cœlesti sit præponenda? Erras, ipsi respondent: nam
nos & ad illam tibi viam aperire studemus, & hanc insuper tibi felicem reddere cona-
mur. Non coherent, inquit, caduca æternis, non felicibus misera, non prophana beatis:
sed quid opus est verbis? Ego felicitatem huius seculi nihili facio: ego crucem, passio-
nem, sepulturamque Christi mei, auxilio illius fretus nunquam negabo; statuite in me
quicquid malueritis: vnum rogo, ne me verbis amplius tentetis.

*Andreas respon-
sio, cum resuta-
tione illorum,
qua promitte-
bantur.*

*Vox digna Mar-
tyre, qui se pa-
ratum offert ad
omnem crucia-
tum pro Christi
nomine.*

HIS dictis coniectus illicò in carcerem, vinculis cathenatus, pedibus atque mani-
bus alligatus, ad meridiem sequentis diei, qui fuit 20. Maij, iacuit. Post meridiem statim
protrahitur, & in partem vrbis quæ Oriëtem spectat, propè mare ducitur, vbi ad palum
nudus alligatus, flagellatusq; loris cæditur, acriusq; quàm dici possit, principiò flagello-
rum & verberum contremuisse dicitur, & manibus ad pectus cõtractis, ac digitis in pu-
gnum compressis, magna exclamasse voce: VIRGO MARIA adiuua me. Inde pedibus
altero ad alterum adductis, stetit rectus in eisdem vestigiis, mirabile dictu, vsque ad solis
occasum. Interea dum miles Christi his cruciatibus exercetur, Trapezuntius ille, de
quo supra retuli, è fenestra turris, in qua fuerat inclusus, prominens clamabat: O felicem
Christianum, ô beatam quæ te genuit, Insulam, ô nobilissimum atque omni laude di-
gnum genus, vnde ortus es: vtinam isthic essem tecum, vt eadem paterer pro Christo.
Hæc aliaq; vociferabatur, martyrij coronam, vt arbitror, desiderans. Carnifices autem
Andrea reducto, multis preciosa membra flagellis lorisq; foedè dilacerata, vngunt vn-
guentis, cibum quoq; atq; potum ad fulciendam in corpore animam de Medicorum
consilio, quorum multi ac peritissimi aderant, obrulerunt, ac aquam, in qua non par-
uum defecati auri pondus bullierat, conducunt ad bibendum. Id faciebant, quò lōgior
vita eius aliquid ad negationem Crucis afferret, simul & ostenderent, quanti vitam fa-
cerent eius; fortè etiam quoniam cum Christianis nutriti, & nōnulli eorum Christiani
fuerint. Nec ignorabant, quomodò Martyres Christi olim in die cruciabantur, & in
nocte conualescebant. Quarè timentes, ne id diuinitus eueniret, medicamentis suis oc-
cultare veritatem studebant.

*Andreas à car-
nificibus et Me-
dicis post granē
flagellationē re-
focillatur in
carcere.*

*Andreas ferreis
vnguis dilac-
eratus, iterum
Mariam inuo-
cat.*

VIGESIMA prima eiusdem mensis die rursus producit, denudatusq; ferreis vn-
guibus tergora, & quæ pridie eius diei fuerant flagellata, dilacerantur. Nec quicquā ali-
ud fecit dixit que miles Christi; quanquàm prius contremuit in principio, manusque ad
se adduxit, digitos in pugnos contraxit, pedes in eisdem vestigiis tenuit, magnaque vo-
ce clamauit: VIRGO MARIA iuua me. Sic Trapezuntius etiam eadem quæ pridie
vociferabatur, è turri iterum atque iterum repetebat. Adueniente nocte vnguentis illi-
nitur, similiter & medicamentis atque aquis, in quibus magna virtus auri fuerat in-
fusa, sustentatur, quasi charam Crucis hostes salutem eius haberent, magnam iis rebus
inesse

inesse virtutem prædicantes, Spiritus sancti gratiam in Medicorum peritiam, cibi que
ac potus commoditatem deriuantes. Illucescente namque die sanus omnium martyr
Christi apparuit: quæ res medicamentis fieri non potest, quæ cum naturaliter agant,
longiore indigent tempore, frequentationeq; conueniente, ne digesta in dubium ali-
quid conferant: quod tamen minimè facere possunt, si denuò corpus ac sæpius exagi-
tetur, siue etiam atrocius crucietur; quæ virtus opem afferre potest, præter diuinam
profectò nulla. Vigesima secunda eiusdem mensis die, producitur similiter post meri-
diem, ac manus & pedes sic torquentur, vt ne digitorum quidem articuli, nec cubitus,
nec genua in locis suis remanent, sed locis suis omnia salirent; qui dolor maximus om-
nium est. Cætera similiter gesta dictaq; non ab ipso solum, quæ tamen nihil aliud, ni-
si: VIRGO MARIA iuua me, in principio dolorum, idq; semel clamabat, verùm eti-
am à Trapezuntio illo, qui martyrium sic expetebat, vt multis etiam Mahumetistis au-
dientibus sæpius repeteret, quæ dicta superius sunt. Medicorum quoque diligentia si-
militer, imò etiam maior fuisse dicitur.

*Andreas, quam-
uis immaniter
crucietur, post
noctem totus re-
stituitur, sub-
toq; sanatur.*

*Andreas manus
& pedes crude-
lissime torquen-
tur.
Ad Mariam cer-
tam inuocatio.*

VIGESIMA tertia die in columis sanusque non Medicorum arte, sed illius primi Mar-
tyris & Domini omnium IESV Christi productus Andreas, nouo genere cruciatus vex-
atur: humeros carnibus per gladios denudant, studentes semper, ne celerior mors ip-
sum inuaderet. Sperabant enim, si non acerbitate ac magnitudine dolorum, attamen
diuturnitate se victuros: sed derisi tandem iacuerunt. Declinante die reducitur, sicuti
superioribus diebus, dictis factisque, medicamentis quoq; non aliter quàm prius adhi-
bitis. Die vigesima quarta eiusdem mensis eodem modo fiunt omnia, eodemque in lo-
co, quo in die clunes carnib. nouaculis spoliatur non subito, sed cum mora, vt doloris
acerbitas magis sentiretur. Cætera omnia similiter acta, vt in superiorib. diebus, dicta-
que eodem modo etiam à Trapezuntio martyre animo atque voluntate, qui illis die-
bus, quibus Andreas patiebatur, similiter è turri clamitabat. Die vigesima quinta par-
tes pedum, quæ inter genua clunesq; sunt, carnibus similiter denudantur. Cætera eo-
dem modo dicta gesta que fuerunt. Vigesima sexta die suræ, id est, carnosæ partes pe-
dum, quæ sunt intra genua & poplites, similiter carnibus denudantur. Cætera que facta,
dicta, procurata similiter fuerunt. Vigesima septima die femur, quæq; circa ipsum sunt
corporis partes excoriantur. Vigesima octaua die totum corpus à capite ad pedes ver-
beribus cæditur, vt doloribus renouatis tandem moueretur. Maxilla quoque vna vno
istitu denudata carne fuit, quam Christiani rapientes, seruârunt, fuitque in monasterio
B. Francisci, inusitato fragrans odore atque mirabili.

*Ad nouū & hor-
rendū supplicium
Andreas porro
rapitur.*

*Clunes Andrea
per nouaculas
carnibus spoli-
antur, nouaq;
illi tormenta in-
figuntur.*

VIGESIMA nona eiusdem mensis die, anno primo Pontificatus Papæ Pauli secundi,
vltimò producit Andreas de Chio martyr Christi præcipuus in locum solitum, ad
orientalem vrbis partem prope mare sanus, viua, vultu læto, decora facie. Mahumet-
istæ his rebus moti, medicamentorum virtute sic factum asserbant, & ingratitude
illius accusantes: Non vides, clamabant, Andrea? tuæ vitæ cura nobis habita est, no-
stro studio, imò Regis ipsius in columis es, & virtute medicamentorum, & Mahometi
gratia, qui te vult deliramenta Christianorum de cruce ac passione IESV despiciere. Quæ
beneficia quoniam ingratus non sentis, morte morieris. Non est mors sic mori, ait, sed
vita. Quarè nolite putare me verbis terreri posse, nec medicamenta profuerunt, qui-
pè quæ vel in minimis vulneribus vix post multos dies aliquid afferre possunt. Me
autem CRVX Dominus nostri Iesu Christi, & Virgo MARIA ad hunc diem conserva-
uit atq; reseruauit. His dictis securi caput supposuit, & ad cœlestia regna euolauit.
Tunc mortis eius ministri, vt Iudex iusserat, caput & truncum corpus trahere veloci-
ter ad mare conantur. Exclamant Christiani, qui lachrymis effusis circumstant, quo-
rum magna erat multitudo, sepeliendum esse consulendam, sepelirine velit ipsum
illis resistentibus, Regiam aiunt maiestatem esse consulendam, sepelirine velit ipsum
iam mortuum, an in mare prolici. Hoc audito, ipse Iudex ad Regē procurrit; nec enim
licet Iudicibus, quando Regem consulendum esse audiunt, quicquam facere vltius,
nisi Regi prius referant. Sed Christianorum quoque Primates quàm velociter poterat,
Regem

*Andreas maxil-
la carne denuda-
ta, & seruata
magnum spirat
odorem.*

*Andreas postre-
ma oratio, eius-
que testimonium,
se per Christum
crucem & Ma-
riam Virginem
in summis tor-
mentis inuictis
extitisse.*

De Andrea cor-
poris seculendo
subortia conten-
tiones inter Chri-
stianos & Tur-
cos.

Regem adeunt; qui cum percepisset, quibus cruciatibus, & quam diu vexatus fuit An-
dreas, efferbuit ira dicitur, & verbis in Iudicem sic atrocibus visus fuisse, vt exanimis
ne mutiret quidem Iudex iniquus. Sed ea ira, & illa ingentes minæ simul cum verbis e-
uanuerunt. Christianis deinde iubet, vt Andream honorificè, sicut decet virum for-
tem, sepeliant. Qui apposito capite corporis suo, ad Galatam deportarunt. Aderat
autem vniuersus vtrarumque vrbiū, Galatæ atque Constantinopolis, populus, viri
simul ac mulieres, pueri atque puellæ, liberi & serui, nec Christianorum solum, verum
etiam Mahometistarum multi admiratione commoti, non pauciores quàm decies de-
cem milia; qui omnes alij lachrymantes, alij laudes eius prædicantes, & alij constantiã
ac robur animi, alij prudentiam atq; grauitatem, alij contemptum humanarum rerum:
multi fidem in Iesum Christum, in crucem & passionem eius, & in immaculatam Vir-
ginem deuotionem narrantes. Tandem in Galatæ partem extremam versus Ortum,
mari contiguam deueniunt, vbi est Ecclesia Virgini MARIÆ, si rectè memini, dicata;
ibi depositus iacet.

Quæ præcipua
in hoc Andream
fuerint à multis
commendata.

Quæ commoda
ex Andream mor-
te ad multos
perueniunt.

His iraque gestis, magna Rex exarsit cupiditate Trapezuntij viri illius, de quo su-
pra diximus, liberandi: sed quia honestè id facere, nisi rogatus, non posse iudicabat,
per quasdam, vt dicebatur, mulieres effecit, vt vxor illius pro marito supplicaret suo.
Sic mors Andream, atque martyrium illud quidem palam, sed multos quoq; alios à pe-
riculo liberauit, multos in fide Orthodoxa confirmauit, eos qui ante hoc martyrium
quauis ratione Mahometo adhæserunt, pudore confudit, mœsticia affecit, ac inani de-
niq; pœnitentia & vexauit & vexat. His omnibus ego vehementer commotus, ardebã
desiderio videndi corpus eius; sed niue, frigore, glacieq; detentus, hyemis marisque
tempestate, illic fui vix mense Februarij; eam mihi oranti gratiam Deus intercessione
Martyris concessit. Vidiq; ipsum iacentem in sepulchro nimium profundo, situ hor-
rido, ea tamen integritate membrorum omnium, & totius corporis colore, & dignita-
te formæ, tali vultus splendore & habitu, vt non animam expirasse, sed dormire mihi
leuiter sub vmbra videretur. At qui iacebat loco ita humido, vt omnib. iam indumen-
tis, quibus erat inuolutum corpus, putrefactis, nudum totum conspiceretur; præter-
quam quod genitales partes fragmento lini obtegebantur. Exarsi tamen cupiditate de-
scendendi, tangendi, osculandi pedes, manus, faciem præcipui Martyris, nec tantum lo-
ci humiditas descendendiq; difficultas, quantum verba Presbyteri custodis, & spes pos-
se id me aliàs commodius facere, detinuerunt.]

Georgius' Tra-
pezuntius qua-
le corpus Mar-
tyris in sepul-
chro inuenit.

& Georgium ne-
gari a Sectaris.

Ob quã causam
hæc repetita sit
historia.

Hucusque Trapezuntius exponit Martyris Andream historiam, eumq; deinde no-
bilissimo Martyri Georgio, cui tamen Lutherus, Calvinus, Melanchthon, alijq; Secta-
rij nec inter homines, nec in rerum natura locum reliquum faciunt, ob cruciatuū ma-
gnitudinem haud perperam confert. Ego verò hanc totam narrationem non indignam
putaui, quæ à nobis hoc loco repeteretur; partim ad huius Martyris Germanis quidem
& Occidentalibus vt plurimum ignoti gloriam illustrandam, partim ad institutum
nostrum euidentius comprobandum, vt Catholicæ inuocationis ad MARIAM factæ sa-
lutaris vsus & fructus, totq; iterata in homine vno per illam miracula rectius elucescât.
Nouerat profectò hic athleta generosus Andreas, quid quantumq; Christo Redemptori
suo deberet, ob cuius fidem & amorem tandiu ad sanguinem vsque pugnavit, & hor-
renda illa tormenta toties ab impiissimis Mahometanis repetita fortissimè superauit;
vt potè cum in cruce Domini sui vnicè gloriari, vitamque ipsam Christi nomine pro-
fundere in summis votis haberet. Neque tamen à se, vel à Christiano pectore vilo alie-
num esse putauit, si Christi fide & amore totus incensus, MARIÆ opem imploraret, seq;
præsente illius patrociniò atq; præsidio in afflictionibus maximis consolaretur. Vbi
nec illum sefellit sancta fiducia, qui quum se tali commendasset Matri, eam potenter
adesse sensit; vt potè post acceptas sæpè plagas sanitati integræ toties restitutus, & no-
uum quasi corpus subito induens, quod paulò antè fuerat vel dilaceratum, vel excar-
nificatum, demirantibus iurè omnibus, quòd vnus non solum immanes hostes, & ex-
quisita tormenta, sed & incredibiles tot dierum cruciatus perferre, tantumque robur,
Deipara iuuante, præstare potuisset.

Andreas, quan-
tumvis fide in
Christi ardens,
Mariam inuoca-
re non cessat, si-
mulq; ab illa ex-
auditur.

Galat 4

Nunc

Nunc alterum exemplum, quod ad Ioannem Damascenum pertinet, in medium
adferamus, quoniam cum priore pulchrè conuenit, & quantum in rebus etiam de spe-
ratis proficit Deiparæ inuocatio, non obscurè quoque demonstrat. Quod sanè testi-
monium non potest exigui esse momenti, quia non ab homine plebeio atque vulgari,
sed à Ioanne Patriarcha Hierosolymitano proficiscitur; Græcè quidem ab illo scrip-
tum, & latinè postea conuersum ab eo, qui cum Ecclesiæ insignis sit aduersarius, Ioan-
nes nimirum Oecolampadius, eandem historiam, tanquam fide dignam, primum est
interpretatus. Quis verò nescit cum apud alios, tum apud Græcos Ioannis Damasceni
nomen & auctoritatem in primis valere, quia nobilissima ciuitate Syriæ patria que sua
Damasco cognomen traxit, eruditione & eloquentia quidem, vt Suidas meminit, præ-
stantissimus, maximiq; nominis, nulli vel doctrina, vel nominis celebritate seculo illo
secundus? habet autem hoc sibi proprium idem Damascenus, vt si è scriptis eius operi-
bus iudicemus, in celebranda, defendenda & honoranda Virgine matre sæpè multumq;
versetur. Quam obrem cum ab hostibus iniquè tractatus, ac manu dextra per summam
iniuriam mutilatus esset, haud parum doluit, sibi facultatem ademptam ea scribendi,
quæ ad laudem eiusdem Virginis porro pertinerent. Sed ad historiam ipsam veniamus,
& rem omnem fusè descriptam, compendio quodam complectamur. Leo Isaurius
Iconoclastarum Patronus imperabat, & ad tuendam Sectam Pseudosynodum celebra-
ri iusserat, ingentes motus excitans, vt sacras imagines ferro & igne deleret, prorsusque
aboleret in Ecclesia. His rugientis Leonis furoribus si quis alius, certè Damascenus sese
fortiter opposuit, & in patria degens, tres libros pro sacrarum imaginum defensione
conscriptos edidit, eoque opere animos Iconomachorum vehementer offendit. Qui
cum dolerent, suas artes & fraudes tanti viri industria detegi atq; labefactari, falsò illum
apud Saracenum in Arabia Principè prodicionis accusarunt, quòd ad rumpenda Prin-
cipum fœdera literas manu sua consignatas subdole misisset, ac pacem publicam per-
turbare aggredereur. Hinc Princeps Barbarus accusatorum querelis nimium credens,
Damascenum quamlibet innocentem de prodicione suspectum habet, eumque iniu-
dicio damnat, pœna in amputatione manus dexteræ constituta. Quæ res à Saraceno
Principe perpetrata, sed absentium Iconomachorum dolo nequissimo procurata, fœ-
liciore quam illi sperabant, exitum habuit, & MARIÆ quidem duce Catholicis læ-
tam victoriam impetrauit. Damascenus igitur post vulnus acceptum, manum enim
dextram illi amputarant, suam sararium ingreditur, ante Virginis Deiparæ imaginem
sese prosternit, lachrymas fundit, suam calamitatem deplorat, multisque precibus Vir-
gini Matri sese commendat, ac supplex his verbis clementissimam implorat: Domina
& sanctissima Mater, quæ Deum meum peperisti, amputata est dextera mea ob sanctas
& diuinas imagines. Tu qua de causa Leo sæuiat, non ignoras; proinde quacocius suc-
curre. Dextera enim altissimi, quæ dete iacarnata est, per tuas intercessiões multas fecit
virtutes. Sancte oro, & hanc meam dexteram tuis precibus; vt tuas & eius, qui ex te in-
carnatus est, laudes, sicut dederis, numeris rhythmicis & melodiis perscribat, & Ortho-
doxi cultus sit cooperatrix, ô Deipara. Hæc orans Ioannes & lachrymans in somnum
vertitur, videtq; sanctam Dei genitricis imaginem, misericordibus ac lætis oculis ad se
respicientem, & ita dicentem audit: Ecce sana facta est manus tua, caue posthac ne seg-
nis fueris, sed calamum eam fac scribæ velociter scribentis, quemadmodum nunc pol-
liticus es. Vt autem restitutus euigila uir, & manum curiosè contemplans, curatam vi-
dit, tum exultare cœpit spiritu in Deo salutari suo, & Matre eius, quia fecit secum mag-
nalia qui potens est.]

Quis Suis & fru-
stris esse possit
sequenti miracu-
li de Ioanne
Damasceno, il-
ludq; magni esse
momenti.

Ioannis Damas-
ceni grauius au-
thoritas, et erga
Deiparæ pietas
singularis

Summa histo-
ria, quomodo
dextera sit Da-
masceno abla-
ta, quod in suspi-
cionem prodici-
onis sensisset
dolo Iconoma-
chorum.

Damascenus
Deiparæ Virgi-
ni sese commen-
dat, vt abscissa
manus restituatur.

Damasceni ad
Mariam preca-
tio.

Apparet Maria
Damasceno, &
dexteram illi re-
stituit, sicut ro-
gauerat.

Psalms. 44.

Quæ postrema Ioannis Patriarchæ Hierosolymitani est oratio, & ad verã certam-
que narrationem de manu Damasceni detruncata, & per Virginem mirabiliter resti-
tuta pertinet, quam & postea iussus ille coram Saracenis ac Ethnicis Damasci protu-
lit, cunctisque spectandam exhibuit palam. Auget fidem miraculi ea lineola, quam ma-
nus Damasceno restituta seruaui; nimirum ad certius indicium precedentis defectio-
nis. Quod exemplum in tali viro & coram tot testibus factum, vereque conspicuum, à
nostris quidem aduersariis quamlibet loquacibus præteritur, sicut pleraque alia id
genus

Confirmatio
historiæ areli-
cæ lineolæ circa
manum abscis-
sam Damasce-
ni.

co quum coram populo vniuerso de commisso scelere confessâ fuisset, Virgini Matri magna fiducia supplicauit, seque totam eius patrocinio commendauit. Hinc digressâ, & iam in ignem semel atque iterum coniecta, tantum Dei & Virginis beneficium sensit, nihil ut ab igne, quamuis copioso ac vehementi, caperet detrimenti; imò non modò carnem, sed vestè et ab omni flammarum iniuria seruaui semper illasam. Quare quum admiratio ingens animos populi occuparet, ad dictum MARIE templum cursitatum est, ut vnâ cum bona muliere Deo & Virgini gratiâ agerentur, tantumque miraculum ad Virginis inuocationem gestum, communi omnium lætitiâ celebraretur. Testem huius historiæ Sigebertum habemus. Quòd si miracula miraculis addenda sunt, quibus MARIE cultores ornat Deus, equidem præterire non possum, nec debeo Idelphonsum, quem & alij Alphonsum & Hildephonsum appellant, virum non modò vitæ sanctimonia excellentè, sed etiam doctrinæ præstantia percelebrè, qui suo seculo Hæreticos ex Hispania profligauit. Fuitis Toletanus post beatum Eugenium Archiepiscopus ante nongentos annos, & in MARIA quidem colenda, publiceq; prædicanda perquam studiosus; quemadmodum pia eius monumenta testantur. Quare cum aliquando manè multis comitantibus ad altare progredere, mirum dictu, sacrosanctam Virginem sibi apparentem habuit, & in Episcopali cathedra sedentem vidit, sibi que blandè loquentem audiuit, sed & vestem sacram, velut diuinæ gratiæ & fauoris singularis pignus & oblidem, qua porrò in facienda re diuina uteretur, sibi ab illa donatam accepit. Quare de re tota loquitur Hispania, scribit & Iulianus Pomerius, Ecclesiæ dictæ Diaconus, monet præterea Rodericus Archiepiscopus Toletanus, & repetit demùm Ioannes Vasæus Brugensis.

Miraculum de S. Hildephono, cui apparet Despara & vestem quoque donat.

Rupertus Tuitiensis à Mariâ præteritæ impetrat doctæ ingenium, & diuinorum intelligentiam.

Vdo Magdeburgensis per Mariâ obtinet scientiæ donum, sed etiam monitis resistit, seuerè puniatur.

De Victoria Theodori per Mariâ à Barbaris reportatâ.

Nec prætermitam Rupertum Germanum, cumque Abbatem Tuitiensem, qui cum primùm ingenio se tardum, & ad sacra discenda parùm idoneum cerneret, opem sacræ Virginis singulari studio implorauit, vt hanc naturæ difficultatem superare, ac felices in sacris literis progressus facere posset. Cui Virgo Mater nocte apparens promittit & præstat, quod ille tantoperè cupiebat, ac proinde, tam excellenti deinde gratiâ scientiæque illustratus est, vt inter Germanos Theologos eminuerit, ac similem ætas illa non tulerit; qui & viuis & mortuis multis claruit miraculis, sicut Trithemius apertè testatur. Nec ingratus ille fuisse videtur Virgini, quam in suis monumentis libenter extollit; præsertim si commentarios eius in Cantica, & opus de diuinis officiis consulamus. Quantò autem ille prudentiorcautioreque fuit, Vdone Magdeburgensi? qui & ipse quum adolescens rudis & indocilis foret in schola, MARIAM admodum beneficam senserat, ac suis precibus ad illam anxie fusis magnam ingenij lucem, ac doctrinæ laudem fuerat consecutus. Prædixerat autem illi Virgo Mater, quòd non solum ad eruditionem, sed etiam ad Episcopale munus progressurus esset, seduloque monerat, ne huiusmodi donis acceptis ingratus abuteretur, fore aliòquin, vt irato numine graues pœnas lueret suæ improbitatis. Cœpit igitur ingenio esse felicior, tantumque profecit in literis, vt suos commilitones doctrina superaret, ac eam nominis authoritatem paulatim sibi comparauit, vt ad Magdeburgensem Episcopatum administrandum præcæteris dignus iudicaretur. Qui tamen honor illi non parum obsuit, ac vitæ auxit licentiam, vt etiam nefariis voluptatibus se dederet, vitamque prorsus obscenam & infamem duceret, immemor videlicet eorum, quæ mater Domini iam pridem præmonuisset. Igitur cum peccandi finem non faceret, in grauissimum Dei iudicium incidit, & inaudito modo, horrendaque prorsus morte turpissimam vitam conclusit, Henrico secundo, vel, vt alij volunt, tertio Casare, rerum potiente. Meminit historiæ Naucleus, aliique pluribus rem explicant.

Necque multis agam de illo Theodoro, qui cum Imperatoris Heraclij frater esset, Deo per intercessionem nostræ Virginis opitulante, ingentem Barbarorum exercitum parua manu conscidit, Paulo Diacono assueuerante. Marfilium Ficinum, utpotè clarissimum suæ æui Philosophum, tacere non possum, qui de multis miraculis per MARIAM tum Laureti, tum Florentiæ, tum alibi in Italia sæpenumerò editis copiosè differere potuisset, sed hæc duo quæ subiiciam, vt suo seculo compertissima, scripto duntaxat

In Chronico.

In Chronico de Hispania.

In lib. de Monasterio Elu. Sangis.

In Chronico generat. 34.

Lib. 13. hist. Lombard. 6 Lib. 3. de relig. Christiana. c. 10.

duntaxat complexus est. Audiui equidem, inquit, nonnulla nostris sæculis, atque etiam in vrbe nostra Florentina mirabilia contigisse, sed quædam occultiora. Illud certè multis hominum millibus, qui & viderunt & adhuc viuunt manifestissimum, quod Anconæ anno Domini 1470. factum à multis fide dignis accepimus. Puella quædam propter pessimam quandam neruorum contractionem à primis incunabulis gradiente natibus pro æturibus utebatur. Præterea Bidellus Florentinus propter faucium peccatorisque contusionem multos annos loqui nihil potuit. Ambo cum D. MARIE eodem in loco suppliciter se commendassent, sani prorsus euaserunt. Omni populo multis annis noti erant infirmi, & postea iam quatuor continuè omni populo sani. Quis autem vel numerando percensere, vel oratione vlla consequi posset, quas, quales, quantasque virtutes per Matrem suam benedictam Christus Dominus passim effecerit; primùm quidem in Palæstina, deinde in Orientali, tum in Occidentali Ecclesia, ac postremò in orbe nouo; quemadmodum scriptores rerum non leues, & omnib. obuij Codices, bona fide descripti manifestè declarant? Neque Prouinciam vllâ extare arbitror in orbe Christiano, in qua vtriusque sexus homines MARIAM gratiæ & misericordiæ Matrem non cognouerint, adeoque certis miraculis & egregijs documentis non habeant exploratam. De Catholicis autem Prouinciis loquor, præsertim quæ in Hispania, Italia, Sicilia, Lusitania, Polonia, Germania, Gallia, nondum antiquam (vt sic loquar) exuere togam, quæque cum Galatis ab accepto primùm Euangelio in aliud nescio quod, sese transferri non sustinuerunt, indignæ aliòquin futuræ, quibus Christus Dominus per Matrem suam contemptam, vel Hæreticorum aspergine commaculatam, solatium aut præsidium, beneficiumue vllum in miraculis exhiberet. Equidem singulares Deo gratias ago, qui multis me annis in Bauaria fouit, vt inter vigentis illic Orthodoxæ religionis Professores atque Assertores degerem: ac oratione nulla comprehendi potest, quãto per hęc prouincia reliquos in Germania omnes auitæ fidei sinceritate præcellat, quam studiosè Matrem Domini veneretur, quam crebra insuper miracula, nec vno quidem in loco, præsertim autem Oeringæ & Duntenhauisij, per Deiparam Bauari experiantur.

Galat. 1.

In Prato spirituali, cap. 46.

De duobus hominibus Anconæ per Deiparam mirabiliter & integrè restitutis.

Maria miracula, quæ passim cõtingunt innumera & inexplorabilia.

Bauaria iam, & miracula Virginis in Bauaria etiam esse frequentia.

De miraculis circa Mariam flagrantibus, & primùm de punito Nestorio.

Vir sanctus à Deipara reprehensus, quòd Nestorij libros licet ignoratèr domi sua seruaret.

Ex quibus non obscure liquet, quanto fauore, & quibus beneficiis illos profectatur Deus, qui sanctissimam Virginem ritè colunt, & eius opem conuenienter implorant; suam enim erga illos gratiam irrefutabilibus sæpè miraculis comprobant. Nunc illud etiam quibusdam astruamus exemplis, eundem iustum Iudicem Deum horrendis modis in eos animaduertere, qui debitis MARIAM fraudant honoribus, & vel conuitiis, vel blasphemiam eandem impiè insectantur. Vbi primùm se nobis offert nefarius ille Nestorius, qui cum hostile bellum aduersus Deiparam instituisset, vt liber tertius exposuit, adeò non impunè tulit tantam audaciam & procacitatem, vt fuerit à toto Concilio Ephesino anathemati perpetuò traditus, ab Imperatore Theodosio in exilium actus, Episcopatu suo Constantinopolitano planè spoliatus, ac deo coactus in exilio vitam absolueret calamitosam. Sed & blasphemiam eius linguam miri carnifices corrasere vermes, & si non corpus, nefandum nouæ impietatis organum, à terra dehiscite absorptum, certè anima eius ad inferos vsque derrusa, meritas blasphemiarum pœnas luit. Et quoniam Nestorij mentio hîc incidit, aliam ex Mosco Euirato narrationem attexam, vt clariùs constet, insignem illum MARIÆ hostem etiam post mortem suam viuis ac superis meritò detestandum haberi. Abbas Cyriacus, qui & Lauræ Calomonis Presbyter eximius fuit, de seipso testatus est, quòd aliquando mulierem honesta facie præditam, & purpura indutam per somnium viderit, Dominam nempe nostram sanctam Deigenitricem, duobus viris illam comitantibus, qui & ipsi venerabiles & præclari esse aspectus apparerent; utpotè Ioannes Baptista, & alter eiusdem nominis Euangelista. Abbas igitur de cellula egressus, orare Deiparam cœpit, vt ad se ingredi dignaretur, ac sæpè hoc ab illa summoperè flagitauit, illa tamen semper abnuente, atque hoc demùm respondente: Habes intra cellam tuam inimicum meum, & me illuc ingredi cupis? His dictis abcessit illa, & Abbatem valdè sollicitum anxiumque reliquit, vt qui nesciret, de quo inimico sermo

hic haberetur, veritus etiam, ne quid occulti fortasse criminis ipse in Deiparam commisisset; cum nullum alium in eadem cella commorantem haberet. Vnde in graui merore ac luctu versatus est, quem ut ratione aliqua vel leniret, vel depelleret, codicem legendum sumpsit in manus, eumque à S. Isychio Presbytero Hierosolymitano mutuo acceperat. Cum euoluisset codicem, duos impij Nestorij libros in fine vidit adiectos, ac statim discussa velut nube lucem veritatis aspexit, nihil ut dubitaret amplius, superiorem sermonem de inimico Deiparæ apud se latitantem ad hunc ipsum authorem Nestorium pertinere. Abit igitur statim cum libro, eumque bona fide restituit, ne talem MARIÆ inimicam apud se diutius esse pateretur. Accipe, inquit, frater librum tuum, ex quo plus ego detrimenti, quam utilitatis percepi. Cum verò rem omnem exposuisset, herus codicis zelo sancto succensus, duos illos Nestorij libros ex ipso præcidit volumine, ac flammis vlticibus tradidit, dicens: Non manebit in cella mea Domina nostræ sanctæ Dei genitricis semperque Virginis MARIÆ inimicus. Atque utinam eodem zelo flagrant omnes, qui hoc æuo in authores & libros similis farinae incidunt, simulque curarent, istiusmodi scripta omnia, quæ ad Christi Sanctorumque ignominiam & honorum offensionem faciunt, omninò explodi ac aboli.

Scripta Nestorij & similia non retinenda, sed abicienda & excusanda esse.

Alterum exemplum de Constantino Copronymo Cesare ob illam Mariam inuicem horrendè castigato.

ALTER ex grauius punitis Mariamastigis sit ille, quem iam antè depinximus, Imperator Constantinus Copronymus, adè in MARIAM petulans atque conuictiosus, ut, sicuti diximus, illius honori publicè detraheret, eamque tam imbecilem faceret, quæ nulli mortalium posset opitulari. Quid autem illius morte funestius? quid acerbius & violentius? Cum iam Deo & hominibus esset inuisus, sub mortem carbunculi pedes eius inuaserant, & ardentissimis febribus vrebatur, quarum nullum à Medicis remedium poterat excogitari; tùm elephantia morbus accedebat, & in extremam animi desperationem deuenerat, ut hinc miserabiliter vociferaretur, se uiuentem etiam propter MARIAM Deiparam igni inextinguibili traditum, in eumque coniectum esse. Tot morbi coeuntes, tam diri cruciatus sæuientes, velut MARIÆ ministri atque carnifices, blasphemum Cæsarem perdiderunt.

Tertium exemplum de punitis quibusdam compotatoribus, Mariam impie profandentibus.

Sed pergamus & alios MARIÆ hostes accersere, quorum maledicentiam diuina seueritas non sine miraculo publicè castigauit, nimirum, ut & mali propositis exemplis, ne quid simile designent, prouidè terreantur, & boni in honorandæ Virginis officio magis confirmentur. Cum Cæsar Mauritius imperaret, Christiani quidam, ut sit, in caupona sua uiter cōpotabant, & lepidi, scilicet, esse non poterant, nisi inter cōpotandum conuicti in MARIAM iactis impurè certarent. En verò tibi æquum in Mariana causa vindicem Deum, qui præcipuos huius nefariæ concertationis authores, ut ne vnus quidem saluus euaserit, potenter arripuit, prostrauit, oppressit, deleuit, rectaque ad inferos misit perperuò excrucianos. Hospes autem & dominus ædium, in quibus blasphemii confederant, ab hac diuina punitione vix mansit immunis; præsertim quòd is conuientia potius, quam ut cæteri, ex destinata malitia deliquisset. Cui non multò post nocte dormienti Dei mater stare visa est, illique in memoriam reuocauit, quòd blasphemus illos conuiuas in suis ædibus indignè tolerasset. Tùm ille miser supplex illi esse, veniamque delicti petere: & ne tam citò morte multaretur; sed ut tempus ipsi pœnitentiæ relinqueretur orare. Virgo daturam se hoc ei, neque in præsentia ipsum ita morte pœnas luiturum promittere: vimine autem, quod manu gestare videbatur, genua eius circumcircâ velut exarans circumscribere. Id ubi factum, sacra Virgo quidem non apparuit amplius, sed ille somno discusso membra ea quæ vimine notata fuerant, à reliquo corpore disrupta statim inuenit, & recentem inde sanguinem sensit profluere. Igitur in publicum productus miser, foedo & miserando habitu corporis non minùs quam oris sui testimonio veritatem publicè confirmauit, hoc que iustum Dei iudicium omnibus promulgauit. Historiam ex Nicephoro mutuati sumus. Cum hoc miraculo planè congruit, quod Mœsus Euiratus in suo Prato, He-liopoli, quæ Phœnicis est ciuitas, refert accidisse. In hac, inquit, Mimus quidam erat,

Lib. 18. h. 1. Bor. Eccles. cap. 33. Cap. 47.

Gaianus nomine, qui in theatro sanctam Dei genitricem blasphemans, populo spectaculum blasphemiarum præbebat. Apparuit autem illi sancta Dei genitrix, dicens: Quid tibi mali feci, quia coram tanta multitudine mihi detrahis, & blasphemas me? Ille verò surgens, non solum non se corripuit, verum etiam plus blasphemabat. Rursus ergò apparuit illi sancta Dei genitrix, corripiens eum, ac dicens: Noli, quæso, noli ita lædere animam tuam. Ille verò rursus deteriùs illam blasphemabat. Vnde ipsa tertio apprens, eadem repetebat. Cum autem se ille non corrigeret, sed plus quoque blasphemias adiceret, meridie dormienti sibi Virgo apparuit, nihilque dicens, digito solo signauit eius manus & pedes. Euigilans autem inuenit se truncatum manibus & pedibus, & quomodo hoc passus esset, utque propter blasphemias suas clementer cruciatus fuisset. His affine est quod Vincentius Beluacensis adfert; quendam apud Lassentiam urbem, cum in taberna luderet tesserâ, ludumque sibi inauspicatò videret cedere, benedicto ventri gloriosæ Virginis Matris maledixisse, & mox illum eodem loco subita & horrenda morte luisse pœnas, à quibus ad æternum supplicium haud dubiè raperetur. Nunc Euagrium quoque, & suffragantem ei Nicephorum audiamus.

Gaianus Mimus ob suas in Mariam blasphemias semel & iterum ometur grauius que punitur.

Part. 2. Speculi historiæ lib. 3. cap. 104.

blasphemans in Virginem subito extinguitur.

TIBERIVS Cæsar, qui proximè antè Mauritium regnauit, Imperialis Palatii Præfectum habuit, virum in cæteris excellentem, sed Anatolio in Christum & Matrem eius contumelioso male fauentem, ut causam eius defendere videretur. Falsus autem est hic Præfectus, vir minimè vanus, sibi Deiparam apparuisse, & secum grauius exposulasse, his ferè verbis: Quousque tandem Anatolium propugnans, qui tam impudenter supraque modum in me & Filium meum illudit? Hic enim Anatolius, ut paulò fusiùs historiam explicemus, quum Antiochiæ versaretur, nefandis Deorum sacrificiis deditus, & maximis quibusque flagitiis coopertus, neque minùs in diuina mysteria blasphemus fuit, quem idcirco Cæsar in vincula conici, & ad se Constantinopolim adduci iusserat. Fortè tunc accidit, imaginem sacræ Virginis ex funiculo pendente in carcere, quo conclusus erat idem Anatolius; in hanc igitur ille tot scelerum sibi conscius oculos conicere, & coram ea suppliciter orare, veniamque petere, & externo quidem corporis habitu animi pœnitentiam simulare: sed ut ea hypocrisis & ficto animo superos fallere minimè posset. Cæterum à Præfecto carceris aliisque multis, qui in custodia tunc aderant, est animaduersum, Deiparam in imagine dicta expressam, velut iratæ mulieris similem, auertisse vultum, ac nullum Anatolij precibus tribuisse locum; quasi blasphemum & execrabilem hominem profus auerfaretur. Sed & eadem imago piis in vrbe aliis eodem tempore per visum oblata est, multis in eo tandem conspirantibus, ut Anatolij tùm in MARIAM, tùm in Christum ipsum valde contumeliosi horrenda impietas publicè vindicaretur. Proindè visum est omnibus, hunc facinorosum ac impium è medio tollere, qui bestiis expositus, ab iisque deuoratus fuit; lupis etiam inaudita crudelitate in mortuum grassantibus, quoniam rapaces bestiarum cadauer impij detrahere, rapere atque discerpere voluerunt. Hæc veteres miraculorum loco habuerunt, ac velut diuini iudicij certa testimonia reputarunt: è quibus perspicuè constat, Mariamastigas non impunè peccare, honorem verò sacrosanctæ Virginis Deo esse curæ; ut potè qui eius iniuriam grauissimè vindicet, ac vicissim pios eiusdem cultores multis magnisque muneribus libentissimè prosequatur. Vnde Nicephorus, postquam primum à nobis recitatum exemplum de punitis Mariamastigis produxisset, significanter adiunxit, eodem tempore multos, qui hoc audissent miraculum, laudes Deo decantasse, ac Matrem Domini celebrasse, quæ ita semper Christianorum genus tueretur, quæque nouo quodam modo affectionem erga nos suam, quamuis præter naturam eius sit, ut quinquè puniat, vi quadam adacta ostenderet, ut scilicet religio nobis diabolica iurandi blasphemandi que arte & consuetudine perquam exercitatos, quibus etiam impunè peccare liceat per Magistratus, Deo interim hanc tantam indulgentiam horrendis sæpè modis publicè vindicante.

De Præfecto Tiberij Cæsaris à Mariam correpti, quod blasphemus fueret.

Quid acciderit Anatolio in Christum & Mariam blasphemum Antiochia & Constantino poli.

Maria imaginem se ab Anatolio blasphemum mirabiliter auerfisse.

Quomodo ab hominibus & bestiis Anatolius idem fuerit punitus.

Quòd referenda sint exempla & miracula supra dicta.

Maria Christi a nobis genus tueretur, iuxta Nicephorum.

Multos hoies Anatolios esse, neque tamè castigatos.

Lib. 8. ca. 33.

cañte. Vtinam verò Ecclesiastica constitutio, quæ in eiusmodi blasphemos perfan- ctè promulgata est, in Christianum vsu serìo reuocaretur: ita profectò in Deum, MARIAM & Sanctos linguis blasphemis multò minùs delinqueretur. Sed satis hæc- tus pro nostro quidem instituto de MARIAE miraculis, quæ bonis malisque contin- gunt: verùm de Virginis eiusdem apparitionibus, quarum mentio aliquoties facta est, nondum satis.

CAPVT VIGESIMVM PRIMVM.

De mortuorum apparitionibus, quæ fiunt, ritè intelligendis, & quomodo Sanctorum apparitiones à Nouatoribus indi- gnè conuellantur. Adhac quàm præclarè & constanter Ve- teres loquantur de MARIA Deipara mortalibus appa- rente, deque variis & excellentibus earum apparitionum effectibus, qui ad complures vtriusque sexus homines perue- nerunt.

VERORVM MIRACVLORVM PARS IN SACRIS APPARITIONIBVS, siue reuelationibus, vt vocant, sita est, quas per MARIAM quoque mortalibus factas esse iam indicauimus, moxq; fusiùs ostendemus, si nonnulla præmonuerimus, ad hoc difficile argumentum rectè cogno- scendum opportuna, ne dicam necessaria. Principiò extra omnem est controuersiam, mortuorum animas à corpore separatas ad sua loca deduci neq; inde iuxta communem ordinem ad mortales redire, aut illis ampliùs apparere. Quid enim homo est nisi Spiritus vadens, & non rediens? Pertransit in illo & non consistit, neq; cog- noscit ampliùs locum suum; sicuti Psalmographus testificatur. Hinc probat & Atha- nadius, animas corpore exutashanc vitã non inuisere, sed à communi hominum confor- tio segregatas manere. Et nota est firmaque sententia: Omnes morimur, & quasi a- quæ dilabimur in terram, quæ non reuertuntur. Hoc quanquàm ita sit, siue naturales animarum vires, siue communem Dei legem ordinationemque spectemus, tamen in- ficiari non possumus, ex Dei quoq; nutu ac voluntate singulari, animarum præsertim sanctarum mirabiles apparitiones existere, quæ inter diuina miracula meritò numerè- tur. Etenim illæ post mortem corporis non solum defunctis aliis cognitione præstant, vt res mortalium cognitatas habeant & exploratas; quemadmodum a Athanasius & Gregorius verbis luculentis comprobant, verùm etiam per specialem Dei dispensatio- nem viuus nonnunquàm apparent, ac humanis eorum rebus interfunt; sicut c Aquinas inter Scholasticos quidem Doctores peritissimus notat. Etsi verò cenfore d Augustino difficilis est quæstio, de qua necipse audeat pronunciare; vtrum Sancti per se, an Ange- lorum ministerio viuus appareant, verior tamen est sententia, Sanctorum apparitio- nes per Angelorum ministerium in terris exhiberi, & nihilominùs Sanctis ipsis, quo- rum nomine fiunt, adscribi oportere. Sicut enim Deus, cum per Angelos sese e Abrahæ, Moysi, Dauidi iam olim repræsentauit, ac multa locutus est, iuxta Scripturã illis ipsis apparuisse, & quædã exposuisse affirmatur, vt hinc h Paulus sermonem Dei per Ange- los dictum esse, & i Stephanus Iudæos in dispositione Angelorum legem accepisse pronunciet: ita Sanctos etiam apparere & loqui censebimus, licet personam illorum induant Angeli, & in apparitionibus agant omnia. Nam Scripturæ quoque mos est fa- miliaris, vt rerum imagines iisdem nominibus insigniãtur, quibus eadem res solent ap- pellari. Exemplo sint Cherubim, cœlestium nempè potestatiùs imagines, quæ ex metal- lo formata, & super arcam testamenti collocata, nomen ipsum Cherubim retinebant.

Mortui ad nos nõ redeunt, ne- que viuus appa- reri naturaliter.

Animarũ, præ- sertim sancta- rum apparitio- nes fieri morta- libus ex gratia singulari, & per miraculum.

Sanctorum ap- paritiones Ange- lorum ministe- rio fieri solere, & tamẽ Sanctis ipsis tribuendas esse.

Iuxta Scriptura- morem Angeli in personis DEI apparent & lo- quuntur homi-

an decret. de maledicã.

Li. 2. ad Sim- plicianũ. 3. & in En- chiridã ad Laurent. 6. 109.

Psalm. 77. & 102.

Lib. Quest. quæst. 11.

2. Reg. 14. a Lib. qua- stionum q. 11.

b Lib. 12. moralium ca. 13.

c In 1. parte q. 39. art. 3.

& supra 4. senten. dist. 45.

d Li. de cu- ra pro mor- tuis gerenda c. 14. & 16.

e Genes. 12. & 18.

f Exod. 3. 4. 7. & 6.

g Psalm. 131. 2. Reg. 1. h Hebr. 2. i Act. 7.

Exod. 25.

Genes. 41.

Tum

Tum Rex Pharao quum spicarum & bouum imagines dormiens conspexisset, nihil se aliud nisi spicas & boues vidisse testabatur. Eadem loquendi consuetudo nobis etiam durat, qui cum pictam tabulam intuemur, recepto vulgi more dicimus: En hinc Ioannes Baptista, illic Virgo MARIA est, licet non nisi vtriusq; personæ imaginem ob oculos pro- positam demostremus. Qua de re scripsit etiam a Augustinus. Ad eundem modum de Sanctorum apparitionibus iudicandum est, vt sub qualicunq; imagine se illi viuus exhi- beant, & per ministros Angelos agant & loquantur, tamen ad Sanctos ipsos omnia refe- ramus, neq; minorem ipsis per Angelos, quàm per se ipsos nobis loquentibus reueren- tiam exhibeamus; quãdoquidem ipsorum Sanctorum nomine, nec sine certa Dei vo- luntate fiunt apparitiones. Et hæ multis magnisq; de rebus, si animum aduertamus, nos admonent; vt potè animam hominis vnã cum corpore non perire, sed potius immor- talem esse; Deum viuus simul & mortuis dominari, ac peculiarem suorum habere curã; Sanctos etiam Christo capiti sese conformare, & fida erga nos charitate præditos esse, quæ sit b morte fortior, & c nunquàm excidat: ideoq; licet illi summa & cœlesti beati- tudine perfruantur, tamen eosdem suis in Christo commembris benè cupere, de illo- rum profectu & salute gaudere, ipsorum crebrò meminisse, ac de ipsis demùm benè me- reri velle. Aliòquin nisi Sanctorum animæ cum nostra etiam Ecclesia coniuncte ma- nerent, eorum memoria ad altare Dei non haberetur, neq; Christus viuorum & mor- tuorum dominator esset, quemadmodum Augustinus peritè ratiocinatur.

nibus, et imagi- nes nominibus verum, quorum sunt, imagines, sæpe appellan- tur.

Sanctorum ap- paritiones mag- nis de rebus nos admonent.

b Cant. 3. c 1. Cor. 13. 11.

Lib. 20. de ciuita. Dei ca. 9.

1. Ioan. 4. 2. Cor. 11.

2. Cor. 11.

2. Cor. 11.

2. Cor. 11.

2. Cor. 11.

2. Cor. 11.

2. Cor. 11.

2. Cor. 11.

2. Cor. 11.

2. Cor. 11.

2. Cor. 11.

2. Cor. 11.

2. Cor. 11.

2. Cor. 11.

2. Cor. 11.

2. Cor. 11.

2. Cor. 11.

2. Cor. 11.

2. Cor. 11.

2. Cor. 11.

2. Cor. 11.

2. Cor. 11.

2. Cor. 11.

PORRO ne quem fallant eiusmodi apparitiones, magnus in illis delectus habendus est, vt Apostolicus ille Canon in primis obseruetur: Nolite omni spiritui credere, sed probate spiritus si ex Deo sint. Etenim callidissimus simul & teterrimus Saran, sicut in Angelum lucis sese transfiguratur, sic etiam humanam formam induere, & Sanctorum personam simulare potest, eoq; ipso simplicibus & incautis frequenter imponit. Hinc multi fuerunt olim, & sunt etiamnum fanatici homines & eurythiasai, præsertim inter Anabaptistas & Suenckfeldianos, ad eò cupidi & amantes nouarum apparitionum, re- uelationum & illuminationum, vt illas maiorem in modum petant & expectent, mul- tumq; illis confidant ac tribuendum putent. Nec animaduertunt isti, quàm ingens & rarum sit Deidonium, quod Paulus discretionem, siue, vt Augustinus legit, diiudicatio- nem spirituum vocat, quã olim Antonius Magnus, & Martinus Turonensis, viri sanctif- simi excelluerunt. Aliis hac gratiã destitutis frequenter vsuuenit, vt quas ipsi merè spi- rituales & sanctas, vel à Sanctis inductas apparitiones arbitrantur, non nisi dæmonum sint præstigiæ, vanaque spectra, nonnunquàm & pestifera illusiones. Cui rei exemplum præbuit Vincentius Donatista, vel potius Rogatista, qui cum iuuenis ac eloquens esset, apparitione cuiusdam viri sancti, vt ille putabat, & tamen Hæretici delusus, eodem di- ctante contra fidem Orthodoxam calamum stringere, ac propugnare mendacium non dubitauit. Responder igitur Augustinus, hoc dæmonum proprium esse opus, vt sese in hereticos equè sicut in lucis Angelos transfigurèt. Cui rei testes esse possunt Theodoret- us, aliiq; Montanistæ, & qui sexto seculo Byzantij se prodiderunt fanatici homines, qui mirabiles quasdam visiones iactitauerunt, ac futura præfagierunt, adeoq; mundum breui collapsurum vaticinati sunt; sicut d Eusebius & e Agathius memoriæ prodiderunt. Eo- dem erroris spiritu agitata Mahomet, qui sub Heraclio Cæsare suæ Sectæ princeps flo- ruit, vt auctoritatem sibi compararet, vxori primùm, deinde aliis quoq; persuasit, se in cœlum raptum didicisse mysteria, simulq; per Gabrielem Archangelum accepisse tra- ditam in Alcorano doctrinam. Cæterum ex hoc vanissimo Propheta, & fictitiis appari- tionibus, merisq; fabulis tota pendet religio Mahometanorum.

Apparitionum habendum esse delectum maxi- mè.

Cauendam esse dæmonis frau- dem in appari- tionibus.

Pauorum est discernere spu- ritus apparen- tes.

Vincetius qui- dam Donatista Hæreticum pro sancto sibi ha- buit apparenti arte Satânica.

Mahomet & Turcarum re- ligio pendet ex falsis appari- tionibus.

Duo vitia con- traria circa Sa- ctorum appari- tionem cauere oportere.

SED ne longius abeamus, pericula hinc duo maximè cauenda sunt: alterum, ne qual- libet apparitiones, etiam Sanctorum nomine & præsentia commendatas improuidè amplectamur. Qui enim citò credit, leuis est corde, vt Sapiens verissimè dixit: alterum, ne vicissim in bonis apparitionibus improbadis & damnandis iudicium præcipitemus. Scriptum est enim: Prophetias nolite spernere: omnia autem probate: quod bonum est, tenete. Et sunt tamen hodie complures, quibus nullum ferè apparitionum genus placet, & eas quæ Sanctorum nomine commendatæ leguntur, ad vana somnia merasq;

Quales morum apparitiones Philippus exogitauerit. suæ ætatis periculis & diuinis liberationibus; imò etiam de Filio Dei sæpè olim conspecto à primis parentibus differuerunt: Sæpè complexa sunt, inquit, *MARIA* tanquam filiam, eiq. gratulatae sunt, quòd Mater esset Filij Dei, & gratias egerunt, quòd in Filij passione ingentes dolores vnà sustinuisset. Alibi etiam ad hunc modum scribit: *Benè credibile est, resuscitatos esse aliquos (cum Christo) præcipuos in genere humano; vt Adam, Euam, Abel, Seth, Noè, Sem, Abraham, Isaac, Iacob, Ioseph, Dauid, Esaiam, Hieremiam, & multos alios, quia Dominus voluit habere frequentiam comitantium ipsum. Hic cogitate, inquit, quàm lati dies isti quadraginta fuerint, (inter Pascha, scilicet, & Pentecosten) quando verè quotidie tales Sancti conuenerunt, & collocuti sunt cum MARIA & Apostolis: & certè credo sæpè cum MARIA collocutos esse. Ac rursus: Haud dubiè plura sunt testimonia, (quòd Christus Dominus resuscitatus ostenderit se verè resurrexisse) quàm scripta sint, quia nihil dicitur de MARIA. Et si autem sæpè MARIA adfuit cum Apostolis, quando apparuit Christus: tamen credibile est, eum etiam singularia colloquia cum Matre habuisse.*

Superiora verba Philippi de multis lectorum prudentem admovent, præsertim circa dictas apparitiones. Hæc propterea repeto, non quòd eiusmodi pias contemplationes vel damnem vel respiciam prorsus, vt pleriq; fastidiosi in veteri libris æstimandis faciunt, sed hoc Melanchthonis exemplo libuit significare, non solum mortuorū apparitiones, sed veram etiam corporum resurrectionem in prædictis Patribus factam, à Melanchthone nimis audacter affirmari, publicèq; tradi. Hinc præterea colligi potest, quantum Nouatores in Euangelica historia sibi permittant, quando tam longinqua petunt, & de suo aliena prorsus admiscunt. Rursus hinc liquidò perspicitur, quàm iniquè isti contemnant, & tantum non pro somniis Monachorum habeant, quæ sine verbo Dei expresso interdum à nostris de *MARIA* Sanctorumq; miraculis vel apparitionibus adferuntur, aut etiam à vereribus piè nobis meditanda commemorantur. Ostendant interim nobis Philippiani, è quibus vel Scripturis, vel Patribus constet, supradictos cum Christo in carne resuscitatos esse, ac deinde illos cum *MARIA* & Apostolis sua in terris colloquia habuisse: Demòstrent itidem, bonas matronas illas tam familiariter egisse cum *MARIA*, vt tantum non muliercularum societas & confabulatio; nescio in quibus ædibus instituta, videri possit. Quid ni? ocio, scilicet, omnes abundabant, nec erat omninò aliud, quo tempus fallerent, nisi totos dies cum *MARIA* considerent, seq; mutuò complecterentur, & historias benè longas confabulando percenserent. Tam egregiè isti demùm obseruant, quod subinde nobis & veteribus occinere solent: *Temerarium est inquirere, quod Spiritus sanctus noluit scribere, & absq; iactura fidei ignoratur.* Verùm mirificas istorum speculationes, & Sanctorum apparitiones, siue à Melanchthone, siue ab aliis Sectariis quibuscunque confictas, ad suos relegemus auctores, & nostra porrò prosequamur.

Ut igitur ad veras *MARIA* Deiparæ apparitiones, quamlibet ingratas & inuisas aduersariis, accedamus, tãtò minùs de his dubitare par est, quantò grauioribus carū testes atq; scriptores habemus, quos vanitatis aut mendacij arguere, hominum sit aut planè stultorum, aut nimis impudentium. Ac inter alios Patres insignes Gregorius Nissenus Episcopus, & Basilij Magni frater, mihi se primùm offert, qui vitam Gregorij miraculorum opificis describens, perspicuè narrat, quòd cum ille adolescens peruigilem noctem aliquando ageret, Matrem Domini in figura muliebri, sed excellentiùs & augustiùs, quàm pro humana conditione, sibi apparentem habuerit, adeò vt eandem apparitionem oculis ferre non posset, simulq; Ioannem Euangelistã adfuisse, qui à *MARIA* monitus, pietatis mysterium eidem Gregorio aperuerit atq; declarãrit; Ioannem verò dixisse, non grauatim se in hoc matri Domini gratificaturum. Eandem historiam confirmat Nicephorus, planeque testatur, huic Gregorio Dei matrem apparuisse, quæ Theologiam & ad rationem diuinitatis pertinentia in scriptis illi exhibuerit per Ioannem Euangelistam. Tùm Seuerus Sulpitius, quires gestas Martini Turonensis libris integris præclare complexus est, inter cætera commemorat, quòd ille *MARIA* cum aliquot sacris virginibus ad se venientem viderit, procul dubiò illarum nò solum præsentiam, sed etiã colloquio valdè recreatus. Et qui vnus ex primariis Ecclesiæ Latinæ Doctoribus celebratur Gregorius Magnus, historiam de Musa puella memorabilè narrat. Huic nocte sacra Virgo & Dei genitrix *MARIA* per visionem apparet, eiq; multas puellas còæuas in vesti-

Superiora verba Philippi de multis lectorum prudentem admovent, præsertim circa dictas apparitiones.

Nouatores cum Philippo non probare possunt omnia, quæ fingunt circa Sanctorum apparitiones.

A quibus testibus approbetur Maria apparitiones facta mortalibus. Gregorij Nissenij testimonium de Maria appaerente Gregorio Thaumaturgo.

Secundum testimonium Seueri Sulpitij. Maria cum sacris aliquot virginibus apparet Martino Turonensi.

Vide Philippum in Euangelio, Ioannem & Sibi historiam de resurrectione Domini tractat. Matth. 23.

ibidem.

Lib. 6 cap. 17.

Lib. 1. de vita Martini.

Lib. 4. dialog. cap. 17.

In vestibus albis ostendit. Musa illarum aspectu & splendore delectata, libenter eis sese aggregasset, sed cum præ pudore non auderet, amanter à Deipara interrogatur, vellèrne vnà cum aliis in hoc viuere gynæceo, & sibi quoq; deseruire. Cum illa se velle respondisset, hoc vnum in mandatis accepit, vt maiorem vitæ ac morum indueret grauitatē, seq; à risu, iocis omniq; leuitate puellari abstineret: ita demùm fore, vt die trigesimo puellis aliis, quas præsentibus aspiceret, & ipsa consociaretur, atq; in suum ministeriū cooptaretur. His monitis paruit Musa, & deinceps supra ætatem ac consuetudinem grauitè secessit, vt subitò mutasse mores, & sicut aiunt, nuces reliquisse videretur. Parentes etsi hæc adeò repentinam filia mutationem primùm admirarentur, tamè quàm factæ apparitionis arcanum intellexissent, puellæ instituto non repugnauerunt, fidemq; certiorè narrationi eò præbuerunt, quòd sequens mors filia, trigesimo die ex hac vita migrantis visionem non vanam esse monstraret. Moriturq; verò Deipara rursus apparet, speciosis illis puellis vt antè stipata, quæ Musam vt ad se veniat, vocare dignatur. Mox puella quantumuis moribunda, oculis reuerenter depressis, & aperta voce clamando respòdet: Ecce Domina venio. Ecce Domina venio. In qua etiã voce, vt Gregorianis verbis vtat, spiritum tradidit, & ex virgineo corpore habitatura, cū sanctis virginibus exiit. Quid hæc puella felicius, obsecro, quæ tam rarum *MARIA* fauorem experta est, tamq; incredibile ex eius apparitione fructu cepit, vt breui correctioris vitæ curriculo absoluto, ad pulcherrimū illud cœlestis Regine gynæceum euocata sit, & candidū illum Virginum chorum auxerit, in quo *MARIA* duci Dominæq; suæ cōtinenter adhæreret, ac perpetuò deseruiret?

Gregorio Magno vetustior fuit Cyrillus Alexandrinus, præclarum & ipse lumen Ecclesiæ, sed per errorem, vt fit, Chrysostomo nōnunquam iniquior, & nescio quam cū illo simultatem ad tempus exercens. Apparuit igitur illi Deipara, & tantum admonitione materna profecit, vt ille non modò suum errorem correxerit, sed etiam cum eodem Chrysostomo in gratiã redierit, valdeq; propterea, quòd contra illum imprudens prorsus irritatus fuisset pœnituerit; quem demùm in sacrum catalogum Episcoporum reponendum curauit, sicut Nicephorus refert. Mirum & illud ac narratione dignum, quòd Gregorius Turonensis exponit, in hunc modum scribens: Iudæi cuiusdam vitriarij filius, quum apud Christianos pueros ad studia literarum exerceretur, quadam die dum Missarum festa in basilica beatæ *MARIA* celebrarentur, ad participationem gloriosi corporis & sanguinis Domini cum aliis infantibus infans accessit. Quo sancto assumto gaudens ad domum patris reuertitur, illoq; imperante inter amplexus & oscula, quæ acceperat cum gaudio refert. At ille Christo Domino ac eius legibus inimicus ait: Si cum eis infantibus communicasti, oblitus paternæ pietatis, ad vlciscendam Moisaicæ legis iniuriam parricida in te durus existam. Et apprehensum puerum in os fornacis ardentis proiecit, multaq; ligna, quo vehementiùs exureretur, iniiecit. Hoc cum audisset mater, quòd scilicet filium communem pater deliberasset exurere, cucurrit ad liberandum eum. Sed cum vidisset incēdia ab ore fornacis patulo, huc atq; illuc flamma dominante respergi, ornatum capitis ad terram proiecit, diffusaq; cesarie, se miseram clamitans, ciuitatem vocibus implet. At quum Christiani quod actum fuerat didicissent, concurrunt omnes ad tam iniquum spectaculum, retractisq; ignibus ab ore fornacis, inueniunt puerum quasi super plumas mollissimas decumbentē. Quo extracto admirantur omnes illæsum: clamoribus locus ille repletur, & sic Dominum omnis populus benedicit. Conclamant etiam, vt auctorem huius sceleris in ipsas projiceret flammam. Proiectum autem ita totum ignis absorbuit, vt vix de ossibus paruorum quodammodò relinquere-tur indicium. Interrogantes autem infantulum Christiani, quale ei inter ignes fuisset vmbra culum, ait: Mulier quæ in basilica illa, vbi panem de mensa accepi, in cathedra residens, paruulum in sinu gestat infantem: hæc me pallio suo, ne ignis voraret, operuit. Vnde indubitatum est, beatam ei *MARIA* apparuisse. Eandem historiam confirmat Glycas, & Menam Patriarcham adfuisse dicit, qui rem totam exposuerit Iustino eius nominis secundo Imperatori. Quis verò neget, Deiparam hinc non solum adfuisse, sed etiam profuisse, vt puer in medio flammarum incolumis conseruaretur, hocq; miraculo complures Iudæi, vt & factum est, ad veram fidem conuerterentur?

Testium testimonium Gregorij Magni de Musa puella, cui apparuit Deipara.

Musa post apparitionem novum hominem præstat, & sanctè moratur.

Musa sub mortem videt Deiparam sibi apparentem, & se vocanti Dominæ gestit adiuuare.

Maria Cyrillo Alexandrino apparet, illum quæ facit in gratiã redire cū Chrysostomo.

De impiò Iudæo suo filium in fornacem ardentem coniecisse ob odium fidei Christianæ.

Iudæi filium in medio ignis ardentis per Deiparam Virgine illæsum fuisse seruatum.

Lib. 14. histor. Eccles. cap. 28. In li. de gloria plurimum Martyrum cap. 8.

Part. 4. An-nalium.

coepit, ac dicere infestanti Dæmoni: Quousque tandem missum me non facies? recede à me, qui tecum quasi consenuisti. Dæmon verò se illi visibilè exhibens, hoc modo respondit: Iura mihi, te nemini mea verba, quæ dicam, renunciaturum, ac deinceps te oppugnare desinam. Iuravit senex de seruanda fide silentij, ac dixit: Per illum qui in altissimis habitat, ea quæ dixeris mihi, nemini reuelabo: Tùm ille; Noli, inquit, hanc imaginem adorare, & ego à te impugnando desistam. Habebat enim senex eo in loco imaginem, quæ Dominæ nostræ sanctæ Dei genitricis **MARIAE** Christum Iesum Dominum nostrum circumgestantis figurâ exprimeret, quam & solitus erat venerari. Quùm hoc dixisset Dæmon, priusquam illi responderet senex deliberandi tēpus postulauit, rēq; omnem die sequenti exposuit Abbati Theodoro Æliotæ in Laura Pharan tunc habitanti. Is Monachos respondit: Verè illusus es, domine Abba, & peccasti iurando Dæmoni: sed quòd arcanum aperueris, rectè abs te factum est. Cæterum in quodlibet huius vrbis lupanar ingredi te præstat, quàm vt Deum ac Dominum nostrum Iesum Christum vnâ cum Matre sua desinas adorare. Atq; in hanc sententiam plura exposuit, eiusq; Monachi discedentis animum in hoc adorandi instituto benè confirmatū reliquit. Rediit igitur ad Monachum Dæmon, & cum illo exostulans dixit: Quid hoc rei est senex nequissime? Itane seruas mihi fidem etiam iuramento firmatâ de arcano reticendo? equidem hoc tibi affirmo fore, vt in die iudicij Deum irarum sentias, & huius periurij poenâ exoluas. Respondit Monachus: Me quidē iurasse scio, sed nihilominus Dominū & Creatorem adorare pergam, tibi verò non obsequar, quicquid etiam promiserim. Hanc historiam qui velint, improbè carpant & calumnientur: noseam certè à grauissimis Patribus septimæ Synodi iam pridem approbatam habemus. Tùm res ipsa declarat, nihil in ea meritò posse reprehendi, magnumq; ex illa testimoniū accipi, quotquot **MARIAE** imagines, earumq; venerationem hodiè detestantur, eos commune sibi studium habere cum eo, quem diximus Dæmone, Monachum à cultu similis imaginis auocante. Pestilentior adhuc, longeq; versutior Dæmon ille fuit, qui duos Iudæos ex Arabia profugos & impostores ad Leonem Isaurum Cæsarem salutandum extruxit, ac per hosce suos Legatos, vt Cæsar Nazareni eiusq; Genitricis **ΚΥΤΟΡΜΑΤΑ**, id est, imagines & effigies de templis vbiq; tolleret ac deleret, omninò persuasit. Tantùm enim horum Iudæorum oratio, loquente nimirum per eos Dæmone, valuit, vt ex eorum consilio vsus & veneratio sacrarum imaginum, eundem Leonem hostem habuerit acerrimum, qui multis deinde annis vt foedissimam, ira & crudelissimam exercuit Theomachiam; quoniam sacras imagines omnes de templis sustulit, ac earundem prohibuit venerationem, tabe rãdem dysenteriaq; consumtus, magna etiam Reipublicæ perturbatione statim consequente. Nec minùs tristes exitus habuere successores, qui Leonis huius impietatem æmulati sunt Copronymus, Leo quartus & quintus, Michaël Traulius, Theophilus ac huius filij, quos in **MARIÆ** Sanctorumq; imagines dirè grassantes diuina percussit ultio, vt ad vnum omnes miserandum interitum sortirentur. Postquàm verò pura & Catholica religio simul cum Imperio à Græcis ad Latinos Germanosq; Principes transit, vt hise Ecclesiæ sanctionibus conformarent, magnam certè sacrarum imaginum rationē vsq; habendam esse duxerunt. Vnde Ludouicus Caroli magni filius, nec solùm in Romano Imperio successor Augustus, sed etiam paternæ pietatis hères legitimus, venerandam Deiparæ Virginis imaginem tantifecit, vt illam vbiq; circumferret, adeoque in venerationibus & vastæ solitudinis loco ad arborem deponi iuberet, & coram illa sibi precandū esse putaret. Tùm Ludouicus III. Bauarus, qualis qualis demū ille fuerit, in eo sanè laudem promeretur, quòd **MARIAM** valdè coluerit, ac eius pulchrâ, quæ adhuc extat, imaginem ex Italia in Bauariam suis, vt ferunt, brachiis deportarit, ac deportatam in monasterio Etalensi, quod in medijs syluis ad eiusdem Virginis in cælum assumptæ laudem ipse construxit, posuerit reliqueritq;. Hæc de optimæ maximæq; Matris imaginibus, ni planè fallor, tractasse sat est, quas nefarij Dæmones, & horum primarij satellites Hæretici nobis ex oculis tollere, hoc est, rei pulcherrimæ ac vetustissimæ singulari fructu Ecclesiam totam defraudare contendunt. Rectè autem Basiliius monet, honorem quem conferuis exhibemus, beneuolentiæ erga communem Dominum esse significationem:

Postulat Dæmon, ne Deiparæ imago honoretur.

Nullo modo ab adoratione Christi & Virginis Matris in imagine cessandum esse.

De recto & sua historia superioris que minime commendat.

Dæmonis esse proprium homines à pio & sacrarum imaginum reuocare.

Leo Isaurus hanc in deorum in sacras imagines grafsatur.

Germani Cæsares imagines sacras, & præsertim Virginis Galde coluerunt. Exempla duorum Cæsarium Mariae imaginibus obseruandas.

Vide Granizium lib. 1. de metropoli cap. 10.

Homel. in 40. Martyres.

Deum in templo.

ficationem: ac proinde quem honorem Deiparæ signo seu imagini exhibemus, etiam beneuolentiæ in Deum ipsum est testificatio, quàm secundum Ambrosij dictum, qui coronat imaginem Imperatoris, illum vtiq; honorèt, cuius imaginem coronauit.]

CAPVT VIGESIMVM TERTIVM.

Christiana templa, quæ suam originem vt antiquissimâ, ita & probatissimam tenent, quæq; soli Deo dedicantur, cum in aliorum Sanctorum, tum in Deiparæ Virginis memoriam & honorè laudabiliter erigi, quæ à viris amplissimis cõstructa & dotata, per Nouatores perperâ oppugnari ac profanari. Vanam præterea esse querelâ de multitudine & ornatu externoq; apparatu templorū, qui ad laudem Virginis, aliorumq; Sanctorū solet à Catholicis adhiberi.

VI NOSTRÆ VIRGINIS IMAGINES EXECRANTVR, ET NESCIO quibus aliis etiã impudicis simulachris non rarò delectantur: hi Maria- nis quoque templis neūtriquàm parcunt, sed eadem probrosè insectantur, sæpè & sacrilegè diripiunt impieq; profanant, atque adeò vnâ cum sacris imaginibus barbaricè diruūt, & furetereuertunt. Quasi verò nefandum & inmane sit scelus, in sacris ædibus & publicis piorum conuentibus locum & honorem proprium dari augustissimæ Virgini Matri, quæ citra controuersiam purissimum, sanctissimum, ornatissimum atq; leuissimum summi Dei templum se præbuit, nullus vt in orbe locus Deo dignior ac sacratior, quem Deus magis eligat, diligat ac exornet, vnquàm esse possit. Hæc ipsa terrestri domicilio nulla ex parte iam indiget, fatetor, postquàm rebus humanis exempta, & ad coelestem curiam anima corporeq; translata, illis amoenissimis sedibus & maximis delitiis perfruitur, quæ tantam Reginam cum huius vitæ sordibus, terrenæque habitationis angustiis nihil prorsus commune habere permittunt. Veruntamen officij nostri ratio postulat, & Christianæ gratitudinis proprium est munus, selecta quædam deputari & obseruari loca, in quibus veræ pietatis cultores, quomodò erga Dei ac Domini sui Matrem affecti sint, quidue illi ipsi, & propter illam auctori suo debeant, subinde re ipsa declarent; vbi insuper tantæ personæ dignitatem reuerendam non solùm tacitis animis, sed etiam expressis vocibus, & externis quibusdam piisque ritibus solenniter ac publicè contestentur. Nusquam enim alibi rectius & decentius frequētiusq; præstat, quod **MARIA** ipsa spiritu diuino afflata prædixit fore: Beatam me dicent omnes generationes: quia fecit mihi magna qui potens est. Quod si vitam prorsus Angelicam & humanæ conditionis, aut potius perpetuæ corruptiõis expertem ageremus, profectò neque dies festos celebrare, neque loca sacra obseruare, neque exæremoniis vllis dare operam in animū induceremus. At verò quoniam hac miserræ carnis mole grauati, rãtraq; naturæ fragilitate impediti, velut terræ animantia humi quodammodo reptamus, & ad ea, quæ sacra sunt & spiritualia, nos agrè attollimus, neque mentes in illis fixas diu retinemus, multis ad miniculis, & quibusdam excitementis opus habemus, vt in religionis officio contineamur, ac Deo imprimis, & deinde Virgini Matri solennem debitumq; cultum tribuamus, atq; ita porrò Christiano instituto Ecclesiæque præscripto & consuetudini satisfaciamus. Neque verò humana, sed & Apostolica, imò & diuina templorum prima est institutio, nobis, si verum sarebimur, non solùm utilis & salutaris, sed etiam necessaria; nimirum vt hinc summa Dei maiestas à plurib. studio maiore colatur, omnisq; cultus diuinus religiosius tū à Clero, tū à populo peragatur, ac insup varia Dei munera ex professio rectius dispensentur atq; percipiantur, ac rursus vt credentes, veræque pietatis amantes, ad Dei opera & beneficia meditanda atque prædicanda crebrius ac efficacius excitentur; nec modò erga auctorem & Redemptorem suum religionem, sed etiam qualem cunquẽ erga Sanctos obseruantiam, & simul officiosâ erga proximos charitatē studiosius exercent, apertiusq; cõmonstrēt.

Iconomachi tēp. pius Marianus felix.

Licet Deiparæ nullo templo esse at, tamē in eius memoriam & honorem templa merito ædificantur.

Cur Christiani pietas Mariæ sit quæ templa colat & ornet.

Humana imbecillitas, & aliis admittentibus, sic et tēplis quibusdã eget ad bene beatq; viuendū.

Templorum institutio quæ sit vera & probata; modiq; omnib. reuerenda.

FA CESSANT igitur insani hostes Ecclesiæ, qui cum Pseudoapostolis iam pridem damnatis, cumq; Iudæis perfidis castolis Ethnicis vociferantur, Christiana templa quamuis consecrata, non plùs ad orandum quàm tabernaculorum & stabula porcorum valere, nihiloq; melius Deum ac Dei Sanctos in templis, quàm in syluis colitq; honorari. Et si enim nemo pius dubitat, authorem omnium Deum iuxta Scripturam ubique præsentem, nullis locorum spaciis circumscribi, sed potiùs natura sua locum omnem implere, & nusquam non precantes mortales audire: tamen hoc etiam è sacris literis constat, eundè Deum rebus & locis omnibus non æqualiter assistere, nec ubiq; parem illi cultum venerationemq; deberi, & sacris è locis fructum specialem hauriri. Proinde gratis animis hoc amplecti beneficium decet, quo factum est, vt summa illa bonitas quibusdam locis præsentia ac virtutis, gratiaque sua clariora præbeat testimonia, donaq; conferat vberiora, & præsertim in sacris templis potentiùs simul & clementiùs operetur. Vnde Christus domum suam, & domum Patris sui, domumq; orationis, id est, diuini cultus exercendi propriam officinam, templum appellat, & in eo Deum habitare, verbis illis ostendit: Quicumq; iurauerit in templo, iurat in illo, & in eo, qui habitat in ipso. Nec dici facile potest, quàm ingentem & multiplicem fructum pije templis colligant; nimirùm tum ad maiorem supremi numinis reuerentiam in ipsis animis excitandã, tum ad præcipua religionis officia ex professo magis exercitanda, tum ad peculiare quosdam diuinæ virtutis effectus tum sibi, tum aliis faciliùs applicandos. Hinc ubiq; gentium templorum extruendorum & conseruandorum ratio Christianis pulchrè constat, eaq; perpetua Ecclesiæ consuetudo durat, & inde ab ipsis Christi Apostolis primisq; Christianis originem sumit. Hi enim, vt Lucas exponit, post Spiritum sanctum in die Pentecostes acceptum in templum ascenderunt, & in templo semper fuerunt Deum laudantes & benedicentes, illicq; vnanimiter quotidie perseverarunt, ac prætereà obsecrationes, orationes, postulationes, & gratiarum actiones, quas Paulus exigit, ibidem decenter ac publicè instituerunt: demùm sanctæ fidei nostræ mysteria, in sancto etiam loco, qui Græcis ἱερόν καὶ ναὸς, σεμνὸν ἔσται αἰωνοῦ, sed & κληρικόν: Latinis autem Ecclesia, Basilica, Oratorium & Dominicum appellatur, sanctè & religiosè celebrari oportere ac quissimum censuerunt. Eòdem spectat, quod Petrus Cluniacensis aui sui scriptor insignis docet, grauiusq; probat, altarium, arcæ, tabernaculi, templiq; constructiones authorem & sanctificatorem in veteri Testamento fuisse Deum: nunc verò Christi & Sanctorum eius templa de priuatis locis communia, de profanis sacra effici, quæ humano ministerio non sine spiritu sanctificationis mudentur atq; sanctificentur.

Nec est interim, cui quisquam vnâ cum procaci Marbachio hîc obstrepat atque calumniatur, MARIÆ potiùs quàm Deo vel Christo à nobis templa erigi atq; dicari. Scimus enim & probamus, quod ab Augustino scriptum est, nec templa, nec altaria, nisi soli Deo extrui & consecrari, sicut & illi soli sacrificium offerri oportere fatemur. Quâuis igitur templum aut sacellum MARIÆ nomine commendetur, Deo tamè & auctori MARIÆ in primis dedicatur, & sacrificium supremo nomini in illo vnice offertur ex instituto. Vnde quemadmodum idem Augustinus affirmat: Nulli Martyrum, sed ipsi Deo Martyrum, quamuis in memorias Martyrùm, constituimus altaria: ita nobis èr affirmare fas est quòd nec MARIÆ, nec vlli Sanctorum, sed horum omnium Deo; quâuis in peculiarem quorundam Sanctorum Dei memoriam, & sub illorum nominibus, templa erigamus atq; consecremus. Ac rursus cum eodem Augustino dicimus: Honoramus sanè (in ipsa nimirùm Liturgia) memorias eorum tanquàm sanctorum hominum Dei, qui vsq; ad mortem suorum corporum pro veritate certarunt. J Eòdè & illa vox Augustiniana spectat: Quæcumq; adhibentur religiosorum obsequia in Martyrùm locis, ornamenta sunt memoriarum, non sacra, vel sacrificia mortuorum tanquàm Deorum. J Ac sanè semphic mos Ecclesiæ fuit, vt non solum templa quedam Sanctis construerentur, sed in illis etiã sacrificia super eorum memorias celebrarentur, sicut per uetusti Pont. & Martyris Felicis, totiusque Synodi probat sententia, & nos iam supra comonuimus. Quæ templa non tanquàm Diis, verùm vt Patronis, sicut Paulinus & Leo loquuntur, erigebantur, vt hinc etiam veteres Apostolorum & Martyrum templa libenter appellèt. Augustino autem familiare est,

Pseudoapostoli, autique Hæretici templa impiè continent, & auersantur. Deus licet ubiq; præsentis, tamen in templis se benigniorem præstatipia.

Mos extruendi templa ab Apostolis primisq; Christianis profusus.

Varietate Christiani nomina.

Templorum in veteri & nouo Testamento, auctor & Sanctificator Deus.

Etiã Maria templa Deo dedicari, sicut & reliqua templa omnia, quæ à Sanctis nominibus sortiantur. Non Martyribus, sed Deo Martyrum templa eriguntur.

Constantis Ecclesiæ mos est in Mariæ & Sanctorum memoriam erigendi templa et sanctificandi.

Hierem. 23. Esaya 66.

Matth. 23. Iam. 2. Esaya 56. Matth. 23.

Luca 24. Act. 3. 4.

1. Tim. 2.

Lib. 1. Epistol. 2. Exod. 35. 36. 37. & 38. 3. Reg. 6 & 7.

Lib. 8. de ciuit. Dei. 27.

Lib. 20. contra Faust. cap. 21.

Lib. 8. de ciuit. Dei. 27.

ibidem.

Epist. 2. ad Episcopos Gallia.

a. Epist. 13. ad Senernum.

b. Sermon. 5. de Epiphania.

c. Sermon. 1. de natali Apostolorum.

c. Lib. 22. de ciuit. Dei. 64.

vt dicat

vt dicat, Martyrum Geruasij & Prothasij Mediolani, Stephani verò gloriosissimi Martyris in Colonia Calamensi & Hipponensi memoriam esse, & ad eam fieri miracula. Ergo si patriæ cultum spectemus, templa & sacella omnia, etiam quæ MARIÆ nomine insigniuntur, non aliter quàm mirificum illud Salomonis templum, vni veròq; Deo et ædificatur & dedicantur, & per sanctum eius nomen, qd ab Episcopo solenniter inuocatur, toto terrarum Orbe apud Catholicos sanctificantur. Accedit autè nominum varietas, vt hoc templum MARIÆ, illud Petri vel Pauli Apostoli titulum præ se ferat: eaque nomina à Sanctis vtiliter imponuntur, partim ad expressiorem sacrarum aedium distinctionem, quæ aliòquin ob multitudinem non ita facile dignoscerentur, partim ad maiorem indicationem & memoriam venerabilium reliquiarum, quæ ibidem conditæ afferuantur; partim ob Sancti patrocinium nobis in mentem reuocandum, vt eiusdem meritis studiùs confociemur, & orationibus efficacius nos adiuuari meminerimus, si eiusdem etiam vestigijs insistamus. In hunc sensum ab Augustino traditur, nos in memorias Martyrum altaria constituere, & offerre sacrificium Deo, vt ex ipsorum locorum admonitione maior in nobis affectus exurgat ad acuendam charitatem, & in illos, quos imitari possumus, & in illum, quo adiuuante possumus. J Nec veretur dicere Damascenus; Templa nobis Deo in Sanctorum nomine constituenda esse. Et Sophronius Hierosolymitanus veterem Ecclesiæ morem comprobat, quo pije cum aliis ornamentis atque muneribus, tum excelsum templorum erectionibus Sanctos venerantur. Maximus verò Taurinensis eorum Sanctorum solennitatem nobis curandam vel maximè asserit, quos in nostris domicilijs siue templis conseruamus, eosque vicissim pro nobis apud Deum specialiter intercedere testificatur. Quid multis? cum Orthodoxi antiquitus non Christianum, sed Eunomianum & Vigilantium habendum esse duxerunt, qui Basilicas Sanctorum nominibus appellatas, velut sancta loca diuino cultui micipata, piissimo affectu, & fidelissima deuotione adire contèneret aut negaret. Vbi profectò nostri Sectarij furiosis & fauientibus iam olim Arianis dissimiles non sunt, qui cum suæ Sectæ patronos Constantium & Valentem haberent, horrendam deformitatem, & barbaricam quandam vastationem templis Catholicis in duxerunt. Quod verò de illorum temporum miserando statu dixit Basilus, in nostram ætatem egregiè quadrat: Sublatum est gaudium & lætitia spiritualis: in lucum mutata sunt festiuitates nostræ. Domus precationum clausa: suo altaria cultu spirituali vacant, hymnodia nocturnæ non habentur: non est præses, neq; oblatio, neq; incensum, neq; locus, vbi coram Domino possit offerri sacrificium. Vnum iam crimen est, quod vehementer punitur, si paternas quis traditiones diligenter obseruet. J

Reg. 1.

Lib. 20. contra Faust. cap. 21.

Lib. 4. Orthodox. fidei, cap. 16.

In orat. de S. Cyro & Ioanne.

Homelia in natali sancti Marty. Taurinorū.

In lib. de Ecclesiast. dogm. lib. 6. c. 73.

Epist. 70. ad Episc. Gallicæ Italiae.

Templa licet soli Deo dedicentur, tamen vtiliter à Mariæ & Sanctis alijs habent imposta nomina.

Testimonia Veterum de Sanctorum templis.

Non Christiani sed Eunomiani esse, qui Sanctorum templa honoris uo defraudat.

Basilij querela de Arianis Catholicæ templi profanantibus & sacra omnia perturbantibus.

Non aiores impudenter obrepere. templa Mariae fundatoribus.

Exempla præstantium hominum, qui laudabiliter in templis Mariae construendis sedulo tantis laborauerunt.

I. S. Henricus Imperator.

II. S. Stephanus Vngariæ Rex.

L. x. de adis & de reb. Vngaricis.

aras

aras iconibus ac tabulis nonnullas mirum in modum exornatas, ex purissimo auro argentive conflatas.] Desipuit & Episcopus Vdalricus inter Germanos quidem Præfules sub Ottone primo clarissimus atque sanctissimus, qui ædem præcipuam Deiparæ sacram à Simperto antistite prius consecratam Augustæ habuit & ornauit, ac rursus eandem Lutholdo eiusdem vrbs XXIII. Præfule restituendam, cum iam esset collapsa, reliquit, huc iuuant potissimum Adelhaide religiosissima Imperatrice. Desipuit & Constantiæ præclarus antistes Conradus, qui vnâ cum dicto Vdalrico in squalidam & incultam Heluetiorum solitudinem, quæ postea Virginis Eremitorium, Germanicè autem *Einöde* dicta est, se contulit, vt ambo ad consecrandum illic Deiparæ templū, quod postea multis claruit miraculis, non sine Dei nutu conuenirent. Desipuit & Patræ patriæ, nec minus religionis quàm Imperij apud Germanos instaurator Carolus Magnus, qui de uictis Vngaris templum vnum Sicambriæ, & alterum Aquisgrani mirabili opere constructum, & tertium Campidonæ in honorem sanctæ Dei genitricis edificauit, & attributis etiam possessionibus locupletauit. Desipuit Iustinianus Imperator, qui templum augustum Hierosolymis MARIÆ Deiparæ, sed & Matri eius Annæ construxit, suumq; piū animum his verbis in Codice scriptis orbi prodidit: Hoc precantes exoramus sanctæ & gloriosæ semper Virginis & Deigenitricis MARIÆ precibus, vt quicquid minus est, Reipub. nostræ per nos indignos seruos suos restituat in suo nomine Deus.] Desipuit & Rex inclytus Francorum Dagobertus tantoperè Virgini studiosus, vt ad Ecclesiam huius Argentinensem restituendam, quam Prædecessor eius Clodouæus è Regibus Galliarum primus Christianus fundauerat, oppidum Rubiacum, totamq; ditionem circumiacentem pro sua Regia liberalitate donarit. Desipuit demum & Bauarorum Apostolus Christi que Martyr nunquam satis laudatus Rupertus, qui Theodonem cum filio Theodoperto Ratisbonæ, & Vtonem Ducem Oetingæ sacro lustrauit baptisate: vtrobiq; verò prope ipsa Principum prætoria Virgini Matri ponenda templa curauit, suisque manibus consecrauit. Vtrunq; adhuc veteris Capellæ retinet nomen; sed celebrius est Oeringense non procul ab Oeno situm, præsertim ob frequentem miraculorum gloriam, quæ multa per Deiparam, vt & alibi diximus, illic diuinitus fiunt. Is locus singularem venerandæ antiquitatis affert gratiã, & si vllus quidem alius, Bauaros egregiè monet de conseruanda Euangelici seminis puritate, quod à suo & totius Norici Apostolo primo Ruperto sparsum, & Bauarico agro inde ab initio sincerè concreditum, non sine singulari summi numinis gratia hucusq; apud se incorruptum manere conspiciunt. Verum enim uerò si Nouatoribus fides habenda est, hos aliosque plures Ecclesiastici & politici ordinis conspicuos, omnisq; virtutis genere cumulos Viros, quorum numerum inire non possis, simul desipuisse dicemus, quod singulari eorum studio factum sit, vt sacrosanctæ Virginis cultus mille ab hinc annis, ac eò amplius in Christianis templis vbique gentium conseruaretur atque propagaretur. Contrà verò ex horum censura eos mirabiliter sapientes habebimus, qui cum veteribus & nouis Iconomachis eiusdem Virginis cultum in templis extinguere, simulque cum templis ipsis subuere, vel inuitis bonis omnibus, sibi pulchrum & Euangelio consentaneum esse vanissimè arbitrantur. At si omninò errandum est, cum Orthodoxis quidem tam claris Heroibus hinc desipere, quàm cum obscuris Ecclesiæ hostibus sapere præstat.

Cum Phocas imperaret, annis ferè fuit post Christum natum sexcentessimus decimus, Ecclesiæ præfuit Bonifacius Quartus Pont. Max. & literis ad eundem Imperatorem datis templum, quod erat Romæ nobilissimum, iam inde à M. Agrippa sub Augusti imperio conditum, nomine Pantheon postulauit. Quod impetratum, omni idolorum superstitione sublata, Virgini Dei Matri & omnibus Martyribus dedicauit. Inde hæc ædes Virginis ad Martyres, & quia figuræ circularis est, ad MARIAM, rotundam cœpit appellari. Quis verò singularem hanc Pontificis prudentiam, ac prudentem simul pietatem non iure commendet? vt potè qui foedissimum falsorum Deorum templum, in quo Cybele mater Deorum spurcissima prius ab idololatriis colebatur, hac ratione prorsus aboleuerit, & quod diabolicæ idololatriæ tam diu manserat dedicatum, in sacrum

W. S. Vdalricus Episcopus.

III. S. Conradus Episcopus.

V. S. Carolus Magnus Imperator.

VII. Iustinianus Imperator.

VIII. Dagobertus Rex.

IX. S. Rupertus Episcopus.

Capella Veteris Oetingæ in Bæria honorata parua locus est memorabilis, & de quo Bauaros monent.

Bonifacius IIII. Pontifex templum Pantheon Deiparæ omnibusq; Sanctis dedicat sapienter. Cur templum dictum Marsa ad Martyres, & rotunda.

Lib. 11. Cod. 66. Tit. 30.

Vide Auentinum l. 3. Annalium Boiorum.

erum Christianorum vsū religiosè conuerterit, vt deinceps vnus & verus Deus in MARIA suisq; Sanctis ibidem honoraretur? Quod Pontificis factum veteres & sapientes omnes æquis iudiciis comprobant, soli autem Nouatores, vt sunt superciliosi atque peruersi censores, prorsus reprehendere ac damnare cœperunt. Vnde Balæus in proscindendis Pontificibus longè petulantissimus, horrendam hanc mutationem vocat, quæ cum Apostoli Pauli doctrina tanquam ex diametro pugnet. Quasi verò quod Paulus de cauendis admonet idolothytis, cum hoc argumento commune quicquam habeat: & nefas sit Ægyptiorum spoliis Dei tabernaculum exornare: nec deceat, Ethnicis, velut iniquis possessoribus, erepta bona in Christianum vsū legitimè vindicare. Accedit, quod pro absurdo ducat Hieronymus, ac rectè quidem, si hoc negetur membris Christi ad vnus Dei honorem, quod Satanæ membris ad vnus Dei blasphemiam deferebatur. Vnde quod olim Theodoretus in sanis Ethnicis exprobrauit, & ad singularem Dei sapientiam celebrandam referri voluit, qui falsum Deorum cultū in templis ac feriis, cum religiosa Sanctorum suorum veneratione conuertit, id nos etiam hoc loco rectè vsurpauerimus: Deus noster, inquit, in templa pro diis vestris induxit mortuos suos: vestros autem cassos gloria, vanosque reddidit, & suis Martyribus honorem illum dedit. Pro Iouis Liberiq; solennitatibus, Petro, Paulo, Thomæ aliisque sanctis Martyribus solennitates peraguntur, proque illa veteri pompa, pro turpi obscenitate ac impudentia fiunt modestæ, castæ, ac temperantiæ plenæ festiuitates. Non illæ quidem mero delibutæ, non commestationibus leues, sed diuinis cantibus personantes, sacrisque sermonibus audiendis intentæ.] Fingunt autem aduersarij, vt Manichæorum sequantur deliria, Sanctos à nobis in idola conuerti, ac idcirco Catholicos in Sanctorum cultu & inuocatione versantes, non secus quàm Vigilantius, palam idololatrias vocant. Priorem locum Catholicis ante mille annos obiectum diluit Augustinus, posteriori depulit Hieronymus, vt plura hoc loco à nobis addi præterea, quæ supra diximus, superuacaneum esse videatur. Facebant ergo improbi Centuriatores, quos nihil pudet scribere, hunc Bonifacium pro Diis Ethnicis, MARIAM & omnes Martyres seu Sanctos Ethnicorum more colibi instituisse. Quid enim istud est aliud, nisi sanctum Bonifacij Pontificis consilium malignè prorsus deprauare, velut is Cybeles matris cultores cum Deiparæ cultoribus æquè superstitiosis, aut certè cum vero Dei cultu pugnantibus commutare voluerit, & Deos ipsos Ethnicorum in Sanctos Ecclesiæ transmutantibus commutare cogitaret? Omitto, quod facta huius templi consecratione, vis & potestas ingens Dæmonum fuerit profligata, per quam Christiani antea non parum illic affligebantur, vt meminit Petrus Præmonstratensis. Quid multis? nihilo magis hic Bonifacius Pontifex deliquit, quàm laudata semper Eudoxia Imperatrix, vt quæ Sancto spiritu afflata, & singulari promouendæ fidei zelo succensa Pontificem alium Sixtum impulit ad veterem superstitionem, quæ Romanos in Cæsare Augusto publicè colendum detinebat, abolendam, & ad diem alium eius loco instituendum, qui Apostolo Petro sacer, ab eius vinculis dicitur, & Kalendis Augusti celebratur. Qua de re narrat etiam Sigebertus.

Iam verò, vt ad priores ætates Ecclesiæ progrediamur, in quibus doctam pietatem, & piam doctrinam magis quàm postea viguisse volunt aduersarij, certè non est difficilis demonstratio, præstantibus hominibus curæ fuisse, vt Matrem Domini struetura & ornatu templorum tunc quoq; colerent, seq; illi cum primis deuotos esse retentura. Vbi primum se nobis offert, quæ cum Marciano floruit Pulcheria Theodosij soror religiosissima, vereq; Augusta, Virgo simul & Imperatrix, eaq; postquam virginitatem suam Deiparæ consecrasset, vt ex Glycia iam antè indicauimus, ad eiusdem honorem tria quoq; templa ex ipsis fundamentis erexit. Primum in Chalcoprateio sacri sepulchri nomen habuit, in quo Deigenitricis deposuit Zonam. Alterum ἱερὸν ὄνυξον, hoc est, viæ ducum cognomine fuit insignitum, in quo MARIÆ sacram imaginem, quam Lucas ipsa Virgine adhuc superstite suis ipse manibus depinxerat, & quasdam Seruat oris fascias voluit asseruari. Tertium in Blachernis conditum, sepulchralibus MARIÆ fasciis clarum est habitum, quas Iuuenalis Hierosolymorum Archiepiscopus, eodem

In lib. de Act. Rom. Pont. 1. Cor. 8. Exod. 12.

Lib. aduersus Vigilantium. Lib. de Gratia & affectu non curati one.

4 Li. 20. aduers. Faust. ca. 21. Et Epist. 19. ad Deogratias. In Epist. aduersus Vigilantium. c. Centur. 7. cap. 6.

In suo Chronico.

In Chron.

Part. 4. dist. 11.

Bonifacij Pontificis factū de huius templi mutatione ab aduersariis perperam reprehendi.

Longè aliaratio est Sanctorum quàm Deorum templa & festi seruandi.

Centuriatores Bonifacij Pontificis templum Pantheon sacratum peruersè calumniantur.

Eudoxia pie curat celebrari festum D. Petri ad Vincula.

Pulcheria Imperatrix tria templa Deiparæ constituit, eaq; ornauit.

eodem Marciano regnante, miserat è Palestina, quasq; populus maxima illic veneratio ne prosequatur. Ac mira fuit horum templorum pulchritudo, amplitudo atq; magnificentia, in quibus subindè perugillum & supplicatio ad lucernas & lampades, sicut ipsa Pulcheria constituerat, à piis solenniter peragebantur: eumq; morem ad suum vsq; seculum durasse Nicephorus refert. Excellebat autè illud Dei genitricis templum Blachernium, quod cum ab aliis, tum ab Eurhymio & Damasceno commendatur, incredibili pulchritudine, & omnis generis ornamentis conspicuum, quod multorum sæpè comprecantium & MARIAM inuocantium frequentia celebrabatur.

Maria templum in Blacherna vel secundum alios in Blachernis exstruendum celebratum. Leo Magnus Imperator duo egregia templa Deipara construxit.

Iustiniani Caesaris erga Mariam gratitudo & reuerentia.

Cyrius Episcopus Mariam templum fabricat Smyrna.

Templum Xixti, Liberij & ad Præsepem idem esse, quod nunc Maria Maioris Roma vocatur.

Præcipuum templum Mariæ dicunt, quod sit apud Romanos.

Constantinopolis Deipara ab ipso serbis conditore dedicata.

Constantinopolitani Mariam singulari semper honore prosecuti.

Post huius Pulcheriæ mortem Leo Magnus imperauit, qui Deiparæ vestem è Palestina Constantinopolim deportatam, totq; seculis incorruptam, & multis miraculis commendatam accepit, atq; in argento loculo reposuit (facer locus postea dictus est) sumiq; thesauri loco habuit. Hac occasione ille, vt suum erga MARIAM pietatis affectum orbi proderet, basilicam ad maris littus rotundam condidit, in qua preciosum hoc monile dignè poneretur, ac Deipara in primis honoraretur. Sed & aliud templum Virgini Matri elegantissime fabricauit, nimirum ad fontem portæ, quæ aurea dicitur: vtrunque pro vrbis Constantinopolitanæ mœnibus; nimirum vt inexpugnabile vrbis propugnaculum esset, si in MARIA Deus legitime celebraretur. Nec defuere Principes alij, qui præclaris ædificiorum accessionibus hoc secundum Leonis templum exornauerint: inter quos non postremus est Iustinianus, in MARIA colenda tam sedulus, vt maximum & venustissimum ei domicilium fabricarit, gratiam eam pro beneficiis acceptis Virgini Matri referens, vt Nicephori verbis vtamur. Scribit & Zonaras, magnum Deiparæ templum à Iustiniano in Pega esse conditum, sicut & Basilius Macedo, qui Michaeli in regno Constantinopolitano successit, non solum ædem Deiparæ, quæ ad fontem erat, renouauit, sed & aliam, cui Signa nomen, ex fundamentis refecit, ac præterea templum Deiparæ sacrum in foro, idq; pulcherrimum, exædificauit. Fuit & Cyrus vir illustris, aulæ primùm Theodosianæ, tum vrbis Constantinopolitanæ Præfectus, ac postea Smyrnenfis antistes factus, qui cum MARIA Virginis imaginem sub ingenti cupressio latentem, & miraculis coruscantem inuenisset, tantum honoris ei loco habuit, vt venustissimum & maximum Dei genitrici templum construxerit; sicut & Nicephorus prodit. Hoc templum Cyri postea dictum est, sicut Romanum illud Xixti, quod Pontifex eius nominis tertius, vir idem sanctus, & Leonis Magni Pontificis prædecessor, non tam construxit, quam restituit & amplificauit, multisq; modis decorauit. Quoniam verò idem templum non sine miraculo, vt diximus, Liberij Pontificis tempore inchoatum fuit, Ioanne Patricio sumptus liberaliter suppeditante, Liberij quoq; templum cognominatur, & rursus quia Christi præsepem, in eo reconditur, ab eodè præsepi sæpè veteribus nuncupatur. Vulgata nunc est appellatio, vt MARIAE Maioris dicatur Ecclesia; licet alia sit vetustior, quam Calixtus Pontifex, vt dicemus, trans Tyberim condidit. Primarium verò in vrbe templum illud Virgini in Exquilis dicatum est, atque inter Patriarchales Ecclesias merito recensetur, quod & singulari hætenus prærogatiua, simulque structuræ præstantia sic excellit, vt cum præcipuis Romæ Basilicis certare posse videatur.

Lib. 15. hist. Ecclesiast. cap. 14. De dormituone Virgini.

Lib. 15. ca. 26. Tom. 3. An. nal.

Lib. 14. ca. 46.

Lib. 7. Zech. histor. ca. 5.

In Liturgia.

Quid quod Constantinus Magnus Imperij simul ac religionis fundator, vt sic dicam, incomparabilis, si cum prioribus quidem Imperatoribus conferatur, quum Bybem illam vniuersam, quæ orbis miraculum & regina vrbium à quibusdam dicitur, Dei & Domini nostri Matri MARIAE sub Alexandro Episcopo dedicauit? Vnde Constantinopolitani MARIAM sibi patronam postea semper habuere, illamq; suæ patriæ propitiam & beneficam esse re ipsa senserunt; præsertim quando Ariani multis illic occupatis Ecclesiis, Catholicos grauiter afflixerunt, & pleriq; variis morbis rerumq; infortuniis per illam diuina sunt ope liberati atq; restituti, vt author est Sozomenus. Eoq; minùs admirari par est, quod Græci his epithetis MARIAM, vt diximus, cohonestarint, eandem ὁδοῦ τῆς, hoc est, viæ monstratricem, atq; ductricem, ac rursus ἡ ὁδοῦ τῆς, hoc est, viam dum cum vulgò appellantes. Qua ratione Chrysofomus etiam, qui eiusdem vrbis fuit antistes, totius Reipublicæ nomine Deiparam ita compellasse videtur: Qui tuam opitulationem

tionem adepti intemerata, & tuis intercessionibus à malis eruti, & per Crucem Filij tui omninò protecti, ex debito piè te magnificamus.] Tum huius Constantini mater Helena, cuius Imperatricis apud Eusebium, Ambrosium, Theodoretum, & Nicephorum summa extat commendatio, non solum in Bethlehè sacram ædem magnificè construxit, sed & ipsi Verbi puerperæ, ac sponso eius Ioseph templa condidit; sicut Nicephorus annotauit. Meminit & Eusebius, quod eadem religiosissima foemina inter alia, quæ permulta reliquit suæ pietatis documenta, gestationem vteri Dei genitricis admirandis monumentis cohonestauerit, & sacrum illud antrum, vbi Christus de Virgine natus est, multifariam exornarit.

Helena Augusta Maria quocumque colit & templa construxit.

Nunc ad Martyrum ætatem venio, in qua suum etiam sanguinem pro Christo Calixtus Pontifex fudit, æqualis Terrulliani, à Petro quidem Apostolo decimus septimus Ecclesiæ Catholice administrator. Is basilicam Virgini Matri, sicut & Damasus confirmat, ædificauit, ac eo quidem Romæ loco, vbi quum regnaret Augustus, & Christus pax nostra primùm natus esset, taberna extabat meritoria, ex qua fons olei, nimirum Christianæ gratiæ ad gentes manaturæ symbolū, obstupescens Ethnicis, mirum in modum exundauit, ac per totum èt diem, qui nobis est augustissimus simul & auspiciatissimus, largissimo riuo defluxit. Eius rei mētionē Orosius quoq; facit, idēq; mysteriū Carolus Magnus interpretatur. Ego verò admiratione dignum esse putarim, difficillimè & afflictissimo illo tempore, quo Cæsares ac Ethnici omnes in Christianos crudelissimè grassabantur, tantum animi ac studij in Calixto Pontifice refecisse, vt omni metuposito, templum in Transyberina regione sibi condendum, atq; in honorem Virginiis dedicandum esse putaret. Nec dubium, quin hoc Pontificis exemplum non Romæ tantum, sed etiam in Europa & Africa multi tum proceres, tum antistites amplexi fuerint ac æmulari. Quid verò si ante Calixtum etiam MARIAE templa in secundo & primo nascentis Ecclesiæ seculo constituerentur? Non credent id aduersarij, etiam si testem Vincentium Beluacensem producamus. Narrat ille historiam de Martha Christi hospita, eiusq; sorore Maria Magdalena, quæ ambæ post Christum in cælos assumptum suam in Christum fidem apud Iudæos ingenuè sint professæ, ideoq; non paruum illius gentis odium in se concitarint, adeo vt ab impiis nauis sine velo & remis imponeretur ac prorsus in exilium eicerentur. Hinc easdem Dei virtute adiutas, ex Palestina in Galliam mirabiliter peruenisse, ac nouam Euangelicæ doctrinæ lucem Massiliensibus demonstrasse; præsertim cum Lazarum fratrem & Maximinum comites sibi adiunctos haberent. Ita demum factum esse, quemadmodum & Gallorum confirmant Annales vt Ecclesiæ nouæ fundamenta dicto in loco surgerent, ac duo èt templa, Christonempe Dño & eius genitrici, Marthæ horratu potissimè constructa, & decimo sexto Calendarū Ianuarij dedicata fuerint, præsentibus tum Episcopis Maximo Aquenū, & Trophimo, Arelatensi, Eutropioq; Auracensi, qui & primi Gallicanam vineam excoluerint.

Calixtus Pontifex & Martyr Maria templum Roma construxit.

De Calixti Pontificis laudabili zelo in Maria templo construendo.

Historia de Martha & sorore Magdalena in Gallia euangelizantibus.

Scio quosdam nec mihi, nec Vincentio hic astipulatos, sed miraturos potius, quod MARIAE adhuc superstiti templum à Martha positum esse audiant. Verū haud equidem video, cur summo opere mirentur, taliq; narratione offendantur, quum simile quiddam de S. Sauiiano legamus. Is enim à Petro Apostolo ad Gallicanam vrbē Sueffionas destinatus, vbi primū & præclarum egit Episcopum, eum honorē Apostolorum Principi suoq; Magistro habuit, templum vt illi condiderit, ad nostrā ætatem vsq; viui Petri nominis; Magistro habuit, templum vt illi condiderit, ad nostrā ætatem vsq; viui Petri nomine insignitum. Et celebris apud Germanos extat traditio, veteresq; Colonienfis & Treuerensis Ecclesiæ docent Annales, ex primis Apostoli Petri discipulis in Germaniam missis fuisse Maternum, qui postquam à morte mirabiliter ad vitam esset excitatus, non procul à Molsheim (locum nōrunt vicini fermè Argentinenses) templum in eiusdem Petri magistri honorem extruxit, domum Petri, siue Germanicè Thompeter in hunc vsq; diem appellant. Sed alius eiusdem Apostoli Petri discipulus, ne dicam filius, quem & ipse filium vocat, Marcus Euangelista non sibi committendum putauit, quin apud Alexandriam Petri huius nomine Ecclesiam consecraret, sicut inter ceteros meminit Anacletus. Tum Clemens Romanus virum nobilem & copiosum fuisse Theodosium refert qui domum suam in Apostoli Petri templum sanctè conuerterit, ac viuientis ad-

Variis exemplis probari, templa quædam Apostolis adhuc suis esse constructa.

Templa quædam Apostolo Petro superstiti, tum in Germania, tum in Alexandria constructa fuisse, sicut & Iohanni Euangelista.

Lib. 3. de vita Constantini. Lib. de obitu Ambrosii. Lib. 3. Ecclesiast. hist. cap. 8. Lib. 3. cap. 30. & 31. Lib. 3. Ecclesiast. hist. cap. 30. Lib. 3. de vita Constantini.

In vita Pontificis & Polidorus, Ephe. Lib. 6. histor. cap. 18. & 20. In fragmento de dormituone Sancti Ecclesiæ.

Lib. 8. in specul. histor. cap. 92.

1. Pet. 5.

huc Petricathedram in illo ipso collocarit. His affine est quod Abdias de Ioanne Apo- stolo scribens, ipso adhuc uiuo basilicam in Ioannis nomine positam Ephesi fuisse re- statur. Sed ad Maternum Apostoli Petri discipulum redeo, qui non solum apud Bon- nam Ioanni Baptista, & Coloniae Martiae Apostolo, verum etiam apud Ungaros Dei- parae Virginiadem, eamque infra Alpes, ut volunt, primam consecrauit: sic enim vete- res Ecclesiarum narrant Annales.

De prima ad- estra Alpes in Maria hono- em extralla.

Non esse intro- ducibile Maria ad huc sicuti, a- que sicut Apo- stolo quibuslibet, templum posita fuisse.

Mariam apud Casaraugustam Iacobo Apostolo apparuisse, quod primum templum Deiparae obstru- ita esse veteres tradunt.

De templo Vir- ginis Alcorano.

Filios à Centu- riariorib. asseri, Sanctorum tem- pla ante Con- stantiam nulla fuisse.

De querela Ne- matorum, quibus immodicum Si- detur, quod in honore Deiparae sumtus quidam et apparatus fi- ant in Ecclesia.

Aduersarij sa- enticos ubi sum- ptuum omnium corrigendos egre- gie norunt disti- nguere.

De vita In- uentis Apo- stoli.

Lib. 11. Gen- gr. 4. p. h.

In Chroni- co reru Hi- spanicarum. Math. 2.

In 2. lib. He- rodoti. et in orat. de statu Ecclesiarum. a In Lausica- ca historia. b Lib. 5. c. 20. c cap. 19. d L. 10. hist. cap. 31.

Cent. 11. ca- p. 10.

In Vita S. Martialis.

Ibidem.

1. Reg. 5. b 4. Reg. 25. c. 1. Dan. 4. c. 2. Mach. 6. d. 2. Mach. 3. 1. e. Vide lib. 2. Syno. Aquē. ca. 16. 27. c. sequent. f. Lib. 6. de Schisma. Do- natus. g. In orat. de donatus.

Psal. 23.

In Metrop. Lib. 1. ca. 18.

suum luxum fouere, & cupiditates explere non desinunt. Verentur timidi homines, quod sui muneris erat proprium, magnatibus scelera eorum & scelerum poenas annunciare, nimirum quam graui & horrendo irati Dei iudicio castigentur, qui cum Philistis, Nabuchodonosor, Antiocho, Heliodoro & sacrilegis aliis vim nefariam sacris aedibus inferunt, & quacunq; ratione violant sacra, Deoq; dicata vasa & loca in profanos usus pro sua inexplibili cupiditate conuertunt. Nihil istos vel tangit, vel mouet Optati sententia, sancto ali- quin Episcopo digna: Quid est, inquit, tam sacrilegum, quam altaria, in quibus & vos aliquando obtulistis, frangere, radere, remouere? in quibus uera populi & membra Christi portata sunt, unde a multis pignus salutis aeternae, & tutela fidei & spes resurrectionis accepta est? Quid enim est altare, nisi sedes & corporis & sanguinis Christi? Aequè surdis auribus dirā illam interminationē praetereunt, quam Alexius Comnenus apud Graecos Imperator in aurea Bulla, ut vocant, his uerbis proposuit: Quod si quis, Domine Deus, in posterum manus sacris & diuinis clinodiis, utensilibus, & uasis, quae sacris olim & uenerandis Ecclesiis tuis dicata, vel in posterum dicanda fuerint, iniicere audeat, is in lumine in die uisitationis tuae fruatur, nec Sol illi matutinus illucescat, nec tuo hic auxilio, nec tua isthic diuina protectione gaudeat: sed ubique despectus a te, desertusque iaceat.]

Dirā impreca- tio Imperat. Alexij in sacre- gos templorum directores & profanatores.

Non a ueris nu- mis leuiter ac insolenter de op- tatis templorum fundatoribus iudicant.

Quis animus, quodq; proposi- tum fuerit mag- norum Principum Mariae & Sanctis templa extruentium.

Veteres Prince- pes non solum in egenos liberales, sed etiam in Eccle- siam uiuandā. Deiq; cultum or- mandum muni- fici esse soluerūt sicut Carolus Ma- gni docet exem- plum.

Quid maximè spectarint Prin- cipes in funda- tionibus ac do- tationibus Ecclesiarum.

DE INDE praeposterum istorum esse supercilium dicimus, qui tam temerè, quam irreuerenter censent de optimis maximisque Principibus iam pridem toto orbe laudatis, quemadmodum sine controuersia fuere Constantinus, Theodosius, Pipinus, Caroli, Ludouici, Henrici, Ottones, ut alios plurimos & de re Christiana optimè meritos silentio praetereamus. Quorsum igitur attinet, praclarum horum studium in fabricandis & ornandis MARIAE plurimumq; Sanctorum templis posuere, nunc primū suspectum, adeoq; superstitiosum & vulgo inuisum reddere, quin etiam singularem & diuinam illorum sapientiam tantū non irridere? Qui praestantes heroes quoniam diuini nominis & Christianae religionis propagationi operam sedulam dabant, ac propterea Regij Prophetae Davidis exemplum sibi habebant propositum, decorem domus Dei ex animo dilexerunt, suisq; facultatibus & opibus strenuè promouerunt. Aequum enim & pulchrum existimabant, ut quae a summo Deo bona liberaliter accepissent, ea vicissim in Dei & Sanctorum eius honorem sacrosq; Ecclesiae usus largè conuerterent, utq; suae in Deum pietatis & erga Ecclesiam obseruantiae studium non modò praesenti saeculo, sed & posteritati quibusdā testimoniis publicis declararent, simulq; religiosa structura & dotatione templorum, MARIAE & Sanctorum fauorem, a quibus in aeterna tabernacula demum reciperentur, sibi apud Christum iudicem conciliarent. Nec enim solum in elemosynas uiuis Dei templis erogandas incubere, sed tantum etiam quotidiano luxui & aulicis illis pompis detrahere studuerunt, ut haeredes locupletare, & Imperium augere, ac bonis ferè omnibus abundare possent, Deo interim illorum facultates ita fortunante, ut non solum domi, sed & foris pace belloq; nihil eis deesset, sed tanti etiam sumtus suppeterent, quanti ad templa, collegia, monasteria passim uel extruenda, uel amplificanda & ornanda sufficiebant. Exemplo sit Carolus ille Magnus, & Christianorum quidem Principum longè maximus, qui tribus annis antequam à uita migraret, testamentum condidit, in quo duas partes relictae à se pecuniae, cum iam templa & monasteria plurima extruxisset, dari iussit Episcopis ad Ecclesias reficiendas, & pauperes adiuuandos: tertiam uero filiis ac filiabus, reliquisq; domesticis, cuiusq; ratione habita uandam reliquit, sicut & Crantzius annotauit. Hanc uerè piam & optimis Principibus dignam prudentiam ignorant, aut certè dissimulant aduersarij, qui si ex aequo iudicarent, illorum animos ut diuino spiritu & amore incensos, ita cum eximia fide, charitate atq; liberalitate coniunctos merito praedicarent: tantum abest, ut praesens de fabricandis huiusmodi templis institutum uel tacite, uel aperte fugillare bona conscientia possint. Fuit enim his fundatoribus hoc praecipue cordi, ut ad Rempub. bene constitutam in primis florere Ecclesiae, & in his ministeria sacra, omnisq; cultus Deo & Sanctis tribuendus decenter & commodè tum ad Dei gloriam, qui in Sanctis celebratur, tum ad communem Christiani populi utilitatem dies noctesq; perageretur.

PECCANT in eo etiam nostri Momi, quod ueterem totius Ecclesiae fidē & consuetudinem

Aduersarij dum male tractant Ecclesias, suos impuros produunt affectus, ac Sere vs Ecclesia in istum impiter negligunt.

Quo spectet Ecclesia in externo cultu & apparatu.

Quanta Veteru cura fuerit in templis Sancto- rum extruendis & coonestan- dis.

Qualia templa Martyrum de- scribat Theodo- serus.

Quomodo Vete- res in ornandis altarijs pie su- erint studiosi. Nepotiani soli- citudo circa te- plum & altaria.

Mos erat flores in Ecclesia de- ferendi atq; spargendi. Helena Impera- trix pretiosis ve- b. ornat altare. Dolent acrimu- in Hareticis ob- sancta Ecclesia sedulitate in ve- liquis Sancto- rum exornandis.

tudinem profus indignè conuellant, dum ea quæ in MARIÆ & Sanctorum templis Catholica exercet pietas, rã liuidis spectat oculis, nihil vt illic candidũ reperire possint, sed velut supersticiosa & impia censeant, imò & abrogent ac euertant omnia. Vt verò demus illis, non omnia quæ illic ad MARIÆ fiunt honorẽ, simpliciter & absolutè neces- saria esse: in quibusdã etiam aliquando peccari, dũ præcipua, quæ interior Dei cultus re- quirat, præposterè maleq; curantur: an propter ista hominum quorundã vitia, Ecclesiæ mens & ordinatio reprehendenda, & nescio à quibus hominib. non corrigenda sed abo- lenda est? Eò autem Ecclesiæ mens studiumq; spectat, vt simplicis rudisq; populi tor- pentes animi externis ritib. ad pietatẽ cultumq; interiorẽ excitentur, atq; ad maiore Christum & Virginis venerationẽ velut manu ducantur, indeq; ad precandi officium exactè præstandũ, vt Deum in spiritu & veritate inuocent ac adorent, paulatim omnes promo- ueantur. Hinc tanta veteris Ecclesiæ cura & prouidentia fuit, vt ad structurã tẽplorũ, ad ornatum altariũ, ad cultũ Virginis atq; Sanctorũ multa nõ modò religiosè, sed etiã sum- tuosè, pretiosè ac solenniter adhiberentur. Etenim post victoriã Constantini Magni, in qua Tyrannus ille periit Maxentius, statim ad tẽplorũ reparationẽ ventũ est, & sicut Rufinus loquitur, excelsa tẽpla pro hominib. rediuita constructione surrexerunt, cũq; omni lætitia & exultatione per vrbes & loca singula, Ecclesiarum dedicationes sunt ite- rum celebratæ. Gregorius verò Nissenus, qui ante Iuliani apostatæ imperium cœperat florere, vbi laudes Theodori Martyris prædicat, quomodò apud Græcos templa orna- ti solerent, copiosè describit, eaq; omnium ferè præstantium artificum manibus & col- latis studiis exulta & elaborata fuisse demonstrat. In eodem argumento Theodorus verfatũ, ac inter alia scribit: Martyrũ templa conspicua cernuntur, magnitudineq; præstantia, omni præterea ornatus genere variata, splendoremq; quodammodò pul- chritudinis suæ lætè fundentia. Neq; verò huc per annum semel, aut bis, aut quinquies aduentamus, sed in eistæ penerò dies festos peragimus, sæpè dieb. singulis eorũ Mar- tyrum Dño laudes hymnosq; cantamus.] Iam de altarib. meminit Cyprianus ac refert, in clericorũ ministerio constitutos nõ nisi altari & sacrificiis deferuire, & precib. atq; o- rationibus vacare debere. Fecit hoc vtiq; Nepotianus presbyter ab Hieronymo com- mendatus, qd sollicitus esse soleret, si niteret altare, si parietes absq; fuligine, si pauimen- ta tersa, si ianitor creber in porta, vela semper in ostiis, si sacrarium mundum, si vasa lu- culenta. Et in omnes ceteras pia sollicitudo disposita, nõ minus, nõ maius negligebat officium. Vbi cunq; eum quæres, in Ecclesia eum inuenires.] Sed fortasse nihil ille de Sanctorum templis cultuq; curauit. Audi porrò Hieronymum de eo ipso Nepotiano hoc quoq; differentẽ: Basilicas Ecclesiæ & Martyrum cõciliabula diuersis florib. & ar- borum comis vitiumq; pampinis adumbravit, vt quicquid placebat in Ecclesia rã dispo- sitione quàm visu, presbyteri laborem & studium testaretur.] Laudat & Augustinus mu- lierẽ cœcã, quæ ad sacra pignora Stephani Martyris detulerit flores, quos cum traditos recepisset, oculisq; admouisset, visum illi protinus restitutũ esse testatur. Tũm rarã pie- tatis matrona fuit Imperatrix Helena, cuius egregio studio, vt Rufinus asserit, sacratũ al- tare pallis regalibus, & vasis ex auro & lapidibus pretiosis exornabatur. Valeat autem cum suis discipulis Vigilantius, Ecclesiæ odio tantoperè excœcatus, vt in summa Eccle- siæ lætitia doleret miser, Martyrũ reliquias pretioso operiti velamine, & in serico vaseq; aureo deportari, & nõ potius vel pannis, vel cilicio colligari, aut etiam in sterquilinum proiici. Hieronymus verò ingenuè fatetur, se nõ reprehendere, nec abnuere, quòd ædi- ficent quidam Ecclesias, illasq; columnis, auro ac marmorum crustis orient ac vestiãt, sed & ebore argentoq; valuas, & gemmis aurata distinguant altaria. Melius est, inquit, hoc facere, quàm repositis opibus incubare.] Prædicat & Imperatorem Arcadium & Episcopos, qui Samuelis Prophetæ sacras reliquias non sine magno studio de Iudæa in Thraciam transtulerunt, easq; in serico & vase aureo portauerunt, multis etiã Ecclesia- rum populis concurrentibus, & in Christi laudem vna voce resonantibus, quoniam tan- ta lætitia, quasi præsentem viuentemq; Prophetam cernerent, susceperunt. Et rursum ad Marcellam scribens, Catholicorum omnium nomine proficitur: Martyrum vbiq; sepul- chra veneramur, & sanctam fauillã oculis apponentes, si liceat, etiam ore contingimus.]

Ingens

Li 9. Eccles. hist. cap. 10.

In orat. de Theodoro Martyre.

Li 8. de Gra- carum asse- ctionum cu- ratione.

Li. 1. epist. 9.

In Epist. ad Heliodorũ in Epitaph Nepotiani.

Li 22. de Ci- uitate Dei. cap. 8.

Epist. ad Demetriad. de seruanda Sarginitate

In Li. aduer- sus Vigilantium.

a Lib 5. hist. Ecclesiast. cap. 36. b Lib. 14. cap. 43. c In Vita B. Ioannis Chry- soft.

Lib 9. histo. Eccles. c. 11.

Lib 3. de Imaginib.

d In Nica- no Concilio 2. act. 4. e Natali. 2. Felici.

Natal. 6.

Lib. 11. ca. 33.

Vide lib. 7. histo. Eccle- siast. cap. 2.

Ingens etiam pompa fuit prodeuntium, cum demortui Chrysostomi sanctum corpus in naui Constantinopolim aduectum est, quia populus, vt Theodoretus habet, per pelagus, quasi per terram currens, vndas Bosphori lampadibus & cereis contegens ob- uiauit. Vt autem Nicephorus narrat, naues etiam aliunde collectæ, cum apparatu & comitatu maximo, carminibusq; debitis virum sanctum producentes, in urbem impe- rantem deportarunt. Notat & Georgius Alexandrinus Patriarcha, Theodosium iu- niorem edixisse, vt S. Ioannis Chrysostomi reliquie omnium honore & reuerentia de- ferreretur, ac præclaris pallis ad hoc paratis exciperentur, quæ vt primũ allatæ sunt, ad vnum omnes in Ecclesia concurrisse, vt supplices eum venerarentur: tũm vestem ma- gnifici sumtus & cum primis splendidam, quã venerabile corpus coonestarent, addu- ctam fuisse, ipsumq; Imperatorem coniectis in vnam oculis ac fronte, pro suis parenti- bus supplicasse. Pulcheria verò Imperatrix, cum quadraginta Martyrum reliquias in- uenisset, pretiosissima thecã illas coonestans, iuxta diuum Thyrsu eisdẽ collocauit, festumq; publicũ idcirco institui procurauit; sicut qui coram interfuit Sofomenus ex- ponit. Præterea Theodorus Pentapoleos Episcopus vetustus indicat, Dionem quendã vnum ex proceribus virum accessisse, qui multis donariis sancti Martyris templum ex- ornarit, & insuper amictum ad altare ex argenti bracteolis affabrè fecerit, eumq; Theo- dori locum repetit Damascenus. Porrò vt longum, ita difficile sit enarrare, quàm fre- quens & solennis olim fuerit vsus Sanctos, eorumq; monumenta & festos dies veneran- di, accensis etiam huc cereis, quantumuis propterea riderent Vigilantiani, & oblati- sepè donariis, quæ & publicè in templis suspendebantur, ac donatis etiam pretiosis mu- neribus, aureisq; & argenteis ornamentis, sicut Sophronius Episcopus Hierosolymita- nus non obscure declarat, & Paulinus hoc carmine satis exponit:

Aurea nunc niueis ornantur limina velis,
Clara coronantur densis altaria lychnis,
Limina ceratis adolentur ad ora papiris,
Nocte dieq; micant: sic nox, splendorq; diei
Fulget, & ipsa dies caelesti illustris honore
Plus micat, innumeris lucem geminata lucernis.
Ast alij pietis accendant lumina ceris,
Multiforesq; cauis lychnos laquearibus aptent,
Vt vibrent tremulas funalia pendula flammæ.

ET NOTVS est demũ Theodosius Magnus Imperator, vt erga Deum religiosis- simus, ita in Sanctis honorandis nulli secundus, qui vnã cum Sacerdotibus & populo cuncta orationum loca circumibat, & in cilicio prostratus, ante Martyrum & Aposto- lorum thecas iacebat, auxiliaq; sibi fida Sanctorum intercessione poscebat, sicut Rufinus commemorauit. Suis enim precibus ille hostes magis quàm armis vincere sole- bat, qui præterea templum & maximũ & venustissimum in Ioannis Baptistæ honorem condidit ante urbem Constantinopolitanam. Quid habent igitur Nouatores, cur nos in MARIÆ Sanctorumq; cultu tam virulentè proscindant? qui nostrum potius torpo- rem accusare debebant, quòd veterum Catholicorum, ipsorumq; Principum vestigiis vix leuiter insistamus, & eorum quidem in templis externoq; cultu piam diligẽtiam, & diligentem pietatem nulla propemodũ ex parte præstare, aut etiam assequi velle vi- deamur. Nobis vna quidem & communis fides cum illis constat, sed, prò dolor ac pu- dor, quæ antiqua in veteribus illis ardebat pietas nũc ad eò deferuit, vt propemodũ in plerisq; Catholicis extincta esse videatur, siue Diuinum, siue Sanctorum cultum, qui nunc publicè celebratur, ritè contemnemur.

ET ADHVC tamen de Marianis templis reprehendimur, quæ si in obscuro & squa- lore pulueribusq; obsoleta iacerent, & plus sordium, quàm nitore haberent, fortassis præclaris istis ac inuidis placerent censoribus, qui semper ad destruendum, vt sic loquar, quàm ad ædificandum sese paratior ostendunt. Ferunt interim non inuiti mundum muliebrẽ, conuiuent ad cõmunem diuitum fastum, splendore conuiuiorũ delectantur,

T t 4 & ma.

Quam solenni apparatu Sere res & sine cura reliquias Ioannis Chrysostomi.

Reliquia qua- draginta Mar- tyrum à Pul- cheria coonest- antur. Exempla Dio- nis templum & altare ornantis in honore Martyris.

Inuitis Vigilantianis Catholicis olim reuerentia habere tem- pla, & sacrum cultum illic or- nari.

Theodosij Ma- gni humilitas & deuotio, er- ga Sanctos ar- gumque reli- quas. Catholicis in cul- tu Sanctorum proponendo de- fides potius ho- die quàm des- gentes.

Nouatores per- peram offendi- templorum no- strorũ, præfer- rim Virgini sa- croty ornati.

& magnatum principumq; luxum immensum, qui magnam nunc Reipublicæ perniciem inuehit, nemo prope modum reprehendit. Verum quam male in ipsorum synagogis curata sint omnia nouimus, qui & in nostris quidem templis, cum possunt, statim deformant, exturbant, confringunt, & abolent omnia, velut nihil inter sacrum & profanum interesse putarent. Iures eos à veterum Iudæorum exemplo parum abesse, quos olim cura domestica, & lucri amor cum luxu ambitioso coniunctus totos occupabat, nulla verò templi restituendi & ornandi cura tangebatur, vt hinc merito Deum per Prophetam Aggeum increpantem audirent: *Domus mea deserta est, & vos festinatis vnusquisque in domum suam. Atqui res ipsa docet, publicorum rituum & caeremoniarum in Ecclesia conseruationem ad disciplinam & concordiam, ipsamque religionem in populo retinendam valere plurimum, neque sine magnis motibus & pernitiosis seditionibus ea mutari vel tolli, quæ Maiorum pietas in templis instituit, multisque seculis obseruauit. Sed ad rem ipsam propius.*

MALE illos habet MARIÆ imaginem benè cultam & decoratam in nostris templis apparere. Cur verò ringuntur, si prorsus Iconomachi esse nolunt? an non decoratio postulat, siue pictam, siue sculptā Deiparæ effigiem talem proponi, quæ spectatores doceat, heram à serua, & Matrem Domini à vulgaribus foeminis internoscere, illamq; vnā, quæ inter mulieres omnes benedicta floret ac regnat, specialiter venerari? Offenduntur, quòd videant MARIAM cum vno vel pluribus Angelis coniunctam in ipsa imagine representari. Sed meminisse oportebat, rectè nobis hoc schemate in animū reuocari, vnam esse Virginem, quam Gabriel Archangelus olim summopere sit veneratus, quando verbis honorificentissimis illam salutauit: & communem hoc esse Angelorum studium, vt multò plùs, quàm nos æstimare possimus, obseruantie MARIÆ tum in vita, tum in morte exhiberint, tum iam etiam exhibere pergant. Rursus his displicet, Virginem matrem in specie Reginæ, cuius capiti aurea coelestisq; corona imponatur, depingi, quæ & aliquid decoris Regij præ se ferat. Quasi verò & Scripturis, & Patribus non sit consentaneum, hanc esse Reginam in vestitu deaurato circumdatam varietatibus, & mulierem in cœlo apparerem, in cuius capite corona stellarum duodecim reperitur; & cui demum veluti Reginæ ac Principi à cœlesti Assuero coronatæ, & super omnes Angelorum choros exaltatæ humanam celsitudinem omnem cedere necesse sit, quàm nihil huius personæ splendori & dignitati par aut simile tum in mundo, tum in cœlo post Christum inueniatur. Eadem de causa pictores, si quādo festi Pentecostes historiam expriment, MARIAM inter Apostolos, imò in medio Apostolorum, id est, honoratiore loco statuunt, quam procul dubiò discipuli omnes Domini non solum vt Christi & Ioannis, sed etiam vt suam Matrem agnouerūt, & singulari semper reuerentia sunt profecti. Quid enim nobilius Dei Matre? quid splendidius ea, quam splendor elegit, Ambrosio teste? Eam igitur verè honoratam super omnem creaturā Damascenus, eandem Chrysostomus Cherubin honoratiore & incomparabiliter Seraphin superiorem planissimè appellauit. Præterea istos vrit, nonnunquam ante MARIÆ imagines in templis accendi lumina, vel cereos ardere. Sed Germanus Patriarcha Constantinopolitanus in ea epistola, quam Nicæni Concilij Patres probarunt, expeditè respondet: Neminem offendant, quòd ante Sanctorum imagines lumina & suaue olentia thymiamata accenduntur. Symbolicòs ista fieri in honorem illorum opinandum est, quorum cum Christo requies, quorū honor ad ipsum recurrit, hoc ipsum testante sapiente Basilio, quod erga conseruos bonos honor, erga ipsum Dominum commune beneuolentia signum exhibet. Sensibilia enim lumina symbolum sunt immaterialis illius & à Deo dati luminis: aromatum autem incensio, sincerum & totum sancti Spiritus afflatū & repletionem significat.] Verum filij tenebrarum antiquum obtinent, & nunc quoq; cum suo Patriarcha Vigilantio rident Ecclesiæ simplicitatem, quæ ad Sanctorum memorias vel claro die cereos accendit, vt ira nos de illorum & antè acta & præsentè vita commonefaciat. Etenim perinde ac luminaria quædam in hoc mundo, adeoq; in medio nationis peruersè iam olim illi splenduerūt, atq; nunc ab Agno, qui in medio throni est, clarissimè illuminatur, suumq; fulgorem ad nos ac totam Ecclesiam vsq; transfundunt.

Aduersarij cultum & ornatum externum in suis & Catholicis templis nihil plane curant, sed se conformantes.

Recepti Ecclesiæ ritus non sine magno periculo mutantur & abrogantur.

Rectè Maria imaginem cum ornatu & elegantia in templis proponit.

Mariam rectè de præcipuis Angelis.

Mariam cum aurea corona decenter effingi.

Cur Maria in Apostolorum medio sedens depingatur.

Non malè accendi ante Mariam imaginem lumina, & cereos ardere. Cur cerei Sacerdotibus publicè in templis accendantur.

Agg.

Luc. 1.

Luc. 1.

a Psal. 44.

b Apoc. 12.

c Effer. 2.

d Lib. 2. de Virgin.

e Lib. 3. c. 12.

f in Liturgia.

Alt. 2.

Vide Hist. cōtra Vigilantium.

Philip. 1.

Apoc. 7.

et 21.

dunt. MARIAM verò electa vt Sol, inter cœlites omnes diuino tum gratiæ, tum gloriæ lumine mirabiliter emicat, nulla vt pura creatura vel Angelos, vel homines in sui admirationem rapiat magis, ac amplioem gratiæ splendorem his, qui in caliginoso mundo versantur mortalibus, apud Deum impetrare possit. Cur igitur si vlli Sanctorum alij, Deiparæ in primis Virgini, quæ nouo velut lumine cœlum & terram illustrat, lumen quoddam ardens honoris gratia, & ob populi admonitionem non exhibeatur?

ACCUSANT & muliercularum ineptias ac superstitionem, quæ vt suis indulgeant affectibus, ad MARIAM in templis ornandam nihil non conferant, atque, vt illi putant, luxui seruiat immoderato. Vbi nos quidem libenter fatemur, foemineum sexum, etiam ob specialem Deiparæ cultum non immeritò deuotum iam pridem appellari, atq; in hoc cultus genere cum primis illustres foeminas, vt Helenam & Pulcheriam Augustas, vt diximus, multum studij ac operæ posuisse. Negamus autem, mulieres tam ineptas, sumtuosas & superstitiosas esse in honoranda & ornanda Virginis imagine, quemadmodum videri volunt mordaces aduersarij, nihil non ad calumniam rapientes. Tum si per imperitiam & simplicitatē potiùs, quàm per superstitionem hinc à nonnullis peccatur foeminis, quòd zelum Dei non secundum scientiam habeant, hoc ipsum Mariomastigum errori nulla ex parte patrocinatur, verusque & legitimus MARIÆ cultus quouis abusu non labefactatur. Et quicumque demum in hoc genere abusus irrepit (nam in pulchra quoque veste vermisa pæ nascitur) prudenti bonorum admonitione magis ille curandus fuerit, quàm perulanti sycophantarum dicacitate exasperandus. Nos verò iam pridem nouos Micholitas agnoscimus, qui se non modò Catholicis ac piis foeminis, sed etiam vniuersæ Ecclesiæ illusores præbent, & omnia ferè sacra nostra Iudæorum more derident. Nam hæc Michol sui mariti Regisq; Dauidis laudabilem, Deoq; gratam pietatem Ethnicis aspexit oculis, & sanctam viri coram sacra arcâ saltantis simplicitatem, paremque erga Deum deuotionem superbè contemnit, ac palam irrisit, digna idcirco habita, quæ perpetuæ sterilitatis opprobrio; vtpotè in lege maledicta, diuinitus plecteretur. Atqui scurris ac obrectatoribus nihil magis in procliu est, quàm non modò foeminarum, sed etiam virorum præclara facta piaque instituta denigrare, aut publicè calumniari, vt ita religionis opera hypocrisis demum ac vanitati attribuantur. Qua in re Satanam piis semper infensum & infestum, inuidiæ autè & odij & amarulentia refertum, non sine magno suo malo imitantur. Præclara verò semper nobis retinenda est Cypriani Martyris sententia, vbi sic Catholicos monet: Si videtur in Ecclesia esse zizania, non tamen impediri debet aut fides, aut charitas nostra, vt quoniam zizania in Ecclesia esse cernimus, ipsi de Ecclesia recedamus: nobis imò laborandum, vt frumentum esse possimus.]

VERVM noui Catones leges etiam sumtuarias hinc ferre velle videntur, vt de solis videlicet egenis benè mereamur, nullosque sumtus alios in sacra templa conferamus. O fide pusilli, & sensu carnis inflati, qui vbi sperandum erat, timent, & vbi non est timor, trepidant: ac interim sub specioso prætextu erogandæ pauperibus eleemosynæ, suo ac magistratum cōmodo magis consulunt, quàm egentium profectum quærunt ac prouehunt. Qui enim omnem ferè prodigalitatē & immodicum luxum alibi tolerare possunt, & fouere solent, in externo Dei Sanctorumq; cultu summam probant & exigunt tenacitatem. Sedenim benè ac in tuto collocatur impensa, quæ non solum pauperes subleuat, sed etiam ad Dei & Sanctorum honorem piè confertur, talisq; proprietate sumtus Deum habet remuneratorem, quantumuis obganniant impij calumniatores. Quam verò sunt isti similes, si non aequales Iudæ proditori, qui cum fraude patronum egit pauperum, quando factum religiosissimæ foemine Magdalenæ, quàm illa maximi precij vnguentum in Christi caput effunderet, apertè taxauit, quasi præstitisset tantum sumtus curadis pauperibus, quàm vngendo Christi capiti impedere. Quid verò Christum talè mne censuram probauit? imò se ueris verbis repulit inuidum simul & rapacem obtrectatorem, ac reprehensam mulieris defendit innocentiam, laudauit liberalitatem, simulq; nos aduersus mussitantes Iudæ collegas & socios aliquando venturos optime præmuniuit. Monuit enim, si rē penitiùs intropiciamus, iniquis cœsoribus, qui in oculo alieno

Accensum lumen imaginis Virginis in templo rectè adhiberi.

Pias foeminas in Maria cultum immodicas & superstitiosas nimium accusare. Nouatas.

Mulieres Virgini Matris impudicis deuota, & excusatione digna circa cultum eiusdem Virginis.

Multos nunc esse Micholitas, qui uxori Dauidis Michol nimium sese conformant.

2. Reg. 6.

Lib. 1. epist. 10.

Augetur Cypriani præceptum.

In templis circa cultum sacrum nihil sumptuum fieri paritur. Nouatas. Surgent curam pauperum.

Matth. 26. Marc. 14.

Qui hodie sint Iudæ proditoris collega ac socij contra Magdalenam mussitantes.

Quomodo Christus Iudam reprehendens, cœsoribus Ecclesiæ hostes exauerit.

alieno stipulam facilius, quam in suo trabem perspiciunt, locum non facile tribui oportere. Monuit, ab illis in primis esse cauendum, qui ut lupum ouilla veste contegant, externam pietatis speciem vel suae cupiditati, vel aliis affectibus impuris astute pretextunt. Monuit, bonum Deo quoque gratum opus esse posse, quod ab aliis non bonis in calumniam rapitur, aut idcirco quia cereum non habeat mandatum Dei, pro superstitione inutiliue cultu repudiatur. Monuit, nullo pacto illis esse fidendum, qui ut posteriorem tabulam, ut vocant, priori aequent vel anteponant, sola ferè in proximum beneficentia Christianam pietatem atque iustitiam praecipuam metiuntur. Monuit hac imagine, curiosum, inuidum, auarum, contentiosum & mordax hominum genus inter suos etiam non defuturum, qui zelo quodam immoderato ad repurgandum Dei agrum flagrant, ac bonas interim fruges simul cum noxiis euellerent, atque ita praesentes morbos auerent potius quam profligarent. Monet denique, quam sit insulsum & pestilens eorum studium, qui de bonorum non solum moribus, sed etiam animis, intimisque cordium latebris ac recessibus praecipue iudicium ferrent, & idcirco subinde mussitantes, cum alibi, tum in templis veterem Iudae cantione illam iterarent: Vt quid perditio haec? Nam & candida in atra verrunt, & ex luce tenebras faciunt, & laudanda reprehendunt, tum crebro praesalios, adeoque totam Ecclesiam in Dei cultu nihil sapere arbitrantur. Longè verò aliter Christus iudicat, & à nobis iudicari vult; praesertim ut in communi hominum conuictu salua semper & sincera vigeat charitas, & iudicium omne non sine candore formetur, amarulentiâ & mordacitate prorsus omissa, utque nemo damnet, sed excuset potius quam accuset, quaecunque bono fieri animo ab aliis possunt. Tam latè patet hic Euangelicus locus, si ritè perpendatur, quo Christus non solum Iudam praesentem, sed & totum eius sodalitiu prouidè ac vtiliter admodum reprehendit. Rectè igitur Hieronymus hoc ipso exemplo percutit Vigilantium, simulque officiosam foeminarum Catholicarum pietatem, quae cereos clara luce Sanctis accendunt, excusat. Sicut enim Christus Magdalena vnguento non indigebat, ita nec Sancti cereorum: & tamen illa in honorem Christi hoc fecit, deuotioque mentis eius recipitur, ut eiusdem verbis utamur. His consonat Synodus Aquisgranensis, quae sub Pipino habita fuit, & Iudae instar habuit eos, quibus Deo Ecclesiaeque oblata & consecrata dona displicent, & quasi sumtus inutiles reputantur. Caetera de Marianis templis tractanda, si Dominus fauerit, sequenti Capite expediemus.

CAPVT VIGESIMVM QVARTVM.

Dictum Euangelicum: Ecce in deserto est; ecce in penetralibus, perversè torqueri aduersus institutum sacrarum peregrinationum. Cum verò Deus in sacris locis inaequaliter operetur, templorum delectum à nobis haberi posse, ut ad illa in quibus Diuina virtutis operatio magis elucet, sapius ac libentius peregrinemur. Ac morem quidem ad sacra loca, & praesertim MARIÆ templa, peregrinandi, veteribus valde receptum probatumque fuisse.

ET VIDERE ET AUDIRE MOLESTVM EST SECTARIIS IN ORBE CHRISTIANO tam multas tamque solennes aedes MARIÆ sacras extare: longè autem molestius ferunt, inter has delectum nobis haberi, ut quaedam aliis anteponantur, & frequentiore piorum conuentu cohonestentur. Rident igitur Catholicorum vel stultitiam, ut ipsi vocant, vel superstitionem, ad templa quaedam sacrosanctae Virginis religionis ergo proficiscendum, & in hos competere dicunt Christi vaticinium, quo praedictum est fore, ut quidam sub mundi finem

Ecclesie hostes contemnunt sacras peregrinationes ad certa templa Despara aliorumque Sanctorum, &

finem in ore habeant: Ecce in deserto est; ecce in penetralibus. Quasi verò qui MARIÆ templa religionis gratia petunt, Christum in penetralibus quaerant, sicut Munsterus tamen aperte interpretatur. Magdeburgici verò scriptores hoc modo arguantur: *Quid mortuis est negotij cum templis saxeis aut ligneis? Verbo Dei scriptum est, in omni loco Deum rectè inuocari. Et Matthaei 24. Christus monet. Si dixerint, hic est Christus aut illic, nolite credere, nolite exire: non igitur alius locus alio sanctior ad orandum.* Respondemus autem, non de mortuis, sed de Sanctis nos agere, quorum animae in manu Dei, imò in throno, & ante thronum Dei sunt, ut in caelis, sicut Angeli, non solum faciem patris videant, sed etiam mortalium curam gerant, & nobis in templis orantibus, ac iuxta eorum sacras reliquias versantibus libenter assistant, sicut Chrysostomus, Basilius, & Maximus annotarunt. Multum igitur negotij Sanctis est cum templis, non quatenus illa saxea sunt aut lignea, sed quoniam sacra Deo domicilia, & Christianae pietatis officinas suo haberi loco cupiunt, ut illic Dei honos, fratrumque suorum salus per legitima media, piaque exercitia promoueat. Cum enim ingenti erga nos charitate flagrent, seque capiti Christo libenter conforment, de lapsorum poenitentia & piorum profectu sincerè gaudent, omniaque in nobis decenter & honestè fieri postulant, orandoque procurant. Deinde cum Petro Cluniacensi dicimus, quod quamuis Deus domo non egeat, quem caelum & caeli caelorum capere non possunt, quique in omni loco dominationis eius, hoc est, ubique adorandus sit, tamen sic illi visum esse, ut sibi suoque sancto nomini templa singulariter & cum priuilegio quodam habeat dedicata, vbi precantibus populis gratiam maiorem infundat, & hominum preces efficacius exaudiat, suaque dona dispenset. Quare scribit Chrysostomus, fideles orationis causa maxime in Ecclesia conuenire, eumque bonum locum esse Angelorum & Archangelorum, caeli regiam & caelum ipsum; praesertim ob corpus Dominicum, quod nobis in Eucharistia praesens illic exhibetur. Ceterum quod ad Euangelij locum nobis obiectum attinet, ut falsò illum contra nos torqueri, & sacris peregrinationibus frustra opponi constet, paulò fufius de illo ipso primùm differemus. Deinde rationem de praecipuis MARIÆ templis reddemus; cur illa sine vitio plerisque aliis praeponi, & cum laude fructuque à pijs adiri possint.

CHRISTI Domini sermo apud Matthaeum habet in hunc modum: Si dixerint vobis; Ecce in deserto est, nolite exire; ecce in penetralibus, nolite credere. Cyprianus paulò aliter legit: Si dixerint vobis, ecce in solitudine est, nolite exire, ecce in cubiculis, nolite credere. Concionatur autem hoc loco Christus, proposita discipulorum quaestioni satisfaciens, quo nimirum indicio excidium Hierosolymitanum, & secundus ipsius aduentus siue consummatio seculi possit agnosci. Cum verò in ea concione progressus esset, extremorum temporum siue absoluendi seculi signum fore dicit, aduentum grafsantium Pseudoprophetarum, qui si vnquam antea, tum vel maxime à vera fide Christi in varios & contrarios errores abducant homines, ut etiam de Christo ipso plerique incipiant addubitare. Sic enim dissecti inter se Sectarij aliis atque aliis dicent: Ecce in deserto est Christus, in quem credere vos oportet, si salutem amatis aeternam: aliis rursus contradicentibus: Non in deserto, sed in penetralibus, apud nos scilicet, verus Christus, ac Euangelium huius existit. Nec vulgares hi erunt Pseudoprophetae, sed prodigijs, seu potius daemorum praestigijs maiorem suae doctrinae fidem astruent, hominesque miris modis dementabunt. Addit ergò necessariam admonitionem Christus, ut Christianae veritatis & aeternae salutis amantes, si errare nolint, in hac graui tentatione, quae plurimos Christianos euerter, non facile nouis doctoribus, aut potius impostoribus credant. Nolite, inquit, exire: nolite credere, sed in vera & probata Ecclesia, quae columna & firmamentum est veritatis, vos perpetuò conseruate. Hoc est, sicut Apostolus serio mandat, doctrinis varijs & peregrinis nolite abduci. Mirum igitur, hunc Christi sermonem in sensum adeò peregrinum abripi, velut in eos competat, qui MARIAM vel Sanctos alios alicubi ritu Catholico venerantur, & loca illa petunt, in quibus suam Deus gratia per Sanctos nobis offerre dignatur. Imò verò praesente Christi oratione aduersarij, & eorum similes acriter percipiuntur, qui ut suo schismati, seu nouae à veteri Ecclesia defectioni praetextu flaccidum obtendant, Christum accius Ecclesiam in deserto vel penetralibus, hoc

ex quibus cau. si. Expenduntur argumenta Centuriatoru, contra templa & peregrinationes excipiantium.

An nihil sit sã. diu negotij cũ nostris templis, & volum Centuriatores.

Est Deus ubique est & omnia implet; tamen in Templo magis, secundum gratiam.

Proposito de sequenti tractatione.

De vero sensu verboru Christi quibus dicitur, neq; in deserto, neque in penetralibus Christu ipsum esse nobis querendum.

Aduentus & praesentia Pseudoprophetarum verum signum extremi seculi.

Praedicta Christi Serba perperam à Nouarijs detorqueri contra priorum peregrinationes, et potius ad ha-

Matth. 24. In libro de Cosmographia. Cent. 7. cap. 10.

Sapient. 3. Apocal. 3. & 7. Matth. 13. & 18. a Homel. in sanctos lucentium & Maxim. lre in Babylam Martyrem.

b Oratione de quadrages. Martyrib.

c In natali Martyrum Tauricoru. d Contra Perrobrustanos de Basilicis, templis & altarib. e Reg. 8. Psalm 102. e Hom. 36. in epi. priorem ad Corinthios.

Matth. 26. Marc. 14.

Contra errores Vigilantium. Matth. 26.

Lib. 3. ca. 9.

Matth. 24. Lib. de exhortatione Martyrij.

g. 1. Tim. 3. h. Hebr. 13.

relicorum conuenticulaprohibenda pertinere.

Qui nobis hodie de nouo Christo pradicent, quod sit in deserto & l. penitralibus.

Patrum iudicio hic locus hareticos ferit.

Ecclesia instar fulguris longe lateq; splendet, & conspicue omnibus apparet. Vbi hodie Christus struatur a Sectariis.

Catholici templa quadam peculiari religione visitantes, non possunt reprehendi, sed potius laudandi sunt.

Deum in sacris locis sine repleis inaequaliter operari, sicut iudas frequenter sunt experti.

In templo Salomonis Deus iuxta suam promissionem peculiariter est operatus.

hoc est, in suis non ita pridem erectis conuenticulis & synagogis habitare contendunt, & more Donatistarum, in quadam orbis parte, quam ipsi nempè tenent, Christi verbum & regnum audent concludere. Iubet ergo sui oculis prouidus custos Christus, his Ecclesiae desertoribus, nouisque fidei magistris locum nullum tribui, qui tot nouos quodammodo Christos praedicant, quod falsa dogmata sub Christi & Euangelij nomine profitentur, in his Christi auctoritate potissimum abutentes. An non Christus illis in deserto est, qui Christum caput fingunt sine corpore; quum Ecclesiam verò Scripturae sensu, & legitimo Sacramentorum vsu tot saeculis destitutam, in meris tenebris iacuisse contendunt? Et Christum in penetralibus siue cubiculis quasi statuunt, qui corpus Christi mysticum tam angustiis locorum spaciis circumscribunt, vt in vna Vigilantij, Iouinianij, Donati, Berengarij, V Viclefij, Hussij vel Lutheri domo constiterit; velut hi plus verè lucis auro suo, quàm reliqui omnes aspexerint. Sed manet verbu Domini, aduersus omnes in fide nouationes retinendum: NOLITE credere, nolite exire. Sic enim Origenes eundem locum, vt contra Hæreticos à Christo adductum explicat, nec Hieronymo quidem dissentiente, Augustino autem planè suffragante. Tradit is Christi sermonem eò spectare, vt qui verè in Christum velint credere, ac sincerè fideles esse, Schismaticis & Hæreticis non credant; vt quorum sit proprium, in aliqua orbis parte vel prouincia sese continere, & suis obscuris atque occultis conuenticulis fallere curiosos: Ecclesiam verò Catholicam esse instar fulguris de nubibus emicantis, & ab Oriente in Occidentem vsq; splendentis, sicut Christus ipse statim subiicit. Ecclesiam enim toto orbe palam apparere, vt facillè ab omnibus tantum non cæcis agnosci, & sicut ciuitas supra montem posita, perspicui facillè possit. Quid multis? Est manetque Christus in templo sancto Ecclesie? Non est, nec erit vnquam in deserto per Anabaptistas celebrato, nec in penetralibus V Vitembergæ Luthericæ, aut Geneuæ Caluinicæ, aut Kuninspergæ Osiandrinæ, non in qualibet synagoga vel spelunca Sectariorum ritè colitur, suaq; dona dispensat. Iam verò cum Catholici peculiaria & illustria quadam Deiparæ templa in precio habent, ac reuerenter inuisunt, Eustachianorum & Vigilantianorum damnata, quæ diximus, fugiunt conuenticula, nec solùm Gangrensi Synodo, sed & Ecclesie vniuersæ, quæ pro templorum sanctitate piisque illorum visitationibus pronunciauit, ad stipulantur, ac præterea suam fidem liberè profitentur; Deum videlicet, quibusdam in locis munera sua largiùs distribuere, ac plerisque propter MARIAM Deiparam haud minùs modò fauere, quàm olim propter Dauid seruum suum electum & fauit & succurrit Hierosolymitanis. Nec enim fallit diuinum oraculum, quo apertissimè dictum est: Protegā urbem hanc, & saluabo eam propter me, & propter Dauid seruum meum; vt cætera de hoc argumento dicta prætermittamus. Planissimè dixit de Sanctis^a Ambrosius: Veneremur eos in seculo, quos defensores habere possumus in futuro. ^b Damascenus autem illos totius humani generis adiutores vocat, qui pro nobis Deo supplicationes porrigant, eosque multis modis, ac templorum etiam structura, honorandos esse testatur.

CATERVM vt propius ad rem ipsam, qua de agimus, accedamus, necessariò illud repetendum & confirmandum videtur, quod apud eruditos quidem in confesso est, Deum in sacris locis arcano quodam consilio inaequaliter operari, easque operationes non tam à nobis intelligi, quàm à piis re ipsa probari, atque admirabiliter percipi. Cui rei argumento nobis primùm Iudæi esse possunt, qui quum apud tabernaculum foederis & arcam Moysis, posteaque in templo Hierosolymitano precarètur, Deum sibi magis propitium, vota que sua efficaciora, & præsentia in his locis miracula persæpè senserunt. Tùm sapientissimus ille Salomon, cum templum Deo peculiare condidisset, mirisque modis ornasset, Diuinam habuit promissionem, fore nimirum, vt qui suum templum reuerenter adirent, cultumque Diuinum illic peragerent, multa & præclara beneficia ibidem consequerentur. Sic enim illi loquitur Deus: Exaudiui orationem tuam & deprecationem tuam, quam deprecatus es coram me. Sanctificauimus domum hanc, quam ædificasti, vt ponerem nomen meum ibi in sempiternum, & erunt oculi mei, & cor meum ibi cunctis diebus. Nec dubium sanè, quin permulti templum hoc adentes virtu-

Lib. 1. quæst. Euang. cap. 39.

Math. 1.

4 Reg. 19.

Vide Chrysostomum, homel. 5. in Math. & homel. 2. in Psalm 50 a Ser. 77. de Natali Sancti Ioseph. Oratione. Aduentus. Solutoris. b Lib. 4. de fide Orthodoxa c. 16.

3. Reg. 8.

3. Reg. 8.

a Ioan. 12. b Act. 8.

a. Mach. 3.

Ioan. 4. Malach. 1.

Math. 18.

In episto. ad Clerum & populū Hæreticis.

1. Cor. 12.

virtutem Dei præsentem fuerint experti, iiq; non solùm Israëlita, sed etiam Ethnicis, præsertim cum adorandi causa quorundam templum Hierosolymitanum, sicut^a Ioannes & ^b Lucas ostendunt, peterent, quando quidem iuxta diuinas promissiones, quæ primùm Salomoni factæ sunt, multiplicem ex hoc ipso templo fructu reportarunt. Ad eò verum est, quod Heliodorus ab Angelis flagellatus, postquam sacrilegæ temeritatis poenas in eodem templo dedisset, apertè suo Regi affirmavit, in eo loco verè Dei quandam virtutem inesse. Quantò autem reuerentius de Christianis templis iudicare par est, quæ in immensum veteri & vmbatico illi templo præstant, postquam semel illius Mosaici templi velo disrupto ac planè sublato, sacra lex Euangelij nobis coruscet, & Spiritus sanctus à Christo missus, atq; in totum terrarum orbem effusus, domos Dei tum interiores, tum exteriores cœpit sanctificare. Hic enim Spiritus vti nouæ legis Sacramentis peculiarem & copiosam impertit gratiam, sic etiam sacris Christianorum locis atq; conuentibus multò maiora dona, quàm in suo templo vnquam habuere Iudæi, vsque communicare dignatur. Hoc enim est tempus, quo veri adoratores cum alibi passim, tum in sacris locis Patrem non sine Spiritu & veritate habent adorare, & mundam oblationem offerre: ideoq; loca in quibus orant & offerunt, Spiritu sanctificationis per Ecclesie ministerium peculiariter mundantur atq; sanctificantur, vt verè dicantur & sint domus Dei inhabitantis, & in credentium animis peculiariter operantis; sicut Petrus Ciuniacensis ostendit. Præterea si vsquam alibi, hic sanè valet illa Christi promissio: Vbi sunt duo vel tres congregati in nomine meo, ibi ego sum in medio eorum.

QVOD si sacrorum locorum siue templorum delectus quidam à nobis non haberetur, profectò diuinæ bonitati certis in locis nobis sua munera liberaliter offerenti vel contradicere, aut sanè ingrati esse videremur. Nec refert, si fortassis ignoremus, quare de causa Deus non solùm in Sanctis, sed etiam in templis suis mirabilis, vno loco vel templo magis quàm altero se hominibus munificentior atque clementior ostendat. Satis est, si cum Augustino huius arcani rationem ad summi Dei inscrutabilem sapientiam referamus, locique sanctitatem, & operantem in illo virtutem, quamuis differenter, pro Christiana prudentia veneremur atque suspiciamus. Augustini verba illustria sunt & digna, quæ nobis hoc loco repetantur. Vbiq; quidem Deus est, inquit, & nullo continetur vel includitur loco, qui condidit omnia, & cum à veris adoratoribus in spiritu & veritate oportet adorari, vt in occulto exaudiens, in occulto etiam iustificet & coronet. Veruntamen ad ista quæ hominibus visibiliter nota sunt, quis potest eius consilium perferuari, quare in aliis locis hæc miracula fiant, in aliis non fiant? Multis enim est notissima sanctitas loci (obserua quæso lector) vbi beati Felicis Nolensis corpus conditum est, vt cætera prætermittamus. Nec multò post de sanctis Martyribus Geruasio & Prothasio loquens, dæmones propter illos mirabiliter & terribiliter confiteri Mediolani, neq; id tamen in Africa, licet sanctorum Martyrum corporibus referta, vsquam deprehendi asseuerat. Ac locum tandem ita concludit: Sicut quod Apostolus dicit: Non omnes Sancti habent dona curationum, nec omnes habent diiudicationem spirituum; ita nec in omnibus memoriis Sanctorum ista fieri voluit ille, qui diuidit propria vnicuique prout vult. Quare Augustinus Theologorum aliòquin acutissimus, pronuntiare non audeat, cur Deus loca quadam illustriora reddat, ac singularem gratiæ suæ virtutem his aut illis templis simul & Sanctis assignet. Quæquam rationes quadam probabiliter adferri possunt, quæ commonstrent, cur eiusmodi locorum prærogatiuas elucere velit Deus in regno Ecclesie suæ. Primùm quidem, vt apud credentes simul & incredulos maior existat auctoritas Christianæ religionis; præsertim in his, quæ ad Christum totius Ecclesie caput, & ad veneranda Sacramenta spectant. Deinde res illa Sanctorum virtutem & gloriam vehementer orbi comprobant, ad quorum inuocationem, siue illorum sacra adsint reliquiæ, siue non adsint, Deus quodammodo visibiliter operatur, atque talibus in locis precantes clementer exaudit. Præterea multorum Orthodoxorum eundem in locum piè coeuntium cæteris ingens testimonium præbet veræ confessionis de Ecclesia, simulque nos admonet, quàm sit Deo grata foecietas in eandem Catholicam fidem conspirantium, quantaque virtus existat orantis,

Etiam Ethnicis peculiarem Dei virtutem in templo Salomonis experti sunt. Heliodorus factus in templo verè Dei virtutem inesse.

Templa Christiana templo Iudæico longe præstantiora, et maiore virtute prædita.

Contra Petrus brunianos de basilicis, templis & altariis.

Delectum habentium esse id est, licet ignominiosum, de quo in quibusdam magis & effectus operatur.

Ipsa loci sanctitas agnosceda et veneranda est. Augustinus docet Deum ubiq; præsentem, sed in quibusdam templis magis operantem pro sua voluntate nobis incohibentibus.

Etiam Augustinus quædam sunt etiam agnosceda et veneranda est. Sicut non omnes Sancti habent dona curationum, ita nec omnia templa eandem Dei virtutem & operationem.

Sicut non omnes Sancti habent dona curationum, ita nec omnia templa eandem Dei virtutem & operationem.

Ob quas rationes videatur Deus in quibusdam templis magis & frequentius operari.

Peregrinationes ad certa loca quando sine laudanda mansione

Erasmus improbitate malegraxat sacras peregrinationes.

Sententia Synodi Cabilionensis.

Augustinus peregrinationes probat, sed non abusus peregrinationum.

Solennem fuisse morem olim ad terram sanctam peregrinandi.

Ad Apostolorum limina Romam frequens olim erat peregrinatio.

ac mutuo sese iuvantis Ecclesie. Accedit & sacrarum peregrinationum multiplex utilitas, si rite quidem illae suscipiantur atque peragantur; sicut a summis laudatissimisque viris factum esse constat; quae tanto quidem sunt Deo gratiores, ipsisque peregrinantibus magis salutare, quanto minus vanitatis, & plus sinceræ religionis, omnisque veræ virtutis adhibetur. Quos autem peregrinantium abusus odiosè taxat Erasmus, eos in paucis refidere, neque tanti esse momenti ducimus, ut præposterus & mordax hic iuventutis institutor, furiosis Sectariis debuerit aperire fenestram, & quasi munire viam ad totum hoc ut antiquissimum, ita & probatissimum Ecclesie institutum reiiciendum simul & subvertendum. Extat Synodus Cabilionensis sub Carolo Magno habitata, quæ licet quorundam corruptelas circa huiusmodi peregrinationes reprehendat, hoc tamen gratissimè subiicit: Qui peccata sua Sacerdotibus, in quorum sunt Parochiis, confessi sunt, & ab his agendæ poenitentiae consilium acceperunt, si orationibus insistendo, eleemosynas largiendo, vitam emendando, mores componendo, Apostolorum limina, vel quorumlibet Sanctorum inuisere desiderant, horum est devotio omnibus collaudanda. Notat & Augustinus quorundam vitia, qui seculo suo quum Martyrum sepulchra visitarent, & peregrinationes obirent, non tam pietati vacarunt, quam carnis voluptatibus indulserunt. Sed rursus ipsum peregrinandi studium ac institutum adeo probat, ut nonnullis etiam author fuerit, sicut ipse testatur, qui certo placito se constringerent ad suscipiendam peregrinationem; nimirum ut ex Africa in Italiam proficiscerent, beati Felicis Nolensis corpus ac templum inuiserent, quod tunc in summa veneratione habebatur. Monet præterea, ne quorundam abusus offendamur, quos adversarij semper inculcant, & nobis obicere solent. Aliud est, inquit, quod docemus, aliud quod sustinemus: alia disciplina Christianorum, alia luxuria violentorum, vel error infimorum. Hieronymus verò succinctius dixit: Paucorum culpa non præiudicat religioni.

Certe in veterum scriptis vel modicè versatus intelligit, olim pijs perquam visitatum fuisse morem, religionis ergo ex provinciis omnibus ad sacra Palestinae loca peregrinandi, in quibus redemptionis nostræ mysteria, lux mundi atque Saluator Christus celebravit. Subierunt igitur hanc peregrinationem Nicolaus, Basilus & Epiphanius Episcopi, Hieronymus Presbyter, Ephrem Diaconus, Euthymius Abbas, Caius, Adrianus ac plures Pontifices, Fridericus Imperator, Ludouicus Galliae, Richardus Angliae Rex, alique Principes, ut Helenam, Eudoxiam, Paulam, Melaniam, illustrissimas foeminas prætermittamus. Hinc illa vox Hieronymi: De toto huc orbe concurrunt. Tum ad Rusticum, qui unâ cum uxore Hierosolymam inuisere promiserat: Redde, inquit, quod præsentem Deo spondisti. Ac rursus ad Marcellam scribit: Longum est nunc ab ascensu Domini usque ad præsentem diem per singulas ætates currere, qui Episcoporum, qui Martyrum, qui eloquentium in doctrina Ecclesiastica virorum venerint Hierosolymam, putantes minus se religionis, minus habere scientiæ, nec summam, ut dicitur, manum accepisse virtutum, nisi in illis Christum adorassent locis, de quibus primum Evangelium de patibulo coruscaverat. Quam multi porro ad Principes Apostolos Petrum & Paulum, eorumque limina, siue confessionem, ut veteres vocant, seculis omnibus sunt peregrinati, suaque illic vota religiosissimè persolverunt; ubi dicti Apostoli, Christiani exercitus duces, ut Hieronymus, vel duo magni validique corporis illustres oculi, duæque orbis lampades, ut Chrysostomus, sanguinem sudere pro Christo, & unâ cum sanguine totam doctrinam felici Romanæ Ecclesie profuderunt, ut Tertullianus affirmat. Unde Sidonius Appollinarius Aruernensis Episcopus, idemque vir disertissimus, ad Hieronymum scribit de sua peregrinatione, quod Apostolorum visitavit limina, ibique valetudinem optatam recuperavit. Tum fatetur Origenes eodem proficisci votum sibi fuisse, & Chrysostomus magnoperè desiderat, ut sibi liceat Apostolorum sacris corporibus Romæ circumvolui, & illorum sepulchris affigi. Eiusdem Chrysostomi luculenta vox est: Romam, quæ urbium est regalissima, relictis omnibus ad sepulchra Piscatoris & Pellionis currunt & Reges, & Præfides, & milites. Carolus verè Magnus, nec solum rei militaris gloria, sed & pietatis laude nulli

In collaquis de peregrinatione religionis ergo, & in præfatione Enchiridij, Cap. 45.

a Li. 20. contra Faustum cap. 21. b Epist. 137. ad Clerum Hipponensem.

Li. 20. contra Faustum c. 21.

Lib. adversus Vigilantium.

In epistola ad Paulinum de institutio Monachi. Epist. 17. ut commigret Bethleem.

c In epistola ad Marcellam. d In epistola ad Romanos. Homel. 32.

e Li. de scriptis contra Flavianos. f Lib. 1. epistola. g Vide de Hierosolyma h. c. Eccles. hist. cap. 11.

h Homel. 32. in epistola ad Romanos. i In demonstratione quod Christus Deus sit, adversus Gentes. lib. 1.

Impera-

Eginardus in vita eius.

a In libr. de suis Prophetarum. b Epistola ad Principia. c In epistola ad Marcellam. d Li. adversus Vigilantium. e Orat. in Babiloniam Martyrem.

Orat. in Iulianum Maximum.

Ser. in Babiloniam Martyrem.

Lib. 1. epistola. fol. 2.

Canon. 20.

Imperatorum secundus, ut vota persolveret, vel quater Romam profectus est. Iam verò celebris etiam veterum peregrinatio fuit in Seleuciam ob templum Theclæ Virginis ac Martyris; & in Africam ob sacra pignora Stephani Martyris in Ecclesia Hipponensi recõdita, & in Campania ad templum Felicis Nolani Episcopi, & in Galliam ad Ecclesiam S. Martini Turonensem, & in Cappadociam ob basilicam quadraginta Martyrum, & in Gallaciam Hispaniæ, ob Iacobi Apostoli sacra ossa, & in Apuliam ad S. Michaëlis cryptam, ac demum ad Catanam Siciliae iuxta Ærnam, ob Agathæ Martyris reliquias. Hinc enim præter pios, Ethnici etiam accolæ sæpè confugerunt, sibique præsidium adversus Æthnæ montis erumpentes ac latè depopulantes flammæ cum fructu quasi fuerunt. Scribit & Epiphanius, maximam fidelium multitudinè, cum ipse viveret, ad Ezechielis Prophetæ monumentum miraculis clarissimum, precum & obsequij gratiâ confluisse. Commendat Marcellam viduam Hieronymus, quæ, ut populorum frequentiam declinaret, Apostolorum & Martyrum basilicas secretis celebrabat orationibus, eandemque laudem Afellæ Virgini tribuit: tum loca eiusmodi sacra tati & ipse facit, ut cum alicuius minimæ labis sibi cõscius foret, præ timore & reuerentia basilicas illas ingredi formidaret. Docet Os aureum, Babilæ Martyris reliquias eo loco & honore habitas esse, ut ad eas plerique cateruatim accurrerent, suamque pietatem publicè declararent. Vbi hæc etiã verba subiicit: Dum ex hominibus alij negligentiã, alij curis impediti, sanctorum Martyrum monumenta inuisere omittunt, egit Deus, ut hoc modo pellecti (per beneficia scilicet atque miracula Sanctorum in templis quibusdam exhibita) animarum suarum curationes perciperent. Tum idem alibi cum Sanctos columnas & munitiones Ecclesie appellasset: Ergo inuisamus eos sæpè, inquit, tumulos adornemus, magnaque fide reliquias eorum contingamus, ut inde aliquam benedictionem consequamur. Tradit & Gregorius Nazianzenus morem fuisse receptum, ut populus ad Martyrum templa, veluti ad pascha, cateruatim concurreret; siue, quemadmodum Basilus loquitur, ut tanquam apes ex alveariis è ciuitate ad flores, id est, ad Martyres, magno examine erumperent.

Quid multis? In finitum sit ferè, vniuersa tam doctæ quam venerandæ vetustatis exempla persequi, quæ passim apud Eusebium, Ruffinum, Theodoretum, Cassiodorum, Paulinum Episcopum, Bedam Presbyterum, Paulum Diaconum, Gregorium Turonensem, Simeonem Metaphrastem, Ioannem Zonaram, Nicephorum Calistum, & alios Ecclesiasticæ historiæ Scriptores extant, clarissimeque monent de omnium ordinum & vtriusque sexus hominibus sacra loca de more inuisentibus, illicque Deum per Sanctos adeo mirabiliter simul & efficaciter operantem experientibus, nulla ut fraudis vel mendacij suspicio nobis, si sincerè iudicemus, relicta esse videatur. Rectè igitur Petrus Cluniacensis, quem Bernardus quoque laudavit, ingenuè profitetur, vniuersum orbem esse testem, ex perpetua Ecclesie consuetudine Sanctos à Christianis inuocari, Deumque illorum precibus & meritis exorari & placari: hinc Orthodoxum populum vndique ad Sanctorum sepulchra concurrere, ac frequenter à mortuis citius exaudiri, suaque impetrare facilius vota, quam à viuentem audiri possent. Proinde per sacrorum cinerum reliquiarumque contactum, aut per beatæ Virginis aliorumque Sanctorum suis in locis venerationem, multos desideratæ salutis ac gratiæ mox compotes fieri; nimirum ad Christianæ fidei testimonium & consummationem, & rursus ad hæreticæ, paganicæ ac satanicæ prauitatis confusionem. Et longè ante huius venerabilis Petri seculum celebrata est Synodus Gangrensis, perpetuo anathemati subiiciens Eustachianos, qui Christianorum conuentus per certas Sanctorum basilicas fieri solitos, sicut Orientalis & Occidentalis Ecclesia constanter obseruauit, superbè despiciebant. Neque pudet adhuc novos Eustachianos ac Gnosticos in medium proflire, damnatumque iam pridem errorem velut ab inferis reuocare; quando quidem non desistunt piorum ad peculiaria templa peregrinationes conuellerè, omnemque Sanctorum cultum execrari, nimirum ut hoc etiam argumento testatum orbi faciant, se à communione Sanctorum esse diuulsos, nihilque cum Christi corpore mystico habere commune, ac proinde perpetuæ salutis, quæ nulli quidem extra Ecclesie consortium vnitateque contingit, expertes omninò manere.

Ad que loca veteres religionis causa fuerint olim maxime peregrinati.

Hortatus Chrysostomus ad repleta reliquias Sanctorum accedere, & fructum accendentibus pollicetur.

Populus olim cateruatim ad templa Martyrum concurreret, ut ferretur, ut dicitur, ut dicitur, ut dicitur.

Piorum ad sacra loca peregrinantium exempla apud veteres extant plurima.

Quod Catholicis religionis ergo peregrinantur, perpetua Ecclesie consuetudine corroboratur.

Hæretici & infideliores sacrarum peregrinationum in Synodo Gangrensi olim damnati, & à Christi corpore alienati.

De templis olim
Mariae celebratis
vrbibus, quae sa-
pientius a fidelibus
venerantur.

De templo Ma-
riae maioris in
Urbe Romana,
quod et Grego-
rii Magni ieci-
to emicuit.

Litanias in hac
ade Virginis Ro-
mae celebravit.
Basiliscus, qui
Roma multis
extinxit, e me-
dio sublatum est,
Romanis in ade
Virginis epre-
cantiibus.

S. Martinus Pon-
tifex in templo
Virginis Romae
nec capi potest,
nec occidi, sed
Lictor excacauit.

Aedes hac Vir-
ginis a multis
vrbibus praebu-
it.

In templo Ma-
riae maioris Ro-
mae solenne fuit
miseri Domini
supplicare, praesentem
cum vrbem
pericula:
multaq; facta
illis miracula.

In templo Vir-
ginis haberi so-
let prima statio
atque processio
extribus prin-
cipalibus.

Prima et preci-
pua processio
Ecclesiae Mariae
Virginis attri-
buitur.
Cur cerei ardē-
tes festo purifi-
cationis adhi-
beantur.

Quid ergo mirum sit, obsecro, alia etiam templa, quae sub nomine sacratissimae Virginis matris extracta, peculiariter in orbe celebrantur, apud Nouatores euilescere, nullumque pondus sacris ad illas aedes peregrinationibus tribui, quantumvis rerum vsu certissimo compertum habeamus, admirandam coelestis gratiae copiam illic apparere, & Deiparam inuocantibus non vulgaria tum spiritualis, tum corporalis salutis praesidia iisdem in locis saepe multumque conferri? Romae templum MARIÆ precipuum esse diximus, quod seculo Liberij in Exquilis non sine miraculo conditum, & frequentibus piorum comprecantium ceteribus honoratum, solennibusque, uti vocabant, stationibus, processionibus & Litiis deputatum fuit. Quapropter quum inguinaria pestis Romae saeuiret, ac multos etiam extingueret, Gregorius Magnus omnes vrbis ordines propofita lege conuocauit, ut ad hanc ipsam sanctae Dei genitricis Ecclesiam conuenirent, quatenus qui simul omnes peccauimus, sic enim ipse loquitur, simul omnes mala quae fecimus deploremus. Et rursus: De singulis, inquit, Ecclesiis exeuntes, cum precibus ac lachrymis ad beatam MARIÆ semper Virginis genitricis Domini Dei nostri Iesu Christi basilicam congregemur. Eadem de re a Paulus Diaconus & b Gregorius Turonensis pluribus meminerunt. Tum Stephanus eius nominis secundus Pontifex, qui magno Cleri populi que consensu ibidem electus fuerat, ad placandam Deiram instituit Romae Litaniam, initio quidem in hac ipsa Aede facta, sicut Platina confirmauit. Cum vero basiliscus dirum serpentis genus exitium Romanis adferret, Lothario nimirum imperante, ac tota vrbe maiorem in modum trepidante, Leo III. Pontifex toti populo ieiunium & precationem indixit, ipseque cum hymnis & canticis, sancta praecedente imagine, ex Adriani Martyris basilica, ad hoc ipsum Virginis templum vna cum Clero processit. Tantum autem ea supplicatio valuit, ut foedum illud serpentis virus euanuerit, ac populus omni fuerit periculo liberatus, haud dubie MARIÆ Deipara opitulante. Ea de re Sigonius quoque testatur. Quid quod Martinus Pontifex, ac primus quidem huius nominis, in hac sacra Aede non sine miraculo summum vitae discrimen euasit? Quum enim Caesar Arianus Constantinus Legatum suum Olympium Romam in Martini perniciem, destinasset, Lictor subornatus est, qui eundem Pontificem eodem loco aut caperet, aut enecaret. Is vero dum impio praeepto parere studet, diuini numinis vindictam expertus, & subita caecitate percussus est; non ferere, ut opinor, Deipara tam nefarium scelus in sua primaria Ecclesia perpetrari. Adhac Mauritius Caesar ad eandem Aedem Virginis, ut quae tam multis in summo discrimine asylum praebuisset, sibi confugiendum putauit, quum Isaacium exarchum vitae suae hostiliter insidiantem cerneret; quemadmodum c Paulus Diaconus & d Ioannes Nauclerus memoriae prodiderunt.

Lib. II. epist. in Registra. epist. 2. a Lib. 3. de gestis Logobardorum. b Lib. 10. histor. Francorum. In Vita eius de Stephano Papa.

Lib. 5. de re gno Italia.

c Lib. 17. de gestis Romano. d Generat. 22.

Li. 2. de miraculis cap. 30.

Li. 7. de diuinis officiis ca. 27.

Li. 4. eruditio. Theologicar. 14.

Par. 4. sem. 111. 12. c. 24.

Quid multa? quoties ferè duri, graues & asperi casus vrbem premerent ac infestarent, praecipuum studium fuit, Matri misericordiae hoc loco supplicandi, precesque & Litanias toto Clero populoque praesente reuerenter peragendi. Ad eandem Aedem referre par est, quod Petrus Cluniacensis exponit miraculum Romae multis compertum & exploratum. Mos erat populi, quum assumpta in caelum Virginis diem festum celebrarent, a primis vespere vsque ad secundas tuos ad templum illud cereos deferendi, quos deinde incensos illic relinquerent, & relictos cum eodem cerae pondera quo attulerant, porro reciperent, atque sic integre domum reportarent. Meminit & Rupertus de processione sine supplicationibus Ecclesiasticis, & harum primam stationem Romae ac alibi beatissimae MARIÆ dedicari asserit, ex singulari videlicet Virginis praerogatiua, quae salutis & laetitiae humanae principium existat. Tum Hugo Victorinus tres numerat solennes supplicationes, quae in Ecclesia quotannis obseruantur; quemadmodum in Dominica Palmarum cum floribus & palmis; deinde sub festum ascensionis Domini cum crucibus & vexillis, ac demum feriis purificationis MARIÆ, ut vocamus, cum cereis & lucernis. Ceterum hanc postremam supplicationem sine processione primo ille statuit loco, & maiore quidem religione, ut res ipsa docet, eadem haecenus in Ecclesia celebratur. Rectè autem dixit Antoninus: In festo purificationis candelas accensas gestamus in manibus, lumen ardentissimae charitatis Virginis designantes, & eam viuam in no-

in nostris operibus habere protestantes. Alij spectant hanc ceram, uti munus apum sine maris femine filios procreantium, & quae non nisi de purissimis floribus cum dulcedine mella exprimunt. Id verò pulchrè ad nostram Virginem applicant, quae apis quasi solertissima, de odorifero virginitatis flore, deque suo sanguine roseo mel diuinitatis, & ceram humanitatis, non sine utroque lumine veritatis fulgido, & charitatis ardore flagrante in vnam eandemque Christi personam nobis inuexit. Igitur haudquaquam ociosa & vana est caeremonia, ut videri volunt aduersarij, quod lumine accensos cereos cum solenni pompa, sicut & alibi dictum est, eo die circumferimus. De quo MARIÆ festo multi veteres docent, inter quos a Albinus Flaccus Alcuinus, & b Amalarius Fortunatus notant, tunc collecto primùm apud sanctum Adrianum populo, & ad basilicam Virginis prodeunte, Litanias Romae recitari, & Pont. Max. cum frequenti Clero adesse solere, postque solennes preces cereos deportari, vbi & nominatim huius Ecclesiae Virginis, ad quam eatur, mentio expressa est. Quae supplicationis ratio ita Sergio Pontifici eius nominis primo placuit, ut illam etiã pluribus MARIÆ feriis, sicut Beda comprobat, iusserit accommodari. Nos verò, ut hoc obiter addamus, illorum sententiae astipulari non possumus, qui ex obscuris c Nicephori verbis colligunt, & d Centuriatores quidè id profusè affirmant, MARIÆ purificationis diem auctori Iustiano Caesari tribuendum esse. Etenim hoc festum multò esse vetustius tot veterum testimoniis comprobatur, quot de illo ipso ante Iustinianum publicè differuerunt, suasque Homelias, quae passim extant, scriptas nobis reliquerunt. Quarè Nicephori verba cum iudicio sunt accipienda, quum ita secundum Latinam versionem docet: Idem Imperator tum primùm Seruatoris exceptionem toto orbe terrarum festo die honorare instituit, sicut Iustinus de sancta Christi natiuitate fecit. Atqui nec e Iustinus festum Christi natalitium, quod est planè Apostolicum, nec Iustinianus festum τῆς ὑπόστασεως, hoc est, exceptionis Domini, quem nos purificationis dicimus, primùm instituit, sed vtrumque iam antè institutum quasi per manus accepit, & quibusdam fortassis caeremoniis auxit, aut alicubi celebrius reddidit, vbi haec duo festa restituenda, & iuxta receptum communem Ecclesiarum morem per Principum etiam leges renouanda & approbanda esse videbantur. Vnde significatè dixit Nicephorus; Toto orbe terrarum hoc festum à Caesare institutum esse. Eodem modo de festo assumpta in caelum Virginis iudicandum est, quum affirmat Nicephorus, Caesarem esse Mauritium, qui festum hoc iusserit celebrari. Etenim satis constat, Orthodoxos longè illud ante Gregorij & Mauritij aetatem vna cum Arhanatio in vsu habuisse, ut alibi satis ostensum esse confidimus. Neque verò Principum vel Caesarum, sed Episcoporum & Pontificum munus est proprium, Sanctorum festa instituendi, quorum sanè & origo & obseruatio est antiquissima, sicut vel solus Clemens Romanus ostendit. Nec est dissimilis lex illa Caesaris Constantini, ut omnes diebus Dominicis ab omni opere ferentur, sicut meminit Eusebius Caesariensis. Etenim huius diei institutio non Caesareae sanctio- ni, sed Apostolicae traditioni attribuenda est: vnde & Ioannes f de Dominica die, & Marthaeus g de prima Sabbati loquitur. Sed optimo Caesari fortè placuit legem Apostolicam repetere atque confirmare, ut maior huic diei reuerentia per totum Imperium exhiberetur, nullumque; tunc ius diceretur, sed omnes ocio sacro & cultui diuino religiosè vacarent. Verum haec attigisse sat sit.

a Lib. de diuinis officiis c. de purificatione. S. Mariae. b Lib. 3. de Eccles. officiis ca. 43. Lib. de sex aetatib. mudi. c Lib. 17. histor. Eccles. cap. 25. d Centuriat. cap. 6. e Vide Clementem li. 5. consilium. Apostol. ca. 13. lib. 8. ca. 39.

Li. 17. histor. Eccles. ca. 28.

Li. 8. consilium Apostol. ca. 39. Li. 4. de vita Constantini ca. 18. f Apocal. 1. g Matth. 28.

Li. 3. Annalium. In li. de gloria plurimorum Martyrum ca. 8.

In multis Mariæ feriis supplicationes habentur de sunt ex veterum instituto. Festum purificationis Mariae verissimum esse, quum de Iustiniano Caesarem habere possit auctorem.

Festum assumpta in caelum Virginis nouum esse, quum sub Mauritio Caesare.

Lex Constantini de Dominicis die celebrata.

Multa et praedicta huiusmodi Graeci praesentem Constantinopoli olim habuerunt.

Architectus Constantinopoli Mariae apparitione dixit, quae

Ad alteram nouamque Romam, hoc est, Constantinopolim veniamus, quae multas Aedes MARIÆ sacras, ut diximus, habuit; primam verò Imperator ipse Constantinus condidit, ut qui totam etiam vrbem Virgini matri sacrosanctae dicauit; sicut & Zonaras asseuerat. Quod Constantini templum, si Gregorio Turonensi credimus, inde ab initio asseuerat. Quod Constantini templum, si Gregorio Turonensi credimus, inde ab initio asseuerat. Quod Constantini templum, si Gregorio Turonensi credimus, inde ab initio asseuerat. Tradit singulari MARIÆ apparitione, & praesenti Dei miraculo fuit coonestatum. Tradit enim, hanc Virginis basilicam ab Imperatore Constantino, admirabili opere fabricatam esse, & paratum illi praebuisse consilium de aptandis machinis, & suspendendis columnis, & extendendis funibus, ut sublatae columnae suis locis collocarentur. Expergefata

utone ingētes columnæ in tēplo Constantiano erigenda sint.

S. Stephanus junior Sbi a Maria donatus parentibus.

Constantinopolitani magnum fuisse studium in Maria veneranda eiusque templis Constantinis, exemplo fuerit Principum.

Constantinopolitani à Saracenis obsēsi, Mariam sibi patronam apud Deū quarunt, & liberantur.

Historia de Basilio Magno, qui populo in templo Virginis precante vidit S. Mercurium à Mariâ missum ad Iulianum Cæsarem occidendum.

Confirmatio superioris narrationis.

Aut architectus acceptis monitis paruit, breuique tempore, quod antea frustra sapè multi tentarant, columnas ingentes erexit, stupentibus omnibus, paucorum operâ demùm esse perfectum, quod ne multi quidem antea summis laboribus præstare potuissent. Græcis verò chara in primis & percelebris fuit Ædes Virginis, ut aiebāt, in Blachernis: qui locus apud muros ciuitatis, sicut Græcus author Metaphrastes ostendit, prædium erat Marini sinus cornui propinquum, & ab Imperatrice Pulcheria maximè nobilitatum. Hæc quippè præstantem Ædem illam mirificè ornaauerat, ut diximus: mirabilis verò eandem Deus frequentibus miraculis ita omnibus commendauerat, ut piorum cœtus maximus illuc vndique proficisceretur. Fecit idem quoque Marcianus Imperator, non veritus alios præire in supplicationibus publicis: fecit & Pulcheria sanctissima virgo, templum idem libenter ingressa; præsertim quòd illic tertio quoque septimanæ die vigiliæ & supplicationes cum lucernis & lampadibus nocte celebrarentur. Sed & Mauritius Imperator in memoriam Dei genitricis, quam haud parùm venerabatur, Litaniam instituit, laudesq; illi decantari iussit. Scribit Damascenus historiam, quæ lectu digna est, de D. Stephano iuniore: huius quidem parentes ad MARIÆ templum in Blachernis situm coram eius imagine supplicasse, atque si mascula prole gauderent, illam Domino consecrassè. Quare quùm voti compotes facti essent, natum Filium Deiparæ, à qua donum illud acceperant, ad Blachernensem ædem grati obtulerunt. De Constantinopolitanis iam antea monuimus, quòd singularem sibi patronam Dei Matrem delegerint atq; coluerint, eius etiam ædes imaginesq; sacras de more sedulo venerantes. Siue enim bona, siue mala discenda atq; imitanda sint, non minùs exempla quàm leges Principum ad excitandos populi animos cōducere solent. Constat autem, Imperatores Byzantinos in extruendis, ornandis ac venerandis MARIÆ templis nullis pepercissè sumptibus, curamq; diligentem adhibuisse. Vnde cùm Byzantini suam urbem à Saracenis aliquando grauius obsessam cernerent, & hostes magnoperè formidarent, non sine ieiunio & oratione, Virginisq; matris patrocinio felicem belli successum & exitum sibi ausi sunt polliceri. Itum est igitur ad sacram Ædem, quæ propè S. Sophiam extabat; illinc Deiparæ imago, quam Lucas depinxerat, reuerenter accepta, & in publicam supplicationem siue processionē adducta, sed & hebdomadatim per totam urbem feria tertia religiosè admodùm circumgestata est. Ita demùm optata de Saracenis hostibus victoria, qui miserè perierunt, sicut Vincentius refert, letè successit, haud dubiè MARIA hisce suis ciuibus totiq; vrbi patrocinante.

Ex Græcia in Cappadociam transeo, vbi magnum illud Ecclesiæ lumen Basilius clarissimè fulsit, qui & historiam nobis memorabilem, nostroq; instituto commodam, quam hîc repetamus, offert. Is enim in Iulianum Apostatam sequissimū Ecclesiæ hostem inciderat, qui ad bellum Persicum profecturus, non solum Basilio, sed etiam eius populo, cum primùm rediret ab hostibus, extrema fuerat interminatus. Quare vir sanctus ut suos non parùm pavidos aduersus Tyrannum immanissimum tueretur, ieiunium populo triduanum indixit, omnesq; in templo Deiparæ Virginis, quod in monte Didymis situm erat, precandi gratiâ congregauit. Erat autem in eadem Ecclesia S. Mercurij Martyris corpus recõditum, qui per quietem Basilio sese obtulit, planeq; affirmavit, se fecisse quod à Deipara iussus esset; nimirum ut de Iuliano sumeret pœnas, illiq; cõmuni hosti vitam tolleret. Basilius non potuit de hac apparitione non mirari, dictiq; Martyris monumentum in Ecclesia notum adiit, & quæ propè pendebant arma eiusdem tunc abesse sensit, sed paulò post lanceam cæsi Iuliani sanguine rubentem illic restitui alij quoque deprehenderunt. Habuit ergò fidem Basilius factæ apparitioni, & terrefactum adhuc populum benè sperare iussit, simulq; illos de morte Tyranni Iuliani certiores reddidit, ut cuncti gratias clementissimo Deo agerent, qui summo discrimine ipsos & Ecclesiam tam benignè liberasset. Nec multò post euētus docuit Basilius vera dixisse, & veritatem Libanius Iuliani quæstor Cæsaream veniens confirmavit, qui in Persico & postremo illo Iuliani bello coram interfuerat. Narravit enim, ignotum quendam militem cum armis in excubiis apparuisse, qui lanceâ validè vibrans, terribili impetu confoderit Iulianum, quiq; mox abscedens nusquam comparuerit; quùm ille blasphemus interim

Orat. de St. 1. & exusu Deipara.

Vide Nic. phora hysto. Eccle. lib. 15. c. 14 & 15.

Libr. 23. in parte hysto. ca. 147.

interim dirè vociferans expiraret. Tantam demùm vim habuit communis illa precatio, quæ authore Basilio instituta, & inuocata Virginis patrocinio corroborata fuit; nimirum ut grauiissima Ecclesiæ pestis Iulianus è medio tolleretur, & pius populus ab irati Tyranni sæuitia illæsus persisteret. Eandem narrationem post Amphilochem repetunt Fulbertus, Antoninus, Nauclerus: aliq; complures multa id genus exempla de MARIÆ templis, & factis ad illa peregrinationibus, acceptisque beneficiis, coniunctisq; miraculis præclare scripserunt.

Quod si ex Oriente in Occidentem proficiscemur, ut ad Germanos demùm perueniamus, habent & illi MARIÆ sacra templa minimè vulgaria, & præsertim Aquisgranense, siue, ut alij vocant, ad Aquasgraneas, vel Traianas, à Carolo Magno utiq; conditum, ut multi de Carolo scribentes annotarunt. Is munificus atq; magnificus Imperator sumtuosissimè hanc Ædem exædificauit, multasq; columnas marmoreas ex variis Italiæ locis aduectas illuc intulit, ac magnum præterea thesaurum sacrarum reliquiarum, quem inde à Palestina conquisitum adportauerat, ibidem deponi, & quotannis populo spectandum reuerenter exhiberi, pro sua summa pietate decreuit. Nec dici facile potest, quanta Virginis matris hîc olim fuerit veneratio. Auentinus hoc templum toti Europæ venerabile, & ex publicis operibus, quæ Carolus fecit, præcipuum vocat. Durauit in nostram ætatem vsq; frequens piorum ad eandem sacram Ædem peregrinatio, ut per multi remotis è locis, ac ex media etiam Pannonia religionis ergò peteret Aquisgranum, illicq; suam erga Deiparam obseruantiam pia liberalitate, & liberali pietate publicè testarentur. Pudeat verò Germanos, quibus religiosa omnis nunc sordet peregrinatio, pudeat, inquam, ab optimi Principis & Maximi Imperatoris sui Caroli heroica fide & constanti pietate tam longè ac turpiter desciuisse, nullo ut amore vel honore sacrosantam Dei Matrem domi aut foris prosequantur, multò certè rectius habituri, si Patrem illum patriæ & sanctum inuictumq; Imperatorem Carolum, quò nullus melior felicior hucusq; successit, tum in timore Dei, tum in cultu Virginis, tum in sinceritate fidei seriò imitarentur.

Nōrunt & magnanimi Heluetij, qui pulcherrimam Catholici nominis professionem præclare hætenus conseruauerunt, & sub felicibus MARIÆ auspiciis toties fortissimè felicissimèq; pugnauerunt: nōrūt inquam, quantū & animi & roboris præstet Virgini matri vota pia fecisse, & in ipsius Eremitorio piè supplicasse. Ita enim vocant Deiparæ sacellum à sancto Meinrado inchoatum, mediis in syluis positum, inde à Cæsare Ottone primo MARIÆ sacratum, & sanctorum antistitum Vdalrici & Conradi iudicio coelitus dedicatum, quod non modò multis ab hinc annis inter medios hostes impiosq; vicinos, sed etiam nuper admodùm horrendis flammis cuncta vndiq; absumentibus integrum mirabiliter perseuerat. Nugentur autem & calumniantur, qui sese ab Ecclesia Catholica nefariè segregarunt: fingant & euomant, quæ impurus ipsis animus suggerit aduersus sacri loci huius originem, progressum, cultum, miracula: hoc nimirum Satana in suis organis potissimum procurante, ut in vulgi odium inuidiamq; sanctum hoc institutum adducat, eiusq; salutarem vsum & fructū impediatur aboleatq;. Sedenim qui rectè sibi suæq; salutis consultum volunt Orthodoxi, rem se dignā fecerint, si surdis auribus, rabiosorum velut canum, istorū latratu transeant, & sancta Christianæ fidei simplicitate contenti, præclarisq; Maiorū suorū exemplis confirmati, non quid dicant modo impij, sed quid faciant & sentiant tot sæculorū pij, id demū sibi propositum habeant, sed perq; commenda tū seruent. An verò vel obscurum, vel dubium esse potest quo pietatis ardore incensi complures per incultam & horridā solitudinem, ad hanc Ædē Virginis, & nostra & superiore ætate vltro penetrant, quàm venerabundi & supplices vota sua Deiparæ faciāt, quàm raram & mirificam Spiritus consolationē atq; suauitatē hoc ipso loco percipiant? Cuius quidem præsentia tam potenter immutat, quā dulciter afficit bonorum accedentium animos, ut verè illud MARIÆ hospitium, & Dei domicilium esse facile deprehendant. Sed o ineptos & stultos homines, qui obgannientibus hæreticis credunt, pijs autem & sapientibus tot spiritualia dona experientibus tamque præclaras virtutum actiones exercentibus, non credunt; ut potè qui nō solū Christianæ precationis,

In Vita S. Basilij. Inscr. de Deipara. c. Parte 4. Sum. 11. 15. d. in Chronographia Generat. 2.

Li. Anna. luum Bost. 1770.

De templo Virginis apud Aquisgranum in Germania quondam percelebris, quantaq; Caroli Magni cura hoc templum fuerit illustratum.

Pudendū Germanis, a Caroli spiritu & more iam procul abesse in Deipara Veneranda.

De templo Virginis apud Heluetios, quod Maria vocant Eremitorium, & à multis aditur.

Contemnentes esse huius sacri templi obreptores, & quid Catholicis aduersus eos conseruandum.

Qua pio confirmare debeat ad hoc Mariæ templum magis faciendū & honorandum.

Piis potius quàm hæreticis de hoc templo credi oportere, circa quod multa præclara virtutes à multis exercentur.

Ted & sanctæ humilitatis, & veræ poenitentia, religionisque omnis officia hîc præstant atque declarant. Talisne cultus Christo Domino, vel eius benedictæ Matri, aut Superioris vllis displicere, Satanæ autem arridere possit? Quid nisi fides & spes Christiana in illis vigeat, quæso, qui in Matre Filium honorant, & propter illam Redemptoris sui querunt & expectant gratiam, eumque Iudicem sibi magis propitium fore credunt atque confidunt? Quid rursus, nisi sancta quædam omnibusq; laudanda fortitudo est, longinquitineris, & sum tuum periculorumq; metum abiicere, & quasuis peregrinationis adire ac perperi molestias, sua vt vota in corde non ficto sanctissimæ Virgini hîc offerant atq; commendent? vbi tam multi hæcenus votorum suorum compotes fiunt, vbi incredibiles diuinæ gratiæ percipiuntur effectus, vbi demùm læti & felices rerum successus diuinitus impetrantur, nimirum Deipara supplicum precibus clementer admodum annuente.

Oecolampadius miracula Virginis & Sanctorum reuicit.

Confutatio superiorum.

Atque hæc ego pluribus ob Oecolampadium persequor, qui ex Monacho Birgittano apostata, ne dicam hæresiarcha factus, aduersus præclarum Theologum Eckium hæc obiicere non dubitauit: *Vbi miracula sunt contra Dei honorem, aut aduersus verbum suum, ex Deo non sunt, quorum multa & Antichristus operatur, & facturus est. Sicut est, quum ex eo homo in fide infirmior redditur, Deum aestimans in vno loco ceteris locis clementiorem. Vnde etiam multæ inutiles peregrinationes sunt orta, licet apud eisdem multi hominum semet consolati sunt. Opus autem eorum, quoniam ex fide non fluxerit, bonum censerî non potest.* In qua Oecolampadi oratione multi quos coarguimus, & graues quidem commiscerentur errores, quum Sanctorum miracula demoniacæ potius quam diuinæ virtuti audet adscribere, planeque suspectam reddere, quum præterea infirmitatem fidei deputat, si quis delectum templorum faciat, & in vno magis quam altero diuinam gratiam querat, & religionis ergo peregrinetur: quum danique tale peregrinantium opus fide carere, ac Deo ingratum esse pronunciat. Tam insulse apud Heluetios disputauit Oecolampadius: sed petulantem hostem Ioannes Eckius repressit, atque inter alia publicè respondit, ea quæ ipse tam leuiter assumeret, cum totius Ecclesiæ Christianæ ordinatione vniue pugna, vt quæ constanter astruit, Deum vel Sanctos vno loco magis quam alio, quemadmodum in Diuæ Virginis eremitorio & Laureti, vel Aquisgrani, ritè honorari atque coli: multum præterea discriminis inter Ecclesiam & tabernam esse, Deum quidem omnipotentiam suam miraculorum operatione in hoc templo magis quam illo testari ac patefacere. Rursus diuinis literis non esse consentaneum dixit, ex fide illorum opus non procedere, qui religionis ergo ad hoc illudue templum proficiscuntur. Nam si fide illi carerent, peregrinandi quoque laborem missum facerent, quum tamen hac se fide & spe fulciant, quod propter Deiparam Deum sibi eo in loco propitium sint habituri, suoque desiderio per Dei gratiam & Virginis intercessionem satisfacturi. Descripsit Heluetiam Henricus Glareanus, non solum ipse patria Heluetius, sed & quamdiu vixit, religione constanter Catholicus, ac quoniam Poëta erat, inter alia de hoc sacro Diuæ Virginis Eremitanæ loco cecinit:

*Huic est ad lenam, quo vix est sanctior vsquam
Orbe locus, frondens MARIÆ genitricis eremus.
Vix alibi inuenies tam mitia numina Diuæ,
Propitiumq; Deum, & præsentis Virginis aras.*

Illustre templum Virginis in monasterio Episcopatus Mindesfi.

De alio in signi templo Virginis in Bauaria.

CÆTERVM Crantziius historiographus nobis non est prætereundus, qui aliam Ecclesiam in MARIÆ honorem extructam, & sua adhuc ætate celebrem fuisse narrat, in Mindesfi videlicet Episcopatu, apud monasterium Ouerkerke vulgò appellatum. Verba illius ex Metropoli repetere non grauabimur. Placuit Deo, inquit, vt eo loco Virgo sanctissima singulariter inuocaretur: quæ multis sibi miraculis clarescentibus edocuit, singulare se eius loci præsidium ac tutelam accepisse. Sentiunt aduenæ, sentiunt indigenæ patrociniū singulare: vnde celebre factum est ab annis multis, vt voti se fideles obligarent & soluerent, reportantes læti quod voto conceperunt.] Nec alienum est, quod Auentinus de sua loquens Bauaria, inter cætera prodidit: Oritur Apsus (fluvius) in superiore Boiaria in initio pagi, quem Hallertheuu incola vocat, qua aquilone m fa-

In disputat. Badenfi.

Vide disput. Eckij habitū contra Oecolampadiū.

Lis. ca. 24.

Lis. de reb. Bauaria.

uoni.

uoniamq; spectat, iuxta templum eiusdem cognominis, insigne Deipara Virgine, & perquam celebre accolis.] Et plura sunt etiamnum Bauariæ templa, simul accolis & exteris haud parum celebria, quæ Deipara Virgo eiusq; cultus frequens maiorem in modum illustrat, præsertim Oeringæ & Dundenhausij, sicuti alibi nobis est commemoratum.

VERVMENIMVERO non committam, vt curiosè vestigem, aut vltro se mihi offerentia MARIÆ templa illustria proponam omnia, quæ in hunc vsque diem non pauca extare videmus, si quis præcipuas saltem Christiani orbis prouincias ritè contempletur. Habent enim Itali in vna vrbe Romana multiplex Deiparæ templum, variis quidè nominibus commendandum, ac multis etiam clarum miraculis, præter illud quod diximus, apud præsepe Domini vel MARIÆ Maioris appellatum. Inter alias excellit etiam Ædes Virginis, vt vulgò aiunt, de populo, quoniam hæc Romani populi voto, suntibus, religione peculiariter extructa & conseruata, ad gratiasque pro acceptis beneficiis agendas destinata, præstantis illius Republicæ ciuibus Virginis cultui semper addictissimis in magno precio esse consuevit. Neque solum hoc ipsum, sed etiam aliud de consolatione, vt vocant, templum Virginis extat Romæ, & à multis frequenter aditur, nomenque ab ipso euentu inditum seruat. Etenim ægroti & afflicti, qui cum grauissimis morbis & maximis calamitatibus conflantur, plurimum sæpè consolationis secundum corpus & animam eo loco percipiunt, non obscuris etiam Deiparæ miraculis ad miserorum solatia concurrentibus; præsertim cum non modò propter MARIAM Deus in templo, sed etiam in Xenodochio adiuncto illic plurimis opituletur. Hæruisci verò, qui multis in locis MARIAM egregiè colunt, eamque sibi beneficam sentiunt, templum Florentiæ habent nobilissimum, annunciata, vt vocant, Virgini dedicatum. Infinita sunt penè miracula, quæ per Matrem suam sanctissimam illic est Christus operatus: & grati homines, qui Deiparæ vota fecerunt, ac præsentè eius opem experti sunt, plurimis & maximis donariis, signis, tabulis, statuis, quæ adhuc extant, suam erga MARIAM obseruantiam abundè declarant. Nolumus ista longius commemorare, quæ amplissimum aliòquin scribendi campum subministrant, si quis præcipua tantum capita de huiusmodi MARIÆ templis apud Italos excellentibus, velit ex professo tractare. Respublica Senensium de Virgine Matre iam pridem non vanè gloriatur, suamque primariam Ecclesiam & urbem MARIÆ Patronæ dedicatam, prorsusque deuotam seruat, quoniam & in summis periculis illius potentiam atque clementiam certissimè deprehendit. Hinc solennis illa inscriptio, qua Senatus in publicis etiam numismatis & alibi passim vti solet: SENA VETVS CIVITAS VIRGINIS. Nec obscurum est templum apud Bononienses in monte, vbi MARIÆ imago non frustra colitur, tota vrbe reuerenter illam honorante, magnamque inuocationis vim persentiente; potissimum si quando in rebus aduersis Deiparæ opem illic implorant. Nōrunt & Veneti in Chiozæ oppido suo quam sit celebre, ac præsentibus etiam miraculis illustre templum Virginis; vt alia id genus plura, quæ passim in Italia præclari sunt nominis, & à multis religionis ergo inuisuntur, singularemque Deiparæ dignitatem arguunt, hoc loco prætereamus.

Nec dicam de omnibus MARIÆ templis, quæ apud Hispanos vt religiosissimos, ita & cordatissimos homines hoc seculo maximè celebrantur. Primas verò tener, quòd in monte Serratò templum est Hispaniæ citerioris, & ad Lauretanum, omnium nunc templorum, ni fallor, celeberrimum, de quò mox dicemus, proximè videtur accedere; siue miraculorum magnitudinem, siue peregrinantium concursū, siue religiosorum hominum illic degentium sanctitatem, & promptam erga externos hospitalitatè considerare velimus. Quanquam & suam eximiamq; laudem habet templum illud Virginis, quòd apud Cæsaraugustam esse antiquissimum memorauimus, & aliud rursus quòd Gualdalupi solet nuncupari. Nec dubium Gallis sub Christianissimo Rege florentibus sua fuisse templa, in quibus Deiparæ eò libentiùs colerent, quòd sua vota illi Matri facta efficaciora esse senserunt. Eandè pietatem & nunc retinent in Virginis templo clarissimo Parisienses, horumq; socij & collegæ sunt innumerabiles Orthodoxi, qui superioribus annis, tanquam aurum in igne, hoc est, Hæreticorū grauissima insectatione probati, licet

Insignia Deiparæ templi in vrbe Romana, & alibi passim in Italia hucusque multa inueniri, ad quæ sunt frequenter peregrinationes. Templum beatae Mariæ de consolatione celebre apud Romanos.

In Æturiæ præcipuum Mariæ templum esse Florentiæ.

Mariæ templum apud Senenses inclitum esse, eamq; patronam ab vrbe illa coli maximè.

Apud Bononienses & Chiozæ adædæ Mariæ solennis extare, & apud multum adiri.

Quæ Mariae templum sine Hispaniæ in precio maxime habita & honorata.

Etiam apud Gallos extare templum Deiparæ sacra, & quædam alia celebrari.

licet ingentem sacrarum rerum ac Ædium iacturā fecerint, quas Calvinianus furor vel deusta vit, vel profanauit, tamen de veteri sua in MARIAM obseruantia nihil remississe videntur. Habent demum & aliæ prouinciæ, quarum puritatem Hæreticorum fermentum non prorsus vitiauit atque corrupit, habent, inquam, vt semel finiam, in pretio & honore nostræ Virginis templa, & proculdubio ad insigniora quædam pias subeunt peregrinationes; vt hac etiam ratione se eos esse probent, qui non omni vento instar paleæ circumferuntur, sed qui potius instar frumenti in arca Dominica solidè permanēt, pro illa fide supercertantes, quæ sanctis, hoc est, prioribus Christianis Maioribusq; nostris religiosissimis, veluti per manus tradita, semperq; conseruata est.

Similia & eximia Deiparae templi in omnibus Jere Carnolis prouincis à mul- ta bucurati.

Quod Basilii de templo Mar- tyrum dixit, ad Maria quoque templi solentia modo posse re- ferri.

Quo Augusti- no iure lauda- mus ad sacra loca peregrinan- tes.

Maria templa praeclara & sita- tes non minorē laudem meren- tur, quam olim ad S. Feliciū vel Martyrum Caleguritanorum templa peregrinantes. In Hymno de sã- ctis Martyribus Hemeterio & Chelodonia.

Quod si fremant adhuc & frendeant aduersarij, nosq; vanos, stultos & superstitiones esse clamitent, qui MARIAM tanti faciamus, & eius fauorem in peculiaribus delectis- que locis requiramus, cum Basilio Magno respondebimus: Beneficium hoc, fratres dilectissimi, gratiam hanc minimè deficientem ex Deo obtinemus. Paratum est hinc Christianis auxilium, Ecclesia videlicet Martyrum, exercitus triumphantium, chorus laudantium Deum. Sæpè operam dedistis, sæpè laborastis, vt vnum pro vobis orantem inueniretis. Quadraginta sunt hi, vnam orationis emittentes vocem. Vbi enim sunt duo aut tres in nomine Domini congregati, ibi Deus est. Vbi verò quadraginta fuerint, quis dubitet Deum esse præsentem? Qui aliqua premitur angustia, ad hos confugiat: qui rursus lætatur, hos oret: ille vt à malis liberetur, hic vt duret in rebus lætis. Hic mulier orans pro filiis auditur, peregrinanti viro reditum incolumem, ægrotanti verò salutem implorat. Quæ oratio, ni planè fallor, euidenter ostendit, quanti summus ille Theologus templum suum fecerit, quod pretiosis quadraginta Martyrum reliquiis, nec vulgaribus miraculis eo seculo exornabatur, eoq; frequentiores piorum conuentus habebat, qui sese suaq; negotia multum sanctis illis Martyribus commendarent; sicut idem Basilius faciendum hortatur. Ergone legem nobis dabunt aduersarij, vt de præstantioribus MARIÆ templis non dicamus & nos, sicut ille de sua æde dixit: Paratum est hinc Christianis auxilium? Reuerà qui aliqua premitur angustia, ad Dei Matrem confugiat: qui rursus lætatur, hinc oret: nemo in rebus prosperis vel aduersis contemnenda putet præsidia, quæ cum per Sanctos alios, tum per augustissimam illam Virginem Christi que Matrem diuina bonitas alicubi offert, sæpè que iam antea multis communicauit, & adhuc communicare non cessat. Probauit Augustinus (insigne lumen Ecclesiæ) bonorū peregrinationes, quæ ad templa duo propter Stephani Prothomartyris reliquias & miracula, nimirum in Colonia Calamensi & Hipponensi, ipsius seculo erant frequentissimæ, tota propemodum Europa obstupescente, & sicut ostendimus, ad similes peregrinationes alios est inhortatus. Cur non probemus & nos illorum pietatem, qui sine superstitione ad illustria quædam MARIÆ templa, siue in Germania, siue in Hispania, siue in Italia de more antiquissimo proficiscuntur? Laudauit Paulinus, vir æuo suo celeberrimus, illorum concursum, qui S. Felicis Nolani Martyris templum, hunc in regno Neapolitano situm, pietatis causa peterent; vt potè ex quo innumeris penè beneficiis affecti domū redirent, Deo per Sanctū suū incredibiliter operante. Eadē ratione cur à nobis quoq; non commendentur, qui tantum fiduciæ de MARIA Virgine Laureti sibi pollicentur, quantum illi de Felice Martyre apud Nolanos conceptum, sibi suisq; nequaquam fraudi esse senserunt? Ostendit & Prudentius, in Hispania morem olim obtinuisse, vt complures variis è locis ad Martyres Caleguritanos proficiscerentur, ac mirabilia Dei dona in templo illo consequerentur. Nos isdem ferè verbis, quibus ille fuit usus, MARIÆ tēpla non iniuria celebrauerimus, mirificos diuinæ virtutis effectus in illis ingenuè profitentes:

Exteri, nec non & orbis huc colonus aduenit:
Fama nam terras in omnes præcurrit proditrix,
Hic patronos esse mundi quos precantes ambient.
Nemo puras hic rogando frustra congestit preces.
Latus hinc tersis reuertit supplicator fletibus,
Omne quod iustum poposcit impetratum sentiens.
Tanta pro nostris periculis cura suffragantium est.

Ephes.

Iudas.

Oratio in qua Trag. Martyres.

Matth. 18.

Lib. 22 de ciuita Dei. cap. 8.

In epist. 13. ad Senecum & in carminibus de Felice.

Ex quibus omnibus haud obscure constat: non modò licere, sed etiam decere, vt magno in honore ædes illas habeamus, in quibus MARIAM Deus vel olim glorificauit, vel nunc etiam glorificare pergit; nimirum vt illic orantes, talemque Virginem inuocantes, peculiaribus beneficiis siue per miraculum, siue sine miraculo cumulentur. Nam quacunque demum de causa in his locis magis quam aliis id faciat omnipotens Deus, cuius vias Paulus inuestigabiles vocat, nihil nobis quidē congruit magis quam oblatam summi authoris gratiam obuiis velut vlnis amplecti, ac aliis qui fructum inde percipiunt, ex animo gratulari, nosque ad eadem gratiam consequendam tantò diligentius comparare, quantò magis se quisq; diuina ope & Sanctorum intercessione indigere cognoscit.

Superiorū epi- logum.

Rom. 11.

AD MARIAM DEIPARAM
Ἐξάρχου Magni Theologi GREGORII NA-
ZIANZENI in Tragœdia de Christo pati-
ente ante Annos mille & ducentos
editum.

Χαίρε ὡ νόρη πάγκαρτε, μήτηρ παρθένε,
κα Μισα πασῶν παρθένων ὑπερτάτη,
οὐρανίων τε καὶ γῆρας ὑπερέρα,
Δεσποίνα, παντάνασσα, χάριμα τῶ γένους,
ἀεὶ ποτ' εὐφρονῶσα τυχεύοις γένει,
καὶ μοι μέγιστη πάνταχ' σωτηρία.

Hoc est:

Salve o puella gratiæ plena, omnium
Quæ Virgo mater Virginum pulcherrima es,
Exercituq; Cœlitum potentior,
Domina, (Poli) Regina, mundi gaudium,
Benigna semper (oro) sis mortalibus,
Simulque mihi salus vbique maxima.

De Maria Deipara Virgine
CAPVT VIGESIMVM QVINTVM.

De celebri domicilio & templo sacrosanctæ Virginis, quod
hodie apud Lauretanos in Italia est florentissimū, & ad sin-
gularem Deipara dignitatem nostro seculo astruendam mi-
rificè confert.

NVNC OPERE PRECIVM FACTVRI VIDEMVR, SI DE VIRGINE, VT
vocat, Lauretana dicere instituamus, ad quā pleriq; velint nolint noui
Mariomaltiges, religionis ergō, vt vōta sua Deo Deique Matri faciant,
hoc quidem seculo vel maximè proficiscuntur. Lauretanam verò Vir-
ginem loci ratione vulgus appellat; quū Laureti Ædē sibi sacrā, ac toto
ferè orbe celebratam multis iam annis sibi Deipara vendicet. Est autem Lauretum in
agro Piceno, vel, sicut nunc loquuntur Itali, Recanatensi, non ita procul ab vrbe An-
chonitana situm. Illic MARIÆ domicilium, siue, vt tritiorē vocabulo vtar, cubiculum
visitur, suo, vt olim, cēmento lapideaq; structura cohērens, quatuor adhuc parietib. cō-
stās, mirandum sanè haud minū quam venerandam vetustatis monumentū. Hoc verò
ex Palestina primū in Dalmatiam translatum, circa oppidum Flumen constitit, &
inde porrò in Italiam deuectum, Lauretanos demū retinet possessores. Verū vt
certior mirabilis historiæ constet fides, neq; nos noui aliquid fingere videamur, non abs-
re fuerit, aliorum proferre sententias, quid illi de hoc Mariano templo ante nostram
ætate iudicant, scriptoq; prodiderint.

Cur Maria Vir-
go Lauretana
dicatur, & de
loco Lauretano.

Maria cubiculū
Laureti asserua-
ri, & vnde illud
translatum fue-
rit.
Propositio de se-
quēis tractati-
one.

Historiographi
Blondi testimo-
nium de hac aede
Lauretana.

Baptista Man-
tuani doctoris &
Poetæ præstantis
testimonium, de
origine & ratio-
ne huius templi
Lauretani, &
cubiculi Maria-
ni.

Vnde & quomo-
do translatus sit
sacrum Maria
cubiculum.

Laureti dictū
à Laureta sylua
prope Anconā
domina.

Testimonium
Hieronymi An-
gelita de hoc p-
lo templo Lau-
retano.

NON obscurus historiæ scriptor est Blondus, ac rerum quidem Italicarum peritissi-
mus, qui sacellum hoc gloriosæ Virginis in Laureto appellatum, nec procul à Re-
caneo situm, totius Italiæ celeberrimum vocat, eoq; loco preces supplicantium à Deo
Genitricis suæ intercessione exaudiri, illorumq; testimoniis atq; donariis certissimè pro-
bari asserit, qui votis emissis illic satisfaciunt. Maiorē adhuc lucem veritati præbet Bap-
tista Mantuanus, sui quidem seculi Theologus & Poëta laudatissimus, qui quū patria
& habitatione Italus esset, & res Italicæ etiam probè perspectas haberet, de Lauretana
Æde ac eius origine fusè disseruit. Quicquid autem scribit, partim veteri Scriptura, quā
ille apud Italos extare vidit, partim multorum fide dignorum sententiis, partim aper-
tis ac toti orbi notis argumentis edoctus, in medium bona fide profert. Totius historiæ
summa, quam ipse commemorat, in eo versatur: Non esse mirum, si Lauretana Ædes
ingentem apud omnes obtineat auctoritatem: eo enim loco beatissimæ Virginis & Dei-
paræ cubiculum contineri, in quo eadem nata & nutrita, & postmodum ab Angelo salu-
tata, adeoque Spiritu sancto obumbrata, Christum in vtero conceperit, & conceptum
magna ex parte educâr. Hoc sacrum cubiculum primum in Nazareth Galileæ oppi-
do constructum, post Christum verò in cœlos receptum, in domum orationis siue sa-
cellum ab Apostolis commutatum, & diuinis vsibus consecratum, deindeq; à Chri-
stianis reuerenter habitum esse, quoad Palestina demum sub Cosdroa Persarum Re-
ge immansissimo Christianis adempta, in Agarenorum potestatem deuenit. Adiungit &
de Mariani huius cubiculi translatione facta, hoc enim ad Illyricos prope castellum, cui
nomen est Flumen, & inde trans Adriaticum sinum in agrum Recanatensium, qui vix
tribus passuum millibus à mari distat, ac haud ita procul ab vrbe Anconitana, esse trans-
uectum ac depositum in syluam, mox etiam in via publica reledisse: Syluam nobilis
fuisse matronæ, quæ cum Laureta dicta sit, nomen etiam Ecclesiæ dederit Laureta-
næ.

Li 1 de Ita-
lia illustrata
Regione
quinta.

In Piceno
in regione
Italia.

NE cita multis ab hinc annis vixit Hieronymus Angelita Reip. Recanatensis à se-
cretis, vir valdè sincerus, ac rerum ad præsentem historiam pertinentium diligentissi-
mus explorator, sicut eius libellus de historia Virginis Lauretanæ conscriptus, & Pont.
Max. nuncupatus abundè commonstrat. Ex illo pauca quædam repetere, vt magis ap-
pareat veritas, non grauabimur hoc loco. Anno à reconciliata Diuinitate nonagesimo
quarto

quarto supra millenum & ducentenū, decima die Decembris, Bonifacio octauo Pont.
Max. sedente, sacellum idem quod Angelorum ministerio è Nazaraa ciuitate ad Illy-
ricos translaturum fuerat, miro modo exinde Angelorum manibus transuectum supra
æquora, in agro Recanatensi confedit, in mediis nemoribus nobilissimæ cuiusdam mu-
lieris eius ciuitatis, cui nomen fuit Lauretæ: dicta igitur MARIÆ de Laureta, à Laureta
nemoris domina muliere.] Acrusus: Hoc sacellum è Nazaraa ciuitate Illyricis An-
gelorum ministerio delatum est ad oram prope oppidulum Tersactum & oppidū Flu-
men: deinde illis abreptum miro modo in nemus primū, mox in colle fratrum, &
tandem in via publica collocatum.] Nec omittam quæ idem author ad eximiam huius
loci commendationem adiungit: Magnus est ille locus sanctus atq; terribilis, & in silen-
tio adorandus, in quo non homo ex limo terræ, vt in agro Damasceno: sed de purissimi
sanguinis virginei guttulæ substantia, nulli peccato obnoxia, Deus ineffabili modo fa-
ctus est Homo.] Et rursus: Sacellum quod Lauretanum vocant in præsentia, ipsius al-
mæ parentis Virginis cubiculum fuit, in paternis ædibus Nazaraa ciuitatis Galileæ, in
quo Iessæ illa propago, ab initio & antequam terra fieret, triclinium Diuinitatis ordi-
nata, in lucem edita, simulq; ædificata fuit; mox Gabriele nuncio, sempiterni Numinis
spiritum complexa, tam diu Patrum oraculis promissum Christum Dominum impol-
luta virginitate concepit, illumq; humani generis Seruatore, eadem semper manente
virginitate, Bethlehemitico tuguriolo natum, donec in Ægyptum, in pueros sæuientem
Herode, perrexit, educauit. Cumq; is in cœlum, vnde fuerat digressus, ascendisset, vi-
tam duxit cum discipulis; eo præsertim, quem tantoperè diligebat Iesus. Quo tempore
cubiculum idem ob tot in eo consummata mysteria, ab Apostolico cœtu fuit sacratū,
& orationibus dicatum.] Atq; vt paucis narrationem absoluat; Apostoli, inquit, hoc
cubiculum ob præclara ad salutem humani generis in eo consummata mysteria, in do-
mum verterunt Orationis, illud solenni more consecrantes. Hoc sacellum è Nazaraa
ciuitate relictis fundamentis eleuatum, eo iubente, qui solus facit mirabilia magna, in
cuius potestate cuncta sunt posita, Angelorum ministerio huc delatum est.] Confirmat
hæc omnia Leander Albertus, Italicus & ipse Historiographus breuiter quidem ita pro-
nuncians: Haudquaquam dubitare oportet, hoc illud ipsi conclaue esse, in quo mundi
Regina in lucem edita; quandoquidem præter grauissima Scriptorum hæc de re, ac itē
vni ab Angelis huc deportatū sit, quæ leguntur testimonia, nemo tā duri cordis aut scē-
leratus esse potest, quin ingressū mollescat, ac se ipsum diuina quædam vi & instincti mō-
ueat ad locum honorandum. Præterea verò id miracula confirmant diuinitus edita.]
Vocat igitur hoc sacratissimum conclaue, in quo nata educataq; sit cœlorum Regina
semper VIRGO MARIÆ, ac vbi nunciante Gabriele Archangelo, genitrix Dei appellata;
vbi præterea carnem hanc nostram in Virgine assumerit Deus.]

Quomodo Ma-
ria cubiculum
sit Lauretanum
primò aduectū
& vnde.

De miraculosa
& crebra cubi-
li Marianæ tra-
slatione.
De loci & tem-
pli huius præsta-
tia, qui merito
sit omnibus ve-
nerationi.

Hoc cubiculum
ab Apostolis ho-
noratum, aliq;
commendatum
esse.

Testimonium
Leandri Alber-
ti ad eiusdem: è
piti commenda-
tionem.

Conclaue sacra-
tissimum, Virgi-
nis Mariæ nutri-
uitate, & Eslij
Dei incarnati
vni honestatum
esse Laureti.

Superiorum te-
stimoniorū ex-
plogus & summa
de templo Lau-
retano.

Baptista Man-
tuani demon-
stratio Laureta-
næ aedem cele-
ris præstare locis
quælibet in-
sacra Scriptura
celebratis, & ob-
gestis illius, & ve-
ria commenda-
tio.

Gal. 4.

Genes 1.

Genes 2.

QUAE si ritè perpendamus, diuinæ erga nos benevolentia non obscura indicia meri-
tò agnoscemus, gratisq; amplectemur animis, ac simul templi Lauretani præstantiam
magnoperè suspiciemus. Id verò euidentius fiet quibusdam exemplis diuinæ Scriptu-
ræ huc accommodatis, ac ædis eiusdem cum templis locisq; aliis collatione breuiter
instituta. Vbi rursus nos labore leuat Baptista Mantuanus, remq; totam his verbis præ-
clare declarat: Tres, inquit, naturæ rationales, quæ naturis aliis dominantur & præsi-
dent, in istud domicilium, quasi in conclaue quoddam diuersoriumq; secretissimum,
conuenere, vbi de Republica totius mundi consultatio salutaris haberetur. In eo nam-
que reparationis humanæ iactum est fundamentum, pullulauit nouæ legis exordium,
reuelatum est diuinæ mentis arcanum, & factum est illud immensæ caritatis & supernæ
dignationis officium, quo vt Paulus inquit: Vbi venit plenitudo temporis, humano ge-
neri Deus apparuit. Quamobrem iudicio meo tanta est loci huius dignitas, talis gloria,
tàm excelsa maiestas, vt ipsū locis omnib. quæ sub cœlo sunt vel anteferre, vel æqui-
parare non dubitē. Nusquā n. magis egregia opera, magis alta mysteria diuina clemen-
tia monstrauit in terris. In agro, vt ferunt, Damasceno, de limo terræ homo creatus: hic
de purissima Virginei corporis substantia nulli peccato obnoxia Deus homo factus est.
In terrestri paradyso mulier de viri latere sumta: hic mulier Virgo, naturæ ordine mu-
tato;

rato, Dei mater effecta est. In arca Noë generis humani seruatæ reliquæ: hîc toti mundo salus est orta. Sub quercu Mambre credentium Pater Abraham tres Angelos vidit, & hospitio suscepit: hîc Angelus, Deus, & MARIA: Deus, inquam, non in hospitio tantum, sed in vtero Virginis, in carne nostræ fragilitatis, in vnitate personæ suæ diuinitatis. In monte Sina lex Moyfi tradita, Dei digito scripta: hîc Deus fecit potentiam in brachio suo, & datus est nobis ille, qui est via, veritas & vita. Templum illud Salomonis admirabile quidem fuit & gloriosum, ac Dei præsentia sanctū ac venerabile; sed vbi quæso, Deus præsens magis vnquam fuit, quàm isto in loco, qui primus Dei præsentia corporalem accepit? Arca fœderis, tabularum receptaculum, legis armarium, quod profanis manibus atrectari non licuit, præcipua seruabatur obseruantia: at in sacello isto non tabulæ lapideæ, sed ipse legis author & consummator in carne Deus, qui in a vento Helia, & in igne b Moyfi legitur apparuisse.

FA TE OR, nec dissimulare quisquam potest: fuit c Bethlehem ciuitas illa Iudææ, quæ quondam Ephrata dicebatur, Christi natiuitate felicissima, in qua carmen illud Angelicum: d Gloria in excelsis Deo, cœlesti voce cantatum est: sed Christus illic floruit, hîc radicauit. Ille e mon excelsus, in quo Christus cum Moyse & Helia loquens figuratus, vestibus & facie glorificata visus est ab Apostolis, ad breue tempus exultauit: Hic autem locus longa secretaq; conuersatione Deo familiarissimus; hîc conceptus, hîc nutritus. f Prata illa trans mare Galilææ, in quibus tot hominum millia saturata leguntur: b Lazari, h Zachæi & i Simonis, & cætera loca, quæ dignatus est Christus sua præsentia, & miraculis illustrare, profectò sunt omni veneratione dignissima: sed vbi, quæso, Deus vnquam maius miraculum exhibuit? Hîc verbum caro factum est: hîc Deus vt visibilis ad vitæ nostræ palæstram, & ad exercenda mirabilia opera proficisceretur, tunicam nostræ mortalitatis accepit. Mons oliuarum, utiq; Christi Domini ascensione clarissimus: sed locus iste & Annæ domicilio, & beatissimæ Virginis natiuitate, & Christi conceptione nobilitatus est. In cruce iuxta Hieremiæ vaticinium (cuius meminit Paulus ad Hebræos) consummatum; hîc verò nostræ salutis opus est inchoatum. Hîc prima; illic vltima statio Christi morituri. Hîc ad vitam; illic venit ad mortem. Ista cum gaudio festiuitas: illa nobis celebranda cum luctu. In sepulchro iacuit Christi corpus exanimatum, non diuinitate quidem, sed humanitate spoliatum: hîc autem orare consueuerat, inter loca sanctitate præclara nequaquam postremus est habendus: at in sacello isto Christus paruulus & adules orauit, quieuit, manducauit bibitque. Eremus illa dominico consecrata ieiunio, non parum habet venerationis & laudis: at in domo ista quoties abstinuiffe & ieiunasse Christus, & maiora opera virtutis exercuisse purandus est; cuius vita erat sanctitas, doctrina veritas, actio caritas, cogitatio pietas, conuersatio sanitas? Beata quidem Zachariæ domus duarum Matrum salutatione illustrata, Christi & Præcursoris decorata præsentia: sed domus huius longè maius est priuilegium. Nam præterea, quæ domui Zachariæ donant ornamenta, hoc plûs habet quòd fuit ab Apostolico sacra collegio. Iordanis vndæ dominico gloriantur tactu: sed domus ista Virginis immaculatæ, tora Christi manibus contrectata, pauimentum hoc tories Christi tulit vestigia, parietes isti conscij fuere Christi incarnationis. Sed quid plura de domus huius ineffabili dignitate commemorare pergo? Licet mihi Patriarche Iacob sermone concludere: Terribilis est locus iste, non est hîc aliud nisi domus Dei, & porta cœli. Omnes igitur Christi fideles, & verè Catholicos exhortamur, vt suæ salutis memores, & diuinæ clementiæ non ingrati, quæ vnquam nobis patrocinari non desinit, hoc Virginis MARIAE domicilium, Christi habitaculum, Spiritus sancti thalamum, gratiarum thesaurum, diuinæ pietatis æternum monumentum, miserorum commune præsidium, summa religione, summa pietate adeant, honorent, venerentur & colant, & Deo immortalis gratias ingentes agant, qui tale seruaui in terris pro humana imbecillitate confugium.]

Lauretana adedon maximis Christi mysteriis in Mariæ cubiculo gestis præcipue illustratur.

Baptista Mantuani ad Lauretanam eadem in ascendam & venerandam gratias exhortatio.

Quò conferat su prædictum Mantuani de Laure

Gene 7 & 8, Genes 11.

Exod. 20. & 34. Ioan 14. 3. Reg 4.

2. Reg 6.

3. Reg 19. b Exod. 3.

c Mach 3. Matth 2. d Luca 2. e Matt 17. Luca 9.

f Ioan 6. g Ioan 11. h Luca 19. i Luca 7. & Matth 26. Ioan 1.

Astor. 1.

Hier 31. Hebr.

Ioan 18.

Matthai 4. & Luca 4.

Luca 1.

Matth 1.

Genes 28.

authoris eius oratio, partim ob singularem ædis Lauretanæ commentationem. Nec moramur interim illorum censuram, qui statim magno supercilio auersantur, quod in sacris literis, vel à probatis nescio quibus rerum scriptoribus disertè non traditur. Scimus enim, quantum in Ecclesiæ consuetudine, ad quam Paulus etiam prouocat, sit positum, quantamque vim ad veritatem confirmandam habeat traditio, vt sapientes omnes confitentur. Accedit iam pridem recepta piorum & doctorum hominum opinio, præsertim cui nullus vir bonus ac moderatus contradixit, & quam Ecclesiæ proceres apertis testimoniis inde à Nicolao Quarto, magis magisque in præsentem quidem causam, non dubiè approbârunt. Sed erunt fortasse, quib. in hac historia mirum illud ac rarum vel maximè, ne dicam incredibile videatur, quòd antea de MARIA cubiculo per terras & vltra mare sublato, & ex Palestina Lauretum demum translato commemoratū est. Mirum id sanè, adeoque incredibile non immeritò videretur, si virtutem cœlestem excluderemus, quæ & Habacuc Prophetam ex Palestina in Babylonem transtulit, ac eundem incolumem suis illic restituit. Vnus Angelorum centum octoginta Assyriorum millia sine armis, sine copiis, nocte vna percussit, prostravit, extinxit. Rursus Angelico ministerio factum est, vt Philippus Christi discipulus, velut per aëra deportatus, nobili Eunuchò confociaretur, eoque baptizato ad suos in Azotum confestim rediret, longis itinerum spatiis breuissimo tempore confectis, vt omnes subitam illam translationem atque restitutionem eiusdem hominis admirarentur. Quid verò magis prodigiosum videatur, quàm Heliam Thesbiten ex hominum conspectu subitò rapi, & curru igneo excipi, & in loca remotissima deuehi, ac demum post multa secula in Palestinam reuerti, & in maiestate quadam conspici, postquam verò in monte cum Christo, de futuro eius excessu collocutus esset, statim rursus euanescere? Nec defuerunt, qui cum Gregorio Neocæsariensi tanta fide excelluerint, vt rupes & montes ingentes oratione sola mouerint, atque in alium transtulerint. Quocirca locum à quò diuinæ virtuti nihil queat resistere, & similibus miraculis refertæ sint veteres historiæ, quas nullus in vniuersū, nisi perfrictæ frontis homo abiicere possit, certenò adeò incredibile videri debet, MARIAE quoque domunculam Deo sacram, quum malè neglecta iaceret, impiis ademptam esse cultoribus, & inuisibili quadam virtute ad locum honestiorem tandem demigrasse, vbi ad verum & salutarem Christianæ gentis usum & fructum conuerteretur. An non omnia propter electos? quibus & Angeli sancti, vt potè spiritu administratorij, siue, vt Cyprianus inquit, salutis nostræ ministriales, in his præsertim rebus propensè seruiunt, quæ ad Christianæ fidei ac pietatis profectum magis ac magis in piis animis excitandum fouendumque spectant. Quis autem non videat, hoc MARIAE cubiculum, non modò propter personæ quondam inhabitantis nobilitatem nos ad amorem & honorem quendam rapere, verum etiam velut pulcherrimum quoddam esse symbolum, quo parui & magni sæpè multumque commoneantur de sanctissimæ Virginis vita & conuersatione iam olim eo in loco transacta, deque Christi Domini & Matris eius domestica, & perquam suauis familiaritate ibidem habita, sed & de proprio Christiani hominis officio per hanc velut imaginem adumbrato? Nihil enim nobis in omni vita, si sapimus, diligentius curandum ac elaborandum est, quàm vt nostros animos, velut sedes virgineas, & domos spirituales hospiti Christo præbeamus, cuiusque mysticæ matres post MARIAM & naturalem & spiritualem Domini Matrem efficiamur. Id verò fiet pulcherrimè, si ad voluntatem Dei præstandam nos die nocteque componamus, illumque Christi sermonem intimis animi sensibus complectamur: Quicumque fecerit voluntatem Patris mei qui in cœlis est, ipse meus frater, soror & mater est.

1. Cor. 11.

Daniel 14.

4. Reg 19.

Astor. 8.

4. Reg 2.

Matth 17.

Luca 9.

Hebr. 1.

Serm. de Nat.

trau. Christi.

11.

Matth 22.

Epist. 3. ad Volusianū.

tana ad testimonium. Dicitur histeria de Maria cubiculo, etiam sine verbo Dei scripto, & sine veteris testimonio fide dignam esse.

Fidem huius historiae non labascere, quod mirabile, & iuxta naturam impossibile, licet translatio cubiculi Martiani facta esse dicatur, sed similia miracula sepe contigisse.

Vide Nicephorum li 6. hister. cap. 17. Et Hieronymum de Grauis illustribus. Dicit cubiculum translatione non grauis ratio nibus caruisse.

Quæ sim aduersarios habeat. Maria cubiculum Lauretanæ rectè considerandum.

Quid respondendum sit curiosis, & contentiosis hinc Maria cubiculo nulli suorum tribuentibus.

Hæc si satis non sunt aduersariis, qui totam narrationem de integro MARIAE cubiculo in Lauretana Ædè seruato fabulosam faciunt, viderique volunt: hoc vnum rogamus, vt citra necessitatē nimium præfracti, suisque tantum ingeniis præfidentes esse nolint, sed vt cum Augustino dicant potius: Demus, Deum aliquid posse, quod nos fateamur inuestigare non posse. Quid quæris ordinem facti, vbi tota ratio faciendi est voluntas & potentia facientis?] Quid aliòquin istis facias, obsecro, qui perindè ac si

Iudæi vel Ethnici forent, ea diuinitus facta pernegant, ac inter fabulas recensent, quæcunque ipsi non assequuntur, & ne possunt quidem vlllo humanæ rationis iudicio percipere: quoniam ea paruulis fidei, simplicitatem adferentibus, duntaxat à Patre luminum aperiuntur. At verissimè Propheta dixit: Nisi credideritis, non intelligetis. Si non credideritis, non permanebitis. Absit autem impia temeritas, nostris vt sensibus diuina mysteria metiamur, atque Dei potentiam nullis subiiciendam legibus, nullisq; terminis circumscribendam, pro captu angustiaq; mentis humanæ in ordinem redigere videamur. Stat stabitque semper inconcussa illa regula: Omnia quæcunque voluit Dominus, fecit in cælo & in terra, in mari & in omnibus abyssis, vti Psalmographus canit. Quid quòd Lutherus aliquando scripsit: Omnes sancti omnia possunt? Augustinus quidem tantam agendi facilitatem sanctis Angelis tribuit, vt sine difficultate nos adiuuent, quoniam spiritualibus motibus puris & liberis non laborent.]

SEd benè habet, quòd futurorum semper conscius ac præsciens Deus tam prouidè ac sapienter egerit, vt istorum vel stultitia proderetur, vel curiositas, ne dicam incredulitas redargueretur, qui dictæ Mariani cubiculi trāslationi, ac ædis Lauretanæ sancti tati paruam aut nullam adhibent fidem, quiq; alios credentes præ se superbè contemnunt. Etenim si nullæ historiæ vel traditiones extarent, si Pontificum & Maiorum auctoritas nihil in re tanta valeret, an fas est, obsecro, præpotentem excelsi Dei dexteram eludere, qui veritatis in rem præsentem tot testimonia, quot signa & miracula iam pridem annis ferè quadringentis orbi publicè demonstrauit, ac etiamnum Europa tota obstupescente demonstrat? Ea miracula tam multa sunt, vt nullo numero comprehendendi: tam aperta & illustria, vt non nisi ab impudèntissimis hominib. negari: tam rara, stupenda lateq; patentia, vt pro dignitate à peritissimo quidem Oratore celebrari & explicari ne utiquam possint. O cæcos igitur & ingratos homines, qui tantæ gratiæ splendorem nobis oblatum, & multis exploratum nec vident, nec sentiunt, quiq; mirificam summi Dei opera, & innumerabilia beneficia, quæ ad MARIÆ inuocationem, eiusque gloriam comprobanda hoc loco fiunt, adeò non celebrant & agnoscunt, vt etiam peruicaciter negent, aut impie calumnientur? An quisquam Laureti vnquam fuit, si aliquo saltem Christianæ pietatis tangeretur affectu, qui suis non aspexit oculis, non percepit auribus, non animo comprehendit illa Dei magnalia, quæ Chrysostroni discipulus Theodoretus, iam antè, vt diximus, in Martyrum basilicis æuo suo contigisse testatur? Vicinis & remotis è locis ad hanc Lauretanæ Virginis ædem turmatim concurrunt: omnium ordinum homines huc sponte properant, & pro sua quisq; pietate vota Virgini faciunt. Vna omnium mens, & sancta est contentio, vt se Matri Domini deuotos ac gratos declarent, cui secundum Deum ferunt acceptum, quòd grauissimis morbis superatis sanitatem optatam recuperarint, quòd horrenda terræ, ignis, marisq; pericula euaserint, quòd in rebus aduersis, sæpeq; desperatis mirabiliter fuerint subleuati & crepti, quòd domi, peregrè, inter amicos & hostes, clam, palam defensi ac securi manserint, quòd denique implorata Virginis præsidia & sibi & suis mirè salutaria, prorsusq; inusitato modo senserint, ac re ipsa probarint. Alij si quid benè ac feliciter inceptum confectumq; cupiunt, si nouum vitæ genus aggrediuntur, si grauib. animorum curis æstibusq; premuntur, Virgini Matri vota faciunt, eius fauorem hinc expetunt, illiq; sedulo sese committunt. Hæc vota non esse inania, hanc fiduciam non optato carere successu, piisq; desiderijs Deum Marris precibus exoratum annuere, tot hominum millia & iam pridem experta sunt, & in hunc vsq; diem certò experiuntur.

CAETERVM an quisquam oratione vlla consequi possit, quales & quàm admirabiles veræ pietatis fructus & effectus cum hoc MARIÆ cultu, qui Laureti à peregrinis peragi solet, identidem coniungantur? vt fortè non iniuria dixeris: Verè Dominus est in loco isto. Nec enim solū infinita propemodum populorum examina Ædem hanc MARIÆ sacram inuisunt, sed ex aduentantibus etiam plurimi veræ fidei, poenitentia, charitatis, submissionis omnisq; religionis testimonia edunt luculentissima. Hæc tantæ sæpè vim habent, vt stuporem admirabilem cernentibus adferant, multis etiam lachrymas exprimant, piisq; summam pariant consolationem. Nihil illic frequentius, quàm vt accedentes

Multa sine fide non possunt percipi, ea qua simpliciter credenda sunt, curiosi diuinitus non reuelantur.

Sola miracula que Laureti facta sunt, sunt, magnam hinc sanctæ ad conciliant authoritatem ac Generationem.

Magna cæcitas & ingratitude visio eos laborare, qui ad Lauretanæ miraculis fidem negant.

Praclara Dei & priorum opera quotidie circa hanc ædem sanctissimis ob oculis videri.

Quæ & quibus ex causis Deipara vota sunt, laus recti à peregrinis.

Quàm pie & praeclare segerit que Laureti reuersionis ergo petere & adire solet, Deo illorum conatus mirabiliter fortunare.

Matth. ii. Esai. 7.

Psal. 139. Lib. de. c. Præcepta. Lib. de. c. curate Dei cap. 31.

Genes. 1.

dentis exteri suos morbos agnoscant, & medicos adæant, quos illic ad manum semper habent peritos ac spirituales, suorumq; criminum accuratam faciant exomologesin. Qui foedissimis peccatorum sordibus diu multumq; suos animos inquinarunt, illuc cupidè aduolant, seque tanquam curandos leprofos Sacerdotibus exhibent totosq; permittunt, vt salutaribus poenitentia remedijs expientur, ac per Sacerdotum ministerium Deo & Ecclesiæ legitimè gratisq; reconcilientur. Hinc sacra confessionis & communionis vsus tam Laureti creber est atq; solennis, nihil vt simile, magisque religiosum per totam Germaniam, Galliam & Poloniam vna in Æde liceat reperire. Vbi præterea perquam vsitatum est, homines ab omni pietate paulò antè remotos, summisq; flagitijs obrutos, in nouos & dilectos Dei filios transformari, vt ex Hæreticis Catholici, ex flagitiosis honesti, ex lupis oues euadant. Proindè qui grauissimas antea similtates in alios exercebant, illic iram, odium & inuidiam omnem sepeliunt, cum offensis fratribus in gratiam redeunt, poenitentiam non raro publicam agunt, æs alienum dissolunt, ab alijs sibi debita condonant, bona iniuste parta restitunt, ac omne demùm charitatis officium, à quo prius abhorruerant, sæpè vltro amplectuntur. Alij verò, si probi ad hanc sacram Ædem accedunt, probiores inde digrediuntur: complures diuinam quædam virtutem illic persentiunt, vt ad spirituales motus ac sensus mirabiliter incitentur atque inflammentur. Breuiter, ad omne iustitiæ pietatisq; Christianæ studium paratiores atq; alacriores Laureto discedunt, domumque noui velut homines reuertuntur. Postremò pijs & sacris oblationibus, quas pleriq; aduentantes in templum hoc Lauretanum spontè largeq; conferunt, non solum Ecclesiæ ministri, & religiosi homines a iuntur, verùm etiam complures ægri & agroti continuè sustentantur atque recreantur, vt Lauretana domus, si verum fatebimur, diues & amplum Christianæ religionis hospitium, simulq; piorum & Christi pauperum fida quasi nutritrix appellari possit.

HÆC aliaq; id genus longè plura & maiora Christianæ pietatis officia & charitatis exercitamenta Laureti vigent, & multis adeò comperta & explorata sunt, nulla vt fraude celari, vel tergiversatione negari nisi ab impudentissimis queant. Quòd si veritatè, si virtutem, si religionem amamus, in his omnibus profectò digitum Dei, imò fortem dexteram altissimi agnoscere ac prædicare debemus, qui hoc ipso loco MARIÆ cultu pulcherrimis clarissimisq; testimonijs ad totius Ecclesiæ consolationem publicè cohonestat. Nugentur igitur insani, ac rideant impij, quibus Catholica sanctimonia omnis inuisa est: non potest profectò non bona & generosa esse arbor, quæ tam latos ac vberes iustitiæ Christianæ fructus, vt Deo gratos, sic etiam hominibus salutariter profert. Cœlestis agricolæ, velint nolint hostes inuidi, propria isthæc est plantatio, quæ tam altas iecit radices, tam diu stetit, in hanc tantam sublimitatem excreuit, casq; spirituales opes & copias profudit, vt diuinæ gloriæ derogent, atq; in publicam vtilitatem peccent, quotquot huic laudatissimo instituto petulantè obtrectant. Quid multa? si hanc ipsam MARIÆ domum non conseruaret ac proueheret Deus, non illa tot annis durare, non tanta Pontificum auctoritate commendari, non tot Principum & populorum suffragijs communiri, non tam illustribus splendore miraculis, nec deniq; incredibilibus diuinæ gratiæ muneribus, quæ in eadem Æde sacra plurimis Christi membris Ecclesiæq; filiis applicarentur, in hunc vsq; diem abundare potuisset.

PORRO autem visum est hæc paulò fusiùs explicare, vt cum aliorum calumniatorum, tum Petri Vergerij summam petulantiam aliqua ex parte castigarem. Hic enim contra Virginem Lauretanam scriptum tali Apostata dignum, hoc est, virulentissimū, Latine simul & Italicè compositum, euulgauit, vt si posset, Lauretanæ Ædem, quæ mirum in modum omnes vrit hæreticos, in vulgi odium atq; contemtum adduceret, suosq; maximè Italos à veteris pietatis studio reuocaret, ne ad sacrum hoc sacellum tam reuerenter quàm frequenter ex omnib. ferè locis conuolarent, neq; illic Christo & Matri eius deuotos sese præstarent. Ac tantum sycophanta illa sua profecit maledicentia, (Deo & Virgini sit gratia) vt multo ab hinc tempore, quantum vis maxima hæresum flamma longè lateq; superioribus annis grassarentur, tamen plures peregrini, & maior alacritate quàm antea, Lauretum vndiq; confluerint, ac certioribus argumentis su-

Ad ædem Lauretanam, tanquam asylum poenitentia, maximos concurrere peccatores. Sacra confessionis & communionis vsus Laureti, et nusquam ferè alibi, frequentes & efficac.

Iniquis & probis præsentem medicinam & consolationem adferre solet ædes & Virgo Lauretana.

Quæ charitatis & misericordie opera Laureti perpetuè exercentur.

Bonorum & sapientia est, Deum Laureti peccatis operantè agnoscere ac prædicare, bonamq; arborem ex bonis fructibus assumare.

Multa signa probant eas Lauretanæ institutum & cultum a Deo esse.

Ob quos maxime hæc tractatissimum institutum, Vergerius infelatorum impijs ædis Lauretana.

Catholica pietas, non refrixit Laureti, sed anxia est potius in seclatione Lauretanorum.

In lib. contra idolum Laus. ver.

um in Virgine colenda zelum ac studium publicè declararint. Vergerio successit Illyricus æquè pseudoitalus, impius, nefarius, & ne suis quidem domesticis sociis in Germania visus tolerabilis sycophanta, quem nihil pudet in suis Rapfodiis ad eò debacchari, vt Lauretani idoli mendacia horrenda & infinita esse garriat, quibus tota Italia, vel etiam Europa contaminetur: eos verò qui Lauretum religionis ergò contendunt, impia hypocritis dementatos audet appellare. O impurum & scelestum Dalmatam, qui si Iudæus aut alter Lucianus esset, quid turpius quæso fingeret, quàm quòd sanctissimam Dei Matrem Laureti piè & religiosè honoratam in execrandum idolum sceleratè transformat? Qui rursus si Iuliani apostatæ aut primorum Cæsarum in Christianos rabiosè grassantium esset mancipium; quid petulantius effutiret, quàm quòd vera Dei per MARIAM operantis miracula pro mendaciis horrendis proclamare, eaque ad Italiam, ac ad eò Europæ labe dedecoraq; referre non erubescit? Qui demùm, si perfidorum Hæreticorum, Eunomij vel Vigilantij amicus aut discipulus familiarissimus esset, an expressiorem Sectæ suæ notam posset edere, quàm quòd pios omnes Lauretum ad colendam Virginem commigrantes, impios hypocritas & meros idololatrias audet pronuntiare? Bone Deus, quanta in istorum cordibus hæret spurcicies, qui ore vel calamo tam putido sacris de rebus tam nefanda euomunt, ipsis, vt opinior, Ethnicis deteriores, & in vera quidem pietate tum deprauanda, tum conuellenda multò pestilentiores.

CVR verò coniurati Ecclesiæ veræ hostes, tam ardenti Lauretanæ Virginis odio flagrant, tantaq; ira & inuidia incensi, præsentem piorum consuetudinem acerbissimè iniectantur? An noui aliquid hîc faciunt Orthodoxi? Vetus hoc institutum est, vetus huius Ædis Lauretanæ celebritas permanet, ad quam nostri Maiores, atavi & proauj, hîc q; antiquiores, docti æquè ac indocti, nobiles & obscuro homines vndiquaq; proficisci, suaq; vota præstare solebant. Cuius rei multa exemplâ profert Hieronymus Angelita, præclaris etiam adiunctis miraculis, quæ complures ex ea professione, & Ædis Lauretanæ v'sitatione, per Virginem matrem diuinitus impetrarunt. Sensit eandem virtutem Paulus I. Pont. Max. qui cum Laureti sese Deiparæ commendasset, ex grauissimo morbo & epedimæ vicere, quo laborabat, subito ac mirabiliter est restitutus. Tum celebris viri Petri Gratianopolitani vxor Antonia, non nisi hoc ipso sacro loco septem dæmonibus, à quibus erat obsessâ, multis tum præsentibus potuit liberari. Anni sunt ferè septuaginta, quàm illustri Theologus idem & Poëta, quem dixi, Baptista Mantuanus florere, qui postquam in febrim ardentissimam incidisset, Lauretanæ Virgini restituendam valetudinem commendauit, ei que vota fecit; sicut carmen ab illo conscriptum non obscurè declarat. Sic enim inter cætera ille canit:

*Erue me tantis igitur Regina periculis,
Et laceræ sparsas collige nauis opes.
Mox vt liber ero, Lauretia templa reuisam,
Et tibi de nostro carmine munus erit.
Carmine per solua gratas, & carmine laudes,
Carmine diuinum testificabor opus.*

Erasmi Roterodami iam supra meminimus, qui Lauretanã Virginem certè & ipse coluit, vel inuitis Nouatoribus, eamq; propria concione, integra Liturgia, multisq; precibus editis, quæ adhuc extant, liquidò decorauit. Erasmicam verò Liturgiam Archiepiscopus Bisontinus approbauit, Ecclesiæq; suæ recitandam adiecto decreto tradidit, in quo his etiam verbis prudenter admonet: Non quòd alia sit, inquit, quæ apud Lautetum colitur, quàm quæ tæro terrarum orbe, vbicunq; Christi nomen sanctum est, piis omnium studiis celebratur & inuocatur, sed quòd Deus pro sua benignitate diuersis locis per Genitricem suam profert suam in homines munificentiam & misericordiam, quòd illius memòriam nobis reddat modis omnibus sacrosanctam.]

POSTREMOCOMMITTERE non possum, quin Marci Antonij Mauretij elegantissimum ac grauissimum carmè, quo ille sua vota Deo Virginiq; Laureti per soluit, adscribam, quoniã & superiore de hac sacra Æde narratione comprobat, & pectus verè Catholicum; piisque affectibus incensum spirat, ac de multis etiam reb. Laureti rectè obseruandis

In Carmine ad beatissimam Virginem, quæ rebus gloriosissimè colitur in Æde Lauretana.

In Carmine quod Patru ad D. Virginem inscribitur.

In Epistola Antonij de Vergerio Archiepiscopi po. Bisontini scripta Anno 1524.

Baptista Mantuanus erga Virginem Lauretanam religiosè fuit affectus.

Erasmus multum tribuit Virgini & Æde Lauretana.

Quomodo Deipara Lauretanæ regis quam alibi coli dicatur à Catholicis.

Antonij Mauretij singularis pietas erga Virginem Lauretanam edito ipsius carmine comprobatur.

seruandis admonet, si cui fortasse sit animus religionis ergò illuc proficiscendi. Quare non Poëta minùs, quàm Orator ille hoc seculo præcellens, multisque libris iam editis clarus, hoc modo egregiè canit:

*Vnde mihi insolitus præcordia concutit horror,
Et persusa metu trepidat velut icta Deo mens?
Fallor, an hoc facit ipse locus, stimulosq; pauenti
Subiicit, atq; animum præsentia numinis urget?
O cælo dilecta domus postesq; beati,
Quos ego iam pridem tota mihi mente cupitos,
Nunc primum, veteris voti reus, aduena viso:
Saluete, ad spectiq; mihi feliciter este.
Vosne per æthereas Iudææ, à sinibus oras
Aligerum, mandante Deo, vexere manipuli?
Hic virgo genitura Deum genitricis ab alio
Prodiit, & blandis mulsit vagitibus auras.
Hic quoque virginei seruata laude pudoris
Sancta salutifero tumuerunt viscera fœtu.
Ille opifex cunctorum, illa aeterno unica proles
Æqua Patri; ille homini primana ab origine lapsa
Spem cælo vitamq; ferens, hac lusit in aula
Paruulus, & sancta blanda obtulit oscula matri.*

*Quanam igitur Regum sedes, quæ templaper orbem
Huic se ausint conferre loco: ter & amplius omnes
Ante alias felix Piceni littoris ora:
Cui Solymos spectare domi, cui munere diuim
Fas calcare domi est pedibus vestigia Christi.
En ego iam supplex procumbam, atque oscula figam
Parietibus sanctis, spargamq; hoc puluere crimes.
Adspice me superis è sedibus, adspice Virgo
Prostratum, atque imo gemitus ex corde cientem,
Et pectus tuudentem, & fletibus ora rigantem:
Neu, quanquam culpis adopertum turpibus arce
Adspectu me Diua tuo, si pectore toto
Te veneror, si te dubiis in rebus ad vnã
Confugio, reg, auxilium Sanctissima posco.
Pœnitet ex animo vitæ me Diua prioris,
Pœnitet, & meritas horret mens conscia pœnas.
Quòd nisi tu casto pendentem ex ubere natum
Concilias, placasq; mihi, quò tendere cursum,
Quòue malis fessam tentabo aduertere puppim?
At tu, namq; soles, placida dignare querelas
Aure meas, & ades lapsis mitissima rebus.*

*Certè equidem tota pendentem Aede tabellas
Adspicio, quæ te miseris præsto esse loquuntur.
Hic, te animo spectans, torrentem viscera febrim
Depulit: ille hyadas tristes, hædumq; cadentem
Spectauit tutus, vertentibus æquora ventis:
Et ducet patrias enauit saluus ad oras.
Criminis ille reus falsi, sub iudice duro,
Dum mortem expectat, tenebroso carcere clausus,
Munere Diua tuo, detecta fraude, reuisit
Vxorem & natos, exoptatumq; parentem.*

Salutatio Adis Lauretanæ cum admiracione horum, quæ de præsentia Maria cubiculo prædicantur.

Ad eiusdem loci alios collati præstantia & dignitate.

Ad Virginem Matrem precatio siue inuocatio.

Oratio animus Verè pœnitens, Deigratiã querit per Virginem Matrem.

Amiraculis per Virginem Lauretanam exhibitis.

Collatio agri-
tudinis spiri-
talis cum corpo-
rali.

O ego nunc morbis multo grauioribus aeger,
Naufragiumq; timens longè exitiosus illo,
Et iam pridem animum peccati compede victus,
Sipossim morbis liber, vinculisq; solutus,
Fluctibus & ventis laceram subducere puppim:
Quas tibi letus agam grates, dum vita manebit?
Te cum luce noua sparget sol aureus orbem,
Te recinam, quoties abscondet opaca polum nox,
Et tua præcipuo venerabor numina cultu.

De præstantia et
dignitate tem-
pli Lauretani
hoc seculo.

HABET ergò Lector nostram sententiam de Lauretana Æde, quæ inter omnia
templa Deiparæ Virgini sacra tam excellenti gloria præsens æuum condecorat, vt Ca-
tholicæ veritati partim de MARIA rectè ac laudabiliter inuocanda, partim de inuo-
cationis huius fructu atque efficacitate testimonium grauiissimum atque verissimum
præbeat, simulque Sectariorum tantam lucem nobis inuidentium oculos maximè fe-
riat & offendant.

CAPVT VIGESIMVM SEXTVM.

Diluuntur obiectiones & cauillationes Platzij cuiusdam, qui
Catholicos in Mariano cultu versantes publicè ac temerariè
insectatur.

HÆC QUIDEM, NI PLANE FALLIMVR, SVFFICERE POTERANT AD
frangendos hostiles eorum impetus, qui ob Marianum cultum Catho-
licis hodie petulanter insultant, etiam si ad longam hanc disputatio-
nem nihil aliud adiungeremus. Mirabitur ergò fortasse quispiam, cur
nos longius progrediamur, & hoc quidem loco ad nouum & singulare
cum aduersario certamen descendamus, finemq; Operi non tandem aliquando impo-
namus. Vbi de consilij nostri ratione, quam in præsentia secuti sumus, necessariò dicen-
dum est, eamq; bonis & æquis cenforibus comprobatum iri posse confido. Cum iam ad
calcem libri huius properaremus, nobis nihil tale cogitantibus, en codex nouus adfer-
tur ex mercatu Francfordiensi, quem non frustra veterem Africam dixeris; vt potè no-
ui monstri aliquid semper adferentem. Quem codicem cum primùm inspicimus, qui
Germanicè scriptus & excusus erat, frontispicium quidem non poterat displicere, quia
speciosum inquisitionis Catholicæ titulum præ se ferebat. Sed quò magis euoluimus
paginas, eò certius deprehendimus non Catholicum dogma illic inquiri vel excuti,
imò verò Catholicam religionem omnem ex professo conuelli, multisq; modis con-
spui, vt iures pro vino aquam, pro auro carbones venditari. Author se Conradum
VVolff Platzium vocat, ac verè, vt nomini suo respondeat, lupum ait Catholicis oï-
bus insidiantem, dum vetera suæ, id est, Lutheranæ doctrinæ scripta & argumenta con-
farcinat, & ex his alienos veluti pannos & quasi centones consuit, quòd ipse nihil noui
præter maledicentiam, in medium proferre posse videatur. Totius tractationis sum-
ma & scopus in eo versatur, vt veteris Ecclesiæ in sacro cultu institutum, obseruatio,
consuetudo in vulgi odium atque inuidiam rapiatur; populus verò, qui nouæ doctrinæ
fermento iam pridem deprauatus, nullum certum religionis genus sequitur, ab institu-
to quidem Catholico magis ac magis abalienetur. Cæterùm quod ad Marianum cul-
tum attinet, hunc idem author virulentè appetit, & petulanter oppugnat, vt omni
conuitorum genere Lectorem Orthodoxum obtundat. Proindè quoniam huic au-
daci & effroni Sectario libuit nouum Mariomastigen agere, & veluti spurium illum
ac incircumcisum Philistæum referre, qui castris Israël, imò Dei viuentis, per summam
superbiam exprobrauit, non possumus cum hoc blasphemio & communi hoste non
congregari, & Dauidicis armis assumtis; hoc est, in nomine Domini exercituum, effre-
nem

Cur post legam
disputationem
non ad finem ve-
niatur, sed no-
ua potius cocer-
tatio hic insti-
tuatur.

Mercatus Fræc-
fordiensis, & ex
Africa, noui
monstri ferax.

De nouo libro
inquisitionis Ca-
tholicæ, què re-
cens editit Pla-
tzius, & quid
in eo contineat-
ur.

Doctrina Plat-
ziana in hoc li-
bro summa &
scopus.

Platzius etiã
aduersus Catho-
licum Mariæ
Virginis cultum
debauchatur.

Platzius nò dis-
similis blasphe-
mo concemtori
Ecclesiæ Goli-
ath.

1. Reg. 17.

nem hominis procacitatem, quantum ad causam Marianam attinet, non aliqua ex par-
te reprimere & cohibere. Quamquam in hac pugna nos duplici de causa minùs sollici-
tos ac prolixos esse decet, tum quòd præclarus iste pugil multa futilia & obtusa tela in
nos eiaculetur, eaque argumenta depromat, quæ, vt ipse fatetur, à mulierculis, rusticis
& idiotis siue cantillantibus, siue nugantibus emendicauit: tum quòd plerosque cauil-
los à nouo hoc conuitorum nobis obiectos, aut potius ab eius magistris & symmistis
acceptos, iam antè contriuerimus, sicut hic Liber quintus abundè commonstrat. Ne-
que tamen obfuerit, si Lector cum superiore tractatione hanc succinctam quoq; refu-
tationem coniunctam habeat, & in ea velut epitomen cernat argumentorum, quibus
coniurati Ecclesiæ hostes hodie nituntur maximè, dum Virginis nostræ cultum in ve-
teri Ecclesia receptum atq; probatum in sano studio labefactare, & vbiq; gentium im-
piè abrogare conantur.

Genes. 3.

1. Ioan. 2.

a In Cõcio-
ne de Con-
ceptione
Virginis.
b Homel. 2.
in Euangel.
Missis est
Angelus.
Sermo de
Assumpt. B.
Virginis.

c Genes. 12.
& 22.
d Luca 11.
Esai. 9.

Vide Caput
17. huius li-
bri.
In li. de de-
cem præce-
ptis
in Concione
de prepara-
tione ad
mortem.
Vide lib. 3.
cap. 10.

PRINCIPIO hic Platzius nobis insultat, quòd honorem Christo debitum in MA-
RIAM transferamus: quoniam legimus & cantamus: Ipsa conteret caput tuum. Verùm
inuidiã & odio excoecatus hic censor aut non intelligit, aut malignè reticeret, quo sensu
non solum de Virgine sacrosancta, sed etiam de multis aliis electis Christi organis rectè
affirmari queat, quòd sub pedibus suis caput serpentis antiqui cõtrierint, vel sicut Io-
annes loquitur, Malignum vicerint. Constat verò MARIAM inter Sanctos reliquos hanc
præcipuam mereri laudem, quòd per Christum ex ipsa genitum, & in Christo ipso filio
de Satana tantò mirabilius atque felicius triumpharit, quantò ab omni nẽuo peccati
liberior, & omnibus Diuinæ gratiæ præsidis inde ab initio instructor & cumulator
fuit; quemadmodum Lutherus ipse fatetur. Vt hinc Bernardus de illa dicere non
vereatur: Ipsa procul dubiò caput contriuit venenatum, quæ omnimodam Maligni
suggestionem tam de carnis illecebra, quàm de mentis superbia deduxit ad nihilum. Tum longè ante Bernardum scripsit Sophronius, vel, sicut alij volunt, Hieronymus,
nullam Satana vel inimici fraudem MARIÆ Virgini præualuisse, quæ mente & corpore
sancta permanserit, multis donorum priuilegiis sublimata, cuius vita omnium discipli-
na sit, quæ præcellat cunctos, ac superemineat vniuersis. Diximus autem, neque Ca-
tholicis displicere lectionem, si non ipsa, sed ipsum, de Christo nimirum mulieris semi-
ne promisso, hoc loco legatur: ac vtramq; lectionem veteribus agnitam ac probatam
fuisse demonstrauius. Mera verò Sectariorum est calumnia, quòd nobis affingunt, ve-
luti Christo cõtemto, excluso, vel neglecto, singularem MARIÆ cultum & honorem
in hoc verbo (Ipsa) constituamus, & hanc benedictam inter mulieres, Satana ac regni
eius victricem, hominumq; redemtricem perinde ac Christum ipsum faciamus. Nun-
quàm enim Ecclesia Catholica dubitauit, omnibusque adeò seculis ingenuè professã
est, Christum esse semen illud Abrahæ, in quo gentes omnes benedicuntur, quiq; solus
veluti fortis ille armatus, per se & pro omnibus deuicit Satanam, eiusque regnum
sua virtute contriuit, magnis inde spoliis reportatis, sine quo nullus alius de mundi
principe, peccato & morte triumphare possit; sicut passim diuina Scriptura testatur.
Deo igitur gratias, qui dedit nobis victoriam per semen mulieris Iesum Christum Do-
minum nostrum, ad caput & imperium Satana conterendum, quiq; talem Eua aduo-
catam, vt Irenæus vocat, præstitit, quæ suis apud Deum precibus, ad eiusdem Satana in-
sidiatoris machinas confringendas, nobis nunquàm non posset auxiliari. Reliqua
huc spectantia, ne simus longiores, ex Capite nono superiore depromi facillè pòssunt,
vbi de hoc ipso argumento copiosè disputatum, aduersariisq; oblatrantibus respon-
sum est.

OBIECTIT deinde canticum illud: MARIA mater gratiæ; & magni criminis loco du-
cit, si quis moriens Virgini MARIÆ sese commendat, aut ab alio cõmendetur. Dilui-
mus hunc quoq; cauillum, & nunc tantum respondemus, etiam Lutherum de Sanctis
inuocandis multa sæpè scripsisse, & præterea docuisse, vt ægroti & morientes nò modò
MARIAM, sed etiã Angelum propriũ, pluresq; Sanctos inuocarent, seq; illis cõmendarent
in morte. Adhæc alibi monstrauimus, Sanctorum inuocatione à Brentio admitti, & ab
Oecolampadio confirmari, neque respui à Bucero & Camerario. Imò verò laudatissi-
mos

Quare non con-
ueniat accur-
atè ad omnia
Platzij argu-
menta respon-
dere.

Sequentis refu-
tationis fructus
non defuturum
Lectori.

Platzij obiectio
prima, quòd Ca-
tholici legat &
cantent: ipsa
conteret caput
tuum.

Mariam Satana
victricem esse
fuisse.

Quomodo Bern-
ardus & So-
phronius Mari-
am prædicent
ob deuictũ ser-
pentem.

Sectarij hic af-
fringunt Catho-
licis falsas, & il-
las calumnias
struant, quòd
pro Christo Ma-
riam faciunt
orbis redem-
tricem.

Altero obiectio
Platzij probat
falso auctoris
quòd in morte
Mariæ inuoca-
tur.

*Sine Christi in-
sura Mariam
in morte inue-
care.*

*Catholici aliter
Deo et Christo,
aliter Maria
Virgini in mor-
se se commenda-
ant.*

*Obiectio tertia
Platzij ab Epi-
scopo, quæ Ma-
ria tribuuntur,
accepta.*

*Quæ personæ
diuinis præci-
piuntur, etiam ad Ma-
riam Sanctosq;
alios ostendit sa-
pè solere.
Mariam illustri-
bè titulis meri-
tò exornari, eos-
que candidè in-
terpretandos
esse.*

*Quarta obie-
ctio Platzij de
Psalterij verbis
in Maria laudè
transformatis.*

mos sanctissimosq; viros, ^a Gregorium Nazianzenum & ^b Ephrem Basilij Diaconum, aliosque multos in veteri Ecclesia ita precatos esse docuimus, vt **MARIAM** tum in vita, tum in morte sibi fauentem Matrem habere possent; sicut & hæcenus Ecclesia tota precatur. Quid hoc cene Christum est abnegare, vel Christo **MARIAM** æquare, si quod ille sua virtute largitur, huius patrocinio accedente impetrare cupiamus atque speremus? Nihil profectò tam piè & sanctè dictum factumq; videri potest, quod nõ denigret ac deprauet animus ad calumniandum effusus, & cœca obrrectandi libidine occupatus. Scimus, quo sensu cum Dauide Propheta rectè precetur Christianus. In manus tuas Domine commendo spiritum meum; & cum Stephanò Protomartyre: Domine Iesu suscipe spiritum meum: nec in alio magis quàm in Christo eiusq; meritis & bonitate viuentes ac morientes fiduciam nostram defixam habemus, habendamque docemus. **MARIAM** verò vt suis ad Deum precibus cum in vita, tum in morte nobis assistat, tantò fidèrius imploramus, quantò minùs nostris meritis tribuimus, certiusq; tum sacris literis, tum fide dignis experimentis edocti sumus, Deum propter Sanctos suos etiã immerentibus sæpè opitulari, eumq; multorum comprecantium sancta societate delectari, & in Sanctis suis gloriosum atq; mirabilem esse solere. Sed istorum mos est de verbis litigare magis, quàm sensum verborum expendere: aliòquin precationem ad Deum & Christum effusam, ab illa quam **MARIÆ** facit Ecclesia, facile discernent, omniaque per Christum Dominum nostrum peti & expectari haud inuiti faterentur. Verè profectò dixit Hieronymus: In Ecclesiasticis rebus non quæruntur verba, sed sensus: id est, panibus vita est sustentanda, non siliquis.]

R VRSVS litem nobis intendit Platzius ob præclara Epitheta, quibus Matrem Domini honorificè in Ecclesia compellamus, quòd sit Regina, aduocata, vita, dulcedo, auxiliatrix & consolatrix hominum: multa enim id genus illi tribui, quæ non nisi Christo debeantur, clamitat. Sed vetus & inanis hic quoque garritus est Nouatorum, qui libenter Ecclesiæ, quàm deseruerunt, oblatrant, & damnare pleraq; malunt, quàm candidè interpretari, licet secundum piorum sensum atque iudicium illa facile possint excusari, nihilque prorsus absurdi habeant, adeoque Scripturæ phrasi sint consentanea, & Patrum etiam testimoniis euidentissimis comprobata. Hoc verum esse multis probauimus, vt 11. 12. & 13. Capit. si quis fortasse inspicere volet, poterit animaduerti. Nobis enim non libet, nec conuenit eadem sapiùs vsque ad nauseam iterare, sicut nostri calumniatores in hoc argumento facere consueuerunt. Nõrunt vel medioeriter docti, sacris literis esse perquam familiare, vt pleraque nomina, quæ primario & excellenter diuinis personis congruunt, alia ratione, vt potè secundariò minusq; principaliter **MARIÆ** Deiparæ, ac Sanctis etiam inferioribus accommodentur. Illud constat, tam præclaros titulos **MARIÆ** in Scripturis tribui, vt vix Ecclesia possit aliquid de illa excellentius & augustius prædicare: quicquid verò prædicat, propter Christum Dominum ex illa procreatum, vt in Matre Filius glorificetur, ipseque Filius primas teneat semper, à Catholicis affirmari, exponi, intelligi. Hinc illa Bernardi extat Regula: Quicquid in laudibus matris proferimus, ad filium volumus pertinere. Et rursus: Cum Filium honoramus, à gloria Matris non discedimus.] Quare Platzij & aduersariorum candor à nobis desideratur, qui vt mordere possint eos, à quibus se ipsi nefariè diuulserunt, verborum captatores esse gaudent, ac interim à sensu & spiritu Ecclesiæ siue per incitiam, siue per malitiam, manent alieni.

SED nouus hic aduersarius in eo etiam Chemnitium, Marbachium, Heerbrandum, aliosq; plures Ecclesiæ hostes æmulatur, quòd nobiscum grauitèr exposulet ob Psalterium transformatum, & ad **MARIAM** applicatum: quasi hoc sit verbum Dei corumpere, atque prorsus in sensu alienos detorquere, dum ea quæ ad Deum referenda sunt, creaturæ adscribuntur. Respondemus, Ecclesiam Catholicam huic Mariano Psalterio nullam auctoritatem adiunxisse, neque illius vsus esse in publicis precibus, & vix paucissimos in illo recitando versari, & sicut omnia sunt munda mundis, ita quæ illic proponuntur, à piis piè accipi posse, quantumuis obganniant noui calumniatores, quorum mala mens est & malus animus, vt simul & bonis & malis rebus abutantur. Fuit autem

*a In Tragedia de Christo patiens.
b In precatione ad Deiparam.*

*Platz.
Astr. 7.*

In epist. ad Damascum.

*Homel. 4. in
Euangeli.
Missus est.*

Tit. 3.

autem Bonauentura, vir excellenti doctrina & sanctimonia, tum pio quodam affectu erga Deiparam admodum præditus, qui vt suo vel amicorum desiderio satisfaceret, hoc **MARIÆ** Psalterium, quod vocant, ex veteri contexit, non tamen verbis & sententiis omnibus ad suum institutum accommodatis. Neque illi vnquam venit in mentem, vt hoc suo labore notum, & Dauidicum illud Psalterium nobis è manibus excuteret, aut eius auctoritatem & solennem perpetuumque in Ecclesia vsus aliqua ex parte labefactaret. Sciebat utiq; vir sapiens, quanti referret, diuinas illas laudes & Dauidicas præcationes integrè non solum extare, sed etiam à piis nocte dieq; celebrari; sicut & Ecclesia Clericis celebrandum iniunxit. Neque tamen obfuturum putauit, si è Psalmis illis quædam ad ornandam Domini ac Dei Matrem exciperet, verbisq; paululum immutatis ad eandem Virginem conuerteret, quæ Propheta Regius proprio & sublimi modo ad summi Dei maiestatem prædicandam vt pulcherrimè, ita & vtilissimè composuisset. Hoccine tantum est scelus, quantum noui Mariomastiges videri volùt, dum priuatim hoc studium in publicam totius Ecclesiæ contumeliam non sine tragica vociferatione detorquent, & hinc Catholicos omnes, veluti nefarios Psalterij deprauatores, impudenter accusant? Multis doctis & piis hic Bonauenturæ labor arridet, etsi plenum illud Dauidis Psalterium, velut fontem riuulo longè anteponant. Solum Sectarij adhuc panem, vt sic dicam, recoctum nautent, vt ne videre quidem illum, aut edentes alios ferre possint. Quid hic facias quæso fastidiosus, quibus non nisi optimâ & aurea & præstantissima quæq; edulia satisfaciunt? et si his quoque turpiter abutuntur. Sinit Ecclesia multos in suo abundare senty, modò ille à pietate non sit alienus, sicut & iam olim Probræ Falconiæ permisit centones quosdam è Poësi Virgiliana cõpaginatos edere, Christoq; tribuere, vt Maro sine Christo propemodum Christianus esse videretur; sicut & Hieronymus indicauit. Ad huius Falconiæ imitationem accessit Eudocia, illustris & ipsa, rariq; ingenij matrona, in Poësi quidè exercitatissima Imperatrix, quæ hinc inde ex Homeri poëmate suum collegit opus inscriptum Homero centra, quo plurimas vtriusq; Testamenti historias, seruata Homerici carminis maiestate, non sine admirabili quadam industria breuiter comprehendit. Etsi verò ista nihil ad sinceram fidei doctrinam aut roborandam, aut infirmendam faciunt, tamen quoniam magna est ingeniorum varietas, & aliis alia placent, sua verò trahit quenq; voluptas, idcirco nihil in hoc genere vel mater pia damnat Ecclesiã, vel dãnare potest animus verè Christianus, modò in fundamento non erretur, sinceraq; fides & charitas immota consistant. Iam si præsens Bonauenturæ opus cum illo præstantium sceminarum labore conferamus, minùs hoc quidem coactum, magisq; pium est; quoniã Prophetica dicta de Christo Deo & homine ad eius matrem sanctissimam, quã nullus cum tanta maiestate coniunctior esse potest, accommodat, ac eidem Virgini Matri singularem, non tamen diuinum, in laudando & precando habet honorem, aut ab aliis itidem haberi postulat. Proinde vel nugatur, vel calumniatur cum suis sociis probræ Platzius, quòd huic viro sancto & singulari **MARIÆ** cultori dentem theoninum infigat, aliosque pios eius imitatores conspuat, qui non modò sine superstitionis vitio, sed etiam interdum cum aliquo pietatis gustu hanc nouam Psalterij formam à nullo Catholico hæcenus reprehensam vel recitant, vel probant. Atq; vt maximè quidam sine iudicio, sine spiritu hac præcandi ratione vtrentur, Ecclesia quidem extra omnem culpam est, quæ nullam hinc legem tulit, sed priuata liberaq; id genus pietatis exercitia his qui volent, rectè vsurpanda permittit, peccantes verò non approbat, & iusto quidem Iudici Deo, qui solus corda renesque scrutatur, de occultis iudicium omne relinquit.

QUOTVS QVIS QVE Catholicorum est, obsecro, qui remissionem peccatorum, hominumque creationem, redemptionem, iustificationem & saluationem opus Dei proprium esse non constanter affirmet, quiq; **MARIÆ** vel vlli creaturæ hos effectus gratiæ, sicut Deo, tribui posse, vel ab illa petendos & expectandos esse arbitretur? Fingit autem hic homo contentiosus, quòd non modò nominum, sed etiam rerum significatarum æqualem communicationem in Christo & Matre statuamus. Sed vtrumq; falsum est, nos omnia Dei nomina Deiparæ assignare, & quæ illi per hyperbolam, catechresin,

*S. Bonauentura
Psalterij Ma-
riæ, si vocant,
author, & quod
eius consilium
fuerit.*

*Ineptos esse Ne-
uatores in Ca-
tholicis ob ds
Ei Psalterium
proscindendū.*

*Ecclesia permis-
sente, illustris
fammas ex
Poëtis eibnicis
excipere, quæ
ad sacras facti-
unt hystorias.*

*Platzij & ad-
uersarij obsecro
Bona-
uenturæ & eius
Psalterij ma-
riæ recitatibus,
nec posse Eccle-
siam hinc meri-
tò reprehendi.*

*Quinta obie-
ctio Platzij de
effectibus gra-
tiæ Deo, non
Maria attribuen-
dis.*

Hier. 17.

vel

Qualis temp-
rum series in-
sequenti Chrono-
logia sit obser-
uanda, nimirum
in quinque par-
tes distributa.

Cur quaedam Sen-
tentiarum antea citata
desinceps repe-
santur.

De testimoniis
illorum Docto-
rum qui ante
nistrum secu-
lum ad Carolum
Quartum
Caesarem & que
claruerunt ac
primis sancti
Laurentij Lu-
stianis.

Quomodo Chri-
sto et Matri Sa-
ta Serè creden-
tes exoluant.
Marta Virginis
Epitheta.

Alta Virginis
Epitheta.

Marta Serè ar-
ta fiederis.

Testimonium
S Antonini Ar-
chiepiscopi Flo-
rentini.

Excellentes Dei-
paræ Virginis
prærogatiua.

Testimonium
Ioannis de Tur-
recremata Car-
dinalis.

ciniores, hoc est, qui à Maximiliano Friderici tertij filio, vsque ad Fridericum eiusdem nominis primum, qui & Barbarossæ nomē accepit, claruisse videntur. Intercurrunt autem anni trecenti, ac eo amplius. Ab hoc Friderico ad Ottonem primum siue Magnum vsque, secunda erit nobis supputatio, ac rursus trecentos propemodum annos conficiemus. Rursus ab Ottone Magno ad Mauritium Cæsarem confurgemus, & hinc trecentos etiam ac paulò amplius annos emetiemur. Quartum locum occupabunt anni à Mauritio Cæsare vsque ad Constantinum Magnum deducti, quos etiam circiter trecentos, si aliquot annos adieceris, numerare licebit. Hinc demum ab eodem Constantino ad Christi Domini vel Apostolorum ætatem vsque fiet progressio, atque iterum trecenti propemodum anni rursus efficientur. Ut enim seriem temporum in hac qualicumque Chronologia nobis propositam absoluaemus, non adeò multum referre duximus, annos aliquot alicubi vel redundare, vel deficere, si accurata quidem & rigida fiat supputatio. Neq; verò aut nobis indecorum, aut Lectori molestum fore arbitramur, si quædam veterum testimonia huic Operi sparsim inserta hinc repetiuerimus. Bis enim quod pulchrum est, vt vulgò inquit; & pauci omnia, quæ iam antè didicerunt aut legerunt, præsentem memoriâ complectuntur: sed & eadem Patrum sententiæ iam huic, iam illi instituto probando ritè accommodantur ac seruiunt. Cogunt demum aduersarij, nos hac in parte tum diligentius, tum prolixius agere, quando ipsi corrasis & emendicatis vndique subsidiis, nullum petulantia suæ modum aut finem faciunt in Virginis eleuanda dignitate, & in cultu eius deprimendo abrogandoq;.

PRIMUM ergò locum illis testibus dabimus, qui ante Carolum Quartum, V Ven-ceslai & Sigismundi Cæsarem patrem, celebres vixerunt, inter quos floruit sanè vir sanctus primus Venetorum Patriarcha, Laurentius Iustinianus, suam, imò Ecclesiæ illius temporis de M A R I A fidem atq; sententiam his verbis publicè comprobans: Nos igitur ad honorem huius Virginis præcinamus in confessione, Deoque nostro psallamus in cythara. Ipsum veneremur in Matre, & Matrem honoremus in Filio: Vtrique vota nostra fideliter exoluamus, quatenus Filium genitrice interpellante pro nobis, vincamus mundum, diabolum superemus, tentationibus renitamur, consequamur gratiam, adipiscamur coronam, atque in regnum introeamus æternum. Vniuersa autem hæc vt facilius consequamur, tu o beata Dei genitrix, Virgo fecunda, cæli porta, delinquentium spes, pro nobis interuenire digneris. Non te repellat, qui nasci voluit ex te, honorauit te, requieuit in te, teque collocauit apud se, qui fecit te Iesus Christus Dominus noster.] Et rursus: Quis Deum non honoret in Virgine, qui Virginem Dei voluit fieri genitricem, reparatricem seculi, lucem mundi, speculum sanctitatis, fidei magisterium, peregrinationis solatium, immaculatum templum, & fœderis arcam diuinis manibus fabricatam? An non M A R I A testamenti arca verissima, quæ auro vestita mundissimo, virtutum gemmis ornata, ac imputribilibus lignis spiritualiter facta, testamenti tabulas, frondentem virgam & suauissimum in se manna continuit? Cum hoc sancto Patriarcha sanctum Archiepiscopum Florentinum, doctrinâ conspicuum, miraculisque clarum Antoninum, qui in hanc ipsam ætatem incidit, & M A R I A M egregiè celebrauit, iure coniunxerimus. Hanc, ait, non solum in mulieribus, sed & super omnes creaturas ab omnibus generationibus benedici atque collaudari; nimirum ab hominibus & ab Angelis, quia & mundi Redemptorem, & Angelorum Restauratorem procreauerit. In hac ipsa multas & excellentes statuit prærogatiuas, nulli mortalium communicatas: vt quæ semper maximam habuerit puritatem, Virgo & primiceria Virginum, ac eadem Mater omnium Redemptoris, nulla rerum sacrarum, quas illam scire decebat, laborans ignorantia, super omnes choros exaltata, Regina misericordiæ facta, quæ sicut dilectione & perfectione gratiæ, sic etiam gloriæ sublimitate Sanctos omnes excellat, non iam Dei modò, sed & omnium Mater effecta, & à Deo ipso plurimum honorata, apud quæ & iustis & peccatoribus subsidia mentis corporisque procuret.] Hinc præterea spectat quod Ioannes de Turrecremata, magni certè nominis cum viueret Cardinalis, de Virgine assumpta scribens, his verbis admonet: Glorificemus Virginem, quam hodie Paradysus excepit gaudens, quam Angeli laudibus prosequuntur, quam Apostolorum chorus hono-

Ser. de Na-
tuit. Ma-
ria.

In eodem
Serm.

Exod. 25.
26.

In 4. part.
Summæ III.
15. cap. 23.
& deinceps.

In libr. con-
templatio-
num.

honorat: quam Martyres candidati beatificant, quam sanctorum Confessorum stola-
tus concelebrat numerus, cui hodie sanctarum Virginum cum suis palmis exultans oc-
currit exercitus. Quoniam hæc est, per quam omnis maledictio soluta est, & cœlestis
benedictio in totum venit mundum. Clama ergò fidelis anima: O M A R I A, maris stel-
la, matris dignitate singularis, in supremo sita cœli, nos commenda tuæ Proli, vt tē-
cum lætemur in gloria.] Cum Ioannes XXII. eius nominis Pontifex in Apostolica se-
deret Cathedra, legem publicè promulgauit, vt quotidie tintinnabulum ad vesperum
pulsaretur, eoq; ter moniti Christiani omnes Deiparam tertio salutarent, sicut etiam
repetit Polidorus.

Lib. 6. de in-
uent. rerum
cap. 12.

Li. 1. in præ-
fat. de lau-
dibus Vir-
ginis.

Ibidem art. 3.

Li. 2. de lau-
de Virginis
art. 23.

Esa. 14.
Osea 13.

Ibidem art.
24.

Ibidem art.
20.

Lib. 3. de
laudibus Vir-
ginis art. 1.
1.imo.

In expos. Ca-
nonis Missæ
lect. 49.

Lectione 32.
Super Cano-
nem Missæ.

In Sermo. de
Assumptione
qui est 25.

Fuit præterea vir sui ordinis vitâ doctrinaque præstans, & scriptor insignis, nec
temerè Doctor extaticus appellatus Dionysius Rickelius Carthusianus, qui de Virgi-
nis nostræ laudibus libros quatuor edidit, ac Deiparæ sacrum cultum diligenter impē-
dit, aliosq; impendere docuit. Pulchram illam vt lunam, & electam vt solem appellat:
quòd sicut Luna nocti præest, & post Solem clariùs in cœlo splendet, Sol verò Plane-
tas omnes multis modis excellit; sic illustrissimam Virginem post Solem iustitiæ Chri-
stum in militanti ac triumphanti Ecclesia fulgentius emicare, Sanctosq; omnes omni
perfectione, sapientia, pulchritudine & fœcunditate transcendere, quæ aduersariis eti-
am potestatibus & malignis spiritibus sit valdè terribilis. Profert & hanc sententiâ: To-
tis viribus laudemus ac veneremur, diligamus & vereamur præstantissimam Dei Ma-
trem: cumq; hoc ipsum egerimus, recognoscamus nos nihil egisse condignum, nec be-
neficiis eius posse idoneam rependere vicem, cum sancto Augustino dicentes: Quid nos
tantilli, quid actione pusilli in eius laudibus referemus? cum etiam si omnium nostrum
ora verterentur in linguas, eam tamen laudare nullus sufficeret.] Vocat illam singula-
re perditorum refugium, miserorum spem, aduocatam omnium iniquorum ad ipsam
confugientium, adeoque mundi saluatricem, non per modum causæ principalis & effi-
cientis, hoc enim Christo ex natura diuinitatis & vnicique personæ diuinæ dicit com-
petere, iuxta illud Esaia: Deus iustus & saluans non est præter me. Et in Osea diuinum
petere, iuxta illud Esaia: Deus iustus & saluans non est præter me. Sed aman-
inquit oraculum: Ego Dominus Deus tuus, & Saluator non est præter me. Sed aman-
tissima Dei Virgo Christifera, vt verbis eiusdè vtamur, dici potest mundi saluatricis pro-
pter eminentiam, virtuositatem & meritum suæ compassionis, qua patienti Filio fide-
lissimè ac acerbissimè cōdolendo, excellenter promeruit, vt per ipsam, hoc est, per pre-
ces eius ac merita, virtus ac meritum passionis Christi hominibus communicetur.]
Vnde rursus illam his verbis affatur: In te, & per te habemus in omni necessitate sub-
sidium, in omni mœrore solatium, in omni tentatione releuamen, in omni indigentia
opem.] Hanc ipsam ait, iugiter pro nobis orare, nosque inuocantes clementer suscipe-
re & exaudire, nobis in super gratiam & vtilitatem procurare, & contra hostiles impe-
tus assistere, neque morientibus deesse. Postremò de seipso testatur Dionysius, quòd
certo experimento didicerit, M A R I A E salutationem atque inuocationem ex corde
profectam, cum afflictis omnibus, tum formidolosis, qui nocturnis spectris ac Diaboli
cisis terroribus commouentur, maiorem in modum opitulari. Hinc citat dictum illud
Honorij Anachoretæ: Nomen M A R I A E plenum omni dulcedine ac suauitate diuina,
dignum æterna memoriâ, omni ore simul & corde celebrandum, inuocandum & glo-
riosum.] Demum ex Germanis vnum & præstantem Theologum qui Tubingæ flo-
ruit, Gabrielem Biel præterire non debeo, qui multa in M A R I A E laudem copiosè per-
scripsit, eique cum Scholasticis Doctoribus hyperduliam tribuendam docet, quòd ex-
cellentissimæ & singularissimæ dignitatis prærogatiua, quæ in creaturam vllam com-
petit, gloriosæ Virgini sit attribuenda. Nam eo ipso, quòd M A R I A Dei sit mater, can-
dem Cherubim & Seraphim, omnesque Spiritus Angelicos excellere. Meruit, inquit,
exaltari super choros Angelorum, & peruenire ultra quàm nostræ humanitatis est na-
tura, vbi non natura tollitur, sed magnitudo gloriæ demonstratur. Ad thronum siqui-
dem cœlestem intemerata Virgo & Mater processit, atque in regni solio post Christum
gloriosior residet sublimata.] Tum alio rursus loco: Quæ omnibus se inferiorem ac
nouissimam deputauit, nedum præferendo sibi Virgines, sed & mulieres corruptas,
imò,

Pulsus Sesser-
tinus ad Virgi-
nem saluam.
dam.

Testimonium
Dionysij Car-
thusiani.

Mariam pul-
chram & Lu-
nam, & vt So-
lem electam ef-
se inter Sæulos,
modis omnibus
venerandam.

Mariam satis
laudari & ho-
norari nō posse
amortalibus.

Quomodo Ma-
riam mundi salua-
tricem dici possit
iuxta Dionysij
citra Christi
inuiam.

Præsidium ad-
uersus noctur-
nos terrores est
salutatio & in-
uocatio Deipa-
ræ Virginis.
Marta nomen
venerandum et
inuocandū esse.

Testimonium
Gabrielis Biel
de Virginis Ma-
riæ præstantia.

Maria summè
humilis, quo-
modo summè
sit exaltata.

imò, vt dictum est, peccatrices, idè nunc exaltata est super omnes puras creaturas, ne- dum super homines beatitudini adscriptos, sed etiam super omnes Angelorum ordi- nes & Hierarchias ad dexteram Filij sui, vltra quàm nostræ humanitatis est natura, sub quo solam Hierarchiam constituit, omnium principatum celsiorem.] Volens præ- tereo Gerfonem Parisiensem Cancellarium, qui MARIÆ laudes libenter celebrat, sicut

Judicatio Scri- ptorū, qui Ma- riam ante Ca- rolum quartū saluti honorā- runt.

Testimonia do- ctorū post Ca- rolum quartū ad Fridericum primum in Ecclesia flo- rentium, & so- lenne Mariae cultum appro- bantium.

Testimonium S. Bonaventurae, quomodo Ma- ria sit pater quo- rumque Generan- tis.

Mariae cultus etiam imitatio- nis honoranda.

Mariae Ecclesia lucerna & plu- rimum illumi- natrix.

Quantas præ- rogativas Ma- ria dederit Do- nis iuxta Bonaventuram.

Testimonium S. Thomae Aquinatis in laudē Deiparae.

Quæritur nobis Deipara pro- desse possit ad bene beatèq; vi- uendum.

Sermo i. in festo Assum- ptionis.

In libro in- scripto Si- gntis quin- que memo- rabilia.

In libro qui dicitur spe- culum bea- tae Virginis.

In oratione eius coram Xristo quar- to habitam laudē Bonaventura.

In Opuscu- lo 8. circa sa- lutationem Angelicam.

SUPEREST igitur, vt à Carolo quarto, qui anno Christi M. CCC. XLVI. fuit ele- ctus, ad Fridericum primum, qui gloriosissimus Germanorū Imperator à quibusdam dicitur, nos conferamus, & quorundam illustrium Doctorum Theologorum, qui ma- ximè sub Friderici secundi, & Rodolphi primi tempora floruerunt, pro Deiparæ cultu testimonia proponamus. Neque id quidem difficile videri potest, si è scriptis eorum iudicare velimus, sicut nobis etiam tacentibus aduersarij manifestè fatentur, ac status illius Ecclesiae, magno consensu Deiparam perinde ac hodie fieri solet, tunc vbiq; gen- tium solenniter cultam & inuocatam esse dilucidè prodit. Qua de re multa ex Fran- cisco Maronis, Ludolpho Carthusiano, Nicolao Lyrano, & alijs æqualibus depromi facile possent: sed quia modum tenere cupimus, Scholasticorum Doctorum præcipuos sat fuerit indicasse. Bonaventura in hunc modum habet: Vt gloriosam Regiam Do- mini nostri Matrem benedictam in summo habeas omni tempore venerationis affe- ctu, & in cunctis necessitatibus, periculis & pressuris ad eam, tanquam ad tutissimum re- fugium, te conuertas, ipsius tutelæ præsidium flagitando, eamq; in tuam suscipiens ad- uocatam, deuotissimè ac securè tuam causam ei committas, quia Mater est misericor- diae, quotidie ei studens specialem & singularem reuerentiam exhibere. Et vt tua deu- otio sit ei accepta, & reuerentia grata, ipsius puritatem ac mundiciam omni virtute men- te & corpore illibatè in teipso seruando, toto conatu nitaris humilitate & mansuetu- dine eius vestigia imitari.] Tum alio loco: MARIÆ est, inquit, illuminatrix plurimorum per exempla lucidissimæ vitæ suæ. Ipsa est cuius vita inclyta cunctas illustrat Ecclesias: ipsa est cuius vita gloriosa lucè dedit seculo: Ipsa est lucerna Ecclesiae ad hoc illuminata à Deo, vt per ipsam contra tenebras mundi illuminaretur.] Præterea nullā puram crea- turam esse dicit, quæ tantam gratiam in mundo, tantamq; gloriam in cælo apud Do- minum inuenerit, & hanc gratiam non tantum ipsi, sed etiam nobis; imò toti humano generi vtilissimam extitisse. Recenset autem MARIÆ diuinitus concessa septem priui- legia; quod illa super omnes homines ab omni peccato sit aliena, gratiā verò plenissi- ma, Mater & Virgo incorrupta, tum filij Dei Mater, ac ipsi Deo corporaliter præ cæ- teris omnibus familiaris, præterea super omnem creaturam apud Deum potentissima, ac demum in gloria super Sanctos omnes excellentissima. Gloriosum, inquit, gloriæ MA- RIÆ priuilegium est, quod quicquid post Deum pulchrius, quicquid dulcius, quicquid iucundius in gloria est, hoc MARIA, hoc in MARIA, hoc per MARIAM est.] Omittam cætera, ne Lectori fastidiū creetur, si ex vno nimis multa repetere videamur. Fuit enim Bonaventura, si quis alius, in colenda Virgine studiosissimus, ac sicut author est Octa- uianus, suos fratres (Francisci nempe institutum profitentes) monuit diligenter, vt po- pulum ad MARIAM salutandam, præsertim sub crepusculo, quando Virgo ab Ange- lo salutata creditur, suis concionibus extimularent.

AD Thomam Aquinatem Scholasticorum Theologorum facile principem ve- nio, qui & ipse præstantiam Deiparæ Virginis non obscure comonstrat, cum hono- rem eius aduersus varios Hæreticorum errores egregiè tueatur. Docet præterea, hanc vnam magis quàm Sanctum quemlibet, post Christum omne vitasse peccatum, to- tamq; fuisse pulchram & immaculatam, quæ omnium etiam virtutum opera exercue- rit, animam habens plenam gratia. In omni periculo, inquit, potes salutem obtinere ab ipsa Virgine gloriosa; in omni opere virtutis, potes eam habere in adiutorium.]

Angelos

Angelos excedit in plenitudine & gratia, nec solum illuminata est, sed etiam illumina- trix, quæ propterea Soli & Lunæ comparatur, ac totius Trinitatis est nobile triclinium, puritate Angelos ipso excedens, & quæ sola maledictionem sustulit, & benedictionem apportauit, & ianuam Paradisi aperuit, per quam & Christiani omnes, sicut per stellam maris, ad portum æternæ gloriæ diriguntur; sicut idem clarissimè tradit. Nihil verò sit facilius, quàm ex Thomæ præceptore Alberto Magno, qui & ipse per celeberrimam Germa- nus, ac Ratisbonensis antistes fuit, ad MARIAM ornandam multa congerere, vt in cuius laudem totum librum ille conscripsit, eiusq; priuilegia multis prosequitur, quæ duodecim Marianæ coronæ stellas appellat. Hanc enim Virginem solam à communi illa regula excipi: Omnes peccauerunt in Adam. Hanc præterea in quolibet opere suo meruisse, & ad summam puritatem peruenisse, quæ & Mater fuerit & Virgo, Mater au- tem Dei, qua gratia puræ creaturæ maior nulla conferatur. Hanc insuper Virginem virginum facit, quia prima sine præcepto, consilio & exemplo gloriosum virginita- tis munus obtulerit Deo, quin etiam hanc omnium esse Matrem, per quam omnia quodam modò recreata & renouata videantur. Eandem cæli portam esse, vt in eius persona dixerit Augustinus: Ianua facta sum Filio Dei, illa facta sum porta, quam vidit in visione Ezechiel Propheta. Adhæc Reginam hanc dici & esse misericordiae; sicut & Ecclesia de illa testatur, quæ & singularem cum Christo patiente coniunctionem ha- buerit, nullus vt alius Christi passionibus magis, & ex amore vehementiori communi- cãrit. Postremò quod sola ipsa super choros Angelorum, omnemq; puram creaturam fuerit in cælis exaltata.

Rom 3. 5.

Ezech. 44.

Lib. 1. c. 13. de Vita Do- minici.

Li 2. de S. Dominico cap. 11. In compen- dio Vitae Margaretae ex aliorum scriptorum testimonis collecta.

ILLVD in confesso est, nec à quoquam negari potest, Scholasticos Doctores, quan- tumuis multis de rebus inter se contendat atq; dissideant aliquando, tamèn in his quæ ad MARIÆ cultum & inuocationem pertinent, omni ex parte consentienter docere, & verustiorum Ecclesiae Patrum suffragijs stipulari. Docent hoc Dominicani, qui pluri- mos doctissimosq; Theologos in sua familia & pepererunt & conseruârunt; quiq; hac in parte sui principis Dominici, viri profectò sanctissimi, exemplum pulcherrimū pro- bè sunt imitati. Huius enim tanta in MARIAM erat religio atque obseruantia, multos vt homines vtriusq; sexus ad singularem Deiparæ cultum, & frequentem salutandi vsum adduxerit, seq; illi deuotissimum tota vita demonstrârunt. Nec temerè sanè gloriantur Dominicani, vt ex illis Theodoricus de Appoldia meminit, quod institutum suum habeant, velut hortum plantatum manu Virginis, quam & reueterenter ac crebrò de more salutant & prædicant. Eiusdem Theorici verba sunt: Huic beatæ Dei genitrici à diuina maiestate commissi sumus, sub huius alis protegimur, huius manu benedicimur, huius gratiæ rore perfundimur, huius intercessione dilatamur, conseruamur & salui ef- ficimur. Hæc est, inquit, quæ beatum Dominicum Patrem nostrum, tanquam seruum fidelissimum Filio obtulit, ei sæpè apparuit, illum blanditer allocuta est, ei in extremis adfuit.] Quæ oratio satis ostendit, Deiparam pro eo, vt par est, à Dominicanis agnosci, quæ non solum de ipsorum Patre Dominico, sed etiam de Ordine vniuerso optimè sit merita, semperq; mereatur, sicut & Reginaldus inter primos Dominicanos excellens re ipsa deprehendit. Cùm enim is professione Iureperitus, & eruditione in foro conspi- cuus, fama q; celebris foret, in morbum grauissimum incidit, vt Medici de vita illius a- cuus, fama q; celebris foret, in morbum grauissimum incidit, vt Medici de vita illius a- ctum putarent. Sedenim moribundo adfuit Deipara, opemq; præsentem tulit, vt ille non modò sanitatem ex improuisò reciperet, sed etiam omni æstu improbæ libidinis penitus liberaretur, atque insignem spectatæ pietatis gloriam porrò in noua Domi- nicanorum familia consequeretur. Dominicana etiam fuit Margareta, ex illustrissimis regibus Vngariæ nata Virgo, quæ vitæ sanctitatem multis miraculis comprobauit, in MARIÆ cultum tam feruens ac sedula, vt quoties Deiparæ sacram imaginem præteriret, genua flectere, & salutationem recitare Angelicam nunquam intermitteret. Quod si solennes Virginis feriæ celebrarentur, illa eandem salutationem proximis octo diebus vel millies recitabat, ac in ipsa recitatione simul humi sese prosternebat. De Reginaldo testatur idem quem diximus Theodoricus: Margaretae pietatem Garinus Theolo- gus, cui multi alij suffragantur, memoria prodidit.

Alberti Magni testimonium de duodecim Ma- ria priuilegijs.

Quomodo Ma- ria Virgo Virgi- num, & mater omnium prædi- cetur.

Scholastici Do- ctores magna consensu Mariam colendam ex- uocandam esse testantur, & in- primis Domini- canis. S. Dominicus cultor eximius Mariae Virginis simul & prædi- cator. Dominicanorū ordo, Solus hor- tus manu Vir- ginis plantatus & conseruatus, Mariam sibi ma- ximè tanere pro- ficetur.

Quomodo Regi- naldus per Ma- riam in extre- mo Vita pericu- lo fuerit suble- uatus & resti- tutus. Margareta Vn- gara Virgo san- ctam Mariam cultu sedula.

Franciscus B. Mariam impense dilexit & coluit. sicut fratrem, tanquam advocatam colendam, commendavit.

Franciscus ad Mariam precatio.

Alter a Franciscus ad Mariam precatio.

S Bonaventura cultor Virginis religiosissimus.

Mariam de Patronam colunt multi Ordines Religiosorum.

Per multa huiusmodi testimonia & exempla praeferantur.

Testimonium Guillelmi Parisiensis, Mariam mirifice commendavit.

Maria vere ab omni Ecclesia dicitur hominum advocata, & refugium miserorum.

Maria in primis procurat salutem peccatorum apud Deum, & impetrat: in quo ipsa maxime a Deo honoratur.

In Maria blasphemiam graviter castiganda, & illam honorantes sanctissimi honorantur.

Deum habere non potest proprium, sicut male cum matre Dei convenit.

Testimonium Innocentij Pontificis in Maria commendationem.

LA V D A T Franciscum suum Bonaventura, & Virum plane Apostolicum, divinae charitate flagrantem merito laudat, quod Matrem Domini nostri Iesu Christi ineffabili complecteretur amore, ut quae Dominum maiestatis fratrem nostrum effecit, & per quam sumus nos misericordiam consecuti: In ipsa, inquit, post Christum praecipue fidens, eam sui ac suorum advocatam constituit, & ad honorem ipsius a festo Apostolorum Petri & Pauli usque ad festum Assumptionis devotissime ieiunavit. Sed Franciscum ipsum mirifice sanctum de MARIA loquentem siue precantem audiamus: Sancta MARIA Virgo, inquit, non est tibi similis nata in mundo in mulieribus: filia & ancilla altissimi Regis patris coelestis, Mater sanctissima Domini nostri Iesu Christi: Sponsa Spiritus sancti: ora pro nobis cum S. Michaeli Archangelo, & omnibus virtutibus caelorum, & omnibus Sanctis, tuum sanctissimum Filium dilectissimum Dominum nostrum & magistrum, Amen. Et rursus eandem Deiparam sic invocat vir integerrimus: Sancta Dei genitrix dulcis & decora, Regem morti traditum Filium tuum dulcissimum Dominum nostrum Iesum Christum pro nobis exora, ut ipse per suam piissimam misericordiam & clementiam, & virtutem sanctissimae incarnationis & mortis ipsius acerbissimae nobis indulgeat peccata nostra, Amen. Vbi patrem suum Franciscum Bonaventura sedulo est imitatus, ut qui piam Iesu Matrem pectori suo impressam meditatione assidua venerabatur, neque contentus eandem Virginem religiosissime colere, alios etiam ad illam saepe colendam ac saluandam prouocabat, quem admodum Octavianus de Martinis memoriae prodidit, & nos antea confirmauimus. Possem & de Cisterciensibus, & de Carthusianis, & de Carmelitanis, aliisque pluribus ab Ecclesia probatis priorum Ordinibus dicere, qui inde ab initio MARIAM singularem & perpetuam sibi suisque instituti hominibus vel patronam vel advocatam peculiariter delegerunt, & illam ex more perpetuo saepe multumque venerantur, ac laudes illi frequentes & horarias preces exoluunt. Verum haec longius persequi non adeo necessarium arbitramur, ne si diutius in his haereamus, ad vetustiora testimonia & exempla, quae a plerisque magis desiderantur, tardius perueniamus.

DICAM tamen de Guilielmo Episcopo Parisiensi, Theologo quidem aetate sua excellenti, qui non vno in loco praclare MARIAM extollit, nobisque studiosè commendat. An falsè, inquit, & inaniter vocat te omnis Ecclesia Sanctorum advocatam suam & miserorum refugium? Absit à Matre Dei, quae fontem pietatis toti mundo peperit, ut cuiquam miserorum suae misericordiae subventionem vnquam deneget. Innumeris exemplis magnificorum operum misericordiae tuae, quae operata es erga peccatores miserimos, docuisti nos & persuasisti de tua misericordia confidere, de tua pietate sperare, & in omnibus necessitatibus nostris sub alis tuae protectionis fiducialiter confugere. Et Paulò post: Quia ergò super omnes homines & Angelos diligis gloriam benedicti Filij tui, quae indubitanter maxima est ei ex saluatione perditorum, maximè placet tibi procurare illam. Hoc est autem impetrare peccantibus gratiam ipsius his, qui vitis & peccatis suis offensi sunt illi. Nulla creatura & tot, & tanta, & talia impetrare posset apud benedictum Filium tuum miseris, quantum tu apud ipsum impetras eisdem. In quo procul dubio non tanquam ancillam suam, quae indubitanter es, sed tanquam Matrem verissimam te honorat. Tum alio in loco grauitè affirmat: Istius benedictae semperque venerandae Matris blasphemiae, omni gladio & igne, omnibus studiis & viribus exterminandae & vindicandae sunt. Vae illi, quicumque sit, qui ignorat Dei Matrem in eo amore & honore apud benedictissimum Filium suum esse, ut honorantes eam honoret, & inhonorantes digna animaduersione puniat. Non praesumat aliquis Deum vel Dei Filium se posse habere propitium & beneuolum, qui benedictam Matrem suam offensam vel aduersariam habuerit.

INNOCENTIVM Pont. Maxim. simulque Theologum doctissimum, sub quo magna Synodus Lateranensis celebrata fuit, silentio praeterire non debeo, quonia & ille de nostra Virgine hoc modo concionatur: Cum aurora sit finis noctis & origo diei, merito per auroram designatur Virgo MARIA: quae finis damnationis, & origo salutis fuit: finis vitiorum & origo virtutum. Oportebat enim, ut sicut per foeminam mors intrauit in Orbem,

In S. Francisci cap. 9.

In oratione coram S. 4. habita.

In li. Rhetorica diuina cap. 18.

Cap. 38. in Rhetorica diuina.

Serm. 2 in festo Assumptionis Mariae.

ita per foeminam vita rediret in Orbem. Et idè quod damnauit Eua, saluauit MARIA, ut vnde mors oriebatur, inde vita resurgeret. Et iterum: Qui iacet in nocte culpae, respiciat lunam, deprecetur MARIAM, ut ipsa per Filium cor eius ad compunctionem illustret. Quis enim de nocte inuocauit eam, & non est exauditus ab ea? Ipsa est mater pulchrae dilectionis & sanctae spei. Qui verò ad diluculum poenitentiae surgit, respiciat auroram, deprecetur MARIAM, ut ipsa per Filium cor eius ad satisfactionem illuminet. Quis enim deuotè inuocauit eam, & non est exauditus ab ea? Nec multò post: Quicumque sentit impugnationem ab hostibus, vel à mundo, vel à carne, vel à daemone, respiciat castrorum aciem ordinatam, deprecetur MARIAM, ut ipsa per Filium mittat auxilium de sancto, & de Sion tueatur. Extat hymnus eiusdem Innocentij cum hac perspicua inuocatione:

Aue mundi spes, MARIA,
Aue mitis, aue pia,
Aue charitate plena.
Virgo dulcis & serena,
Sancta parens Iesu Christi,
Electa sola fuisti
Esse Mater sine viro
Et lactare modo miro.
Angelorum imperatrix,
Peccatorum consolatrix,
Consolare me lugentem,
In peccatis iam factentem.
Precor te Regina caeli
Me habeto excusatum
Apud Christum tuum Natum.

Succinctior illa est precatio, quam idem quoque Innocentius condidit, & Ecclesiae nonnullae sequuntur: Interueniat pro nobis, quae sumus, Domine Iesu Christe, apud tuam clementiam gloriosissima Virgo MARIA, dignissima Mater tua, cuius sanctissimam animam in hora passionis & mortis tuae doloris gladius pertransiuit.

Hic praeterea pertinent Nicephorus Callistus, & Nicephorus Gregoras, qui ambo Graeci scriptores, paucis ab hinc annis Latine versi prodierunt, ac nostrae quidem Virginis cultum suo seculo apud Graecos solennem vsitatumque fuisse, non obscure declarant. Priore egregie laudat Emanuelem Palaologum Imperatorem, qui Dei genitricis Edem venustissimam, & quasi cum coelesti pulchritudine certantem excitauerit; nimirum ad priorum Constantini Magni & Leonis Magni Caesarum imitationem. Narrat praeterea inde sacra Deiparae veste, quae in arca sacra Constantinopoli reuerenter admodum & integre seruarietur; appellat illam inuictum perpetuumque urbis praesidium, varios inde morbos dispulso, & praecleara miracula extitisse. Quinetiam librum integrum se scripsisse asserit de miraculis, quae in templo Virginis Matris ad Fontem dicto, & a plurimis honorato perpetrabantur. Affirmat, nihil esse prorsus quod Virgini Matri aduersetur, quodque non continuo eius potestati cedat, etiam si daemones sit aut morbus immedicabilis; nihil non illam esse facturam, dum modo rectè pieque sit petatum. Postremo in precatione confessoria, quam ad omnium conditorem Deum facit, & Alardus Amstelrodamus interpretatur, in fine adiicit: Hoc mihi annuas velim primùm patrocínio Deiparae Virginis & Matris MARIAE. Gregoras verò de seniore Andronico Imperatore scribit, quod cum Bizantium à iuniore occupatum, illumque vitae suae insidiantem cerneret, ad sacram imaginem Dei genitricis Hodegetriae confugerit, & humi prostratus, ardentè cum lachrymis, ne periclitantè se desereret, fuerit obtestatus. Statimque subiungit verba sequentia: Exaudiuit preces eius, & festinum tulit auxilium, quae quiduis potest castissima Dei Genitrix. Et postea de iuniore Andronico refert, qui seuitia & ira omni deposita, primumque venerabili Dei Genitricis imagine, ut decet, adorata, auum quem diximus, comiter abduxerit; & abductum amplexus fuerit,

In operis sui dedicatione.

Li. 15. Eccles. hist. cap. 24. ibid. cap. 26.

Li. 15. Eccles. hist. cap. 25.

Ad Mariam inuocandam hortatur Innocentius & fratrum inuocationis ostendit.

Hymnus Innocentij ad Mariam inuocandam editus.

Rhythmica eiusdem Innocentij ad Mariam precatio.

Maria cultum Graecis hoc tempore sicut fuisse, a Graecis probari scriptoribus per exemplum imperatorum.

Mariae vestem reuerenter habitam Constantinopoli.

A Maria quiduis obimeri posse, quod rectè petatur.

Mariae imago admodum honorata, ab ipsis et Imperatoribus Constantinopolitanis.

blandisq;

Anaronicus S. terq. Imperator quomodo in extremo vita periculo a morte de nocte esse mori stravit.

blandisq; verbis recreant. Præterea cum idem iunior Andronicus totum biduum mortuus iaceret, ac tertio die velut è profundo somno non nihil experrectus esset, diuinum laticem castissimæ Deigenitricis Pegæ postulat: quò statim allato & capiti affuso, non modò recreatus est, sed etiam pristinam valetudinem recuperavit. Senior verò, cum iam sibi mortem instare animaduerteret, ac propter intempestam noctem neminem reperiret, qui sibi diuina mysteria impertiretur, pro salute animæ suæ cum multis lachrymis & genuflexionibus Deo supplicauit, ac deinde sacram Dei genitricis imaginem, quam in sinu gestabat, loco diuinorum mysteriorum in os inferuit; sicut idem Gregoras luculenter affirmat. Quod Andronici factum sic accipi par est, vt quum videret, se temporis angustia prohiberi, quò minùs ante mortem sacrosancto Eucharistiæ viatico muniri posset, adhibita Virginis imagine testari voluerit, se benè quidem sperare tum de Christi benignitate, tum de Matris eius intercessione, quæ suis nimirum precibus apud Deum compensaret, quod ipse, vel inuitus, Sacramenti sumptione præstare iam minimè posset. Narrat & Nicetas Choniates, quanta fuerit imaginis Dei genitricis veneratio in publica processione Constantinopoli, Imperatore Emanuele Comneno & proceribus omnibus per urbem pòhè sequentibus, propterea quòd læta victoria de Pannoniis esset reportata. Græcus etiam fuit Euthymius Zagabonus, qui ab Alexio Imperatore iussus præclara scripsit, & MARIAM his titulis ornauit; quòd sit quauis re creata & visibili superior, pura, impolluta, intacta Patris, ab omni reprehensione aliena, pulcherrima sponsa, in omnibus gloriosa & benedicta, in bonitate & benignitate incomparabilis, & demùm coronis Prophetarum. Sub alis eius intercessionis, inquit, sine impedimento ex corde clamemus: Ne assiduas nostras preces repudies, o intemerata. Magnam enim vim habet, o laudatissima, precatio Matris ad Filij conciliandam beneuolentiam, vt credimus. Ac iterum: Audifilia, & vide, & inclina aurem tuam. Vides enim, vides ante pedes pulcherrimæ capæ tuæ nos omnes tuum postulare auxilium, expectantes tuam defensionem, tuum in omnibus inuocantes patrocini- um. Itaq; vt dum hîc quidem manemus, nos protegas, supplicamus: rursus autem, vt quum excedemus, in ædibus semper viuentibus & luminosis habitemus, obsecramus. Contrà autem nobis parcat tuus Filius & Deus perennib. tuis orationibus. Nihil enim est quod tibi sit impedimento, o impolluta Domina. Nec dubium est, quum in tota Græcia, tum in metropoli, & regia, beata, fortunata, magna urbe, nouaque Roma, vt Manâsses loquitur, Constantinopoli, Deiparæ Virginis tēpla & festa, sicut & alia Christiana sacra, tantisper integra inuolataq; permansisse, donec eandem urbem & Græciã vniuersam nouus Attila, immanissimus nempè Turca (o lugendam nobis vsque iacturam) sub Nicolao quinto Pont. & Friderico tertio Cæsare, tandem oppressit, ac perfidiæ suæ Mahometanæ imperiosè subiugauit.

Testimonium Niceta Choniatis, de Mariæ imagine publicè honorata. Euthymij Zagaboni Mariæ dignitate astruentis testimonium.

Matris Mariæ ad Filium intercessio efficitur, quam Euthymius petiit.

Mariæ cultus & inuocatio ad hæc tēpora vsq; durauit Constantinopoli.

Germanos etiã Principes, a Mariæ cultu, vsq; ad Fridericum primū perseuerasse.

Friderici Imperatoris Matris erga Deiparam pietas singulari.

Principum Austriacorum erga Mariam deuotionis singularium.

In encomio Desparæ, in die Dedicatōnis Templi.

In Annalib.

Anno Christi 1143.

In Vita Alberti quinti.

& in honorem sanctissimæ Virginis Collegiatam Ecclesiã crexit, magnificeque dotauit, quàm sua etiam ætate in villa Terentij Parmensis agri extitisse scripsit Æneas Silvius. Certè Henricus eius nominis septimus Imperator, non minùs religione conspicuus, quàm armis strenuus, beatissimam Virginem adeò in honore habuit, vt circa diem illã, qua in cœlum ab Angelis assumpta celebratur, negotia omnia forensia intermitteret, rebusq; duntaxat diuinis operã dare soleret. Nam & sæpè totas noctes ante imaginẽ Crucifixi, quàm semper circumferebat, orando & peccata deslendo consumsit, nec solum in summis quibusque feriis, sed ferè quotidie tandem sacram sumsit Eucharistiã, vt ex eodem Cuspiniano intelligi potest. Quod si tanta religionis cura summos Principes, publicis licet negotiis impeditos, occupauit, quid mirum alios affectu pietatis nondissimiles, & ocio sancto magis abundantes, tantundem in Virgine colenda fecisse? Certè Ludouicus Francorum Rex, eius nominis vndecimus, non contentus instituto veteri, quo sacrosancta Virgo Angelica oratione vesperi salutatur, etiam hora meridiana publicæ pacis obtinendæ causa campanam in hoc pulsari voluit, vti Ganguinus asseuerat. Huius Ludouici æqualis erat Pius secundus Pont. idemque vnã cum Sixto quarto in Virgine colenda se valdè studiosum ostendit: qui Sixtus festum Conceptionis diuæ Virginis & quæ ad illud cantica pertinent, publicè confirmauit. Eandem Virginem & amauit plurimum, & iusto volumine celebrauit Conradus de Rodenberg Germanus Abbas, & Alanus de Rupe Dominicanus, qui ambo sub Friderico tertio floruerunt. Secuti sunt & alij scriptores, qui MARIÆ cultum posteris commendârunt, quemadmodum Iodocus Beysselius, Henricus Eutichus Franco, Arnoldus Bostius, Iacobus Vuimphelingus, Sebastianus Brant Argentinensis, Marcus Antonius Sabellicus, Baptista Mantuanus, Rodolphus Agricola, Petrus Galatinus, vt reliquos partim Theologos, partim honestis disciplinis & variis linguis exultos homines, qui suum seculum scriptis illustrârunt, & studiosè MARIAM venerati sunt, hoc loco præmittam. Hi quum spectatos illius Ecclesiæ ciues bona fide præstarent, ac rerum sacrarum pij obseruatores, auitaq; religionis fidi custodes essent, suam de colenda Virgine fidem multis sunt argumentis sæpè testati. Extat Francisci Petrarchæ Pæan Vigni Matri Italice scriptus, & à Philippo Beroaldo Latine versus, ex quo pauca duntaxat carmina repetemus:

Lib. de Bohemorum origine.

Lib. 10 de rebus Francorum.

Ludouicus Francorum Rex meridiano tempore pulsare capam subet ad Virginẽ salutandã. Pius II. & Sixtus IIII. Põ. in colenda Despara seculi.

Carmen Petrarchæ in laudem Desparæ.

Virgo decens, quàm Sol vestit, stellæq; coronant,
Cuius formã fuit summo tam grata Tonanti,
Vt tua condiderit sanctam intra viscera lucem,
Tu clypeus miseris firmus mort alibus vna es,
Ictus fortunæ contra mortisq; cruentos;
Tu sola ex omni numero turbaq; piarum
Deligeris, lactus Eue qua in gaudia vertas.
Effice (namq; potes) vt me tua sancta propago
Comiter excipiat refouens.

CAPVT VIGESIMVM OCTAVVM.

In cultu Deiparæ Virginis retinendo & exercendo magnum Veterum fuisse consensum, qui à Friderico primo vsque ad Ottonem Magnum, Christianum Orbem constituerunt.

FOR TASSIS HÆC FIDES ET RELIGIO DE MARIÆ CULTV tum solum viguit, quum Friderici rerum potirentur, superiore autem & proxima ætate suum vigorem amisit. Minimè verò, cum præcedens Ecclesia, sicut ostendemus, ad Ottonem vsque Magnum, qui Magdeburgensem inter alias fundauit Ecclesiã, mordicus eandem religionem

3 Bernardi praestantia & testimonium de Virgine ante Fredericū I. publicè honorata, quam ille in praeiis coluit.

Virginis Mariae iuxta Bernardū Epistola.

Quoniam in Maria nobis sufficiens & praedictanda sint.

Ad Mariam & praeteritas & praesentes & futuros in omni creaturas omnes in caelo & terra merito respicere.

Oratio Bernardi ad Deiparam, tanquam ad Dominam, mediatricem & aduocatam mortaliū.

Et oratio Mariae petenda & exemplum eius imitandum.

Bernardus non pro se tantum, sed pro aliis etiam solitus inuocare Virginem.

nem atque consuetudinem retinuerit, probauerit atque confirmari. Florebat sub Lothario secundo, & Conrado tertio Bernardus Clareuallensis, vir in Gallia, Germania Italiaq; percelebris, quem omnes non solum ob doctrinam diuinitus inspiratam, sed et propter vitae sanctimoniam clarissimam saepe miraculis demonstratam, merito suspicerent ac reuererentur, quo vno melius nec scripsit, nec vixit quisquam in vniuerso coetu Monachorum, si Lutheri quidem calculum admittamus. Nobis vero Petri Cluniacensis suffragium est charius, qui eundem Bernardum fortem ac splendidam monastici ordinis, adeoque totius Ecclesiae Dei columnam appellat. Quis vero vel sepius, vel apertius, atque hic ipse Bernardus de MARIAE laude & cultu concionatur? quis eam libentius ac diligentius vel tunc coluit, vel nunc etiam colendam esse contendit? Vocat illam Reginam nostram, Reginam caelorum, nostram aduocatam & mediatricem, maris stellam, vitae genitricem, inuentricem gratiae, Dominam mundi, Reginam caeli, parentum reparatricem, posterorum viuificatricem, in qua & Angeli laetitiam, & iusti gratiam, & peccatores veniam perpetuo reperiant. Sed iam Doctorem mellifluum de nostra Virgine differentem, quaeso, audiamus: Virgo Regia, inquit, falso non eget honore, veris cumulata honorum titulis, infulis dignitatum. Honora sane integritatem carnis, vitae sanctitatem. Mirare fecunditatem in Virgine, prolem venerare diuinam. Extolle nescientem vel in concipiendo concupiscentiam, vel in pariendo dolorem. Praedica reuerendam Angelis, desideratam Gentibus, Patriarchis Prophetisque praecognitam, electam ex omnibus. Magnifica gratiae inuentricem, mediatricem salutis, restauratricem seculorum. Exalta denique exaltatam super choros Angelorum ad caelestia regna. Haec mihi de illa cantat Ecclesia, & me eadem docuit decantare. Tum alio loco de MARIA haec mirifica profert: Ad illam sicut ad medium, sicut ad arcam Dei, sicut ad rerum causam, sicut ad negotium seculorum respiciunt & qui in caelo habitant, & qui in inferno, & qui nos praecesserunt, & nos qui sumus, & qui sequentur, & nati natorum, & qui nascentur ab illis. Illi qui sunt in caelo, ut refarciantur: & qui in inferno, ut eripiantur: qui praecesserunt, ut Prophetae fideles inueniantur: qui sequuntur, ut glorificentur. Eo beatam te dicunt omnes generationes, Genitrix Dei, Domina mundi, Reginam caeli, quae omnibus generationibus vitam & gloriam genuisti. In te enim Angeli laetitiam, iusti gratiam, peccatores veniam inuenerunt in aeternum. Merito in te respiciunt oculi totius creaturae; quia in te, & per te, & de te, benigna manus omnipotentis quicquid creauerat, recreauit. Ac ne dubitet quisquam, quod idem Bernardus hanc sacram Virginem inuocari, ac inuocare docuerit, sequenti oratione satis seipsum explicat: Domina nostra, inquit, Mediatix nostra, Aduocata nostra, tuo Filio nos reconcilia, tuo Filio nos commenda, tuo nos Filio representa. Fac, o benedicta, per gratiam quam inuenisti, per praerogatiuam quam meruisti, per misericordiam quam peperisti: ut qui te mediante fieri dignatus est particeps infirmitatis & miseriae nostrae, te quoque intercedente participes faciat nos gloriae & beatitudinis suae. Et rursus: Si insurgant venti tentationum, si incurras scopulos tribulationum, respice stellam, voca MARIAM: In periculis, in angustiis, in rebus dubiis MARIAM cogita, MARIAM inuoca. Non recedat ab ore, non recedat a corde: & ut impetres eius orationis suffragium, non deseras conuersationis exemplum. Ac iterum: Sileat misericordiam tuam, Virgo beata, si quis est, qui inuocatam eam in necessitatibus sibi meminerit defuisse. Neque suo tantum, sed & aliorum nomine MARIAM Bernardus inuocare solebat, ut idcirco dixerit aliquando: Quoties mihi necesse est, fratres, post lacrymosas querimonias vestras exorare Matrem misericordiae, ut suggerat benignissimo Filio, quoniam vinum non habetis. Quid multa? Bernardus has duas nobis regulas pulchre tradit: Quod vel paucis mortalium constat fuisse collatum, fas certe non est suspicari tantae Virgini esse negatum, per quam omnis mortalitas emerit ad vitam. Quicquid autem illud est quod offerre paras, MARIAE commendare memento, ut eodem aluo ad largitorem gratiae, gratia redeat quo influxit. Addit postea: Totis ergo medullis cordium, totis praecordiorum affectibus & votis omnibus MARIAM hanc veneremur, quia sic est voluntas eius, qui totum nos habere voluit per MARIAM. Aduocatam habere vis ad Christum? Ad

In enarrat. 7 cap. Matt. Epist.

Serm. 1 de Assum. Virg. Et ser. 2 de Adue. tu Domini. Et ser. 2, in die Pentecost. Et ser. de eiusdem Natiuitate. 1 in Epist. 174 ad Ca. nonicos Lugdunenses.

Serm. 2 de die Pentecostes.

Luc. 1.

Serm. 2 in Actu. Domin. Hom. 2. de beata Virg.

Serm. 4 de Assum. Virg. Serm. 2. in Domini. I. post oct. Epiphania. Epist. 174 ad Canon. Lugdunem. Et serm. de Natiu. Ma. 116.

Ad MARIAM recurre: exaudietur & ipsa pro reuerentia sua: Exaudiet utique Matrem Filius, & exaudiet Filium Pater. Filioli haec peccatorum scala, haec mea maxima fiducia est, haec tota ratio spei meae. Haec pauca est multis summam excerpere visum est, quae Bernardum cultorem Deiparae Virginis maximum fuisse satis declarant, quique cum apud Nouat ores magnam saepe habeat auctoritatem, & reuera caelesti magis quam humana doctrina sit praeditus, mirum sane, cur apud eosdem non tantum valeat, ut ipsius in cultu Virginis approbando doctrinam & exemplum aliqua saltem ex parte sequantur.

BERNARDO dignus discipulus fuit Guericus, suumque magistrum pietate ac eruditione in eo etiam refert, quod MARIAE cultum & inuocationem praclare commendat. Nam & naturalem quandam pietatem fidei hoc filius dicere asserit, ut illi ad inuocationem nominis MARIAE primo vel maxime refugiant in omnibus necessitatibus & periculis, tanquam paruuli ad sinum Matris. Et nunc, inquit, habitamus ad iutorio Maris Altissimi, in protectione ipsius commoramur, tanquam sub umbra alarum eius: & postmodum in consortio gloriae ipsius, tanquam in sinu ipsius confouebimur. Tunc erit vox vna latantium & aggratulantium Matri; sicut latantium omnium nostrum habitatio est in te, sancta Dei Genitrix. Nullatenus autem credideris maioris esse felicitatis & gloriae habitare in sinu Abrahae, quam in sinu MARIAE, quum thronum suum in ea posuerit Rex Israel. Ac deinde: Non immerito creditur, sine iniuria, vel inuidia caeterarum sedium, quoddam esse speciale Regis solium excelsum & eleuatum super gloriam omnium, MARIAM dico exaltatam super choros Angelorum, ut nihil contempletur supra se Mater, nisi Filium solum, nihil miretur supra se Regina, nisi Regem solum, nihil veneretur supra se mediatix nostra, nisi Mediatorem solum; cui nos ipsa precibus suis conciliet, commendet, & representet vnicuique Filio suo Iesu Christo. Quare hoc modo etiam illam inuocat: Sicut oculi ancillae in manibus Dominae suae, ita familia haec famelica de te praestolatur alimoniam vitae. Per te fructum vitae communicauimus in mensa praesentium Sacramentorum: Per te eundem fructum vitae communicemus in mensa perennium gaudiorum, Iesum benedictum fructum ventris tui. Sed & aequalis Bernardi erat Petrus Cluniacensis, quem venerabilem non temere haecenus vocant, homo magnus, & in magnis occupatus, ut a Bernardo dicitur, qui sic MARIAM inuocauit: Adesto & tu beatissima Virgo, Mater eiusdem Saluatoris & Redemptoris nostri, & pre omnibus post ipsum in te specialius confidentes, ab expectatione sua nullatenus confundi permittas. Nec multo vetustior fuit Rupertus Tuitiensis, celebris & ipse scriptor, Abbas scientia & sanctitate clarissimus, meritoque MARIAE cultor insignis, quonia per orationes instantissimas, ut Tritemij verbis utar, a Matre gratiae Virgine MARIA scientiam Scripturarum, quam ingenium negauerat, postulauit, tantamque in omni Scriptura scientiam consecutus est, ut similem suo tempore non habuerit. Appellat eandem myrrhae & thuris montem, speculum humilitatis, maximam portarum caeli, quas Dominus ut manna plueret, nobis aperuit, salutare templum Domini, sacrarium Spiritus sancti, thalamum sanctitatis, triclinium diuini consilij, Magistrorum, hoc est, Apostolorum magistrum, nec modo Christi, sed & omnium discipulorum Christi Matrem, ac Reginam caelorum. Q Domina, inquit, Dei genitrix Maria, & incorrupta Mater Verbi aeterni, Dei & hominis Iesu Christi, non meis, sed tuis armatus meritis, cum isto viro, scilicet verbo Dei, luctari cupio. Ac iterum: O beata MARIA, mons montium, Virgo virginum, sancta Sanctorum, ad omnes quidem conuertimur (Sanctos) sed ad te praecipue praeter oculos nostros leuamus, tuum pra omnibus auxilium suspiramus. Longum esset reliqua percensere, quae alij aequales ferè scriptores Hugo & Richardus Victorinus, Petrus Lombardus, Honorius Augustodunensis, Bruno Carthusianus, MARIAM egregie celebrantes ac pie simul inuocantes, memoriae prodiderunt.

Serm. 1 de festo Assumptionis Mariae.

Serm. 4 de Assum. Mariae.

Lib. 1. Epistol. 2.

In Lib. de monasterio Hirsaugiensi. Lib. de diuinitis officiis, Et in Euang. Ioann. & praeterca in lib. cantic.

In Prolog. sup. Cantica. Lib. 7. in Cantica.

In Serm. de Assum. Virginis.

Maria cunctis Valde Generanda, & honoranda pro aduocata iuxta Bernardum.

Nouatores impletis, Bernardo credunt, circa Virginis cultum non credunt.

Guericus testimonium de Mariae cultu & inuocatione, quum illustrat Mater, ad quam filij Dei confugiant.

Manus est, in Maria sinu, quam Abrahama habita re.

Maria thronus & gloria in caelo incomparabilis atque singularis, & nullus Deo se propinquior. Quomodo Guericus Mariam inuocet.

Petri Cluniacensis de Maria testimonium, qui eandem inuocauit.

Quam praclare Rupertus Tuitiensis de Maria loquatur, eamque coluerit.

Catholici ad omnes Sanctos, sed ad Mariam praecipue suos oculos leuant eiusque auxilium petunt.

Zacharia Chrysopolitani testimonium de Maria merito Generanda & inuocanda.

Seftariis in pro-
clui est calum-
niari, quod cum
Ecclefia nolunt
fene & fobrie in
selligere.

Primas inter
Santos tenet Ma-
ria, & ceteris
omnes excellit
eoz, præ ceteris
uocanda.

Hermannus Co-
militis in Ma-
ria laudanda
& colenda dili-
gens.

S. Adelbertus
Martyr ex Goto
martyr facto Dei
para conalefit,
fuz religiofus.

Exempla Prin-
cipum Christiano-
rum, qui fedulo
in cultu Virgi-
nis hoc feculo ser-
uati sunt, ac pri-
mum de Henri-
co II. Imperato-
re.

De singulari re-
ligione Henrici
II. Cafaris.

niatores, vix paffuri hodie quidem talem encomiaften, quantum vis Ecclefie fide fen-
fuq; nitentem, qui tant opere Matrem propter Filium euehit, & ventrem benedictum
ob fructum ventris facratione prædicat. Docet præterea hic Gifelbertus, quæ ad Virgi-
nisinuocationem propiùs faciunt, & aliquam eiusdem inuocationis causam assignant.
Indomo Patris æterni, inquit, multæ sunt mansiones, id est, cœlestium Spirituum,
Apostolorum, Martyrum, Confessorum, Virginum: sed hæc omnia regna superat al-
titudò MARIÆ: super hæc omnia regna ex Filij gratia leuatur. Accedamus ad hunc
thronum gratiæ cum fiducia: Ipsa enim est stella, cuius ducatu & interuentu ad patri-
am transfretamus: ipsa Deum Patrem orat ac deprecatur pro seruis, Filium pro filiis,
sed naturalem pro adoptatis. Cum hoc Gifelberto, sicut in aliis, ita etiam in MARIÆ
cultu consenserunt, qui hoc seculo in eadem B. Benedicti familia non minore sanctita-
te, quam eruditione claruerunt. Ex quibus Smaragdus & Algerus extiterunt, hisque
annumerare licet Hermannum Contractum Comitem de VVeringen Sucuum, & Ab-
batem deinde Sangallensem, quem & Cuspinianus, nescio quo pacto, Episcopum faci-
cit Constantiensem. Is, præter alia, in MARIÆ laudem selecta quædam & suauia can-
tica edidit, quæ adhuc in vsu seruantur Ecclesiæ; quem admodum illi sunt hymni: Aue
præclara, Salue Regina misericordiæ, Alma Redemptoris mater, O gloriosum lumen;
sicut fatentur etiam Centuriatores. Erat inter Hildesheimenses Episcopos Diethar-
dus, qui magna cum laude illi præfuit Ecclesiæ, & auream tabulam in Æde summa
sanctissimæ Virgini dedicauit. Tum Ottonis Magni nepos, idemq; Saxonix & Sueuiæ
Dux, qui paternam hæreditatem Deo & Ecclesiæ attribuit, Bruno nimirum, Verden-
sis postea factus Antistes, ad MARIAM promouendum honorem, collegium Virginum
sacrarum extruxit. Adelbertus verò Martyr illustri, qui primus ferè Bohemis, ac dein-
de Polonis Euangelicam lucem ostendit, sanitatem amissam recuperauit, & ad vitam
monasticam se contulit, quum puerum ipsum grauius laborantem mater Deiparæ
commendasset, eiq; religionis ergo vota fecisset.

NE QUE VERÒ MARIÆ cultus penes Ecclesiasticum ordinem duntaxat constitit, sed
est à Principib. & Magistratib. tunc in pretio habitus fuit. Etenim Henricus eius nominis
secundus Imperator Bauarus, qui Claudi, imò & sancti cognomentum accepit, vt flo-
rem sanctæ Virginitatis integrum conseruaret, singulari MARIÆ ope fuit adiutus; sicut
& Nauclerus fufius explicat, & in colenda Virgine tam sedulus perscuerauit, vt in me-
diis etiam peregrinationibus, si quando Urbem aliquam ingrederetur, primam quidem
noctem precandi gratia in illa Æde consumeret, quam B. Virgini sacram fortè reperif-
set. Eidem calicem aureum immensæ magnitudinis, ac duabus ansis in signem fabricari
atq; dicari curauit, vt innuit Cuspinianus. Tantam verò & castitatis & pietatis curam
cum Imperij gubernatione coniunxit, vt Gotfridus Viterbiensis Regis Conradi Nota-
rius, si non eleganter, at verè tamen de illo canter:

*Coniuge virginea Virgo permansit & ille,
Catholicas dedit Ecclesias quasi mille.*

INTER alia verò templa, quæ Deo & Sanctis posuit, non parùm excellit Basilica,
quam in honorem Virginis idem apud Spirenses non sine magnificentia regia construe-
re cepit (Conradus enim Cæsar Saliquus, eius nominis secundus, absoluit) in qua &
Cæsarum corpora de more conduntur. Sed & monasterium B. Virgini sacrum, & Be-
nedictinis assignatum in Diocesi Argentinenfi, quia præ nimia vetustate ruinam mi-
nabatur, reparando fundauit, & fundando reparauit, quod à fluuiolo præterfluentè
Schutteren appellari Tritemius annotauit. Tanta enim huius Imperatoris religio fu-
it, vt prudenti consilio cum vxore habito, quoniam ob sacrum cœlibatum spem omnè
prolis abiecerat, Deum omnium bonorum datorem hæredem suum instituerit, extru-
endis deinde ac dotandis templis ad eò intentus, vt mirum quibusdam videatur, Prin-
cipem ita religioni deditum, potuisse Imperij terminos ab hostibus defendere, Bohe-
miam subiugare, Burgundiam in deditionem recipere, Pannoniam Ecclesiæ Catho-
licæ adiungere, regnum suum locupletare, totamque Germaniam, Galliam, & Ita-
liam pacatam retinere. Sed hoc exemplo suo præclare docuit, Principes, si velint,
religionè

Toan 14.

In Vita Co-
radi Salu-
qui.

Centum. m.
cap. 10.

In suo Chro-
nico.

In li. de Mo-
nasterio Vir-
giniensi.

Lib. 5. deci-
mitate Dei,
cap. 26.

Lib. 1. De-
cad. 2. de re-
bus Vngari-
is.

Matth. 10.

2. Reg. 24.

religione haud minùs quàm potentia, & sacris precibus æquè ac armis militaribus in
Repub. florere, & hostibus triumphare posse. Siquidem & Theodosius Imperator con-
tra robustissimum Eugenij Tyranni exercitum, vt Augustini verbis vtat, magis orando
quàm feriendo pugnavit, & hostes oppressit. Idem Henricus Vngarorum Apostolus
haud temerè dictus est, quòd magnam præbuerit occasionem per sororem Giselam
Vngarorum Regi desponsatam, vt Stephanus Vngariæ Rex, abiecto idololatriæ cultu,
sacro lauacro ablueretur, & vnâ cum vniuersis suis subditis Christianismum amplecte-
retur. Qui Stephanus per Adelbertum, quem diximus, sanctum Episcopum Christo
regeneratus, incredibili studio & cultu venerandam Dei ac Domini nostri Matrem
prosequi cœpit, & sanctus ipse pater sanctum filium Emericum in hoc pio instituto re-
liquit hæredem.

CÆTERVM præter alia hic Stephanus ad cultum Virginis Basilicam profus regi-
am in regia vrbe Albanensi non modò fundauit, sed fundatâ etiam singulari tum mu-
nificentia, tum elegantia, vt antea meminimus, cohonestauit. Omitto enim complu-
ra, quæ Antonius Bonfinius de huius Basilicæ admiranda præstantia, variisque mune-
ribus & ornamentis illi à dicto Rege attributis accuratè recenset; nec sine dolore co-
gito, hanc quoque nobilem Vngariæ partem Christo & Virgini ademtam, ab immani-
bus verò Turcis occupatam, ac Mahometanis sacris nunc impiè profanatam esse. De
Stephano autem Rege hæc adiicit Bonfinius: Assiduis Diuam Virginem precibus exo-
rauit, vt se suumque regnum perpetuo magna Mater patrocinio tueretur, cuius tutelæ
ac potestati se Vngarosque omnes addixerat, omniaque suorum studia fortunasque
dicauerat. Quinetiam illud solenne promulgauit Edictum, vt omnes diem B. Virginis,
quo inter Diuos relata fuit, inter celebratissimos haberent, Dominæque diem appella-
rent, ac cætera eius festa ieiuniis & singulari solennitate transigerent: hanc demùm pe-
culiare sibi pientissimamque Patronam in cœlo terrisq; ducerent. Quadam nocte,
cœlesti percitus instinctu, clam sine comite è regia prodiit, distentos nummorum lo-
culos ferens, quos miserimo Christi popello distribueret. Quò quum venisset, stipem
que viritum daret, inter perulantes rogatores mox orta seditio, Regi per contumeliam
ab audioribus plerisque barba distracta, & ne parua quidem ex parte conuulsa. At is
nequaquam ex hoc succensus, imò solido quodam gaudio agitatus, in genitricis Ædè
properauit, ac mox ante aram in terram procidens, ingentes Diuæ gratias egit. Regina,
inquit, cœli ac Diuam magna parens, vnica Vngariæ patrona gentis, immortales tibi
gratias ago, quòd me, quem Regem esse voluisti, milites tui hoc modo tractarunt co-
lueruntque: Si has ab hostibus iniurias accepissem, tuo auxilio vlcescerer. Proinde hinc
futuræ felicitatis auspicià capto, neque irrita Filij tui verba scio fore: quum suis Apo-
stolis ne minimum quidem è capite capillum periturum esse recepit.]

Ac pluribus Bonfinius apertè demonstrat, sanctissimi Regis morem familiarem fu-
isse, vt non seipsum modò, sed & filium Emericum, ac totum Pannoniæ regnum in
singularè MARIÆ perpetuæ Virginis tutelam frequenter ac reuerenter offerret. Qui
cum aliquando hostium iniuria laceratus, bellum ad suos tuendos necessarium para-
ret, in primis operam dedit, diuinam vt opem manibus & corde sursum erectis implo-
ret, simulque MARIÆ, tanquam Matri & Dominae suæ, vim ab hostibus illatam sup-
pliciter commendaret. Vide autem, quàm id faciat religiosè: Si placet tibi, inquit,
Domina mundi, tuæ partem hæreditatis ab inimicis deuastari, & nouellam Christia-
nismi plantationem dissipari, ne quæso sinas illud imputari diffidentia meæ, sed poti-
ùs dispositioni voluntatis tuæ. Siquid commertit culpa pastoris, ipse luat: Oues que-
us dispositioni voluntatis tuæ. Si tibi sollicitum de grege seruando pastorem, imò Re-
fo insontes ne patiaris affligi.] En tibi sollicitum de grege seruando pastorem, imò Re-
fo in seipsum potius, quàm in populum diuinam sæui-
gem alterumque Dauidem, qui in seipsum potius, quàm in populum diuinam sæui-
re vindictam ex animo precabatur. Moriturus autem hinc Stephanus, cuius eximiam
sanctitatem frequentibus post mortem miraculis Deus commendauit, primùm quæ
ad probam regni administrationem facerent, prouidè constituit, ac deinde manus &
oculos in cœlum extollens, quantum fiducia in MARIÆ collocatum haberet, satis hac
est precatione testatus: Regina cœli, mundi inclita reparatrix (ob genitum scilicet
Zz 3 orbi

Principes non
minùs religione
quàm viris. &
armis certare
ac vincere posse.
Cur S. Henricus
dictus Vngaro-
rum Apostolus.

Stephanus Vn-
garia Rex Chris-
tianus factus,
Mariam impen-
sè veneratur.

Decreta Steph-
ani Regis ad pub-
licam venerationem
per virginis per-
mentia.

Stephanus à me-
dicis indignè tra-
ctatus, quomò-
dò se Virgini Ma-
ria commendauit.

Stephanus Rex
filium & regnū
seque simul Maria
patrociniò com-
mendare solebat.

Stephanus prece-
rio ad Mariam
in principio bel-
li plena humilita-
tatis.

Stephani Regis morituri ad Mariam precationes obsecratis.

Regens Veterum Vngarorum pietas erga Domini matrem.

Cum Vngaris in feliciter agi post mutata religione, cum famula Maria esse desinunt.

De reuerentia, quam Virgini Mariæ habuit Manuel Comnenus & Ioannes Comnenus Imperatores, alyq. Græci.

Maria se inuicta Imperij collega ab Imperatore habita, eius gratia dicta post victoriam.

Ioannis Zonara breues precatiuncula ad Virginem Matrem dicta.

orbi Redemptorem (tuo patrocinio sanctam Ecclesiam cum Clero & Episcopis, regnumq; cum Primatibus & populo tuis precibus commendo: quibus ego nunc vltimū valedicens, animam quoque meam tuis manibus committo.) Hæc ille verba (sicut Episcopus Cartuius ad Colomannum Vngariæ Regem scripsit) coram regni sui Primoribus protulit, ardenti quadam & suprema obsecratione confirmans, quod maxime in votis habebat, MARIAM vt Vngari præ cæteris gentibus sibi Matrem patronamque perpetuam retinerent ac colerent: Eam enim sibi commendatis multum opis atque subsidij apud Deum Opt. Max. posse impetrare; sicut postea Vngari re ipsa deprehenderunt. Ex quo tēpore Vngaris cœpit esse solenne, vt, ne à sui Regis Stephani & Episcopi Gerardi Cananiensis, de quo iā antè diximus, vestigiis moribusq; discederent, MARIAM Dominam reuerenter appellare, eius Basilicas & domi extruere, & foris ornare, ad eiusdem nomen corpus caputque submittere, huius & imaginem in pretio passim habere, & aureis etiam nummis imprimere. Atq; hunc illi spiritum, hæc pietatis exercitamenta cum primo fidei Christianæ lacte inde ab initio imbiberunt: hanc disciplinam primi Doctores ac Principes, qui nomen Christianum illic professi sunt, tam inclitæ genti iam olim traditum reliquerunt. Verumenimvero quāto longius ab hac prima institutione Vngari deflexerunt, seq̄ue veteri epitheto, quo sanctæ MARIÆ familia dicuntur, indigniores præstiterunt, tantò sanè minùs patronam illam sibi fauentem experti sunt, ac nostro etiam seculo experiuntur. Igitur quæ illorum Respub. sub tali patrona priùs pulcherrimè stabat, & cum quouis florentissimo regno certabat, nunc, eheu, foedè dilacerata iacet, & partim à Mahometanis canibus maiorem in modum oppressa, se vix mouere iam & respirare potest, partim ab Ecclesiæ Catholicæ corpore auulsa, & in sectas varias dissecta, multorum capitum nobis horrendum quasi monstrum, aut certè corpus planè saucium & veluti confectum refert, nullam vt illic speciem vel vmbra pristini regni que spendoris agnoscere liceat. Verùm de rebus Vngaricis abundè satis.

Quid quòd Manuel Comnenus Imperator Constantinopolitanus, cum ingentē de Vngaris victoriam retulisset, Deo & Virgini gratias dixit, publica nimirum processione instituta Constantinopoli, & Deiparæ imagine magno cum honore circumducta, quam Imperator ipse ac proceres omnes reuerenter comitabantur? Rursus Ioannes Comnenus, qui Michaëlem præcessit, cū suos milites à Scythis graueri ac premi cerneret, ad imaginem Dei Genitricis, quam præsentem habebat, cum gemitibus & miserabilib. gestib. sese conuertit, ac tristes lachrymas fudit. Statim verò cœlesti robore armatus, Scythicam aciem profligauit; & quemadmodum olim Moyses, extensione manuum Amalachiticæ turmas fecilè dissipauit. Ob hanc victoriam de Scythis partam Ioannes idem vota Deo Virginiq; persoluit, & festum Pazinacarum, vt vocarunt, in rei gestæ monumentum gratiq; animi testimonium instituendum curauit. Vicit & Persas, indeq; triumphum egit, in quo magnificè quadriga est appaata, & à quatuor equis candidissimis ducta: Neq; conscendit tamen currum Imperator, qui cum victoriam Deiparæ, vt inuictæ Imperij collegæ, acceptam ferrer, Dei genitricis imaginem in quadriga collocavit, & habenas eius quadrigæ viris potentissimis moderandas, & cognatis suis currum curandum dedit: ipse verò crucem manu gestans pedes incessit. Postea templū ingressus, atq; in conspectu omnis populi ob successus gratias Deo actis, in palatium abiit. His Nicetas Choniates non obscurè monet, quanta religio erga Virgine Matrem eiusq; sacram imaginem fuerit apud Græcos Imperatores, vt pace belloq; nostros, id est, Occidentales Imperatores, hac in parte propemodum illa ætate superasse videantur. Plura sunt id genus Græcorum Principum exempla, quæ tūm ex Ioanne Zonara, tūm ex Gregorio Cedreno Græcis historiographis (etenim ambo sub Henrico quinto ferè scripserunt) hoc loco repetere supersedemus. Idem Zonaras de sanctissima Virgine canonem, vt vocauit, proprium scripsit, eoq; propemodum hæreses omnes iugulauit, ex quo nos breues duntaxat sententias iuxta Genebrardi versionem excerpemus. Supplicationibus tuis, inquit, Virgo tuū ouile libera. A Manetis mania & furore, fac, liberemur. Nobis vera sententia (de fide) immota constet & maneat tuis intercessionibus, omnium

In historia Regis eiusdè Stephani.

Vide Nicetas Choniates in Annalib. circa Ioannem Comnenij Imperium.

Ex d. 7.

In Annalib.

Imprecatione ad sacratissimam Virginem Matrem primam & secundam.

De orig. genuit et Princ. Bauarorū.

In Epistola ad Ioannem Episcopum Sinuadon. In Hom. de Zonara factis Deipara.

omnium Regina. Nos omnes in Filij tui decretis firma, Virgo Deigenitrix. Tu animæ meæ tribue, vt bona eligat. Ab Aërij impietate, ô omnium Regina, eripe me. A Leonis Isaurici impietate, Dei genitrix, fac liberemur.] Et si verò certum non habeamus, quo seculo vixerit Matthæus Philadelphienfis Ephesiorum Archiepiscopus, cuius precationes Alardus Amstelrodamus primū Latinè conuertit, tamen quoniam à præsentia ætate non procul abuisse videtur, illius quoque MARIAM implorantis verba quædam subiiciam. Sic autem inter alia multa pronunciat: Ad te, quotquot sumus Christiani, tempestate iactati confugimus: in tuo vnus præsidio acquiescimus: tuo imperio, auspicio ductuq; classem quòquo versum solutā dimittimus. Tu terrā marique, ô MARIA, vsquequaque ades periclitantibus. Acte quidem monstrantes benè tranquillum diuitiarum portum, aduersus exortos tentationum imperus tutissimam ac firmissimam de puppi iacimus anchoram, excitasq; nobis è vita varias tentationum procellas, te auspice consopimus atq; sedamus.] Vocat eandem Virginem totius ciuitatis nobile triclinium, sacratissimum templum Dei Patris, aulam & thalamum immaculatum Filij, & sanctissimum sacrarium Spiritus sancti. Precatur illam, vt faciem suam non auertat à se peccatore, sed potiùs cōfugientem clientem respiciat pro solita benignitate, eumq; malis animi perturbationibus atq; tētationibus liberet, vnigenito Filio suo pro se supplicando. Postremò Scheyrenses Dominos & Comites præterire non debeo, vt potè olim tam insigni nobilitate commendatos, vt ex illis complures Bauariæ Principes extiterint, tantæq; pietatis laude cumulos, vt suum præcipuum castrum in Scheyrense Monasterium, quod etiam nunc apud Bauaros extat, conuerterint, suæq; familiæ perpetuam illic delegerint sepulturam. Cū verò illi quibus in Scheyrēse castrum quod diximus, ius competeat, tanquàm vltimi hæredes aliquando conuenissent, iuri suo cedentes, quicquid hoc bonorum erat, beatæ semper Virgini promptè obtulerunt atq; cōsecrârunt, Tritemio teste. Sed ô infelicem nomine ac re Ducem Arnoldum, qui quū suam partem dæmoni quàm Virgini deuouere mallet, à dæmone tādē abreptus, & in vicinum lacum proiectus, crudelitatis simul & impietatis pœnas exoluit.

Testimonium Matthæi Philadelphienfis apud Ephesum Metropolitanum sanctissimum Virginem præclare commendatis & snucantis.

Epitheta Virgini Matris attributa.

Comites Scheyrenses castrum suum in Monasterium conuersum, B. Virgini offerunt.

CAPVT VIGESIMVM NONVM.

Testimoniis fide dignis euinci, quòd Deiparæ Virginis cultus à tempore Ottonis Magni ad Mauritium Cæsarem vsq; præclare vigerit in Ecclesia Dei.

NON SATIS EST DE FRIDERICIS ET OTTONIBVS VERBA RECISSE, quorum seculo, id est, ad Christi annum 938. suum MARIÆ cultum, quem etiam nunc peragimus, detulit Ecclesia; quæ admodum historiographi Græci & Latini multis modis testatum faciunt. Nos vt promissum pensum absoluaamus, ab Ottone Magno, qui multas Ædes sacras extruxit, ad Mauritium Cæsarem vsq; progrediemur, vt hoc etiam quasi trecenario seculo non obscura vestigia, sed euidencia documenta de MARIÆ cultu publicè instituto atq; seruato, in lucem proferre pergamus. Vbi primū se nobis offert Germanus Constantinopolitanus, vt sanctissimus, ita & celeberrimus Patriarcha, qui sub Constantino Copronymo contra Iconomachos pro Ecclesia præclare certauit, & inter cætera hoc modo scripsit: Ancillam & Matrem Christi existentem verè pro nostro genere intercedentem præsentissimè, ita vt Dominus quidem noster salutem dispenset, illa verò materno affectu pro nobis poscat agnoscimus.] Ac alibi rursus Matrem Domini compellans, pro concione publicè dixit: Quis post tuum Filium ita generis humani curam gerit, sicut tu? Quis ita nos defendit in nostris afflictionibus? Quis tam citò præueniens nos ab irruentibus liberat tentationibus? Quis in supplicationibus ad eò pugnat pro peccatoribus? Quis ea, quæ corrigi non possunt, ad eò repugnando excusat? Tu enim cū habeas maternam apud Filium tuum fiduciam & potentiā, nos qui sumus condemnati, &

Etiam ante Ottonē Magnū Mariæ cultū in Ecclesia significat, s. Germani auctoritate probari.

Eximia Mariæ commendatio à Germano Patriarcha recitata publicè, de st.

*ius erga nos
charitate atq;
potestate.
Confessio Ecclē-
siae de Maria
praestantia &
potestate.*

*Quomodo Ger-
manus Mariā
inuoat.*

*Celebriores his-
toriarum docto-
res de Maria
colenda & in-
uocanda con-
sensisse, et in-
primis Dama-
scenū.*

*Quāmprecare
Damasceus
Mariam cele-
bret, habeatq;
pro aduocata.*

*Aduersarios
Damasceus per
peru indigna-
ri ob Mariam
honoratam &
inuoatam.*

*Venerabilis Be-
da testimoniu,
Mariam ipsius
seculo inuoca-
tam fuisse, &
inuoari debe-
re.*

*Ad Mariam to-
to affectu con-
fugiendū Chri-
stiano.
Cur Maria sis-
dem ferē verbis
ab Elizabeth
& Gabriele
praedicetur.
Testimonium
Idiota in libro
contemplat. de
Virgine Maria,
eiusq; puritate,
dignitate et in-
uocatione.*

non audemus intueri ad caeli altitudinem, tuis intercessionibus ei efficis familiares.] Atque vt eiusdem seculi, imò Ecclesiae fidem, & consuetudinem certius agnoscamus, hocidem fidenter adiungit: Quamobrem is qui affligitur, ad te confugit. Qui iniuria afficitur, ad te accurrit. Qui est rebus asperis & aduersis implicatus, tuum inuocat auxilium.] Et concludit tandem: Omnia tua sunt admirabilia, o Deipara: omnia supra naturam: omnia ingentia & aliorum vires superantia: propterea & patrocinium tuum maius est, quam vt intelligentia comprehendi possit.] Ac iterum in alia concione MARIAM his verbis implorat: Domina Dei mater da piis, qui tuum festum peragunt, auxilium tuum, protectionem & defensionem, eos omni ex parte liberans tuis intercessionibus ab omni necessitate & periculis, morbisq; grauibus, & omnigenis calamitatibus. Eos autem colloca, vt mater Domini, in loco deliciarum, vbi est lux, & pax, & rerum experendarum summum bonum.]

CETERVM inter alios hac aetate florentes Theologos, Theophylactum, Strabum, Rabanum, Haymonem, Ionam, Alcuinum, Isidorum (a singulis autem suffragia petere longum sit) non parum excellit Ioannes Damascenus, qui licet ab Iconoclastis tunc maximè tumultuantibus, vt antea probatum est, inique crudeliterque tractaretur, tamen in honore MARIAE asserendo sui semper similis fuit, ac de illa honorificentissime scripsit. Hanc Sanctis sanctiorem, sacris sacriorem, & piis magis piam; pontem itidem ad vitam, & scalam ad caelos, & diuinum thesaurum appellat. Mane, inquit, nobiscum, quae es nostra consolatio; quae es nobis vnicum in terra solatium.] Ac rursus: Inuituperabilem, Deipara, spem tuam habens seruabor: defensionem tuam possidens, perquam pura, non timebo: persequar inimicos meos, & in fugam vertam, solam habens vt thoracem, protectionem tuam, & omnipotens auxilium tuum. Et deprecor clamans tibi Domina, salua me intercessionibus tuis.] Item: Gloriosa semper Virgo Mater Christi Dei adduc nostram deprecationem Filio tuo & Deo, vt saluet per re animas nostras.] Ac iterum: Misericordiae ianuam aperi nobis benedicta Deipara: liberemur per te a calamitatibus. Tu enim es salus generis hominum.] Et paulò post: Omnem spem meam in te repono Mater luminis, serua me sub protectionem tuam.] Vbi^a Chemnitius & ^b Centuriatores Damasceno succensent, viro aliòquin, vt Suidas confirmat, eruditione & eloquentia praestantissimo, nec vlli eorum, qui sua aetate vel doctrina, vel nominis celebritate claruerunt, secundo. Cur verò tam praclaro & Orthodoxo Doctore succensent, obsecro, qui sui muneris proprium esse ducit, gratum se Virgini exhibere, quam adeò sibi propitiam ac beneficam re ipsa compererat, vt, sicuti antea memorauimus, manum sibi relectam miranda illius ope diuinitus recuperarit?

IAM verò Beda cum Damasceno eadem de MARIÀ scripsit, sui temporis Magister, vt ab Albino dicitur, nobilissimus, vel, sicut Ionas Aurelianensis eum vocat, aetatis eius peritissimus ac praclarissimus Doctor; qui simul ob religionem, doctrinam atque virtutem excellentem, Venerabilis cognomen est adeptus. Huius voces & exhortationes extant perspicuae: Seruiamus semper tali Reginae MARIÆ, quae non dereliquit sperantes in se. Cum diligit orationes Sanctorum Christus & exaudit, multò magis Matrem suam exaudit pro peccatoribus orantem.] Ac rursus: Stat MARIÀ in conspectu Filij sui, non cessans pro peccatoribus exorare. Toto igitur affectu confugiamus aduenire, vt per suas orationes ducat nos ad illa gaudia, vbi ipsa manet cum Filio sine fine.] Praeterea obseruandum in Euangelio esse docet, quòd MARIÀ Virgo à cognata Elizabeth & Gabriele Archangelo eadem voce benedicatur, quatenus & Angelis & hominibus veneranda, & cunctis meritò foeminis praefenda monstretur. Verè beata Parens, inquit, quae, sicut quidam ait, enixa est puerpera Regem, qui caelum terramque tenet per secula.] Adiungam & Idiotam, quoniam Centuriatores eundem huius aui scriptorem statuunt, qui modestiae causa nomen suum suppressere, & vilem hanc appellationem assumere voluisse videtur, Philosophus aliòquin profectò Christianus minimè rudis, nedum Idiotam existimandus. Hic toto libro MARIAM celebrat, quem idcirco in quibusdam huius authoris operibus malae fidei typographi turpiter omiserunt; eamque

*Homel in
deduktionē
Deipara.*

*In hymnis,
quibus fe-
stum Annū-
ciationis
Mariae cele-
bratur.*

*a Contra
Concil. Tri-
dent. de In-
uocat. San-
ctorum.
b Centur. 3.
cap. 4.
c In Lexico.*

*In Homelia
de sancta
Maria.*

In i. c. Luc.

In c. ii. Luc.

eamque pulcherrimam mulierem, Virginem gloriosissimam, thesaurariam gratiarum, aduocatam miserorum, & post Christum filium vniuersae creaturae Dominam vocat. Huius gloriosae animae nihil vnquam turpitudinis, vitij aut peccati adfuisse, & rursus nihil spiritualis pulchritudinis, gratiae & virtutis eidem defuisse testatur, cui nemo demum aequalis, quā nemo maior, nisi ipse Deus existat. Ceteri Sancti, inquit, iure quodam patrocinij pro sibi specialiter commissis plus possunt prodesse in curia Altissimi, quam pro alienis. Beatissima verò Virgo MARIÀ sicut est omnium Regina, sic & omnium patrona & aduocata, & cura est illi de omnibus.] Vbi rursus artem suam exerunt Centuriatores, & aduersus hunc insignem MARIÆ amatorem oblatrant, qui Pontificios errores, vt ipsi vocant, de MARIÆ intercessione & adoratione strenuè promouerit atq; confirmarit. At qui seipsum satis explicat & defendit doctus hic Idiotam, quòd citra diuinum in iuriam in MARIÀ praedicanda versetur, cum expressè dicat: Per ipsam, & in ipsa, & cum ipsa, & ab ipsa habet & habiturus est mundus omne bonum, scilicet super benedictum Filium eius, Dominum nostrum Iesum Christum, qui est omne bonum, & summè bonum, & sine quo nihil est bonum, cum solus bonus sit.] Quod autem de MARIÆ adoratione obganniunt, iam antea diluimus, & Ionas Episcopus Aurelianensis, praesentis etiam seculi non ignobilis Theologus, abundè diluit, vbi Claudio Taurinensi Iconoclastarum patrono in hunc modum, sicut & antea citauimus, concinnè respondit: Virginem quae peperit Christum, non adoramus, sed sanctam Dei genitricem congruo honore veneramus, eiusq; intercessionem apud diuinam Maiestatem humiliter flagitamus. Nec immeritò: quippe quoniam per eam authorem vitae suscipere meruimus, & pro eo quòd eadem sancta & intemerata Virgo MARIÀ, quae vtiq; Deum & hominem nobis edidit, Dominum videlicet Iesum, à cunctis fidelibus pie colitur amore, & debito veneratur honore.]

MERETVR hicsuum quoq; locum Gregorius Magnus, qui Mauritij aetatem asperxit, ac superioribus fortassis omnibus praefendus est, quoniam primariis illis Latinae Ecclesiae doctoribus quatuor annumeratur, & in Ecclesia gubernanda mirificus, ne dicam incomparabilis Pontifex fuit. Istanti MARIAM habuit, vt eam dicat montem in vertice montium ab Esaià vocatam, quae omnem electae creaturae altitudinem electionis suae dignitate transcendat, quaeq; incomparabilibus meritis illustretur. Idem suis concionibus templum MARIÆ maioris, vt vocant, saepe decorauit, atq; supplicationes publicas illic haberi iussit, in quibus ob barbarorum incursions, & ad pestis sauitiam arendam Litaniae decantarentur. Missa reliqua faciam, quae idem in Deiparae honore, vt alibi diximus, constituerit, ac in Ecclesia decantanda reliquerit, quantique sacras MARIÆ imagines amicis religionis ergò donatas fecerit, ac etiam publice circumferri probarit. Tum Sergius Pontifex, qui Iustiniani secundi Caesaris fuit aequalis, quatuor festis diebus, nimirum Annunciationis, Purificationis, Natiuitatis, & Assumptionis MARIÆ, Litanias iam antea vsitatas, ac tunc etiam recitandas assignauit; quemadmodum meminit etiam Sigebertus. De Pantheo iam antea rationem reddidimus, quo pacto ex instituto Bonifacij quarti templum hoc Cybele & Diis Ethnicorum antea sacratum, in MARIÆ Virginis omniumq; Martyrum sit Romae pie conuersum; Phoca nimirum imperante atq; consentiente. Laudatur Ioannes quoq; Pontifex eius nominis sextus vel septimus, quòd inter multa opera illustria (Beda verbis vtar) sanctae Dei genitrici opere pulcherrimo fecerit Oratorium, idq; in Ecclesia B. Petri Apostoli costruxerit. Nec tacerendus est Rupertus primus Vormatiensis, ac deinde Ratisbonensis Episcopus, qui & Laureacensem, siue, vt nunc loquimur, Salisburgensem fundauit Ecclesiam, & Bauaris Apostolum sub duce Theodone sincerissimum praestitit, cum regnaret Iustinianus. Annus erat plus minus quingentesimus octogesimus à partu Virginis, vt Bauarorum Annales indicant, cum ille dictum Bauariae Principem Theodonem, huiusq; fratrem Theobaldum, ac multam vtriusq; familiam Christianae fidei misteriis initiauit, ac initiatos eodem permouit, vt Ratisbonae & Oetingae templa Virgini Matri poneda curarent; sicut antea pluribus est commemoratum. Vtrumq; templum veteris capellae retinet nomen, sed celebrius est Oetingense non procul ab Oeno situm, & maiore miraculorum gloria in hunc vsq; diem

*Centur. 9.
cap. 10.*

*Et de cultu
imaginum.*

*Esai 2.
Lib 1. expo-
sition. in li.
1. Reg. ca. 11.*

*In Chroni-
co.*

*Vide Ioan.
Annales
lib 3. in An-
nals. Boi-
um.*

*Maria Sanctis
reliquis praestā-
tior in vita &
intercessione,
omnium patro-
na et aduocata.*

*Defensio idio-
tae loci contra
Centuriatores.*

*Quomodo Ca-
tholici Virgine
colant, ac colen-
dam esse doce-
ant, iuxta Io-
nam Aurelia-
nensem.*

*Gregorius Ma-
gnus de Maria
praclara scri-
psit, eamque in-
uocant.*

*Maria etiam à
Sergio Pontifi-
ce subeunt ho-
norari publice.*

*Bonifacius &
Ioannes Pontif-
ices Maria cul-
tum promoue-
runt.*

*S. Rupertus in
Maria honorē
templa coadit
in Banaria.*

diem cohonestatur. Post hæc sacras id genus Ædes, quas Rupertus eiusque socij consecrârunt, per omnem Bauariam singulari studio cœptum est ædificari. Habuit & suum Apostolum Bonifacium Germania, Archiepiscopum nempe Moguntinum, simulque Christi Martyrem, qui primum Ecclesiæ Herbipolensis Episcopum, quum Zacharias Pontifex regeret Ecclesiam, S. Burckhardum instituentum curauit. Is Burckhardus in honorem Deiparæ Monasterium circa Menum instituit, certisq; prædiis ac prouentibus locupletauit, sicut & S. Gertrudis aliud Deigenitricis templum vicino in loco cōdidit, quemadmodum Egiluardus ostendit. Quid ego de Plectrude Pipini Regis coniuge nobilissima dicam? quæ in honorem Deiparæ Virginum nobilium collegium non modò Colonia instituit, sed & amplis muneribus ita dotaui, vt Regale Capitolium in sanctimonialium templum piè conuersum reliquerit. Extat apud Moguntia cum ædes, quæ ad nostram Dominam adhuc appellatur: eam Sigefridus Archiepiscopus, quum ex Palæstina rediisset, condidit, sicut & Otto Bambergensis antistes ac Pomeraniæ Apostolus, id genus plures in MARIÆ honorem Ecclesias diligenter extruxit. An non Argentinenses permultum debent optimo Regi Clodouæo, qui templum primarium ipsis erexit, & ad Deiparæ cultum voluit consecrari?

S. Burckardus, S. Gertrudis, Plectrudis, Sigefridus, Otto Bambergensis & Clodouæus Deipara templum condunt.

Synodus Claremontana horarias preces Maria dicendas esse præcepit.

Varia Concilia cum Synodo septima veterem confirmasse more Ecclesiæ Mariæ publicè inuocantis.

Iconomachos Enâ cum Carolis cōcorditer docuisse de Mariâ inuocanda et Sanctis omnibus præferenda.

Nicana Synodus secunda iam antea inductum Deiparæ cultum approbat & confirmat, sicut quorundam Patrum in illa cōfessiones ostendunt.

Theodosij Episcopi ad Ecclesiam redeuntis confessio.

In Vita s. et Burckhardi lib. 2. cap. 8. & 4.

Vide Hieronymum Rauennatē ubi s. histo. 114.

In Actis Concilij Nicani.

Quod si ad Synodos veniendum est, Claremontana legem vel tradidit, vel confirmauit, vt horariæ preces Virginis sacrosanctæ in Ecclesia recitentur, vtq; Sabbatinus dies illius cultui peculiariter attribuat. Qui verò de præstanti Cardinale & Episcopo Officiensi Petro Damiano scribunt, ad Gregorium VII. Pont. Max. referunt hoc institutū, quod ferè obliteratum, per eundem Damianum in vsum reuocari cœperit, nimirum vt sacris initiati omnes, ad sacrum cultum Deiparæ Virgini exhibendum, quotidie pensum persoluant horarium. Neq; in dubium vocari potest, quin multa Cōcilia, præsertim in Germania & Gallia illo tempore celebrata, sicut Francofordiense, Moguntinū, Aquigranense, VVormatiense, Coloniense, Triburiense, Turonense, Cabilonense, Rhemense, Arelatense, in eo MARIÆ cultu, quem iam antè veluti per manus traditum acceperant, cōstanter acquieuerint. Etenim septima Synodus Oecumenica, quæ & Nicæna secunda dicitur, sub Adriano Pontifice habita præcesserat, quæ non solum Iconomachorum furorem atq; cōrumaciam egregiè castigauit, sed etiam pleraq; ad MARIÆ & Sanctorum cultū pertinentia liquidò cōprobauit, potissimum; vt sacras imagines sub piū uenerationis cultum cadere, ac eas reuerenter vbiq; habendas esse constaret. Et quantum Iconomachi suam Pseudosynodum, Constantino Copronymo id maximè procurante, Byzantij celebrare, & Catholicam de imaginibus sententiam explodere conarentur, tamè & illi, quod sanè mirum est, nosq; alibi significauimus, suum MARIÆ Virgini cultum tribuendum esse sanxerunt, & apertum in eos anathematismū promulgârunt, qui Deiparæ cultum inuocationis adimerent, eamq; omni creaturæ, siue visibili, siue inuisibili nō anteponebant. Eandem inuocationē Pseudocarlus agnoscit, auctor nimirum libri aduersus sacras imagines non ita pridem editi: hunc enim supposititium partum Caluinus & alij Nouatores Carolo Magno nūquam Iconomacho, semper aut Catholico Principi, haud sine aperta fraude impudenter affingunt. Sed horū malitiam alij detexerunt, ac solidè dissipârunt. Suntq; non pauca & præclara dicta in hac ipsa Nicæna Synodo, quæ fidem nobis certam faciunt, Patres illos de MARIÆ cultu nihil tunc noui decreuisse, sed iam antè receptam & vsitatā in Ecclesia uenerationem ac inuocationem Virginis maiori quidem autoritate communiuisse. Ex hac veteri fide ac traditione manat, quod Tharasius Episcopus Constantinopolitanus, Vir eo tēpore clarissimi nominis, in hunc modum scripsit: Obsecro intercessionem sanctissimæ intemeratæ Dominæ nostræ Deiparæ & semper Virginis MARIÆ.] Ex eodem fonte Theodosius Amorrj Episcopus, vt corā Synodo suum reuocaret errorē, fuerat enim Iconomachus, hæc publicè profiteretur: In primis approbo, suscipio, saluto, & veneror ante omnia in temeratam Domini Iesu Christi verè Dei nostri imaginem, & eius quæ ipsum sine semine peperit, sanctæ Matris Virginis, cuius etiam auxilium, protectionem & intercessionem nocte diuq; vt peccatori mihi subueniat, inuoco, vt quæ eam potestatem habet ab illo, quem in mundum edidit, Christo Deo nostro.] Hanc professionis partem cum sequentibus,

In 6. cōgreg. su Nicæna Synodi sessione. Act. 13. 6. Synodi Constantinop.

tibus, tota Synodus approbavit, ac demum ita conclusit: Cum timore Dei omnia agamus, postulantes intercessionem incontaminatæ Deiparæ, & semper Virginis Dominæ nostræ MARIÆ.] In hac ipsa fide Constantinus eius nominis quartus Cæsar, qui sub Agathone Pont. coram interfuit Synodo Cōstantinopolitana tertiæ, ingenuè professus est, quod speraret veram atq; celerem salutem à multorum munerum datore Deo, sanctæ & immaculatæ Deigenitricis, præsentisq; Synodi intercessionibus. Verum enim uero et si Principum, de quibus mox plura dicemus, & Episcoporum & Pontificum, adeoq; totius Oecumenici Concilij autoritas, in cuius sententiam Christianus orbis planè concessit, non modò MARIÆ & Sanctorum, sed & sacrarum imaginum ueneratione & cultū grauius tueatur; tamen hæc tam grauis & irrefutabilis Ecclesiæ censura neq; perfidos Græcos tunc commouere potuit, neq; nunc nostros aduersarios vel tantillum excitat, vt à damnato discedat errore, & cum Ecclesia suum honorem sanctissimæ Virgini, & inter Sanctos velut Phænici, legitimè largiantur. Vtinā ergò tandē iusto iusti Dei iudicio Germanis, aliisq; Hagiomachis non accidat, quod Græcis cultū imaginum abnegantibus, seq; ab Ecclesia præscidentibus iam accidisse videmus. Etenim cum scissa religione Imperium Romanum simul amiserunt, & excussum Ecclesiæ iugum cum iugo Mahometano infelicissimè commutârunt. Ad eundem funestum & exitiosum semper mortalibus fuit, cum Deo diuisq; bellum gerere, ac veteris religionis iura suo mouere loco, & sacra vel turbare, vel corrumpere, vel abrogare.

Inexcusabile illos esse, qui cōtra totius Ecclesiæ sententiā honore cultusq; suo Deiparæ priuant.

Periculosa exitiosa mutatio & perturbatio religionis.

Centuriatores iniquè capiunt Synodum, statim principes Mores cultum huius seculo amplificantes & Ecclesiæ manentes.

Novam quasi lucē & faciem religionis in Germania sub Carolo Magno apparuisse.

Monasterij testimonij de Carolo Magno, eiusq; monasterij.

Sub hoc Imperatore Carolo, & deinde, Mariam in Septentrione solennitè honoratam esse.

De Monasterio Episcopi Caroli filij Lodouici Maria templum quoque construit.

SED accedunt noui Ecclesiæ hostes simul & illusores Magdeburgici, ac pro æquitate sua nec optimis Imperatoribus, nec Pontificibus Maximis, præsertim Gregorio III. Stephano II. & Ioanni VII. neq; Alfrido Hildesheimensi Episcopo, neq; Theodmaro Abbati Cassinensi parcunt, quod in MARIÆ templis vel oratoriis extruendis aut ornandis operam & sumtus hoc tempore collocârint. At benè habet, quod aduersarij in suis & Iconoclastarum tenebris versantes, hunc vel stultitiæ, vel malitiæ fructum reportât, vt noua velut luce effulgente offendantur atq; discriuentur, dum vident sub Carolo Magno, eiusq; filiis atq; nepotibus, vt antea nūquam, in Borealibus mundi partibus tot Episcopatus institui, tam multa & præclara templa monasteriaq; vel construi, vel amplificari, & nouam quasi lucem ac faciem religionis, si verum fatendum est, in Septentrione, vbi mera ferè impietas atq; barbaries hæctenus dominabatur, mutatis rerum vicibus apparere: quod veteris Ecclesiæ ritus, ordines & cæremoniæ tunc primum decenter introducerentur, aut bona ex parte reformarentur. Certè Sebastianus Munsterus, etsi alienus ab Ecclesia Catholica, verè dixit de Carolo Magno, quod in Heluetia & Alemannia Campidonense, Disertinense, iuxta ortum Rheni, Fabarium, S. Galli, Augiæ maioris, Murbacense, aliaq; plurima Monasteria fundauerit. Imò verò hic Carolus, vt eiusdem Munsteri verbis vtatur, nullam insignem sacram Ædem per Germaniā & vtramq; Franciam indotatam reliquit, quod & literæ, & reliquiæ, & templotum ornamenta etiamnum testantur.] Tunc igitur, si antea ynquam, MARIÆ nomen celebre & gratiosum in Ecclesiis Germanicis, Gallicis, Italicis & aliis personabat, quum primus ille Germanicus Imperator, vt in re bellica felicissimus, & in gubernanda Rep. sapientissimus, ita in curandis Ecclesiis religiosissimus princeps, vt postea neminem parem, nedum superiorem habuerit, subacta iam sibi Saxonia, nouem Cathedrales seu sedes Episcopales erexit, & ad sacrum cultum amplificandum sese totum impendit, multis idcirco templotis Deiparæ positis, vt à nobis est alibi commemoratum. Idem Carolus pro regia pietate sua operam dedit, vt eo loco, qui veteribus VVestphalis Mynungode dictus fuit. Monasterium sanctimonialium beatissimæ Virgini sacrum institueretur, quod deinde vniuerso Episcopatu, vt Monasteriensis appelletur, præbuit occasionem. Nec discessit à paterna religione filius Lodouicus, appellatus pius, qui visione diuina monitus, in loca vastæ solitudinis ad arborem noua templi Hildesheimensis fundamenta iecit, atq; in honorem sanctissimæ Virginis voluit consecrari. Tam enim sedulus ille cultor Virginis fuit, vt ne venatum quidem abiret, nisi sacram Matris Dei imaginem circumferret, & coram illa vel ad arborem in media solitudine suas funderet preces; quemadmodum & Crantzius atrestatur. Qui Cæsar monasterium in VVormatiensi suburbio ædifica-

Lib. 3. Cosmographia.

In Metropoli lib. 1. cap. 10.

ædificauit, ac illud etiam Deiparæ voluit esse sacrum; sicut & Guilielmus Eifengre-
nius indicauit. De Dagoberto inclyto Francorum Rege iam antè narratum est, qui nõ
contentus plerasq; Sanctorum Ecclesias condere, vel conditas locupletare, quam
laudem illi etiam Ado tribuit, Deiparæ ad eò quidem studiosus fuit, vt ob huius hono-
rem oppidum Rubeiacum, totamq; ditionem circumiacentem in Ecclesiam Argenti-
nensem, MARIÆ patronæ dicatam cõtulerit. Bone Deus, quanta tunc cura sacrorum
Reges & Cæsares tenuit, præsertim exemplo Caroli Magni illis prælucente, qui nouem
Cathedrales seu Episcopales erexit sedes, ac tertiam bonorum suorum partem XXI.
Metropolitanis Ecclesiis testamento legauit: qui præterea ferre non potuit ædituos, si
quid indecens aut sordidum in templum inferri, vel in eo relinqui sinerent, quiq; sa-
crorum vasorum ex auro & argento, & vestimentorum Sacerdotalium nihil ministris
deesse passus est; qui rursus manè & vesperi, nisi grauib; negotiis impediretur, ac no-
cturnis etiam horis & sacrificij tempore templum libenter adiuit: & qui demùm illic
cuncta honestissimè peragi magnoperè procurauit. Sedenim quantum hodie, vt noua
inuehatur religio, in MARIÆ templis & sacellis euertendis atq; profanandis impigè
laboratur, tantum ad Catholicam pietatem in orbe prouehendam & ornandam iam
olim à Christianis Principibus & Regibus, præsertim Carolo, Lodouico, Lothario, Da-
goberto curatum atq; perfectum est, vt Ædes MARIÆ nomine & honore insignes, raris
columnis, ornatu eximio, Regio splendore illustres, sæpè sublimitate mirabiles, longi-
tudine & latitudine vastæ, variegatis marmoreisq; incrustationibus oblectæ, sed & pi-
cturis imaginibusq; præstantibus, quasi quibusdam radiis resplendentes passim extarèt.
Qua in re suam quoq; laudem promerentur Principes Græci, & quasi cum Latinis cer-
tare videntur. Nec enim solum Cyriacus Patriarcha sanctæ Deiparæ Ædem, quæ Dia-
conissæ dicitur, eleganter extruxit, sed & eodem ferè tempore frater Mauritij Petrus
aliam Ædem MARIÆ Virgini posuit; tum eiusdem Cæsaris sororius Philippicus, qui
cum Persis dimicauit, MARIÆ nomine Monasterium condidit, sicut Zonaras exponit.
Vixit sub Imperatore Michaële Cæsar Barda, & contra Cretenses Agarenos pugnatu-
rus, primùm ad Deiparæ Ædem cognomento Hodegiam, quasi viæ ductorem dicas,
abiit, vt suam salutem omnemq; belli successum tali patronæ commendaret. Theo-
philus verò Imperator, qui circa Lodouicum primum floruit, etsi pro Iconomachis
stare videretur, tamen singulis hebdomadibus in Ædem Deiparæ Blacherinam profi-
ciscebatur, disertè affirmans, se Christo Seruatori & Dei Matri fidem seruaturum esse.
Verùm plura id genus & præclariora & antiquiora Græcorum exempla mox dabimus,
ne quisquam putet à Mauritij vel Gregorij temporibus Deiparæ cultum in Ecclesia
Græca & Latina duntaxat inualuisse, vel modicè inchoatum fuisse.

In Chrono-
logia Sp.
rensi
In Chrono-
logia Da-
goberti.

In Annalib.
rom. 3. circa
Imperium
Mauritij.

Quantã curam
diuini cultus in
templis exercẽ-
di Carolus Ma-
gnus, eiusq; sec-
cessores habue-
rint.

Veteri seculo
placuit cultus
& ornatus, nõ
verò neglectus
& contemptus
temporã Ma-
rianorum pla-
cet.

Non modò La-
tini, sed et Græ-
ci in Maria iõ-
plis extruendis
& ornandis olim
sedulo extitero.

Pugnaturi cõ
hostibus ac a-
liis Græci Ma-
ria templa pe-
tebant, seque
Virgini commẽ-
dabant sepe-
numero.
Vide Zonaram
circa Imperiũ
Michaëlis et pa-
tris eius Theo-
phili.

CAPVT TRIGESIMVM.

*Eiusdem Deiparæ Virginis venerationem atque cultum non à
Gregorio Magno sumsisse initium, sed à Mauritio Cæsare vs-
que ad Constantinum Magnum in Ecclesia passim etiam agni-
tum, receptum & vsitatum extitisse.*

Maria & San-
ctorum cultus à
Gregorio sumit
originem, iux-
ta sententiã ad-
uersariorum, et
præsertim Phi-
lippi Melanch-
thonis.

VDACTER QUIDEM, SED PARVM VERE PRONVNCIANT, QVI MARIÆ
Virginis cultum & inuocationem aut rem nouitiam faciunt, aut sal-
tem Gregorij Magni seculo notam & introductam esse contendunt.
Ac profectò illi aliquid dicerent, nec omninò reiiciendi forent, si præ-
ceptor illorum, quem sequuntur, Philippus Melanchthon hoc rectè
scripsisset: *Inuocatio Sanctorum res noua est, ignota veteri Ecclesia ante Gregorium, qui publicum
ritum inuocationis Diuorum instituit.* Tum in ^a Apologia, quæ Augustanæ Confessioni
annexa est, ab eodem architecto scriptum legimus, veteres scriptores ante Gregorium
de San-

In Concilio
ad Regem
Gallia per-
scripto, &
in lib. de Ec-
clesia.
a In articu-
lo de Inuo-
catione Sa-
ctorum.

de Sanctorum Inuocatione nullam fecisse mentionem. Idem de hoc Gregorio gener
Melanchthonis Peucerus blaterat, neque dissentit Rupertus Baras Anglus, Gregorium
nobis Litanias instituisse confirmans. His demùm ^a Chemnitius astipulatur, cum dice-
re non veretur, quòd nunc in Litania Sanctos inuocamus, nouam esse Gregorij Magni
additionem. Atqui ^b Basilius Magnus, ^c Victor Aphricanus, & Agapitus Pontifex, qui
sunt Gregorio Romano vetustiores, Litaniarum institutum comprobant; Gregorius
verò maiores, vt vocant, Litanias siue supplicationes, quæ in festo S. Marci hætenus
haberi solent, graui de causa instituit, & aliquãdo vt certo loco & tempore omnes ho-
minum ordines ad huiusmodi Litanias Romæ congregarentur edixit & ordinauit.
Qua de re non modò ^d Paulus Diaconus & ^e Gregorius Turonensis, sed etiam libri Ri-
tuales & epistolæ Gregorianæ non obscurè loquuntur. Ac tunc Litaniarum vsus in O-
rientalibus etiam Ecclesiis tam erat vsitatus, vt sub Anastasio & Mauritio non solum
interdiu, sed & noctu Litania à fidelibus disalceatis apud Blachernas, vbi Virgo solen-
niter celebrabatur, publicè decantarentur. Sed & ^f Eustachius Presbyter indicat, cum
pestis in vrbe Constantinopolitana diu multumq; grassaretur, populum ad supplica-
tiones publicas in Blachernis, id est, ad Ædem solennem Virginis conuenisse, illicque
diræ luis extinctionem sub Eutychio Patriarcha, qui Gregorij Magni fuit æqualis, impe-
trauisse. Tum in Gallia Christiani Litanias in vsu habuerunt, præsertim ex Mamerti
Episcopi Viennensis institutione, qui Gregorio Magno fuit antiquior, eamque institu-
tionem ante ascensionem Domini triduo retinendam esse, confirmant ^g Gregorius
Turonensis & Cæsarius Arelatensis, hisque duobus posterior Synodus ^h Moguntiaica.
Cum verò ante annos ferè quingentos vani essent ac impij homines, quibus hoc Lita-
niarum institutum improbaretur, rectè illos corripuit Hildebertus doctus Episcopus
Turonensis, & inter cætera scripsit: Quòd vniuersalis Ecclesia Litanias inuisitat, quòd in
lachrymis & in spiritu contribulato dicere consueuerit: Sancta MARIA ora pro nobis,
nec indoctus ignorat cum audit. Subiungit porrò, in hac ipsa Ecclesiæ consuetudine
omnibus acquiescendum esse, quòd illi & ratio & veritas suffragetur, iuxta illam Au-
gustini regulam: Ratio & veritas consuetudini proponenda est; sed cum consuetudini
veritas suffragatur, nihil oportet firmius retineri. Quocirca cum sæpè aliàs sub Grego-
rio primo & secundo, tum etiam sub Leone secundo & tertio, nec non sub Stephano
secundo & Adriano primo Litanias Romæ habitas fuisse legimus, Stephano quidem
tertio Pontifice, nudis etiam pedibus ad Petri Basilicam vnà cum aliis prodeunte; si-
cut liber Pontificalis & veteres Annales ostendunt. Et Gregorio quidem Papa cre-
bris Litanias Deum deprecante, post dies nouem aquarum inundatio repressa est; vti
ⁱ Beda & ^k Sigebertus meminerunt. Quid verò, nisi merum tandem & Philippicum
somnia appellabimus, quòd à Nouatoribus adfertur, MARIÆ aliorumque San-
ctorum Inuocationem à Gregorio Magno primùm institutam, neque antea receptam
atque probatam esse? Quòd apertum ac pudendum sanè mendacium vel è crassa igno-
rantia, vel ex destinata potius malitia profectum, tot veterum exemplis & sententiis
coarguitur, quot ante Gregorij seculum Sanctos inuocârunt, ac alios etiam inuocare
publicè docuerunt. Æquè friuolum commentum illud est, quòd ^m Lutherus eundem
Gregorium Missæ priuatæ, vt vocat, authorem facit, quòdque ⁿ Sarcerius Basilium
Monachorum cœtus primùm instituisse confingit. Nos verò hac in parte non labora-
bimus, vt Sanctorum Inuocationem veteri Ecclesiæ notam, & ante Gregorium Pon-
tificem introductam ostendamus: plurimis etenim & certissimis testimoniis iam pri-
ticipem hoc viri doctissimi euicerunt, simulque manifestam hanc aduersariorum vanita-
tem orbi patefecerunt; sed institutum nostrum potius ita prosequemur, vt veritas pro-
fanæ nouitati contraria, vel solo Deiparæ Virginis exemplo astrui, & ab omnibus de-
prehendi possit.

Li. 4. Chro-
nicorum.
In lib. de Si-
tis Pontifi-
cum.
a In exami-
ne Concilij
Tridentini
de Sanctorũ
cultu.
b Episto. 63.
ad Clericos
Ecclesiæ Ne-
ocæsariæ.
c Lib. 3. de
persecutio.
Vandal.
d Lib. 3. de
reb. Longo-
bardis c. 11.
e Lib. 10. ha-
stor.
Lib. 11. ep. 2.
in regresso.
f In Vita Eu-
tychij Patri-
archæ.
g Li. 2. c. 34.
h Homel. 3.
i Can. 33.
Epist. 43.

k De tem-
poribus.
l In Chro-
nico.

m In c. 5. epi-
st. ad Galat.
n In lib. de
cõsensu Se-
ræ Ecclesiæ.

Orat. in sa-
lutationem
Angelicam.

An Litaniarũ
institutio à Gre-
gorio Magno
proficiscatur.

Supplicationes
& Litanias hoc
seculo in Ori-
ente vsitatas fuis-
se.

Ante Gregoriũ
Litanias à S. Ma-
mertio instituta
& in Gallia ce-
lebrata.

Litaniarũ in-
stitutum firmi-
ter nobis reti-
nendum esse
iuxta Hilde-
berti senten-
tiam.
Augustini re-
gula sedulo re-
tinenda.

Apertũ signum
esse, de Sã-
ctorum Inuoca-
tione ante Gre-
gorium non re-
cepta, nec pro-
batam Eccle-
sia.

Veterum testi-
monia, quæ an-
te Gregorij
Mauritij se-
culum vsque ad
Constantinum
de Maria laude
cultusq; scripse-
runt.

Andrea Hiero-
solymitani Ma-
riam extollem-
ris ac Veneram-
us testimonium.

Quomodo ma-
ter Dei tunc fue-
rit publicè ho-
norata.

Andrea Cre-
tensis Deiparam
inuocat & ma-
tri prostituta-
rium vocat.

Eximia epithe-
ta Deiparæ Vir-
gini attributa.

Testimonium
S. Fulgentij De-
iparam extollem-
ris, quod sit fe-
nestra & Scala
coeli et femina-
rum restaura-
tio.

Ad Mariam di-
gnitatem nihil
posse accedere.

Augustinus Ma-
riam inuoca-
uit.

S. Petri Chry-
sologi in Mariæ
laude testimo-

stiniano primo scripsit, & inter plurimas maximasque Virginis nostræ laudes, has etiam in medium attulit: Gaude lætitiæ instrumentum, per quod tristis execrationis sententia in lætum gaudij iudicium commutatur. Gaude verè benedicta, gaude Virgo præclarissima, gaude ornatissimum diuinæ gloriæ templum. Gaude sacrosanctum Regis palatium, gaude thalame, in quo sibi Christus humanitatem sponsam adiunxit. Gaude electa à Deo, antequàm genita. Gaude diuinum inter Deum atque homines conciliationis perfugium. Gaude thesauri vitæ immortalis, gaude cælum, in quo Sol gloriæ splendet: domicilium cælo præstantius. Gaude vnicum illius, qui nusquam capitur, amplissimum habitaculum. Gaude sancta terra virginea, ex qua nouus Adam formatur, qui veterem Adam seruet.] Cùm verò complura id genus eximia præconia depromisset, tandem hoc etiam venustè subiicit: Benedicta tu in mulieribus, quam beatam dicunt omnes generationes, quam Reges honorant, Principes venerantur, diuites populi obsecrant, Virgines quæ vel præcesserunt, vel sequuntur, in templum Regis comitantur.] Etenim ad receptum sui seculi morem alludit, cùm vtriusque sexus homines, neque minùs magnates quàm plebæi Deiparam honore maximo certatim prosequerentur, ac simul cùm priuatim, tum publicè inuocarent. Sive autem cum hoc Andrea vnus idemque sit alter ille, qui Cretensis Episcopus dicitur, siue non sit (quidam enim inter Andream vtrumque distinguunt) plenis & ille velis, vt aiunt, in Virginis nostræ laudes excurrit, & cùm dormitionem eius insigniter celebrat, in hæc quoque verba prorumpit: Placa Dominum pro communi figmento. Nam quamdiu quidem verfabaris in terris, te habuit parua terræ portio: ex quo autem translata es è terra, te vniuersus mundus continet, commune propitiatorium.] Eandem humanæ naturæ Reginam, eamque mulierem vocat, quæ cælorum superet naturam puritate, & Virginem Seraphim supremis Angelis præstantiorem facit; præsertim ob miraculum Dei ex ipsa procreati. Tum alibi MARIAM Christianorum fidei propugnaculum, & eorum, qui spem in ea collocant, propugnatricem, omniumque hominum Dominam, nec modò sanctam, & Sanctis sanctiorem, sed & sanctissimæ sanctitatis omnis thesaurum appellat. Quid autem istud est aliud, nisi summis & amplissimis honorum titulis, quos Mariomastigum, & præcipuè Centuriatorum nostrorum aures ne ferre quidem possint, Deiparam exornare, illamque omnibus meritò inuocandam, sicut & ipse luculenter eandem inuocat, confirmare?

ÆQUE luculentus est in MARIAM laudanda Fulgentius Ruspensis in Africa Episcopus, & Augustini sedulus imitator, qui sub Anastasio Cæsare florens, Deiparam cæli fenestram & scalam, foeminarumque, restorationem esse dixit, vt quæ omnibus ad se confugientibus foeminis subueniat, easque ad se venientes restauret. Facta est, inquit, MARIAM fenestra cæli, quia per ipsam Deus verum fudit seculis lumen: Facta est MARIAM scala cælestis, quia per ipsam Deus descendit ad terras, vt per ipsam homines ascendere mereantur ad cælos. Facta est MARIAM restauratio foeminarum, quæ per ipsam à ruina primæ maledictionis probantur subtrahæ.] Iubet igitur ad MARIAM accedere Virgines, & concipientes, & parturientes, & lactantes, & demùm vnâ cùm iuueniculis matres. Ex eodem Fulgentio citat Vincentius hanc sententiam: Tali ergò tantæque personæ nihil tandem ad honoris cumulum accedere maius posset, quàm vt Dei Filium Virgo conciperet, & Virgo Mater ederet. Hac nempè dignitate facta est venerabilis ipsa etiam Angelorum Ordinibus sacris. Validissimus Hæreticorum malleus Augustinus (sic enim à Bernardo dicitur) ita Deum inuocauit, vt cùm aliorum Sanctorum, tum Deiparæ Virginis patrocinium libenter adhiberet ac peteret. Hinc illa eius precatio: pie & misericordissime Domine, ne efficiaris mihi inexorabilis propter peccata mea, sed propter bonitatem tuam suscipe preces serui tui, & da mihi effectum petitionis meæ & desiderij mei, intercedente & orante & impetrante gloriosa Virgine genitrice tua MARIAM, Domina mea, cum omnibus Sanctis tuis, Amen.] Et notum est illud canticum, quod multi eidem Augustino tribuunt: Sancta MARIAM succurre miseris, iuuua pusillanimes, refoue flebiles, ora pro populo.] Tum Petrus Chrysologus multas MARIAM laudes concinit, vir tam vitæ sanctitate, quàm omni eruditionis genere

In encomio de dormitione Virginis.

In sermo de laudibus Mariæ.

Lib. de laudibus Virginis.

Sermo 30. super Cantica.

Libro Meditacionis.

Sermo 2. de Annuntiatione.

Sermo 140.

Sermo 142.

Sermo 143.

Vide act. primam Synodi Constantinopolitanae.

Vide supra cap. 17.

Homel. 6. contra Nestorium di-
ctam.

Li. 3. ca. 11.

Lib. 14. hist. Eccle. c. 28.

Orat. in Annuntiatione sanctissimæ Mariæ Desgenitricis.

genere præcellens, idemque; Rauennæ Archiepiscopus, qui sub Marciano Imperatore, id est, circa annum Christianæ salutis CCCC. L. floruit, & Domini matrem his vocibus illustrauit: Quantus sit Deus, satis ignorat ille, qui huius Virginis mentem non stupet, animum non miratur; pauet cælum, tremunt Angeli, creatura non sustinet, natura non sufficit: & vna puella sic Deum in sui pectoris caput, recipit, oblectat hospitio, vt pacem terris, cælis gloriam, salutem perditis, vitam mortuis, terrenis cum cælestibus parentelam, ipsius Dei cum carne commercium, pro ipsa domus exigat pessione.] Et iterum: Ipse Angelus miratur, aut foeminam tantum, aut omnes homines vitam meruisse per foeminam: Stupet Angelus, totum Deum venire intra Virginalis vteri angustias, cui tota simul angusta est creatura.] Et alibi: Aue gratia plena, hæc est gratia, quæ dedit cælis gloriam, terris Deum, fidem gentibus, finem vitiis, vitæ ordinem, moribus disciplinam. Hanc gratiam detulit Angelus, accepit Virgo, salutem seculis redditura.] Et post pauca: Verè benedicta Virgo, quæ & virginitatis possidet decus, & matris dignitatem. Verè benedicta, quæ & supernè conceptus meruit gratiã, & sustulit integritatis coronã. Verè benedicta, quæ fuit maior cælo, fortior terra, orbe latior; nam Deum, quem mundus non capit, sola cepit.] Præclara sunt hæc encomia nulli nisi plurimum venerandæ Virgini, nec satis vnquam laudandæ Matri cõgruentia, quam tantò magis cum Gabriele nos admirari decet & colere, quò sublimiorem illa gratiam & gloriam præ creaturis omnibus, & propter omnium salutem vnicè consecuta est.

CUM quinta Synodus Constantinopolitana sub Iustiniano celebraretur, scripsit ad illam Ioannes Patriarcha Hierosolymitanus, ac tota eiusdem Synodus in hunc modum: Sanctam ac glorificatam Virginem Dei genitricem MARIAM vnâ nobiscum supplicite intercedere pro pace sanctissimarum Ecclesiarum, & victoria ac perpetuitate piissimi & serenissimi Imperatoris nostri.] Nec solùm in Hierosolymitana, sed etiam in Antiochena Ecclesia, vtraque verò tunc erat celeberrima, solenne habebatur, Dei genitricis MARIÆ nomen precibus omnibus inserere, atque illam inuocare. Quod institutum an & quomodò à Petro Gnaphæo duxerit originem, iam antè satis explicatum putamus. Vetustior adhuc, & in omni Ecclesia præclari nominis sub Valentino tertio floruit Cyrillus Alexandrinus Archiepiscopus, Nestorij quidem nobilis Antagonista, qui & ipse pro recepto Ecclesiæ suæ more MARIAM pro concione celebrat, & celebrandam docet, quòd sit eximium vniuersi terrarum orbis decus & ornametum, lampas inextinguibilis, virginitatis corona, per quam cælum exultat, lætantur Angeli, & dæmones fugantur, per quam demùm & gentes & infideles ad poenitentiam adducuntur; sicut alibi ex eodem Cyrillo demonstratum est. Prætereo apparitionem Virginis eidem Cyrillo mirabiliter factam, quæ & saucium eius pectus curauit, vt quod per errorem in sanctum virum Chrysostomum peccauerat, agnosceret corrigeretque. Videre igitur visus est Matrem Domini pro se deprecãtem, atque prioris simultatis, quam in eundem Chrysostomum ignorans exercuerat, veniam à Deo impetrantem; quem admodum Nicephorus apertè confirmat. Quis verò de Chrysostomo illo altero, vt vocant, Paulo, ambigat, quin MARIAM & ipse coluerit, & in Ecclesia sua Constantinopolitana peculiariter coli iusserit; quam & ipse in Liturgia verbis Angelicis voluit publicè salutari, quàmque honoratiorem Cherubim, & gloriosiore incomparabiliter Seraphim, semperque beatissimam & penitus incontaminatam Dei nostri Matrem appellat? Hæc animatum Dei templum est, hæc cæli terræque pariter domicilium, hæc naturæ illius quæ comprehendi non potest, amplissimum habitaculum. Per hanc adest egrotantibus Medicus & in tenebris confedentibus per hanc illucet iustitiæ Sol, & tempestate iactatis fit anchora portusque tutissimus, in bello autem versantibus munitissimum propugnaculum, vt eiusdem verbis vtamur. Illud autem propius ad inuocationem Virginis facit: Sanctissimæ, intemeratæ, superbenedictæ Reginæ nostræ Matris Domini & semper Virginis MARIÆ cùm omnibus Sanctis memoriam celebrando, nosmetipfos & ad inuicem omnem vitam nostram DEO commendemus.] Eodem & verba illa spectant: Precibus sanctissimæ Deiparæ Virginis Seruator serua nos, dirige viam, confirma nos in timore tuo, custodi vitam nostram, stabili gressus no-

nam, quæ ipsi etiam Angelis admiranda sit.

Maria Verè gratia plena non sibi tantum, sed etiam aliis.

Maria Regina totius castitatis, cælo terraque excelsior.

In Ecclesia Hierosolymitana, Antiochena & Alexandrina solenne fuit hoc seculo petere Mariam intercessionem.

Testimonium Cyrilli Alexandrini de Mariæ laude & cultu.

Cyrillus ex relatione cognouit Mariam pro se deprecari, & à Deo veniam impetrare.

Quàm præclarè Chrysostomus Mariam exornet, & inuocandam doceat, etiam in publicis sacrificij temporibus.

De Maria Deipara Virgine

§ 32

fros.] Ut missa reliqua faciamus, quæ nimium teneras Centuriatorum aures adeo feriunt, ut impatienter exclament, nobisque simul tantum non risum moueant hæc futi- lisa censura: In Liturgia Chrysostomi nimis crassa Tautologia, inuocatio MARIE inseritur. In Liturgia. In Cent. s. His planè consonant, quæ Magnus virtute & oratione Basilius Cæsariensis Episcopus non solum pro se dixit, sed etiam in Liturgia publicè recitanda præscripsit in hunc mo- dum: Sanctissimæ & intemeratæ dominatricis nostræ, Dei genitricis & semper Virginis MARIE, cum omnibus Sanctis memorantes, nos ipsos & ad inuicem atque omnem vi- tam nostram Christo Deo commendemus.] Ac deinde sanctæ Dei genitricis interces- sionem petit & exprimit. Nec solum hoc seculo, sed etiam superiore vsus Liturgiæ pas- sim obtinuerat, ut à doctis sæpè probatum est, in qua Græci, Syri, Æthiopes, Alexandri- ni, & Hierosolymitani MARIE memoriam & inuocationem celebrem adhibebant. Hinc illæ voces: Gloria Deo misericordii, qui misertus est omnium nostrorum per in- tercessionem genitricis Dei MARIE, & omnium Sanctorum in secula seculorum. Et quidem vterque, Basilius & Chrysostomus, hoc sibi commune habent, ut hanc sanctis- simam Virginem vocent δεσποιναν την ημων, id est, Dominam nostram; sicut & Germa- nus illorum scholiastes inquit: χριστης την κυριαν τον παντων ελευθεριον ο χαρις τον αγγελων εκφωνησιν. Hoc est, oportet nos Dominam vniuersi laudare, & illud Aue Angelicum ex- clamare. Quis verò non summè miretur quod Liturgici scriptores tam multa & illu- straria nostræ Virginis epitheta, quæ summam eius præstantiam sublimitatemq; decla- rant, in medium adferant, eademq; Nouatores cõtrario spiritu afflati, ne dicam obcœ- cati, è medio tollere & supprimere pro virili sua contendant?

Basilius & alij scriptores Liturgici de Maria intercessioe crebro meminerunt.

Mariam Dominam nostram Græcis appella- ri, vel inuisis Nonatoribus.

S. Ephram Ba- silij Diaconus commendat plu- rimam Mariam, et eius opem lu- culenter implo- rat.

Quantam fiduciam post Deum in Maria Ephram habeat.

De Angelica salutatione quam venerèter loqua- tur Ephram. Etiam ab Ephram scriptura illud Eccle- siæ canticum: Dignare me laudare te Virgo sa- crata: quam et ipse libenter salu- tavit, et pul- cherrimis titu- lis exornauit.

L. 11. 11.

Oratione in Cypris.

salus mundi, aue generis humani lætitia, aue Patrum præconium & Prophetarum de- cus, aue Martyrum pulchritudo, & corona Sanctorum, aue piorum gloria, & in solitu- dine degentium hymnus, aue præclarissimum hierarcharum cœlestium ornamentum, aue hymnigraphorum omnium oratio, aue præstantissimum orbis terræ miraculum, aue terrigenarum omnium delectatio, aue Paradyse deliciarum & immortalitatis, aue lignum vitæ, gaudium & voluptas, aue vallum fidelium, & mundi salus, aue tranquille portus, & à fluctibus agitatorum liberatrix, aue nostra periclitantium auxiliatrix, aue progenitoris illius Adam resurrectio, aue iucunda libertas, aue omnium parens, aue fons gratiæ & consolationis, aue refugium peccatorum & hospitium, aue propitiatio- rium laborantium.]

DEINDE verò hic diuinus Ephrem toties illud Aue ingeminat, nouisq; semper titulis exornat, ut sicut Lectori fortasse molestum, ita nobis etiam ingrati sit, frequen- tes eiusmodi salutationes MARIE dictas omnes repetere. Vocat sanè illam virorum iuxta mulierumq; reginam & tutelam, mundi mediatricem gloriosissimam, vniuersi ter- rarum orbis conciliatricem, gloriam & lætitiæ Sacerdotum, solatium solitariorum, ac adornatricem omnium. Aue, inquit, animæ meæ spes bona & fida; aue Christianorū omnium firma salus, aue lumen perfulgēs, quo mundus illustratur.] Ac ne suspicemur his exquisitis titulis Christo aliquid derogari, cum propter Christum MARIA M extol- lat maximè, velut seipsum declarans hæc tandem adiicit: Aue quæ nullo spacio cõpre- hensum, in sinibus comprehendisti. Aue quæ Christum vitæ datorē educasti, Christum pietissimum omnium creatorem Deum, Iesum meum dulcem, altorē mundi, homi- num amantissimum, omnipotentem patrem meum, cui competit gloria, honor & po- testas in secula, laus & magnificētia, cum æterno Patre & Spiritu sancto nunc & semper & in secula seculorum.] Deinde in alia oratione rursus quàm pulchrè Virginem no- minat, non solum immaculatam, impollutam, incorruptam, Deiq; spõsam, sed & Do- minam nostram, quæ Deum Verbum hominibus mirifica sua conceptione cõciliãrit, & rebellē humani generis nostri naturam cœlestibus cõsociãrit? Ne me auerferis, que- so, inquit, quin potius sicut humanissimi Dei Mater es, ita me peccatorem humaniter suscipe, & Filium tuum, meum autem herum & Deum, materna tua liberalitate volēs exora. Adsis mihi semper Virgo misericors, clemēs & benigna, in præsentem quidem vita feruens protectrix & auxiliatrix, hostiles impetus repellens & me deducens ad salutē, ac in supremo vitæ momento miseram meam animam conseruans, & tenebrosos malorū dæmonum aspectus ab ea procul abigens; in terribili autem die iudicij ab æterna dam- natione me liberans, postremò inaccessæ tui Filij & Dei gloriæ me hæredem efficiens.] Volens interim multa transilio, ratus ex hisce constare satis, quàm improbè nos aduer- sarij calumnientur, quòd cum veteri Ecclesia dicamus illud, MARIA mater gratiæ; Di- gnare me laudare te Virgo sacra: quodq; in vita & morte piam & efficacē illius opem imploremus, & eam nobis apud Christum aduocatam constituamus. Credant ergò & iactent belli homines, qui nouis adhærent Doctoribus, MARIE & Sanctorum tum sa- lutationem, tum inuocationem eruditæ ætati prorsus ignoratam, veteriq; Ecclesiæ inusitatam fuisse, cum hic Theologus eo seculo cum Basilio coniunctissimè vixerit, quod florentis Ecclesiæ hortum possis dicere, in quo illustrium maximè Doctorum, veluti vernantium arborum flores & fructus pulcherrimè apparerent.

Plura Virginis encomia ab eo- dem Ephram allata.

Ephram ingen- tes Mariae lau- des & virtutes in Christo, & propter Christi filium tribuit.

In quibus Ephram a Maria cupiat adiuuari.

Ephram inter doctissimos Ec- clesiæ Patres flo- ruit.

Gregorium Na- zianzenum Ma- riam impensè coluit, & sicut Sanctos alios inuocauit.

NUNC Gregorium Nazianzenum, eiusdem seculi scriptorem, & Theologi no- mine meritò decoratum, maximè que semper à Græcis habitum accersamus, ut & ipse MARIE causam suo iuuet suffragio, & simul exemplo confirmet. Non illi satis fuit si- gnificare, Deiparam etiam ante suam ætatem, id est, seculo Martyrum à piis inuoca- tam fuisse; quemadmodum postea suo loco dicemus, sed & ipse illam sibi saluandam ac reuerenter inuocandam putauit, præsertim cum Cypriano, Athanasio & Basilio hunc etiam inuocationis honorem detulerit, illorum iam defunctorum opem claris- simis verbis implorans. Quid ergò mirum, si de MARIA quoque dicat?

Aaa 3

O filia

O filia cœlestis & interius gloriosa,
O magnis choris assistens Regnatoris
Cantoribus, & si te corpus & terra continet
Huc ades, & fare verbum: ego verò ante te
Stabo, quippè enim mihi diuino munere venisti Regina.
Venisti, sed magis adhuc venias, & propitia sis.

R V R S V S cùm à Deo misericordiam petiuisset, ne se in peccatis perire pateretur, ad Virginem Matrem se porrò conuertit, & post laudes illi dictas, hoc subiicit:

Benigna adesto vocibus meis: preces
Admitte Virgo.] Et iterum postea:
Regina Domina, generis humani bonum
Amica semper esto tu mortalibus,
Maximaq; quouis in loco mihi salus.

ET ne ignoremus, quod merito & cum fructu MARIAM ille coluerit ac inuocauerit, ingentia beneficia per illam sibi collata repetit, ac plura etiam sibi dari perit, vt potè cùm hoc modo canat:

Plexamq; de prato coronam florido
Tibi offero, Regina, quod me plurimis
Dignata quondam gratis, variis adhuc
Me liberat semper calamitatibus,
Multisq; defensas ab aduersariis,
Tàm qui videntur, quam videri qui haud queunt.
Me flecte tandem, quomodo in vita auctior
Virtute fiam, teq; semper præsidem
Vitæ meæ, ac demùm benignam ac sedulam
Habeam aduocatam Filio coram tuo,
Cum ceteris charis Deo virgunculis.
Ne me ergò tradier sinas tortoribus,
Aut perditori hominum fieri ludibrio.
Adsiſte, & à tenebris & igne libera:
Fac vt fide tuaq; saluer gratiâ.
Quare hunc tibi hymnum pango charisterion.

IGITUR vir tantus in sacris literis vndequaq; peritissimus, MARIAM aduocatam agnoscit, & protectricem celebrat, suæque vitæ præsidem facit, neq; solum Christi fide ac meritis sese consolatur, sed etiam Deiparæ patrocinio viuens ac moriens se apud Christum iuuari atq; saluari statuit desideratque. Ita ille sensit, ita procul dubio suum docuit populum, non priuatam aliquam, sed communem Ecclesiæ illius seculi sententiam atque consuetudinem sequens. Quatè Deiparam, vt aliàs dictum est, hoc etiam carmine, sicut antiquus vertit interpres, salutauit:

Salve puella gratiosa, Mater &
Virgo omnium castissima ac pulcherrima,
Exercitibus præstantior cœlestibus,
REGINA M V N D I, gaudium mortalium,
Semper benignam te exhibe mortalibus,
Mihiq; sis salus ubique maxima.

HABEMVS igitur non solum Gregorij Romani, sed etiam Græci siue Nazianzeni, qui multò est antiquior, testimonium haud obscurum, & priorum Patrum dictis congruens. Quid verò Athanasius, ingens huius seculi decus, quin etiam orbis oculus, Sacerdotum antistes, & Ecclesiæ columen ab eodem Gregorio appellatus, cuius fortitudo in maximis contra Hæreticos certaminibus ita resplenduit, vt Magni cognominem non iniuria sit insignitus? Is pro Deipara sæpè pugnavit, & aduersus impios illius honorem præclare defendit, hacque luculenta oratione illam publicè celebrandam duxit: *Ista noua Eua MARIAM mater vitæ appellatur, variegataq; permanet ad primitias vitæ*

Gregorij ad Mariam inuocatio.

Agnoscit Maria beneficia per Mariam sibi collata.

Maiorem petit gratiam sibi à Mariâ præstari, nimium per eiusdem intercessionem.

Eiusdè Nazianzeni salutatio, simul & inuocatio ad Deiparam.

Athanasius doctor insignis Mariam Virginem eximie laudat.

In Tragedia de Christo patiente.

Orat. in Athanasij.

In Euangelio de sanctissima Deipara.

vitæ immortalis omnium viuentium. Dicimus eam igitur iterum atq; iterum, & semper & vndequaque beatissimam. Sicut ergò cùm ad ipsum respicimus, Regem Dominum & Deum appellamus: ita quoq; cùm ad eam oculos reuicimus, Reginam, Dominam, & Deiparam esse animaduertimus, idque contemplatione oculi mentalis. Adest Regina à dextris tuis, vestitu deaurato circumâicta, variegata. Et iam scilicet audi filia Davidis & Abrahæ, & inclina aurè tuam in preces nostras, & ne obliuiscaris populi tui. Decet enim te matrem, regeneratricem, dominam, ac heram cognominari: eò quòd ex te prodiit Rex Dominus, ac Deus noster: assistentem illi nobis quidem terribili, tibi autem dulci, omnemq; gratiam largienti. Qua de causa factum est, vt gratia plena appellata sis, vt potè quæ in omni gratia abundares, idque per superuentum in te Spiritus sancti. Ideoque vultum tuum deprecamur omnes diuites plebis, ditari scilicet istiusmodi bonis, & spiritualibus contemplationibus.] Excellens hæc quidem est MARIÆ commendatio, nec in vllam aliam, nisi Matrem Domini, competere potest hic honos, vt dicatur & sit noua Eua, mater vitæ, regeneratrix, regina & domina omnium, quæ in vita ipsa corporis simul & animæ permaneat & vndequaq; sit beatissima ornatissimaq; à dextris Filij residens, plenaq; gratia, quam etiam in Ecclesia electi & sancti deprecantur. Proindè nunc pergat illi etiam supplicare Athanasius: Ad te clamamus, recordare nostri sanctissima Virgo, quæ etiam à partu Virgo permansisti: & retribue nobis pro exiguis istis eloquiis, magna dona ex diuitiis tuarum gratiarum tu quæ gratia plena es: nam ideò his vocibus, vt ex ipsa desumtis, & natura laudatoriis, præcipuè in tuum encomium offertur: tibi, inquam, gratiosa Domine nostræ, reginæ, heræ, matri Dei, arcæ sanctuarij. Ecce iam nunc & in exordio dici, vt primitias laudis tibi hoc encomium Archangelus contexit, dicens: *Aue gratia plena, Dominus tecum.* Beatam te prædicant omnes Angelorum & terrestriū Hierarchiæ, & Hierarchicas manus attollentes benedicunt tibi, quæ & in cœlis benediceris, & in terris beata prædicaris; Benedicta tu in mulieribus & benedictus fructus ventris tui.] Et quibusdam interiectis addit: Ab istis deinde nos Hierarchiæ terrestres, exaltationes Dei in gutture ferentes siue quòd didicimus, siue quòd mutuo hæc verba sumpserimus, exaltamus te magna & canora voce dicentes: *Aue gratiosa, Dominus tecum, intercede hera, & domina, & regina, & Mater Dei pro nobis.* Quoniam ex nobis tu oriunda es, & is qui editus est ex tecarnigerus Deus noster est: quem decet gloria & magnificentia omnisq; honor.]

AN quisquam, obsecro, tam crassus erit ac improbus, vt has tam præclaras Athanasij voces MARIÆ que laudationes, quas illi Deus ab Angelis & hominibus præstari postulat, leuiter æstimet, aut in calumniam vocet? Non semel ille clamat: Recordare nostri sanctissima Virgo, intercede Hera, Domina, Regina & Mater Dei pro nobis. Quid isthæc aliud obsecro, nisi præcipuam precationem, ac supplicem inuocationem MARIÆ delatam ostendunt, & ab eo quidem, in quo neque doctrinæ præstantiam, neque vitæ integritatem, neque nominis claritatem possis desiderare? Ac eò magis contemnendi sunt Centuriatores, qui cùm lucis huius fulgorem sustinere, ac alio se telumunire non possunt, præmentis impotentia stolidè vociferantur: *Ista pro se idololatriam spirant.* O præclaram & talibus authoribus dignam censuram, qui vt suam admirabilem pietatem ostentent, execrandum idololatriæ peccatum in virum sanctissimum simul & doctissimum Athanasium transcribere non erubescunt. Chemnitius hoc loco aliud effugium querit, & sermonem illum, ex quo superiora depromimus, pseudographū & supposititium, non germanū Athanasij partum esse confingit. Bellum sanè commentum, vt imperitis quasi fumos vendat, & hunc fucum obtendat vanæ tergiuersationi, cùm nihil aliud contra Virginis inuocationem hoc loco clarissimè proposita, possit opponere. Nos verò Michaëlem Glycam pluresq; Græcos authores habemus, quorum calculo hic sermo est verè Athanasij, sicut & in Græcis & Latinis libris scriptum reperimus. Valeant autem cum suis sæpè multumq; detectis dolis aduersarij, qui Scripturis & rationibus firmis destituti, ad coniecturas, tropos, linguas malasq; artes confugiunt, ac pro suo arbitrato de Veterum scriptis, veluti summi sint ipsi legislatores, decernunt,

Psalm. 44.

Cent. 4. c. 4.

Ad Agyptum.

Quo sensu Maria nobis Regina & domina dicitur, & à Propheta David dicitur.

Quomodo Maria inuocet pro se & aliis Athanasius, eam statuens assistentem in cœlis Filio, & reddens plenam gratiam.

Maria in corpore & anima incomparabiliter beata, quæ sanctorum etiam regent ac precentur, secundum Athanasium.

Virgini Mariae ut Domina & Regina laus ab omni creatura iure defertur. Ab Angelis dicuntur mortales Deiparam Virginem saluare atq; celebrare. Rursus Mariam inuocat Athanasius eamq; propter Christum generatur.

Quam maxime nota sint in prædictis verbis Athanasij.

Centuriatores Athanasij sermonem referunt ad idololatriam, ne Maria cuius agnoscant, Chemnitius autem fingit, locum esse deprauatum.

Novatores de more Patrum abudicant, quod ipsi Patrum scriptis parum vident.

philosophiam amplexus est, summos honores Sacerdotibus detulit, vt eos ad imaginē diuinæ præsentia veneraretur, sibiq; præferret, qui præterea tot templa Romæ & Byzantij Apostolis, Martyribus aliisque Sanctis posuit ac admodum eleganter instruxit; sicuti cum aliis Nicephorus tradit: qui demum simulatq; percepto sacro baptismo saninitatem recepisset, gratitudinis ergo Ecclesias exadificare cœpit, & earum columnas in Christi domini & Sanctorum omnium memoriam, ac reuerentiã passim sacris imaginibus exornauit, sicut Adriani Pont. ad alterum Cæsarem Constantinum & matrem eius Irenen Epistola scripta, & in Synodo Nicæna recitata euidenter affirmat? Omitto de statuis argenteis multis & preciosis dicere, quas idem Constantinus Augustus in extructis à se Basilicis ad Sanctorum honorem posuit, quemadmodum Damascus bona fide recenset. In quo pietatis studio non cessit filio mater Helena, vt potè quæ pro sua etiam munificentia ex thesauris regis pecuniam in sacras ades affluenter impendit, & præter alias insignes quas extruxit, & artificibus huc vndique accersitis ornauit, etiam in oppido Galilææ Nazareth, vbi salutationis Angelicæ domus extiterat, & rursus in Bethlehemi, vbi Virgineum partum Angeli celebrant, ipsi Verbi puerperæ, imò & sponso eius Ioseph templa egregia exadificauit. Ergo ne MARIÆ cultum vel Constantinus religiosissimus, vel mater eius Helena sanctissima ignorauit, quem tot sumtibus, ac testimonis publicis, cum pax restituta esset Ecclesiis, non sine maxima piorum omnium congratulatione, & religionis Christianæ pulcherrima propagatione ambo constantissimè declararunt? Nec dubium, eandem de MARIA colenda sententiam in præclaris illis primi Concilij Nicæni Patribus resedisse; vt potè quorum præsens opera & expetita & adhibita fuit, quum nouum Byzantium ex Constantini voto Deiparæ, vt diximus, dedicaretur. Ecclesia Treuerensis Felicem, eius nominis secundum Archiepiscopum, & D. Martini Turonensis æqualem habuit, quum ab eodem fuerit consecratus. Is eoloco, vbi capitolium Imperatorum, & Regum Gallia palatium extabat, collegium sacrosanctæ Virginis condidit, vsq; Ecclesiæ Treuerensis monent Annales.

TVM ante Nicenam Synodum, quam sub eodem Constantino habitam esse constat, non parū emicuit Methodius Olympi Liciæ, & postea Tyri Episcopus, vir non modò sanctitatis, sed & doctrinæ ac eloquentiæ singularis, idemque generosus Christi Martyr, qui sub Decio & Valeriano, vel vt alij volunt, sub vltima Ecclesiæ persecutione facti Martyrij lauream est consecutus. Multis ille magnisq; laudibus MARIAM attollit, quemadmodum libro primo & tertio citatis eius verbis demonstrauius, quam præterea reuerenter multifariamq; salutat, ac demum hac etiam oratione palam inuocat: *Ὁ ἁγίωτος ἐν ἡμῶν πατρὶσι θεὸς πάντων, καὶ μητρὸς ἡμῶν πανχρῆστον τιμῆς, καὶ παρρησίας μνήμης ἀδιάλειπτον ἡμῶν ποιῶν, παναγία θεοτόκος, τῆς εἰς σὲ κατακαλεσμένης, καὶ ἡμῶν θεοπρεπείας γενεῆς ἡμῶν ὅσων ἀναζωοῦ καὶ ἀνεξέλεπτον μνήμην.* Hoc est; Quamobrem te, o sanctissima Deipara, quæ reliquis omnibus & benignior es, & materno honore, ac cum Deo colloquendi libertate gloriosior, obnixè rogamus vt nostri, qui te inuocamus, tuiq; semper viuentem & indelebilem commemorationem diuinis laudibus celebramus, iugem ac perpetuam habere memoriam velis. Vbi radicem Iesse felicem, & domum Dauid per beatam pulchrè vocat, ex qua isthæc Dauidis filia, Dominiq; & Dei Dauidis mater in lucem prodit: Hanc omni visibili & inuisibili creatura præstantiorem esse, nostrum inexplicabile gaudium, nomen eius diuinis benedictionibus & gratis omni ex parte abundare, & Deum ipsum, qui patrem & matrem honorare præcepit omnibus, in hac Matre ornanda excellere voluisse, & idcirco nullam non gratiam & immensum honorem illi impartiuisse & sacrum eius caput floribus nunquam marcescentibus coronasse. Missa reliqua facio, nam & alibi plura citauius, quæ idem insignis author ab Hieronymo aliisque celebratus, in Deiparæ laudem scripsit, & quod est amplius, pro concione docuit, vt communem populi MARIAM tunc plurimum venerantis, adeoq; inuocantis consuetudinē sua ēt autoritate corroboraret. Quòd si Origenes B. Iob inuocat, vt fatentur etiam Centuriatores, & innocentes Martyres, eò, vt pro nobis apud Deum intercedant, anniuersaria memoria in Ecclesia celebrari affirmat; & præterea Sanctorum inuocationem exemplo Hieremiæ pro populo post mortem

Helena Imperatricis pietas in Deum & Virginem Matrem singulari. Vide Niceph. lib. 8. c. 30.

Nicæna Synodi Patres & cum Constantino de Virgine colenda senserunt.

Methodij Martyris testimonium quod ipse Mariam inuocat.

Quam præclaræ doceat Methodius de Maria præstanti dignitate.

Origenes inuocationē Virginis minime improbat.

Lib. 7. hist. Ecclesiast. c. 49 & lib. 2. histor. tri. part. ca. 12.

Acto. 2.

In Vita Syl. nestri.

In oratione habita ob h. p. p. an. Domini. a cap. 2.

Exod. 10.

In Catal. Scriptorum Ecclesiastic.

Lib. 2. in Iob. Centur. 1. cap. 4.

Homel. 3. in dimerjos. q.

semper orantis comprobat, quis prudens vnquam ambigat, tantundem honoris ab illo MARIÆ habitum ac tributum esse? Hanc ipse vocat Matrem immaculatam, Matrem incorruptam, Matrem intactam vnigeniti Filij Dei, per cuius obedientiam Eux inobedientia excludatur, quæ nihil humile atq; deiectum habeat, cuius iustitiam & virtutes alias respexerit Deus, ac propterea illi fecerit magna, qui potens est, vt reliqua id genus præconia venerandæ & inuocandæ Virgini Matri congrua prætermittam.

ACCEDAT & totius Africae lumen, & fortissimus ille Christi Martyr Cyprianus, de quo præclara scribit Gregorius Nazianzenus, atq; inter cætera sequentem historiam refert: Cum hic Cyprianus à fide Christi adhuc alienus, ac rebus magicis omninò deditus esset, amore Christianæ virginis exarsit, & in illius expugnanda pudicitia plurimum laborans, vt cæcus & in sanus est amor, etiam dæmonem sibi adiutorem asciuit. Virgo etsi turpem eiusmodi amorem omnem detestaretur (Christo enim sponso se totam consecrauerat) tamen præsentem Satanæ technas, & ardentem libidinis faces non potuit non persentiscere, multum his ac grauiter exagitata. Proinde, vt par erat, ad pudicitia suæ custodem & tutorem Deum sese conuertit, simulq; MARIAM castissimum & clarissimum virginum decus supplex obsecrauit, vt sibi periclitanti auxilium ferret, corpus interim ieiunio atque humili cubitatione, quæ sunt continentia arma, castigans, vt in hoc certamine hostem impurum vinceret, suamq; pudicitiam saluam tueretur. Quid multis? non irrita fuit MARIÆ inuocatio, per quam propitius afflictae virgini adfuit Deus, vt & hostis deuictus abscederet, & Cyprianus è stulto amatore, Christianæ sapientia non modò discipulus, sed etiam, sicut Augustinus vocat, Doctor suauissimus, & Martyr beatissimus efficeretur. De illo Nicephorus refert, quòd per eam virginem Christo sit pulcherrimè desponsatus, sacraq; Christianorum complexus, mox etiã in Presbyterorum ordinem templi custos cooptatus, ac tandem toti Africae Sanctorum antistes præfectus.

QUANQUAM non me fugit de duplici Cypriano disputari, vt alter Antiochenus, alter Africanus, & vterq; tamen Christi Martyr in Ecclesia celebris constituitur. Illud satis constat, S. Cyprianum cum Iustina virgine Martyrij lauream accepisse; an verò idē Cyprianus fuerit præclarus ille Doctor Cornelij Papæ familiaris, & Martyr Carthaginensis in Africa toto Orbe per celebris, non perinde constat; sed id tamen asserit planissimè Nazianzenus, quem & Nicephorus æmulatur, velut Cyprianum vtrumque confundat. Nostro quidē instituto sufficit, exemplū propositū ad artem Martyrum pertinere, illoq; manifestè conuinci, MARIAM tunc etiam de more in grauib. periculis inuocata, eamq; inuocationem hominib. vtilem & efficacem illo etiã seculo extirrisse, talemq; inuocandi formam licet Cypriano viuo factam, nec ipsi Gregorio, quieam publicè recenset, ac recensendo laudat, nec doctiorib. id genus aliis displicuisse, quin potius vt in Ecclesia iam antè receptam, illis probatam esse. Hanc tantam veritatis lucem non ferunt noui vespertiliones, omnibusq; modis obsistunt, ne MARIÆ cultū adeò vetustū & Martyrum seculo vsurpatum agnoscere velle videantur. Itaq; Philippus Melanctho aduersus authorem ipsum, qui dictā scripsit historiam, excipit, & hoc modo tergiueratur: *Scriptis vitam Cypriani Gregorius, in qua narrat puellam quandam amatam esse à Cypriano ante conuersionem, quæ inuocans Mariam Virginem, vicerit magicas incantationes Cypriani. Hoc exemplum citatur de inuocatione Sanctorum. Et si autem videtur esse ficta fabella, & postea sparsa titulo Nazianzeni, tamen etiã si vera esset historia, non esset citanda ad confirmandam inuocationem Sanctorum. Nam errores piorum non sunt opponendi verbo Dei; & omnib. at atib. etiam p̄ in Ecclesia habent suas infirmitates. Equè veritatis est Sarcerius, qui, vt foedi erroris notam in eundem deriuat authorē, dicere non veretur: Nazianzenus in oratione de S. Cypriano de puella dicit, quæ inuocat beatam Virginem. Errores piorum non sunt opponendi verbo Dei, & omnia at atib. etiam p̄ in Ecclesia habent suas infirmitates. Chemnitius verò, vt & ipse frigidam suffundat, ac fucum imperitis faciat, nos ad Gelasium ablegat, qui librū de pœnitentia Cypriani apocryphum & supposititium esse testetur, & argumentum ab inficiatione peritum addit; nimirum eundem Cyprianum & Hieronymum de hac historia nullam facere mentionem.*

Lib. Homel. in Cantica. Homel. 1. in dimerjos. & homel. 3. in Luca.

Orat. in Cypriano Mart. Cypri.

Lib. 2. de doctr. Chre. strima c. 40. & Lib. 5. Ecclesiast. hist. cap. 27.

Lib. 5. Ecclesiast. hist. cap. 27.

Lib. de Ecclesiast.

Lib. de consensu Ecclesiast.

In examine Conci. Trident. de inuocaz. Sanctor.

Quomodo Cyprianus adhuc Ethnicus & rei magica deditus, Christianam Virginitatem ad impudicitiam sollicitauit, eaq; Mariam inuocando dæmonem tentationis & incontinentia periculum euitauit.

Duos Martyres Cyprianum nemine nunquam & aliquando cetera dicentium non. & naz. neq; proprie reā presentem historiā eludat posse.

Quomodo aduersary, præcipue Philippus hoc Gregorij testimonium & exemplum reiecti ac improbaui.

Quid Sarcerius & Chemnitius contra eandem Gregorij narrationem opponant.

simulq; primos Christianos docerent, vt summum Deum in eius Matre, omnium præstantissima creatura, glorificarent, vt que & ipsi in tremendis illis mysteriis peculiarem eius, quæ maximè gratiosa & gloriosa est, memoriã celebrarent? Visum est igitur Basilio Magno & Ioanni Chryostomo non abs re fore, si ex his aliisque Iacobi Apostoli verbis multa mutuarentur, & in suas etiam Liturgias transferrent, eaque Græcis recitanda traderent, quoties & ipsi sacris operarentur. Chryostomus quidem hanc precatiunculam frequenter adiungit: Intercessionibus Dei genitricis Saluator salua nos.] Et præterea Iacobum in eosequitur, quòd ex integro reperat angelicam salutationem. Hanc verò Syriab Apostolis vel primùm instituti non sine inuocatione solent absolueri in hunc modum: Pax tibi MARIA plena gratia: Dominus noster tecum: Benedicta tu inter mulieres, & benedictus fructus qui est in vtero tuo, Iesus Christus. Sancta MARIA mater Dei ora pro nobis, pro nobis inquam peccatoribus, Amen. Quemadmodum S. Seueri Patriarchæ Alexandrini preces non ita pridem conuersæ demonstrant. Extat & Missa Æthiopum peruetusta, Canonem vniuersalem vocant, hancq; precationem habet adiunctam: Ora pro nobis apud Iesum Christum, vt misereatur animæ nostræ: ora pro nobis in conspectu troni Filij tui Iesu Christi. Latere immaculata verè Regina: lætare gloria nostrorum parentum, quia peperisti nobis Emanuelem. O verè mediatrix ante Dominum nostrum Iesum Christum, te supplices exoramus, vt memor sis nostri: ora pro nobis vt deleantur iniquitates nostræ.]

TANTA quidem cura non solum Græcos, sed etiam Alexandrinos, Hierosolymitanos, Æthiopes aliasque nationes, inde ab initio traditæ acceptæque fidei, tenuit in Deipara palam & honoranda & inuocanda. Vnde quoties Redemptoris sui crucem & mortem in quotidiano & incruento illo sacrificio annunciârunt atque recoluerunt, id quod perpetuum apud illos fuit, Matris etiam Domini memoriã honorificam sibi habendam esse duxerunt, ac eius maternæ pietati reuerenter sese commendârunt. Non enim alius Christus quàm ex MARIA, vt inquit Tertullianus, qui eandem beatissimam & gloriosissimam haud temerè vocat. Etenim sicut hunc suum magistrum Cyprianus velut interpretans docet: Hoc vas electionis plurimùm à cæteris differens, natura quidem, sed non culpa communicabat, cui vt Matri, plenitudo gratiæ, atque vt Virgini abundantior gloria debebatur.] Tùm qui vtrumq;, Cyprianum & Tertullianum antecessit vir planè Apostolicus Irenæus, vt eum Hieronymus vocat, idemq; celeberrimus Christi Martyr; tanti MARIAM habuit, vt nesciam equidem, an quicquam de illa sublimius prædicare, magisque venerandam ostendere potuerit, quàm cum hoc expresso eulogio illam exornat: Sicut Eua (virum habens Adam & virgo adhuc existens) inobediens, & sibi & vniuerso generi humano causa facta est mortis: sic & MARIA habens prædestinatum virum, tamen Virgo obaudiens, & sibi & vniuerso generi humano causa facta est salutis.] Et rursus: Inobedienciæ Euz nodus solutionem accepit per obedientiam MARIE. Quod enim alligauit virgo Eua per incredulitatem, hoc virgo MARIA soluit per fidem.] Ac iterum alibi: Quemadmodum Eua per Angelicum sermonem seducta est vt effugeret Deum, præuaricata verbum eius; ita & MARIA per Angelicum sermonem euangelizata est, vt portaret Deum, obediens eius verbo. Et sicut illa seducta est vt effugeret Deum: sic hæc sua est obedire Deo; vt virginis Euz virgo MARIA fieret ADVOCATA. Et quemadmodum astrictum est mortigenus humanum per virginem: ita solvatur per virginem, æqua lance disposita virginalis inobedienciæ per virginalem obedientiam.] Agnoui & Augustinus hæc Irenæi verba propria esse, eaq; repetita Iuliano Pelagiano fidenter opposuit, & velut illis alludens, aut certè maiorem lucem adhibens, alibi dixisse videtur: Per foeminam mors, per foeminam vita: per Eua interitus, per MARIAM salus. Illa corrupta secuta est seductorem: hæc integra pepetit Saluatorem: illa poculum à serpente propinatum libenter accepit & viro tradidit, ex quo simul mererentur occidi: hæc gratia cœlesti desuper infusa, vitam protulit, per quam caro mortua possit resuscitari.] Ac sæpius quidem apud eundem legimus, MARIAM cum Eua conferri, vt alibi multis comprobauimus: vnde illa quoque verba scripsit: Mater generis nostri poenã intulit mundo: genitrix Dñi nostri salutẽ attulit

Basilium & Chryostomum cum his, quæ Iacobus Apostolus de Maria prædicat pulchrè conuenire.

Saluatio Angelica olim etiam in sacrificio recitata, cui Syri addiderunt Mariam inuocantem.

In Missa Æthiopia Maria eius inuocatur.

Tertullianus & Cyprianus quæ reuerenter de Maria loquantur.

Irenæi sententia de matre Domini, quæ altera & obediens Eua fuerit, & causa nostra salutis.

Etiã Augustinus hæc Irenæi verba citauit, & sententiam comprobauit.

In Liturgia.

De præcipuis prouerb. haec recit. b Sermo de Natiuitate Christi. in caput 64 Esaiæ.

Li. 3 aduersus hæreses cap 33.

Lib 5 ca 19. contra Valentinum.

In li de Symbolo ad Cæciliam.

Sermo de Annuntiatione dominica.

In annotat. lib 5 Irenæi aduersus.

Ioan. 12.

Matth. 10. 1. Cor 6.

In examine Conci. Tridentini de inuocac. Sanctorum. In præfatio, ne operum Irenæi.

Li 4 eleg. 12. ca. 12.

attulit mundo. Autrix peccati Eua; autrix meriti MARIA. Eua occidendo obfuit; MARIA viuificando profuit. Illa percussit; ista sanauit. Pro inobediencia n. obedientia commutatur, fides pro perfidia compensatur.] Videmus igitur, tum Irenæi, tum Augustini censura, quanta sit Virginis nostræ præstantia, quæ primam omnium matrem Eua immenso interuallo præcurrit, si huius incredulitas cum illius fide, huius inobediencia cum illius obedientia, huius virus cum illius antidoto comparetur. Eua pestiferam ac velut pestem exitialem, MARIAM verò salutiferam, neq; solum Euz vnus aduocatam, sed & totius humanæ salutis, vt antè monstrauius, causam esse, tã probatus, quàm vetustus Ecclesiæ doctor Christi; Martyr Irenæus luculenter affirmat.

VBI nouam litem nobis excitent aduersarij, valdeq; ringuntur, quoniam MARIAM Euz aduocatam audire non sustinent. Cùm autem Irenæi testimonium non possint corrumpere, incommodum esse dictum censent, & adhuc impudentior Gallasius eodem loco magnam Christo iniuriam conciliari vociferatur. Quasi verò quicquid istorum palato parum arridet, statim vt incommodè absurdeq; dictum accipi & reici debeat: quasi præterea Sanctorum honos Christi gloriam obscuret atque labefactet. Atqui potius illam illustrat, legitimum si usum in honorando adhibeamus, eam potissimum venerantes, quam Pater æternus inter Christi membra cum primis honorificat, quàm; ipse Filius tot modis extulit, non solum aduocata honorem illi tribuens, sed & iudicis loco eam proculdubio toti Orbi cum gloria exhibiturus, quum Apostoli summum iudicem comitantes, tribus Israël, imò & Angelos, si diuinæ Scripturæ fidẽ habeamus, publicè iudicabunt. Altercatur hic etiam Chemnitius, & cum Irenæi interprete velut nimium obscuro & infelici ex postulat, vt qui mentem authoris non fuerit satis assecutus, quum Euz aduocatam MARIAM interpretatur. Siue autem Irenæus Latinè scripserit, vt putat Erasmus, fuit enim Commodi temporib. in Gallia præsul Lugdunensis, siue, vt alij arbitrantur, Græcè libros contra Valentinum ediderit, nihil sanè habet absurdi, estq; verbis eiusdem adiunctis valde consentaneum, quòd MARIAM Euz faciat aduocatam. Si enim MARIA per fidem soluit, quod Eua per incredulitatem alligauit, si deinde inobedienciæ Euz nodus per MARIÆ obedientiam, solutionem accepit: si demùm eadem per obedientiam suam humano generi salutis causa facta est, vt idem Irenæus verbis clarissimis adstruit, quid mirum quæso, eadem Euz aduocatam, quod multò minus est, nuncupari, & à piis omnib. existimari? Vnde se ipsum hic author explicans, qua ratione Deiparam Euz aduocatam appellasset, è vestigio ista subiecit: Quemadmodum astrictum est mortigenus humanum per virginem, ita solvatur (vel sicut in veteri codice scriptum est, saluatur) per Virginem, æqua lance disposita virginalis inobedienciæ, per virginalem obedientiam.] Quibus sanè verbis anposita virginalis inobedienciæ, per virginalem esse, vt verus maledictum, quod prima illa virgo Eua per inobedienciam suam sibi ac posteris primùm in Orbem inuexerat, per MARIÆ Virginis obedientiam corrigeretur atq; depelleretur? nimirum vt per vnã virginem felicem, quæ salutis Principem peperit, tantum boni mundus acciperet, quantum per primam infelicem virginem amisset.

SED hic iterum Chemnitius cauillatur, absurdum videri, si MARIA fermè quattuor mille annis post primorum hominum lapsum condita, Euz aduocata dicatur; quãdo quidem nondum nata, pro Eua non potuerit Deum inuocare. Quis igitur, inquit, vel per febrim somniabit, Eua tunc, quum esset virgo, inuocasse MARIAM aduocatam suam, quæ nondum nata erat? At mihi Chemnitius quasi per febrim hic somnare videtur, quum ex munere aduocati vel aduocatz, inuocationem necessariam colligit, velut hæc duo sint inseparabilia, aduocatam agere & inuocare. Quod autem hæc disiungi queant, et Valla seuerus Latinæ linguæ censor annotauit, multoq; rectius ille Grammaticus quàm Chemnitius Theologus iudicat, quum in hunc modum scribit: Quicumq; alteri adest in causa officij gratia, aduocatus appellatur, etiam si nihil dicat neq; agat: Qui verò causam agit, hunc Latinis Patronum propriè dici: aduocati autem nomen esse generalius docet: Sed vtrumque nomen aduocati & patroni confundit Chemnitius nec animaduertit, MARIAM in hoc diuinitus electam, & per Gabrielem Angelum euocatam fuisse, vt sciens

Quantum sit discrimen inter Mariam & Eua, præferim iuxta Irenæum.

Aduersarios Irenæi non epugnantes negare, quòd Maria Euz aduocata.

Maria & Sanctorum honos illustrat, nõ obsecrat Christi gloriam.

Chemnitium cum Irenæi interprete frustra contendere.

Quomodo se ipsum explicet Irenæus, si Mariam Eua aduocatam dicit, & esse Lectorem inuulgat.

Non esse absurdum Mariam aduocatam Eua ante, etiam antequàm nasceretur.

Aduocata agere potest etiam qui non inuocatur, illudq; nomen Mariae comperere.

& volens mater fieret Emanuelis, ac eo ipso non Eux tantummodò, sed & omnium mortalium causam ageret, ac redemptionem humanam in Christo complendam fidissimè procuraret. Procurantis autem vox illa fuit, quæ summa & fide & charitate constabat, & Orbi redimendo quasi fundamenta præstruebat: Ecce ancilla Domini, fiat mihi secundum verbum tuum. Rectè igitur Gallasius quoque in hunc Irenæi locum scripsit: Possimus advocata nomen propria significatione accipere pro ea, quæ Rea tantum adest, etiam si nihil agat aut dicat. Tales enim proprie dicebantur advocati, qui Reum inde cum precatione sua comitabantur. Vbi fatetur etiam MARIAM redemptionis nostræ instrumentum fuisse, quòd tulerit in vtero Redemptorè, quodque obedientiæ illius atque iustitiæ sic fuerit particeps, vt excellentibus Dei donis ornata atque afflata à Spiritu sancto, omni ex parte se præbuerit obsequentem.

Testimoniū Galasij licet Caluini, quomodo Maria hic Eux advocata dicatur.

Quomodo Irenæus Mariam factam Eux advocatam.

AT QUÆVT maximè hæc advocati & patroni nomina confundantur, sicut Patres quidem de MARIA loqui solent, quòd advocata nobis simul & patrona sit, ac apud Deum pro mortalibus intercedat: tamen in alium sensum advocatam MARIAM hinc intelligit Irenæus. Quæ tunc Eux advocata esse cœpit, vt huius authoris mentem explicemus, quum inde ab initio summus Deus ad suam sapientiam clariùs demonstrandam prædestinavit vnā mulierem, quæ primæ mulieri peccanti quasi suppetias ferret, & eius inobedienciã suã obedientia quodammodò castigaret. Hoc est, quod Bernardus inquit, filiam pro matre respondisse, matris eiusdem opprobrium abstulisse, ac pro eadem Patri satisfecisse. Redditur, inquit, foemina pro foemina, prudens pro fatua, humilis pro superba. Congruum enim fuisse, vt adesset reparationi nostræ sexus vterque, quorū corruptioni neuter defuisset. Igitur etsi fidelis planè & potens mediator Dei & hominum existat homo Christus Iesus, idemque iudiciariam habens potestatem, tamen & MARIÆ inter mulieres benedictæ in hac reconciliatione suū esse locum, vt ad Christū mediatorē velut mediatricē nobis præbeat, quæ salutis antidotū viris & mulieribus propinavit. Quare non adeò videri debet alienū, si hanc suam advocatam Eua non solum habuisse dicatur, sed etiam eandem in spiritu cognouisse, imò & amasse & desiderasse credatur. Etenim ex promissoriis Dei verbis haud obscure percepit, venturam talem aliquando mulierē, quæ cum suo benedicto semine nequissimi serpentis contereret caput, atque lapsam genus humanum, & idcirco vtrunque sexum, erigeret restitueretque. Hac fide suffulta Eua, & mariti oratione haud dubiè confirmata, quum in sui Redemptoris matrem eminens intueretur, quæ summa illi proculdubio consolatio fuit, an non illam pro advocata sua suspexit, ac licet absentem multumque remotam meritò venerata est? In quem sensum dixit etiam Epiphanius: Angeli accusabant Eux, nunc verò MARIAM gloria prosequuntur, quæ mulierū infirmitatem verè gloriosam reddidit, quæ lapsam Eux erexit. Imò verò Fulgentius, vt antea indicatum est, maledictam Eux quam per MARIAM ad benedictionem gloriæ remeasse, per quam etiam omne genus foeminarum restauratur, affirmat. Neque propterea Christum, quem Ioannes advocatum nostrū vocat, quem & omnes vtriusque sexus Redemptorem libentissimè profitentur, excludimus: quinimò eum summum Intercessorem apud Patrem, & in primis Saluatorē nostrum esse gloriamur: vt qui merito suo ex iustitia, quod nemo alius vnquam præstare poterat, nos profuso sanguine perioso æterno Patri reconciliauit. Hinc solus ipse agnus Dei dicitur, & propitiatio pro peccatis nostris, ea quæ siue in cœlis siue in terris sunt pacificans. Ita Christo Filio Dei suum semper Redemptoris officium, suaque maiestas integra constat. Nihilominus MARIAM ab Irenæo & Patribus aliis cum Eua ritè conferri dicimus, vt quemadmodū prior Eua morientiū mater, & humanæ perditionis causa fuit, ita hæc noua Eua inter secundarias & cooperantes causas non minimū ad humani generis reparationem contulisse intelligatur, ac proinde illa non solum Eux, sed & totius humanæ gentis advocata, licet non in summo aduocationis gradu, meritò habeatur. Hinc vetus etiam author Chrysippus notat, quòd sicut antiqua Eua diabolum in altum crexerit, ita Noua eundem deiecerit, per Christum scilicet Dominum nostrū. Et Bernardi dictum est, virum etiam qui per foeminam cecidit, non nisi per foeminam erigi, quæ facta sit parentum reparatrix, & posterorum viuificatrix. Quæ omnia sic accipienda

Lucas.

In 5 lib. Irenæi.

Home. 2. de B. Virgine.

In Serm. de Serbis Apocal. 1. Signū magnū.

Genes. 3.

In Orat. de laudib. sanctæ Mariæ Deiparæ.

1 Ioan. 2.

Ioan. 1. 1. Ioan. 2. Coloss. 1.

In orat. de Mariæ laudibus.

Quo pacto Eua non solum habuerit, sed etiam late cognouit advocatam Mariam.

Etiam Epiphanius de Mariæ Eux erigente refatur.

Sine Christi iniuria Mariam sicut principem & causam nostræ salutis ab Irenæo & Patribus predicari.

Coloss. 1. cipienda sunt, vt sicuti diximus, Christus sibi primas perpetuò seruet, quoniam is absque controuersia mortem nostram destruxit, & vitam reparauit, primatumque in omnibus tenet. In hunc modum alia Veterum testimonia, quorum pleraque iam antè citauimus, erunt interpretanda, quum illis MARIAM non solum aduocata, sed etiam mediatrix & reconciliatrix hominum prædicatur. Cur igitur sanctissimo Irenæo hic canes oblatrant, quòd MARIAM vnus Eux constituat aduocatam, si quidem vñtato Theologorum more hoc nomen capiamus, quodque ad Matrem Domini causam aliquam nostræ salutis referre non vereatur? Ita enim & Epiphanius MARIAM viuentium matrem esse factā clarissimè dixit.

Contra An- tidicomari- ant. her. 78.

1 Psal. 120. 6 Psal. 33. c. Matr. 10. ds. Tim. 3.

AT QUÆVT hæc de Veterum testimoniis in medium protulisse sat sit, quæ homines Christianum nomen professi, & illustrem in Ecclesia locum adepti, pro Matre Domini veneranda, & pro sacro eius cultu asserendo perhibuerunt, nec solum scriptis, sed etiam factis & exemplis non vno vel altero seculo, sed annis ab hinc mille quingentis toto Orbe comprobauerunt. Proinde qui videri volunt Orthodoxi, & germani Ecclesiæ Catholice esse filij, non possunt non magnificere ac reuerenter amplecti hanc Patrum Maiorumque nostrorum concordem sententiam, totque populorum perpetuam confessionem, quæ singularem & multiplicem quoque fructum ipsis Orthodoxis adfert. Hinc etenim illi manifestè colligunt, certoque statuunt secum, Christum Dei & MARIÆ filium, qui custos est Israelis, & omnia Sanctorum ossa custodit, eorumque capillos in numero tenet, peculiarem honoris materni curam habere, ac omnibus Ecclesiæ Christianæ aetatibus re ipsa demonstrasse. Hinc præterea gaudent, se in illa versari Ecclesia, quæ cum veritatis basis atque columna sit, vt in aliis religionis nostræ institutis, ita etiam in MARIÆ cultu per omnes Nationes hætenus vñtato non possit hallucinari; vt potè veraci & sancto, non mendaci aut fallaci Spiritu semper gubernata. Hinc rursus vtiliter obseruant, MARIÆ ortum, vitam, mortem, & in cœlos assumptionem in conspectu Dei verè pretiosam extitisse, meritoque ab vniuersa Ecclesia honorificè celebrari, eamque celebrationem tot summi Dei operibus comprobari, quot illustribus miraculis MARIÆ cultus tot seculis diuinitus fuit cohonestatus. Hinc iterum sibi suisque fratribus gratulantur, cum veritatem à Mario mastigis oppugnatam, adeò firmiter stabiliri, atque inde ab initio nascentis Ecclesiæ corroboratam esse comperiunt; nulla vt verè Christiani Orbis pars fuerit, in qua Deiparæ inuocatio, feriæ, templa, imagines & veneratio ignorentur.

SVNT verò alij, quibus tot tantaque testium suffragia, & præstantium hominum exempla à nobis adducta non satisfaciunt, & ne pluribus quidem, si ea cumulare decretum esset, fidem vllam adhiberent. Ita enim ab omni MARIÆ cultu sunt alieni, nulla vt Veterum autoritate vel Ecclesiæ traditione atque consuetudine commoucantur, sed se suosque novos Magistros, quemadmodum de plerisque aliis, ita etiam de hoc argumento rectius, quam totam antiquitatem sapere & iudicare confidunt: vera enim Diuini verbi luce, quam ipsi scilicet, aspiciunt, Veteres caruisse, ac in densis ignorantie superstitionis acidololatriæ tenebris acuisse omnes, qui tot seculis in Virgine Matre colenda & inuocanda versati sunt. Cuiuscemodi Cenforum, ne dicam irrisorum, genus eò longius in Europa sese diffundit, ac grauiorem Orbi perniciem creat, quò magis effrenis ingeniorum ac iudiciorum de sacris disceptantium regnat licentia, vt iam in Septentrione quidem nullus non sibi licere putet quidlibet de religione sentire, & quascunque iam pridem damnatas impiasque opiniones amplecti. Hinc passim tot παρὰ νόμου καὶ ἰστορίας, imò & præfracti perfidique homines in varias & nefarias Sectas iam mirè diffecti reperiuntur, quos iusto iudicio Deus, siue ob superbiam, quæ mater est Hæretico-fecti reperiuntur, quos iusto iudicio Deus, siue ob occulta quædam peccata, in sensum reprobum adeò tradidisse videtur, vt mercedem erroris sui in semetipsis recipiant, eaque de quibus ipsi loquuntur, & de quibus affirmant non intelligant, & quod multò est turpius, vt sua etiam de religione sensa subindè commutent. Est enim ita, quemadmodum quidam ex illis, nec infimus ille Melanchthon perspicuè dixit: Vt semper verum vero consonat, ita falsum plurima errata se cum trahit; & qui semel à recta via deflexit, cum necesse est quò longius progreditur, eò magis ac

Circa Euan- gel. Domi- nicæ. 8. post Trinitat.

In eximio lau- ditibus & epistolis Mariæ tribu- tis Christi hono- rem primarium excipi semper oportere.

Epilogus totius traditionis de Serbis testimoniis hucusque citatis.

Multiplicem fructum & fructum est superioribus testimoniis capere posse ac debere Catholicos in sua Serbis religione.

Cuiuscemodi sint aduersarij prædictis testimoniis contradi- ctes, & Mariæ cultum receptum improbant.

Quomodo nunc hostes Ecclesiæ in sensum reprobum iuste tradantur.

Ei cum Deo male conuenire, quod malecum Deipara eiusq; cultu conuenit. Proposio de uelicia tractatione.

magis deerrare. Ego uero hoc unum ingenuè profitebor, eos cum Christo nullam omnino pacem atq; societatem habituros esse, quibus tam malè cum Matre Christi conuenit, ut receptum eius cultum in Ecclesia nec ferre, nec probare dignentur. Deinde fidenter affirmo, sicut mox plurib. adstruam, eos ingenti periculo sese obicere, suasq; conscientias admodum grauare, qui Deiparæ cultum hac ætate abiiciunt, aut indignè conuellunt. Hoc ubi demonstratum erit, nos longa uelut nauigatione confecta, cymbam nostram ad portum dirigemus, & complicatis quasi uelis opratum toti Operi finem imponemus.

Maria cultum improbares, grauat in tres personas diuinas et in Virginem ipsam delinquere.

IGITUR qui MARIÆ cultui clam uel palam inuident & obtruncant, ne illi Deum & homines grauer offendunt, ac multiplici quidem scelere, si uerum fatendum est, sese contaminant & pestilenter obstringunt. Peccant enim in Deum Patrem, cuius intima est eritque semper cum MARIA coniunctio, ut qui huic organo Dei lectissimo iniuriam ullam adfert, in ipsum MARIÆ autorem prorsus iniurius esse uideatur. Peccant in Filium, materni honoris fidissimum protectorem & acerrimum vindicem, qui frequenter de MARIÆ hostib. ut antea monstratum est, poenas multo grauissimas sumit.

Eisdem aduersarios in Patres, Ecclesiam totam, eiusq; Propositoros & fratres, omnesq; magistratus delinquere.

Peccant in Spiritum sanctum, Ecclesiæ Catholicæ magistrum & præsidem, qui protuenda Virginis dignitate ac ueneratione, per Synodos & Patres luculentissime creberri meq; pronunciauit. Peccant in hanc ipsam Dei & Domini nostri Matrem Virginemq; sacrosanctam, quam debitis, & in Ecclesia præscriptis receptisq; honoribus nefarie spoliant, cuius gloriam non imminuere & obscurare, quod Satanicum semper fuit opus, sed pro Christiani officij & moris Angelici ratione prouehere & illustrare debebant. Peccant in uenerandum tot Sanctorum Patrum coetum, quos summos licet Christianæ ueritatis præcones ac uindices, isti nihilominus tantum non mendaces, hypocritas, impostores reputant, quod MARIÆ uenerationem scriptis, factis, exemplis ubiq; gentium, & per omnes ætates confirmauerint. Peccant in columnam illam ueritatis Ecclesiam, cuius sensum, consensum, fidem ac traditionem de cultu Virginis tanquam spiritus deserunt, ac uelut hostes pro nihilo ducunt fœdeque calumniantur. Peccant in Præpositos Ecclesiæ, quorum reuerendam auctoritatem præfracti defugiunt, dum obedientiam in re tam sancta illis debitam iniquissime negant, diuinis humanisq; legibus superbe aduersantes. Peccant item in Fratres, atq; ad eum in Principes & Magistratus omnes, de religione Christiana tot seculis unanimitè sentientes, quorum piùm in ueneranda Virgine consensum carpunt atq; conuellunt, quorumq; pietatem in superstitionem audent conuertere, tamq; sæpè detestari, ut quamlibet religiosos MARIÆ cultores pro idololatriis habeant, eosq; perinde ac blasphemos Christi hostes uulgò traducant atq; subsannent. Peccant in seipos deniq; crudelitate, quod sine ulla iusta & rationabili causa sibi malum ingens accersant, ac perniciem creent, quandoquidem luce ueritatis toto Orbe, totq; ætatibus coruscantis repudiata, illas consectantur tenebras, quas in antiquis Hæreticis, Hussitis, VViclephistis, VValdensibus, Iconoclastis, Vigilantianis Christianus Orbis fortissime profligauit.

Ac cultu Maria abent, etiam in seipos peccant & sanant.

ITAQUE uelut insani homines, dum in MARIAM, tanquam in Petram firmissimam ruunt, ab ipso Christi corpore sese diuellunt, & damnatis iam pridem Ecclesiæ pestibus & fœcibus confociati, hoc unum lucrifaciunt, ut ipsorum nomina è libro uitæ expuncta, & in ueteri Hæreticorum albo inscripta, indelebili prorsus opprobrio, & inexpiabili maledicto semper maneant obruta atque sepulta. Ad eum leue & simplex profectum peccatum non est, si rectè perpendamus, quicquid tandem præsens mundus effingat, sed cum grauissimo piaculo coniunctum est, in MARIAM eiusq; cultum cum Nouatoribus delinquere; quandoquidem, etiam si nullum aliud incommodum accederet, fixus & præfinitus sapientiæ diuinæ ordo peruertitur, quo irreuocabiliter sancitum est, ut sicut electorum omnium auctor MARIAM præ cæteris inde ab initio peculiariter honorauit, eiq; uni plus gratiæ & gloriæ, quam multis Sanctorum myriadibus impartiuit: sic etiam eadem à credentibus præcellenti quadam gloria, & quæ tantæ uirtuti respõdeat magnificentia, seculis omnibus condecoretur. Quam interim uanus, Deus bone, quam futilis istorum prætextus est, dum nouis errorum præstigijs fascinati, se religione prohiberi

Quid idem Maria cultu aduersantes lucrifaciunt.

Quam interim uanus, Deus bone, quam futilis istorum prætextus est, dum nouis errorum præstigijs fascinati, se religione prohiberi

Diuinum ordinem ab his perturbari, qui Mariam suo cultu defraudant.

Qui Maria cultu aduersantes, frustra prætextum

1000. 7.

hiberi putant, ne MARIAM colant, eiusque fidem implorent, solum ut Deum scilicet, in spiritu & ueritate conuenienter adorent. Hoc enim si rectè ac sincerè prestarent, submissiores utique adferrent animos, Deum & quæ Dei sunt accuratius diligerent, maiore cum reuerentia propter Deum magistram & ducem sequerentur Ecclesiam, neque solum caput Christum, sed & præcipua eius membra honore debito prosequerentur, multoque amplius, ut ueneranda fecit antiquitas, MARIÆ precibus, meritis atque patrocinijs largirentur. Nullus profectò in spiritu & ueritate Deum uel orat uel adorat, nisi uera fide per omnia sit ipsi Deo coniunctus, ac nulla ex parte in fidei ueritate claudicet. At fœdè claudicant, imò lapsi potiùs iacent, quicumque Spiritui sancto ita resistunt, ut huic docenti in Ecclesia, eiusq; Synodis & Patribus superbè contradicant. Ipse orat in spiritu & ueritate, inquit Augustinus, qui orat in pace Ecclesiæ & ueritate corporis Christi, quod constat ex multis credentibus in toto orbe terrarum. Negat igitur idem, ad uitam æternam eos exaudiri, qui in templo Dei, id est, in pace & ueritate Ecclesiæ non precantur, Deiq; cultum non peragunt.

1761. 120.

HÆC EQUIDEM HABVI, quæ pro meo quidem modulo de sacratissima, neque satis unquam uel laudata, uel honorata Virgine Matre differerem, totius Operis tractatione, ut aptior docendi seruaretur ratio, in quinque libros distributa. Non interim me fugit, permulta in hoc argumento, quod fusillimè profectò patet, à me uel prætermissa, uel non satis diligenter fortassis excussa, aut certè quidem huic nasuto seculo non usquequaque placitura esse. A TE UERO, augustissima Regina, eademque fidissima mater MARIA, quam sine fructu piè nullus implorat, & cui mortales omnes beneficiorum memoriâ sempiterna deuincti sunt, etiam atque etiam reuerenter oro & obsecro, ut hoc qualecunque obseruantia erga te meæ testimonium ratum & gratum habere uelis, utque oblato muneris exiguitatem studiosa offerentis uoluntate metiri, ac tuo præpotenti Filio comprobare digneris. Hominum iudicia, uelut fragiles araneorum telas, minus morabor, tuo si suffragio aduersus Æmulos defendatur atque fulciatur. Agnosco peculiaria Dei munera diuinitus per te mihi collata, quum post inchoatum hoc opus subindè languens excitor, & imbecillis confirmor, & penè fessus recreor, & currens dirigor, & oberrans in uiam reducor, ac demum ad opratum finem modò perducor. Non sum interim Ephræm fateor, ut cum illo dicere audeam: Dignare me laudare te Virgo sacra: nec sum Damascenus, ut uos hymnos tuæ dignitati spondeam: nec Hildephonsus etiam, ut ob suscepta pro te certamina proprio munere cohonester. Satis præmij uerò retulisse uidebor, si me albo tuorum, non dicam amicorum aut filiorum, sed clientulorum & seruulorum saltem adscribi patriaris, teque apud æquissimum Iudicem Deum patronam fauentem mihi præbeas immerenti, eamque gratiam impetres, quæ ad hoc meum qualecunque ministerium cum fructu obeundum, & profectè complendum desideratur. Ad extremum si quædam in hoc Opere toto uel reprehendenda, uel corrigenda prudentibus uidebuntur, haud sanè impedito, quò minus illi suo & charitatis iure nostra & reprehendant & corrigant: quos amanter etiam rogo, ut pro candore suo condonent aliquid nostræ imbecillitati. Sin rectè à nobis aliquid, & præsentis instituto consentaneè scriptum est, nihil nobis hac in parte tribui aut adscribi postulamus, sed hoc unum ut antea sæpè, ita nunc etiam ex animo dictum ac repetitum uolumus, IESU CHRISTO OPT. MAX. Redemptori, & MARIÆ incomparabili Virgini Matri in cælo terraque

In oratio ad Deipara Virg. Vide Ioan. nem Hierosol. in Sitta Damasc. Vide Iulianum Pontenum in Sitta Hildephonsi.

tum gratia, tum gloria sempiterna.

se Selle Dei in spiritu & ueritate adorare. In spiritu et ueritate orant & adorant Deum duntaxat Catholicos, unitate fidei in quibus Ecclesia ueritate.

Quis in spiritu et ueritate orare dicatur Augustano.

Epilogus generalis totius Operis.

Maria Inuocatio, cur hoc Opus dedicatur atq; commendatur.

Libertum esse cordato Lectori, si charitate salua quadam in hoc Opere, uel reprehendat, uel corrigat.

LIBRI QUINTI AC TOTIVS OPERIS DE MARIÆ DEIPARA FINIS.

**ERRATA QUÆ IN PRÆCEDENTES
libros irrepserunt, Lector sic corriget. Prior numerus
paginam, posterior versum denotat.**

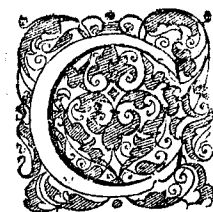
Pagina 4. versu 35 inuincibili. 9. ad marginem, dicta. 11. 31. factus. 32. 22. Virille. 14. ad marg. Christo. 16. 31. mortalibus. 17. 8. *αυθρηπιεις*. 19. 11. Domino. 22. 10. egredietur. Ibidem v. 33. Luculenter. Ibidem 34. fruticem. 46. ad marg. Typi. 58. 5. Pater. 56. v. ult. in creatione. 61. ad marg. conceptione. 65. 22. consummatissimi. Ibidem 46. peccato. 98. 14. tolerari. 81. v. antepenult. ordiuntur. 78. 46. expugnari. 80. 28. vilius. 99. 14. quas. 119. 28. quem. 117. 14. 101. 6. quin. Ibidem 33. Matr. 103. 13. viuendis. 104. 16. controuersia. Ibidem 38. adde solebat. 153. 1. libris. 137. 10. eademq. 149. 10. siquidem. 167. ad marg. Hexaemero. 170. 2. Virginei. 182. 25. portam. 188. 11. Maria. 196. 24. possit. 205. 27. Iccum. 31. Iccus. 27. Crisisonem, Astylum. 230. 40. vni. 239. 5. fit. 219. 8. congressu. 225. 24. hoc. Ibidem 36. invita. 242. 2. quo. 265. 42. subiugant. 275. 36. dominioq. 268. 35. salutatio. 271. 25. frustra. 280. 45. libeat. Ibidem 47. receptas. 285. 3. gratia. 282. 9. renatos. 289. 34. profecto. 300. 10. peperit. 311. 6. infigit. 304. 24. a. 325. 22. speciosus. 317. ad marg. propositio. 381. 10. imbecillum. 418. 34. & 40. vilitate. 421. 24. vilitatem. 428. 41. tantaq. 438. 25. locutus. 441. 22. promtam. 449. 1. octauo. 450. 35. indicium. 461. 42. procreatum. 476. 2. pepererat. 477. 2. nimium. Ibidem 41. Euangelicum. 480. 6. ni me. 481. 7. conuiuium. 530. 37. dedicarunt. 539. ad marg. spectare. 540. non. 535. 40. contactu. 557. in marg. Maria. 558. 40. Virginem. 560. 49. prodiit. 547. 46. Salomoni. 571. 24. paulo. 585. 28. quindecimum. 590. 35. carnalibus. 595. 37. possessiones. 582. 30. sacrificandi. 646. 33. fronde. 642. 3. adulterinam. 643. 4. edificanti. 700. 34. magnificimus. 705. 23. antea. 709. 14. se. 737. 3. vrbe. 748. 17. aboleri. 767. 40. impudentiaq. 767. 48. sepultura. 792. 10. venerandum. 788. 40. Mindenfi. 789. 19. propter. 795. 1. commendationem. 801. 11. infans. 811. 32. Theodorici. 822. ad marg. ingens.

ERRATA.

Tomo I. In Carmine P. Menzelij D. Baptistæ in scripto, non longè à fine, fingenti, lege fingendi. Ibid. detracto leg. detracto. ib. leui, l. læui. ibi. Adamandina, l. Adamantina.
Tomo II. fol. 110. in Carmine P. M. appellas, l. apellas. 254. vers. 2. piorum, & dele, &. 437. in Carm. Phil. M. vers. 29. nunc. l. non. vers. 40. fruuntur, l. fruuntur. 438. vers. 4. offert, l. effert. vers. 25. locustus, l. locutus. 646. in Carm. P. M. vers. 7. fronte, l. fronde. vers. 9. Hermonus, l. Hermonius.

Authoris

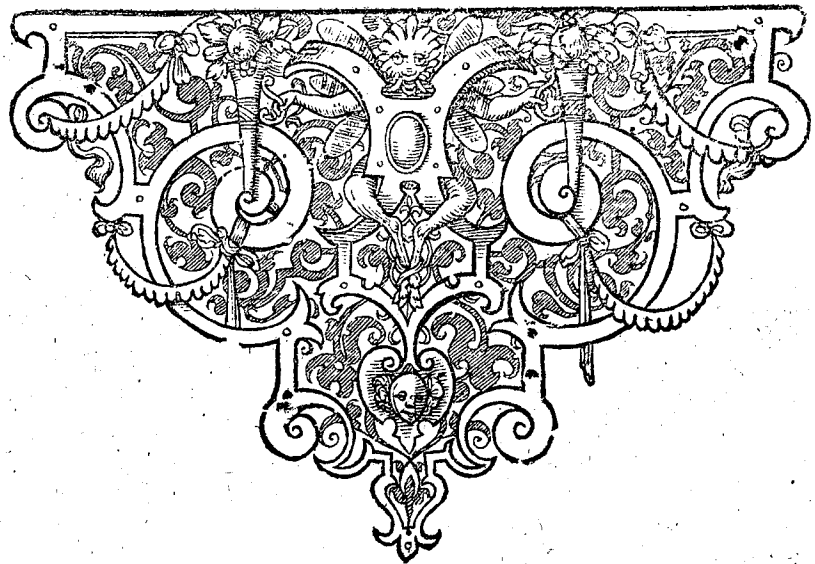
Authoris Confessio.

CONFITEOR TIBI, PATER DOMINE
cæli & terra, Creator & Redemptor meus, virtus & salus
mea, qui iam inde ab infantia me sacro pane verbi tui pa-
scere, & cor meum confortare non desisti. Ne verò vagarer cum erran-
tibus ouibus, qua sunt absque pastore, in domo Ecclesie tue me collegisti,
collectum educasti, educatum conseruasti, & sub illis Magistris atque
Pastoribus instituisti, in quibus te presentem audiri, et vocem tuam ob-
seruari domesticis omnibus præcepisti. Confiteor ore ad salutem, quic-
quid corde ad iustitiam ab Orthodoxis atque Catholicis creditur. Non
nouo Lutherum, Caluinum respuo, Hæreticis omnibus dico anathema:
nihil mihi cum his commune esse volo, qui unum nõ dicunt & sentiunt,
eandemq. fidei non tenent regulam cum Una, Sancta, Catholica, Apo-
stolica & Romana Ecclesia. Si quis verò Christum non solum in ver-
bo scripto docentem, sed in œcumenicis etiam Synodis iudicantem, in
Petri cathedra sonantem, & in Patribus testificantem audit ac sequi-
tur, huic ego communionem consocior: huius & fidem amplector, & reli-
gionem sequor, & doctrinam probo. Quam enim alij blasphemici con-
temnunt & persequuntur Romanam Ecclesiam, ac velut Antichri-
stianam execrantur, eius ego me cuem esse profiteor, ab eiusdem autho-
ritate non latum unguem discedo: ob illius testimonium vitam & san-
guinem profundere non recuso; nec alibi prorsus, quam in eius unitate
CHRISTI Domini merita, & sancti Spiritus dona mihi & aliis sa-
lutaria fore confido, certoq. persuasum habeo. Cum Hieronymo liberè
profiteor: Qui Petri cathedra iungitur, meus est. Cum Ambrosio Ec-
clesiam Romanam in omnibus cupio sequi: eamq. Catholica Ecclesia ra-
dicem & matricem cum Cypriano reuerenter agnosco, in qua semper,
ut Augustinus prædicat, Apostolica cathedra viguit principatus. In ea
verò fide atque doctrina conquiesco, quam puer hausit, adolescens reti-
nui, atque hætenus pro mea exiguitate defendi. Caterum ob nullum
commodum temporarium, nec in hominis cuiusquam gratiam, vel ad-
uersus conscientiam (sic te mihi, **DEVS**, propitium semper opto) Do-
ctoris Catholici partes hucusque sustineo, aut in posterum sustinebo.
Quam Confessionem non aliud sanè à me exigat & extorquet, nisi no-
minis & honoris tui ratio, nisi agnita veritatis vis, nisi Canonica Scri-
ptura disciplina, nisi Patrum sensus atque consensus, nisi debitum fidei
apud fratres testimonium, ac demum nisi expectata in cælo salus, &
proposita sinceris Confessoribus beatitudo. Quòd si propter eiusmodi
confessionem contemnor, si oppugnor, si traducor, singularem agnosco &
prædico

Authoris Confessio.

predico gratiam tuam, *DEVS*, qui partim velis me propter iustitiam pati, quod certè beatorum est, partim nolis mihi benevolos esse illos (quod in magni lucri parte ponendum est) qui tibi amici esse non possunt, cum Ecclesia tua & veritati Catholica palam aduersentur. Sed ignosce illis, Pater, ignosce: quia vel nesciunt, vel scire nolunt, qua faciant, partim tetri Satana imperio incitati, partim falsa doctrina prestigis impediti. Hanc verò gratiam mihi perpetuò serues oro, ut quam tibi, quam Ecclesia, quam veritati sinceram constantiam, & constantem sinceritatem debeo, eam tum viuens, tum moriens testatam facere non desistam; neque à charitate tua unquam excidam, particeps nimirum omnium timentium te, & custodientium mandata tua in sancta Romana Ecclesia. Cuius demùm iudicio me scriptaq; omnia mea, ut libenter, ita reuerenter etiam subiicio. *TUAM* porrò immensam bonitatem pro me collaudent atque deprecentur Sancti omnes, siue quos in cælo triumphans, siue quos militans in terris Ecclesia uno & indissolubili Catholica pacis vinculo firmissimè coniungit atque comprehendit. Tu & Principium & Finis es mihi bonorum omnium: *TIBI* ex me, per me, & de me sit *LAVS, HONOR ET GLORIA SEMPITERNA.*

*R.^m D. STANISLAI HOSII CARDINALIS ET
EPISCOPI VARMIIENSIS, DE HOC OPERE TESTIMONIVM
AD AVTHOREM SCRIPTVM.*

Quòd Opus Marianum in Septembri promissum, tandem aliquando miseris gaudeo; magnam eo nomine tibi gratiam habeo. Delector enim eo legendo plurimùm, & iam duos libros integros perlegi, quãuis alienis oculis. Nec obliuiscetur Operis huius tui tam sancti, Virgo sanctissima, quã sic ornare scriptis tuis es conatus, ut vix quisquam sit à quo magis fuerit illustrata. Mihi quidem tam exactè scripta videntur omnia, ut quid in hoc Opere desiderari possit, non videam. Romæ 25. Ianuarij, Anno Domini 1578.

*ALIVD TESTIMONIVM D. MARTINI EISEN-
GREINII, THEOLOGI ET PROCANCELLARII
ACADEMIAE INGOLSTADIENSIS.*

Opus hoc, de MARIA Virgine sanctissima, à R.^{mo} P. PETRO CANISIO Societatis IESV Doctore Theologo, nunc primùm aduersus novos & veteres Sectariorum errores compositum, grauissimum est, & Orthodoxum, & imprimis dignum, quod typis excudatur.

Præclara hæc atque insignia de D. IOANNE Baptista & sacrosancta MARIA Virgine Opera, à Doctissimis THEOLOGIS summo opere commendata; & Ego ut Orthodoxa, erudita & solida approbo atq; cum primis digna censeo, quæ verbi DEI Corruptelis opponantur, ac ad communem Ecclesiæ Catholicæ vtilitatem denuò typis excudantur

*CASPAR FRANCVS SS. Theologia Doctor,
eiusdemq; Professor Ordinarius atq; Collegij Theologi-
ci pro tempore Decanus in Academia Ingolstadiensi
S. R. E. Protonotarius.*

THEOLOGORVM ET SCRIPTORVM IN HOC VOLVMI NE CITATORVM TRIPARTITVS INDEX. Primus, vetustiores ab Apostolorum seculo vsque ad Carolum Magnum florentes designat. Secundus, sequentes & ad nostram ætatem vsque decurrentes ostendit. Tertius, malæ suspectæque fidei Scriptores complectitur.

AVTHORVM QVI SÛNT IN ECCLËSIA PRIMÆ CENTVRIÆ, NOMINA.

APOSTOLI Christianæ fidei principes, primig. Doctores & Scriptores.
S. Clemens Romanus.
Philo Iudæus.
S. Martialis.
S. Dionysius Areopagita.
Iosephus Iudæus.
S. Euodius.
S. Ignatius.

SECUNDÆ CENTVRIÆ.

S. Iustinus Philosophus.
S. Polycarpus.
S. Irenæus.
Athenagoras.
Clemens Alexandrinus.
Tertullianus.
Origenes.
Minutius Felix.
Iulius Africanus.
S. Hippolytus.
S. Cyprianus.
Arnobius.
S. Methodius.

TERTIÆ CENTVRIÆ.

Lactantius Firmianus.
Eusebius Cæsariensis.
S. Antonius Abbas.
Iuuenens Presbyter.
S. Athanasius.
S. Hilarius Pictaueusis.
Ioannes Climachus.
Optatus Mileuitanus.
S. Didymus Alexandrinus.
S. Pacianus.

QVARTÆ CENTVRIÆ.

S. Basilus Magnus.

S. Gregorius Nazianzenus.
Gregorius Nyssenus.
S. Ambrosius.
S. Hieronymus.
Theophilus Alexandrinus.
Ruffinus.
S. Ioannes Chrysostomus.
S. Epiphanius.
S. Cyrillus Hierosolymitanus.
Palladius.
Euagrius.
Amphilochius.
Gaudentius Brixienfis.

QVINTÆ CENTVRIÆ.

S. Augustinus.
Seuerus Sulpitius.
S. Paulinus.
Posidonius.
Orosius.
Eucherius Lugdunensis.
S. Maximus Taurinensis.
Iunilius.
Victor Vticensis.
Castianus.
Marcus Eremita.
Cyrillus Alexandrinus.
Vincentius Lyrinensis.
Socrates.
Sozomenus.
Theodoretus.
S. Prosper.
S. Petrus Chrysologus.
S. Vigilus Tridentinus.
Sedulius.
Palladius.
Nilus Monachus.
Saluianus.
Hilarius Arelatensis.
S. Fulgentius.
Petrus Diaconus.
Boëtius Martyr.
Alcimus Auitus.

SEXTÆ CENTVRIÆ.

Castodorus.
Arator.
Eusebius Emiffenus.
S. Benedictus.
Iustinus.
Andreas Hierosolymitanus.
Rusticus Diaconus.
Venantius.
Michaël Syngelus.
Leander Hispalensis.
Gregorius Turonensis.
Isichius.
Gregorius Magnus.

SEPTIMÆ CENTVRIÆ.

Sophronius.
S. Isidorus Hispalensis.
S. Maximus.
S. Casarius Arelatensis.
Iulianus Pomerius.

OCTAVÆ CENTVRIÆ.

Venerabilis Beda.
Ioannes Damascenus.
Cosmas Maiumensis.
S. Bonifacius Moguntinus.
S. Germanus Constantin.
Paulus Diaconus.
Alcuinus.
Vsuardus.
Paulinus Aquileiensis.

INDEX SECVNDVS
 Authorum in hoc Opere citatorum, qui à CAROLO MAGNO hæctenus floruerunt, & NON Æ SUNT CENTVRIÆ.

Turpinus.
Ionas Aurelianensis.
Angelomus.
Haymo Halberstatensis.
Rabanus

Index sanctorum Patrum.

Rabanus Maurus.
Anastasius Bibliothecarius.
Christianus Druihmarus.
Photius Constantin.
Ioannes Diaconus.
Remigius Antisiodorensis.
Theophylactus.
Ericus.
Ambrosius Ansbertus.

DECIMÆ CENTVRIÆ.

Odo Cluniacensis.
Ado Viennensis.
Radulphus Flaviacensis.
Smaragdus Abbas.

VNDECIMÆ CENTVRIÆ.

Radulphus Ardens.
Fulbertus Carnotensis.
Burchardus VVormatiensis.
Berno Augiensis.
Hermannus Contractus.
S. Petrus Damianus.
Algerus.
S. Anselmus Cantuarien.
Oecumenius.
Marianus Scotus.
S. Iuo Carnotensis.
S. Bruno Carthusianus.

DVODECIMÆ CENTVRIÆ.

Sigebertus Gemblacensis.
Ioannes Zonaras.
Georgius Cedrenus.
Rupertus Tuitiensis.
Honorius Augustudensis.
Franco Hasleginiensis.
S. Bernardus Abbas.
Hugo de S. Victore.

Gratianus.
Petrus Lombardus.
Richardus de S. Victore.
Petrus Abbas.
Euthymius.
Otto Frisingensis.
Hugo Therianus.
Godefridus Viterbiensis.
Theodorus Balsamus.
Guericus Ignacensis Abbas.
Nicetas Choniates.
Innocentius Tertius.

DECIMÆ TERTIÆ CENTVRIÆ.

Abbas Vrspergensis.
Hugo Cardinalis.
S. Antonius de Padua.
Alexander de Ales.
Vincentius Belluacensis.
Albertus Magnus.
S. Thomas Aquinas.
S. Bonauentura.
Guilielmus Durandi.
Ioannes Scotus.

DECIMÆ QVARTÆ CENTVRIÆ.

Nicephorus Callistus.
Nicolaus Lyranus.
Martinus Polonus.
Franciscus Maronis.
Simon de Cassia.

DECIMÆ QVINTÆ CENTVRIÆ.

S. Laurentius Iustinianus.
Thomas VValdensis.
Ioannes Gerson.
Alfonsus Tostadus Abulensis.
Blondus.
S. Antoninus Florentinus.
S. Bernardinus Senensis.
Bessarion Cardinalis.

Ioannes de Turrecremata.
Dionysius Rickel Carthusianus.
Nicolaus Cusanus.
Platina.
Albertus Krantzius.
Sabellicus.
Rudolfus Agricola.
Gabriel Biel.
Ioannes Trithemius.
Baptista Mantuanus.
Volaterranus.
Petrus Galatinus.

SCRIPTORES CATHOLICI post annum Christi 1500.

Ioannes Eckius Sueuus.
Iodocus Clichtouaus.
Pagninus.
Ioannes Rossensis.
Ioannes Cochleus & Ioannes Faber.
Aloysius Lippomannus.
Ruardus Tapper.
Iodocus Tiletanus.
Dietenbergius.
Satzgerus.
Ioannes Hoffmeisterus.
Billichius.
Somnius.
Stanislaus Hofius.
Ioannes Hessels.
Franciscus Titelmannus.
Georgius Vicelius.
Nicolaus Sanderus.
Martinus Eijengreinius.
Iacobus Rabus.
Onuphrius.
Sigonius.
Franciscus Turrianus.
Claudius de Sainctes.
Leander Albertus.

AC PLVRES QVIDEM E SCRIPTORIBVS ORTHODOXIS hoc in OPERE citari comperies, vt sacra interim CONCILIA fileamus.

INDEX HAERETICORVM ET SECTARIORVM
VETERVM AC RECENTIORVM, QUORVM
errores in hoc OPERE perstringuntur.

Simon Magus.	Andreas Osiander.
Nicolaita.	Matthias Illyricus.
Cerinthus. Ebion.	Ioannes Brentius.
Basilides. Carpocrates.	Martinus Bucerus.
Gnostici.	Antonius Corvinus.
Cerdon. Marcion.	VVolfgangus et Andreas Mu-
Manes. Manichaei.	sculi.
Valentinus. Tatianus.	Ioannes Marbachius.
Encratitae. Apelles.	Tilmannus Heshusius.
Montanus.	Ioannes Agricola.
Cataphyga.	Michaël Seruetus.
Nouatus.	David Georgius.
Cathari.	Petrus Martyr.
Sabellius.	Theodorus Beza.
Patrispassiani.	Ioannes Spangenbergius.
Donatus. Arius.	Georgius Maior.
Eunomius. Macedonius.	Vrbanus Regius.
Pneumatomachi.	Iacobus Andrea Schmidel.
Aërius. Priscilianus.	Bernardus Ochinus.
Ioninianus.	Martinus Chemnitius.
Vigilantius.	Ioachimus Camerarius.
Collyridiani.	Paulus Eberus.
Heluidius. Pelagius.	Sebastianus Castellion.
Nestorius.	Christophorus Hegedorfinus.
Acephali.	Erasmus Roterodamus.
Petrus Gnaphaeus.	Matthias Iudex.
Monochelita.	Magdeburgenses.
Sergius.	Valentinus Gentilis.
Mahomet.	Franciscus Stancarus.
Lampetiani.	Ioannes Vigandus.
Iconomachi.	Nicolaus Gallus.
Feliciani.	Lunenburgenses & Lubecen-
Claudius Taurinensis.	ses.
Berengarius.	Conradus Pellicanus.
Petrobrusiani.	Stephanus de Malecot.
Henriciani.	Matthaeus Beroaldus.
Petrus Abailardus.	Matthias Rodt.
Pseudoapostolici.	Georgius Fabricius.
Cathari.	Victorinus Strigelius.
VValdenses.	Rodolphus Gualterus.
Albigenses.	David Chytraeus.
Ioannes VVicleff.	Nicolaus Gallasius.
Ioannes Huf.	Theophilus Lebbæus.
Picardi, Thaborita.	Iacobus Heerbrandus.
Martinus Lutherus.	Henricus Bullingerus.
VValtricus Zuinglius.	Lucas Losius.
Balthasar Pacimontanus.	Daniel Gresserus.
Ioannes Oecolampadius.	Culmannus.
Andreas Carolstadius.	Franciscus Lambertus.
Ioannes Calvinus.	Hieronymus VVellerus.
Philippus Melancthon.	Ioannes Bugenhagenus.

Guilielmus Rodingus.
Georgius Aemilius.
Balasus, Functius.
Guilielmus Bidenbachius.
Lucas Osiander.
Conradus VVolf Platzius.
Lucas Sternbergerus.
Seruetiani.
Ministri Polonici & Hunga-
rici.
Protestantes.
Flacciani.
Antinomi.
Maiorista.
Sacramentarij.
Vbiquetarij.
Trinitarij.
Anabaptista.
Memnonista.
Schuenckfeldiani.
Caluiniani, ut id genus alios
cōplures damnata memo-
ria scriptores, quorum in
hoc OPERE fit mentio,
pratermittamus.

IGNATIVS AD
Trallianos.

FUGITE impias & Deum ab-
negantes haereses. Diaboli enim
sunt inuentiones, & Serpentis
malorum auctoris, qui per ma-
liorem seduxit Adam patrem
generis nostri.

IRENAEVS MAR-
tyr lib. 3. cap. 2.

VNDIQUE resistendum est Ha-
reticis, si quos ex his retusione
confundentes, ad conversionem
veritatis adducere possimus.

AVGVSTINVS IN
Canonicā Ioannis.

OMNIA quae leguntur in Scriptu-
ris sacris, ad instructionem &
salutem nostram intentē oportet
audire. Maxime tamen memo-
ria mandanda sunt, quae aduer-
sus Haereticos valent plurimum
insidiae, quorū infirmiores, quosq;
negligentiores circumvenire non
cessant.

INDEX LO-

INDEX LOCORVM
SCRIPTVRAE SACRAE
QVAE POTISSIMUM IN HOC OPERE TRACTANTVR.
PRIOR NVMERVS CAPITA BIBLICA, POSTERIOR
LIBRI FOLIA DESIGNAT.

EX VETERI TESTAMENTO.

Cap.	Fol.	Cap.	Fol.
		sanctum Domino vocabitur.	133
		15. Maria soror Moyfis figura Deiparae Mariae.	(1.2. 234. 413
		20. Honora patrem tuum & matrem.	15. 16. (17. 624
		Non adorabis neq; colesca.	687
		23. Non erit infacunda nec sterilis in terra tua.	222
		Ter in anno comparebit omne masculinum.	487
		25. Facies duos Cherubim.	758
		36. Arca Mariae typus.	47
		38. Fecit Moyfes & labrum aeneum cum basi sua de speculis mulierum.	24
Leuiticus.			
		12. Mulier si suscepto semine pepererit masculinum, immunda erit.	132. 133. 178. 458 (460. 462
Numeri.			
		6. Benedicat tibi Dominus & custodiat te.	(548
		17. Maria designatur per virgā Aaron.	13. 148
		24. Orietur stella ex Iacob.	85. 151
		36. Omnes viri ducent vxores de tribu sua.	(23. 28
		Nubar quibus volet, tantū vt suae tribus hominibus, ne commisceatur possessio.	23
Deuteronomium.			
		6. & 10. Dominum Deum adorabis & illi soli seruias.	715
		7. Non erit apud te sterilis vtriusq; sexus.	222
		10. Mariam per arcam testimonij adumbrata.	13
		33. Qui dixerit patri suo & matri suae nescio vos, &c.	530
Iosue.			
		5. Cecidit Iosue in terram & adorans ait.	715
Liber Iudicum.			
		6. Maria designata fuit per vellus Gedeonis.	(13. 55. 77. 148
1. Regum.			
		1. Si respiciens videris afflictionem familiae tuae.	34
		Anna orauit ad Dominum.	457
		Ccc 2	2. Heli
		2. Mater Moyfis Mariam refert.	47
		3. Maria fuit designata p rubū & ignē.	13. 148
		9. Peccaui nunc ego etiam & populus meus.	(423
		13. Sanctifica mihi omne primogenitum.	67
		Omne masculinum adaperiens vuluam,	151
		Exodus.	
		2. Mater Moyfis Mariam refert.	47
		3. Maria fuit designata p rubū & ignē.	13. 148
		9. Peccaui nunc ego etiam & populus meus.	(423
		13. Sanctifica mihi omne primogenitum.	67
		Omne masculinum adaperiens vuluam,	151

Index locorum

8. Heli autem senex valde, & audiuit omnia quæ faciebant filij sui vniuerso Israël: Et dormiebant cum mulieribus, quæ obseruabant ad ostium tabernaculi. 94
20. Quinimo viuit Dominus & viuit anima tua. 537
24. Dauid canis mortuus, & pulex vnus. 425

2. Regum.

6. Benedixit Dominus Obededom & omnem domum eius. 404
Michol despexit Dauid. 777
Surrexit Dauid vt deduceret arcam Dei. 613
7. Cumq; cõpleri fuerint dies tui & dormieris cum patribus tuis suscitabo semen tuum. 133

3. Regum.

8. Non est homo qui non peccet. 41
Maria designata per templum Salomonis. 13
9. Et erunt oculi mei & cor meum tibi cunctis diebus. 780
10. Thronus Salomonis figura Mariæ. 46
Venit Regina Sabæ videre sapientiam Salomonis. 475
18. Ecce nubecula parua quasi vestigium hominis. 149. 152

4. Regum.

19. Protegam urbem hanc propter me & Dauid seruum meum. 780

Tobias.

3. Tu scis Domine, quia nunquam concupiui virum, & mundam seruauim animam meam ab omni concupiscentia. 200. 213
4. Superbiã nunquam in tuo sensu aut in tuis verbis dominari permittas. 517

Iudith.

- 13 & 15. Maria per Iudith fuit adumbrata. 12
14. Vna mulier Hebræa fecit confusionem in domo Nabuchodonosor. 655

Esther.

2. & 7. Esther gerit typum Mariæ. 12
2. Et posuit Assuerus diadema in capite Esther. 776

Iob.

1. & 2. In omnibus his non peccauit Iob. 485
19. Derelicta sunt tantummodo labia circa dentes meos. 10
30. Flebam quondam super eo qui afflictus erat & cõpatiebatur anima mea pauperi. 556
31. Pepigi foedus cum oculis meis, vt ne cogitarem quidem de Virgine. 217
42. Non estis locuti coram me rectum sicut seruus meus Iob. 485

Psalmi.

2. Ego hodie genui te. 154
Apprehendite disciplinam. 464

8. Minuisti eum paulo minus ab Angelis. 678
11. Propter miseriam inopum & gemitum pauperum nunc exurgam dicit Dominus. 241
13. Omnes declinauerunt simul inutiles facti sunt. 43
17. Maledictus homo qui cõfidit in homine. 681
18. Tanquam spõsus procedens de thalamo suo. 529
21. Ego sum vermis & non homo. 151
30. In manus tuas Domine commendo spiritum meum. 802
Quia respexisti humilitatem meam. 426
Saluum me fac in misericordia tua. 679
31. Pro hac orabit ad te omnis Sanctus in tempore opportuno. 40
33. Gustate & videte quam suavis est Dominus. 109
Multæ tribulationes iustorum. 549
35. Et in lumine tuo videbimus lumen. 475
39. Ego mendicus sum & pauper. 451
41. Fuerunt mihi lachrymæ meæ panes die ac nocte. 591
44. Vide humilitatem meam & laborem meum. 34
Adducentur Regi virgines post eam. 225
Audi filia & vide, & inclina aurem tuam & obliuiscere populum tuum. 259
Adstitit Regina à dextris tuis in vestitu deaurato circumdata varietate. 295. 624. (776)
Vnixit te Deus Deus tuus oleo latitiæ præ confortibus tuis. 363
45. Sanctificauit tabernaculum suum altissimus. 47. 48
47. Suscepimus Deus misericordiam tuam in medio templi tui. 679
50. Ecce in iniquitatibus conceptus sum. 48. 54
Sacrificium Deo Spiritus cõtribulatus. 425
56. Lingua eorum gladius acutus. 552
58. Gladius in labiis eorum. 552
64. Exaudi nos Deus salutaris noster spes omnium finium terræ. 681
68. Fiat mensa eorum coram ipsis in laqueum. 149
Veni in altitudinem maris & tempestas demersit me. 554
69. Ego verò egenus sum & pauper. 34
70. De vetre matris meæ, Deus meus es tu. 330
71. Mihi adhærere Deo bonum est. 681
Descendit sicut pluuia in vellus. 148. 282
72. Quam bonus Deus his qui recto sunt corde. 452
Iumentum factus sum apud te. 425
77. Deduxit eos in nube diei & tota nocte in illuminatione noctis. 53
Spiritus pertransit in illo & non subsistet. (750)
Ianus cœli aperuit & pluit illis manna. 542
Elegit Dauid seruum suum & sustulit eum de gregibus ouium. 423
84. Bene-

Scripturæ sacræ.

84. Benedixisti Domine terram tuam. 47. 54
Veritas de terra orta est & terra nostra dedit fructum suum. 47. 18. 153. 319
Ostende nobis Domine misericordiam tuam. 679
Misericordia & veritas obuiauert tibi. 679
Dominus dabit benignitatem, & terra nostra fructum suum. 319
87. Omnes fluctus tuos induxisti super me. (554)
Pauper & in laboribus ego sum à iuuentute mea. 424
88. Semen eius in æternum manebit. 21
90. Tu es Dominus spes mea. 681
92. Domum tuam decet sanctitudo. 47. 53
Dominus regnauit decorè indutus est. 325
95. Omnes Dij gentium dæmonia. 705
97. Solus inter mortuos liber. 41
98. Adorate scabellum pedum eius, quoniam sanctum est. 339
101. Dominus de cœlo in terram aspexit. 54
103. Qui facit Angelos suos Spiritus. 320
109. Attollite portas Principes vestras. 606
De matrice Auroræ tibi ros natiuitatis tuæ. (153)
Donec ponam inimicos tuos, scabellum pedum tuorum. 189
Tecum principium in die virtutis tuæ, in splendoribus Sanctorum ex vtero ante luciferum genui te. 246
Dixit Dominus Domino meo, sede à dextris meis. 247
De torrente in via bibet. 559
110. Auxilium meum à Domino. 728
115. Omnis homo mendax. 43
Pretiosa in conspectu Domini mors Sanctorum eius. 732
118. Feci iudicium & iustitiam. 211
Laudate Dominum in Sanctis eius. 229
123. Adiutoriū nostrum in nomine Dñi. 728
131. De fructu ventris tui ponam super sedem tuam. 21. 133
Surge Domine in requiem tuam tu & arca sanctificationis tuæ. 613. 623
Adorabimus in loco vbi steterunt pedes eius. 711
134. Omnia quæcunq; voluit, Dominus fecit in cœlo & in terra. 796
135. In humilitate nostra memor fuit nostri. 422
138. Imperfectum meum viderunt oculi tui. 150
Nox illuminatio mea in delitiis meis. 448
Nox sicut dies illuminabitur. 448
Mihi autem nimis honorificati sunt amici tui Deus. 698
143. Deus canticum nouum cantabo tibi, in Psalterio decachordo psallam tibi. 414

Prouerbia.

6. Homo Apostata vir inutilis. 160

8. Dominus possedit ab initio viarum suarum. (83. 84)
Numquid potest homo abscondere ignem in sinum suum, vt vestimenta illius non ardeant. 216
9. Sapientia ædificauit sibi domum. 84
10. Filius sapiens gloria est patris. 671
Vniuersa delicta operit charitas. 640
17. Gloria filiorum patres eorum. 44
18. Iustus in principio est accusator sui. 425
22. Ne transgrediaris terminos antiquos, quos posuerunt patres tui. 2
Adolescens iuxta viam suam etiã cum seuerit non recedet ab ea. 98
23. Quando federis vt comedas cum principe diligenter attende, quæ apposita sunt ante faciem tuam. 149
30. Tria sunt difficilia mihi & quartum penitus ignoro. 154
31. Multæ filia congregauerunt diuitias, tu supergressa es vniuersas. 615
Mulierem fortem quis inueniet, &c. 658

Cantica.

1. Ecce tu pulchra es amica mea. 12. 490
Meliora sunt vbera tua vino, fragrantia vnguentis optimis. 283
2. Vox turturis audita est in terra nostra. 222. (432)
Ego flos campi. 150
Sicut liliū inter spinas. 57. 55. 108
En ipse stat post parietem. 6. 199
Læua eius sub capite meo & dextera illius amplexabitur me. 108
Vulnerata charitate ego sum. 105
3. Quæ est ista quæ ascendit per desertum. 12. (69. 611)
Egredimini filia Sion & videte Regem Salomonem. 324. 325
4. Tota pulchra es amica mea. 6. 44. 45. 53. (54. 108. 78)
Veni sponsa mea coronaberis. 235
Fauus distillans labia tua mel & lac. 594
Surge propera amica mea. 606
Hortus conclusus soror mea & fons signatus. 461
5. Ego dormio & cor meum vigilat. 103
6. Quæ est ista quæ progreditur quasi aurora confurgens, pulchra vt Luna, electa vt Sol. 12. 16. 82. 83. 88. 290. 406. 611
Vna est columba mea, perfecta mea. 77. (490)
Dilectus meus mihi & ego illi. 105. 104
Dilectus meus qui pascitur inter lilia. 212. (213)
7. Quam pulchri sunt gressus tui, &c. 69
8. Quæ est ista quæ ascendit de deserto delitiis affluens. 12. 611
Soror nostra paruula est & vbera non habet. 165

Index locorum

Sapientia.

- 1. In malenolam animam non introibit sapientia. 44. 76. 277
- 3. Deus tentauit eos, & inuenit eos dignos se. 238
- 14. & 15. Omnia idola nationum Deos æstimauerunt. 687

Ecclesiasticus.

- 1. Qui sine timore est non poterit iustificari. 374
- 2. Fili accedens ad seruitutem Dei, sta in iustitia & timore. 417
- 19. Qui citò credit leuis est corde. 751
- 24. Ego mater pulchræ dilectionis. 285
- In omnibus requiem quæsiui, &c. 636
- Quæ est ista quæ sub Sole ascendit. 612
- Ego sicut aquæ ductus exiui de Paradiso. (290)
- Qui creauit me requieuit in tabernaculo tuo. 636
- 25. A muliere initium peccati factum est. 119
- 27. Vasa figuli probat fornax, &c. 600
- 44. Henoch placuit Deo & translatus est in Paradisum. 625
- 45. Dilectus Deo & hominibus cuius memoria in benedictione. 282
- 46. Et Samuel notum fecit Regi finem vitæ suæ. 752

Esaias.

- 1. Nisi Dominus exercituum reliquisset nobis semen, quasi Sodoma fuisset. 396
- 2. Et erit in nouissimis diebus præparatus mons domus Domini in vertice montium. 242
- 5. Væ qui ponitis tenebras lucem & lucem tenebras. 650
- 6. Vade ad populum istum & dic: aure audietis, &c. 144
- 7. Ecce Virgo concipiet & pariet filium. 134. (154. 175. 219. 406. 393)
- Propter hoc dabit Dominus ipse vobis signum. 157. 158
- Nisi credideritis non intelligetis. 796
- 8. Accessi ad prophetissam & concepit & peperit filium. 399
- Omnes omnino ad illam conuenerunt. 85
- Christus lapis offensionis. 379
- Eleuatæ sunt filia Sion & ambulauerunt extento collo. 192
- 9. Super solum David & super regnum eius. 21
- Paruulus natus est nobis. 330
- 11. Egredietur virga de radice Iesse. 13. 22. (47. 85. 330)
- 14. Deus iustus & saluans, non est præter me. (809)
- 16. Emitte agnum, Domine, dominatorem terræ de petra deserti. 379
- 19. Ecce Dominus ascendet super nubem le-

uem. 149. 150

- Et ingredietur Ægyptum, & commouebuntur simulachra à facie Ægypti. 150
- 40. Ecce gentes quasi stilla situle & quasi momentum statera reputata sunt. 425
- 42. Quis cæcus nisi seruus meus. 144
- Electus meus cõplacuit sibi in anima mea. (457)
- Gloriam meam alteri non dabo. 687
- 43. Ego Dñs Deus tuus sanctus Israël, Rex vester. Ego sum ego sum ipse, qui deleo iniquitates tuas propter me. 672
- 45. Rorate cæli de super. 330. 543
- 48. Non est pax impiis. 481
- 53. Non est ei species neque decor. 562
- Oblatus est quia ipse voluit. 557
- Generationem eius quis enarrabit. 183
- Ascendet sicut virgultum & sicut radix de terra sitienti. 149
- Et ascendet sicut virgultum coram eo. 154
- Ascendens sicut puerulus lactens. 149
- 56. Nomen æternum dabo eis. 232
- 60. Surge illuminare Hierusalem, quia venit lux tua. 436
- 61. Sicut sponso imposuit mihi mitram. 635
- 66. Ad quæ respiciam nisi ad pauperculum & humilem & trementem sermones meos. 34. 426
- Antequam parturiret peperit. 184

Hieremias.

- 1. Priusquam te formarem in vtero. 66. 67
- 2. Populus meus mutauit gloriam suam in idolum. 710
- 6. Interrogate de semitis antiquis. 632
- A minimo ad maximum omnes auaritiam sequuntur. 243
- 7. Filij colligunt ligna & patres succendunt ignem, & mulieres conspergunt adipem vt faciant placetas Reginae cæli & libent Diis alienis vt me ad iracundiam prouocet. 710
- Diem hominis non desiderauit. 104
- 8. Omnes conuersi sunt ad cursum suum. 43
- 14. Quare quasi colonus. 451
- 31. Castigasti me Dñe & eruditus sum. 78
- Nouum faciet Dominus super terram, mulier circumdabit virum. 134. 154. 150. (323. 370. 399)
- 33. Si irritum potest fieri pactum meum. 21

Baruch.

- 3. Quam magna est domus Dei, & ingens laus possessio eius. 17

Ezechiel.

- 14. Ipsi iustitia sua liberabunt animas suas. 211
- 18. Iustus ex iustitia sua quam operatus est, viuet. 211. 410
- 23. Ibi sunt fracta vbera & subactæ mammae pubertatis earum. 156
- 24. Porta hæc clausa erit & non aperietur. 151. (182. 175)
- 30. Disper-

Scripturæ sacræ.

Abacuc.

- 3. Deus ex Theman veniet. 447

Aggeus.

- 2. Implebo domum istam gloria. 456. 458

Zacharias.

- 3. Adducam seruum meum orientem. 456
- 6. Ecce vir germen eius & subter se germinauit. 153
- 13. Disperdam nomina idolorum & non memorabuntur vltra. 687

Malachias.

- 1. Si Deus ego sum, vbi est honor meus? & si Dominus ego sum, vbi est timor meus? (692)
- 3. Veniet ad templum sanctum suum dominator, quem vos queritis. 458

I I. Machabeorum.

- 3. Sed & virgines quæ conclusæ erant, procurabant ad Oniam. 93. 94
- Iuuenes circumsteterunt Heliodorum & ex vtraque parte flagellabant. 781
- 15. Hic est Hieremias Propheta Dei, qui semper orat pro populo Dei. 685

- 30. Disperdam simulachra & cessare faciam idola. 687
- 36. Effundam super vos aquam mundam & mundabimini. 277
- 44. Qui aperit vuluam sanctus Domino vocabitur. 178

Et conuertit me ad viam portæ sanctuarij exterioris, quæ respiciebat ad orientem: & erat clausa. 12. 13. 134. 154. 178. 246

Daniel.

- 2. Lapis de monte excisus. 150
- 4. Peccata tua Eleemosynis redime. 676
- 9. Peccauimus iniquitatem fecimus. 40
- Septuaginta hebdomades abbreviatæ sunt super populum tuum. 240
- 12. Plurimi pertransibunt & multiplex erit scientia. 50

Oseas.

- 13. Adducet vrentem ventum Dominus de deserto ascendentem & desiccabit venas mortis. 150
- 14. Ero quasi ros Israël, germinabit sicut lilius. (151)

Ioel.

- 2. Effundam de spiritu meo super omnem carnem. 43. 588
- Prophetabunt filij vestri. 62. 588
- Plange sicut Virgo accincta sacco. 156

EX NOVO TESTAMENTO.

Matthæus.

- 1. Ioseph autem vir eius cum esset iustus, voluit occultè dimittere eam. 209. 211
- Non cognouit eam. 136. 189. 199
- Quod in ea natum est de Spiritu sancto est. 176. 329. & deinceps, 363
- Noli timere accipere Mariam coniugem tuam. 190
- Ecce Virgo in vtero concipiet. 134. 175
- Cum desponsata esset Mater eius Maria Ioseph, antequam conuenirent inuenta est in vtero habens. 132. 136. 192
- 2. Consurgens Ioseph accepit puerum & matrem eius. 191
- 6. Dimitte nobis debita nostra. 74
- Beati pauperes spiritu. 428
- 8. Non inueni tantam fidem in Israël. 396
- Domine non sum dignus vt intres sub tectum meum. 135
- 8. & 9. Domine si vis potes me mundare. 294
- Multi ab Oriente & Occidente venient. 396
- 9. Tu scis omnia. 368
- Venient dies quando auferetur sponsus ab eis, & tunc ieiunabunt. 591
- 10. Non vos estis qui loquimini, sed spiritus patris vestri, qui loquitur in vobis. 136. 465

Qui amat patrem aut matrem plusquam me, non est me dignus. 238

- 11. Discite à me, quia mitis sum & humilis corde. 425
- 11. & 13. An existis videre arundinem vento agitatam. 434
- 12. Ecce Mater tua & fratres tui foris stant, quæ rentes te. 208. 514. 518. 519
- Quæ est Mater mea & qui sunt fratres mei. 337. 518. 519. 520. 529
- Quicumque fecerit voluntatem patris mei, qui in cælis est, ipse est meus frater. 325. (326. 521. 524. 532. 795)
- Ex verbis tuis iustificaberis, & ex verbis tuis condemnaberis. 661
- 13. Cum dormirent homines venit inimicus homo & super seminauit zizania. 704
- 16. Vade post me Satana. 520
- Sunt quidam de hæc stantibus, qui non gustabunt mortem, donec videant filium hominis venientem in regno suo. 626
- 18. Vbi sunt duo aut tres congregati in nomine meo. 412. 781. 790
- Si te audierit lucratus eris fratrem tuum. 676
- Omne debitum dimisi tibi, quia me rogasti. 237
- 19. Vnus est bonus Deus. 49

Index locorum

Sunt Eunuchi qui seipfos castrauerunt. 112.
 Qui potest capere capiat. 232
 20. Conuentione autem facta cum operariis
 ex denario diurno. 232
 Nescitis quid petatis. 528
 Filius hominis non venit ministrare, sed mi-
 nistrari. 406.429
 21. Domus mea domus orationis. 766
 22. Quid uobis uidetur de Christo. 21
 24. Ecce in deserto est. 778. & deinceps.
 Apparebit signum filij hominis. 472
 Die autem illo nemo scit, nisi solus pa-
 ter. 367
 25. Habenti dabitur. 230
 Virgines Euangelicæ. 400
 Euge serue bone & fidelis, quia super pauca
 fuisti fidelis. 614
 26. Quid molesti estis huic mulieri? bonum
 opus operata est. 8
 Oculo filium hominis tradis. 261
 27. Et qui Crucifixi erant cum illo, blasphema-
 bant illum. 503
 Nihil tibi & iusto illi. 508
 Multa corpora Sanctorum resurrexerunt.
 752
 28. Data est mihi omnis potestas in cælo & in
 terra. 625

Marcus.

9. Quisquis potum uobis dederit calicem a-
 quæ frigidæ in nomine meo quia Christi
 estis; amen dico uobis non perdet mer-
 cedem suam. 614
 Quisquis unum ex huiusmodi pueris rece-
 perit, in nomine meo, me recipit. Et qui-
 cunq; me suscepit, non me suscepit, sed
 eum qui misit me. 614
 Quamdiu fecisti uni de his fratribus meis
 minimis, mihi fecisti. 614
 13. De die illa & hora nemo scit, neque filius.
 367.368
 14. Bibite ex eo omnes. 49
 16. Nolite expanescere. 8.9

Lucas.

1. De Heli seu Ioachim Patre Mariæ. 31
 Virum non cognosco. 186. 194
 Missus est Angelus Gabriel. 256. 125
 Aue. 261. 262. 265. 266
 Inuenisti gratiam. 44. 292. 273
 Quomodo fiet istud, quoniam uirum non
 cognosco. 220. & deinceps. 386. 392
 Spiritus sanctus superueniet in te. 317.
 345. 399. 140. 172. 284.
 Virtus altissimi obumbrabit tibi. 373.
 (399)
 Ecce Ancilla Domini. 258. 393. 375
 Fiat mihi secundum uerbum tuum. 240. 362
 Quod enim ex te nascetur Sanctum voca-
 bitur Filius Dei. 363. 373

Benedicta tu inter mulieres. 523
 Magnificat anima mea Dominum. 406.
 412. 413. 414. 431
 Respexit humilitatem ancillæ suæ. 34. 229.
 243. 431. 421. 426. 427
 Beatam me dicent omnes generationes.
 418. 765
 Fecit mihi magna qui potens est. 393
 Suscepit Israël puerum suum. 420
 Dispersit superbos mente cordis sui. 429
 Proficiebat sapientia, ætate & gratia. 370.
 371. 365
 Beata quæ credidisti. 387. 394. 393. 406.
 (410)
 Vnde hoc sciam? Ego enim sum senex.
 (391)
 Misericordia eius à progenie. 417. 418
 Et ecce Elisabeth cognata tua. 27. 28. 124
 Dabit illi Dominus Deus sedem Dauid pa-
 tris eius. 21. 22
 Ioseph de domo Dauid. 22. 23
 Erit gaudium tibi & exultatio, & multi in
 Natiuitate eius gaudebunt. 85
 Dominus tecum. 187. 273. 314
 Erant ambo iusti apud Deum. 211
 Quæ cū uidisset turbata est in sermone eius.
 (259)
 Virtus altissimi obumbrabit tibi. 274
 Beata quæ credidit, quia perfecta sunt in ea
 quæ dicta sunt ei à Domino. 324
 Ecce concipies in utero. 318
 2. Peperit filium suum primogenitum. 177.
 (189. 334. 441.
 Quæ non discedebat è templo. 93
 Et pannis eum inuoluit & reclinauit in præ-
 sepio. 443
 Maria conseruabat omnia uerba hæc. 454.
 (505)
 Nolite timere: Ecce enim Euangelizo uo-
 bis gaudium magnum. 447
 Non erat ei locus in diuersorio. 440
 Factum est autem cū essent ibi, impleri
 sunt dies ut pareret. 441
 Gloria in altissimis Deo, & in terra pax ho-
 minibus bonæ uoluntatis. 452
 Et completi sunt dies purificationis eius.
 (461)
 Et ecce homo erat in Hierusalem, cui no-
 men Simeon & homo ille iustus. 462
 Simeon in Spiritu uenit ad templum. 464
 Anna Prophetissa loquebatur de eo. 463
 Et tuam ipsius animam pertranstibit gladi-
 us, ut reuelentur ex multis cordibus co-
 gitationes. 548
 An nesciebatis. 504. 532. 494. 495.
 (502. 496)
 Et ipsi non intellexerunt uerbum quod lo-
 cutus est ad eos. 492. 499
 Ego & pater tuus dolentes quærebamus te.
 479. 495. 532
 Fili

Scripturæ sacræ.

Fili quid fecisti nobis sic? 477. 492.
 (493. 504. 491. 483. 502
 Erant Pater eius & Mater eius mirantes su-
 per his quæ dicebantur de illo. 501
 Eterat subditus illis. 527
 5. Exi à me quia homo peccator sum. 135
 6. Nolite iudicare & non iudicabimini. 705
 Mensuram bonam & confertam & coagi-
 tatam & superfluentem dabunt in finem
 uestrum. 614
 8. Ecce Mater tua & fratres tui stant foris. 246.
 (514. 518. 519. 525
 Si tantum tetigero uestimentum eius salua
 ero. 294
 9. Nescitis cuius Spiritus estis. 434
 10. Dedi uobis potestatem calcandi super fer-
 pentes. 655
 Maria optimam partem elegit. 109. 638
 Unum est necessarium. 642
 Martha Martha sollicita es. 520
 11. Beatus uenter qui te portauit. 361. 538. 526
 Quinimò beati qui audiunt uerbum Dei &
 custodiunt illud. 526. 538. 536. 539
 12. Putatis quia ueni pacem mittere in ter-
 ram. 529
 Pater quos dedisti mihi, uolo ut ubi ego sum,
 & illi sint mecum, ut uideant claritatem
 quam dedisti mihi. 615
 14. Vade recumbe in nouissimo loco. 433
 Qui non odit patrem aut matrem. 530
 Cū facis conuiuium uoca pauperes, debi-
 les, claudos & cæcos, & beatus eris, quia
 non habent retribuere tibi. 614
 15. Portatus est ab angelis in sinum Abraham.
 (610)
 16. Facite uobis amicos de mammona iniqui-
 tatis. 674
 18. Nemo bonus nisi solus Deus. 49
 19. Videns urbem fleuit super illam. 560
 21. Sancti estote quoniam ego sanctus sum.
 103
 Vigilate omni tempore orantes ut digni
 habeamini. 238
 23. Nolite flere super me. 561

Ioannes.

1. In propria uenit & sui eum non receperunt.
 (396. 441)
 Verbum caro factum est. 347. 398
 Illuminat omnem hominem uenientem in
 hunc mundum. 43
 Plenus gratia & ueritate. 281
 De plenitudine eius omnes accepimus. 668
 2. Nuptiæ factæ sunt in Cana Galilee. 506
 Vinum non habent. 506. 514. 510. 511
 Quid mihi & tibi est mulier. 337. 496.
 (507. 508. 514. 513. 651
 Quodcunq; dixerit uobis facite. 506. 514.
 (513. 510. 511
 Non dum uenit hora mea. 508. 513

3. Quod natum est ex carne caro est. 41
 Omnis qui facit iustitiam iustus est. 211
 Nemo ascendit in cælum nisi qui descen-
 dit. 347
 4. Veniet hora quando ueri adoratores ado-
 rabunt patrem. 781
 7. Neq; enim fratres eius credebant in eum. 516
 10. Omnes quotquot uenerunt. 43
 Ego dixi Dij estis & filij excelsi omnes. 199
 Si filij Abraham estis, opera Abraham facite. 466
 11. Domine ecce quem amas infirmatur. 294
 Et lachrymatus est Iesus. 560
 12. Venit princeps huius mundi & in me non
 habet quicquam. 49
 Omnia traham ad meipsum. 43
 Ex principibus multi crediderunt in eum.
 (539)
 14. Opera quæ ego facio & ipse faciet, & ma-
 iora horum faciet. 404. 727
 In domo patris mei mansiones multæ sunt.
 (232)
 Beati qui in Domino moriuntur. 600
 14. & 15. Si quis sermonem meum seruabit,
 mortem non uidebit. 273
 14. & 16. De doctrina Spiritus sancti per Ecclē-
 siam. 38. & deinceps.
 16. Adhuc multa habeo uobis dicere, sed non
 potestis portare modò. 198
 Spiritus ueritatis docebit uos omnem uer-
 itatem. 501
 In mundo pressuram habebitis. 554
 17. Ubicumq; fuerit corpus, ibi & congregabu-
 tur & Aquilæ. 10
 19. Nos legem habemus & secundum legem
 debet mori. 152
 Stabant iuxta crucem Iesu Mater eius & so-
 ror matris eius. Maria Cleophæ & Maria
 Magdal. 529. 557. & deinceps.
 Ecce Mater tua. 188. 189. 557
 Accepit eam discipulus in suam. 188. 596
 Maria Cleophæ soror B. Virginis. 37
 20. Venit Iesus ianuis clausis. 182. & deinceps.
 21. Exiuit sermo inter fratres, quia discipulus
 ille non moritur. 626

Acta Apostolorum.

1. Perseuerabant in oratione cum mulieribus
 & Maria matre Iesu. 433
 2. Et sepulchrum eius apud nos est. 626
 3. Non est æquū nos derelinquere uerbum Dei
 & ministrare mensis. 596
 4. Non est aliud nomen sub cælo in quo oportet
 nos saluos fieri. 726
 5. Nonne manens tibi manebat & uenunda-
 tum in tua erat potestate. 226
 7. Accepistis legem in dispositione Angelorū. 750
 Domine Iesu suscipe spiritum meum. 802
 8. Fecerunt planctum magnum supra Stepha-
 num. 607
 15. Visum est Spiritui sancto & nobis. 412
 Epistol.

Index locorum

Epistol. ad Romanos.

3. Quomodo omnes peccato originali sint obstricti. 41
Omnes peccauerunt & egent gratia Dei. (41.65)
5. Per quem habemus accessum in gratiam istam. 713
Per vnum hominem peccatum in hunc mundum introiuit & per peccatum mors. (598)
Mors in omnes homines pertransiuit. (626)
7. Infelix ego homo quis me liberabit de corpore mortis huius. 78
Ego aliquando sine lege vinebam. 199
8. Lex Spiritus vitæ in Christo Iesu liberauit me à lege peccati & mortis. 275
Qui Spiritus Dei aguntur, hi Filij Dei. 463
Conformes fieri imagini Filij sui. 618
Si compatimur & conregnabimus. 566
11. Dedit illis Deus spiritum compunctionis. (144)
12. Conclufit Deus omnia in incredulitate. (43)
Honore inuicem præuenientes. 696
16. Salutate Mariam quæ multum laborauit in nobis. 10
Huiusmodi enim Christo non seruiunt, sed suo ventri. 59
Salutate inuicem in osculo sancto. 261

1. Ad Corinthios.

1. Elegit Dominus infirma mundi, vt confundat fortia. 10
Quæ stulta sunt mundi elegit Deus 122
Qui factus est nobis iustitia, sanctificatio, redemptio, &c. 671
2. Sed loquimur Dei sapientiam in mysterio absconditam. 123
Oculus non vidit nec auris audiuit. 610
3. Dei adiutores sumus. 727
Quid ligna, fœnum, stipula. 39
Fundamentum aliud nemo potest ponere præter id quod positum est, quod est Christus Iesus. 672
6. Omnia mihi licent. 43
Qui adfræret Deo vnus Spiritus est. 643
7. Si nupserit Virgo non peccauit. 224
9. Omnibus omnia factus sum. 43
10. Omnia in figuris contingebant illis. 46
Non quero quod mihi vtile est, sed quod multis, vt salui fiant. 593
11. Gratia eius in me vacua non fuit. 84
Nos talem consuetudinem non habemus. (295)
12. Diuisiones gratiarum sunt. 73
13. Ex parte cognoscimus & ex parte prophetamus: videmus nunc per speculum in ænigmate, &c. 500

- Charitas nunquam excidit. 684
15. Primus homo de terrâ limo terrenus: secundus de cœlo cœlestis. 137
Oportet illum regnare, donec ponat inimicos omnes scabellum pedum eius. 189
Factus est primus Adam in animam viuentem, nouissimus Adam in spiritum viuificantem. 368
Omnes morimur & quasi aquæ dilabimur in terram. 626

I I. Ad Corinthios.

3. Idoneos nos fecit ministros noui testamenti. 44
4. Momentanea tribulatio supra modum in sublimitate æternæ gloriæ pondus operatur in nobis. 566
6. Quæ conuentio Christi ad Belial. 44.76
9. Hilarem datorem diligit Deus. 565
12. Virtus in infirmitate perficitur. 499

Ad Galatas.

1. Deus segregauit me ab vtero matris meæ. (66)
3. Ordinata per Angelos in manu mediatoris. 675
4. Factum ex muliere. 329.332
Filioli quos iterum parturio. 522
Vbi venit plenitudo temporis, misit Deus filium suum natum ex muliere. 329.332. 793

Ad Ephesios.

1. Sicut elegit nos in ipso ante constitutionem mundi. 73
5. Christus dilexit Ecclesiam & seipsum tradidit pro ea, vt illam sanctificaret. 66
Quæ in occulto fiunt, turpe est & dicere. 204

Ad Philippenses.

2. Omnes quæ sua sunt quærunt. 43.65
Exinaniiuit semetipsum formam serui accipiens. 27.366.529

Ad Colossenses.

2. In ipso habitat omnis plenitudo Diuinitatis corporaliter. 54

I. Ad Thessalonicenses.

2. Quæ est nostra spes, aut gaudium, aut corona. 681
5. Prophetas nolite spernere: Omnia probate, quod bonum est tenete. 751

I. Ad Timotheum.

1. Vt denunciare quibusdam ne aliter docerent, nec intenderent fabulis & genealogiis, quæ quæstiones præstant magis quam ædificationem. 24.25
Regi

Scripturæ sacræ.

- Regi autem seculorum immortalis. 49
2. Mulier seducta est. 119
Adam non est seductus, Mulier autem seducta in præuaricatione fuit. 119
Vnus est enim mediator Dei & hominum homo Christus Iesus. 675
3. Magnum pietatis Sacramentum, quod manifestatum est in carne. 394
4. Pietas habet promissiones præsentis & futuræ vitæ. 230
Omnis creatura Dei bona est. 336
5. Habentes damnationem, quia primam fidem irritam fecerunt. 226
6. Deuitas prophanas vocum nouitates. 2

I I. Ad Timotheum.

1. Formam habes sanorum verborum. 356
2. Quæ audisti à me per multos testes, hæc cõmenda fidelibus hominibus. 31
Memor esto, &c. ex semine David secundum Euangelium meum. 21
3. Mali homines & seductores proficient in peius errantes & in errore mittentes. 804
Bonum certamen certauit. 425.606

Ad Titum.

1. Cretenses semper mendaces, malæ bestiarum, ventres pigri. 59
2. Apparuit gratia Dei & saluatoris nostri. 346
3. Hæreticus suo iudicio condemnatus. 481
Omnia munda mundis. 802
Stultas quæstiones & genealogias deuita. 24

Ad Hebraeos.

1. Administratorij Spiritus in ministerium missi propter eos qui hæreditatem capiunt salutis. 610
2. Si qui per Angelos factus est sermo. 750
Debit per omnia fratribus assimilari. 368 (499)
4. Non habemus Pontificem, qui non possit compati infirmitatibus nostris. 684
5. Didicit ex his, quæ passus est, obedientiam. 366
Consummatus factus est omnibus obtemperantibus causa salutis æternæ. 670
7. Manifestum est quod ex Iuda sit ortus Dominus noster. 21
Segregatus à peccatoribus, &c. 128
Melchisedech sine patre, sine matre. 529
9. Statutum est omnibus semel mori. 598
Quis est homo qui viuere & non videbit mortem? 626

13. Doctrinis variis & peregrinis nolite abducere. 779

Iacobus.

1. Beatus in facto suo erit. 410
3. In multis offendimus omnes. 40
4. Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam. Subditi ergo estote Deo. 424
5. Qui conuerti fecerit peccatorem ab errore viæ suæ saluabit animam eius à morte. 676

Prima Petri.

2. Christus lapis offensionis. 379
Omnes honorate, fraternitatem diligite, Deum timete, Regem honorificate. 696
4. Saluos facit Baptisma. 410
5. Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam. 424

Prima Ioannis.

1. Quod fuit ab initio, quod audiimus, &c. (398)
Si dixerimus quia peccatum non habemus, &c. 40.75
2. Scribo vobis Adolescentes, quoniam vicitis malignum. 655.802
Hic est propitiatio pro peccatis nostris. (713)
3. Qui facit iustitiam iustus est. 410
4. Omnis Spiritus qui non confitetur Iesum Christum in carne venisse, ex Deo non est. (330)

Iudas.

1. Illos vos saluate de igne rapientes. 676

Apocalypsis.

1. Nisi Dominus exercituum reliquisset nobis semen, quasi Sodoma fuisset. 396
3. Ambulabunt mecum in albis, quia digni sunt. 238
5. Vicit Leo de tribu Iuda. 187
12. Mulier amicta Sole. 15.77
In capite Mulieris corona stellarum. 776
Data sunt mulieri duæ alæ aquilæ. 600
13. Aperuit os suum blasphemare nomen Dei & tabernaculum eius, & in eos qui in cœlo habitant. 479
14. Hi sunt qui cum mulieribus non sunt coinquinati, &c. 232
22. Qui iustus est iustificetur adhuc. 417.463
Veni Domine Iesu. 618

Finis Indicis locorum Scripturæ sacræ.

INDEX
COPIOSVS RERVM PRAECI-
PVARVM, QVAE HIS QVINQVE
LIBRIS CONTINENTVR.

A.

Abraham & Loth quomodo fratres dicantur. 37.
 Abraham maritus quomodo non minus Deo placuisse dicatur, quam Ioannes Virgo. 233
 Abraham fides maxima. 393
 Abusus in Ecclesia male reprehendi à Sectariis in praedictum bonorum. 304
 Abusus non excusandi. 450
 Abusus circa cultum Virginis religioni & Ecclesiae & bonis non prauidicatur, sed requirunt prudentem correctionem. 703
 Abusus sacrilegos primum omnium corrigendos, egregie norunt dissimulare aduersarij. 772
 Abusus frustra nobis obici à Platizio circa Virginis cultum. 806.
 Achaz Regis impietas. 157
 Actiua vita à Theologis nunquam despecta fuit. 644
 Adam de terra pura creatus typus Christi. 46.
 (54. 126. 127. 146)
 Aduentus domini cur quotannis stato tempore in Ecclesia celebretur. 267
 Adam secundus nõ minus ab initio perfectus in anima, quam primus. 368
 S. Adelbertus Martyr ex voto matris factus Deipara conualescit suis religiosus. 820
 Admiratio multiplex in Scripturis obseruanda & distinguenda. 301
 Admirando Mariam non peccasse. 301
 Adoratio etiam B. V. & Sanctis suo modo exhiberi potest. 715. 717
 Adorationis nomen latissime patet. 716
 Adoratio proprie & rigide non nisi Deo debetur. 715
 Aduersarij velut impudentes Medici non tenent rationem curandi abusus circa cultum Virginis idq; per exempla declaratur. 703
 Aduersarij adductis de Mariae cultu testimoniis contradicentes & Mariae cultum receptum improbant, cuiusmodi sint. 845
 Aduersantes Mariae cultui quid lucrifaciant. 846
 Aduocatam Euae Mariam dici, non esse absurdum etiam antequam nasceretur. 843
 Aduocatam agere potest etiam qui non inuocat vel patrociniatur, illudque nomen Mariae competere. (843)
 Aequabilitas & constantia Mariae admiranda. 432
 Aenigma inextricabile de partu Mariae. 121
 Aegyptij primi auctores idololatriae 169
 Aegyptiorum mos vetus in veneranda Virgine Deipara. 169
 Aetas B. Virginis cum moretetur. 586
 Affectus simpliciter non esse improbandos. 473

Affectuum duo genera. 473
 Affectus qui dicantur appellenturq; eosq; omnib. inesse. (472)
 Affectus impuros non cadere in Mariam. 517
 Agnes Virgo Martyr Mariae pedissequa. 203
 Agno canticum cantare quid sit. 232
 Alberti 4. Austriae Principis in Mariae pietas. 814
 Alberti Magni testimonium de duodecim Mariae privilegiis. 811
 Alexij Imperatoris dira imprecatio in sacrilegos templorum direptores & profanatores. 773
 Allegoricus sensus literalis multo imbecillior. 152
 Allegoricus sensus quid efficiat conferatq;. 48. 152
 Albanenses & Armeni Originale peccatum ignorat. (40)
 Alma vox quomodo accipiatur apud Hebraeos. 154.
 (155. 156. 157. 158. 217. 260)
 Albingensium horrenda in Deum & Mariam impietas, & qui eorum Duces. 145
 Alma vocem tribus tantum in locis pro Virgine inueniri. 158
 Albumazar Christum ex Virgine natum agnouit. 170
 Alchoranus Turcicus quid contineat, & quales fructus adferat. 351
 Alchoranus Christum esse Deum modò ait, modò negat. (354)
 Alchoranus quam excellenter loquitur de Christo. 354
 Ambrosia ab Eusebio patre suo Deo dedicata. 93
 S. Anator cum sponsa sua virginitatis votum Deo obtulit. 196
 Anabaptista veri Nestoriani, Valentiniiani & Manichei. In praefatione operis.
 Anabaptista Mariam virginem permansisse negant. (172)
 Anabaptista quam impie de Christo sentiant ac doceant. (327)
 Anabaptista non admittendi ad publicas coram populo disputationes. 327
 Anabaptista ab aliis Hæreticis refutantur circa Baptismum paruulorum, at non solide. 410
 Anatolius in Christum & Mariam blasphemus ut punitus fuerit, &c. 749
 Anatolios hodie multos esse, nec tamen castigari. 749
 Andreas Cretensis Mariam inuocat & mundi propitiatorium vocat. 830
 Anathematismi varij in Hæreticos de corpore Christi, et Mariae male sentientes, aliosq; quam plurimos, ac maxime Nestorianos. 358. 359. 360
 Ancillam & seruum Dei appellari laudi dandum non vituperio, aut vilitati. 424
 Andreae de Chio Martyris historia & eius erga Deiparam deuotio. 736. 737. 738
 Andronicus vterq; Imperator quomodo in extremo vite periculo Mariae deuotus fuerit. 814
 Angelus

Index rerum.

Angelus consolatur Marias Christum quærentes, non reprehendit. 8. 9.
 Ab Angelo Mariam fuisse nutritam, non absurdum. 93.
 (100. 117)
 Angelica saluatio olim publice recitata, & quare. 262.
 Angelica saluatio cum uerbi incarnatione coniuncta. 262
 Angelica saluatio quomodo recitanda. 262
 Angelus quomodo missus ad Mariam iuxta Chrysostomum. 125
 Angelicam salutationem quid uocemus, & cur. 262
 Angelicam salutationem non sine fructu recitari. 262.
 (263. 364. 300)
 Angelica salutationis laus. 261
 Angelus Mariae gratulatur afirmando, non precatur optando. 361
 Angelica saluatio quarum rerum nos admoneat, & eius uirtus ac fructus. 264. 268. 269. 270. 167
 Angelus solam virginem reperit domi, & cur. 259. 260
 Angelorum est orantibus astare, & uisitare pios. 260
 Angeli boni & mali discrimen. 257
 Angelica saluatio quomodo ad pios affectus excitandos conferat. 263
 Angelica salutationis initium quid sibi uelit. 266. 270
 Angelica saluatio campanæ signo bis in die cur indicij solita. 267
 Angelica salutationis usum & fructum etiam ab Hæreticis quibusdam commendari. 268. 269. 270
 Angelica saluatio sæpe iteranda, & quomodo, ac quare pie recitetur à Christianis. 269. 270. 299.
 (300. 302. 303. 313)
 Angelicam salut. non sine piaculo & superstitione recitari posse impie asserunt Hæretici. 299. 300
 Angelicam salut. recitando quomodo Mariam aliter consideremus, quam Gabrielè. 299
 Angelica salut. usum damnant, deprauantq; Hæretici. (298. 302. 310. 311)
 Angelica salut. cur orationi Dominicæ adiungi solita. 298
 Angeli & sancti communem ad iuuantos homines habent charitatem. 297
 Angelica salut. Caluino Magicus exorcismus. 293
 Angelicam salut. recitantes non irrumperè in alienum officium. 295. 296. 313
 Angeli in Cælo degentes humanas res intelligunt, & curant. 296
 Angelica salut. quomodo ueteres uis sint. 305. 832
 Angelica salut. usum in Ecclesia ueteri fuisse frequentissimum. 305
 Angelica salut. qua ratione & gratiarum actio & petitio ac precatio dici queat. 294
 Angelicam salut. nec aboleri nec tolli posse. 295
 Angelicæ salut. explicatio ac sententia. 306. 313
 Angelus quomodo missus ad Mariam. 125
 Angeli Mariae animam migrantem à corpore excipiunt. 610
 Angeli uirginum societate letantur maxime. 610
 Angeli pijs morientibus nonnunquam adsunt cantantes. (611)
 Angeli erga Mariae animam è corpore migrantem quomodo se gesserint. 611
 Ab Angelis discunt mortales Deiparam Virginem salutare atq; celebrare. 835
 Angelica saluatio olim etiam in sacrificio missæ recitata, cui Syri addiderunt Mariae inuocationem. 842
 Anima Christi nullis donis caruit. 368
 Anima Mariae secundum Nicolaum Cusanum, & S. Brigittam sancta creata, & quomodo. 56
 Animantes sine coitu parientes Mariae uirginitatem probant. 167
 Animas usq; ad diem iudicij dormire falsò asserunt Hæretici. 311
 Animas in Cælo erga mortales non affici, nec humana curare multis falsò persuasum fuit. 312. 313. & (deinceps)
 Animam Christi ignorantia subiectam fuisse falsò asserunt Hæretici. 367. 368
 Anima Christi quomodo creuerit. 365. & deinceps.
 Anna Prophetissa typus Mariae. 413
 Anna Maria mater de tribu Levi & Iudæ. 27. 36
 Anna laudes & historia. 33. 36. 90. 91
 Annae ferias non agnoscit Lutherus. 31
 Annam non transisse ad secundas & tertias nuptias. (36. 37)
 Anna duas fuisse sorores. 36
 Anna cognata Elizabethæ. 7
 Annam Ioachim cum Anna Helcanæ in multis conuenire. 90
 Anna Phanuelis Deo seruiens in templo locum obtinet. 93
 Anna uidua & Phanuelis filie historiam deprauat Brentius. 465
 Annam hanc non tam à fide quam ab operibus commendari. 465. 463
 Anselmus Cantuariensis Episcopus, illustrissq; Theologus, sedulus Mariae Virginis cultor. 818
 Antidicomarianæ qui. 171
 Antidicomarianæ Heluidianum dogma sequuntur. 185
 Antimariani reprehendendi. 356
 Antidorum generale contra liberiora & morosa iudicia huius seculi in interpretantis ueterum patrum scriptis. 574
 Antiquitas tota Mariam auxiliatricem agnoscit & ueneratur. 728
 Anuph Abbas cælesti cibo per Angelum nutritur. 100
 Apollinarista & dimorite qui, & eorum errores. 328
 Apostoli plus de diuinis cognouerunt quàm Prophetæ. 50
 Apollo Abbas per Angelum à Deo nascitur. 100
 Apes castè uiuunt, & generant. 167. 467
 Apostoli de morte Mariae nihil scripserunt, & quare. 602
 Apostoli quò Hierosol. conuenerint ut Maria morientis adsint. 604
 Apostolos multis apparuisse. 753
 Apparitiones mortuorum quò intelligendæ sint & quæ admodum à Nouatorib. indignè conuellantur. 750
 Apparitiones animarum praesertim sanctarum fieri mortalibus ex gratia singulari. 750
 Apparitionum habendum esse delectum. 751
 Apparitiones quæ probandæ. 752
 Aranea uiri conceptione & partus corruptionem ignorat. 168
 Arca Noe typus Mariae. 47
 Arca testimonij typus Mariae. 13. 505
 D d d Arcana

Index rerum.

<i>Arcana sua saepe paruulis reuelat Deus.</i>	89	<i>Beatorum status per Christi virgines designatur.</i>	129
<i>Argonautis Maria per Apollinis oraculum cognita.</i>	6	<i>Beatorum animas in Caelo venienti Maria gratulatas esse.</i>	613
<i>Argumenta Dialectica ac Philosophica esse inefficacia quae Mariae virginitatem impugnant.</i>	164	<i>Beda conceptionem puram Maria defendit.</i>	65
<i>Ariani Mariam purificatione indignasse falso asserunt.</i>	460	<i>Benedicta tu inter mulieres.</i>	286.311.314.323
<i>Architectus Constantinopoli ex Mariae apparitione discit, qua ratione ingenies columnae in templo Constantiano erigenda sint.</i>	786	<i>Benedictus fructus ventris tui.</i>	315
<i>Asella virgo antequam Deo dedicatur a parentibus.</i>	93	<i>Benedictum quid dicatur.</i>	64
<i>Aspasia mulierum pulcherrima a Maria loge supatur.</i>	166	<i>Benedictis rebus quomodo vtantur Catholici.</i>	469.
<i>Astrologi Ethnici Mariam virginem comprobant.</i>	170		(470)
<i>Athanasius doctor insignis Mariam virginem eximie laudat.</i>	834	<i>Benedicti & exorcizari quomodo & quare quadam creaturae soleant.</i>	470
<i>Athanasius cum aliis sui seculi Patribus & sensu docuit de Mariae cultu & veneratione.</i>	836	<i>Berengarianorum error refutatur.</i>	338
<i>Aurelianus pro gaude, quam salue accipiendum in salutatio Angelica.</i>	264	<i>Beroaldi error de conceptione vt natiuitate Christi.</i>	376
<i>Augustinus Mariam omnis peccati immunem facit.</i>	75.76		(449)
<i>Augustinus verbo & exemplo docuit seminarum conuictum clericis fugiendum esse.</i>	216	<i>Bernardus & Thomas aduersantur conceptioni purae Mariae.</i>	52.53
<i>Augustinus peregrinationes probat, sed non abusus peregrinationum.</i>	782	<i>Bernardus cur conceptionis festum celebrare dissuasert.</i>	52.53
<i>Augustinus Mariam inuocauit.</i>	830	<i>Bernardus nos mittit ad misericordiam Mariae.</i>	684
<i>Aurora consurgens typus Mariae.</i>	82.154	<i>Bernardus celebris in Ecclesia Doctor a Platizio impudenter accusatur.</i>	806
<i>Aureola quibus in Caelo a Deo tribuatur.</i>	231	<i>Bernardus Mariae deuotissimus non pro se tantum, sed pro aliis etiam solitus inuocare virginem.</i>	816
<i>Austriacorum Principum erga Mariam deuotio singularis.</i>	814	<i>Bethlehemitarum inhumanitas in Mariam & Ioseph.</i>	(440)
		<i>Bethlehem nihil felicius & abiectius.</i>	445
		<i>Bethula vocem Hebraeam non de sola virgine dici.</i>	155.
			(156)
		<i>Beza Nestorianus.</i>	345
		<i>Blasphemi in Mariam grauiter castigandi.</i>	812
		<i>Beza cum Caluiniis Mariam in partu virginem negans confutatur.</i>	175.176
		<i>Bonauentura conceptionis Mariae festum pie celebrantes cur non ausit reprehendere.</i>	53
		<i>Bonauentura Psalterij Mariae, vt vocant, auctor, & quod eius consilium fuerit.</i>	803
		<i>Bonauentura cultor B. Virginis religiosissimus.</i>	812
		<i>Bonifacius III. Pontifex templum Pantheon Deiparae consecrauit.</i>	768
		<i>Brentius Anna & Simeonis historiam deprauat ac calumiat.</i>	465.462
		<i>Brentius Nestorianus.</i>	345
		<i>Brentius in Christum blasphemus.</i>	520
		<i>Brentiani Nestorianis peiores.</i>	345
		<i>Brentius in Christi parentes, Iob, et Petrum Apostolum contumeliosissimus.</i>	483
		<i>Brentius humanum nihil a Maria alienum fuisse vult.</i>	63
		<i>Brentius excusat Mariam simul & accusat.</i>	519
		<i>Brentius in Mariam contumeliosus.</i>	73.476.477.
			(493.515.507)
		<i>Brigitte reuelationes non parui estimandas.</i>	55
		<i>Brigitte conceptio tota vitae Mariae plane immaculata, & quomodo.</i>	55.56.79
		<i>Bucer summa incontinentia.</i>	204.203
		<i>Bucerus, Beza, & Bullingerus perpetuam Mariae virginitatem defendunt traditione & auctoritate Ecclesiae Catholicae.</i>	247
		<i>Budaus puram Mariae conceptionem adstruit.</i>	65
		<i>Bullingerus votum virginitatis in Maria probat.</i>	227
			Cadmos

B.

<i>Baptismum paruulorum non solide probari ab Haereticis contra Anabaptistas.</i>	409.410
<i>Baptismum Mariae fuisse efficacem, nec caruisse effectu suo.</i>	72
<i>Baptizati & fideles quomodo a Paulo sancti dicantur.</i>	67
<i>Baptismi Sacramentum per Christi ortum designatur.</i>	129
<i>Baptismus cur φωτισμός dicatur.</i>	468
<i>Baptista Mantuani sententia de pura conceptione Mariae.</i>	57
<i>Baptista Mantuani erga virginem Lauretanam pietas.</i>	798
<i>Baptista Mantuani ad Lauretanam adem inuisendam grauis exhortatio.</i>	794
<i>Bartholomaei Apostoli testimonium de Mariae ueniente.</i>	225
<i>Basilij querela de Arianiis templa prophanantibus.</i>	767
<i>Basilij crebro de Mariae intercessione meminit.</i>	832
<i>Basilij populo in templo Mariae orante vidit S. Mercurium a Maria missum ad Iulianum Caesarem occidendum.</i>	786
<i>Basilij sententia de Mariae virginitate.</i>	185
<i>Basileensis Concilij statutum de festo uisitationis Mariae celebrando.</i>	407
<i>Basileense Concilium quid statuerit de Conceptione Mariae.</i>	50.51
<i>Bauiaria laus & templa ac miracula S. Mariae in eadem esse frequentia.</i>	747
<i>Bauiariae duces propter eximiam pietatem, suum praecipuum castrum in Scheyrense Monasterium conuerterunt, beataeque virgini consecrarunt.</i>	823
<i>Beatitudo Iustorum in Caelis duplex.</i>	231.232

Index rerum.

		<i>Canticum salue Regina auctor & origo.</i>	677
		<i>Canticum Reginae Caeli letare origo.</i>	761
		<i>Canticum salue Regina impure tractatur ab aduersariis.</i>	(677)
		<i>Carolus Magnus in Septentrione multa templa Deiparae posuit.</i>	768.827.
		<i>Ludouicus filius etiam Mariae templa construxit.</i>	827.
		<i>Carolus Magnus noua quasi lux & facies Religionis in Germania, quantum curam diuini cultus in templis exercendi, eiusque successores habuerint.</i>	828
		<i>Carolus Quartus Imperator in honorem B. Virginis collegiatam Ecclesiam erexit.</i>	815
		<i>Carpocrates Magnus & impius in Christum.</i>	143
		<i>Caro Christi inoperata & imperfecta quomodo.</i>	150
		<i>Carnalitas & libido Haereticorum maxima.</i>	204
		<i>Caro Christi de Maria suscepta uere editur & adoratur.</i>	339.340
		<i>Castitatem odisse magis, quam amare, & colere proprium Haereticorum est.</i>	204
		<i>Castitatis & continentiae exempla. 195. 196. 197. 205. 216</i>	
		<i>Castitatis hostes Haeretici varij.</i>	172. 174. 185.
			(186. 197. 204. 206. 207. 219)
		<i>Ad castitatis votum seruandum exhortatio.</i>	228
		<i>Catholici non defendunt quoscumque libellos precarios.</i>	670
		<i>Catholico quid sit in fidei doctrina tenendum.</i>	570
		<i>Catholici & Sectarij diuersimode impugnant puram Mariae conceptionem.</i>	42.66
		<i>Catholici aliter Deo & Christo, aliter Mariae Virgini in morte sese commendant.</i>	802
		<i>Catholici in Mariae Sanctiorum cultu usque ad Constantini Magni seculum persistisse, variis probatur exemplis.</i>	836
		<i>Catholici diuinitatem fidei in eo cum Ecclesia retinentes in spiritu & ueritate orant & adorant Deum.</i>	847
		<i>Cautio in legendis patribus adhibenda.</i>	597
		<i>Cecilia post castitatis votum nupsit Valeriano, votumque seruauit.</i>	197
		<i>Celsus Philosophus Epicureus quid in Maria taxarit.</i>	26
		<i>Quam sint Mariae infestissimi Centuriatores. In Praefat. Operis.</i>	
		<i>Centuriatores Anselmum, aliosque puritatis Marianae assertores uehementer accusant.</i>	63
		<i>Centuriatores Mariae innocentiam adimere student.</i>	63
		<i>Centuriatores in Mariam contumeliosi.</i>	74
		<i>Centuriatores Natiuitatem Mariae in dubium uocant.</i>	86
		<i>Centuriatores de Mariae in templum representatione historiam conuellunt.</i>	40
		<i>Centuriatores quomodo de Mariae desponsatione doceant.</i>	172.191.192
		<i>Centuriatores quomodo Mariae meritum negent.</i>	229
		<i>Centuriatores quomodo perpetuam uirginitatem Mariae ut articulum fidei admittant.</i>	244
		<i>Centuriatoribus quomodo Mariae plena gratia.</i>	278
		<i>Centuriatores quomodo Christum sanctum uocent.</i>	372
		<i>Centurioni Euangelico quos Israelitas Christus confecerat.</i>	396
		<i>Centuriatores inique iudicant de historia Mariae Aegyptiaca.</i>	745
		<i>Centuriatores Bonifacium Pontificem ob templum Pantheon sacratum peruersè calumniaunt.</i>	769
		<i>Centuriatores falso asserunt Sanctorum templa ante Constantinum nulla fuisse.</i>	772
			Ddd 2 Centu-

C.

<i>Cadmos Hebraeis quid significet.</i>	373
<i>Caluinus quam maledictus in Patriarchas & Moysen. In Praefat. Operis.</i>	62.63.73
<i>Caluinus Mariam aliis peccatoribus exaequat.</i>	62.63.73
<i>Caluinus Augustinum male ad suum sensum torquet.</i>	63
<i>Caluini varij errores.</i>	63
<i>Caluinus diploma caeleste ad fidei confirmationem requirit.</i>	62.63
<i>Caluinus Hieremiam & Ioannem in utero sanctificationem negat.</i>	66
<i>Caluini Iouiniani doctrinam reuocant.</i>	180
<i>Caluini cum Iouiniani uirginitatem Mariae in partu cur negent.</i>	180.450
<i>Caluinus purum Mariae partum negat.</i>	181
<i>Caluino salutatio Angelica magicus est exorcismus.</i>	293
<i>Caluinus & Confessionista praecipua Concilia approbant.</i>	245
<i>Caluinus Christo impingit errorem ac ignorantiam.</i>	357
<i>Caluinus Nestorianus.</i>	344
<i>Caluinus uicium incredulitatis vel curiositatis in Mariam confert.</i>	390.391
<i>Caluinus aliquid nonnulli Haeretici Mariam omni infidelitatis nota, quam illi inuenerunt reliqui, liberant.</i>	390.
	(391)
<i>Caluinus se discipulum facit Mariae Magistrae.</i>	567
<i>Calixtus Pontifex Mariae templum construxit.</i>	771
<i>Cecitas eorum qui contra Mariae cultum debacchantur unde dependeat.</i>	650
<i>Ceremonij aliis & iuuari populum in religione.</i>	449
<i>Camerarius quantum Iosepho tribuat.</i>	212
<i>Campana pulsio cur ad salutandam Mariam homines excitare uoluerit Ecclesia.</i>	267
<i>Campana signo ad salutandam Mariam audito quomodo & quid orandum meditandumue.</i>	267
<i>Canticum Marianum Magnificat Paraphrastica interpretatio primorum uerborum.</i>	413
<i>Mariae canticum primus est hymnus noui Testamenti.</i>	(413)
<i>Canticum Marianum maxima dignitas, utilitas, & maiestas.</i>	414.415
<i>Canticum Marianum Psalterium decachordum recte dici.</i>	414
<i>Canticum hoc nil uulgare sed eximia omnia continet.</i>	(414)
<i>Canticum Marianum cur quotidie in templis flando canitur.</i>	415
<i>Canticum nullum in propheticis libris huic posse praeferi.</i>	414
<i>Canticum Marianum usus.</i>	415.416
<i>Canticum hoc recte in Ecclesia sapienter decantari.</i>	415
<i>Canticum Mariae Haereticorum nonnulli magnificauit. 413. 415. nonnulli explodunt, ac male interpretantur. 414. 416. & deniceps.</i>	415.416.
<i>Canticum hoc quid contineatur iuxta Bullingerum & alios.</i>	(416.417)
<i>Canticorum liber totus de Ecclesia & Maria.</i>	12
<i>Canticum duplex lamentationis in Christo patiente & Mariae compatiencie.</i>	565

Index rerum.

Centuriatorum argumenta expenduntur contra templa & peregrinationes.	779
Centuriatores & Chemnitium perperā Damasceno indignari ob Mariam honoratam & cultam.	824
Centuriatores iniquē carpunt utriusq; status Principes, Mariæ cultum amplificantes vel confirmantes.	827
Centuriatores falsò accusant Chrysostrum crassa tautologia.	
Centuriatores Athanasij de Maria Virgine testimonium stolidè ad idololatriam referunt.	835
Centuriatores quam virulentè Sanctorum miracula proscindant.	733
Centuriatorum scopus in historia.	732
Cereorum in Ecclesia usum non esse superstitiosum.	469
Cereorum benedictio in die Purificationis cur instituta, & quarū rerum nos admoceant cerei.	467
Cereorum usum in die Purific. esse peruersum.	468
Cereos benedicendi usum in Ecclesia approbant etiam Hæretici nonnulli.	468. Viuperant alij. 467. 469
Cerdonianorum error.	328.
Cerei cur sanctis publicè in templis accendantur.	706
κεχαριστωμεν quō interpretetur Hæretici.	271. 289
Charitas Mariæ erga Deū quō sensum se prodidit.	101
Charitas Mariæ erga Christum perfecta.	444
Charitas sic inchoata post mortem in Maria & Sanctis durat.	684
Chemnitius quomodò illudat decretum sexti Pontificis & Concilij Tridentini de Conceptione Mariæ.	62.
Chemnitius Augustinum deprauat.	62
Chemnitius reuelationes contemnit.	62
Chemnitius & Sarcerius peruersè Gregorij Nazianzenij narrationem de Cypriano oppugnant.	839
Chemnitius Athanasij de Maria locum deprauatum esse fingit.	835
Chemnitium cū Irenæi interprete frustra contendere.	843
Cherinthus in Mariam contumeliosus.	143
Chitraus D. Basilium cur malè interpretetur.	185
Christiana Virgo, Mariam inuocando, demonis tentationem & incontinentiæ periculū euitauit.	839
Christi varia epibeta.	27
Christus Rex & Sacerdos.	27. 28. 29
Christi nomen vnde.	28
Christus Sacerdos secundū ordinē Aarō & Melchisedech.	21. 29
Christi typus Adam.	46
Christus quomodò Mariæ indigus.	17
Christum esse filiū Dauid & de semine Abrabæ.	21. 329
Christi cōceptio multis modis excellit cōceptionē Mariæ.	43
Christus quomodò sanctus, sanctum, & sanctus Sanctorum dicatur.	48. 332. 372. 373
Christus gratiā suā maximè omnium contulit Mariæ.	48
Christus natus ex pura virgine, & cur.	54. 126. 128
Christus quomodò à patre sanctificari, & seipsum sanctificare dicatur.	70
Christus quando natus.	81
Christus cur semen mulieris in Scriptura dicatur, non viri.	132
Christus cur incarnatus.	128
Christus verus Melchisedech quomodò ἀπατωρ & ἀνταωρ.	128
Christus bis genitus.	128
Christi ortus ex Virgine Baptismi Sacramentum & gratiam designat.	129
Christus à Virgine natus, baptizatus, & descriptus est.	(129)
Christi & Mariæ cum Adam & Eua comparatio.	127
Christus virgultum nascens è terra sitiente.	149
Christus ludæis ex semine Ioseph natus.	159
Christus ventus urens, & de Virgine tanquàm deserto descendens.	150
Christus flos campi, & lilium conuallium.	150
Christus rosi & lilio comparatus.	151
Christus cur vermic dicatur.	151
Christus in conceptu & ortu matrem suam seruat virginem.	180
Christus solus per portam matris clausam egressus.	177
(178. 181. 182)	
Christum quotidie nobis in Eucharistia adesse, sicut olim Mariæ adfuit ex ipsa natus.	182
Christus à Maria sine peccato conceptus.	173 (176)
Christus de Maria impassibiliter, & ineffabiliter natus.	
Christus non Dei, sed Iosephi & Mariæ filius est Siernbergero.	172
Christus quō conceptus dicatur de Spiritu sancto.	172
Christus solus verè primogenitus multos habens fratres, eosq; Dei & Mariæ filios.	189
Christus quantam curam habuerit materni honoris.	193
Christus quō virginitatem doceat ac illustret.	202. 337
Christus virorum Virginum, Maria faminarum Virginum caput.	202
Christum qualem pro nobis aduocatum & intercessorē hodiè confugant Hæretici.	312
Christi gratia plenitudinem derogant Hæretici.	281
Christus quomodò gratiæ plenus.	281. 282. 290
Christus fontis vitæ; Maria aqua ductui comparatur.	(290)
Christus una persona semper existit, etiamsi caro, & anima separarentur.	324.
Christi & Mariæ magna in corpore similitudo.	324
Christus cur filius hominis dictus.	333. 334
Christi de Maria natū negantes exclusi ab Ecclesia.	333
Christus vnum & vnius naturæ cum Virgine matre.	333. 332
Christum non tantum transisse per vterum Mariæ, vt volunt Hæretici.	333
Christus virginitatem consecrauit.	337
Christus aduentu suo suam matrem perfectiorem reddidit non deteriore.	337
Christum matrem suam non abnegasse.	337
Christus cur cum matre sua durius egerit.	337. 338
Christum duplicem statuit Nestorius.	347
Christo duplicem naturam tribuendam esse.	347
Christipara & Deipara quomodò Maria dicatur, quomodoq; differant.	349
Christipara & Christifera nomina cur Ephesina Synodus reiecerit.	349
Christi fratres & pueri cur à Paulo dicti sint credentes.	330
Christianis non minus quàm Philosophis ad certam regulam est loquendum.	356
Christianorum nonnulli peiores Abometanis.	355
Christum	

Index rerum.

Christum ab initio perfectum in vtero virginis conceptum fuisse.	362. 363. 364. 369
Christus simul conceptus & natus.	363
Christus quomodò præ consortibus suis vnctus dicatur.	(363)
Christus puer simul & vir perfectus.	369. 370
Christus puer quomodò Simeonem senem regebat.	370
Christus quomodò vel non profecisse & creuisse dicatur in sapientia & gratia.	365. 366. 370. 371
Christo nihil sapientiæ aut gratiæ vnquam fuisse additum.	366. 381
Christus iudicij diem vt homo non ignorat.	368
Christus homo quæ vel non adsumserit sicut alij, & quare.	368. 369
Christum non didicisse literas, vt volunt Hæretici.	369
Christus ubi conceptus, ibi & vnctus à Spiritu.	364
Christus quo tempore, & sub quibus passus ac mortuus.	(377)
Christum, Christi q; animam errori ignorantiaq; subiiciunt Hæretici.	367
Christus qua similitudine à Maria cōceptus pbetur.	375
Christus durus matrem alloquens quid nos doceat.	511
Christū 25. Martij in virginis vtero esse conceptū.	375
Christus lapis pretiosus & petra scandali.	379
Christus cur 25. Martij sit conceptus.	376
Christum pauperem esse cur decuerit.	424
Christus cur seruus dictus à Prophetis.	456
Christus legis Dominus legi se subiecit.	456
Christus infans quomodò in templo se habuerit.	456
Christus quando natus.	447. 448. 440
Christus quomodò se humiliauerit in die Purificationis Mariæ.	455
Christus natus sine nixu, tristitia, & sordibus parturientis, & clauso vtero.	461
Christum peccati accusat blasphemiaq; tractat Ioan. Agriola.	479
Christus cur Magdalena primum apparuisse legatur non Matri.	476
Christum suæ matri primum à mortuis apparuisse.	475
Christus puer quid in templo fecerit.	491
Christus quo animo fuerit erga parētes quæretes eū.	494
Christus multis de causis in templo fuit admirabilis.	503
Christus parentes amasse ac honorasse plurimum, & non expostulasse cū illis & cur durius illos allocutus fuisse videatur.	495. 512. 520. 529
Christus intra priuatos parietes multa arcana suis parentibus patefecit.	505
Christus cur matrem parè laudet.	528
Christus cur durius aliquādo loquatur matri.	528. 529.
(510. 511. 529. 531. 532. 530)	
Christum fuisse parentibus sumè morigerum.	527
Christus fabri filius, fabilem artē cū patre exercuit.	527
Christus & Maria qualem conuictum inter se 30. annos habuerint.	527
Christum iracundia arguit Melanchthon.	519
Christum non ex iracundia respondisse matri.	519
Christus cur à spiritali magis quàm carnali cognatione agat.	525
Christus cur de matre negligentius agat.	525
Christus quomodò verus Melchisedech.	529
Christus quō gladiū in sua viscera cōuertisse dicatur.	529
Christus quomodò patrem & matrem reliquerit.	529
Christus aliter suos amicos, quàm inimicos tractare cōsuevit.	530
Christus cur Mariam de cruce mulierem & non matrē appellarit.	558
Christus cur Matrē Ioan. Apostol. cōmendarit soli.	558
Christus mortē nō effugisset licet nullus eū occidisset.	599
Christus matrem in Cælū venientē quō exceperit.	614
Christum potuisse, nouisse, & voluisse, vt mater asumeretur in Cælum.	628
Christus est victor Satana ppria, Maria Christi virtute.	655
Christi in matre asseritur gloria.	655
Christi gloriam non excludi cum per Sanctos aliquid efficitur vel impetratur.	723
Christus quō mediator & quomodò alij Sancti.	675
Christus ludam reprehendens quō etiam Ecclesia hostes taxauerit.	777
Christus ubi hodie ab Hæreticis statuatur.	780
Christo & Matri quō vota uerè credentes exoluant.	805
Christi honorem primum excipi semper oportere in eximjis laudibus & epithetis Mariae tributis.	845
Christiani ætate Martyrum quomodò se in cultu Sanctorum habuerint.	842
Chrysostrum præclarè Mariam exornat & inuocandā docet etiam in publici sacrificij tempore.	831
Chrysostrum & Basilium cum his quæ Iacobus Apostolus de Maria prædicat pulchrè conuenire.	842
κίττα morbus mulierum qualis.	119
Circumcisionē spirituale quō nos Christus suo exemplo doceat.	531
Clausura cur Monialibus indicta.	216
Clericis mulierum familiaritatem & cohabitationem maximè fugiendam & prohibitam esse.	216. 217
Celibatus & virginitatis studiosis non imitandi Ioseph & Maria simul cohabitantes.	216
Celibatum Christianis possibilem, congruentem ac decorum esse falsò negant Hæretici.	205. 206
Celibatum non minus, quàm coniugium Christus aduentu suo commendauit.	201
Celibatū ex voto susceptū laudari.	218. 219. & dein.
Cognationem Christi vana gloriatio ob cognationē.	521
Ad cognationem Christi qui pertineant.	521
Cognati Christi varij.	522
Columba typus Mariæ.	47
Columnæ Mariæ comparatur.	104
Colloquium Mariæ & Angeli diuini.	258
Colloquium Mariæ cum infante Iesu dulcissimum.	444
Collyridiani Hæretici Mariam pro Dea colebant.	300
708. & vnde dicti.	708
Compassio quid significet.	561
Compotatores Mariam impiè proscindentes vnā cum hospite grauiter puniuntur.	748
Conceptio Mariæ quando in questionem vocata.	41. 42
Conceptionem Mariæ puram non esse fidei articulū.	41
Conceptio Mariæ num maculata vel immaculata fuerit non determinari ab Ecclesia, sed liberum relinqui, et neutram sententiam esse dammandā, posteriorē tamen videri probabiliorem.	41

Index rerum.

Conceptio Mariae immaculata probatur, & quosensu. (41.42.43.44.50.51.52.53.54.56.57.80	triumpho solenniter eam circumgestari voluit: Pa- laologus eandem publice veneratus est. 761
Conceptio Mariae immaculata illustrat Christi gloria. 44	Constantinus Magnus Imperator Deiparae templum construxit, eidemq; Constantinopolim a se conditam dedicavit. 770.837
Conceptio Mariae quomodo D. Thoma & Caietano immaculata. 45	Constantinus & Christus magni ambo Principes pra- claras accepere matres. 837
Conceptio Christi multis modis superat Mariae conc. 43	Constantinus quo Christi typus nobis possit adubrare. 837
Conceptione Mariae indignissime tractant Haretici. 58	Constantinus Magnus diem celebra Dedicacionis, quod Bizanti Deiparae dedicasset, Episc. illuc euocatis. 837
Conceptione Mariae solenni festo celebrari statuit Sixtus Quartus. 51	Constantinopolitanis magnum fuisse studium in Maria ve- neranda eiusq; templis visitandis, exemplo suorum Principum. 786
De Conceptione Mariae quid Basileensis Synodus statu- erit. 50	Constantinopolitani a Saracenis obfessi Mariam sibi pa- tronam apud Deum quaerunt & liberantur. 786
Conceptionis Mariae festum non celebrantes derogant re- ligioni. 59	Contemptus honorum hominem facit honoratiorem ac no- bilem. 26.27
De Conceptione Mariae cur Deus multos dubitare per- miserit. 56	Contribules apud Iudaeos tantum contrahere matrimo- nium quo intelligendum. 23
Conceptio pura cur magis probanda. 57	Contemplativa vita quae requirit secundum D. Thomam. 644
Conceptione puram credere quem fructum adferat. 58	Copronymi ineptia in disputando contra B. V. 725
Conceptionis Mariae festum celebrat & laudat Luth- erius. 63.64	Cor Mariae castissimum, humilimum, seruenissimum. (102
Conceptionem puram secundum Concilium Trident. summe contra Hareticos asserendam. 62	Corpus Christi ubi q; virgineum & ex virgine esse de- claratur. 141
Conceptio hominis duplex. 64	De Corporis Christi in Eucharistia praesentia quomodo sentiant Catholici. 180
Conceptus sine semine celatur per Mariae desponsatio- nem. 193	Corruptores sacrarum Virginitum capite puniendi. 206
Conceptio Christi partim naturalis, partim supernatu- ralis. 362	Corpus Christi quale consingant Haretici. 326.327. (328.332.334.335
Conceptionem Christi fuisse instantaneam. 362.364	Corpus Christi totum ex Maria eiusq; substantia ac san- guine sumtum esse. 329.332.333.334
Conceptio Christi quo tempore contigerit, celebra- daq; sit. 377	Corpus Christi non esse sumtum ex sanguine cordis Ma- riae. 318
De Conceptionis Christi tempore quid sentiant Cen- turiatores. 374	Corporis Christi veritate quo veteres adstruant. 338
Concilia varia cum Synodo septima veterem confir- masse morem Ecclesiae Mariae publice inuocantis. 826	Corpus Christi vere in Eucharistia proponi & contine- ri. 339.340
Coniugia inter se inire omnibus tribus apud Hebrae- os licuit, non autem permiscere hereditates. 28	Corpus Christi quod Sacerdotes conficiunt esse idem quod ex Virgine Maria natum est. 339
Coniugium Annae & Ioachim castissimum fuisse. 55	Corpus Christi in Eucharistia adesse negant Haretici. (344
Coniuges ad seruandam inter se castitatem conspirantes laudandi. 194	Corpus Christi est virtus obumbrans virginem & quo. (373
Coniugii casti inter se viuentium exempla. 195.196.197	Coruinus in Mariam contumeliosus. 479
Coniugum alteri sine alterius consensu continenter vi- uere non licet, etiam cum voto. 196	Corpus Mariae privilegio sui conseruatum a putredie- ne. 624
Coniuges continenter inter se viuentes magnum habe- re meritum. 196	Corpus Mariae peculiariter Deus glorificauit. 626
S. Conradus Constantiensis Episcopus ad Einsidlense Deiparae consecrandum templum profectus est. 768	Credentes cur a Paulo Christi fratres & pueri dicantur. (330
Consuetudo Ecclesiae maxime auctoritatis. 53	Crescere in sacra Scriptura quid saepe significet. 370
Consensus Patrum est testimonium Spiritus sancti. 136	De Cruce Domini quam impij sentiant Haretici. 472
Consensus spontaneus qualis faciat, vel non matrimoni- um. 193	Cultum verum Deo imprimis exhibendum suo exemplo Christus docet. 496
Consensum coniugij esse posse in vinculum tantum, & non in copulam. 193.194.197	Cultum duplicem a nobis exigim festis. 449
Constantini Copronymi impium decretum de Maria no- muocanda. 301	Cultum imitationis etiam Sanctis detrahent student Ha- retici. 307
Constantini Copronymi interitus funestissimus. 357	Cultus Sanctorum amplius aliquid a nobis exigit quam imitationem, & quid. 306.307
Constant. Copron. scelestus planeq; impius Imperator publice in Mariam contumeliosus. 356	Cultum Sanctorum in 4. rebus praecipue consistere. (307
Constant. Copron. ob illatam Mariae iniuriam horren- de castigatur. 748	Culmannus in Mariam contumeliosus. 386.501
Constantinus Despota Imperator coram imagine vir- ginis iuramentum exegit: Emanuel Imperator in	Cultum desertorum Deo ingratum esse. 695

Index rerum.

Culmannus in Mariam contumeliosus. 386.501	Cum Deo eis male conuenire, quibus male cum Deipa- ra eiusq; cultu conuenit. 846	
Cultum desertorum Deo ingratum esse. 695	Diaconissas fuisse in primitiua Ecclesia, & quales. 95	
Cultus sacer sub se continet Latriam, hyperduliam & Duliam. 695	Digni Christo qui dicantur. 238	
Cultus Christi & Sanctorum distinguitur. 690	Discrimen inter Mariam & Euam quantum sit in xia Irenaeum. 843	
Cultus latriae quado et cur ab Ecclesia adhibeatur. 698	Doctrinam spiritualem per incrementa temporum cre- uisse & crescere in Ecclesia. 39.50	
Cultus Mariae a quo & per quos impugnetur. 704	Doctrina Christiana partim scripto, partim traditioni- bus nititur. 245	
Cultum hyperduliae Mariae deberi. 701	Doctrina nullam sanam ac certam esse extra Ecclesiam. 288	
Cultum suum qui Mariae adimunt frustra prae texunt se velle Deum in spiritu & veritate adorare. 847	Doctrina recta ut amplectatur quid requiratur. 575	
Cyrus Episcopus Mariae templum fabricat Smyrnae. 770	Dolorum Mariae causa. 554.555.556	
Cyrillus Alexandrinus ex reuelatione cognouit Mariam pro se deprecari, & a Deo veniam petere. 831	Domitius dies cur sic dictus. 447	
D.		
Damones Religiosis & Virginitibus maxime infesti. 95	Domitium tam seculare, quam spirituale regno Christi contineri. 29	
Damoni tria mysteria in Scripturis incognita. 122	Domus Ezechielis 43. typus Mariae. 47	
Damones acume sensus et ingenij vincunt homines. 122	Domestici & cognati quando pro inimicis habendi. 537	
Demon secundum Illyricum animas creat. 60	Donec quomodo accipiatur in Scriptura. 189	
Demonis esse proprium homines a pio vsu sacrarum ima- ginum renouare. 764	Domitius ordinis Praedicatorij institutor, eximius Ma- riae Virginis cultor. 811	
Dagoberti Francorum Regis in Mariam pietas & in eiusdem Ecclesiam Argentensem liberalitas. 768	Dominicanorum ordo velut hortus manu Virginis Ma- riae plantatus. 811	
Daniel in lacu Leonum pastus ab Abacuc typus Ma- riae. 137	E.	
Dauidis Georgij principis Anabaptistarum summa impietas. 327	Ebionitae solum Euangelium Matthaei recipiunt. 134	
Dauid Propheta quomodo diuersimode humilis dica- tur. 422	Ebionitae Christum ex copula Iosephi cum Maria na- tum impie asserunt. 136	
Decalogum vel cognoscere tantum sufficit Sacerdoti ad salutem. 59	Ebionitarum duces qui. 155	
Deipara nomine contra Nestorianos defensum. 348.350	Ebionitae coelibatum plane interdictum voluerunt. 206	
Deipara quomodo Maria vere dicatur et habeatur. 349	Ecclesiae fides & doctrina de prosapia Mariae. 25	
Deipara & Christipara quomodo differant. 349	Ecclesiae consuetudini quantum tribuendum. 53	
Deiparae Virginis praerogatiua excellentes. 808	Ecclesia adulterari non potest. 131	
Desideria Mariae circa Christi aduentum. 101.102	Ecclesiastici quibus de causis castitatem colere debe- ant. 228	
Desponsatio Mariae cum Ioseph, quomodo, quando, per quos, & quare peracta sit. 196.221.227.228	Ecclesia nunquam sine abusibus. 304	
Desponsationis Mariae finis et utilitas. 193.227.228	Ecclesia veteris mos in Anathematismis proponen- dis. 358	
Desponsatio Mariae aequa est virginitatis ac Matrimo- nij commendatio. 200	Ecclesiastica & Sacerdotalis potestas seculari praest iure diuino in spiritualibus. 412	
Deus solus quomodo immortalis. 49	Ecclesia per externos ritus admonet nos rerum spiritua- lium. 468	
Deum a quoquam recte diligere, eiusq; mandata obseruari posse, impie negat Lutherus. 104.105	Ecclesiam errare posse, quam inepte probet Culman- nus. 500.501	
Deum latere post parietem quid. 199	Ecclesia ut Magistrae veritatis plurimum tribuen- dam. 501	
Deus propensor ad praemia iustis retribuenda, quam ad supplicia inobedientibus infligenda. 231	Ecclesia iudicio standum in rebus fidei. 574	
Deum in homine agere, & hominem Deo cooperari ni- hil vetat. 465	Ecclesia primitiuae status. 588	
Deus mirabiliter & potenter Mariae affuit mortui. 600	Ecclesia sicut aurora confurgit. 629	
Deus in morte piorum glorificandus. 605	Ecclesiae traditiones varij sunt ponderis. 629	
Deus in Mariae promissiones Sanctis factas copleuit. 675	Ecclesia mulier quae serpentis caput conterat dici po- test. 657	
Deus honorificis nominibus & epithetis Sanctos affi- cit, & quare. 673	Ecclesia bonos & malos continet. 702	
Deus Mariam in Scripturis multis modis praedicandam ostendit. 675	Ecclesia vera nota una est miraculorum maiestas. (735	
Deus munera sua nobis tribuit libentius propter San- ctos. 728	Ecclesia permittente illustres feminas ex Poetis Ebrae- cis excerptae, quae ad sacras faciunt historias. 803	
Deum in templis inaequaliter operari, sicut Iudaei frequen- ter sunt experti. 780	Ecclesiae fides firmissimum praesidium contra Hareti- cos. 807	
	In Ecclesia Hierosolymitana Antiochena & Alexan- drina D d d 4	

Index rerum.

Arina solenne fuit sub Constantino Magno, petere Mariam intercessionem. 831
 Educatio magni momenti ad honestam bonamque vitam. 98
 Educationem Virginum qualem esse oporteat. 99
 Elzearius cum coniuge sua vouet Deo castitatem. 195
 Eli socer Iosephi, non pater habendus. 31
 Elizabeth quantopere Mariam, eiusque merita suspexit. 229
 Elizabeth Maria humilitatem & summam praestantiam admiratur & laudat. 405. 406
 Elizabeth quam reuerenter & officiose erga Mariam sese gesserit. 404. 412
 Electi quomodo in Cantico Mariano depingantur. 414
 Eli Sacerdotis filij qualium mulierum constupratores fuerint. 94
 Elias & Moyses Christo verè apparuerunt. 752
 Emanuel quid significet, & quomodo de Christo dicatur. 154
 Ephraem Basilij Diaconus commendat plurimum Mariam & eius opem implorat. 832
 Ephraem usurpauit etià illud Ecclesiae canticum: Dignare me laudare te Virgo sacrata. 832
 Ephraem ingentes Mariae laudes & virtutes in Christo & propter filium tribuit. 833
 Ephraem inter doctissimos Ecclesiae Patres floruit. 833
 Epiphanius de Maria Euam erigente testatur. 844
 Epitheta varia Mariae Deip. 16. 17. 18. 19. 13. 53. 55. 77. 85. 87. 108. 88. 117. 118. 138. 139. 202. 266. 274. 283. 309. 322. 491. 502. 484. 489. 488. 525. 808. 816. 819. 822. 830.
 Epitheta Deo propria, & Deo et Sanctis communia. 672
 Epitheta variarecte Mariae tribuuntur. 661
 Equae in Cappadocia ex vento cocipere dicuntur. 168
 Erasmus de Mariae tribu temere dubitat. 23
 Erasmus reuerenter de Maria loquitur. 61. 65. 79. 180
 Errores varij de peccatis. 40
 Erasmus Mariae puritatem asserit ac defendit. 63. (64. 65. 79)
 Erasmi Paean in Mariam Deiparam. 65
 Erasmus de paupertate Christi & Mariae male sentit. 450
 Erasmus quomodo Mariae merita excludere nitatur. 229
 Erasmus virginitatis votum in MARIA comprobatur. 227
 Erasmus perpetuam Mariae virginitatem pro articulo fidei rectè habendam censet. 244
 Erasmus & Lutherus quomodo Christum profecisse sapientia & gratia asserant. 365
 Erasmus nimis & perisodis & crasse loquitur de Maria Christum concipiente. 375
 Erasmus impie de Christi diuinitate dubitat. 397. (398)
 Erasmus pro hoste diuinitatis habitus. 397
 Erasmus in Religiosos mendicantes iniuriosus. 451
 Erasmus Simeonem Sacerdotem legis fuisse negat. 464
 Erasmus spiritum quandoque Lucianum habet. 600
 Erasmus qui fuerit. 659
 Erasmus multa sine Scripturis & contra Scripturas de Christo affirmat. 661

Erasmi testimonia de B. Virgine. 663. & quomodo eam inuocet. ibid.
 Erasmus magis Cathol. quam Haeret. circa Mariae laudes fauere, & cur venia Erasmo in quibusdam scriptis ipsius dari possit. 663
 Erasmi colloquia quo in precio habenda. 602
 Erasmus improvide taxat sacras peregrinationes. 782
 Erasmus multum tribuit Virgini & Aedi Lauretanae. 798
 Esaiæ de Mariae vaticinium in virga Iesse. 22
 Essei mirifici voluptatum contemtores. 205
 Esther typus Mariae. 12. 241. 315
 Ethnicis Mariae nomen fuisse cognitum. 6
 Ethnicorum testimonia quomodo in medium à Christianis adferri possint. 79. 161. 166
 Ethnicorum Theologia quos fontes habeat. 164
 Cum Ethnicis & Haeticis certamen inire qua ratione debeant Orthodoxi. 161
 Ethnicis cur dogma de partu Virginis absurdum videatur. 159
 Ethnicis & Iudaei continenter viuentes conuincunt Haeticos calibatuum detestantes. 205
 Eua à Tertulliano descripta. 119. 484
 Eua, & aliarum mulierum tria mala. 265. 489
 Eua typus Mariae. 4. 11. 82. 127. 146. 265. 284. (489. 488)
 Eua quomodo Mariam aduocatam cognouerit. 844
 Eucharistia Sacramentum initio nascentis Ecclesiae quotidiè sumebatur. 72
 Eunuchorum triplex genus. 112
 Eunuchi Euangelici qui. 112. 232
 Euangelij praedicatio Iudaeis ac Ethnicis incredibilis. (159)
 Euangelicorum duo praecipua in religione exercitia. 268
 Eutychnorum error. 328. 361
 In Eucharistia verum corpus Christi proponi & contineri. 339. 340
 Eucharistiam summa cum reuerentia adorantium & suscipientium exempla aliquot. 340
 In Eucharistica re Sacramentarij Nestorianis adherent. 344
 Eutyches quis & qualis, eiusque errores. 361
 Eutychnos etiam hodie non paucos inueniri. 361
 Euangelium de Maribus & Magdalena optime ab Ecclesia proponi in festo Assumpt. B. Virg. 637
 Eucharistia non est ubi Sacerdos ordinarius non est. 693
 Eudoxia pie curat celebrari festum S. Petri ad vincula. 769
 Exempla Principum Christianorum, qui sedulo in cultu Virginis versati sunt. 820
 Exorcismi Ecclesiae quid. 293
 Excommunicationes variae in varios Haeticos. 358
 Exinanitio filij Dei quid nobis designet, ac contineat apud Paulam. 366
 Exequia Mariae ab Apostolis celebrata, & earum usus unde ad nos manauerit. 607
 Exorcismus factus Oetingae, & cur Haetici exorcismi munus non probent. 730

F.

Index rerum.

F.
 Faustus Manichaeus Mariae genus ad tribum Iudae refert. 20
 Ferae Mariae cur ab Haeticis reiciantur, & fructus ex iis seruatis fidelibus redundans. 649
 Festa Mariae aliqua, & festa Sanctorum in uniuersum omnia reicit Lutherus. 86
 Felicitatem, salutemque suo aduentu aliis adferendum exemplum sacra. 404
 Festum Assumptionis Mariae nobis est cum Angelis continuum. 611
 Festum Assumptionis apud Graecos & Aethiopes insignne. 633
 Impie abrogari ab Haer. ibid.
 S. Felix Nolanis apparuit & defendit. 753
 Festum purificationis Mariae vetustius esse quam ut Iustinianum Caesarem habere possit auctorem. 785
 Festum assumptae in caelum Virginis non incapisse sub Mauritio Caesare. 785
 Festum Assumptionis probatur. 632
 Figuras legis, non leuiter estimandas esse, sed ad usum Christianum transferendas. 74
 Filios filiasque Deo à parentibus consecrari solitum & visitatum olim fuisse. 93
 Fides de Virgine matre paulatim tradita & accepta. (125)
 Fidei articulum de Virgine matre qui olim negarunt. (172)
 Fides sola iuxta Lutherum meretur iustificationem. (239)
 Fides, Spes, Charitas aequipollentia sunt Haeticis. (279)
 Fidem & confessionem Ecclesiae retinere firmissimum contra Haeticos praesidium. 338
 Fides ad Eucharistiam sumendam quae olim requisita. 339
 Fidei veritas etiam ipso loquendi usu consistenda, & cauenda bonorum offensio. 356
 Fides Mariae qualis, & quanta, quodque semper integra ac imperturbata fuerit. 387. & deinceps. 392. & deinceps. 399. 411
 Fidei & Spei praecleara exempla. 393. 394
 Fides basis, & fundamentum Christianae iustitiae. (392)
 Fides Mariae etiam ab Haeticis defensa. 390. 391
 Fides Zachariae dubia & imbecillis. 391
 Fidem solam non iustificare, ut volunt Haetici, sed unam cum bonis operibus. 410. 411
 Fides radix iustificationis, & origo beatitudinis. 410
 Fides MARIAE fuit operans per charitatem, non nuda. 411
 Fidem & timorem distingui in Scripturis. 417
 De Filio hominis eadem in Scripturis predicari, quae de Filio Dei. 347
 Fides Mariae omnium perfectissima & maxima. 188. (509. 394. 395. 397)
 Fidem ac prudentiam Mariae in colloquio cum Angelo elucere. 386. 393
 Fides MARIAE commendatur à Luca, non extenuatur. 388

G.

Gabriel quomodo confirmet fidem de Virgine pariente. 124
 Gabriel quomodo ad Mariam salutandam & instruendam peruenisse scribatur. 219
 Gabriel quis, quantumque fuerit. 256. 257
 Gabriel quid significet. 257
 Gabriel commendatus in Euangelio. 257
 Gabriel, ceterique Angeli cur alati pingantur. 257
 Gabrielem Mariae notum fuisse. 259
 Gabrielis in salutanda Mariae propositum. 265
 Gabriel & Ioannes duo Leones ad Mariae custodiam dati. 258
 Gabriel quomodo & qualiter Mariae apparuerit, & ubi. 259
 Gabriel exemplo suo nos docuit Mariam reuerenter salutare. 266
 Gabrielis officium in salutanda Virgine quodnam fuerit. 317
 Gabriel cur missus ad Mariam. 317
 Gabriel quomodo promittat Virgini virtutem Altissimi obumbrantem. 373
 Gabriel quid in sua legatione proposuerit, & summam pertractarit. 386
 Gaianus Mimus Mariam blasphemans punitur. 749
 Gallus Caluianus Mariam Eua aduocatam fuisse testatur. 844
 Gaudia

Index rerum.

<i>Gaudia Mariae varia ac septem precipua.</i>	476. 474-475	<i>Gratiam Mariae detrahunt Novatores.</i>	280
<i>Genealogia Christi diuersimodè ab Euangelistis descriptur.</i>	27. 28	<i>Gratia plenitudine sibi vendicant Haeretici.</i>	280. 282
<i>Genealogia Christi ad fidem confirmandam utilis.</i>	25	<i>Gratia plenitudo aliter in Christo, Maria, & Sanctis.</i>	(285. 290. 291)
<i>Genealogiarum inquisitiones quanam à Paulo prohibita.</i>	24. 25	<i>Gratiam inaequaliter distribui.</i>	270
<i>Genealogia Christi ex tribu Iudae, & stirpe Davidis.</i>	21	<i>Gratia plenus in Scripturis multos dici, non tamen ita ut Maria.</i>	270. 271. 282. 283. 284. 291. 293
<i>Genealogia Iosephi potius, quam Mariae cur describitur.</i>	23	<i>Gratia & veritate plenus quomodo Christus dicatur.</i>	(281)
<i>Generatio Christi inenarrabilis.</i>	183	<i>Gratia plenitudine Novatores Christo derogant.</i>	281
<i>Genealogia Christi scalae Iacob comparatur.</i>	209	<i>Gratia tribus modis praes Sanctis aliis excellit Maria.</i>	(284)
<i>Geneueses natalem Christi diem celebrare planè negant.</i>	449	<i>Gratia fontana, quam vocant, triplex.</i>	282
<i>S. Georgium negari à Deffariis.</i>	740	<i>Gratiam & iustitiam fontanam uni Christo deberi.</i>	(282)
<i>Germani Constantinopolitani testimonium de Christi & Mariae imaginibus reuerenter habendis.</i>	759	<i>Gratia plenitudo triplex.</i>	291
<i>Germani Caesares ut Ludouicus Bauarus, & Ludouicus Caroli filius imagines sacras, praesertim Virginis valde coluerunt.</i>	764	<i>Gratia praedicatione gloriam Christi illustrari, non obsecrari.</i>	293
<i>Germanis pudendum à Caroli Magni spiritu & more tam procul abesse in Deipara veneranda.</i>	787	<i>Gregorius Magnus de Mariae praecleara scripsit, eamq; inuocauit.</i>	825
<i>Germanos etiam Principes in Mariae cultu, usque ad Fridericum primum perseuerasse.</i>	814	<i>Gregorij Nazianzeni quanta olim fuerit auctoritas.</i>	840
<i>Gerardus Vngaricus Episcopus nihil negat in Mariae nomine quid petebatur, sicut & Alexander Halensis.</i>	819	<i>Gregorius Nazianzenus Mariam impense coluit, & sicut alios Sanctos inuocauit.</i>	833
<i>Gladius in Scriptura quid significet.</i>	562	<i>Gracis sequentibus originem de B. Virg. non esse credendum.</i>	550
<i>Gladius corporalis & spiritalis.</i>	549	<i>Graci attestantur suis canticis Mariae mortem coram Apostolis factam, assumptam & sepultam.</i>	622
<i>Gladius Mariae omne genus doloris complectitur.</i>	554	<i>Graci in Mariae templis extruendis seduli.</i>	828
<i>Gnostici Christum literas didicisse fingunt.</i>	365	<i>Graci cum hostibus pugnaturi Mariae templa adiant.</i>	(828)
<i>Gnosticorum signum de stirpe & reuelationibus Mariae merito repudiari.</i>	31	<i>Graci magno ardore quadam Deiparae templa honorauerunt.</i>	836
<i>Gnostici continentibus ludibrio habent.</i>	207	<i>Guilhelmi Sirletti Cardinalis laus.</i>	18
<i>Gnapheus quis et quando fuerit. Itè ipsius lex de Mariae inuocanda.</i>	719	<i>Guilielmus Rhodinus Vigilantij errores suscitatur.</i>	(313)
<i>Gorgonia Gregorij soror castissima.</i>	216	<i>Guilielmus Rhodinus quam impia de Maria scribat.</i>	(312)
<i>Graci Eibnicorum sapientissimi quales olim fuerint.</i>	(165)	<i>Guilielmus Rhodinus Mariam in peccatis natam ait.</i>	(63)
<i>Gratia prima non cadit sub meritum.</i>	237		
<i>Gratiam esse inherens donum Dei, non aut fauorem, & quibus nominibus appelletur.</i>	275. 256. 277. 284		
<i>Gratiam & remissionem peccatorum aperte distingui in Scripturis.</i>	277. 278		
<i>Gratia plena quomodo dicatur Maria.</i>	271. 272. (277. 282. 283. 284. 285. 286. 288. 289. 290)		
<i>Gratia quid sit.</i>	275. 278		
<i>Gratiam non excludi à iustificatione.</i>	275. 278		
<i>Gratia nomine quomodo abusat, ceterosq; abuti docuerit Lutherus.</i>	274. 275. 281		
<i>Gratia generalis & specialis in Maria consideranda.</i>	(274)		
<i>Gratia, qua iustificamur, diuersa ab ea, qua adiuuamur, & probati remuneramur.</i>	278		
<i>Gratie diuinae virtus ac effectus.</i>	278		
<i>Gratie nomine virtutes contineri, quibus verè locupletemur.</i>	287		
<i>Gratia, Charitas, Misericordia Vigando Synonyma sunt.</i>	279		
<i>Gratia, iustificatio, remissio peccatorum, &c. Centuriatoribus sunt aequipollentia.</i>	279		

H.

<i>Helena Augusta Constantini Magni mater, Deiparae templa construxit.</i>	771
<i>Helena Imperatrix preciosis rebus ornat altare.</i>	774
<i>Helena quomodo à filio Constantino sit honorata.</i>	837
<i>Helena Imperatricis pietas in Deum & Mariam.</i>	(838)
<i>Haeretici qualem fingant fuisse Mariam.</i>	25. 26. 33. (34. 63)
<i>Haeretici in Marias Euangelicas contumeliosi.</i>	8
<i>Haeretici Mariam commendant.</i>	18. 19. 323
<i>Haeretici quomodo tractent Mariae conceptionem.</i>	58
<i>Haeretici cur cocutiant in cognoscenda perfectione Mariae.</i>	72
<i>Haeretici Mariam peccatricem faciunt.</i>	63. 73. 74
<i>Haeretici negant, quaecumque in Catholicis improbant.</i>	(96)
<i>Haereticos frustra aduersari Mariae.</i>	118
<i>Haereticorum Virgines pro scortis habenda.</i>	113
<i>Haeretici Ecclesiae constupratores & adulteri.</i>	131

Haeretici

Index rerum.

<i>Haeretici demonibus & Iudaeis nocentiores.</i>	131	<i>Haeretici Mariam fraudant suo honore.</i>	535
<i>Haereticos iudaizare in explicando Esaia, eosque minime audiendos, sed vulgatam versionem retinendam.</i>	157	<i>Haereticorum proprium est novos hymnos adferre & in odium Ecclesiae cantillare.</i>	544
<i>Haereticorum mos pleraque sacra carnis iudicio metiri.</i>	192	<i>Haeretici quomodo peccent in Patres.</i>	575
<i>Haeretici Mariam ex voto Virginitatis fuisse negant.</i>	(172)	<i>Haeretici cum Patribus turpiter bellum gerunt.</i>	569
<i>Haereticorum quinam Mariam aperto utero peperisse affirmant, virginemq; mansisse negent.</i>	174. 175	<i>Haeretici ad Ecclesiae inuidiam & odium nihil non rapiunt & deprauant.</i>	609
<i>Haeretici praecipui sese ex Monachis maritos fecerunt, summeq; castitatem oderunt.</i>	204	<i>Haereticorum arrogantia intollerabilis in rebus ad religionem pertinentibus.</i>	633
<i>Haeretici cum Iouiniano & Ebionitis caelibatum planè exclusum volunt.</i>	206	<i>Haeretici hodie sunt peiores Iuda.</i>	641
<i>Haeretici cur maxime hallucinentur, & errent in Scripturis.</i>	199	<i>Haeretici vita contemplatiua non delectantur, & quare.</i>	645
<i>Haeretici obscurant Christi beneficium, Mariae & Sanctorum merita reiciendo.</i>	241	<i>Haereticorum pessime erga B. Virginem, affectorum merces.</i>	665
<i>Haereticorum quinam virginitatem Mariae perpetuam ut articulum fidei admittant, & qui non.</i>	244	<i>Haereticorum purus & sincerus cultus erga Christum quis sit hodie.</i>	692
<i>Haereticorum est semper suis erroribus Scripturas praetextere.</i>	197. 198. 245	<i>Haeretici pro Dei verbo hominis verbum colunt.</i>	692
<i>Haereticorum proprium est quoduis negare & explodere sibi aduersum.</i>	288	<i>Haeretici miserè & delicatum Christum faciunt.</i>	692
<i>Haeretici syllabarum uocularumq; captatores.</i>	274	<i>Haeretici peruersè abutuntur locis Scripturae de inuocando Deo dum Sanctos excludunt.</i>	728
<i>Haeretici praeposterè spirituales.</i>	268	<i>Haeretici ringuntur ac dolent ob Ecclesiae sedulitatem in reliquis Sanctorum exornandis.</i>	774
<i>De Haereticis cauendis regula S. Athanasij.</i>	272	<i>Haereticos Irenaeo repugnantes negare, quòd Mariae Eua sit aduocata.</i>	843
<i>Haeretici gratia plenitudine sese Mariae exaequant.</i>	282	<i>Heerbrandus Lutheranus de Sanctorum miraculis male dicitur.</i>	100.
<i>Haeretici omnia sibi licere volunt, nihil aliis.</i>	299	(<i>& demceps.</i>)	
<i>Haeretici inter se pugnantes in quibus conueniant.</i>	304	<i>Heshusius cur Ecclesiam damnet.</i>	41
<i>Haeretici Mariae aliquas prerogatiuas nobiscum agnoscunt, & summe laudant.</i>	323	<i>Helena pulchritudinem summo studio exprimere conati sunt Eibnici.</i>	166
<i>Haeretici in Christum & Mariam blasphemant.</i>	327. 361	<i>Heluidius quis, qualis, & quale dogma habuerit.</i>	185. (248)
<i>Haeretici quid de corpore Christi ex Maria assumpto sentiant.</i>	325. 326. 327. 328. 332. 334	<i>Heluidiani in Mariam & Iosephum tanquam male castos iniuriosi.</i>	185. 186. 461
<i>Haereses quomodo extinguantur.</i>	350	<i>Hetzus Anabaptista 13. simul uxores duxit.</i>	204
<i>In Haereticos quam seuerè statuerit Ecclesia.</i>	350	<i>Henricus eius nominis Imperator secundus Bauarus, Spiritus templum Deiparae fundauit.</i>	767
<i>Haereticorum varij de Christo & Mariae errores.</i>	358	<i>Idem Henricus Imperator secundus, primam noctem precandi gratia in Deiparae aede consumebat, si quando urbem aliquam esset ingressus.</i>	767
<i>Haeretici noui in multis Mahometanis peiores.</i>	352	<i>Henricus secundus Imperator ut florem sanctae Virginitatis cum coniuge integrum conseruaret, singulari Mariae ope adiutus fuit.</i>	820
<i>Haereses ad suam originem reuocare, magna est utilitas.</i>	357	<i>Henricus Imperator secundus huius nominis Vngarorum Apostolus dictus, & cur.</i>	821
<i>Haeretici Phariseis similes.</i>	361	<i>Henrici septimi Imperatoris erga Deiparae pietas.</i>	815
<i>Haeretici quomodo Christum in gratia & sapientia profecisse intelligant.</i>	365	<i>Hermannus Contracius Comes de Veringen Sueuus in Mariae laudanda & colenda diligens.</i>	820
<i>Haeretici araneos imitantur.</i>	379	<i>S. Hilarij maxima eloquentia.</i>	137
<i>Haeretici Gallis gallinaceis similes.</i>	378	<i>S. Hieronymi pietas in suscipienda Eucharistia.</i>	340
<i>Haeretici in Mariae diiudicanda Turcia, ceterisq; omnibus immodestiores.</i>	386. 387	<i>Hieronymus VVeller sese impie cum Maria comparat.</i>	63
<i>Haeretici se & suos in fide praepouunt quodammodo Mariae.</i>	389	<i>S. Hieronymus cum aliis deuote templa & sepulchra Sanctorum visitabat.</i>	836
<i>Haeretici similes Heroftrato.</i>	171	<i>Hortus conclusus typus Mariae.</i>	47. 147. 441
<i>Haeretici ventres.</i>	59	<i>Hosanderum circa Genealogiam Christi multis modis errare.</i>	23
<i>Haeretici moderni infestiores antiquis.</i>	479	<i>Homo secundum Illyricum Satanae imaginem gerit.</i>	(60)
<i>Haeretici quam indignè sentiant de rebus in Ecclesia consecratis, de cruce Domini.</i>	472		
<i>Haeretici quam turpiter de Maria loquantur.</i>	477		
<i>Haeretici conscientia terroribus plenisimi, aliosq; ex se similes arbitrantur.</i>	481		
<i>Haereses irrepere cur sapere permittat Deus.</i>	528		
<i>Haeretici sua potius quam aliena praedicant.</i>	536		

Haereticorum

Index rerum.

Hominum generationem difficillimam esse, multaq; ad eam requiri.	118	Identitas natura inter Mariam & Christum.	273
Homines quomodo paulatim perducti ad fidem de Virgine Matre virginemq; partu recipiendam.	123	Idololatria Catholicos accusant Vigandus, Caluinus, & Pomeranus.	300
Homerus & Virgilius Sibyllarum imitatores.	163	Idiomatum communicatio in Scripturis usitata, & retinenda.	347
Hofles Clancularij aperti magis noxij.	131	Idololatria peccatum in quibus consistat. 688. ibid.	
Hofles Ecclesia in sensum reprobum quomodo nunciussè tradantur.	845	Hæreticos idololat. non cognoscere.	
Hospitium Mariæ Christum parientis quale.	441	De ieiunio Anna Phanuelis & Euangelio quid tradant Nouatores.	465
Homo creatus est ut esset mortis expertus.	598	Iesum soluere quis dicatur.	330
Homo per peccatum tantum est factus mortis reus.	598	Iephtæ filia cur moritura suam desleat. virginitatem.	(223)
Homini salus quomodo à Deo restituta sit.	609	Ieremias Hombergius redit ad Ecclesiam.	60
Honor Sanctorum à Christo in cælo ipsis datus.	673	Ieremias Propheeta sanctitas illustris.	68
Humilitate augeri potius, quam obscurari nominis gloriam.	27	Ieremias præfiguratur Dominum Christum, et quid significet.	67. 68
Humilitatis vera effectus.	243	Ieremiam sanctificari quid Pomerano & Caluino.	66
Humilitatem Mariæ quomodo interpretentur & eleuent Hæretici.	421. 422. & deinceps.	Ieremias sanctificatus in utero.	66. 67. 68
Humilitas Mariæ quibus rebus & exemplis cernatur ac elucescat.	430. 431. 432. 433.	Ieremias aliter quam Paulus ad munus docendi segregatus ac sanctificatus.	67
Humilitas Luthero quid.	422	Ieremiam non vixisse absq; peccato.	77. 78
Humilitatis vocem in Scripturis multipliciter accipi.	(422)	Ieremias Ægyptios docuit de Virgine paritura.	169
Humilitas afflictionis, coactionis, virtutis, & c. diuersa.	422	Ignis in rubo typus Christi & Mariæ.	13
Humilitas vera quæ, & eius laus.	422. 426. 428. (429. 430)	Ignorantiam erroremq; nullum Christo ascribi posse Hæretici faciunt.	367. 369. 371
Humilitas Sanctorum multum cedit humilitati Mariæ.	430	Ignorantiam non omnem esse peccatum aut reprehensibilem.	500. 499
Humilitas cur virtutum custos, & virtus Christi dicatur.	429	Illyrici doctrina de originali peccato.	60
Humilitas in omnibus ubique omnibus necessaria.	(429)	Imago sancta Mariæ à sancto Luca depicta qualis.	107
Humilium exempla aliquot.	429	Imagines Mariæ gratas semper fuisse antiquitati.	702
Humilitatem præstare difficilimum.	429	Imagines quomodo adorentur.	716
Humilitatis vera perfectæq; officium.	429. 430	Imaginum usus antiquissimus & quis veris earum usus.	758
Humilitatis virtutem in Maria cur non agnoscant Hæretici.	428	De Imaginum usu à multis Synodis definitum est.	(758)
Humilitas iustificat, non humiliatio.	428	Imaginem Deiparæ antiquitas habuit.	759
Humilitas vera quibus rebus cernatur.	428. 429	Imaginem Christi & Mariæ primum S. Lucas pinxit.	760
Humilitas Mariæ quantum boni attulerit.	426. 434	Imagines Deiparæ an plures S. Lucas depinxerit. Contra Illyricum.	761
Humilitas Mariæ scala Dei.	426	Imaginem Mariæ à Luca depictam Romæ multis iam seculis asseruari.	761
Humilitatem suam quomodo Maria respici à Deo profiteatur.	427	Imaginem Virginis per Lucam depictam auctore Gregorio Magno Romæ in supplicatione circumgestam esse miraculo & beneficio publico accedente.	761
Humilitatis Mariæ ingens meritum.	427	Imaginem Deiparæ S. Gregorius in Hispaniam mittit, quæ hodie etiam plurimis venerationi est.	762
Humilitas honorata rara.	433	Imaginem Mariæ rectè cum ornatu & elegantia in templis proponi.	776
		Imago Mariæ admodum honorata ab ipsis etiam Imperatoribus Constantinopolitanis.	813
		Infantes Caluino & Bucero sanctificantur in utero.	(40)
		Infantes omnes secundum Pelagianos sine peccato concipiuntur & nascuntur.	49
		Infantes sine Baptismo saluari non posse.	68
		Infantes omnes Ieremias & Baptistæ in dono sanctificationis exaquant Hæretici.	68
		Innocentiam Mariæ satis defendi autoritate Ecclesiæ, Scripturæ & Patrum.	74
		Circa	

I.

Index rerum.

Circa Institutionem Mariæ puella duo consideranda.	98	ste vixisse, contra Heluidium. 186. 187. 212. 214
Institutio cuiusq; qualis sit, magni refert.	98	Ioseph cum Maria post partum incontinenter vixisse fingunt Heluidiani, Hungari ac Poloni quidam.
Interpretum septuaginta laus, eorumq; in vertendis Bibliis diligentia ac consensus.	156	(186)
Insecta non commiscantur ad procreandum.	168	Ioseph quibus in rebus maximè imitandus.
Infantes Cypriano merentur gratiam Dei.	236	215
Incarnationis opus excellit omnia opera diuina.	317	Iosepho data specialis gratia castitatis.
Incarnationem quid vocentur.	347	215
Incarnatio & conceptio Christi plenæ miraculis.	372	Ioseph & Maria sine periculo castitatis familiarissimè vixerunt, & cur.
Incarnatio Christi quo tempore facta.	377	215
Infantibus non inesse motus spirituales, nec fidem actua-lem ut docent Hæretici.	409. 410	Iosephum non fuisse digamum, nec plures liberos procreasse, sed semper cælibem vitam vixisse.
Inuocatio Sanctorum quomodo faciendâ, & quàm antiqua sit.	689	213. 214
Inuocatio differt ab adoratione.	718	Iosephi parentes qui.
Inuocatio & cultus Mariæ in Missa Martyrum atate celebrabatur.	841	208
Ioachimi patris Mariæ historia & laus.	31. 32. 33. (36. 90. 91)	Iosephum rectè senem depingi etiam si iunior atate fuerit, & cur.
Ioachimi diuersa nomina.	31	208
Ioachim non fuisse Sacerdotem.	32	Ioseph solers & prudens.
Ioannis Anachoretæ summa perfectio in vita contemplatina.	103	208
Ioannes uterq; quomodo filij Mariæ dicantur.	189	Iosephum semper virginem permansisse, & vixisse virginitatem cum Maria.
Ioannes Agricola in Christum blasphemus.	479	212. 213. 223
Ioannis Agricola impia scurrilitas in explicanda salutatione Angelica.	311	Ioseph qualem se in vita præstiterit.
Ioannem Baptistam quomodo hac atate honorent Hæretici.	307	209
Ioann. Baptista exultat in utero Elizabethæ, visitante eam Mariæ.	403	Ioseph à Christi Genealogia summam laudem accipit.
Ioannem Apostolum in nuptiis Canæ sponsum fuisse & inde vocatum esse.	506	209
Ioann. dilecto Christi cubiculario cur Mariæ commendetur.	520	Ioseph neuiquam Mariæ preferendus, ut quidam voluerunt.
Ioannes Apost. quomodo acceperit Mariam in sua.	596	212
Ioannes Euangel. an mortuus, & utrum venturus aliquando contra Antichristum.	627	Ioseph Christi pater, Mariæ coniux, cur præ cæteris dictus.
Ioannis Damasceni historia de restituta manu.	736	209
Ioan. Damascenus quàm præclare Mariam celebret.	824	Iosephi curæ, labores, afflictiones & certamina propter Christum puerum, eiusdemq; consolationes.
Ioannes Riuius & Philippus Melanchibon improbe de sacris apparitionibus loquantur.	753	210
Iob ab adspectu Virginum diligentissimè cur sibi caueat.	217	Iosephi singularis pietas & mansuetudo.
Iob à Brentio pessimè tractatur.	485	211
Iob quomodo natalitio suo diei maledicat.	485	Ioseph quomodo iustus dicatur.
Ioseph de domo David.	22. 23. 207	211
Ioseph cur de Maria velut malè casta cæperit suspicari, & eam velle relinquere.	134. 135. 209	Ioseph Mariæ coniux similis Iosepho Patriarchæ, aut eo etiam præstantior.
Ioseph cur Mariam sibi magis habuerit commendatam.	135	211
Ioseph quàm reuerenter de Maria senserit.	135. 209	Ioseph verè filius David.
Ioseph Angelica voce admonitus incarnationis mysterium intelligit.	135	211
Iosephi de Mariæ virginitate dubitatio posteris profuit, & cur eum Deus dubitare permisit.	136	Ioseph cur & quomodo duorum filius in Euangelio dicatur.
Ioseph plurimum filiorum pater Sternbergero.	172	23
Ioseph cum Maria & ante, & in, & post partum ca-		Irasci quomodo Deus dicatur in Scripturis.
		473
		Irenæi sententia de Matre Domini quæ altera & obediens Eua fuerit & causa nostræ salutis.
		842
		Irenæus ostendit quomodo Maria Eua aduocata dicatur & sit.
		843
		Israélite quomodo Planetas & Reginam cæli coluerint.
		710
		Iouinianus quis & qualis.
		174
		Iouinianus acerrimus hostis cælibatus.
		174. 206
		Iouinianus Christianorum Epicurus.
		206
		Iuda & Leui tribus florentissima.
		27
		Iudith typus Mariæ.
		12. 315. 414
		Iudæi Christum Davidis successorem negant.
		20
		Iudæi Virginibus, Viduisque castis proprium in templo locum, eumque seclusum tribuere olim soliti.
		92
		Iudæi perfidi, ingrati, crudeles, impij & blasphemij in Filium Dei.
		144
		Iudæi sedissima probra euomunt in Christum & Mariam.
		144. 145
		Iudæorum commune vitium sacra legere, & non intelligere.
		144
		Iudæi à septuaginta interpretibus indignè discedunt.
		(156)
		Iudæorum in Christum, B. Mariam & sacrosanctam Eucharistiam summum odium.
		145
		Ecc
		Iudæo-

Index rerum.

Iudaorum Duces & Magistri in Mariae virginitate oppugnanda qui. 143
Iudaei Esaiam interpretes negligunt, & aspernantur (154)
Iudaei quomodo detorqueant locum Esaiæ de Virgine paritura Messiam. 155
Iudaei similes, qui circa Scripturæ literam hærent, nec inde abditos sensus eruunt. 149
Iudaei & Hæretici non figuris, sed apertis Scripturis conuinci volunt. 152
Iudaei cur Æthiopes dicant. 158
Iudaei cur non liceat feminam captiuam nisi probe purgatam in uxorem ducere. 167
Iudaeorum ritus in desponsandis feminis. 190
Iudaei quomodo sese mutuo salutare soleant. 261
Iudith Virginibus secessum quærendum esse suo exemplo ostendit. 259
Iudith extremi diem quomodo vel non Christus filius hominis dicatur ignorare. 367. 368
Iudæ proditoris qui hodie socij sint & collega contra Magdalenam musitantes. 777
Iulianus Apostata negat Christum ex Iudæ sortum. 20
Iulianus Apostata fidem & doctrinam de partu Virginis dicit infectatur. 160
Iusti & Sancti omnes quia in hac vita peccato obnoxij precari debent: Dimitte nobis debita nostra. 75
Iustitia externa & imputatiua tantum placet Hæreticis. 211. 280
Iustificatio quibus gradibus contineatur. 276. 278. (279)
Iustificationem non esse tantum remissionem peccatorum. 278. 279
Iustorum in Scripturis Epitheta. 278
Iustificatos omnes non aequali gratia donari, nec aequè Sanctos ac iustos esse apud Deum. 279
Obiustitiam operum ex fide factorum multi in Scripturis commendantur. 463. & sequent.
Iustitiæ nomen quomodo in Scriptura accipiatur. 463
Iustitia Simeonis non dissimilis iustitiæ Noæ & Abrahæ. 463
Iustorum officium esse ut in cruce constanter agant, eaq; latentur. 481
Iustinianus Imperator Mariæ Deiparæ & eius matri Annæ Hierosolymis templum construxit. 768
Iustiniani Imperatoris erga MARIAM gratitudo & reuerentia. 770

L.

Lamperiani votorum contemptores ac derisores. 219
Lapis sine manibus de monte excisus, Christi typus. 150
Lapis & petra Christi figura. 379
Latria nomine cultus soli Deo debitus continetur, idem totum hominem exigit, & quomodo ab Ecclesia hic cultus nobis ostendatur. 697
Lauretum in agro Piceno situm, & unde dictum. (792)
Laureti Mariæ cubiculum asseruari, & unde illud translatum sit. 792
Lauretana ædem Blondus Historiographus totius

Italia celeberrimum vocat. 792
Lauretani templi originem Baptista Mantuanus fuisse pertractauit. 792
Lauretum quomodo sit aduectum, & unde Mariæ cubiculum. 793
Lauretanium templum merito omnibus esse venerationi ob Marianum cubiculum, & de eiusdem cubiculi miraculosa & crebra mutatione. 793
Laureti quod visitur Mariæ cubiculum ab Apostolis honoratum, aliisq; commendatum esse. 793
Lauretana ædes longè maximè Christi in Mariæ cubiculo gestis præcipuè illustratur. 794
Lauretana ædem cæteris præstare locis quamlibet in Scriptura sacra celebratis. 793
Laureti quam vim habeat apud pios Mariæ cubiculum rectè consideratum. 795
Lauretum Religionis causa qui adeunt quam piè & præclare se gerant, Deo illorum conatus mirabiliter fortunante. 796
Lauretum tanquam ad asyllum penitentia maximos concurrere peccatores. 797
Lauretana ædes iniquis et probis presentem medicinam adferre solet. 797
Lauretana ædis infectator est impius Vergerius. 797
Lectulus Salomonis, typus Mariæ. 61
Leo Isaurus Iudaeorum hortatu in imagines sacras grassatur. 764
Leo Magnus Imperator duo templa Deiparæ construxit. 770
Lex vetus variis modis ac figuris Mariam designat. 13. vide: Mariæ typi varij.
Lex impia Iudaorum de quotidie maledicenda S. Eucharistia, & B. Maria, Christianisq; omnibus exercrandè denouendis. 145
Lex in corruptores sacrarum virginum, & concubarios seuera. 206. 207
Lex Christiana & Christus ipse docet affectus simpliciter non esse improbandos. 473
Liber Cantorum de Maria non minus quam de Ecclesia tractat ex veterum sententia. 12
Libertas de sacris iudicandi pestis in religione omnium perniciosissima. 310
Libros incerti authoris non statim reiiciendos. 96
Libanius Sophista contumeliosus in religionem Christianam. 160
Liberum arbitrium tollunt Lutherani, et ad meriti rationem quicquam valere negant. 230
Liberum hominis arbitrium diuina gratia augeri, non adimi. 230
Lilio inter spinas Maria comparatur. 55. 57. 108. (148)
Literarum secularium sententiis & exemplis non polui sacras literas. 80
Litaniae quando & ubi primùm institutæ. 784
Litaniae Clero populoq; presente Romani peragebant, quoties necessitate aliqua premebantur. (784)
Litaniae olim visitatæ & recitatæ. 29. & ante Gregorij institutæ. 829

Litaniarum

Index rerum.

Litaniarum institutum firmiter nobis retinendum esse. 829
Lucas cur à Ioannis parentibus auspicietur Euagelium de partu Mariæ dicturus. 124
Luca Sternbergeri errores blasphemæ. 172. 185
Luctus Christianorū in hebdomade sancta pius est. 561
Ludouicus Bauarus Imperator Deipara imaginem suis brachijs ex Italia deportauit ac in Monasterio Etsalensi à se constructo posuit. 764
Ludouicus Pius Hildesheimensis Ecclesiæ fundamenta iecit, & in Deipara honorem cōsecrari voluit. 827
Ludouicus Pius ne venatum quidem alibet nisi sacram Matris Dei imaginem circumferret & coram illa vel ad arborem in media solitudine suas funderet preces. 827
Lugdunenses cur à S. Bernardo ob festum Conceptionis Mariæ reprehensi. 52
Luminarium dies quis Nazianzeno dicatur & unde ortus, eumq; alium esse Græcis, aliū Germanis. 468. 466. nec esse eorum usum superstitiosum. 469
Luna Maria comparata. 15. 16. 54. 83. 233. 290
Luna Virginum figura. 233
Lustrationes luminum apud Ethnicos quales fuerint, cui dicatæ, & quomodo conuersa in piū ab Ecclesia Catholica usum. 466
Lutherus & Victorinus quomodo Mariæ nomen interpretentur.
Luthero, cæterisq; Hæreticis Mariæ qualis. 25. 34. (229. 409. 419. 421. 422. 423)
Lutherus S. Annæ ferias reiecit, nec Mariæ parentis agnoscit. 31
Lutherus puram Mariæ conceptionem defendit. & etiam Erasmus. 63. 79
Lutherus tres tantum Marias Euangelicas agnoscit. 7
Luthero Mariæ immunis à peccatis, & Spiritu sancto plena, eamq; colit, & ipse ac honorat. 18. 19. 63. 64
Lutherus iniquè suggillat Ecclesiam ob Epistolam, quæ in Mariæ natiuitate legitur: Illamq; rectè illi festo quadrare. 84
Lutherus Mariæ vehementer laudat ex viribus Angelicæ saluationis. 64
Lutherus Mariæ natalem reiecit. 89
Lutherus suo ipsius testimonio flagrat cupiditatibus. (105)
Lutherus Ionimiano deterior in celibatu oppugnando. 206
Lutheri summa libido, eiusdemq; libidinosisima aliquot pronuntiata. 206
Lutherus Germania perdenda, non restituenda idoneus Apostolus. 207
Lutherus Mariam omni merito spoliat, nihilq; præclari eius virginitati concedit. 229
Lutherus Mariæ perpetuam virginitatem defendit. (247)
Lutherus omnes pares facit in Ecclesia. 279
Lutherus, Bullingerus, & Loysius quomodo Mariam plenam gratia celebrent. 286
Lutherus quibusdam in rebus Nestorianus. 344
Lutherus Christi in ipso conceptu perfectū fuisse, ac animam eius plenam gratia admittit. 365

Lutherus Mariam Eua infeliciorē facit. 387
Lutherus, multiq; alij Nouatores Mariam, eiusq; fidem tanquam dubiam calumniantur. 387. 397
Ante Lutherum nullus de inuocanda Maria ineptius est philosophatus. 419
Lutherus ab alijs Hæreticis de Maria honoranda reprehenditur. 420
Lutheri impia vox de bonis operibus & meritis Sanctorum. 419. 482. 539
Lutherus Canticum Mariæ corrumpit. 418
Lutherus qualem ignorantiam & errorem in Mariam transcribat. 497
Lutherus in solo verbo Dei Christū requiri vult. 497
Lutherus deprauat Scripturam. Quid mihi & tibi est mulier. 508
Lutherus Iconomachos taxauit publice. 757
Lutherus Gregorium priuata Missa auctorē facit. 829

M.

Magdalenam suæ Mariam Magdalenam vnā et eandem cum Lazari & Marthæ sorore. 7
Magdalenam vnā tantum agnoscit Ecclesia. 8
Magdalena cur Christus, & non matri primū apparuisse legatur. 476
Magdalena & Maria collatio. 475
Magdalena operibus bonis simul ac fidei dedita fuit cōtra Lutherum. 641
Magdalena insignis Christi amatrix fuit. 641
Mahometh doctor Mahometanorum quis, qualisq; fuerit, & quæ eius dogmata. 351. 352
Mahometani in quibus se nouis & antiquis Hæreticis conformant. 352
Mahometh à Sergio discit Nestorianismum. 351
Mahometani cum Sergio aduersus Deiparam conspirant. 352
Mahometani à vero Dei cultu ac cognitione alieni. (353)
Quomodo errent Mahometani Mariam Deam nobis exprobrantes. 353
Mahometani veri hypocritæ. 353
Mahometem Turcæ Christo, velut Barrabam Iudæi anteponunt. 353. 354
Mahometani cum Nestorio contra Christum conspirant. 359
Mahometanorum testimonijs ostenditur Christianos quosdā hodie peiores esse ipsi Mahometanis in Maria causa. 355
Mahometani iuxta suum Alchoranum de Maria præclare sentiunt & loquuntur. 354. 355
Mahometh & Turcarum Religio pendet ex falsis apparitionibus. 751
Mamertus Viennensis Episcopus in Gallia Litania instituit. 829
Manes Manichæorum caput, quis, qualis, & qui eius errores. 335
Manichæi in Deum, Deiq; Filium contemeliōsi. 336
Manichæi cur negent Christum carnem de Maria sumfisse. 336

Index rerum.

<i>Manichæis quæ exiterit erroris causa.</i>	336	409. 419. 421. 422. 423. 424.
<i>Manichæi unde dicti, & qui eorum errores.</i>	335	<i>Maria quando Christum conceperit.</i>
<i>Manichæi Maria Virginis hostes.</i>	335	<i>Mariam successisse in hereditate parentum, et minime ob-</i>
<i>Manichæi nihil concedunt Christo, quod assumtum sit</i>		<i>scuram fuisse, aut egenam. 30. 31. & deinceps. 424.</i>
<i>de Virgine.</i>	335	<i>Maria paupertas quomodo admittenda.</i>
<i>Manichæorum errores unde orti.</i>	328. 335	<i>Maria Hierosolymicana filium, vocat, & vorat.</i>
<i>Manichæorum error Patrum testimoniis consutatur.</i>		<i>Mariam recte maris stellam vocari, & quare.</i>
336. quodq; locus ille Evangelicus: <i>Quæ est mater</i>		<i>Maria sideri comparatur.</i>
<i>mea? nihil faciat ad institutum Manichæorum. Sicut</i>		<i>Maria Deip. nomen Hebræis, Ethnicisq; reuelatū. 6</i>
<i>neq; ille: Quid mihi & tibi est mulier?</i>	338	<i>Marias quatuor in Euangelio celebrari.</i>
<i>Manuel & Ioannes Cosmæni Imperatores Græci</i>		<i>Marias Evangelicas incredulitatis, & atrocium cri-</i>
<i>impensè Mariam coluerunt.</i>	822	<i>minum accusant Nouatores.</i>
<i>Marbachius de Sanctorum & Maria miraculis nu-</i>		<i>Mariam Deip. præuidit, & celebrauit David.</i>
<i>gator fœdus & cauillator.</i>	734	<i>Mariam laudant etiam ipsi Iudæi.</i>
<i>Marcella mulieris de Maria & Christo prædicatio:</i>		<i>Maria & in veteri & in nouo Testamento maxime</i>
<i>Beatus venter qui te portauit, & vbera quæ suxisti.</i>		<i>commendata.</i>
	(533. 536)	<i>Maria ab omnibus peccatis immunis, tam originali,</i>
<i>Marcellina Carpocratis vxoris circa imagines supersti-</i>		<i>quam actuali. 13. 18. 44. 45. 64. 65. 76. 78.</i>
<i>tio.</i>	759	<i>79. 63. 53. 54. 75.</i>
<i>Marci Antonij Mureti Oratoris & Poëtæ celeberrimi</i>		<i>Maria dignitas, & excellentia tam Græcorum, quam</i>
<i>ipsius carmine comprobatur.</i>	798	<i>Latiorum testimoniis comprobata. 14. 15. 16</i>
<i>Margaretha Regina Vngaræ, sanctissima Virgo, Ordinis</i>		<i>Maria Monti comparata. 15. 150. 242</i>
<i>D. Domnici, quoties Deiparæ imaginē præteribat,</i>		<i>Maria cur amicta Sole, Stellis, Luna, & c. 15. 16</i>
<i>genia steterat, & salutationē recitabat Angelicā. 811</i>		<i>Maria an originali peccato fuerit subiecta, & quomo-</i>
<i>Maria nomen & honorem obliterare per Sectarios</i>		<i>dò id dici queat. 40. 41. 54</i>
<i>quàm laboret Satan. In Præfat. Operis.</i>		<i>Maria quò à Patribus exaquetur cæteris in peccatò</i>
<i>De Maria typo, nomine & etymologia.</i>	1	<i>conceptis. 49</i>
<i>Quatenus Maria nomen sit efficax.</i>	5	<i>Mariam cur communi hominum more conceptam</i>
<i>Maria summa virtutis nobilitas, dignitas, laus, et vn-</i>		<i>asserant Hæretici, & quid hoc illis sit. 59. 60</i>
<i>de pendeat. 25. 26. 27. 30. 35. 314. 323. 319. 321</i>		<i>Maria S. Brigittæ puram sui conceptionem fuisse re-</i>
<i>Maria cur cognata Elizabethæ esse describatur ab Eua-</i>		<i>uelat. 55</i>
<i>ngelisticis, & quomodo ea cognatio cõtracta. 27. 29. 36</i>		<i>Mariam quomodo in utero matris creauit & sancti-</i>
<i>Maria affinitas cū duabus tribubus legitima. 28. 29. 36</i>		<i>ficauit Deus. 56. 69</i>
<i>Maria nomen Hebræum peructustum, venerabile,</i>		<i>Maria quomodo tota pulchra & sine maculis prædi-</i>
<i>& efficax. 1. 5. 6</i>		<i>ctetur. 45. 54</i>
<i>Maria Prophetissæ laus.</i>	1. 2	<i>Maria præ omnibus aliis maximam gratiam consecuta</i>
<i>Maria Deip. Epitheta. vide: Epitheta.</i>		<i>est. 48. 80</i>
<i>Maria soror Moysis typus Deiparæ.</i>	1. 2	<i>Maria figura, similitudines ac typi varij, nimirū: Ma-</i>
<i>Maria tympanistris, & Prophetissa singularis.</i>	1	<i>ria soror Moysis, Eua, Rebecca, Iudith, Esther, Sara,</i>
<i>Maria nomen quid significet, & unde dicatur. 2. 3</i>		<i>Salomonis Thronus, & Templū, Arca Noë, Arca</i>
<i>Mariam verè dici & esse Dominam. 3. 4. 6. 7</i>		<i>testimonij, Arca Testamenti, Paradisus, Hortus conc-</i>
<i>Maria cur & quomodo spes nostra dicatur. 3</i>		<i>clusus, Columba, Mulier Hebræa, Mater Moysis,</i>
<i>Maria quomodo corporalis et spiritalis mater Chri-</i>		<i>urga Iesse, Domus sancta, Tabernaculū sanctificatū</i>
<i>sti & Christianorum. 4</i>		<i>Altissimi, Terra benedicta, Rabus ardens incombust-</i>
<i>Mariatū ad monumentum Christi profectorum com-</i>		<i>flus, Mōs, Scala Iacob, vellus Gedeonis, Porta clau-</i>
<i>mendatio. 9. 10</i>		<i>sa, Sol, Luna, Stella, Nubes lucida, Propitiatorum,</i>
<i>Maria Evangelicæ Apostolis cordatioris. 9</i>		<i>Aula Regia, Thalamus, Lectulus floridus Salomo-</i>
<i>Maria Evangelicæ dentibus Iob assimilantur. 10</i>		<i>nis, Turris David, Liliū inter spinas, Vrna aurea,</i>
<i>Maria Deipara Mariis aliis anteponenda. 7. 10</i>		<i>Aurora consurgens, Oliua frugifera, Mulier amicta</i>
<i>Maria Deipara: cur non venerit ad vngendū Chri-</i>		<i>Sole, Prophetissa, Mulier fortis, Rosa Hierichan-</i>
<i>stum. 10</i>		<i>tina, Sion ciuitas, Pueri in Cammoignis, Daniel in</i>
<i>Maria Ioannis quæ, & qualis. 10</i>		<i>lacu Leonum, Susanna, Vox Turturis, Mulier sara-</i>
<i>Maria Cossobolita qualis. 10</i>		<i>tria fermento commiscens, Petra. 1. 2. 4. 5. 6.</i>
<i>Maria Deip. in Paradiso promissa & descripta. 11</i>		<i>11. 12. 13. 15. 16. 46. 47. 53. 54. 55. 57. 61. 82.</i>
<i>Maria Deip. per Ezechielem & Salomonem in Can-</i>		<i>83. 100. 148. 77. 85. 103. 108. 127. 149. 137.</i>
<i>ticis celebrata. 12</i>		<i>138. 140. 142. 151. 152. 154. 175. 177. 215.</i>
<i>Maria Cleophae quomodo dicatur soror Deiparæ. 37</i>		<i>222. 290. 292. 324. 315. 322. 379. 395. 399.</i>
<i>Maria Deip. vngigenita filia Anna. 37</i>		<i>414. 413. 441. 489. 505.</i>
<i>Maria Deip. Hæreticis qualis. 25. 26. 34. 299.</i>		<i>Mariam in peccato conceptam esse, & aliis equalè mini-</i>

Maria

Index rerum.

<i>Maria promptissima ad obediendum & triusque Legis</i>		<i>Maria restauratio fœminarum. 120</i>
<i>præceptis & Sacramentis. 71. 72</i>		<i>Maria immunis à cõmuni mulierum maledictio. 120</i>
<i>Maria omnia Sacramenta præter Ordinē suscepit. 72</i>		<i>Maria ab Angelis nutrita. 93. 100. 117</i>
<i>Maria ante conceptionem pura. 54</i>		<i>Mariam in cbaritate & lege Dei fuisse præ cæteris per-</i>
<i>Maria sapius sanctificata. 70. 65</i>		<i>fectissimā, licet in quibusdam ab aliis superetur. 102.</i>
<i>Maria Christum concipiens cur et quomodo dicatur san-</i>		<i>(105. 284)</i>
<i>ctificari & mundari à maculis ab Arnobio. 70</i>		<i>Maria sola incorruptibilitatem cum corruptibilitate,</i>
<i>Maria Deū habuit præliberatorē à peccatis, cæteri verò</i>		<i>coniunctam habuit. 79</i>
<i>homines vel Liberatorem vel Postliberatore. 56</i>		<i>Maria quatenus experta sit pœnas peccati originalis. 79</i>
<i>Mariam præ aliis sanctificata & quomodo. 71. 64.</i>		<i>Mariam non temerè nasci mense Septembri. 81</i>
<i>(65. 68. 69. 80)</i>		<i>Maria cunctis amabilis, impudicis tamen terribilis.</i>
<i>Mariam & Petrum à Christo baptizatos esse. 71</i>		<i>(101)</i>
<i>Maria in matris utero bifariam sanctificata quomo-</i>		<i>Maria cur aliis aptior ad diuinas contemplationes. 103.</i>
<i>dò dicatur. 65</i>		<i>(104)</i>
<i>Maria virtutes & merita, vti & aliorum Sanctorū,</i>		<i>Maria quomodo erga Deum, Deiq; gratiam sese gesse-</i>
<i>incrementa sumsisse. 72. 84. 284</i>		<i>rit. 102. 104</i>
<i>Maria ortus cur magni faciendus. 84</i>		<i>Maria etiam post partum locum inter virgines in tem-</i>
<i>Mariam plurimorum peccatorum actualium accusant</i>		<i>plo retinuisse dicitur. 93</i>
<i>Heretici. 73</i>		<i>Maria Virgo incomparabilis, multis modis alias virgi-</i>
<i>Mariam in matris utero sanctificatam fuisse & qui-</i>		<i>nes omnes excelluit. 117. 114</i>
<i>dem præ Ieremia atq; Ioanne. 69</i>		<i>Maria omnes alios iustos excellit. 103</i>
<i>Maria sola post Christum obinuit iustitiam origina-</i>		<i>Maria mundo dormiuisse, & Deo vigilasse. 103</i>
<i>lem. 69</i>		<i>Maria pulcherrima inter filias hominum. 102. 141.</i>
<i>Maria quomodo vel ipsi etiam Luthero in conceptio-</i>		<i>(166)</i>
<i>ne sanctificata & plena gratia. 64</i>		<i>Maria spiritu Prophetiæ donata. 102</i>
<i>Maria trima in templum adducta, & Deo solemniter</i>		<i>Maria quàm impiis nominibus à Iudæis & Albingen-</i>
<i>oblata. 89. 90. 91. 92. 97</i>		<i>sibus appelletur. 145</i>
<i>Mariam secundum morem Iudæorū in templo inter vir-</i>		<i>Maria cur desponsata viro. 122. 123</i>
<i>gines dixisse, ac Deo seruiuisse. 91. 92. 107</i>		<i>Mariam ne ante partum quidem fuisse virginem fingit</i>
<i>Maria speculū omnis virtutis. 108. 103. 196. 202</i>		<i>Ebion & Cherimthus. 143</i>
<i>Maria qualis describatur à S. Ignatio. 108</i>		<i>Maria Christum concipiens & pariens typus Eccle-</i>
<i>Maria religionis ac penitentia magistra, & virtu-</i>		<i>sia. 131. 176</i>
<i>tutum operatrix. 108</i>		<i>Maria partum septem matres steriles præfigurant.</i>
<i>Maria daemonibus terribilis. 108</i>		<i>(124)</i>
<i>Maria in omni gratia & dono accepto confirma-</i>		<i>Maria cur è sterili matre nata. 124</i>
<i>ta. 108</i>		<i>Mariam Virginem & matrem esse. 154</i>
<i>Maria puella historia. 90. 91. 92</i>		<i>Maria à quo inuenta est habere in utero. 136</i>
<i>Mariam quas ob eausus accusent, & perstringant Hæ-</i>		<i>Maria optimam partem elegit. 141</i>
<i>retici. 74</i>		<i>Maria Virgo cur ad Christū procreandū electa. 127</i>
<i>Maria multa tribui ab Ecclesia, quæ ad aternā sapien-</i>		<i>Maria ab Ezechiele in primis commendata. 152</i>
<i>tiam pertinent. 83</i>		<i>Maria dignior, quam Helena, vt à Zeuxi depingere-</i>
<i>Mariam reliquis puellis Iudaicis exæquat Petrus Mar-</i>		<i>tur. 166</i>
<i>tyr. 98</i>		<i>Maria quomodo dicatur mater Ioannis Apostoli. 138.</i>
<i>Maria forma, statura, totiusq; corporis compositio, mores</i>		<i>(189)</i>
<i>item, exercitia studia, ac vita vniuersa qualis. 93.</i>		<i>Mariam cur Christus soli Ioanni commendauerit.</i>
<i>100. 101. 102. 104. 105. 107. 108. 109. 117.</i>		<i>(139. 187. 188)</i>
<i>Maria Angelica puritate, sanctitate, et innocentia vita</i>		<i>Mariam simul Dei ancillam, matrem & virginem esse</i>
<i>omnes omnino superasse. 76. 77. 78. 118</i>		<i>credendum est, & quomodo. 139</i>
<i>Maria mente & carne perfecta, in Dei templum præ-</i>		<i>Maria stella ex Iacob. 151</i>
<i>parata. 100</i>		<i>Mariam semper ante partum, in partu & post partum</i>
<i>Maria veteris Ecclesiæ pars optima. 85</i>		<i>permansisse Virginem. 180. 181. 182. 175. 186. 187.</i>
<i>Maria in victu maxime frugalis & abstinens. 108</i>		<i>188. 197. 247. 248. 197. 461.</i>
<i>Maria vita omnium disciplina. 103. 108</i>		<i>Maria vera Diana, Lucina, Ceres, Minerva, Pen-</i>
<i>Maria nihil castius, sanctiusq; in terra. 108. 118</i>		<i>theilea, & c. 165</i>
<i>Maria in actiua & contemplatiua vita optimè versa-</i>		<i>Maria vera ductrix Amazonum. 165</i>
<i>ta. 103. 104. 108. 109. 409</i>		<i>Mariam non more aliarum virginum Iosepho despo-</i>
<i>Maria plus cõtulit suis progeneribus, quam ab illis ac-</i>		<i>sam fuisse. 191. 192</i>
<i>cepit. 81</i>		<i>Maria animus semper purissimus. 192</i>
<i>Maria quo tempore nata. 81</i>		<i>Maria cū Virgo manere vellet, quare & quomodo post</i>
<i>Maria meliorè, quam Magdalena, partē elegit. 109. 141</i>		<i>totū in sponsalia & nuptias consenserit. 192. 214</i>

Index rerum.

<i>Mariam dici uxorem Ioseph propter solam desponsationem.</i>	190. 191	<i>Maria toto exercitu Angelico, omnique creatura superior.</i>	267
<i>Maria quomodo de Spiritu sancto conceperit Christum.</i>	173	<i>Maria quomodo plena gratia.</i>	271. 278. 282. 283. (284. 285. 287. 290)
<i>Mariam Virginem peperisse, articulus fidei, cuius & Concilia patrocinantur.</i>	172. 173. 176	<i>Maria nunquam Dei maledictioni obnoxia.</i>	286
<i>Maria nobilior & fecundior Paradiso.</i>	176	<i>Maria cultum quomodo Ecclesia instruat ac probet.</i>	268
<i>Maria præter & supra naturam concepit.</i>	172	<i>Mariam etiam nunc rectè saluari à Catholicis sicut ab Angelo, aliisque modis plurimis.</i>	300. 309
<i>Maria quando, ubi, & quomodo fuerit Iosepho desponsata.</i>	190	<i>Mariam pro Dea colere & adorare nefas.</i>	300
<i>Maria in partu doloris expers, filio Christo cruci affixo adstantes dolores sensit parturientis.</i>	184	<i>Maria unguento gratia repleta.</i>	283
<i>Maria quomodo mater Ioannis Apostoli, & Baptistæ, cæterorumque dicatur.</i>	189	<i>Mariam inuocare & adorare impiè prohibuit impius Imperator Constantinus Copronymus lege proposita.</i>	301
<i>Maria Leana semel pariens.</i>	187	<i>Mariam plenam gratia dici sine iniuria Christi.</i>	290. (291)
<i>Maria virginum Magistra & Princeps.</i>	202	<i>Maria quomodo ut Sole lecta.</i>	290
<i>Maria silentio suo & certa fiducia quantum profecerit.</i>	215	<i>Maria Sanctis omnibus excellentior.</i>	291. 420
<i>Mariam non solum corde, sed etiam verbis edidisse votum virginittatis.</i>	196	<i>Maria quomodo Sanctis reliquis conferri, & æquari possit.</i>	292
<i>Maria verè perfectæque Virgo describitur à patribus.</i>	200	<i>Mariam cæcam & surdam fingunt Hæretici.</i>	297
<i>Maria anima & corpore semper Virgo.</i>	197	<i>Mariam salutantes de ipsius præsentia certò sibi persuadere debent.</i>	297
<i>Maria Princeps puritatis & virtutum exemplar omnibus.</i>	196. 202	<i>Mariam non minus, quam Angelos intelligere, & curare res mortalium.</i>	296
<i>Maria & Ioseph cur dicantur Lilia.</i>	212. 213	<i>Mariam salutantium ac innocantium varia exempla ac testimonia.</i>	305. & deinceps.
<i>Maria quomodo imitanda colentibus cœlibatum.</i>	217	<i>Mariam non venerando tantum, sed imitando felices reddimur.</i>	308
<i>Maria quomodo meruerit vel non ut esset mater Christi Dei.</i>	230. 237. 240. 241	<i>Maria à pluribus, quam à Gabriele salutata.</i>	295
<i>Maria quomodo virgines & cœlibes suo exemplo instruat.</i>	218	<i>Mariam salutandi mos firmiter retinendus.</i>	295
<i>Mariam ex voto Virginem fuisse peruersè negant Hæretici.</i>	218. 219. & deinceps. 221	<i>Maria quomodo mulieri fermentum in tribus farrinæ satis commiscenti comparetur.</i>	324
<i>Maria quomodo vouerit castitatem, simulque viro nupsit.</i>	221. 227	<i>Mariam, ut fieret mater Dei, purissimam esse decet.</i>	324
<i>Mariæ maius meritum, quam ulli virgini tribuendum.</i>	233	<i>Mariæ imitationis cultu spoliant Hæretici.</i>	307
<i>Maria digna, quæ in Dei matrem assumeretur.</i>	236	<i>Maria cultum multis in rebus consistere.</i>	307
<i>Mariam votum virginittatis habuisse.</i>	221	<i>Maria quomodo Christum verum Salomonem coronauerit.</i>	325
<i>Maria de meritis suis demissè sentiendo, eadem auxit.</i>	243	<i>Maria sola capitis Christi, & membrorum eius mater.</i>	225
<i>Maria inter omnes virgines gloriam maximam rependit.</i>	234	<i>Mariam quomodo considerare soleant Nouatores.</i>	314
<i>Mariæ gloria omnium celebratione augetur.</i>	234	<i>Maria omnes laudatas fœminas excellit.</i>	314
<i>Mariam non sine merito Dei matrem esse factam.</i>	(235)	<i>Maria Domina omnium.</i>	323
<i>Mariam præ cæteris virginibus dulcissimè cantaturam canticum nouum.</i>	234	<i>Maria stupendum miraculum tam in cœlis, quam in terris.</i>	322
<i>Maria quomodo plusquam Salomon.</i>	241	<i>Maria quomodo dici possit SS. Trinitatis complementum.</i>	322
<i>Maria Virgo abscondita, & vix à viro salutata.</i>	(260)	<i>Mariam Christi Dei matrem esse qui nam negent.</i>	326
<i>Maria suo exemplo docet virgines se domi continere.</i>	260	<i>Mariam honorando honoramus omnes personas diuinas.</i>	321
<i>Maria & virginum Mariam sequentium tria bona tribus Eua malis opposita.</i>	265	<i>Maria singularis prærogatiua, ut sit mater Dei.</i>	317
<i>MARIA sola ab Angelo inuenta & salutata.</i>	258.	<i>Mariam non solum Deum aut cœlestem carnem peperisse.</i>	333
<i>Mariæ virtutes ex ipsius dictis collectæ.</i>	(259)	<i>Mariam Deiparâ negant Hæretici.</i>	328. 334. 342.
<i>Maria cur ad Gabrielis ingressum turbata.</i>	259	<i>Maria quomodo Christi mater facta.</i>	318
		<i>Maria cur in spiritu exultarit.</i>	319
		<i>Maria quomodo excellat omnes cœlestes spiritus ac creaturas.</i>	320. 353. 406
		<i>Maria abyssus luminum.</i>	320
		<i>Maria</i>	

Index rerum.

<i>Maria non minus mater, quam reliquæ.</i>	349. 231. (341)	<i>Maria tum verbo, tum exemplo docuit humilitatem.</i>	(432)
<i>Maria quomodo Deipara dicatur, & rectè</i>	342.	<i>Maria quater tantum in Euangelio locuta legitur.</i>	(432)
<i>Maria sola Christi para & Deipara.</i>	349	<i>Maria quomodo fide beata prædicetur.</i>	410
<i>Mariam non colit pro Dea à Catholicis.</i>	352. (353. 411)	<i>Mariam honoranda, idque sine iniuria Dei fieri.</i>	419. 424
<i>Maria ab initio à Christi hostibus impugnata.</i>	357	<i>Mariam quomodo honorandam impiè doceat impius Lutherus.</i>	419. 422
<i>Maria creatura Dei & ancilla, non Dea.</i>	353	<i>Mariæ genus parentes, & institutio.</i>	423. 424
<i>Mariam negare Deiparam Hæreticum est.</i>	356	<i>Mariam quasi Lutheranam depingunt Lutherani.</i>	(417)
<i>Maria sola perfecta inter omnes fœminas iuxta Mahometanos.</i>	355	<i>Mariam laudant vel ipsi Aduersarij.</i>	412
<i>Maria quomodo vel non pariat se antiquiorem.</i>	(355)	<i>Mariæ & Sanctorum cultum non in sola imitatione esse.</i>	411
<i>Maria parens parentis.</i>	355	<i>Maria quomodo potuerit se verè humilem & miseram dicere.</i>	425
<i>Maria petra comparata.</i>	379	<i>Maria humiliando se magis laudari meretur.</i>	425. (433)
<i>Maria signum contradictionis.</i>	379	<i>Maria humillima. 430. Sed non fordidâ & abiectâ, qualem depingit Lutherus, & alij.</i>	421
<i>Maria ubi fidem suam peculiariter erga Christum declarauerit.</i>	396	<i>Maria altera Iudith.</i>	414
<i>Maria fidei Magistra etiam Apostolos docuit.</i>	(396)	<i>Maria quomodo seipsam laudet in suo Cantico.</i>	414
<i>Maria fides maximè admiranda.</i>	387. 394. (396. 399)	<i>Maria suo Cantico quid doceat.</i>	414. 415
<i>Maria timoris expers & gaudij plena in conceptione.</i>	374	<i>Maria cur se Ancillam Domini vocet, & quomodo.</i>	(426)
<i>Mariam infidelitatis accusant Hæretici.</i>	386. 387. 397. Excusant alij.	<i>Mariæ humilitas quantum boni attulerit, & seq.</i>	425
<i>Maria verè Prophetissa.</i>	395. 414. (399)	<i>Maria inter virgines primaria cantatrix.</i>	415
<i>Maria præcellit omnes Dei verbum audientes & fructum capientes.</i>	395	<i>Mariæ cum Christo puero infante colloquium.</i>	444
<i>Maria cur cognatam inuiserit.</i>	408	<i>Mariæ Puerperæ post Christum natum gaudia, studia, & exercitia.</i>	443
<i>Maria ut in gratia ita & in fide semper magis profecit.</i>	397	<i>Maria perfectè Christum amat.</i>	441. 443
<i>Mariam exemplum impiorum & infidelium statuunt Sarcerius & Culmannus.</i>	387. 388. (393)	<i>Maria cur ultimo loco post Apostolos cæterosque omnes ponatur à Luca in Actis.</i>	433
<i>Maria querit de his, quæ non nisi ab Angelo instructa scire potuit.</i>	393	<i>Maria quomodo erga Christum infantem se primè gesserit.</i>	443
<i>Maria diuinitus accepit perfectam rerum credendarum cognitionem.</i>	399	<i>Maria ante natiuitatem Ioan. Bapt. discessit è domo Zachariæ, & cur, & quid nos suo illo exemplo doceat.</i>	434
<i>Maria SS. Trinitatis mysterium Angelo nunciante cognouit.</i>	399	<i>Maria eodem spiritu vadit & redit peregrè.</i>	434
<i>Maria sine fastidio grauida, & alacris planè, & cur, & quando inuisat cognatam.</i>	406. 402. (403)	<i>Maria quomodo erga Ioseph affecta.</i>	434
<i>Mariam de filij sui diuinitate nunquam dubiâsse, sed fidem confirmatissimam habuisse.</i>	398	<i>Maria quibus maximè de rebus in suo puerperio cogitauerit.</i>	454
<i>Mariam cum Ioseph filium suum adorâsse.</i>	398. (400)	<i>Maria quomodo purificationis tempore se in templo gesserit.</i>	457. 458
<i>Maria & Elizabeth matres imprimis gloriosæ.</i>	407	<i>Maria cum Anna Samuelis confertur.</i>	457
<i>Maria cur & quid ab Angelo interroget.</i>	392	<i>Mariæ Puerperæ nihil ditius ac felicius.</i>	455
<i>Mariam visitatione sua magnam gaudium attulisse Elizabethæ.</i>	404	<i>Mariæ legem seruat, nobisque præclara in se exempla spectanda imitandaque proponit.</i>	458
<i>Maria vera & viuâ arca Dei.</i>	404	<i>Maria liberatissima.</i>	458
<i>Maria inter virgines & credentes prima.</i>	400	<i>Maria apibus comparatur.</i>	467
<i>Mariam & Ioseph summè admiratos fuisse puerum Iesum, & quæ circa illum accidebant.</i>	400	<i>Maria Sôli comparata.</i>	442
<i>Mariam natiuitatis Ioannis non interfuisse, & cur.</i>	(420)	<i>Maria ex partu summè gausa.</i>	442
		<i>Maria quomodo sese ad partum preparauerit.</i>	435
		<i>Maria & Ioseph in Bethlehem proficiscuntur pròmitti & alacres.</i>	440
		<i>Maria & Ioseph ad stabulum fugere coguntur.</i>	440
		<i>Maria circa partum ubi manserit, & quid egerit.</i>	441
		<i>Maria quomodo peculiariter pro Messia matre cognita.</i>	459

Index rerum.

Mariam ob Christum natum summum gaudium habuisse. 459
 Maria cur in conclavi non pepererit, sed in stabulo. (451)
 Mariam purificatione non indignisse etiam Hæretici contra Hæreticos testantur. 450
 Mariam non timuisse se ream esse peccati apud Deum, nec peccasse amittendo filium ut aiunt Hæretici. 480
 Mariam in morte filij de fide nihil amisisse. 480
 Mariam in morte filij constantissimam, etiam Melanchthonis testimonio. 480
 Mariam etiam in partu plena gratia, et eam clauso utero peperisse. 462
 Mariam pessimè tractant, peccatiq; accusant Brentius, Corvinus et alij. 479. 477. 492
 Mariam inferni doloribus expositam obrutamq; impie fugit Brentius. 476
 Mariam affectus indecoros tribuunt Hæretici. 473
 Maria quo sensu Christum in templo alloquatur. (492)
 Mariam cæcitatibus et ignorantia exemplum facit Sacerius. 504
 Mariam Hæretici vix maioris habent quam suas concubius. 493
 Maria quomodo in templo se gesserit et Christum ibidem compellavit. 491
 Mariam negligentia in custodiendo Christo accusant Hæretici. 482. alij defendunt. 485
 Mariam Eua comparatur et contrariis 490. 484 (489. 488)
 Mariam malè cum Eua ab Hæreticis comparari. 483. (490. 484. 489)
 Mariam nesciens filium amisit. 483
 Maria nullo vitio temeranda. 483
 Maria de omnibus mysteriis ab initio instructa. (503)
 Maria suis consiliis rexit Apostolos. 503
 Maria erroris nescia. 502
 Maria quomodo non nesciebat, quæ Christus illi dicebat. (502)
 Maria duo tempora tacendi et loquendi observavit. (502)
 Maria quando habuerit tempus loquendi in Ecclesia. (502)
 Maria magistra Magistrorum. 502
 Mariam ob ignorantiam et errorem iniquè taxari ab Hæreticis. 500. 501. 499
 Maria in omni dono spiritus perfecta. 501
 Maria in verbo Dei audiendo et conservando studiosior, quam Magdalena. 505
 Maria quas imbecillitates habuerit; quas non. (499)
 Maria suo exemplo docet multa rectè facere sine præcepto Dei. 498
 Mariam laudari potius, quam vituperari per historiam de amisso filio. 487
 Maria dolor ingens ob Christum amissum. 487
 Maria quomodo contra improbos carnis affectus instructa fuerit. 517
 Maria typus omnium verbum Dei sincerè et ardentè audientium. 506
 Maria in nuptiis non est increpata. 514
 Mariam ambitionis accusant Hæretici. 514. 515
 Maria à Christo penam impositam fingunt Hæretici. (507)
 Mariam non tentasse Christum, ut cursus doctrinae Christi impediretur. 518
 Maria quo consilio videatur aditum quasiuisse ad Christum docentem in templo. 518
 Mariam non culpabiliter interpellasse Christum docentem. 518
 Mariam iure materno erga Filium non fuisse abusam. (527)
 Maria quomodo et cur Mulier vocetur. 508. (513. 509)
 Maria in Evangelio bis Mulier, et Mater dicitur. (508)
 Mariam à Christo non fuisse obiurgatam aut pudescit, sed honoratam. 512. 520
 Mariam fors stare quid significet. 525
 Maria in nuptiis multis modis charitatem declarat, et non sine spiritu Prophetico locutam esse. 510 (511)
 Mariam maximè contineri eorum numero, qui faciunt voluntatem Dei. 521
 Maria peculiariter Abrabæ et Davidis filia dicta. (524)
 Maria etiam patrum testimonio nonnihil asperè à Christo tractata. 529
 Maria secundum carnem et spiritum Christo coniunctissima. 523
 Maria summa dignitas ob coniunctionem cum Christo. 523
 Maria mente prius, quam corpore Christum concepit. 523
 Maria quomodo bis Mater Christi. 523. (532)
 Maria singulare privilegium. 538
 Maria una et electa columba nulli alij comparanda. (541)
 Maria semper habet à quibus commendetur. 534
 Maria cur sæpè beata dicenda. 542
 Maria fides circa Christi crucem effulsit maximè. (550)
 Maria iuxta crucem stans, resurrectionem filij credit. 551
 Maria dubitatione stuporis non infidelitatis admisit in morte filij. 550
 Maria Epitheta quorundam sanctorum Patrum. 543 (808. 816. 819. vide. Epitheta.
 Maria à piis veteris Testamenti sæpè desiderata et beatificata. 543
 Maria à Simeone in templo benedicta fuit. 548
 Maria longè perfectius, quam reliquæ Matres erga filium laboravit. 545
 Maria quomodo secundum corpus et membra possit à nobis beatificari. 545
 Maria

Index rerum.

Maria doloris parturientis iuxta crucem experta est, quos parturiens effugerat. 553. 564
 Maria Martyribus grauioribus dolores sensit. 564. Eiusdem Martyrium. 564
 Maria oculi, manus, pedes beati quare et quomodo. (544)
 Maria lamentatio propter filium. 563
 Maria in summis doloribus se animavit. 565
 Maria cur variis doloribus afflictæ fuerit. (554)
 Maria multiplicem dolendi causam habuit iuxta historiam Evangelicam. 554
 Maria dolor ingens immensus ob filium et Iudæos. (565)
 Maria fida fuit in filio affectando, eiq; usq; ad crucem adherendo. 565
 Maria dolor præcipuus ubi fuerit. 557
 Maria omnium nostrum, etiam Lutheri, Caluini aliorumque Hæreticorum confessione Mater esse dicitur. 566
 Maria stetit iuxta crucem constantissima et patientissima. 559
 Maria affectus iuxta crucem stantis. 559
 Maria clauso utero peperit. 572
 Maria an post partum indiguerit purificatione. (575)
 Maria an unquam caruerit cognitione diuinitatis Christi. 575
 Maria fortitudo circa filij passionem mortem et sepulturam. 562
 Maria cum Apostolis agit vitam familiarem. 588
 Maria cum aliis credentibus celebrat Pentecosten cum fructu singulari. 588
 Maria Prophetas et Prophetissas omnes excellit. (588)
 Maria cur post Ascensionem Christi vixerit diutius. (586)
 Maria Christi filij resurrectionem prima vidit. (587)
 Maria Christum filium in cælum euntem non luctu, sed gaudio prosequitur. 587
 Maria mori debuit etiam expers omnis peccati. 600
 Maria in Ecclesia primitiua vita. 589
 Maria subinde loca sacra visitauit. 589. et (590)
 Maria contemplatiuæ vitæ dedita fuit maximè. (591)
 Maria verum fuit exemplar viduarum et virginum sanctarum. 591
 Maria fletus post ablatum filium frequens et dulcis. (591)
 Maria fuit communi legi moriendi obnoxia, et quare conuenerit eam mori. 598
 Maria vitam actiuam cum contemplante coniunxit. (593)
 Maria Epistolam duas scripsit, ad Florentinos unam, ad Messanenses alteram. 593
 Maria affectus in canticis Canticorum notandi maxime. 592
 Maria continuus ardor et ebrietas spiritibus. (592)
 Maria vitam ecclasticam in terris egit. 592
 Maria num in domo Ioannis habitavit. 597
 Mariam ab omnibus Angelorum Hierarchiis in cælo peculiariter celebrari. 612
 Maria lenissimo mortis genere extincta est. (601)
 Maria mortem in sacra Scriptura non scriptam esse, et quare. 601
 Maria mortem suam præcognouit et prædixit. (603)
 Maria beatitudo et triumphus assumptionis immensus. (610)
 Maria mortua natura fines excessit. 602
 Maria Doctorum doctrix, et Apostolorum magistra. (594)
 Mariam cum primis credentibus amasse et obseruasse Evangelicam paupertatem. 595
 Maria sepultura, et quid de ea sentiendum. 606
 Maria Regina et Domina à dextris filij cum carne gloriosa. 622
 Maria noua Eua, et Mater vitæ. 622
 Maria sedula fuit in Christo curando et per omnem vitam iuuando. 615
 Maria in cælum veniens quomodo honorata sit. (616)
 Maria sine incommodo accommodantur quæ de Christo scribuntur et principaliter intelliguntur. 636
 Maria in cælis gloria incomprehensibilis. 634
 Mariam cum corpore etiam assumptam esse probatur. (623)
 Maria super omnes Angelos exaltata est. 632
 Maria omnibus virtutibus superior, etiam cælestes Spiritus excellit. 637
 Maria mulier fortis prædicta à Salomone. 658
 Maria terribilis, et hæretica prauitatis destructrix. (658)
 Maria attribui destructionem hæreticæ prauitatis, an Christo deroget. 658
 Maria de Hæreticis triumphat, et quomodo. 658
 Maria, Ambrosio teste, vicit Diabolum. 656
 Mariam rectè coli à Catholicis. 652
 Maria conterit caput serpentis, et quomodo. 655
 Maria quædã attribui, quæ alio sensu competunt Deo, non est absurdum. 670
 Maria quomodo sapiens et bona dici possit. 672
 Maria aduocata nostra est apud Christum, Christus autem apud Patrem. 672
 Maria sine Christi iniuria in Ecclesia colitur. 678
 Mariam superiorem aliis Sanctis constitui posse. (668)
 Maria impassibilis nobis compatitur. 684
 Maria inuincibili amore, Christi exemplo, nos amat. (684)
 Maria ad se confugientibus se Matrem misericordiam exhibet. 684
 Maria est dulcissima, et quibus, et quomodo. 682
 Maria

Index rerum.

Maria spes nostra dici potest, & quare. 681	Mariam Dominam nostram Gracis appellari vel inuitis Novatoribus. 832
Maria servatrix quomodo dici potest. 682	Mariam ante Nicenam Synodum palam inuocata. (838)
Mariam Regina nomine non perperam appellari. (679)	Maria quo sensu nobis Regina & Domina dicatur, & à Propbeta David dicta sit. 835
Maria visibili & inuisibili creatura superior. 689.	Maria in corpore & anima incomparabiliter beata quã Sancti etiam rogent ac precentur secundum Athanasium. 835
(759)	Maria Virgini ut Domina & Reginae laus ab omni creatura iure defertur. 835
Maria inter Angelos & omnes Sanctorum ordines prima, & quare. 701	Mariam merito predicari & præ creaturis omnibus in celo & terra honorari. 841
Maria memoria quomodo fiat in Missa. 714	Mariam velut Principem & causam nostræ salutis sine Christi iniuria celebrari. 844
Maria adorari potest, & quomodo non possit. (715)	Mariæ inuocatio, cui hoc opus dedicatur atq; commendatur. 847
Mariam præ Sanctis reliquis inuocari & patrocinari mortalibus. 723	De Mariis Euangelicis perperam multa docent & scribunt Nouatores.
Mariam quomodo in vita & morte nobis esse propitiam rectè petamus. 728	Marias Euangelicas aquilas esse circa corpus Domini congregatas: easdemq; per dentes Christo residuos in Iob designari. 10
Mariæ honestissimis rebus in Scripturis comparatur. (725)	Mariæ Egyptiaca per S. Mariam adiuta conuersio et penitentia. 745
Maria non minus sed magis post partum quàm ante benedicta & venerabilis. 725	Mariæ Egyptiaca multum profuit Maria inuocatio. (836)
Maria miracula & dona spiritualia; quomodo item miraculorum effexatrix, & cur initio non statim miracula fecerit. 735	Martha iniquè à Nouatoribus tractatur, præsertim à Brentio & Spangenbergio. 639
Maria auxilio Laudunensis Mulier in flammis illæsa conseruatur. 745	Martha defenditur aduersus Caluinum & alios. 639
Maria S. Hildebrando apparet, eidem vestem donat. (746)	(640)
Maria Christianorum genus tuetur iuxta Nicephorum. 747	Martha commendatur ab Augustino. Ibid.
Maria apparet Gregorio Thaumaturgo, Martino Turonensi, Musapuelia & aliis non paucis. 754	Martha & Magdalena Maria vitam pulchrè referunt. 638
(755)	Martha & Magdalena in Gallia Euangelizantium historia. 771
Mariæ ope Iudæi filius in medio ignis illæsus seruatur. 755	Martyrib. Doctoribus & Virginitibus gloriam specialem & Aureolam à Deo tribui. 231
Maria S. Iacobo Apostolo apparet. 756	Martyres à Christianis honorantur & benè. 691
Mariam rectè depingi cum Angelis: cum aurea corona: in medio Apostolorum. 776	Martinum Eifengreinium & Iacobum Rabum, pro Maria miraculis contra Nouatores editis libris depugnasse. 729
Maria templa visitantes non minorem laudem mereri, quàm illos qui olim ad S. Felicis Nolani peregrinabantur. 790	Matrimonium inter Mariam & Ioseph an fuerit perfectum. 38
Maria & Sancti ante Gnaphæum inuocati ab Augustino & aliis: malè ergò Chemnitius & Magdeburgi illum inuocationis faciunt auctorem. 719	Matrimonium inter Mariam & Ioseph quomodo possit dici perfectum vel imperfectum. 191
Mariam à veteribus mediatricem dici. 676	Matrimonium leui de causa soluunt Caluini. (204)
Maria virgo cur Lauretana dicatur. 792	Matrimonium quid. 193
Mariam Satanæ victricem verè fuisse. 801	Matrimonium cur tantoperè commendent Hæretici. (205)
Mariam sine Christi iniuria in morte inuocari. 802	Matrimonij tria bona. 194
Mariam illis tribus titulis merito exornari, eosq; candidè interpretandos esse. 802	Matrimonium Mariæ quomodo Augustino completum. 194
Mariam satia laudari & honorari non posse à mortalibus. 809	Matrimonium tuendum sine iniuria colibatus. 201
Maria cultu etiam imitationis honoranda. 810	Mater Moysis typus Mariæ. 47
Maria cur sedulo inuocanda. 818	Matthæus quomodo intelligendus cum describit Mariam & Iosephi historiam. 134
Maria verè gratia plena non sibi tantum, sed etiam aliis, verèq; benedicta & Regina totius castitatis, celo terraq; excelsior. 831	Matres

Index rerum.

Matres Christi omnes appellari posse, qui eius faciunt voluntatem. 325. 326	Meriti nomine tam æterna quàm spiritualia & temporalia contineri. 230
Matres ergo liberos affectibus sunt vehementes. 473	Meritum Mariae quomodo Ecclesia, & Patres agnoscant ac predicent. 237. 239
Matrem Dei esse quale quantumque donum sit. (524)	Mereri nos cooperando gratia. 239
Maternitas Dei in Maria quale donum. 524	Meriti nomen quomodo accipiendum, & quàm late pateat 230. 236. 237
S. Mechtildis testimonium de infantia, ac vita Mariæ. 102	Meritum duplex de congruo & condigno, tam Scripturaturis quàm rationi conueniens esse. 237
Mediator non modò Christus, sed etiam Moyses dictus à S. Paulo. 675	Merita Mariæ quomodo rectè considerari possint. (241)
Mediatores etiam Apostoli & Martyres dicti patribus. 675	Merita Mariæ maxima esse. 242
Mediatoris officium non adimitur Christo Sanctorum inuocatione. 721	Merita Sanctorum & nostra quomodo vel non Patres extenuent. 242
Melchisedech typus Christi. 128	Messias verè & naturalis filius Mariæ. 330
Melchisedech cur dictus sine patre & matre. 529	Methodius Martyr idemq; Tyri Episcopus ante Nicenam Synodum sub Constantino celebratam florens mirifice Deiparam laudat. 838
Melanchthon fingit Mariam timoris plenam & gaudij expertem in filij conceptione fuisse. 374	Methodius præclara docet de præstanti Maria dignitate. (838)
Melanchthon quid de meritis operum sentiat. 230	Micholitas multos hodie esse. 777
Melanchthon & Chemnitius agnoscunt gratiam esse internum donum, nec vllum posse eam consequi sine charitate & penitentia. 276	Minerva à Πυρρος è Iouis cerebro nata quid designet. (164)
Melanchthon studet Synodorum statuta ex historia visitationis deprimere. 411	Miraculum quale quantumq; sit Mariam virginem parere. 121
Melanchthon in Christum blasphemus. 519	Quæ miracula Deus in Maria virgine perpetrarit. (137)
Melanchthon quales mortuorum apparitiones excogitauerit. 754	Miracula circa Deiparam consideranda. 322
Melanchthonis & aliorum Hæreticorum error de inuocatione Sanctorum à Gregorio primùm instituta. (689. 828. & sequent.)	Mirabili mortè Deus castigauit blasphemum in Mariæ Nestorium. 342
Melanchthon frustra historiam de Cypriano, ubi inuocatio Sanctorum asseritur, suspectam reddere conatur. 839	Miraculum Dei eximium agnoscendum in eo quòd Maria sit Deipara. 356
Melanchthon Mariam imputat peccatum negligentie ob amissum puerum duodennem. 482	Miracula quæ concurrant ad Christi conceptionem. (372)
Melanchthon fingit Mariam putasse se esse alteram Euan. 486	Miracula ad sepulchra Sanctorum facta circa fideles eos inuocantes, Epiphanijsæculo. 719
Melanchthon Mariam ob hæc verba: Vinum non habent, mulieri peccatrici & Syropbenissæ comparans confutatur. 507	Miracula olim facta in S. Martini nomine. (722)
Melanchthon mitissimum Iesum magna quandoq; ira flagrasse scribit. 519	Miracula Sancti quomodo facere dicantur sine iniuria Dei per illos operantis. 727. 730
Melanchthon falsò asserit Sanctorum inuocationem & imaginum cultum à Catholicis ita exerceri, ut non differant ab Ethnicis moribus. 707	Miracula fiunt à Deo mediatè & immediatè. (730)
Merita Sanctis tribui posse sine iniuria Dei, & gratia diuina. 229	Miraculorum usus & fructus. 732
Merita & præmia Iustorum inæqualia. 231	Et quàm perperam de illis iudicent Nouatores. (733)
(540)	Miracula Sanctorum publicè olim in templis recitabantur. 732
Meritum operum, gratiam, fidem & charitatem præsupponit. 231. 237	Miracula Sanctorum qui hodie virulentè proscindant, & quos æmulentur. 734
Mereri & dignus esse quomodo quis in Scripturis sepe dicatur. 238	Miracula Deum etiamnum per Sanctos passim operari in Ecclesia. 734
Meriti nomen quot modis vsurpetur. 236.	Miracula Virginis in Bavaria etiamnum esse frequentia. 747
(237)	Miraculi Mariæ in Theophilo exhibitum, cui ob Mariæ inuocationem, restituitur syngrapha diabolo tradita. 742
Meriti nomen antiquis valdè vsitatum. 238.	Miracula, aliaque præclara gesta ac virtutes, quomodo Christo Deo, Mariæ, et aliis Sanctis attribuantur. 404
Meritum hominis ante iustificationem esse nullum. (238)	Miracul
De Meritis operum quomodo doceant Catholici. (230)	

Index rerum.

Miraculum Mariae de duobus hominibus Anconae integre restitutum.	747	Mulieris appellatio in Maria omnium honorificentissima.	508. 513
Miracula circa Mariamastigas praestita.	747	Mulieris Evangelicae, quae exclamavit; Beatus venter, &c. defenſio, & eius laus. 532. & deinceps. 539.	(& deinceps.
Miracula circa Mariamastigas praestita.	747	Mulieres ad sacrificandum ineptae.	711
Miracula edicendum est ad Sanctorum imagines.	762	Mulieribus adempta facultas publicis officiis & Reipublicae praesidendi.	711
Miracula varia ad Mariae imaginem edita.	763	Mulierum conuictum Clericis fugiendum esse Augustinus verbo & exemplo docuit.	216
Missae quo consilio offeratur in honorem Mariae.	713	De Muliercularum subintroductoribus quae Clericis cohabitabant.	216
Et quomodo in ea petatur Mariae patrocinium sine iniuria Christi.	ibid.	Mulieres virgini Matri imprimis deuotae & excusatione dignae circa cultum eiusdem virginis.	777
In Missa Aethiopum Maria etiam inuocatur.	842	Mulieris appellatio Mariam illustrat.	537
Missae priuatae Gregorium Magnum Lutherus auctorem facit.	829	Mulieres plerumque, luctu immodico, morientes amicos prosequuntur, contra exemplum Beatae Virginis.	(538
Missae sacrificium pro defunctis offerendum Aeriis negat.	711	Mundus duo nomina veneratur Iesu & Mariae.	663
Missam Apostoli celebrarunt, hocque sacrificium Ecclesiae commendarunt.	712		
Missam an celebrare liceat in honorem & memoriam Sanctorum?	712		
In Missa quomodo petatur Mariae patrocinium sine Christi iniuria. 713. quodque non pro Maria & Sanctis in Missa rogemus, sed ob illos gratias Deo agamus, & illorum intercessionem petamus.	714		
Mitatron Hebraeis, quid, & quo ad Mariae nomen transferatur.	8		
Molinaus Catholicè mortuus.	175		
Mons typus Mariae.	15. 150. 242		
Monachorum & Monialium vitia non esse in prauidendum bonorum.	95		
Moniales vitam & exemplum Mariae spectare debent.	(95		
Monasticam ac Monachos calumniantur Haeretici.	(409		
Monachorum institutum probatissimum esse in Ecclesia.	409		
Monasticus status quis, quam praeclarus & vnde disti Monachi.	645		
Monachorum non esse inuentum quod Gens. 3. legatur: ipsa conteret caput tuum.	654		
Mors quibus dura & quibus suavis ac optanda.	600		
Mors piorum preciosa & fructuosa.	599		
Mos erat flores in Ecclesiam deferendi atque spargendi.	(774		
Mos asseruandi religiosas faeminas in templis a Iudeis ad Christianos dimanauit.	95		
Mulieres cur Sacerdotes esse non possint.	72		
Mulier amicta Sole typus Mariae.	77		
Mulieres tribus malis se subiugant.	120. 265. 439		
Mulieres cur tot aerumnis obnoxiae.	119		
Mulieres grauidae & parientes quam miserae torqueantur.	119		
Mulierem grauisimè accusat Tertullianus.	119. 484		
Mulier fortis Mariae.	103		
Mulier circumdans virum, quid apud Ieremiam.	150		
Mulieris nomen etiam virgines includit.	189. 508.		
	(509		
Mulier tria sata fermento commiscens typus Mariae.	(324		
Mulieres grauioribus affectibus quam viri laborant.	(473		
Mulieres cur negotiis & officiis publicis non praeficiantur.	473		

N.

Nascendi supra naturam tres modos colligi ex sacris Scripturis.	145
Narses insignis belli Dux nullum committit praelium, nisi Mariae monitis excitatus.	756
Natura temere ut nouerca accusatur.	40
Natiuitatis Mariae festum cur institutum & celebrandum in Ecclesia.	84. 85. 86
Natiuitas Mariae omnium festiuitatum Christianarum origo.	84
Natiuitatis Mariae celebritas eiusdem sanctificationem comprobat.	69
Natiuitatis Mariae festum cur summa cum veneratione inuitis Haereticis celebrandum.	85. 86. 88.
	(89
Natiuitatem Mariae etiam Angelis attulisse gaudium.	89
Natiuitas & pueritia Mariae miraculis plena.	92
Natiuitas Mariae incidit in mensem, quo Eua creata est.	82
Natiuitas Mariae cum Natiuitate Ioannis in multis conuenit.	82
Natiuitas Mariae plus gaudij, quam Natiuitas Ioannis attulit.	82
Natiuitatis Mariae festum quanta sit excellentiae, quantique fructus.	83. 85
Natiuitatem Mariae irreuerenter, & indignè reiciunt Haeretici.	85
Natiuitate Ioannis maioris faciunt Haeretici, quam Mariae.	85. 86
Natiuitas Mariae quarum rerum nos admoeat.	(83
	87
Natiuitas Mariae summa laetitia festum.	87
Natiuitatis Christi dies Mariae faustissimus.	443
Natiuitas Christi quando contigerit.	447. 448. 440
Natalis Christi in Ecclesia per celebris.	447
Natalem Christi reuerenter habendum, tam Angelis quam Patres omnes praedicant.	448
	Natiuita-

Index rerum.

Natiuitatis Christi nox sacrosancta et benedicta.	448	Nouitatis varia epitheta.	52
Natalitium Christi festum abolere conatur Caluimista.	(449	Nouitatem vocabulorum, lectionumque vulgarium maxime vitandam.	52. 287. 289
Natalem Christi non hypocriticè coli à Catholicis, ut fingit Sarcerius.	449	Nouatorum cedendum non esse, qui nimium sibi sumant in mutandis verbis vulgatae lectionis.	287. 289
Nepotiani Presbyteri sollicitudo circa templum & altaria.	774	Nouatores non solidè probant ex Scriptura Baptismum paruulorum & fidem propriam paruulorum aduersus Anabaptistas.	410
Nescire aliquid quando quis dicatur.	368	Nouatores falso immoderatos affectus Mariae tribuunt.	474
Nestorianorum dogma.	342	Nouatorum errores circa Sanctorum apparitiones.	752
Nestoriani noui apud Polonos & Hungaros.	328	Nouatores impudenter obtreclare templorum Mariae fundatoribus.	767
Nestorij error, eiusque in eo tegendo fraus.	341. 347. 348	Nouatores in plerisque Bernardo credunt, circa Virginis cultum non credunt.	817
Nestoriani erroris refutatio ex sacra Scriptura.	345	Nouatores de more patribus abiudicant quod ipsis in patrum Scriptis parum arridet.	835
Nestorius Deiparam Mariam esse simulatè & in falsum sensum admittit.	346	Nouatorum opinio est, animam Christi paruuli sic profecisse, ut non fuerit semper perfecta.	365
Nestorius refutatur.	345. & deinceps.	Nouatores Mariae cultum improbant grauius in tres personas diuinas, in Virgine ipsam, in Patres Ecclesiamque totam delinquent, & in seipos faciunt.	846
Nestorius qualis.	341. 342. 345	Nouatorum quanta sit licentia & impuritas, praesertim circa coniugium. 204. exempla memorabilia. Ibid.	
Nestorium quid & quis in errore induxerit.	345. 342	Nubes leuis, & in qua vestigium hominis apparet, typus Mariae.	138. 149. 152
Nestoriani ex Pelagianis nati.	241		
Nestorius blasphemus in Christum & Mariam.	342.		
	(344		
Nestorius è sola Scriptura vult probari dogmata religionis.	342		
Nestorius quos habuerit fautores.	343		
Nestorius excommunicatur & exulat.	342		
Nestorij lingua blasphemata à veribus corrosa.	343		
Nestorium in quibusdam Lutherus sequitur.	343		
Nestorius terra dehiscente absorptus.	343		
Nestorium Beza & Caluinus sequuntur.	345		
Nestorianismum plures complexi defenderunt.	347		
Nestorium Brentianum sequuntur.	345. Sacramentarij nem, & Vittenbergensium iudicio, Flacciani. Ibid.		
Nestorius Deiparae contemptor grauius punitur.	747		
Nestorij scripta exurenda.	748		
Nicana Synodi patres vna cum Constantino Magno, de Virgine colenda senserunt.	838		
Nicana Synodus secundum Deiparae cultum approbat & confirmat, sicut quorundam patrum in illa confessiones ostendunt.	826		
Nicolai Cusani laus.	56		
Nicolaus Cusanus pulchre immaculatam Mariae conceptionem defendit.	56. 59		
Nicolaus Haeresiarcha Princeps Apostatarum votam Deo castitatem violantium.	205		
Nobilitas Mariae secundum carnem. 25. Et quod ea ex utraque tribu, Iuda & Leui pendeat.	27		
Sanguinis Nobilitas virtutis decus auget & ornat.	26		
Nobilitatis fuco abutuntur, qui generis, non virtutis claritatem ponderant.	26		
Nobilitas Mariae ad Christi nobilitatem vindicandam pertinet.	27		
Nobilitatem in Christo duplicem fuisse.	27		
Nobiles de suis genealogiis ambitiosius contendunt.	25		
Nobilitati Mariae detrahunt Haeretici.	25. 26		
Nobilitas contempta & gloria nobiliorem & sublimiorem hominem reddit.	26		
Nobilitatem duplicem in Christo extitisse.	27		
Nomina diuersa eidem saepe tribui.	24		
Nouatorum plerique peius, quam Iudaei & Turcae de Maria merentur. In Praefat. Operis.	52		
Nouitas in religione & Ecclesia suspecta.	52		

Index rerum.

Ordines Religiosorum multi Mariam ut patronam colunt. 812
Ordinem diuinum ab his perturbari qui Mariam suu cultu defraudant. 846
Originale peccatum vitiorum omnium fons. 39
De Originali peccato errores Hæreticorum. 60
Originale peccatum quid, & quàm perniciosum. 39. 40
Originale peccatum solum sufficere ad condemnationem. (40)
Originale peccatum Illyrico Substantia non Accidens. 60
Originale peccatum quid Hæreticis. 60
Originali & actuali peccato omnes obnoxij. 40
Originali peccato nunquam actualiter subiecta fuit Maria. 50
Originalis peccati pœnas Maria quatenus experta sit. 79. Et quomodo in ipsa sola corruptibilitas cum incorruptibilitate potuit concurrere. 79
Origenes magnus Mariæ amator. 53
Origenes summus voluptatis contemtor. 53
Origenes inuocationem Virginis minimè improbauit. (838)

P.

Papatus nomen hoc tempore gloriosum magis, quàm odiosum. 92
Papa nomen veteribus agnatum. 92
Paracelsus Mariam Adami filiam esse negat. 20
Paracelsus Christum ex Virgine, non de Virgine carnè summsse asserit. 20
Paracelsus quàm nefarie de Christo scribat. 20
Paradisus typus Mariæ. 47. 82
Parentum Mariæ historia & laus. 31. 33. 36
Parentes Mariæ nequæ quàm fuisse obscuros, & egenos, sed nobiles, & qui fuerint. 7. 30. 31. 32. 33. 34. 36
Parentes pauperes cur Christus elegerit. 35
Parentes Mariæ quando mortui. 91
Parentes Deo & Ecclesiæ suos filios consecrare, & visitum olim fuit. 93
A Parentibus Ioannis de Mariæ partu dicturus cur Lucas Euangelium auspicietur. 124
Parentum primorum formatio, Christi ex Virgine natiuitatem præbuit & adumbravit. 127
In Parentibus Christi accusandis, intolerabilis est aduersariorum petulantia. 492
Parentes suos cum Christus in templo alloquitur, quis sit sensus uerbarum Christi. 494. quodq; Christi parentes inuocari merito non possint, contra Nouatores. (494)
Parentes amauit Christus & honorauit plurimum. 495
Parentes sapè à filiis negligendi exemplo Christi, quando & cur. 496. 511. 531. 530
Parentes plerumq; in filios peccare grauius, esseq; crudelès & impios. 495. 496
Parentes Iesu quomodo depingant Hæretici. 477
Parentes & amici, uera pietatis studiosi fugiendi. 496
Parentes Christi regnum eius non mundanum sed spirituale fore cognoscebant. 497
Parentes Christi quomodo non intellexerint Christum, & ob hoc eos non esse culpabiles, easq; merito dubitasse, & quare. 503. 504

Parentes Domini quò fuerint admirati de Christo. 501
Parentes Christi omnium laudatissimi atq; felicissimi. 524
Parisienses neminem in Theologorum numerum cooptant, nisi sanctè iuret se in asserenda Virginis Matris illibata conceptione constanter perseueraturum. 51
Patres in quibus præstèi rectoribus. Doctoribus. & cõtra. 50
Patres quomodo & quare nullum præter Christum à peccato excipiant. 49
Patres quo iudicio sequendi, cum inter se dissentire uidentur. 180
Patres quomodo dicantur meruisse Christi incarnationem. 237
Patres quomodo Sanctos inuocant. 301
Partus Mariæ uerè opus Spiritus sancti. 183
Parturitiõ Mariæ doloris experta, & gaudij plena. 183. (184)
Patres quomodo legendi, sicubi Mariæ dignitatem imminuere uidentur. 569. quæ idem cauio adhibenda in legendis & iudicandis patribus. 570
Patribus non plus quàm Ecclesiæ tribuendum. 574
Parisiense decretum depura conceptione Mariæ. 51
Passiones & propassiones seu πρὸς ἁδελφούς differunt plurimum. 473
Passio Christi quo tempore facta. 377
Pascha celebrare suo tempore contemnant Hæretici. 377
Pastores Bethlehemitici primam Christi natalem celebrarunt. 417
Patrum sententiæ quæ puram Mariæ conceptionem asstruere uideantur. 53
Patrum testimoniis comprobatur, quod statim facta fuerit conceptio, postquam Angelus à Mariâ discessit, et illa consensit mysterio. 374. 375
Paupertas uoluntaria in Scripturis fundata. 451
Paupertatis Christi nascentis indicia. 451
Paupertatem Christi & Mariæ in Bethlehem diligenter consideranda. 445. 446
Paupertatem pertimescunt demones. 452
Pauperes parentes cur Christus elegerit. 35. 445
Paupertatem Christi & Mariæ uoluntariam fuisse, non coactâ. (424. 451)
Paula Læta filia Deo consecrata antequàm nata. 93
Paulus cur Virginum pro nubus dictus. 113
Paulū nō appellare Mariâ mulierè per contumeliã. 509
Paulini testimonium de templorū ueterum ornatu & elegantia. 775
Peccatum quid, quottuplex, & eius effectus. 39
Peccatum Originale & Mortale, quid utrumq; quibus nominibus ac rebus in Scripturis appellentur, significentq; & eorum effectus. 59
Peccato tam Originali quàm Actuali quomodo omnes obnoxij. 40. 41. 42. 49. 75
Peccatum Hæreticis Substantia non Accidens. 40. 60
Peccata Caluino æqualia, ita ut uenialia & mortalia non distinguantur. 40
Peccato omnes teneri præter Christum, nullumq; sine eo uiuere. 49. 74. 75
Peccatum non est nisi uoluntarium. 484
Peccata an in Sanctis hæreant. 483
Peccatum idololatriæ ex duobus pendere. 688
Pelagiani Originale peccatum negant. 40
Pelagia-

Index rerum.

Pelagianorum præcipui errores. 49
Pelagianorum errorem de sanctificatione infantium tuentur Nouatores. 68
Pelagiani melius de Maria, quàm Nouatores iudicant (76)
Pepuziani & Collyridiani mulieres etiam Sacerdotio honorandas uolunt. 72
Peregrinationes ad honorem B. Mariæ à ueteribus sapè susceptæ. 702
Peregrinationes sacras Ecclesiæ hostes contemnant, & cur. 778
Peregrinationes ad certa loca quando sint laudandæ. (782)
Peregrinationes ad terram sanctam, ad Apostolorum limina Romam olim fuisse frequentes. 782
Peregrinationum sacrarum hostes in Synodo Gangrensi olim damnati sunt. 783
Peregrinantes ad sacra loca iure cum sancto Augustino laudamus. 790
Petere in Mariæ nomine quid sit. 723
Petrus Martyr in Moniales iniuriosus. 94
Petra typus Mariæ. 379
Petrus Apostolus probrosè à Brentio exagitatur. 485
Petrus Damianus quomodo Mariam extollat & uenerandam ostendat. 819
Philosophi Ethnici Hæreticorum Patriarchæ. 164
Philippi Menzelij Doctoris Medici ac Professoris Ingolstadiensis, & P. L. in Deiparam Poemata Post Præfat. 110. 224. 384. de die Natali Christi Seruatoris. 435. 575. 646
Phœnicem nasci sine coitu. 167
Philippus Melancthon. uide Melancthon.
Pij Quinti lex de conceptione B. Mariæ Virg. 41
Pius V. ferias Sanctorum ad pauciores reduxit. 96
Platzius aduersus Catholicum Mariæ cultum impie debacchatur. 800
Platzius non dissimilis blasphemus contemtori Ecclesiæ Goliath. 800
Platzio displicet quod Catholici de Mariâ legant & cantent: Ipsa conteret caput tuum. 801. sed consutatur. 801
Platzius pro absurdo ducit, Mariam in morte à Catholicis inuocari. 801. sed consutatur. 802
Platzius indignam præclaris illis epithetis, ut sit Regina, aduocata, uita, dulcedo, &c. Mariam impie iudicat, sed consutatur. 802
Platzius impius Mariæ hostis ægrè fert Psalterium in Mariâ laudem transformatum. 802
Platzium & alios perperam obstrepere Bonauenturæ et pius Mariæ Psalterium recitantibus. 803
Platzius Angelicam salutationem temerè procaciterq; oppugnat. 804
Platzius Rosarum & Psalterium & Sodalitium Virginis probrosè insectatur, earumq; rerum usum damnat ob multiplicem ignorantiam. 804
Platzij argumentationes uanas atq; ridiculas esse aduersus Angelicam salutationem & cultum Deiparæ Virginis. 805
Platzius qualem Theologiam sequatur. 805
Plerare super mortuos bonum est. 560

Poetica exempla, quæ fidem de Virgine matre faciunt probabiliora. 164
Polygamiam Hæretici laudant & suadent. 204
Pomeranus Ieremiam obtrellat. 66. 68
Pomeranus ridet Catholicos asserentes Mariæ sanctificationem in uero. 66
Pomeranus corrumpit Scripturam de sanctificatione Ieremias. 67
Porta clausa typus Mariæ. 13. 140. 151. 152. 175
Potamiæna uirgo post mortem Basilidi apparet. 753
Præcepti primi legis summa quæ sit & sententia. 687
Præcepto primo qui nam idololatriæ contineantur ac damnentur maxime. 687
Prælatos & Doctores Ecclesiæ quales exemplo Christi esse oporteat. 530
Præsentationem Mariæ quomodo derideant Centuriatores. 90. 91
Præsentationis festum Romani non celebrant. 96
Præsentationis Mariæ festum nō contemnendum, olimq; à multis obseruatum fuisse. 96
Premia Beatorum diuersa esse. 231. 232
Preces Ecclesiæ omnes ad Deum rectè diriguntur, & per Christum terminantur. 697
Primogenita cur Deus sibi soli offerri uoluerit. 98
Primogenita omnia apud Iudæos Deo consecrabantur. (177)
Primogenitus in Scripturis quomodo accipiatur. 189
Primogenitos offerendi ritus apud Israelitas. 456
Principum ueterum non solum in egenos, uerum etiam in Ecclesiam iuuandam, Deiq; cultum ordinandum munificentia. 773
Principes quid maxime in foundationibus Ecclesiarum spectarint. 773
Principes non minus Religione, quàm uiribus & armis certare ac uincere posse. 821
Principum Christianorum posteriorum pietas in Mariâ ueneranda à Constantino Magno eiusq; Matre Helena originem duxit. 836
Principum Bauariæ Alberti Quinti eiusq; filij Guilielmi insignis erga Virginem Deiparam pietas. In Epistola Nuncupatoria.
Propositiones generales sapè cum restrictione accipiendas in Scripturis. 43. 49
Propheeta apud Esaiam Mariæ typus. 85
Propheeta & Patres ueteris Testamenti ad Mariam Propheeta sum accessisse cum gaudio. 85
Pseudochristiani qui dicantur Augustino. 171
Pueri in Camino ignis illasi, typus Christi & Mariæ. (137)
Puerperium Mariæ quale fuerit. 179. 443. (454)
Puerperæ leges non pertinere ad Mariam. 178
Puerperas purificandi ritus. 456
Puerperium Mariæ cum primis illustre. 455
Puerperas à Catholicis non collocari in potestate Satana, nec haberi pro obsessis aut excommunicatis, ut nobis assingit Brentius, & Spangenbergius. 471
Puerperæ Catholica quomodo in Ecclesia tractentur. 471
Puerperis

Index rerum.

Puerperis benedicendi morem Catholicum cur aspernentur Hæretici. 471
 Vera Ecclesie doctrina de statu Puerperarum. 471
 Pulchra Imperatrix tria templa Deiparæ constituit, eaq; ornatisima. 769
 Pulchra reliquias. 40. Martyrum cohonestat. 775
 Pulchritudo corporis in quibus consistat. 102
 Purificationis Mariæ, oblationisq; Christi festum quæ nobis meditanda proponat. 456
 Purificationis festum cur ὁ πατριῶν vel ὁ πατριῶν dicitur. (467. 469)
 Purificationis festum unde originem habeat. 466

Q.

Questionum Theologicarum ad Christum & Mariam pertinentium triplex genus, earumq; series ac catalogus. 38
 Questiones Theologicas ex solis Scripturis diiudicari, & absolui omnino non posse. 39
 Questio Hæreticorum de Mariæ & Eua peccato impietissima. 484. 487
 Quinimo vox quid significet, & quomodo accipienda. (537)

R.

Rabbinus Heccados summae auctoritatis apud Iudeos. (13. 36)
 Rabbinus veteres Mariam peccato liberant. 79
 Rabbinus Mariæ virginitatem defendunt, & Scripturis comprobant. 154
 Rebecca typus Mariæ. 12
 Redemptio duplex. 44
 Redemptor mundi quomodo alius esse potuerit, quam Christus ex Virgine natus. 317
 Reginaldus Dominicanus per Mariam in extremo vita periculo seruatus, & ab omni astu libidinis liberatus. 811
 Regnum Dei etiam hodie ad gentes transferri. 171
 Regina cæli apud Hieremiam quomodo accipiat. (710)
 Religiosos malos non esse in præiudicium bonorum. (94)
 Reliquie quadraginta Martyrum à Pulchra cohonestantur. 775
 Reliquias sacras Catholici adorant; Hieronymus præsepe Domini; Basilus imagines. 716
 Respicere qua dicatur Deus in Scripturis. 427
 Reuelationes magnificandæ. 55. 62
 Reuelationes Mariæ cælii factæ. 100. 103
 Rodolphus Agricola puram Mariæ conceptionem defendit. 65
 Rodingus. vide Guilielmus.
 Rosariorū & Coronarum vsus cur reprehendant Hæretici. 302. 303. 804. Obiectis eorundem respondetur. Ibidem.
 Rosaria quomodo vtiliter cum magno sensu pietatis recitari possint. 303
 Rosarij quindecim mysteria. 303
 Rosarium vetus & approbatus vsus. 304

Rosarij & Psalterij quæ sit vtilitas. 804
 Rubus ardens incombustus, typus Mariæ. 137. 148. (177)
 Rupertus Tuitiensis suis à Mariæ precibus impetrabile ingenium. 746
 Rupertus Tuitiensis præclare de Mariæ loquitur. 817
 S. Rupertus Bauarorum Apostolus Ratisbonæ, & in veteri Oetinga Mariæ templa exstrui curauit. 768. (825)

S.

Sacerdotium mulieribus interdictum. 72
 Sacramentorum error de veritate corporis Christi in Eucharistia refutatur. 338. 344.
 Sacrilegos hodie esse quam plurimos vim sacris litteris adferentes. 499
 Sacrificium soli Deo offertur. 697. Et quomodo in honorem Sanctorum sacrificare sit licitum. 712
 Salomon typus Christi. 46
 Salutandi mos apud Iudeos. 261
 Saluandi virtus diuinitati Christi tribuenda. 346
 Salutatio & inuocatio Deiparæ Virginis præsidium esse aduersus nocturnos terrores. 809
 Salutantes in alienum officium irrumpere, vanum esse Caluini phantasma. 296
 Salutantes Deiparam, de illius presentia certo statinere debent. 296. 298
 Ad Salutandam Virginem optandum vt multi aspirant ex professo. 304
 Samuel Deo oblati in templo. 90
 Samuel per pythonissam euocatus, vt Regi Saul apparuerit. 752
 Sanctitas Mariæ quomodo auctior facta. 72
 Sanctificatio Mariæ quomodo, quando, quoties, & ad quid facta. 65. 70. 71
 Sanctificari & mundari quomodo ea in Scripturis & à Theologis dicantur, quæ sancta & munda sunt, & cur. 67. 70
 Sanctitatis diuersos esse gradus Mariæ cõpetentes. 65. 71
 Sanctificationis privilegium cur Ieremiæ peculiarius datum. 68
 Sanctitatis sanctificationisq; nomen aliter Deo, quam Mariæ conuenire. 65. 71. 80
 Sanctum & sanctificatum quid in Scriptura dicitur. 67
 Sanctos mirificis prærogatiuis beat Deus. 73
 Non sanctificantur in vtero matris infantes, sed nati egent Sacramento. 68
 Sanctificare quomodo accipiatur in Scripturis. 66
 Sanctificatus cur Christus à patre dicitur. 70
 Sanctificati etiam Angeli dicantur. 70
 Sanctorum inuocationem probant vel ipsi etiam Hæretici, eamq; variis modis confirmant. 301
 Sanctos orare pro Ecclesia nostra asserit confessio Saxonica. 312
 Sanctos quomodo vel non pro nobis orare, nobisq; patrocinari asserant Sectarij. 299. 312
 In Sanctorum inuocatione damanda quam ridiculi sint Hæretici. 299
 Sanctos in cælis esse, nostrisq; memoriam ac curam habere, non dormire vsq; ad diem iudicij. 311. 313
 Sanctorem

Index rerum.

Sanctorum nomina quotidie olim in Missa recitari solita. 305
 Sanctos res nostras cognoscere. 313
 Sanctos multa fecisse admiranda potius, quam imitanda. 327
 In Sanctorum membris nihil inboneflum. 337
 Sanctum quomodo Christum vocent Centuriatores. 372
 Sanctum & sanctitas quid, & quomodo accipiantur. (372. 373)
 Sanctorum ad alios accessum sæpe fuisse felicem ac salutarem. 404
 Sancti quò magis seipsos deiciunt, eò sunt coram Deo sublimiores. 425
 Sanctos errare posse concedunt Orthodoxi. 502
 Sanctorum presentia corporalis multis sæpe salutaris fuit. 545
 Sanctorum letitia in Assumptione B. V. exhibitæ. 613
 Sancti potentiores sunt in cælo ad auxiliandum, quam in terris. 684
 Sancti induerunt viscera misericordiae. 684
 Sancti coluntur à Catholicis sine peccato idololatriæ. 688
 Sanctis vota facere & in eorum memoriam offerre antiquus mos est. 708
 Sancti quomodo colantur ab Ecclesia. 698
 Sancti quomodo auxiliares sine Dei iniuria agnoscipossint. 728
 Sanctos rebus humanis libenter interesse. 753
 Sanctorum & Mariæ cultus à Gregorio non sumit originem, vt Philippus Melanchthon cum suis affectis somniat. 828
 Nulli Sanctorum, sed soli Deo Sacerdos offert sacrificium. 697
 Sanctorum ferie cur institutæ & obseruandæ. 698
 Sancti quomodo honore afficiendi secundum Damascenum. 698
 Sanctos etiam peculiariter honorare & inuocare, sicut patronos & intercessores, Ecclesia docet. 698
 Sanctorum nomina semper in Ecclesia sunt ad altare recitata. 698
 Sanctorum templa sæpe à Christianis olim visitata, & qua de causa. 699
 Sanctis & amicis suis quantum honoris Christus tribuat in cælo. 673
 De Sanctorum statu in cælo qua fides Ecclesie. 685
 Sanctificandi & erigendi templa in Mariæ & Sanctorum memoriam vetus Ecclesie mos est. 766
 Sanctorum inuocationem ante Gregorium non receptam nec probatam in Ecclesia apertum figmentum esse. (829)
 Sanctorum & Mariæ bonos illustrat, non obscurat Christi gloriam. 843
 Sapientiam tam creatam quam incretam Christo ab initio perfectè competere. 366
 Sapientia experimentalitantum Christi profecisse. 366
 Sara typus Mariæ. 4. 6
 Sacerdotes Mariæ anteferunt Sectarij. 200
 Sacerdotes cur neget parâ conceptionem Mariæ. 59
 Sacerdotes in Mariam contumeliosos. 504
 Sacerdotes Basilium Monachorum cæcus primùm instituisse confingit. 829

Satan cur & quomodo nesciuerit de virgineo partu. (122. 129)
 Satan cur virgines maximè persequatur. 123
 Satana studio virginitatè Mariæ à multis oppugnari. (124)
 Scholasticorum sententia & veterum Rabbiorum, Maria immunis ab omni peccato actuali fuit. 78. 79
 Scholastici ex Scriptura & Patribus docent plenam & perfectam Christi conceptionem in instanti factam. 363. Et quod Christi caro sine diuinitate concepta non fuerit. 364
 Scala Iacob typus Mariæ. 13
 Schenckius in Mariam impius. 62
 Scriptura liber Hæreticorum. In Prefat. totius Operis.
 Scripturis non omnia contineri, nec omnia ex iis petenda ac soluenda. 30. 39
 Scripturis omnia sua etiam absurdissima ac turpissima tegunt excusantq; Hæretici. 197. 198. 245
 Scriptura sensus mysticus ad multa confert. 152. quamuis non sufficiat ad dogmatum auctoritatem. Ibid.
 Scripturam multas & graues difficultates habere. 198
 Scripturam in multis non esse apertam & perspicuam prodest. 198
 Scripturarum deprauatores etiam tempore Apostolorum fuisse. 198
 Scripturam facere omnium rerum iudicem, Hæreticorum est, ac fons omnium errorum. 199
 Scripturarum non tam textus, quam sensus spectandus & urgendus est. 199
 In Scripturis intelligendis quam facillè sit falli ac fallere suo exemplo probant Hæretici. 192
 Scriptura sacra quam malè à Nouatoribus sæpe tractetur. 246
 Scripturæ familiare propositum sermonem ad absentes habere. 496
 Scripturas nihil omnino, ne minimum quidem apicem in se ociosum sine pondere continere. 274
 Scriptura communis thesaurus omnibus inseruiens. 295
 Scripturam varios sensus posse admittere. 635
 Scripturam simpliciter loqui de Christo & B. V. nihil ipsorum gloriæ detrahent. 661
 Scripturæ exempla de Sanctis post mortem apparentib. 752
 Scriptores conceptionem Mariæ immaculatam propugnantes. 80
 Scripturæ loca vt concilientur, opus est distinctione. (674)
 Sebastiani Flaschij Mansfeldensis, à Lutheranis Catholici testimonium de summa Lutheranorum libidine. 204
 Sensus & membra omnia quam sedulo custodiuerit Maria. 102
 Sectarij haud tutum est concedere vt Maria in peccato concepta dicatur. 59. 60. 61
 Sectarij ex quo fonte coniugium adeo commendent, ac defendant. 205
 Sectarij hodie multis modis obscurant & deprauant Mariæ dignitatem & excellentiam. In Prefat. lib. 1.
 Sectarij quam sint maledici in Patriarchas & Moysen, & in Christi Apostolos contumeliosos. In Pref. Operis.
 Sectarij maioris faciunt Ioannis Baptistæ, quam Mariæ festum natalitium. 85

Index rerum.

Sepulchro Domini quomodo comparetur Maria. 138
 Sequi Christum, & in Christo manere & credere quid
 Hæreticis. 273. 279
 Serueto Christi corpus de substantia Dei genitum. 326
 Sibylla, Maria nomen cognouerunt. 6
 Sibyllarum ingens apud Ethnicos auctoritas. 161. 163
 Sibyllarum testimonia pro virginitate & partu Ma-
 ria. 161
 Sibyllas decem easdemq; virgines fuisse. 163
 Sibyllarum oracula cur magni facienda. 163
 Sibylla Christo & Ecclesia apud Ethnicos seruiuerunt.
 (163)
 Sibylla matrem Dei venerata. 163. 266
 Sibylla non multo aliter, quam Angelus gratulata Ma-
 ria. 266
 Sibylla vaticinium de B. Virg. 534
 Signa & miracula Dei habere aliquid excellens, & in-
 usitatum. 456
 Silentium quàm sollicitè cõuerit Maria. 101
 Silentium Maria virginibus obseruandum. 218
 Simulachra Christo in Ægyptum veniente rursus. 150
 Simeon iustus de sensu Esaiæ: Ecce virgo & c. aliquando
 dubitauit. 159. 219
 Simeon quomodo iustus & timoratus. 464
 Simeon quomodo se in templo erga Christum gerat. 464
 Simeon veteris legis Sacerdos, eiusq; laus. 464. 462.
 (464)
 Simeon quomodo in spiritu in templum venisse dicatur.
 (464)
 De Simeonis iustitia quid sentiant aduersarij. 462
 Simeonem ob veram iusticiam à Luca commendari. 463
 Simeon quomodo gladium Maria prædixerit. 549
 Simeon insignis amator & prædicator crucis Christi in-
 xta Lutherum. 554
 Sion typus Maria. 48
 Συεραωνοι mulieres quales. 216
 Smalcaldicæ Synodi articulus impius. 61
 Schmidelinus & Wigandus ad saluandam Mariam
 mandatum Dei requirunt. 299
 Schmidelinus in Mariam contumeliosus. 302
 Sodales B. Mariae, aliaq; confraternitates ac pios bo-
 norum cœtus laudandos & promouendos esse. 304
 Sodaliitium B. Virginis probrosè Platzius insectatur.
 (804)
 Soli Christus comparatus. 336
 Soli Maria comparata. 15. 16. 83. 177. 180. 442
 Somnus piorum Deo vigilantium qualis. 103
 Spiritus sancti testimonium, est consensus patrum, lo-
 quentis in illis. 136
 Spiritus S. paulatim docet illuminatq; Ecclesiam. 39. 50
 Spiritus sancti administratio quæ, & qualis. 39
 Spiritum S. cur miserit Deus. 39
 Spiritus S. tam cæteris Ecclesiæ Doctoribus, quàm Apo-
 stolis promissus. 136
 Spiritus S. duo miracula in Maria effecit. 176
 Spiritus differenter loquitur in Patribus. 570
 Statuões Hugo Victorinus tres numerat, primãq; in tem-
 plo Virginis haberi solitam asserit. 784
 Stephani Vngariæ Regis in Deiparam pietas. 767
 Stephanus Vngariæ Rex Christianus factus Mariana

impensè veneratur. 821. Regnum item, seq; & fili-
 um suum Mariae patrocinio commendare solebat. 821
 Stephani de Malsbot error de usu Angelicæ salutatio-
 nis in veteri Ecclesia. 305
 Stella Maria comparatur. 5. 13. 180
 Sternbergeriani Christum ex coitu Iosephi cum Maria
 natum impiè mentuntur. 136
 Stella ex Iacob typus Maria. 151
 Suuenckfeld ius Christo maternam originem detrahit.
 (326)
 Suida locus de Sacerdotio Christi corruptus cautè legen-
 dus. 20. 21
 Suida error de Maria obstetricibus. 178. 179
 Superbia etiam in rectè factis timenda. 429
 Superbia cur Hæresum mater dicta. 429
 Susanna Maria comparata. 215

T.

Tabernaculum Dei Mariam esse ac dici. In Præfat.
 Operis.
 Tabernaculum typus Maria. 47
 Ante tabernaculum siue templum mulieres quadam le-
 gis tempore excubabant, & præ cæteris vacabant pie-
 tati. 94
 τὰ πρὸς τὸν θεὸν vocabulum variè accipi apud Græcos.
 (424)
 Templum & thronus Salomonis, typus Maria. 16. 46.
 (292)
 Templum Argonautarum Maria consecratum. 6
 Tempus auget sapientiam. 50
 Templi Salomonis & Maria quantum discrimen. 84
 Templum pacis, ac palatium & aurea statua à Romulo
 posita corruerunt pariente Virgine Maria. 160
 Tempus aduentus Messia cur abbreviatum. 242
 Tempora licet Deo dedificentur, tamen vtiliter à Mariæ et
 Sanctis aliis nomina habent. 767
 Tempora cur Christiana pietas Deiparæ condit & ornet.
 (765)
 Templorum institutio quàm sit vetus & probata, mo-
 disq; omnibus retinenda. 765
 Tempora Christianorū variis nominibus appellatur. 766
 Tempora etiam Maria Deo dedicari sicut & reliqua
 omnia quæ à Sanctis nomina sortiuntur. 766
 Tempora Sanctorum veterum testimoniis comprobantur.
 767. & ibidè Exempla præstantium hominum
 qui Mariae tempora laudabiliter struxerunt & ornã-
 runt.
 Tempora quedam Apostolis adhuc viuus fuisse constructa,
 variè exemplis probatur. 771
 Templum Mariae viuenti esse positum sicuti S. Petro, S.
 Ioan. Euang. & aliis Apostolis non esse incredibile.
 (772)
 In templis Sanctorum extruendis & coonestandis quæ-
 ta veterum cura fuerit. 774
 Tempora qualia describat Theodoretus. 774
 Templum Salomonis illustre etiam apud Ethnicos. 780.
 (781)
 Tempora Christiana templo Iudaico præstantiora esse. 781
 Templorum delectum habendum esse. 781
 Templis

Index rerum.

Templis peculiaribus sanctitatem quandam inesse, etiam
 D. Augustinus agnoscit. 781
 Templorum in veteri & nouo Testamento auctor &
 sanctificator Deus. 766
 Templorum Maria quæ olim tanquàm celebriora à piis
 visitabantur frequentius enumeratio. 784
 Templum Mariae Maioris in urbe Romana celeberrimum,
 & de miraculis in eodem editis. 784
 Tempora Maria multa & præclara Græci, præsertim
 Constantinopolitani, olim habuerunt. 785
 Templum Blachernense apud Græcos omnium celeberrimum
 quod & Marcianus Imperator, & Pulcheria Imperatrix die
 nocteq; libenter adibant, in quo etiam S. Stephanus Iunior
 parentibus à Maria donatus est. 786
 Templum Virginis apud Aquisgranum in Germania à
 Carolo Magno conditum quæ celebre olim fuerit. 787
 Templum Virginis apud Heluetios quod Mariae vo-
 cant Eremitorium siue Einsyldense celeberrimum
 esse, & à multis adiri. 787
 Templum illustre Virginis in Monasterio Episcopatus
 Mindensis. 788
 Tempora insignia Deiparæ in Italia passim reperiri. 789.
 Vide etiam Lauretum.
 Tempora Maria quæ nam Hispanis sint in precio maxi-
 me habita & honorata. 789
 Tempora eximia Deiparæ in omnibus ferè Catholicis
 Provinciis à multis honorari. 790
 Tempora B. Virginis S. Burckhardus Herbipolensis Epi-
 scopus, S. Gertrudis, Plestradis Pipini Regis cõiux,
 Sigebertus Archiepiscopus Moguntinus, Otto Bam-
 bergensis Antistes & Pomerania Apostolus, &
 Clodonacus Francorum Rex, condunt. 826
 Tempora sapè et cum fructu Christianis aduenda. 499.
 (498)
 Tempora sacrataq; ades calumniatur ac reicit Franciscus
 Lambertus. 498
 Templorum origo & usus cum Apostolis incipit. 498
 Terra benedicta, Maria. 47. 54
 Terra sitiens è qua virgultum nascitur typus Maria. 149
 Tertullianus & Cyprianus quàm reuerenter de Ma-
 ria loquantur. 842
 Testamentum nouum ad Christum maximè pertinet. 46
 Testamenti veteris typi ad quid conferant. 46
 Testimonia Patrum de Mariae apparitionibus. 754.
 808. 810. 817. & sequent.
 Testimonia veterum de Assumptione B. Virg. 621
 Testimonia quorundam Patrum de B. Virg. præstan-
 tia. 651. 808. 810. 817. & sequent.
 Thalmuth Hebræorum liber plenus fabulis. 145
 Theodosij Magni Imperatoris humilitas & deuotio erga
 Sanctos, eorumq; reliquias. 740
 Theologi posteriores prioribus doctiores. 50
 Theologi puram MARIÆ conceptionem defendentes
 qui. 80
 Theologia Ethnicorum quos fontes habeat. 164
 Theodotus & Aquila Ebionitarum Duces Scripturas
 peruertunt. 255
 Theodorus Heracij Imperatoris frater victoriam per
 Mariam à barbaris reportat. 746

Thebense Concilium conuincit Caluianos erroris de
 puro Mariae partu. 181
 Theologia Nouatorum qualis. 279
 θεοτόκος nomen contra Nestorianos defensum. 348.
 (350)
 θεοτόκος quomodo Maria dicatur & conseatur. 349
 θεοτόκος & χριστόκος quomodo differant. 349
 θεοτόκος nomen antiquum. 350
 Theodosij Episcopi ad Ecclesiam redeuntis confessio.
 (826)
 Theodo Bauariæ Princeps vnâ cum familia anno 580.
 Christianus factus, multa cum S. Ruperto per omnè
 Bauariam tempora Deiparæ construxit. 825
 S. Thomæ Aquinatis pietas ac reuerentia erga Sacra-
 mentum Eucharistiæ. 340
 Thomas Aquinas inconstantiæ arguitur. 45
 Thomas Aquinas & Caietanus affirmant Mariae con-
 ceptionem non præiudicasse Christi cõceptioni. 43. 45
 S. Thomam Apostolum cur Deus dubitare permiserit
 in fide. 136
 S. Thomæ Apost. quantus fuerit in studio cultusq; ca-
 stitatis. 207
 Thomæ Hungari hæresis de animabus dormientibus. 311
 Thronus Dauid per Christum Pontificibus & Regibus
 traditus. 29. 30
 Thronus Salomonis typus Maria. 16. 46
 Tiberij Caesaris Præfectus in Mariam blasphemus fa-
 uens, ab eadem corripitur. 749
 Titianus Pictor apud Venetos celeberrimus. 107
 Traditiones plus virium habere ad Hæreticos conuin-
 cendos, quàm Scripturam. 245
 Traditionibus vel inuiti nonnunquam sese tuentur
 Hæretici. 245. 247
 Tribuum commissionem apud Iudæos licitam fuisse,
 non hereditatam. 28
 Ex tribu vtraque Iuda & Levi Mariae nobilitas pen-
 det. 27
 Cum tribu quavis Israëlitas aliquando Matrimonium
 contrahere potuisse. 28
 De tribu Iuda licet Dauid ortus, uxorem de tribu
 Benjamin habuit. 28
 Tridentinum Concilium quid de Mariae Conceptione
 statuerit. 41. 62
 Trident. Concil. innocentiam Mariae asserit, nec eam
 aliis æquari. 62
 Trinitas tota cum MARIÆ est, ac manet peculiari-
 ter. 274
 Trinitatis secunda tantum persona à Virgine concepta
 ac progenita. 333
 Trinitatis mysterium Maria cum ab Angelo salutare-
 tur agnouit. 399
 Turcæ hostes omnium maxima Christianorum. 352
 Turris Dauid typus Maria. 61
 Turcas ex suo Alcorano plus tribuere puritati Mariae,
 quàm Nouatores. 79
 Turturi comparantur Maria, & Ioannes Baptista.
 (221. 222)
 Turtur anis pudicissima. 222
 Typi Mariae varij. Vide Maria.

Index rerum.

V.

<i>Valentini Gentilis error de corpore humano Christi.</i>	326	<i>Virginitatis status dignior coniugali.</i>	233
<i>Vellus Gedeonis typus Mariae.</i>	13. 55. 77. 148. 149	<i>Virgines quomodo Paulus coniugibus anteponat.</i>	233
<i>Vdo Magdeburgensis per Mariam obtinet scientiae donum & eius monitis resistens seuerè punitur.</i>	746	<i>Virgines ed' gloriosiores, quò pugnam carnis superarint difficiliorem.</i>	232. 250
<i>Ventrem sequitur partus.</i>	22	<i>Virginibus quæ præmia promittantur.</i>	232
<i>Ventres qui apud Paulum dicantur.</i>	59	<i>Virgines post consecrationem nubentes adulteræ & incestæ.</i>	224
<i>Venerationem & imitationem Sanctorum à Patribus aperte distingui.</i>	307	<i>Virginum sacrarum ingens olim multitudo.</i>	224
<i>Verbum diuini quo temporis puncto sit caro factum.</i>	262	<i>Virgines olim ritu solenni velabantur.</i>	224
<i>Verbum Dei non solum audiendum.</i>	540. 539	<i>Virginum sacrarum corruptores seuerè puniendi.</i>	224
<i>Verbum Dei audiendum & custodiendum cur Christus dicat.</i>	538	<i>Virginitatis seruandæ desiderium non veteri, sed nouo Testamento conuenit.</i>	222
<i>Verbum Dei audire & custodire Hæreticis quid.</i>	538	<i>Virginum est cælestem Mariæ gloriam sedulo meditari, & ad eandem aspirare.</i>	234
<i>Verbum Dei audire etiam cum fide aliud est, aliud facere verbum Dei.</i>	539	<i>Virgines sacratæ, quibus epibetis nominibusq; decorentur.</i>	223
<i>Verbum Dei quomodo iustificet ac beet hominem.</i>	539	<i>Virginalem castitatem piorum coniugum in ipso Matrimonio seruantium exempla.</i>	194
<i>Verborum quæ Simeon Maria dixit sententia.</i>	562	<i>S. Valtricus Augustanus Episcopus Augustæ vindexlicorum B. Mariæ ædem ornauit.</i>	768
<i>Vergerius Infectator impius Adis Lauretana cum Illyrico.</i>	797	<i>Virtutes Mariæ imprimis notanda.</i>	109. 240
<i>Vestitus deauratus Mariæ.</i>	624	<i>Vitationem Mariæ publico festo celebrandam statuit Concilium Basileense, & quare.</i>	407
<i>Veterum studium in exequiis celebrandis.</i>	608	<i>Vitationis Mariæ festo mirifica gaudia nobis ob oculos proponi.</i>	407
<i>Veterum ritus & obseruationes Ecclesiæ mordicis tenenda.</i>	634	<i>Vitatione sua cognata cur, quando, quanta cum charitate, quantumq; per iter insituerit Maria.</i>	402
<i>Veteres quomodo & qua mente Mariæ, Epibeta Dei attribuerunt.</i>	670	<i>Visitatio Mariæ magni fructus, & exultationis, atque virtutis.</i>	403
<i>Veterum pietas circa salutationem Angelicam.</i>	701	<i>Vngarorum veterum ingens pietas erga Domini Matrem.</i>	822
<i>Veteres quàm solenni apparatu vsi sint circa reliquias Ioannis Chrysostomi.</i>	775	<i>Cum Vngaris infeliciter agi post mutatam Religionem, cum in familia Mariæ esse desinunt.</i>	822
<i>Veteres ad quæ loca Religionis causa fuerint olim peregrinati.</i>	783	<i>Vitiatorum omnium fons originale peccatum.</i>	39
<i>Veteres multum tribuerunt orationi Sanctorum, eamq; sibi postularunt.</i>	817. 840	<i>Vita Mariæ Angelica & cælestis.</i>	78. 101. vide, Mariæ forma, &c.
<i>Veterum Doctorum testimonia qui ante Gregorij & Mauritiij seculum vsq; ad Constantinum Magnum, et à Constantino vsq; ad Apostolica tempora de Mariæ laude cultuq; scripserunt.</i>	829	<i>Vita Mariæ tota multis doloribus obnoxia, sicut & Christi fuit.</i>	554
<i>Vigilantio & Eunomio Sancti non possunt è suis sepulchris ubiq; adesse.</i>	313	<i>Vnguenta mysticè in Script. quid significant.</i>	283
<i>Virginum genus magis probandum.</i>	235	<i>Vnio inter Mariam & Christum quanta.</i>	273
<i>Virginitatem perpetuam Mariæ necessariò ut articulum fidei retinendam ac prædicandam, etiam sine Scripturarum testimonio, et ubi Ecclesia hoc definiuerit.</i>	240. 244. 249	<i>Vocabulorum usum, & pronunciationem antiquitatis receptam & tritam non esse inuouandam. 2. vide Nouitas.</i>	356
<i>Virginitatem Christus consecrauit.</i>	337	<i>Voces & formulas religionis proprias mordicis esse retinendas.</i>	356
<i>Virginibus publicæ salutis palma data.</i>	2		
<i>Virga Iesse typus Mariæ.</i>	22. 47		
<i>Virgines apud Iudæos Deo consecrari solite, eiq; in templo deseruire.</i>	92. 93. 97		
<i>Virginum officia, earumq; educandarum præcepta.</i>	99		
<i>Virgines & viduæ vniuersæ olim è publico alebantur, ut rectius vacarent religioni.</i>	95		
<i>Virginum potior, quàm coniugum conditio.</i>	120		
<i>Virgines & viduæ olim ad ostium tabernaculi excubare solite, & vacare pietati.</i>	94		
<i>Virgines tabernaculi apud Iudæos custodes cum nostris Monialibus confert Petrus Martyr.</i>	94		
<i>Virgines & viduæ Deo consecrata apud Iudæos propè templum habitabant.</i>	93		
<i>Virginum diuersa genera.</i>	112. 113		
<i>Virgines Euangelicæ.</i>	113		
<i>Virginitas à Paulo summè laudata.</i>	113		
<i>Virgines mundi, Synagoga, et Ecclesiæ diuersas esse.</i>	112		
<i>Virgines Ecclesiæ duplices.</i>	112		
<i>Virginitatis votum prima omnium emisit Maria.</i>	102		
<i>Virginitatem Mariæ quotidianam cum Iosepho consuetudo facit admirabiliorem.</i>	121		
<i>Virginem manere & parere miraculorum omnium est maximum.</i>	121		
<i>Virginitas Mariæ probatur.</i>	132. 134		
<i>Virginitatem Mariæ cur conuenerit latere Satanâ.</i>	123		
<i>Virginitas Mariæ quid nos doceat.</i>	130		
<i>Virginem cur Deus in matrem elegerit.</i>	130		
<i>Virginitatem Mariæ semper Satan oppugnauit.</i>	143		
<i>Virginitas Mariæ diligenter consideranda & vehemèter suspicienda.</i>	122. 125		
<i>Virginitate Mariæ Christi maiestatem & vramque naturam valde illustrari.</i>	128		
<i>Virginitas Mariæ Christum mediatorem declarat.</i>	128		
<i>Virginitate Mariæ Christi commendat ex Virgine Matris.</i>	129		
<i>Virginem parere potuisse probatur.</i>	147. 148		
<i>Virgines omnes antecellit Maria.</i>	163. 164		
<i>Virginitatem Mariæ probant Sibyllarum carmina, fabulæ Poëtarum, & ipsi Rabbin.</i>	154. 164		
<i>Virgilij carmina in Eclogis, non ad aliam, quàm ad Deiparam referenda.</i>	163. 164		
<i>Virga Aaronis typus Mariæ.</i>	177. 147. 148		
<i>Virginitatem Mariæ declarant Scripturarum, creaturarumq; miracula, & Patrum testimonia.</i>	137. & deinc. 140. & deinc. 167. & deinc. 177. & deinc.		
<i>Virginem parere Mahometanis non est miraculum.</i>	168		
<i>Virgilij laus.</i>	163		
<i>Virginitas Mariæ admiranda.</i>	139		
<i>Virginitas Mariæ in partu potius creuit, quàm decreuit.</i>	180		
<i>Virgo cum pepererit, prouerbiis Ethnicis celebratum pro euentu rei impossibili.</i>	160		
<i>Virginitas Mariæ in partu defenditur.</i>	171. 172. 175. 176. 177. & deinc. 181.		
<i>Virginitas Mariæ in partu à quibus negetur & impugnetur.</i>	171. 172. 174. 175		
<i>Virginitatem & celibatum non esse Christianis impossibilem.</i>	205. 206		
<i>Virginitas singulare donum in Ecclesia.</i>	205. 206		
<i>Virginitatis viam nobis aperuerunt Christus & Maria.</i>	201. 202. 203		
<i>Virginitatem multis modis cõmendat Christus.</i>	203		
<i>Virginitas propria Christianorum possessio.</i>	206		
<i>Virginitatis cõlibatusq; hostes acerrimi Iouinianiste, Heluidiani, Gnostici, Ebionitæ, Anabaptistæ, Antidicomarianitæ, Lamperiani.</i>	172. 174. 185. 186. 197. 204. 206. 207. 219.		
<i>Virginitatis author Christus, & quomodo eam lege præscripsisse dicatur.</i>	201		
<i>Virgo quæ dicatur Hieronymo.</i>	200		
<i>Virginitatis propositum nõ defuisse Mariæ cum desponsaretur Iosepho.</i>	198		
<i>Virginum est etiam tuta pertimescere.</i>	218		
	<i>Virgines</i>		

Index rerum.

<i>Voluntatem Dei facere veram nobilitatem et cū Christo coniunctionem adfert.</i>	526
<i>Votum virginitatis tam verbis & ore, quàm corde habuisse Mariam.</i>	196. 220. 222. 225. 235. 236
<i>Voti virginitatis Deo à coniugibus promissa formula.</i>	195
<i>Votorum religio accuratè præstanda.</i>	227
<i>Votum virginitatis Mariam habuisse, quinam negent.</i>	218. 219
<i>Vota castitatis & paupertatis etiam Apostolorum tempore in Ecclesia viguisse.</i>	226
<i>Votum castitatis violans peior adultero, & fure sacrilego.</i>	224. 226
<i>Votum virginitatis quomodo cõfirmet Maria, qua formula vsa sit, & quando.</i>	220. 222. 225. 235. 236
<i>Vouendi usum etiam Apostolorum temporibus fuisse.</i>	226
<i>Vrba aurea typus Mariæ.</i>	82
<i>Vultures sine coitu procreant.</i>	168
<i>Vulua apertio quid in Script. significet.</i>	177
<i>Valterus Loldardus Mariam virginem mansisse negat.</i>	
<i>Waldenses perpetuam Mariæ virginitatem defendunt tanquàm articulum fidei.</i>	347
<i>Waldenses sacrarum imaginum hostes multos hodie discipulos tenent.</i>	757
<i>Wigandus non sine piaculo & superstitione salutatione Angelicam recitari à nobis impie asserit.</i>	299. 300
<i>Uxores inter se mercium instar cambiendo commutant Hæretici.</i>	204
<i>Viui viuos etiam in Scripturis adorant.</i>	716

X.

xxij. 264. 6. vide, Aug. Xistus Quartus quid de Conceptione MARIÆ stauerit. 41. 52

Z.

Zacharias Incarnationis mysterium spiritu Propbetico cognouit. 93
 Zacharias in fide imbecillis. 390. 391
 Zwinglius, Pellicanus, & Bucerus quàm impurè doceant de Mariæ virginitate. 204
 Zwinglius quomodo perpetuam Mariæ virginitatem ex Scripturis probare nitatur. 246

Indicis rerum præcipuarum Finis.

HYMNVS

H Y M N V S A D D E I P A R A M V I R G I N E M.

VIRGO VETUSTIS edita regibus,
Regina cœli, diua potēs soli,
Marisque sidus æstuosi,
Alma parēs hominis Deiq;

Vox ecqua dignas pro meritis tibi
Tot atque rantis soluere gratias,
Quæ debitas tibi decenter
Lingua queat memorare laudes?

Tu sola Virgo & Mater es inclyta,
Deiparensque & filia: tu decus,
Lumen, iubar, salus, & vna
Spes generis columenque nostrī.

Primæua mater dum faciles nimis
Aures dolosis vocibus improbi
Præbet Draconis, vniuersam
Exitio sobolem peremīt.

Tu Diua sæui faucibus eripis
Serpentis Eua: progeniem, sacro
Dum spīritu grauis, salutis
Artificem paris atque mundi.

Dignum Tonantis tu domicilium,
Templumque sancti nobile flaminis,
Signatus ille fons, & hortus,
Fatidico celebratus ore.

Tu magna summi ianua Numinis
Monstrata vati, peruia nemini:
Radix expers tu, sed almo
Flore nitens, sacra Virgo, virga.

Arenre visum tu Gedeonicum
Madere quondam vellus in area:
Amictu tu Virgo micanti
Sole, premens pedibusque Lunam.

Flammis & ardens innocuis rubus,
Spectante longè legifero duce:
HESTERQUE tu vultu decoro
ASSVERO speciosa Regi:

Quando venusto de grege virginum,
Sceptris superbis, & diademate,
Ac regiis dignata tædis,
Sola tuum genus omne seruas.

Sic experitur nunc quoque proximam
Regi superno, turba fidelium,
Deoque ab vno te secundam
Thuricremis veneratur aris.

Ad te malignis confugit hostibus
Vexata: duris fracta laboribus,
Fremētis & mundi procellis
Obruta, præcipitesque casus.

Tot passa, vitæ totque pericula,
Teclamat, vnam nomine te vocat.
Ades vocata, nec clientes
Muneribus vacuos remittis.

Hos inter, & nos Diua reponito,
Fortique semper protege dextera
Sub Filij hanc tui cateruam
Nomine militiam professam.

Pias tuorum respice lachrymas
Benigna Virgo, vota que supplicum
Audi precesque, ô Christianæ
Gloria præsidiumque gentis.

Conuellat omnes hæc, agè, machinas
Furentis hostis, frangat & imperus,
Eludat & minas inanes,
Ac rabidos, duce te, furoros.

Instructa facti robore stipitis,
Tui notati sanguine pignoris,
Prosternat hostiles phalanges,
Fœminea domitas bipenni.

Exterminatis denique pestibus,
Pulsisque cunctis ex animo malis,
Virtutibus ditet, bonisque
Æthereis studiosa pectus.

Mentem serenam sedula postulet,
Atque à molestis corporis auocet
Curis, & altiùs feratur
Vsq; domos penetrans Olympi.

Vitam probatis moribus sexcolat,
Et Christianis artibus instruat:
Opes, voluptates, honores,
Delicias generosa temnat.

Sed nec minaces, te duce & auspice,
Vultus tyranni, nec fera verbera,
Nec horridas cruces, nec enses,
Barbaricos metuat nec ignes.

Perfuncta vitæ denique munere,
Vinclis soluta & corporis, aduolet
Istuc, vbi laudes canamus
Virgo tuas meliore plectro.